Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca
EST. PLUT.

nem rei iudicate condemnato: vt.l.euidenter.ſ.de exce.rei
ica.ſol.exceptio pdest reo. Itē ꝺēnatoria ſi ſolutio ſequa
vt hic nō ſoluit no,vt.d.l.euidēter.vñ a tali pdesse dicit gl.
liberet nos deꝰ. Itē q dicit gl.idē in extraneo.dic q hoc nō est
vez in pſius extraneo ſz ſolū in extraneo q habuit causaz a ſu
re q ſoluerat litis estimationem.vñ datur exceptio rei iudica.
ſ.de excep.rei iudica.l.ſi a te. ſ.vltimo.z.l.cum queritur. Itē
alia gl.op.de.l.ij.de leg.ij.So.dicit gl.ſpeciale in boue lega
u dic q ibi legatarꝰ nunq̄ fuit dñs bouis q mortuꝰ erat
ē legati cedēte.vt.ſ.de leg.ſ.l.quid ergo.ſ.ſi animal.hic ſic
piri in ſummario.z vide qđ plene notaui z dixi in.l.ſtia.
Op.ex alia gl.q̄ obſcure ſignat duo ſtia. Primo quod qui
ſcit vtile cum inutili debet vtroq; carere: vt infra de aqua
noti.et eſti.l.j.itē q̄rit. Ita hic dz carere toto q ſemel petit qđ
debet habere.z qđ nō dz.ſo.ibi logtur in rem indiuiſibilē:hic in
diuiſibili. Et not.q̄ iſta gl.latenter ſoluit iſtud brocardū
tile per inutile non vitiaꝫ q̄ aut ſunt ſeparabilia:z nō vitiat.
ut inſeparabilia z vitiat.de hoc cū dic latius vt not.per Dy.
dixit.ꝺ.ſ.itē querit.z extra de reg.iur.c.vtile.lib.vj. Item
op.q cū plus petat debeat act.perdere.vt inſti.de act.ſ.ſi quis
agens. Solu.ibi petebat plus dolo.vel ibi iure nouo:hic vete
ri,z de hoc dic vt in contrario z plene notaui z dixi.C.de plus
petit.l.j. Jaco.butri.

Celsus. Mo.hic mirabile q̄ licet hec actio deſ non
tamen caput ſequitur. Ja.bu. Ex quo colli
git gl.q̄ iſta condition non ſit ex maleficio de quo plene no.z di
xi.ſ.e.l.ſi pro fure. ſ.ſi. Itē op.de.l.ſi ſeruus vel filius.ſ.e.ſz
hic factus est liber:ibi non.

1 Jn actione furti periculum interitus pertinet ad furem
indiſtincte.

2 Depoſitarius an teneatur de caſu ſeu interitu rei depoſite.

Qui furtum. Ibi conditiõe quoq;
commodati. Ibi que.ſ.cõdictio furtiua. Ibi differt
ſz alleg.non in caſu huius.l.vbi in re cõmodata p
eſſit furtum vt ſtatim ſubiiciam. Ibi non vltra dolum z latā
ulpā.que dolo equiparatur,vt.ſ.depo.l.quod nerua. Et ca
a gl.que eſt hic que incipit qñq; enim q̄ minuit.in fin.ſui qđ
depoſitarius committat furtum vtendo z contrectando qđ
n teneaꝫ de caſu ſeu interitu qđ eſt falſum cuz fur ſemper ſit
mora.vt.ſ.e.l.in re furtiua.ſ.ſi ex causa.z.ſ.e.l.fin.Et ideo de
mni periculo tenetur ſm Ja.butri,qui intelligit iſtā.l.nō di
t q̄ conditio furtiua differt ab actione commodati z depoſi
i.verum eſt alle.ſm moꝛā communem ipſarum actionū non
eferendo ſe ad caſum huius.l.q̄ in caſu huiꝰ.l.vbi furtū fa
tum fuit de re commodata vel depoſita ſemper teneꝫ de caſu
vt dictum eſt nec placet ſibi diſtinctio gl.cõmiſerit furtū vten
do vel vendendo.z hec fuit opi.Mar.ſil.Sz per hoc nō vꝫ ſo
lutū contrariū de le.j.ſ.ſirem.j.depoſi.vnde dic fz Richar.qđ
aut culpa precedens fuit cauſa ſubſequentis caſus:z tunc de
poſitarius de caſu teneꝫ vt in contrario etiā ſi agatur actione
depoſiti.Si vero talis culpa non fuit cā caſus ſequētis ſeu in
teritus reitune non teneatur z ita intelligatur gl.Bene tñ pu
to verum q̄ in caſu.l.ſit vera opi.Jaco.bu.z Mar.ſil.p ea que
ſ.diximus.z facit.j.ad.l.rho.de iac.l.ſi.ſ.j.vbi videas.Bui.de cug.
Qñq; reperitur moꝛa cõis et in actione cõmuni:tunc in actio
ne depoſiti z cõmodati venit periculuz. Qñq; reperitur moꝛa
re ipſa vt in immobilibus z illa euaneſcit qñ factus eſt maioꝛ de
leg.ij.l.titia ſeio.ſ.vſuras.vnde oĩs moꝛa concernit condictio
nem furti.nam moꝛa communis concernit actionem depoſiti
z commodati.

Fur an per interitum rei furtiue liberetur.
ditoꝛ delegans ſoluere videtur.
uatione z obligatione moꝛa furis purgatur.

Rui. Ibi condictionem.ſ.furtiuā.ibi ſer
uus fugitiuus.non ob.ſ.de furtis.l.q
ea mente.vt no.ſ.e.l.in re furtiua.in pric.ibi monet
ad dicendū contrariū.ibi preſens homo.ſ.furtiuus
i delegatus.eſpone vt in gl.vel aliter vt eam ſuppleboꝛ.ibi ſi
ſiatur.z ſic deinceps ſur per interitum liberatur.de hoc.C.de
ur.l.ſubtracto. Jn gl.j.in fi.dic q̄ non tollitur cõdictio fur
tiua ſz moꝛa qua ſublata.re poſtea perempta liberatur. Jn
gl.vt enim per delegationē.ſ.iudicis.ibi obligatio naſcit imo
dic quod proprie loquitur hic de delegatiõe de qua loquitur
j.de noua.z de leg.vt q̄ fur fecit tantum vt alius promiſit id
qđ debebat:z ſic aliud delegauit. z qui delegat ſoluere videt
vt.j.ad velleia.l.putat.ſ.interdum.ibi qđ nerua. hoc nō placet
per.ꝺ.ſ.idem reſpondit. Imo in.l.contraria interponebatur
animo nouandi.z.h.ꝺ.ibi litera.z in.ſ.precedenti qui eſt de ea
dem materia,vnde dic q̄ hic loquitur quando ſtipulabaꝫ pu
re animo nouandi in.l.contraria,vbi ſunt condictione z alio
nouandi.vñ q̄ ante euentum condition's nō nouat diſtin
guitur an ſit res preſens vl abſens.vt ſi eſt preſens tollat:ſi eſt
abſens non tollatur.z ad hoc.j.de noua.l.quoties.z.l.ſi rē.de
ver.obli.eñ qui ita.ſ.vlti.Et eſt forte etiam ratio:q̄ nouatio
nititur vtriuſq; conſenſui:ſed non ablatio ſm Oldr.Et hanc
videtur tenere And.z Tho.qui dicunt qđ hic z ibi loquit in
caſu dubio.Et in dubio ſecundum iſta iura preſumitur q̄ ani
mo nouandi,vt.j.de noua.l.ſi ſtichum.in pnn.Nam ſi non fie
ret animo nouandi non tolleret prima.vt.j.de ver.ob.l.q bis.
quare dicunt q̄ per ſtipulationē tollitur prima ſiue res ſit pſens
ſiue non,vt hic per oblationem aũt nō tollitur niſi res ſit
pñs.nā abſens offerri nō pōt.ar.ff.de rei vē.l.eius rei.z.l.ſeq.

1 Accipiens ſcienter indebitum furtum committere dr:et
contra illum po eſt agi actione furti.

2 Procurator ſoluēs falſo creditori de ſua pecunia hz condictio
nem furtiuam:dominus autem condictionē indebiti nc trā
fertur dominium illius pecunie.

3 Condictio furtiua et condictio indebiti non poſſunt ſimul con
currere.

4 Recipiens ſcienter pecuniam non ſibi debitaz an dicatur fur
manifeſtus.

1 **Quoniam furtum.** Ibi tiens z
ſoluere erat i
ſubſtantia perſone.z hoc tollit contrarium:ibi ſol
uat errando in ſubſtantia perſone vt dixi.dic qđ
ibi ponitur caſus ſm Mar.q̄ error eſt in perſona p̄a tene
batur titio ad.x.procurator meus credens te titium ſoit tibi:
z ſic dominium non fuit translatum competit procuratori cõ
dictio furtiua:q̄ eius erat pecunia z mihi domino ſi habeo ra
tū condictio indebiti,ſed vna altera tollitur.hec lra non
placet Joan.z Azo.q̄ ſm hoc 2currerent condictio furtiua z
condictio indebiti.Et ideo dicunt.l.iſtā ponere duas caſus.p
mus non mutatur.ſecūdus incipit ibi.ſed z me.z mutat termi
nos pone ſolutū eſt indebitum ita q̄ eſt translatum:minus
habet locum condictio indebiti.Sed altera per alteꝝ tollit.
q.ꝺ.hoc caſu condictio indebiti z furtiua non concurrunt nec
ſe compatiuntur. Jac.ſic ponit caſum.procurator me ſol
uit falſo creditori de pecunia ſua nomine meo:nō trulit do
minium,competit condictio furtiua ipſi procuratori:quanti
q̄:eſt dominus pecunie. Sed pone q̄ procurator ſciens
pecuniam cõſumpſit,ego dñs ſi habeo ratum qđ mihi nomi
ne ſolutum eſt habeo condictionem indebiti:q̄ ſicut tuum
reconciliatur conſumptione ſic z indebitum,vt.ſ.ſi quis.l.ſi
filiꝰ.z illa verba que ſunt in ſi.l.hic ibi,ſed altera cõdictio ꝛc.
exponunt.i.non poſſunt ſimul intentari. Alii exponunt q̄
tollitur condictio furtiua ſecuta conſumptione z ōpi condictio indebiti:ſed hoc eſt falſum:non enim competit dictio
indebiti tantum propter conſumptionē,vt quod dicit con
ſumptione ſecuta reconciliatur mutuum,vt.ſ.ſi certum petatur.l.rogaſti.ergo z indebitum. Verum eſt conſumptõe fa
cta bona fide,ſed hic mala fide facta fuit.predicta non ligā
tur hic ex gl.ſed colliguntur ex gl.z hys que dixi.ſ.de credi.cā
data.l.ſi procurator.z.C.de fur.l.falſus. Caſum Martin pro
bant communiter moder.z dicunt q̄ imponitur.M.inaciū
ſ.q̄ dicerit q̄ translato dominio competeret condictio furtiua
q̄ ipſe non dixit:ſed dicit qđ dominio non translato competit
cõdictio furtiua z indebiti:q̄ omnis conditio degenerat con
tra furē,vt dixi.ꝺ.l.ſi procuratori.z hoc indicat gl.ipſi Mar
ti.interlinearis que hic in apparatu ſuper verbo ſciens dicit
enim vt falſo creditori vel falſo procuratori hoc actionis
natum adhibito.vt ita demum fieret eius pecunia ſi debitor
eſſet aliud ſi ſimpliciter ſoluat. Mar.z hoc verum eſt vt non
errabatur in perſonale alle,vt dixi gl.z bene intelligit acita
conditio per.l.j.de acqui.poſſ.l.ſi me in vacuaz.z ſic fit le de er
rore in re z in perſona. Et cane q̄ gl.hic moꝛdina loquit
in ſui principio.z communiter reprobatur per doctoꝛ. Et
pro declaratione huiꝰ.l.vide Azo.in ſumma de condicte.ſ.
dantur,z qđ dixi in.ꝺ.l.ſi procurator.ſ.de condi.ob cā. Nec
ob.j.pro emptore.l.ij.ſ.ſi ſub conditione,vt ibi no. Ex pre
dictis tollitur vnum qđ videbatur abſurdum.ſ.q̄ dictio
furtiua per quā quis dicit ſibi dñm,vt.ſ.e.l.j.z condictio indebiti
p quā transiret dominium cum equipareꝫ mutuo.vnde.qb.
mo.re contra.obli.ſ.j.z.ſ.de condi.inde.l.indebiti.ſed alie
ni ſimul concurrant cum ſint directo contrarie. Dicit hoc
ideo q̄ oĩs conditio degenerat cõtra furem,vt.ſ.ſi cetum pe
t,certi condictio.z.j.ti.ij.l.ij.in ſi.z de fur.l.ſi vendidit.ſ.pe.z ſi.
ita ipſe tenet inſti.de act.ſ.penales.ſed hoc modernicommu
niter non tenent:q̄ illud quod dicit Dy.locum habet q̄ idem
contra furem dantur tales actiones.Sed hic inſurgere actio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes dantur diuersis personis: q̃ cõditio furtiua datur procuratori: cõdictio indebiti domino habenti ratum. Et datur cõdictio furtiua procuratori soluenti pecuniam suam. ¶ Sz tũc videretur cessare debere condictio furtiua ipsi⁹ procuratoris p̃pter factum suum, vt. ff. e. l. siue manifestus. ff. fin. Sz dic aut est voluntas peramplia ante furtum et non tollitur condictio vt hic. aut subsequens z tollit vt in contrario. z dixi in. d. l. si procurator. de condi. ob cãm. ff. z sic p̃z quod est vera opi. Mar. q̃ est in. d. l. si procurator. ff. q̃ translato dominio competit cõdictio furtiua contra furem vt ipse dixit. d. l. si procurator. z sic sua opinio debet intelligi. And. ¶ Vel dic fm Ja. de are. q̃s cõdictio indebiti datur ad possessionẽ nose dñi trãslatam in accipientẽ que sic trãslata acquiritur. ff. de acqui. pos. l. j. ff. si vir. et. l. rẽ. que condictio enim indebiti datur ei cuius nomine est facta solutio. de condi. inde. l. indebitum. Condictio aũt furtiua dat procuratori soluenti ratione dominij retenti. vel dic quod hic loquitur cum falsus procurator recipit sciens indebitu z erit casu illius. l. si vẽdidero. ff. fina. ff. de fur. z dic vt ibi no. vel dic quo vbi bonafide quis recipit dominium est translatus z ad rem competit condictio indebiti. alias datur ad poss. Sz vbi malafide licet dominij translatio vt. ff. de fur. l. falsus. teneẽ etiã condictione indebiti cum odio furum sit inductus vt etiã trãslato dominio teneantur ac sic eos dare oporteat vt instit. de ac.
4 ff. sic aq̃. Ja. de are. ¶ Vltimo querit Bul. vtrum recipiẽs pecuniam dum erraturn persona sit fur manifestus. videl quod c. vt not. ff. eodem. l. siue manifestus. sed dic quod teneẽ furti ic manifesti. z est text. C. de furtis. l. falsus. Bul. ¶ In gl. ibi me in vacuam, hoc est diuinare, nec soluit contrarium.

1 ¶ Actio proueniens ex delicto filij datur in patrem inquantum locupletatur peculium.

Tellianus. ¶ Actio proueniẽs ex delicto filij dat in patrẽ inquantũ est peculiũ si veniret ex contractu daretur ad id quod esset in peculio. licz in nullo esset locupletatus. Jac. butri. Ibi filiefamilias. ibi res amouit scilz mariti cãuoxtij. ibi condictionẽ. ff. furtiuaz. vel dic. l. actio. re. amo. quppellatur condictio, vt. j. rerum amo. l. rerũ secũdo.

1 ¶ Ma furis qualiter purgari dicatur.

Licet fur. ¶ Non est satis ad purgationẽ moze vtile iudiciuz suscipere ni sit iusta causa litigandi. hoc dicit. Ibi excipere cõdictionem. i. iudicium in condictione furtiua ibi cũ priem. ff. dominũ rei furtiue. ibi res. ff. furtiua. ibi, voluerũt. non de pericu. z commodo rei ven. l. illud vt ibi no. ¶ Itẽ nouũ. l. parui. ff. e. q̃ alio casu loquitur. In gl. j. ibi alle. i. vbi nulmoza precessisset vel non esset certũ de moza. ¶ Sed qd de fede furis nunquid satis est si pater scit subire iudiciuz? vidr quod sic. de reg. iur. l. qui in alterius. dic contra: quia noufficit subire iudicium nisi rem offerat, vt. d. l. parui. Jac. de.

De condictione ex lege. Rubrica.

¶ Super rubrica de ista condictione vide p Azo. in summa. e. ti. ver Ref. e. ti. z in spec. de solutionib⁹. ff. sequitur. z an statutu tra hatur ad preterita. ff. e. l. j.

1 ¶ Condictio ex lege cui z quo casu competat.
2 Ex generali ver dicatur noua vel antiqua. z nu. 5.
3 Statũ l. quẽs in tpe p̃terito an extendi possit in futurum.
4 Obligatione ex. l. orta an semper sit agendum condictione ex lege.
6 Danum põt diuersis dari respectibus quapropter diuersis subiet actionibus.

Sobligatio. ¶ Vbi nouũ. l. obliga. producit et nõ est dictũ de nose act. agit ex cõdictiõe ex. l. p. d. Et iõ dicit si obligatio: q̃ sec⁹ vbi cõpetit solũ egtas spãlis q̃ tũc dat offiñ iudicis. vt. l. quint⁹. j. de annu. leg. ibi, l. scilicet ciuilitnõ p̃toria. z ex delicto nec habendo respectũ ad priñ. l. rũ. tabu. q̃ tunc haberet locum actio in factũ gñalis. de qua in lege quoties. ff. ¶ prescrip. verbis. et dic. lege. l. ex verbis legis non ex mẽte. z ita nõ obstat. l. q̃ actionum. j. de prescrip. verb. vbi fm Petrũ ibi, qd est erit. ibi experiatur. z tũ cautum vt agatur z sic de actiõe nõ de nose vel titulo actionis fm. Hos. q̃ metus cã. l. et at. ibi, ex. l. j. cõditiõe. ex. d. l. ¶ Opp. q̃ ẽt si ex veteri. l. inducatur agatur cõdictiõe ex. l. vt. j. de adulte. l. si postulauerit. Sol. duobus modis. vel dicẽdo q̃ noua, fit casus noiatim z cõstruatur cũ verbo obligatio. vel dic q̃ appellat nouã omnẽ post. l. rij. tabu. ¶ Itẽ op. a diuisiõe q̃ aut dices q̃ hec. l. locũ habeat solũ in legibus tpe huius. l. factis. Et sic sequeret q̃ ex nouis postea factis non ageret. qd est contra. l. si quis argẽtũ. C. de dona. z iure de libe. l. fi. ff. licentia. ¶ Si dicas q̃ loquitur solum de nouis legibus factis post hanc. l. repugnat verba introducta sic qd est preteriti tpis vel ptis. Solu. loquitur de omnibus legibus preteritis post. l. rũ. tab. factis z etiam de futuris. z exponẽ verbũ sic. i. erit. vt exposui in litera. Et si dicas ergo nõ cõprehendit pterita. Rñdeo imo q̃. l. semp loquit z videtur. ff. C. de here. l. arriani. ¶ Et iõ vidi dubitari si statutũ
3 loquitur in preterito q̃ bãnitis ius nõ reddatur nũquid extẽdatur ad eos qui bãnirentur in futurum. videl qd nõ: q̃ ptens tempus non includit. vt. j. de auro z arg. leg. l. fi ita. z iõ glo. exponit sic. i. erit. ¶ Alij dicũt qd sic q̃ statutũ semp loquit vt p̃ dixi. z de hoc. C. de leg. l. leges. z cõsti. j. de ver. sig. l. verbũ erit. z de ver. obli. l. si ita. q̃ ibi loquitur testato: non ler. z pro hoc de
4 appel. aut. hodie. ¶ Quero an semp sit verũ q̃s si obligatio venit ex. l. agatur cõdictiõe ex. l. videl quod non. imo agat ex eo contractu. vt. ff. de pactis. l. legitima. z videtur expressum in constituto q̃s per. l. inducit. non tñ ex. l. agitur. vt. j. de cõsti. pecu. aliquãdo per totum. So. dic q̃ obligatio venit ex sola. l. ali quando venit ex pacto z ex. l. Primo casu agitur condictione ex. l. vt hic. Scõo casu agitur ex pacto. vt. ff. de pact. per totum. Tertio casu aut lex roborat primam causam aut effect⁹. Primo casu agit ex pacto. vt. d. l. legitima. ff. de pact. z. C. de re. permu. l. ex placito. Scõo casu agitur cõdi. ex. l. vt. C. de do. l. si q̃s
5 argentum. Ja. bu. ¶ Querit Bul. que ler appellatur noua. glo. dicit q̃ omnes ex tpe. l. rij. tabu. facte de quibus habeẽt. C. de legi. here. l. lege. rij. tabu. ¶ Quidam glo. reprobant q: gallus fuit post. l. rij. tab. vt in. ff. post hos. ff. de orig. iur. z de le. ff. l. pe. z tñ ius galli dicitur ius antiquum. vt. j. de libe. z postbu. l. gallus. ff. nunc de lege. z. ff. fi. z not. in gloss. ff. de regula cato. l. fi. ¶ Bl. cõiter approbat nec ob. cõtrariũ: quia ibi ius galli dicitur antiquum respectu. l. velleia. de qua ibi dicitur que est noua. Non aũt dicitur ius galli antiquum respectu. l. rũ. tab. vt probatur. e. l. gallus. d. ff. nunc de lege. z. ff. si eius. Et p glosse. expresse facit. ff. de peti. hered. l. j. z. l. iij. ff. nouo iure. z de ca. di. l. tutelas. circa priñ. Bul. z And. vnum nouum pulchrũ exẽplũ de. l. veteri que est ante hanc. l. ff. de inoffi. testa. l. si sub hac. Et ibi de hoc in glo. ¶ Conclude ergo sic fm Pet. z And. qm̃ oritur obligatio ex aliqua parte iuris ciuilis. Ideo dico q̃ si ex edicto vel interdicto pretoris oriat obligatio oritur actio in factum ex ipso edicto z interdicto. vt instit. de interdic. ff. fi. Et ex omnibus etiam edictis pretoris oritur actio in factum. ff. nauc. l. z ita nerat⁹. z in multis aliis edictis p̃z. ¶ De obligatiõe iõ dixit q̃: si non oriretur obligatio sed sola equitas daret officio iudis. vt. d. l. quint⁹. de an. leg. z. ff. de peti. hered. l. hereditas. ¶ Ex tempore. l. rij. tabu. ideo dixit q̃ si ex. l. rij. tab. oriretur obligatio daretur actio in factuz. vt. ff. si quadru. pau. fe. di. l. pe. z patet q̃ vbi quis tenetur ad meam rem restituendam rei ven. si non extat q̃ constata est locum habet in factũ. vt. ff. de rei ven. l. in rem act. ff. item si quecũq̃z. Item in permuta. vbi
6 datur prescrip. verb. vt. j. de prescrip. ver. l. j. ¶ Item patet in damno dato vbi locum habet aquil. quando damnum datur de corpore in corpus. sed quando de corpore in nõ corpus. tũc habet locum z datur actio in factum ex priñ. l. rij. tab. vt. C. ad l. aquil. l. de pretoribus. z ibi no. actio aut. de dolo tunc locum habet quando dolus versatur. vt. ff. de dolo. l. z eleganter. z vide quod not. z dixi. C. de dolo. l. doli actio. ¶ Item si oriatur actio noua ex consuetudine agitur conditione ex consuetudine. vt. ff. de legibus. l. de quibus. z ibi dixi. z idem in statuto si noua obligatio oriatur ex statuto agitur condictione ex statuto. vnum tamen videtur multum singulare in ista materia dici posse. videtur enim quod si ler aliquid disponat quod non tione. l. statim fiat executio acsi esset lata sententia. vt. j. de fidei commis. liber. l. cum quasi. ff. si plures. vbi de hoc tetigi. Sz fo te ibi est speciale fauore libertatis. vt ibi innuit ter. vsure etiaz repetuntur condictione ex canone. extra de vsur. c. michael. ¶ In glo. ibi quomodo hoc vetus cogitauit. vt. C. de test. l. fubemus. Ibi. quid enim peccauit antiquitas ꝛc. Solu. non potuit specialiter cogitare sed generaliter disponere etiam ad futuras leges z constitutiones. C. de legibus. vt de hoc plenius supra dixit q̃: lex semper sicut viua loquitur presentibus et futuris casibus.

De conditione

Est.
Plút.

IOAN. FABRI I. V. D.

IN INSTITVTIONES

COMMENTARII AVTO-GRAPHO COLLATI.

Accessêre adnotamenta, nouæque rerum summæ.

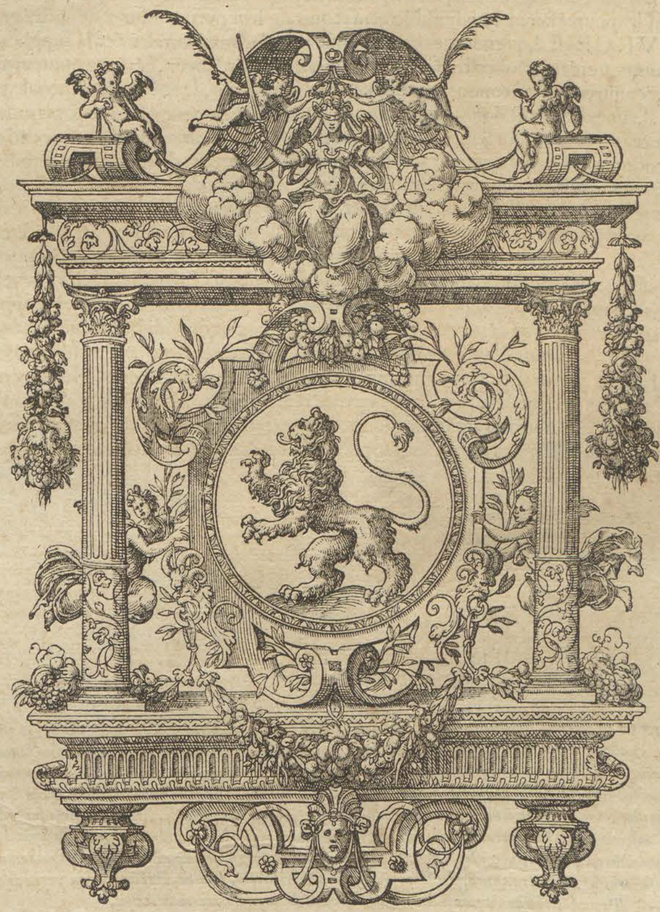

LVGDVNI,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis.

10170
BIBLIOTECA DE ESTUDIOS SUPERIORES DE DEUSTO BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

Priuilege du Roy.

HENRY Par la grace de Dieu Roy de France, Aux Preuoſt de Paris, Baillifz & Seneſchaulx de Lyon, Thoulouze, Rouẽ, Orleãs, Diion, Beaucaire, Auuergne, Poictou, Guienne, Aniou, & à tous nous autres Iuſticiers, ou à leurs Lieuxtenãs, Salut. Receu auons l'humble ſupplication de nos biẽ amez Balthazar, Henry, & Barthelemy de Gabiano, freres marchans demeurans à Lyon, contenant que à grandz peine, coſtz & deſpens ilz ont recouuert les copies, ou minutes de deux liures qui enſuiuent, aſſauoir, Summa Azonis, cum additionibus Martini. & Ioãnes Faber ſuper Inſtituta. de noueau veuz & corrigés, leſquelz Liures ilz feroint voluntiers imprimer & mettre en euidence en noſtre Royaulme, pais, terres & ſeigneuries: mais doubtent que aulcuns Libraires, Imprimeurs, ou autres ſe voulſiſſent ingerer de les imprimer: ou faire imprimer: au moyen de quoy ilx demeureroiẽt fruſtrez de leur labeur & vacations, & de gros fraiz qui leur à conuenu, & conuiendra pource faire: Nous humblement requerans leur porueoir ſur ce de noſtre grace, & remede conuenabl POVRCE eſt il, que nous ces choſes conſiderees, inclinãs liberalemẽt à la ſupplication & requeſte deſdict ſupplians, ne voulans iceulx eſtre fruſtrez du merite de leur labeur, & du recouurement de leurs deniers, fraiz & miſes, & aultres cauſes à ce nous mouuans. A iceulx ſupplians, de noſtre grace ſpeciale, plaine puiſſance & auctorite Royal, auons donne & donnons, par ces preſentes, priuilege, conge, licence & permiſsion de imprimer, ou faire imprimer, par qui bon leur ſemblera, & mettre en vẽte leſditz deux liures, ſans que dedans le temps & terme de x ans, prochainemẽt venans, autres que celuy, ou ceulx, que auront charge deſditz ſupplians, ſe puiſſent entremettre de imprimer, vendre & debiter leſditz deux liures. Et auons defendu, inhibons & defendons à tous Libraires imprimeurs & autres, quilz n'ayent à imprimer, ne faire imprimer, vendre, apporter & debiter en noſditz Roylme, & pais, iceux deux liures deſſus ſpecifies, d'autre impreſsion que de celle que leſditz ſupplians auront faict, ou faict faire, iuſque au temps deſſuſditz, ſur peine de confiſcation des liures, & d'amende arbitraire pour chacun liure quilz auroient imprime, ou vendu, & des dommaiges & intereſtz deſdictz ſupplians. Si vous mandons cõmettons & expreſſemẽt enioignõs, & à chacun de vous endroit ſoy, & ſi cõme à luy appertiendra, que de nos preſens priuilege, grace, octroy & permiſsion: & de tout le contenu en ceſdictes preſentes, vous faictes, ſouffres & laes, leſdictz ſupplians, iouir & vſer plainement & paiſiblement, ſans leur faire mettre, ou donner, ne ſouffrir eſtreict, mis ou donne aucun deſtorbier, ou empeſchement au contraire: Lequel, ſi faict, mis ou donne leur auoit eſtou eſtoit, reparez & remettez, ou faictes reparer & remettre, incontinent & ſans delay, au premier eſtat & deu. car tel eſt noſtre plaiſir, non obſtant quelconques ordonnances, reſtrinctions, mandemens, defenſes, & lettres à contraires. Donne à Paris, ce trentieſme iour d'Octobre, l'an de grace, mil cinq cens cinquante ſix, & de noſtre regne, le dixieme.

Par le Roy, maiſtre Thierri du mont, maiſtre des
Requeſtes ordinaires de L'hoſtel preſent,

Clauſſe.

Iuris Ciuilis candidatis S.

GRAVISSIMI rerum ſcriptoris Polybij ſententiam ſemper veram putauimus exiſtimantis Τὰς ἀρχὰς τοῖς ἀξίοις δίδοναι ἀνάγκην εἶναι. Optimo itaque iure Gallica Quæſtura donatus eſt Ioannes Faber, vt qui immortalem ſui nominis famam pepererat. Doctrinæ enim ſuæ malleo in Iuſtiniani libros commentaria cudit, eo ingenij acumine, ea rerum forenſium cognitione, vt Aſtræam, & praxim ſeſe cõplecti videas. Exeunt itaque in lucem ad diui Iuſtiniani Inſtitutiones commentarij manu ſcriptis exemplaribus collati Iuriſperitorum opera, quibus id negotij concredideramus. Ij autem multa deeſſe, pleraque inuerſa fuiſſe deprehenderũt: & quæ deerant his notulis [ ] intercluſerunt. Sacrarum conſtitutionum, legum, & interpretum locos, adhibito iudicio, reſtituerũt. Porrò (vt Fabri inſtitutum aperiamus) quæ moribus recepta ſunt, edocet, leges, & conſuetudines conciliat, pugnantia iura diluit, quotidianum rerum forenſium vſum tradit. Cæterum Iuriſconſultorũ, & Magiſtratuum applauſu ita probata ſunt Fabri ſcripta, vt ab eis, nec lato quidem vngue diſcedant. Atque (vt erat ingenio omnia verſatili) operibus plurimis totum ſe deuouebat, ideóque Faber optimo iure vocari cœpit.

Ad eoſdem.

Commonefactos vos interea velimus (iuris candidati) quotquot extant hoc Leonis iuſtitiæ vindici ſubiecti recentiſsimo inſigni exemplaria, iſtius etiam voluminis quæ in lucem prodiere eodem anno excuſsi. ex vetuſtiſsimis repræſentata, expreſsáve emendatius, quàm nunquam anteà, prodire. Interim boni conſulite.

IOANNIS FABRI IVRISCONSVLTI CLARISSI. GALLIArúmque Cancellarii ſupremi in Iuſtinianeas Inſtitutiones Commentarii.

SVMMARIVM.

1 *Modum uariè conſiderari. & 2.*
3 *Iuriſconſulto futuro obſeruanda.*
4 *Materiarum genera.*
5 *Species ex genere concludi.*
6 *Iuris ſubiectum. & 7.*

HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs: aduerſus quas armatur virtutibus, induitur ſciẽtijs: quæ donũ Dei ſunt xvj. q. j. c. reuertimini. Et ſola viuẽdi ratio optima. ff. de fideicom. lib. l. apud Iulia. ideo ſummopere appetẽda. ĩ. in proœ. §. finali. xxiiij. q. iij. capi. ſi habes. Nam ignorantia ſcripturarum, ignorãtia Chriſti eſt. xxxviij. diſtinc. ca. ſi iuxta. Et ignorans ignorabitur. xxxviij. diſtinct. c. quia ea. Vnde dominus, Quia ſcientiam repuliſti, & ego te repellam, extra. de renun. ca. niſi. Omnis enim ſcriptura, diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiẽdum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo dei, ad omne opus bonũ inſtructus, ſecundum apoſtolum ad Timo. ij. ca. Modus tamen adhibendus, ne contra doctrinam eiuſdem apoſtoli, quis plus ſapiat, quàm ſapere oporteat xliij. di. c. ſit rector. §. hinc Paulus. extra. de renun. c. j. lib. vj. & ſecundum eundem, Qui ſe putat ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat eum ſcire. Modus autem is, attendendus eſt, circa multa. Et primò, circa quid. vnde Ber. Vigilantiſsimè obſeruate, quid ſcire magis priùſve oporteat: tempus enim breue eſt: idcirco tu qui cum timore, & tremore, tuam ipſius optare ſalutem pro tẽporis breuitate feſtinas, ea prius ſcire, ampliúſque curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti. Nam ſecundum Senecam, Dementia eſt ſuperuacua, addiſcere in tanta temporis egeſtate. Quid enim congeritur ad virtutum cumulum, & in quo excitatur animus ad ſalutem, per verborum grammaticalium diligentias, metrificantium pedes, logicorum fallacias, rhetoricorum ornatus, Muſicorum modulos, arithmeticorum numeros, geometrarum menſuras, aſtrologorum diuinationes? potius enim ſunt onus, & ſarcina ad beatitudinem quàm ſubſidium. Vnde Hiero. In vanitate ſenſus, & obſcuritate mentis ingreditur, qui diebus ac noctibus in dialectica arte torquetur. xxxvij. di. c. nonne. Illa enim addiſcenda ſunt, quæ docent honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere: ſicut iuris canonici & ciuilis ſcientia. ff. de iuſt. & iure. l. iuſtitia. §. iuris præcepta. & ĩ. de iuſt. & Iur. §. iuris præcepta. & extra. in proœ. decret. §. ideoque. Mores informan. ff. de adminiſtr. tuto. l. cum plures. §. cùm tutor. de tuto. et curato, da. ab his. l. ſcire oportet. §. cũ reliquis. c. de profeſ. & medi. l. magiſtros. C. de ſecun. nup. l. j. ff. de iuſti. & iur. l. j. circa princip. de ritu nupt. l. libertinus. Cupiditates. & nequitias refrænant. in authen. vt iudi. ſine quo. ſuffragio. in prin. ver. cogitabo. xlvij. diſtinc. c. bonorum. de elec. c. auaritiæ. & c. quam ſit. libr. vj. ff. de euict. l. in creditore. ĩ. de lege fu. ca. tol. dic vt ibi. Docẽt pudicitiam, compeſcunt carnis petulantiam, vt in authen. quib. mod. natu. effi. legi. §. nouimus. ff. & C. de adul. per totum. extra. de vi. & hone. cler. per totum & in proœmio, §. ſed effrenata. Inſtruunt ſuijpſius fragilitatem cognoſcere. in authenti. vt omnes obe. iudi. prouinc. in prin. col. §. in authen. de nupt. in princ. Hortantur ad clementiam: & impietatem deteſtantur. ĩ. in rubri. ſuper verbo pius. Et in ſumma, ad bonum inuitant. C. de nupt. l. imperialis. Et mala puniunt, & execrantur. ff. de iuſtiti. & iure. l. j. §. ius. vbi multas concordantias reperies, ſuper verbo metu pœnarum. Omne enim ſtudium legiſlatorum eſt, vt homines bene viuant, in authen. vt non luxu. con. na. ho. circa princip. & non ſuas perdant animas, eo. titu. §. propter. Vnde ſecundum Sene. Hoc eſt ſapientiæ ſublime: cætera verò puſilla, & puerilia ſunt: non tamen dico ea penitus proijcienda. diſtinctio. ca. legimus. c. turbat. c. ſi quis autem. & c. qui de menſa. ſed a limine proſpicienda: nec ea debemus diſcere, ſed didiciſſe, ſecundùm eundem. vide ĩ. in rubrica, ſuper verbo cupidæ. Vana enim doctrina eſt, ex qua vitia animarum, aut morum, non curantur: ſecundum Ioan. apoſtolum. Vnde Hiero. in originali, loquens de carminibus poetarum, & pompa verborum, Ibi nulla ſatietas mentis, nulla iuſtitiæ refectio reperitur, ſtudioſi earum in fama virtutum perſeuerãt. Item Bernar. Multi multa ſciunt: ſtulte, cognoſce teipſum: quia multo laudabilior, & melior es, ſi teipſum cognoſcis, quàm ſi te neglecto, cognoſceres curſus ſyderum, vires herbarum, cõplexiones hominum, naturas animalium, omnium cœleſtiũ & terreſtriũ ſcientiam obtineres. Item Baſilius in Homel. Super rerum natura Græcorum philoſophi diſputarunt: ſed nullus apud eos ſermo fixus, & ſtabilis habetur, priore ſemper à ſequente deiecto, neque enim opus nobis eſt, quæ illorum ſunt inſinuare cum ad deſtructionem propriam, ſibimetipſi ſufficiant. Item Seneca. in epiſtola vlti. ad Lucil. An tu quicquam in his credis eſſe boni, quorum profeſſores turpiſsimos omnium; ac flagitioſiſſimos cernis? Qui autem de liberalibus ſtudijs quærendis, iudicauerunt: nec virum bonum faciunt, nec permittunt, nec huius rei ſcientiam affectant. Diſce ergo, cum Hiero. in proœmio Bibliæ prope finem, Tale quid nitaris, quod tecum perſeueret in cœlis. Inſanus etenim eſt itinerans qui vltra neceſsitatem itineris ſe onerat his, quibus pro voto in termino abundabit. Vnde in vita beati Bernardi legitur: quòd Bernardus apparens cuidam abbati, dixit: Nulla hic ſcientia, nulla hic Chriſti cognitio, ſurſum ſcientiæ plenitu-
a do: vera notitia virtutis. Item attendendus eſt modus, [a] ad quem finem: ſunt namque nonnulli, qui ſcire, ſcribere, diſputare & legere volunt, vt ſciant quærentes ſuperare, non proficere: eminere, nõ ſiſtere: & horum finis, vanitas. Nonnulli: vt ſciant: & horum Ioan. Fabri ſuper Inſtitu. turpis curioſitas. Nonnulli, vt honores, & diuitias habeant: & horum finis cupiditas. Nonnulli, vt ædificent: & horum charitas. Nonnulli,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ædificentur: & horum prudentia. Duo vltimi laudabiles: primi abusus, & dominationis cumulus. Non tamen nego, quin pauper possit, & debeat discere, pro pane lucrando. ff. de orig.iur.l.ij.§.primus diuus.ver.nec huic.extra de cens. ca. cum apostolus. Nam secundum Aristo.iij. Topi. indigenti, magis eligendum est ditari, quàm philosophari. Item attẽdendum est, ad quem vsum: nam secundùm Psal. intellectus bonus, omnibus facientibus eum. Vnde sicut cibus sumenti, & non indigenti, pernicios us est: sic scienti, & non facienti, bonum, peccatum est illi vnde Psal. Descendant in infernum viuentes. i. scientes, & videntes malum. vnde Grego. Admonẽ di sunt, qui accusant praua, nec tamen euitant, vt videãt, quia occulta iam retributione iudicij̃ est, quòd eorum mens, malum quòd perpetrat, illuminatur vt videatur: sed non conatur, vt vincat. vt quò melius videt, eò deterius pereat. Discere ergo, & in te practica, vt bonus fias: & hæc est illa vera scientia, quam Psal. requirit, bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me &c. & per illam consequeris beatitudinem. de qua idem dicit, beatus quem tu erudieris, & docueris, de lege
2 tua &c. † Item est attendendus in docendo modus. Sunt enim nonnulli, qui se inter quæstiones, & subtilitates glossarum, & doctorum inuoluunt: & tex. deserunt: & ignorant. Nonnulli, qui multas leges nominare sciunt: & ad aliquod modicum notabile allegare: & tamen casus eorum ignorant & qui ad quæstionem dubiam scirent allegare aliquid: & tamen de mille casibus legum, interrogati ne scirent ex improuiso de vnico respondere. Sunt nonnulli, qui librorum multitudine delectantur, & per eos vagantur, contra doctrinam
3 Senecæ dicẽtis, Distrahit † librorum multitudo. itaque cum legere non possis, quantum habueris: satis est habere quantum legas. probatos itaque semper lege: & si quãdo ad alios diuerti libuerit: ad priores redi. fastidientis enim stomachi, est, multa degustare: quæ vbi varia sunt, & diuersa inquinãt, non alunt, Igitur si huius scientiæ verus, & securus vis esse professor: textus seu eorum effectus in mente retine: & conclusiones doctorum: disputationes autem longas, chartis commenda: eum omnia non possint simul memoria retineri. vt l. ij.§.si quid autem. C. de vete. iur. enu. Hoc hortor, quod nõ sis opinionum inuentor, nec facilis reprehensor: sed in dubio, sequere communes opiniones, & illorum, qui consueuerũt in plurimis approbari: sicut facit legislator. ff. de exc. tu. l. scire. §. aliud. & papa de sum. trini. & fide ca. c. j.§. fin. in cle. adhibẽ da est enim fides peritis in arte. C. de re mili. l. semel. lib. 12. extra. de homi. c. significasti. li. 2. l. j. in prin. ff. de vẽt. inspi. l. septimo mense. ff. de sta. homi. & minime sunt immutanda quæ semper &c. ff. de legi. l. minime. & commendandi sunt. vnde secundum philosophum, ex falsis commendabor: quia materiam inuestigandæ veritatis, præbui. Temere autem quis reprehendit multis modis. & Hostiẽ. ponit. xij. modos, quos vide in summa, in prin. ij. col. & vide etiam super hoc in procœ. lib. sententiarum. §. fi. Bene tamen placet, quod si veritas claret, quod aperiatur, cùm possit vnus, multos, & maiores, in aliqua parte superare: C. de vet. iur. enu. l. j. §. sed neque. Cæterum cum per contrarias interpretum sententias, totum ius pene turbatum est, quemadmodum, & antiquioribus factũ erat temporibus, vt dict. l. prima. §. nostra autem. Et nunc sicut tunc colligere necesse sit dignum duxi, dimissis argumẽtis, & disputationibus, iuxta gloss. institutionum, docto. opi. quæ materiam tangunt, prout occurrerint cum his quæ addere potuero, Deo, & beatissima virgine Maria, agentibus, ad lectorem, & auditores huius voluminis vbi nox nocti indicat scientiam, & vt plurimum noui sunt, subsidium prout breuius, & plenius potero compilare, non tacendo eorum nomina, vbi ab ipsis recipiant, vt appareat à quibus opi. ortę & traditæ fuerint. ff. de origi. iur. l. ij. §. iuris ciuilis. C. de vete. iu. enu. l. ij §. tanta. & vt hæc scriptura, tantorum testimonio fulciatur. ff. de vulg. substi. l. in substitutione. prope fi. ff si ser. ven. l. si quando. §. j. Etenim Iurisc̃. alle g. opinio. iurisc̃on. ff. de noxa. l. ij §. fina. C. de condi. inde. l. penult. & quia eorum opi. propter authoritatem iudicis, vt plurimum approbantur illa tamen quæ proprijs non reperies authoribus attributa, recipies pro quanto volueris: & si quid boni receperis: lauda Deũ: cui magisterij̃ doctrina seruetur, vt dicit Hier. in prologo super Ioanne in fin. Incipiens ergo, antequam veniam ad rubricam, quæro quæ sit materia, seu subiectum in scientia legali? Dicit Azo in summa quod duplex materia est generalis. scilicet ius, & iustitia. Item negotia, & duo vitia, error
4 & contumacia. † Materia communis, est ius approbatum, rudis æquitas quæ pro lege seruatur, vt cõtractus, & vltimæ voluntates: ista verba sunt obscura, & rudia, & intellectum eorũ laco. et Pet. hic multa scripserunt, quæ omitto, cùm per omnes hæ opi. reprobentur. & ideo circa eius intellectum, non expedit laborare. Vnde Di. eam impugnat egregiè: nam cui attribuitur † genus vniuersale, & eius species attributæ videntur. ff. de leg. iij. l. si chorus. sed negotium ita se habet, ad contractus, sicut genus, ad speciem. ff. de acqui. re. doa l. liber homo. ergo gl. ponẽdo negotiũ, sub generali materia, videtur speciẽ posuisse, videlicet contractũ, quem posuit sub
5 communi. Præterea, posita specie, ponitur genus. vt l. inter agnatos. ff. vnde legi. & ff. de le. iij. le. si quid earum. §. interemptum. & sic posito contractu, qui est species, in materia commni, videtur poni negotium, quod est genus. Præter eà remoto genere. ab vno, videtur remota species. ff. de fun. instru. l. fundi. §. fi. & not. ff. de suis & le. l. j. §. fin. ergo remoto negotio à materia communi: & cõtractus remotus videtur.

Præterea, cum causa debeat præcedere causatum, vt l. j. ff. de acqui. pos. in princi. & materia, materiatum ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. non potest dici quòd ipsum ius, quod est scientia, sit materia sui ipsius. Præterea, cùm delicta, & cõtractus sint paria, quo ad obligationem inducẽdam. ff. de iud. l. omnem. quomodo in diuersis membris ponuntur? Præterea, cum iustitia, & delicta sint contraria, vt in authen. vt hi qui res mino. ob. ha. in princ. quomodo ponuntur sub eodem? ff. de ver.
6 signi. l. hæc verba. † Alij dicunt, quod iustitia est subiectum: & hanc videtur sequi gloss. ff. de iusti. & iur. l. j. super verbo à iustitia, alij, quod bonum & æquum in d. l. j. §. j. & hanc tenet Ia. de Ra. Dy. dicit quod subiectum potest sumi tripliciter. Vno modo pro materia disponente, seu disposita, & nihil aliud est quam actus hominum in authen. de sid. instru. §. qualiter. Sed si quæratur de subiecto illius materiæ disponentis, vel dispositæ, tunc potest dici, quod vnum quodque horum, iustitia, bonum, & æquum: videlicet iustitia, tanquam radice principium; bonum, & æquum, tanquam illud ad cuius cognitionem, omnia tendunt. ff. de verb. obl. l. si seruum. de rel. ac sum. l. at si quis. §. hæc actio. sed si ponas subiectum, pro tm to collecto est ius approbatum, secundum eum. Tu autẽ, potes dicere, quod non sit triplex, sed vnum. Vnde subiectio non est nisi materia, ex qua aliquid fit, vt vas fictile de terra
7 vel in qua: vt albedo in pariete. Et ideò, dic † esse subiectum huius scientiæ, iustitiam: bonum autem, & æquum, non sunt: nisi qualitates iustitiæ: quæ semper bona est, & æqua: vt dices j. de iusti. & iur. in prin. sicut de possessione naturali, & ciuili consueuit dici. C. de acquiren. pos. l. licet. & non sunt propriæ materia huius scientiæ, sed qualitates ipsius materiæ, vel effectus. Fateor tamen, quod materia. Digestorum. & C. fuerunt antiqui libri, & leges. & ita intellige C. de vete. iur. enu. l. j. §. iubemus: quæ alias obstaret, huic opi. sed nõ sunt materia scientiæ Item no. quod hæc scientia, est moralis, & supponitur ethicæ, C. de secund. nup. l. j. ver. ne his. ff. de sponsa. l. libertinus. & not. in authen. denupt. in principio,

a ADNOTATIO. ¶ Modus, est attendendus. Adde Spec. in tit. de aduoc. §. nunc de exordijs. versi. modus igitur. Inno. in c. super quæstionum. de offic. deleg.

b ¶ Cõmunes opiniones. Vide Baldum in l. nu. io. C. de pœ. iudi. qui ma. iudi. in c. j. in fi. de natura. suc. feu. vbi tenet, q̃ communes opiniones, doctorũ, sunt tenende. Adde, limitando hoc dictũ vt per ea quę notaui in apostillis ad Pañ. in c. prudentiam. nu. iij. in apostil. in ver. in quam plures. extra de offi. de lega. & ibi habes, an, & in quibus sit adhærendũ opi. cõmuni, & ab ea nõ recedendum, de quo etiam per Felinum late in c. canonum. numer. 37. de constitu.

IN NOMINE DONIMI NOSTRI IESV CHRISTI.

Imperator Cæsar Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, ac triũphator semper Augustus cupidæ legum iuuẽtuti.

1 ☞ *Christi nomine omisso, instrumentum vitiari.*
2 *Iustiniani fides, & tempora.*
3 *Imperator quis.*
4 *Imperij genera.*
5 *Imperatorum electores.*
6 *Cæsaris origo.*
7 *Quæstio, patrimonium non item, alienabilia.*
8 *Iura quando discenda.*
9 *Sigilum sine nomine an sufficiat.*
10 *Institutiones cur sic dictæ.*

QVICQVID agimus, debemus in nomine Dñi incipere. xvij. q. vij. c. nõ obseruetis. Quia quicquid habes meriti pręuentrix gratia donat: nihil enim, debem⁹ assignare nostræ prudentiæ. xvj. q. j. c. reuertimini. & ideo quasi gestores, vel ꝓcuratores loquimur. vt not. in auth. de hære. & fal. in rubr. quia, qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit Io. vij. c. item Pet. in epistola. si quis loquitur, quasi sermones Dei, Et sic semper incipit, Iustinianus in rubricis, & quandoque in legibus C. de offic. præfe. præ. Afri. in nomine domini. Et papa extra de testi. in nomine domini. xxiij. di. c. in nomine patris. & sic de consuetudine, notarij incipiũt instrumẽta. †Sed quæritur[a], quid si
1 a notarius, hoc omittat? gl. dicit quod non valet instrumentũ, vt in auth. vt præponatur nomen imperatoris, in glo. vt puta in nomine &c. col. v. glo. potest esse vera in arduis, & perpetuis; sed in minoribus, vel breui tempore duraturis, potest dici contra, & ita tenet Spe. in tit. de instru. edi. §. j. circa prin.

Nota, quod papa non incipit sic libros decretalium, nec in antiquis, nec in nouuis compilationibus: quia papa nihil potest facere, quin sit in Dei nomine, cum sit dei vicarius, extra de iureiuran. c. romani. in cle. vel forte hoc omisit, causa breuitatis. Gloss. dicit quod ex hoc potest notari, quod imperator fuit christianus. Insultat Iac. de ra. contra gl. quod non ex hoc probatur: quia Sarracenus inuocat nomen domini. Sed certe imo satis probatur, additis verbis sequentibus Iesu chri
2 sti; qui non inuocatur per iudæos, nec per sarracenos. †Item patet imperator inuocabat virginem Mariam, vt epistola inter claras. & epistola liquet. & credebat trinitatem, vt C. de sum. tri. l. j. c. de vete. iur. enu. l. j. & ij. Et scias, quod secundum
3 chronica is primus † Iustinianus fuit hæreticus, errore Eutichetis, posteà ad fidẽ reductus, per Agapitum papã, & incepit imperare anno domini. 52. & regnauit. xxxvij. annis, & tempore eius, florebat beatus Benedictus in monte Cassino, sanctus Cassiodorus, apud rauennam. sancta Genouefa in pago Parisien. secundum chronica, ego vidi nomẽ Iustiniani scriptum in cathalogo sanctorum. cal. Augusti.

a ADNOTATIO. ¶ Sed quæritur. Vide Ang. aret. sup hac gõne hic & maxime in versi. vel clarius, aut quæritur &c. Item vide do. Feli. in c. j. de fi. instr. in j. col. prope fin. ver. in gl. prima in fi. vbi late ponit, quę sunt de essentia instrũ publici. post oẽs doct. Item vide hic Aret. in j. col. an notarius conficiens instrm, inter Christianum & iudeum, vel inter duos iudeos debeat inuocare nomen domini nostri Iesu Christi. & etiam vide Bart. in prima constitutio. C.

IESV CHRISTI. Expone hæc verba in rubri. de hæreditate & falcid. in gloss. † Imperator. Dicit Isidorus quod hoc fuit antiquitus nomen illius, cui summa rei militaris administratio commissa fuit, & postea sibi iudices vsurparunt; finaliter senatus hoc nomen soli Cæsari, ad aliorum regum differentiam, appropriauit, in persona Octauiani, qui
4 regnauit tempore natiuitatis Christi. † Et scias, quod hodie duo sunt imperia[a] constantinopolitanum, & Romanum nam olim facta diuisione seu datione vrbis, per Constantinũ ecclesiæ, de qua extrà de electio. c. fundamenta. libr. vj. & de qua notatur in authen. quomodo oporteat. iur. in princip. caput imperij fuit Constatinopoli, vsque ad tempora Stephani papæ: qui transtulit Romanũ Imperiũ Gęrmanos, ex eo quòd constantinopolitanus nolebat succurrere ecclesiæ neque vrbi, vt plene not. extra de elect. c. venerabilem. Et ideo electus per Alemanos est verus Imperator romanorum, non canstantinopolitanus. xvj. distinct. ca. si imperator. vij. q. j. c.
5 in apibus. † Et sunt electores, Maguntinus, Colonien. Treuerensis archiepiscopi. etiam quatuor principes seculares, de quibus per Hostien. d. c. venerabilem. extra. de senten. & re iudica. ca. ad apostolicæ. li. vj. & per hoc patet responsio, ad quoddam argumentum puerile, quod Iac. facit hic, imperator, dicitur ab imperando, cùm ergo quilibet imperet in domo sua, videtur quòd posset dici, quilibet imperator. non sic,

a ADNOT. ¶ Duo sunt ꝓria. Adde alterum duorum sit verum imperium. adde glo. q. vj. di. c. si imperator. & ibi Gemi. vbi dixi in apostil. ad ipsum, vbi dicit imperium romanum esse verum imperium, & eius imperatorem legitimum, non constantinopolitanum. de quo etiam per Panor. & doct. in c. per venerabilem. vbi etiam notaui, in apostil. ad ipsum. extra de elect. & ibi bo. tex. & gl. in c. solite. de maior. & obedien.

7 CAESAR. Glos. dicit, † quod Imperator, [a] dictus
a fuit Cæsar, à Cæsare Augusto, qui regnabat tẽpore natiuitatis christi. Salua pace gloss. imo à Iulio cæsare eius auunculo qui fuit primus monarcha romanorum, secundum chronica. Quare autem ille dictus fuit cęsar? Referunt, quod fuit exẽcto ventre tractus. l. si mater. C. de inoffi. testa. & quia iam magnam cæsariem pilorum habebat, cum extractus fuit de ventre, secundum chronica.

b ADNO. ¶ Imperator. Areti. dicit hic, quod imperator nõ potest dici, nisi post triplicẽ coronationẽ. Reuocat etiam hic in dubiũ, an priuilegia, cõcessa ab imperatore, ante eius coronationem, valeant. vide eum in ij. col. circa fin. in fin. versi. ij. principaliter not. & ver. seq. item quis possit præferre, vt non habeat imperatorem, in superioremvide per do. Felt. latissime, & melius quam alibi in. c. cum non liceat. de præscri. colum. iiij. in prin. in ver. cęterum subdit. Abb. cum sex sequen. charta. xlix. item an imperator possit concedere laico, vt soli coram ecclesiastico conueniatur. vide etiã de in d. c. col. pe. cir. fi. ver. item adde quod licet.

FLAVIVS. Dicit glos. quod fuit rubeus. vel dic, quod flauus, idest, ruffus, sicut Dauid rex, vt legitur. j. Reg. c. xvij. & ego Ioa. de monte dulphi dictus, faber diocœsis Engolesinæ prouinciæ Burdegalen. sum.

IVSTINIANVS. Expone oppone, & solue vt gloss. Iustinianus. Illud autem approbatur quod fuit fi
6 lius Iustini, secundum chronica. dixi suprà super verbo in nomine. &c. † Sed tũc oppo. quomodo succesit patri, quia per successionem, nnquam imperator creatur; sed per electionẽ. & sic administrator. C. de offi. præfe. præ. l. j. & suprà dictum est, per nouam electionem. not. c. de mune. & hono. inter patrem & fi. non conti. l. j. & no. in rubri. & extra. de fi. presby. per totum nec aliquis fuit in medio, secundum chronica. Potest dici, quod illæ leges, non obtinent in electione imperatoris, sicut nec formæ electionum, in electione papæ. extra de elect. c. licet. & c. vbi maius. li. vj. Vel forte, fuit electus in defectum alterius. ff. de mune. & hono. l. honor. §. fi. de decu. l. generaliter. §. spurij.

ALEMANICVS. Dic vt glos. Sed quæro: quare melius ponit illas prouincias, quas deuicit, quàm alias dicit Iac. quia ex probitate sua fuerunt acquisitæ. & maior honor est, quod quis vocetur nomine acquisito ex probitate, quàm illo, quod ei euenit aliàs, quia in his quæ ex natura proueniũt, nec laudari, nec vituperari debemus. vnde illud quod meum est, per acquisitionem magis dicitur esse meum, quàm quod per successionẽ secundum Iac. Et no. ff. de cap. l. fi. ar. ff. de vsu & ha. plenum. §. si vsufr. ad municip. l. assumptio. §. filius. c. de sa. san. eccle. l. sacrosanctæ, quamuis illa quæ ex genere veniunt, difficilius amittantur. ff. de sena. l. fœminæ. de interdic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& re.l.ij.in feu.episcopum vel abbatem.§.fi.quę sit prima causa beneficii.amit.§.fi. si vas.feu.pri.cui defe.c.j.si de feu.contro, fue.c.ij. Et hæc † faciunt,pro cōsuetudine quæ in pluribus locis obtinet,quod quis potest testari,vel donare,conquęstas suas ad libitū:sed patrimonialia non,quæ sibi ex successione obuenerūt.Sed quid si acquisiuit illud quod erat sibi ex successione obuenturū? an censebitur cōquęsta.Arg.hic quod sic:quia hæ prouinciæ debebant esse imperij,cum imperator
a dominus mundi sit.[a] vt l.deprecatio.ff.ad l.rhodiam de ia.Et tamen dicuntur acquisitæ per Iustinianum. Sed contra facit in feu.de vas.decre.c.j.ff.si quid in frau.patro.l.j.§. qui autem.& §.sed si libertus.Quod est notabile,pro illis qui habēt decimas infeudatas,quas dederūt in vita filijs,quod nō videā tur trāslatæ nec acquirātur ecclesiæ,cū essent alias successuri.

a ADNOTATIO. ¶ Dominus mundi sit.An imperator sit dūs totius mūdi,Bart.in l.item si verberatum.ff.de rei vendi. & in extraua. ad reprimendum in ver.totiº orbis.& ibi.an sit dominus rerum singularium.& in j.constit.ffforum an omnes ciuitates sint subiectę imperio. in l.omnibus.ff. ad trebel.de imperatore,vide multa pulchra. & latius quàm alibi, per Fel. in c.cum non liceat. per discursum extra. de prescrip.

PIVS. Dic vt in gl.vel dic,quòd quilibet imperator debet esse pius,vnde Seneca. Nullū clementia ex omnibus magis decet,quam principē. Adhibenda tamen est moderatio:vnde promiscuam,nec vulgarem habere oportet clemen tiā,nec abscissam. vnde Romæ in capitolio scriptum est. Parce victis,frange superbos. Vide plenius C.de sum.tri.l.j.,super verbo clemens.vbi scripsi. & facit c. de nup. imperialis. in auth.vt iu.si quo.suffr.§.itaque. & scribitur prouer. xxviij. Leo rugiens,princeps impius,super populum pauperem.

FELIX. Iuxta fi.gl.hæc est fal.& mendax,ex turbine fortunæ veniēs,quæ non permanet.& secundum hanc vsurā rij,cupidi,male conditionati,qui vt plurimum abundant, & præsunt,in hoc seculo dicūtur felices. Vndetum felicitas,est æterna beatitudo.Felicitas enim mūdana,nō est via:imo deuium,ad felicitatē verā vnde Boœtius, de cōso. Quid enim pecuniam cōgregare conaberis?erīpies habēti. dignitatibus fulgere velis,danti supplicabis.& præire cæteros honore cupis,poscendi humilitate vilesces:potentiā ne desideres,subiectorum insidijs obnoxius, periculis subiacebis. Gloriā quæris:sed per aspera,quæquæ distractus securus esse desistis. voluptuariā vitam degas.sed quis nō spernat,atque abijciat vilissimæ atque fragilissimæ rei esse seruum; hæc enim mendacis felicitatis formam habent.

FRANCICVS. Non gloriētur imperiales,ex hoc
a arguere,quod regnū Franciæ [a] esset subiectū imperio: quia hic loquitur de quadā Frācia,quæ est in alemania. de qua extra.de spōsa.c.j. Et si super hoc loqui plenius volueris,vide Hostien.extra.qui fi.sint le.c.per venerabilē. &quod scripsi C.de sum.trini.l.j.

a ADNOTATIO. ¶ Francię. An autem regnum Frācię sit subiectum imperio,tenet author noster hic,quod non. idem tenet Inn.in c. per venerabilem.hic alle. in sua glo. in verbo: recognoscant. ibi nos contra, latè per Old.in consil.lxix.& in decisio.delphi.q.ccxxxix. versi. circa præmissa.

a AVGVSTVS.[a] Omnes Imperatores sunt vocati Augusti ab Octauiano, qui regnabat tempore natiuitatis Christi,qui primo vocatus fuit Augustus:quia adeò auxerit rempublicam, quòd vniuerso orbi pacifice dominatus fuit xiiij.annis.diuinos honores refutauit;imo, nec se dominū nominare permisit secundū chronica. Et ab ipso nominatus mē sis Augustus:nō ipse à mēse sicut ignorātes aliquiastruxerūt.

Sed mirabile est quomodo imperator,se ita magnificat:cū scriptū sit:Ne te collaudes. &c. & laus in ore proprio &c.sed fortè,nō facit propter se; sed ad exaltationē dignitatis. vnde Seneca. Tibi dico Auguste, induere pretiosis non propter te;sed propter honorē imperij. Papa autē in verbis,se dicit seruum seruorū,se nominando de facto, tamen se adorari permittit,quod angelus in apocalypsi refugit.

a ADNO. ¶ Augustus, No.hic Aret.quòd imperator debet esse huius propositi.s.quòd augeat imperium, quòd si non sit huius propositi; non debet dici imperator. & ponit hic quæstionem vulgatam, an valuerit donatio facta b. Siluestro ab imperatore Constantino. vide eum hic, in iij. col.in prin,ver.tertio not.& ver.seq.

8 CVPIDAE LEGVM IVVENTVTI. † Et no.quod iuuenes debem⁹ incipere addiscere huiusmodi scientiam,post grammaticā:logicam: & rhetoricā;quas debemus addiscere in pupillari ætate.illæ enim sermocinales sunt,& si ne magna ratione. Sed post xiiij. annos debemus accedere ad has scientias rationabiles.C.de stu.libr.vr.ro.l.j.§. & quoniam,& no.cupidæ.quia nisi auide & cupide quis studeat,nō potest esse perfectus.vnde versus.

Si quis forte velit Iurisconsultus haberi,
Continuet studium, velit à quocunque doceri,
Inuigilet,nec vincat eum tortura laborum.
Fortior insurgat,cunctisque recentior horis,
Nam labor improbus omnia vincit.

C.de pe.bo.sub.l.j.extra.de purg.cañ.c.cū.in iuuentute, §.cæterū de pœni. dist.j.importuna.nō tamen semper in actu sis: sed interdum requiem animo tuo dato secūdum Sene. Iaco. verò hoc allegat,quod pigris, & negligentibus iura non subueniunt.ff.ex quib.cau.ma.non enim.& iuuenes sunt perspicaciores.ff.de ędil.edi. l.præcipiūt. Vnde si vides,aliquem institutarium senem,dic ei:amice tu eris aduocatus in alio sæculo.secundum eum qui refert,quod per hanc rubricam,cassauit quidam aduocatus quoddam procuratorium:quia non erat ibi nomē iudicis:sed tantum pēdebat sigillū: quia nomē
9 scribentis debet inseri. † Ego bene credo,quòd sigillū non sufficit.vnde non sufficeret ad probandū mandatū si quis approbaret sigillū domini sui vt no.Spe.in tit.de procura.§. restat.& Archid.extra. de procu.ca.quāuis.li.vj.& scripsi C.de procur.l.j.si quis habeat literas,in quibus constituens loquatur,& dicat in fine,quod dictas literas fecit, tali sigillo & ad sui instantiā sigillari;non video cur fidem non faciant.quāuis iudex nō loquatur:nam si propriū apposuisset, fidē facerent ff.de procu.l.si procuratorē absentē.Ergo multo fortius si fecit poni authenticū.sed bene concedo,quod procuratori posset imputari propter defectum stipulationis: quia iudex debet referre se fuisse stipulatum.vt j. de satisd.§.si vero.

a ELEMENTORVM.[a] † Quare dicitur elemēto=
10 rum,videbis j.in procemio §.igitur.sed dicitur institutionū. i.instructionum:quia per eius primitiua principia, peruenimus ad altiora legum scita, vel quia in statum Romani iuris, nos erigunt. vel institutionum.i. introductionum siue sagogarum.Sed quia melius sonat,institutionum,ideò huiusmodi vocabulo vtitur;secundum Azo.in summa.

a ADNOTATIO. ¶ Elementorum. Quærit hic Are. an hæc rub.& alię possint allegari vt tex.vide eū hic pulchrè distinguentem.per quatuor membra.in v.col ante med.ver. quero an hæc rub. tē circa fi. eiusdem co. ver.vl.quæritur. quærit, an rub.necessariō sit continuanda vna ad aliam. vbi plenè vide per eum. Item vide per gl.in l.gallus.ī prin.ff.de li.& posth. & gl.in rub.ff.de condi.& demon. per gl.in l.j de pet.bo.subl.li.x. Iaf.may: an autē rub. decreti sint autenticę, vide do. Fel.in c.ij.col.xxiij.ver. rubri. quæ sunt extra.de rescrip.

1 *Maiestatem non nisi imperatoris esse.*
2 *Militis & studentis differentiæ.*
3 *Notorium multiplex.4.*
5 *Notorium & manifestum quid 6.9.10.*
7 *Latro manifestus quis.*
8 *Notorium qui depræhendatur.*
9 *Manifestum in extra iudicialibus qui accipiendum.*
11 *Ordo in notoriis seruandus.*
12 *Citatione quando,an non egeant notoria.*
13 *Absens damnatus an audiendus.*
14 *Iudicij acta an in notoriis necessaria.*
16 *Excipere quando,an non,in notoriis liceat.*
16 *Notoria non probanda.*
17 *Sententia scripta eget notorium.*
18 *Appellari in notoriis non licere.*
19 *Notorij sententiæ executor.*

IMP.

IMPERATORIAM MAIESTAtem. Quæritur vtrum duces & barones dicantur habere maiestatem;vt eorum subiecti in eos conspirantes maiestatis crimine teneātur?argu.quod sic.ij.q.j.c.in primis.vj.q.j.c.si
1 quis.ij.q.v.c.iij.c.de epis.audi.l.iij.ver.reus autem.Et hanc videtur tenere Archi.extra.de pœ.c.felicis.Posset † dici cōtra: quia speciale videtur,vt hi qui contra imperatorem,vel in illos,qui eius cōsilijs,vel consistorio intersunt committunt,illo crimine teneantur.vt C.ad l.iul.maiest.l.quisquis.Et ideo nō videtur ad alios extendendum,ne pœnæ exaggerentur.ff.de pœ.l. interpretatione, & facit pro hac parte extra.de senten. & re iudi.in c.pastoralis.in cle.§. rursus.sed tamē in magistratu populi romani est expressum,quod committitur,si occidatur.ff.ad l.iul.ma.l.j.§.cuiusve opera. Sed illud ideò quia per imperatorem instituuntur, & eius personam repræsentant: negare tamen non possum,quin iudices, habeāt maiestatem ff.de iusti. & iure.l. pe. prope fi. vel potest distingui, an tales habeant superiores,vt tunc committatur,aliàs non.& facit ff. de capti.l.non dubito.§.j.cætera dic in gl.adde tamē, ibi post verbum &c.sic.C.de consul.l.fi. Item in ead.gl.super verbo attendere cum ipse miles sit, & alios commilitones vocat. ff. de testa.mili.l.j.C.de vetera.l.j.lib.xij.Igitur non legi, sed armis intendere deberent.C.de iure deli.l. fi. vnde non fuerant imperatores,qui sex mensibus vacabant studio,sed armis: vt no.de excu.tuto.l.j.§.idem diuus.& no.ex his quæ hic leguntur & notantur,quod fatui scholares, qui quandoque armati oberrant,sibi casus excusationum causant: quia cum leges, & arma sint adinuicem correlatiua,propter necessitatem,gloriantur se perfectos,si vtroque se iuuare sciant. Tu autem tene,quòd vix aut nunquam in eadem persona concurrunt militia,& scientia.miles enim debet esse in cōtinuo cursu & corporis exercitio C.de re mili.l.miles.studens verò in quiete c. de stud.lib.vrbis ro.l.j.Nam secūdum Philosophum : anima sedendo &c.& secundū Senecam.Nusquam est, qui vbique est.Primum mentis compositæ existimo consistere posse,& secū morari;vitam in peregrinatione agentibus, hoc euenit. vt multa hospitia habeant,nullasque amicitias.Idem accidat necesse est his, qui nullius se ingenio familiariter applicant: sed omnia cursu, & properanter transeunt.otium enim necessarium est,docentibus & discentibus c.de excu. tuto. l. iij.
2 Item miles [a] debet † esse durus, & fortis:studens mollis. vn-
a de secundùm Philosophum Molles carne, aptos musis dicimus.& facit.ff.de capti.l.plurimum.§. fi.reperitur tamen per omnes historiographos,quòd militia semper secuta est cle.ū. Et philosophi primo fuerūt in Aegypto, vnde propter admirari cœperūt primò philosophari in Aegypto. Secundò, in Asia.Tertio in Græcia.Quarto,Romæ.Quinto, in Francia: vbi faucte domino,manebit vsq; ad fi. Et no. quod nobilior, & melior est sapiētia,quàm militia.vnde Eccl. ix.Melior est sapiētia,quā arma bellica.& Psal.Non in fortitudine equi,voluntatē habebit;neque in tibijs viri beneplacitū erit ei.& ideo de ratione maior honor debetur sapiētibus,quàm militibus: qui nō debēt esse,nisi executores præceptorū sapiētiū.& ideo lex dixit milites nostros oportet esse defēsores, nō dominos. C.de capti.l.ab hostibus.in fi.totū est cōuersum hodie,milites imprudētes dominātur,sapientes obsequūtur:& multi opprimuntur iuxta illud,quod scribitur Prouer.xxviij. Dux indigēs prudētia,multos opprimet per calumniā.Itē in fi.gl.quæ est super verbo,gubernare:supponit ergo,quod tēpore guer ræ nō seruantur iura,nec iustitia.quod verū est, de facto:sanctior tamē esset,quod tūc facerēt quod alio tēpore.& legitur in vita beati Gregorij: quòd Traianus imperator fuit saluatus,& de inferno extractus: quia vadēs ad bellū fecit iustitiā de quodā principe,verū est tamen, quod nō debet tunc rigor omnino seruari.vt extra.de treu.c.fi.& ibi not.xxxj.distin.c. sciēte. Gl.quæ incipit leges.in fi.verius videtur,per tramites.i.semitas quia sicut occurritur, per semitas fugiētibus, sic per leges calūniantibus. & facit extra in procemio decret. de his,quę hic scribūtur videbis plenius.j.de pœna teme. litigā.
In gl.no.ibi cū C.de legi.& cō.l.leges.religio enim dicitur à religo religas.vnde cū leges volūtates hominū religent, & coarctent,ad iuste viuendū:faciunt hominem religiosum.& est simile.ff. de lega.ij.l.vnum ex familia.§. fi. Itē in ea.gl. cū dicit proportionabilia,nam sicut se habēt arma, & vsus armorū,ad victoriā: sic victoria ad triumphū. & sicut leges & vsus legū ad calumniæ expulsionē,ita calumniæ expulsio, ad religionē.In gl.quo ad leges.melius in auth.vt iud. sine quoquo suffrag.in prin.c.de assesso.l.j. In gl. scilicet quo ad armain fi.vnde Seneca de virtutibus. Si prudens est tuus animus,tribus temporibus dispēsetur:præsentia ordina: futura præuide:præterita recordare. In gl.sub qua in fi.C.de offi. præto.afri.l.j.ver.deo auxiliāte. Protestātur.i. pro testimo
b nijs sunt;quia notoriū [b] est ipso facto,nec probatione indiget, vt no.ff.qui farid.cogā.l.si vero.§. qui pro rei qualitate. ff. de dote præleg.l.ij.in fi.sed cōtrariū no.C.de accu. l. ea quæ Do.
3 iuris cano.distinxerunt † triplex notoriū. Quoddā continuū quod cōtinuo perseuerat sicut quod Philippus, filius comitis valleſij obtinet sceptrū Frāciæ:& in hoc non requirūtur probationes;imo valeret processus sine li.cōtest. sine testiū receptione, nisi pars negaret esse notoriū, tūc enim secūdum eos oportet,pbari notoriū;q per duos testes probabitur, qui deponāt factū esse notoriū, & maiorē partem populi hoc scire, reddēdo causas sufficientes,suorū testimonio. Et sic tenet Io. gl.decr.ij.q.j.c.de manifesta.Inn.& Host.extra.de coha.cle. & muli.c.tua.Spec.tit.de noto.cri.§.iā de notorio.ver. testes.
4 & §.j.ver.sed qualiter. † Itē quodā actu transiēs, sicut quis publicè occidit hominē.Itē quoddā interpellatū.vt si quis nō cōtinuē,sed interpaulatim tenetcōcubinā,& in his requirūt,pbationē.vt no.in d.c.de manifest.& hoc videt sequi In.& Hosti.in d.c.tua.in gl.fama.& spe.in d.§.iā verò istud aūt.& Archi.in c.romana.extra de cēsi. de offi. deleg.c. statuim⁹. in gl. ordi.ver.sed quid,si ex posttacto.hæc sententia nō videt vera, per c.quoniā.extra de fil.presby.vbi actu transiuerat, nec requirit probatio.c.de sta.& ima.l.ij.& bene facit de his,qui in ecclesia ma.l.j.& videtur expressum in feu.de pa. te. & infir. §.si quis hominē.extra de sen.& re iudi.c.pastoralis.§. notoriū.de sentē.excō.c.si iudex laicus.li.vj.vt patet hoc quia Africa fuit diu rebellis & post victa per Iustinianū,& hoc,ptestat ipsum factū,contra rebelles. & tamē rebellio actu transierat: imo etiā ipsa victoria.quis enim iudex exigeret,pbationes,si negaret Io.natione Caterane.papam fuisse,vel Benedictum post eū.vel Philippū modernū regē frāciæ postrasse flamingos apud caselluū quæ omnia trāsierūt. Vnde vt hæc materia,q̄ est legistis ignota,& penes canonistas varia: plenius liqueat.Primò q̄ritur,quid sit notoriū. Secūdo, in quo differat à manifesto. Tertio, an in notorio,sit opus citatione. Quartò,an litis cōtesta.Quinto,an probatione.Sexto, an sententia, & an scriptis.Septimò, an & quō possit appellari. Octauo,
5 quomodo exequi. † Circa primū dic q̄ notoriū est, quod est ita euidēs,q̄ latere nō potest,nec tergiuersatione celari,& cuius est testis populus,vt in d.c. tua nos.& ca. de manifesta. lxj.dist.c.facerdotale.in fi.xxv.q.iij.q̄ scripsi. Manifestū dicitur,q̄ vulgò dicit corā pluribus factū.vt testamētū titij, factū fuit corā pluribus testibus.ff.de test.l.hære.palā.qd ergo si quis occidit hominē,corā pluribus testib⁹?andices notoriū, vel manifestū? Quidā dicūt,q̄ si occidit corā decē,q̄ est notoriū. & de hoc no.in d.c.de manifesta. Aliī relinquunt arbitrio iudicis.& in hoc pseuerat Spe.ti.de noto.cri.§.iā de notorio. ver.& hoc notoriū.Sed quid arbitrabit iudex? Dicas, q̄ vere
6 notoriū est † q̄n factū est tale,quid de sui natura omnes sciūt vel scire eos verisimile est:sic q̄ nō possit cadere ingnorātia, quin sit supina.sicut si quis,gerat se,p episcopo in aliqua ciuitate:vel si quis in mercato,toto populo consp̄iciente, occidit hominē,vel suspēdit publicè,vel aliū actū exercuit in præsentia populi.Et ideò credo,q̄ sit notoriū illud, quod in iudicio fit,vel indicitur in ecclesiis,diebus festiuis,populo cōgregato vel in publico & magnis assisijs.Nec requirimus,q̄ simul totus populus sciat;sufficit enim,quod per vicos,hi & alij dicāt.
7 Vnde latro dicitur † manifestus,qui multos spoliat.ff.de iniust.rup.& irri.l.si quis.§.hi autē.ver.nisi q̄ intelligitur,in diuersis vicibus.vt d.l.j.de his qui in eccle.ma.extra de transla.

Universidad de Deusto Biblioteca

epi.c.quāto.de cler.excō.c.illud C.de lati.li.tol.l.vnica.§.sed
& si qui domini l.publicati.C.de testa.Et caue, quia si propo-
8 nas,notoriū in aliqua prouincia,oportet † quod factū sit tale
quod de sui natura,omnes de prouincia sciāt,vel scire possint
si in villa:quòd illi de tali villa municipio,vel castro.ff.de iur.
& fact.ignorā.l.j.§.sed facti. Quid ergo,si in villula,vbi sunt
pauci habitātes,si in cōspectu omniū . factū fuit,qui fortè nō
sunt sex,vel octo:videtur quod sit notoriū.ff.de regu.iu.l.ne
ratius.extra de elect.c.j.Hoc nō credo:quia debet esse notum
plurimis,& multitudini. extra de cohabi.cler.& mu.c.fin.&
vicinia debet scire.extra de purg.ca.c.pe.ver.fi.ff.vi bon.rap.
l.prætor.§.j.de verbo.signifi.l.palā.ff.de insti.l.sed & si pupil
lus.§.proscribere.& ita patet differētia inter manifestū,& no
toriū.euidēs quādoq; prædicat̄ de vno quādoq; de alio.extra
de elect.c.si forte.li.vj.& c.ab eo.Quādoque tamē,manifestū
ponitur pro notorio.c.de appel.l.ciues.ff.ad turpil. ab accusa
tione.§.nūtiatores.de do.præle.l.ij.extra.de verb.signi.c.con-
stitutionē.in vj.de offi.dele.c.j.e. li.vnde † vbi manifestū scri
bitur in materia,quæ non requirit iudicialē indaginē,nec pro
bationē,semper expone,manifestū.i.notoriū:alioqui in pro-
pria significatione retine:vt verba secundū materiā intelligā
tur.ff.loca.l.si vno.& ita saluabūtur gl.iuris ciuilis,quę quan-
doque dicūt,quòd manifesta probatione,iura nō indigent vt
no.in d.l.ij.de do.præleg. Item dicit quod est etiam noto-
10 rium † vbicūque cōstat iudici,tanquā iudici,vt si in figura iu
dicij,aliquid factū,vel dictū sit,quāuis populus, vel maiores
populi,hoc nō scient & sic intellige C.qui.& aduers.quos.l.j.
ff.de ap.l.creditor.§.iussus.extra de sentē.excō.c. venerabili-
bus.§.secus.de appel.c.romana.§.si autē.lib.vj.de offic.dele.
c.de causis.Quidā autē,exigūt:quod sint tot cū iudice, quòd
possit dici notorium. & ita videtur tenere Spec.§.dicto iam
§.pe.de Sansone pro quo C.de custo.reo.l.ij. ibi cū dicit: pu
blico testimonio quod nō est verū: quia secūdū hæc nihil fa-
ceret figura iudicij,quæ multū facit per prædicta. Itē est no
d toriū,illud quod per acta [d],& processus, per partes cōcorda-
tos,vel aliter solēniter factos,apparet c.de lit.contest.authen.
offeratur.ver.quod nō mox.no.extra de rescrip. c. cū contin-
gat.ij.q.j.c.deus omnipotēs.§.quādo autē.C. de delato.l.ij.li.
x.Vel resultat ex iuris pæsumptione in authen.de resti.& ea
quæ pa.§.vnū.ff.ad turpil.l.j.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.
l.filius. Item est notoriū, quod cōmunis & antiqua tradi-
tio habet,incōcussè:sicut quod Carolus vicit hispaniā & pas-
sio christi,& similia c.de sum.tri.l.j.ibi quā diuinū & ff. de re
iud.l.fi.de cada.pu.l.j.j̄.de ado.§.fi.ff.de legi.l.fi.in auth.vt nō
luxu.contra na.cir.me.& not.Host.in d.c.quāto.de trāsac.&
Spe.de noto.cri.§.iā ver.notoriū facti.Inn.tamē, dicit, quod
illud est probandū,& dat modū probādi extra. de ver.signi.
c.veniēs primū tamē ego sequor, per leges, quas allegaui.
Itē pōt. dici notoriū, ꝙ indubitatꝰ & vulgaris rumor asserit.
& videtur expressum extra.de elec.c.vbi periculū.§.quia ve-
ro.ibi indubitanter rumor.lib.vj. Itē illud, quod oculis iu-
dicis patet de se.ff.de mino.l.minor xxv.an. extra. de cor. vi.
tua.de elect.c.si forte.li.vj.de verb.signi.c.constitutionē.li.vj.
Et not.quòd securū est,& cautum, quod antequā proceda
tur in notorio,pronūtietur esse notoriū vt no.Ioā.an.extra de
sentē.& re iud.c.pastoralis.in cle.sed pars etiam caute facit, si
appellet ex illa pronūtiatione,& admittet: extra. de appel.c.
11 romana.§.sinautē.li.vj.In † dubio,securius iudico, ordinem
iudiciariū obseruari,ne forte reputetur notoriū,quod nō est:
& annihilaretur processus, nisi esset ita notorium euidenter,
quòd esset ridiculū,ordinē iudiciarium obseruare: extra. de
appel.c.cōsuluit.& no.Host.in c.cū sit.eo.titu.de purga.ca. c.
pe.& est simile cōsiliū,extra. de iudi.ca. dispēdiosam. in fi.in
e cle. Circa tertiū an opus sit citatione? [e] gl. dicit quod sic , idē
Innoc.in c.ad audiētiā nostrā .extra.de app.cum sit romana.
idē Spe.titu.de noto.cri.§.j.ver.j.& ver.dicit quoque.quibus
ob.d.c.cū sit.de elect.bone.& c.per venerabilē.& videtur ex-
pressum in d.c.quāto.de trāsla.episco.& ibi Inno.xj.q.j.c.sta
12 tuimus.& d.c.qm̄.de fil.presby. Dicamus,† quod in noto
rio iudici,vt iudici,quod illa die procedat,pro parte præsen-
te,nō est opus citatione:vt si quis iniuriatus fuerit,in pręsen-
tia iudicis, pro tribunali sedētis. Ex quo enim habet partis
præsentiā,nō oportet amplius euocari. & sic potest intelligi.
l.creditor.§. iussus.ff.de app.extra.de iureiurā. c. fi.li. vj. Sed
die elapsa,& maximè parte absente,videtur necessaria citatio
extra.de verbo.signi.c.cū olim.& patet, quia per cōfessionē
emissam in iudicio,fit res notoria.vt c.romana.s̄.alleg.& ta-
mē pars quæ cōfessa est,vocatur in sentētia.vt ff.quæ sen. sine
ap.l.j.§.itē cū ex edicto.In notorio vero facti translati,vel in-
terpellati,dicūt omnes partē citādā:sed in contrariū sunt opi.
Securius est tamē partē vocare.vt no.Hosti.in d.c.cū sit.Ego
credo,quòd sit necesse,quia in c.pastoralis.extra.de sen. & re
iud.in cle.papa nō negat notoriū,& tamē sententiā infirmat
propter defectū citationis.& facit d.§.iussus.si tamē iudex ti
meat scādalū,vel periculū,potest sine citatione procedi, vt c.
per venerabilē & c. bone.& maxime ad sentētiā excōmuni-
cationis quæ fertur in absentē,extrà de simo.capitulo accusa
tū.& d.c.cū sit.& no.d.c. de manifesta. & facit bene extra de
sen.excō. c. cōstitutionē.in fin.li.vj.cū in illa opus esset moni-
tione:vt ibi no .Host.& c.cū sit.quod intellige, si posit fieri si
ne periculo,vt dixi.Et citabitur perēptoriè, sicut in alijs cau-
sis.& cū interuallis,si sit posibile.vt ibi.Nec ob.extra.de sen.
& re iudi.c.cū olim.quia ibi,vel pars fuit citata, vel papa pro
cesit de plenitudine potestatis,vt ibi no. per gl. & Hostien.
Quid si reus bonas defēsiones habebat,& nihilominus cōdē
natur absens.quod potuit fieri cū in notorijs procedatur per
viā inquisitionis.vt l.ea quidē.c.de accu.& sic absens potest
dānari.vt c.quoniā.extra.vt lit.nō contest. Spe.dicit, quod
audietur:etsi fuerit cōdēnatus,tāquam de notorio,cū nō esset
13 reuocabitur,extra.de senten.& re iu.c.cū Bertoldus. † Tu
dicas,quòd si vult dicere sentētiā nullam, ex eo,quia non est
notoriū,& nō fuit ordo iudiciarius obseruatus, vel quia ini-
quitatē euidētē cōtinet,quod audietur vt clem. pastoralis. j̄.
allegata:alias autē nō audietur:nisi sicut audiretur, qui cōdē-
natus esset, absens debita solēnitate obseruata sic intellige ꝙ
idē Spec.no.e.tit.§.j.Sed an debeat vocari, ad singulos actus
iudiciales.Inno.videtur tenere quod nō in d.c.tua nos.in glo.
14 puta. Circa quartū quæritur,quid si par cōpareat, an de-
beat dari libellus? Dic quod non,nec est necessaria lit.cōtest.
f vt d.c.ad nostrā [f] & c.de manifesta.& c.scelus.ij.q.j.& no.in c.
tua nos.de libel.obla.c.j.in aut.de exhib.re.§.sancimus.in gl.
in verbo,libellum. Quid si reus velit excusationes,seu de-
fēsiones proponere? doct.Inno.& Host.in c.tua nos.& Spec.
eo.ti.§.j.ver.si auditis.dicunt: quod iudex audire debet, & si
nō audierit,non valet processus:si tamen audierit, & proba-
tiones non admittat,tunc bene valet, & sufficit quod iudex
coram superiore possit ostendere crimen notorium. Sed
nūquid saltē superior debet ꝓbationes illas audire & admit
tere,quare non ergo principalis iudex videtur.verius distin-
guendum:quia aut factum,& facti qualitas sunt notoria. ver
bi gratia.notorium est quod reus interfecit hominē: & quod
interfectum,cum armis assalliuit,occiso non percutiente,nec
se defendente,tunc ego credo,quod reus non auditur, nec ad
15 proponēdū,nec † ad ꝓbādū,ꝙ ad sui defēsionē fecerit. & est
expressum in feu.de. pa.te.& eius viola.§. si qs hominem.Si
vero facti qualitas,nō sit notoria.verbi gratia quis in iure cō
fessus est,quod occidit hominē, vel forte eū occidit pluribus
præsentibꝰ qui viderūt mortuū:nō tamē primū insultum nec
vult ꝓbare,ꝙ occisus inuasit:iniquus esset iudex,qui probare
eū nō admitteret. & ꝓ hoc facit §. si quis hominē.Imo potest
dici ꝙobiectus talis exceptionis facit desinere rē esse notoriā
& hoc bene ꝓbatur.ff.de ta.exi.l.j.§.sed si neget extra de sen,
excō.c.venerabilibꝰ.§.idē est.cū §.seq. in vj. contrario sensu.
Et ideo cōseruatores, qa possunt se intromittere de notorijs,
nō possunt se intromittere,nisi exceptio talis ꝓponatur: ex-
tra de offi.deleg.c.j.li. vj.& ibi no. Circa quitū quærit̄,nun
quid debeat ꝓbari notoriū? Doc. dicūt vt s̄. ꝙ in cōtrariū nō
reqrat̄ ꝓbatio,in alijs sic.& hoc tenet In.& Host.in c.tua.Sp.
in tit.de noto.cri.§.iā.ver.istud cū seq.Archi.extra.de sensi.c.
romana.de offi. deleg.c.statuimꝰ.in gl.ordinaria. ver.sed qd
si.quibꝰ obstāt iura,q̄ superiꝰ allegaui. Vnde videt̄ meliꝰ in-
distinctè tenēdū,ꝙ nō sit necessariū;testes recipere,in casu ve
ri not

ri notorij,in eo ꝙ notoriū est,quod cōdēnatio valeat,& ꝓces-
sus,dato ꝙ nihil sit probatum,per iura alleg. & sufficit quòd
superior reperiat notorium.& sibi fiat fides, ꝙ sit notorium.
Si dubitaretur esse notorium,& procedet superior per infor
mationem ad hoc,vel rei euidētiam,sicut primus, per iura s̄.
alle.& maximè per §.si quis hominem. Quid ergo,si cri-
men denūtiatum est iudici,sicut notorium? Dic,quod si sit ta
le,ꝙ iudex & populus videre possint sicut epm sedentem in
solio publice,tunc statim procederet sine informatione,sinau
tem informationem recipiet,& per eam procedet.& sic intel
lige.l.ea quidem.C.de accusat.& de defens.ciuita.l.defenso-
res ciuitatum oblatos. Et in illa informatione debet voca-
ri pars.secundùm Inno.& Hostien.in d.cap.tua. Secundum
Archid.verò non est necesse,vt not.d.c.j.lib.vj.de offi.de leg.
Ego credo, ꝙ sit tutū,eam vocari per c.bonę.§.licet.de elect.
& vide quod ibi no.Inn.& ꝙ plures testes recipiantur, in in-
formatione ne sit tergiuersationi locus. Quid si populus sit
mutatus? Archi.dicit non esse notorium.d. ca.j. quòd potest
esse verū,nisi quando communis traditio,& indubitata, hoc
17 retinuit vt s̄.probaui. † Circa sextum,an sit necessaria sen-
g tētia [g]? nō videtur.ff.de act.emp.l.emptorem.extrà de diuor.
c.signficasti.& hanc Archi.extra.de censi.ca.romana. §. fi.in
glo.sciendum.quòd est verum.vbi tenditur ad pœnitentiam
salutarem:secus aliàs extra. de diuor.ca.porro.de purg.capi.
pe.iij.q.v.c.quod suspecti.& d.§.si quis hominem. Sed,an
debet dari in scriptis? non videtur,cum nec libellus detur: vt
s̄.scripsi.C.de sent.ex breuicu.re.auth.nisi breuiores.in auth.
de mand.princip.§.sit tibi quoque.Tutum tamen est scribe-
re extra.de verbo.signifi.ca.sæpe.§.sententiam.in cle. Sed
an potest appellari? non videntur,extra.de appellatio. capi.
consuluit.& cap.proposuit.& capi.peruenit.C.quorum ap-
pel.non reci.l.abstinendum.ibi,dummodo euidentis atq; cō-
18 uicti. † Dic,quòd non potest appellari.si tamen appelletur
de facto,ꝙ coram iudice appellationis proponatur,non esse
admittendam appellationem:quia facta super notorio, & si
iudici appellationis de hoc constet,nō admittet: aliàs sic ex-
tra.de appel.c.romana.§.si autem. & debet iudex appellatio
nis,procedere per informationes, sicut primus:& si reperiat
notorium,cōfirmabit processum,& sentētiam,sinautem om-
nia annullabit,vt no.Inno.& Host.in c.tua.& s̄.dixi. Nun
19 quid ergo iudex principalis exequetur † sententiam,non ob-
stante appellatione? Dic ꝙ non,imo iudex appellationis,po-
test ei inhibere, ex quo incipiet cognoscere,an sit appellatio
admittenda,vel non:vt d.cap. Sed ante inhibitionem,posset
eam exequi:vt no.doct.in d.c.tua.quod ego non credo in ca-
su,quo non posset executio retardari.ff.de appel.l.illud scien
dū.nisi in casu.ff.de ap.l.cōstitutiones.et videtur notari.ff.nil
no.pe.appel.l.vnica.gl.appell.& facit.ff.de iniust.rup.& irri.
l.si quis filio.§.hi autem.ver.quid tamē.Sed an hi modi pro-
cedendi obtinent tam in contractibus,& alijs,quā in crimini
bus? Inno.videtur tenere ꝙ non in c.tua.in fi.magnæ gl.Sed
videtur verius,ꝙ hoc solùm obtineat,quòd notoriū probari
non debet.& ibi no.Host.sed bene verum est, quòd illa quæ
s̄.dicta sunt,non obtinent.nisi in casibus,quibus,in cōtracti-
bus proceditur per viam inquisitionis.de quibus no.per In-
no.extra.de iureiur.ca.ad nostram. Item no.quòd exceptio
nes dilatoriæ non admittuntur in causa notorij:nec exceptio
spoliationis:vt Spec. de pœ.& pos.§.quoniam . versi. verius.
Item quidam dicunt,quòd probatio fieri debet intra octo
dies.dicit Inno.de senten.excom.c.solet.lib.vj.in Spe.eo.tit,
§.j.ver.item notorium facti.hæc sufficiant nouis lectoribus,
& auditoribus,dè notorio.

a ADNOT. ¶ Item miles. Vide hic per Ange.quæ sit differentia inter doctorem, & militem, & quis eorum sit prefèrendus:quæ est quęstio pulchra, & hic tractata per ipsum,partim remittendo ad Bart.& Bald.& alios, partim etiā declarando opi.suā.item miles & clericus, quando æquiparentur: vide do. Feli.pulchrè in c.cum ex officijs.de præscri.in.xj.col. post me. in impresione Lug.ver.in quantum Abb. Item, quomodo doctor imperialis, vel papalis, alios præcedat. vide eumdem Feli.in c. per tuas. in ij.col.de maio.& ob.vbi etiā tractat, quibus prærogatiuis præfulgeat.

b ¶ Notorium. Ang.hic dicit materiam istam, non multū hic congruere: sed esse materiam canonistarum in c.vestra, de coha. cle.& mu. vbi tu vide,per do.Abb.post omnes alios amplectentem.

c ¶ Indiget.licet probatione notorium non indigeat: tamen debet proponi in iudicio. vt dicit Angel. hic nec tamen releuat ad minus ab onere probandi, esse notorium: vt no.gl.in.l.ea quidem.C.de accu.& Aret.hic, item Sali.C.de accu.l.ea quidem quando tamen notorium releuet, ab onere allegandi, latè & vtiliter per do. Fel.in c.cum ordinem.viij.col. ver.ad gl.in cle.appellanti.de re iudi.vbi sunt septem declarationes, valde solennes,& nouæ.ad illud vulgare dictum,quòd non releuet ab onere proponendi: licet releuet ab onere probandi. adde plenius, quàm per alium, per Car.in cle.j.q.xxij.in fi.& quod ibi posui,in apost.ad ipsū.de fo. comp.Panor.in c.quoniam.nu.iij.& quod ibi posui in aposti. ad eum in ver. constat. iudici. extra de fil.presby. & in c. licet heli.& ibi iterum in apost.ad eum in versicu.requiritur probatio. de si mo.Aduerte tamen, quòd debet probari id quod pro notorio allegatur, esse notorium : vt dixi plenè vbi.s̄. & Spe.in tit.de proba.§.iij.versi.iiij. & in tit.de aboliti.§.ij.in princ.

d ¶ Per acta. Vtrum acta faciant notorium, Vide do. Feli.post omnes in c. significauerunt.in ij.col.versi.sed in contrarium.de testi.

e ¶ Citatione. Quoniam posit omitti citatio, vide generaliter per do.Feli. in c.inter quatuor.de maio.& obed.in fine.

f ¶ C.ad nostrā. Adde.c.quoniam.de fi.p̄sby.& vide ibi abba. & Innoc.e

g ¶ Necessaria sētentia.Sentētia,in notorijs requiritur. Bar.in l.ēptorem.in prin.ff.de act.emp. per c. cū sit romana. §.de appel. Bald.in l.cū fratrē.C.de his,qui.vt indi.in iij.col.ver. dubitare consueuit. nisi delictum sit graue.c propofuit.& ibi philip.frā.de ap.dicit tamen Inno.in c.ex parte.de verbo. si,& Pe.in c.cum dilectus, de pur. cano. quod in notorio non requiritur pronuntiari,sicut notorio sed per viā præcepti, potest ferri talis sentētia.adde tu concludendo quod requiratur snīa:vt plenè per Bald.ī c.j. qualiter do. propie.priue. Et ista potest esse ratio quia notorium,pro sententia non habetur,vbi requiritur iudicis ministerium, ad priuandum, vel puniendū, vt no.idem Bald.in l.j.C.an fil.pro pa.& no.in alle.c.proposuit.de app.Bar. in l.ictus fustium.ff.de infa.& Alex.in l.is cui.ff.de verb.oblig.

1 ☞ *Leges,quos,an non ligent:2.3.4.*
5 *Iustiniani consulatus.*

1 OMNES VERO POPVLI. † Subaudi, qui
de facto obediunt.Nam quàmuis imperator sit dominus to-
tius mundi:vt l.deprecatio.ff.ad l.Rho.de iac.& omnes prin
cipes ei subsint.vij.q.j.in apibus. & omnes nationes.xj.q.j.c.
quicunq;.s̄.volumus.& omnes prouinciæ.lxiij.di.c.Hadria-
nus.Nihilominus tamen leges non extēduntur nisi ad illos,
qui de facto obediūt.vt C.de sum.tri.l.j.ibi cum dicat, quos
&c.de commer.& mer.l.mercatores.in feud.de pa.te.iuram.
fir.c.j.extra.de senten.& re iud.c.pastoralis.in cle.& ideò vi-
detur,quòd de gestis,vel commisis,de tempore rebellionis,
non debeant iudicari,secundum leges romanorum:extrà.de
diuor.c.gaudemus. Et idem videtur in decretis per d.c.&
sic tenent Bar.& Host.extrà de consti.c.j.& Spe.ti.de consti.
Sed Inno.contrà in d.c.j. Et per hoc videtur,quòd illi de re-
gno franciæ non debeant iudicari,per leges romanorum.
2 † Sed potest dici contrà. nam ecclesiam leges non ligant
extra de constit.ca.quæ in ecclesiarum. etiam si essent ad eius
commodum:vt c.ecclesia.eo.ti.x.dist.c.j. & tamen debet per
eas in causis ecclesiasticis iudicari,si canones non repugnent.
extrà de iur.calū.c.j.de cau.poss. ca.ad vlti.de noui ope.nun.
c.j.& si vis plenius scire,quas leges ecclesia admittat,& quas
non,dic vt per Hostiē.extra.de solu.ca.fi.vt dixi in d.l.j.C.de
3 summa trini. † Et est argumen.quòd statuta,& consuetu-
a dines,non ligant non subditos.[a] Super qua dic, quòd ligant
contrahentes,vel delinquentes in territorio subiecto,dum ta
men sciant.C.vbi de cri.agi opor.l.& in auth.qua in prouin-
cia.ff.de euict.l.si fundus.Si ignorante.Dy.dicit,quòd in de-
lictis ligant, si quis faciat rem, aliàs de se prohibitam: aliàs
non.vt ff.de accu.l.si cui.§.penult.Iaco.dicit,quòd imò indi-
stinctè ligant ignorantes,si statuta contineant vtilitatem pu
blicam.ff.de offic.præfect.vrb.l.j.§.cura carnis.& hoc vide-
4 batur sequi Spe.tit.de cōsti. Verius † videtur,quòd indistin-
ctè non legem ignorantes, vt pœna statuti teneantur.Sed si
rem faciant aliàs prohibitam puniantur iure communi, nisi
esset ignorantia,crassa, vel supina. vt extrà.de constit.cap.j.
lib.vj.ff.de decre.ab or.fa.l.fina.Sed quo ad obligationes ex
contractibus,seu quasi resultantes ligant.vt l.si fundus.ff.de
euict.Dic plenè vt scripsi in d.l.j. quæ posset hic conuenien-
ter allegari,& adaptari. In glo.scilicet ab alijs.hanc Iac.te-
net. In glo.s.in vnum.de quo.C.de Iusti.co. emen.l.vnica.
In gl.statim.Simile' ff.de cōd.& demō.l.iiij.Ia. In gl.post
digesta.in fi.Sed ex hoc non probatur;quia plerunq; fit mē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio,de eo quod fiendum est.Sed probatur,quia tẽpore compositionis huius libri,princeps erat in tertio gradu †consulatus.C.de vete.iu.enu.l.ij.§.leges.Tempore editionis C.quem habemus erat in quarto.& sicut tertius ante quartũ,sic iste liber ante codicem.C.de emen. Iusti. C.in fi.secundum Iac.nec ob.j.de libertinis.§.libertinorum.vbi fit mentio de constitutionibus Codicis;quia de prima constitutione loquitur.

a ADNOT.¶ Non subditos.An aũt statutum laicorum,possit disponere super bonis clericorum patrimonialibus, vide do. Feli.in c.ecclesia sanctæ mariæ.co.iij.de consti. Tu adde pro dicto origi.huius quod notaui in apostil.ad Guil.de cu.in l.cunctos populos.in prin.C.de sum.tri.& fide cath.

1 ☞ *Negationum duarum triumue usus.*
2 *Magistratum gradus expliciti.*
3 *Iurisconsultorum uaria nomina.*
4 *Actu uno qualitatem non argui.*
5 *Iudex imperitus non recusandus.*

a CVMQVE HOC DEO[a] PROPITIO .In glo.pro simplici.ibi cum dicit per mũdum,his diuersis nominibus nũcupantur in iure:quia susceptores,opinatores.C. de susceptores in rub.de an.& tri.l.missi opinatores de can.lar.tit.l.j.

Item,in ea.gl.cum all.§.deinde cum ærarium. Sumitur & quarto modo,in auth.de quæstore toto titu. Item,quinto modo,pro cãcellario.C.de di.rescrip.l.fi.& ibi no. Itẽ in fi. eo. gl. omnes istæ expositiones recidunt in vnum,quia extra administrationem positus,retinet dignitatem.C.vt dig. or.l.

1 ij.secundũ Ia. In gl.no.duæ †negationes.in fi.ff.de ver.sig. l.duobus.Contrà.C.de ser.fug.l.j. Dic,ꝙ vbi ponuntur circa idẽ,affirmãt;nisi sensus iuris cõtrarius sequeretur,sed si circa diuersa negant:quia tunc non sunt duæ,sed vna. Sed quid si sint tres;dic ꝙ quantæcunq; in pari numero affirmant:tãtæcunq; in impari negant.ff.de cada.pu.l.j.de ven.in pos.mit.l. extraneo.de iure deli.nec non.in auth.de his qui ingre.ad appel.§.quia enim.vers.si verò neuter.de hær.& fal.§.inordinatum. †In gl.quatuor sunt ordines,[b] & in quo gradu,quisq;

b sit,patet ex ordine officiorũ.ff.et c.nã incipit à supillustribus, vsq; ad offi.præfe.præt. & exinde sunt illustres,vsq; ad rubricã offi.præto.spectabiles,vsq; ad rubricã de offi.præsi.& iste est de clarissimis, secundũ Ia.Hoc autẽ sic pobatur:quia cõsules superillustres sunt:vt C.vbi se.vel cla.l.iij.& no.ff.de appe.l.j. §.denicq.quãmuis quandoq; vocẽtur illustres.C.de dig.l.j.itẽ quæstores,præfectus verbis,sunt illustres.C.de appella.l.præcipimus.itẽ prætores,duces,præfectus vigilũ sunt spectabiles.in auth.de appel.& interl.om. §.similiq; modo.ff.de offi. præfe.vigil.vrb.l.iij.§.itaq;. & proconsul.C.de comiti.consi. l.j.itẽ præses est clarissimus.C.de priua.car.l.vnica.de epi.& cler.l.raptores. Item in ea.gl.cum dicit,merum imperium, in auth.de defen.ciui.§.& iudicare. In gl.scietia.in fi. Vel

3 †antecessoribus.i.doctoribus,qui alios antecedunt.sic nominantur in procemio.ff.§.sed cùm vos.ver.ideo,& §.& primo. in fi.Item doctores,dicuntur præceptores.ff.de dam.infect.l. fi.in ædibus.in fi.itẽ,pfessores:vt in procemio.ff.§.illud verò. itẽ magistri.vt ibi in §.his igitur.item doctores.C. de profes. & me.l.medicos.ff.de exc.tut.l.sed & roborari.§.legũ.extra de magist.c.ij.item domini.vt in auth.habita.C. ne filius pro patre. In gl.hic est interpositio.in fi.hic autẽ constat,ꝙ principes, debent quærere super omnia fideles consiliarios.nam sapiens infidelis,plus nocet,quàm insipiẽs.in auth.de his qui ingre.ad ap.§.illud. In glo.i.ex multis.not.quòd ex vnico

4 actu,non debet †quis iudicari malus,vel bonus, nec est vera probatio,per vnicum actum. & idcò, licet quis præsumatur bonus.ff.de leg.ij.l.cùm quidam.& l.cùm pater.§.rogo.C.de inoff.test.l.omni modo.nisi malum fecerit.ff.de acc.l.si cui.§. ijsdem.& plenè not. Din.extra de reg.iur.c.semel.lib.vj.si reperiatur ipsum fecisse bonũ,et malum,videtur ponderandũ, quod plus consueuit, vt non debeat iudicari malus,si semel bene fecerit & semel deliqt.ff.de testi.l.ob carmẽ:& hoc,nisi deliberatè deliquisset:sicut ille, qui accusat calumniosè.vt d. §.ijsdem.in illo enim, tenerem doctrinam Dy. daram in d.c. vt præsumatur talis,qualis vltimò reperitur.dic vt ibi[.Et hoc in eo,qui deliquit,in alijs non,secundum Iac.Item dic, ꝙ vbi reperitur æquè bonus,sicut malus,præsumitur bonus secundũ eum per l.omni modo.Et in hoc dicit standũ vulgari opinioni,vt l.cùm delationis. §.asinam.ff. de fund.instru. & facit ꝙ si licẽtiatus respondeat de aliquo bene & de aliquo male,non debet reprobari & debet super diuersa interrogari.]

Item in ea.gl.cum dicit magistrum.i.causa laudis est.C.de offi.ma.mil.cùm propitia.de offi.recto.per: iustissimos.C.de postu.l.quisquis.§.nemo.C.de ope.pu.l.fi. In gl.in bonam partem.vel dic,suasionibus.i.suggestionibus, quæ permissæ sunt in opere ordinato ad bonum.vt no.ff.quis aliquem test. l.si.C.e.l.iudicium.nisi fieret dolose:vt ibi.ff.de dolo.l.si legatarius.& l.si quis affirmauerit.§.j.C.de apo.l.eum quicũque. & facit pro religiosis,qui suggerunt pueris,quòd intrent religionem extra.de conuer.coniu.ca.si de eo.per Cin.C.quæ sit lon.consue.l.ij.q.iij.Itẽ in tex.fabulis not.contra illos,qui delectantur in romantijs,& fabulis,quos reprehendit Pau. Ad fabulas autem conuertentur.&c. & vide,quod dixi in procemio ante rubricam.In tex.ibi splendore.i. constitutionibus, imperialibus,quæ splendere dicuntur.Et per hunc §.dicit Ia cob.quòd non debent causæ committi viris ignaris,& quòd recusari possunt,nisi princeps ex certa scientia committeret, vt in auth.de iudicibus.& vt nullate.cum iureiur.elig.col.vj. §.j.de re iudi.l.quidam consulebãt.sed iudices ordinarij possunt esse.C.de iud.l.certi. †Ego nõ credo,quòd ex hoc possint recusari,si tamẽ aliàs habeãt factorum experientiam per d.l.certi.quia possunt habere assessorem.extra. de rescrip.statutum.§.pen.lib.vj. quæ loquitur in delegato,& ignaro, qui indiget assessore.& in hac sententia est Spec.titu.de delegat. §.excipi.versic.item qui est illiteratus.quàmuis non vidisset. d.cap.statutum.

a ADNOTATIO.¶ Deo. Vide de hoc Ang. Areti.hic, vbi ponit plures casus,& quæstiones.
b ¶ Ordines. Vide hic Aret.melius istos ordines declarantem.

1 *Mandatum approbandum & cur.*
2 *Mandatarius quando non substituat.*

QVAS EX OMNIBVS. Not.secundum Iac. quòd in arduis negotijs,non sufficit †mandatum,nisi ille qui

1 a mandauit,prius approbet,quod per mandatarium factũ est, & ratum habeat.ff.de ri.nup.l.generali.sed illa lex non probat hoc:quia ibi non mandauit,quòd matrimonium contraheret:sed quod quæreret maritum.vnde si expressè mandasset,bene valeret absq; alia ratificatione:vt patet hodie expressè extra de proc.c.fi.lib.vj.Sed si Ia.dixisset ꝙ in arduis, man

2 datarius †non potest alium substituere:tunc bene dixisset,vt ibi patet;nec ista lex facit ad propositum,quia hæc non dicit, quin valuisset,si ita mandatum fuisset:sed mandatum fuit ꝙ opus facerent,& posteà probaretur.sicut ff.loca.l.opus. & l. maritus.cætera dic vt in glo.

3 ADNOTATIO.¶ Prius approbet. Adde Bald.in l.si ex multis.C.de annua.exce. & in fi. in l.j.C.commo. Cardi. in cle. non potest.de procu. & Ioã.an.in c.quæ ad agendum, eo.titu.lib.vj.

De iustitia & iure. *Rubrica.*

In glo.rubricæ cùm dicit hoc iure probatur in auth.vt omnes obe.iudic.prouin.col.v.ibi cùm dicit,quæ iura nobis distribuunt.

1 ☞ *Iustitia qui accipienda.*
2 *Iustitia quo prior:ciurue summa dicta.*

VSTITIA EST CONSTANS. In j.glo.cir.me.cum alle.§.vt autẽ.intelligẽ,ꝙ illa duo verba tollũtur.i.à parte subiecti ponũtur,vt dicamus. Iustitia cõstans, & ppetua volũtas, est ius suũ vnicuiq; &c. aliàs si tolleres omnino,glo.reprehenderet tex,qui ponit verba illa in diffinitione, & posset

a posset dici gl.Aurel.secundũ Iac. In fi.gl.vel diffinias,[a] secundũ Ia.si vis esse prædicator. Iustitia est habitus mẽtis bonus,ius suũ vnicuiq; tribuẽs,secundũ suam dignitatẽ,maioribus reuerentiã;minoribus,disciplinam;Deo, religionẽ;parẽtibus,obedictiam;partibus concordiã;sibijpsi,castimoniam; miseris,seu pauperibus,compassionẽ;& secundum eum hoc

1 totum,quod scriptũ est in gl.est truffa:quia hic †loquitur de iustitia,quæ cadit in homine.& illa verba constans,& perpetua,intelligũtur de constãtia,& perpetuitate,quæ cadere potest in homine,vnde nõ oportet, ad hoc ꝙ homo sit iustus,ꝙ sit ita constãs sicut beatus Petrus:sed prout cadit in homine, & humana fragilitas &c.in auth.quomodo oportet Epis.& cle.§.igitur ordinãdus.ff.de ædil.edic.l.si qd.Et ꝙ dicitur,ius suũ &c.distribuit,pro generibus singulorũ:non pro singulis generũ secundũ eũ.Vult dicere,ꝙ generale est,ꝙ homo reddat vnicuiq; ius suũ,non tamen semper de facto fit.Tu dic,ꝙ iustitia,est vna de quatuor virtutibus cardinalibus,sine qua alię nihil possunt:vt patet in auth.vt omnes obe.iud.prouin. in prin.& hic diffinitur prout est virtus in se:non autẽ prout exercetur per homines:quia si homines nõ faciũt iustitiã,nõ propter hoc iustitia prout est virt°,de suo esse mutatur: sicut nec ius,si iudex malè iudicat.ff.e.l.pe.§.j. In gl.põt rectè,in

1 fi.quidã repræhẽdunt hanc gl.dicẽtes,ꝙ iustitia non est summũ bonũ;imò felicitas,quæ ex quatuor virtutib° perficitur. Itẽ,quia iuris prudẽtia,est scientia iuris,& maius bonũ,est habere scientiã,quàm libros in arca,in quibus est ius.secũdum

2 Ia.gl.est vera. †nã iustitia,est prius ꝙ ius.sicut abstractũ,ante concretũ,itẽ ante prudentiã,sicut scibile, ante scientiã.& sicut iustitia,est prima:& per consequẽs,summa,nam si summum dicitur primũ: prima enim pars rei dicitur summitas, secundum eum j.de iu.per.in prin.j.de obl.§.j.Et no.ꝙ vocatur concretum.i.coaceruatum,seu conglomeratum:quia cõcretum,hoc propriè significat.

a ADNOTATIO.¶ Vel diffinias.Not.hic Are.quod iste text.loquitur etiam in iustitia creaturæ. Vide eũ hic eo.§.

1 ☞ *Studiosis inimica quinque expugnanda.*
2 *Inconstantia quando,an non,admissibilis.*

HIS IGITVR. In tex.super verbo leui.vnde Prouerbio.xij.Doctrina prudentũ facilis,itẽ Philosophus j.Ethicorum.ꝙ dicitur sufficiẽter de morali negotio,si fiat manifestatio,secũdũ subiectã materiam.Vnde Ambrosius. Melius est,vt intelligant nos populi faciliter loquẽdo,quàm si commẽdent grãmaticè obscurè loquendo, & facit C.de nudo iu. quiri.l.vnica.j. quod cũ eo.circa prin. Simplici.in bonam partẽ.j.de fideic.hæ.§.sed quia.le.ij.secũdùm Ia. Rudẽ.Loquitur pro iuuenibus: quia si sit introductus in alijs artibus, debet statim ad omnia animũ applicare,secũdũ Ia.caueat tamen de textibus præcipuè,vt dixi s.in prin. Multitudine. Multitudo enim onerosa,nihil habet honestũ:vt in authẽ.vt determi.sit nu.cle.in prin.§.nouimus. Desertoré.Quia vidẽs tantã multitudinẽ,sperans non posse attingere,totũ,quã

1 doꝙ dimittit. Et caue,ꝙ nõ terreant,tot legũ volumina:quia addiscẽdo vnũ,addiscis alia. Hostes †autẽ scholasticũ impugnantes,sunt quatuor:timor difficultatis,terror prolixitatis,pauor adũersitatis,tremor instabilitatis.Primũ hostẽ, impugnat studiosus,magnificẽtia & magnanimitate. Secũdũ, conterit fiducia,& securitate.Tertiũ,sustinet patientia,& lõganimitate.Quartũ repellit perseuerantia,& firmitate. Propter primũ dicitur Sapi.viij. Hãc amaui,& exquisiui à iuuẽtute mea factus sum amator formæ illius. Propter secundũ, dicit Hie.super illo verbo,nam & ego filius fui patris mei tenellus,&c.Prouer.iiij.nihil magis ad spẽ percipiẽdæ scientiæ erigit,ꝙ cum eos,quos in scietia clarescere miramur,aliquãdo paruulos,& indoctos fuisse meminimus. Auertit. No.

1 secundũ gl.de inconstãtia,tene securè,quod vix vagans, per scietias,erit perfectus:vnde Seneca.Illud autẽ vide, ne tua lection,sit actorũ multorũ,& oĩs generis voluminũ,aliqd vagũ habeat,& instabile,certis ingenijs immorari,& nutriri,oportet,si velis aliquid contrahere,quod in animo fideliter sedeat.

2 An autẽ †incõstantia admittatur de iure,distinxit Din.quia circa idem,vel cõnexum,& nõ admittitur.ff.de leg.ij.l.nemi nem.de dam.infe.l.prætor.§.inde quæritur.Sed circa separata,vel diuersa,sic.ff.de act.emp.l.si sterilis.§.fi.Et no.Dyn.ff. re.amo.l.de rebus. Potuisset.Prudentia erudiendi,est secũdum capacitatem recipientium,secundum Tullium.Et facit C.de vete.iur.enu.l.ij.§.sed & si quid.

1 ☞ *Lædentis se pœna.*
2 *Cap.si quis suadente sensus.*

1 IVRIS PRAECEPTA. †Hic sumitur ius pro arte,sicut ff.eod.l.j.§.ius est ars.& vide xxij.significata huius verbi,extrà de re iu.in rub.per Io.An.in nouella.li. vj.& per Cardi.de elec.c.cupiẽtes.eo.ti.& lib. In gl.j.cũ dicit punit. ff.& C.de pœ. Vetat.C.de agri.l.quemadmodũ in fin.gl.C. de ord.iud.l.adite. In gl.j.quantũ.ff.de ri.nup.l.libertinus. & l.adoptiuus.§.seruiles.in fi. In glo.vnde in fi.C.de sol.l.cũ pro pecunia. In gl.vt nõ.cũ alleg.c.nõ satis.et legitur textualiter in feu.de for.fide.c.j.vers.sed quia.& facit.ff.de ri.nup.l. qui liberos.de reg.iu.qui nõ facit. In ea.gl.ibi duo.s.hone ſtẽ

a viuere.alterũ non lædere.[a] Et ratio(secundũ Ia.)quia hic expressè sunt:igitur non continẽtur sub clausula generali.ff.de verb.obli.l.doli clausula.de pœ.sanctio legũ. Ex isto §.sumit Ia.ꝙ si clericus sequat in scipsũ,nõ est excõmunicatus.nã cũ hic ius prohibeat,aliũ lædere, videt permittere de seipso. arg.ff.de pœ.l.fed si damnũ.§.si ipse.ipse tamen tenet contrà per l.omne delictũ.§.qui se.ff.de re mili.pro quo.ff.de pœ.si quis aliquid.§.fi.ff.de bo.eo.l.fi.§.sic autẽ.Credo,ꝙ sit grauiter puniẽdus,per leges prædictas,nõ tamen credo,ꝙ incidat in canonẽ,cũ verba canonis,hoc non patiãtur. Loquitur eñ,

2 vbi est †alter agẽs,alter recipiẽs.xvij.q.iiij.c.si quis suadente. itẽ in ea.gl.et no.&c.hic loquitur,inutilia et remota.vnde Pileus verum dicit,quòd hic imperator nõ diffinit ius. Aliud enim est ius diffinire:aliud iuris præcepta enarrare, vnde licet ex verbis possit extrahi;non tamen ex diffinitione.j. de testa.in princ.

a ADNOT.¶ Non lædere. Quærit hic Aret.an quis possit seipsum offendere impune.& concludit quod non. Item quærit,an quis possit alteri permittere offensionem? & distinguit. vide eum hic.

1 ☞ *Species qui accipiendæ.*

HVIVS STVDII. Simile de verbo ad verbum.ff. eo.l.j.§.huius.Circa gl.id est species,dicas,ꝙ legistæ alio modo sumũt speciem,quam logici.Nam legistæ vocant,species quod logici,vocãt indiuidua:vt Stichus,Pamphilus.ff.si cert.

1 pet.l.ij.vnde Pla.hic †expositi positiones,id est,species.Io.& Azo.voluerunt dicere,ꝙ ipse intellige bat species pro indiuiduis,& ꝙ esset tot species iuris quot indiuidua,de quibus ius tractat,quod nihil est,nec scribi debuit, nec scriptũ prodest, & vide glo.d.§.huius.quę est magis clara,quàm ista.vtinam hæc & aliæ,quæ magis onerãt.quàm prosint,& quæ fortè fectæ fuerunt,pro repræhensione,essent delectæ. In gl.in iure.ibi nam natura. glos.videtur dicere contra:quia cum iure naturali,omnia essent communia ff.eo.l.ex hoc iure.hoc exẽplum non conuenit iuri naturali:nisi paliando dicas iure naturali,id est ratione naturali.& est simile ff.de condi.inde.l.si non fortem.§.libertus.

De iure naturali gentium,& ciuili. *Rubrica.*

1 ☞ *Natura naturata quæ.*
2 *Animalium quæ rationalia.*
3 *Matrimonium quo iure,an non inductum.*
4 *Liberi à quibus alendi,&c.*
5
6 *Alimentis renunciari non posse.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

VS NATVRALE. In j. gl. quæ incipit, & nominatiuè, aliàs id est Deus, ibi cum allegat ff. de minoribus. l. j. hęc exempla non sunt conueniẽtia: quia ibi nõ loquitur de natura, sed de ratione naturali secundùm Iaco. in fi. glo. sed non videtur hic loqui de Deo, sed de natura † naturata, quæ
1 est quædã virtus insita rebus, ex similibus similia procreans, secundùm Iac. vnde istud ius, est quod prouenit cuilibet animatæ rei ex sui essentialitate, sine facto, & doctrina cuiusquàm, & ex eo quòd res est sine constitutione quacũque, vt in prin. decre. c. ius autem. j. distin. Et caue, quod nõ, omnia animalia,
2 vtuntur eodẽ iure, & tamen est ius naturale. †Lepus enim fugere scit sua natura: canis insequi. Grues habent magistrã, & constituunt de nocte excubias, quod non faciũt aliæ aues. Apes habent regẽ, cui prouident, & seruiunt, vij. q. j. c. in apibus princeps, quod non reperitur de alijs muscis, seu auibus, vnde intellige hic, quòd omnia animalia &c. videlicet quodlibet in suo genere, & vide multos alios modos iuris naturalis d. §. ius. in glo. qui quasi in idem recidunt. In glo. l. effe-
3 ctum dic, quòd matrimonium[a] est † de iure naturali, & diuino. vel. i. naturali ratione extra. de biga. capit. debitum. quia aliàs non videtur, quòd sit de instinctu naturæ matrimoniũ: sed coniunctio corporum sic quia natura adcò prona est ad fornicationem, sicut ad matrimonium. Nec decretalis dicit de matrimonio, sed de coniunctione. Vnde gl. quę est §. proxi. super verbo coniugatio, nõ videtur bona. Ratio enim naturalis sic dictat, quòd liberi per vtrunq; parẽtem, simul educari debeant, & erudiri: & ideò ne parentes incerti sint, ratio naturalis, & necessaria, dictat matrimonium, & per hoc dicitur esse de iure naturali, etiam prout diffinitur j. de pa. po. in princ. & adulterium esse natura improbum. ff. de verb. sig. l. probrum. & hoc patet in auth. qui. mo. na. effi. le. §. si quis fanè. ver. liceat. col. vij. circa prin. collationis: & facit, ff. de agn. lib. l. si quis à liberis. §. fi vel parens. Item op. quia vermes nascuntur sine coniunctione. Dicit Iaco. q hoc verbum omnia distribuit pro generibus singulorum, habẽdo respectum ad vniuersale omniũ, quæ in cœlo, quæ in terra &c. non pro singulis generum: & de hoc etiam no. ff. e. l. j. §. ius autẽ. [Itẽ dicit q licet educatio liberorum sit de iure naturali, vt hic, non tamen educatio parentũ: sed ratione naturali ff. de agn. lib. l.
4 si quis à liberis. §. si vel parens.] †Sed quis parẽtum debet liberos alere? [gl. dicit q mater, vsq; ad triẽniũ, pòst pater: vt no. C. de pa. po. l. nec filium quod non est indistinctè verum: ideò dic, quia aut quæris de naturalibus & legitimis filijs: & tunc aut matrimoniũ durat, & pater tenetur alere matrẽ, & liberos: vt ff. fol. ma. l. si cũ dotẽ. §. finautem. de ven. in pos. mit. l. j. §. idẽ ait. aut est separatum, & tũc, si sine culpa viri obtinet glos. alle. si propter culpã viri, nutriũtur penes vxorẽ, expẽsis tamẽ viri, in auth. vt li. ma. & auiæ. §. illud quoq; quæ est C. de repu. auth. si pater. Aut de naturalibus rãtum: & tũc tenet glo. alle. & sic intellige in authẽ. qui. mo. na. effi. sui. §. pe. Aut de vulgo quæsitis, & illos alit mater, si habet, de quo ff. de agnoscen. lib. l. si quis. §. j. Aut de incestuosis, & tunc nullus, de iure ciuili, vt auth. ex complexu. C. de ince. nup. de iure cano. cõtra extra. de eo, qui du. in ma. quam pol. per adul. ca. cũ ha-
5 beret. † Sed quid, si quis habet patrẽ, & auũ: videtur quod auus alat. ff. de iniu. l. sed si vnius. §. quod deinde ait. de castr. pec. l. dotem. famil. erc. l. si maritus. Quidã contra C. de infan. expo. l. j. Prima opi. indubitãter vera est, vbi pater & nepos sunt in potestate, & auus omnia possidet. Et no. q pater tenetur alere filium, etiam infidelem: et fortè magis quàm aliũ pauperẽ fidelẽ, & de hoc vide in Spe. qui fi. sint leg. ver. quid
6 si pater. Et per hunc §. potest dici, quòd si quis † quicquid aut patrem de alimentis præstandis, fortè recepto aliquo, vel non recepto, quòd non valet quictatio, quin pater teneatur filiũ alere, si indigeat: quia cum hæc educatio sit de iure naturali: vt hic: non potest tolli pacto. ff. de pact. l. ius publicũ. & hãc partẽ tenet Spec. in d. ti. ver. sed quid si emancipatus. & de materia hac vide, quæ ego scripsi C. de alen. libe. l. j.

a ADNOTATIO. ¶ Matrimonium. An matrimonium possit prohiberi per statutum. vide hic Ang. aret.

1 ☞ Legatum ecclesiæ cui debitum.
2 Ecclesiæ nominatio qui accipienda.

1 SED QVOTIES. †Ex hoc §. põt redargui sentẽtia doct. qui dicũt. C. de sacros. ec. l. j. q si legetur ecclesiæ, valet legatũ, & intelligitur de ppinqua. in auth. de ecc. ti. §. j. col. viij. de cond. & demon. l. quæ conditio. §. fi. & si sint duæ vitiabũtur, ppter incertitudinẽ. ff. de lega. ij. l. si qs seruũ. melius in l. si sic legatũ. §. j. ff. de leg. j. Ego dico, q cũ legatũ, ad pias causas, non vitiatur, ppter incertitudinẽ. C. de epis. & cleri. l. id quod. & l. si quis ad declinandã. q tale legatũ non vitiatur: sed intelligitur de maiori ecclesia, per hũc §. quin etiã inoleuit modus romanæ curiæ, quo cauetur, si velis supplicare pro præbẽda ecclesiæ cathedralis, q non nomines eã specificãdo, vel dicendo ecclesiã Aurel. quàmuis sint ibi plures ecclesiæ, alioquin non valeret gratia: nec trãsiret in cãcellaria. Mos est enim ro-
2 manę curię, q quãdo nominatur † ecclesia Aurel. vel Parisiẽ. quòd intelligitur de cathedrali, per hũc §. sed magna est ceremonia, q expressio vitiet, ita tamẽ vidi seruari de facto. Item no. per hũc §. q si causa cõmittatur officiali, & sint plures: intelligitur de principaliori. vt no. extra. de rescri. c. & si principalis. in & cle. vel si archidiaco. etsi sint plures.

1 ☞ Omnium uocis uis.
2 Bellare quibus liceat.
3 L. hostes sensus.
4 Franciæ regi quis bellum indicere non possit.
5 Vis armis repellenda. & quando. 6.
7 Defensionis modus quibus constet.
8 Defendere e cuius licere.
9 Occidi potentior quandocunque potest.
10 Aggressum iuuantes non puniendi.
11 Iuris possessio armis tuenda.
12 Aggressor quis censendus.
13 Defensio quo iure inducta.
14 Contractuum qui gentium: aut ciuilis iuris sint.
15 Obligationis ius.

IVS AVTEM GENTIVM. Iuxta tex. super verbo cõtractus, ex quibus oriũtur iura. in authẽ. qui. mo. na. effi. le. in prin. hæc const. Inno. cõsti. quæ prę. c. an. in prin. col. viij. In gl. sed nũquid. Glo. querit, & intẽdit oppo. Iste tex.
1 innuit, q plura sũt humana genera ex eo q hic dicit † omniũ quod signum tria exigit appellata, & respondet, vt in gl. Vel dic, q hoc verbũ, omni ponitur, p toto: vt in proœ. ff. in prin. secundũ Iac. Ego vidi quæri, an hy pocẽtauri, & plures alij, qui habẽt diuersas effiges, seu homines syluestres, fuerunt de semine Adam? Et communiter tenẽt doct. theologi, q sic. In
2 gl. sed quomodo. Si teneas[a] hãc glo. bella nõ sunt de iure gentiũ: quia non competerẽt omni humano gereri: sed humanis tantùm & sic essent de iure romanorũ particulari non gentiũ s. e. ti. §. omnes. quod est cõtra hũc tex. Vnde dic, q nedũ po-
2 pu. roma. imò quicunq; † põt facere licitè bellũ, p suo recuperãdo, si per superiorẽ aliàs recuperare nõ possit, etiã priuat[o], de licẽtia tamẽ superioris sui, & nedũ bona detinentis, suũ occupare, & capere: imò et ipsum iuuantiũ, vt plenè no. Inn. & Host. de restit. spo. in c. olim. & hoc satis patet in feu. de mili. vas. qui contu. est. c. j. in fi. & facit ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. si debitorem. in auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatẽ. & sic tex. est planus, quòd etiam bella sunt, de iure gen. & antequàm Roma fundata esset, bella plura fuerant, quàm fuerint pòst. antè enim fuerat bellum Troianũ: & de eius resi
3 duis asseritur Roma fuisse fundata. & Alexander fuerat ante tempora imperatorũ: vt patet per chronica. & † l. hostes. ff. de ver. sig. loquit, de subiectis romano imperio, q bellũ non possũt indicere, cũ subiectis cũ possũt ius suũ p superiorẽ recupe-
4 rare. Et p hoc videtur q Rex † angliæ nõ possit indicere bellũ Regi frãcię, p rebus, quas tenet ab eodẽ, si Rex frãcię velit sibi ius facere in sua curia: vt d. ca. in fin. nec q eius vasalli, qui sunt de regno, debeãt ipsũ iuuare: vt no. in spe. de feu. ver. xv. Sed alij non subiecti bene possunt alijs vt dixi. Quid ergo si superior, qui non habet superiorem indicat subiecto, certum est

est quòd sunt hostes. Vel si subiectus superiori, vt l. hostes. ff. de capt. An autem possumus indicere bellum Saracenis vel eorum bona occupare, vide plenè de vo. & vo. re. capi. quod super. per Inno. & Hostien. §. ius autem gentium. iunge j. de re. di. §. item ea quæ ab hostibus. An autẽ duellum sit permissum, non est dubium in feud. de pa. §. si quis hominem. & §. si quis alium. sed de iur. ca. est in omni casu prohibitum. dic in Spe. de accus. §. sequitur. versi. quid si. [vide glos. j. de hæred. quæ ab intest. defe. §. per contrarium quę loquitur de duello. in verbo perduellionis. Et an torneamẽta permissa sint: dic, quòd non. secundum no. Io. And. extra. de tornea. c. fi. hoc tenet per textum in authen. vt omnes ob. iudi. prouinc. in prin. col. v.] Item in fin. eiusd. glo. Dic quòd hoc moderamen attenditur circa tria, videlicet vt taliter quis se defendat, sicut inuaditur, si cum armis, se defendat item incontinenti, item non ad vindictam. Circa primum dicunt glossæ. quòd aggredientem, etiam sine armis, possum armis repellere: vel aliàs meliori ingenio quo potero, si aliàs tutè me defendere non possum: vt l. j. C. vnde vi. nota. quòd doc. approbant, in defensione personæ: sed secus in defensione rerum, pro quibus, extra. de homici. c. suscepimus. xxxiij. q. iij. cap. nullus christianus. Ego verò indistinctè cum glo. teneo. & idem videtur tenere Innocen. in d. c. olim. & facit extra. de sent. excom. c. delicto. c. li. vj. C. quando lic. se sine iu. vin. l. j. C. ad l. Corn. de sica.
6 l. si quis percussorem. †Circa secũdum dicunt, quòd in defensione personæ dicitur incontinenti, ipsa actus flagrantia, ff. ad l. Aquil. l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. eo. l. vt vim. Sed in defensione rerum, potest esse interuallũ, quod videtur expressum, extra. de rest. spo. c. olim, id est, dumtamẽ non diuertat ad actus extraneos, vt not. ff. de vi & vi ar. l. iij. §. eum igitur. vnde potest quærere amicos, vel ire ad iudicem, secũdum Iac. de ra. qui hoc not. ff. de acqui. poss. l. clam possidere. §. qui
7 ad nundinas. †Circa tertium dic, quòd attenditur modus facti, & qualitas personarum, & potentia, ex quibus bonus iudex potest appræhendere, an ad defensionem processum fuerit, vel ad vindictam: vt no. d. l. j. & caue, ne erres, post glo. vt magis attendas potentiam facti quàm diuitiarum: quia glo. minus cautè ibi transiuit, quid enim, si pauper miles, fortis & potens, ad talia consuetus, burgensem diuitem inuaderet, minus potentem corpore, & ad talia non cõsuetum, nonne bonus iudex, in talibus aduertere debet, potiùs potẽtiam corporalem, quàm diuitiarum? non est dubitabile. Sed cur in defensione personę inspicitur, an aliàs possit euadere: vt §. qui cum aliter. allega. est: de defensione rerũ: vt in §. eum igitur. alleg. ratio patens est: quia res nõ tenetur relinquere ibi. Ideò satis posset dici, quòd si essent res mobiles, quas faciliter posset sequestrare, quòd non deberet expectare aggressorẽ, nec captare aggressum, per rationem §. qui cum aliter. Sed an tenetur fugere, in defensione personæ. Doc. dicunt, quòd nõ. in d. l. j. quod satis admitto, si inuasus sit honesta persona, cui esset vituperium fugere, habito maximè respectu, ad personam inuadentis, arg. ff. ex qui. cau. ma. l. in eadem. in princ. Sed hæc ratio non videtur sufficiens, cùm non reperiatur, quòd quis possit esse causa homicidij, pro fama defendenda, imò contrà ff. quod met. causa l. nec timorem. & l. metum.
8 Itẽ quia defensio est de iure naturali, quo iure nulla est differentia personarum, nec conditionum earum, vt hoc §. ff. eo. l. manumissiones. & hæc ratio posset impugnari: quia de iure gen. est hoc. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. vel dic vt infrà dicam, vel si esset periculum: quia fortè inuadens erat propè, qui fortè posset à tergo percutere, vel fortè redderetur audacior, & facit. C. ad l. Cor. de sica. l. si quis percussorem. Vel dic, quòd nemo tenetur dimittere plateã suam vel iter per l. illã. & sic nec fugere, ibi enim expectabat venientem, & hoc placet mihi, nec §. qui cùm aliter. facit ad contrarium. ibi enim à longe stabat proficiendo lapides, & videbatur posse fugere, sine periculo: sed quãdo est propè, semper est in fugiẽdo periculum: & aduersarius efficitur audacior: vt dixi. Item credo, quòd si inuasus excessit modum in defensione, quòd non debeat puniri vt dolosus: sed vt culpabilis. argu. ff. de adulte. l. imperatores. & l. si adulteriũ. §. imperator. ad turpil. l. j. §. &
9 si quidem. non enim deliquisset, nisi alius causam præstitisset. C. de rapto. l. vnica. §. penultimo. †Sed quid dices, potens qui magnam ducit comitiuam, cõtinuè est minatus mortem pauperi, qui comitiuam non ducit: & eum fortè diffidauit, pauper videns, quòd si expectet, quòd diues inuadat eum, occidetur, nec se posset defendere aduersus tot: nec semper potest tenere comitiuam, quę ipsum defendat horam, & locum captãs, occidit potentem, quæritur an debeat puniri? Videtur quòd sic, per §. qui cum aliter. Item quia constat eum aggressorem: & sic est in culpa ff. si quadr. pau. fe. di. l. j. §. cùm arietes. Ego credo, cõtrarium in casu prędicto; certum est enim, quòd ille semper erat in periculo mortis: quia alius qui mortem minatus fuerat, & poterat eum interficere, vel facere interfici, quando vellet: & sic videtur, ad defensionem facere, quia metu mortis facit, ff. ad l. Aquil. sed etsi quencunque in princip. etenim odium, & minæ potentis, mortis periculum indicant imminere: vt patet extrà. de senten. & re iudi. ca. pastoralis, in cle. & sic cum ei semper periculum immineat, iustè semper et quacunque hora, se defendit: & totum debet ad defensionem reputari, & pro hoc facit, quòd nota. in d. l. j. ibi cum dicit glo. quòd non habet expectare, quòd alius decutiat. & bene facit. C. quando li. sine iu. l. j. ff. de dona. cau. mor. l. iij. cũ trib. seq. ff. q me. cau. l. j. §. metus. C. ad l. Cor. de sic. l. si vt allegas. & per hoc videtur, q si toxico occidat eum in casu prędicto quòd non teneatur in conscientia, nec in foro iudicia
10 li. Sed quid † de iuuantibus? Glos. variant. ff. eod. l. vt vim. & de vi et vi ar. l. cum fundum. Doc. iuris ciuilis dicunt, quòd iuuantes excusantur à delicto, in defensione personarum, sed non rerum. Verius videtur quòd etiam in defensione rerum sint excusati. vt extrà. de sen. excom. c. dilecto. lib. vj. eo. ti. ca. quantę. in antiquis. xxiij. q. iij. c. omni. & c. si nulla. C. de meta. l. deuotum. versic. recte q. lib. xij. nec incidunt in canonem, si percutiant clericum, extrà de sentẽ. excom. si verò, & ibi per Innoc. & eod. tit. cap. olim. in glossis. sed forte sunt irregulares, quàmuis pars inuasa non efficiatur irregularis, extrà de homi. c. j. dic vt ibi. Quid si quis, habet quasi possessionem
11 † alicuius iuris in corporalis, an possit eam armis defendere. Inno. videtur tenere q non, extrà de censi. ca. significauit, de immuni. eccle. cap. j. quod potest esse verum, vbi debitor contradicit soluere, annuam præstationem. Sed si alius, per vim leuet reditus, quos mei coloni mihi præstabant, vel in meis grangerijs et mansis gagiat: ego non video, cur talẽ armis nõ possim repellere: vel li me impediat in possessione seruitutis meæ, nam nedum quasi redituum priuaret me, imò & ipsorum fundorum, quos per colonos, seu emphyteutas ciuiliter possidebam, extra. de resti. spo. cap. Pisanis. & c. cum venissent, & capit. olim. de rescrip. cap. ad audientiam. ff. de acquirẽ. poss. l. quamuis. §. j. & de hoc aliquantulum per Ioann. Andr. extra de censi. cap. ij. in cle. cætera vide in d. l. j. C. vnde vi. vbi hæc, & alia scripsi. vt ẽ. not. licet quis teneatur ad damna. si excesserit in defensione: non tamen propter excessum te-
12 netur ad restitutionem rei, vt d. cap. olim. de restitu. †Item not. quòd si duo reperiãtur, vnus viuus, & alter mortuus: nec constet quis fuit aggressor, viuus absoluendus est, ff. si quad. pau. fe. dic. l. j. §. cùm arietes. & ibi not. in simili. Vel dic, debere considerari vitæ eius præcedentes actus ff. de re mili. l.
13 gen. ff. de iusti. & iur. l. vt vim. Sed potes dicere † quòd defensio personæ, sit de primæuo iure naturali: defensio rerum de iure gen. quo fuerunt distincta dominia. ff. de iusti. & iur. l. ex hoc iure. Item no. quòd de iure canonico, non videtur licitum occidere hominem, pro defensione rerum, per cap. suscepimus alleg. Vel dic, quòd ibi loquitur de personis ecclesiasticis. In glo. Sed nunquid, dic quòd de iure naturali nes nascebantur liberi: non quòd ius naturale hoc disponeret: quia illud ius nil disposuit: sed quia non erat seruitus illo iure, nec meum, nec tuum, vtinam nec adhuc esset. In glossis plenè ibi de constituta, ille §. non probat, secundum Iac. quia ibi nil dicit, nisi quòd ciuiliter obligatur, ita posset dici in mu

tuo, & alijs ff. de cõd. indebi. l. si fideiussor. vnde secũdùm eũ, stipulatio dicitur de iure ciuil. quia per ius ciuile fuit reposita in cõtractus speciem, & idem de alijs seq. Vult, (vt credo) d dicere: d (& hanc credo intentionem tex.) quòd contractus 14 †dicuntur de iure gent. quos olim homines negotiando per se inierunt, absque constitutione iuris, seu legislatoris: sed ex necessitate mercandi: vt emptio, & alij de contrah. emptio. l. j. sed contractus, qui per legislatores fuerũt compositi, certam formam acceperunt: sicut stipulatio, quam legislator introducit, ex interrogatione & responsione, vltra pactum simplex, & literarũ obligat. cõtractus emphyteuticus donatio propter nup. & colonarius, de quo in auth. de non alie. §. lex itaque. & feudum, & fortè pactum legis commissoriæ, & si qui sint similes, sunt de iure ciui. quasi autem cõtractus, videntur esse de iure ciui. & prętorio. j̃. de oblig. quæ ex quasi contract. §. hæres. ff. de verbo. signifi. l. obuenire. j̃. de tute. in princip. ff. de acti. & ob. l. ex maleficio. §. j. In gloss. dic 15 quòd naturalis †obligatio, quæ oritur ex consensu, est de iure gen. quę pacta seruari vult. ff. de solu. l. in his. §. imperator. Sed si ciuiles, (largè accipiendo ciuilem, & prætorian) sunt de iure ciuili. ff. ad maced. l. creditorẽ. nam l. si fideiussor. §. j.

Item obligationes ex delictis, oriuntur de iuregen. in his delictis quæ iuregen. coërcebantur j̃. de obliga. quæ ex delict. §. j. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde Cornelius. ff. rerum amota. l. rerum quidã. sed de iure ciuili, in his quæ iure ciuili coërcentur, & vide j̃. de obliga. in §. omnium.

a ADNOTATIO. ¶ Si teneas. Vide dominum Are. ponentem hic plura genera bellorum pro huius glo. confirmatione.
b ¶ Dimittere plateam. Vide hic Areti. prope fin. ij. colum. quomodo autem probari.
c ¶ Non debeat puniri, vt dolosus. Adde quod solũ punitur pro solo excessu. casus est fin. in l. adulterium, cum incestu. §. imperatoris. secundum Angelum. ibi. ff. de adul. fa. l. oratius. C. de adul. Ioã: An. singu. in ca. significasti. extra. de pœ. & remissio. in l. scientam. §. qui cum aliter. ff. ad l. aquil. Ange. Aret. in suo tracta. male. in verſic. fic defendendo. Bald. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. & omnino Alexand. consil. xxiiij. vol. ij. & consil. cxl. vbi plene. eod. volu. & consi. lxxvj. volu. j.
d ¶ Dicere. Vide hic Christo. por. in §. ius autem ciuile. ij. col. post me. versic. in gloss. pene.

1 ☞ Libellans probationi contrarium an obtineat.
2 Libellus alternatiuus, an ualidus.

a LEX EST. a In glos. nam consul. in fi. ff. de reli. l. ossa. de admini. tut. l. ita autem. §. gessisse. ff. quod cuiusq; vniuer. l. item eorum. §. decurionẽs. Quid ergo si quis dicat in li- 1 bello quòd Sempronius ipsum † spoliauit possessione sua, vel aliquid aliud egit, ex quo agit contra ipsum, & in processu non probat hoc eum egisse: sed alium eius mandato & nomine, an debeat obtinere. Videtur, quòd sic, per hunc §. cui concordat. ff. de vi. & vi ar. l. j. §. deiecisse. ff. pro socio. l. fin. quæ in frau. cre. l. si pater. quod crederem rationabile, tamen contrarium seruatur de facto, & vide glo. & Inno. extra. de do. ca. inter dilectos. in glo. licitos [in antiq. iunge infrà quod 2 cum eod. §. fin.] An autem † libellus admittatur, tu vel alius tuo nomine tale quid commisisti? Spec. dicit quòd sic, de lit. conte. §. iam nunc. versicu. item talis. & sic de facto seruatur. [De hac quæstione vide ff. de legat. j. l. talis scriptura vbi decidituir contrariũ.] In glo. exemplificatiuè, in fi. sed nec hodie illa: vt ibi not. quòd verum est, de his qui habent salaria, secus, in delegatis, extrà. de rescrip. cap. statutum. §. insuper. lib. vj. In glo. est autẽ genus, hæc gl. accipit genus & speciẽ, sicut logici. Sed legistæ alio modo in multis locis, vt dixi s̃. de iust. & iu. §. huius. ff. de verb. sig. l. ij.

a ADNOTATIO. ¶ Lex est. An de essentia. l. sit scriptura. vide per Ange. in §. constat autem. in j. col. ante me. in versic. quæro an de esse legis vide etiam d. Fel. in rub. de consti. in ij. col. cir. prin. col. ver. tangũt hic scribẽtes.

1 ☞ Clerici quo non ligentur.
2 Populus qui consuetudinem inducat.

SED ET PLEBISCITA. Scire debes quòd antequàm princeps Romæ constitueretur, erat dissentio inter nobiles, & plebeios, quilibet enim suas leges condebat & volebat per alios seruari, quæ tandem fuit sopita per Hortensium, qui statuit vnum principem creãdum, in quem fuit tota translata potestas, & tunc plebs retinuit, quòd ordinationes, quas iam fecerant, haberent vim legis, & hoc potest melius recolligere, ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde cum esset. Et fa- 1 cit iste §. secundum Iac. quòd statuta † laicorum, non ligent a clericos, die extrà de consti. ca. quæ in ecclesiarum, a & dicam 2 j̃. e. §. ex non scripto. Item facit secundùm † eũ quòd populus non possit inducere consuetudinem, sine voluntate superioris, ibi etiam dicam.

a ADNOTATIO. ¶ In ecclesiarum. Vbi vide, do. Fel. latissime de ista quæstione tractantem.

1 ☞ Princeps, legislator solus.
2 Vlpiani tempora.
3 Legem ferri qui, quatenusque possint, 4. & 5.

SED ET QVOD PRINCIPI. Glos. in verbo legis dicit, quòd hanc legem regiam non habemus, de ea tamen fit mentio hic, ff. eodem, l. j. C. de testa. l. ex imperfecto. de vet. iur. enu. l. j. §. sed in hoc studium. versic. cùm enim. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. Et est mirabile, q̃ de imperij, & imperatoris creatione, ita paucas leges habeamus: & parum habeãt canonistæ antiquitus de electione papæ, sed hodie multum: vt patet tit. de elect. lib. vj. & cle. Et ex hoc quòd hic di- 1 citur, videtur quòd † nullus possit hodie legem condere, nisi princeps, cum in ipsum, tota sit translata potestas, & videtur expressum c. de legi. l. finali. Sed contra ff. de leg. l. non ambigitur. C. de offic. præfect. præ. l. formam. Ad hoc dicit Ioan. Andr. quod d. l. non ambigitur. est hodie correcta, & ita not. ibi in glos. sed certe non est correcta per hũc §. quia. l. illa fuit facta per † Vlpianum, qui fuit tempore Alexandri Seueri 2 imperatoris, qui cœpit post annos domini cc. & xxv. vel circa: vt patet per chronica, quo tẽpore sine dubio, & ante erant imperatores constituti, & in eos translata potestas. Prætereà Se. consul. Trebel. fuit factum tempore Neronis imperatoris, ff. ad Trebel. l. j. quod tamen lex est, vt ibi patet, ff. de don. inter vir. & vxo. l. cum hic status, in princip. Sed si velis, illam opi. tenere dicere posses, quòd sit correcta per l. fina. Melius tamen videtur, quòd solus imperator possit legem facere ge- a neralem vniuerso mundo, a vt d. l. fin. Senatus autem, & præ- 3 fect. præto. possunt etiam facere legem eis generalem † ex vi & potestate per legem, & principem attributa, sed legem particularem possunt facere multi, sicut legatus in prouincia sua, extra. de offic. dele. cap. fina. & idem videtur de quolibet ordinario, quòd possit facere legem, quo ad subiectos vt no. ff. quod quisque iur. l. j. §. hæc autem. versi. pro nullo. ff. de custo. reo. l. diuus. la ij. ibi sed & caput &c. & patet de episcopo, extra. de his, quę fiunt à maiori parte. ea. fin. de maio. & obe. cap. ij. extra. de consti. ca. vt animarum. lib. vj. Item quicunque rectores collegij approbati, vna cũ collegio, de his quæ ad collegium pertinent, extrà de rescrip. ca. ex literis: & multo magis ipsum collegium, ff. de priuile. cred. l. antiochẽsium. ad muncip. l. Lucius. §. fin. vel ibi de consuetudine, tamen dic vt infrà versic. non autem. Quod autem dixi ordinarios posse leges, & statuta † facere, intellige super his quę ad sui iuris- 4 dictionem pertinent: & ad sui defensionem, & sine pręiudicio iuris alieni, aliàs non: vt no. Innocen. extra. de loca. & condu. cap. ij. & sic intellige, quòd nota. ff. de verbo. signifi. l. pronuntiatum. C. de sent. & interlo. l. nulli. Item intellige, quòd non obstent iuribus, & constitutionibus superioris, minor enim legem superioris tollere non potest, extra. de maio. & obe. c. cum inferior xxj. di. ca. inferior. imò nec modificare, nec corrigere, nec mutare extra. de elec. ca. ij. in cle. adiuuare potest, pœnę adiectione vt ibi no. & in facto singulari dispẽsare, extrà. de ęta. & quali. cap. ij. lib. vj. ff. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. C. ex quibus cau. infami. irro. l. & si seuerior. An autem capitula, vel collegia possint facere statu- b ta, b sine rectore vel episcopo, dic quòd sic, de minimis tantùm extra. de consti. cap. cum omnes. c. de leg. l. fina. de decu.

l. si

l. si quos. & plenè not. Archi. de verb. signi. c. constitutionem. 5 lib. vj. intellige ergo, quod solus † imperator, Senatus & præfect. præ. possunt legem generalem facere. alia potius dicuntur statuta. & super hoc vide ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. & §. nouissimè. cum seq. & quod dicit text. solus, intellige, quòd nullus, alius nisi senatus & præfect. præto. qui inuicem ius faciunt, & eius authoritate & potestate per legem sibi attributam: sed collegium cardi. non posset facere legem: vt patet in d. c. ij. Potest ego princeps omnia, vt patet hic, an possit contra ius diuinum, natu. vel gen. vide j̃. §. Sed naturalia.

a ADNOTATIO. ¶ Generalem vniuerso mundo. Tu dic, hoc esse verum si existat Romæ: quia ibi potest facere legem generalem, quæ vniuersum orbem comprehendit in temporalibus, non autem in spiritualibus. vt no. Bald. in rub. imperator Iotharius. & guliel. de cu. in l. cunctos populos. nu. j. & ibi posui in apo. ad ipsum. C. de summa trini.
b ¶ Facere statuta. De hoc vide per Bartol. in l. omnes populi. ff. de leg. in j. q. ibi primo quæro, quis potest facere statuta. & ibi etiam Alexan. in suis addi. & per do. Feli. in c. cum omnes. extra. de const.

1 ☞ Principis iurisdictio. & 2.
3 Papa quibus præsit.
4 Populo deijcere principem licere. & 5.
6 Populus cur legem non condat.

1 POPVLVS EI, ET IN EVM. †Et sic videtur hic, quòd princeps habet iurisdictionẽ à populo. & concor. d. l. ij. §. deinde. & §. nouissimè. C. de vete. iur. enu. l. j. §. hoc etiam nihilominus. §. sed in hoc versicu. cum enim. Sed contrà imò à Deo. xcvj. dist. ca. si imperator. & l. j. in prin. C. de ve. iu. enu. quomodo opor. epi. & cler. in princip. glos. ibi dicit, quòd imperium processit à Deo dispositiuè: quia eius dispositione fa- 2 ctum est. † Melius diceret gloss. si diceret quòd processit a à Deo a permissiuè, sed à populo dispositiuè, qui ita disposuit, & voluit, ex quadam necessitate. vt §. deinde, suprà alleg. si enim esset Dei dispositione, nõ fuissent prælati multi turpes, luxuriosi, & fatui, multis sapientibus sanctis, continentibus, & honestis. Nero enim incontinens, & inhonestus præfuit Petrõ, Paulo, & Senecæ, quos biennio occidi fecit, vt patet per chronica. Nec tot mali imperassent, qui sanctos occidebant, sicut patet in historijs ecclesiasticis, & in legendis sanctorum. imò, & si historias legas, reperies quòd potestas Romanorum, fuit per violentiam acquisita. & maximè tempore Iulij Cæsaris, qui multas prouincias debellauit. Sed de papatu non dubium, quin à Deo processerit: vt plenè per Innocen. extra de foro competenti. cap. licet, dic vt ibi. & ideò ille 3 præest omnibus, † tam in spiritualibus, quàm in temporalibus: vt plenè not. Hostien. qui fil. sint legiti. cap. per venerabilem. non temen de temporali, debet se intromittere, nisi in casibus qui not. in dict. c. licet. sed in illis casibus potest & debet: & quicunque princeps deponatur si male regat. & pro minori causa quàm alius, vt patet extra. de sup. negli. præla. cap. grandi. libro sexto. de senten. & re iudi. cap. ad apostolicæ. eod. lib. extra de elect. c. venerabilem. cum ibi not. xc. dist. c. Cõstãtinus & xcvj. dist. c. cũ ad verũ. & c. extra de vo. & vo. redemp. c. licet. in fin. Et hæc negari non possunt, per fidem. nam cum sit vicarius Christi, cuius est plenitudo orbis, &c. & qui est princeps, rex regum, secundum Apostolum. Et cui data est omnis potestas &c. Mar. vlt. & omnis iurisditio trãseat in vicarium. extrà de offic. vi. c. sua. C. de eo, qui vi. al. obti. Absurdum est dicere, quin habeat potestatem in temporalibus, & superioritatem: non tamen debet exercere: sed tenere illum gladium, in vagina. extra de appella. capit. si duobus. de foro competen. cap. ex tenore. qui fil. sint legiti. capit. causam quæ. de iudi. cap. nouit. nisi in casibus vt ibi dixi. & 4 hoc scripsi plenius C. de sum. tri. l. prima. Sed † an populus b possit imperatorem deponere b. Videtur quòd sic, quia cum ad populum pertinet eius creatio, vt hic, & per consequens, & depositio, seu restitutio. vt C. de offic. præ. aug. l. ij. extra de hære. c. cum ex iniuncto. de sta. mo. c. ea quæ. §. præcipimus. de capel. mo. c. presbyteri. libr. vj. Prætereà cum mandatũ iurisditionis, sit reuocabile, de sui natura. ff. de iudi. l. iudiciũ. §. soluitur. & imperator iurisditionem, & potestatem habeat à populo, vt hic. cum concordan. videtur, quòd populus reuocare possit. Prætereà constat hoc factũ fuisse antiquis temporibus. ff. de origi. iur. l. ij. §. ex actis. [& §. quod ad magistratus. ead. l. ij. quibus liquidò ostenditur à populo, reges Roma expulsos: cuius etiam rei locupletissimus testis est Liuius. libr. j. ab vrbe condita. Prætereà eius est remouere, cuius est & instituere, textus est c. vnico de capel. mona. libr. vj. Sed populus Imperatorem constituit, & in eum omne imperium constituit. l. j. ff. de consti. princip. ergo & eum deponere potest. Sed deponendi imperatoris potestas non ad populum, sed ad papã pertinere videtur, idque probatur argu. textus. in c. alius item Romanus, in fin. xv. q. vj. & ibi hoc notat glo. super verbo deposuit, & allegat c. duo sunt. xcvj. dist. qui text. hoc videtur probare: si modò rectè inducat.] Sed contra, videtur per hunc §. qui dicit ei, & in eum vnde plus sonat, quàm si diceret ei tantùm. vnde secundum grammaticos, plus credit in eum, quàm ei, vel eũ. & pro hoc facit, quia electores non possunt variare electionem factam. extra de elect. c. in causis. & c. cum inter. & c. publicato. & hanc par- 5 tem tenet glos. ff. de legi. l. non ambigitur. in fi. † Itẽ, quia imperator maior est populo, & ad eũ, tanquam ad maiorem habetur recursus. in feu. si de inuesti. inter do. & vasa. lis ori. c. j. §. j. & sic, per minorem non debet deponi, per iura s̃. allega. extra de maio. & obed. c. cum inferior. & videtur expressum, quòd populus antiquo iure habebat iurisditionem, supponẽdo, quòd hodie non. C. de pa. po. l. ij. in fin. [Sed per d. c. videtur quòd populus adhuc habeat iurisditionem, sed intellige, vt j̃. sequitur.] Nec obst. quòd de iurisditione arguitur: quia iurisditio reuocari non potest, vbi tota translata est, nec quicquam remanet penes transferentem, & maximè ex quo alius vsus, extra de offic. delega. c. quamuis. libro vj. & facit, quia constituentes non possunt destruere dignitatem, per eos constitutam. extra de constitu. c. cùm accessissent. Sed tamen satis posset dici, quòd populus ex causa, possit eam destruere, vt in contrarijs. ff. de excusa. tuto. l. sed & reprobari. hoc tamen attentare periculosum est. Sed an populus, potest hodie legem facere gloss. dicit quòd non, cum totam potestatem transtulerit. quod est verum, generalem: sed municipalem sic s̃. eo. §. omnes verò populi. dum tamen, habeant collegium approbatum: aliàs non, cum tota iurisditio sit translata: vt hoc §.

a ADNOTATIO. ¶ Processit, à Deo. Vnde imperium processerit. & an fuerit ante principatum: vide per do. Feli. in ca. non liceat de præscri. iiij. colũ. in princ. ver. cæterum. dum subdit Abb. cum sex sequen. & an imperator fundet intentionem suam super toto mundo & fuerit quandoque in sua pacifica possessione ibidẽ vide col. vj. post me. ver. postremo pro ista parte:
b ¶ Imperatorem deponere. Hanc qæstionem ponit Aretin. & vide eũ hic.

1 ☞ Sententia quæ, & quando ficit ius.
2 Priuilegium quando an non, transmissibile. 3. 4.
5 Fideiussorem quando ex se iuuet reus. & 6.

QVODCVNQVE ERGO IMPERATOR. Cõcor. ff. de cõsti. prin. l. j. C. de legi. l. ij. Sed ob. C. a eo. tit. l. iij. ver. interlocutionibus, dic, q̃ a aut princeps interlo- 1 quitur, aut diffinit. Primo casu, eius † interlocutoria nõ facit ius in dicta l. ij. & notatur dicta l. j. & hoc nisi esset in corpore iuris redacta. C. de no. co. compo. l. vna. §. fin. xx. distinc. c. j. ff. quod met. causa. l. metum. §. sed quod prætor. C. de constit. pecu. l. fina. Et idem si princeps ad consultationem, vel supplicationem, cuiusque respondeat, vel rescribat. nam non facit ius, nisi in illa causa responsio esset in corpore iuris clausa: vt not. C. de senten. l. nemo. in prima gloss. Secundo casu, quãdo diffinit: aut præsentibus partibus, & tunc secundum Iacob. non facit ius nouum: sed quod est, declarat. ff. de acquirendo rerum dominio. l. adeò. §. cum quis. j̃. de rer. diui. §. si quis. ff. de testa. l. hæredes palàm. §. sed & si. contra ius ita parum. vt j̃. e. §. C. de pœ. si vendicari. ff. de arbi. l. Celsus. in auth. de iudi. §. omnes autem. Si præter ius, tunc facit ius. vt hic. C. de legi. l. fi. Si verò partibus absentibus, potest dici, quòd non facit ius, quia magis ex contumacia &c. ff. de inoff. testa. l. qui repudiatis. de appel. l. si prolusorio. §. j. de euic. l. si ideo. §. fina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. Fab. in Insti. Inslinia.

In glo. generalem. l. leges. imò sex modis. vt ibi patet: & ibi notatur. In gl. scilicet non merenti. ibi, maiorem. dic C. de pœ. l. si vendicari. In glo. vt clericis. in fi. dic vt dixi §. in dist. Intellige tamen, quòd in illo negotio, facit ius. vt l. ij. C. de legi. In gl. ff. quod quisq; iur. in fi. glo, sed adhuc restat contrarium huius literæ, propter quod Pet. de Bel. perti. intelligit l. illam fin. secundum secundam casus positionẽ, quæ est ibi in glo. & reprobat primũ per hunc §. Sed hoc nõ est tutum adstruere: quia fieret violentia literæ. Prætereà videtur expressum, pro prima positione. C. de proxi. sac. scri. l. in sacris. §. fina. Propter quod dicas, quòd est regula, quæ fallit in iudicijs, ratione etiã inæqualitatis vitandæ vt in contrario. Item quando quis ad sui postulationem impetrauit ius iniquum vt d. l. j. & de hoc
2 †Dy. extra de reg. iur. c. in iudicijs. li. vj. Et intellige, hanc regulam. in priuilegio non clauso in corpore iuris. ff. de reg. iur. l. Neratius. Item vbi est concessum consideratione personæ tantum: nã si contemplatione rei, secus. vt ff. de cen. l. ij. sed si rei concedatur contemplatione personæ esset personale. ff. de serui. rusti. prædio. & l. Lucius. In dubio autẽ censetur reale, vbi dignitati, vel rei cõceditur vel loco. extra de insti. c. cũ venissent. ff. qui. mod. vsufr. amit. l. si vsufructuarius. de relig. c. cum loca. & no. in Spec. de instru. edi. §. nunc autem. versi. itẽ
3 quid fuit. †Item dic, quòd vbi conceditur personæ & eius hæredi nõ excedit primum, si hæredibus, transit ad omnes. C. de excus. mune. l. fordidorum. dic vt ibi. Priuilegium autẽ in corpore iuris clausum, egreditur personam, vbi conceditur ratione naturali, & æquitate iuris attenta. C. ad velle. l. hæredes. Dic vt ibi per Cyn. & ff. de in integ. resti. l. non solum. de mino. l. interdum. C. si aduer. transac. l. j. de repu. quæ in iudi. de in integr. restitu. min. l. vna. & potest dici, vt nota. ff. de mino. l. quòd si minor. sed vbi conceditur merè, in fauorem personæ: & ea attenta tantùm non transgreditur personam: vt ff. de admini. tuto. l. hæredibus ex plur. eodem tit. l. à tutoribus. §. j. ff. de regulis iuris. l. in omnibus causis. in fin. nisi casu quo
4 transit ad suum. ff. solu. matri. l. maritum. & l. etiam. †Sed quid si debitor impetrauit dilationem, nunquid extenditur
b ad fideiussores? [b] Videtur quòd sic. saltem per quandam consequentiam. vt in authen. de fideiuss. §. sed neque: videtur contra. ff. de re iudi. l. & si fideiussor. Hãc quæstionem plenè prosequitur Cyn. in lect. C. de preci. impera. offe. l. quoties. Et dicas, quòd priuilegio, non gaudet: nec ad ipsum extenditur directè: gaudere tamen posset indirectè. vt si reus in mora non fuerat: & erat electa personæ industria, quo casu fideiussor non potest conueniri, quousque reus in mora fuerit. ff. de verbo. obliga. l. si pupillus. & non potest esse in mora, propter dilationẽ, ex quo iustam exceptionẽ habet l. nulla. ff. de reg. iur. sed si non esset electa industria: tunc ex sua mora posset conueniri. Et idem, in quibuscunque obligationibus dandi. ff. iu
5 di. sol. l. si reus. & d. l. si pupillus. † Sed quid si fideiussore conuento, reus principalis qui habet priuilegium defensionem fideiussoris recipiat: nunquid ex persona sua potest saltem allegare priuilegiũ: & ita fideiuss. defenderet? Nõ videtur, quia ita demum principalis potest exceptiones ex sua persona cõpetentes allegare, si sua interfit. ff. de fideiuss. l. Marcellus. ff. mãda. l. idemq;. & generaliter. ff. rem rat. hab. l. procurator ad exhibendum. §. j. Hic autẽ nõ videtur, eius interesse cùm exceptionem habiturus sit cõtra fideiussorẽ sicut contra alios
6 creditores. sed hoc non est expeditum. nam actio mãdati, incipit effectualiter cõpetere à tempore quo soluit fideiuss. C. mãda. l. si pro ea, à contrario sensu & priuilegium nõ extenditur ad futura. vt scripsi C. de serui. l. non modus. extrà de cen. c. cũ
sit. §. fi. in cle. & ideò videtur interesse. † Prætereà, fideiussor posset damna sustinere, quæ decursa dilatione, ab eo repeteret: & propter interusurium medij temporis: ideò dic quòd semper potest subire defensionem: & priuilegio ex persona sua vti, nisi in casu quo fideiussor nullum haberet recursum, contra eum. vt not. Dyn. in d. l. & si fideiussor. ff. de re iudi. Item dic, quòd quamuis priuilegiũ non excedat personam, ex quo tamen semel concessum est, potest ab alijs impetrari, ff. de sena. l. fi. [& vide quod not. j. de replica. §. fin.]

a ADNOTATIO. ¶ Die quod. Hanc dist. approbant docto. hic, & maxime Aret. qui recitat hanc dist. & est pulchra declaratio Et quando sententia Papæ, vel principis, faciat ius generale, vide latè per do. Felinum in cap. in causis. in fi. j. col. vsque in fi. cap. & ibi quòd sententia, contra sententiam principis extrauagantem & non notam, non est nulla, in fin. col. ij. in ver. hinc sequitur, quod sententia lata.

b ¶ Ad fideiussores. De hac quæstione vide Bar. in l. fin. §. fi. C. de vsu. rei iud. & idem Bart. in l. quoties. C. de preci. impe. offe. Barto. in l. cum filius. §. j. de verbo. obliga.

1 Princeps sine proceribus legem fert.

ALIAE AVTEM. Sub. dum tamen appareat eas factas pro lege, quod deprehenditur ex multis, vt dixi §. in gl.
1 generalem. † Sed an princeps potest legem facere sine consilio procerum: non videtur. vt C. de legi. l. humanum. ne fil. pro patre. authen. habita. Dic contra. cũ ei, & in eum sit translata potestas. §. sed & q̃ principi. De papa sunt opi. Dicunt quidam, quòd papa debet, & tenetur consulere cardinales in arduis: & ita tenet Ioã. mo. extra de hæreticis. c. super eod. sed
2 Archi. contrà [a] de offic. ordi. c. quamuis. lib. vj. dic, vt ibi.

a ADNOT. ¶ Archi. contra. Adde, quod ista est verior, & communior opinio, quam Panor. sequitur in c. ex gest. col. ij. extra de cleri. non resi. vbi dicit cardinales non posse præscribere, quòd papa nõ faciat ardua, sine eorũ consensu. vide eundem in c. quoniam. nu. j. & quod ibi addidi, ad eum in apost. in versi. vbi lex est multum dubia. extrà de vsu. feli. in c. cum nobis. in princip. de præscrip. & Paul. de cast. consil. cclxxx. incip. in facto præsenti.

PRAETORVM. Videlicet ea, quæ erãt facta ante legẽ regiam, hodie prætores non possunt legem facere dixi §. §. sed & quòd princip. In glo. vt de morbo. in fi. & vide ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde cum placuisset.

1 Doctoribus non stari. 2.
3 Doctores à quibus creandi.

RESPONSA. † Nunquid ergo hodie staretur responsis, & rationibus doctorum, vt habeantur pro lege, seu eorum interpretationibus? Videtur quòd non, per hunc §. qui dicit hoc antiquitus fuisse. & ita supponit, quòd non hodie. & pro hoc C. de legi. l. j. & hanc partem tenuit glo. ff. de legi. l. si de interpretatione. Sed contra videtur ff. de iure fis. l.
2 nõ puto. & ibi not. Dic primam veram, vt hic. † De quo ergo operantur illa verba: licentia docendi, regendi, interpretãdi, &c. quæ in licentijs baccalaureorũ ponuntur. Dicas, quòd solùmmodo, vt docere possint publicè, quòd aliàs non possent. C. de profes. qui in vrb. constã. l. prima. de stu. lib. vrb. ro. l. vnica. Sed tamen iudex, bene facit, qui eorum opiniones sequitur, si sint consonæ rationi. ff. si serui. ven. l. si quando. §. j. de
3 vulg. substi. l. in substitutione. §. fin. † Sed cùm ad Imperatorem pertineat creatio doctorum: vt hic patet, cum dicit, quibus à cæsare &c. ff. de ori. iur. l. ij. §. primus, diuus. quo iure doctores legum creantur, in regno Frãciæ, vbi Imperator nullam superioritatem habet, saltẽ de facto vt scripsi C. de sum. tri. l. j. Item quomodo authoritate apostolica creantur, cũ hæc scientia ciuilis sit secularis, nec ad ecclesiasticos pertineat. extra ne cleri. vel mona. c. super specula. C. de testamen. l. consulta. Item quomodo iuris doctor creat doctorem, cũ hoc ad imperatorem pertineat: vt hic argu. C. de re mili. l. nemi nem. vel ad ordinẽ ciuitatis. de profes. & me. l. magistros. De cretalis noua hoc debuisset declarasse, quæ est extra de mag. c. j. in cle. & fuisset efficacior, quàm in eo quod ibi statuitur.

1 Consuetudinis acceptiones.
2 Consuetudo à quibus distet. 3. 5.
4 Consuetudo in unum & ab uno inducibilis.
6 Consuetudinis inducendæ modi. 7. 8. 11. 12. 13. 16. 17.
9 Consuetudinis probatio. 20. 21. 22.
10 Consuetudinem errore, non induci.
14 Consuetudo irrationabilis quæ.
15 Consuetudo seuera an ualida.
18 Ius consuetudine dari.
19 Condici consuetudine non posse.
23 Consuetudinem qui testes non probent.
24 Consuetudinis uirtus multiplex. 26.
27 Consuetudo extendibilis.
28 Decisiuorum iurium, series.

EX

EX NON SCRIPTO. Circa materiam consuetudinis, est insistendum principaliter circa sex. Primo, circa nomen. Secundò, circa diffinitionem. Tertiò, circa introducẽdi modum. Quartò, circa modum agendi. Quintò, circa mo
1 dum probãdi. Sextò, circa vires. †Circa primum, sciendũ est, quod cõsuetudo, quandoq; sonat factum nudum. vt C. de epi. audi. l. iij. §. fin. de serui. l. j. C. communia de ma. l. fi. de iur. fisc. l. super creandis. ff. de verb. sig. l. vt alphenus. eod. tit. l. anni culus. la. j. & ita non sumitur hic. Sed quandoq; sonat ius. & ita sumitur hic. & C. quæ sit long. con. l. ij. ff. de legit. l. de quibus. §. fin. & intelligẽ, quòd sonat ius, quia ius ex ea resultat:
2 ipsa tamen in facto est, vt patebit. j. † Sed, in quo differt ab
a vsu, [a] dic propriè sumendo vsum, differt, tãquàm causa à suo effectu: quia consuetudo, per vsum inducitur: & vsus propriè dicit factum, consuetudo ius. Sed tamen vsus pro consuetudine quandoq; sumitur. extrà de ver. sig. c. fæpe. in cle. vers. & quia. & in vsi. feu. ti. de feu. c. Obertus. versic. vsum tamen cogni. & multis alijs locis. & eodem modo communis observantia tenet. de æta. & qua. c. ij. de appel. quàmuis. in cle. ff. de pœ. l. pregnantis. & etiam mos. C. de consti. prin. l. ij. in fi. ff. de
3 supel. leg. l. Labeo. †Itẽ differt à stylo; [b] quia stylus, propriæ
b dicitur circa illa quæ tangũt modũ ordinandi acta, & sentẽtias, & alia quæ scribũtur à stylo, cum quo scribitur, & facit. C. de vet. iur. enu. l. j. §. sed & si quę. & de sacrof. eccl. l. j. vnum pro reliquo sæpe poni video: vt patet extrà de fal. c. quàm graui. & facit. C. de do. l. iij. & de testa. l. verba. ff. de acto. emp. l. veteres. Item differt à statuto; quia illud expresso consensu introducitur, consuetudo tacito. vt hic. ff. de legi. l. sed ea. §. e. §. omnes verò populi. & no. quòd consuetudo, dicitur à con.
4 quod est simul: quasi communis vsus. in decre. di. j. c. consuetudo. †Nunquid ergo, inter singulares, potest cadere consuetudo? Host. dicit in summa eo. ti. §. qualiter. versic. quid ergo. quòd multi possunt ponere consuetudinem, contra singulare: vt ff. communia præd. venditor. §. si constat. sed singularis contra singularem: vel singularis, contra multos, non potest nisi nomine vel ratione dignitatis. & ita intelligit extra. de offi. Archi. c. dilecti. & C. quæ sit longa. con. l. fi. sed Io. glo. decret. dicit contrarium quòd consuetudo cadit inter singulares. xviij. q. ij. cap. seruitium. & glos. extra. eod. ca. fin. & Inno. extra. de causa poss. cum ecclesia. Et pro eis d. c. cum ecclesia. C. de agri. & censi. l. litibus. & l. cum satis. §. ij. & l. domini. extra. de reli. do. c. quia contingit. §. nos autem. in cle. in vsib. qui feu. da. pos. in prin. ne episc. dare potest. c. j. §. idem iuris. ff. de ser. vrb. prædi. l. seruitutes. quæ in superficie. ff. de arbi. l. item si vnus. C. loca. l. excepto. satis potest dici, quòd in protestationibus, cõsuetudo possit cadere inter singulares, & ex ea agi, per iura prædicta: & hoc in iuribus, sed non in alijs.

Item quòd singularis, potest consuetudinẽ proponere, cõtra communitatem villæ vel patrię. ff. de iniurijs. l. fanè. & ibi nota. Hic tamen non est propriè consuetudo, de qua hic tractamus, quia per hanc ius acquiritur, per illam de qua ibi tra
5 ctatur, ius constituitur vniuersaliter. †Quæritur ergo, in quo differt consuetudo, per quam ius acquiritur, à præscriptione. si sequamur opi. Host. differentia de se patet. quia per consuetudinem acquiritur multis. Et non magis, illi quàm illi, per præscriptionem potest acquiri, etiam singulari, si aliã opi. sequeris, dicit Ioan. quòd non est differẽtia. vt no. in d. c. seruitiũ. Tu dicas, quòd imò; quia in consuetudine non oportet causam proponere, in præscriptione sic. vt no. in d. c. fi. extra. de cen. c. peruenit. & c. super eo. & d. c. cum ecclesia (quod autem de præscriptione dixi, intellige nisi allegetur tempus xl. anno. vel maius.) dic vt extra de præscripti. c. j. lib. vj. Itẽ, quia priuilegium, & consuetudo possunt concurrere, sed nõ præscriptio: vt in summa Hosti. eod. ti. versi. extra summam. dic ibi. Item consuetudo ligat omnes, etiam contra quos non est vsitata. vt c. dilecto. extra. de offic. Archi. sed præscriptio non. Item quia consuetudo non admittitur in corporalibus. vt no. in d. §. fi. ver. extra summam. præscriptio sic. Illud not. quòd per consuetudinem ita demum acquiritur ius multis contra singularem: si ipse quasi consensit recipiendo forte aliquid: aliàs non: vt no. Inno. extrà eo. in rub. pro quo: quia cum populus hoc non posset expressè; multominus tacitè. ff. qui & à quib. si priuatus. de polli. l. toties. §. fi. Intellige tamen, nisi esset tantum tempus elapsum, quod sufficeret ad
præscriptionem. ff. de aqua plu. arc. l. j. §. fin. & l. si prius. §. j. & d. c. j. lib. vj. C. de au. coro. l. j. li. x. ff. de offi. procon. obseruare.
c ver. magni. Circa secundum, quomodo diffinitur. [c] dic q̃ tex. decreti diffinit vno modo, in d. c. cõsuetudo. & Azo alio modo: vt notat, ipse in summa C. quæ sit lõg. cõsu. in prin. l. j. dicẽdo, q̃ cõsuetudo est ius nõ scriptũ, morib⁹ populi diutur nis introductũ. & illã sequitur Inn. extra. eo. in rub. Host. diffinit magis plenè in summa eodem §. quid sit, quælibet sit tibi bona: quia per diffinitiones nihil mutatur in iure, nec obolum lucraberis. Circa tertium videlicet introducendi mo
d dum. [d] Primò quæritur, quæ requiruntur † ad consuetudinẽ
6 inducendam? in hoc varij varia dixerunt: vt patet in multis scripturis glossarum, & doctorum. Tu autem conclusiones ipsorum, quæ veriores videntur, in summa recolligens, dic, quòd si quid vsitatum fuerit, per tantum tempus, cuius non extat memoria de cõtrario, in casibus qui contigerunt, quod est consuetudo, dato quòd non probetur sentẽtia, nec aliud. & ita firmant se Inno. & Host. extra. eod. in rubr. & Hosti. in summa eod. tit. §. qualiter. versi. quanto. pro quibus est. C. de iurisdi. omnium. iud. l. magisteriæ. & c. allega. quę de obseruantia loquuntur. C. de calumn. l. j. & istud vult dicere. l. si ea. ff. de leg. aduersando. l. præcedenti. nec est opus declarare actus. vt j. dicetur circa quartam partem. & is est vnus modus. Item
7 † est alius, si libelli querimoniales non fuerint admissi. vel si fuit iudicatum pro consuetudine, secundùm glos. quę est hic in verbo diuturni. in med. & l. de quibus. & l. de consuetudine. Et idem Innocẽ. & Hosti. in dictis locis alleg. Plus tamen hoc casu est necesse, secundùm Inno. quòd iudex habeat animum inducendi consuetudinem: & quòd hoc probetur. sed Hosti. in hoc contradicit. vt d. §. versi. iij. Vnde secundùm eũ sufficit ita fuisse bis iudicatum. & concor. in hoc cum gl. quę est hic. & l. de quibus. vt no. d. §. vers. ij. Ioan. glo. decret. videtur sequi opi. Innoc. & vltra ponit quòd necesse est, quòd maior pars populi vsa sit animo inducendi consuetudinem, & ex certa scientia, si sit sic, vix aliqua consuetudo probabitur. Vnde ego credo post Iac. & Pe. & alios nouos doc. & in hac etiam videtur residere Hosti. quòd cum consuetudo induca tur per tacitum consensum populi; vt ff. eo. l. sed ea. quòd quã doq; vnus actus sufficit, quandoq; requiruntur plures. Nam si vnus actus ita solennis fuerit, quòd potuerit ad notitiam
8 populi peruenisse, vel maioris partis, sicut si † inter duos magnos comites, vel barones, sit contentio de comitatu, vel baronia, quòd per illum vnicum actum inducitur vnà cum tẽporis transcursu. in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. si quis igitur. l. ij. si autem vnum, vel modica negotia expediantur, oportet quòd fuerint tot, & cùm tanta frequentia, quòd potuerunt ad notitiam maioris partis populi peruenisse. & ideo tex. dicit frequentissimus in d. §. sed & si quis. & facit extra. de testib. congen. c. cęterum. & ista apparent ad sensum: quia si tacitus consensus populi cõsuetudinem inducit; ergo oportet quòd populus sciat, aliàs sequeretur, quòd quilibet fatuus iudex, seu ignorans posset consuetudinem inducere, & tollere legẽ. Nec credo, quòd sit necesse proponere, nec probare, quòd sit obtenta in contradictorio iudicio. [Sed quod ita iudicatum fuit quæ sit pri. cau. ben. ami. cap. j. §. denique.] si tamen probari posset, bonum esset, nec quòd maior pars populi vsa sit, nec de animo vtentium, nec quòd ex certa scientia. nam omnia ista presumuntur probata frequentia actuum, & trãscursu tẽporis per d. l. sed ea. C. de ædi. pri. l. an in totũ. & l. j. C. eo. & ad l. Iul. maie. l. fi. ibi cum dicit nostro tẽpore. ff. de test. l. iij. §. fi. ff. ad silley. l. j. §. hoc autem. in feu. quæ sit prima causa, be
9 nefi. admit. c. j. §. denique. †Sed an necesse sit saltẽ ponere, & probare, quòd virtute consuetudinis, fuerit negotium expeditum. Verbi gratia, probatur, quòd cum duo fratres diuiderent hereditatem, primogenitus habuit auãtagium. & ita de duobus, vel pluribus, nunquid est necesse, probare quòd tũc allegatur super hoc cõsuetudo, & quòd virtute illius consuetudinis habuit; vel an sufficit probare nudum factum: vide-

b

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet quòd ita fuit diuisum, potest dici, quod si allegaretur tẽpus, cuius non extet memoria, vel præscri. xl. anno. de iure cano. q̃ nõ sit opus his, cum nõ queratur sibi titulus, vt de aqua plu. arc. l. j. §. fi. & extrà de præscri. c. j. lib. vj. Aliàs videtur q̃ hoc sit necesse, per iura prædicta. & hãc videtur tenere Host. in d. §. in prin. & doct. moderni eam sequuntur. vel dic, q̃ sufficit probare vsum per legem allega. ſ. in prin. versi. sed tamẽ.

10 †Quid ergo si populus erret? Certè cõsuetudo non inducitur. ff. eo. q̃ non ratione. & hoc tenent glo. vbiq;. & doct. vt no. in summa eiusd. §. fi. versi. & sexta. & §. qualiter. ver. quid ergo. Et hoc verum, nisi erraret circa causam impulsiuam secundùm Iac. & Petr. ff. de condit. & demon. l. cum tale. §. falsam. Sed nõ præsumitur error in populo, vbi tot probati sunt C. de test. l. omnium. Sed ob. ff. eo. l. quod non ratione. vbi supponitur, q̃ erronea tenet: sed non trahitur ad similia. Dicas, q̃ bene inducitur, si primò fuit error postea scientia. Sed quando semper fuit error, non: vt ibi cum primũ &c. & ita potes intelligere. ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. fi. versi. vsurpatũ. Vel dic, quòd illa vsurpatio nõ erat præscripta plenè. vt no. in l. ij. e. ti.

11 †Sed nunquid requiritur consensus superioris, in consuetudine introducenda. glo. videtur dicere q̃ sic. C. eo. l. j. & idẽ Inno. extra. eo. in rub. & in c. pe. de fide instr. nec sufficeret tolerantia: imò opus est expresso consensu, secũdùm eũ. vt not. extra. de præbẽ. c. cum non ignores. de concess. præb. c. literas. probo: quia sequeretur inconueniẽs, q̃ lex inferioris tolleret legem superioris, quod est absonum, & maximè cum hodie populus totam potestatem, & iurisditionem trãstulit, vt dixi ſ. e. §. sed & quod principi. ego credo cõtra post Iac. Dyn. & Pe. quis enim consensus requiritur, ex quo per leges, data est popu. talis potestas: vt patet hic. & l. de quibus. Et est mirabile, q̃ populus, posit tacitè legem tollere, & non posset expressè. simile. ff. de proc. l. filiusfa. §. veteranis. extrà de iura. calum. c. j. lib. vj. & pro hac parte, videtur expressum. extra. de constit. l. licet. lib. vj. de hoc etiam dicetur j. circa sextam partem.

12 †Itẽ requiritur, q̃ sit præscripta vt l. de quibus. §. inueterata. ff. de legi. & hic, nam diuturni &c. & C. eo. l. j. & ij. extra. e. c. fi. [Quæritur, quantũ tempus requiritur ad consuetudinẽ introducendam? potes respondere, vt hic vides, vel dic aliter, q̃ aut talis consuetudo est secundum ius, aut præter ius, aut contra ius commune. Primo, & secũdo casu sufficiũt x. anni. Tertio xl. anni tenet Archi. c. j. de consue. li. vj. quod est notãdum.] Quæritur quantò tempore duret? glo. post Io. dicit q̃ x. an. vt no. in d. §. inueterata. Inn. distinguit, aut q̃ acquiritur, habet causam continuã: & tunc tenet cum gl. Aut discontinuam: & tunc totũ tempus, q̃ non sit memoria. vt not. extra. eo. c. pe. Hosti. tenet cum gl. de iure ciui. sed de iure cano. requirit vniformiter xl. annos. & idem Bal. in c. fi. Iac. & Pet. tenent cum glo. nostra indistinctè: quia hic, non agitur de iure alicuius in præscribendo: sed de consensu populi colligendo, qui præsumitur per lapsum x. annor. ff. qui & à qui. l. si cũ fideicommissaria. §. aristo. Archi. distinguit an sit secundum ius commune, an contra extrà. eo. c. fi. lib. vj. per c. j. de præscr. eo. lib. mihi videtur vera opi. Hosti. quæ concor. cum opi. gl. & doct. quatenus tangit ius ciuile. & credo, q̃ procedit̃ in vera consuetudine, per quam ius statuitur: sed in consuetudine, per quam ius acquiritur singulari, vel contra singularem, videtur q̃ debet seruari. l. cum de in rem verso. ff. de vsu. & quę ibi no. & C. de pa. l. si certis annis. de iure ciui. & hoc inter liberos. quia quo ad colonos videtur sufficere minus tẽpus. C. de agri. & censi. l. domini. not. in glo. sed de iure cano. esset præscriptio vniformis. xl. annorum. & Hosti. notat extra. de censi. c. super eo, & hoc in consuetudine, per quam ius statuitur, in alia dist. an habeat tit. vel non: & an sit contra ius com-

13 mune: quia tunc † requiritur, q̃ sit tanti temporis, quòd non extet memoria per dictum c. j. de præscri. & in hoc casu posset procedere opi. Archi. Item requiritur, quòd sit rationa-

e bilis. extra. eo. c. fi. °Sed videt quòd irrationabilis teneat, sal-

f tem in terminis suis: licet ad consequentias trahi non debeat, nec ad similia: vt l. qd nõ ratione. ff. de infeu. si de feu. contro. fue. c. vnico. §. si facta vero. filij. Prætereà, cum sit ius, videtur quòd teneri debeat, quàmuis durũ. ff. q̃ & à qui. l. prosp exit.

14 †Ad hoc dicas, quòd si consuetudo est irrationabilis, quæ est contra fidem, ius naturale, diuinum, vel quæ inducit occasionem peccandi, vel aliàs est contra bonos mores, non valet. vt plenè no. Inn. & Host. extra. eo. in rub. & in summa Host. d. ti. §. quid si consuetudo. & patet in auth. vt nulli iu. §. j. Aliàs autẽ, quàmuis sit seuera, nec ita irrationabilis est, sicut lex est, & nihilominus in suis terminis & terris seruanda: vt l. contrarij. Quandoq; valet contra institutionem iuris diuin. ex-

15 tra. de cogna. spiri. ca. super eo. dic vt ibi. Item †quòd dicitur q̃ seuera tenet. dic vel minus rationabilis dumtamẽ non sit omnino irrationabilis valet, nisi per legem vel consuetudinem reprobetur expressè. vt C. de suis & legi. auth. omnes. de fur. auth. nauigia. in feud. de vasal. qui cont. const. c. vnico. secundum Host. hæc sunt remittẽda iudicis arbitrio, qui consideratis singulis circunstantijs, videat, an tendat ad noxam, vel non. vt nota. d. §. quid sit. vnde secundùm eum, non valet consuetudo, quæ dat ius pignorãdi authoritate propria, cùm possit generare scandala, nec q̃ delictorum punitio reducatur ad emendas pecuniarias: nec illa, per quam interdicitur, quòd canonicus nõ habeat vocẽ in capitulo, vsq; ad tempus, vt ipse ibi not. videlicet in §. fi. ver. quid ergo. mediam credo veram, cùm sit cõtra bonum iustitiæ. de aliis videlicet prima, & vltima. non credo, cum consensus partium hoc posset. C. de pig. l. iij. cui non consuetudo? Item requiritur, bonafides, secundum Innoc. in d. rub. quod posset esse verum in consuetudine, per quam ius acquiritur, vt dixi: in alia non, in qua nõ agitur, nisi de trãsitu populi colligẽdo. Itẽ nec in illa, per quã ius acquiriri singulari, vel cõtra singularẽ, de iure ciuili, si excedat xx. annos. sicut in corporalibus, vt plenè dixi C. de ser-

16 ui. l. j. †Sed quid, si maiore parte populi consentiente, alii qui protestẽtur non consentire? videtur quòd maior populi pars eos liget. ff. ad muni. l. quòd maior. sed illa in necessarijs: secus in voluntarijs extra. de constit. ca. cum omnes. & c. cum accessissent. & in c. dilecto. de offi. Archi. quod videtur obstare. nam constabat de contradictione expressa, vt patet ibi cũ dicit pacifica. Et facit. l. cum de consuetudine. ff. eo. de publi. l. licitatio. §. earum. iuncto quod no. eo. ti. l. si publicanus. §. j. in gl. magna. versi. item expeditur. & not. in summa. verũ est tamen q̃ si post contradictionem illam, sequeretur pacifica frequentia actuum, cum temporis transcursu, posset introduci contraria j. §. pe. extra de præscrip. c. auditis. vel dic, quòd maior pars populi ligat minorem: vt videtur nota. in sum. §.

17 qualiter. ver. sequitur. †Item[g] dic, q̃ si introducta consue-

g tudine, & præscripta, fieret contra semel vel bis vel pluries q̃ non ex hoc tollitur cõsuetudo, nisi tanta sequeretur frequentia actuum, et temporis cursus, q̃ posint nouam inducere: vt not. in Spec. de præscrip. vers. quid si post completam: nu. 20. & C. eo. l. ij. ff. de re iud. l. nemo alieno. §. j. arg. ff. de iti. actuq;

18 pri. l. j. §. fi. †Circa quartum videlicet modum agendi sciẽdum q̃ quandoq; consuetudo dat ius in re: quandoq; est ita introducta vt vides in aliquibus locis in quibus competit ius in re proximis de genere vẽditoris facta obligatione emptori & cõsignatione pretij, & domino feudali in re feudali per vasallum alienata & tunc agi potest actione reali: vel confessoria, si sit ius incorporale. Introductũ dat ius ad rem, vel ad dandum, et tunc condi. ex consuetudine, cùm non sit cautum quo genere: & c. ff. de condi. ex leg. l. vnica. vel imploratur of ticium iudicis: vbi consuetudo tribuit tale ius, q̃ deberet de iure per officium iudicis expediri, vt alimẽtorum, & similiũ. Caueat tamẽ pars, q̃ semper commemoret consuetudinem in libello: quia cùm sit, in facto ponenda est, & probanda, extra. de consti. ca. j. lib. vj. nisi esset notoria, quo casu, iudex debet supplere extra. de consue. c. cum inter. in fi. de testa. Ray-

19 nal. de reli. do. constitutus. †Sed quid, si quis agat cõdictione ex consuetudine, de eo quod est iure scripto cautum. Iac. dicit, q̃ non procedit libellus, cum consuetudo sit subsidiaria, sicut condi. ex lege. Et hanc opinionem videtur tenere Inno. in c. cum ecclesia sutrina. de cau. pos. & propriet. sed tu potes dicere contra, per illud. c. extra. de iusti. c. cum venissent. C. de vet. iu. l. j. §. sed & si quę. extra. qui ma. accu. pos. c. videtur. C. de decur. l. quibus. extra. de testi. cogen. c. cæterum, & facit. ff.

de

de act. & obl. l. quoties. Circa quintum, videlicet modum

20 probandi, quæritur † primò, an cõsuetudo probari debeat? non est dubium q̃ sic: quia in facto est: vt ſ. dixi sed fortè statuta, & constitutiones, non debent probari. [Debẽt tamẽ exhiberi vt in auth. vt iud. ſi. quoquo suf. §. quod autẽ in prouin cijs,] vel superior consuli. extrà. de fide instr. ca. pastoralis. & hoc, nisi sit notoria: quia fortè quotidiana. ff. de preca. l. ante. in fi. dic vt ſ. in proœmio in materia notorij. vel nisi tenderet ad litis ordinationẽ, quò casu iudex si dubitet, se debet informare summatim. ff. ad exhi. l. iij. §. scidũ. & §. ibidẽ. & ita seruat curia laicalis. Sed qd si iudex se ita informauit summariè: nec in scriptis redegit, & pronũciauit pro consuetudine, & fuit appellatum, quid faciet iudex appellationis. Satis potest dici quod iudex appellationis, eodem modo se informet: vt dixi in simili, in materia notorij. Item quęritur, per quot testes probabitur? Potest dici per duos. ff. de testi. vbi numerus. curia tamen Franciæ x. recipit, & in turba. Sed quot

21 deponẽt? pro solutione †huius, repetas quæ circa modos introducẽdi dixi. vnde si producãtur ad probandam consuetudinem temporis cuius non extet memoria in cõtrariũ, deponet ita se vidisse obseruari suis tẽporibus & à suis maioribus audiuisse sic obseruatum, nec vidisse nec audiuisse quẽquam qui aliàs viderit obseruari. vide ff. de proba. l. si arbiter. extra. de verb. sig. c. quid per nouale. eo. ti. c. veniẽs. §. Illum locum. lib. vj. Nec credo q̃ sit necesse deponere, quibus casibus, nec inter quos, viderit obseruari. Nam leges quę allegant cõsuetudinem, hoc non dicũt: sed tantũmodo dicũt, fuisse sic obseruatũ. Nec dicũt inter quos, & tamen hoc tanquàm efficax ad decisionem adducũt: vt d. l. fi. C. ad l. iul. maie. ibi cum dicit nostro tẽpore. & c. de verb. sig. c. sæpe. & in cle. & in alijs iuribus. ſ. alleg. quæ de obseruantia loquũtur, quandoq; tamen specificat. vt ff. ad l. Iul. maie. l. in quæstionibus. Item, quia in tanto tempore, non quæritur titulus. vt d. c. j. de præscri. li. vj. Si verò producantur, super consuetudine minori tẽpore inducta, oportet, q̃ deponant tot, & tales actus, q̃ præsumatur scientia populi: et decursus ex quo præsumatur animus, & alia quæ necessaria dixi ad consuetudinem inducendam ſ. in tertia parte. & ideo hic videt necesse, q̃ specificiẽt causas, casus, & personas, inter quas hoc viderũt: aliàs non posset ex eorũ depositionibus deprehẽdi, qui sint sufficientes actus, ad consensum populi præsumendum. Si tamen illi qui producũtur, essent sapientes homines, & scirent quid est consuetudo: & dicant se non recordari, inter quas personas viderũt obseruari. nec in quibus casibus, satis essent eorũ depositiones admittendę per d. l. fi. C. ad l. Iul. maie. cum alijs quas pro cõcor.

22 allegaui. ff. de pe. l. prægnantis. †Quid si deponant consuetudinem esse, videtur q̃ non valet testimonium. nam videtur se potius iudices constituere quàm testes. Ipsi enim debent deponere super actibus, & expletis, ex cursu tẽporis. & post iudex ex hoc discernet, an sit consuetudo, aliàs non valet testimonium. & ita no. Inn. extrà. in simili de testi. c. cum causam. vel dic, q̃ valeat eorũ depositio, si vlterius non fuerint interrogati. C. de testi. l. solam. cum ibi notatis. Et idem si deponãt esse consuetudinem, & dicant, causam sufficientem, deponendo de frequẽtia actuũ, & trãscursu. & hoc satis admittit Inn.

23 in simili. in d. c. & facit de test. cogen. c. cæterum. †Quid si sint plures, qui deponunt de frequentia actuum, & temporis transcursu. singulariter tamen: quia vnus vidit vnum, alius aliũ do. Iac. & Pe. dicũt, q̃ nõ valet testimoniũ. Nec ob. quod notatur. ff. de test. l. ob carmen. §. fi. de aqua plu. ar. in summa. de probatio. si arbiter. quia ibi deponũt circa vnum factum: hic circa diuersa, secundũ eos. Ego enim hoc non credo: omnes enim hic inducuntur ad probandum præscriptionẽ. Vnde ego admitterem tales depositiones, in omni cõsuetudine, & per quam ius acquiritur, & per quam constituitur. Cir-

24 ca sextum, quæ sint eius virtutes † seu vires, dicendum q̃ multæ: nã per eã quandoq; ius cõstituitur: quandoq; acquiritur, vt satis dixi in præcedẽtibus. Itẽ per eam derogatur iuri scripto, super quo dic, q̃ aut consuetudo præcedit, & ius subsequitur: & tunc si condẽs ius ipsam non ignorat: quia fortè generalis, vel aliàs constat eam non ignorare, consuetudo tollitur. C. de testa. l. si. aliàs non. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. extrà de constit. c. j. lib. vj. nisi condens ius expressè eam reuocaret, sicut facit in multis locis. extrà. de sep. c. super cathedrã moysi. in cle. cum concor. C. de fur. auth. nauigia. de legi. hęr. auth. omnes. vbi autem ius præcedit, & consuetudo subsequens tollit ipsum: dumtamẽ sit rationabilis, vt ſ. dixi. circa tertiam partem. Non tamẽ omnino: sed particulariter, in loco in quo seruatur. & hoc vult dicere. l. ij. c. eo. ti. secundùm Ioan. Azo. & glo. Vel expone eam, vt extrà. eod. ca. fin. legitur & no. de hoc plenè per Hostien. in summa. §. fin. non tamen teneas, q̃ ibi scribitur vsq; quaq;: quia dictum c. licet corrigitur in ali-

25 quibus. †Sed quęritur[k] an cõsuetudo tollat legẽ, verbi gra-

k tia. Nũquàm fuit auditum in regno frãciæ, quòd adulter puniretur pœna iuris: nunquid si hodie accusetur, debebit, & poterit puniri pœna iuris, doct. dicũt q̃ sic. vnde secundùm eos desuetudo non tollit legem, nisi quando habet factum implicitum: vt quia adulter alia pœna punitus sit: & hoc sequitur Host. in d. §. fi. vers. nunquid ergo. & ideò reprobatur opi. Bul. c. de iud. l. rem non nouam. Et pro eis facit. C. de iure do. impe. l. fin. sed ob. C. de la. lib. tol. l. j. de dedi. lib. tol. l. j. ff. de pu. iud. l. ordo. in decre. dis. iiij. cap. leges. sed intellige eas, secundùm modificationem prædictam, videlicet quòd per desuetudinem, & factum contrarium. Quidam autem distinguunt, aut lex disponit, vel pœnam apponit. vt no. Ioan. And. post Host. extrà. de treug. & pace. cap. j. in nouel. & facit. j. de iur. §. pœna. j. per quas perso. §. j. j. de satisd. §. j. ad l. Rho. de

26 iac. l. de precario. †Item consuetudo constituit ius, & arcẽt singulos, etiam illos qui non habent consensum: vt furiosus, & pupillus. ff. de admi. tut. l. tutor siue. §. Lucius. sed consuetudo laicorum, non ligat clericos, nec ecclesiam, vt not. extra. de consti. c. quæ in ecclesiarũ. & in summa. d. §. fi. versi. sed pone. nisi esset generalis, qua clerici, & laici vterentur. vt no. Inno. extra. eod. c. cum dilectus. in fi. Sed an ligit fiscum vel do minum terrę, in qua consuetudo obtinet: nõ videtur cum lex inferioris, nõ ligat superiorem: vt dixi ſ. §. sed quod principi. de hoc fuit quæsitum in facto ducatus Britãniæ. Tamen potest dici q̃ sic. non enim inferior ligat: sed ius ex consuetudine emanat. vt plenè no. Archi. in simili extra. de rescrip. ca. vt animarum. li. vj. & facit bene. C. de serui. l. manifeste. ff. quod vi aut clam. l. iij. §. planè. versi. & si lege, ad minicip. l. Lucius. §. fi. de pri. credi. l. antiochẽsium. Aut liget ex trateritorium. Et quid vbi sunt diuersę. Et quid si aliquis habet possessiones in vno loco, & habitet alibi? dic plenè vt dixi. C. de sum. trini.

27 l. j. †An autem consuetudo trahatur ad causas similes? gl. dicũt, q̃ sic, vbi ratio consuetudinis se extendit. vt no. C. eo. l. j. ff. de legi. l. de quibus. Potes dicere, q̃ consuetudo non extenditur ad casus determinatos à iure, in eo q̃ exorbitaret à iure communi. ff. eod. l. quod ratione. & hoc nisi esset maior ratio dubitandi in casu ad quem trahitur, quàm in casu cõsuetudinis: vt si esset consuetudo, q̃ bannitus posit impunè interfici, & vulneretur: vel si cõsuetudo excludat filiam à successione, & tractetur: an excludat eius liberos. ff. de ser. expor. l. cũ pacto. in feud. de suc. feu. in prin. sed ad casus non determinatos, potest extendi dumtamen conueniant in ratione vt dixi. & sic intellige in feu. quæ fuit pri. cau. benefi. amittũ. §. prædictis. versic. sed quia natura. †Vbi ergo casus determinandus occurrit primò, attenditur consuetudo, si qua sit. Secũdò, ius expressum si sit. Tertiò, simile iuris. Quartò, consuetudo. Quintò, si premissa deficiant, consuet. metropoli. Sextò, locorum propinquorum. Septimò, ciuitatis romanæ gradatim descendẽdo. sic intellige. d. l. de quibus. extra. de censi. c. super eo. de cog. spi. c. super eo. Io. tamen alio modo dicit in c. consuetudo. j. distin.

a ADNOT. ¶ Vsu. Vide hic Christophorũ porcum, bene loquentem.

b ¶ Stilo. Latius vide per Areti. quomodo consuetudo differt à stilo: & dicit, quòd stilus est ius non scriptum, ab vnius iudicis voluntate fæpius stillatũ. & in hoc differtà consuetudine: quia illa à tacita voluntate, & vsu plurium inducitur, quia populi, vel maioris partis eiusdem. & ista est melior differentia, quàm ponat hic. Iofab. & hanc differentiam Ang. confirmat authoritate Pe. & Cin.

c ¶ Diffinitur. Tu diffinias, secũdum Barto. plenius scilicet, quòd consuetudo est ius non scriptum, moribus. & vsibus populi, vel maioris partis ip-

Universidad de Deusto Biblioteca

sius rectè initiatum, & continuatim introductum, habens vim legis, &
dicit hic Ang. quòd hæc diffinitio Bart. communiter tenetur.
d ¶ Introducendi modum. Plenius vide hic, per Ange. in ij. colum. circa fin.
vers. no. quod consuetudo. Christoph. porc. succinctè ponit, quinque esse
necessaria, ad inducendum consuetudinem. vide eundem hic.
e ¶ Cap. fina. vbi per Abb. tractantem, vide, quando consuetudo dici-
tur rationalis, vel non.
f ¶ Et rationabilis. An consuetudo, inducatur per actus negatiuos. felin⁹.
in c. ij. extra de consti. & vtrum consuetudo possit disponere, super proba-
tione. per eundem in c. ij. in iij. col. cum pluribus sequen. extra de proba.
& ibi quando faciat validam, & econuerso per multa exempla, bene ap-
plicata. & ibi in vj. col. an dānata cōsuetudine, intelligatur etiā de futura.
g ¶ Item. Vide super hoc Abb. extra de consue. c. fi.
h ¶ Circa quintū. Vide. Cy. C. quæ sit longa cons. Are. hic in vij. col. post me.
vers. quæro. an necesse sit, quod probetur & c. Christo. porc. hic in pe. col.
Bar. in l. de quibus. ff. de lega.
i ¶ Per quot testes probabitur. Adde istum debere intelligi, loqui de con-
suetu. particulari. nam consuetudo generalis, non indiget probatione. vt
no. Bal. in l. iij. in j. col. vers. attende hic. C. de ser. fug.
k ¶ Sed queritur. Vide do. cardi. in c. j. de treug. & pace.

1 ☞ *Ius naturale non, nisi ex causa, tolli & quatenus 2.*
3 *Dominium cuiusuis non nisi ex causa tolli. 4.*
5 *Priuilegium irreuocabile.*
6 *Principi quando non parendum.*

a SED NATVRALIA. [a] Iuxta tex. reassumit tra
ctatū iuris naturalis, volens diffinitiuam inter ius naturale, et
ciuile, assignare. In fine gl. magnæ, sed tūc obstant magis
1 contraria, nec aliquid est solutum. †Vnde (vt latius videas)
dic quòd ius naturale, non potest tolli hic: nec vt obstāt con-
traria, videlicet de seruitute, & libertate: quia de iure primæ-
uo non erat seruitus. ff. de iusti. & iu. l. ex hoc iure. & per con-
sequens nec libertas formalis. Vnde pro tanto dicuntur om-
nes nasci liberi: quia nulli erāt serui: & sic non mutatur, quod
non fuit. Item nec, quod obijcitur de vsucap. quia cùm rerum
dominia sint de iure gentium: vt d. l. constat. ꝙ ius illud non
loquitur de iure primæuo. Item, nec quòd arguitur de cogn.
quia de iure gentium est. Vel dic, vt in gl. videlicet quòd non
tollitur cognatio, sed ius succedendi. Sed tunc obstat, quod
dicitur de successione filij: quæ est de iure naturali in authēti
co de trien. & se. §. j. de hære. & fal. §. semper. ff. de bo. dam. l.
cum ratio. sed expone ibi de iure naturali, id est, ratione natu
2 rali, secundùm Iacob. vel dicas secūdùm eum, †quòd ius na-
turale, non potest mutari, in sui totalitate: sed in aliquo articu
lo sic. vel dic, quòd mutari non potest faciliter: mutatur tamē,
sicut dicitur vniuersitas consentire nō potest: quia difficile est
ff. de dolo. l. sed si ex dolo. §. j. de acqui. poss. l. iij. §. pen. de lib.
vni. l. j. secundùm eum. Vel dic, quòd destrui non potest, vt
hic: sed potest modificari, & declarari, vt hic, & prouisioni-
bus adiuuari. sicut vides in matrimonio, quod est de iure na-
turali. s. de iure natu. in princi. & tamen modificatur ex cau-
sis, & impeditur, & dirimitur, per iura ciuilia, & canonica. vt
patet. j. de nup. C. & ff. per totū. Et idem de iure diuino, quod
licet tolli non possit, cum lex inferior &c. nihilominus tamē,
in singularibus casibus modificatur, declaratur, & prouisio-
nibus alteratur. extrà. de conuer. coniu. c. verum. & c. ex pu-
blico. de spon. c. commissum. xxx. q. iij. c. quod deus, extrà. de
biga. ca. super eod. & de deci. c. ex parte. vel dic, quòd ius na-
turale non mutatur: hominum tamen constitutiones, faciūt
perinde habere, ac si esset mutatum: & patet. ff. de vsufruc. ea.
re. quæ vsu consu. l. iij. Nunquid ergo princeps, potest tol-
b lere ius partis? [b] glos. dicunt quòd sic, quātum ad act. sed non
quantum ad dominia. vt no. C. de prec. imperato. offe. l. quo-
ties. extrà. de consti. cap. quę in ecclesiarum. per Innocen. Tu
3 dic. †quòd imo ex causa, tollit dominium. ff. de rei vendic. l.
item si verberatum. §. ij. de euict. l. Lucius. C. de sacrosan. eccl.
l. iubemus. de quadri. præscrip. l. bene à zenone. Caue tamen
quia princeps per rescriptum, non videtur velle tollere ius,
vel dominium, nisi fiat mentio, de iure partis. ff. ne quid in lo
co publi. l. ij. §. si quis à principe. extra de deci. ca. dudum. sed
si fiat mentio etiam de iure partis: tunc tollitur etiam per ver
ba generalia, si rescriptum non posset in altera operari. ff. de
bon. liber. l. etiam. §. j. extrà. de donat. capit. cum dilectus. per
Innocēt. Restringi tamen debent verba generalia, quantum
potest fieri: nec præiudicent alij: dumtamen non fiat eis vis.
vt not. extra. de consue. cap. cum olim. Quid si rescribat in
possessorio? dic idem quod in dominio. C. vnde vi. l. iij. extra.
4 de priuile. cap. dudum. & ibi, per Innocen. dico ergo. †quòd
princeps ex causa possit tollere dominium: dumtamē faciat
ex certa scientia. & ita intellige. l. quoties. C. de precib. impe.
offe. Et apparet, de bonis dāna. C. & ff. & in omnibus iurib⁹,
pœnas confiscationum & commissionum imponentibus, &
semper est causa præsumenda. Caueat tamen de conscientia,
& fortè sciens, & recipiens, non haberet iustum titulum, quo
ad deū: nisi subesset causa vera, & iusta: & princeps malè in-
formatus, debet reuocare facta informatione. ff. de iur. annu.
5 l. diuus. de nata. resti. l. fin. Sed † an priuilegiū, per ipsum, seu
c prædecessores concessum, possit reuocari, [c] non videtur: &
maximè, si sit alij ius quęsitum: nisi ex causa, vt dixi. Et ita no.
Hostien. in summa de priui. §. qualiter. versic. sed quid si ille.
Et in Spec. de instr. edit. §. nunc autē. versi. quid si imperator.
Et sic intellige. C. de interdi. & relega. l. iussio. imo fortè non
posset, etiam cum causa, si dedisset non subiecto, vel saltem
oporteret causam probari. extra. de iudi. ca. nouit. per Inno-
cen. & Hostien. sed iuri quærendo præiudicari potest, etiam
sine causa: & rescriptum per quod præiudicatur iuri quæren
do, quàmuis non probetur, ex certa scientia concessum va-
let. vt nota. Hostien. in summa. qui filij sint legit. §. qualiter.
versi. per specialem. Pro quo. C. de pact. l. pactū. §. curatores.
cum sua glo. ff. de iniur. l. sed si vnus. §. j. & C. de repu. hæredi.
l. fi. & hoc in eo in quo priuilegium se extendit, & nō in alio.
vt in filio legitimato, per rescriptum, cuius priuilegium non
extenditur ad successionem aliorum: nec præiudicatur aliàs
successuris. in authen. quib. mod. na. effi. sui. §. filium. Sed an
princeps, possit per rescriptum, tollere quartam iur. naturę
d debitam? Dyn. tenet quòd sic [d] extrà de reg. iur. cap. iura san
6 guinis. & patet extra. de testamen. c. raynutius. †Item no.
quòd princeps non potest pręcipere aliquid, omnino irratio
nale: vt si inhibeat, ne inuasus se defendat. vt patet extra. de
senten. & re iudi. cap. pastoralis. nec est ei obediendū, si con-
stat notorie. vt not. Innoc. extrà. de sent. excommu. cap. inqui
sitioni. viij. distin. quæ contra mores. xxxij. q. vij. cap. flagitia.
In dubio tamen, nemini licet de hoc iudicare, vt ibi nota.
Item nota. quòd princeps, non videtur tollere consuetudi-
nem per rescriptum, nisi de ea faciat mentionē. extra. de con-
stit. cap. licet. lib. vj. de eo qui mit. in poss. cap. cum venissent.
§. finali. Illud autem nota. quòd princeps condendo leges,
vel faciendo statuta iniqua, contra iustitiam, in oppressione
populi peccat: vel concedēdo ius iniquum: Ideo scribitur E-
sa. x. Væ qui condunt leges iniquas, etiā scribentes iustitiam
scripserunt vt opprimerent &c. & de hoc Hostien. extra. de
censi. §. ex quibus. ver. sed nunquid. nu. 9.

a ADNOTATIO. ¶ Sed naturalia. Ex hoc. §. in glos. no. Aret. quod
ius naturale, est immutabile, quod intelligitur in sui totalitate, sed ī sui spe
cialitate & in certis casibus, aliter obseruatur.
b ¶ Tollere ius partis. Adde, quòd ista q̄stio est dubia, & in vtramq; par
tem habet doctores fautores. de qua vide Feli. in. c. quæ in ecclesiarum. nu.
28. 29. 30. 31. extra de consti. & dixi, in apostil. ad Panor. in c. admonet. nūm.
xiij. in apostil. in ver. non subsistente causa. de renunt.
c ¶ Reuocari. Priuilegium. an possit reuocari: & an eius tenor, debet īspici?
Pau. de ca. consil. cclxxxiiij. inci. in facto presenti, non intendo adulari re-
uerendissimo in Christo. & quod de priuilegio immunitatis, quod tran-
siuit in contractū. per all. cons. ccxij. ij. parte. & per Bar. & Alexan. in l. om-
nes populi. ff. de iusti. & iure.
d ¶ Tenet quod sic. Sed an per statutū possit minui, aut in totū tolli, quod
sic Paul. de Cast. & doc. in auth. nouissima. C. de inoffi. test. cardi. in cle. ij.
in princ. q. vij. de re iudi.

OMNE AVTEM. Iuxta text. nam parum &c.
facit ff. de iure col. l. quidam referunt. de leg. ij. l. non oportet.

De iure personarum. *Rubrica.*

Continua, per notata suprà eodem titulo primo, in fine
gloss. fin.

1 *Numeri resoluibiles. 3.*

2 Disiun

2 *Disiunctiuæ naturæ.*

SVMMA ITAQVE DIVISIO.
In fin. primæ glo. nam nulla breuior illa,
quæ in duo membra diuiditur. ff. de condit.
1 inde. l. in summa. de eo, quòd certo loco. l. ꝙ
si ephesi. §. fina. †In glo. sed pone, dicas ꝙ
a plurale [a] resoluitur in singulare, vbi non po-
test remanere in propria significatione. quoniam sequeretur
iniquum, vel inconueniens: aliàs non resoluitur: vt legibus al
leg. hincinde. Item, singulare in plurale: quando nomē est
collectiuum. vt l. in vsu. de verbo. sig. vel rationis paritas, seu
connexitas hoc inducat. de leg. iij. l. si cui lana. aliàs non ff. de
verb. sig. l. sciendum, Sed videtur secundum Iac. & Pe. quòd
solutio glo. non sit vera: quia ad veritatem disiunctiuæ, opor
tet quòd altera pars sit vera: vt l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff.
de re. du. de verbo. oblig. si quis stipuletur. Si ergo ponas hic
alteram veram: vt omnis homo est liber. alia erit falsa, omnis
homo est seruus constat autem, quòd illa non est vera, omnis
homo est liber. & sic videtur, quòd alia sit vera, omnis homo
est seruus. quæ est manifeste falsa. Ad hoc dicas, quòd vbi
disiunctiua habet diuersa prædicata, tunc procedit argumē-
tum, ac si esset disiunctiua. Ista verba sunt Iaco. quæ videntur
2 corrupta, vel vitio reportatoris, vel scriptoris. †Vnde dic,
b quòd ille. §. non probat, quòd in disiunctiua, [b] oporteat alte-
ram esse veram. Sed dic quòd sufficit ad hoc quòd stipulatio
committatur, vel legatum debeatur, quòd altera sit vera. quę
valde sunt diuersa. nec hic de hoc agitur, sed de diuisione ar-
tis, in qua quælibet vera est. vnde vbi verbum, aut ponitur à
lege, & per modum artis ponit, vnum verum consyderatur
distinctè & disiunctiuè: & verificatur in vtroq; membro. ff.
de aur. & arg. le. l. Quintus. & l. Titiæ. dumtamen verificari
possit aliàs non. ff. de fideiusso. vbicunque. iuncta. l. Valeria
nus. de preto. sti. Et per hæc, quæ hic notantur in glo. Iaco. di
cit, quod potest determinari quæstio, de illis, qui dederūt bo-
na sua ecclesiæ post mortē eorū, ꝙ altero decedēte, ecclesia re
3 cipit bona decedētis nō superstitis: qa †plurale resoluit in sin
gulare. & p Host. probat gl. ff. ad Treb. l. Lucius. §. caio. Spe.
videtur tenere contrariū, in tit. de loc. & cond. §. nūc aliqua.
vers. lxix. pro quo. ff. de vsufr. le. l. codicillis. C. de impu. & ali.
sub. l. pe. ff. de vul. l. qui duos pro quo facit cōclusio, quā s. po-
sui: quia plurale, non resoluitur in singulare vbi potest rema-
nere in propria significatione. & §. caio. & §. cum ita. & l. hæ
redes. eodem tit. loquuntur in fideicommissaria substitutio-
ne, in qua videtur electa vniuscuiusq; fides. ff. ad leg. fal. l. pa-
ter. §. fi. secus in directa, & vbicunq; verba directa, proferun
tur vt in cōtrarijs. Vel potes dicere, ꝙ vbi mulier erat succes-
sura marito ex pacto, vel successione, vel aliàs: obtineat vlti-
ma opinio: quia non præsumitur se postposuisse: sicut nec pa
ter filium: vt d. l. pe. sic enim paciscendo videtur reseruare ius
suum. ff. de verbo. obl. l. si ita stip. §. chrysogonus. aliàs prima
valet opi. Iac. §. caio. cum concor.

a ADNOTATIO. ¶ Plurale. Vide glo. in c. omnes leges. j. dis. in prin.
b ¶ Disiunctiua. De hac disiunctiua, vide late per do. Fel. in c. inter cæteras
à nu. 3. ad fi. vsque capi. de rescrip. Item iste text. secundum Are. inducitur
ad quæstionem. Titius, & eius vxor simul donauerunt eius bona, post
mortem eorum Seio. vno moriente, debet Seius habere partem illius se-
cundum Iacob. de Are. Adde Bal. in l. ea lege. nu. 19. ver. vltimo queritur. C.
de condi. ob causam Bart. in l. si quis ita §. item vobis. & ibi Alex. & doc.
de ver. ob. Panor. in c. cum inter. extra. de rescrip. & glo. & cardi. in cle. j. in
vers. qui etiam. de concess. præben.

1 ☞ *Hominum eadem natura: & quo iure.*
2 *Adscriptitijs quæ non liceant.*
3 *Reuocari quæ, & à quibus possint.*
4 *Adscriptitij qui fiant.*
5 *Dominij probatio.*
6 *Operis quaterno locabiles.*
7 *Obsidem rectè constitui, fallit in clerico.*

SERVITVS AVTEM EST CONSTI-
TVTIO. Super tex. ibi constitutio. Sed ob. j. aut iure ci
uili. Sed dic, quòd prædicta inuentio fuit de iure gent. vt hic.
ciuile tamen in multis addit, prouidet: & declarat: vt dixi in
simili §. tit. j. §. sed & naturalia. Contra natura. no. quòd ser
1 uitus est contra naturam, quia omnes †esse debemus pares:
cum ab eodē progeniti, & traducti simus: & quo ad deū non
est differentia, inter liberos & seruos. in authent. de monach.
§. hinc nobis. extra. de cōiu. ser. c. j. j. q. j. c. corporalia sacramē
ta. quòd malè aduertunt, quidam domini, qui suæ naturæ im
memores, seruos tractāt vt animalia, & eos in mēsa, vel aliàs,
recipere dedignātur. In gl. sed quid. ibi: statuliberū. & l. sta
tuliberum. de verb. sig. l. cedere. C. de fideic. lib. l. cum lib erra
tē. quàmuis quo ad aliqua, habeatur pro libero: vt ff. de quæ-
stio. l. statuliber. de pe. mores. §. fina. In eadem glo. cum al-
a legat. l. quemadmodum. hæc est vera [a] sine dubio, quòd libe-
ri sunt. & est expressum extra. de Iudæis. ca. ij. & dic plenius
2 in d. l. ne diutius. sed non credo †quòd possint testari inter ex
traneos, cum non possint alienare. C. in quibus causis calum.
dominos accu. poss. l. fina. & dando, vel legando extraneo in
testamēto: censetur alienare. ff. de leg. ij. l. codicillis. §. in rem.
de verbo. obligat. l. si ita quis. §. ea lege. sed inter suos possunt
testari. & ita not. in d. l. fina. & est simile in feu. de suc. feud. in
princip. C. de hæreti. l. cognouimus. de incest. nup. l. si quis. &
not. in spec. de instru. edi. §. compendiose. vers. quid si scripto,
& versi. sed quid. An autem possint esse testes in iudicio? glo.
dicit ꝙ sic. C. de test. authen. si seruus. & per hoc videtur, quòd
possint esse contra omnes in iudicio, præterquàm contra do-
minum, & hoc supponit satis. d. l. fin. & videtur mirum, quòd
dominus de peculio teneatur: cum ipsi possint esse in iudi-
cio. & tamen gloss. dicunt, quòd dominus eorum tenetur de
peculio: in d. l. ne diutius. & l. fina. Sed potes dicere, quòd ipsi
ascriptitij conueniōtur: & sit executio contra dominum in
peculio, ad instar monachi: vt C. de epi. & cl. auth. causa. In
ead. glo. ibi: liberi sunt, quàmuis monachatus distinctior di-
catur seruitus, quam sumitur singularis. liiij. distin. c. multos.
Item in ead. glo. cum dicit. & c. interdum. quod est verum,
cum superioris licentia: aliàs non: vt in pecu. eod. ti. §. j. versi.
item excipitur, & vers. item est seruus. In glo. in quo facto.
ibi cum alle. l. si ministeriū. nec hoc est correctum hodie per
§. fi. j. qui. excu. mat. quia loquitur in vltima voluntate: vt ibi
not. In ea. glo. ibi, cum dicit qui ad li. procla. non licet. l. j. sed
quomodo pretium participat, cum totū acquiritur domino.
j. per quas perso. §. item vobis. Respondet Iaco. quod partici
pat fictione: vel antequam sit verè seruus. arg. pro eo. ff. de le-
ga. j. l. si post mortem. & vide ff. de sta. ho. l. & seruorū. Itē
3 in fi. e. gl. Iac. videtur dicere, quod possint † reuocare eum. ff.
de li. cau. l. iij. vel potest dici, quod patronus, habet maius ius
in libero quàm pater in filio. quod patet: quia patronus om-
nia alienata, in sui fraudem reuocat, pater non ff. de obser. pa
tro. præst. l. ij. si quid in frau. pa. l. j. & ij. Pe. de Bel. perti. vide-
tur velle, quod de æquitate, possum reuocare per leges prædi
ctas. opi. gl. præualet de iure. satis tamen posset concedi, ꝙ si
cognati velint restituere pretium: quòd possint reuocare. ar.
C. de pa. qui fil. dist. l. ij. ff. de priuil. cre. l. j. in feu. si de feu. con-
tro. fue. c. titius. C. de com. ser. ma. l. j. ff. de capti. l. fi. Item an
hæc, quæ hic in glo. dicuntur, requirantur in alijs conditioni-
bus hominum constituēdis: sicut in ascriptitijs: censitis, & co
lonis, & alijs cōditionibus hominum, quæ plures sunt: vt no.
C. de agri. & cen. in rubri. Dic quòd non: imò tales fiunt per
pactum, si cum scriptura se obligent. & hoc constet: scriptu-
4 ra †tamen sola non probaret, nisi adminiculetur: veluti cursu
temporis: vel secunda confessione in actis facta: vel si fecit,
vel permisit se tanquàm talem ascribi, in libris publicis cen-
sualibus: vt hic patet. C. de agri. & censi. l. cùm scimus. & l. liti
bus. nec scriptura adminicularetur testibus, qui cum ea de-
ponerent, nedum de confessione, sed etiam de constitutione
conditionis sufficeret: nisi esset tēporis transcursus: vt ibi no.
in gl. quo accedēte. nec solum tempus sufficit, nisi titulus sup
ponatur eod. ti. de agri. & censib. l. cum satis. §. j. & ibi no. &
vide plenius in summa Hostien. de na. ex li. ven. §. ex quibus
causis. in casu tamē efficitur colonus inuitus. C. de mendi. va.
l. j. li. xj. Sed illa est correcta vt ibi no. Sed an quis possit se ho
minē ligium sub regimine alterius cōstituere, solo pacto?

Spe. disputat & tenet quòd sic: per. ca. grandi. extra. de supp. nego. præla. lib. vj. ibi cum ad nos accesserit & c. C. de decu. & fil. eo. l. si quos spontaneos. quia non tãtum infringitur libertas, sicut seruitutem. & ideò solo pacto obligari, etiam nulla alia causa adiecta. & hoc ipse disputat, & tenet in tit. de feud. versũ. j. & versic. quartò quæritur. vide ibi plenè. †Sed an per cursum temporis, probetur ius dominij, sic quòd si vasallus, & prædecessores sui homagium per xxx. ann. fecerunt, quòd perpetuò facere teneantur? Spec. videtur distinguere, an vasal. prouocet de possessione homagij in libertatem: an contra: sicut de seruo dicitur. C. de li. causa. l. eam quæ. ff. de liber. cau. l. liberis etiã. §. fi. tamen dic quòd præscriptio. xxx. ann. sufficit sine titu. vel x. vel xx. si titulus supponatur. per l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & d. tit. ver. quæritur. hoc satis videtur procedere etiã de iure feu. vt in feud. si de feud. contro. fue. ca. si quis. de consue. recti feu. ca. j. Item dic, quòd sunt alij modi seruitutẽ introducendi: vt C. quib. ad lib. procla. nõ lic. l. ij. extra. de iudæ. c. ita quorundã, & c. ad abolẽdam. Item alius modus satis extraneus: quia quilibet genitus, ab episcopo vsq; ad subdiaconum, est seruus ecclesiæ: vt xv. q. vltima. multæ. Deus meus, quot essent hodie serui: quia in multis locis, & prouincijs dominantur. canonistæ dicunt quòd seruitus incepit ab ebrietate. xxxv. dist. sexto die, expone ibi seruitus, id est seruitium, non autem loquitur ibi de seruitute, quæ ius constituit in persona. de qua hic, aliàs obst. huic text.
6 & de hoc notatur. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. j. † Sed quid dices, de eo qui locauit operas suas in perpetuum? Videtur quòd non valeat locatio: quia sic priuaretur libertate, & seruitus induceretur: quod non potest fieri, nisi certis modis: vt hic satis apparet, & dictum est. & hoc tenuit gloss. C. de libe. causa. l. post certi. Sed contra notauit de vsufru. antiquitas ff. de vsufru. §. ne tamen. ff. de vsufr. l. imo. Doct. consueuerunt distinguere, an sit electa industria, vel non. Primo casu dicunt, non valere. Secundo sic. Vel dic, quòd valet locatio indistinctè. & poterit seruire, per substitutum, etiam illo casu, quo esset electa industria, ne impediatur libertas: sed si locasset vsque ad certum tempus: tunc non posset seruire, per substitutum: vt ff. de ope. nou. nun. l. stip. §. siue. & hanc tenet Spec. in tit. de loca. §. propter. versũ. quid si quis. Sed legatum sic relictum non valeret, vt conditionem teneretur implere. ff. de condi. & de. l. Titio. §. Titij. Sed quid si quis se obligauit
7 ad carcerem, vel ad tenendum ostagia? Non videtur † valere, per præmissa, præsertim pro debito pecuniario. C de act. & ob. l. ob æs. sed potes dicere contra, & maximè quando iurauit ff. de iure fisci. l. diuus. xxiij. q. viij. c. suppliciter. [Sed an hæres illius, qui se obligauit ad ostagia possit detineri, vel tenere debeat ostagia? quidam dicunt, q̃ non; & alleg. C. de capti. l. fi. & C. de cohor. l. si cohortalis.] Si tamẽ sit clericus, non potest ob hoc detineri inuitus, sine nota excõmunicationis, extra. de iureiur. ex rescripto. dic vt ibi in tex. & glos. per Innocen. & Hostien.

a ADNOT. ¶ Est vera: An ascriptitij sint serui, vide in Spe. de libel. concep. §. nunc dicendum. ver. 24. quando agitur. nu. 16. idem Spe. de natis ex lib. ven. versũ. ascriptitio. nu. 8.

IN SERVORVM. Super tex. cum dicit differentiam. hoc verum hodie: olim secus. C. de nu. iu. quiri. tol. d. l. j. Item in glo. quidam ibi cum dicit duo tantum. videlicet de illo qui secum erat. Item, de illo, qui manu se poterat adiuuare. Item de illo, qui voce. Item in ead. glo. ibi cum dicit: dic ergo, quod quatuor sunt: imò multæ: vt dixi ff. proxi. §.

De ingenuis. *Rubrica.*

Rubrica, seipsam continuat euidenter.

1 ☞ *Proles quem sequatur.* 4.
2 *L. Paulus respondet sensus.*
3 *Parentum notæ quando, an non, filijs obsunt.*

INGENVVS. Super text. super verbo ingenuo. quando q̃ tamen reperitur, quòd liber nascitur ex duobus seruis: vt C. de fideicõ. liber. l. cum inter. secũdùm Iac. Item in alio casu. ff. de fideicom. lib. l. cum verò. §. apparet. & l. si quis rogatus. Item super verbo, vulgo conceptus: quid sit, dic. ff. de sta. ho. l. vulgo. In fi. gl. quia ventris status. &c.
1 & hoc intellige, † quo ad conditiones. quo ad honores, & originem. semper sequitur patrem. ff. de sta. ho. l. cum legitimè. ad muni. l. j. dum tamẽ, sint de legitimo matrimonio procreati. ff. de sta. homi. l. lex naturæ. & ideò filius Picardi, ex matre Gallica, debet sequi nationem Picardorum, secundùm Iaco. & facit. ff. de decu. l. ij. §. in filijs. C. de decu. l. exemplo. & caue, quòd hoc non oporteat in filio coloni. vel inquilini: sed in filio ascriptitij sic: vt no. C. de agri. l. cum satis. §. fi. & l. fi. eod. tit. In
2 tex. in verb. sufficit. Oppo. ff. de stat. ho. l. paulus † respondit. vbi insp icitur tẽpus conceptionis. sed ibi agitur de nouo statu quærendo: hic de naturali iure, & primæuo retinendo. quod est fauorabilius, secundum Iacob. & quia res de facili
3 &c. ff. de pac. l. sed si vnus. §. quod & in specie. †Super verbo calamitas. not. quòd macula parentum, non debet nocere filijs. verum est, natis ante, sed natis post. sic. C. de liber. & eorum[a] lib. l. ij. ff. de sena. l. emancipatum. ff. de decu. l. ij. §. in filijs. Sed si auus viuit, macula patris, non nocet. vt d. l. emancipatum. ff. de interdict. & releg. l. ij. dum tamen nascantur in vita aui. ff. vnde cog. l. ij. vel concepti sint. vt hinc, & ibi, & facit, quòd filij damnati non sint nobiles, si post damnationem generentur: vt d. l. emancipatum. ff. de excu. tu. l. sed & milites. §. qui numero. sed quo ad reum, peccata parentum, non obsunt: nisi filij eorum iniustitiam prosequerentur: vt patet in auth. vt omnes obe. iudic. prouin. §. plurimorum. sed cum res debeat denominari, à principaliori, & ipsum sequi. vt l. quæritur. ff. de sta. ho. & semen hominis, sit principalius in ge
4 neratione: cur magis † conditionem matris, quàm patris partus sequitur libertas? Prætereà, cum libertas sit res fauorabilissima: cur non sequitur patrem, quem sequi magis esset fauorabile; videlicet liberum? potest dici, quòd cum partus coaguletur; & reuiuiscat, & creatur in matre, quòd matrẽ sequitur, ad instar arboris quæ coalescit in terra. ff. de acqui. rer. do mi. adeò. in fine. §. de re. diui. l. si titius.

c ADNOT. ¶ Eorum. De hac materia vide plenè distinct. ff. de exhibẽ. lib. l. qui in seruitute. per Alanianum de Claris aquis.

1 ☞ *Scripturæ quæ non probent.*
2 *Treugis diffidationem inesse.*
3 *Treugæ cur fiant.*
4 *Absolutionem petens an fateatur se excommunicatum.*

CVM AVTEM. In gl. id est, ingenuitati. ibi, cum dicit, nisi tunc contradiceretur. hoc non videtur verum. vnde
1 † tales scripturæ, non plenè probant, & maximè inter alias personas. vt no. ff. de exc. tu. l. ij. §. ætas. & facit quòd notatur. c. de contrah. & commi. stipul. l. optimè. sed probat cum alijs, & facit quod notatur. C. de libe. causa. l. nec omissa. ff. de stat. ho. l. Imperator. Et facit, is. §. secundum Iac. quòd in habendo
2 treuga non † præsumatur diffidatio: nisi præcessisset. ipse tamẽ tenet contra: quia cum treuga non possit esse sine defidatione, tacitè videtur diffidatio post tẽporis lapsum. arg. ff. de procu. l. ad rem. & l. ad legatum. Et hic loquitur in actu, qui depender, nec fieri potest simplici voluntate. ff. de lib. causa. l. nec si volens melius faceret pro eo. ff. de acqui. hær. l. illud. cũ concor. ff. de rep. l. Iulianus. Dy. tamen tenet contra per l. de condi. & demon. l. cum tale. §. fi. & ibi not. hæc opi. Iac. videtur melior. Treugæ † enim non semper fiunt, ad tollendam
3 guerram: imò quandoq̃, ne incipiatur, & ex treugis videmus duriorem guerram quandoq̃ insurgere. & si consideras bene, vix possunt iniri treugę, quin fiat mentio aliqua de
4 guerra, seu debato. Item facit is. §. quòd † quis petendo absolutionem, non videatur confiteri, se excommunicatum, pro quo. C. de ingenuis. l. ij. quę huic concor. & hanc partem tenet Innoc. extra. de ord. cog. c. cùm dilectus. §. licet. & Sec. tit. de proba.

proba. §. fina. sed Ber. contrà extrà. de elect. ca. venerabilem. super verbo postulauit. & ibi idem Host. pro quibus d. l. Iul. de repu. hær. & bene facit. ff. de iu. au. annu. l. ij. Potest dici, quòd si petat absolutionem purè, & simpliciter, quòd sit vera opinio Ber. si conditionaliter puta si in aliquo sit ligatus. tunc opinio Innocẽtij valet. & potes inducere, quod notat Dynus in simili modo excipiendi extra. de regulis iuris, cap. nullus. li. vj. & caue, quòd non obest manumissio de facto: vt hic dicitur. Tamen credo, quòd manumissus, redeat in statu, in quo erat, nam si ante erat in possessione seruitutis, ita & tunc, arg. l. j. ff. de natalibus restituẽ. C. de inge. l. penul.

De libertinis. *Rubrica.*

1 ☞ *Regulæ, nemo dat &c. sensus.*
2 *Libertas qui & à quo detur.*

LIBERTINI SVNT. In §. j. in glo. j. detectio, ibi cum dicit, absurdum. ff. de acqui. re. do. l. traditio. Item in fi. eius. glo. hæc sol. non est bona. quæ multiplicat inconueniens:
1 scilicet † quod quis dat, quod non habet. vnde dic, quod regula de se vera est: nemo dat quod nõ habet. sed bene verum est q̃ dat aliter quàm habet: vt apparet in l. quod nostrum. §. j. hic allegato. creditor non
2 trãsfert dominium, sed lex † vnde hic dominus non dat suam libertatem, sed remittit seruitutẽ: & ex hoc causatur libertas: vt ff. de serui. vt præst. l. si ædes. §. libertas. sic si remitto tibi. x. quæ debes, ego libero te. nam remittere, est dare: & sic dare dicitur. ff. de condi. causa da. l. si mulier. secundum doct. Nec ob. j. §. ideoq̃. vbi dicitur quòd eandem libertatem, &c. quia dicit eandem qua ipse, & alij vtuntur. vel dic quamuis non sit eadem numero. tamen est eadem specie.

MVLTIS. In glo. Et in hoc. in fi. & hoc verum, vt valeat & inter viuos: sed valet, vt ex vltima voluntate: vt ibi no. Vel dic verũs in hac glo. quòd non valeat, vt ex vltima volũtate secundùm doct. In glos. id est vocabantur. in fin. Hoc nulla lege probatur: secũdùm Ia. tamen bene facit. C. de la. li. tol. l. vnica. §. illud. Quæ hic dicũtur, faciũt contra illos, qui faciunt se milites in mortis articulo. ff. de mi. testa. l. fin. de vsufru. arg. l. Titio cum morietur. In glo. ex quo contingit. in fine. Vel dic, quòd ibi loquitur, vbi remisit ius patronatus. C. de bo. liber. l. fi. aliàs nil videtur corrigi, imò omnia iura antiqua seruãtur. C. de libe. & eorum libe. l. si manumissus. secundùm doct. In gl. quas non habemus. in fi. Sed non videtur valere talis impositio libertatis: vt ff. de manu. testa. l. si peculiũ. § si seruus. in auth. de monachis. §. sancimus. in fi. in auth. de nup. §. si vero ab initio, col. iij.

Quibus ex causis manumittere non licet. *Rubrica.*

1 ☞ *Natalibus dispensatis, cætera non dispensari.*
2 *Paupertatem in multis obesse, & prodesse.*
3 *Paupertatis commoda.*
4 *Concesso antecedenti, concessum est consequens.*

NON TAMEN. In glo. scilicet vt noceat. in fin. Sed ob. ff. de contrah. empti. si sciens in fi. Dic secus in libertate, quàm in alijs: quia difficilius reuocatur. j. eo. §. semel. secundùm Iac. ff. de mino. l. si ex causa. §. fi. In glo. scilicet vnũ in fi. Et est ratio, perplexitas contingens ex testatoris voluntate. Si autem plures nominet, prior nominatus erit hæres. ff. qui & à qui. l. si quis habens. si tamen aliqua causa impediretur libertas, illa causa non tollitur per legẽ. Aeliam sentiã. ff. de hær. instit. l. si non lex & d. l. j. C. de seruis hær. instit. l. j. &
1 facit, quòd si dispensetur cum illegitimo super † natalibus, non videatur dispẽsatum super alio impedimẽto, si quod sit: vt, quia fortè erat minor. argu. ff. de in ius vocan. l. libertus ijs.
2 †In gl. no. quòd prodest paupertas. [a] quia fauetur pauper
a tati. in fi. Dicit Iaco. quòd aut tractatur de fide adhibenda: & tunc obest. Magis enim creditur diuiti, quàm pauperi, cæteris paribus. in auth. de testib. circa prin. ff. de testi. l. ij. §. j. Aut de honore adipiscendo: & tunc idem, cæteris paribus. C. de decu. l. ad subeunda. ff. de mune. & ho. l. rescripto. §. j. Aut tractatur de donatione facienda: & tunc magis pauperi, quàm diuiti fauetur. C. de epis. & cle. l. si quis ad declinandam. §. pe. secundum Iac. de Ra. Quod intellige, si detur causa pietatis: secùs si causa honoris. ff. de legat. j. l. si seruus plurium. §. fina. Aut tractatur de remissione: & tunc aut pœnæ corporalis, vel pecuniariæ. Primo casu aut non prodest. ff. de incen. rui. nau. Pedius. C. de summa tri. l. ij. ff. de iurisdi. omnium iudi. si quis id quod. ff. de mino. l. quòd si minor. §. si seruus. de pœn. l. j. §. generaliter. Aliàs prodest. ff. de offi. præsid. l. illicitas. §. penul. C. de mo. mul. l. eos. Aut de remissione satisdationis: & tũc prodest. C. de asser. tol. l. j. §. hoc procul. ff. si cui plusquam per leg. fal. l. cum non facilè. C. de epi. audi. l. de creationibus. de cura. fur. l. fi. §. si verò talis. Idem quo ad excusationem minorum. j. de excus. tuto. §. sed & propter paupertatem. & ff.
3 de excusa. tut. l. paupertas. secundum Ia. †Et no. quòd beatissima res est paupertas voluntaria: & cui cum paupertate bene conuenit, diues est, secundùm Senecam. Est enim læta, secura, non solicita, non litigiosa, ad omne [bonum] expedita secundùm eum. Caue tamen: quia possessio non facit pauperem, nec diuitem, sed cupido. In text. iniuria. Interest enim defunctorum hæredem habere. ff. interro. actio. l. & quia.

Idemq̃ iuris. ẽ. dixit, quando instituuntur cum libertate:
4 hic sine. In tex. cum non est vero simile. † Not. quòd cum conceditur aliquid, & omne id, sine quo stare non potest, videtur concessum, secundùm Iac. Pro quo facit. ff. de re iudi. l. quidam. ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. Et per hoc videtur posse dici, quòd si Princeps committat iurisdictionem alicui non capaci, sciens ipsum esse talem, videtur ipsum habilitare: vt si committat monacho. & hoc tenet Inno. extrà. de priui. c. cum olim. & extrà. de rescrip. c. & si principalis. in cle. Archi. contrà, extrà. de rescript. c. statutum. super ver. audiatur. li. vj. Vel si Episcopus conferat beneficium illi, cum quo poterat dispensare, conferendo dispensare videtur tacitè. extra. de fil. presby. c. veniens. de cle. coniug. c. diuersis. Quod est verum, si appareat per aliquas coniecturas de animo conferentis, eũ dispensare velle: vt quia antè factus fuerat sermo de dispẽsando: aliàs non. secundum Spe. ti. de leg. §. qualiter. ij. ver. quib. & ver. dicunt. Caue tamen: quia nunquàm cum indigno vi-
b detur dispensatum: nisi expressè fiat. [b] Et sic præmissa procedunt, vbi persona non est indigna: sed aliàs est defectus sine eius vitio prouenies. Et sic intellige, quod scribitur. d. §. ver. nunquid ergo. Et si plures modos tacitæ dispensationis vide in Spe. de sent. §. vt autem. versũ. postremò. & seq.

a ADNOTATIO. ¶ Prodest paupertas. Si vis videre priuilegia paupertatis, vide post oẽs, per. d Fel. in c. siquis testi. nu. 10. vel, extra glo. de testi.
b ¶ Expressè fiat. Quando dispensatio extendatur, vide latissimè per do. Felt. & ordinatissimè vltra omnes in c. postulasti. ver. circa. tij. lib. vj. q. 9. vsque ad nu. 14. de rescrip.

1 ☞ *Libertatis directæ, & fideicom. discrimen.*
2 *Deceptus prætio ignorantiam ne probet.*

IN FRAVDEM. In glo. hic diligenter. in fin. Dic plenè ibi: quòd inter viuos requiritur consilium: sed euentus in vltima voluntate: non nisi in directa libertate: vt ff. si quid in frau. pa. l. j. §. j. ff. de proba. patronus. Sed oppo. ff. de inoff. testa. l. sinautem. vbi non pereunt fideicommissariæ libertates sed directæ, Ia. op. & non soluit. Sed dic, quòd ibi ideo di-
1 rectæ pereunt, quia † non possunt deberi: nisi ex testamento, quod ruptum est: sed fideicommissariæ possunt etiam ab intestato deberi. C. de fideicom. l. eam, quam. ff. de legat. iij. l. j. §. fi. Et ideò si directę remanerent, esset ibi absonum, non sic de fideicommissarijs. hic autem alia ratio reformat pactũ: vt hic, & ibi no. In gl. respõdet. in fi. Sed ibi dicitur, quòd scire de-

bent: sed non sequitur, quòd propter hoc sciant semper. & ideo dicit Spe. Odof. dicit esse, quòd hic loquitur in mercatoribus, qui non habent res determinatas: ibi in alijs, qui habẽt possessiones. vel ibi de valore præsenti, hic in futuro. ideò hic dicit, sperant. Et facit iste §. ad hoc, quòd qui vendidit rẽ, & fuit deceptus vltra mediam iusti pretij, ignorans valorẽ, non teneatur probare ignorantiam, ad finem, ꝙ possit gaudere beneficio illius. l. rem maioris. C. de rescin. vendi. Quæ non habet locum, vbi sciens valorem rei, vendidit minoris. Nec lex quisquis. obst. quia loquitur quando fuit in modico deceptus: non autem, quãdo vltra medietatem iusti pretij, vt ibi apparet quod est notabile.

1 ☞ Dies cœptus quando, an non, completus habendus.
2 Minores quibus actibus inhabiles, an non, & 3.
4 C. si annum sensus.

1 EADEM LEGE. †In gl. sufficit. in fi. In actibus, in quibus fauor ampliatur, computando de momento ad momentum. [& odium restringitur: fit computatio de momẽto ad momẽtum.] aliàs dies incœpta habetur pro completa, si fauor ex hoc amplietur. Hoc intellige, vt ff. de mino. l. iij. §. minorem. ff. de vaca. mu. l. iij. de vsuc. l. in vsucapionibus. [& ff. de diuersis & temp. præscrip. l. in omnibus.] & hoc in tempore per ius constituto: secus fortè, si ab homine conditionali ter. ff. de verbo. sig. l. inter illam. de condi. & demon. l. si in annos. [aliàs si intra] de leg. j. si cui. Annus autem incœptus non habetur pro completo. ff. de cond. & demon. l. non putabam. Nisi in casibus specialibus. ff. de mune. & hono. l. ad rempublicam. ad Treb. l. qui filium. §. Sabinus. extrà, de elec. licet ca nõ. ff. de ma. test. l. si ita fuerit relicta. vel ibi fuit alius modus loquẽdi, quod est verum. & no. in lib. vj. l. si cui. & l. inter illã.

2 †In glo. fi. quæ incipit, sed quomodo. in fin. dicit Iac. ꝙ minor xxv. ann. non potest esse procurator ad iudicia: nec minor xvij. ann. ad negotia: vt patet extrà, de proc. c. qui generaliter. §. licet. lib. vj. Cui non ob. ff. de institor. sed & si quis. §. fi. quia ibi non constituitur propriè procurator. Vnde satis videtur, ꝙ per iura illa, ꝙ minor xvij. an. possit ad vnum generale negotium pręponi. Sed opponit Ia co. quomodo potest esse iusta hæc causa: cùm ita bene potest esse procurator seruus ad negotia: sicut liber. ff. de proc. l. seruum quoq;. §. j. Sed secundũ eũ, non ita plenè potest expedire negotia, sicut liber. Vel dic, quòd seruus non potest esse procurator etiam ad negotia. Vnde qui negotium gerit, nõ
3 procurat. & sic nõ obstat l. sed & si quis supra alleg. †Sed cùm procurator ad negotia possit agere: vt d. c. qui generaliter. in prin. nunquid minor xxv. an. maior. xvij. an. possit esse procurator in iudicio virtute cõstitutionis factæ ad negotia? Videt, ꝙ sic: quia cõstitutio ꝓcuratoris valuit: vt d. §. licet. Et hoc ideò videtur, ꝙ admitti debeat ad omne illud, ad quod
4 cõstitutionis effectus extendi potest. Et †est simile de iud. c. si annum. lib. vj. vbi minor pro beneficio agit, quando collatio tenuit, quàmuis agere aliàs non posset: vt ibi patet, & facit extra, de hære. c. ij. in cle. in eo, quod ibi loquitur de ætate inquisitoris & episcopi. Et per hoc posset dici, ꝙ potest substituere procuratorem etiam ad iudicia. iuxta c. j. extrà, eo. ti. li. vj. arg. de serui. vrba. prædio. l. cũ esset. §. fi. & facit. ff. de procu. l. mutus. & quod scripsi. j. qui da. tu. poss. in prima gl. arg. cõtrà extrà, de proc. c. pe. in cle. Hæc satis noua sunt, & super his disputet nouus lector.

1 ☞ §. Semel. explicatio, & locus. 7.
2 Iudicis acta ex falsa causa quando, an non ualeant. & 3.
4 Iudicis acta quando reuocabilia. 9. 10.
5 Sententiam reuocaturo quot & qui probanda. 6, 8.
9 sententia ex falso, tertio non obesse.
11 Excommunicatio ex falsa causa an ualeat.
12 Dispensationem falsitatem corruere.

SEMEL. In fi. gl. quę incipit, q. d. Ia. videtur improba-

re hãc gl. dicẽdo tex. de bere planè intelligi de causa vere falsa: nil tamẽ allegat. sed ita sicco pede transit hunc §. Sed tu oppo. ꝙ libertas sit ipso iure nulla. C. si ex fal. alleg. l. j. & ij. ff. de min. l. verum. §. ex facto. ff. de transac. cum hi. §. si prætor.
1 Gl. opp. de hoc §. cõtra illas leges. dic, † ꝙ hic loquitur de falsa causa, sed iniusta: quã dicit non impedire actũ, quo minùs valeat contra minorẽ. Sed causa falsa impediret: vt in cõtrarijs. & ita no. C. de præd. min. l. & si præses. Sed in d. l. tutores. C. si ex fal. alleg. videtur notari contra, ꝙ etiam iniusta causa impediat, seu reddat nullũ, quod agitur. [Quare quæro, quæ istarum sit] verior? & ita intellectus huius §. reuocetur in dubiũ. quasi factus nõ esset. Et videt, ꝙ causa iniusta & falsa impediat: & ꝙ non sit differentia. ff. de reb. eo. l. magis puto. §. si æs. & §. manet. qui loquuntur de falsa & iniusta causa. & ita non sit vnquã locus huic §. Ad hoc dicas, ꝙ §. intelligitur de falsa causa: vt satis patet. ff. de ma. vind. l. iusta. de fideicõ. lib.
2 l. cũ verò. §. hic senatus. C. de ma. vin. l. j. †Vnde (vt plenius
a videas) cùm quæritur, an acta [a] per iudicẽ reuocentur ex falsa vel iniusta causa, distingue: quia aut quæris in prohibitis
b per legẽ cum causa. tamẽ concessis: aut alijs. Primo casu, [b] aut lex aliquid inhibet, & dispensationẽ ex causa cõmittit iudici absq; causæ limitatione: & tũc valet, ꝙ iudex facit, siue causa sit vera, siue falsa, vel iniusta: vt hic, cũ concor. Lex enim, Aelia Sẽtia. prohibet minorẽ manumittere, nisi ex causa. Et illã causam dimittit iudicis arbitrio: vt patet ff. de ma. vin. l. etiã. §. j. Et idcirco quicquid iudex agit, tenet: vt ibi, cum concor. Vnde quãuis per iurisc̃sultos legẽ Aeliam Sentiam declarantes, aliquæ causæ fuerint declaratæ: vt l. minor. eo. ti. cũ legibꝰ sequẽtib. nũquã tñ fuit arbitriũ iudicis ad illas restrictũ: vt patet d. l. etiã. §. j. Idcirco valet: dũtamẽ minor fuerit p̃sens & consentiẽs, vt hic: secùs si absens: vel nullus legitimus pro eo: vt arg. l. verum. §. ex facto. ff. de mino. Et hoc, nisi esset error expressus in declaratione iudicis: vel nisi causa esset impossibilis, consyderata qualitate & materia: vt eo. tit. l. fi. & l. alũnos. in fi. de manu. vin. ff. de tut. & cura. dat. ab his. l. Seiæ. & l. si tutor petitus. Aut lex inhibet & causam specificat & limitat, ex qua possint tantùm dispẽsari: & tunc ex alia non potest. & illa non subsistẽte, non valet, ꝙ agitur: vt in alienatione prædij minoris, quæ inhibetur. Sed ex causa æris alieni tãtùm permittit: vt ff. de reb. e. l. j. §. j. vnde nõ valet, nisi illa subsit: vt d. §. si æs. & §. manet. Idẽ vbi certa forma datur per legẽ super modo decernendi, seu dispẽsandi: quia si non seruetur, nõ valet, quod agitur: sed ipsa seruata tenet ipso iure, quãuis causa non sit vera, vel iusta. Et sic intellige ff. de trãsac. l. cùm hi. §. si prætor. & quod ibi nota. iuncto §. vult ergo. C. de sacrosan. eccl. auth. hoc ius. Concedo tamẽ, ꝙ rescindi posset ex causa sicut j. videbis. Vide super hoc Inno. de reb. eccle. non alie. c. dudum lib. vj. & per Archi. in c. hoc cõsultissimo. super verbo forma. de reb. eccles. non alie. lib. vj. Aut quæris †in
3 alijs à lege non prohibitis: & dic, ꝙ aut quæris in his, quibus requiritur certa & substantialis solennitas: & tunc si quid de substãtialibus deficiat, vel falsum sit, non valet quod agitur: vt C. de fid. instr. & iur. ha. fisc. l. ij. li. x. de rescin. ven. l. si quos. ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. si quis posideat. Aut in alijs: & tunc, aut in his, quæ fiunt de sui natura: & fieri possunt parte absente, & non vocata, tunc dic, ꝙ non valet ipso iure in præiudiciũ minoris. Sic intellige C. si ex fal. alle. l. j. & ij. ff. de min. l. verum. §. ex facto. Aut in his, quę fiunt parte vocata: & tũc valet de iure cõmuni, nisi error sit expressus in sentẽtia, vel decreto: vt ff. quæ sen. sine appel. l. j. §. j. vel nisi appareat error [expressus] ex actis, vel aliàs notorię extrà, de sent. & re iud. c. cùm Bertoldus. eo. tit. c. pastoralis. in cle. Quibus casibus est nullũ ipso iure, quod agitur, propter errorẽ & falsam causam. & sic intellige C. de. adult. l. si quis. extrà. de pur. vulg. c. ij. Vel dic, ꝙ hoc casu valeat, si ab initio nõ appareat error: verũtamẽ retractatur. Sed vbi initio apparebat, est nulla ipso iure. Sic intellige extrà, de sen. excõ. venerabilibus. §.
4 idẽ est. lib. vj. †Item dic, ꝙ acta per iudicẽ etiã solenniter facta, quandoq; annullãtur & retractãtur per viam restitutionis, & aliàs: vt si falsũ factũ ap, pbatũ fuerit p falsos testes, vel instrumẽta: & hoc siue interuenerit dolus aduersarij, siue nõ:

vt

vt no. ff. de re iud. l. Diuus. Sed Pla. dicit, ꝙ oportet probari dolum aduersarij & corruptionẽ: vbi per falsos testes sententia lata fuit, vt ibi no. pro quo facit extrà de proba. c. licet.

Canonistæ dicũt post Inn. ꝙ ante sentẽtiã sufficit probare testes falsum deposuisse: quod probabitur indirecte. c. de cõ-
5 trahẽ. & commit. stip. l. optimam. Post sentẽtiã † oportet probare duo, videlicet, corruptionẽ, vel dolũ aduersarij: & ipsos falsum dixisse. Item & tertiũ, videlicet iudicem eorũ dicta secutum fuisse. c. si ex fal. instru. l. ij. & not. in d. c. licet. Sed Host. dicit, ꝙ sufficeret probare corruptionem tantũ, seu dolum aduersarij: vt ibi no. & idem videtur tenere Io. j. q. iij. catur batur. §. item. Satis tamen innuit, ꝙ illam sit probare necesse: Nec sufficeret probare testes falsum dixisse post sentẽtiam secũdũ eos. Pro quo C. de sen. ad fis. l. l. j. in vltimo dicto. & d. c. licet. Opi. gl. iuris ciuilis est satis bona, & videt iusta faltẽ vbi post sentẽtiã superuenit copia probationis, quòd falsum deposuerũt, vel peruenit de nouo ad notitiam. Iuxta illa, quæ notantur. C. de excep. l. fi. extrà de elect. c. vt circa. lib. vj. Alias videtur opi. Inn. & Host. melior: ne lites fiant immortales.
6 † Sed quomodo probabitur iudicẽ eorũ dicta secutũ fuisse? Dic, ꝙ pbabitur, si iudex aperuerit hoc in sentẽtia vel ante: vel similes probationes aliæ fuerint productæ: vt not. in d. l. si prætor. §. j. in Spe. de sen. §. qualiter. ver. quid si peto decem.
7 Sed † quæritur, an iste. §. obtineat, si causa fuit p falsos testes probata, vel falsa instrumẽta producta: vt non retractetur data libertas? Videtur, ꝙ sic per hũc §. qui indistincte loquitur. Sed si tu exponas probata. i. p. iudicẽ approbata. iste. §. nihil facit. & ita exponit gl. Ad hoc aũt videtur posse dici, ꝙ quando aliquid factũ est iudicialiter debita solẽnitate seruata: non reuocatur, nisi p restitutionẽ: vt l. diuus. ff. de re iud. nisi aduersarius dolũ cõmiserit quo casu ipso iure reuocatur, vt notatur in d. l. prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. vt patet extrà de excep. cũ venerabilis. & de proba. c. licet. Iõ videtur (cũ minor restituí nõ posset aduersus libertatẽ. C. si ad. liber. l. j.) ꝙ in primo casu nõ posset retractari: in secũdo, sit ipso iure nulla, p prędicta. Item quæ in hoc §, dicuntur, intellige de minore, maiore, tñ xiij. an. alias videtur, ꝙ sit opus authoritate tutoris, si maior sit infante: si minor, nõ potest manumittere ex quacũque
8 causa. ff. de ma. vindi. l. pe. † Insuper no. quod vbi agitur de retractãda sentẽtia, prętextu falsitatis, solẽt multa quęri. Primo, an necesse sit prius agi criminaliter. & glo. & doct. dicũt
c ꝙ nõ, per l. damus. [c] C. de falsis. & no. C. de fide instrumẽ. l. fi. Sed cõtrà. c. de aduo. di. iu. l. j. si ex fal. instru. l. ij. de accusa. l. si quis homicidij. de iure fisc. l. eius de adul. l. denũtiasse. § fi. quę videtur cõcludere, ꝙ primo agi oporteat criminaliter. Et hoc mihi placet, vbi tertius cõmisit falsitatẽ, non ille, qui obtinuit: alias opi. glo. procederet. Itẽ consuevit quęri an vbi quęsitũ fuit de falso in primo iudicio ciuili, possit postea de falso q̃ri criminaliter. Di. tenet, quod sic, siue ciuiliter, siue criminaliter quæritũ sit: vt no. ff. de excep. l. qui agnitis. & idẽ Inno. extrà de purg. ca. c. pe. de or. cogni. c. ij. arg. u. c. de fide instru. l. fi. sed ibi nõ negat, quin possit agi criminaliter: sed ciuiliter, nõ.
9 Itẽ potest † quæri, an sentẽtia lata contra tertiũ [d], qui fortè
d falsum cõmisit, prejudicet illi, qui obtinuit per falsas ꝓbationes? & ille, qui succubuit, restituatur absque alia probatione Inn. dicit, ꝙ non: extrà. qui fil. sint legi. causam que. Sed cõtra de simo. dilectus filius. xij. di. perpetua. Itẽ, an solutio prodesset? Videtur, ꝙ sic, de adul. denũtiasse. de appel. l. siqui. §. fina. & quod no. ff. de exceptio. rei iudi. si cũ vno. arg. u. cõtra. ff. de adul. l. adulter. §. fi. & quia res inter alios. &c. Et hæc videtur verior, & Spe. tenet in simili de aduo. §. vtriusque. ver. illud.
10 † Item cõsueuit quæri, an si iudex motus ex falsa causa, tulit sentẽtiam, cũ tamẽ potuisset iuste idẽ sentẽtia esse ex alijs causis fortè propositis, & probatis: an valeat? Et glo. dicit, ꝙ debet retractari. vt no. ff. de acqui. hære. l. si is ad quẽ. Sed Inn. tenet contra, extra de renũ. c. in præsentia. Videtur casus ꝓ gl. ff. de excu. tu. l. qui testamẽto. C. de decu. l. decurio fortunam. Sed tamẽ credo, ꝙ si appellatũ fuerit, ꝙ iudex possit cõfirma
11 re sentẽtiã ex causa vera. ff. ꝙ cũ eo. l. fi. † Sed quid de sentẽtia excõmunicationis, an teneat, si feratur ex falsa causa, fortè excõmunicat quis tanquã cõtumax, qui cõtumax nõ est? Videtur, ꝙ nõ teneat, per l. j. C. si ex fal. alleg. Ethoc tenet. Host. extrà de testi. cog. c. j. cõtra quẽ esset hodie casus, in c. venerabilibus. §. idẽ de sentẽ. excõmu. lib. vj. De hoc fuit dubitatũ per Inn. de offi. deleg. c. P. & G. & per gl. de test. cog. cũ super. Sed absolutio ex falsa causa data, nõ tenet. Quę sit ratio dic plenè extra, de offi. ordi. c. ex parte. per Inn. & per Henricũ Sed
12 an † dispẽsatio obtẽta ex falsa teneat? Dicas, ꝙ nõ: extrà, qui filij sint legiti. c. transmissę. argu. cõtra. eo. ti. c. qui circa. Sed il la dissimulatio, quæ est ibi, est contra ius cõmune: vt ibi not. Inn. & ideo cõcordat. & facit extrà de elec. c. dudũ. ff. de fideicõ. li. l. cũ verò. §. pe. & de nata. resti. l. j. Nec ob. iste §. quia hic nõ decipitur in causa manumittẽs: ibi decipitur dispẽsans. & hic manumissio fit per minorẽ: ibi dispensatio per superiorẽ.

a ADNOTATIO. ¶. An acta. An autem acta in vno iudicio faciant fidem in alio, Fely. in. c. causam. el. j. à nu. 1. vsque ad 27. de test. & in c. inter dilectos. nu. 12. de fi. inst.
b ¶ Primo casu. An decretum iudicis emanatum ex falsa causa sit nullum. Ange. hic vers. secundo principaliter. nu. 2.
c ¶ L. damus. Vbi vide Salice. nu. 2. ver. oppo. ad secundam.
d ¶ Contra tertium. Dicit hic Aretin. singulariter, quod licet decretum iudicis interpositum ex falsa causa sit ipso iure nullũ: hoc est verum in prejudicium alterius: sed in prejudicium impetrantis valet, per l. j. §. pe. ff. de sepa. bo. Et facit, quod quando dolus dedit causam contractui. quod tamen valet in prejudicium dolosi. per glo. in l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. & in l. à Diuo Pio. ff. de re iudi.

1 ☞ Arguere de contractib. ad ulti. uol. quando an non, liceat.
2 Facere in alieno quando an non liceat.
3 Probatio faciendi in alieno cui incumbat.

LEGE FVSIA CANINIA. In gl. sed quomodo. ibi, cum dicit; laborabant in extremis. Nam tunc viuens est: ideo dicitur viuens moritur. ff. de colla. bo. l. j. §. si emancipato. In glo. not. in fi. argu. cõtra. ff. de
1 re. iur. l. in testamentis. Dic, quod † aut cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractus & vltima voluntas in rationis indemnitate cõueniũt:
2 & argumentum de vno ad aliud, est bonum: [a] vt hic tũc. ff. de leg. j. l. si seruum filij. §. eum qui. & Din. de lega. iij. l. eum, qui chirographum. Aut disconueniunt: & tunc si sit maior ratio in vltima voluntate, argumentatur de ea ad cõtractum negatiuè: & de contractu ad vltimam voluntatem affirmatiuè. C. de leg. l. fi. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum fere. §. placet. Aut est minor ratio in contractu: & tunc semper negatiuè. ff. de pac. l. pactum. & ff. vt leg. no. ca. l. si à te. In dubio obtinet regula, in testamentis, vt ar. de contractu affirmatiuè, & de vltima voluntate negatiue secundum Di. in d. §. eum, qui. Et est arg. hoc contra consuetudinem, quæ in quibusdam locis obtinet, per quã potest quis dare inter viuos quicquid habet: sed in vltima voluntate nõ, nisi tertiam partem. Et no. cõtra inuidos secundum gl. videlicet, quod non debeant subtra-
2 neri. † Quid ergo? pone, quod habes fontẽ in fundo tuo, de quo nihil facis: ego sine tuo damno volo ducere aquam ad prata, vel fundos meos: quod possum facere cum modico ritulo absq; tui læsione. tu inhibes nullam causam prætẽdere volens: nisi, quod non placet tibi. nunquid iure possis inhibere? Vel pone habes vacuam terram iuxta domum meam, de qua nihil facis, nũquid possum te inuito animalia mea immittere depascenda: cum te nõ lædant? arg. quod nõ. ff. de seruiti. prædi. l. diuus de iniu. l. iniuriarum. §. si quis. Dicas la-
b tius ponendo quatuor regulas. [b] Primam: quod ego possum facere in tuo re inuito, quod mihi prodest: & te non lædit. arg. hic. & satis probatur. ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. j. secus si læderet. C. de ser. l. & l. præses. §. & aquam. Item secũdam. quod quis non potest facere in suo, quod alij noceat: & sibi non prodest imo tenetur de dolo si animo nocẽdi faciat: vt ff. de aqua plu. ar. l. j. §. denique. & no. ff. de dam. infect. l. Proculus. & sic intellige. ff. de reg. iu. l. domum. cum ibi not. nec tamen potest agi iniuriarum. ff. de iniu. l. iniuriarum. §. si quis in honoribus.

Item tertiam, quod quis non possit facere in suo, quod noceat alij: & sibi non prodest, etiam ad vtilitatem tertij. vt ff. de leg. præstan. l. virilis portio. §. sed si adierit. & hoc si facit animo nocẽdi alij, & causa inuidiæ. Si autẽ principaliter, vt gratificet alij: videtur quod possit. ff. de iur. do. l. cum in fundum. §. diuortio. in fi. Etenim animus faciẽdi facit illicitum, quod de se alias est licitum: vt extra de excessib. prela. ca. j. in cle. & ibi no. de re. iur. locupletari. cum ibi no. Item quartã, quod quis compellitur facere quod alteri prodest, & sibi nõ nocet, dum tamen contractus præcesserit, ex quo agi possit. ad hoc. ff. de euict. l. in creditore solu. ma. l. ij. alias non. ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. itẽ Varus. Nec ob. c. de noua. l. j. quia ibi intelligitur secundum hoc: vt ibi notant doct. quamuis gloss. contra. Credo tamen, quòd cum quis non præsumatur dolo facere, qui suo iure vtitur. ff. de reg. iur. l. nõ videtur. & ei non incumbat onus probandi, qui negat, sed ei, qui dicit: vt ff. de probat. l. ei incumbit, quod semper incumbat onus probandi, ei qui dicit inuidiose & animo nocendi alijs quid feciſſe, vel prohibere, quod ei non prosit: & sic videtur tenere glo. ff. de dam. infec. l. fluminum. §. fi. in glo. quæ incipit, animus nocendi &c. Posset tamẽ dici, quod satis probet eo ipso, q̃ ostẽdit sibi prodesse & alij non nocere, per l. alleg. quæ alias imponeretur verbis. Et per has cõclusiones prædictas multas alias quæstiones solues, quæ quotidiæ occurrunt. Sicut vidi quandoque de illo, qui homines suos prohibet venire ad molendinum vicini, & facit eos ire ad aliud. & etiam quæstiones, quas gl. mouet. c. quando & à qui. quarta pars. l. ij. multa alia hic satis sunt notabilia, & multis occurrunt malitijs, vtinam bene seruarentur.

[a] ADNOTATIO. ¶ Est bonum. Ang. concludit quòd ponit hanc q. vtrum licita sit argumentatio de contractibus ad vltimas voluntates, & econtrà: vide in l. si à substituto. §. fi. cum l. se. & ibi doc. de lega. j. & in l. pactum inter hæredem. C. de pac. & in l. iure ciuili. ff. de condi. & demon.

[b] ¶ Quatuor regulas. Istas quatuor regulas ponit etiã hic Areti. Item no. hic. Christoph. si statuto caueatur, quod si quis portauerit frumentum extrà territorium puniatur in decem: si aliquis reperiatur in via portare non debet puniri: sicut nec ille, qui tendit ad mortem non dicitur mortuus: ita nec ille qui inuentus est portare, portasse dicitur. & ad hoc alle. l. j. in fi. ff. quod cuiusque iur. & notata per glos. in l. arboribus. §. de illo. super verb. admitti. ff. de vsufru. & quemadmodum, quis vta. quæ id tritum allegat, Lupus exit syluam, non tamen exiuit, de quo habetur in l. fugitiui. C. de ser. fugi.

De his qui sui, vel alieni iuris sunt, *Rubrica.*

1 ☞ *Filius capti ab hostibus rectè testari.*
2 *Seruum domino quærere.*
3 *Domino qui quærat maleficus.*

SEQVITVR DE IVRE. Super tex. alia diuisio, idest, subdiuisio. Membrũ enim liberarum personarum subdiuiditur. In gl. hic restringitur. in fi. Hæc glos. potest tolerari sumpto iure ciuili largo modo: prout sumitur sexto modo. ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. §. de iur. naturali. §. ius autem. sed quo ad rei veritatem iurisgen. est: cum hic tractetur de potestate, quam in seruos habemus, quę est de iuregentium. §. de iure personarum. §. seruitus. In glo. quædam neutro iure. De hoc magis not. in d. §. si ab hostibus. Et dic opi. gl. quę est hic, & ibi, veram. ff. de testa. l. l. cornelia de suis l. & legi. in suis. §. j. ff. de ca. l. retro.
1 ff. de vsuca. l. si is, qui pro emptore. Quid ergo † si faciat te stamentum patre existente penes hostes? Videtur, quod valeat, cum sit liber in casu quo mortus fuit ante regressum patris. ff. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. iuncta. l. huic scripturæ. ff. ad l. Aquil. Gl. tamen tenet contra in d. l. fi. C. de senat. sed secus in testamento filij deportati. Dic plenè, vt ibi: & tene opi. Azo. quam doct. ibi sequuntur. In glo. nam vt in fi. & intellige, disciplina. i. notitia seu doctrina: quia quod ponitur de vno, negatur de alio. nõ tamen est eadem dispositio, imo contraria. vide quod notatur extra, de reg. iur. c. qui sentit. lib. vj. per Di. In gl. in animo. in fi. vt ait Cato. in princi. procæ. lib sui. Cum animaduerterem quàm plurimos homines &c. alias alio modo sumitur. ff. de iur. omn. iu. l. imperiũ.

In glo. impropriè. ibi cum allegat. ff. eo. l. j. sic alias præsens pro præterito. ff. de verb. sig. l. verbum erit. In fi. glo. Hodie non sic: si tamen peccat in patrem: dicitur ei sententia, quam pater vult, eo. tit. l. iij. In gl. scilicet iustè ibi: cum dicit nam reddere tenetur. Pe. de Bel. perti. videtur hoc improbare, qui tenet quod si iniustè acquisierit, non acquirit domino ignoranti: sed scienti: sicut patere dicit in d. l. quod seruus. Et assignat rationem: quia quod seruus acquirit, videtur acquirere ex voluntate domini: quia in dubio non videtur accommodare voluntatem ad illicita: vt l. si procurator. ff. de condi. inde. quę infrau. cre. l. si pater. Hæc ratio non videtur sufficiens quia inuito acquirit. ff. de acqui. re. do. l. etiam inuitis. ĵ. per quas per. circa medium. ff. de verbo. obl. l. seruus vetante. Prętera contra ipsum videtur. ff. de litigio. l. si seruus. Quid ergo dices? Glo. videtur contraria isti, in d. l. quod seruus, vbi expresse tenet, quòd nulli quæritur. Sed contra illam glo. & pro ista videtur eo. tit. l. si de eo. Dicas. quod possessio non acquiritur ex maleficio domino ignoranti: sed scienti sic: vt d. l. quod seruus. Nec ob. d. l. si de eo. quia ibi dominus sciebat: dominium autem bene acquiritur etiam ex causa iniusta, vbi titulus est aptus ad quærendum dominium: nec est aliud q̃d impediat: vt §. Celsus. & d. l. q̃ seruus. ff. de li. causa. le. Imo est alia ratio. quia in possessione requiritur animus: vt eo. titu. l. quemadmodum. & ita hos glo. concor.

1 ☞ *Patrisa. quæ liceant.*
2 *Immunitate ecclesiæ qui an non, gaudeant.*
4 *Immunitas ecclesiæ quò porrigenda.*
5 *Extrahat quis ab ecclesia.*
6 *Fugitiuus ante omnia domino restituendus.*
7 *Exceptiones à potestate cause.*

SED HOC TEMPORE. Super text. sub imperio. Not. quod lex datur subditis, nõ alijs: vt dixi. C. de sum. tri. l. j. Et no. quod iste §. est quasi de verbo ad verbum. ff. eod. l. ij. In text. supra modum. idest immoderate: vt hic not. Et idem in famulo mercenario, filio, & vxore. ff. de pœnis l. respiciendũ. §. furta. ff. de furtis. l. libertus. Vel dic in his causam requiri per dictas leg. Et credo, quod quisque paterfamilias
1 † possit familiam ligare, & carcerì mancipare pro domesticis moribus delictis: vt videtur notari. C. de priua. cardi. le. j.

ff. si quis alí. test. prohibue. l. j. ver. quid tamen super verbo coerceretur. & facit. ff. ad Silla. & si percussor. de fur. l. seruì & filij. C. de agr. & censi. l. pe. Et in vxore clerici expressum est, quando est suspecta de adulterio. xxxvij. q. v. cap. placuit. & xxxv. q. vj. c. ab isto. & facit C. de adul. quãuis. Et idem de Abbate seu Priore, qui curã habet subiectorũ. extrà de offi. ord. c. quãto. & ibi de hoc. In gl. ad quæ loca. in fi. ibi parũ. Vnde ob. huic §. C. de his qui ad eccle. cõfu. l. ij. vbi domino datur licẽtia propria authoritate euellendi. Itẽ ob. eo. ti. l. fi. §. & hoc enim ibi dicitur, quod debet reddi domino. Super hoc dicas, quod si seruus fugiat armatus ad ecclesiã, habet locũ. l. si seruus. & extra de ĩmu. eccl. c. inter alia. in fi. Si sine armis: tunc si propter fœuitiam domini, & eius delicto nõ præcedẽte, habet locũ iste. §. & ff. e. l. ij. Si verò propter suum delictũ dubitans correctionẽ domini, tũc habet locũ. d. §. & hoc. & dictum ca. inter alia in fi. de ĩmuni. eccle. & hoc, vbi dominus reposcit eum. Si verò iudex pro grauioris criminis punitione, quę ad dominum nõ pertinet: vt hic & C. de emẽ. ser. l. j. tũc crederem q̃ ecclesia deberet ipsum tueri, sicut liberũ: cum nõ sit differẽ-
2 tia quo ad Deũ extrà de cõiu. seruo. c. j. De libertis † autem quomodo gaudeãt securitate eccl. dic, q̃ quãuis de iure ciuili omnes homicidę, virginũ raptores, & cõsimiles, nõ gaudeãt vt §. neque autẽ homicidis in auf. de mãd. princip. co. ij. cum ibi no. De iure tamẽ canonico et approbata cõsuetudine, oẽs gaudẽt, exceptis depopulatoribus agrorũ, insidiatoribus itinerũ: vt d. c. inter. & homicidis, pẽsatis insidijs. extrà de homicid. c. j. vel in ecclesia delinquẽtibus. extra de ĩmmu. eccl. c. fi. & vide glo. super verbo, ex quo faciũt se indignos. vel prope
3 secũdum Hosti. in sum. e. ti. vel cõtra ipsam. extra de sen. excõmuni. c. cõquesti. xj. q. iij. c. canonica. † Et no. q̃ hac securitate gaudẽt excommunicati & infideles: vt no. in sũm. Host. de ĩmmu. eccl. §. à quibus. ver. quid ergo nisi infideles simulatè ad ecclesiã cõfugerẽt? Et sic intellige. c. e. l. j. Isto casu debet domino reddi, iudici & ecclesiæ defensori cautione data & recepta, de ei seruando vitã ac mẽbra. & quod nõ malè tractetur: vt ibidẽ no. Hosti. Et si redditus fuerit, nõ audiet iudex accusantẽ. xvij. q. iiij. c. miror. & c. reũ. & ibi no. Et sic videtur q̃ officialis Episcopi, potest extrahere clericũ de ecclesia pro tẽporali pœnitentia iniũgenda & hoc videtur tenere Inn. d. c. inter. & hoc priuilegio gaudẽt etiã ecclesiæ nõ cõsecratæ, &
a interdictæ & cœmeteria[a] extra de ĩmmu. eccle. c. fi. & c. cum ecclesia. sed capellæ quæ fiũt in domibus nõ gaudent. Item
4 † nedũ ipsę gaudẽt ecclesiæ: imo adhærentia muris matricis ecclesiæ vsque ad xl. passus: sed aliæ nõ matrices ecclesiæ, vsque ad xxx. nisi sit intra ambitũ murorum. xvij. q. iiij. ca. quic quid frater. & c. sicut dic plene vt in §. inquãtũ in dicta summa. Sed an gaudet, qui adhæret corpori Christi, forte cum portatur per vicũ ad infirmos? ar. hic, q̃ sic: quia corpus christi maiori debet gaudere prerogatiua, quã statuta principis. & hoc etiã videtur tenere Host. in d. sum. §. inquãtũ. versi. sed
5 quare. † Sed quæro per quẽ extrahet malefactor de ecclesia in casibus, quibus potest extrahi? Videtur, q̃ per clericos & rectores ecclesiarũ. C. de adul. aut. sed si quis, Sed fortè hoc nõ procederet de iure canonico, quia fierent irregulares. Vnde potes dicere, q̃ iudex possit extrahere: vt patet in §. neque au-
6 tẽ homicidis allegato. † Sed quid in casu huius §. si seruus fugit ad ecclesiã, causante fœuitia domini, dominus ipsum requirit, dicẽs se nõ esse seruũ, & seruũ esse in culpa. vult tñ ante omnia restitui in possessionẽ seruì, quã ante habebat: nunq̃d, lite pẽdente sup hoc, an immoderate seruum tractauerit, restitui debeat domino? videtur q̃ sic, ne priuetur sua possessione. C. de li. causa. l. lite, de or. cog. l. fi. de agri. & censi. l. litibus. q̃ satis est rationabile: nisi esset tãta sęuitia, de qua prõpta fieret fides, q̃ nõ posset de securitate puideri. extrà de resti. spo. c. literas. §. fi. In gl. quia interest. in fi. dic, q̃ expedit. i. vtile est: nõ tñ in ĩprijs ad hoc coercetur. vtl. quid possessor. §. sicut de pe. hære. so. ma. l. si cõstãte. §. si maritus. & ibi not. & hoc ni
7 si ꝓpter magnã sęuitiã: vt hic. vel nisi interdicerẽt bonis. ff. de verb. ob. l. is, cui. Et no. ex hoc §. iustã deprecationẽ exaudiẽdã. ff. e. l. ij. de euic. l. minor. de his, q̃ in test. delẽ. l. proximè. de seruì. rust. prdio. l. & Attilicino. & ecõtra iniustã respuen-
dã. ff. de vsur. l. iij. in c. q̃ accu. pos. si quis ex familia. Et põt dici per hæc iura, q̃ vbi † q̃s grauatur p superiorẽ suũ durius, sic q̃ possit ad sęuitiã reputari: q̃ põt eximi ab eius iurisditione & subiectione. C. de offi. co. sacri pala. l. j. si qua p̃. po. l. j. ff. de adult. l. si postulauerit. §. iubet. ff. si quis à parẽ. fu. ma. l. fin. c. de epis. au. l. si lenones. Et super hoc debet iudex ex officio puidere. ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. ne potẽtiores. & Spec. de denũ. §. j. ver. iudicialis priuata. imo si superior grauaret indistinctè subiectos, posset omnino ei interdici administratio & ex minori cã, quã alij administratio bonorũ suorũ. vt extra de sup. neg. prela. c. grãdi. lib. vj. & ibi no. ꝓ Archi. de sen. & re iudi. ad apostolicæ. li. vj. & facit q̃d no. extra. de ele. c. per venerabilẽ. In gl. vel euidẽtẽ. vel dic fraudẽ: quia supponit emptorem à quo iterũ redemit. Et hoc vult dicere tex. ita vt in potestate &c. & hoc debet iudex adijcere in venditione. Et est arg. q̃ iudex põt modificare sententiam suã: vt patet. C. de sent. & interlo. om. iudi. l. cum eorum. quamuis non possit conditionem apponere. vt ff. quando appellan. sit. l. j. §. biduum.

[a] ADNOTATIO. ¶ Cœmeteria. Idem Ang. hic. & Christopho.

De patria potestate. *Rubrica.*

IN POTESTATE NOSTRA. Visso de his, qui sunt in potestate dominorum, subiungit de his, qui in potestate sunt parentum, vt promiserat. ŝ. ti. j. §. j. in fi. §.

1 ☞ *Filij quando ex uxore illegitima, legitimi.*
2 *L. si ignorans conciliari.*

NVPTIAE AVTEM. Definit, quid sint nuptiæ,
1 proximũ responsum declarando. † In glo. & dicũtur ibi. vt mater fiat. Sed secundũ hoc debet dici patrimoniũ à patre qui est nobilior, & votũ habet ad liberos, vt mater. ff. de ver. sig. l. liberorũ. & in auf. quomodo op. epi. & cle. §. quod si lector. vbi de hoc. Sed dic[a], quòd mulier plura sustinet, & magis officiũ exhibet circa partũ, quã vir: quia mulier est onerosa ante partum: in partu dolorosa: & post partũ laboriosa. Et ideò vocat matrimoniũ, nõ patrimoniũ. & hæc ratio reddit
2 in tex. extra de cõuer. infi. c. fi. † in gl. Animorũ. ibi, cũ alle-
b gat. ff. de reg. iu. l. nuptias. Quid ergo [b] si adolescẽtes forte in viaſibus obuiãtes, & ibi inuicẽ cõplacẽtes in cõsensum mutuũ matrimonij concurrũt, nullis verbis super hoc præcedẽtibus: an sit matrimoniũ? Videtur, quod sic: quia est animorũ cõiunctio, per hæc iura. Sed si sic esset, multa esset matrimonia: & fortè pauca legitima. vnde dic opus esse verbis: Nec cõiunctio animorũ sola sufficeret, etiã si de ea p cõsensum vtriusq; cõstaret, extrà de spõ. c. tua. & ibi de hoc per Inn. in fi. & gl. & no. ff. de spõsa. l. sufficit. Sed an signa sufficiãt? Non est dubium, quòd si puta inter duo, mutos, vel alterũ. extrà de spon. c. cũ apud. Sed inter loquẽtes videt Inn. dicere quod nõ. Sed glo. cõtradicit, dũ tñ sint signa certa: vt no. eo. ti. c. fi. quę potest esse vera, vbi alter profert verba, & alter annuit signis vt si fortè subarrationẽ recipit vel tradit: aliàs tene cũ In. Et hoc intellige, quãtum ad ecclesiã: quia quantũ ad Deũ sola coniunctio animorũ sufficeret, dum tamẽ deliberata sit & præsens, & hoc tenet Host. fixè: post multas disputatiões. Quid, si optarẽt se adinuicẽ? Nõ esset matrimoniũ: quia nõ cõsentiũt ad hoc in matrimoniũ: sed quilibet optat cõsensum cõcurrere. & facit quòd notatur C. de cõtrahẽ. emp. l. in vẽdẽtis. Vel dic cum Inn. quod nec tunc sit matrimoniũ etiã quo ad Deũ, ex quo iura sic ordinãt, quę possunt matrimoniũ impedire: vt dixi ŝ. de iur. na. §. sed naturalia. & hęc est securior & verior: aliàs iura & ecclesiæ deciperẽt multos. q̃d nõ est dicendũ: & hoc, si
3 null[a] tractatus, seu verba præcesserint. Si autẽ tractatus præcessisset, vel verba: & cõiũgendi in hoc cõsenserint & hoc cõ fiterentur: vel alias euidenter cõstaret: satis videret tuta opi. Host. extra de despõ. ĩpu. c. j. §. porrò. Itẽ dic, q̃ nuptię, seu matrimonium sit quandoque ex coniunctione corporũ: dũ tamen verba sponsaliorum præcesserint, vel verba matrimonij, sed matrimoniũ ex causa aliqua impediebatur. & de hoc extra de eo, qui duxit in matrimo. quam pol. per adul. c. ve

Universidad de Deusto Biblioteca

niens.de coniugi.ser.c.fi.de spon.is,qui fidem.& intellige[co
pulã]cũ effectu:ita quod emiserint.vt e. ti.c. fi. & per Archi.
in c.j.de spon.lib.vj. Quid si alter emisit,alter non? Innoc.
videtur dicere,ꝙ nõ sit matrimoniũ.extra de eo,qui cog. con
san.vxo.suæ.ca. fraternitati. Dic ibi ꝙ copula illa debet ꝓ
bari,per alios,quam per confessionem partium, si cũ alia con
traxerit.Nam sola confessio non sufficeret in prçiudiciũ ter-
tij:sed in preiudiciũ sui,sic extra de eo,qui cog.consang.vxo.
d suæ.c.super e.dic vt ibi & ibi. An autẽ [d] sit opus traductio
ne? Dic quod non vt no.ff.ad muni.l.ea,quę la.ij. de cond. &
demon.l.cum per Henrici fuerit.Et de hac materia,quam ali
cubi in iure ciuili plenius in auth.de nup.§.disponat.ver.si ve
ro moriatur.quarta col. Quid ergo,si duo simul.cohabita-
uerunt,nec apparent verba matrimonij inter eos precessisse,
sibi tamen carnaliter adhæserunt? Glo.videtur sentire, quod
nõ sit matrimonium de iure ciuili;licet secus de iure cano. vt
not. in l. in concubinatu. ff.de concu.Satis potest dici,quod
etiam de iure ciuili,nõ sit matrimonium:sed quod sic detinẽs
possit compelli cũ ea nubere: vt ibi patet, quod etiam equũ
& iustũ est hodie extra de adul.c.j.& ij.& facit in auth. quib.
mo.na.effi. legit.§. quoniam autem in interpellationibus.
Et prestat hoc arg. quod si quis beneficiatus cõtraxit per ver
ba de presenti cum muliere,quę ante carnalem copulam con
uolauit ad religionem iuxta.c.j.extra de conuer.coniu. quod
beneficiũ nihilominus valet.arg.contra, extra de regularib.
c.beneficium.lib.vj.Vincent.tenet primam:vt no. in Spe. de
cle.coniu.§.fi. In fi.gloss. subintrat materiam Theologiæ,
de qua vide extra.de biga.c.debitũ.in tex.gl. & doc. In gl.
quo ad affectionẽ.ibi,& liceat matri & auiæ.§.quia vero.Ho
die iure Canonum ex paucis causis fit separatio.extra, de di-
uor.per totũ maxime in c. quanto.& c. gaudemus. Fit tamẽ
aliquando,vt ibi:& quandoque quo ad totũ.vt eo.ti.c. ex lite
ris.de adul.c.intelleximus. In ea.gl.cũ dicit.C.de Iudæis.le.
ne quis. Dic non esse permissum mulierem alterius legis reli
gionis,vel sectæ in coniugem recipere, etiam sub cõditione,
quod fiat.Christiana.xxviij.q.j.c.penul.& fi.Quid si alter cõ
uertitur,alter remaneat in fide? dic vt dictis.c. quanto. & ca.
gaudemus.& xxviij.q.j.per totũ. In ea.gl.cũ alleg.l. in con
cubinatu.dum tamen vnũ de quatuor interueniat.ff.de cõcu.
l.j.& ibi plenè notatur.Sed hodie secundũ fidẽ nõ est permis
sum;imò quælibet etiam simplex fornicatio est mortale pec-
catũ,quãuis aliqui voluerint adstruere contrariũ: quorũ opi.
confunduntur,extrà de here.c.ad nostram.in cle.

a ADNOTATIO.¶ Sed dic.Idem dicit Areti;
b ¶ Quid ergo. Hanc quæstionem approbat Aret.
c ¶ Sufficiant.Idem Ang.& Christo.hic.
d ¶ An autem.Hanc quæstionem ponit Ang.hic.

IVS AVTEM. Gl.prosequitur multa iura,quę in libris habemus, super quib[9] multa possent dici; sed melius est ad loca propria reseruare.vt j̃.de actio.§.prçiudiciales.In gl. j.omniũ.in fi.Hæc gloss.supponit, quod Francigenę nõ subiecti sint imperio,de quo satis dixi.C.de sum.trini.l.j. & tangitur extra,qui filij sint legiti.c.per venerabilem.& aliquantulum s̃.in rub.proœ.

QVI IGITVR. In tex.ex vxore subaudi,legitima & idem si illegitima,si vterque ignoraret causam impedimẽti,vt c.de inces.nup.l.qui cõtra.Quid si alter? Glo.ibi dicit, ꝙ ignoranti est legitimus:& ꝑ cõsequẽs in potestate,j̃.de nup.§. sunt & aliæ.pro quo facit.c.solut.ma.l.si ignorãs. pro quo ff. qui.ad li.procla.non li.l.fi.Canonistæ dicũt vtrique legitimũ vt no.In.extrà,qui fi.sint legi.c.fi.& vide.eo.ti.c.ex tenore.& idẽ Spe.de succes.abintest.ver.sed pone,eo.ti.Et ad l.si ignorãs.poteris dicere,quod non põt seruus esse legitimus impediẽte serui cõditione:secus si cõditio patris non impediret.Et cõcordat cũ hoc §.l.in potestate.ff.de ijs,qui sunt sui , vel alie. iur.cum l.seq.quasi ad verbum.

1 ☞ *Matrimonij commoda.*
2 *Vxor qualis ducẽda.*

1 † Habeat vnusquisque suã primæ ad Corin.vij. non luxu-
riæ causa,sed posteritatis dilectione, in qua benedicatur no-
mẽ domini:vt qui permanere per se nõ potest, per filios per-
maneat.Tob.viij.ff.de verb.sig.liberorũ.prope fin.in aut. de
nup.prope prin. Item vt habeat,cui credat. Cui credit,qui ni
dum non habet? ecclesiastici.xxxvj.ca.Et illud : vbi nõ est se-
pes,diripitur possessio:& vbi nõ est mulier,ingemiscit egens
Perseueret ergo vir cũ vxore,quã diligit cunctis diebus vitæ
suæ.eccl.ix.& sit vita tua benedicta & leteris cũ muliere ado
lescentiæ tuæ.prouer.v. Nec te alliciant dignitates ecclesiasti
cæ:nec earũ pinguedo.cũ Aposto. dicat melius esse nubere,
2 quàm vri:non valentibus continere, loquor. † Si nubere
volueris tria principaliter attẽde.quod nubas pari,conditio-
ne,& ætate, Et ideo dictũ est:leteris cum muliere adolescen-
tiæ tuæ.Prouer.v.vnde Ouid.

Quam malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci
Cum premitur magno coniuge nupta minor.

Si igitur voles apte nubere,nube pari.Item mulieri formosæ magnitudine & pulchritudine:quia, vt plurimũ pueri matrisant in corpore. Et intellige puchritudine cõpetẽti:nõ tñ mira,vel nitenti. quia illę vẽtis quatiũtur. & de illis cõcludit sapiens.est pulchra,ergo fatua.Itẽ mulieri boni,pacifici,& fidelis generis; quia vt plurimũ videmus nedũ labem sanguinis, sed & morum ad posteros transducit.Et (si possis) probes ante omnia mores eius.Et in cõtractu caue,ꝙ tibi tradat quieta & libera ab omni obligatione,seu donatione,seu alio vinculo. Et si contrahas in patria,in qua partem habere debeat in mobilibus,seu cõquęstibus,prouide tibi quãtum habeat, ne si præmoriaris filios tuos spoliet: & de tuis laboribus aliũ ditet virum.Inter cætera in illo negotio Deo te commẽda:quia pater dat dotem:dominus bonam mulierem: & qui inuenit bonã mulierem,inuenit bonum et hauriet iocunditatẽ à dño. prouer.xviij.Nuptiæ aũt dicũtur ab obnubẽdo.i. velãdo. nã velatæ incedere debent:seu coopertæ.xxx.q.v.c.nec illud.

1 ☞ *Seruus uxortaus cur non uendendus.*
2 *Errantium nullæ nuptiæ.*
3 *Nuptias soluunt iura.*

IVSTAS AVTEM In glo.j.liberi.in
1 fin.hoc constat,vt extra de coniu.seruo. cap.j.
etiam † domino inuito:vt ibi. & si dominus
vellet eum vendere in lõginquam regionem,
a nõ [a] potest:ne mulier defraudetur debito cõ-
iugali.argu.C.de inoff.test.l.filia.communia vtriusq.iudi.l.pos
sessio &c.de insti.& substi.reprehendẽda. quia nõ est permit
tẽdũ ea abuti.s̃.de is,qui sunt sui vel alie.iu.§. sed hoc tẽpore.
2 Si tamẽ alter † cõiugũ erraret in cõditione, separetur matri-
moniũ:vt e.ti.c.licet.& c.fi.ver.ij.Quod verũ est, si cõditio er
rãtis fieret deterior.sicut si crederet liberũ,& esset seruus , ar.
extra de cõuer. cõiu.c.ex parte.qui cle.vel vo.c.veniens.j̃.de
vul.§.fi.cũ nota.Sed forte secus si liber nuberet cũ adscripti-
tia,vel ecõtra:qa illi liberi sunt:vt dixi.s̃.de iur.perso.in prin.
Quidã cõtra.in aut.de nup.§.adscriptitio.col.iiij.Doc.primã
b approbãt.In gl.quæ sunt.in fi.quãuis enim matrimoniũ [b] sit
institutum à Deo:nec per hominem valeat separari,extra de
3 testa.licet.† nihilominus tamen ex causa iura dirimũt,& mo
dificant:vt dixi.s̃.de iure natu.§.sed naturalia. & contrahẽda
impediunt:vt not.extra de conuer.coniu.c.ex publico.

a ADNOTATIO.¶ Non põt.Idem tenet hic Are.& alle. glo. Inno. & Ioan.and.in c.j.de coniu.ser.
b ¶ Matrimonium .Pulchrede matrimo nio,Feli. in rub. despon,& matri, nu.4.vsque nu.14.vbi ponit.xxiiij.priuilegia matrimonij.

1 *Sponsaliorum & matrimonij temporum discrimen.*
2 *Nuptialis consensus qui accipiendus.*
3 *Nuptias sine curatore contrahi posse.*
4 *Abneptis stipiti ne nubat.*

De nuptijs. *Rubrica.*

1 MASCVLI. † Super text.repete, iustas nuptias co-
eunt masculi.&c. In gloss.idest maiores.ibi,cum allegat l.
in sponsalibus. Sed quare tẽpus sponsaliorũ est vniforme in
masculo & fœmella, tẽpus autẽ cõtractus matrimonij diffor
me? Quidã respondẽt,quod sponsalia fiunt per cõsensum: &
ita cito potest consentire vnus,sicut alius.sed certè & nuptiæ:
2 vt ff.de reg.iur.l.nuptias.Sed dic, ꝙ licet † nuptiæ cõtrahan-
tur per cõsensum, nihilominus(quia fiũt ad effectũ cõiũctio
nis corporũ)requirit ꝙ ille consensus sit inter personas habi-
les ad cõiunctionem præsentẽ,Ideo cũ mulier sit ante habilis
(quia facilius est pati, quã agere,)citius pubescit. Quæ ratio
reddi nõ potest in sponsalibus,quin videatur attendẽda mali
tia.extrà de spõ.c.iuuenis.ff.de spõ.l.in sponsalibus. In fin.
gl.pro hac pate est casus.ff.de adul.si vxor. §. fi. Ibi enim fuit
cognita:& tamẽ nõ cõmissum fuit adulteriũ quasi in nuptã.
Sed de iure canonico est cõtrariũ:vt patet extrà de despõ. im
pub.c.continebatur.& c.à nobis.& c.de illis.& in hoc stabi-
tur iuri canonico:vt d.c.cõtinebatur. In gl. alias nõ valet.
cùm alleg.l.Paulus.Sed secus de iure canonico: vt ibi no.ex-
tra.qui ma.ac. pos.vel nõ.c.videtur.In gl.Nã de filia. cum al
3 leg.§.cũ igitur melius.in §.optimũ. † In ea.gl.in fi.quia fal
sa. Etenim frigidior homo de mũdo,calidor est muliere cali-
dissima secũdũ naturales: Ratio autẽ est,quia facilius labitur
& labes corruptionis est turpior,quã in viro, & maior infa-
mia.In gl.matrimoniũ in fi. Vult dicere gl.ꝙ honestũ est con
trahere sicut intrare monasterium. & ideo sicut tenet ingres
sus sine curatore,ita matrimonium. & hæc est veritas de iure
canonico : cum de necessitate non requiratur, nisi consensus
a personarũ, [a] de quarũ coniunctione agitur.xxvij. q.ij.c. suffi-
ciat.& xxxiij.q.ij.c.fi.extra.de spon. cum locũ.& c.cũ apud.
Sed de honestate requiritur.xx.q.ij.c.j.& c.ij.Et vide in sum.
Hosti.de spõ.§.qualiter contrahatur.ver.contrahũtur. Sed si
pater cõtrahat nomine filiæ,vel filij,videtur tacite consentire
nisi expresse dissentiat.Host.extra de despõ.impu. c. si infan
tes lib.vj.& eo.tit.c.j.in antiquis. In gl.adeo in fi.Hãc opi.
tenet fixe Hostien.in tit.de consan.& affini.§.vsque ad quo-
4 tum gradum.& nedũ stipes †imo & filius stipitis,vel filia,cũ
abnepote,qui est in v.gradu à stipite,cõtrahere matrimoniũ
prohibetur.ff.de ritu.nup.l. sororis proneptem. quæ nõ repe
ritur correcta de iure canonico.Et stipes,& eius filius reputã
tur eadem caro.j̃.eo.§.fratris.& §.sed nec neptem. In glo.ita
que in fi.op.ff.de adoptio.l.in omni.Sed prõpter hũc casum,
& quosdam alios,dicitur ibi ferè.

a ADNOT.¶ Cõsensus personarũ. Are.dicit ꝙ si filiafa. cõtrahat matrimoniũ sine consensu patris,põt patrẽ cogere, vt ei dotẽ cõgruã assignet.

1 ☞ *Agnati, adoptiuique in quotum gradum uetantur.*
2 *L.iiij.C.de legit.tu.sensus.*

INTER EAS. In glo.scilicet.vsque ibi,cum dicit vs
que ad quartum.ff.de ritu nup.l.per adoptionẽ.§.fin. Hodie
verò videtur idẽ secundũ canonistas : cõputatis tamen gradi
1 bus,secũdũ quod ipsi computãt: † quia cum sit restricta pro
hibitio ad quartum gradum inter agnatos veros : videtur ꝙ
fortiori ratione inter adoptiuos:extra de cõsan.& affini.c.nõ
debet. In gl.hoc ideo.in fi.sed ille §. fratris parum facit. sed
2 facit.C.de leg.tu.l.iiij. sed illa † loquitur in casu suo tãtum vi
delicet quo ad cautelã vnde non remouetur in cęteris differẽ
tia emancipationis,sicut consueuit notari in auth.ex causa. C.
de libe.prętę.Idcirco videtur satis,ꝙ huiusmodi consilium re
maneat. Sed fortius ob.quia hodie filius adoptiuus, nõ trã
sit in potestatẽ.j̃.tit.j.§.sed hodie.C.de adop.l.cũ in adoptiuis.
& sic videtur istud consilium cessare, imo & prohibitio. So-
lu.quidã dicunt,quod hoc obtinet in filio arrogato:in adopti
uo non, per leges contrarias . Filius enim arrogatus semper
transit: vt eodem. lege, cum in adoptiuis. §. finali. & hanc
tenet Innocenium. extra de cog.le.capi.j. glos. ibi transit ap-
probando Hostiẽ.Spe.tit.de cog.leg.tenet, quod huiusmodi
prohibitio durat.Pro quibus facit: quia decretalis est magis
noua,quã lex,quæ inter adoptiuos inhibet. Sed Inno.expo-
nit adoptiuos id est arrogatos,vel adoptiuos ab aliquo ex superioribus.Sed tunc alia ratio impedit.j̃.e.§. affinitatis. Opi. Inn.est rationabilis;aliæ tenerentur,forte de facto:non tamẽ possunt colorari attenta ratione huius.§.& j̃.eod.§.eius. Pro eis tamẽ facit: quia patrem adoptiuũ nõ potest vocare in ius. etiam hodie:vt not.ff.de in ius vo.l. adoptiuũ. Sed illud parũ facit:ibi enĩ nõ attẽdit patria potestas in naturali,sicut ibi no.

1 ☞ *Fratris adoptati neptis an duci queat.*
2 *§.Fratris sensus & restrictio.*

a FRATRIS. [a] In gl.sed opp.in fi.vult dicere e.ti. §. duo
1 rum. & vult dicere gl. quod † neptẽ fratris adoptiui possum
ducere:quia est mihi in quarto gradu de iure ciuili: sed nõ ne
ptem fratris naturalis.Et idem vult dicere glo. in §.duorum.
2 Tu autem dicas idẽ in vtroque. Etenim iste tex. † vtrumque
ęquiparat.Itẽ quod dicit de vno,intelligit de alio: vt apparet. s̃.eo.ti.§.inter eas hucusque.vbi ponit similitudines & differẽtias,vbi differentiæ sunt veræ:Nullam ponit in hoc.§.et ideo coueniunt. Vnde dic,quod quãuis in quarto gradu sint licitę nuptiæ de iure ciuili:vt §.duorũ.& l. in celebrandis. C.e.hoc tamẽ fallit in adoptiuo & naturali filio, vel filia stipitis: quia nullũ de inferioribus transuersalibus ex stipite eodẽ descẽdẽtibus, possum ducere.Et hoc est, quod dicũt hi §§. vt dixi s̃. §.inter eas.Nec reperio hoc correptũ de iure canonico:vt ibi dixi.Et ad hunc casum restringe rationem, quæ sequitur cuius enim &c.Et sic intellige.ff.de ritu nup.l.per adoptionem. §.fi. & l.sororis proneptem. & hoc satis notabile. Et hoc etiã voluit gl.dicere:j̃.§.item,nec materteram.in gl.mag. non tamen declarat conuenientiam inter adoptiuos & naturales.

1 ☞ *Adoptiuam fratri naturali nubere.*

EIVS VERO. Facit s. §. & est quasi expressum,ꝙ
1 filia adoptiua † possit nubere fratri suo filio naturali tantum
patris adoptiui:vt s̃.§.sed si qua.& tamẽ secus esset in cogna-
tione spirituali.extrà de cog.spi.c.fi.

1 ☞ *Restitutio quando an non excludat ius commune aut ei concurrat.*
2 *Coniunctio quoto gradu uetatur.*
3 *Fiscum excludunt cognati.*

AFFINITATIS. Dic,quod olim fuerunt tres gra
dus affinitatis, & in omnibus prohibebatur matrimonium:
hodie solum in primo.& de isto primo prosequuntur hi.§§.
Et not. ꝙ prohibetur tantũmodo vsque ad quartũ gradũ. &
dic de his omnibus extra de cõsan.& affini.c.nõ debet,per gl
& doc. In gl.arg.sumitur in fi. in hoc reperiũtur iura con-
a trãria.Vnde dic, [a] ꝙ aut † cõpetunt contra diuersos ; & vnũ
1 nõ excludit aliud.c.si tu. vel cu.l.etiam.& hoc verũ vbi ordi-
nariũ originẽ habet à necessario actu:vt d.l.etiã. ff. de mino.
etiã si patre.in prin.ff. de admini.l. si minores. Fallit si mo-
dica sit læsio,C.de iudi.l.properandũ.Pro quo modico nõ re
cedi t à via iuris cõmunis.ff.de in inte.resti.l.scio.& ideo,si de
iure communi competeret,bene concurrerent, & circa modi
cum.ff.de coniun.cũ emãcip.libe.l.j.§.illud. Vel dic speciale
in iudicijs.& ita soluũt gl.quibus nõ obstãt. C. quãdo prouo.
nũ est ne.l.si pater.si aduer.rem iud.l.fi. vbi cõcurrũt appella
tio & restitutio:quia restitutio plus concedit quã appellatio.
Et ideo cõcurrũt.sicut no.in edicto.de ope.no.nun. & in con
fes.Sed si habuerũt originẽ ab actu voluntario:tunc nõ cõcur
rũt,quãdiu ordinariũ potest effectũ habere. ff. de mino. l. cũ
mãdato.et ff.de dã.infect.l.dãni.§.emptor.Aut cõpetũt cõtra
eũdẽ:& tũc aut vtrũque cõtra ius cõmune: & vnum excludit
aliud.ff.de mino.l.interest.nec ob.l. si pater.vt dixi Aut de iu
re cõmuni:tunc aut extraordinariũ est inuentũ ad suppletio
nẽ,seu subsidiũ.Et excluditur per ordinariũ:alias nõ:vt ibi di
xi. & sic intellige.ff.de ope.no.nũ.l.in prouinciali.§.j. de dã.
infec.l.qui bona.§.de illo.& l.si ædibus.& l.inter quos.& l.dã
ni.§.qui habet.Et hæc sunt de mẽte Dy. in d.l. in ꝓuinciali. §.
j.in sua magna dist.Ist.aũt.§.nõ facit ꝓ nec cõtra quia nõ loq

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur de remediis ordinariis, nec extraordinariis, sed de phibitionibus, quę nō videtur posse cōcurrere circa idē, etiā ex diuersis causis per hunc §. Sed cōtra. ff. de hære. instit. si verò lex Aelia sentia. ff. ad Sill. l. si quis in graui. §. fi. quod videtur verum. & hic nō inhibetur cōcursus: sed alia ratio impedimenti ostenditur. ff. eo. §. illud. In gloss. scilicet post natiuitatem ibi, cū dicit, de arbore. Gloss. intendit loqui de arbore affinitatis, quā doc. iuris canonici habēt, sicut arborem consan. si vis plenè videre, vade ad sum. Hosti. de consang. & affinita. & hæc gl. vera est hodie: vt in c. nō debet. ŝ. alleg. Vnde canones
2 primo correxerūt iura ista, inhibēdo † cōiūctionē in tertio & secūdo gradu affinitatis, quę hic videbatur permitti. sed c. nō debet. redit ad hæc iura. dic plenè, vt ibi. In fi. gloss. hæc gl. nō videtur vera, nec aliquo iure pōt probari, q cognati vxoris excludāt fiscū, & cōsueuit reprobari p doc. c. vnde vir & vxor. authen. præterea. & ibi scripsi.

2 ADNOT. ¶ Vnde dic. De hac materia Bal. in l. ff. de eden. & per Bal. in l. in prouinciali. §. j. de no. ope. nun. & Innoc. in c. ex transmissa. de præscrip. vbi Fely. nu. 5. Bar. Cyn. & Sali. in l. j. C. de fur.

1 ☞ §. si uxor sensus & 2.
3 L. non facile. quatenus, an non, correcta.
4 Affinitas qui contrahatur.

1 SI VXOR. † In fi. iste tex. videtur cōcludere, q nō dirimetur matrimoniū iā contractū, ibi, cum dicit. rectius. &c. q hodie est falsum. Contrahitur enim honestas publicæ iustitiæ quæ dirimit. extra. de spōsal. c. ad audiētiā. de despon. im
2 pube. c. accessit. & vide Host. extra. de spō. c. j. lib. vj. † Sed cū loquatur de nuptiis, quæritur, an per fornicariū vel alias illicitū coitū contrahatur affinitas? videtur, q nō de iure ciuili. ff. de gradi. nō facile. §. affines. cū seq. §. in quibus vidēt requiri nuptiæ. Sed hæc opi. reprobatur per doct. iuris canonici: vt plene no. Archi. in c. j. §. dic, vt not. per Henricū de eo. qui cogno. consang. c. fraternitati. & q dicit in d. l. nō facile. remanet hodie quo ad testamētū, & † alios effectus affinitatis, de
3 quibus eo. ti. l. affinibus. sed nō quo ad matrimoniū impedit dū: quia illud nedū per nuptias, imo per coitū illicitū impedi
4 tur inter affines: vt dixi. Et no. q licet affinitas † nō cōtrahatur per coitū, nisi vterque emittat: vt ibi no. & dixi ŝ. de patria pote. in rub. tamē cōtrahitur publicę iustitię honestas quo ad personas, quæ spōsalia cōtrahunt: vt nulli de genere nubere possint, per iura pdicta, & per hūc §. Sed hoc nō est ex causa affinitatis, sed ꝓpter illā honestatē: vt hic patet. sed quo ad alias personas nō contrahitur: vt c. non debet. extra de consan. & affinit. vnde filiam nouercæ meæ possum ducere.

ILLVD. Multo fortius iste §. obtinet de iure canonico. extra. de coniug. ser. c. j

1 ☞ Nuptias impedit spiritalis cognatio.
2 Errore nuptias impediri.
3 Crimine & sequentibus nuptias uetari.
4 Nuptiæ an consuetudo soluat.

SVNT ET ALIAE. In gl. possunt autē ibi cū ancillis. Iste modus cessat hodie. vt ŝ. e. in prin. In ea. gl. cū alleg. ij. respōso dic, vt ibi dixi. In ea. gl. §. duorū. dic, vt in d. §. In ea. glo. ibi. §. itaque. & §. affinitatis. dic vt ibi. In ea. gl. cū dicit, de septimo, octauo, nono. Hi tres modi nō reperiūtur de iure; & ideo eos dicimus insufflatos, & sic tenēt doctores canonici: vt in sum. Host. de matri. §. qualiter impediatur matrimoniū: in fi. qui filij sint leg. §. qualiter. vers. sed propter eā. cū seq. In ea. glo. ver. dicimus. ibi, cū dicit. nō reperiatur
1 † quia hoc videtur intricatū, dic in summa matrimoniū inhiberi inter baptizatū & baptizātē & eius liberos. Itē inter baptizantem & parentes baptizati. Item inter suscipientem & parentes baptizati. Item inter vxorem, vel virum, suscipiētis ante carnaliter cognitam. hi soli videntur prohiberi: alij autem non prohibentur. Et ideo omnes alij liberi compatrum ante, vel post geniti, possunt coniūgi; quanuis tamen de hoc fuerit dubitatū. Item dic q compater posset cōiungi filiæ filioli: vel commater filio filioli: quamuis secus in cognatione legali: vt dixi ŝ. §. fratris. Et est ratio: quia spiritualia non acquirūtur ita per aliū, sicut tēporalia & cognatio legalis tēporalis est. Et hāc rationē reddit Host. in sum. de cog. spi. §. quis sit effectus. ver. & ideo no. cū seq. vbi satis de hac materia est extra. de cog. spi. c. j. li. vj. vbi tex. personas prohibitas summa rie recolligit: & per hoc restringitur quasi totus titu. extrà. de cog. spi. & maxime c. j. & c. Martinus. Et est mirādū, q nō reperitur prohibita cōiūctio inter vxorē vel virū suscipientis ipsum baptizatū. & tn videt tāta. vel maior ratio, sicut de patrēbus baptizati. Sed quid si aliqua mulier filiū vxoris tuę quē de alio viro susceperat. de sacro fonte leuauit? Dicūt doc. q nō prohiberis illā ducere in vxorē. vt no. Host. in d. §. ver. quid si aliqua. vel cōuerso, si vir aliquis tuū infantē leuauerit
2 † In ea. gl. ver. xiij. in fi. dic exrra. de voto & vo. re. c. j. lib. vj. vbi agitur de his duobus, videlicet de xij. & xiij. In fi. eiusdē glo. iste modus est correctus. extra. de rap. c. fin. Sunt aūt alij modi multi: videlicet error personæ, vel conditionis seruilis extrà. de cōiu. ser. c. proposuit. nō tamē qualitas, vt si crederet eā virginē, & esset corrupta, diuitē & esset pauper: nobilē & esset rustica. xxix. q. j. c. j. Itē votū non solenne impedit cōtra
3 hēdū, & solēne contractū dirimit: vt d. c. j. li. vj. Itē † crimē cōtrahendum impedit contractū & dimit. extra. de eo, qui du. in ma. quā pol. per adul. c. fi. & c. super hoc. & c. significasti. de cōuer. in fi. c. laudabilē de diuor. gaudemus. & c. quāto. Itē in casibus qui sequūtur crimen impedit cōtrahendū: sed nō dirimit iā contractū extra de eo, q cog. cōsan. vxo. suę. c. transmissæ. vt incestus, in casu extra. de eo, q cog. consan. per totū. Itē raptus alterius vxoris. xxvij. q. ij. c. 1 tatutū. Itē si interficiat quis vxorē propriā. extra. de diuor. c. j. Itē si propriā sobolem de sacro fonte leuauit. xxx. q. j. c. duo autem. Itē si interfecerit præsbyterū. extra de pœ. & remiss. c. ij. Itē qui pœnitet solenniter, secūdū quosdam xxxiij. q. ij. c. de his. Itē qui recipit monialē in coniugem. xxvij. q. j. c. hi ergo. Itē disparitas cultus. dixi ŝ. de pa. pote. circa prin. Itē violētia, dum tamen interuenerit met°, qui caderet in constātē virū: nec consensus tacitus, vel expressus subsecutus fuerit. Dic extra. de spon. c. veniēs. & c. de muliere. & c. cōsultationi. & c. ad id, quod. qui mac. pos. vel nō. c. insuper. Itē honestas publica, vt extrà. de spō. c. sponsam. Itē defectus consensus. extra. de spon. c. dilectus. Itē impotētia coeūdi: extra. de fri. & male. p totū. Itē impedit faciēdū, sed factū nō dirimit, vetitū ecclesiæ & tēpus feriarū. dic extra. de ma. contract. cōtra inter ec. p to. & in titu. de feri
4 ijs. † Sed queritur, an consuetudo possit dirimere, vel impedire matrimoniū? De hoc fuerūt opi. Host. tamē videtur tenere, q sic, si sit per Papā approbata: & etiā remouere impedimētū in gradibus, quibus Pa. potest dispēsare: videlicet in nō prohibitis lege diuina. imo & in illis potest secūdū ipsum dispēsare, quo ad pręterita licet ab initio non potuisset, vt plene not. Inno. extra. de cog. spi. §. qui sit effectus. ver. itē, siue post. cū sequē. De hoc extra. de sponsa. duorū. §. fi. de consang. & affini. quod super his. de cog. spi. super eo. de consang. & affi. c. quod dilectio.

1 ☞ Dos quando fisco applicanda.
2 Dos, secutus nuptias, quando fiscus capiat an non.
3 Fructus dotales cui cedant.
4 Nuptiarum uetitarum pœnæ.

a SI ADVERSVS.[a] Quæritur iuxta hunc §. cum non sit dos: vt hic, cui restituitur id quod datum est nomine
1 dotis, quave actione? Gl. dicunt † quod in omnibus casibus prædictis, quibus inhibetur matrimonium, applicatur fisco. & habet locum authen. de incest. & nefa. nu. & in auc. de incest. nupt. §. j. super verb. illicitas. sed hoc esset durum. Quid enim si cum minore xij. annis aliquis nupserit: vel libera cū seruo? Durum esset dotem confiscari. & forte contra canonica iura. extra. de do. inter vi. & vxo. c. j. & c. fi necesse. de coniu. seruo. c. ij. ff. de condi. sine causa. l. fi. solu. ma. si cum dotē. §. fi. Vnde, quod dic aut fuerunt tantum contracta sponsalia. & nil consiscatur, imo repetitur: vt d. l. fin. de condi. sine causa. Aut

2 nuptiæ: & tunc † aut non fuit carnalis copula subsecuta: & nil confiscatur; vt d. c. & si necesse. Aut fuit; & tunc aut scienter & gl. dicunt quod applicatur fisco, quoquo modo inhibeatur matrimoniū, etiamsi alter esset seruus: vt no. in d. aut. de incest. nup. §. j. c. de condi. ob causam. l. j. & d. l. fi. Ego credo, quod vbi matrimonium inhibetur ratione ætatis; quod tunc nil confiscatur. Et idem si ratione conditionis: & maximè de iure canonico, secundum quod tenet matrimonium: cum seruo: vt dixi ŝ. in prin. & cum impubere cognoscibili: vt ŝ. §. j. & sic intelligē. ff. de condi. ob causam. l. quod seruus. In alijs autem casibus adhæreo gloss. quo ad hoc, vt locus sit [l. quæ contra. C. de incest. nup. & pœnis ibi] positis. Sed quo
b ad hoc, vt locum habeat pœna[b] quæ est. c. de incest. nup. authincestas. non adhæreo: quia non credo, quod habeat locum: nisi sint incestæ, vel nefariæ ratione generis, vel naturæ, & hoc tenet Iac. in d. auth. Aut ignoranter. & tunc aut ignorantia iuris & tunc gl. variant, faciendo differentiam inter virū & mulierem: vt no. d. l. fi. de condi. sine causa in d. auth. de incest. nup. Verius tamen videtur, quod mulier non excusetur, cum non reperiatur hoc casu excusari; & non possit error acerrimus allegari, qui esset necessarius: vt C. de incest. nup. l. qui contra. Nec ob. ff. de adul. l. si adulterium cum incestu. §. j. quia loquitur quo ad pœnam corporalem. Aut ignorantia facti: & tunc dic, vt l. qui contra. in text. & gl. An autem possint adinuicem donare: dic, vt d. l. qui contra. ff. de leg. l. fin. de
3 do. inter virum & vxo. l. cum hic status. §. fi. † Sed quid° de
c fructibus? gl. dicit quod vir non lucratur eos: vt no. ff. so. ma. sed si ante. Et idem videtur tenere Spe. in tit. de do. inter vi. & vxo. §. formatis. glo. videtur velle extra. de dona. inter vi. & vxo. c. j. quod vir lucratur, quandiu durat matrimonium. Dic quod aut matrimonium tenuit, sed dissoluitur ex aliquo accidēti: & tunc lucratur. ff. so. ma. l. dotis fructus. Atnullo tempore tenuit: & tunc si vir fuit bonæ fidei possessor, & illa malæfidei: lucratur. ff. so. ma. l. insulam. §. fructus. quod fal. tu. authore. l. pe. Si vterque bonæfidei, vel malæfidei, non lucratur. vt l. sed si ante. ff. solu. ma. Sed an pœnæ legis locum habeant in gradibus non prohibitis de iure tantum ciuili: de iure canoni. non videtur: non enim lex coercuit, quod non no
4 uit. & de hoc scripsi in auth. incestas. Et no. † quod contrahentes incestas nup. sunt infames: & etiam probantes, seu defendentes, seu patrocinium præstantes°. ij. q. ij. cōsanguineorū. & ipso iure excommunicati. extra. de spon. c. j. in cle. quod verū est in illis sex casibus, qui ibi cōtinētur; secus in alijs, vt ibi no.

a ADNOTATIO. ¶ Si aduersus. Not. hic Are. quod actus factus contra legem, non solum non fortitur effectum de iure. sed nec etiam quo ad nomen. Facit quod habetur in l. non dubium. C. de leg.
b ¶ Habeat pœna. Tractat hic Christofor. an bastardi dicantur etiam de familia.
c ¶ Sed quid. Hanc distinctionē, recitando eam, vt hic. sed dicit subsequenter, quod Bar. Ange. Rapha. & Imo. dicunt in illa. l. si ante. quod vir lucratur, si fœmina erat maior: secus si minor: quia non posset expresse dare in dotem, & per consequens perdere fructus: vt l. siue generali. ff. de iure dotium. sine decreto: vt. l. lex quæ tutores. C. de administ. tut. multominus tacitè. l. qui ad certum. ff. loca.

1 ☞ Legitimandi modus multiplex. 6. 7.
2 Curiæ qui addicatur quis.
3 Legitimati qui quandoque succedant.
4 Matrimonio legitimari; quique accipiendum. 5.
8 Legitimant papa, & imperator.
9 Papa quatenus legitimet.

ALIQVANDO. Iuxta hos nota, quod multi sunt
1 modi legitimādi. & iste tex. ponit † hic duos videlicet oblationem curiæ, & subsequens matrimonium. Et ideo Iustinianus circa hæc dū quærit. quid sit hæc curia, Dic secundum
2 doc. si offeratur † seruitio Imperatoris, vel præsidi prouinciæ, vel in quocūque officio reipub. seruiat in curia [iustitiæ, vel in curia] patriæ suæ, vel in Romana veteri, vel noua: vel vbicumque seruit in metropolitana. Et idem intellige de filia, si nubat tali curiali. & hæc satis patent c. de natu. libe. l. iij. Oportet tamen, quod talis oblatio procedat de voluntate eorum: vt patet in auth. quib. mo. na. effi. sui §. generaliter. Compelluntur tamen in casu, quando opes paternas possident; vt. d. l. iij. §. hæc fine. Sed an legitimati succedant
3 † patri? Dic, quod sic ex testamento & abintestato: ita tamē, vt non plus habeant, quàm verè legitimi: vt in d. auth. quib. mo. na. effi. sui. & quoniā col. vij. non tamē succedūt cognatis: nec sibi inuicem: vt. e. ti. §. filium. Sed si ipsi seipsos offerent, legitimarentur: nisi superstī legitima proles: vt. e. titu. §. primus itaque modus. Et præmissa procedunt, si tales filij fuerunt ex libera susceptī: secus, si ex ancilla: quia illi non legitimantur per oblationem, si legitimi supersint: vt. e. tit. §. si quis
4 igitur fuerit. & §. iste modus. † Circa secundum quomodo legitimantur per subsequens matrimoniū sciendū est, quod de iure ciuili multa requirebantur; videlicet quod essent susceptī ex libera cōcubina: vt hic secus, si ex ancilla; vt in auth. de trien. & se. §. fi. & not. in d. authen. quib. mo. na. effi. sui. §. si quis. Item, quod post fierēt dotalia instrumēta; vt hic patet. Hodie verò de iure cano. sublatæ sunt huiusmodi differētiæ: extra. qui filij sint legiti. c. tanta. Hoc tamen verum de natis ex concubina, cum qua poterat esse licitum matrimoniū: secus de alijs: vt d. c. & hoc cum dicit, minime legibus interdictū. Et ideo nati ex adulterio, vel alias nefario coitu, nō legi
5 timantur per matrimoniū subsequēs. Et hoc † intellige in matrimonio, phibito iure cano. cui stādū est hoc [casu] vt not. ŝ. e. in prin. tit. q a si esset inter dictū lege &, nō iure cano. legitimāretur p matrimoniū, qđ etiā retrotrahitur extra. qui fil. sint legi. c. quod nobis. dixi. ŝ. §. sunt & aliæ. Caue tn: quia Host. dicit, q geniti & nati ex clādestino matrimonio, nō legitimā tur; licet post approbet matrimoniū: vt no. in sum. qui fi. sint legi. §. ij. [Quod verū est, si post matrimoniū ex aliqua causa reprobetur, vt no. Bar. in d. c. quod nobis.] Sed quid, si fuerit cōceptus ex damnato coitu: forte tpe matrimonij alterius parētū; natus tn tpe quo erāt soluti? Verbi gratia generasti ab vxore Titij filiū tēpore, quo eras, Titij vxor: deinde nascitur mortuo Titio: pōt dici, q sit legitimus, si tu & vxor Titij nupseritis tpe caiuitatis: vt legitimāt, si post nupseritis: vt in d. c. tāta. & c. q nobis. & ibi no. Host. & pro hoc facit. ŝ. de in
6 ge. §. sufficit. Itē † est alius tertius modus legitimādi, si pater
a Principi preces[a] super hoc offerat: si legitima proles deficiat, & nō possit nubere cōcubinæ: vel qa defuncta: vel occultet, vel venire, phibeat, vel alias impediat cōtrahere à sacerdote dum tn preces Princeps admiserit, vel si pater istos velle succedere dixerit: & filij testm ostēdāt, & supplicēt: vt in aut.
7 qui. mo. na. effi. le. §. si vero solūmodo. & §. illud co. vi. Itē † est alius quart°: si pater in testō manu, ppria scripto, cū subscriptione triū testiū, vel sub gestis monumētorū, dixit hos suos filios hęredes nec adiecerit naturales. et si plures sint filij. et vni testimoniū adiecerit, prodest alijs ex eadē matre natis. in auc. quib. mo. na. effi. l. §. si vero solūmodo. col. vi. vt li. matri. & auiæ. §. ad hoc. col. viij. Et hæc omnia, pcedūt quādo hi sunt ex vera cōcubina, quę aūt sit vera cōcubina, dic vt ff. de concub. per totū. ti. Itē alius quintus, si impetratur à principe directè. nō seruata solēnitate, quæ est in tertio membro. Sed hoc cōcedi nō debet extātib° alijs legitimis; vel vbi pñt per matrimoniū legitimari: vt in aut. qui. mo. na. effi. le. §. si vero solummo
8 do. [Et intellige j. de seruili cognat. † Sed cōsueuit quęri qs possit legitimare? & nō est dubiū, q Papa possit: vt patet extra. qui fi. sint le. c. per venerabilē. Et imperator, vt patet c. de na. lib. l. j. & in d. auth. qui. mo. na. effi. le. & quib. mo. ef. sui. per totū. Reges aūt nō pñt: vt no. In. extra de sen. & re iudi. ca. cū te. Quod intellige de regibus, q superiores habēt. In alijs videtur idē q in imperatore: iuxta illa, quæ scripsi C. de sum. trī. l. j. Sed cūm Papa possit indistinctè, saltē quo ad regimē: vt
9 dixi. d. l. j. † quæritur, an legitimatus per Papā cēseatur esse legitimatus quo ad bona tēporalia? In hoc fuerunt doc. varij. In. dicit, q nō: nisi in terris, in quibus Papa iurisdictionē obtinet tēporalē: vt not. in c. cū te. & in c. per venerabilē. Hostiē. tenet, q solus Papa legitimat etiā quo ad hæreditates: Imperator non legitimat; potest tamen facere, vt quis admittatur tanquam legitimus ad hæreditatem, dignitates & honores tēporales: vt plene scribit in summa. qui fi. sint legi. §. qualiter. Salua reuerentia. opinio In. videtur probabilior de iure.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Absurdum enim est, quod imperator non possit legitimare: & contra omnes illos titu. in auth. quibus mo. natu. effi. legit. per totum. & §. si verò solummodo. ff. de nata. restit. l. quæris. C. de nuptijs l. imperialis. §. itaque. Hæc autem procedunt in illis, qui sunt ex damnato coitu: quia in illis non videtur posse dispensari, saltem in gradibus diuina lege prohibitis cū lex inferiores &c. vt dixi ſ. de iur. natu. §. sed naturalia. Sed Host. Ioan. Fabri super institu. dicit, quod quamuis Papa tales legitimare non possit: tamen potest facere, vt admittātur ad successiones & dignitates: vt d. §. ver. nunquid ergo. & sic intelli ge extra. de transac. c. fi. In gl. sed nunquid. in fi. de iure cano. contra, extra. qui fil. sint legi. c. tanta. & not. Hosti. in sum. qui fi. sint legi. §. qualiter ver. verè autem. In gl. vt not. C. de nat. lib. l. fi. dixi. C. de natu. li. auth. licet. & iunge. j. ad senatusc on. Orfici. §. pe.

a ADNOTATIO. ¶ Principi preces. An autem valeat legitimatio non exprimens speciē illegitimitatis. vide per do. Fel. in c. postulati. in iij. col. ver. seruit etiā. de rescri. item, an statutū loquens de legitimis intelligatur de legitimatis: vide do. Are. hicī pe. colſi. post me. in ver. quero an ſtāte.

De adoptionibus *Rubrica.*

1 ☞ *Legitimat iudex.*
2 *Naturalium genera.*

NON SOLVM. In glos. ſubaudi. in fin. Item dic plures alios modos legitimandi. ſ. tit. j. §. fi. dic vt ibi. Item fit alio modo per iudicis
1 † pronuntiationem. ff. de lib. agno. l. j. §. fi. ff. de exce. rei iud. l. j. Et not. quod in naturalibus
2 reperitur distinctio. Quidā † enim sunt naturales: vt nati ex ſoluto & ſoluta. Alij manseres, nati ex ſcorto. Alij ſpurij, vt ex profeſſo & profeſſa. Alij verò nati ex adulterio. dic plenè extra. de renun. c. nisi, cum pridem. §. personæ.

1 ☞ *Nepos qui filius fiat, & dicatur.*
2 *Papæ, vacante imperio, quæ liceant.*

ADOPTIO. In glo. est autem. in fi. ſed hæc diffini
a tio[a] non videtur bona: quia loquitur de filio tantum, non de
1 nepotibus: & † tamen constat, quod nepos efficitur per adoptionem j. eo. filius. §. licet. Sed potes dicere, quod appellatione filiorum, contineantur nepotes. ff. de verb. ſigni. l. liberorū. §. ſed & papyrius. de leg. iij. l. vxorē. §. pater naturalis. largè ſumendo vocabulum. Sed proprie & ſtricte non ff. de teſt. tu. l. qui filiabus. Quod nepotes efficiantur filij per adoptionem patet j. qui da. tu. poſ. §. fi. Si velis potes ſuſtinere diſtinctionem Inno. dummodo illa verba, ad ſolatium, non ſint apposita: vt ſit de ſubſtantia, ſed vt cauſa impulſiua. In gloſſ. hoc eſt verum, vel ante ipſum, in fi. ſic, Papatu vacante cœtus cardinalium nullam habet iuriſditionem, niſi in caſibus vt extra. de elect. c. vbi periculum. lib. vj. de elect. c. ij. in cle. Ho-
2 die autem videtur, quod Papa † poſsit vacante imperio, quicquid Imperator poſſet, cum teneatur ab eo. extra. de ſen. & reiudi. c. paſtoralis. §. vt igitur. in cle. extra. de foro compe. c. licet ex ſuſcepto. Et ideò videtur, quod à Papa poſsit impetrari, quod arrogare liceat, ſaltem in terrā imperij, per prædicta: & multo fortius in patrimonio eccleſiæ.

a ADNOT. ¶ Diffinitio. Vide Ang. hic diffinientem, quid ſit adoptio.

1 *Imperium à quibus delegabile.*
2 *Imperium quo iure competat.*
3 *Arrogatio cur adoptione ſolemnior.*

1 IMPERIO. † Nunquid imperium poſsit delegari? Satis poteſt dici, quod ſic, ſi ad hoc delegetur à Principe: quia etiam merum imperium Princeps committere poteſt. C. ſi contra ius, vel vti. pu. & ſic non cognitio. Idem ſi ab ordinario advniuerſitatem cauſarum. ff. de offi. procon. l. ſolent. de iuriſdi. om. iud. l. ſolet. in auth. de col. §. aliquando. Sed ſi hoc committatur ſpecialiter, poſſet dubitari per l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. & de re iud. l. omnia. vnde in adoptione requiritur authoritas iudicis, quæ videtur idē, quod decretum: vt no. ff. de offi. aſſeſ. l. j. ſuper verbo decreti. & facit c. eo. l. j. & ibi, cum dicit, apud quem plena legis actio

2 † Item contrarium facit: quia videtur competere iure magiſtratus: vt hic cum not. & ſic non poteſt committi. ff. de offi. eius cui mā. eſt iur. l. j. & hoc videtur verius: quia in adoptione non eſt opus decreto: ſed ſufficit apud acta p̄fiteri. C. e. l. fi. & ſic nō ob. prima cōtraria. Itē nec ob C. e. l. j. q̄a apud delegatū eſt plena legis actio, quo ad hoc. Iac. de Arena qui nihil in præcedēti tit. dixerat: reſumit hic lecturā, & quærit, quare maior ſolennitas requiritur in arrogatione, quā in adoptione. & reſpondet. quia in arrogato maius eſt periculum: qui arrogatus bona habet, quàm in adoptato, qui nulla habet: cum ſit in
3 poteſtate patris. Vel potes dicere, † quod maius eſt perſonā liberam alterius poteſtati ſubijci, quàm de poteſtate in poteſtatem transferri. C. ne licere ha. Metro. l. j. Et tamen in monachis contrarium videmus: quia facilius de nouo monachus efficitur, quàm de monaſterio in monaſterium transferatur. iuxta illa, quæ notantur per Inno. extra. de renun. c. quod in dubijs. & c. poſt transla. & per Archi. extra. de elect. ſi religioſus. libr. vj.

SED HODIE. In gloſſ. ſed ſi ego in fi. Idem not. in l. cum in adoptiuis C. de adoptio. & eſt notabile.

1 ☞ *A doptione quæ ſubſtitutiones euaneſcant an non.*
2 *Pupil. ſubſtitutio quando conualeſcat.*
3 *Stipulatio in arrog. locus.*
4 *Arrogato ſuccedunt liberi. 5.*

a CVM AVTEM.[a] In gloſſ. ideſt vt cautionem. Habeas hic cum fideiuſſore: non autem habeas ſine ſicut alij qui habuerunt, quos Iac. reprehendit, vt patet. c. eo. l. ij. ff. eo. nec ei. §. fi. cum l. ſe. In gloſſ. vel iure ſucceſsionis. ibi, cum alleg. j. de pup. ſub. §. j. quid ergo ſi eſſet facta ſubſtitutio fidei commiſſaria maiori, puta ſi ſine liberis deceſſerit: quod poſſibile eſt. & plenè videbis. j. de vulg. & pu. ſub. Vel forte legata ab eo relicta, vel libertates, cui non ſubuenitur per hanc ſtipulationem. Dicas, quod hæc conſtitutio diui Pij non repudiauit: niſi in directa ſubſtitutione pupillari: & in caſu, in
1 quo impubes moritur in arrogatione. ff. e. hæc autem: quia alias non eſſet periculū, nam per † dationem ſubſtitutio pupillaris euaneſcit, quaſi ſit teſtamentum ipſius pupilli. ff. de vul. l. patris. Et quod euaneſcat, eſt expreſſum. ff. eo. l. nec ei. §. j. Et ideo ſubueniēdum fuit, ne facto tertij p̄iudicetur, ſed ſecus in quibuſuis alijs ſubſtitutionibus à patre factis: quia illę nō euaneſcunt: cum competant ex teſtamēto patris, quod non euaneſcit per arrogationem filij: imò petuntur à patre arrogante, tanquam debitum arrogāti. ff. de pecu. l. in arrogatorem. C. de bo. aut. iud. poſ. l. j. Vnde ſolum ſubueniēdum fuit tabulis pupillarib⁹ & legatis in eis, & venturis ab inteſtato impubere decedente. Sed quid ſi pater arrogator p̄emoriatur, & poſt pupillus in pupillari ætate: tunc ceſſat ratio huius §. quia pater non occupat iure peculij: & tamen pupillares tabulæ euaneſcunt. † Sed dic quod, conualeſcunt, ſecun-
2 dum doct. j. quib. mo. teſta. infir. §. non tamen. ff. de leg. iij. l. j. §. j. Nec ob. ff. de bo. poſ. ſecundum tab. l. qui ex liberis. §. plane. quia loquitur in illis, qui nouam voluntatē, & conſenſum habere poſſunt, quod non eſt in pupillo ſecundum eum. Itē in ea. gloſſ. cum alleg. Supponit ergo, quod agitur ex ſtipulatu, quę naſcitur ex ficta ſtipulatione. Sed Ia. dicit quod hoc caſu agitur vtili ex teſtamento, quod fingitur non fuiſſe irritum per prouiſionem huius legis. vt ff. eo. l. his verbis. in fi. Et idem ſequitur Pe. de bel. per. Sed quęritur, quis aget ex huiuſmodi ſtipulatione? Ia. dicit Roſ. dixiſſe. quod filius arrogatus, ſi emancipatur pro reſtitutione bonorum ſuorum, Sed in
3 hoc non eſt inſiſtendum: quia certum eſt, quod hæc † ſtipulatio ſolum obtinet, vbi arrogatus impubes moritur. vt ſ. dixi. ita ei non prodeſt: ſed alijs, qui ius poterant habere ex ipſius morte: vt patet per prędicta. & in l. ſi arrogator. In fi. eiuſdē glo.

gl. & ipſos exheredaſſe. Quid ergo, ſi paterfa. dedit ſe in arrogationem, qui liberos habebat, quos non poterat exhæredare, quin competeret eis querela: vel habuit patrem & matrē, quos exhæredare non potuit. c. de inoff. teſt. l. cum filium. ff.
4 de inof. teſt. l. pater. † & ei ſuccedunt etiam ſi in arrogatione moriatur: vt j. de acqui. per arro. §. mortuo. Videtur, ꝙ his debeat ſubueniri per ſatiſdationem, per rationē, que hic redditur in gloſſ. Non enim facere potuit arrogatus: quin eis debitam portionem relinqueret: vt eſt dictum. & tamen nō ſubuenitur: cum hæc cautio non ſubueniat: niſi quando impubes arrogatus in pupillari ætate moriē: vt dixi ſ. e. §. Sed forte conditor legum nō aduertit hos caſus: vel nō curauit: quia paterfa. potuiſſet vendicaſſe bona ſua: & ita non erat firma ſpes proximis hæredibus ſicut in caſu quo impubes moritur. Quomodo ergo his prouidebitur? Videtur dicendum ſicut in illo, qui monaſterium intrauit. C. de ſacroſan. eccleſi.
5 auth. ſi qua. Verius † tamen eſt hoc caſu, quod ſi moriatur patre arrogante viuente: quod tales perſonę ſuccedant inſolidum in bonis aduentitijs, per §. mortuo. & ibi vide plenè. In cognatis & agnatis vlterioribus, exceptis fratribus, ſaluo ꝙ hic ſcribitur, in gl. videlicet: quod pater occupat iure peculij. Et caue, quod quamuis non reperiatur ſcriptum, æquum tamen eſſet dicere, quod huiuſmodi perſonæ quibus per ſatiſdationem ſuccurritur, vocarentur, & quod fieret inuentarium de bonis. ar. C. ſi vt ſe ab hęre. ab. auth. ſi omnes. C. de iure deli be. ſcimus. j. eo. §. licet autem.

a ADNOTATIO. ¶ Cum autem. Vide hic Angel. Are.

1 ☞ *Quarta arrogati an aucta.*
2 *§. cum autem cur factus.*
3 *Quartæ arrogati actio &c.*
5 *Quarta quanta.*
6 *Alienata qui reuocanda.*

ITEM NON ALITER. Gloſſ. veluti, in fin. eſt vera. vnde ex eiſdem cauſis poteſt quis emācipari, quibus exhæredari, ſecundum Iac. In glo. quid ergo. in fi. hanc tenet vbique glo. & hanc approbat in auth. de hære. & fal. §. primū quidem. Et hanc tenent docto. qui etiam dicunt vltrà, quod huiuſmodi quarta, non eſt hodie amplianda, per auth. de triē.
1 & ſe. §. hoc obſeruandum. Per. tamē de Bel. perti. tenetꝙ † ſit aucta, quia cum illa auth. intendat ſubuenire aduerſus querelā inofficioſi. teſta. & is poteſt querelare, ſicut naturalis legitimus: videtur quod ſit aucta. & alleg. ff. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui in iuriarum. Prima videtur verior: quia hæc non conditionatur ſecundum quartam debitam naturalibus & legitimis: vt dicam j. proxi. §. in gl. & repete ibi, cum alleg. ff. fa. erc. l. ſi filia. §. j. Iac. hoc improbat dicendo, quod ſtatim totū reſtituit: quia
2 §. ille, cum autem. factus fuit † in fauorem filiorum; & ita nō debet in lęſionē retorqueri. Cōſtat autem, quod retorquetur in læſionem: quia hoc iure ſtatim pleanē reſtituit: vt hic & ſic ille §. qui factus eſt ad ampliandum, non debet reſtringere ſecundū eū, per l. quod fauore. C. de leg. Prætereà iſte §. loquit in naturali filio. Pręterea per §. illū, nō retinet totū vsūfr. ſed dimidiā. Vnde verius eſt, ꝙ ſtatī totū reſtituat, ſi cū cauſa ipſum emācipet. d. l. fi. ſi quid in frau. pa. Et caue: ga bona reſtituit ſtatī cū emancipat: ſed quartā poſt mortē ſuā: quāuis Ro. cōtradixerit ſecundū Iac. qui etiā in alio male dixit, ſecū-
3 dum eum: dicendo, quod ſi impubes moriatur in vita patris arrogatoris, quod tranſmittit quartam ad hæredem ſuum. ff. de col. bo. l. j. §. ſi impuberi. Sed hoc non eſt verū. & ibi loqui tur cum pater erat mortuus. † Sed quæritur, qua actione agetur ad hanc quartam? & dicit Ia. quod non petitione hęreditatis. cum inſtitutio non faciat eum hæredem. Itē nec actione ex teſtamēto, ſi quarta, que fuit relicta, debita erat. & ita non valuit legatum. ff. de leg. ij. l. ſi debitor. Si non fuit relicta certū eſt quod non competit actio ex teſtamento vnde ſecundum eum dic, quod agitur actione ex teſtamento, ſi fuit relicta ex conſtitutione diui Pij. Et ad formam argumenti reſpōdet, quod hic pater non legat quod debet: quia nō erat obligatus ad quartam: ſed ad eam relinquēdam, ſicut in illo, qui promiſit pecuniam mutuare, qui nō eſt obligatus ad mutuādum: & tamen ſi poſt mutuet, agitur condictione ex mutuo. ff. ſi cer. pe. qui pecuniam. Satis probabiliter loquitur text. cū
4 dicit alio modo. ff. fa. erc. l. ij. §. j. Quare dic † quod ſiue pater moriatur teſtatus ſiue inteſtatus: dū tamen non referatur quę ſtio proprietatis, petitur per iudiciū fami. erci. vt d. §. j. vbi eſt caſus. Si autem referatur quæſtio, & filius arrogatus niſi poſſideat: tunc ſi exhæredatus ſit, recurrat ad querelam inof. teſt. vt l. Papinianus. §. ſi quis impubes. ſed p̄teritus poteſt dicere teſtamētum nullum: vel petet eam, vt debitam ex conſtitutio
5 ne diui Pij. Et dicit † quod habebit quartam bonorum, quæ pater habebat tempore mortis. ff. de bo. li. l. etiam. §. fi. c. de in off. teſt. l. cum quæritur. Et ita ſi ſint plures naturales & legitimi, habebit pluſquā ipſi. & eſt ſimile in auth. de trien. & ſe. §. j.

Quid ergo, ſi alienauit? dic, quod ſi titulo gratuito, filius reuocat. ff. ſi quid in frau. patr. l. fi. Si titulo nō gratuito, videtur idem. per d. l. fi. que dat quaſi Caluiſianam, ſicut creditori, qui reuocat. ff. quæ in frau. cre. l. qui autem. § ſimili modo. Et hoc videtur gloſſ. ſentire. C. ſi quid in frau. pa. l. ij. de hoc C. de inofficioſ. do. ſi vt allegas.

1 ☞ *Pubertas qui accipienda.*

a MINOREM. In gloſſ. j. tot annos.[a] in fi. de quo in vſib. feu. de pac. ten. & iur. fir. c. j. cir. prin. dic plenè vt ibi. Ca-
1 ue tamen vbicunque † fit mentio de pubertate, intelligitur in dubio in maſculo xiiij. anno. in fęmella xij. Et caſus alibi ſunt ſpeciales. vt patet in l. Mela. alle. in gloſſ. & ibi no. ff. de le. iij. cum filio. Et iſte §. facit contra multos exſummis pōtificibus qui carnis affectu & precibus, multos fatuos iuuenes. Epiſcopando, fecerunt patres antiquorum ſapient um: ſed nō eſtimandum: quia dominus in euangelio dixit. Faciam prodigia magna, & ſigna in populo. Hoc autem prodigium eſt & mōſtrum: vt hic patet in litera.

a ADNOT. ¶ Tot annos. Adde Bart. in l. ſi arrogator. ff. de adop. & in l. de inde. §. fi. ff. de libe. exhi. & in l. properandū. §. j. in prin. & ibi remiſſ. l apoſtil. meis. ad Gulielmū. de cu. C. de Iudicijs. Aduerte tamen, quod quo ad ætatē pubertas eſt in maſculo xviij. anno. & in fœmina xiij. Ita no. Bar. Alex. & doc. in l. Mela. ff. de adi. lega.

1 ☞ *Filiorum & agnatorum diſcrimen.*
2 *Citationi quando locus ſit.*
3 *Vaſalli baronis an à comite uocandi.*
4 *Citandi qui ſint.*
5 *Adoptatus quando nullis ſuccedat.*

LICET AVTEM. In glo. quod non eſt. ibi cum alleg. ff. eo. l. cum adoptio. Hæc ratio non videtur bona: quia quando adoptatur loco nepotis non impedit in ſucceſsione filium, qui precedit: vt j. de exhære. li. per totum. ff. e. l. ſi is, cui.
1 Sed eſt ratio: quia lex noluit, quod eo inuito agnaſcatur filius ei, † cui tenetur prouidere, & de bonis ſuis relinquere: vt l. cū in adoptiuis. c. e. Sed cur non vocantur agnati, quibus ſuccedit: vt j. de leg. ſuc. §. per adoptionem. ff. de ſuis & leg. hær. le. poſt. §. hoc autem. Dicas, quod illi non tenētur prouidere adoptato: nec eis ſuccedit inuitis: nec poſſunt eum exhæredare, ſi velint, & inſtituere alium. & ideo tene primam opi. quę ſequitur hic in glo. videlicet, quod inuito filio adoptatur in ne-
2 potem, & ſuccedit vt ſequitur. † Et no. per hæc, quæ hic legūtur, quod vbi id, quod agitur, poteſt preiudicare pluribus irremediabiliter: quod omnes ſunt vocādi: alias nō, vt hic. Et hoc intellige in actib⁹ volūtarijs, vel vbi agitur de aliqua p̄uiſione facienda per officiū iudicis. Secus, ſi via actionis: qui tūc ſufficit vocare illū, cōtra quē agitur. Et ſic intellige hæc iura. & ff. de aqua plu. arc. l. in concedēdo. C. ſi vt ab hære. ſe ab.
a auth. ſi omnes. Et hoc facit ad multas quæſtiones, ſi agitur de
3 iure ſubiectionis inter duos. Verbi grā. [a] Comes † dicit Baronē ſibi ſubiectū: nūquid debent vocari vaſalli Baronis vel prelatus prælatū: an vocabūtur ſubiecti illius, qui petitur in ſubiectum. & determina per precedētia: quia ſi fiat prouiſio ex officio, debēt vocari ſi per viā actionis, non de hoc extra

Universidad de Deusto
Biblioteca

de ma. & obe. c. humilis. dic vt ibi per doc. Sed in casu quo debet vocari, valebit prouisio, si nõ vocẽtur; nõ tamẽ in prẽiudicium absentiũ: vt ibi no. Inn. Sed gl. iuris ciuilis videtur notare cõtrariũ. vt d. auth. si omnes. Dicas, quod nõ valet. Et sic intellige, quod no. ff. de mino. l. etiam. §. fi. Concedo tamẽ, quod
4 † nõ omnes, quorũ in futurum interesse poterit, eò vocandi sunt de necessitate. sed illi, quorũ principaliter, & primo per hunc §. & ff. de ventre inspi. l. j. §. denuntiari. nõ tamen portabit eis prẽiudicium, nisi consenserit. ff. de lega. ij. l. pe. §. fi. & l. cum ita. §. in fideicom. in feud. si vasal. feu. priue. cui defera. c. j. quin possit venire contra: si tamẽ alias non disponant, facit eis præiudiciũ ex consequentia: vt ꝛ. dixi per §. per adoptionem j. de leg. ag. suc. non tamen in iure quẽsito, nõ vocatis inuitis: vt prẽdictis iuribus. Itẽ glo. videtur quod sic. in fin. Hoc verũ, quando datur extraneo in adoptionẽ: secus si auo, vel alicui ascẽdẽti: vt d. l. cũ in adoptiuis. §. si verò pater. Et no. quod
5 potest dari † casus, in quo neuter succedit, nec patri naturali nec adoptiuo: videlicet, si adoptatus ab auo paterno emãcipetur post mortem patris naturalis: vt ibi no. Facit, quod vna ecclesia põt vniri alij absque cõsensu rectoris, qui eã gubernat: nõ tñ faciet ei præiudiciũ: quin eã teneat, quãdiu viuet: & hoc est hodie expressum extrà de rebus eccles. nõ alie. c. ij. in cle.

a ADNOTATIO. ¶ Verbi gratia. Hanc quẽstionem recitat etiam hic do. Are. allegando Ioan. fa. & approbando eius opinionem.

IN PLVRIMIS. In fi. text. hoc verum si filius vul. ff. eo. l. in adoptionibus.

SED ET ILLVD. In gloss. qui omnes: Iac. narrat dominũ suum dicere cõtra, videlicet spadonẽ sic natũ: castratum, cui fuerunt amputata virilia. sed melius est tenere cum gl. vt hic. & ff. de iur. do. si serua. §. j. & tenet rationem glos. pro qua facit. c. qui test. fa. po. l. discretis. Item potest reddi alia ratio: quia spado semel fuit [natus, &] aptus ad generãdũ; alius non [scilicet castratus] argu. ff. de leg. ij. cum filius. §. hæres. ff. de verbo. signi. l. spadonẽ.

1 ☞ *Rescripta Principum: sunt intelligenda secundum ius commune.*

FOEMINAE. In gl. in acie. ibi cũ alleg. l. si suspecta. §. si. sed illæ leges hoc non dicunt, vnde potes plane intelligere, quod fœmina semper cum rescripto possit arrogare, cum
1 non habet liberos. In fin. eius. glo. † Rescripta enim principum sunt intelligẽda secundum ius commune. ff. de vul. ex facto. & hoc satis patet. C. eo. l. mulierem. ibi, cùm dicit: perinde, atque ex te progenitum.

ILLVD. In gl. per principem. habeas in glo. & ideò transit affirmatiuè: non autem habeas, non transit [negatiuè] sicut quidam libri habent.

SIC ETENIM. Glo. recitat hic diuinando quãdã historiam, quam non videtur nosse. Debes scire, quod Octauianus Imperator, qui fuit filius sororis Iulij Cæsaris adoptauit Tyberiũ, qui erat priuignus suus, & gener, & post ei successit in imperio, & per adoptionem Tyberij, habuit germanicum in nepotem, qui prius erat adoptatus per Tyberium. & hæc plene leguntur in chronicis. & huius tempore passus fuit Christus. Et no. per hunc §. q licitum est quẽrere vias indirectas: vt possit ad propositũ peruenire. ff. de le. ij. l. cum pater. §. Titio. in fi. de neg. ge. at qui natura. §. cũ me. Et hoc bonũ, & secũdũ fidẽ licitũ; dũ tamẽ nõ fiat dolose, ad finem nocẽdi alij, sed cõsulendi. Volũtas enim & propositũ distinguunt maleficia. ff. de iniu. l. qui iniuriẽ. de fur. l. vnde. Et facit, p illis qui diuertũt & distorquent contractus, ne sit locus distrahẽdi proximis de genere, vel dominio caueant de conscientia.
Et no. quod in casu quis non potest adoptare, etiã cum principis rescripto. C. de natu. li. l. legẽ. secũdũ Iac. Vel ibi supplicabat sup legitimatiõe, si aũt sup arrogatiõe suplicuisset, & princeps rescripsisset posse fieri. & ita intelligẽ in aut. quib. mod. natu. effi. sui. §. illud.

1 ☞ *Acceptilatio quando pacto non firmetur.*
2 *Reg. si valet, ut ago & e. quando, an non locus sit.*
3 *Testimonium de filio qui accipiendum.*
4 *Nominatione quem filium non præsumi, aut decanum.*

a APVD CATONEM. In fi. gl. j. coram. [a] Dy. dicit, q aut tractatur de actu obligatorio: & tunc si nõ valet, vt agitur: nec aliàs: vt ff. de verb. obli. l. j. §. si quis ita. Aut deliberatorio: & tũc si nõ valet, vt agitur, valeat, vt valere potest. ff. de cõstituta pecu. l. ij. §. cũ qui. Sed hęc solutio videtur tolli ff. de acceptila. l. an inutilis. secundũ communẽ literã. Sed respõde, vt ibi dicit tex. secundũ eum: quia nõ videtur habere consensum: si ergo nõ valet iure pacti consensu deficiente: ergo nul-
1 lo modo. Prætereà † facilius datur exceptio, quã actio; vnde licet valeret acceptilatio iure pacti quo ad exceptionẽ, nõ tamen cõtraheret obligatio iure pacti. & hæc procedũt secundũ eum in cõtractibus; quia in iudiciis habet locũ pars illa, si nõ valet. &c. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. si iurauero.
2 secundũ eum. Sed oppo. † contra primum membrũ. ff. loc. l. insulã. §. in operis. ff. de do. causa mor. l. vbi. de cõditio. & demonst. in testamento. ff. de serui. si tã angusti. de seruit. rustic. prẽdio. l. via. quidã distingũt, an actus peccet in forma: & tũc si nõ valet, vt ago; nec valet, &c. Aut in materia; tũc, aut intrinseca, aut extrinseca. ff. de cõtrah. empt. l. in vẽditionibus. In brocardicis vix potest dari certa regula. Tene tñ opinionẽ Dyn. in cõtractibus obligatoriis. Dicas tamẽ, q fallit in cõtractib⁹ libertatem cõtinẽtibus; vt l. vbi, allegata. & in vltimis volũtatibus. vt l. in testamẽtis. de reg. iur. ff. de re. dub. l. in ambiguo.

Item fallit, vbi cõtractus tenet de se; verũtamẽ aliquid incõpassibile quo ad executionẽ adiicitur; vt l. insulã. §. in operis. & l. si tam angusti. alleg. Et si qui alij casus occurrãt, semp
3 poteris causas fallẽtię reperire. Et facit is §. q si testes deponant † aliquẽ esse filiũ Titij simpliciter: q eorũ testimoniũ valeat quãuis nõ dicãt filiũ naturalẽ & legitimũ; quia de tali intelliguntur depositisse: vt in auẽ. vt li. ma. & auię. §. ad hæc. secundũ Ia. & Pe. in auth. quib. mo. natu. effici. legi. §. si verò solũmodo. col. vj. & scripsi s. de nup. prope finem. Sequitur in tex. licet. Hic quæritur, nũquid saltẽ ex tali noinatione præsumatur filius? Videtur quod non: vt hic. C. de testament. l. nec; professio. de hæredib. institu. l. si pater. de probatio. l. non epistolis. ff. de hæredi. institu. l. nemo. Dicas contrà. Imò, non tale præsumptionem inducit nominatio, quin possit contra probari. ff. de probatio. l. fin. de agnoscen. libe. l. j. §. Iulianus. de inoffi. testa. l. si institutus. §. j. & patet extrà, de prob. ca. pertuas. no. extra de fil. presby. c. Michael. per gl. & doct. qui fil. sint legitimi. c. transmissæ. Et per hoc põt dici, q quãuis papa nominãdo aliquẽ: etiam ex certa scientia, Decanũ, vel canonicũ, non videtur eũ in dignitate approbare, vt extra de sent. excõi. c. si. in cle. & nihilominus fit prẽsumptio pro eodẽ: nisi cõtrariũ probetur per iura prędicta. Itẽ hũc. §. intelligo, quãdo dominus nõ errabat: vt d. l. neque. Sed in dubio præsumo ipsum non errare: vt ibi scripsi. j. qui tut. test. da. poss. §. j.

2 ADNOT. ¶ Coram. No. hic Ang. quod quasi possessio filiationis non facit eum filium, qui non est: vt hic per. l. iubemus. C. de lib. cau. An autem quasi possessio transferat onus probandi in alium, Bar. in l. si prius. & ibi doc. ff. de ope. noui nun. ibi Bald. & Ludo. latè.

Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur. *Rubrica.*

1 ☞ *Dominum ma. mor. non extan. lib. succedere.*
2 *Episcopus, dominum excludit.*
3 *Patria potestas ubi non spectanda.*

VIDEAMVS. In glo. nisi in casu. in fi. do, Ia. & Pe. inducũt hanc glo. ad q. [a] quod † vbi aliquis moritur sine liberis in potestate existẽtibus, dominus terræ habet bona iure manus mortuæ de cõsuetudine terræ. Pone, quòd aliquis moritur relicto filio sacerdote, vel episcopo, qui per dignitatem exiuerat de patria potestate nunquid dominus habebit bona iure manus mortuæ? Ipsi † dicunt quòd nõ quia non videtur exiuisse de patria potestate in suum damnũ, per ea, quæ hic dicuntur, secundũ eos exemplum eorum bonum est in

est in Episcopo: vt c. de episc. & cler. auth. sed episcopalis dignitas. sed in sacerdote non videtur verum, quod liberetur: vt patet. C. de epi. & cle. auth. presbyteros. Et ita tenet Inno. extra.
3 de æta. & qua. indecorum. quamuis glo. ibi contra. † Sed bene verum est, quod quo ad beneficia, non curatur de patria
b potestate. extrà de iudi. c. si annum. [b] lib. vj.

a ADNOT. ¶ Ad quæstionem. Inducit Angel. ad aliam quæstionem, si ille qui impetrat primam vacaturam, interim accepit vxorem & tempore vacaturæ sit mortua: quòd tamen poterit obtinere primam vacaturam. & addit ea, que no. in c. gratia. de reseri. in cle.
b ¶ Si annum. Vbi vide do. Geminia nũ in. §. vl. illius. c. ver. quæro, an filiusta. & Christo. Por. hic.

1 ☞ *Deportant uicegerentes.*
2 *Regu. ubi eadem ratio quando, an non locus sit.*
3 *Restituto alij quæsita reddi.*
4 *Restituto officium rediti.*
5 *Reuocatus quo impetratore potior.*
6 *Banniendi causæ.*
7 *Relegatio meri imperij non est.*
8 *Patre facto religioso filium sui iuris esse.*

CVM AVTEM. † In gloss. hic not. Doct. dicunt [a]
2 quod vicegerentes Papæ vel præf. vrb. possunt deportare, & intelligunt vicegerẽtes, qui in locum defuncti substituti sunt; de quibus C. de eo, qui vi. al. obti. l. j. Tales enim ordinarij reputantur. Et ideo dicunt, quòd si duo sint ordinati in locum episcopi mortui, quilibet potest exercere per se. ff. de offi. procon. l. j. Hic non sunt hæc multum necessaria; nec bene sedẽt. Sequitur in ea. gloss. ibi si autem alius iudex. cum allegat l. si quis. §. eius. glo. alibi videtur tenere, quod valet: sed est in suspẽso quousque princeps deliberet, & insulam assignet: vt no. in l. inter pœnas. §. præsides. ff. de interd. & illam glo. sequitur Di. extra de re iudi. c. cum licet. quia cũ licitum sit ei, animaduertere, & ad insulam immittere: ergo multo fortius deportare. sed hæc videtur verior per l. alleg. Sed bene verum est, quòd potest in insulam relegare: vt l. relegatorum. quamuis
2 glo. videantur dicere contra. ff. de offi. prefecti l. omnia. † In glo. hic not. in fi. illa nõ obst. quia ibi est diuersa ratio, & idẽ ius: nos loquimur quando est eadem ratio. Sed ob. C. de inter di. ma. l. curatorem. de præd. curi. l. fi. Quidam dicunt, quod vbi prohibitio, vel permissio est odiosa, nõ obtinet regula: vt in contrarijs. alias sic. vt hic ff. ad l. aquil. l. illud. Sed his obst. ff. de iniust. ru. testa. l. iij. §. j. Quare tene regulã. Et dic, quod in d. l. non est per omnia eadem ratio. in l. enim fin. ratio est: quia procliuior est quis advendendũ vt habeat pretium, quã ad donandum. Et in l. curatorem. est etiam alia ratio, quia nõ est verisimile, quòd filia trahat ita filium ad volũtatem patris sicut vir vxorem, quæ per omnia obsequitur viro. Et hãc opi. sequitur. Di. extra de re iudi. in argumentum & Ioan. mo. extra de elect. c. vbi maius. lib. vj. Et caue: quia hic prima facie non videtur eadem ratio: quia si filius exeat de patria potestate patre amittente ciuitatem non est mirabile: quia pater ex delicto suo eam amittit; sed quòd pater amittat ex delicto; nõ filij, & sine suo delicto; non videtur eadẽ ratio. Sed dic q eadẽ
b rõ attẽto, quòd vterq; ciuitatẽ & iura ciuitatis ex quibus patria potestas inducit, amittit. In gl. f. alias principali. in fi. Ego credo q hodie possint reges, qui nõ habẽt superiores; [b] sed alij non. Et ita restringo quod not. Inno. extra de sen. & re iudi. c. cum te. & dixi ꝛ. de nup. prope. fin. In glo. f. quantum ad honores. in fi. Hoc approbatur per omnes doc. & vbique; nõ tamen intelligas, quòd verbum restituo, solum hoc faciat argu. in l. si pater fuit restitutus, per hæc verba, in integrum restituo; vt eo. tit. li. j. † Sed quid si fuit alijs ius acquisitũ; ver
3 bi gratia; aliquis qui tenebat res in feudũ, vel ad censum, fuit cõdemnatus ad amissionem corporis & bonorum: & sic bona fuerũt domino applicata: vel fisco, à quo ea tenebat vel de consuetudine vel de iure, iuxta illa, quæ scripsi C. de bo. dan. auẽ. bona damnatorum. Quæro an si princeps in integ. restituat, bona alij acquisita reddantur eidem? videtur quod sic: & per hæc iura contra est: quia Princeps non tollit dominiũ. C. de preci. impe. offe. l. quoties. & l. rescripta. & facit. c. de re
mi. e. semel. de sen. pas. l. fi. ver. ita tñ. ff. de decur. l. ij. ff. de nata.
4 resti. l. fi. Sed quid, si ante habeat † officium, & sit in inte. restitutus? videretur secus: quia Princeps potest tollere & dare officia, sicut vult: nec tertio præiudicat: cum tamẽ sint officialium quo ad proprietatem. Sed satis potest dici contra, saltem in casu, quo deliquerãt in officio. C. de fusc. & arca. si aliquid.

Do. Iac. & Pe. inducunt hunc §. cum glo. sua. ad q. Quidã
5 † cui gratia facta fuerat in aliqua ecclesia sub expectatione præbendæ: & reuocatus per summũ Pontificem, impetrauit restitutionem suæ gratiæ: quæritur: an præferatur alijs, qui impetrauerant inter reuocationem & restitutionem? ipsi videntur dicere, quod sic per hæc iura. ff. de bo. pos. contra ta. l. j. ad fi. Tamen dicunt, quod dominus eorũ dicebat, quod posset dici contra, & quod bene respõdisset ad hoc; & ita trãseũt. Tu verò dic, quod restitutus non præferatur, per ea, quæ dixit. & est casus extra de resc. c. quãuis. li. vj. In gl. no. hic differentiam. ibi cum alleg. ff. de bo. dam. l. j. De his bannitis habemus parum in iure nisi in iuribus nouis: vt c. de sac. san. ec. auth. itẽ nulla. C. de hære. aut. gazaros. in vsi. feu. hic fi. lex.
6 in prin. Et debes † scire quod interdum nonnulli banniuntur propter contumaciam: quia non veniunt vocati per bannum, & de his non est quæstio, quia non assimilantur deportato: quia nulla sententia fertur contra tales: sed solum bona annotantur iuxta materiam de requi. re. Sed sunt quidã qui banniuntur per sententias. & bannum eis pro pœna imponitur & de his poterat esse quęstio: quamuis gl. probabiliter loquantur: tamen doct. dicunt, quod non assimilantur deportato: cum nulla eis insula assignetur: & quia omnes banniũtur de consuetudine: & tamen non deportantur: vt apparet ff. de leg. iij. l. j. §. à præfatis & ita consueuerunt notare C. de hær. in sti. l. j. Spe. tamen approbat opi. glo. de fi. instru. §. cõpen. ver.
7 quid de bannitis. † Item in fi. e. glo. doct. dicunt quod imo: non tamen per rationem glo. quia relegatio non est de mero imperio: cum non contineat mortẽ: nec membri abscisionẽ: sed quia specialiter committitur prędicti. ff. de inter. & releg. l. relegatorũ. Et ideo credo, q minores iustitiarij qui nõ habẽt altam iustitiam possint bannire, vel relegare: & ita seruatur
8 de facto. Sed † quæritur an si pater ingrediatur religionẽ, si lius liberetur à patria potestate, vel ecõtra, si filius intret: videtur, quod sic: cum amittat ciuitatem & mundum: & intret in alterius potestatem: videlicet Abbatis, vel superioris. xviij. q. ij. Abbatem. ff. de adul. l. sic euenier. Hæc quæstio tangitur in Spe. de sta. mo. versic. xij. & ibi recitantur diuersæ opi. Finaliter tamen plus placet, quod retineatur patria potestas, cũ nõ reperiantur inter modos eam soluentes. Satis tamen potest dici, quod professus nõ possit prouidere de tutore, nec substituere. & ita intellige quod ipse plenius no. in eo. ti. ver. liiij. & lv. & de tuto. §. finautem. ver. sed quæritur. quia testari nõ potest: vt in auth. ingressi. C. de sac. sanc. eccle. & de hoc scripsi in authẽ. si qua mulier. eo. titu.

a ADNOTATIO ¶ Doc. dicũt. Latius hic per Aret. in ver. in gl. in verbo, deportatum.
b ¶ Habent superiores. Querit hic Ang. an ciuitates non recognoscentes superiorẽ possint ea, quæ sunt reseruata principi; veluti indulgere & restituere deportatum, & similia? vide eum hic pulchrè loquentem.

1 ☞ *Hostes qui.*
2 *Capti ab hostibus cur serui.*

SI AB HOSTIBVS. In gloss. hostes sunt in fin.
1 ego credo, quod hodie † etiam sint hostes quibus bellum licite indicitur per quoscunque, qui licite indicere possunt. & vide ple. ꝛ. de iure na. §. ius autem. In gloss. hæc colliguntur ff. ad Mace. l. j. §. j. ff. de sti. ser. l. si seruus communis. §. penul. verum est tamen quod tex. dicit. quod nõ est plene liberatus. ff. de suis & legitimis hære. l. in suis. §. j. doc. Iac. & Pe. miran tur, quomodo lex introduxit quod nostri capti per hostes, essent serui, quia hoc est contra nos & nostros. Sed finaliter dicũt quod hoc fuit ex quadam necessitate: quia † si nõ essent
2 serui, sequeretur quod haberent bona, & bona illa hostium essent. Sed propter hoc non sequitur, quod essent sua: ex quo

Universidad de Deusto Biblioteca

de facto non tenerent. Vnde potes dicere, quòd sit vtile
etiam ipsis captiuis, quod sint serui: ne fortè inimici faciãt eos
contrahere: vel alias testari prout vellẽt: vel alias forte sine vi,
fauore inimicorum hoc facerent.

2 ☞ Patrem matri præferre: concurrere uerius est. 2
3 Matri præteritæ remedium.

1 PRAETEREA. † In fi. magnæ gl. quærunt docto.
a nunquid finis huius §. sit hodiè correctus, ª per auth. de hære.
ab intest. §. consequens. viij. col. Imò mater concurrit cum pa
tre. Dicunt doc. quod Azo dicit, quod sic. Hug. dicit contra.
Caue: quia doc. non multum bene recitant opi. doct. quibus
Azo. & Hugo. mouentur: vnde melius recitantur in glo. ff. si
quis à pa. fue. ma. l. j. circa princ. in gl. quia eadem. vbi tangi=
tur ratio, quæ mouebat Azo. quę hic recitatur secundum il=
la scripta. Dic opi. Hu. veriorem: quia ratio illa, quę ibi reddi
tur nõ est penit⁹ correcta: imò remanet in aduentitijs quo ad
vsumfructum. In profectitijs in toto: quia in illis nil corrigit
l. cum oportet. C. de bo. quæ li. Sed de eo, quod doc. subintrãt,
de quo Azo & Hu. non se intromiserunt: an hodie mater ad
mittatur cum patre, per §. consequens in auth. de trien. & se=
mis. col. ix. quæramus profundius: & certum est, quòd de iu=
re antiquo pater excludebat matrem. C. ad Terty. l. ij. j. eo. §.
pręferuntur. Et ideo dicunt doct. hic, de iure authenticorum
in casu presenti: & quando tractatur de successione ex testa=
mento sicut hic, & §. consequẽs. loquit̃ in successione intesta
ti: vt consueuit notari C. de li. pręte. auth. ex causa. & ita ratio
§. stat. nec mutatur in aliquo, secundum eos. Salua tantorum
doct. reuerentia: imò parificantur pater & mater, quando fi=
lius fecit testamentum in authen. vt cum. de ap. cog. §. & hæc
2 quidem. Vnde dic† quòd ambo simul veniunt non extanti=
bus liberis, per d. §. diuersis tamen iuribus, quia si mater pre=
teriretur, vel exhæredaretur, datur ei querela. c. de inoff. test.
l. cum filiũ: patri verò exhæredato datur querela. ff. de inoffi.
test. l. pater. si pręteręatur potest dicere nullũ. per di. §. & hæc
3 quidem. Vel potest dici, quod hodie mater præterita † posit
dicere nullum, per di. §. qui vtrũque parificat. Nec hodie ob=
tinet, quod hic dicitur; nec dictus titu. Vel posset dici, quòd
ille titu. obtinet, si pater præteriretur cum causa; primum ta=
mẽ magis placet. De hoc scripsi C. de lib. præte. auth. nõ licet.

a ADNOT. ¶ Correctus. Vide hanc quęstionem latius hic tractatã per
do. Are. in ij. col. post me. in vers. Quærunt hic Iac. Pet. & Io. fal. & vide hic
Areti. an pater posit emancipare filium ad vnũ actum tantum. in iij. colũ.
in ver. quęro an pater.

ADMONENDI. In ver. sed & si pater. in gl. not.
a patientiam. in fi. Ia. dicit, quod hæc est regula, ª quod qui ta=
cet, consentit. Contraria specialia sunt, vel propter coniũctio
nem personarũ: vt hic ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si seruus.
Vel quia interuenit aliquid ex quo cõsensus potest pręsumi:
quia re sua vendita recipit pretium. vt ff. de euict. l. quidam.
ex parte gl. videtur inferre à contrario sensu, quòd qui tacet,
consentit, & contraria sunt casus speciales: vt no. in l. caius de
pign. acti. Di. extra de re. iur. c. is, qui tacet. distinguit. quia
aut tractatur de aliquo obligando: & taciturnitas non opera
tur consensum. ff. de procu. l. filiusfa. §. inuitus. Fallit propter
fauorem publicum. ff. ad muni. l. ij. de decu. l. honores. §. si. Itẽ
fauore pupilli. ff. de fideiuss. tu. l. iiij. §. fin. Aut de exceptione
quærenda, vel pręiudicio generando: tũc dic, quod qui tacet,
non consentit, nec dissentit: imo tacere est medium inter con
sensum & dissensum: vt patet ff. de tribu. l. j. §. scientiã. Alias
autem trahitur ad alterum extremorum cõsensus, vel dissen
sus. In quo dic, quod aut contradicendo poterat impedire: &
tunc trahitur ad consensum. ff. de pig. l. fideiussor. §. pater. de
aqua plu. ar. l. Labeo. Aut non, tunc non assimilatur contradi
ctioni. ff. de pig. ac. l. Cai⁹. de lega. ij. l. Titia. §. Luci⁹. extrà de
re iudi. in Spe. Abbate sanè. li. vj. Sed op. contra primum mẽ=
brum. C. de fideius. l. j. ff. de vsuris cum de in rẽ verso. Sed dic,
quod regula intelligitur de nuda taciturnitate, non de admi=
niculata aliquo extrinseco, quæ faciat pręsumi consensum. In
legibus autem contrarijs, est adminiculum pręstationum, &
temporis transcursus: ex quibus pręsumitur consensus. Item
oppo. ff. si serui. ven. l. si à te. vbi operatur obligationem & a=
ctionem. Sed dic, quod regulariter non obtinet, nisi quis cõ=
pelli posset ad consentiendũ. c. de acqui. poss. l. minus. Item
non obtinet in actu concupiscibili: quia tunc videtur consen
tire: secus in oneroso. vt not. Inno. extrà de elect. c. in Genesi.
extrà de despon. impu. c. j. §. porrò. li. vj. Item regula non obti
net, quando agitur de obligando, vbi tacet in fraudem. C. ad
vel. l. si fine. C. si res ali. pig. da. l. ij. Illud no. ꝙ in casibus, quib⁹
opus est expresso consensu, patientia nil operatur. ff. de auth.
tu. l. ij. Doct. inducunt hunc §. ad quæ. Quidam maritauit
vnam de duabus suis filiabus de bonis proprijs, pòst marita=
uit aliam de bonis matris: præsente & non contradicente pri
ma maritata: nunquid pręiudicetur ei, vt nõ posit petere par
tem in bonis maternis datis in dotem? videtur quod sic, pro=
pter coniunctionẽ personarum. & in l. si seruus. s. alleg. ipsi di
stinguunt an esset emancipata, & tunc pręiudicet: alias non,
in aut. de nu. §. si verò expectet. Item facit, quòd si alter de fra
tribus indiuisis maritet filiam suam de bonis communibus
sciente & nõ contradicente altera, quòd sciens & non contra
dicens præiudicet sibi, per di. l. si seruus.

a ADNOT. ¶ Regula. Vide Bald. in l. si sine voluntate & hic C. ad sena=
tuscon. Vel. Feli. c. cum M. ferra. vers. quarta conclusio. extra de constitu.

ILLVD. In glo. secus. in fine. & est ratio, fauor liber=
tatis, vt ibi scripsi.

ET QVIDEM. In gl. hic no. etiã ex vna de causis
prædictis: quia delictũ suum nõ esset sibi causa pœnę, imò li=
bertatis acquirẽdę, cõtra l. relegatorũ. ff. de inter. & rele. C. de
decu. l. ne quis officialiũ. vnde propter ingratitudinẽ reducit̃
in potestatẽ. C. de ingr. li. l. j. quasi sibi sit pœna. Ergo propter
delictũ nõ debet habere pręmium libertatis. arg. d. l. ne quis.

De tutelis, *Rubrica.*

Hanc Rubricam textus continuat.

1 ☞ *Seruus quando, an non cogat.*
2 *Tutor alendus,*
3 *Tutellæ explicita definitio.*

TRANSEAMVS. Ad aliam diuisio=
nem, i. subdiuisionem. Nam primum mem
brum diuisionis positę supr. de his, qui sunt
sui, vel alie. iur. subdiuiditur. In gl. qui er=
go. in fi. gl. hæc nõ procedit in casibus, qui=
bus patri vsusfruct. nõ quæritur. vide C. de
bo. quæ lib. l. cũ non solum. §. sin autẽ. & l. cum pater. §. exce=
ptis. cũ auth. ibi posita. ff. ad Trebel. l. Imperator. In glo. nã
nisi. in fi. hæc distinctio non est sufficiens; quia primũ mem=
brum destruit §. si seruo. l. cogi. ff. ad Trebel. vnde dic, ꝙ aut
hæreditas & libertas relinquũtur ab eodẽ hęrede: aut à diuer
sis hæredibus. aut ab vno libertas: ab alio hæreditas: aut à di=
1 uersis, vno legatario, alio hærede. Primo casu, † aut seruus e=
rat hæreditarius: & potest cogere. Aut hæredis: & nõ potest.
sic intellige §. si seruo. & §. fi. l. cogi. & ibi no. Secũdo casu nõ
potest cogere: vt l. si res. §. j. eo. ti. nisi vtriusq; portio ad vnum
deuenerit: vt d. §. fin. In tertio casu dic, quòd si sit vnus hæres,
nõ cogitur: vt l. nõ est cogendus. eo. ti. si plures cogũtur. vt d.
§. fi. & no. eo. tit. l. apud Iulianũ. §. Antistia. Et secũdũ hãc di=
stinctio. intellige l. mulier. §. nõ est. eo. ti. Sed cũ seruus hære=
dis non posit cogere, quid si alij nõ fuerit relicta libertas &
fideicõmissaria hæreditas? Satis potest dici, ꝙ iste possit co=
gere, si dñs suus velit eũ vendere: vt videtur notari ff. ad Tre.
l. ita. §. fi. Hæc distinctio videtur & plenior, & planior, quàm
illa do. Ia. & Pe. & est de mẽte Dy. in d. §. fi. Et gl. & doc. quę=
2 runt hic, † an tutor debeat sustẽtari de bonis pupilli? & dicũt
quòd sic: in eo, quod plus expendit negotiando pro pupillo,
quã expenderet in domo sua. Et si esset homo, qui aliàs viue=
ret de laboribus suis, debet ei satisfieri de eo, quòd posset lu=
crari. Sic intellige ff. e. l. à tutoribus. §. fi. ff. ad exi. l. si hæredi=
tas. fa. erc. l. ex parte. de pe. hær. sed & si lege. §. quod autem.
In gl. no. tutelam. Hæc est pro opinio. Azo. qui dicit, ꝙ hæc
verba

verba, iure ciuili, sunt de diffinitione Plac. Iaco. contra. cuius
opi. reprobatur de hoc. ff. eo. l. j. in gl. In gl. s. à l. vel à iudice
3 in fi. vel dic data à lege, vt patet † in legitimis tutoribus quos
lex dat. ff. de le. tu. l. legitimos. ac permissa; vt patet in tutori=
bus testamentarijs & datiuis, quos lex non dat, sed dare per=
mittit: vt patet expresse. ff. de testa. tu. l. j. de tuto. & cur. da. ab
his. l. j. j. e. §. permissum.

ITAQVE. Sic in defensore. c. de defen. ci. l. defenso=
res. & idem in consule in authen. de consu. §. aliorum,

1 ☞ *Arroganti quæ liceant.*
2 *Tutoribus pluribus locum esse.*
3 *Tutorum genera, & differentiæ.*
4 *Testamento irrito, tutellam subsistere.*
5 *Inquisitionem non fieri, qui accipiendum.*

PERMISSVM. Parentibus. intellige, masculis.
Nam fœminę non possunt dari tutores. ff. de confir. tu. l. ij. Itẽ
hoc verum in patre naturali. quid de adoptiuo, vel arrogãte?
1 potest dici de arrogãte, † quod posit prouidere: quia potest
substituere saltem in quarta ff. de adop. l. si arrogator. §. j. Et
idem de adoptiuo, si sit de maioribus, per quorum adoptionẽ
filius transit in potestatem: secus in alijs, de quo. c. de adopt. l.
cum in adoptiuis. s. de adopt. §. sed hodie. In gl. naturalib⁹
in fi. cum tutor detur personæ, non rebus. j. ti. j. §. certæ. Quo
modo hoc casu datur rebus? Potes dicere, quod in hoc casu
datur personę, & quod dat̃ rebus. exponit. i. ꝓpter res. In gl.
vel codicillis. in fi. secus esset si non essent confirmati. vt ff. de
confirma. l. iij. vel dic contra, hodie: cum habeantur pro cõfir
matis. j. de cod. §. non tantum. & sic videtur tenere gloss. in d.
2 l. iij. ff. e. † Quid si vnus detur in testõ, alius in codicllis? dic
c. de testa. tu. l. ij. vterque erit tutor: secus in procuratorio. §. fi.
ff. de ꝓcu. l. si quis cũ ꝓcuratore quia pupillo plures expedit
habere tutores; non sic domino habere plures procuratores.
Sed quid si testamẽtum sit imperfectũ, vel minus solenne? vi
detur quod non valeat: vt d. l. iij. ff. eo. C. de confir. tut. l. ij. Sed
hoc videtur correctum per l. hac consultissima. §. ex imperfe
cto. C. de testa. & ita tenet ibi glo. & d. l. ij. sed alias contrà: cu
ius opi. videtur sequi quędam glo. noua, eo. tit. l. j. & Spec. in
tit. de tuto. §. j. ver. quid si detur. & Iaco. de rau. in d. l. ij. Pet. ve
rò de Bel. perti. tenet primam. Sed opi. Iacobi & aliorum ma
gistrorum placet: vt euitetur legum correctio: & quia tutor,
qui ligatur ex dispositione testantis est extraneà persona. &
sic nil facit §. ex perfecto: imò ad contrarium. In glo. fi. &
nunquam. in fi. l. iij. tres enim sunt leges quæ sic incipiunt. In
glo. si autem. ibi, cum dicit: nepotes, sub. nati, & concepti ante
emancipationem. ff. de cu. fu. si furioso puberi. In glo. non
3 ergo. † ibi, cum allegat §. si decętero. Contra quod nõ sit da=
tiuus. quia datiuus, qui se excusat, non amittit legatum: & ta=
men confirmatus amittit, quasi testamentarius. ff. de excusa=
tio. tuto. l. Nesennius. cum. l. sequen. Item quia præcedit le
gitimum: quod nõ faceret, si esset datiuus. ff. de test. tu. l. ideo=
que de tut. & ra. di. l. si tutor. §. j. Item quia nõ satisdat: vt l. qui
à patre. ff. de confir. tu. & tamen confirmatur sine cognitione
causę: vt e. ti. l. j. §. pe. Sed opi. gl. videtur verior, & illam sequi
tur Dy. in l. qui a patre. alleg. pro qua facit. ff. ad l. cor. de fal. l.
vxori. §. j. & l. si furiso puberi. quæ hic allegatur. in gl. de ad=
mi. tut. l. qui negotiationem. §. testamento. quia confirmatio
aliquid addit. ff. de iusti. & iu. l. ius ciuile. aliquid tamen sapit
de natura testamentarij: vt legibus contrarijs. In ea glo. in
fi. & pro hoc etiam. d. l. Ideoque. Dy. dicit, quod ibi certũ est
testamentum non tenere: tunc præcedit legitimus: vbi est du
bium: tunc confirmatus. Sed ipse non euadit. l. si furioso pu=
beri. alleg. per quam videtur quod datus curator à patre con=
firmatur, & excludit legitimum; quia curator furiosi legiti=
mus est: vt l. de creationibus. C. de epi. au. de cu. fu. l. fi. & tamẽ
ibi certum erat nõ tenere cu. dationem. Si opin. gl. tenere vis,
dic quod ibi erat nullus legitimus. Vel potes dicere, quod ibi
4 † testamentum tenet; vel semel tenuit: veruntamẽ tutoris da=
tio non tenet ex aliqua causa; quia tunc pręcedet cõfirmatus
sed vbi testamẽtum de se nullum est ipso iure, & ordinata in
eo: quia factum fortè ab intestabili pr. cedat legitimus; vt l.
pro & contra alleg. facit ff. de testa. tu. l. si quis sub cõditione.
In glo. quia non satisdat. ibi cũ allegat de cur. fur. l. fi. in vsi.
feu. si vas. contra consti. Lota. §. j. In fi. eiusdẽ gl. Sed nõ vide=
tur anceps propter fidẽ testãtis, per quã fuit approbat⁹. j. de
5 satisd. tu. §. j. † Itẽ quod hic dicit, ꝙ non fit inquisitio: intellige
nisi de illis, q̃ pater ignorare potuit: vt ff. de cõ. tut. l. vtilitatẽ.

Qui testamento tutores dari possunt, *Rubrica.*

1 ☞ *Seruus tutor quatenus teneatur.*
2 *Tutela à cæteris munerbus qui distte.*

DARI. In glo. nisi sit. in fi. Sed potest esse ꝓ
curator ad negotia. ff. de procu. l. mutus. Nũ
quid ergo tenetur? videtur, ꝙ sic: cũ detur cu
rator bonorum administrationi. j. e. §. certe.
Sed cũ procurator habeat agere in iudicio,
& causas defendere: satis videtur par inhibi=
tio in tu. & cu. vt C. qui da. tut. pos. in rubrica; nisi parificatur;
& eo. ti. l. luminibus. In gl. cum enim sit. in fi. vbi videtur ca=
sus contra gl. in vltimo dicto, ibi: nec multum. &c. Vnde dic
1 † ꝙ aut datur à testatore: tunc tenetur tantum de peculio si=
ue agnouerit, siue nõ: vt l. Lucius, ibi cum nec multum, & ita
ibi no. vel à iudice: & tunc distinguitur: aut agnouit, vel non:
2 vt hic distingunt glo. In hoc tamen est differentia † inter tu
tellam & alia munera publica: quia in alijs pater pręsens taci
tè agnoscit, si non contradicat. ff. ad mu. l. ij. hic autem opus
esset aliquo actu, per quem agnationis consensus deprehen=
datur. & ita patet in l. si filius. & ibi scripsi. C. quod cũ eo. l. j. &
de hoc non videtur gl. cauisse melius per Bart. in d. l. Lucius.
Sed quę est ratio, quare pater agnoscẽdo magis tenetur, quã=
do datur à iudice, quàm si à testatore? Respõ. quia datus à te=
statore non satisdat: ideo nec pater agnoscendõ tenetur, vt fi=
deiussor: vt d. l. ij. ad muni. iũcto. j. de excu. tu. in prin. secus si
à iudice. Sed hæc ratio non est perpetua: quia si datur à iudice
cũ inquisitione, nõ satisdaret: vt videbis. j. de Atti. tu. Ideo di=
cas, quòd lex non prouidet ita sedulo, quando testator tutorẽ
dat, sicut quando iudex de quo non ita cõfidit: vt apparet per
totam hanc materiam.

1 ☞ *Expressum nocere.*
2 *Seruus quando fit hæres.*
3 *Tutelarum quæ recipiat conditionem, an non.*
4 *L. si quis sub. sensus.*

SERVVS. In gloss. sed à pręside. in fi. quia præses nõ
posset dare libertatem. ff. de nata. rest. l. fi. In gl. nõ expres=
1 so. † quia si sic exprimeretur, non valeret datio. nec casu ex
coniectura tacitæ voluntatis competeret libertas: cum in in=
certis, non in certis. &c. ff. de ver. ob. l. cõtinu⁹. §. cũ ita. secũdũ
Ia. & P. sed ob. qa adiectio inutilis deberet reiici, et actus va=
lere. C. de lati. li. l. vnica. §. illo proculdubio. de pec. le. l. si pecu
lium. §. j. So. ibi quando cõstabat de animo volentis libertatẽ
dare: hic econtra. ff. de ma. te. l. fi. In glo. ibi imò videtur, in
2 fi. vel dic quod seruus † habet testamenti factionẽ: cũ adiici=
tur libertas. ff. de leg. j. l. si seruus legatus. & l. pe. C. de neces.
ser. hær. insti. In gl. si prius. in fi. illa videtur contra: quia agen
3 do non † habet iustam causam ignorantiæ, qui in alterius ius
succedit: vt testator, qui agit dando tutorẽ. Sed dic, ꝙ illud ob
tinet: quando adstitit in iudicio: nõ in actibus extraiudiciali=
bus. ff. pro socio. l. fi. & facit. C. de iu. emphy. l. ij. cum not. In
glo. scilicet cùm liber erit in fi. lex, quam glo. allegat nõ vide
tur pro ea; quia tutela testamẽtaria bene recipit diem, vel cõ=
ditionem: quamuis non datiua ff. eo. l. tutor datus. & l. si quis
4 sub conditione. † Sed dic. ꝙ glo. intendit ita inducere; actus
legitimi non recipiunt diem, vel conditionem prohibitã. ita
autem est prohibita in odium domini, qui potuit prouidere
statim dando libertatem: quòd non potuit quãdo dat alienũ
seruum tutorem. ideo non valet tutoris datio secũdum doc.
Ia. verò refert hic, ꝙ Azo secundã approbat. & facit hic §. ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa, quæ notaui ſ. qui. ex cau. ma. non poſſ. §. idemque [Proprius autem ſeruus. Iſte §. facit. ad hoc, ſi alicui excommunicato conferatur beneficium, cum erit abſolutus quod valet, pro hoc ff. de hęre. inſtitu. l. in tempus. ff. de ma. teſt. l. libertas Dico contrarium, vt per c. ſi eo tẽpore. de preſcri. in vj. quia quod ab initio non tenet, &c. ff. de regu. iur. l. quod ab initio. Et diſtin. circa hoc, vt no. Di. in c. nõ firmatur de reg. iu. li. vj.]

FVRIOSVS. In gl. ſiue hoc dictum fuerit. ibi, cum allegat §. ſit furioſus. & eſt mirabile. quod in inſtitutionibus & legatis eſſet ſecus, ſi inſtitutus & legatarius eſſent inhabiles, ſeu non capaces tempore mortis: vt dices ĵ. de hær. qua. & diff. §. in extraneis. Sed tutor datur ad prouiſionẽ alterius nõ ſui: & ideo eius inhabilitas niſi impedit, quin valeat, cum vale re poterit: ſed illi ad ſui commodum recipiuntur. ff. ad Treb. cogi. §. ij. qui. Et facit, quod ſi furioſus conſtituitur procurator quod valeat cõſtitutio, vt poſsit exequi furore ceſſante. & ita intellige. ff. de procurat. l. ij. Et pro hoc videtur, quod poſsit ei conferre beneficium: cum nedum prouideatur perſonæ, ſed eccleſiæ. Sed hoc non credo: cum collatio nõ poſsit eſſe in pendenti. extrà de elect. c. ij. li. vj. Itẽ iſte §. non obtineret, ſi daretur à iudice: cum non poſsit dari ſub conditione; vt vide bis ĵ. §. proxi.

1 ☞ *Tutorem ſub condi. cur no n det iudex.*
2 *Tutorem dat iudex rei unicus.*

AD CERTVM. An aliquis poſsit intrare monaſteriũ ad certum tempus dic quòd non: quia ingreſſus eſſet contra ſubſtantiam ipſius ingreſſus. Ergo &c. ff. de vſu & hab. le. per ſeruum. §. j. in auth. de mona. §. j. & ij. Io. Fab. In gl. à te ſtatore. habeas hic gl. non à iudice, quidam à iudice, habent. vel ab iudice. & eſt falſa. ff. de tutel. l. muto. §. ſub conditione.

1 † Sed quare non poteſt dare iudex ſub conditione. Reſp. quia actus iudiciales nõ debẽt eſſe in pẽdẽti. ff. de iud. nõ quẽ
2 admodũ quando appel. ſit. l. j. §. biduum. † Certe doc. dicũt quòd ſi pupillus habet rẽ vnã tantũ in iuriſditione vnius iudi cis, quod ille iudex poteſt dare tutorem. De hoc videbis ple niusĵ. de excu. tu. §. datus. de Atti. tu. §. hoc iure.

1 ☞ *Nepotes proprie filios non dicĩ.*
2 *Filiorum, uox ad nepotes ex cauſis extendi.*

SI QVIS FILIABVS. In gl. ab omnibus. in fi. Sed ſecũdum hoc videtur, quod quilibet dilectus appellatio ne filij contineatur. ff. de hære. inſti. l. nemo. §. j. quod tamẽ. l. li berorum. ff. de verb. ſig. nõ innuit: imo cõtrariũ. Iac. ſol. vt no. ff. eo. l. quod ſi nepos. qui dicit talis dicẽdi varietas nõ cadit in idiotam. Vult dicere, quod idiota cũ loquitur, non facit diffe rentiã inter liberos & filios. & ideo non eſt vis, quomodo no
1 minet; ſed in ſciente, eſt bene vis: vt hic. Tu dic latius, † q regulariter de propria ſignificatione vocabuli, appellatio ne filiorum non continentur nepotes, nec vlteriores. & hoc eſt verũ vt hic. & ff. e. l. quid ſi nepotes. in auth. de teſt. fideicõ. §. j. de non eli. ſe. nubẽ. §. cũ igitur. ver. ſi inteſtatus. C. ad Tre. l. iubemus. ff. de excu. tut. l. ſed & milites. §. j. ver. hoc autẽ. & reproba. quod hic no. Et ita tenet gl. quæ videtur huic contra ria. ff. de ver. ſign. l. filij. Et Dy. eo. tit. iuſta. vbi eſt caſus. ibi, cũ dicit ex interpretatione. Quandoque tamen ad eos ex inter pretatione extẽditur: vel propter duram ſeparationẽ; vt d. l. liberorũ. §. ſed & Papinianus. ff. de legatis. iij. l. vxorẽ. §. con cubinæ. C. communia. vtriuſque iudi. l. poſſeſsionũ. Vel pro pter idẽtitatem rationis. ff. de ri. nu. l. ſenatus. Vel propter ma teriã, in quã cõfertur: vt d. l. liberorum. Et ideo ſi teſtator nul los filios haberet, crederẽ nepotes appellatione filiorum con
a tineri [a]. ff. de leg. iij. l. liberorum. §. quod tamẽ Caſsius. Vel p pter vſum loquẽdi, & ignorantiã teſtatis ſi teneas opi. Ro. & Ia. vt ff. de fun. inſtru. l. cum de lanionis. §. aſinã. in fi. de leg. j. l. ſi ſeruus pluriũ. §. fi. In glo. etiam nati. in fi. inteliige hanc gl. quãdo filius mortuus erat in vita patris, vxore pregnante, & auus moritur, ea adhuc prægnante: vel alias non eſſet poſt humus: vel caderet in poteſtatẽ patris: nec poſſet ei dari tutor. ſ. titu. j. §. permiſſum. & §. cum autem. & glo. nõ procederet. [Pone in princi. quod omiſi in ver. ſed ſciendum Nota ex eo quod qui dat ſeruum tutorem facit eum liberum. facit quod ſi papa cõmunicat cauſam excõmunicato, videtur eũ abſol uere: pro hoc ff. de re iudic. l. quidã cõſulebãt. ff. de excuſ. tut. l. Iulianus. Itẽ cum aliquid cõceditur & omnia, quæ ad eum ſunt neceſſaria. ff. de iuriſ. om. iud. l. ij. ff. de procu. l. ad rem. & l. ad legatum. Sed excommunicatus non põt eſſe iudex. extra de re iudi. ad probandũ. & eſt glo. C. de iur. & fac. ign. l. j. Ergo &c. argu. ff. de ſer. ruſt. prædio. l. iij. §. qui habet. Sed caſus eſt hodie in contrariũ etiã ſi ex certa ſcięntia commiſit ipſe. extra de ſen. excõ. c. ſi ſummus põtifex. in clẽ. de hoc per Henrri. in c. alleg. ſi quando. & de iudic. c. j. diſtinc. ij. circa med. licet gl. hoc diſputet. extra. de ſen. excõ. ſi quando. in anti. Io. Faber.]

2 ADNOT. ¶ Appellatione filiorum contineri. Adde Nico. de neapo. in l. ſed & milites. ff. de excuſatione tuto. Bar. in l. Gallus. §. quid ſi is verſi. vt inſtituens. ff. de libe. & poſthu. & plenius in l. j. §. penulti. & ibi gl. ff. de coniun. cum eman. liber.

De legitima agnatorum tutela, *Rubrica.*

Poſt teſtamentariam venit legitima: vt hic in text. ſubijci tur: ideo ſequitur de leg. ag. tutella.

1 ☞ *Tutorum qui uocentur.*

QVIBVS. Opp. quia cũ principaliter tutor datur perſonę. ti. j. §. certę. & ſemper proximio res vocantur. ĵ. tit. j. §. fi. ff. e. l. ſi plures. & hi qui ſibi ſucceſſuri ſunt, & tales ſuſpecti ſunt. c. vbi pu. edu. de. l. ij. videtur, quòd tales admitti non
1 debuerunt. Sed dic † eos admitti: quia lex præſumit, quod di ligentius & melius quàm alij, ſi tamen ſit ſuſpicio perſonæ, e ducatur alibi. & ita patet ff. vbi pu. edu. de. l. ij.

2 ☞ *Cognati, qui.*

SVNT AVTEM. In gloſſ. nomen. in fi. melius ff. vnde etiam l. inter agnatos. In glo. etiam ſi maſculus. in fin.
1 Quamuis † enim nihil per patres ſibi attineãt, nihilominus quia ab initio fuerint coniũcti per lineam fœminina ſunt co gnati, & omnes deſcẽdẽtes ab eis. C. de leg. hær. l. fi. Mater ve rò cognata eſt, & omnes qui ex parte ipſius attingũt. ĵ. ad orf. in princ. de ſuc. cog. §. vulgo. ff. vnde cog. l. hac parte. & l. ſpu rius. & ibi nota.

1 ☞ *§. quod autem limitatur.*
2 *Tutore defecto, alium ſuffici.*

QVOD AVTEM. In tex. in fi. ſuper verbo, deceſ ſerit. ſecus ſi ſe excuſaret iam remoueret. & generaliter vbicũ que remanẽt reliquiæ teſtamẽtariæ vt ff. de teſta. tut. l. ſi quis ſub cõditione. §. j. Sed quid ſi fecerit teſtamẽtũ, & decerit tu
1 torẽ: poſtea teſtamẽtũ annulletur ex aliqua cauſa? Dic † nõ eſſe locũ huic §. ff. de teſt. tu. l. iure noſtro. §. fi. cũ l. ſe. & ſ. de
2 tu. §. permiſſum. & §. fi. Sed quid ſi legitimus † primus in gradu tutor fuerit, & decerit ex aliqua cauſa? glo. ſ. dicit in l. ſi quis ſub cõditione. q ſequẽs legitimus admittitur, quod po teſt eſſe verũ, ſi nõ remanẽat prioris reliquiæ: vt no. ff. de leg. tu. l. inteſtato. §. j. Quæ lex cõcor. cũ iſto §. Et ideò ſatis viden tur approbandæ gl. quę dicũt, q matre conuolãte ad ſecũdas nup. ſuccedit datiua: vt no. d. l. ſi quis ſub cõditione. & in auẽ. matri. c. qui da. tu. poſ. & in auth. de nup. §. ſinautem tutelam. & has ſequitur Di. multi tamen contra.

1 ☞ *§. admonendi. ſenſus.*
2 *Tutelæ & hereditatis diſcrimen. 3.*
4 *§. ex his enucleari.*
5 *Agnati ubi cognatis potiores.*

SED AGNATIONIS. In gl. nota diligenter. ibi cum dicit. his autem deficientibus, ſimilis glo. C. de leg. tuto. l. j. Sed contra notatur. ff. eodem. l. j. circa princi. in gl. j. ratione naturali. Sed hæc videtur verior. ff. e. l. iij. §. non tãtum. & l. pe. Item in ea. glo. cùm alegat §. admonendi † hoc intellige, quando delierũt habere ius, alias, quã per repudiationẽ; quia
1 ſi per repudiationem, non admittãtur, vt cognati: ſi repudiẽt ſimpliciter, & ſcięter. ff. de acqui. hære. l. illud. & l. in plurium. ſecus ſi ſpecificè repudient alterũ ius. ff. vnde legiti. l. ij. Iſtud

ponitur

poniturin glo. ſi. quæ eſt ſuper verbo, omnem. In ſi. gl. Sed cum tutela, & hæreditas deferãtur de iure ciuili, & agnatis & cognatis: vt §. de tute. circa princ. ff. de tute. l. j. ff. de verbo.
2 ſign. l. obuenire. cur ſit hic † iſta differentia? Itẽ queritur, qua re melius perditur vna capitis diminutione, quã alia. Dicas (& hoc vult dicere iſta gl.) quòd lex xij. Tab. dedit prerogatiuã agnatis, contra rationẽ naturalem: quia natura &c. C. de lib. prẽteri. maximum. Vnde quamuis vtraque de iure ciuili deferatur, nihilominus ius ſpeciale & prerogatiuum facilius tolli debuit. Vnde hoc non negat tex. quin deferantur de iu re ciuili, ambæ: ſed non tantum illæ quæ cognatis, ſicut illæ, quæ agnatis. Simile, quod lex dicit, in ſtipulationib⁹ ius ver ſari: non negando quin & in pactis verſetur: ſed non adeò. ff. de pact. l. vnus. §. pactus. ſecundũ Iac. & Pe. In gl. id eſt, per omnem capi. di. ibi, cum dicit: niſi in duobus caſibus. hic gl. re fert ſe ad ius nouum, de quo c. de leg. tu. l. iij. ſed de iure anti quo tollebantur: vt no. in d. l. iij. hic alle. In gl. id eſt, certe. cũ allegat ff. man. l. fideiuſſor. hæc eſt vera in hæreditate: ſed nõ
3 in tutela. Illa enĩ perit per minimã ca. di. ĵ. qui. mo. tu. ſi. §. mi nima. ibi enĩ dicit perit: ergo erat: alias perire nõ poſſet. ff. de iniu. rup. & ir. l. nã & ſi ſub cond. §. poſt defectũ. de bo. po. cõ. tab. l. quod vulgo. Et † eſt ratio diuerſitatis: quia hæreditatis aditio vno tẽporis momẽto acquiritẽ, & actu vnico, & ex ſo la animi declaratiõe. ff. de acqui. hęre. Paulus reſpõdit. Igitur ex quo perfectionẽ recepit, ex ſuperuenienti actu tolli nõ de bet. ff. de ver. ob. l. pluribus. §. j. C. de cõtrahẽ. emp. ſi Gauden tius. Nõ ſic in tutela: quia vno actu nõ perficit: quia ſicut ho die gerit, ita cras. & ſunt actus ſucceſſiui: & multa impediũt cõtrahẽda &c. vt l. patre furioſo. ff. de his qui ſũt ſui, vel ali. iu. de mi. l. Aemilius. ex qui. cau. in poſſ. ea. l. apud Iulianũ. ſecun dũ Ia. & Pe. hæc opi. placet mihi, & videtur expreſſa pro eis. ff. de le. tu. l. legitimos §. fin. ſed eorũ ratio poſſet impugnari: quia tutela ſemel abintio acquiritẽ, ſicut hæreditas. Et ideo ex cuſatiões ſuperueniẽtes nõ proſũt, nec eã tollũt: niſi in caſib⁹ vt patet ff. de excu. tu. l. ij. & l. tutor. §. fi. & no. plenè ff. de min. l. verũ. §. facto. Præterea hęreditas acquiritur per ſucceſsiuos actus. quãdoque. C. de pe. hæ. l. filius. Ideo poſſes dicere, q ci
4 tius perditur tutela quaſi minus dãni perdẽti: cũ nõ ſit, niſi o nus, quã hæreditas, quę eſt lucroſa cõmuniter. † Itẽ in ea. glo. ibi, cũ allegat. de hære. ab inte. §. ex his. Sed ille §. nõ tollit diſ ferẽtiã, niſi quo ad delationẽ tutelæ ab initio: ſed quo ad miſ ſionem. non loquitur. Vnde, cũ hoc nõ reperiatur correctum videt ſtãdũ iurib⁹ antiquis: videlicet, q hodie agnati amittãt eap. di. per hunc §. & per l. tutelas. hic alle. Et ita videtur nota ri. ff. de le. tu. l. legitimos. Sed dicas cõtra, quia cũ ab initio nõ impediat inchoari, ſequitur vt rectè in choata nõ deſinat illa de cã. C. de cõſir. tu. l. ſi, vt proponis. & l. illi. §. fi. Et hãc opi. te net Di. in d. l. ij. Et credo, q hoc voluit dicere hæc gl. quid er go? Tu dic, q in quibuſdã partibus, in quibus de conſuetudi
5 ne ſtatur iuribus antiquis, q † agnati pręferũtur cognatis in hæreditatibus & tutelis, ſicut in partibus Pictauenſibus. Xã ctonẽſibus & Angoliſmẽ. videretur, q amittatur ca. di. cũ ſit eadẽ ratio. Sed l. tutelas. cogit ad contrariũ. Nõ enim l. xij. ta. deferũtur, ſed virtute cõſuetudinis. & ideo iudicãdũ quaſi ex alia l. noua. vel ſenatuſ. delatę eſſent, quæ non admittuntur: vt ibi patet.

De capitis diminutione, *Rubrica.*

Is titulus, ponitur hic ad declarationem §. fi. præcedentis tit. aliàs inepte ſederet hic.

1 ☞ *Matematicorum lapſus.*
2 *Libertate amiſſa ciuitatem retineri.*
3 *Culpæ leuis poena.*

EST AVTEM CAPITIS. In gl. hic ſtatus ibi, cũ dicit: & duo vltima, videlicet ciui tatẽ: ſeru⁹ enim ciuis non eſt, ſed per manumi ſionẽ incipit: vt ff. ad muni. l. eius, qui. §. j. In gl. nõ ergo. ibi, cũ ſuo definito q facere debet ff. de dolo ma. l. j. In ea. glo. in fi. licet mori certũ ſit Dei diſ poſitione. ff. de cõdi. & de. l. j. in auth. de hære. & fal. §. ex his.

1 Nõ autẽ credas, q Dei diſpoſitione, ſeu fato vnicuique † ſit diſpoſitũ & quando & quomodo morietur: quãuis quidam fantaſtici mathematici hoc adſtruere voluerũt, dicẽtes: quòd fatũ & cõſtellatio hoc etiã neceſſario facere debeãt: quos de gãtiſsimè reprehẽdit Gre. in Omel. ſuper euãgelio Ma. quod legitur in die Epipha. & patet xxvj. q. iiij. c. igitur. ver. gentili tari. & q. ij. c. illud. ver. neque ab hoc. In gl. eſt autẽ ibi cum allegat §. pœnæ autem melius de iu. enu. l. ij. §. ſeptimus. In fi. gl. melius in §. quod autẽ prius. & eſt auth. ſignata C. de do. inter vi. & vxo. l. res vxoris. [& vide, quod ibi not. quod eſt verũ de quib⁹ nõ ſit ſtatus executio realis ſecus in aliis, vt ibi
2 no.] Quãuis autẽ iſti † hodie retineant libertatẽ, nec hac dimi nutione capitis diminuãtur, nihilominus tamẽ credo eos per dere ciuitatẽ; cũ (quo ad hoc) nõ ſit correctũ. & ideo crederẽ
3 media capi. diminutione diminutos. † In gl. ſcilicet in fin. hæc gl. eſt hic de bene eſſe, & eſt vera in ſe. Sed ob. quod pro leui culpa in faciẽdo non debeat redigi in ſeruitutẽ: ſed alias caſtigatur. C. de ope. li. l. ij. Sed dic, quod eſt in electione, vtrũ malit caſtigare, vel in ſeruitutem reducere. Itẽ hanc gl. intelli ge in eo, qui ſponte manumiſit: ſecus ſi coactus; quia tunc nõ redigitur in ſeruitutem; ſed alias caſtigatur. C. de ope. li. l. ma ter. C. de lib. & eo. lib. l. j. ff. de iu. pa. l. j.

1 ☞ *Excommunicati quibus pares.*

1 MINOR. In gl. hanc pœnam. ibi, cũ dicit: denegabã tur ſed iure canonico æquiparantur excõmunicati & relega ti. extrà de ap. c. paſtoralis & ibi no. in fi. e. gl. vel melius dic vt ibi not. in gl. ſecus ſi in metallum: quia tunc vtrunque perdit. in fi. e. gl. & ſic eſſet ibi ſpeciale: vt ibi no.

1 ☞ *Rationum unam ſubſtare ſat eſſe.*

1 MINIMA. In gl. alias, in fi. Nam vbi † duæ rationes circa idẽ concurrũt, vna ſublata remanet diſpoſitio alteri⁹. ff. de iti. actuq̃ pri. l. iij. §. plane. in auẽ. de reſti. & ea q̃ pa. §. q̃ob.

1 ☞ *Seruus quando liber habendus.*

SERVVS. In gl. idem. ibi cum dicit, in libero capitẽ.
1 Seruus enim † in capitalibus pro libero habetur: & ſicut li ber. ff. de accuſ. l. hos incuſare. §. omnibus. de ædil. edic. l. quis ſit fugitiuus. C. quid autem. In gl. ſi. eo. gl. §. ſi ſer. export. l. mo ueor. ff. loc. l. ſi quis ignorans.

1 ☞ *Statum dignitate non mutari.*
2 *Tabellionatum, adepta dignitate, geri.*

1 QVIBVS. † Not. quod ex dignitate nõ mutatur ſta
a tus, [a] honor enim auctus eſt, nõ cõditio mutata. ff. de cond. & demõ. l. falſa ver. ſed cui. Hoc male aduertunt nõnulli domi ni, qui prouecti in altius credẽtes ſe glorificatos nõ dedignã tur, poſt ſe reſpicere quoſdam ſocios atque pares, cõtra quos fuit dictũ.

Degeneres animos, cum qui prouehuntur in altum,
Hos nouiſſe negant, quos habuere pares.

2 Et prętat ar. † q ſi tabellio efficiatur preſbyter, vel iudex, vel vocetur ad aliquã dignitatẽ: q nihilominus poſsit cõficere in ſtrumenta. C. de dig. l. maior. de magi. l. j. de decu. l. ſi quis de curio. non tamen compellitur. C. de decurio. l. vniuerſos.

a ADNOT. ¶ Non mutatur ſtatus. Adde Iac. rebuffi. in l. nullius. la. ij. num. iij. & quod ibi poſui in apoſtil. ad ipſum. C. de dec. li. x. & in l. j. vbi etiã notaui in apoſtil. C. de digni. lib. xij.

1 ☞ *Plurium unus eligendus.*
2 *Legitimi tutoris periculum.*

QVOD AVTEM. In gl. aliud. ibi, cũ dicit. & l. ij. cõtra. ſed omnes loquũtur in reſtituto; ſecus ſi alias ex indul gẽtia ſola. dic ple. ſ. quí. mo. ius pat. po. fol. §. cũ autẽ. & facit: in vſi. feu. de bene. feu. c. j. In ea. glo. ibi, cũ dicit: de minima cap. di. vel dic q ibi loquitur de reſtituto: vt ibi not. per Ro. in fi. eo. gl. quidã hãc approbãt, per l. j. in auth. vt decæ. in prin. col. vj. glo. adprobat aliam: vt no. in l. cõtraria. ff. vnde cogn. l. hac parte & facit iſte §. q reſuſcitatus nõ recuperet bona, vel vxorem. de quo not. ff. de acti. & obliga. l. ſeruus. & plenius xxxij. q. vij. c. li. cite. dic, vt ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVM AVTEM. Ver. sed eiusdē super text. ibi, cū dicit pertinet, vnū tamē teneretur eligere, qui gerat: quia,

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Sed si nō possunt cōcordare, prætor eliget. dic plenè. ff. de admi. tu. l. iij. §. apparet. vsque ad fi. l. & sic intellige aut. sicut. C. de legi. tute. & facit. ff. de leg. tu. l. legitimos. §. in legitimis. Et in legitimis illud summe no. q statim pertinet periculū ad legitimum: nisi administret, vel accedat ad iudicē pro se excusando: nec debet expectare, quod super hoc requiratur: vt patet C. qui da. tuto. poss. l. si fororis.

De legitima patronorum tutela, Rubrica.

1 *Tutor quando sit manumissurus.*
2 *Tutor quando sit dominus feudi.*
3 *Seruire per alium quibus liceat.*
4 *Mulierem per alium iudicare.*
5 *Furiosi cura à quo delata.*

EX EADEM LEGE XII. TAB. In gl. quocunque modo. in fi. Intellige hāc gl. per legē illā. quia quādoque libertas repræsentatur per legē; & tamē est tutor qui manumittere debuit: vt patet in d. l. §. sed & si hac. Vnde hoc procedit quādo libertas repræsentatur per legē & fit orcinus. quo casu est tutor filius testatoris. ff. de fideicō. liber. l. si filius. §. erit. In gl. f. ex mente legis ibi: aut causa. quia fortè nō diligebat pupillū. ff. de tut. & cur. da. ab his. l. si impuberi. vel quia se ingerebat. ff. de tut. l. in eos. ff. ad l. cor. de fal. l. vxori. §. j. de procu. l. quæ omnia. In gl. vt s. de legi. agna. tut. in
1 fi. vide s. plenè, qui. mo. ius pa. po. sol. §. pari. † In glo. quare hic dicit. in fi. arg. cōtra hoc. ff. e. l. j. §. interdū. cōmo. l. fi is cui. §. si quē quæstū. j. e. §. fi. qñ circa cōmodū & incōmodum est eadē ratio & par & personę suscipiētis habilitas. ff. de peri. & cōmo. rei vē. l. serui. j. de cōtrahē. emp. §. cū autē alias non ob. vt hic. j. vel si veniat ex diuersis causis: tūc nō obtinet regula: vt l. is qui. §. si quē quæstū, & de hoc per Dy. extrà de reg. iur.
2 c. qui sentit. Per hūc §. posset fundari, quòd si † vasallus: qui nihil possidebat nisi feudum, moriatur relicto pupillo nullis agnatis existentibus, qui in feudum possunt succedere, quod tutela pupilli pertineat ad dominū feudi, qui successurus est, per hāc literam. ibi, cum dicit: eo enim ipso. Item quòd si quis casu quo pupillus moreretur in pupillari ętate substituat: vel quemquā aliū, quòd tutela pupilli debeat pertinere ad substitutum, ad quem est hæreditas deuentura. Item not. in fi. huius titu. quòd licet non possit exercere, quod nihilominus exercere non valens, priuetur iure sibi debito ex successione
3 alterius. Sed † reuera cōpelli & fieri debet per alium. Et ideo videtur, quòd mulier & clericus possent succedere in feu. & per alium seruire. de cōtrahen. emp. l. qui officij. & tamen de iure feudi est secus: vt in feu. de succes. feu. ca. j. §. filia. de mili. vasal. qui ar. bel. depo. c. j. Præterea seruatur de cōsue. in regno Franciæ vbi feuda nobilium sunt eorum patrimonia & hæreditates & venduntur. & est magis rationabilis. † Et
4 per ista potest etiam dici, quod si mulier succedat habenti merum imperium, quòd deuoluatur ad eā: & faciet iudicare per alium extra ne cle. vel mo. c. fi. li. vj. Vel posset ipsa iudicare, si hoc cōsuetudo habeat. extra de arbi. c. dilectus. Cōtra l. cum prætor. ff. de iudiciis. Sed quæritur cum hæc tutela deferatur à lege prætoria: aliį quia successurus est, vt habetur in alia
5 lectura. Quid de cura † liberti, furiosi, vel prodigi? videtur enim, quod illa deferatur à lege, sicut tutela. j. de cura. §. furiosi. C. de epis. audien. l. de creationibus.

De legitima parentum tutela, Rubrica.

Quia hæc est legitima quo ad mentē: ideò de ea subiūgitur.

EXEMPLO. In gl. s. per interpretationē Ibi, cum dicit, cum desinebat. vult dicere glos. quare non est legitimus ex verbis. Certè non quia desinebat &c. In fi. ciusdē gl. nō tamē ex l. xij. ta. vt dicē j. proxi. tit. in fi. magnæ gl.

De fiduciaria tutela, Rubrica.

1 *§ Curator qualis.*
2 *Auth. presbyteros limitari.*
3 *Frater fiduciarius tutor. & cur. 4.*
5 *Fratres, an tutores legitimi uocandi.*
6 *Legis Corneliæ uis.*

1 EST ET ALIA. In gl. nam si puberes, in fin. Sed dic, q ibi loquitur extēsiuè de curatore: hìc propriè. & sic curator † adulti nō est legitimus, sed datiu⁹: vthíc not. & idē not. ff. de tut. & cura. datis ab his. l. ventri. §. j. C. de epis. audiē. l. de creationib⁹. Sed cōtra no. in d. §. Lucius. Sed hæ veriores sunt, vt apparet in d. §. Lucius, vbi fuit datus, eo. tit. l. sed & milites. §. si autē. Verū est tamē, quòd pater debet dari
2 curator, si non habet excusationē: vt d. §. Lucius. Nec † ob. C. de epis. & cle. auth. presbyteros. quia quod ibi dicitur de curatore, restringe ad casus ꝓximos, quales sunt legitimi: sed furioso & ꝓdigo datur à lege. j. de cura. §. furiosi. Et potest esse ratio: quia sunt miserabiles personę. & pupillo datur tutor in testamento: sed curator puberi. In glos. qui remanserunt. in fi. gl. Dic plenius j. in gl. sed certè. Et caue: quia hìc glo. in ver. idē puto. loquitur qñ emācipauit & extabāt filiæ, & ne-
3 potes, & sic satis plana est. † In gl. sed certè. in fi. gl. videtur cōtra intentionē literæ: in ver. at qui. qui videtur dicere, quòd frater nō esset tutor legitimus & ex mente. & in hoc differt à patrono, & à filio patroni, vt euidēter apparet. Vnde dicas, q frater emācipatus est fiduciarius tutor fratris sui emancipati, vel in potestate cōstituti, & nullo modo legitimus. Sed si per mortē patris, fratres vel eorū alter efficeretur sui iuris: tūc esset legitimus. Et sic intellige l. aduersus. hic alleg. quæ vocat eū legitimū: vt ff. ad velleia. l. tutor. §. nec dissimilē. C. de legi. tut. l. fi. Et est ratio: quia qñ per emancipationē exeunt de patria potestate: vel eorū alter tūc capite diminuitur emācipat⁹, & ius agnationis perdit. ff. de capit. dimi. l. tutelas. & apparet §. in tit. de legi. agna. tu. & de capi. dimi. & est incognitus per legē xij. tabul. & de iure ciuili, quantū ad successionē: sed per prætorē vocatur tantū per bon. pos. vnde cognati, vt hìc plenius videbis j. de leg. ag. succes. §. fi. C. de leg. hær. l. fi. Et ideò
4 cū nulla leg. vocarētur ad successionē, nec ad tutelā. sed † qa cōditores legū maiorē fiduciā habuerūt de ipso propter propinquitatē, quā de alio, vocauerūt eū ad tutelā, quāuis emancipatū: & vocauerūt eum fiduciariū. Sed quando per mortē patris efficiūtur sui iuris, tūc nō minuūtur capite. ff. ad macedo. l. si filiusfa. j. §. fi. nec desinunt esse agnati: ideò sunt legitimi. Et potest dici. q ex verbis & ex mētе ff. de leg. agna. tu. §. j. & ita intellige eū. tit. l. iij. §. fi. cum l. seq. De patre autem non potest ita dici in casu, quo emancipauit: quia ille vocatur de iure ciuili ad successionem. ff. ad Tertylli. l. ij. §. obiicitur. Sed frater emācipatus non erat cognitus de iure ciuili: ideò nullo modo potest vocari legitimus: vt prædixi. An autē hodie fit legitimus: dic j. in gl. proxi. in fi. Et qđ dixi de fratribus, intellige de nepotibus: vt hìc, in tex. & in gl. In gl. pro certe: in fi. Hæc opi. nō est vera. cū lege xij. tab. fratres emācipati sint
5 incogniti, vt dictum est s. super gl. proxi. sed bene verū † est, quod possunt dici legitimi, quia cognati sunt vocati p leges nouas, nō tamē p legē xij. Tab. hoc attribuēdū est legi nouæ tollēti impedimentum, vt hìc apparet: quia quamuis per legē xij. ta. hæreditas deferatur proximis agnatis: si tamē sit impedimentum, quia forte ille, cuius erat hæreditas moritur captiuus, lex
6 † Cornelia tollit illud impedimētum fingēdo ipsum esse mortuum patria hora captiuitatis. & talis hæreditas non censetur deferri per legem xij. Ta. sed per l. Cor. quę impedimētum tollit. ff. de vul. & pupi. lex cornelia in fi. & sic est dicendum in proposito secundum doct. & Iac. & Pet. quorum opi. videtur satis vera, quamuis non probetur per l. quam alle. Imò facit ad cōtrarium: sed hoc satis patet. ff. ad l. fal. l. filius fami. & no. ff. vnde li. l. iij. §. pe. & secūdū hoc hodiè frater emācipatus sit legitimus. Patet C. de leg. tu. l. pe. quæ corrigit. legem, fratres. de inoffi. testa.

Item

ITEM. Ita tamē in fi. sup' tex. Sed quæritur, quid si pro-
a ximior, ꝓter minorē ętatē repellitur, [a] an admittetur sequēs in gradu? Videtur, q sic. ff. de legi. tut. l. pe. Contra ff. de testa. tu. l. idē fiet. Dicas, q si spes sit alterū fieri perfectę ętatis ante, quā alter ad legitimā ætatē peruenerit, tūc succedit datiuus, non legitimus: aliàs legitimus. Et sic intellige, quod no. ff. de exc. tut. l. nō solū. §. si libertus. vbi de hoc. Sed an adulto facto perfectæ ætatis, datiuus desinet? videtur q sic. ff. de tut. & ra. di. l. si tutor. ij. §. j. & vide quod ibi no. de hoc in Spe. de tu. §. j. versi. pe. & antepe. & j. ti. proxi. super glo. ex testamento.

a ADNOTATIO. ¶ Repellitur. Et est aduertendum. secundum. Ang. quod sicut minor non potest esse tutor: ita non potest esse executor vltimarum voluntatum: quia æquiparantur.

De attiliano tutore. Rubrica.

Hucusque tractatum fuit de testamentaria & legitima; sequitur de datiua tutela.

1 *§ Tutelarum potiores.*
2 *Mater, & auia qui tutrices fiant.*
3 *Datiuo succedit legitimus.*
4 *Iudicium quis tutorem det 5.*
6 *Episcopus tutorem dat 7. 10. 11.*
8 *Tutor à superiore iudice ubi non dandus.*
9 *Pupillorum res qui & ubi recipiendæ.*

SI CVI. Primò tractat, ius antiquius, vsq; ad §. sed ex his. & ibi ius antiquū, vsq; ad §. sed hoc iure. & ibi nouū ius, vsq; ad §. nos autē. vbi nouum supplet, quasi ipsum de nouo creādo: & sic sunt quatuor iura, & quamuis tex. lōgus sit, breuis est tamen substantia & effectus. In gl. scilicet ex testa-
1 mento. in fi. & hæc probantur, videlicet primum. ff. de testa. tu. l. tutor. §. j. secundum eūd. tit. l. si quis sub conditione. † Et caue tibi: quia adeò testamentaria & legitima præcedunt datiuam, quòd non valet datio facta per iudicē testamentario, vel legitimo non excusatis: vt patet in d. l. si fororis. vnde bene caueāt legitimi, q periculum administrationis ad eos pertinet, ex quo pupillus tutore indiget: vt patet in C. qui da. tu. pos. l. si fororis. Et hoc est notabile: quia non omnes hæc aduertūt, nec præuident periculum, qđ eis imminet ex negligētia administrandi, vel se excusandi. Ista autem non obtinent
2 † in matre & auia: quia illę non sunt tutrices: nisi hoc velint, & requirant: vt in auth. vt li. ma. & auiæ. Et ideò dicunt glo. q valet datiua ante, quàm requirātur. C. de cōfir. tu. l. ij. & no. in auth. matri, & auię. C. qñ mulier tu. off. sed eis requirētibus datiuus desinit. Et sic intellige quod no. ff. de tu. & cur. da. ab his. l. tutor si petitus. vbi gl. tenet cōtrà. In gl. duobus. id est, ibi cum alleg. de offi. Præto. l. ij. hæc lex nihil facit secundum Ia. & Pet. quia loquitur de numero prætorum, non tribunorum, secundum eos, Sed dic, q satis patet. per §. ijsdem tēporibus. alleg. in glos. In gl. & hodie. in fi. hoc verum in ijsdem tribus casibus: sed non per l. Attilij vel Titij: quia illæ sublatæ sunt j. §. sed ex his. sed per d. l. si quis sub conditione, secūdum eos. In glo. sed quid si nullus. in fin. de hoc plenius ff. de testa. tu. l. si nemo. vbi sunt varia remedia. Spec. tamen videtur tenere illud quòd detur per iudicem tutor ad adeundum: vt in Spe. de tu. in princ. Quidam autem dicunt, quòd adeant de facto, per l. mulier. §. j. ff. de condi. instit. Vel dic, quod ex quo tutor non datur, nisi suo: quòd suitas habetur pro aditione. ff. ad Trebel. l. ita tamen. §. si pater. cum notatis. j. de hære. ab intesta. §. posthumi. In glo. hic tutor. in fi. Vel dic, quòd hoc casu posset expresse; quia cum hęc conditio intellegeretur in datione, si exprimatur, non facit actum conditionalem. ff. de leg. ij. l. si ita. de condi. & demon. l. j. in fi. & l. cōditiones, quæ extrinsecus. secundum doct. & hoc satis apparet, in l. muto. §. si sub conditione. ff. de tutel. Sed quid si
3 conditio non euenit, vel tutor testamentarius mortuus fuerit ante diei, vel conditionis euentum? Videtur, † q etiam si datus desinat, q succedat legitimus: cùm nullæ remaneant reliquiæ: vt l. si quis sub conditione. ff. de testa. tu. & d. l. si tutor. §. j. de tutelis & rationibus. de tu. & cura. da. ab his. l. si impuberi. Nec ob. ff. de tu. l. quęsitum. quia ibi fuerat tutor ille, in cuius locum datus fuerat: hic non. In glo. scilicet inquirendo, in fi. melius. ff. de tuto. & cu. da. ab his. l. scire. §. cum reliquis. de suspe. tu. l. suspectus. In glo. ad præfectum. in fin. Sed quomodo, cum ille, qui habet cognitionem tantum de criminibus, de ciuilibus se intromittere non possit. ff. de iudic. l. solemus. §. latrunculator? Dicas, quòd præfectus vrbi etiam de ciuilibus cognoscebat: vt patet in l. j. §. q es. & §. cura. & in l. ij.
4 ff. de offic. præfect. vrb. † In glo. scilicet eum qui. in fi. Sed ad quem locum reducetur? Glo. hic non aperit: sed tex. videtur hoc expedire C. vbi petant tutores. l. vnica. Vt tamen clariùs materiæ notitiam habeas, in qua hoc, & glos. variant distingue: quia aut pupillus habet domicilium & bona in eadem prouincia: & tunc non dubium, quin iudex illius loci debeat prouidere de tutore: vt d. l. vnica. C. vbi pe. tu. Aut habet in vna domicilium tantum: & in alia bona: & tunc sunt opi. Hu. dicit, quòd iudex domicilij non debit: sed iudex bonorum. ff. de tu. & cura. da. ab his. l. pupillo. Azo. dicit, quòd imò iudex domicilij. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. j. §. j. secūdū diuisionem: & hanc Din. tenet. Tu potes dicere vtrunque dare posse: si tamen alter præuenerit, alter dare non potest: quia tutorē habēti, &c. nisi in casu, quo illa omnia gerere non possit: vt j. dicetur, sed si non apparet quis præuenerit, fortè impedient se in concursu: vt l. duo sunt Titij. de testa. tu. Vel dic melius, quòd ambo administrent, quilibet in iurisditione sui iudicis. C. de testa. tu. l. ij. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. filius. & in l. duo sunt Titij. vbi fuit mens testantis dare vnum: sed non constabat de quo. Hic constat, quòd duo fuerunt dati & de mente dantium. Aut habet domicilium, & bona in vna prouincia, & in alia bona tantum: & tunc glo. variant. Verius tamē est, quòd datus tutor in loco domicilij potest vbique administrare: siue datus fuerit à testatore, de quo non est dubium: siue à iudice. C. de excu tu. l. ij. j. de excusa. tu. §. datus. Sed si excuset se de his, quæ sunt extra prouinciam. tūc iudex illius prouinciæ in qua sunt bona, prouidebit de tutore. Et sic intellige. ff. de excusa. tuto. l. non solum. §. qui testamento. cum ibi nota. & l. propter. §. licet. & l. Iurisperitos. §. cum oriūdus. de rebus eorum. magis puto. §. illud. Et sic debet intelligi. l. ex pupillo. Vbi autē moratur in vna prouincia in alia habet domicilium, & bona: debet reduci ad locū, vbi habet domicilium & bona: vt hìc no. & patet in l. vnica, prædicta. & fiet hæc reductio per officium iudicis, iuxta l. cū vnus. §. is qui. ff. de bo. auth. iudi. pos. De hac materia no. in l. hìc alle. & in Spe. ti. de cu. §. generaliter. ver. item no. q pupillus. No. tamen q hic voco locū domicilij, locū originis pupilli, vbi pater tenebat domicilium tempore mortis suæ, nō originis patris: imò verè suum: si pater domicilium transtulerat. [Alij habent in alia lectura domini Pacaro, non originem patris, imò nec suam, si pater domicilium transtulerat.] C. de munic. & orig. l. j. ff. ad municip. l. assumptio. §. filius. & sic intellige. l. vnica. C. vbi
5 pe. tu. † Sed quæritur, nunquid iudex ecclesiasticus possit dare tutorem? & videtur quòd nō: quia absurdum est, &c. C. de testa. cōsulta diualia. xj. q. j. c. te quidē. de primo videtur ex pressum j. prox. §. Præterea cù datio tutoris, nedū respiciat personā; imò etiā patrimoniū; vt l. pupillo. & aliįs §. alle. & iudex eccleśiasticus de hoc se intromittere nō debeat: vt extrà, de iudi. c. nouit. de fo. cōpe. c. ex tenore. Nō videt, q possit. & ad hoc possūt adduci omnia iura, quæ cōsueuerūt induci ad antiquam quęstionem, an legitimatus per Papā sit legitimus [aliàs legitimatus] quo ad temporalia. extrà, qui fi. sint legi. c. per venerabilem, potest dici, q pupillo clerico dabit tutorē cum detur principaliter personæ; vt s. qui da. tu. pos. §. certæ. Et datus per eum bona omnia administrabit: nisi se excuset de parte, quo casu iudex territorij dabit in parte illa, quia tūc datur rebus per l. pupillo. & aliàs leges allegatas s. Secularis autem iudex dicitur, quòd nō possit dare clerico cū nō sit de iurisditione sua, per hunc §. C. de epis. & cler. auth. statuimus. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. j. in fi. [Sed fortè potest dari tutor ad rē: quia ille principaliter datur rebus, vt d. §. certę. & iudex secularis videtur iudex rerū: vt d. c. nouit. & ideo videtur q iudex secularis possit interdicere bonis clerico, & detur ei

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 cūrator.] †Sed an episcopus possit dare tutorem laicū? Non videtur, cum non habet iurisdictionē tēporalem super eum: nec ius cogēdi.ff.de tu. & cu.da.ab his.ius dandi. Dabit clericos, pbyteros, & monachos: et eos coget de iure can.lxxxvj. dist.c.peruenit.xvj.q.j.c.generaliter. licet de iure ciuili secus. C.de epi.& cle.auth.presbyteros. Et si tales non reperiat, poterit nominare seculares, quos iudex secularis ad eius requestā coget.ff.de tu.& cu.da.ab his.l.diuus Marcus. Laico non videtur, cp possit dare per iura prædicta: nisi in defectū secularis iudicis, quo casu deuoluit iurisditio ad ecclesiasticū iudicē: vt d.c.ex tenore. & c.cū sit.& c.licet.& hoc in terris, in quibus nō obtinet tēporalē iurisdictionē: in illis enim pñt sine du-
7 bio, extrà, de appel.c.si duobus. †Sed quid dices de epis, qui de consuetudine cognoscūt, inter laicos indistincte de causis ciuilib⁹, vt videtur Engolismē. epūs. Adhuc nō videtur cp possit: cūm enim cōsuetudo det ei cognitionē causarū ciuiliū: nō tamē dat ei cognitionē causarū mixti imperij: cū sint articuli diuisi, vnde ille, qui habet de iure, vel de cōsuetudine iurisditionē simplicē, nō propter hoc potest dare tutorē: cū tutelę datio sit mixti imperij. ff. de tute. l. muto. §. tutoris datio. & hoc nisi facultas esset j⁹. quingentos aureos. & tūc posset vna cum magistratu: vt j⁹. prox. §. Si tamē consuetudo aliud ei tribuat, specialiter in hoc casu vī tenēda. c. de emā. li. l. vnica. Iudex au tē secularis nō pōt dare, nec cogere clericū: sed requirere pōt epm per dictas leges, nisi sit clericus cōtugatus. extrà, de cler. cōiu. c. j. li. vj. epūs tamē nullo modo pōt cogere: nisi ,ppter pietatē in casu, quo alius nō reperiret: vt xxj. q. iij. c. iij. c. de epi. et
8 cle. auth. presbyteros. †Sed, an superior possit dare tutorē in terra subiecti. Verbi gratia. Senescallus Regius dedit tutorē pupillo, q est de terra Baronis sibi subiecti: & in qua baro habet omnimodā iurisditionē, merū, & mixtū imperiū: nūquid tenet datio? videtur cp sic: quia Præses pōt dare in locis, in quibus est defensor. in auth. de defen. ciui. §. iusiurandū. ver. valē te. ff. de offi. procon. l. meminisse. & facit bene. C. de dona. l. in hac. Dic cōtrà, cū Seneschallus sit iudex, & superior in terra Baronis, in casibus videlicet ressortij tātūm: & sic nō pōt exercere iurisdictionis actum, nisi in defectum ipsius, ad instar Archiepiscopi, qui est superior Episcopo: & tamē nō pōt exercere iurisditionē in diœcesi Episcopi: nisi in casib⁹, vt apparet extrà de offi. ord. c. pastoralis. & c. Romana. eo. ti. li. vj. ad hoc facit C. de offi. præfec. vr. l. j. Nec ob. cōtraria: quia loquūtur in locis & in terris, in quibus omnimoda iurisditio pertinebat ad vnū solūm: vt ad imperatorē, qui vtroq; instituebat: nec erat alicuius officialiū propria. Hic autē est propria Baronis: & hæc factis declarāt statuta Regia, quæ inhibēt, cp gētes Regiæ nō expletēt in terris Baronū: nisi in casu ressortij.
9 Præmissa obtinēt in datiuis, de quib⁹ loquitur hęc materia. Sed quid dices de legitimis & testamētariis? Dic, cp debēt venire corā iudice & iurare: vt in auth. vt hi, qui res mi. obst. ha. p §. fin. et de mādato iudicis, vel eius authoritate res recipere. C. arbi. tu. l. fi. de admi. tu. l. fi. de tu. qui satis. non de. l. fi. Corā quo iudice hoc facere debēt? Dic, cp corā illo, qui dare deberet, si nō essent testamētarij, vel legitimi. arg. l. in hac. & d. l. cōsulta. iūcta j⁹. gl. prox. In gl. ergo de legatur, ibi, cū dicit. dicitur. Sed adhuc ob. quia legatus procōsulis dat tutores. ff. de tu. & cu. dat. ab his. l. j. Glos. variāt: quia in d. l. j. in gl. absente. dicit, cp præses pōt cōmittere propter sui absentiā. & in l. j. ff. de offi. eius cui mā. est iuris. videtur dicere contrariū. Di. eas cōcordat: quia cognitio, seu inquisitio potest cōmitti: sed nō
10 datio: vt videt notari ead. l. j. §. huius rei. †Sed dic clarius, & latius, cp quicūq; habet regimē prouinciæ, vel territorij: & in eo omne imperiū, potest dare tutores, per l. j. Alij qui non habēt omne imperiū, nō pñt: nisi facultas &c. vt §. seq. Et sic intelligo d. l. j. ff. de tu. & cu. da. ab his. & eo. ti. in prin. & hoc si habēt ex vi dignitatis, & quasi instituti. Sed sunt nōnulli, qui nō instituūtur, sed loco defuncti ponūtur per illū, qui posset instituere, vel quibus officium commē datur ad tēpus, vel cōmittitur à tali, qui posset instituere & dare titulū dignitatis, vel officij: & tales possūt etiā dare tutores, & de talib⁹ loqui tur etiā d. l. j. C. de eo, qui vi. obt. alle. l. vnica. Illi enim possunt omnia, quæ ordinarij pñt: vt ibi patet, nec de illis meruit fieri contrariū. Sūt aūt alij, quibus cōmittitur nō per illos, qui intitulare possunt in officio, sed per inuitulatos, sicut per pūides, & alios officiales intitulatos. Et de his non reperio, cp possint dare tutorē, nisi delegat⁹ procōsulis, in quo videt speciale, vt in d. l. j. de tut. & cu. Et sic videtur, cp tutoris datio delegari nō possit nec cū vniuersitate: nec aliàs specialiter. ff. e. nec mādan te. Sed an hodiè possit delegari, saltē in casu, quo cōpetit iure magistratus j⁹. prox. §. ff. e. l. ius dādi. & tamē non poterat delegari: vt l. ius dādi. gl. videtur dicere, cp nō. in d. l. j. de off. eius cui man. est iur. Quod satis videtur verum: quia specialiter per legē cōmittitur; & sic non potest delegari per d. l. j. Item etiā de iure florū, iure magistratus cōpetebat: vt d. l. ius dādi. & tamē non poterat delegari: vt l. nec mādante. de iure canonico videtur cōtrà, extrà de offi. deleg. c. venerabilis. extrà. de offi. vica. c. ij. li. vj. Sed quare potest iuberi saltē, vbi nō sunt magnæ facultates: & nō potest mādari? Respōdeo, lex quæ tēdit ad vtilitatē pupillorū, magis cōsidit de officialibus, etiā minorib⁹ q̄; de priuatis, qa magis sunt electi, et cū maiori maturitate: ideò permisit illud iuberi, nō alijs cōmitti. Quid ergo dices de officiali Episcopi, vel iudice Balliuo: vel Seneschallo Baronis? Nō videtur, cp possint dare tutores: quia locò alterius sunt intitulati tāquam in officio, quod apparet: quia vnū & idē auditorium est ipsorū, & dominorū suorū extrà, de cōsue. c. nō putamus. li. vj. Prætereà in tales non transit, nisi
11 simplex iurisditio, nisi largior detur potestas. extrà, de offi. vi ca. c. ij. li. vj. †Sed cōtrariū est expressū extrà, de iud. c. si annum. li. vj. & quāuis ibi loquatur de curatore ad litem: nihilominus loquitur de generali, nō ad certam litem: sed in ver. seq. loquitur quando ad certas lites. quæ dixi de datione tutorum, intellige in datione curatorum. j. de curat. §. j. Sed fortè legati possunt dare curatorem ad litem: quia ille non instituitur cum tanta solennitate: nec est tantum periculum: vt dixi C. arbit. tu. l. fin. quod verum est de legatis à Principe. Secus si ab alio. & ita patet in c. si annū. alleg. li. vj. & ibi no. per Arch. Inno. tamen notabat alio modo, extrà, de procu. c. petitio. cuius opi. est adhuc vera in alijs delegatis, quàm à Principe.

1 ☞ *Libra argenti & auri quanti sit & 2.3.*

NOS AVTEM. In gl. quā nos habemus. Sed quo modo sibi blāditur Iustinianus: quia de iure Digestorū videbatur idē, vt l. ius dādi. ff. de tu. & cu. da. ab ijs. Sed dic, cp l. illa intelligatur secūdùm §. sed hoc iure. alleg. §. proxi. vt ibi not.
1 ideò iste §. addit ad illā, sicut ad d. §. †In glo. i. lege l. aureos. in fi. Quinq; autē valent libra argēti. C. de argēt. pretio quod thesau. infer. l. j. li. x. & ita libra auri valet quinquaginta. aliàs valebat xij. libras argēti, & vltra duos aureos. Et tamē mercatores regni dicūt, qd marca auri nō debet valere nisi xij. marcas argēti: sed tūc fortè erat aurū charius, quàm nunc sit: vnde hodie in regno est magna abundantia auri, & ideo vilius.
2 †Sed quantū valēt hodie quinq; solidi, vt sciamus vim huius §. Glos. videtur dicere. cp septuaginta duo aurei valent libram auri: vt no. glo. in auth. de defen. ciui. §. & iudicare. ponendo libram auri: pro sex libris argenti. Sed certè, vel moneta de qua loquitur, erat nimis fortis, vel aurum nimis vile.
3 †Vnde scias, cp in libra sunt xij. vnciæ: & in marca viij. ex
a quo scias cp lxxij. aurei faciūt librā[a] auri. Et quot vncię faciūt libram satis cito cum campsoribus scire potes: quantum autem valēt, regula seu doctrina certa dari non potest: propter diuersos valores monetæ auri & argenti, quæ in diuersis tēporibus, contractibus, regnis & regionibus ponuntur, ascendunt & descendunt pro voto regentium. In glo. scilicet tabellionum. in fi. ibi, videbitis. ff. de ma. con. l. magistratus.

a ADNOT. ¶ Septuaginta duo aurei faciūt librā. l. quoties. C. de subscep. & arca. lib. x. Sed aduerte quòd licet Bart. in aut. sed nouo iure. C. si cer. pet. dicat librā auri constare excentū aureis. hodie, libra auri constat ex. xcvj. ducatis venetis. vt no. idem Bar. in allegata. l. quoties. de quo vide per Felyn. in c. conquerente. col. j. extrà de offi. or.

IMPVBERES. In hoc §. reddit rationē quare impuberes debent esse in tutela, & est planus.

Oblig

1 ☞ *Obligationis ortus.*
2 *Agi de dolo in tutorem posse.*
3 *Actio de ra. dist. qualis.*
4 *Dolus quando probandus.*
5 *Actionum fur. & ra. dist. concursus, & differentiæ. 6.*
7 *Actiones fur. & rat. dist. cur se tollant.*

CVM ERGO. In gl. sed si. ibi, cum dicit: non nascitur actio tutelæ. † Sed obligatio nascitur ex qualibet mala
1 administratione. ff. de admi. tu. l. tutorē, qui tutelā gerit. Obligatio autē bonorū cēsetur esse nata à tēpore delatæ & suscepte tutelæ: vt C. de ami. tu. l. pro officio. C. de bo. quę libe. cū oportet. §. fi. de epi. au. l. de creationibus. quādo mulier tu. off. fun. po. l. fi. de sec. nup. l. hac edictali. §. his illud. Cōtrà de priui. fis. l. si debitor. Sed in casu isto præcesserit quasi contractus, ibi nō. Sed in eo, quod subijcitur, cp aliæ non intētatur, ob. j⁹. ti. j. §. fi. ibi videbis plenius. In gl. id est, actiōe. in ver. est & alia. ibi, propter dolū. Dicūt do. Ia. & Pe. quí parū, aut nihil dixerunt
4 hic, † p gl. quādoq; dicit, cp hęc actio daē ex dolo: videlicet, cp tutor malē & dolosè versat⁹ est in administratione. Sed quādoq; dicūt, cp daē siue dolose siue nō: qđ est verius secūdū eos:
3 & sic trāseūt. Scias, † p hęc actio de rationib. distrahēdis, est propriū nomē actionis: & ponitur inter ciuiles in arbore: vt ibi videbis: & oritur ex interceptione rerū pupillariū: vt no. ff. de tu. & ra. dist. l. j. §. cōsiderandū. versi. hūc tamē. super. verbo, eiusdē facti. vult dicere, interceptione alicuius. i. amotione alicuius, vel aliquarū rerū, de illis rebus pupillaribus: fortè po
nē do inter suas, vel in vsus suos cōuertēdo: vel sicut de ,pprijs
negotijs do. Et in ista actiōe sufficit probare rē interceptā: nec
4 oportet ,pbare dolū. † Itē, nec cp inuitom dño. Sed in actione furti oportet ,pbare dolū: vt no. in d. glo. Si tñ ille, q agit hac, ne actione velit proponere & ,pbare dolū: bene potest: & in hoc casu cōcurrit cū actione furti. Et sic intellige. ff. de admi. tu. l. tres tutores. & l. nō existimo. in fi. & actio nō tollit actio
nē furti: nec econtrà: sed actio tutelæ & hęc adinuicē se tollūt:
5 vt no. & ibi patet. In hoc est mirū, † quare hæc actio de rationibus distrahēdis & furti nō se tollūt, nisi saltē in eo, quod excedūt, iuxta regulā. ff. de act. & obl. l. qui seruū. vi bo. ra. l. j. cōmo. l. vnde quæriť. Sed tex. respōdet in d. §. pe. Nec cm eadē obligatio est furti & tutelæ: vt quis dicat plures esse actiones eiusdē facti: sed plures obligationes. Nā & tutor, & fur, obligātur. hęc sunt verba tex. et sunt multū obscura: vnde gl. dicit ibi, cp diuersæ sunt: quia vna ex sola interceptione nō dolosa, alia ex dolosa. Itē vna quādo p fidē, altera quādo dño inuito. Sed hoc nō videť posse sustineri, in casu saltē quo cōcurrūt: qa tūc vtrobiq; dol⁹ & volūtas domini. Sed dic, cp adsunt diuersę obligationes: quia quāuis actio de ra. dis. extēdaē ad casum illum, non mutet suā originē, nec naturā: nec in casu, quo currit ille, qui agit actione de ra. dist. probat dolū: nec voluntatē domini. Vnde ibi nihil tangitur de materia act. furti: nisi de sola interceptione: sed in act. furti oportet probare dolū, cp animo lucrādi sibi, & fortè voluntatē propter ius administrādi, quod habet tutor, quod eum excusat à furto: vt d. l. meritò. ff. pro socio. & d. l. tres tutores. & ita diuersæ sunt obli
6 gationes. † Itē datur actio furti, quasi contra extraneū: nec habet dicere, nec probare eum tutorē in actione de ra. distra. oportet, cp dicat & probet tutorem fuisse, qui vellet dicere, cp hæc actio de ra. distr. oritur ex quasi contractu, sicut tutelæ, sed ex interceptionibus tutor obligatur, sicut ex singulis malis administrationibus, in act. tuto. vt dixi §. in princip. §. Tunc apparent magis diuersæ obligationes huius actionis & fur. & tex. satis hoc innuit d. §. pe. vers. in tutela ex vna obl. &c. vnde act. tu. & de ra. dist. quasi eædē sunt. Nam vna nō pōt intētari nisi finita tutela, sicut nec alia: vt l. j. §. fi. de tut. & ra. distr. Itē est aliud mirabile, quare acti. tu. tollit hāc, saltē in eo, quod excedit, contra dictas ll. quia si dicas quòd sint ex vna obligatione, sicut tex. dicit in d. versi. in tutela. non vide-
7 tur bona ratio: † quia cōdictio furti eam in totum tollit: quæ tamen non ex eadem obligatione: vt §. dictum est: vt l. actione. ff. de tu. & ra. distr. Sed pōt dici, quòd ideò condictio furtiua illam tollit: quia ambæ continent rei persecutionem. Sed cur tollit in eo, quòd est pœna: quia fortè fuit visum legislatori, quod sufficiebat actio furti: & videtur speciale in ista actione: quia fortè nimis rigorosa. Punit enim tutorem, de cuius malo animo non constat: quòd fuetit contra rationem fauore pupillorum.

De authoritate tutorum. *Rubrica.*

Postquàm §. dixit qualiter tutores creātur: subiungit qualiter creati se regere debeant.

1 ☞ *Infantem non obligari.*
2 *Puberati proximus obligabilis & qui.*

AVTHORITAS. In tex. ibi, cum dicit, non est necessaria. tunc autē est necessaria si sit maior infante. ff. de verb. oblig. mulier. ff. rem pu. sal. for. l. ij. & l. seruum pupilli. In gl. quia tunc ibi, cum dicit: de pac. contra iur. Et intelli
a ge, cp valet authoritas in cōtractibus, [a] ex quibus potest vtilitatē reportare: quia donare non posset, etiam cum authoritate. C. de admi. tu. l. non omni. secundum do. Iac. & Pe. in l. fi. C. si ma. fac. sine decreto. ali. ra. ha. In eadem gl. ibi, cum dicit: quid ergo in excommunicato. est contra: quia potest facere damnum suum, & se obligare: sed non acquirere secundum Hosti. in sum. de pœ. §. fi. ver. quòd si is. Sed Inn. dicit, cp potest sibi acquirere: vt no. de do. & cōtu. c. veritatis. In gl. &
b sic nota. ibi. §. prosperximus. hoc speciali fauore pupilli: [b] ius cōmune cōtra. C. de rescin. vē. l. ratas. et est ar. cp si quis maior. & habilis cōtrahit matrimoniū cum pupilla, cp maior sit ligatio. Sed dic, cp nō est ligatus vinculo matrimonij: sed promissionis. extrà, de despon. impu. c. de illis. & ibi no. † In ea. gl. fi.
1 In hac materia sunt diuersæ opi. gl. & doc. Vnde recolligēdo dicas, cp aut pupillus est infans: & dic, cp nullo modo obligatur. ff. de cōd. indeb. l. quod pupillus. de act. & obl. l. pupillus. Aut maior infante: & tūc si sit proximus infantię, videtur gl. dicere, cp sit idē, ac si esset proximus pubertati: vt no. ff. de noua. l. j. Quidā dicūt, cp est idē sicut de infante, & sic videtur tenere Dy. in l. impuberes. in fi. ff. eo. et gl. C. de inuti. stip. l. j. Et hæc satis est cōsona rationi. Cū enim obligatio contrahatur per cōsensum. ff. de pac. l. j. vix posset dici, cp pupillus proximus infantiæ cōsensum habeat, qui omnia daret pro vno pomo, vel pro vna bursa. Et ad hoc facit: quia nō delinquit anteqū sit proximus pubertati: & consensus procedit ex animo, sicut deli. ctū: vt ff. de reg. iur. l. pupillū. & l. pupillus. de furt. l. impuberē. ad l. aquil. l. sed & si quēcunq;. §. sed et si infans. &c.
2 Hoc casu † potest dici proximus pubertati, non ex annis. sed ex capacitate intellectus: et ita fortè volūt leges, pximè alleg. Plericq; enim reperiūtur magis doli capaces in nouo, vel decimo anno, quàm alij in xiiij. Vnde multū aduertendū esset, an sit malitiosus, vel capax doli & cōsensus: vt tūc obligetur. & hoc videtur bene probari. ff. de sponsa. l. in sponsalibus cōtra hendis ætas, secundum vnum intellectum; tamē in omni dubio ex quo est vij. annorū iura præsumunt ipsum habere cōsensum: vt patet extrà, de despon. impu. per totū. de iudi. si annum lib. vj. ff. de admi. tut. l. j. §. sufficit. Et ideò, nisi cuiderter appareret ipsum nihil sentire, dic, cp obligatur, sicut puberta-
ti proximus. In quo dic, cp aut habet tutorem: & tunc aut contrahit cum tutore: & refert an clam, vel palam: & an cum tutoris author. vel non. ff. eod. pupillus. §. j. & §. sanè. de admin. tu. l. non existimo. an cum extraneo: & tunc si cum authoritate tutoris rītè adhibita, obligatur naturaliter & ciuiliter: sed restituitur si sit læsus: vt plenè not. in d. l. j. de noua. ff. eo. l. impuberes. Si sine authoritate gl. dicunt. cp obligatur naturaliter: vt no. in d. l. j. & vtrobiq; & hoc sequitť Dy. sed Ia. & Pe. cp nullo modo per l. si curatorē. C. de in integ. resti. imò æquiparatur prodigo & furioso: vt ibi, & sic potest intelligi. l. j. C. de inuti. stipu. si non habet tutorem, obligatur naturaliter: vt d. l. j. de noua. ad l. fal. si pupillus. quādo di. le. ced. l. cū illud. §.
c hæres. & ciuiliter & naturaliter, si sit factus locupletior, [c] vel dolū commisit. ff. de po. l. j. §. an in pupillum. in gl. hic alle. in gl. ff. de exce. do. l. apud Celsum. §. si quis tutorē. Et hoc in casi b⁹, in quib. obligaē naturaliter, sed nullo modo obligaē, etiā fact⁹ locupletior: sed agitur ad exhibēdū, vel rei vēdicatione

vt no. ff. commo. l. sed mihi. dic, vt ibi. ex quasi cõtractu extra iudiciũ obligatur: si sit sibi vtile, aliàs non; vt patet. ff. de neg. ge. si pupilli. & l. iij. §. curatoris. In iudicialibus qualiter obligetur; videbis ff. proxi. §. dic, vt ibi.

2 ADNOT. ¶ In contractibus. Pupillus in delictis cadentibus in eo obligatur. l. pupilus. in princ. ff. de reg. iur. & §. fi. cum si. ff. de ob. ex de. Itẽ ad finem, vt liberet per acceptilationem. quia tunc efficitur locupletior: vt per gl. singu. in l. ij. ff. de accep. Item potest sine tutore ea, quę sunt facti, vt. l. poss. ff. de acqui. re. do. & l. quamuis. ff. de act. pos. his casibus obligatur pupillus sine tuto. authoritate, vt per Iasonem Mayn.

b ¶ Fauore pupilli. An & quando contractus potest claudicare? Vide plenè per Cy. in l. j. C. si seruus exter.

c ¶ Locupletior. Quando pupillus sit factus locupletior. Vide hic per do. Aret. Item cui incumbat onus probandi, an pupillus sit factus locupletior, vel nõ. Itẽ quid si pupill⁹, nec meliorẽ nec deteriorẽ conditionẽ suã facit. Itẽ hic vide distinctionem pulchram per eundem Are. quando pupillus sine tutore obligetur.

1 ☞ Iudice autore, quæ an non, fieri queant.
2 Tutorem solum non quærere.
3 Pupillum solum non adire.
4 Sententia quando, in pupillum, vel pro eo valida.
6 Pupillus quando, an non, sine tutore litiget.
7 Minorum quis continuo puniendus.

NEQVE TAMEN. In gl. ex testamẽto. ibi, cum dicit: cùm pupillus non habet tutorem, ergo à cõtrario sensu, si haberet, non posset iudex authorizare: vt videtur expressũ extrà, de iud. c. si annum. li. vj. C. de iu. deli. l. si infanti. in fi. Et
1 hoc intellige in hoc casu; quia † in alienatione rerum immobiliũ, non sufficaret iudicis authoritas. c. si propter pub. pe. l. fi. & videtur notari de fideiuss. min. l. ij. sed in alienatione rerũ mobiliũ, fortè sufficeret. Et ita posset intelligi quod no. ff. de min. l. ait prætor. §. permittitur. vbi videtur gl. contraria, ꝙ si iudex & tutor authorizarũt eum, non videtur valere: vt not. in Spe. eo. §. generaliter. versi. ꝙ si pupillus. Quod potest esse verũ, si iudex crederet eum verũ tutorẽ: vt c. qui admi. ad bo. pos. prima. In fi. eiusd. gl. de hoc dubitat in l. si impuberi. ff. de tu. & cu. da. ab his. Din. videt tenere opi. primã, quę est ibi, secundũ quosdã. Sed hoc non est in meo Din. Vnde videtur hæc verior per l. si infanti. in fi. alle ga. §. Item dic alios casus, in quibus fallit ff. de hær. ab inteſt. §. sui itẽ. C. de bo. quæ libe.
2 l. fi. §. sinautem patre. † Sed posset dubitari, an tutor sine pupillo possit bonorũ possessionẽ acquirere. Et gl. quando ꝙ dicit, ꝙ non, si pupillus sit maior infante sicut nec hæreditatem. C de iure deli. l. potuit. & ita no. C. qui admit. ad bo. pos. poss. bonorũ. sed in l. potuit. no. cõtra. & d. l. impu. quod est verius secundũ Dy. quia in bo. pos. interuenit̃ iudex & tutor, quod non est in additione secundũ eum. ff. de bo. pos. in pupillo. & l. tutor. Nunquid ergo iudex & tutor possent adire; non. quia non cõmittitur iudici aditio, quãdo pupillus non habet tutorẽ: vt l. si infanti. in fi. sicut datio bo. pos. C. qui admi. ad bo. po. l. fi. In gl. vt per senatusc. sultũ. cũ allegat. §. sed quia. & hoc
a vbi maior est infante: aliàs sit restitutio soli tutori. [a] ff. ad Tre. l. restituta. §. j. C. ad Treb. sancimus. in fi. gl. ff. de eo. cui bo. li. causa ad id est. §. j. In gl. administratoris. ibi cum allegat. ff.
b e. l. iiij. hoc verũ, si nõ administrat: quia nõ potest: [b] quia fortè, prohibitus, vel omnes, iussi sunt. ff. de admi. tu. l. Titiũ & Mæuiũ. si non autẽ administrat, quia nõ vult secùs. ff. de acquirẽ. hær. l. pupillum. In dubio autem omnes possunt; nisi testator aliud disposuerit, vel iudex. C. de autho. præst. l. fi. si vnus ex pluri. l. j. ff. e. l. quod dicimus. §. j. vide in d. l. iiij. ff. e. In fi. eiusd
c dẽ gl. quidã habent, hoc in adulto sufficit. [c] C. de ami. tu. l. cum quidã. si non habes, suppleas. & vide quod no. in d. l. cum in vna. §. j. alle. in gl. In gl. est & alia, ibi, cum allegat. l. minori
3 bus. xxv. an. Sed hęc ratio nõ videtur perpetua: ga † posset esse adeò lucrosa, ꝙ expediret talia & plura sustinere: vel fortè nullos habet creditores. Odofre. reddit (vt fertur,) aliam rationem: quia pupillus obligatur adeundo. ff. de acqui. hære. l. more. qui. ex cau. in pos. ea. l. apud Iulianum. §. fi. quem cõstat non posse obligari sine tutore: vt dixi §. ff. e. l. & si conditionalis. §. j. Idcò adire non potest sine tutore, etiam lucrosam. Sed quare non saltem, vt alios obligaret, & ipse obligaretur: sicut d. prox. §. dicunt Ia. & Pe, ꝙ in proximo casu prouidetur cõtrahentibus cum eo: quia habet exceptionẽ. ff. de rescin. ven. l. si id quod. §. si pupilli. quia non sic creditoribus hęreditarijs. Non enim debitores hæreditarij possent excipere ad vtilitatem creditoris cum nil eorum interſit secũdum eos. Vel dic, ꝙ contrahenti potest imputari, ꝙ cum minore cõtraxit. ff. de min. l. cum mandato. non si creditoribus hæreditarijs. In ea. glo. cum allegat. l. clarum. Doc. & maximè Di. consueuerũt hic distinguere: quia aut pupillus seu minor fuit semper sine
d tutore vel cura. in iudicio; & non valet: [d] vt l. cum & minores. alle. gi. in glo. quod verum est contra ipsos; sed pro eis sic. l. non
4 eò minus. C. de proc. Sed Ia. contrà, quod indistinctè non † valet: vt ibi scripsi. quod potest esse verum de diffinitiua; secus de interlocutoria. ff. de bo. auth. iu. pos. l. si minor. qui. ex cau. in pos. ea. l. hæc autem. Aut fuit ab initio tutor & curator sed non in fine, & tunc si vsq; ad conclusionem, vel causam plenè examinatã, valet sententia, & processus, si quis secutus sit. C. de adult. quàmuis. j. Quod posset procedere, si tutor vel curator esset legitimè contumax: aliàs non valeret sententia: vt C. quomodò & quãdo iudex. l. si vt, pponis. Aut fuit ex postfacto, sed non ab initio: tunc non valet: vt l. momentaneæ. C. qui li. perso. secundũ. doc. Sed secundũ gl. valet: quæ non esset vera, si non fuit in contestatione: & in aliįs substantialibus, sine quibus iudicium redditur nullum. C. de lit. cõtest. l. j. & l. prolatã. de sent. & interl. Hoc autẽ fallit in quatuor casibus, qui sunt hic, in quibus minor potest esse in iudicio sine tu. & cur. & valet processus & sententia. secũdũ gl. Et caue: quia primus & vltimus possunt habere locum in pupillo: sed medij non: vt patet in gl. Multos alios casus ponunt gl. & doc. extrà, de rest. spo. c. ex parte. vt in causa matrimonij beneficiali, seu ecclesiastica, in voto, morte patris, &c. de quibus xx. q. iij. ca. de
5 crimine. Sed † hoc non videtur verum per l. clarum. C. auth. præst. Vnde credo, quòd in beneficialibus & spiritualibus, dependentibus ab eisdem, possint esse in iudicio sine cura-
e toribus minores xxv. annis, [e] maiores xiiij. & in casu quo veniam ætatis impetrauerunt, in aliįs non, nisi habeant curatorem: per c. si annum. extrà, de iud. li. vj. Ex quo enim ibi specialiter in illis permittit. inhibet de aliįs: vt l. marit⁹. C. de ꝓc. & hoc ibi videtur tenere Azo in summa §. est autẽ. ad medi ũ. Pupillus autẽ nõ põt esse in iudicio in aliqua causa sine tu. au thoritate, vt patet. ff. de accusat. l. ij. §. pupillis. vbi est casus, quo prosequẽdo mortẽ patris, opus est tutore nisi in casu mẽtaneæ: pos. vbi etiam seruus agere posset. & sic intelligo l.
6 momẽtaneæ. & si per vim, vel alio modo. l. j. † Quid ergo si agã cõtra minorem, & nõ vult cõparere? Respõ. si sit maior xiiij. an. & sit cõtumax, potest cõdẽnari, si talis sit causa, vel in tali statu, ꝙ possit ferri sententia in absentẽ. ff. de min. l. minor. etiãsi quasi cõtumax, vel põt excõmunicari etiã pupillus si sit doli capax etiã propter contumaciã tu. vel cu. nisi purget cũ possit, vt no. in Spe. de cõtu. §. nunc dicamus. versi. fi. de sent. exc. §. sequitur. versi. sed pone. Et põt fieri missio cõtra tales, imò & cõtra infantẽ: vt l. hæc autẽ. ex qui. cau. in pos. ea. Nec doli capaces restituẽtur aduersus contumaciã, quin soluatur expẽsæ. ff. de mi. l. cum mãdato. sinautẽ ipsi, aut tutor & cu. si
f quos habeat, tenẽtur: vt in l. properandũ. §. fi. C. de iu. In gl. fi. in fi. ff. man. l. hæreditatis. sed quamuis non subesset, nihilominùs idem esset, vt hic apparet.

a ADNOT. ¶ Soli tutori. Idem Ang. & Ias. hic. Idẽ potest solus bo. pos. agnoscere: quia in facto consistit secundum eosdem hic.
b ¶ Non potest. Item nec gerere potest: quia nondũ est decreta administratio aliàs secus: vt per glo. in l. iiij. ff. eo. Ang.
c ¶ Adulto sufficit. Idẽ tenet Ias. dicens, quod bene sufficit ī curatore adulti. l. cum quidam. C. de admi. tu. testrõ. vt ibi not. gl. quia adulto datur iure ordinario: pupillo verò extraordinario, secundum eundem Ias.
d ¶ Non valet. Et quoniam iudicium cum minore agitatum teneat, vide plenè hic per Ange.
e ¶ Minores xxv. an. Ponit hic Are. quæstionem, an iudicium agitatum cũ minore valeat: & distinguit per multa membra: vide eum hic.
f ¶ In gln. fi. Vide hic Angel. latius circa. fi.

1 ☞ Curator quando & ad quæ cogendus.
2 Pupillus, iubente prius patre, adeat.
3 Iudicem post actum recte decernere.
4 §. Tutor sensus.

Tutor

1 TVTOR. † In gl. non enim cõpellitur. in fi. dic. vt ibi; quia in iudicialibus cõpellitur, quãdo pupillus est reus. C. de admi. tu. l. fi. §. pe. Et idẽ, vbicunq; est euidẽs & indubitatum damnũ pupilli, vel tertij, quod cõmodè resarciri nõ posset, melius etenim est, &c. C. in qui. cau. in inte. rest. non est ne. l. fi. & ita videtur sentire Di. in solutione dictę l. fi. cũ quis. gl. ibi alias. Si qs enim cõpellitur de proprio facere vtilitatẽ alterius sine dãno suo, vt plenè dixi ſ. de lege fusia Cani. cur nõ tutor pro
a euidẽti pupilli vtilitate cõpellitur. [a] † In gl. non modicũ. in
2 fi. sed cur iussus patris debet prędecedere in additione: sed authoritas tutorũ sufficit si sequatur incõtinenti? Quidã dicũt, ꝙ si ius nõ est integra persona iussu non prędecedẽre: ideò oportet prędecedere; sed ita parũ pupillus ſ. prox. §. Aliį dicũt, ꝙ aditio debet esse certa: vt patet per totũ ti. de acqui. hęr. & maximè, in l. si dubitet. & l. sed si de sua. Ideo mãdatũ prędecedere oportet, ne aditio filij dependeat ex volũtate patris. & idẽ ꝓ omnia in pupillo ante authoritatẽ præstitã adeũti. Potest dici, ꝙ nõ est idẽ; quia penes filiũ non remanet hæreditas etiam per momentũ. ff. de acqui. hęr. l. placet. Ideo oportet prędecedere volũtatẽ patris, cui acquiritur emolumentũ & damnũ: non sic de pupillo & tutore potest dici. Et si dicas, ꝙ ius hæreditariũ resider in persona filij, cui quærit̃. ff. de sol. qui hominẽ. §. qdã. de le. j. cũ filiosa. cũ ibi notatis. Respõdeo, ꝙ nõ sic, sicut in ꝑsona pupilli, cui quæritur; & non alij quo ad vtilitatẽ & damnũ; sed in persona filij remanet adeò nudũ ius hæreditariũ, ꝙ eius substantia tota & exercitiũ cũ emolumẽto & dãno trãsfertur in patrẽ. Et ideo opus est eius animũ & declarationem prædecedere, cũ penes filiũ in tali qualitate, & substantia rema
3 nere non posset. † Sed quid de decreto iudicis? Videtur, ꝙ sufficiat si interponatur ex postfacto. C. de iu. fisci. l. instar. de decur. si quos. Sed doc. iuris cano. videtur velle, ꝙ debeat in-
b terponi in cõtractu [b] statim ar. huius. §. & de hoc no. Arch. de reb. eccle. non alie. c. j. li. vj. & facit, ff. de re. eo. l. si pupillorũ. §. si prætor. & de hoc scripsi. C. de sacros. eccle. auth. hoc ius. De cõsensu capituli cõstat, ꝙ sufficit interuenire ex postfacto in casibus, in quibus requiritur. extrà, de his quæ fiũt à prælẽ. sine consensu. ca. c. cũ vos. In gl. no. caute. ibi cũ alle. de obl. ex cõsensu. Et intelligę, vbi tutor & pupillus mittũt epistolã: aliàs si cõtrahere volens cum pupillo, mitteret eã, si tutor & pupil lus sint præsentes & acceptantes; quia si tũc perficitur cõtractus, viderentur valere. Et ad hoc facit quod no. ff. autor. tu. l. obligari. §. tutor. vbi est iste §. quasi de verbo ad verbũ. patet
4 in §. final. l. eiusdem. Et † obtinet, quod hic dicitur in contractu qui per pupillũ geritur: secùs si per aliũ, qui pupillo possit acquirere. ff. de acqui. hær. l. si per epistolã quæ videtur ob stare, dic vt ibi in fi. eiusdẽ gl. quia fortè non authorizauit ex presse. ff. e. l. etiã. la j. & ibi no. & patet de tu. l. j. §. mutus. & di co expresse, si apparet per verba, vel scripturã, ꝙ authorizare vult. ff. l. obligari. §. fi. de acqui. hære. l. si quis mihi bona. §. antepe. & penul. vel non sponte, vt dixi §. prox. vel conditionaliter. ff. de auth. tutor. & si conditionalis. vel generaliter, vt d. l. si quis mihi bona.

a ADNOT. ¶ Compellitur. Dic secundũ Ang. quod in genere cogitur ad ministrare. Item in certo actu iudiciali authorizare. l. fi. ff. & C. de admi. tu. sed in extrajudicialibus non cogitur: nisi ex hoc pupillũ dãnificari cõstet: vt per eum hic.
b ¶ In contractu. Adde de hoc Anto. Cor. singu. suis in ver. decretũ. lo. ij. & in sing. in ver. minor. lo. j.

1 ☞ Actio in tutorem, quando nata, dataue.
2 Tutores dari qui nequeant.

SI INTER. In. glo. ſ. rei vendicationis. ibi, cũ dicit: vt
a hic dicitur: do. Ia. & Pe. distinguũt [a] hic, an actio nata esset an-
1 tè, vel pòst. † Ego autẽ magis latè recipio: quia aut actio erat ante nata: & agitur, vt hic per cõtutores, si sint duo, vel plures tutores, vel curatores: vt hic. & ff. de testa. tut. l. si plures. Aut post, durãte administratione: & tũc aut ex alia causa, ꝙ administrationis: tũc cõtra tutorẽ nascitur, sed non intẽtatur. ff. de tu. & ra. distl. si tutor. Ia j. & l. si adhuc. Sed cõtra curatorẽ nascitur & intentatur. ff. de admi. tu. l. cum curatore. Si ex causa administrationis: tũc cõtra tutorẽ non nascitur, nec intẽtatur durante tutela: sed ea finita, sic: vt d. l. si tutor. Contrà, cura na-
scitur & intẽtatur pro vna specie; sed non generaliter: nisi demũ finita cura. C. de adm. tu. l. aduersus. nisi in cura furiosi. ga incertũ est, quãdo illa finiet. ff. de tu. & ra. distl. nisi finita. §. cũ furiosi. Sub hac distinctione intellige omnia iura. ff. rẽ pu. sal. for. l. nõ quasi. §. hãc stipulationẽ. & de admi. tu. l. actus. et l. cũ plures.
b de cõtra. iu. tute. l. j. §. finito. In ea gl. ibi, cũ dicit; dicimus. [b] gl. in hoc variatur. Nã in auth. minoris de bitor. C. qui da. tu. pos. non tenet hãc vltimam; sed primã videtur tenere. ff. de proc. l. pater. in gl. j. Doc. tamen cõmuniter approbãt gl. quæ est in auth. minoris. quia sola mater, & auia excipiũtur; vt in auth. ad hæc. C. quãdo mulier tu. off. fun. potest, & sic videtur regula in aliįs confirmari. In ea. gl. in fi. idẽ no. in cor. vt hi, qui res min. obl. se ha. perhib. §. j. & C. qui da. tu. pos. auth. creditores. Spe. ti. de tu. §. generaliter. versi. itẽ quod tutor. C. de tu. l. plures. Sed contra auth. mino. quę per doc. approbatur. Et idem si rem cõmunem habeat cum pupillo: licet cõtra videatur notari. C. de exc. tu. l. quod res. Maior enim ratio debet tales re-
2 pellere, cũ possent † magis præiudicare; quàm personales creditores. Et hæc procedunt secundum opi. illorum, qui dicũt eos repelli. Aliį dicunt eos admitti, sed perdere debitũ: vt no. in d. auth. sed alio modo. no. in d. l. pater. quod doct. cõsueuerunt sequi. In gl. facit ad hoc in fi. sed ibi de voluntate hæredis iuramentũ deferentis. In gl. nam olim. in fi. ſtud olim erat de iure codicis. C. de in lit. dan. tu. in rub.

a ADNOTATIO. ¶ Distingunt. Tu vide hic dist. Angel. in ver. ī gl. j ibi conclude plenè. vbi loquitur de curatore, tutore, & procuratore. cõueniendis durante officio, vel finito.
b ¶ Dicimus. Bal. videtur hic tenere, quod si creditor pupilli se immisceat tu. telę cadat à debito. & si desinat esse tutor.

Quibus modis tutela finitur. *Rubrica.*

Vidistis ingressum tutoris, vsq; ad ti. proximũ. & ibi progressum: restat tractare de fine, quibus modis tutela finitur &c. sic est in operibus naturę ingressus, progressus, finis, & totum vanitas vanitatum &c.

1 ☞ Iudex qui iure dicat.
2 Pubertatis deprehensio.

a PVPILLI. [a] † In glo. aspectione. in fi. cõmuni
b ter tenetur, ꝙ secundum allegata debet iudex iu-
1 dicare; [b] vt no. ff. de offi. præſi. illicitas. §. veritas. Si tamen sciat, vt priuata persona, contrariũ eius quod probatur, debet omittere: ne ędificet ad gehennam. hoc plenius extra. de offi. ordi. c. j. In casu tamen notorij, posset esse vera opi. Mar. quia tunc iudex procedere potest, sine ordine, & probationibus: vt scripsi §. in prœmio. in materia notorij, dic vt ibi. In glo. facit ad hoc in fi. ergo pu-
2 bertas † ex annis cognoscitur: vt patet hic. & hoc verum, quo ad tutelas, secus, quo ad matrimonium: vt ibi scripsi & no. extra. de despon. impu. c. puberes. Item sic, ꝙ in casibus, adhuc seruatur illa impudicitia: quia mulieres respiciũtur, etiã profundius, extra. de prob. c. proposuisti. & c. causam. qualiter au
c tem probetur ætas, [c] vide ff. de exc. tu. l. ij. §. ætas.

a ADNOTATIO. ¶ Pupilli. Diuide hunc ti. vt hic per Areti.
b ¶ Iudicare. De quo vide per Angel. j. de ac. §. prætereà. & hic.
c ¶ Probetur ętas. Vide Pau. de ca. in consi. cxxxviij. vbi plenius qualiter ætas probetur.

ITEM FINITVR. In text. vel deportati, propter
r suum delictum: quia fortè doli capax. ff. de regul. iur. l. pupillum. de fur. impuberẽ. ad l. Aquil. sed & si quẽcunq;. §. j. aliàs non punitur. de rei vend. ꝙ infans. C. de fal. mo. l. j. [Nec irregula ritatẽ incurrere potest, extra. de hoc mici. c, intelligimus. & eo. ti. c. j. in clemen. & ibi vide per Gentianum.]

1 ☞ Donatum ab ingratis reuocabile.
2 Pupillus feudo priuabilis.
3 Captiui tutelam finiri qui accipiendum.

1 ITEM FINITVR. † In gl. ꝙ ex ingratitudine. in fi.
a no. ar. [a] ꝙ si religiosi ꝙb. facta est donatio, cõmittãt ingratitudinẽ cõtra donatorẽ, ꝙ possit reuocari; nã pupill⁹, nõ põt alie-

Universidad de Deusto Biblioteca

nare,sicut nec ille.et tamen per ingratitudinē potest perdere:
vt hic & facit.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus nulli.vnde vi.l.
meminerint.Spe.mouet hic,& videtur tenere ꝙ non reuoce
tur ti.de do.ver.quid si aliquis baro.sed tu potes dicere cōtra,
si totū collegiū delinquit:vel prælatus saltē ad vitā cōmitten
tiū ingratitudinē,in vsib.feu.de ca.Corra.c.vnico.§.si.de hoc
2 j.de do.§.sciendū. †Itē facit,iste §.ꝙ pupillus possit amit-
tere feudū,ꝓpter feloniā à se commissam.Ar.cōtra in feu.de
ꝓhi.feu.alie.per Fed.c.vnico.§.ꝓpterea.j.sed ibi in nō faciēdo,
hic in faciēdo,iter q̄ est magna differētia.C.de li.& eorū li.l.si
3 manumissus.cū ibi no.& vide e.ti.l.fi. Itē†hoc ītellige,ī doli
capace:vt s.ꝓxi.§.dixi.Sup tex.capt⁹ fuerit,sed tūc ita demū,
si sibi remanet.dic vt s.de atti.tu.§.ab hostibus.& dicūt doct.
Ia.& Pe.ꝙ hoc casu,non finitur ipso iure:nisi cū demū rema
neat:sed in casu j.prox.finitur ipso iure,q̄uis tēpus, nō sit mo
dus &c.ff.de actio.& obli.l.obligationū ferè.§.placet,quod
prodest scire secundū eos:vt sciatur an succedat legitima.vel
non:iuxta l.si quis sub cōditione de testa.tute.Tu autē potes
dicere,ꝙ imò in primo casu,etiā desinit,ipso iure,ex quo alter
desijt esse in ciuitate j.eo.§.sed & capitis.& d.l.si quis sub cō
ditione,in fi.& potest agi tutelæ.ff.de tu.& ra.dist.l.si pupil-
lus.§.j.Sed bene verū est,quod remanet species postliminij.
ff.de legiti.tu.l.j.§.si apud hostes.Sed q̄s administrabit bona
huius pupilli capti serui hostium?potest dici, ꝙ detur ei cura
tor.l.ab hostibus.ff.ex qui.caus.ma.& d.§.j.tutor autem dari
non potest,cum sit seruus hostium s.de iur.per.§.fi.iuncto s.
de tu.§.j.cum dicit,in capite libero.

a ADNOT. ¶ No.ar.De hoc tractat hic Ang.in ver.in glo.redigitur.

1 ☞ *Filium viuo patre rectè tutorem esse.*
2 *Emancipatione,quæ,an non,amissa.*
3 *Tutela an cesset episcopatu.*
4 *Pupilli monachatu tutelam non finiri.*
5 *Tutela finita,tutoris esse periculum.*

1 MINIMA. In gl.s.emancipatione.in fi.hæc glo.non
videtur posse stare,nec in primo,nec in secundo dicto:quia fi
lius viuēte patre,potest esse tutor legitimus,si pater sit impe-
ditus:tali impedimēto,de quo spes non sit,ꝙ tolli debeat:tūc
enim proximior succedit tutelæ:vt patet ff.de legi.tut.l.iij.§.
non tantum.ff.de exc.tu.l.non solū.§.si quis.& ibi no.Itē non
ꝓcedit in eo,quod dicit,nisi in casu &c. quia cōstat, ꝙ talem
a seruū filius manumittere non posset.[a] C.de bo.quæ lib.l.fi.§.
filijs autem.Præterea,si glo.intendit dicere, in hac exceptio-
2 ne,quòd in casu quo talē seruū manumisit perdatur†tutela,
per emācipationē,falsum est:qa quàmuis,perdatur illa quæ
iure actionis pertinet:quia desinit esse agnatus,nō tamē illa,
quæ iure patronatus:quia in illa,non inspicitur agnatio : sed
solū ius patronatus:& non cōpetit ex verbis:sed mēte s.de le.
pa.tu.§.eo enim.vnde,si hæc gl.nō fuisset hic scripta,nō esset
3 vis. †Sed quid,[b]si tutor fiat monachus vel eps? videtur ꝙ
b desinat,ad instar illorū,qui fisco seruiūt,vel reip.j. de exc.tu.
§.j.Spe.hoc tāgit in ti.de tu.§.generaliter.ver.itē oppone.&
tenet,ꝙ desinat:quod potest esse verū,de iure can.s. ꝙ possēt
gerere tutelas.lxxxj.di.c.peruenit.xvj.q.j.c.generaliter.Sed
de iure ciuili videt̄ cōtrariū.C.de epis.et cle.aut.presbyteros.
ij.in fi.ff.de exc.tu.l.athletæ.§.gētiū præsidatus.Sed si ipse pu
4 pillus intret†religionē,videtur tutela finiri,ad instar illius, q
sedat in arrogationē j.prox.sed dic,non finiri,ad instar illius,
cū nō possit fieri monachus ante xiiij.an.extra.de regula.c.j.
& c.significatū.& c.cū sumus.e.ti.& c.j.& c.beneficiū.lib.vj.
& no.per hūc §.ꝙ legitima tutela,etiā adēpta,perit capitis di
minutione:vt dixi s.de legi.agna.tu.§.fi.dic vt ibi etiā ꝑ hæc
iura,pōt dici scd̄m Ia.& Pe.si causa cōmittatur alicui canoni.
vel in dignitate existēti:qd̄ nō posset cognoscere,si desierit es
se canonicus vel in dignitate:qa cessante cau.cessat effectus.
&c.C.de epi.et cler.l.generaliter.ff.de pa.l.qd̄ dictū.secūdum
eos.hoc disputat plenè Arch.vetera.de rescr.c.statutū.§.saci
m⁹.li.vj.vbi tenet,ꝙ pōt ar.C.de extra.l.fi.li.xij.In gl.ut j.de
suspe.tu.ibi,cū dicit,quādo tu.vel cu.esse desinit.l.j. Caue tn̄:
5 quia q̄uis finiat tutela†prædictis modis,tutores tn̄ nō liberā
tur periculo:nisi curatores petāt.C.qui pe.tu.l.admone.de ad
mi.tu.l.ita aūt.§.si.et l.à tutoribus.§.j.& l.tutores q.post finē.

a ADNOTATOI. ¶ Non posset.Sed secundū Io.potest saltē,cū cōsen-
su patris.quamuis Io.fab.& Angel.teneant indistinctè per.d.l.fina.
b ¶ Sed quid.Vide hic Angel.

De curatoribus. *Rubrica.*

Continuatio patet:finita tutela,minores indigēt curatori-
bus sequitur de eis.

1 ☞ *Curator in quo an non dabilis.*
2 *Curator quis.*

a MASCVLI [a] DANTVR. In glo.id est,à
b prætore.in fi.[b]vide plenè s.de Atti.tu.§.sed hoc
iure.in fi.§.Ratio autē huius est:quia lex magis
voluit subuenire pupillo,qui minoris cōsilij est,
1 quā puberi.Sed ob.in authē.vt li.ma.& aui.§.j.Spe.dicit†ꝙ
quàmuis curator nō possit dari in testamēto:pōt tamē dari in
vltima volūtate,in ti.de cura.circa prin.hoc est mirabile:ꝙ li
cet plus in nō solēni, q̄ in solēni,& cōtra omnia iura.archid,
vacillat,extra.de iud.c.si annū.li.vj.c.Cyprianus.xxj.q.iij.sed
certè illud c.nihil facit.vnde dic apertè,ꝙ curator nō datur in
testamēto,nec illud c.quicq̄.facit cōtrà:sed tantū inhibet, ne
clericus,vel Deo seruiēs,nominetur in curatorē. Itē,nō ob.
auth.vt lic.ma.& auiæ.in prin.quia ibi nō est verus curator:
sed dispēsator,seu gubernator:& bene hoc declaratur ibidē:
2 quia nominatū per testātem,nūquàm†vocat curatorē,ac di-
spēsatorē:vel alio nomine,sed illum,quem dat iudex,de quo
ibi subijcit,nominat curatorem:vt ibi patet.

a ADNOT. ¶ Masculi.Diuiditur iste ti.in tres partes,vt per Aret.hic.
b ¶ In fi.Delegatus tamē non potest dare curatorem.nec procuratorē,vt no.
Inno.in c.petitio.de procu.nisi in beneficialibus.vt in c.fi.an.xiiij.s.de iud.
in vj.vel in causa corā eo vertente.l.fi.§.j.C.de admi.tuto.

1 ☞ *Infantem conuenturo obseruanda.*
2 *Adulti cur uocandi quique cogendi.*
3 *Curator quibus inuitis an non detur.*
4 *Citandi ij sunt,quibus curator datur.*
5 *Curator ad quæ cogendus.*
6 *Curatoris datio,excusandique tempus.*

a ITEM INVITI. In gl.[a] tūc enim.in fi.vnde dic,secū
dū do.Ia.et Pe.ꝙ aut aliqs vult agere,cōtra infantē,& illi nō
accipiūt,nec eis datur:vt ff.de tute.l.q habēt.§.si pupill⁹.qd
ergo fiet,quia citari nō pōt.ff.de in ius vo.l.neq̄.Dicūt doc.
1 quod volēs agere†habet duo remedia.vel ꝙ adeat iudicē,vt
ꝓuideat ei de tutore.C.q pe.tu.l.j.vel ꝙ citet amicos:& si nul
lus cōpareat,q eū defendat,fiet missio in bonorū pos.ff.q.ex
cau.in pos.ea.l.hęc aūt.& l.apud Iulianū.si verò sit maior in-
fāte,vel adolescēs:tūc illi citabūt,vt veniāt recepturi curato
2 res.ff.de admi.tu.l.j.§.sufficit.& tūc†cogētur recipere.nō tn̄
hūc vel illū:sed ꝙ vnū eligāt.& ita intelligit̄ d.§.sufficit.qui
sibi videt̄ cōtrari⁹,scd̄m eos.hoc idē no.ibi in gl.Quid si nolīt
venire?videt̄,ꝙ iudex ecclesiasticus possit excōmunicare: vt
dixi s.de autho.tu.§.neq̄.vel fiet missio cōtra eos, fortiori ra
tione,q̄ cōtra infantē:vt s.dixi,vel iudex faciet eos venire rea
liter,si actor hoc requirat.C.qūo.& quādo iudex.l.consenta
neū.vel captis pignoribus coget,vel alijs remedijs,de qb.di-
3 cet j.ti.j.§.pe. Doc.quærūt,nūquid†furiosis,& ꝓdigis inui
tis dat̄?& dicūt ꝙ sic,nec expectat̄ velle eorū,cū velle nō pos
sint.ff.sol.ma.l.ij.§.voluntatē.sed muto surdo,vel alia infirmi
tate detētis,nō datur inuitis,cū sint maiores,& possunt ꝓcu.
cōstituere scd̄m eos Vidētur ergo cōcludere, ꝙ ꝓdigi,fu-
riosi,mēte capiti,nō vocabūtur,quādo dabitur eis curator,si-
cut nec pupillus.ff.de tuto.& cu.datis ab his.l.illud. Sed ego
4 †credo,ꝙ bonū est,eos vocare,& ꝙ iudex eos audiat,& sta-
tū eorū videat.etem̄ cū magna,& plenissima causæ cognitio
ne,ad hoc ꝓcedendū est.ff.de cur.fu.l.obseruare.ex talib.em̄
poterit q̄plurimū informari.ar.ff.de mi.l.minor xxv.an.adi-
to.in prin.c.q & aduer.quos.l.j.ff.de testi.l.iij.§.sicut.Sed qd,
si

si adolescens conuentūs dicat, nolo habere curatorem ad li-
tē:sed volo habere generalem.Videtur ꝙ sit audiendus,cum
lex dicat,pete ei curatorem, & intelligat de generali.C.qui
pe.tu.l.j.& hæc,nisi faceret in fraudem,fortè vt causa actoris
differetur:quia curator generalis facit inuentariū:& hoc pē
dente,non conueniretur.Vel fortè sit iudex delegatus à prin
cipe,qui nō posset dare tutorē generalē,et potest dare ad litē,
in eū,his casibus,nō credere audiendū.iuxta c.si annū.extra.
5 de iud.lib.vj. †Sed nūquid talis curator ad litē potest com
pelli suscipere onus?Non videtur.ff.de cu.bo.dā.l.ij.§.querī
tur.Cōtra.C.de admi.tu.l.sancimus.credo,ꝙ verius iura indi
stinctè dicūt,eos cōpellēdos j.ti.j.§.pe.Et credo,ꝙ etiā debet
cōpelli satisdare rē minoris sal.fol.ff.rē pu.sal.for.l.etsi ad spe
cies.sed nō iudicato soluēdo,ex quo cōstat,de eius cōstitutio
ne.c.de admi.tu.l.scimus.§.defensionē.ff.de adm.tu.l.vulgo.
& hoc no.in Spe.de curatore.ver.sed nunquid inuitis. Sed
an tenetur appellare,& an non prosequi? Dic vt not.in pro-
curatore.C.de procu.l.inuitus.& ibi scripsi:quia si appellatur
ab interlocutoria,potest:si à diffinitiua,non vt C.de appel.l.si
actor.quāuis de proc.aliud dicatur.Vel dic, ꝙ secus in acto-
6 re,qui non habet ita latā potestatē.Et no.ꝙ †homini curator
non potest dari,nisi sit præsens:vt d.l.qui habēt.§.si pupillus.
ff.de tute.& tamē secus videtur in tutore,seu curatore gene-
rali.ideo non currit tēpus ad excusandū, nisi à tpe quo sciuit
se datū.C.de admi.tu.l.& si scisses.ff.de admi.tu.l.j.§.j.j.ti.j.§.
quinquaginta.& patet.ff.de tu.& cu.da.ab his.l.ij.& l.fi.& l.
illud.et fortè est ratio.quia in talibus curatorib.non seruatur
tanta solennitas,in eorū excusationibus admittēdis,& audiē
dis,ne lites prorogētur,sicut in illis, qui generaliter dantur:
ideò lex statuit,ꝙ essent præsentes,hi qui dātur ad litē, vt ci-
tiùs expediret̄,ne lites ex litibus &c.C.de fru.& li.expē.l.ter-
minatio.sed an debet dari præsenti?Et certū est in pupillo,ꝙ
sic.vt d.l.qui habēt.§.si pupillus.sed in adultò cōtrà:vt ibi no.
per l.mutus.§.is qui.ff.de proc.Sed dic,ꝙ tenet,si ratificet. vt
ibi aliàs nō.ff.de iud.licet.& quod hic dicitur de curatore ad
litem videtur dicendum de curatore ad speciale negotiū, ad
quod constat posse dari.ff.de iur.do.l.siue generalis.

a ADNOTATIO. ¶ In gl. Super hac gl. quærit Ange.an curator de-
tur inuitis?vide eum hic.

1 ☞ *Curatores variè dari.*
2 *Furiosi & prodigi discrimina.*
3 *Prodigus quis 4.*
5 *Errore quæ corruant.*
6 *Interdictionis vis.*

a FVRIOSI. In glo.no.hos.in fi.[a] vide de hoc s.de fi-
duc.tu.circa prin.Sed videtur,ꝙ mente captis datur curator
à lege.in auth.vt hi qui res mi.obl.se ha.perhi.§.ꝙ si quis.ver.
1 & hæc dicimus. Sed expone ibi introducūt leges†quòd pro
uideatur de curatore diuersis tamē modis vt hic.quia quibus
dā prouidetur per legē ipo iure:alijs per prætorē, & lege hoc
disponēte,vt mēte captis &c.j.proxi.§.& hoc bene,hic colli-
gitur ex verbo sed,quod aduersatur & diuersitatē denotat.
2 †Et no.ꝙ quàmuis hic æquiparētur furiosus,& prodigus:
est tamē differētia:quia furioso statim est curator agnatus ꝓ-
ximus:sed ꝓdigo,non nisi demū,post interdictionē bonis:vt
no.ff.e.l.j.patet eo.ti.l.obseruare.ff.de verb.obl.l.is,cui.& ibi
no.imò quicqd facit ꝓdig⁹ ante interdictionē valet,& tenet:
ff.ꝑ emp.l.si qs cū sciret.quod verū est scd̄m quosdā nisi esset
notoriè ꝓdigus.Nā tunc non est opus interdictione:iuxta il
lud qd̄ no.ff.de testa.l.is, cui. ꝓ quo facit.ff.de admi.tu.l.tres
tutores.§.fi.quia in notorijs,nō est opus declaratione:vt ff.de
3 act.emp.l.emptorē.de ver.obl.l.decē. †Sed qs vr̄ prodigus?
ille,q tp̄s,seu finē expēsarū nō habet.ff.e.l.j.§.j.subaudi inho-
nestarū,seu indecentiū:non enim eo,ꝙ vēdit de bonis suis,&
magna facit cōuiuia honestarū personarū,cēsetur ꝓdigus no
torius:qa & sapientes,quandoq̄ hoc faciūt.Itē si semel malè
consumpsit,nō sequit̄ ꝙ semper hoc faciat.ideo necessaria est
modificatio,in omnibus talibus casibus,& licitū est rebus ꝓ-
prijs abuti.vt l.j.§.j.ff.so.ma.de pe.hę.l.si quid possessor.§.si-
cut.nec eū cēserē,notoriū ꝓdigū:nisi apertissimè appareat:
vt si dat,quod valet centū libris,ꝓ centū denarijs,vel indistin
ctè,cuilibet petēti,sine mēsura,sine causa,& frequēter.& hoc
constat populo.& si bene consideres,paucos reperies noto-
rios,q̄uis multi alij reperiāt̄. Vnde si reperiāt̄ ita notorij,sic
ꝙ nullus ignoraret,satis crederē,de ęquitate,ꝙ nō deberet re
portare fructū,qui cū tali sciēs cōtrahit.ar.l.tutores.§.fi.Idē
4 crederē,si†sciret eū expositurū,in turpes vsus,per l.si quis cū
sciret.in fi.q̄uis gl.ibi.ff.de admi.tu.aliter intelligat.Itē no.ꝙ
scd̄m Hu.prodigus,est vltra modum largus & effundēs.Pa-
pias verò dicit,ꝓdigus profusus,consumptor,& luxuriosus,
gluto.vnde in Tob.prodigus excedit mensurā:largus hono-
ri seruit:fructificat parc⁹:auarus eget.vnde Hierony.auarus
obolo indiget,auarus est,q retinet necessariò, vel vtiliter ex-
pendenda,& quæ vsus postulat.Largus,qui sumptū facit ex
ratione mētis.Frugi,moderator,seruator,& abstinēs alieno,
suo contētus.Vnde Seneca:frugalitas & paupertas volunta-
ria,ne potest studium salutare fieri,sine frugalitatis cura.Da
uid in scripturis cōmēdatur.qa in liberalitate parcus fuit vel
melius sobrius.ff.de ędil.edic.l.si quid vēditor.de trāsac.l.cū
hi.§.sed & personarū.Sed glo.quærūt,quid interdicatur ali-
cui vt prodigo,qui prodigus non est?etiā gl. vidētur tenere
ꝙ valet interdictio.vt no.in l.is,cui.de ver.obl.de vsucapio.l.
si ab eo.facit pro glo.quia sentētia lata ex falsa causa tenet:vt
dixi plenè s.qui.ex cau.ma.non licet.§.semel.Itē erronea,nisi
sit error expressus.ff.quæ sent.si.appel.l.j.in fi.Itē sentētia fa-
cit ius.ff.de lib.agn.l.iij.in prin.de inoffi.testa.Papinianus.§.
fi.Itē facit ꝑ gl.ff.de cura.fu.l.si furioso.In contrariū facit.ff.
5 de tut.& cur.da.ab his.l.scire.Itē quia,quoties†in datione tu
toris,errat̄ in facti causa:nō valet quod agitur.ff.de tu.& cu.
da.ab his.l.tutor si petitus.& per consequēs,idē in datione cu
ratoris,cū sit cōformitas:vt in rubrica eiusdē ti.s.eo.§.j.Itē qa
quādo quid disponitur, seu cōstituitur in statu, quo ab initio
erat rectè dispositū,seu constitutū,ipso iure expiraret, nullū
est,qd̄ agit̄.Sed sic est in ꝓposito:quia rectè facta interdictio,
seu curæ datio desineret ipso iure,si desineret esse ꝓdigus. er-
go in casu quo nō est,nō valet interdictio seu curatoris datio
ipso iure.maior ꝓbatur.ff.ad carb.l.iij.§.puberi.ar.ff.de vsuf.
l.titio.cū morietur.ff.de cu.fu.l.j.in fi.Quidā dicūt,ꝙ tenet,si
iudex credebat eū prodigū,si sciret nō esse,nō tenet no. ar.ff.
de iud.l.si prætor.§.marcellus.Et qd̄ not.C.de satidā.l.j.ff.de
ꝓcur.l.si ꝓcur. Ego credo,ꝙ non tenet. Ad cōtraria,patet
respōsio.sentētia pro veritate accipitur,&c.verū est in casib⁹
& vt quādo tenet. Itē non ob.ꝙ ex falsa causa lata teneat,&
ex errore &c.quia hoc in datione tutoris non obtinet:vt l.tu-
tor si petit⁹ s.alleg.Lex autē,si furioso.debet intelligi in casu
dubij:quia si certū esset,nō esse prodigum,non daretur cura-
tor:vt vbi dicit Ia.de Arena.Sed quid ecōtra si cū esset verus
ꝓdigus,iudex ꝓnūtiauit eū reductū ad sanos mores,an tenet
6 sententia:vel an remaneat†interdictio primo facta?ar.ꝙ re-
maneat.d.l.j.de cu.fu.Contra ff.de min.l.minor.xxv.an.adi-
to.C.si mi.se ma.di.l.j.& ij.de in inte.resti.l.de tutela.Et no.ꝙ
quàmuis ex negligētia,nō possit fieri interdictio priuatę pso
næ ar.l.etiā.§.j.sol.ma.tamē regibus,& principibus terrarū,
quorū negligētia plus lędit quàm priuatorum,potest fieri,&
multofortius prælatis.extrà,de supp.neg.præl.c.grādi.li.vj.
dic vt ibi iunge.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.§.finali.

a ADNOTATIO. ¶ In gl.hic in fi. Contra hanc glo.tenent Bald.Io.
de pla.Christo.& Ia.so.hic,vt omnes accipiant à l.curatorē,qui ex defectu
mentis,ipsum petere nequeunt.Ang.tenet cum gl.item an notoriè prodigo
censeatur interdicta administratio ipso iure?& qualiter interdicatur.& an
eius contractus firmetur iuramēto.Item an obligetur ex delicto.& an te-
neat datio curatoris à prodigo,ei qui nō est prodigus.& item quis dicatur
furiosus,vel prodigus,& quomodo differant.vide hic per doct.

1 ☞ *Curatorem qui petant.*

1 SED ET MENTE CAPTIS. Idē†pōt dici,de
quibusdā alijs,qui rebus suis superesse non possunt,& ideo si
quis debeat se absentare causa reipu.vel alia iusta, & neces-
saria causa pōt dici,quòd possit petere curat.dari bonis suis:
vt no.in Spe.de tu.§.viso.vers.ed an is qui.

1 ☞ *Duos quæ respuant.*
2 *Tutorem habenti &c.qui accipiendum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

INTERDVM. In glo. vel etiam tutores. in fi. Pro hoc facit. ff. de authorit. tutor. l. curatorem. de appel. l. cum in vna. §. tutor. & hoc tamen fieri non debet, nisi ex causa. ff. de tuto. & cu. da. ab his. l. curator. & l. curatorem. In gl. fallit ibi
a de tute. l. penul. [a] hoc verum, de perpetuò furioso; secus in eo, qui consueuit habere dilucida interualla. vt ff. de excu. tuto. l. non solum. §. penultimo. & nota. eod. titul. l. post susceptam.

In fine eiusdem gloss. bene reperitur quòd non dantur simul, & vterque administrat. c. de testamen. tu. l. ij. sed ibi dãtur simul, habito respectu ad tẽpus mortis, quo vtrunq; confirmatur. Item pro ratione gl. §. posita, q plenũ non admi-
1 tit &c. facit quod dicimus, q duo † non possunt esse domini insolidum. ff. commo. l. si vt certò. §. si duobus. de castr. pecul. l. de hæreditate. §. pater & idẽ. de possessoribus ibi. ff. de acq. pos. l. iij. § ex cõtrario. Est ergo regula, q non datur tutor, tu-
2 torem habẽti: † vt hic si primus nõ fuit verus tutor: quia fortè nõ iure datus videtur, q primus debeat remanere, antequàm alius detur ad instar electionis, quæ secundo non potest fieri, nisi prima cassata extra. de elec. c. consideramus. & c. auditis. Sed contrà, videtur expressum. C. de cõfir. tu. l. si vt proponis. & pro hoc videtur, q collatio facta de beneficio, quod alius detinet, vel in quo institutus fuit de facto tenet, quod est verum, si fiat ab ordinario. Secùs, si ab executore. vide extrà, de præb. c. licet. lib. vj. cum ibi notatis.

2 ADNOT. ¶ L. pe. Quidam verũ in habẽte dilucida interualla vt. l. nõ solũ. §. fi. & l. post susceptã. ff. de exc. tu. sec[b] ĩ ꝑpetuo furioso. secũdũ Ang. hic.

1 ☞ *Actor quibus, an non, dandus.*
2 *Actorem & curatorem differre.*
3 *Syndicum qui creent. 5. 6. 8.*
4 *Syndico creando qui quotue uocandi.*
7 *Vniuersitatis singuli quando, an non, nominandi.*
9 *Actor uariè dici.*
10 *Procuratorem qui an non deut.*
11 *Differentiæ nominum quatenus sublatæ.*

QVOD SI TVTOR. In glo. si enim. in fi. si iter
1 go minor infante, vel absens, tunc necessariò actor † fit: vt l. decreto. de admi. tut. ff. si autẽ maior sit, & præsens innuit iste §. quòd. nõ possit dari actor, sed constituatur procurator, qa tũc nulla necessitas, nec causa interponendi decretum, & sine causa neminem audit prætor: vt hic. & ff. de transacti. l. cum hi. §. vlt. ergo, & istud satis videtur probabile: quia non recurritur ad iudicis authoritatem, de eo, quod pupillus potest per se. ff. rem pu. sal. fol. ij. & iij. C. de iure deli. l. potuit. gl. tamẽ videtur velle, q etiam eo casu possit constitui actor. vt l. decreto. ff. de admi. tu. pro quo facit tex. ibi cum dicit, si tamen &c. sed expone ipsum prout secundo modo exponitur, ibi in gl.

In glo. qui hic. ibi cum allega. l. in omnẽ, hoc non videtur verum: quia alius adiutor, siue actor, alius curator est: adiu-
2 tor enim siue † actor constituitur à curatore, seu à tutore, cum decreto iudicis: sed curator à iudice, vt no. in l. solet. dic vt ibi.

In ea glo. cum allegat. §. hoc nihilominus. vers. hunc enim
a sine dubio, [a] hoc verum in rebus episcopalibus, in rebus capituli, ipsum capitulum cum consensu episcopi, si res sint discretæ in casibus simul constituunt, episcopus. & capitulum, vt no. in Spe. de syndico, ver. item q non est cõstitutus. Itẽ no. q debet constitui, de illis, qui sunt de ecclesia. C. de epi. & cle. l. in ecclesijs. ad instar syndici. ff. quod cuiusq; vniuer. l. planè. & ibi no. dum tamen non sit cognatus epi. vide, quod scripsi C. de sac. sanct. eccl. auth. quibuscunq;. & l. iubemus. An autẽ requiratur decretum in constitutione, glo. voluit quòd sic extrà, de iu. ca. c. imperatorem: sed Inno. & doc. ibi contra. In
3 ea. glo. ibi cum allegat. §. defensores. constituitur † autem syndicus ab vniuersitate, ad omnes causas præsentes & futuras: nec in eius constitutione opus est decreto, vt potest colligi. ff. quod cuiusq; vniuersi. l. item eorum. §. decuriones. cum seq. ibi, sed hodie hæc omnia. Quidam tamẽ voluerunt dicere, quòd esset opus decreto, pro quibus ff. vt in poss. legat. l. municipijs. C. de seruis reip. manu. l. j. & ij. exemplum: vt not. in Spe. de synd. vers. item q constitutus est. quorum opi. non est vera: vt autem huius plenius notitiam habeas, quæritur an omnes de vniuersitate, debeant vocari, in creatione syndici. Ad hoc dicas, quòd si vniuersitas cõmisit aliquibus, q hoc facere possint, illi vocãdi sunt, & facere possũt alijs nõ vocatis. ff. quod cuiusq; vniuersi. itẽ eorum. §. decuriones. si autem non sic cõmisit, videntur nõ omnes vocandi, qui cõmodè vocari potuerũt, q arbitrio iudicis relinquo extra, de elect. c. cũ inter. Si tamen in hoc sit aliqua consuetudo, serua eam, eo. tit. c. in Genes. & c. ne pro defectu. Sed quid si vocati, non veniũt
4 omnes? † Dicunt quidã, q si duæ partes sunt præsentes, pos-
b sunt procedere ad creationem: [b] & illud in quo cõsentiat maior pars duarum partium tenebit: vt no. ff. quod cuiusq; vniuer. l. nulli. & vel municip. l. quod maior. C. de dec. l. nominationum. pro quo. ff. de decre. ab ord. fa. l. iij. & hanc opi. sequitur Inno. extrà, de elect. c. ecclesia. Hosti. eod. tit. c. cum inter. glo. lxiij. distin. c. iij. Ber. hanc opi. sequitur extra. de elect. c. licet. de his quę fi. à maio. parte ca. c. j. Sed in c. quia, ppter. tenet opi. contrariam, q valeat, quod fit à minori parte præsentium: pro quo facit. d. l. nominationum. & hanc tenet Archi. extrà, de resci. c. duobus. Posset dici, q in his, quę non necessariò incumbũt; sed fiunt ex gratia, q si sint ardua, q oportet adesse duas partes, & omnes cõsentire, in auth. de defen. ciui. §. fi. iuxta illa, quæ consueuerunt notari, extra. de consti. c. cũ omnes. in his, quæ incumbunt necessariò, videtur distinguẽdum an negotium sit ita arduum, quòd esset damnum, vel periculum, expectare præsentiam aliorum; & tunc præsentes possunt expedire, quamuis sit minor pars, & sic saluaretur opin. Archi. Si verò non sit ita arduum, videtur q duæ partes sint necessariæ, & q maior pars illarum duarum partium cõsentiat arg. l. quod maior. Sed quod, † an saltem ad defen-
5 sionem posset minor pars constituere syndicum? videtur q sic. quia vnus solus posset defendere. extrà, de concess. præbẽ. c. per literas. & hoc tenet Spe. ti. de syndi. circa prin. & ita asserit fuisse obtentum. quæ opi. potest procedere secundũ ea, quę dixi: quia necessariò incumbit defensio: in casu tamen vnus posset constituere, si ius vniuersitatis redisset ad vnum. ff. quod cuiusq. vni. l. sicut. §. final. dic vt ibi. Quomodo autẽ probabuntur non vocati? dic extra. de elec. cap. bone. in magna glo. Sed quid, si vniuersitas habet rectorem, & consules,
6 an † possint creare syndicũ, etiam si non sit specialiter hoc eis commissum? Glos. videtur dicere quòd sic. ff. ad Trebel. l. ita tamen. pro quo facit, quia ordo decurionum constituit: vt l. nulli. & l. item eorum. & facit. ff. de ori. iu. l. ij. §. denique. inquire, quod consuetum est. vt l. nulli. ibi cum dicit lege. & facit. ff. de condi. & demon. l. municipes. Sed quid, si ostendatur instrumentum, in quo continetur, quòd talis vniuersitas facit syndicum, nunquid sufficit? Doc. dicunt quòd si instrumentum dicat, quòd tota vniuersitas, vel omnes de vniuersitate? quòd sufficeret. Sinautem oportet nomina-
7 ri constituentes, † nisi essent tot, quòd esset impossibile inscribi in pelle pergameni; tunc enim sufficeret si tabellio scribat, maior & sanior pars &c. vt plenius not. Hostiens. in sum. de syndico. §. qualiter. & Spe. eo. ver. porrò. & versic. quid si in aliquo, quæ dixi in duabus partibus & maiori parte vniuersitatis. Intelligo etiam de administratoribus à maiori parte procuratorum, in quo sunt & possunt expedire, non vocata vniuersitate. Item hæc omnia seruiunt ad constitutionẽ œconomi. Illud autem constat, quòd in constitutione syndici, debet vocari rector vniuersitatis: vt no. in Spe. versi. sed nũquid vniuersitas. nisi esset excommunicatus: vt in summa Host. d. §. ver. tametsi. Ego vidi cõtrariũ iudicari Parisijs, qa
8 vbi maior pars, † seu rector est excommunicatus, quòd vniuersitas, non potest constituere syndicum, & non video quomodo possit sustineri iudicium: quia cum excommunicatus habeatur pro mortuo. xj. q. iij. c. nemo episcoporũ, ius vniuersitatis resedit penes alios: vt ff. quod cuiusq; i. sicut. §. fi. extra, de regula. c. fi. lib. vj. vide extra. de proc. c. fi. [& ibi plenè per HENRICVM BOICH,] vel fortè fuit iudicatum: quia curia laicalis, non admittit exceptionem excommunicationis. In fin. eiusdem gloss. hæc est veritas, quòd differunt
c sumendo propriè verbum actoris: [c] quia actor cum decreto, & ad

& ad lites præsentes: syndicus sine decreto, & ad omnes pre-
9 sentes, & futuras: vt §. dixi. Sed inter actores † videtur esse
2 differẽtia: quia actor cõstitutus à tutore cõstituitur cũ decreto, sed actor vniuersitatis, non: vt no. ff. rem rat. ha. l. actor. sed hoc non est verum: imò & actor vniuersitatis fit cũ decreto: vt l. item eorum. §. decuriones. de lib. vniuer. l. vnica. in fi. Est enim differentia solùm in modo cauendi: vt ibi no. glos. in l. neq; c. de proc. videtur assignare aliam differentiam: quia actor vniuersitatis potest dari ad vnũ casum: sed actor tutoris non. sed illa gl. non est vera, & est cõtraria. c. de app. l. si actor.

Sed quæro, an vniuersitas possit facere procuratorẽ? Et dic q tota: quia domina est: sed eius administratores nõ: & sic in-
10 tellige † c. de decu. l. procuratores. & in auth. de san. epis. §. si quando. extra de procu. c. quia in causis. & per hoc videtur q executores testamentorũ nõ possunt cõstituere procuratorẽ. de quo scripsi c. de epis. & cle. l. nulli. Spe. tamen contra tit. de instru. edi. §. nunc verò. ver. sed nunquid ante litis cõtesta. pro quo facit: quia procurator ad negotia procu. constituit, extra de proc. c. j. §. fi. lib. vj. Et est magnum & mirabile, q procurator ad negotia possit facere procur. & tutor nõ, qui latiorem administrationẽ habere videtur. Vides ergo plura nomina, & quid significant, & in quo differãt, de iure ciuili. de iureve
d rõ canonico videtur hæc differentia sublata [d], extra de proc. c. petitio. Hoc non credo: quia frustra ponerẽtur ibi duo tituli diuersi. vnus de procuratorib⁹: alius de syndico. Hoc tamẽ bene credo, q differẽtia nominum sit sublata, quo ad hoc, q nõ videtur mãdatum factũ per illum, qui mãdare potest, seu facere, sed solennitas cõstituendi nõ. Vnde si quis, per procuratorem potest cõstituere, dicat, cõstituo talem meum syndicum, vel actorẽ, cũ plena potestate agẽdi. nõ credo, q debeat vitiari, ex quo constat de mandato, & simplex mãdatum nõ sufficeret. Sed vbi simplex mãdatũ nõ sufficeret: quia nõ dñs fortè cõstituit: tunc modus cõstituendi nõ immutatur, nec solennitas: imò credo, q nec differentia nominum, in casu illo.

a ADNOT. ¶ §. hoc proculdubio, Quod est verum, in rebus tẽporalibus episcopatus: sed in rebus capituli constituitur a capitulo, de cõsensu episcopi, debẽt cõstitui de illis, qui sunt ĩ ecclesia: nec requiritur decretũ, sicut nec in syndico. & an vbi requiritur, præsumatur interuenisse. Itẽ si interuenerit, an tunc syndicus à sola vniuersitate poterit reuocari: & sic cuius morte finiatur mandatum à quibus creetur syndicus, & ipsius creationis instrumẽtum qualiter formetur. Item quos possit obligare dictus syndicus: itẽ, quis dicatur inimicus capitalis: vide per Bart. in l. iij. §. fin. ff. de ali. leg. & quę dicantur inimicitiæ capitales ibi Bar. & gl. in l. licet. ff. de arb. & in auth. de arbitris. §. si verò odiosus.

b ¶ Ad creationem. Adde, de veritate huius quæstionis per Bart. in l. neque pignus. C. de neg. gest. & in l. procuratores. & ibi dixi ĩ apostilla. ad Iac. Rebuf. nu. iij. C. de decur. lib. x. ibi dixi. figillatim, an debeant consentire cõstituentes. & an eorum nomina debeant scribi. de qua etiam per Bar. in l. si. C. de ven. re. ci. & doct. præsertim Pan. in c. j. col. iij. ver. vlt. quæro. de syndico. vbi etiam nota. in apost. ad eum. extra de procu.

c ¶ Actoris. Hodie tamẽ, non sit differẽtia in nomine. vt in c. petitio. de ꝓcu. vt per Ange. hic. Adde Spe. in tit. de his qui alie. no. in iud. inter. §. syndicus. & se. glo. in l. neque pignus. & ibi Bart. C. de neg. gest.

d ¶ Differentia sublata. Dic vt per Ange.

De satisdatione tutorum. *Rubrica.*

Continua vt in prima glos. quæ est supra tex.

1 ☞ *Satisdet quis.*

NE TAMEN. In glo. idem in curatoribus
1 ibi cùm allegat. e. tit. l. j. Vel dic q ille satisdat, cùm † cõfirmetur cum inquisitione. eod. tit. l. ij. de inquisitione tamen intellige, vt dicam j. proximo §.

1 ☞ *Tutori gesturo obseruanda.*
2 *Tutorum qui satisdet.*

ITEM EX INQVISITIONE. In gl. s. præsum-
a ptione. ibi cùm dicit in contrarium [a]. C. ad maced. l. fi. de rei vxo. act. l. vna. §. accedit. Si tamen apparet notoriè de contrario, deberet remoueri. ff. de admi. tut. l. tres tutores. §. fi. In ea. gl. ibi, vt hi qui obl. se perti. hab. res minorum. §. fin. debet
1 etiam † de manu iudicis bona recipere. C. arb. tu. l. fi. & facere inuẽtarium. C. de admi. tu. l. tutores. ff. de admi. tut. l. tutor qui repertorium. de hoc not. ff. de leg. tut. l. legitimos. in prin. In fi. eiusdem glo. distinguitur ergo in datiuis, an dati fuerint cũ inquisitione, vel sine: vt hic not. Sed gl. videtur dicere, q indistinctè, omnes datiui satisdãt: C. de tut. qui non satisde. l. j. pro qua videtur expressum §. de Attil. tu. §. sed hoc iure continuã
2 do §. nos autem. in fi. Dic q aut † datur à maioribus iudicibus, & cum inquisitione, & nõ satisdant: vt l. pen. C. de tu. & cur. qui non satisdãt. & hic. Aut à minoribus cum inquisitione: vel à maioribus sine inquisitione, & illi satisdant: vt in contrariis. & ff. de magi. conue. l. j. §. si curatores. vnde quandoq; dantur sine inquisitione: vt d. l. fi. patet. C. de author. præstã. l. fi. & sic videtur notari in auth. vt hi qui obl. se hab. perhib. res mino. §. fi. dic vt ibi, in gl. aget. Item no. quòd patronus nõ satisdat: vt d. l. legitimos. in prin.

a ADNOTATIO. ¶ In contrarium. Vide hic Ange.

1 ☞ *Maiori parti, quando, an non stetur.*
2 *Ordo in quibus non spectandus.*

SED SI EX TESTAMENTO. In glo. duo po
nit in fin. & est expressum. d. l. legitimos. §. in legitimis. dic vt ibi, hodie videtur, q etiam iudex hoc facere debeat. C. de leg.
1 tut. auth. sicut. † In glos. dummodo. dic q [a] in his, quæ spe-
a ctant ad singulos iure proprio, tunc non statur maiori parti. ff. qui, & à quib. l. si priuatus. §. fi. de polli. l. toties. In rebus cõmunibus, potior est conditio prohibentis. ff. com. diui. l. Sabinus. & l. per fundum. ff. de ser. ru. præd. nisi vellet vti, ad vsum destinatum: vt l. si ædes. C. com. diui. & de re. di. l. intantum. §. pen. vel nisi in casibus fauorabilibus. C. qui bo. ced. pos. l. fi. C. de cõmu. ser. ma. l. j. ff. de pact. l. maiorem. In his autem quæ spectant ad vniuersos, tunc maior pars obtinet, in his quę facienda incumbunt. & idem in delictis. ff. ad municip. l. quod maior. de re iud. l. aliud. §. refertur. Fallit in casu ff. de magist. cõ. l. j. §. j. vel ibi in negotio, quod vniuersitatem non tangit: vt d. l. j. circa prin. Sed in his quæ sunt gratiæ, no. extra de consti. cum omnes. in authen. de defen. ciui. §. fi. in his quæ pertinent ratione officij, idem ff. de arbi. l. si in tres. de re iud. l. duo ex tribus. C. de autho. præstan. l. fin. In gloss. id est, se. in fin. quidam habent. l. quoties. pro concor. alij pro cõtraria. Potes
2 dicere, quòd obstat, in eo quod ibi ordo † attenditur, hic non. ad primum, dic quòd hic ordo non attenditur: quia omnes si mul possunt admitti, ibi non. Item, hic concursu se non impediunt: quia dissensus eorum causaret damnum publicum: ibi dissentientibus tantùm. Item ordo non seruatur, vbi iuris dispositio est crta, vel esse potest ff. de solu. l. nec enim. Item, intellige quòd prætor interponet partes suas: nõ tamen compellet, si non consentiant. ff. de admi. tu. l. iij. §. planè. quæ aliàs obstat.

a ADNOT. ¶ Dic quod. De hoc dic vt hic per. Ang.

1 ☞ *§. Sed si. extensio.*

IDEM ET IN PLVRIBVS. In glo. per omnia.
ibi in fin. quia hic est glos. obscura, & nullius vtilitatis. vnde vult dicere quòd illud quod dictum est §. proxi. §. versi. quid
1 si. non potest † appropriari, ad datum ex inquisitione. Vnde quo ad hoc non est idem: sed quo ad alia sic, ibi cùm allegat, [ff. de admi. tut. l. si plures. ij.]

1 ☞ *Tutor cui magistratui præcommuniendus. 3. 5. 7.*
2 *L. j. C. de ma. conue. sensus.*
4 *Tutores plures qui, quatenusq; conueniendi.*
6 *Tutoris prius conuenti remedia.*

a SCIENDVM. [a] In glos. s. tutelæ. ff. de admi. tu. l. si plures. & l. ij. hoc verum, secundum opi. Azo. quam gl. sequitur vbiq;, & maximè ff. de tute. & rat. distr. l. j. §. nunc tractemus. sed Hug. dicebat contra: vt not. in d. l. si plures. §. si parens. Itẽ intellige hos primos tres casus, q primò ipsi tutores, deinde
1 magistratus; † si ibi non fuit fideiussor; qui promiserat pro tutoribus. Si autem fideiussores fuerunt: tunc primò fideiusb sores, postea magistratus [b]. C. de magist. con. l. aduersus. &
2 no. C. eod. tit. l. j. quæ valde obstat, nisi exponas, ibi † quam si exercueris, s. actionẽ contra tutorẽ: vel eos qui causam ab eo habuerunt. Non autem intelligas, contra magistratus, et pro hoc facit d. l. Lucius. §. pe. ver. per contutores. vbi ponit hunc ordinem. Sed an hi duo casus procedant, siue sit diuisa administratio, siue non. Gl. supponit, q sic, cùm hic nõ distinguat:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed in sequenti casu nō distinguit: & idem in d.§.nunc tracte
5 mus. Sed videretur verius, q̄ † effet in his duobus casibus di
stinguendum, sicut in illis, vt si diuisa esset à testatore, vel à iu
dice, q̄ primò quilibet pro parte, demum magistratus: vt vi
detur expressum in d.§.pen. & d.l.duo. & gl. hoc satis dicitur
velle in l.ij. C. de di.tu. Sed an prædictis duobus casibus, qui
libet teneatur insolidum: gl. non aperit hoc: sed in l.si plures.
de hoc tāgit. vnde Hug. dicit, q̄ nō. Azo dicit, q̄ imò. Gl. se
quitur opi. Azo. C. de transac. l.j. & in l.ij. de adm. tu. secundū
opi. Hug. in d.l.si plures. & in hoc nō est magnus effectus: ga
4 Azo cōcedit, q̄ quilibet insolidum † cōuenitur; nō tñ vnus
sine alio: vnde bene cōcedit, q̄ quilibet insolidum cōuenitur;
sed habēt beneficium diuisionis: sed Azo dicit, q̄ non habet.
vbi dolum cōmisit. vide ibi. In fi. eiusdem gl. hæc gl. nō fa
cit mētionē, nisi de quatuor casibus. Sed C. de di. tu. l. ij. ponit
quinq̄, videlicet tres qui sunt in tex. et duos alios addit. In gl.
idem si vnus. tu potes addere sextū. ff. de admi. tu. l. tutores. §.
hæres. Item hæc gl. omittit vnū membrū, quod bene tāgit in
§. nūc tractemus. videlicet, qñ vnus gessit generaliter, alius a
liqua. & dic q̄ quilibet pro sua gestione cōuenitur. & pro to
to oēs ante magistratū; q̄d verū est, qñ administratio est indi
uisa: & pro illis quæ gesta sunt, sed pro omissis est idem, ac si
nihil gessissēt: vt l. tres tutores. §. inde in eo. nisi essent cōnexa
vt ibi patet. & sic quo ad magistratum in hoc nō est differen
tia, sed quo ad se, ga qlibet primò cōuenitur, de eo q̄d gessit.
Sed quare prius cōueniuntur vbi nihil gesserunt, q̄ qñ vnus
gessit, alius non? Dic, q̄ vbi oēs gesserunt, vel nō gesserunt,
culpa est æqualis: & nō est dare ordinē in cōuentēdo: vt ff. de
admi. tu. l. tutores. §. in eū. nō sic, vbi vnus gessit, aliusnō: quia
in maiori culpa, est qui malè gessit, quàm qui nihil gessit. &
eodem modo magistratus, qui malè officiū suū exercuit, est
in maiori culpa, q̄ tutor, qui nō gessit: et ideo ante cōuenitur.
ar. ff. de ac. emp. si sterilis. §. cū per vēditorē. Cōtra j. de suspe.
tut. §. libertus. dic vt ibi. Et eadem ratio potest reddi, quare in
5 casibus exceptuatis, primò † cōuenitur magistratus, quando
est diuisa, q̄ collega. Sed qñ vnus gessit, alius non, primò non
gerens q̄ magistratus: quia in illis casibus, maior culpa est in
nō gerente, q̄ in magistratu: quia perfidè videtur agere in il
lis casibus: sed quādo est diuisa, nō est ei tāta culpa inquirere,
quid agat collega, sicut magistratus, si malè officiū exerceat.
Itē quæ dixi intellige, vbi administratores sunt in eadē pro
uincia: si in diuersis, nō videt q̄ vnus p alio teneat. C. de peri.
tu. l. ij. de di. tut. l. à contrario sensu. & ibi no. q̄d videtur verū
nisi in prouincia vnius incideret negotium alterius: vt l. Ti
tium & Męuiū. §. j. & l. tutores. §. haberes. Sivis ergo hāc ma
teriam perstringere, distingue: quia aut est diuisa administra
tio, aut nō. Primo casu, aut per diuersas prouincias, aut in ea
dem: & si in eadem, aut oēs, aut nulli gesserunt: aut vnus ges
sit, alius nō. Aut vnus generaliter, alius aliqua. Si nō sit diuisa
distingue eodē modo: aut oēs gesserūt, vel nullus: aut vn⁹ ges
sit, alius nō: aut vnus quædam, alius generaliter, & dic & de
termina, put ex supradictis: de his quæ hic no. potes de quoli
6 bet colligere. † Item vbicūq̄ vnus insolidum conuenitur,
dantur ei tria remedia, s. cessio actionū: itēvtilis, si nō sit cessa:
item beneficium diuidendarū actionū: nisi argueretur de do
lo, secūdum Azo. in summa, §. cōuento. vel etiā secūdū Hug.
cuius opi. cōsueuit approbari, per d.§. nūc tractemus. C. de cō
trah. iu. tu. l. ij. & d.l. si plures. si tamen quilibet ex propria cul
pa cōueniatur, nulla sit ei cessio: vt d.l. ij. hoc autē nō obtinet
in publicis administrationibus, vsquequaq̄. C. de conue. fisc.
debi. l. qm̄ Augerio. Caue tamen, quia ibi est vna gl. quæ est
cōtraria isti, in eo quod hic dicitur; q̄ vbi vn⁹ gessit, alius nō:
7 q̄ primò † cōuenitur primò gerens, post magistratus, tertiò
nō gerens: quia gl ibi videtur dicere, q̄ imò in tutoribus, pri
mò nō gerens, post magistratus, quādo nō est diuisa admini
stratio: cuius cōtrarium dicit hic, & in §. nūc tractemus. quæ
videntur veriores. Nec ob. ff. de admi. tu. l. Lucius Titius cu
rator. §. j. quia ibi qñ omnes gesserunt, & diuiserunt inter se,
quo casu est differētia: sed in casu quo inter se nihil diuiserūt,
tunc nō est differētia: imò vterq̄ cōuenitur ante magistratū:
& sic intellige C. quo quis q̄ or. con. l. ij. li. xj. & qd ibi not. sed
in curatore bonis dato, est etiam differentia: quia illi tenētur
insolidum, nisi inuitus & c. ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. fi. Hæc liga
bene, quia labilia sunt, quamuis nodosa, & spinosa.

a ADNO. ¶ Sciēdum. Diuide hīc §. & pone casum super eo. vt hic q̄ An.
b ¶ Magistratus. Et no. hic, q̄ in omnibus casibus, pupillus cōuenīēs tutorē
præfertur cęteris creditoribus, vt. l. dabimus. ff. de priuil. cred. secus, si con
uenīat iudicem. l. §. priuilegium. ff. de magi. conue.

SVBSIDIARIA In text. ibi donec, vel aliàs in culpa
fuerunt etiam leuissima: vt no. ff. de magist. conue. l. ante pen.

QVIBVS. In fi. glos. vel aliis remediis prætorum, quæ
a multa sunt a. ff. ad leg. Iul. pec. l. cum eo. & no. de regul. iur. l.
nōn potest dolo.

c ADNOT. ¶ Multa sunt. Non potest eum quilibet magistratus, aliter
mulctare, quā in iure sit expressum, puta ter pro omni delicto, vel inobe
dientia. vide Ange. hic.

1 ☞ §. Neque prætor. sensus.
2 Iudicibus quibus cauendum.

NEQVE. Circa gl. ibi cùm dicit, & nō exigere. Sed qui
sunt illi? certè nim præses satisdationem exigit, & recipiendam
cōmittit. ff. de mag. cō. l. j. §. si curatores. propter quod dic, q̄
magni iudices nō tenentur hac actione: quia præsumitur, q̄
1 solenniter oīa faciant, & sic intellige ff. eo. l. j. §. nec q̄ † prætor.
quia ad ipsos nō pertinet recipere fideiussores, sed ad mino
2 res. vnde si dederunt cū inquisitione tutores, non † cauetur. si
a sine, debent remittere minoribus, vt cautionē recipiant a: vt
§. si curatores. & ipsi tutores debent se offerre: quia aliàs non
possunt administrare: vt l. in dubium. C. de tu. & cur. qui non
satisd. l. pen. vbi minores iudices tutores dant, debent sibi ca
uere, q̄ fideiussores recipiant: vt ff. de admi. tu. l. Aemilius. de
tabellionibus, non credo, q̄ se ad hoc intromittere debeant:
nisi eis committeretur: nec hoc iure aliquo reperitur.

a ADNOT. ¶ Cautionem recipiant. Et si differant exigere satisdationē,
vel expedire processum, vt hoc onus transeat ad successorem, poterunt con
uenīri in syndicatu. vt l. §. sciendum. ff. eo. tit. secundum Ias.

De excusationibus a tutorum, vel curatorum. Rubrica.

1 ☞ *Adoptatos loco filiorum non esse.*
2 *Filij quibus prosint.*

b EXCVSANTVR. b In gl. sed nunquid.
in fi. igit vltra nō extēditur. ff. so. ma. l. si vero.
§. de viro. de ædil. edi. l. sciēdū. §. illud sciendū.
In gl. i. onerū: ibi quę honori. sub. patrimonia
li: vt l. in honoribus. In glos. & hoc dico, ibi
maximè. s. nō præstant excusationē. In fi. eiusdem gl. ratio
autem potest esse, quare nō habentur loco filij hoc casu: quia
1 in † potestate esset adoptantis, tot adoptare quòd respub. de
fraudaretur muneribus. Et est simile, vbi nō habentur pro fi
liis in feudis. si de feud. defun. con. sit. c. j. §. adoptiuus. ff. de le.
ij. l. si ita. de condi. & demon. l. fideicom. Ing. apparet. in fi.
hoc est mirabile, cùm auus habeat curā, & onus alendi eos.
2 sed † ratio est: quia prosunt patri suo, & non debent prodesse
duobus. C. qui mili. l. ij. in fi. & facit: quòd si canonicus habeat
duas præbendas in eadem ecclesia, fortè ex dispensatione, q̄
non habeat nisi vocem vnius. contra ff. de oper. lib. l. duorū.
de assig. lib. l. j. §. fin. cum l. seq.

a ADNOT. ¶ De excusationibus. Continua, secundū Christ. por. §. visū
est de tuto. & cu. verū quia, hi varijs ex causis excusari solent: ideò meritò
subdit de excusatione tuto. & cura.
b ¶ Excusantur. Diuide hunc tit. & pone casum, secundum Ang. hic
super singulis. §. §.

1 ☞ *Mortui in acie qui censendi.*

SED SI IN BELLO. In tex. ibi solos. supponit ergo
q̄ si moriantur extra aciem q̄ nō prosit: vt ff. e. l. bello amissi.
1 † Quid ergo si extra aciem moriātur ex ictibus ibi receptis?
non videtur, quòd prosint, arg. contra. ff. de incend. rui. nauf.
l. si quis ex naufragio. de dam. infe. l. damni. §. Sabini. ad leg.
Aquil. l. ita vulneratus. & fortè posset hoc probabiliter dici.
& per hoc posset dici, q̄ equus soldatarij percussus in acie, vi
detur ibi mortuus. & facit extra de præb. c. præsenti. lib. vj.

Item

1 ☞ *Administrantes qua tutela immunes.*

ITEM DIVVS. In glos. qui dicitur procurutor. in fi.
sed quid de administrātibus res aliorū principum? dic idem
vt ff. eo. l. administrantes. & l. athletæ. §. gentium præsidatus.
& dic à tutela, quæ tunc defertur, sed non à delata: vt dicta l.
administrantes.

1 ☞ *Tutela immunem ab futuris, qui accipiendum. & 2.*

ITEM QVI REIPVB. In gl. vel abfuturi. in fi. do
1 cto. Iac. & Pet. dicunt, hoc verum, † vbi de proximo est abfu
turus, & parat se ad eundum: vel si de magno tempore esset
nominatus ad legationem, nō potest se excusare, antequā re
cedat, vel se paret ad eundum. ff. ex quib. cau. ma. l. qui mittū
tur. §. similiter. secundum eos, melius. ff. de leg. l. legato. de va
2 ca. mun. l. tempus. Item † debent hoc obtinere in abfutu
ro longa absentia. C. de leg. l. transmarina. ego credo, idem in
breui si vocari non possit ad administrādum, cùm sit eadem
ratio. imò non compellitur gerere, nisi in casu necessitatis. ff.
de legatio. l. si absenti. §. j. in tex. nam nec anni, quem habue
runt reuersi de legatione. de quo C. si tutor vel cur. causa rei
pub. l. ab aliis muneribus, habent biennium. ff. de leg. l. filius.
& l. seq. Et no. quòd hic antipophorizat.

1 ☞ *§. Gentium explicari.*

ET QVI In gl. vt quia. ibi, cùm allegat l. administrātes.
1 melius eod. tit. athletæ. §. gentium. † & hoc in potestatibus
magnarum ciuitatum: secus si municipiorum. ff. eo. propter
magistratum: vt not. in l. athletæ. §. re mittūtur. Item in gl.
vt s. proxi. §. vbi est contraria: quia excusantur à suspecta, sal
tem ad tempus, quia maior occupatio.

ITEM PROPTER LITEM. In gl. imò & sine.
in fi. dicitur ibi in authen. minor debitor: vt dixi s. de author.
tut. §. fi. & hæc faciunt ad id quod not. C. de testi. authē. si verò
odiosus, extra de restit. spol. c. frequens. §. illum autem. lib. vj.

1 ☞ *Collecta una quando sit pluribus imponenda.*

ITEM TRIA ONERA. Super tex. ibi vel curæ
1 præstant. arg. q̄ pluribus existentibus in vna domo † cōmu
nibus, & pro indiuiso, nō sit imponenda, nisi vna collecta. C.
de fi. fa. & quēad. pa. pro eis te. l. si hi qui. de mulier. & in quo
loco. l. j. lib. x. Sed cùm omnia bona æstimabūtur quomodo
sit pro solido & libra? c. de ope. pub. l. omnes. Item dic, q̄ quā
doq̄ vna tutela præstat excusationem. ff. eo. l. si is, qui. §. fi.

1 ☞ *Pauper tutor ne sit, fallit. & 2.*

SED ET PROPTER PAVPERTATEM.
In gl. l. si non. in fi. illa loquitur in munere, quod in mero obse
quio personæ consistit: quod de tutore non potest dici. Vnde
1 dic, q̄ pauper non potest † dari: & si datus sit, potest se excu
sare: vt hic, ff. eod. l. paupertas. nō enim esset rationabile, quòd
pauper operarius esset tutor magnatis, qui tota die haberet
agere cū magistratibus: & hocvult dicere imperator: magna
enim imparitas esset, si vnus pauper teneret locum vnius ba
ronis. & pro hoc ff. de mune. & hono. l. rescripto. in prin. C. de
cur. fur. l. fi. §. si verò. & super hoc iudex debet arbitrari. si tū
2 datus † sit, & se non excusauit, non debet remoueri: si aliàs sit
fidelis. ff. de suspect. tuto. l. suspectum. & videbis j. tit. j. §. fin.
non tamen permittendus est solus administrare. C. de suspec.
tuto. l. j.

1 ☞ *Morbus quatenus excuset.*

ITEM PROPTER ADVERSAM. In gl. ibi
1 cùm dicit, sed quidam. Illud autem † aduertendum est, an sit
spes, vel dubium de sanitate: et tunc excusatur ad tempus, an
non: & tunc in perpetuum: vt ibi patet: & no. & tamen in mi
lite videtur, quòd sæpe excusetur perpetuò, nisi iterum voce
tur. C. de re milit. l. semel. quia ibi statim loco illius alius sub
rogetur, ne deficiat numerus. ff. de cura. l. ij. si iudex incidat in
infirmitatem: videtur distinctio adhibenda quam hic vide ff.
de vaca. mu. l. pen. §. fin. non sic in prælato. no. vij. q. j. c. pasto
ralis. in fi. [vel vide de cler. ægrot. c. j. & iij. & per gl. & Hen.]

1 ☞ *Illiteratus an rectè tutor iudexue sit.*
2 *Illiteratus quando rectè ius dicat.*

a SIMILITER. a In fin. glo. hoc notabile, non bene su
1 mitur hic: quia † admittitur illiteratus, si sit expertus nego
tiorum. l. athletæ. §. pen. sed videtur probari in l. ij. de postula.
C. secundum quod text. iacet: de; administra. tuto. l. nemini. §.
iurisperitos. in authen. de iudic. circa princip. vnde in actibus,
qui non possunt expediri sine literis, non admittitur illitera
2 tus. † Et ideo credo, quòd illiteratus non possit iudicare: quia
cùm sententia habeat in scripti recitatione proferri, & per se,
non per alium. C. de senten. ex breui. recit. l. fin. Et est expres
sum hodie extra de senten. & re iud. c. fin. libr. vj. & illiteratus
hoc non posset facere: indubitatè non posset esse iudex. Nec
obst. l. certi iuris. C. de iudi. quia ego non credo, quin ignarus
iuris possit iudicare: vt militares & tales: sed de illiterato, ne
go. de quo loquitur illa lex. Vnde miles potest esse illitera
tus: vnde in aliquibus causis opus est, q̄ sit iurisperitus. extra
de consang. & affinita. c. j. Vel dic quòd bonum est, quòd sit.
& ita esse debet: si tamen non sit nihilominus est capax iuris
dictionis, secundum Hostien. ibi: et sic intellige dictam authē.
de iudic. Specu. & nonnulli alij dixerunt contra, adstruendo
quòd sufficit, q̄ sententiam recitent verbo, & conclusionem
legant: vt not. in Spec. de sent. §. iuxta. ver. & not. cum se. Sed
ego nō video quomodo leget conclusionem, si nescit literas:
3 ideo † nō credo eorum opinionem procedere, nisiin casibus
ex quibus pro non scripto pronuntiari potest, de iure, vel cō
suetudine: sicut dicitur de cæco: ff. de iudic. l. cæcus. cum not.
Quid, si nescit legere latinum, sed bene gallicum, sicut sunt
multi in Francia hodie: & speratur q̄ erunt plures (prohdo
b lor) videtur quòd non possunt iudicare b, cùm debeant scri
bi in latino, ff. de re iudi. l. decreta. nisi in partibus, vbi omnes
literati sciunt gallicum legere, & intelligere: in auth. vt præ
po. nomen Imper. §. fin. C. de sent. l. iudices. quod hodie nimis
viget in Francia. vnde quādoque fuerunt (vt dicitur) Aure
lianenses lectores qui partim latinum. & partim gallicum in
cathedra loquebantur; quibus melius esset, quòd haberent
grossum idioma Engolismen. vel Pictauien. & scirent loqui
latinum, & intelligere scripturas, quàm latinum spernere, &
falsa opinione, gallicum iudicarent supremum eloquij obti
nere.

a ADNOT. ¶ Similiter. Dicit hic Ang. quod nobiles, & alij negotiorū,
ac rerum experti licet sint ignari literarum, possunt esse rectores terrarum.
& habere administrationem officiorum, per tex. in l. certi iuris. C. de iudi.
b ¶ Possunt iudicare. An autē illiterati possint esse delegati. istam quęstionē
ponit hic Ange. quam vide ibi in ver. quæro, an ignarus literarum.

1 ☞ *Inimicitiæ quando remissæ censeantur.*
2 *§. Item si. sensus.*

ITEM SI PROPTER. In glos. vt quia ibi, cùm di
xit, vt dixit. & hoc semper præsumitur, si reconciliatio nō in
terueniat: vt §. dat remissionem: vel propter hoc autē. & hoc
obtinet secundum doc. quando est grauis: secus, si leuis. ff. de
adimen. leg. l. ij. §. fi. cum l. seq. In ea. gl. ibi, cùm dicit, post
testamentū. hoc si sit grauis, vt s. proxi. In ea. gl. ibi: quia vi
detur remississe. hæc opinio videtur indubitate vera, vbi offen
a sa a venit ex parte dantis, quia † dans remisisse videtur: secus
1 si ex parte testamentorum: vt d. §. dat. Sed gl. ibi videtur sen
tire idem, à quacunque parte veniat: quia ex eo, quòd datus
tutor se excusat, non videtur reconciliationem recipere, nec
fortè deponere animū iratum: vnde Seneca, Nemo cum in
uito tutus in gratiam redit. vnde melius est excusationē ad
mitti. prima tamen est magis amica literæ illius §. Sed ego te
neo secundam. ff. de suspect. tut. l. ij. §. suspectus. In fin. e. gl.
quòd hic dicit de capitali, intellige idem, si sit grauis, per d.l.
2 ij. §. fi. & not. † quòd totus iste §. & glos. loquitur de testamē
tario. de datiuo videbis j. eod. §. item propter. dic vt ibi. Item
quamuis aliàs distinguatur cuius culpa inimicitiæ interuene
rint. ff. sol. mat. l. in his. ff. loca. l. si merces. §. culpæ. Hic tamē
non distinguitur: quia quamuis ex parte creati sit culpa, ma
gis est suspectus: vnde dato, quòd se nō excusaret, non debe

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret admitti,tanquam suspectus:vt d.l.iij.§.suspectus. hoc indubitatè in datiuo.

a ADNOTATIO. ¶ Vbi offensa. Not.hic Ange.quod inimicitia excusat arbitrium à laudando.item excusat iudicē, à iudicando: procuratorē à prosequendo.legatarium excludit à legato.itē repellit testem à testimonio. item donatarium ingratum a donatione. item quæ dicatur inimicitia capitalis,& qualiter probetur:vide per eundem Ange.hic.

1 ☞ Extraneus quando dandus tutor.
2 Testimoni noti esse debent contrahentes.

a NON ESSE AVTEM.[a] In fi.gl.hæc gl.& §.quem allegat,procedunt in testamentario.nam dari non potest extraneus. †nisi in subsidium,& tunc suo requisito iudice, quo
1 casu,propter excusationem non perdit.ff.de tutor.& curato. da.ab his.l.diuus.& facit extra de iudi.c.cùm deputati.sed se
2 cus in testibus,qui † debent cognoscere contrahentes,in authen.de hære.& fal.§.si verò absunt.in authe.de test.§.si verò ignoti.in feu.de pa.te.§.si tres.dic per Inn.extra de accu.c.inquisitionis.& de test.c.cùm causam.& ibi per Hēr.plenè cōsueuit dici,quòd vbi deponit de facto personæ debet eam cognoscere:aliàs non est opus,vt si deponatur aliquid sic fuisse aliquo tempore.de hoc scripsi C.de iur.delib.l.fi.§.finautem. versi.testibus.

a ADNOTATIO. ¶ Non esse autem. Iste §.secundū Ange.facit,quod sit necesse,quod testis cognosca: contrahentes: ramen contrarium tenet gl. in l.fi.§.finautem dubius.C.de iu.deli.vide hic Ange.qui dicit, quod si testis deponit factum contrahentis,debet eum cognoscere,alias non.

1 ☞ Inimicitiæ capitales quæ.& 2.
3 Testis inimicus quousq; repellendus.

1 INIMICITIAE, QVAS. † In gl.capitales.in authen.de testibus.§.si verò odiosus, In ea.gl.ibi cùm dicit secundum Azo.arg.C.quando lic.vni sine iu.se vind.l.j. de extraord.cri.l.falcularij.§.sunt quædam.in feu.quot testes sunt necess.ad proban.inuestituram.c.j.Idem si infamauit de turpi crimine.ff.de arb.l.licet.quia hoc capitale reputatur.ff.de manu.vin.l.iusta.vel si habent quæstionem inter se, debent censeri capitales:dum tamen de omnibus bonis, vel maiori parte.ff.eod.l.propter.s.eod.§.item propter.vel si fortè alter alterum,atroci iniuria afficit.C.de reuo.do.l.fin. vel dic quòd his casibus sunt graues,non capitales:quia in l.diffamatio. distinguitur,tanquā diuersa species à capitalibus inimicitiis. Fateor tamen,quòd diffamatio,& etiam minor causa,vel nulla. posset esse causa inimicitiarum capitalium;vt j. dicetur.& vide in feud.quæ fuit prima causa benefic.amit.§.porrò.Etvbi cunque tale quid commisit vnus erga alium, quòd verosimile est, quòd vnus mortem alterius apperat: vel si appetat etiam sine causa,& hoc cōstet,possunt † dici capitales.in feu. quæ fuit prima causa benefic.amitt.§. porrò. talia enim non possunt sub regula tradi.in feud.quæ fuit prima causa benef. amit.c.j.§.sed quia natura.imò quāuis nulla fuisset offensa,si tamen alter se teneret pro offenso, & hoc diceret, viderentur inimicitiæ: vt j.§.proxi. vnde Seneca,Et si nullos causauerit inimicos iniuria:multos tamen præparabit inuidia. Et idem credo, si haberet amicitias, cum inimicis patris, vel cū ipsis cohabitaret:vt extra de accus.repellantur.& c.cùm P.& d.titulo,quot testes sunt necess.vel fortè,sit vasallus domini, cum quo habeat inimicitias:vt d.tit.quot testes sunt nec.& ex hoc quòd dicitur, nisi reconciliatio &c.videtur q; si testis sit odiosus propter accusationem:quamuis accusatio facta non fue-
3 rit,quòd nihilominus †remanet inimicus,& odiosus,& tanquam inimicus possit repelli à testimonio,quousq; reconciliatio interuenerit.iij.quæst.v.c.accusatores. cum ibi notatis. in contrarium facit text.in authen.de testib.§. si verò odiosus. ibi,cùm dicit, non ante auditur, quàm de crimine iudicetur: supponit ergo,quòd post auditur:sed sub.si reconciliatio interuenerit.de hoc videtur notare glo.ff.de testib l.iij.Sed pro prima parte facit.in feud.quæ fuit prima causa.§.sed & qui. & dictum c.cùm Pe.

1 ☞ Iudicis testisq; ætates.

ITEM MAIOR. In glo.scilicet iam completis.ibi cū alleg.l.fin.lib.x.idcirco,cùm iudicatura sit munus personale
1 maior lxx.ann.non potest compelli † esse iudex.ff.de mune. & hono.l.fin.§.iudicandi.quia maior labor est in iudice, qui plures habet regere,quàm in tutore secūdum Iac.& Pe.idem videtur in accessore:C.de prox.sa.scrinio.l.ij.lib.xij.& iudice de legato. C.de aduoc.di.iud.l.scimus. sed de teste videtur q; debeat habere lxx.ann.sicut tutor, ad hoc q; propter senium excusetur,quia non est magnus labor, secundum eosdem.de hoc not.ff.de test.l.inuiti.

1 ☞ Miles tutor non sit.
2 Militis iura quibus competant.
3 Ecclesiastici tutores rectè dari.

MINORES. In gl.C.de leg.tut.l.fin. dic vt ibi.idem in milite. In glos.id est,in militia existente.ibi qui reipub. dic plenius,ff.eod.l.sed & milites.per totam l.& l.propter magi-
1 stratum.§.j.dic vt ibi:quia † si non detur in castris à præsidēte,nulla est datio,nō propter priuilegia militum, sed propter
2 defectum iurisditionis dantis:vt ibi plenè not. In fin.glos.
a ff.ex quib.caus.maio.l.pen.de militibus nostri temporis [a] nō est dubium:quòd non gaudent huiusmodi priuilegio, cùm non gaudeant nisi militantes,vel veterani:vt l.sed & milites, §.quāquam.cum §.seq.dicvt ibi:nisi essent in acie,vel castris: quia tunc est eadem causa dandi priuilegia, quæ antiquitus: & sic gaudent;& consueuerunt notare doct.C.de iur. & fac. ignor.l.j.& ibi scripsi. In glos.& ita.in fin.doct.Iac.& Pet. dicunt quòd nulla lege probatur quod hic dicitur,de quarto: quia in l.presbyteros.de episcop.& cleric.non fit mentio de hoc.Sed dicunt quòd potest probari argumētatiuè.per §.interdicimus.in authen.de eccles.tit.quæ est signata.C.de episc. & cler.authen.licentiam.vbi dicitur,quòd de his, quæ obuenerunt episcopis à cognatis:vsque ad quartum gradum,possunt testari episcopi.Certè verum dicunt,quòd illa verba nō sunt in corpore. Irn.tamen posuit ea de bursa sua, in authent. presbyteros.quæ hic allegatur: hodie verò mutatum est,de iure canonico,vt ibi scripsi:& scripsi s.de atti.tut.§.sed hoc iu
3 re. Vnde possunt † hodie omnes clerici, & prouecti monachi,& episcopi suscipere tutelam,ex causa pietatis.lxxxvj.distinc.c.peruenit.xvj.q.j.c.generaliter. tamen non coguntur, nisi pro miserabilibus personis, qui aliàs tutorem non reperiunt:vt d.c.peruenit.& sic intellige xxj.q.iij.c. Cyprianus.

a ADNOTATIO. ¶ Militibus nostri temporis. Adde Spe.ita tenere in terminis,in ti.de procu.§.j.ver.item quod est miles.& Ioan.an.in c.cum de sideres.extra de senten.exc.de quo notauit in aposti.ad decī.capel. Tholosa. decī.cxxxj.in c.item fuit quæstum.

1 ☞ Iurisperitos rectè tutores dari.

a ITEM ROMAE.[a] In gl.j.magistri. ibi cùm allegat
1 l.iurisperitos.& est † mirabile: quia cùm excusentur ab aliis muneribus etiā patrimonialibus:vt C.de profe.& me.l. medicos.nō tamen excusentur ab isto.Sed fortè est ratio pupillorū,& fauor: quia propter peritiam, pupilli per eos melius defendentur & regentur:& not.quòd regentes actu videtur gaudere illis priuilegiis:vt l.medicos.& d.§.fi. & hæc materia clarè liquet in tota.l.fi duas.cum l.seq.

a ADNOTAT. ¶ Item Romæ. Ange. ponit hic decem priuilegia, quæ habent doctores.quæ vide per eum hic.

1 ☞ Excusationis tempora.
2 Excusandi tempus quando currat.
3 Tempus ignoranti non currere.
4 Contraria simul proponenda.
5 Probandæ plura posita.

1 QVI AVTEM. †Pro euidentia huius §.scire debes, quòd ex quo tutor scit se nominatum,debet venire ad iudicē intra quinquaginta dies,& excusationes si quas habet, proponere:aliàs non auditur.ff.eo.l.scire.§.quinquaginta.& intra qua

tra quatuor menses prosequi:vt videbis j. prox.§. & videbis ff.eod.l.v.& iudex debet vocare amicos pupilli,& alios, qui defendere velint,vel dare ad hoc curatorem:vel per se adire. C.si ex fal.alleg.l.j. Op.ad hunc §.q; quinquaginta dies nō currant,ex quo alterā prosequerentur.C.de inof.test.l.contra maiores.ff.de bo.pos.l.cùm quidam.ff.de adult.l. denūtiasse. §.quæritur.& l.quinquennium. Dicas q; vbi tempus præfi-
2 xum est,ad faciendum aliquid,si plurima † sunt remedia defensionis,seū iura compatibilia, & quæ possunt simul ab aliquo intētari,seu prosequi:ei tempus currit:nisi prosequatur, vt hic.Si autē non potest prosequi simul,non currit:vt in contrariis.& hoc,nisi scienter,vel calumniosè prosequeretur, primò ius quod non competebat sibi:quia tūc currit:vt d. l.cùm quidam.ff.quod vi aut clam.l.seruus.& semper videtur q; calumniosè,ex quo succumbit.ff.de admi.tut. l.tutor vel curator.ff.de app.l.negotiorum.nisi aliàs de bona fide appareat.
3 ff.eo.l.qui testamento.§.fi. †Sed quid,si in primo casu ignorauit ius sibi competere? Videtur q; debeat admitti:non obstante lapsu tēporis.ff.de pet.hær.l.Lucius. & ita videtur,q; hoc casu debet admitti post quinquaginta dies:vt no. in simili C.de excep.& videtur expressum extra de excep. c.pastoralis.Sed hoc nō videtur verū in istis §§.quia si de nouo post lapsum temporis,excusatio nata esset,nō posset proponi, vt ff.eod.l.ij.§.pen.Ergo ita parum,imò multominus, si perueniat ad notitiam de nouo.Etenim hi duo casus æquiparātur in c.pastoralis.& hoc totū videtur dicendum fauore pupilli: quia aliàs crederem q; semper deberet admitti, siue tempus esset præfixum ab homine,siue à iure;vt not.Inn.& Hosti.in d.c.sed gl.ibi contra;& in Spe.tit.de excep.§.nunc videndū. in tempore præfixo ab homine. Sed quid,si certum tēpus fuit præfixum,ad omnes exceptiones proponendas,& sunt contrariæ? Glo.dicit,q; nihilominus post tempus potest proponere:vt not.extra de reli.do.c. cùm dilectus. Sed hoc non
4 credo,per hunc §.cùm plures exceptiones, etsam † cōtrariæ possint simul proponi,saltem conditionaliter. ff.de except.l. nemo,& no.Dy.extra de reg.iur.c.nullus. Et idem dicerem de eo:qui persequebatur nullitatem sententiæ quod post nō posit appellare.Secus crederem in eo,qui dicebat rem venditam per cognatū ad se pertinere,& succubuit: quia potest petere tanquam proximus,& retrahere virtute consuetudinis,quamuis annus sit elapsus,nisi sciens &c. l.cùm quidam. s,alleg. Quærunt doct.& Iac.& Pet.qui hic nihil aliud di
5 xerunt. Quid † si quis plures excusationes proposuit,vnam probauit,aliam non? Et dicunt q; sufficit:illa enim clausula, quæ tota die apponitur in libellis,protestans, q; non adstringit se ad omnia &c.apponitur superfluo secundum ipsos: & nihil allegat:tu autem pro illis alleg.ff.de appel.l.appellanti. §.j.Sed certè non superfluo apponitur:quia euitatur oppositio,de decretali,licet.extra de proba.quæ videtur esse contraria.sed illa intelligitur,vbi se adstrinxerat ad hoc,vt satis not. extra de rescrip.c. ex parte.

1 ☞ Excusationis,& appellationis differentiæ.3.
2 Nominare qui debeant.
4 Excusatio scribenda.
5 Tempus longius remotioribus dandum.
6 Dieta legitima.

a QVI AVTEM EXCV.[a] †In gl.sed contra. in fin.
1 quęrunt doc.quis est effectus,an se excuset,an appellet,certè magnus,quia appellando conqueritur de iniquitate iudicis: & ideo non ipse,sed alius cognoscit.C.de app.l.eos.nō sic q; se excusat.Item quando appellat habet x.dies tantūm ad appellādum.sed tutor habet quinquaginta, ad se excusandum. Sed quare diuersum in tutore nominato,quàm in alio? Dicūt quidam,q; in nominatione aliorum,interponitur decretum, quod imitatur sententia.C.de app.l.nominationes. in nominatione tutorum,non.Sed ipsi reprobant per l.naturali.ff.de confir.tut.& dicunt,q; in nominatione aliorum sit plena deliberatio,& inquisitio;ideo si malè nominent, appellatur ab eis,vt eorum iniquitas detegatur.ff.de ap.l.j.In creatione aūt tutorū non tanta.& est ratio,quia ibi nō de tanto agitur prę-
iudicio,sicut in creatione magistratus,qui multos habet rege-
re,secundum eos.Sed hæc ratio non videtur perpetua.Quid ergo,si cū magna inquisitione creetur, seu nominetur tutor, quod fit quandoq;:vt vidisti s.de satisd.tu.& C.de auth.præst. l.fi. Præterea,nō requiritur,q; maior fiat inquisitio in vno, quàm in alio.Item possibile est,q; nominatus ad munus publicum,nominetur ad minus negotiū,& minus periculosum quàm tutor:vt si nominetur ad faciēdum aliquod modicum
2 opus reipu.Propter † quod potes dicere q; vbi quis noīatur ad aliquod munus,nominatur per illos de ciuitate:vel per illos,quibus reipu.administratio cōmissa est;vt §.solent. & in authen.de defen.ci.§.interim.C.de decur.l. nominationū. de leg.j.l.pe.vnde ille appellare potest, & debet, & hoc meritò: quia si haberet proponere excusationes suas corā nominatoribus:ipsi essent iudices in causa sua,quod nō esset iustū. Ideo lex statuit,q; deuoluatur ad superiorē per appellationē. Non sic in nominatione tutoris:quia nominati nullum generatur præiudiciū,nec vtilitas emergit,sit vel nō sit tutor. Ideo ipsemet excusationē audit.Sed aliàs emergeret vtilitas,vel dānū, si nominatus munus nō acceptaret,vel eo onerareturi,quia re ferretur ad eos:ideo nō audiunt excusationes, quia ipsi sunt
3 pars.Præterea † si tutor appellaret, non esset,qui prosequeretur appellationē pro pupillo: ideo melius est, q; se directò excuset,& iudex qui dedit super hoc videat summariè vocatis amicis.C.si ex fal.alle.l.j.in alio tamē casu ipsa respu. prosequitur.In veterano aūt est speciale,q; nō tenetur appellare. C.quando prouoc.nō est ne.l.veteranus. In glo.ita tamen. in fi.hæc est opin.Azo.quæ approbatur vbiq;,& per omnes, & maximè in l.quinquaginta.ff.eo.vbi plenius de hoc no.in aliis autem muneribus, causa nō durat,nisi per duos menses. C.de temp.& rep.ap.l.j.dic vt ibi. In gl.sed nunquid.in fin. hæc vera.& vide quod not.in l.hoc autem.& in §.fi.de l.precedenti. In gl.s.dando.in fi.quidam dicunt,q; hæc quæ hic scribuntur & per d.§. oportet. q; excusatio est danda in scriptis & per hoc:quia omnia acta in scriptis redigenda sunt.C. de app.l.causas.& l.à proconsulibus.extra de prob.c.quoniā cōtra.Sed hoc argumentū nō est necessarium:quia nō sequitur,redigēdum est in scriptis:ergo pars debet in scriptis dare
4 secundum doc.Iac.& Pet.qui sic transeunt.Quid † ergo dices? Ber. dicit,q; debet dari in scriptis:extra de offi.dele.c.pru dentiam.in gl.ex hoc loco.& ita seruatur de facto.Credo in, q; si nō detur,non vitiatur processus: cùm hoc nō reperiatur iure cautum,nisi in vna.C. de nō nu.pe.auth.hoc autem. In gl.caueas.in fi.hic non est difficultas:imò est facillimum secūdum doc.sed adhuc remanet iniquitas,nō obstante prouisione Scævolæ.nam ille qui est intra centesimū lapidem,nō ha-
5 bet tantū † quātum ille,qui est in ciuitate,qui habet integros quinquaginta dies;& illi detrahitur,quātum distat. Item, illi qui distant vltra xx.dietas:vel per xx.vel minus,non habent tātum tēpus,sicut propinqui:quia rediguntur ad xxx.dies si distent vltra xx.dietas.& si minus in diebus, cōputatur eis tēpus,intra quod veniūt.Sed dic q; quāuis hocverū sit.ratus est legislator,q; habet tēpus sufficiens ad proponendas excusationes suas;& ideo ita vniformiter statuit.Simile vides,in eo qui habet testes vltra mare,& in prouincia:primò dātur nouem mēses:alij tres:& tamen citius,& facilius, poterit habere in tribus mēsibus de prouincia,quàm fortè de duobus annis de vltra mare.Item non fit differētia inter Oriētales, Occidentales,& Mediterraneos. & tamē cōstat q; Mediterranei facilius possent habere,quàm Occidētales,vel de Oriēte. Vel posses ponere aliud exēplum,secūdum doc.Nam vides, q; vbi partes sunt de eadem prouincia, præscribūt adinuicem x.annos;sed de alia sunt necessarij xx.anni.Pone ergo q; duo sunt vicini,in cōfinio duarū prouinciarū,habent tempus xx. annorū;& tamen sunt propinquiores sibi, quàm si alter esset in alio cornu eiusdem prouinciæ.Sed hoc exēplum nō bene placet eis: quia ibi potest dari alia ratio:quia fortè in alia prouincia nō est quis ita stipulatus cōsilio,sicut in sua;& ita paratus ad litigādum.Hoc exēplum est notabile, & quandoq; de hoc dubitaui.Et posset argui,q; vbi sunt ita vicini,secundum eos,cessat ratio legis:& per consequens ipsum ius. & facit ff. ad Silla.l.fi.de adul,si maritus.§.j.& scripsi C.de præscri.lōg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 tēp.l.fi. †Et no.ꝙ legitima dieta [b] est xx.miliaria per diē.
b ff.si quis cau.l.j.& ita debet cōputari dieta in decretali, quæ
inhibet,ꝙ quis nō trahatur vltra dietã,secundum Iac.& Pet.
Sed doc.iuris cano.dicunt ꝙ debet intelligi de vulgari:vt no.
extra de rescrip.c.statutum.§.cùm autē.lib.vj.& ibi Archid.
& vide extra eo.c.nonnulli.& quod ibi no.in anti q. potest
dici,ꝙ in Italia,& aliis locis,vbi sunt miliaria,sit vera opi.Ia.
in aliis vbi nō sunt miliaria:vt in Francia,opi.canonistarum.

a ADNOT. ¶ Qui autem excu. Vide hic. Ange.
b ¶ Legitima dieta. Adde Feli.in c.olī.col.ij.ver.etiã quod statibus.extra.de rescrip.& in c.nonnulli.co.xxiij.vers. collige etiam.eo.tit.& ibi,qua via debet attendi si sunt multæ,an vsitatior vel breuior.vbi etiam ponit xj.casus, in quibus non allegatur exce.de tractu vltra vnam dietã.& qualiter computetur.vide eundem in c.dilectus.co.viij.ver.computentur dietæ.eo.tit.

1 ☞ *Procurator quando ad omnia datus.*
2 *L.si procurator.sensus.*

a DATVS.[a] Doc.Ia.& Pe.intelligunt hūc §. si bona sint
in eadē prouincia:aliàs quilibet iudex dabit in territorio suo
per l.cùm vnus.§.pen.dic plenius s̄.de attil.tut.§.j.Per hūc §.
1 potest dici † ꝙ procurator simpliciter cōstitutus videatur cō
stitutus ad omnes causas:vt ff.de tutel.l.qui habet.§. fi.cōtra,
ff.de procur.l.si procuratorem.vbi alia forma datur. Et hoc
videntur tenere Ia.& Pe.Dicunt tamē,ꝙ qui vellet tenere cō
trariū,posset bene respondere ad l.illam.& sic transeunt.Sed
2 dic,ꝙ illa loquitur † qñ ad certã causam datur ꝓcurator:qa si
generaliter non posset habere locū:& ita vsus approbat: vt
no.in Spe.de proc.§.ratione aūt formæ.ver.sed quid si procu
ratorium? & videtur hodie expressum extra de ꝓcu.c.j.in cle.

a ADNOT. ¶ Datus autem.Summatur,vt secundum Aret.hic.

1 ☞ *§.Iidem rescripserunt.ratio, & sensus.*

IIDEM RESCRIPSERVNT. Ad hūc §.con-
cor.l.maritus.hic allegata.ff.de cu.fu.l.virum.sed potest esse
1 procurator,vt hic not.Et est ratio:quia nō de tãto † præiudi
cio agitur,cùm possit faciliter reuocari;& per hoc videtur,ꝙ
possit esse procurator ad vnã litem.& fortè hoc casu loquitur
l.licet.& iste §.in hoc,ꝙ dicunt de excusatione:nisi intelligas
cum glo.ꝙ hic excusatio accipiatur impropriè,quod videtur
verius:quia alias nocuisset immistio:vt ff.eo.l.nō tantū.§. va
care.& l.iij.C.si ex fal.alleg.hanc opi.ꝙ possit esse ad vnã litē,
tenet Spe.tit.de tu.§.viro.ver.sed nūquid vir.Sed vitricus po
test esse priuignæ tutor,vel curator.C.de contra.iudic.tute.l.
fin.vel socer,vel nurus.l.licet.C.de excu.tut.

1 ☞ *Sententiam erroneam tenere.*

SI QVIS AVTEM. De materia huius §.dixi s̄.q.
ex cau.ma.§.semel.tamen quãtum tãgit materiã hanc tutorū
1 potes dicere,† ꝙ leges quæ dicūt,ꝙ sententia lata ex falsa cau
sa,& quæ est cōtra ius partis,vel erroneè errore nō expresso,
tenet:quod fallit in hac materia:vt hic:& ff.eo.qui testamēto.
de min.l.verum.§.ex facto.nec distinguo,an fuerit defensus,
vel nō,quãuis tex.innuat contra.C.si ex fal.alleg.l.j.& hoc to
tum fauore pupilli,vel minoris. Nã quoquomōdo erratum
fuerit,etiam in facti causa,nullum est,quod agitur,ff.de tu.&
cur.da.ab his.l.tutor si petitus.

De suspectis tutoribus. Rubrica.

1 ☞ *Actiones famosæ.*
2 *Suspecti accusans quando se inscribat.*
3 *Turpillianum quando cesset.*

a SCIENDVM.[a] Primò ponit dictum ge
nerale.Secundo,per quos.Tertiò,qui remo
ueri.Quartò,q hoc possunt requirere. Quin
tò,ex quibus causis. Partes patent in litera.
In gl.ex quo.in fi.dicūt doct.ꝙ propterea
nō bene probatur:quia licet cōdemnatus sit
infamis,nō propter hoc sequitur, ꝙ actor debeat se inscribe
b re[b]:nam sicut videmus,in actione mandati † depositi, & iniu
1 riarum,in quibus reus efficitur infamis,si cōdēnetur,& tamē
nullus diceret,ꝙ agens debeat se inscribere:& ideo videntur
in hoc remanere,ꝙ nō sit opus inscriptione.& idem tenet C.
eo.tit.l.vlt.sed ipsi nō euadunt secūdam rationē gl.quæ est, ꝙ
pœna corporalis remoto imponitur.ff.eo.l.iij.§.solent.de of.
2 præfe.vrb.l.j. †Sed potes dicere,ꝙ cùm ex omni crimine:
possit agi criminaliter,& ciuiliter:vt ff.de priua.delic.l.fin.ꝙ
si quis agatur ciuiliter ad finē ꝙ remoueatur pro vtilitate pu
pilli:tūc nō sit locus inscriptioni:aliàs si cōcludat ꝙ remouea
tur,& puniatur,videtur ꝙ sit locus:per d.l.fi.& ff.ad Turp.l.
& in priuatis.de iniur.l.qui iniuriarum.C.de accu.l.fi.& pu-
nitur arbitrio iudicis:vt no.d.l.priuatis.& scripsi in d.l.finali.
Vnde cùm reperiatur istud exceptū,quomodo excipiemus?
3 bene tamen reperitur in isto speciale,ꝙ † desistens non inci-
dit in Turpillianum.ff.ad Turpil.l.iij.§.suspecti.per quam l.
doct.fuerunt moti:ad prædicta dicenda.

a ADNOT. ¶ Sciendum.Diuide istū titu.secūdum Aret. Et pone casum, vt idem hic.
b ¶ Se inscribere. Istã quæstionem, ponit hic Aret.in j.col.in ver.in glo.ex.l. Item,quod si accusator,deficit in probatione, an in eadem sñia qua reus absoluitur,possit accusator dãnari de calumnia? & dicit Ang.& Christofo. quod sic. sed pone,quod iudex ī sententia absolutoria,facta de tutore,nō cōdemnauit accusatorem de calumnia, vtrum possit ex nouo processu condemnari? Vide de hoc Ange.hic.

1 ☞ *Delegatorum datio & potestas.*

DATVM EST. In gl.i.delegato.in fi.gl.infert hic, ꝙ
hi duo possunt cognoscere,& remouere:alij, nec cognosce-
re,nec remouere.& idem ff.eod.l.j.§.j.sed in l.solent.ff.de of.
1 præfe.vr.dicit ꝙ alij † possunt cognoscere, sed nō remouere.
nihil ad te:quia hodie omnes ordinarij,cùm ipsos abesse con-
tigerit: possunt facere vicarios, qui omnia possunt, quæ ipsi
possunt,prçter mortis illationem,vel membri abscisionem:
vt in authen.vt nulli iudi.§.ad hoc prohibemus.vt no.de off.
procons.l.aliquando.

1 ☞ *Patronus qui suspecti accusandus.*
2 *Infamiam sententia non tolli.*

OSTENDIMVS. In gl.sed qualiter.in fi.hoc nō pla
cet doc.Ia.& Pe.quia obiectus doli facit infamem:vt no.j.e.
§.suspectus.propter quod dicunt ipsi parcendum:quia actio
1 verbis temperabitur:quia si † petens patronū,à tutela remo-
ueri,dicat,patronū dolum cōmisisse,iudex ipsum nō audiet:
sed si aliàs dicat,eum malè administrare, sed per aliã actionē
admittetur.ff.de dolo.l.nō debet.pro ipsis facit ff.de obseq.l.
si parent.in fi.Vel potest dici secūdum Iac. ꝙ patronus cōdē-
natus ex causa famosa,nō sit infamis.ff.de pub.iud.l.fin. Sed
huic obstarent.l.non debet. & l.parens.§.fi. quæ supponunt,
ꝙ esset infamis.& l.illa finalis habet causam singularē,ꝓpter
iustum dolorē.Fortè posset dici,ꝙ famæ suæ parcatur, ꝓpter
l.quæ sibi parcit.Vel posset dici,ꝙ si dolus probetur nō remo
ueatur:sed curator adiungitur:vt l.si tutor.ff.de suspec.tu. &
2 ita ei parcitur. †Sed quid si remouetur vt suspectus, fortè
dolo probato:iudex tamen in sentētia reseruauit ei famã,nū-
quid esset infamis? Videtur ꝙ nō, per hunc §.ff.de tut.l.gene
raliter.de leg.iij.l.si qs.§.miles.de bo.li.l.si pater exhæredat⁹.
In cōtrariū ff.de fur.l.nō potest.ad Tur.l. j.§ j.de diuer.off.l.
quicūꝗ.& videtur expressum.ff.de iniur.l.diuus.& per hoc
videtur,ꝙ si iudex pronuntiet notarium falsarium,ꝙ nō pos-
sit ei famam reseruare:nec ꝙ possit facere instrumenta.

COOSEQVENS. In gl.ideo.in fi.nō est propriè pu-
blica:nec desistens incidit in Turpilianum,ff.ad Turpill.l.j.
§.suspecti.iūcta l.si quis repetere.§.j. In gl.etiam in publi
co.in fi.hoc contrarium meruit signari:nō tamen decipiat te
gl.sed intellige eam,vt no.ff.de in litem iurã.l.in actionibus.
super verbo,ex magna causa,

SED ET SI QVA. Sed an debet, se inscribere hoc
casu:quia de patre non est dubium,ꝙ non:vt l.de crimine.C.
qui accus.non pos.sed in hoc casu,videtur ꝙ sic,per ea quç ibi
not.iuncto eo,quod scripsi s̄.in prin.& illam glos. sequuntur
doct.iuris ciuilis.Sed doct.iuris canonici tenent,ꝙ non:vt in
sum.Host.de accu.§.quis possit.& vide in Spe.de accu.§.itē.
ver.& quod mulier.vbi plenè enumerãtur casus, quibus mu
lier admittitur:inter quos est vnus,iste qui est hic,ff.ad l.Iuliã
maiest.l.in quæstionibus.ff.de accus.l.ij.& l.mulierem.ij.q.j.
prohib

prohibentur.§.mulierem.dic vt ibi.

SVSPECTVS AVTEM EST. Quid si nullo
modo gerit,expressum est.ff.eo.l.hæc enim.§.fi.Possunt enim
remoueri,sed non accusari:vt ibi patet.Et not. quòd peius fa
cit qui gerit,& malè,quàm qui nullo modo gerit.ff.de actio.
empt.l.si sterilis.§.cùm per venditorem.secundum doct.Iac.
& Pet.melius hoc probatur,ex his quæ not. & scripsi s̄.de sa
tisda.tut.§.sciendum.& hoc tangit glos.satis hic.

1 ☞ *§.Suspectus.sensus.*
2 *Iudicis officium quatenus infamet.*
3 *Culpam infamare,quatenus uerum.*

SVSPECTVS AVTEM REMOTVS. In
gl.excepto.in fi.melius.ff.de pœn.l.si prçses.secundum doct.
Iac.Pe.& caue:quia hæc gl.procedit secundum primã opin.
Azo.quæ est j̄. gl.proxi.de qua ibi dices.Quia secundū opi.
quæ est in d.gl.esset distinguēdum,an ob leuem,an ob quod
hic latam.& iunge hoc quod no.j̄.in glos.i.non similiter.Sed
contra hanc glo.opi.doct.qui eum sequuntur op.de l.milites
agrum.§.missionum.ff.de re mili.Sed illam intellige secun-
dum hanc distinctionem:vt not.ff.de his qui no.infa.l.ij.§.est
enim.in glo.no.quamuis videatur fieri calumnia textui,&c.
1 Item dic, ꝙ ea quæ hic dicuntur, † non procedunt, vbi tutor
a remouetᷣ ex officio iudicis,qa officiū iudicis nō infamat[a]: vt
not.ff.e.l.iij.§.tutor,qūi.C.de mo.mul.l.j.quã Din,sequitᷣ per
l.quã gl.allegat in d.§.præterea.C.si tu.nō ges.l.j. Sed Spe.
2 dicit ꝙ †iudicis officiū infamat,vbi ꝓpter delictū pœna infli
gitur.in Spe.de sen.§.species.ver.est autē.& versi.quid ergo.
Credo ꝙ infamet saltem infamia facti.C.de his qui no. infa.l.
verbū.Et potest ꝓbari,qa aduocatio, quæ fit officio iudicis:
ff.de req.re.l.infamat.C.de reqr.re.l.iij.& ibi no.& videtᷣ ex-
pressum.ff.vbi pup.edu. deb.l.fi.ibi cū dicit:tali no.&c.Et sic
potes intelligere has opi. s.vt nō infamet,infamia iuris,sed fa
cti.& facit qd no.j̄.in gl.i.nō similiter.in fi.In gl.scilicet leuē.
ibi cùm dicit leuissima.hæc gl.non est bona,quia tutor de le-
uissima non tenetur.arg.C.arbit.tut.l. quicquid. & ibi not.in
gl.quæ est huic cōtraria. In ea.gl.cùm dicit, vt non fiat in-
famis.cùm famæ amissio morti comparetur.ff.de ma.vind.l.
iusta.& hoc videtūr probari in l.in actionibus.§.sed in his.ff.
de in li.iur. Sed obst,d.l.fin.vbi pup.edu.deb. Sed saluãdo
gloss.potes dicere,ꝙ loquatur de infamia facti:vt s̄.dixi.Et si
hanc opin.teneas,restringas,& subaudias tex.C.de tū.qui nō
sa.de.l.ij.& hæc satis vera.C.de tu.l.fi.& hic. In gl.non simi
liter.tota hæc gl.procedit secundum opi.illorum,qui dicebãt
ꝙ lata culpa infamat.de quo s̄.gl.proxi.sed tenendo opi.Az.
non est differentia inter latam,& leuem:vt ibi dixi. In ead.
3 gl.ibi cùm alleg.l.latæ.sed secūdum † hoc omnes de mundo
sunt in lata culpa.quia nullus omnia iura scit, maximè ex im
prouiso.Sed doct.intelligunt,ꝙ sit hoc verum,de iuribus vul
garibus,& cōmunibus, & quæ frequentantur satis in facto.
secus fortè de materia,de manumissio.& de vulg. In ea.gl.
ibi cùm alle.§.notatur.vult dicere,ꝙ quis per sententiam in-
famatur.damnatus ex lata culpa,non infamatur:sed vbi ipso
facto,tunc ex lata culpa fit infamis.& in illo casu loquitur §.
contrarius,qui non meruit signari,secundum doct. In fin.
eiusdem gl.potest addi quartus in criminibus priuatis. nam
d.l.loquitur de publicis:vt not.ff.de verb.sig.l.magna.& pa-
tet C.de iniur.l.si non conuitij.& hoc quo ad infamiã:sed quo
ad dandam actionem de dolo æquiparantur.ff. de incen.rui.
nauf.l.qui ædes.& l.si fortuito.si quis testa.li.esse iussus.l.j.§.
non autem.

a ADNOT. ¶ Non infamat. De hoc vide hic,per Angel.finali quæstione latius. Item dicit hic Ange. quod à principio, infamis potest dari tutor, ad similitudinē procuratoris : & etiã potest esse tutor legitimus. quod not.

a SI QVIS AVTEM.[a] In gl.ar.in fi.doc.distinguūt
an accusetur de mala administratione,& tūc interdicitur. Si
de alio crimine,non:vt ff.de sol.l.quamuis. De iure verò ca-
nonico non interdicitur,etiam in primo casu,nisi demum fa-
cta informatione de dilapidatione : vt extra de simon.c.licet
Hely.& ibi Inn.de offic.deleg.cap.venerabili.& ibi per gl.

a ADNOT. ¶ Si quis autem. Pendente accusatione,interdicitur accusato administratio.quid decesserit. extinguitur accusa.h.d.secundum Areti.Sed à quo tempore intedicatur ei administratio,vide hic per Are.

1 ☞ *Suspecti lis quatenus duret.*
2 *Actionem,cessante causa,cessare.*

SED SI SVSPECTI. In gl.quia non nisi.in fi.qui
1 dam tamen dicūt,† quòd durat lis propter expensas:quãuis
extinguatur,quo ad principale.C.si reus vel accus.mor. fue.l.
iij.sed secundum Iac.& Pe.illa facit magis ad contrariū: quia
obtinet vbi super bonis erat expressa quæstio. Si autem ac-
cessoriè non durat,etiam propter bona:vt ibi patet.& l.ij.eo.
tit.ff.de iure fisci.l.Lucius.sed melius facit ff.de rei vendica.l.
vbique. sed illa non dicit, quòd duret propter expensas,sed
propter fructus:& partus,& stipulationem de euictione,sed
propter expen.non aperit.Vnde non videtur quòd propter
expen.debeat durare per hunc tex.vbi extinguitur,& ff.eod.
l.post finitam.vbi dicit:soluitur.vnde post dimissum negotiū
nefas est,&c.C.de fruct.& lit.expen.l.terminato.& hæc pro-
cedunt,quando agitur de re,quæ nullum habet interesse cau
sa finita,vt de accusatione:quia non agitur ad dãdum sibi ali
quid,sed ad meram vindictam,& in re non transmissibili ad
hæredem.Sed si agatur inter duos,de causa beneficiali, vel si
sit contentio de aliquo officio,non videtur quòd hæredes te-
neantur,nec possint prosequi:imò quo ad defunctum extin-
2 guitur cognitio:extra,vt lite pend.c.ij.lib.vj. Et ideo † vide-
tur quòd si mulier agat ad dotem, quia vergit ad inopiam:ꝙ
si pendente lite,efficiatur locuples,quòd cessat actio. ff.solut.
mat.l.si constante.§.fi.In rebus autem acquisibilibus agenti,
& transmissibilibus,nō puto quòd extinguatur actio semel
quæsita,quamuis desierit interesse.ff.si quis cau.l.qui autem.
§.j.cum multis aliis concord.quæ sunt ibi.

1 ☞ *Tutoris fugientis compulsiones.*
2 *Pupillus,patre mortuo,à quibus alendus.*

SI QVIS TVTOR. In tex.ibi cum dixit, vt alimē
ta pupillo,&c.eò enim quòd subterfugit præsumitur contra
eum.ff.de suspec.tut.l.impuberibus.§.fi.& l.seq.& no.quòd
præsumitur contra fugientem.ff.de lib.cau.l.quod autem di-
ximus.C.vt omnes tam ciu. quàm mil.l.j.de asses.l. consilia-
rios.de omni agro deserto.l.locorum.in authen.de exhib.&
intro.re.§.si verò semel.versi.si verò etiam. vsqueadeo. quòd
1 potest supponi quæstionibus,vel indici duellū:vt no. in Spe.
de accus.§.sequitur.ver.quid autem.si nō tamen habetur pro
conuicto:vt no. C.de requi.reis.l.j.de fal.l.vbi.Et si quãdo re-
perias haberi pro cōuicto,dic speciale. Et potest dici per hūc
§.quòd vbi proceditur ex officio,potest procedi ad sententiã
lite non contest.secundum doct.ff.eo.l.fi. hoc est expeditum
de iure cano.extra.vt lit.non contest.c. quoniam frequenter.
2 §.in aliis. †In gl.quid si non.in fi.gl.videtur velle.ff. eod.l.
fi.quòd mater nutriet intra triennium.Tu potes dicere quòd
in casu isto,quando non habent patrem:nec habent, de quo
viuant:quòd mater & superiores tenentur alere:vt ff.de alen
dis lib.l.si quis à liberis.§.j.dic vt ibi.vide plenius vbi scripsi,
C.de pat.po.l.nec filium.extra.de conuersio.infide.c.fin.

1 ☞ *Tutorum quis magis delinquat.*

LIBERTVS QVOQVE. In gl.ob hoc.in fi.hæc
gl.videtur sentire ꝙ ob hoc reuocetur in seruitutē.ff.eo.l.ij.di
stinguitur.aut nil gessit:& tūc reuocatur:aut gessit, & malè:
& tunc nō,per l.ingratus.ff.de iure pa.vbi tenet idem.Cōtra
quia magis delinquit,qui malè gerit,quàm qui nullo modo,
vt scripsi s̄.de satisda.tu.§.sciendum.s̄.eo.§.suspectus autem.
1 Sed dic,†ꝙ magis delinquit quantū ad arguēdam perfidiã:
sed nō quantū ad cōtumaciam,& ingratitudinem,quæ ex ea
peruenit.Vel dic,ꝙ nō reuocatur in seruitutē, nisi quãdo de-
negat alimēta.Et videtur notari in d.l.ingratus. tūc enim est
impius,& homicida.ff.de lib.agn.l.necare.Super text. ibi cū
dicit,puniēdus.hoc verū in vrbe.sed in prouinciis ad prçsides
s̄.de Atti.tu.§.sed hoc iure.ff.ad Turpil.l.j.§.suspecti.

Universidad de Deusto Biblioteca

1 ☞ Venditori quid sufficiat.
2 Pretium potest retineri.

NOVISSIME. In gl.j.nominandi.in fi. vel dic i. ma
1 litiosè, & insidiosè.ff.e.l.iij.§.nũc videamus. †In gl.facit.in
fi.doc.dicunt, ꝙ sufficit vẽditori, si de euictione caueat, & ca-
uebit cum fideiussoribus.C.de euic.l.fi.post perfectã.ff.de pe
ri.& cõ.rei vend.l.habitationum.§.fi.de except.doli.l.fi.§.ex
quadrãte.& cauebit nedum de apparẽti euictione in limine
cõtractus, imò & de alia, ff.de rescin.ven.l.fi.& ibi de hoc.Idẽ
2 dico, de vitio si sit dubium: si tamen † sit notorium & euidẽs,
potest pretium retineri.ff.vt in pos.leg.l.si is à quo.secũdum
eos.Satis posset dici idem, si euincens haberet ius notoriè: &
hoc fortè vult dicere gl.hic de act.empt.l.emptor.

SVSPECTVM. Vide hic, quæ scripsi s̃.de excu.tut.
§.sed & propter paupertatem.dic vt ibi, &c.

Incipit liber secundus Institutionum, do. Ioannis Fabri, I. V. D.

De rerum diuisione. *Rubrica.*

1 ☞ *Seruitutes sibi, aut non, constantes.*
2 *Transmissibilia cum omnibus bonis transferri.*
3 *Decima cum bonis transmissibilis.*
4 *Feudum qui alienabile.*

SVPERIORI LIBRO DE.
1 † In gl.talis diuisio.in fi. glo. vult
dicere ꝙ nõ potest censeri tanquam
per se stans.& hoc bene verũ, in cau
sali seruitute, quę formata nõ est: qa
quãuis fundum habeas, in quo pos-
ses cõstituere aliis seruitutẽ: nõ tamẽ
habes seruitutem formalem: nec ius
seruitutis formatũ, quod sit in bonis,
vel extra bona, Vel dic, quòd etiam potest intelligi in forma
reali: quia illa per se nõ censentur, cùm nõ possit acquiri, nec
trãsferri sine re ipsa: & multò minus personales. Vnde per se
nõ censentur, cùm nõ possint stare, sed cum re, vel persona cu
ius sunt.ff.de vsucap.l.si aliena.§.hoc iure.ff.de cõtrahẽ.emp.
l.si aquęductus.Quicquid sit, lex illa loquitur de vsu vel vsu-
fructu alterius seruitutis legato. †Quid ergo si quis dedit
omnia bona sua, vel totum patrimonium suum, nunquid ve-
niunt homagia, reditus, & alia iura incorporalia? videtur ꝙ
nõ, quia sunt in bonis, vel in patrimonio per l.prædictam. &
pro hoc in feud.si de feu.cõtro.fue.c.in generali. de capi.qui
cur.ven.c.j.Dic ꝙ transeunt bona, quę transferri debent etiã
de se: aliàs singulariter nõ possent transferri: vt l. quædam.ff.
de acquiren.re. domi.ff.si serui.vend.l. testatrix. §.j. de serui-
tu.rustica.prædio.l.vna est via.de contrahend.emptione.l.in
modicis.& ff.de actione empt.l.creditor.§.fin.extrauag. de
iure patronat. cap. ex literis. & hoc de illis quæ translatione
non committerentur: quia de illis non est verosimile, quòd
3 transferri vellet: vt in c.in generali.s̃.alleg.Et ideo † credo, ꝙ
si quis daret omnia bona laico: quòd non videtur dare deci-
mam, quæ non acquiritur per translationem: secus si ecclesię
4 cui acquiri posset.& vide, quod not.in d.c.ex literis. †Item
credo etiam, quòd cùm hodie de consuetudine regni Frãcię,
feuda alienari possint etiam sine voluntate domini, licet do-
minus habeat ius retinendi pro pretio, quòd veniant in gene
rali alienatione per leges prædictas, cùm cesset ratio dictorũ
capitulorum.& idem de mero imperio.& no.in quadam ad-
ditione.ff.de offic.præfect.vrb.l.j.§.in initio.

QVAEDAM ENIM. In quo differat commune,
à publico: vide j̃.§.littorum.

1 ☞ *Communia quæ durauerint.*
2 *Maris occidentalis natura.*

a ET QVIDEM.[a] In gl.i.iure gentium.vel potes di
1 cere, ꝙ cùm omnia essent de iure † naturali cõmunia, & pòst
iusgen.dominia reperit, in aliis rebus, quàm in his, in quibus
nihil immutauit: ꝙ primæuo iure naturali, hæc remanent cõ
munia.j̃.eo.§.feræ.& vide dist.viij.c.quo iure. aliàs non esset
differentia, inter publicum, & commune; sicut j̃.subiũgetur.
In gl.i.de cælo.hæc expositio, videtur satis extranea. vnde
posset dici ꝙ ipsa aqua, quæ currit, est elementum. In gl.i.
2 per consequens.in fi.nõ nouit naturam maris † occidentalis,
quæ in plenilunio equinoctiorum crescit, in tantum ꝙ quan-
doque cooperit prata, & ripas: vnde est dicendum, ꝙ illud sit
commune.ff.de flu.l.j.§.ripa. Vnde tene primam rationem,
quæ est in prin.gl.& vide j̃.eod.§.est autem littus.

a ADNOT. ❡ Et quidẽ: Querit hic Angel.& Christoph.si contractus est
celebratus in mari, vel delictum commissum, quis est iudex. vide eos hic.

1 ☞ *Maris littori non inædificandum.*
2 *Mare quo iure commune.*

NEMO IGITVR. In gl.i.communia.in fi.hæc glo.
videtur contra hunc tex.dũtamen villis, &c.qui videtur pro-
hibere, villas, monumenta, & cætera ædificia. Præterea, si in-
telligas sicut gl.intelligit hunc ver.quia non sint iurisgen.&c.
in ædificiis factis inferretur, ꝙ mare sit commune de iuregẽt.
1 quod text.negauit s̃.ꝓxi.§.Vnde †potes dicere, ꝙ nullus po
test facere villas, monumenta, ædificia perpetua in littore ma
ris, ex quibus incõmodetur vsus: & hoc vult dicere iste §.ff.
de acquir.re.do.l.quamuis.& l.quod in littore.ne quid in lo-
co pub.l.littora.& l.in littore.sed casulas modicas, sic j̃.eo.§.
littorum.& tunc sequitur, quia non sunt sub littore iurisgen.
2 vt cadant in dominio. Sicut † & mare, sub. non est iurisg.
quo distinguũtur dominia: sed cõmune de primæuo iure na
turali. vnde quamuis ponens casellam sit dominus materiæ
suppositæ, nunquam tamen littoris: vt legibus supradictis.&
d.l.intantum.& sic intellige ff.eo.l.nemo.vbi est iste §.de ver
bo ad verbum: & propter hoc in dicta l.quãuis.dicitur quòd
debet interponi decretum, & debẽt vocari vicini: aliàs potest
prohiberi: vide vt ibi.

1 ☞ *Flumen publicum qui accipiendum.*
2 *Piscator quousque cæteros uetet.*
3 *Domum altius tolli uetarine possit.*
4 *Piscarine uetent barones.*

a FLVMINA.[a] In gl.scilicet perpetua.in fi. † Caue,
1 quia publicum est, siue fluat continuo, siue non: dumtamẽ sit
perẽne, sed priuatũ, quãdo non est perenne, si fortè de quinq;,
vel de sex annis, vel de pluribus non contingit, quòd fluat.&
ideo torrens qui fluit tantùm in hyeme, & qualibet hyeme,
est publicus: vt potest colligi ex dicta l.j.ff.eod.§.item flumi-
num.cum §.seq.cum notatis ibidem. Quid ergo de riuis pe-
rennibus? Videtur ꝙ sint publici, in §. item fluminum. quã-
uis distinguatur à fluminibus: vt in §.j.ea.l. In glos.nec qui
fuit primò.in fi.Quidam intelligunt opinionem Ioan. And.
2 quòd loquitur quando ille qui piscabatur, erat in † actu pi-
scandi: quia quandiu est, potest alios prohibere.Sed iste intel
lectus, nõ videtur sufficiens: quia sic nihil faceret pręscriptio:
vt l.quod in littore.ff.de acqui.re.do.Iac.& Pe.intelligunt, ꝙ
si quis pluribus annis piscatus fuerit, & alios prohibuerit: ꝙ
quærit sibi ius, & potest alios prohibere: sed si nõ prohibuis-
set, quãuis frequẽtissimè & ꝙ tot annis solus piscatus fuisset:
3 nõ quærit sibi ius ad alios prohibendos. † Simile in illo, q
tenuit domũ depressam, qui nõ potest prohiberi eleuare, nisi
aliàs prohibitus fuerit: vt C.de ser.& aqua.l.j.secundum eos.
ff.de ser.rust.præd.l.qui luminibus.& ibi no.bene dicũt, sed
non respõdet ad l.fi.de vsuca.quę de nihilo seruiet, si hæc opi.
esset vera: quia hoc est regulare, in rebus etiam priuatis, quòd
nunquam quis quærit sibi ius in iuribus, quibus fas est vti
omnibus, nisi à tẽpore, quo alios prohibuit: vt ff.de aqua quo.
l.fin.& videbis magis latè in materia de seruit.& aqua.sic in
rebus publicis nihil inducitur speciale.& illa lex finalis facta
est pro

est pro nihilo. Tu potes dicere, ꝙ nunq; præscribant talia
iura: vt d.l.fi. sed tñ de consuetudine possunt acquiri. vnde si
pluribus annis piscatus solus fuerit quis, & alios prohibue-
rit, sciente populo, & nõ contradicẽte, videt̃ ꝙ possit sibi ius
quærere ex tacito cõsensu populi.& sic intelligo ff.de iniur.l.
iniuriarũ.§.fi.cũ l.seq.Et videt̃ expressum.ff.quod vi aut clã.
l.iiij.§.ij.ver.hoc ita verũ. Vnde aliud est consuetudo: aliud
est præscriptio, vt dixi in §.ex nõ scripto.s̃. de iure nat. Et
ita vides obtinere hodie de consuetudine regni Franciæ vbi
4 sunt piscariæ, & defensæ in multis locis fluminũ. † Quid
ergo de baronibus, qui prohibent piscari in fluminibus? di-
cunt doct.ꝙ non possunt de iure prohibere, sed eodẽ errore,
quo dicunt se dños, & imperatores in terra sua: vt C. de stud.
lib.vrb.Ro.in rub.videt̃ ꝙ possunt in hoc facere: quia Impe-
rator hoc posset.ff.de serui.l.seruitutes.& tñ ibi dicitur, sine
incõmodo.Ego credo, ꝙ barones qui superiores habent hoc
non possunt facere, sicut nec præsides: vt dicta l.iij.§.planè.ff.
quod vi aut clã.nisi cõsuetudo pinguius ius eis tribuat: & ita
seruat curia Franciæ. In glo.in cõi.in fin.vult dicere, ꝙ ius
piscandi, non sit publicum, licet ipsum flumen sit publicum,
sed contra j̃.§.riparum.& vide j̃.§.littorum.

a ADNOT. ❡ Flumina. Querit hic Areti.licet pręscriptio xxx.an.non
habeat locum, in istis rebus public.& maris vel fluminis publici, quod est
populi romani, vel principis.vt.l.littora.ff.ne quid in lo.publ.An.pręscrip.
tanto tempore cuius initij memoria existit in contrarium, principe sciente
& non cõtradicente? & dicit quod secũdũ Io.de.Platea habeat locum talis
pręscript.vt.l.vsum aquæ.coniuncta.l.diligenter. cum sua gl.C.de aquędu.
lib.xj.

1 ☞ *Littora maris & fluminum qui distent.*
2 *Littore maris usum ad fluuiorum ripas extendi.*

EST AVTEM LITTVS. In glos.i.hyemalis.
Glo.videt̃ sentire, & clarius in l.littus. ꝙ sit differentia inter
1 † maris littora, & fluminum: quia littora maris sunt quousq;
maximus fluctus peruenit.non sic de ripis, si flumẽ inundet:
vt l.j.§.ripa.de flu.Ego credo, ꝙ littus maris sit, quantũ maxi
mus fluctus excurrit in hyeme perenniter, qñ fortiter vento
cõcutitur: sed nõ credo, ꝙ illud quod vltra cooperit, in pleni-
lunio Martij semel, vel bis in anno, sicut euenit in mari Occi-
dẽtali: sic littus: per dictũ §.& dixi s̃.§.quidẽ.& per hoc solui
possunt multæ quęstiones: quia qñq; contingit ꝙ quis habet
ius in his quæ in mari capiũtur, sicuti fortè etiã decimã, in his
2 quæ in terra nihil, vel fortè vnus †habet iurisditionẽ in mari:
alius in terra. vnde per hæc iura videtur ꝙ ille qui habet ius
in mari: habet ius in littoribus: & quantũ littora durant. pa-
tet per hæc quæ dicta sunt de littoribus lacuum, & stagno-
rum: dic ff.de acquir.rer.domin.l. lacus.

RIPARVM QVOQVE. In glo.quid si.in fin.
& hoc si concurrãt: aliàs est melior conditio occupãtis. ff. eo.
l.intantum.ff.ne quid in loco publ.l.ij.§.hoc interdictũ.vide
quod ibi no.per illam l.posset dicit, quòd neuter vinceret, vbi
concurrerent.de hoc no.ff.eo.l.riparum.

1 ☞ *Littora communia.s.*
2 *Mare commune.*
3 *Vsus uarij, eorumq; iura.*
4 *Via à quibus concedenda.*

LITTORVM. In glo.s̃.eo.§.& quidẽ.in fi.doc.Ia.
& Pet.approbãt opi.Pla.Primò tñ pro euidentia sciendũ est,
a quæ sit differẽtia[a] inter cõmune, & publicũ.Et†dicũt ꝙ cõ-
1 mune est, quod omnibus animãtibus patet, hominibus et ani
malibus.s̃.eo.§.& quidẽ.vide ibi cùm dicit omniũ, debet esse
animaliũ, & ita habent quidã libri, sed publicũ dicitur quod
est in vsu hominũ tantũ.vnde publicũ quasi populicũ, & ap-
pellatione populi, nõ cõtinentur animalia. Item cõia maio
ris cõmunitatis, sunt omnibus animantibus quã publica.et-
enim, mare, aer, & aqua, de cœlo perfluens omnibus patent:
flumina nõ tot se offerunt. His visis dicunt, ꝙ opi.Plac.est
2 vera.Plac.dixit, ꝙ ipsum mare est cõe, nec est in† alicuius do
minio, nisi Dei: ita & flumina, & omnibus se offerunt. & ita
3 quodlibet publicũ est cõe, non sic de vsibus: quia †quidã sunt
vsus, qui cõgruunt hominibus tantũ: vt nauigare & piscari:
qui non cõgruunt animalibus: alia sunt, quæ cõgruunt homi
nibus, vt bibere, alere, & trãsnatare. Primus vsus est de iure-
gentiũ: quia solis hominibus applicat̃. & ita intelligit̃ iste §.
et est publicus: sed alius vsus est cõis, & publicus: sed quia ma
re, aer, aqua profluens, magis applicant̃ omnibus in cõi quã
flumina: idcirco fuerunt re posita sub nomine cõi.& alia idẽ
nomine publici.Itẽ dicũt, ꝙ viæ publicæ sunt: nõ tantũ vnius
populi, sed omniũ, sicut flumina: vñ tantũ ius habet vnus de
Anglia in via, quo ad eundũ, quantũ illi de partibus, & hoc
4 de viis militaribus. † Et ideo cũ viæ sint populi, dñi terra-
rum non possunt dare vias, nec mutare: quia quod omniũ in-
terest, ab omnibus cõcedi debet.C.de aut.præstã.l.fi.secundũ
eos.Hæc opi.nõ placeret mihi: quia ex quo tex.diuidũt cõe,
& publicũ, oportet ꝙ sint specificæ differẽtiæ: aliàs esset fru-
stratoria diuisio, vt hic no.vnde credo, ꝙ aer, aqua profluens,
5 mare, & littora, sunt cõia: & iure naturali † nunq; in alicuius
dñio fuerũt: sed fuerunt relicta in suo iure, & esse primæuo,
quo omnia erant cõia.sed flumina portus &c. sunt publica:
quia sunt populi, quo ad dominiũ, & per iusgentiũ quo fue-
runt dñia adinuenta, fuerũt appropriata, et in dñio populi re
posita.& hoc vult dicere iste §.et videtur expressum.ff.de ac-
quir.re.do. l.quod in littore, j̃.eo.§.feræ.& ista publica diffe
runt ab aliis, quæ sunt ciuitatũ, & vniuersitatũ: quia ista sunt
totius populi, illa nõ: sed illius, vel illius vniuersitatis, vel ciui
tatis, quæ vice vnius personæ fungunt̃, nõ populi.ff. de fide-
iuss.l.mortuo.& no.j̃.proxi.§.vnde rõ eorũ non videt̃ bona:
quia mare nõ est magis in vsu omniũ animantiũ, quã flumi-
na.quod apparet: quia bestiæ terræ, nunq; vtũtur mari: & tñ
bestiæ, & aues, & omnes bestiæ terræ fluminibus vtunt̃. vñ
quia mare est incõpræhẽsibile, sicut aer: ideo nõ fuit in bonis
populi applicatũ, sed Dei, vnde Psal. Tu dominaris mari &c.
nõ sic de fluminibus: sed vsus maris, & littoris, est de iuregẽ.
quo fuerũt distincta dñia.vnde de iuregẽ.repertũ est, ꝙ si qs
ædificauerit in littore maris, vel pilã iactauerit in mari, dũta-
men nõ noceat vsui publico, sit illius qui ædificauit, q̃diu erit
desup.ff.e.l.intantũ.& quicquid ibidẽ ceperit, sit suũ. vñ eius
vsus est de iuregẽ.ex quo resultat meũ, & tuũ.ex quo reperta
sunt dñia, & ius acquirẽdi sibi: vt s̃.de iure nat.§.ex hoc iure.
et hoc vult dicere iste §.nec cõtradicit §.& quidã.qui de ipsa
re loquitur: sed iste §.de vsu.& est mirabile: quia Io. & gl.po
nunt opi.suas: & tamen non respondent ad cõtrarium. Illud
aũt quod doct.dicunt de via publica, satis credo. Sed contra
vsurpatur, vt scripsi s̃.eo.flumina. Dic vt ibi dixi ff. de flumi.
l.quo minus. In glo.s.hominis singularis.in fi.imò dic, quòd
in bonis nullius sunt, vt dixi s̃. §.proxi. & patet ff. de acquir.
rerum domi.l.quod in littore.

a ADNOT. ❡ Quę sit differẽtia. Adde Bar.& Aretin.in l.de leg.j. Di.ple
nè in l.illud.& ibi dixi in apostil.ad eũ.ff.de ritu nuptia.& dic meli⁹ hanc
differentiam: quia cõmune, cum sit singulorũ, fit occupantis, publicum
autẽ cum sit etiam omnibus commune, in nullius tamen bonis est.

1 ☞ *Ciuitatum propria.*
2 *Vniuersitatis iura quo porrigenda.*
3 *Testes idoneine sint uniuersitatum singuli.*
4 *Vsus destinatione publica discerni. s.*

VNIVERSITATIS. In glo.necessitatis.idem si
1 sine necessitate, nã omnes † ciuitates, & vici possunt habere
proprium in cõi, & bursam cõmunẽ de iure: vt ff.ad Treb.l.
omnibus.de leg.j.l.ciuitatibus.& l.si quis à filio.§.fina. & l.si
hæres.§.j.imò secundũ Inn.possunt sibi maiorem cõstituere,
qui eos iudicet: vt no.extra de offi. ordi.c. cũ ab ecclesiarum.
Credo tñ ꝙ debeãt cõfirmari in auth.de defen. ci.§.j. & not.
C.de iuris.om.iu.l.priuatorũ.Curia Frãciæ de facto præmis-
sa nõ permittit, nisi villæ habeãt vniuersitatẽ approbatã spe-
cialiter per curiã: imò nec cõgregare, ꝓ faciẽdo ꝓcu.sine licẽ
tia dñi sui: tñ cũ licẽtia ꝑmittit eos agere, & cõueniri, & face-
re bursam cõem, quo ad illud, & nõ plus. Itẽ quod hic dicit
2 de vniuersitate, †intelligo de quibuslibet corporibus appro
batis.de quibus ff.quod cuiusq; vni.l.j.de colle.illi.l.j. Et per

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 hæc iura glo. consueuerũt dicere, q̃ †quilibet de vniuersitate
posſit esse testis, in causa vniuersitatis: vt no. ff. eo. l. intantũ. §.
j. & patet extrà de testi. in c. insup. Dic q̃ pōt in defectũ alio-
rũ: extrà de iureiu. c. & si Christus. si cã non tangat proprieta
tes, & priuatas vtilitates, vt causæ pascuorũ: de hoc in Spe. de
test. §. j. versi. sed nunquid in defectũ aliorũ: sed administrato
res vniuersitatis repelluntur. extrà de test. c. cũ tu. & in d. c. insu
4 per. & ibi no. & maximè p Inn. †In ea. gl. ibi: sed Plac. dixit
vsu tantũ. pro quo vr̃ expressum j. eo. §. thesauros. in fi. ff. de
cõtrahẽ. emp. l. sed Celsus. dicas q̃ quædã sunt destinata vsui
publico totius populi, q̃ illa sunt verè publica: nec sunt vni-
uersitatis: vt via publica. §. eo. §. flumina. Quædã sunt destina
ta vsui totius populi alicuius ciuitatis, & ista verè sunt publi
ca: nec sunt vniuersitatis, vt via publica: vt §. e. §. flumina, q̃dã
sunt destinata vsui totius populi, atq; ciuitatis: & illa sunt vni
uersitatis, vt theatra, vñ q̃uis extranei, q̃ cq; vadant ad thea-
trũ: nõ tñ fuit principaliter destinatũ, pro illis, & sic intellige
ff. de acqui. posſ. l. j. §. fi. quæ vr̃ cõtraria, sed corrigit̃ per l. seq.
& facit de cõtrah. emp. l. in lege fundi. & hęc dicunt publica,
5 in larga significatione. Quædã sunt †vniuersitatis, nõ tñ de
stinata ad vsum populi., & illa dicũtur publica in largissima
significatione: & hoc est, quod potest depræhendi: vt l. inter
publica. ff. de verbo. signifi.

1 ☞ *Consecratio impropria.*
2 *Ecclesiarum res cuius sint.*
3 *Persona & res, unum.*
4 *Ecclesiasticarum rerum quæ alienabilia.*

a NVLLIVS.[a] In glo. ſ. hominis, cũ dicit ſingularis.
imò dic, q̃ cõia in nullius bonis ſunt: vt §. feræ, & ff. de acqui.
re. do. l. iij. et dixi ſ. §. littorũ. differũt tñ cõia, à ſacris et religio
ſis: quia ſacrę ſunt in vſu, & ſeruitio Dei: cõia ſunt in vſu, et ſer
uitio hominũ. Itẽ cõia efficiũtur occupãtis: ſacra nõ. In glo.
papa. in fi. Pro hoc vr̃, q̃ Imperator cõſecrar̃: vt extrà de elec.
c. per venerabilẽ. de iureiu. c. ne Romani, in gl. & ſic vr̃, q̃ poſ
1 ſit cõſecrare: ſed impropriè †ſumit̃ cõſecratio: vt no. d. c. p ve
nerabilẽ. p Hoſt. vnde hodie certũ eſt, q̃ ad Imperatorẽ nihil
pertinet de talibus, extra de deci. c. tua. & no. Hoſt. in ſum. de
re. do. §. quis dicat̃. nu. 3. ver. ſed nec. vñ tene, q̃ nullus locus di
citur hodie ſacer, niſi p pōtifices ſit cõſecratus, vt hic, & patet
de cõſe. diſ. j. c. nemo. in authen. vt nullus ſa. ora. do. in rubro
& nigro. de mona. §. illud. de eccle. tit. §. ſi qs aũt. & xvij. q. ij.
c. quidã. Sed ex quo fundatur cũ authoritate, & volũtate ep̃i,
ſtatim efficit̃ locus ſacer, ſeu religioſus. de cõſe. diſ. j. vnicuiq;
ſicut & capellæ q̃ fiũt in domibus, vt ibi patet. In eccleſia ca-
thedrali eſt neceſſaria authoritas papæ. extrà ne ſede vac. c. j.
Xenodochia, & hoſpitalia, poteſt vnuſquiſq; ædificare, ſine
voluntate ep̃i, ſed non dicet̃ locus religioſus: vt extrà de rerũ
8 permu. c. ad hæc. & c. mãcipiũ. † Sed quærit̃ de rebus eccle
ſiæ, q̃ nõ ſunt conſecratæ, vt fundi, et alia patrimonialia, in cu
ius dñio ſunt. Inno. videtur velle, q̃ ſint in dñio vniuerſalis ec
cleſiæ, et eius capitis, qui eſt Chriſtus: vt no. extrà de cau. poſ.
c. cũ ſuper. Sed mihi videtur q̃ quælibet eccleſia habet domi
nium rerũ ſibi aſsignatarũ, vel donatarũ: vt videt̃ expreſſum.
extrà de ſen. & re iud. c. Abbate ſanè. in vj. de reb. eccl. nõ ali.
c. j. & ij. eo. li. & in antiquis de teſta. c. requiſiſti. de reſti. ſpo. c.
j. & c. cũ ad ſedẽ. & c. Piſanis. de donat. c. paſtoralis. de pecu.
cler. c. j. & ſi. cũ infinitis ſimilibus. Et apparet, q̃ eccleſia præ-
ſcribit cõtra eccleſiã. & c. illud. extrà de p̃ſcri. Itẽ Romana ec
cleſia habet aliud ſp̃s præſcriptionis, pro rebus propriis: et ſic
quælibet eccleſia vr̃ habere propriũ. C. de ſac. ſan. eccl. authẽ.
quas actiones. & hoc ſatis patet in auth. ſi qua mulier. & l. iu-
bemus. §. ſi qñ. e. ti. & de epiſ. et cle. l. Deo nobis. §. huius aũt.
& infinitis iuribus. & q̃libet eccleſia vicẽ p̃ſonæ obtinet: vt di
xi de vniuerſitate. ſ. prox. §. & hoc in illis eccleſiis, ſeu domi-
1 bus religioſis, quæ poſſunt habere propriũ in cõmuni: ſecus
in illis, quę non poſſunt: vt fratres minores: quia Papa eſt do-
minus bonorũ, quę ad tales deueniũt, quo ad proprietatem:
vt extrà de verb. ſigni. c. exiui. §. deniq;. Itẽ videtur q̃ eccleſia
poſſideat: vt extrà de ele. c. querelã. quãuis ſit viduata recto-
re: ſecus in vniuerſitate: vt no. ff. quod cuiuſq; vniuer. l. ſicut.
3 §. fi. † Et no, q̃ rector & ſuũ beneficiũ, vnius perſonæ vice
funguntur: ſicut dicit̃ de hæreditate, & hærede. ff. de vſuca. l.
hæreditas. ideo non refert, an in libello rector dicat res ad ſe
nomine eccleſię pertinere, vel ad eccleſiã, ſeu beneficiũ ſuum:
ſed in poſſeſſore videret̃ differẽtia: quia ſi dicat ſe poſſeſſorẽ
nomine eccleſiæ, videt̃ quòd debeat cedere, ſi poſſeſsionẽ nõ
fuerit adeptus. ff. de acqui. poſſ. l. cùm hæredes. Vel dic cõtra
hoc caſu: quia ſicut dixi eccleſia poſsidet: & habet̃ vice perſo
næ: ideirco & miniſter nomine eius. nõ ſic de hæreditate: ga
illa nõ poſsidet: niſi quo ad vſucapionẽ. ff. de acqui. poſſ. l. Põ
ponius. §. quæſitũ. ff. de vſuca. l. fi. & hãc partem videt̃ tenere
Inn. in c. cũ ſuper. & Spe. in tí. de peti. & poſſ. verſi. ſed pone.
Sed ſi non ageret nomine beneficij: ſed ſuo: quia diceret ſe in
poſſeſsione beneficij: eſſet ſecus: vt plenè no. Hoſt. in c. literis.
4 vide ibi plenè. †In gl. nã hominum, in fi. In hoc dicas, quòd
quædã ſunt deputata ſeruitio Dei immediatè: vt calices, cru-
ces, & ornamenta, de illis videt̃ hic loqui. quædã verò ad ſer-
uitium, ſeruientium Deo: vt fundi, & alia: de illis videt̃ loqui
auth. de alie. & emph. §. hoc etiã ſuper ipſis. col. ix. et inter iſta
b videt̃ faciẽda differẽtia: quia prima nõ poſſunt alienari[b]: niſi
propter cãm pietatis, redẽptionis captiuorũ pauperum, tpe
famis. vt hic, ſed alia poſſunt, propter vtilitatem eccleſiæ, vel
æquitatem: vt C. de ſac. ſan. ec. auth. hoc ius. & auth. ſi quas. &
auth. perpetua. & de modo alienãdi: dic vt ſcripſi in auth. hoc
ius. Sed an hæc poſsint alienari, cauſa neceſsitatis. Non vi-
detur de iure iſto, per has leges: ſed de iure canonico videtur
contra, extrà de pignoribus. c. j. ſed fortè ibi loquitur deficien
tibus alijs: vt c. aurum, hic allegato.

a ADNOTATIO. ¶ Nullius. Quærit hic Aret. an in dubio præſumatur res eſſe alicuius: & dicit quod ſic. vide eum hic.
b ¶ Non poſſunt alienari. Adde, quod etiã ſeruata ſolennitate. de qua in auẽ. de re. ecc. non alie. Sed vtrum poſsit pignorare illas res, no ſeruata illa ſolen nitate. vide Bart. in authen. hoc ius porrectum, per iſtum alle. C. de ſacroſan. eccle. & vtrũ dicta authentica ſeruetur de iure canonico not. ibi. in tracta. repreſaliarum. ij. q. articu. iij.

1 ☞ *Ecclesiæ data profana.*
2 *Hospitale quando profanum.*
3 *Oratoria quando publicanda.*

1 SI QVIS AVTEM. Per hũc §. videt̃ q̃ res † datæ
eccleſiæ ſint profanę, quod verũ eſt de fundis, & aliis, quæ nõ
dantur pro ſeruitio Dei immediatè: vt ſ. prox. §. & no. Hoſt.
in c. ad hæc. de reli. do. ex quo tamen acquiſita eſt eccleſiæ, nõ
2 poſſunt alienari, niſi ex cauſa: vt dixi ſ. proxi. §. † Quid er
go ſi quis conſtruxerit hoſpitale, vel capellam, cui aſsignauit
reditus, vel bona ſua propria authoritate, ſine volũtate epiſco
pi? Videtur q̃ remaneat profanum: vt ſ. proxi. §. dixi. argu.
extrà de relig. do. c. ad hæc. à contrario ſenſu, quod videtur ve
rum: ſed tamen conſtruens, obligatur ad tenendum, vel com
plendum: ipſæ tamen res nõ efficiuntur ſacræ, vel religioſæ.
ff. de pollic. l. ſi quis rem. in auth. de eccle. titu. §. quis autem.
3 † Quid ergo de illis, qui conſtruunt oratoria in ſuis domi-
bus? Videtur q̃ non poſsint, & q̃ domus debeat publicari:
vt d. auth. de eccle. tit. §. ſi quis in ſua domo. quod verũ eſt, ſi
ibi faciat celebrari. nam oratorium ſimplex, poteſt quiſq; in
domo ſua habere, & pauperes recipere: vt d. c. ad hæc. & ibi
doct. Inno. & Hoſtien.

1 ☞ *Dirutum sacrum durare.*
2 *Altare an reconsecrandum.*
3 *Religiositas quando cesset.*

LOCVS AVTEM. In hoc tenendum eſt, ſecun-
dum Hoſtien. † q̃ ſi eccleſia ſit diruta, duntamen remaneant
parietes: vel ſi diruta ſit ex vna parte, duntamen remaneat
maior pars, quòd non eſt iterum conſecranda: aliàs ſic. de cõ
ſecratio. diſtin. j. eccleſia. argu. ff. de contrah. empt. l. domum
1 emi. ff. de ſeruit. vrba. prædio. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ſi ve-
rò tota rumperetur, ſucceſsiuè per partes, non eſt opus: vt
de con

de conſec. diſt. j. de fabrica. ff. de leg. j. l. quod in rerum. de iu-
dic. l. proponebatur. Itẽ nec videtur opus, ſi ex eadem mate-
ria reperiatur. quãuis tota diruat. ff. de verb. obli. l. inter ſti-
pulantem. §. ſacram. ſed fortè hoc non eſſet de iure canonico.
2 † De altari verò dic, q̃ ſi menſa mutetur, vel deſtruatur
enormiter, ſuper quo ſtandum eſt arbitrio epiſcopi, an opor-
teat iterum cõſecrari: aliàs nõ: niſi lapis in quo includũtur re-
liquiæ frãgeretur, vel diminueretur. Sic intellige extrà de cõ
ſe. eccle. vel al. c. j. & c. quod in dubiis. & in c. ligneis. hic quo
ad conſecrationem, quo ad hoc tñ, quòd non debeant in vſus
profanos redigi, poteſt dici, quòd remanet ſacrum, vt hic di-
citur ff. de rerũ diui. l. in tantũ. §. ſacræ. in fi. extrà de relig. do
3 mi. inter quatuor. xix. q. iij. c. quæ ſemel. ſed locus † qui dici-
tur religioſus propter reliquias, deſinit eſſe religioſus, ablatis
reliquiis: vt hic notatur. In glo. deſinit. ibi cùm allegat
l. cùm loca. Secus videtur de iure canonico: vt vij. q. j. c. patto
ralis. dic vt ibi.

1 ☞ *Religiosi & sacri discrimen.*
2 *Religiosum qui fiat. 4. 6.*
3 *Ecclesiæ præmia.*
4 *Cœmeterium nullius esse.*

1 RELIGIOSVM AVTEM. † Videt̃ ergo diffe
rẽtia ex his §§. inter religioſum. & ſacrum. Et ſatis ſecundũ
Hoſt. in ſum. de relig. do. q̃ religioſum eſt genus: ſacrũ ſpe-
cies. ſicut dicitur de adoptione & arrogatione. ff. de adop. l. j.
§. fi. cum l. ſeq. & de cognatione, & agnatione. ff. vnde legi. l.
inter agnatos. de gradi. l. Iuriſcõſultus. §. j. ſed q̃n religioſum
2 tranſit ad ſpeciem, differũt vt ſpecies: vt hic. † Sed cũ hoc
dicat, q̃ vnuſquiſq; poteſt locũ religioſum facere, inferendo
mortuum &c. Quæritur nunquid alio modo hoc poſsit? dic
q̃ non, niſi authoritate epiſcopi. Vnde debes ſcire, q̃ ex his
3 quæ prædicta ſunt, potes colligere, q̃ eccleſia tres † modos
habet habendi præmium: videlicet illa, quæ habet immedia-
tè ad Dei ſeruitium, & authoritate pontificum, & illa ſunt ſa
cra inalienabilia: nec ad vſus profanos redigenda. xix. q. ij.
c. quod ſemel. Quædam habet pro ſeruitoribus immediatè,
& pro vſu perſonarũ, vt domos ordinatas pro religioſis au-
thoritate pontificum: & illa dicuntur religioſa: vt extra de re
lig. do. in rubro & nigro. & illa etiam non ſunt redigenda, ad
vſum ſeculariẽ: vt eo. ti. c. inter quatuor. Quædã verò habet
pro emolumẽtis: vt fundos, & alia patrimonialia, quæ ex lar
gitione fidelũ tota die acquirũtur, ſine authoritate epiſcopo
rum, & illa ſunt profana: vt l. ſi quis rem. & dixi ſ. proxi. §. &
illa poſſunt alienari pro vtilitate eccleſiæ, & tradi in manus
4 laicorũ. Nunquid ergo † hodie ſecundũ canones, locus vbi
infertur mortuus, ſine ep̃i authoritate ſit religioſus? Satis vi-
detur q̃ ſic, cũ iura ciuilia non reperiãtur in hoc correcta ex-
preſsè. Sed Inn. tenet contrariũ, extrà de ſepul. c. ad abolendã.
Satis credo, q̃ nõ efficitur ſacrũ, ſeu religioſum, ea religione,
qua cœmeteria per ep̃os benedicta: ſed credo, q̃ vſq; adeo eſt
locus religioſus, vt vendi, ſeu pignorari nõ poſsit, cũ iura ci-
uilia nõ reperiant̃ correcta quo ad hoc. C. quæ res pig. oblig.
poſſ. l. iij. nũquid ergo quis poſsit habere propria ſepulchra?
Videtur q̃ nõ, cũ in nullius bonis ſunt: vt hic. & ſ. proxi. §. &
hoc niſi cũ authoritate ep̃i ſecundũ Hoſt. in d. c. ad abolendã.
Cõtra ff. de reli. l. familiarẽ. cũ l. ſeq. ſed ibi de locis, quæ reli
gioſa fiebant, per illationẽ mortui, ſine alia benedictione: ſed
5 nos † loqmur de cœmeterio bñdicto, qũ in nullius bonis eſt:
& eſt ſacrum. & vide quod not. iij. q. ij. c. in eccleſiaſtico. verũ
eſt tñ, q̃ cũ maioribus de beat quilibet tumulari. & ita perin-
6 de eſt, ac ſi eſſent propriæ ſepulturæ. extrà de ſepul. c. j. † Et
no. q̃ efficitur religioſum, quantũ durat corpus. ff. eo. l. j. §. ſe
pulchrum. nec tale in quo infertur mortuus ſine authoritate
epiſcopi, eſt religioſum, niſi q̃diu corpus eſt ibi. ff. eo. l. cũ lo-
ca. & l. cũ in diuerſis. In glo. ſ. totum. in fi. quia nõ eſt caput,
quod ita diuiſum eſt. ff. de verbo. oblig. d. inter ſtipulantem. §.
ſacram. laco. ramen & Pet. dicunt, quòd vterq; locus eſt reli-
gioſus. ff. de ſeruit. rulti. prædio. l. via. §. ſi fundus. deberet alle
gare §. quæcunque.

1 ☞ *Sociorum quis potior. 2. & 3*

IN COMMVNEM. In glo. hoc fatuore. in fi. hoc
nõ videtur verũ, & glo. melius ſol. in l. Sabinus. alleg. in glo.
1 Vnde latius dic ſecundũ Dy. q̃ aut † ſocius vult vti, facere
ſeu reficere in re cõi ad eum vſum, ad quem parata eſt, & po-
teſt alio prohibente: vt ff. cõi di. l. ſi ædes. pro ſocio. l. cũ duo-
bus. §. itẽ mela. Si ad vſum, ad quẽ res parata nõ eſt. Et ſubdi
ſtingue: quia aut intereſt prohibẽtis nõ vti. & eſt melior cõdi
tio prohibentis: vt l. Sabinus. ſ. alle. & ff. de ſer. vr. præ. l. quidã
Iberius. §. parietẽ. aut non intereſt: & tunc eſt melior cõditio
facientis. ff. de ſer. vr. præd. l. iſtulas. §. pe. & d. l. cùm duobus.
§. idem reſpõdit. niſi vellet facere iure ſeruitutis: vt l. parietẽ.
ff. de ſer. vrb. præd. Sic no. Dy. extrà de re. iur. l. in re cõi. lib.
vj. præmiſſa fallunt: vt ff. de reli. l. ſi plures. C. de cõi ſer. ma. l.
j. ff. de offic. præfec. vrb. l. iij. §. eſtractæ. in fi. C. de do. l. ſcimus.
§. ne aũt. Item in refectione, ſed ad vſus deſtinatos. ff. de dã.
2 infect. l. ſi ædibus. & l. in reficiendo. † Quid ſi concurrant
in caſu in quo vnus ſolus tantũ vti poteſt? Dic præferri illũ,
qui vult vti ad vſum deſtinatũ. aliàs dic, vt ff. de vſufru. l. quo
ties. quod aliàs determina per illa, quæ notantur ff. ne quid in
loco pub. l. ij. §. j. Item intellige hunc §. iuxta terminationẽ l.
ſunt perſonæ. et l. ſi plures. ff. de relig. per quas videt̃, q̃ iſte §.
3 obtinet, † vbi ſocius vult inferre extraneũ: ſecus ſi ipſum ſo-
cium: & non ſit locus alius, vbi ita cõmodè poſsit reponi. ff.
cõi diui. l. ſi quis putans. §. ſi quis in communem.

1 ☞ *§. in alienum. sensus.*
2 *Cœmeterium quando non sacrum.*

IN ALIENVM. In glo. quid ſi primò. in fi. Ia. hãc
gl. improbat per l. qui ſagum. ff. de don. & idẽ Pet. ff. de dolo.
l. ſi cùm mihi. Sed videtur q̃ hæc litera ſit directè contra eos.
licet &c. continuat enim caſum præcedentẽ, q̃ dñs conceſſe-
1 rat: & poſt † diuerſificat, ſed ſi velis eos ſaluare: dices q̃ poſt
ratũ nõ habuit, cũ iam eſſet illatus mortuus. & ſic ad vtilitatẽ
loquitur litera, ſecus ſi poſt conceſsionẽ: & ante illationẽ pro
hibuiſſet, & ſic ſaluaretur eorũ opi. & reprobatur gl. Sed ho-
die ſatis poſſet ſuſtineri glo. per illa, quæ no. in l. ſi eũ. & fortè
melius: quia ſola voluntas obligat in talibus quæ religionem
2 tangunt. ff. de polli. l. ſi quis rem. † Quid ergo dices, ſi quis
in fundo alieno, non conſentiente dño, fecerit eccleſiã: vel cœ
meterium per epiſcopũ dedicari? non videtur q̃ efficiatur ſa
a crum.[a] per hunc §. arg. C. de his, qui à nõ do. l. ſi. doc. iuris ca-
no. dicunt contrarium: extrà de præben. c. cũ ſecundum apo-
ſtolum. & not. Hoſt. in ſumma de ædil. edic. §. ij. verſi. quid ſi.
xiiij. q. vj. c. comperimus. ſcripſi C. de epiſc. & eleri. authen. ſi
ſeruus ſciente domino.

a ADNOTATIO. ¶ Quod efficiatur ſacrũ. Adde Bal. in l. ſi nondum. C. de ſur. & ibi ponit modos, quibus res fiat ſacrilegum. idem in l. ſacrilegi. la. ij. ad l. iul. pecu. & plenius. per Guliel. de cu. in auth. prꝫterea. & ibi remiſ. in apoſtillis meis ad tpſum. C. de ſac. ſanc. eccle.

1 ☞ *Muri qui fulcienti.*
2 *Muros fulcientis pœna.*

SANCTAE QVOQVE RES. In glo. ſ. ciui-
tatis. cũ alle. §. muros. & l. ſed diui fratres. ff. eo. ti. In fi. eiuſ-
dem gl. imò nec licet vtiuerſitati: line præſide eſſe: vt d. §. mu
1 ros. & per hoc videt̃ q̃ barones † ſeu iuſtitiarij nõ poſſunt da
re licentiã appodiãdi ſuper muros villarũ: in quibus iuſtitiã
obtinet, niſi cũ cõſilio: & aſſenſu Seneſcali: vel Balliui regis,
per d. §. Et ſatis patet in l. oẽs. hic alle. quæ dirigit̃ rectoribus
prouinciarũ. Super tex. ibi quodãmodo diuini iuris. per ſi-
militudinẽ: quia ſicut illa nõ ſunt in cõmercio noſtro: ſic nec
hæc: vt j. loquitur. Ideo aũt alia ratio redditur in l. ſed diui. ff.
de re. diui. In glo. ſ. tranſcendẽdo. Quidã habẽt hic, vel rum
pendo: alij verò habẽt, nõ rumpendo. Vnde ſi habes, vel rum
pendo, videt̃ intentio glo. q̃ rumpentes puniãtur capitaliter,
ſi habes, non eſt cõtraria. Potes dicere, q̃ diſtinguat̃, an dolo,
vel aliàs. Primo caſu punitur capitaliter. ſecundo, nõ. ff. ad le.
Corn. de ſica. l. in lege. Et per hoc videtur, quòd nullus poſsit
2 † appodiare, vel aliquod opus facere ad muros: & ſi fecerit,
q̃ debeat puniri, vt hic, & opus dirui. C, de oper. pub. l. ædi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficia. et d. §. muros. quod verũ est, si opus noceat vsui publico: aliàs non diruitur, sed imponi ſolariũ, & hoc nisi ædificaret prohibitus. ff. ne quid in lo. pub. l. ij. §. si quis nemine, & l. fin.

2 Sed an saltem licitũ est reficere, sine licentia? Dic quòd nõ, a vt §. muros. hic alleg. in glos. sed fortè emendare, seu sarcire esset licitum. ff. ne quid in loco sa. l. j. in fine. Vel dic, quòd sic. ff. de loco publico fru. l. fin.

a ADNOT. ¶ Dic quod non. Adde Bar. in l. sacra. ff. e. ti. l. ad portus. C. de oper. pub. & ibi tangit Gul. de cu. vbi aliquid notaui in apostil. ad ipsum. Bald. in l. Si quenque. C. de epi. & cleri.

1 ☞ *Præferendi qui.*
2 *Naturale ius, cum quo ortum.*

SINGVLORVM. In glo. sed vbi. in fi. imò ibi loquitur de vero iure naturali, quo omnia sunt cõmunia: vt dixi ſ. eo. §. littorum, in decret. dist. j. c. ius naturale. dic ergo, vt in §. sed naturalia. & secundũ hoc videtur approbari hæc vltima opi. quæ ibi ponitur, in gl. sed illa nõ videtur vera: vnde dic vt in d. §. j. versi. quod verò. ſ. de iure naturali. [In text. ibi

1 vetustiori. nota † antiquiores præferri iuuenibus. Super quo vide Henri. extra eo. in procœmio Decretali. nu. 3. Itẽ no. arg. à nobiliori denominandũ, aut inchoandũ concord. extra de ſponſ. c. pe. vbi vir prius interrogatur, quã mulier, licet sit argu. contrà ſ. de iure natur. in verb. matrimoniũ. vbi fit denominatio à matre. & dic ibi. & j. in textu, in verbo cõceditur. Nota, q falcones, accipitres & alia animalia, quæ regalia dicũtur, vt quidã pisces cõi iure per priuatos capi possunt. Sed dic contra iure consuetudinario, & vide in glo. quod si per.]

2 † In glo. i. statim. in fin. sed secundũ hoc ius gentiũ, nihil distat à iure naturali primæuo. & tamen text. cõtradicunt dist. j. ius naturale. ff. de iusti. & iure. l. j. §. iusgentiũ. dicas, q radicale primæuũ iusgent. simul cum iure humano processit, videlicet ratio naturalis, quæ apud omnes homines idem cõstituit, sed ipsum iusgentium processit posteà, multiplicato populo, vt potes videre ſ. de iure naturali. §. ius autem gentium. & quando hic dicit vetustiore sub. iure ciuili: sed ipsum merum naturale, vetustius est.

1 ☞ *Prohibitio quatenus protensa.*
2 *Prohibitionis iudicialis uis.*
3 *Capionem moribus uetari.*

FERAE. IGITVR BESTIAE. In vers. planè. in glo. aliud, ibi cũ allegat C. de ser. fugi. l. ij. vide j. de obl. quę ex delic. nascun. §. furto. In glo. quid si post. in fi. glos. tenet contrariũ ff. de serui. rus. præd. l. diuus. ff. de acqui. re. do. l. iij. §. planè. quæ videtur veriores. Non enim quis prohibere potest aucupationẽ, sed ingressum: vt ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. fi. versi. sed nec aucupari. Nam prohibitio nõ debet operari,

1 † nisi quo ad ingressum, vt ipsum faciat iniuriosum: nec actũ impedit. ff. de leg. præstã. l. virilis. §. sed si adiret. & facit ff. de acquir. possſ. l. peregrè. in fin. j. respõ. ff. de acqui. rer. do. l. in laqueum. in eo quod ibi reprobat distinctio sui & alieni. & in l. si fundũ. & in l. si certũ. sed duo requirũtur ad hoc, q qs fructus lucretur: præceptio, & bona fides. Hic autẽ sufficit sola

2 occupatio. ſ. proxi. §. † Sed quid si fecit inhiberi [vel appo nere bannũ] per iudicẽ? fortè tunc non facit suũ, si inhibitio facta fuit cũ cognitione. ff. pro empt. l. qui fundũ. §. qui sciẽs. l. de pollicitationib. de pollicitationibus. in fi. etenim prohibitio iudicis impedit dñi trãslationẽ, & multòfortius acquisitionẽ. & facit quod no. Inn. extra de accu. c fi. & hoc si iudex inhiberet venari; secus si ingressum tm per rõnem iam dictã. & per hoc apparet, q non pot in fundo retineri: vt no. d. l. diuus. hodie verò de cõsuetudine, per quã toleranr garenæ, & defensi. nõ videreẽ q faceret suum capiẽs, & q deberet restituere. nã si prohibitio iudicis hoc facere possit, vt dictum est,

3 multòfortius lex † consuetudinaria, quæ magis pot interdicere dñi trãslationẽ. ff. de iure pat. si libertus. de ag. & cẽsi. l. quẽadmodũ. lib. xj. vnde cũ talis occupatio tribuat ius de iure gẽ. vt dixi ſ. prox. §. per cõsuetudinẽ tolli, & limitari põt: vt dixi ſ. de iu. na. §. fi. q aliàs videreẽ obstare. de iure verò feudo rum, est inhibitũ venari cũ laqueis, nisi ad apros, lupos &c. in feud. de pac. tenen. & eius vio. §. nemo retia. col. x.

QVICQVID. Hunc vers. ic. naturalẽ. habes ferè de verbo ad verbũ. ff. de acqui. re. do. l. naturalẽ. In gl. i. impossibilis. in fi. melius videtur, q intelligatur planè difficilis, vnde cũ sit adeò, q adhibendo diligentiã capi nõ possit. ff. de acqr. poſſ. l. iij. §. Nerua. aliàs sequeretur quòd vix aut nunquã naturalem reciperet libertatem, cùm non est ita leuis fera, quin possibile sit eam capi. & hoc vult dicere iste tex. in ver. naturalem. & j. eo. §. examen. & in simili not. infrà proxi. §. & facit ff. de acquir. rerum domi. l. in laqueum.

1 ☞ *Facilitas qui accipienda.*
2 *Capientem prius præferri.*
3 *Euentus quando an non ſpectandus.* 4

ILLVD. In glo. cõsiderata. in fi. vult dicere, quod nõ

1 oĩmoda facilitas † cõsiderat: sed illa quę posset fieri cũ maxima, exactiſsima, & insolita solertia: vt si cõgregarẽ canes, & homines vnius ciuitatis, secundũ facultatẽ solitã, & consuetam, sicut cõuenit, & inceperã venari. ff. de ædi. edic. l. si quid venditor. & hoc cõfirmatur, & scripsi ſ. proxi. §. si tñ propter incertũ, nõ efficitur capientis, nisi realiter capiat: vt sequitur

2 in tex. facit † si sint duo iudiciarij insolidũ in eodẽ territorio: ita tñ q non sit melior cõditio occupantis, q videatur occupasse, qui primò malefactorẽ cepit realiter. C. de rei vendic. l. quoties. & facit quod scribã j. eo. §. item lapilli. † In gloſſ.

3 no. q inspicitur. in fi. quãuis viæ brocardicæ, sint piculosæ, et glossator sapientissimè egerit, nõ prosequẽdo. Potes dicere, q in his, quæ de præsenti tẽpore æstimãtur, & incõmutabiliter statuũtur, & statui possunt rationabiliter, præsenti statu attento: non est inspiciendũ, quod euenire põt, ad hoc, q iuris dispositio varietur, vel differatur: vt ff. de fur. l. eũ qui. §. Papinianus. ff. de iurisdi. om. iudic. l. cũ quædã. §. fi. iuncta l. ampliorũ. C. de appel. ff. qui satisd. cog. l. sciendũ. §. fi. de in litem

4 iur. l. j. & de pecu. eod. tẽpore. In aliis autẽ † potest distinguí; quia aut quæritur, quo ad ius disponendũ: & tunc inspicitur, & attenditur, quod euenire potest, si natura rei sit parata, & apta ad immutationẽ: vt ff. de dã. infec. l. qui bona. §. cũ interinsti. quib. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. de iurisdit. om. iud. l. si idẽ. §. fi. solu. matri. l. ij. cũ notatis. & hoc, nisi expectare, & attendere hoc esset in ciuile: siue irrationabile. ff. de ver. oblig. inter stipulantẽ. §. sacrã. qui & à qui. l. Iulianus. aut quo ad culpã arguendã, seu negligentiã tendentẽ ad vtilitatẽ vel damnum priuatæ personæ: tunc ille, cuius interest, inspicere debet: si verò simile sit, & prospicere possit. ff. loca. l. si qs domũ. §. fi. ex qui. cau. ma. l. sed & si per prætorẽ. §. si feriæ. de negot. gest. l. diuortio. §. sed si. ad Trebel. l. Lucius. in gloſſ. pen.

1 ☞ *Laqueo capiens qui potior.*

APVM QVOQVE. In glo. Bulg. in fi. facit iste

1 §. ad quæstionẽ, quæ ibi notat, videlicet, q fera nõ † efficiat illius, in cuius incidit laqueũ, quousq; eã appræhenderit, saltẽ per oculorũ inspectionẽ, & affectionẽ: & sit ita constricta, q reluctando euadere nõ possit, quæ opi. per omnes cõmuniter approbatur reprobata opin. Mar. quæ ibi no. In glosſ. quòd si fuit ingressus. in fin. hæc glossa loquitur cùm fuit ingressus ante prohibitionem; sed idem post prohibitionem, vt scripsi suprà §. feræ.

1 ☞ *Perſequentis rem eſſe.*
2 *Perſequenti non uetandus ingreſſus.*

1 EXAMEN. † In gloſſ. id est, vniuersitas. in fine. hoc bene verum est in regno Franciæ, vbi domini terrarum occupant, & vocant heſpaua. Sed quæro iuxta fin. text. quid si prosecutio sit facilis: non tamen est in conspectu: quia fortè intrauit foramẽ, vel pinnaculum ecclesiæ? Videtur idem, vt sit tuum. argument. suprà §. feræ. versicu. naturalem. adhuc enim est in tua custodia. ff. de acquiren. possſ. l. iij. §. Nerua.

2 † Sed an dñs potest prohibere hoc casu, ne intres domum vel fund

vel fundum suum? videtur q sic. argu. ſ. proxi. §. & §. planè. Verius videtur contrà. Nam ex quo res tua est, videtur q eã prosequi possis. ff. ad exhi. l. thesaurus. de dã. infect. l. hoc amplius, §. Alphenus. imò posſes agere rei vendicatione contra detinentem, cùm dominus remaneat. ff. de rei vendic. l. idem Pmponius scribit. si frumentũ. §. de arbore. & contraria loquuntur, quando prosequebatur quod suum non erat.

1 ☞ *§. in his. ſenſus.*
2 *Columbæ cuius ſint.*

1 IN HIS. † Sic ergo not. quòd tales feræ nostræ sunt, & in bonis nostris. & hoc de feris, quæ domum vadunt, & redeunt inter homines, vel quæ sunt inclusæ, in loco stricto: ſ. cus in aliis, quæ sunt in loco circũsepto, & lato. ff. de acquir. poſſeſſ. l. iij. §. item feras. & §. seq. Quid ergo de columbis

2 qui volant, & reuolant in columbariis? Satis † videtur quòd sunt domini columbarij, secundum quosdam. & pro hoc facit §. aues. versicu. item apes eiusdem legis. & hoc de consuetudine approbatur in regno Franciæ: magis enim accedunt mansuetudini, quàm pisces qui sunt in stagno, vel feræ, quæ sunt in foresta circunseptæ, & hæc differentia videtur in illis §. colligi. Quid ergo de falconibus, qui fugiũt, quãuis essent mansueti, seu mansuetę? videtur quòd fiunt capientis, ex quo naturalem recipiunt libertatem. ſ. §. naturalem. & in §. Nerua. [sub. in l. iij. ff. de acqui. poſſ.] & quia non reuertuntur, vt consueuerunt, vt hoc §. Contrarium tamen seruatur de consuetudine.

1 ☞ *Poſſidendi animus qui ceſſet.*
2 *Obligandi animus, qui præſumendus.*
3 *Redeundi animus quando ceſſet.*

1 REVERTENDI. Facit, quòd quando † quis dimittit locum quo consueuit ire, & redire, quòd videatur desinere animo possidendi. iuxta illud quod consueuit notari ff. de vsuca. l. furtũ. §. j. Itẽ facit, pro capellano, qui petit cæreũ, vel aliud donũ, quod cõsueuit parochianus in aliquo festo offerre, quòd possit ad hoc eum cõpellere. ex tali enim consueta & diutina præstatione videtur se velle obligare, quãuis ab initio liberaliter inceperit, argu. htc & ita tenet Innoc. extrà de simo. c. ad apostolicã. [vbi vide per Henric.] Sed contrà facit, quod nota, de causa possſ. ea. cùm ecclesia Sutrina. & ff. quemadmod. seruit. amitta. l. fin. de aqua quotid. l. j. §. Aristo. de acquiren. possſ. l. qui iure familiaritatis. Sed potes dicere, quòd si constaret quòd iure debiti hoc nõ faceret: quia fortè hic protestaretur, quòd nulla diuturnitas eum obligaret: in

2 dubio aũt præsumitur ex † diuturnitate animus obligandi. & ideo si quis inuitatus, comederit in domo alicuius, quantiscunq; temporibus: non credo, quòd possit allegare, quòd iure debiti: quia inuitatus veniebat, per quod apparet, quòd iure familiaritatis. Si autem sine inuitatione frequenter fuisset sic receptus, ex antiqua & diuturna consuetudine præsu-

3 merem animum obligandi per prædicta. † Sed quæro, in hoc quãdo videtur dimisisse reuertendi cõsuetudinẽ, nũquid tantũ tempus requiratur, sicut fuit ad inducendã consuetudinem reuertẽdi, & mansuescẽdi; arguitur quòd sic. ff. de regu. iur. l. ferè. ff. de acqui. poſſ. l. quẽadmodũ. Satis potest dici, q ex quo nõ reuertitur, quãdo vidit dominũ, vel familiares ad quos cõsueuit redire, & venire, q videtur deposuisse animũ. Sed tamẽ hoc nõ crederem, si per dies aliquot iret, & oberraret per syluas, arg. ff. de ædil. edic. l. quis sit fugitiuus. §. illud. Hoc aũt intelligas de animali consueto, nõ detento in vinculis, si aũt in catena teneretur, vel in cauea, vel cagia, sicut fit in domibus potentum: tunc obtineret ſ. eod. §. naturalem. & ff. de acquir. possſ. l. iij. §. Nerua. cum leg. sequenti.

1 ☞ *Doli & furti diſcrimen.*
2 *Expenſarum quæ non ſpectandæ.*
3 *Diuerſa quæ.*

1 † quia furtũ non fit sine dolo. j. de obli. quæ ex delic. §. j. & §. placuit. & dolus bene cõmittitur sine furto: vt per totũ tit. de dolo. & sic frequentius dolus quã furtum cõmittitur: propter quod dic, q actio de dolo est odiosa & restringenda: vt no. ff. eo. l. naturalẽ. §. pe. sed certè æque odiosa, vnde actio furti, cũ infamet, vt illa: vt ff. de fur. l. nõ potest. sed potes dicere, quòd furtum est improbius, quã simplex dolus, & ideo magis puniendus: vt dicta l. aut facta. §. fi. vel dic, quòd actio de dolo, datur pro restringendo ea, quæ consensus partiũ firmauerat. ideo nõ datur pro modico. ff. de in inte. restit. l. nõ solũ. de con

2 trahẽ. empt. l. res bona. † In ea. glos. ibi cũ dicit: vt dictum est, potest dicere generalius, quòd circa expensas in sustentatione rei factas, de qua ministrans vtitur, nõ curatur de modico. ff. de impen. in re. do. fact. l. quod dicitur. in fi. de ædi. edic. Item si serui. §. j. & in §. possſunt. sed si nõ datur, vel non recipiat emolumentũ: tunc bene curatur. ff. de pigno. actio. si necessarias, circa alia verò bene curatur: vt ff. vt in possſ. l. quãuis. de bo. lib. l. si ex modica. nisi petatur rescindi per restitutionem, quod de iure cõmuni aliàs tenet: vt ſ. dixi. Item in fine eiusdem glosſ. hæc exceptio non bene sedet hic, quia ibi non tractatur, an curetur de modico, sed an de magno? Et no ta. ex hoc §. quòd illa, † quæ vocantur diuersis vocabulis ad sui differentiam, debent censeri diuersa, & diuersæ species. C. de codic. l. si idem. & facit, quòd sint duæ possſessiones: vt no. ff. de acqui. possſeſſ. l. j. C. de acquiren. possſeſſ. l. licet.

1 ☞ *Hoſtium bona capta cuius ſint.*
2 *Bello capta an reddenda.*

ITEM EA, QVAE EX HOSTIBVS. In glo. in quibus. in fi. dic melius ſ. de iure na. §. bella. Sed oppo nitẽ cõtra hũc §. de l. ab hostibus. C. de postli. reuer. ff. de iure fisi. l. diuus. de captiuis. l. si captiuus. §. verũ est, ver. publicant.

1 † Dicas, q aut capiunt res, quę nõ fuerũt [nec sunt] nostrę: & tũc mobiles efficiunt capientiũ: vt hic, & ff. e. l. naturalẽ. §. fi. & l. transfugã. immobiles publicant: vt l. diuus. & d. versi. publicant. debent tñ per principẽ distribui xxiij. q. v. c. dicat. [aliqs. dic vbi per Arch. in] disi. j. c. ius militare. C. de do. l. si qs prò redẽptione. §. j. aut res quæ aliàs fuerũt nostrę: & tũc immobiles reddunt illi cuius erãt. ff. de cap. l. captiu. §. verũ est. expullis. mobiles efficiunt lucrãtiũ, seu capientiũ. e. ti. si quid bello. nisi fuissent acquisitæ ab initio armis: vt ibi no. et in illo casu potest intelligi l. ab hostibus. Vel fortè posset dici, q etiã mobilia deberẽt reddi, per d. l. et hoc vbi capiunt in bello Romanorũ: & idẽ credo in quocunq; alio iusto bello indicto. & ita videẽ sentire Host. in summa de treu. §. quid sit. vers. lego aũt. Sed vbi sit insultus, & pugnaẽ, fortè, pro defensione rerũ, vel personę: nõ credo, q sit licitũ occupare bona partis aduersæ, sed sua, & se tm defendere: quia nullo iure reperit, & ita videtur sentire Innocen, extrà de iureiuran. c. sicut. lo j. nume. §. Item dic, quòd nedum possum occupare bona illorum, cuius est principaliter guerra: imò & iuuantium, & ita not. Innocen. in c. olim. de restit. spo. lo j. nu. 6. 7. et 8. & hoc intelligo

2 vbi guerra erat licita, & iusta. † Sed quid sit illicita, & nõ iusta: quia fortè rex, qui superiorẽ nõ habet, vel Imperator iniuste indixit? Dicas, q superior ille, qui habet iniustitiã, tenetur ad omnia dãna: nec quicq; facit suũ. Subiecti aũt obedientes veritate declarata, tenẽtur etiã reddere capta in bello iniusto. Si aũt hoc fuit declaratũ in dubio possſunt retinere in foro cõtẽtioso: in feu. hic finit lex Corra. circa princ. col. x. sed in foro animæ, caueãt de intẽtione: quia illa dãnat. & si in hac materia, quo ad forũ animæ, vis delectari. vide plenè Host. in summa de pœnitẽ. §. sed quæ forma. ver. sed pone, q guerra. versi. quid si de rapina, vel præda. cum versic. sequẽtibus. Quæ autem faciant bellum iustum: vide xxiij. q. ij. ca. dominus. & in c. iustum. In glo. iure postliminij. ille parum facit; quia ibi loquitur de illis, qui reuertuntur ab hostibus ad nos, hic de illis qui à nobis vadunt ad illos, in quibus nõ videtur esse ius postliminij.

1 ☞ *Occupantem poſt inuentionem potior.*
2 *Theſauri & lapilli inuentorum diſcrimen.*

GALLINARVM. In glo. ſ. vt habeat. ibi cũ allegat ff. de pœnis. l. aut facta. §. fi. hæc ratio non videtur bona;

Universidad de Deusto
Biblioteca

ITEM LAPILLI. In glo. ita demum. in fi. doct. Iac. & Pe. dicunt idem in thesauro, quod in † lapillis, vnde si duo sint, qui inueniant, non est illius, qui primò vidit, sed qui primò occupauit. ff. de acqui. poss. l. iij. §. Neratius. eod. tit. l. j. circa princi. & l. pe. tegrè. Vnde ille dicitur propriè inuenire, qui capit. C. de fideiuss. & mand. l. si Barsatorē. Nonnulli autē, qui tenebāt opi. glos. reddebant rationē † diuersitatis, quare secus in lapillis, & secus in thesauris: quia ille qui inuenit thesaurū, grauatur: quia nō habet, nisi medietatē. j. eo. §. thesauros. sed in lapillis secus: sed hæc ratio nō est perpetua: quia si quis inueniret thesaurū in littore, esset totus inuenientis. Alij autem reddebāt aliam rationē diuersitatis: quia hic loquitur de eo, qui nunquā fuit in dominio acquirentis: sed thesaurus quandoq; fuit. Sed verior est alia opi. secundū eos. Sed quære hic potius loquitur de lapillis, qui in littore maris inueniūtur, quàm qui in fundo alterius? potest dici, quòd sit idē, quod in thesauro, cùm æquiparentur sequendo opin. doct.

ITEM EA, QVAE. In glo. nūc mutat. in fi. id est, quæ consistit in mente, nec sensibus corporalibus corporaliter perficitur: aliàs essentialiter percipitur. In gl. fœminini generis. ibi, cùm allegat l. si frumentum. aliàs incipit l. idem Pomponius scribit. & dic, quòd huiusmodi regula fallit in multis casibus, qui notantur C. de agric. & censi. l. ne diutius.
In glo. vel quasi. in fi. dic vt ibi.

1 ☞ *Limitis iura.*
2 *Alluuione aucta emphyteutica cuius sint.*

a PRAETEREA.[a] Iste §. cū glo. sua, est quasi de verbo ad verbū. ff. eo. l. adeò. §. j. In glo. licet tota. in fi. ibi cùm dicit: agrum autem. Alij reddunt aliam rationē: videlicet, ne detur materia militibus, qui satis ad hoc proni sunt occupādo alienū. ff. de pact. do. l. cōuenire. & videtur per legē illā, q
1 dicæceses episcoporū, quæ † imitatæ sunt, non habeāt accessionē, in ipsis limitibus, sicut nec pscribi possunt extrà de paroc. c. super eo. de præscri. c. quia iudicāte. xvj. q. iij. quicunq;
2 † Sed quid, si quis dedit aliquē fundū limitatū ad censum, vel emphyteusim, & ei accedat per alluuionē: an incrementum pertinebit ad emphy. vel cēsitorē. Videtur q nō, ex quo fuit datum limitatū. per d. l. in agris. Videt distinguendū, an fuerit incrementū patens, an latens. ff. de vsufructu. l. si fundum. §. huic. Vel fortè posset distingui, an dans ad censum, emphyteusim aliquid sibi retinuerit, vel nō: vt in feu. qui succ. te. c. ij. §. si quis de māso. glo. tñ videtur sentire indistinctè, q pertineat ad emphyteutā. C. de iure emphy. l. ij. §. fi. pro quo ff. de aqua quoti. l. hoc iure. §. aquam. in fundis tributariis est expressum. C. de alluuio. l. iij. An aūt propter alluuionē crescat pensio, vel diminuatur, si fundus fuerit diminutus: dic vt ibi scripsi. In gl. id est lōgo. in fi. ff. de flu. l. j. ar. C. de re mili. l. semel. In gl. vtilis. in fi. imò nec in factū datur: vt d. l. hoc amplius. §. ita demū. Nec ob. §. de arbore. & §. itē quæcunq;, quia ibi loquitur, quando fuit facta vnio facto hominis: sed hic fuit facta facto fluminis: & idcirco cōqueratur de flumine, hoc videtur satis rationabile: & fuit opi. antiquorum, sed opi. quæ hic no. in glo. fuit opi. Azo. quæ satis est æqua.

a ADNOT. ¶ Præterea. Per alluuionem fluminis. i. per incrementum latens, res nobis acquiruntur: non autem per vim ipsius terram euellentis: nisi radices arbores miserint.

1 ☞ *Domus qui amittatur.*
2 *Restituta re iura restitui.*

INSVLA. In glo. quod poterit, ibi cùm allegat l. inter eos. & facit ff. de operis noui nuntia. l. non solùm. §. j In gloss. existentis. in fin. vide ibi tex. Sed ob. eo. ti. l. pe. §. si qua. & §. fi. Solue vt ibi: quia publica est, quo ad vsum, vt ibi: non
1 quo ad proprietatem, vt hic. † In gloss. quantum. ibi cùm allegat l. adeò. §. insula. in fine §. dic vt ibi. & hanc approbāt ibi doc. Per hunc §. potest dici: quòd si quis haberet aliquod opus debitum, vel domum super aliquo ponte, vel passagio, quòd mutato ponte, vel passagio, domum amittat. ff. quibus modis vsusfruct. amit. l. si ager. de aqua quotid. & æsti. l. hoc
2 iure. §. si aqua. & ibi de hoc. Sed si rediret † ad priorem locū, restitueretur per hæc iura. Et hæc procedūt, vbi naturaliter, vel ex causa necessaria mutantur: si autem facto hominis, & voluntate esset secus: quia dolosè videretur facere. pro quo ff. de lega. iij. nomen. §. filio. de dam. infect. l. inter quos. §. damni. de eo quod certo loco. l. ij. §. qui Stichum.

☞ *Specificatione dominium quæri qui accipiendum.*
Confusaneorum quod alteri alteri cedat.
§. fi. l. quicquid. census.

CVM EX ALIENA. † In glo. facta autē. hoc nō videtur verum, nisi esset ita coopertum, quòd non posset redire ad priorem naturā: vt j. vers. & post multam. imò posset probabiliter dici, quòd cùm specificatione dominiū acquiratur: & res nō dicatur esse specificata, nisi sit perfecta, & consummata. ff. ad leg. Fal. l. si is, qui. §. quædā. de verbo. significa. l. ædificia. §. j. quòd hoc intelligatur de specificatione realiter
2 perfecta. arg. ff. de leg. iij. l. librorū. §. chartis. † In gloss. scilicet bona fide. in fi. la. & Pet. dicunt, quòd determinatio vltimæ quæstionis est vera, sed superioris non: imò est distinguendum secundū eos, ex parte cuius maius est, & si æqualia sunt, quod nobilius, & q maioris pretij, quod minoris, vt minus cedat maiori: ignobilius ignobiliori: vilius magis caro. & ita totum erit alterius: vt ff. de acqui. rer. do. l. quicquā.
3 §. fi. vbi † loquitur in ferruminatis: & vbi subtiliter totū est vnum per ferruminationē, secundum hoc procedit determinatio glo. vbi est omnis æqualitas: aliàs non, vel vbi possunt ad priorem materiā reduci, & ita per gloss. ff. de do. inter virū & vxo. l. si sponsus. §. j. quorum lega. l. j. §. si duæ. de duobus reis. his verbis. In glossa, quæ nec vni. in fi. dic. quòd in dubio ratione administrationis, quolibet extremorum æqualiter se habente, media via eligenda est: sed vbi clarum est pro
2 altera parte nō, vt in contrario. & vide quod scripsi j. quibus ex cau. ma. poss. §. cùm ergo. In glo. & ita apparet. ibi cùm dicit: corrigi, sed ratio quā reddit ibi Caius, videtur fortissima. vnde videtur verius quod frumentū efficiatur excutientis. Quid ergo est, quod hic dicitur? dic, quòd (gratia exempli) ponit de his quæ non redeunt ad priorem materiam: sed non vt inferat eandem determinationem in illo: imò est alia, attenta ratione iurisconsulti, quæ ibi redditur, & hoc voluit dicere Plac. & bene.

QVOD SI PARTIM. In glo. sed si non possit. in fi. secundum hoc iste §. est inutilis, & nihil addit, ad præcedentem. Quare potest dici, quod in casu huius §. non distinguitur, an bona, vel mala fide. & in hoc addit: quia duo concurrant hoc casu: vt in fine §. subiicitur, quæ non concurrunt in præcedenti.

1 ☞ *Vnita non se iungenda.*
2 *Pretioso uile cedere.*
3 *Furtiua conditio quando duret.*
4 *§. si tamen. sensus.*
5 *Extincta uendicari non posse.*

SI TAMEN. In glossa not. pretiosius. in fine, intellige neutrum possidere simul: sed separatim sic: vt ibi patet.
Sed quid in dubio, hoc casu, quando materiæ non con-
1 funduntur: sed † vniuntur. gloss. videtur sentire, quòd neutrum accedat alteri: & quòd vtrunque possideatur: vt nota. in dicto §. quid ergo. hic allegato. Sed satis videtur posse
2 dici, saltem in ferruminatis, quòd minus pretiosum † cedat pretiosiori: & vilius magis caro per l. quicquid. §. fina. ff. de acquirendo rerū do. & apparet in hoc §. quo ad legata, videtur dicendum, quòd gratia ordinandi, & quia pretiosius ff. de legat. iij. l. legatis. §. si ex officio. & l. seruis vrbanis. §. serui. & dicta l. & si non sint. §. perueniamus. In gloss. aliàs istis. in fine. vnde eo ipso, quòd intellexit sciens alienum furtum comm

tum cōmittit contrectādo. C. quod cū eo. l. si liberā. de furt. l. alienū. † In glo. veluti à prædonibus. in fi. Sed ob. quia cōdi. furtiua nō datur, nisi domino. ff. de cōdi. fur. l. j. j. de oblig. quæ ex delic. §. furti. Sed dic, quòd, verū est, quod nō datur. i. non acquiritur, nisi domino. Sed si desierit esse dominus sine facto suo, bene durat. ff. de condi. fur. l. siue manifestus. §. tandiu. cū l. seq. & seq. Item oppo. quia res extinctæ vendicari possunt. ff. de rei ven. l. item si verberatū. §. fi. cuius contrariū dicitur hic. Dicunt doc. Iac. & Pe. qui contrariū præuide-
a runt, quod rei vendicatio [a] datur contra furē, re extincta, cū semper sit in mora: sed contra nitentē non daretur, & ita loquitur hic. pro quo facit ff. de condi. fur. l. fi. & l. in re furtiua. §. si ex causa. Hæc solutio nō videt vera: quia hic dicitur, q à
4 furibus vendicari nō potest, sed cōdici. Vnde hic † loquitur: quādo agitur contra furē, vel possessorē malæ fidei, qui pro fure habetur: vt hic patet, cū dicit: licet vendicari nō possit. cōdici tñ potest à furibus: & tu potes dicere, q in l. itē si verberatum. §. fi. erat lis mota. & hic loquitur, qñ lis nō erat mota. Vel dic, qñ dominiū est amissum: ibi non videtur dominium amissum, cū semper præsumatur res extare, propter morā furis. ff. de verb. obl. l. si seruū. §. fi. Vel dic indistinctè, q res vē-
5 dicari non potest extincta: † licet reperiatur, q actio intētata duret propter fructus & partus, & alia accessoria. secundò durat pro æstimatione. ff. de cōdi. fur. l. in re furtiua. Et per hoc potest dici, q quātuis per actionē personalē, res extincta possit peti à moroso, quali extans: vt l. si seruū. §. fi. tamē vendicari non pōt: cū dominiū sit amissum, vt hic, sed quare melius potest cōdici, cū conditio requirat dominiū, sicut rei vēdicatio: vt l. j. ff. de condi. fur. Dic, q non adeò requirit, sicut rei vē dic. vt hic. ff. de cōdi. fur. l. siue manifestus. §. tandiu. ideo, casu quo res esset per actio. ad exhibendū separata posset vēdicari. ff. ad exhib. l. gēma. & ita nō dicitur propriè extingui, sed cessare. sicut aliàs dicit de actio. ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. sacram. de solu. l. qui res. §. aream.

a ADNOTATIO. ¶ Rei vendicatio. Adde Hostien. in c. inter dilectos. col. ij. & ibi Felt. nu. j. extra de fi. instru. Et de materia rei vendi. & for. libellorum in specie, & in genere adde Ang. & istum in §. actionū, in gl. an versi. omnium. col. xj. & sequen. vsque ad fin. §. j. ij. de actio.

1 ☞ *Electrum quid, eiusq; uis.*

SI DVORVM. In glo. bene dicit. in fi. & hoc verū, si fecit nomine suo. & idē esset in hoc casu, si alter fecisset nomine suo. ff. de acqui. re. do. l. vbi. Item dic, q efficitur duorū, pro portione cuiuslibet: vt eo. ti. quicquid. §. fi. In glos. genus est vasis. glossator fuit maximus legista. sed parū vide-
1 tur nosse in aliis facultatibus, vnde scire † debes, quod electrū est genus metalli pretiosum, diuersum ab auro, & argento: vt hic. ff. de leg. j. l. si quis in fundi. coloris valde splendētis, non ita rubei, sicut aurū: nec ita albi, sicut argentū. vnde legitur in Apocal. Et erat species eius, sicut species electri &c. & si sit verum electrum, habet multas proprietates, & virtutes. Nam si in vase facto de vero electro venenū infundatur: statim efficitur vas diuersorū colorum, vt arcus cæli: sed electrū sophisticatur: videlicet de auro & argento, & ponūtur duæ partes de auro, & tertia de argento, ad rectū pondus, & fit simile vero electro, de quo hic loquitur ff. eo. l. adeò. §. voluntas. hoc reperies in lib. ety molo. Isido. in materia de metallis. & p dest hoc scire, si vis seruire alicui magnati, seu magistratus de aliquo vase metalli extranei. sic vt ego tentaui, & feci.

1 ☞ *§. quod si frumentum. sensus.*

QVOD SI FRVMENTVM. In glo. quod sit per errorē. in fi. glo. vel dic, nisi speciale in pecunia. ff. de vsufru. l. vsumfructuariū. §. si in vinariis. sed causa est ibi bona fides: & quia suū recipit. & sic dicit ibi Iac. Sed verior videtur opi. glo. quia bona fides, seu receptio debiti, nō faciunt pecuniam alienam recipientis: vt eod. tit. de solu. l. Cassius. Est ergo causa immistio, quæ pro consumptione habetur: vt ibi patet. In glo. j. quòd cuilibet ante versum. Et no. hæc glos. est difficilis secundū Iac. & Pe. vnde vult dicere. secundū eos, q principium huius ver. sed si alterutro. loquatur quādo frumē
tum duorum mistū fuit sine voluntate eorū, & est eorum impossibilis separatio: quia tunc cōe, & agitur cōi diuidūdo, nō rei vend. cū impossibilis sit separatio: & petetur pro qualitate, & quantitate &c. Sed à ver. arbitrio. loquitur qñ est possibilis separatio, & agitur rei ven. & tunc exponit litera quale, i. quod. & hoc vult dicere glo. vsq; ad versi. vel dic. secundum eos. & ibi intendit ponere aliū intellectū, vt ambo versic. loquātur qñ est possibilis separatio, & agitur cōi diuid. in quo æstimatur quale sit frumentū, & quantum, & tunc quale, stat
1 propriè. Sed secundū eos, hæc † litera non patitur has lecturas, quæ dicit agi in rem, quare dicunt, q ambo ver. loquūtur qñ sine voluntate dominorū fuit mistū, & est impossibilis separatio. nā agitur in rē, & æstimabitur quantū, & quale fuit, an grossius, & albius, & quilibet restituet grana sua, & is cassus est leuior, & planior secundū eos. Quid ergo, si nō potest discerni? satis potest dici, q tunc sit vera opi. Azo. vt tantum faciat restituti, quātū &c. Sed hæc litera hoc nō dicit, sed satis est lucrum in se, & ita consequuntur partē per rei ven. & diuisionē in dire ctē. cōtra l. ff. si pars hære. pe. l. nō possumus. Sed hoc cōtingit propter iustam causam quā habet ff. de rei vend. l. quæ de tota. §. j. In fine eiusdē glo. & est ratio: quia hic remanet quælibet in sua specie & substantia, vt hic dicit.

1 ☞ *Tigni actionem in duplum esse.*
2 *Tigni uenerit quatenus agendum.*
3 *Præscriptio cur non currat.*
4 *Duorum eandem rem esse.*

CVM IN SVO SOLO. In glo. suū. in fi. facit ff. de ver. ob. l. pupillo. §. fi. In gl. j. in ipsa. in fi. imò ibi nō ædificatur in alieno, nec in suo, sed in cōi omniū. §. e. §. & quod. et regula loquit, qñ in dnio alicuius ædificat. In gl. f. ibi. cū dicit, sed ex alia ca. f. vsucapionis, vel præscriptionis. & die vt in l. quæ hic allegat. In gl. f. vt eximat. ibi, cū dicit, sed tūc nō eximit. nec ad hoc agit, seu concludit: sed vt pretiū, seu æstimatio red dat: vt d. l. j. §. fi. ff. de tig. im. & no. in §. tignū. j. gl.
In gl. qua actione, ibi cū allegat l. cōperi. §. fi. hāc gl. bene vi
1 deat. † Quæro, an teneē in duplū ille, qui iniunctū habet. Et videtur, q nō, per leges hic allegatas, & sic tenet gl. in l. in rē. §. tignū. per l. ae eo. ff. de do. inter vi. & vx. Sed pot dici quòd sic. si actio bonę fidei; vt ff. de aqua plu. ar. l. is cū quo. et l. emptor. Hoc ergo præmisso, dic, q vnus aliū liberat, si duplū solui: aliàs si simplū remanet alius obligatus, in eo, quod est pœna. ff. ad l. Aquil. itē Mela. §. si plures. vide ibi. In e. gl. ibi, cū allegat l. cętera. §. si duob^s. melius ff. de dā. infe. l. ad curatoris. & hoc verum indubitatē, in malæ fidei possessore. Sed in bonæ fidei possessore videt, quòd teneatur. & ita tenet hic gloss. & vbique quæ videtur vera, saltem ad hoc quod præstet pecuniam. per dictas ll. is cum quo. & l. si tertius. §. fi. eo. titu. Dicas quòd successor singularis bonæ fidei, nō tenet per d. l. de eo. Nec obst. leges cōtrariæ, quæ dicunt, quod tenetur patientiā præstare: quia loquūtur in aliis operibus, q̃ cōstructione, vel destructione quod reipublicæ nō interest, nec ve-
2 titæ sunt destrui. hic autē vetitū est tignum eximi, † ne vrbs &c. & ideo nullo modo potest agi cōtra eum, cùm agi nō possit, nisi vt præstet patientiā, quæ nihil operaretur: cū in eo nihil sit patientiā præstare. ff. de lega. j. l. cætera. §. si duobus. & hoc verum, vbi contra alium agi potest, qui iniunxit. si autē agi nō posset, videtur quòd agi posset cōtra bo. fi. possessorē ad æstimationē: vt dicta l. cætera. §. fin. cū l. seq. argu. C. de rei ven. l. mater. sed ipse iniungēs bo. fi. videtur semper teneri in æstimatione per dictas leges. Itē videtur, quòd si sit talis materia, quæ possit remoueri absq; deformatione, quòd nō sit locus huic materiæ. ff. loca. l. sed addes. §. si inquilinus. Et not. q in casu, quo tenetur possessor bonæ fidei liberatur cedendo toti rei per dictam l. is cum quo. ff. de vsufruct. l. cum fructuarius. si serui. vend. l. si fortè. sed &c. In eadem gloss. ibi, cùm dicit; sed contra malæ fidei possessio, iniungentē. secus si alius iniūxit: quia tunc nō videtur teneri furti, nec cōdictione furtiua, is qui nō iniūxit: licet malā fidē habeat, cū nō possedit, nec cōtrectauerit rem mobilem; sed totū ædificiū: vt §. in prin. ff. de vsucap. l. rerū mistura. §. Labeo. cętera q̃ desunt

Universidad de Deusto Biblioteca

huic glo. videlicet qualiter vna harum actionũ tollat aliam, & an faber qui iniunxit,teneatur.dic vt in §.tignũ. In glo. nulla ibi cũ allegat C.de anna.excep.l.j.§.fi.& hoc nisi vsucapio esset incepta,& pauci dies restarent ad perficiendũ.ff. de
3 vsuca.l.rerum mistura.§. Labeo. † In fine eiusdem gloss. pro glo.facit:quia nõ refert,cum quo agi possit.ff.vi bo.rap. l.iij.C.de his qui à nõ do.ma.l.fi.do.Iac.& Pe.dicunt indistinctè,quod nõn currit præscriptio:quia nõ potest agi ad ipsam rem:sed ad æstimationem:vt patet hoc §. cũ notatis. & sic nõ debet eis imputari:quia aliàs cõpelleretur rem suã vendere,
4 quod esset iniquũ.ff.re.amo.l.non enim. † Et no.per hunc §.quod duo possunt esse domini eiusdẽ rei.hic enim ædificãs efficitur dominus ædificij. & tamen prior remanet dominus materiæ iniunctè,& per eundẽ modum facit ff.de acqui.rer. do.l.adeò.§.cũ in suo.Sed hoc procedit diuersis respectibus. imò nec est verũ,quòd duo sint domini hic:quia quãuis ædificans efficiatur dominus ædificij:nõ tamẽ materiæ. & aliud est ædificium,aliud materia:vt dicta l.rerum mixtura.

1 ☞ *Fabri qui.*
2 *Impensæ quando,an non repetendæ.*
3 *§.ex diuerso.limitari.*

EX DIVERSO. In glo.quæ alienata.in fi.vel ibi, quando de re propria,vel aliena, præsumitur animus donandi,si semper fuit malæ fidei:sed si aliquando fuit bonæ fidei,
1 aliquando malè,secus vt j.notabitur. † In glos.fabrorũ. i. magistrorũ de lignamine.in fi.ff.de ver.sig.l.ferri.§.j. Vnde, quicunq; operis structor,dicitur faber:vt innuitur in d.§. itẽ Iulianus de elect.& elect.potest.in c.fundamẽta.lib.vj.circa prin.vnde Dominus faber fuit,vt qui fabricauit auroram & Solem:& fuit fabri filius putatiuus videlicet Ioseph,qui fuit faber lignarius.& hoc improperabant ei Iudæi,vnde si bene cogites,sine fabro etiã ferrario,pauca seu nulla opera manualia exercentur,& ego dictus fui Faber,nõ ferrarius:sed quia libenter operor,& facio operari. In glo.cũ de nouo.ibi,cũ allegat.ff.de pe.hær.l.planè.hæc sententia Ioan. approbatur cõiter per doct. vel dic, ꝙ aut expensæ fuerunt tales,ad quas faciendas dominus necessariò tenebatur:tunc procedit opi. Mar.ff.de reli.l.at si quis.§.si quis dum.aut non,tunc opi.Io. quia neminẽ &c.de hoc in Spe.ti.de expen.§.j. In ea.glos. ibi.cũ allegat l.in hoc iudiciũ.secundũ Io.pro hoc videtur ff. de excep.l.vir ab vxore.de do.inter vir.& vxo.l.si vxor filio. in fi.Sed distingue,an ædificans nullã causam habuit à domi
2 no,& obtinet opi.Io.aut † habuit:& tunc,aut à tali, & à quo donatione non poterat recipere:& tunc recuperat: vt dictis legibus.& nota.in l.si vxor filio. Aut poterat, & tunc in dubio non præsumitur eum velle dare expensas:vt dicta l.ij. de
3 rei ven.ff.de solu.l.si cũ aurum. † Et no.ꝙ hoc,quod in hoc §.dicitur fallit in clerico,qui ædificat in proprio solo, de pecunia ecclesiæ:quia ædificiũ est ecclesię.no.Spe.in ti.de emp. & ven.§.iij.versi.quid si clericus. In ea.glo. ibi, cũ allegat ff.de rei ven.l.si in fundo.ibi,si abrasæ non essent alicuius vtilitatis ff.de impen.in rebus do.l.pro voluptariis.& est similis glo.ff.de rei ven.l.ex diuerso.Sed quid si fuit bonæfidei quo ad alios malæ,verbi gratia:credebat venditorẽ esse dominũ, sed sciebat rem esse obligatã.videtur,quòd agente pro domino,censetur bonæ fidei,sed agente creditore non:vt ff.qui.ad liber.proclama.non licet.l.fina.§.penul.de contrahen. empt. l.fundus ille.

1 ☞ *Arboris dominium ex radicibus deprehendi.*
2 *Porrorum decima cuius sit.*

SI TITIVS. In versi.antequam. is casus non est dubius,in primo casu,quando alienã plantat in suo:sed quando suam plãtat in alieno,videtur dubius. Nam donare videtur: sed intellige quãdo ignorãs plantauit in alieno: secus si sciẽs s.§.ex diuerso. In glo.sed videtur non cõmutari.ibi, cũ dicit:vel damus,de æstimatione.hæc consueuit approbari, instar ferruminatorũ.ff.de rei ven.l.in rem actio.§. item quæcũnq;. In glo.imò videtur.ibi.cũ dicit poterat.hoc consue
1 uit approbari,& vult dicere, quòd vbi arbor † ab initio ra
a dices immisit [a], in solo vnius, & nutrimentum recepit:tunc non efficitur cõmuis,quãuis radices extenderit ad solum alterius ex postfacto:vt l.si plures.§.j.sed vbi fuit plantata, nõ recta,sed pressa, sic, quod omnes radices egerit in terra vicini:tũc est vicini,vt hic:aut in terra vnius, ita tamen ꝙ radices egerit in vtraq;,est cõmunis: vt hic. & idem intellige, quod efficitur cõis si æqualiter viuebat de cõi:alioqui prout nutrimentum recepit à quolibet:vt l.adeò.§.fin.cum l.seq. Et is §.
2 facit ad qõnem,de eo,qui seminat porros in † vna parochia. & post transtulit & plantauit in alia, ꝙ decima debeatur secundo curato. hanc quæstionem disputat Ioã.And. & tenet quòd vtriq;.extra de reg.iur.c.qui prior.lib. vj.

a ADNOT. ¶ Radices immisit. Quæro,an possim propria autoritate incidere radices,quas arbor immisit in fundo meo,& dic quod nõ sine autoritate iudicis.vt.l.si plures §.pen.ff.ar fur. cęsa. in fi.nisi primò denuntiẽ vt tollas:quo facto si eris negligens, possum,non tantũ quod pendet in meo, vel quod est in meo, sed etiam stipitẽ incidere, & exportare ligna. vt l.j. ff.de arbo.cæden.& ibi Barto.

QVA RATIONE. In glo.his.§.certè.in fi.intellige totã hanc glo.in bona fide seminante.Item in eo, qui seminatum habet bona fide: & dic,vt plenè dixi s.eod.§. cum in suo.super gloss.qua actione.

1 ☞ *Scriptum chartæ,an contra cedat.*

LITERAE QVOQVE. In glo. si autẽ mala.ibi cũ allegat §.certę. hanc glo.intellige secundũ distinctionem magnæ glo.quæ est ibi:quia si in reficiendo seu corrigẽdo literas scripserit,vel fecerit expensas,nõ videtur donare,si causam habuit à domino,vt ibi scripsi. Item in ea gl.ibi cũ allegat.§.itẽ quæcunq;.Sed ob.quia qui facit expensas in alieno etiã bona fide:non repetit iure actionis:vt fuit notatũ in §.ex
1 diuerso:sequendo opi.Io.vnde hæc glo.non † videtur posse sustineri, nisi dicas, quod scribendo videtur rem specificare, & est expressum in pictore j.prox.§.si bene inspicias,textus non videtur velle,ꝙ scriptor rem specificet: quia sic efficeretur scriptoris s.eo.§.cũ ex aliena. quod tamẽ textus negant
a hic,& in cõcor. In ea glo.in fi. [a] glossator fuit in hoc passu varius.nam ff.de rei vẽ.l.in rẽ.§. sed & illud. approbabat aliã opi. Azo.pro qua facit:quia non mirũ,si ad variationẽ factorum &c.in auth.de non alie.§.sancimus.sed hoc verũ per cõditores iurium, non per alios.Præterea hoc nõ constat, quòd illa esset vnica,& finalis ratio:quia membrana pretiosior, vt dicam infrà proximo §. Sed supposito,quòd ratio legis cesset,ex quo determinatio certa est,videtur tenenda ff. qui & à quibus. l. prospexit.

a ADNOTATIO. ¶ In fi.Et istam tenet hic Ange. per istum text.ibi licet aureę.quãuis glo.in l.qua ratione.ff.de acqui.re.do. & in l.rem.§.si id. ff.de rei vẽdi.tenuerrit cõtrariũ.& eas dixit Christopho.cõiter approbari? Quod est verum secundùm Ang.vbi pictura fieret in re immobili, vel veniret accessoriè:alias secus vt hic.

1 ☞ *Hominis & ursi picturæ non distant.*
2 *Tabulam,oblato pretio uendicari.*
3 *Agentium quis præferendus.*
4 *Scripturæ & picturæ discrimen.*
5 *Picturæ cedátne tabula,an contra.6*
7 *§.cùm ex aliena. sensus.*
8 *Charta an scriptis cedat.*
9 *§.cùm in suo.explicari.*

SI QVIS IN ALIENA. In glos. siue bona,in fi.glo.Hæc gloss.videtur verior:quia in specificatione videtur opus esse bonæ fidei:vt no.s.eo.§.cũ ex aliena. In glos.
a quid si in marmore.in fi. [a] sed ibi non refert:quia idem effectus sequatur,& identitas rationis.hoc non est ratione identitatis:quia tamen pretiositas attendatur, & marmor sit pretiosius tabula,sequitur diuersa determinatio.Dic tamen plenius de hoc j.post finem magnæ glo. In glos.ff.de rei ven. ibi cum

ibi cum dicit:hęc corrigit illa.Hoc non videtur verum:quid de iure.ff.idem.erat cautum:vt ff.de acqui.re.do.l.qua ratione.§.literæ. versi.sed non. In fi.eiusdem gl.hæc differentia
1 †de homine & vrso non videtẽ bona: quia ita pretiosè, & tã de bonis coloribus põt pingi imago vrsi. sicut imago hoĩs: sicut itẽ nec alia in bono colore vel atramẽto:qa ibi ęqparatẽ pictura scripturę,in qua nõ refert an atramẽto,an literis aureis scripta sit:vt s.,px.§.in prĩ.vnde dic qđ ibi Pau.nõ respõdet,ad quęstionẽ de pictura,sed de scriptura:vel si respõdet, corrigitur per Caium:in l.qua ratione.§.literæ.ver.sed non. cuius opi.hic approbatur per Imperatorem.In gl.propria.in fi.iste Apelles,videtur fuisse iudæus,qui pinxit tumulũ vxoris Darij,de quo plenè scribitur in Alexãdro. In gl.in rem
2 in fi.ff.de publi.l.fi. †In gl.hoc mirabile.cũ dicit hic petẽtis quia si peteret rem, haberet eam,oblato pretio tabulæ si possideat,res ei aufertur,& recipit pretiũ picturæ:vt hic,videtur innui,& caue,quia leges,quas gl.allegat ad cõcordantias huius inconuenientis,non propriè faciũt ad hoc:sed faciunt ad hoc,ꝙ conditio possidẽtis esset deterior,quàm non possidentis. In ea.gl.ibi cum dicit,itẽ cum.Hæc gl.vult respondere ibi ad hoc inconueniens,quod fuit hic allegatũ,& vult dicere,ꝙ sicut pictor agẽdo potest offerre pretium,& habere tabulam,ita defendendo,& sic nullum est inconueniens:et hoc magis apertè in d.§.sed non. In ea.gl.ibi dum dicit:secundum Io.Arg.cõtra.ff.si ag.vecti.l.j.de proc.in causæ.§.fi.sed
3 ibi vtraq; natiua:hic autẽ vtilis datiua est:datur †enim à lege ex quadam æquitate,secundum Ia.Vel dic,quod vbi habẽs vtilẽ,esset restituturus habenti directã, præfertur directa,vt hic:causa vitandi circuitus.ff.de condi.inde.l.dominus testamento.in fi.eiusdẽ gl.Hæc ratio non videtur perpetua: quia scriptura pretiosi esse potest,& clarior quadã pictura. Quid enim si modica imagò pingeretur de carbonibus, vel de nigro atramẽto,vel econtra:literę de auro? videtur,ꝙ membrana cederet literis,& tamen constat de contrario:vt s.§.literæ. in princ.Quidã dicũt,& attribuitur Ia.de Ra.ꝙ in scriptura
4 tota substantia non † mutatur,cum sit spatiũ inter literas,lineas,& dictiões,sed in picturis ex toto mutatur,ita quod nil apparet,nisi pictura:& sic perinde est ac si non esset.ff. de cõtrah.emp.l.in lege.& sic videtur forma mutata. Hæc non videtur bona ratio:cùm substantia tabulæ remaneat, & possit ad rudem materiam reduci coloribus abrasis. & nulla videtur transformatio,per quam dominium deberet amitti.eo.§. cum ex aliena. Præterà possibile est,totã tabulam non pingi,vel dimitti spatium inter picturas.Alij dicũt,& attribuũt Fran.Accursio,ꝙ scriptura non potest ita conuenienter trãsferri sicut in pergameno,sed pictura sic.ff.de rei vend.l.in rẽ. §.j.istud est malè sapidum,& fortè vitio scriptoris.[vel male reportatoris.]Quid ergo dicemus?Potest dici ꝙ de ratione stricta,pictura,& scriptura,cedunt materię,in qua depingũtur,sicut ea,quæ inædificantur,aut interferuntur.& hoc considerauit Paulus infra l.in rẽ.§.sed & id.ff.de rei vẽ.Caius tamẽ aduertens,ridiculum esse,ꝙ pictura cederet tabulæ,dixit contrà, quando pingitur in tabula, propter vilitatem pretij tabulæ,& hanc approbat Imperator hic. Quid ergo,si tabu
5 bula sit †de cypresso,vel cedro,quæ sunt pretiosæ, & pingantur de carbone,vel alio vili colore? Videtur contrà per dictã rationem.Sed potes dicere,ꝙ cum in constitutione iuris,non attendantur, quæ raro,sed quæ frequẽter fiunt:vt l.nam ad ea.ff.de legi.& raro contingat, quòd pretiosa tabula pingatur vili colore,sed ecõtra,vilis tabula colore nobili,ꝙ sẽper tabula cedat picturæ.ff.de vers.sig.l.Labeo,& Sabin⁹.& esset secùs,si statua etiã lignea pingererur,vel paries etiã ligneus: quia pictura cederet materiæ, cùm non derogetur rationi Pauli,nisi in tabula tantùm.ff.de rei ven.l. in fundo.propter eius vilitatem. Vnde si pictura fieret in membranis,sicut tota die fit de pincello, crederem,ꝙ cederet chartæ, vel membranæ.Quid ergo,si scriberetur in tabula,fortè dealbata: sicut fit Lemouicis.semper starem rationi Pauli, ꝙ scriptura cederet tabulæ,quàmuis secùs in pictura:nam vt plurimum pictura esset difficilior,& pretiosior, ꝙ̃ scriptura,ante enim scripsisses vnum foliũ papyri, quàm aliquis pictor pinxerit imaginem,quãtuncunq; modicã & picturę,vt plurimũ fiũt de coloribus pretiosis:& iura adaptãtur ad ea quæ frequẽter
6 &c. Quid ergo,si in principio †tabulæ sit pictura in primo loco:& scriptura posteà sequatur. Videtẽ ꝙ tũc pictura cedat tabulæ:quia illa pictura fuit apposita gratia ornãdi literã:& sic cedit tabulæ vt scriptura.ff.de auro & argẽ.leg.l.& si non sint.§.perueniamus.Sed illud obtinet in legatis:sed quo ad trãsactionem dominij,propter specificationẽ,vel propter id, quod pro specificatione habetur,vel propter immissionẽ in alienũ,non cõsideratur illud,ff.e.quicquid.§.fi.& dixi s.e.§.si tamẽ.Cur ergo non est sic in literis,sicut in alijs vbi vilius cedit pretiosiori,vt l.quicquid.§.fi.cũ literæ,& maximè aureę, & pictura sint preciosiores membranis,vt dixi. Præterea,ex quo partim facit de suo atramẽto,auro,vel coloribus, & sua opera:cur non efficitur totũ suum? s.e.§.ꝙ si partim. Ad hoc
7 respõdeo,& dico,ꝙ illa materia à §.cũ ex †aliena.vsq; ad §.cũ in suo,loquitur,vbi quis ex mistione,vnione,seu confusione, nouã facit speciẽ:& qualiter ex hoc dominiũ habeat. sed à §. cũ in suo.citrà,loquitur cùm aliquid immittitur in alienũ,tamẽ nec quæritur:an dominiũ quæratur,vel perdatur per specificationẽ:sed an quæratur, vel perdatur per immissionem in alienũ:vel de alieno in suũ,inter quæ est magna differẽtia,
8 vt apparet per processum huius materiæ. † Quid ergo, si quis de alieno pergameno facit librũ? Videtur per hunc §.ꝙ liber sit illius,cuius erat pergamenũ.At cõtrariũ videtur: nã cùm aliud sit charta seu membrana,quàm liber, ꝙ specificando in librũ efficitur dominus per §.ꝙ si partim.vnde videtur debere intelligi hanc materiã,quãdo scribit in charta,seu mẽbrana,non faciendo nouã speciẽ:sed quãdo fit liber, efficitur noua species,quia aliud liber,aliud charta.ff.de leg.iij.l.librorũ.§.ꝙ tamẽ Cassius.& ideò videtur,ꝙ per specificationẽ efficitẽ dominus,iste qui librũ facit.sed si librũ incepisset, & nõ perfecisset,sic ꝙ nõ esset spẽs perfecta,nõ fieret dñs,imò esset loc⁹ huic §.vt dixi s.in §.cũ ex aliena.hoc nõ est verũ,quia in
9 hac materia §.cũ in †suo.tractatẽ vbi aliquid immittitur,vel fit missio in alieno.& materia est talis naturæ, ꝙ trahit ad se materiatũ,nec species efficitur specificãtis,sicut vides in ædificio,ꝙ non efficitur ædificãtis:sed domini soli s.e.§. ex diuerso.& ideo clarũ est,ꝙ liber est illi⁹,cuius erat pergamenũ.sed in præcedenti materia à §.cùm ex aliena.vsq; ad §.cũ in suo. apparet ꝙ de specificatione dicitur.sed ab illo §.quod si cedit materiæ,in qua fit quasi radicali & principali materiæ.

a ADNOTATIO. ¶ In fi. Christopho. dicit, quòd bene loquitur sed malè in eo quod dicit de vrso. quia semper depictum exornat materiam, dummodo sit honestum.

1 ☞ *Fructus à bo.fid.pos.quando restituendi.*
2 *Possessor bo.fi.quis non sit.*
4 *Reditus quo iure censendi.*
5 *Vsufructuario cur fructus debeantur.*
6 *Fructus uariè percipi.*
7 *Fructus qui restituendi.*
8 *L.si fundum.sensus.*
9 *Fructus restitui qui accipiendum.*

SI QVIS A NON DOMINO. In glos.quæ
1 ab initio.in fi.Ia.& Pe.dicũt,† ꝙ quãtuncunq; faciat fructus suos bo.fi.possessor,ab initio,nihilominus,tenetur per officiũ iudicis restituere fruct⁹,quos perceperit à tẽpore quo superuenit mala fides,& allegãt.ff.de rei ven.l.si à bonæfid. possessore.quæ parum facit,prout gl.eam intelligit.sed no.j.de offi.iu.§.illorum.Item hæc gl.procedit,nisi fieret ma.fi.per lit. conte.in singularibus.C.de rei ven.vel per controuersiæ mo
2 tionẽ in vniuersalibus.C.de pe.hær.l.j. † In gl.cùm multæ. illa lex non hoc dicit,secundum Ia.& Pet.& tamen hæ leges vidẽtur supponere,ꝙ habeat tutelã vt hic,alia quælibet iusta causa &c.& tamen doc.tenent,secundum eos.Sed potest instari contra hoc:quia nõ videtur posse dici aliquis,bo.fi. pos. sine titulo cum illud,quod ad se non pertinet,scire debeat,ad alios pertinere.C.vnde vi.l.fi. Sed potes dicere ꝙ imò,vt si iustam causam habuerit credẽdi,per confinium duorum locorum,vel si credebat titulum & non erat. & hoc vult dicere

Universidad de Deusto Biblioteca

hęc gl.quę est notabilis.& est similis.ff.de rei vē.l.& ex diuer
3 so,pro qua facit ff.de pe.hęr.l.sed & si lege.§.scire. †In gl.s.
a industriales.[a] in fi.Supponit ergo gl.quod de industrialibus
cōsumptis non tenetur, etiam factus locupletior.& ita vide-
tur,ꝙ gl.quæ est in §.illorū.j.de off.iud.sit intelligēda de na-
turalibus consumptis:quia aliàs esset huic cōtraria.& ita no.
gl.in l.& ex diuerso,quę dicit,ꝙ nullo modo tenetur.sed hoc
verū,si habeat titulū:si non habet,videtur, ꝙ teneatur de cō-
sumptis,inquantum factus est locupletior.ff.de pet.hær.l.itē
veniunt.§.eos autē.nam petitio hæreditatis datur cōtra illū:
qui posſidet sine titulo,& ideò quod in illa statuitur,& in rei
ven.vt no.s.§.ex diuerso. in magna gl.prope fi.secūdum Ia.
& Pe.doc.sed ille §.eos.non clarè loquitur de consumptis.ff.
de pe.hær.l.sed & si lege.§.consuluit.cū §.seq.vsq; ad §.item
loquit̃ satis clarè. In glo.vt segetes.in fi.Quid ergo si alter
coluit? Dicūt doc.ꝙ bo.fi.possessor nihilominus lucratur.ff.
de vsu.l.qui scit.§.in alieno.hoc est satis clarum.ff.eo.l.bonæ
4 fidei.circa prin.& per hoc dicitur, ꝙ si fructus rei sint † in re-
ditus, ꝙ sit idem iudicādum,sicut de industrialibus,quàmuis
ille,qui percipit,nullum laborem adhibet in cultura rei, nec
in perceptione,sicut nec in naturalibus.& hoc si prouenit ex
cultura colonorum:secus si percipiuntur sine cultura,quia in
illis cessat illa ratio.Quid ergo dices de mortuarijs,quæ debē
tur capellis?ibi videtur idē,ꝙ de industrialibus:quæ debētur
propter seruitiū.Itē intellige hāc materiā de bo.fid.possesso-
re qui posſidet ciuiliter:secùs si naturaliter tantū.Vnde si va-
do vltra mare,& possesſionē meā retineo animo ciuiliter,li-
cet alius intret de facto rē illam,& fructus percipiat,non fa-
5 cit suos.Nec obstat,ꝙ † vsufructuarius facit fructus suos,qui
posſidet naturaliter tantū:quia illud non ex eo, quia natura-
lem possesſionē habet,sed quia habet ius vtēdi fruēdi secun-
dum Ia.& Pe.hic. Hoc est notabile,& facit pro eis.ff.e.l.acq-
rūtur.§.fi.de acqui.pos.l.j.§.per eum.Et hanc opinionē attri-
buūt Azoni,qui tamē de hoc non loquitur,sūmando hāc ma
teriā in ti.de rei ven. In gl.nec ad pretiū.in fi.qualiter tenea
tur bo.fid. possessor & malæ.& qua actione videbis ple.j.de
off.iu.circa prin.& notat̃ plenè in l.ex diuerso. In gl.distin
ctè.pro euidentia huius gl.est sciendū,ꝙ fructus percipiendi
6 † dicūtur duobus modis.Vno modo,nondū percepti,qui pē
debant:percipi tamē possunt,quādo placuerit:& de illis non
loquitur hic:quia illi cum re veniunt:quia & pars rei sunt.ff.
de rei vend.l.fructus.Alio modo,qui nullatenus fuerūt per-
cepti,nec adhuc percipi possunt:sed perierūt, vel non fuerūt
procreati.& de illis loquitur hic.& dic percipiēdis:id est qui
percipi poterunt. Sed à quo consueuit dici,ꝙ à vero domino
rei? doct.Iac.& Pe.dicūt, ꝙ à malæ fid.possessore,vnde si do-
minus erat bonus cultor,& possessor malus, solū tenetur de
his, quos percipere potuisset possessor. per l.domum. C. de
rei vendicatione secundum eos quibus obstat.ff.de rei vend.
l.si nauis.§.fina.per quam glo.mouetur ad dicendum contrà
in l.fructus.eo.ti.Vnde posset dici,quòd omnes quos posses-
7 sor percipere † potuit,debet restituere per d.l.domum. Item
nedum illos,sed quos dominus percipere potuisset. & si plus
potuisset percipere,quàm possessor:vt d.l.nauis.§.fi.& hoc si
potuisset percipere honestè:aliàs dominus nō potest petere,
vt no.in d.l.si nauis.§.fi.nisi eos malæ fidei possessor percepis
set, vt l.cùm hæreditas.ff.de peti.hęred.& l.si quid possessor.
Hoc supposito,dicūt doct.ꝙ nulla lege cautum reperitur, ꝙ
8 titulus excuset à percipiendis,nec lex illa,† fundum. hoc di-
cit,sed tātum præsupponit.In eo enim,quod dicit, ꝙ tenetur
ad fructus perceptos,videtur denegare, ꝙ tenetur ad perci-
piendos:vt l.cum prætor.de iudi. Ipsi tamen,nec hoc appro-
bant,nec reprobant:imò quasi tenendo cum glo.dicūt,quòd
illud,quod dicit glo.est verum ante lit.conte.nam post litem
contestatam omnes possessores æquiparantur.ff.de peti.hæ-
re.l.sed & si lege.§.si autem.Item dicūt quòd quatuor casus,
qui hic ponuntur in gl.possunt reduci ad vnum quando quis
nō habet istum titulum.vnde nullus est iustus,secūdum eos.
9 Collige ergo hanc materiam, & dic ꝙ † omnis possessor
b reddit naturales extātes,[b] consumptos non,nisi inquātum fa
ctus est locupletior,secundū gl.quod intellige in eo, qui fuit
bonæ fidei possessor:aliàs si fuit malæ fidei semper: vel si su-
peruenit mala fides,tenetur vt scripsi.s.in gl.industriales.De
industrialibus, dic quòd quilibet bonæ fidei possessor facit
fructus suos,siue habeat,siue non:si tamē extant,teneretur re
stituere,si non extant,non tenetur,quàmuis superueniret ma
la fides,etsi factus sit locupletior.sed secundum doc.superue-
niente mala fide,tenetur restituere,& maximè si superueniat
post litem contestatam:vt dixi in prima glo.malæ fidei tene-
tur extantibus,& consumptis perceptis.De percipiendis di-
stingue,an habeat iustum titulum,vel nō iustum,vel nullum:
vt s.proximè.qua autem actione fructus petantur, dic j. de
offi.iudi.§.illorum.

a ADNOT.¶ Scilicet industriales. Dominus Ange.ponit materiam fructuum per amplam distinctionem, quam diligenter vide.item qualiter formatur libellus de fructibus.Deinde denotat singulariter,quod quis semper debet concludere ad ęstimationem fructuū simpliciter. Itē notat,quod quando fructus sunt cōsumpti:& sic tenetur quis ad æstimationē fructuū, quod nō potest peti.ęstimatio quanti plurimi:& sic cessat materia.l.vnū.ff. si cert. pe.Sed in omni tēpore, debet peti dicta quantitas æstimationis, nec aliquo tempore crescit:vt per gl.or.& per casum. & ibi omnes doc.in l.diuortio.§.ob donationes.ff.so.mat.cætera hic vide & per ipsum Ange.

b ¶ Naturales extantes. Si extant,restituet eos per rei ven.verū intelligunt Ia.& Old.si non habeat titulum verum, vel putatiuum ; alias facit suos, non ratione possessionis,

1 *Fructus percepti cuius sint, & 2.*
3 *Pensionis dies quando, an non spectandus.*
4 *Colonum partiarium à colono distare.*
5 *Fructus an sint coloni.*

IS VERO. In gl.alio.in fi.dic vt j.gl.px.in fi. In gl.
vt si in horreo,ibi cum allegat.l.si vsufructuarius.& hæc fuit
vna de opinionibus,quæ hic notātur,quæ tamen ibi non ap-
probatur per doc.Ia.& Pe.secundum opi.Ioan.& Azo.quæ
1 ibi notantur,videlicet † ꝙ bonę fidei pos.sunt per quencunq;
leuētur,fructuarius nō, nisi ipse leuet vel alius eius nomine:
a si tamē ipse leuauerit [a] vel alius eius nomine,sui sunt,quāuis
non sint reconditi.& ita reprobatur glo.quæ videtur requi-
2 rere,ꝙ sint cōsumpti.ff.de fur.l.si apes.§.j. †Quid ergo de
rectoribus,& prælatis ecclesiarū? Videtur ꝙ faciant fructus
suos,ex quo leuauerunt eos,ad instar fructuarij. Sed de hoc
iure non est verum:cùm non transmittant ad hæredes:vt ex-
trà,de testa.c.ad hæc.de offi.ordi.c.fi.lib.vj.si tamen esset alia
b cōsuetudo,videretur idem,ꝙ in vsufructuario.Sed quid [b] de
reditibus,seu pensionibus,quę debentur ratione fructuum,
& fructus iam percepti sunt:veruntamen dies non venit? Vi
3 detur ꝙ attendatur dies pensionis † defuncti,non tempus col
lectionis fructuum.ff.de iur.fis.l.fi. Videtur cōtrà.ff.de vsuf.
l.defuncta.Item videtur,ꝙ diuidantur.ff.sol.mat.l.diuortio.
Item videtur,ꝙ totum sit acquisitum,ex quo annus incœpe-
rit.ff.de varijs.& extraor.cog.l.j.§.diuus Seuerus, de legatio
nib.l.legatus autē.de offi.asse.l.diē functo.C.de proxi.sa.scri.
l.si quis in sacris.& vide ibi multas cōcordātias. Dicas ꝙ aut
quis facit fructus suos,iure suo,non propter officium, vel ser
uitium,vel supportationem oneris,& tunc aut res trāsfertur
ex volūtate illius,ad quem pertinebat:& tunc attēditur dies
pensionis:vt l.fi.de iure fis.aut fine,puta per mortem. & tunc
tempore collectionis fructuum:vt d.l.defuncta.& non pen-
sionis.Et est ratio,quia in primo casu,est ꝙ imputetur trans-
ferenti:in secundo nō. Vbi autem debetur propter officium,
vel seruitium,dic ple.ff.loca.l.si vno.§.item cum quidā. & si
propter onus,quod supportatur,diuiditur:vt d.l.diuortio.
Item gl.qui nummis,ibi cum dicit.vt hic dicitur.Hæc dif-
ferentia non videtur bona,sequendo opi.Io. & Azo.vt dixi
s.proximo.§. In ea.glo.ibi cum dicit,secundum Azo.vult
dicere inter colonū partiarium,& fructuarium,est differētia
4 † quia fructuarius facit suos fructus percipiēdo:colonus par
tiarius,non,per §.messem. Sed hoc non videtur procedere:
quia secundum hoc nulla est inconuenientia inter colonum,
& fructuarium quo ad acquisitionē dominij fructuū. quod
tamen iste §.vult eadē ferè &c.Præterea §.messem. non po-
test loqui in partiario : quia ibi dicitur agi ex conducto , qua
actione non agit partiarius. ff. deposi. l.j. §.si quis seruum
quare dic,ꝙ ideò dicit ferè:quia fructuarius non transmittit
ad

5 hæredem, vt sequitur in glo. † Sed nunquid fructus fiūt
c coloni, [c] à quocūq; decerpātur? Videtur ꝙ sic:vt d.l.si apes.in
fi.ibi,cùm dicit,decerptus est,impersonaliter.& sic videt̃ ibi
cùm dicit,decerptus est,impersonaliter.& sic videtur, vt ibi
gl.sentire.Hoc non videtur verū primò ex continentia ipso-
rū §.§.qa s.prox.§.loquit̃ de bo.fi.pos.in hoc §.de fructua
rio.denotādo differentiam,inter eos,quo ad hoc.ibi quàm si
ipse &c.& post ęquiparat colonum fructuario, quo ad hoc.
Pręterà si efficerentur coloni à quocunq; decerperentur,cō-
stat ꝙ fur decerpēdo acquireret eos colono,& sic daretur ei
cōdictio furtiua.ff.de vsufr.l.si fur.aliàs est §.Iulianus. sub l.
arboribus.quod tñ text.denegāt:vt d.§.messem. Dic ergo,
esse idē quo ad hoc in eo,qui nūmis colit,& in partiario:saltē
quo ad portionē suā.ff.de vsuris.l.qui scit in prin. Quare er-
go §.ille.d.l.si apes.loquit̃ de eo,qui nūmis colit? dicas ideo,
quia illi datur actio furti, pro solis fructibus.Partiarius autē
non posset agere,nisi pro parte sua,sed nullus eorū cōdicere
potest .nec hoc dicit iste tex. vnde ibi expone furti acturum
non condi.furtiua,quia vt primū &c.hoc autē nō credo pro-
cedere in colono, quia conduxit ad non modicum tempus,
quia si ille sit vtilis dominus proprietatis, multò fortius fru-
ctuū.ff.si ager vectiga.l.j.& plenè fiunt eius, ex quo separati
sunt:& sic possunt intelligi.ff.de vsu.l.qui scit.vers.sicut.quæ
aliàs multùm obstat.

a ADNOT.¶ Leuauerit. Et est ratio, quia vsufructuarius adminiculū facti desiderat.l.j.ff.quando di.vsu.le.ce.nec sola naturalis possessio,quam habet, sufficit ad aquirendū, sine sepatione nomine suo facta per Ang.hic.

b ¶ Sed quid.Hanc.q.ponit etiā hic Are.& remittit ad l.defuncta.ff.de vsufr. vbi videas gloss.& ll.quas ibi alle.

c ¶ Fiunt coloni. Adde Bar.in l.si merces.§.vis maior.ff.loca. & in l.diuortio.in prin.& §.quod in anno.ff.solu.ma. Et l.si apes.§.si constat. vbi Bar. & Angel.ff.de furt.

1 *Prælatorum adscriptitij non affrancandi.*

SED SI GREGIS. In glos.aliunde.in fi.vel dic,ꝙ
tenetur ex ante natis,non aliunde.ff.de iur.do.l.plęrunq;.§.si
1 serui.& no.ex his §.§.quod † rectores,seu plati ecclesiarū,nō
possunt affrācare seruos,seu adscriptitios ecclesiarū,cum nō
sint in fructu.& sic nō sui,nec alienabiles.ar.cōtrà.ff.sol.mat.
l.dotalē.C.de iure do.l.etsi dotis.dic ꝙ posſūt,si sunt soluēdo,
vt alium dare posſint.C.de ser.pign.da.ma.l.j.extrà,de seruis
non ordi.c.de familia.dic vt ibi.vel si bene meruit, & tamen
cum decre.C.de ser.reipub.l.j.& ibi de hoc.

1 *Thesaurum quis probet.*
2 *Feudatarius an fructuarius.*
3 *Thesaurus an præscribentis sit.*
4 *Thesaurus an mercenarij sit.*
5 *Thesaurus an uendicandus.*
6 *Publica nullius esse.*

THESAVROS QVOS QVIS IN LOCO.
1 In glo.in auth.in fi.quid † ergo si quis pecuniā extraxit de
fundo tuo,vbi fuerat abscōdita.tu petis medietatē dicēs esse
Thesaurū:ille negat,& ponit se deposuisse,vel ibi abscōdisse
cū protestatione ꝙ nō adstringit se ad probandū:cui incūbet
onus probandi? videtur quod agēti:eò quod reus habet pos
sesſionē pecuniæ.j.de interd.§.commodū.Potest dici,ꝙ agē
ti incūbat probare,ꝙ memoria nō extet.& probabit. per mo
dū,qui tradit̃ in l.si arbiter.ff.de proba. Sed reo incūbit onus
probādi factū,quod ponit:videlicet,ꝙ deposuerit,vel abscō
derit.& ꝙ de hoc extet memoria:vt l.ab ea parte.ff.de prob.
2 †In gl.iure directo.ibi cùm dicit:licet Pla.aliud dixerit,in
his quatenus tangit feudatariū,facit pro Pla.quia feudatari⁹
cēsetur vsufructuarius.in feu.quib.mo.feu.amit:§.in primis.
de inuesti.de re.ali.fac.§.fi.sed ad vsufructuariū, nō pertinet,
sicut nec ad virū:vt ff.sol.ma.l.diuortio.§.si fundū.et notatur
in l.j.C.de thesauris.ergo nec ad feudatariū.Idē videt̃ de em-
phyteuta,cùm nō dicatur verè dominus.C.de māci.& colo.l.
ij.pro gl.facit ff.ar.fur.l.cædere.§.fi.qui satis.cog.l.sciēdū.Itē
ꝙ feudatarius est vtilis dominus,et ei cōpetit vtilis rei vēd.in
feu.de inuest.de re alie.fact.c.j.§.re autē.Itē quia emphyteu-
ta dominus vocatur.C.de fun.patro.l.possessores.in fi.& pro
hoc,quia cū incōmoditas ex forma prouenięs ad emphy.per
tinet.vt l.j.C.de iure emphy.per cōsequēs & commodū.ff.de
reg.iur.l.secundū naturā.doc.Ia.& Pe.dicūt, si res mobilis re
periat̃,ptinet ad emphyteutā,vel feudatariū.si immobilis, vt
argētifodina,ad directū dominū,nihil tamē allegāt,nec pro,
nec cōtra. Si vis tenere opinionē glossatoris,potes respon-
dere ad cōtraria,ꝙ censetur fructuarius.verum est,quia facit
fructus suos. vltrà tamē habet:quia vtilis dominus,vt s.dixi.
Itē nec ob.l.ij.C.de māci.& colo.vt ibi no. Sed quid,si ali-
3 quis † præscripserit fundū tuū lōgisſimo tēpore , sic ꝙ nō est
factus dñs,iuxta illa quæ notat̃ C.de bo.ma.auc.nisi de plcr.
xxx.an.l.si qs emptionis.& in illo fūdo inuētus sit thesaurus,
videtur pertinere ad te verū dominū per hæc iura.In hoc di-
cas,ꝙ possessor rei, qui præscripsit,tenet thesaurū,& repellit
dñm,sicut si rē principaliter peteret. Si aūt dñs agat cōtra ter
tiū fortè inuentorē,vel aliū,ille nō potest eum repellere,sicut
nec repelleret, si peteret fundū vt d.l.si quis emptionis. patet
in tex.et in gl.& in his quæ ibi scripsi.sed vbi quis pręscripsis
set lōgo tēpore,& bona fide:tūc ptineret ad præscribentē,cū
præscribēti datur actio etiā cōtra dominū:vt ibi not.sed si an
teq; præscripserit verus dñs agat,& obtineat,cōtra bo.fi.pos.
bo.fi.possessor restituit thesaurū inuentū:quia non est in fru
ctu:vt §.si fundū.& ita restituit sicut partū.s.§.in pecudū.Sed
quid si sint plures domini ex inæqualibus partibus? videtur
applicari pro æqualibus partib.ff.de ope.li.le.l.si quādo. cō-
tra.C.de cōi ser.ma.l.j.§.fin.j.de iur.§.si seruo cōi.ibi videbis
4 ple.in simili. In ead.glo.in fi.dic de mercenario, verū † si ad
hoc locatus non fuerat:si autē ad hoc dominus locasset eum,
videret̃ totū esse dñi.ff.de pc.l.qui pprio.§.procurator.vt in
cęteris,cū ibi notatis. In gl.ff.de iu.fis.l.fi.hę solutiōes,sūt val
de cōtrariæ:qa scđm primā istud obtinet scđm secūdā illud,
nō istud. Et videt̃ verū,ꝙ illud obtineat,etiā iure nouisſimo
in feud.quæ sunt rega.in fi.& est mirabile,quòd hæc lex quę
est magis noua non obtineat:nōnulli dixerūt,quod ille versi.
deniq;.debet exponi idē,sicut versi.proximè sequēti:non idē
sicut in præcedēti.Istud non est absq; violētia literæ:& maxi
mè cū sequatur aduersatiua,at si quis,vnde probabilius vide
tur,quod hęc corrigat illā:& illa quę sunt regalia,si faciāt ius
istud.Sed cùm hodie religiosa pertineāt ad ecclesiam,quæ in
nullo subest imperatori:vt cap.super specula.extrà,de ma.&
obe.in auth.quomodo oporteat.circa prin.videret̃ applicari
ecclesię,& maximè si in bonis ecclesię reperirētur:vide s.e.§.
religiosum. In gl.aliàs totū domino redditur, etiā si volēte
dño quæsiuit,vt patet d.l.vnica.Et est ratio,fortè ne homines
ppter hoc derelinquāt culturas rurales.vel fortè inuitētur ad
malas artes,propter hoc addiscēdas:in mettallis quęrēdis:est
aliud c.de metallis.l.quosdā.Quod autē dixi,in volēte domi
no &c.intelligo nomine proprio quærentis:aliàs si tanquàm
mercenarius domini , & eius nomine faceret, ipse dominus
facere videtur,cui licitū est,vt sequitur.In gl.sed per quam.in
5 fi.sic aliàs.C.de iure emphy.l.ij.meliùs est † autē agi rei vendi
a catione,[a] & maximè si tertius nō inuētor thesaurum teneat,
absq; dolo,& culpa inuētoris:tūc enim est necessaria vēdica-
6 tio. †In gl.et publice.in fi.ex hoc no.ꝙ illa,quę vsui publico
destinata sunt,non sunt in bonis alicuius,vel vidētur fisci, nō
ciuitatis,vel vniuersitatis,pro quo,quia nō sunt in cōmercio
hominū.ff.de cōtrah.emp.sed Celsus.de leg.j.apud Iulianū.
§.fi.Sed cōtra,patet s.e.§.vniuersitatis,Dic vt ibi:quia,quod
dicit hic applicari fisco,si in publico sit inuētum,est verū,si in
tali publico sit inuētum,ꝙ non sit vniuersitatis : aliàs videtur
quod vniuersitati.vnde intellige hoc secūdùm distinctionē,
quam ibi scripsi,& iunge,quod ibi scripsi s.eo.§.item lapilli.

a ADNOT.¶ Rei vendic.Pecunia tamen recondita in muro domus vendite, non cedit emptori, sed remaneat reconditoris. vt hic per Ange.item an sufficiat solus oculorum aspectus,vel etiam requiratur apprehensio: & quis pręferatur: vide hic per Christo. qui tenet comunem op.quòd solus aspectus sufficiat: licet quis nō apprehenderit thesaurū, reali apprehēsione.

1 *Dominij causa quæ spectanda.*
2 *Prouinciales an domini.*
3 *Vtiles domini qui.*

a PER TRADITIONEM.[a] In glo.causa præce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dente vera vel putatiua. †Hoc verũ vbi tradens, & accipiẽs: in causa conueniũt. & tamẽ si tradẽs, credat causam subesse: accipiẽs sciat eam non subesse, committit furtũ, si res mobilis tradatur. ff. de fur. l. si iussu. §. j. Si disconueniãt, tunc si præcesserit vera causa imputatur in illa vt l. cũ in corpus. ff. eo. Sed si plures causæ præcederẽt: tũc obtinet. l. j. ff. de sol. si nulla verò præcedebat, distinguitur, an vellet, ex illa sola trãferre. ita q nulla alia. an nihilominus ex alia. ff. si cert. pet. l. si ego. vide ibi. In † gl. si quãtùm in fi. itẽ differũt, quãtùm ad dominũ: quia prouinciales sunt tãtùm vtiles domini, pro eo, qa soluũt tributa: & per hoc possũt vitiari: quasi omnes libelli, qui formãtur, in rei vẽdicatione pro re immobili. nã vix est aliquis, quin soluat cẽsum, vel pensionẽ pro re immobili: vel quin teneat in feud. & sic non habẽt directũ dominiũ: sed vtile. ideò cum agũt rei vendi. debẽt cadere quasi ineptè intẽtantes. ff. si mens. fal. mo. dix. l. j. secundũ do. Iac. & Pe. In contrariũ posset dici, qa in dubio agẽdo rei vẽdicatione videt talẽ actionẽ in iudicio deduxisse, qualis sibi cõpetit. ff. de leg. j. si domus. §. fi. ar. ff. de iureiu. l. sed & si possessori. §. itẽ si iurauero. no. de iud. l. si qs intẽtione. Primũ verũ nõ est, q soluẽtes tributa, nõ sint dñi: quia tributa non erãt nisi quædã impositio, sicut collecta, p subsidio populi Romani. Vnde nullo iure reperitur, quod ex hoc dominia amittãtur: imò lex supponit prouincia les dominos, sicut italicos: vt d. l. vnica. C. vsuc. de transf. & ita debẽt intelligi, quod no. ff. de no. ope. nũ. l. in prouinciali. Sed vtiles † domini, sunt solùm illi, qui recipiũt in emphyteusim, vel in feudum: vel conducũt ad non modicum tempus: & sic intellige quod nota. ff. si ager. vec. in rubrica, & in illis adhuc posset dici, quod procedit libellus per prędicta, possunt enim se dicere dominos: vt l. possessores. C. de fund. pa. In regno autem franciæ non sunt prædia tributaria, vt l. si. ff. de censib. ibi. Lugdunẽses Galli. & ita cessarent opinio. doct. in regno. Item iunge j. §. interdum. & j. de actio. §. omnium.

a ADNOTATIO. ¶ Traditionem. Nota hic quòd vltra traditionem factam a domino ex causa habili, requiritur vt recipiens ipleat contractũ ex parte videlicet. vel quod soluat pretium, vel quod fides habeatur de pretio, vel aliter impleat contractum. vt per gl. & doc. in l. traditionibus. C. de pact. facit. l. ex placito. C. de re. permu.

1 ☞ Legis commissoriæ uis.
2 Traditione fidei pretium non haberi.
Venditorem creditoribus non præferri & 5. fallit 4.

3 VENDITAE VERO RES. In glo. quæ loco.
a in fi. intellige, q non est pignus[a] quia adhuc res sua est. vt ante traditionẽ. & sic non habet pignus in ea. ff. de reg. iur. l. neque pignus. verùmtamẽ emptor, non potest agere, nisi aufe-
1 rat, vt ibi patet. & eo. ti. qui pendentẽ. †In gl. quid si dedit, in ver. itẽ quid, quia pactũ legis commissoriæ, fingit cõtractũ non fuisse factũ. ff. de le. com. l. j. Item, quia dando dic, habet fidẽ de pretio, & sic translatum est dominiũ, vt hic. ideò non datur vendicatio. & hoc est expressum. C. de pac. inter empt. & ven. l. qui ea lege. C. de pac. inter emp. l. j. In ead. gl. in fi. illa parũ, aut nihil facit. Contrà, imò ibi notatur idẽ quod hic. & ff. de contrah. emp. l. quod vẽdidi. doct. tamẽ consueuerunt tenere contrariũ: videlicet, q in dubio non videatur habere fidẽ de pretio tradẽdo rẽ venditã. Et dicũt, q Azo hoc tenet in summa. C. de summa trí. circa prin. vbi parũ loquitur de hoc.
2 vnde saltis credo, q tradẽdo, nõ habet † fidẽ de pretio, sed potius videtur velle implere contractũ: sed permittẽdo duci, vel tacendo, cũ ducitur, credo q videtur habere fidẽ, & sic intelligo C. de acquí. pos. l. minùs. de rei ven. l. inciuile. nisi appareat de cõtrario, quia dolo esset inductus. vt ff. de pig. ac. l. si quã do. de excep. rei vẽ. l. j. in fi. & facit pro hac opinione. ff. depo. l. die spõsaliorũ. §. j. Itẽ videtur habere fidẽ, si recipiat fideiussores, vel pignus. ff. de contrah. emp. l. vt res. †Sed an saltẽ
3 præfertur venditor, aliis creditoribus in re vendita. Satis videtur expeditũ, q non, in d. §. sed si dedi. & tamẽ Spec. tenet. contrariũ in ti. de ob. & solu. §. ante omnia. ver. quid ago. nu. 30. & hoc nisi vxori. & ver. quid si vendidi. pro quo. ff. de leg. ij l. imperator. §. fi. de priui. cre. l. vẽter. §. in bonis. pro prima ff. de in rem verso. l. quidam fundum. Sed quid, in permutatione? Videtur idem, cùm sit vicina emptioni: vt ff. de re. permu. l. fi. gl. videtur sentire contrariũ. C. de rerũ permu. l. ij. pro quo eo. tit. cum precibus. Sunt enim aliqua singularia in emptione: & venditione, propter frequẽtiam contractus. ff. pro sol. l. iij. C. de vsuc. pro emptore. l. vẽditioni, cum notatis in gl.
4 nisi in fi. 1dẽ † quod in procuratore fisci videtur in œconomo, vel prælato ecclesiæ, vel tutore, seu curatore, rem pupilli vel minoris vendente, vt notatur in d. l. si dominus venderet pro primo. C. de sac. san. eccl. auth. hoc ius. pro secũdo. ff. de re. eo.
5 l. magis puto. §. ne aut melius. de cur. furio. l. fi. †Sed quid[b]
b de proc. priuati vendente. Videtur idem, ac si dominus venderet, & traderet. ff. de instit. l. quicunq; §. ei. de trib. procuratoris. §. in tributum. ver. nõ autem. Et quàmuis illa loquatur generaliter, in institoria, idem tamen in speciali habente mãdatum vendẽdi: quia potest facere conditionem domini deteriorẽ. Et caueat sibi &c. ff. de min. l. cũ mandato. & hoc vult dicere, versus, nihil, qui sequitur. qui æquiparat habentes speciale mandatum, vel generale cum libera.

2 ADNOT. ¶ Pignus. Scilicet proprie: quia cum ante traditionem, & satisfactionem sit dominus, non habet pignus rei suæ l. neque pignus. ff. de regul. iur. Vel intelligit hæc l. quando dominũ est irreuocabile: alias secus: vt hic. & l. ex sextante. §. Latinus. ff. de excep rei iud. secundum. Christo.
b ¶ Sed quid. Hanc q. plenius examinat hic Are. vide eum hic. Item quæritidem, de executore vltimarum voluntatum, cui est data potestas alienandi an possit vendere, habendo fidem de pretio. Item an procurator, possit cõfiteri pretiũ: vide hic per eundem Are. quomodo, & quando videatur concessa procuratori libera potestas & c.

1 ☞ Dominium nuda uoluntate non quæri. & 2. fallit 3. 4.
5 C j. quib. mo. seu. consti. po. seu.
6 Præsens res quæ.

1 INTERDVM. †In glos. s. à traditione. in fi. hic non videntur bonæ concordantiæ ad hunc §. imò videtur potiùs ad contrarium, quia in quolibet est aliud, quod pro traditione habetur, & aliquis actus corporeus, vel visus actus corporis, alieni, vel proprij: & sic non videtur, q sufficiat nuda voluntas, cuius contrariũ hic dicitur. Ad hoc dicas, q illa iura, quæ hic allegãtur, loquuntur pro maiori parte in acquisitione possessionis, sed tamen colligit, q sicut ibi acquiritur possessio: ita & dominiũ: vt satis patet in l. quædã mulier. ff. de rei ven. vnde ad veritatem nihil allegant, nec est vera traditio, sed est, quod pro traditione habetur, & actus corporalis, vel acquí-
2 rentis, vel illius, qui ei acquisiuit nec ibi acquiritur † dominiũ nudo consensu, imò opus est facto. nec sunt verę fallẽtiæ, quo ad hoc, nisi in casu l. quisquis. & l. quidam. ibi enim nullus est actus corporalis, & transfertur dominiũ sine actu corporali. Et idem credo, vbicunq; celebratur contractus, ex quo dominiũ transfertur, sibi tamen retinẽdo tale ius. quod non est cõpatibile, cũ pleno dominio: vt si det in emphyteusim, vel reti-
3 neat pignus: vt no. ff. de re. eo. l. j. §. fi. †Potes tamen addere alios casus, in quibus transfertur, sine actu corporali: vt in vltima voluntate, ecclesia, ciuitate, pacto, adiectionis in diẽ, manus iniectione legis cõmiss. & in do. cau. mor. vt no. C. de pac. l. traditionibus. Item in societate omniũ bonorũ. ff. pro socio. l. ij. ex eo enim quod contrahitur societas omnium bonorũ, fingitur traditio, cũ alter pro solido possidere non possit. & idem videtur, quando donat omnia bona, vel quodã arg.
4 dictæ legis. †Item in beneficijs ecclesiasticis, acquiritur ius, per solam concessionem. dic ple. de hoc extra. de præbẽ. c. si tibi. lib. vj. per Archi. Item in alijs casibus, non est opus traditione. C. de iur. do. l. in rebus. de do. quæ sub modo. l. j. de pac. inter empto. & vendi. l. cùm te. Sed quid in feudali? Videtur, q ibi sit necessaria inuestitura: nec in eo obtineat iste §. vt
5 in feu. quib. mo. feu. const. † pos. c. j. sed ibi non negat, quin sit feudum, & quin dominiũ vtile transferatur. sed dicit, q non trãsit ad hæredes, quasi verũ feudũ, non cum verum feudum possit esse sine inuestitura, etiam per traditionẽ: vt in feud. de cog. feu. c. j. §. fi. nisi fieret in præsentia partiũ, si sint, vel testiũ extraneorum, si non sint. Nam in illo casu sufficeret traditio: vt in feu. de const. feu. c. j. hoc autem intelligo, quando feudũ de nouo constituitur. nam constituti dominium, potest transferri

ferri sine inuestitura, & sine domini volũtate: vt extra. de fide instr. c. inter dilectos. ibi enim erat res feudalis (secũdũ doc.) Et tamen supponit, q erat translatũ dominium, & ante confirmationẽ dominij: sed an inuestitura abusiua quę fit per traditionẽ anuli, vel hastæ, vt in feu. quid sit inuestitura in princ. habeatur pro traditione, vt per eam dominium trãsferatur? Non videtur cum hoc non reperiatur: imò contra. extrà de do. per tuas. de consue. c. ij. & per Archi. de præben. c. cum in illis. §. j. Et de hoc Din. extrà, de reg. iur. c. j. li. j. & vide hos. §. quasi ad literam. ff. eo. qua ratione. & §. interdum. & iunge j. proxi. §. In glo. si res. ibi cum allegat. ff. pro empt. l. iij. imò
6 dic vt ibi: quia † intelligitur præsens, si sit apud eum & eam habeat, alioqui opus est appræhensione: vt ibi. Iste autem §. non obtinet in transactione. §. de transac. si super. sed ibi non erat animus, transferre volentis.

1 ☞ Horrei merces qui, an non transferatur.
2 A signatione qui an non transferatur dominium.
3 Equum freno non tradi.

1 ITEM SI QVIS. In glo. & possessionẽ. ibi, & hoc propter præsentium visionem, sed visio nihil operatur: quia licet quis sit coram horreo, non videt merces, quæ ibi sunt. vn de visio nihil facit: sed traditio clauiũ, in præsẽtia horrei, quia claues reputantur pars rei: imò ipsam rem repręsentãt, ad instar instrumentorũ. C. de dona. l. j. sed per traditionẽ festucæ, vel chirothecarũ dominium non quæritur. nec iure hoc dicitur, nec ratio patitur secũdum do. Ia. & Pe. vide Di. ff. de ac-
2 quir. pos. l. j. §. si iusserim. vide §. proxi. §. Sed an per † assignationem, dominium transferatur? Videtur quod sic. ff. de rei vẽd. l. item si verberatũ. de euic. l. Lucius. de leg. j. si fundũ per fideicõmissum. Cõtrà, de leg. ij. l. cum pater. §. pater pluribus. ff. de solu. l. Titia. fami. ercis. ex parte. §. fi. Potest tamen dici, q per assignationem transferatur, si res sit in præsentia, & præcedat causa habilis, & voluntas transferendi, vel si res sit absens, ea apprehẽsa: aliàs non: vt in iuribus hincinde allegatis. Quid ergo, si quis habẽs reditus portãtes dominiũ, eos mihi assignẽt, an fiam dominus fundorũ super quibus assignati sunt: non videtur, nisi essent in cõspectu, vel coloni, vel emphyteutæ appræhendant nomine meo ipsos fundos, etiã si se obligassent mihi: quia obligatio non est modus quærendæ possessionis, vel transferendæ obligationis: vt no. Innoc.
3 extrà de elect. c. querelam. †In ea. glo. si. in fi. gl. intelligit, quòd equus tradatur per capistrum, vel per frænum non videtur quare. nã aliàs non potest bene, nec aptè tradi. Prętereà equus ducitur: & sic non mirum, q si dominium trãsferatur per visum, sed fortè glo. intendit quærere, quid si frænum, vel capistrum tradatur, non super equo, nec equo fortè in præsentia existente. & in hoc casu, non videtur equus traditus. arg. l. qui depositum. C. depositi.

1 ☞ Incerta certificata cui ualeant.

HOC AMPLIVS. In glo. arg. contra. in fi. magis
1 ob. eo. ti. §. incertis. sed ibi certificari non possunt. hic † autem certificantur ex pòstfacto: vel ibi non valet, vt actio oriatur, sicut ne hic, sed bene valeret vt dominium transferatur: si hæ res vellet dare sicut hic prætores, & consules volebant.

1 ☞ Derelinqui non dicitur nisi animo.
2 Repertori obseruanda.

1 QVA RATIONE. †In glo. si abiecit. in fi. dic clariùs, vt in qualibet illarum, vnde oportet, q abiiciat rem mobilem: vel q exeat de re immobili, animo perdendi possessionem, et dominiũ. Sed vbi vult in aliquẽ transferre: tunc nihil perdit, quãuis exierit, vel tradiderit animo delinquendi, nisi alius capiat. ff. de acqui. pos. l. quod meo. §. si furioso. cum notatis. ff. de don. inter virum & vxo. l. si vir vxori. vel dic, q ibi non habuit animum perdendi. In glo. ff. de fur. ibi cum al leg. §. si quis metu. hæc distinctio intelligitur, vbi nõ erat instans periculum: aliàs semper præsumitur. pro quo insiãti pe
1 riculo, sic consueuit distinguí, in eo qui sibi manus intulit. ff. de bo. eor. qui sibi mor. l. j. secundũ Ia. & Pe. In glo. fi. in fi. intellige de casu rei vtrobiq; cùm occupatio fit domino igno
2 rante. †Sed quid in casu huius §. si quis reperit rem, & non appareat aliquis, qui eam pro sua aduocet, vel requirat? Facit q lex cõsuluit: proponat libellũ continentem, q talem inuenit rem et redditurus &c. ff. de fur. l. falsus. §. qui alienũ. si nul lus requirat, poterit retinere, si sit pauper, si sit diues, dabit, p Deo, vt in summa Hosti. de pœnitent. §. quæ pœnæ. ver. quid si qs inuenerit. xiij. q. v. si quid inueniſti. hodie autẽ nostri iustitiarij regis Francię, sibi vsurparunt, quòd sic inuenta faciũt sibi reddi, & trahũt ad emendas non reddentes, quod est contra ius, & malè faciunt.

De rebus corporalibus, & incorporalibus. Rubrica.

Hic est, quædã gl. quæ habetur diuersimodè. & vt plurimũ est corrupta: effectus tamen est, q quidam habent rubricã de rebus incorporalibus tantũ. & vult dicere glo. q rubrica, sic bene sedet: quia in hoc ti. & sequẽtibus tractatur de incorporalibus, vsq; ad ti. de vsucap. si sic habeas, hæc rubrica est generalis ad tres tit. sequentes. si habeas rubricam de rebus corporalibus, & incorporalibus, est generalior ad omnes sequẽtes, vsq; ad finem: quia nedũ in his tribus proximis tit. tractatur de incorporalibus: imò in vltimis alijs, & in materijs hæreditatũ, obligationum, & actionum, de quibus tractatur in inferioribus.

1 ☞ Incorporalia animo consistere.
2 Incorporalia non naturaliter sed ciuiliter quasi posideri.
3 Incorporalia qui petenda.

1 VAEDAM PRAETEREA. In gl. quid de hac diuisione. in fin. dic plenius, vt in qualibet notatur. †In glo. idest, sub hoc. in fi. sed quare incorporalia dicuntur iura, seu in iure consistere; scire debes, q legislatores nominauerũt & posuerũt esse in iure, & esse iura illa quę videri nõ possunt, nec tangi corporaliter. Sed cõsistũt, & habẽtur, p animi notitia et ex animo: vt vides in materia possessionum, nam possessio dicitur iuris, seu in iure consistere, quæ in solo animo consistit. ff. de acqui. pos. l. j. §. furiosus. eo. ti. quãuis sal
2 tus. vnde cum hic, incorporalia videri non possint, nec tangi: sed in sola cognitione animi sunt, & per solam cognitionem consistunt, iura vocantur, & meritò: quia per ius substantiantur, creantur, & nominantur: & per hoc potest dici q talia iura, quasi possidentur ciuiliter tantùm, nec possunt † quasi possideri naturaliter tantum, etiam quod de facto vtuntur. nam cum consistunt in iure, & quis corporaliter non possit insistere iuri, cum ius sit incorporale, non potest dici, quis possidere iura naturaliter. i. corporaliter. quod idem est: vt ff. de acquir. possessio. l. j. circa prin. & hoc est, quod intẽdunt ff. de acqui. re. do. l. acquiritur. §. fin. de vsuc. l. sequitur. §. si viam. de prea. l. certe is qui. quod vi aut clam. l. j. §. quod ait. sed quasi possidentur ciuiliter: vt ff. ex qui. cau. ma. l. ait prætor. §. item ei. ff vsufru. pe. qui vsumfructũ. §. fi. & l. vti frui. & propter hanc quasi ciuilem dantur interdicta. ff. de serui. l. quoties. ij. de vi & vi. ar. l. iij. C. vnde vi. l. j. vti pos. l. j. circa princ. Nec ob. ff. de acqui. po. l. naturaliter. vt videbis j. per quas psonas. §. de his. in fi. quia de re ipsa, in qua est vsufr. intelligitur, non de iure vsufr. Est ergo aliud ipsum ius incorporale: aliud vsus: vt pa
3 tet per prædicta. † Quid ergo, si quis agere intendat pro possessione iuris corporalis, non dicat in libello, q sit in quasi possessione iuris, sed in quasi possessione vtendi, fruendi, vel percipiẽdi: non videtur libellus procedere per premissa: cum sit aliud ius, & aliud vsus iuris. & tamen Inno. videtur tenere contrariũ. in c. querelam. extrà, de elect. quod satis potest esse verũ: quia verba referri debent, ad verum intellectum: videlicet quasi possessorem iuris. ff. de iureiu. sed & si possessori. §. itẽ si iurauero. & facit. ff. de vsu & habi. l. per seruum. §. j. In gl. de quibus j. ti. prox. in fi. & tamen anima patitur ab igne,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quę corporalis est: & est in loco, nec tamē locum occupat, nec loco circumscribitur, secundum Theologos &c.

De seruitutibus rusticorum prædiorum. *Rubrica.*

De hac materia parum hic: quia de ea agetur inter solennia ff. de actio. §. æquè.

1 ☞ *Pensiones & reales & personales seruitutes esse.*
2 *Seruitutum genera & differentiæ.*
3 *Rusticæ seruitutes quales.*

RVSTICORVM. Ordinē ff. retrogradat, primò tranctando de rusticis, quàm vrbanis: & etiam diuisiones recitat s. prox. in gl. j. seruitute. in fi. ff. de ma. testa. l. Mæuia. Sed quæritur, de fundis emphyteuticis & de his, quæ tenentur in feudum, & certa dicunt deueria aut pēsiones, seu deueria sint seruitutes, & nō videtur per l. vt pomū. ff. de feu. Prętereà, si seruitutes essent, deberētur à re personę: & tamē non reperiūtur, nisi tres, quæ debeantur à re personæ quæ hic notātur. & ff. e. l. binas. Ad hoc dicere consueuerunt doc. cp̄ p̄statio canonis, nō sit seruit⁹: nec posit agi cōfessoria vt dicā ff. loc. §. adeò. Sed ob. ff. de publ. l. imperator, sed ibi loquitur, de tributarijs. vt ibi no. Inno. Nōnulli tenēt cp̄ res nō est obligata pro canone: nec possessor posset cōueniri, nisi ille cū quo est cōtractū: vt no. in Spe. de locato. §. nūc aliqua. ver. quærit. tu autē dicas, cp̄ in iure paucæ vel nullæ reperiūtur seruitutes, nisi tales, de quibus hic dicitur: sed per consuetudinē multę potuerūt introduci: vnde in hoc aduerte, quomodo cō

1 suetudo loquatur: quia si sit cōsuetudo, in aliqua † terra, quòd dns castri habeat aliquā domū in territorio Castellaniæ: et ratione castri talis est realis. si super psonas, est psonalis, si à psonis castri, est mista: qa persona rei vnde solū attēde ius, qd cōsuetudo dat & indicat seruitutē ex modo. Sed an pro his iuribus, et maximè personalibus, seu pro p̄stationibus cōpetāt cōfessoria, & negatoria: videbis ple. ff. de act. in §. æquè. in gl.

2 sed quæ est differentia inter iter † & actum, apparet quia qui habet iter, non potest ire cum iumēto, nisi sit desuper: qui habet actū, pōt ducere corā se & credo cp̄ vehiculū trahere: sed nō lapides, vel trabes ad terrā, sine vehiculo. & hoc volūt dicere gl. hic, & in l. qui sella. In gl. hoc. s. in fi. ff. quēadmodo. serui. amit. si sic, cū ibi notatis. In glos. hæc s. constituti. in fi. dicas, cp̄ vbi fructus prædiorū sunt in pecoribus & vterq; habet prædiū: tūc est realis, nisi fuerit cōcessa personæ, quo casu, est personalis, vt extinguatur cum persona: sed persona viuēte, est prædialis, & realis, secundum Io. ideò cōtra. cuius opinio, non approbatur, dic plenè in l. Mela.

2 ☞ *Donari non ædificatis non posse.*

IDEO AVTEM. In gl. nec quisquā. in fi. sic intelligitur. ff. de ser. vrba. prædio. l. si seruitus. §. futuro, & per hæc

1 iura videtur † cp̄ donari posit ecclesiæ nondū ædificatæ vel monasterio nō fundato. Cōtrà, extrà, de sen. & re iud. c. abbate sanè. li. vj. & dic vt ibi. & extrà, de eccl. ædifi. c. ad ecclesiam.

De vsufructu. *Rubrica.*

Hic est ordo præposterus: quia in ff. & C. præmittit de seruitutibus personalibus, hic de realibus, sed propter diuisionē, quam facit §. de re. cor. & incor. §. fi. hoc factū est, vt vno contextu diuisionis materia sequeretur.

1 ☞ *Vsusfructus genera.*
2 *Cautionem de substantia non esse.*
3 *Vsufructuarius ius quando lucretur fructus.*
4 *Vtitur fruitur pauper non cauens.*

VSVSFRCTVS EST IVS. In glos. id est seruitus, ibi cū dicit vtile dominiū habet, tales enim maius ius habēt, quàm fructuarij. & habēt iura realia, & perpetua, quæ ad hæredes transmittunt. ff. arbo. fur. cæsa. l. cædere. §. fi. in feu. quib. cau.

1 feu. amit. §. fi. ff. de vsuris. l. quis scit. §. porro. † In ea. gl. fi. & ideò magistraliter consueuit dici, esse duplicē vsumfru. s. causalem, & formalē, Causalē habet qui habet fundū in proprietatē vel quasi. Formalē qui habet separatū vsumfr. à proprietate, per leges prędictas: vt ff. fol. ma. l. vsusfructus. In glo.

2 id est præstita. ibi cū alle. §. planè. [a] in hoc fuerunt opi. Alani. cp̄ cautio, est adeò de substātia, cp̄ non facit fructus suos, quoscp̄ eam præstiterit. Azo dicit cp̄ imò, si bona fide credens se nō teneri, ignorantia facti vel iuris percipit, vt notatur in d. l. vxori. gl. sequitur quandocp̄ opi. Ala. quandocp̄ opi. Azo. vt d. l. vxori. hic autē magis fixē, & deliberatē tenet, cp̄ non sit de substantia: & quod faciat fructus suos, nec distinguit ignorātiā à scientia: & in hoc videtur diuersificare ab Azo. & hāc credo verā: quia si † esset de ea substātia: nūquàm essent vsusfructus sine ea: cū substātialia separari non possint. & tamē constat de cōtrario vt hic no. & hoc est expressum: vt ff. de vsufr. ea. re. quę vsu consu. l. hoc Senatusc̄ōsultū. §. si pecuniæ. ibi, cū dicit finito vsufru. ergo antè erat. item ibi cum dicit cōstante vsufru. & sic erat. & tamē ibi non erat pręstita cautio. vt ff. ad exhi. l. Iulianus. §. si tibi. de præscri. verb. l. partis. Prætereà cōstat cp̄ hæres posset remittere cautionē: vt C. e. l. j. vt ibi plenè notatur. & sic non est de substātia, sicut cōsueuit dici de contestatione: vt C. de lit. cōtesta. auth. offeratur extrà, de iura. calū. c. j. l. vj. Bene tamē credo, cp̄ si proprietarius possideat rem, & excipiat de cautione, cp̄ fructus suos faciat, quàmdiu cautio

3 non præstabitur: vt l. vxori. §. alle ga. si tamen rem tradidit: vel aliàs vsufructuarius † adeptus fuerit possessionem, sine rei vitio, nec fuerit in mora præstandi cautionem, procul dubio facit fructus suos, & hoc facit ff. de dote præle. l. pater.

4 Sed quid † si propter paupertatem, non possit præstare cautionem? Glo. videtur velle cp̄ non gaudeat vsufructu. vt no. C. e. l. iiij. quod perquàm durū est: ideò potes dicere cōtrariū. ff. si cui plusquàm per le. fal. l. cū nō facilè. c. de secū. nup. l. hac edictali. §. his illud. & hoc in reb. immobilibus, quæ deperdi non possunt. in mobilibus autē est iniquius, & magis durū, si proprietarius traderet sine cautione: quia hic posset rem perdere, & ea priuari. Ideò esset fortè res sequestranda in tuto loco, & emolumēta tradenda vsufr. arg. C. de agric. & censi. l. fi.

In glo. no. deducto. in fi. facit. ff. de vsufru. leg. l. si alij.

2 ADNOTATIO. ¶ §. planè. Inquantum dicit hic gl. quod certis casibus nulla requiritur cautio à fructuario: vt. §. planè. hoc verum esse, intellige. respectu rerum, quæ vsu non consumuntur: aliàs secus, vt. ibi eo. §. constitutū. in fi. quamuis Ia. dubitet per. l. hoc senatus. §. j. ff. de vsufr. ea. re. quę vsu consu. Et propter specialia huius gl. an aūt ante prestitam cautionē de vtendo, fruendo, arbi. bo. viri, fructus perceptos faciat suos. Et cp̄ si caue re non posit. Item, quis dictam cautionem remittere possit: vide Ange. hic.

1 ☞ *Vsufrui qui oporteat.*
2 *Vsufructus natura.*

NE TAMEN. In glo. in separato. in fi. hoc scripsi s. de iure perso. §. seruitus. Et no. cp̄ in nullo locorū, in quibus gl. no. de hoc fecit hāc distinctionē, an hoc agatur, vt per se tā

3 tum operaretur, an non: [a] imò doc. hoc semper sibi attribuūt. & facit pro Chartusiēsibus, & monialibus & reclusis, cp̄ se nō poterūt obligare ad perpetuā clausurā. cōtrà de statu reg. c. periculoso. li. vj. C. de capt. l. fi. Item facit pro eo, qui habet tot exploratores in sua foresta, qd̄ fund⁹ est ei inutilis. quod posset eos facere restringi in tātū cp̄ proprietas aliquid ei valeat. Sic vides, cp̄ lex restringit illud ad tēpus, cp̄ de se debebat esse perpetuū, ne inutilis sit proprietas. ff. vsu. quēad. caue. l. si vsus

1 fructus nomine. C. eo. l. antiquitas. † vnde interpretandū est, cp̄ quilibet sic vtatur ciuiliter cp̄ domino aliqd remaneat. nec fortè valet longus vsus. imò nec concessio ad contrarium. argu. harum legum. Argu. contra. ff. quemadmo. ser. amit. l. nā satis. §. æternum. ff. quib. mod. vsusfruct. ami. l. repeti. sed ibi non omnino, redditur inutilis proprietas, vnde quemadmo-

2 dum est † de natura vsusfructus, quod nō debet esse inutilis, nec consistit in rebus, in quibus nullam vtilitatem afferret: vt ff. eod. l. statuæ. & l. si infantis. & l. arboribus. §. de illo, ita videtur

detur, quod esse debeat de proprietate. & facit ff. de pact. do. l. si conuenerit.

2 ADNOT. ¶ An non. Et si operetur, vel seruiret per alium, hoc esset periculo suo, etiam si fuerit approbatus à iudice, prout requirit. item debet esse talis, qui alias pro se esset idoneus. Item hoc verum, si non fuerit electa industria personæ, & non posit per semetipsū seruire, alias sec⁹ vt per Ang.

1 ☞ *Vestimenta locabilia.*

2 CONSTITVITVR.[a] In gl. ff. e. sed & si quid. in fi. gl. caue: quia hæc gl. intendit allegare §. & si vestimentorū. in fi. §. in eo, quod dicit, cp̄ locare potest, quasi sint perpetua: &

1 sic † videtur verus vsusfr. quod gl. videtur hic concedere. sed cōtrariū notare videtur in d. §. quod videtur verius. & quod etiam illa tradantur æstimata. In glo. nam, quæ. Communiter est gl. hic malè scripta. debet enim esse, extinguitur, vbi est communiter scriptum distinguitur. & ita facit §. si tamē. qui hic allegatur. In gl. sed nónne, ibi cum allegat C. de vsufru. l. j. sed hæres potest remittere, vt ibi no. In glo. impropriè. in fin. vide C. eo. l. iiij.

2 ADNOT. ¶ Constituitur. Querit Ang. an si cui relinquitur vsusfruct⁹ omnium bonorum, an teneatur ad debita hereditaria. vide apud eum hic.

1 ☞ *Vsusfructus euius morte pereat.*
2 *Vsusfructus translatio quando, an non, teneat.*
3 *Cessionis & constituti discrimen.*
4 *Vassallus uassalli quando an non feudo priuandus.*
5 *Vsusfructuarius quibus actionibus coërceatur.*
6 *Vsusfructus actionis tempora.*

FINITVR. In glo. s. naturali. in fi. videtur ergo cōclu

2 dere glo.[a] cp̄ cedendo actionem cōpetentem ad vsumfructū

1 non perimitur † vsusfructus morte cedentis, sed cessionarij: sed cedendo ius cōstitutū perimitur morte cedētis. & magis expressè videtur hoc notare in l. cōtraria. sed cōtrà quia non maius ius trāsfert, qui actionē habet quàm ille qui rē habet. & tamen cōstat, cp̄ ille cedēdo amittet, nec ius aliquid acquiretur cessionario: ergo nec per cessionē actionis acquireretur imo perdetur. & hoc videtur probari. ff. de vsufr. leg. l. Sēpronius Attalus. ff. quib. mo. vsufr. ami. l. j. & pro hoc facit. l. contraria. in prin. quæ dicit, nō nouatur. & c. propter quod dicit, cp̄ ibi de voluntate debitoris, seu proprietarij, fuit translatus. ideo nō finitur morte vsusf. primi: sed vbi sine eius volūtate, tunc videtur amitti per cessionē: vt hic vers. itē finitur. & hoc videtur probari. ff. sol. ma. l. vsusfr. versic. vel si. & tunc obstat l. necessariò. §. fi. quæ dicit finiri morte primi, non per cessionem. sed dic, cp̄ ibi non fuit venditū ipsum ius vsusfr. sed fru-

2 ctuum perceptio, vt no. j. proximè. † In glo. quæ incipit j. tit. sed hoc non videtur tex. ibi pati. qui dicit, interest vtrū ius &c. dic ergo, quod aut ceditur, seu transfertur actio, pro vsufructu competēs, aut ipsum ius constitutū. Primo casu, si sine voluntate debitoris non videtur cp̄ valeat trāslatio sicut nec vsusfru. iam constituit per d. l. Sempronius Attalus. si tamen de voluntate debitoris, valet, & perit per mortem cessionarij: vt l. si vsusfru. ff. de noua. Secūdo casu, quādo ius iam constitutum est, aut transfertur perceptio seu emolumentū fructuū, iure vtēdi penes fructuarium remanēte, & valet translatio, verūtamē perit vsusfructus per mortē veri & primi vsufructuarij: vt ff. de iu. do. l. si vsusfru. & l. cum in fundo. §. cp̄ si mulier. ff. eo. arboribus. §. fi. & ibi no. aut ipsum ius: & tunc, aut sine voluntate proprietarij, & non valet: vt j. proxi. §. imò

3 perijt per translationem: vt d. l. si vsusfructus. ff. de iu. do. aut cum voluntate; & tunc valet, vt obstet doli replicatio saltem debitori, si excipiat. arg. d. l. si vsusfr. verumtamen, per cuius mortē pereat, distinguitur: quia si simpliciter proprietarius consenserit, perit per mortem primi. Si autem non simpliciter, sed agendo & quasi constituendo vsumfr. de nouo: tunc per mortem secundi, sic intelligo. l. necessariò. §. fi. ff. de peri. & com. rei vend. & d. l. vsufructu. ff. solu. ma. versic. sed si vel.

3 † Sed quare quando ceditur actio de voluntate debitoris, perit simpliciter & indistinctè per mortem primi: sed quādo ipsum ius cōstituitur, destinguitur? Respōdeo quādo ceditur actio de voluntate debitoris: semper nouus est vsusfructuarius in persona secūdi, ideo eius morte perit. non sic in alio casu, quando ipsum ius iam constitutum est. Dic ergo quòd in l. cōtraria hic signata, fuit facta cessio actionis, & de volūtate debitoris, nec fit ibi nouatio: quia obligatio, & actio, quæ celebratur, nō trāseunt de persona in personam, pro eo, cp̄ vsusfruc. personā respicit. & videtur speciale in eo vt l. si id quod. ff. de duobus reis. quia aliās promittendo alij, sine voluntate debitoris, fieret nouatio. ff. de noua. l. si stichū. §. fin. & l. si quis absente. Sed actio cōpetēs pro vsufructu nō potest transferi quoquo mō vt sit eadē: nec idē debitū: ideò nō fit nouatio. ff. de noua. l. j. sed bñ verū est, cp̄ noua actio, & nouus vsusfr. pos sunt creari, si hoc agatur, sed non est nouatio. i. prioris obliga

4 tionis in aliā trāslatio, per leges prędictas. Et † faciūt ad quę stionem an vasallus vasalli mei, debet priuari suo feudo si meus immediatus vasallus cōmisit causam cōtra me, ex qua priuare eū possum? Quæ videtur posse, per præmissa determinari: qa aut secūdus vasallus fuit infeudatus, de cōsensu meo, aut nō. Primo casu non debēt priuari, secūdo sic. vt in feu. de inuesti. de reb. alie. fac. c. j. §. j. & de ali. feu. §. & si clictulus. sed ob. l. necessariò. prout ś. fuit intellectū: sed nō est bonū argumētum de ea, quin. s. vsusfru. non posit in aliā personā transferri, sine volūtate proprietarij. feudū verò bene trāsfertur, p̄ infeudationē secūdā, sine volūtate domini dumtamē fiat sine fraude. in feu. si de feu. contro. fue. c. beneficiū. de lege conra. l. j. §. j. vsq; ad fi. Vnde indistinctè credo, cp̄ si dominus nō consensit, secundus vasallus non posit priuari, propter felloniam primi, & idē in secūdo emphyteuta cp̄ nō priuetur, si primus de emphy. cōmittat. nā sicut facti⁹ secūdi nō obest primo in feu. de prohi. feu. ali. per Fede. §. illud. ita ecōtrà, factū primi, nō debet obesse secūdo & hoc est expressum in feu. qnaliter olim feu. po. ali. §. sine. & facit ff. de verb. signi. l. Modestinus. & cp̄ ibi not. & l. licet capitalis. §. j. ff. p̄ socio. l. nā socij ff. de diuer. & tēp. præs. accessionibus. & ibi de hoc. & vide in Spe.

5 de feu. ver. xiiij. † In gl. s. ibi familiàs. glo. hic videtur sentire, cp̄ vsusfructuarius, non vtatur vt bonus paterfamiliàs. cp̄ ex hoc non amittat vsumfructū. in eo quod sequitur vel melius &c. sed debet agi, vel l. Aquil. vel ex cautione interposita. ff. de vsufr. l. si vsusfructus. §. fi. de præteritis. & l. æquissimum. §. j. cū seq. & seq. §. de re. diui. §. sed si gregis. ff. de vsu & habitatio. l. domus. §. fi. In ea. gl. ibi cum allegat. C. de vsufrui. l. corruptionē. Vel dic, per modū per quē legatus fuit, sed alio modo. ff. quib. mo. vsusfru. amit. l. is qui. quēad. serui. amit. l. si qs alia aqua. §. fi. In ea. gl. ibi, cum allegat l. an vsusfructus, nisi aliàs perierit. vt quia passa est, aratrū ducere. ff. quib. mo. vsusf. amit. l. si vsusfructus ciuitati. C. de præscr. xxx. an. l. omnes. In fin. eiusdem glo. de hoc plenius notatur in d. l. corruptionem. † Quidā enim dixerunt, quòd actio competēs pro

6 vsufr. constituēdo, non finitur decē. vel viginti annis: sed durat sicut cæteræ personales, & intelligunt l. corruptionem. in vsufr. constituto. & illorū opi. sequitur ibi gl. Alij dixerūt, cp̄ sicut, ipse vsusfructus finiretur tēpore. x. vel xx. an. sic actio competens ad constituendum. & illam opi. sequitur ibi Azo, & doct. per l. Sempronius. ff. de vsufr. lega. quib. mod. vsusfr. amit. l. j. & horum opinionem videtur hic sequi glos. quæ videtur illi contraria.

2 ADNOTATIO. ¶ Concludere gl. Dicit hic Ange. quòd vsusfruct⁹ formalis, vt formalis, transire non potest: sed in causalem sic & econtra. Et ideo ibi, tantum commoditas vtendi ceditur.

1 ☞ *Decimarum ius in laicum transmissibile.*
2 *§. Item finitur sensus.*

1 ITEM FINITVR. † In j. glo. in fi. illa parū, aut nihil facit, sed l. vsusfr. bene facit. & vide plene. ff. e. l. arboribus. §. j. & per hoc potest dici, cp̄ quàmuis ius decimæ, non possit trāsferri in laicum: cp̄ nihilominus possit perceptio fructuū, & emolumentum transferri. & maximè si fiat per modum locationis. ff. de leg. ij. l. pē. §. instituto. & facit d. l. si vsusfr. quod est indubitatum, si ad modicum tēpus fiat, si non ad modicū:

Universidad de Deusto Biblioteca

videtur idem, per dictā l. cum ibi notatis. Sed contra, quia
talis locatio æquiparatur emphy. C. de lo. prædi. fin. cum ibi
notatis. & ex ea videtur ius cōstitui in re: vt in auth. de ali. &
emphy. §. locatione. & sic videtur in hibero sicut alienatio. C.
de re. ali. non alie. l. fin. in auth. de non alie. aut per res &c. §.
alienationis. et hoc est expressum hodie quo ad bona ecclesia
stica. extra. de reb. eccl. non alie. c. j. in fin. in cle. & sic videtur
debere intelligi in feu. qualiter feu. po. ali. §. donare. ver. licet
posset. Quid ergo si vendantur ad modicum tempus: & ex
nunc ad aliud modicum? Videtur ꝙ non liceat: vt in auth. de
non alie. aut per. §. æquè. arg. contra. ff. quib. mo. vsusfr. amit.
2 l. sicut. & l. repeti. † In eo. §. super tex. † ibi, cùm dicit, nihil
agitur. & sic videtur quod vsufr. non amittatur ex hoc: sed ꝙ
concesſio, annihiletur. & hoc tangit glo. & videtur tenere in
l. arboribus. §. j. s̄. allega. sed alij dicūt, quod nihil agitur de eo
quod intendunt, agitur tamen vt vsufr. pereat, & consolide-
tur: vt si vsufr. & ibi no. post Io. & hoc videtur verius: & est
simile in feu. de feu. ali. in prin.

1 ☞ *Vsusfru. & seruitutum discrimen.*

EO AMPLIVS. In glos. sic. ff. in fi. dic, quod ibi in
creditore, qui certat de damno vitando, hic in vsufr. de lucro
captando & non pariter. C. de codi. l. fi. sed certe vsufr. potest
constitui in ti. oneroso: vt l. necessariò. §. fi. ff. de peri. & com.
rei vend. & sic non videtur hæc solutio bona, quàmuis gl. in-
nuat. ff. de leg. j. l. si ita legatum. §. fi. vnde dic, ꝙ obligatio pi-
gnorum, rem concernit principaliter. ff. de pig. l. & quę non-
1 dū. §. quod dicitur. & ideò idem constituitur † quod in serui-
tute reali: sed vsuf. personā, ideò aliud ibi quàm hic. ff. de ser-
uitute rusticorū prædiorū. l. seruitutes. §. si sublatum. & vide
tur notari ff. de leg. j. l. si grege legato. j̄. de legatis. §. si grex.

De vsu, & habitatione. Rubrica.

1 ☞ *Vsusfructus cur diuiduus, seruitutes non item.*
2 *Pensio an diuidua.*

ISDEM ISTIS. In glo. s. in testamēto.
1 vide plenius. C. de vsufruc. l. iij. † In glo. nisi
quod ibi cum allegat §. si vsu. & est ratio, qua-
re seruitus vsufru. est diuidua: alię in diuiduę:
quia vsufru. est diuiduus, sed vsus cæterarum
est indiuiduus. ff. ad legem falci. l. si fundus mihi. Hanc ratio
nem reddit Dyn. de verbo. oblig. l. stipulationes non diuidū
tur. Vel dic, quòd vsus aliarum seruitutum est incertus: quia
nescitur, quantum quis expendet, vel quantum ibi: & sic de
singulis. ideò incertę rei, non potest certa ratio asignari: sed
vsufructus semper est certus. quia semper recipit quicquid
crescit in re. & ita videtur, quod vsus vestis, est indiuiduus. Et
tamen vsusf. est in veste, & est diuiduus. Itē casus reperiūtur,
in quibus est idem modus vtendi, & vtendi fruendi: vt nota-
tur j̄. proxi. §. & sicut in illis videretur: idem in vsufru. & vsu
2 per dictam rationem, quod euidenter falsum est. Quid † de
iure percipiendi certam & annuam pensionem annonæ vel
quartam, vel quintam vel decimam in fundo? Videtur ꝙ sint
diuidua ad instar vsufruc. cùm sit eadem ratio. vnde licet le-
ges, dicere videantur, quod certę seruitutes videantur indiui
duæ: intelligitur de seruitutibus cognitis iuri, & de quibus
agitur in iure. si tamen aliæ reperiantur inductæ per consue
tudinem, in quibus sit eadem ratio quę in vsufructu, cur non
dicetur idem? Et vide quod scripsi s̄. de seruitutibus. & j̄. de
actio. §. æquè.

1 ☞ *Vsus syluæ cur uendibilior.*
2 *Syluæ emolumentum alienabile.*

MINVS AVTEM. In glo. sed in casibus. ibi cùm
allegat l. fundi. quod hic dicitur de fæno: intellige idem de
alijs fructibus, qui sunt omnes necessarij pro vsu. vt in seruo,
1 & domo ibi Azo. In ead. glo. fi. sed cur meliusvsum † syluæ
vendere potest quam aliarum rerum. ff. eodē. l. si habitatio. j̄.
proxi. §. glo. hic videtur intelligere, ꝙ lex illa, loquitur in syl
ua remota, de qua nullum fructum habere posset, vt est vsua-
rius, vnde si esset propè, sic quod vsuarius posset habere vtili-
tatem: videretur secus. & hoc satis innuit l. diuus. hic allega-
ta, & facit: quod hic dicitur. lignis &c. ff. e. l. plenū. §. j. & §. ij.
debet enim aliquod emolumentum reportare. ff. de leg. j. l. si
quando. de vsuris. l. si stipulatus. Hęc faciunt ad hoc, quod illi
qui habent vsum in foresta aliena, possunt locare, vel alij ven
dere emolumentū, si ipsi vti non possunt. & de vno loco trās-
ferre, ad alium. ff. eod. l. plenum. §. pomis. contrarium tamen
seruatur de consuetudine.

1 ☞ *Seruitutes prædiorum cur reales.*

IN EODEM. In glo. alle. in fi. dic, ꝙ est differentia
inter vsum domus & rur. vt patet. ff. eo. l. diuus. §. licet. & ibi
no. in glo. s̄. tit. j. in fine. Et est ratio: quia seruitutes prædiales,
1 † debentur à re rei. & ideò sine re esse non possunt. ff. cōmu-
nia prædi. l. j. locari non possunt. sed cum ipsa re possent, cum
rem sequantur. ff. de seruitute rusticor. prædiorum. l. via. §.
si fundus.

ITEM IS. Super tex. ibi cum dicit hospitē &c. etiam
inquilinum, cum pecunia. cum tamen ipse inhabitet: vt l.
cæterarum.

De vsucapionibus, & longi tempo. præscrip. Rubrica.

In fi. gl. quæ est super rubri. bene tamē reperitur in ff. quòd
præscriptio est in rebus immobilibus. ff. de diuer. & tempo.
præscrip. l. rescriptis.

1 ☞ *Vsucapionum tempora uaria.*
2 *Bona fides probanda.*
3 *Emptionis incommda.*
4 *Hæreditatem præscribi qui quantoque tempore accipiendum.*
5 *Præscriptioni quando non obsit mala fides.*
6 *Posseßio continua qui probanda.*
6 *Præscriptionum commune.*
7 *Prouincia. & 8.*
9 *Præsentes qui censendi.*
10 *Absentiam ex iurisditione accipi. 11. 12.*
13 *Domicilia quando spectanda. 15.*
14 *Priuilegiatos absentes non dici: fallit tamen.*
16 *Ecclesiastica præscriptio quæ & quanta.*
17 *Absentiam templo duplari.*
18 *Vsucapione & præscriptione directum dominium quæri.*

IVRE CIVILI. In glo. j. in fin. hæc
glo. supponit, quòd hoc non erat iure fforū.
1 † Quod ergo tempus erat in vsucapioni
bus iure fforum? Respondeo: quantum est
vsucapione rerum mobilium, non declara-
tur, sed supponitur. ff. eodē. l. iij. ibi cum di-
cit, diffiniti. Sed satis videtur, quòd annus
erat. argu. ff. eod. l. ideoq;. & ita videtur glos. sentire in d. l. iij.
remittendo ad princip. huius §. Sed de rebus immobilibus
erat decennium, idq; vniformiter: nec fiebat differentia inter
absentes, & ignorantes præsentes, & scientes: vt d. l. rescri-
ptis. & l. bonæ fidei. ff. de acquir. re. do. eod. tit. l. præscriptio
longæ. pro emptore. l. qui fundum. quasi per totam l. eo. tit. l.
alienam, pręscriptio autem longisſima non erat nota iure ffo
rum. vt notatur. ff. ex qui. cau. ma. l. non enim. in auth. vt eccl.
roma. centum ann. circa princip. imò nec isto iure institutio-
num, cum hic nulla fiat mentio de ea. & vide j̄. proxi. §. In
glo. quod præsumitur. ibi, cùm allegat l. verius. hæc gl. vadit
variando. hic finaliter tamen se firmat in hoc. & melius C. de
præscrip. long. tempo. l. si super. & l. emp. de euic. l. penult. &
hoc verum secundū cano. si habet ti. aliàs non. extrà, de in in-
teg. rest. c. cū venissent. per Inno. de præscr. c. vigilanti. & idē.
si non

si non habet ti. dum tamen innitatur iuri communi. extrà de
priui. c. cum personæ, de præscript. c. j. libr. vj. & hoc in rebus
2 corporalibus. & in seruitutibus, videtur † quòd non præsu-
matur, sed quòd oporteat eam probari: vt notatur. ff. de itin.
actuque pri. l. j. §. ij. de hoc videbis plenius. j̄. de actio. §. ęquè.
In ea. gl. ibi cū dicit, tempore traditionis. ff. pro sol. l. iij. & est
propter frequentiam contractus emptionis, & venditionis:
a vt not. ff. pro empto. l. ij.[a] circa princi. In gloss. sed cur. sed
illa ratio, videtur magis ad contrarium: quia propter frequē-
tiam, debuit magis permitti vsucapio, & temporibus subue-
niri. ff. de vsuc. l. iusto. circa princ. Si vis substinere glo. potes
dicere, quòd in l. iusto. nullus damnificatur ex illo contractu,
3 sed in † emptione, & venditione domini rerū, damnificantur
per vsuca. qui priuantur dominijs suis: ideò strictius, & per-
pensius, concedi debet vsucapio alicui, quàm acquisitio ex re
domini & hanc rationem potes reddere ad l. Celsus. cum ibi
not. ff. eo. vbi nulla redditur ratio, quamuis dicta glo. l. ij. ibi
remittat erroneè. Quid ergo in casibus, vbi non est opus tra-
ditione, de quibus scripsi. s̄. de re. diui. §. interdū. dic cōsidera
ri tempus contractus tantū: cum totū sit vnum, & idem tēpus
arg. quod cōsueuit dici de extraneo hærede. & suo. j̄. de hęre.
4 qua. & diffe. §. in extraneis. cū ibi notatis. † In ea. glos. ibi
cū dicit, secus in peti. hære. intellige, quo ad hoc, ꝙ competat
hære. peti. quasi ꝙ nō sit ti. sed secus, quo ad vsuca. seu præscri
ptionem, quia hære. nō præscribitur, sed res singulares: & il-
lo casu præscribitur actioni xxx. an. vt C. de peti. hære. l. hære
ditatis petitio. in quib. cau. ces. longi tēp. pręscriptio. l. hæredi
tatem. in qua non requiritur bonafides: etiam ab initio. Sed
in casibus, quibus datur petitio hæredi. cōtra titulo posiden
tem, sufficere crederē habere bonamfidem ab initio, quo ad
præscriptionem: vt quando res est pro modico distracta vel
emptio nō cōpetat: vel emit à fisco. tunc enim idem iudicatur
in peti. hære. sicut in alijs realibus, & tollitur x. ann. C. de edic.
diui. Adri. tol. l. j. §. fin. & vide in casibus illis, qui notantur d.
l. hæreditatē. Nec ob. d. l. fi. §. de e. ver. quid si ab initi. quę hic
allegatur in gl. quia nō loquit̄, quo ad pręscriptionē, sed quo
ad hoc vt peti. hære. cōpetat, vt s̄. dictū est. vnde hæc regula,
ꝙ sufficit habere bonamfidē ab initio, nō obtinet, nisi quo ad
præscriptionē, & vsucapionē. nam alias obstaret dictus §. &
C. de inces. nu. l. cū ancillis. ff. de po. l. j. §. fi. hoc autem procedit
de iure ciuili, de iure canonico requirit̄ bonafides & ab ini-
tio, & ex postfacto. extrà de pręscri. c. quoniā. & hoc ante cō-
5 pletam vsucapionē seu pręscriptionē. Quid † si ea cōple-
ta, superueniat malafides? Dic ꝙ qui præscripsit, vel suscepit,
potest rem retinere etiā sine peccato. vt no. extra de præscri. c.
b vigilāti. per glo. & Inno.[b] extrà de iure pa. c. cura pastoralis.
In gl. quæ tēpora ibi cū allegat l. nūquā. §. j. ibi loquitur de
vsuca. mobiliū tantū. idē tamē in immobilibus. C. de præscri.
6 lōg. tēpo. l. ij. ff. eo. l. iij. e. tit. l. naturaliter. † Sed quomodo[c]
c probabitur, ꝙ cōtinuè quis possederit? nemo enim posset de-
ponere, ꝙ cōtinuè viderit, quē tenere fundū, vel eū ibi esse? do
cto. cōsueuerunt dicere, ꝙ sufficit probare ab initio possedis-
se in medio, & in fine. & ita notatur in Spec. de probatio. §. j.
ver. sed quęrit̄ qualiter. xvj. q. iiij. c. volumus. extra de prębē.
c. cū de beneficio. li. vj. & ibi per Archi. vel posset dici, ꝙ prę-
sumat̄ cōtinuasse, ex quo semel ꝓbat se possedisse, nisi aduer-
sarius probet cōtra. arg. eius quod cōsueuit dici, & notari. C.
de proba. l. fi. Sed an hæc omnia de necesſitate sint probanda
in libello, vel exceptiōe: videlicet titulus, bonafides, & conti-
nuatio. Inno. videt̄ tenere, ꝙ nō. extrà eo. ti. c. cū olim. de deci.
c. dudū. eo enim ipso, ꝙ proponit præscriptionē videtur & ea
proponere, sine quibus pręscriptio procedere nō potest. j̄. de
fideius. §. fi. C. de fideius. l. blāditus. ff. de verb. obli. l. sciēdū. Et
caue: quia in aliqbus pręscriptionibus, nō est tēpus cōtinuū.
dic vt ff. de diuer. & tēp. pręscri. in rubri. In fi. eiusdē gl. in-
tellige hāc gl. in pręscrip. xxx. an. secus in pręscrip. x. vel xx.
d quia ibidē, vt in vsucapiōe[d]. ff. de diuer. & tēpo. pręscrip. l. in
vsucapiōe. in prin. & ibi no. & no. eo. tit. l. j. sed nō videt̄ pro-
6 cedere: quia secūdū hoc, † lex illa in omnibus. loquit̄ in prę-
scrip. xxx. ann. qđ est imposſibile, cū illo iure illa pręscriptio,
sit incognita, vt dixi s̄. in prin. sed dic vt pręscrip. x. vel xx. an.
quę procedit bonafide & titulo sicut vsucapio est fauorabi-
lis, saltē in parte, vt dicit Dy. extra de re iudi. c. possessor. li. vj.
Et ideo dicit idē, vt in vsucapione. & l. in omnibus. loquit̄, de
redhibitoria, & in aliis personalibus, quibus per iura. fforū.
præscribatur absq; ti. in quibus cōputat̄ de momēto ad mo-
mētū. & idē hodie in præscr. xxx. an. nō per illā l. sed per ra-
tionis idētitatē. & vide in l. in omnibus. in additione. In gl.
quādoque. ibi cum allegat §. nō autē. dic remitti arbitrio iudi
cis, quādo nō est in iure declaratū. ff. de re mili. l. desertorē. §.
emāsor. ver. desertor. Et no. ꝙ breuius est diu, ꝗ̄ tēpus ꝓlixū.
7 vt ibi no. † In gl. sed in eadē. in fi. sed qđ vocas hic prouin-
e ciā?[e] Glo. dicit in d. l. fi. ꝙ olim vnū præsidatū. sed cū iurisdi-
tiōes sint hodie diuisę, gl. videt̄ vocare vnā prouinciā, quodli
bet regimē iurisditiōis diuisum ab alio, vt si vnus sit de vna iu
risditione, alius de alia: vt ibi no. alij recipiunt prouinciā, sicut
canonistæ id est vnū archiepiscopatū, & hanc approbat Pet.
de bel. pertica. in d. l. fin. pro quo facit. extrà de elec. c. quoniā.
Alij vnā diœcesim, pro quibus extra de elec. c. ne Romani. in
8 cle. † Mihi videt̄ qđ iura auerterūt facultatē cōueniēdi. vt
d. l. fi. in ver. nihil enim. & ideo hoc casu recipio vnā prouin-
ciā, vbicūq; est vnū auditoriū, & vnus iudex, cui vterque sub-
ditus sit. in aut̄. vt iud. sine quoquo suffra. §. illud in fi. vnde, si
sint plures iurisditiōes sub vno præside, vel sub vno senescal-
lo, ꝗ̄uis partes sint de diuersis territorijs, & de diuersis iurisdi
tionibus: quia tamē corā vno maiore, vel superiore, videlicet
9 eorū senescallo, litigare possunt † dicerē eos pręsentes. ar. d. l.
quæ loquitur de præsidatu: nō de qualibet ciuitate. & tamen
certū est, ꝙ in qualibet ciuitate de iure, sunt singulares iudi-
ces subiecti pręsidib⁹: vt apparet in aut̄. de defen. ciui. & C. de
defen. ciui. per totū. sicut sunt barones, subiecti Senescallis, in
regno Franciæ. Quid ergo dices, hodie in hoc casu? tu rem
meam posides, qui es subiectus vni baroni, seu domino ca-
stri: ego sum subiectus alij, ambo barones, vni senescallo seu
præsidi, conuenio te coram senescallo superiore, consuetudo
est in curia senescalli seu superioris, quod vbi immediatus iuri
dicus, seu baro rei, petit obedientiam, seu cognitionem causæ
sibi remitti, quod ei remittatur, & reddatur. & hæc consuetu
do obtinet, quasi in toto regno francię, nunquid hoc casu, di-
ceremur absentes vel præsentes? Videtur quod debeamur
10 † reputari absentes: quia causa remansura est, in auditorio su
perioris. & ita ex quo peruentura est ad diuersa loca, diuersa-
rum iurisditionum, nec in superiori curia remanere potest, vi
detur cessare ratio legis. nam perinde erit difficile actori liti-
gare. & sic oportebit actorem venire ad forū, & domum rei,
sicut si essent de diuersis prouincijs. & facit. ff. si qs in ius voc.
non ierit. l. j. de alie. iu. mut. causa fact. l. j. §. fi. Sed durum est re
cedere à textu, qui incipit præsidatus, non singulas iurisditio-
nes, seu ciuitates: vt in d. l. fi. vt dixi, & pro hoc: quia in iudicia
libus non inspicitur, quod euenire potest: sed ex præsenti tem
pore iurisditionem ęstimamus. ff. de iurisdit. omnium iud. l. si
idem cum eodem. §. fi. Constat etiam, quòd si præses, seu sene
scallus iudex, est in præsenti. non ergo inspiciendum est an a-
lius sit obedientiam petiturus, qui forte non petet. Præterea,
cum præscriptiones sint introductæ contra desides. vt l. fi. C.
de serui. & de an. excep. l. fi. in magna desidia est, qui non facit
partem conueniri, coram præside superiore, vt saltem interrū
pat. C. de an. except. vt perfectius. Opi. autem Pe. de Bel. per-
ti. nō credo verā, nec cōsonantem rationi. Tum, quia lex diui-
dit prouincias per præsidatus, nō per archiepiscopatus, vt d. §
illud. Tū quia illi de diœcesi, nō possunt agere, nec conueniri
corā metropolitano nisi in casib⁹: vt patet per omnia capitula,
quæ incipiunt, romana. quæ sunt extrà lib. vj. maxime de fo-
ro cōpe. & de appel. & de off. ord. c. pastoralis: nec illam opi.
quæ loquit̄ de diœcesi: quia lex nō loquitur de diœcesi sed de
prouincia. Præterea, diœceses episcoporum. fuerunt ignotæ
legū conditori. vnde de illis, non videtur sensisse. Sed quid
si domicilia actoris, & rei, sunt de diuersis pręsidatib⁹, seu se-
nescallijs: sunt tamē vicina: qa ambo sunt in finib⁹ cuiuslibet
prouinciæ. Dic vt dixi. s̄. de excu. tuto. §. qui autē. prope fi. §.
Sed quid si sint in diuersis præsidatib⁹, seu senescallijs: sunt
11 tamē in eodē episcopatu? Per † præmissa videtur, ꝙ debent

Universidad de Deusto
Biblioteca

reputari absentes. Satis potest dici, quòd si episcopus cõsueuerit cognoscere de causis realibus & secularibus, quòd censeantur præsentes, & quòd negligentes sint, cum agere possent coram episcopo. & sic non refert, cum quo sit: nec debet referre coram quo. ff. vi. bo. rapt. l. iij. C. de his qui à non domino manu. l. fi. & facit. l. vt perfectius. c. de anna. exceptio.

Item, quid si domicilia sint in diuersis prouincijs: res tamẽ cõ-
11 tẽtiosa, est in prouincia actoris. † Videtur, quod nihilomi-
nus debent reputari absentes, cum lex illa finalis solummodo
12 domicilia notet, non locum rei contentiosæ. † Posset dici
contra, nam cum actor posset reum trahere, corã suo proprio
iudice & ad forum suum, ratione rei. C. vbi in rem actio. l. fi.
13 cessat ratio legis ad l. finalem prædictam, quæ † inspicit, do-
micilia. dic quod domicilia inspiciuntur in alijs casibus, quã-
do res est in tertia prouincia: vel quando domicilia sunt in ea-
dem: & res alibi: sed hoc casu non: quia esset contra rationem.
14 & facit extrà de præscrip. c. j. in cle. † Sed quid, si domici-
lia sint in eadem prouincia reus tamen est priuilegiatus, quod
non tenetur respondere coram ordinario aliquo de prouin-
cia: quia fortè exẽptus est: vel forte habet, ppriũ iudicẽ extra
prouinciã ex priuilegio, vel consuetudine. videretur, quod ta-
les priuilegiati, deberent haberi pro absentibus, cùm conue-
nir i non possint in prouincia. argu. prædictæ l. fi. sed tamen
contrariũ videtur verius per l. vt perfectius. quæ expressè cõ-
cedit præscrip. x. an. currere. etiã si cõtra possidentẽ nõ possit
agi: quia fortè sit in potestate magna vel furore, vel infantia.
15 fiat ergo secundũ cõsilium illius. l. in casu prædicto. † Sed
quid dices de abbatibus, prælatis, & religiosis, qui domos ha-
bent in diuersis locis, & prouincijs, nũquid si possideant alie-
nũ, attẽdemus locũ sui domicilij: puta abbatiã, vel monaste-
riũ principale, vel locũ domus, ad quẽ pertinere asserit, illud
quod detinetur. Et videtur q̃ debeãt inspici domicilia: vt d. l.
fi. dicas cõtrà per dictũ c. extrà. de rescrip. in cle. & per ea, quę
doc. cõsueuerũt notare in c. statutũ. de rescrip. lib. vj. Itẽ, quia
actor potest cõuenire gubernatorẽ: vel gestorẽ, & quasi cõte
stari. item cũ eo. c. vbi in rẽ actio. l. ij. & hoc indubitabile, vbi
actor, & dominus ad quẽ pertinet res ipsa cõtentiosa sunt in
eadẽ prouincia: si autẽ res esset in alia, adhuc idẽ dicerem per
præmissa. Si domus esset prioratus, seu beneficiũ per se: & ha
beret personã intitulatã, casus nõ esset dubius: quia tũc prior
agit, & cõuenitur. extrà de rescrip. c. edoceri. Et hoc est verũ,
vbi religiosus, vel prælatus, vel alius potẽs secularis, possidet
16 rem alterius. † Quid ecõtrà, si secularis possidet rem, quæ
pertinet ad aliquã domũ ecclesiasticam? Hæc quæstio nõ est
dubia in re, quæ pertinet ad ecclesiam: quia in rebus ecclesiæ,
nil agitur de præscriptione x. vel xx. an, sed de xl. in qua non
curatur de præsentia, vel absentia. vt in authen. quas actio.
de sacrosanct. eccle. sed quæstio potest procedere in nobi-
li, vel potẽte, qui habet plura castra, vel maneria, cuius res de-
tinetur, Et certè glo. tenet q̃ si habet vbique domiciliũ, vbi-
que pro præsente habetur: vt not. in d. l. fin. Sed ego quæ-
ro, vbi non habet, vbique, sed vno loco non in illo quo est ca-
strum seu domus cuius est pertinentia seu res contentiosa. Et
videretur per præmissa, quod esset idem, acsi haberet ibi do-
micilium, per d. c. j. Probabilius videretur posse dici cõtra hoc
casu, quia cum præscriptio sit introducta contra desides, vt s.
17 dictum est, & iura † subueniant absentibus, duplicando eis
tempus pro eo, quia in loco domicilij proprij, detentores rerũ
suarum trahere non possunt, merito huic subuenire debent
hoc casu. secus in casu diuerso: quia actor in cõuerso casu po-
test trahere reũ ad locũ sui proprij domicilij: vnde deses est,
nisi trahat, ideò currit ei tẽpus decẽnij per prædicta. Hæc sa-
tis noua sunt & possunt esse quotidiana: & ideo placuit ple-
f nius attingere. ff. e. delib. leg. l. legaui. In gl. hac litera. in fi. f
hæc gl. videtur sentire cum Bul. videtur tamẽ quod opi. Mar
ti. sit verior, per hũc tex. cui sit manifesta violẽtia, si referatur
ad vsucapionem tantum. sicut gl. hic dicit. imò nec est possi-
bile: quia tex. loquitur pluraliter. & is modus &c. referendo
se ad oĩa supiora. Præterea, cum relatio sit faciẽda ad proxi
ma, magis debet referri ad præscriptionẽ, de qua nouissimè
locutus est: q̃ ad vsucapionẽ, & hãc opi. Mar. sequitur gl. ff. de
diuer. & tẽpo. p̃scr. in rubric. & ff. de vsuca. l. iij. Di. dicit, quod
18 † per vsucapionẽ acqrit directũ, per præscriptionẽ. x. vel xx.
an. si bonafi. tenuit vtile. p̃ p̃scriptionẽ xxx. an. malæfidei pos
sessor nullum: sed exceptionẽ tantũ: vt plene no. extra de reg.
iur. c. possessor. li. vj. Verius videt, quod acquiratur directũ per
præscrip. x. vel xx. an. cũ in eo bonafides requiratur, & titulus,
sicut in vsuca. Itẽ, quia possessio rerum immobiliũ, est for-
tior, q̃ mobiliũ. ff. de acqui. pos. l. si rẽ. & ideò fortiorẽ effectũ
debet parere. & hãc opi. tenet Ioã. glo. decretorũ. xvj. q. iij. in
summa. & Archi. extrà de præscrip. c. j. li. vj. Et pro hoc facit:
quia præscrip. xx. an. tollit dominium. & facit seruum quem,
& liberum. C. de præscri. long. tẽpo. quę pro lib. l. ij. in fine.

a ¶ ADNOT. ¶ L. ij. Vel dic melius secundum Christopho. quia si primo fui in mala fide, non debeo tẽpore traditionis præsumere, quod rem ipsa uenditor redemerit, vt dominium, de quo non tenebatur, in me transferret. Secùs autem in alijs contractibus, ex quibus quis dominium transferre tenetur. ar. l. fi. is qui pro emptore. ff. eo. d.

b ¶ Innoc. Vide Abb. nu. 6. & Fely. nu. 11. in d. c. vigilanti. de præscript.

c ¶ Sed quomodo. Vide hic Ange. & Iason. j. de act. §. sic itaque. Adde, quod notaui. in apo. ad Lanfrã. de orta. in q. quoniam contra fallam §. testamentum. de proba. nu. 45. in apostil. in ver. diutina possessio. extra de proba.

d ¶ Vsucapione, Quæ est fauorabilis, quia solo fauore vsucapientis, nulla inspecta negligentia petentis, currit secundùm Christopho. quod tamen est falsum per hunc §. ibi putantibus. & l. j. ff. eo. Ratio ergo est, quia in rebus mobilibus vt plurimum, agitur de minori præiudicio secundum Iaco.

e ¶ Prouinciã. Ange. dicit, q̃ inter clericos, singuli episcopi, inter laicos vero, singulæ ciuitates, in suo territorio, singulas prouincias constituunt. & videe um latius hic si visis v. col. circa me. in ver. in gl. præsentes. Cętera vide hic per Ange. & per Christopho. late & eleganter.

f ¶ In fine. Inquantum glo. hic in fi. dicit, quod possessio rerum mobilium est vilis, hoc intellige respectu amissionis, non actus possidendi, quia est nobilior inspecta nobilitate possidentis, & fragilitate, ipsam possessionem perdentę, perdendi insurgit fauor, pro possidente, vt directum dominium, quæratur præscriptione longi temporis. quia ex mistacũ fauore possidentis & odio non petentis acquiritur dumtaxat vtile dominium. Sed longissimi temporis: quia solum currit in odium non petentis, & absque bona fide, vel titulo possidentis, ex solo cursu temporis perficitur sola excep. acquirit. ar. l. obligationum. fere. §. placet. ff. de act. & oblig. Ia. item an directum dominium acquiratur præscriptione, vide post omnes per do. Fe. in rubric. de præscrip. in ij. col. ver. directum dominium. cum plurib. col. seq.

1 ☞ *Religioni qui obligemur.*
2 *Sacra quæ dicantur.*
3 *Decimæ cui destinatæ.*
4 *Fugitiuo quando, an non, necessaria bonafides.*
5 *§. sed aliquando. explicari.*
6 *Impræscriptibilia.*

SED ALIQVANDO. [a] In gl. vllo tempore. in fi. tamẽ per x. an. vt seruus delictus fuerit, præsumit talis. C. de inge. l. ij. cũ no. arg. C. de pa. po. l. j. & hoc in vera seruitute: sed ius adscriptitium, videtur acquiri solo temporis transcursu. vt videtur notari. c. de libe. causa. l. si liber. sed hoc non est verum. vt not. c. de ag. & cen. l. cum scimus. §. cum autem. Item solo temporis † transcursu, & lapsu anni obligatur, & adstringitur quis religioni. vide extrà. de regu. c. j. & ij. lib. vj. sed homo legitimus efficitur per præscriptionẽ. in Specu. de feu. ver. & quæritur. cum seq. in feu. si de feu. defunc. cont. c. vnico. §. si quis per xxx. annos. An autem obligetur curiæ vel alicui officio per cursum temporis? Nõ videtur. ff. de decu. l. Hærennius. & c. de serui. reipu. ma. l. fin. Sed vna curia bene præscriberet personam contra aliam. C. de decu. si quis decurio. de fun. rei priua. l. eum qui. de cohor. l. si cohortalis. Et per hoc videtur, quod si quis religiosus apostatauit de aliquo monasterio, quod non possit vendicari, per primum monasterium, si in alio intrauerit & steterit per xl. annos. secus si remanserit in seculo, vide c. de præscri. xxx. vel xl. an. l. quod præscriptionem. In glo. nisi desinat. in fin. hæc non est bona fallentia: quia si desierit, non est sacra. & ideo nil agitur tunc de præscriptione rei sacrę. & caue, quia hoc, quod hic dicitur,
1 intelligitur de tali † sacra, quæ in nullius dominio est. alias enim quamuis esset res ecclesiæ si sit in dominio ecclesiæ præscribi potest, vt in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Et vide, quod not. ff. de mor. infe. l. longa. & ad intellectum horum, vide quod scripsi ſ. de rerum diuisione. §. nullius. Sed obst. quia decima videtur res sacra: quia eam dominus reti-
nuit in signum vniuersitatis dominij. extrà de deci. c. tua nos: & tamẽ præscribitur. extrà de præscriptioni. c. causam. Sed dic,

3 dic quod decima † non est destinata immediatè ad seruitium domini sed ad vsum deseruientium Deo, de quibus non loquitur hic: quia illa præscribi possunt. vt ſ. dixi. Cur ergo nõ præscribit laicus decimam sicut præscriberet aliam rem ecclesiæ. Possẽt dici: quia nec possidere potest, extrà de decimis. c. causam. sed cur nõ æquè bene, sicut alias res? Respõdeo: quia Deus specialiter pro suis seruitoribus decimas retinuit, quod non reperitur de alijs rebus. In gl. qui facit in fi. sed non fuficit: imò quatuor requiruntur, videlicet quod apprehẽsus fuerit, & paratum se obtulerit prio libertate litigare. & diu steterit, & bonafide: vt no. ff. eo. l. si is qui. §. si seruus. vbi videtur alia glo. quàm hic. Sed dic, quod nec illa, nec ista, penitus vera
4 est: vnde distingue, † quia aut fuit diu moratus, aut apprehẽ
sus se pro libero gessit: & tunc nõ est opus bona fide. imò his concurrentibus & tunc incipit possidere. aut non fuit diu moratus: & tunc non bene requiritur bonafides. & sic intelligitur ff. de libe. causa. l. quod autẽ. & ibi no. nec approbo, quod gl. no. in §. si seruus. ff. de acqui. pos. l. iij. vult quod l. quod autem loquatur quo ad onus probandi: quia nec onere probandi oneratur dominus: nisi diu &c. C. de proba. l. vis de hoc no. Inno. extrà de ser. non ordi. c. ij. Item videtur quod glo. hic in eo quod dicit, quòd seruus fugitiuus præscribit libertatẽ. & præscribitur ab alio. xxx. an. sic contra tex. huius §. qui dixit. Non tamen illi vsucapio vllo tempore &c. sed dic quod
5 iste tex. † loquitur secundũ tempora digestorũ & sua, quibus erat incognita præscri. xxx. an. vt dixi ſ. circa principium. vn de tex. loquitur, secundum sua tempora gl. secundum iura no ua. & non idem quod hic. C. de serui. fugi. l. j. de præscri. long. tempo. quæ pro lib. l. j. & sic iste casus, quo ad hoc est diuersus à primis duobus: quia in illis nullo tempore, hic xxx. ann.
6 præscribitur. † Sunt & alij casus, in quibus nulla currit præscriptio. vt C. de præscriptio. xxx. an. l. præscriptionem. de ag. & cẽſi. l. cum satis. & l. fi. de fun. rei priua. l. eum qui. ne rei domini, vel templo. l. j. & de fundis limitroph. & ter. lib. xj. l. fin. de murile. l. fi. ff. e. ti. vsucapionem. C. de ope. pu. l. præscriptio. ff. de via pu. l. viam publicam. extra. de præscrip. causam. xvj. q. iij. c. placuit. §. potest. & c. clerici. & c. licet. & c. inter memoratos. extrà de præscrip. cũ ex officij. & c. cũ non liceat. in feu. lege Corru. c. vnico. §. similiter. de prohi. feu. alie. per Fe. circa principiũ. de hoc no. j. e. §. res fisci. extra e. c. causam. per Inno. & per Ber. in ca. cum non liceat: non tamen tot casus ponuntur ibi, sicut hic posui.

a ADNOT. ¶ Sed aliquando. Sic summatur. Homo liber, res sacra, vel litigiosa: & seruus fugitiuus. non potest vsucapi. hoc dicit secundum Areti. Addit Iason casum notabilẽ. scilicet quoniam instrumẽtum est furatũ, nõ currit præscriptio, vt per Butrig. & Hostiẽ. in c. fi diligẽti. extrà de præscrip.

1 ☞ *Mandati actio quibus potior.*
2 *Malæ fid. possessor ne alienet.*
3 *Malam fidem transmitti.*
4 *Errore causę turne mala fides.*

FVRTIVE QVOQVE. In glos. not. quòd prę-
1 ualet in fine. illa potest induci sic: quia ibi actio mandati, quæ specialiter datur, cõtra procura. & actio tutelæ, quę dat † cõtra tutorem, prævalẽt magis, q̃ generalis prouisio actionis in factum: sed nõ meruit signari: quia adeo sunt generales mandati, & tutelæ si cut actio in factũ, in præsenti proposito. In glo. sed videtur, ibi cũ allegat l. dolũ. imò in singulari plenius distinguitur aut fit ex causa lucratiua, vel nõ: & aut ad agendũ, vel defendendũ: & an sit reuersura res ad dominũ, vel nõ, vt plenè notatur C. de acqui. pos. l. vitia. sed illa distinctio obtinet, vbi successor singularis agit: secus si cõueniatur. vt not. in l. an vitiũ. in gl. cũ cõtra me. ff. de diuer. & tẽp. præscri. vnde indistinctè nõ obest quo ad vsucapionẽ: nisi vtatur accessione eius. vt hîc no. In fi. eiusdem gl. hæc gl. videt suppo-
a nere, q̃ auc. malęfidei [a]. C. de præscri. lõgi. tẽp. habeat locũ in re mobili. & tamẽ doc. tenẽt cõtrà in d. auc. & est ipsa veritas:
2 quia malęfidei † possessor nõ potest alienare, quin furtũ cõmittat. & sic res nõ vsucapit: vt hic, & sic distinctio illius auc. nõ posset locũ habere, & sic videt supponere gl. in d. l. an vi-

3 tium, in gl. cũ cõtra me. in fi. † In glo. an ipse hæres. in fi. dic plenius. ff. pro hęre. l. ij. vnde semper malafides prædecessoris nocet successori vniuersali: quia reputatur vna persona, vt in auth. de iureiu. à mo. præsti. circa principiũ. & bonafides prodest. j. eo. §. eo. diutina. Quid de successore in beneficio ecclesiastico? Nõ videtur idẽ: cũ ille habeat nouo iure, nec causam habet à prędecessore. ar. cõtrà extra de deci. c. dudũ. & quod not. Inn. extra de iurepa. cura pastoralis. Præterea, cũ prælatus, seu rector, qui malam fidẽ habuerit, administrationem haberet: & ecclesia dominiũ, vt dixi ſ. de re. diuisio. §. nullius. videtur q̃ illa malafides administratoris, & acquirentis, quæ debet nocere ecclesiæ, debeat semper nocere ecclesię, etiã ipso acquirente ab administratione remoto. ff. pro empto. l. non
4 solum. §. Pomponius. † In glo. & idem in fi. In solutiõe horũ cõtrariorũ, sunt glo. variæ. quãdoque enim dicũt, iuris ignorantiã nõ prodesse. imò nocere indistinctè quo ad vsucapionem. ff. e. si fur. §. j. quandoq̃ dicũt, q̃ prodest, & causat bonã fidem. ff. pro emptore. l. iiij. Dyn. tenet indistincte q̃ nocet, & causat malam fidem: vt not. extrà de reg. iur. c. possessor. Vnde potes dicere, q̃ iuris error causat bonã fidem, quo ad fructus. ff. de pe. hære. l. sed & si lege. §. scire. Sed quo ad vsucapionem distinguitur: quia aut est error ex parte tradentis, & non nocet, quo ad hoc, q̃ causet malã fidem: vt hic. aut ex par
b te accipiẽtis. [b] & tunc aut per errorem peruenireturad prohibitum, & tunc causat malam fidem: & vsucapionem impedit, vt dictis ll. aut nõ. & non causat malã fidem. Nec obst. l. si vir. ff. pro dona. & not. ff. de iur. & fac. igno. l. Iuris ignorãtia. Quidam autem distinguere voluerunt, an erretur in apicibus iuris, vel non. ff. manda. si fideiuſ. §. penult. errans autẽ in iure, & in facto, est bonęfi. vt not. in d. l. si vir. in gl. & per Dy. in c. possessor. de reg. iur. lib. vj. & j. eo. §. error.

2 ADNOTATIO. ¶ Authen. malęfidei. de intellectu dictę auth. vide Ange. hic ponentem. xij. notabiles limitationes, quas bene vide.
b ¶ Accipientis. Et est ratio diuersitatis, quia in præscribẽte, requiritur nedũ bonafides, sed & iustus titulus: quẽ hic error impedit, sed in tradente sufficit bona fides.

1 ☞ *Animus qui deponatur. & 2, 3.*
4 *Vineæ & syluæ differentia.*
5 *Animum non depositum probari posse.*
6 *Protestationis inefficacia.*
7 *Vsucapioni qui præcludatur uia.*
8 *L. cum quærebatur. sensus.*

QVOD AVTEM. Super tex. ibi cum dicit ius ita
1 &c. talis iuris respõsio. Item ibi cũ dicit, incuriã. i. non curam. & expone vel, pro id est. † In glo. sed hoc, in fi. doct. consueuerunt reprehendere glo. in eo quod dicit, q̃ per obliuionem non perditur possessio, per l. peregre. ff. de acquiren. possessio. quia oblitus non habet animum perdendi, & possessio non perditur sine animo. Vnde dicunt, nõ per obliuionem: sed per negligentiam, præsumitur depositio animi, & per depositionẽ animi perditur possessio. Sed (si bene aduertas) glo. idem intellexisse videtur. dicit enim hîc per obliuionem & depositionem animi &c. Sed cum tale tempus remittitur arbitrio iudicis, quid arbitrabitur iudex? Quidam dicunt, quòd si quis stetit per annum, quod non operetur in re, vel non vadat, & veniat, præsumitur deposuisse animum: & hæc opinio attribuitur Hostien. pro quo bene facit in feu. si de feu. inter do. & vasal. lis ori. c. j. in fi. Sed tex. qui dicit aliquandiu à simili videtur supponere de maiori tempore. ff. de
2 dam. infec. l. si finita. §. nõ autem. in fi. † Vnde dic, quòd iudex debet aduertere ad omnes circunstantias. Nam si possessor præsens sit, & videat alium occupare, & detinere, præsumitur depositio animi. Similiter si negligat, quod alter colligat sine contradictione, sine murmure receperit, quod deposuerit animum possidẽdi: & hoc casu videtur animus sufficere, per d. c. vel si fortè non negligat: sed non audet venire ibidem suspicans se repelli, desinit possidere extunc, vt l. si id quod. §. fin. ff. de acquiren. possessio. sed tunc non occupatur possessio vacans: imò sic suspicatus spoliatur. si autem esset absens causa necessaria, vel voluntaria, non præsumeretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

in causa, modico tempore animum deposuisse. & maxime si ignoraret occupatam. vel si aliquo impedimento detineatur quominus uti, vel venire possit: imò videtur in casu, posse sso re absente, quando venire non potest, vel mittere, quod semper possessionē suam retineat animo: cùm in dubio non præsumatur velle quis suum iactare, vel relinquere. vt l. cum de indebito. ff. de probatio. & bene facit ſ. de re. diuisio. §. fi. cum ibi no. nō enim præsumitur relinquere, qui venire non potest. ff. de ædili. edict. l. quis sit fugitiuus, §. idem ait. Verius tamen videtur, quod amittat, non tamen tam breui tempore. ff. de itine. actu. priua. l. j. §. si quis autem propter. sicut vbi absens est, & venire potuit, vel mittere pro suis rebus gubernādis. nam tunc præsumitur deposuisse animum, si aliquandiu steterit,
3 quod non venerit, vel miserit, & forte sufficeret quinquenniū. argu. ff. de repu. l. vxores. §. fi. † Quid autē si sit præsens, & nemo occupat, nec ipse colit, nec intrat, & ita fuit per aliquod tempus, quod non intrauit: deinde venit alius & occupat: nū quid censetur occupare vacantem possessionem, vt præsumatur desisse possidere animo? Videretur, quòd sic, propter incuriam & negligentiam. vt hic. & ff. eo. l. furtum. §. j. & videtur sufficere biennium. arg. de nup. l. ij. de omni agro deser. l. qui agros. In hoc tamen esset aduertendum, nam est respicienda rei qualitas. nam in vinea videretur minus tempus sufficere, quàm in nemore. si enim per annum dimisit vineam inculta
4 tam: nec eam † vindemiauit, cum faceret alias suas vineas coli, vel vindemiari: cur non præsumitur velle eam desinere possidere? Sed si steterit per sex, vel decem annos, quod non iuit ad syluam: cum nec ire, nec colere opus sit: quia creseit per se sine cultura. sine alia diligentia: cur præsumeretur velle syluā desinere possidere: cum non sit negligētia, nec incuria? Item est attendenda conditio personæ: vt ex ea præsumatur animus: vt si cōsueuerit ita deserere res, si & ad alios trāsire. ff. de repu. l. fi. §. illud. ff. de re mili. l. nō omnes. §. à barbaris. Si enim sit diligēs, qui bene curat de alijs: & vnam vineam incultam, dimisit per biennium, vel circa: præsumitur facilius animus derelinquēdi, quam si esset negligens, qui alias male coleret omnes. Item attendēdum, an propter paupertatem dimittat: quia tunc non præsumeretur ita cito animum desinendi habere. Itē est attēdendus mos regionis, in cultura. ff. flu. l. j. §. j.
5 † Sed quid si antiquus possessor, vult probare cōtrarium: videlicet quod non habuit animum desinendi: an admittetur? Non videtur: quia hæc præsumptio est iuris, & de iure, contra quā non admittitur probatio. C. de proba. l. siue possidetis. cum ibi notatis, ego non video. Quid enim si probare velit se coluisse terram, vel breuem absentiam: cur nō admittetur ad talia probāda? ff. de proba. l. circa. Non videtur dubium. Sed hoc est dubium, an probata vel confessata longa absentia, vel incuria, vel negligentia, primus possessor admittatur ad probandum, nō deposuisse animū? Et videretur, quòd sic. Nam cum vt dixi in his, quæ animo consistunt, debeat iudex inquirere & audire circūstantias rei: vt d. §. à barbaris, nō video quin vtranque partem admittere debeat ad ponendum
6 super hoc & probandū. Quid ergo † si probet se fuisse protestatum, nolle desinere possidere per absentiam, vel incuriā? Non videtur quòd sufficiat. ff. loca. l. cum in plures. §. loquator. ff. nau. cau. l. debet. §. item si prædixerit. Contra. ff. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. fi. Satis potest dici, quòd valeat eius protestatio: maximè vbi causam adijcit iustam: quia dicit se nō posse colere, propter paupertatē, vel alias, vel se abfuturū ex causa. arg. extrà quod metus caus. c. j. de spō. cū in tua. & ibi de hoc notatur. Fortè idē in iuribus, vt videatur amisisse possessionē, qui cis nō vtitur per negligētiā vel absentiam, & vide quod no. Inn. extra, de ele. c. querelā. Et per ista posset re
7 periri via, quod vix aut nunquā † res absentis possessoris prescriberetur. nam cum vsucapio, seu præscriptio incipiat à tēpore, quo primus desinit. & secūdus incipit ciuiliter possidere: vt plenè notat Dy. extrà de re. iu. sine possessione. prope fi. li. vj. ff. e. l. fine. & primus non desinat quandiu durat animus possidendi. & de hoc cōstare potest per modum præmissum, sequitur quod nunquam contra talem absentem præscribatur: intellige tamen, vt scripsi ſ. per quas perſo. §. de his. in fin.

Secundum hoc ergo intellige gl. & doct. iuris ciuilis, & canonici, qui [hoc arbitrio iudicis reliquerunt] nec in quoquā iudicem instruxerūt. & vide alios modos, quibus dicitur vacua possessio, in l. cum quęrebatur. C. vnde vi. In glos. x. vel xx. an. in fi. ex quo est extracta auth. malefidei. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. Et caue quia primum quod hic dicit glo. nō est verum: videlicet quòd huiusmodi possessio sit violenta:
8 quia † dicitur in l. cum quęrebatur. Qui vacantem possessionem occupat, vt prædonem occupare se intelligat: debet intelligi quoad, ei competat remedium illius. l. quod operatur eundem effectum, quo ad restitutionem sicut si esset prædo: non quo ad vsucapionem, seu quo ad alia. vt ibi no. alias. illa l. multas ll. corrigeret, quod non est dicendum, & hoc vult dicere gl. C. de acqui. pos. l. vitia, quę dicit, quòd clandestinitas non est vitium reale & ſ. eo. §. nouissime. & certum est talem occupantem esse clandestinum. Vnde notanter tex. dicit in d. l. cum quærebatur. vt prædonem non dicendo eum verum prædonem. & eodem modo corrige glo. quę est huic similis. ff. eo. l. sequitur. §. item si occupauerit. secundum auth. d. gl. verum est concurrentibus duobus, quæ sunt in illo auth. alias obtinet iste §. Sed quid si ego emi à malefidei pos. bonafide: & vendidi alij bonafide, & sic ego & ipse eramus bonæfi. poss. sed primus venditor malefi. an præscribatur res? Et videtur, q̄ sic. quia mala fides non est vitium reale, vt in d. l. vi tia. In fi. tex. ibi cū dicit nec cui lōga id est longę possessionis effectus qui auferī, si invitiū furti rei caderet, vel violētię.

1 ☞ *Furtiua vitio quando inuratur res.*
2 *Subripit rem usurus tantum.*
3 *§. Labeo sensus.*

a ALIQVANDO. In gl. vel quasi in fi. & hoc a vbi
1 debitor † surripuit. alias si extraneus. Vnde dic, quod aut dedit rem suā pignori, & tunc si ipse met surripiat, nō incurrit vitium vt in §. si rem. alleg. in glo. si alias incurrit, oportet, quod veniat in potestatem debitoris: nec sufficeret, quod creditoris vt d. l. sequitur. §. quod autē. aut alienā: & tunc aut ipse debitor surripuit & oportet venire: vt in potestatem creditoris. vt l. fi. ff. pro soc. aut extraneus; & tunc in potestatē domini, per §. quod autem. alleg. Quid si in penultimo casu veniret in
2 potestatē domini, & non creditoris? Videtur sufficere per §. quod autem. † Sed quæro an si res surripiatur, gratia vsus tantum: an cadat in vitium furti? Et nō videtur, cum talis fur non intendat rem lucrari: & ita non committit furtum vt §. item si is. nec priuat possessione, cum hoc non intendat. ff. de acquiren. possessio. l. si aliquam rem. Sed contrariū potest dici: quia nedum vsus, imo ipsa res æstimatur, quamuis gratia vsus furtum fiat. ff. de fur. l. qui iumenta. de condi. furtiua. qui furtum. & pro hoc bene facit. ff. e. l. sequitur. §. Labeo. ibi
3 † enim seruus furabatur. vt vteretur tanquā peculio tantū, non vt rem lucrifaceret. In expellente tamen qui intendebat vti ad tempus tantū. & nō acqu. rere possessionē: secus esset. ff. eo. l. non solum. §. si dominus. & l. sequitur. §. si tu vi me. & facit ff. de acqui. re. do. l. bonęfidei. C. pro empt. l. si partē. vide quod ibi scripsi in gl. vel quasi in fi. Fallit ea. l. §. si rem. vers. fi.

a ADNOT. ¶ Et hoc. Idem tenet Ang. hic item quid si res sit surrepta vsufructuario item benefi. emptori. vide hic per Ange.

1 ☞ *Præscriptioni in imperio quando an non locus sit.*
2 *Fisci communia, & specialia 3.*
4 *c. fi. de præscri. in ui. sensus.*
5 *Publica quæ, an non, præscribantur.*

RES FISCI. In glo. scilicet triennio. ibi cum alleg. C. ne rei dominicæ vel tēplo. illa est contra, quia ibi dicit nullo tempore: sed specialem casum continet: vt ibi not. In ea. glos. cū allegat hec constitutio, innouat constitutionem. circa medium. de hoc plenè dic, vt not. d. l. fi. & authen. ibi posita. & vide quæ ibi scripsi, & quòd not. Dyn. extrà de re iud. c. possessor. In eadem glo. ibi cum allegat. l. bonęfidei. C. de præscript. xxx. ann. l. sicut. In fin. eiusdem glos. vide alios casus ſ. §. sed aliquādo. In gl. scilicet. triennio, vel x. in fi. gl.

Dic

Dic † plenius: quia aut quęritur de iuribus cōcernētibus statum imperij, & superioritatem, & tributorum præstationem & non currit præscriptio temporis cuiuscūque. c. de præscri. xxx. an. l. comperit. extra, de præscriptio. cum ex officij. & ca. cum non liceat. aut de aliis: & tunc aut de quæsitis, aut quærēdis. primo casu, habet locum præscriptio xl. annorū regulariter. vt l. omnes. C. de præscrip. xxx. vel xl. an. & hoc in casibus in quibus currunt præscriptiones trienij. x. xx. an. contra alīū. Nam in aliis, in quibus minora tempora specialiter statuun-
2 tur, illa † seruantur in fisco, quæ in aliis vt in tempore, ad appellādum in redhibitoria, & in minoribus præscriptionibus. argumen. ff. de diuersis & tempo. præscriptio. l. in omnibus. Item hoc est verum: nisi reperiatur aliud tempus specialiter, in casibus specialibus in fisco statutum, quod quandoque reperitur: vt C. de fun. rei priua. eum qui. C. de fun. patri. l. fin. de decu. l. eum qui. de sen. in fiscum la. non retractā. l. j. in quibus casibus fallit, & in casu dictæ l. j ne rei domini. vel templo. In secūdo casu, vbi tractatur de acquirēdis, distinguitur, an quis possideat cum titulo, & præscribit rem mobilem triennio, rē immobilem. x. an. vt hic in secundo dicto. ff. e. quamuis. Nec approbo, quod gl. hic & ibi dixit de xx. an. quia fiscus debet semper præsens reputari. C. de quia. præscript. l. j. cum ibi not.
3 Aut sine titulo & tunc aut † fiscus admittitur contra ius commune: & tunc si possessor tempus vult computare, & tempore quo bona fuerunt renuntiata, præscribit quadriēnio, si à tē pore quo fiscus incipit ius habere xx. annis. vt l. intra, hic allegata. ff. de iure fisci. l. j. §. præscriptio. si de iure communi admittatur, videtur quod xl. an. vt l. omnes. hodie verò statuitur aliud tempus, in acquirēdis quo ad ecclesias. extrà de præscri
4 ptio. c. fi. lib. vj. † Vel verius dic: vt ibi non statuitur aliud tempus: quia ibi loquitur, in his, quæ erant ecclesiæ quo ad directum dominium: vt quæ ab ea tenebantur, & quę ecclesia petit, vt sua: & iam sibi consolidata per promissionem. Vnde non est mirum si sit necessarium tantum tempus, ad eam excludendam, sicut in re sua in qua habet directum dominium, & vtile extrà de præscriptio. c. auditis. in fi. sed secus in re, quę à fisco tenebatur ad censum emphyteuticum, vel fundum: vt hic. & ideo videtur, quod si res teneretur à fisco ad homagiū vel sensum, quod requireretur præscriptio xl. an. nec sufficeret xx. & secundum hoc concordare viderentur iura canonica & ciuilia. & tamen tex. ibi dicit cōtra, licet leges humanæ & c. sed intellige, quod ibi dicit. videātur &c. ad veritatem tamē aliud nō statuūt in hoc casu, quē etiā non prouiderūt cum feudalia, & cēsualia essent antiquis legūlatoribus incognita: imò & emphyteu. ſ. loca. §. adeò. sed ex eo quod generaliter statuerant tempus. xx. anno. videbātur statuisse: & in isto ca-
5 su, sed nō est sic, cum sit alia ratio in eo. De rebus aūt publicis. distinguitur: aut sunt vere publicæ totius populi: aut vnius. Primo casu, nullo tempore præscribuntur. secūdo præscribūtur xl. nisi in quatuor casibus, quibus centum an. spatium requiritur: vt C. de sacrosan. eccl. l. fi. de præscip. xxx. an. l. omnes.

1 ☞ *Vitia uere realia.*

NOVISSIME. In gl. vel quasi in fi. de hoc not. plenè in l. vitia. C. de acquir. pos. & adde quod scripsi ſ. eo. §. furti
1 uæ. & pauca sunt † verè realia: nisi vi possessa furtiua. & data contra legem Iulia re petundarum. sed quasi realia sunt, quādo inhibetur vsucapio propter fauorē personę, vt pupilli & fisci. vide plenius ff. eo. l. vbi. §. fi.

1 ☞ *Errore iustus & iustissimus.*
3 *Errans usucapit & qui &c.*
4 *L. hominem sensus.*

ERROR. In gl. de errore. ibi cum allegat l. nūquam. dic plenius ſ. e. §. furtiuæ. Prope finē eiusdē gl. ibi cum allegat ff. pro empto. l. ij. dic plenius. ff. e. l. Celsus. vbi dicit glo. q̄
1 in aliis sufficit iustus, in emptore iustissimus. † Sed pro Deo dic mihi, quid est iustissimus error, & quid iustissimus? Gl. dicit quod est iustissimus in alieno facto, quo ad emptionē. Sed in aliis cōtractibus, quicūque reputatur iustus: etiā cū causa tali quali. vt no. ff. pro so. l. iij. in gl. aliàs nō. sed hoc nō videt proce
dere: quia si in alieno facto est iustissimus: ergo videtur quod in suo sit iustus, quod non videtur verum: imo est supinus, vt ff. de acqui. hære. l. cùm falsum. de iur. & fac. igno. l. plurimū. Vnde melius videtur quod in quolibet cōtractu requiratur
a iusta causa erroris: sed in emptione iustior & maior. a & sic lo quitur hæc gl. quæ melius loquitur, quàm illa de l. Celsus. Et
2 est † iustus, si fortè procurator vel seruus, dicat domino, rem sibi donatam fuisse, vel alias acquisiisse, vel forte alius cui credendum sit, vel si dicatur, res legata per aliquos de testibus testamenti: & post apparet testamentum nullum: vnde quæcūque causa sufficiens ad mouendum animum ad credendum facit reputari iustum errorem. si autem non esset sufficiens, secus. Verbi gratia, Si seruus, vel procurator dicerent domino donatum sibi equum ab auaro potente, cui nil deseruierūt. & nullam causam proponant, cur dare deberet vel aliud, quod non est facile credēdum: sed in emptione requiritur causa sufficientior: vnde, vbi nō sufficeret, si crederet limpliciter dicto familiæ: nisi interrogaret causam, & modum: vel nisi videret instrumētum emptionis, vel audiret testes. ita quod quilibet constans, & diligens indagator hoc deberet credere; & sic debet intelligi l. quod vulgo. ff. pro empto. & hæc arbitrio iudicis committuntur, qui hæc, & alia quæ mouere possunt, debet indagare, & aduertere. & pro hoc facit ff. e. iust o. §. filius. in fi. vnde quamuis glo. exponat ibi non leui. idem si leui &c. Tu dicas, quod non idem in emptione per prædicta: & sic debes
3 intelligere opi. gl. Iaco. tamen in d. l. Celsus. dicit quod † qui cunque error, cum bonafide causat vsucapionem per l. homi nem. ff. pro suo excepta venditione, in qua requiritur iustus. ff. pro emptor. l. quod vulgo. & respōdet ad l. celsus. quæ videtur cōtra eum, quòd illi quos l. Celsus reprehendit, dicebant duo. Primò, quod errans vsucepit pro suo. secundo, quòd etiā illo titulo, quo putabat verū: vt pro donato, pro legato. & in hoc vltimo reprehēdit eos, nō in primo, secundū eū opi. glo. videtur securior: quia leges quasi vbique loquuntur de iusta causa erroris, nedū in emptionibus: imò in aliis, ff. e. l. non solū §. quod vulgo. versi. hoc amplius. e. ti. l. iusto in prin. & §. filius Præterea, est hic expressum. & C. pro dona. l. fi. Nec ob. l. Ho-
4 minē, † quia intelligitur, vbi fuit error iustus: quia credebat sibi deberi ex causa hereditaria, vel ex contractu procuratoris, vel serui: alias nō vsucaperet, cū nō posset habere bonā fidē. ff. pro emp. l. qui fundū. §. seruus. Itē intellige, quòd quando error est sufficiēs † ad parādū vsucapionē, quod est opus
5 traditione, vel eo quod pro traditione habetur: vt plenè not. in l. Celsus. Sed quid traditio nō intercesit: credebatur tamē interuenisse, iusto: vel in iustiore errore? gl. dicit dubitatiuè, quod sufficit. Iac. de Are. reprehēdit eam ibidem: quia si dominiū nō trāsfertur sine vera traditione, ergo nec causa vsucapiēdi. ff. de cōtrahen. emptio. l. clauibus. Sed Dyn. tenet ibi cum glo. & videtur expressum. ff. e. l. iusto. §. filius. in ij. dicto. Nec ob. ratio Iaco. quia procedit ex falsis: vt patet ff. de acquiren. pos. l. si quis fundum.

a ADNOTATIO. ¶ Iustior, & maior. Adde Alberi. de Rosa. in l. si existimans. C. pro soc. eundem in l. error. & in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. & Bart. in l. Celsus. per istum alleg. C. de vsuc.

DIVTINA. In gl. vt continuentur. in fi. iunge. ſ. e. §. furtiuæ. dic vt ibi. & ff. de acquir. pos. l. Pomponius. §. cūquis.

1 ☞ *Alienam an alienabile & à quo.*
2 *§. item si quis l. etiam. de pet. hæ. limitatio.*

EDICTO. In glo. vt à procura. imperialium rerū. qui procur. fisci vocatur. vt l. bene à Zenone. §. j. C. de qua. præscr.
In gl. scilicet à fisco, ibi, cū allegat. c. si aduer, fiscum. l. fi. itē
1 obtinet hęc l. † vbi fiscus, ignorans ius tertij, alienat, secus si sciret. vt no. c. de ven. re. fisc. cum pri. com. l. j. li. x. & hoc vbi alienaret cum causa sufficienti. & reipublicæ euidenter vtili. ff. de euict. l. ex mille. de rei vendicatio. l. item si verberatum. §. si fortè. Item non obtinet, vbi princeps habet aliquod ius in re: quia tunc illud solum videtur alienare, non ius tertij, nisi exprimat. C. de loca. prædi. lege final. digestis. de legatis primo. l. si domus. §. fin. sed quia nihilominus hęc lex est iniqua.

non

Universidad de Deusto Biblioteca

non videtur obtinere de iure canonico xvij.q.iiij. c. quicunque.Item non obtinet etiam de iure ciuili,in rebus in quibus non cadit commercium.C.de libe.causa.l. nō ideo. In eadem glo.cum allegat l.quæro.§.inter.ff.loca.gloss.dicit fortè:quia nonnulli dixerunt, quod statim cadit per l. Imperator. ff. de publica.hoc tamen approbatur C.si propter publi.pen.l.j. In glo.ff.de petitio.hære.in fi.hæ solutiones non videntur bonæ:quia secus in vniuersitate, quàm in re singulari, vbi ipsa
2 vniuersitas petitur. Vnde dic † quod nō obtinet hæc lex, vbi creditores agunt,contra illum qui emit hæreditatem:quia fiscus non videtur vendidisse,vel alienasse,nisi ius suum.& sic intelligitur C.de rei vendi.l.j.sed vbi ipsa hæreditas petitur tota.secus erat de iure.fforū. & secus de iure codicis. Et ideo melius videtur dicēdum, quod illud vetus,hoc nouum: quia de iure fforum. huiusmodi præscriptio erat incognita, sicut & multę aliæ vt scripsi s. eo. circa prin. Sed hodie redditur per ius canonicum,ad ius vetus,vt dixi &c.

De donationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Donationi ualidæ necessaria.*
2 *Donationis,uerb.acceptio.*

Tex.continuat hāc rubricam.est & aliud &c. Et no.quòd quidam habent super rubrica talem gl. donatio est quædam liberalitas,quæ nullo iure debetur,pro qua.ff.eo.l. donari. &
1 ff.de reg.iu.l.donari.† Vt autem hoc plenius videas,scire debes,quod ad hoc,quod donatio posit dici vera & propriè donatio,quinque requiruntur.Primo quod fiat pure, & ex mera liberalitate:& sic quod donatarius nō sit adstrictus ad aliquid dandū,vel faciendū.ff.eo.l.j.& l.hoc iure.Secūdo, quod nō detur ob causam.C.e.l.fi.Tertio,quod sit libera, videlicet, quod donans non sit obligatus ad dandū aliquo vinculo inducente actionem,vel impediente repetitionē.quia si alias esset vinculum,quod actionē induceret, vel repetitionē impediret:vt quia erat obligatus ad antidora, vel confessus fuerit accepisse pecuniam,quā non receperat.& erat intra bienniū, non impeditur retro quin esset vera donatio.sic intellige ff.e. l.hoc iure.§.si quis seruo.& l.donari.ff. de regu. iur. & ibi de hoc. Quarto,quòd sit absoluta, sine aliqua repetitione. ff.de dona.cau.mor.l.senatus.§.j. Quinto,quòd fiat inter viuos.vt j.e. §. aliæ. & hæc consueuerunt poni in instrumentis & literis donationum,& bene:& hæc faciunt ad quæstionē,de illo qui donauit seu vendidit omnia,quæ titulo donationis acquisierat à Sempronio,quod non videatur dedisse:nisi illa,quę
2 data ei fuerunt vera,pura,& simplici donatione: cum † verbum donationis,propriè sumptum nihil plus importet.& de hoc solū prædicetur per prius, & ideo sic videtur recipiendū ff.si ager vecti.l.j.& bene facit ff.pro socio.l.iij.§.de illo.& ff. e.l.ex hoc iure.§.j. & sic non veniūt donata ob causam quod potest esse verum: nisi appareret aliud vel per coiecturas vel alias, vt quia fortè nō acquisiuerat titulū donationis à Sēpronio nisi ob causam.ff.de lega.j.l.si quando.C.de inoff.testamēto l.si quando.

1 ☞ *Stipulationis ius.*

EST ET ALIVD GENVS. In gl. scilicet de iure ciuili.ibi cū alleg.§. de constitu
a ta. [a] hæ allegationes faciunt per conuentionem.nā §.de constituta pecunia, probat quod
1 † stipulatio sit de iure ciuili.vt l.si quis argentū. C.de dona.quod hodiè,pacto contrahitur,vide j.e.§. perficiūtur. In gl.scilicet largè,ibi,cōtinentur,nam sub donatione inter viuos,cōtinentur multa largè sumpto vocabulo.ff.e. l.j. In gl.ibi,cum alleg.j.de leg.in prin.ff.de le.j. l.legatum est donatio.In gl.scilicet instantis.in fi.& l.hæres meus.§.j.

a ADNOTATIO. ¶ §.de constituta. Inquantum hæc gl. vult dicere quod donatio potest fieri nudo pacto.hoc etiā intelligit Angel.& Christo. in donationibus causa mortis,de quo per ipsum Ang.in §.in personam.j.de actio.& Christopho.j.eo.in glos.manifestauerit.

1 ☞ *Donatio simplex qui dinoscatur.*
2 *§.Iulianus sensus.*
3 *Donatum ob causam repetibile.*

MORTIS CAVSA. In gl.si moriatur.in fin. hæc gl.multas habet similes.nā ibi no.C.e.l.fi.ff.e.l.mortis causa.§. Titia.ff.de excep.do.l.apud celsum.§.iulia.sed cōtra no.ff.sol.
1 matri.l.quæ dotis.de do.præle.l.Seia. † Dicas,quod aut donatur simpliciter,absque eo quòd fiat mentio de morte & tūc in omni dubio est donatio inter viuos,nec distinguitur, an es
a set euidens periculum,vel non:& hoc dicit d.l.Seia. §.fi. [a] Si autem fiat mentio mortis,& post mortem confertur, vel per conuentionem vel alias præsumitur donatio causa mortis.& ideò credo,si nulla fieret mētio mortis,si tamē de natura contractu seffect⁹ omnis referret post mortē donātis:vt l.Seia.de do.præl.arg.ff.de le.ij.l.cū pr.§.mater.& facit d.§.Iulianus.ibi
2 † enim ex eo quod volebat vxorem habere, conferebatur in tēpus mortis,de natura donationis inter virū & vxorē & d.l. Seia.in prin.ff.e.& secūdū hoc est intelligēda.C.de cōtrahen. & cō.stip.l.scrupulosam.& j.de inu.stip.§.post mortē.quādo quis stipulatꝰ ex alia causa,quā donationis:aliàs si donationis, dic quod valet stipulatio,vt donatio causa mortis:nō alias. & hoc innuit d.l.scrupulosam.in fi.cum dicit pro tenore contractus,vel testamenti &c.& hoc vult dicere §.in summa,j. eo.si rectè intelligas. & hoc nisi contrariū exprimatur per contrahentes.vt s.in rubrica dixi. In gl.quia voluntas.in fin.Hæc
3 non videtur perpetua ratio:quia † quando datur ob causam, impeditur quādoque pœnitentis repetitio. vt l. si pecuniam. e.tit.& ibi plene not.quod non est trahendū ad do.causa mortis,sed tamen est argumentatiua.vt d.l.senatus.§.j.in fi. §.

a ADNOT. ¶ l.seia.§.fi. Dicit hic glo.quod donatio causa mortis,debet exprimi:alias non est do.causa mortis.hoc intelligitur verum, nisi ex coiecturis appareat eum velle donare causa mortis. quas ibi ponit gl.Ias.

1 *Legati & don.cau.mor.discrimina & 2.3.4.5.*
6 *Donantis & donatarij diuersa tempora.*
7 *Catonianæ reg.uis.*

HAE MORTIS CAVSA. In gl.i.donatio ibi cum dicit liberalitas.Sed certe legatum est liberalitas.ff.de legatis.j.l.legatū est delibatio.vnde collige insignia ex his,quę notantur.j.gl.ij. In gl.dicit fere,dicit ibi,cum allegat. ff.e.l. senatus.§.fi.dic ibi plenè. In ea.gl.ibi,cum allegat j.de leg. in princi.hæc etiam non dicitur bona, quia legatum quandoque traditur à defuncto.ff.de leg.ij.l.Lucius Titius.& not.e.
1 ti.l.legatum est donatio.in fi.gl.sed potes † dicere, quòd quāuis tradatur à testante, semper videtur ab hærede proficisci. ff.ad l.fal.l.cum quo.§.fi.non sic in donatione causa mortis.in qua donans obligatur.vt j.statim no. vnde in donatione contrahitur cum testante:in legato,quasi contrahitur cum hære-
a de. In ea.gl.ibi obligatur donans,[a] vt post mortem soluat, nisi alias actum sit.ff.e.l.mortis causa donatio.sic & in l.vt hę
2 redibus.ff.de leg.ij.& no.ff.e.tit.l.non videtur. † In ea.glo. ibi cū allegat.l. vt hæredibus.vult dicere gl.quod in donatio
b ne causa mortis non potest substitui [b] sine promissione substituto facienda,in legatis sic:& hoc idem videtur tenere C. e.l. fi.sed hoc verum est directè, sed per fideicommissum potest ff.de le.ij.cum pater.§.eorum.l.Seia,de do.prę.& ideo,absens potest substitui per fideicommissum,secundum Dy.in di.l.si cui.& sic intellige C.eo.l.j.cum ibi notatis. In ea.gl.cum allegat §.in extraneis.hoc nō est verū.& ibi dicam.& no.ff.e.l.
3 in mortis.de hære.insti.si seruū §.in extraneis. † In fi.eiusdē gl.Azo.in tit.C.quorum leg. in summa ad fi. hoc tamen non
c est verum:[c] imo datur, saltem in eo quod est vltra falcidiam, sed in hoc differunt: quia quorum legatorum datur ad reuocandum totum legatum: sed non ad reuocandam totam donationem causa mortis:sed illud tantum,quod est vltra.& ita not.ff.quorum leg.l.j.§.si quis ex mortis.in gl. potest vtique.
4 † Item est alia differentia: quia donatio causa mortis non potest repudiari: legatum sic,ff. de legatis ij. lege,cum pater. §. mater. & ibi nota.quod potest esse verum vbi fuit facta vel

vel per stipulationē: secus si valeret vt fideicōmmissum, nisi agnouisset post mortē:vt ff.de bon.lib.l.si vero.§.sed mortis.
5 Item datur † alia differentia:quia legatum fit inter absentes,sed donatio causa mortis à præsente præsenti.ff.eo.l.inter mortis.sed hoc verum,vt valeat iure donationis:sed vt valeat iure fideicommissi,potest fieri inter absentes.ff.de leg.ij.l. miles.& l.cū pater.§.donationis. & sic intellige quod no. Azo. in summa de dona.nu.6.qui dicit,quod valet ex nuda pollicitatione:quod verum est,vt valeat iure fideicōmissi.& de hoc scripsi,C.de iure do.l.ij.& vide j.proxi.§.Quidā dixerunt qđ sit opus traditione.vt l.papi.ff.de dona.inter virum & vxorē. Verius dicitur cōtra.ff.de pub.l.ij. & ibi no. Item intellige
6 † quod hic no.quod tempus mortis inspicitur, quantum ad donatarium:sed quantum ad donantem,inspiciuntur duo.vt in legante.ff.de leg.iij.l.j.§. j. quia cū habeat instar legatorū,
7 & regula catoniana † locum habeat, vbi est defectus ex parte legātis,sequitur ꝙ impediat donationē causa mortis, sicut legatum:& sic reproba, quod not.in l.inter mortis. & docto. ibi etiam reprobant.

a ADNOT. ¶ Obligatur donans. Reuocabiliter tamen, & hoc verum siue stipulatione, olim, siue pacto nudo hodie fiat, non si per traditionem, vt l.si alienam.§.marcellus.ff.eo.tit.sine qua etiam transfertur dominiū,vt l.vel mortis.ff.de pub.
b ¶ Non potest substitui. Adde Bar.in l.si pater familias.ff.de hære.instit.& in l.Iam hoc iure.§.si aliter.ff.de vul.& pup. & plenius per Barba.in sua repeti.c.Raynaldus.col.lxvj.ibi ad finem.extra de test.
c ¶ Verum. Idem tenet Ange.recitans opi.Ioan.fab.idem Aret. ponit hoc pleni⁹ si queratur,an donatio causa mortis,ęquiparetur vltimę voluntati, an contractui:vide eum hic in ij.col.post medium.in ver. Adde, si quęritur, vbi plenè distinguit.

1 ☞ *Donari futuris uerbis non posse & 2.3.*
4 *Donare futuris uerbis canonibus licere.*
5 *Donationis futuræ actio.*
6 *Traditionis effectus.*
7 *Donantem euictione non teneri fallit 8.*

1 ALIAE. † In gl.manifestauerit.in fi.gl.hæc gl. nō videtur procedere in eo, quod valet donatio, per verba dabo: quia iure pacti valere nō potest, cum nō fiat pactum per verba de futuro:vt hic notatur.& in l.tale pactū.ff.de pact.Item nec iure stipulationis,quia nō pręcedit interrogatio.ff.de verbo.obli.l.j.Præterea videtur simplex pollicitatio,quę non obligat.ff.de pollicit.l.j. Præterea nullus cōtractus perficitꝰ, nec ille per verba de futuro.si enim promisi mutuare,nō mutuo: vel si promisi vendere,non vendo.ff.de acti.empt.l. si sterilis. §.fi.si cer.pe.qui pecuniam. & testator non videtur vendere qui damnat hæredē vendere.ff.de leg.j.si qñ.de lega.ij.si cui. de leg.iij.qui cōcubinā.§.si fundus.vnde in §.stipulatio. fuerūt verba de præsenti.nā ibi præcessit interrogatio,quæ non potuit esse alia,quā per hæc verba:promittis te daturū? & respōdes,bene.ista stipulatio & promissio erāt in præsenti de re
2 in futurū dāda.& ideo bene aduerte, quod † donatio nō potest fieri p verba de futuro, quin sint aliqua verba de præsenti,vel expressa,vel subintellecta. vnde si te interrogē, promittis te dare,vel daturū mihi x,& tu respōdeas,promitto? apparet quod est promissio de præsenti.vel si sic dicā, dabis mihi? x.& tu respōdeas,dabo.nō est dubiū ꝙ est stipulatio,& valet & est expressum j.de ver.ob.circa prin.Nā sunt verba ęquipollētia præsenti.nā interrogādo dabis? est perinde ac si diceres.promittis quod dabis? Vnde præcedente interrogatione valet sine dubio.sed si nulla præcederet:tūc nō videtur valere cū pactū nō fiat per verba de futuro.& sic videtur quod glo.
3 possit saluari,qa alias esset sibi cōtraria. † Quid ergo si quis dicit,ego dabo tibi talē fundū? & tu acceptas dicēdo magnas grates.nō videtur valere donatio secūdū præmissa: quia non donat in præsenti:nec in pactū donationis pręsentis,sed defacieda in futurū:& istud pactū videtur nudū.nā l.si quis argētū.loquitur quādo per pactū donatur in præsenti.sed in secūdo casu quis nō donat.sed se daturū paciscitur in futurū: ideò non valet donatio,nec vt fortè pactū efficax ad agendum: vt
4 det;quia nudum de iure ciuili.secus † fortè de iure canonico quo agitur ex pacto nudo:vt ca.Antigonus,extrà de pact.secundū illud ius potest esse vera opi. Hostiē. qui post hanc gl. dixit,quod nō refert vtrum donatio fiat per perba de præsenti,vel de futuro:vt not.in sum.eo.ti.circa finē. Vel verius dic, non esse verā.quia tale pactū,nō causat donationē, quod ipse concludere vult.Sed bene verū est, quod ex tali pacto potest agere:vt det sicut quādo per stipulationem promittit dare.j. de acti.§.appellamus.& §.sic itaque.Caue,quia quādo fit donatio per verba de futuro, in casu quo agi potest, non agitur
5 simpliciter † vt res tradatur; sed vt res donetur. & ex causa donationis tradat rem.ff.de contrahen.emp.l.qui fundum.C. de pac.inter empto.l.ij.vel forte potest dici,quod etiā in prædicto casu,agitur vt rem tradat,& agitur ad hoc ex stipulatu vel certi cōdictione non ex lege: vt potest colligi ex l. si quis argentum.§.sinautem hoc minime. & hoc §. Sed an illud quod hic dicitur videlicet quod agatur ex pacto obtineat in donatione ob causam? Videtur,quod sic. C.de dona. ante nu. l.cum veterum. & idem videtur in donatione causa mortis; vt dixi proxi.§.& not.ff.de leg.ij.l.cum pater.§.Męuio. In gl.ex hoc verbo.ibi cū allegat,de actio.empt.l.j.dic vt ibi. & videbis j.de cōtrahē.emptio.§.pretium.quicquid tamē sit in vēditione & donatione, videtꝰ expressū ꝙ teneatur rē pręcisè tradere,si eā habet in feu.si de feu.cōtent.fue.c.j.§. si facta. & facit d.l.si quis argentum.& quod hic dicitur necessitas &c. In eadē gl.in fi.hæc est cōmunis opi.gl.vbiq;.& fortè fuit ratio sic opinādi: quia vbi traditiōe nulla fuit obligatio.idcircò causa vel obligatio sup euictiōe nō habuit sup quo fundaretur:sed vbi à promissiōe secus.sed hæc ratio nō placuit Iac.in d.l.j.de iure do.qa donatio nō fit sine verbis:nisi inter mutos. Cōstat aūt,ꝙ p verba contrahitꝰ oblgatio.vt hoc §. & l.si quis argentū.quāuis tradēdo proferātur.Vnde si quis equū tradē
6 do venderet,& vendendo † traderet:quis dubitaret obligationē nasci? Traditio enim nō tollit:imò validat contractum & obligationē: imò vestit pactū: vt videbis in materia obli-
7 gationū. † Et ideò videtur cōcludere,ꝙ donator nō teneatꝰ de euictione,nisi expressè promiserit.C.de euict.l.ij.Et hæc opinio placet mihi.nam oēs text.dicunt non teneri.& est diuinare,& eis imponere,ꝙ loquātur vbi à traditione incœperit: vt d.l.Aristo.ff.de ædil.edict.l.ad res donatas.si fa.fur.fe.di.l. quoties.§.sinautē.C.de fal.l.& si ad te. & videtur expressū ff. de verb.oblig.l.Iulianus.§.qui fundū.in fi.ibi,enim incipit à præcedēti cōuentione.& tex.supponit nō agi,imò dicit traditione reū protinus liberari.Nec obst.eo.ti.l.vbi autē. de solu.
8 l.si rem.quia intelligitur,vbi ex aliqua † causa onerosa fuerat promissū dari:quo casu,potest agi de euictione hodie.Pe.de bel.Perti. tenet opi.gl.in d.l.j.sed cōferens beneficiū, videtur teneri.extrà de prębē.c.cū secundū.& c.inter cætera. Itē dn̄s qui cōfert,vel dat feudū.in feu.si de feu.vasal.ab ali. interpel. fue.c.j. In glo.per condi.hoc verum,vbi fit donatio per pactum:sed si per stipulationem,agitur ex ea:vt s.scripsi.& probatur in l.si quis argentum.§.sinautem. In ea.glos.ibi cum allegat l.eum qui.plenius eod.tit.l.in ædibus.§.j.

1 ☞ *Insinuationis forma.*
2 *Insinuatio quando facta censenda.*
3 *Solennitas probanda.*
4 *Donatio iurata irreuocabilis fallit tamen.*
5 *Excessum qui reuocabile,quantoque tempore.*

ET CVM RETRO. In text.solidus,idem est ꝙ aureus.j.de pe.te.liti.§.pe. Quid autē fuit,& quantū valet de moneta currēte:vide s.de attili.tuto.§. nos autē. In gl.j.in scriptura.in fin.cùm dicit publi.nō intelligas notariorum,seu
1 tabellionum:sed illarum quæ sunt:vt l.in hac.vnde † non sufficeret facere coram notario. imò confectum instrumentum super donatione, per notarium debet donans deferre ad iudicem: & ei insinuare etiam post contractum perfectum.C. de donati.ante nupt.l.finali.§.primo. & iudex debet recipere,& videre in actis,seu in papyro curię,reponere instrumenti tenorem & diem insinuationis:& dare literā de hoc parti,si hoc requirat:nullū autē decretū interponat:nec aliā informationē faciet.hoc potes colligere in l.hìc alle. & C.de offi.iudi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alex.l.j.& potest huiusmodi insinuatio fieri coram quocun=
que iudice,& coram alio, quam vbi res sunt positæ. vt in l. in
hac.Nec obsta.l.si prædium.C.de predi.mi.vt ibi scripsi.
2 † Quid ergo dices,de donationibus, quæ fiunt hodie corã
auditoribus sigillorum authenticorum, qui conficiunt de do
nationibus literas,quas præsentant custodibus sigillorum &
eas faciunt sigillari:nunquid habentur pro insinuatis.Et prõ
ptum est dicere quod non:si custos non habeat iurisditionẽ,
per ll.prædictas.sed si iurisditionem habent, de cõsuetudine,
custodes sigillorum regis in pluribus locis videretur suffice=
re per d.l.vnicam. Verius tamen est quod non sufficiat:ni
si ipse donata. insinuet. vt l. in hac.oportet ergo quod sit præ=
sens coram iudice ad instar emancipati.c.de eman.lib.l.iube
mus.& l.fi.vel fortè procu.ad hoc constitutus,cum non repe=
3 riatur cautum de contrario. † sed quid si in litera cõtinea=
tur,quod donans confiteatur donationem insinuatam solen=
niter:non tamen alias constat, non videtur sufficere: quia cũ
solennitas requiratur,oportet quod probetur intercessisse. c.
de agri.& cen.cum satis.c.de admini.tut.l.tutores.vbi iubet
exhiberi publicas personas:vt de solennitate cõstet.nam per
tales confessiones mutaretur forma à legibus data, quod nõ
est faciendum.ff.de admi.tu.l.quidam decedens.de leg.j.l.ne
mo.quinimo expressa renunciatio donantis,nõ teneret. C.de
sacrosan.eccle.l.illud.in fin. per leges prædictas. credo tamẽ
4 † quòd si donans iurasset,non posset venire contra confessio
nem suam,etiã de iure canonico:quinimo nec repetere,quod
est vltra summam,dato quòd non confessus fuisset:cum iura=
mentum hoc seruari possit sine præiudicio salutis eternæ.ex=
tra de iureiu.c.licet.li.vj.Si tamen huiusmodi donatarius ca=
deret à possessione,non posset rem vendicare.quatenus exce
dit:imo nec agere contra alium quam contra iurantẽ:& ideo
si donans daret,obligaret,vel venderet alij :vltimus esset po=
tior,cum sit nulla donatio ipso iure in eo quòd excedit. arg.l.
sancimus. C.eo.nam non obstan. iuramento vendere potuit.
& in alium transferre,etiam de iure canonico.vt no.Inno.ex
tra de præben.c.dilecto.& scripsi C. de condi.ob.cau. l.ea le=
ge.vel potes dicere quod confessus non audiatur, contra con
fessionem suam,si in iure confessus fuerit.ff.eo.l.quidam.ibi.
5 C.de lib. causa. l. interrogatam. Sed qua † actione repetitur
id quod excedit? potest dici quod rei ven.cum donatio nõ te=
neat ipso iure,in eo quod excedit.c.eo.sancimus.& hoc si ex
tat res. aliàs datur condictio sine causa.ff.e.l.vt mihi. Sed vs=
que ad quod tẽpus potest repeti? Videtur quod vsque ad de=
cennium.C.si ma.fac.ra.ha.l.fi. vel vsque ad quinquennium.
C.de contra.iu.l.j.§.quod dictum.verius videtur , quod cum
donatio nulla sit ipso iure,in eo quod excedit quod non cau=
set titulum:& per consequens possit repeti vsque ad xxx. an.
vbi interueniret iustissimus error:vt scripsi s̃.de vsuc.§.error.
excipi autem potest perpetuo.ff.de excep.do.l.j. §. fi. Sed an
hæres possit reuocare si donans non reuocauit? dic quod sic,
ff.de leg.ij.l. qui solidum. §. prædium.C.de dona. inter virũ
& vxo.l.donationes.circa medium.ita si fideiussor posset ex=
cipere:& credo quod repetere. ff.eo.l.fideiussori. etiam si in=
tercessisset animo donãdi, quamuis gl.ibi notet contra.quæ
per omnes reprobatur. In tex.ibi: cum dicit nostra consti=
tutio.C.eo.l.penul. In gl.si nostra.in fi. item alius. C. de do
na.ante nup.l.minoribus.sed ille redactus est ad ius còmmu=
ne.per d.aut.vt sponsalitia largitas. C.de do. ante nup. auth.
eò decursum.itẽ donatio ob causam. ff.de dona.l. Aquilius.
& ibi not.hoc tamen sanè intellige , quãdo donãs tenebatur
ad remuneratione alias sic.vt patet in l.penu.C.e. quia ibi do
nabatur ob causam. & tamen ibi supponit , quod alias de=
bet fieri insinuatio ponendo illos casus pro specialibus.ff.ad
municip.l.j.donatio autem causa mortis non eget insinuatio
ne.C.de dona.causa mor.l.fi.

1 ☞ *§.hoc autem explicari.*
2 *Donator quando in hæredem ingrati agat.*
3 *Querimonia qui accipienda.*
4 *Ingratitudinis explicitæ causæ.5.6.*
7 *Feudum leuioribus causis,quàm donatio reuocari.*
8 *Donati reuocandi causæ.*
9 *Reuocationi renuntiari non posse.*

SCIEDVM EST. Super text. ibi cum dicit colla
tũ est.secus si hęres eius esset ingratus,vel successor.vt l. fi. C.
de reuo.do.§.hoc autem.Sed ob.s̃.de lib.& eorum lib.l.fi.itẽ
quia sicut vasallus primus , propter ingratitudinem amittit
feudum:ita filij.& posteri. in feu. quæ sit prima causa benefi.
amittẽ.c.j.circa prin.ver.& econuerso. Qui vellet tenere hãc
1 partem,posset respõdere ad §.hoc autẽ.quia † ibi dicit, quod
ex ingratitudine commissa,non potest agere succesor donã=
tis,contra ipsum donatarium vel eius successorem: sed si suc
cessor donantis committeret ingratitudinem, contra donãtẽ
viuentem non aperit:sed de mente tex. videtur quod ex eius
ingratitudine,non reuocetur ibi cum dicit, hoc autem,vsque
ad primas personas,specialiter referendo se ad personas do=
nantis& donatarij,& eo.ti.l.j. & iura contraria loquuntur in
aliis casibus:videlicet in libertis,quib⁹ sit maior gratia. vt j.
videbis in feudalibus, que non sequuntur naturam aliarum
donationum.vt dicam j.proxi.Satis tamen videtur posse di=
2 ci quod ipse donator posset agere,contra † hæredem donata
rij pro ingratitudine commissa per donatarium.c. de adul.l.
fi.sed forte non contra singularem successorem.c.de reuo.do.
l.his solis donatoribus,nõ successorib⁹.vt d.§.hoc autẽ.& hoc
verum,si habuit satis tempus ad cõquerendũ donator, & nõ
fuit conquestus. Si vero cito mortuus fuerit,sic quo conque
ri non potuit,videtur hæredem eius posse agere ar.ff.de con=
fir.tu.l.in confirmando.& l. vtilitatem item hæc nõ intelligũ
tur vbi donatarius nõ implet cõuentiones factas in donatio=
ne:quia tũc successor agere posset & conuenire.c.de do.quæ
3 sub modo.l.quoties. Sed de qua † querimonia intelligitur
an de iudiciali,vel extraiudiciali? videtur quod de iudiciali,
per l.his solis .ad suos tamen videtur transmittere extraiudi=
cialem.vt c.de inoff.test.l.sancimus.§.fi.vel ibi in alio casu.ff.
de fideicommi.li.l.testem.§.j. In gl.s.quinque.ibi,effundat.
quę autem sunt atroces dic,vt j.de iniur.§.atrox.& pondera
4 † verbum effundat.i.sæpe & immoderatè dicat, vel faciat.C.
de do,promis.l.fi.ibi effuso &c.vnde non sufficeret semel:ni=
si quando iniiceret manus impias , vel fur faceret specialitatẽ
de iniectione,cum manus iniectio sit atrox. vt d. §. atrox. &
comprehenderetur sub primo membro. In ea.gl.cum dicit,
5 intulit,quod dicit † de damno,intellige graui arbitrio iud.in
feu.que sit prima causa.benef.amit.§.sed qui delator.nõ autẽ
intelligas,quod sit necesse de omnibus bonis:sicut s̃.de ac. tu.
litem propter paupertatẽ:alias litem,nisi in casu.C.de reb.do.
auth.quod mater.item de vitæ periculo intellige ex insidiis:
vt patet.& no.in d.l.fi. sed quæritur an sint aliæ causæ ingrati
tudinis? gl.dicit quod sic:si donatorem egentem non alat: vt
notatur in d.l.fi.sed hoc nullo iure reperitur:vt no.ff.de regu.
iur.l.in condemnatione.Tamen omnes doctores hoc appro=
bant per l.alienanda.quæ hic allegatur.idem videretur si alię
6 causæ † emergerent maiores ingratitudines ingerentes: vt si
eum cucurbitauerit.nam est grauior ingratitudo, quèm gra
ue damnum bonorum,vel alia atrox iniuria,& nonnulli vel=
lent plus esse vulnerati,quàm talia pati,vel si occidit filiũ do=
natoris vel patrem.& pro hoc facit quod lex dixit,quod abo
litis certis præscriptionibus,cæteræ admittuntur,contra cri=
men adulterij,quæ enumerantur in l. & tamen constat quod
nonnullæ aliæ admittuntur,& ideo quamuis cæteræ enũme=
rentur,hic videntur alia admitti.de quibus est tanta ratio,vel
maior.C.de adul.l.ita nobis.cum notatis.& hoc videtur ex=
pressum in feu.quæ sit prima causa bene.amit.c.j.§. sed quia.
hoc non credo.ex quo enim lex enumerat certas causas,nullę
aliæ sunt admittendæ,sicut in simili.in auth.vt cum de appel.
cog.§.aliud quoque.ibi cum dicit,pręter igitur istas nullas li
ceat &c.& hoc in simplicibus donationibus:quia in donatio
7 ne feudi,secus ibi enim multæ aliæ causæ sunt: & † leuiores,
quã istę, ex quibus committitur feudum,propter fidem, quã
vasallus debet,quæ non debetur ex alijs donationibus.& ita
intellige in feu.quæ sit prima causa bene.amit. per totum. &
ex qui.cau.feu.amit.tacitè enim importat datio feudi serui=
tium,& fidem,quamuis exprę ssa fides fieri non deberet. in
feu.

feu.si de feud.controuer.fue.c.pen.item & in libertate secus.
ibi enim sufficit etiam leuis ingratitudo propter immensita=
8 tem beneficij.vide C.de lib.& eo.lib.l.iij. † Item est hodie
casus specialis in quo donatio reuocatur,causis tantùm ex tri
bus.C.de reuoc.do.authen.quod mater. sed ille casus corre=
ctus est secundum canon.dic,vt ibi scripsi.Sed an donatio fa=
cta ecclesiæ reuocetur , propter ingratitudinem prælati , vel
rectoris eiusdem? Videtur,quòd sic.C.de sacrosanct.eccles.l.
iubemus.quod potest esse verum,ad vitam ingrati.in feu.de
ca.contra.§.fin.de hoc s̃.quib.mod.tut.fin.§.idem si is. Sed
an pupillus priuatur donatione sibi facta propter ingratitu=
dinem tutoris.arg.quòd sic.C.de admi.tutor.l.si tutoris.ff.de
polli.l.Imperator.§.fi.Contra C.vnde vi.l.meminerint. vide
quod ibi not.& scripsi. Quid si renuntiatum sit? Specu.vi=
9 detur tenere † quòd non teneat renuntiatio,in Spe.eod.ver.
quòd si actũ.sunt & aliæ causæ quàm ingratitudinis, ex qui=
bus donatio reuocatur:vt si quis iratus dedit xiij.q ij.quis ira
scitur.ff.de reg.iu.l.quod calore.vel per dolum inductus. ex=
tra de testamen.c.filius.xx.q.iij.c.constituit.item propter dã=
di impotentiam.extra.de testa.c.filius.ff.de re iudi.l. cùm ex
causa. Item si ob turpem causam.& res non esset tradita:vt
per totum tit.de cond. ob turp.cauf.extra de simo.cap.de re=
gularibus.

1 ☞ *Effectus an nomen spectetur.*
2 *Donationis ob nupt.utilitas.*

EST ET ALIVD. In glos.sic C.de epis.& cle.in fi.
hæc l.quæ hic allegatur.ff.de ali.leg.nil facit ad propositum:
sed fortè voluit allegare,de supellect.leg.l.iij.& l.Labeo.quę
a satis concludunt,quod non curatur [a] de nomine:sed de effe=
1 ctu. † Sed dic,quòd consonũ est,quòd nomina conueniant
rebus,& decens , non tamen pro captanda consonãtia debet
recedi ab effectu,seu intentione:nam verba deseruiunt inten
tioni,non intẽtio verbis:vt d.l.Labeo.de leg.j.l.si quis in fun
di.& scripsi j.de test.si quis in nomine. In gl.si de nouo.ibi,
propter nuptias maritus.vide de pace Con.authẽ.æqualitas.
& l.si constante.& l.fin. In ea.gl.ibi.sic illa donationis. pro
hoc videtur:quia datur ei rei vendicatio.C.de don.ante nup.
authen.dos promissa.de iure dot.authen.donatione. Sed con
tra facit:quia datur hypothe.vt authen,siue a me.ad Velle. &
sic non est differentia.ff.de reg.iu.l.neque pignus. Sed ad
hoc posset responderi sicut in legatario.C.communia de leg.
l.j.& ij.Verius tamen videtur quod non sit differentia, & vi=
detur notari in auth.dos data.arg.ff.de le.ij.l.cùm pater.§. pa
ter pluribus.de sol.l.Titia,cùm propter.Ad quid autem pro=
2 ficit huiusmodi † donatio ante nuptias,sequitur in gloss. hic.
In ea.glos.ibi cum allegat authen.siue à me. Item proficit
in casu l.vbi.C.de iur.dotium. Item quia melius est rei incũ=
bere,quàm in personam agere.j.de oblig.quæ ex deli. §.fur=
ti.vnde potest agere:vt fiat ei donatio secundum gl. imò etiã
vt tradatur secundum opinionem Mar.quam approbat Iac.
in authen.data. In eadem glos.ibi, cùm allegat de æquali.
do.§.j.hodie est hoc expressum,extra de don.inter vir.& vx.
c.fi.§.j.& intellige,ꝙ redit si tradita fuit:aliàs remanet. & sic
intellige in authen.de nupt.§.per occasionem.vbi dicit,rema
net. In eadem glos.in fi.hoc non videtur verum.eod. titu.si
tibi.& l.si filio.dic quòd aut stat per alterum:et habet tacitam
conditionem:vt l.vbi veterum.aut per fortuitum:& tunc di=
stinguitur,an interuenerit osculum : vt l.si à sponsa.gl.tamen
alio modo intelligit,ff.de dona.l.j.§.fin.vbi distinguit quan=
do stat per alterum,an interuenit osculum vel non:sed primũ
credo verius:vt scripsi in l.veterum.Et no.quòd quamuis gl.
hic assignet differentiam , inter donationem ante nuptias,&
sponsalia,lex tamen recipit vnum quandoque pro alio, vt in
authen.eò decursum est.& authẽ.siue à me.sed impropriè:vt
hic notatur.

a ADNOT.❡ Non curatur. Dicit hic Aret.quod argumentatio nominis
est relinquenda pertinacibus.vt l.ij.in fi.C.de consti.pecu. ex quo sequitur,
quod non est bona consequentia, aliquis vocatur Aretinus:ergo est de Are
tio.vel Bononiensis,ergo est de Bononia.

ERAT OLIM. In glos.sic C.de proba.ff.de pœn.l.si
quis aliquid.§.qui abortionis. In glos. vel eo. in fin. vide s̃.
de his qui sunt sui vel alieni iur.§.fin. Et not.quòd idem vide
tur,si alter consentiat,quod promoueatur ad ordines : & idẽ
dicerem de hominibus talliabilibus ad volũtatem : quamuis
nõ sint serui,quo ad personam,vt possint liberè recedere:bo=
nis tamen dimissis , quia quoddam genus seruitutis videtur,
quòd non possint recedere:nisi bona dimittant.not.C.de do=
na.l.iij.spoliatio enim omnium bonorum , est similis morti.
extra quod met. cauf.c.ij.

Quibus alienare licet, vel non. *Rubrica.*

1 ☞ *Dominij effectus.*
2 *Alienabilia quæ sint.*
3 *Dotalia ob famem alienari.*
4 *Ecclesiastica quando rectè alienentur.*
5 *Iuramentum ne liget, qui cauendum.*
6 *Iuramentum quando non liget.8*
7 *Vendito dotali quis,an non,euictione teneatur.*
9 *Venditum dotale quando,an non,repetunt liberi.11.*
10 *Venditum dotale à tertio uendicari.*
12 *Criminosi rerum quousque domini.*
13 *Alienatio quibus uetita.*

ACCIDIT ALIQVANDO. Supra
dixit de dominiis , & de modis ea acquirendi:
nunc declarãdo aliqua , de effectibus dominij,
1 subiicit quibus alien.licet vel non,etenim † ef=
fectus dominij est,quòd liceat vendere,& obli
gare.ff.de reg.iur.l.fructus rei est. In glo.scilicet inęstima=
a tum [a],ibi,de fundo.l.j.in dubio autẽ pręsumitur æstimatũ: vt
sit emptio:vt no.in l.si inter.C.de iur.do.& patet in l.quoties.
C.e.& ff.loca.l.cũ fundus. cũ fundus nõ sit in cõmodato, secũ
dum Io.Sed potes dicere contra:vide quod scripsi C.cõmod.
l.j. In ea.gl.in fi.ff.sol.mat.l.dotalem.gl.tamen tenuit indi=
b stinctè.quòd possit alienari [b]:in §.& cum lex.alleg. in gloss.
& illam opi.tenet Azo in sum.de fun.do.nu.8.& 9. In hoc
2 dic †, ꝙ res quæ pondere,numero,& mensura,consistũt:pos=
sunt alienari.ff.de iur.dot.l.res in dotem.aliàs non , nisi essent
datæ æstimatæ:vt ff.eod.ti.l.plerunq;.nisi essent tales res,quæ
seruando corrumperentur:quia non minus debet ei permitti
quàm tutori cui hoc permittitur.C.de admini.tut.l. lex quæ.
imò si talia non alienaret,esset in culpa. ff. ad Treb. l. mulier.
§.sed enim.vers.sed si cum.Distinctionem autem,quæ hic fit,
videlicet an maritus sit soluendo,an non,nõ multum appro=
bo,durum enim est,quòd maritus quantũcunq; soluendo sit,
possit rem dotalem,quæ de natura sui est inalienabilis,possit
alienare:& videtur speciale in manumissione serui : & vide
quod scripsi C.de iure dot.l.& si.sed pro gl.facit authen. siue
à me.C.ad Vell.quæ est plenior in cor.vt immo.ante nup.do.
sed illæ loquuntur in donatione propter nuptias. In gl.nisi
prouocetur.ibi cùm allegat,de fund.dot.l.fin.sed & ipse pro=
uocare potest si expediat mulieri.argu.l.si ita constante.ff.de
iure dotium. & eius quod hic scribitur.& scripsi in d.l.finali.
In eadem glos.ibi,cùm allegat,ff.de fund.dot.l.j.& intelli=
3 ge de necessitate,& vniuersitate,in talibus sicut † ibi fit men
tio:vnde propter necessitatem suam non potest vendere:nisi
esset necessitas famis.nam tunc videtur satis tolerabile, pro=
pter sustentationem suæ mulieris,& liberorum,si non habet
aliunde.C.de iure dotium.l.vbi.arg.C.de pa. qui fil. distr.l.ij.
item non credo,quòd si venderet omnia bona sua, vniuersali
ter,vel aliàs alienaret,quòd venirent bona talia:quia non est
verosimile,quòd alienare vellet bona , quæ sunt alterius vsi=
bus affecta : & ad certos vsus data : quæ nec propriè sua sunt
in feud.si de feud.controuer.fuerit.cap.in generali.C.quæ res
pignor.oblig.pos.l.spem eorum præmiorum. si tamen con=
staret quòd hoc vellet,videretur quòd transirent cum vniuer
sitate : nam secundum omnes prohibita alienare per legem,
transeunt cum vniuersitate:vt l.quidam.ff.de acquirẽ. rerum
dominio.& ibi not.& plenius secundum Din.ff. de verborũ
obligatione. si ita quis. §.ea l. In eadem glos.in fin. & hoc

Universidad de Deusto Biblioteca

siue permutatur de re in pecuniã,siue de pecunia in rẽ.e.ti.l.si
ita cõstante.et facit ff.de le.ij.cũ pater.§.q dotalẽ.de fun.do.l.
4 dotalis.§.fi.& per † hoc vr̃,ꝙ alienatio rei ecclesiasticę teneat,
si sit vtilis ecclesiæ:ꝗuis nõ interuenerit solẽnitas.ff.de trãsa.
l.cũ hi.§.causa.versi.quid ergo.& ibi hoc.ff.de offi.proc.cæs.
l.j.super verb.consensu.de bon.quæ lib.l.fi.§.ipsum aũt.Sed
securius est dicere,ꝙ sit opus solẽnitate:aliàs non teneat ipso
iure.ff.de re.eo.l.fundus.extra.de don.c.apostolicæ.C.de sac.
san.eccl.auth.idẽ si prædiũ. In glo.quid si fiat.in fi.etiam si
c iurasset [c] tenere contractũ,& non venire contrà:vt not.in §.
hac tamẽ.& hoc de iure ciuili:sed de iure cano.est contrariũ,
extrà de iureiu.c.cũ contingat.eo.ti.c.licet.lib.vj. Cautela tñ
5 potest dari ad finẽ,quod iuramentũ † nõ liget, videlicet qđ
primò iuret nõ alienare, & iuramentũ secundũ contra primũ
non tenebit:vt no.Host.in d.c.cũ contingat. & Arch. & Ioã.
mo.in d.c.licet.In Spe.ti.de emp.& vend.§.j. Sed hæc caute-
la non est bona,quo ad animã:quia non pręseruat à periurio:
imò præcipitat in infernũ.Præterea si fiat ad fraudandos em
ptores,iniquũ esset,quod gauderet tali fraude, cõtra empto-
res primũ iuramentũ ignorantes. Vnde satis æquè posset di-
ci,quod nõ obstante primo iuramẽto,secundũ liget eã in ca-
su prædicto,qñ emptor ignorat primũ iuramentũ , & multò
magis,si ignorat rem esse dotalem,saltẽ quo ad hoc vt teneat
ad interesse.ar.de cõtrah.emp.l.& liberi.de leg.ij.l.fi.§.fin.C.
ad Velle.auth.siue à me.vide quod ibi scripsi. Itẽ vide quod
no.glo.in c.cũ contingat.vbi no.ꝙ si sint liberi, iuramentum
6 † non ligat eã, & multominus,si venderet sine volũtate viri:
quia iuramentũ cederet in detrimentũ alterius,videlicet viri
qui debet facere fructus suos:vt l.pro oneribus.C.de iure do.
imò cũ publicè intersit dotes mulieribus conseruari:vt l.j.ff.
so.mat.Non potest dici,quin iuramentũ cedat in alterius de-
trimentũ,videlicet reipu.& ita dicta decretalis videt cõtine-
re negationẽ:sed voluit intelligere alterius priuati detrimen
7 tum, nõ reipu. † Sed cur nõ ita reipublicæ attenditur:vt eo.
tit.quãto.sed dic.ꝙ hoc casu nõ ita interest reipublicæ,princi
paliter,sicut in illo. Sed quid in casu præmisso, quo dicimus
iuramentũ non ligare eã,qñ habet liberos de iure canonico,
vel de iure ciuili indistinctè.nũquid saltẽ soluto matrimonio
ligatur,vt vendicare non posimus. Videtur ꝙ sic:vt l.cũ vir.
ff.de iu.do.sed ibi de viro in cuius fauorẽ nõ fuit facta prohi
bitio.Hic de muliere in cuius fauorẽ fuit facta, in qua durat
ratio auth.vt immobilia ante nup.do.§.fi. Sed an ipsa teneat
de euictione. Videtur,ꝙ sic.C.de prædi.mino.l.si is.& maxi-
mè,si sciens vendidit,& emptor ignorans emit. ff. de cõtrah.
emp.l.& liberi.& videtur notari ff.de fideicõ.lib.l.cũ lex.sed
hoc videtur durum.nam cũ lex succurrere ei intendat,nullus
erit succursus,si de euictione teneatur:vt d.l.cùm lex. in fine.
8 † Præterea,ex quo venditio nulla est,non videtur cõtrahi
obligatio,pro euictione.ff.de contrah.emp.l.si in emptione.
§.item si emptor,eo.ti.l.domũ.§.fi.In hoc articulo videtur di
cendũ,ꝙ si maritus alienauit etiam ipsa volente,ꝙ maritus te
neatur de euictione: & sic intellige,quod no.in d.l.cũ lex. ff.
de fun.do.l.fundũ.ar.in auth.de nõ alie.§.si quis igitur eme-
re.cũ seq.& hoc si emptor ignorabat.aliàs nõ:nisi esset stipu-
latus:vt l.si fundũ.C.de euic.Si autẽ ipsa mulier sola, vel ipsa
& maritus alienauit:nõ videtur, ꝙ mulier teneatur per prę-
missa:vt in feu.de prohi.feu.ali.per Fed.in fi.j. respõ. tenetur
tamen reddere pretium bona fide emptori,si cõuersum sit in
vtilitatẽ suam,vt ibi. Sed quid si promisit, per stipulationẽ?
Adhuc credo idẽ per legẽ,cũ lex.& per illud quod no.in d.§.
Nec obst.quod not.in l.quemadmodum. C.de agri.& censi.
quia prohibitio,quæ ibi facta fuit, fuit facta in fauorẽ seruo-
rum,nõ venditoris.hic aũt in fauorẽ vẽditricis, qui fauor ni-
hil operaretur,si posset alia via regressus haberi cõtra eam.&
ita perueniretur ad vetitũ per legem quod nõ est faciendũ.ff.
de noua.l.doli.§.idemꝗ.& per hoc nõ ob.l.& eis.nec §. si qs
igitur.quia ibi nõ recuperat ab illo, in cuius fauorẽ vetitum
erat emere,sed ab alio.si tñ iurasset de iure canonico,esset cõ
trà per d.c.Et videtur,ꝙ maritus,vel ipsa.so.ma.posint reuo
cari ad opus,seu nomine liberorũ:vt C.de don.l.si quis argẽ
tum.§.sed si quis.Et nõ mouearis ad reprehendendũ illã glo.

9 s̃.alleg.ex eo † ꝙ filij nõ habent ius in re dotali,viuẽte matre:
& ita nõ videretur in eorũ detrimentũ iuramentũ interposi-
tum,nec possunt cõqueri de vẽditione rerũ parentũ. ff.si quis
à paren.fu.ma.l.nõ vsq; adeo.quia illa lex,est hodie correcta
secundũ quosdã,vt scripsi C.de inoffi.do.l.j.Pręterea illa lex
loquitur in aliis rebus,quã dotalibus: quia in dotalibus filij
habent ius,saltẽ quod exinde ali debent:vt l.vbi.C.de iu. do.
& ita esset eorũ detrimẽtũ. Sed quid,si iuramentũ fuit inter-
positũ:& ita mulier nõ poterat petere, nec vendicare rem ab
emptore:emptor fortè cecidit à possessione:et tertius tenet rẽ
alienatã,an mulier põt vendicare. Videt ꝙ nõn:quasi mulier
veniat cõtra suum propriũ iuramentũ.per d.c. In cõtrarium
10 † videtur:quia cõtractus de se non tenuit, vt hic.& d.§.at cũ
lex.& sic ex eo dñium transferri nõ potuit.ff.de acqui.re.do.
l.nunꝗ nuda.& ita posit vendicare ab alio:licet non ab em-
ptore,sicut dicimus de illo,cuius res præscripta est mala fide
& sine titulo.qui vendicat ab aliis, cui dñs remisit, sed non à
præscribẽte.C.de præscr.xxx.vel xl.annorũ.l.si quis emptio
nis,nec deierat.nã ille tertius, qui posidet nõ potest excipe-
re de iure emptoris:nec de venditione ei facta: & sic in nullo
venit cõtra venditionẽ.ff.de test.mili.l.milites.§.veteranus.si
vsusfr.pe.l.vti frui.si pars hær.pe.l.j.sed si ipse possessor habe
ret causam ab emptore,credo ꝙ posset repellere eã:quia exce
ceptio rei ven.trãsit ad eũ.ff.de excep.rei ven.l.pe.& fi.et ex-
ceptio iurisiu.quæ est in rẽ.ff.de excep.l.quæ exceptiones.&
facit ad præmissa.ff.de iureiu.l.nã & posteà.§.fin.cũ l.seq.&
seq.vnde si bene inspicias,decretales non dicunt,ꝙ cõtractus
sit validus:sed quòd mulieres ipsæ seruare debent hmõi iura
mentũ, vnde iuramentũ nõ est causa validandi cõtractũ:nec
ipsum vestiendi,vt scripsi C.de ope.li.l.j.& ibi de hoc,& ex-
11 tra de institu.c.cũ venissent. † Quid ergo si mulier sit mor
tua:an liberi possunt rẽ vendicare? videtur ꝙ sic: quia iura-
mentũ videtur personale:& solũ ligare animã iurãtis:vt not.
Host.extra de iureiu.c.veritatis.& vide in Spe.de cõpe.iudi.
adi.ver.sed pone clarius.& ideo decretales notãter videntur
dicere,ipsæ mulieres &c.quasi dicãt,ꝙ nõ liberi,seu alij. Sed
ob.l.nã & posteà.§.fi.de iureiu.ff.& l.ait prætor.§.fi.cũ l.seq.
ff.de iure dot.nisi illas intelligas in iuramẽto iudiciali, sed ea
viua,& durãte matrimonio,haberẽt meliorẽ conditionẽ,per
legẽ,vbi.Itẽ videtur,ꝙ talis emptor,qui emit etiã iuramento
interposito,non posit vendicare ab alio,quã à muliere,si ca-
dat à possessione:quia dñium nõ fuit in eũ translatũ ex præ-
dicto cõtractu inutili,sicut s̃.dictũ est,agat ergo possessorio
vel seruet bene possessionẽ,si velit.Sed an quod hic dicit,ob-
tineat in parafernalibus? Non vr̃ cum l.nõ dicat. & sic tenet
12 Inn.extra de cõsue.c.ex parte.in fi. † In gl.similia sunt,ibi:
cũ alleg.ad leg.Iul.maie.l.si supponit.cũ glos.ꝙ committẽtes
crimẽ leg.Iul.maiest.vel hæreseos,remaneãt dñi vsq; ad sen-
tentiã.Et videtur expressum.ff.qui & à qui.l.quæsitũ.sed de-
cretalis Bonifacij dicit in hæreticis contra,extra de hæret. cũ
13 secundũ leges.li.vj. †In ea.gl.fi.multi aũt sunt alij,vt minor
an.xxv.habẽs curatorẽ.& vasallus,furiosus,prodigus,et pro
hibitus per testatorẽ alienare, prout in singulis materiis pa-
tet. Item potest fieri per contractum inter viuos, ꝙ quis non
posit alienare:vt no ff.de acqui.pos.l.qui absenti.§.si quis.et
notant doc.C.de rebus alie.non alienand.l.fin.

a ADNOT. ¶ Inestimatum. In his autem casibus, in quibus non potest alienari,An fideiussor datus a viro,obligetur. Vide hic per Iasonem.
b ¶ Alienari.Inquantum glos.alliter.de fundo dotali.l.j.dic tunc ea consentiente potest alienari, secundum communem opi.vt no.in l.ęstimatis.ff.so.ma. Et hęc de iure ciuili.& de iure cano. indistinctè valet alienatio, vxore consentiente, & iurante.c. licet.de iure iu.lib.vj. nisi prius iurasset,se nunquã tali alienatiõi siedę, velle cõsentire. vt not.Christo.in §.pe.s̃.tit.proxi.
c ¶ Si iurasset. De hoc vide hic Ange.in ij.col.post medium,in versi. in glo. nec consentientibus. Vide Feli.in c.cum contingat.extrà de iureiu. Dominicum in c.quamuis.de pact.li.vj.

CONTRA AVTEM. In glo.vt si actum. ibi,cũ
a dicit vendere posit sine denuntiatione,[a] vt not.in l.iiij.C.de
distrac.pig. In ea.glos.in fi.elapso biennio,vt not,d.l.iij.C.
de distrac.pign.à quo tempore curat biennium:vide in dicta
l.si conuenerit.& dic vt ib

ADNO

a ADNOT. ¶ Sine denuntiatione . Etiam per pactum nudum, nec est necessaria aliqua denuntiatio, de pignore luendo,quòd no.pro limitatione l.si conuenerit.ff.de pi.actiõe . Si autẽ conuenerit, ne pignus vendatur,ter debet denuntiari:& quę interualla sint necessaria inter denuntiationes.itẽ quid si emptor non reperiatur, vel pignus plus, vel minus valeat, quam creditum. Item in pignore iudiciali,vel prætorio.& an huic beneficio de vendendo posit renunciari,vide hic per Angel.

1 ☞ *Minor quæ vendat.2.*
3 *Minor qui accipiendus.*

NVNC ADMONENDI. Hic ponitur alius ca-
sus, quo dñs non alienat,continuando se ad primum casum.
1 † In glo.ratio.in fi.hæc glo.videtur sentire, ꝙ minor nõ ha
bens curatorem,nõ posit alienare:nisi res, quæ seruãdo ser-
uari nõ possunt:& tñ lex,quæ hic allegatur in secũdo respõ-
so,videtur contra supponere:videlicet, quod valet alienatio:
sed restituitur.dic plenius:quia aut tractatur de rebus mobi-
libus:aut immobilibus. Primo casu omnes alienat: & tenet
2 venditio ipso iure.d.l.si curatorem.alleg.in gloss. † Quid
ergo vult dicere ista gl.loquendo de his,quæ seruãdo seruari
nõ possunt? Dicas,ꝙ in illis tenet alienatio, sic ꝙ nõ posit re
stitui:nisi sit graue dãnum , in aliis aũt restituitur,ꝗuis nõ sit
graue dãnum datum,dũ tamen sit damnũ non modicũ, quin
imo si intersit eius rem habere,dato quod nõ esset vendita le-
gitimo pretio:vt potes colligere.ff.de minor.l.& si sine.circa
prin.ver.idẽ faciunt.eod.ti.l.pe.cũ notatis in qualibet. Se-
cundo casu,nõ valet.ff.de re.eo.per totum.C.de præd.mino.
l.non solũ.& l.si minor.Sed si iurauerit,nõ potest venire con
trà.C.si aduer.ven.l.j.& auth.sacramenta.dic vt ibi.In gl.cre
dẽs.in fi.dic vt ibi.& ff.p don.l.si vir. vñ quo ad fructus, &
alios cõtractus quã vsucapionem,ex errore iuris, vr̃ causare
bonã fidẽ:vt dixi s̃.de vsuca.§.furtiuæ.in fi.vide de reg.iu.c.
possessor.lib.vj.per Dy. In glo. certi condi.in fi.& plenius
ff.si cer.pe.l.ij.§.appellata.In glo.ex quacunq; causa.in fin.&
3 † hoc intellige. Si habeat consensum , vel affectum alioqui
opus est,vt pro eo recipiat.C.de don.l.si quis emancipatum,
de acqui. poss.l.donatarius.

1 ☞ *Sportulæ qui accipiantur.*
2 *Alienationum quæ solennitate egeat.*
3 *Restitutio transmißibilis.*
4 *Laudemia recipit tutor.*

IDEOQVE. Quia in solutione nedum recipit: sed
dat liberationẽ,ideo &c.iunge j̃.de inuti.stip.§.si quis alij.nõ
tamen dicas, ꝙ is pupillus teneatur stipulatori : sed imputet
sibi,qui talẽ elegit.ff.de mino.l.cũ mandato. Item glo.s.in-
terlocutoria.in fi.quid si nõ dicat ita:sed dicat permitto.Non
videtur idem,vt ibi no.C.de fideius.min.l. ij. vel dic idẽ cum
cõstet de mente iudicis.& cõtraria loquuntur in decreto iudi
cis apposito sub alienatione rei immobilis. In glo.vel spor-
a tularum.ibi, cùm allegat de fruct.& litis expen.[a] & videtur
expressum.C.de proxi.sac.scri.l.in sacris.prope fi. In ead.
1 glo.in fin.quòd hic † dicitur de sportulis.intellige ab execu-
toribus percipiendis.C.de prin.agen.in re.l.fi.de priui.scho-
la.l.quoties.§.fi.lib.xij.iudex enim nõ recipit.ff.de offi. præ-
sid.l.plebiscito,& in cor.auth.scriptũ exemplar. nec ordina-
rius,vt dictum est,nec delegatus:cum decretum interponere
nõ posit.ff.de of.pcõ.l.nec quicq;.§.vbi decretũ. de re iud.l.
2 omnia. † In gl.no.tutor.ĩ fi.hæc gl.est vera in hoc casu.et in
alienatione rerũ mobiliũ:sed in alienatione rerũ immobiliũ
opus est vtrisq;:videlicet iudice, & tutore,seu curatore , & sic
intellige,qđ no. C.de fideius. min.l.ij.si pp.pu.pẽ.l.fi.et quod
no.in d. l.si curatorem & facit ff.de solut.l.si stipulatus. §.qui
lancem. In gloss.vt nec restitutio.in fine. sed certè emptio
quandoq; fit ex necessitate.ff.de rebus eorũ.l.magis puto.§.
non possunt.sed est ratio:quia in alienatione mobiliũ,maior
solennitas requiritur.& ideo opus est authoritate vtriusq;:vt
scripsi s̃.proxi.glo.& ideo,quia maius dãnum, nihilominus
datur in integrum restitutio. In glo.quod est.in fi. hoc in-
tellige, in casu illius legis, quod rem necessariam emit, quæ
periit,aliàs si simpliciter, & generaliter intelligeres, haberes

dicere, ꝙ semper etiam pauperior, si non haberet debitum,
nec pecuniam, & qualiter sit locupletior:vide ff. pro empt. l.
3 eum qui.cum ibi not. † In glo.j.ipso minore.in fi.glo.vult
allegare l.filius.& intellige suo nomine,vel habentis causam
ab eo:quia beneficium in integrũ restitutionis cedi potest,&
transit ad hæredem extraneũ.ff.de mino.ꝙ si minor.eo. titu.
l.minor. In glo.contra hanc.ibi,cùm allegat C.ad Trebel.
l.sancimus.ibi sunt tres casus,& duæ leges, statim illæ conti-
nent vnum,& sic reperies cõputum glo. In fi.eiusdem glo.
quid de personis ecclesiasticis? Videretur idẽ cùm ecclesia
æquiparetur pupillo,vel saltem minori,quantum ad integrũ
restitutionem:vt patet extrà de in integ.restitu.per totum,&
ita videntur notare Inno.& Host.extra de spons. c.j.per hoc
videtur quòd tutor posit recipere laudimia,seu vendere, &
inuestire de rebus, quæ tenentur à pupillo,sed non de nouo:
vt dixi C.arbi.tut.l.sancimus.dic vt ibi,item quid si solutum
sit pro tutore. Dic ff.de solu.l.debitores.eo.ti.l. filiæ. In glo.
distingue.ibi,cùm dicit,cũ non sint excepti.ff.de mino.l. ve-
rum.§.item non restituitur. In glos.ibi,cùm dicit, si legiti-
mè.id est,cum tutore. In ea.glo,in fi.imo vendicabit.si ex-
tat,si non petat in integ.restitutio.& condicet:vt plenè no.in
l.interdum.C.si aduer.sol.l.j. &c.

a ADNOT. ¶ Et litis expen. Vbi dicitur quod priuilegium datum super expen.litis vni litigantium,extenditur ad aduersarium.Nam priuilegia,vt inquit Ange.ordinationem litis, siue processum respicientia , transeunt ad aduersarium,vt dicitur in l.fi.C.de fru.& lit. expen.secus si decisionem, nisi verba rescripti hic sonent vt dicit Angel.hic.

Per quas personas nobis acquiritur. *Rubrica.*

Glo.ponit hic in Rubrica,versus multũ notabiles, & post infert ex eis,sed tñ non videtur recta,nec bona illatio. versus enim illi facti fuerunt,ad refrenandas cõcupiscentias,de quo aliquantulum scripsi s̃.in procemio.circa prin. In ea. gloss. ibi,cùm dicit,de quibus,hic tit.dicit.sunt & alij,qui acquirũt, sicut religiosi suis monasteris.extra de sta.mo.c.cùm ad monasterium.circa princi.& beneficiati suis beneficiis. extra de pecu.cleri.per totum.C.de episco.& cleri.authen.licentiam.

1 ☞ *Translatos secundo cœnobio quærere.*
2 *Marito uendicato oblata remanere.*

ACQVIRITVR. In glos.vt j̃.eod.§.
idem placet.ibi,de vsuris.l.qui scit.§. fi. dic
vt ibi.Iac.de ra.videtur sentire.ff.de acquir.
a re.do.l.quæsitũ. quod scientia [a] semper no
ceat,& indistinctè.nam ff.de acqui.re.do.l.
qui bona fide.§.j.loquitur in liberto & ser
uo bonæ fidei possessore.& fit violentia li-
teræ, si aliàs intelligatur secundum eum, sed tanta fit vio-
lenti al qui scit.§.fin.quæ directè dicit contrariũ,si intelligas:
vt ipse aliàs nõ soluas.vnde potes dicere,quod semper acqui-
rit:vt l.qui scit.§.fi.sed tenetur restituere,si extent:vt l.qui bo
na.§.j.& l.quæsitum.in fin.& hoc in aliis,quã in hæreditate.
de qua dic eo.ti.homo liber.ff.de acqui.hæred.l.ex semisse.j̃.
eo.§.de his.& vide ff.de rei vend.l.pater.cum ibi not.& hæc
1 possunt esse vtilia,pro illis, † qui se transtulerunt, de mona-
sterio in monasteriũ:vt acquisita per eos remaneãt in secun-
do monasterio,quòd bona fide recipit ipsum:etiã si appareat
translationem esse minus canonicam:vel si coniugatus, quæ
2 monasterium non credebat coniugatum † intrauit religio-
nem,quòd acquisita per ipsum remaneãt monasterio.si vxor
ipsum vendicet.

a ADNOT. ¶ Quod scientia. De iure canonico requiritur bona fides continua vsque ad perfectionẽ præscriptionis.c.fi.cũ ibi not.extrà. de prescrip.

1 ☞ *Peculium quasi castrense quorum sit.2.*
3 *Peculium quasi castrense quod.*
4 *Clerici quæsita an quasi castrensia.*
5 *Filium ex patris bonis quæsijsse præsumi.*
6 *Emancipans quid plus retineat.*

IGITVR. Super text.de primo mẽbro non tractat

quia iam satis dictum est in superioribus. In gloss. idem in quasi. ibi, cū allegat l. castrēsis. sed obstat huic gl. l. sed si forte, in eo q̄ glo. dicit hic à quolibet: qui ibi distinguitur: an à notis prope castra, aut aliàs: vñ dic latius: quod aut danē necessaria pro guerra: vt equus vel arma: & tūc nō refert à quo. Aut alia, vt fundus, bos, vel asinus: & tūc habet locū distinctio, an ab aliàs noto vel nō. & sic potest intelligi C. de castrē. om. pa.
1 pecu. l. j. li. xij. secundū Dy. † In ea. gl. in fi. quid ergo, hodie de illis, qui nō recipiūt salaria de publico: vt aduocati, & notarij. Spe. videt dicere, q̄ nō habēt quasi castrēse in ti. de actore, vel quasi castrē. gl. Accur. variāt in l. fori. C. de aduo. diuer. iud. videlicet antiqua cū quadā additione. nā antiqua vt tenere opi. Spe. addo cōtrariū. Potest tn̄ dici, q̄ habēt quasi castrē se: qa assessores nō recipiūt salariū de publico, extra de rescri. c. statutū. §. pe. li. vj. & tn̄ constat quod habent quasi castrense. C. de assess. l. velut. quæ nedū videt loqui de salariis: imò de lucris. Præterea l. fori. nedū dicit, de eo quod ex professione seu salariis acquirit: imò quicq̄d occasione &c. & pro hoc facit C. de castrē. om. pal. pec. li. xij. l. j. ibi, cū dicit, & labore &c.
2 † Sed qui sunt hi, qui quasi castrense habēt? Et certè l. fi. C. de inoff. testa. satis declarat: quia quicūq; dignitates habent, seu administratiões à principe: & etiā oēs qui de publico habent & percipiūt salaria, q̄uis forte nō habeāt administrationes, seu dignitates. itē credo de aliis, qui nō percipiunt de publico: sed habent officia, per quæ cōpellunt̄ seruire quibuslibet, sicut aduocati, & notarij: vt l. prouidendū. §. si quis verò. & ideo videret quod proxenetæ ciuitatū, qui publicæ institutunt̄, & publicè seruiūt, habeāt quasi castrense. & idē vr de quibuslibet officialibus, q̄ cuilibet tenent̄ seruire: & cōpellūtur, p pecunia de cōsuetudine, vel de iure: vt seruiētes curiæ: cū ratio ad hoc se extēdat. In contrariū tn̄ videt C. de silē. l. fi. de cast. pe. pala. l. j. in quibus videt speciale. Sed ibi loquit̄ de illis, qui sunt in seruitio hospitij principis, vel reipublicæ: & in illis est bene speciale. ego autē loquor, de his qui destinati sunt, ad seruiendū vniuersæ reipublicæ, & cuilibet de populo, in quibus est cōe: vt quasi castrēsia habeāt. Quid ergo dices de officialibus eōrum, comitū, & baronū? Et certè l. illa fi. de inoff. test. videt innuere quod tantū officiales principis habeāt quasi ibi, cū dicit à nostra cōsequūtur manu &c. Sed satis pōt dici, q̄ cū hodie de cōsuetudine, glibet instituat officiales suos: et de iure imperiū seu iurisditiones terrarū sunt diuisæ: & ad diuersos titulos trāslatæ hæreditario, quod oēs tales habeāt quasi castrēsia, cū ratio antiqua ad hoc se extendat, vt hic videātur surrogati in locū aliorū: vt no. in l. fori. in addi
3 tione in simili. † Sed an quicquid acquirūt tales qui quasi castrensia habere possunt, dicetur quasi castrense. Videt expeditum q̄ nō, nisi illud q̄ ex officio acquirit, vel occasione officij: vt l. fori. & d. l. fi. de inoff. test. In cōtrariū facit l. illa vnica. in fi. C. de cast. pe. pal. vbi dicit parsimonia, circa prin. item in fi. cùm dicit, et labore, vt dictum est &c. & vr expressum in clericis. C. de epis. & cler. auth. psbyteros. quæ extracta est, de corpore ferè de verbo ad verbū, de san. epis. §. psbyteros. vbi dicit, quocunq; ti. Ad hoc pōt rn̄deri, quod nō dicat̄ quasi castrense: nisi illud, quod ex officio, vel officij occasione acquisitum est: vt l. j. alle. ad instar cast. de quo s. dictum est. & de hoc satis probat̄ C. de silen. l. fi. Nec ob. l. C. de castr. pe. pal. ga debet intelligi secundū p̄dic. ll. cùm dicit, p̄prio suo, labore suo, adhibito seruiendo principi, vel parsimonia, subaudi parcendo per seruitiū acquisita. si ergo mercādo acquirat, vel ei det̄ à noto, nō est quasi castrense: nisi ille notus esset collega, & simul essent, iuxta l. cum allegas. C. de castren. pecu. mil. li. xij.
4 † Quid ergo si esset aduocatus, [a] vel mercator? Dic inspi-
a ciendum, vñ acquisiuit, si scirī possit, alioqui recurritur ad cōiecturas, vt dicet̄ in simili. j. eo. §. & no. in simili in l. cùm oportet. & auth. presbyteros. Dic, q̄ spāle est in clericis; sed an illa auth. obtineat in cōiugatis, nō videt̄ per c. j. extra de cle. cōiu. quod est verum in eo qui priuilegiū impetrat cōtra ius cōe. Sed in eo quod est ius cōe: quia fortè ex clero, vel occasione clericatus, acquisiuit. videtur cōtra cùm illud c. tollat priuilegium, istud autem non videtur priuilegium, sed ius cōmune, quòd tales habeant quasi castrense peculium, cum quodam-
modo deseruiāt reipublicæ Deo seruiēdo, & orādo pro populo, vnde per iura antiqua habebāt quasi castrēsia saltem in rebus ex clericatu acquisitis: vt l. j. C. de sac. san. cc. & l. cū leg. Sed quid si acquisuerit nō cōiugatus, & postea coniugēt, & ita nō gaudet priuilegio in ciuilibus, extrà de cler. cōiu. c. j. li. vj. nunq̄d remanet totū ante quæsitum quasi castrense. arg. q̄ sic. in l. fi. de inoffi. test. ver. sed veterani. & cogita, si velis sup
b hoc. In glo. large. [b] ibi, cùm opponit. de l. eo tēpore. in fin. illa lex obstat ad hunc §. quia glo. dicit hic, vel occasione patris &c. ibi, cùm dicit, quoniā magis &c. sed dic, q̄ ibi nil contemplatione bo. fi. poss. dabatur, sed propter rem quā putabatur eū posse dare, quā dare non poterat: vnde nil ei quæritur, sed hic cū occasione patris datur, vel propter rem, quæ verè sua erat. In ea. gl. in fi. dic vt ibi in gl. In gl. quæ habet in aduentitiis, in fi. vide multos alios casus. C. de bo. quæ lib. auth. idem est. dic vt ibi. & ad alios potes addere alios, in authēt. de incest. nup. §. j. de sent. pass. l. fi. de iure dot. l. vbi. de fideiuss. l. quāuis. ff. ad Treb. l. Imperator. item si nuda proprietas filio
5 legatur. ff. de vsuca. l. si cui fundū. in glo. quid dicemus. in fin. similis est C. de bo. quæ lib. l. cùm oportet. Et caue: quia glos. videtur implicare cōtrarietatem. Primò enim dicit, q̄ præsumitur q̄ habuerit de bonis patris. & post dicit, q̄ recurrendū est ad coniecturas. Dic tn̄ q̄ hæc est veritas † q̄ præsumitur de bonis patris habuisse, eadem ratione quia vxor: quia ita bene cōmitteret furtum vxor sicut filius. j. de obli. quæ ex de lic. §. hi autem. & facit ad hoc C. de colla. l. filiæ. Sed bene admittitur probatio in cōtrariū, probabit autē directò, si ponit, q̄ fortuna, vel laboribus, vel aliàs acquisiuit: & si directò non posit, probabit per cōiecturas, quæ hic notant̄. & aliàs videlicet an sit industriosus, vel nō. Sed quid si acquisiuit de fructibus rerum sibi assignatarū pro alimentis suis? Satis potest dici, q̄ videatur quæsitum de bonis patris. ff. ad Treb. l. balista.

Item, quid si de pecunia patris vsuras quæsiuit? Videtur q̄ non quæratur patri. ff. de do. inter vi. & vxo. l. fi. de ver. sig. l. vsura. In glo. ar. cōtra. in fi. Potest dici, q̄ onus cum emolumento pecuniario potest esse causa honoris, sed honor sine emolumento nō debet esse causa oneris. ff. de leg. j. l. si fundū. §. fi. cum l. seq. & seq. in prin. & §. fi. cōtingit tn̄ quandoq; , q̄ honor est sumptuosus. ff. de mu. & ho. l. honor munici. C. de consu. l. nemini. Negari tn̄ non potest, quin detrahat̄ honori, per rerum dāna, per hunc §. per quem potest argui q̄ ille, qui plus expēdit in festo doctoratus sui, minus honoris habeat: habet tamen plus de vanitate. extrà de mag. c. cùm sit. in cle. & hoc, nisi potens esset, cui est honor largiter expēdere. l. nemini. s. alle. item opponit cōtra hæc verba. & q̄ honoris &c. ff. de adop. l. per adoptionem. sed ibi loquitur de cogitatione extrinseca, quæ nō diminuitur ex translatione: sed honor per
6 sonæ videtur diminui, & libertas, vt hic. † In glo. quā semper. in fi. hoc videtur mirabile: quia pater emācipando, videt plus iuris retinere in peculio aduentitio, in quo minus iuris habet, cū proprietas pertineat ad filium, quā in peculio profectitio, cuius proprietas pertinet ad eundē patrem, q̄ tn̄ emancipando donare videtur. ff. de dona. l. donationes. §. pater. ar. C. de pecu. eius qui li. me. l. j. sed hoc contingit propter legis prouisionē, quæ prouidit in peculio, q̄ pater adimere nō poterat. In alio aūt non fuit necesse prouidere, cùm ipsis adimere possit, & totum ex eius dependet voluntate: vt patet dicto §. pater. ff. de liber. lega. l. post emancipationem.

a ADNOT. ¶ Aduocatus. Add. Iaco. Rebuffi. in l. vnica. & quod ibi posuit remiss. in apostil. ad eum. C. de castren. pecul. pala. lib. xij. Bart. in l. fi. C. de inofficio. testa. & Alex. ibi in additio.

b ¶ In gl. large. Ibi cum dicit. quocunque modo quæsiti intellige. i. licitè. & tunc id quod tribueretur persone propter laborem & industriam, censeretur aduentitiū, & ipsius filij proprium: alias ex delicto, puta vsuris, nec patri queritur, nec fratribus confertur, sicut nec cætera aduentitia. vt l. fi. C. de col. secundum Ang. hic.

1 ☞ *Legatum seruo proprio nullum.*
2 *Legatum cœnobitæ quatenus ualeat.*
3 *Abbatis & monachorum ualida pactio.*

ITEM VOBIS. Super tex. ibi, aut promissione sub simplici, sine interrogatione, vel ex donatione, sine promissione. de

sione. de dona. l. donationes. §. perficiuntur. In glo. sic ff. in fin. in hoc est contrà: quia per se inuito. regulariter. hic autem quæritur: sed non incōmutabiliter, quia refutare potest: vt ibi no. ff. de reg. iu. l. inuito. iunge s. de his qui sunt sui, vel alie. iuris. §. quodcunq;. Item gloss. s. ad suam. in fi. glo. supponit, quod valet, quo ad alimenta, & tamen in §. illo dicit contrà,
1 quod non valet legatū † etiam quo ad alimenta, q̄n proprio seruo legatur, sed q̄n alieno, sic. Sed potes dicere, q̄ valet: vt per officium iudi. cōpellatur exhibere, secundū voluntatē testantis: vt l. seruos. ibi enim erant serui testatoris: & remanebunt in dominio hæredis, anteq̄ templū esset extructum. &
2 hoc videtur dicere §. ille. Et ideo dicit, q̄ si aliquid † legetur, vel donetur alicui religioso, qui nō potest habere proprium, pro vestiario, vel alia necessitate corporis, q̄ valeat saltem, q̄ possit officiū iudicis implorare, per l. seruos. & q̄ in tali casu possit esse in iudicio. q̄uis aliàs nō posset: & accedit, q̄d no, in
3 Spe. de denū. §. j. versi. priuata. Item facit, q̄ cōuentio facta inter abbatē, & monachos, de certo modo viuendi, vt de data certa quātitate vini, panis, vel carnium, debeat per iudicis officium seruari. Et de hoc plenè extra de re. iur. c. nō est obligatorium. lib. vj. in nouella Ioan. And.

1 ☞ *Aditionem solennem quod ius, an non, curet.*
2 *Aditionis effectus.*
3 *Iuris & commoditatis discrimen.*

SED SI SERVVS. In glo. no. ibi, cū allegat rem ra. ha. l. pe. ff. de bo. poss. l. iij. §. acquirere. quæ aūt sit ratio diuersitatis, no. C. qui ad. ad bo. poss. l. j. quia aditio est de iure ci
1 uili, secundū † quod curatur de patria prāte, sed de iure prætorio, nō curatur de patria potestate, ideo in bo. poss. quæ est de iure prætorio, solēnitas iuris nō attendit̄: sed secundū hāc rationē ita parū deberet curari, de ratificatione, quæ tn̄ est necessaria: vt ibi patet. Prætereà hæc ratio cessat restitutione
2 hæreditatis seruo facienda. Quare dic q̄ per aditionē † desinit vacare hæreditas, & actiones directè acquirūtur. & ideò debet esse, & fieri certa, nec suspendi potest: nec sub incerto fieri: vt l. eum qui. §. fi. ff. de acquir. hæred. q̄ fieret, si sine iussu posset adire: quia si dns nō ratificaret, nihil esset actum. ff. ad Treb. l. qui ita. §. j. sed per bo. poss. & restitutionē ex causa fideicō. facta nō acquirūtur, nisi vtiles actiones: vt patebit j. de fideicō. hær. §. restituta. Hæ aūt vtiles possunt esse in suspēso, cū per bo. pos. seu restitutionē ius hereditariū. q̄d inheret ossibus: & per q̄d heres fingit̄ vna persona cū defuncto nō q̄rat̄, nec fiat verus hæres: ideo ratificatio in his valet. ff. de bo. poss.
3 l. ij. vnde magna differētia est in iure † ipsius rei: & cōmodo, seu vtilitate ipsius: & ideo vides ius vsusfru. nō posse cedi: & tamen cōmoditas eius potest cedi. ff. de vsufru. arboribus. §. vsufructuarius. & ibi no. In ea gl. in fi. imò nec consensu serui. j. in glo. & no. plenius in l. seruo inuito.

NON SOLVM. In glo. s. iustè. vide ibi ff. de acqui rend. poss. l. quòd seruus. In gloss. etiam in fi. vide ff. de acquir. poss. l. j. §. item acquirimus. & quòd ibi not. dic vt ibi.

In gloss. in rebus. in fi. ff. pro empt. l. ij. §. Celsus: sed quare dominium acquiritur ignoranti domino: vt §. item nobis. & non causa vsucapiendi, cùm sit idem iudicium de vtroque. ff. de publi. l. sunt & aliæ. §. fi. & l. eum qui. de contrahen. empt. l. clauibus. potest respondere per ea, quæ notantur in d. l. ij. ff. pro solut.

1 ☞ *Iubere quando & ad quæ cogatur dominus.*
2 *L. seruus dotalis, sensus.*
3 *Aditionis coactæ & spontaneæ discrimen.*
4 *Fructuarium non possidere qui accipiendum.*
5 *Præscribere qui nequeant.*
6 *Vasallus præscribit.*
7 *Vsucapionem qua parent.*
8 *Vsufructuarius qui præscribat.*

DE HIS AVTEM. Super tex. ibi, adiiciatur iure dominij acquiritur, super text. bona fi. ibi, cū dicit, seruum scilicet alienū, & non loquitur de libero homine bonæ fidei possessore: quia ille vsucapi nō potest: vt not. s. eod. in princi.

In glo. nisi contemplatione. in fin. sed adibit iussu domini, qui fructuario restituet cōdi. sine causa: vt not. eo. tit. l. si quis mihi. in prin. & si dominus iubere nō vult, cogetur: vt ibi no. ff. de vsufru. l. si serui. Quidā autem vt Iac. de Ra. hoc improbant: vt d. l. si quis mihi, arbitrātes iniquū, quòd † dns cogatur iubere, & se per cōsequens oneribus hæreditariis implicare, & creditoribus obligare: et maximè in hoc casu, quo nō fieret translatio actionū per se. pro quibus ff. ad Trebel. l. qui
1 ita. §. etiam. sed dicunt q̄ dominus debet consentire: & seruus debet fructuario iubente adire: vt l. liber homo. ff. de acquir. rer. do. Verior videtur opinio glo. Nec obst. quod obiicitur, quod iniquū esset &c. hoc casu ipse dominus nō videtur fieri hæres, cū tantum iubeat ad vtilitatē alterius. ff. de regu. iur. l.
2 non vult. Sed huic responsioni ob. ff. solu. mat. l. seruus † dotalis. Sed posset dici, q̄ ibi dicit, nō quòd iubendo obligetur: sed vt eius solicitudini cōsulatur, vel transferūtur oēs actiones in fructuariū, sicut in fideicō. vniuersalem. & dns iubens nullū cōmodū cōsequitur, siue damnū. ff. ad Treb. l. nā quod liquidè. §. qui cōpulsus. j. de fideicō. hære. §. sed etiam. Et dic, q̄ in dubio seruus videtur instituī contēplatione fructuarij. si instituendo fiat mentio de eo. C. de iure delib. l. cùm aliquis.

In glo. præter possessionē. ibi, cùm allegat l. si eueniet. Sed an mihi quærat possessionē? Dic plenè ff. de acqui. poss. l. j. §. sed nec per eum. in tex. & in glo. iuncto q̄ no. in eo. titu. cùm hæredes. §. item quæro. In ea. gloss. ibi, cùm dicit. item potest dici: hoc posset esse verum, vbi iussus nō interuenit: quia tunc non videtur sibi velle acquirere in dubio: vt no. ff. de acquirē. hære. l. qui aliena. §. j. Et potest distingui: quia aut adiit
3 necessitatus, & nulli quærit, siue sciret † conditionem suam, siue ignoraret. ff. de acqui. re. do. l. liber homo, prope fi. Fallit C. de iure delib. l. cùm aliquis. Aut spontaneus, & tunc aut habuit propositum sibi quærendi, & quærit sibi: sed domino restituit, si eius contemplatione fuit institutus: vt d. l. liber homo. aut nō habuit propositū sibi quærendi: & tūc nulli. Aut dubitatur de proposito. tunc aut iussus præcesit, & nō videt habere propositū. Aut nō, & videtur habuisse. & hoc si sciat conditionē suam, ista tamē fallunt in l. cū aliquis. & hoc potes colligere, ex his, quæ hic notantur. & in l. liber homo. de filio
4 vide ff. de acquir. hære. l. huius. §. si qui. tamen multū immutatum est in filio in l. cùm oportet. C. de bon. quæ lib. † In gloss. s. ciuiliter. intellige ergo leg. quæ dicunt simpliciter, q̄ non possidet fructuarius. ff. de acqui. re. do. l. acquiritur. §. fi. de preca. l. certæ. §. is qui. ad exhib. l. Celsus. §. Iulianus. quorum leg. l. j. §. quid ergo. secundū hanc glo. q̄ verum est ciuiliter: sed naturaliter sic, secundū ius vtendi, fruēdi, quasi possideat ciuiliter: et ita videtur notari ff. de vi & vi ar. l. j. §. deiicitur. ex qui. cau. ma. l. ait prætor. §. ei qui. & per hunc §. & per l. acquiritur. §. fi. consueuit dici, quòd naturalis possessio non est apta: nec sufficiens ad causandā vsucapionem, seu præscriptionem. & ad hoc quotidie allegatur. Sed secundū doct.
5 videtur † q̄ emphy. vasalli, & coloni, ad non modicū tēpus, non præscribunt, qui tantū possident naturaliter, vt consueuit dici ff. de acqui. pos. l. iij. §. ecōtrario. & patet: quia vasallus æqui paratur fructuario, in feu. in quib. cau. feu. §. huius. qui tantū possidet naturaliter: vt est dictū. Et tn̄ constat de cōtra-
6 rio, † q̄ vasallus præscribit in feu. si de feu. de fun. contē. fue. c. vnico. §. si quis per xxx. annos. & patet in fundo vectigali. ff. de dam. infe. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de publiciana. l. cùm sponsus. §. in vectigalibus. Absurdū enim esset dicere, q̄ emphyteutæ & alij, qui soluunt pensionē ad perpetuū non præscriberent. Ad hoc potest dici, q̄ sunt nōnulli, qui simpliciter detinent rem, nihil pro suo in re ipsa sibi vendicātes: vt coloni ad modicā rem depositarij. vnde tales dicuntur naturaliter possidere. ff. cōi di. l. cōi di. §. nec q̄. & tales nullo modo præscribūt: nec talis naturalis, est apta ad vsucapionē. C. cōia de vsuca. l. j. §. nec q̄ enim. nec talibus datur vñ vi: vt d. §. deiicitur. Sed sunt quidā, qui aliquod ius vendicāt sibi in re, ratione cuius eam tenent. & illud ius pro suo habent, & quasi possident perpetuò: vel ad vitā, vel ad tps nō modicū. & hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 possessio censetur habere † aliquid ciuilitatis. & ideo sufficiēs est ad parandā vsucapionem, seu præscriptionem, secundum qualitatem iuris, quā possessor in ea se iactat habere: vñ vasallus & emphyteuta & vectigales, dicendo se tales, cōfitenē se nō esse directos dños rei: sed vtiles. vnde respectu dominij directi nihil præscribūt: nec cōtra ipsos dños: nec cōtra alios. imò illo respectu naturaliter tantū, et nuda naturali possidēt: sed respectu vtilis dñij, vt tales (sicut se dicunt) bene præscribunt, & rem possident naturaliter. & illa naturalis habet tm̄ ciuilitatis, q̄ parat, et causat præscriptionem, si ex qualitate iuris res ipsa præscribenda sit, & tuenda, & explicāda per manutenentē. & patet quod talis possessio habeat aliquid ciuilitatis: quia exiēs retinet eā animo, sicut ciuilē, & ideo reuertēti dat interdictū vnde vi. vt patet ff. de vi & vi ar. l. iij. §. vñ vi. Sed secundū hāc doctrinā vr̄, q̄ vsufructuarius, qui possidet naturaliter rem prædictā naturaliter præscribat eā: quod est apertè falsum: imò nec ipse vsusfructus pōt præscribi: vt cōsueuit notari. C. de præsc. lon. tē. l. fi. in fi. † Ad hoc dicas, q̄ vsusfructuarius nō præscribit rē, nō propter defectū possessionis: sed quia ad hoc nō tendit. Etenim vsufr. nihil cōtendit: nec se iactat habere in proprietate rei vtili, vel directa de natura & qualitate vsufru. ideo nihil præscribit de proprietate, secus de supradictis: quoniā tenet tanq̄ dñi vtiles rei. & hoc vult dicere text. cū dicit: quia nō possidet sub. proprietatē rei pro suo. Et posset dici, q̄ illud quod dixi s. de vsucap. §. quod aūt. in fi. magnę glo. nō obtinēt in his casibus: videlicet quod naturaliter possidens, ita demū incipiat præscribere, cū absens deserit habere animum definiendi possidere: quia illud intelligitur de illa naturali, quæ non est apta, nec habilis ad præscriptionem. Ista autem est apta, habilis, & sufficiens: vt suprà dictum est.

1 ☞ *Seruus an & cui quærat.*

NON SOLVM. In gloss. no. de tribus. in fin. quid ergo de libero homine? Vide plenè ff. de acquir. poss. l. j. §. sed & per eum. eo. titu. l. cū hæredes. §. item quæro. vnde ex re, & 1 opera † acquirit possessori bonæ fidei, sicut seruus alienus bona fide possessus extra rem & operā, & sibiipsi, vel possessori, secundū intentionē quam habet: sed tunc non vt possessus: sed vt quilibet extraneus. cod. tit. l. si me in vacuam. §. fin.
2 Sed quid si seruus alienus non possidetur à me: vult † tamē mihi quærere? Videtur quod possit possessionem quærere mihi, & videtur notari eod. tit. l. Pomponius. §. si liber. & hæc faciunt, quòd religiosus vnius monasterij possit acquirere possessionem alij, si hoc gerat in animo.

1 ☞ *Procurator dominoue quærat.*

1 EX HIS. † In glo. ff. de acquir. poss. in fi. dic plenius [a]
a eo. ti. l. j. §. per procuratorem. Vnde videtur distinguendū, an non habuit mādatum, an habuerit, & si habuerit, aut vterq̄ gerebat in animo, mihi quæri, aut neuter, aut alter, & si alter, aut tradens, aut accipiens: & sic accipiens, distingue inter dominiū, & possessionem, vt potes colligere ex his, quæ ibi notantur, & ibi scripsi. Sed quid de seruitute prædiali, videtur idem, ff. de castren. pecul. l. ex castrensi. Contrà ff. communia prædio. l. proprium.

2 ADNOT. ¶ Dic plenius. Quia hic est longa distinctio, an per procuratorē quæratur dominium, siue possessorium. melius est remittere ad Ang. hic in glo. possessionem. vsq̄ę ad fi. ti.

De testamentis. *Rubrica.*

Hæc rubrica continuatur in tex. s. tit. j. §. fi. Et no. quòd diuersis modis rubricatur hæc materia ff. C. & hic. hæc tamen plenior est, vt hic fit diuisio rubricæ, vt melius capiatur materia per iuuenes, & eodem modo fit in Codice.

1 ☞ *Antiqua cur discenda.*
2 *Testandi antiquus modus.*
3 *Emancipandi modus.*

TESTAMENTVM. In glos. ponit. ibi, quasi argutè inuentum. sic alludit vocabulo. ff. de acqui. poss. l. j. §. de dona. §. est & aliud. In ea. glo. ibi, & secundū hoc codicillos &c. nō tamen ad veritatem est testamentum. C. de condi. l. fi. Et idem de quolibet legato, siue fideicom. dic plenè ff. eo. l. j.

In fi. glo. opp. cōtra diffinitionē, & soluit d. l. j. Item op. q̄ cuius sit institutio nō est testamentū. ff. de lega. ij. l. codicillis. §. fi. sed dic, q̄ ibi nō recipit, vt hæres directus, sed vt verus testamentarius, vel solēnis: vt ibi no. In glo. vt C. in fin. dic q̄ bonū est scire breuiter veteris iuris scientiā non onerosam non prolixā: sed si esset prolixa † ad sciendū, nō, & maximè si per eius scientiā introducamur ad perfectius sciendum nouum, vel ad melius iudicandū: quia fortè ratio est correcta, sicut dicitur ff. de coniū. cū eman. in rubr. Et facit cōtra multos, qui non studēt, & iura antiqua, & correcta negligunt.
1

In gloss. prima bonis, in fi. dic ff. de verb. signi. l. bissextus.
2 † In glo. propriū. in fi. Imò secundū Iac. & Pe. & per æs libratū, seu æstimatū: quia testator emācipabat filios, & hæres institutus emebat bona à testatore pro modico: et erat ibi quidā qui librabat. i. æstimabat modicè. & sic hæres detinebat & hoc fiebat vt hæres teneret firmius: quia fortior est causa non lucratiua, q̄ lucratiua. C. de iure deli. l. fi. §. licentia. de impo. lu. des. l. vna. Vel dic, q̄ nō pater habebat filios in potestate, debebat eos emancipare anteqū testaretur: quia viuente patre, filij sunt quasi domini: vt l. in suis. ff. de li. & posth. ideò.
3 vt testator esset magis plenè dñs, debebat † emancipare. modus aūt emancipādi erat antiquitus per imaginariā venditionem: vt §. præterea. hic alle. & de ista imaginaria venditione, loquitur hic secundū ipsos. & secundū hoc glo. nō bene exponit familiæ, i. hæreditatis. imò debet recipi propriè, secundū hunc intellectū, nihil ad nos hoc scire nō proficit. In glo. si
a non potest. in fi. imò si alius nominet, [a] & ipse approbet, sufficit: vt no. in l. iubemus. C. de testa. et hoc verū, nisi in casu quo non posset articulatè loqui: vt ibi patet, quod est notabile, & vide in Spe. eo. ti. §. in primis. ver. quid si is. nu. 9. In glo. est autem tenor. in fin. sed illud correctum est: vt no. s. proximè.

a ADNOT. ¶ Nominet. Imo sufficit quod interroganti, an velit talem esse hæredem, vel ita disponere, vt corā eo, & testibus legit notarius: respōdeat quod sic: vt per Ange. hic in iij. colum. in med. in versi. in glo. testiū. l. an & quando valeat testamentum factum à balbutiente: vel penitus non loquente: qui solitus erat articulatè loqui: vide per Are. hic, in fin. col. ver. quid si fiat testamentum.

1 ☞ *Caracter.*
2 *Testamenta cur sigillanda.*
3 *Sigillis quibus non standum. 4. 5. 12.* *fallit. 6. 7. 10.*
8 *Sigillo uno an & quando sletur.*
9 *Sigillum authenticum.*
11 *Cap. cùm à nobis. sensus.*
13 *Sigillantes spectandi.*
14 *Testamenti celandi forma.*

POSSVNT. In gloss. s. habente. in fi. Nota, q̄ signū, & sigillum idē sunt. Nam quod antiquitus dicebatur signū, hodie nominatur sigillum: vt notatur in Specul. de probat. §. videndum. versi. x. & videtur per hanc glos. q̄ possit sigillari aliquo signo, vel sigillo: nisi habeat characterem: vt per dictū
1 §. signum. alleg. in glo. Sed quid vocas † characterem? Et certè text. videtur dicere, quodcunq̄ suum, vel alienum, in §. signum autem. l. ad testiū. ff. eo. vt si habeat imaginem illius, cuius est, vel arma, vel nomen, vel alium characterem quemcunque, vel alterius imaginē cuiuscunq̄. Sed ob. extra de fide instru. c. inter dilectos. vbi videtur expressum, quòd habeat suspectum: quia non imaginem illius, cuius dicebatur: sed aliam proferre videbatur. s. imaginem. Ad hoc potest dici, quòd in materia, in qua sumus, sufficit signare sigillo, quod non habet proprium characterem signātis: & ratio est:
2 quia in his † sigillis, quæ apponuntur in testamentis, non adhibetur fides plena. Sed solūmodo apponuntur ad finē, quòd testes ipsos recognoscant, & ipsis recognitis attestentur. ff.

quemad

quemad. testa. aper. l. si quis ex signatoribus. & videbis j. eo. §. sed cū aliquis. Sed in contractibus, & in omnibus casibus, quibus fides adhibetur sigillo, tanquā authētico, est secus. ibi enim requiritur, q̄ habeat characterē illius, cuius est sigillū, & nomen, vt in contrario. Quid ergo dices de his, qui sigillant cum lapidibus israeliticis, vbi sunt sculptæ, vel impressæ imagines bestiarum, vel diuersorū characterum? Satis po-
3 test † dici, q̄ talibus sigillis nō esset credendum: nisi lapides essent impressi in auro, vel argento, in cuius circūferentia esset nomen sigillantis, per dictum c. & per c. ij. eo. tit. sigillum enim debet cōtinere nomen sigillantis. C. de aquæduct. l. decernimus. §. vniuersos. de metatis lib. xij. l. j. ff. de auro & arg. leg. l. Quintus. §. si aūt aurum. & hoc verum, nisi probaretur, q̄ tali sigillo vteretur tanquā publico, & authentico, vbi erat persona authētica, vel si priuata, q̄ vteretur eo cōmuniter, vbi agitur de fide facienda cōtra illum, cuius est, iuxta l. si procuratorē. ff. de procur. tunc enim videretur sufficere: quia vsus multum in talibus attenditur. extra de appel. c. significauit. de fide instru. c. cū dilectus. facit ergo fidem sigillum, siue habeat proprij characterē, siue alienū. Sed in hoc est differentia: quia vbi habet alienū, opus est, q̄ probetur quod tali vtitur apponens. Sed quid si litera hoc contineat? Verbi gratia,
4 in litera sigillata scriptum est: Ego talis, tale signū, cum † tali charactere apposui, quo vtor, non videtur adhuc sufficere, quo ad fidem faciendam: nisi alias adminiculetur, vt dictum est: quia quicunq̄ scriptor posset hoc apponere, & alio sigillo: vt dictum est sigillare. & esset aperta via fraudibus patenter.

Sed quid si alieno sigillo sigillauit: & hoc exprimatur in litera? Videt hic expressum, quod valeat litera. Et faciat fidē.
5 Sed potest dici cōtra: † quia non facit fidem: nisi probaretur per testes, quos apponi fecerit, et hoc dico ratione, qua suprà. quinimò posset dici, q̄ quāuis probaretur, q̄ fecisset apponi, quòd non faciat fidem, nisi cōtra seipsum. nam ad hoc, quod scriptura sit authentica, & faciat fidem, requiritur quod habeat formā: videlicet subscriptionis, & signū tabellionis: vel sigillum authenticū: & quo ad hoc parificantur instrumentū publicum, & litera sigillata: vt patet d. c. j. de fide instr. sed instrumentū de manu, vel signo alterius consignatū non valeret: vt patet in auth. de tabel. §. nos autē. ergo sigillū alienum non facit fidem: vt §. signū. s. alleg. & iste §. ver. sed alieno. loquitur in alio casu quem prædixi. Imò plus credo, q̄ quāuis credatur literæ sigillatę, vel de cōsuetudine, vel de iure, quòd non crederet ipsi sigillifero: nisi ostendat litera sigillata, extra de proba. c. cùm à nobis. C. de arbitr. l. ne in arbitris. Vel fortè
6 † posset dici, quòd si habens sigillū authenticū, faciat apponi aliud sigillū authenticū in absentia proprij, q̄d facit fidē: secus si priuatū: vt auth. de tabel. §. vt tamē. & facit quod scripsi de Attil. tu. §. nos aūt. & sic potest intelligi extra de offic. ordi. c. ij. lib. vj. & vide ibi per Archi. q̄uis posset dici, q̄ ibi facit fidē in facto illorum, qui faciūt apponi, quo casu, sine dubio facit fidē. Sed in facto merè extraneo, posset esse vera opinio, quā
7 prædixi. † Et no. quòd creditur sigillo, seu literæ sigillatæ. Super hoc tñ dic, q̄ aut est priuatū: & tunc nō creditur: nisi cōtra priuatū. C. de re. alie. l. ij. de probat. l. instrumēta. ff. de procu. l. si procuratorē absentem. aut est authēticū: & fuerūt opinio. Nonnulli dicunt, q̄ vni nō creditur, sed pluribus: & pro hoc Archi. extra de elec. c. vt circa. lib. vj. Alij, q̄ vni soli creditur: & de hoc in Spe. de proba. §. fi. versi. x. Verius videtur, q̄ vni credatur, dum tñ sit authenticū: quia iura, quæ de hoc loquuntur, non dicunt sigilla in plurali: sed sigillo in singulari: vt patet d. §. ij. extra de fide instr. de offi. ordi. c. ij. de sen. excō. c. cùm medicinalis. li. vj. de prob. c. post cessionē. in antiquis.
8 Sed † quid si litera cōtinet, q̄ duo sigilla debeant apponi, & non fuerit appositū: nisi vnum, illud tamen est authenticū: an faciat fidem? Non videtur ex quo cōtrahentes vtrūq̄ apponi voluerunt, ad hoc se quodammodo astringentes, extra de proba. c. licet. Sed dicas cōtrà. C. de testa. l. testamentū. & in c. licet astrinxerat se expresse. vt ibi notatur extra de rescri. c. ij.
9 † Sed quid vocas authenticū? Satis potest dici, quòd sit au-
a thenticū sigillum cuiuslibet ordinarij [a]. Etenim acta facta coram ipsis faciunt fidē, sicut si coram tabellionibus in for-

ma publica redacta essent. C. de sacrosanc. eccle. l. iubemus. §. his quoq; iudicibus. de ma. vin. l. j. de pac. l. pacta nouissima. de testa. l. omnīū. & l. sancimus. Sed ob. extrà de fide instru. c. cùm dilectus. vbi videtur sigillum regis demū fidem facere, si cōsuetudo terræ hoc habeat innuendo, q̄ non aliàs: sed potest dici, q̄ ibi loquitur de instrumētis, nō de literis sigillatis: vnde iudex ordinarius non posset creare tabelliones publicos: & tamen habet sigillum authenticū, vt præmisi. Item
10 † dic, q̄ sigillo cuiuslibet personę creditur, in his quæ ad eius officium spectant. & ideò creditur sigillo exequentis citationem, & cuiuslibet cōmissarij in negotio ei cōmisso: & cuiuslibet domini ruralis: si asserant se emptorem inuestiuisse de rebus censualibus venditis. & ita notant doct. maximè inno. licet talia non ponant exēpla. extra de fide instru. c. j. de probatio. c. quoniā contra falsam. Sed nūquid opus est subscriptione nominū testium in literis sigillatis, sicut in instrumētis publicis? Videtur expressum, q̄ sic: vt in ea. cùm à nobis. extra
11 de testi. videtur contrà. C. de donat. l. in donationibus. si bene inspicias decretalē, cùm † a nobis. parum facit: quia ibi non dicitur, quòd non facit fidem: sed quod tale scriptum non est tantæ authoritatis, quin duorum, vel trium bonorū testium, debeat testimonium prævalere: in his tamen sunt consuetudines patriarum potissimè attendendæ: vt c. cū dilectus. de fide instru. Sed posses dubitari, an literæ factæ sub sigillo, faciant fidem, si nō sint factæ, & requisitæ de consensu vtriusq̄ partis? Verbi gratia si petij literā mihi fieri sub sigillo, de aliquo verbo emisso, vel de aliqua obligatione, vel alio negotio, in quo vtraq; pars non cōsentit, an debet fieri, & an facta fidem faciat de instrumento publico? nō videtur dubium, tamen idem de litera sigillata, & ita videtur tenere Innoc. extra de fide instru. c. j. & in rubric. pro quo. c. cùm medicinalis. de senten. excom. lib. vj. de offi. ord. c. ij. Item no. quod in fide fa-
1 cienda, & exhibēda sigillo sunt multum † attendendę personæ sigilliferorum: & illorum, ad quorum relationem sigillatur. Vnde si sint personæ faciles, & quæ indistinctè signant, et sigillant, quæ auferuntur eis: nō est adhibenda fides omnino: vt c. cùm dilectus. de fide instru. & facit extra de iureiur. in c. Romani. in cle. ibi, cùm dicit, magno sigillo &c. Vbi innuitur, q̄ magis credit magno sigillo, q̄ minori: quia diligentius
13 obseruatur. Sed quid † si sigillum sit ignotum: fortè es in partibus alienis? Inno. videtur dicere, q̄ nō facit fidem in arduis negotiis: nisi informetur super hoc, sed in modicis sic. Spe. non admittit tales opiniones: nisi producens esset persona suspecta. vide quod scripsi C. de epis. & cle. l. si qua per calumniam. & quod no. extra de proc. c. j. hæc de sigillo dixisse sufficiant. In glo. hac ratione. in fin. horum opinio non videtur rationabilis, sed tamē hoc dicebant adhærendo textui.

In glo. etiam linteum, in fin. debes scire, q̄ nonnulli testan-
14 tur, & nolunt q̄ quisq̄ sciat, quod in testamēto † continetur. vt l. hac cōsuluissima. C. eodem. Et est valde cautum propter duo. Primo, ne illi qui sperant habere emolumentū ex testamēto, prouocētur ad odium, si nullum emolumentū ibidem capiant, vel si exhæredentur. Secundò, ne illi, quibus datur legatum, vel si institutū tur captent, vel procurent mortem testantis ad finem, q̄ non mutet testamentum, vel vt citius capiant, quòd se habituros sperāt: sicut de quodam vicino meo fuisse dudum factum audiui. modus aūt iste testandi, traditur C. eod. l. hac consultissima. Dic tamen apertius. nam primò scribes testamentum, per te, si velis quod nullus sciat, vel per secretarium tuum, si magis velis: nam in hoc est correcta l. iubemus. C. eod. per authen. ibi posita m. deinde vocabis testes, & dices in eorum præsentia, quòd hoc vis fore testamentum tuum, & rogabis quòd sint tibi testes. & si per te & manu propria scripseris, & hoc contineatur in schedula, non est opus, quòd plus subscribas. sinautem oportet, quòd subscribas, si scribere scis, si nescis, notarium adhibeas, qui subscribat, & in hoc corrigitur l. hac consultissima. in parte, per leg. cùm antiquitus. in fi. C. eo. & in parte stat, & post facies testes subscribere, in eodē tempore, & instanti, & poterit talis esse subscriptio. vbi per te subscribes: Ego talis volo esse huiusmodi chartam testamentum meū: & licut in ea est scriptum, testa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus sum. & subscriptio testium potest esse talis: ego talis vocatus, & rogatus in testem, ad testamentum talis, quòd hac schedula continetur, mea propria manu me subscripsi, & tali signo signaui. Et hoc satis patet in l. hac consultissima. & melius ff. eod. l. penult. Et fiet sic: quia recipies satis de pergameno: & in prima parte scribes totã ordinationẽ tuã: & plicabis in rotulo, et plicato rotulo remanebit tantũ de pergameno, q̃ possint fieri subscriptiones, & qñ fuerint factæ publicabis totam chartam: & in quadro sicut plicantur bullæ Romanæ curiæ: & inuolues in panno seu lintheo: & illud lintheũ suetur, ita largè, quòd possint poni chordæ ad latera, & de subtus, quæ transibunt per lintheum: & illis chordis pendebunt sigilla. & erit bonum, si ponũtur duo sigilla, ad quodlibet latus & de subtus tria, si non habeas lintheum, ponas in rotulo totũ, & recipe chordas, vel liceas de pergameno, quas perforato pergameno, figas per vltimam superficiem rotuli, & claudas cum sigillis: & sic de consuetudine clauduntur attestationes testium. Et quamuis iure non cauеatur: bonum erit subscribere, diem & locum: de hoc not. Azo. in summa, non ita clare. vide ibi. Sed an debeat fieri mentio in subscriptione, vbi alieno sigillo sigillatur, nõ reperitur iure cautum. tutum tamen erit, si fiat.

2 ADNOTATIO. ¶ Ordinarij. Vtrum autem sigillum episcopi, probet: vide do. Feli. in c. post celsionem nu. 3. 4 & 5. extra de proba.

1 ☞ *Testamentarij testes qui.* 6.
2 *Mulier quorum, an non, testis.* 4.
3 *Mulieris & minoris differentia.*
5 *Cœnobitæ an testes esse queant.*
7 *Infames testes ne sint.*

TESTES AVTEM. In glo. passiuè, in fi. vult dicere glos. q̃ iste text. vult dicere, q̃ illi possunt esse testes, qui
1 possunt † facere testamentũ, vt bona sit exceptio &c. sed certè hic nulla videtur exceptio: imò est additio diuersorum casuum: vt patet ex serie tex. Item patet: quia aliqui sunt casus, qui cõcordant cum rubrica: quia impubes non dicitur facere testamentũ: nec ipse dicit, & idem de furioso. Prætereà non cures, an actiuè, vel passiuè recipiatur: de his tamen videbis plenius ff. eod. l. cum lege. In gloss. in aliis. ibi, timor falsi-
2 tatis. [a] Est enim mulier † corruptibilis, & varia: vt no. dicto
2 §. mulier. Pro quo C. de inoffic. testa. l. filia in orbitate. & de institu. & substit. sub condi. fact. l. repræhendenda. Item quia varium & mutabile semper profert. extra de verbo. signific. c. forus. §. fina. Sed ille §. videtur expressè contra gloss. hanc: quia ibi videtur concludi expressè, quòd mulier non possit esse testis, in aliquo negotio: glo. ibi dicit, quòd potest esse testis in ciuili, nisi in testamento: sed in criminali non, per dictũ c. de iure canonico: sed de iure ciuili conceditur, quòd possit in criminali. Sed videtur, quòd etiam de iure ciuili possit repelli in criminali: quia si non potest esse testis in testamento propter ponderositatem negotij: vt hic, multominus in causa criminali, vbi de ponderosiori negotio agitur. ff. de pœn. l. in seruorum. §. fin. quia corpora &c. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. la j. Et hoc fortificat: quia nos videmus, quòd pubes quicunq; potest esse testis in testamento: & tamen in crimina
li non potest, nisi sit maior annis xx. ff. de testib. l. in testimonium. in fi. & enim in criminalibus probationes debent esse luce clariores. C. de proba. l. sciant. Satis posset dici, quòd possit esse testis in criminalibus de iure ciuili. ff. de accusa. l. ij. de adult. l. si postulauerit. §. haberi. & tamen in testamento non potest esse testis, vt hic. Et est ratio: quia in testamento possunt bene alij pro voto haberi: & reperiri, & est in ipso testan
te, quos adhibeat, nõ sic in maleficio, vbi delinquẽs nõ vocat
testes, qñ delinquit: ideò ne ꝓbationũ facultas angusteť, mu-
5 lier admittitur. Sed cur nõ ita pubes minor xx. ann. † admittitur in criminali, sicut mulier: & quare admittitur in testamento, melius, quàm mulier? Respondeo ad primum: quia minor non ita perfectè de vno negotio, & eius circunstantiis iudicat, sicut mulier perfectæ ætatis: vt ff. ex qui. cau. ma. l. si quis. ij. §. eadẽ. Ad secundũ respondeo, q̃ mulier est vaga, & instabilis: vt §. dictũ est: in testamentis autẽ (vt pluri-
7 mùm) plures articuli continẽtur, quos sensus mulieris vagus & mutabilis, capere non possit faciliter: & si caperet faciliter narraret, quare nõ admittitur in testamento. Prætereà, testificari in testamẽto est quoddam officiũ, & ferè publicũ. ff. de testib. l. curent. & ff. quemad. testa. ape. l. si quis ex signatoribus, quæ officia mulieribus nõ bene conueniunt. ff. de reg. iur. l. fœminæ. & ex hoc se haberent consortiis hominum voluntariè iungere, quod non conuenit. C. de offi. diuer. iud. l. j. extra de iudic. c. mulieres. lib. vj. Quidam verò canonistæ
4 videntur velle, quod mulier † possit esse testis in causa criminali, etiam de iure canonino. vide in Spec. de test. §. j. ver. item quod est mulier. Sed an mulier possit esse testis in codicillis? glo. & doc. tenẽt q̃ sic: vt d. c. mulieres. C. de codi. l. fin. no. Et ideò dicunt Iac. & Pet. q̃ cùm hodie pauca fiant testamenta, seu institutiones hæredũ, q̃ mulieres possint vocari ad testamentũ secundum eos. Item no. quod est dare casum ciuilem in quo repellitur: vt in casu feudorum. in feud. quot testes sunt necess. ad proban. inuest. c. j. In glo. quid eo. in fin. Similis glo. est ff. de testa. l. iij. §. j. doct. Ia. & Pe. dicunt, quòd quidam eorũ domini tenuerunt cõtra glo. nec est bonum ar. de H. notionẽ. §. j. quia seruus erat discretus, sicut si liber esset, & ideo factus liber testificatur: nõ sic de pupillo. ar. ff. de ser. expor. l. si minor. Sed ipsi dicũt, quòd de his quæ vidit proximus pubertati potest ferre testimoniũ, de his, quæ vidit proximus infantiæ non. ff. ad Syll. l. excipiuntur. illa lex bene facit, & est de legibus quas glos. allegat in §. j. §. alleg. Super
5 tex. Neque seruus. vide ff. eod. l. qui testamentum. §. seruus.
Quid de monachis, & aliis † religiosis præsertim mendicantibus, qui ad hoc libenter se ingerunt? Scis, quòd glos. tenet, quòd religiosi possunt esse testes in iudicialibus. C. de testi. authen. si testis. quod est verum, cum licentia superioris sui: vt not. in Spec. de testib. §. j. versi. item excipitur. sed in testamentis nõ bene: quia ex hoc secundo ingerunt, & secularibus, & oportebit eos venire corã iudice, & se immiscere secularibus disceptationibus. C. eod. l. hac cõsultissima. Et hæc est vna de rationibus, quare mulier prohibetur esse testis in testamento: vt dixi §. proximè. Satis potest dici, q̃ possint esse testes cũ licentia: aliàs nõ: & facit, quia possunt esse executores vltimæ voluntatis, extrà eo. c. j. in cle. multa ergo testamenta impugnare poteris, in quibus religiosi sunt testes inscripti, sine licentia. Quid de adscriptitiis? Dic, q̃ illi possunt esse testes, cũ testari possint: vt dixi. & not. §. de iure per. ia prin. In glo. qui nihil. in fi. sed quid si alterum habeat vitium à casu, & scit literas? Videtur, q̃ possit esse testis, cùm testari possit. C. eo. l. discretis. & hæc sunt conuertibilia testari, & testificari. vt in fine huius §. ff. e. l. cũ lege. Satis potest dici, quòd non possit esse testis: vt hic. etenim testis debet deponere verbo: quod mutus facere nõ potest. ff. quemad mod. testa. ape. l. cùm ab initio. Item testes debẽt audire, q̃ surdus facere non potest. ff. eo. l. hæredes palã. §. j. Prætereà, credo, q̃ testimonium quod reddit in scriptis, sicut vidi qñq; fieri nõ valet: vt no. in Spe. de teste. §. nũc tractandũ. ver. quid de muto. etenim plurimũ in excutiẽda veritate, vox ipsa &c. ff. de quæst. l. de minore. & facit C. de testi. l. nullũ. ibi, cũ dicit, verborũ &c.
In glo. vel à lege. in fi. vide quod scripsi §. de cura. §. furiosi.
6 In glo. de crimine. in fi. per leges hic alle. vẽ probari † q̃ qui non põt esse testis, non põt testari: & ecõtrà: vt bene patet in
1 is cui. quod apertè falsum est: quia mulier nõ potest esse testis in testamẽto: & tñ potest testari. & ecõtrà filius nõ potest testari: & tñ potest esse testis. j. §. pater. vnde intellige hanc re
b gulã, in eo qui propter improbitates [b] efficitur intestabilis: vt dictis legib. hic allegatis in glo. etiam per dictas leges videtur, quòd infamis infamia iuris nõ possit testari: cũ repella
tur à testimonio. ff. de testi. l. iij. §. in lege. & hæc videtur intentio gl. in l. ob carmẽ. ff. de iniu. l. lex Cor. §. si quis li. sed in hoc obstat apertè. C. de secun. nupt. l. j. vbi supponit l. q̃ mulier secũdò nubens intra tẽpus luctus testatur. et tñ cùm testa
tur eam infamẽ esse. C. de incest. nupt. l. si quis incesti. Potest
7 dici q̃ † infamis potest testari: nisi in casu quo leges expressè dicunt eũ intestabilẽ, sicut qñ diffamat ob carmen famosum: vt l. ob carmen. §. allega. ibi enim datur intelligi, quod secus esset

esset, si propter aliam iniuriam damnaretur: quamuis ad veritatem scientia infamaret. Et sic intelligas C. de hæret. auth. credentes. & hoc vult dicere d. l. cum lege seq. quam sic intellige & restringe: & hoc apparet, quia relegati propter crimen testantur, non distincto quod ob crimen damnati sint. ff. eod. l. eius qui. §. sed relegati. supponendo q̃ relegati propter crimẽ famosum testantur: condemnati verò ad mortem non testantur, etiam hodie: vt d. l. si cui. & ibi not. De bannitis potes respondere per ea quæ scripsi §. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. cũ autem. Quid de excommunicatis? Innoc. videtur velle, quod possint testari. extra de sent. excom. c. cum voluntate. de dolo & contum. c. veritatis. Alij contra. vide per Archid. de excep. c. pia. libro vj.

2 ADNOTATIO. ¶ Falsitatis. In testamento tamen militis, vel pagani facto inter liberos, vel ad pias causas. item in codicillis, & donatione causa mortis, potest esse testis. quòd no. pro testamentis, in quibus hodie ponitur clausula codicillaris secundum Angel.
b ¶ Improbitates. Tales testes repelluntur, propter improbitatem, alias secus: vt hic, per Ang. quid autem in infamibus infamia iuris, relegatis, dãnatis ad mortẽ, bannitis, excommunicatis, & cæcis an isti possunt esse testes in testamento? vide eundem.

1 ☞ *Testamentorum genera.* 8 & 23.
3 *Testamenta, qui probentur.* 5.
4 *Testamentum scriptum probare.*
6 *Serui testimonio an corruat testamentum.*
7 *Testis testamentarij officium.*
8 §. *Sed cùm aliquis explicari, & limitari.* 17. 24.
9 *Testamenta quibus scriptis non probentur.*
10 *Testamento sigillo probari.*
11 *L. omnium. sensus.*
12 *Solennia moribus non tolli.*
13 *Testamentum quot testibus probatur.* 15.
14 *Testamentum quis probet.*
16 §. *Conditionem enucleari.*
18 *Seruum creditum liberum probare. fallit* 19. 20.
21 *Notario negato, actum corruere.*
22 *Inhabilis gesta publica valere. fallit* 23.

SED CVM ALIQVIS. In gl. scilicet putatiua in fin. dic ibi, quòd autveritas patens est, & attenditur: aut occultat, & tunc non. vel dic, q̃ aut attendendo opi. fauor ampliat, & attẽditur: vt hic & ibi: aut non: & tunc non. dic vt ibi. In gl. quidam hoc intelligunt. vt hãc gl. quę est hic, varia illi quę
1 est C. eo l. j. de bon. pos. secũdum tab. vnde vt intelligas, debes præmittere, quod est quoddam † testamentũ in scriptis, qđ fit cũ solennitate cõtenta in hoc tit. & §. proxi. §. & quoddam nũcupatiuum: de quo j. §. fi. Et vt bene videas, primò quærit, quomodo scitur an quis velit testari nuncupatiuè, an in scriptis? Dicunt antiqui doc. vt Io. de Bleuosco, qđ apparet, si testator hoc dixerit, sicut dicitur in contractibus. C. de fid. instr. l. contractus. vel si fecit sigillari, & subscribi chartã clausam, vel apertam: vt scripsi §. proxi. §. aliàs autem, quãuis fiat inde scriptura, nõ præsumitur q̃ fiat, nisi ad memoriam, vel ad probandũ: per d. l. cõtractus. cũ ibi no. Iac. aũt & Pet. dicũt j. §. fi. qđ in dubio testamentũ valet: vt in scriptis, & sine scriptis. nõ
2 quòd † sint duo testamẽta, sed vnum, quod valet, quasi cum scriptis, & sine scriptis: sicut ex eodem cõtractu resultant duo vincula: vt si mihi vendenti, & interroganti promittas pretiũ, quia oritur ex venditione, & stipulatione, secundum eos. Sed cõtra hoc facit ff. de noua. l. cùm enim. sed pro hoc facit de ac. emp. l. nõ est nouum. & ita hęres nõ habet eligere, secundum eos. Vel dic, primâ veram. Et est indubitatum, si nõ posset valere vt testamentũ in scriptis: quia nõ est præsumendũ, testatorem voluisse testari in scriptis, si ex hoc eius iudiciũ posset impugnari. ff. de mil. testa. l. miles. extra de præbend. c. nisi. &
3 facit C. eod. l. in testamento. in fi. †Secundò quæriť, nũquid scriptum testamentũ, faciat fidem? gl. hic videtur distinguere testamentum in scriptis, à nuncupatiuo, vt primum probetur per scripturam: secundum nõ, nisi testes deponãt. Contrariũ videtur notari C. eod. l. j. vbi parificat vtrunq;. Ad hoc dicas, q̃ quãdo testamẽtum sit in scriptura priuata coram priuatis, quãdoq; in publica, & in formam publicam redacta; & corã publica pẽrsona: vt sit in priuata, & coram priuatis. Si quæra
4 tur † an illa scriptura fidẽ faciat; videtur q̃ sic per hunc §. quia cùm seruus detectus, testificari nõ possit: vt hic no. testamentum nõ posset probari, nisi illa scriptura faceret fidẽ: & tamẽ per hunc §. testamento subuenitur: vt hic tenet Azo. Præterea pro hoc videtur, quia talis charta dicitur authentica. ff. quemad. test. aper. l. fi. de secun. tab. l. j. §. sed si vnum. gl. sentit cõtra in d. l. j. vbi dicit q̃ testamentum deficit probatione, nisi probetur per scripturã redactã in formã publicã, vel per par
5 tis cõfessionẽ. Dicas q̃ testamentũ in scriptis † probatur per illam chartã; & illi statur: hoc tamẽ addito, q̃ testes debeãt venire corã iudice, & sua sigilla recognoscere, & subscriptiões: & iudex in eadem charta, vel in alia, debet hoc referre, & discernere, an illa charta faciat fidem, vel alia: translatũ sit coram iudice & testibus. & hoc est quod vult dicere C. e. l. publicati. aliàs autẽ illa charta fidem non faceret: imò si alter testiũ esset mortuus, ante recognitionẽ: deficeret testamentũ probatiõe. & hoc volunt dicere iura. ff. quẽad. test. ap. l. cũ ab initio. & l. si quis. in fi. & no. C. quẽad. test. ap. per l. ij. nisi probaretur, per confessionem, vel per scripturã. C. eo. l. j. sed in hoc obst. iste §. & C. eo. l. j. quia certum est q̃ seruus non admittitur ad testimonium. ff. eo. l. qui testamento. §. seruus. si ergo alter de testi
6 bus, detectus sit seruus, quomodo † veniet pro recognoscendo signo, & subscriptione, cùm tunc suum videatur ferre testimonium, & tempus testamenti est inspiciendum. ff. de test. l. iij. §. lege Iulia. de verbo. sig. l. notionem. §. j. Timore huius oppositionis gl. sic variauit, vt dictũ est. Ad hoc dicunt quidã q̃ si tempore testamenti, & tẽpore recognitionis sigillorũ crederetur liber: q̃ testamentũ valet: & sic potest intelligi iste §. pro quo facit l. Barbarius. ff. de offi. prætor. & sic supponunt q̃ cõditio eius est detecta tẽpore quo testamẽtũ aperitur, quod nõ valeret; & ita intelligebat quidã doctor meus. Sed hoc videtur cõtra mentem huius §. & ff. e. l. ad testium. §. j. vbi dicitur q̃ inspicitur cõditio, cùm testamentum fiebat, nõ tempus mortis; & multominus, tempus quod post mortem cucurrit; vnde videtur melius dicendum testamentum valere; dato q̃ status sit detectus ante aperturam. Nec obst. cõtrarium: quia hoc est speciale, propter fauorem testatoris. & hoc dicit iste text. subuenire se ex sua liberalitate testamenti. de iure speciali cõtra iuris cõmunis rigorẽ. Et in hoc est liberalitas, & subuentio, innuendo q̃ de iure cõmuni secus esset. Vnde non habeas hic in tex. libertate. sicut glos. habuit, & malè: sed liberalitate. nam si habes libertate non est propria, nec bona sententia, & hoc etiam apparet C. eo. l. j. ibi cùm dicit: in hac causa. quasi dicat nõ in aliis. Et est ratio quare specialiter sic statuitur hic fauore testamentorum, quæ emẽdari seu retractari nõ possunt post exitum. Item iusta ignorantia: quia ab omnibus credebatur talis. Item quia nil cõtra tertium deponit: sed pro testamento: nisi in casu, quo instituit talem, qui non esset successurus ab intestato: nam tunc deponeret cõtra tertium: sed leges nõ respiciunt ad ea, quæ raro accidunt, &c. Item nec illi tertio erat ius quæsitum iure speciali: vel dic, quòd nõ sit speciale: vt j. dicam in fine huius notæ. Et hæc procedunt in testamento in scriptis: de quo loquitur is titulus, vsque in §. fin. Quid si fuerit adhibitus in nuncupatiuo: an sit locus huic §. glos. tenet hic quod non: contrarium tenet C. eod. l. j.
7 pro hac glo. videtur, quia in testamento in scriptis, † testes nihil habent facere, nisi recognoscere sigilla, & subscriptiones. nec de necessitate habent deponere de substantia testamenti: vnde videtur nudum factum, seu ministerium: sed in testamẽto nũcupatiuo oportet q̃ deponant de substantia testamenti. j. §. fin. ideo videtur alium: & quòd magis eorum cõditio indaganda sit. Et hanc sententiam tenent Iaco. & Petr. j. §. fina.
8 Potest dici, quòd possit loqui in nũcupatiuo, cùm omnes præ dictæ rationes concurrant: quamuis adveritatem, hi tex. oẽs loquuntur in testamento in scriptis: quia dicunt, cùm signare tur, vel signabatur: sed si bene cogites, tantùm periculum est seruum amittere in testamẽto in scriptis, sicut in testamento nũcupatiuo: ideo semper sequẽdo fauorem, potes idẽ dicere. hæc aũt procedunt vbi testamentum fit in scriptura priuata. Quid si fiat in publica? certè habet locum iste §. multomagis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed an scriptura pública, & in formam publicã redacta, probet testamentum, absq; alia depositione testium, vel recognitione sigillorum? Fuerũt opi. Io. Andr. dicit quòd sic. & hanc opinionem approbat consuetudo. Et istud est q glo. vult hic dicere. Azo tenuit cõtra: vt not. plenè C. de fideicõ. l. fin. tamẽ opin. Azo. videtur verior de iure secundum gl. & doc. & iuxta tacta hic. Vt autem bene intelligas, pone q instrumẽtum dicit, q talis sic testatus fuit, & præsentibus talibus testib⁹. Si
9 quæras † an talis scriptura fidem faciat, & valeat vt testamẽtum in scriptis: certum est, q nõ: quia non facit mentionem q solennitas iuris fuerit adhibita: vt de sigillis & subscriptionibus testium. sed quomodo procedit in casu, quo instrumentũ facit mentionẽ de hoc, videlicet q talis sic fuit testatus: in præsentia taliũ, qui subscripserũt, & sigilla sua apposuerũt: videlicet talis, tale, & talis, tale. Et pone quòd de pacto fuerũt apposita, & subscriptio facta, & nõ videtur ad hoc dubiũ: quia de iure requiritur solennitas in testamẽto in scriptis, q testes recognoscãt sigilla, & subscriptiones: vt ſ. dictum est aliàs ad qd apponerẽtur: vnde lex sic voluit prouidere: & in tanto numero, & tali modo, ne quid falsitatis &c. C. de fideic. l. fi. ideo non videtur, q talis scriptura probet testamentũ in scriptis: imò nec nuncupatiuum: quia & ibi oportet q testes deponãt de substantia testamenti corã iudice: nec sufficeret fieri corã
10 notario simplici. C. eo. l. testamenta omnia. †Quid ergo dices de testamentis, quæ transeunt sub sigillis authẽticis, ad relationem auditorũ sigilli, vel sigilliferi? Certè creditur de consuetudine: & posset probari de iure, quia de stylo iudex committit talibus auditoribus vices suas, super potestate audiẽdi, & in actis redigendi cõtractus, & vltimas voluntates. Sed si cõstat q iudex esset præsens, & in actis redigeret, nõ oporteret aliam publicationẽ fieri: vt C. e. l. omnium. ergo nec in præsenti proposito. Notarius verò publicus habet officium à lege, seu intitulatum, ex quo creatus est: nec vtitur vice iudicis cuiusquam. secus ergo de iure, in litera sigillata: & secus in litera redacta in formam publicam per notarium, quamuis ad veritatem tãtùm, vel maius periculum falsitatis posit esse in simplici auditore, sicut in notario. Vnde in hoc multum attẽ-
11 derem conditionem personæ, vt dixi ſ. q. possunt. † Vel dic, quòd lex omnium loquitur, quando iudex in propria persona fuit præsens: nec potest committere: vt l. testamenta. C. eo. tit. ibi, nec vsquam permittatur. Item dic quòd hæ solenni-
12 tates † possunt tolli consuetudine: vt not. in Spec. de instr. edi. ſ. compendiosè. vers. sed præmissæ. Caue tamen, q quamuis credatur de consuetudine, literis sigillatis in patria consuetudinaria: nihilominus consuetudo non tollit, quin debeant in testamentis septem testes apponi. Et credo, quòd si stetur in scriptis, quòd tota solennitas subscriptionum, & sigillorum, debeat seruari: & vix posset consuetudo in tali casu probari ad contrarium. Et hęc indubitatè procedunt, quòd litera non facit fidem: nisi septem testes deponant: vbi quæritur de viribus testamenti, & voluntate testantis: sed si dubitetur de solẽnitate dicunt Azo & G. quòd sufficiunt duo testes: vt not. in d. l. ij. de bo. pos. secũdum tab. & per consequens videretur, q sufficeret instrumentum, quòd vicem duorum testium obtinet: vt l. in exercendis. C. de fide instrum. consueuit notari: sed illa opinio reprobatur, ibi in gl. & per doct. Vnde videntur septem testes requiri, & eorum depositiones, per modum supra tactum, siue de voluntate, siue de solennitate fit quæstio. Sed vbi esset quæstio, an factum esset testamentum: tunc suf-
13 ficerẽt duo: vt ibi not. †Quid ergo dices: episcopi in aliquibus locis, & in aliis, collegia vendicant sibi bona clericorum intestatorum de consuetudine, sicut Aureliæ fit. Pone ergo, quòd bona alicuius clerici petuntur tanquam intestati: excipitur quòd testatus fuit: per quod testes probabitur huiusmodi exceptio. Satis potest dici, quòd per duos: per d. glo. ſſ. & etiam per alios testes, quàm per illos qui fuerunt per testatorem ad testamentum vocati: quia quæritur tantùm, an testa-
14 mentum factum sit. † Sed quid, si replicetur, q fuit minus solenne: & ideo præsupponitur intestatus. ℣. de hære. quæ ab intest. ver. aut nõ iure. circa prin. tũc videtur q posterior quadruplicãs, debeat probare solenne, per septem testes: quia ibi quæritur de solennitate, in qua septem sunt necessarij, per d. glo. quamuis probabiliter posset dici quòd ex quo reus probauit testamentum factum, q dicenti minus solenne, incumbat probatio: sicut dicimus in simili. si dicam te excõmunicatum, quia non soluisti intra tempus: incumbit mihi onus probandi: vt not. Iac. extra de accuſ. c. super his. & gl. iuris ciuilis videtur concordare. C. de condi. ob turp. cauſ. l. j. Item dic, q præmissa procedunt vbi est quæstio de substantialibus testamenti: quia si sit quæstio de aliqua declaratione facta post testamentũ: sufficiunt duo testes: vt ff. de sta. l. hæredes palam. ſ. sed si quid post factum testamẽtum. & iunge ff. de leg. ij. l. cũ proponebatur. Hæc quæ dixi, quòd instrumentum non probat testamentum: procedunt de iure ciuili. Sed quid de iure
15 canonico? videtur contra: † quia de iure canonico sufficiunt duo testes, saltem in legatis ad pias causas: vt omniũ opiniones includam: extra de testa. c. cùm essent. & c. relatum. & sic cùm instrumentum obtineat vicem duorum testium: vt ſ. dictum est: videtur quòd probet in foro ecclesiastico, & idem videtur in foro seculari, in patria in qua duo testes sufficiunt de consuetudine. In his autem est multum consuetudo attenda. extra de fide instru. c. cùm dilectus. C. eod. l. si non speciali. Insp icitur ergo in testamentis conditio testantis, quã habebat tempore testamenti, quãtum ad notam seruilem. Sed quid in aliis notis, vt quia infamis, vel alia nota notatus, q testificare non posset? Videtur idem, cùm sit eadem ratio.
16 † Præterea ſ. conditionem. ff. eo. l. ad testium. loquitur generaliter, non distinguendo, nec specificãdo notam seruilem ab alia. & ideo si adhiberetur mulier, quę crederetur vir: quia fortè erat in habitu virili: vel minor xiiij. annis, qui crederetur maior: videretur valere testamẽtum per hunc ſ. Est ergo hoc speciale in testamento, quia in aliis inspicitur conditio: quam habet testis tempore quo recipitur: vt ſ. dixi. Sed quid, si tempore receptionis nõ poterat reprobari: sed tempore depositionis potest? Videretur q non posit reprobari, quia tempus receptionis inspicitur: vt l. iij. ſ. lege Iulia. ff. de testi. & illo tempore est facienda protestatio, de dicendo. extra de testi. c. presentata. C. eo. l. si quis testibus. In contrarium facit: quia tales ideo repelluntur: quia præsumũtur propter vtilitatem, cito à veritate deuiare: vt d. l. iij. ſ. j. & sic etiam tẽpus, quo deponũt est aduertẽdum: quia tũc agitur de veritate scienda, & extorquenda: & in hoc posset esse læsio, nõ in alio tẽpore. & hęc est veritas: & hoc tenet Spe. tit. de test. ſ. j. ver. qd si testes. & ver. item opponitur q est criminosus. Sed quid si seruus, vel infamis fuerit adhibitus testis in instrumento publico? Non videtur idem. quòd in testamento, cùm sit speciale in testamento: vt dixi. Spe. videtur tenere idẽ: dicit tamen q si instrumentum vertitur in dubiũ, q nõ potest verificari per tales testes: vt in Spe. de fide instr. ſ. postremo. vers. quid si testis. & facit quod no. extra de transac. c. ex literis. per Inn. de hoc vide plenè, extra de reg. iur. c. factum legitimè. lib. vj. in nouel. Io. an. Vel posset dici, q in omni casu, & actu, in quo propter solen-
17 nitatẽ, plures testes, quàm duo requirũtur † iste ſ. obtineat: & q statur depositioni illius, qui nũc repelli potest, vna cũ depositionibus aliorũ: & sic intellige in feud. an re. de test. qui pat. esse desi. c. j. etenim lex voluit q introductio solennitatis esset iusta causa destruendi actũ, vt est iusta ignorãtia: vt hic. & sic iste ſ. non cõtinet specialitatẽ, quo ad actus solennes: sed quo
18 ad alios sic. † In gl. no. errorem. in fi. hæc gl. supponit q is tex. intẽdit loqui de consensu omnium de populo. & hoc apparet per ea quæ allegat. Sed quid si probetur aliquos de populo scire cõditionẽ testis: aliquos nõ? Videretur sufficere probari q maior pars credat liberũ: quia in popularibus talibus, minor pars cedit maiori. ff. ad mun. l. qd' maior. de re. iur. l. aliud. ſ. refertur. & hoc videtur sentire Spec. tit. de teste. ſ. j. ver. item q est seruus. Sed obst. is tex. quia dicit omnium. sed maior pars reputatur omnes per prædicta. & facit ff. ad Maced. l. si quis patrẽ. ibi cũ dicit, plericq; de ædil. edi. l. quis sit fu-
19 gitiuus. l. apud Celsum. Sed qd si credebatur cõiter † liber: testator tñ sciebat vel credebat eũ seruum, vel aliqui de testibus? Videtur q scientia testatoris debeat ei nocere: qa est qd' ei imputari possit, cur alios testes nõ vocauit, ex quo sciebat:

& cessat

& cessat ratio ignorantiæ, quæ ſ. allegata est. & facit ff. de acquir. hær. l. cùm quidam. ſ. quod dicitur. qui. ad lib. procla. nõ
20 licet. l. fi. ſ. fi. Sed quid, si testator, & cõmunis opinio, credebant eum liberũ: quidam tamen de cõtestibus, sciebãt seruũ? Videtur q nocet: quia cõtestes sunt de membris solennitatis actus: & sic eorũ scientia videtur nocere, sicut reuocatio procuratoris, mãdato: scientia iudicis nocet, quãuis pars ignoret reuocationẽ. C. de satisd. l. vnica. ſ. j. & cõsueũit dici, & notari extra de procu. c. mãdato. sed potest dici cõtra. & hęc solennitas huius actus, nõ tãtùm depẽdet à contestẽ: sicut iudicium à iudice. Et ideo cùm lex aduertat iustam ignorantiã, & cõmunem opinionem: sufficit in hoc casu publicus error, & ignorãtia testantis. Et idem crederem, si omnes contestes crederent, seu scirent ipsum seruum, dumtamen testator crederet cõtrariũ, & maior pars populi, per prædicta. Et iste ſ. facit ad mul-
21 ta: Primo ad illud: si instrumentum proferatur, † & negetur conficientem fuisse tabellionem: an sufficiat probari, q pro tali publicè haberetur. de quo per Dyn. ff. de decur. l. Herennius. vbi videtur tenere, q non sufficit, pro quo ff. de reb. eo. l. qui neq; de eo qui pro tur. vel cur. neg. gest. l. si is qui. C. si à nõ compet. iud. l. fin. & facit l. Barbarius. de offi. præt. quia ibi habuit titulum: & sic supponit q si nõ habuisset, nõ obtineret. l. illa. Inn. videtur tenere cõtrariũ, extra de fide instr. c. j. & Spec. tit. de proba. ſ. j. Concedunt tamen, si ipse tabellio viueret, & se tabellionem diceret: tunc non crederetur ei, nisi doceret: vt ibi not. pro quibus facit ff. qui & à quib. l. cõpetit. prout iacet C. de sent. & interl. om. iud. l. ij. de fideicõ. lib. l. ij. ff. de ma. test. l. cùm ex falsis. de iurepat. l. pen. ſ. fi. Sed si bene aduertas, in l. Barbarius. nõ attenditur tãtum titulus, quantũ vtilitas publica: & quòd pro tali publicè habebatur. Vnde potest dici q in
22 officiis publicis authoritate, † & vtilitate, gesta iudicialia, & alia statum reipub. concernentia, etiam per nõ capacem officij: dumtamen publicè pro tali haberetur, valent: nec oportet doceri de intitulatiõe, ex quo pro tali publicè habebatur: per iura ad hãc partẽ allegata, imò plus, q si sibi aliqua nota opponeretur, ipso existente in officio, veluti infamia, vel excõmunicatio, vel factum ex quo esset ipso iure priuatus, q nihilominus acta per ipsum valent, nec talis oppositio esset admittenda, siue opponatur post actũ, siue ante. & hoc videtur nota re Inn. extra de offi. dele. c. cùm super. & hoc in ordinario. secus in delegato: vt ibi not. & not. Io. Andr. magis plenè extra de reg. iur. c. mora. in nouel. lib. vj. In aliis autem quæ nõ concernunt statum reipub. fortè quia cõtraxerunt, vel receperũt fructus, vel solutiones debitorum, ad dignitatẽ pertinẽtium. Satis posset dici quòd si fuerint intitulati, & appareat, q etiã facta per ipsos teneant: dumtamen haberent bonam fidem: & sic potes intelligere quæ Innoc. & Hostien. not. extra de restitu. spol. c. in literis. de causa pos. c. cùm olim. Et hæc indubitatè procedunt in his quæ possent pertinere ad eos, si essent vere & legitimè intitulati: sicut fructus, ius præsentandi. extra de iurepatron. c. consultationibus. & c. ex literis. & in illis administratoribus, qui faciunt fructus suos, sicut administratores eccleſiarũ: secus dicerem in aliis qui nõ faciũt fructꝰ suos: sicut tutores. & sic intellige l. qui neq; et l. si is. ſ. allegatã. ff. de
23 solu. l. debitores. & l. filiæ. Item & in dictis † administratoribus dicerem. secus in his, quæ tangunt proprietatẽ rei: per l. qui neq; nisi in libertate, in qua est speciale per l. alleg. nec credo additionem, quæ est in l. competit. esse veram. Sed quid, si tali seruo esset mota quæstio status, testator tamẽ, & populus nihilominus credebant liberum: nunquid obtinet iste ſ? Videtur q sic: quia propter hoc ab officio nõ remoueretur. ff. de sol. l. Cassius. ſ. j. Videretur distingui an de possessione libertatis, prouocetur in seruitutẽ, vel econtra. C. de ord. cog. l. fi. & l. cùm status. ff. de lib. cau. l. ordinata. Item videretur dicendum q deponeret ex euentu. C. de test. auth. si testis, q videtur verius. & hoc satis apparet hic in fi. nõ enim est iusta ignorantia, vbi status quæstio esset mota: vt hic patet. & hoc si testator sciuit. Quid si testator ignorauit motam, & populus illius loci: quia fortè alibi erat mota, vel secretè? Dic quòd habet lo
24 cũ ratio huius ſ. Sed quid † si appareat omnes testes fuisse seruos: nũquid obtinet iste ſ? Non videtur, cùm hic dicat: sed cùm aliquis. quasi diceret, secus si omnes. sed ff. de testa. l. a d te stiũ. ſ. j. C. de testa. l. j. videtur loqui generaliter de omnibus: quod potest concedi. arg. l. Barbarius. ſ. alleg.

1 ☞ *Testes domestici an adhibendi.*

a PATER.[a] † Ratio dubitandi fuit in hoc ſ. quia suspi-
1 cio videri poterat, q plures de eadem domo conferrent inter se, & præmeditatos, & fortè falsò cõpositos sermones proferrent. ff. de testi. l. iij. ſ. tu magis. sed hoc nõ obstante, nihilominus admittuntur: quia nõ sequitur q si sic fieri posit, q propter hoc fiat: quid ergo si se adinuicem instruxerint testes: nũ quid valet testimonium? Spec. videtur dicere q non, in tit. de test. ſ. j. versicu. item opponitur. sed illud potest intelligi: cùm pars eos instruxit.

a ADNOT. ¶ Pater. Si vis plenè scire, an pater sit idoneus testis pro filio: & econtra. vide hic per Areti. in j. colum. post prin. in ver. in glo. alieno. Itẽ vide hic per ordinem Ang. Quid in matre: quid in subdito regis: quid in sacro. quid de tutore: quid de proxeneta. quid in procuratore. vide per ordinem hic Ange. vsque ad finem ſ.

1 ☞ *Pater an filio testis.*
2 *Talliabiles tecticsne sint.*
3 *Actus scriptor an rectè testis.*
4 *Seruitorum quis, an non testis.*

IN TESTIBVS. In tex. super verbo, Qui in potesta te. in tex. Quid si sit emãcipatus: Nõ videtur idem: vt hic à cõtrario sentu. & facit ff. ad leg. Fal. l. si pater. gl. tenent cõtra C. de testi. l. parẽtes. nam affectio per emãcipationẽ nõ tollitur.

In gl. aliud si ante. in fi. quæ sit ratio, ibi nota: quia ante missionẽ etiã cũ nullo teste valeret: sed illa ratio nõ est vera: vt ff. de mi. test. l. Lucius. est ergo ratio: qa ante remissionẽ, quinq; testes sufficiunt sine solennitate, etiam nõ rogati. C. eo. l. milites. ff. de mil. test. l. j. Item dic, q quę dicuntur in hoc ſ. obti
1 nent indistinctè, siue recipiant vtilitatem, siue nõ: quia nec pater † filio, nec filius patri possunt esse testes, in testamentis, in aliis negotiis, pater nullo modo filio, nec mater: nisi in casib⁹, quos scripsi C. eod. l. parẽtes. sed filius potest patri, si nihil filio acquiratur. ff. e. qui testamẽto. ſ. quæ autem. dic ibi plenè. In gl. idem & in aliis. ibi cũ allegat l. prídem. intellige quod hic dicitur de colonis cõditionatis in persona, nõ de simplici co-
2 lono. Quid ergo † dices de hominibus? Et certè si sint de corpore vel talliabiles ad voluntatem: & videtur idem: quia imperari eis potest. ff. de testib. l. testis idoneus. & de aliis hominibus, nõ videtur idem, nec de subiectis ratione iurisditionis. quicquid ibi notetur, illos credo posse testificari: extra de offic. deleg. c. causam. ij. cum notatis: nisi essent tales, qui non auderent aliquid domino displicens astruere, attentis austeritate domini, & eorum paupertate, & impotentia: vt scripsi C. eod. l. ij. hic alleg. In ea. ibi cùm allegat ſ. item cum his. pro hoc facit C. de re mil. l. quicunq;. sed cõtra facit ff. de fal. l. vxori. in prin. iuncta l. Domitius. ff. eod. sed hæc verior. secũdum
3 Dyn. & talis potest † ascribere qui nõ potest esse testis. eo. ti. l. impuberem. ſ. j. & idem videtur in quolibet alio negotio: q nõ admittatur. nisi pars hoc requirat: tunc enim debẽt admitti, & cogi secundum Spe. de teste. ſ. j. ver. quid si aduersarius. In ea. gl. in fi. hanc glos. sequitur Dyn. in d. l. qui testamento. ſ. j. Doct. tamen iuris canonici, videntur in hoc varij, quia Inno. videtur velle q seruitores admittantur in testimonium, nisi sint in potestate: vt videtur notari, extra de test. c. in literis. e. tit. & c. cùm nuntius. Alij dicunt econtra, q nõ admittuntur: vt not. in Spe. eo. tit. ſ. j. versic. item quòd est do mestic⁹. quod gl. iuris ciuilis sequitur. hic & d. l. ij. de testi. & con-
4 suetudo approbat. Hoc tamen intellige † de seruitore commensali: nam si non esset cõmensalis, crederem cõtra. sicut de illis, qui testes recipiunt, standi in domibus suis, nõ in expẽsis domini: & ad hoc facit extra de ver. sig. c. fin. de priuil. c. licet. lib. vj. do. Iac. & Pet. qui parum loquuti sunt in hoc ti. dicunt q dominus eorum dabat cõsilium: q si quis vult probare per seruitores tales, vel familiã, q det eis licẽtiam, & tunc poterit

Universidad de Deusto
Biblioteca

testificari: quia tẽpus quo producitur, & deponit inspicitur. ff. de testi. l. iij. §. j. nec facit dolum dominus, quia parat sibi, p bationes: sed dicũt ipsum dicere q si posset cõtestare, q esset data illi licentia, sub spe lato testimonio reuertẽdi, q non admitteretur in testem. ff. ad leg. iul. de adult. l. si postulauerit. §. iubet. quod ipsi sequũtur. & facit pro eis ff. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. circa prin. de rit. nup. l. plurimi. de do. inter vi. & vxo. l. vir vxori. sed nũquid familiares seu seruitores possunt. esse testes filio, vel illi filij patris? Videtur q sic: quia non prohibentur. ff. de testi. l. ex eo. Fortè potest dici eos suspectos: & videtur notari in simili extra de offic. deleg. c. insinuante. per Inn. & gl. & hoc indubitatè verum, vbi insimul morarentur. & videtur notari in c. in literis. extra de testi. per Innoc.

1 ☞ *Filius patrine testis. 2.*
3 *Cœnobitæ cœnobio non testificare.*

SED NEQVE. In gl. quia eorũ. in fi. & hoc apparet
1 quia per filium acquireretur patri: & per consequens † ipsi omnes possent habere vtilitatem, videlicet pater, cui acquiritur, & fratres propter prouisionem, quæ debetur eis in bonis patris. Item propter successionẽ, imò quodammodo sunt domini, in vita patris. j. de hæred. qual. & differẽ. §. sui. Quid ergo hodie quando non quæritur patri, quo ad proprietatẽ?
a videtur idem propter vsumfruc. Sed quid [a], in casibus quibus nihil quæritur patri, qui notantur C. de bon. quæ li. auth. excipitur? Videtur hæc ratio cessare: & ita prohibitio. sed cũ iure cautum sit, q parentes non possint dicere testimonium filio, nec filij eis: vt l. parentes. & l. testis idoneus. de testi. C. & ff. propter affectionem quam habent adinuicem: credo, q ho
2 die † non possint, sicut nec antiquis temporibus: & in testamentis non attenditur, an quæratur vel non: vt dixi ſ. in §. in testibus. sed de fratribus est maius dubium: quia aliàs consueuit dici, q possunt esse testes vnus alij: vt not. in l. parẽtes. Sed satis potest dici q non possint esse sibi testes in aliquo negotio, vbi simul morantur, & sunt in eadem potestate. Et sic intellige quod ibi not. & per hoc videtur q † si instituatur mo
3 nasterium, q religiosi illius monasterij nõ possint esse testes:
b sed hoc casu non concederent [b], qui dicũt quòd religiosi esse possunt testes in factis monasterij: extra de testib. c. insuper.

Super tex. quoniam. & c. inter testatorem, &c. vult dicere quòd sicut in alio negotio personæ hic contentæ, nõ possunt esse sibi testes: sic nec in hoc, quia quoddam negotium agitur inter hæredes, & testantem: non tamen tale, quod descendat in specie contractus, vel quasi: ideo dicit agi. In gl. nã olim. in primis duobus generibus de quibus §, eod. tit. in princ.

a ADNOTATIO. ¶ Sed quid. Hanc quæstionem, etiam ponit hic Ange. & determinat eam sicut Ioan. fabr.
b ¶ Non concedentẽ. Item tenet hic Ange. cum Ioã. fa. Item quærit hic Ang. si villa, vel castrum, vel vniuersitas, instituat hæres: an illi de villa vel vniuersitate poterunt esse testes, vide eum hic.

1 ☞ *Legatarius rectè ne testis. 2. 5.*
3 *§. Legatariis. sensus.*
4 *L. Dictantibus. explicari.*
6 *Scribenti non rectè legari.*

LEGATARIIS. In gl. discrepant. in fi. dic ibi de leg. j. l. per omnia. In gl. sed melius C. de hæred. instit. l. quoties. de dona. l. æris. ff. ad Treb. si hęres. & per hoc apparet quòd si deicom. vniuersalis nõ possit esse testis; quia habetur loco hæredis. ſ. de fideicom. hæred. §. restituta. In gl. græca. in fi. vel
1 fortè vult dicere de leg. dictantibus. C. eo. ij. dicto. † In gl. C. de testi. ibi alij. hæc gl. videtur velle q si agatur inter duos, de viribus testamenti: quia fortè vendicatur hæreditas, ab hærede scripto: q legatarius possit esse testis: sed si petatur legatum, nullus legatarius possit esse testis: nec in causa, quã ageret, nec in causa collegatarij: sed alio modo videtur dicere ff. de reb. dub. l. si quis ita. vbi videtur dicere gl. q principaliter nõ est testis in re sua, sed secundariò: & ita vult concludere q valet legatũ. Et per consequens eius attestatio: quia aliàs nõ valeret: cũ oporteat probare per septẽ testes. C. de fideic. l. fin. ver. cùm enim. Dy. ff. l. qui testamento. videtur dicere, q testa
2 mentũ valet, & legatarius possit esse † testis: quia nõ sequit: valet testamentũ, & valet institutio, ergo & legatũ. & ita supponit q legatum probari nõ poterit: & sic nõ valebit. Iac. & Pet. dicunt q pro testamento potest esse testis: sed nõ pro legato suo. sed de cõtentis in testamento sic: licet tunc videatur esse testis indirectè pro cõmodo suo. arg. ff. de aut. tut. l. ij. hęc verba fuerunt malè reportata: & videtur implicare cõtrarie-
3 tatem. potes dicere q iste §. loquitur in † testamẽto in scriptis in quo nõ est dubium, quin legatarius possit esse testis: quia nõ testificatur, nec deponit de legato suo: nec de contentis in testamento, sed solùm recognoscit sigillum suũ: imò possibile est q ignorat an sit sibi legatũ: vt dixi in superioribus. sed cur hæres non possit esse testis, qui ita potest ignorare cõtenta in testamẽto, sicut legatarius? Respõde, quia quicquid est in testamẽto, tangit hęredem, vel ad suũ cõmodum, vel incõmodum: ideo lex prouisionẽ maiorem adhibuit in eo prohibendo, quàm legatarium: quia totũ negotiũ hæredis est §. §. sed nec. Quid ergo in testamẽto nũcupatiuo: nũquid obti-
4 net iste §. Videtur q nõ, quia ibi deponit testis de substantialibus, & de toto tenore: vt dixi ſ. circa prin. & §. sed cùm aliqs.
Ego credo cõtra. & est expressum † in l. dictantibus. ij. respon. C. de testa. etenim lex illa nedum loquitur de testamento, imò de qualibet voluntate. vnde cõtinuãdo primum & secũdum respõsum, videtur ibi expeditũ: & quicqd sit in locis, vbi testamentũ probatur per literas sigillatas, casus nõ est dubitabilis, sicut nec in testamento in scriptis. Et ad l. in oĩbus. respõdere potes, vt no. d. l. si quis ita. quia nõ principaliter dicit testamentum in re sua: sed secũdario. Sed hæc sol. nõ videtur bona: quia habens causam cõsimilem, nõ fert testimoniũ principaliter in causa sua, & tamen repellitur extra de testi. c. personas. Potes dicere q hoc sit speciale in testamẽto, q li-
5 cet possit † ad legatarium ex cõsequentia, cõmodum vel incõmodum pertinere: q nihilominus possit esse testis. & idẽ in aliis casibus vbi est magnus numerus testium: sed vbi non est tãtus numerus testiũ, & duo sufficerẽt: sed haberet locum lex cõtraria. & c. personas. sed vbi sunt tot testes, potest dici, q illi quos secundariò tãgit admittãtur propter adminicula aliorum. Quid ergo, si omnes sint legatarij? dic idẽ, vt est expressum in l. si quis ita. etiã si omnibus esset vnum legatũ fac-
6 tum, cùm sit eadem ratio. Sed cur nõ potest ita bene † legari scribenti, sicut testi. C. de his qui sibi in test. scri. l. ij. & per totum: Respõdeo, quia scriptor posset falsitatem maiorẽ cõmittere: & hoc in testamento in scriptis, cuius tenorem testes ignorãt. in aliis videtur q legari possit etiã scribenti, cũ cesset ratio: & hoc scripsi C. eo. l. dictantibus. & per hoc videtur, q si fideiussor velit probare reum principalem esse soluẽdo, vel esse præsentẽ: q possit per cõfideiussorem. vt hic scripsi. item q beneficiati per prelatum, possint ei esse testes de creatione seu in titulo. In ea. gl. ibi: quod erat dictum, sed ad illud solum quòd de expensis sibi subiũgitur. In ea. gl. in fi. & hoc nisi essent eædem defensiones vtriusq; simile: per d. ca. personas. ff. de lib. cau. l. duobus.

1 ☞ *Chartarum inuolutio.*

NIHIL AVTEM. In glo. sic supra. in fi. sed an possit fieri in tabulis cereis? dic q sic: vt ff. de bon. pos. secundum
1 tab. l. chartæ † quæ inuoluerẽtur panno. vt dixi §. circa prin. & etiã in pergameno raso: vt no. ĩ d. l. chartæ. nõ sic de instro. in auth. de tabel. §. illud. quamuis notetur contra. d. l. chartæ.

1 ☞ *Actus unius rectè fiant instrumenta duo.*
2 *Testamenta duorum an una charta scribi queant.*

a SED ET VNVM. [a] In glos. sic in authen. in fine. hic in fi. debet esse additio, quæ dicit: sed hæc ambo sunt principalia: quia in quolibet seruatur solennitas subscriptionũ, & aliorum supradictorũ. & facit q notarius, vel auditor literarum,
1 possit † conficere duo instrumenta, vel duas literas de eodem contract

contractu, & vtrũq; sit originale: & de consuetudine, non audent conficere de debitis semel soluẽdis: sed de perpetuis sic. Et est ratio, quia literæ talium debitorum consueuerunt reddi: nec recipitur alia litera de solutione. & ita si creditor habe ret duas, posset fraudari debitor: verum est tamẽ quòd si vnã semel reddiderit, q non potest conficere aliam: nisi parte vocata. de hoc C. de discus. l. ne casu. lib. x. vide in Spec. de instr.
2 edic. §. postquam. ver. sed nunquid. † Sed quid econtra. nũquid duo testamenta possunt scribi in eadem charta? videtur q sic. C. de annal. except. l. fin. ff. de euict. l. cùm plures. de hæred. instit. l. duo socij. Caue tamen q testes pro vtraq; parte rogentur: & aliæ solennitates obseruentur, ff. de vulg. substit. l. patris. eod. tit. l. ex pupillari.

a ADNOTATIO. ¶ Vnum. Hic tractat Ang. an literę antiquæ in muris faciant fidem. Item an rasura, & cancellatio noceat. Item ad exemplum probet originale, vide hic per Ange. in ij. col.

1 ☞ *Testes à quibus rogandi.*

SI QVIS AVTEM. In gl. quãdoq; nullus. ibi cùm allegat l. milites. ibi not. contra, q imo sunt necessarij duo ad minus: dic ſ. proxi. tit. §. j. In gl. id est rogatus. in fin. sed per
1 quem † rogabuntur? videtur q sufficiat per quemcũq; cùm lex non dicat per quem. ff. eo. l. hæredes. §. pen. sed contra, in authen. rogati. videtur q sic, sicut dicitur de tabellione: vt no. in authen. de tabel. §. j. Dyn. tenet contra, per l. quicunq;. ff. de publiciana. & not. in Spec. de instru. edi. §. nunc autem. & videtur expressum in d. §. licet. ibi cùm dicit, per testatorem demonstrare. An autem præsumatur nuncupatiuum. vel in scriptis: dic ſ. §. sed cùm aliquis.

De militari testamento. *Rubrica.*

1 ☞ *Libertini, negotiatores q; ne militent.*
2 *Miles à quo creandus.*
3 *Militiam dignitatem non esse.*
4 *Militis priuilegiis hodie locum esse.*
5 *Militem quæ faciant.*

In gl. rubricæ ibi cùm allegat: ex quib. cau. ma. l. pen. Et de
1 hoc in auth. de man. prin. §. titulos. † An autem requiratur, q sit de genere militari, non videtur: quia libertini possunt esse milites. C. de lib. & eorum lib. l. fin. ff. de mili. test. l. si duobus. C. qui mil. pos. l. pen. de bo. pos. quæ ex test. mili. l. j. Contra in feud. de cler. viol. pac. §. si miles. C. neg. ne mil. l. j. lib. xij. sed ad primam posset responderi: quia in illa nõ prohibetur fieri miles, qui nõ est de genere militũ: sed ad actum duelli nõ admittitur, nisi sit de genere. imò facit p prima parte: quia supponit q aliqui sunt, qui nõ sunt ex genere, quos, phibet duellare. Item ad alium respõdet: quia ibi nõ ob defectum generis prohibentur: imò propter negotiationem, quæ non pertinet ad milites. C. de loc. l. milites. de re mili. l. milites. sed de cõ
2 suetudine, debent esse de genere militari: multi tamẽ his diebus consuetudinem interrũpunt. † Sed quis potest creare militem? videtur q solus princeps. C. de re mili. l. neminẽ. sed de consuetudine miles creat militem, vt tota die videmus. sed an miles est in dignitate? videtur expressum q sic. C. qui mili.
3 pos. l. fi. de eques. dig. in rubro, † & nigro. lib. xij. sed glo. dicit ibi cõtra: pro qua facit: quia cõdemnatus de crimine publico, & capitali, efficitur infamis. ff. de pub. iud. l. infamẽ. & tamen miles cõdemnatus, miles remanet. ff. de iniust. rup. & irrit. te. l. si quis exhæredato. §. irritũ. & tamen si esset dignitas amitte retur per infamiã. C. de dig. l. nec q. vnde legitur, q nõ est liber à laqueis diaboli, qui mũdanæ militiæ se voluit implicare. de
4 pœn. dist. v. c. cõtrarium. & c. falsas. † An autẽ milites nostri temporis, isto priuilegio gaudeant? potest dici q sic: quia hoc priuilegio non gaudent, nisi illi qui sunt in procinctu: vt ſ. in prin. tit. & propter rationem quæ redditur ff. eo. l. diuus. & l. j. quæ habet locum in militibus nostri tẽporis, sicut in illis, cũ hoc casu, defendãt rempub. sicut illi. & ideo priuilegiũ idem habent. Nam secũdum doc. milites nostri tẽporis, eisdem gau
a dent priuilegiis, quibus antiqui [a] quãdo ad hoc eadem ratio se extendit: vt scripsi C. de iur. & fac. ign. l. j. Et hoc notant Iac. & Pet. qui dicunt q milites nostri tẽporis, qui vadunt ad bellum licitum, gaudent huiusmodi priuilegio: sed si in iudicio omisissent aliquam exceptionem peremptoriam, nõ gauderent: quia hodie nõ continuè stant in castris, sicut antiquitus: imò vadunt ad assisias, & litigia, secundum eos: verũ dicunt: maximè in Normania, & Pictauia, vbi sunt, vt plurimũ ad-
5 uocati. Et no. † q nedum gaudent hoc priuilegio testandi milites: imò quicũq; alij, qui ad bellum iuerunt. duo tamen sunt necessaria: q sint in loco hostili: & ibi morĩantur: vt patet ff. de bon. pos. quæ ex test. mil. l. j. ff. eo. l. fi. Item tertium est, q ad bellum licitum vadant. vide quod scripsi ſ. de re. diui. §. item ea. Item videtur q vxores & familiares militũ, prædictis cõcurrentibus, gaudeant illorum priuilegiis. C. de vxo. milit. & eorum qui reipub. causa. l. j. vide quod ibi scripsi. Et hoc priui legium consistit in tribus: vt d. l. j. & no. ff. de bon. pos. quæ ex test. mil. l. j. In fin. e. gl. Iac. & Pet. dicunt q milites dicuntur à malo: non quòd nobis mala faciant: sed quia à malo nos seruare debent. C. de offi. præt. Afric. l. ij. & facit: quia milites defensores esse oportet, non dominos. C. de cap. l. ab hostibus. in fin. Ioan. Fab.

a ADNOT. ¶ Quibus antiqui. Adde Specu. contrarium tenuisse in tit. de proc. §. j. ver. item quod est miles. nu. 21. Ioã. Ange. in c. cum desideres. in princi. extrà de sentẽ. excõ. Panor. in c. in nostra nu. 8. vbi dixi in apostilla. ver. quia milites. extrà de procu. & dixi etiam in apostil. ad illud decisio. cæ pel. tholo. decisi. cxxxj. incipien. item fuit quæstum.

1 ☞ *Præbendæ cur dentur.*
2 *Querelæ quod, an non, peculium subiaceat.*
3 *Querelæ uis.*

a VPRADICTA. [a] Tex. scipsum conti
1 nuat euidẽter. † In gl. arg. q cessante, &c. in fi. vult dicere, q causa finalis, propter quã præbẽda datur, est seruitium Dei: igitur cessante seruitio, cessare debet præbẽda: videlicet q non debeat ea gaudere. & hoc est expressum in auth. de cle. qui receed. col. v. in rubro, & nigro. extra de cle. nõ resi. quasi per totũ. nec valet consuetudo, seu statutum ad cõtrariũ. saltem in distributionibus. in e. ti. c. j. li. vj.
2 In † gl. ſ. quãtũ ad solennitatẽ. ibi cũ allegat gl. l. Papinian[a]. §. si quis in militia. vt hãc gl. rectè intelligas dic q peculium quasi castrense, nunquã subiacet querelæ, quãdiu est peculiũ. vt d. l. fi. §. fi. C. de inof. test. Sed in castrẽsi. est diuersitas in gl.
b Vnde dic, q castrensia bona nõ subiacẽt [b] querelæ si testamẽtum fiat in castris: vt l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffi.
* testa. * Sed si alia bona sint nõ castrensia: illa subiacẽt: vt ff. e. l. si à milite. §. fi. & in hoc differt filiusfa. à patrefa. quia filiusf. nõ potest habere alia bona, de quibus testari possit. & ita nũquam eius testamentũ subiacet querelæ: sed patrifamil. sic, & ideo q; subiacet. Si verò testamentũ fiat extra castra à vetorano, tũc est differẽtia inter filiumfa. quia illius testamentum nõ subiacet: sed patrifa. sic, vt hic no. in gl. quæ est verior, quã illa quæ est in d. l. fi. vbi cõtra notatur. hodie verò debet semper relinquere **legitimã**: in auth. vt cùm de ap. cog. §. sed hoc de parentum. Sed si nõ relinquat, consueuit quæri, quomodo
3 expugnabitur † testamentũ? Et aliquæ gl. dicũt q per querelam: vt no. d. l. fi. C. de inof. test. l. Papinianus. §. j. si quis à par. fue. ma. in rub. Alibi dicũt, per cõdi. ex le. C. de episc. & cleri. auth. presbyteros. ff. de inof. test. l. aduersus. Et hæc consueuerunt per doc. approbari. & est magnus effectus: quia querela rumpit omnem institutionem, sed conditionem nõ: vt scripsi C. de inoffic. test. l. de inofficioso testamento. & ibi de hoc; & doct. iunge ſ. de exhæ. lib. §. sed si in expeditione.

a ADNOT. ¶ Supradicta. Diuide hunc ti. secundum Ang. Item secundũ eundem, sic pone casum, miles in expeditione potest facere testamentum iure militari, quomodo vult extrà expeditionem, non habet priuilegium, nisi quod filiusfa. etiam testari potest.
b ¶ Non subiacent. Hodie tamen, secundum communem opi. in filiosa. milite per præteritionem factam sine causa, annullatur eius testamentum quantum ad institutionem, vt in auth. ex causa. C. de libe. præte. Si verò cum causa, habẽtur pro exhæredatione, subiacet querelæ. vide per An. hic post me. co. j.

§. plan

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ☞ § Planè. & l. ff. de testa. mil. conciliari.
2 Donatio quibus coniecturis arguatur.
3 Verbis solis non testari. & 5.
4 Verbis rectè obligari.
6 Relinquo, uerbi us & acceptio.

PLANE DE TESTAMENTIS. In glo. saltē. ibi cùm allegat C. eo. l. milites. hæc gl. habet simílem ſ. tit. j. §. fin. sed contra not. in d. l. milites. & ff. eo. l. j. sed dic, ꝙ † nulla
1 est contrarietas. Hæ enim dicunt, ꝙ nullo teste vocato, valet testamentum: sed non negant, quin oporteat post probari, ꝙ miles sic voluit: vt in cōtrariis. in hoc tamē bene aduerte: quia si miles in conflictu scripſit testamentum ſuum, in quacunq; materia, & de quocūq; nullo teste vocato, nullo præsente, nec sciente, quid scribitur: valeat testamentum. oportet tamen, ꝙ
a probetur [a], vel per testes, qui cognoscant manum ſuam: vel per comparationem literarum: vel per testes, qui eum viderūt scribere, quòd hoc sit de manu ſua: vel de voluntate eius per alium scriptum. Et hæc est probatio, de qua fit mentio in d. l. Lucius. & hoc voluit dicere hæc gl. In glos. fortè. in fin. &
2 pro hoc facit, quod not. C. in quibus cau. do. acquir. pos. l. ij. libro. xj. †Sed quid, ſi aliquis dedit bona ſua, nunc dicit donationem non valere: quia causa ioci dixit: quid præsumitur in dubio. Do. Iac. de Rauen. & Pet. post eum dicunt, ꝙ presumitur quòd sit vera donatio. ff. de pact. l. iuris gentiū. §. quod ferè. nouiſsima parte: niſi per coniecturas appareat de contrario. Coniecturæ autē possunt esse modus, & consuetudo loquendi: puta, ille qui protulit verba, cōsueuit dicere: quicquid habeo, vestrum est: vt ex conditionibus hominum dicta pensemus. C. ſi quis impera. maledi. l. j. ff. de pig. l. vel vniuersorū. item dictum præcedens. ff. de mino. l. denique. §. j. melius allegarent ff. de testa. l. hæredes palam. §. sed & ſi notam. de leg. j. l. ſi seruus plurium. §. fi. Item mos regionis. ff. de fun. instr. l. cùm de lanionis. §. Labeo. & §. aſinam. melius ff. de ver. sig.
b l. anniculus. Ego credo [b], ꝙ nulla verba operētur †testamē
3 tum, & præsertim in institutionem: niſi expreſsè appareat, ꝙ testator volebat testamentum facere: & ad hoc se diſposuiſſet. sed per hanc literam in ver. is ergo. & d. l. diuus. & facit quod not. ff. de hæred. inſtit. l. j. §. ſi autem. & hoc niſi in diſcrimine vitæ positus, verba proferret sapientia vltimam voluntatem. ff. de lega. iij. l. Pamphilo. §. propoſitum. In contractibus
4 credo contra, quòd quamuis nulla verba † præcesserint alia, nec contractus, quòd ſi verba proferantur contractum sapiētia, ꝙ præsumantur obligatoria, niſi ex coniecturis aliud appareret, per prædicta. & hæc faciunt, ꝙ verba quæcunq; proferantur inter maſculos, & fœmellas, quæ matrimonium ſapiunt, sint matrimonialia: niſi ex cōiecturis aliud appareret. Domini Iaco. & Pe. quærunt, quid ſi quis dicat: relinquo tali omnia bona mea, an sit testamentum? Et dicūt, quòd hæc lex inducit ꝙ ſic. & ff. ad Treb. l. cogi. C. de sacroſan. eccl. l. ſi. Sed illa nihil facit: quia ibi verbū relinquendum pertinet ad inſtitutionem, & legatum. Ipſi dicūt ꝙ vltima voluntas in qua ta
5 lia † verba pferūtur nō potest valere vt testamentū: ga fortè non sunt niſi quinq; testes: & tunc vt res potius valeat, quàm pereat, erit codicillus. ff. de reb. dub. l. quoties. ſi potest valere
a vt testamentū: tunc aut reperitur in aliqua parte inſtitutio directa, & operatur legatum, ſi non reperiatur, operatur inſtitutionem. ff. de hæred. inſti. l. j. §. ſi ex fundo. C. de hæred. inſtit. l. quoties. secundum eos hic, hæc lex nihil facit ad hoc: quia hic non ideo reprobatur talis ordinatio: quia vſus est miles his verbis, relinquo: ſed quia voluntas non probatur. & ita not. in auth. de hæred. & falc. §. ſi verò nulla. vbi de hoc. Vnde cir
6 ca hoc dic plenius: quia aut per verbū, relinquo, † dimittitur, vel relinquitur aliquid ſingulare: tunc operetur legatum, ſeu fideicō miſſum in diſtinctè, ſiue alius esset inſtitutus, ſiue non. ff. de leg. iij. l. Pamphilo. §. propoſitum. de vulg. l. paterfamil. aut aliquid vniuerſitatem importans, de quibus in dicta l. cogi. ff. ad Trebel. & tunc aut alius est inſtitutus ſine parte, per verba directa: & tunc est fideicommiſſum. Verbi gratia: hæ re de inſtituto dicit: bona mea relinquo tali. videtur fideicommittere inſtituto, quòd reſtituat. & ita no. ff. de hæred. inſti. l. his verbis. pro quo ff. ad Treb. l. Lucius. §. filiam. secus, ſi per verba directa inſtitueret: quia tunc videretur vocare in aliū assem. ff. de hæred. inſtit. l. Lucius. ſi autem alius esset inſtitutus in partem, postea diceret: bona mea relinquo tali. videretur ꝙ deberet venire in partem vacātem: quia operatur inſtitutionem: vt no. d. l. his verbis. Sed quid, ſi primus esset inſtitut[a] ex fundo, & post dicit: tali omnia bona meo relinquo. per præmiſſa videtur inſtitutio. arg. C. de testamē. l. quoniam indignum. & facit ff. de tab. exhib. l. j. §. fin.

a ADNOT. ¶ Quòd probetur. Idem tenet Angel. hic. Itē quærit hic Ange. an milites noſtri tēporis, gaudeāt hoc priuilegio, & post diſputatā materiā videt tenere ꝙ non. vide eū hic in j. col. ver. quero an milites noſtri tēporis.
b ¶ Ego credo. Angel. hic tenet. cum allegando prohoc dicto in verſi. in gl. ſermonibus. Item Ange. in fi. j. colum. in ver. iſte tex. ibi ponit vulgatam queſtionē: an ſufficiat, quod teſtes audiant vocem teſtatoris. licet cortina ſit in medio. vide eum hic.

1 ☞ Corporis caſum teſtaturo non obeſſe.

QVINIMO. In glos. habet priuilegium. hæc gl. vult continuare hunc §. præcedentibus qui malè, & ineptè vide
1 tur hic sedere, sed continua, prout glos. dicit hic. † Sed mirandum: ſi ſit surdus & mutus à natura, quomodo facit testamentum, cùm ignoret quid ſit testamentum, & omnia idiomata: nec quicquam intelligat, niſi quæ ratio naturalis miniſtrat? Fortè potest dici, ꝙ ſignis intelligat: vnde hoc probare oporteret, quòd esset talis, qui intelligere posſet per ſigna: & ꝙ talia ſigna facta eſſent, per quæ appareret ipſum voluiſſe ſic testari. arg. ſ. proxi. §.

1 ☞ §. sed hactenus. ſenſus.
2 §. Quinimò, limitari.
3 Conditio an retrotrahatur.

SED HACTENVS. In gloſ. quidam dicunt. in fi. hanc gloſ. approbant doct. Iac. & Petr. quicquid ſic recitant, & non reprobant: ſed pro primis facit multum l. iure militari. vbi dicit: causariam miſsionem. Supponit ergo, quòd non poſt. dicas, quòd hæc gloſ. bene dicit faciendo hic §. quia ad
1 veritatem † hic loquitur generaliter de quolibet milite: quod apparet in eo quod ſubiicit: poſt miſsionem verò, &c. vbi nō debet eſſe §. sed verſus. vnde hęc est veritas indubitata. quòd filiusfamilias veteranus testatur communi iure. & est expreſ ſum ſupra eodem, circa principium. verſic. sed & testari. ſed de ſurdo, & muto à natura: quia de illis loquimur: aliàs nullum esſet priuilegium: vt l. diſcretis. C. qui testamenta facere poſſunt. nō est verum: quia cùm poſt miſsionem testari oportet iure communi: vt hic in dicto verſic. ſed & testari, & impoſsibile ſit, quòd tales testentur iure communi: cùm nomina omnium rerum ignorēt: nec ſcribere poſsint: cùm nullam doctrinam literarum recipere potuerunt: quæ per auditum ingreditur: nec ſciant, quid est inſtitutio, nec legatum; ſequi
2 tur quòd dicta lex, & §. proximus ſupra † non habeant locū, poſt miſsionem, intelligendo eas de muto, & ſurdo à natura: ideo ſignanter text. dicit ibi in l. ante causariam. & ſi ſic gloſ.
a intelligeret, mala esſet gloſ. [a] tamen non loquitur niſi de muto: ſed in illo nullum est priuilegium: dūtamen ſcribere ſciat: vt dicta l. diſcretis. in fin. aliàs, non potest facere testamentum poſt causariam: cùm iure communi testari oporteat: & de iure communi testator debet exprimere nomen hæredis. C. de testamentis. l. iubemus. In gloſ. honeſtam. ſcilicet ibi cùm dicit. finito tempore militiæ. ſcilicet viginti annorum. vide ff. de excuſa. tutor. l. ſed & milites. maximè in §. qui infra. ſuper text. ibi: vel extra caſtra commeatu accepto. ff. quibus ex cau. ma. l. qui mittuntur. §. fi. In gloſ. quia conditio. in fine. contra extra de reſcrip. c. ſi pro te. de ſponſ. c. j. lib. vj. ff. de leg. ſecundo. l. Licinius Locuſta. Solutio: conditio † non retro
3 trahitur quo ad fructus: nec quo ad hoc, quòd mora contrahatur, niſi à tēpore exiſtentis cōditionis: vt l. Lucius. alleg. itē nec retrotrahitur in caſu irreuocabili, per apponentē cōditionem, ſi alium actum pendente conditione fecerit, nō compatibilem, primò: vel ex quo poſſet præiudicari ſecundo actui, ſi retro

ſi retrotraheretur, vt d. c. j. sed vbi non esſet reuocabile, per celebrantem actum ſecundum: ſecus. & partem huius ſolutionis potes colligere ex dictis Dy. extra de reg. iur. c. qui prior. lib. vj. & facit C. de testa. ma. l. ſtatuliberis. Et hæc faciunt ad illud quod ibi ſcripſi. Et ſi quis excommunicetur ſub conditione, & ante conditionis euentum, delinat esſe ſubiectus, an ligetur ſententia, in quo ſunt diuerſæ opin. vt ibi ſcripſi.

a ADNOT. ¶ Mala esſet gl. Ang. tenet hic contrariū, dicens etiā ſi ſit ſurdus & mutus à natura quod poſsit testari: intelligēdo tamē. vt. ſ. in. §. proxi.

1 ☞ §. Sed & ſi quis. & l. in fraudem conciliari.
2 Detrahens unum, reliquum firmat.

SED ET SI QVIS. In gl. videtur. in fin. Quid ſi nihil addidit, nec detraxit: nec aliàs apparet eius voluntas: nec contraria, videtur. quòd non valeat: vt hic à contrario ſenſu. ff. eod. l. tribunus. §. j. & l. Titius. Sed contra est eo. tit. l. in frau
1 dem, §. j. Solue vt in d. l. tribunus. quia in l. in fraudem. † testamentū fuit factū à milite: non tamen militante: ſed hic quādo à pagano: ſed quomodo intelligis, à milite nō militante? Fortè sicut ff. de bon. poſ. quæ ex testa. milit. l. j. §. fin. ſed ibi valet iure militari. propter quod intelligas de milite nō militante: quia miſſo ob cauſam. ſ. §. poſt miſsionem. Et not. ex hoc qđ
2 hic dicit: detraxit. quòd qui detrahit † in vno articulo, videtur in aliis confirmare: vt hic & dicta l. tribunus. §. j. & ita illud quod fit ad diminutionem videtur operari augmentum: contra de condi. & demon. l. cum tale. §. fi. Et facit, quòd per inſtrumētum emphyteuticum probetur dominium. ff. de diuort. & repud. l. Iulianus.

SCIENDVM. Ad materiā huius §. vide ſ. per quas perſonas nobis acquir. circa prin. vbi ſcripſi. In glo. ſcilicet caſtrenſi. in fin. dic j. titul. j. §. j. In glo. niſi ſit. in fine, dic ſuprà eod. §. j.

Quibus non est permiſſum facere testamentum. *Rubrica.*

Suprà dicit de modo ordinandi testamenta: ſequitur de perſonis, quæ ordinare poſſunt: declarando enim, quæ non poſſunt declarantur quæ poſſunt. ff. de accuſ. l. qui accuſare. Ordo tamen videtur præpoſterus: quia prius debebat inquirere de perſonis, quàm de rebus. ff. de leg. ij. l. non oportet. de iure codicil. l. quidam referunt. §. j. sed non est vis: quia fit in eodem contextu.

1 ☞ Testamentum publici iuris esſe qui accipiendum.
2 Donationis causa mortis natura.
3 Filius familias an rectè donet.
4 Religioſo quæ, an non liceant.
5 Filij bona pro patre capi.
6 Inſtitutionis tempora ſpectanda.

a NON TAMEN. [a] Super tex. ibi cùm dicit: ſubiecti. ratiōe filiationis. de illis enim qui ſubiecti ſunt, aliàs dixi ſ. de testam. §. testes. de iure perſon. §. ſeruitus. C. de ſacroſanc. eccleſ. authē. ingreſſi. In gl. sed causa mor. in fi. Alia ratio redditur C. qui testa. fa. poſ. l. ſenium. videlicet, quia testamēti factio publici iuris est: & in his quę ad ius publicū pertinent, non curatur de patria poteſtate: vt l. ille à quo. §. fi. cum l. ſeq. ff. ad Treb. l. nam quod. Sed ex hoc posſet opponi, quia ſi publici iuris est: ergo filiusfa. potest testari. Sed ad hoc potest
1 † reſponderi, quòd ſolennitas introducta in testamentis, est publici iuris, id est, pro publica vtilitate reperta, quæ non est pro voto cuiuslibet imitanda; nō autem est aliàs publica, ſed ſecundum hæc, prædicta ratio non remanet ratio: propter qđ tene hanc quæ hic no. ſed cùm iſta donatio causa mort. ſapiat naturā vltimę volūtatis: vt l. Marcellus. §. fi. & l. oīb⁹. ff. de do.
2 cauſ. mor. C. e. l. ſi. cur iſta † donatio magis potest dependere ex arbitrio patris, quàm legatum? Dicas quòd donatio causa mortis plus accedit contractui, quàm vltimæ voluntati: vt dixi ſ. de dona. §. j. & no. ff. de dot. prælē. l. ij. de don. l. Ariſto. ideo ſicut contractus potest dependere ex alieno arbitrio: vt C. de contrahen. emp. l. fin. ſic & donatio cauſa mortis. Iac. & Petr. dicunt, quòd actus testandi est ſolennior, quàm donandi causa mortis: ſed certè actus legandi, vel codicillandi, nō videtur ſolennior: cùm vtrobiq; requirantur quinq; teſtes: vt d. l. fina.
3 Quid † ergo, ſi filius de volūtate patris legat, & dicit quòd
b ſi non valeat [b] vt legatum, ꝙ valeat iure cuiuslibet vltimę voluntatis: nūquid ſaltem valebit, vt donatio cauſa mortis? Spe. videtur dicere, quòd nō. in Spe. de inſtru. edi. §. compēdioſè. verſic. quid ſi filius. Sed obſt. ff. de dona. cauſ. mortis. l. vbi ita. extra de deſponſ. impub. c. j. lib. vj. C. de codicil. l. fin. Quid ſi donauit cauſa mortis, de voluntate patris: nūquid ſolus pater poteſt reuocare? arg. quòd ſic. ff. de pecu. l. non ſtatim. de ſpō. l. in poteſtate. Hodie videtur, quòd poſsit legare pro anima ſua de conſenſu patris. extra de ſepul. c. licet. §. quamuis. li. vj.

Sed an ipſi patri poſsit donare cauſa mortis de voluntate ipſius? Non videtur, ff. de autho. tuto. l. j. & ibi not. Et hæc fa
4 ciunt, † ꝙ religioſus non poſsit testari, etiam cum licentia ſuperioris: ſed fortè poterit dare causa mortis, vel bona diuidere. C. de ſacroſanct. eccleſ. authen. ſi qua mulier. in fine. & ibi ſcripſi. In gl. nam liberi. in fin. & ſi non ſint liberi, pater admittitur, cum fratribus. vt eodem tit. §. ſi verò. Et hoc, ſi caſtrē ſe peculium deuoluatur tanquam hæreditas: de quo j. proxi. §. In gloſſ. non hæreditario. idem no. in dicta authen. circa princip. dic vt ibi. & idem in aduentitio. vt ibi not. in Spec. de ſucceſ. ab inteſt. verſic. quid ſi filius. ſed tamen propter hoc filius non poteſt testari, etiam in caſibus, quibus nil quæritur patri: vt not. ff. ad Trebel. l. j. §. in filij. & est expreſſum C. qui testamēta facere poſſ. l. nemo. & hoc est niſi haberet caſtrense vel quaſi: vt infra ſequitur. vel niſi ſit clericus: illi enim poſſunt de bonis vndecunque queſitis: vt C. de epiſco. & clericis. auth. presbyteros. Sequitur tex. ibi, vel aliter inquietare. ſed
5 quid in aduētitio † & profectitio? videretur idem. ff. de min. l. iij. §. ſed vtrum. ſed is tex. facit ad contrarium. Vnde poteſt dici, quòd propter debita patris poſsit fieri executio, in profectitio peculio per hunc §. & etiam in fructibus aduenitiis, quatenus ad patrem pertinent: deducto tamen, quod ei neceſſariū est in prouiſione filij, & rerū, oneribus ſupportādis: quia illud non videtur fuiſſe in bonis patris. C. de bon. quæ liberis. cùm non ſolùm. §. ſi autem. facit ff. de re iudica. l. à diuo pio. §. quod ſi res. Sed filio cōdemnato, an fiat executio in bonis paternis? vide j. de noxal. §. fin. & ſcripſi in l. cùm non ſolùm. §. neceſsitatem. In gloſ. idem de ſeruo. in fine. Et est ratio, quia actus codicillandi, non est ita ſolennis ſicut testandi: quia in codicillis non fit inſtitutio: ideo non est tantùm pe
6 riculum. & vide in ſimili: ꝙ in inſtitutione tria † requiruntur tempora. ff. de hæred. inſtituen. l. ſi alienum. §. in extraneis. in legato tempus mortis. ff. de iure fiſci. l. non intelligitur. §. quādo. & de rebus dub. l. ſi cognatis. & dic, quòd etiam in codicillis, opus est, quòd appareant aliqua ſigna retentionis voluntatis. arg. l. tribunus. §. j. ff. de milita. teſtamen. & dixi ſupra ti. j. §. ſed ſi quis. dic vt ibi, ſed opponitur ff. de bono. poſſeſsio. ſecundum tabul. l. qui ex liberis. §. teſtamento. dic vt ibi, & vi debis j. quibus modis teſta. inſtr. §. alio. & concord. huic ff. de teſtamen. l. ſi filius.

a ADNOT. ¶ Non tamen. Diuide hunc titulum ſecundum do. Areti. & pone ſic caſum ſecundum eū. Qui alieno iuri ſubiectus est: non poteſt facere teſtamentum, etiā patre conſentiente: niſi de caſtrenſi peculio, vel quaſi, de quo teſtari poteſt, ſiue ſit miles: ſiue veteranus, etiam patre inuito.
b ¶ Non valeat. Quid in aduentitiis, in quibus patri non queritur vſusfructus, an teſtari poſsit, patre conſentiente? & dicit Ange, quod non. Item quo ad pias cauſas: an in talibus aduentitijs, poſsit permittere teſtari. vide Ange. hic in iij. col. poſt pri. in ver. quò ad pias cauſas.

1 ☞ Solutionis dies qui computentur.
2 Mentecaptorum differentia.

1 PRAETEREA. † In glo. ſed ex quo. in fin. Et ideo ſi quis promiſit ſoluere ſub pœna intra certos dies, fit cōputa
a tio de momento ad momentum [a] ſecundum Iaco. & Pet. ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

computatio mensis fit alio modo, vt scripsi C. de temp. appel. l. cū anterioribus. & vide per Hostien. extra de supplen. neg. præla. c. licet. & per Archidiac. extra de rescript. c. si propter. li. vj. Et facit q̄ si pupillus sit canonicus, q̄ non habeat vocem in capitulo. vide extra de elec. c. ex eo. lib. vj. In gloss. hac eadem in fi. quia æquiparatur §. de cura. §. sed & mentecapt.

2 & hoc † intelligo de tali, qui non intelligit perfectè, nec habet iudicium, secus dicerem in fatuo, qui iudicium rei recipit, ad instar discretorum, surdi, & muti, qui intellectum capiunt C. eod. l. discretis.

a ADNOT. ¶ Momentum. Dic quod in contractibus, semper sit computatio de momento ad momentum, siue tempus imponatur ad inchoandam, siue ad finiendam obligationem. l. eū qui. calen. ff. de verbo. obli. alias verò dic idem, si tempus ponitur à l. ad excludendum beneficium: secus ad inchoandum. Sed quid, si ponitur per iudicem, & qua. liter dilatio mensis computetur: vide hic per Ange.

1 ☞ §. item, sensus.
2 Ius possibilitatem non obligare.

ITEM PRODIGVS. In gloss. si dicas. in fin. dic
1 plenius ℣. §. fi. in fi. magnæ glo. Hæc autē litera † non potest loqui de illa interdictione: sed de facto prodigo, vt euidēter apparet hic: & illi interdicitur à lege, quādo est notorium: vt scripsi §. §. furiosi. In glo. quid si fiat. lac. & Pet. primam ap
2 probant: † quia impossibile præceptum nō tenet, dato quòd non exprimatur error in sententia. Vnde si condemnetur ad hominem mortuum reddendum, non valet datio, quòd non exprimatur, quòd sit mortuus secundum eos. vide de hoc plenius in dicto §. furiosi.

1 ☞ Captiuitatis hora qui accipienda.
2 Obsides recte testentur.
3 Postliminium circa quæ non fingat.
4 Alienationem uetari qui accipiendum.

EIVS, QVI. In glo. quæ fingit. ibi præambula hora. credo quòd do. Iaco. & Pet. habeat hic prima, dicunt enim, si verum sit, quòd glo. dicit, quod fingatur mortuus, prima ho-
1 ra captiuitatis: ergo † mortuus fuit seruus: ergo testamentū non valet, sed ipsa prima hora. i. ex quo incepit venire in captiuitatem, & de libertate in seruitutē, vnde nō est seruus, tūc quousq̄ verè captiuus sit: sicut si de albo velis facere nigrū: semper est album, q̄uis cœperis denigrare, quousq̄ denigratum sit: secundū eos, si habes præambula, sicut ego habeo, nō
2 est opus his. † Sed quid dices de obsidibus [a], qui testari
a non possunt. ff. eo. l. obsides? Non videtur, q̄ eorū testamenta confirmentur, per l. Cor. cū hoc non caueatur: sed si bene aduertas l, loquitur de omnibus, qui apud hostes decesserūt. Et ideo videtur idē in illis: quia æquiparantur ff. de iure fisci. l. diuus. & hoc intelligas, de captiuis vel obsidibus datis à veris hostibus. secus si de vna ciuitate alij. ff. de capti. l. si quis ingenuam. §. fi. ff. eod. l. qui à latronibus. qui aūt fūt veri hostes, vide ſ. de iure nat. gen. & ciui. §. bellā. Item quæro, cur in casu, quo captiuus redit, testamentū eius nō valet, cū finga
3 tur semper in ciuitate fuisse. ff. de capti. l. retro. Dicas † q̄ ius postliminij. nil fingit in his, quæ apud hostes gesta fuerūt vel acquisita: nisi haberent præiacentē materiā: vt C. de cap. l. j. ff. de capti. l. diuus. sed quid de codicillis? videtur, q̄ valeant, si redeat: vt ff. eo. l. in bello. §. codicilli. sed ibi propter confirmationem præcedentem. Sed quid si nulla fuerit cōfirmatio præcedens? Videtur idem ff. de leg. iij. l. j. §. j. In eadē gloss. ibi cū dicit ff. eo. l. si filius. dic ibi in prin. tit. In ea. glos. cūm allegat l. cū lege, dic vt scripsi ſ. ti. ij. §. testes. In ea. gloss. ibi cūm allegat auth. si qua mulier. dic vt ibi scripsi; quia ibi non testatur: sed diuidit inter liberos. et scripsi plenius in auth. ingressi. eo. ti. In ea. gl. in fi. hoc est verū & indubitatū: vbi sequitur condēnatio in vita, vel post mortē. ff. de don. l. post cōtractum. sed vbi sequitur absolutio, est perquā durum. gloss. tamen videtur velle hoc ſ. eod. §. item prodigus. ff. de dona. l. donationes, & l. donans. §. fi. sed hoc est iniquū, quòd si absol
4 uatur, q̄ non valuerit testamentū. vnde tex. † qui interdicūt alienationem, loquūtur à tempore, quo contraxit crimen: vt l. ex iudiciorū. ff. de accu. & d. l. fi. ad leg. Iul. maie. supponendo, q̄ si non cōtraxit, q̄ non interdicitur alienatio: sed in hoc est differentia, inter hæc, & alia crimina: quia in criminibus exceptuatis, dependet testamentū ab euentu scientiæ, si ante moriatur in his valet: vt l. qui à latronibus. §. fin. ff. de iniusto rup. & irri. test. l. si quis. §. irritum. cum seq. §. aliàs possent fieri multæ fraudes. nam si quis vellet impedire, quominus aliquis testaretur, posset eum accusare, vel facere falsò accusari de crimine exceptuato: & non posset testari, quo nihil iniquius. Item no. aliquot casus, & causas impugnandi testamenta, in Spe. de fide instru. §. compendiosè. &c.

a ADNOT. ¶ Obsidibus. Item, quid de bannitis nostri temporis. vide hic Ang. in ij. col. post prin. in vſu. quid de bannitis nostri temporis. item quid de monachis: & canonicis regularib^s, quid de excōmunicato, infame, ascripticio, censito: homine alieno, vasallo inter, suos, de familia vsurario manifesto: vide hic Ang. per ordinem in ij. col.

De exhæredatione liberorum. *Rubrica.*

1 ☞ Testamenti pars potior.
2 Testamenti qui rumpatur.

Quia inter cætera, quæ testamentis inseruntur, principa-
1 lior † pars est hæredis institutio, à qua omnia alia dependent. ℣. de legatis. §. ante hæredis. idcirco, primò de institutione po
2 nit. verum † quia testamentum nullum est, nisi de liberis sit prouisum, instituendo, vel exhæredando. ℣. §. j. igitur de ea præponit: quia hoc principale ius est. ff. de lib. & posthu. l. inter cætera. Vel continua secundum tex. Suprà dixit, de solennitate, quæ in testamento requiritur: sequitur de aliis, quæ etiam requiruntur, ad hoc testamentum valeat.

1 ☞ Testamentum præteritione nullum.
2 Posthumi & nati communia.
3 Testamentum abstinentia confirmari.
4 L. filio, locus.
5 §. fi. l. si post mortem. sensus.

a 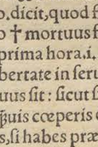 ON TAMEN. In glo. secus. in fin. [a] non tamen per omnia idē: quia suus rumpit ipso iure: exhæredatus per cōtra tab. vt ibi in fi. In glo. ff. de iniusto rup. Coniunge [b] has duas solutiones. vnde dic, q̄ vbi fi-
b lius † natus præterit; testamentū non valet
1 ipso iure, nisi filius moriatur in vita patris: vt hic, & ff. de libe. & posth. l. si filius. Si filius moriatur post mortē patris, vt hic gl. videt velle, qd & valet: & eodē modo in l. filio. et hoc intellige de æqtate, non de iuris ciuilis rigore. imò est nullū omnino, vnde attenta illa æquitate, contra tale testamentū datur cōtra tab. ff. de leg. præst. in l. is qui. C. de liberis præt. l. maximū. quæ dari non deberet, si omnino esset nullū: & hoc indubitatē, qñ filius superuiuit, & abstinet expresè cōfirmando testamentum. Quid si moriatur post mortem patris, anteq̄ abstineat se, & voluntatē suam super hoc declaret? Glo. videtur tenere idē hic, & in l. filio. vbi nō requirit confirmationē, nec de ea loquitur: sed solūmodo, q̄ viuat filius. sed in l. filio. dicit tex. abstinuit q̄ non videtur dictum,
2 sine ministerio. † Præterea, tanta & maior proteruitas est præterire iam natū filium, quanta præterire posthumum: & difficilius reconualescit testamentum, nato præterito: quàm posthumo præterito: sed posthumo præterito post mortē patris morientis, approbatum non recōualescit: ergo nec nato præterito sic moriente. maior probatur, quia posthumo præterito moriente viuente patre, testamentū valet; vt l. posthumus. ff. de iniusto rupto & irrito testamē. & tñ non sic in filio præterito; vt l. si filius. & hæc minor probatur C. de posth. hæ. re. instī. l. ij. Ad hæc potest dici, q̄ ad hoc, q̄ testamentum va-
3 leat, oportet constare † de voluntate abstinere volentis, per aliqua signa; quia fortè permisit sibi tēpus, ad abstinendū, vel recipiendū, præfixum labi: iuxta l. si quis instituatur. de hær. instī. & sic videtur notare ff. de excep. rei iudi. l. ij. vel recepit: vel petiit legatū, vel emolumentū, in testamento relictum. ff.

de contr

de contra tabu. l. si præteritus. vel alias apparet de voluntate. alias si præmortuus fuerit antequā posset dicere nullū, vel apparet ipsum velle cōfirmare, vel se abstinere; dicerē testamentum nō recōualescere, nec tenere per dictā rationē. Quid ergo dices? Sempronius habebat tres filios; instituit extraneū in bessem; duos filios in trientē; tertiū præterijt; tertius præteritus abstinet; duo instituti dicūt testamentū nullū, & volunt repellere cohæredē extraneum, & legatarios, & succedere ab intestato; quæritur an debeant audiri. Et videt q̄ sic; quia testamentū est nullū; & ita videt eis ius quæsitū, ad repellendū tertiū. igitur repudiatio, seu abstētio tertij præteriti, eorū ius tollere potest. ff. de edil. edict. l. j. §. vnusquisq̄. Præterea videtur expressum. ff. de cōtra tabu. l. si post mortē. §. fi. & l. illud. §. fi. & l. nō putauit. §. si. Sed l. filio obstat directē. Quidam dicūt,
4 quod l. filio. obtinet † vbi erant instituti, qui alias erant ab intestato successuri; secus si extranei. & allegant ff. de vulga. l. si filius, qui patri. Et hanc videntur tenere hic doct. Ia. & Pe. nō disputando, sed narrādo. pro quibus facit ff. de lib. & posth. l. si posthumus. §. ideoque. secundum vnum modum intelligēdi. Potest dicere, quod l. filio. obtineat indistinctē, quamuis loquatur vbi non erat scriptus extraneus. & hoc potest probari quia vbi posthumus moritur in vita testantis, quicūque scriptus succedit, & omnia legata, & fideicommissa valent: quia tunc testamentum valet, & tenet de æquitate: vt d. l. posthumus. in princi. ergo & in casu præsenti, quo tenet de æquitate sicut ibi. & sic in quæstione præmissa, videtur quod filij instituti, non debeant audiri. & hanc partem videtur sequi Spec. in ti. de test. ver. pone Berta. Nec obstat. l. si post mortem. §. fi. ff. de bo. pos. contra tab. quia ibi loquitur, quando erat edictū per præteritum commissum. i. apertum: quia agnouerat bono. pos. coram iudice in absentia partis. iuxta illa quæ no. plenè. ff. de bo. pos. l. iij. Et post non prosequebatur, imo agnitam repudiare volebat. & sic intelligit glo. quæ est illi contraria. eod. titu. l. iij. §. si quis ex lib. & l. hi, qui. de lega. præstan. secus, si ab initio repudiasset, vel non agnouisset: vt l. filio, ſ. allega. & hæc faciunt ad illa, quæ consueuerunt notari extra de concess. præben. c. authoritate. lib. vj. In gl. aliud. in fi. Et est ratio, bonum initium quod multum operatur. ff. de furt. l. qui vas. §. si ego. de lega. ij. l. cum filius. §. hæres. & hoc intellige, si viuo testatore posthumus moriaē. vt dixi ſ. proxi. C. de posth. hære. instī. l. ij. ibi vide. In glo. ſ. hoc modo, in fi. ista est additio, quæ nihil probat, sed probatur de institutione, oportet q̄ constet. de quo sentit C. qui test. fa. pos. l. hac consultissima. l. fi. de hær. instī. l. quoties. §. si quis nomē. cū §. se. & vide ℣. pro.

a ADNOT. ¶ In fine. Imò hodie, præteritus dicit nullum de iure ciuili, sicut in potestate constitut^s. vt per glos. in §. exhæredatus. in auē. de hær. & fal.
b ¶ Coniunge. Sic dicit do. Ange. per eadem verba, & vide sexdecim conclusiones, quas ponit hic Ang. super præteritione filij, in testamēto paterno, an sit ipso iure nullum. in fi. col. post med. in ver. an autem &c. & postea in ij. col. ibi in me. in ver. ex his nota, ponit xx. casus, in quibus bon. pos. est hodie necessaria.

1 ☞ E xhæredandi forma.
2 Liberi qui.
3 Rescriptum nulli obesse debere.
4 Nominatum præferri.

NOMINATIM. Hic imperator, facit interpetationem, ante, quā veniat ad decisionem & correctionem iuris antiqui. In glo. item alijs modis. in fi. hæc gl. habetur diuersimodè. nā quidam habēt. ſ. circa princi. ibi cum dicit: sunt exhæredati vel sic vnus. &c. Et si habeas ibi, vel sicut habeo & omnes habent, vt cōmuniter videtur in glo. deficiunt duo verba videlicet: siue sint plures. & tunc bene sequeretur vel vnus &c. sed tūc gl. non esset vera vt apparet manifestè, in l. ij. de lib. & post. habeas ergo, si. & si non habeas expone, vel, pro si. Item post mediū glo, ibi cum dicit, extraneum instituo. Quidā habent cæteros liberos, &c. & dicūt q̄ gl. vult facere differentiā, an testator dicat omnes liberos: an dicat cæteros liberos: vt primo casu videatur † nominatim exhæredari. secundò, non. Sed hoc non est verū per l. ff. de verb. signi. l. cæterorū. vnde non habeas ibi cæteros: quia etiā malè sederet, & secūdum hoc facit differentia; an dicat omnes liberos: vel an dicat liberos tantū; vt primo casu, sint omnes nominatim exhæredati: secūdo nō, cōtrariū no. in l. titius. vbi dicit, q̄ si dicat; omnes liberi exhæredes sunto. q̄ non videt nominatim exhæredare. Et illam approbat ibi Dy. dicendo, q̄ refert
2 an dicat liberos, an filios: quia † appellatiōe liberorū [a], nedū
a cōtinentur liberi primi gradus: imò & nepotes; nō sic appellatiōe filij. ſ. qui test. tut. dari pos. §. fi. Dic ergo, q̄ aut exhæredans habet vnicum, & tūc videtur nominatim. aut plures: & tunc, aut vtiē verbo singularis numeri; & videtur nullus exhæredatus: vt d. l. ij. aut pluralis: tunc si dicat filios, vel filias, vidē nominatim, siue dicat omnes, siue non. si dicat liberos. secus: vt prædixi. & hoc indubitatè, vbi habebat nepotes & filios. q̄d si nullos haberet nepotes? Videreē cōtra, per illa quæ dixit d. §. fi. Verius tamē videt, q̄ in præsenti casu nō videat nominatim, propter odiū exhæredationis, & largā significationē vocabuli. ff. de lib. & posth. l. cū quidā. doc. Iac. & Pe. di
3 cūt, q̄ quidam eorū domini dicebāt, q̄ rescriptū † concessum in præiudiciū alterius, nō valet, quāuis clausula adijciat: etiā si iuri præiudicet alieno: nisi nominetur persona, cui præiudicatur. Et idem dicunt, si papa fecit gratiam vni & post faciat alij præferendo, cū quibuscunq̄ alijs prioribus in data: q̄
4 nō præfertur † nisi expresse nominet primos. ipsi tenēt contra & dicunt, q̄ hic valet exhæredatio dicendo: omnes filios &c. vt l. Titius. & hoc nisi ille, cui præiudicat, esset talis persona, cui nō est verisimile, principē velle præiudicare, vt pupillus, vel vidua. arg. ff. quæ res pig. ob. pos. l. obligatiōe. & dicūt quasi expressum. C. quādo impera. inter pu. & vi. l. contra Iaco. & Pe. facit extra de præscrip. c. si propter. lib. vj. ff. de nata. rest. l. fi. de iure anul. aure. l. diuus. §. fi. pro eis facit, ne qd in loco publi. l. ij. §. si quis à principe. in fi. de bo. liber. l. etiam. Dicas latius, q̄ aut per rescriptū præiudicat iuri quęsito in re, aut iuri quærendo in re, quāuis quęsito ad rē. Primo casu dic,
5 q̄ aut † præiudicat tali præiudicio, q̄ faceret secundū rescriptum nō valere, etiā si totū expressim esset; de quo vide C. de preci. impe. offe. l. quoties. & tūc nō est quæstio, an debeat specificare, vel nō, ius, vel personā cui præiudicat. extra de rescri. c. cū ordinē. de priuile. c. dudū. & d. l. fi. de nata. resti. Vbi verò præiudicatur iuri quærendo, non oportet specificare: vt extra de concess. præben. c. authoritate. lib. vj. & per hoc apparet opi. docto. prædictorum procedere in aliquo.

a ADNOT. ¶ Appellatione liberorum. Adde, qui veniant apellatione liberorum, & vsque ad quem gradum, & maximè in priuilegijs. vide per Bar. in l. liberorū. ff. de verbo. signifi. & in l. liberos. ff. de senato. & in l. ij. §. quod aīt. ff. qui satisd. cog.

1 ☞ Indefinita non extendi.

POSTHVMI. In glo. ista institutione. in fi. gl. No.
a contra in l. placet. [a] Sed potes dicere, q̄ si loquitur † indefi-
1 nitē, nō extēditur ad futuros, vt hic. si per verba multiplicatiua, vel vniuersalia secus: vt si dicas: quisquis, vel quicūq̄; posthumus nascetur, sit exhæres. sic intellige. ff. de iniust. rup. l. iij. §. pe. etenim hæc verba quisquis, & quicūq̄, multū importāt: vt ff. de hæred. instī. l. hoc articulo. ad treb l. Balista. & facit C. de lib. pre. l. fi. & quod ibi scripsi. hoc autē hodie correctū est. C. de inoffi. test. l. omni modo. & l. si quis. & hic sequiē in glo.

a ADNOT. ¶ L. placet. Adde hic secundum Ange. & Raph. quod indefinita institutio posthumi, comprehendit etiam filios postea adoptatos, qui dicuntur posthumi ciuiles l. si quis posthumo. ff. eo. an autem naturales tātùm: quid si instituat ventrem vxoris suę: vide per Angel. hic.

1 ☞ Posthumi agnatione testamentum rumpi.
2 Galli consilium.
3 Legis Velleæ capita: eorumque prouisio. 4.
5 Nepotis filio cœnobita testamentum rumpere.

POSTHVMORVM. In gl. scilicet in fi. & est ratio, quia præteritio matris, habetur pro exhæredatione. ff. de cōtra tabu. l. illud. §. ad tęstamēta. quo casu, opus est querela.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de inoffi.testa.§.posthumi. In glo.secus.ibi cũ dicit:à vero posthumo.hæc glo.videt inferre,q si posthumus† nascat filio mortuo,post mortẽ aui,q rũpit testamẽtũ aui:& hoc nõ esset verũ.vt d.l.si quis exhęre.ff.de libe.& posth.l.si qs posthumos.§.si filiũ.Sed intellige eã,in vero posthumo testatoris;
2 quia ille rũpit nascẽdo post mortẽ.vt hic. † In glo.in veris posthumis.ibi cũ alleg.§.j.ij.& iij.vide q cõsilium Galli fuit quãdo filius institutus habet vxorẽ grauidã,q instituat, vel exhæredet nepos nascitur⁹,post mortẽ aui,filio præmortuo, per hæc verba:si filius meus me viuo moriatur tunc &c.sicut hæres:vt l.Gallus.in prin.& quia istud cõsilium:nõ sufficiebat ad omnes casus,qui cõtingere poterãt fuit facta lex Velleia,quæ habet duo capita,& prouidet in quatuor casibus.

3 Primũ † caput,prouidet in casu quo posthumus nascitur viuo auo,post factũ testamentũ,& mortuo patre suo:de quo Gallus nil dixerat. & hæc ꝓuisio habet duos casus: videlicet, quãdo tẽpore testamẽti,filius erat mortuus,vxore relicta grauida:vel quãdo erat viuus tẽpore testamẽti, & post morir,& posthumus ei nascitur in vita aui:in quibus casibus lex velleia cõsuluit,prouidẽdum de institutione: vel exhæredatione.Secũdũ † caput prouidet,quãdo filius, & nepos viuebãt
4 tẽpore testamẽti,& filius moritur in vita aui.& is casus tãgitur hic in tex.Est & quartus,qui nõ cõtinet, nec sub vno, nec sub alio,quãdo filius viuit tẽpore testamẽti, & eius vxor est grauida. vnde possibile est, q posthumus nascetur in vita aui,& filij:nec cõtinetur sub primo capite,quòd loquitur vbi pater erat mortuus tẽpore quo natus erat posthum⁹:nec sub secũdo,q loquitur,quãdo ambo viuebant tẽpore testamenti. & hoc plenius reperies in l.Gallus.in prin.in §.nunc de lege. cũ §.seq vsq; ad fi.& no.in §.fi. & sic vides quomodo tibi ꝓuidere debes in his casibus testãdo.si autem has difficultates aptare velis pone talẽ clausulã:omnes natos, & nascituros.q mihi agnasci,vel esse possent in tali portiõe,vel in talib⁹ portionibus,hæredes instituo:vt l.Gallus.& l.instituẽs. sic enim nõ est opus talibus prouisionib⁹ exquisitis:& cessant omnes prædictæ difficultates,quæ sunt modici effectus,hæc prouisio nõ obtinet,quo ad exhæredationẽ,quę nominatim nõ fieret,per hũc modũ secundũ opinionẽ aliquorũ,vt dixi §.§.nominatim.dic tamẽ:quo ad exhæredationẽ posthumorũ, hoc est hodie vt insufflatũ:quia exhæredari nõ possunt.vt l.omnimodo.& l.si quis in suo. Sed quo ad exhæredationẽ,quasi posthumorũ,qui essent ætatis tẽpore testamẽti, potest dici,q in illis oporteret nominatim,& ex causa expressa fieri mẽtio nẽ,idcirco oporter dici,talẽ nepotẽ meũ,si quãdoq; meus fuerit,ex tali causa exhęredo.ita ꝓeos nominet.vt §.nominatim.
5 † alioquin possent rumpere testamentũ, si pater moreretur, vel de potestate exiret.ergo si fili⁹ fiat religiosus, nũquid nepos eius filius rũpit testamẽtũ aui?Hæc quæstio depẽdet ab illa,an religiosus exeat de potestate patris,per ingressum religionis.& si dicas q exeat,certũ est quòd rũpit per hũc §.ibi aut qualibet alia ratione &c. Idem dicas, si filius fiat episcopus,vel aliam dignitatẽ consequatur,quę ipsum liberet,C.de episco.& cleri.auf.sed episcopalis dignitas.

1 ☞ *Patrem impune præteriri.*
2 *Exhæredandi modum differre.*

EMANCIPATOS. In glo. supple. ibi cũ dicit:ad
1 filios,&c. hæc impugnatio nõ videtur bona: quia fili⁹ † non habet necesse patrẽ instituere,vel exhæredare, quo ad hoc vt testamentum valeat:nã præterito patre, valet testamẽtum de se:licet posset rumpi,per contrabul.ff.si quis à parẽ.fu.ma.l.j.secundũ do.Iac. & Pe.Sed fortè gl. voluit se referre ad iura noua, & ad struere quod de iure nouo pater præteritus dicat nullũ.de quo videbis inferius. In gl.licet.in fi.vult gl.quòd de iure prætorio,non est differentia, quod verum est in exhæ
2 redatione, quia vtrũque exhæredari oportet: sed † in modo exhæredandi, est d ıcrntia , etiam de iure prætorio; vt hic in text.

1 ☞ *Emancipatus testamentum rumpit.*
2 *§.aliud vt cum de ap.sensus.*
3 *Testamentum nullum quis dicat.*

SED HAEC QVIDEM. In gl.ad differentiã. in fi.quia illa non corrigitur,imò remanet differentia. vt not. ff. In gl.quo ad commodũ.sibi cũ dicit. C. de liber.præte.l.
1 maximum.hoc indubitatum de iure antiquo. Quid † de iure nouo?gl.variant. Nã quãdoque dicũt, quod emãcipatus præteritus,rũpit ipso iure.vt no.ff.de inoffi.test.§.j. In gl. scilicet descendentibus per lineam.sed hic videtur dicere contra. ff.de mino.l.si filius.de lib.& posthu.l.Gallus.§.& quid si tãtum.C.de lib.præte.auth.causa.& in l.maximum.Pro quo facit is tex.qui remouet differentiã suitatis, & emancipationis in auth.de hæredi.ab intesta. quasi per totũ. sed respondeo, vt hic not.& in auth.ex causa. Vnde dic.quod iste §. & alia iura quæ comparãt emãcipatos,& suos,loquũtur, quo ad exhæredationẽ & eius effectũ:sed quo ad præteritionem,nil immu-
2 tant.Sed §.aliud.† in auth.vt cũ de appe.cog. videtur immutari in præteritione,quia ibi præteritus, olim non poterat dicere nullũ ipso iure,hodie potest, nisi causa inseratur in præteritione.sed vbi causa inseritur,nil immutatur quin ꝓteritus ijsdẽ remedijs,& vijs venire debeat,quibus olim: & hoc vult glo.dicere in authen.de hære.& fal.§.exhæredatos.C.de inof fic.test.l.filiã. Dic ergo,quod suus præteritus,nullum dicit,sive causa præteritionis inseratur;siue nõ:quia noua iura nõ intendũt,suum facere deterioris cõditionis,quã esset olim: imò semper ipsi prouident.& ita tenet Azo in summa c. de libe. prę.& Dy.in l.Gallus.in magna distinctione.& gl.in aut.nõ
3 licet.& quasi vbique.Emãcipatus † præteritus, causa nõ inserta,nullũ dicit per §.aliud. Causa vero inserta,nõ dicit nullum ipso iure:sed rũpit per cõtra tab.sicut hic no. Sed de hoc potest dubitari, quomodo præteritus dici possit filius causa adiecta fortè si dicat:filiũ prætereo ex tali causa.hæc videtur exhæredatio.C.de lib.præ.l.iij. Vel dic,q in illa lege sunt verba exhæredationis expressa, dicendo hæreditatis meæ alienus esto.vel dic,q est præteritio cum causa.si fortè dicat:filio meo,quem ex tali causa prætereo,lego centum.vel potes dicere,quòd vbicũque nõ nominatim exhæredat: sed inter cæteros.ff.eo.in princip.

1 ☞ *Militaris expeditio.*
2 *Renuntiari ignotis posse.*

SED SI IN EXPEDITIONE. Dictum est, testatorẽ liberos debere instituere, vel exhæredare. fallit hoc casu,& ideo sequitur:sed si in expeditione. In glos.quid si nõ est.in fi.melius.ff.de mili.test.l.si filius. §.sed si quidem,&
1 intellige † in expeditione,siue in castris,siue in campo verũ. dũtamẽ missus nõ fit.vt eo.ti.§.post missionẽ.& est mirabile, q huiusmodi priuilegiũ nõ deꝰ,nisi militantibus:sed priuilegiũ ne querelæ subiaceat omnibus. de quo dic vt in d.§.ff.de mili.testa.Item dic,q licet in casu,in quo ignorat,non videat exhæredare,& rumpat testamentũ:q propter hoc legata nõ
2 tollunt.ff.de hæred.instit.l.fi. † In glo.si enim in fi.[a] & per
a hoc potest dici,q si quis renũtiat iuri qd ignorat sibi cõpetere:valet renũtiatio. In glo.ideoque.in fi. hæc gl.nõ est vera vt scripsi.ff.de mili.testa.§.illi.super glo.quantum ad solẽnitatem.Item dic,quod is §.est hodie correctus, nisi prętereatur cum causa.vt no.C.de testa.mili.l.si cum.vel dic,vt ibi.

a ADNOT. ¶ In fi.Et si verba essent generalia, apta comprehendere omnem nascituru,secundum Bal.licet Ang. hic videatur dubitare:secus tamẽ in pagano.vide super hoc Ange.hic in versi.in glo.ignorans.

1 ☞ *Præterire sine causa non licere.*

a MATER. [a] In glo.quo emancipati.in fi.vide,quod ibi not. Item dic,q is §.hodie corrigitur:quia nullus prętereriri potest sine causa.vt §.j.auf.vt cũ de app. cognos.& dixi ff. §.sed hęc quidem.& not.in l.filiam.C.de inoffi.test.& auf.ex causa.c.de libe.præte.& idem in ascendentibus.vt in cor.eo. ti.§.& hoc quidem.& dixi in auf.non licet.C.de libe.præte.ff. de inoffi.testamen.§.non tantum.dic vt ibi.

a ADNOT. ¶ Mater.Super hoc §. ponit Ange. triplicem præteritionẽ, item triplicem exhęredationem. Item quidiuris,si pater prętereatur a filio? quę vide per ordinem hic,per eundem Angel,in ij.col.

De hær

De hæredibus instituendis, *Rubrica.*

Alias est in Rubr.de hęre.instit.Et cõtinua,vt ff.e.in Rub.

1 ☞ *Transmissibilia in hæredem.*
2 *Fictio quando cesset.*
3 *Seruum siue libertate non rectè instituì.*

HAEREDES. In gl.q.d.in fi.non sic in pos sessione.ff.de acqui.poss.l.cum hæredes. & intelligę secundum doct.Iac.& Pet.quod non ea
1 dem iura † numero,trãseunt ad hæredem,quæ erant penes defunctũ: quia mors omnia soluit sed finguntur eadẽ, sicut & hæres fingitur eadem persona cũ
2 defuncto.in auth.de iureiu.à mo.præst.quæ † fictio, non habet locum in possessione:quia hæreditas nõ tenet, quo ad illã vitam defuncti:quia non habet animum.ff.si quis testa. libe. esse iussus fue.l.j.§.Scæuola. secundum eos. In alia glo.q.d. non induximus:ibi.cũ nõ sit verisimile.facit pro illis,qui scripta,& dicta aliorum cõpilant, quòd videãtur cõpilatis.ff.de orig.iu.l.ij.circa prin. In ea.gl.ibi.& liber esse videatur,imò dic secundum doct.Iac.& Pe.quòd primo fuit ius in legis necessitatem,& post abrogatum, tertio per Iustinianum ad legem redactum:sed non per innouationem:quia ante erat dictum & pro iure seruatum secundum eos. In ea. glo. in fi. gl.dicit hic dubitatiuè.ff.eod.l.seruus.& tamen hoc est hodie expeditum.C.de ne.ser.hære.instit.l.fi. si autem eum instituat,
3 & eum nolle habere libertatem exprimat:dic, q nõ † valet institutio.vt d.§.idẽ iuris.in fin.& ibi no.& vide q ibi scripsi.

1 ☞ *Laudemia cuius sint.*
2 *Seruus qui instituendus.*
3 *Dotalem seruum rectè instituì.*

PROPRIOS AVTEM, Facit iste §.q proprietarius debeat inuestire vasallos & emphy.vt ff. ad Sillani.l.j.
1 §.j.Sed fortè vtilitas,seu † emolumentũ laudemiorũ pertinet ad vsufructuariũ.l.vsufr.legato.& opp.& sol. vt no.in d. §.j.Sed quid si instituẽs,partẽ habet in seruo:posset arg. pro & cõtra per ll.prędictas.ff.de leg.iij.l.si quis seruos. Dic tamẽ
2 q si instituat cũ libertate:valet † institutio: & erit liber.si simpliciter:valebit institutio,& nõ erit liber: sed acquirit alteri socio hæreditatẽ,vt no.ff.eo.l.sed si de sua cõditione. §.si seruum cõmunem. Sed quid si institutus erat vicarius ordinarij instituentis:nũquid censebitur propriusꝰ Non videtur. ff.de leg.iij.l.suos autẽ.§.fi.de ver.signi.l.licet. §.j.& l. modestinus. cũ concor. & ita non videtur locus huic §.nec huic materiæ. Verius videtur, q hoc casu sit hæres, & liber.cũ nulli posset acquirere.& pro hoc facit ff.de pecu.l.si seruus meus ordinarius.& d.l.eos.§.fin. si sit ibi litera affirmatiua & concor.
3 † Quid si maritus,dotalem seruum instituit, & videtur q sit liber,& hæres:quia eum manumittere potest, & inter viuos, & in vltima voluntate.ff.de manumiss.l. seruum dotalẽ. solu. ma.l.dotalẽ.& sic in dubio,videtur facere liberum, dũtamen sit soluendo.C.de ser.pig.da.ma.l.j.& sic corrigitur ff.de manumiss.l.seruum dotalem.de acqui.hær.l.aditio. vel intellige quando alius instituit quàm maritus.quid in alieno seruo bona fide possesso,instituto sine libertate? Videtur idẽ:qui cõtinetur appellatione sui:vt d.l.suos. Item quia libertas videtur valere si detur à bona fide possidente. ff.qui & à qui. l. cõpetit.secundum vnam literam. & sic corrigitur ff.de acqui.hæred.l.si quis mihi bona.in prin. Vel dic,quòd non corrigitur. ff.per quas personas no.acqui.§.de his.

1 ☞ *Manumissio quando uetita.*
2 *Permissum quando sine uetito subsistet an non.*

a EST AVTEM CASVS. [a] In glo.id est, accusa ta.ibi:respondeo bene potest manumittere. hoc non videtur
1 verum:quia † manumissio prohibetur indistinctè, intra tẽpus,quod computatur à tẽpore diuortij,non accusationis. & facit ff.qui & à qui.l.prospexit.in §.fi.cũ l.seq,& l.sed si mari tus.§.fi.Sed nunquid,saltẽ post tẽpus erit liber & hæres,si reperiatur ignotus? videtur q sic.C.ad Sylla.l.cũ syllanianum. Cõtrà.ff.qui & à qui.l.si priuatus.§.fi.c.qui non pos.ad liber. perue.l.j.ff.de leg.ij.l.cũ filius.§.seruus.de libe.cau.l. qui de libertate. In gl.quia si valeret.in fi.Contra,ff.de auth. tuto.l.
2 j.Solutio. aut in se prohibitũ sequitur ad positionẽ † permissi,seu nõ prohibiti:& tũc obtinet contrariũ.ff.de pac.l.si vnus & §.illud.ff.de vsucapio.l.si aliena.§.hoc iure.de libe.leg.l.si quis duos.Et idẽ si permissum nõ potest procedere, sine prohibitiõe.C.de iu.l.quoties.Sed huic solutioni, obstat hæc lex, quia hic ad positionẽ institutionis,sequitur datio libertatis tãtum:& tamẽ neutrũ valet.Itẽ videtur, quod prohibitũ remaneat in terminis prohibitionis,& permissum de se procedat. ff.de do.inter vi.& vxo.l.si sponsus.§.j. Potest dici, q vbi est eadẽ ratio,causa,& modus prohibẽdi,q obtineat regula,quę est hic.vel vbi,per obliquũ peruenitur ad vetitũ directo; nec alias posset operari obliquum,alias contra:vt §.illud.

2 ADNOT. ¶ Est autẽ casus. Seruus accusatus de crimine adulterij cum missi cum domina sua, non potest ante sententiam manumitti; nec abeta hæres instituì.h.d.secundum Areti.

ALIENVS SERVVS. In gl.§ ideo.ibi cũ allegat l.in vẽditione.ff.ad Sylla.l.j.§.dictũ. In ea.gl.ibi cum dicit:nihil duraret.ff.de manu.test.l.fin. de vsufru. l. Titio cũ morietur. In ea.gl.in fi. oportebit tamen quod adeat iussu domini.ff.de acqui.hæ.l.si quis mihi. §. iussum. & facit C. de ne.ser.hære.institu.l.quidam.§.illo.

1 ☞ *Libertas quando non data.*
2 *Legati quod tempus spectetur.*
3 *Legato reuocato libertatem adimi.*

SERVVS. In gl.nisi aliqua lex.ibi cũ allegat l.quoties.§.fi.sic debet intelligi.ff.de test.tu.l.qui tutelam. §.j. licet gl.ibi alio modo intelligat.vnde quando aliqua dispositio fit
1 per testãtem de † libertate:nõ cõpetit libertas,nec repræsentatur:per l.nisi secundum ordinationem testãtis:vt d. §. quoniam.Iac.& Pet.gl.idẽ.ff.e.l.seruus alienus.§.j.vide tamẽ decisionẽ in casu singulari.C.de ne.ser.l.fi.& l.quidam.§.sed cũ veteres.item vide ff.de condi.insti.l.seruus alienus.cũ ibi no.

In gl.directa enim.in fi.hæc ratio,nõ videtur bona:quia in hęreditate inspicitur tẽpus quo cedit.ff.e.l.seruũ meũ. Præterea.l.quã gl.allegat,nihil facit ad propositum: quia ibi dicitur,quod quo ad acquisitionem, inspicitur tempus quo cedit dies:sed quo ad hoc quod valeat,non loquit. sed posset sic in-
2 duci:& gl.fortè hoc voluit dicere † in legato, inspicitur tempus quo cedit legatum; sed tẽpore quo cedit inspecto nõ potest valere huiusmodi legatũ quia libertas nõ potest cõpetere propter alienationẽ:vnde cum cõnexa ambo fuerunt legata,si vnũ non valet nec aliud:quia nõ videtur intentio testantis,quod haberet vnum sine alio.sed certe idẽ videtur in hæreditate.sed in illa est alia ratio;quia difficilius reuocatur institutio,quã legatũ.ff.de adimen.le.l.ex parte.sed an hoc sit verum,q per alienationẽ extingatur legatũ.doct.Iac.& Pe.dubitatiuè trãseunt dicẽtes, q vbi expresse libertas & legatum
3 legantur,& expresse adimitur libertas † q tunc legatũ reuocatur,quãuis nõ valeat ademptio libertatis:quia illã reuocando videt reuocasse legatũ:quia per l.si seruo. cõnexę data fuerant,sed vbi nõ adimit expresse libertas,sed alienatur: tantũ seruus legatus,videt q legatũ pertinere debeat ad emptorẽ, quãuis sustinẽdo glo. prędmissa possent dici secundum eos.& facit pro ipsis ff.eo.l.qui filio.§.si quis seruus.ver.igitur.

1 ☞ *Hæreditas quando cedat.*

ALIENVS. In glo.prædcedente.in fi.nõ sic in patre, C.de bo.quæ libe.l.fi.nec in bo.posse:nec in fideicõmissario. ff.ad Tre.l.seruo inuito. & iũge §.per quas personas.§.si hæres. In glo.hoc est enim in hæreditate.in fi.si bene cogites
1 idẽ est vtrobiq;:quia à tempore cessionis,† hæreditas cedit à tempore additionis. C.de cadu.tol.l.vnica.§.in nouissimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Hæreditas quem repræsentet.*
2 *Inhabilem frustrà testari 3. fallit 4.*
3 *Hærede incapaci hæreditas cui danda.*
6 *Hæreditas, hæres.*
7 *Ecclesia quæ non instituenda.*

SERVVS AVTEM ALIENVS. In gl. scilicet passiuè, in fin, dic ꝯ. in gl. Et est fortè ratio ibi cum allegatur §. posteriore. Et sic à certo non receditur, propter incertũ. ff. de rescin. ven. l. id quòd de hære. instituẽ. l. si te solum. Sed
1 obstat ff. de noua. l. nouatio. in fi. vbi apertè dicitur, ꝙ † hæreditas sustinet vicem hæredis, non defuncti. Item obst. ff. de reg. iur. l. omnis hæreditas. & l. omnia ferè. Itẽ obst. huic text. & gl. §. proxi. ff. de leg. ij. l. si mihi & Titio. quæ in duobus obstat: quia ibi dicit, nõ inspici personam defuncti. Item dicit, inspici personam hæredis. Ad hoc dicas, ꝙ inspicitur persona defuncti, quo ad hoc, ꝙ actus valeat: quia perinde valet: ac si defunctus viueret: vt in his concor. nisi in casu. ff. de stipu. seruo. l. vsusfr. sed quo ad acquisitionem, inspicitur persona hæredis, quia supposito, ꝙ defunctus esset capax: nõ tamen hæ-
2 redi acquireretur, nisi sit capax: vt in contrario. † Quid ergo, si defunctus esset nõ capax? Videtur expressum ꝙ, nõ valet institutio: vt l. seruus hęreditarius. eo. ti. l. nõ minus. de serui. l. & si maximè. C. eo. l. neq;. & no. §. proximò. Videtur cõtrà in d. l. si mihi & Titio. §. j. e. ti. l. debitor. §. fi. Posset dici ꝙ in stitutio tenet: & videtur expressum. ff. de acqui. hære. l. si seruus eius. verũtamen, nõ acquiritur ipsi hæreditati, quousque adita fuerit hæreditas. ff. de acqui. re. do. l. hæreditas. ij. & per cõsequens, nec hæredi si sit non capax: quia legatũ statim acquiritur hæreditati: vt l. si mihi. §. j. sed hæreditas nõ. Et simili
ter differt in alio, legatũ ab hæreditate: vt ff. de lega. ij. l. quod seruus. & d. l. hæreditas. Quid ergo est, quod dicitur in l. seruus. ibi: si modo testamenti &c. & in aliꝭ concordantiꝭ: vt ff. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. j. Respondeo subaudiendũ est, ibi
3 maximè: quia idẽ esset si † nõ esset testamẽti factio cũ defuncto. vt dictis legibus. Vel si modo &c. quia erat talis persona, quæ habebat hæreditatẽ. secus enim in filio † instituto: quia valet institutio, siue pater sit capax, siue nõ: vt l. cum nõ solũ.
5 C. de bo. quæ libe. Sed quid prodest talis institutio, † quãdo hęres nõ est capax? Dic ꝙ multũ, quia si seruus manumittatur, ante aditã hæreditatem, in qua institutus est, vel aliquo modo perueniat ad libertatẽ, acquireret sibiꝑsi: vt d. l. si seruus. de acqui. hære. vel si fortè hæres sit nõ capax, & hæreditas non perueniat ad successores abintestato: vel si fortè esset capax tẽpore mortis instituentis: & post mortem illius institutẽtis efficiatur nõ capax, tẽpore institutionis serui, & tẽpore quo aditur hæreditas, primi testãtis, est iterum capax: habe-
6 bit vtrãq;. † Sed nũquid ipsa hæreditas potest institui hęres? videtur ꝙ sic: quia personæ vice fungitur: vt l. mortuo. ff. de fideicõ. & æquiparatur municipio, vel curiæ. vt ibi, quæ possunt institui. C. eo. l. hæreditatis. & eis potest legari. ff. de leg. j. l. si hæres. §. vicis, & l. ciuitatibus. Et multofortius ecclesia vacans potest institui per prædicta. sed si nondum esset creata, † seu ædificata, non posset institui, nec ei legari: vt extrà de
7 sententia & re iudi. c. abbate sanè. lib. vj. In contrarium facit quia seruus illi⁹ qui est in vtero, potest institui: vt hic, quin imò ipse posthumus ſ. ti. j. §. posthumorum.

1 *Hæres qui instituendus.*
2 *Pauperes rectè instituti.*

SERVVS AVTEM PLVRIVM. In glos.
2 si verò in fin.[a] dic melius. ſ. eo. §. proprius. In glo. quid ergo. in fin, doct. Iac. & Pet. dicunt, ꝙ non valet institutio talis, imò est derisoria. arg. ff. de iu. do. l. cum post. §. gener. Et facit,
1 quia cum hæres † nominari debeat. vt C. de testa. l. iubemus. vel certis demonstrari signis indubitabilibus. ff. eo. l. quoties. §. si quis nomen. & §. hæres. quomodo hoc fiet de toto mundo? Prætereà, cum incertis personis legari non possit. ꝯ. de
2 lega. §. incertis. quomodo possunt institui incerti? † Sed an pauperes possint instituiꝭ? dico ꝙ sic, extrà de testa. c. j. lib. vj. C. de episc. & cle. l. id quod pauperibus. & videbis in d. §. incertis. & est speciale propter pietatem. Si velis tenere glo. posses dicere, quòd licet omnes adhuc non possint: aliqui tamen poterunt, quibus partes, quas aliꝭ non adibunt, accrescent. ff. eo. l. liber homo. §. si Titius. Sed si aliam teneas. respõ de huic text. qui videtur facere pro glos. vsque in infinitum excluſiuè, vt infinitas excludatur, quæ faceret institutionem incertam.

2 ADNOTAIO. ¶ In fi. Vide hic Ange. quando capacitas, vel incapacitas seruꝰ inspiciatur, ex capacitate, vel incapacitate domini nor. hic An. quod quis potest instituere hoc modo. Ego instituo omnes homines mundi & tractat istam quęstionem, vsque in fi. §. & vnum. & c.

1 *Hæreditatis quantitas.*
2 *Vncia quid ſ.*
4 *Sextans.*
5 *Intestatus partim qui accipiendus.*
6 *Testamento rupto in quo peccatum.*
7 *§. hæreditas. & §. adeò, conciliari.*
8 *Institutionis particularis uis.*

HAEREDITAS. [a] In glos. ideo dicit, in fin. sed
1 cur hic ponitur pro regula, cũ regulariter, & de propria † significatione vocabuli contineat xij. vncias. vnde videtur hic poni impropriè plerunque. Sed dic, quòd hoc ideò, quia hoc dependet ex facto, & voluntate hominum, super quo regula artis dari non potest, certum est tamen, ꝙ si non appareat de alia dispositione. diuisio fit in xij. vncias, vt patet in inferioribus. In glo. infra posita in fi. ff. de leg. j. l. si seruus pluriũ. in
2 fi. de testa. l. hæredes palam. §. sed & si notam. † In glos. id est vncia. ibi cum alle. l. nã natura. imò dic, ꝙ vncia est ipsum nomen proprium cõuenientissimum: & ab ipsa residuæ partes deriuantur. glo. tamen quæsiuit quare vncia de omnibus præiudicatur. Nam si queras, quot vncias continet sextans: dic duas. & sic deinceps. vnde vncia est † principium ponderis, sicut vnum est principium numeri. Sed potius videtur po-
3 tuisse quæri, cur vncia cum dimidia habet proprium nomẽ, & tamen sextans, seu duæ vnciæ, cum dimidia, non habent proprium nomẽ, nec deinceps reperitur aliqua dimidia, quæ proprium nomen habeat, fortè sextans, octies sumpta, facit totum assem, & rectè peruenit ad suum numerum totius: nõ sic de aliꝭ dimidiꝭ. & ideo huic fuit data prærogatiua nomi
b nis. In ea. glo. [b] ibi, cum dicit: sextans enim dicitur. hoc nõ
4 est verum, secundum doc. Iac. & Pet. quia sextans, † est octaua pars assis. & sic donominaretur à quotitate, in qua se habet respectu assis, vnde non dicit à quotitate, in qua se habet respectu assis, sed à numero vnciarũ. In glo. nam in totum.
c ibi cum alleg. C. de testa. mili. l. iij. [c] hoc non est verum indistinctè. dic plenius. ff. de mili. testa. l. si miles vnum. C. de test.
5 mili. l. j. dic vt ibi. † In glo. imo videtur. ibi cum alleg. l. cũ duobus. sed videtur, quòd nec ex postfacto. ff. de iniust. rupt. & irri. testa. l. si ego. de fideicom. liber. l. si pater duos. dicas ꝙ nec ab initio, nec ex postfacto, potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: vt in regula iuris. l. ius nostrũ. ff. de regu. iur. nisi sit miles: vt hic. & hoc est verum, quo ad hoc, vt bona deferantur iure testati, & intestati. sed bene potest testamentum rumpi, pro parte, & pro parte teneri: bona tamen solida deferentur iure testati: vt ff. de iniust. rupt. & irri. test. l. iij. §. fin. in casu tamen inofficiosi, fallit prædicta regu
6 la: ius nostrum, vt in glos. & est ratio: † quia quando rumpitur testamentum per præteritionem, declaratur peccasse in forma & substãtialibus, & in institutiõe seu exhæredatione liberorum quæ est principalior pars testamenti. ſ. de exhære. libe. in prin. ff. de lib. & posth. l. inter cætera. idcirco totũ annihilatur. sed secus est in querela: quia per illam non declaratur peccasse in forma, sed in quadã qualitate, videlicet in falsa causa,

sa causa, quæ totum subiectum non vitiat: non ergo intelligas pro regula, ꝙ ex postfacto possit decedere, pro parte &c. sicut gl. dicit: sed intellige vt ſ. dixi. Hodie verò in aliquo imitatur: vt in auc. ex causa. C. de libe. præte. vel exhære. vel illud
7 dispensatiuè ex quadã æquitate. † In ea. ibi, cum alle. l. iurisgẽtium. §. adeò. sed ibi est eadem ratio in parte, quæ in toto: nõ sic hic: quia absurdũ est, ꝙ bona alicuius deferantur iure testati, & intestati, cum sit vna hæreditas, & quasi vnũ corpus. vnde regula idẽ iuris de parte &c. obtinet, vbi est eadem ratio. secus si diuersa. & patet. ff. de petitio. hære. l. sed & si lege. §. adeò. cum ibi notatis. In fi. eiusdem glo. melius in regula, ius nostrum. ſ. allegata. & no. illud ꝙ hoc §. dicitur, proceedit indubitatè, vbi scripsit in parte, & non fecit mentionem
8 de alia. † Quid si expressum facit mentionem dicẽdo: instituo Titium ex semisse: in residuis bonis volo esse intestatus. satis potest dici idem: quia semper via testati trahit ad se aliam, vitio de medio sublato. ff. eo. l. hæreditas. vel ex die. eo. tit. l. potest. cum not.

2 ADNOTATIO. ¶ Hæreditas. Hæreditas proprie diuiditur in xij. vncias, siue partes: quarũ quælibet suo proprio nomine nũcupatur. potest tamẽ diuidi in pauciores, vel in plures, prout voluntas extiterit testatoris. h. d. secundum Areti.
b ¶ In ea. gl. appellatione partis, siue sub designatione numeri, siue quotę: siue dicatur pars partis: an referatur ad xij. vncias, an vero ad totam rem: & quomodo intelligatur: vide hic per Angel. in j. col. circa prin. in ver. aduertendum tamen est.
c ¶ L. iij. Et ista est communis opinio, licet Ange. putet de iure verius, sic distinguẽdũ vt procedat quãdo verba posũt aptari ad ius cõmune: alias præsumit testatus, de iure speciali in l. si miles. §. vnũ ex fundis. ff. de. mili. testa.

SI PLVRES. In gl. eadem ibi, cum dicit, non ignorat. scilicet assem non esse completũ si vocaretur, qui sine parte est, in alium assem: nam semper sequimur id quod testator credebat: vt ff. de libe. & posth. l. Titius. & facit ꝙ si papa, vel aliꝰ conferat beneficium, quod vacare credebat per mortem, quòd valeat collatio si vacabat per cessionem, vel resignationem. vel alias.

1 ☞ *Dupondio completo trientem deberi.*
2 *Asse impleto detrahendum 7.*
3 *Asse expleto computandum.*
4 *Nominatim instituere.*
5 *Transitus ad dupondium utilitas. 6.*

VIDEAMVS. In glo. id est quod diximus. ibi cum
1 dicit: & ita concordat. Nam ibi dicit, ꝙ institutus completo dupondio † vocatur in trientem: & est perinde ac si diceret in alium assem: vt ibi not. In ea. glo. ibi cum dicit, computatio vnciarum. quia ibi transfertur ad dupondium. sed si ad assem reducatur, tantum faciunt quinq; vnciæ in asse, quantũ x. in dupondio, vt ſ. proxi. est dictum. In ea. glo. in fi. Ia. & Pet. dicunt, ꝙ lex illa nõ obstat: quia in primo legauit vni fundum, & postea aliꝭ dimidiũ, & nihil vltra. Sed si posteà legasset alicui vltrà, sine parte, esset cõtraria: sed sic non est contraria: quia habet tot adiectiones. finaliter procedunt recitando distinctionem glo. nihil addendo: & sic transeunt. Suppo-
2 nunt ergo, quia si expleto † asse legasset, vel instituisset, in semisse, vel in aliqua parte, ꝙ non transeatur ad dupondium: sed detrahatur tantum primo, quantum legatur secundo. sed huic opi. ob. ff. eo. l. interdum. §. sed si duos. & §. fi. Item ob. distinctio glo. ff. eo. l. qui nõ militabat. §. filiꝰ. vbi videtur cõcludi, ꝙ in dubio videtur ad dupondium trãsire, cum asse toto distributo nominatim residua portio nõ inuenitur. Præ-
3 terea, † videtur ꝙ nõ fiat transitus ad dupondium plenum, sed vsq; ad cõputationẽ vnciarũ quas distribuit. vt d. l. interdum. §. fi. Propter has opiniones glo. valde intricatè processit in l. cum quæstio. C. de lega. Potes tamen dicere, ꝙ interdũ agitur de hęreditate diuidenda in casu omisso, & nõ prouiso. Et de hoc nihil in præsenti speculatione: sed de hoc agitur. ff. eo. l. clemens patronus, de libe. & posth. l. si ita. interdũ agitur de ea diuidenda, vbi nulla facta est mẽtio de quota. & de hoc ff. ad Treb. l. Marcellus. Interdũ vbi facta fuit mẽtio de quota, & de hoc tractatur hic in quo casu distinguit glo. quia aut certum est, ꝙ excedere voluit, aut ꝙ noluit: aut dubium. Et in casu dubij subdistingue: qa aut impleuit nominatim assem, & tunc in dubio videtur transire ad dupondium, aut non, &
4 tunc non: vt d. l. qui nõ militabat. §. filiꝭ. † Sed quid vocas nominatim: fortè si dixit instituo talẽ insolidũ. vel lego tali, solidũ fundũ. vel instituo talẽ, in duodecim vncias hæreditatis meæ: & post aliũ sine parte, vel cum parte. Sed quis est effectus: vtrum transeat ad dupondium vel non? glo. in l. in-
5 terdum. §. sed si excesserit. videtur supponere † quòd nullus, quantum ad substantiam: sed quantum ad numerum vnciarum, supponẽdo ꝙ nec plus, nec minus habebit per plurium vnciarum computationẽ, nisi quantum haberet, si intra assem tota computatio facta esset: vt no. ff. eod. l. interdum. §. pater. versũ. sed si excesserit. & in d. l. cũ quæstio. & pro hoc faciunt. l. ita quòd Sabinus. in fin. & l. ex vncijs sex. Sed ob. l. interdũ. §. sed si dominos. & d. §. sed si excesserit. Dic ergo, ꝙ vbi est transitus fit ad dupondiũ, est magnus effectus: quia si primus
6 † fuit institutus in xij. vncijs: secundus in semisse: primus habet bessem, secundus trientem: vt in d. §. sed si excesserit. Sed si nõ fieret transitus, ad dupondium: haberet tantũ secundus, quantum primus. Et caue, quia leges quandoq; dicunt, ꝙ vbi fit transitus ad dupondiũ, fit cõputatio vsq; ad xxiij. vncias. quãdoq; minus: vt d. l. interdũ. §. pe. & fi. & hoc quando prõptior est sub illo numero diuisio. & in hoc casu bene potest dici, ꝙ quo ad substantiã idem est, ac si ad xxiij. vncias fieret cõputatio. Sed glos. in d. l. cũ quæstio. C. de lega. quærit quid econtrà, si primò legauit semissem, pòst assem. Et dicit ꝙ non idem: ratione quæ ibi not. Illam glo. re prehendunt hic doct. dicentes, ꝙ nõ refert: quia verba transposita &c. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. fidei hæredũ meorum cõmitto. C. de testa. l. præposteri. pro ipsis facit. ff. eo. l. Iulianus. §. fi. & glo. hoc videtur notare ibi: quæ est contraria illi de l. cum quæstio. sed hoc nõ potest esse verum, in casu quo non fit transitus ad dupondiũ:
7 quia si † primò legasset semissem, deinde aliꝰ assem: videtur detrahi, seu diminui primo, quod legatur secundo, & primus nil haberet: & tamen glo. illa dicit contrariũ. & sic in hoc casu potest esse vera glo. de l. cum quæstio. & hæc faciũt, ꝙ si papa prouideat duobus, de eadẽ præbẽda, ꝙ vterq; admittatur. ꝙ potest esse verũ, si ex certa scientia prouideret: extrà de rescri. c. duobus. in fi. lib. vj. alias contra extra. eo. c. mandatũ. de pręben. c. maioribus. & c. vacante. & iungeff. de leg. j. l. si pluribus eadem res. cum l. sequenti.

1 ☞ *Hæredem non desinere.*
2 *Instituti sub conditione posse.*
4 *Institutio, cum morietur, qui accipienda.*
5 *Instituti in diem posse.*
6 *Libertatem in diem non dari.*

HAERES. In glos. ibi cũ allegat l. extraneum. Et est
1 ratio, quare non ad diem. quia si semel † est hæres, non potest desinere esse hæres. ff. de minorib⁹. l. j. §. fine. & §. sed quod papinianus. itẽ nec ex die: quia quis non potest, pro parte temporis decedere testatus, & pro parte intestatus, sicut nec pro parte rerũ: quod contingeret, si ex die institueretur. ff. de mili. testa. l. miles. sed non sic si sub cõditione fiat institutio: quia conditio quantumcunq; tardè impleatur, retrotrahitur. & ita semper videtur fuisse hæres à tempore mortis. ff. de peri. & com. rei ven. l. necessario. §. quod si pẽdente. Et ideò valet sub
2 † conditione, & in diem certam [a] quæ pro cõditione habe-
a tur. ff. de condi. & demon. l. dies incertus. secũdum doct. pro quibus. ff. eo. l. potest quis. Sed in eo quod gl. hic dicit sequẽdo Azo. qui hoc tenuit in summa huius tit. C. videlicet, ꝙ ta-
3 lis institutio: cum hæres morietur. valet † ibidem. doct. contradicunt, quia si talis institutio valeret, suspenderetur vsq; ad extremum mortis articulum: quo casu non posset fieri hæres cum non habeat velle nec nolle, imò est mortuo filio similis. C. de testa. l. iubemus. Idcirco non valet. sed Azo. qui hoc tenuit, dicit ꝙ non intelligit cum morietur, ꝙ expectetur vlti-
4 mus articulus mortis: sed dicit. ꝙ debet † intelligi secundũ opi. vulgi: ex quo in lecto mortis decedit, de quo nõ surrexit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamuis moriatur per xl.annos post.ff.de fun.instr.l.cum de delanionis.§.asinam.doct.tamen.hoc nō approbant in suo satis videretur tolerabile.ff.de condi.instit.l.ſi. dic tamen, vt ibi,& ff.eod.l.seruus.si velis sustinere glo.posses dicere,q̄ viuēs moritur:iuxta.l.j.§.si emācipato.ff.de colla.bono. Vel potes dicere,q̄ tēpus subduc atur,seu tollatur & valeat de præsenti.& ita videtur tenere gl.in l.extraneū.C.eo.sed Azo.ibi tenet contra,cuius opi.videtur hic sequi gl.quia institutio ad
5 diem certam facta,† valet vitio tēporis ablato:& si in hac institutione vitium tēporis tolleretur.gl.est hic, quæ videtur facere differētiam.inter diem certū, & incertum,& ponit inter exempla diei incerti.hanc cū hæres moreretur,est falsa vel cōtraria illi:quia si tollatur vitium tēporis, non erit differentia inter hanc institutionē,vel diei incerti,cum vtrobiq̄ tollatur tēpus,& valeat de præsenti:& hoc videtur verius,quid ergo, si quis instituat vnū hæredem,vsq̄ ad certum diem:& alium ex die illa;videtur q̄ valeat institutio:quia tūc pro nulla parte temporis reperitur intestatus. Et ita cessat ratio prædicta, sed alia videtur obstare: primò institutus nō potest desinere hæres esse:quid ergo?videtur q̄ teneant ambæ institutiones. Et q̄ ambo sint hæredes,ac si purè instituissent detracto vitio tēporis:vt hic & d.l.hæreditas.in fideicōmisso vniuersali, videtur q̄ valeat ex die ff.ad Treb.l.recusare.& l.sed & si ad.Et est ratio:quia ibi cessat ratio supradicta,quia nulla parte tem
6 poris reperitur intestatus.in libertate videtur idē q̄ † ad tempus dari non potest:vt l.libertas ad tempus. ff.de manu. test. sed ex tempore sic:vt eo.tit.l.qui duos.de sta.lib.l.cum hæres. §.seruire.in legato videtur quod possit dari ex tēpore,& ad tēpus,ff.de leg.ij.l.si ita legatus.§.Pegasus. de annu.le.l.eum qui.eo.tit.l.iij.§.sed ita.Sed beneficia ecclesiastica, nō possunt conferri ex tēpore,nec ad tēpus:extra de ele.c.ij.lib.vj.vij.q.j.c.pastoralis.& ibi de hoc,sicut nec adoptiones. ff.de adopt.l. quæsitum.& videtur per hanc l.q̄ si prælatus conferat beneficium ad tempus,vel ex tempore,q̄ valeat collatio,vitio temporis sublato.per hunc §.& l.hæreditas.s.allegata.

a ADNOT. ¶ Diem incertam. Quod est verum,quando incapacitas,est respectu hæredis:tamen sec⁹ est si respectu testantis vt in spurio: super quo vide hic per Ange.item Ange. formar hic questionē talem,testator dicit:lego,vel relinquo vxori meæ vsumfru.& post mortem eius instituo fratrem meum.an interim vxor habebit vsumfruct.vide hic per Ange.in ij.colum. in princ.vers.& ista faciunt. item quid si testōr dicat instituo Titium, vsque ad pascha:& nullo modo vlterius possit esse hæres.vide eundem hic in fi.ij.col.in vers.quid si testator.

1 ☞ *L.cùm hæres sensus.*
2 *§.intestato.explicari.*
3 *Impossibilitatem uitiari,difficultatem non item.*
4 *Perplexitas.*
5 *Contractus & ultimæ uol.diserimen.*

a IMPOSSIBILIS. a In gl. tribus. ibi cū allegat l.
1 cùm hęres.§.j.Pet.de Bel.perti.dicit,q̄ ibi nulla † est impossibilitas facti,sed difficultas:& de tali loquit̄ ibi:& pro ea facit tex.ibi cū dicit causam difficilē imò penè impossibilē. & hanc potes tenere. Vnde si ibi esset apposita conditio impossibilis,valeret libertas,vnde ibi ponit tria de longo tempore: de conditione difficili:item quando cōfertur in tēpus,quod nō prodesset.& pro hac opinio.facit ff.de leg.j.l.abomnibus.
2 §.intestato.† ibi enim tollitur cōditio de facto impossibilis. vnde ibi non erat impossibilis de natura,quia non est contra naturam,q̄ rationes extarent:& tamen habetur pro non scripta:quæ enim bona ratio posset reddi,quare impossibilis de facto,vitiat,& nō impossibilis de natura,seu de iure,in hoc tamen remanet quæstio,cur conditio difficilis,& penè impossibilis,vitiat actum:sed omnino impossibilis habetur pro non
3 scripta,& actum non vitiat. Ad hoc † potest respōderi:quia quando apponitur conditio impossibilis, videtur apponens causa derisionis apponere:nec videtur eum velle adstringere seu teneri ad hoc,in quo non caderet obligatio, etiam per cōuentionē.sed vbi apponitur difficilis conditio,est secus:quia difficultas non impedit obligationem, seu adstrictionem.ff. de verb.ob.l.continuus,§.illud.Et ideò,quia testator sciebat, q̄ ad hoc adstringi non debet;videtur velle actum valere talem difficultatem apponendo,quam sciebat adstrictiuam,& compleri non posse.& hæc est etiam ratio,quare perplexitas vitiat actum,vt sequitur in glos. In ea.glo.ibi cum alle.§.si impossibilis.do,Iac.& Pet.dicunt q̄ sic est perplexitas. ff.de
4 verb.obl.l.Titius.vt dicunt quidam asini,sed falsissimum dicūt:quia potest dari vterque,vel neuter.Et † perplexitas est, quando duo non se compatiuntur ,secundum eos.de hoc videbis plenius.j.§.si impossibilis. In ea.gl. sed solue vt ibi. dic vt plene dicam in gl.sed cur.secus in fin. Aliam rationem
5 reddit glo. ff.de condi.insti.l.j. quia † contractus perficitur duorum consensu,sed vltima voluntas nititur tantum voluntate testantis.Et ideò vult cōcludere,quòd minus subuenitur contrahentibus.qui potuerunt apertius,planius, & purè contrahere & declarare quàm legatarijs institutis libertate donatis,qui nil potuerunt facere declarari.& hoc in contractibus nominatis.secus in innominatis: vt ibi not. & videbis j.§.si impossibilis.dic vt ibi.

a ADNOT. ¶ Impossibilis:Do.Ange hic ponit prolixè tres impossibilitates,primam impossibilitatem,dicit esse naturg.secundam,dicit esse iuris. tertiam, perplexitatis, quas latè prosequitur,per tres col.& ideò vide eum hic ad longum.

1 ☞ *Conditiones omnes implendæ.*
2 *Religio arctior.*

a SIPLVRES. a In glo.si sit potestatiua.in fin.Iac.&
1 Pet.dicunt,hanc glosſ.diabolicam.dicunt enim,q̄ vbi † plures conditiones coniunctim adscribuntur,q̄ omnes sunt implendæ:nec sciunt:quo spiritu glo.fuit ad hoc mota.verè mirandum est:quia nulla lex cogit hunc §.sic restringere:nec l. si hæredi.ff.de condi.insti.quæ huic concordat.Vnde intellige l. si hæredi.prout Io.ibi intelligit:& iunge j.seq.glo. In glo.id est.subdisiunctiua.ibi cum dicit:obtemperari,hoc videtur verum in legatis.in institutiōibus videtur,q̄ prior,qui extiterit:vt d.l.si plures.& in hoc casu est differētia,inter institutionem,& legatum:& hoc debuisset glo.scripsisse:& forte contingit ex errore scribētis.& in hoc casu posset fortè distingui causalis,à mista,& potestatiua:sicut gl.dicit. In ea. glo.ibi cuilibet.quæ ipsi commodior & leuior.ff.de condi.& demon.l.quod traditum.& l.leuissima.& facit,q̄ si quis ha-
2 beat licentiam intrandi religionem † arctiorem,q̄ censeatur arctior,non inspecta regula sed modo eam tenendi. Et ideò religio monachorum nigrorum,non censetur arctior illa fratrum minorum,vel prædicatorum inspecto modo seruandi: per l.quod traditum.& l.nouissimo.ff.de cōdi. & demonstr.
In ea.glo.ibi cum allegat l.quod traditum. secūdum Io. Et est ratio:quia hæc æquiparatur legatis.cum per manum hæredis debetur.C.qui manumit.pos.vel non.l.fin.& quia testator non ita liberaliter voluit subuenire fideicommissarijs,sicut directis.C.de lega.l.cum quæstio.

a ADNOT. ¶ Si plures. Ad veritatem copulatiuæ, requiritur implemētum vtriusque, ad veritatē verò alternatiuę sufficit verificatio alterius,de quo vide hic, per Ang.

1 ☞ *Ignoto dari posse.*

HI QVOS. Facit ad hunc §.c.eodem.l.extraneo.Et
1 per hunc §.potest dici,quòd omnino † ignotus possit eligi, & ei beneficium conferri.extrà de iudi.c.cum deputati. arg. contra extrà de cleri.peregri.c.tuæ.& c.fi.

De vulgari substitutione. *Rubrica.*

In glosſ.rubricæ ibi cum dicit:substitutiones dicuntur.ff. ad l.Falcid.l.in ratione. §.quod vulgò. In eadem glosſ.in fine.ff.eod.l.j.quot autem sunt genera,& quæ sint, videbis j. titu.j.§.qua ratione.in magna glos.Et dicitur vulgaris: quia vulgariter,& communiter fit:vel quia potest fieri ab omnibus:vt hic not.Et no.q̄ diuersi sunt modi intitulandi. C.& ff.
hic

& hic,vnus tamen est effectus: & hic diuiditur per titulos, propter faciliorem doctrinam iuuenum.vt j.tit.j.dicam.

1 ☞ *Codicillare quis non censendus.*
2 *Institutio conditionalis concursum admittit.*
3 *Substituto quando locus sit.*
4 *Iudicum reiecti gradus & cur 5.*

1 POTEST AVTEM. In glos.in alia. ibi cū allegat l.Scæuola, in casu tamē valet institutio.ff.de hære.insti.l.asse.de condi.& demon.l.si ita scriptū.Et caue,quia nunquā videt codicillare † in casu, in quo facit institutionē primam,vel secundā:nisi hoc dixerit.C.de testa,l.nō codicillū. Sed si dixerit,q̄ si nō valet iure testamēti,valeat iure codicillorum:tūc satis apparet,q̄ debet valere iure fideicō.si nō potuit valere iure testamēti:quia si semel valuit iure testamēti,à modo non valet iure codicilli, quia cōditio habuit locū suū.ff.de inoffi.test.l.Titia.de legat.iij.l.patronus.§.penult.& scripsi C.de liber.præte.auē.ex causa.Et idē si hæres hoc elegisset,quasi ex testamēto. C.de codi.
2 l.fi.& ibi not.& scripsi. † In gl.ad similitudinem in fi.hoc verū,vbi cōstat:quia dixi,si hæres nō erit,talis sit hæres,quid in dubio:verbi gratia:instituit Titiū:si nauis ex Asia venerit: & si non venerit,Seiū,nunquid censebuntur ambo institutivel vnus institutus,alius substitutus:& prodest hoc scire:qa si sint instituti ambo:possent petere secundū tabu.ff.de bon. pos.secundum tabu.l.ij.§.defertur.& §.si sub cōditione,versi. pro qua quisq̄.doc.tangunt in rubrica,& dicunt recurrendū ad mentē testātis.Sed quid in dubio:cēsentur ambo instituti. ff.de hæredi.institu.l.Lucius Titius Seio. nisi instituerentur pater & filius per ascendentem:& sic intellige, quod no.ff.de liber.& posthu.l.Gallus,§.j.ff.de hære.insti.l.interdum. arg. contra.ff.de bo.pos.secundum tab.in l.si ita.circa princ. In gl.id est,vltimo.in fi.glo.non vult negare quin substitutio valeat.Credit tamen quòd nullum habet effectum. Sed nō videtur verum secundum doc.quia ratio gl.impediri potest dupliciter:& de facto, & de iure.primò via facti. Pone, quod Titius fuit institutus si seruus hæres non est substitutus. & seruus,tertius liber,moritur seruus antequā adeat:primus repudiat,certe tertius admittitur: quia verum est, seruum non fuisse hæredem.ecce viam facti.Ecce viam iuris:quia quamuis seruus sit hæres necessarius domino,in casu quo fuit sim-
3 pliciter institutus,in casu tamen,quo † habuit substitutum.videtur commissum eius voluntati arg.ff.de hær.insti.l.iam dubitari.igit̄ potest hoc casu repudiare. & ita hæreditas veniet ad substitutos secundum eos.vel posset domino inobedire.C. de hære.insti.l.iij.& facit bene pro eis.ff. si quis omissa causa testa.l.j.§.si proponatur.s.qui ma.pos.§.licet.ff.de hære.insti.
4 l.si is qui soluendo. † Et facit iste §.quod episcopi,& barones possint plures gradus iudicum,sub se constituere,ita q̄ de vno ad alium appelletur:vt prepositos, & castellanos iudices foraneos.Sed cōtra:quia idem auditorium videtur,sicut episopi & officiales.extra de consue.c. non putamus. libr.vj. & quodammodo videntur vices dominorum suorum gerere. & ita non appelletur nisi ad illos,ad quos ab ipso instituente appellaretur:sicut de vicarijs dicitur C.de app.l.præcipimus.
Prætereà,cum princeps gradus appellationum in leg. scripta statuerit,vt d.l.præcipimus.& in authē.de appel. & intra quæ temp.§.illud etiā.iij. col. videtur quod nemo alius hoc possit.Ex hoc enim posset via reperiri,quod nunquam appellaretur ad eorum superiores,si pluresgradus faceret, cum nō liceat tertio prouocare. c.ne in vna eadēq̄ causa ter.li.pro.in rub.& nig.& p hoc apparet q̄ iste §.cū concor.nihil facit.hic enim testatorplures gradus faciendo, nulli præiudicat; sed
5 † in casu præmisso, esset prejudicium reipublicæ superiorū ad quos cognitio causarum appellationum deuolui debet.

ET SI EX DISPARIBVS. In glo.puta.in fi. hoc verum si nominibus appellatiuis sint nominati in substi-

1 ☞ *§.sed si.sensus & limitatio.5.*
2 *Substitutionis ius transmissibile.*
3 *Adeſcendi ius,an substitutionis potius.*
4 *Substitutus quando excluſus.*

SED SI INSTITVTO. In glosſ.ſ.ordinis.ibi cum dicit:in fin.d.l.dic melius ibi.j.titu.§.liberum.in fi.eiusdem gl.glosſ.bene procedit,distinguendo hos tres casus. sed
1 in casu huius §.verum est,† quod indistinctē substitutus,admittitur ad partem vtriusque. vnde iste casus nullam distinctionē recipit sicut tex.plenè dicit.sed an hoc obtineat in pupillari substitutione:non videtur per l.qui habebat.ff.eo.titu. glo.ibi videtur velle contrarium.dicit enim,quod ibi in substitutione defecerunt cōditiones.vnde vult cōcludere, quod si non defecissent,non obtineret illa lex. Sed hoc non est verum,secundum do.Iac.& Pet,vbi enim testator aliquem hæredem instituit, & filium vel filiam exhæredatam substituit, & illi exhæredato adhuc substituit pupillariter, & pupillus
2 moritur antequā locus sit substitutioni primi instituti † nunquid ius illius substitutionis,quod erat conditionale,& nondum euenerat,transmittitur ad substitutū?vt l.vnica.§.sinautem.c.de cadu.tol.Et ideò substitutus pupillo, non succedit primo instituto,quāuis pupillus esset illi primò substitutus, si pupillus mortuus fuerit,antequā sit locus substitutioni primi.Quid ergo est in casu nostro?Dicunt ipsi,q̄ hic erat habiturus iure accrescendi.pro quibus facit ff.eo.l.Lucius.§.fina.
Sed quid prodest hoc,cùm iure accrescēdi esset habiturus vtriusq̄ partem?Posset dici,q̄ prodest fortè:quia expedit ma
3 gis vno iure † habere,quàm alio:iuxta illud quod not.ff.de acqui.hære.l.nec is.pro quo.ff.ad Treb.l. recusare.§. Titius: de lega.j.l.si seruo meo,Stichus.Item prodest,in casu qui sequitur.Pone quod testator,tres hæredes instituit Titiū,Sempronium.& Mæuium:Titio substituit Sempronīū:& Sempronio Lucium;interest istius Lucij potius habere partē Titij,virtute substitutionis quàm iure accrescendi, si enim iure accrescendi,Lucius admitteretur ad portionē Titi:Mæuius haberet iure accrescendi tantum,sicut substitutus Lucius & tamen si virtute substitutiōis admittitur, Mæuius nihil habebit.& facit ff.de iniust.ru.testa.l.si ego.& idem in omni casu vbi erant plures cohæredes. Quid ergo,si non esset substi-
4 tutus cohæredis sed substituti singulariter:verbi gratia:testator † Titiū instituit insolidū.Titio substituit Sempronium:& Sempronio Lucium:Sempronius moritur: demū repudiat Titius:nunquid Lucius admittetur?Videtur q̄ non,secundum intellectum doct.quia tūc substitutus substituti admittitur:quando vnam partem erat habiturus virtute substitutionis,aliam iure accrescēdi; vt s.dictum est. In præsenti autem proposito non sic est;ideo videtur,q̄ substitutus non admittatur.& facit quod no.ff.e.l.qui duos.& hoc videtur probari in l.qui habebat.ibi enim fuerunt substituti,mater & so
4 ror † filiæ quæ substituta fuerat fratri,& non admittitur virtute substitutionis filia præmortua.nec potest dicere sicut gl. dicit,q̄ ideò substitutę non admittantur:quiā defecerunt conditiones,ex eo,quia filia pubes decessit,& ipsæ erant substitutę:si antequam nuberet mulier decessisset,& ita esset facta pubes;deficit conditio:quia hoc non est verum.non enim pubertas faceret deficere conditionem,quicquid ibi glo.no.nec impleret eam,sed nuptiæ de facto: vt C. de nupt.l.sancimus. vnde illud quod ibi dicitur,de illa cōditione:si nuberet.nihil facit;sed ideò nō admittuntur ibi:quia pupillaris substitutio expirat;& erat ibi dubium per hunc §.& per l.si Titius.ff.de vulg.per quas videbaī,q̄ deberent admitti, quasi essent substitutæ pupillo mediante persona filiæ.Sed hoc non est verū,
5 vt ibi patet;quia iste §.& † cōsimiles,obtinent in casibus suis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi est facta substitutio cohæredi, & per ius accrescendi substitutus deberet habere partem illius, cui nõ fuit substitutus: vt §. dictum est. Quid ergo si vterque cohæredum habuit substitutũ? Satis potest dici, q alter de substitutis habeat portionem institutorum amborum, alijs omnibus repudiantibus vel morientibus per hunc §.

a ADNOT. ¶ Sed ſi. Si institutus fuerit cohæredi substitutus: & demũ tertius instituto substitutus, admittitur ad partes vtriusque neutro institutorum adeunte. cæteri doct. super hoc §. parum scribunt. Io.Fab. autem latius.vt hic vides.

1 ☞ §. si seruum. limitari.
2 Substitutum & institutum concurrere & qui.

1 SI SERVVM. Si esset † pprius, & testator crederet eũ liberum: non obtineret iste §. sed esset institutio omnino nulla ff. de mili. testa. l. idẽ est. §. si seruũ. In glo. sed in quam. in fi gl. semper hãc sustinet: vt ff. eo. l. si pater. & hãc videntur sequi domini. Iac. & Pet. recitãdo, & tamẽ videt, q magis esset sequenda opinio testãtis. ff. de hære. instit. l. quo loco. §. j. & d. l. si pater. §. atqui. Item pro hoc facit, quia in dubio fit interpretatio contra fiscum. ff. de iure fisc. l. non puto. Sed quomodo hic substitutus admittitur cũ instituto, cõtra regulam. ff. de acqui. hære. l. iij. & l. quandiu institutus. do. Iac. & Pet.
2 respondẽt, q hic est dubia volũtas testantis. † nã rationabiliter videbatur posse dici, q dominus instituti totum haberet, attenta opi. testantis per iura hic in gl. allegata: & ideo imperator, eos coniunxit mediã viam eligendo, propter conflictũ rationũ, & iuriũ. & idẽ reperitur in filio emancipato, qui repellebat nepotem in potestate detentum de iure prætorio. & de iure ciuili, nepos repellebat filiũ, propter q via media fuit electa vt vterq; admitteretur. ff. de coniun. cũ eman. libe. per totũ. Sed cũ dominus habeat fortiorẽ rationem pro se, videlicet veritatẽ, cur nõ repellit in totũ substitutũ? Dicũt idẽ doct. propter dubium volũtatis testãtis, sed in tanto dubio, videretur nullus admittẽdus. ff. de re. du. l. si fuerit. de test. tute. l. duo sunt Titij sed ibi dubium de personis. hic constat: vnde leges illæ, nihil faciunt ad propositũ. In gl. supple. in fi. & habes. ff. de cõdi. & demon. l. falsa. doc. tamẽ dicunt in l. cùm proponas. q † in hoc casu fiẽt duo semisses: vt hic & ff. de vulg. l. fi.
3 & vnũ habebit institutus: aliũ substitutus. quod est satis rationabile in dubio. Itẽ præmissa procedũt, vbi habet substitutum. si nõ haberet substitutũ, & testator crederet eũ liberum, cũ esset seruus proprius, non valeret institutio. ff. de mili. test. l. idem est. §. si seruum. secus, si esset communis: vt plene no. & scripsi C. eo. de hære. instit. l. cum proponas. Quid si esset religiosus, & crederetur secularis? Fortè possent hæc iura locũ habere, & ad hoc possent esse vtilia.

De pupillari substitutione. *Rubrica.*

Materia se continuat euidenter, & ponuntur hic duo Tituli, pro euidentiori intellectu. j. de leg. §. sed non vsq; &c.

a ☞ Pupillari substitutioni necessaria. 2.
2 Emancipato non substitui.
4 Pupillo uariè substitui.

a IBERIS. In glo. not. ex hac litera. ibi cũ alle. ff. eo. l. ij. §. j. nisi sit miles. ff. de mili. test. l. miles ita. §. exhęredato. Et tria requiruntur ex parte pupilli. Itẽ † requiritur ex parte pupilli, q non fiat sui iuris ante mortẽ testãtis. ff. eo. l. cohæredi. §. cũ filiæ. Item q moriatur post mortem patris: alias substitutus nõ admittitur; quia nulla bona habet pupillus. totũ enim deuenit ad patrẽ hoc iure.
Sed quid hodie, secundũ iura noua, secundũ quæ habet hęredẽ: vt §. qui. nõ est permis. fa. test. circa prin. dicas idem: quia illa nõ est sola ratio, cur nõ valet substitutio; sed est ratio, cur testamentũ patris nullũ est, viuo patre quo ad effectũ: nec ex eo aliquis adhuc est hæres, nec esse potest. ideo non valet pupillare. ff. eo. l. ij. §. quisquis. & sic intellige ff. eo. l. lex corne. de capti. l. q si filius. & ad hoc facit extrà, de sepul. c. licet. libr. vi.
2 † Sed an saltem substitutus pupillo, admittetur ad bona patris, pupillo moriente in vita patris? glo. variãt: vt videbis j. in materia, Item ex parte patris, requiritur id q pro quarto hic ponitur, vt exhæredet, vel instituat. de quo vide j. §. nõ solum. Item q stetur sic, q possit adiri hæreditas & adeatur de facto. vide j. eod. §. qua ratione. super verbo, adoleuerit.
3 † Sed quare, non potest substituere emancipato, cũ substitutio fiat ad prouisionẽ? fortè ideò, quia substitutiones sunt de iure ciuili, secundũ q emãcipatus reputatur extraneus: vt dixi §. de exhære. lib. circa princ. In glo. hic causæ, not. ibi cũ dicit; prima verba institutiõis. quia substitutio nõ potest esse sine institutione: vt not. ff. eod. l. j. licet vbi institutio est nulla, incipiatur à substitutione. ff. de hære. instit. l. ex facto. la grande. ff. de vulg. l. ex facto. §. Lucius. In ead. glos. in fin. Iac. & Pe. reprehendunt hanc glo. dicentes, q imò hæc omnia verba sunt verba substitutionis pupillaris: quia nedum substituitur † pupillo, in casu, quo hæres fuerit, imò etiam si non fuerit; veluti exhæredato; vel si premoriatur antequam sit hęres.
4 vnde tex. non voluit hic exemplificare vulgarem, quia de ea §. locutus est, sed pupillarem tantum. Sed bene potest colorari glo. in tali exẽplo. Titiũ filium instituo: & si hæres nõ erit, Semproniũ ei substituo: & si hæres nõ erit, vel in pupillari ętate decesserit, talẽ ei substituo. est enim exemplũ vulgaris, & pupillaris. Sed iste text. nõ ita loquit, nec hoc intendit secundum eos. pro quibus facit ff. eo. l. j. ver. duplex. circa prin. Credo, q verum dicũt, q tex. hoc nõ intendit, si tamẽ fieret per talia verba: si hæres fuerit, & intra pupillarẽ ætatem decesserit, talem substituo. bene valeret; non tamen esset ita plena. in gl. & solius. in fi. de hoc videbis magis in materia; quia in hoc est magna dissentio inter docto.

1 ☞ Substitutionum genera.
2 Substitutio expressa & tacita.
3 Substitutionis effectus quo relatus.
4 Substitutus quando vocandus.
5 Substituendi quæ quandoque euanescat.
6 Vulgaris effectus. quando cesset 7.
8 Vulgaris quando pupillaris potior.
9 Impuberi quandoque exemplariè substitui.
10 Pupillariter quis substituat.
11 Substitutum à patre præferri, fallit 12.
13 Substitutorum concursus.
14 Testamentorum quod potius.
15 Mente capto filium fa. rectè substituere. & 16.
17 Adoptatem exemplari substituere.
18 Exemplariæ in diem substitui.
19 Exemplaris extincta an reconualescat.
20 Mater an substituenda. 21.
22 Mentecapti liberis quid relinquendum.
23 Testamentum quandoque ob non integram legitimam irritari.
24 Mentecapto solo testari licere.
25 Subst. pupil. & exemplaris differentiæ.
26 Exemplaris an extendibilis.
27 Breuiloqua quinque continet. 28. 30. 31.
29 Pupillarẽ altero pube facto expirare.
32 Breuiloqua contentæ quales.
33 Pupill. tacita matrem excludi plerunque.
34 C. si pater. sensus.
35 Substituit uariè paganus.
36 L. Scæuola sensus.
37 Substitutionem ex uerbis uariè accipi. & 38.
39 Verbi quandocunque, uis.
40 Pupillo quatenus an non codicillis substituatur.
41 Querela & contrabulatio an dijtent.

a QVARATIONE. a In gloss. & ita, ibi cum dicit. alia compendiosa. glos. solummodo diuidit directas substitutiones. Est alia obliqua quando substitutus debet recipere de manu hæredis: de qua j. de fideic. hære. per totũ, sed
1 videtur q † nõ sint nisi duo genera substitutionũ directarũ: alias rubricę de hac materia ff. & hic, sunt insufficientes, q nõ faciũt mẽtionẽ nisi de vulg. & pup. la. de Ra. ff. eo. in rubrica, dicit

dicit q in substãtia, & vera proprietate substituẽdi, non sunt nisi duo genera. s. vul. & pupil. & vides in breuiloqua, q̃ cõtinet semper vulg. & pupil. vel alteras. & eodẽ modo in cõpendiosa, quę cõtinet solũ vul. sine dubio, omnes vadũt ad casum additionis, vel non additionis: & hoc respectu, non essent nisi duæ: veruntamẽ habito respectu ad hoc, qđ continẽt, & earũ naturam, potest dici, quòd sunt quinque: vnde breuiloqua certum genus facit: vt patet ff. eo. l. nã hoc iure. vers. quod ius. nã quando ex diuersis materijs, in vnum cõgeritur: efficitur tertia species: vt §. de rerum diui. §. si duorũ. Prætereà, vbi cõpendiosa fit à milite puberi, nõ est vulgaris, nec pupillaris, igitur oportet dici, q sit genus per se. & idem de exẽplari. nec ob. q in rubrica, non fit mẽtio nisi de vul. & pup. quia hoc ideò: qa illę sunt principales, & ad illa doc. sequit aliarũ tractatus.
In glo. ibi cum allegat. l. cũ liberis. §. hæc verba. Iac. & Pe. & Dy. dicũt, q quãdoq; expressa sit verbis affirmatiuis. vt si Titius hæres instituatur, & vltra dicatur: si institutus me viuo moriatur, vel anteq̃ sit hæres, vel adiuerit, talis sit hæres: vel talem substituo. vt l. cum in testamẽto. in prin. vnde nõ cures
2 de verbis. hoc tamen solũ attende, q † expressa dicitur, quando ex certa significatione, & vi verborũ deprehẽditur prolata. Sed tacita dicitur, quando vis verborũ, de sua recta significatione, hoc non importat, sed deprænditur ex coniectura volũtate testãtis, verbis patientibus. Hoc etiã aduertas,
3 q † substitutionis effectus refertur ad casum non existentiæ hæredis, vel expressa, si verba exprimant, vel tacita, si non exprimãt: vt dixi. Illud verò no. q nũquã sub expressa, cõtinet tacita, si ambæ exprimant. ff. e. cũ ex filio. §. filio. de ali. le. l. alimenta. §. basilicæ. de leg. j. l. si fundũ sub cõditione. §. si pater. de hær. instit. l. cum in testamẽto. §. si. item, nec vbi esset impares. C. eo. l. quãmuis. ff. eo. l. nam hoc iure. iunge j. in quarta additione. Sed quid, si pupillum instituat, sub conditione: si navis ex Asia ante pubertatem venerit: nunquid censebitur pupillaris expressa? Respondeo non pupillo, sed sibi expresse prouidet. Sed tamen in illa intelligitur tacita pupillaris. Et de hoc j. in materia pupillaris. In ea. gl. cũ alleg. l. post aditam. hoc fallit in casibus vt ibi no. videlicet: vbi hæres qui adierat restituitur: vt l. etsi sine. §. sed quod Papinianus. ff. de
b mino. & ff. eo. l. ij. §. ergo. Quid si aliàs desinat esse hæres primus: vt idẽ in auth. de hęr. & fal. §. si quis verò nõ implẽs. Et hoc intelligũt quidã, si primus hęres esse desinat ipso iure.
4 aliàs cõtrà. ff. ad Sylla. l. si sequẽs. de suc. edic. l. fi. verius videt esse dicendũ, q si primus abstinuit, † q substitutus admittat. vt no. in d. §. sed qđ Papinianus. quia in integrũ restitutio oia in pristinum statũ reponit: & perinde facit haberi, ac si testmẽ nõ fuisset. cõtradicit c. si pater. in gl. de testa. lib. vj. C. de repu. quę fiũt in iud. l. vnica. si aduer. trãl. l. j. vbi autem aliàs desinit primꝰ, tũc videtur q expiraverit per additionẽ, nisi in casu §. si
8 qs verò. s. alle. in quo est ratio singularis, ibi emẽ ius facit ipsũ desinere esse hæredẽ, vt melius impleatur volũtas testãtis, nõ ꝓpter aliã causã. si igit substitutus repellerẽt, nõ adimpleret volũtas imò impugnaret in parte illa. idcirco iura in casu illo voluerũt substitutũ admitti, & magis ibi admittit authoritate iuris, q̃ virtute substitutionis, si bene inspicias, vt ibi no. Ia.
5 Itẽ, hoc verum de expressa. † Sed quid de tacita vulgari quæ continetur sub pupillari expressa? distingue quia aut pupillus adit: & tũc distinguitur: vt l. post aditã. C. de impu. aut non: tũc aut moritur in vita testãtis: & in hoc casu gl. variant. quædã enim dicũt, q vulgaris tacita extinguitur: vt not. ff. de capti. l. q si filius. Sed contrà no. ff. e. l. lex Cor. & l. si pater captus. Dy. dicit, q si pupillus habuit cohęredẽ, vulg. tacita durat. si nõ habuit, extinguit. & ita cõcordat illas gl. Ia. de Ra. videtur velle, q extinguatur, indistinctè: quia cũ pupillaris expressa extinguatur, multò fortius tacita vulgaris. ff. de servusti. prædi. l. itẽ. §. qui habet. & ista videtur verior & rationabilior. pro qua ff. ad Treb. l. apud Iulianũ. §. j. sed de expressa non est dubiũ: quia non extinguitur hoc casu. ff. de fidei. li. l. Thais. §. Spondophorus. aut moritur post mortem testãtis & tũc, aut post pupillarẽ ætatem: & dic q expirat expressa: & per consequẽs & tacita: vt §. dictũ est. ff. eo. l. ex facto. §. itẽ quæro. vnde sicut tẽpus præfixũ à testãte extinguit omnino
7 substitutionẽ expressam, & tacitã. ff. eod. l. si plures. & l. si ita quis. ita tẽpus præfixum à lege multomagis: videlicet pubertas. Aut in pupillari ætate: tũc si non habuit cohæredẽ, admittitur substitutus, ex tacita vulgari. idem si habuit, duntamen omnes essent sui, abstineat. ff. eo. l. si filius qui patri. & ibi Dy. etenim existẽtia sui, cuius abstineat facit valere secundas tabulas. ff. e. l. si filius. de acqui. hær. l. si filius. ad Treb. l. ita tamẽ. §. si pater. Si habuit hæredẽ, videtur q tacita vulga. expiret, si ille adijt. ff. eo. l. ij. §. interdũ. ad Treb. l. apud Iulianũ. §. j. Sed quid, si pupillaris expressa sit nulla: vel propter ætatem, vel quia non in potestate, vel ex alia causa? Videtur q vulg. tacita sit nulla. ff. de ser. rusti. præd. l. item sic. §. qui habet. ff. de do. inter vi. & vxo. l. si donatæ. Cõtrà qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. fi. ff. de leg. j. l. fideicõmissum. Prima est vera. ff. de bo. aut. iud. poss. l. cum vnus. & cõtraria loquitur, quãdo expressum vitiatur de iure speciali: vt d. l. j. vel quãdo, nõ est omnino in-
6 utile: vt l. si fideicõmissum. §. alle. Sed quæritur, quis sit † effectus vulgaris. & promptũ est dicere, q effectus expressæ vulgaris est, q substitutus habebit bona testãtis, solus ex vi vulgaris: vt notaui §. proxi. §. ibi enim fuit expressa vulgaris, & expressa etiam pupillaris: vt ibi notaui, super hoc. Dic latiùs q sola vulgaris non extenditur, nisi ad bona testãtis. sed si mi sceantur, vel ambæ fiunt expressæ: vt §. §. j. vel vna expressa, alia tacita: tũc veniũt bona patris. Itẽ bona impuberũ si impubes moriatur, nõ ex vi vulgaris, sed ex vi pupillaris expressę vel tacitæ. & ita notat Dy. & illum tex. intelligit. ff. ad l. falc. l. qui fundum. §. cohæredes. de acquir. hæred. l. Iulianus. Sed an prælegata, veniant in hac substitutione? dic, q non. ff. de legatis iij. l. Sextiam. in fideicõmissaria sic. C. de fideic. l. cum virum. In ea. glo. ibi cum dicit §. prox. §. dic ibi, quia imò quã doq; fit verbis negatiuis: vt ibi scripsi sequendo la. qui ponit, q omnia illa verba sunt exemplũ pupillaris. Vel potes ponere exemplũ, si sic dicas, si pupillarẽ ætatem non excesserit, vel non attigerit, vel si ad annos testãdi non peruenerit, vnde de verbis non cures: vt scripsi §. in materia vulgari. & patet in c. si pater. extrà de testa. lib. vj. In ea. glo. ibi cũ allegat l. Iam hoc iure. hoc verum. si pupillus fuit institutus solus, aliàs si habuit cohæredem, & ille adijt, non videtur, q tacita vulg. con
7 tineatur: vel si contineatur, expirat, vt dixi §. proxi. Itẽ vbi est exhæredatus, nulla est tacita vulga. cùm non succedat patri. vel vbi pater nulla habet bona. Nam vulgaris † nõ habet effectum, nisi in bonis patris, vt dixi §. proxi. hoc autẽ de exhæredatione, est hodie correctum. dic j. eo. §. non solum. Sed quis est effectꝰ huius pupillaris? Dic q trahit ad bona patris, & filij, si pupillus fuit solus institutus: vel substitutus institutus cum ipso vel si omnes instituti erant sui, & abstineãt. ff. e. l. si filius. & l. sed si plures. §. filio. de acqui. hære. l. Iulianus. vn
8 de substitutus † pupillo admittitur ex vi tacitæ vulgaris, pupillo se abstinente à bonis suis, vt scripsi §. proxi. §. sed ita ff. eo. l. ij. & hoc no. eod. tl. l. si mater. §. j. & vtrobiq; Dyn. & hoc quo ad bona patris. Item hoc intellige, quãdo substituitur ei per verba directa pupillariter, si decesserit intra pupillarẽ ętatem. sed quãdo substituitur ei sub cõditione: verbi gratia, pupillũ hæredem instituit & ei substituit postmodũ, si nascatur intra viij. menses. vel aliũ fortè fratrẽ suũ natũ, si doctor fuerit ipso pupillo existente: si doctor factus sit, vel posthumus natus sit, ipso pupillo viuẽte, & ex vi substitutionis petat: nõ video q habere debeat bona pupilli, quem grauare non potest, illo casu, nisi de bonis suis: vt l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. e. Sed bene cõcedo, quòd si pupillus moriatur in pupillari ętate, q substitutus erit cohæres, ex tacita pupillari, quæ in illis verbis intelligitur. & hoc verum, nisi aliàs sit prouisum, per testãtẽ. ff. e. l. cũ ex filio. §. filio. & l. ij. §. sed & si ita. & hoc, quãdo substitutio fit à patre naturali & legitimo: secus si à legitimo tantum. ff. eod. l. sed si plures. §. in arrogato. Item secus, si esset substitutus talis: qui solidum capere non possit. ff. de vulga. l. si is qui. Item secus in fideicom. ff. eod. l. cohæredi. §. cum filiæ. Sed ad quem deuenient bona, quæ non cadunt in substitutionẽ? dic ff. de adop. l. si. arrogator. In ea. gl. ibi cũ dicit: vt
4 in fi. huius. dic vt ibi. ff. eo. l. in pupillari. In ea. glos. ibi cum dicit, quia hæc etiã maioribus. glo. supponit, q impuberibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

posſit fieri exẽplaris substitutio. pro ea facit tex.ibi cũ dicit: & si puberes sint.arg.contra ff.de tutel.l.qui habent.§.qa aũt
9 in pupillorũ.Sed fortè hæc ratio,quia,†si pupillaris tantũ fieret,non esset plenè prouisum,si mẽte captus morereť,post pupillarẽ ętatẽ:vnde in l.qui habet.potest ei prouideri post pubertatẽ per iudicẽ de curatore:hic nõ posset per testantem de substituto,qui fortè mortu' esset ꝙuis posset dici,ꝙ ab initio potuit,puidere,vt dicat filius meus mẽte captus,intra pupillarẽ ætatẽ decesserit,vel post,antequã resipiscat talẽ ei substituo.hoc enim casu,est pupillaris,intra tẽpus pubertatis: post exẽplaris.qui vellet sustinere aliã partẽ,ꝙ impuberibus non posſit fieri exẽplaris à patre,qui põt substituere pupillariter per prædictã l.qui habet.nõ esset multũ absonũ. Et ad hunc tex.potes dicere,ꝙ istud,Et si,quod est hic in litera,nõ ponit pro ꝙuis:imo declaratiuè:& si sint puberes. Sed hoc esset recedere à ꝓprio sensu literæ: idcirco prima videtur magis de
10 mente tex.vnde.quia pupillaris †non potest fieri,nisi ab illo qui habet in potestate, hæc autem in omnibus, lex vniformiter voluit ꝙ posſit fieri omnibus puberibus,& impuberibus.& in hoc differt à pupillari. Sed quæritur,nũquid fieri posſit à matre:gl.dicit ꝙ sic,in l.humanitatis.C.de impub. vt patet in ea.l.prope fi.ibi cũ dicit:qui vel quæ testatur. & ibi:
11 testatori vel testatrici sint &c. †Sed quid c si pater & mater
c mẽte capto fecerint testamentũ & diuersos hæredes:gs præfertur? videtur quod substitutus à patre qui habet potestatẽ in filio.& facit quia pater dat tutorẽ filio nõ mater.ff. de confir.tu.l.j.& ij. Itẽ quia hoc iure pater excludit matrẽ in successione filij.ff. ad Tertul.l.ij.§. obijcitur. & sic fortius ius vr habere,quàm mater,quãuis pietas æqualis sit.ff.de cur. furi.
12 l.furiosæ matris. Sol.potest dici,ꝙ substitutus †per matrem, præferatur in bonis quæ ab ipsa prouenium:substitutionib' per patrem in bonis quæ euenerũt ab ipso.ff.de ado.l.si arrogator.ff.eo.l.sed si plures.§.ad substitutos.versi.in arrogato.

Sed qd de alijs aducritijs? Põt respõderi per illa,quæ no.in
13 d.l.si arrogator.verius tamẽ videtur,qd †ambo substituti veniãt pro virilibus,in aducritijs ff.de hære.instit.l.quoties.§.si duo. & l.si alterius. & hoc verũ,si pater,& mr̃,habẽt bona,in quibus mẽte captũ instituãt. Si aũt mater nulla bona habuit, & pater multa,vel cõtra:tũc videretur præferri,ille qui maiorẽ affectionẽ habuit ad mẽte captũ,& à quo mente captus habet bona.ff.de test.tu.l.pater.ff.de cõfir.tu.l.vtilitatẽ. Sed quid,si mẽte captus habet patrẽ & matrẽ & auiã,& concurrunt in faciendo ei testamentũ:cuius ordinatio præferturꝰ vi
14 detur ꝙ patris & matris:quia propinquiores † sunt:vt l.ij.§. obijcitur.ff.ad Tert.C.ad sena.Tert.auth.defuncto.Potes respondere, per præmissa ꝙ præferatur ordinatio illius,à quo bona prouenĩũt mẽte capto,quãtùm ad illa: sed quantùm ad alia,videtur,ꝙ omnes substituti admittantur, pro æqualibus portionib': vt s. dixi. Attẽde tamẽ omnia quæ s. dixi in patre & matre. Et hoc verũ,si pater sit extra potestatem. Sed qd, si pater sit in potestate, nũquid potest testamentũ facere filio
15 mẽte capto: Videtur ꝙ quàmuis non posſit sibi testari, tamẽ posset filio †mẽte capto:vt notari solet in c.licet.de sepul.lib. vj.& glo.in §.j.s. quib.non est permiſ.fa.testa.Etenim non capaces,sibi possunt capere,ad opus alterius.ff.ad Treb.l.cogi. §.hi,qui solidũ.& facit.ff.de manu.vin.l.si pater.& ad hoc facit,quia intestabiles testãtur liberis.C.de sacrosan.eccl. auth. si qua mulier.C.de secun.nup.l.fœminæ.§.penul.aliàs posset occurrere iniquitas: vt si fortè auus,vel mater nollent facere testamentum mente capto,& filius non posset:sequeretur,ꝙ remaneret sine testamẽto.ꝙ esset iniquũ,cõtrà tamẽ facit ar. extrà,de proc.c.religiosus.§.fi.in cle.j.eo.§.Item omnia iura, quæ dicũt filiumfa.non posse testari.Sed ad illa multipliciter posset respõderi:et primo ad c.religiosus.ꝙ ibi est ratio:quia monachus non habet velle,nec nolle. Et ad §.liberis.ꝙ ibi in pupillari,quæ in hoc differt ab ista. Et ad iura,quæ prohibẽt filiumfa.posse testari &c.ꝙ hic non testatur sibi,sed alij.et est
16 speciale. Tutius tamen videtur posse †dici filiumfa.posse hãc substitutionem facere, cũ non reperiatur iure cautũ. Prætereà.l.humanitatis.C.de impu.supponit,ꝙ aliàs posset testari: ibi cum dicit:testatori vel testatrici.& ibi cum dicit:legitima portione. Prætereà,quàmuis lex tollat vnã prohibitionem,
17 videlicet ꝙ quis †posſit testari puberi:ꝙ est cõtra ius:non tollit aliam videlicet,ꝙ habilitet inhabilẽ.ff.de hær.instit.l.si non lex. Sed an pater legitimus tantũ, posſit hanc substitutionem facere:videre ꝙ sic,in bonis,quæ ab ipso obuenerunt mẽte capto.ff.eo.l.si plures.§ in arrogato. In ea.gl.ibi.cũ dicit:in incertũ.Quid si fiat ad certũ tẽpus. Verbigratia:substi-
18 tuit mẽte capto,si intra x.an.in tali statu † decesserit,nõ video cur valeat:& maximè, quia hæc introducta est ad exẽplũ pupillaris,in qua sine dubio fit:vt l.hic alleg.nec est lex,quæ ꝓhibeat.non enim ex hoc hæreditas datur in diẽ:vt scripsi §.ri. ij.§.hæres.sed gl.retulit se ad hoc ꝙ cõmuniter fit. Sed quid si fuit substitutũ mente capto simpliciter, & resipuit: deinde iterum reincidit,& sic moritur:nũquid tenet substitutio? videtur ꝙ sic.C.de cu.fu.l.cum alijs.& facit quod scripsi §.de exhę.li.§.j.Fortè posset distinguí, an reincidat in vita patris vel post mortẽ, per illa quæ ibi scripsi,vnde probabiliter potest dici,ꝙ si post mortem resipuerit.ꝙ non conualescat substitutio.nam certũ est,ꝙ fuit finita,vt hic & ff.e.l.ex facto. Quomodo ergo reconualescit,quæ semel desijt ipso iure.ff.de sol. l.qui res.§.aream.Nec obst.l.cum alijs. quia ibi tenet cura ex
19 prouisione legis,contra ius cõmune.nam iure communi,cura erat † finita ipso iure:vt l.j.ff.de cur.fu. Et ideò nõ est trahẽ dũ ad cõsequentias,nec ad alios terminos,in quibus hoc non reperitur cautũ. In ea.gl.ibi cum dicit:lex,humanitatis.sci licet si filij sint:alioqui fratres,vel quicunq;:vt ibi patet.& sta
20 tim notabiť.in gl.proxi. Sed cum mater hodie † cõcurrat, cum fratribus:vt in auth.defuncto.§.alleg. Nũquid hodie,pater,vel mater, debent substitui cum fratribus? videtur ꝙ sic, cum sint in gradu ęquali:vt dictum est cum fratribus. In contrariũ facit:quia hic substitutio fuit introducta ad exemplũ pupillaris. Et contra pupillare testamẽtum mater non potest dicere:vt ff.de inoffi.test. l. Papinianus.§.sed nec impuberis. Videtur, ꝙ nec contra istud,si non instituatur. & hoc est expressum in pupillari:extrà,de testa.c.si pater.lib.vj. Itẽ quia hoc iure mater vocabitur,cum fratribus,sicut de iure auth.ꝯ. ad Tertyl.§.sed cum anteà. & tamen nihil cauetur, ꝙ mater debeat de necessitate instituí;& si lex voluisset, hoc dixisset. Prætereà,in hoc non attẽditur,quomodo succedetur ab intestato:nã si hoc attẽderet,oporteret substitui oẽs fratres æqualiter:quia sic omnes ab intestato succederẽt:& tamẽ testator, vel testatrix potest vnum eligere:vt l.humanitatis.in fin. vel vnum de liberis mente captis. Sed an oportet alteri parenti non testanti legitimam relinqui alioquí,posſit dicere testamentum factum mente capto nullum vel ipsum impugnare videtur, quòd sic cum non posſint prætiriri nec exhæredari sine causa: vt in authen.in testamento de suis & leg.hæredi.in authenti. vt cum de appel.cogn. §. sed hæc quidem.
21 Sed † contra videtur in l.humanitatis.ibi:vt occasione huiusmodi &c. C.de impub.& alijs substitut. vnde sicut mater prætirita,vel exhæredata, non potest impugnare testamentum pupilli.vt d.§.sed nec impuberis.& d.ca. si pater.ita nec testamentum mente capti. Vel dic,quòd ibi loquitur de testamento parentis. Sed obst.quòd dicitur ad exemplum pupil-
22 laris. †Sed an debet relinqui liberis,mente capti,non substitutis, legitima? non video cur non, maximè:si mente captus erat emancipatus:alioquí priuaretur,propter morbum patris legitima sua:quod esset iniquum,& ita nota.in d.l.humanitatis. Nec obstat quod s. dixi quia matri non ita debe-
23 tur legitima, sicut filijs.ff.de inoffic.testa.l.nam & si. †Sed quid,si pater relinquit mente capto minus legitima: nũquid valebit testamentum factum mente capto; vel aget curator ad supplementum tantum:iuxta l.omnimodo.C.de inoffi. testa.Et videtur, ꝙ sit nullum:vel rumpendum lege quæ permittit testari parenti dispensatiuè sub certa forma: videlicet legitima portione derelicta &c.si ergo forma non seruetur, nullum est quod agitur.C.de fi.instr.& iure hastæ fis.l.ij. li.x. extrà,de rescrip.c.cũ dilecta.Sed lex omnimodo loquitur in casu suo,cũ quis testatur sibi et alijs,secũdũ ius cõmune.oportet ergo,ꝙ relinquat mente capto legitimã,de bonis suis: & eodem modo legitimã de bonis mẽte capti,qui nõ substituitur

tur.Et in hoc differt à pupillari:quia potest fieri omnino ex-
24 hæredato.ꝯ.e.§.non solum cum ibi no. †Sed quid,si parẽs nullũ faciat sibi testamẽtũ,sed tantũ filio mẽte capto:nũquid valeat:nõ videtur:quia pupillaris nõn valeret.ff.e.l.ij.§.quisquis.ꝯ.eo.§.liberis.ergo nec ista quę ad exẽplũ eius fit:vt hic. Prætereà,pro hoc facit d.l.humanitatis.quæ supponit,ꝙ parẽs faciat sibi testamẽtũ,in eo ꝙ dicit:legitima portione &c. Sed hoc esset durũ adstruere,ex quo lex hoc nõ dicit.vñ hæc exẽplaris est introducta ad exẽplum pupillaris: vt sicut põt parens substituere impuberí,sic posſit puberi mẽte capto.sed non ptopter hoc sequitur,ꝙ omnia quæ requirunrur, & obtinẽt in pupillari,requirãtur,& obtineãt in exẽplari,nec econtra:imò in multis differũt:vt hic no. Secũdum hoc ergo sunt
25 multæ differẽtiæ † inter pupillarẽ & exẽplarẽ:tres sunt in gl. hic quarta:quia hæc non potest fieri omnino exhęredato:illa sic. Quinta, quia illa nõ põt fieri nisi sibi testeť.ista sic vt scripsi §.prox.Sexta,quæ depẽdet:quia pupillaris non valet nisi adeatur hæreditas patris:ista sic.Septima,ꝙ illa filio in prãte cõstituto tantũ:hæc etiã sui iuris cõstituto. Octaua,illã pater facit,hãc & mater,& auus maternꝰ. Sed qd,si huiusmodi mẽte captus habeat dilucida interualla? Nõ vr̃,ꝙ posſit ei substituí:vt d.l.humanitatis.ibi cum dicit:perpetuò. Et est ratio: quia cũ in dilucido interuallo potest sibi prouidere de testõ, secus quãdo est in cõtinuo. Vnde expone,ibi perpetuo.i.con
26 tinuo. †Sed quid in alijs ꝙ propter morbũ testari nõ posſũt: vt mutus et surdus. Itẽ quid in prodigis? videť idẽ:quia eadẽ ratio. & facit s. de cura.§.sed & mẽte captus. In contrariũ facit ff.eo.l.ex facto.la grãde. Itẽ,quia lex nõ loquiť de his,quę locuta fuisset si idẽ statui voluisset:ęquũ tamẽ esset hãc legem ęquissimã ad omnes extẽdere:vt in l.ex facto pater habuit, ꝓ impetrationẽ:quia tũc non erat hæc lex condita. sed certè ibi supponit,ꝙ erat cõdita de furioso,sed nõ de muto:& sic facit pro prima opi.nisi dicas eã correctã: quod erit durũ,cũ non reperiatur correcta expresse. In ea.gl.ibi cũ allegat.l.iam
27 hoc iure.§.j.Hæc dicitur breuiloqua † respectu verborũ: ga breuibus verbis multas substitutiones continet.& est verbũ magistrale,nec reperitur in tex.Sed cõpendiosa de qua ꝯ.pxi.dicetur respectu tẽporis:quia multũ tẽpus continet.Et(vt hãc gl.rectè intelligas)no.ꝙ hæc breuiloqua,quãdoq; continet quatuor substitutiones:quãdoq; plures:quãdoq; paciores.nã si fiat duobus impuberibus,cõtinet quatuor:ꝙ intellige si sint in potestate:& tales,quibus posſit substitui pupilla-
28 riter.& sic intellige ff.e.l.Lucius.cũ ibi no.& hãc gl. † Si autẽ essent plures impuberes, cõtineret multas substitutiones: quia in persona cuiuslibet duas,et sic multas potest cõtinere, secũdũ numerũ impuberũ,eadẽ ratione qua quatuor,quãdo fit duobus.sed si fiat vni puberi,& alij impuberi, nõ cõtiner, nisi vnã in persona cuiuslibet.C.e.l.quãuis.& d.l. Lucius. & l.iam hoc iure. Si tamẽ essent duo impuberes instituti cũ extraneo,cõtineret duas in persona cuiuslibet impuberis:& in persona tertij,vnam vulgarẽ.arg.ff.e.l.cohæredi.§.qui discre
29 tas. †Sed quid,si testator,adinuicem substituit duos impuberes,& alter sit factus pubes:nunquid expirat pupillaris in persona vtriusq;? videtur ꝙ non.ff.de duob.re.l.eadem.§. sed si quis.de carbo.edic.l.iij.§.idem Iulianus. Quidam dicũt,ꝙ nõ expirat per dictas ll.sed si emãcipatione efficeretur sui iuris,tũc sic,per illud ꝙ no.ff.de fur.l.falsus.§.fi.de cond.fur.l.et ideo.Ego non video quin finiatur pupillaris in persona maioris, per pubertatem:vt hoc §.in fi.ff.e.in pupillari. quia illa quãtuncunq; rectè facta,& nata euanescit per aduẽtũ puber tatis.In alia ergo quæ fuit in persona illius, qui remanet impubes,posset obtinere illa opi. Sed mihi videtur, ꝙ expiret, quia certũ est,ꝙ non sunt duæ nisi ex cõiecturata mẽte testãtis:vt l.iã hoc iure.cũ igitur lex non præsumat testantẽ velle esse duas,nisi in persona vtriusq; esse possent:vt l.iã hoc iure. ibi:incõgruens enim videbatur &c. sequitur,ꝙ testator non videatur velle remanere in casu,quo in persona vtriusq; obtinere nõ posset.& facit ff.de adi.leg.l.alteri. Nec obst.l.eandẽ, s.alleg.quia ibi in cõtractu,qui ab initio suo formã recipit:vt ff.depoſi.l.j.§.si cõuenerit.de verb.obl.si filius.la segonde hic in vltima voluntate,quę secundũ voluntatẽ testantis expres-
sam,vel coniecturatã,regulatur,& ambulat:voluntas autem
30 non videtur hic,vt dixi. †Sed quid econtrà,si instituit impuberẽ suum,quem postèa arrogauit,vel adoptauit:nũquid cõtineãtur quatuor substitutiões:videtur ꝙ sic. ff.e.l.ij.§. sed & si extraneum.& l.si is.de hære.instit.l.qui soluẽdo non erat duos.ad Treb.l.si res.§.fi.Sed cũ in suo,requirãtur tria tẽpora,vbi ex testamẽto nititur:vt ꝯ.de hær.qua.& differ.§.in extraneis.non videtur hoc bene procedere. Sed quid,si alterũ de impuberibus instituit,& alterũ exhæredauit,& eos inuicẽ substituit:nũquid tũc quatuor substitutiões cõtinet:Nõ videtur,ꝙ exhæredatus posset succedere,ex vi vulgaris:quia exhæredato non fuit substitutũ vulgariter.vulgaris enim nõ fit,nisi instituto:igitur nec in personam instituti fuit vulgaris
31 ne sit imparitas:vt l.Lucius.& l.quãuis.§.alleg. †Itẽ quid, si instituit vnũ filiũ impuberẽ,& alium puberẽ furiosum,qui nullos habebat liberos? Videtur ꝙ sint quatuor substitutiones:duæ vulgares:vna pupillaris:& alia exẽplaris:cùm testator vtraſq; facere poterit:vt hoc §. Sed contrà facit,quia vbi testator duas potest facere vnã iure priuilegiato:aliã iure cõmuni:nõ videtur in dubio facere:nisi illas quas põt iure communi:vt C.de testa.mil.l.in testamẽto.& ibi scripsi post la.de Ra.Igiť cùm hoc sit priuilegiatũ, ꝙ quis furioso puberi posſit testari:nõ videtur per hæc verba,vos inuicẽ,eos substituere:nisi vulgariter:per dictã l.Lucius.iũcta l.in testamẽto.Itẽ quia pupillaris,& exemplaris,non sunt per omnia eiusdẽ naturæ:imò in multis differũt:vt s.proxi. additione scripsi:igitur non esset paritas:& sic nõ concurrũt:vt l.iã hoc iure. Sed quid,si non substituantur per hæc verba,sed seꝑatim.verbi gratia.Titiũ impuberẽ instituit in parte;& illi substituit Luciũ fratrẽ suũ impuberẽ;deinde instituit Luciũ in alia parte & eidẽ substituit Titiũ:nũquid est hoc genus tertiũ substitutionis? non videtur:sed idẽ videtur effectus.sunt enim duæ, pupillaris & vulgaris,tacitæ vel expriſę secundũ modum loquendi;& videtur expressum extra.testa.c.si pater.lib.vj.& facit.l.iam hoc iure.§.pe. Sed quæritur an hæ substitutio-
32 nes † quæ continẽtur sub breuiloqua, omnes sint tacitæ, vel
d omnes expreſę. d In hoc fuerunt opiniones inter antiquos doct.& sunt inter nouos. Azo dicit,ꝙ omnes sunt expressæ. Hug.dicit ꝙ omnes tacitæ. Dy.sequitur opi.Azo.& gl.in l. Lucius.la.de Ra.et Pe.de Bel.perti.sequiť opi.Hug.nõ hic: quia hic aut parum aut nihil dicũt:sed in l.precibus.& vbiq;, vbi tractãt de hac materia.Pro prima opi. videtur,quia si essent tacitæ pupillares,in breuiloqua nõ excluderẽt matrẽ:vt C.eod.l.precibus.& certũ est,ꝙ pupillaris,quæ continetur in breuiloqua,eã excludit.ff. e.l.Lucius. Sed ad hanc rationẽ,
33 consueuit responderi,† ꝙ tacita pupillaris nõ excludit matrẽ verũ est,nisi aliud appareat ex coniecturata mente testantis: quia tunc excludit:vt in l.Lucius.ibi enim filios hæredes instituerat,& adinuicẽ substituerat.vnde non præsumitur,ꝙ testator vellet matrẽ præferre filio.ff. de le.iij.l.Paulo Callimacho.§.Põpeius Hermippus.cũ ibi no.c.de insti.& substi.l.generaliter.§.cũ aũt.Sed si alius extraneꝰ fuisset substitutus,mater excluderet eum.& hoc videtur sentire glo.in l.Lucius.in glo.hanc differentiam ibi:fortè &c.C.de insti.& substit.l.fin. in fi.& sic non obst.opini.Hug.Et pro opi.eius facit:quia tacita substitutio,dicitur quæ non fit verbis expressis:vt dixi s. circa prin,huius §.in breuiloqua nõ exprimũtur verba vulg. seu pupil.quæ sunt s.§.j.idcirco videtur ꝙ sint tacitæ. & hoc videtur expressum in compendiosa,in l.precibus.in ver.si ve
34 rò substitutio. Sed huic opi.obstat c.si pater. †extra.de testa.lib.vj.vbi non sunt verba expressa,pupillaris et extranei: sed pauperes fuerunt substituti:& tamen censentur expresſę pupillares:et mater excluditur:vt ibi patet:vnde ibi non sunt verba expressa pupillaris. dicit enim: si sine liberis obiret siue moriať &c.quę non sunt verba expressa pupillaris.verba eñ expressa pupillaris sunt,si intra pupillarẽ ætatem decesserit &c.vt s.in prin.ti. Si vis substinere opi.la.dices,quòd verba illa:si sine liberis:valent tantum,ac si diceret intra pupillarem ætatem &c.& tantum important. & ita ibi est expressa pupillaris:ꝙ videtur contrà l.precibus. vbi sub compẽdiosa est tacita pupillaris. Quid si fiat duobus puberibus:an sal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem valeat vt fideicommissaria? Dy. dicit q̃ non: quia potuit valere, vt vulgaris, iure directo: & sic nõ trahitur ad fideicommissariã: vt l. Cẽturio. de vulg. ff. ad Tre. l. Scæuola. in simili.

In ea. gl. ibi cũ allegat C. eo. l. precibus. in hoc dicit Pyleus cõtrà. videlicet q̃ semper valet iure fideicõmissi. Sed ei⁹ opi. reprobatur vt no. in l. cẽturio. ff. e. Et hoc intellige, quãdo miles substituit directò: vt l. Cẽturio. aliàs si per fideicõmissum valeret vt fideicõmissaria, & tũc procederet opi. Pylei. In ea. gl. in fi. quia super hoc sunt gl. variæ & diuersæ. Dic plenius,
35 quia aut paganus †substituit per verba omnino obliqua, aut per verba omnino directa, aut per verba æquiuoca. Primo casu, vbi q̃ verba omnino obliqua: verbi gratia: talẽ instituo, & quãdocũq; decesserit, volo, q̃ restituat & c. nõ est dubiũ, q̃ non est cõpendiosa, sed est obliqua, quæ omni tempore valet iure fideic. vt l. cohæredi. §. cũ filiæ. & in hac non veniũt nisi bona testãtis: vt ibi, & ff. eo. l. Cẽturio, vide ĩ. de sing. re. per fideic. §. hoc solũ. Secũdo casu, quãdo per verba omnino directa. Verbi gratia: talẽ instituo, et quãdocunq; decesserit, talis sit hæres. gl. variãt. Nam in l. Cẽturio, dicũt q̃ valet, si fiat pupillo, & morĩ ĩ ætate pupillari, vt pupillaris. Posteà est nulla. In l. precib⁹. dicit idẽ, nisi addãtur illa verba: si sine liberis. nam dicitur tũc omni tẽpore fideicom. vt no. in d. l. iij. versi. si vero. Sed illæ glo. non videntur veræ in hoc vltimo dicto. nam cũ verba sint directa, & persona talis, cui directò substituti potest: semper est directa cẽsenda: vt C. de fideicom. l. si in personam. in fi. & est expressum extra. de testa. c. si pater: lib. vj. igitur illa gl. videtur reprobãda, vbi substituebatur pupil Io. si autẽ puberi, glo. dicũt q̃ est nulla substitutio: vt hic, & ff. eo. l. verbis. & ĩ. eo. §. fi. nec trahitur ad fideicõmissariã, etiã si talis substitutio fieret in codicillis. Nã certũ est q̃ talis substitutio nõ debet esse maioris effect⁹, nec magis debet valere, si fiat in codicillis, q̃m si fieret in testamẽto: quia quãdo fit in codicillis, duo repugnãt: videlicet quia maiori substituĩ non potest. Itẽ, quia in codicillis nõ potest dari hæreditas, sed cõstat, q̃ substitutio facta verbis directis in testamẽto, non valet: vt hic no. & in l. verbis ciuilibus. patet ĩ. e. §. fi. Ergo sequitur, q̃
36 multominus si facta fit in codicillis. Est ergo †intelligẽda. l. Scæuola. ff. ad Treb. quãdo substituebaĩ pupillo: & in illo casu ad veritatẽ loquitur. vel si maiori, quando verba erãt æquiuoca. & ita intellige gl. difficilẽ & malè cõpositã, quæ est in l. verbis. ff. e. ti. quia si verba essent directa, nullo modo trahere tur ad fideic. vt dixi. Itẽ intellige, quãdo cõstabat q̃ codicillari volebat (qđ in dubio nõ præsumit̃) ex quo faciebat mẽtionẽ de institutione, & substit. C. de testa. l. nõ codicillũ. Sed cõtra hoc extra de testa. c. Raynutius. ibi enim substituit Alterochæ p verba directa: & tñ valet iure fideic. post pubertatẽ. Sed ibi est verbum æquiuocũ succedat: & ideo trahitur ad fi
37 deicõ. vt ĩ. prox. dicã. †In tertio casu, quãdo substitutio fit per verba æquiuoca, sicut per verbũ substituo. & tũc aut puberi: & tũc glo. dicunt q̃ valet, vt fideicõmissaria: vt hic no. ĩ. §. fi. & d. l. precibus. & in hoc nulli, seu pauci discordãt. Si autẽ fiat pupillo. gl. dicunt q̃ pro tẽpore pupillaris ætatis, valet iure directo: post pubertatẽ, trahitur ad fideicõ. & ita no. hic, & in l. Cẽturio. Sed in l. precibus. non distinguit nec ĩ. §. fin. præsupponẽdo eã fideic. pro omni tempore. Et hãc opi. tenet Inno. in d. c. Raynutius. in gl. si quãdo verba illa apponũtur, si sine liberis &c. Alĩ dicũt, q̃ in pupillari ætate valet iure directo: post pupillarẽ ætatẽ, euanescit: vt no. in d. l. Scæuola. & hãc vltimã tenent Iac. & Archi. in d. ca. si pater. qui hoc plenè disputãt. Dy. dicit, q̃ pro omni tempore valet, vt fideicõmissaria: vt ff. ad Treb. l. ex facto & l. qui filiũ. de cond. & demõ. l. pater. §. cõditionũ. de leg. j. l. filiusfamiliàs. apud Marcellũ. §. j. de iure codicil. l. ĩj. §. & si cõtrà. Ego non video, quomodo posset respõderi ad c. Raynuti⁹. vbi fuit facta substitutio impuberi, quæ valet iure fideicõ. post pubertatẽ. ibi enim Alterocha fuit facta pubes, & despõsata, & filiũ cõcepit, & tamen valet substitutio iure fideic. Itẽ opi. illorũ qui dicũt, q̃ pro omni tẽpore iure fideic. valet, videtur expresse contrà. c. si pater. vnde videtur tutius dicendũ, per illa capitula q̃ p tẽpore pupillaris, valeat iure directo: vt c. si pater. ŝ. alleg. & post pupillarẽ ætatẽ iure fideicõmissi: vt c. Raynu. & ita dicimus q̃ vnũ de dictis c. determinat aliud. & iunge quod scripsi §. in q. sed
38 an. †Sed qđ, si testator dixit: substituo, vulgariter, pupillariter & per fideicõmissum: Dy. dicit quòd quælibet substitutio locũ habebit suo tẽpore. ff. eo. l. cùm ex filio. §. filio. & l. ex
39 facto. §. itẽ quæro. Sed †an hæc verba, quãdocũq;, vel sine liberis, sint de substãtia cõpendiosæ? Dic, q̃ sic, vel æquipollẽtia. si enim diceret Titiũ tali substituo cõtineret tantũ vulgarẽ, si fieret puberi. Si ĩpuberi vulgarẽ, et pupillarẽ tacitã, & in eũ casũ directa est substitutio ĩterpretãda: vt c. si pater. verba aũt æqpollẽtia sunt, vt si dicas: quãdocũq; talis institutus religionẽ intrauerit, talẽ substituo. vel si vltra mare iuerit. vnde apponẽdo talia verba, videtur velle extendere, vim substitutionis ad tẽpus pubertatis, & ad fideic. cùm pupill⁹ talia facere non possit: videlicet procreare liberos, ire vltra mare, intrare religionẽ. vnde cũ in potestate testatoris sit, regulare substitutiones; put vult: vt in §. filio. ŝ. alle. & satis volũtas eius posset de præhẽdi, q̃ vltra pubertatẽ vult extẽdi vim substitutionis: apparet q̃ fideicõmittere voluit, p tẽpore pubertatis: qa aliàs substitutio in euentũ illius nõ posset habere locũ. Quid ergo, si testator substituit pupillo, et hoc ñ apparet; verbi gratia. Dixit: ĩstituo filiũ: & qñ frater eius doctor fuerit, eum ei substituo: quia fortè tũc erat prope doctoratũ, vel doctor cõmodè fieri poterat ĩstituto existẽte pupillo, nũquid trahetur ad fideic. vel valebit iure directo? Certè ratio ŝ. proxi. posita, cessat hic. vnde videtur directa per ca. si pater. & fortè in hoc casu posset habere locũ q̃ no. ĩ. Scæuola. videlicet, q̃ ex quo
40 potuit valere iure directo; non valeat iure fideicõ. nisi sint verba precaria: vt l. cohęredi. §. cũ filiæ. ver. nec aliud. Sed †qđ si substituatur pupillo in codicillis: & ita valet iure fideicõ. l. Scęuola, an extẽdatur ad tẽpora pubertatis? Dy. dicit q̃ nõ, per l. si fundũ per fideicõ. §. fi. cũ. l. seq. ff. de leg. j. Et hoc credo verũ, quo ad bona pupilli: sed quo ad bona patris non video, cur nõ, si appareat de eius volũtate; vt ŝ. scripsi. Et no. q̃ verba æquoca dicũtur, quæ possunt trahi ad vtrũq; vt verbũ: substituo ŝ. ti. j. §. generaliter. vel verbũ: succedat: vt c. Raynuti⁹. etenim fideic. vniuersalis loco hæredis est j. de fideic. hær. §. restituta. sed vbi sunt, vel procedũt verba precaria: tũc sunt omnino obliqua; vt l. ij. C. cõmunia de leg. quãdo iniũgit instituto, q̃ faciat ex persona sua, vel sui hæredis; vt l. ŝ. alle. de leg. j. l. filiusfa. §. vt quis. ad Trebe. l. ex facto. §. j. & l. qui filiũ. In gl. ſ. filios. in fi. vide ŝ. in materia exẽplaris. In gl. item finitur,
41 in fi. Alia ratio redditur in d. l. ex duobus. §. fi. quia †contratab. rũpit testamẽtũ de iure prætorio, & valet de iure ciuili, sed quærela rũpitur ipso iure: quod in idẽ recidit. & secundũ hoc nõ obtineret si contratab. impetraretur ante aditã hæreditatem: quia tunc rumpit ipso iure: vt C. de colla. l. filiæ dote. & l. vt liberis. & esset idẽ, sicut in querela, cum sit eadem ratio. verum est tamen, q̃ in vtroq; casu existentia sui hęredis, si suus sit institutus, facit valere pupilla testabulas. ff. ad Treb l. ita tamen. §. si pater. & dixi ŝ. in materia.

a ADNOT. ¶ Qua ratione. Exemplaris substitutio, fit puberibus, mente captis ad exemplũ pupillaris. & filio facto sanę mentis, expirat quãdo dum pupillaris, cum filius pubescit. h. d. Are.

b ¶ Quid si. Quærit Bal. & Sali. an monachus possit substitui exemplarie, & dicunt quòd sic, si potest facere testamentũ: aliàs secus, quando cognoscitur. habetur in authen. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. Itẽ quęrit hic Angel. an mater filiofamil. possit substituere patrẽ furiosi, & respõdet hic secundũ Bal. quod in bonis quę mater contulit filio, valet substitutio: in alijs non, imò potius abintestato, filio succedet. argu. l. fi. ff. eo. & l. sed si plures. §. in arrogato. & l. si arrogator. ff. de adoptio.

c ¶ Sed quid. Quæritur an filius sui iuris & sanę mentis possit patri furioso substituere exẽplariter? dicit Are. quod non: quia parens dicitur substituere filio de liberis furiosi. ergo filius deberet substituere seipsum: vt. l. humanitatis. C. de vulga. & pup. substi.

d ¶ Vel omnes expresse. Adde Bart. in rubr. ff. de vul. & pup. & in l. Cẽturio. in j. ĩj. & ĩĩĩ. q. eo. ti. & plenius in l. precibus. vbi plenè Alex. & dominum meum Iaſ. may. post alios. C. de impub. & ali. substitu.

a IGITVR.[a] In glo. no. quòd duo. in fi. dic plenè. ff. eo. l. patris & filij.

a ADNOT. ¶ Igitur. Facta pupillari substitutione, censentur duo testamenta, vel vnum duarum hæreditatum. & circa quæ vnum, vel duo testamenta esse censeantur. vide hic notabiliter Ange.

1 ☞ Vendicare quæ non liceat.
2 Charta aliena cui exhibenda.

Tacita

3 Tacita an expressa contineatur.
4 Testandi modus.
5 Testamentum patris signari sat esse.

SINAVTEM. Dictum est ŝ. quòd duo testamenta sunt, & ita supponitur, q̃ fuerint in diuersis chartis, seu tabulis. ita quòd paternum sit clausum: pupillare apertũ. sequitur.

a Sinautem &c.[a] In glo. linum appellat. ibi cum dicit: consilium nullum esset. hoc non procedit secundum do. Ia. & Pet. qui dicunt post dominum eorum †q̃ sicut tignũ iniunctum
1 domui non potest vẽdicari, propter vtilitatem publicam, ne vrbs deformetur. ff. de rei vend. l. in rem. §. tignũ. sic nec charta, nec cera, qua factum, vel sigillatum est testamentum, ne detrahatur copia probationis: quia sicut vertitur publica vti
2 litas in vno, sic in alio. C. de hæreti. l. quoniam. †Item cum pro aliena charta exhibenda, possit agi, si interest, actione in factum. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. interdũ. multo fortius posset excipi, si dominus vendicaret: vnde ad veritatem, hęc non fuit intentio legislatoris: sed illa quæ sequitur. In fi. eiusdem glo. quidam habent hic talem additionem. hoc consilium est contra imperitos. vult dicere, q̃ hoc consilium nihil valet contra peritos: quia illi statim cogitabunt, q̃ in vulgari continetur tacita pupillaris: vt l. iam hoc iure. ff. eo. & sic semper remanet periculum. Ad hoc dicit Iac. quod posset dici: quòd vulgaris
3 †expressa non cõtinet tacitam pupillarem: licet expressa pupillaris contineat tacitam vulgarem. Et est ratio diuersitatis: quia charitas bene ordinata incipit à seipso, ideo prouidendo pupillo videtur sibi prouidere: vt l. preses. C. de seruit. et aqua. non sic econtrà. Sed communis doctrina est in contrarium: idcirco dicas, q̃ est bonum consilium: quia expressa non intelligitur tacita, quando aliàs ordinatum est: vt dixi ŝ. §. qua ratione. circa prin. & ff. e. l. cum ex filio. §. filio. Igitur vulgaris expressa, non facit certum substitutũ de tacita pupillari: quia possibile est, q̃ testator ordinauit, aliàs de substituto pupilli, & ita consilium remanet bonum. In gl. vel etiam alia in fi. imo iste tex. supponit, q̃ sit in alia: quia aliàs remanet periculum; vt ĩ. proximo §. Vel potes dicere, q̃ in eadem: & erit †is
4 modus faciendi. Primò enim faciet sibi testamẽtum: & post interpositio magno spatio pergameni faciet substitutionem, & testamentum pupillo: & in fine fient subscriptiones iuxta modum quem ŝ. tradidi de testa. & deinde finis plicabitur vsque ad illud spatium pergameni, & ibi finis ille claudetur cũ lino, seu chordulis per mediũ, & per latus, sicut dixi ŝ. de test.

5 Sed quęritur, an sit opus †solẽnitate sigillorum, & aliorum de quibus in d. ti. de testa. in testamẽto pupilli, sicut in principali? & non videtur. ff. e. l. patris. & ff. de bo. pos. secundũ tab. l. vt bonorum. Ad hoc dicas, q̃ si testamentum vtrunq; fiat in eadem charta, sufficit solennitas adhibita in testamẽto patris. & hoc intelligo duntamẽ subscriptiones, & signa ponantur in fi. Vel si post testamentũ paternum, vel ante testamentum filij, quod clauditur sicut ŝ. dictũ est. & sic intelligo leges prędictas. Sinautem in diuersis chartis, tunc non crederẽ nisi testaretur in scriptis, & includeret chartã pupillarem cum alia, ita q̃ vtraque esset clausa, & in fine paterni essent subscriptiones & sigilla: nam tũc videtur sufficere, & sic dictas leges intelligo, & quæ ibi notantur.

1 ☞ Consilium quando expetendum.

1 ILLVD. In gl. diximus. †in fi. nam non est præceptũ, sed consilium, q̃ sequi nõ tenetur. ff. ad Treb. l. pater. nisi adiiceretur, quòd esset irritũ, si contra fieret: e. ti. l. Titium & Mæuium. in princ. & §. j. vel nisi adiiciens faceret ad sui prouisionẽ. vnde si dicerem: fac, q̃ ad me pertinet de consilio talis. tũc videretur, q̃ debeas petere et sequi consiliũ illius. ff. de acqui. hære. l. si quis mihi bona. §. si coram. & vide, de hoc extra. de arbitris. c. cum olim. de reſcri. c. ex parte. ne sede vacante. ca. j. & ibi per Archi.

a ADNOT. ¶ Sinautem &c. Potest facere pater filio substitutionem separatim, clausam, & signatam, & disponere quod non aperiatur viuo filio, impubere: quæ dispositio valet etiam si non fuerit pro se ita clausa, & signata. hoc dicit Areti.

1 ☞ Emancipatio rectè substituti.
2 Exhæredato rectè substituti.
3 Substituti in legitima licere.
4 §. Non solum, locus.
5 Sepulturæ electio cur uetita.

a NON SOLVM.[a] In glo. Imo videtur. in fin. [b] certe
b imò videtur ibi loquí de suo; sicut de emãcipato: quod apparet: quía loquitur de exhæredato quod videtur intelligi de cõstituto in potestate: quia in alio esset res inepta. ff. de verb.
1 obli. l. quidã cùm filiũ. Sed dic, †q̃ in emancipato non est res inepta, qui aliàs veniret per contratab. ff. de bo. pos. cõtratab. l. non putauit. §. si quis emancipatũ. et minus hodie per auth. de hær. ab intesta. §. si quis igitur descendentiũ, in fi. vide ŝ. de exhæ. li. iunge. Igitur istã solutionẽ, & illã, quæ ibi no. In gl. qui substitutus. ibi cũ allegat l. cum quidã. Et est speciale in odium exhæredantis; quia aliàs posset. ff. de leg. iij. l. si fuerit.

2 †In fi. eiusdẽ gl. Not. hanc gl. quia aliàs non sic tãgit. Et ita obtinet adhuc iste §. in casu illo: sed aliàs non, cùm exhæredari non possit. Quid si sit exhæredatus bona mẽte, & ad sui p-
uisionem, iuxta l. si furioso. ff. de cu. fu. de lib. & posth. l. multi non notæ. de bo. li. l. si patronus. §. si quis non mala. Videtur q̃ possit substitui, etiã hodie, per leges prædictas, quæ non videtur correctæ. Et hoc verũ, in eo qui prouidet vltra bonorũ subsidiũ. Quid in debito bonorũ subsidio? Videtur tolli omnis cõditio, & omnis modus. C. de inoff. testa. l. quoniã. eo. tit. omni modo, sed ibi no. Dy. cõtrà videtur dicere, q̃ in debito
3 bonorũ subsidio, potest pater substituere directè, sed non per fideicõ. C. de inoff. testa. l. ex tribus. Et est ratio secundũ eum: quia substitutus directò, recipit quasi hęres ab impubere scriptus. §. igitur. ŝ. e. sed fideic. videtur à patre fideicõmittente recipere. ff. de legat. ij. l. vnũ ex fa. §. si duos de familia. Dic ergo
4 †q̃ iste §. hodie obtinet in casu, qui hic no. si proximus puberi tati cõmisit ingratitudinẽ, & fuit exhæredatus causa inserta: vt in auth. hic allegata. Itẽ, quãdo fuit exhæredatus bona mẽte: & tũc potest substituĩ, etiã in legitima, secundũ Dy. & gl. & hoc directè. Per fideic. aut, nõ potest substituĩ pupillo exhęredato, nec instituto in legitima tantũ, per rationẽ quam dixi: vt no. ff. e. l. j. §. substituere. Sed an p̃terito possit substituĩ? dic q̃ nõ: vt ibi no. & hic vbi præteritus, dicit ipso iure nullũ: aliàs si veniret per cõtratab. de quo vide ŝ. de exhæreda. libe.

5 †In gl. vt quia gratiosus. in fin. Hoc videtur mirabile, cũ in bonis his substituere possit: cur non potest ei eligere sepulturam: extra. de sepul. c. licet. lib. vj. Credo, q̃ papa hoc sic ordinauit, in fauorẽ, ecclesiarũ parochialium, seu antiquarũ sepulturarum, contra ius commune: & doc. olim tenebant contrà. vide ibi Archi. Vel dic veriùs, q̃ illud c. loquitur quãdo in vita patris filius moritur: quo casu nõ valeret substitutio, etiam pupillaris: vt scripsi ŝ. in prin. huius tit. sec⁹ si faceret sibi testamentum, & pupillo, & in illo eligeret ei sepulturam: quia illo casu videtur quòd possit eligere, & valeat electio, sicut pupillaris substitutio valet. & sic non corriguntur opi, doc. qui notabant contrarium.

a ADNOTATIO. ¶ Non solum. Summa vt Ange. quem vide hic.
b ¶ In fin. Vide de hoc Ange. hic quę dissentire videtur, & à Io. fab.

1 ☞ Testari cui prius liceat.
2 Alienans omnia quando, an non, testetur.

a LIBERIS.[a] †In glo. hic no. in fi. [b] vel dic, quòd vbi
b incontinenti facit sibi testamentum & pupillo: tunc non est vis. cui prius. secùs si ex interuallo. ff. e. l. si quis. super vltima glo. In eadem gl. ibi cum allegat l. fœminæ. Item alius.
2 C. de sacro. sanctis eccles. auth. si qua mulier. †Quid ergo si qs bona sua alienauit tit. donationis, vel aliàs retẽto sibi, q̃ de eis possit testari, et ordinare: an valeat testamentum quòd de ipsis facit? non videtur argu. ff. de iurisdic. omnium iudi. l. eum qui. §. j. de pœn. l. fin. etenim testator per expressionem non mutat iuris dispositionem. ĩ. quib. mod. testa. infir. §. sed & si quis. in fin. ff. de legat. j. l. nemo. Contrà videtur, cùm pacta apposita in contractu seruari debeant. C. de donat. quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sub modo.l.j.C.si manci.ita fue.aliæ.ne prostit. l.j.& ij.& per totum tit. Sed quid, si quis omnia bona sua alienauerit,& aliquis gerit se pro hærede:an ligatur aditione? Non videtur cùm nulla sit hæreditas.ff.de hære.ven.l.cum hæreditatem.j. de hær.quæ ab intestato.§.per contrarium.dic vt ibi.

2 ADNOTATIO. ¶ Liberis.Summa vt Ange.quem vide hic.
b ¶ In fi. Sed hanc reprobãt doct.quia non habent rationem,& dicunt istũ tex.d.§.procedere, quando substitutio.fit ex interuallo, secus si eodem contexta.quia non curatur quod præcedat secundum Ange.hic.

1 ☞§.Vel singulis sensus.

VEL SINGVLIS. In gl.potest enim esse.in fi.nõ
1 est verũ,q per illa verba velit vnũ substituere alij.sed † propter illa verba,quibus rogauit nouissimũ, alij substituere voluit q iure accrescẽdi de vno ad aliũ deueniret,secũdũ Ia.& Pe.pro gl.ff.de leg.ij.l.cũ pater.§.liberis.Itẽ ob.ff.e.l.si pater, sed ibi fuit facta reciproca inter impuberes:ideo sibi adinuicem,vi substitutionis succedunt,hic non,imò ab intestato.

1 ☞Emancipatum non succedere.
2 Fideicommissarium hæredi comparari.
3 §.Si filius.l.statuti. pœ.sensus.

a SVBSTITVITVR a AVTEM. In glo.s.ipsimet.in fi. Dic pleniùs in d.§.hæc verba. Sed an filius mancipatus, vel aliàs sui iuris effectus, per quorũ personas † fuit
1 hæreditas paterna domino vel patri acquisita,succedat? videtur quòd non,saltem seruus manumissus: quia nec re,nec nomine fuit hæres.ff.de acqui.hære.l.placet. Sed de filio, videretur contrà.ff.de lega.j.cum filio.Et sic tenet Ia.ff.eod.l. qui liberis vbi de hoc.Ego tamen credo,q sit idem de seruo manumisso,sicut de filio:quia hæc verba sunt conditionalia:vt l. qui liberis.§.hæc verba.ff.eo.Et conditio impletur in persona serui.ff.de cõdi.et demon.l.qui hęredi.& pro hoc ff.e.l.ex testamento.§.fi.de acqui.hær.l.si solus.de hære.inst.l.si pater. ś.ti.j.§.fin. Sed quid dices de fideicommissario vniuersali?
2 Videtur † idem q de hærede,vel patre,vel domino.arg.contra.ff.de leg.præst.l.ij.Item habetur loco hæredis j.de fideic. hær.§.sed quia.sed in alia materia loquuntur. Item obstat: quia conditionalia,in persona hæredis,& illius qui per alium factus est hæres,impletur.ff.de sta.libe.l.statuliber. pœnæ.§.
3 si filius.† sed ille est alius casus.ibi enim quæritur,an in persona illorũ impleri possit,dãdo eis vt implẽti quæratur:hic autem an possit impleri in personis eorũ,vt eis quæratur;quod non est idem;quia dispositio conditionalis ,non trãsmittitur ad hæredem non impleta conditione.C.de caduc.tollẽ.l.vnica.§.sinautem sub conditione.

a ADNOT. ¶ Substituitur.Summa vt Bal.& Ange.hic quos vide:

MASCVLO. In glo.scilicet dicẽtò,in fine. hoc verum,si verba sonent ad fideicom. aliàs si iure directo potuit valere,non trahitur ad fideicom.ff.ad Treb.l.Scęuola.& no. extra.de testa.c.si pater.lib.vj. vide ś.§.proxi. qua ratione, in materia compendiose.

a EXTRANEO.a In gl.quòd semper.in fi. dic ś.eo. §.qua ratione.in materia compendiose.

a ADNOT. ¶ Extrano licẽt hic Ioan.fabr. & Bart.ficco pede pertranseant,Ange.tamen hic solenniter tractat materiam verborum directorum: indirectorum & communium:quam materiam expedit, per tres regulas principales,cum multis aliis elegantibus quæstionibus.

Quibusmodis testa.infirmentur. *Rubrica.*

Continua vt in glo.

1 *Nepos exhæredabilis.*
2 *Extraneus qui accipiendus.*
3 *Cænobij ingressu testamentum rumpi.*

a TESTAMENTVM.a Textus intendit facere differentiam inter ruptum, & irritum, & determinat quid sit ruptũ.& exẽplificat vsq; ad §.alio.j.eo.& ibi tractat de irrito.
b In glo.si autem. ibi:extraneum ne potem b accipe.hoc † non videtur verũ in ne pote:quia
1 in illo non est exhæredatio res inepta; imo lex consuluit exhæredare nepotẽ,vel instituere ś.de exhær.lib.§.posthumorum.ff.de libe.& posth.l.Gallus.vnde si glo.hoc voluit dicere,mala esset: sed fortè voluit dicere † extraneum accipere ne potem, illa extraneitate,qua extraneus est emancipatus; vt sicut ille potest exhæredari:ita & iste.nec est res inepta,& sic bene sequitur post in glo.aliàs frustrà esset substitutus,si esset omnino extraneus. Sequitur in gl.tũc exhæredaretur &c.
3 Iac.de Ra.dicit hic † quòd si quis fecit testamentum,& intrat religionem,quòd rumpitur:& eius monasterium est loco filij.in auth.de eccle.tit.§.sed hoc de præsenti.Et ita agnascitur ei,quasi filius adoptatus.q potest esse verum,si non reliquerat monasterio legitimam:& ita no.C.de sacrosc.eccle.auth.si qua.Verius tamen videtur,quòd fiat omnino irritũ:quia cadit in potestatem alterius omnino:vt j.eod.§.alio.& hanc sequuntur Canonistæ extra.de proba.c.in præsentia.

a ADNOT. ¶ Testamentum.Diuide istum titulum secundum Ange.& pone casum, secundùm Bal.sui hæredis agnatione, & cum post testamentum quis adoptatur adoptione per quam quis in eius transit potestatem rumpitur factum solenniter testamentum.h.d.
b ¶ Extraneum nepotem.Et intellige extraneũ,extraneitate qua filius emãcipatur: & sic ineptè exhæredatur:imo lex consuluit §.posthumorum. ś.de exhæredatione libero.& ita bene sequitur in glo.aliàs frustrà.& sic Angel. hic concor.cum.Io.fab.

1 ☞Aditio ex secundo testa.qui accipienda.
2 Tacito uelidum rumpi qui accipiendum.

a POSTERIORE QVOQVE.a In gl.hoc est ve
1 rũ.ibi cùm dicit,cũ ex secũdo adeatur hęreditas.et hoc † intelige vbi ex interuallo fuerit.si autem vno contextu,& coram eisdem testibus,possunt fieri duo originalia. ff. de testamẽ.l. vnum testamentum.de his quæ in testa.delen. l.fin.de secun. tab.l.j.§.quis in duobus.versi.sed si. In ead.glo.in fi.hoc est verum,vbi contraria continẽt.si autẽ vnum & idem;videtur q vtraq; valeat:vt no.C. quãdo prouo.nõ est ne.l.j.quę gl.est
2 contraria isti,nisi sic intelligas. † In gl.no.non considerari. in fine. Solutio.aut actus nuda vel tacita voluntate tollitur: & tunc id quòd plus valet tollitur, per illud quod minus valet;vt legatum:non sic in actibus solennibus,vbi cõcurrit voluntas duorum:vt l.si id quod.ff.de leg.vel solennitas adhibetur j.§.ex eo.& ibi pleniùs videbis.& hoc Dy.extra.de reg. iu.in c.non præstat.lib.vj.

a ADNOT. ¶ Posteriore. Pone casum,secundum Bald.hic,& vide hic Ange.per totum.

1 ☞Agere in quibus ex secundo liceat.& 2.
3 Appellatione finita quis exequatur.
4 Testamentum prius præualere.

1 SED ET SI QVIS. † In glo.no.in argumentum. in fin.In hoc sunt glos.variæ. Nam quandoque dicunt,quòd ex secunda:& ita videtur hic.ff.de his qui not. infami.l.furti. §.j. ad Trebellianum.l.si quis priore. Sed contrà videtur notari in l.eos.C.de appellatio. Iacob. dicit, quòd ex prima agitur, sicut vides in permutatione in qua agitur ex contractu dudum inito rei traditione ex interuallo secuta: vt l.ex
2 placito.C.de re.permu. Sed dominus † suus dicebat semper ex secunda agi,tribus rationibus.Prima,quia prima sententia fuit extincta per appellationem;vt l.j.§.fina.ff.ad Turpil. Secũda,qa iudex appellationis facit executionẽ.C.de appellat.præcipimus.Tertia, quia primi fideiussores liberati sunt, & oportet alios dari: & ita supponitur, quòd ex secunda agatur

agatur aliàs frustrà interponeretur secũda cautio,de iud.sol. ff.iud.sol.l.iij.in prin.& l.cũ apud.& ita trãsit.Tu autẽ distingue plenius,vt scripsi C.de episcopa.aud.autẽ.Si quis litigãtium.Quia aut appellatur ab interlocutoria,aut à diffinitiua.
3 † Primo casu,autẽ pronũtiatur malè appellatũ:& tũc est quæstio:quia causa principalis remittitur ad primũ iudicẽ,qui eã decidit,& exequitur,extrà,de appel.c. vt debitus.nisi in casu extrà,de appel.c.cũ appellationib.li.vj.quo casu dic vt j.pxi. Aut bene appellatũ:tunc causa principalis remanet apud iudicem appellationis:& per consequẽs eius diffinitio, & executio:vt d.c.vt debitus.eo.ti.c.delicti.Si appellatur à diffinitiua:tũc aut prima cõfirmatur:& tũc sunt opiniones. Inn.videtur tenere, q ex prima agitur, & primus exequitur:extrà, de offi.deleg.c.pastoralis.Host.q ex vtraq; in sum.de app.§. quis sit effectus.Et hoc satis est rationabile.Si verò infirmatur:non est dubiũ,q ex vltima C.de appel.l.præcipimus.circa medium.Si verò pronũtietur appellationem desertam:ex
a prima agitur:extrà,eo.c.sententia. In gl.nam testator.in fi.a Quid si primò cõtinetur clausula derogatoria? videtur q primum valeat;vt l.si quis.in principio testamẽti. ff.de leg.iij.de hoc disputat Dy.extrà,de reg.iu.c.qđ semel,et finaliter tenet
4 q primũ testamentũ tenet nisi in secũdo † facta fuerit mẽtio specialis declausula derogatoria,et caue,quia specialis mẽtio videtur fieri,si exprimat clausulã derogatoriã,quàmuis non adimpleat.verbigratia.si in primo dixerit,q non vult valere secundũ,nisi in secundo tota Biblia adiciatur:valet secundũ si dixerit se pœnitere de illa clausula,quàmuis non adiecit totam Bibliam.ff.de iure codi.l.diui.§.licet.Et vide hũc §.ferè. de verbo ad verbum.ff.ad Trebel.l.si quis priore.

a ADNOTATIO. ¶ In fi.Et sic ex qualitate præfationis,colligitur ex finalis ipsius dispositionis: & tunc ab ea licitum est arguere:vt hic per An.

1 ☞Rupti & irriti discrimen.

ALIO AVTEM MODO. Collige ergo diffe
1 rentiam inter ruptum, irritum.nam † irritũ,dicitur cum per casum in persona testatoris contingentem,ad nullitatem deducitur:sed ruptum quãdo alio modo. Sed certè,irritũ propriè dicitur,quando non aditur hæreditas.ff.eo.l.j.in fi.

1 ☞Testamentum capitis minutione non rumpi.
2 Bono. possessioni non exta.tab.locus.
3 §. non tamen. sensus. & limitatio. 6.
4 Testamentum adoptione rumpi. 5. 8.
7 Donantem omnia non testari.

NON TAMEN. In glo.vt quando.in fin.Caue, q hic habes bonam gl.quidam habent affirmatiuam, & debet esse negatiua:vt quando maximam,vel mediam capi.di.passus non fuerit,aliàs esset euidenter falsa:vt apparet ś.de capi.
a di.§.j.& ij.& iij. In gl.& aliquo.in fi.a dũtamen in illo iudicio sint quinq; testes:vt ibi no.pro quo de test.l.hac consultissima.§.pe. In gl.no.q de iure ciui.in fi.hæc gl.fuit Azo.& Hug.quæ reprobatur in d.§.testamento. Vnde vult dicere, q ca.dimi.est de iure prætorio: testamentũ est de iure ciuili: idcirco capi.dim. quæ est de iure prætorio,non potest tollere testamentũ,quod est de iure ciuili.valet ergo testamẽtum de iure prætorio,non obstante ca.di. Hæc gl.fundatur ex falsis, & falsum concludit:nam dicit q ca.di.est de iure prætorio:q falsum est.ś.de legi.ag.tu.§.fi.& ita reprehendit gl.hanc opi.
1 d.§.testamẽto.Item dicit,q testamentũ renet † de iure prætorio,non obstante capi.di.q non est verũ:quia sic sequeretur, q testante remanente in patris adoptiui potestate, valeret de iure prætorio;q euidenter reprobatur. h. d.dic ergo q testamentum fuit ruptũ;sed de iure prætorio conualescit,propter nouam volũtatem,& statum testatoris renouatũ. q quidem ius prætorium æquitatem sequitur. Et secundum hoc est hic vnus casus,in quo bo.pos.secundũ tab.est necessaria,etiã hodie:nam is de iure ciuili non admitteretur ad adeundum,sed admittitur de iure prætorio,per secundũ tab.vt supponit iste
2 §.& §.testamento. † Quid ergo fiet,si tabulæ non extẽt;dicit Iac.q hęres videtur omni remedio destitutus:quia bonorũ possessio,non competit nisi tabulæ extent.ff.si ta.test.nul. ext.l.j.§.si hæres.& dicit q dominus suus,nullum voluit dare consiliũ super hoc.Certè supposito,q testamentũ non teneat de iure ciuili,nullũ est remediũ: & ideo dixi:ś.q iste est casus, in quo bo.pos.secundũ tab.est necessaria. Veruntamen,in casu quo tabulę extitissent post mortẽ testantis,bene esset remediũ:quia sufficeret hoc probare.ff.de secũdũ tab.l.j.§.semel. sed vbi non fuerunt factæ,vel desierunt extare in vita testantis,non est remediũ. Quid si erat testamentũ sigillatũ,sigillo authẽtico,quod facit fidẽ de cõsuetudine:vt scripsi ś.in materia de test. Non videtur sufficere:quia is §.supponere vr̃,q
3 hæres non admittitur nisi per bo.pos.secundũ tab.illa autem non cõpetit,nisi ex testamẽto in scriptis:vt hic cũ dicit. Nam si testamentũ signis &c.ff.de bo.pos.secũdũ tab.l.j.in prin.& ibi no.Et hoc verũ,sequẽdo doc.& cõmunes opi.quę tenẽt q de iure prætorio solũ per secũdũ tab. admittitur. Qui autem vellet dicere,q homini institutus,etiã potest adire:quæ esset iniuria:nũquid is titulus,loquitur de testamẽto in scriptis,& nũcupatiuo:& textus refert se indifferẽter ad præmissa, non tamẽ per omnia. Nec ob.ver.nã &c.vbi dicit,q venit per bonorũ possessionẽ.nã nõ sequitur,q tantũ per illã. Imò & per aditionem:quæ bene concurrũt j.de bono. pos.§.aliquando.
4 Item quæro,quid si filiusfa.fecit † testamentũ in casu quo potuit:de quo j.qui.non est permis.facere testa.deinde dedit se in adoptionẽ;nũquid obtinet is ś.& præcedẽs;nõ videtur: quia nõ mutatur status,quò ad facultatẽ testãdi. Sẽper enim potest testari,de quasi castrensi. Et ita ratio cessat,quare testa mẽtum primò factũ irritatur. Et ad hoc facit is textus,qui videtur notare causam huius impedimẽti ibi;& mortis tẽpore in patris adoptiui potestate sit.&,p hoc videtur ś.de mi.l.test. §.pe.cùm ibi no,dicit enim ibi gl.licut nũc de nouo facere potest:ita vetus nõ rescinditur.& est quasi similis modus arguẽ
5 di.ff.de iniusto rupto & irri.l.si quis. Sed † contrariũ videtur verum:quia certũ est, q per cap.di.testamẽtum irritatur: vt hic,igiturnon conualescit,nisi aliquid accedat,vt noua volũtas:nec testamentũ militis valeret,nisi noua volũtas accederet:vt in l.allegata.In hoc tamen caue, quia nuda volũtas militis militãtis,facit cõualescere:vt l.in fraudẽ.§.j.ff.de mil.test. Sed in casu nostræ quęstionis oportet eam declarari,cũ quinque testibus:quia filiusfa.in quasi castrẽsibus testãtur iure communi,vt ś.de mil.test.§.illud.& ideò idem in pagano patref.
6 Et sic † restringe hunc §.vt non obtineat in adoptato,qui primò testatus fuerat.scilicet de quasi castrensi.Sed contrà,si testatus sit de quasi castrẽsi existens in potestate,& post emancipetur:dic,q cap.di.minuitur,& eius testamẽtum irritatur. & videtur expressum in d.§.pen.verumtamen videtur quòd conualescat ex noua voluntate:vt ś.dictum est in casu proxi.
7 Quid † si fiat religiosus,& post exit,vel de licẽtia papæ,vel absoluitur à regula,quia fit episcopus;vel à patria potestate? Et videtur idem dicẽdum, & in omnibus similibus casibus.
Quid si dedit omnia bona sua præsentia & futura: & ita videtur testamentũ prius factũ irritari:quia de alienis nemo testatur:vt dixi ś.ti.j.§.liberis.& post donatarius quittat donationem? Potest dici idem in omnibus, his casib.& similibus.
Sed quid dices hodie,si filiusfa.qui testatus fuerat de quasi castrẽsi,adoptetur ab extraneo,& ita non transit in potestatẽ ff.de adoptio.§.sed hodie.C.de adoptio.l.cũ in adoptiuis.nũ quid irritatur testamentum? videtur q non cum esset causa:
8 quia sui iuris remanet:quia mutat familiã? & ideò † videtur testamentũ irritari:& hoc satis probatur:quia in emãcipato, non habet locũ illa ratio;& tamẽ dicimus testamẽtũ per emãcipationẽ,quia mutat familiam:vt dixi ś.proxi.& est quasi simile quòd no.ś.de cap.di.§.minor.in glo.aliàs,est in litera.

a ADNOT. ¶ In fi.Et hoc verum,quando volens statim mutauit: secus si inuitus, quia tunc non videtur mutare voluntatem; nec ob.iste tex.quia arrogationem,& amissionem ciuitatis, seu libertatis non æquiparat, nisi quando tempore mortis adessent. item secus si fuissent instituti vententes abintestato.& not. quòd tale iudicium debet probari per quinque testes: & tunc si ab initio valuit primum testamentum, confirmatur de iure prætorio,non ciuili,nisi essent codicilli,secus si non valuit,quia non confirmatur de iure prętorio,sed requiritur vij.testes,vt hic & l.j.ff.de leg.iij.Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ☞ *Testamentum revocare quando, an non, liceat.*
2 *Testamentum in dubio delatum intelligi.*
3 *Testamentum cancellatum quando, an non, validum. 4.*
5 *Testamento secundo an tollatur primum.*
6 *Testamentum imperfectum valere.*

a EX EO a AVTEM. In glo. imò. in fi. glo. est multum notabilis, si sit vera. vt tamen luculentiùs videas, distingue: † quia aut testator revocavit primum testamentum, nudo verbo, aut facto. Primo casu, dic quòd non valet revocatio, quò ad institutionem, vt hic patet. Fallit, si decennium efluxerit, intellige à tempore conditi testamenti: vt l. sanci mus. C. de testament. Item fallit, si dixit hæredes immeritos. C. de his quib. vt indig. l. hæreditas. & vide quod ibi scripsi. Sed an revocãtur legata? Docto. consueuerunt dicere, quòd sic: per. l. ff. de mili. testamen. l. militis codic §. veteranus moriens: quia sola voluntate revocantur. ff. de adim. leg. l. ex parte. Secundo casu, quando facto revocavit: tunc aut cancellando, vel delendo: aut secundum testamentum faciendo. Primo casu, aut fuerunt plura, aut vnum: si plura, vel si plures tabulæ: dic quòd si omnes deletæ sunt, non valent. si quædam sint deletæ: quædã non deletę valent, nisi probetur alia voluntas testantis: vt l. fin. §. finali. ff. de his quæ in testa. delen. si vnum, vel quædam tabulæ fuerint tantùm: tunc aut fuerunt cancellatæ, vel deletæ per testatorem, vel per alium, aut per casum fortuitum. Si per testatorem: aut consultò: aut non consultò: aut dubitatur. Si consultò: revocatur ante consummationem ipso iure, illud quòd cãcellatum est, vel deletum post consummationem opę exceptionis. ff. de his quæ in testamẽ. delen. l. j. & §. j. & §. sed si legi. & § sed si consultò. Sed an alia quæ non sunt cancellata, valent? Dic quòd sic in dubio: vt l. j. & l. proximè in cognitione. eod. tit. dic vt ibi. Si inconsultò: aut deletum potest legi? & valet: vt in princip. l. j. eod. tit. Aut non: tunc deleuit, vel cancellauit ante consummationem: & non valet. aut post: & valet: vt § sed si legi. cum leg. sequente.

2 †Si dubium sit, an consultò, vel inconsultò, deletæ sint tabulæ. Consueuit dici quòd si testamentum sit repertum, ruptum, vel cancellatum, vel deletum in domo testantis, quòd præsumitur quòd consultò, si autem extra domum: quòd inconsultò. sicut dicitur in chirographo cancellato. ff. de prob. l. si chirographum. de pact. l. postquàm. cum ibi no. Secundo casu, quando per alium, aut de volũtate testantis: & dic vt ŝ. proxi. quia non valet. aut ipso nolente: & tũc valet: nisi quis
3 induceret † illud, de quo emolumentum habere deberet: nam tunc quò ad illud, non valeret. & sic intellige ff. de his quæ in testamen. delen. l. j. verſ. & si quidem. & versi. si verò. si sit dubium an de voluntate testatoris, vel non: videtur q̃ in dubio præsumatur quòd non de voluntate testatoris. nam si non præsumitur quòd sit de voluntate vbi penes alium repertum est cãcellatum, vt scripsi ŝ. proxi. multominùs vbi per alium.
4 † In tertio casu, quãdo per casum fortuitum: dic quòd si ante mortem testantis valet, vt hæreditas non possit adiri, de iure ciuili: sed bo. posse. non potest peti de iure prætorio. sed si post mortem, tunc potest adiri: & bonor. possęs. peti. vide C. ead. l. in arenam. ff. de iniu. rupt. testamen. l. fin. de bono. poss. secundum tab. l. j. §. semel. In dubio autem præsumitur quòd testator hoc fecerit, si habebat testamentum penes se: vt ŝ. dixi: nisi aliud probetur. Sed ad quem deueniet hæreditas, vbi testamentum annullatur, propter deletionem, vel cancellaturam? glo. dicunt, quòd si ideò cancellauit, vel delcuit: quia noluit venire ad successionem ab intestatò: tunc ad illos, si ideò, quia reputauit scriptos indignos: tunc ad fiscum, quia soluit legata: vt not. in d. l. in arenam. ff. eod. l. proximè. sed hoc improbant omnes doct. dicunt enim, quòd in dubio venit hæreditas ad successores. Et quia hic maior fauor est, quàm esset, si legata soluerentur, & iura magis eis fauent: vt apparet C. de testamen. l. hac consultissima. §. penulti. item quia in dubio hæredes scripti non præsumuntur offendisse. ff. de legaij. l. cum pater. §. rogo. Quid si probatur eos offendisse, & testamentum cancellatum? Tunc videretur satis vera opini. glos. nam ex hoc præsumitur mutata voluntas, si offensa sit grauis. ff. de adi. leg. l. iij. §. finali. cum l. sequente. C. famil. erciscund. l. in ipsius. Iacob. tamen videtur tenuisse contrà in l. proximè. quia non licet accusare mores &c. ff. sol. matrimo. l. alia. §. j. C. de inoffi. testamen. l. omnimodo. C. de adult. l. fin. de reuo. do. l. fina. Sed dic, quòd testator satis videtur conquestus fuisse, cancellãdo testamentum. In secundo verò casu

5 distinctionis principalis † quando processit ad aliud testamentum factum: tunc aut non perficit: aut perficit: primo casu quando non perfecit, quia fortè voluit cõplere tũc videtur valere: vt hic: & ff. de testam. l. ex ea. de codicil. l. j. de lega. iij. l. fideicommissa. §. j. Aut quia non potuit: & tunc dicunt quidam quòd primum valet, quò ad institutiones, sed legata reuocantur. ff. de milit. testament. l. milites codicillis. §. veteranus. Sed ille §. hoc non probat: quia loquitur, quando testator expressit, quòd volebat decedere intestatus: & ea quæ ordinauerat volebat esse irrita: quòd hic non est: imò volebat testari, & fortè legare illis, quibus primo legauerat: vnde nõ videtur velle recedere à priore voluntate, nisi posterior teneret, & hoc probatur. ff. de legat. iij. l. si iure. Nec obst. ff. de his qui. vt indig. l. cum quidam. quia loquitur in casu quo volũtas posterior valuit, & fuit solennis: verumtamen hæredes erãt indigni: vt ibi not. item nec ob. ff. de adim. leg. l. ex parte. qa ibi inimicitiæ, interuenerũt, quæ plus faciũt præsumi mutationem voluntatis quàm secũdum testamentum. †Item nec obst. ff. de prob. l. quinquaginta [aliàs incipit, quingenta] quia ibi sunt duæ voluntates compatibiles, quarum vna non reuocat aliam. In secundo casu, quando perficit: tunc aut non solẽne: et non reuocatur primũ. regulariter fallit in casu vt C. de testam. l. hac consultissima. §. penultimo. & in casu l. sanci mus. C. eod. & in casu l. hęreditas. ŝ. alleg. Et credo de legatis, sicut ŝ. proxi. dixi: quia cum posterius non valeat, etiam quò ad legata, videtur primum remanere. ff. de iure codicil. l. j. Vbi verò fuit secundum solenne: secũdum reuocat primum: vt ŝ. §. posteriore. quàmuis scripti in secundo sint non capaces. ff. de his quib. vt indig. l. cum quidam. nisi fuerit adiecta clausula derogatoria: vt ŝ. eod. §. posteriore. in casu opus est solennitate singulari. C. de testamen. authent. hoc inter. & vide multos modos impugnandi testamenta in Spe. de fide instrum. §. compendiosè. In glos. not. nihil, in fin. & signatur C. de testamen. & incipit hoc inter liberos, quem ŝ. proxi. alleg. Sed obstat huic tex. de auro & argen. leg. l. & si non sint.
6 §. infecti. ff. de verbo. signific. l. ędificia. Solu. quo ad illos, quí opus non habent facere, si sit eis fauorabile opus † infectum habetur pro facto: & obtinet contraria: dumtamen ad instar habeat operis. ff. de oper. no. nunt. l. stipulatio. §. sine. sed quò ad illos, qui opus habẽt facere. non. ff. de lega. iij. l. fideicõmissa. §. finali. ad l. falci. l. si is qui. §. quidam. & de hoc nota. ff. de verbo. signifi. l. rectè. §. j. contra primum membrum. ff. de legat. iij. l. librorum. §. chartis. sed ibi non fuit cœptum. & hoc in rebus, quæ possunt fieri & complentur successiuè, & per partes, in illis quæ vno contextu non sicut testamẽtum quod vno contextu fieri debet: vt l. hæredes palàm. §. finali. ff. de testamen. ideò nihil est, nisi sit perfectum. ff. de legat. iij. l. fideicommissa. §. j. & hic.

a ADNOT. ¶ Exeo. Per posterius testamentum inperfectum vel aliam vltimam voluntatem non solennem, non tollitur primum testamentũ. Quærit hic Ange. an sit dare remedium, quod primum testamentum non possit reuocari. vide hanc quæstionẽ in ij. colum. post me. in versic. quæro. an. sit dare remedium.

1 ☞ *Testari in fraudem censendus nemo.*
2 *Testari in potentiorem non licere.*
3 *§. Eadem. restringi.*
4 *Princeps quibus, an non, solutus. 5.*

a EADEM. a †In glos. scilicet in solenni. hoc verum si
1 constet, quòd inuidiosè. In dubio autem non videtur, quòd fiat in fraudem, nec causa mutandi iudicij: vt ff. de alie. iudic. mutan. cau. fa. l. ex hoc edicto. §. alienare. versi. sed hæredem. glo. in l. quam hic allegat, dicit, quòd speciale est in principe, qui plus debet sibi prouidere. Iacob. dicit ibi quòd in fisco idem

idem est, & priuato, si de dolo cõstet: aliàs in vtroq; valet. Nõ recedas à gl. quia bona, & sancta est, & pro ea facit, quia nec ex contractu inter viuos, fiscus debet aliquam litem recipere quamuis priuatus posset. C. ne fisc. vel resp. l. ij. iij. & iiij. vnde
2 præsumptio † est cõtra illum qui fiscum instituit quòd facit causa vexationis: nam non est verisimile q̃ vellet fiscum præferre proximis, nisi propter odium aduersarij. Et idem dico, de nostris baronibus, qui quasi imperatores in suis terris dominantur, cùm sit eadem ratio: & hoc verum, vbi habet litem inceptam, vel sperabatur incipi de proximo, agendo vel defendendo: secus si tunc non sperabatur: & ideo dic litis causa.

Item dic, quòd hoc obtinet vbi est quæstio de magna parte bonorum: si cùm de modica, nõ videretur. arg. ff. de excus.
3 tut. l. propter litem. Item † posset dici q̃ in casu, quo instituens nullos haberet propinquos, q̃ iste §. non obtineret: quia tunc fiscus erat habiturus alia via, tanquam vacantia. ff. de vulg. l. si filius qui patri. In gl. id est viuere. in fi. Et no. quòd
4 licet princeps † sit solutus legibus, nõ tamẽ est solutus canonibus, in his quæ tãgunt peccatũ: extra de iudi. c. nouit. imò nec in aliis: de sent. & re iud. c. ad apostolicæ. lib. vj. extra de iureiuran. c. Romani. in cle. cum not. † Quid si princeps habet
5 hæreditates in terra consuetudinaria: nunquid ligetur cõsuetudine patriæ? Certum est q̃ nõ: quia solutus est legibus: quia consuetudo est lex. ŝ. de iur. nat. §. ex nõ scripto. Pręterea cùm consuetudo introducatur tacito consensu populi, quo modo populus inferior ligabit superiorem, vt scripsi ŝ. de iur. natu. sed & quod principi? Posset dici, q̃ licet nõ ligetur: nihilominus tamen debet iudicari secundum cõsuetudinem: quia causæ principis debent iudicari secundum leges, nisi reperiatur priuilegiatus. ff. de pet. hæred. l. item veniunt. §. in priuatorũ. Constat autem q̃ consuetudo habet vim legis, & authoritatẽ legis, & principis, qui vult eã habere vim legis: vt ff. de legib. l. de quibus. §. inueterata. C. quæ sit long. cõsue. l. fi. Et sic princeps debet secundum eam iudicare. & pro hoc facit C. de ser. l. si manifestè. & hoc de consuetudine reali, seu rem efficiente quæ etiam ligat pupillum: vt ff. de admi. tut. l. sine hærede tutor. §. Lucius. Sed argu. contra. ff. de iure fisc. l. fi. curator. Sed ibi se priuilegiabat: & ego excepi ŝ. casus in quibus se priuilegiabat specialiter: quia de iure cõmuni teneri deberet, si esset vsus regionis. ff. de pig. act. l. si pignore. §. fin.

a ADNOT. ¶ Eadem. Non valet institutio facta de imperatore ratione litis, quam testator habet cum alio: siue institutio sit perfecta, siue non. & licet imperium sit legibus solutum: tamen vult viuere legibus. quærit hic Ange. post Cy. an si princeps faciat aliquem contractum, vel aliquod pactum, cum aliquo Barone. vel priuata persona: teneatur illud obseruare vide eum hic, in ver. quærit Cy.

De inofficioso testamento. *Rubrica.*

In glo. rubricæ ibi cùm dicit: ipso iure. vide quod no. C. de testamentis. l. sancimus.

1 ☞ *Querelæ & bon. poss. diferimen.*
2 *Querelæ tempus.*
3 *Querelæ & pet. hæred. concursus.*
4 *Testamentum inofficiosum.*

a QVIA PLERVNQVE. a In gl. hoc tantùm. in fi. Super hoc sunt gl. contrariæ, quia ibi not. contra, & ff. de min. l. si filius. vide ŝ. de exhæred. lib. §. emancipatos. In glo. ſ. ab adita. ibi cùm dicit C. in quib. cauſ. reſt. in integ. reſti. l. ij. secus in bon. pos. contratab. quæ competit ante aditam, & post. ff. de bon. pos. contratab. l. illud. Et potest esse ratio: quia
1 querela † datur cõtra hæredem: igitur cùm hæres fiat per aditionem: vt patet j. tit. j. per totum: ante nõ cõpetit: sed bo. pos. datur cõtra testamentũ: vt d. l. illud. eo. tit. l. q̃ vulgo. testamẽtum autem ante & post. Et ideo potest ante & post impugnari. Vel potes dicere q̃ bo. pos. datur absq; parte iudicialiter vocata, & absq; figura iudicij. ff. de bo. pos. l. seruus. & no. plenè illo titu. l. iij. §. si causa. nõ sic in querela, vbi requæritur figura iudicij, & pars, cùm habeat actionis vim. Sed cur secus in bo. pos. secũdum tab. quæ datur liberto quę cõpetit ante & post?

Respõdeo, quia illa datur cõtra hæredẽ sicut querela, & partem hæreditatis ab eo auocat: vt d. l. sed cũ patrono. ff. de bo. poſ. titu. generali. Sed mirãdum. quia secundum hoc querela
2 parum aut † nihil proficiet, si hæres malitiosè differat aditionem: quòd potest vsq; ad xxx. ann. vt l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. quia sic oportebat eum triginta annos expectare, antequam moueat querelam, & interim mendicare. Sed ad hoc potest respõderi quòd statuetur hæredi scripto tempus ad adeundum. ff. de hæred. insti. l. si quis instituatur. in fin. prin. Et no. in simili ff. de acquir. hæredi. l. quandiu.

In ead. glos. in fin. consueuit dubitari, an per querelam debeat obtineri, & restitui hæreditas absq; libello dando in pe. hæred. Et nonnulli videntur dicere q̃ sic: pro quibus videtur expressum. C. eo. l. j. Glos. tenet cõtra, ibi plenius scribitur in l. qui de inofficioso. ff. de inof. test. lac. dicit cum glo. q̃ oportet intentari petitionem hæreditatis: alioqui nõ fieret restitutio
3 hæreditatis per querelam. Dic tamen q̃ querela, † & petitio hæreditatis possunt simul & eodem libello intentari, sicut iudicium rescindens, & rescissorium: iuxta illa quæ notabũtur
b j. de actio. §. rursus. Et secundum hoc cõcludetur in libello b, quare petit testamẽtum prædictum, tanquã inofficiosum per querelam rescindi, & ipso rescisso, declarari per hæreditatem ad ipsum actorem, tanquã legitimum hæredem pertinere: & hoc declarato, talem scriptũ hæredem, admittendam eidẽ hæreditatem prædictã cõpelli iuris remediis, cũ fructibus, &c. Et hæc conclusio est plenior quàm illa quæ not. in d. l. qui de
4 inofficioso. † Super tex. ibi, non autem ex officio. Nota q̃ ex hoc dicitur testamentum inofficiosum: quia pater debet filio officium pietatis. Vnde homo debet homini officium pietatis: vt l. seruus. ea lege. in fi. ff. de ser. export. sed pater magis filio, qui debet eum alere, & instruere. vnde contra officium pietatis, quod ei incũbit, agit, si ipsum exhæredet sine causa. C. de neg. gest. l. officio. & l. alimenta.

a ADNOTATIO. ¶ Quia plerunque. Diuide hunc titu. secundũ Are. & pone casum secundum Bal. exhæredatus a quauis linea vel pręteritione materna iniustè querelã inofficioſi testamenti intentat, per quã iudicis officio testamentũ rumpitur. quod etiam vendicat sibi locum in ascendentibus prætertis, vel exhæredatis. h. d. secundum Bal.

b ¶ In libello. Concordat Ange. hic cum Ioã. Fabri. Item quærit hic Ange. an sit necesse, quod filius petat legitimam ita vt posset eam transmittere? Vide eum hic in ij. col. post me. in versi. quæro an hoc. &c.

1 ☞ *Contrabulant præteriti.*
2 *Præteriti parenti remedium.*
3 *Testamenta quæ, an non querelanda.*

NON AVTEM LIBERIS. In gl. ſ. eſt. ibi cum
1 dicit: exhæredati. † si verò sunt præteriti, siquidem pater: hoc iure datur ei contra tab. ff. si à paren. quis fue. ma. l. Pãtonius. [aliàs Paconius.] Sed quid hodie? videtur quòd si præter-
2 eantur † parentes simpliciter, nulla mentione de eis facta, q̃ possint dicere nullum: vt in authẽ. vt cùm de appella. cog. §. sed hæc quidem. sed si prætereantur causa adiecta: mater agit querela. C. eo. l. j. cùm filium pater per contratab. ff. eo. l. pater. & no. in d. l. cùm filium. et secundum hoc, mater plus habebit quàm pater: quia mater in totũ impugnat per querelam: pater non, nisi turpi persona instituta: vt d. l. Pantonius. Sed ratio est: quia mater habetur pro exhæredata: pater pro prætérito. Idem est quod potest patri imputari: quia emãcipauit filium: matri nihil. hæc autem procedunt in bonis filij emancipati. In bonis in potestate † constituti, dic, quia aut non est
3 miles: & non valet testamentum. aut est miles: & non subiicitur querelæ: vt hic no. gl. quæ non videtur vera, prout iacet: quia filius in potestate constitutus, potest testari de quasi castrensi. Item testamentũ filij militis potest impugnari per cõdi. ex lege. quare supple, & intellige eam per illa quæ notantur, & scripsi ŝ. de mil. test. §. j. qui testa. fa. pos. circa prin.

1 ☞ *Auth. de her. ab intest. ue limitatio.*
2 *L. fratres sen. sus.*
3 *Turpes qui. 9. 11.*
4 *Agi in semel lapsam posse.*
5 *Meretricum quæ intestabilis & exhæredanda. 7.*
6 *Emendatus an conueniri queat.*

Universidad de Deusto Biblioteca

8 *Adulter an turpis.*
10 *§ Soror.explicari.*
12 *Ioculatorum qui turpes.*
13 *Querelari fratri licere.*
14 *Parentib.fratribusque præteritis qui succurratur.*
15 *Frater exhæredabilis.*

1 SOROR AVTEM. † In gl.[a] hoc accipe.in fin.sed
a an hoc hodie sit correctum per auth.de hæ.ab intest.per quã remouetur differentia cognationis, & agnationis: dic q̃ nõ: vt ibi not. & Spe.de test.§.nunc dicendum.vers.sed hodie. & idem doc.hic. In gl.s.infamibus.in fi.hoc idem sentit gl.in
2 l.fratres. † & tamen tex.videtur supponere, q̃ nedum potest
b agi cõtra infames[b], imò et cõtra quascunq; turpes personas ibi enim ponit disiunctiuã inter infames & turpes, quasi sint diuersi: ideo dic q̃ contra omnes infames agitur. † Item contra turpes, qui aliàs sunt viles, vt excoriatores equorum, lusores, ebrios, brigosos, dissolutos: & malæ vitę & inhonestæ: vt
4 ĩ.magis dicetur.ff.de testi.l.testiũ.circa prin.Scortis.† Quid de muliere soluta, quæ semel aut bis lapsa est in peccato carnis? Nõ videtur q̃ agi possit cõtra eam, quia non est infamis. ff.de rit.nu.l.palam. Præterea nõ repelluntur à testimonio nisi illæ quæ publico quæstui se exponũt.ff.de testi.l.iij.§.le
5 ge Iulia. & † tamen turpes reprehensibiles repelluntur: vt eo. l.iij.in prin.Item nõ videtur talis turpis: sed contra facit ff.de rit.nup.l.stuprũ.ij.resp.Item quia filia potest exhæredari, quę in corpus suum peccat, quasi inhonesta & turpis.C.e.l.si filiã. cum auth.ibi posita: sed text.videtur notãter loqui de scorto. Præterea, quid adderet verbũ adulterinis, quod sequitur. Sed quid si passim se immisceret, sine pecunia, seu quæstũ solum ex ardore libidinis? Dicerẽ eam vilem, iuxta illud quod not. ff.de his qui not.infa.l.athletas.§.ait prætor.sed quid, si dudũ fuit meretrix, nunc nõ est? Videtur q̃ adhuc sit turpis: vt d.l. palam.§.nõ solum.gl.videtur cõtra notare in simili.ff.de mil. testa.l.miles ita.§.mulier.Prima videtur vera in illa quæ fuit infamis: quia palam & cum pecunia se exposuit, quæ est infamis: vt l.iij.§.lege Iulia. & ibi no.sed quando sine quæstu non est infamis: vt no.in d.l.Pãtonius. & in illa posset secũda obtinere.Et facit C.de nup.l.imperialis.vbi post pœnitentiam remanet infamis, & turpis, quousq; diuinos affatus meruerit.Et
6 eodem † modo posset respõderi, de eo qui malam vitã sequebatur: nõ tamen talem, quæ faceret eum infamẽ, & post emẽdatus est. Sed quid si erat turpis persona tempore testamẽti: tempore mortis emendatus, vel post mortem, antequã querela intentaretur? Videretur q̃ essent attendenda tria tempora.ĩ.tit.j.§.in extraneis.vide ff.de cõdi. & demon.l.eum qui. cum ibi not. & l.intercidit.de reb.du.l.si cognatis.de his quæ pro nõ script.haben.l.si in metallum.de leg.iij.l.si deportati.

Adulterinis. Si sint damnatæ vel deprehensæ in adulterio nõ est dubium, quin infames sint: vt l.palam.§.quæ in adulterio.aliàs non sunt infames.Sed an sint turpes? Credo q̃ sic, nã filia quæ in corpus suũ peccat, cùm pater non differt eam matrimonio copulare, potest exhædari tãquam mulier flagitio
7 sæ † & turpis vitæ: vt d.l.si filiam.ergo multofortius cẽsenda est turpis, quæ matrimonio fuerat copulata.Præterea textus vult facere differẽtiam inter adulterinas.s̃.cùm loquutus est de scortis publicè expositis: hic loquitur de adulterinis, quæ fortè cum vno peccauerunt: & in hoc adit: vnde sicut illæ censentur turpes peccando cũ pluribus: sic adulterinæ peccando cum vno, quãuis non sint condẽnatæ nec repertæ in crimine.

Sed quid de crimine adulterij? non videtur idem, vt not.in
8 l.palam.§.fi.sed in hoc multum videretur attendenda † conditio personæ.si enim sit presbyter, vel fortè alius qui in continuo adulterio perseuerat: nõ video quin talis debeat vilis, & turpis reputari.extra de testib.c.testimonium.de vi. & ho. cle.c.vt clericorum. Ego credo q̃ nedum infamis infamia ir
9 rogata ipso iure, vel per sententiam, imò omnes † diffamati de criminibus, quibuscũq; homicidio, rapina, furto, falsitate: vel alij, censeantur esse turpes, quãuis nõ fuerint cõdemnati, nec interlocutiones pro talibus habitæ per iudicem: & cõtra tales possit intentari querela. & hoc satis probatur C.de dig. l.ij.lib.xij. Primo casu, loquitur de infamibus, infamia iuris, vel per sentẽtiam.Secundo, de infamibus infamia facti.Tertio, de turpibus, & sceleratis, faciẽdo diuersa membra. Vnde turpes propriè dicuntur criminosi, malam vitam ducentes: vt ibi patet: & cõtra tales intẽtatur querela: vt patet in l.fratres. C.de inof.test. Sed quid, si nõ probentur criminosi, sed probatur q̃ sunt diffamati apud bonos & graues? videtur idem: vt d.l.ij.in vltimo dicto.Itẽ quia ex hoc grauatur opinio, qd' videtur inducere infamiã facti.C.ex quib.caus.infa.irro.l.ea, quæ.Sed in hoc obst.C.de inof.testa.l.si filiã.vbi supponitur, q̃ oportet q̃ probetur flagitium.sed ibi est ratio, quia exhęredatio filiæ est odiosa.Et eodem modo respõdetur ad §.aliud.
10 vt in auth.vt cùm de app.cog.hic † autem loquimur in extraneo instituto repellendo, & legitimo admittẽdo, quod est fauorabile: & ideo videtur sufficere probare talem esse infamem apud bonos & graues; licet nõ probetur factũ ipsum. Item not.q̃ aliqua faciunt turpem personã, in qua requiritur
11 maior honestas, quæ nõ facerent alios, in † quibus nõ requiritur tanta.si enim religiosus mendicãs vacat negotiationib' & mercaturis, vel reperiretur ad prostibulũ, vel in taberna: reputaretur turpis, & tamen scutifer, vel mercator, nõ reputaretur ex hoc.vnde hoc videtur satis fuisse, cõmittẽdum iudicis arbitrio, qui ex cõditione personarũ, & vulgi opiniõe potest multa pensare: vt l.iij.§.tu magis.ff.de testi. Mimis. hoc intelligo, de talibus qui sui faciunt spectaculum propter pecuniã, & publicè: aliàs si secretè causa solatij luderetur cum guiterna.cõtrarium not.ff.de his qui not.infa.l.quod ait.§.fi. Sed si
12 sine pecunia, penes socios facerẽt se ioculatores † turpes, verbis vel factis, reputarem eos turpes, extra ne cle.vel mona.c.j. xlvj.dist.c.clericus.le premier.Et idem credo de illis, qui vadunt cum guiternis in societatib' inhonestis de nocte, & per hospitia sociorũ.C.publicæ leti.vel consul.l.vnica.lib.xij.ibi cùm dicit: actũ esse iubemus castissimũ. In gl.s.etiam de facto.ibi cùm dicit: excludi. & est expressum C.e.l.fratris. In fi.eiusdem gl.Iac.videtur tenere post dñm suum, q̃ nullo modo admittatur.Nam cùm vnus laborauerit: videtur ad opus sui tãtum laborasse.Sed hoc nõ credo: & illa ratio nõ pcedit. ff.de bo.auth.iudi.pos.l.cùm vnus.C.e.tit.l.fi. Vnde potes dicere q̃ nõ admittitur ad querelam: sed rupto testamento, per patrem vel auunculum, & redacta re ad causam intestati, tunc admittitur: vt §.si quis ex his.alleg.in prin.gl.ff.de cõtratab.l. si post mortem.§.fi. & hoc si extraneus esset institutus: si alter frater, nõ videtur q̃ agens querela rumpat, nisi pro portione sua: vt ff.e.l.matri & filio.in prin.Sed in hoc videtur mirabi
13 le: quia patri præterito, non datur querela, sed fratri: † nã hæ leges nõ videntur facere differentiam, an frater sit præteritus vel exhęredatus: sed datur querela indistinctè fratri, turpi psona instituta. Sed hoc est: quia frater nõ debet necessariò instituere fratrẽ, idcirco eius pręteritio pro exhęredatione habetur, sicut matris, quamuis nõ esset res inepta exhæredatio fratris, turpi persona instituta: vt no. ff.de contratab.l.nõ putauit.§. si quis emãcipatũ.Et per hęc quæ hic notãtur potest responderi ad aliam q.Pone q̃ extabant parẽtes, & fratres illius, qui instituit extraneum turpẽ: nũquid omnes cõcurrent in querela? Videtur q̃ sic, quia hodie pariter succedunt: vt in auth. defuncto.C.de suis & leg.hær. & oĩbus cõpetit querela. Sed ad hoc potest responderi q̃ auth.illa loquitur vbi nullum fuit factum testamentũ.si verò factũ sit, nil immutatur de iure antiquo: vt not.in auth.ex causa.C.de lib.præt.vel exhæ. & s̃.dixi.
14 Dic tamẽ † q̃ si pater & mater fuerint præteriti, nulla de his facta mẽtione: tunc testamentũ est nullũ: vt dixi s̃.§.j. & ideo parentes succedunt cũ fratribus: iuxta d.auth.defuncto.si nõ fuerint præteriti cũ causa vel exhæredati: tunc si ambo agãt de inofficioso, vel mater sola, vbi fuerint præteriti, & rescindant testamentũ, succedãt eodẽ modo redacta ad causam intestati.Si verò mater nõ sit, vel nõ agat: tunc si pater fuit exhęredatus, & agatur querela: dic idem: si verò nõ fuit exhęredatus, oportet q̃ veniat per cõtratab. & in totũ rumpitur, hoc casu qñ fuit turpis persona instituta: & adhuc credo q̃ testamẽto sic rupto, fratres defuncti succedent cũ eo. si nõ fuit turpis persona instituta: tũc pater nõ auocat, nisi portionẽ suã: & videtur q̃ fratres nihil habeãt. & idẽ videtur vbi parentes agũt

condi.ex

condi.ex l.iuxta auth.presbyteros.nam nõ auocant nisi portiones suas: idcirco videtur q̃ tũc fratres nihil habeant. Et has solutiones potes colligere ex his quæ s̃.scripsi: vt s̃.§.proxi. & s̃.de mil.test.§.j. Sed quæro an frater habeat condictionẽ ex lege, in casu quo nõ est locus querelæ: iuxta illa quæ scripsi in d.§.j.videlicet turpi persona instituta à milite militãte, vel à filiofa.testante, de quasi castrensi? & nõ videtur, cũ auth. presbyteros.ij.C.de epis. & cle.nõ loquatur, nisi de parentib' & filiis.Sed certè eadẽ ratio videretur in fratribus: super hoc
15 tamen adeas Augustum pro lege condenda.Item † no.quòd frater potest exhæredari tribus de causis: vt in auth.de nup.§. ingratitudinem. Et si sic exhæredetur, nõ daretur ei querela, probata causa ingratitudinis, etiam turpi persona instituta, sicut nec patri, nec filio, ingratis; vt l.omnimodo.C.eo.

a ADNOT. ¶ In glo.Ibi super gl. vel consanguineis. tantũ intellige dũmodo sint ex legitimo matrimonio nati: alias secus, etiam si per rescriptum principis, essent legitimati. Item procedit iste tex.siue sint exhærepdati, siue præteriti dummodo legitimam in totum, vel in partem non habeant: quia tunc agunt ad supplementum. vt per Angel.hic in iij.col.ante med.in ver. in glo.soror.
b ¶ Infames. Et talis infamia iuris, vel facti, etiam excludit à querela: vt in l.arenam.vt hic, per Ange.

1 ☞ *Arrogati remedium.*

a TAM AVTEM.[a] In gl.s. & legitimi.in fi. illa lex nihil facit, sed hoc probat in l.humanitatis.C.de nat.lib.quã gl. ad hoc alle.ff.de bo.pos.cõtratab.l.j.vbi idẽ no. In gl.id est arrogati.ibi, cùm alleg.§.si quis impubes.Do.Iac. & Pet.dicunt q̃ tex.bene ponit adoptionem: & malè exponitur: id est
1 arrogati: quia arrogato † succurritur per condictionẽ ex lege: vt d.§.si quis.ff.de adopt.l.si arrogator. & ita illi non competit querela, cùm ei alio remedio consulatur: vt hoc §. In gl.id est, venire non possunt.in fi.vel dic, venire possunt, alio remedio, vel alia actione.C.de lib.præte.l.maximum. & vide quod no.C.de libe.præt.authen.ex causa.ĩ.eod.§.fin.

a ADNOT. ¶ Tam autem. Hoc dicit, secundum Bal. Querela inofficiosi testamenti exhæredato, vel pro exhæredato habito, non competit, si eis potest aliter subueniri: cum in subsidium tantummodo detur. Et tam posthumo, quàm nato, olim poterat querela inofficiosi competere. Bald.

SED HAEC. In gl.s.iure institutionis.in fi.dic ĩ.§.fi.

1 ☞ *Aduocatus quando querela destitutus. 2.*
3 *Reg.quod non potest.limitatio.*

SI TVTOR. In gl.testator.in fin.sed certè officium aduocationis est necessarium ex postfacto: vt C.de postula.l. prouidendum.§.si quis verò monitus ff.de bo.lib.l.qui cùm maior.§.si patroni. Sed dicas q̃ inspicitur natura officij pri
1 mæua, quæ est necessaria in tutore: & ideo videtur q̃ † si aduocatus cõpulsus, præstaret patrocinium, q̃ nihilominus perdit querelam: sed si tutor etiam ab initio spõtaneè suscepisset officiũ, nihil perdit, inspecta natura officij primęua.Sed huic obstat ff.de his quib.vt indig.l.post legatum.C.de eo verò.cũ
2 §.seq.cum ibi no. † In ea.gl.ibi, aduocatus vel procurator. propter quod potest distingui, an ab initio fuit cõpulsus, an voluntarius.vt ibi not. & hæc procedunt in querela, quæ est odiosa.In aliis iuribus distinguitur, an sciens, vel ignorãs: vt no.ff.de rei vend.l.officiũ.dic vt ibi. In gl.hic testator.in fi. illa est contraria.ff.de condi.indeb.l.si nõ sortem.§.si filius.de leg.ij.l.fi.§.quatuor.potest dici q̃ est regulare, q̃ nõ potest vt ipse, potest vt alius: vt hic cum concor.extra de iure pa.c.cum dilecti.C.de fal.l.si quis decurio.cum ibi not. extra de priuil.
3 c.cum capella.Fallit † ratione fidei: vt l.j.C.de do.ff.manda. l.cum duobus.§.j.vel cõmunionis; vt d.§.quatuor.vel cõtrarietatis: vt l.fi.ff.eod.dic vt s̃.proxi.

1 ☞ *Institutio necessaria.*
2 *Cap.Raynutius.explicari.*
3 *Quartæ quæ, an non imputanda.*
4 *Querela quibus competat.*

a IGITVR QVARTAM. In gl.sed hodie.in fin.[a] gl.hic sequitur opi.Azo. & s̃.§.sed hæc.Sed in corpore, vt cũ de app.cog.§.aliud quoq;.super verb.præterire.videtur indi
1 stinctè velle, q̃ semper sit opus, q̃ † iure institutionis: pro quo facit: quia honorabilior titulus est ff.de lega.præst.l.filium.§. sed si portio. & vtilior propter ius accrescendi.C.de cadu.tol. l.vnica.§.in nouissimo. Sed huic opinioni videtur obstare
2 c.Raynutius.† extra de testa.vbi nõ fuit Alterocha instituta.Et illam sequitur ibi Host.Sed ibi factum recitat: nec apparet q̃ hoc fuerit oppositum: & si fuisset oppositũ, non transiuisset: vnde multa nõ opposita transeunt, quæ opposita non transirẽt.ff.e.posthumus.§.si quis ex his. Et si pro recitatione vadas, reperies decretalem, vbi institutionis iure, habuit filia
3 instituta in re certa.extra de testa.c.si pater.lib.vj. † In glo. s.data.in fi.aliàs autem non cõputaretur: sed legata & fideicõ. cõputarentur, exceptis fructibus.secus in falcidia: vt no.ff.ad leg.Fal.l.pater.C.de testa.mil.l.si cum vel in vtero. C.familię ercisc.l.filium, quem habentem. Sed an præbenda, vel pensiones datæ, vel acquisitæ expẽsis partis? Dic q̃ nõ, nisi essent talia quæ possent vendi, vel essent transmissibilia: vt l.omnimodo.§.imputari.C.eo. Sed quid dices de illo, quem pater fecit ad sacros ordines pmoueri, & cui pro titulo reditus assignauit: sicut fit tota die: nunquid huiusmodi titulum tenetur in quartã computare? Nõ videtur, cùm nõ possit vendi, nec ad hęredes trãsmitti per d.§. In gl.vt s.quilibet habeat.ibi: vt habeat quartã illius partis quam essent habituri ab intestato: vt not.in auth.nouissima.C.de inof.test.Vel posset dici tertiam partem hæreditatis: vt in authen.de triente & semis.§.j. quod est idem in effectu: vt in authen.nouissima.dic vt ibi.

In ea.gl.ibi, cũ dicit: vt olim.imò dic q̃ non per omnia, vt olim: vt plenè no.in §.aliud quoq;.in authẽ. vt cum.de appel. cog.colla.viij.quia olim facta exhæredatione cum causa, vel sine causa, hodie non, nisi causa legitima inserta, & non pro
4 bata: vt ibi not.item hodie datur † præterito cum causa, in bonis matris cùm nõ sit nullum ipso iure: vt dixi s̃.de exhæ.lib. in prin.Item hodie datur matri præteritæ querela: vt dixi ĩ.§. nõ tantùm.Iac. verò dicit hic q̃ præteritus per patrẽ semper dicit nullum, si erat suus: nec de iure nouo facit differentiam, an fuerit præteritus cum causa, vel sine causa: sed prima opinio est vsitatior. In ea.gl.ibi cùm dicit: nihil tenebantur dimittere.verumtamen de hoc faciet mentionem in §.aliud.

a ADNOT. ¶ In fi.Quòd est verum, etiam in legitima, quæ debetur parẽtibus. & an sit necesse, quod expresse relinquat iure institutionis: an sufficiat relinquere pro legitima, vel falcidia: vide per Ange.hic: an autem dotẽ maternam nepos ex filia teneatur computare in legitimam si auo succedat: vide hic per Ange. & Christopho. Item quærit hic Ange. an hodie aucta sit legitima, debita parentibus: vide eũ in ij.col.post med.in ver.in gl.magna.

De hæredum qualitate & differentia. *Rubrica.*

1 ☞ *Libertas à quo accipienda. 2.*

a HAEREDES.[a] In gl.ad hoc.ibi cùm all. l.si alienum. & hoc insolidum, vel pro parte dic vt ff.de hær.insti.l.sed & si in cõditione. §.si seruum communem. In gl.id est statim.in fi.imò videtur demũ post apertas tabulas.ff.de hæred.instit.l.qui soluendo non erat, duos.gl.dicit ibi q̃ illud olim.hoc hodie. Sed certè idẽ videtur, & olim.ff.si cert.peta.l.eius qui in prouincia. vnde dic hãc gl.fuisse verã ibi, cùm dicit: ante apertas tab.sub. & ante
1 mortem testantis: vt † ibi scripsi.Item in eo quod dicit glo.q̃ à seipso videtur cõtra: quod imò à testante, ideo dicitur orcinus.ff.de fideicom.lib.l.iiij.§.hi qui, ĩ.de singulis rebus per fideicom.rest.§.qui autem.imò dicit lex q̃ ex ipsa scriptura libertatem accipiunt.s̃.ex quib.cau.ma.non pos.§.idemq; dicas, q̃ quis dicitur capere libertatem diuersis respectibus, vel legatum.vno modo à testante tanquam à dante: & ideo trãsit
2 recta via.† Alio modo, ab hærede tanquam ab alio, cui tantũ detrahitur, & qui in hoc oneratur. & isto respectu recipit à se ipso: vt d.§.fi.in l.si alienum. In glos.scilicet ante aditam.in

Universidad de Deusto
Biblioteca

fin. quia loquitur quãdo libertas est legata sine institutione, quæ statim non cedit: vt C. de cad. tol. l. vnica. §. libertatibus.

2 ADNOT: ¶ Hæredes. Diuide hunc ti. vt per Are. Et pone casum in isto principio secundùm Bal. hæredũ triplex est conditio, & seruus necessarius hæres dicitur. ideoque institutus à domino, statim domini etiam inuitus fit hæres. in quæstis tamen per eum, post mortem domini sui, si separationem impetrauit, ab hæreditariis creditoribus, inquietari non poterit. h. d. Bal.

1 ☞ §. i. in auth. de hæred. ab intest. sensus.
2 Nepos quando suus, & qui. 3.
4 Fictionum effectus.
5 Pœnam in hæredes committi.
6 Pronutti in hæredem non licere.
7 Libellum filius, ergo hæres concludere. 8. fallit 9.

a SVI AVTEM.[a] In gl. ita. in fin. imò dicas, quòd habet hodie locum, quandocunq; filius venit per cõtratab. nam
1 authen. illa † loquitur quando nullum fuit factum testamentum: & succeditur ab intestato. & illo casu est correctus ille titulus, & materia de coniun. cum emanc. sed quando factũ est testamentũ, & rumpitur per cõtratab. vel per querelam, non est sublata. & illo casu remanent iura antiqua, & prædictus tit. de coniung. Sed Iac. & Pet. idem tenent in glos. ff. de libe. & posthu. l. Gallus. §. & quid si tãtùm. C. de inof. test. l. fratris. de lib. præt. authen. ex causa, dic ergo q; ille titulus obtinet, si lio emancipato præterito cum causa, secundum glos. vel sine causa, secundum doct. vt dixi ẽ. tit. j. §. fi. vel ambobus præteritis. Et videtur vbi per contratab. competit; semper coniungitur etiam hodie. † Sed iuxta hunc §. quæritur: quid si sit exhæredatus filius, qui erat in potestate; nũquid nepos ex eo, etiam in potestate est suus? Dic, quòd sic, secundum Iac. ff. de acqui. hære. l. qui in aliena. §. interdum. & pro hoc facit, quia exhæredatus pro mortuo habetur. facit de coniung. cũ emã. libe. l. j. §. si pater. Nec obstat, quòd pater præcedit, & sufficit
3 eum exhæredare; vt ẽ. de exhær. lib. §. posthumorum. & quod dicitur hoc §. quia non intelliguntur † sui, quo ad hoc quòd rumpat testamentum: sed bene quò ad hoc dicũtur sui, vt sint sui & necessarij ex testamento, vel ab intestato; vt d §. Et ad hoc bene facit ff. de iniust. rupt. & irri. test. l. si quis exhæredato. In gl. ſ. ex artificio. quasi dicat q; non est verè dominus. & gl. dicit in l. in suis. ff. de lib. & posthu. q; hoc consistit in nudo intellectu: quia nõ est realiter, aliàs sequeretur quòd essent duo domini eiusdem rei; quod esset absonum. In ea. gl. ibi cùm dicit: item & possessionem. Hæc glo. habet similem in l. cùm hæredes. ff. de acquirẽ. pos. sed in l. cùm miles. ff. ex quib. caus. ma. videtur tenere contra. Verius tamen videtur q; non habeat possessionem. ff. de acquir. pos. l. possessio quoq;. §. fi.
4 Sed potest dici q; per † fictiones prædictas cẽseatur possessor: vt dicitur de dominio ẽ. & ideo videtur q; si quis mortuo patre occuparet possessionem antequã filius adipiscatur realiter eandem, q; filius possit agere interdicto retinẽdæ, vel recuperandæ; & se dicere fuisse semel possessorem, quãuis realiter nõ extiterit: & hoc satis posset dici, vbi morabatur cum patre; & maximè quando negotia nõ administrabat. Et hoc non est nouum: quia quandoq; videmus possessionem continuari. ff. de vsucap. l. cœptam. & ita seruatur de consuetudine
5 curiæ laicalis. † In gl. scilicet liberis. in fi. ſac. inducit hũc §. ad quæstionem facti. Pone q; aliquis promisit pro se, & hæredibus, non facere turrim, vel aliquod factum, & si ipse, vel hæredes contrarium facerent, promisit magnam pœnam. filij faciunt contra, eo viuo: quæritur an cõmittatur pœna? videtur q; sic, quia filij sunt dñi: vt hic. ipse dicit post dũm suum, recurrendum ad cõmunem & vulgarem locutionem patrię, videlicet, an appellatione hæredum filij contineantur; vt l. cùm de lanionis. §. asinam. ff. de fund. instr. Hæc quæstio nõ videtur multum dubia in his terminis: quia verba stipulationis nõ se extendunt ad hoc. Nam filius non est hæres ipso viuo, & factum filij non debet obligare patrem, nisi in peculio: vt j. de
6 noxa. §. fina. videbis plenius. & promissio fuit † facta pro se, & hærede; & ita non factum filij, vt filij; sed vt hæredis cancellatur. ff. de pact. l. & hæred. §. fin. cum l. seq. Sed quæstio melius procederet, si ponas filios abstinuisse, & alios esse hæredes patris, & q; filij faciunt contra, post mortem promittẽtis, & non hæredes; & tunc facit magis hæc lex. Item facit, quia filij qui abstinent, nihilominus sunt hæredes. ff. de bon. lib. l. & si ex modica. §. fin. ff. ad Tertyl. l. ij. §. adoptiui. Sed verum est quòd sunt hæredes nomine, non re; vnde durum videtur, quòd videatur promisisse factum eorum. Sed ad hoc, vt hunc §. luculentius videas, & eius intellectũ, quæritur, an sui statim post mortem patris obligentur creditoribus? Glos. dis-
b cunt[b] q; nõ: quòd not. in d. l. j. quæ hic allegat. ff. de acqui. hę. l. necessariis. doct. tenent ibi contra, & ibi videtur tex. ad con-
7 trarium: sed expone ipsum, vt gl. ibi exponit. † Quid ergo dices, an talis libellus procedit? Pater tuus mihi ex tali causa tenebatur in tali quantitate: mortuus est: tu es sibi vnicus, & suus: peto te condemnari: an habeo probare, q; te immiscueris? gl. & Dyn. post eam videntur tenere, quòd debeo probare, quòd sis hæres: vt not. ff. sol. ma. l. si cùm dotem. §. transgrediamur. illa gl. non est vera, prout iacet: quia non habeo probare quòd sis hæres, sed quòd te immiscueris. & fortè hoc voluit dicere gl. Sed potest dici quòd libellus procedit. certum est enim, q; suus, est hæres, velit nolit, sed ei permittitur absti-
8 nere: vt in d. l. necessariis. Igitur † antequam abstineat, est fundata intentio actoris, quia hæres est, nisi reus, pbet se abstinuisse. Nec obstat l. j. C. si vt ab hære. se abst. quia verum est, q; nõ est necessaria testificatio: vt ibi dicitur: scilicet quòd se nõ immiscuit, vel protestatus fuerit, se nolle esse hæredem, quia sufficit, quòd cõuentus dicat, volo abstinere: vel abstinuit, ex quo se non immiscuit. hoc tamen dicere debet etiam si actor non proponit immistionem, seu probat. sed hoc proposito ex parte rei, videlicet quòd abstinere vult, & abstinuit dato q; hoc nõ probet, oportet quòd actor probet immistionẽ, aliàs succumbit. hæc autem procedunt in suo. Quid diceres in emancipato? Hodie videtur idem, cùm sit remota differen-
9 tia, &c. per auth. de hæred. ab intest. & not. in simili C. de rep. hæred. l. fin. Sed potest dici † contra: quia iura non debẽt dici correcta, nisi reperiantur. & authen. illa (si bene cogites,) non tollit differentiam, nisi quò ad succedendum, sed quò ad modos succedendi non tollit. vnde emancipatus non est suus hodie, sicut nec olim fuit. & ideo iura ista remanent quò ad hoc. Item quod hic dicit, ex testamento, vel ab intestato, intellige, quando fuerunt instituti. si enim essent exhæredati, causa legitima inserta, non essent ipso iure hæredes, quousque obtinuissent in querela: vt dixi ẽ. titul. proxi. & hoc satis patet in l. necessariis.

a ADNOT. ¶ Sui autem. Descendens in potestate parentis tempore, existens primo loco suus, erit necessarius hæres, qui suus hæres nuncupatur: quia rerum hæreditariarum parentis parente superstite, dominus censetur earũ solum pro hæreditariis, & administratio ad eum transit. & tamen necessarius ideo dictus, quia de iure ciuili, esset si hæres inuitus, sed de iure prętoris habeat beneficium abstinendi. hoc dicit secundum Bald.
b ¶ Glo. dicunt. Vide hic Bal. circa fi. ff. col. vers. quæro nunquid cęteras vide hic per dominum Ioannem Fabr.

1 ☞ Extraneus.
2 Alienatio in extraneum qui accipienda.

a CAETERI QVI.[a] In gl. sic. C. in fi. Alio modo dici
1 tur † extraneus, qui nihil attinet. in authen. de hære. & fal. §. inordinatum. Alio modo, qui non est de ascendenti, vel descẽ
denti linea. C. de impo. lu. def. l. vnica. super verbo, extraneos.
2 dic ibi plenè. Et hæc faciunt ad † quæstionem de illo, qui promisit pœnam, si alienaret rem in manum extraneam, q; committat pœnã. si alienet, extra illorum manum qui sunt in potestate, vel fortè extra cognationem; vt §. inordinatũ. ẽ. alle g.

a ADNOT. ¶ Cęteri. Quicunque heres in potestate morientis tempore mortis, non existens, etiam si filius sit extraneus. Et vt necessarius seruus dicatur herus expedit, vt libertatem, & hereditatem, ex testamento domini consequatur, hoc dicit secundum Bald.

1 ☞ Habilitatis tempus.
2 Tempora tria quando spectanda an non. 4. 5.
3 Emptioni requisita.
6 Institutionis conditio. tempora.

Caton

7 Catonianæ regulæ limitatio.
8 Legati tempora. 9.
10 Fideicommissi tempora spectanda.
11 Testamenti basis.
12 Beneficij impetrati tempora.
13 Cœnobitæ renuntiare non capiunt. 14.

a IN EXTRANEIS. Super tex. ibi cùm dicit: mortis verò. Quid si erat inhabilis tẽpore mortis, ante hæreditatem
1 aditam † sit habilis? videtur q; sufficiat. ff. de manumiss. test. l. verum. quæ huic obstat: quia ibi satis videtur fuisse defuncti, ex quo acquisitus fuit hæreditati: quia hæreditas vicẽ defuncti sustinet; vt §. de hæred. instit. §. quod seruus. secundum hoc videretur q; sufficeret esse capacem ante aditã. & pro hoc facit. quia aditio hęreditatis continuatur cum tempore mortis: & ad illud tempus refertur. ff. de reg. iu. l. omnis hæreditas. & l. omnia. Et sic videtur q; sint vnum. Sed hoc non videtur ve-
2 rum: nam iste tex. & similes euidenter ostendunt quòd † non sit vnum, imò tria tempora, & diuersa: vnde dic ibi speciale in libertate: sed & illud est speciale, quod per alienationẽ legatum libertatis non reuocetur, si reclamatur contra. l. cùm seruus. de adimen. leg. In glos. vt quia hæc contraria parũ, aut nihil faciunt glo. non curant soluere: vnde prima valet. ff. pro empt. l. ij. allegatur pro concord. in l. si alienum. §. in extraneis. de hæred. instit. & concord. quòd ad cõtractum emptionis, in
3 quo requiritur † bona fides, tempore contractus, & traditionis, sicut & hic tempore testamenti, mortis, & aditionis, qua acquiritur dñium, sicut per traditionẽ. Sed in aliis contractibus, in quibus sufficit tempus traditionis, videtur discordare arguendo de contractibus ad vltimas voluntates: sed ibi loquitur in eo qui capere poterat, nec ex persona sua patiebatur defectum, quominus fieret dñs, si tradens esset: hic loquitur in eo, qui est nõ capax. Ad secũdum dic q; est fauor fidei: vt pœnitentes admittantur. in authen. de priuil. do. hær. mul. nõ præ. ibi, licebit &c. In gl. ſ. in extraneo. in fi. Vt bene hãc materiam perstringas, dic q; aut est pura institutio, aut condi
4 tionalis. Primo casu dic, q; aut quæris de extraneo, † & requiruntur tria tẽpora: vt hic; & l. si alienum. §. in extraneis. ẽ. alle. Aut de suo, & dic q; aut quæris, quò ad hoc, & an reputetur suus, aut an reputetur capax. Sed quò ad hoc quòd reputetur suus, dic q; aut succeditur ex testamẽto, aut ab intestato. Si ex testamento, & est institutio pura: videtur q; inspiciatur tempus mortis. & sic procedit opinio Io. ff. de hęred. instit. l. iij. §. fi. de lib. & posthu. l. fi. Si ab intestato, videtur inspici tẽpus mortis, si illo tempore deferatur hæreditas. si autem tempus quo defertur. j. de hære. quæ ab intesta. §. cùm autem. dum tamen esset talis, qui tempore mortis potuisset esse suus, si nullus præcederet eum: vt ibi. sed si quò ad hoc: an reputetur capax? Gl.
5 dicit in † suo inspici tria tempora: si nitatur ex testamẽto. verumtamen tempus mortis, & existentiæ hæredis, idem sunt: vt no. in §. in extraneis. sed ab intestato videtur sufficere tempus mortis. ff. de contratab. l. j. §. fi. idem in necessario. ff. e. l. si alienum. in princ. & l. seruum meum. si sit conditionalis, & ea conditione quæ suspendat: quia fortè extraneus vel suus, sub potestatiua: de quo C. de instit. & substit. l. si pater. ff. de hæredi. instit. l. si suus. videretur debere inspici quatuor tempora testamenti, mortis, conditionis existentis, & aditæ hæreditatis in extraneo, in suo existentia conditionis, & hæredis idem sunt. tria probantur hic: quartum de existentia conditionis proba tur ff. de condi. & demonst. l. eum qui. tũc enim cedit dies hæreditatis. C. de cad. tol. l. vnica. §. sed si sub conditione: ideo tũc
6 conditio hæredis videtur inspici. Verius videtur, quod in cõditionali sufficit q; sit capax † tempore existentis conditionis: quamuis non esset tempore mortis: & hoc probatur hic, & §. in extraneis. in ver. medio. ibi: vel cõditione institutionis. vbi apertè videtur innui quod non consideratur in conditionalibus, tempus mortis, ex eo quòd ponit distinctionem, vel innuendo, q; tantùm facit in conditionalibus existentia conditionis, quantum in puris tempus mortis quò ad propositum.

Præterea quando loquitur de tempore testamenti, & mortis, text. nullam facit mentionem de conditione, quasi diceret quòd quò ad hoc, idem est in pura & conditionali: sed in superiori responso, non sic. Dic ergo in conditionali institutione inspici tempus testamenti, & existentiæ conditionis, & aditæ hæreditatis. Sed obstat ff. de regula Caton. l. placet. vbi videtur innui quòd non habet locum regula Caton. in conditionalibus institutionibus: quasi dicat, q; quamuis non sit capax tempore testamẽti, q; valet institutio: nec Catoniana obstat. Ad hoc dicas q; regula † Catoniana non habet locum in
7 institutionibus conditionalibus: imò nec in puris: nisi quò ad mentem, secundum quosdam: vel nullo modo, secundum aliquos: vt ibi no. verumtamen non ex hoc sequitur quin iste §. locũ habeat; & quin secũdum ipsum, debeat iudicare: aliàs sequeretur q; esset correctus iste §. qui dicit inspici tria tẽpora, &c. Vnde opinio quorũdam dicẽtium q; sufficit quãuis nõ possit capere tẽpore testamenti, dumtamen ex postfacto
8 possit, reprobatur: vt ibi no. † Quid in legatis? gl. nõ tãgit hic: sed in d. §. in extraneis. bene tangit: ibi dicit, q; in legatis sufficit q; sit capax tempore mortis: & idem no. ff. de leg. iij. l. si deportati. de do. cau. mor. l. in mortis. de don. inter vi. & vx. l. sed interim. §. j. super verb. vitia. Sed cõtra no. q; etiã debet esse capax tẽpore testamenti ff. de cõdi. & demon. l. cum qui. de iur. ff. l. nõ intelligit. §. quãdo. Alibi dicit q; inspiciũtur tria tẽpora, sicut in hæreditate. ẽ. de don. §. j. in glo. ferè. Quid dicemus? do. Ia. & Pet. nõ intelligunt has gl. sed transeũdo di
9 cunt q; in legatis † cùm quæritur an legatarius sit capax, vel nõ, inspicitur tẽpus quo dies legati cedit: & ideo in puris inspicitur tẽpus mortis, in his quę cedunt à tẽpore mortis: in cõditionalibus tempus existentis cõditionis: quãdo autẽ cedat dies? vide ff. quãdo di. le. ced. per totũ. C. de cad. tol. l. j. §. in nouissimo. & idem tenet Dyn. in §. in extraneis. Sed cõtra ff. de leg. j. l. si minor. e. tit. l. si seruus legatus. de leg. ij. l. fi. §. qui indistinctam. j. de leg. §. sed an seruo. dicas q; prædictę quæstiões, & responsiones procedunt quãdo legatum decidit propter personã legatarij. vbi verò propter personã legantis, vel qualitatem rei, vel mista cõsideratione vtriusq; tunc nõ obtinet: vtvi debis in §. sed an seruo. Item nõ obtinet quãdo quæritur quę qualitas, seu quæ æstimatio rei legatæ inspicit: vt §. qui qnq:
10 & §. qui indiuisam. Sed quid in fideicõmisso † vniuersali: gade singulari videtur idem q; in legato? do. Iaco. & Pet. dicunt q; tria requiruntur tempora, sicut in directa institutione: & allegant ff. ad Trebel. l. facta. §. fi. illa lex parum facit: prima facie tamen potest inspici finis, ibi cùm dicit q; in fideicõ. est perinde ac si seruus fuisset ab initio liber, & hæres institutus: sed tunc requiruntur tria tempora, ergo & in fideicom. Item quia sicut in directa institutione, testator potest vnum necessarium instituere, ita per fideicom. Sed in hoc videtur cõtra, quia in institutione inspicitur tempus testamenti, vt constet institutio, à qua cætera dependent, quæ est basis & fundamẽ
11 tum † testamenti, quæ ratio locum non habet in fideicõ. etiã vniuersali: quia testamentum bene teneret, etiã si fideicõ. nõ teneret: idcirco videtur q; solùm debet inspici tẽpus quo dies fideicõ. cedit. quãdo autem cedat vide ff. ad Treb. l. apud Iul. §. vtrum. e. tit. l. quidam. & hæc iura faciunt ad quæstionẽ. Pone q; quidam impetrauit à papa primũ beneficium vacaturũ: deinde post impetrationẽ, facto legitimo processu, contraxit matrimoniũ, vel dimisit habitũ clericalem: demũ vxore mortua, vel iam resumpto habitu, vacat beneficium, quęritur nũquid possit acceptare, & sibi facere prouideri? Videtur q; sic,
12 quia sicut vides in institutione inspici tria tẽpora, ita in † impetratione duo. extra de rescrip. c. si eo tẽpore. lib. vj. igitur sicut media tẽpora nõ nocent in institutionibus: ita videtur, q; nec in impetrationibus. Cõtrariũ videtur verũ: quia recipiẽdo vxorẽ, vel talem habitũ, videtur renũtiasse gratiæ seu impetrationi, & sic videtur extincta: vt no. Inn. extra de rescri. c. mãdatum. quomodo ergo retinuisset ex postfacto? ff. de sol. l. qui res. §. areã. Sed bene dicerẽ q; si occurreret aliquod impedimentũ, seu inhabilitas, per quas nõ posset tacita renũtiatio colligi: vt excõicatio, vel aliqua irregularitas, q; nõ noceret, si esset habilitatus tẽpore vacationis per hæc iura. ff. de cõ
13 di. & demõ. l. intercidit. † Quid ergo, in casu nostræ legis? Quidã hæres institutus, qui tẽpore cõditi testamenti, & mortis, erat secularis, intrauit religionẽ fratrũ minerũ, ante aditã

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreditatem,& eam professus est:deinde absolutus à regula per papã,vel est factus episcopus,nũquid potest adire? videt q̃ sic,per hũc §.quia media tẽpora nõ nocent. Sed ex præmissis credo cõtrarium.etenimvoluendo talem regulã, renũtiat omni proprio,& improprio vel cõmuni:igitur repudiat hæreditatem,tacitè faciendo actum cõtrarium nõ cõpatibilem. ff.de acqui.hæ.l.illud. Vnde cùm ipse & religio sint capaces, tacitè repudiat:sed secus dicerem,si intraret religionem, quæ haberet proprium in cõmuni: vt monachorũ nigrorum vel prædicatorum,quia tunc posset acquirere monasterio: iuxta l.Deo nobis.C.de episc.& cle. Quid ergo,si tota hæreditas
14 est in reb⁹ feudalibus,quæ nõ †possunt acquiri monasterio, de cõsuetudine vel de iure? Videretur q̃ intrãdo monasteriũ quamuis possit habere proprium in cõmuni, tacitè repudiet, per præmissa cùm monasterium non sit capax rerum feudalium,& quòd non possit adire,etiam absolutus à regula, nisi esset de liberis.C.de repud.hæred.l.fin.

a ADNOT. ¶ In extraneis. Hæres extraneus, tribus temporibus debet esse capax, videlicet tempore testamenti, mortis testatoris: & additionis: Ineapacis autem medij temporis,non nocet:& testamenti factio,capitur in actiua,& passiua significatione.h.d.secundum Are.Cætera hic bene explicat Ioan.fab.ideo vide eum diligenter.

1 ☞ Hæres quibus quatenúsque teneatur.
2 Quartam non facto repertorio retineri.
3 Transmittì in fideicom.quæ,an non,queant.
4 Hæredis hæredi quæ liceant.
5 Inuentarij tempus.
6 Inuentarium post sententiam obiici posse.
7 Inuentarium qui faciant.

a EXTRANEIS.a †In gl.sed quod erat.in fi.hoc non
1 exprimitur ibi,sed in auth.de hære.& fal.§.si verò nõ fecerit. vnde(vt bene videas)distingue:qa aut statim abstinet seu repudiat:aut statim addit,vel se immiscet,& tunc clarũ est:vt l. scimus.j.resp.C.de iur.delib.quia in primo casu nullo modo tenetur:in secundo insolidum creditoribus.Sed an legatariis insolidum? Clarum est q̃ nõ,sed vsq̃ ad vires patrimonij de iure ffor̃ũ,ad l.fal.l.in ratione.§.quod vulgò si cui plusquam. per l.fal.l.j.§.fi.ff.ad Treb.l.j.§.si is qui quadringenta.idẽ videtur de iure C.quia per §.j.de l.scimus.s.alleg. nil immutatur de iuribus antiquis,sed hodie immutatur,quia tenetur insolidum legatariis.si non fecit inuentarium:vt §.hinc nobis. in fi.in auth.de hær.& fal.Si verò dubitauit, & nõ petiit tempus ad deliberandum:tunc si fecit inuentarium legitimè,clarum est:vt in §.sinautẽ dubius.d.l.scimus.si petierit tẽpus ad deliberãdum,& nõ fecit inuentarium insolidum:omnibus tenetur:si fecit insolidum creditoribus tenetur: legatariis verò vsq̃ ad vires patrimonij,& detrahet falcidiam.& is casus nõ corrigitur per §.hinc nobis.s.alle. †Sed in casu in quo nõ
2 fecit inuẽtarium,quãdo tenetur insolidum,nec falcidia detrahitur:nunquid potest saltem portionẽ iure naturæ debitã detrahere,& retinere? gl.& doc.dicũt q̃ sic:vt no.in d.l.scimus. §.pen.& d.§.si verò nõ fecerit. Sed quæritur, nunquid de hoc beneficio poterit gaudere fideicõmissarius vniuersalis? hæc quæstio est prægnãs:nam potest quærere primò,an si hęres institutus fecerit inuentarium possit fideicõmissario vniuersali,& an eius beneficium ad fideicõ. trãseat facta restitutione? Secundò potest quærere an fideicõ. vniuersalis possit facere inuentarium & eius beneficio gaudere, si hæres nõ fecerit:& vtrãq; mouet Spec.post Bulga.de Bononia, à quo multa extraxit in Spe.de instr.edi.§.dicto.vers.quid si hæres rogatus.& videretur in prima pro parte affirmatiua:quia facta restitutione,omnia iura transeunt in †fideicõmissarium.
3 ff.ad Treb.l.facta.in prin.& §.fi ff.de cõsti.pec.l.si post cõstitutã. Veritas est ad cõtrarium:quia iura quæsita hæredi ante restitutionẽ,& maximè quæ hæres facit, seu procurat sibi & ad suam prouisionẽ,nõ trãseunt ad fideicõ.ff.ad Treb.l.si hæres pecuniam.& hoc nisi expressè crederet:quia tunc fideicõ. gauderet secundum ipsos: in secunda, tunc dicunt q̃ cùm fideicom.vniuersalis sit loco hæredis.ff.quod cum eo.l.si filius. §.sed si filio.q̃ possit facere inuẽtarium,& facto gaudere. Super primo quæsito;in eo quod dicunt q̃ cedendo trãsfert ius sibi acquisitum per beneficium inuentarij,quia nõ videtur q̃ tale ius possit trãsferri per cessionẽ:etenim hoc est ius quoddam priuilegiatũ cõtra ius cõmune,per qd̃ hæres habet exceptionem cõtra creditores:nam de iure cõmuni, insolidum tenebatur:vnde istud ius quod ei cõcessum est vt hæredi,non videtur posse trãsferre per cessionem.ff.de admi.tut.l.ex pluribus.& facit ff.ad Treb.l.qui ita.§.si legatus, & l.si patroni. in prin.& hoc bene patet;quia nulli gaudent beneficio inuentarij,nisi illi quibus hæres vendidit res hæreditarias pro legatis,seu creditoribus soluendis:vt l.scimus.§.& si prędatam.C. de iur.delib.& si cedere posset,legatarij,& alij gaudere possent facta eis cessione,quod esset cõtra rationem, & dispositionem legis:vnde si facto inuentario,sponte venderet vel daret hæreditatem,& cederet ius ei quæsitum ex beneficio inuẽtarij,sequeretur q̃ emptor vel donatarius essent tuti aduersus primos creditores,si soluissent vltimis,vel legatariis,qd̃ nulla ratio patitur:nec lex,quæ est cõtra ius cõmune,ad hoc est ex-
4 tendenda. †Sed quid si hæres fecit inuentarium b: & mo-
b ritur,nunquid hæres suus gaudebit? Credo q̃ sic.quia repræsentat eius personã,si fingitur eadem persona:in auth. de iureiur.à morię.præst.circa prin.sed tunc opponitur:quia iura transmissibilia ad hæredem,sunt cessibilia.ff.de min.l. quod si minor.& ibi no.ff.de admi. tu.l.si minoris. sed ego respondeo q̃ illud verum,vbi est eadem ratio,quod hic nõ est: vnde hæreditas nõdum quęsita transmittitur quãdoq;.Tamen ius adeundi nõ ceditur.ff.de iure do.l.si mulier.§.ex asse. In secũ do videtur mihi idem q̃ fideicõ. vniuersalis non possit facere inuentariũ,cùm hoc nõ reperiatur cautũ:& hæc lex fit cõtra ius cõmune.vnde nõ est extendenda.vnde lex non dicit q̃ fideicõ.sit hæres,sed effectu quodãmodo est hæres. Præterea quãuis reperiatur dictum de substitutis, q̃ detur eis tempus ad deliberãdum,sicut principaliter institutis:vt ff.de iu.deli. l.pen.nõ tamen reperies q̃ fideicõ. vniuersalis fiat ibi verbũ. Si cõcederes q̃ fideicõmissarius vniuersalis posset facere inuentarium,& ipso gaudere;ego cõcederem.in casu quo nolet hæres adire,et ipsum faceret cogi;quia tunc est perinde,ac si ab initio fuisset institutus.ff.ad Treb.l.facta.§.fi.vel vbi deferretur hæreditas fideicõ.quia hæres non cõplet:iuxta auth. de hære.& fal.§.his igitur.& §.si quis autem nõ implens.Ratio enim quare fauetur hæredibus est,ne testamẽtum destruatur,& defunctus remaneat sine hærede,quæ potest extẽdi ad hos casus:nõ sic,vbi hęres spõte adit,vt dixi:& iunge s.c.§.in
5 extraneis. †Sed quæritur à quo tempore currat tempus ad inuentarium faciendum? gl.dicit q̃ à tẽpore aditæ,vel additionis,vel institutiõis:vt not.in l.scimus.§.sinautem.s.alleg.Sed in auth.sed cùm testator.C.ad l.fal.tenet q̃ à tempore sciẽtiæ doct.tenent primã:vt ibi scripsi per §.si verò postquã.in l.scimus. Et caue,quia habet xxx.dies ad incipiendum, & lx.ad perficiẽdum,qui omnes colligi faciunt tres menses:vnde in cõputatione trium mensium,de quibus loquitur in §.donec. cõputantur primi xxx.dies,sicut lx.dies,qui dantur ad perficiendum,aliàs nõ essent tres menses,sed duo. Sed an hoc tempus currat minoribus? Dic q̃ sic:cùm tales minores:et breues præscriptiones currãt contra eos:& videtur notari ff.de min.
6 l.auxilium.in prin.glos.vlti. †Sed quid,si hæres cõuentus permisit se condemnari, nõ allegãdo beneficium inuentarij? Spe.tenet q̃ nihilominus post sententiam potest obiicere: vt d.§.sed nunquid hæres. Item quid si soluit insolidum vni, antequam faceret inuentarium? Ipse dicit q̃ nihilominus potest facere,& eo vti;vt ibi not. †Quid si filius sit hæres:nũ-
7 quid pater faciet inuentarium,vel filius? Videtur q̃ pater.ar. ff.de iure deli.l.j.Et idem videtur de monasterio,si monacho deferatur hæreditas.In filio esset aduertendum quis esset hæres:iuxta l.cùm nõ solum.C.de bo.quæ lib.& q̃ ille faciat,qui est hæres.sinautem voluntates amborum concurrãt, & vnus habet vsumfructum,alter proprietatem:expedit q̃ ambo faciant,cùm vterq; possit habere periculum.Si vis habere formã faciendi huiusmodi inuentariũ,vel aliud,recurre ad Spe. d.§.& formam huiusmodi reperies circa fi.§.dic vt ibi.

a ADNOT. ¶ Extraneis.Extraneis hęredibus,facultas libera est adire,vel repudiare, nisi semel fuerit hæreditas adita:quia non potest repudiari, nisi

à minore:hodie verò, potest hæres sine deliberatione, conficiendo inuentarium,securè,& sine damno,adire hæreditatem.h.d.Are.
b ¶ Inuentarium.Ange.tractat hic materiam inuentarij. Vide eum hic.

1 ☞ Ratum mente non obligare.
2 Duo sunt Titij sensus.
3 Legatum incertis nullum.
4 Verba non sufficere.
5 Beneficium qui acceptatum uideatur.

ITEM EXTRANEVS. In gl.s.iure.in fi.& ideo si emãcipatus gessit pro hærede nõ obstat ei,nisi petat bono. pos.sed hoc est hodie correctum,saltem in successione ab in-
1 testato:vt ibi scripsi. †In gl.oportet.ibi cùm dicit:declaretur.do.Ia.& Pe.dicunt q̃ glos.bene dicit,sed nesciunt an hoc aduertat;vnde quęrũt,nunquid ratihabitio mentalis inducat obligationem? Pone,aliquis gessit negotia mea, ego ratũ habui:nullus scit,nisi Deus & ego,nunquid obligor ipsi? Dicũt
2 q̃ nõ.Nec obst.lex † duo sunt titij.ff.de testa.tut. vbi dicit q̃ nõ deficit ius,sed probatio iuris:& sic supponit q̃ de iure tenetur,sed quia incerta est probatio,fingitur non teneri:sic & talis mentalis aditio seu ratihabitio,quia illud nõ est verũ secũdum eos,imò nõ tenet datio. Vnde si legem fundum Titio,& sunt duo Titij:nullum est legatũ ipso iure,aliàs sequeretur q̃ hæres nõ posset rem legatã † petere,si caderet à pos-
3 sessione,qd̃ esset euidenter iniquũ.Sed cõtra hãc opi. facit ff. de hær.insti.l.qui soluendo.Dic ergo secũdum eos q̃ volũtas talis nõ facit aliq̃d hæredem,nisi declaretur per verba,vel facta,vt hic not.Simile scripsi de matrimonio quod cõtrahitur cõsensu.Et tamen verba sunt necessaria,etiã cum cõsensu vt dixi s.in materia de nup.& extra de sponsa.c.tuæ. per Innoc. Quid si dicat:volo adire? Quidã dicunt q̃ nõ est aditio.Nam
4 nõ sequitur:volo †currere,ergo curro:volo ascẽdere arborẽ, ergo ascendo.ipsi tenent cõtra,per illa quæ notãtur C.de contrahen.emp.l.fi.Et dicũt q̃ si quis dicat:volo eligere: perinde est,ac si dicat eligo.per illam glo. Item dicunt q̃ verba,no lo esse hæres,nõ sunt repudiationis:vt ff.ad Tertyl.l.fi.§.j.sed si dicat;volo non esse hæres,tunc repudiat.sed tñ secundũ eos cautè faciet hæres si à primis & secundis verbis temperet:nec effuso sermone,&c.C.de do. promiss.l.fi. Secũdũ hoc ergo est talis positio impertinens ad probãdum q̃ quis sit hæres. Pono q̃ tu designasti in animo te velle esse hæredem:item q̃ voluisti esse hæres quod est notabile verum. Sed ego non recedo à verbis tex.& credo quòd nuda voluntate est hæres:vt hic:& in l.si auia.C.de iur.delib.ff.de acq.hær.l.gerit. Et ideo tales positiones admitterẽ.& si cõfiteretur,starẽ suæ cõfessioni cõtra ipsum:sed bene verũ est q̃ si nõ cõfiteatur q̃ impossibile est probari nisi per verba vel actus declarauerit. In ea. gl.ibi cum dicit;nisi protestetur.hæc protestatio nõ est necessaria,vbi ius facit actũ purum,qui dilationem non recepit:vt ff.de relig.& sum.fu.l.at si quis.§.plericq;.vide ff.e.l.pro hęrede.§.seruos hæreditarios.Et hæc iura possunt induci ad ma-
5 terias Canonistarum,videlicet q̃ impetrãs † videatur acceptasse intra mẽsem beneficiũ,si fecerit actus per quos possit præsumi acceptatio,quãuis de acceptatione expressa nõ appareat.& facit extra de concess.pręb.c.vnico.§.secus.in cle.itẽ videretur q̃ si cõfiteretur se acceptasse nuda voluntate,q̃ sufficit in præiudiciũ sui,si fortè petat aliã præbendã:& officietur ei acceptasse aliã,nec fecisse determinari,ad quę pertineret. Et breuiter de tota hac materia,potest argui ad illam,in multis punctis. In gl.dummodo.in fi.sed ibi erat acquisitũ dño,vel ibi in actu:qui realitatem requirit. In gl.not.ergo. Quid de illis vide C.de curat.fur.l.fi.& facit ff.de acquirend. hæred.l.v.vide ibi.

1 ☞ Donator reuocabilis.
2 Seruus qui interpretandus.
3 Donatio quando aut legatum aut aliàs ualeat.

LEGATVM. In gl.sunt enim.in fi.Hæc gl.procedit
1 secundum ea quæ cõmuniter fiunt † quia donatio inter viuos quãdoq; reuocatur:vt per totum tit.C.de reuoc.do. Item legatum est quãdoq; cum honore:vt ff.de leg.iij.l.j.§. pen. cũ l.seq.& se.Habes ergo hic q̃ legatum est quædam donatio. Quid si testator testando donet alicui præsenti, & recipienti fundum,nunquid est licita donatio inter viuos:& ita irrevocabilis vel legatum? Videretur q̃ donatio inter viuos:qa vera hoc important:& in vltimis voluntatibus fit quãdoq; con tractus inter viuos.ff.de asig.lib.l.asignare.iuncto eo.ti.l.j. §.asignare.& no.ff.de testa.l.hæredes palam.§.fi.& pro hoc facit,quia in testamento quãdoq; constituuntur duo rei, qui adinuicem videntur inter se fideiubere.ff.de leg.ij.l.si Titio, aut Seio.in fi. Sed ego credo cõtra:etenim in dubio,sermo
2 nes † sunt interpretandi secundum statum & materiam, ad quam se testator parauit:vt dixi s.de testa.milì.§.planè.ff. de hæred.insti.l.j.§.hæc autem cum notatis. vnde cùm legatum dicatur donatio:vt hic,si testator in testamento ita dicat,cessebitur legatum:& facit extra de sepul.c.dudum.§.verùm.in cle.Et propter hoc gl.cautè respondet in d.l.hæredes palam. §.fin.quòd valet venditio, & nihil respondet de donatione,
3 supponẽdo q̃ illa valet vt legatum † in causa dubij. si autem certum esset quòd volebat valere vt contractum inter viuos; bene valet:vt s.præmissum est.hoc autem quod dixi q̃ valet iure legati minus habet dubij vbi erat absens ille in quem cõ ferebatur liberalitas,quia tunc non potest valere iure donationis inter viuos;vt scripsi s.in materia donationis;& no. C. de sacrosan.eccles.authen.illud.

1 ☞ Legati actio multiplex. 4.5.6.
2 L.i. Commu.de leg.sensus.
3 Confessoriæ locus.
7 Actioni ex testamento locus. 8.& vii.10.
9 Legatarius qui,an non,dominus.

SED OLIM. In glo.interdum.ibi cùm alleg.l.Lbeo. Dic q̃ semper est validior,si cõstet:vt no.in l.si alij.de vsuf.le. & j.sequitur ea.gl.quod est verũ,&c. In gl.i. per rei vend. in fi.vide quod ibi no. In gl.f.in rebus quæ fuerunt defun-
1 cti.f.aliis quàm legatis:† quia pro re legata nõ datur.cùm statim efficiatur legatarij:vt l.à Titio. ff.de furt. & in re sua pignus nõ consistit.ff.de reg.iur.l.qui nec̃ pignus.& ita not.in d.l.j.C.com.de leg.Sed doct.dicunt q̃ pro re legata, & ad eã datur hypothecaria,si legatarius nõ dicat eam suam, sed sibi debitã:per l.huiusmodi.§.fin.ff.de leg.j.illa nõ multum facit. vnde gl.satis videtur rationabilis.si enim hæres sic excipiat:si res quã per hypoth.petis.esset tibi legata,tu esses factus dñs: & ideo posset esse tibi obligata,vt posses hypoth. agere:cur nõ bene excipit,nõ video,sed in eo quod gl.dicit q̃ hypothe. cõpetit pro rebus defuncti,videtur supponere q̃ nõ pro reb⁹ hæredis, vel grauati fideic.vel legato:& bene dicit melius q̃
2 in l.j.C.cõmu.de leg.† vbi dicit q̃ post sex menses potest agi. pro rebus hæredis,vel grauati,quod non est verum:sed bene verum est q̃ potest fieri missio in bonis hæredis, & constitui prætorium pignus:vt l.certa est forma.C.vt in pos.leg. Sed cùm hypotheca detur pro rebus defuncti,quæritur an detur cõtra collegatarios. Doctores cõsueuerunt dicere q̃ non: ne quod datur vni,alij tollatur.C.qui pot.in pign.hab.l.assiduis.

Sed quid si res quæ per hypothe.auocatur, nõ erat defuncti:sed eã bona fide possidebat? Dic eam sufficere ff.de pig.
3 l.& quæ nõdum sunt.§.quod dicitur. In ea. gl.ibi cũ dicit: competunt illæ tres.hoc verũ vbi corpus rei legatur. †Sed quid si testator legat seruitutem,vel aliud ius incorporale, sicut deneria vel reditus? Videtur q̃ tunc cõpetat confessoria. ff.quemad.seruit.amit.l.si partem.§.fi.nõ rei vend.vt l.vendi catio,non vt gregis.ff.de rei vendi.item actio ex testa mento item hypothe.& hoc pro aliis rebus testãtis:pro ipsa enim re

Universidad de Deusto
Biblioteca

non potest agi.ff.de except.rei iudi.l.pen.§.Latinus Largus. item quid si damnat hæredem certo pretio vendere? Satis videtur q̃ possit vendicare oblato pretio.ff.de leg.j.l. vxore. §. agri plagam. Item datur actio ex testamẽto.l.hæres seruum. ff.de euict.in l.j.C.commu.de leg. & agetur hypothe.saltem pro aliis rebus testantis. Sed quid si res nõ erat defuncti,
4 sed eam bona fide,& titulo possidebat? Potest †dici q̃ detur publiciana legatario cõtra hæredem,sicut vendicatio, si testator esset dñs. Vide de publi.l.ij.& de hoc ibi not. Sed quid si alius rem legatã possidebat? nũquid legatarius possit eam per publicianam petere? dic q̃ nõ,sed aget cõtra hæredem:vt cedat ei actiones.ff.de leg.j.l.apud Iulianum.§. idem scribit. quicquid olim fuerit,videtur hodie in casu prædicto q̃ legatarius agere nõ possit,sed hæres.C.de litig.auth.nũc si hęres.

In ea.gloss.ibi cùm dicit:si in genere. idem si quantitas, & idem videtur si species alternatiuè legẽtur. Nã nõ videtur cõ petere vendicatio,quæ nõ datur ad incerta.ff.de rei vend.l.si in rem.cum ibi no. In ea.gl.ibi:& vna exceptio.cum actione ex testamẽto,quæ cõpetit pro liberatione.l.quod mihi.ff. de lib.leg.& not.in d.l.j.C.cõmu.de leg.plenius. In ea. glo. ibi,cùm alleg.§.variis.hæc gl.cautè loquitur.nã nihil dicit de hypotheca.illa enim videtur posse intentari cũ actione ex testamento.in authẽ.de fideiuss.§.sed neq; dum tamen ab initio simul intententur:vt no.Dyn.c.nullus pluribus.extra de reg. iur.l.nemo ex his.§.quoties.in fin.gl.ff.de reg. iur.Nec ob.§.
5 variis.alleg.in gl.quia loquitur de hypoth.& rei †vendicatione ex testamento,& iure fori nõ cõpetebat hypothe.pro legato,sed per cõstitutiones:quãuis videatur cõtra.ff.de sep. l.creditoribus.Sed intellige habere ius pignoris prætorij,si fiat missio.ff.de euic.l.hæres seruum.cum l.seq. ff.vt lega.no. ca.l.filio.in fi.vnde actio ex testamento,& vẽdicatio nõ possunt simul intentari:quia est quædã cõtrarietas. nam vendicãdo dicit rem suã,agendo ex testamento dicit debitam. Sed rei vendicatio,& hypoth.nunquid se cõpatiuntur? satis videt q̃ sic,si agatur rei vend,pro re legata & hypoth.pro alia re testatoris. Et no.q̃ huiusmodi hypoth.tacita nõ datur, nisi p portionibus hæreditariis.ff.de iur.fisc.l.Moschis.C.de debit. ciui.l.fi.lib.xj.& idem videtur de rei vendi.ff.de leg.j.l.si tibi homo.§.si fundus.sed ibi fuit legata res hæredis:secus si testatoris. In fi.e.gl.hæc opi.non procedit ita generaliter: quia multæ actiones personales dantur dño,sicut depositi, cõmodati;& omnes quæ dantur ad restitutionem rei, vt videbis in §.sic itaq;.alleg.in gl. Sed opi.procedit, quia actio ex testamento videtur competere ad dandum:& ita nõ videtur dari dño.Sed Iac.de Ra.dicit q̃ fortior est opinio in cõdictione, quæ datur pro legato.ff.si cert.pet.l.certi cõdictio.§. cõpetit.
6 Sed ipse dicit q̃ certi cõdictio datur pro †legato facto in genere vel in pecunia,vel p̃ legato facto in specie,cuius dñium transiuit ad legatarium. Nõnulli dicunt q̃ cõdictio nõ datur dño,nisi cõtra furem.l.fi.ff.vsufr.quẽad. Fallit hoc casu sicut est speciale q̃ domino datur hypoth.in hoc casu,& in mulie re,quæ est domina donationis propter nupt.& ei datur vendicatio & hypot.sed ipse nõ videt causam specialitatis,quare prima veniat:& videtur q̃ ex hoc non respõdetur quomodo agitur vt detur res quæ est actoris, & legatarij: contra §.sic
7 itaq;.nisi dicas q̃ actio †ex testamento non competit,nisi qñ est legatum in genere,vel in pecunia sicut ipse dicit in condi tione:sed hoc est falsum,quia si nunquam competeret simul tres actiones pro legato:quod tamẽ is tex. supponit:vt l.j.C.
8 commu.de leg.Et hoc †vult dicere gl.q̃ actio ex testamẽto cõpetit pro possessione;sed si sic concludetur ad possessionẽ: vt d.l.ij.de trit.Et tamen per actionem ex testamento conclu detur ad præstandum rem legatã.ff.de lega.j.l.nõ quocunq;. §.j.& l.apud Iulianũ.§.j.& l.si domus.§.qui cõfitetur. Dicas
9 q̃ legatarius nõ est verus dñs,de iure †cõmuni per quod nõ acquiritur dñium nisi traditione:sed efficitur dñs dispensatiuè legis potestate:vnde §.sic itaque.loquitur in dño vero per traditionem facto,& nõ obtinet in domino legis potestate facto.Et est simile C.de dona.quæ sub modo.l.j.non enim per omnia legatarius ante traditionẽ censetur verus dñs,vel rea-
10 lis.ff.de leg.j.l.si hæredis seruus. Vel dic† q̃ per actionem ex testamento agitur ad præstandũ,nõ ad dandum.inter quę est magna differentia ff.de vsuris.l.videamus.§.si actionem. Item not.quòd præmissa,& quæ in hoc §.dicũtur,procedunt vbi legatur in testamento. Quid si in codicillis? dic vt j̃.de codicil.§.penultimo.

1 ☞ *Fideicommissorum uniuersalium & particularium differentiæ.*
2 *Legari uarie posse.*

SED NON VSQVE. In glos.quantum ad sententiam.hoc procedit in †fideicõ.& legatis singularibus: secus in vniuersalibus,ibi enim remanet,quòd ad substantiam:quia
1 in vna fit hæres directè:in alia per obliquum.Item in vna cogitur,in alia non:vt j̃.sequitur. Item non sunt exæquata per omnia,quòd ad singularia:vt potest colligi §.quib.ex cau.ma. non li.§.prœualuisse.C.qui manu.pos.l.fi.vnde intellige æqua li regulariter.quãdoq; tamen fallit,sicut dicitur de regula Catoniana.ff.de reg.Cat.l.j.& ibi not.Sed de qua antiquitate loquitur hic,cùm iure fororum idem sit.ff.de leg.j.Item quomodo sibi blanditur Iustinianus cùm Vlp.idem dixisset? Respõde,vt d.l.not.in hoc tamen aduerte,quia illa gl.in princi.in eo quod assignat ibi multas differentias,nõ procedit de iure Digestorum:imò est falsa in singulis,nam de iure fororũ petũtur fideicõ,efficaciter.ff.de leg.j.l.si alienus seruus.ff.de lib.lega.
2 l.quod mihi.Item &†de iure fororũ,nedum legabatur in testamento:imò & in codicillis:cuius cõtrarium sentit ibi gl.ff.de leg.j.l.si tibi homo.§.j.de lega.ij.l.codicillis,vide plenius j̃.de fideiuss.§.prœterea,Item de iure dig.post mortẽ poterat legari,vt dices j̃.e.§.si post mortẽ.nõ adhęreas illi gl.Vnde expone hic antiquitatẽ,subaudi quæ fuit ante cõpilationẽ digest. ante tẽpora Vlp.Et not.q̃ leges debẽt addisci in adolescẽtia. vide §.in rub.procem.super verb.cupidæ iuuẽtuti.dic vt ibi: & ego dico q̃ tũc incipiendum,& per totũ tempus vitæ cõtinuandum,reseruatis cõgruis horis,pro seruitio Dei, & reqe corporis.C.de athletis.l.j.lib.x.nõ tamen semper scientiæ insistendum est,imò frequenter negotiandum,secũdum Sene. in epistola ad Lucillum.Vnde huiusmodi scientia parum proficit, nisi bene & frequenter negotiis applicetur.Item not.q̃ traditio diuisa melius capitur.§.de pupil.substit.in rub.dumtamen diuisio non sit nimis onerata,& prolixa:quia tũc habebat,vt in me expertus sum.

1 ☞ *Legatum communis quatenus ualidum.*
2 *Legati alieni & communis discrimen.*
3 *Hostilis res an legabilis.*
4 *Emere quando,an non,cogamur.*
5 *Decimas quando,an non liget laicus.*
6 *Ecclesiæ res quæ,an non,alienabiles.*
7 *Cap.Cùm filius.sensus.*
8 *Aestimatio quando,an non debita.*

a NON SOLVM.[a] In glos.& in his.idem videtur,si leget rem legatarij. ff. de legatis ij.l.Imperator. vel hæredis cùm sit eadem ratio.ff.de lega.iij.l.si fuerit.§.j. In fine eiusdem glos.vult dicere,quòd vbi credebat totam suam,non va
1 let, †nisi in parte:sed si sciret communem:tunc valeret in totum,hoc est falsum,secũdum do.Iac.& Petr.imò indistinctè valet,in parte tantũ,siue sciret,siue ignoraret. Sed quæ est ratio,quòd vbi legat alienam sciens,valet in totum,vbi commu
2 nem,non valet nisi in parte,†cùm idem ius deberet esse de parte ad partem,quod de toto ad totum.ff.de rei vẽ.l. quæ de tota? Respondent doctores, quòd vbi legat rem alienam sciens: valet in totum: quia non est maior ratio, quòd valeat in vna parte, quàm in alia: sed secus est, vbi res est communis: quia tunc refertur ad eam partem,in qua habet ius.ff.de legatis j.l.si domus.§.fin.de fund.instruct.l.fundus qui.secundum eos.Sed nondum respondetur:quia in parte in qua non habet ius, videretur eadem ratio,quæ est quando legat totũ, ex quo sciens legat. Sed credo,quòd ipsi volunt dicere,quòd in re communi legatum affert vtilitatem in portione testantis;sed in re penitus aliena, nulla ratio, seu diuisio portionis fie

nis fieri potest:quia nulla ratione posset dici, q̃ teneat magis in vna portione,quã in alia.Et ideo vt legatũ emolumentum afferat,valet in totum.& hoc verũ indubitatè,vbi legat fundum suum. Quid si simpliciter fundũ suũ, vel fundũ Cornelianum? Glo.in dicta l.v.dicit q̃ tunc videtur totũ legare, sed contra ff.de leg.iij.l.Iuliano.[aliàs incipit,Iuniano.] quæ videtur verior per l.si domus.§.fi. In glo.etiam hostiũ.hęc glo.vult dicere,q̃ †res hostium,quæ nunquã fuit nostra,potest legari:sed in l.id quod.ff.de leg.j.videtur contra notari: sed cũ ista concor.glo.quæ est in l.liber homo in stipulatum. & ibi redditur ratio diuersitatis,inter contractus, & vltimas voluntates,doct.hoc nõ approbant:imò dicunt idem in legatis,& cõtractibus,vt res quæ semper fuit hostium non possit legari,nec in contractũ deduci:sed si quãdoq; fuit nostra sic: & hoc probant per regulam Catonianam,quæ locum habet vbi legatũ deficit propter cõditionem rei legatæ, sicut & hic est,& sic nõ valet legatũ,cùm non valeret,si testator moreretur tempore testamenti. ff. de regula Catoniana.l.prima.

4 †In glo.redimere,in fi.dicas,nil speciale:quia nullus compellitur emere regulariter. Fallit vbi præcessit cõtractus obligatorius,ad hoc sicut præceptũ testatoris,vel alius cõtractus secundũ doct.& de hoc scripsi §.de his,qui sunt sui vel alieni iuris,§.fin.dic vt ibi.Vnde ibi præcessit præceptũ testatoris.

In glos.si apud.ibi,sed cum grandi difficultate. ibi dicitur contra.§.fi.d.l.apud Iulianũ. Præterea, nunquid est grandis & maxima difficultas,quando dominus vendere nõ vult:& tamen valet legatũ:vt l.non dubiũ. vnde intellige hanc glos. in re de qua nullũ est cõmercium:vel si sit,non tamen de iure cõi:nec sine impetratione priuilegij:& de qua non est verisimile principem alienationẽ concessurũ:aliàs autẽ difficultas
5 nõ impedit,quominus valeret,quòd ad æstimationẽ. †Quid si laicus,qui habebat decimã eam legauit? Dic, q̃ si ecclesiæ ad quã de iure cõi pertinet,non est dubiũ, si alij quã ecclesiæ non videtur valere,nec æstimationẽ deberi: cùm non possit transferri in aliam ecclesiã,sine voluntate,& decreto cp̃i. vñ videtur idẽ,sicut in rebus patrimonialibus principis, quæ sine eius iussu distrahi non possunt:vt d.§.fi.iuncto c.extra de his quæ fiunt a maio.parte cap,c.cũ apostolica sedes. Et ideo videtur q̃ non deberetur æstimatio: & multominus si legeret laico,cùm illi nõ sit cõmercium,extrà de deci.c.prohibemus. Potest dici, q̃ valeat legatũ factum ecclesiæ de decima:quia etiã ecclesia potest eã possidere,& præscribere:vt c. ad aures. extra de præscr.sed laico nõ,qui non habet cõmercium, nec possidere põt:vt c.causam.eo.ti. Sed quid si alia res ecclesiæ legetur ecclesiæ,vel laico? videt q̃ non valeat, etiã vt æstimatio debeat. & hoc vr̃ expressum extra de testa. c. filius. aliàs incipit,dilectus filius.& hoc ibi no,Inn.Host.videt tenere cõtrà:& dicit q̃ æstimatio debetur. Et c.illud.nõ intendit exclu
6 dere,quin æstimatio debeatur,sed si sit onerosa †hæredi, ecclesia non debet onerare hæredẽ,singulari, & excessiua æstimatione:sed moderatam debet recipere. Potest dici,q̃ quædam sunt res ecclesiæ,quæ nõ cadunt in cõmercium,sicut sacræ seruitio Dei dedicatæ,& iura spiritualia:& si illæ legent non debetur æstimatio sine dubio:vt d.§.fi.d.l. apud Iuhanũ. Quædã sunt res ecclesiæ q̃ cadũt in cõmerciũ:sed cũ difficultate,iuxta formã auth.hoc ius porrectũ.Et in illis vr̃ secundũ hanc glo.q̃ æstimatio & nõ res debeat.& ita videt etiã tenere Inn.in d.c.si filius.in hoc põt dici,quod si legeret res quã nõ est verisimile vnq̃ alienari:sicut domus ep̃alis,vel aliud patrimoniũ præpotẽtis ecclesiæ,de quo nõ est verisimile q̃ alienari debeat:tunc nil valet.Sed si legetur res ecclesiæ, quã verisimile est alienari:quia fortè ecclesia est onerata debitis.& iam tractatur de aliqua re vendẽda,& illa legat:videret satis deberi æstimatio,secundũ doctrinã quã s.posui. & hæc ꝓcedũt in re imobili,nã si sit mobilis,q̃ si nõ sit dedicata seruitio Dei: debeat æstimatio. Quid em̃ si legeret palafredũ,vel corseriũ abbatis,vel prioris,qui semp mutãt,& vendũt equos suos:Ego
7 non video,cur æstimatio nõ debeat.& sic intelligas†d.c.cũ filius,nõ aũt intelligas,sicut aliqui dicere voluerũt,q̃ illud c. corrigat iura ciuilia,q̃ nõ posset res aliena legari etiã vt æstimatio debeat;quia hoc esset irrationabile:nec enim ex tali legato fit præiudiciũ tertio:sicut ipsi dicere voluerunt. In ea. glo.ibi,cũ dicit;cõtrariũ manifestè.i. vt æstimatio præstetur.

In ea.gl.ibi,sic intelligitur l.sed si res. Sed certè illa lex nõ loquitur in isto casu:imò debet reponi,in sequenti mẽbro,qñ
8 legatarius nõ habet cõmercium. †In fi.gl.doc.dicũt indistinctè hoc casu deberi æstimationem,siue testator sciret,siue nõ.per §.si quis alicui.& per l.multũ interest.alleg.in glo.sed vbi nõ est capax:propter cõditionẽ p̃sonæ suæ, vt sibi acquirat;sed alij;tũc obtinet illa distinctio:vt in §.si seruo.Sed quæ est ratio diuersitatis? nõ videt bona rõ:idcirco satis est glo.rationabilis.Sed opponit cõtra primũ membrũ huius gl. quia vbi nõ est cõmerciũ,saltẽ æstimatio debeat,ff. de le.j.l.cætera, §.si duobus.sed dic,q̃ ibi est rei illius cõmerciũ:verunt̃ propter cãm aliquã ꝓhibet,quo casu non obtinet,q̃ hic no. imò debeat æstimatio:vt ibi patet. Quid ergo si legetur res feudalis,quæ nõ potest alienari in feu.quali.feud.olim po.ali, c.j.§. donare. vr̃ q̃ debeat æstimatio;quia res de se est alienabilis; veruntñ propter quandã causam extrinsecam,prohibetur ne alienetur,seu detrahatur dominis inuitis:vt d.§.si duobus.

2 ADNOT. ¶ Non solũ.Etiam res aliena potest legari,& hæres tenetur eam redimere si potest, & soluere: aliàs tenetur æstimationẽ eius præstare. & hoc verum si testator scit esse rem alienam,& agenti incumbit onus probandi.h.d. Areti latè vsque ad §. sed & si rem.nullus doc. melius explicat quàm Ioan.Fabri.

1 ☞ *Ignorantia quando obsit.*
2 *Redempti euictionem non esse.*
3 *Legato alieno quid & à quo probandum.4.5.6.*

QVOD AVTEM. In glo.quæ ignorãtia.ibi,cũ alle
1 gat l.cùm rem alienã.& hoc intellige, nisi haberet †causam credendi q̃ ad ip̃m pertineat,nã tunc ignorãtia noceret, etiã coniũctæ p̃sonæ.ff.de vsufr.leg.l.Sticho, & dicunt coniũctæ personæ arbitrio iudicis secundũ gl.& secundũ doct. vsq; ad decimũ gradum:vt scripsi in l.cũ rem alienã. In ea.glo.ibi, cũ alle.l.ũ à substituto.§.si hæres.nisi esset legatũ coniunctæ personæ:vt §.in prin.gl.vel nisi,sciens alienũ legauit:vt no.in l.hæres seruũ.ff.de euic. In ea.gl.ibi,cũ alle.l.cũ pater.§.euictis.doc.dicũt,q̃ idẽ est.etiã si essent hæredes extranei,& alteri esset legatũ:vt scripsi in l.cũ rem alienã.sed gl.est magis rationabilis. Quid si nõ est coniũcta persona:sed est persona quæ bene meruit,& quã diligebat,vt proximã? Videt idem ac si esset proxima:vt l.cũ rem alienã.ibi;vel alij tali personæ
2 &c.ff.de hær.instit.l.nemo. §. qui frater. †Sed iuxta præmissa põt quæri, quid si hæres rẽ redemit,& tradidit eã legatario,quæ post euincitur:nũquid illo casu teneat hæres de euictione? Durũ esset q̃ totũ redimere teneat.ff.de le. iij. l.fideicõmissa.§.si quis alicui.sed cedit actionẽ,quã habet cõtra vẽditorẽ.ff.de euict.l.in creditore. In glo.qui negat.in fi. Dic plenius ff.de probat.l.ij.& scripsi C.de proba.l.actor.Sed opponitur cõtra hunc §.quia nõ est verisimile aliquem res suas ignorare.C.de rescin.ven.l.quisquis.propter hãc igitur præsumptionẽ, videtur legatarius releuatus ab onere probandi scientiam.do.Iac.& Pet.dicunt q̃ nisi sit iusta causa ignoran-
3 tiæ semper præsumitur scire;& †sufficit legatario probare, quòd testator emerit,vel aliàs acquisiuerit: quia in suo facto non cadit ignorantia.ff.pro suo.l.fi.secundũ eos. Hæc verba videtur mirabilia,si enim testator emit rem,vel aliàs acquisiuit;q̃ ex hoc præsumatur scire,q̃ nõ sit sua;& ideo nulla incũbit probatio legatario: imò ex hoc maior incũbit probatio. quando enim emit,vel aliàs acquisiuit: præsumitur bona fides propter titulum, & q̃ credebat eam suã.C.de euict.l.pe.
4 Igitur †oportet,q̃ legatarius probet ip̃m scire alienã.Vnde non video q̃ opi.doc.procedat in quocũq;. Et credo,q̃ malè fuit reportata.Sed magis obstat:quia quod suum non est,debet scire ad alium pertinere:vt l.cùm quærebatur.C.vnde vi. igitur præsumptio est,q̃ testator sciat alienam.quomodo ergo incumbit onus probandi legatario, de eo quod ius & ratio præsumit? In hoc ergo dicas,quòd aut testator possidebat rem legatam:aut alius.Si rem possidebat,tunc aut vt suã, & credẽs esse suã,non habet locũ hęc distinctio,nec probatur

Universidad de Deusto Biblioteca

imò hæres, † debit eã talem, qualis est: nec æstimationẽ reddet: vt l. Sticho. ff. de vsufr. leg. si vt alienam. quía si vt depositam, vel vt cõmodatam: tunc debetur æstimatio: & tunc meritò legatarius probat scientiã testantis, quã probat eo ipso q̃ testator eam pro tali habebat, vel. si probet q̃ penes eum fuit deposita, vel ei cõmodata. nã cùm aliquis rem tenet, præsumitur q̃ sit sua. & sic præsumitur q̃ testator crederet rem suã. & ideo legatario petenti æstimationẽ, quasi non esset testantis, & sciret non esse suã: incumbit onus probãdi. C. de priuil. fi. l. j. de bo. proscr. l. j. & hoc vbi agit ad æstimationẽ, nã si rẽ petat sufficit † probare sibi legatã, vbi aũt alius tenet rẽ legatã, tunc si testator credebat eã ad se pertinere, vel ius habere ad eam: fuerunt diuersa iura olim. hodie videtur expeditũ q̃ hæres petet eã: & si obtinere potuerit reddet eã. si aũt nihil: nec hoc casu distinguitur, an scienter, vel ignoranter: vel an coniunctæ personæ vel extraneæ. ius enim quod habebat, videtur tantũ legasse: vel quod se habere credebat: vt aut hẽ, nunc si hæres. C. de litig. et dic vt ibi. Si verò nec ius, nec actionẽ ad rem haberet, nec habere se crederet: tunc habet locum distinctio huius §. nõ tamen credo, quòd hoc casu legatarius tenea tur probare scientiã: eo enim ipso quòd euidenter alius tenebat, sicut suam: nec testator ius in re reclamabat habere, præsumitur quòd sciret ad alium pertinere: vt l. cùm quęrebatur. solum ergo habet locum probatio, vbi testator rem legatam tenebat: & fuit euicta hæredi antequã daret legatario: & legatarius petit æstimationẽ, quod est notandum. Sed quid si testator rẽ tenebat, & in veritate fuit sua, sed alius habebat ius ad eã: quía fortè vendita ei fuerat, vel donata: nunquid dicemus ipsum legare rem suam, vel alienam: Iac. mouet hoc ff. de sing. re. per fideicõ. re. §. cùm aũt. Et tenet q̃ alienam: quía res abesse videtur, quæ restituenda est. ff. de negot. gest. l. si quis mandato. pro quo facit ff. de leg. iij. l. qui habebat.

1 ☞ *Legati reditus à quo soluendi.*
2 *§. sed & si. restringi.*

a SED ET SI[a] REM. In glo. tribus casibus. in fi. dic vt ibi no. vnde præsumit scire, si ipsemet obligauit, vt ibi no.

1 † Quid si res debebat reditus perpetuò: videtur q̃ legatarius debeat soluere pro tẽpore suo. ff. eo. l. apud Iul. § hæres. de vsufr. leg. l. quæro. quod est verũ, nisi essent tanti, q̃ redderent inutilẽ rem. ff. de lega. iij. l. qui concubinã. §. qui hortos. Item hoc verũ, si sint assignati super re ipsa tantũ, secus si super toto patrimonio. nã tunc hæres debet soluere, & vniuersum patrimonium. ff. de iudi. l. si fideicõmissum. §. tractatum.

Sed quid si reditus sint assignati super re legata, & nihilominus totum patrimoniũ est obligatum: Videret idẽ dicendum, ac si super re ipsa tantum. C. de pig. l. ij. Quid si debet aliam seruitutẽ: in hoc refert, an deberet vsumfructũ, vel aliã seruitutem. vide ff. de leg. ij. l. Mæuius. §. pe. Item quid si legatarius agit contra hæredẽ, vt rẽ habeat, hæres dicit recipere rem, si alius euincat per hypothecariã, vel aliàs ego te defendam vel luam, nunquid sufficit? Videtur q̃ sic, ita q̃ nec legatarius ante agere possit. C. de euict. l. qui rem. ff. de euict. l. euicta. Ia j. §. duplę. à cõtrario sensu. Dic contra. C. de euict. l. ex prædiis. ff. de act. empt. l. creditor. §. prędium. Item quæ in
2 hoc §. dicuntur, non † videntur procedere. vbi testator sic rẽ obligatã acquisiuit. videtur enim talem legare, sicut acquisiuit. ff. de do. præle. l. licet. vel dic contra: quia ibi loquitur in casu quo legauit illi à quo acquisiuit, quo casu fortè hæres nõ tenerẽt luere: per legẽ illam. quod est notabile. Item hoc non procedit, vbi res diuersæ sunt obligatæ pro quanto valent. C. eo. l. si vniuersæ. nisi in casu quo hæres nõ fecit inuentarium. in auth. de hære. & fal. §. si verò non fecerit.

a ADNOT. ¶ Sed & si. Hoc intendit secundum Bal. rem propriam alteri obligatam scienter legatam tenetur hæres luere & legatario tradere, nisi expresse testator senserit quod legatarius eam lueret. hoc dicit.

1 ☞ *Aestimatio réfue quando petenda. 2.*
3 *Libelli alternati locus.*
4 *Minus quando debitum.*
5 *Aestimatione habita res non uendicanda.*

a SI RES ALIENA.[a] In gloss. i. illa. parũ facit. sed facit ff. de leg. j. l. hmõi. §. qui seruũ. & hic dicit tex. in viuo. qa tunc magis dubiũ: quasi videret q̃ tunc melius agere possit.

In glo. no. cautè. ibi cũ alleg. l. in re furtiua. Hãc opi. tenebat dñs meus. Inn. distinguit, aut actor scit rẽ † nõ exrare: & tũc
1 debet petere æstimationẽ, aut ignorat: & tũc rem petit: vt d. §. effectus. Et no. extra de sen. excõ. c. sacro. Ia. de Ra. videtur hic tenere cũ gl. dicit tñ q̃ iudex debet instrui in ꝓcessu: aliàs impossibile est iudicẽ posse condẽnare in æstimatione. Et dicet sic actor in libello: Legatus est mihi Stichus in testõ Titij, cuius hæres es. vñ cũ Stichus mortuus sit, vel ipm consecutus sum ex cã nõ lucratiua. peto Stichũ, vt cõsequar pretiũ. Nisi sic dicat nõ posset fieri condẽnatio in æstimatione: & is libel lus, pbat in simili: quía lex dicit, peto fundũ: vt de euictione caueat: vt l. Iulianus. §. qui fundũ. ff. de ver. ob. secundũ eum.
2 pro quo C. de fideic. li. l. fi. † Quid dicemus: iura videntur multa, q̃ petat æstimatio: nã aliàs fieret condẽnatio in alio, cũ q̃ peteret per d. l. fi. C. de fideic. li. Et sic cũ iura dicãt, q̃ fit condẽnatio in æstimatione, videtur supponere, q̃ æstimatio deb. ff. de cõfess. l. Iul. de dolo. l. arbitrio. §. j. de condi. indeb. l. si nõ sortẽ. §. libertus. Prætereà videtur expressum eo. tit. l. in summa. §. in frumẽto. Pro opi. glo. videtur expressum. ff. de furt. l. si quis vxori. §. pe. ff. de cõdi. fur. l. si condicat. Et hæc videtur melior cũ declaratione Iac. de Ra. ŝ. posita, per quẽ respõdet ad l. fi. de fideicõ. li. Et hanc videt sequi Spe. in ti. de solu. & li. §. sequitur. ver. ad liberiorẽ. & hoc verum qñ agitur actione personali. nã per realẽ, nõ potest peti res quę nõ extat: vt dixi
3 ŝ. de re. diui. §. si tñ. vide ibi. Sed quid si quis † petat rẽ, vel æstimationẽ? Spec. videtur tenere q̃ talis libellus procedit in dicto versi. sed hoc nõ videt verũ. nam cũ æstimatio nõ sit in obligatione, qũo petetur per iura prædicta. bene tñ credo, q̃ si ignoret, an res extet, vel nõ: tunc posit concludere sic: peto Stichum mihi dari, si extat: si nõ extat, peto eundẽ Stichũ, vt mihi eius pretiũ detur. sicut ŝ. dictũ est. vnde propter iustam ignorantiã, videtur satis talis cõclusio admittenda. ff. quo. le. l. j. §. quod aũt. Sed quid si rem ipsam petã, & fuit facta cõdemnatio in ea quæ tñ non erat in rerũ natura? Videt sententia nulla. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. fi. dic ibi melius. In ea. glo. ibi, cũ alleg. l. qui res. j. respõ. Hæ duæ leges nihil faciunt: nam loquũtur qñ res fuit euicta: & tunc nõ habet eam. & ita nõ sunt de præsenti proposito: nec ibi potest dici rem habeo, & rem peto. sed facit ff. de leg. j, l. nõ quocũq;. in prin. Item pone alium casum, qñ res tradit: forma tñ mutata: vt ff. de verb. sig. l. mulieris. §. res abesse. ad exhi. l. Iuli. §. si quis. In ea. gl. ibi, cũ dicit: vt hic. & dicta l. non quocunq;. eo. ti. l. huiusmodi. §. qui seruũ. ff. de leg. j. In ea. glo. ibi, cùm dicit, si aliquid
4 iuris: quod cõcernat totam rem, & ex quo totus pendet effectus. ff. de leg. j. l. si domus. §. j. In ea. glo. in fi. ff. de ver. sig. l. Labeo. & idẽ iuris in illis, quæ sunt stricti iuris, quæ sapiunt naturã bo. fi. vt ff. de lega. ij. l. Mæuius. §. in fundo. & l. huiusmodi. §. ædes. ff. de leg. j. sub hac determinatione debet intelligi. ff. de solu. l. qui sibi. §. fi. In glo. etiam si sua. nisi desineret in vita testantis: vt ibi no. & probatur ff. de le. j. l. si à substituto. in prin. In glo. ff. de leg. j. l. si seruus. in fi. glo. vel dic melius, quòd nõ concurrunt: quia ille §. non obtinet vbi per seruũ acquiritur domino, in cuius rem versum est: vt ibi not. Item q̃ hic dicitur, obtinet, vbi ab initio duæ causæ lucratiuę concurrunt in eadẽ persona, secus videtur si ab initio fuerunt in diuersis, cũq; redigãtur ex postfacto ad vnam. ff. de act. & obli. l. si is qui Stichum. & sic fortè posset intelligi l. assignata hic pro cõtraria glo. tñ intelligit aliter dictã l. si is, qui. Sed tamen tex. multũ facit pro hac opinione. In glo. id est speciem. in fi. idem videtur si in genere: vt ibi not. Item dic, q̃ iste §. non obtinet vbi alternatiuè legatur. ff. de legat. j. l. non quocunq; modo. §. fi. In glo. f. duorum hominum. ibi, cùm allegat §. posteriore. hoc verũ, si duo testamenta esse voluit,
4 sinaũt vnũ, verũtamen duæ scripturæ † factæ fuerunt: & in vno continetur plus: in alio minus. debet tantũ quod minus est ff. de leg. ij. l. Sempronius Proculo. Et no. q̃ hi §§. obtinẽt siue sciens, siue ignorans acquisierit: vt no. in l. si à substituto.
5 † Quid si esset res semel legata in vno testamento, & legatarius egit rei vẽdicatione, contra quendã possessorẽ rei, qui dolo

dolo fortè desierat possidere, & habuit litis æstimationẽ: nunquid potest iterum vendicare à possessore, vel agere cõtra hæredem actione ex testamento? Videtur q̃ sic per hunc §. & ff. de solu. l. Stichus. §. dolo. & de peti. hære. l. etiam. §. fin. nisi ille qui litis æstimationem dedisset, haberet regressum, contra possessorem, vel hæredem. ff. de rebus eo. l. illicitè. si famil. fur. fe. dica. l. quoties. §. planè.

a ADNOT. ¶ *Si res aliena. Si legatarius factus fuerit dominus rei legatæ, ex causa lucratiua, nõ debetur legatum. secus si ex causa onerosa. hoc d. Are. item vide hic bonam distinctionem Ange. de hac materia in ij. colum. ante me. in ver. in glosl. non posse.*

1 ☞ *Legari futuris posse.*

a EA QVOQVE.[a] In glo. tunc cõpetit. in fi. & cen
b setur conditionale[b] legatum. ff. de pact. l. item quía conuentiones. non tamẽ impeditur transmissio: vt ibi not. & facit, q̃
1 † quis possit legare ecclesiæ, vel capellæ, quæ nondũ fundata est. ff. de ser. vrb. præ. l. si seruitus. §. futuro. de serui. rust. prædi. l. Labeo. Contra videtur de iure canonico. extra de sen. & re iudi. c. abbate. lib. vj. de eccle. ædifi. c. ad audientiam.

a ADNOT. ¶ *Ea quoque. Etiam res furtiua, quæ tamen speratur, legari potest. h. d. secundum Arc.*
b ¶ *Conditionale. Vide hic per Ange. in ij. col. versi. cum quæritur.*

1 ☞ *Legatum quando fisco dandum.*
2 *Legatum deficiens, cui debitum.*
3 *Incapax facit partem.*
4 *Legatum confirmabile.*
5 *§. si eadem. & §. liberi. conciliari.*
6 *Accrescendi ius quando cesset.*
7 *Coniuncti re uerbis q; qui. 9.*
8 *L. re coniuncti. & l. & proculo. conciliari.*
11 *Coniunctorum quis potior.*

a SI EADEM.[a] In glo. f. legatarius. in fi. per modum
1 doctrinæ posset dici, † quòd aut deficit legatum propter defectum legatarij: & tunc si propter serui delictum tale, q̃ legatum debeat fisco applicari, facit partem: vt l. si Titio. & l. ei qui. de leg. ij. aut deficit aliàs quã propter eius delictũ tale: quia fortè repudiauit, vel non erat in rerum natura: tunc non facit partem: imò totũ accrescit cõiunctio, vt hic, & §. in primo. & §. pro secundo. l. vnica. C. de cadu. tol. & hoc si non erat, nec esse sperabatur in rerum natura. aliàs contrà: vt d. l. si duobus. in prin. ff. de leg. j. vbi verò deficit legatum, alia ra
2 tione: tunc aut ratione rei legatæ, & facit † partem: vt §. si Titio. l. huiusmodi. de leg. j. aut attẽta persona legatarij, vel mista consideratione rei, & personæ legatarij, vel ipsius legantis, tunc non: vt §. si duobus. d. l. planè. & hoc verum, vbi legatum omnino deficit. si aũt valere potest, vel æquitate iuris, vel iudicis officio: tunc secus, vt in legato facto proximo suo: vt §. si coniunctim. secundũ notam Rogerij, quæ est ibi. Sed quæritur, quæ sunt rationes horum. De primo est promptũ
3 respondere: quia vbi acquirit fisco † nõ capax capit ad opus fisci, ideò nõ mirũ, si partẽ faciat: vel ipse vel fiscus. ff. de vulg. l. ex facto. §. Iulianus. de secundo, vbi deficit ratione rei legatæ, quæritur fortius, quare magis facit partem, vbi res sua legatur sibi, quàm qñ legatur à seipso, sibi ipsi. Sed responderi potest, q̃ maior est defectus, qñ deficit ratione rei, cũ in alio casu, ideò minus subuenitur legatario. hoc vides in regula
4 † Catoniana, quæ nõ permittit legatũ confirmari, vbi erat defectus ex parte rei, & secus si ex parte personæ: vt ff. de regu. Cato. l. j. cũ ibi not. ideò in vno casu, magis subuenitur, vt valeat legatũ in totum: in alio non valet: nisi pro parte. item minus valet legatum quando à se sibi legatur: quo casu semper inutile est, quàm quando alicui res sua legatur, quo casu potest valere, si viuo testatore alienauerit. ĵ. §. sed & si rem. cum ibi nota. idcirco non mirum, si sit hic diuersitas, sicut ibi. Sed
5 obstat ff. de bono. possess. contra † tab. l. si post mortem. §. liberi. sed alia materia est: quia nos loquimur hic, an quis admittatur virtute relicti: ibi in potestate legis. hoc est spinosum: transi citò. glosl. sapienter agentes, nullam doctrinã de derunt in hoc articulo: recipe prædictam, pro quanto voluerís. In glo. re & verbis. in fin. dic plenius ĵ. in magna glosl.

In glosl. sed nonne. in fine. & hoc probabit an testator expresit: vt l. sicut. vel si non expresit, sed cum cõmemoratione primi, legauit secundo, per hæc verba. Fundũ quem Seio legaui, lego Sempronio. ff. de condi. & demonst. l. nam ad ea. secus si simplicè faceret cõmemorationẽ: vt si dicat, lego fundum Mæuio: eundem lego Sempronio: vt hic in fi. ff. de leg. ij. l. Mæuio. nisi faceret ex interuallo: vt dicta l. nã ad ea. vide plenius ĵ. titu. j. in fi. In glo. scilicet verbis tantũ. ibi, cùm dicit: vt d. l. & Proculo. alleg. in glo. Ista glosl. videtur contra legem illam, in qua dicitur, q̃ ibi est locus iuri accrescendi. Dicas, quod inter duos quorum cuilibet fuit legata dimidia, nõ
6 erat † locus iuri accrescẽdi: quía omnino erant defuncti, sed tamen Titio totum legat. istud coniungit eos re cum illo Titio, seu Titium cum, eis: ideò habet locum ius accrescendi. & hoc voluit dicere gl. in ea gl. cũ dicit ŝ. proxi. §. vult dicere de primo respõso. ver. coniunctim, vt lego Titio et Seio Stichũ. Sed contra hoc opponitur, & videtur quòd non sint re coniuncti: sed tantum verbis in prædicto exemplo. illi enim dicuntur re coniuncti, quibus singulis totum datur, sed partes concursum sibi faciunt. ff. de leg. iij. l. coniunctim. Sed constat, quòd sic legando. videtur cuilibet medietatem legare. ff. de lega. ij. l. & Proculo. de verbo. obliga. l. si mihi & Titio. de re iudic. l. Paulus. igitur videtur, quòd nõ sunt re coniun
7 cti. Timore † huius oppositionis, quidã dicunt, quòd hoc exemplum non est bonum: & ponunt aliud. Lego fundum Sempronianũ Mæuio: & Titio eundem fundum: & dicunt, quòd sunt hic re & verbis cõiuncti. & pro hoc facit ff. de hære. instit. l. item vt Sabinus. ibi: nam quantũ ad ius accrescendi &c. Sed contra hoc videtur expressum ff. de verb. signi. l. triplici. nec dubium. Quid dicemus? pro primis facit multum l. re coniuncti: ibi, cũ dicit, seperatim dando, & intelligo, q̃ si simul: q̃ non essent re coniuncti. Sed si hanc teneamus, quid respondebimus ad leg. triplici. in qua Vlp. videtur contradicere Celso, & Paulo, qui cõdiderunt leges prædictas? Potest dici, q̃ lex triplici. intelligitur in casu suo, videlicet qñ testator instituit tres, vel legauit tribus. verbi gratia. Titius & Mæuius sunt hæredes, quilibet pro dimidia. Sempronius ex parte dimidia, vel Lucius & Titius hæredes sunto. Sempronius hæres esto. certè in his casibus sunt re coniuncti, nã instituẽdo Titium et Mæuium in dimidia: quilibet instituitur in dimidia totius, non in dimidia dimidiæ: & per hanc institutionem, non sunt re cõiuncti. sed cũ alius instituitur, in totum restringitur ad vnam dimidiã. Et in illa faciunt sibi partes cõ cursu, & ex ratione illius concursus, re coniunguntur: & hoc vult dicere illa lex. & l. Mæuio. de leg. ij. de hære. instit. l. si ita quis hęredes, dic ergo secundum hos, q̃ si quis leget Titio & Mæuio fundũ, non sunt coniũcti re. Sed si leget Titio & Mæuio fundũ, & alij dimidiã fundi, vel econtrà: sunt re coniũcti. Et sic legem illam intellige, & restringe. do. autem Ia. & Per. recitant exempla glo. nihil obiicientes, nec soluentes, vel aliàs reprobantes: & sic videntur ipsam approbare. & idem Dyn. Quid ergo respõdebimus ad legẽ re coniunctis? Dic q̃ verũ cõtinet, prout iacet, sed si nihil excipiẽdo Titio & Mæuio le
8 go Stichũ, videtur singulis insolidũ legari. Et ideò † partes concursu faciunt: vt no. in l. j. ŝ. fi. ff. de vsufruct. accresce. Sed lex, & Proculo. dicit contrà. sed dic q̃ ibi nulla est cõiunctio. cùm enim testator sciret seruum cõmunem, & q̃ vnicuiq; dominorum: sua pars erat acquirenda: nõ præsumitur eos velle coniungere. ff. de vul. l. si. nec est aliquid: quare debeat præsumi. Sed hic qñ coniungit eos verbo: præsumitur q̃ eos velit coniũgere re: & alterũ vellet totum habere in casu quo alius nõ possit habere: vnde quasi vnũ corpus eos efficit. C. de cad. tol. §. his itaq;. & §. sinaũt ex his. vbi hoc probatur. & ideò non tãter dicitur in l. re cõiuncti. æquis portionibus, & facit: quia vbi per copulã coniunguntur: præsumuntur coniungi vno corpore rei. ff. de ver. obli. l. eum qui. in prin. de leg. j. l. si quis testamento. Nec ob. l. si mihi & Titio. nec lex Paulus. quæ loquuntur in actibus inter viuos, in quibus non habet locũ ius accrescendi, nec talis coniunctio. Sed quid, si sic dicatur?

Universidad de Deusto Biblioteca

9 Quisquis † ex cognatis meis capitolium ascenderit, sit hæres. Titius, hæres esto. plures ex cognatis ascendunt, alter repudiat, vel moritur anteꝗ̃ sit hæres: nunquid hi cognati sunt coniuncti re, & verbis: vt accrescat cognatis tantū? Ia. dicit ꝙ non: quia verbū quisquis: distributiuū est. C. de impu. & aliis substi. l. fi. Sed quid si dicat per verbū omnes: verbi gratia, lego vobis omnibus, & Titio fundū. Iac. distinguit: quia aut dicit demōstratiuè, cū essent præsentes: & tunc habet eos pro nominatis propriis nominibus: quia demōstratio vicem nominis &c. ff. si cert. peta. l. certum. & essent disiuncti, si nō demonstratiuè: vt quia dicit: volo quòd omnes legatarij mei, & Mæuius habeant fundū: tunc sunt coniuncti per verba pluralis numeri appellatiui. ff. de vsufru. accre. l. si quis Titio.
10 † In ea. glo, in fi. de hoc fuit dubitatū an reconiūcti præferantur verbis coniunctis, vel econtra. in hoc tamē resident omnes, ꝙ simul admittantur. Et Dy. dicit, ꝙ est casus in l. re cō iuncti. bene intellecta s̄. in l. si ita quis hæredem. ff. de hæred. instit. & de hoc vide plenius in dicta l. j. ff. de vsufruct. accre. multa possent tangi circa ius accrescendi, sed non est materia huius §.

a ADNOT. ¶ Si eadem. Si vna res, ab eodem duobus legatur, coiunctim, vel disiunctim. Si ambo concurrunt ad legatum: medietas datur vni: & medietas alteri. Sed deficiente legato in persona vnius, totum collegatario datur. h. d. Areti. Item vide de hoc. Ang. quando ille qui non admittitur ad partem, faciat partem. in. ij. col. ante med. in versi. in ea. glo. in fi.

1 ☞ *Consolidata, quo iure non quæsita.*
2 *Consolidatorum partem uxori quæri.*

1 SI CVI. † Iste §. facit, ꝙ illa quæ consolidātur, nō videantur acquisita illo iure, seu titulo quo res cui cōsolidantur tenentur. Et est notabile ad facti quæstionē. De consuetudine mulieres habent partē in rebus emptis per virū, & acquisitis: vir habebat feuda, quę tenebātur ab eo, antequā nuberet,
2 & ita vxor nihil habuit in illis: contingit ꝙ † durante matrimonio aliqua consolidantur, & redeunt ad dominum ex aliqua causa. quæritur vtrum mulier habere debeat partē in his consolidatis. Et videtur ꝙ sic: quia censentur alia à rei proprietate, per hunc §. Et idcirco tanquā alia iudicanda sunt, & per se. Idcirco hæc quæ consolidata sunt videntur per se iudicanda. ff. de lega. ij. l. Mæuius. §. fundo.

1 ☞ *Dominus uariè quis, an non dicendus.*

SED SI REM. In gloss. vt ff. de libe. lega. in fine. prætereà, valet ratione iuris, quod in ea creditor habebat, vt
1 ibi no. † In gloss. sic j̄. de actio. in fin. & per hoc apparet ꝙ quis non potest dicere se dñm ex pluribus causis, nec rem ad se pertinere. quod verum est agendo: sed fortè defendendo sic. extra de fide instru. c. inter dilectos. vt not. Archid. extra de elect. c. vt quis. & de hoc scripsi C. de contrahend. empt. l. cùm res. In glo. ff. de regul. c. j. in fin. Hanc reperit Dyn. & glos. in dicta l. cætera.

1 ☞ *Veritatis, opinionisq; concursus.*
2 *Veritas in quibus opinioni potior, an non. 3.*
4 *Errantem non contrahere.*

a SI QVIS[a] REM SVAM. In casu huius §. faciebat dubiū error: aliàs nullū dubiū esset, quin valeret legatum, etiam rei alienæ, ex quo sciebat. s. §, quod diximus. In glo. no. sic. in fi. Dic, ꝙ aut actus ex sui natura requirit verita
1 tem, † & opi. cōcurrere, vt aditio hæreditatis: tunc requiritur vtrūq;: vt l. is qui putat. & l. hæres institutus. eo. ti. cū l. seq. aut non: tunc aut est cōis opinio, & eam sequimur in casibus, de quo dic: vt s̄. de testa. §. sed cùm aliquis. ff. de offi. preto. l. Barbarius. aut singularis, & tunc aut in delictis, aut in aliis. Si in delictis, tunc aut in delicto causando: & tūc aut in delicto, ꝙ causatur ex solo animo, vt iniuria, quæ fit patri, vel dño, per delictum cōmissum in persona serui, vel filij. nā duæ oriūtur:
2 vna quæ cōcernit † personā iniuriati de facto: alia quę cōcernit patrē, vel dominū: & illa magis causatur ex animo, ꝗ̃ ex facto: & attendit̄ magis opinio, ꝗ̃ veritas. Et idē in aliis, quæ ex animo magis, ꝗ̃ ex facto causant̄. ff. de iniuriis. l. itē apud. §. interdū. & l. eū qui. §. fi. Aut in delicto quod causat̄ ex facto: & tunc attēditur veritas, magis ꝗ̃ opinio. ff. de fur. l. vulgo. §. si quis es. de iniuriis. l. eū qui. §. si iniuria. & hoc si habuit
3 † animū delinquēdi. aliàs nō. ff. de fur. l. inter omnes. §. rectè. Aut quærit̄ in delicto causato, reponēdo sub certa forma, aut sub certa specie criminis, & ibi magis attēditur veritas. ff. de cri. expi. hære. l. fi. in aliis aūt regulariter attenditur magis veritas, ꝗ̃ opinio: vt hic cū concor. do. Iac. & Pe. nihil dicūt: nisi ꝙ opinio præfertur veritati in his quæ consistunt ex animo. Et inducūt hoc ad quæstionē facti. De iure canonico, nullus potest tenere duo beneficia, subaudi curata, vel plures dignitates. extra de præbē. c. de multa. Pone, ꝙ papa cōcessit cuidam epō, ꝙ posset dispensare cū aliquo de clericis suis, ꝙ posset duo talia beneficia obtinere. eps dispensauit cū quodā suo clerico habente vnū beneficiū, tale ꝙ possit aliud cū illo obtinere, clerico ignorāte: cōfertur clerico aliud quod acceptauit credens se primo, per acceptationē secundi priuatum, superuenit ad eius notitiā dispensatio. Et ambo retinere cōtendit, an poterit? dicunt ꝙ dñs eorū dicebat ꝙ sic: quia iurisditio acquiritur ignoranti. ff. de iudi. l. cū furiosus. & ad hoc inducunt l. eius qui in prouincia. ff. si cert. peta. ff. de fur. l. inter omnes. §. rectè. ff. de condi. & demō. l. multū interest. quæ multum bene facit: quia in casu quæstionis est impedimentū iu
4 ris, sicut in conditione iuris, de qua ibi dicitur. † Item hæc faciunt ad multas alias quæstiones. Quidā credens vxorem suam viuere despōsauit aliam, reperitur ꝙ tempore, quo secundam desponsauit prima erat mortua. quæritur vtrum sit ligatus? Et nō videtur: quia nō habebat consensum, nec propositum contrahēdi ex eo quòd credebat primā viuam, & se non ligari, & nuptiæ nō causantur sine cōsensu: vt l. nuptias. ff. de reg. iur. Contrariū videtur per §. quoties. cū concor. Prætereà, vbi cōditio impossibilis apponitur, nō videtur animus cōtrahendi. ff. de sta. lib. l. cùm hæres. §. j. & tamen est matrimoniū. extra de condi. appo. c. fi. Et hanc quæstionē potes formare. iuxta c. veniens. extra de eo qui dux. in matr. quam pol. per adul. quando eris canonista.

a ADNOTATIO. ¶ Si quis. Valet legatum rei testantis, licet testator putauerit alienam. h. d. Aret.

1 ☞ *Errantem non legare. 4.* *fallit. 2.*
3 *L. qui uxori. sensus.*

SED ET SI LEGATARII. Opponitur cōtra hūc ver. quia cū legatū dependeat ex sola volūtate, & animo testantis: vt l. ex parte. ff. de adi. leg. & testator qui scire præsumitur credebat legatū non valere, cū crederet eam esse legatarij, non videtur ꝙ legatum valeat, nec habuit animū legan
1 di. † Prætereà cū errans non videatur dominiū transferre: quomodo hoc casu trāsfertur. ff. de cōdi. causa da. l. iij. §. subtilius? doct. dicunt ꝙ testator credebat rem esse legatarij: verūtamen aliquod ius habebat in ea re, quòd etiā credebat se habere. vt pignus, vel reditus. & ita habuit animū legandi. Sed ex hoc non respōdetur: quia sic non haberet animū legandi rem ipsam, sed illud ius. Et ita non valeret iure ipso legatum. Prætereà nil respōdetur ad §. subtilius. Sed ad primū potest respōderi, ꝙ imò: quia etiā rem legando, videtur ius qđ habebat legare: et ita rem ipsam, si erat sua: vt l. si domus. §. fi. ff. de leg. j. Ad secundū dic, ꝙ illud obtinet in contractu inter viuos. hic in vltima volūtate in qua dñium transfertur facilius authoritate iuris, sine traditiōe: vel intellige planè sicut iacet. Nec ob. ꝙ nō habuit animū legādi &c. imò cōstat ꝙ habuit: ꝙ apparet per verba: quia legauit & potest esse: & hoc etiam præsumit̄, ꝙ errauit in iure: et ꝙ credidit valere legatū: et hoc
2 videt̄ verius. † Sed quæro quid si testator nō credat rem legatā legatarij: sed eā ei debitā, & verè nō erat debita: nūquid tenet legatum? Videt̄ ꝙ sic, per hūc §. nō enim refert an rem legatā credat legatarij, vel ei debitam. C. de fal. causa adiect. l. ij. In contrarium facit: quia sicut nō valet confessio probato errore: ita non videtur valere legatū. C. de probat. l. rationes. C. cōmu. vtriusq; iud. l. scriptura. ff. de leg. iij. l. Titia. §. Caius. & videtur expressum de auro & argē. leg. l. qui vxori. in fi. j. respōsi. ibi: nisi in contrariū &c. Quid dicendū? glos. videtur sentire, ꝙ si probetur testatorē errasse, ꝙ nō valet legatū: vt l. Lucius. §. quisquis. de leg. ij. Videret̄ posse dici, ꝙ legatū valet, non obstāte errore per rationem huius §. & per §. quis
3 quis. Nec ob. lex † qui vxori. quia ibi dicit, ꝙ valet legatum, & præsumitur testatorē habuisse animū legandi, nisi probet hæres contrariū, videlicet ꝙ non habuit animum legandi. Et hoc ꝓbauit, si fortè testator hoc expressit, vnde nō sufficeret probare ipsum errasse, hoc casu per hunc §. quod est notandum. Sed his obst. C. de fal. causa adiect. l. j. vbi supponit, ꝙ
4 probato † errore nō præsumitur animus legandi. In hoc dicas, ꝙ refert de erroribus, an fuerit deceptus vel non. Verbi gratia, si legatarius falso suasit testatori, quòd solueret fortè procuratori vel seruo suo pecuniā quam debebat: vel ꝙ res, quæ erat testatoris ad ipsum pertinebat: tunc nō videtur animus legandi, vt ibi si autem nō fuit deceptus, sed simpliciter errauit, & fortè improbabiliter in facto suo: tunc videtur fuisse animus legandi: imò in tali casu præsumitur scire errorem, & non obstante eo legare: & fortè in tali casu loquitur iste §. & ad hunc debet restringi.

1 ☞ *Legatum conditionale reuocatum.*
2 *Domino sistente, procuratorem non reuocari.*

a SI REM SVAM.[a] In gloss. vendendo.[b] ibi, cùm
b dicit: si ex alia causa esset voluntaria: dūtamen propter lucrū: vt not. in d. l. rem legatam. In ea. glos. in fi. hoc verū vbi ex necessitate alienauit: vt ibi no. In glo. quia animus. in fi. Et
1 hæc obtinent in legato puro. † In conditionali videtur indistinctè legatū reuocatū, si res sit aliena tempore existentis cōditionis. ff. de auro & arg. leg. l. Quintus scribit. §. fi. de leg. j. l. Stichum. vel ille in casibus suis, qñ fuit apposita conditio, si meus erit, vel similis. Et hanc glo. inducunt doct. ad quæstio
2 nem. † Pone ꝙ dominus qui procuratorē ad causam constituerat, cōparuit in aliquo articulo causæ: nunquid ex hoc censetur procurator esse reuocatus? Ipsi distinguūt. an ex necessitate cōparuerit: vt tunc non videatur reuocatus. hoc est expeditum hodie, extra de procura. si quem. lib. vj. vbi approbatur eorum opinio.

a ADNOT. ¶ Si rem suam. Alienatione rei legatæ à testatore facta, nō adimitur legatum, nisi probetur animus adhibendi. h. d. Aret.
b ¶ Vendēdo. Scilicet per solum contractum, etiam sine traditione, nec reconualescit, si recuperet, nisi fauor libertatis, vel pietatis causę. & hoc verum, quando fuit legatum simpliciter: & alienatio remansit in suo esse: alias si per dissolutionem speciei, vel translationem, ad aliam speciem, alienatur seu fiat legatum, si meus erit, reuocatur indistinctè, nisi aliud loco illius redimatur. vt l. filię. §. j. ff. de cōdi. & demon. si vero legatur species: vt l. quantitas, hoc est pretium rei non reuocatur, exactio autem debitoris legati, vel sola sententia contra eum lata, an ipsum legatum reuocet. vide Angel. hic.

1 ☞ *Legatum & dona. inter uir. & uxo. discrimen, & commune.*
2 *Pignerisca pione non quæri.*
3 *§ iidem. limitatio.*

IIDEM RESCRIPSERVNT. In glo. nisi. in fi. sub dicta distinctione ibi: vel dic nullo modo hoc nō est verum: quia semper admittitur illa distinctio, an habuit animū adimendi, vel nō. Sed glo. hæc (vt credo) fuit corrupta, vitio mali scriptoris: debuit enim dicere, ꝙ illa distinctio, an ex necessitate, vel ex voluntate dedit pignori, non admittitur hic.
1 & ita no. in l. qui post. C. de lega. † In ea. glo. in fi. Glo. vult reddere rationem diuersitatis, quare donatio inter virum & vxorem reuocatur, si res donata detur pignori, & nō legatū. Et dicit ꝙ legatum valuit ab initio de se, ideo nō ita faciliter reuocatur: sed donatio inter virum & vxorem, nulla fuit ab initio, ideò &c. Et hanc solutionm gloss. plenius declarat, & probat per leges: reprobata solutione quorundam, qui dicebant, quòd donatio est odiosa. ff. de donationib. l. fina. §. pen. dic ibi. Et per hanc solutionē potes respondere ad duas, videlicet. Quid in donatione causa mortis, nunquid reuocatur, si donans dedit rem pignori? Videtur ꝙ sic. per l. si maritus. ff. de dona. inter virum & vxo. l. cùm hic status. §. si maritus. Per hanc solutionē dices contrà: quia donatio causa mortis tenet ab initio, sicut legatum. & ideo dicendū est idem, ꝙ in legato. Sed quid in donatione facta à patre in filium nō emancipatum? In illa dicitur idem, sicut in donatione inter virum & vxorem, quæ nō tenet. docto. qui nihil dicunt circa glos. adducunt hunc §. ad quæstionem facti. Pone ꝙ baro
2 quidam promisit ad magnā pœnam, ꝙ nihil † acquireret in terra alterius: contingit ꝙ cepit magnam manum pignoris: nunquid incidit in pœnam? Non videtur ff. de pignorib. l. in quorum. Item facit ad hoc iste §. quia res nō videtur alienata, si detur pignori: ergo nec alij acquisita. Sed contra, quia appellatione alienationis, cōtinetur pignoris datio. C. de reb. alie. non alienā. l. fi. Finaliter dicunt, ꝙ non cōmittitur pœna: nisi esset res obligata pro tanto debito. ꝙ non esset vnquā verisimile posse redimi, inspecta persona obligantis, & eius statu. ff. de legat. iij. l. qui habebat. de supellect. lega. l. legata. §. fina. Secundum eos per has leges posset restring· intellectus
3 huius † §. nam si testator dedit rem pignori, pro quanto valet, & plus, & sit impotens ad redimendum: satis potest reprehendi mutatio voluntatis: nec fit locus huic §. per dictas leges.

1 ☞ *§. si uerò. sensus. 2.*
3 *Alienata parte, totum admitti. 4.*
5 *Feudum totum ob partem amitti, qui accipiendum.*

1 SI VERO. † Iste §. videtur supponere, ꝙ pars non alienata, debetur etiā si haberet animū adimendi: quia dicit omnimodo. & in sequenti, distingui, an haberet animū adimendi, vel nō: & tamen hoc videtur apertè falsum: quia legata solo animo adimūtur: vt l. militis. §. veteranus. ff. de mili. te
2 sta. Sed dicas, ꝙ hæc † litera se reportat ad probationē: quia pars nō alienata debetur, dato ꝙ legatarius nihil probet: sed in alio casu nō. Si tñ hæres probaret in primo casu, ꝙ animo adimendi audiretur per iura prædicta. Ia. & Pe. inducūt hūc
3 §. ad quæstionē. † Vasallus, qui alienat feudū absq; licentia dñi, ipsum perdit. in feu. quæ sit prima causa benef. amit. §. fi. Pone, ꝙ alienat partē: nunquid perdit totū? Nō vr̄ per hūc §. & quia nil videtur actū quādiu aliquid remanet &c. C. de his qui. vt indig. l. fi. Ad oppositū arguunt: quia res incepta habetur pro cōpleta. ff. de aur. & arg. leg. l. si nō sint. §. quid ergo.
4 Ipsi determinānt pro hac parte, ꝙ totū amittit: † quia in indiuiduis qui delinquit in parte, reus habet̄ in toto, hæc est quædam indiuiduitas in feudo: quia si pars rediret ad dñm, nō esset fortè sufficiēs ad seruitiū. vnde lex dicit, ꝙ si dñs sit occisus à familia, hæres aperiat testamentū, priuatur hæreditate, nisi quæstio præhabita fuerit de familia. & idem si partem testamenti aperuerit. ff. ad Syll. l. si quis in graui. §. si aūt nō totū. Si liber feudorū sit authenticus, est casus cōtra eos in feu. de
5 vas. qui contra cōstit. lota. c. j. † Vnde aduerte ꝙ quædā sunt causæ amittēdi feudū, quę concernunt personā dñi, & totum feudum, vt si vasallus cōmittat feloniam: & in quibus nō est maior ratio, ꝙ vna pars feudi magis perdatur, quā alia, & in illis obtinet opi. doc. Sed in casu nostro est ratio perdēdi vnā partem, & nō est ratio perdendi aliā: quia sufficit ꝙ quis puniatur in eo in quo delinquit. ff. de his qui. vt indi. l. rescriptū. & l. hæres qui. ad leg. Fal. l. Paulus. ideo non videtur opinio eorum procedere, nec de iure feudorum, nec Romanorum, salua eorum reuerentia.

1 ☞ *Rationes reddendæ.*
2 *Liberationem uariè legari. 3.*
4 *Liberandi modi. 6.*
5 *Liberatio cui non prosit.*

a SI QVIS[a] DEBITORI. In glo. quod tribus, ibi cū alleg. l. Aurelio. §. fi. quia dolus nō temittitur. Potest dici
b quòd tenetur rationes reddere in grosso.[b] ff. de lega. j. l. si seruus vetitus. imò plus: quia si dolus remittitur expressè: nihilominus tenetur reddere chartas, & papyros. ff. de liber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 leg.l.creditor.§.inter cætera. † In ea.glos.ibi,ne exerceat. Hæc glo.stomachauit Ia.& eum fecit prorũpere ad blasphemiam.dicit enim:Dic mihi,asine, nõne idẽ est dicere hæredẽ meũ petere nolo,vel dãno hæredẽ meum, ne exerceat actiones:Certè mirandum,qũo glos.de hoc fecit tertiũ modũ, & primos duos reposuit sub vno,qui videtur magis inter se differre:sed gl.videtur intellexisse,q̃ iste modus † omnino differt ab aliis:quia qñ per hunc modum legatur:peti nolo. tũc indistinctè valet legatũ liberationis: & potest agere legatarius,vt liberetur:vt ff.de lib.leg.l.quod mihi. † Sed qñ testator damnat hæredẽ:q̃ non exerceat actiones: tunc distinguitur,an valeat legatũ,vel nõ: vt hic subiicitur:& patet in l. petitor,alleg.in glo.Nec fortè potest agere,vt liberetur,cùm hæc non videatur fuisse mens testãtis:& si agat,oportet q̃ dicat se habere malam causam:q̃ non oportet quando legatur per verba illa,peti nolo.& ita non videtur idẽ modus,seu effectus legandi.Præterea iste modus legandi obtinet in actionibus intentatis:vt patet in l.petitori. † alius in intentandis. vnde nõ sunt idẽ,nec idẽ effectus:vt patet in superioribus.& iste intellectus nõ est asininus:Do.Iacobe,satis posset dici, q̃ vbi essent actiones intentatæ,q̃ esset vnus modus legãdi:peti nolo:vel dãno hæredẽ, ne actiones exerceat: & in illo casu potest saluari Iac. In fi.e.glo.cõtrariũ.not.q̃ teneat legatũ in sumptibus.ff.de leg.iij.l.iij.§.fi rẽ. Sed illa potest intelligi, vbi testator habuit iustã causam:tunc enim valet legatum in principali,& in sumptibus.Sed vbi iniustã,tunc non videtur valere etiã in sumptibus:quia si nõ valet expressum,nec tacitum:vt l.sponsus.§.j.ff.de dona.inter virũ & vxo. In glo.licet res sua.in fi.vide ff.de leg.iij.l. fideicõ.§.fi rem. In glos. 5 sicut est bon.poss.in fi. † Sed quid de successore singulari, qui tenet rem,quæ obligata erat pro debito, pro quo fuit liberatio legata debitori:vel rem pro qua testator poterat agere? Dic nõ prodesse illi,& posse agi contra eum:nisi haberet regressum cõtra illũ.cui legata est liberatio.ff.de libe.lega.l. si quis reum.ideo iste tex.loquitur notãter de vniuersali successore. In glo.f.per acceptilationẽ.sed cur non cõpetit ipso iure liberatio,sicut ipso iure transit dominiũ rei legatæ, sic q̃ agere nõ oporteret,pro vtiliori deliberatione:qui sic statuisset,non peccasset.verũtamen posset dici, q̃ obligationes magis inhærent ossibus,quã proprietates rerũ:et nõ ita faciliter transeunt:vt ff.de pecu.l.sticho.pro suo.l.iij. Item dic,q̃ iste §.procedit indubitatè,qñ reus liberandus est acceptilatione.

Sed quid si pacto tantũ liberãdus sit: iuxta l.si quis reum? Non videtur obtinere iste §.quia frustrà fieret cũ cõpetat exceptio ex legato.Dic contra,vt not.ff.de lib.leg.l.iij. §. nunc de effectu. In glo.sed nunquid.Nec obstat ff.de peti.hær. 6 l.pen.quia secus † in cautione.secus in pacto:vt d.glo. Et est ratio:quia difficilius est dare cautionem cùm nõ ab omnibus &c.in auth.de depo.§.fin.quã pacto liberare. idcirco concedendum est,q̃ facilius fiat per pactum,ad maiorem securitatem,quã detur cautio superflua,seu non necessaria.

a ADNOT. ¶ Si quis legatum liberationis, valet,& potest fieri in perpetuum,& ad tempus,& contra,non valet legatum factum,à debitore suo creditori,nisi afferat sibi aliqam vtilitatem.h.d.Are.
b ¶ In gross. Omissa,scilicèt scrupulosa inquisitione.

POTEST. Hoc casu non potest agi, vt liberetur per acceptilationem;sed an per pactum.dic quòd sic:vt in l. Aurelius.§.centum.& in l.non solum.§.j.alleg.in glo.

1 ☞ L.si creditor.enucleari.
2 Legatum,quando an non,ualidum.3.
4 L.si in metallum.sensus.
5 Legatum sine persona nullum.
6 Actionis furti mors.
7 Seruitutem iustam non extingui.
8 Actum an superuenientia corruat.

a EX CONTRARIO. In glos.sed nunquid.in fi.ª domi.Iac.& Pet.dicunt,q̃ quomodocunq; sit plus,vel in hypotheca, vel aliàs:semper tenet legatum. per leg. si creditor. ff.de libe.lega. † Sine dubio illa lex videtur expressè contra 1 glos.quia ibi non cõtinet plus actio de dictis quatuor modis:quoniã honorariè additur ciuilis:& tamẽ valet legatum. Vnde aduerte,si legatum non afferat emolumentum, vel in 2 obligatione bonorũ,vel aliàs:tũc nõ valet, † vt si quis teneat actione bonæ fidei,& obligauit bona. ibi enim nullũ emolumentum affert: quia non additur obligatio bono. quæ iam erat contracta. Item nec per legatũ additur cursus vsurarum, quæ currũt in actione bonæ fidei:sicut in actione ex testamẽto. Vñ nõ valet,sed vbi testator legat illud quod debebat per obligationẽ personalem tantũ, videtur q̃ semper valet:quia additur realis hypothe.& rei vendicatio,si species debeatur: vt dixi §.in princ.tit.& dominiũ statim transit in quo est emolumentum.ff.de leg.iij.l.iij.§.item.Plus dico, q̃ vbicunq; legatur, id quod debetur ex cõtractu stricti iuris:quãuis prima esset sub obligatione bonorum:q̃ † valet legatum:quia 3 semper est plus in re propter vsuras, quæ currunt in actione ex testamento,& nõ in actione stricti iuris.C.in quibus cau. in integ.resti.non est necess.l.in minorũ. & hoc de iure ciuili:sed attento iure canonico cessaret hæc ratio. Item cessaret, si esset vsuras creditor stipulatus: vnde illo casu nõ crederem valere legatum.Aduerte ergo ad naturam contractus & rei. Et si reperias q̃ emolumentũ aliquod afferat, dic valere:aliàs non.Nec obstat ff.de leg.iij.l.si deportati.§. fi. quia nõ valet, vt possit fideicõmisso onerari.valet tñ vt agi possit. Quid ergo dices de his, qui dicunt tota die in testamẽtis: volo debita mea persoluí, per manus executorum meorum:nũquid creditores virtute illius clausulæ poterunt agere vel implorare officiũ iudicis:quod virtute illius clausulę faciat ei soluí? Dicas q̃ si legatũ debeat importare emolumentũ:quia fortè habuit executores ad hoc obligatos:quia nõ sunt nudi ministri:iuxta illud quod scripsi C.de episc.& cler.l.nulli.vel fortè est prõptior executio,de cõsuetudine,vel de iure, quod tenet leg.aliàs non. In glos.no.arg.in fi.Iac.& Pet.dicunt q̃ hæc via brocardica soluitur per hunc textũ:quia qñ actus peruenit ad casum à quo incipere non potuit:aut erat completus, & perfectus:aut non. primo casu tenet:secundo non. vt hic: cùm dicit: quia quod semel constitit &c. hanc eandem solutionem sequitur Dynus,qui plures allegationes colligit, pro & contrà.extra de regul.iuris.ca. factum legitimè. Sed contra hoc, & contra hunc §.facit apertè ff.de his, quæ pro non 4 script.habent.l.si in † metallum.in fine.ibi enim constitit ab initio legatum: & tamen redactum ad casum à quo incipere non potuisset:annullatur quantùm tangit contrarietatem huius §. glos. soluit ibi. casus contingens in persona legatarij impedit, hic vtilitas rei legatæ. & ita vult concludere, quòd casus sunt diuersi,non aduersi. Sed certè ad minus non videtur diuersi in ratione:quia eadem videtur ratio in vtroque: nisi des causam diuersitatis. Sed dicas,quòd est ratio, quia qñ dies vel condictio viuo testante euenit: nullum absurdum sequitur, si legatum teneat, & debeatur: quia est 5 persona † cui debetur, & res quæ deberi potest. sed vbi testator redimit seruum alienum:non est persona, in qua possit consistere legatum. vnde sine persona stare non potest. & ideo non mirum, si sit nullum, & pro non scriptum. & hoc quantum tangit contrarietatem huius §. sed quantum tangit viam brocardicam obstat primo membro. Item obstat: quia sacerdotium rectè datur, & perfectè amittitur,si sacerdos contrahat cum corrupta: quia venit ad casum &c.in authent.quomodo opor.episco.& cleri.ad sa.ordi.perue.§.sancimus. versicu.& neque. † Item quia actio furti,perfectè 6 quæsita extinguitur, si perueniat ad casum à quo &c. ff. de furt.l.falsus.§.fin. Quidam addunt ad distinctionem præcedentem:quia aut venit ad casum illum, facto illius ad quem res pertinebat, aut alterius.primo casu annullatur, secundo, 7 non. Et ita ibi not.Sed cõtra hoc:quia seruitus † rectè cõstituta non tollitur,quãuis facto acquirẽtis perueniatur ad casum &c.ff.de verb.obl.l.si sub vna.§.j.Item ob.ff.de ritu nup.l.si qua.Itẽ ad secundũ membrũ,quod initiatũ licet nõ perfectũ, nõ vitiatur:nec casus superueniens impediet.ff.de ritu nup.l. si quis

si quis in senatorio.Si vis euadere, dicas q̃ vbi casus superueniens est talis, q̃ ex dispositione iuris, vel ratione actum annullat,vel fortè:quia sequeretur non cõpatibile, vel absurdũ, 8 vel ex † alia causa:tunc casus superuenies &c. aliàs obtinet regula quæ hic traditur ff.de reg.iur.l.in ambiguis.§.non est nouum.ad leg.Fal.l.verbis legati.Et hoc in his quæ constituunt ab initio:quia in his quæ pendebant,& retrotrahuntur, inspicitur status ad quem retrotrahitur:vt ff.ad Mace.l.j.§.si pen leat.& hæc faciũt ad illa quæ Dy.no.in dicto c.factũ legitimè.quæ congruenter potes hic adducere.dic vt ibi.Item facit,q̃ si quis de genere virtute consuetudinis retrotrahat rẽ à suo proximo venditam, & moriatur pendente lite extraneo instituto, quòd extraneus non admittatur. contrà. ff. de inofficio.testa.l.posthumus.§.fin.

a ADNOTATIO. ¶ In fin. Ista glos.dicit verum,respectu hypote.sed respectu dominij valet legatum.Angel.

1 ☞ Dotalia quando reddenda.
2 Legatum dotis quando teneat.
3 Legatum generis,an ualidum.
4 §.sed si uxori.sensus.

a SED SI VXORI.ª In glo,scilicet in commodo. 1 ibi,cùm dicit olim.glo.supponit † q̃ immobilia olim reddebantur annua bima &c.quod posset obtinere,quandocq; mortе soluebatur matrimoniũ:secus si diuortio,vt no.ff.solu.matrimo,l.diuortio. Vel dic, quòd olim statim reddebantur:vt dicta l.diuortio.Sed secundũ hoc nõ videtur, q̃ hodie teneat legatũ dotis,quo ad res immobiles:cùm non esset cõmodum repræsentationis, si ita nullum emolumentum afferat. Præterea,si vera esset opi.Iac.de Ra.qui dicit C.de rei vxo.act.§. exactio.quòd mobilia statim debent restitui,si extent,& sint parata,cessat etiam prædicta actio,in casu illo. Nec dicas, q̃ propter aliam rationem teneat,quæ est ff.de do.præleg.l.j.§. est & aliud.quia illa etiam cessat:quia hodie non fieret retentio ob res donatas:vt dicta l.j.§.fileat.de rei vxo.ac. Videtur 2 ergo,quòd nõ teneat † legatum dotis:nisi in casu quo potest afferre aliquid emolumentũ, vel cõmodũ repræsentationis: vel aliàs,vñ si nulla essent mobilia in dote:vel si essent,et esset pactum,quòd statim redderetur,non videretur tenere:iuxta illa quæ dixi §.proxi.§. In ea.glo.ibi,nisi in Falcidia.Falcidia enim detrahitur de cõmodo repræsentationis, nõ de ipsa dote.ff.ad leg.Falc.l.si vsus.§.j.& not.eod.titu.l.cum dotem. ff.eod.l.ij.§.idem quærit. In fi. eiusdem glos. expressæ aũt non videntur legatæ.ff.de leg.ij.l.nemo.§.j.& ibi no.& in l. iij.C.de Fal.causa adiec. Super tex.inutile esse.nisi probetur pecunia numerata,vel dos soluta:vt C.de fal.cau.adiect. l.iij. Nam tunc vr legatũ valere. Itẽ super verbo:certũ corpus. 1 Huic ver.obstat ff.eo.l.j.§.adeò.ver.nã si quis.Glo.soluit ibi: quia aut q̃titas exprimi,vt corpus,& nõ debetur,q̃uis fuerit certa,aut q̃titas in genere:& tunc debeẽ. Sed huic solutioni videt obstare hæc litera,quæ videtur dicere,q̃ q̃titas certa fuit legata,& vt corpus,& dici deberi. Itẽ obstat §.quisquis, de l.Lucius.vbi testator referebat se ad certũ corpus:et valet legatũ. Dic plenius,q̃ aut legat quãtitas certa,vt quãtitas:tũc 3 † semper debeẽ:vt l.legaui.de li,leg.& d.l.iij.C.de fal.cã. Aut vt species:vt lego centũ,quæ sunt in illa arca,tũc non valet:vt §.adeo. Aut est dubiũ,qũo legatur:& tunc aut testator se retulit ad certã q̃titatẽ, quã asserebat de præsenti extare:& tũc legatur,vt species.ff.de leg.j.l.planè.§.sed si nõ corpus.Si verò nõ referebat se ad certã speciẽ:sed in genere,& ad cãm certã,sicut dotis,vel aliã:tũc si sit cã ex qua cõsueuit pecunia deberi,vt q̃titas sicut dotis,vel mutui:præsumitur legata vt q̃titas. Et est idẽ ac si legetur vt q̃titas:vt l.si nõ designata, alleg. Si verò cõsueuit deberi vt spẽs,sicut ex cã depositi:tũc prætimitur vt spẽs. & est idẽ, ac si legetur vt species. Sed obstat §.quisquis:quia secundũ hanc doctrinã, non valeret legatũ, hoc vltimo casu,tñ constat de cõtrario;vt ibi dicit:quia ille §. loquitur, vbi legatur illi penes quem depositum esse se dicebat. secus si aliẽ secundũ Dy.qui præmissa notat in §.adeò. Intelli- 4 ge † ergo hũc tex.cùm dicit:si verò certa pecunia, vt quãtitas,vt x.vel xx.nõ certa vt species,seu vt certũ corpus:sed litera nõ videtur hoc pati:quia videt loqui vbi pecunia fuit legata,vt species equiparãdo hmõi legatum,legato fundi.Sed dic,quòd hæc litera loquitur vbi res extabat:verũtamen falsa demonstratio erat in causa:verbi gratia. Centũ illa quæ in arca habeo, quæ recepi in dotẽ ab vxore mea vxori meæ lego.quãuis enim nihil receperit:ex quo tñ certa est quantitas, & est in arca:debetur.& hoc dicit iste §. Sed si nihil esset in arca:tunc nihil deberet:vt §.adeò. Dic ergo, aut legatur certa quantitas,vt quãtitas,& deberetur:vt dicta l.iij. nisi in casu dictæ l.virilis.§.si quid.de lega.præstan.ff.vt no.dicta l.iij. aut vt corpus:tũc aut extat,& debetur; nõ obstante falsa demonstratione, seu causa, aut non: & tunc non debetur. & hæc sola distinctio videtur sufficere ad omnia contraria.

2 ADNOT. ¶ Sed si vxori.Legatum dotis,factum à marito vxori, valet,etiam si maritus nullam dotem habuit: dummodo in legato certum exprimatur.Quærit hic Ange.quid si dos fuit promissa marito,sed non data, legando dotem vxori,nunquid maritus videatur legasse vxori.vide hic per Ange.circa fi.§.ver.extra glos.quæro.

1 ☞ Cedenda ad rem suam actio.
2 Cedi quæ non competunt, non debent.
3 Cedere non liberatus debet, in liberato contrà.
4 L.hæres.sensus.
5 §.si res legata sensus, & locus. 8.
6 Manumittere uetanti,quando an non parendum impunè.
7 Testatoris factum hæredi esse qui accipias.
9 §.si seruum.sensus.
10 Hæres an ignorantia excusandus.

a SI RES LEGATA.ª In glos. vel non compa- b reat,in fine.ᵇ dic ff.de lega.j.l. cùm seruus. vbi distinguitur quatuor tempora:vt ibi plenius not.In glos. quia qui in specie.in fin. Sed an tenetur cedere actiones,cõtra interficientem:sunt opiniones. Quædam enim glo.videtur tenere, q̃ sic:vt not.ff.de dolo.l.arbitrio.§.fin.glos.fin.in fi. Quædam, quòd non.ff.ad leg.Aquil.l.proinde.Iaco,tenet primam.pro quo ff.de condi.furt.l.si seruus.§.boue.de contrahend.empt. l.quod sæpe.§.si res. Itẽ in d.l.proinde.Pet.de Bellaper.et.quẽ moderni sequũtur,tenet secundã, per dictam l.arbitrio. §. fi. & l.si fideiussor. Quid dicemus? Pro Iac.facit ff.de fur.l.cum qui.in princi.de adminis.tut.l. fi.de petitio.hære.l.quod si in diem.§.item Iulianus,& videtur expressum de pericu.& cõmo.rei vend.l.lectos.cum l.seq. Pro Petro videtur multũ facere ff.de hæred.vend.l.venditor hæreditatis.circa medium. in versi.nam si eundem.vbi dicitur, q̃ si habeat rei pretium, non tenetur reddere:ergo multominus actionem cedere.

1 In hoc est aduertendũ:quia † interdũ quis habet actionem ad rem,tanquã ad suam: interdum tanquã ad rem sibi debitam.vbi habet actionẽ,vt ad suam:(quia verus sit dominus) tunc nihil debet remanere penes possessorẽ: & ideo pro eo, quòd extat,siue eorum sit, siue caro,datur actio contra possessorem,etiam si nihil habeat,nisi actionem, quæ ei competat,saltem ad hoc quòd cedat:vt dicta l.si seruus.§.boue.ff.de legat.ij.l.mortuo.cum notatis ad leg.Aquil.l.huic.in princi. In eo quod distinguit,an ante aditam, vel post. ff. de rei vendicatio.l. Iulianus scribit, si hominem.§.Iulianus.ait non solum &c. aut tanquam ad sui debitam : tunc aut nulla actio competit contra occidentem:quia fortè nil eius interest:quia 2 liberatur interitu † speciei:tunc frustrà quæritur, an actionem cedere teneatur, cùm nulla ei competat.vt dicta l.arbitrio.§.fina.cum lege sequen. Aut competit : quia fortè eius intererat: & tunc aut præcessit mora, vel conuentio , vel 3 aliud propter quod † non liberatur per interitum;& iste articulus non cadit in terminis nostræ quæstionis: quia nos quærimus , quando liberatur interitu: an teneatur cedere actionem. In isto autem articulo non liberatur interitu:vnde clarum est,quòd tenetur ad rem,vel æstimationem:vt dixi §. §.si res aliena.vel ad cedendum actiones:vt dicta l. idem Iulianus. Aut liberatur:tunc si non cõo : quia res nõ est omino perepta:sed in eo tantũ,q̃ deterioratũ est, tenetur cedere:

Universidad de Deusto Biblioteca

vt dicta l.huic scripturæ.ij.respõ.& ita loquitur l.lectos.iuncta l.seq.ff.de peric.& cõmo.rei ven.ibi enim ædilis cõscidit lectos:sed non cõbussit:& ita saltem remanebãt frusta:seu petiæ:& ideo non fuit liberatus vẽditor omnino.Et sic nihil facit ad quæstionẽ, quæ loquitur vbi res fuit perẽpta omnino. & debitor liberatus quo casu videret, ꝙ non teneretur cedere per dictas leges huic scripturæ.j.respõ.& l.venditor. In glo.cõtrà.ff.de leg.præstã. Quidã habent hic naturã:alij nõ. nam in dicto titu.nõ reperies l.naturã.sed bene reperies l. nã naturã.in qua non labores,quia nil facit:ideo glo.non soluit.

In glo.s.ad æstimationẽ.ibi ff.qui,& à quib.l.hæres. Hæc glo.est malè situata hic:debet enim esse super sequẽti versi. si verò hæredis.cõtra quã glo.debet opponere de d.l.hæres.al-
4 leg.in gl.Nam ibi dicit † ꝙ tenetur hæres,qui manumisit,& supponit,ꝙ æstimationẽ. per d.l.si quis inquilinos. §.j. & ita supponitur ꝙ manumissio tenet:& tñ in d.l.dicitur,contrà ꝙ non teneat.glo.rñdet,& videtur fuisse additio legis. & caue, ꝙ sit bene scripta. dicit enim, sed hic non dicit tenere manumissionẽ:sed ꝙ non minus valet legatũ,quo ad æstimationẽ: sed hoc nõ videtur procedere:nam si non valet manumissio, quare agit ad æstimationẽ?imò res ipsa petenda est.s.§.si res aliena.dixi.Certè verum est,ꝙ illa lex non obstat huic §.quia
5 † hic dicitur hęredẽ teneri,sed nõ aperit ad quid:an ad seruũ vel æstimationẽ.Sed obstat glo.quæ dicit ad æstimationẽ:vt d.§.j.de l.si quis inquilinos. Sed solue,vt not.in d.l.hæres.& plenius ff.de manu.l.seruũ qui sub cõditione.vnde dic,ꝙ aut legatur seruus proprius testãtis:& nõ potest manumitti:vt l. seruũ.aut hæredis:tunc sunt duæ glo.variæ:tñ vt in pluribus sequũtur Io.vt valeat manumissio, & teneatur hæres ad æstimationẽ:vt no.in d.l.hæres.& l.quidã.§.fi.ff.ad Treb.& hoc siue testamẽto manumiserit,siue inter viuos:ꝗuis gloss. qñꝗ
6 aliter dixerit.Sed qñ testator † prohibendo seruum hæredis manumittit,impedit libertatẽ,sicut si prohibet seruum proprium.ff.de manumiss.testa.l.si quis ita.§.j.C.de testa.manu. l.contra voluntatẽ.& tñ legando nõ impedit,si leget seruum heredis:sed si propriũ sic. Solutio,si prohibitio impediret manumissionẽ serui hæredis:in nullo satisfieret volũtati defuncti,seu testãtis,si hæres faceret cõtra.at hic satisfit:q a æstimatio præstatur legatario:vt hic no. Quid ergo, si prohibuit manumitti seruũ hæredis,& in casu quo cõtra fieret, legauit æstimationẽ, vel pœnam alicui? videtur attenta hac ratione, quòd tunc possit manumittere: nec sit locus illis legibus.

In glo.cur secus.in fi. hæc ratio videtur in contrariũ:quia magis factum est eius, qui recipit & manumittit, quàm qui solum recipit,& nõ legauit,sed glo.vult dicere,quòd factum
7 † testatoris,censetur factũ hæredis,cũ fingatur eadem persona:sed hoc nõ potest dici quo ad tractatum ignorantiæ:quia probabilis ignorãtia,non cadit in facto proprio.ff.pro suo.l. fi.& tñ iustè cadit in facto testatoris.ff.de reg.iur.l.qui in alterius.ideo videtur melior ratio quę ibi no.vel dic,ꝙ iste §.ob-
8 tinet † vbi non cadit probabilis ignorantia: quia hæres iam adiuerat hæreditatẽ,& sciebat,vel verisimile est,ꝙ scire poterat onera:& ꝙ super hoc fecerat diligentiã: & ideò tenetur, quamuis legatarius nõ probet scientiã.secus si posset habere probabilem ignorantiã;quia fortè ante apertũ testamẽtum, vel antequã sciret sibi delatam hæreditatẽ manumisit: nam tunc nõ videretur teneri.ff.de libe.leg.l.cùm hæres.& ibi vi-
9 detur notari:& eodẽ modo potest intelligi † l.si seruum.ff.de manumiss.quia sic nõ posset cadere, probabilis ignorãtia secundum qualitatẽ facti:quia fortè tanꝗ ei solutũ fuit debitũ, ex cõtractu suo:de quo ipse est,vel debet esse certus:tunc indistinctè tenetur ad pretiũ.ar.ff.de do.cau.mor.l.si is cui.sed si fuit ei solutum,tanquã debitum ex cõtractu alterius, fortè procuratoris,vel prædecessoris sui:tunc nõ tenetur nisi sciret. & hoc satis cõsonat rationi:tamen de mente legũ videtur, ꝙ
10 nulla † ignorãtia excuset hæredẽ, sed recipientẽ indebitum excuset.& ideo adhærẽdo literæ, est melius sequi illud quod not.in l.si seruum. Sed contra illam rationẽ,quæ ibi redditur,facit d.l.cùm hæres.vbi iusta ignorantia videtur excusare: sed ego intelligo illud, quòd ibi dicitur, quòd post aditam, potest repeti &c. maximè.nam idem si ante per hanc legem,cum concordantiis.

a ADNOT. ¶ Si res legata. Si res legata sine facto hæredis perempta sit, vel ad impossibilitatem deducta sit, legatario perit:& hæres seruo legato eius facto intercedente à se vel ab alio manumisso hærede, etiam ipsum seruum legatum fuisse ignorante, tenebitur ad æstimationem eiusdem.h.d. secundum Bald.vsque ad §.si quis ancillas.

b ¶ In fi.De quo vide glo.in l.cum seruus.eo.titu.& in l.ff.de iu.

c ¶ Sunt opinioñ.Ange.tenet quòd non tenetur cedere actiones legatario. vide eum hic.

1 ☞ *§.sed & si alij. enucleatus.*
2 *Hæredi successoris factum adscribi.*

1 SED ET SI ALII. Intellige † hunc §.si extet seruus.nã si mortuus sit,nõ tenetur, ꝗuis in culpa fuerit manumittendo.ff.de act.& oblig.l.is qui ex stipulatu. & ita etiam intellige ff.de verbo.oblig.l.si seruum.§.j.& §.de illo.Sed cũ manumissio similis sit morti,cur hæres tenetur seruo,per illũ in quem transtulit manumissio,& tamen eo mortuo nõ tene-
2 tur? Potest dici ꝙ † factum successoris reputatur suum:& illa culpa,quæ fuit cõtracta alienando,erat ordinata ad casum illum.Cogitare enim hæres potuit,quòd successor manumittere posset:sed culpa,quæ contrahitur manumittendo nõ est ordinata ad casum mortis:ideò non facit teneri de interitu.

1 ☞ *Matris & patris legatum duplex.*
2 *Legata uacca partum non deberi.*
3 *Bona,quando an non,personam sequantur.*
4 *Præbendam irrita dignitate deberi.*
5 *Peculium cum uicariis an debitum.*

a SI QVIS ANCILLAS.[a] In glo.quia duo.ibi, cùm allegat de pecu.le.l.iij. & adde ff.de leg.j.l.si quis. Quid ergo,si prægnans moreretur,& partus ex matre secta extraheretur viuus:nũquid debetur? Non videtur per hanc solu-
1 tionem.sed tñ potest dici † contrà:quia cũ homo homini nõ accedat:vt j.no.Potest dici,quòd sint duo legata principalia. Nec obstat,ꝙ sit portio viscerũ, ꝗdiu est in ventre:quia non ex hoc sequitur,quin possit legari per se.ff.de leg.j.l.quod in rerũ natura.& ita attenta ista ratione valet legatũ quasi prin-
2 cipale. † In gl.quia accessio.ibi, cũ allegat l.iustissimè.per hanc rationẽ videtur,ꝙ si legat equã, vel vaccã cum fœtu:ꝙ equa vel vacca mortua,nõ debeat fœtus.& ita iste §. in prin. obtinet tantũ in ancillis legatis. Item quod hic dicitur obtinet in his quæ se habent per modũ principalis,& accessorij. secus si vnũ nõ esset de natura,seu accessione alterius:vt si dicat:lego equũ cum asino, tunc perinde est, ac si diceret equũ
3 & asinũ,secundũ Iac.& Pe. † Etiam hæc faciunt ad quæstionẽ de eo qui intrauit monasteriũ,ꝙ si nõ valeat ingressus ex aliqua causa:nec dedicatio bonorũ.Sed si diceret expressè do me & mea:tũc essent duo principalia,& si nõ valeret vnũ: nihilominus valeret aliud,secundũ eos. Quid si nõ diceret: do me,& mea,sed dicat:cõcedo me huic monasterio,cum bonis meis? Videretur per hãc theoricã, ꝙ tũc nõ valeret datio bonorũ,vitiato ingressu:quia bona sunt accessoria ingressui de natura sui:vt auth.ingressi.C.de sacrosan.ecc.sicut hic peculiũ.igitur si nõ valet principale:nec accessoriũ.vide in d.authen.ingressi.vbi cõsueuit de hoc agi solenniter. Item potest
4 induci ad multa alia:vt si papa cõferat † dignitatẽ cum præbenda, ꝙ valeat collatio præbendæ ꝗuis non valeat collatio dignitatis propter defectũ ætatis:vel aliàs,nisi præbenda esset accessoria.extra de præbend.c.super eo.lib.vj.eod.titu.c. fin.in cle. Et not.quod peculium censetur accessoriũ, vbi legatur alij,sed & ipsi seruo cum libertate secus ff.de pecul. lega.l.cùm dominus.§.j. In eadem glo.in fi.videretur idem,
5 si essent † in peculio vicarij, & aliæ res,eadem ratione.Obtinet ergo iste §. quando vicarij exprimuntur. Quid ergo, si legat ordinarium cum vicariis, & peculio: tunc videtur obtinere: quasi separet vicarios à peculio. ff. de pecul.legat. l.si peculium.§.si seruus.& facit pro hac glo.ff.de rei vend. l. vendicatio.de vsur.l.equis.cum ibi notatis.

a ADNOT. ¶ *Si quis ancillas.* Duabus rebus,quę principalibus, mediante copula legatis,vna perempta, alia debetur: sed si vna alterius est accessoria

accessoria,perempto legato,quo ad principalem etiam quòad accessoriã extinguitur.h.d.secundum Bal.vsque ad §.si grex.

1 ☞ *Instrumenti legandi formæ.3.*
2 *Alienatione quod instrumentum extinguatur.4.5.*
6 *§.Idem est.sensus.*

IDEM EST. In gl.huic primo.ibi cum dicit: sic loquitur.Ista nõ valet:vt ibi no.& in simili s.de rerum diui. §.j. In ea gl.ibi cum dicit:sub tãtum.s.de vsu & habi.§.fi. ista gl.hic vult se referre ad opinionem quorundam,quæ not.ple-
1 nius C. de verb.sig.l.ij.vbi no.in ij.oppositione † ꝙ siue legetur fundus cum instrumento:siue fundus instructus:siue fundus,& instrumentum:semper videtur fuisse legatum instru-
2 mentum fundi,& patrisfa. Et alienato † fundo, extinguitur legatũ instrumenti fundi vt hic:sed non instrumenti patrisfa. vt l.contraria.& sic quo ad reuocationem concordat cum solutione Azo.quæ plenius no.in d.l.ij.& in d.l. contraria. vbi dicit Dy.ꝙ solutio Azo.est vera:sed in d.l.ij.glo.discordat in primo dicto vbi dicit,ꝙ vbi legatur fund' cũ instrumẽto,nõ venit in legato instrumentũ patrisfa. Et ideò in duobus modis legandi,quando legatur fundus instructus,vel fundus & instrumentum:alienato fundo, valet legatum in instrumẽto patrisfa.vt ibi,sed non in instrumẽto fundi,vt hic.doct. Ia.& Pet.dicũt esse duas differentias inter hæc legata. Vnã,ꝙ si le-
3 getur fundus instructus,† venit in legato instrumẽtum fundi & patrisfa.sed si legetur fundus,cum instrumento,vel fundus & instrumentum non venit instrumẽtum patrisfami. & hæc differentia est vera, & olim & hodie. Sed est alia: quia quando legatur fundus cum instrumento,alienato fundo,extinguebatur legatum instrumenti:sed in alijs duobus modis legandi non:vt no.in l.si cui.alleg.in gl. Sed hæc differentia hodie corrigitur in altero casu:quia quando legatur fundus
4 instructus alienato fundo:extinguitur † legatum instrumẽti.sicut quando legatur fundus cum instrumento:sed si legetur fundus,& instrumentum:remanet legatum in instrumẽto per l.si cui.quæ hic non corrigitur quò ad hoc:nec de eo fit mentio.& est ratio:quia duo sunt legata principalia:vt dictũ est s.prox.§.& sic videretur accedere ad proximam solutionẽ:quia lex,si cui.corrigitur hoc casu.& huic solutioni videtur accedere gloss.in dicta l.si cui.ibi cum dicit;quod satis dici potest. Ego credo quòd prima differentia quam Iacob.& Pet. pont,sit verà & olim & hodie.In secũda credo,ꝙ verum dicunt in altero mẽbro:videlicet,si legetur fundus & instru-
5 mẽtum ꝙ † alienato fundo remaneat legatũ in instrumento: quia duo sunt principalia legata vt dixi.Sed in alio casu: videlicet quando legatur fundus instructus: credo ꝙ remanet legatũ in instrumento patrisfa.vt l.si cui.sed non in instrumẽto ipsius fũdi vt hic:& ita euitabit correctio quę regulariter non fit in hoc libro:quia hic liber nullas,aut paucas constitutiones noui iuris introductorias,continet:sed factas colligit, & recitat.vt s.pro faciliori introductione s.in proœ.§.cũꝗ. Et est videre per totum hoc volumen. Quidam contra primam differentiam voluerunt dicere, ꝙ esset differentia inter hæc verba:fundus vt instructus est & tunc veniat instrumentum patrisfa. & illa fundum instructum: & tunc non. quos confundit §.Neratius.& §.Pap.d.l.quæsitũ. Sed quare est plenius huiusmodi legatum fundi instructi, quàm aliorum duorum? Respondeo propter vim & verba: quia vbi legat fundum cum instrumento,vel fundum & instrumẽtum:semper fit relatio ad fundum,secundum verum modum intelligendi,& constituendi:vnde quando dicitur,cum instrumento vel instrumentum,oportet subaudiri,fundi: aliàs nihil significaret.ideo venit instrumẽtum fundi tantum: sed in alio modo legandi fundum instructum:vt sicut instructus est,nõ obtinet hoc,imò significatio est larga,& potest referri ad omnia,quę paterf.in fundo habebat,vt esset instructior. Vt ergo
6 † hunc tex.sanè intelligas,ibi cum dicit:extinguitur sub.quo ad legatum instrumẽti fundi,sed non quò ad legatum instrumẽti patrisfa.vt d.l.si cui.quę aliàs obstat:& est ratio:quia vnũ est magis accessoriũ ipsi fundo, quàm aliud:ideò facilius accedit ad naturam principalis sui.

1 ☞ *Collegium quot constet.*
2 *Collectionem uno subsistere.*
3 *Vnionis effectus.*
4 *Grege legato unum reliquum non deberi.*
5 *Collegij & gregis differentiæ ratio.*

1 SI GREX. † In glos.qui ex x.in fi.quot equi, boues, vel asini.dic,vt ibi:sed homines tres,faciunt collegium. ff.de verb.signi.l.Neratius.decem populum.x.q.iij.c.vnico.x.vel
2 xv.turbam.ff.vi bono.rap.l.fi.§.j. † In gl.sic,ff.in fi.facit ꝙ si collegium redigatur ad vnum,ꝙ ille solus possit eligere.vide extrà,de elect.ca.j.de iure patro.c.pastoralis.per Inn.Item quod hic dicitur,obtinet siue viuo testatore, siue mortuo ad vnam redactus fuerit grex:vt l.grege.ff.de lega.j.secundum doct.qui nituntur rèpræhendere hic quandam gl. contrariũ supponentem,quam ego non habeo. In glo.tria in fi.Et fa-
3 cit iste §.ꝙ † si quis impetrauit canonicatum in aliqua ecclesia, cum expectatione præbendæ ꝙ si post vacauerit aliqua præbenda,cui fortè facta fuerit vnio, etiam pendente expectatione:ꝙ totam præbendam habeat virtute gratiæ. Item credo ꝙ hoc dicitur obtinere in omnibus quæ habent pertinentiam,vel manerium cum pertinentijs. Sed idem videtur in singulari legato.ff.de leg.j.l.quod in rerum.§.si quis post. & l.seruum filij.§.si areæ.& ideò iste §.videtur inutilis. Dic ꝙ idem est in vtroque.sed in grege erat maius dubium:quia quando reducitur ad vnam,vel minus vna, desinit esse grex
4 vt l.grege.s.alleg.& ita videbatur,quòd sicut interitum † speciei,reuocatur legatum singularium rerũ, ꝙ reuocetur legatum gregis,cum vnum corpus censeatur:vt hic,& tamẽ contra statuitur vt s.prox.& in casu illo non cõsyderatur vt vnũ corpus:sed vt multa,sicut & in l.rerũ mistura.§.fi.de vsucap. Sed quæ est ratio,quare in superiori casu,habetur consyde-
5 ratio † ad singularitatem:hic non? respondeo,vt vtrobiꝗ fauor legatorũ extendatur. Item dic, ꝙ iste §.obtinet etiam si augeatur post mortem testatoris,& ante moram.secus si per moram singularitatis,fuisset legatũ.ff.de vsufr.l.equis.eo.ti. l.Hærennius.cum no.in qualibet.

1 ☞ *Legati quando dominium quæratur.3.*
2 *Legati dies quando cedat.*
4 *Conditio tacita pura,quique accipiendum.*
5 *Conditio quando pura,aut suspensiua.*
6 *L.cedere.& l.in omnibus.conciliari.*

a SI PECVLIVM.[a] † In glo.not.tria tempora ibi: cum dicit:relictum est vnũ,vt hic.In hoc dic plenius, quãdo
1 † purè est relictũ,vel in diem certam,quod aut quæritur quãtũ ad transmissionem:aut quantũ ad dominij translationem: aut quantũ ad obligationem.Primo casu dic,vt hic. Secũdo casu,distingue plenius:quia aut res erat aliena:et tũc à tẽpore traditionis factæ de volũtate domini:alioqui à tempore vsucapionis completæ.ff.pro lega.l.ij. & idem si res hæredis legatur.ff.de leg.j.l.si hæredis seruus.cũ no.per Azo.ibi & no. ff.de serui.l.Papi.de ac.emp.l.Titius.la .j.Sed cõtra no.C.cõmunia.de le.l.ij. Sed primæ veriores.ff.de lega.j.l.si quis inquilinos.§.j.& l.si tibi homo.§.pe.vbi oportet dici,ꝙ agebatur ex testamento:aliàs obstaret ff.de prętor.stip.l.ij.§.fi.aut erat testatoris.& tũc fictitiè à morte testatoris.ff.de fur.l.à Titio.de noxa.l.si seruus legatus ante aditã hæreditatẽ.ff.de leg.ij.l.legatũ quemadmodũ ser.amit.l.si partem.§.j.commutabiliter tamen:sed incommutabiliter ab agnitione.ff.de condi. insti. l.si quis ita.la j.In hoc tamen caue:quia quamuis dominiũ fingatur quæsitũ à tempore mortis:tamen in actionibus acquisitis ante aditam,nihil fingitur quò ad hoc vt acquirantur legatario.ff.ad le.aquil.l.proinde.& l.huic scripturæ.de lega.j. l.seruũ filij.§.j.et d.l.si hæredis seru'.& l.si tibi homo.§.cũ seruus.& vide quod ibi no.sed quò ad hoc ꝙ acquirãtur hæredi,sic.& ff.de stip.ser.l.si ex re.§.fi.hoc intellige:nisi cã subsit translationem dominij impediens:vt quia litigiosa, hodie in auth.de litigi.§. hoc autem.ibi, earum dominus fuerit demonstratus.& hoc verũ de legato puro:quia in legato in diẽ certum,non videtur dominium trãsire nisi post diem.ff. de vsufruct.l.Sempronius Attalus.In tertio casu,quando quæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritur quantum ad obligationem contrahendam glos. dicit q̃ in legato in diẽ certam non quæritur obligatio, nisi post euẽtũ diei. de legato purè subtiçet: vt no. C. de ca. tol. l. vnica. iecir ca prin. super versi. cedere, quasi aliud esse innuat. Dicas, q̃ in puris oblig. cõtrahitur ab adita hæreditate, sed fictè à tẽpore mortis: quia omnis hæreditas &c. vt in regula iuris. l. omnis hæreditas. quia per aditionem hæres primum obligatur: & tunc nascitur actio ex testamento ꝛ. de obli. quæ ex quasi. cõ.
2 §. hæres. & ibi no. ff. de iud. l. de eo. †Sed quid dices, quando sui succedunt, qui statim velint nolint hæredes sunt ſ. de hær. quali. & diff. §. sui? Videtur, q̃ ibi cedat à tẽpore mortis: cum ex tunc sit hæres: vt dixi. Sed satis potest dici, q̃ in illis, cedat à tempore immistionis: quia tunc incipiunt effectualiter obligari. ff. quib. ex caus. in pos. eatur. l. sed & is qui. In legato in diem certam, tenet gl. q̃ cedit, quo ad obligationem, ab euentu diei, & tamen satis potest dici, q̃ cedit ab adita, cũ tex. indistincte equiparant legatum in diem certam, & purè: nec faciant differentiam, quò ad cessionem: vt d. l. vnica. de ca-
3 du. tol. ff. de ver. sig. l. cedere. cur ergo nos faciemus? †Nũc restat quærere, cur in legato in diem certã, cedit dies, quò ad obligationem ab adita, secundum hanc opinionem: et tamẽ non trãsit dominiũ, vsq̃ post euentum diei. Solutio, vbi testator diem apponit in legato, vult remanere rem cũ fructibus, penes hæredem ante diẽ. ideò non transit dominiũ ante: alioqui censeretur hæres medio tempore fructuarius: q̃ nõ videtur fuisse de mente testantis: sed si hæres obligetur, statim in nullo fit contra mentem testantis: nec per hoc præiudicatur in aliquo hæredi, quia legatarius ante tempus petere non potest: nec modus, nec qualitas percipiendi fructus, mutantur. Item quæritur, cur fingitur dominiũ quæsitũ legatario à tempore mortis? & tamen quò ad actiones personales ei quæren das nihil fingitur: vt ſ. dixi. Respondere potes per ea quę no. ff. pro socio. l. ea, quæ. hæres enim fingitur eadem persona cũ defuncto, & hęreditas vicẽ defuncti obtinet ſ. de hær. inst. vt circa prin. dixi. Et per hoc actiones personales ei acquirũtur: & quęsitę trasferri non possunt, sicut dominium: quia magis inhærent ossibus: vt d. l. ea quæ. cum ibi nota. In ea. glo. ibi cum allegat l. si cum præfinitione: sed ibi in diem certam. In
4 hoc tamen distinguitur. quia †aut inest conditio tacitè & habetur pro pura. ff. de leg. j. l. iij. de condi. & demonst. l. conditiones. & l. si in diem. §. fi. & hoc quantum ad trãsmissionem: quãtum autem ad obligationem, videtur quòd deferatur in euentum conditionis: vt no. ff. de pact. l. item quia. dic vt ibi, aut non inest tacitè. & tunc verè est necessaria: & refert, quia aut certum est eam exituram in vita legatarij: & quæ se om-
5 nino habet ad esse obligationis: & tunc habetur †pro pura & in cõtractibus, & in legatis. ff. de ver. obl. l. in illa. de noua. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. quando di. leg. ce. l. cum hæres. ij. respõso. de condi. & demon. l. hæres. meus. j. respons. non tamen potest statim agi: vt not. d. §. qui sub conditione. Si autem est certum, eam exituram: sed dubium an ventura sit ad effectum obligationis: tunc habetur pro conditionali & casuali: vt d. l. hæres meus. ij. respõso. & l. si post diem. j. responso. & ita determinat gl. quæ indistincte loquitur in hoc articulo. ff. de ver. sig. l. cedere. de reg. iu. l. in omnibus. aut est casualis: & tunc certum est, q̃ nec cessit: nec venit dies, ante conditionis euentum: vt l. cedere diem. C. de cad. toll. l. vnica. §. sin autem sub conditione. Vbi autem dies apponitur, tunc si certus sit, dic vt ſ. prox. in additione præcedenti. si incertus: tunc quò ad transmissionem distinguitur, vt in cõditione casuali: quia aut est certum, ipsum venturum in vita legatarij: aut non: vt dictis legibus. Quo ad obligationem contrahen-
6 dam glo. variant. Nam †in l. cedere. dicit statim cedere, in l. in omnibus. dicit cõtrà. sed determinat eas per præcedẽtia: quia referran sit certum in debitum iri: tũc cedit statim. an dubiũ: tunc idem: vt in conditione ff. de cond. & demon. l. dies incertus. de leg. j. l. talis scriptura. §. si sub conditione.

a ADNOT. ¶ Si peculium. Peculij legati augmentum, vel diminutio, ante mortem testatoris contingens, ad legatarium pertinebit. augmentum verò post mortem, & ante additionem hæreditati, aliunde quàm de peculiari obuenitens, ad legatarium non spectabit: nisi ipsius dies solùm, adita hæreditate cederet. h. d. secundum Bal. vsque ad §. peculium.

1 ☞ Operæ à quo, & cui debitæ.
2 Manumissionis modi & differentiæ. 3.

PECVLIVM.[a] In gl. cur tam variè ibi cum allegat
1 §. Papinianus. Hęc ratio nõ videtur efficax, cũ †manumissus debeat operas exhibere filio: vt l. si operarũ iudicio. ff. de ope. liber. Prætereà operæ debentur, si conuẽtum sit. C. de ope. libe. l. j. vnde potest dicere, quòd magis videtur affici dominus ad seruum, cum manumittit †inter viuos: quàm quando
2 in vltima volũtate: quia quando inter viuos ex affectione dimittit, illud quod retinere poterat. ſ. dominium seruí, & eius seruitum, quo se priuat. & ideò propter exuberationem affectionis, ius præsumit munificentiam: vt etiam peculium concessisse videatur, non sic vbi moriens dat: quia tunc dat quod retinere non potest sibi ipsi, nec de quo amplius potest vti. Et hoc facit: quia magis meretur, qui dat eleemosynam viuens, quàm qui moriẽs: quia quod moriens dat, ideò dat, quia retinere non potest. sicut dixit beata Lucia matri suæ. Vnde aua-
ri tunc sunt largi, secundum Senecam, qui dicit q̃ auarus nisi cum moritur nil rectè agit. Item q̃ hic dicitur de seruo, obtinet in filio, cum emancipatur. ff. de dona. l. donationes. §. pa-
3 ter. Item †si detur libertas per epistolã, nunquid videtur dari inter viuos, vt peculiũ habeat manumissus? nõ videt: vt C. de lati. li. l. vnica. §. sancimus. sed ibi dicit similitudinariè. q. d. valet vt codicillus. & tamen, est inter viuos. Sed quis conueniet̃ de peculio, quando peculium trãsit ad manumissum? dic. ff. de pec. l. si Sticho.

2 ADNOT. ¶ Peculium. Peculium serui, non intelligitur esse legatum seruo, cui testator reliquit libertatem in vltima voluntate: secus si inter viuos fuit manumissus.

1 ☞ Rationum reddituum beneficium.
2 Peculij nomine quando non conueniendus dominus.
3 Priore sublato iura durare.

IIDEM RESCRIPSERVNT. In gl. quasi di
ceret. ibi cum allegat l. si seruus vetitus. Et potest esse ratio:
1 quia †cum iubetur rationem reddere, & reliqua præstare: testator videtur hoc præeligere, pro hærede magis quàm peculium. si enim peculium penes hęredem remaneret. nihil vltra petere posset hæres à seruo: nec aliqua reliqua. C. an serui. ex suo facto. l. si vt allegas. vbi ergo, cum reum de reddendis reliquis onerat, videtur ei peculium dimittere, & magis velle hęredem habere rationes, & reliqua quàm peculium: & one-
rando eum videtur ei relinquere, de quo facere possit. arg. ff. de leg. iij. l. Titius. ff. de pe. le. l. deniq̃. & facit. eo. ti. l. seruus libertates. secus vbi vetat rationes reddere. In glo. alias reli-
2 quas. in fin. Illæ leges non dicunt hoc: vnde videtur, † quòd cuicunq̃ peculiũ legetur, non possit agi contra dominum: cum ipso iure debitum domini non augeat peculium: vt ibi. ff. de peculi. l. peculium. §. sed & creditor. Et facit, quòd si abbas esset obligatus alicui priori suo. quòd si prior cedat vel decedat, nouus prior cui abbas cõtulit, non possit agere cõtra abbatem, pro debito, etiam ratione suæ administratio-
3 nis: sed hoc non est bonum argumẽtum: quia †quàmuis abbas, possit re mouere priorem ad nutum: vt extrà, de sta. mo. c. cùm ad monasterium. §. tales. sicut dominus seruo peculiũ. ff. de pecul. l. peculium. nihilominus iura prioratus, nõ potest diminuere: vt extrà, vt eccle. benefi. c. j.

TAM AVTEM. In gl. actiones. in fi. dic plenius. ff. de ser. titulo generali. per totum, de serui. rusti. prædi. l. pecoris. & vide quod ibi no. & qua actione possit tale legatum peti. vide ſ. hoc ti. circa prin. vbi scripsi. ff. quemad. serui. ami. l. si partem. §. j. In glo. sine cessione. in fi. & hoc vbi res non
a est litigiosa vel lis cœpta: [a] tunc enim aliud est. C. de liti. l. quicunque. & auth. nunc si hæres. eod. tit. & vide quod scripsi C. de act. & oblig. l. j.

a ADNOT. ¶ Lis cœptã. No. secundùm Ange. quod quamuis directam personalem exercere non possit, nisi cedatur: poterit tamen exercere directã realem quia non ossibus affixa, trãsfertur in eum recta via. l. siue §. fi. cum l. seq. ff. de condi. furt. Ange. hic.

1 ☞ Legandi modus triplex.
2 Fundi, & domus communia.
3 Legatum genus, quantitásue an debeantur.
4 Electio cuius sit. 5. 6. 7. 8.
9 Contractuum bo. fi. & stricti iuris discrimen.
10 Electionum verba, & tempus. 12.
11 Legati & contractus discrimen.

SI GENERALITER. In gl. & à prin. cum dicit: sed Rog. credo ex defectu scriptoris, corrupta narrat. Nam in l. legato. & in §. cum homo. alle. in gl. attribuit primã opi. Rogerio & hanc Io. et hic attribuit secũdam Rogerio & primã Bulga. quicunq̃ tamẽ secundã tenuerit, approbatur per doc. §. cũ homo. de opt. le. l. ij. & l. seruo generaliter. In ead.
1 gl. ibi. & tunc subdistingue. gl. debuit †distinguere plenius. quia aut legauit in genere indefinitè: aut incertum de certis. Primo casu subdistingue: aut q̃ legatur habet dictos fines q̃ nec crescí, nec minui possũt, facto hoĩs cõmodè: vt homo, vel equ⁹. aut possũt vt fundus vel domus. Hęc oĩa mẽbra intẽdit gl. prosequí, vt apparet ex lectura eiusdem. & quàmuis inordinatè mẽbra accipiat: sequamur ea: quia effectus non immutatur. Primo casu, quãdo legat in genere indefinite & habet certos fines, vel formã qui mutari non possunt: recipe gl. aut habeat & &c. In ead. glos. ſ. cùm allegat l. qui duos. hoc est de sequenti membro, quãdo legat incertũ de certis, sed faciet argumentũ. aliæ bene probant. et §. cùm homo. qui sub hoc mẽbro debet reponí. In ea. gl. cũ allegat l. iij. & iiij. & melius ff. de leg. j. huiusmodi. §. si cui homo. In ea. gl. ibi cum dicit: expresso nomine. sed propter æquiuocationẽ nominis est dubium. In ea. gl. in fi. do. Iac. & Pe. hoc improbant, dicentes
2 se †non videre causam diuersitatis, inter fundũ, & domũ. nã sicut fundus destinatione hominũ cõstituitur: ita domus, interiecto pariete. ff. communia prædio. l. si quis duas. & sicut fundus posset dari deriſorius: sic domus ita modica q̃ nõ posset caput reclinari. Dicũt ergo idẽ in domo, & fundo, vt vtro bicq̃ valeat, si testator habeat fundum, vel domũ: aliàs non, & sic videtur probari per l. si domus. ff. de leg. j. Quid in aliis corporibus, sicut granarijs dolijs? dic idẽ q̃ in domo eadem ratione. & secundũ hãc opi. restringendæ sunt leges, quæ di-
3 cunt †promissionem fundi, in genere non valere: vt d. §. gene re. ff. de verb. obli. l. ita stipulatus. ad casum, in quem testator non habet fundũ in bonis suis, & hæc procedũt in speciebus legatis specialiter, vel generaliter. Quid in quãtitatib⁹? Videtur, q̃ præmissa cessent, & q̃ debeatur quod minus est. ff. de leg. iij. l. nũmis. nisi aliud possit percipi ex cõsuetudine testantis, vel dignitate &c. ff. de leg. j. si seruus pluriũ. §. fi. de le. ij. l. quidã, vel nisi legaretur Deo, vel ecclesiæ. ff. de auro & ar.
4 leg. l. Titia. §. fi. & ibi no. quod est notabile. †Sed quæritur dictũ est §. q̃ vbi est electio legatarij, q̃ nõ potest eligere meliorẽ, sed mediocrem: quid in casu quo electio est hæredis? vr q̃ sit idẽ q̃ teneat dare mediocrẽ. Et tenet Ia. & Pet. in rebus, in quibus, est dare tale quid, q̃ potius expediret, non habere, quàm habere: sicut in seruis. talis enim seruus posset dari, qui plus dãnificaret, quàm prodesset: sed in nũmis, & quantitatibus, dicunt secus. ff. man. l. fideiussorẽ. pro hac opi. facit C. de don. l. si quis argentũ. §. simili modo. ff. de ver. obli. l. quicquid
5 ad stringẽdæ. ij. respon. de leg. j. l. si hæres generaliter. †Sed contra. ff. de leg. j. l. apud Iul. §. Seio. de verb. obli. l. qui ex pluribus? Dicas, q̃ vbi est electio hæredis, vel promissoris, potest dare vilius dũtamen non sit omnino inutile: vt no. d. l. quicqd ad stringẽdæ. & l. legato. & hoc nisi contrariũ possit cõiecturari: vel propter contractũ præcedentẽ: ff. de verb. obli. l. triti cum. cũ ibi notatis. vel ex aliis coniecturis, quę sunt in l. apud Iulianũ. §. fi. & in l. nũmis. ſ. alleg. quas hic admitto, sicut in casu pẽdẽti, cùm sit eadẽ ratio: aliàs si semper deberet dari mediocris: parũ referret in effectu, cui⁹ esset electio hæredis, vel legatarij, promissorũ, vel stipulatorũ. Sed quare magis restringitur arbitriũ electionis, ex parte legatarij, vel stipulatorum, qui non possunt eligere meliorẽ quàm ex parte hæredis, vel stipulatoris qui possunt eligere viliorẽ: dũtamen non omnino inutilem? Dicas, q̃ in talibus dubijs, fit interpretatio prout verisimile est partes sensisse. vndè quando legatur, vel
6 promittitur, & †est electio creditoris, nõ est verisimile quòd quis velit legare, vel promittere illud q̃ non esset in speeie cõ cessurus: videlicet actorẽ domus suæ: vel aliàs meliorẽ: vt l. legato. ſ. c. quę res pig. ob. pos. et l. qui filios. Sed vbi est electio debitorũ: testator, & stipulator bene poterãt cogitare, q̃ obligatus daret minus, & ideò sic legãdo, vel stipulationem recipiendo, videtur se committere eius volũtati, interpretatione iuris. Et hæc intellige vera, vbi ius dat electionẽ legatario, vel stipulatori. si autẽ detur per hominẽ: sunt opi. nam quidã dicũt, q̃ põt eligere optimũ: vt no. ff. de op. leg. ij. C. cõmunia de le. l. iij. §. sed et si qs. Alij dicũt, cõtrà, q̃ satis videtur rationabile: per prædictã rationem. †Sed quare, est electio, seu interpretatio hęredis, vbi legat incertũ, de certis, et sensit de certo aliàs est legatarij: Responsio: vbi sensit de certo, & est dubiũ de quo, fortè propter æquiuocationẽ nominis, est magis interpretatio, quàm electio. vnde cũ nullus sit. qui tantã idẽtitatẽ habeat cũ testatore, sicut hæres qui fingitur vna persona cum eo: cõmittenda fuit ei interpretatio: sicut quãdo dubiũ est, inter personas legatariorũ, quo casu ei committitur. ff. de le. ij. l. si quis seruũ. §. si inter. Sed quid si legatur alternatiuè, ad quem pertinet electio? Glo. distinguit, ad quam dirigũtur verba: & in dubio dicit, ad legatariũ pertinere. ff. de lega. ij. l. Lucio. & hanc sequũtur Ia. de Ra. & Pe. de Bel. perti. per d. l. Lucio. de leg. j. l. planè. §. fi. Sed cõtra notatur. ff. de re. dub. l. j. C. de verb. sig. l. cũ quidã. pro quibus ff. de leg. j. l. si quãdo. §. fi. & l. cùm res. §. stichũ. Potest dici, q̃ in alternatiua rerũ, sit vera prædicta legis distinctio, quò ad duo prima mẽbra.

In tertio posset, subdistingui: quia aut res sub alternatione
8 compræhẽsæ sunt, quasi æqui valoris: & tũc fit † electio hæredis, aut vna maioris valoris, quã alia: & tunc legatarij. Et si sic dictas, glos. concor. quia si hoc casu vltimo, esset hæredis: semper eligeret minorẽ. Et hæc procedũt in casibus, in quib. cadit alternatio: quia in quãtitatibus non cadit huiusmodi distinctio. ff. de verb. obl. l. si ita stipulatus fuero. x. aut xv. Sed an præmissa procedant in cõtractibus? Videtur q̃ sic: & q̃ sit electio illius, cui debetur vbi verba conferuntur in personã eius. ff. de verb. obli. l. si sic stipulatus fuero per te nõ fieri.

Sed cõtra facit ff. de contrah. emp. l. si in emptione. §. pen.
9 †Potest dici q̃ in cõtractibus stricti iuris, prima obtineat: alia in cõtractibus bo. fi. Sed hoc non procedit: nã in cõtractibus bo. fi. facilẽda est vberior interpretatio, quàm in legatis: vt no. in l. Lucio. Vnde bene aduerte. qa in l. si in emptione. verba sapiẽtia electionẽ non conferuntur in personã emptoris. †Quæ sunt verba sapiẽtia electionẽ? certè verbũ sumito, vel capito. vt si dicatur: sit tibi vẽditus Stichus, aut Pãphilus, quẽ sumere placuerit. Vel sit mihi empt⁹ Stichus, aut Pãphilus, quẽ sumam, vel capiã. in his omnibus cõpeteret electio ad emptorẽ, sed in d. §. pe. non sunt hęc verba, vel similia: sed tantũ illa: esto mihi emptus Stichus, vel Pamphilus. vnde illa verba nihil super electione sapiunt: sed tantũ super substantia contractus: vnde si testator dicat Stichus, vel Pãphilus, sit tibi legatus, non ex hoc videretur cõferre in personã legatarij verba. et secũdùm hoc, nõ differt cõtractus allegatus, in primis duobus mẽbris. Sed in dubio, bñ credo, q̃ differãt
11 legata à cõtractibus †qa in cõtractibus est indistincte electio debitoris: vt l. plerũq̃. §. fi. ff. de iu. do. In legatis, distinguit̃ vt ſ. & hoc in alternatiõe rerũ: sed vbi est alternatio inter personas, accipitur pro cõiuncta: vt l. cum quidã. C. de ver. sig. vbi expresse datur electio ff. de leg. ij. l. si quis Titio. vel nisi aliud appareat, fortè propter coniunctionẽ personarũ. ff. de leg. ij. l.
12 cum pater. §. à te peto. †Quid si certũ tẽpus fuerit præfixũ per legẽ, vel per testatorẽ: illi ad quẽ pertinet electio, & tẽpus labitur: & nil sit dictũ: quis post illud tẽpus eliget? Videtur conuerti ad alium. extra de præben. c. si pluribus. in fi. lib. vj. C. de fideicom. libe. l. si quis. ff. de verb. obli. l. si stipulatus fuerim illud aut illud. Sed an postquã elegerit, sit licitũ variare dic ff. de le. ij l. statuliberũ. Itẽ præmissa procedũt, quàm diu

Universidad de Deusto
Biblioteca

res extant:si altera perierit. Dic ff.de sol.l.Stichum,in prin.de verb.obli.l.si stipulatus sum damam.

1 ☞ *Legatum quando transmissibile.2.3.*
4 *Legatarij quando ordine, an simul admittendi.*
5 *Sorti locus.*

a OPTIONIS.[a] In gl.bona ratio.in fi.Sed non videtur bona:quia † aut habet conditionē expressam & hoc non potest dici:quia legatū non trāsmitteretur,aut tacitam:& tūt transmitteretur:vt dixi §.§i peculiū.ff.de condit.& demon. l.conditiones,quę extrinsecus:& hoc casu gl.nō procederet. Dicūt dominilacob.& Petr.cp legatum optionis,habet in se conditionē:conditio autē adhæret personæ cui est scripta.ff. de condi.& demon.l.qui hæredi.Vnde si esset dictum in forma conditionis:lego tibi seruū,si tu optaueris.& non optares viuus:non valeret legatū hodie,sed hic non erat in vim cōditionis:ideò valet.hæc sunt verba eorū:ferè ad literā. Quid ergo,si testator nō sit vsus verbis hic contētis:sed sic:lego Ti
2 tio illud,quod elegerit.nunquid † tale legatū transmittitur,si Titius decedat antequàm eligat:nō videtur:quia hæc verba, quod & qui,ad futurū tempus adiecta importāt conditionē. ff.de leg.iij.l.nuper.& licet in alternatiua hoc tacitè intelligeretur:videlicet quem eliget, nihilominùs expressam videtur importare conditionem.ff.de leg.j.l.si ita legatum.§.illi si volet.In contrarium videtur expressum ff.de verb.oblig.l.si stipulatus fuerim illud,aut illud. Sed ibi in contractu inter viuos,in quo conditio non impedit transmissionem j̄.de verb.
3 oblig.§.ex conditionali.† Videtur tamen verius,quòd transmittat:vt d.l.si.§.j.C.communia de lega. Nec obst.cp videtur cōditionale:quia ex æquitate illius legis,& istius §.Hic tollitur,quātum ad transmisionem,contra iuris rigorem. & idē crederem quocunq; modo detur electio,siue per verba elegerit:siue per aliam conditionem facietia.non enim testator videretur velle suspendere substantiam legati.ff. de verb. obli.
b l.si decē cum petiero. In glo.vel cum taxillis.[b] in fin.Item cur non sequimur ordinem,vbi apparet ff.de vsufruc.l.quo-
4 ties? Dicas,cp vbi vnus sol° admitti debet primò:alius † pòst succesiuè, tunc sequimur ordinē:quia & de ordine tantum quæritur:vt d.l.quoties.Sed vbi simul,& eodē tempore, plures admitti debent:tunc distinguitur:quia aut vni eorum est maior pars relicta;& tunc ille eligit.vt not.l.fi.C.communia de leg.aut non.Sed vterq; æqualiter:tunc aut discordia redūdat in præiudicium tertij:tunc compelluntur concordare & sortiri;vt §.de exc.tut.§.finautē.& d.l.huiusmodi.§.pe.aut in
5 præiudicium solummodo discendantium:tunc † si alter petat,compellitur alter venire ad sortē.ff.de iud.l.in tribus. fa. ercisc.l.si quæ sunt cautiones.si nullus vult seu petat,tūc non compellūtur precisè,sed causatiuè:quia denegātur eis actiones;vt ff.qui.mo.vsufruct.ami.l.ij.§.fi.& d.l.quoties. Quid ergo,si plures sunt patroni,eiusdem ecclesiæ & præsentāt diuersos;Item quid si alter legatariorum,sit mortuus,pluribus relictis hæredibus;vide hodie extra.de iure pa.c.fi.in cle. dic ibi. An autem licitum sit hodie sortiri:vide Hosti. in summa tit.de sortilegijs.

a ADNOTAIO. ¶ Optionis, Legatum optionis, hodie transmittitur ad hæredem,si legatarius decedat,antequan optet:& pluribus habentibus eligere discordantibus dirimitur sorte.h.d.secundum Ange.
b ¶ Cum taxillis. Vide hic distinctionem Ange.in ver.in glo,& sorte.

1 ☞ *Legati capaces.*
2 *Capere, & accipere diuersa.*

a LEGARI.[a] In glo.Et econtra.in fin.non tamen † intelligas quòd hæc sit consequentia: vt illis solùm legari possit,qui testamentum facere possunt actiuè:quia falsum esset. nam serui & filiçfa.impuberes non possunt testari, vt §.quib. non permis.fa.testa.per totum:& tamen possunt ex testamē to capere.ff.de leg.j.l.seruo le.& l.si post mortem.& l.cum filio.& §.posthumo.j̄.eo. In glo.in parsiua.ibi cum allegat: de hær.insti.l.j.nec ad sui commodum,nec fisci.ff.de iur.fisci. l.in metallum.Sed glo.tenēt contrà in d.l.j. quæ videtur huic contraria,quam doct.non approbant. Nec ob.ff.de leg.iij.l. si deportati seruo;quia secùs in seruo deportati,qui fisco, cuius est seruus,acquirit: & secùs in ipso deportato,qui omnia ciuilia amisit.ff.de bo.dam.l.sed si alia. In ea.glo.cùm allegat §.ibi loquitur de institutione:sed probatur, quia manumitti non potest:vt ibi.& sic nec ei legari.C.de le.l.seruis. In ea glos.ibi cum allegat l.collegium. Quæ autem sunt licita collegia,vide in glo.ff.quod cuiusq; vniuer.l.j. An autem singuli capiant,vide C.de sacro.san.eccl.l.j.& ibi scripsi. In ea. glo.ibi cum allegat quib.mo.na.&c.Et hoc intellige à parē-
b tibus:sed ab alijs sic:vt ibi no.ad Orfi.§.fin.hodie vero [b] de iure canonico,possunt legari saltem ad alimenta:vt extra de eo qui dux.in matr.quam pol.per adult.c.cum haberet:vide j̄.§. posthumus alienus. In ead.glosi.ibi cùm allegat l.ij.Idem videtur in excommunicatis:extra.de hæreti.c.excommunicamus.§.credētes.c.eo.auth.credētes.no.Host.in sum.de testa.§.quis sit effectus.versi.& prodest. In fin.eiusd.glo.sed hoc hodie cessat:vt scripsi C.de secun.nup.l.j.do.Iaco.& Pet.
2 dicunt,quòd quidam sunt † qui capiunt:quidam sunt qui accipiunt:sed non capiunt.nam inter capere,& accipere est differētia.ff.de verbo.sign.l.aliud est capere:vnde tituli C.& ff. de his qui.vt indig.intelliguntur de his,qui possunt accipere, sed non capere,verbi gratia.si hæretico legetur;ille non potest capere,non tamē accipere.Et ideo pro non scripto habetur. Sed ille qui non vindicat mortem defunctí, vel fidē accommodat,de restituendo non capaci, accipit:sed non capit. Nam non capit ad suum commodum, sed fisci. ipse tamē accipit,& hæres remanet.ff.de vulg.l.ex facto.§.Iulianus.Hęc satis vera sunt:modicum tamē instruūt. Vnde videtur posse dici,quòd omnes sunt capaces:nisi reperiantur prohibiti. & qui prohibeantur, hic not.in magna parte gloss. Cui autem applicetur, si legetur non capaci;[c] potes distinguere, sicut ipsi distinguunt, an capiat, si non capiat:an non capiat, nec accipiat: dictum est. & iunge quod scripsi. C. de his quib.vt indigni.l.hæreditas. & vide suprà §. non solùm cùm ibi notatis.

a ADNOTATIO. ¶ Legari. Illi possunt ex titu.legati capere, qui possunt hæredes instituí.
b ¶ Hodie verò. De quo vide hic per Angel.in.ij. colo.in ver.in ead. glo.ibi efficiuntur.

1 ☞ *Incerto legari.2.*
3 *Legari posse corpori.*
4 *§.Incertis sensus.*
5 *Satisfaciendi iussum ualere.*
6 *Tutorem incerto dari.*

a INCERTIS[a] AVTEM. In glos.vt si dicat.in fin. illæ nihil faciunt:quia loquuntur de incertitudine rei legatæ: hic loquimur de incertitudine personarum. Vult ergo glos.
1 concludere,quòd incerto † de incertis(dumtamen post certificetur)potest legari hodie:& hoc probatur,per hāc literam, secundum Ia.dicit enim:sed nec huius.q.d.nedū species præmissæ;imò hæc est correcta: & hoc vbi ex postfacto: potest fieri certum;alias si semper incertum remaneat,non valet:vt si dicat,relinquo vni de mundo. & hoc nisi legetur pauperibus,in quibus est speciale,& erat ratio antiquorum:quia qđ legatur;legatur ratione amicitiæ vel meriti:nullam autē amicitiam habemus cum incerto,quàmuis sub certa demonstratione.si enim dicat,lego illi qui primus capitolium ascenderit;nulla erat affectio:quia nesciebat quis prior,secūdum eū, glo.hoc reuocat in dubium.ff.de re.du.l.quidam. Et videtur tenere,cp non valet relictum incerto de incertis;etiam quam
2 uis sub certa demonstratione;vt ibi in prima solutione.† Sed ego credo,quòd possit legari,incerto de incertis,dumtamen post certificetur,etiam de iure digestorū. Et videtur expressum ff.de re.du.l.si quis ita scripserit. Vnde antiquitas,de qua hic loquitur,fuit ante tempora digestorum, seu compilationem eorundem. Et ille codex,de quo hic loquitur,fuit etiam ante compilationem nouí codicis,quo vtimur fortè in codi-

ce

ce Hermogeniano, vel Theodosiano. Sed videtur, cp etiā
b incertis[b] possit legari:quia legatur collegio. C.de sac.eccl.l.j. Sed ibi nō legatur incertis:imo ipsi collegio,qđ vice personæ certæ fungitur.ff.de fideiussorib.l.mortuo.secundū Pe.Hæc oppositio non meruit signari: melius potuisset opponere de l.ciuitatibus.ff.de le.j.ff.de re.du.l.ciuilibus.Et dic generali-
3 ter,cp vbicunq; aliquibus legatur,qui corpus † faciūt, quàmuis incerti sint, valet legatum, per leges prædictas:dūtamen corpus ipsum certū sit.Sed si corpus,vel collegium esset incertum,non crederē valere:sicut nec si incertæ personæ legaretur.Et hoc,nisi legeē ecclesiæ,vel collegio ecclesiastico ;tūc enim incertitudo non vitiat;vt in authē.de eccl.ti.§.si quis in nomine.& §.si quis autē.C.de epi.& cle.l.si quis ad declinādam.vel nisi reipu.ff.de condit.& demon.l.quæ conditio.§.j. quia pia causa reputatur.C.de sac.san.eccl.l.id,quod pauperi bus.§.j.& idem credo, in omni pia causa.cum sit eadē ratio,
4 quæ autē sint piæ causæ,satis colligitur in d.§.j. † Item hoc quod hic dicitur,videtur intelligendum, nisi legatarius velit probare:cp testator senserit de ipso,per aliquas verisimiles cōiecturas.ff.de hær.insti.l.in tēpus.§.j.& ita videtur,cp legatū de se valeat:nec incertitudo vitiet;sed defectus probationis: sed hoc videtur contra mentē huius §.Potest dici cp vbi testator,legat omnino incerto,sicut vni de mundo,vel de ciuitate, cp non valet legatum ipso iure,vt hoc §.sed vbi sentit de certo;veruntamen non constat de quo, tunc valet ipso iure legatū:sed propter defectū probationis,nullus admittitur:nisi hę res gratificet,vel alter probet de se sensisse.ff.de le.ij.l.si quis seruum.§.si inter.de reb. dubi. l. si fuerit. & vide Dyn. extra.de reg.iur.c.in obscuris.lib.vj.ver.tamen arguitur.& vide j̄.eo.§.ante hæredis:in fi. Sed de iure canonico videē cp valeat in casu, quādo cōmittitur in alterius dispositione extra. de testa.c.cum tibi.ibi enim, testator non sentiebat de certo:
5 sed ibi loquitur,quando ad pias causas, vel ibi certificandus erat ex postfacto per electionē. Quid ergo,si quis † iubet creditoribus,& querelātibus suis satisfieri;an valeat talis dispositio;Nō videtur propter incertitudinem;sed satis potest dici cp sic,cum sit pia causa propter liberationem animæ. Itē quia ex postfacto,fit certum. Et vide in Spec.de instr.edi.§.
c compendioso.versi.Item scias autem. Sed nunquid,potest legari ab incerto;[c] Dic cp sic,si post certificetur.ff.de iure & codi.l.ab intestato.& l.si quis cum de.de cōdi.& demon.l.Publius.Sed cum hæc antiquitas corrigatur,per modum qui dictus est:nunquid eodē modo corrigitur cp dictum est,de tutore s.ver.tutor quoq;:quia sequens §.nihil aperit de hoc.ibi enim loquitur de persona tutoris.et supradictus §.seu ver.lo
6 quitur de persona illius,cui datur. Et potest dici,cp sic in testamentaria: quia incertæ personæ datur,tutor † in testamento: dūtamen post certificetur s.de tute.§.cū autem.ff.de test.tu. l.si quis ita dixerit.§.fi.Sed de datiua non videtur.cum iudicialia non debeant esse in pendenti.ff.de iudi.l.non quemadmodū.& sic nō videretur posse dari tutor posthumo,per iudicem,vnde hic loquitur tantum de testamentaria.& ideo in materia testamentorum,de hoc agitur hic. Item dicit cp §. libertas. etiam corrigitur, vbi post certificari potest. Et est idem sicut in legato;vt not. in l.cum ex pluribus. hic allegata in glossa.

a ADNOT. ¶ Incertis autem. Incertitudo personæ legatum libertatis, & tutelæ dationem vitiat:& alieno posthumo potest hodie legatum,& hęreditas relinqui.h.d.secundum Bal.vsque ad §.si quis in nomine.
b ¶ Incertis. Tu vide hic distinctionē per Ange.in ver.in gloss.concessi erat.
c ¶ Ab incerto. An autem executor vltimarum voluntatum,possit dari in certus, vide hic,per Angel.ante finem.§.in ver.quæro autem.

1 ☞ *Tutor incertus ne detur, & cur.*

TVTOR AVTEM. In glo.vt si ita.in fi. Sed pro
1 Deo quæ est ratio.quare tutor incertus,qui † potest post certificari,dari non potest,sicut potest dari incertæ personæ, pòst certificandæ,& legari.vt §.proxi.dictum est;Respondeo secundum Ia.de Ra.iura quantum possunt prouident pupillis. Vnde,si posset dari tutor incertus;vt ille qui primo veniet ad portam:vel aliàs sub conditione:posset esse, quòd aliquis ribaldus veniret primus;& ita non esset prouisum,sed improuisum pupillo:idcirco non potest dari incertus:secundum eum. Et ideo dicit text.certo iudicio &c. vt hic in tex.satis exprimitur.

1 ☞ *Posthumum alienum rectè instituí.*

POSTHVMVS. In glo.s.de iure prætorio.in fine, quidam habent in gloss.§.hunc. pro contrario;sed nihil facit cōtra,quod enim hic dicit antea:non refertur ad ius antiquissimum,de quo fit ibi mentio:sed ad ius digestorū, secundum quod potest posthumus alienus hæres instituí. ff.de lega.j.l. pen.de test.l.filius.quàmuis glo.videatur dicere contrà.ff.de libe.& posth.l.si quis posthumos.§.j. In glo.sed quæ est.in fi.sed mirādum,cur hic in tex.diciatur;qui vix esse nō potest &c.cum hic loquitur de alieno posthumo,qui potest ab alio, quam à parentibus,capere,vt scripsi §.§.legari.Et sic videtur
1 posse † instituí,quàmuis in rerū natura esse non possit:tamen natus posset instituí,vt est dictum,oportet dici,vel cp ista cauda nō loquatur in posthumo proprio:sed subauditur,sic post illa verba:& tunc potest,sub.sicut et proprius,qui potest instituí tui,nisi in vtero &c.Et cōcor.ff.de libe.et posth.l.si quis posthumos.§.j.vel cp dicamus:secus in posthumo;& secus in iam nato;vel quòd illa glo.sit falsa.

1 ☞ *Errorum quis, an non, uitiet.2.*
3 *Capellaniam quæ non est obtineri non posse, fallit tamen.*

a SI QVIS[a] IN NOMINE. In glo.nomen est
1 genus ibi;agnomē.de agnomine,non agitur hic, licet de eo, fiat mentio in l.iiij.C.de testa. In gloss.a testāte,† in fi.dic cp interdum est error in nomine personæ hæredis,vel legatarij: & ille non vitiat:dūtamen constet de persona:vt hic. Interdū in nomine rei legatæ: & tunc aut erratur in nomine proprio aut appellatiuo. Et si in appellatiuo;aut verborū prolatorum significatio se potest extendere ad mentē testātis;vel de significatione sui,vel ex consuetudine loquendi & tūc valet:vt §.
b quod tamen.ff.de supelle.leg.l.Labeo. Aut non:& tunc glo. quæ est in l.iiij.ff.de le.ij.videtur velle [b] cp valeat dūtamen cōstet de mente:quia sine verbis,nutu potest legari. Sed contra facit ff.de reb.dub.l.in ambiguo.de ver.sig.l.nepos Proculo. ibi:nam qui &c.& ibi no.ff.de hęr.insti.l.j.§.si autem.de leg. ij.l.cum pater.§.cum imperfecta.& hoc nisi res esset in cōspectu.ff.de verb.obli.l.quæ extrinsecus.versi.sed & si in rei. In-
2 terdum erratur † in nomine regionis:& ille error non vitiat. ff.de leg.iij.l.patronus.§.libertis. & hoc nisi in rescriptis. extra.de rescrip.c.significante:vel dic melius,vt ibi no.per doc. in dubio autē non præsumitur,alia mens testantis,quàm quę verba significāt. Etenim nemo estimandus est aliud dixisse, quàm cp in mēte cogitauerit:vt d.l. Labeo.circa mediū. ff.de auro & arg.leg.l.Plautius.& ideo opus est probare aliā fuisse mentē:vel fortè quia testator hoc aliàs expresserat sicut no. in l.iiij.vel per coniecturas:vt ex cōtextu materię.ff.de le.ij.l. vnum ex familia.§.fi.vel ex vsu loquendi:vide ff.de leg.iij.l.
3 non aliter. † Quid ergo, si quis impetrauerit capellaniam sancti Stephani institutā in tali ecclesia,& nulla est ibi capel-
c lania [c] sancti Stephani,sed fortè sancti Petri:nūquid vitietur gratia,vel extēdetur ad capellaniam sancti Petri;Videtur cp non vitietur per hunc §.cum concor. Contrariū videtur in c.significante. Item quia impetrans dedit causam errori,qui potuit melius declarare:vt ibi not. Satis potest dici cp si cōstet de mente conferētis:quia fortè expressit capellaniam institutam per talem & vacantē per mortē talis,quàmuis sit error in nomine sancti,in cuius nomine fundata est,cp valeat per præ dicta:& vide C.de leg.l.si Fortidianum.de fideic.l.volūtatis. & ibi scripsi. In glo.vnde.in fi.Vel dic cp non refert;dumtamen sine fraude &c.vt ibi not.Sed verius credo,cp seruo non possit.aliàs text.frustrà diceret,si liber &c.vt d.l.vnica. Et est ratio,ne sit eis materia fugæ: & vt facilius reperiantur, si fugiant.& idem fortè in monachis & alijs religiosis, qui debēt residentiam cum sit eadem ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ADNOTATIO. ¶ Si quis. Error propij nominis, si de corpore constat, est falsa demostratio, sine causa. dummodo non sit cõditionaliter apposita: legatum non vitiat, h.d. secundum Bal. vsque ad §. an seruo.

b ¶ Videtur velle. Quid si est erratum in patria legatarij? Quid si erratũ est in nomine artificis. Item si erratur in nomine proprio, sed non in nomine dignitatis vel artificij. vide hic do. Ange. in ij. col. vers. quid si erratũ. vsq; in fi. §.

c ¶ Nulla est ibi capellania. Videtur iste sentire quod error in nomine proprio, ecclesiæ vitiet rescriptum. de quo vide Feli. in c. significante. col. ij. ver. declara quinque modis. & ibi dixi in apostil. ad Panor. nu. 4. in apostil. in versi. rescripti. de rescript.

1 ☞ Conditionis notæ.
2 Conditionem ex mente colligi.
3 Legati ualiditas ex quibus causis pendeat.
4 Modi & causæ communia.

HVIC PROXIMA. Quia sicut error nominis non nocet: sic nec demonstratio falsa. In glo. verna. in fi. ff. de le. j. l. Titię textores. In glo. idem & si non emit: sed alio titulo. acquisiuit. In fine eiusdem gl. sed ibi fuit conditio. In glo. no. conditio, ibi per. cum allegat l. muto. §. sub conditione. Item † per dictionem; vbi de leg. ij. l. si ita scriptum. §. si pater. Item per dictionem, in de cond. & demonstrat. l. Publius: ibi. in honorem consulatus. Item per dictionem, ita ff. eo. l. no ster. Item per ablatiuum absolutum à præterito formatum. ff. de sta. libe. l. si quis ita libertatem. §. si duos. Item per dictionem: quisquis ff. de libe. & posthu. l. iij. §. filius. iij. dicto. Item per qui, quæ vel quod ad futurum tempus relatum. ff. de le. j. Stichum. de leg. iij. l. nuper. & l. si sic. §. j. hic alleg. Idem videtur, si ad præteritum de hær. insti. l. ij. & hoc intellige: vt ibi scripsi: quia illud intelligitur cum ad factum proprium refertur conditio: tũc enim distinguitur, an de præterito: an de futuro: dic vt ibi per glo. & doc. Item fit conditio per dictionẽ, ad ff. de ma. testa. l. qui duos. §. j. Item per dum. ff. de leg. iij. l. qui concubinam. §. vxori. Item per quo ad. C. de le. l. j. sed illa videtur contrà. dic tamẽ vt ibi. Item per quamdiu. ff. iud. sol. l. hęc stipulatio, sed per nullam harum dictionum, fiet expressa conditio, nisi per, si & cum, vt notatur ff. de hær. inst. l. Trebatius. & in d. l. Stichum. super verbo: conditionalis. pro quo facit. ff. de condi. & demon. l. j. in fin. & hoc est multum notabile, si sit verum, propter effectum transmissionis. Si enim sit tacita conditio non impedit transmissionem. ff. de condit. & demon. l. conditiones quæ extrinsecus. cum ibi notatis, quando di. le. ce. l. cum illis. §. finali. sed expressa impediret. vt in l. vnica. §. finautem. C. de cadu. tollend. Sed hoc fortè non procedit: nisi quando talis conditio, per talia verba apponitur, quæ de natura legati subintelligebantur. ff. de leg. j. l. iij. Itẽ no. quòd verba de se non cõditionalia, faciunt conditionem,
2 † si testator hoc sentiat vel partes hoc agant, & constet ff. de verb. oblig. l. si ita stipulatus fuero hanc summam. de condi. & demon. l. in conditionibus. In ead. gl. ibi cum allegat §. sub conditione. hoc videtur ius commune, vbicunque apponitur in actus executione, non in substantia actus. ff. de verbo. obli. l. si decẽ cum petiero. & tale quod apponitur, quod ipso iure inhæreat: vt in concor. ibi allegatis. In ea. glo. ibi. cum allegat C. de dona. quæ sub modo. l. ij. sed quandoq; apponitur causa per vt: quando gratia legatarij apponitur, C. de iur. dot. l. si mulier. ff. de do. l. ij. §. fi. In ead. gl. vbi cum allegat l. si sic. §. j. vide plenius. ff. de condit. & demon. in rubrica. In ead. glo. ibi, cum dicit: non nocet vt hic. hoc verum, nisi conditionaliter apponat: vt hic in tex. & not. in d. l. si sic. licet sit impropriè conditio de præterito, vel nisi aliàs legaturus nõ erat: vt ff. de condition. & demonstratio. l. cũ tale. §. falsam. in fin. Secundum hoc ergo videtur distinguendum de causa: aut fuit impulsiua: aut finalis: aut est dubium sicut distinguitur in cõ
3 tractibus. Primo casu certũ † est, quòd valet legatum, quãuis causa sit impulsiua: vt hic. Secũdo casu non: vt d. §. falsam. in fi. In tertio, videtur præsumi, quòd sit impulsiua, cum incumbat probatio illi, qui dicit testatorem non aliàs fuisse legaturum: vt d. §. falsam. in fine. Vel potest distinguí, hoc vltimo membro: quia aut est talis causa, quæ si vera esset, compelleret testatorem inuitum ad dandum: vt lego tibi decem, quæ in meis negotijs expendisti. & tunc præsumitur finalis. ff. de pact. l. si cũ te. Aut non compelleret: vt lego decem: quia mea negotia tanquàm verus amicus tractasti, tunc non. ff. de condition. indebi. l. in summa. §. id quoque quod ob causam.

Quid ergo, si testator poterat compelli ad dandum: non tamen legat illud, quòd poterat, sed aliud? Verbi gratia, quia decem in negotijs meis expendisti, lego tibi librum vel castrum, satis videretur impulsiua, ea ratione qua donare noluit & hoc si notabiliter excedebat pretium, in quo credebat se teneri. argu. dicti §. id quoque. In ead. glo. ibi. cum allegat l. itaque. ff. de condition. instit. l. si quis ita hæreditatem. de condition. & demonstra. l. qui hæredi. §. fi. & hoc, nisi conditio ex aliqua causa remittatur à iure, vel improbetur de cõdi. instit. l. conditiones. & l. quædam. & l. quæ sub conditione. j. eo. §. fi. dic vt ibi. In ea. gl. ibi cum allegat l. si tibi legatum, imò in modo est † distinguendum, sicut in causa: quia aut impulsiua: aut finalis: aut est dubium: & si sit dubium: aut apponitur ad validitatẽ testamentorum, vel tertij: & præsumitur finalis. Aut ipsius legatarij: & tunc impulsiua. ff. de condition: & demon. l. Titio. de dona. inter vir. & vxo. l. sed si mors. §. fi. & hoc nisi implemẽtum modi contineret piam causam: vt quia alicui fuit legatum ad sui redemptionem; tunc enim præsumitur finalis. C. de dona. l. pe. §. eadẽ. versi. nulla. ff. de iure do. l. promittendo. & l. dotis. & l. si ego. In ead. gl. in fi. vide C. de fal. causa adiec. l. iij. §. quòd si quantitatem.

1 ☞ Legatum seruo quando cedat. 3.
2 Cato. Reg. Limitatio.
4 §. Si hominem. sensus.
5 Filius & seruus quibus æquiparati.

a AN SERVO. a In glo. c. de necess. ibi cum allegat l. seruos. vide plenius §. per quas perso. nobis acquirit. §. item nobis. vbi scripsi. Et dic, quòd lex contraria non obstat: quia ibi loquitur quando testator legat seruo proprio: hic quando seruo hæredis. In ea gla. in fi. hæc ratio non videtur procedere: quia legatum † factum seruo cedit ab adita hæreditate. C. de cad. tol. l. vnica. §. in nouissimo. ff. de op. leg. l. si optio. quando di. le. ce. l. cum ita legatum. §. cum seruo legato. & sic videtur legatũ valere in casu, quo esset manumissus, vel alienatus, per dictas leges, pro quo ff. de condi. & demon. l. Iulia
b nus noster. Item regula b † Catoniana non habet locum
2 hic, cùm non extendatur ad legata, quorum dies cedit ab adita hæreditate. ff. de regula Catoniana. l. Catoniana. & not. in d. l. si optio. Solut. dicas, quòd aut libertas legatur seruo proprio, vel hæredis: & nihilominùs aliud legatur purè: & tunc dies cedit indubitatè à die competentis libertatis: vel ab adita hæreditate: vbi vtrunque legatum purum est, vel à die existentis conditionis, vel euentus dici, si libertas fuerit relicta sub conditione, vel in diem. ff. de lega. iij. l. qui concubinam. §. cùm testamento. ad l. Fal. l. in ratione. ij. §. penultimo. & d. l. Iulianus. eodem tit. l. cùm seruus. nisi liqueret de mente contraria testantis, vt d. l. Iul. in fin. de leg. j. l. quæsitum. §. j. dic vt ibi. & §. cùm testamento. & ita intelligitur d. §. in nouissimo. aut legatur † sine libertate, & purè: & tunc aut seruo
3 legatur, & valet & cedit ab adita hæreditate: vt §. cum seruo legato. & §. in nouissimo. ẽ. allegato. Et ideo hoc casu, distinguitur, an succedat necessarius hæres, vel nõ: vt d. l. si optio. aut legatur simpliciter seruo testatori, vel hæredis: tunc obtinet iste §. & statim dies legati cedit. & est locus Catonianæ: & sic voluit intelligere hic glo. & ff. de hęredib. instituen. l. si socius. vbi idem not. nec refert, an viuo testante manumissus fuerit, vel non: vt hic patet: quàmuis gl. contrà. C. eodem, l. seruus. Sed oppo. adhuc contra hunc §. ff. de fideicommiss. lib. l.
4 generaliter. §. si homini. sed ibi † in libertate relicta. cuius dies cedit ab adita: vt suprà scripsi. Præterea, ibi deficit legatum, propter impedimentum personæ legatarij, quo casu non obtinet regula, hic mista consideratione vtriusque, quando obtinet: vt plenè not. ff. de regula Catoni. l. j. vide ibi. Item iste §. non obtinet in testamento militis. C. de testament. milit. l. ex his. In glo. qui actus. sub. purus, conditionalis, sic vt per totum titu. ff. de condi. & demonstr. & C. de condit. insert. & de

conditio.

conditio. insti. In glo. nam nemo. in fin. Hæc glo. intendit reddere rationẽ diuersitatis inter hũc casum, & primum: text. reddit aliam: sed ratio text. non videtur bona in eo, quod dixit: nam posset per eum alius hæres effici: quia ita posset in primo casu. Possibile enim est in primo casu, quòd institutus se vendat ad pretium participandum, vel dabit se in arrogationẽ: & acquiret hęreditas alij. Sed hoc nõ est consy derãdũ: quia esset expectare aduersam fortunam &c. ff. de verbo. obli. l. inter stipulantem. §. sacram. secundum do. Iaco. & Pet. Sed quid, si legetur filio à patre instituto, vel econtrà, patri à filio instituto? Videretur, quòd in primo casu sit idem, sicut
5 † quando legatur seruo, à domino hærede instituto, cum vterque acquirat: videlicet seruus domino, filius patri. Sed ho die acquiritur proprietas ipsi filio: ideo videtur valere: & hoc potest dici probabiliter. In alio casu est distinctio, olim non valebat donatio facta de patre ad filium: quia filius patri acquirebat: sed hodie non acquiritur, quo ad proprietatem.

Sed hæc opinio, est reprobanda in authen. de immen. do. secundum do. Iac. & Pet. quorum sunt hæc verba: non bene percipio, quid volunt concludere. Hæ tamen quæstiones videntur expeditæ: quia à filio potest legari patri. ff. de leg. j. l. à filio. & à patre filio. eo. tit. l. quæsitum. in princi. primus casus non est dubitabilis, quin possit à filio patri legari: quia & à
6 seruo domino potest legari vt hic. Sed † secundus videtur dubius: quia à nõ dño non põt legari seruo. & vī id in patre, & filio, saltem de iure ff. vnde vi. l. quæsitum. ideo valet: quia cùm vterque filius institutus & nepos suus fiat legatarius, & essent in potestate vnius: videbatur legatum à filio, illi in cuius potestate ambo erant: & perinde est, ac si à filio esset legatum patri directò: quo casu sine dubio valeret. Sed vbi institutus non est in potestate alicuius: videtur quòd nõ valeat: cũ sit eadem ratio, quæ in legato præstando seruo domino instituto: saltem de iure digestorum. Et in hoc errauit gloss. in d. l. quæsitum quæ videtur sentire quòd l. quæsitum. procedat secundum iura noua: imò dicas, quòd in casu, quem ponit, procedit secundum iura digestorum: vt dixi. Sed in casu de quo ego quero vbi legatur directè à patre, instituto filio, non procedit: nec lex illa casum istum tangit. Vnde credo, quòd de iure digestorum, nõ valet. Quid de iure nouo? Fortè doc. in eo. quod s. dixerũt, voluerunt sentire, quod non valet: quia iura noua nil corrigunt, quo ad acquisitionem, his quæ proficiscũtur à patre: vt in auth. de immẽ. do. circa prin. hoc tamẽ nõ est verum: imò censetur aduentitium. ff. de iur. do. l. professitia. §. si quis dotem. & idẽ videtur de monacho, vel religioso instituto & legato facto Abbati, vel superiori alij, vel ecõtra sicut hic dicitur de seruo.

a ADNOTATIO. ¶ An seruo. Summa vt Angel.
b ¶ Item regula. In quibus regula Catoniana locum habeat, & in quibus non: vide hic plenè per Angel. in ij. col. circa med. in versi. conclude & dic. & ponit sex casus, in quib⁹ dicta regula nõ habet locũ, quos vide diligẽter.

1 ☞ Ordo quando, an non, spectandus.
3 Incertitudo quæ uitiet.

a ANTE HAEREDIS. a † In glo. no. ordinem: dic
1 quòd vbi in dispositione iuris, vel testantis, vnus admittẽdus est, vel primus vel solus: tunc recurritur ad ordinẽ: vt in lege contraria. ff. de vsufr. l. quoties. de hæred. inst. l. qui soluendo. la ij. aliàs autẽ, si non constet quòd alter sit admittendus: non admittitur ordo, sed impediunt se concursu. ff. de vsufru. ear. re. quæ vsu consu. l. ij. §. fin. vel propter incertitudinem repel luntur. ff. de testamen. tuto. l. duo sunt titij. de re. du. l. si fuerit,
2 vide ẽ. eodem, §. incertis. & §. optionis. † Item dic, quòd vbi ordo est de substantia: tunc bene attẽditur; vt extrà, de cler. per sal. promo. per totum. C. de senten. l. prolatam. de acquirẽ. hæredit. l. vt debitum. ff. de iure codic. l. quidam. & vide ff. de vulg. l. moribus. In glos. nisi in duobus. ibi cum allegat l. si
3 quis à filio. §. penulti. Caue, quia istę duæ † leges faciunt per coniunctionem; & allegantur pro primo casu: quia incertitudo vitiat libertatem: vt l. cum ex pluribus. nõ autem aliud: vt d. §. penultimo. Dic tamen, quòd hoc non est verum; imo dicitur idem vtrobique: quia incertitudo vitiat legatum: vt l. si fuerit de reb. dub. vnde vbi est incertitudo, inter personas legatariorũ, tũc incertitudo vitiat, & legatum & libertatem: secus si in re legata, vbi autẽ libertas legatur, est incertitudo, & in re et in persona; et sic vitiat: vt plenè no. Dy. extra. de reiu. c. in obscuris. li. vj. In ea gl. in fi. illa nil facit: vt ibi no. quia hæres non cogitur ad ire; nec pro legato; nec pro libertate: vt ibi notatur.

2 ADNOT. ¶ Ante hæredis. Ante institutionem hæredis, & post. & inter medias institutiones hæredum, hodie vtiliter legatur: & ordo non necessarius, si de mente constat. non est curandus. Et post mortem hæredis: potest hodie legatum relinqui. h.d. secundum Bal. vsque ad § pœne quoque.

1 ☞ Legati & stipulationis discrimen.
2 Factum hæredi rectè iuberi.

POST MORTEM. In glo. in stipulationibus. in
1 fin. hæ leges parum faciunt, vnde vult dicere gl. quòd in † stipulationibus, statim contrahitur obligatio; non sic in legatis. In hoc aduerte, secundum doc. quòd procedit, quando legatur post mortem hæredis: sicut si legetur, cùm legatarius morietur. ff. quando di. leg. ce. l. si cùm hæres. secundum la. Itẽ dic, quòd hæc glo. non procedit, vbi constat de contraria mẽte contrahentium. Nam tunc possunt etiam obligationes cõtra hæredes in stipulationibus incipere: vt d. l. & C. vt acc. ab hære. & contra hær. l. j. & hoc, vbi tale quid legatur, quod po
2 test compelli post mortem. Quid † si damnet hæredẽ post mortem facere domum vel scribere librum? Non videtur valere, quasi impossibile: vt j. §. fi. Sed satis potest dici cõtrà, sem per enim in dubio videtur intellexisse, quòd hęres hæredis faciat. C. de contrah. & commit. stip. l. veteris.

1 ☞ Pœnarum quæ rejcienda.

POENAE QVOQVE. Super tex. dic, antea, id est, ante iura digestorum. Idem quòd hoc iure. ff. de penu legat. l. j. & l. si penũ. quam di. le. ce. l. cum sine ad lega, falci. l. j. §. item si ita. vbi esset probrosa vel impossibilis. ff. de condit. & & demonst. l. mulcta. ff. de his quæ pœ. nomine. l. j. & placet hoc magis, quàm illud quod no. C. eod. l. j. vbi glo. videtur sentire, quòd hęc antiquitas erat de iure ff. & illud sequuntur ibi multi doc. Sed contrariũ videtur verius, per leges prædictas.
1 Vnde † in d. l. j. rejcitur probrosa, vel impossibilis: & sic supponit, q̃ non alia. Et no. q̃ illud quod nomine pœnæ adjicitur, petitur iure legati: & detrahitur falcidia: vt d. §. si ita. extra. de testa. c. Raynutius. & ibi de hoc Doct.

1 ☞ §. Exceptis, & l. cum interest. conciliari.
2 Conditio in quem conferatur, referre eiusque rei usus.
3 §. Exceptis. sensus. 4.
5 Conditio quando, an non. suspendat.
6 Conditio rejcienda.
7 Impossibilitas quando uitiet.
8 Difficultas quæ uitiet.
9 Legatum suo capientem uetare, pœnale esse.
10 Testatori quæ, an non, mutari liceat.

EXCEPTIS. In gloss. ff. de lega. j. ibi cum dicit: non autem soluere. hoc nihil valet: quia tunc non esset dubium, et frustrà diceretur, angustias temporum non nocere: cum tũc nullæ essent angustiæ. Quid dicemus? Dynus sequitur primam extra. de reg. iur. ca. nemo potest ad impossibile. lib. vj. sed illi solutioni non obst. regula Cato. do. Iacob. & Petr. dicunt, quòd angustia temporis non nocet in contractibus: vt ff. lo. l. insulam. §. j. ergo nec in vltimis voluntatibus in quibus est plenior interpretatio facienda. ff. de reb. dubijs. l. cum intestamẽto. Sed adhuc non respondetur: quia hic impossibi
1 litas vitiat; ibi non. Sed dicas, † quòd ibi fuerunt duo: ipsum legatum, & tempus dandi. legatum non continet impossibile; ideo valet: sed adiectio temporis est impossibilis, quæ non vitiat legatum purum: & possibile: sed hic loquitur, quando

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsum legatum est impossibile. Sed certè eodem modo sunt hic duo: ipsum legatum, quod est impossibile; & pœna possibilis. cur ergo non valet in pœna possibili: respondeo, legatum est principale. pœna est adiectio, vnde cum ipsum principale non tenet: nec accessoria adiectio. ff. de verb. oblig. l. si homo mortuus. Sed in contrario tenet ipsum principale. In ead. gl. in fin. hanc sequitur Dynus in d. c. nemo. Domini verò Iacob. & Pet. dicunt, quòd hanc sequebatur dominus eo-
2 rum, & reddebat rationem: quia quando conditio † apponitur in persona honorati: nunquàm valet quod impletur. Vnde testator non videtur velle, valuisse legatum. sed vbi apponitur in persona onerati, certum est quòd ille vellet implere, si posset: & nihil est quod ei debeat imputari, si nō impleat: ideò valet legatum. Ipsi tamen dicunt idem esse, siue in persona onerati: siue honorati, apponaꝫ conditio: sed dicūt referre, an apponatur impossibilitas per modū præcepti, an per modum conditionis, nam si per modum præcepti, non valet. Verbi gratia, hæres meus da montem aureum Sempronio: vel ascendas cælum: & si non feceris, da ei centum: hoc casu neutrum valet, sed si per modum cōditionis apponeretur impossibilitas: bene valet. verbi gratia: hæres meus, si cælum digito non tetigeris: vel si montem aureum nō dederis Sempronio: da ei centū, hoc casu bene valet. Et est ratio: quia hoc casu videtur legatum sub conditione necessaria, quo casu valet: vt si sol cras orietur, sic vides in contractibus: quia si promittis dare Stichum mortuū: & si non dederis, promittis dare pœnā: neutra valet: quia impossibile apponitur in conuentione. secùs si per modum conditionis. ff. de verb. obli. l. si homo mortuus. & l. impossibilis. secundum eos, hæc solutio videtur bona. & glo. voluit eam ponere. ff. de condi. instit. l. j. in secunda solutione ibi cum dicit: vel ibi nō fuit impossibilitas &c. sed si profundius inspicias, leges contrarię nil faciunt contra hāc
3 literam: quia hic † nil agitur de cōditione; sed de actione pœnæ: quæ non sunt idem. ff. de his quæ pœ. no. l. ij. Idcirco iura loquentia de conditione nil faciunt ad propositum: nisi per similе: vnde pœna dici non potest: nisi vbi precedit dispositio testantis, de aliquo dando, vel faciendo: & adiicitur pœna ad confirmationem dispositionis, per verba negatiua: tūc enim certum est, quòd neutum valet, si principale dispositum sit impossibile. Verbi gratia, damno hæredē meum attingere cœlum digito: & si non fecerit, damno eum centum dare, neutrum valet, & est ratio: quia nemo ad impossibile obligatur: vt ff. de reg. iur. l. impossibilium. Per pœnam autem nolit eū obligare ad principale dispositum, quod est impossibile, & nullum: ergo accessorium debet esse nullū: & maximè, quia pœna non debet committi, nisi sit culpa, vel mora: vt l. si decesserit. ff. qui satisda. cog. de excep. do. l. apud Celsum. §. si in arbitrum. nam dando, vel faciendo impossibile, non potest mora vel culpa argui: & sic non debet pœna ligari nec hoc casu locus esse potest illi distinctioni, an apponatur in perso-
4 na onerati, vel honorati: quia pœna de sui natura non potest apponi, nisi in persona onerati. Et iste est verus † intellectus huius §. nec vltra de cōditione loqui oportuit, nec disputare: & tamen glo. subintrat, quæramus an conditio impossibilis vitiet dispositionem testantis, vel vitietur: & (sicut vides) gl. distinguit, an apponatur in personam onerati, an honorati. Dyn. plenius distinguit: quia aut apponitur affirmatuè, aut negatiuè, secūdo casu, habetur pro pura. In primo subdistinguit: aut semper impossibilis: aut aliquo tempore impossibilis, aut possibilis. Et sic semper impossibilis: aut apponi in persona onerati, aut honorati: vt not. in d. ca. nemo. Subijcia-
5 mus ista examinationi. Certè primum † membrum est indubitatum, quādo ponitur negatiuè: quia illa est necessaria: nec facit actum conditionalem. ff. de condit. & demonst. l. hæres meus. de verb. obli. l. impossibilis. Sed quando ponitur affirmatiuè, non consentio subdistinctioni: an fuit ab initio impossibilis &c. quia illa distinctio repræhēditur per regulam Caton. vt s. dixi, & in l. si mihi & tibi alleg. in glo. non fuit cōditio, sed quædam adiectio extra substantiā legati, quæ non vitiat, sicut nec in contractibus: vt s. dixi. idcirco lex illa nihil facit ad propositum. Item, nec illa, qua subdistinguitur, an in personam honorati, vel onerati, quia leges indistinctè dicunt conditionem impossibilem pro non scripta haberi: vt §. de hæred. instit. §. impossibilis. ff. de condi. instit. l. j. & l. cōditiones. de conditio. & demon. l. obtinuit. & l. mulcta. §. fin. & l. cùm tale. §. falsam. Nec aliqua lex dicit contrà: quia iste §. cuius timore fuit facta distinctio, nihil facit: imò alio casu loquitur, vt s. ostēsum est. Nec aliqua bona ratio reddi po-
6 test, cur debeat distingui. Igitur videtur † indistinctè dicēdum, quòd impossibilis conditio de natura reijciatur: nec in hoc est facienda difficultas: nec est sufficiens prædicta distinctio: quia debuit distingui, an fuit impossibilis de facto, an propter prolixitatem, quibus casibus vitiat: vt ff. de cond. instit. l. si Titius. de sta. liber. cum hæres. §. j. Sed ego hoc non admitto, in impossibili de facto, vt dixi §. de hæred. instit. §. impossibilis. Recollige ergo, cùm quærituran impossibilitas vitiet dispositionem extremam, distingue: quia † aut apponitur impossibilitas in vim præcepti: & tunc, aut in substātia ipsius legati, & vitiat, vt hic, cum concor. aut in circunstān-
7 tijs: & non vitiat: vt l. si mihi & tibi. §. j. aut in vim conditionis: tunc aut est impossibile, propter difficultatem tantum, & vitiat: vt l. cùm hæres. §. j. aut de natura: vt quia fortè res non est in rerum natura: tunc habetur pro non scripta: vt l. ab omnibus. §. j. de leg. j. & d. l. j. de cond. instit. cum concor. aut propter perplexitatem, tunc vitiat, si sit omnino perplexum: vt l. si Titius. Hoc solū tene, alijs substitutionibus omissis. Quomodo autem impossibilitas vitiet cōtractus, videbis in propria materia j. de inuti. stipu. §. si impossibilis. Sed quæramus, hic dicitur, quòd vbi testator præcepit impossibile, pœna adiecta, quòd neutrum valet. Quid si difficile: non videtur idem: quia difficultas non impedit obligationem: vt l. cōtinuus. §. illud. & scripsi d. §. impossibilis. de hæredit. instītu. Ad hoc potest dici, quòd vbi est talis difficultas, quæ annul-
8 lat legatū omnino, potest dici idem, quòd impossibile. † Sed vbi omnino non annullat, sed facit teneri ad æstimationem, tunc non idem: imò committit pœnam, nisi det legatum, vel æstimationem. Quæ autem sint illæ difficultates, quæ annullant legatum, vel non: vide §. §. non solum. Quid ergo, si præcepit fieri templum, vel palatium: vel aliud opus, quod est §. vires hæreditarias, ac ipsius hæredis, & si nō fieret, adiecit pœnam: satis potest dici, quòd neutrū valet: quia talis pœna impossibilis non valet: vt l. cum hæredes. §. j. & d. §. non solum.

In glo. vt inquilinos. idem si non sint interdicta: si tamē de iure rescindi possint. Vnde si filium grauaret in portione legitima, sic ꝙ locus sit querelæ, & apponeret pœnam, si contraueniret: non committeretur, & idem credo si præciperet aliquid contra consuetudinem patriæ, & adiiceret pœnam j. de offic. iud. in prin. Transgressor enim legis, & consuetudinis eadem pœna punitur xj. dist. c. in his. Sed † quid si lega
9 uit alicui fundum, & voluit, quòd adipisceretur possessionē authoritate propria: & si hæres impediret, adijcit pœnam: nū quid hęres in pœnam incidit, si impediat: videtur, quòd non: quia huiusmodi præceptum, est cōtra legis interdictum, certū est enim, ꝙ interdictū est per ius legatario, ne authoritate propria adipiscatur legatum. s. sine volūtate hæredis. ff. quo. leg. l. j. in prin. igitur tale præceptum non valet, nec adiectio pœnæ, vt hic. C. de his quæ pœ. no. l. vnica. hoc nō credo: imò testator hoc potest ordinare, ꝙ legatarius authoritate ꝓpria adipiscatur: vt ff. de le. ij. l. Titia cum testamento. §. Lucius. &
10 ibi not. idcirco valet pœnæ adiectio. Vnde † aduerte, ꝙ vbi aliquid est per ius dispositum, ꝙ testator immutare non pōt: vt quia fortè hoc ius publicū, vel fauorem: tunc obtinet hæc lex: & potes ponere exēpla. ff. de testat. tutel. l. iure nostro. de admi. tu. l. quidam. C. de cond. insert. l. ij. ff. de leg. j. l. nemo potest. Sed in his, quibus potest disponere contra iuris ordinationem, sicut in cautione de legato præstando: vt C. vt in pos. leg. l. scire. vel de non faciendo inuentario. C. arbi. tu. l. fi. hæc lex non obtinet: nec vbi ordinatio est præter legem: vide ff. ad leg. fal. l. quod de bonis. §. j. C. de pa. l. pacta. quæ contra.

De ademptione legatorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Testamentum iuratum reuocabile, fallit.* 2.

Pac

3 *Pactæ quæ iuramento non firmentur.*

In glo. quia ambulatoria. do. Iac. & Pet. dicunt ꝙ nō potest legari vltima voluntas etiā per iuramentū iure isto. Vnde si
1 quis fecit testamentū, † & iurauit se in eo persistere: nihilominus potest reuocare: quia ambulatoria &c. ff. eod. l. iij. §. fi. ff. de don. inter vir. & vxo. l. cū hic status. §. oratio. secundū eos.

Hæc quæstio est multū antiqua, & frequenter est in facto. Vnde Spec. tenet ꝙ primū testamentū iuratū tenet, & nō reuocatur. vt in Spe. de fi. instru. §. cōpendiosè, ver. quid si iurauit. Hosti. distinxit: quia aut reuocauit sine causa: & tenet pri-
2 mum aut † cū causa: & tenet secundū, vt no. Archi. post eū extra de sepul. c. j. glossator decretorū tenet idē quod Iaco. & Pet. xiij. q. ij. c. fin. Io. An. disputauit plenè de hoc: & tenet idē extra de re. iu. c. quod semel. in nouella. Et hoc placet. Et videtur ibi d. c. j. de sepul. ibi enim nō sepelitur in loco iurato. & ita supponitur, ꝙ valuit reuocatio. verūtamē in pœnam periurij eligitur alia via. Vnde, si dicerē nō tenere secundū testamentum, adhuc dicerē, primū reuocatum in effectu: quia primum nō habuit voluntatē testātis. ff. de his qui. vt indig. l. cū
3 quidā. de mili. testa. l. militis. §. veteranus. Præterea, † conuentio ex qua ligatur arbitrium, est cōtra bonos mores ff. de verb. obli. l. stipulatio hoc modo. Ideo non ligatur iuramēto: extra de reg. iur. c. non est obligatoriū. lib. vj.

8 ☞ *Impugnans actum eo non fruatur.*
2 *Adimi testamento quæ ponsint & qui.*
3 *Repugnantia quando, an non, utiter.*
4 *Reg. ubi repug. sensus.*
5 *Ademptum quando videatur.*

2 ADEMPTIO. 2 In gloss. scilicet, testamēto. in fi. ille §. parū facit secundū do. Iac. & Pet. Et prima fuit opi. Pla. quę potest fundari secū-
1 dum eos: quia † qui nititur impugnare testamentū, nō habet cōmodum ex testamēto. C. de leg. l. si legatarius. ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. meminisse. Itē frustra legis auxiliū inuocat, qui in legem cōmisit. ff. de min. l. auxiliū ergo codicilli, qui contrariantur testamēto, nō cōfirmantur per testamentū, nisi hoc exprimaꝫ. Quia nō est verisimile, ꝙ illud quod fit ad finē cōtrariū, cōfirmeꝫ p id ff. de cōdi. & demō. l. cū tale. §. fi. Ipsi tamē tenent cū glo. & dicunt ꝙ nō est ridiculū, si codicilli cōtrarij cōfirmantur per testamentū: quia quando ꝙ videmus agi ex cōtractu, vt cōtractus destruatur. ff. de cōtrahē. empt. l. sed & Celsus. §. j. de act.
2 empt. l. ex empto. §. is, qui vina. Tene ergo, † ꝙ legata in testamento possunt adimi in codicillis cōfirmatis expresse, nō sic de hæreditate. C. de codic l. ij. In glo. vt si eodem testamento. cū allegat l. si ita scriptū. dic melius vt ibi, & C. de lega. l. datum. quia aut adimitur expresse, aut tacitè. Et si expresse: aut in eodē testamēto: aut alia voluntate. & si alia voluntate: aut æquè solēni: aut minus solēni. si tacitè: aut per delegationem: & tūc aut ante cōsummatū testamētū, aut post: vel alias tacitè vt ꝓ inimicitias: & tūc gl. tenēt ꝙ per exceptionē, vt potes colligere ex his, quæ notanē in dictis legibus. In ead. glos. in fi. Iac. dicit ꝙ vix potest dari bonū exēplū illi regulæ. Sed videa mus modū apponēdi, vt melius soluamus. Hic dicit, ꝙ vbi testator dicit, lego Titio: nō do: nō lego. valet ademptio. Cōtrà vbi est repugnantia in testamēto: neutrū valet: vt dicta regula. † Sed in his verbis est manifesta cōtradictio: ergo
3 videt, ꝙ neutrū valet, ergo malè dicit hic tex. ꝙ valet adēptio. Illud cōtrariū intēdit soluere Iac. distinguēdo. nā aut cōtradictio, seu repugnantia, fit incōtinenti: & tunc vitiaꝫ vtrūq; aut ex interuallo: tūc nō: sed valet vltimū. & hoc dicit per l. nō ad ea. ff. de cōdi. & demō. de ma. testā. l. Stichus. imò Pamphilus. Nōnulli voluerūt dicere, ꝙ omnia verba testamēti, quocūq; tēpore scribanē, vel ꝓferanē, debēt referri ad id tēpus, qđ ipse reprobat. Sed salua gratia tāti doc. hæc solutio nō videtur vera, nec bonus intellectus illius regulæ: qa regula dicit, ꝙ neutrū valet: & tamē in l. nō ad ea, & in l. Stichus. valet vltimū. ff. de hære. instī. l. si ita scriptū. quod est cōtra mētē regulæ, & solutionis. Vnde de omnibus exēplis, quæ dātur in dicta regula; nō videē aliquid procedere, nisi exēplū perplexitatis verborū. Quid ergo respōdebim⁹? Dicas, ꝙ regula nihil facit ad
4 propositū: loquitur enim, † quādo sunt verba incōpatibilia, nec vnum magis interpretatione potest eligi, quā aliud: tunc enim vtrūq; vitiaꝫ: vt in exēplo perplexitatis d. l. si Titius. Vel si dicat: instituo Semproniū & Mæuiū, ita ꝙ quilibet habeat insolidū. vel lego fundū Titio, & Seio, ita ꝙ quilibet sit insolidū dominus. nec obstat huic exēplo l. cū quæstio. C. de lega. quia ibi nō expresit, ꝙ quilibet esset insolidū dominus. Nec similiter. ff. de leg. j. l. si pluribus. quæ videē obstare. Vel pone exēplū, si in eodē testamēto dicat: volo sepeliri penes fratres minores, & prædicatores sub vna clausula, vel si dicat: volo, ꝙ mihi fiat capella, super tumulū meū penes prędicatores. Item penes minores, cū elegerit sepeliri in altero loco. Sed text: noster loquit quādo ex interpretatione, vel ex vi verborū apparere potest cōtraria volūtas reuocatoria primæ: & vbi nō implicatur impossibile ex dictis: tunc enim vel alterū valet: vel vtrūq;, secundū distinctionē dictæ l. nō ad ea. nec est repugnātia. In gl. fed si Seius. in fi. ff. e. l. legatū. §. fi. & est ratio:
5 quia cum nuda volūtate adimaꝫ, constat † voluntatē mutatam: quāuis alius nō capiat. ff. de his qui. vt indig. l. cùm quidam. Sed opponitur, ꝙ non videtur ademptum primo, sed debeant concurrere. ff. de legat. j. l. cùm pluribus. Posset dici, ꝙ iste §. obtinet, si probetur animus adimendi: alias nō. & ita no. s. tit. j. §. si eadem. in glo. sed nōne. Alij dicūt, quòd aut legat secundo, cū cōmemoratione primi: vt fundū, quē Seio legaui, lego Męuio. & tunc præsumitur animus adimēdi: alias nō; vt ibi scripsi. & hāc tenet Dy. in d. l. si pluribus. in quadam glo. interlineari. pro quo ff. e. l. sicut & hic. Sed huic obstat ff. de legat. ij. l. Mæuio. vbi est verbū commemoratiū, eundē. Sed ibi cōmemorat rem legatā tantum: non ipsum legatum.

Item ob. ff. de hære. instī. l. Iulianus. sed ibi in institutione, quæ non ita faciliter reuocatur, seu adimitur. Vel refert, vtrū incontinenti adijciat verba commemoratiua: vel ex postfacto, vt primò casu non videatur adimere; vt in contrarijs: secundo sic: vt hic per d. l. non ad ea.

2 ADNOT. ¶ Ademptio: Diuide hunc titulum, vt hic per Ange. & summa sic secundum eundē. Ademptio, & translatio legatorum, potest fieri in eodem testamento, vel alia scriptura, hoc dicit vsque ad fi. tituli.

De lege falcidia. *Rubrica.*

1 ☞ *Falcidia qui uetanda.*
2 *Falcidia & Trebel. communia.*
3 *Falcidia quando, an non, detrahenda.*
4 *Falcidia qui retinenda.*
5 *Falcidiæ quatenus imputandum.*
6 *Peculij legatum quousque non teneat.*

SVPER EST. In gl. ideo sic dicta in fi. ista magis placet Ia. quā prima, quia eodē modo posset dici ab ense, qui melius resecat, & dic ꝙ hæc lex fuit introducta à Falcidio Tribuno plebis nō prætore: qa Falcidia ipso iure resecat: vt l. linea. ff. e. & si esset prętor, nō posset ipso iure tollere &c. vide quæ plenè notanē in gl. sicut ipse scribit hic. ff. e. l. j. Et no. ꝙ lex Falcidia, habet duo capita: & nominaꝫ ab effectu vltimi: vt d. l. j.

In gl. nō tamē licet. in fi. qdā habēt additionē, sed hodie &c. si nō habeas, pone eā. Et in fi. ponę, & dic vt ibi not. & scripsi. respōde ad l. fi. C. de pac. quia in lege falc. nō solū vertitur favor testātis, imò hæredis, & iuris publici; vt d. l. qđ de bonis. §. j. Sed mirandū, cur corrīguntur iura antiqua, cū prædicta ratio semper remaneat. dicas, ꝙ principaliter fuit statutū ob fauorem testatoris, vt hic patet, ne decederēt intestati. Hodie verò aliter prouisum est super hoc. vt in authen. de hære. & fal. per totum. maximè in §. si verò expresim. Et ideo cessat illa principalior ratio. Et potest † prohibere Falcidia expresse: sed non tacitè, vt scripsi in d. auth. sed cum testator. Quid in Trebellianica? glos. sunt adinuicem cōtrariæ. nā in d. §. si verò expresim. tenet idem in vtraque. in d. auth. sed cū testator. tenet contra. Doct. tenent idem in vtraque; vt ibi scripsi. Pro quibus. qa est eadē ratio in vtraq;, & sic idē ius. C. eo. l. fi. imò maior; quia in Trebellianica cessat ratio, quæ erat in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Falcidia: videlicet q testator haberet hęredem: vt hic. Et certum est q per Treb. non magis habet hæredē: quia etiam inuitus erit hæres & cogitur: vt l. apud Iulianum. §. Antistia. ff. ad Treb. Multò ergo magis potest eam testator prohibere,
2 quā † Falci. cū non sit tāta ratio eam inducēdi & fouendi sicut de Falcidia, quādoq; prohibere potest. Vnde lex promissuè vtitur his verbis falci. & trebel. C. eo. l. si, vt allegas. ff. eo. l. filius, qui militauerat. Vnde satis fuit, q lex loqueretur de Falci. quia idem videtur intellexisse de Trebe. quinimò videtur, q noua lex quæ loquitur de Falcidia. videē loqui de Tre
3 bellianica. de hoc j. ti. j. §. sed quia. † In glo. vel etiam causa mortis. ibi cū allegat l. acceptis. Sed ibi loquitur, quādo pro-
a ficiscitur ab alio, quā ab hęrede. Vnde dic plenius: [a] quia aut quod causa mortis capitur, recipitur contra voluntatē testantis: tunc nō detrahitur Falci. ff. de don. causa mortis. l. qui prætio. & ibi not. aut nō proficiscit ab hærede: & nō detrahitur: vt l. acceptis. aut proficiscitur: & tūc detrahitur: vt hic no. nisi hæredis mora, vel culpa caperetur. ff. eo. l. j. §. itē si ita. De hoc not. gl. & doc. C. eo. l. si mortis. In ea. gl. ibi cum dicit: mortę confirmatur, secus si valuisset ab initio. ff. de do. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. concessa. In gl. id est, ix. vncias. ibi cum dicit: etiam rei vendi. hoc indubitatum, si legatarius, vel fideicom. possideat sine facto hæredis. Sed si hæres tradiderit, vel de voluntate eius legatarius occupauerit: non videtur procedere: maximè attenta authen. sed cum testator. In ea. glos. in fi. dic plenius. Quia aut legatur pluribus: & tunc obtinet
4 opi. huius glos. Aut vni: tunc † propter vtilitatem vel necessitatem, potest in vna retineri: vt d. l. Plautius. & l. planè. §. fi. cū l. seq. & l. lex fal. & l. si is. §. fin. sed in trebellianica in vna re. ff. ad Trebel. l. Marcellus. §. res quæ. C. fam. ercis. l. filium quem habentem. In glos. scilicet quartam partem. ibi cum dicit, imputabit in quartam, nisi illi qui sibi dat: vt not. C. eod. l. pe. vel nisi testator hoc expressisset. ff. eo. l. quod autem. In ea. glo. ibi cum alleg. q statuliber. hoc verum: si sit solus hæres. si verò habet cohæredem, sunt glo. contrarię. Nam quædam dicunt, q imputat pro parte sua: non pro parte hæredis: vt d. l.
5 quod statuliber. not. sed in l. illud autem. no. q totum imputat. & idē no. in l. Nesennius. eo. tit. & illas approbāt ibi Dy. & Iac. & in l. cū pater. ipsemet percipiebat. in casu autē nostro dabat statulib. & hoc indubitāter vbi non fuit peculiū prælegatum. Quid si fuit prælegatū, & dat de peculio? Non videtur imputari. ff. eo. si à me. Sed verius videtur, quod legatū
6 † peculij nō teneat, quousq; sit impleta cōditio: & implendo conditionē, tradit rem hæreditariā, secus in tali exemplo: si libertate & peculio legatis purè legaret fundum, si x. dedisset, tunc enim non hæreditario iure capit: vt ibi no. Iac. hæc autē nō procedūt in quarta Treb. vt l. in quartā. e. ti. Et vide quod ibi no. & d. l. Nesennius. ad Trebel. l. deducta. §. nummis.

a ADNOT. ¶ Dic plenius. Vide hic Ange. idem sentientem in ij. col. ver. in glo. legare. Quæritur hic idem Ange. si testator dicat, quod soluant legata integra: vtrum idem sit, quod prohibere Falcidiam. vide eum. Item an id quod potest per falcidiam detrahi: dicatur naturaliter debitum. idem hic in ij. col. in prin. vers. an autem, quod potest.

1 ☞ *Acceßio cuius sit.* & 2.

QVANTITAS. In glo. s. de leg. §. si peculiū. cōtra quidam non habent plus in gl. alij habent. Solutio. ibi remanet seruus, quasi peculij dominus. Hæc solutio supponit talem opinionē. Tu dicas, q inspicitur tēpus mortis, in quā-
1 titate patrimonij: & ita supponis, q † augmentū superueniēs spectat ad hęredē, nec imputabit in Falcidiam. Cōtra, imò ad legatariū. vt §. si peculiū. ver. q si post mortē, glo. soluit. ibi remanet seruus, quasi peculij dominus. Vult dicere, q seruus est quasi peculij dominus in vita: & post mortē remanet quasi dominus. Ideo nō mirum, si ad eū pertineat augmētū. Hoc cōtrariū nō meruit signari: ideo glo. antiqua nō soluit. in quo enim tangit hic ad quē pertineat augmentū? certè frustra de hoc agit hic. Sed glo. debuit opponere de l. cū quo. ff. eo. sed soluit ibi: quia quod hic dicit, obtinet in æstimatione rerū hæreditariarū, nō in æstimatione debitorum. Est ibi obscura gl. nā in principio sequendo Azo. Hugoli. & hic re
2 citat vnū. In fi. videtur variare ibi: sed in debitore &c. Tamen doc. ibi dicunt q hæc est † veritas, q vbi debitor efficitur nō soluēdo, cedit dāno hęredis. vbi augent facultates, cedit lucro legatariorum, quo ad Falci. Sed pro Deo, quæ est ratio, q augmentū pertineat ad cōmodū legatariorū, diminutio ad dānū hæredis? Potest dici quòd spes est, q de inopia veniat ad pinguiorē fortunā. c. ar. tu. l. si defunctus. sed non contra. Sicut ergo maior hæreditas, reputat propter debitū cōditionale cōditione aduenięte: sic facultatibus auctis, propter spem, quæ erat ad augmentandū. & sic soluit ibi Iac. In gl. & tūc idem, ibi cum dicit: quod hic dicitur. hoc verū, nisi essent relictæ per modum speciei. ff. de leg. j. l. sed si certos. In glos. j. aliquid oportet. in fi. vide s. titu. ij. ff. de legat. j. l. j. & concor. quasi de verbo ad verbum. ff. eo. l. in quantitate.

1 ☞ *Falcidia in cuius seruo uetita, an non,* & 2.
3 *Falcidia in quibus cessat.*

a CVM AVTEM. [a] In glo. mos erat. propè finē ibi: tunc nullā patitur. imò dic q tunc patitur. vt d. l. sed si non seruus. in princip. Vnde (vt bene videas,) hic dicit q vbi seruus
1 † testatoris manumittēdus est: nullo modo detrahit falcidia de ipso seruo: de alio legato, ei, vel alij legatario relicto sic: vt l. si seruus. & l. planè. & hic. Vbi autē seruus hæredis, tūc etiā nō detrahit. vt l. sed & si nō seruus. ver. si verò. Vbi seruus legatarij: tūc detrahit: quia tanti videt æstimasse &c. vt l. sed & si non seruus. Vbi autem alienus: tunc hæres deducit totum pretiū: sed legatarius patit Falcid. in eo quod sibi remanet, vltra æstimationē serui. ff. e. l. eius serui. §. j. & d. l. Iul. & l. sed
2 & si nō seruus. ver. q si alienus. † Sed quid dices? Dixi q vbi legatarius debet suū proprium manumittere: certo legato sibi facto q detrahitur Falci. hoc verū, si agnouit legatū. Sed ponè, q non vult agnoscere propter metum Fal. nūquid detrahetur, tunc Falci. Potest dici quòd non: quia impediretur libertas, & eadem ratio habet locū, quæ in alijs, in quibus de
3 trahitur Falci. † In glo. impropriè. in fi. Super hoc consueuerunt dari versus magistrales.

Falcidiam cessare facit pars debita nato,
Calculum, dos, miles, pietas, prohibitio, crimen,
Res vetitæ vendi, libertas, sponte solutum.

Debita nato. vt C. de inoffi. testamen. l. sancimus. & l. quoniā. Calculum. vt c. eo. l. si prædiorum. Dos. ff. e. l. cùm dotē. Miles. C. eo. l. in testamento. Pietas. c. eo. authen. similiter. Prohibitio. C. eo. authen. sed cum testator. Crimen. c. e. l. etiam. Vendi vetitę. c. eo. authen. sed in ea. Libertas. C. eod. l. si ea. proxi. §. Sponte solutum. ff. eo. l. quod de bonis. §. j. & d. authen. sed cum testator.

a ADNOT. ¶ Cum autem. Creditores hæreditarios. legatarijs præferentur. Et ratione legis falcidię imponendę. primo æs alienum deducitur: deinde, impensa funeris deducitur: deinde de hæreditate tota: si quid superest, ad legata non sufficit, de quolibet legato, diminuitur vt quarta suppleatur h. d. vsque ad fi. titu. secundum Bald.

1 ☞ *Fideicommiss. officio iudi. non peti.*
2 *Princeps inualida ualidat.*

De fideicommissarijs hæreditatibus. *Rubrica.*

NVNC TRANSEAMVS. [a] † In glo. id est nulla actione. in fi. sed nec per officium iudicis secūdū antiquitatē: vt apparet ibi cū dicit: tantū pudore. item nihil esset innouatū, per ius nouū per quod petit iudicis officio. vt vide bis. j. §. sed quia. & §. sed si recuset. in tex. vel qa per ipsius August.
2 † No. q princeps pōt vltra iuris cōis dispositionē, ideo q suā tāgit personā facere valere, q alias nō valeret. sicut facit p sui præsentiam: & facere teneri. C. de testam. l. omnium. Sed hoc fuit dispensatiue: non de iure communi: vt patet in litera: ob insignem

a

1

insignem quorundam, qui erant amici, vel credebātur in vita: & post rumpunt fidē. iuxta l. ff. de hæredi. insti. l. quidam cum filium. vnde insigne sumitur in malam partem.

a ADNOT. ¶ Nunc transeamus. Diuide hunc titulum, secundum Ange. de Are. & hoc principium summa, vt idem.

1 ☞ *Vltimarum uoluntatum quæ sine hærede ualent.*

IN PRIMIS. In glo. potest. in fi. videtur contrà sed non est: quia hic loquitur, quando volebat testari. & hoc con
1 stabat, ibi è conuerso, quando constabat, q non: sed codicillare tantum: vt dicitur super glo. seq. † In glo. no. non valere. Dic q aut constat testatorem voluisse facere testamentū: & tunc requiritur ibi, institutio hæredis. ff. de iure codi. l. j. Aut constat q noluit testari solum, legare, vel fideicommittere: & tunc valet, sine hærede scripto. j. §. prætereà. aut est dubium: & tunc si fecit mentionem de hærede videtur q vellet, valere vt testamentum. & ideo si non valet institutio: nec legata: vt d. l. j. ff. de testa. l. si quis cum. C. de testa. l. non codicillū, nisi testator hoc expressisset. C. de codi. l. fin. vel nisi in alia dispositione fecisset mentionem de institutione. vt d. l. fin. vel alias constaret, quòd vellet valere, vt codicillos. ff. ad Trebel. l. Scæuola.

1 ☞ *Hæreditario iure quid suspendatur.*

CVM IGITVR. Super text. in fin. vel dic secus in
1 directa. ff. de hęredi. insti. l. hæreditas. §. illo. & eodem titul. §. hæc res. Et est ratio: quia † per hoc ius hæreditarium, nō est in suspēso, quod remanet penes directò institutū. j. proxi. §.

1 ☞ *Præteritum an esse præsumatur.* & 2.
4 *Possedisse probare sat non est.*
5 *Pœnalia quando, an non, trasmißibilia.*

RESTITVTA. In glo. not. quod semel. in fin. Hoc obtinet in immutabilibus de natura, vel constitutione iuris. Nam in alijs, quod fuit semel, non est semper. vt §. qui. mo. tu. fi. per totum. ff. de cur. fu. l. j. §. j. imò omnia sub perpetuo motu consistunt. in authen. de non alie. §. vt autem. Vnde hoc quod glo. hic elicit, non est multum notabile: sed magis esset notabile, an illud quod fuit semel præsumatur hodie. Verbi
1 gratia. dico me dominum rei in libello: non probo me dominum in præsenti: sed probo me olim fuisse: vel ago interdicto vnde vi. dicens, q cum essem in possessione talis rei, tu me vi deiecisti: & probo q ante deiectionem possidebam: non tamen q tempore deiectionis: numquid sufficit? In hoc consueuerunt doct. dicere q aut est talis actus, qui solo tractu tē
2 poris immutatur: & tunc quod semel fuit, † non præsumitur hodie, nisi aliàs probetur. C. de in integrum resti. l. si minorem. Lex illa facit ad contrarium: sed probatur in l. cum te. C. de proba. dic vt ibi. Et quod ibi scripsi de minoritate, intellige idem in alijs, quæ tractu temporis solo mutantur. Aut est
3 actus, † qui solo tractu temporis non mutatur: tunc aut non mutatur de difficili: vt dominiū: & tunc quod fuit olim præsumitur hodie. Aut de facili: vt possessio: & tunc fuerunt opiniones. vt no. in l. siue possidetis. C. de proba. vide ibi, & quod ibi scripsi. Illud autē videtur quòd illud, quod est hodie præsumitur olim fuisse: nisi cōtra probetur. ff. de mag. cōuē. l. j. §. si magistratus. melius in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit. In quęstione autem de qua supra tetigi, an agenti vnde vi:
4 sufficiat probare † se possedisse ante tempora deiectionis: consueuerunt doct. dicere q non: & maximè do. iuris canonici: extra de rest. spo. c. cum ad sedē. de causa pos. c. cum ecclesia. sed Hosti. ibi tenet cōtra. quod est verius. Nam cum possessio, non admittatur sine animo. ff. de acqui. pos. l. quamuis. & l. iij. §. in amittenda. semper præsumitur possidere, saltem ciuiliter qui primo possedit. & pro hoc facit. c. ad exhi. l. non ignorabit. In glo. id est non existentibus. iste fuit Seneca sapiens magister Neronis: quem Nero fecit occidi ex eo, q timebat, & fremebat, pro eo q correxerat eum iuuenem. & post fecit occidi Apostolos, Petrum, & Paulum. Hæc autem omnia fuerunt post passionem Domini. Et propter hoc apparet q iura digestorum, & Iurisconsulti qui tot iura addiderunt, ad commendationem huius Senecæ, fuerunt post passionē domini: & post tempus gratiæ: & per hoc potest repræhendi, quod nota. ff. de ferijs. l. pridie. de iust. & iure. in rubrica. in prin. superverbo nomine. de an. l. annua. §. Attia fideicō missum. In gl. imò nō omnes. ibi secundū Io. Iac. voluit facere differentiam inter omnis, & totus: quia primum distributiuum vniuersalium: aliud singulorum. Sed ego nō video hoc: quia qui omne dicit, nihil excludit. ff. de lega. iij. l. Iulianus (alias incipit, Iuniano) de re. dub. l. si is qui ducēta. §. vtrū. quare tene sequentem solutionem, quæ est ipsa veritas. In glo. non facta cessiōe. in fi. C. de legat. l. ex legato. Sed q hoc videtur mirabile, quia senatusconsul. est de iure ciuili, cur primus ipso iure non desinit: & secundus, ipso iure sit hæres, & ei competant actiones directæ: quia qui semel est hæres, nō potest iure ciuili desinere esse hæres. ff. de vul. l. in substitutione: & ibi de hoc & senatusconsul. hæredem facit, & transfert directas: & potest responderi, q non sic decreuit. potuisset enim hoc si voluisset, & est quasi similis responsio. ff. de fideicom. hæredit. pe. l. ij. In gl. vel etiā prætorio. ibi cū allegat ff. e. l. j. §. quātuis. ibi est. §. quanquā. non §. cūtuis. Et ille §. parū facit:
5 & tamen glo. est verissima: quia † si pœnales non transeunt ad hæredes: certum est quòd non transferuntur. Quid ergo, si lis erat contestata, in vita testantis, & sic transeunt ad hæ
a redem? Potest dici, quod tunc transferantur [a]. ff. de actio. & obliga. l. omnes. la ij.

a ADNOT. ¶ Transferantur. Item, nec acquisite per hæredem, transeūt nisi cedantur: & ideo earum occasione, hæres restituens, faciat sibi cauere, de indemnitate. iuxta l. cum hæreditas. li j. ff. ad Trebel.

1 ☞ *Quarta quibus debita.*
2 *Quarta multiplex.*

SED QVIA. In glo. id est dicere, ibi cum allegat l. si totas. & nō dicitur hodie propriè quarta, sed semis vel triēs.
Item nec iure naturæ: saltem in transuersalibus secundum Iac. In ea. glo. cum allegat s. tit. j. hoc potest dici iure insti-
1 tutionis: quia pro † institutis fuit ab initio inuenta: sed tamen debetur non institutis vel venientibus ab intestato. C. quādo dies leg. ced. l. fi. in fi. secundum Iac. & idem in treb. C. de sena tusconsul. Trebel. l. si per fideicommissum. fa. ercis. l. quoties.
2 In fine eiusdem † gl. item est alia, quæ debetur in bonis curialis. C. de sacrosanc. eccl. l. sancimus. la ij. quādo & qui. quarta pars. l. ij. in princ. c. de episc. & cle. authē. sed necq. Item alia. C. de secun. nupt. l. hac edictali. Item alia. C. de diuor. l. fi. Item alia. C. vnde vir & vxor. auth. præterita. Item alia secundum quosdam. c. de episc. & cle. auth. presbyteros. Sed illa iure naturæ. Item alia. ff. de hęre. insti. l. si pater. s. de vul. §. fi. Item est alia. C. ad Treb. auth. contra cùm rogatus. secundum. Iaco. Item alia. c. de suis & leg. l. fi. Alia. j. de succ. lib. §. sed nostra. Alia ff. de iudi. l. sed & si restituit. in fi. si pars hære. pe. l. antiqui. Item est alia extra de testa. c. requisisti. Item alia extra de sepul. in c. dudum. §. verūm. in cle.

1 ☞ *Legatarius quando onera ferat.*
2 *Bonorum, uocis acceptio.*
3 *Causa à quibus exprimenda.*

POST QVOT. In gl. scilicet iure. ibi, cū dicit: sine onere. dicas in hoc plenius: q a aut legat per modū quotę vniuer-
1 salis: tūc aut vtit his verbis. † Lego partē hęreditatis, vel alijs sonātibus ad ius, & nomē hęreditariū: & tūc legatari⁹ supportat onera, p illa parte: & sic intellige q hic no. & ff. de leg. ij. l. cū filius. §. j. Aut p verbū bonorū: & tunc nō supportat onera præcise: sed hęres tātū deducit, quātū est æs alienū. ff. de lega.
2 ij. l. cū aūt. Nec obst. ff. ad Treb. l. nā quod. §. fi. cū l. seq. † vbi verbū, bonorū, importat tantū quātum, hæreditatis. quia illud verū in materia illa, ne fideicommiss. intercedat: sed nō de propria significatiōe verbi: vt l. cogi. in fi. j. respō. ff. ad Treb. Si autē per modum singularitatis: quia fortè certā rem quæ valet tertiam, vel quartam: tunc non portat onera, sed hæres:

Universidad de Deusto
Biblioteca

dumtamen de residuo satisfieri possit creditoribus. Vide ff. ad Treb. l. prima. §. si is qui. C. de iure delib. l. scimus. † In glo. licet. in fi. idem videtur in recusatione iudicis: vt ibi not. Sed contrarium est expressum, extra de offi. deleg. c. prudentiam. & de appella. c. cum speciali. de hoc scripsi C. de iudi. l. apertissimi. Sed in operis noui nuntiatione, † an debet eam exprimere? Dic q sic. ff. de ope. no. nuntia. l. nō solum. §. morte. in fi. & ibi de hoc. Sed an allegans causam futuri periculi? Credo, quòd sic: vbi propter periculū vult vitare illud, ad quod alias tenetur: vt si dicat se non posse comparere coram iudice, propter periculum: alias nō. vide quod scripsi C. de his qui ad ec. confu. l. denuntiamus. & vide ff. solu. matrimonio. l. ij. respon. Super tex. iussu prætoris &c. & ad hoc iudicis officio compellitur. ff. de iudi. l. sed & si restituatur. in princi. ad Trebel. l. facta. in prin. & l. non est cogendus. & l. si legatus, cum notatis in quolibet ỹ. §. sed & id.

1 ☞ *Simplicitatum quæ amplectenda.*
2 *Allegationum quæ recitandæ.*
3 *Sententiæ formula.*
4 *Fideicommissum quando totum, an non, soluendum.*

a SED QVIA. [a] In glo. nota simplicitatem. in fi. de hac
1 † simplicitate, quę est contraria fraudi. C. de fur. l. manifestissima. §. tales. Sed quædam est simplicitas. i. fatuitas: & illa nō est amica legibus, imo inimica, & damnabilis. ff. de suspe. tut.
2 l. iij. §. fi. † In glo. hic nota. in fi. simile notatur. C. de sent. ex breui. reci. l. ij. Doct. tamen consueuerunt dicere contra ibidem: quia nulla lege reperitur hoc expressum. cōsuetudo vbique tenet, quod sint recitandæ principales allegationes, sicut libellus, lit. & exceptiones. idem tenet Spec. qui dat formam sententiandi in Spec. de senten. §. nunc videndum. versi. cæterum. ego vero cōfiteor, quod bene & cōgrue fit, si fiat. Sed si factum non sit, an tenet sententia? non video cur non: cum nulla lege exprimatur, quod debeant tractari: vt dixi. Vnde si dicat: lite orta coram nobis inter P. vendicantem fundum
3 ex vna parte & Titium defensorem ex alia parte. † Visis libello: exceptionibus, & allegationibus vtriusq partis, prouūtiamus, & declaramus fundum ad actorem pertinere. cur non valet huiusmodi sententia, cum referatur ad acta. ff. de pœnis. l. si præses. In sententia tamen absolutoria, posset dici, quod sit opus declarare causam, quare mouetur: non tamen omnia acta. ff. de iur. fisc. l. ij. §. senatus. de fideicom. li. l. si legatario. §. fi. de hoc per Dy. ff. de verb. oblig. l. qui Romæ. §. fin.

In gl. etiā contra. in fi. dic plene. ỹ. titu. j. in prin. & dic vt ibi no. In gl. propter facti. in fi. vide pleni°. C. de iu. & fac. ign. l. cū qs. In gl. i. creditorū. in fi. dic plenius ff. e. l. j. §. fi. vnde plenius potes dicere, quod aut hæres nil retinet: & tūc fideicom.
4 soluit † totū: vt hic in fi. §. aut retinet; tunc aut vnā rē: & nō tenetur, nisi in subsidiū. c. eo. l. j. §. si quis. Aut quotam: tunc aut rectā quartam. & tenetur pro illa parte creditoribus: sed non legatarijs. c. eo. l. fi. Si retinet plus quarta: tūc in pluri tenetur: vt no. d. §. fi. & hæc procedunt post restitutionē. nam ante tenetur omnibus: & tantominus restituitur. ff. eo. l. ita tamen. §. qui ex trebel. item in duobus casibus, qui notantur C. eod. l. si per fideicom. aut detrahit quartam, de relictis ab hærede: sed non de relictis à se. ff. eod. l. j. §. inde. & l. mortis. §. j. & l. si patroni. §. qui fideicommis.

a ADNOT. ¶ Sed quia. Quærit hic Ange. vtrum testator possit prohibere trebel. vide eum hic in ij. col. post med. in ver. in glo. liceat: Item quærit, an de legatis pijs detrahatur falcidia. item an fideicommissū possit facere in uētariū. Et an hęres, qui nō fecit inuētariū, perdat trebel. vide per Ange. hic i vl. col. & de illa quęstiōe, an de legatis pijs detrahat trebelli. vide Bal. hic.

1 ☞ *Cauendum ob quæ sit.*
2 *Accrescere quid non debeat.*
3 *Vtionis us.*

SED ETIAM ID QVOD. In glo. cui etiam. ibi cum allegat l. cum hæreditas, ex fideicommissi. & intelli-
1 ge † bene, quod pro pręteritis, id est, pro iam inceptis seu immotis caueat, & etiam pro futuris &c. vt sequitur in glo. non tamen intelligas, quod fideicom, teneatur cauere, nisi pro motis. In gloss. vt §. eo. in fi. sed dic, quod vbi est identitas rationis, tunc obtinet regula: alias non. ff. de peti. hæredita. l. sed & si lege. §. adeo. Vnde in contrarium, nō est eadem ratio, vbi
2 pars euincitur: quia remanet † alia, cui potest accrescere, quæ est quandoque totum: quo casu nil accrescere potest. vt ibi satis not. Et not. quòd vbi vna ecclesia vnitur alij, quòd † omnia iura sua transeruntur in illam, cui fit vnio. & pro nomine illius debent exerceri. C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. j. not. per doct. extra de reli. do. c. quia monasterium. ne sede vacan. c. j.

In glo. vel etiam minus. in fi. & vide quod ibi not. quia eo casu quo agit ab supplementum, tenetur creditoribus, pro eo quod suppletur.

1 ☞ *Fidei certæ committi quando liceat.*
2 *Codicillis legari. & qui.*

PRAETEREA. In glo. in codicillis. vel sine codi-
1 cillis, nudo verbo. ỹ. eod. §. & quia. Et caue; † quia vbi fideicommittitur certæ personæ: non valet, nisi illa persona succedat. ff. de legat. iij. l. j. §. fin. cum l. seq. dic ibi. In glo. sed quo
2 iure. in fin. glo. supponit, quòd legata † directa possint hodie relinqui in codicillis. Et tamen notauit contra in d. l. legata. quòd non valent iure directo: nisi in testamento: sed valent vt fideicommissa. quæ hodie idem est, re & effectu: vt l. ij. C. com. de leg. Vnde potest dici, quòd illa differentia semper remanet. est tamen sine effectu. vnde potest dici, quòd si testator leget in codicillis, quòd valet vt fideicom. etiam hodie. habet tamen effectum legati, nisi in libertatibus, & tutelis. dic ỹ. de codicillis. §. non tantūm.

1 ☞ *Hæres quando iurare cogendus. & soluere. & 2.3.*
4 *Solennitatis defectus quando obijciendus.*
5 *Legari extra testamentum posse.*
6 *Confessus quando recte impugnet.*
7 *Solennitate negata quis probet.*
8 *Scriptus in legitimum solennitatem iuret.*
9 *Iuramenti hæredis forma.*

a ET QVIA. [a] Super verbo: cōtendentes. nota quòd nō est peccatum, velle superare aliquos in bono, nō in laudē humanam: sed propter incremētum virtutum. in authen. de mona. §. cogitandum ibi: zelus. alias esset peccatum superbiæ. In glos. cogendus. in fin. dicunt quòd Ioan. hoc dicit, vt puniatur ratione mendacij: vt in casu de non nume. pecu. authen. contrà qui propriam. Et quærunt in simili. petis à me x. negauit: conuincis me de mendacio. volo dicere, quòd pacto nudo promisi: possum ne? Dicunt ipsi, quòd sic. sed ipsi dicūt quòd homo viuens non posset colligere in l. fin. quòd loquatur de pœna mendacij. & hæc lex est intelligenda secundum illam. Vnde dicunt, quòd casus illius legis, & nostræ, debent esse similes, & ita possunt figurari. Pone, q instituo hæredem solenniter: deinde facto & completo testamēto sine aliquo teste, rogo hæredem vel fideicom. de aliquo dando, seu faciendo vel duobus, vel tribus testibus adhibitis: certè hæres † cogitur iurare. & si confiteatur, cogitur soluere, siue primò negauerit, siue non. Et litera soluit omnes opinio. Primò illam de l. si veritas. Et quando debent esse ad minus quinque testes &c. quia illud verum, vbi legatum vel fideicom. fuit in testamēto vel codicillis. Sed vbi extra testamentū, vel
2 codicillos, tunc compellitur † soluere, si confiteatur. nec auditur, si velit impugnare propter defectum solennitatis secundum eos. Hoc non videtur posse dici, quòd illa lex loquatur seu iste §. nisi in casu, quo hæres confitetur ab initio. Nam lex illa, & iste §. qui in parte est cōmentum, & glos. illius legis fundantur super delatione iuramenti. quòd frustra deferretur, si hæres, vel grauatus confiteretur ab initio. Vnde non potest poni casus nisi grauato, seu onerato negante. Et maximè in hoc §. vbi litera hoc exprimit, quòd hic

hic hæres negabat. & sic absq; dubitatione est verum, secun-
3 dum membrum intellectus. Dicit Ioannes, quòd vbi grauatus seu oneratus negauit † compellitur soluere, si confiteatur in iuramento: nec audietur, si dicat voluntatem minus solennem: per d. l. fin. & hunc §. qui ponunt hunc casum. Sed de primo membro videlicet vbi hæres, seu grauatus ab initio non negauit, potest in dubium reuocari: q non est casus harum legum: vt dixi. & vides quòd Io. dicit q tunc hæres potest dicere non solenne: & per hoc impugnare legatum. doc. dicunt contra vt dixi, quando legatum fuit extra testamen-
b tum. vel extra codicillos. Quid dicemus? [b] in text. prout ego ipsum habeo, facit multum pro Ioan. Ego habeo in text. in libro meo: & idem vidi in aliquibus libris Bonon. in versic. quid si is à quo relictum dicitur, hæc verba postquam negauerit &c. in quibusdam libris deficiunt dicta verba postquā
4 negauerit. Si sint † ibi, textus euidenter exprimunt à contrario sensu: quòd si ab initio non negasset, q posset recurre ad iuris subtilitatem, opponendo de nō solennitate. Et pro hoc facit: quia alias confitens factum, potest ipsum impugnare, propter defectum solennitatis. C. si aduer. rem iudi. l. si cū. C. de fid. instru. & iure hast. fis. l. j. li. xj. ff. de transac. l. cum hi. §. si prætor. ff. de re. eo. l. magis puto. §. non passim. Iaco. sentit contra. vt ỹ. dixi quod nihilominus tale legatū valet, quando est factum extra testamentum, vel codicillos. & facit pro Iaco. C. de legatis. l. j. cum no. ff. de leg. j. l. in tacitis. Et est quasi similis casus in feu. quot testes sunt necessarij ad probandū inuestituram. c. j. Præterea, hoc videtur concludi per rationē dictæ l. fi. C. de fideicommiss. quæ redditur in tex. in vers. cum enim. & ver. cùm autem, si enim coactus confiteatur: ad alienam fidem nō recurretur: cur si sponte dicat, recurretur? Te-
ne ergo cum Iac. Nec obst. l. pro alia parte allegata: quia ibi
6 alia solennitas requiritur, quàm testamentum. Ego † bene credo, quòd confitens actum, seu negotium, potest ipsum impugnare, propter defectum aliarum solennitatum: sed vbi solennitas testiū, non requiritur: cessat ratio adhibendæ solennitatis, quādo pars cōfitetur: & ideo opinio illorū, qui dicūt valere inuestiturā, dato, q pares non fuerunt: est bona, si dominus eam nō confiteatur: & satis hoc supponit tex. ibi in d. c. j. Et hæc procedunt, vbi extra testamentū vel codicillos legatur, vel fideicommittitur. Quid si in testamento vel codicillis? Iaco. supponit, q tunc hoc nō obtinet: sed habet locū l. si veritas. & l. ex testamēto. ỹ. allegatæ. sed cū testamentum, & codicilli nūcupatiui probētur per testes: cur nō idē, sicut quādo extra testamentū, vel codicillos legatur: cū ratio dictæ legis ad hoc extēdatur, cū enim &c. Certè videtur idem: & maximè quādo extraneus est institut°, qui alias nō erat successurus, qui nō potest allegare testamentū nō iure factū: quia eo ipso se repelleret. Prętereà, si legatū fieret in prętentia quinq; testiū, essent codicilli: vel haberēt vim codicillorū. vt l. in epistola. C. de fideicō. & tamē tex. dicit in d. l. fi. q si quinq; testes fuerint in legato, est locus illi legi. Prætereà si dicas q vbi hæ
7 res cōfitetur legatū, & negat † solenniter esse factū, haberet probare legatarius solennitatē: & beneficiū huius legis esset nullū: quia semper hæres cōfiteretur legatū, & negaret solennitatē: & legatariū oneraret probatione, & nunquā peruenirētur ad remediū huius legis. Potes ergo dicere, q vbi hæres confitetur legatū, non sit opus probare solennitatē. Quando ergo obtinent illa. l. si veritas. & l. ex testamento? Dicas, quando hæres in iudicio negat lit. conte. tūc legatarius habet duas vias, vel q deferat ei iuramentum: & tunc obtinent is. §. & d. l. fi. vel si magis vult onerabit se probatione: & tunc quando se onerat oportet, q probet dispositionem solennem: & si nō probat, cadit: & hoc casu obtinent dictæ leges. Sed si confiteatur ab initio legatum, condemnatur: nec ad legis subtilitatem recurritur, per hunc §. sed per rationem d. l. fin. Si velis tenere opin. Io. quæ est communis, oportet restringi rationē illius legis, ad casum ipsius: quando hæres negat, & defertur ei iuramentum. Et hæc quæ dixi loquuntur, quando legatur in testamento nuncupatiuo, vel voluntate nuncupatiua. Quid si in scriptis? Non videtur idem; vt d. l. fi. circa princ. ibi cum dicit: sine scriptura: sed expone ibi si, pro quamuis. vt ibi
8 not. Sed quid, si sit quæstio inter institutum † scriptum, & proximum. Verbi gratia, scriptus agit peti. hære. cōtra legitimum: legitimus excipit, negando eum scriptum. & si scriptus probetur, sed dicit eum minus solēniter scriptum fuisse vel ab initio confitetur eum institutum: sed dicit, q minus solenniter; nunquid est idem, sicut in superioribus dixi? Non vitur: quia. l. prædicta fi. & iste §. sunt cōtra ius commune quodammodo, quod apparet: quia hæres compellitur iurare, contra l. generaliter. Item non auditur propter defectum solennitatis impugnare volens: igitur non sint extendendæ. ff. de legi. l. quod verò. si enim legislator hoc voluisset, vti q; hoc dixisset; & statuta in legatis regulariter non extenduntur ad institutiones, c. de fideicom. l. & epistola. de testa. l. iubemus. §. fi. Sed quid, si legatarius agat contra legitimum, à quo potest legari ỹ. §. præterea. Dic idem quòd in scripto, cum sit eadem ratio. Sed quæ sit forma huius iuramēti, quod præstat hæres. gl. dicit in d. l. fi. q si hæres erat absens tempore in-
9 stitutionis, & ignoret legatum: debet † iurare q nihil tale à testatore audiuit. & allegat hunc §. hoc non videtur equum, nec rationabile: nam vbi absens erat semper iurabit. & iurare absq; periculo poterit, quòd nihil tale audiuit à testāte. vnde melius videretur, quòd seruaretur hæc forma iuramenti, quando præsens fuit oneratus, & testator fuit fidem eius secutus, quàm si esset absens. vnde credo quòd si præsens oneratus fuerit, quòd compellatur iurare: vt hic dicitur: quia nihil tale &c. Si verò absens esset tempore legati: videretur quòd posit recusare iuramentum, vel petere tempus, ad certificandum se. vt ff. de iureiurando. l. iusiurādum. c. circa principiū. ne anceps periurium subeat. ff. de in lit. iuran. l. videamus. ff. rer. amota. l. Marcellus. & in illo casu crederem, quòd deberet iurare, non fuisse legatum: vel saltem se hoc non credere. si enim iuraret se hoc non audiuisse à testatore, frustratorium esset huiusmodi iuramentum. vt dixi. Item not. quòd iste tex. facit pro Io. qui dicit quòd testamentum potest probari per scripturam. de quo vide ỹ. de testa. §. sed cum aliquis. & (si vis) potes iungere, quod scripsi in auth. cōtra qui propriā.

a ADNOT. ¶ Et quia. Qui primo negauit fideicommissum esse relictum, postea conuictus, non potest dicere in minus solenni voluntate fuisse relictum. h. d. secundum Aret.

b ¶ Quid dicemus. Vide hic Ange. in versi. no. ergo. item in ea. col. circa finē. quærit idem Are. an iuramentum de quo in hoc tex. possit per hæredem deferri. & videtur teneri quod sic.

De singulis rebus per fideicom. relic. *Rubrica.*

In dígestis proponuntur fideicommiss. singularia. & eodem modo in C. hic econtra. Sed ratio quare hoc in volumine tangitur in rubric. ỹ. titu. proxi. &c.

1 ☞ *Legare à quo liceat.*

a POTEST TAMEN. [a] In gloss. antiquo. in fin. glo. alleg. hic l. j. §. fi. C. communia de legatis. quæ nihil facit; sed l. ij. §. fin. eod. titu. Et posset fortè dici, quòd recipiendo legatum propriè non possit legari nisi ab hærede; sed fideicommitti. ff. de lega. iij. l. si fuerit. §. j. sed quia legata & fideicom. vnum idem sunt; & facta sunt hodie synonyma: ideo illa differentia non tenet. vt d. l. ij. §. fina.

a ADNOT. ¶ Potest tamen. Diuide hunc tit. secundum Ange. & summa sic secundum Bal. Ab hærede legatario, vel quocunque alio, ex defuncti iudicio, commodū sententię potest particulare fideicommissum relinqui. & eatenus quis poterit grauari, quatenus est honorat°. h. d. vsque ad §. cū autē.

1 ☞ *Legatarius quatenus grauandus. 2.*
3 *Legata æstimatio grauabilis.*

POTEST AVTEM. In glo. facit ff. de legat. j. ibi cùm dicit vt ex eadem. colligitur, hoc verum, vbi species erat

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua. Quid si aliena? Doc. dicũt q̃ nõ tenetur: nisi inquantũ valet legatum, & nihil allegant. sed facit ff. de fideicom. lib. l. generaliter. §. si quis alienum. Sed quid si in specie legatur
1 † & in quantitate grauatur? Dicunt doct. q̃ de hoc non est lex. tamen dici potest quòd non teneatur vltra valorem rei. nam ratio est in casu, quo datur sibi quantitas, & grauatur in specie: quia ipse videtur scire æstimationem rei suæ. C. de rescin. vendi. l. quisquis. & pro tanto æstimasse. quę ratio cessat quando species legatur, & in pecunia grauatur. Nam potest probabiliter ignorare valorem speciei, quæ sibi datur.
2 Sed attenta hac ratione, debet in plus teneri, † quando quantitas legatur, & in quantitate grauatur: cùm sciat æstimationem ab initio. Sed potest dici, q̃ quãdo in pecunia grauatur, & oneratur: non est locus alicui coniecturæ. quia pecuniæ est certa æstimatio semper, sed non specierum. ff. de eo quod cer. loco. l. ideo. Vnde dominus coniecturatur tantum æstimare speciem, quantum legatur. † Quid ergo si æstimatio
3 primò possit variari? verbi gratia. lego tibi centũ onera frumenti, & volo q̃ post triennium des cxx. Sempronio. horum æstimatio est incerta: quia possibile est, quòd centum valent plus nunc quàm tunc centum xl. C. de vsuris. l. si ea lege. tũc potest dici sicut in speciebus, per prædictam rationem. Item videtur contra hanc distinctionem. ff. de adimẽ. leg. l. penult. §. j. Sed ibi speciale propter alimenta. Et vide quod not. ff. ad l. Fal. l. si debitor. ad Treb. l. ita tamen. §. trebellianum. Et no. quòd hodie hoc non obtinet in hærede, qui non facit inuentarium. in authen. de hæredi. & fal. §. si verò non fecerit inuenta
2 rium. In ead. glo. in fi.[a] de hoc no. plenius. C. communia de le. l. j. vnde non detrahitur nisi primo fuerit detracta. vt no. in l. pœnales. §. annua. ff. ad l. Falci. nec in illo casu: nisi quando fuit rogatus de portione rei legatæ restituenda. secus si de tota, vel de alia re. Et est ratio: quia vbi de portione legatur: testator videtur velle aliquid penes eũ remanere secũdum doc.

2 ADNOTATIO. ¶ In fin. De quo dic vt in d. §. nunquã. allegato in glo. & in l. j. §. denique. & ibi Bar. ff. ad trebel. & per Ange. hic eleganter.

CVM AVTEM. Dic supra de legat. §. nõ solum. cum §. sequenti.

1 ☞ *Differens non aufert quatenusque uerum.*

LIBERTAS. In gl. quod differtur. ibi cum allegat: l. si vsusfru. legatus. quia plures sunt quæ sic incipiunt. Sed il-
1 la concordat. † Nam differendo, non aufert: cum damnum resarciat. vt ibi. item, l. scimus. §. fi. C. de inoffi. testa. nihil. quia ibi non permittitur differri. item dic, quod hæc regula, nõ obtinet in actibus, qui solo lapsu temporis pereũt: vt ibi in ver. Nec alijs, ibi: directo. secus per fideicom. ff. de fideicom. libe. l. generaliter. §. si hominum.

1 ☞ *Mando Verbi acceptio.*
2 *Fidei quibus uerbis committatur.*

2 VERBA AVTEM. [a] In glo. ideo. in fi. dum tamẽ verba possint per fideicom. importare aliud vel ad hoc extendi, ex coniecturata mente testantis: alias non ff. de leg. ij. l. pater. §. mater filios. & l. iul. §. ex his. de le. j. l. etiã hoc modo. Itẽ
1 op. quod † verbum: mando, operetur consilium tantum ff. de leg. ij. l. cum pater. §. mando. Sed dic, quod vbi verba illa fuerunt apposita, fauore onerati tantum. Item adde quod ver
2 ba important dispositionem: alias † non habet vim fideicõ. nisi ex coniecturata mente testantis. ff. de leg. ij. l. ij. & l. peto. in prin. & l. vnum ex fami. §. fi. cum no. de lega. ij. l. codicilli. §. matre. Item dic, quòd verba recommendationis, non operan
3 tur fideicom. ff. ad treb. l. Lucius. §. filium. Item dic † quòd verba fideicom. sunt, quando diriguntur ad personam onerati: secus ſ. proxi. §. & scripsi. C. communia de leg. l. ij.

2 ADNOTATIO. ¶ Verba autem. Siue præceptiuis, siue rogatiuis verbis fideicom. fit. Ange.

De codicillis, Rubrica.

1 ☞ *Codicillari uarię.*

ANTE AVGVSTI. In glo. codicillorum. ibi cum dicit. scapha ad nauem. ff. de fundo instru. l. fi. In ead. glos. in fin. Potest ergo quis
1 † codicillare nũcupatiuè, vel in scriptis: quãdotamen fit in scriptis, debent testes subscribere, & solennitates seruari: quas scripsi ſ. de test. §. possunt. vbi de hoc. C. eo. l. fi. §. fi. in gl. in fi. In ea gl. fi. hoc no. in fi. iunge j. §. sed cùm ante.

1 ☞ *Princeps qui actu instruat.*

POST QVAE TEMPORA. Super text. not: hoc mirabile, quod reputetur ius & habeatur pro lege, illud quod princeps expressè nõ statuit: contra l. ij. C. de legi. & sena. l. nemo. Sed hæc tria concurrũt, vtilitas, consilium: quod
1 princeps requisiuit, & habuit consilium Labeonis iurisconsulti. Et nota, q̃ actus principis, † nostra debet esse instructio, dũtamen sequendo rationem communem faciat. secus si priuilegiaret: vt d. l. ij. Item nota, hic locum ab authoritate. Item nota, q̃ licet princeps, censeatur habere omnia iura in scrinio pectoris: vt l. omnium. C. de testa. nihilominus tamen petit cõsilium iurisconsultorum. c. de legi. l. humanum.

NON TANTVM. Vide ff. eod. l. si quis cum. & l. ab intestato.

1 ☞ *Codicillos post testamento non nisi expressim firmari. & 2.*

SED CVM ANTE. In glo. scilicet expressum. ibi cum dicit: secũdum Ioan. & melius sederet hic. Sed hodie vt d. l. ante no. Nam de iure digestorum. dubitatum fuit, an codicilli post testamentum facti confirmarentur per testamen-
1 tum tacite. & quidam † dixerunt, q̃ non. & illorum opi. videtur sequi. glo. ff. de leg. iij. l. patronus. §. codicillis. sed in l. ante. tenet contrà. hodie tamẽ istud est expeditum: vt ibi not. Sed si bene aduertas, iste §. loquitur de factis ante: & sic remanet idem dubium: quod ante. propter quod glo. vult dicere q̃ Io. est in opi. illorũ q̃ siue ante, siue post videntur confirmari. Vnde quando glo. dicit Ioan. contra. vide opinionem illorum, qui dicebant q̃ codicilli facti pòst, indigebant expressa confirmatione per l. si quis cum. §. fi. qui necessario loquitur in factis pòst, quia si loqueretur in factis ante: obstaret l. ante. In hoc tamen remanet hodie differentia secundũ doc. quia quando confirmantur expressè, valent: quia ibi continẽ
2 tur directò, ac † si testamento dati essent. secus si non sint cõfirmati expressè. ff. de manu. testa. l. libertates. de testa. tute. l. iij. & hoc satis potest sustineri. quamuis glo. ibi notet contrà, & iunge quod scripsi ſ. de fideicom. hære. §. præterea.

1 ☞ *Codicillos ad fideicom. trahi.*
2 *Codicillorum confirmatoris uis.*

a CODICILLIS. [a] In glo. directo. in fi. ſ. tit. ij. §. præ
1 terea. Sed quid, si in † codicillis apponãtur verba directa? videretur quod deberent trahi ad fideicom. ff. ad Treb. l. Scæuola, de leg. iij. l. cum quis decedens. § Seiam, & ibi no. ff. eo. l. ij. §. fin. In glos. sed qua. in fi. glos. alibi dicit quod officio iudicis. c. eod. l. fin. Potest dici secundum doctores, quòd vbi
2 codicilli fuerunt expressè in † testamẽto confirmati: quòd tunc agitur directa ex testamẽto: quia iure directo legata valent. vt l. libertates. ſ. alleg. alias vtili ex testamento. ff. eod. l. ab intestato. In glos. & cui conditioni. in fin. illa consueuit approbari per docto.

a ADNOT. ¶ Codicillis. In codicillis hæreditas, neque dari neque adimi potest, neque cõditio institutioni apponi: nec substitutio fieri: sed per fideicom. sic. & vnus potest plures codicillos facere. Si vis huius §. materiam plenius videre: recurre ad Bal. Ange. & Christopho. por. hic. & sic satiaberis.

1 ☞ *Voluntatum quæ compatibiles.*
2 *Codicillorum solennitas.*

CODICILLOS. Ibi cum allegatur l. cùm proponas. vide ibi. In ea. gl. ibi cum allegat §. cum posteriore. Et
1 est ratio: quia † plenũ nõ compatitur aliud plenũ. testamentum est plena voluntas, & non cõpatitur aliam plenã, sed codicilli sunt minus plena voluntas, & aliam patiuntur. Sic vides quia tutorẽ habenti, non datur alius tutor, sed curatorem habẽti datur alius curator. C. in qui. cau. tut. ha. tu. da. potest. per totũ: & maximè in l. licet. In glos. scilicet de illis. in fin.
2 Hæc † glo. est falsa, secundum doc. quia imò omnes solẽnitates requiruntur, quo ad sigilla, & subscriptiones, quæ in testa mẽto: sed nõ quo ad numerũ testium. C. eo. l. fi. de testa. l. cum antiquitas. Et hoc verũ, quando codicilli fuerunt facti in scriptis. vide ſ. in prin. in secunda additione.

Incipit liber tertius Institutionum, do. Ioannis Fabri, I. V. D.

De hæreditatibus quæ ab intestato deferuntur. Rubrica.

In glo. hæc rubrica. in fin. glo. non bene allegat; quia ibi tractatur satis in genere, quando certum petitur: vt l. certi condictio. ff. si cer. pe. sed debuit allegare C. de re. cre. & iure iuran. vbi de hac re. nihil tractat. & de reli. & alex vsu. vbi de alea, nihil in text. sed in l. Græca quæ non est de textu.

1 ☞ *Priuatio quid.*
2 *Clerici intestati aduentitia cuius sint.*
3 *Intestati qui an. & 4.*

NTESTATVS decedit. In
1 glos. vel quia non vult. in fi. Et est ratio: quia † priuatio dicitur propriè respectu habitus. ff. de reg. iur. l. cius est nolle. & per hoc videtur expeditum, de quo dubitari posset de cõsuetudine. Decanus sancti Aniani Aurelian. capit. & sibi appropriat † bona clericorũ, abintestato decedentiũ.
2 Pone q̃ clericus erat filiusfamilias, qui habebat aduentitia: tamen de eis testari non poterat: nunquid pertinent ad decanum? Vel fortè erat impubes, vel alias intestabilis: nũquid pertinent ad decanum? Potest dici, q̃ non: quia vbi verbum duo significans, vnum propriè, & aliud impropriè profertur in materia odiosa: restringitur ad significationem propriam ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. quæritur. de libe. & posthu. l. cùm quidam. Sed hæc consuetudo, est odiosa: quia contra rationem, & contra ius commune, per quæ debet succesio deuolui ad proximos: vt patet per totum hunc titulum. ff. de bo. dã. l. cum ratio. ergo restringẽda, vt intelligatur de illis, qui pro-
3 priè dicuntur † intestati: videlicet qui possunt facere testamẽtum: quia aliter non possunt propriè dici intestati: vt d. l. j. ff. vnde legi. l. ij. §. si quis decesserit. & facit ff. de legi. l. quod ratione. Sed quid si testari poterat, & fecit codicillos? nunquid dicetur intestatus? Videtur q̃ sic, ex quo non habet hæredẽ ff. de iur. codi. l. ab intestato. & l. si quis cum. Posset dici, q̃
4 saltẽ de benignitate canonica, † nõ posset dici intestatus, qui quoquomodo disponit: extra de testa. c. cum tibi de benignitate. Nam sponte sua cẽsetur proximis relinquere hæreditatem. ff. de iure codi. l. conficiuntur. circa princip. Et supposito, quòd decanus succederet: deberet soluere legata: vt d. l. ab intesto. & eodem modo posset dici de episcopis, qui iure consuetudinis vendicant sibi bona capellanorum suorum intestatorum, seu de dominis terrarum. In gl. arrogatione. ibi cum alleg. §. quib. mod. testa. collige ibi plenius differentiam inter ruptum & irritum, vt ibi dixi. In ead. glo. in fin. vide plenius. c. de libe. præte. authen. ex causa. & ibi scripsi: quia hodie valent ex vtroque. ff. de testa. tute. l. iure nostro. ſ. fi. & l. si pater. de cap. l. bona. §. fin. In glo. sunt alij, in fine. Sed per contrata, non rumpitur ipso iure: siue intentetur ante adìtam, siue post: quia testator non potest facere, vel desinere hæredem. j. de bon. pos. §. quos autem. Sunt & alij modi, quibus quis remanet intestatus. C. de testa. l. fancimus. eodem titu. l. nostram.

1 ☞ *Proximos hæreditate priuare noxale esse.*

INTESTATORVM AVTEM HAEREDITATES. In text. xij. tabu. quæ legitimis succedere. ff. de verbo. signi. l. lege. multos vidi, qui peccare credunt quando instituunt alios, quàm proximiores, ad quos deberet deuolui hæreditas abintestato. Pro quorum formidatione, facit: quia hæreditas est quasi debita legitimis. C. de codi. l. fin. & ad ipsos pertinet: vt hic. & pro hoc facit extra de
1 pœni. & re. c. officij. † Ad hoc potest dici, quòd si propter rancorem animi iniustum, ipsos priuaret hæreditate: quòd tunc peccaret, sed si alias alium ex affectione eligat: non video, quòd peccet: cum hoc sit ei licitum iuris permissione, legitima relicta illis, ad quos pertinet: vt per totum titulum de inoffic. testa. nec ob capitulum officij. quia ibi non priuabat sua: sed alterius hæreditate, propter factum suum damnabile, ac culpam. Vnum tamẽ credo, quòd si quis instituere extraneos, omissis legitimis indigentibus, seu mendicantibus: q̃ facit contra officiũ pietatis, & peccat: alias non posset anathematizari xxx. dist. c. si quis reliquerit.

1 ☞ *Vasallum adoptare uetitum & cur.*
2 *Adoptionem proximi non obesse.*

SVI AVTEM HAEREDES AESTI-
a MANTVR. In glo. item aliud. in fin. [a] j. eo. §. ita demũ. In gl. id est procul. in fi. Doctor. mediam approbãt, nec interest. In glo. quo ad hoc. ibi cum dicit: vt sui dicantur. hoc verum ab intestato: sed ex testamento secus. vide ſ. de adopt. §. sed hodie. C. de adopt. l. cum in adoptiuis. Item hoc obtinet, in feudo, si de feu. defun. cõtẽ. c. si de feudo. §. adoptiuus. Et hoc fortè in adoptiuo extraneo. secus si aliquis de descen-
1 dentibus † adoptetur, cum tunc naturalia, & adoptiua iura concurrant: vt l. cum in adoptiuis. capitulũ enim illud restringendum est cũ sit contra ius commune. Vel melius dic, idem in omni adoptiuo. Nam cum vasallus nihil possit in feudo, in præiudicium successorum, testando, vel alienando, sine consensu domini, videtur q̃ nec adoptando. in feu. de suc. feu. c. vnico. §. j. circa prine. Præterea cum translatio feudi pertineat ad dominum: & sine consensu eius fieri non debeat: vt patet in tit. de alie. feu. c. vnico in princi. per adoptionem facta, sine eius voluntate suum feudum ad alium transferri nõ debet: nec talis adoptio, quo ad suum feudum teneret. ff. de
2 adop. l. si is qui. la ij. Sed quid si dominus consensisset? Videtur † quòd nõ possit præiudicare agnatis. in feu. si va. feu. priue. cui defe. c. vnico. de alie. pa. feu. c. vnico. in princip. Sed ab initio potuisset per dominum ita dari in feu. si de feu. con. fue. c. pe. & vide. eo. ti. c. si vas. culpam. de alie. feu. pa. c. j. & eodem modo si esset feudum nouum: vt d. c.

a ADNOT. ¶ In fi. Item in emancipato. l. posthumorum. ff. de iniusto testa. qui etiam de iure ciuili hodie admittitur, vt in authen. c. §ij & §. nullã verò. dummodo sit descendens ex masculo: secundùm Ange. hic.

QVIBVS CONNVMERARI NECESSE EST. De materia huius §. vſq; ad §. ita demum. vide ſ. de nup. §. fin.

1 ☞ *Venditam proximior redimit.*

a ITA DEMVM [a] TAMEN NEPOS. In glo. vel capitis, in fi. quod de emancipatione hic dicitur, est hodie

Universidad de Deusto
Biblioteca

correctũ: vide ſ. de hęre. qua. & dif. §. ſui. & quęre vt ibi queſtiui. & facit iſte §. quòd ſi res ſit vendita alicui † de genere remotiori gradu, quòd proximior poſsit retrahere virtute conſuetudinis. ff. de inof. teſt. l. filio. & videtur expreſſum in feudis. ſi de feu. defun. cõt. fue. c. vnico. §. Titius. ff. de leg. ij. l. vnũ ex fa. §. j. cum ibi no.

2 ADNOTATIO. ¶ Ita demum. Quæritur hic Ange. quid ſi filius abſtinet ab hæreditate patris: an nepos fiat hæres ſuus: an ſui. & dicit quod non erit hæres ſuus: ſed voluntarius.

1 ☞ Dominium quando, an non, continuatur.

SVI AVTEM HAEREDES FIVNT. In glo. ſcilicet ſui. in fin. dic ibi. In glo. hoc ideo. in fi. vide ſ. de hære. quali. & diffe. §. ſui. & dic quòd quaſi ſit continuatio:
1 † quia ſuus cenſetur quaſi dominus in vita patris. ff. de lib. & poſthu. l. in ſuis. vnde quaſi cõtinuatur dominum. Sed nõ verè continuatur: quia non erat verè dominus. illud autem quòd hæc glo. dicit, quòd poſſeſsio eſt incorporalis, eſt verũ de iure ciuili. ff. de acqui. poſ. l. quamuis. non de naturali, quæ eſt quaſi pedum poſitio. ff. de acqui. poſ. l. j.

1 ☞ Delicta non transmitti, fallit. 2.
3 Duellum quando permiſſum.
4 Hæres deſinens liberatur.

PER CONTRARIVM AVTEM. In gloſ. not. quædam delicta. ibi cum alleg. l. apoſtatarum. in fin. hoc
1 eſt peſsimè dictum ſecundum doct. q delicta † tranſeant in hæredem. quia ſic hæres accuſaretur: & damnaretur, ſed hoc non eſt intentio gl. vt j. gl. hoc. ſ. modo. In ea. glo. in fi. doc. dicunt. quod non eſt facienda differentia, inter publica & priuata vbi agitur criminaliter; quia nulla trãſeunt in hæredem.
2 Sed actio † ciuilis deſcendens ex priuato delicto tranſit ad hæredem. lit. conteſta. alias nõ C. ne ex de. defun. l. j. Poteſt
a dici[a], quod quæcunque ciuilis tranſit ad hæredem, ſiue ex publico, ſiue ex priuato, quatenus contra hæredem datur. ff. de pu. iudi. l. defuncto. In glo. ideo dicit. ibi: niſi de iure eſſet. Hoc non videtur verum de iure C. de actio. & obli. l. negantes. C. de gladia. l. j. Et quicquid ſit de iure canonico: ſunt inhibita: nec ſunt adminiſtranda ſacramenta eccleſiaſtica, maximè prouocanti. vide ij. q. iij. c. monomachiam. in Spe. de accu. §. ſequitur. ver. ſed quid ſi. de iure vero feudo. permittitur duellum. in feu. de pa. tenẽ. & eius violatori. c. vnico. §. ſi quis aliquem. & §. ſi miles. de alie. feu. pa. c. vnico. §. nõ eſt. Per
3 ſtatuta regis Franciæ toleratur duellum in omni † caſu, cuius pœna eſt mors, excepto furto: quando crimen eſt ita occultum, q non poteſt probari clarè per teſtes. Et eſt præſumptio contra reum talis, q poſſet ſupponi quæſtionibus, ſi accuſator hoc requireret: alias non permittiẽ & ſuper hoc ſunt ſtatuta regia Phil. pulchri. quicquid ſit, prouocans, & ſponte recipiens, & iudex iudicans, peccant per d. c. nec abuſus conſuetudinis, à peccato excuſat in authen. vt nulli iudi. §. nulli verò. verſi. malè enim inuenta. In glo. lata ſententia. in fine. Et poteſt eſſe ratio: quia bona non confiſcantur ipſo iure: imò remanet dominus delinquens vſq ad ſententiã quamuis alienatio. ei interdicatur. ff. qui & à qui. l. quæſitum. de accu. l. ex iudiciorum. Quid ergo, in caſibus, in quibus bona confiſcantur ipſo iure? Videtur q ipſo iure non ſit hæres: quia ex quo deſineret, ſi ab initio fuiſſet hęres. & ad talem ſtatum res deueniſſet: ergo multòfortiùs, ex quo eſt nũc in tali ſtatu, nõ efficitur hęres. ff. ad carbo. l. iij. §. paruí. ff. ex quib. cau. in poſ. ea. l. fulcinius. §. ſi quis non latitat. Et hoc facit ad id quod ſcripſi ſ. de pupil. ſubſti. §. liberis. videlicet, q vbi nulla ſunt bona, additio non tenet. Sed nunquid, qui hæres eſſe deſinit: deſi-
4 nit † teneri creditoribus? Non videtur, quando propter dolum, vel culpam ſuam deſinit eſſe hæres. ff. ad Sylla. l. propter necem. §. neptis: de iure fiſ. l. eius qui. §. fi. Contrarium eſt expreſſum ff. de his quib. vt indig. l. eum qui. §. bonis. facit ff. de vulga. ſubſti. l. ex facto. §. Iulius Longinus.

2 ADNOT. ¶ Poteſt dici. Ange. ſic dicit, ſi pœna imponitur ipſo iure, à lege illa, tranſit ad hæredem: ſi ab homine: idem dummodo delictum ſit cõmiſſum circa contractum, & purgetur, per actionem ex ipſo contractu. idẽ ſi extra cõtractũ, dũmodo lis ſit conteſtata, alias regulariter non datur cõtra hæredem, niſi in id, quod ad eum peruenit. l. j. ff. de priua. deli.

1 ☞ §. i. l. iij. de bo. po. cont. ſenſus.
2 Nepos quibus ſuccedat.
3 Nepos in quibus, an non ſuccedat. & 4.
5 Nepotem in quibus excludat filius.
6 §. cum filius explicari.
7 Repræſentationi quando, an non locus ſit.

a CVM FILIVS, [a]FILIAVE EX ALTERO. In glo. ſecus ſi ex filia. in fin. ibi loquitur de alio iure vetuſtiſsimo; nam hoc iure idem: vt j. titulo primo, §. hoc etiam. C. de legitimis hæredib. l. lege xij. tabularum. In glo. vt in auth. in fine. credo quod gloſ. debuit allegare §. filium. verſ. ergo ſanciendum. ibi cum dicit: quid enim legalibus &c. In gl.
1 idem eſt. in fin. hæc ſolutio eſt contra illum text. qui † reprobat hãc diſtinctionem, an in locum filij patris nepotis, fuerit adoptatus, vel non. & ibi glo. contraria huic glo. & alia ſolutio ibi datur per gloſ. videlicet, q nõ loquitur, vbi omnes qui veniunt per contratab. ſunt in poteſtate: alias ſecus: vt ibi. ſed Dy. dicit q lex illa loquitur in eodem caſu, quia omnes erant in poteſtate: vt poteſt deprehẽdi in litera. quare dic, q ibi fuit adoptatus in loco patris nepotis: & ſi nõ expreſsè tamen præſumitur ſecundum Dy. & hoc vult dicere litera illa. Oppone contra hunc §. q nepotes non ſuccedant in locum patris ſui. j. tit. j. §. ſi plures. Sed dic, q iſte §. loquitur in ſucceſsione
2 aui: in ſucceſsione verò † collateralium, non obtinebat hoc iure: vt d. §. ſi plures. ſed hodie obtinet in ſucceſsione patrui. C. de legi. hære. l. auth. ceſſante. ſed non in ſucceſsione aliorũ collateralium: vt authẽ. poſt fratres. C. de leg. hære. Item di ſtat. ff. de bo. li. l. ſi libertus præterito. §. j. Sed dic ſpeciale in iure patronatus, quod non deferẽ iure hęreditario: vt ff. de ope.
3 libe. l. vt iuriſiurãdi. §. ſi. Quid ergo dices in feudo, † quod non videtur iure hæreditario deuolui: cùm poſsit obtineri per agnatos repudiata hæreditate in feu. an agnat. vel fil. defuncti poſ. reli. feu. c. vnico? Videtur idem: & tamen eſt contrarium expreſſum in feu. de ſuc. feu. c. vnico. circa princi. de
4 ſucceſ. fratr. vel de gradi. ſuc. in feu. c. j. §. his verò. †Sed qd de iure patronatus eccleſiæ? Dicerem nepotes admitti, cum patruis: cùm illud iure hæreditario: etiã ad extraneos deuoluatur: nec reguletur vt iuſpatronatus libertorũ. extra de iur. pa. c. cũm ſecundum. Et vide per Inno. in rubrica eiuſdem tit. u. de ſen. & re iudi. c. cùm Bertoldus. Sed qd dices, ſi hæreditas ſit indiuiſibilis, ſic q oportet vnum admitti: vt regnum: ducatus. marchionatus: in feu. de prohi. feu. ali. per Federi. c.
5 vnico. §. præterea. l. ij. nunquid filius excludet † nepotem, filium fratris? Satis poteſt dici q ſic: alias eſſet deterioris cõditionis: filius quàm nepos: contra l. iij. C. de bo. ma. & hoc indubitatè, vbi filius vnus primogenitus eſt; & nepos eſt filius, ſecundo genitus defuncti. Si verò nepos ſit filius, primogeniti defuncti, videtur contra, quia cum is nepos, repręſentet perſonam patris ſui: & ille ſi viueret excluderet ſecundò genitum: per conſequens, & iſte per hũc §. Item no. q iſte
6 §. loquitur in filijs † filiorum, vel filiarum: quid ſi eſſent pronepotes? Verbi gratia. auus habuit vnũ nepotem, & ex alio nepote defuncto pronepotem: nũquid pronepos ſuccedit cũ nepote: videretur q ſic propter repręſentationem, de qua hic loquitur. ſed dicas q huiuſmodi repręſentatio non extenditur vltra perſonas nepotum. vt in auth. de hære. abinteſt. §. ſi igitur defunctus. ij. verſi. huiuſmodi. & ſic ille pronepos excludit. & idem in Spe. de ſucceſ. abinteſt. verſi. quid ſi aliquis.
7 ſed huic ob. j. c. fi. vide ibi. Item dic, † q huiuſmodi repræſentatio non habet locum niſi in ſucceſ. aſcendentium, vel patruorum, vt in authẽ. ceſſante. & authẽ. poſt fratres. ſ. allegat.

Item, nec habebat locum. quando parentes ſupererant, & fratres mortui. vt in authẽ. de hære. abinteſt. d. §. ſi igitur. verſ. ſed & ipſis. ſed illa corrigitur: vt ibi no. Obtinet tamen huiuſmodi repræſentatio, quando aſcendẽtes ſuccedunt deſcẽdenti

tibus: vt in auth. de hære. quæ abinteſt. §. conſequens. & iunge j. ti. j. §. hoc etiam. item hoc non obtinet, quando rumpitur teſtamentum: vide ſ. de inoffic. teſta. §. ſoror. in fine.

2 ADNOT. ¶ Cùm filius. Nepos ex filio præmortuo, ſuccedit ſimul cum alio filio viuente: quia aſſumit locũ patris ſui, & ideo ſuccedit cum patruo, & filijs patrui, in ſtirpes. & non in capita. Ange.

1 ☞ Azonis lapſus, & ſubleuatio.

ITEM SI EX DVOBVS FILIIS. No. hic
1 caſum contra Azo. qui dicit, q nepotes † qui patruos nõ habent: ſuccedunt per capita. glo. dicebat cõtra: vt no. in authẽ. ceſſante. & in auth. eod. tit. §. finaũt defuncto. pro qua eſt hic expreſſum, ſed hic loquitur in ſucceſsione deſcendentium: vide j. §. ſi. Sed Azo quærit in ſucceſsione collateralium: vide j. tit. j. §. hoc etiam. vbi ſcripſi.

1 ☞ §. cum autem. ſenſus.
2 Repræſentantes.
3 Præteritus, quæ tranſmittat.

CVM AVTEM QVAERITVR, AN QVIS. In glo. ſ. eo. §. demũ. contrà. ſed hic qñ fuit factũ teſtamentũ: ibi, nullũ: vt j. ti. j. §. proxi. in tex. In glo. anteq. in fi. hæc glo.
1 fuit hic pro nihilo: quia nil † tractatur hic de additione: nec de querela, ſed ſolũmodo, qñ filius mortuus fuit, anteq teſtamẽtum deſtitueretur. In gloſ. nec enim fuit. in fi. hanc etiã ſequuntur doc. In glo. i. tanquã agnati. in fi. hanc etiã ſequũtur doct. ſed magna eſt iniquitas, q in nullo ſuccedat, tñ ita oportet dici: quia iura ſunt expreſſa, quæ ſic ordinant: & tñ admittitur ad bo. poſſ. liberti auitini. ff. de bo. poſſ. l. Paulus reſpondit. §. pen. Et quæ ſit ratio, ibi notatur. Sed cur ſaltẽ per repręſentationẽ perſonæ patris ſui, nõ admittitur: vt ſ. §. proxi.
2 Dicas q illi † ſolũ repræſentant, qui nati erant, & agnati, vel cognati tẽpore mortis, vel concepti, hic autẽ non fuit agnatus, nec cognatus tempore mortis. videẽ ergo omni remedio deſtitutus. Sed aperiamus hoc. Et videtur q ſuccedat in omni
3 caſu. Quia aut pater huius concepti fuit præteritus † & tũc teſtamentũ fuit nullum: & tranſmiſit hæreditatẽ ad liberos, etiam non aditã, & etiam ignorans. C. de legi. libe. l. apud hoſtes. aut fuit exhæredatus, & tunc tranſmittit querelam: vt l. ſcimus. §. fi. C. de inoffi. teſta. ſi erat emancipatus, & fuit præteritus: competit ei contratab. quam tranſmiſit etiã ante aditam. ff. de contratab. l. illud. Dicas, q hodie is caſus procedit, quando filius fuit exhæredatus ritè, & iuſtè, & nõ fuit ſecuta additio, de quo ſcripſi ſ. de exhæred. li. circa princ.

HAC RATIONE, SI FILIVS EXHAER. In gloſ. nec enim. ibi, cùm allegat §. ſed hodie, oportet q dicas, q iſta differentia eſſet ſecundum ius antiquũ: quia ſecun
2 dum iura noua deberet dici e contra: quia quãdo datur aſcendenti: non admittitur ad ſucceſsionẽ patris naturalis. quando extraneo ſic: vt dicto §. ſed hodie. & l. quę ſtatim. j. allegata.
In gloſ. ſi autem morte patris, ibi, cùm alleg. de adoptio. l. antepe. melius ff. vnde cog. l. j. §. cognationẽ. in fi. gloſ. ſed nõ durat, vt matrimoniũ impediat. ff. de ritu nupt. l. per adoptionem. extra de cog. leg. c. j. ſ. de nupt. §. ſi quis.

1 ☞ Emancipato quis prouideat.

POST MORTEM VERO NATVRALIS. In glo. nam ſi non. in fi. ſed hæc ratio nõ eſt bona: quia poteſt
1 in vita emancipare: & ſic debet ex eius arbitrio: & remanet inconueniens. Sed dic q non eſt eadem ratio: quia ſi in † vita emanciparet: pater naturalis poteſt ſibi prouidere ordinando, ſicut ei placuerit. Item poſt mortem auferetur ius quæſitum agnatis: quod eſſet inconueniens. ff. de pact. l. ſi.

1 ☞ Electionem, neglecto uolente, ſubſiſtere.
2 Sui remedia.

EADEM HAEC OBSERVANTVR, ET IN EA. In gloſſ. his enim inſtitutis. vide quod ſcripſi ſ. de exhære. lib. circa prin. & hoc inducunt doc. ad quæſtionẽ.
1 † Si aliquis, qui debuit vocari ad electionem, contemnatur, nulla eſt electio. Pone, q contemptus non vult proſequi contemptum ſuum, nec dicere nullam. alij, qui interfuerunt, volunt eam dicere nullã ex perſona eius: nunquid poſſunt? Videtur q ſic, per l. ſi poſt mortem. §. fi. ff. de contratab. Arguitur contrà in l. filio. de iniu. rup. Ipſi dicũt, q non poſſunt, per d. l. filio. & ipſi diſputant de caſu. extra de electi. ea. ſicut. In gloſ. emancipatis. in fin. hanc approbant omnes. & videntur
2 tex. illarum legum. & ſic ſuus † habet duo remedia, & fortè eadem emancipatus, per auth. de hære. ab inteſt. §. j. in fi. ſed auth. illa, non loquitur vbi factum eſt teſtamentum: vide ſ. de exhæred. lib. §. fina.

1 ☞ Adoptans, quando an non, alere cogendus.

SED EA OMNIA ANTIQVITATI QVIDEM. In glo. hoc idem. in fi. glo. videtur reproba re hanc, in l. cùm in adoptiuis. & videtur concludere, quòd ſi eſt omni auxilio deſtitutus, imputet ſibi, q ſe emãcipare permiſit. In glo. nunquid. in fi. Placentinus nõ eſt ſolus in reſponſione primæ quæſtionis: quia Azo tenuit idem. ff. de in ius voc. l. adoptiuum. Et pro hac opi. facit text. d. l. adoptiuũ.
1 ibi. cùm dicit: iure † magis poteſtatis. in alia videtur ſatis cõcluſum. gl. vera, niſi operaretur patri adoptiuo: quia tunc pater adoptiuus tenetur ipſum alere. ff. cõmo. l. in rebus. §. poſſunt. vel niſi pater naturalis egeret. nam cùm ſit filius, quo ad ſucceſsionem abinteſtato: et quo ad omnes effectus, excepto quòd non tranſit in poteſtatẽ, & matrimonium impediatur, & cognatio contrahatur: ſatis videtur, quod teneatur eũ alere. ff. de adop. l. pe. In gloſ. ſimul cum aliis. in fi. hoc verum iure nouo: ſecus de iure antiquo. ff. de adoptio. l. qui in adoptione, de ſuis & legi. hære. l. ij. §. paruí.

1 ☞ Agri modo ementito quatenus agendum.
2 Succeſſores in ſtirpes.

ITEM VETVSTAS EX MASCVLIS. In glo. nõ parum. in fi. illa lex parum facit. Et hæc poſſunt
1 induci ad multa. ſi aliquis vendit fundum, & dixerit † eum eſſe decem iugerum, vel parum minus, quòd non poſsit agere, ſi ſit minus tertia parte. & pro hoc facit C. de decurio. l. nominationũ forma. Sed hoc eſſet durum. Vnde credo, quòd in dubio, debeat intelligi de modica ſumma, arbitrio iudicis. ff. de verbo. ſignifica. l. hæc verba in ſtipulatione. habita conſideratione ad pretium. ff. de rebus dub. l. j. In gl. quod de hac. in fine, quæ eſt ſignata. C. de collat. ſuper legem illam. & incipit, quæ tertiæ. Et not. hoc in §. fina. quod nedum ne-
2 potes † ſuccedunt in ſtirpe: imò & pronepotes, & veniunt per repræſentationem. cuius contrarium dicitur in authenti. de hæred. ab inteſta. §. ſi quis igitur. ij. verſicu. huiuſmodi. ſed dic quòd illa corrigitur, vel dic quòd illa obtinet, vbi pronepotes veniunt ad ſucceſſ. patruorum cum aſcẽdentibus: tunc enim non eſt locus repræſentationi, niſi ſicut ibi dicitur. et eſt ratio, quia tunc pronepotes veniunt contra ius commune, cum aſcendentibus: ſecus autem, vbi pronepotes in pari gradu, ſoli ſuccedunt aſcendentibus: vt hic. item ſecus in ſucceſſione collateralium j. ti. j. §. hoc etiam.

De legitima agnatorum ſucceſſione. *Rubrica.*

Hæc Rubrica propriè ſequitur poſt præcedentem, habito reſpectu ad ius legis duodecim tabul. per quam agnati ſuccedunt poſt legitimos. infrà titulo primo §. frater. ff. de ſuis & legitimis hæred. l. prima. §. poſt ſuos. Sed habito reſpectu, ad ius nouum, non bene continuaretur: quia parentes veniunt poſt ſuos: vt apparet per proceſſum authenti. de hæred. ab inteſt. & ideò tituli ſequentes melius ſederent hic iſto reſpectu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SI NEMO SVVS HAERES. In gl. capite.ibi.cũ alleg.ff.eo. vult allegare de suis & legi. In glo.sic.ff.caue:quia hæc est mala allegatio cõmuniter. Et credo quòd deberet allegare ff.de suis & legi.l ij.§.j. In glosſ.ad suos.in fi.vide ſ.ti.j.§.cùm autem.vbi dixi.

PER ADOPTIONEM QVOQVE. In glosſ.quasi diceret.in fi.dic ſ.tit.j.§.sed ea omnia. In glo.i. agnascitur.in fi.vide ſ.ti.j.§.ea.in fine.

1 ☞ Fœminæ quo iure excluſæ.
2 Sorores quibus concurrant, & qui.3.
4 Fratrum filij quibuſcum uocati,
5 Filia in feudo à quo excluſa.
6 Annagio quis potior.

CAETERVM INTER. In glos.no. cautè.cùm dicit.& per mediã iuris prudentiã.glos.vult soluere quandã oppositionẽ. Textus iste videtur q̃ per l.xij.tab.non vocentur mulieres,vel sorores.Contrà imò omnes.j.eod.§. & hoc quædam glo.vult soluere,quòd hoc principium:nedũ, recitat ius l.xij.tabul.imò & mediam iuris prudentiam,in genere, sed in inferioribus magis specificat, & declarat. Et (vt bene videas)scire debes,q̃ quatuor fuerũt iura in succeſsione fœmellarum,quando agitur de succeſ,fratrũ patruorum, vel auunculorũ. Primò fuit ius legis xij.tab.per quod admittebantur omnes, siue masculi, siue fœmellæ. duntñ essent in
1 eodem gradu. Postea † superuenit secundũ ius. ſ.media iuris prudentia, quæ distinxit masculos,à fœmellis: & admisit masculos:& repulit omnino fœmellas, proprię sorores consanguineas,quas admittebat ad succeſsionẽ fratrum, secundum glo.vel fortè nullas. Tertium ius fuit prætorium, quod
2 vocauit eas post agnatos,per bono.poſſ.Quartum † ius,fuit imperatorium,quod vocauit sorores, vnà cũ agnatis eiusdẽ gradus. Et hoc,siue sint consanguineæ germanæ,siue non.et hoc intendit tex.vsque ad §.hoc etiam addendum,vbi addit, & dicit q̃ nedum sorores consanguineæ, vel vterinæ admittuntur cum agnatis;imò eorũ filij,& filiæ admittũtur ad succeſsionem patruorum & auũculorum, & econtra patrui & auunculi admittuntur ad succeſsionẽ filiorum & filiarũ,fratrum,& sororũ. Et hoc vbi frater & soror nõ sunt: quia tunc illi præcederẽt in succeſsione fratrũ sororum defunctorũ fi-
3 lios & filias,aliorũ primò defunctorũ. † Et fit diuiſio hoc casu,qñ filij & filiæ sororũ,& fratrum succedũt in capita, nõ in ſtirpes. In aliis aũt remotioribus, nihil est immutatũ, quin agnati excludant cognatos.& hoc intẽdit vsq̃ ad §.ſi plures. Hodie verò est quintũ ius,q̃ immutat præcedentia in pluribus articulis. Primò.in eo q̃ nõ distinguit hic,germanos,seu vtrinq̃ coniũctos,ab illis qui sunt tantũ ex vno latere,est hodie immutatũ:quia hodie distinguitur, & quo ad fratres, & filios fratrum:quia vtrinq̃ coniuncti repellunt ex vno latere
4 coniunctos. Item † & in eo.quia filij & filiæ fratrũ,& sororum admittũtur cũ patruis, & auunculis. itẽ in ſtirpes non in capita.patet in auth. ceſſante. C.de legit.hære. & clarius in auth.de hære.ab inteſt.§. reliquũ. & de hoc nullus dubitauit, quin succedant cũ patruis. Sed vbi nulli sunt patrui, fuerunt opi.vt no.in d.auth.ceſſante. & hic.Sed cõis opi.est,q̃ filij fratrum succedant in ſtirpes.Sed abinde in antea, per capita in collaterali succeſſ. in deſcendẽti. vẽ q̃ in infinitũ in ſtirpes:vt dixi ſ.ti.j.§.fi.eo.ti.§.itẽ ſi ex duobus. Et est ratio:quia magis debetur filijs hæreditas;& ideo magis ius suum & repræsentationem transmittunt.idẽ videt in ascendentibus, vt in ſtirpes succedãt:vt in auth.de hær. quę ab inteſ.ve.§.cõsequens.
5 † Et hanc materiam de repræſentatione inducunt doct.ad quæſtionẽ.Filia nõ succedit de cõsuetudine in baronia: imò masculus,etiã secundo genitus eam excludit. Pone,q̃ quidã baro habuit duos filios,quorum primogenitus in vitam patris moritur,relicta filia.patre viuente,moritur baro,masculus.superſtes vult excludere filiã,à baronia,& dicere: vos nõ debetis plus habere,quàm ſi essetis filia patris mei, quæ essetis neptis,sed ſi essetis filia,ego excludere vos:ergo multò fortius,vos neptẽ.dicit filia:ego repræsento personã patris mei, qui te excluderet,ſi viueret;ergo ego te excludã. Et in hãc vi dentur declinare,per l.pater.§.quindecim.ff.de legat. iij.vbi emptor repræsentat personã vendentis,qui est de familia, & est quaſi ſimile,q̃ ſcripſi ſ.ti.j.§.cũ filius.Sed huic ob.quia fœmina nõ succedit,extantibus masculis, etiã remotioribus in feu.de suc.feu.c.j.de benefi.fœminę.c.j.Et sic vr̃ q̃ mulier hic prohibita succedere in baronia;nõ succedit extãtibus masculis. Eodem † mõ posſet quæri,& determinari alia de con-
6 suetudine.Masculus primogenitus,habet annagiũ inter nobiles:& ſi vnus sit masculus,habet annagiũ, cũ habeat sorores antiquiores,& primogenitas,sed pone,q̃ habuit fratrẽ primogenitũ,qui moriẽ in vita patris relicta, vnica filia, nũquid illa habebit annagiũ,vel filius superſtes? Hæc quæſtio cadit frequẽter in facto,in regno Franciæ. Et cõiter tenetur, q̃ filia de cõsuetudine repellitur,quæ satis cõsona est iuri,secundum opi.doct. suprà tactam.

1 ☞ Vno uocato,quando admittantur plures.
2 Redimere ex pluribus,qui poſsint.

a SI PLVRES[a] SINT GRADVS AGNA. Super glos.hoc corrigitur.in fi.imò etiã per cõſtitutiones ſ. §.hoc etiã,sed hic loquitur de iure leg.xij. tab. q̃ postea fuit temperatũ:vt ſ. dictũ est.doc.inducũt hunc §. ad quæſtionẽ.
1 Dux † belli præconizari fecit, q̃ qui primus ingrederetur castrum,haberet centũ:plures ingrediũtur;nec cõstat quis primus;quis habebit centũ? Quidã voluerunt dicere, q̃ nullus. ff.de reb.dub.l.ſi fuerit.& ita determinauit Guido eorũ dñs. Sed ipſi dicunt se audiuisse q̃ Odoff. determinauit cõtrà,per hanc literam. cũ enim lex vſa sit ſingulari numero,ſi plures sunt,plures admittũtur;vt hic,nec obſt.l.ſi fuerit.quia loquitur in teſtamẽtis, in quibus nõ fit ita larga interpretatio, sicut in beneficiis principũ,vbi fit latiſsima.ff.de cõſti.princ. I.pe.vnde nõ esset dicendũ idẽ in rustico faciente talẽ muniſi centiã:& apparet q̃ fiat latior interpretatio:quia non requiritur inſinuatio.C.de do.l.ſancimus.circa prin. quæ tñ requireretur,ſi pater daret filio;quinimo dicũt doc. q̃ quilibet habebit centũ.ff.de leg.j.l.qui filiabus.§.j. secundũ eos. Item inducunt ad aliam quęſtionẽ,de cõsuetudine,proximus põt retrahere rẽ venditã à ſuo proximo extraneæ personæ.Pone q̃ sunt plures,qui veniũt ad retractũ,qui sunt eiusdẽ gradus: quidã tñ attinent ex parte patris:aliqui ex parte matris: quis
2 eorũ præferiẽ? Dicũ.† q̃ ſi sint plures,in quibus sit eadẽ ratio omnes admittũtur.vt ſi sint eiusdẽ gradus,& qui æque ad succeſsionẽ admitterent.Et in hoc dicunt,q̃ frater vtrinq̃ coniũctus excludit oẽs, qui ex vno latere sunt tantũ. Et ſi nulli sint vtrinq̃ coniuncti,tunc agnati in quæſitis ex parte patris:cognati in quæſitis ex parte matris.C.de leg.hær.l.de emãcipatis,vltra fratres,& fratrum filios succedunt proximiores,pro æqualibus nõ habita differẽtia, vndecunq̃ venerũt bona:vt C.de leg.hęr.auth.post fratres.cõia de succeſ.auth.itaq̃.sic dicunt esse seruãdum in retractu.quicquid sit de iure, certũ est de consuetudine,q̃ ſi sint æquales,vt fratres cõsanguinei,vel ex eis deſcendentes,q̃ æqualiter admittẽtur. Si nõ sint cõsanguinei,tunc illi qui attinent ex parte illius à quo bona deuenerunt vendenti admittuntur:alij non etiam, alij non veniẽtibus ad tornum.& sic seruatur de consuetudine.

a ADNOT. ¶ Si plures. Indefinita æquipollet vniuerſali: & ſingularis numerus concipit pluralem: proximusque dicitur nullo teſtamento condito. quem nullus præcedit, tempore mortis ſicut etiam condito teſtamento,& postea deſtituto, cum certum est esse teſtamentum deſtitutũ.h.d. secundum Bal.& facit ſecundum eum in arg.ſtatuto cauetur. quod ille qui primo cucurrerit ad brauium, & illud tetigerit habeat illud. Pone, quod duo vel tres cucurrerunt,& ipſum ſimul tetigerunt:quod omnes habere debent brauium ſimul. & quilibet poteſt dici primus, ſecundum Bal.hic. Itẽ facit etiam quòd ſi capitaneus fecit edictum, quòd ſi quis primus intrauerit caſtrum, debeat habere centum: ſi plures ſimul intrauerint,nunquid debeat vnuſquiſque habere centum.cum omnes poſsint dici primus,cùm nullus eos præcedat? Bald.

1 ☞ Succeſſionis capita.
2 Succeſſorij edicti locus.& 3. & 4.

Placebat

a PLACEBAT[a] AVTEM. In glo.i. succeſſoriũ. vt bene videas hanc glos.caue,q̃ sit bene ſcripta. debet enim esse ſcriptum.Sed inter agnatos,& cognatos. in aliquibus libris deficit iſtud verbum:& cognatos,& tñ non habet bonũ ſenſum ſine hoc. Et (vt melius videas) volo te ſcire,q̃ est reperire caput,ſeu ordinem. Item est reperire gradus.capita ſunt
1 quatuor ſeu ordines: † vnde liberi,vñ agnati,vnde cognati, vnde vir & vxor.in quolibet capite,ſunt plures gradus;vt in vnde liberi,primò ſunt filij;ſecundò nepotes;tertiò pronepotes.& ſic deinceps, & eodem modo, in quolibet capite.nam prout ſunt remotiores, faciũt gradũ inter ſe.& hæ fuerũt differentiæ magiſtrales.tex.tñ qñq̃ caput gradum nominat.ff. ſi tab.teſt.nul.ex.l.j.circa prin.j.de bo.poſſ.§.adhuc.& super
2 his fit quæſtio,an succeſſoriũ edictũ habeat locũ † de capite in caput,vel de gradu in gradũ.& glo.dicunt q̃ nõ habet locum de gradu in gradũ,ſed de capite in caput;quia qui excluditur vt filius nõ admittiẽ vt nepos,ſed bene vt agnatus trãſuersalis;vt §.quibus. Sed hodie habet locũ de gradu in gra-
b dum per hũc §.in hoc tñ die plenius, q̃ succeſſoriũ edictũ [b] in suis nõ habet locũ,nec olim,nec hodie de iure ciuili, per le. xij.tab.Vnde ſi filius repudiet:nepos nõ admittiẽ,de iure ciuili,quo fuit filius hæres,& nõ poteſt deſinere, ſed per prætorẽ poteſt abſtinere.Et illo iure nepos admittiẽ per bo.poſ.C.vñ liberi.l.qui ſe patris. & hoc obtinuit olim, & obtinet hodie. & iſte §.nihil facit ad hunc articulũ, qui loquitur in caſu ſuo: videlicet in succeſsione agnatorũ transuerſaliũ,non ſuorum:
3 ſed in agnatis bene habet † locũ hodie succeſſoriũ edictũ, de iure ciuili:licet olim ſecus:quia ratio præcedẽtis caſus ceſſat:quia agnatus repudiãs non fuit hæres. Sed nunquid hodie habet locũ de capite in caput, vt de agnatis ad agnatos? Reſpõdeo,nõ: quia hodie agnati et cognati ſimul ſuccedũt, remota differẽtia &c.per auth.de hære,quæ ab inteſt.ſed bene habet locũ de gradu in gradũ;ſed ego do tibi caſum vbi põt
4 † habere locũ,qñ frater cõſanguineus repudiat,venit vterinus per ſucceſ.edictũ.tũc enim ſit de capite:quia vterinus est cognatus, ltẽ qñ teſtm rumpiẽ per querelã. nam tunc nõ habet locũ materia de hær.quæ ab inteſt.vt ſcripſi ſ.de exhære. li.circa prin.vnde ſucceſſoriũ edictum,habet locũ in querela. ff.de inoffi.teſt.l.pater filiũ.& l.pe.& ibi no.ff.de bo.poſſ.cõtratab.l.non tantũ.§.ſi emãcipatus filius.ſed tunc non fieret de capite in caput, niſi ponas q̃ filius exhæredatus repudiet, nam tũc parentes poſſent ſuccedere, & fratres turpi persona inſtituta per edictum ſucceſſ.per dictam legem ſi is qui.

a ADNOTATIO. ¶ Placebat.Per l.xij.tab.in ſucceſsionibus agnatorum de perſona, in perſonam, ſucceſſoriũ edictum obtinebat: obtinet etiam modo ſuccedendi.
b ¶ Succeſſoriũ edictum. Quare autem fuerit inuentum ſucceſſorium edictum:& an habeat locum,ex teſtamento in querela inofficioſi.& in bonę fid.poſ.contra tabu.vide per Ange.hic.

1 ☞ Patris & filij diſcrimen.
2 Pater quo iure filio legitimus.
3 Emancipatus legitimus.

AD LEGITIMAM. In glos.ſecus econtra.in fi. glosſ.hæc & ſuperior intendunt, q̃ filius emancipatus deſinat esse agnatus per emancipationẽ etiã hodie:ſed pater non deſinit eſſe agnatus ei.& hoc idẽ tenet in dicto §.emancipati. Sed alibi dicit,quòd hodie filius emancipatus nõ deſinit esse agnatus,per hunc §.vt no.ff.vnde cog.l. legitimis. de adopt. l.quem filius.C.vnde legitimi.l.ſi.de bono. poſſeſſ. cõtra.ab. l.fina.Quid dicemus? Durum dicere videtur, quòd pater ſit
1 † agnatus filius non propter relationẽ:cùm de duobus relatiuis,vnum nõ poſsit eſſe ſine alio.Sed ad hoc poteſt reſponderi q̃ hoc est verum ab initio,ſed ex poſtfacto nõ:quia perſona filij per emancipationẽ ſolam alteratur,non perſona patris in qua nulla fit alteratio: ideo remanet pater agnatus:vt hic. Sed certè hoc idem videtur de iure Digeſtorum,ff.ad Tertyl.l.ij.§.obiicitur.ff.de ſuis, & legi.hære. l.ſi ad patrem.
2 Poſſet dici,quòd pater non ſit legitimus † filio emancipato; ſicut nec filius patri per legem xij.tabul.ſed per leges nouas, quæ dicunt eum ſuccedere, quando cõtracta fiducia emancipauit expreſsè, vt hodie tacitè dicit legitimus. & hoc vult dicere d.l.ſi ad patrem.Et eodẽ modo dicitur legitimus tutor filij,& frater etiam tutor fratris;quia per leges nouas vocantur:vt dixi ſ.de fid.tu,& de legi.patr.tut. per quæ poteſt determinare,& intelligere,quę hic dicuntur.Sed hodie certum
3 est,quòd filius † emancipatus,est legitimus ab inteſtato,per leges nouas, vt in authen.de hære.quæ ab inteſtato. ſed non per hunc §.

De Senatuſconſulto Tertyliano. *Rubrica.*

Rubrica euidenter se continuat. Dictum est ſ. de ſucceſſ, ſuorum & legitimorum: nunc de ſucceſsione cognatorum. mater enim cognata est;vt ſtatim j. dicetur.

1 ☞ Præponi quis non dicendus.
2 Vxor cui ſubſit.

a EX XII. TABVLARVM. [a] Textus clarus est, & breuis, nec ſummatione eget. In glosſ. impropriè, in fi. nam propriè non dicitur præponi ille,quẽ nemo ſequitur, quamuis dicatur proximus poſt quem nullus. ff. vnde cog. l. j. §. proximus. de verbo. ſignific. l. proximus.
1 † In glo.etiam hodie.in fin.non tamen ſimul:vt ibi. In glo.ſ.matris,ibi, niſi quo ad debitum carnis. & quo ad opę
b ras. [b] ff.de oper.lib.l.ſicut. In ea.glo.in fin.de † conſuetu-
2 dine regni Franciæ tranſiuit in poteſtatem viri. non tamen eam eximit à poteſtate patris.

a ADNOT. ¶ Lex xij.tabu. Diuide hunc tit.ſecundũ Aret.text.clarus est.
b ¶ Operas. Etiam hæredibus viri præſtandas,intra annum quo dos debet reſtitui, quando ab eis habet alimenta.de qua materia, an recipiens ab aliquo alimenta,eidem teneatur operari.& an vxor ſequi debeat virũ peregrinantem.vide hic per Ange.

1 ☞ Reg.ſi vinco uincentem &c.limitatio.
2 Victoria an extenſibilis.

PATER VERO. In glosſ. ſcilicet, auum, & matrem.dicas,quòd poteſt induci pro regula ſic:auus vincit patrem:pater † matrem:ergo auus matrem: quia ſi vinco vincentem te,multo fortius &c. contra regulam, ſi pater vincit matrem,mater auum;ergo pater vincit auum ſecundum regulam, ſed non est verum, & regula fallit hic. vel ſic:mater vincit auum,auus patrem,ergo mater patrem,ſecundum regulam.quod est falſum.iſta regula fallit hic. Vel dicas, quòd regula procedit in victoria naturali, & transmiſsibili, & rebus exiſtentibus in vnum,vt tunc,ſed in his fallentiis nõ recidunt in vnum.mater vincit auum, verum est, quando pater non est in medio.Si ergo sit in medio;caſum varias,& terminos:& tunc loquitur regula. Item dic in caſu transmiſsibili;
2 quia ſi ſit victoria † perſonalis;victoria vnius,non extenditur contra alium: quia res inter alios iudicata &c. & iunge extra de conceſſ.præben.c.authoritate.vide ibi. Item not. q̃ hoc hodie corrigitur:quia pater & mater inſimul admittuntur auo excluſo. C.eo.authen.defuncto.in authen. de hæred. ab inteſt.§.conſequens.

SED NOS. Quidam habent hic in glosſ. in Codice non in eo quem habemus. alij habent ſuper verbo, conſtitutione, quæ est C.de iure deliberand.l. ſecunda, illa non dicit in libris quos vidi, & tamen doctores ſic allegant, ſequendo hanc additionem.

1 ☞ Patris matriq̃ concurſus.
2 Patri quando concurrat filius.
3 Cognatorum qui exæquati.

a SED CVM[a] ANTEA. In glo.etiam patri, quæ est C.eodem.authent.defuncto. In glo.hoc caſu. est hodie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in fin. vt bene perstringas, hic dicas, q̃ hæc materia in multis
1 est correcta. nam hodie † pater non excludit matrem; imò
simul admittuntur, si sint soli, & in stirpes, si sint fratres, seu so
rores cum eis, hoc iure admittebãtur, siue essent consanguí-
neæ, siue uterinæ, & istud est hodie correctũ: quia parentes
excludunt fratres ex vna parte cõiunctos. Item & in alio:
quia pater & mater excludunt auũ hodie, & alios ascendentes. Sed secundũ doct. duo restãt dubia hoc iure: quia si fi-
lius in potestate cõstitutus moriebatur pater retinebat vsum
2 fruct. vt l. fi. C. eo. hodie veniunt † simul. hoc verũ, quando si
1 lius erat emancipatus; sed si erat in potestate, pater toto tem-
pore vitæ suæ habebit vsumfruc. Et proprietas diuidetur, se-
cundum doct. credo, q̃ fuerunt malè reportata: quia contra-
rium videtur expressum in dicto §. consequens. vers. nullum
vsum &c. Secundum dubium fuit, si filius emancipatus facit
testamentũ patre & matre præteritis: pater habet contratab.
mater nullum habet remediũ, patre superstite: eo mortuo ma
ter habet querelã. nunquid hoc est correctũ ex quo simul suc
cedunt hodie? Non videtur: quia authen. de hæred. ab intest.
non loquitur, quãdo factum est testamentũ: nec quando lo-
cus est querelæ. & q̃ non fiat talis exæquatio, apparet: quia
5 † fratres patrueles, & uterini exæquantur in successione ab
intestato: & tñ non exæquantur in querela, ad quam admit-
tuntur tantũ consanguinei: vt l. fratres. C. de inoffic. testa. sed
secundũ eos, ratio est, q̃ exæquentur: quia æquale officium
patris & matris, ff. de cura. fur. l. furiosæ matris. sic quia pater
admittitur per contratabul. mater per querelam. sic & alibi.
ff. de contratabul. l. filium. secundum docto. vide quod scri-
psi suprà de inofficioso testamen. §. soror. in additione. laco.
videtur. &c.

a ADNOT. ¶ Sed cum. Mater prefertur omnibus alijs agnatis exceptis fratribus & sororibus. & cum sororibus solum, venit ad medium: & cum sororibus & fratribus, venit pro virili. hoc d. secundum Areti.

1 ☞ *Mater negligens, quando non punienda.*

a SED QVEMADMODVM. [a] In glo. aliud. ha
beas: bona glos. cõmuniter est malè scripta: quia aliqui habẽt
1 impuberes, & debet esse, si puberes. Et est ratio: quia † quã-
do impubes moritur, nõ potest testari: nec punitur delictum,
seu negligentia matris, sed ex quo factus est pubes, potest: li-
cet fortè ex hac causa eam exhæredare non possit, cũ non sit
de causis enumeratis, in §. causas. & in §. aliud. in authenti. vt
cùm de appel. cogn. sed ad minus potest eam grauare, excep-
ta legitima, vel alium instituere. Item not. multas causas, ex
quibus matres excusantur. ff. eo. l. siue ingenua. quæ est secun
da in ordine. §. si mater. quem vide cum §. sequenti: quia no-
tabiles sunt.

a ADNOT. ¶ Sed quemadmodum. Dicitur in hoc §. quod mater tene-
rur petere tutorem filijs: hoc intellige intra annum. & istam opi. dicit Ange.
esse communem: & eam tenet, tanquam magis æquam per l. sciant. C. de
leg. hered. quamuis Bart. ibi & doctores velint quod petere teneatur statim
cũ potest, nisi fuerit impedita legitima causa, ita quod annũ non trãscẽdat.
An autẽ morã purgare possit item quid si nõ idoneũ petierit. &, an teneat
nõ administrantẽ, ad administrãdũ cõpellere: vide hic p. Ang. in ij. & iij. col.

LICET AVTEM. De materia huius §. vide j. §. nouissimè.

De Senatusconsulto Orfitiano. *Rubrica.*

Continuatio per se patet.

 ER CONTRARIVM. In gloss.
id est, econtrario. in fine. isti versus sunt le-
gistarum, qui regulariter nõ sunt boni me-
trificatores. sunt enim falsi, in metrificatura
in multis. non sit tamen tibi curæ: quia nil
immutatur in effectu de determinatione
iuris. In gloss. strictè. in fine. vide suprà qui testa. tuto. da.
possunt. §. fina.

SED CVM. In gloss. idem in alijs. ibi, cùm dicit: di-
cam. quia descendentes succedunt in infinitum: vt in auth. de
hære. ab intesta. circa prin. §. j.

1 ☞ *Delegatum mutata dignitate cognoscere.*

SCIENDVM AVTEM EST. In gl. ff. vnde
liberi. in fi. vel in acquisitis, quæ non pereunt: vt dixi §. de le-
git. agna. §. fi. vide ibi. Et hæc faciunt ad argumentum, quòd
1 † si causa sit commissa, canonico ecclesiæ cathedralis: quia
alij cõmitti non potest, per c. statutum. extrà de rescrip. quòd
nihilominus possit cognoscere, si desinat esse canonicus: dũ-
tamen ante incepisset cognoscere. de hoc nota. in dicto cap.
statutum. & plenius in nouella Ioan. Andr. in cap. rationi. li-
bro sexto. de regulis iuris. & scripsi C. de appellat. l. præcipi-
mus. numero 29.

1 ☞ *Matri qui succedant. & 2. fallit. 3.*

NOVISSIME SCIENDVM EST. In glo.
1 nunquid. in fin. videtur ergo hæc glo. concludere, † q̃ vulgò
quæsitus succedat matri. Et est ratio; quia lex non intromittit
se de meretrice, sic palã exposita, propter vitæ vilitatem: vt l.
quæ adulteriũ. C. de adult. nisi esset illustris: vt d. l. si qua illu-
stris. & sic spurius, vulgò quæsitus, & natus ex cõcubina, suc-
cedunt matri: vt hic. Quinimò & cognatus. ff. vnde cogna. l.
si spurius. & l. hac parte. Sed videamus circa primum, quid si
2 meretrix palã exposita erat coniugata? Satis potest dici, q̃
partus sit ex damnato coitu. ff. de adulte. l. si vxor. §. j. † Sed
a quid dices hodie, de nato ex concubina? [a] Videtur, quòd sit
ex damnato coitu: quia quãuis de iure ciuili, concubinatus
esset permissus: nihilominus secundum iura canonica & fi-
dem, est damnatus: extrà de hære. c. ad nostrum. in cle. & sic
tales liberi non videtur posse succedere, sed hoc esset durum
dicere. cùm iura hæc non reperiantur correcta expressè.
Vnde quãuis concubinatus sit peccatum mortale: nõ tamen
reperitur, quòd liberi sint adeò dãnati, sicut quando nascun-
tur ex coitu omnino damnato. iunge infrà de seruili cogna.
§. fi. in fine tractatus. Item dic, quòd hęc iura non obtinent in
3 feudo † in quo nulli succedunt, etiã matri, nisi sint de vero &
legitimo matrimonio. in feu. si de feu. defun. conten. fue. c. si
de feudo. §. naturales. nec fortè in emphyteusi: vt not. in Spe.
de loca. §. nunc aliqua. vers. lxvij. nu. 84.

2 ADNOT. ¶ Ex concubina. Vide in authen. quib. mo. nat. effi. sui. §. fi. &
authen. ex complexu. C. de incest. nupt. vbi Bar. & doct. c. cum multæ. xv. q. ij.
& Inno. in c. nisi. nu. 10. de renun. vbi in apostil. elegans. in ver. spurius. late
Panor. ibidem. nu. 20.

SED SI EX. Pluribus legitimis hæredibus, facit
ff. de suis & legitimis hæredibus. l. si ex plurimis.

De successione cognatorum. *Rubrica.*

Continuatio patet de se.

 OST SVOS HAEREDES. In glo.
munquid ergo. in fine. Sed hoc non obtinet iure
nouo: vide suprà de hæredibus quæ ab intesta-
to. §. post mortem. in fine.

LIBERI QVOQVE. In gloss. suprà de hæred.
quæ ab intesta. in fi. Hoc non est immutatum, vt scripsi per l.
cùm in adoptiuis. C. de adopt. Vulgò. vide suprà titu. j. §.
nouissimè.

1 ☞ *Sobrinus.*
2 *Sobrini quatenus iuncti.*
3 *Transuersalium successio quatenus protensa.*
4 *Maius ad minus trahi.*
5 *Legitimi.*

Hoc

HOC LOCO ET ILLVD. In glo. imò vide
tur. in fi. prima approbatur: & obst. in duobus quo ad agna-
tos & cognatos, sed ibi speciale: quia ius priuilegiatũ, quod
non transit, sicut ius cõmune. In glo. sed nunquid. ibi, cùm
1 alleg. l. scripto. in fin. debes scire, q̃ † sobrinus, & sobrina di-
cuntur filij duorũ fratrum, vel duarũ sororũ, quos vulgò vo-
camus cognatos germanos. nati ex ipsis admittũtur vsq̃ ad
2 septimũ gradum, † quando cognatione iungũtur. alij vsq̃ ad
decimum. Et est ratio: quia successio ex sui natura descendit:
hi vadunt descendendo. Sed si consideres in ascẽdentib. sicut
tritauum matris, vel nepotes, vel pronepotes patruorum, vel
propatruorũ, vel amitarum, vel proamitarũ, ibi ascendendo,
potius quã descendendo. ideò non tantũ extenduntur, secundũ
glo. Doct. verò dicunt, q̃ causa est frequentissima: nã frequẽ
tius reperitur, q̃ descendentes ex cõsobrinis viuant, & repe-
riantur superstites vsq̃ ad vij. gradũ, quã de ascendentibus.
vix enim, aut nunquã tritauus viuit tẽpore trinepotum: sed
secus in linea transuersali. nam ibi frequenter reperitur ff. de
3 vsucap. l. iusto. † supponunt q̃ in omni transuersali extenda-
tur successio vsq̃ ad septimũ gradum, & tñ tex. videtur solũ
dicere de natis ex sobrino, & sobrina. In ea glo. in fi. doct.
approbant opi. glo. Ad contraria potest dici, q̃ ibi maior tra
hitur ad minorem; quia constat partes in hoc conuenisse, &
4 † de maiori non constat. hic aũt satis constat de mente legis,
quæ ampliare voluit iura cognatorum in successionibus.

Præterea cùm vocati, per quãcunq̃ legem sunt legitimi:
vt §. in prin. tit. & lex hodie vocet cognatos, & agnatos con-
stat iure legitimos censeri: & in legitimos debere succede-
re vsq̃ ad decimũ gradum: vt hic §. siue de lege &c. & patet
xxxv. q. v. c ad sedem. de iure verò feu. vsq̃ ad septimum, qui
feud. da. possc. vnico. §. hoc quoq̃. de successf. feud. c. vnico. §.
hoc quoque. in iure patronatus, vsq̃ ad v. infrà de successf. lib.
§. sed nostra.

De gradibus cognationum. *Rubrica.*

Textus se continuat.

1 ☞ *Gradus. & 3.*
2 *Gradus qui computandi. 5. 8. 10. 11. & 12.*
4 *Cognationes cur arbore ostensæ.*
6 *Cognatorum distantia qui dignoscenda. & 7.*
9 *Stipitis situs.*

 OC LOCO. In gloss. sed quid ad nos.
1 in fi. in his enim nil mutatur per ius canoni-
cum; vt patet xxxv. q. v. c. ad sedem. sed quo
ad matrimonia tantum. In glo. sed quare,
in fi. debes dicere q̃ † gradus nõ potest dici,
nisi descendendo, vel in ascẽdendo, in plano
non est gradus. igitur vbicunq̃ volueris scire, quoto gradu
2 quis sit ex transuerso, oportet † q̃ incipias ascendere, à perso-
na à qua cõputas versus personã, ex qua descenderunt. verbi
gratia, sunt duo fratres: inter ipsos non est gradus: quia in ea-
dem plana, & linea sunt. quid ergo? ascende, ab vno filio ad
patrem: & est vnus gradus. descende ad alium filium: & est
secundus. & sic hi duo sunt in secũdo, & ita cõputa deinceps
in collateralibus. In glo. hoc autem. in fin. non possum vi-
dere quid mouit. Respondeo. qui bonos consueuit motus ha-
bere. In glo. quaq̃ persona. ibi, cùm allegat §. transeamus.
& ibi, cùm alleg. C. de transact. nam tunc omnes non faciunt
nisi vnum: cùm omnes sint in eodem gradu. In ea. gloss. in
fi. de hoc dicetur statim, magis in inferioribus. In gloss. hoc
potest colligi. in fin. dicunt doct. q̃ gloss. diffinit gradum per
gradum: & est absurdũ, quòd idem cadat in sui diffinitione.

Canonistæ cõsueuerunt definire altero de duobus modis.
3 † Gradus est distantia vnius personæ ab alia, in linea con-
sanguinitatis. Vel gradus, est habitudo distantium persona-
rum: qua cognoscitur quota agnationis, vel cognationis di-
stantia. approba, quam volueris, quia nihil mutatur in re.

In glo. propter duas. in fin. vt videbitis statim in fine. In
gloss. vnde quidam habent hic arborem. textus videtur sup-
ponere, q̃ hic sit arbor. sed ego non habeo, nec vnquam vidi
arborẽ agnationis in iure ciuili. sed bene vidi in iure canoni-
co: & Hostien. ponit in summa, vsque ad quartum gradum.

Ego tamen ponã vnam nouam, vsq̃ ad decimũ gradum,
quæ inferius pingetur. Pro cuius euidẽtia, primò videamus,
4 † cur dicatur arbor. Respondeo; quia arborem imitatur: sicut
enim arbor quatuor habet, videlicet truncũ in medio; ramos
ad latus: & palmites de sursum: pedamenta de subtus: sic ista.
Sed vt melius videas hanc materiã, & arborem, scire te volo,
aliqua præambula per modũ regularum. Primò, quòd per-
sona personæ addita, per carnis propagationẽ, gradum adii-
5 cit, in linea ascendenti, & descendenti. † Verbi gratia. reci-
pe filium: addas patrem: est vnus gradus ascendendo. recipe
patrem: addas patrem, est vnus gradus ascendẽdo. recipe pa-
trem & auum: est alius. & sic deinceps, semper ascendendo.
Eodem modo descendendo, recipe patrẽ: adde ei filium: est
vnus gradus. recipe nepotem: adde ei filium: est alius. Et sic
deinceps descendendo. Vnde quot sunt personæ vna minus:
tot sunt gradus, si quatuor sunt personæ est tertius gradus: si
quinque: quartus. oportet enim q̃ vna excedat pro gradu fa-
ciendo. & hoc patet in §. hactenus. & per totum titul. Et not.
quòd in omni casu, cõputatur persona à qua fit cõputatio, &
persona ad quam. Et hæc regula est cõmunis pro iure ciuili,
& canonico. nec est variatio, de iure ciuili, & canonico, in li-
nea ascendenti, & descendenti. in linea verò trãsuersali, est va
riatio, nã quos nos legistæ dicimus, in secundo gradu: ipsi di
cunt in primo: & quos nos in quarto, ipsi in secundo: vt not.
suprà. in gloss. hoc est verum. Et videtur q̃ nos legistæ me-
lius moueamur. nos cõputamus agnationẽ per gradus: gra-
dus non potest dici, nisi in ascendendo, & descendendo. vis
6 ergò scire de duobus cognatis, † quoto gradu distant de iure
ciuili: incipe ab vno, & cõputa ab alio, ascẽdendo ad personã,
ex qua omnes descenderunt: & post descende ab illa, ad aliã,
vsque ad quã vis cõputare. & apparebit, quoto gradu sunt.
sicut vides de duobus fratribus: ascende ab vno ad patrẽ, &
est vnus gradus. descẽdas à patre ad aliũ. est alius. & ita sunt
in secundo gradu. vel de filiis fratrũ, vel sororũ, de quibus §.
cõsobrinus. recipe alterũ. ascẽde ad patrẽ eius. est vnus gra
dus. & de patre ad auũ est alius. & post descende, de auo ad fi
lium, est alius. de filio ad alium nepotẽ: est alius: & sic sunt in
quarto, sed de iure canonico fit alia cõputatio: quia canonistę
incipiunt à stipite, videlicet à persona, ex qua descendũt per-
sonę de quarũ gradu agitur. Verbi gratia. Vis tu scire quoto
7 gradu, † sunt filij duorũ fratrum de iure canonico: incipe ab
auo, & fac vnum gradũ ad filium: de filio aliũ ad nepotem: &
sunt duo gradus. & eodem modo ad aliũ nepotẽ ex alio, qui
similiter est in secundo gradu, vnde quoto gradu quilibet di
stat à stipite, tali gradu sunt inter se. & si distent inæqualiter,
quoto gradu remotior distat à stipite, toto gradu distant in-
ter se, & remotior addit gradũ: vt d. c. ad sedem. Et sic videtur
vna cõputatio iure ciuili, & canonico, in effectu duplicando
de iure ciuili numerũ iuris ca. Et sic videtur cõcludi in d. c. ad
sedem. Sed hoc non videtur verũ. nam abauus est in quarto
gradu, de iure ciuili, & abpatruus, & abamita, frater abaui,
& abauiæ, sunt in vj. §. §. vj. & §. iij. & sic secundum dictam
doctrinam, abpatruus, & abamita, de iure canonico, in ter-
tio. ipsi stipiti simplando, quòd ius ciuile duplicat: & tñ con-
stat, quòd sunt in quinto stipite de iure cano. quatuor enim
sunt descendentes ab attauo vsque ad abnepotẽ: & ipse est in
vno cum attauo. & sic in quinto. Solutio in ascendẽtibus, &
descendentibus est cõuenientia in iure ciuili & canonico: vt
§. dixi. In cõputatione ergo ascendentiũ & descendentiũ ni-
hil duplicatur, nec simplatur: sed idem numerus seruatur in
8 computatione. Computando † ergo vsq̃ ad abauum, nihil
duplicatur de vtroq̃ iure: sed statim quando fit transgressio
ad abpatruum, qui collateralis est: tunc fit variatio: quia legi-
sta computat inter abauũ, & abpatruum duos gradus. cano-
nista vnum. & ideo abpatruus est in quinto de iure canoni-
co. & ideo præfata obtinent, hoc casu in transuersali, qui est
duplex de iure ciuili: quia quòd legista in transuersali dupli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

eat: canonista simplat. Sed videtur obstare alteri regulæ, quæ dicit, quòd isto gradu distat remotior inæquali gradu &c. quia abauus nõ distat ab abnepote, nisi per quatuor gradus. & ita inspicitur gradus, qui est inter abauum, & abpatruum, & tñ de iure canonico non debet inspici, nisi quantũ remotior distat à stipite: non autẽ cõputatur gradus propinquorũ. Sed dic, ꝙ concordat: quia de iure canonico incipitur computũ à stipite: & ita ab attauo patre abaui. et ille fecit gradum. & sunt quinq; gradus absq; eo, quòd abpatruus cõputetur. & ita in aliis gradibus cõputa: & non potes deficere. & habes claram & certã doctriam in vtroq; iure. Et pro euidentia arboris, scias ꝙ ego pono pro stipite, † locũ vbi est capur, & ad locum illum reducũtur, & incipiunt cõputationes. & licet non reperiantur propria nomina, nisi vsq; ad sextum gradum, ego volo facere gradus vsq; ad x. cũ tantũ succesio hodie extendatur, & fingatur, vel reperiam nomina, quæ deficiunt. Item scias, ꝙ per arborem nõ reperies gradus, nisi de persona illa, cuius hoc caput depictũ, & quæ ponitur pro stipite, & aliàs nominatas in arbore, & de aliis ad illã, non aũt de qualibet línea ad aliam lineã, sed per doctrinã præcedentem potes luculenter gradus discernere. Et nihilominus per arborẽ leuius cognosces: nã potes computare in succesione transuersaliũ, † quot sunt cellulæ in arbore ascendẽdo, vsque ad personã ex qua descenderũt: & quot ab illa vsq; ad personam ad quam cõputare vis: & reperies statim, quoto gradu distant. stipes aũt pro nulla persona ponitur: sed quãdo volueris descendere repræsentat personã patris: qñ volueris ascendere personã filij: ipsum enim caput, nec addit gradũ, nec interrumpit, nec ab ipso cõputum incipit. In † hoc tñ aduerte: quia si velis cõputare de aliqua linea transuersali, ad aliam transuersalẽ superiorem: oportet ꝙ superueniàs à persona à qua inciperes computare versus truncum. Et qñ eris vsq; ad truncũ, ascende ad personã à qua ambo descendunt: & reperies gradum. Verbi gratia. si vis scire in quo gradu sunt filij fratris stipitis ad filios patruí magni, seu ad eius nepotes: incipe à filio fratris, & ascẽde ad patrẽ suum, fratrem stipitis: et est vnus gradus. deinde ad auum patrẽ stipitis, est alius: & ex illo ad proauũ personæ à qua incepisti auumq; stipitis: & est alius. & exinde, descende ad patruum magnũ: & est alius. exinde, ad filium: & est alius. exinde, ad nepotẽ patruí magni: et est alius. & sic deinceps. vnde hæc super omnia tene in mẽte, ꝙ qñ ascenderis vsq; ad truncũ, & volueris intrare lincã alicuius frondis, ꝙ ascendas vnũ circulum vltra frondẽ, et computes personã quæ est in illo circulo, & ex illa descendas ad lineam frondis, quã intrare volueris. & no. ꝙ linea arboris, quę continet ascẽdentes, & descendẽtes, voco truncũ: omnia quæ sunt ad latus, voco frondes. lineã verò, quæ protẽdit ad personas contentas in vna fronde. Per doctrinã supra positã potes infallibiliter cõputare gradus huius arboris. In hoc tamẽ
12 caue, ꝙ si de vna linea transuersali velis cõputare ad aliã, † ꝙ descendas, sicut ſ. dixi. Item no. ꝙ q̃uis posuerim x. circulos, tantũ in lineis descendentiũ, et ascendentiũ: nihilominus succedunt in infinitũ, si esset possibile, ꝙ tantũ durarẽt personæ: vt dicã ℣. ti. j. §. fi. Item no. ꝙ multi sunt in hac arbore in frondibus, qui non attinent sibi inuicẽ, sed omnes attinent stipiti, & cellulæ, vbi est caput. ꝙ faciliter potes videre, per doctrinã suprà datã. qualiter aũt parentela probetur: & quid testes deponere debeant: vide extrà de testi. c. licet. & c. quoties. & c. series. qui filij sint legi. c. tua. & c. ex transmissæ, ff. de proba. l. fi. C. eo. l. non epistolis. & l. non nudis.

De seruili cognatione. *Rubrica.*

Credo, quòd non debeat hic esse Rubrica: si tamen est, non est magna vis.

1 ☞ *Seruum testamento non intestato, domino quærere.*
2 *Patronus fratre potior.*

NLLVD CERTVM EST. In gloss. sed nec aliã. in fi. sed in aliis casibus nõ est propriè falentia, cũ habeatur pro libero, quo ad alios casus.
In glo. hæc videtur. in fi. aliud est in monacho, et monasterio: vt l. Deo nobis. C. de episc. & cle. sed mirandum,
1 cur non acquirit domino † ab intesta. sicut ex testamento. ſ. de hære. instit. in prin. ff. de hære. instit. l. non minus. sed potest esse ratio: quia ius solũ defert succesionẽ ab intestato, & secundũ ꝙ seruus nihil est de iure ciuili. ff. de reg. iur. l. quod attinet. sed ex testamento, volũtas testantis, qñ ius sequitur. Et idem no. C. cõia de suc. l. seruus, & semper sine lege. In glo. aliud. ibi, cũ alleg. §. quod aũt. dic vt ibi. In ea, glos. in fin. hæc verior. In glo. i. parentes. in fi, opi. Ioã. videtur præstantior:
2 quia fortius ius habet patronus, † qui impugnat testamentũ liberti, quibuscunq; institutis, quã frater qui non potest impugnare, nisi turpibus institutis: vt dixi ſ. de inoffic. testa. §. soror. Et quod hic dicitur: alterum in alterius &c. restringe ad parentes: in primo nota. & vide infrà de bono. possess. §. cumque.

1 ☞ *Filiorum genera.*
2 *Filiorum qui ex æquo succedant.*
3 *Filij quousque quisq; succedant.*
4 *Legitimatos patri succedere.*
5 *Naturales quando matri non succedant.*
6 *Filiam feudo excludi.*
7 *Ascendentes quando, quatenusq; succedant. & 8.9.*
10 *Cognatorum qui potiores, an non.*
11 *Cognatorum concursus.*
12 *Succedi uarie pro bonis.*
13 *Fratrum filij quibus potiores.*
14 *Spurios cognatis non succedere.*
15 *Patri succedit ex concubina natus.*
16 *Agnatos & cognatos hodie differre.*

REPETITIS ITAQVE. In glo. no. rubrica in fi. circa hanc materiã posset fieri longa distinctio, quæ potius iuuenes oneraret, ꝙ instrueret, si vellemus antiquitates summare, & sub distinctione perstringere. Et vtinam Imperator prædictis antiquitatibus nõ furatus fuisset hunc librum. Dicamus ergo plenius, ꝙ hodie obtinet de succesionibus sub
1 distinctione: quia † quæritur, qualiter descendẽtes succedãt ascendentibus, aut qualiter ascendentes, descẽdentes, aut qualiter collateralees, collateralibus. Primo casu, aut supersunt legitimi, & naturales tantũ: aut legitimi tantũ: aut naturales tantũ: seu ex dãnato coitu: aut permistim vtrinq;. Primo casu, aut primi gradus tantũ, aut vlteriores tantũ. Si primi gra-
2 dus tantũ: certum est, ꝙ succedunt † æqualiter, siue masculi, siue fœmellæ, siue emancipati, siue in potestate: vt in auth. de hæredi. abintesta. §. reliquum. & §. nullam. Si vlteriores, & primi gradus, & tunc si omnes primi gradus supersunt: præcedunt alios. si autem aliqui sint mortui: tunc liberi præmortuorum succedunt in loco parentum suorũ in infinitum. suprà de hæred. quæ abintesta. §. fin. & §. cùm filius. Et idem credo, ꝙ si patres nõ sint mortui: veruntamen ex aliqua causa nõ possunt succedere. ff. de iure patro. l. siue. §. fi. de bon. liber. l. si ex modica. §. filius. & l. si necesse. §. si deportatus. de cõtrahẽ. l. j. §. filiũ. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si qua. ad Tertyl. l. ij. §. sed si sint. ℣. ti. j. §. si verò. Si impedimentũ erat tẽpore mortis, vel destinationis testamenti. ſ. de hære. quæ abintest. §. ita demum. & §. cũ autem. Si verò vlteriores supersunt, & nulli
3 filij per stirpes in infinitũ succedunt, † siue sint in æquali gradu, siue in inæquali, seruato iure repræsentationis. ſ. de hære. abintesta. §. item si ex duobus. & §. fi. in feud. de prohib. feud. ali, per Lotha. §. fina. & hoc si erant concepti: vt dicto §. cùm autem. versi. planè. dic vt ibi. Multi tamen dicunt, ꝙ non succedunt in stirpes, nisi quando succedunt cũ patruis. & sic videtur tenere Dyn. in magna distinctione, quã fecit super hac materia. ff. ad Tertyl. l. ij. hoc autem fallit in iure patronatus: vt videbis ℣. titul. j. §. multis. Secundo casu, quando supersunt legitimi tantùm: vide plenè C. de adoptio. l. cùm in adoptiuis. ſ. de hæred. ab intesta. §. at hi qui. infrà de acquirend. per arrog. §. mortuo. & dic ibi. Tertio casu, quando naturales tantùm, aut ex concubinatu, aut ex dãnato coitu. Primo casu, aut fuerunt legitimati altero de quatuor modis, de
4 quibus dixi suprà de nup. §. fina. & succedunt † patri, sed nõ aliis

aliis, nisi fuerint legitimati per matrimonium: vt ibi dixi: & allegat hic, vt ibi allegaui. Aut nõ fuerunt legitimati: & tunc seruã auth. licet. C. de nat. lib. Et hoc quo ad succesionẽ patris. In succesione matris, dic vt C. ad Orfi. l. si qua illustris. ſ. ad Orfi. §. nouissimè. in auth. de incest. & nef. nupt. §. damus. C. de na. li. in auf. licet. in fi. Sed si sint permistim, naturales & legitimi, et naturales tm̃, & legitimi tantũ: potes ex prædictis ſ. allegatis plenã doctrinam capere, in d. l. cùm in adoptiuis.
5 & dicta auth. licet. quia legitimi tantũ † cõcurrunt, in succesione abintestato, cũ legitimis, et naturalibus naturales excludunt, etiã legitimati: excepto etiã si per matrimoniũ: vt potes colligere in dictis iuribus ſ. alleg. & in d. §. fin. de nupt. vide quod scripsi C. de natu. libe. l. si quis. & quære hic, de eo quod ibi quæsiui. Item dic, ꝙ præmissa nõ procedunt, vsquequaq; vbi mater cõuolauit ad secunda vota: vide C. de secun. nup. l. fœminæ. & l. generaliter. & hoc de iure Romanorũ. nam de
6 iure feudorũ aliud obseruatur: quia filia † non succedit in re feudali, etiã si esset pactũ: duntamen supersint masculi, in feu. episcopum, vel abba. §. quinetiã. de suc. feud. §. filia. de eo qui sibi & hære. suis. §. j. de grad. succes. in feu. c. j. Item, nec succedunt adoptiui: nec naturales, etiã legitimati: nec filij secundi matrimonij: si de feu. defun. conten. c. si de feudo. & §. naturales. & §. mulieres. Et vide de hac succesione descendentiũ.
7 C. de legit. hæred. authen. in succesione. † In secũdo casu, cùm quæritur, qualiter ascendentes succedunt descendentibus. Et dic, quòd aut extãt descendentes, & tunc nullo modo succedunt: vt in authenti. de hæred. abintesta. §. j. aut non extant: & tunc aut supersunt pater, & mater tantũ, aut alter tantùm: aut vterq;, seu alter cum fratribus, aut auus, seu auia, cum fratribus, aut supereſt auus, seu auia cum matre, vbi supersunt pater & mater, dic quòd quicquid olim fuerit: hodie ambo pariter admittuntur, exclusis omnibus collateralibus, exceptis fratribus vtrinq; cõiunctis, de quibus statim subiicietur: vt in authen. de hære. abintesta. §. consequens. & auth. defuncto. C. ad Tertyl. & hoc, siue filius esset emancipatus, siue in potestate. dũtamen haberet peculiũ castrẽse, vel quasi, vel aduentitiũ: vt not. dicto §. consequens, vide suprà quibus
1 non est permiſ. facere testa. §. j. super verbo cõmuni. Iaco. tamen de Ra. dicebat hoc verum, quo ad proprietatẽ: quia pater in aduentitiis retinet vsumfruct. Vnde sibi quæritur, pro quo facit C. de vsufruct. l. fi. vide ſ. de Senatusc̃osulto Tertyl.
8 §. sed cũ antea. Secundo casu, qñ supersunt alter † tantùm: tunc ille solus admittitur exclusis omnibus aliis ascendentibus: & collateralibus, nisi sint fratres vtrinque coniuncti. illi enim admittunt cũ vtroq; parente, vel cum altero, pro virilibus, & per capita, nec est locus repræsentationi ex parte ascẽdentiũ: imò nec ex parte fratrũ, per dicta auth. de hære. abintest. & §. huiusmodi. §. sed & ipsis. sed per aliã auth. admittuntur filij fratrũ, cum ascendentibus: vt ibi not. Tertio casu † qñ
9 auus, vel auia, vel ambo supersunt cũ fratribus vtrinq; coniunctis, vel eorum liberis sunt opi. quidam dicunt, quòd fratres vtrinq; coniuncti excludunt auũ, & auiam. Alij dicunt, quòd admittuntur cũ eis: & hoc communiter approbatur: vt not. in dicta authen. defuncto. Sinautem per se, sine fratribus vtrinq; coniunctis excludunt vterinos, & alios collaterales. & si sunt plures in eodem gradu omnes admittũtur per stirpes, non per capita, si sint in æqualibus gradibus: proximior succedit excluso remotiore: vt potes plenè colligere in dicto §. consequens. hæc autem non procedunt in feudo in quo ascendentes, non succedunt, vt in feudo de nat. succeſſ. feud. c. j. Item hæc non procedũt, vbi mater conuolauit ad secunda vota: sed dic vt scripsi C. de secun. nupt. l. fœminæ. §. illud. & authen. ex testamento. C. ad Tertyl. l. mater. In tertio verò casu principali, cũ quæritur, qualiter collaterales succedant: dic quòd aut extant fratres, seu sorores vtrinq; coniuncti: aut non vtrinq;, aut nulli. Primo casu, dic quòd vtrinque con-
10 iuncti † aliis cognatis præferuntur ex vna parte coniunctis, & quibuscunq; aliis cognatis, & agnatis: exceptis fratrum vtrinque coniunctorũ filiis, qui cum eis admittuntur in stirpes: vt C. de legiti. hered. authent. cessante. vide suprà de hæredi. abintesta. §. cùm filius. dic ibi, & §. fi. nisi in casu ff. de bo. lib. l. cõmuni liberto. & l. si libertus præterito. §. j. Secundo
11 casu, qñ non vtrinq; coniuncti supersunt, illi admittũtur † æqualiter, vnà cum filiis talium fratrum, vel sororũ præmortuorum, si qui sint, qui in stirpes cum eis succedũt. in auth. de hæred. abintesta. §. reliquũ est, quæ est C. de legit. hære. auth. post fratres. & excludũt patruos, & alios agnatos, & cognatos: vt ibi patet. & hoc vbi sunt ex vno eodemq; latere tantũ coniuncti: quia omnes sunt ex vno patre, vel ex vna matre.

Si autem sint ex diuersis lateribus: quia fortè habebat consanguineos, & vterinos: tunc fuerũt opi. vt no. in authẽ. itaq;. C. cõmu. de succeſſ. sed cõis opi. est gloss. & docto. ꝙ in bonis
12 † quæ obuenerũt defuncto ex parte patris: præferitur consanguinei. in bonis ex parte matris: vterini. in bonis aliunde quæsitis succedũt æqualiter: vt ibi no. & scripsi. Tertio casu, qñ nulli fratres supersunt, † tũc si supersint eorũ filij: videt
13 ꝙ excludant patruos defuncti, quãuis sint in æquali gradu: quia repræsentant personas patruorũ suorum fratrũ defuncti: vt in authen. de hæred. abintesta. §. si igitur. ij. versic. vnde consequens, & dicta auth. post fratres. & apparet in §. item si ex duobus. ſ. de hære. quæ abintest. vbi veniũt per præsentationem; aliàs succederent per capita. Et intelligo eandẽ distinctionem in his obtinere, quę obtinet in fratribus, si viuerent: quia vtrinq; coniũcti præferũtur, post ex vno latere. & in illis distinguuntur patrimonia, sicut ſ. proximè dixi de fratribus. Si verò tales nõ extent: tũc semper succedũt proximiores in gradu, per capita, non habita differentia agnationis, & cognationis: vel qũo sint coniũcti, an vtrinq; vel ex vno latere: vel an sint collaterales, ascendentes, vel descendentes: vt patet in d. auth. post fratres. & in cor. de hæred. abintesta. §. si verò. Sed quæritur cũ sit remota differentia agnationis & cognationis, & sola natura inspiciat: an spurij seu naturales, suc-
14 cedũt hodie attinentibus ex † parte patris: Et videt quòd sic: quia succedũt cognatis & ipsi sibi: vt l. spurius. & l. hac parte. ff. vnde cog. & sic cùm per ius nouũ sit remota differentia cognationis, & agnationis, videt ꝙ succedant agnatis: & agnati eis adinuicem. Sed hoc nõ credo: quia prædicta auth. de hæred. abintesta. non loquit nisi de legitimis & naturalibus: aliàs sequeret ꝙ naturales tantũ succederent, sicut naturales legitimi, et cũ ipsis naturalibus, & legitimis patribus suis: qđ non est dicendũ. sequeretur etiã, ꝙ authẽ. licet. esset correcta. C. de natu. lib. quod nusq; auditũ est. dic ergo, ꝙ non succedunt etiã hodie: vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. filiũ. quæ
15 non reperitur correcta. Sed cùm natus ex cõcubina, † succedat patri abintestato, in duabus vncijs, sobole, vel coniuge legitima non extantibus: nũquid eodẽ modo parer ei succedat in duabus, si naturales non habeat liberos? Non videtur cur nõ: nisi quia nõ reperitur lege cautũ, & cesset agnatio: vt d. l. ex parte. nec reperitur immutatum, nisi in casu illo, quo filius succedat in duabus vncijs, quãuis ibi videatur contra in eo, quod dicit: hi ergo &c. sed intelligitur quo ad alimenta. hæc aũt procedũt in parentibus, & agnatis legitimis & naturalibus. Quid de legitimis tantũ? Videbis ℣. de acquir. per arroga. §. mortuo. Item dic, ꝙ hæc non procedũt in feu. quia ibi succesio nõ excedit septimũ gradũ: vt dixi ſ. de succeſſ. cog. §. fi. Item ibi non succedunt agnati in nouo feudo. in feud. de succeſſ. feu. §. fi. Item nec in patruo, nisi illi, qui descendunt ex persona, quæ fuerit primo infeudata de grad. sue. in feu. §. his verò. & ibi dantur exempla in tex. de feu. marchiæ. c. fi. de consti. feu. dñi Lotha. c. ij. Item nec agnati, qui nõ sunt de linea illius, in cuius portionẽ feudũ deuenit: in feu. de nat. succ. feu. c. vnico. versic. paternũ aũt voco. Item durat in feudo,
16 differentia † agnationis & cognationis, nisi fuerit inuestitura facta, vel sit fœmineũ. quo casu etiã extantibus agnatis nõ succedũt fœmellæ: de suc. feu. c. sequit. §. filia. de bene. feu. c. j.

Sed quare fiũt suprà tantæ distinctiones in succesione fratrũ, & patruorũ: sed abinde in antea nulla fit distinctio; Rñd. legũ conditores, maiorem prouisionẽ adhibuerũt in his, quæ sæpe contingunt, quã in his quæ rarò. in auth. vt sine prohib. ma. debi. & credi. §. quia verò. ff. de legib. quod semel [aliàs incipit τὸν γὰρ. aliàs, quoniã (vt ait Theophrastus) vñ quia frequentius cõtingit, ꝙ fratres, & filij fratrũ succedũt, ꝙ remo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiores: lex maiorem prouisionē adhibuit in prædictis propin quioribus, distinguendo proximiores, et faciendo locum re præsentationibus, quā in remotioribus. Item dic, q hæc quæ dixi de successione ascendentiū procedunt, vbi nullum fuit omnino factum testamentū, si autem fuit factū, & rumpat': vide §. de inoffic. testa. §. soror. de S. C. Tertyl. §. sed cū antea.

De successione libertorum. *Rubrica.*

NVNC[a] DE LIBERTORVM. Glo. continuat Rubricā, statim in princ. tex. & tñ malè eam cōtinuat secundū doct. quia supradictū, & tractatū est de successione libertorū. s. tit. j. vnde debet cōtinuari sicut §. tractatū est de successionibus, q̄ iure agnationis deferuntur, seu patriæ potestatis: hic de successionibus, quæ iure patronatus deferuntur.

2 ADNOT. ¶ Nunc. Diuide hunc tit. secundum Are. & summa secundum Bal. per l. xij. tab. patronus ad successionē liberti sine liberis defuncti venie bat condito testamento excludere poterat: & adoptiuus filius eum abintesta. successione non repellebat.

1 ☞ *Libertus qui centenarior maior.*
2 *Patrono filium præferri.*
3 *Bono. poss. cont. & emancip. differentiæ.*
4 *Onus transmißibile.*

2 SED NOSTRA.[a] In glo. & huius, vt credo. in fi. in illo §. nihil agitur de hoc: sed ponitur q̄ dicta constitutio erat facta ante tēpora digestorū. quo iure ff. videtur idem, q̄ hic. ff. de iure patr. l. si libertus, de bonis lib. l. liberto sine liberis. & l. liberto octuaginta. Sed dicas, q̄ illud fuit additum à nouis iuris cōpositoribus. Super tex. centum aureis. Quid sit aureus: vide §. de Attil. tu. §. nos autem. de dona. §. & cūm retro. j. de pœ. te. liti. §. pe. Sed quid si libertus habeat hæreditatem, quæ valebat centū aureos, † & vltrà: verūtamē obligata erat creditoribus, fortè quantū valebat vel vltra: nunqd reputabitur maior cētenario? videtur expressum q̄ sic. ff. de bon. lib. l. libertus qui soluendo. In glo. & in hoc. in fi. hæc glo. est cōmuniter malè scripta, etenim cōiter est scriptū. No. q̄ prodest paupertas filio liberti: quod est falsum, qui si sint † filij liberti, siue libertus sit pauper, siue diues, semper excluditur patronus: vt j. ver. cùm verò. sed si diceret hæredi liberti, vbi dicit filio: melius succederet. & iunge §. de excu. tuto. §. sed & propter paupertatem. In glos. quia iusta causa, in fi. vide §. de exhære. lib. vbi scripsi. In glo. s. condictione. in fi. imò videtur per cōtrata. & in hoc differt à querela. ff. de iure pat. l. siue. §. excluditur. & §. ex duobus. de bon. lib. l. nihil. Et no. q̄ hæc bo. poss. contratabu. † differt in multis ab illa quæ datur filio emancipato: quia hæc datur ita demū, si fuit adita hæreditas: illa siue fuerit adita: siue nō. ff. de contratab. l. illud. in princi. de bo. lib. l. etiā. §. patronus. Secunda differentia est: quia hæc cōpatitur bono. poss. secundū tab. illa non. ff. de bono. possess. l. sed cum patrono. in principio. de bono. possess. secundū tab. l. æquissimū. Tertia: quia hæc rūpit in parte: illa in totū: vt hic ff. de leg. prætā. l. j. C. de col. l. vt liberis. Quarta: quia ista intentata, præstantur legata omnibus: illa intentata nō: nisi certis personis: vt hic, & in d. tit. Sed hæc differentia est sublata, per auth. ex cā. Et quære harū rationes secundum doct. de prima reddidi vnā rationē §. de inoffic. test. circa prin. Potest etiā aliam reddi: quia per hanc bo. poss. remanet quis pro parte testatus, & pro parte intestatus: quia non rumpitur testamentū: nisi vsq̄ ad tertiā. & hoc non est possibile de iure ante aditam hæreditatem, sed post sic: vt l. contra. C. de inoffic. test. sed per illam rumpitur totū: vt §. dixi, & nō habet locum ratio prædicta. De secunda patet ratio: quia ex quo nō rumpitur testamentū in totū, nisi vsq̄ ad tertiam: sequitur q̄ pro aliis partibus cōpetat bo. poss. secundū tabul. secus in illa, quæ in totum rumpit, vt dixi. De tertia potest dici, quòd magis peccat, qui prēterit filium, quā qui patronum: cum filio debeatur magis hæreditas patris. ff. vnde lib. l. scripto. ff. de bo. lib. l. nihil. De quarta patet ratio: quia testamentum non rūpitur in totū: vt §. dictum est. In glo. præter hoc ius. ibi. cùm allegat in auth. vt li. de cę. & hoc verū, quòd ad ius succedendi. sed quò ad reuerentiā debitam, nō; vt dicta auth. secundū doct. vide C. de bo. lib. l. fi. In ea. glo. ibi, cùm allegat l. qui contra. an autē hoc noceat filiis: dic ibi de in ius vo. l. adoptiuū. et vide ff. qui & à qui. l. pe. de suis & legi. l. intestato. §. si quis libertā. In ea. glo. ibi, cū alle. §. toties. sed ibi nō perditur iusp atronatus: imò retinet, cū recipitur, q̄ ex iure patronatus debetur secundū doct. In ea. glo. cùm alleg. l. siue. sed ibi loquitur de deportato, nō de relegato, in quo nō est verum, quod hic not. secundū doct. §. qui. mod. iuspat. pot. sol. §. relegatis. In ea. glo. ibi, cū alle. l. etiā. §. j. dūtamen fiat restitutio consentiente patrono. ff. de nata. rest. l. fi. & pe. Secus si ius annulorū impetrauit. ff. de iure au. annu. l. pe. In ea. gl. cùm alleg. l. si quis à li. §. si quis. vide de hoc C. de oper. libert. l. si quā. vbi plenè distinguitur. In ea. glos. ibi, cùm dicit: itē quidā habent hic, si libertus. & debet esse in gl. si filius. & intellige hoc, si filius esset in mora vindicandi, secundū doct. ff. ad Tertyl. l. ij. §. q̄ ergo. In ea. glo. ibi, cū dicit, si suis nūmis. sed tunc nō admittitur iuspatronatus. sed non acquiritur. & vide ff. de suis & legit. hæred. l. intestato. C. de oper. libert. l. iij.

In ea. glo. ibi, cū alleg. l. qui cū. Hoc nō est verum in patrono; sed in filio patroni. ff. de fideicō. lib. l. si filius. §. erit. secundum doct. In ea. glo. in fi. hoc verum, si de voluntate patroni: vt §. dixi. Sed quid dices de libertis ecclesiæ: nunquid obtinet iste §? Non videtur, extrà de seruis non ordi. c. de famulis ecclesiæ. Sed dicas contra, & ibi loquitur q̄n sub illa cōditione fuit manumissus: vt ibi not. vel dic, q̄ ibi speciale in libertis ecclesiæ, vt ibi not. Innoc. q̄ si liberti sint clerici, non obtinet iste §. vt ibi no. Inno. pro quo C. de epis. & cleric. authent. presbyteros. In glos. sic in authen. in fi. hæc videtur mala allegatio. In glo. sed nunquid. quædā glos. videtur dicere, q̄ cohæres præstat insolidū coniunctis: vt ff. de condi. & demonst. l. Plautius. quinimò videtur, quòd etiā omnibus. pro hoc facit tex. iste: quia illud quod incūbebat patrono, soluerunt cohæredes: vnde iste text. apertè facit contra hanc glos. quia si cohæredes, nō soluerent, nisi pro portionibus suis frustrà diceret: sed ad cohæredes hoc onus &c. Quod onus? Certè illud quod † patrono incūbebat: quia de illo loquitur; potest dici, q̄ ad cohæredes, transferatur saltem in indiuisibilibus. Et ita no. ff. de leg. j. l. si fundum per fideic. §. si libertus. eo. ti. ab omnibus. Item opp. q̄ patronus teneatur præstare legata, cōiunctis personis. ff. de condi. & demō. l. si his. sed hæc illam corrigit; vt ibi no. Io. Fab.

2 ADNOT. ¶ Sed nostra. Summa vt hic, per Ange. & vide eū in quieto; quia in quibus hic Ioan. fabri. est breuis: ille omnino supplet.

1 ☞ *Patroni cognati qui succedant.*
2 *Plurium qui unius loco sint.*

a MVLTIS[a] ALIIS CASIBVS. In glo. nunb quid filius. in fi. [b] Dic q̄ liberi vocantur in infinitū, secundū doct. ff. de in ius vo. l. sed si hac. §. liberos. Et vide §. ti. j. §. repetitis. In glo. per nostrā constitutionē. in fi. doc. videtur dicere, † q̄ cognatis patroni non cōpetit contrata. sed succedūt tantū abintesta. non autē rumpunt testamentū. de hoc magis in d. §. v. & §. cūcq̄. In glo. cum eo. in fi. non sic in patronatu
2 ecclesiæ, vbi † plures hæredes habentur loco vnius: extra de iure pa. c. plures. in cle. Item succedunt filij alterius fratris cū patronis: vt ibi: & tñ non isto iure pat. ff. de bo. li. l. cōi liberto. Sed cur tā diuersum in isto iure patronatus? Respōd. propter ampliorem libertatem: ne libertus plures patronos habeat.

In glos. propter tria. in fin. item aliud mirabile: quia frater præponitur in successione filio. vt d. l. cōmuni. contra omne aliud ius, & contra rationem.

2 ADNOT. ¶ Multis. Liberto non tantū patronus succedit, sed etiam cō iuncti ipsi patrono vsque ad quintum gradum in capita. tamen qui proximior est patrono præfertur. hoc dicit. Ange.

b ¶ In fi. Ista glos. non videtur procedere secundum Angel. duabus rationibus. Prima quia hic assumitur persona alterius vt alteri pariter succedatur. Secunda quia etiam in casu vbi assumitur hoc non est vsque in infinitum: vt hic per Angel.

De

De assignatione libertorum. *Rubrica.*

Supra dictū est de suc. lib. & quomodo patroni & eorū liberi succedūt libertis; verū quia assignatione facta libertorū sunt aliqua singularia, circa eorū successiones; vt patet hic in tex. & ff. eod. l. vtrum. sequitur de assignatione libertorum.

1 ☞ *Patronatus transmißibilis.* 3.
2 *Emancipato cur ut suo, non adsignetur.*
4 *Emancipationis & exhæredationis discrimen.*
5 *Emancipatione adsignatio sublata.*
6 *Adsignari uerbis posse.*

IN SVMMA. In glos. ff. eo. l. vtrum. in fi. eiusdem glos. docto. approbare videntur opinionem Azon. sed videtur mirabile, cū
1 iura patronatus † sint transmissibilia, ita in emancipatos, sicut in constitutos in potesta te. ff. de ope. lib. l. vt iurisiurandi. §. fi. cur pater non possit assignare emancipato, sicut in constituto in po testate? Præterea fit violentia d. l. vtrum. sequendo Azo. Item videtur q̄ saltem possit hodie assignari emancipato: cùm sit
2 remota differentia emācipationis. † Sed ad hoc diceretur quòd illud quò ad successionem ab intest. hoc autem non po test dici ab intestato, saltem quò ad assignationem, ex quo facta est, quæ potest fieri quomodocunq̄. j. §. fi. Sed quæ potest esse ratio, sequendo Azo. q̄ nō possit assignari emancipato? Potest dici q̄ iuspa. de sua natura, & iure communi. transit ad omnes liberos, nec pater poterat disponere aliàs. Senatus aūt qui permisit assignationē fieri vni nō dispensauit cōtra dictū ius cōe: nisi quò ad illos, q̄ sunt in potestate. Et ideo ad alios dicta dispēsatio nō extēditur. & potest esse ratio quare melius permittit assignari illis, qui sunt in potestate, q̄ aliis; quia maiorē cōformitatē habent eū patre, cū reputentur eadem persona. ff. de iurepa. l. fi. & quasi dñi in vita patris. §. de hæ. qual. & differ. §. sui. Et vox illorum, vox patris est. j. de inutil. stip. §. ei quoq̄. & secūdum hoc qd' hic dicit, q̄ filię & nepti potest fieri assignatio; intellige de nepte ex filio; quia neptis ex filia, non
3 esset in potestate. §. de pat. pote. §. fi. † Sed quid si filiæ fuit facta assignatio: nunquid post mortem eius transit iuspat. ad eius liberos? Videtur q̄ sic: quia ex quo filia semel habuit ius virtute assignationis; videtur purgata prohibitio, & vitium. ff. de leg. iij. l. pater. §. quindecim. et pro hoc facit: quia quāuis nō possit fieri assignatio filio emācipato; vt hic, nihilominus si facta fuerit filio in potestate constituto, & ille habeat emancipatum, transit ad illum. ff. eod. l. iij. §. emancipatos. & maximè hodie iure nouo quo est remota differentia agnationis, et cognationis. per authen. de hæred. ab intest. §. j. in fi. arg. cōtra in feud. de benefi. feu. c. j. ff. eod. l. j. §. vtiq̄. Sed mirandum,
4 quomodo † per emancipationem amittitur assignatio, & tamen non per exhæredationem. ff. eo. l. j. §. sed si exhæredato. versic. sed & si post. Item quia legatum factum filio per patrem, per emancipationem, non adimitur: sicut nec seruo per manumissionem. ff. de adi. le. l. si seruus. §. j. cur istud magis? Potest dici, q̄ cùm filius emancipatur, desinit substantia materiæ, & persona in qua assignatio possit consistere quæ nō cōsistit nisi in filio in potestate constituto; sed in alio legato, non potest ita dici: quia illud potest consistere in persona emancipati sicut in potestate constituti. Et ex hoc patet ratio, cur exhæredatio non reuocat assignationem: & emancipatio eam reuocat, quia emancipatio potest consistere in persona exhæredati. ff. de bon. liber. l. Paulus respondit. sed non in persona emācipati. Quid si esset assignatio facta inter viuos: quod est
5 possibile. ff. eod. l. assignare. † nunquid emancipatione tollitur? Non videtur, quia illa quæ fiunt inter viuos, non sunt reuocabilia. C. de actio. & obl. l. sicut. Dicas contra: quia ea quæ fiunt inter viuos sunt reuocabilia. quando fiunt cum illis, qui sunt in potestate. C. de dona. inter virum & vxo. l. donationes. Sic in præsenti proposito doctores nihil dicunt in hoc tit. nisi quòd inducunt principium huius tit. ad quæstionē, nunquid dominus possit transferre homagium vasalli, in extraneum inuito vasallo. Et arguunt quòd non, sicut nec patronus ius patronatus; vt hic. Tamen ipsi dicunt quòd potest in potentiorē, sed non in inferiorem: quia quando fit translatio in potentiorem, non interest vasalli: imò est sibi vtile habere potentiorem dominum; in authen. de defen. ciui. §. audient. & ideo potest tali delegari. ff. sol. mat. l. ij. secundum eos. de hoc est casus in feud. l. Corradi. §. ex ea. Ratio docto. non est multum bona: quia imò interest potius vasalli, quandoq̄ esse hominē capellani sui qui modicum eum vexabit, quàm magni tyrāni, qui multas dat molestias. & istud tota die videmus in facto. Ius enim patronatus ecclesiæ, videtur melius posse assignari, cùm facilius possit transferri; vt dixi §. de hære. quæ ab
6 intest. §. cùm filius. † In gl. etiam nutu. Dicunt doct. scis tu ad quid valet istā? ecce, in terminis ego promitto tibi assignare cētum libras terræ, & do fideiussorē: postea assigno verba liter q̄ in tali loco capias: nunquid sunt liberati fideiussores? Arguitur q̄ sic: licet non sit terra tradita, ex quo est assignata secundum eos. & est ratio: quia se nō obligauerunt nisi ad assignationem, quæ videtur facta absque eo q̄ ius constituatur in re, secundum eos, pro quibus C. ne vxor pro mar. l. cùm te. ergo caueas q̄ qui promisit assignare reditus, nō tenetur tradere fundos, nec dominium eorū, sed sufficit dicere, super isto fundo, recipiatis reditus vestros. arguitur contra in authē. de non alie. §. alienationis. C. de don. l. si quis argentum. vide qd' ibi scripsi: & hoc, si assignatio sit bona & vtilis; vt extra de donatio. c. per tuas.

De bonorum possessionibus. *Rubrica.*

Continuatio rubricæ patet de se.

1 ☞ *Verborum inuersorum uis.*
2 *Iudicatum solui, quid.*

Dictum est §. de suc. ex testamēto, & ab intestato: sequitur quomodo, & quo iure ad eas peruenitur: saltem quātum tangit ius prætorium: nō tamē est instrumentū agendi: vt plenè
1 no. ff. eo. l. iij. §. bonorū. Et no. q̄ licet verba transposita † aliàs idem significent; nō tamen hic, quia aliud est bonorū possessio: aliud possessio bonorū. primum est in iure, seu ius: vt d. §. bonorū. j. in prin. Aliud est facti. ff. de acgr. pos. l. j. circa prin. Et ista inducunt doc. ad quæstionē. Quidam cōstituit procuratorem & cauit pro eo, solui iudicatū, nūquid est procurator sufficienter releuatus? Arguitur q̄ nō, quia iudicatum solui, est verbum iuris: & continet tres clausulas. ff. iud. sol. l. iudicatum. quas nō continet, solui iudicatū. arg. præmissorum: quia verba transponuntur. & facit C. de pac. inter emp. & ven. l. iij. Ipsi determināt contra per l. de præt. stip. l. ij. §. incertā. vbiver
2 bum solui † iudicatum, tātùm importat, sicut iudicatū solui; secundum eos. Caue, quia quādo bon. pos. sonat ad possessionem facti. ff. de acquir. hæred. l. si minor. de suc. edict. l. j. circa prin. & hoc si proferatur in tali materia, aliàs obtinet quod §. dictum est ff. de contratab. l. filium. §. j.

IVS BONORVM POSSESSIO. In gl. id est, supplēdi. ibi cum alleg. ad legem Rhod. de iac. allegatur propter correctionem Pauli, quę est ibi. Et caue: quia gl. hæc non est vera secūdum doct. nam emancipatio est de iure ciui. §. de leg. agn. suc. §. vl. melius ff. de reg. iur. l. actus legitimi. Sed glo. non videtur dicere q̄ emancipatio sit cognita de iure ciuili; sed ipse emancipatus erat cognitus.

1 ☞ *Directo qui agant, eiusq̄ rei effectus.* 2.
3 *Hæres iure duplici qui stat.*
4 *Repudiationis uis.*
5 *Ius unum ad aliud non trahi.*

QVOS AVTEM. In gl. vt C. in fi. ff. de regul. iur. l. prætor. nec habet nisi actiones vtiles: non tamen ciuiles efficiuntur prætoriæ. Vide quod not. ff. de bonorum possessio. l. secunda. possess. bon. hæred. pet. l. ij. secundum hoc bonorum possessor succumberet, si ageret directa actione. Sed pro
1 Deo, penes quem sunt directæ quæ † competebant defuncto? Et est promptum dicere quòd si aliquis fuit hæres de iure ciuili, quòd sint penes illum. ff. de minoribus. l. & si sine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.sed quod Papinianus.sed si nullus fuit hæres de iure ciuili, sicut si emãcipatus intentet contratab. antequam adeatur hæreditas.ff.de cõtratab.l.illud.remaneret in aere:aliàs directæ efficiũtur inutiles.Et in hoc videtur magnus effectus. Quia
2 ille † qui est hæres de iure ciuili fortè poterit res vendicare, & actiones directas intentare,vt dixi in simili §.quibus alien. licet,vel non.C.de præscript.xxx.annorum.l.si quis emptionis.Nec poterit exceptione repelli. Verum est tamen quòd bonorum possessor præfertur ei,si concurrerent.ff.de procu. l.si procurat.si ager vectig.pe.l.j.Et vide quod not.ff.ad Trebel.l.ex asse.Sed quid si ille qui adire poterat de iure ciuili,bo-
3 norum possess.petiit quod potest.j.§.sunt autẽ? Videtur † hæres de iure ciuili,& prætorio:quia adire de iure ciuili non est nisi voluntatem suam declarare,quòd quisvelit hæreditatem ad se pertinere.§.de hæred.qual.& differ.§.pro hærede. ff.de acquir.hæred.l.pro hærede.sed petendo secundum tabul.cõstat quòd vult esse hæres:ergo sequitur quòd adit.Et facit ga sicut repudiando † simpliciter,repudiare videtur hæreditatẽ
4 quæ duplici iure defertur.ff.de acquir.hære.l.illud.ita acquirendo videtur duplici iure acquirere.§.de hæred.qual. & dif. §.sicut.Contrarium videtur verius per l.ff.de bon.pos. secundum tab.l.æquissimum.§.si duo.ibi enim tex.euidenter aperit,quòd qui petit secundum tab.non est hæres de iure ciuili.
5 † Item qui habet duplex ius,eligendo vnum, non amplectitur aliud.C.de test.milit.l.in testamento.sicut nec perdit ff. de regul.iur.l.quoties duplici.& ideo contraria non obstant, quæ loquuntur vbi simplex agnitio,vel repudiatio potest ad vtrunq; extendi:quod hic non est,cùm expresè agnoscat ex vno iure,videlicet prætorio.

1 ☞ Suo præterito testamentum corruere.
2 Nulla qui an non,ualeant.
3 Bon.pos.contra tab.cur & quando detur.
5 Querelare quibus liceat.

SVNT AVTEM. In glos. sed quare. ibi cum alleg. §.quos autem.hæc glos.supponit quòd testamentum in quo
1 suus est † præteritus,tenet iure prætorio:& tamen hoc nõ est verum secundum docto.nam de iure ciuili, non potest ex eo adiri hæreditas:ergo nõ tenet.Item non potest peti ex eo bo. possess.secundum tab.& ita nullum est iure prætorio.Sed ali-
2 bi respondet glos.verum est,quòd † nullum est,si filius dicere velit:aliàs non sic in contractu bon. fid. vbi dolus dat causam contractui:nullus est ipso iure.verum est,si hæc vult allegare dolum passus:aliàs non.Tamen ipsi dicunt quòd est nullum purè,sine vlla cõditione:vnde non est nullum,si filiusvelit dicere nullum,imò simpliciter:sed tamẽ ex bono & æquo conualescit:vt dicta l.filio.Et ita propter conualescentiam est
3 spes aliqua †& contra spẽ illam datur contra tab. secundum eos,satis consonat hæc solutio ad illam,quam gloss. ponit ff. de lega.præstan.l.is qui.& vide quod scripsi §.de exhære.lib. §.fina.& facit ff.de contratab.l.si duobus,§.si prius.& l.quod vulgò.Timore quarum sit ista oppositio:quia contratab.non
4 datur † nisi tale sit testamentum,ex quo possit adiri hæreditas:sed ex nullo non potest adiri:ergo &c. Sed respondet vt §. Et facit quòd si quis petat in libello appellationis sententiam cassari,quæ de se nulla est:quòd libellus procedat: nam pars aduersa non potest hoc proponere,quin libellus ualeat: quia si diceret nullam sententiam, diceret & assereret contra se:& cassabitur sententia,quatenus de facto processit.ff. de appel. l.si expressim.& idem in causa electionis.& vide in Spec.de senten.§.iuxta.versic.sed quid si à sententia. In ead.glo.ibi cùm dicit,quia sine testamento competere non potest.vt d.l. quod vulgò.§.alleg. In ea.in fin.hoc verum,de ascendentibus per masculinum sexũ;sed ascendentibus per fœmininũ,
5 datur † querela.ff.de contratab.l.illud.§.ad testamenta.arg. ad istam illationem ff.de inoffic.testamen.l.nam & si parentibus.secundum doct.& hoc si pater præterierat cum causa: aliàs est nullum testamentum.vide supra de exhæred.libe.§. sed hæc quidem.& §.fin.vel dic,dari contratab.etiam quãdo est nullum:sicut de filio supra dictum est. In glos.sic. in fin. vult dicere,quòd aliàs secundum nuncupationem sibi datur bono.pos.quæ propriè non potest dici secundum tab.sed secundum nuncupationem.

1 ☞ Successionis ordo.
2 Parentes qui succedant.

ET CVM DE TESTATIS. In glos.scilicet,in-
1 ter eas.in fin.vult dicere quòd successio defertur † secundum hunc ordinem:quia patroni excludunt cognatos.§.de succes. lib.§.sed nostra.tamen in hoc ordine postponuntur. In gl. quid erit econtra.ibi cùm allegat supra, de legi. agna. succes. §.fin.de hoc not.magis plenè C.vnde liberi.l.finali. In glo. fi.& tamen potest dici quòd habeat vnde legitimi. nam cùm
2 per leges nouas † vocetur ad successionem filij emancipati: vt dicto §.fin.& etiam in potestate constituti,si habeat castrẽ se peculium,vel quasi:vel aduentitium:vt in authen.de hære. ab intest.§.consequens.cum ibi notatis,sequitur quòd competat vnde legitimi.vt l.iij.vnde legi. Primæ verò opiniones non procedunt:nam vnde parentes, nusquam fuit introducta:& si prætor voluisset, vtique introduxisset. Item nec vnde liberi,potest competere vtiliter,cùm sit introducta tantùm pro liberis:vt nomen sonat,& tractatus indicat. In ea. glos.ibi cùm allegat l.fin.sed datur septima j. eo.§.septima. & hoc ibi:quia liberi ad succes.matris vocantur per senatusconsul.vt C.ad Orfic.per totum.& ideo per illam bo.pos. venit:vide j.§.septima.

1 ☞ Partes qui dinoscendæ.

SED EAS QVIDEM. In glos.id est,vtiles.in fin. imò sunt aliquæ necessariæ,vt videbitis infra §.fin.super tex.
1 sextam autem.Contra §.versic. quarto † vbi dicitur quarta. Dic quòd est quarta computãdo tantùm bo.pos. quæ ab intestato competũt.Sed est sexta,si computes primas duas,quæ competunt ex testamento.

1 ☞ Bono.pos.contra tab.quibus non datur.
2 L.liberto.sensus.

a CVMQVE a ANTEA. In † gl.scilicet,tam cogna-
1 tis.in fin.glos.hæc debet referri ad id quod hic dicitur, in tex. ibi,quàm vnde legitimi:& vnde cognati.hæ enim competũt ab intestato tam patronis,quàm eorũ liberis,& eorum agnatis,& cognatis.nam non videtur quòd agnatis, seu cognatis, patroni detur contratabul.nec succedunt nisi ab intestato, sicut nec succedunt agnati,& cognati ex carne,qui nõ possunt querelare,nec intentare contratabu.nec succedunt nisi ab intestato:vel nisi fuerint instituti:vt l.fratres.C.de inoffic. testa. & ita videntur sentire doctores supra de successio. libero. §. multis.& ibi scripsi. Sed quid si libertinus habebat cognatos,& agnatos:nunquid excludit agnatos & cognatos libertini?Bonum fuisset quòd Imperator hoc declarasset: tamen credo quòd sic:& videtur cautum ff.de bonis libert.l. liberto
2 † fine liberis.ibi enim traditur pro expedito quòd vbi libertus non habet liberos,succedit patronus,& post ipsum agnati,& cognati eiusdem, non faciendo mentionem de agnatis & cognatis liberti:vnde nulla iniuria fit eis:quia si remansisset libertus in statu seruitutis,nullum ius habuissent eius proximi in sua successione §.de serui.§.j.sed parentes excludunt patronum:vt d.§.j.

a ADNOT. ¶ Cumque.Bonorum possessio, cum qua ex familia & vnde liberi,& parentes,& patroni,& vnde cognati patroni, sunt sublatæ: & remanent tantum sex bonorum possess.ordinariæ.

1 ☞ Sedis causa agi posse.& qui.2.

ALIAM VERO. In glos. not. in fine.sed an agi ad
1 hoc possit verbi gratia.In quæstio.quæ sæpe est in facto † inter vxores duorum nobilium,quarum vna tãquam nobilior, vult prima,sedere in ecclesia,& offerre: alia se præferre contendit

tendit:nobilior dat libellum:nunquid potest agere, quòd inhibeatur minus nobili,ne prima sedeat,vel,ne prima offerat? Hæc iura sunt ar.quòd sic. sed hic §. nihil facit: quia hic non dicit,quod sit dignior,sed quod est in altiori loco melius ergo sequitur:est in altiori:ergo digniori.in quæstione autem pro
2 posita, videretur quod in officiis possit intentari † officium iud.vt minor cedat maiori,in sedendo & in alijs.C. vt dig.or. ser.l.j.& ij.ff.de al.scri.l.fi.extrà de ma.& obed.c.j. & satis est consequens,& inter priuatos posset agi, non tamen posset agi iniuriarum,si minor non cedat maiori.ff.de iniu.l. iniuriarum actio.§.si quis de honoribus.vide §.de re.diui.circa prin.

1 ☞ Capto ab hostibus succedi.& qui.2.
3 Post limunij effectus.
4 Bon.pos.genera.
5 Lege Corn. qui succedant.
6 Legitimus qui accipiendus.
7 Bon.pos.septima quibus data.
8 L.unicæ,sensus.

SEPTIMA EAS SECVTA QVAM. In glo.ponunt quidam.ibi cum alle.supra,e.§.j. hoc exemplum non valet,secundum do.quia aut quæritur de iure nouo: aut de antiquo, de iure nouo succedit,de iure ciuili, & de iure antiquo,succedit per bo.pos.quam dat ei prætor,non lex.§.de lega.§.posthumus.& §.§.j. In ea.gl. in fi. & hoc siue intestatus sit:& tunc datur secundum tab.ac si fuisset mortuus in ciuitate,siue non:& tunc datur bon.pos. hic abintestato.ac si mortuus fuisset prima hora captiuitatis.& hoc ex lege corne. Dicit Ia.de ra.hoc exemplum non procedit: quia ad hoc, quod
1 hæc bo.pos.competat.oportet quòd ille; qui eam intentat, sit incognitus de iure ciuili:vt l.vnica.§. cum lege.ff.vt ex le. sena.cõ.Sed certum est,quod de iure † ciuili:succeditur moriẽti apud hostes,ac si semper fuisset in ciuitate: ergo non competit in casu gl.sed ipse dat alia exempla, in eisdem terminis, & solum addit,quod institutus sit emancipatus. Verbi gratia pater filium emãcipatum hæredem instituit:deinde pater capitur ab hostibus,& ibi moritur,filius emancipatus non po-
2 test venire,nisi per † bo.pos.similiter si pater existens ciuis, te filium emancipatum instituit, qui eras apud hostes:& post redis:habebis bonorum poss.& hæc est extraordinaria:quia lex ad talem hæreditatem te vocat, & dicit bonorum possess. competere:vt d.§.sed eius.dicit Pet.de Bellaperti. hoc exemplum approbo multũ: quia ius ciuile omnes captiuos agnoscit,quo ad ius postliminij. Vnde quamuis aliqui essent inco-
3 gniti de iure ciuili:nihilominus ius † postliminij facit eos cognosci.Vnde nec exempla glos.nec Ia.placent sibi. Reprobat tamen exempla alia ratione quàm Ia.quia lex Cor. non defert hæreditatem,nec facit hæredem:sed remouet obstaculum captiuitatis,& hæreditas defertur eo iure,quod deferretur,si captiuitas non intercessisset:ergo non defertur ex lege illa. Vbi ergo reperiemus exemplum? Ecce dicit ipse, quãdo testamentum rumpitur per capi.dimi.& ex noua voluntate. reconualescit.§.quib.mod.test.infirm.§.non tamen. sed dicit ipse,quòd non est ausus dicere quòd illa bon.possess.sit extraordinaria:imò est secundum tab.Plus dicit quòd imò illa bonorum pos.est extraordi.quia non defertur per edictũ illud prætoris mortui,sed per legẽ illam specialem, de qua agitur d.§.non tamen.Item ponit aliud exemplum, quando aliquis est institutus sub conditione,& pendente conditione, agnoscit secundum tabu.ff.de secundum tabul.l. æquissimum.§.j. Sed dicit ipse hoc exemplum non est bonum:quia illa bono. poss.defertur per edictum ordinarium,non per legem.& ita transit sicco pede per lutum:& sic videtur residere in illo exẽ plo,de §.non tamen.§.alleg.Sed ego non video quòd proce-
4 dat:quia secundum tabul.& hæc septima,† sunt duæ species bonorum possess.vt apparet per totum hũc tractatum:& differt specie,& numero.nam vna dicitur secunda numero:alia septima,vna ordinaria,alia extraordinaria:vna ex testamento:alia ab intestato,cùm ergo tex.dicat quòd in illo casu com petit secundum tabul. quomodo dicere possumus quòd illa secundum tabul.sit hæc septima:non video. Quid ergo dicemus? Videtur quòd ratio per quam Petr.reprehendit Iacob. videlicet quòd lex Cornelia non defert hæreditatem, sed remouet obstaculum,non procedit: quia imò defert.ff.ad legẽ Falcid.l.si filiusfamilias.& not.ff.vnde liberi.l.ij.in fin. & patet ff.de testamen.l.lege Cornel.§.de heredib.ab intesta.§.interdum.C.de suis & legitimis.l. apud hostes. Item exemplum Iacob.non videtur verum in emãcipato instituto. nam
5 lex † Cornelia perinde defert hæreditatem, ac si captiuitas non intercessisset:vt dictis legibus.Nunc constat, quòd si ea ptiuitas non intercessisset:emãcipatus institutus posset succedere de iure ciuili,sicut & quilibet extraneus:ergo & hic poterit.& sic cõpetit hæc bonorum possess. cùm sit cognitus de iure ciuili:& sic non videtur bonum exemplum Iaco.in filio emancipato instituto. Præterea competeret ei secundum tabu.& non ista.Quid ergo dicemus?videtur remanere sine exemplo. Præterea si vera sit huiusmodi conclusio, quòd hæc bonorum possess. non habeat locum, cùm aliquis est cognitus de iure ciuili:prædictũ exemplum non procedit: quia lex Conelia,& postlimin.agnoscunt hæredem,& dant licentiam adeundi de iure ciuili:vt l.supra alleg.videtur posse defendi prædictum exemplum gloss.quia lex Cornelia defert hæreditatem:vt dixi:& est noua lex:& dat bonorum possess. vt §.sed eius.& sic ista competit.Nec obstant contraria. Primò quòd opponitur,quòd hæc bonorum possess. non datur cognito de iure ciuili:quia salua gratia gl.& doct.imò datur
6 nam † certum est quòd quicunque vocatur per leges,vel cõstitutiones,est legitimus,non legitimitate legis xij.tab.sed legitimitate legis,eum vocãtis.Nam sicut datur facultas adeũdi de iure ciuili cognito per legem xij.tabul.ita cognito, seu vocato per senatusconsul.seu nouas leges factas post dictam legem xij.tabul.vt C.ad Orfician.l.mater.ff. vnde legitimi.l. ij.§.fin.& dixi §.de leg.agnatio.succes.§.finali. Sed constat, quòd vocatis per nouas leges senatusconsi. & constitutiones
7 datur † ista bonorum pos. dumtamen lex deferat bonorum possess.& illi possunt adire:vt prædictum est:ergo videtur ꝙ cognito de iure ciuili, & valenti adire hæc bonorum possess. detur.& hoc videtur expressum C.de legi.hæredib.l.si his,de quorum.ibi enim loquitur de hac bonorum pos.cùm lex noua eam deferat.vnde dico quòd volenti adire ciuili, ex testamento,vel ab intestato,datur hæc bonorum poss.dumtamen hereditas & bonorum pos.per nouas leges deferantur.& intelligo nouas leges,post legem xij.tab.quia illi non daretur: vt d.l.vnica.ff.eo.nec obst.l.iij.ff.vnde cognati.quia ibi sunt diuersæ literæ.secundum tamen verum intellectũ debet esse quòd tam vnde legitimi,quàm ista cõcurrunt in casu proposito.& hoc etiam apparet in dicta l.ij §.fin.eod.titul. Item nõ
8 obstat ff.eodem.l.vnica. † versic.nunquam.quia debet intelligi quòd nunquam bonorum possess.quæ ex altera parte edicti agnita est per prætorem mortuum pollicita impedit istã: quia ista concurrit cum illis in casu, quando per leges nouas defertur hæreditas & bonorum possess. ff. vt dixi. & ita potest concurrere cum secũdum tabul.& cum aliis in casu suo præmisso.& sic multa exempla poteris reperire.& procedit exẽplum de §.non tamen.§.quibus mod.test.infir.item ff.de bo. possess.l.sed cum patrono. In gl.Orficiano.in fi.& hoc casu concurrit cum vnde legitimi.vt scripsi §.proxi.ff. vnde legi. l.ij §.fin. In glos.ponunt quidam exemplum in fin.vide §. in glos.ponunt quidam. In glos.not.duobus.in fin.dicvt in qualibet not.

1 ☞ Repudiationis inefficacia.
2 Repudiationem unius ad totum trahi.
3 Præbendæ tempus quibus currat.
4 Bon.pos.petituro obseruanda.
6 Bon. pos.genera & uirtutes. 6.9.10.11.
7 §.Cum igitur.sensus.
8 Emancipatum incognitum qui accipiat.
12 Agnitio ubi facienda.

CVM IGITVR PLVRES SPECIES. In

Universidad de Deusto
Biblioteca

gloss.alio mo.in fin.quia scripturæ edicti præposterantur: vt ibi scripsi,& dixi. In glo.partes enim.in fi. & hoc ipso iure, si eodē iure veniant,secus si diuerso.ff.de bo.pos.l.iij.§.fi. cū sequen.& l.sed cum patrono.de iure pat.l.fine. §. si ex duobus.

In gl.hoc intellige.in fi.dic plenius vt ibi scripsi. In glo. exclusus.in fi.hoc verum, si repudiauerit nominatim ex illo capite. Quid si simpliciter:gloss.dicit ibi quod nullo modo admittitur.quod non videtur verum:quia tūc repudiatio nocet in omni iure: homo quando omne ius est delatum .Nam repudiatio † super iure non delato,non tenet:vt ff.de suc.edi. l.j.§.decretalis.sed constat,quòd vnde lib.& vnde legiti. non deferūtur simpliciter:vt hic,& ff.quis or.in bo. pos.ser.l.j. nec secun.tab.& ab inte.ff.si tab.te.nul.ex.l.j.§.ita.aut ergo repudiatio simpliciter,non potest extendi,nisi ad delatam.ff. de lega.ij.l.si ita scriptum.§.si sub conditione.Nec ob. l. in pluriū. ff.de acquí.hær.quia ibi repudiauit vtrumque expresse,& in præsentia iudicis:vt ibi notatur.Item nec ob.quod vtriusque petitio pēdebat ex volūtate sua:quia nō simul. propter quod dic,quod vbi repudiatio vnius, non potest procedere sine repudiatione alterius:& vtrumque simul competit,ad electio-
2 nem & voluntatem repudiantis † vno repudiato expresse: vel facta repudiatione simpliciter, videtur totum repudiatū. ff.de acquir.hær.l.illud.& l.nec is.§.hæres. sed vbi non simul competunt: tunc secus. vel vbi alterum repudiatur nominatim.ff.de reg.iur.l.quoties. & hoc videtur satis fouere Dyn. post dictum gl. In ea.gl.ibi,cum allegat.l.fi.tu vides, quod in forma gratiarū sedis apostolicæ semper ponitur talis clau
3 sula de beneficio,seu prębenda † quam intra mensem duxerit acceptandam.quæritur si sint plures expectantes, sub diuersis datis:an tempus mensis currat posterioribus,quamdiu primus potest acceptare:Et videtur quòd non per hunc §.& d.l.fi.eo.titu.l.quamdiu.ff.de adul.l.quinquennium. & l. denūtiasse.§.quæritur.Sed cōtra. quia potest acceptare & saltē de facto: & post ius suū declarabitur:& ita tēpus currit ſ.de exc. tu. §.qui aūt.ff.de excu.tut.l.scire.§.scire. de bo. pos.l. cū qui dā.de ad.tu.tutor.& in l.j.allegata,nō poterant simul cōcurre,nec simul intētari.Sed hoc quilibet pōt acceptare sub pote state,si sibi de iure debeatur.ideo videtur currere tempus prędictum. In gl.erat enim.ibi cū alle.l.pe. in fi. Vt bene vide as hanc materiam,scire te volo,quòd quando quis volebat ve
4 nire per bo.pos.oportebat† quod veniret corā iudice & formaret requæstam suam,quomodo hæreditas defuncti, ad ipsum pertinebat,& quod peteret se admitti ad bo.pos.Et tūc iudex informabat se sup hoc,et decernebat ei bon.pos.in hac tamē cognitione nō vocabatur pars:vt ff.de bo.pos.l.iij.§.si causa.cum notatis.nec erat instrumentum agendi.ff.e.l.iij.§. bonorum.& ibi no.& dicitur duplex:edictalis & decretalis: vt hic not. An autem essent duæ species: not.ff.eod.l.iij. §. à municipibus.Hodie verò sufficit quòd veniat coram iudice, & quibuscunque verbis agnoscat bon. possessor.nec iudex aliquid cognoscit,nec decernit:sed facit poni in actis tātùm ad memoriam;& ideo cessat decretalis:vt d.l.fina. In ea. glos.
5 in fine.dic plenius q̄ † decem sunt bon.pos.tres quæ non tribuunt ius:& septem quæ tribuunt.de primis tribus habuisti ſ.§.decima.ver.no.modis duobus &c.C.vnde legitimi.l.fin. vbi plenius de hoc.Caue tamen,de eo quod ibi no. nam glo. videtur ibi sentire,quòd illæ tres non tribuunt ius in proprietate:sed in possessione,quod non est verum;imò nec in possessione duæ:videlicet,quæ gratia agnoscendæ litis,& quæ ventris nomine.Prima enim quæ gratia agnoscēdæ litis, nec possessionem, nec detentationem tribuit.C.de inof.te.l.iij.sed solum emancipatus venit ad prętorem. & petit se agnosci, vt admittatur ad querelā inof.testa.quia querela est de iure ciui. quo emācipatus erat incognitus:ideo necesse fuit,quòd agnoscceretur,antequam eam intentaret;& hæc(vt olim) est necessaria;vt d.l.fi.de hac habes ff.de inof.test.l.papinia.§.j. & d.l. ij. & in d.auth.de hær.abinte.nihil immutatur facto testamēto,vt no.in auth.ex causa.C.de libe.præte.Et ideo oportet, q̄ emancipatus hodie agnoscatur sicut olim.Secunda verò quę
6 ventris nomine † non tribuit ius in possessione. vnde est facti,non iuris vt no.ff.de ventre in pos.mit.in rubr.& patet ff. de acqui.pos.l.ij.§.fi.sed bene est verum, quod mulier est in possessione factit:vt patet per totum tit.de ven.in pos.mit.& ff.si ventris nomine.Et est aliud possidere, aliud in possessione esse.ff.de acqui.pos.l.si quis ante.Tertia vero videlicet carbonia.tribuit ius in possessione:vt plene ff.de carbo. edi.l.iij. §.missum. In his autem tribus, non habet locum quod in
7 hoc §.dicitur.videlicet quod † habeat peti intra annum, vel centum dies: & quod non sit opus cognitione; quia illa quæ agnoscendæ litis gratia datur quandocunque intra quinquē nium;& illa,quæ ventris nomine muliere existente prægnāte tantūm;& nō plus:sed carbo.intra annū,qui tamen annus incipit ab alio tempore,quàm aliarū bonorum pos.ff.de car. l.iij.§.pe.& fin.Item carb.& quæ ven.nomine dantur cū causæ cognitione.ff.ad carb.l.iij.§.causæ cognitio.de ven.in pos. mit.l.vbicunq;.Summariè tamē & de plano debet cognosci, vt de plurimis:ff.eo.l.iij §.si causa.& ibi no.Aliæ autem dantur sine aliqua cognitione hodie:vt hic;& d.l.fi. C.eo. Aliæ verò quæ ius tribuunt,sunt septem:vt patet in hoc tit.de quibus prima cōtrata.§.sunt autem.Hæc olim fuit necessaria, & hodie:vt hic not.& d.l.fi.quia contrata.est ex testamento: vt d.§.sunt autem.& in successione ex testamento, nihil immutatur,per authen.de hære.ab intest.vt ſ.dixi.Et ideo facto te
8 stamento † emancipatus est incognitus,sicut olim: quod intelligo,vbi prēteritur cum causa;alias si sine causa, diceret testamentum nullum ipso iure,& succederet abintesta.de iure ciui.vt no.in authen.de hære.& fal.§.exhæredatos. & scripsi ſ.de exhęre.li.§.fi.Secūda†est secūdū ta.& hæc nec olim,nec
9 hodie est necessaria,nisi in tribus casibus:vt no.in d.l.fi. Item adduntur duo:ff.ad trebe.l.cum hæres instítutus. Item alius ff.de iniusto rupto & irri.testa.l. posthumus.§.idem & circa.
10 Tertia † est vnde liberi; & hæc olim fuit necessaria emancipato:hodie non:vt no.d.l.fi.quod est verum, nisi in casu, quo suus eum pręcederet;& aliquo casu desineret esse hæres.quia forte abstineret,vel per restitutionem,vel alias. Nam cum remaneat hæres de iure ciui. sequitur, quòd successor alius veniat de iure prætorio ff.de mino.l.& si fine. §.sed quod Papinianus.si quis omis.eau.test.l.j.§.qui sunt in potestate.C.vnde lib.l.qui se patris.vbi de hoc scripsi.Quarta est,vnde legi.hæc non est necessaria,nec olim nec hodie,secundum gl.q uod intelligo,nisi suus prędederet,q̄ abstineret, vel alius qui fuisset hæres;& per restitutionē;vel alias, dimitteret hæreditatē: vt
11 dixi ſ.proxime.†Quinta,vnde cognati.quę olim fuit necessaria:hodie non est;vt no.d.l.fi.intellige vt ſ. nisi alius præcederet,qui abstineret,vel dimitteret &c.vt d.l. qui se patris.Sexta est vnde vir & vxor.hæc fuit necessaria olim,& est hodie, vt ibidē no.Septima,quæ est extraordinaria, fuit olim & est hodie necessaria,secundum glo.sed secundum illud quod scripsi ſ.§.septima non est necessaria;quia concurrit cum additione;vt ibi dixi. Posset tñ esse necessaria in casu,quo alius fuisset hæres,& desineret beneficio prætoris,vel per restitutionē vt ſ.dixi.Sed cum hodie;saltem de iu.can.quod etiam cōsuetudo in hoc sequitur: non sit necesse exprimere nomen actoris,vt satis scripsi iuxta l.edita.C.de eden. Nunquid si aliquis daret libellum,in casu quo bo.pos.est necessaria, & recitaret totum factum suum,& concluderet secundum narrationem facti,in bo.poss.hær.pe. absque eo quòd alias venisset coram iudice pro agnoscenda bo.pos. libellus procederet: sic quod pars teneretur respondere. Videtur quòd sic: quia cum agnitio bo.pos.hodie dependeat ex declaratione animi vt hoc §. & per narrationem facti,& cōclusionem,appareat, quod eā
12 agnoscit: sequitur quòd non sit opus alia agnitione. sed hoc non est tutum dicere:quia tex.omnes supponūt,quòd †agnitio debet fieri coram iudice.vt hic & d.l.final.sicut in illa quę gratia agnoscendæ litis datur de qua ſ.dixi. Satis tamen posset dici,quòd eodem libello posset agnoscere,& agere, sicut videbis in simili ī.de ac.§.rursus.

De acquisitione per arrogationem. *Rubrica.*

Textus rubricam continuat euidenter:quia post alias successiones vniuersales tractat de ista.& est mirabilis successio quòd

quòd hic succedatur viuo:sicut in sequentibus duobus tit. vt ibi videbis,&c.

1 §. morte. sensus.
2 Successioni vniuersali comites.
3 Possessio transmissibilis.
4 Possessionem adipisci iutius.
5 Actione singulari quæ an non,peti possint.
6 Operarum genera.
7 Agnatio qui an non amittatur.
8 Arrogatus quibus succedat.
9 Arrogatus adit idque sibi.
10 Arrogatum quæ deferant.
11 Arrogator an retrahat uenditum.
12 Homagia in transmissibilia.

a 1 EST ALTERIVS GENERIS. In glos.ff.pro socio.† in fin.illa lex est contra:quia ibi dicitur quòd societas non transit ad arrogatorem: & tamen hic dicit q̄ omnes res corporales & incorporales transeunt. Sed dicas quòd ibi est speciale in societate,quòd transeat per rationem,quę ibi redditur.si quid tamen debetur ex societate pro tempore prætęrito:arrogator potest petere per actionem pro socio:quia actio pro socio bene transit pro prætęritis sicut & cæteræ actiones:cùm illa cessat ratio prædicta.

Item obst.eod.titul.l.& quia ibi non transeunt incorporalia sine cessione.& hic supponitur transire. Solut.dicas quòd ibi nō propriè est successio vniuersalis.vnde per consensum,
2 non solùm potest quis constitui successor vniuersalis,† vt iura incorporalia transeant,imò opus est duobus:& quòd consensus interueniat,& quòd ius introducat. nunc de iure non reperitur quòd quis sit successor vni per vniuersitatem, nisi in casibus istorum trium titulorum: & ideo non videtur,q̄ ipso iure transeant actiones directæ in aliis casibus:quia vtiles quandoque competunt.C.de legatis.l.ex legato. Sed hoc casu transeūt sine cessione,sicut ad hæredem. Et idem quādo quis intrat religionem: nam monasteria habent iure successionis omnia;vt not.C.de sacrosanct.eccles.authen.si qua mulier.vnde hæc iura magis adaptantur ad illam materiā,quàm alia quælibet:& sic non potest dici,nec fieri successio vniuersalis per aliquem contractum inter viuos, nisi in his casibus
3 supra per quas personas.§.fin.iunge infra §.fi. † Sed quid dices de possessione:nunquid transit in arrogatorem? Non videtur:cùm non transeat ad hæredem,nisi apprehensa: vt l. cùm hæredes.ff.de acquirend.possessione. Doctores dicunt contra per l.si adoptauero.ff.de precar.illa parum facit. nam non aperit, quòd sine apprehensione transferatur possessio. sed dicit,ego quoq; precario possidebo.verum est, cùm adoptatus fuero.vnde videtur absurdum, quòd arrogator plus iuris haberet,quàm hæres qui repræsentat eandem personā cum defuncto,ad quem non transfertur possessio, nisi apprehensa. Sed ad hoc posset dici quòd mortuo testatore vacat possessio,nec est persona super qua se retineat: ideo opus est apprehensione in persona hæredis:sed his casibus est persona super qua sustinetur:videlicet illius qui cedit in arrogationē, per cuius personam arrogans potest possidere. ff.de vsucap.
4 l.si homo.in fine.Probabilius † est sustinere, quòd oporteat quòd arrogās adipiscatur possessionem per se,vel per alium: vt dixi ſ.de rerum diuisio.§.interdum.hodie verò non possidet pater arrogans res aduentitias,sed vsumfructum tātùm, sicut pater naturalis: de quo no.ff.de acqu.pos.l.possessio.§.j. & hoc facit cōtra multos,qui faciunt actiones singulares vniuersales.Verbi gratia,dico quòd talis obligauit mihi omnia bona sua: tu ea possides. peto quòd dimittas per actionem hypoth.nam cùm sit actio singularis,non videtur quòd possit intentari pro vniuersitate;sed pro certis rebus: iuxta illa, quæ notantur ff.de eden.l.j.in glos. vt proinde. vnde non est in potestate actoris mutare naturas actionū:& facere de singulari vniuersalem:sicut nec constituere successorem vniuersalem:vt supra dixi.Argumen.contra ff.de legatis iij.l. vxorem.§.legauerat.de oper.noui nuntia.l.de pupillo.§.qui nun
tiat.ff.ad Trebellianum.l. cogi.§.sed & si quis. Certæ enim res videntur peti,ex quo constat;vt dicto §.qui nuntiat. Solu
5 tio.per actiones singulares † reales, etiam non possunt peti vniuersales,quæ continent corporalia & incorporalia: vt ff. de rei vendicatione.l.vendicatio.non vt gregis,sed bene possunt peti,quę continent solùm corporalia:vt ibi patet.& ideo cùm appellatio bonorum contineat corporalia,& incorporalia:vt ff.de verborum signifi. l.bonorum. non videtur quòd possit peti per hypothe.in terminis propositis:& ita obtinui. & facit C.de iure do.impe.l.j.C.de bonis autho. iud. possef.l. pro debito. In gloss.hoc intellige cum alleg.l.si operarū
6 iudicio.Scire debes quòd glo.diuisit operas:quia † quædam sunt obsequiales, quædam artificiales, quædam fabriles. Et vocat fabriles incertas,artificiales certas. & dicit quòd obsequiales & fabriles non transeunt ad extraneum:sed artificiales sic:vt not.ff.de condi.indebi.l.si non sortem.§.libertus.Et hoc etiam vult dicere gloss.hic.docto.dicunt quòd obsequia les non possunt propriè dici operæ. Item dicunt quòd artificiales possunt dici fabriles,& econtra. Vnde ipsi diuidunt alio modo:quia quædam sunt officiales, quædam artificiales. Officiales sunt,seu dicuntur,quæ sine doctrina consistunt. ff. de legatis iij.l.seruis vrbanis.Et ex his certas vocant,quę declarantur & exprimuntur, incertas quæ non exprimuntur, nec declarantur.Si velles sustinere glos.potes dicere quòd artificiales sunt semper certæ:quia in dubio videtur promisisse tales operas,quales libertus. sic ff.de oper.libert.l. hæ operæ. Quæ autem transeunt, & quæ non, dic plenius in dicto §.libertus. & scripsi in dicta l.liberti.quæ hic recitare esset longum,& quodammodo extra materiam. In glo. id est, ius succedendi.ibi cùm allegat ī.§.mortuo. Dicunt docto. hoc
7 esse hodie,scilicet q̄ per arrogationem amittitur ius † agnationis.Et iure huius voluminis:sed non per ius authenticorū: quia non amittitur ius agnationis per capitis diminutionem. Et ius agnationis & cognationis non desinit per authent. de hæredi.ab intesta.& sic videtur quòd arrogatus retineat successionem patris naturalis, quia remanet cognatio.de adoptato non est dubium,facta distinctione,an detur extraneo, vel alicui de descendentibus secundum ipsos.C.de adoption. l.cùm in adoptiuis.Sed in hoc mirandum est:quia adoptatus non retinet successionem patris naturalis,si detur in adoptionem alicui de ascendentibus: quia transit in eius potestate: quomodo ergo retinebit arrogatus, qui transit eodem modo in potestatem arrogantis? Præterea in arrogato nil reperitur correctum de iuribus antiquis: vt dicta l.cùm in adoptione.§.finali.per quem non succedebant patri naturali.ſ. de hæredib.quæ ab intestato.§.at ij.vnde non videtur debere vocari ad successionem patris naturalis, nisi in casu §.admonendi.eodem titul.ſ.de succession.agnatio.§.liberi. Succedit ergo datus † in arrogationem patri, & remotioribus,
8 cum cognatis,non cum liberis.mater autem videtur succedere cum liberis,quia illi succeditur iure cognationis. supra de legitima agnation.tut.circa principium. Item in successione matris, in aliquo non derogatur,vt alij subiectus sit.supra de senatusconsult.Orficiano.circa principium. sed patri nō succedit vt filius:sed vt cognatus:quia desiit esse de liberis:vt l. finali.ff.vnde libe.& ideo liberi alij excluderent eum, si sint. Sed si non sint liberi,sed cognati,succedit cùm eis:vt d.§.admonendi.ff.vnde cognati.l.j.§.cognationem.& ideo de iure authenticorum agnati excludebant filium arrogatum. Sed hodie cùm cognati vocentur,vt agnati & cum eis, videtur q̄ succedant cum agnatis per auth.de hæred.quæ ab intest.quę corrigit:quia hic agitur de successione naturali:sed vbi agitur de successione legitimorum,nil corrigit,vt dicam infra §. mortuo.Item not.quòd ius succedendi non transfertur in arrogatorem:quia hoc ius non potest transferri.ff.de iu. do.l.si mulier.§.ex asse.ideo intelligehic in eo quod dicit ius agnationis:id est, ius succedendi, tanquam agnatus:quia desinat esse agnatus per cap.diminutio. & ita perdit ius succedendi, tanquam cognatus: alia tamen ratione, quia non est transmissibile,antequā quæratur,nec transducibile: vt dicto §.ex asse. in hoc tamen casu ipse succedit & patri acquirit: sed in

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcedenti ipsemet, non succedit tanquam agnatus. In fi. eiusdem gloss. sed quid erat in additione iuris ciuilis? Satis
9 videtur † quod arrogatus possit adire: etiam si ante additionem dedit se in arrogationem & hodie acquirit sibi ipsi proprietatem, & patri vsumfru. olim totum patri arrogatori. Digestis. de liber. & posthu. l. sub conditione. Quid ergo si arrogatus, non vult adire? non videtur quod aliquid acquiratur arroganti. C. de hære. instit. l. cũ proponas. ff. si quis omissa causa testa. l. j. §. j. Sed forte potest dici idem quod in patre naturali: cum illi comparetur: & in illo est expressum. C. de bo. quæ libe. l. fi. Sed cur arrogatus non potest ita bene bon. pos. petere, si ante arrogationem nõ petijsset, sicut adire de iu-
10 re ciuili? Dicas, quod ille, qui dat se in † arrogationem, desinit esse de liberis patris naturalis: & ideò desinit ei competere cõtratab. & vnde liberi, quæ non competunt nisi liberis, & maximè contratab. quæ non competit, nisi emancipato: vt d. §. si emancipato. vnde secus dicerem in bono. pos. quia illæ competunt arrogato, arroganti non: nisi secundum formam l. cũ non solũ. vt dixi §. in proxi. additione. Et hæc faciunt ad quæstionem, quod proximior de genere, potest rem proximi ven-
11 dicare, & retrahere † intra annum. Pone: quod quis dedit se in arrogationem: vel dedit bona sua: vel cessit actionem suã quam habet pro retrahendo alicui, qui non est de genere, nũquid ille poterit retrahere? Non videtur: quia dictum priuilegium datur ei de genere. talia non transeunt ad extraneum: sicut nec iura sepulchrorum. ff. ad treb. quia perinde. §. j. & hic. Item cessat ratio consuetudinis, quæ fuit inuenta, ne res exiret de genere: vnde si ius retractandi posset transferri in extraneum fieret fraus consuetudini: & contra eius mentem: & ideò non potest transferri etiã cum vniuersitate. ff. de le. ij. l.
peto. §. fratre. ff. de ver. obli. l. si ita quis. §. lege ea. Iura autem
12 sepulchrorum videtur debere transferri ad patrem arrogatorem: quia transeunt ad hæredem extraneũ. ff. de reli. & sum. fu. l. vel quæ pater familias. C. e. l. ius. & l. pe. † Sed quid de homagiis, si quæ debeãtur arrogato: vel de feudis, quæ tenet
a arrogatus à domino? Videtur, quod non transeant[b]: in feu. si de feu. defun. j. §. in generali. de ea. qui cu. ven. c. j. quia talia non transeunt ad extraneum, iure hæreditario, sed concernũt genus. in feu. an ag. repudi. hær. defun. c. j. Doct. tamen consuenerunt dicere, post gloss. & determinare in auth. ingressi. C. de sac. san. eccl. quod transeunt in monasteria: contra quos videtur expressum de misi. va. qui ar. bel. c. j. si de feu. defun. conten. c. vnico. §. qui clericus. In gl. nunc dando. in fi. Sed
per cuius mortem extinguetur: an arrogatoris, vel arrogati? In patre naturali distinguitur, cuius cõtemplatione relinquitur. C. de vsufr. le. l. fi. & in dubio durat ad vitam filij & patris superstitis, per illam l. & tamen, quando ingreditur religionem: gl. & doct. dicunt quod perit per mortem ingredientis: vt no. in d. authen. ingressi. Vel dic, idem in hoc casu lex fi. loquitur quando potest esse dubium: cuius contemplatione fuerat relictus vsusfructus: hic autem non potest esse dubium: quia non habebat patrem arrogantem, tempore acquisitionis, Et hæc faciunt, quod si maricus acquirat vsumfruc. quod mulier, quæ habet partem de consuetudine in conquæstis: debeat habere potiorem. Argu. contra quod no. C. de bo. quæ libe. authen. idem est. sed non obtinet hic: vt not. d. l. fin. sed de qua constitutione loquitur? Dic quod de l. corruptionem. C. de vsufruct.

a ADNOT. ¶ Est. Diuide istum tit. secundum Areti. & summa sic, in hoc prin. Olim etiam proprietas omnium bonorum, acquirebatur arrogatori: exceptis his quæ per capitis diminutionẽ perduntur: hodie verò acquiritur solus vsusfructus, & sic patri naturali. cætera in hoc §. bene declarat hic Ioan. Fabri.

b ¶ Non transeant. An autem possessio transeat ad arrogatorẽ: vide hic Ange. in j. co. in fi. ver. quid de possessione. Item quid in nouo prælato, an possideat ipso iure. etiam hic per Angelum. in ij. col. versi. Sed quid in nouo prælato.

1 ☞ *Arrogato qui succedant.* 2. & 3.
4 *Authen. licet. sensus.*
5 *Parentes qui fraudandi.*

MORTVO. In glo. vt descẽdentes. in fin. Doctores
1 dicunt, quod † illæ personæ succedunt ei quæ sibi succederẽt, si non fuisset datus in arrogationem, ex stipulatione tacita vel expressa. ff. de do. l. non aliter. Et ita pater arrogator, repel litur. Sed ego hoc non credo, si arrogatus fuisset pubes, quia illa stipulatio, non habet locum, nisi quãdo arrogatur, & moritur impubes: vt ibi no. & scripsi ẽ. de ado. §. cum autem. vt hic. alias sequeretur quòd quidam de genere excluderet pa-
2 trem arrogatorem: quod esset contra hũc §. Vnde † videtur esse dicendum, quod hoc iure descendentes, & fratres arrogati, excluderent patrem arrogantem: & non alij. & hoc dicit iste §. cum d. l. fi. C. communia de succes. Et ideo mater excludereturper patrem arrogantem. & in hoc Pla. malè dixit. nec ob. ff. ad tertyl. l. patrem adoptiuum. & eo. tit. l. ij. §. obijcitur. quia intelliguntur, quando arrogatus fuerat emancipatus: vt ibi no. alias autem de iure fforum non haberet hæredem: nec isto, nisi personas exceptas. d. l. fin. Sed quid de iure authẽticorum? Gl. videtur velle, quod sit immutatũ. quo ad fratres, & succedant cum arrogatore. sed si sit immutatum cum fratribus: cur non cum parentibus naturalibus, qui ita pingue ius habent, sicut fratres in successione filij: vt d. §. consequens, quod si esset verum, parentes naturales excluderent patrem arrogatorẽ. & corrigitur in fi. iste §. qui expresse dicit: quod nullæ aliæ personæ excluderent patrem arrogatorem, nisi illæ quæ excludunt patrem naturalem, & sic, non ipse pater naturalis, excludit secundum hunc §. Potest dici, quod dicta authen. nihil corrigit, de hac materia. nam authẽ. illa non loquitur, nisi de successione parentum, & liberorum naturalium, & legitimorum: vt apparet: quia alias corrigeret, authẽ. licet. C. de natu. libe. & plura alia specialia iura, quod non est dicen-
4 dum. Primo non est dicendum, quòd authen. ista † quæ loquitur generaliter, corrigit iura, quæ in casibus specialibus prouiderunt: & maximè l. in adoptiuis. C. de adop. quæ non posset stare, siue illa authen. loqueretur de adoptione, siue de arrogatione: quia filius datus in arrogationem alicui de ascẽdentibus succedit patri naturali, per illam authen. & tamen non succedit per d. l. quæ in isto pũcto, & in multis aliis esset correcta. & hoc vides. in aliis authenti. loquentibus in simili, quòd non extenduntur ad filios arrogatos: quamuis enim quarta debita iure naturæ sit aucta in liberis naturalibus, & legitimis: non tamen sequitur quod quarta debita arrogato, ex constitutione diui Pij. vt no. in §. cum autem. ẽ. de adopt.
5 Nec mireris, si filius † potest parentes fraudare, dando se in arrogationem: quia & alias posset se vẽdendo. ff. si quis à patru. ma. l. ij. Item mutuum recipiendo. ff. si quid in frau. patro. l. j. §. si mutuam. Et propter hoc, quæ opi. eorum sit verior, qui dicunt, quod intrando monasterium potest parẽtes fraudare, quam aliæ de quo not. & scripsi C. de sacrosan. eccle. authen. si qua mulier. In gl. vt in aduentitiis. in fi. quia l. cum oportet, nihil mutat in illis: vt no. in authen. de hære. quæ ab inte. §. j. & patet in d. l. cum oportet. C. de bo. quæ libe.

1 ☞ *Arrogator nominibusne obnoxius.* & 2.

a SED EX DIVERSO.[a] Dixi proximè de cõmodo, quod prouenit arrogatori: nunc de onere. & ita est ex diuerso. In glo. de facto. in fi. sed pro his quæ ante debebat non fit missio, nisi in bonis propriis arrogati: vt hic. sed in mona. videntur dicere gl. & doct. post eam. secus vt no. in authẽ. si qua mulier. in gl. saluo, prope fi. vnde mirandum est, cur ar-
1 rogator, † non teneatur de contractibus ante initis. nam fiscus tenetur, si bona ad eum vniuersaliter deueniãt: vt l. j. C. ad l. iul. de vi publi. & hæc est successio vniuersalis: vt ẽ. in princ. magis quàm illa. Vnde potest dici, quod possit conueniri. Nã sic videmus in eo, cui bona addicuntur, qui non tenetur ipso iure: vt ff. de fideiuss. l. iiij. §. pe. & tamẽ vtilibus actionibus cõuenitur. eo. titu. l. ij. Dic ergo, hic conuenitur nedum de facto
2 † imò de iure vtilibus actionibus. verumtamen dimittendo bona liberatur: vt hic, idem in fisco. ff. de iure fisc. l. j. §. an bona. vnde fiscus nõ potest dici verus hæres, nec iste: vt no. ff. de noua. l. quoties. in fi. idẽ posset dici, in ecclesia. arg. horum.

iurium. Item q̃ hic dicitur in gl. quod de cõtractibus, post tenetur de peculio, intelli ge, si cõtraxit de profectitio: alioqui si delata fuit ei hæreditas: distinguunt an iussu patris acquisiuit, vel non. Item an filius repudiauit: & pater acquisiuit: vel econtra: sicut in filio naturali, & legitimo, dicitur in l. cùm nõ solùm. C. de bo. quæ lib. quæ distinctio bene cadit in arrogato, & arrogatore: cùm assimilentur: vt ẽ. §. nunc autem.

a ADNOT. ¶ Sed ex diuerso. Et no. quod arrogans impuberem, debet sibi quartã relinquere, & potest ei pupillariter et directo substituere, sante pubertatem, non post. Item debet cauere seruo publico de bonis impuberis: restituendis, consunctis personis. l. fi his verbis. ff. de adop.

De eo cui liber. causa bona addicuntur. *Rubrica.*

Rubrica seipsam continuat.

1 ☞ *Legata immensa nulla.*
2 *Creditor pars maior quando insufficiens.*

ACCESSIT. In glo. Idem priuilegium. in fi. & præfertur qui præuenit: vt l. fi. §. fancimus. C. de testa. manu. In gl. quomodo ergo. in fi. Not. contra † multos, qui legatis exhauriũt hæreditates suas certis executoribus deputatis: & nullis hæredibus institutis: q̃ executores nullam potestatem habent, nisi hæredes ab intestato adeant: & idem si aliquos fecissent hæredes, qui nolunt adire: imò legata videntur nulla. ff. de test. tut. l. ij nemo.
In gl. fideiussoribus. in fi. non ergo sufficeret, si obligaret bona sua, & non traderet. nec credo q̃ propter impossibilitatem huius cautionis, remittatur. ar. cõtra ff. ij cui plus quàm. per l. fal. leg. l. cùm nõ facilè. Sed ibi legatũ petitur secundum voluntatẽ testãtis: hic bona addicũtur, præter, vel cõtra. Nec
2 credo q̃ sufficeret † si maior pars creditorum fidem haberet: quia hic dicit de solido, quod cui, &c. Nec obit. ff. de pact. l. & suum hæredem. §. fi. cum l. seq. C. qui bona ced. pos. l. fin. quia hoc beneficium, est cõtra ius cõmune, & ei addicitur certa forma, quam nõ licet transgredi. Vel fortè posset dici, idem hic, q̃ ibi. Et quod hic dicit de solido. intellige quando hereditas est soluendo, vel quando maior pars nõ cõuenit: & hæc fauorabilior. prima tamen videtur de mente iurium. In gl. aliàs in seruitute. in fin. vide quod no. in d. l. fi. quia quod hic dicit, obtinet vbi extraneus petit addici sibi bona: secus si aliquis de illis, quibus fuit relicta libertas; quia ille potest sibi petere addici, dissentientibus aliis.

1 ☞ *Fisco quis potior.*
2 *Fiscus ad quæ teneatur.*
3 *Forma omissa actum corruere.*
4 *Solennitas omissa quando, an non, utilitet.*

ET NE HVIVS. In gl. olim. in fin. ibi parũ aut nihil dicitur de hoc. & gl. in d. §. pe. alio modo ibi dicit, quàm hic: quia ibi dicit q̃ iste §. corrigit leges antiquas: & non dicit de lege illa. Sed potest dici idem vtroq; iure, saltem digesti. nam
1 aut fuit certioratus præfectus † ærarij: & tunc valet additio, nec reuocatur: aut nõ, & tũc aut bona sunt soluendo: aut nõ: vt d. §. pen. qui etiam hodie obtinet. Sed hodie videtur quòd siue sint legatæ libertates, siue non: siue sit hæreditas soluẽdo, siue non, quòd sui, & etiam extranei præferantur fisco: in authen. de hære. & fal. §. in omnibus. & not. C. de fideiuss. authẽ. hoc amplius. licet contra notetur in authen. de hære. & fal. §. inordinatum. Vel dic quòd ibi loquitur in casu, quo fuit adita hæreditas: & non completur voluntas defuncti: sed hic est
2 alius casus. † Et not. quòd hoc casu, fiscus seruat libertates, & fortè soluit legata, sicut in dicta authen. idem v bicunque succedit propter delictum hæredis ff. ad Syllania. l. cùm fiscus. si quis aliquem testa. prohib. l. ij. §. fin. de condi. & demonst. l. in facto. §. fin. secus si propter delictum testatoris. ff. de lega. ij. l. cum filio. §. fin. quando autem deferuntur ei, vt vacantia: quia fortè nemo adit, vel adire non potest: tunc videtur tantùm te

neri ad credita. ff. de iure fisci. l. non possunt. Et not. quãuis res ineptè fiat, & sic in casu à quo incipere non potuisset: nihilominus valet. ff. de bon. lib. l. libertus sub conditione iurisiurandi. Sed hoc non obtinet in casibus, in quibus requiri-
3 tur † certa forma, sicut in electione: quia si non seruetur, non valet quod agitur. extra de electio. c. quia propter. vide ff. de transactioni. l. cùm hi. §. eam. & plenius quod scripsi C. de sacrosanct. eccles. authen. si quas. ff. de fundo do. l. fin. vbi vide-
4 tur concludi quòd si certa solennitas introducatur in † fauorem alicuius, & spreta solennitate faciat meliorem conditionem suam, quod valet: secus si ob fauorem publicum, solennitas introducatur: vt in contrariis. Et hæc valent ad multa: vt si ecclesia ad censum dat, vel in emphyteusim non seruata solennitate quòd valeat, si sit vtile ecclesiæ. & idem in minore, & in aliis priuilegiatis: quorum res transferri nõ possunt. sine certa solennitate. & de hoc ff. de offic. proconsu. cæ. l. j. super verbo, consensu. & plenius in dicta authen. si quas. in fin. ibi scripsi. In glo. hæredem. in fin. similis text. ff. eod. l. iij. in prin. Sed quomodo erit certum, si repudiauerit, vel si hoc facere noluit? Præfigetur ei tempus. ff. de hæred. instit. l. si quis instituatur.

HAEC CONSTITVTIO. Super text. ibi, cessat constitutio, sed non cessat illa quæ est in authen. de hæred. & fal. §. si verò ablata. vt ibi no. super verbo, extraneorum. C. de fideiuss. authen. hoc amplius.

1 ☞ *Dubium qui fiat.*
2 *Notorium qui cesset.*

QVID ERGO. Super text. not. † quòd sicut negatio facit rem dubiam: sic oppositio cum causa, & ideo conseruatores, seu guardiatores, qui non possunt, nisi in notoriis, nil
2 possunt, cum fit oppositio, & cùm causa. ff. de tab. exhib. l. j. §. sed si neget. & facit q̃ desinat, † quid esse notorium, vbi quis se opponit ex causa. vide ẽ. in proœmio, super verbo, protestatur. Super text. & ne de hoc quæratur. quia eo quòd petũt sibi addici, & cauent: apparet quòd creditores nõ fraudãtur.

De successionibus, quæ fiebant per bonorum venditiones & ex senatusconsulto Claudiano sublatis. *Rubrica.*

ERANT AVTEM. Hodie mulier non efficitur serua, nec eius partus. C. de agnoscen. liber. l. fin. & valet matrimonium nisi alter alterius conditionem ignoraret, extra de coniu. seruo. cap. ij. & iij.

4 *De obligationibus*[a]. *Rubrica.*

1 ☞ *Acquisitio multiplex.*

Glos. hanc rubricam continuat competenter: doctores tamen alio modo continuant, non tamen discedunt à continua
1 tione gloss. Supra dictum est qualiter † aliquid fiat nostrum in titulis singularibus, vel vniuersalibus à titul. de rerum diuisione. vsque huc: sequitur videre qualiter fiat nobis debitũ. Vel aliter supra de rebus corporalib. & incorpo. enumerauit inter incorporalia: de action. & obliga. cùm ergo tractatum sit de incorporalibus, scilicet in materia de seruit. & vsu & ha. & de hæreditatibus. sequitur videre de obli. & act. Et primò de oblig. quæ est mater; vt hic not. Quælibet est bona. illa gl. elegantior.

a ADNOT. ¶ De obligationibus. Dñs Ange. facit hic tertiam partẽ principalem, totius istius operis. dicit enim, quod hic tractatur de tertia parte, siue de tertia materia, in qua versatur ius nostrum: quoniam versatur circa tria, aut circa personas, aut circa res, aut circa actiones, & obligationes & ẽ. de iure nat. gẽ. et ciui. §. fi. vsque hic tractauit de personis, & rebus. vt dicit glo. rub. igitur aliam, & secundam partem faciemus, de obligationibus & actionibus: & per consequens de tertia materia totius iuris ciuilis. secundum Ange. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. Fab. in Insti. Iustinia.

1 ☞ Obligationum genera.
2 Species iunctis non fieri.
3 Obligatio ciuilis. & 10.
4 Obligationis naturalis genera.
5 Obligationis naturalis effectus. & 7.
6 Pacti nudi ortus.
8 Seruum natura obligari.
9 Actionem ex naturali non nasci, fallit 12. 14.
13 Iuris ciuilis probata esse.
15 Obligationis ortus.
16 Actionum genera.
17 Sententia an pariat obligationem. & 18.
19 Obligatio, ius.
20 Exceptionum genera.

NVNC TRANSEAMVS. Docto res prosequuntur obligationum materiam per longa & trũcata verba: ego verò abbre uiando, plura tangam, nec sequar in omnibus stylũ eorũ. Et primo quæritur, quid sit obligatio: & de hoc remitto te ad text. & gl. & ad ea quæ circa eam scribam. Secundò quæritur de diuisione obligationum: & vides quòd tex. diuidit hic in perso
1 nales & ptetorias: vt ĩ. §. j. Sed † videtur quòd sit alia diuisio: quia quædam ciuilis, quædam naturalis. ff. de condi. inde. l. si fideiussor. ad Maced. l. creditorem. ff. de condi, & demonst. l. quibus diebus. §. dominus seruo. vnde (vt plenè videas) scire te volo, ꝙ est quædã naturalis obligatio, quędam ciuilis, quędam naturalis & ciuilis simul iuncta, secundum communem
2 opin. † Sed an simul iunctæ faciant tertiam speciem: non videtur, quia species simul iunctæ nõ causant tertiam speciẽ, vbi suum esse retinent: sicut videre potes ff. de interdic. l. j. §. interdictorum. de verb. oblig. l. ij. in prin. cum not. in glos. id est, promissione. ĩ. de action. §. omnium. Si enim sequeretur, quòd mistè vel iunctè facerent tertiam speciem: text. statim allegati minus sufficienter distinguerent. qui ponunt diuisiones bimembres, & deberent ponere trimembres: vt ibi satis patet quòd non est faciendum, vt no. d. §. omnium. & facit ŝ. de rerum diui. §. si duorum. Sed mirandum, cùm hic sit solennis diuisio obligationum: cur tex. istius tit. non facit mentionem de ea, quæ nititur diuidere obligationes. Ad hoc potest responderi, quòd iste liber factus est principaliter causa instructionis iuuenum rudium. ŝ. in procem. §. cumque. quos Imperator grauare non vult, aperiendo eis subtilia. Et ideo hanc diuisionem prætermisit. & sic respondetur ŝ. de iustit. &
3 iure. §. fin. super verbo, priuato. † Vel dic quòd appellatione ciuilis, largo sumpto vocabulo continetur naturalis, ad differentiam prætoriæ, quæ quodammodo abusiuè dicitur obligatio: vt videbis iuxta tex. Redeamus ergo ad naturalem: & est sciendum secundum doct. quòd reperitur triplex naturalis. Quædam † quæ à iure non recipitur, sed eam dissimulat,
4 vt obligatio ad antidora. Quædã quæ à iure recipitur in suo esse, & in statu, in quo est absq; eo quod præstet ei aliquã efficaciam agẽdi: vt obligatio quæ ex pacto nudo proficiscitur. Quædam quę à iure recipitur: & ei dat efficaciam agendi: vt illa quæ ex contractu iurisgen. descendit. Redeamus ad primam quæ à iure non recipitur: & hæc sunt verba doct. & tamen non sunt multum propria: quia imò huiusmodi obligatio à iure recipitur, non tamen aliquã efficaciam sibi præstat: vt satis patet ff. de pet. hær. l. sed & si lege. §. consuluit. & hoc
5 verum † quò ad agendum, vel defendendum. Habet tamen aliquot effectus, quos vltra doct. hic placet anne ctere. Primò quia facit præsumere animum donandi. ff. mand. l. si verò nõ remunerandi. §. inde Papinianus. Secũdò inducit repetitionem, vbi aliàs non repeteretur. ff. illo tit. mand. l. idemq;. §. fi. cum l. seq. Tertiò, obligat ad alimẽta donatarium. C. de reuo. don. l. si. cum ibi no. Quartò, impedit reuocationem rei, aliàs de natura sua reuocabilis: vt ff. de donat. l. Aquilius Regul. eo. tit. l. Aulus Lucius. Sed fortè in l. Aquilius. erat obligatio efficax: vt ibi not. & idem posset dici ff. de tute. & rat. distra. l. j. de admi. tut. l. cùm plures. §. cum tutor. Quintò, facit quem teneri de furto. ff. de fur. l. si pignore. §. j. Sextò, facit valere do

nationem. quæ aliàs non valeret. C. de sacrosan. eccles. l. iubemus. la ij. quo autem iure introductum sit, vide quod no. in §. consuluit. ŝ. alleg. Nunc accedamus ad secundam naturalem, quæ est sola, & hæc ex nudo pacto oritur: vt ŝ. dixi. ff. de pac. l. j. & patet. in tex. ad hoc speciali. ff. de sol. l. in his. §. Imperator. & de his pactis nudis videbis ĩ. tit. j. circa princip. vnde
6 quandoq; est nudum, † & solam naturalem parit propter frigiditatem contractus. ff. de pact. l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. quandoq; non est nudum, sed naturalis causatur, & sola remanet propter conditionem personarum: vt est videre in seruo: vt d. l. quibus diebus. §. dominus. ff. de act. & obliga. l. serui. de pecul. l. nec seruus. & l. sed si damnum. §. primo. & in fratribus in eadem potestate constitutis si inter se vel cum patre contrahant. ff. de cõdi. inde. l. frater à fratre. & in pupilo. ff. de noua. l. j. in fi. ad leg. fal. l. si pupillus. quando dies leg. ced. l. cùm illud. §. hæres. ad Treb. l. si eius. vnde multa exempla possunt reperiri, in quibus est sola naturalis, siue cõcomitantia, & ciuilis ab initio: vt in religiosis, qui reputantur mortui quo ad actus ciuiles. C. de episc. & cle. l. Deo nobis. in authen. de nup. §. distrahuntur. & etiam reperitur casus, in quo ab initio fuerunt duæ, scilicet naturalis, & ciuilis, & post remanet sola naturalis: vt si eras obligatus ciuiliter, & naturaliter: & fuisti absolutus, tollitur ciuilis, & remanet naturalis. ff.
7 de condi. inde. l. Iulianus. † Sed quæritur, quis sit effectus huius obligationis naturalis? dicas ꝙ parit exceptionem: sed nõ actionem. ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. & impedit repetitionem. ff. de act. & oblig. l. naturales. ff. de condi. inde. l. si pœnæ causa. in prin. Item inducit compensationem. ff. de compen. l. etiam. Item potest nouari. ff. de noua. l. j. Item constituit. ff. de consti. pec. l. iij. Doc. quęrunt hic, quo iure est introducta ista naturalis obligatio? Et dicunt ꝙ de iure regen. & hoc est necesse dicere: quia cùm meum & tuum illo iure sint inuenta ŝ. de iusti. & iur. §. ex hoc iure. ff. eo. l. ex hoc iure. sequitur ꝙ obligationes quæ supponunt proprium, illo iure sint inductæ: vt ibi patet ff. de pact. l. iurisgentiũ. sed hoc iusgen. quandoq; dicitur naturale. ŝ. de rerum diui. §. singulorum. Sed contra hoc. doct. opponunt, primò, quia hæc naturalis parit exceptionem: & exceptio est actionis exclusio. ff. de except. l. ij. Exceptiones autem sunt de iure ciuili ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. ergo videtur quòd naturalis sit de iure ciuili. Istud contrarium non meruit signari, quia quãuis per efficaciam datam à iure ciuili pariat exceptionem, non propter hoc sequitur ꝙ ius ciuile reposuerit eã in esse. Negari tamẽ non potest quin possit dici de iure ciuili propter additionem, & alios effectus à iure ciuili datos. ff. de iusti. & iur. l. ius ciuile est quod nec, &c. Item oppo. ꝙ seruitus est de iure gen. vt d. §. ex hoc iure. & sic seruus nil est de iuregen. sicut nec de iure ciuili. ff. de regu. iur. l. quod attinet. Et ideo si huiusmodi
8 obligatio sit de iuregentium seruus obligari non potest, qđ tamen falsum est, imò naturaliter obligatur: vt ŝ. satis probatum est: ergo videtur falsum quòd huiusmodi obligatio sit de iuregen. Dicunt doc. ꝙ quamuis † seruus nihil sit de iu
regen. nihilominus tamen de iure obligatur, non considerato statu, in quo est de iuregentium, sed considerato statu, primæuo iure naturali, quo omnes sunt liberi. ff. de condi. inde. l. quòd si dominus. Sed pro Deo, cur secundum ius ciuile, nõ obligatur, considerato primo statu iuris naturalis, sicut secũdum iusgent. potest dici, quia ius ciuile non vitiatur, ita primæuo iure naturali, sicut iusgen. Vel potest dici ꝙ quamuis seruitus sit de iuregent. non tamen serui ita reputantur nihil
9 de iuregen. sicut de iure ciuili: quod in multis addit, & detrahit de iuregentium: vt prædicta l. ius ciuile. †Sequitur videre de tertia, scilicet de naturali, quæ à iure recipitur, cum agendi efficacia. & de hoc potest poni exemplum in omni cõtractu iurisgen. quo sunt ferè omnes: vt d. l. ex hoc iure. in quibus dicit Iac. de Ra. solùm contrahi naturalem, & ex illa sola agi. & hoc probat per verba legis, quæ dicit tota obligatio extincta. & sic non dicit omnes in pluralitimò supponit vnã: & cùm hoc signum totum distributiuum est vnius: & sic inducit. ff. de fideiuss. l. si debitori deportato. Præterea omnes ferè obligationes dicuntur esse de iuregen. vt d. l. ex hoc iure.

Si ergo

De obligationibus. 81

Si ergo ponas in cõtractibus iurisgẽ. ciuile vinculũ, seu ciuilẽ obligationẽ: nõ dicetur de iuregẽ. sed potius de iure ciuili, cũ ipsum haberet, ibi partẽ. ff. de iusti. & iur. l. ius ciuile. falsum ergo cõcluderet ille tex. quod esset nefas dicere. Præterea, naturalis oritur ex cõsensu. ff. de pac. l. j. Cõtractus autẽ iurisgẽ. solo cõsensu perficiũtur. ff. de cõtrahẽ. emp. l. in vẽditionibus. & l. j. & sic videtur causari tantũ naturalis. Sed Pet. de Bel. perti. dicit, ꝙ cõtra hãc sententiã ob. fortè: quia per pactũ tollit naturalis, & remanet ciuilis. ff. de solu. l. Stichũ, aut Pãphilũ. §. naturalis. ergo supponit, ꝙ sint duę. Salua eius gratia, si bene aduertas tex. nõ dicit ꝙ remaneat ciuilis. Itẽ lex dicit, ꝙ per pactũ elidit ciuilis: & remanet naturalis. ff. de pac. l. l. si vnus. §. pactus. ergo sunt duæ. & hoc arg. est difficile secundũ eum. Verũ dicit, si text. sic diceret illud ꝙ ipse dicit, ꝙ propriè nulla dicitur naturalis obligatio, nisi illa quæ est de iuregẽ. nec ciuilis, nisi illa quæ mero iure ciuili inducitur: sed quædã est naturalis, & quędã ciuilis, impropriè per transumptionẽ. Verbi gratia, quãdo est sol⁹ cõsensus, & nudus, absq; qualificatiõe iuris ciuilis: illa est propriè naturalis. Itẽ quãdo est sola ciuilis inducta à iure ciuili, absq; cõsensu obligatiõis:
10 illa † est propriè ciuilis, sed qñ ius ciuile qualificat naturalẽ vel inducit ciuilẽ & cũ ea qualificatũ consensum: tunc nec est propriè ciuilis, nec propriè naturalis: & talis naturalis nõ tollitur per pactũ: sed propria sic. & ita intelligitur §. pactus. Et hãc sententiã credit esse verã, quantũ ad præsens: tamẽ dubia est secundũ eum. vult ergo concludere, ꝙ in contractibus iurisgẽ. est naturalis qualificata à iure ciuili, per quod potest dici ibi ciuilis: impropriè tamẽ. Quomodo ergo ponemus exẽplum de ista naturali sola, quæ recipitur à iure cũ agẽdi efficacia. Si bene attendas gl. j. huius ti. videtur hic cõcludere, ꝙ
11 ex † nulla sola naturali oriatur actio; & sic nulla naturalis recipiatur cum agendi efficacia: vt patet in eo quod dicit, ꝙ sola naturalis, hic nõ efficit: quia ex ea sola nõ agitur. sed hoc stare nõ potest. nã text. expressè dicũt, ꝙ ex sola naturali agitur, & ex ea actiones cõpetunt. ff. de act. & obli. l. naturales. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. & glo. huic contraria, ibi nititur dare exẽpla, de casibus quibus ex sola naturali agitur: vt in donatione: in quibus casibus ex pacto nudo oritur actio: qui notantur ff. de pac. l. iurisgẽ. §. sed cũ nulla. Vnde ratio gl. ibi quærit exẽpla extranea: quia supponit ꝙ in contractibus iurisgẽ. sit vtraq;. pro qua facit ff. de cõdi. inde. l. si fideiussor. & d. l. creditorẽ. ad mace. C. de pac. l. creditori. & iura
12 ŝ. per Pe. alle. opponendo contra Iac. † Ego credo fixè, ꝙ in contractibus iurisgen. qui transeunt in nomen cõtractus sola naturalis, parit actionem. & hoc potest hic probari. certum est ꝙ iusgẽ. fuit ante ius ciuile. & ideò vocatur vetustius. ŝ. de re. diui. §. singulorum. & illo iure fuerunt inducti isti cõtractus, & obligatio ex eis resultans & actiones; alias fuissent frustratoriè introducti, nisi partes obligarentur: & possent agere. ergo cum tunc ciuilis nõ esset inuenta: sequitur ꝙ ea sola naturali, agebatur. & hoc videtur expressum in d. l. iurisgẽtium. in princi. Constare ergo videtur, ꝙ sola naturalis parit actionem in illis contractibus. Nunquid ergo, est ibi sola naturalis. Ego credo, ꝙ non; imò est ibi ciuilis. nã certum est,
13 ꝙ hi contractus sunt approbati, & † recepti de iure ciuili: igitur ciuile ius aliquid apponit de suo. vnde cùm ius ciuile confirmando iusgen. dicat, ex talibus contractibus, contrahẽtes obligari, & ex eis agi: posset dici, ibi esse ciuile vinculum. & hoc vides in materia possessionis. naturalis enim possessio, acquiritur de iuregen. vt l. j. ff. de acqui. poss. & quando ius ciuile. illam naturalem recipit vel confirmat: accedit ei ciuilis. & est duplex. c. de acqui. pos. l. cũ nemo. ff. pro hære. l. ij. §. quod vulgò. Si autem ius ciuile, non confirmet, sed infirmet: remanet sola naturalis. ff. de acqui. possess. l. quod vxor. ff. de vi & vi arma. l. j. §. deiicitur. idem in simili obligatione dicam. ꝙ enim dicitur de vna, potest dici de alia, per similitudinem. ff. de acqui. pos. l. quamuis. Concludo ergo, ꝙ ibi sunt duę,
14 sicut & gl. dicunt; sed naturalis tantùm, † parit actionem, nõ ius ciuile: ꝙ factum est ad eam cõfirmandam. vt no. ĩ. proxi. nihil enim debet ei tollere, de primis viribꝰ, sed corroborare, & confirmare, ꝙ alias ei tolleret de virtute sua: ꝙ esset absonum. ff. de condit. & demon. l. cum tale. §. fi. & hoc vult dicere d. l. iusgen. din prin. iuncta l. legitima. præcedenti. ibi cum dicit, ꝙ conuentio parit actionem in contractibus iur. gen. qui transeunt in nomen proprium, & ex conuentione, oritur naturalis de iuregen. & ista naturalis, cum agẽdi efficacia potest exemplificari in omnibus contractibus iur. gen. quibus, lex dat robur agendi; vt l. legitima. ff. de pact. Vnde, nõ videtur procedere, ꝙ gl. volũt dicere, ꝙ solum sint exempla istius naturalis. casus in quibus agitur ex nudo pacto: quia cũ lex dat ei robur, & efficaciam agendi in casibus illis: cur non dicerem melius esse ibi vtranq;: & nasci actionem, ex vtraque, quàm in cõtractibus iurisgen. cum ius ciuile, magis addat in his casibus, quàm in illis? vnde si concederem, ꝙ in contractibus iur. gen. actio nasceretur ex vtraq;: multo fortius, concederem in casibus istis: quia ius ciuile, in illis plus operatur.
15 † Quæritur vnde oritur hæc obligatio. & promptum est dicere, ꝙ ex consensu. ff. de pac. l. j. & ex quadam æquitate: vt d. l. Stichum aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de sol. sed hoc non videtur verum, imò sine consensu, vt quando delinquimus. ĩ. §. fi. & ĩ. de ob. quæ ex deli. na. per totum. Præterea, non descendit ex æquitate. vbi enim quis obligatur per metum, vel per fraudem, non esset æquum eum obligari: & tamen constat metum vel dolũ passum, obligari; licet iuuetur remedijs. ff. quod met. causa. l. metum. §. ex hoc edicto. ff. de verb. obli. si quis cũ aliter. Itẽ, quandoq; obligatio, re contrahitur, nõ consensu. ĩ. tit. j. per totum. So. dicunt doct. ꝙ sicut est reperi-
16 re † actionem natiuam, & datiuam: ita est reperire obligationem natiuam, & datiuam. Natiua dicitur, quando hoc nõ habet: sed datur vel introducitur à lege sicut in delictis. vnde natiua oritur ex consensu. alia introducitur per legem sicut videbis in materia actionum secundũ Pe. pro quo. ff. de act. & obl. l. obligamur. Nunc videndũ est de ciuili, & est sciẽdum ꝙ reperitur ciuilis triplex: sola, concomitata nunc, concomitata dudum. De sola, potest poni exemplum in illo, qui nihil debebat, & fuit condemnatus: vt hic not. de concomitata dudum, patet exemplum, quando fuit vtraq; simul. & fit pactum de non petendo; vt hic no. in j. gl. De concomitata, pro nunc: est exemplum in stipulatione, & in emphy. & in aliis contractibus per ius ciuile introductis. Nunc de vtraq; simul iuncta. & de hoc patet exemplum in stipulatione, emphy. vt statim, & in contractibus iurisgen. sequendo opi. gl. & meã:
17 sed non sequendo opi. Iac. vt ŝ. est tactum. † Gratia præmissorum, quærunt doct. nunquid ex sententia oriatur obligatio naturalis. & post multa verba, declinant in hanc sententiam: ꝙ ex sententia lata, in reali nulla oritur obligatio, quia nil dat, sed declarat. ff. de rei ven. l. & ex diuerso. si ser. ven. l. si cut. §. sed si quæratur. In personali dicunt nasci ciuilem, sicut hic not. & ex illa agi. C. de iureiu. l. actori. & hæc sola gignit actionem propter authoritatem rei iudi. ff. mãda. l. si fideiussor. §. in omnibus. His prælibatis pro prouectis, redeamus ad tex. & gl. pro nouis lectoribus, & auditoribus, qui nõ multum indigent dictis. In gl. videtur. idem ibi, cum alleg. de dona. l. hoc iure. §. fi. vide ibi. melius tamen facit. ff. pact. l. iurgen. §. sed cum nulla. iuncta l. in his. §. imperator. de sol. In ea. gl. ibi definit. hæc gl. bene dicit, in eo quod dicit ꝙ vtraq; definitur. sed malè dicit in eo, ꝙ dicit, ꝙ nulla per se: quia imò
18 in casibus quibus pariunt actiones per se: vt est † videre in ciuili, quæ oritur ex sententia: vt ŝ. scripsi. & no. ff. de cõdi. inde. l. Iulianus. & in chirographo post biennium: vt videbis ĩ. de lite. ob. §. j. Item in naturali sola, nisi in casibus, in quibus ex pacto nudo agitur: vt not. ff. de actio. & ob. l. naturales. de fideiuss. l. fideiussor obligari. vbi sunt gl. contrariæ isti. & hæc patulò patent, in his quæ ŝ. scripsi. In ea. glos. ibi cum dicit: cum suo definito. ff. de dolo. l. j. In fi. eiusdem. glo. no. de illa quæ instinctu naturæ euenit. In gl. id est, ius vinciens. in fi.
19 ff. de actio. & oblig. l. obligamur. Et not. ꝙ ipsa † obligatio, non est vinculum, sed ius quod resultat ex eo, quo vincitur: sicut dicitur seruitus est cõstitutio: nõ ꝙ seruitus sit illa cõstitutio; sed per illam constitutionem fuit inducta. ŝ. de iur. perso. §. j. ideò obligatio, non est ipsum vinculum: sed verba quibus ligamur, secundum Iac. Vide ĩ. §. fi. in fin. Hoc videtur etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

de mente gl. ff. de act. & obli. l. non figura. & tamen text. videtur ibi dicere contrà: quia ex intellectu resultãte ex verbis vel literis, obligatur. Et hoc est necesse dicere, quia verbũ proprie dicitur illud, quod in corde cõcipitur. illud quod eructatur, est vox vel sonus. vnde nec vox nec sonus nec conceptus, in corde propriè obligant: sed ius resultans ex eis. & illud ius dicitur rei obligatio, qua quis obligatur, id est fortiter ligat. & est oblig. ens per se, & incorporale. ſ. de re. cor. & incor. §. j. An autẽ sit ens reale vel intellectuale, disputa logice, qui nouiter venisti Parisijs qui nondũ te applicasti ad illa, ex quibus fluunt, lac, & mel. & disputando parum lucraberis. de iure tamen, videtur intellectuale cum corpore demonstrari nõ possit ff. de stipu. ser. l. seruus communis. In glo. tunc enim ibi, definitur hic ff. de re iu. l. non videtur cœpisse. In ea. gl. ibi. vt Maced. & Velle. ff. ad Mace. quia naturalis. ad Velle. l. si mulier. ita parum cum hæ definiuntur cum necessitate nõ adstringant. Quid ergo vult sibi ista glo. Credo, q vult dicere contrarium, q talis obligatio diffiniatur. Et vult facere
20 differentiam, inter excep. descẽdẽtes, † causatas ex facto patiente alteram, vel vtrãque de obligationibus, & illæ nõ definiuntur. & causatas ex facto: vel materia elidente: & illæ
12 sic. † & mouetur fortè ex hoc, quia res definiuntur secundũ sui naturam: non secundum varietates accidentium. Vnde, quando semper competit actio, quamuis possit elidi accidentaliter definitur: quæ sui natura inspecta qua necessitate adstringit, sub definitione comprehenditur. & hoc dixi quasi in simili in definitione iustitiæ, quæ est cõstans & perpetua &c. quamuis enim accidentaliter, non sit apud aliquos constans & perpetua: tamen in sua subsẽtia naturalis est: & in illa definitur: vt dixi ſ. de iust. & iur. in prin. Et ideò credo, q omnis obligatio, quæ potest exceptione vera excludi, hic definitur. Sed vbi esset tale factum quod ipso iure extinxisset actionẽ: credo q illa non definitur: quia nec tũc ad veritatẽ est oblig. & potius dicitur exceptio, quæ tũc opponitur exclusioni intentionis, quàm actionis. ff. de exce. l. ij. in princ. In ea. glo. ibi, per sententiam. Quidam doc. dicunt, q per sentẽtiam. nõ tollitur ciuilis: sed inefficax redditur: q est nõ multum probabile. In glo. istud. de eui. l. ij. vide ſ. §. si res ff. de cond. causa da. l. fi. In fi. eiusdem glo. caue, quia si esset competens iudex: quamuis fortè inepta actio. teneret sententia. vide extrà de iudic. c. examinata. C. de an. ex. l. fina. & vide in l. edita. c. de edend. & ibi scripsi. Omissis tamẽ alijs expositionibus, credo quòd hic definitur obligatio, quæ recipitur à iure ciuili, cum agendi efficacia. & hoc vult dicere text, secundum nostræ ciuitatis iura.

1 §☞ *Obligandi modi uarij.*
2 *Obligatio abusiua.*

OMNIVM AVTEM OBLIGATIONVM.

In glo. diuisio. in fi. ſ. de leg. §. sed non vsq; adeò. de excep. do. l. j. In gl. vt l. aqui. in fi. hoc. q ad pœnam: ipsum tamen furtum lege naturali prohibitum est ff. de fur. l. j. in fin. In glo. quia prætores. in fin. vt quando prætores aliquid præcipiunt, vel prohibent. ff. de actio. & obliga. l. obligamur. ver. iure. Vel pone, in actione de peculio, & noxali. Et sic, iste tex. videtur expedire, q pater obligatur ex persona filij: vel dominus ex persona serui. super quo glossæ variant. Dicunt
1 † enim quandoque quòd obligatur personaliter: vt no. ff. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. Celsus. si serui. vend. l. si fortè. §. etiam. Quandoque dicunt: q obligantur ciuiliter: vt not. ff. de cond. inde. l. frater à fratre. in contentione, quæ est ibi inter Azo. & Hug. Sed dicas, quòd obligatur prætoriè: sed nõ personaliter nec ciuiliter nec naturaliter ff. de accept. l. an inutilis. §. fi. C. quod cum eo. l. dominũ. Et not. q huiusmodi obligatio prætoria, in noxali, & de pupillo non est propriè obligatio, cum non adstringat. imò abusiuè, vnde hæc diuisio, est
2 potius distinctio veræ obligationis, † & abusiuæ quàm veræ obligationis, sequendo diffinitionem. Et tunc caue, quia in hac diuisione sub appellatione, ciuilis, comprehenditur naturalis vnde hæc diuisio solum fit ad differẽtiam abusiuæ, obligationis prætoriæ.

SEQVENS DIVISIO. In glo. propriè. ibi: si valet ponitur verbum propriè & impropriè. Eadem glo. ibi dicit: hinc inde nascitur. facit ff. manda. l. j. Contrà. ff. de iudicijs. l. omnem. Sed ibi impropriè. vt ibi no. & vide plenior em diuisionem. ff. de actio. & obli. l. obligamur. sed satis potest illa reduci ad istam.

Quibus modis re contrahitur obligatio. *Rubrica.*

Continuatio patet ex fine præcedentis tituli, incipiendo ab vltima subdiuisione.

1 ☞ *Pactum nudum quid.*
2 *Pactum quibus nudum.*
3 *Pactum uariæ uestiri. 5. 6. 7. 8.*
4 *Contractus nominati non nudi.*

RE CONTRAHITVR. In gl. in primis. ibi cum alle. ex placito. Vt melius videas, hoc scias, quid est pactũ nudum. Et est certum, † quòd pactum nudum dicitur conuentio habita inter duos, vel plures: cui ius nõ præstat agendi efficaciam: vt l. legem quam. c. de pact. ff. de pac. l. iurisgen. §. sed cum nulla. alias tamen nudum pactum, dicitur quandoque à vestibus. † C. de re mili. l. cum supra virentes de ca. di. tutelas. §. fin. Item nudum à sufficiente causa. ff. de acq. re. do. l. nunquam nuda. de donat. l. nuda. Item nudum sine accessorio. ſ. de vsufr. in princip. ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. rationem. Sed videtur, q nullum pactum sit nudum, & q omnino sit efficax ad agẽdum: quia quando quis promittit per pactum, videtur donare. ff. de oper. lib. l. cãpanus. de re iudi. l. cuius per errorẽ. & ex pacto nudo, agitur in casu donationis. C. de do. l. si quis argẽtũ. §. fi. sed hoc argu. non cõcludit: quia si promitteret errans: nõ videretur donare. ff. solu. ma. l. in his. §. mulier. Item si promittatur ex causa, quæ credebatur vera. vide tamen de hoc plenius. ff. de doli exce. l. ij. §. circa. j. de act. §. seqũs. Item in cõtractibus nominatis, Si promitto facere domum tibi, vt vadas pro me Romã. Item si facio tibi pactum, de bonis communibus diuidendis. C. de re. permu. l. ex placito. ff. de pact. l. diuisionis placitum. Item, si promisi mutuare, vel commodare, vel vendere, vel quodcunque aliud. omnia enim pacta talia, quæ non transeunt in speciale nomen contractus, sunt pacta nuda. ff. de pac. l. iurisgen. in prin. & §. quod fere. His præsuppositis, redeamus ad gl. & scias quod communis opi.
3 glo. est, quod pactum nudum † vestitur sex modis. vt hic no. & plenius in §. quinimo. & addũtur alij duo: vt ibi, & hic no. Item septimus: vt j. in fi. dicetur. Ia. autem de Ra. & Pe. dicũt, quod pactum nudum vestitur quod vno modo, videlicet rei interuentu. & sic transeunt hic, quod videtur probabile prima facie. illud enim dicitur propriè vestiri, quod semel fuit nudum: & non, quod semper fuit vestitum. nam non dicitur vestitus. qui nunquam nudus fuit. sicut nec equus deferratus. nisi alias fuerit ferratus. Nunc in contractibus, qui consensu contrahuntur, & transeunt in speciale nomen contractus: certum est, quod ipso consensu perficiuntur. j. de obl. que ex consensu perfici. in princ. & in di. l. iurisgen. vnde illa conuentio
4 † seu pactum, non potest dici fuisse nudum. Item in contractibus, qui re contrahuntur oritur obligatio à rei traditione, non ex pacto: vt patet hic. & ff. de actio. & obl. l. obligamur. ergo conuentio, seu pactum, non vestitur, nec ex ipsa resultat actio, sed ex re. & hoc patet, quia aliud est, si cõuenio tibi mutuare: aliud si mutuo. non enim mutuat, qui mutuare conuenit. ff. qui po. in pig. ha. l. potior. ff. si cert. pet. l. qui pecuniam. vnde ex re ipsa oritur obligatio & actio: & est alius contra-
5 ctus à primo: vt hic no. Idem † in stipulatione, quæ verbis cõficitur. semper enim est ab initio verbis vestita: nec vnquam fuit nuda. Item in literis: quia ex ipsis oritur obligatio, & actio, non ex conuentione. j. de lit. ob. & ibi videbis. Et idem potest

potest dici, in cohærentia contractus. ex quo enim statim, & incontinenti fit, censetur vestitum, etiã ab initio. ff. de contrahen. emp. l. pacta. iũge quæ dicam j. in additione ex dictis ſ. §. sed rei interuẽtu, est bene verum, quòd pactum vestitur: quia tunc re secuta oritur actio, ex primo pacto: vt l. ex placito. C. de rer. permu. & idem intellige in omni contractu innominato: vt promisi facere domum si manumitteres seruum, vel res Romam. etenim implendo ex parte tui, vestis pactum: & datur actio. ff. de condi. causa dat. l. si pecuniam. & idem videtur, vbi vestitur legis auxilio. nunquam enim fuit nudum imò ab initio vestitum. Item in principio rei, non potest dici vestiri pactum. sed pollicitatione, quæ est aliud à pacto. ff. de
6 pollici. l. pactum. † Sed pro Deo, si quis cõuenerit aliquid alicui nomine reipublicę pacisceti: cur nõ vestietur ita istud pactum initio operis, sicut pollicitatio: cùm maioris effectus debeat esse pactum, quàm pollicitatio: vt d. l. pactum. non video. Vnde hoc casu dicerem pactum vestiri initio rei, sicut &
7 pollicitationem. † Item vestitur iuramento. ff. de libe. causa. l. fi. de ope. lib. l. vt iurisiurãdi. illæ tamen videntur loqui in casibus specialibus: & innuunt esse contra de iure communi. ff. de fideiuſ. l. si quis pro reo. & hoc communiter tenẽt doctores. alibi: videlicet q iuramentum non vestiat: quia nõ reperitur inter modos vestiẽdi pactum. & sic non debemus ampliare. ff. de actio. & obl. l. obligationum ferè. §. placet. Nec obst. C. de iureiu. l. actori. quia ibi in iudiciali. Item nec ob. auf. sacramenta. C. si ad ven. quia ibi loquitur in cõtractu, qui de se tenet vt ibi scripsi. Sed canonistæ non approbarent hoc: vt scripsi in d. l. actori. sed nihil ad eos de hac materia: quia secũdum eos omne pactũ parit actionem extrà de pactis. c. Antigonus. vide ibi. & C. de ope. lib. l. j. per doct. In ead. gl. ibi cum alleg. l. ex placito. hæc ratio non videtur bona: quia idẽ posset dici in mutuo. Pone, q conueniſti mihi mutuare pecuniam: postea tradis: cur non dicitur ita bene oriri obligatio ex conuentione, sicut ex contractu permutationis? Fortè gl. vult dicere, q in contractibus, qui re contrahuntur: res ipsa designat ad quid contrahatur obligatio: quia ad rẽ æquè bonam reddendam. & in contractu commodati, ad ipsam rem reddendam, non sic in permutatione, seu alijs contractibus imò voce oportet declarari, & verbis. & hæc est bona ratio, quare oritur vna à re, alia non. Differentia autem de se patet: quia in obligationibus, quæ re contrahuntur obligatio & actio à re contrahuntur. in contractibus innominatis ex consensu dudum inito, re postea interueniente: vt l. ex placito. ſ. alleg. vnde cum quæritur, quę sit differentia: dic, q hęc, quam vltimò dixi, cum quæritur quæ est causa differentiæ: dic q il-
a la quam ſ. dixi primo interpretando. In fin. ea. glos. [a] Ex dictis ſ. in prima additione potes colligere, q recipiendo pactum, pro consensu, simpliciter procedit opi. glo. & antiquorum doct. quia verum est q cõsensus assumit efficaciam agẽdi, ex altero de nouem modis prædictis: vt ſ. dixi. sed recipiẽdo pactum nudum, propriè & simpliciter. videtur verius, q
8 non vestiatur nisi rei † interuentu, vel in re, vel initio rei, in casibus: vt ſ. dixi. vel cohærentia contractus: quo casu nondum fuit considerata veritas originis suæ. & hoc satis concludit tex. in l. iurisgen. §. sed cum nulla. cum versi. sed quinimò &c. tex. enim in §. sed cum nulla. loquitur de nuda conuentione, & post sequitur excipiendo, & continuando. quinimo supponendo etiam, quòd pactum nudum dicitur incontinẽti appositum, alias non bene continuaretur, nec esset bona exceptio.

a ADNOTATIO. ¶ In fi. eiusdem glo. Vide hic Ange. in ij. col. in me. ver. in ea. gl. in fi. querit hic idem Ange. an ex pacto de donando, quis possit conueniri. vide eum hic in ij. col. post prin. ver. an autem de pacto.

1 §. *mutui. sensus.*
2 *Certi condictio ad quæ data.*

MVTVI. In gl. vt ff. si cer. pe. in fi. & vide plenius in
a cõtrario. In gl. vt ære & argẽto. ibi cũ dicit: aptitudo, [a] ff. de lib. & posth. l. si quis posthumos. vnde nihil est, quin merurari posset. mẽsuratur enim terra. c. de meta. per totũ. ff. fi. regũ. per totum. & si men. fal. di. l. j. turres, & mœnia, & vniuersaliter omnia mensurantur, quinimo ad hoc humana peritia, scientias adinuenit proprias: videlicet geometriã & ari-
1 thmet. sed hic † sumitur pro rebus quæ ita dari solent sub nomine mutui. & hoc vult dicere text. quas res &c. restringendo, ad eas quæ cõsueuerunt ita mutuari, recipi, & tradi. & vide plenè ea. l. ij. §. mutui. In ea. gl. in fi. ff. eo. titu. sed & si certos. de ver. ob. l. si certos. & hoc verum, vbi fuit tradita pecunia assignata vel sine numero: alias si ad numerum sicuti ad x. libras. quæ in hoc sacco sunt, & sine assignatione: esset mutuum, si recipiens fungatur eadem ff. depos. l. die sponsaliorum. cum notatis. ff. loca. l. in naue Saufeli. §. idem iuris. & idẽ si traderetur signata, & cõueniret, q posset vti, si veller: vt no. d. l. die. in fi. gl. In gl. componitur. in fi. potest addi quartus: vt ibi no. Item quintus legali repudiatione: vt l. perinde. in fi. eo. ti. Item sextus, de biti agnitionem. ad macedo. l. si paterfa. in prin. Item septimus in inficiatione. C. de non nu. pec. auth. contra, qui propriam. In glo. scilicet certi. ibi cum allegat l. certi condi. in prin. hæc est opi. gl. vbiq;. Quidam verò doc.
2 antiqui vt Odof. dicunt, q non est nisi vna certi cõdi. † & illa datur pro mutuo: & pro omni: vbi ad certum agitur nec est speciale pro mutuo. & pro hoc, quia ad identitatem nominis sequitur idẽtitas rei, vt ex nomine arguamus: vt ſ. proxi. Cõstat autem q idem est nomine: & eadem res: & pro hoc facit: quia quamuis actio in factum diuersificetur per varias figuras causarum, nihilominus vna est. ff. de præscri. verb. l. quoties. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. & hoc vides in petitione hære. de qua no. in simili. ff. de bo. pos. here. pe. l. j. & etiam ibi videtur gl. notare, idem in l. certi cõdictio. & hoc videtur expressum ff. si cert. peta. l. certi cõdictio. §. quoniam. quicquid sit de certi condictio. quæ datur pro mutuo, ad minus, tritica ria, est nomen actionis, per se: vt ff. de tritica. l. j. de certi condictio. ex stipulatu. videbis j. de verb. obli. sed quãcunque opinionem teneas, si specifices nomen actionis in libello: fac mẽ
3 tionem † de mutuo dicendo, quare peto, per certi condictio. ex mutuo &c. vnde siue sint plures, siue vna: non multum cures, quia modicus est effectus. iunge j. de actio. §. sequens. In fin. eiusdem glo. hæc opi. potest esse vera, vbi in libello, declarat summam sui interesse: alias quomodo daretur certi cõdi. si concludatur ad incertum in libello. ex conclusione metimur iudicia. c. de fide icom. liber. l. fin. de his plenius videbis j. de actio. §. curare.

a ADNOTATIO. ¶ Aptitudo. Quamuis enim inter aliquas species, sit omnimoda similitudo: tamen nisi ex consuetudine recipiant functionem in genere suo in eis mutuum non consistit secundum Angel.
b ¶ In prin. Et vide hic Ange. qualiter differant, in modo concludend. iiij. co. ante me. ver. in glo. condictio.

1 §☞ *Indebitum qui condicendum,* ☞ 2.
3 *Minor qui obligetur.*

IS QVOQVE. [a] In gl. aliud. in fi. vide ibi plenè,
b de re. iur. l. cuius per errorem. C. de iur. & facti igno. l. cũ quis. plenè ibi scripsi. In gl. id est condictio. cũ alle. l. indebiti. §. imò & quandoque, & si non sit facta accipientis: vt ibi notatur saltem valet quo ad possessionem: vt ibi patet. idem videtur in mutuo. C. si certum peta. l. quamuis. & hoc erit difficile probare q suam pecuniam soluerit, cuius erat dominus. ca-
1 ueat † ergo in libello, in casu quo non posset probare dominium, q petat possessionem, tanquam de pecunia aliena soluta tam, vel si petat pecuniam solutam: dicat se dominũ, & probet: aliter succumbet: nisi fuerit consumpta. nam tunc reconciliatur, vt notatur in l. indebiti. §. j. in fin. magnæ glo. An autem ipsa pecunia, vel tantũdem petetur: Glo. videtur velle, q
2 tantundem. ff. de condi. indebi. l. quod indebitum. pro qua facit ff. de iure. fis. l. Titius. in fi. Fortè non est vis in hoc, sed † cõcluditur sic, quare petit reum condemnari in decem sibi reddendis, nec dicat in prædictis decem ex solutis. In ead. glo. ibi cum dicit. non ad ciuilia: vt vsuræ. & dic plenè in dicta l. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In ea. glos. in fin. quia non datur nisi quando soluens errauit in persona, vt ibi not. In glo. quia neutra si tenetur efficaciter, naturaliter autem tenetur, si † sit maior infante. & cum extraneo contrahit: vt scripsi ſ. de autho. iud. in magna distinctione.

a ADNOT. ¶ Is quoque. Si soluitur debitū per errorem: re contrahitur obligatio sicut ex mutuo. pupill⁹ tamē, sine tutoris authoritate nō obligat.
b ¶ In Fi. No. hic per Angel. medium concludendi esse, quod soluit debitum per errorē iuris, vel facti, prout fuerit. & est necesse hic exprimere, nisi qualitas personæ agentis, esset causa dandæ conditionis: vt in pupillo, demente, vel furioso: vt hic per eum in j. col. in versi. in glo. j. in fi. Item, prope fi. ſ. quæritur hic Angel. cui competat ista condictio indebiti. vide eum hic.

1 ☞ *Mutui, & commodati differentiæ.*
2 *Contractus quorum gratia fiant.*
3 *Culparum genera, & vires.*
4 *Commodatarius quo teneatur.*
5 *Casu fortuito qui in quibus teneantur.*
6 *Casus quando, an non, excuset.*

a ITEM [a] IS, CVI. In glo. quasi dicat. not. differen-
1 tiam, inter illum qui mutuum † accepit; & illum cui commodata est res. quia si commodauero tibi equum meum: ego nō do tibi, ita eum vt tuus fiat: & ideò teneris mihi de eadem re restituenda. Secus in mutuo. quia si mutuaui tibi, non teneris mihi reddere eandem rem: sed aliam rem eiusdem naturæ, & æquè bonam. Alia est differentia: quia qui mutuum accipit: si casu fortuito amiserit q̄ accipit mutuo; veluti incendio, ruina, naufragio, aut incursu latronum: nihilominus possum agere contra eum ex mutuo, sed commodatarius, diligenter debet custodire rem sibi commodatam. nec sufficit: si adhibeat talem diligentiam in custodiendo, quam in suis rebus solet adhibere, si alius homo diligētius potuerit custodire. propter maiores verò casus, commodatarius non tenetur. si tamen propter culpam suam casus iste non accidit nō amittit: alioquin si tibi commodauero sciphum meum. vt haberes in domo tua: & tu forsan tecū in peregrinatione detuleris, & incursu latronum amiseris, vel naufragio: teneris mihi de eo restituendo, vel eius æstimationem. licet glos. hanc differentiam tetigerit: nihilominus eam hic posui. In glos. hic not. in fin. glos. melius. ff. de regu. iur. l. contractus. in fin. & hoc si
b sine culpa accidunt: [b] vt videbis inferius. In glo. alias exactissimam, in fin. ista materia consueuit tradi per modum do
2 ctrinæ: & in hoc contractu, & in alijs. quia † aut contractus fit gratia tradentis tantùm: & tunc solus dolus, & lata culpa venit. ff. depositi. l. quod Nerua. aut gratia vtriusque: & tunc venit leuis. j. eod. ſ. fin. ff. commo. l. si vt certo. ſ. sed vbi. aut gratia accipientis tantū: & tunc leuissima: vt d. l. si vt certo. ſ. custodiam. hoc autem vltimum: fallit in precario, quod fit gratia accipientis tantum: & venit solus dolus. ff. de preca. l. quæsitum. ſ. illud. Et est ratio: quia quandoque potest reuocari: vt
3 ibi notat in tex. Et ideò imputet sibi concedens, nisi cito † reuocet si precario recipiens abutatur. Et scias, quòd quando quis tenetur de leuissima: tenetur ad exactissimam diligentiam. Et potest dici exactissima, quam diligentissimi, patrisfa. discretio præstitura esset. Sinautem de leui: tenetur ad exactam. j. ſ. fina. quam diligens paterfa. adhibet. nec sufficeret talem qualē in suis rebus adhibere cōsueuit, si in suis esset minus diligens: vt hic ff. so. ma. l. si cōstante. ſ. si maritus. Si autē de lata: sufficit q̄ præstet talem, quam communis natura hominum, qui non admodum sapientes, & vigilantes reputantur, consueuerunt in talibus præstare: duntamen tantam adhibeat diligentiam, quantam in suis, quasi diligentior esset: debet talem qualē in suis diligentiā adhibere. ff. depo. l. quod Nerua. vide plenè ob. ff. fami. ercis. l. hæredes. ſ. non tantùm. j. de socie. in ſ. fi. Exēpla autē horū debēt cōmitti arbitrio boni viri, qui secundū factorū varietatē, habet iudicare de diligentijs huiusmodi. Et potes ponere exēplum in æquo com
4 modato. nā quando cōmodatarius † tenē de leuissima: nō debet confidere etiā in diligenti famulo: imo ipse debet videre propriis oculis, & manibus palpare ne stabuletur, seu adaquetur calidus, & quod sit bene, & secundum mensuram ligatus & cætera prouidere necessaria. Quando de leui: sufficeret, quod præciperet famulo, alias diligenti, quod bene curet, de eo de cuius famuli diligentia, est expertus. Si autem de lata tantum: sufficit quod commendet famulo, non ita experto quem credebat bonum, quem forte reperit in caupona, seu in stabulo hospitis sui. & sic de similibus possunt poni exēpla.

† Casus autem [c] fortuitus non venit in contractu: vt patet. c
& hoc in contractu, ex quo dominiū nō transfertur; alias secus, vt hoc ver. & is quidem. ff. de peri. & commo. rei ven. l. si vendita. vide quod scripsi C. si cer. pe. l. incendium. Fallit tamē in multis casibus, quibus quis tenetur, quamuis dominiū non fuerit translatum: vide. ff. depo. l. j. ſ. fæpe. qui quamuis loquantur in deposito: tamen conuenienter possunt ad alios contractus adaptari, nam culpa, mora, pactio, & dolus faciūt teneri de casu fortuito; vt ibi notatur. & hoc expresse patet, quia vbi culpa præcesserit cōmodatarij tenetur de casu fortuito. Quod potest dici verum, vbi culpa est ordinata ad casum: & est causa, quare casus euenit. ff. de rei ven. l. qui petito
5 rio. ſ. j. ff. loca. l. videamus. in fi. de dam. infect. l. fluminum. ſ. idem ait, si damni. ar. ff. de sta. libe. l. non omne. Sinautem culpa nō fuit ordinata ad casum: nec est causa casus: tūc aut fuit culpa cum mora; aut culpa sine mora. Primo casu videtur dicendum prout j. dicam, vbi mora præcesit. Secūdo casu vbi nulla mora, sed simplex culpa præcesit dic quod aut ante ca-
6 sum non † erat nata actio, nec ius agendi ad interesse: & tūc excusat. Verbi gratia. in actione de dote que oritur demum soluto matrimonio. ff. de bo. dan. sed si alia, in qua casus excusat culpam. ff. de impen. l. iij. & facit. ff. de so. l. si stipulatus. ſ. si lancem. Si actio erat nata tunc excusat ab eo, quod non venit principaliter in obligatione: sed per modum accessorij. ff. ad leg. Rho. de iac. l. si. ſ. si ea. sed non ab eo quod principaliter venit in actionem: vt ff. loca. l. ex conducto. ſ. si. de alie. iu. mutan. causa. l. non solum. ſ. pe. Et hoc in contractibus. in delictis, vel quasi. videtur quod si per factum actoris desit interesse, quod casus excusset. ff. ad leg. acquil. l. legis acquiliæ debitori, alias non excusat culpam latam, sed leuem. ff. quod vi aut clam. l. si alius. ſ. est & alia. de vi & vi arma. l. j. ſ. rectissimè. de fur. l. inter omnes. in princ. de re mili. l. qui cōmeatus. si
7 quis cau. l. ij. ſ. si tamen. † Vbi autem mora, dolus, vel pactio præcedit casum. dic plene. ff. de reg. iur. l. contractus. per glo. extra de regu. iur. c. contractus. li. vj. & ibi per Dy. C. cō mo. l. j. per doc. Quos casus non prosequor: quia nec text. noster tangit: sed tantum vbi culpa præcesit, super quo distingue, vt s. scripsi. quam distinctionem supportes, & emendes charitatiuo calamo. Scio enim quod periculosum est, & maiori elimatione id indigere posset. In glo. sic j. loc. in fi. hoc verum, cum res consistit in pecunia: alias præscrip. verbis agitur, ff. depositi. l. j. ſ. si quis seruum. de præscri. ver. l. naturalis. ſ. at cum do. iunge j. de actio. ſ. sequens.

a ADNOT. ¶ Item is. Qui recipit commodatum, obligatur re, & differt à mutuo: quia in commodato non transfertur dominium, nec tenetur de casu fortuito nisi culpa eius præcedat casum. & hoc si gratis concedat: alias si cum mercede, esset locatio.
b ¶ Accidunt. Nam quod hic de incedio dicitur, intellige verum, quando ab alio, sine culpa inhabitantiū, exortus fuerit ignis: alias sec⁹ vt per Ang. hic.
c ¶ Casus autē. Quid sit dolus: quid culpa leuis, quid leuissima: & quid venit vno contractu, & quid in alio, vide latissimè per Bartol. in l. quòd nerua. ff. depositi.

1 ☞ *Culpa quando, an non, casus fortuitus.*
2 *Casus incendij in quo spectandus.*

PRAETEREA. In glosſ. not. in deposito. in fi. Vi-
1 de melius. eo. ti. l. si plures. ſ. fi. & d. ſ. fæpe. † In glo. hic not. aliud. ibi. studiosa. cum imitatione veritatis. in authen. de si. in stru. in prin. ibi cum allegat. l. late. eo. tit. l. cedere. ſ. si. In ea. glos. ibi cum dicit: leuissima. imò sine aliqua. ff. de fur. l. eum qui. ſ. idem scribit. & not. ff. pro socio. l. cum duobus. ſ. damna. Si tamen sit leuissima. adhuc reputatur casus fortuitus. & fortè hoc vult glo. dicere hic. & not. ff. nau. cau. l. & ita. ſ. miratur. Sed si leuis præcedat: tunc non computatur inter casus fort

fortuitos. & sic intellige, quod not. eod. titu. l. nauta. vbi no. q̄ furtum, non est casus fortuitus. Et potes ponere exemplum, si fiat à familiari, alias probato, & bonæ famæ, & qui nunquam alias commiserat. & de loco vbi tales res furatæ sunt, etiam diligentissimi consueuerunt seruare. In ea. glosſ. ibi cum allegat l. si vendita. illæ duæ sunt contrariæ, sed dic vt no
a tatur in d. l. iij. ſ. j. de offi. pref. vigi. Et † caue; quia potest esse casus fortuitus illis qui non sunt causa incendij, sed illis qui sunt causa; non. vnde aduertenda est culpa. vt dixi ſ. proximè.

1 ☞ *Casum culpamue quis & qui probet.*

CREDITOR. In glosſ. not. cautè. in fin. ff. de pig. l. grege. ſ. & in superficiarijs. audiui tamen quosdam voluisse adstruere necessariam traditionem, de quo [a] plenius videbis in ſ. item seruiana. si incidit. In glo. quæ nascitur. in fi. prima vera: non tamen nascitur ex solutione, sed ex contractu, dudum inito: vt videbis in materia actionum. In glosſ. sed
1 quis. in fin. communis opi. & quasi omnium, † est, q̄ creditor probet casum: debitor culpam, vel dolū, si allegat. Sed an
a de casu, [a] creditur iuramento creditoris; Arg. q̄ sic. C. de fid. instru. l. fin. sed ibi speciale. Vnde doct. consueuerunt dicere,
b q̄ probetur [b] per testes. item per coniecturas. ff. de re milita. l. qui commeatus. eo. tit. l. non omnes. ſ. à barbaris. & de hoc in Specu. de pign. versicu. sed qualiter. nume. 15. 16. & 17. De his no. per gl. & doct. in d. l. si creditor. de eden. l. si quis ex argentarijs. ſ. fin. loca. l. si quis domum. ſ. imperator. Et caue, quia quidam habent hic quandam additionem, quæ malè iacet, quæ dicit, sed tertio &c. hoc, enim est falsum. imò primò, creditor probat casum vt dixi.

a ADNOT. ¶ Verbis. Diuide hunc tit. vt hic per Ar. quia hic Io. sa. leuiter pertranſit. vide hic Ange. Bar. & Christ. Por.
b ¶ De inuestitura. Vide de hoc dicto, Ange. hic in ij. col. & circa fi. in ver. in gl. firmum. idem tenentem, & allegantem. Ioan. sa.

1 ☞ *Errore nominis stipulationem vitiari.*
a *Interpres necessarius.*

De verborum obligationibus. *Rubrica.*

Continuatio patet ex his, quæ leguntur ſ. tit. ij. ſ. fi.

1 ☞ *Inuestitura quo iure necessaria.*

a VERBIS [a] OBLIGATIO. In glo. est autem. in fin. dic ibi. & dic promittitur futurū, vt ibi not. In glo. si autem incertum. hoc satis videtur probabile. ff. de act. emp. l. si tibi liberum. de seruit. vrba. præd. l. si binarum. quā doctē tamē ponitur pro adiectione ff. depositi. l. pe. de vsuris. l. si stipulatus. de lib. le. l. nō solum. ſ. pe. si quis in. voca. non ierit. l. fina. de arbi. l. diem proferre. ſ. fi. In glo. nisi in casu. in fin. vide ſ. de leg. ſ. si generaliter. ff. eo. l. qui ex pluribus. In glo. nam & baculum. in fin. illa lex facit: quia ibi exponitur pactum, sicut hic stipulatio. Vel dic stipulationem dici à stipite, id est, columna, quæ fortis est & firma.

1 De † inuestitura [b] de qua hic in glo. tangitur, dicas, quòd
b non est necessaria de iure ciuili: sed de iure feudorum, est necessaria. in feu. de cog. feu. c. fin. quid si inuesti. in princip. & quasi per totum. & in beneficialibus de iure cano. non tamen per inestituram, possessio adipiscitur. vide extrà de consuet. c. ij. de his quæ fi. à ma. part. ca. ex ore. per doct. de reg. iur. c. j. secundum Dyn. de feu. de noua. for. fi. c. ij. in feu.

IN HAC RE. In glo. proprie in fin. & dic habeat per se vel per suum sufficientem interpretem. ff. eod. l. j. in fin. signa autem non sufficerent. ff. eod. l. j. Super tex. congruēter ad interrogata. In glo. habilibus. melius ff. de re. dub. l. in ambiguo. versicu. neque. de regul. iur. l. in ambiguis. de supel. lega. l. legata. l. Labeo. & ideo si † alterentur nomina, vt si bouī imponatur nomen asini; vel econtra. sicut truffatores, quādoque alterant & mutant; non videretur bona stipulatio, quam uis adinuicem cōsentiret, per dictas leges: & facit quod libel
1 lus debeat offerri laico in romantio. Sed hoc non videtur ve-
2 rum; quia per interpretem, potest scire quid † continet in latino; & si sit omnino expers literarum, & ita parum sciret, quid continet in romantio sicut in latino, nisi haberet expertum in literis, qui ei legeret. in hoc tamen esset attendendus vsus, & stylus curiæ. C. de eman. li. l. j. ff. de re iu. l. decreta.

1 ☞ *Obligationis tempus varie considerari.*
2 *Dies quando tacite insit.*
3 *Ex actionis tempus.*
4 *Diem differri qui accipiendum.*
5 *sententia quando ferenda.*
6 *Legatorum & contractuum discrimen.*
7 *Annua à singulis annis differre.*
8 *Obligatio ad diem qui accipienda.*

a OMNIS. [a] In glo. statim. in fi. In hoc puncto sunt glo. variæ. nā in l. promissor, videtur tenere, quod sit speciale in constituta pecunia. & idem videtur tenere in d. l. eum qui, ſ. fi. remittendo illam. & idem in l. omnibus. ff. de iudicijs hic tenet contra, alibi distinguit inter debitum quantitatis, & speci j. de inuti. stipu. ſ. fi. Dicas latius, quia aut quæritur an in
1 obligatione † præsenti, detur tempus, quo ad obligationem contrahendam; aut quantum ad petitionem inchoādam. aut quantum ad moram inducendam; aut quantum ad executio-
2 nem faciēdam. † Quantum ad primum, dic quod nisi insit tacita conditio quod statim contrahitur obligatio etiam si dies tacite inesset. ff. de op. li. l. quoties. si tacita cōditio inesset ab euentu conditionis: vt no. ff. de pac. l. item quia conuentiones. & sic intellige. l. interdum. ff. eo. l. inter stipulantē. ſ. sacrā. Quantū ad secundū dic, quod statim peti potest; & hoc vult dicere hæc litera. & videtur quasi expressum ff. de leg. j. l. si domus. ſ. in pecunia. de verb. obl. l. liber homo. ſ. decem. de act. empt. l. si sterilis. ſ. cùm per venditorē. nec est aliquid speciale in constituta, quia si bene aduertas ad text. illum, ibi datur tēpus, non ad petitionem inchoandam, sed ad exactionem celebrandam: vt ibi patet cum dicit, vt exactio celebretur &c. vnde quamuis in princ. loquatur de petitione, nihil tamen de ea loquitur in responsione: & per consequens responsum est ad moram inducendam: quia statim interpellari potest: effectus tamē moræ differtur modico tempore, arbitrio iudicis. ff. de eo. bo. l. si quis filiū. ſ. stipulatio. & l. quod dicimus. ff. de solu. de vsur. l. sciendum. Vel dic, q̄ ad petitionem, & interpel
3 lationem datur tantùm temporis; q̄ potuerit tradidisse per ſ. fi. j. de inuti. stip. saltem in speciebus. ff. de leg. j. in princip.
Quantum verò ad † exactionem temporis, est arbitrariū, vel quatuor mensium: vt in l. si debitori. de iudic. vel x. dierū: vt l. promissor. vel aliud prout iudici videbitur, secundum locorum & personarū varietatem: vt l. quod dicimus. ff. de sol. & secundum summarum quantitates. ff. de iur. fis. l. in fraudē. ſ. fiscalibus. suspectus tamen cauere debet. vt l. si debitori. &
4 ff. de iudi. & ff. de pig. l. quæsitū. † Sed an obligatus in diē, gaudebit huiusmodi dilatione? Non videtur, ex quo dilatione sibi prouidit. C. de pac. con. l. fi. ff. de prec. l. & habet. ſ. cum quis. extrà de dila. c. præterea. ff. de vsuris. l. in fidecommissi. Contra. C. de repu, hæred. l. fi. ff. de act. & obli. l. quoties. c. de sepul. vio. l. qui sepulchra. de an. leg. l. Titia. ſ. qui marco. de ali. leg. l. alimenta. ſ. Basilicæ. & hoc fauorabilior, cùm dilatio, seu prouisio ista sit de iure cōmuni, & oriat ex præcepto suæ condemnationis. vnde primum tempus, seu prima dilatio, est apposita ad differendam condemnationem tantùm, non autem ad executionem. & sic possunt euadi contraria, quæ loquuntur vbi prouisiones tendunt ad vnum, & non

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt de iure communi: & ex eis sequeretur iniquum: aut causarum prorogatio: vt d.c. præterea. In glo. sic. ff. si cert. pet. in fin. Maxima quæstio consueuit esse, an ex obligatione in diem, sit dare actionem ante diei euentum. De obligatione non dubitatur: quia illa bene est nata. Et glo. & Iac. de Ra. dicunt, q̃ sic. Pet. de bel. pert. tenuit contrà. & super hoc multas allegationes, hincinde concesserunt, de quibus satis Cy. recitauit, C. vt act. ab hærede, & contra hæredem. l. j. tamen quasi omnes moderni tenent quòd sit nata. & ad hoc allegant ff. mand. l. j. §. mandatum. modicus tamen est effectus huius disputationis. recurre ad Cy. si velis hoc dilatare. In gloss. nisi ab initio. in fin. Vide melius §. super dicto verbo confestim. vnde in d. §. decẽ. non censetur dies apposita, quæ differat, vt ibi patet. Item not. q̃ illud quod hic dicitur de stipulatione concepta in diẽ, obtinet si intra diem. ff. de verb. obli. l. si quis intra. & l. quicquid. §. fi. In glo. hic not. ad quæstionem in fi. De hac quæstione, [b] est casus † extrà de offi. deleg. c. consuluit. vbi dicitur, quod eadem die potest ferre sententiam, circa vltimam horam: vel expectare in diem sequentem, [c] nisi in illa die, deberet eius officium finire. dic vt ibi.

In glos. aliud si dixerit. cum allegat l. nec semel. dic, quòd non est cõtra: quia idem est, siue dicat singulis annis, siue in annos. vt not. d. l. j. quando di. le. ce. vbi est contraria glo. huic. sed illa verior vt videbis plenius j̃. de inuti. stipu. §. pen. In ead. glos. ibi, cum allegat l. cùm in annos. † Sed quæ est ratio, huius rationis, vt pluries spectetur tempus in legatis, quàm in cõtractibus? Respondeo, quia contractus cedunt in vna hora, & in vno tempore, sed nõ legata: vt dictis legibus. Sed cur non æquè? Respon. quia contractus sunt fortiores: quia voluntate duorum nituntur quàm legata, conditione: & hoc satis apparet in transmissione, quia legata conditionalia, non transmittuntur: sed contractus sic: vt j̃. §. ex conditionali. secundum domi. Iaco. & Pet. In ead. glo. ibi cum dicit: vna est verborum conceptio. ff. eod. l. stipulationum. §. stipulatio.

In ea. gl. in fi. de quibus constat, quòd sunt plures: vt l. senatus. §. fin. & ideò videtur præcedens approbanda. & Dy. eam approbat in l. senatus: quia quando dicitur: singulis † annis non exprimuntur diuersæ species temporum. ideò stipulatio vna. Sed vbi dicitur, annua bima &c. exprimuntur diuersæ species temporum. vnde qua ratione, expressio plurium rerum diuersas facit stipulationes: vt l. scire debemus. ff. eo. tit. eadem ratione, expressio diuersorum temporum. ff. de mili. testa. l. miles ita. §. quod diximus. secundum eum. In glos. scilicet, ratione primi. in fin. hæc est veritas. cum enim sit vna vt d. l. senatus. tota est in diem, & pro primo, & sequentibus annis. Et in hoc differt à legato, quod est conditionale pro sequentibus annis. vt d. l. senatus. satis not. ff. eod. l. Stichum. §. fin. In glo. id est donec viuat. in fin. Sed quid si non esset adiectum verbum, quoad viuam? Verbi gratia, promisisti mihi per stipulationem decem annua, vel singulis annis. in d. l. si stichum. §. j. videtur velle, quòd obstet exceptio, post mortem stipulatoris, sed illa glo. reprobatur ibi per omnes, per casum illius §. Et est secus in legatis. C. de leg. l. in annalibus. præsumitur enim, paciscendo sibi, & hæredibus prouidere. ff. de proba. si pactum. §. ex conditionali. Item not. quòd si quis † est obligatus, vsque ad diem: & sint plures præstationes faciendæ, vt annuum diurnum, vel menstruum: tenetur ante diem cum effectu: sed post diem sine effectu: sed vbi est vna præstatio faciẽda, tenetur ante diem, sine effectu: sed post diem cũ effectu. & eodẽ modo, si promisit ex die. nã ante diẽ obligatus est, sine effectu tantũ. ff. de act. & obli. l. obligationum ferè. §. placet. in j. glo. & hoc intelligo, nisi dies apposita fuerit causa limitationis, & obligationis: tũc enim teneretur ante diem, sed nõ post. ff. de dam. infe. l. iiij. de præto. sti. l. Valeriano. ff. mand. l. si fideiussor. §. fin. nisi esset antè contracta obligatio, quæ post diem duraret: vt eo. tit. l. si mandato titij. §. Paulus respondit die adiecto. & §. ille. vide quod ibi not. in dubio autem, promittendo ad diem, videtur promittere: vt post teneatur, & non ante, nisi essent plures præstationes faciendæ: quia tunc præsumeretur contra ff. eod. titu. l. eum qui ita. §. qui ita. In glo. i. in aliquam fortunam. in fi. quia vbi se habet omnimodo ad esse, censetur in diem: vt j̃. glos. fi. & not. quod tex. plenius hoc distinguit in d. l. obligationũ ferè.

a ADNOT. ¶ Omnia. Stipulatio, vbi est pura, statim potest peti. Si vero cit in diem, non potest peti, nisi præterierit tota illa dies. Angelus.
b ¶ Quæstione. De hac quæstione vide hic Ange. in fi. ij. col. ver. in gl. debet. item quærit hic Ange. in iij. col. an sententia possit ferri denocte vide eũ hic
c ¶ Sequentem. Ange. hic. & ante fi. iij. col. ver. quero an die sequenti. dicit tũ hic Christ. cũ Io. fa. de hoc esse clarũ casum in c. cõsuluit. extrà de off. dele.

1 ☞ §. ex conditionali. sensus. & 4.
2 Transmissibiles conuentiones.
3 Seruitus quando, an non, transmissibilis.
5 Conditio quando, an non, transmissibilis.
6 Facta an transmissibilia.

EX CONDITIONALI. In gl. sed quare legatarius. in fi. quid ergo si legatarius stipulatur legatum sibi reddi? Videtur quod tunc transmittat, attenta hac ratione: sed hoc non est verum: vt ff. vt in possess. le. l. j. §. si quis sub conditione. de cõstitu. pecu. l. si id quod. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. & glos. hic loquitur, † quãdo principaliter quis stipulatur: ita quod stipulatio non succedit in locum alterius actionis, non transmissibilis: nam tunc non obtinet iste §. nec ratio glossæ ad hunc casum extenditur. est ergo sententia gl. quod pactum, & stipulatio † censentur realia, & transmissibilia ad hæredes. hoc tamen fallit in duobus casibus, qui notantur in l. si pactum. ff. de proba. Item vbi persona apponitur in executione negotij. ff. de pact. do. l. ob res quoque donatas. §. fi. ff. sol. mat. l. si maritus. §. j. de pact. l. qui in futurum. §. j. Item fallit de ser. rusti. prædi. l. Lucius. sed ibi, forte non fuit pactum: sed simplex confessio. vel dic, quod vbi seruitus † cõstituitur, facta mentione personæ non prædij; vel prædij & personę: tunc non transit ad hæredem, nisi fiat mentio de eo. sed si constitueretur prædio: transiret. & est secus in alterius rei obligatione, quæ transit, quamuis fiat mentio de persona: quia illa est magis trãsmissibilis, de natura sua, & magis perpetua, quod patet: quia durat vsque ad xxx. annos: & seruitus vsque ad x. si sit constituta: vt patet C. de præscrip. xxx. anno. l. omnes. ff. de seruitu. l. seruitutes. Si ergo aliquis stipulatus fuerit sibi seruitutem, sub conditione: stipulatio huiusmodi non transit ad hæredem: per d. l. Lucius. Sed hæc ratio posset impugnari per l. corruptionem. C. de vsufr. † Item dic generaliter quod vbicunque stipulationem quis interponit, super actu nõ transmissibili de natura sui non obtinet iste §. per ll. s̃. alleg. in prin. ff. de vsuris l. si stipulatus. Item nec obtinet, in casu, quo stipulator deberet condi. implere, † in propria persona. Verbi gratia, promitto tibi centum: si Romam ad indulgentiam veneris, vel si te contingat capi ab inimicis si enim moriaris, ante conditionem impletam; non transmittitur. Et eodem modo, non obtinet in conditionibus quę sunt in non faciendo, quarum implementum dependebat ex non facto stipulatoris. tũc enim, nõ transmittit̃ species; sed ipsum debitum purificatum. s̃. proxi. §. in fi. Sed an debitum conditionale, transmittatur contra hæredem promissoris? & certũ est quod sic: si erat in faciendo, & factum faciendum erat ex parte promissoris, nisi esset tale factum quod non posset per alium adimpleri. C. de contrahen. & commit. stipu. l. veteris.

Sed si factum erat in non faciendo † non transit contra hæredem promissoris: nisi esset commissa in vita promittentis. ff. eo. l. ex ea. §. fi. si serui. ven. l. loci. §. si fundus. vel nisi de hoc fuerit facta mentio. ff. de pact. l. qui in futuro. §. j. & hoc si in stipulatione fuerit facta mentio de persona, sicut in stipulatione per te non fieri. Item alias cõtra per d. l. si pactum. Quid ergo, si quis promisit factum facere etiam sub pœna? Potest dici, quod hæres faciendo cuitat commissionem pœnæ: per d. l. veteris. Sed quid, si esset electa industria? tunc videtur obligatio extincta, per mortẽ promissoris. vel posset dici, quod duraret: quia ista electio fuit in fauorem stipulatoris. si ergo stipulator vult recipere operas, vel factum alterius: cur non potest renuntiare fauori suo? Et forte hoc vult dicere l. veteris. vide ibi. & facit l. inter artifices. ff. de sol. ibi: non consentiente stipulatore. & hoc verum in priuatis personis: secus in eccle-

ecclesiasticis. in feu. qui suc. te. c. j. hic potest esse ti. si de feu. defun. conten. c. vnico. §. moribus.

a ADNOT. ¶ Ex conditionali. Stipulatio conditionalis transmittitur ad hæredes. Ange. Ioan. fabri latius scribit super hoc §. quàm Ange. & Bald. ideò vide eum diligenter.

1 ☞ Diem in mora constituere.
2 Tempus cur à lege datum.

a LOCA [a] ETIAM. In glos. ratione. in fi. [b] Sed op. b contra hunc §. ff. loca. l. insulam. §. j. Sed ibi in cõtractibus bonæ fidei, in quibus temporis angustia non vitiat. item contra. ff. de legat. j. l. si mihi. §. j. Sed ibi in legatis, quæ fauorabiliores interpretationes recipiunt. Dominus Pet. de Bel. per. mouet hic vnã quæstionem, & parum aliud, aut nihil dicit vltra
1 glos. in hoc titu. nec præcedenti. † Pone quòd aliquis promisit centum dare Parisijs, sub pœna, venit Parisios intra diẽ; sed non soluit; nunquid committit pœnam, absque aliqua interpellatione? Videtur quòd sic: quia sicut dies expressa constituitur in mora. C. de contrahẽ. & commit. stip. l. magnam. ita videtur, quòd tacita. ff. eo. l. si insulam. igitur videtur quòd hæc pœna hoc casu committatur: cùm tacita dies sit elapsa. Pet. ipse dicit, quòd si venit Parisios intra diem, non committitur pœna sine interpellatione: si non venit, committitur. Et
2 est ratio: quia tempus, † quod conceditur à lege: conceditur ad veniendum non ad soluendum: & ideò licet non soluerit, non committitur pœna: quia per ipsum tamen non stetit quin venerit. & ita non obst. d. l. si insulam. quia ibi nihil fecit, nec compleuit. ad hæc fecit, quod in se erat, veniendo ad locum. Quid si conceditur ad soluendum, vt in constituta? Dic vt j̃. de act. §. de constituta.

a ADNOT. ¶ Loca. Adiectio loci, in stipulatione eius effectũ sicut dies retardat, & obligationis natiuitas non suspenditur. & impossibilitas, in stipulatione adiecta, eandem infringit. hoc dicit Bald.
b ¶ Quæstionem. Hanc etiã mouent hic doc. & Ange. in fi. in j. co. ver. quærit hic Pe. & Ioan. fabri.

1 ☞ Additionis condit. comites.
2 Tutor quando sub cond. rectè detur.
3 Dies quibus cond. non inest.
4 Conditionum quæ non suspendant.

a CONDITIONES. [a] In glo. ff. de regu. iur. in fin. & non requiritur scientia de præsenti: quia partes volunt ex certa scientia, talem scientiã requiri: & sic nõ errãt. Sed quid dices in casu, quo certitudo requiritur, sicut in aditione hæreditatis. ff. de acquiren. hære. l. is qui putat. & l. si is. nũquid sub talibus conditionibus potest fieri? Videtur, q̃ sic: cũ tales conditiones non suspendant actum: vt hic. Contra: quia in aditione hæreditatis, debet quis esse certus: vt ff. de acqui. hæred. l. qui hæreditatem. & l. in repudianda. ista autem possunt esse
1 incerta; vt in fin. huius §. Sol. quantum est de aditione. † potest talis conditio apponi. & valet aditio: cum tamen tria concurrant; quòd talis sit sua ex iusta causa, & communi. opi. Itẽ & veritas rei & sic valet, alias non, vt eo. titu. l. cum quidam. §. quod dicitur cum ibi no. Sed an quod dixi in aditione, obtinet in alijs actibus legitimis, qui non recipiunt diem, nec cõditionem. ff. de regu. iur. l. actus legitimi? Et posset dici, quod sic: si agentes negotium apponant conditionem, quæ sit vera; & quam credant veram vehementi præsumptione, & cõmuni opi. cum sit eadem ratio. vnde si iudex, qui dat tutorem, & ipse tutor credat patrem pupilli mortuum. & sic communis
2 de hoc opinio: vt verum sit, † quãuis iudex apponat talem cõditionem si pater pupilli mortuus sit, crederem valere dationem: quia etiam tacite hoc intelligebatur. ff. de tutel. l. muto. §. sub conditione. & facit d. l. cum quidam. §. fin. cum l. seq. alias non credo. Sed contra videtur quùd quamuis tales cõditiones non suspendant obligationes: tamẽ dies tacite inest quo sciatur veritas, an ita res se habet: nec ante peti possunt, quousque certum sit s̃. proxi. §. & tamen constat quòd illi actus non recipiunt diem, sicut nec conditionem. Potest di-
3 ci quod in huiusmodi conditionibus † non inest dies etiam tacita, imo statim potest fieri interpellatio, & res peti. & post in probatione veniet, quod res ita se habet, sicut in conditione appositum est: & ita in actibus illis legitimis: nullã diem important huiusmodi conditiones. Sed hoc videtur non posse stare. pone q̃ tu promittis mihi decẽ dare si arethusa sit prægnãs. hoc est de præsenti: & de natura sua, videtur importare diem. ff. eod. l. interdum. Sed dicas quod hoc non est verum. imo statim possunt peti decem; vt dixi. Nec ob. d. l. interdum. quia ibi loquitur in casu, quo partus deducebatur in stipulationem. in illo enim casu est dies, & tacita cõditio: vt ibi nota. & s. de pact. l. item quia conuentiones. quia nisi sit partus & nascatur: dare non potest. nõ sic in hoc casu vbi promittuntur decem si sit prægnans: quia tũc statim potest peti. Sed habet §. probare, quòd sit prægnans. Sed op. contra hunc §. ff. de hære. instit. l. si Mæuia. vbi videtur concludi quod valet actus non obstan. quòd non sit vera conditio. hic autem contrarium. Nec potest dicere quod sit speciale in vltimis voluntatibus: quia in illis dicitur idem, quod hic. ff. de iniust. rupt. & irri. testa. l. cum in secundo. glos. soluit ibi, quod ibi est nu-
4 gatio & truffa & non conditio. † Sed certe idem posset dici, de qualibet conditionali de præterito, vel de præsenti, si testator sciret non esse veram. & ita is §. posset restringi ad casum, quo contrahentes ignorarent & essent incerti de conditionis veritate. Vnde potest dicere, q̃ ibi sunt verba de futuro. illa enim verba, si viuerent; simpliciter extenduntur ad futurum, ff. de condi. & de. l. multa. §. j. & sic is §. obtinet, siue contrahẽtes scirent veritatem conditionis; siue ignorarent quæ cunque dixi in actibus legitimis, qui non recipiunt diem, nec conditionem. vij q. j. c. pastoralis. vnde tales prouisiones non video n turvalere: prouideo tibi de tali beneficio, si vacat, nisi concurrant illa, quæ supra dixi.

a ADNOT. ¶ Conditiones. Conditio de presenti stipulationis valorem non suspendit: sed vera statim puram reddit stipulationem: falsa verò reddit infirmam. h. d. secundum Bald.

1 ☞ Pœnam quis an non adijciat.
2 Interesse qui probetur. & 3. 4. 6. 7.
5 L. quadam sensus.
8 Pœna quando, an non, sæpe commissa. & 9.

a NON SOLVM. † In glos. sic. ff. ibi concilium si-
1 mile. in fi. sed an pars potest cõpelli, apponere pœnam in contractu? Dic quod non nisi fuerit conuentum. vt ibi not. Bene tamen verum est, quod iudex ex causa, potest apponere pœnam præceptis suis. C. commi. vel epis. l. j. in fi. & facit C. de re iudi. l. si pecuniã. de vsuris. l. j. ff. de excep. do. l. apud Celsum.
2 §. Labeo. † In glo. sed quomodo. in fi. supponit glos. quòd vbicunque dolus arguitur, siue in contractibus, siue in delic.
b q̃ interesse probetur [b] per iuramẽtum. & facit ff. de in lit. iur. l. ij. & l. in actionibus. & idem not. ff. quod vi aut clam. l. semper. §. hoc interdicto. idem no. Hosti. extrà de fo. compe. c. dilecti. & extrà quòd met. causa. c. fin. Sed glo. videtur alibi distinguere, inter interesse singulare, & commune: vt primũ non probetur per iuramentum, secundum sic. C. de in lit. iu. l. alio. Sed ibi in alio casu, quando culpa arguitur. Sed contra primam opinionem, videtur apertè; quia furtum non committitur sine dolo, & affectu. j̃. de ob. quæ ex delic. nas. §. furtum. & tamen in talibus furtis videtur q̃ oporteat alias probari, quàm per iuramentum. ff. de fur. l. quidam tabularum. ff. ad leg. aquil. l. in lege. la j. In hoc potest sic distingui, quia aut petitur interesse ratione delicti: aut ratione contractus.
3 Primò casu, † dic quòd interesse, probatur per iuramentum non in litem: sed quanti res est in veritate, si res non possit restitui. vt ff. de in litem iuran. l. cum furti. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. fi. & d. l. semper. §. hoc interdicto. si autem res possit restitui: & iudex condemnauerit ad restituendum, & non vult restituere: iuratur in litem. ff. de in litem iuran. l. ij. ff. de dolo. l. arbitrio. de appel. l. creditor. §. iussus. eodem modo in casu speciali, quãdo quis in ius vocatus: vi eximitur, propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

authoritatem iudicialem. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. l. fin. §. j. Et fortè posset hoc tradi pro regula, vbicunq; iudicialis authoritas contemnitur, per leges prædictas, nisi in casu, quando quis missum in possessionem non admittit, vel prohibet. ff. ne vis fiat ei qui in possessi. missus. est. l. j. §. hæc verba. Sed certè tunc crederem iurari in litem, si vim adhiberet: vel iussui iudicis, in speciali sibi facto, contumaciter resisteret; vnde illum §. intelligo quando iudex simpliciter decreuerat aliquem mittendum in possessionem, cui aliquis se opponit prohibendo, qui alias non fuit vocatus, nec condemnatus: alias si ad hoc vocatus specialiter, & iussus vt non impediret, prohiberet, & parere contemneret, vel si missum per iudicem violenter in prædicto casu expelleret: non video, cur non iuretur in litem, contra ipsum per l. supra al-
4 lega. Sed adhuc opp. primo dicto. de d. l. quædam tabularum. vbi videtur concludi, q; oportet probari per testes: imò dic, quòd non obstat, sed intellectum præmissorum aperit. nam quod dixi, quòd in delictis interesse probatur per iuramentum: intellige, id est, æstimationem damni, seu rei, ipso delicto probato. nam ipsum delictum probare oportet. Verbi gratia. si dicam, quòd tu surripuisti mihi æquum, vel bouem, hoc debeo probare: & hoc probato, stabitur iuramento meo: æstimatione ipsius, & hoc vult dicere dicta l. quæ-
5 dam † tabularum. ibi enim oportet probare, quòd habebat tales tabulas, & tale debitum continentes: & reum eas surripuisse, & hoc probato stabitur iuramento suo, de damni sui æstimatione. In violentia tamen, est aliquid speciale. nam ibi probata violentia, creditur iuramento: nedum de rerum æstimatione: imò de his quæ se amisisse dicit. nec habet probare quales res amisit: & hoc in odium violentiæ. C. vnde vi. l. siquando. In secundo casu, quando petitur ex contractu: tunc aut dolus arguitur, aut culpa. Primò casu, aut quæris de actionibus arbitrariis, seu bo. fi. & in illis constat quòd probatur per iuramentum in litem: nisi in casu, vbi est de veritate. ff. de in litem iur. l. minus. vide tamen plenius. infra. de actio. §. præterea. aut de aliis: & tunc si res non extat; æstimatio verò probatur per iuramentum, si non possit alias sciri. si extat: oportet probari per testes. vt hic. ff. de in litem iuran. l. videamus. §. final. cum l. sequenti. si autem culpa ar-
6 guitur: singulare, debet probari † per testes de cõmuni. vult dicere glos. quòd probetur per iuramentum. vt dicta l. supra allega. quæ potest esse vera, vbi alias nõ potest probari æstimatio per dictũ §. planè. & ita oporteret dictum. §. extendi, ad omnia præcedentia. & satis hoc innuit, consequentia literæ. vel dic, illam glos. veram in casu illius legis. vbi ex officio tenebatur facere diligentiam. & hoc nisi fuerit contumacia in non petendo: tunc enim dicerem, vt suprà proximè
7 in delictis dixi. † Sed quid debent deponere testes qui producuntur ad probandum interesse? Dicas quòd si producuntur ad probandum singulare interesse, deponent, quòd si haberent talem rem, & ita eis cedentem grossam, vel vtilẽ, nollent ea carere pro tanto. In communi verò quòd res tantùm valet, secundum communem æstimationem. Sed quid, si dicerent, se tantùm daturos? Dicas q; nõ bene deponerent, per ea, quæ not. C. de rescinden. vendi. l. ij. de his scripsi C. de senten. quæ pro eo quod interest. l. vnica. & vide quòd ibi not. per gloss. & docto. In gloss. puta non ire. ff. eodem. l. vbi autem. §. qui id quod. In gloss. hoc refertur ad primum in fine. super hoc dic plenius: quia aut stipulatio fuit apposita, super facto non iterabili: vel super eo toto. quòd
8 principaliter in obligationem deuenit: † & nõ potest pluries committi: quia nunquam stipulatio pœnalis, pluries committitur. ff. de hære. vel act. vend. l. venditor hæreditatis. de verborum obligationibus. l. si ita quis. aut fuit apposita in facto iterabili, vel plura capita continente: & tunc videtur sæpius committi, pro quolibet facto iterabili: vel pro quolibet capite. si cõtineat interesse: vel loco interesse sit apposita pœna. ff. e. l. si sic. ff. rẽ pup. sa. fo. l. ij. rẽ ra. ha. l. si pcur. si cui plusq̃. per l. fal. l. ij. §. quæsitũ. vsufr. quẽadmo. ca. l. j. §. habet autẽ. Sin-
9 autẽ nõ cõtinet interesse: † sed mere sit pœnalis, ꝓpter cõtentum fortem; tũc nõ committitur nisi semel. ff. de arb. l. si duo. §. j. illa enim ibi erat apposita, loco contemptus: vt eod. tit. l. si quis rem, cum ibi not. Videtur ergo, quod pronũtiatum fuerit in causa, quæ vertebatur inter vniuersitatem & ecclesiam Tullen. in palatio apostolico, vbi dicebat ecclesia, quod dicta vniuersitas, sub certa pœna promiserat non insultare personas ecclesiasticas. & plura alia capitula, & quod dicta vniuersitas fecerat contrarium frequenter, & in pluribus capitulis: & petebat solidam pœnam pro quolibet determinatum fuit quod poterat: de quo multi fuerunt admirati: & maximè legistæ sequentes gl. Item oppo. quòd consilium huius §. sit nullum. Et solue vt j. de inuti. stipula. §. alteri. [qui eò pertinet, vt ostendat, si quis velit alterius nomine stipulari pœnã, adijcere debet, quod & probat Iurisconsultus in l. stipulatio ista habere. §. alteri. versi. planè. ff. de verb. oblig. Nam, pœna adiecta, si non fiat, quod stipulatione conuentum est, stipulatio committitur etiam ei cuius nihil interest. Ratio autẽ, quare alteri stipulari nõ possumus est, quia quæcũq; gerimus, cũ ex nostro contractu originem trahunt, nisi ex nostra persona initium capiant obligationis, inanem efficiunt actum. l. quęcunq;. ff. de actio. & obligationibus.]

a ADNOT. ¶ Non solum. Etiam facta, possunt in stipulationem deduci, in quibus vtile est pœnam adijcere: ne alias stipulator habeat probare interesse. l. stipulationes non diuiduntur. ff.

b ¶ Interesse probetur. Qualiter probetur interesse: vide docto. in l. j. C. de sente. quę pro eo quod interest. & in l. ij. C. de rescind. vend. Adde Bar. Ange. & Imol. in l. pretia rerum. ff. ad l. falci. & nouissime Ange. hic latè.

De duobus reis stipulandi, & promittendi. *Rubrica.*

Glo. sufficienter continuat rubricam: ideo transeas.

1 ☞ Rei an expreßim constituendi.
2 Reos non, nisi statim, constitui: fallit. 5.
4 Reos diuersis temporibus constitui.

ET STIPVLANDI. In gloss. hic dicitur reus. in fin. dic plenius ibi. In gloss. hoc adiecto. in fi. Scire debes, quòd glo. in d. §. cum tabulis, alleg. in gloss. videtur velle quòd iure antiquo, & nouo sufficiebat † exprimi, quòd essent duo rei: nec oportebat, dici, quod tenerentur insolidum. & illam sequitur ibi Ia. Dy. dicit quòd de nouo oporteret dici, quòd sint duo rei: & quòd insolidum teneantur. & ideo hic gloss. errauit hoc dicendo: hoc adiecto: vt sint insolidum &c. quia de iure veteri nõ oportebat dici: quod essent insolidum. quod gloss. hic supponit: & malè: quia §. cum tabulis. dicit cõtra: & magis etiam errauit in authen. hoc ita. C. eod. tit. vbi dicit, quòd si vnus promisit decem, & postea alius eadem decẽ: quòd sunt rei debendi, quod non est verum, nisi hoc agatur
2 expresse, per dictum §. cum tabulis. † In glo. ex interuallo
d in fi. dicas, quòd sine interuallo debẽt fieri interrogationes, & responsiones: ita quod non fiat diuersio ad alios actus extraneos: quia si diuerterentur ad alios actus non extraneos: et non esset magnum interuallum: valeret: verbi gratia. Si alter de duobus reis promittendi esset præsens: & alter nõ: & interrogatione facta, ille presens iret quęsitum alium, qui erat prope: non esset diuersio ad alios actus. & sic posset intelligi lex,
3 duos. eo. tit. §. fi. & hoc est indubitatum. † Sed pone, quod adhibetur interuallum: tamen agitur quòd sint duo rei: an erunt duo rei? Gloss. mouet hoc in l. si ex duobus. eod. titul. & videtur dicere, quod non. Dyn. dicit quod vbi fuit vna interrogatio si vnus respondeat hodie, alius cras: non essent duo rei: sed vbi vnus interrogatur hodie, alius eras, erunt duo rei, dum tamen hoc agatur expresse, & quilibet respondeat post suam interrogationem. & idem in duobus reis stipulandi: vt scripsi in d. l. si ex duobus. §. allega. Ego non video quod hoc possit sustineri. nam aut dices, quod hoc contingit propter diuersas, & separatas interrogatiões: quia hoc agitur expresse,
4 sed neutrũ eorũ potest esse causa: ergo &c. Quòd diuersę interrogationes † diuersis tẽporibus factę nõ sint magis causa, quã si esset vna interrogatio: patet; qa nõ refert an fiat subvna interroga

interrogatione: an sub diuersis: vt hic patet, & d. l. iij. §. & parui. ff. eod. cum ergo nil referat, cum sit incontinenti: ergo ita parum si diuersis temporibus: imò diuersitas interrogationum magis faceret cẽseri diuersitatem obligationum: quàm vnam. vt hoc versi. nam si priùs. & diuersitas interrogationũ nihil facit. Item minus facit: quod dicitur: q; actum fuit &c. quia etiam si incontinenti fierent interrogationes, & responsiones: oporteret q; ageretur expresse vt essent duo rei: vt s. in pria. scripsi. & si sic hoc esset causa: non esset differentia an incontinenti fieret vel ex interuallo: quia secundum hoc sequeretur: quòd essent duo rei siue incontinenti siue ex interuallo hoc ageretur: & tamen hæc iura innuunt contrà. & ideò tene cum gloss. & intellige dictam l. si ex duobus: vt ibi notatur.

1 ☞ §. Duo. sensus.
2 Corr eo soluti pars reddenda.

DVO PLVRESVE. In gl. hoc acto. vide s. proximo §. In gl. ibi. id est vtriusq; dic melius in d. l. iij. quia plures sunt in essentia, & considerata rei veritate. vt ibi no. secun-
1 dum Pet. de Bel. perti. hic. Et nota, q; cautè dicit hic tex. † debitum accipiendo. nam agendo, non liberaret etiam lite contesta. vt ff. de pecu. l. quoties. §. si creditor. & not. in sum. & in glo. in auth. de duo. reis. §. fin. in gloss. fi. super verbo, legibus. Vnde pendente appellatione vnius, potest alius conueniri. ff. manda. l. creditor. j. responso. & de hoc per gl. & Dy. ff. eo.
2 l. ij. Consueuit quæri, an ille, qui debitum totum recipit; teneatur reddere partem alteri correo, scilicet stipulanti? Et docto. alibi consueuerunt determinare q; sic. & videtur notari, per glo. ff. de condi. indebi. l. frater à fratre. ff. de lega. ij. l. si Titio. §. Iulianus. & hanc opi. sequitur Iac. de Rauen. per l. ff. de noxa. l. si in re communi. & idem videtur tenere ff. de solu. l. qui hominem. §. j. Petr. de Bel. perti. tenuit contrà per l. ij. ff. eod. tit. pro quo videtur casus ff. ad leg. Falcid. l. in lege Falcidia. la ij. in princi. sed hoc esset, nisi essent socij, vel esset ex re communi debitum, vel proprium alterius, non exigẽtis. iunge §. finalem.

1 ☞ Disparitas quando, an non, uitiet. & 2.
3 Correi an confideiussores.
4 Correo quando, an non, danda actio.
5 Cedere an & in quem cogatur correus.
6 Correorum unus quando conueniendus.
7 Diuisioni quando, an non, locus sit.
8 Venditum à duobus quis retrahat.

1 EX DVOBVS. † In glo. sed nonnẽ. in fi. dic plenius quia aut disparitas est circa rem, quæ vertitur in obligatione tũc vitiat, saltem quò ad cõstitutionem duorum reorum. ff. e. l. si id quod. Aut est disparitas, circa substãtiam obligationis, & nõ vitiat. ff. e. l. si ex duobus. §. fi. Aut circa qualitatẽ: & tũc nõ vitiat: vt hic & ff. e. l. ex duobus. Aut est disparitas circa id qđ habetur, loco qualitatis: vt vnus teneatur de lata culpa: alius de leui: & sic vitiat. ff. eo. l. eandem. §. j. Hanc distinctionem ponit Dy. ff. eo. l. si ex duobus. Sed quæ sunt rationes diuersitatis, inter tam dispares casus? Item quare non ita bene dicitur disparitas, in qualitate, quando vnus obligat se de
2 leui, alius de lata, sicut quãdo vnus purè, alius sub cõditione, vel ex diuersis locis dare? † Vnde super hoc videretur posse dici breuissimè, q; disparitas, quæ nõ potest re, vel spe, reduci ad paritatẽ, vitiat: aliàs nõ. Verbi gratia. quãdo vnus promittit vnũ, alius aliud vel vnus leuẽ: alius latã: nũquàm huiusmodi obligatio re, vel spe erit par: sed vbi vnus purè alius sub cõditione, est spes, q; conditio implebitur s. eo. ti. §. ex conditionali. & ipsa existente retrotrahitur, quasi pura ab initio extisset. ff. qui po. in pign. ha. l. potior. §. j. de peri. & com. rei ven. l.
3 necessariò. §. q; si pendente. Eodem modo, vbi in diuersis locis pecunia est danda: quia elapso die quo quilibet dare põt: vna & eadẽ efficitur in effectu. ff. de constit. pe. l. id quod. & l. eum qui in prin. † Sed cur secus in fideiussore, & reo. ff. de fideiuss. l. greçè. §. illud. j. de fideiuss. §. si fideiussores. Respõdeo fideiussoria est accessoria: ideò respondetur secundum principalem naturam, hic vtraq; principalis, & propria in persona cuiusq;. ff. eo. l. eandem. in fi. & hoc est magnum argumẽtũ, q; non videantur adinuicem fideiubere, de quo vide gl. fi. ff. ad Vellei. l. vir vxori. §. fi. vbi sunt opi. Ma. dicit, q; videtur fideiubere. Ioan. contrà. Azo distinxit, aut pecunia peruenit ad vnũ, in toto, vel pro parte: & tunc alius videtur fideiubere pro parte: quæ peruenit ad illum, vel pro toto, si tota peruenerit, & illam sequitur gl. ibi & auth. de duo. re. & illam etiam sequitur Dy. Sed C. eo. l. j. glos. vł sequi opinionẽ Io. quã etiã
4 sequũtur Ia. & Pe. & credo q; sit verior. † In gl. sed aduenie te. ibi cum allegat C. eo. l. j. Vide ibi per doc. & gl. vnde dic, q; aut ille, qui soluit, habuit totam pecuniã, & in vsus proprios conuertit: & tunc nulla actio ei datur: quia ipse teneretur correo, si soluisset. Si autẽ conuersa est in vtilitatẽ communẽ vel fortè est perdita: tunc si sunt socij, agunt pro socio. vel man. si mandatũ intercesit. aliàs non: secundum opi. Io. sed secundũ Mar. semper videtur intercessisse: ideò datur mandati vel nego. gest. si prędicta cessant. ff. de neg. gest. l. cum pecuniam. & datur vtilis. ff. cõmuni diui. l. si quis putans. §. j. C. de neg. gest. l. siue pro fratre. C. si cer. pet. l. si in rẽ communẽ. ff. de sol. l. qui
5 hominẽ. §. j. vel actiõe cessa, si cessa fuerit à creditore. † Sed an compellitur cedere? Gl. videtur velle, q; sic: nisi renuntiatũ esset beneficio diuisionis. ff. cõmo. l. vnde quæritur. in fi. glos. Sed doc. consueuerunt tenere idem, si renuntiatum esset: nisi propter dolũ propriũ fuisset conuentus. ff. de admi. tu. l. si plures. Et fit cessio contra reum, inquantũ peruenit ad eum; vel si nihil, pro media parte. ff. de in rẽ ver. l. si pro patre. §. fi. ad macel. sed & Iulius. §. j. & vide plenè in d. l. j. per glo. & do. Illud autem constare videtur, q; si duo rei promiserunt, nulla recepta pecunia, vel fortè ex causa donationis; q; si vnus soluit solidum: non videtur habere actionem cõtra alium; vt l. in Falcidi. hoc esset obseruandum nisi esset cessa: vt dixi. In ead. glo. in fi. iuxta hanc materiã consueuerunt multa quæri quæ non prosequor disputando, sed ponendo conclusiones tantũ: quia doc. satis latè notauerunt in d. l. j. & in auth. hoc ita. C. de duob. reis. Et primò consueuit quæri: quid si obligatio sit indiuidua: an fiet huiusmodi diuisio? Glos. dicit, quòd sic, in l. reos. §. cum tabulis. ff. eod. tit. & idem dicit in quolibet casu, vbi plures re ipsa insolidum tenebantur: vt not. eod. ti. l. eandem. ff. depos. l. j. §. si apud manda. l. creditor. §. duobus. Sed contra notatur in corpore authẽ. de duobus reis. & veritus se-
6 cundum do. † Item consuevit quæri: quid si vnus purè, alius sub conditione? Glo. in authen. hoc ita dicit, quòd obligatus purè potest insolidum cõueniri absque beneficio diuisionis, & ita corrigitur hic in fi. & l. ex duobus. ff. eod. quæ idem dicit. Et pro hoc faciunt verba authent. quia ille qui sub conditione promisit, non est habilis ad conuentionem. Dy. tamen
7 tenet contrà per l. si plures. ff. de fideiuss. † Item, quid si creditor diuisit, & postea reperit alterum non soluendo: nunquid potest redire ad alterum? Dic quòd non. ff. de fideiuss. l. inter eos. §. j. Sed si alter esset absens, & redijsset post lit. contest. fieret diuisio. ff. vt in poss. leg. l. si pecuniæ. §. j. Item quid si alius impetrauit priuilegium, vt non conueniatur? Dic quòd non: propter hoc alter perdet beneficium diuisionis. ff. de fideiuss. l. Titius. Item an omnes possunt conuenire vno libel
a lo? Dic, quòd sic. duntamen de hoc fiat mentio in libello. & vide plenè de his per do. C. eod. auth. hoc ita. & de hac materia, tractat Spe. in ti. de conclu. & renun. §. j. versic. sequitur videre. nu. 14. & seq. Sed ego moueo tibi vnam quæstionẽ nouam, quæ sæpe potest cadere in facto, suppositа consuetudine, quæ est talis, quòd vbi aliquis vendit reditus, obligãdo bona sua, etiam generaliter: q; proximior de genere potest retrotrahere, & ab emptore vendicare rem venditam seu reditus, soluendo pretium, quæ consuetudo est in multis locis regni Franciæ. Casus talis incidit, duo † fortè coniuges,
8 vel quiuis alij vendiderunt decem libras rendales perpetuas, super omnibus bonis suis, certo pretio, obligauerunt se in solidum, & omnia bona sua hoc acto, vt essent duo rei debendi: & renuntiauerunt authentico de duob. re.

Universidad de Deusto
Biblioteca

venit vnus de genere alterius venditoris: offert pretium: vendicat solidos reditus. venit & alius, de genere alterius, & sibi vendicat etiam offerendo pretium. quæritur quis eorum admittetur, vel an ambo? & si ambo: an quilibet ad solidū obligationis: & sic emptor habebit duplex pretium, & quilibet ad solidum obligationis admittetur? Et sequerentur duo inconuenientia. Primum, quòd emptor habebit duplex pretiū. Secundum, quòd ille qui non est de genere, retrotrahit illud, quod alius qui non est de suo genere vendidit, aliàs non admittentur ad solidum: quod esset contra consuetudinem prædictam. & si dicas, ꝙ quilibet admittetur ad solidum obligationis, vēditoris, de suo genere, adhuc sequeretur primum inconueniēs: quia habebit emptor duplex pretium. Et si dicas, quòd quilibet soluet medietatē pretij: sequitur inconueniēs, quòd admittatur ad solidum soluendo medietatem pretij & contra consuetudinis verba, quæ dicunt solidum pretium offerri. Præterea, si vnus solus de genere alterius venditoris, veniret: esse maior quæstio: quia ille solueret totum pretium. & non retrotraheret nisi obligationem proximi sui & sic remanerent penes emptorem alia solida, & totum pretium, quo nil iniquius. Et si dicas, quòd quilibet admittetur ad medietatem: sic duæ aliæ medietates remanerent penes emptorem, super hoc cogita, & interroga maiores tuos, qui tibi annuntiabunt.

a ADNOT. ¶ Vno libello. Dic, vt per Ange. in superiori §. prope prin: versi quæro an plures. Item hic Ange. quę diuersitas impediat constitutionem duorum reorum. in ij. colum. circa fi. ver. quæro itaque.

De stipulatione seruorum. *Rubrica.*

Continuatio patet, de sequēti: quia de materia verborum obligatio, semper agitur.

1 ☞ *Deberi quando nequeat.*
2 *Impersonalitas an vitiet.*

a SERVVS [a] EX PERSONA. In tex. ius stipulādi, id est, vim et potestatē. idē in legatis. ff. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. inter dū & in institutione. ff. de hęre. inst. l. idq; si.
In glos. f. hoc propterea. in fin. & est ratio
1 quæ ibi ponitur: quia usus fru. accedit personæ. Vnde si non sit †persona, deberi non potest. ff. de vsufruct. l. si Tipio. §. finali. ⌜ melius allegasset l.
b Titio. ff. illo tit.⌝ In glos. b non hæredis. cum allegat §. seruus. vide, quod ibi scripsi. In glo. nisi in casibus. in fin. glos. in princip. l. vbi est idem tex. qui hic. In glo. nullius. in fin.
2 †impersonalitas enim non vitiat ex parte stipulantis: quia semper intelligitur acquirere sibi: vel domino. ff. de verbor. obliga. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. sed ex parte promittentis, vitiaret. C. de consti. pe. auth. si quando, quia non est verisimile: quòd aliquis velit se obligare. ff. de probatio. l. cum de indebito.

a ADNOT. ¶ Seruus. Diuide hunc titul. secundum Are. & hoc principium, sic summatur secundum eum. Etiam seruus hæreditarius, potest stipulari: & acquiri hæredi futuro. Item seruus, siue filiusfa. a quocunque stipuletur. & in cuiuscunque persona stipulationem, concipiat, acquirit domino, & patri. h. d. vsque ad §. sed cum factum.
b ¶ In gl. Ista gl. facit ad quæstionē, vt monachus sine cuius vitio monasterij est destructij, acquirat futuro monasterio sicut ille seruus hæredi. qui tamen ficte, & impropriè, censetur dominus: de quo Bar. in l. quod seruis. nu. 2. ff. co. Inno. in c. cum olim propter. nu. 3. de priuil.

1 ☞ *Seruus quando spectandus. 7.*
2 *Dare quid.*
3 *Seruo stipulato an tradendum.*
4 *Seruus cui quærat. & 3. & 6.*
8 *Stipulationis & legati diserimen.*

a SED CVM [a] FACTVM. In glo. sed si stipula-
b tur. in fine. [b] Imò videtur idem, etiam si ab alio. ff. de verbor. oblig. l. stipulatio ista. §. hi qui. versic. cum verò, ibi enim, sibi acquirit stipulando. vt ei possessio per alium inferatur. Præterea, vbi ab alio dādum est: inspicitur persona serui, & non domini. ff. de cond. & demonst. l. qui hæredi. ergo multòfortiùs, vbi ab alio faciendum. Solut. ibi in stipulatione, seruus
1 personam suam adiicit, † vel vbi adiicitur per alium, si res in stipulationem deducta, posset extendi ad effectum, qui posset cadere, seu conferri in persona serui: tūc persona serui inspicitur, vt in eius persona effectus conferatur: nō vt sibi acquiratur: quia cum nihil sit, sibi acquirere non potest: sed in eius persona effectus ipse complēdus est re. verum est, quòd si emolumentum inde exeat: domino acquiritur, & hoc vide in dictis legibus contrarijs. conditionis implementum facti est: & factum concernit ff. de condit. inde bit. l. mulier. §. j. ideò in personam serui conferri potest, & ei dandum est. Vn
2 de licet † dare in propria significatione importet ius, id est acquirendi facere. infrà de act. §. sic itaque. tamen vbi materia subiecta, se refert ad factum: & ius effectus quasi facti censetur in stipulatione: confertur in personam serui, videlicet vt ita faciendum sit in eius persona. & pro hac solutione bene facit. ff. de verbo. obliga. l. quod dicitur in fine. † Quid
3 ergò si stipuletur sibi tradi domum, vel rem: nunquid, ei debet tradi, ita quòd non sufficiat tradi domino, vel promissor non teneatur tradere domino, sed ipsi seruo? Dico quòd si cō tractus, vel causa, præcedat talis, ex qua dominium, vel proprietas, vel possessio, vel emolumentum, irreuocabiliter posset acquiri domino: quòd tunc dominus aget. & ei dari, vel tradi poterit, sine seruo, seu eius voluntate. ff. de vsu & habit. l. filio. C. de vsu. l. fina. aliàs non. ff. de solut. l. si stipulatus sim. ibi enim ex adiectione serui, nihil debebat quæri domino, quin restitueret ff. de verbo. oblig. l. Iulianus. §. qui fundum. Vnde pro breui doctrina, potes dicere, quòd vbi tale quid
4 confertur in persona serui: quòd domino † acquirēdum non est in effectu: & attēto effectu potest cadere in persona ipsius serui tantum. & continetur. vbi autem potest vtilitas acquiri domino: tunc si in stipulatione adiiciatur persona serui, & est tale quid, quòd potest habere effectum collatum in persona ipsius serui: tunc etiam eius quòd inspicitur, et continetur: veruntamen per eū domino acquiritur: vt l. qui hæredi. & in §. hi qui. s. alleg. quò ad vtilitatem: non quòd dominus exercere posit per se: sed si vtilitas resultat ex facto in stipulationem deducto, ipsi domino acquiritur. nam si stipulatus fuerit sibi ire, agere licere, per fundum vicini, ad fundum domini: seruus ire agere potest non dominus: & tamen ipse seruus agit, vel adit ad vtilitatem domini. & illa vtilitas domino acquiritur: nisi in casu speciali. ff. eod. l. si seruus meus à liberto.
5 & sic intellige pro & contra. † In glos. hæc verba. in fine glo. hic facit differentiam vtrum seruus per verba, vel per nomen stipuletur. Verbi gratia. an dicat, promittis mihi ire agere licere, per tuū fundum? & tunc ipse prohiberi non posset, an promittis iter seu actum? & tunc domino liceat, & domino acquiratur seruitus. Sed quæ est ratio huius? potest dici, quia per verba stipulatur: factum in stipulatione vertitur: quia secundum grammaticos, omne verbum significat agere: vel pati. igitur cum talis qualitas facti posit conferri in personam serui: eius personæ factum inspicimus: sed nomina significant substātiam, cum qualitate propria, vel communi. & sic in tali stipulatione, ius vertitur, quod seruo acquiri non potest: vt dixi suprà, prox. & ideò acquiritur do-
6 mino. † Sed cur secus in legato. ff. de serui. leg. l. & si maximè. text. reddit ibi rationem: quia in legatis inspicimus personam serui, an possit capere, si liber esset. ff. de legat. ij. l. si debitor. in fine. Constat autem, quòd seruus si liber esset, non posset acquirere seruitutem talem, ex quo fundum non
7 habet. & ideò non valet legatum. Sed † pro Deo, quare inspicitur magis persona serui in legato, talis seruitutis: vt non valeat: quàm in stipulatione, quæ valet: vt hic? Dyn. dicit ff. eodem, l. proinde. in fine. quia in stipulationibus versatur factum serui, quod censetur domini: in legato verò nullum: ideò faciliùs ex stipulatione acquiritur, simile est videre in

stipulat

stipulatione, à filio concepta, et legato ei relicto, nam facilius ei acquiritur in stipulatione, quam ex legato, ratione prædicta. ff. de rei vend. l. quæ legata. de verb. oblig. l. si filius. hæc sunt ferè verba sua, sed hæc ratio non videtur bona, quò ad seruum, qui in hoc differt à filio: vt ff. eod. l. si. Vnde ratio est:
8 quia in stipulationibus inspicimus initium & †tempus conceptionis stipulationis, quò ad acquisitionem: & ideò nō mirum, si inspiciatur solùm persona illius, cui acquiritur: sed in legatis, inspicimus diem legati cedentis, quò ad acquisitionē, & ideò quia possibile esset ꝙ à die legatæ seruitutis cedente, videlicet, tempore additionis, seruus posset esse liber: & ita seruitus esset ei quærenda. ff. quando di. le. ce. l. si post diem. sed eius persona magis in legatis inspicitur. Sed cur non inspicitur, saltem tempus legati cedētis: ita quòd ex tempore illo, videretur legatum tenere, vel non tenere? Respondeo, quia in legatis factis seruo, inspicimus tēpus mortis: vt dixi s. de hær. qua. & diff. §. extraneus. s. de leg. §. an seruo. Ista iura nō sunt hodie inutilia: quia quicquid diximus de seruorum stipulatione, potest applicari ad religiosos, qui frequenter paciscuntur, & stipulantur.

2 *Stip. præto. & iud. differre. 5.*
3 *Prætoria stipulatio. 6. 9.*
4 *Iudicialis stipulatio. 7.*
8 *Communis stipulatio.*

a ADNOTATIO. ¶ Sed cum. Si seruus stipulatur sibi ire agere licere: solus ipse non etiam dominus eius ire potest. Ange.
b ¶ In fi. Dicit Ange. quod factum si personæ serui inhæreat: à quocunque: siue ipsi seruo, siue sibi ab alio sit præstandū: nō acquiritur dño aliàs secus.

☞ *Commissum quando transmißibile.*
2 *L. proinde. §. j sensus.*

a SERVVS [a] COMMVNIS. In glo. impersona
1 liter. in fi. Pet. de Bel. perti. dicit ꝙ per hæc iura consueuit determinari quæstio ista. † Ita est, ꝙ vbi alicui committitur
b causa sub nomine dignitatis, [b] successor potest cognoscere, si sub nomine proprio: non, de quo no. ff. de pact. l. tale. §. fin. & est expressum extrà, de offic. deleg. c. quoniam Abbas. Pone quòd committitur, expresso vtroq;, vt Titio abbati: tunc refert secundum eum quid præcedat, per hæc iura. In glo. hoc disiunctim. in fi. do ct. antiqui ante tempora codicis. vide ff. eodem, l. si ex re. §. primo. In gloss. nam cum sua. in fine huic dicto obst. ff. eodem, l. proinde. §. j. ibi paternam partem.
2 vide ibi: †quia ibi loquitur, quando ab altero ex dominis stipulabatur, quo casu non acquiritur alijs, pro portione eius quam iure retentionis sibi vendicat: vt ibi notatur & vide plenè hanc materiam ff. eodem, l. si communis seruus ita stipuletur.

a ADNOT. ¶ Seruus. Vide hic distinctio. Ange. quę faciunt ad quæstionem, de monacho, qui mandato meo à titio stipulatur. item de institore, plurium sociorum contrahente, cui & pro qua parte acquirat.
b ¶ Sub nomine dignitatis. Adde Albe. de Ros. in l. placet. C. de peda. iud. & l. moræ. ff. de iur. om. iud. & Fely. plenè in c. cum Berth. nu. 17. ver. multa. c. suborta ver. limita quarto. nu. & c. fi. extrà de re. iu. plenius. in c. non nulli. col. ij. vers. inquantum dicit ś. & in c. super literis. colum. xvj. de rescrip. & in c. cum forma. colum. xxv. de constit.

De diuisione stipulationum. *Rubrica.*

Declaratis quibusdam qualitatibus stipulationum, venit ad diuisionem earundem, continuando materiam.

1 ☞ *Prætoriæ, nox quid.*

STIPVLATIONVM. In glo. quādo iudex. ibi cum dicit, dicūtur iudiciales à iudicio. vt illæ solùm quæ in causis iudicis officio præstantur, contineantur. In ea. gl. hic. à iudice. vt quæcunq; per iudicem seu eius officium præstantē, contineātur, & intelligas iu-
1 dicem viuum. †sed cū verbū prętorię recipiatur generaliter quare nō fit ibi quadrimembris diuisio, sicut hic? Respōdeo, diuiditur hic stipulatio in genere generalissimo: ibi, stipulatio prætoria, in genere subalterno.

1 ☞ *Cautio ob quæ præstanda.*

2 *Stip. præto. & iud. differre. 5.*
3 *Prætoria stipulatio. 6. 9.*
4 *Iudicialis stipulatio. 7.*
8 *Communis stipulatio.*

PRAETORIAE. In glo. id est, puro. ibi. quod non iudicis officio. sed alterius quàm prętoris. nam prætores, erāt iudices. vide j. super glo. cùm ædiles. In glo. vt si aliàs. in fi.
1 & hoc † in cautione: quia pręstatur propter vitia. nam pro dupla est communis. ff. de verbo. obliga. l. stipulationum aliæ. §. communes. In gl. cū ædiles. ibi. prętoria & iudicialis. quia prout sumitur. ff. de præt. stip. l. j. differentia patet. In eadem gl. ibi cum dicit: vt patet ex supra dictis exemplis. Hæc non
2 videtur bona: quia cautio de rato, † & iudicatū solui, fūt prętoriæ: vt patet ff. de præto. stipul. & tamen iudex non aditur principaliter pro eis: imò super petitione, seu causa, quæ intētatur. Præterea in iudiciali principaliter aditur iudex quādoque. ff. de iud. l. in omnibus. Sed gl. vult recipere, alio modo hic prætorium: videlicet prout est species, quàm recipiatur. ff. de præt. stip. l. j. & ij. in prin. vbi recipitur vt genus: vt ś. in princ. tit. not. sed adhuc ob. l. in omnibus. In ead. glo. ibi cū dicit. ff. de præto. stip. l. j. hæc non videtur vera: quia cautio quam præstat filius, de bonis conferendis, est prætoria. ff. de colla. bo. l. j. §. iubet. & tamē de ipsa nihil dicitur, in dicto tra
3 ctatu. In fi. eiusdem gl. vult dicere gl. quòd † prętoriæ sunt, quæ per solum iudicē ordinariū interponūtur, sub habētem merū, vel mistū imperiū. sed iudiciales per minores iudices, possunt interponi: & pro hoc facit. ff. de iurisd. om. iud. l. iubere. & hanc videtur Pe. de Bel. pe. hic sequi. Nec obst. ꝙ minores iudices cautionem de damno infec. faciāt interponi: & tamen est prætoria. ff. de dam. infect. l. j. quia istud ex quodam accidenti concessum. propter periculum: sed de natura sua, spectat ad maiores: vt ibi secundum eum. sed hæc opi. potest
4 impugnari: quia secundum eos, iudiciales dicūtur, † illę quæ à minoribus iudicibus iubentur interponi. secundum hoc sequeretur, ꝙ omnis iudicialis sit communis, & omnis cōmunis iudicialis: quia certum est, ꝙ communes dicuntur, quæ à prętoribus, & iudicibus sub. minoribus interponūtur j. pxi. §. Tunc arguo sic non licet minori, quin liceat maiori in
5 actibus † iudicialibus: sed constat, quòd minores iudiciales iubēt interponi; ergo & maiores: ergo vtrę; & sic sunt communes: & sic non debuerunt hic poni, pro speciebus oppositis, vel diuersis. Prętera, cautiones de rato, & de euictione fūt prætoriæ: vt ś. prox. dixi. & tamē nullus negaret quin possint interponi à minoribus, & cautio de bonis conferēdis. Quid ergo dicemus? Teneamus primam, quæ hic ponitur in glo.
6 nam prætoriæ, † dicuntur, quæ à prætore mortuo videntur interponi. & sunt inuentæ, sicut dicitur de actionibus prætorijs, vt videbis j. de ac. Sed iudiciales, quæ per iurisconsultos,
7 vel † ex officio iudicis, introductę sunt, quādo videtur æquū, & iustum præstari. & ad hoc facit hæc lītera, cum dicit. proficiscuntur, à iurisdictione &c. In glo. abnegatiuè, vult dicere gl. ꝙ non sunt prętoriæ, nec iudiciales: sed tertia species: scilicet communes. In ead. glos. vel dic communes alio modo. videlicet quas prætor mortuus statuit interponi, & iudex viuus iubet, sed gloss. infert, sed secundum hoc omnis. Sed dic, quòd hæc illatio, non est bona. quia frustrà ponerentur, vt diuersæ species. vnde expone hic text. vt exponitur in l. stipulationum. §. communes. in glos. mortuus. versicu. est si-
8 milis. ff. de verbor. obliga. † In gloss. hæc est communis. in fin. hæc videretur melior, quòd dicerentur communes, quæ partim per prætorem, partim per iurisconsultos. sunt inuētæ. Verbi gratia. prætor constituit, quòd procurator actoris, caueat si sit dubium de mandato: sed iurisconsulti hoc statuerunt etiam in procu. rei in casibus: vt l. hic allegat. ideo cautio de rato, dicitur communis. similiter prætor statuit caueri seruo venditō. Iurisconsulti hoc etiam statuerunt in prætiosa re vendita. ff. de euic. l. emptori. Sed pro Deo ad quid tantū laboramus, in hoc? quis est effectus harum diuisionum? quid ad nos, an sint prætoriæ vel iudiciales? Posset dici, quòd sit magnus: quia prætoriæ habent aliqua singularia: quia in illis per aliū

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 acquiritur.ff.de præto.stip.l.in omnibus. Sed ego † credo, q̃ hoc nomen prætoriæ, compræhendit etiam communes: quia stipulatio rem pupilli saluam. & aliæ compræhenduntur.ff. rẽ pup.sal.fo.l.iij. Prętereà, prætorias necesse est præstari semper: & q̃ semper, sed iudiciales, & communes, non nisi secundùm quòd iudici sederit. etenim si vult inquirere de persona tutoris: & sic de magnis iudicibus; non coget eum satisdare: vt vidisti §. de Attil.tuto.

De inutilibus stipulationibus. *Rubrica.*

Materia seipsam continuat.

1 ☞ *Scientiam uitiare.*
2 *Obligatio quando non oritur.*

a DMNIS.[a] In glo.cuius.in fi.ff.de verb.sig. l.mouentium. In glo.maximè.in fi.& essent contra.nisi sic intelligerẽtur: sed hæ leges, nil faciunt ad propositum glo.videlicet, quòd nõ
1 sit differentia, an scienter, vel ignoranter † sed facit, quòd ibi scienter, minùs valeat stipulatio.ff.de contrah. emp.l.domum. In glo.animalis.in fi. Isidorus dicit q̃ hypocentaurus est homo equo mistus, & nunquam fuit in rerum natura: sed dictũ fuit sic ex quadam imaginatione: quia equites currentes in bello, videntur facere cum equis vnum corpus. & eodem modo dicit, de Syrena maris, & de Scylla: omnia enim hęc & similia dicit fuisse ficta, & non esse nec
2 fuisse in natura. vide in fi.lib.xj.in libr. etymologiarum. In gl.i.vitiosa.in fi.adeò, quòd † nulla obligatio oritur etiam naturalis, quamuis sit ibi consensus. vide per Dy.extrà, de regulis iuris.c.nemo ad impossibile.lib.vj.

a ADNOT. ¶ Omnis. Iste titulus per Ange. non diuiditur, quia dicit ipsum habere multos §. & quemlibet §. suam propriam materiam. & si fieret diuisio, esset nimis prolixa. tamen primũ h.d. stipulatio rei, quę non est nec esse potest in rerum natura, non valet. secus si posset in nostro dominio esse. hoc dicit Ange.

1 ☞ *Alienum obligabile.*
2 *Sacri stipulatio quando, an non, teneat.*
3 *Venditio qualis.*
4 *Commercium uetitum quando licitum.*
5 *Contracta uetito ne stipuleris.*
6 *Pendere quę, an non, possint. 7.*
8 *Defectu quid, quandoque corruat. 9.*
10 *§. Idem iuris. sensus.*

a IDEM IVRIS.[a] In glo.licet non valeat.in fin.hæc
1 similitudo non videtur vera: quia † res aliena bona fide possessa potest obligari: vt d.§.quod dicitur.ff.de pig.l.si ab eo. Sed potest dici, quòd ille reputatur quasi dominus: quia ita possidet: vt videbitis ff.de actio.§.aliæ. Sed adhuc non videtur procedere prima ratio: quia ipsa obtinet, vbi stipulatur rem dari. Sed quid si stipulatur rem sibi tradi? tunc cessat illa ratio: vnde illo casu, videtur valere, verbi gratia: mi
2 hi ignoranti, vendidisti rem sacram, † vel hominem: & stipulatus sum eam, mihi tradi: cur nõ valebit stipulatio, sicut emptio, cui accedit? non video, vnde dicas q̃ stipulatio concipitur, super huiusmodi rebus ex causa, non lucratiua: videtur q̃ stipulator ignorans, possit agere, ne decipiatur: sed vbi ex lucratiua, nõ potest agere: & ita cessat: quare & erit idẽ in stipulatione, quod in venditione. Si velles tenere gl. posses dicere, q̃ venditio † est contractus bo.fi. stipulatio stricti iuris, ideo videtur, q̃ magis debeat dolus abesse à cõtractu bo.fi. et magis sit sibi cõtrarius, q̃ in stipulatione: ff.de do. & l.elegãter. Sed hęc ratio non obtineret vbi ambo ignorarent, in quo casu valeret emptio. & tamẽ nullus dolus est.ff.de cõtrah.emp. l. & liberi. In gl. aliàs si non est.in fi. ne quid in lo.pu.l.ij.§. hoc interdictum.ij. vide §. de re.di.§.vniuersitatis.cum §. præ
4 cedenti & sequenti. Idem † de decimis, quę ad ecclesias debẽt pertinere. & idẽ de rebus ecclesiæ, vel principis, & de omnibus, quæ non cadunt in commercium, sine authoritate principis.ff.de leg.j.l.apud Iulianum.§.fi.extrà, de testa.c.dilectus filius. vide §. de rer.di.§.nullius. & plenius §. de lega.§.non solum. Et quod ibi dicitur de legato. potes hic trahere ad stipulationẽ. In gl.f.vbi redditur.in fi.prima verior. & probatur extrà, de ver.sig.c.forus. In glo.expone.in fi. debes scire, q̃ reperitur theatrum, amphitheatrum, & scæna. Amphitheatrum, est quoddam ædificium rotundum, altum, per latera, vbi ascendit populus pro ludis videndis, & intra fiunt ludi, vel circunquaq; fiunt lipsæ pugilibus, & capharium in galli
co. Theatrum est semicirculus, habens figurã medij amphitheatri. Scæna, est locus intra theatrum, vel amphitheatrũ constitutus cum pulpito, vbi cantant comici, & tragici, saltãt histriones, & mimi. vide plenè in Isid.lib.etymo.xvij. melius
5 quàm.ff.de his qui no.infa.l.ij.§.fi. † In glo.generale nomẽ. in fin.dic plenius in l.mulctam. & vide quod scripsi & no.ẽ. de leg.§.non solum.de le.j.l.sed si res. & caue, in eo quod gl. dicit in prin.hic quò ad omnes contractus, &c. quia quandoque inhibetur venditio, & non alij contractus. C.de pręd.decur.l.fi.in prin.lib.x. Quandoq; donatio; & non alij: & in his
6 non tenet stipulatio, in alijs sic. † In gl.id est, statim.in fi.sed quæ est ratio, quare non ita potest pendere stipulatio, sicut cęteri contractus, seu actus viuorum: cum possit suspendi condition ẽ. de verbo.oblig.§.omnis. Potest dici, quòd contractus non pendent. sicut nec stipulatio: sed qualitates contractus, sicut trãslatio dominij vel cui acquiratur ex contractu, pendere possunt: & ex his dicitur pendere contractus ff.de do.causa mor.l.ij.in fi. & ibi de hoc.de vsuf.l.sed & si quis.§. interdum.ad Macedo.l.j.§.si pendeat. Sed bene recipitur, quòd etiam ex postfacto confirmetur: vnde pendere dicitur propter euentum confirmationis: in veritate tamen non pendet. imò interim nullus.ff.si cer.pet.l.proinde. De actibus verò defunctorum, dicunt glos. quòd illi pendere non possunt, ex quo dies cesserit; quod tamen videtur falsum secundum Dy.in d.l.ij.nam legatum cui tacita conditio inest: statim cedit ff.de condi.& demon.l.conditiones extrinsecus. quando di.le.ce.l.cum illud.§.fina. Et tamen constat suspendi. eod.ti. l.hæredis aditio. Dic ergo, quòd aut quæris an actus morientium possint pendere ante mortem: & dic quòd sic. ff. de do. causa mor.l.in mortis. Et an pòst? & dic, quòd puri actus nõ: sed conditionales, habentes conditionem tacitam vel expressam sic. vt in contrarijs loquitur: ergo hic in actibus puris.

Quid si sub conditione stipulor rem, cuius non habeo commercium? tex. videtur tenere idem.in d.l.vsusfr. & in d.§.sacram. & tamen contra cauetur.ff.de verbo.oblig.l.existimo. & l.si rem meam.in hoc glo.dedit diuersas solutiones, minus veras, in d.l.vsusfr. Dicas tamen cum Dy. quia aut est circa personam stipulantem: aut circa rem, in stipulatione deductam: aut mista consyderatione vtriusq; rei, & personæ. Primo † casu minor. & d.l.vsusfru. Secundo casu, dic idem per
7 d.§.sacram. In tertio casu, valet stipulatio sub conditione: vt l.existimo. & l.si rẽ meam. ibi enim non est defectus in persona stipulantis; quia talis est, quæ potest stipulari: nec in re: quia bene cadit in commercio, sed habita consyderatione de vno ad alium, est defectus mistim. et idem in seruitute potest videri. Sed quæ est ratio, quare magis valet, quando est defectus mista cõsyderatione vtriusq;, q̃ in alijs duob⁹ casibus?
8 Potest dici quòd † defectus, qui est in alijs duobus casibus, est circa substantiam rei, videlicet personæ stipulantis, vel rei in stipulationem deductæ, in quibus consistit effectus, non sic in dicto tertio casu: quia tunc deficit in qualitatibus, quæ non faciunt tantum defectum.ff.de iniusto.rupt.& irri.testa. l.posthumus. Et hæc possunt facere ad quæstionem: de cõsuetudine Parlamenti est, quòd dominus, qui comparuit in propria persona nõ potest dimittere pro se procuratorẽ, nisi obtenta licẽtia à curia vel gratia regis. Pone, quòd ante obtẽtam gratiã vel licẽtiam, constituit procurat. deinde obtinuit
9 gratiam, vel licentiam † nunquid valet procuratio? videtur q̃ sic: quia non est defectus in persona constituẽtis, vel constituẽtæ? dicas, q̃ si consuetudo dicat, q̃ non possit constituere procuratorem, constitutio nulla est: quia facta est purè, sicut stipulatio rei suæ contracta purè esset nulla; vt hic. Sed si cõsuetudo dicat, q̃ non possit comparere per procuratorẽ, nisi obtenta gratia, vel licentia: tunc non est quæstio: quia valet procuratio de se: cum consuetudo non refrageretur; sed procuratorium admittitur, sicut gratia. Pet.de Bel.per. inducit hunc §. ad quæstionem, supposita consuetudine: per quam, qui nubit ancillæ efficitur seruus domini ancillę. Quidam manumittit seruũ, lege adiecta: q̃ nũquã seruus efficeret manumissus, demũ nubit ancillæ, nũquid efficitur seruus, virtute cõsuetudinis? videtur q̃ sic. quia hæc conuentio facta de libero homi
10 ne, nullius est momẽti per hunc §. Sed iste §. parũ facit? secũdum eũ: quia loquitur quãdo conuẽtio fuit facta tẽpore liber tatis. Sed hæc conuentio fuit facta tempore manumissionis: sed bene facit, q̃ non sit seruus manumittentis. ff. de re. eo. qui sub tu. vel cura. l.ij.in fi. cum l.seq. secũdum eum. In gl. ar. contra. in fi. die vt ibi. In glo. puta rem sacram. Sed contra ff. de leg. iij. si chorus. §. fi. sed ibi erat seruus, quo tempore potuit legari: hic erat liber tempore stipulationis: & tamen si tẽpore seruitutis stipularer ipsum, & post efficeretur liber, & iterum seruus: non conualesceret stipulatio. vide ff. de solu. l. qui res. §. aream.

a ADNOTATIO. ¶ Idem iuris. Stipulatio rei quæ in nostro dominio non est: vel quæ est; sed postea desinit: licet possit effici in nostro commercio, non valet, siue purè, siue conditionaliter, sit cõcepta. hoc dicit Ang. l. Inter stipultanem. §. sacram. ff. de ver. obli. l. apud Iulianum. §. fi. ff. de contrahe. emptio.

1 ☞ *Stipulati sibi effectus.*
2 *Sistendi stipulatio qui accipienda.*
3 *Habere licere, quid continet.*
4 *Factum alienum promittere quid, & an liceat & §.*
5 *Alienum factum promittens quando, an non, obligetur.*

a SI QVIS ALIVM.[a] In glo.prorsus extraneum. ibi, quia factum hæredis promittere potest ?. glo. proxi. in fi. vel fortè factum filij, vel serui. & hoc supponit hic glo. & apparet, quia locant operas eorum. ff. de oper. libe. l. patronatus.
b §. fi. In glo.[b] & est ratio. ibi cum allegat §. versa vice: vel in
1 teresse. vt l. stipulatio ista. §. si quis insulã. vers. si quis. † Sed contra arguitur. cum factũ promittitur semper videtur promitti interesse, nisi fiat quod fieri consuetit. ff. de verb. obli. l. stipulationes. §. Celsus. de re iudi. l. si quis ab alio. §. fi. Sequitur ergo, q̃ facti alieni promissio semper teneat: dicit Dy. in d.l. stipulationes. verum est, q̃ interesse videtur promissum, vbi promissio facti est vtilis; sed vbi est inutilis, sicut quando factum alienum promittitur, qua ratione expressum est inutile, eadem ratione & tacitum, videlicet interesse. arg. de do. inter vir. & vxo. l. si sponsus. §. j. de libe. leg. l. petitor. de seruitutibus. prædi. l. iij. §. qui habet. In ead. glo. cum allegat l. quoties. dicit Pet. quòd hoc non est verum: nam suum, non alienũ factum promittit, promittẽdo Stichum sistere. & idem dicit Iaco. in d.l. quoties. Quid ergo dices, si promittebat, quòd
2 Titius sisteret vel veniet die assignata? Videtur † nõ valere: & sic videtur tenere Iac. in l. quoties. ibi non promisit sistere sed sisti. Vnde (si bene cogites) promittendo sisti? promittere videtur, quòd faciam, vel curabo sisti, & ideo factum suum videtur promittere. & fortè idem in omni alio facto: vt si promitto librum fieri, vel domum: verbum enim hoc, nihil aliud importat, nisi, quòd faciam fieri. & sic procedet opi. Iacob. & idem videtur tenere in omni infinitiuo tali: vt promittis fundum dari, vel præstari. ff. de verbo. obl. l. si fundũ certo die. de euic. l. si ita quis. in fi. & hoc dicit tex. in d.l. quoties. in vers. nã
3 qui alium. † In ea. gl. ibi. habere licere. hæc glo. posset procedere, vbi hæc stipulatio interponitur super contractu emptionis, vbi de euictione promissor tenetur: nã tũc hæc stipulatio compræhẽdit factũ extraneorũ: aliàs videtur promittere tantũ factũ suũ, & hęredis sui: vt d.l. stipulatio ista. §. quæsitum. & ibi de hoc, & plenius. ff. de act. empt. l. emptorẽ. §. qui autem. Sed obst. ff. de ver. ob. l. inter stipulantẽ. Glo. ibi soluit multis modis, hic tamẽ consueuit approbari, q̃ intelligatur in casu quo præcessit talis contractus, &c. sed hoc est diuina re. Prætereà, in l. stipulatio, præcessit vẽditio: vt apparet in §. si quis fortè. cum dicit distractũ est, nec videtur valere euasio, quã dat gl. in d. §. q̃ autẽ. quia ibi est maior diuinatio. Idcirco posset dici q̃ nec in cõtractu emptionis, nec in alio, tenetur: nisi de facto suo, & hæredis: siue promisit simpliciter habere licere, siue hoc adiecto, per se, & alios, &c. nisi promiserit, vel quãti interest, vel pœnam: & hoc apparet in l. stipulatio ista. in princi. & in toto processu eiusdẽ, hoc etiã apparet in d.l. inter stipulantẽ. in prin. Nec obst. quod ibi sequitur: idem, &c. debes enim exponere, non simpliciter ob mutuum spõdet. i. spondere debet, si vult alienum factũ promittere; sed curatu rũ se, & sic nihil est speciale in stipulatione, habere licere, nec est fallentia, verisimile enim est, q̃ si essent tot fallentiæ, sicut gl. ponit, q̃ tex. aliquid expressisset qui hic pro regula ponit q̃ nõ tenet promissio, nisi dicat effecturũ, &c. Nec ob. §. qui autẽ. ibi enim non dicit, q̃ si promittatur per omnes, q̃ habere liceat, q̃ teneret, pmissio: nec ęequam determinat de hoc. & ita non ob. & si hoc diceret: deberet intelligi, modo & forma, quo obligatio tenet per verba: se curaturũ: facturũ, &c. nec fit violentia textui: quia ibi verba illa non apponũtur ad determinationem, an valeat promissio, vel non; sed ad differentiam ostendendam; ideo breuius ponendo terminos tales pertransiuit, In ead. glo. ibi cum alleg. l. si ita quis. hoc non
4 est fallentia, † promittere enim factum alienum est, quòd ille faciet vel dabit, sed promittere quòd res talis sit: vel quis ita inductus: vel equus bene ambulans: hoc non est factum alienum. i. ab alio faciendũ; sed quædã qualitas, secundũ præsens tẽpus, vel præteritum & ideo in ædilitijs, non est aliquid speciale. Quid enim, si quis promitteret librum esse bonum, & fideliter scriptum, vel similes? vnde salua reuerentia gl. illa lex nihil facit ad propositum. In ead. glos. ibi cũ alleg. rem pu. sal. fo. Pe. de Bel. per. dicit, quòd ibi non promittit factũ alienum, sed suũ: cum promittit pupillũ seruari indẽnẽ: vt l.ij. ff. rem pu. sal. fo. certè si sic promittat, non est dubiũ. Sed quid si promittat secundũ verba, quæ sunt in glo. quæ videtur verba illius prætoriæ? videtur q̃ tũc sit fallentia. Itẽ, videtur maior fallentia in stipulatione de rato: ibi enim promittit dominũ rem ratam habiturum. ff. rem ra. ha. l. in stipulatione. & l. si procurator. & ita factũ alienum: & tamẽ valet. Posset dici, q̃ vbi quis, pmittit expressè factũ alienũ veluti q̃ Titius faciet, q̃ Titius dabit: non valet promissio, vbi vero, non sic expressè, sed indefinitè: tunc valet, si stipulatio est apta cõprehendere factum promittẽtis, & ab ipso faciendũ: & extranei: sicut habere licere: tũc cõprahẽdit factũ promittẽtis tantũ, & eius hæredis, vt ibi: & non extranei: vt dixi; vbi verò, non compręhẽdit factũ ipsius promittẽtis tantũ. & ab ipso faciẽdum, sed alienũ, & indefinitè proferẽ per verbũ infinitũ: tũc valet: & subintelligitur, q̃ pmittit se curaturũ: vt his stipulationibus, rẽ pupilli saluã fore; rẽ ratã dominũ habiturũ, iudicio sisti. & ita potest intelligi l. quoties. & l. inter stipulantẽ. & sic erit vera opi. do. quæ no. c. de proc. l. j. q̃ stipulatio rẽ ra. ha. potest sic interponi promittit rem ra. dominũ habiturum. licet Odo. tenuerit contra ibidem. Sed quæ est ratio, quare melius, in his subintelligitur curaturũ, quàm in illa habere licere: tantum tangit factũ extranei, in qua non subintelligitur, imò est nulla quo ad hoc? Respondeo, stipulatio illa habere licere, satis operatur, absq; subaudition e: quia compræhendit factũ promittentis, & eius hæredis: sed istæ nihil operarẽtur, nisi sic intelligerentur, & verba sunt subaudienda vt res valeat, quando ad hoc possunt extendi. ff. de reb. dub. l. quoties. de regul. iur. l. semper. in fi. & secundũ hoc in parte cessat vna difficultas, quam gl. faciunt, quomodo fideiussor potest accedere in obligationibus facti, nam si promittat idẽ factũ, promittit factũ alienũ. si vero suũ promittit aliud, quàm principalis. ff. de
5 fideiuss. l. Græcè. §. illud. Sed ad hoc † dici potest q̃ põt promittere simpliciter. ff. loca. l. quæro. & videtur promisisse se
c curaturũ [c] per prædicta. vide plenè ff. de re iud. l. nemo. de fideiuss. l. si quis pro eo. in prin. & l. sicut reus. ff. de ope. libe. l. si libertum moram. Sed huic doctrinæ refragatur, quòd dicit in ratihabitione. nam ibi promittit factum alienũ expres-

Universidad de Deusto Biblioteca

sè, videlicet dominum rem ratam habiturũ, & tamen tenet
stipulatio: & non deberet tenere, secũdum primum mẽbrum
huius doctrinæ. Sed ad hoc potest dici, quòd doctrina præ-
dicta, in primo membro intelligitur, vbi principaliter pro-
mittitur factum alienum: sed vbi consecutiuè, seu accessoriè,
ad fortificationem facti alicuius principalis præsertim per
ipsum promissorem inniti: tũc valet & videtur promittere se
curaturum seu facturum seu stipulatio non potest aliàs ha-
bere effectum. Sed si posset habere aliàs effectum, non: vt di-
xi in stipulatione habere licere. & est ratio: quia quando ali-
qua præcedit obligatio principalis præsertim ex qua pro-
mittens obligatus est: semper videtur factum suum adijcere,
scilicet se curaturum: aliàs non fortificaretur, sicut in stipula-
tione de rato iterum comparendo vel contrahendo pro do-
mino contrahit vel quasi, igitur si ad fortificationem illorum
quæ agit promittas dominum ratum habiturum: videtur
promittere factum suum quòd curabit vel efficiet: aliàs nil
fortificaretur per illam promissionem. Est ergo distinguẽ
dum, aut quis promittit factum alienum expressè: & tunc re
fert, an principaliter, aut secundariò, aut per indefinita ver-
ba: & tunc refert, an possit stipulatio aliàs habere effectum,
vel non, per prædicta, quàmuis autem sit communis opinio,
& quasi omnium, quòd hæ stipulationes de rato, & rem pu-
pilli, &c. valeant simpliciter conceptæ: tamen consultius fiet,
si adijciatur verbum curaturum, &c. & erit sine dubio. Sed
quæ est ratio, quare non potest promitti factum alienum ex-
pressè, sicut per verba inflexa, me curaturum? Respondeo, fa
ctum alienum expressè nõ potest quis promittere: quia pro-
6 mittendo, non potest alium † obligare. Se autem non videtur
velle obligare, nec verba important: nam quẽque de se pro-
mittere oportet. sed quando promittit se curaturũ velle, sub-
auditur tunc, quod factum suum promittit: vt hic not. & verba
sunt magis apta ad se obligandum, quorum aptitudo respici
tur in verborũ obligatione. ff. de verb. obli. l. quicquid. Sed
quid, si promittens alienum factum iurauerit? Respõdeo, de
iure ciuili, non valere. C. de legat. l. non dubium. Sed de iure
canonico, fortè contrà: extrà, de iureiurand. cap. ex rescripto,
vide in simili j. proxi. §.

a ADNOTATIO. ¶ Si quis alium. Factum alienum, non potest in stipulationem deduci. h. d. Angel.
b ¶ In gl. Super hanc gl. ponit Ang. regulam, quod factum alienum, regulariter promitti non potest. ab hac regula ponit septem fallentias quas diligenter hic vide in ver. in ea. gl. in fi. Cætera valde bene explicantur hic per Ioan. Fabri.
c ¶ Curaturum. Adde Thomam ferratium de aduocatis de Brixia, in suo tracta. cautelarum caute. 43. incip. anno preterito. vbi dat optimam cautelam, qui promisit factum alienum, sub pœna curando, pro posse negotium illud, in pœnam, non incidit. ita no. & ibi posui in apostil. ad ipsum.

1 ☞ *Stipulationis concipiendæ usus.*
2 *Administrator cui quærat.*
3 *Procurator cui acquirat.*
4 *Stipulatio cur inuenta.*
5 *Stipulari nobis qui possint. 7. 8.*
6 *Iudex quatenus nobis quærat an non. 10.*
11 *Arbitrum alij non stipulari.*
12 *Dos qua causa habita.*
13 *Matri an quæratur.*
14 *§. si quis alij. correctus.*
15 *Procuratori an rectè soluatur.*
16 *Adiecto an rectè soluatur.*
17 *Vtile an ab inutili uitietur. 18. 19.*
20 *Adcrescatne in contractibus.*

a SI QVIS [a] ALII. In gloss. id est, dominio. in fine.
Item multi alij sicut beneficiati, beneficijs suis, extra. de pecu.
cleri. per totum. & videbitis infrà glos. proxi. In glo. & est
ratio. ibi cum dicit: rem pu. saluam fore. vide infrà eodem §.
sed & si quis stipuletur. ff. de verbo. obliga. l. liber homo. §. fi-
nali. In eadem gloss. ibi cùm allegat. §. si quis insulam. sed
non videtur fallentia in his casibus: quia non alijs, sed sibi
principaliter stipulatur, propter interesse suum, & sibi prin-
cipalem actionem quærit: vt videbitis infrà §. sequente. sed

& si quis stipuletur. In eadem glo. ibi cùm allegat l. in cau-
sę. §. finali. etiam si formet verba in persona domini, quamuis
aliàs non valet vt videbitis infrà §. alteri. Dyn. tamen tenet
contrarium, in leg. in omnibus, & est ratio authoritas iudicia
lis, per quam interponuntur suprà de diui. stipula. circa prin-
cipiũ. In eadem gloss. cùm allegat l. si procuratori. in cuius
persona habeat concipere verba: no. gloss. quòd in sua, vt in
dicta leg. si procuratori. Doctor. ibi tenent contra & in illo
1 † & in omni casu, quo acquirere potest quòd non refert, in
cuius persona, verba concipiantur sicut nec in tutore, vel in
alijs, & idem videtur notare gloss. in l. quod procurator. ff. de
procura. & j. §. alteri. In ead. glo. ibi cum alleg. de instit. l. j.
in fin. idem videtur in omni procuratore. ff. de act. emp. l. Iu-
lianus. §. si procurator. Sed glo. intelligit ibi in institore: vt
ibi no. in l. multum. C. si quis alte. vel sibi. non sic in gestore. vi
2 de j. §. alteri. Idem quoque videtur in quibuscunque † habẽtibus
administrationis officiũ, quòd possint acquirere, ratione rei,
quam administrãt: vt bailliuis contratarum: procuratoribus
operum publicorum, ad instar tutorum, & curatorum: & re-
ctores eleemosynarum vel aliorũ officiorũ, eadem ratione.
ff. quod cuiusque vniuer. l. fi. de vsucap. l. Caius. In stipulãdo
tamen est seruandus ordo. ff. de admi. tut. l. quoties. non tamẽ
necessariò: vt ibi no. Item quicunque simplex procu. potest
acquirere, vbi ex re domini stipulatur: vt l. quòd procurator.
3 ff. de proc. aliàs nõ videtur, quod procurator † acquirat domino,
sine cessione. ff. de acqui. poss. l. possessio quoque. §. fi. videretur
enim iustum, & æquum, quòd prædicta l. j. §. fi. cum l. sequen.
de insti. obtineret, in omni procuratore, quòd actio detur do
mino in subsidium proc. mortuo sine hærede ar. C. de act. &
obl. l. j. Itẽ in mutuo procurator acquirit domino certi cõdi
ctionem. ff. si cer. pet. l. certi condictio. §. si nummos. & in ca-
su actionem ex stipulatu. eo. tit. l. si pecuniam. & iunge infrà
quod cum eo. vbi plenius dicam. In ead. glo. ibi cum alleg.
§. ex his. ibi videtur loqui in prætorijs, seu iudicialibus. Sed
quid in conuentionalibus? Non videtur idem: quia non re-
4 peritur, † & stipulationes inuentæ sunt ad hoc, vt vnusquis-
que sibi acquirat j. §. alteri. Prætereà, omnes tex. videntur
concludere, quòd publica persona semper stipulatur, vbi
pars nõ potest stipulari: vt d. l. ij. & l. iij. rem publ. sal. fo. eo. ti.
l. si ser. & d. l. quoties. de admi. tut. Igitur in conuentionali-
bus, quæ conficiuntur mera voluntate, quid ad ipsum si par-
tes conueniant si velint inter se? & pro hoc facit, quòd not. in
cor. de excu. & qui cum &c. super verbo cautionem. Vt au-
tem super hoc plenius instruaris, (ne hæ glo. te decipiant) sci
5 re debes, quòd iudex stipulari potest, † & istud non reperi-
tur in multis legibus expressum: nisi de magistratu. in l. ff. de
magistra. conue. l. j. §. exigere. tamen hodie bene expressum
est extrà, de vsuc. cap. quamquam. lib. vj. alle. in glo. Præ-
tereà, si licet minori, multòmagis & maiori. vt in §. ex his. be-
ne reperitur, quòd recipit renuntiationem. Sed de stipulatio-
ne non loquitur. Item notarius, seu tabellio publicus de hoc
C. eodem, l. cum cognatos. & d. l. ij. rem public. sal. fo. de ado.
l. non aliter. suprà de ado. §. cum autem. ff. de vsucapio. l. Ca-
ius. secundum vnum intellectum. & in multis alijs legibus.
Item dicit gloss. vel simili persona publica. Quæro pro
Deo quæ est ita similis persona? certè officialis seu executor
curiæ in dicta authentica, de his qui cõ. & recon. quæ est C.
de litis contesta. authentic. libellum. ff. de in ius vocã. l. eum,
pro quo quis. & l. iij. ff. rem pu. saluam fo. C. de oper. no. nun.
l. finali. Item de iur. cano. proprius sacerdos, extra. de conuer.
coniuga. cap. dudum. Sed Hostien. dicebat, quòd illud fece-
rat sacerdos, de mandato episcopi. hodie est expressum con-
6 tra de vsur. c. quãquam. lib. vj. Igitur redeundo † ad singu
la, credo, quòd iudex non possit acquirere, nisi in rebus &
causis, quæ ad eius pertinent officium, & in casu, quando non
est pars, quæ stipulari possit. & hoc est expressum d. c. quam-
quam. & d. §. exigere. & d. l. seruũ. hoc etiam no. in d. auth. de
exec. licet videatur notari contra C. de tab. l. generali. sed illa
in tabellione. de quo j. dicetur. & est optima ratio, quia huius
modi stipulationes, fuerunt inuentæ in subsidium, & contra
ius commune. quia de iure communi vnusquisque debet sibi
stipulari

stipulari j. §. alteri. ideo in terminis suis teneri debet, & hoc
etiam sentit Inno. in c. dudum. s. alleg. & bene apparet. quòd
hoc fit in subsidium: quia lex dicit, quòd seruus emendus est
pupillo, pro stipulando, si habeat de quo, antequàm hæ perso
nę stipulentur: vt d. l. ij. Et credo, quod si non pertineat ad officiũ,
sicut in merè voluntarijs conuentionalibus omnino extraiu
dicialibus, quòd non valet stipulatio. imò nec in illis, si sit per
sona præsens, quæ sibi stipulari possit, seu persona eius iuri
subiecta, per dicta iura, quæ dant ordine: & non sine ministe
rio: & videtur ibi. Sed huic obst. quòd not. in d. l. quoties. de
admi. tut. vbi dicit gl. quòd valet stipulatio, etiam si turbetur
similis ordo. Sed supposito, quod illa glo. esset tex. non est idem,
7 quòd in tutore, † & pupillo, & alijs publicis personis: quia tu
tori nedum omittitur, imò iniũgitur, pro vtilitate pupilli sti-
pulari: his autem nihil iniungitur: sed permittitur in casibus
prædictis propter necessitatem, et apparet, quòd non est idẽ,
quod in tutore: quia ille non debet emere seruum pro stipu-
lando: sed iudex hoc debet facere: vt l. ij. ff. rem public. sal. for.
Item ob. quòd si absenti potest acquirere: vel aliàs impedito,
multofortiùs præsenti. ff. de ver. obl. l. si procuratori præsẽtis.
Sed ratio est hæc: quia hoc est repertum in subsidium tantũ:
vt s. dictũ est ex necessitate quadã, in procu. non sic. Prętereà,
procu. habet mandatum à domino: & eius personam repræ-
8 sentat, magis quam iudex. † Circa verò acquisitiones: seu
stipulationes, quæ fiunt per notarios, seu officiales: credo idẽ
non ob. eo quòd in d. l. generali. & per iura prædicta. Plus di
co quod illi nõ possunt sine iussu iudicis stipulari, nec acqui
rere: iudex verò potest, sine iussu. & ita no. Inn. in c. dudũ. s. al
le. & patet in d. c. quanquã. de vsur. s. alle. & hoc satis dicitur
in d. l. ij. rem pu. sal. for. ibi apud prætorem &c. & per hoc pos
ses multas procurationes, & literas aliàs impugnare, in qui-
bus notarij stipulantur absque iussu iudicis. Quod autẽ dixi
9 de sacerdote, quod posset † stipulari sine iussu iudi. hoc intellige
in actibus morientiũ, & conscientiæ, in quibus esset periculũ
iussum expectare: in alijs non credere. et satis innuit tex. in d.
c. quàmquàm. ibi cautionẽ huius præsentis constitutionis au
toritate. q. d. quod non aliàs de iure communi concederetur: &
facit quòd consueuit dici iuxta c. cum esses. extra de testa. &
per hoc credo, quod iudex non possit stipulari in negotio, cuius
iurisdictio ad ipsum non pertinet, vel ratione rerũ vel perso-
10 narum, quia † quo ad illos est priuatus: & (sicut dixi) non po
test stipulari, nisi negotium tangat eius officium. Sed satis po
test dici quòd si promissor in hoc porriget iurisdictionẽ eius,
& se subijciat: quod valeat stipulatio. ff. de iurisd. om. iu. l. est rece
ptum. de iud. l. j. & bene facit quod no. in fin. ff. de tu. & cur.
da. ab his. l. diuus. Et idem si officialis vel notarius stipulare-
11 tur de iussu iudicis & prorogati in casu prædicto. † Sed qd
de arbitro? Videtur idem: quia ad morẽ iudiciorum redacta
sunt. l. j. ff. de arbi. Sed potest dici contrà: quia priuata perso-
na est arbiter. ff. de ar. l. arbiter intra certum diem. In ea. gl.
cum allega. l. quoties. super hoc reperies iura varia. quædam
enim leges dicunt, quòd ex pacto apposito in rei traditione,
acquiritur alij: vt d. l. quoties. et l. Publia. & l. Caius. C. de pac.
cõuen. l. pater. C. ad exhi. l. si res. de pig. act. l. si cum venderet.
Alia iura dicunt contrà. ff. ad Trebel. l. debitor. §. finali. C. de
dona. l. cum res. ff. de pact. do. l. inter soccrum. §. cum pro se fi-
lia. C. de pact. con. l. pactum. de iur. dot. l. si genero. ff. de sol. l.
si cum Cornelius. Doct. consueuerunt dicere. in l. cum res. C.
de dona. quòd ibi ideò non quæritur actio: quia alia via cre-
ditoribus prouisum erat. Quæ solutio non videtur sufficiẽs:
quia in l. si res etiam: alia via erat prouisum, & in l. si cum ven
deret. Pet. de. bel. perti. parum dicit hic: sed ibi cum glo. alleg.
l. quoties. opponit de l. ff. ad Trebel. l. debitor. §. fin. & soluit,
12 quòd debitor maritus † non habebat dotem ex causa lucrati-
ua: ideò non mirum si non potuit onerari per pactum filiæ,
ff. man. l. Iulia. in l. quoties. habebat causam lucratiuam. nihil
aliud dicit pertinens ad hunc §. nisi quòd aliquantulum tra-
ctat materiam, quando committatur stipulatio pœnalis,
quæ non est propriè. Hic ergo supponitur, quòd vbi recipiẽs
habet lucratiuam causam potest onerari pacto vt tertio quę
ratur actio. Sed contra hoc est l. cùm res de don. vbi habebat

tit. lucratiuum. & valet pactum. Item contra hoc est l. si cum
venderet. ibi habebat non lucratiuum: & tamen valet. & l.
Caius. & l. pater. Prætereà, quid refert ex qua causa, ille qui
pacto oneratur, haberet rem cum certũ sit ipsum ex sua vo-
luntate, & conuentione onerari. Prætereà videretur dicen-
dum quòd aut pactum apponitur, in traditione pro tertio
qui est dominus rei, vel ad quem pertinet: vel aliàs pertinere
deberet: & tunc de rigore non agit, sed de æquitate datur vti
lis: vt l. si res. ad exhib. & l. pater. de pact. con. & l. Caius. sol.
matr. Si verò pactum apponatur pro alio: tunc si donare vo-
luit illi, pro quo apponit, datur ei actio ex æquitate: vt l. quo-
ties. s. alle. aliàs non: vt iuribus allegatis pro contrario. Sed
nónne semper vr̃ donare, ex quo stipulatur ei reddi? Respõ.
nõ, ff. de do. l. donatiões. §. pe. nisi hoc dicat, vel ratio affectio
nis, hoc faciat præsumi. ff. de proba. l. Procula. de do. inter vi.
13 & vxor. l. si seruus communis. Cur † ergo non acquiritur
matri: in l. debitor. §. fin. ff. ad Treb. cum ibi præsumatur affe-
ctio? Dicas quòd loquitur secundum antiqua tempora: sed
secundum iura C. acquiretur vtilis per l. quoties. Vel dicas,
ad ll. quæ dicũt non acquiri, verum est, de rigore: sed de ęqui-
tate sic per leges Codicis, in casibus prædictis. Rationes au-
tem præmissorum, satis patẽt: quia iura fauẽt dominis, & in-
terest plus eorum agere ex pacto, quam rei vendicatione, in
qua vix probaret, & quòd dixi de dominis, idem crederem,
de quasi dominis, cum æquiparentur. Quinimò de omnibus,
qui rem pro suo tenebant: si pactũ apponatur per illos qui
causam habebant ab eis, & qui eis restituere tenebantur rem
ab ipsis traditam: secùs si aliàs debitam per l. cùm res. Sed
quid, si quis alteri paciscatur, vel stipuletur, & promissor se
obliget iuramento? Respõ. de iure ciuili non valet: vt dixi in
simili s. proxi. §. Sed Ioan. gl. decretorum, videtur tenuisse, quod
14 iste † §. sit correctus, de iure cano. maximè quando appositũ
fuit iuramẽtum: vt no. j. q. vij. c. quoties. in gl. super verbo, &
per te. Ego non credo hoc, maximè, quia de iure cano. nouis-
simo, est speciale in certis personis, & casibus, quòd alij acqui
ratur: vt c. quãquam. sepius allegat. & sic in cõtrarium est ius
commune. Sed bene credo, quod vbi iuramentum fuit appositũ:
quòd ecclesia debet compellere promissorem ad tenẽdum iu
ramentum: & sic quò ad hoc posset verificari: quod dicit Ioã.
In glo. non tamen hæredi. ibi cum allegat. l. cum quis. Pet.
dicit quòd per legem illam potest dici quòd siquis absfuturus
15 constituit procuratorem ad negotia, cum † potestate exigen
di: quòd si procurator mutauerit cõditionem suam de frugi,
ad prodigum, quòd debitores non liberantur soluendo tali,
subaudi, scienter: & de hoc dicit esse casum. ff. de sol. l. si cum
Cornelius. pro quo facit ff. de testa. tut. l. pater. Sed quid si
erat talis tempore constitutionis, constituens tamen ignora-
bat: debitor sciebat: ei tali, sciens soluit? Videtur idem si con-
staret sibi de ignorantia constituentis per d. l. ff. de confir. tut.
l. vtilitatem. Sed in casu quo constituens sciret, videretur libe
ratus. ff. pro emp. l. si quis cum sciret. & idem dicerem de exe
cutoribus vlti. volun. quos episcopus potest remouere si mu-
tata fuerit eorum conditio, vel ab initio fuerint insufficiẽtes:
vide C. arbi. tut. l. fi. vbi scripsi & no. quòd iste §. obtinet, quã-
do adijcitur hęc disiunctiua: aut secus si diceret & Titio: vt j.
proxi. quia tunc adijceretur ad obligationem, quo casu non
operatur adiectionem. ff. de verb. oblig. l. eum qui. la ij. §. qui
16 sibi. † In glo. nisi in casu. in fin. & per hoc videtur quòd si
adiectus reciperet monetam, quam stipulator non teneretur
recipere, quòd soluens ei non liberatur. In gl. nunquid. ibi
cum allega. l. qui fideiussor. & l. qui patitur eod. tit. In fine
glo. tenet Dyn. in d. l. vero procuratori. §. interdum. & sic in-
telligas quod not. ff. de solu. l. qui res. §. mihi Romæ. de vsu-
fruct. l. sed si quis stipuletur. & hoc nisi animo donandi fece-
rit: quod non præsumitur: vt no. §. qui in fundum. alleg. in gl.
nisi adijceretur in facto, quòd filius stipulatoris, nõ interesset
vt §. mihi Romæ. s. allega. tunc enim non videtur habere ani
mum obligandi adiectum, sicut nec si ipsemet in alieno ædi-
17 ficasset; vt suprà de re. diu. §. ex diuerso. † In glos. pro par-
te. in fine in hoc brocardo consueuerunt gloss. distingue-
re an vtile & inutile possunt separari, vel non, primo casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitiat:secundo non:vt no.ff.de vsuris.l.pecunię fœnebris.per l.j.§.Trebatius.versicul.Marcellus autē.& §.item quæritur. de aqua quotidiana,& esti.de condit.furt.l.si seruus.§.boue.

Sed contra hoc instatur:quia seruitus est indiuidua:nisi seruitus vsusfruct.ff.ad l.falc.l.vsufructu.& tamen in eo inutile non vitiat: vt in leg. ff.communia prædi.l. proprium. Dyn. distinguit tres casus,extra.de re.iur.ca.vtile.dicit enim,quòd quandoque reperiuntur duo concurrere ad confirmationem alicuius actus,quorum vnum vtile,alterum inutile:tunc si vnum sufficeret:valet quod agitur.ff.quod falsi.tut.auto. l.j.§. idem Pompo.meliùs in §.j.versicu.interdum.de arbi.l.sed si ita.aliàs si vtrunque requireretur,non valet:vt l.parui.§.j.allegata pro contraria.Sed contra primum membrum,est manifestè extra.de offic.deleg.cap.cum super.vbi alter solus poterat & tamen propter adiunctum inutile totum vitiatur.Sol. quicquid agāt homines,intentio iudicat omnes:nam si animus agentis negotium erat talis,quòd negotium virtutem reciperet ex vtroque:tunc non valet,etiam si vnum sine alio esset sufficiens:quia intentio non fundabatur super vtili,& hoc si de hoc constat:aliàs in dubio procedere deberet quod Dyn.dicit.Quandoq; actus constat ex pluribus,quibusdam vtilibus:quibusdam inutilibus,& talia plura sub eodē actu compræhenduntur:& tunc distinguitur, an possint separari vel non secundum Dyn. Sed obst.l.proprium & l.fundus ille.quæ statim allegantur j.glo.proxi. Item obst.ff.de pecu. leg.l.j.& ff.de condi.& demonst.l.cum tale.§. Męuiæ.Potest
18 aliter distinguí:quia † aut actus vtiles,vel inutiles,se habent per modum principalis,aut alterum, per modum accessorij. Primo casu,aut idem potest assignari cogens quòd vtile debeat ad se trahere inutile:& tunc trahit:vt l.fundus ille.ff. de contrahē.emp.ff.de donatio.inter vir.& vxor.l.si sponsus.§. generaliter.aut econtrà:quòd inutile trahit ad se vtile:& tunc inutile trahit:vt ff.ad legem Corn.de falsi.l.filius emancipatus.& d.l. propriū.aut non potest ratio assignari maior in vno,quàm in alio:sed quodlibet habet rationem suam separatam,& absque inconuenientia possunt separatim iudicari:tunc vnum non trahit ad se aliud:sed vnum remanet vtile:aliud inutile.C.de dona.l.sancimus.§.si quid autem.& hic. & d.l. j.§.sed si mihi. In secundo casu quando alterum se habet per modum accessorij:tunc aut erat quæstum in vtroque:& tunc per vnum non vitiatur alterum:de pecul. lega.l. tunc inutile.aut non: & tunc aut per accessorium deuenitur ad principale:& potest dici,quòd,vno vitiato,vitiatur aliud: vt in d.§.Mæuio.Aut non:tunc, vitiato principali, vitiatur accessorium;vt d.l.j.& ij.de pecu.leg.§.de leg.§.si quis ancillas.Quandoque sunt plures actus distantes,& separati,quorum alterum vadit ad destructionem alterius:& illud membrum prosequere vt Dy.ibi;quia non tangit hanc materiam.
19 † Modò redeamus ad declarandum aliquantulum huiusmodi membra: aut ratio potest &c. & de hoc potest ponere exemplum.ff. qui. ad li.procl.non lic.l.fi.§.fi.ibi enim ratio, est pro vtili:videlicet bona fides illius ementis.Item quia mala fides vnius,non debet nocere alteri.item ex parte venditis:erat intentio se insolidum iugo seruitutis supponendi sciēter,vnde ratio dictat,quòd vendentis scientia,& alterius emptoris,eis nocere debeat:non autem alij ignorāti,qui bonam fidem habebit.& eodem modo in l.fundus.illa erat intentio venditoris totum vendere:& si defectus sit,quin totus sit venditus:perueniebat ex parte emptoris,qui alium intēdebat associare:ideò expedit venditori,quòd totus sit venditus:quia sic satisfit rationi:& nullum sequitur inconueniēs,& eodem modo in §.generaliter.quia cum prohibitio sit quodammodo contra ius commune: non est mirum,si vtile trahat eam. sed secus in casu istius §.quando promittit ex causa donationis:quia tunc magis expedit,promissionem in parte non tenere,quàm si tota teneret.& hæc ratio not.ff.de acquiren.rer. domi.l.per seruum.§.quod vnius.sed econtra:vbi fortior ratio facit,pro inutili:vitiat vtile:vt in §.item quęritur s.allegato.ibi enim fortior est ratio,pro inutili: quia ibi vtens aqua, aliam immiscuit.& ita facto suo damnificat alium: & alio modo vtitur,quàm debeat.Idcirco maior ratio est,quòd ipse prohibeatur in totum:quam quòd vteretur in totum,ne lucretur ex culpa sua:ideò in totum prohibetur. Item in l.proprium s.alle.quando stipulatur sibi,& socio:ratio est,q; inutile trahat ad se vtile:quia sequeretur absurdū iuris,quòd vnus posset quærere seruitutem alij,quod est contra ius: vt ibi. Et sic potes dicere,in multis alijs casibus,& per hoc videt quòd si res indiuidua verteretur in obligatione vel aliqua alia, cuius ratio traheret totum,ad alteram partium: quod non obtineret iste §. imò aut tota stipulatio valeret: aut tota an-
20 nullaretur,per prædicta: †Et nota quòd per hunc §.cum concor.consueuit dici,quòd in contractibus inter viuos,non est locus iuri accrescendi.ff.de verb. oblig.l.si mihi & Titio. & de libe.causa.l.liberum.§.si duo.quemadmodum ser.ami. l.aquam.in fin.& d.l.per seruum.§.quod vnus. Aliqui inducunt in feud.de duo.fra.de nouo benefi.inuest.cap.j.& ij.qui feud.da.poss.cap.j.Sed illa parum faciunt:quia ibi agitur de successione, non de iure accrescendi. Sed pro parte contraria facit ff.de author.tut.l.si seruus communis.s.de stipu. seruo.§.fina. Sed ibi non iure accrescendi:imò ab initio,illi qui capere potest totum,acquiritur ex dispositione legis, perinde ac si esset seruus solus illius.item facit C.si libera.imperia. so.sine hæred.decef.l.vnica.lib.x.ibi,nil agitur,de iure accrescendi.sed de successione. Item facit dicta l.fundus ille. Sed ibi ex proprio contractu,totum acquiritur,lege disponente. Et idem dicas,ad legem Iulianus.§.idem Celsus.de act.emp. de bono.liber.l.communi liberto.de asign.libe.l.vtrum. ad legem Cornel.de falcid.l.filius emancipatus.§.j.quia in nulla reperies,quòd hoc sit iure accrescendi:sed propter indiuiduitatem, vel aliam rationem: nisi in vsufruct. vt nota.ff.de vsufruc.accrescen.l.j.§.quotidie. In glo.scilicet per patientiam.vnde propriè ius accrescendi locum habet,quādo duobus, vel pluribus,poterat res acquiri: & alter repudiat: sicut patet in materia C. quando non petentium partes petenti accrescant.

a ADNOT. ¶ Si quis. Alteri stipulari nemo potest, nisi ei cuius potestati sit subiectus:extraneus verò potest solutioni esse adiectus,hoc dicit secundum Angel. Cætera dic vt hic per Ioan.fab.

b ¶ Ad morem iudiciorum redacta sunt &c. Adde hoc esse verum in arbitris iuris,& statutarijs:vt no.cano.& præsertim Feli.in c.fi.col.pe.et fina. ver.sententię arbitrorum.nu.11.extra de re iudi.& an æquiparentur iudicibus ordinarijs,vel delegatis:ponit idē Feli.vbi s.ver.vnde dicit Bal. nu.12.

1 ☞ *Pater quando an non,quærat filio,& 2.3.4.*
5 *L.quod dicitur.sensus.*
6 *Pater an rectè filio pacisc atur.7.*
8 *Filio non nisi in mortem rectè stipulari.9.*
10 *Filio quæ acquiruntur an non 11.& 12.& 13.*

a EI VERO,a QVI. In glos.sic de verbo. significa.in fin.glo.sed huic §.obstat.ff.de verbo.oblig.l.quod dicitur.la ij.versū.alioquin.ff.de pact.do.l.cum dos.§.ij.versic.quo casu. de pact. l. si tibi. §. si pactus.vbi pater non acquirit filio nec eadem vox:imò diuersæ voces reputantur,& diuersæ stipu-
1 lationes. Dicas †plenius:quia aut pater stipulatur filio emā cipato,aut in potestate constituto. Primo casu non acquirit filio.C.de iur.do.l.si genero.& ibi notat.& hoc tenet Dyn.in l.quod dicitur.s.allega.nisi,in casu,quo extraneo posset paciscí,vel acquirere. de quo §.proxi.scripsi,vide ibi. Et ita non obst.ff.solut.matrimo.l.Caius.vbi acquirit liberis filiæ,quí non sunt in potestate.& aliæ leges quæ concordant cum d.l. caius.quæ loquuntur in casibus suis:vt ibi scripsi. Sed huic opi.obst.ff.de castren.pec.l.ex castrensi.vbi pater acquirit filio in castrensi peculio:& tamen filius,quò ad castrense pecu lium,habetur pro patrefami.ff.ad Macedo.l.ij.& multò fortius videretur quòd filio emancipato acquirere deberet, & hanc opinī.tenet Iacob.de ra.alibi.per d.l.sed satis potest di-
2 ci.quòd † non acquirat emancipato:nec est bonum argumētum,de castrensi peculio;quia pater maius ius habet in illo, quàm in bonis emancipati:quod apparet:quia illud occupat iure peculij:sed bona emancipati non,præterea pater reputatur quasi dominus castrensis peculij.ff.de ca.pe.l.proponebatur.& l.filius.& l.de hæreditate.§.j.propter q; videtur prima opi.

opin.gl.& Dyn.verior.nam cùm pater non possit acquirere filio in potestate constituto:vt j. patebit:multominus emancipato. †In secundo casu quādo stipulatur filio in potestate cōstituto.gl.distinguit,quia aut stipulatur filio,vt hæredi: aut vt filio:autvt extraneo,aut filio in potestate bene merito: aut est dubium:vt not.ff.de pact.l.si tibi decē.§.si pactus. Alij dicunt,q; aut stipulatur dari,aut fieri:& si fieri:aut per alium ipsi filio:aut per ipsum filium,alij.vt not.in l.quod dicitur. & ibi Dy.dicit q; cōiungendo illas duas gl.habes plenā notitiā huius materiæ:& mihi videtur q; per illam habeas ignorantiam.nam prima distinctio glo. videtur insufficiens.ibi enim dicitur q; vbi pater stipulatur filio, vt hæredi, datur directa, & in dubio videtur,vt hęredi stipulari.& sic illa distinctio videtur loquí,quādo pater post mortem suā stipulatur. Quid ergo,si in vita distinctio prædicta nō te instruit? Item prædicta distinctio est insufficiens,quia loquitur de exceptione doli,nō de actione doli querēda.& ita illa gl.nō plenè loquitur:
4 nec plenè instruit. Præterea † prędicta distinctio habet ne cessariò intelligi quādo pater post mortem suam stipulatur: quia si in vita sibi acquireret:vel nulli: vt d.l.quod dicitur. & sic in illo casu non posset obtineri prædicta distinctio. Et in hoc est insufficiens:nam nō declarat,nec plenè distinguit quo modo fiet stipulatio in vita,vel post mortē,in quo cadit distinctio:vt l.quodcūq;.§.nō solùm.ff.de ver.ob. Item illud quod no.in d.l.quod dicitur.non videtur procedere.dicit enim ibi gl.q; in stipulatione per patrem facta,vertitur factum, per filium faciēdum,nō valet:sed vbi vertitur factūm per alium filio faciēdū,bene valet:quia nō confertur in personā filij. hoc nō videtur procedere:quia omne factum cōcurrit circa personas illorū qui edunt,& quibus eduntur.ff.de ope.lib.l. opere.& sic aliquid confertur in personā filij. Præterea si bene
5 cogites in l.quod † dicitur. nō videtur in stipulatione factū, à filio faciendum:ibi enim pater stipulabatur à tertio filio ire agere licere.Certè in hac stipulatione nō vertitur, quòd filius eat vel agat.nec ad hoc quid obligatur:nec quisquam hoc p; misit.Sed vertitur q; possessor non impediat eum, ire agere: vt l.stipulatio ista.ff.de verbo.oblig.& scripsi s.eod.§.si quis alium.Et ita factum non promittentis est in obligatione.non factum ipsius filij.Vnde glos.illa videtur errare manifestè,sal
6 ua reuerentia sua,propter quod dicas plenius:quia † aut pater pacisci tur,vel stipulatur pro filio ad eius liberationem:et tunc pactum valet indistinctè,si pater nomine filij conueniatur,seu cōueniri possit.ff.de iureiu.l.qui iurasse.§.j.ff.de pac. l.& hęredi.§.nos autem.& prodest vtriq;,patri,& filio,vt ibi.

Si verò pater nō posset cōueniri:quia filius nō habebat peculium:tunc potes distinguere,vt gl.fi.d.§. si pactus.quia aut paciscitur,vt hæredi:& post hæres efficitur,& tunc datur directa exceptio.aut simpliciter,tūc doli. Illud autem mēbrum quod sequitur in gl. aut vt extraneo,tūc nulla:nō mihi placet, nec leges,quas gl.ibi allegat,faciunt:quia loquuntur quando pater stipulatur ad obligandum,de quo statim subiicietur.

Præterea talia verba,promittis,vt extraneo, & aliàs bene merito,non vt filio.nō abdicāt filium,nec iura filiationis tollunt;quia nō nudo consensu,&c.C.de eman.lib.l.nec auus.ff. de pac.l.ius agnationis.Nec tales expressiones,vel dispositiones iuris immutant.ff.de castr.pec.l.si fortè. Vnde talia verba essent valde extranea in stipulando:& ipse esset bene fatuus, si talia apponeret. Et miror vbi glossatores repererunt hoc. Sed huic opinioni obst.§.si pactus.s.alle. sed intellige quòd non prodest filiæ directa,etiam si hæres extitit,ex quo nō paciscebatur,vt hæredi:sed prodest exceptio doli:vt §.nos autē.
7 Si verò † pater stipulatur,vel paciscitur filio, alium obligando:tunc aut stipulatur simpliciter: aut post mortem suā. Primo casu,aut tale quid vertitur in obligatione,quod est acquisibile:& tunc ad ipsum patrem transit,& sibiipsi acquiritur:vt hic.& l.quod dicitur.et l.cum qui.§.ij.aut de natura rei est acquisibile filio,quia fortè eius personam solum cōcernit, & non patris:tunc nihil valet stipulatio, nec filio acquiritur; vt l.quod dicitur.ij.responso.ff.de pact.dot.l. cùm dos. & hic in fin.cùm dicit in his rebus quę tibi,&c.& hoc nisi tenderet ad exonerationem patris. Quid enim si pater stipuletur à magistro,quòd alat & instruat filium in aliqua scientia, vel artificio;dic quòd in vita patris non valet.ff.de pact.l.& hæredi.§.nos autem. In secundo casu,quādo post mortem stipulatur filio,acquirit vtilem secundum omnes glosf.& doct. vt l.quodcunque.§.ij.& si bene respicias,hoc volunt text.qui nunquā faciunt differtiam,nisi inter res acquisibiles,& nō acquisibiles. Modòvideamus de rationibus diuersitatum; & certè quatenus tāgit prima mēbra,quòd pater melius acquirat ad liberādum,quàm ad obligādum:patet ratio vulgaris:quia proniores sumus,&c.ff.de action.& oblig.l. Arrianus. Sed quatenus tangit duo membra sequentia,quęritur
8 quare † melius acquirit filio,stipulādo post mortem b,quàm
b in vita:Potest dici quòd quandiu pater viuit,filius non habet integram personam,& est sub regimine patris: & ideo iura non curant,quòd ei aliquid quæratur per patrem in vita,sed post mortem eius sic. Sed contra hoc obiicitur quòd pater post mortem,non debeat stipulando acquirere filio, sed sibiipsi:quia in stipulationibus inspicimus, quò ad acquisitionē tempus stipulationis interpositæ.ff.de verborum obliga.l.si filius.quamuis suspendatur,vel differatur stipulatio per euentum conditionis.Igitur videtur quòd stipulando post mortē debeat sibi acquirere,non filio,inspecto tempore interpositæ stipulationis. Sed ad hoc posset dici quòd illud obtinet vbi stipulatio suspenditur per conditionem extrinsecam.secus si agatur,vt in aliquod tempus differatur.ff.de stip.seruo.l.fin. Sed fortius opponitur:illa stipulatio nonvalet,quę confertur in tempus quo si iniretur,tenere non posset.C.de donat. ante nup.l.quod sponsæ.sed quando confertur post mortē patris, confertur in tempus quo filius futurus est sui iuris, quo casu acquirere non posset ei, nec teneret stipulatio:vt l.si genero. cum ibi notatis s.alle.ergo nec isto casu acquireret:imò nec
9 valebit stipulatio. Sol. † verum est quòd non valet nec acquirit de rigore,sed ex quadam æquitate dispensatiuè valet: videlicet vt vtilis acquiratur. Vel si velles posses dicere quòd ille §.de lege quocunq;.intelligatur in casu quo posset stipulari alij:vt l.Caius.& non continet ius commune. Sed secundum hoc §.ille non restringeretur,vel posset intelligi qñ in vita stipulatur sibi,& post mortem filio:tunc enim videtur valere iure patris. Sed huic obst.l.cùm dos.vbi est commu nio:& tamen non prodest pactum filiæ.iunge j. glosf.proxi.

In glos.vt in profectitio.in fi.sed nunquid proprietatē potest acquirere filio;videtur quòd non:quia illa patri nō acquirit per allegata s.proxi.§.gl.videtur dicere cōtra.ff.de ver. ob.l.dñs.in gl.si ea. Præterea pro hoc facit,quia ex quo acquirit in castrensi peculio:vt l.ex castrensi.s.alleg. multoforti us in aduentitio,vbi pater habet maius ius: & hoc non erat dubitabile iure isto & digest.sed quid de iure nouo;adhuc d. glos.idem sentit:pro qua facit C.de bon.quæ lib.l.fina.§.non autem.vbi iniungit patri quòd de pecunia aduentitij, acquirat nomine filij hæreditates.Item acquirit infanti hæreditatē: vt §.vbi autem.de iure de lib.l.si infanti.C.e.& facit d.l.ex ca strensi.Sed multum ob.leges prædictæ.l.quod dicitur.& alię
10 leges,quæ † dicunt stipulationē nō tenere in his quæ nō sunt acquisibilia patri:sed potest dici q; castrensia,& aduētitia,censentur acquisibilia propter legitimam administrationē vsusfructus,quod consequitur in aduentitiis & castrensibus censetur quasi dominus:vt l.de hæreditate.§.j.de castrensi pecu.

Quid ergo in casibus in quibus nil quæritur;de quibus habes C.de bon.quæ lib.l.fin.& in auth.item excipitur cū aliis. Non videtur quòd pater possit acquirere filio:per l.quod dicitur.s.alleg. Sed pro Deo,cur nō ita bene quęritur filiæ in dote profectitia,cuius actio est cōmunis;& tamen non quęritur:vt l.cùm dos.sicut filio in castrensi,vel aduētitio:& maximè cùm dos possit soluto matrimonio,ad eum redire.C.soma.l.dos.sicut peculium castrense,vel aduentitium? Solutio, quātum ad aduētitium,pater maius habet in eo,quàm in dote.quod apparet:quia habet vsumfr.& solus agit,& cōueniť; quod nō est in dote.In castrensi autē,pater quasi dñs reputat: vt d.l.de hæreditate.§.j. Et idem deberet dici in castrensi,& quasi castrēsi,cū æquiparent.de inof.test.l.fi. Resume ergo
11 quia aut pater † stipulatur filio emācipato;& non quærit ei,

Universidad de Deusto Biblioteca

nisi sicut extraneo, aut in potestate cõstituto: & tunc aut ad liberandum: & subdistinguitur, aut tanquã hęredi, aut tanquã filio, aut ad obligandum: & tunc aut erat acquisibile patri, & quærit sibiipsi, aut non. & tunc in peculiaribus castrensibus, seu quasi, seu aduentitiis querit filio: in profectitiis sibiipsi: in aliis non quærit: nisi stipularetur post mortẽ. & hoc in liberis natis. Sed an in nasciturisposit stipulari post mortem? Videtur ꝙ sic: quia post mortẽ suã videtur colliata stipulatio. ff. de ope. lib. l. si quis operas. Sed hoc verũ, si esset posthumus; & facit quod no. extra de ec. ædifi. c. ad audientiam. el ij. de stipul. ser. l. vsusfructus. Quid si stipulatus sit nascituris, & nascẽtur in vita? non videtur valere: nisi ex natura rei appareret, ꝙ post mortem suam vellet dari, & hæc omnia potes colligere, ex præmissis. Nec facias differentiam inter facta à filio, vel ei facienda: sed in hoc, an sint patri, seu peculio acquirenda, vel
12 ipsi filio, simpliciter, tãquam patrifa. † Quid ergo si pater stipularetur filio, ire licere agere per fundum vicini, ad fundũ peculiarem aduẽtitium, vel acquirere nomine filij iurisditionem, vel aliud ius: nunquid acquirit filio? videtur expressum ꝙ non; vt l. quod dicitur. Ego contra per l. castrense. & d. l. qđ dicitur. quæ loquitur quando pater stipulabatur filio, licere ire simpliciter, nõ habito respectu ad rem peculiarem: sed ad personã filij; quo casu tota vis stipulationis, & effectus cõsere batur in personã filij: nec patri aliquid acquirebatur. sed hic secus in casu quæstionis nostræ, quo habetur respectus ad peculium. Et per hoc videtur ꝙ pater nõ posset quærere in aliis quæ tangerent hæreditatẽ per patrẽ repudiatã, vel per filium agnitã; cùm illa hæreditas nõ videatur cõtineri sub aliquo genere peculij. vel dic ꝙ sit aduẽtitium, habens instar castrensis, vel quasi: & idem dicatur quo ad acquisitionem, vt in illis dicitur. Item quid si pater emat; vel acquirat nomine filij in
13 vita, ꝙ nõ quæratur † filio: quod est notabile: nisi circa res aduentitij peculij: nam nõ potest quærere, nisi circa res peculiares quæ obuenerunt filio ex successione, vel ex industria, vt præmisi: vel nisi post mortẽ suã ex æquitate. Vnde nõ credo ꝙ l. ij. C. si quis alteri, vel sibi. sit in aliquo mutata: nã traditio, seu quasi, quę fit in emancipatione facit valere quasi donationem. & hæc faciunt ꝙ Abbas nõ possit acquirere prioratib⁹ sibi subiectis, quæ habẽt speciales administratores, & intitulatos. Vel dic ꝙ possit quasi illi prioratus sint de natura castrẽsis peculij, vel quasi per prædicta. Quid ergo si quis stipuleẽ sibi, & liberis: sicut tota die fit? Satis potest dici ꝙ valeat. & proderit eis: quãuis hæredes nõ sint: quia videtur collata post mortem. l. quodcũq; §. ij. ſ. alleg. sed in vita nihil possunt petere, nec cum eo concurrunt. ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. j. in gl. hoc ideo dicit. videtur enim fecisse ordinem. ff. ad Treb. l. hæredes. item quod dixi, ꝙ quærit sibiipsi: intellige, si talis sit intentio. C. de iu. dot. l. si genero. si quis alteri vel sibi. l. mutuum. in dubio præsumit ꝙ velit sibi quærere, nisi verba aliud importent. ff. de verb. obli. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus.

b ℂ Post mortem. Vide hic Angel. in ij. colum. post mẽ. in ver. quod autem. si conferatur. Item, inducit hic in fi. ij. col. Ange. vnam quæstionem, pater recipit in emphyteusim ab ecclesia pro se, & pro filijs: quod videtur pacisci pro filijs, vt filijs: non filijs vt hæredibus. quia de natura emphyteusis ecclesię esse peculiarẽ quòd non transeat ad hæredem extraneum: vt in authẽ. de non alie. §. emphyteusim. & ideo si pater instituat filios, ex disparibus partibus, tunc emphyteusis, diuiditur æqualiter. & etiam si repudiarent hæreditatem paternam: tamen emphyteusim debent habere: vt per Angel. alleganteṁ Iac. de Bel. & Bartolum.

1 ☞ §. cum adijcitur. limitatio, & sensus. 2.
3 Stipulatio quando, an non, difformitate corruat. & 4. & 5. 6. 7. 8.
9 Venditionem difformem substituere.
10 Repetitioni præcedentium quando locus non sit.

2 PRAETEREA.[a] In glos. interdum. in fi. vide j. glos. proxi. In gl. scilicet, congruẽ. ibi cùm allegat §. cùm adiici
tur. in hoc articulo fuerunt gl. diuersæ, & doct. antiqui. Quida enim † restrinxerunt illum §. cùm adiicitur. quando est diuersitas in quantitate, non in speciebus. & hanc videtur innuere gl. & quasi sequitur in §. cum adijcitur. in gl. cum diuersitas. sed Azo & Io. etiã quãdo est diuersitas in qualitate: vt ibi no. in gl. ꝙ constat. Hæc autẽ gl. videtur velle, quod vbicũ que est diuersitas, quòd valeat, si diuersitas illis placuerit. &
2 hæc verior: quia §. ille † cũ asscitur, indistincte loquitur hoc intellige, cum adijcitur, vel detrahitur interrogationi: non si omnino aliud præmitteret. Verbi gratia, stipulor equũ: promittis bouem, non videtur valere: quia esset omnino alia. & ideo videtur tex. notanter dicere cum adijcit, vel quod detrahit. illo autẽ casu nõ adijcit nec detrahit: imò omnino aliud dicitur j. §. si de alia. In ea. gl. ibi cùm dicit: sinautem non placeat. i. nõ dicat sibi placere: quia si displiceret, & non acceptaret, nõ esset locus illi §. cũ adijcitur; nec huic materiæ. † In
b fi. eiusdẽ gl. b Et est ratio: quia in alternatiua summarum, minor est in obligatione. ff. de ver. ob. l. si ita stipulatus fuero. x. aut quindecim & ideo, non videtur diuersitas in interrogatione & responsione: quia interrogatum, & responsum, videtur de decem tãtum. Sed in speciebus, videtur de qualibet interrogare sub conditione. Et ideo cum respõdetur de vna: est diuersitas in qualitate: quia interrogatio conditionalis, est respõsio pura de vna, secundum Dy. in d. §. cum adijcitur. Et hęc eadem ratio potest reddi, quia quando copulatiuè fit interrogatio de pluribus & respõdetur de vna, valet: sed non quãdo
4 fit alternatiuè: quia alternatiua interrogatio, est quodãmodo conditionalis: promittis ilum aut illum? hoc est. si illum nõ dederis dabis illũ? & sic est difformitas, in qualitate. secus quãdo præcedit copulatiuę interrogatio: & sequitur respõsio simpliciter vnius rei: quia tunc respõdetur secundum qualitatem interrogationis: licet diminuatur de numero rerum cõtentarũ in interrogatione. Et facit pro hac ratione ff. qui & à qui.
4 ma. li. nõ fi. l. iij. in fi. † Habes ergo, quod vbi præcedit interrogatio ĩ summis alternatiua respõsio singularis, nõ vitiat, quia sicut stipulatio censetur minorem summã continere: ita interrogatio. Quid ergo, si sit vna summa, in interrogatione, & respõsione: diuersitas tamẽ monetarum, Verbi gratia, promittis mihi cẽtum libras in sterlinguis vel in Turo. grossis? & promissor respondet de altero: tunc cessat ratio prædicta. Sed tamen credo idem: quia non videtur difformitas, cũ sit vna summa: & quia vna moneta potest solui pro alia, sicut pro aurea argenta, vel pro argentea, ære contaminata: iuxta illa quæ notãtur, & scribuntur ff. si cer. pe. l. ij. C. de colla. æris. l. j. & C. de solu. authen. hoc amplius. & videbis j. quib. mo. tol. ob. Item huic gl. in ver. si vero in quantitate. obstat is tex. cui gl. non videtur respõdere: sed solue, vt in §. si stipulanti. quia nolebat alias valere, nisi valeret in totum: ibi sic. Dic, ꝙ gl. intendit hic soluere hoc contrarium: dicit enim in alio, nõ valet: vt hic veluti, & c. vult dicere, ꝙ hic debet intelligi, quod dicit tex. Præterea, inutilis est, & c. sub quo ad illud in quo excedit: vt hic:
5 sed in summa, qua cõueniũt valent: vt §. si stipulãti. † Quid in aliis, quam in summis, in quibus interrogatio totum continet: respõsio partẽ? Verbi gratia, Interrogo te, promittis fundum Sempronianum? tu respõdes: promitto vsumfru. eiusdẽ fundi. vel promittis hominem? tu promittis Stichum. In primo exemplo potest dici, ꝙ sit difformitas, recipiẽdo vsumfructum, tanquã ius separatũ, in gl. magna ff. de adi. le. l. j. & ideò vitiatur stipulatio: quia vsusfru. non est pars rei nisi per similitudinem. ff. de vsufru. l. iiij. Sed obst. ff. de fideiuss. l. si area. §. si fundum. Sed non est bonum argumẽtum de fideiuss. in quo non inspicitur difformitas: sed solum, ne obligetur in duriorẽ causam: vt paret ff. de fideiuss. l. græcè. §. illud. ver. item si acce-
6 pto. † Sed quid, in secudo exemplo, quando interrogatio continet genus, responsio verò speciem? Videtur etiam non valere stipulatio: quia obligatio generis æquiparatur speciei alternatiuę. ff. de condi. in d. l. cum is. §. fina. In alternatiua autem certum est, quod talis responsio non valeret. ff. de ver. ob. l. inter stipulantem. Quid si stipulor omnes seruos tuos? tu respondes promitto præter vnum. Io. & glo. post eum, videntur tenere, quod non valet in §. cum adijcit. in glos. cum diuersitas. Sed Iac. ibi tenet contra pro quo: quia ibi nõ est difformitas in qualitate: sed in quantitate: ideo valet, per §. si stipulante. l. inter stipulantem. ff. de verbo. oblig. & idem si interrogatio continet totum homine̅: respõsio partem, per d.
7 §. † Sed quid, si interrogatio continet totum integrale: respon

sponsio partem. Verbi gratia: promittis domum? promitto tignum. vel promittis gregem? promitto ouem talem, dicas ꝙ hic est difformitas: & nõ valet, quia quodammodo res aliæ censentur. ff. de evict. l. naue. de acquir. pos. l. qui vniuersas. de vsucap. l. eum, qui. & l. rerum mistura. Secus tamen dicerem si responsio continet partem quantitatiuam; vt promittis domum? vel promittis gregem? promitto partem mediam, vel tertiam. arg. §. si stipulante. & illorum quæ, & dicta sunt, & fa
cit ff. de excep. rei iud. l. si quis cùm totum. & l. si mater. §. eandem ſ. vide quod ibi not. in gl. imò. & ff. illo tit. de except. rei iud. l. si cum testamento. §. si fundum. ff. de ver. ob. l. quivsumfructum. Item iuxta illud quod dicitur hic, ꝙ difformitas in qualitate vitiat, sicut si vna purè, & alia sub cõditione, &c.
8 Quæritur, † quid si in interrogatione, & promissione contineantur conditiones, vel dies diuersæ tantùm? Verbi gratia, promittis, si nauis ex Asia venerit? promitto, si Titius consul factus fuerit. videtur ꝙ non vitiaret: præsertim si cõditio apposita in promissione sit facilior, vel prius existat. ff. de fideiuss. si à reo. Dic contra, quia semper est difformitas in qualita
te cõditionum. nec obst. l. si à reo. quia ibi nõ quæritur de huiusmodi disparitate: sed an causa sit durior: vt ſ. dixi. Hęc pro
9 cedunt in stipulatione. † Quid in aliis contractibus, vltro citroque obligatoriis? Verbi gratia, ego dico, vendo tibi fundum, tu dicis, ego retineo sub conditione si nauis ex Asia venerit, vel si placet Sempronio: nunquid tenet venditio? Et idẽ potest quæri in aliis contractibus. Et certè videtur ꝙ difformitas nõ vitiat: quia ex vna parte potest esse pura, ex alia conditionalis. ff. de in diem addic. l. Sabinus. & de l. cõmis. l. cùm venditor. Vnde apposita cõditione per emptorem, venditor videtur in eam consentire. ff. de contrahen. empt. l. sed Celsus. §. fi. Nec oportet ꝙ verbis exprimat difformitatem, sibi placere, sed in stipulatione credo ꝙ oportet: vt ſ. dixi. Et est ratio quia cùm stipulatio dicatur à firmitate, & sit firmum vinculum, & ad hoc sit inducta: iura voluerũt omnem firmitatem, & claritatem verborum intercedere. Et hæc ratio potest etiã assignari: quia interrogatio debet præcedere rationem in stipulatione, magis quàm in aliis contractibus. Super text. idem si cui. iste tex. videtur repetere quod statim dictum est, sed dic ꝙ repetit, & addit de die: ante enim fuerat factus sermo de conditione tantummodo. In gl. quæ enim in præfa
c tionibus. in fi. c hoc † fallit, vbi per repetitionem actus vitia-
10 retur: vt d. §. idem respondet. ff. de leg. j. l. seruo alieno. §. si ab impubere. & l. si quis à filio. §. j. Item fallit, si primo dicto, vel personæ, vel materiæ singulari cohæret. ff. de adi. leg. l. legatum. la ij. Item si ex aliquibus coniecturis apparet nolle repeti: quia fortè illud quod in pluribus tacitè intelligebatur fuit expressum super vno: & ita in aliis non videtur velle intelligi. ff. de iudic. l. cùm prætor. & sic potest intelligi ff. de cõdition. & demonstra. l. si intra diem. vel si aliàs appareat. ff. de vulga. l. iam hoc iure. §. fi. de hæred. instit. l. sub conditione. C. de impub. l. quamuis.

a AD NOT. ℂ Præterea. Diuersitas in quantitate, interrogationum & responsionum, vitiat stipulationem quatenus est discordia.
b ℂ In fi. e. gl. Vide hic distinctè Ang. in ver. in glo. magna quæ est pulchra, & notabilis.
c ℂ In fi. No. Ang. quòd ex præfationibus, & contractu, postea incontinenti celebrato, aliquid inter partes actum fuisse probatur & ideo probato, quòd partes egerant de pignore, licet incontinenti factum fuerit instrumentum de venditione: contractus est simulatus: secus si ex interuallo: vt hic per eum, quæ sunt notabilia dicta.

1 ☞ Voto qui, an non obligetur. 3.
2 Votorum genera, & effectus.
4 §. Voto. sensus.

ITEM INVTILIS. In gloss. quantum ad ciuile. in fi. Idem potest dici de aduentitio, quando patri non quæritur vsusfructus; vt in casibus exceptis: vel quia fortè non vult: iuxta l. fin. C. de bo. quæ lib. tunc enim videntur, & actiones, & obligationes contrahi efficaces. ff. ad Trebel. l. Imperator. & tit. l. mulier. §. j. ff. de accus. l. hi tamen. §. j. Idem in beneficialibus: vt extra de iud. c. si annum. lib. vj. In glo. ex omni. in fi.

1 Hæc † gl. fuit malè scripta prope finem, ibi nõ licet aliàs, & cvnde vult dicere ꝙ licet aliàs quivouit, possit conueniri à prælato: vt l. nulli. §. sin autem. C. de epis. & cle. filius tamen famil. nec vouere, nec ex voto conueniri potest, vt hic in gloss. in fine. Et caue: quia hæc gl. videtur habere contraria in l. si quis rem. §. voto. alleg. in gl. hic enim videtur gl. dicere ꝙ non obligetur Deo se vouẽdo: & ibi dicit contrarium: quia imò per sonam potest vouere Deo & obligatur. & hoc idem no. ff. de min. l. si ex causa. §. Papinianus. pro quo C. de episc. & cleric. l. fi. §. ij in auth. de sanct. epis. §. interdicimus. Dic plenius quòd
2 aut † filius famil. emittit votum personale, id est in sua persona consistente: aut reale, id est in rerũ prestatione, consistente. primo casu, aut intrat religionem, & votum ibidem professionis emittit, & obligatur: vt ex dictis §. j. & §. interdicimus. ij. aut non intrat religionem: & tunc non obligatur in præiudicium patris, nisi in voto vltramarino: vel nisi in necessitate: vt quia iniecit manus violẽtas in clericum: sed in præiudiciũ sui sic: vnde si placeat patri, debet complere: vel cùm erit libe ratus a patria potestate. Si autẽ vouet res, dic ꝙ aut intrat religionem, & dic ꝙ res castrensis & quasi aduentitiæ, dedicãtur
3 saluo iure patris, quantum ad vsumfruct. Si verò † nõ intrat, sed aliàs vouet, tunc in castrensibus vel quasi in aduentitiis, in quibus pater non habet vsumfruct. tenet: in aliis non. cũ non possit alienare. & ideo non videtur ꝙ possit vouere res professitij peculij, nec eleemosynas facere etiam moderatas, sine licentia patris: prout hæc omnia reperies not. extra de voto. ca. scripturæ. per Inn. & doct. & plenius in summa Host. eod. ti. §. quis vouere. vers. sed nunquid filiusfami. An autem pater priuetur patria potestate. Doct. iuris canonici dicunt ꝙ non. in his tamen quæ tangunt religionem, nõ curatur patria potestas. vide per Innoc. de æta. & qual. c. indecorum. & in Spe. de stat. monach. vers. duodecimo quæritur. & vers. ij. & vide quod scripsi C. de sacrosan. eccl. auth. ingressi. Sed an pater possit eum obligare vouendo ipsum? glos. dicit ꝙ sic. & nota
tur C. de agri. & censi. l. ne diutius. contrarium est verum, nisi consentiat tacitè vel expressè. vide extra de regul. c. cùm virũ. xx. q. ij. c. j. & ij dic vt ibi. Vnde videtur mirabile cur nõ possit filius se obligare Deo, cùm in spiritualibus non curetur de patria potestate: imò nec de his quæ ius publicum tãgunt: vt ff. ad Treb. l. nam quod ad ius publicum. Sed dic ꝙ non curatur: quin actus teneat, sine præiudicio tamẽ patris, etenim pater non debet ex facto filij priuari sua patria potestate: nisi in casibus: vt fauore religionis, vel propter consulatum, & similibus. C. de epis. & cler. auth. sed episcopalis. Intellige ergo ꝙ
4 l. si quis. † §. voto. dicit indistinctè secundum distinctionem prædictam. Et quando dicit, nõ obligatur sub voto rerũ, nec voto personali in præiudicium patris, nisi intraret religionẽ: vt prædixi. per hoc cessat, quare melius obligatur diabolo de linquendo, quàm vouendo: quia (vt dictum est), & Deo obligatur. Item est alia ratio: quia Deus, qui iustus est, nõ quærit sacrificia cum aliena iactura: ideo quia præiudicaretur patri, nõ obligatur: diabolus (qui semper iniustus est) nihil quærit nisi iniustitiam. & alienam iacturam, cur non mirum.

1 ☞ Mutus an contrahat.

a MVTVM.[a] Hic nihil notandum est. & concor. ff. e. l. j. in prin. & vide ibi: quia ei prouidetur, de remedio stipulãdi, alios autem contractus qui consensu perficiuntur, potest inire. ff. de iure dot. l. mutus. extra de sponsa. c. cùm apud. & vide quod scripsi ſ. de mili. test. §. quinimo. & per hunc §. patet ꝙ non possit testis esse, cùm testis verbo deponere habeat. vide supra de testa. §. testes.

a ADNOT. ℂ Muti. Quærit hic Ang. qualiter mutus, vel surdus, possit alicui cõtractui præter stipulationẽ celebrare: & dicit. quod debent adhiberi amici noti, & coniuncti sui: & ipse mutus faciæ talia signa per quæ det intelligere, quod velit vendere, vel emere: & tunc illi noti muto dicant, quòd ipsi intelligunt ex talibus signis quòd vult vendere librum pro decem, & ita scribat notarius: & sic valebit contractus. vt hic per eum.

1 ☞ Furioso quæ, an non liceant.

FVRIOSVS. In gl. ſ. obligatorium. ibi, idem in pros

Universidad de Deusto
Biblioteca

digo.intellige idem ꝙ non posſit obligari,promittendo: ſed
1 nō † idem quin poſsit ſtipulari: vt d.l.is cui.& vide quod ſcri
pſi §.de cur.§.furioſi. In ea.gl.in fi.hoc intellige de mēteca
pto,qui oīno nihil rationis ſapit.ꝛ̄.prox.§.ſed quod diximus.

1 ☞ *Pubertati proximus.*
2 *Filio quæ & qui,an non,liceat.*
3 *§.Filius. enucleari.*
4 *Patri cur quæratur.*

PVPILLVS. In gloſ.i.vſq; ad x.in fi.hæc fuit opi.gl.
vbiq;.& no.ff.de re iud.l.pupillum.canoniſtæ, gl.& Inn. di-
cunt pubertati † proximū,qui per ſemeſtre tempus accedē-
do,vel excedendo,propinquat.vt no.extra de deſpon. impu.
c.cōtinebatur.Sed Hoſt.ibi dicit ꝙ eſt proximus,per tresdies
ante,vel poſt,per c.ad noſtrā.extra de regul.pro gl.& Innoc.
facit ff.de exc.tut.l.nō tātùm. quā legem ipſi etiā allegāt pro
Holt.facit ff.de lib.exhi.l.iij.§.pe.Si ſequaris opi.gl.& Inno,
in iudiciis coronaberis, præſertim in curia eccleſiaſtica, vbi
adorātur vt idolū.Inter has opi. poteſt mediari ꝙ ſit arbitrio
iudicis,qui ex maleficio,& perſpicacitate impuberis, poterit
maius,vel minus tempus interpretari:reperiūtur enim quidā
maioris indolis & intellectus in x.anno, quàm aliꝭ in xiij.C.
ſi mi.ſe ma.dix.l.iij.& facit ff.de ver.obl.l.mulier. In gl.ſed
quæ eſt ratio.ibi cùm dicit,ad corrigēdum.ex hoc apparet ꝙ
2 ſexagenarius poſſet eſſe in poteſtate patris. In ea.gl.in fi.[4]
melius in §.hoc proculdubio.& hoc eſt verum iure antiquo,
quo pater nō erat adminiſtrator. Quid hodie, ſecundum
iura Cōſtantini,ſecūdum quæ pater habet legitimā adminiſ-
trationem filij? Videretur contra:& hoc tenēt Iac.& Pe.in l.
fi.C.de bo.quæ lib.& l.cū oporter.§.nō autem.e.ti.item facit
2 quod legitur & not.in d.l.fi.§.filius autē famil. † vbi alienat
filius cum licētia patris. Et ita patet ꝙ authoritas patris facit
valere: quia alienatio aliàs eſſet nulla. Præterea conſtat ꝙ
ſine patris voluntate filius nō debet,nec poteſt acquirere hæ
reditatē:vt d.l.fi.Poteſt dici ꝙ iſte §.hodie.ſtat,cùm non repe
riatur correctus.Nec ob.d.§.filius.nec quod ibi not.nā quod
3 ibi dicitur † de licentia,ſeu volūtate, nō eſt authorizatio,ſed
ſolùm cōſenſus,ſeu voluntas quæ requiritur propter ius, qđ
habet pater in re. & apparet bene ſuppoſito ꝙ filius eſſet ix.
anno.requireretur cōſenſus,ſeu voluntas prædicta:per illum
§.&ita illud nihil facit,quòd ad authorizationē minoris ętatis
quāuis ratio quę ibi redditur,videatur reſtringere d.§.melꝰ
eſt em̄ coarctare iuueniles,&c.Sed illud nō ob.qa illud ideo
ponit, quia iuuenes magis cōſueuerūt vēdere ſuū,quàm aliꝭ:
ideo illa ratio inducitur. Idē tamē ſi ſint perfectæ ætatis.Itē
nec obſt.quod adhibetur conſenſus in hæreditate: quia illud
propter ius vſusfruc.quod eſt acquirendum patri:quia pater
debet implicari oneribus.Nō ob.l.ſi infanti.C.de iur. debbe.
quia ibi nihil agitur de patris authoritate præſtāda; ſed bene
4 verum † eſt ꝙ acquiritur filio per patrē propter periculum,
quod eſſet ſi hæreditas non acquireretur, & deuoluereturad
aliꝭ:in cuius vera acquiſitione nō eſt maius periculum, quā
ſimplici contractu,& ſpecialia iura,& cautelæ adhibentur ſ̄.
de auto.tuto.§.neque.

a ADNOT. ii. In fi. Angel.hic concludit hoc modo: Quādoque tractatur de pupillo obligando merè,& authoritas patris non ſufficit,vt hic.quando que tractatur de mera vtilitate: & tunc poteſt etiā ſine patris authoritate: vt ſ̄. de autho.tut. in prin. quandoque tractatur, de actu in quo poteſt eſſe vtilitas, & damnum: & tunc patris authoritas ſufficit.vt.l.ſi infanti.C.de iur.debbe.Et eſt rō quia iura noua faciunt patrē legitimū admtniſtratorē.

1 ☞ *Impoßibilia quando,an non actionem pariant.*
2 *§.Si impoßibilis,quando. an non, locus ſit.& 3.*
4 *Conditionis ante uel poſtpoſitæ uſus. & 5.6.*
7 *Perplexum.*

SI IMPOSSIBILIS. In gl. quibuſcunq;.vide ibi:
& quod ibi ſcripſi.Sed opp.ff.de condi.ob cauſ.l.ſi militem.
gl.dicit in l.non ſolùm.hic allegata, ꝙ ibi in contractu,qui re
contrahitur:hic in contractu,qui conſenſu.Sed hoc nō valet:
1 quia iſte §.obtinet † in quibuſcunq; contractibus;vt hic not.
in prin.gl.& hæc glo.eſt contraria illi.hæc tamen verior illa,
eſt enim contra caſum.ff.ſi cer.pet.l.certi condictio.§.itē quę
ri poteſt.Ad contrarium dic ꝙ concordat,quia hic.& ibi cō-
ditio,ſeu cauſa impoſsibilis effectum annullat:nec ex eo agi
poteſt ad conficiendum:ſed bene verū eſt ꝙ agi poteſt ad re-
uocāda data ex tali cōtractu & hic crederem,idem ſi res eſſet
tradita vigore contractus talis.ff.de act.emp.l.ex empto.§.is
qui vina. Item obſt.ff.loca.l.inſulam.§.in operis. Si velles
intelligere legem illam,prout gl.ſecundo modo intelligit,in
nullo obſt.Sed ſi ſecundum primum intellectum intelligas,
oportet dicere ꝙ interdum illud quod invim conditionis ap-
ponitur, eſt impoſsibile de ſe: & † in illo caſu obtinet iſte §.
Interdum nō eſt impoſsibile de ſe,nec ſui natura:ſed propter
circunſtantias quæ per partes apponuntur:efficitur impoſsi-
bile.& in illo caſu diſtinguitur caſus bonæ fidei, à contracti
bus ſtricti iuris:vt in primo valeat,in ſecundo non: vt ſcripſi
ſ̄.de verb.oblig.§.loca.ff.de leg.j.l.ſi quis ſeruos. Item oppo-
nitur extra de condi.appo.c.j.& fi.vbi conditio impoſsibilis
adiecta contractui,matrimonium non vitiat,niſi eſſet contra
ſubſtantiam matrimonij.Sed dicas ꝙ ſpeciale eſt fauore ma-
3 trimonij:vt ibi not. Item quæro,† an iſte §.obtinet,vbi obli-
gatio incipit à conuentione,an vbi incipit à cōditione:vel an
4 in vtroq; caſu:nam interdum reperitur promiſsio, † ſeu ſti-
pulatio,incipere à præcedenti conuentione:interdum à præ-
cedenti cōditione. Verbi gratia,promittis hominem dare, &
ſi non dederis,promittis dare equum,vel centum, hic incipit
à præcedenti conuentione. Quandoq; à præcedenti cōditio-
ne. Verbi gratia:ſi Stichum non videris promittis centū:qui
Stichus mortuus erat:vel ſi cœlum digito tetigeris,promittis
centum:& videtur expreſſum ꝙ obtineat, vbi à præcedenti
conuentione.ff.de verb.obliga.l.ſi homo mortuus.ibi enim à
præcedenti cōuentione incipit.Item in l.non ſolùm. in ſecū-
do dicto de act.& oblig. Oportet dici quòd incipit à præce-
denti conuentione,in eo quod fit ibi mentio de emptione &
locatione:vbi verò à præcedenti conditione incipit, non eſt
dubium ꝙ obtineat:quia is eſt caſus huius §. & hoc indubita-
5 tē,vbi ab initio erat impoſsibile. † Quid ſi ex poſtfacto?
Verbi gratia,promittis dare,vel ſiſtere Stichum: & ſi nō de-
deris,promittis dare centum? Stichus tunc viuebat: ſed poſt
moritur,ante mortem nūquid valet? & caue quia hoc ſolùm
debuit quærere Dyn. & diſtinguere caſus, an ab initio eſſet
impoſsibile:an ex poſtfacto:& tamen ambos caſus miſcuit,
extra de reg.iur.c.nemo ad impoſsibile.in q.fi.Et videtur ex-
peditum,ꝙ tunc non ſit locus huic §.ff.de verb.obli.l. in illa.
Super hoc glo.variant.nam quædam voluerunt dicere quòd
pœna committitur,niſi in iudicialibus: & ita videtur ſentire
ff.qui ſatisd.cog.l.ſi deceſſerit.de do. except.l.apud Celſum.
§.ſi arbitrum.Sed in l.ſi homo.tenet contra, & illa approbaꝫ
ff.ad l.Rhod.ff.de iact.l.pe.§. pe. Item cōſtat ꝙ caſus poſt
promiſsione m cōtingens, magis debet liberare, cȝ ſi eſſet ab
initio,ſed ſi eſſet ab initio,obligationem vitiaret: ergo multò
fortius poſt cōtingens.Prima probatur:quia difficultas,quæ
eſt ab initio non impedit obligationem.ff.de verb.obli.l.con
tinuus.§.illud.& tamen ſuperueniēs impedit in effectu. ff.de
contrahend.empt.l.ſi in emptione.§.item ſi res.ſi cer.petatur.
l.quod te.ibi, in poteſtate,&c.Secunda parte per ſupradicta:
ideo die quòd nō committitur in alium regreſſum. ff.ad leg.
6 Aquil.l.proinde.Item † hoc verum,vbi incipit à præcedenti
conuentione: ſecus ſi à præcedenti conditione: vt d.l.in illa.
Quæ ſit ratio, patet: quia vbi à præcedenti conuentione res
quæ moritur,fuit in obligatione:ideo eius interitu liberatur.
ſecus vbi à præcedenti conditione. & hanc rationem reddit
Dyn.in d.c.nemo.nec obſt.ff.de noxal.l.ſi ad libertatem. §.ſi
quis.quia ibi damni æſtimatio erat in obligatione,quæ etia
neſcit ex perſona delinquente;vt ibi not.Dyn. In glo. non
ita.ibi.Ioan.illa lex quam Io.allegat eſt directè cōtraria:quia
ibi idem quod hic.hic enim non valet ſtipulatio,nec ibi in fa-
cto. In ea.gloſ.ibi,ſecundum Azo.dicas quòd idem eſt, ſi
ſit impoſsibilis,propter perplexitatem:ac ſi eſſet de eius natu
ra,per l.ſi Titius.ff.de condi.inſti.& eſt mirum,quomodo lo.
allegauit eam ad contrarium.Sed credo quòd fuit error ſcri-
ptoris.

ptoris.Nec obſt.l.ſi Titius.ff.de verb.obliga.quia ibi non eſt
7 perplexitas. Nam † perplexā dicitur indiſſolubile, ita quòd
ad poſſeſsionem vnius requiratur remotio alterius,vel incō-
ueniens:quod nō eſt in d.l.ſi Titius.ff.de verb.ob.imò vtrūq;
perplexum ſe compatitur: quinimò diſſolutio perplexitatis,
pendet ex facto promiſſoris:vt ibi Dyn.no.Item dic idem,ſi
ſit turpis,vel de iure impoſsibilis.ſ̄.eod.§. idem de iure.cum
ibi notatis. In gl.cum ſpatio.vide ſ̄.de ob.§.omnis.

1 ☞ *Inſtrumento quando danda fides.*
2 *Scripturæ priuatæ quatenus ſtandum.*
3 *Inſtrumentis inferenda.*
4 *Inſtrumentum accuſaturo an edendum.*
5 *Data an reſpondenda.*
6 *Dies quando,an non edendus.*
7 *Cap cum Ioannes.explicari.*
8 *Supereditio qui petatur.*
9 *Teſtium quibus ſtandum.*
10 *Inſtrumenta an impugnabilia. & 11.*
12 *Teſtibus negantibus inſtrumentum reprobari.*
14 *Teſte uno inſtrumentum uacillare. & 15.*
16 *Tabellione negante inſtrumento non ſtandum.*
17 *Teſtes an tabellioni præferendi.*
18 *Inſtrumentum quot teſtibus reprobetur.*
19 *Inſtrumentum qui probetur.*
20 *Teſtium qui potiores.*
21 *Tabellio quibus teſtibus præferendus.*
22 *Inſtrumentum quando duobus æquiualeat.*
23 *Sigillo ſtandum.*

ITEM VERBORVM. In gl.ita intellige.ibi,cùm
alleg.§.eo.Itē intellige audiri ſub.&intellige.plerunq; enim
vox auditur,& verbum nō intelligitur.ff.eo.l.j.§.fi. In ea.gl.
cùm alleg.de ſpon.l.iiij.iuncta l.ij.eo.tit. In gl.poſt ideo.in
fi.quo tempore fortè fuerunt teſtes mortui:& nō poteſt pro-
bari præſentia,niſi ſcriptura probetur. In gl.no. ſtandum.
1 Et hoc quādo habet formā publicam, † puta manu tabellio-
nis conſignatā vel authentico ſigillo,cui de iure vel conſuetu
dine adhibetur fides,vide extra de fid.inſtr.c.ij.quod ibi not.
per gl.& doct. In fi.eiuſdem glo.melius facit, pro ſecundo
membro.ff.depoſi.l.Publia.§.fin.C.de proba.l. inſtrumenta.
& l.exemplo.de conue.fiſ.de.l.j.lib.x.& hoc niſi eſſet ſubſcri
pta trino teſte.C.qui pot.in pig.ha.l.ſcripturas. Sed nec tunc
facit fidem mortuis teſtibus: & niſi olim in rationibus publi-
cis.ff.de eden.l.quædam ſunt.§.nūmularios.hodie contra, vt
2 ibi not.Item dic ꝙ ſi priuata † ſcriptura ſit vetus,vel aliàs nō
ſuſpecta,facit ſemiplenam fidem:ita ꝙ per eam poſsit defe-
ri iuramentum,ſi alia concurrant.de quibus C.de reb.credi.l.
iij.& ff.de iureiur.l.admonendi.dic plenè in Spec. de inſtru.
edi.§.nunc dicēdum.ver.priuatū.nu.4.5.6.& 7.& in d.l.ſcrip
turas.& in d.c.ij.de fide inſtr.ſ̄.de teſta.§.ſigna autem.& §.
poſſunt. In gloſ.id eſt,præſentes.ſed quamuis hæc ſcriptu
ra non contineatur,nihilominus ſi dicat ſtipulationem fuiſſe
interpoſitam præſumitur C.de vſu.l.j.& j.eod.§.ſi ſcriptum.
In glo.nota.ibi,cùm allegat C.de diuer.reſcrip.l.ſi qua me
lius.C.de tabula.l.generali.lib.x. Sed an hora ſit ponenda?
doct.conſueuerunt dicere quòd nō.ff.de accuſ.l.libellorum.
C.de apo.pu.l.j.in quibus nulla fit mentio de hora. Sed an
3 locus † debeat apponi? Doct.conſueuerunt dicere quòd ſic,
etiam ſingularis. Vnde nō ſufficeret dici in inſtrumēto, actū
in tali ciuitate:niſi etiam diceretur,in tali domo, vel tali loco,
vt conſueuerunt notare doct.in l.optimam.& facit in authē.
quib.mod.natur.effic.legi.§.quātum.& d.l.libellorum. Item
conſul,menſis:& alia quæ in d.l.nominantur:aliàs non vale-
ret inſtrumentum:vt not.in Spec.de inſtru.edit.§.poſtremo.
verſic.quid ergo.cum verſi.ſeq.& hoc niſi ſit alia conſuetudo
quæ in talibus eſt multum attendenda:vt not.in authentic.vt
præpo.no.imper.circa med.in gloſ.puta in nomine. Præ-
miſſa autem intellige in inſtrumentis publicis:nam in priua
ta ſcriptura non requiritur tanta ſolennitas:dumtamen con-
ſtet eam ſcriptam per illum, cui præiudicatur vel per alium
eius conſenſu:vt d.l.Publia.§.fin.ff.de pig.l.cùm taberna. §.
idem quærit. Quidam autem faciunt differentiam, an fiat
ad probandum,vel ad contrahendum:vt primo caſu debeat
apponi dies:ſecundo non,per d.§.idem quærit. In ea.gloſ.
ibi cùm dicit,vel datur.hæc gloſ.ſupponit quòd ſiue velit ar-
4 guere de falſo † criminaliter accuſando, ſiue ciuiliter exci-
piendo,quòd debeat edi cum die & conſule:& tamen contra
rium innuit in d.l.fin.de fide inſtr.ſuper verbo,falſum.Et pro
illa facit text.l.iij.C.de accuſ.cùm dicit, inſcriptionum pagi-
na, &c. quæ pagina non interponitur,niſi cùm criminaliter
accuſatur:vt l.fin.C.de accuſ.Pet.de Bellapert.videtur in hoc
facere quandam diſtinctionem,quæ notatur in §.editiones.l.
j.ff.de edendo.nam aut quis vult accuſare ſeu redarguere in-
ſtrumentum de falſo,in ea parte qua eſt dies,& conſul:& tūc
debet edi.aut in alia parte:& tunc non.& ſi dubitetur, an ma
litiosè dicat ſe velle accuſare in illa parte.iurare debet, ſecun-
dum eum.Finaliter tamen dicit ꝙ hic loquitur,qñ vult accu-
ſare ciuiliter ad finem,ꝙ inſtrumentum non faciat probatio-
nem:quo caſu non eſt locus inſcriptioni. Sed ſi dubitetur de
malitia,debet imponi mulcta per iudicem,ſi accuſans ſuccū-
bat.C.qui accuſa.poſ.vel non.l.iij. Et ita videtur declinare in
hanc ſententiam,quòd ſiue criminaliter ſiue ciuiliter quis ve-
lit inſtrumentum reprehendere:debeat huius editio fieri: &
ita tenetur de conſuetudine.veruntamen, ſi iudex præſumit,
ꝙ falſitas opponatur malitioſè cogere debet accuſatorem ſe
obligare ad pœnam extraordinariam.Et ita not.Spe.de fide
inſtru.§.videndum.verſi.facienda.cum verſi.ſeq.nu.13.& 14.
& facit C.de epiſco.& cler.l.ſi qua per calumniam. in princi.
Sed pone ꝙ inſtrumentum nō eſt in caſu exhibitionis cum
die & conſule:quia fortè pars nō audet ſe ingerere ad repre-
hendēdum de falſo:ſed facit talem poſitionem: ponit ꝙ ſi in-
5 ſtrumētum habet aliquid † de tali contractu,quòd eſt de tali
data,nunquid exhibens tenetur reſpondere? & nō videretur:
quia præſtaretur materia falſum fabricandi ſicut ſi inſtrumē
tum exhiberetur cum die & conſule.Et ita non videretur re-
ſpondendum per d.§.editiones.arg.ff.de ſpon.l.oratio.Spec.
tangit hoc in tit.de teſte.§.qualiter autem.verſi. quid ergo.et
videtur tenere ꝙ ſit reſpondendum:tamen ſufficeret reſpon-
deri,ita credit,ſicut inſtrumento continetur: vnde quāuis ſit
reſpōſio incerta:ſatis tamen certificatur iudex,cui totum ex-
hibetur:vide ibi. Iſta ſunt valde bona in practica,quādo reus
opponit præſcriptionem & lapſum temporis:tunc enim ne-
ceſſe eſt ita articulari. Sed pro Deō,quando quis vult repre
hendere inſtrumētum,tanquam falſum,& exhibetur ei dies
& conſul:nunquid paratur ei materia falſum fabricandi ſicut
in omni alio caſu? Nam die exhibito, poterit quærere teſtes
falſos per quos probabit ſe alibi fuiſſe, & ſic videtur eadem
ſuſpicio. Ad hoc poteſt reſponderi:verum eſt, quòd videtur
ſuſpicio poſſe falſum committi:ſed iuſtius eſt hoc caſu audi-
re opponētē,quàm ſi fortè veritas remaneat cooperta. Vnde
vt tenebræ criminis falſi prodeant in lucem, hoc conceditur:
quia in hoc crimine debet fieri acerrima indagatio.C.de fal.l.
vbi.& iunge ſ̄.quib.ex cauſ.maio.non lic.§.ſemel. Videntur
ergo dicere glo.& Pet.de Bellaper.quòd non debet edi dies,
6 niſi † petens edi velit probare falſitatem in data:ſecus in alia
parte,vt ſ̄.ſcripſi.& ad hoc facit c.cùm Ioannes.extra de fide
inſtru.vbi reprehendebatur inſtrumentum:quia puram ven-
ditionem continebat:& tamen debebat conditionalem con-
tinere.vnde ibi dies nō erat exhibitus:quod apparet,quia te-
ſtes nō deponebant de certo tempore,quos veriſimile eſt de-
poſuiſſe,ſi dies fuiſſet eis exhibita.Iſta tamen opin. mihi non
placet, quia ſequeretur inconueniens: pone enim quòd ego
volo probare de die,& hora inſtrumēti,fuit alio modo factū,
quàm inſtrumentum dictat,& ita in alia parte,quàm in data:
quomodo probabo niſi exhibeatur data:oportet enim articu
lare,quòd fuit vnicus actus:ſicut in c.cùm Ioannes.de fid.in-
ſtrumen.vnde ſi plures cōtractus fuiſſent,vel pars quæ pro-
ducit inſtrumētum,hoc diceret:omnis probatio mea eſſet in-
utilis:ſemper enim producens inſtrumentum poterit dicere:
frater,probatio tua nil valet:nam plures fuerunt contractus:
is tamen qui in meo continetur inſtrumento nouiſsimus &
purus fuit,per quem fuit receſſum ab aliis. Vnde niſi dicas,
quòd die & hora dati inſtrumenti fuerit conditio apposita:

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil probas. oportet ergo necessario edi hoc casu, & similib⁹
7 datam. Nec ob. † c. cùm Ioannes. quia ibi nō fuit petita dies
edi: vel si fuit, testes nō recordabātur de certo tempore. Præ-
terea ibi nō redarguebatur instrumentū de falso: sed ꝙminus
cōtinebat: ibi enim cōtinebatur ꝙ vēdiderat: & pars aduersa
dicebat, ꝙ plus debebat continere: videlicet cōditionem. Sed
si instrumentum diceret ꝙ purè vendiderat: tunc bene esset
falsum: si probaretur cōditionem adiectā: semper ergo dice-
rem, datā edendam, in quacunq; parte falsitas proponatur, si
alio modo nō possit falsitas, bono modo probari, nec detegi
quod ex qualitate factorū potest bono iudici apparere. An
autem nomina testium, & tabellionis debeāt edi. no. in §. edi
tiones. in fi. magnæ gl. In ea. gl. ibi cùm alleg. l. quædā. vt
act. ad exhibendum. vide ff. ad exhib. l. iij. §. pen. C. de cōdi. sine
cau. l. dissolutæ. Item cōdictione ex leg. C. de lib. cau. l. sicut
datā. Item act. ex stipulatu. C. de fideiuſ. l. si Barsatorā. Et po-
8 tes dicere ꝙ vbi secundariò seu accessoriè petitur † superedi
tio imploratur officium iudicis. Si principaliter: tunc si præ-
cessit contractus, vel materia cuius actio poterit extendi: illa
datur in factū, vel officio iudicis, quæ cōcurrunt. ff. de tuto. &
rat. dist. i. §. officio. & ibi per Dy. Et hoc qñ petitur exhiberi
cautio. sed si dari, vel reddi cōdi. sine causa: vt l. dissolutæ. s. all.

In ea. gl. ibi cùm alleg. §. cùm ferè, præsumptio enim trās-
fert onus probādi. ff. de fideicō. lib. l. generaliter. §. si petitum.
& ff. de prob. l. ei, qui. In ea. gl. ibi, item nunquid. Vt plenè
videas hanc quæstionē, & materiā, opponо cōtra literam, &
intentionem gl. & videtur ꝙ possit probari cōtra instrumen
tum per testes. Certum est ꝙ scriptura publica maiorū viriū
est, cū̃ priuata: sed cōtra scripturā priuatam nō potest proba-
ri per testes, ergo nec contra publicam. maior probatur C. de
prob. l. instrumenta. iuncta l. in exercēdis. C. de fid. instru. mi-
nor probatur C. de nō nu. pec. l. generaliter. Præterea aut quis
vult probare instrumētū, per testes ibi scriptos: aut per alios:
sed per neutros potest, ergo &c. ꝙ nō possit per testes ibi scri
ptos apparet. certum est ꝙ scriptio facta per notarium, habet
pro eorū attestationibus: aliàs nō faceret fidem instrumentū:
vt in auth. de fid. instr. §. si verò, sed cōstat ꝙ testis suæ depositi
oni, siue attestationi cōtradicēs, nō admittitur. extra de test.
c. sicut nobis. ergo videtur ꝙ si dicti testes velint instrumēto
cōtradicere, nō audientur. Præterea certū est, ꝙ instrumen
tum de se facit fidem vice testium: vt l. in exercēdis. Item cer-
9 tum est ꝙ si duo testes aliquid deponerēt † affirmatiuè, plus
eis crederetur quàm centū qui deponerēt de negatiua: extra
de elect. c. bonæ. & c. cùm dilectus. & no. ff. de arbi. l. diē pro-
ferre. §. si plures. Sed cōstat ꝙ instrumentū ponit, & affirmat;
ergo &c. testes ecōtra producti negāt, seu negatiuā adstruūt;
ergo magis creditur instrumēto, quàm quibuscūq; testibus,
& quātiscunq;. Quod hoc sit verū, videlicet ꝙ instrumētum
ponat, & affirmet: patet de se. Dicit enim instrumentū. Notū
sit ꝙ talis in præsentia notarij & testium subscriptorum, cōsti
tutus sic fecit, sic operatus est, ponendo factū: & sic necessariò
sequitur ꝙ testes qui cōtra deponunt, negent ita fuisse, & sic
negatiuam adstruant, vt patet in d. c. cùm dilectus. Quid plu
ra: casus sunt ꝙ nō debet admitti talis probatio. C. ad Velle. l.
antiquæ. C. arb. tut. l. fin. nō enim potest dici, ibi speciale: cùm
ratio quæ ibi redditur, videatur ad casus similes extendenda.
Cōtrarium apparet esse verum hic & in l. optimā. & extra de
prob. c. iij. de testi. c. tam literis. de fid. instr. cū̃ Io. C. de prob. l.
iubemus. ad l. Cor. de fal. quasi per totū. & de fi. instr. l. fi. quæ
omnia iura cū̃ infinitis cōcludunt scripturā posse reprobari,
etiā per testes. Sol. super hoc videtur duæ quæstiones, eodem
modo principales. Prima, an scriptura possit reprobari: & q̃.
Secūda, quomodo: & per quot testes. Ad primā dicēdum,
ꝙ casus sunt distinguēdi. nā aut quis vult reprobare scriptu-
10 ram † quā cōstat per eius cōfessionem, vel aliàs factā, in tali
forma fuisse: & de eius consensu: aut aliā, de qua sic nō cōstat.
Primo casu quæritur an debeat admitti ad probādum. Et vi-
detur ꝙ nō, nisi saltem per aliam scripturā: vt d. l. generaliter.
nō enim præsumitur aliquis ita esse stultus, ꝙ in publico in-
strumento, vel alia publica scriptura, aliquid permiserit con-
tra se scribi: vt l. fi. C. arb. tu. Præterea pro hoc facit ff. de vsufr.
leg. l. si alij. Præterea videtur fortiter probari in contractibus
qui consensu contrahuntur, à quibus receditur nudo consen
su: & per nouum consensum de nouo contrahitur. r. ff. de con-
trahen. empt. l. pacta. de pact. l. ab emptione. in quibus vide-
tur ꝙ quicquid ante prolocutū, seu conuentum fuerit, debeat
reduci ad id quod de communi cōsensu scriptum est, cùm in
hoc partes finaliter concordarunt, & pro hoc C. plus vale. qd̃
agitur. l. fin. & id solùm agi videtur inter partes. Et hoc maxi
mè constare videtur quando fit contractus in scriptis: quo ca
su vis & effectus totius contractus, nititur ex scriptura: vt vi-
debis ꝯ. de empt. & vend. in princip. igitur alia omnia quæ in
scriptis non sunt, pro nihilo sunt. Et sic id quod ibi scriptū est,
tenendum est inconcussè. & pro hoc facit l. cum precibus. de
proba. cùm dicit: ignorante te, &c. à contrario sensu. Oppositum
videtur expressum C. de do. l. nec ignorans. ff. de pact. l.
item quia conuentiones. in fi. & l. iurisgentium. §. quod ferè.
C. plus val. quod agitur. l. j. & ij. Super hoc dicunt quidam, ꝙ
si sit priuata scriptura, potest cōtra probari per aliam scriptu-
ram. vt l. generaliter. de non nu. pec. Sed si sit publica, nō hoc
casu, quādo fuit facta de voluntate & consensu reprobare vo
lentis. & ita tenet hic Pet. de Bellapert. transeūdo qui parum
aliud dicit hic extra gl. Sed hæc opi. non videtur bona per le-
ges quas s. allegaui pro parte contraria: & maximè per l. nec
ignorans. & C. de fal. l. & si ad te. ibi enim scripserat, & sic cō-
senserat. Præterea sequeretur magna iniustitia, si hoc indistin
ctè verum esset. Pone, ego & tu fecimus finale cōputum corā
tabellione publico & testibus, & sub instrumento in quo cō-
tinetur ꝙ refusis hinc inde omnibus, vterq; remanet quietus
si eisdem die & hora: & fortè coram iisdem tabellione, & te-
stibus: vel coram alio, etiam alio tempore das instrumentum
ꝙ quantūcunque in tali instrumento contineatur in fine com
puti, remanemus inuicē quieti: ꝙ nihilominus, tu debes mihi
ex fine computi centum, nunquid hoc instrumentum repro-
bat primum, & huiusmodi probatio admittetur? Et certū est
ꝙ non secundum opin. Pet. in casu, quo constaret primum fa-
ctum de consensu, quod esset iniquissimum, cùm hoc sit vlti-
mum, & cōtineat clausulam derogatoriā, & faciat mentionē
de alio. ff. de iur. dot. l. diuus. §. licet. C. de pact. l. pacta. Vel po
ne ꝙ tu ostendis instrumentum, in quo cōtinetur: ꝙ ego dedi
tibi purè, & simpliciter fundum: ego confiteor dictum instru
mentum factum de voluntate mea: sed volo probare per aliā
scripturā, ꝙ tempore datę instrumenti, agebatur inter partes
ꝙ esset cōditionalis, nō obstante dicta scriptura: quæ fortè ob
causam fictitiā fiebat: cur nō potero, etiā per testes: nō video
& iura illa plus valere quod agit: hoc cōcludūt. Vnde (vt hoc
plenius videas) distingue casus: nā aut quis vult probare con
trarium illius quod cōtinetur in instrumēto: & ipsum falsum
cōtinere nullo allegato errore: vel fictione alia, vel alio facto
pertinenti. Et tunc nō potest, si cōstet ipsum de sua voluntate
factum, & absolutum in forma qua est. Verbi gratia, instru-
mentum dicit ꝙ tu mihi vendidisti fundum Titianum pretio
x. talibus, die, loco, & hora: & cōstat ꝙ illud instrumentū, seu
nota, ex qua cōtractum est, fuit per te visum, & sic concorda-
tum. tu vis probare ꝙ alio pretio, nunquid admitteris? Potest
dici ꝙ nō nec per aliam scripturā, nec per testes, nec credo ꝙ
deberet audiri, si vellet probare absentiā hoc casu: quia cōtra-
dicet instrumento, & ipsum arguere per falsum: ad quod non
debet audiri per præmissa. vbi verò allegat errorē, vel fictio-
nem, tunc auditur ad hoc probādū: vt si alleget plus, vel aliàs
cōuentum: cum clausula nō obst. instrumento. Verbi gratia,
producit instrumētū per me subscriptū: vel de cōsensu meo,
in forma qua est actum: vel in nota redactū: & hoc fortè pro-
babatur, vel ego hoc confiteor: verūtamē dico ꝙ fuit error: &
hoc volo probare, tunc debeo audiri: vt l. nec ignorās. hic all.
& hoc, si allego iustum errorem: vt si mihi assertū sit, quòd ita
erat scriptū sicut actum, & ego fidem adhibui, & subscripsi:
vel dixi placet mihi in forma in qua est. vel si sim laicus, & ali
qua puncta sint ibi subtilia, quæ nō intelligo, nec fuerūt mihi
declarata, & dixi, transeatis placet mihi in forma in qua est.
cōcordo. si enim possit probari error, non video quin debeat
admitti probare volens. & hoc satis cōcludunt iura allega. ff.
de verb.

de verb. obl. l. si quis cùm aliter. & eodem modo, si velit pro-
bare fuisse, quæ scripta sunt fictitia: vt in tota materia plus va
lere quod agitur: vt s. satis exēplificatū est: & multò magis si
velit probare ꝙ in cōcessione instrumēti, alio modo actū fue
rit: nō ob. cōcessione instrumēti, seu cōtenti in eo siue eodem
tempore, siue alio: sicut s. tactū est. & nō est mirādum, si in iis
vltimis casibus admittitur: quia hic reprehēditur instrumen-
tum de falso, imò pars confitetur ipsum esse verū, tamen dicit
aliud, vel plus, extra instrumētum esse cōtentum. Sed vbi re-
prehenditur de falso, tunc secus: vt in primo casu. in secundo
verò casu principali, quādo nō constat ꝙ instrumētum fuerit
in tali forma de voluntate & cōsensu partis reprobare volen
tis factum, certū est posse reprobari, vel per aliā scripturā, vel
per testes: & sic intelligūtur omnia iura ad hoc inducta, quæ
11 dicunt reprobari posse: vt hic cum cōcor. s. alleg. † Sed qd
si instrumento cōtinetur ꝙ de consensu partis fuit redactum
in forma, qua est: nūquid ex hoc probabitur consensu partis,
instrumentū in forma qua est, factū fuisse: vt sic pars non ad-
mittatur ad reprobādū ipsum? Videtur ꝙ sic, cùm instrumē-
to stari debeat, donec cōtra probetur: vt l. cū precibus. proba-
tio autem huius negatiuæ videtur impossibilis: & sic videtur
ꝙ non admittatur. Sed si hoc esset verum, notariis aperiretur
via excludendi omnes ab obiectu falsi. semper enim ponerēt
in instrumētis, ꝙ pars ipsum approbauit, in sui forma. Vnde
ego partem admitterē: & super illa clausula, & aliis veritatem
indagarē. ad officium enim iudicis pertinet, vt acerrima fiat
indagatio: vt l. vbi. C. de fals. & fortè probata falsitate, in aliis
articulis, cēserem idem in illo, C. de prob. iubemus. Et ita secū
dum præmissa lex illa finalis, C. arbi. tu. nō continet specialita
tem, imò est intelligenda secūdum præmissa: vt l. antiquæ. ad
Velle. s. si ponas mulierem instrumentum probasse in forma
qua est. sed si pones ipsam nō approbasse, quod videī verius.
tūc est speciale. Et est ratio odium receptionis pecuniæ. Item
quia vir posset probare negatiuā: quod non recepit pecuniā.

Nunc veniamus ad secūdam qō. quomodo & per quot te-
stes [a] potest reprobari instrumentum. Et hic varij varia dixe
runt: vt hic no. C. de fid. instr. l. in exercendis. in authen. de fid.
instr. §. si verò aliquid tale. extra de prob. c. iij. & in gl. hic per
doct. de fid. instr. c. cùm Io. & ibi plenius per Inn. & Host. &
per Spe. de fid. instr. §. restat. ver. tu verò. per Io. iiij. q. iiij. c. itē
si testis. Omissis autem his videtur dicendum ꝙ ad solutionē
huiusmodi quęstionis aduertēdi sunt casus, & negotia & eo-
rum veritates: nā interdum: quis nititur probare instrumen-
tum, per testes ibi scriptos: interdum per alios. Item interdū
adminiculatur fides instrumēti: interdum nō. idcirco omnes
istos casus & alios qui occurrent, dicamus per quæstiones.

12 † Et primò quæritur, quid si pars cōtra quā producitur in-
strumentū, dicat ipsum falsum, & vult probare per testes ibi
scriptos qui omnes dicunt se nō interfuisse: nunquid ex hoc
censetur reprobū? videtur ꝙ non; certum est enim ꝙ tabellio
ex officio suo facit fidem, & solus dat robur instrumento, ser-
uata solennitate debita: & instrumentū ab eo factum, probat
sicut depositio testiū. absq; omni alio adminiculo: vt clamant
omnia iura. si ergo probationem facit, quomodo debilitatur
fides eius? per negationem testium iuxta c. sicut. cùm sint sin-
gulares: & negatiui iuxta illud quod scripsi s. in princi. huius
notæ. Cōtrarium cōmuniter tenetur per c. iij. extra de prob.
de test. c. tā literis. Nec ob. quod opponitur, videlicet, testes sin
gulares, & negatiui nō debilitāt probationem affirmatiuæ,
quia illud verum, vbi fit per testes, vel etiā per scripturā indu
ctam ad probādum aliquod negotium aliud à viribus & fal
sitate instrumenti. Sed vbi fit probatio ad probādum scriptu
ram per testes, ibi scriptos nō obtinet. Et est ratio. Certum est
b ꝙ de ratione naturali: nō debet credi vni personæ [b]. Item nec
voci mortuæ: sed ex quadam necessitate fuit inductū: ne peri
ret probatio, ꝙ crederetur voci vnius personæ etiā mortuæ:
videlicet tabellioni adhibita solennitate: quæ fit in instrumē
tis cōdendis: & inter alias solennitates prædictas, fuit cōstitu
tum, ꝙ adhiberētur duo testes ad finem ꝙ minus falsitas pos-
sit cōmitti, & per illos veritas posset sciri, si instrumentū reuo
caretur in dubium: vt in auth. de fid. instr. §. sed & si. vnde nō
mirum si his stetur tātùm, saltem ꝙ fidem instrumenti faciāt
vacillare, cùm sint de substātialibus solennitatis ad hoc adhi-
biti: vnde nō propriè probāt falsum, sed fidē instrumenti de-
bilitant: ex qua debilitatione iudicatur falsum: sic ꝙ nullam
13 probationem facit. † Sed quid si alter ex testibus subscri-
ptis sit mortuus, alter viuus: qui viuus est, cōtradicit instrumē
to, nunquid ex hoc debilitatur fides instrumenti? Nō videtur
per argumenta s. inducta pro hac parte. Potest dici cōtra per
rationem s. tactā. Nam ex quo falsum obiicitur, acerrima de
bet fieri indagatio cum testibus scriptis. Vnde cùm alter de
testibus contradicit, apparet vacillare fide instr. ff. quemad.
14 test. aper. l. j. §. fin. † Item quid si tabellio, & duo testes vi-
uerent, quorum alter cum tabellione deponit pro instrumen
to: alter cōtradicit: nunquid debilitatur fides instrumenti? vi-
detur ꝙ nō; quia duo supersunt, qui deponunt pro instrumē-
to. & in ore duorum stat omne verbum, &c. Ego credo quòd
imò fides instrumenti debilitatur, cùm sit cōtradictio in alte-
ro teste, qui est de substātialibus: vnde ego cōcedo ꝙ factum
in instrumento cōtentum bene potest probari per tabellionē
& alterum testem: sed nō credo, nec video ꝙ ipsum instrumē
tum probet, cùm careat altero de testibus: & hoc si ille alter
15 contradicat tenori instrumenti. † Quid si dicat se non in-
terfuisse, & producuntur tabellio, & alter testis, deponentes
quòd ipse interfuit: nūquid instrumentū facit fidem? Credo
ꝙ non eadem ratione: quia non adsunt substantialia instru-
menti: quāuis etiam per multos alios probaretur ipsum præ-
sentem fuisse. arg. ff. de excus. tu. l. qui testamento. & facit qd̃
not. in auth. de fid. instru. §. si verò neque. in glos. j. ad proba-
tionem. Sed contra, quia non videtur de substantia instru
menti, ꝙ testes testificentur pro eo, sed quòd ab initio fuerūt
inscripti, & cùm cautio facit fidem, vnde nō videtur ꝙ cōtra-
dictio debeat hoc casu nocere. ff. de arbi. l. diem. §. si plures. et
16 l. item si vnus. §. fina. † Sed quid si tabellio negat se confe-
cisse instrumētum: testes autem duo, vel plures inscripti testi-
ficantur de contrario? Semper potest idem respōdi ꝙ instru-
mentum nō faciat fidem, sed factum ipsum cōtentum in ipso
instrumento, bene potest probari per illos testes. in his tamen
casibus, & similibus dicerem quæstionis veritatem esse inspi
ciendam. C. de fal. l. si quis decurio. Quid si testes dicunt se nō
recordari? Dic nihilominus valere: nam instrumentum de se
facit fidem, nisi per alia impugnetur; vnde testes qui dicunt
se non recordari in nullo impugnant instrumentum: igitur
stat in robore, quia semper præsumendum est pro instumen-
to, nisi contra probetur vt hic: & ꝯ. §. si scriptum. extra de ver.
17 sig. c. abbatem. §. contra. † Sed quid si alij testes, quàm in-
scripti in instrumento producuntur, contra instrumentum?
tunc esset distinguendum, aut instrumentum nō adminicula
tur aliis probationibus: sed solùm mortua voce, id est per se;
quia fortè nec supereſt tabellio, seu testes inscripti, vel alij: tūc
potest reprobari per duos, non ꝙ ex hoc conuincatur falsum,
sed ꝙ eius fides vacillet. extra de test. c. cùm à nobis. & hoc cę
teris paribus. Si enim alia sunt quæ debeant inclinare iudicē
ad aliam partem, pronuntiabit pro parte instrumenti. Verbi
gratia, si factum sit antiquum, & inuolutum: testes homines
ignorantes: quos nō est verisimile tales inuolutiones, seu in-
tricationes potuisse concepisse, & memoria tenuisse. ff. de car
bonia. l. iij. §. duæ. extra de præscrip. c. ad audientiam. de pro-
ba. l. si arbiter, de dam. infect. l. qui bona fide. §. fin. vel si tabel
lio esset persona honesta, & eius fides in multis approbata, te
stes verò viles, & faciles: vel econtra. Si tabellio esset facilis, et
leuis, & fortè minus intelligens, testes honesti & bene intelli
gentes: talia enim sunt attendenda. ff. de eden. l. si quis ex ar-
gentariis. §. j. de testi. l. ob carmē. §. fi. nec valent rationes quæ
fiunt ad contrarium, scilicet ꝙ instrumentum vicem obtinet
duorū testium, & tabellio vnius. ff. de testa. l. Domitius. quia
hoc sic simpliciter intellectum, esset falsum. Vnde verum est,
ꝙ instrumentum vicem duorum obtinet, id est attestatio ta-
bellionis, & subscriptio duorum testium: hoc totum vicem
duorū obtinet, sine alio adminiculo: vt fidem faciat vbi nihil
datur, seu probatur contra. sed vbi probatur contra, illa pro-
batio eliditur, & vacillat. Et est ratio: quia magis creditur

Universidad de Deusto Biblioteca

viuæ voci,quàm mortuæ:vt in authen.de fid.instru.§.si verò
aliquid tale.quia probatio viuæ vocis est naturalis: probatio
autem vocis mortuæ,ex quadam necessitate, contra rationē
cōmunem quodammodo est inuenta.vt s̄.est satis tactum:&
ideo testes viui reprobant instrumentum, cæteris paribus.de
quibus s̄.dixi:nec bene dicitur ꝙ instrumentum vicem duo-
rum obtineat:tabellio vicem vnius:quia sic sequeretur quòd
attestatio tabellionis esset duplex:vna tanquam publicæ per
sonæ:alia tanquam priuatæ.quod non videtur verum. ff.de
verbo.oblig.l.qui bis.& hoc verum indubitanter vbi instru-
18 mentum nō adminiculatur, vt dixi. † Sed quid si tabellio,
& ambo testes inscripti viuunt,& deponunt pro instrumēto?
tūc ego crederem requiri quatuor testes ad reprobationem,
& ita posset verificari opi.glos.vel si plures testes essent inscri
pti in instrumento,& deponerent de instrumēto: semper re-
quirerent maiorem numerum ad reprobationem, nisi natu-
ra negotij,& personarum honestas,&c.vt s̄.dixi, & patet ff.
de testi.l.ob carmen.§.fi.& vide quæ dicam j̄.de verb.oblig.
Sed quid si testes inscripti non viuunt,sed se subscripserūt
instrumēto,& constat legitimè ꝙ de mandato eorū sunt sub-
scriptiones : tunc videtur ꝙ tales subscriptiones habeantur
pro testimoniis.arg.extra de procur.c.j.qui pot.in pign.hab.
l.scripturas.arg.contra d.l.j.§.fi.ff.quemad.test.ape.sed fortè
19 ibi non constabat sigillum fuisse appositum. † Item quid
si tabellio,& testes scripti sunt mortui: probatur tamen per
plures testes,factum cōtentum in instrumento,qui etiam di-
cunt se præsentes fuisse in negotio,& in requisitione, & con-
cessione instrumenti: nunquid fides instrumenti roboratur?
non video cur nō:nisi testes inducti ad reprobādū excederēt
numero.& sic eorū testimonium proderit ad duo: videlicet,
ad roborādum instrumentū,& probādum negotiū:quia di-
uersi sunt articuli,videlicet veritas negotij,& cōcessio instru
menti:vnde si solùm deponerent de facto, & nō de cōcessio-
ne instrumenti,nec de præsentia tabellionis, & testium inscri
ptorum:scio,& cōcedo ꝙ in nullo roborarēt fidem instrumē
ti:quia super hoc nihil deponunt,sed factū ipsum probarent.
vnde si duo testes deponerent tabellionem,vel alterum de te-
stibus absentes fuisse:& centum deponerent de veritate facti
tātùm:tunc crederetur illis duobus,quò ad debilitādam fidē
instrumenti,quia instrumentū nō adminiculatur per aliquē:
sed si super vtroq; deponāt:tunc adminiculatur instrumentū,
20 & elidunt deponentes cōtrarium. † Quid ergo si tres te-
stes alij,quàm subscripti deponāt cōtra instrumentum, fortè
absentiam alterius partis,vel testium:sunt duo ex diuerso qui
deponunt de præsentia,& de veritate contractus: quæritur
quorum fides præualet? Videtur ꝙ trium, cùm sint maiores
numero:vt l.ob carmen.§.fin.In oppositum videtur:quia illi
duo qui deponunt pro instrumento,elidunt duos de aliis:&
sic remanet vnus cōtra instrumentum,qui est de nō scriptis,
qui solus nō reprobat instrumentū:vt satis ex pręmissis colli
gitur:ergo obtinet hoc casu instrumentū vicem duorū testiū:
& sic probat.Nec ob.quod s̄.dixi, ꝙ vnus testis facit fidē in-
strumenti vacillare:quia illud verum de inscriptis,qui sunt de
numero,& de substātialibus instrumēti:secus si alius nō inscri
ptus,solus deponit cōtra instrumētum:quia cùm instrumen-
tum plenā probationem faciat,& quādo est conflictus pro-
bationum,plena probatio tollit minus plenam,relinquitur ꝙ
vnus testis extraneus,qui nō facit plenā fidem, nō impugnat
plenam fidem instrumenti. Sed pone ꝙ tabellio solus viuit
qui deponit pro instrumento:testes inscripti sunt mortui, ex
aduerso,duo testes deponūt cōtra instrumentū:quæritur qui
sunt potiores? Videtur expeditum per præmissa,ꝙ instru-
mentum,& depositio tabellionis:quia instrumentū facit fidē
pro duobus,& deponit tabellio pro vno.Et sic sequitur ꝙ vin
cant duos:sed hoc nō credo,imò credo ꝙ depositio tabel.non
adminiculetur primo:quia eius depositio est in instrumēto.
Vnde si iterū producatur:non plus adminiculatur:quia aliàs
sequeretur ꝙ eiusdem testis depositio,secundo in eodē facto
producti,& examinati,haberetur pro duobus testibus : quo
21 nil magis ridiculum. † Et ideo ipse tabellio,& suum instru-
mentum obtinent solùm vicem duorum:secus dico in depo-
sitione testium inscriptorum,in instrumēto,quia illorum de-
positio cōputatur in numero testium.Et est ratio, quia illi nil
affirmāt,nec deponunt in instrumento:sed solùm vocātur ad
solennitatem:& ideo si examinati deponāt, nō mirum si cō-
putantur in numero testium:sed secus in tabellione , qui so-
lus affirmat,cui creditur,adhibita solennitate,virtute sibi cō-
missi officij,nisi cōtra probetur:vnde si ille cōputaretur , eius
attestatio cōputaretur bis,quod esset iniquum:& sequeretur
ꝙ esset testis in causa sua,cum probata falsitate ipse sit reus:et
hoc vbi dubitatur de veritate contentorum in instrumento.
Sin autem dubitatur solùm,an instrumētum sit de manu sua:
tunc bene ei creditur,& ad fidem eius recurritur : vt d.l.si qs
decurio.quia tunc nulla ei falsitas impingitur:& ideo securè
cōclude ꝙ ad faciendā vacillare fidem instrumenti nō admi-
niculati,sufficiunt duo,cæteris paribus,vel adminiculati per
vocem tabellionis solius,si per testes requiro plures ex aduer
22 so. † Item quæro quid si in instrumento sint plures tabel-
liones inscripti:nūquid instrumentum obtinet vicē duorum,
pro quolibet tabellione? videretur ꝙ nō,quia vnū est tantùm
instrumentū.ff.de testa.l.vnum.Sed cōtra videtur,si vnà cum
tabellione quolibet sint duo testes.Verbi gratia,sunt duo ta-
belliones,& quatuor testes:hoc casu quilibet tabellio videtur
reddere instrumentum.& sic videntur plura instrumenta su
per eodem facto,quāuis in eadē charta sint, sed si non sint nisi
duo testes subscripti,quāuis plures sint tabelliones: tunc non
habentur nisi pro vno instrumento.arg.ff.de excus. tut.l. tria
onera.& hoc satis apparet:quia nullum instrumētum habet
publicam formam,nisi inscribātur duo testes:vt s̄.sæpissimè
dictum est.igitur cùm in instrumento nō sint nisi duo testes,
nō potest habere publicā formam seu vires,nisi vnius instru-
mēti:aliàs sequeretur ꝙ idem testes in eodem facto vices plu
rium obtinerent,quod esset ridiculum : vt s̄.satis tactum est.
bene enim crederē ꝙ maior fides adhibeatur : quia etiā sub-
scriptio priuatorū fidem adminiculat:vt d.c.j.extra de ꝓcur.
23 Sed quid de literis † sigillatis,dic ꝙ de iure vel consuetu-
dine faciunt plenam fidem. idem quod dixi in instrumento:
vt d.c.cùm à nobis.extra de testi.& easdem quæstiones & so-
lutiones potest applicare.Quæ autem fidem faciant, vide de
proba.c.post cessionem.de fid.instr.c.cùm dilectus.& scripsi
supra de test.§.possunt.

a ADNOT.¶ Quomodo & per quot testes. Adde Feli. in c.ij. col. pen.
extrà de fi.instru.& quod notaui in prox.mea apostil.in versi.per testes.
b ¶ Non debet credi vni personæ.Adde Bal.in c.j.§.non autem.in tit.de con-
tro.inuest.in vsi.feu.Lu.Ro.in repeti.rubr.de arb.col.viij.& in singula.3 8.
incipi.tu scis.Vbi an papa vel Imperator possit statuere quòd solo testi cre
datur in alterius præiudicium. de quo per Feli. in c. veniens. col.pe. versi.
glo.fin.extrà de testi. & an cōmunitas quæ nō recognoscit superiorē possit
statuere ꝙ vnico testi credať. vide Ro.in sing.suis singular.s̄.allegato.358.

POST MORTEM. In gl.scilicet iure vetustissimo.
nam de iure digest.videtur idem quod hic.ff.de ver. ob.l.cen
tesimis.§.j.& repete hæc quæ dixi s̄.de ver.oblig.§.ex condi
tionali. In gl.exactio.in fi.dic vt dixi in d.§.ante hoc addi-
to:ꝙ aut est certa iuris seu testatoris dispositio:& nō curatur:
vt hic:aut incerta:& tūc sic secūdum Dy.in d.l.non enim. &
in casu in quo curatur:recipe quę membra posui in d.§.ante.

1 ☞ *Testes de quo deponant.*

a SI SCRIPTVM.[a] In gl.nunquid.in fi.[b] quia instru
b menta fiunt per tabelliones,qui debent nosse iura:vt no.C.de
tabula.l.generali.Hug.tenet contra:vt not.in dicta l.j.de vsu.
cuius opin.sequuntur ibi docto.vnde testes non tenentur de
hoc deponere:nisi de hoc interrogentur.C.de testib.l. solam.
1 & hoc videtur minus dubitabile in actibus † qui requirunt
stipulationem:vt ibi,quia secūdum naturam rei videntur de-
ponere:vt j̄.tit.j.§.fin.si tamen iudex velit,potest eos exami-
nare ex officio,cùm super hoc nō fuerunt interrogati.de hoc
dic plenè extra de probationibus.c.in præsentia. & hoc secu
rius,quia ita euitabuntur omnium opiniones. Sed quæro,
hic dicit litera; si scriptum fuerit in instrumento. quid si in
charta priuata? dic idem vt est expressum ff. de verborum
oblig

obligatione. l.sciendum.infrà titul. j. §.finali. & quæ hic de-
sunt,vide ibi.

a ADNOT.¶ Scriptum. Verbum promisisse: in scriptis repertum:
importat stipulationem.
b ¶ In fi. Vel dic secundum Bar.in l.sciendum.ff.de ver.obliga.& commu-
niter doct.quòd stipulatio in iure cōsistit:& testis de eo,quòd sensu corpo-
reo percipi potest, deponere debet.Item vide hic Ange.de verbo promisisse
reperto in instrumento.

1 ☞ *Petita ad contestata referri.*
2 *Interpretandum in quem sit.*

a QVOTIES.[a] Pe.de Bellaper.inducit hūc §.ad quę-
stionem,petebam à te x.litem cōtestando petitionem nega-
sti:conclusum est in causa.apparet ꝙ teneris tantū ad v. tu di
cis,ꝙ lis non fuit contest.nisi super x. de quibus non proba-
1 tur:& ita † debes absolui à tota instantia. actor dicit contra.
quæritur quid iuris? Iste §. facit pro reo. nam videris ad totā
interrogationē respōdisse:& super tota contestatus fuisse.sed
si bene videas,tantū facit ad contrariū,sicut pro.nam videtur
ad singula respondisse:vt hic concluditur.& facit s̄.eo.§.prę
tereà.cū ibi notatis.ipse tamen tenet, ꝙ fiat condēnatio in v.
& quòd in illis videtur lis contest.nam reus negando simpli-
2 citer,falsum dicit, & quo ad totū, & quo ad partem. † vnde
cùm potuerit declarasse veritatem:fit in omnibus interpre-
tatio contra eum, argu. ff. de interroga.actio.l.de ætate. §. si
cùm esset.secundum eum.gloss.tenet idem. ff. de condi.furt.
l.si seruus.§.boue.& patet tt.ad Vell.l.vir vxori.§.fina. de eo
quod certo loc.l.quòd si ephesi.videbis infrà de actio.§.plus.
cætera quæ sunt hic dicenda pro intellectu §.vide in gloss.&
suprà §. prætereà.

a ADNOT.¶ Quoties. Et facit iste tex. ad sciendum, vtrum sit vnicus
contractus vel stipulatio an plures. Et est magni effectus talis inuestiga-
tio.quia si sit vnicus,per vnum resolui poterit:etiam quo ad alia. Item nec
solutio pro parte fieri,nec ad vnam rem tantum poterit. Item insinuatio
donationis,euitabitur si simul omnia comprehensa ccc.aureos excederent.
Item condemnatus in bis decē,non dicetur cōdemnatus in xx.Itē res vna,
tanquā cōmissa peti non poterit:sed tanquā debita ex cōtractu præābulo.
quid autem si centū promissis , qnquaginta tāquā ꝓmissa petenť,& ecōtrà
si centū petāť, & de qnquaginta tātū probeť.vide hic Ange.& Christ.por.

1 ☞ *Gestor quando sibi an non quærat.*
2 *Gestor an sibi stipuletur.4.*
3 *§. Alteri. restringi.*
5 *Pœna prætoria.*
6 *Pœna an ad interesse reducibilis.7.8.*
9 *Pœna quando inutilis.*
10 *Testamento contra legem contradici impunè.*
11 *Pacto nudo quæ non petantur.*
12 *Pœnæ quatenus exigibiles.14.*
13 *Pœnarum modus quando reducibilis.& quatenus.16.*
15 *Excessus in quibus uetitus.*

a ALTERI.[a] Primò, dictū ponit.secundò,rationē. ter
tiò,instantiā.quartò,rationē instantiæ.quintò,exemplū.sex-
tò,nouos casus adiicit per quos primam regulam restringit.
In glo.s̄.eo.ibi,cū allegat §.ei qui.hoc non est verum, siue
bonum exemplū:quia ibi non censetur stipulatus alij, imò
eadem vox,vt s̄.eo.§.post mortem. sed in mutuo potest poni
exemplū:vt ff.si cert.pet.l.certi condictio. §. si nūmos. & vix
in alio casu potest dari bonum exemplū,secundū Pe.de Bel-
lapert.iunge s̄.eo.§.si quis alteri. In ea.gloss.ibi, promittis
mihi quod dabis illi.& hoc nisi interesset:vt infrà subiicitur.
In ea.glo.ibi,sed aliud &c.hæc glo.videtur cōtraria,illi.de
l.si procu.ff.de verbo.obli.vide s̄.§.si quis alij. In ea.glo.in
fin.no.bene hanc gloss.quia alibi non est ita plena.& hoc est,
1 quod vltimo dicit. potest esse verum, † si habet mandatum:
secus si non habet mandatum ; nam tunc non acquirit etiam
sibiipsi, vt cedat : quia tunc sua non interest. sed primo ca-
su interest sua,vt adimpleat mandatum,secundum Petrum.
Sed contra. ff. de negotiis gest. l. si ego. Item si procurator
ideo acquirit:quia interesset sua propter actionē mādati,qua
tenetur ex culpa.C.de neg.gest.l.tutori.Potest dici:quia nul-
la culpa imputatur gestori, si nō stipulatur:cū acquirere non
possit:sicut nec qn̄ non agit,cū nec actionē habeat.ff. de neg.
gest.l.si pupilli.§.fi.Sed eodē modo posset dici in procu.quia
nulla culpa posset ei imputari,si nō stip.si acquirere posset:&
sic nullū haberet interesse,sicut nec gestor. Sed in illo dic, ꝙ
interest sua propter officiū,& fidem susceptā:nō sic in gesto-
re,qui fidem nō suscepit. Sed dices, nūquid tenetur gestor
præstare bonā fidem,ex quo accessit ad negotia? cur ergo nō
tenetur stipulari? Dices ꝙ non potest. Sed cur nō potest,sicut
procur. Restat adhuc soluendū:vnde fortè posset dici, ꝙ ge-
2 stor saltē generalis † poterit sibi nomine alterius stipulari;vt
sibi acquirat,& post cedat sicut procur. cū ratihabitione &c.
C.ad Mace.l.fi. & d.l.si ego. & pro hoc facit:quia absenti po-
test donari,si sit qui nomine donatarij recipiat. C. de donat.l.
nec ambigi,vbi scripsi, & s̄.de do. vbi propria materia. & in
donatio quādoq; incipit à præcedēti promissione:vt l. si quis
argentū.C.de do.& cōsueuit notari C.de iure do.l.j.Nec po-
test dici, ꝙ sic contra regulā s̄.eo.§.si quis alij.quia non alteri
quærit,sed sibiipsi:& post cedit,si cū procur. vel ipse idē agit:
3 vt j̄.in fi.no.Item nec obst.iste §.quia † nō obtinet,vbi verba
concipiuntur per modū qui notatur hoc vltimo versicu. aut
quarto modo &c.sed solū vbi verba cōcipiuntur sic:promit-
tis mihi,quòd tu dabis illi:tunc ei nō valet,nisi intersit sua:vt
sequitur,sed secundū hoc videtur, quod semper valebit talis
stipulatio : quia stipulando semper gerit negotiū alterius:&
sic secundū præmissa semper interest gestoris:& semper vale
4 bit:frustra ergo ponūtur hic regula,& exceptio. † Sed ad
hoc potest responderi,ꝙ nō semper gestor agit negotiū alte-
rius,sic stipulando,imò suum. Vel dic,ꝙ gestoris nil interest,
vbi nō accessit,nisi ad negotiū illius stipulationis recipiēdæ,
sed vbi accessit ad negotia plura.quorum explicatio in parte
requirit tales stipulationes seu pacta:tunc potest dici, quòd
valent stipulationes,& pacta huiusmodi:quia sua interest,ꝙ
negotia per ipsum acta vtiliter gerantur,& consummenť,&
maximè qn̄ fecit expen.quo casu videtur indubitabiliter sti-
pulatio vtilis. In glo.§.stipulanti.in fi. Vult dicere glo.ꝙ ibi
est ratio sola:quia aduersarius nō debuit venire.& ꝙ subiicit
est ratio rōnis:quia nō intererat. sed si bene cogites,ambæ ra
tiones faciunt vnā,vel saltē in vnam reincidūt:vnde prima vi
5 detur verior,nam ibi in pœna † prætoria.i.mulcta, quæ per
iudi.imponitur.nō aūt intelligas de pœna stipulatione præ-
toria stipulata.de qua s̄.de di.stip.§.prætorias.secus in cōuen
tionali,sed cōtra:quia imò videtur idē,ff.si quis cau.l.j.& l.&
si post tres.ibi:& actoris ius &c. Prætereà in pœna conuen-
tionali:videtur inspici interesse:vt ita demū cōmittatur,si in-
tersit sua, & vsque ad quantitatē interesse. ff.de verbo. oblig.
l.ij.§.fin.de ser.expor.l.seruus ea lege.Super hoc dicas,ꝙ aut
6 pœna apponitur per pactū:aut per stipulationē.Primo † ca-
su,dic reduci ad interesse,in casu quo pacto potest exigi:vt d.
l.seruus.secundo casu,aut apponitur loco interesse:& hoc cō
stat.aut loco contēptus,seu fidei fractæ:& hoc cōstat, aut est
dubium. Primo casu,cōsueuerunt doct.dicere,ꝙ reducitur
ad interesse,vt secundū eius modum exigatur:vt d.l.ij.§.fi.et
ita not.Dy.in §.alteri.sed hoc nō videtur procedere:quia sic
esset frustratoriū.l.consiliū,quod datur s̄.de verbo.oblig.§.fi.
ff.de præto.stip.l.fi.Prætereà videtur expressum, quòd vltra
interesse petatur.ff.si quis cau.l.sed & si quis.§.fi. Qui vel-
let tenere opinionem Dyn.posset dicere,quòd prima opinio
nō ob.quia dato, ꝙ pœna deduceretur ad interesse:cōsilium
esset adhuc vtile.nam si pœna non apponatur, actor habebit
probare interesse. Si verò apponatur,nulla incūbet sibi pro-
batio:sed alij,qui petet eam modificari ad valorem interesse.
& ita prodest consilium. Ad secundā,potest dici quòd ibi
plus promisit quā statutum fuerat:non aūt plus quā interes-
set.Si velis tenere,ꝙ non deducatur ad interesse:respon. ad l.
ij.§.fi.ꝙ ibi est causa,diuisio facta per personas hæredum:&
hoc satis innuitur in l.iij.& iiij.de verbo.obli. Et hæc videtur
verior,alia æquior,& fortè verior de iure canonico:extra de
7 pœ.c.suam. † Secundo casu,qn̄ apponitur loco contēptus,
seu fidei fractæ distinguitur:quia aut rumpitur fides, stipu-
lanti directè,& nō inspicitur interesse : vt l.cum pœna. ff.de
arbitr.aut rumpitur alteri:verūtamen consecutiuè res ipsum
tangit:& tūc reducitur ad interesse.ff.eo.ti.aduersus.in fi. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

pone exempla, vt ibi. Tertio casu, quãdo non constat. tunc apponitur post contractum, ex quo efficax obligatio potest oriri ad interesse, tunc pręsumitur apposita loco interesse, sed vbi nõ precedit sufficiens materia, cõtrahendi obligationem ad interesse: tunc nõ videtur apposita loco interesse. & sufficit cõmitti de facto. ff. de verb. obli. l. quidã cũ filium. & hoc vltimũ notat Dyn. in d. §. alteri. Sed hoc nõ videtur posse stare: quia in cõpromisso contrahitur obligatio ad interesse, si pœna nõ apponatur. ff. de arbi. l. diem proferre. §. fi. & tamẽ pœna apposita, videtur apposita loco cõemptus. e. ti. l. si quis rem. & ibi notatur, nec ad interesse reducitur, per præmissa. Sed dicas addendo ad Dy. q vbi nõ precedit contractus, vel materia sufficiens, ad gignendã obligationẽ ad interesse: vel vbi precedit materia tamẽ de sui natura se refert ad punitionem contẽptus: tũc nõ videtur succedere loco interesse, sicut quando promittitur stare dicto arbitri. materia enim habet, q pœna apposita videat magis loco contẽptus, quã principalis interesse: quia illud nõ tangitur: sed q stetur, & obediatur: vnde cũ hic sit principale obedire: pœna se refert ad illud in dubio. Quid ergo si aliquid indiuiduũ sit promissum nomine pœnę in † casu quo reducitur ad interesse? Dici potest q totũ potest peti, & æstimatio residui offerri. ff. de leg. ij. l. cũ filius. in prin. & vide in simili quæ cõsueuerunt dici. ff. de verbo. obli. l. iiij. §. Cato. Item opp. contra hunc §. quia si principale nõ tenet, nec adiectio pœnæ. ff. de verbo. obli. l. stipulatio hoc modo. ff. de reg. iur. d. l. cùm principalis. Glos. soluit in §. alteri: nam aut stipulatio principalis, est præter l. & tunc tenet pœnalis. vt hic. aut contra: & tunc non: vt in contrariis. Sed certè hoc est contra legem: cũ lex huiusmodi stipulationes annullet: vnde præter legem esset, si lex non afsitteret cõcedendo vel prohibendo, sed vbi prohibet, non est contra legem. ff. de fideiuss. l. cũ lex. C. de legib. l. nõ dubium. ẽ. de legi. §. fi. Dicas q glo. intellexit in hoc proposito esse præter legẽ, quòd dispositione legis nõ valet præter defectũ rationis, sed esset cõtra legem qñ † improbatur per legem. quasi probrosum, turpe, iniquũ, vel inconueniens: quibus calibus non valet pœnæ adiectio: vt satis patet d. §. ẽ. de leg. Et idem dicerẽ, si adiiceretur dispositioni seu solennitati per legem introductæ, quã adiiciens mutare, seu ei renuntiare nõ posset. ff. ad legem Falc. l. q de bonis. §. j. Et per hoc patet responsio ad multa. Consuetudo † dicit q nullus possit dare in testamẽto, vltra tertiã bonorum, sicut tenetur in partibus Engolismẽ. Xanctonẽ. & Pictauiẽ. Pone, q quis dedit vltra tertiã: & adiecit pœnã, quòd si hæredes venirent cõtra, q soluerent c. hæredes veniunt contra, nũquid incidunt in pœnam? Dicas non: per d. l. Vel si cõsuetudo dicat, q proximus in genere admittitur ad possessionẽ bonorum defuncti, nõ obstante contraria dispositione testantis, et testator disponat, q proximus nõ admittatur: & adiciat pœnã: non tenet pœnæ adiectio, consuetudo enim habetur pro lege, & eã imitatur, ẽ. de iure nat. §. ex non scripto. Et ideo pœna contra eã apposita non tenet. & vide C. de pact. l. pacta quæ contra ll. ff. de pact. l. pacisci. & iunge ĩ. de cõtrahen. emp. §. fi. † In gloss. not. q caute in fi. doct. insurgunt contra hanc glo. in eo q dicit quòd pœna nõ potest peti ex pacto incõtinenti apposito: sicut nec vsura. Contra: quia vsura peti potest ex nudo pacto, incõtinenti apposito, in contractibus bonæ fidei: & allegant ẽ. de vsuris. l. j. melius allegarent C. de pact. inter empt. & vend. compo. l. in initio. & tamẽ non est pœna. vt l. seruus. & sic videtur mentiri glo. & falsum dicere secundũ Pe. O Dñe Deus, quanta bona operatus es: & nunq fuit sibi similis: & nõ meruit audiri. Dicas q glo. intellexit q sicut in cõtractu stricti iuris; vsura nõ potest peti nudo pacto: sic nec pœna in cõtractu stricti iuris, vel bo. fi. nisi in casibus d. l. seruus. nec est credendũ, quòd glo. errauit in tam debili puncto, ipsi verò docto. hic & alibi dicunt, q vbi pœna ponitur per pactum in contractu bonæ fidei incõtinenti apposito, q debetur, & potest peti quod satis obtinere potest, vbi apparet, q pœna apponitur loco vsurarum, vel interesse, argu. d. l. seruus. in pen. dicto. de quo dic: vt ẽ. in proxima additione. In glo. i. quæ sit q̃titas. in fi. no. magnã veritatẽ gl. alibi consueuerũt approbare distinctionẽ illam, an apponatur pœna per nomina multiplicatiua; vt duplum, triplũ, vel quadruplũ: & tunc nõ † excedit, an apponatur in summa certa: & tunc exigitur quãtacunq: vt no. in l. si dictũ. & C. de sen. quæ pro eo quod interest. l. j. de ser. fug. l. si quis seruum. & hanc videtur sequi Dy. in §. alteri. Doc. autẽ citramõtani lac. & Pe. dicunt, q pœna cõuentionalis, potest peti quãtacunq, per hunc §. & per §. alteri. & huic opi. adhæret hæc gloss. sicut vides, q videtur rõnabilius: quia aliàs esset imponere vim verbis, & non rõni legis. Quare enim magis prohiberet, qñ apponuntur illa nomina, quã qñ certa pœna? nisi dicas q plerunq expressa nocent: vt l. nonnunq. ff. de cõdi. & demon. magis aũt præsumitur excessus, qñ nomina illa apponunt, quadruplũ: vel quintuplum: quã qñ certa summa. Sed hoc nõ bene lege probatur: ideo sequere hãc gl. cũ citramontanis. pro quibus C. de vsur. l. cùm allegas. Sed cõtra tex. & glo. in d. l. cũ allegas. & ff. de act. emp. l. ex empto. §. ibidẽ. per quas euidẽter apparet, nõ posse peti pœnã quantãcunq. Sol. secundũ Pe. de Bellapert. qui hanc op. facit. dic q ibi loquitur: qñ pœna apponitur dationi pecuniæ hic facto. vnde si tu promisisti dare x. Titio: & si nõ dares, promisisti mihi cẽtum nomine pœnæ: tu promittis factũ. f. dare Titio. ff. de verbo. obli. l. liber homo. §. fi. igitur pœna quantacũq potest peti: quia illa datio nõ est in oblig. nec pro ea possum agere. sed vbi dare pecuniã esset in obligatione. Verbi gratia, promittis mihi dare decem, & si nõ dederis: promittis centum: tunc præsumitur, q sit in fraudẽ vsurarũ: vt ll. contrariis, secundũ eum. Vt aũt hanc materiam plenius videas, distingue latius: quia aut est pœna legalis. & de illa dic ĩ. de act. §. omnes. aut conuentionalis: & tunc aut apponitur obligationi donationis quãtitatis: aut speciei, aut obligationi facti. † Primo casu, sunt opiniones, quidã enim dicunt, q pœna reducitur ad legitimũ modum vsurarũ: ita demum si stipulans solitus fuerit vsuras exercere: & hanc Bul. Alij omnes dicunt indistinctè debere pœnam reduci ad modum legitimũ vsurarum: & ita cùm de iure diuino vsuræ nõ posint peti, nec pœna: vt no. in d. l. cũ allegas. & d. §. ibidẽ. ff. de vsuris. l. pœna. & hanc sequitur doc. Moder. iuris ciuilis. posset distingui, an illud, qd per modum pœnæ apponitur, sit multiplicatiuũ: vt diurnum menstruũ, vel annuum: & tunc præsumitur, q appositũ sit in fraudem vsurarũ: quia naturã vsuræ sapit ex modo stipulãdi & præstandi. Verbi gratia, promittis mihi dare decẽ, & si dederis, promittis pro quolibet die duo nomine pœnæ, vel pro qualibet septimana, vel pro quolibet mense: & hoc casu potest seruari opi. cõis. an aliàs sit non multiplicatiuũ, sed semel præstandũ. Verbi gratia, promittis mihi dare centũ in festo natiuitatis Dñi: & si non dederis, promittis xx. nomine pœnæ, tunc non fit præsumptio vsuræ: nisi esset stipulã. solius fœnerari, secundũ opi. Bul. quæ hoc casu potest esse vera. Item potest dici, q quãuis vsura sit hodie prohibita: nihilominus talis adiectio pœnæ tenet, etiã si esset multiplicatiua, vsq ad quantitatẽ legitimi interesse: vt no. in §. ibidem. Et incumbet onus probandi, illi qui dicit pœnã excedere interesse: vt scripsi ẽ. eod. §. in hoc. tamen est aduertenda natura contractus & personę. Quid enim si diues homo, qui non cõsueuit mercari, vel persona ecclesiastica, mutuauit pecuniam, & stipulatus fuit pœnã, si non solueretur certa die? Hoc casu nõ crederem posse exigi † cũ quis nõ fuerit per verba multiplicatiua apposita: imò præsumerẽ fraudẽ vsuræ: cũ tale interesse nõ possit prætendere: extra de pœnis. c. suã. sed si esset mercator, qui lucratur cum pecunia sua, posset dici contra. In secundo casu, qñ adiicitur promissioni speciei: glo. dicunt q tota potest exigi: & quantũcunq: vt not. in d. §. ibidem. Dy. aũt distinguit in d. §. alteri. an apponatur per nomina repetitiua, an multiplicatiua: vt dixi ẽ. in alio membro. sed doct. citramõtani tenent indistinctè glo. quæ est in d. §. ibidẽ. In tertio casu, quando adiicitur promissioni facti: glo. cõiter dicũt indistinctè, totam posse exigi: vt no. in d. §. ibidẽ, sed quædã glo. videt dicere, q hoc casu nõ potest exercere duplum: vt not. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. circa prin. in gl. pœnali. pro qua facit: qa in stipulatione facti succedit interesse: vt l. stipulationes nõ dividunt. & ita q̃titas. † sicut ergo in stipulatione q̃titatis: non

poteſt excedere intereſſe, vel legitimas vſuras: ita nec in ſtipulatione intereſſe, ſed illa glo. non videtur vera: quia ipſum factum eſt in obligatione vera & originali, cuius natura inſpicitur. ff. de do. l. id quod. & ideo dicendũ eſt, vt tota poſsit exigi. ff. de actio. emp. l. Lucius. & ff. de colla. bo. l. j. §. ſi cùm duobus. ff. de tab. exhib. l. locũ. §. pe. nec vnquã fuit reuocatũ in dubium: niſi per dictã gloſſ. Quid ergo ſi ſit principalis obligatio quãtitatis, & factum adiectũ gratia eius, vt ſi nõ fieret promiſſa eſt pœna. Verbi gratia, promittis mihi dare centum in feſto Pentecoſtes: & venire coram tali ſigillifero regio tali die, & obligare te ad vires dicti ſigilli, ad pœnam mille librarum? ſatis poteſt dici, q hoc caſu ſit idem, ac ſi eſſet adiecta donationi, ſeu promiſsioni quãtitatis, vt inſpiciatur ipſum principale & originaria cauſa: per præmiſſa. vnde cẽ uis prædicta pœnalis ſtipulatio contineat factum: nihilominus illud factum eſt gratia dationis, & eius naturam ſentire debet. ff. de condi. & demon. l. cũ ſeruus. in fin. & l. quãuis. de ma. teſt. l. ſi ita fuerit ſeruus. §. quæſtio. Sed quid dices † in caſu quo pœna fuit adiecta dationi quãtitatis, & deberet deduci ad legitimũ modum intereſſe, vel vſurarũ, & id quòd in pœna ponitur, eſt ſpecies, vel factum indiuiduũ? Verbi gratia, promittis dare centũ in tali feſto: & ſi nõ dederis, promittis equum, vel facere domũ, quo reducetur ad intereſſe, ſi excedat? Pet. de Belapert. mouet hanc quæſtionẽ hic, & arguit, quòd appoſitio pœnæ ſit nulla: quia in indiuiduis, vtile per inutile vitiatur: vt dixi ẽ. eo. ti. §. ſi quis. facta autẽ ſunt indiuidua. ff. de verbo. obli. l. ea. §. cato. & datio ſpeciei. ff. de condi. indeb. l. ſi non ſortem. §. fi. ipſe tenet contrariũ, & dicit pœnã exigendã: & totam hoc caſu poſſe peti, offerendo æſtimationem reſidui, per l. quoties. C. de vſuris. & l. eos. eo. titu. de do. l. ſancimus. ff. de leg. ij. l. cũ filius in prin. In gloſ. i. in pœnali. in fi. ſi Titio nõ dederit. & oportet, q ille Titius agat de facto: vt not. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. vel niſi dies certa eſſet adiecta dationi. quo caſu elapſa die, poteſt agi, C. de contrahen. & commit. ſtipu. l. magnum.

a ADNOTATIO. ¶ Alteri. Stipulatio, de dando alteri: non valet niſi fuerit appoſita pœna. Angelus.

1 ☞ *Procuratori ſimplici quæ liceant.*
2 *Procuratorij formula.*

SED ET SI QVIS. In glo. non vt procuratori.
1 hæc glo. videtur ſupponere, q † procu. conſtitutus ſimpliciter ad cauſas, nõ poſsit futuras proſequi. & tñ conſueuit dici contra, per l. ff. de tute. l. qui habet. §. fi. cũ l. ſeq. & no. in Spec. de procu. §. ratione autẽ formæ. verſic. ſed quid ſi procu. ſed gloſ. intelligit q non datur procurator tanq ex obligatione
2 ei acquiſita: ſed nomine domini ſic. & hoc † eſt neceſſe dicere in procuratore generaliter conſtituto, & maximè ſi ad negotia: quia illæ omnes actiones intentant. extra de procu. c. qui generaliter. lib. vj.

a VERSA VICE.[a] In glo. ad ſuperiorem. in fi. quia ibi ſtipulabatur alij dari, vel fieri: hic alium datum vel factum. vnde eſt facti varietas, ſed iuris identitas. ſed dic plenius ẽ. eo. §. ſi quis alium. vnde iſte §. poſitus fuit hic, tantum propter illud quod addit de pœna, de qua non fuerat ibi locutus: ideo non ſuperfluit.

a ADNOT. ¶ Verſa vice. Promiſsio facti alieni, non valet, niſi appoſita ſit pœna l. ſtipulatio iſta §. ſed ſi quis. ff. de verb. oblig. & nemo poteſt ſtipulari rem ſuam. C. de lega. §. item nemo. j. eo. Fallit in l. ſi rem meam. ff. de verb. ob. vbi rem meam ſub conditione ſtipulari licet. Fallit etiam in caſu l. nemo. ff. de verb. oblig. & l. j. §. ſed quod ff. vſufr. quẽad. ca. Ratio autẽ quare meum non ſtipulor, eſt, quia quod meum & c. §. ſic itaque. ĩ. de actio.

ITEM NEMO. Nihil notandum: ſed iunge ſuprà eodem, §. primo.

a SI DE ALIA.[a] In glo. hoc eſt verum, ibi, aliàs autẽ ſi poteſt &c. & verba iſta bene poſſunt trahi ad intellectum vnius, ſicut alterius: quia Stichus promiſſus ſit: & eſt dubiũ. an albus, vel niger. In ea. glo. ibi, cùm alleg. §. eum qui. niſi eſſet veriſimilius, vel fauorabilius intentari ſecundum intellectum ſtipulatoris: vt ff. de re iudic. l. in ambiguis. In ea. gloſſ. ibi. cùm dicit valet, duntamen verba trahi poſsint. ff. de verbo. obliga. l. ſi mihi, & Titio. §. j. & vide ff. de verbo. obligatio. l. quoties.

a ADNOT. ¶ Si de alia. Diſſenſus in corpore vitiat ſtipulationem. Angel. Item vide hic pulchrè per Angel. quid in iudicijs. Item an ſententia dubia poſsit interpretari. Item an litis conteſtatio, ſeu libellus domini, poſsit per procuratorem declarari. Item qualiter teſtes ad concordiam reduci poſſint. per Angel. hic poſt alios doctores.

1 ☞ *Turpis cauſa legibus exoſa.*

QVOD TVRPI EX CAVSA. Dicas cau
1 ſam † turpem legibus interdictam; vel moribus deriſoriam, vel verecundam. ff. de condi. inſti. l. conditiones. & ĩ. de leg. §. fi. & vide quod ibi ſcripſi.

CVM QVIS. Vide plenè in §. ex conditionali, hic allegato.

1 ☞ *Annua quando debita. §.*
2 *Præſtationum differentiæ.*
4 *Venditum cum qualitate tranſmitti.*
5 *Legatum annuum.*

a QVI HOC ANNO.[a] † In glo. ibi. id eſt, elapſis.
1 ibi. C. quando dies lega, ced. l. j. hoc non procedit: quia inter viuos annuum debetur in principio anni. ff. de verb. obli. l. cũ qui ita ſtipulatur. §. qui ita. de ſtipu. ſer. l. ſi ſeruus communis Mæuij. §. cùm ſeruus. Item in vltimis voluntatibus, in fine
2 anni. ff. de cõdi. & demon. l. ſi in annos. † In ea. gl. ibi. in fine teneberis anni. gloſſ. valde variant in hoc articulo: qñque enim faciunt differentiam, an promittatur ſingulis annis: an in annum. & no. ẽ. de verb. oblig. §. at ſi ita. quandoq faciunt differentiam inter annuum, & quolibet anno: vt hic no. quãdoq inter annum, & annũ: vt l. qui hoc anno. ff. de verb. obli.
3 Quibus omiſsis † dicas, q vbi vnica ſumma debetur, vel vno anno, vel pluribus præſtanda: tunc debetur in fine anni. ſed vbi non debetur vna certa ſumma, ſed per plures annos, debentur plures quolibet anno: tunc in principio anni debentur. & eſt ratio: quia vbi vna ſumma debetur, & adiicitur tẽpus vnius anni, vel plurium, ad ipſam præſtandam: illud tempus adiicitur gratia debitoris. & ad differendã ſolutionẽ. ff. de reg. iur. l. cũ tempus. igitur cùm adiiciatur gratia debitoris, & ad differendum: dinert vſq ad finem temporis, ſed vbi non debetur certa ſumma, ſed plures. verbi gratia, legantur, vel promittuntur decem ſingulis annis: tunc tempus adiicitur gratia ſtipulantis, vel legatarij, ad impugnãdum, & multiplicandum debitũ. igitur non mirum, ſi ottenditur obligatio, & multiplicatur fauor, vt in principio debeatur. ff. quando dies lega. ced. l. nec ſemel. in princip. §. j. hoc tamen fallit,
4 vbi poteſt ex coniectura † voluntatis aliud præſumi. Verbi gratia. Titius debebat decem annua præſtanda certis diebus: tu illa vendidiſti, vel legaſti mihi, vel aliàs in me tranſtuliſti. certè hoc caſu debebuntur mihi eiſdẽ terminis, quibus tibi: quia præſumitur q talia in me trãſtuleris, quaha tibi debebãtur: vt dicta l. nec ſemel. §. ſi inhabitationem. Sed his videntur obſtare. ff. ſi cer. pet. l. lecta. ſed poteſt dici, q ibi erat vna ſumma, diuiſa gratia debitoris: quia totum ſtatim deberet: niſi eſſet illud adiectũ. vel dic ſpeciale odio vſurarum. vel poſſet intelligi ſecundum prædictam determinationem.

† Quid ergo, ſi quis legat x. vſq ad x. annos; nec dicit in annos ſingulos? Videretur poſſe dici, legatum annuum: & tempus appoſitum, gratia legatarij. ff. de annu. lega. l. legatũ. ſecus ſi diceret centum, vſq ad x. annos, quolibet anno x. per prædicta leg. quòd autem dixi de anno: intellige de alio tempore multiplicatiuo, vel menſtruo, vel ſeptimanario. & ſic de aliis. In fin. e. gloſſ. ff. de verbo. obligatioo. l. eum qui ita. §. qui ita. quòd eſt verum vbi plures ſummæ debentur, q præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumitur in dubio. ff. de annu. leg. l. legatum. in princi. quibus modis vsufruct. amitt. l. sicut. in prin. & facit de act. & obli. l. obligationum ferè.

2 ADNOT. ¶ Qui hoc anno. Qui promittit certo tempore dare, non potest conueniri, nisi totus terminus sit elapsus, hoc dicit Ange.

1 ☞ §. si fundum. sensus.

SI FVNDVM. In glo. posit, in fi. doc. reprobant hanc distinctionem, & dicunt idem in quantitatibus, & speciebus, per l. in fideiuss. ff. de vsufru. quæ videtur parum facere. Si vis tenere opinionem, quã ego s̃. scripsi, de verbo. obli. §. omnes. videlicet, q̃ statim posit agi: sed effectus morę differetur: expone hunc † tex. non poteris continuò agere, sub. quo ad effectum: vt exinde expensas, vel effectus moræ, consequaris, nisi tantũ spatium temporis &c. si tamen ante agas: non teneris ad expensas parti: imò respõdebit tibi. & si confiteatur: fiet sibi præceptum: iuxta l. si domus. §. in pecuniam. ff. de legat. j. qui vellet tenere opinio, gloss. deseruiret magis textui huius §.

De fideiussoribus. *Rubrica.*

1 ☞ *Interuenientium nomina uaria & differentiæ.*
2 *Principalem etiam obligari.*
3 *Contractuum nominatorum uis.*
4 *Principalis deprehendendi forma.*

Potes sic continuare, visum est s̃. de verbo. obli. & stipulationibus: sanè quia fideiussores verbis obligantur. ff. de verbo. obli. l. stipulationũ aliæ. §. satis acceptio. C. eo. l. blanditus. sequitur de fideiuss. Rubrica. Et no. q̃ hæc rubrica dicit solum de fideiuss. sed C. & ff. dicit, & mandatoribus: sed fortè hic, hoc verbũ Imperator subticuit: quia de eo parum tractatur. hic autẽ nihil, sed in ti. mandati. j. & ne oneraret iuuenes, pro quibus hic liber factus est, principaliter. Vel dic: quia mandatores, & fideiussores in pauco differunt. ff. manda. l. si hæreditatẽ. §. & in summa. sufficit alterũ in rubr. expressisse.

1 † Et not. q̃ reperiuntur diuersa nomina, de his qui interueniunt pro aliis. s. fideiussor, sponsor, mandator, vt in authẽ. de fideiuss. §. j. confirmatur eo. ti. §. non solũ. affirmator. ff. de fideiuss. tut. l. cùm ostendimus. §. fi. secundus author. ff. de euic. l. illud. constitutor. ff. de consti. pecu. per totum. & principalis debitor. item expromissor. & in quo differant: vide d. §. j. in auth. de fideiuss. In hoc autem differt fideiussor præcipuè à mandatore, & constituẽte: quia fideiussor, nõ interuẽit circa stipulationẽ: sed cõstituens, & mãdator sic ff. de consti. pe. l. j. in prin. j. de act. circa prin. Hoc tñ fallit in casu in quo fideiussor tenetur circa stipulationẽ fauore pupilli: vt d. l. cũ ostẽdimus. §. fi. Et qd̃ dico de fideiusso. intelligo de cõfirmatore, secũdo authore, & affirmatore, prout affirmator sumitur, pro fideiussore, aliàs enim sumitur ff. de dolo. l. & eleganter. §. j. quia prout hæc omnia nomina sumũtur pro fideiussoribus, sunt synonyma: & debet eadem esse ratio, & determinatio in

2 eis. † Sed quid si dices, de exolutore vel principali debitore: nunquid pacto obligãtur, saltem in cõtractibus qui consensu contrahũtur? Satis videtur, q̃ sic: quia principalis debitor contrahit sicut alius: & fiunt duo rei debendi, qui possunt fieri in quolibet contractu. ff. de duo. re. l. eadem cõmo. l. si vt certo. §. nunc videndũ. In hoc dicendũ, q̃ si appareat q̃ vnus principaliter solus contraxerit, & alius pro eo interuenerit. licet tanc̃ principalis, q̃ non tenetur citra vinculum stipulationis. & idem in exolutore. & hoc satis apparet per d. §. satis acceptio. & per illa quæ not. in d. §. j. in authenti. de fideiusso.

Et aduerte hic causam, quare requiritur stipulatio in fideiussoris obligatione. certũ est, quòd † in cõtractibus nomi-

3 natis, tantũ obligatur quis efficaciter per pactum, nõ in aliis: vt l. iurisgent. ff. de pact. nunc quando fideiussor interuenit, etiam in cõtractibus nominatis, ipse non cõtrahit contractũ nominatum, sed principalis: quia alia est obligatio principalis, alia rei. ff. de accepti. l. & per iusiurandũ. §. & si fideiussori. de actio. & oblig. l. j. §. verbis. cum notatis. Igitur cũ sua promissio nõ sit contractus nominatus, est nuda: nisi addatur stipulatio. & ideo opus est eam addi. in mandatore aũt non potest reddi ista ratio: quia ille mandator contrahit mandatum, q̃ solo consensu contrahitur: vt j. de oblig. quæ ex consensu. Sed his obstatur: quia constitutus pro alio facit promissionẽ nouam, sicut fideiussor, & tñ obligatur pacto: vt d. l. j. de consti. pec. l. ij. §. eum qui. Sed potest dici, q̃ in illa est speciale, q̃ ex pacto nudo oriatur actio: vt j. de act. §. de constituta. & ibi redditur ratio in glo. Sed quomodo apparebit, q̃ de

4 tor principalis interueniat pro alio? Dic q̃ † apparere potest multis modis. Si enim instrumentũ, vel litera, narret contractum initum cum vno, & post dicat, q̃ talis constituit se principalem debitorẽ pro eo: clare apparet, q̃ pro fideiussore habetur. Sed si narret q̃ talis duobus vẽdidit, vel mutuauit: tũc non potest probari, nisi per cõfessionem patris, vel per testes qui fuerunt in cõtractu. Pone enim, q̃ vnus emit, vel mutuũ susceperit, alter volebat esse fideiussor: creditor noluit recipere, nisi poneretur in litera, vel in instrumento ipsum principaliter emisse, vel mutuo recepisse cũ alio. Satis videtur tunc interuenire pro alio, vt plus attenderetur, q̃ in veritate ageretur, quã quod simulatè cõciperetur iuxta materiã, plus valere &c. ff. ad Maced. l. si filiusfa. C. ad Vell. l. senatusconsultum. & l. cũ ad eas. Ista autem obtinerent de iure canonico: secundum quod agitur ex pacto nudo: extra de pact. Antigonus. præsertim si interuenisset iuramentũ: vt c. cùm cõtingat. extra de iureiuran. Vel dic vt j. §. fideiussores. & per præmissa, patet responsio ad hoc. de quo aliqui fecerũt dubium, an fideiussor eadem actione conueniatur qua principalis. & est certum, quòd non, per d. §. fideiussori.

1 ☞ *Cautio plena, quæ.*
2 *Cautio qui accipienda.*

RO EO.a † In glo. & est cautum. in fi. vnde plena cautio dicitur cum fideiussoribus, sed plenior cum pignoribus: quia melius est pignori incumbere &c. infrà de oblig. quæ ex delict. nascun. §. furti. æquiparantur tamen ff. manda. l. si mandato Titij. §. fi. sed cautio simpliciter prolata, sine fi-

deiussoribus intelligitur, C. de verb. significatio. l. sancimus.
2 Vnde quando verbum cautio † profertur ab homine, in-
b telligitur b sine fideiussoribus, nisi vlterius addatur, sicut idoneè, vel plenè, & ita concordant l. sancimus. & dictus §. fi. Sed quando à lege doct. cõuenerunt dicere, quòd debet teneri, cum fideiussoribus. ff. de iudi. l. in omnibus. iuncta l. j. qui satisda. cog. & idem si à prætore. ff. de præto. stipu. l. si prætoriæ. Hanc autem opinionem credo procedere, nisi lex procederet vltra declarando, nudam cautionem sufficere: aliàs obstaret ff. de euic. l. illud. & hoc scripsi pleniùs in d. l. sancimus. & vide quod not. in d. l. si mandato. §. fi.

a ADNOT. ¶ Pro eo. Diuide hunc titulũ, secundum Ange. Sic summatur, secundum Bal. pro principaliter obligato, solet intercedere fideiussor, vt creditori cautius sit promissum: quia obligationi cuicunque & quocunque contrahenti. & naturali tantũ, accedere põt. h. d. vsque ad §. fideiussor.
b ¶ Intelligitur. Idem tenet hic. An. & Christo. Item quærit hic Bal. an exceptio competens principali, competat & fideiussori: & facit longam & pulchrã distinctionem. Ange. autem expedit hanc quæstionem, paucis verbis. Aut est exceptio personalis competens reo, & non competit fideiussori, Aut est in rẽ & transit in fideiussorẽ: vt. l. exceptione. ff. e. Et quę dicãtur in rem, & quę in personam. ibi est tex. vide Cyn. in l. quoties. nu 3 & ibialiq̃ doct. C. de preci. impera. offe. Item quærit Angel. hic an priuilegium salui cõductus principalis, & similia prosunt fideiussori. de quo vide etiam per Bar. & Angel. & Imol. in l. cum filiusfa. §. j. in fi. ff. de verb. obliga.

1 ☞ *Fideiussor quatenus damnandus.*

IN OMNIBVS. In glo. siue ex maleficio. in fin. & tunc si promiserit certã summam, illam soluet, sin autem arbitrariã, vel punietur in corpore, † si fuerit in dolo, vel extraordinariè, nõ pœna, qua punietur, ille pro quo fideiusit. & hoc vbi agebatur criminaliter. si ciuiliter ex delicto, fieret condemnatio

de mnatio ad interesse partis. & hæc omnia potes deprehendere, ex his, quæ leguntur & notantur ff. de custo. reo. l. si quis reum. C. eo. l. si Barsatorem. ad Turpil. l. ij. hoc autem fallit ff. eo. l. si à reo. §. fi.

1 ☞ *Ciuilis obligationis uis.*
2 *Fideiussor cui accedat, an non. 4. 5. 6. 7. 8.*
3 *Fideiussori quando & quæ competat exceptio.*
4 *Procuratori fideiuberi.*

1 AT NEC. † In glos. s. tantũ. in si, hoc procedit indubitatè in illa ciuili, quæ est efficax ad agendum: vt in illa, quæ oritur ex sententia: quia illa impedit repetitionem: vt l. Iulianus. ff. de condi. indebi, sed in alia ciuili nõ videtur obtineri: quia si fideiussor illi obligationi potest accedere, quæ repetitionem impedit. ff. eo. l. quod enim, sed alia ciuilis non impedit: vt ff. de condi. indeb. l. si non sortem. §. adeò. & §. indebitum. ergo non videtur posse fideiussoriam accedere, & pro hoc facit ff. de constit. pecu. l. iij. §. j. & l. j. §. debitum. Si velis sustinere glo. habebis dicere ad l. quod enim, q̃ obligatio-
2 ni quæ impedit repetitionẽ cõueniẽs est obligationẽ † fideiussoriam accedere. ita etiam ei qui non impedit dũtamen sit obligatio, vnde ponendo de illa, nõ excludit de alia, sed quãcunque teneas fideiussor videtur in plus obligatus, quã principalis: & sic nõ videtur teneri j. eo. §. fideiussor. sed ibi dices plenius. In glo. s. vt pro seruo, in fi. imò quantũ ad fideiussoriam obligationem videtur etiã ad interesse: quia q̃n accedit naturali, non habet exceptionem, q̃n accedit ciuili. habet. & ita no. glo. quæ videtur huic cogtraria. ff. eod. l. quod enim. s. alleg. & satis potest elici ex glo. s. proxi. Dicas, q̃ vbi est exceptio intentionis conueniunt. Verbi gratia. nõ est nata actio,
3 nã si fideiussor † velit excipere de hoc: nõ potest, cũ quis principalis posset, qui erat tantũ naturaliter, vel ciuiliter obligatus: quia illa ratio cessat in fideiussore, qui est efficaciter obligatus, sed vbi actio esset nata. verũtamen cõpeteret reo principali ex aliqua causa exceptio, tunc esset seeus: quia illa competeret fideiussori: vt l. tam mandatori. s. alleg. ibi enim competebat actio: verũtamẽ debitor poterat excipere ex alia cã: quia pecunia non erat numerata, quæ exceptio extẽditur ad fideiussorem. & ita hæc glo. videtur verior, quàm illa. Item si velis tenere primam opi. positã s. in additione proxima, posses dicere, idem in constituta, in obligatione fideiuss. vt ciuilis impediens repetitionem posset constitui, & ei fideiussor accedere: aliàs non posset constitui, nec ei fideiussor accedere: q̃
4 videtur satis probabile. Ex his ergo §. apparet, † quòd vbi nulla est obligatio principalis, nõ potest tenere accessoria, & hoc patet ff. eod. l. fideiussor obligari, in prin. & facit q̃ actio hypothecæ, nõ posit cedi sine principali. ff. de pig. l. res hypothecæ. In contrariũ videtur expressum, C. mand. l. per diuersa. Item quia quãuis ab initio principalis non posit esse sine accessoria: videtur q̃ poterit esse ex postfacto. ff. de exceptio. rei iud. l. ex sextante. §. Latinus. de præscrip. xxx. ann. l. cũ notissimi. Dy. mouet hanc quæstionẽ in l. fideiussor obligari. ff. eo. & tenet q̃ non posit cedi: & rñdet ad contraria, q̃ vbi remansit aliqua ciuilis, vel naturalis. sed adhuc ob. l. per diuersa. nisi intelligas, q̃ ibi fiebat cessio vtriusq̃. Item ob. huic §. quia dominus est fideiussor, pro procuratore, qui nullo modo obligatur. & ita est ibi accessoria sine principali. j. de satisda. §. si verò aliquis. sed ibi videbis de hoc. Sed quid si sit principalis penes vnũ, & alius recipit fideiussorẽ. Verbi gratia. Stipulatus sum à te Stichum: Sempro. recipit fideiussorẽ nomine meo cõcipiendo verba in persona sua. tanc̃ procur. meus: nunquid valet obligatio fideiussoris? Videtur expressum, q̃ non: quia in persona stipulantis, à fideiussore, debet esse aliqua principalis obligatio. ff. eo. l. fideiussor obligari, in princ. eod. ti. l. qui contrà. Sed fortè posset dici cõtrà hoc casu: quia procur. repræsentat personã dñi. ff. de cõsti. pec. l. & licet. Item ís versic. obtinet vbi fideiussor credit eũ obligatum.

Quid si sciat eum esse obligatum? Videtur teneri: quia donare videtur: vt no. in simili. ff. de cõsti. pe. q̃ si maritus. §. j. & pro hoc ff. de noua. l. si quis delegauerit. de reg. iu. l. cuius per errorem, iuncta l. fi. C. ad leg. Fal. ff. ad Maced. l. si paterfa. §. non solũ. de lib. leg. l. si quis reũ. ff. eod. l. Marcellus. si sic velis eam intelligere. Sed hoc † nõ videtur de mente iurium, quæ valde distinctè loquũtur, determinando præcisè nõ obligari fideiussorem, nisi principalis sit obligatus, & loquũtur in casibus in quibus nõ potest prætendi ignorãtia, sicut q̃n interue-
5 nit pro deportato. ff. e. l. si debitori vel furioso. ff. eo. l. si à reo. §. si à furioso. & ibi no. Item vbi stipulatur purè à fideiussore, quod stipulatus fuerat à principali sub cõditione. hi enim casus, & cõplures alij videtur loqui in casibus scientiæ fideiuss. facit tñ multum pro prima parte. l. si quis postc̃p. ff. eod. Fortè posset dici, q̃ ibi supereret aliqua obliga. licet non actio: vt l.
6 obligationũ ferè de actio. & oblig. † Vnde videtur nõ improbabiliter posse dici, q̃ naturali obligationi, vel ciuili fideiussor accedere potest, & tenetur: tñ si sit ignorãs excipit, per d. l. si quis postc̃p. si sciat, vel nõ: subdistingue hoc casu, an ambo sciant, vel alter: vt dicã in simili. j. de actio. §. in personam.
7 † Videtur ergo concludendũ, q̃ vbi fideiussor accedit pro eo, qui est tantũ naturaliter vel ciuiliter obligatus: tunc si licitè tenetur, quãuis non posit agi contra principalẽ: nec excipiet de eo q̃ actio nõ cõpetat: sed tñ alia exceptione bene videtur si cõpetat reo, & nõ sit principalis. vide ff. mand. l, si fideiuss. per totã l. & §. quędã. C. eo. l. vbicunq̃. Si erroneè nõ vt
8 teneri. per l. si quid postc̃p. s. alle. Si verò † nulla sit obligatio: nullo modo tenetur, quãuis sciens. ff. vt le. no. ca. l. postc̃p. hæc restringunt multũ hunc §. & sine his nõ patet intellectus, nec patuit. In glo. qui seruus. in fi. & ideo hoc casu non tenetur fideiussor pro eo: secus tñ in filiofa. ff. de pecu. l. licet prætor. §. fi filiusfa. & §. sed si filius. & ideo si ille sit fideiussor. & pro eo interueniat, alius tenetur. Sed quid dices de monacho, vel alio religioso? Videtur q̃ ille obligetur naturaliter, & q̃ fideiussor interueniens pro eo teneatur. argu. huius §. Sed contrà in auth. de sanc. epis. §. tunc enim. Sed an ipse fideiubendo teneatur saltem naturaliter? Videtur q̃ non, extrà de fideiuss. c. pe. quia cõparatur seruo. iiij. dist. c. multos. qui non obligantur fideiubendo. & quia lex inhibet, in auth. de sanc. epis. §. illi verò. xj. q. j. c. de persona. & ibi de hoc, vide plenius j. quod cum eo. §. præterea.

1 ☞ *Fideiussoris hæres an teneatur. & 2.*
3 *Emendæ non taxatæ, an teneatur fideiussor.*

a FIDEIVSSORES. In glo. sine hoc dictum. ibi, cùm alleg. l. ex cõtractibus. & hoc etiã si arguatur dolus defuncti. vide ff. de act. & oblig. l. ex depositi. & depositi. l. j. §. fi. in fi. In ea. glo. ibi. §. fuerat. intellige hanc glos. de eo, qui fideiusit in actione pœnali, sicut furti, Aquil. iniu. vel alias, quæ nõ transeunt contra hæredes: nã si pœnam promisisset. nõ esset dubiũ. q̃ transit cõtra hæredem. ff. de verbo. obl. l. ad
1 † diem. Item intellige, q̃ nõ promisit certam summã pro maleficio, pro quo dedit fideiussorem: nec fuit condẽnatus: quia tunc teneret fideiussor, & hæres eius, sicut principalis. quinimò etiam si lis fuit contestata. C. ex delict. defunct. l. j. Et sic intellige extra de sepul. c. fi. In quo ergo casu loquitur hic gl. Potest dici, q̃ in casu quo reus promisit emẽdare, si reperiretur culpabilis, vel in casu quo fideiuss. promisit sistere reũ, vel iudicatũ solui pro reo, est mortuus ante lit contest. Vnde ge-
2 neraliter † dices, q̃ vbi non transit actio cõtra hæredẽ principalis: nec cõtra fideiussorẽ, seu hæredẽ fideiussoris: quia obligatio fideiuss. regulatur secundũ principalẽ. ff. vt le. no. ca. l. j. §. si quis sub cõditione. Quid si reus vocatus fuit super delicto, & absq̃ lit. cõtesta. recognoscendo delictum gagiauit
3 † emẽdam, & applegiauit, seu dedit fideiussorẽ pro ea, nunquid tenebitur hæres principalis & fideiussor, & eius hæres? videtur q̃ non, nisi fuerit taxata: extrà de hære. c. accusatus. et c. pe. li. vj. de hoc videbis magis in propria materia j. de perpe. & tẽp. ac. hic enim nõ est propria materia, imò gl. sine causa tetigit hic: quia tex. loquitur de hærede fideiussoris. & glo. de hærede principalis.

a ADNOT. ☞ *Fideiussor.* Obligatio fideiussoria, est transitoria ad hæredem, & fideiussor potest adhiberi, etiam pro futura obligatione. h. d. Ange.

1 ☞ *Fideiussoria obligatio exprimenda.*

Universidad de Deusto Biblioteca

FIDEIVSSOR. Concor.ff.eo.l.stipulatus sum.§.fi.& caue de quadã falsa additione,quæ est ff. eo.in rub.quæ dicit contra hos tex.sed fortè cõsiderauit effectũ, qñ an non
1 tenetur:vt j.eo.§.fideiussores. Item not.ꝙ in fideius.† obligatione,debet fieri mentio,ꝙ futuræ accedit,& ꝙ extunc teneatur:aliàs si simpliciter promitteret,vel accederet nulli,vel promittet & plus tempore.ff.de iudi.l.non quemadmodum. contrà.ff.eo.l.si à reo.in princi.& §.j.

1 ☞ *Fideiussores plus reis teneri,quiq; accipiendum. 2.*
3 *Fideiussor quando diuisionem petat.*
4 *L.ex persona.explicari.*
5 *Diuisio quibus negata.*
6 *Diuisio quando obiicienda.*

a SI PLVRES.[a] In glo.idẽ est in pluribus.in fi.doc. tenent hanc,& hanc videtur glo.approbare C.eod.l.non ratione.ad Vell.l.si sine.Tamen contra no.ff.mand.l.creditor. §.duobus.& l.si mandato Titij.§.Paulus.in auth. de duobus reis.§.j. Sed quæ est ratio quare mandatores iubentes,&
1 † fideiussores,tenentur magis insolidũ, quã duo rei, qui non tenebantur,nisi hoc expressè ageretur:vt l.reos.§.cũ tabulis. ff.de duobus re.fortè. quia hi adhibentur pro securitate s.in prin.tit. vt ergo magis securitas extendatur,constitutũ fuit
2 tales insolidũ teneri. † Sed nunquid obtinet, etiã si diuersis temporibus recipiantur? Videtur ꝙ obtineat tantũ,quando simul recipiuntur.ff.eo.l.si à Titio.C.de consti.pecu.l.fin. Dic contrà.ff.eod.l.si Titius.& vide quod no.in l.si plures.in princ.eo.titu. Et ad leg.si à Titio.Dic,quòd ibi diuersæ personæ fuerunt stipulatæ.& ad l.fin.cũ dicit simul,subaudi, vel successiuè. In glos.hæc tñ epistola.ibi, cũ alleg.§.nunc tra-
3 ctemus.& hoc † intellige ex se.si tñ fuerint plures tutores,et vnus dedit fideiussores, & illi conueniãtur:possunt petere diuisionem fieri cũ aliis contutoribus,nõ ex epistola, sed ex senatuscõs.quia tutor qui eos dedit,petere potuisset. ff.de fideiuss.tut.l.pupillus,vbi de hoc cum l.seq. In ea.glo.cũ alleg. l.si plures.§.fi.Hoc verum,si petat diuisionẽ cum fideiussore qui eum dedit.secus si fideiussor plures dedit,& illi petant beneficium epistolæ inter se: quia tunc cessat ratio illius legis, & non est causa denegandi eis. In ea.glo.ibi,cũ dicit. vt j. subiicit.cõtra C.de proba.l.ex persona.ff.eod.l.si fideiuss.sed
4 l.ex † persona.loquitur in alio casu,videlicet in tutoribus,& curatoribus:nõ in fideiussoribus,inter quos non est omnino conuenientia:cũ illi sint inuiti fideiussores volũtarij. l.si fideiuss.concordaret qui planè intelligeret text.sed intelligendo, sicut glo.intelligunt,obstat huic text.& gloss. in eo ꝙ dicunt lit.contest.tempore,& ibi dicit ante. Sed potest dici,quòd vbi promittitur identitas, vel illud quod seruari à principali non posset,ꝙ imputetur negligentia creditori, si non egerit, quando erat soluendo principalis:sed inter fideiuss. fortè nõ posset hoc opponi,per hunc §.nisi ab initio ita fideiussisset,ꝙ non potest seruari ab vno,seruetur ab alio:per dictã l.C.de fideiuss.tut.l.fi. In ea.glo.cũ alleg.l.si à Titio.& hoc si sint diuersi debitores.quid si sint duo correi? Dic idem iuris. ff.eod. l.inter eos.§.duo rei.dic idẽ de iure auth.multo magis quo iure diuersa est, magis obligatio:quia illo iure saltem fideiuss. diuident,ex personis correorũ:licet non ex se, sicut suprà dictum est.Item intellige, quòd fideiussores dati à diuersis,nõ
5 † impetrant beneficiũ diuisionis,cum datis ab alio:sed inter se bene impetrant:vt d.§.duo. In ea.glo.ibi,cùm allegat l. peremptorias,hæc glo.dicit,quòd habet pro expedito,quòd
6 hæc † exceptio nõ potest opponi post lit.contest.& tamẽ est
b casus in contrarium.C.eo.l.fideiuss.in fi.Sed nunquid [b] post sententiã ante absolutionem? Videtur ꝙ sic.ff. eo.l.si fideiuss. §.fi.sed ibi in cessione actionũ,sed melius facit ff.eod.l. inter eos.§.fi.sed potest intelligere illã l.qñ fuit appellatũ:iuxta legem,per hanc.C.de temp.app.vel dicas ꝙ confideiuss.qui in alio damnato conueniebãtur:petierunt, & habuerũt diuisionem:quia condẽnatus gaudet beneficio aliorũ: non ex se. ff. de separa.l.j.§.si quis.de cõtratab.l.si post mortem.§.fi.Vnde verè est anomala. non enim potest dici perẽptoria cum perpetuo non perimat.ff.de except.l.exceptiones. In ea. glos. in fi.de hac quæst.est casus.ff.eo.l.si testamento.§. ꝙ si duo.in
7 fi.Et ad l.qui exceptionem.posset respõderi,ꝙ hæc † non est perpetua:vt est dictũ.sed contra:quia dubiũ est,an sit perpetua:& ideò pro perpetua habetur:vt eo.ti.l.sufficit.vnde videtur quòd posset repeti:quia alter est soluendo, & dubium nõ est,quin sit fauorabilis:sed fortè impeditur repetitio:quia non est verè peremptoria debiti:imò actio & debitum remanent integra,saltem quo ad alios effectus: & hoc vult dicere tex.solutione non indebitæ quantitatis &c. In glo.arg.cõtrà.in fin.sed hic fideiussor erat obligatus,ibi magister nauis non,nisi pro sua parte:vt ea.l.§.cùm in eadem. Et no.quòd per hunc §.reprobatur gloss.quæ est in l.j.ff.ad leg.Rhod.de iactu.quæ supponit, quòd fideiussor qui soluit potest agere contra confideiussorem, quòd non est verum:nisi esset actio cessa.ff.eo.l.vt fideiussor.& illa glo.habet contraria.ff.de negotiis gestis.l.ex pacto.

a ADNOT. ¶ Si plures.Si plures pro eodẽ fideiubeant quilibet tenetur insolidum,sed beneficio epistolæ fit diuisio inter eos qui soluendo sunt tempore litis contestatæ.Et si fideiussor soluendo, soluat insolidum, à confideiussore repetere non potest.
b ¶ Sed nunquid. Vide hic Ange.in ij.col.ante me.in ver.sed an possit,Item quærit hic Ange. an fideiussor possit agere vt actio diuidatur, inter eum & alios fideiussores. Item tractat hic materiam, quid iuris, quando fideiussor obligat se principalem.

1 ☞ *Interuenientium pro alio paritas.*
2 *Fideiussio excessiua reducibilis.*
3 *Paria quæ sint.*
5 *Interuenientium pro aliis differentiæ.*
4 *Vtile an inutili uitietur. 8.*
6 *Iuramentum contractu regulari.*
7 *Imputari quæ possint.*
9 *Sigillo durius fideiuberi.*
10 *Fideiussorum & reorum discrimen.*
11 *Fideiubere & tempore & loco diuerso, à reo posse.*

a FIDEIVSSORES.[a] In gloss.sed nunquid in idipsum.in fi.Hæc quæstio est antiqua:& gloss.arguit fortiter in dicto §.illud.sed non ponit argumẽta in forma, quare ponamus aliqua, & arguamus pro parte affirmatiua. Omnes
1 accedentes † obligationi alienæ parificãtur.C.de consti.pec. l.penul.Sed constat quòd cõstitutoris, & mãdatoris promissio non annullatur propter excessum: imò valet in concurrente quantitate:vt ff.de consti.pecu.l.hactenus. ff. manda.l. rogatus. ergo qui fideiubet pro alio,& plus promitit, saltem in quantitate, quæ cum obligatione rei principalis concurrit:tenetur. Item si requiritur paritas in obligatione principali,& accessoria:ita in stipulando,& interrogatione, & responsione.ff.de verbo.oblig.l.j.§.si quis simpliciter. de inuti. stipula.§.præterea.sed constat,quòd si altera plus contineat, altera minus in stipulando:talis diuersitas non vitiat,quin valeat in concurrenti summa.ff.de verbo. obliga. l.j.§. si stipu-
2 lanti.ergo idem videtur in fideiussoris obligatione. † Præterea constat,quòd in summis & quãtitatibus, vtile per inutile non vitiatur.C.de donatio.l.sancimus.C.de vsuris. l. eos. ff.de conditio.sine causa.l.qui sine.de vsuris. l.pecuniæ. imò valet vtile,dempto inutili:vt ibi patet.ergo, si fideiussor plus promittat:videtur valere in concurrente quantitate: nec debeat propter inutile vitiari. Item pro hoc facit ff.eodem. l.si à reo.vbi obligatur,si conditio in personam apposita,principalis præuenerit:quãuis fortè alia præuenire speratur. & sic in obligatione fideiuss. videtur vtile attendendum. & pro hoc ff.eod.titu.l.fideiussor obligari.§.stipulatione.Pro parte autem negatiua,potest sic argui.certum est, quòd vniuersalis dictio, omnino,iuncta aduerbio negatiuo, totum negat, sicut pura negatiua.ff.de legiti.tuto.l.legitimos. §. in legitimis. Cùm ergo textus dicat in §.illud.l.græcè.ff.eo. tit. placuit eos non obligari: perinde est ac si dixisset nullo modo,
3 vel in nihilum. Præterea † ad paria iudicantur plus re, & tempore: vt hoc §.Sed constat, quòd vbi promittitur plus
tempore

tẽpore fideius.in nullo obligatur:vt hic.& l.si à reo.suprà alleg.ergo,nec plus vbi plus re.Præterea obligationes correorum,& fideiussorũ æquiparãtur.ff.de duob.reis.l.iij.§.fi.Sed constat, ꝙ disparitas impedit obligationẽ duorum reorum omnino:vt eo.ti.de duob.re.l.eadẽ.§.sed si quis.ergo videtur ꝙ & fideiuss. Hanc partem videtur tenere Dy.qui in magna parte hic facit argumenta. Et respondet ad contraria. nam primũ argumentũ procedit ex falsis:quia licet constitutor,mandator,& fideiussor,parificẽtur quo ad aliqua, non tñ
4 quo ad omnia, imò in multis differunt:† quia cõstitutor potest obligari in plus tẽpore:vt l.sed & si citeriore die.ff.de cõsti.pe.Sed & in alio:vt l.j.§. an põt.ff.de cõsti.pe.Sed fideiussor non:vt hic,& d.l.græcè.§.si quis Stichũ. Item constitutor obligatur pacto:fideiussor nõ:vt dixi s.circa princi.Ad l. rogatus.respõdet optimè glo.in §.illud. s.alleg. In l. si à reo. non est durior causa,& sic nil restat,nisi illud vtile per inutile &c.secundũ ipsum. Sed ad illud,quod est fortius,potest respõderi secundũ Pe.de Bellapert.qui parũ aut nihil aliud dicit hic:nisi hanc solutionẽ.ꝙ pars illa brocard. nõ obtinet, qñ est defectus in forma:vt l.an inutilis.ff.de accep. Vnde quan
5 do vtile potest ab inutili separari, secundũ † formã contrahẽtium,& de sui natura,obtinet,ꝙ vtile per inutile &c.Sed vbi ex forma contrahentiũ,vtile nõ potest separari ab inutili,ꝙuis de sui natura possit,totũ vitiatur:vt l.Pedius. ff.de arbitr. Dicit tñ, ꝙ hoc non dicit asserendo, sed quo ad præsens hoc tenet.Credo,ꝙ illa sit melior rñsio,quæ possit dari.vidi quędam scripta antiqua referẽtia,ꝙ Dy.in scholis dicebat se non videre,quõ possit rñderi,nisi diceretur,ꝙ hic tractat̃ de obligatione,quæ est ius,& ita indiuiduũ,cũ sit quid incorporale. ff.de acqui.re.domi.l.seruus.§.incorporales.& ideò vtile per inutile vitiatur,sed ego nõ video,ꝙ hoc sit verũ,per §.si stipulanti.in l.j.ff.de verb.obl. Quid si scienter promisit plus fideiussor,& fortè cautelosè? videtur idẽ:quia hæc iura loquũtur indistinctè.& in hoc vidẽtur dare certã formam,qua non seruata,totũ annihilatur.C.de iur.hast.fis.l.j.ff.de rescin.ven. l.fi.Sed posses arguere cõtra:vt s.proxi.additione in prin.tit.
6 † Quid si iurauit? fortè Cano.dicerẽt obseruari iuramentum:quia nõ vergit &c.vt c.cũ cõtingat.extrà de iureiu. Sed ego non cõpellerem seruare: quia ex quo iure nõ cõtrahitur obligatio ex cõtractu, nec actio posset cõpetere ex iuramento:vt no.C.de op.li.l.j.& no.Innoc.dñs canonistarũ,extrà de institu.c.cũ venissent.ver.itẽ si admitteretur.nu.3.igitur cùm sine actione nemo experiatur:vt l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg.gest.quo iure cõpelletur? In glo.contra hanc regulam.ibi,cũ dicit, in access.sub fideiussoria. In ead. glo.in fi. vult dicere gl.ꝙ vbi est plus altero de dictis quatuor modis, obtinet iste §.Sed si aliàs.s.si plus. Verbi gratia. in efficacia, siue substãtia obligationis,tũc non obtinet. Sed quę est ratio? Potest dici,quòd disparitas,quę prouenit altero de dictis
7 † quatuor modis, [b] prouenit ex facto stipulatoris. & ideo
b imputet sibi,cur sapientius suum nõ egit negotiũ, sed vbi est defectus in substantia, & efficacia obligationis:ille defectus non prouenit ab ipso: imò ex ordinatione iuris: & ideò non sibi potest imputari,& ius magis succurrit eidem. Sed videtur,ꝙ iste §.nõ obtineat,vbi est plus causa.ff.eo.l.hi,qui.§. fi.Sed dicas,ꝙ duo attendũtur,plus,& leuius.vnum si sit plus causa,si tamen leuius.valet fideiuss.obligatio:dũtamen idem promittatur:vt l.græcè.§.si quis Stichum.quã videas cum §. seq.& l.fideiussor obligari.in princ.§.j.dicta l.hi qui. & l.si à reo.quasi totam, quæ tenent clauem materiæ. Sed quid si promiserunt ambę partes,idem tñ fideiussor plus promisit in efficacia probandi. Verbi gratia,ambo promiserunt vnũ, & promiserunt interesse,si non cõpellerent promissa.fideiussor voluit,& promisit vltra obligationem rei se credere iure
8 patris de valore interesse:nunquid † ex hoc erit tota obligatio nulla? Nõ videtur:quia hæc disparitas est in efficacia obligandi,sine qualitate:videlicet in modo probationis, quæ nõ videtur vitiare: vt suprà dictum est,sed in contrarium videtur:quia causa videtur durior,& pluris:quia fortè plus iurabit,quàm si in rei veritate, vel quã probat. Sed ad hoc posset responderi,quòd ex hoc non videtur durior,ff.de in lit. iurã. l.j. Item præmissa procedunt, vbi fideiussor plus promittit, in ipsa receptione fideiussoria. quid si per interuallum? Verbi gratia,fideiussor,& principalis promiserunt x.soluere in festo natiuitatis Dñi post triduũ. fideius. promittit eadẽ x. soluere,& adiicit pœnã:nunquid prima obligatio vitiabitur, quæ erat rectè cõstituta? Non videtur, sed secunda tantũ.ff. de duobus reis.l.eandem.§.sed si quis.versi. non idem. Sed quid si constituat se reum principalẽ? Tunc videretur secus: quia rei debendi,possunt obligari sub diuersis cõditionibus, & vnus purè,& alius in diem.ff.de duob.reis.l.ex duobus.& hoc verũ,si constet ipsum principalem.Si autẽ constet ipsum interuenire pro alio,quãuis dicat se reum principalem,dicerem idem,quòd in fideiussore. & quomodo hoc scietur:vide
9 suprà in rubric. Sed pone, † quòd principalis se obligauit sub chirographo,fideiussor sub sigillo regio,& fuit condẽnatus,sicut tota die faciunt auditores sigillorũ regiorum: nunquid censetur in plus obligatus,sic ꝙ non valeat? Et videtur quòd non:quia hic, disparitas est in substantia, seu efficacia obligationis,quæ nõ vitiat:vt suprà dixi. In contrarium facit ff.de solut.l.si quid ex famosa causa.per quam videtur, in duriorem causam obligatus,proper promptã executionem, & vsuras centesimas. Sed potes dici,quòd talis durities,seu disparitas, quæ est in substantia obligationis, non vitiat, vt dixi.Eodem modo potest dici,si principalis nõ iurauit soluere,& fideiussor iurauit:vel si principalis non obligauit bona: & fideiussor obligauit:nõ enim ex his crescit summa debiti.
10 † Sed quare duo rei possunt se obligere,vnus purè,et alius sub conditione,& tamen principalis,& fideiussor non:vt dicta l.ex duobus. [& hic] respondeo,quòd ibi vtraq; obligatio est principalis,& potest se sustinere per se,hic altera accessoria,quæ recipit maiorẽ conformitatem cum principali sine qua esse non potest:vt suprà dictum est. Sed quid,si plures confideiussores,& vnus accepit purè, & alius in diem, alius sub conditione.dic quòd non est locus huic §. ff. eod.l.si plu-
11 res. quia vna non est accessoria alterius. † Sed quid si fideiussor, qui erat obligatus sub conditione, dedit fideiussorem purè,et pro reo purè obligato:nunquid tenet fideiussio? Videtur quòd sic:quia non est in plus obligatus, quàm reus principalis: & sic tenet per hæc iura. Sed potius posset dici, quòd illa secunda sit accessoria primæ obligationis fideiussoriæ,non obligationis principalis, & ita non teneat. ff.eod. l.si plures.§.fi. Sed quid si promisit alio loco, quàm principalis? verũtamen leuius est ibi dare fideiussorem in loco, quo principalis promisit:& fortè esset durius principali. Ego dicerem fideiussorem obligari,per legem hi qui.§.fina. ff.eod. & not.quòd paucas leges reperies,de plus in loco in obligatione fideiussoria.

a ADNOTATIO. ¶ Fideiussores. Fdeiussor non potest in plus obligari, quam principalis, & in plus obligari, etiam dicitur, qui citeriori tempore obligatur.hoc dicit Ange.
b ¶ Quatuor modis. Quando autem disparitas,inter obligationem rei, & fideiussoris vitiet, vide plenè per Ange.hic ponentem vnam notabilem limitationem ad totam istam materiam:quam vide apud eundem.

1 ☞ *Diu qui accipiendum.*
2 *Fideiussori,quando an non danda actio.*

a SI QVID AVTEM.[a] In glo. siue per iudicem. ibi,cùm alleg.§.fideiussores.eod.titu.l.si fideiussor.§.quædã. In eadem glo.ibi,teneatur.Sed tunc ad quid agit, cum lapsu temporis sit liberatus.ff.de verbo.oblig.l.eum qui. §.qui ita. man.l.si fideiussor.§.fina.Intellige glos. loqui in casu quo fideiussit simpliciter.verũtamen actũ fuit inter fideiussorem, vt eum liberaret intra tempus:vt l.si pro ea.C. mand. In ea. glo.ibi,si cepit.aliud si tempore fideiussionis dilapidabat. ff. vt in poss.leg.l.si is à quo.§.fi.cũ l.seq. In ea.gl.ibi,cùm alle.
1 l.Lucius.& istud diu † arbitrabitur iudex:[b] vt no.in l.si pro
b ea.s.alleg.habita ratione facultatis,& summæ.ff.de iure fisci. l.in fraudem.§.fiscalibus. Sed quid si fuerint dati longi, & diuturni termini? Ego reciperem diu à fine illorum terminorum,& moræ.nam tempus,quod fuit ante,non debet imputa-

Universidad de Deusto Biblioteca

tari moræ seu negligentiæ debitoris, cũ ante nulla esset petitio. ff. de verbo. obli. l. si pupillus. Item est quintus, si pecuniam obtulit. cõsignauit, & deposuit. ff. manda. l. qui mutuã. §. fideiussor. ff. eod. l. fideiussor. Ego intelligo hoc, si diu stetit: aliàs perfidè ageret, si statim offerret, cõsignaret, & deponeret: quinimò etiã si solueret. C. de dolo. l. j. ff. manda. l. si mandato Titij. §. j. Item sextus, si vult longius proficisci. & sic no. Spe. tit. de fideiuss. §. j. versi. quid si fideiuss. & hoc obtinet in fideiussore. Quid in alio mãdatario, pro me obligato? Dic secus. ff. mand. l. si mãdato meo. Et est ratio, quæ ibi notatur.

2 † Item quia fideiussor regulariter datur pro dilatione habenda: & pro hoc fidem interponit: igitur perfidè ageret, si debitorem præcipitaret anteq̃ creditor. Item, dic secus in duobus sociis, vel cohæredibus. ff. fami. ercis. his consequenter. §. Celsus. & breuiter in omnibus, qui pro alio tenẽtur exceptis fideiuss. per rationem prædictam. In ea. glo. ibi, cùm alle. l. indebitã. & tunc aget, q̃ reddatur sibi, quod soluit. Sed quando nihil soluit, aget: vt liberetur ab obligatione, qua tenetur. In fi, eiusdem glo. vide ibi per totam leg. maximè. in §. quædam. & in l. si pro ea. In glo. si intercessit. ibi, vel etiã eo præsente fideiussit. aliàs neg. gest.

a ADNOTATIO. ¶ Si quid autem per actionem mandati, à reo id quod soluit fideiussor repetit: hoc dicit secundum Bald.

b ¶ Arbitrabitur iudex. Idem tenet hic Ange. Et in hac materia quotidiana vide distinc. Ange. hic in iij. col. post medium ver. in ea. glo.

GRAECE. Hoc verum dumtamen se intelligant. & repete hic, quæ dixi in §. verum.

1 ☞ Scripturæ priuatæ quando danda fides.
2 Solennitatum genera: quidq̃ sint, 3.
4 Solennitatum quæ præsumenda, an non.
5 Solennitatem interuenisse dicenti, an standum.

a IN STIPVLATIONIBVS.[2] In glo. q. d. ibi, cùm alleg. §. si verò. Petr. dicit, q̃ iste §. intelligitur de scriptu
1 ra publica. nam priuata non probaret, nisi esset † subscripta tribus testibus: vt l. scripturas. C. qui pot. in pigno. hab. vel nisi esset sigillata: sed sigillum non facit fidem de iure, sed de consuetudine. Si tamen potest probari, quòd de iure sigillum facit fidem. ff. de procuratorib. l. si procuratorem. secundum ipsum. Dicas, q̃ intelligitur de publica, & priuata, quando priuata facit fidem, & est expressum in priuata. ff. de verbo. obli. l. sciendum. vide š. tit. j. §. si scriptũ. §. item verborum. vel de sigillata litera, qñ facit fidem. vide š. de test. §. testes. In glo. etiam. in fi. vide plenius š. in rub. In glos. sed contra. in fi. intrinseca præsumũtur: extrinseca non, secundũ
b hanc doctriam. Ad cuius [b] euidentiã quærítur quæ sunt intrinseca, & quæ extrinseca. Item quare intrinseca, præsumun
2 tur, extrinseca non. Respondeo, † intrinseca solennitas est, quã verborum prolatorũ includit significatio: vt in verbo fideiussionis, quod importat stipulationem, & sine ea esse non potest: vt š. proximè dixi. vnde cùm fideiussio non possit esse sine stipulatione: verbum fideiussionis importat, & supponit stipulationem. Et idem si verborũ prolatorum significatio non importat necessariò, sed potest importare: quia fortè æquiuocatũ est: vt verbum promissionis: quod potest significare nudam cautionẽ seu promissionem. item fideiussio cautionem: vt ff. de ædil. edict. l. sciendum. vnde talem significa-
3 tionem assumit, quæ † rem reddit efficacem: vt hoc §. cũ concordan. Extrinseca est, quæ nec verborũ prolatorum significationem includit: nec apta est includere: vt si sit scriptũ, q̃ mulier intercesserit, non sequitur q̃ Velleiano renuntiauerit, si scriptum sit, q̃ prædium minoris fuit venditum, nõ sequitur decretum prætoris fuisse interpositum: vt l. quæcunq̃. §. fin.
4 alleg. in glo. † Quare autem non præsumitur extrinseca, sed intrinseca, ratio est: quia extrinseca in facto cõsistit: & ad positionẽ vnius facti, non sequitur positio alterius. C. vnde legi. l. nõ ob hoc, de proba. l. neq̃ natales. Sed ad positionem facti, & probationem, bene sequitur positio, et solennitas iuris, quæ circa factum requiritur: vt ff. de proba. l. ab ea parte. Sed videtur, q̃ extrinseca præsumatur. C. de fide instr. & iur. hasfisca. l. j. lib. x. sed ibi extrinseca erat in instrumento expressa: & ideò cùm pro instrumento præsumatur in dubio: vt l. cum precibus. C. de proba. sequitur &c. vt dicta l. j. secundũ Dyn. cuius est quasi tota hæc additio, in l. sciendum. vbi hoc scribit.

Quid ergo, si in instrumento nõ exprimantur omnes solennitates, sed dicitur decretum fuisse interpositũ, iuris solennitate seruata. Videtur stando instrumẽto, nisi contra. probetur, per hunc §. sed l. quæcunq̃. facit ad contrariũ. Sed loquitur ibi, vbi nil erat expressum de decreto. Vnde Specu. dicit, q̃ vbi in instrumento continetur decretum interpositum, præsumitur solennitas, & ita no. in Spec. in contrahen. empt. & vend. §. nunc dicendum. versic. hoc quoq̃. nu. 4. & 5. & de hoc per Inn. extra. de eo qui fur. or. fusce. c. fi. glo. videtur sentire in dicta l. j. de iur. hasf. fisca. quòd in dicta l. scripturas. dicebat † illas solennitates interuenisse: & ita supponit, quòd
5 omnes illæ solennitates erant expressæ. Præterea instrumentum non est, nisi quædã attestatio: vt dixi š. de verbo. oblig. §. item verborum. igitur nõ debet vicem tenere iudicis. si ergo dicat solennitatẽ debitam fuisse obseruatã: videtur indicare, quæ sit solennitas, & quæ sit debita: vnde ego hoc non credo obtinere in instrumento, in quo tabellio testificat: & maximè si tabellio sit ignorans, nec sciat exprimere, quæ sint solennitates. ad cuius fidem dicerẽ hoc casu recurrendum, iuxta illa, quæ scripsi š. ti. j. in §. item verborum. sed si iudex loqueretur in litera, tunc fortè posset obtineri dicta opinio Spec. & maximè, si nouit iura. Secus tñ credo esse, quòd in instrumento exprimantur & specificentur solennitates: aliàs si pars diceret interuenisse, & tabellio produceretur, & nesciret eas specificare: appareret notoriè instrumentum esse falsum, vel suspectum. Quid si instrumẽtum dicat rem fuisse subhastatam cum debitis interuallis, & proclamationibus: nunquid probat? Dicas quòd non: quia solũ recitatur illud: nisi singulis diebus, & proclamationibus dicat se interfuisse, & eas specificet: vide in simili per Innocen. extrà de fide instrument. c. cùm P. & c. j.

2 ADNOT. ¶ In stipula. In stipulationibus, solẽnitas intrinseca præsumit.
b ¶ Ad cuius. Vide hic Ange. ponentem suam distinctionem a, n & quando solennitas præsumatur in fi. j. col. in ver. in ea. glo. in fin. Et de hac materia, quando solennitas extrinseca, vel intrinseca præsumitur, vide per Feli. in c. ficut. nu. 37. & sequen. ver. Intrinseca solennitas. extra de re. iudi.

De literarum obligationibus. *Rubrica.*

1 ☞ Confessum non nu. pe. excipere.
2 §. idem iuris. sensus.
3 Obligationis literarum & aliarum discrimen.
4 Literarum cautionis uis.
5 Exceptio non nu. pe. quousq̃ iuuet. 21. 24.
6 Numerasse credens, quando non probet.
7 Obligandi modi.
8 L. non figura. sensus.
9 Scriptura qui accipienda.
10 Exceptioni non nu. pec. locus, quando an non sit, 20.
11 Notario potius credi, & cur.
12 Literarum obligatio in quo locum habeat.
13 Obligatio literarum quibus uerbis contrahatur.
14 Literarum quæ obligatio.
15 Consentiendi forma.
16 Literarum obligationi consensum non inesse.
17 Literarum obligationis actio.
18 Stipulationum uerba.
19 Literis obligatus, qui excipiat.
21 Excep. doli. & non nu. pe. natura. 23.
22 L. si intra. sensus.
25 Repetine queat solutum non numeratum.
26 Probare in non nu. pe. quis debeat.
27 Renuntiari excep. non nu. pe. posse.
28 Renuntiatio an prorogabilis.

a LIM SCRIPTVRA.[2] Dixit š. de obtitu. generali, quatuor modis cõtrahi obligationem: re, verbis, literis, consensu. & de duobus dixit: sequitur de tertio, materiam continuando. docto. legunt hunc titulum valde solenniter: & (vt eos

(vt eos meliùs tibi tradam) & vt materiã meliùs intelligas: ego non procedam, iuxta morem consuetum, per modum additionum ad glo. sed per quæstiones, totam summabo materiam, & tangam effectus glosſ. Primò quæro, quare hæc obligatio, dicitur obligatio literarum? Et promptum est respondere: quia literis contrahitur ĵ. §. planè. secundum Ia. & Pe. Vnde hæc materia locum habet, quando fit confessio vel promissio in scriptis, ita quòd agatur tacitè, vel expresè, q̃
1 fiat scriptura. † Quid ergo, si aliquis cõfessus fuit, se debere x. ex causa mutui, coram testibus, sine scriptura, vel si scriptura facta fuerit tantum ad probationem: & hoc constat: nõ videtur locus huic exceptioni: videlicet, quòd creditor habeat necesse probare, se numerasse: quia tex. hi, pro nihilo dicũt, & ponunt hic, de obligatione literarum tantum. Ad quid enim facerent mentionem, de obligatione literarum, magis quàm de alijs obligationibus, si de alijs obligationibus idem esset? Et hanc partem videtur tenere glo. C. si cer. pet. l. si non singuli. Sed contrarium videtur expressum ĵ. de excep. §. idem iu-
2 ris. vbi † expresè dicitur, quòd competit exceptio nõ nu. pe. & tamen ibi cautio, & obligatio, non erant contractæ literis, sed per stipulationem. Glos. quæ est hic, dicit, quòd habet locum exceptio in factum, in alijs obligationibus. per l. cũ non vltra. C. de non nu. pe. Sed obst. dictus §. idem iuris. Sed expone, ibi non nu. pe. id est in factũ: quia pecunia non est numerata. vnde veritas est, quòd illa non competit, nisi vbi est obligatio literarum: & ex illa agitur in factũ: vt videbis ĵ. in ver. opponamus. Sed quæro, quare in alijs contractibus, qui fiunt in scriptis, & qui vim, & naturam, recipiunt ex scriptura: vt l. contractus. C. de fide instr. ĵ. de empt. & vend. §. j. obligatio non nascitur ex literis, sicut in mutuo: & quare non dicitur obligatio literarũ, sicut in istis? Respõdeo in obligationibus, quę cõsensu contrahũtur, non alteratur materia obligationis. s. consensus: quia ille adhibetur in contractu, qui consensu con-
3 trahitur, quàmuis fiat in scriptis, aliàs nõ posset cõtrahi. † sed in mutuo quod contrahitur, non est materia, ex qua oriatur obligatio, ex quo numeratio non fuit facta: sed ex quadã introductione iuris fuit repertum, quòd quando fiebat in scriptis, quòd literæ obligarent. & ideò quia tota materia obligationis emanat ex literis, dicitur obligatio literarum. Quid ergo in alijs contractibus, qui re contrahuntur: vt commodatum: depositũ: & indebitum? Videtur, quòd ibi contrahatur obligatio literarum: & per consequens habeat locum huiusmodi exceptio, per dictam rationem: & tamen cauetur contra. C. de nõ nu. pe. l. in contractibus. §. sed quoniam. Ad hoc dicas, q̃ hæc obligatio literarũ non erat de antiquo iure: non enim erant, nisi tres species. ff. de act. & oblig. l. consensu. sed per Imperatorẽ fuit introducta solùm in mutuo, & similiter remediũ exceptionis non nu. pe. ideò ab alio non extenditur. Aliqui tamẽ dicunt quòd literarum obligatio, habet locum in quocunque contractu: sed exceptio non nu. pe. non: nisi in mutuo. Sed ob. quod dixi de cõtractu in scriptis. Ad quid
4 ergo, valẽt literarum † cautiones, in alijs contractibus, qui re contrahũtur: cum ex literis non oriatur obligatio: nec actio, nec ex re: cùm res non fuerit tradita? Respondeo, valẽt: quia agitur de facto, quasi res interuenerit: & probabitur per literam, seu cautionem. Sed fecũdnm hoc videtur quòd nil prodest hæc obligatio literarũ in mutuo, quia ita posset agi certi cond. & si debitor negaret, produceretur cautio in vim probationis. imò expedientius videretur certi condit. agi: quia tunc non opponeretur exceptio non nu. pe. quæ demum obtinet cũ ex literis agitur: vt š. dixi. Sed dicas, q̃ imò prodest: quia ex literis oritur obligatio, & actio, quamuis pecunia numerata non sit: vt ĵ. videbis. & sic creditor actionem habet, per hunc tit. quã non haberet, si esset prouisio huius materiæ, & hæc ratio redditur inefficax, post biennium: nec in ipsa, creditor habet ponere, nec probare numerationem. Incerti condi. habet ponere, & probare: & ita deierabit, in iuramento calumniæ, qui agit certi cõdictione nisi numerauerit. is autem, qui agit ex literis, nihil habet, de numeratione ponere, nec iu-
5 rare: & in hoc est magna vtilitas. Sed quid si debitor, ppo neret † exceptionẽ nõ nu. pe. intra biennium vel post biẽnium, & lit. contest. facit positionẽ, q̃ pecunia fuit numerata: tũc videtur, quòd hæc obligatio, non prosit in effectu: quia si creditor dicat pecuniam numeratam: deieraret. si dicat nõ numeratam: repellitur. Certè, imò prodest intra biennium: & post biennium non prodest: quia creditor deieraret, si ageret certi condictione, falsũ ponẽdo in libello suo: videlicet numerationẽ: sed quãdo agit ex literis, non est opus aliqd de numeratione ponere: vt š. dictum est: ideò non deieret, imò habet rectam intentionẽ, nisi exceptione eli datur. Idcirco apparet magnus effectus. Post biennium verò est magnus: secũdum opi. illorum, qui dicũt, exceptionẽ posse opponi: imo etiã secũdũ opi. illorũ qui dicũt post biennium, non posse opponi. Et est magnus effectus. primò, quia non deierat ageẽdo: vt dictum est. secundò, quia si opponatur exceptio, vt deferatur ei iuramentum, ipse non habet iurare, vt l. in contractibus. §. super cæteris. in fi. C. de non nu. pec. & ita nisi debitor aliàs probet, obtinebit, vnde ex quo iurare non debet, credo, quòd nec positio ni respondere. Sed quicquid dicam, ad minus est conscientia læsus, si pecunia non fuerit numerata: nec posset retineri in conscientia: vt not. doct. ca. quia plerique. extrà de iureiur. & Dy. extrà de regu. iur. c. locupletari. in fi. versi. Item videtur obstare. li. vj. Sed dicas, quòd casus possũt dari, in quibus nõ lædit conscientia: & oportet agi ex cautione. Pone, quòd
6 tu cauisti literis, pecuniã te mihi debere, non numerauit † pecuniã: sed credo verisimiliter pecuniam te habuisse, ab actore, vel à debitore meo, cui præcepi eam tibi numerare. si ex cautione agam, & tu excipias, de nõ numerata post bienniũ: ego non habeo probare numerationem: & in bona conscientia pecuniam exigam totam: & cum iuramẽto calumniæ, & sic de credulitate possum etiã iurare, in conscientia. Patet ergo, quòd obligatio, & actio, descendentes ex literis, sunt vtiles: & solũ obtinent in mutuo: vel dic, vt dicam ĵ. in ver. opponamus. Nunc redeamus iterum ad doctores, & quæramus cum ipsis, nunquid ex ipsis literis, debitor obligatur: & glos. quæ est hic quæ incipit: id est per scripturam. sequendo Azo. dicit, q̃ non: per l. non figura. ff. de actio. & oblig. & hanc sequuntur do. Iac. & Pet. quòd non ex solis literis, nec oratione, seu † intellectu ex eis resultante, sed ex vtroque obligatio
7 contrahitur. & dant exemplum, in verborum obligatione, in qua, nõ ex solis literis: sed ex verbis, & intellectu, qui resultãt ex eis, obligatio contrahitur: & sic intelligunt l. non figura. š. alle. Ego non audeo dicere, quòd iste sit intellectus illius legis, nam illa lex non potest loqui de hac obligatione literarum, quæ illo iure non erat introducta, quia illo iure nõ erãt introductæ nisi tres species obligationum: vt l. consensu. co.
8 tit. & š. satis tetigi. vnde lex † illa loquitur de obligationibus quæ cõsensu contrahuntur, de quibus Paulus dixerat in d. l. consensu. q̃ poterant per epistolam contrahi. & de illis Vlpianus dixit. quòd tunc figura literarũ non obligat: sed oratio. i. consensus elicitus ex literis. Hæc autem materia est valde remota ab illa lege: quia materia est introducta post illas leges: quòd apparet: quia de ea non fecerunt mentionem, vn de consensus nihil facit in hac obligatione: sed confessio, seu cautio in ipsis literis contenta. vnde illa si faciat: non facit nisi argumentatiuè: quia sicut se habẽt literæ & oratio consensum exprimens ad gignendã obligationem ex consensu: sic literæ & cautio in eis contenta ad gignendam obligationẽ ex literis. Sed in primo casu literæ non obligãt: vt l. non figura, ergo nec in hoc. Sed hæc comparatio negari potest: quia ibi solus consensus causat obligationem: hic nihil facit cõsensus: sed literæ. Si tamen vis propter authoritatem doct. potes addere literæ obligationis sub. cum intellectu. & consulo q̃ nihil grauet tibi hoc concedere: quia iuris effectus non mutatur. & ex hoc patet quare melius dicitur obligatio literarũ quam cõfessoria: quia literæ sunt forma & radicalis materia
9 ex qua obligatio emanat. Quæritur tertiò per † docto. de qua scriptura hic loqui: an de publica: vel priuata? Et dicũt, q̃ de vtraq̃. nã de priuata patet hic: cũ dicit: si qs se debere scripserit: quia priuatæ scripturæ bene creditur contra scribentẽ. ff. de pig. l. fideiussor. §. j. dumtamen constet eum scripsisse. Itẽ & de publica: quia magis creditur publicæ, quàm priuatæ: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

C.de contrah. & com.stip.l.optimam.de proba.l.cum precibus.& hoc dicunt hic doct.in effectu super hoc artic.& hanc rationem reddit glos.hic,quæ incipit.homo priuatus.Sed in l.si ex cautione.C.de non nu.pec.magis procedit, & in l.j.de dote cauta non nu.facit enim differentiam,vtrum instrumentū publicū dicat, debitor confessus est se accepisse: b vel vtrū
10 dicat accepit:quia in primo casu,dicunt locū †esse exceptioni,in secundo non.Dicas in vtroque potest opponi exceptio. verumtamen,in primo casu,quia instrumētum continet simplicem confessionem,oportet, q creditor probet,intra biennium numerationem. In secundo oportet,q debitor probet contra instrumentum,per alterum de modis de quibus dixi. s.de inutili stip.§.itē verborū.& hoc probato incumbet onus probandi creditori intra biennium,vnde qualiter probet cōtra instrumentū vide in d.§.itē verborum. Item quod dixi, in instrumento publico;intellige,etiam in literis sigillatis, in casu quo faciūt fidem de consuetudine,vel de iure,de quibus vide s.de testa.§.testes.& vide extrà de prob.c.post cessionē, de fid.instr.c.cum dilectus.& in litera trino teste approbata no.de qua dic vt scripsi C.qui po.in pig.ha.l.scripturas.& idē in quacunq; litera,quę facit fidē,de iure,seu consuetudine.In hoc tamen videtur differentia:quia si debitor, in propria scriptura dicat:habui,& recepi,non videtur importare nisi simplicem confessionem:ideò videretur, q posset excipere,nulla alia reprobatione scripturę facta.Sic potest intelligi c.de nō nu.pe.l.in contractibus.in princ.ibi numeratæ, vel datæ,esse conscribūtur.& §.super cæteris.ibi enim reperies, q erat scriptum,pecunias esse datas,vel esse solutas, quod valet tātum, ac si notarius diceret,accepit,vel esse acceptas.& tamen opponitur exceptio.sed intellige,quando notarius,hoc non astatur,sed creditor. †Sed quomodo magis creditur notario,quàm debitori,in facto suo,& contra se? Respondeo;beneficiū iuris est q non obstāte confessione, debitor excipere potest,et creditor habet probare numerationē:igitur quādo ipse conscripsit,non est nisi confessio:vt s.dixi:ideò excipit. Sed vbi notarius refert in instrumento pu.q pars accepit pecuniā numeratā in sui præsentia:tunc ipse attestatur numerationē.& attestatio sua valet attestationē duorum testiū.vnde sicut creditor probaret per duos testes numerationē; ita per instrumētū. Vnde ego nō nego,quin debitor possit excipere;sed creditor replicabit numerationē esse factā, & ,pbabit per illud instrumētum,sicut per testes probare posset.sed cō
12 fessio debitoris,non habet illam vim,quia aduersus tales cōfessiones fuit remediū dictę exceptionis,inuentū. †Quarto,quæritur,super qua causa habet fieri hæc obligatio. Dicunt doc.super causa mutui,non facti,sed faciēdi.si enim pecunia numerata esset; tunc re contrahe retur obligatio s.qui. mo.re contra.obliga.Itē si stipulatio non interuenerit:vt hic cum dicit cessante.nam tunc non habet locum exceptio non nu.pe.sed in factū.C.eo.l.cùm vltra.aliàs enim si quis cōfitea tur,cum causa,ex alio contractu,quàm mutui,statim sibi prę iudicat:iuxta l.generaliter.melius in l.in contractibus.eo. ti. nisi in causa dotis.C.de do.cau.l.fi.cum auth.ibi posita. Sed quæ est ratio,quare in his duobus contractibus, datur exceptio? Respondeo,quia frequentiùs contingit, q cautio fiat, ante numerationē,quàm in aliis cōtractibus.& ideò, iura in his duobus casibus prouiderūt specialiter.ff.de legib.l.nam ad ea.& in his quæ frequētius fiunt, magis est prouidendū. ff.de car.edi.l.j.§.si quis.secundū do.Ia.& Pe.itē homines, facilius inclinantur ad confitendū effrenatè in his cōtractibus, quàm in aliis,propter affectiones, quas habent,ad habendas pecunias,& vxores.Sed iuxta hoc quæro,an hæc materia habeat locum,in alia re,quàm in pecunia numerata? Dicas, q sic,dumtamen sit verum mutuū,qū consistat,pondere, numero,vel mēsura:vt l.in contractibus.in princ.ibi cum dicit,veres.& ibi de hoc.hæc sunt plana,nisi illud quod s.dictū est,q vbi pecunia numerata est,non contrahitur hæc obligatio literarum.quod potest recipere hæsitationem:vt j. videbis.
13 Quærūt quintò, per quæ verba debet contrahi,hęc obligatio.& recitant opi.quæ sunt hic in glo.sed post multa verba, tenent opi.glo.quæ est hic contra Io. & Azo.nam vbicunq; confiteor mutuum,siue per verba præsentis,vel præteriti tēporis,semper videor agere,et me obligare,vt reddere tenear, ff.si cer.pet.l.cū quid.& ita lex non imponitur verbis:quod Ioan.& Azo dicebant.Nec obst.l.sub specie.quia ibi ita fuit de facto,vnde quàmuis,fuerunt ibi apposita verba futuri tēporis de facto; non negatur, quin possit fieri per alia verba præsentis,vel præteriti.Nec obst.quod dicitur de stipulatione;quia nulla est conformitas inter stipulationem,& literarū obligationē,& maximè in obligatione contrahēda secundū
14 ipsos. †Quærunt sextò,quæ obligatio nascatur ex literarum obligatione;Et vides,q hic sunt opi.in gl.nam quidam dicūt,quòd oritur ciuilis statim:& naturalis accedit post biēnium.Alij dicunt quòd sola ciuilis oritur post,& ante,& ex ea agitur:& hanc sequitur hic glo.& do.Ia.& Pe.arguamus quòd ab initio sit vtraq;:certum est de iure q vbicunq; est dare actionem,est dare obligationē naturalem,et ciuilem:quia ex altera sola actio non nascitur:vt scriptū est s.satis de obliga.in prin.Sed constat,quòd ante biennium est dare actionē & obligationem literarum:ergo ibi est dare naturalē & ciuilē:maior est probata,minor probatur:quia omnis exceptio, supponit actionem,quia exceptio,non est nisi actionis exclusio.ff.de exceptio.l.ij.Sed constat,quòd ante biennium cōpetit huiusmodi exceptio,ergo antè actio:per tex.nostrum iunctā l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur. pro hoc facit expresè quòd ante biennium agatur.C.eo.si ex cautione.& l.si quasi. & plures.ll.illius titu.Pro parte illorum,qui dicunt ab initio fuisse ciuilem,& accedere naturalem,post biēnium, arguitur sic:Certū est,si sit in hoc contractu obligatio naturalis,quòd aut oritur ex re;aut ex cōsensu.ff.de pact.l.j.de sol.l.tichum, aut Pamphilū.§.naturalis.sed ex neutro potest ante biennium causari;ergo nō potest dici,quòd ante biennium sit ibi naturalis.Quod non causetur ex re apparet:quia in hoc contractu, supponitur nullam numerationem factam:vt satis s.dictum est.Quod non ex consensu,apparet:in mutuo, non oritur naturalis ex consensu,quia aliàs mutuum non differret ab aliis contractibus,qui contrahuntur consensu:vt ff.si cert. pet.l.si quis pecuniam.& ibi de hoc.C.de rer.permu.l. ex placito.& ibi etiam de hoc.cum igitur numeratio,non interuenit.ergo nec obligatio naturalis,contracta fuit ante biennium: sed q post cōtrahatur,apparet;quia tex.dicit,hic hodie incipit obligari.sub.naturaliter;quia ante erat obligatus ciuiliter per literas.Vnde non potest intelligi,quòd hodie incipiat obligari ciuiliter;sed naturaliter. Item certum est, quòd consensus causat naturalem:& quòd ex lapsu temporis,deprehenditur consensus alicuius.ff.de acqui.hær.l.qui in aliena.ver.sed & si non adiecit.de verb.sig.l.alienationis verbum.cum igitur debitor permittit tempus biennij labi,præsumitur consentire:ergo ille consensus,causat tunc naturalem. Pro hoc videtur quia vbi in actu ciuili,est dare consensum,est dare naturalem,& ciuilem: vt vides in stipulatione, quæ est introducta de iure ciuili,in qua est ciuilis, & naturalis, propter consensum.ff.de ver.obli.l.j.§.si quis ita interroget.& in contractu emphy.& in quibusdam aliis;vt dixi s.titu.de obl.cùm ergo post biennium,sit dare consensum,saltem tacitum,videtur q ex tunc sit naturalis obligatio cōtracta.Pro opi.gl.& doc.q non sit naturalis,post bienniū,potest argui,sicut iam arguebam quòd non sit ante biennium:quia aut illa naturalis causatur re aut consensu:neutrum est: ergo non est naturalis, q non re patet:quia non est numeratio.quòd non consensu:apparet:quia in obligationibus quæ re contrahūtur, consensus non obligat,nec naturalem causat.cum ergo mutuum re cōtrahatur,constat ex consensu, non nasci;vt s.satis probatum est. Prætereà,in actu ciuili,in quo expressus non currit cōsensus,constat quòd agitur ex sola ciuili,nec nascitur naturalis.iste est huiusmodi:ergo &c.maior probatur;quia sententia,est actus ciuilis.ff.de origi.iur.l.ij.§.his legibus.versi.hæc disputatio.& ex ipsa oritur sola ciuilis obligatio: & ex illa sola agitur, vt nota.supra de obligatio. in principio.& ibi dixi: & tamen est ibi tacitus consensus, cum non appellat;igitur cum in nostro proposito, cum iste contractus, sit ciuilis,quàmuis tacitus consensus possit depræhendi, videtur

detur quòd non sit naturalis. Prętereà,si tēpus non est modus tollendæ obligationis multòminus inducendæ:quia fauorabiliores & c.ff.de act.& oblig.l.Arrianus.sed tēpus non est modus tollendæ:vt l.obligationum ferè.ergo nec inducē dæ.nam si lapsus temporis induceret consensum, causantem obligationem;quid aliud esset dicere quàm quòd induceret obligationē? & tamen illud est falsum,ergo & hoc. Item videtur quòd nulla dictarum opi.sit vera;& q nulla obligatio cōtrahatur ante biennium.primò per hunc text.& intellectū literalem.dicit enim sic fit vt & hodie &c.vult dicere hodie tempore elapso.& ita exponit glo.hic secundò. Prætereà tacita conditio suspendit obligationem,& actionem ff.de pac. l.item quia.& ibi no.de verb.oblig.l.inter stipulantem.§.sacram.sed in promissione, quæ fit sub spe futuræ numerationis, inest tacita conditio,videlicet,si numeratio secuta fuerit. C.de nō nu.pec.l.fi.ergo videtur, q antè nulla obligatio nascatur.ff.de verbo.sig.l.cedere diem. Prætereà,pro hac parte faciunt textualiter leges.ff.si cer.pe.l.qui pecuniam.de cōsti. pe.l. quòd si maritus.§.j.ibi debita iuribus pecunia non est. Quid dicemus?hæc opini.vltima non est vera:quia obstant omnia argumenta,per quæ probatur obligationem antè natam.Itē ob.aliud,quod est forte:quia obligationi,quę nō est, fideiussor accedere non potest.& econtra:vbi fideiussor accedit:est obligationē,vt s.ti.j.in prin.satis dictum est.Sed in obligatione literarum,intercedit,& obligatur fideiussor, ante biennium;vt l.tam mandatori;& l.si cui.C.de non num. pec.ergo erat obligata ante. Nec dicas, q adhibetur futuræ obligationi,quia propter hoc non esset obligatus:vt scripsi s. titu.j.§.fideiussor.& præcedenti.vnde cum supponatur fideiussorem obligari ante,per cōsequens,& reum.Opi.illorum qui dicunt,vtraq; natam ab initio posset satis sustineri:quia ab initio est dare materiam ciuilem. Item est dare consen-
15 sum: †quia cauēdo,& promittendo,consentit: ideò videtur vtraq; causari,sicut in stipulatione,et in emphy.s.dictum est. Nec ob.quod dicitur,in mutuo,& in aliis contractibus,quæ re contrahūtur,consensus non causat obligationem naturalem:nam etiam hoc concesso,nil facit:quia hic non agitur de obligatione,quæ re contrahitur:sed de obligatione, quæ literis est distincta,& separat obligationis species,ab illa, quare & alia singularia præcepta recipit, & propriam naturam vt hic & s.de obli.§.fi. Itē non ob.q in obligatione literarum, inest tacita conditio per l.fin.C.de non nu.pe.quia non est ve-
16 rum,si enim †tacita inest conditio:frustra fuisset introducta hæc exceptio:cum ipso iure,non esset debitor obligatus, nec competeret ius agendi.vnde tex.non dicit ibi quòd sit tacita conditio,sed q iuramentum non ligat,sic nec confessio,quin possit excipi,iuramentum enim,non tollit iuris beneficium, & factum quod interpretatur secundū materiam,super qua adijcitur,sicut accessorium.ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.Itē non ob.tex.cum dicit:hodie,quia debet subaudiri efficaciter. ante enim inefficaciter obstabat exceptio,& sic non videbatur verè obligatus.ff.de ver.sig.l.debitor.Et eodē modo,potest respōderi ad l.qui pecuniā.& ad l.q si maritus. cum enim dicit l.qui pecuniam.nec se adstringat,&c.subaudi efficaciter.& in l.q si maritus.cum dicit:debita iuribus, &c. Sed illa lex obstat,per aliam viam:quia obligatio non potest constituiri:ergo non est ibi naturalis:vt eo.tit.l.j.§.debitū.Sed ego respondeo tibi,quòd tu dicis hic,non potest constituiri:& ego dico tibi,q imò.C.de non nu.pe.l.cum fidem. vnde exēplum,quod das in l.q si maritus.de hac obligatione literarū, nō est bonum nec l.illa vnq; voluit,de hac obligatione loqui, quæ tūc non erat in rerum natura,nec introducta, vt s.dixi: & ita parum facit l.qui pecuniam. Sed huic ob.quia si sit ibi naturalis soluēdo,non potest repeti,& tamen contrariū scribitur in l.j.ff.de condi.inde.sed illud argumentum est de gl. quę tamen non obtinet vsquequaq;,vt j. videbitis.hanc quęstionem satis dixi,& tamen est magnæ vtilitatis,in practica.
17 †Septimò quærunt idem do.quæ actio oritur ex hac obligatione:& dicunt condi.ex lege,cum non sit cautum,quo genere actionis agatur.ff.de condi.ex le.l.j.sed ex qua lege ipsi non aperiūt:sed glo.aperit,ex l.in contractibus.sed certè supponit,aliam præcessisse, quam in parte corrigit. vnde potes dicere,ex constitutione greca,quam non habemus,quòd illa lex, & iste tex.supponunt præcessisse.Et dicunt doc.q de hac actione nondum habetur alibi,nec habet circulum in arbore Io.& ideò ipsi ponunt eius naturam. Dicunt enim,q est ciuilis,quia iure ciuili introducta.Item in personam:quia omnes condit.&c.j. de actio.§.appellamus. Item non pœnalis & in simplum.Itē,stricti iuris.Item,perpetua,quia personalis. Itē non infamat.ff.de actio.& obli.l.cessat.Itē,singularis,& simplex,& directa,ex verbis legis,secundū eos. Quærunt vltra quomodo in ea formetur libellus,dicunt ipsi;dico q talis scripsit se debere mihi x.ex causa mutui,quæ decem peto mihi reddi,&c.vel sic:talis confessus fuit, in instrumento manu sua scripto se x.à me mutuo recepisse,quæ x.peto mihi reddi: ad hoc propono condictio.ex lege. Sed contra istud vltimū videtur,q confessio non valeat:nisi ad probationem.ff.depo si.l.Lucius.ergo ex ipsa nō oritur obligatio nec actio.& ego tibi hoc concedo,nisi in mutuo,& in scriptis,in quo est specia le,per hanc materiam: vt s.dixi. Deinde opponunt contra hos libellos,& contra totam materiam. Tu dicis mihi,q hæc materia,non obtinet,vbi numeratio,vel stipulatio fuerūt;vt hic,cùm dicit,cessante.sed in hoc nunquàm obtinebit: quia non potest fieri cautio,quin sit ibi stipulatio.nam si scribat se debere ex causa mutui,& promittat soluere: præsumitur interrogatio præcedere:cum omnia præsumantur solenniter acta s.ti.j.§.fi. & s.ti.ij.§.si scriptū. Vnde,per quęcunq; verba possit interponi stipulatio s.de ver.oblig.§.sed hæc solennia. apparet,q quæcunq; verba sint in scriptura, supponūt stipulationem.istud non ob.secundum eos:quia si pecunia fuit numerata:cōcedimus,q non est locus huic materiæ:sed vbi nō fuit numerata,est locus.Nec ob.q stipulatio contrahitur per
18 quæcunq; verba.verū est apta †ad contrahendū, quæ sapiāt interrogationem,& responsionem,sed per alia non. vnde si cōstituui me soluturū x.quæ Titius debet,non sequitur,quòd ibi sit stipulatio.Ego nescio quid mouit doc.ad faciendā istā oppositionem,nisi q videtur summare glossę,quæ incipit: ex causa. Itē,opponunt secundò,q non possit competere hęc actio:quia certi condi. competit.semper enim creditor aget certi condi.& probabit per literam C.de non nu.pe.l.genera liter.melius in d.l.Lucius.depositi.confessio enim facit præiudicium confitenti:& omnia præsumuntur solenniter acta.dicunt ipsi q omnia illa intelliguntur,in alio contractu, quàm in mutuo,& dote:quia in illis est speciale:vt s.diximus. Credo q hæ oppositiones,& solutiones,fuerunt malè reportatæ, quia nil bene sedet:tamen ego posui ferè substantiam scripto rum eorum. Opponamus vlterius, non aperiendo magis intellectum materię:dicitur quod hæc materia non habet locum,vbi fuit interposita stipulatio: & ita parum vbi fuit secuta numeratio,secundum doc.& idem tenet glo.j. de emptio. & vendit.§.j. ego ostendo tibi,q secundum hoc ista materia est inutilis:& q agens hac cōdictione semper debet cadere à causa,nam si creditor agat intra biennium,& excipiatur de nō nu.pec.oporter eum replicare,q est numerata;aliàs cadit: vt l.si ex cautione.si hoc dicat statim debitor triplicabit:ego nō confiteor numeratam:sed recipio confessionem tuam, cōtra te.Certum est enim,quòd hæc condictio non competit,quādo pecunia est numerata;tu confiteris,& ponis eam numeratam:ergo cadis à causa tua,& malè intentas tuam actionem, vt C.de reuo.his quæ per frau.ali.l.filios.de lib.causa.l.j. & l. interrogatam.de reuo.do.l.cum cōfitearis. eadem oppositio
19 potest fieri post †biennium suppositæ opi.Io. q post biennium valeat opponi huiusmodi exceptio:quinimo,dato,q hæc exceptio,non possit opponi,post biennium:debitor poterit dicere:actio,quam intentas,non competit,vbi fuit numerata pecunia,si ergo numerata fuerit:malè agis,& ineptam actionē intētas,si non fuerit numerata;dolo facis,qui queris locupletari cum aliena iactura.Prætereà cum solutū repeti posset:vt j. videbis:dolo facis qui petis q restituturus es.ff. de except. do.l.dolo.quid ad hoc respōdebimus? Videtur necessariò dicendū,q hæc cautio,cōpetat etiā vbi fuit numeratio. & hoc patet euidēter per l.si ex cautione,C.de non nu. pec.ibi enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

agebatur ex huiusmodi obligatiõe,& opposita exceptione non nu.pec.habet probare numerationem. & ita admittitur ad probandũ,& tamen constat ꝙ si non esset de natura actionis: ꝙ esset numerata,non admitteretur,imò esset factum impertinens. & se excluderet proponendo numerationem: vt ſ.dictũ est.Præterea,si hæc actio,non competeret,vbi numeratio esset facta:constat ꝙ agẽdo ea', actor confiteretur malã fidẽ,repetendo ꝙ non soluit:& quòd deberet repelli. Sed si hoc teneas:sequitur ꝙ concurrit cum certi cõdi.ex mutuo: & est superflua.dic ꝙ non est superflua in casu, quo non fuit numeratio.In casu vero numerationis,dic ꝙ non concurrũt: quia hæc est natura mutui,ꝙ ex numeratione ita demũ oriatur actio,si non agatur,ꝙ alia nascatur.si verò hoc agatur tacitè vel expressè:tunc non nascitur certi condit.& hoc vides vbi stipulatio interponitur,ff.si cert.pet.l. certi condictio. §. quoniã.de noua.l.cum enim.& in quolibet notatur. cum igitur fit obligatio literis:agitur inter partes,vel agi tacitè videtur,ꝙ ex literis agatur,nõ ex numeratiõe:per p̃dicta iura.& si numeratio præcesserit,& nata fuerit certi cond.fingitur nõ nata obligatione literarum secuta.si non præcesserit:non nascitur,per prædicta iura:& secundum hoc obligatio literarũ impedit certi condi.& stipulatio,si interceserit obligationẽ literarum:quia firmior est ff.de rescin.vend.l.si id quod.& d.
20 §.quoniam.cum §.seq.& sic intelligo hunc tex. †Sed quid, si actum est,ꝙ scriptura fiat ad probationem tantum: & ita non contrahitur obligatio literis? nunquid habet locum exceptio in factũ,si agatur certi cond.Ego non video, cur non: sicut si stipulatio interceſsisset:vt l.cum vltra.vbi illatiuè videtur loqui de contractu,qui re contrahitur,secundũ hoc aduocati errant,qui opponunt exceptionem non nu.pec.quando agitur certi condi.& deberent cadere ab inepta petitione.& iunge ꝙ scripsi ſ.in prin.materiæ,in versi.sed secundum doc.

Quæritur octauo,an hæc exceptio,de non nu.pecu.possit
c opponi,vltra biennũ. [c] Io.Hug.& sequaces eorum,tenent ꝙ sic.veruntamẽ conuertitur probatio:vt hic no.do.Ia.& Pe. non prosequũtur hanc quæstionẽ. Dy.aliquantulũ tangit eã extrã de reg.iu.c.locupletari,circa fi.ver.itẽ videtur.& videtur tenere opi.glo.& Io.Sine dubio exceptio non nu,pe.non
21 †potest opponi,post biennũ:nec admittitur proponens: & hoc expresse dicit tex.hic in fi.ꝙ vltra biennũ nõ extẽditur. & sic si non extenditur:quomodo opponetur? Præterea,expressum est C.eod.l.in contractibus.circa prin.ibi cum dicit: nullo modo introduci.ac si diceret nullo modo proponi. Itẽ in ea.l.in ver.super cæteris.in fi.ibi:non esse solutas,vel alias pecunias dicere.& expresius in l.C.de non nu.pe.l.in cõtractibus.§.illo.ibi:in quibus non permittitur exceptionẽ, non nu. pec.opponere. vbi non de probatione loquit:& determinatè dicit,non posse opponi.Vnde glo.quæ est hic:satis colorate respõdet ad illum §.quãtum ad iuramentũ:sed non quòd illa verba:quia fortè noluit,vel nõ prẽuidit.idcirco de exceptione non nu.pec.dubitari non oportet,ꝙ possit opponi, post biennũ:nec de exceptione in factũ:cum sit eodem modo limitata:vt l.cum vltra.e.tit.j̃.de excep.ver.idem iure.sed de exceptione doli,quæ currit cum eis:vt l.si ex cautione.potest dubitari:& de illa voluerunt loqui Io.& sequaces.Et credo ꝙ nõ est verisimile,ꝙ debuerint dubitasse, de exceptione non nu.pe. Et de hoc dicit Hosti.sequendo Io.extrà de sol.c. fi.ꝙ est perpetua.verũtamen, debitor habet probare,& pro hac opin.facit quia exceptio doli,competit, vbi pecunia non fuit numerata,& comperebat de iure communi, antequàm obligatio ex literis, seu exceptio non nu.pe.introduceretur, ff.de excep.do.l.ij.§.circa.ver.proinde.ista autem erat perpetua.ff.eo.de dol.mal.& met.excep.l.purè.§.fi.ergo videtur ꝙ adhuc fit: quia in ea nisl reperitur immutatum,C.de testa.l.scimus. Quamuis enim impera.nouã introduxerit obligationẽ,& nouam exceptionẽ,& illã limitauit:nil videtur immutasse in iuribus antiquis. Præterea,si debitor soluisset:posset repetere.ff.de condi.inde.l.si non sortem.§. indebitũ.& agere condi.sine causa,C.de non nu.pe.l.si quasi.ff.de condi. sine causa.l.qui sine.ergo multòfortius,potest excipere: nam cui damus &c.ff.de superfi.l.j.§.is autem.vers.planè. Præterea si lex diceret contrariũ non teneret:esset enim iniqua:nam natura æquũ est,&c.ff.de cond.inde.l.nam hoc natura,& cõtra legẽ diuinã,quæ omnẽ illicitam vsurpationẽ prohibet;& patet in Exodo c.xxij.& ff.de offi.præsi.l.illicitas. In contrariũ videtur:nam exceptio doli,& exceptio non nu.pec.paricantur in hac materia.& ꝙ constituitur in vna,ad aliam extenditur:sed exceptio non nu.pec.est biennalis:vt ſ.probatũ est:ergo & ista.Quod ęquiparẽtur,& ꝙ exceptio doli,in hac materia alteretur.& sumat naturã exceptionis non nu.pe.patet:quia certũ est,ꝙ qui dolũ dicit,ipsum probare tenetur, ff. de proba.l.quoties.§.qui dolo.& hoc est de natura exceptionis doli ꝙ opponens probet.hæc autẽ natura alteratur in materia non nu.pec.quia intra bienniũ,creditor habet probare oppositã exceptionẽ doli,sicut si exceptio non nu.pe. opponeretur:vt patet in l.si ex cautione ſ.alleg.ergo videtur, ꝙ & in alijs sumat naturam exceptionis non nu.pe.vt tẽpore finitur,sicut & ipsa:& maximè cum sit eadẽ ratio, & eadẽ causa. Et ꝙ hoc sit verũ, ꝙ recipiat eandẽ naturã cũ exceptione nõ nu.pe.& alteret suam,apparet:quia exceptio doli, de natura sua est odiosa,nec datur contra parẽtes,& patronos.ff.de exc.cept.do.l.apud Celsum.§.aduersus.& ita tutus ea,si solueret non repeteret.ff.de condi.inde.l.quæ exceptionẽ.& tamẽ tutus exceptione non nu.pe.& doli.qui cum ea concurrit;repetit:vt l.si non sortẽ.§.indebitũ.& no.in l.j.e.ti.Et sic exceptio doli prout concurrit,cũ exceptione non nu.pe. alteratur:nec reputatur odiosa.Sed huic obst.§.aduersus.alleg.vbi non cõcurrit cum exceptione non nu.pec.quia habet odiũ:sed illud non ex eo:quia importat aliã naturã:sed propter solũ honorẽ parẽtum,& patroni,ff.de obse.l.honori.et l.licet.Præterea,
22 pro hoc facit violenter tex.C.eo.l.si intra.in fi.vbi dicit,†ꝙ si legitimũ tẽpus exceſsit;omnino debitũ soluere compellitur: quomodo autẽ dicere posses,ꝙ compelleretur omnino,si exceptio doli supereſſet, quæ tantum valeret,& sibi prodesset, sicut exceptio non nu.pe.Itẽ pro hoc facit l.in contractibus. §.sed quoniam.vbi dicit, post excessum memoratorũ dierũ, non esse sibi solutas pecunias:& ibi nõ loquitur tantũ de except.non nu.pec.sed loquitur indefinitè, ꝙ non possit dicere, non solutas:istud autẽ haberet dicere, si opponeret exceptio nẽ doli:& sic contra mentẽ tex. Itẽ facit ea.l.circa prin.vbi dicit nullo modo quærela.non nu.pe.introduci possit.notã-
d ter dicit,nullo modo: [d] supponẽs ꝙ multi erant modi,omnes excludere intendẽs.Præterea,pro hoc facit l.asseueratio. eo. tit.quæ facit differentiã,inter proponentẽ solutionẽ:& illum semper dicit admitti: & proponentẽ nu.pe.& illum dicit nõ admitti:quia nullo modo probari posset;vnde si dices,admitti quærelã non nu.pe.opponẽdo exceptionẽ doli.diceres expresse contra illam legẽ,nec faceres differẽtiam,inter allegãtẽ solutionẽ,& no nu.pec.quam tamẽ illa lex facere intendit., Præterea,vbi quis habet exceptionẽ,& actionem,seu querimoniam,& exceptionẽ:exceptio est tẽporalis,sicut & actio seu querimonia esset,ff.de iureiu.l.nã et postea.§.si minor.de inoffic.testa.Papinianus.§.fi.iuncta l.ff.de peti.hær.l.si quis libertatẽ.§.diuus.sed vbi pecunia,non fuit numerata,competit actio,& quærimonia:vt l.si quasi.& l.si intra.c.eo.tit.ergo exceptio est tẽporalis,& eiusdem tẽporis,quo quærimonia. Vnde l.quasi.loquitur intra biennium;quod apparet:quia dicit competere etiam exceptionẽ non nu.pe.agẽti condi. sine causa.Præterea,iura intendunt prouidere creditoribus post biennium,quæ autem esset hæc prouisio: & in quo poneretur in tuto:& ad quid prodesset coartasse exceptionẽ nõ nu.pe. exceptio doli admitteretur:non video.Quid ergo dicẽdum? Credo,ꝙ de rigore iuris,non cõpetit doli exceptio,post biẽnium,in casu proposito,pro vltimo allegato.Nec ob.ꝙ exceptio doli est perpetua,et in ea nil reperitur immutatum:quia
23 illud verũ de exceptione doli,quæ† per se competit: sed vbi cõcurrit cum alia:eius naturã sortitur: sicut ſ.dictũ est.Item non obst.ꝙ dicitur, ꝙ debitor posset repetere si soluisset;& si non soluisset,posset agere condi.sine causa: quia verũ est intra biennium:post non,per iura allegata. & in hoc casu condi. sine causa,est biennalis vel xxx.dierũ,per iura allegata.Item non ob.ꝙ est iniquũ: quia hæc & maior iniquitas tolleretur propter

propter negligentiã partis:quia tollũtur dominia;extingũtur actiones:vt patet per totã materiã de vsuc.& præscrip.& hoc introductum est ex magna causa,ibi ne rerũ dominia remanerẽt in incerto.Et hoc ne creditores,possint suis pecunijs diutius defraudari vt in tex.Vnde de iuris rigore,ex quo debitor confessus fuerat,& cautionẽ exposuerat, statim fiebat sibi præiudicium:& si volebat cõqueri de non nu.pec.oportebat eũ probare vnde : quia multi decipiebãtur, & probatio erat eis quasi impossibilis:iura ex magna prouidẽtia statuerunt ꝙ creditor,haberet nihilominus probare numerationẽ, intra tempus,ꝙ taxauerunt breue:ne creditores remanerent diutius onerati dicta probatione & suis debitis defraudarẽtur.vnde magna negligẽtia potest imputari debitori,si intra biennium, non deposuerit querimoniã de hoc:nec est verisimile,ꝙ tantũ debuerit tacere,quin fuerit protestatus vel cõquestus:& si tacuit imputetur sibi propter ꝙ hęc iura,nõ possunt iniqua,sed æquissima, & iustissima,reputari. Hæc autẽ vera sunt,vbi directè conqueritur de non nu.pec. Quid si indirectè,verbi gratia.dicit debitor: ego confiteor ꝙ ita confessus sum,vt in tuo instrumento continetur:sed hoc fuit factũ fictitiè,nulla numeratione facta ad mei prouisionẽ,fortè propter aliquã causam,ne aliquis reciperet me in fideiussorem,quasi essem tibi in magnam summã obligatus,nunquid audietur? vel fortè,vult ostendere,ꝙ tunc actũ fuit, ꝙ illa pecunia non
24 numerareť vsq; post †quatuor annos:nũquid admitteretur? videtur ꝙ non:cum nullo modo post biennium possit cõqueri: vt in contractibus,& ſ.satis dixi.sed in primo casu videtur ꝙ nõ possit refutari, quin admittatur super fictione cõtractus: cum nedũ numerationẽ:imò subſtãtiã cõtractus impugnẽt; quia si sit fictitiè contractus,non valet.ff.qui & à qui.l.priuatus.& istud factum est positiuũ,& affirmatiuũ:& ideo debet admitti:iuxta l.asseueratio.C.de non nu.pec.Vnde si ex cõse quẽtia neget numerationem : non videtur ꝙ debeat repelli.

Sed quid in alio casu proposito, quando actũ fuit,ꝙ post biennium numerareť pecunia:verũtamen cõfessus fuit sub spe futuræ numerationis?videtur idẽ,non enim potest ei intelligẽtia imputari,quiper querimoniã non proposuit, cum non haberet causam conquerẽdi intra biennium : & ita non currit prescriptio,c.de an.excep.l.j.§.fi. & idẽ videtur in casu gloss. quæ incipit.i.per scripturã,videlicet quando debitor habet literã à creditore, ꝙ pecunia non est numerata:non potest dici in negligentia,ex quo habet literã ab eo:vt hic no. Sed quæritur nonò ſ.dixi ꝙ certi condictio ex mutuo, vel ex stipulatione nõ cõcurrit cũ cond.ex lege.ex hac materia descẽdente.quid si actor succubuit in vna:nũquid potest redire ad aliã:& an obstet ei exceptio rei iudicatæ? Videtur ꝙ sic:quia eadẽ est quantitas,eadẽ causa petẽdi,videlicet mutuũ:quare videtur obstare,quãmuis actiones mutẽtur.ff.de exc.rei iu.l. & an eadẽ.de iureiur.l.duobus.§.exceptio.Sed contra videtur,ꝙ imò videtur huiusmodi actiones ex diuersis materijs, & causis procedere:vna ex re:alia ex literis:alia ex stipulatione:& sic non videtur obstare.ff.de excep.rei iud.l.cum quęritur.cum l.seq. Sol.credo,ꝙ exceptio rei iudicatæ, obstet si pronuntiatũ fuit diffinitiuè:& maximè si pronuntiatũ esset, ex eo,quia non fuerat numerata pecunia.Sed si pronuntiatũ esset contra actorẽ,quia ineptè agebat:quia fortè cum deberet agere vna,agit alia,quæ non cõpetebat,dicerẽ secùs ff.de
25 condi.inde.l.cũ indebitũ. Itẽ †redeo,ad doc.& quæro post eos,nũquid solutũ ex hac causa possit repeti? l pſi dicunt,hoc insolubile.nã apertè videtur probari,ꝙ possit repeti,saltẽ per condi.sine causa:vt l.si quasi.C.de non nu.pe.ff.de condi. sine cau.l.qui sine.& hoc gl.habet pro expedito.ff.de condi.inde. l.j. & l.si nõ sortẽ.§.indebitũ. Sed cõtra:quia naturalis est ibi obligatio;vt ſ.satis probatũ est, quæ repetitionẽ impedit.ff. de condi.inde.l.qđ si dominus testamẽto. Ipsi dicũt ꝙ põt peti,quãmuis esset ibi vtrunq; vinculũ, ex alia tamen causa: quia debitor tutus erat exceptione fauorabili non nu.pe. vel in factũ,quæ sunt fauorabiles,& æquitati conueniẽtes:idcirco potest repetere.ff.de condi.indebi.l.qui exceptionẽ. Sed hæc solutio non valet:imò est tota odiosa,videlicet doli:quæ concurrit:vt ſ.dictũ est.Sed dic vt ibi:quia illa exceptio doli generalis,quæ concurrit,habet naturã illius,cum quo cõcurrit,vt ibi dictũ est. Sed cõtra:quia hæc exceptio est tẽporalis;ergo non impedit repetitionẽ.ff.de condi.inde.l.in diem. Doc.dicũt ꝙ is est tutus exceptione perpetua;videlicet doli. Ego non sum in illa opi.vt dixi ſ.proxi.& ad oppositionem respondeo,ꝙ hic est perpetua,non ꝙ perpetuò competat:sed opposita perpetuò causam perimit.Et ita cõsueuit dici iuxta l.exceptiones.ff.de excep.Vnde l.in diem.loquitur solùm de ea,quæ differt vsq; ad tẽpus.hoc autẽ puto verum intra biennium;quia post biennium nõ credo,ꝙ possit repetere : nec vllo modo de non nu.pe.conqueri:vt dixi ſ.in viſ.quæstio. Sed cui incũbet onus probãdi,intra biennium,vel repetẽti, vel creditori?videtur,ꝙ creditori:cum per has nouas cõstitutiones, ipse creditor probare debeat.Vnde non magis debet operari solutio, quàm confessio,& cum confessio non releuat creditorẽ ab onere probãdi:vt l.si ex cautione.& hic,ergo multòminus erronea solutio.Sed durum esset dicere, ꝙ l.cum de indebito.ff.de probatio.sit correcta.Vnde hic sunt duo:confessio,& solutio:licet erronea,quasi sciẽs solueret,videtur donare,& esset indubitabile,C.de non nume. pec.l.cum fidem.
26 Sed †quid,si nõ soluit,sed secũdò cauit,& pecuniam se recepisse recognouit:& fortè ex interuallo? nunquid creditor probat satis numerationẽ, per hoc secundum instrumẽtum, vel scripturam?non videtur:quia sicut qui bis promittit ipso iure,amplius quàm semel,non tenetur,ita qui bis confitetur: non videtur amplius,propter secundam confesionẽ teneri.ff. de ver.obli.l.qui bis.repetitio enim nihil addit.ff.de lega.j.l. planè.§.j.de vsufr.leg.l.si alij.& pro hac parte facit multũ C. ad velle.l.si mulier.la ij. Doct.quærunt,quid si testator cõfitetur in testamento se debere x.ex causa mutui,nũquid valeat confessio;& an hæres poterit excipere,de non nu.pecu. Ipsi distinguunt quia aut confitetur se debere non capaci:& tunc non valet:vt ff.de proba.l.qui testamentũ;aut capaci:& tũc aut iurauit;& valet:nec potest probare cõtrariũ hæres.ff. de leg.iij.l.cum quis decedẽs.§.codicillis,aut non iurauit;& tunc,aut debetur,tanq; legatũ non tanquàm confessum.ff.de leg.ij.l.Lucius.§.quæcunq;.& hoc,nisi referret se ad aliud do cumẽtum:tunc enim non valeret,nisi ostenderetur documẽtum illud,sicut si diceret:cõfiteor me debere x.Mæuio, prout in instrumẽto eius continetur,tunc enim non valeret, nisi instrumentũ ostẽderetur.c.de fal.causa adiect.l.si non designata,secundũ eos. Aduerte : doct.tangunt hic tres articulos. Primo vtrũ confessio testatoris valeat:& quæ.Secũdo vtrũ hæres possit probare contra.Tertio,vtrũ adiectio falsæ causæ vitiet:qui articuli non sunt de nostra materia. De primo tamen dic,vt scripsi C.de non nu.pec.l.generaliter. De secũdo dic C.de proba.auth.ꝙ obtinet. De tertio,dic vt in d. l.si non designata.C.de fal.cau.Sed de hoc solũ quæramus,an hæres ex testamẽto confitẽtis,possit excipere de non nu.pec. Et videtur ꝙ non:sed habet probare,errasse testatorẽ,nisi iurauerit:vt l.rationes.& d.auth.quod obtinet:vt in iuribus ſ. alleg.quę non sunt immutata. Vnde aliud est dicẽdum,de cõfessione facta in testamẽto,quæ non potest dici, fieri sub spe futuræ numerationis.& aliud de cautione, quæ fit creditori, quæ præsumitur emitti propter spẽ quam habet debitor, ad pecuniã recuperandã:vnde illa materia est alia. Sed quæritur primò,vtrũ posset renũtiari,huic exceptioni? Et non videtur:quia renũtiatio,& confessio,videtur cõtinere tacitã cõditionem:quæ si non sequatur,non obligatur renũtians,imò nec iuramentũ obligaret.C.de non nu.pe.l.fi.sicut enim in cõfessione deceptus fuit:ita rursus in renũtiatione.ff.de noua.l. doli.& ita iura debent in vna subuenire,sicut in alia. Præterea,hæc renũtiatio est contra bonos mores:quia inuitat ad delinquendũ,videlicet non soluendũ,& petendũ, qđ non est numeratũ,ideò non valet ff.de pact.l.si vnus. §.illud.& hanc partem videtur tenere Hosti.ti.de sol.ca.fin.& allegat solum
27 hanc rationẽ vltimam. †Ego non video,cur renũtiari non possit:nam fortior debet reputari expressa renũtiatio,quàm tacita:sed soluendo partem,tacitè renuntiat,& exceptionem non nume.pec.perdit:vt C.de non nu.pec. l.cum fidem.ergo multò fortius expresse, C.si mater in dem.pro.l.fina. quando

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulier tu. offi. fun. potest. l. fi. Præterea, hoc est introductũ merè in fauorẽ debitoris: cur ergo non potest renũtiari iuxta l. si quis in conscribendo. C. de pac. Nec ob. q insit tacita conditio: quia nõ est verum, vt dixi s. in vj. q. principali. Nec ob. l. fin. C. de non nu. pe. vbi dicit, q etiam si iurauerit potest excipere: quia hoc concedo, vbi cõfessus fuit, & promisit reddere & iurauit hoc; quia totum faciebat sub spe beneficij: iuri tamen non renuntiabat. Sed vbi renuntiauit beneficio iuris, & iurauit nõ excipere, cum tale iuramẽtum possit seruari sine dispendio &c. non video, quin liget in foro iudiciali: vt c. cum contingat. extrà de iureiur. & quin deieret si excipiat; & ita seruatur de facto. Scio tamen, quòd si sub spe futuræ numerationis, præmissa fecerit: & non numeretur: q anima iurantis non ligatur. vt c. veniens. & c. peruenit. de iureiuran. si enim non sit tacita conditio, est tamen tacita causa. ff. de don. ma. & me. excep. l. ij. §. circa. versi. proinde. sed in foro iudicia li, quando non constat de numeratione, non crederẽ audiendum: imò præsumerem numerationem, propter renuntiationem, & iuramentum. Quid si renuntiauit exceptioni non nu. pecu. nunquid videtur renuntiare exceptioni in factum? Non videtur: cum sint diuersæ & ex diuersis materijs procedentes: & diuersas actiones excludentes, vt satis ex supradictis percipi potest: sed exceptioni doli sic, quæ cõcurrit. In omnibus autem prædictis fortè posset dici, quòd si iudex haberet suspectum creditorem, quòd non numerasset, quòd ex officio posset inquirere veritatem, quàmuis pars repelleretur, & exactionem illicitam cohiberet: cum hoc ad officium eius pertineat; vt d. l. illicitas. & maximè iudex ecclesiasticus, ad quem magis pertinet purgare conscientias hominum. Ex his satis potest glo. additionare: & vide intellectum materiæ: quare nil addo ad glo. nisi super verbo multum. in fin. gl. similiter, multum temporis ponitur, pro quinquennio. ff. de sepa. l. j. §. quod dicitur. Sed quandoque lex facit differentiam inter diu, & prolixum tempus. ff. de re mili. l. desertorem. §. emansor. Hoc autem arbitrio iudicis committitur, qui secundum materiam, & rerum qualitates, arbitrari debet, vt ibi not. in fi. glo. C. de priuileg. scholast. l. secunda. libro duodecimo.

a ADNOT. ¶ Olim scriptura. Diuide: vt hic per Ange. & summatur hoc principium secundum Bald. exceptio non numeratę pecuniæ: que competit ei, qui ex causa mutui: se aliquid recepisse scripsit intra biennium opponitur efficaciter. elapso vero biennio nisi debitor clarè probet sibi numeratam non esse. exceptione non numeratæ pecuniæ minime se defendit: licet olim dictum tempus aliter limitatum esset. hoc dicit secundum Baldum. vsque ad fin. rituli.

b ¶ Confessus est se accepisse. Adde, quid operentur illa ver. in instru. apposita: confessus est se accepisse. per Ro. singulari. suis vbi instruit notarios vt prædicta adda nt, & ista habuisse: & adhuc habere: quia, vt innuere videtur, tollunt except. non nume. pecu.

c ¶ Vltra biennium. Adde Fe. latè, de ista except. non nu. prc. in c. si cautio. extra de fide instr. vbi dat cautelam. quòd quis etiam intra biennium, non possit eam proponere.

d ¶ Nullo modo. Est enim dictio exclusiua: importãtque canonem latè sententię, vt est gl. singularis & elegans in authe. si qua mulier. C. ad senatusco. velle. quam ad hoc reputat sing. cardi. in c. super literis. extrà de præscrip. Refert & sequitur Ant. corse. sing. suis in vers. nullatenus. in litera. N. & Fe. in c. ex parte. nu. 7. extra de consti.

De obligationibus ex consensu. *Rubrica.*

Semper prosequitur materiam, & suam distinctionem, quæ habetur suprà titu. generali. §. finali. per quæ patet continuatio rubricæ. Sed mirandum, quare de huiusmodi obligationibus, tractat vltimo cum obligationes huiusmodi sint de iure gentiũ. ff. de iusti. & iur. l. ex hoc iure. & stipulationes & obligationes literarum sunt de iure ciui. quod est nouius: & cõmodiùs fuisset à vetustiori incipere §. de rerũ diuisione. §. singulorum. Sed potest dici, quòd hoc factum fuit: quia tractatus harum obligationum, est longior: ideò Imperator voluit se primo de breuioribus expedire. Sed certè si sit longior, non est difficilior. Vnde in Digestis non est longior: & tamen ponitur vltimò: vt ff. de act. & oblig. l. j. cum sequente. in talibus non est insistendum, quia iuris dispositio non mutatur quàmuis quandoque arguatur, ex ordine rubricarum.

1 ¶ *Consensu in quibus obligamur.*
2 *Obligationes qui hic accipiendæ.*
3 *Consensus qui accipiendus.*
4 *Nuntius an ex consensu obliget.*
5 *L. consensu, explicari.*
6 *Nutu an & qui obligentur.*

CONSENSV. Glo. in hoc tit. sunt planæ satis: doct. etiam nil addũt extra eas: sed ego oppo. sic text. dicit quòd obligationes hæ, ideo consensu contrahuntur: quia nec̃ scriptura &c. certè idem potest dici, in omnibus pactis, in quibus contrahitur obligatio ex consensu. ff. de sol. l. in his. §. imperator. de pact. l. j. §. adeò, tamen regulariter non sequitur scriptura nec aliud. C. de pact. l. pactum quod bona fide. ergo videtur quòd de omnibus pactis possit dici, quòd hic dicitur. 1 †Potest dici, quòd consensu contrahuntur hæ obligationes efficaces: ibi non. vnde hic de efficacibus loqui intẽdit. Quid ergo dices de obligationibus, quæ ex pacto oriuntur, & sunt efficaces: vt in donatione, & in alijs casibus, qui notantur ff. de actio. §. de cõstituta. nũquid debẽt adnumerari istis? Non videtur: quia tex. specialiter, & annumeratiuè videtur loqui, de istis nõ exemplificatiuè: ideò non videtur, quòd sit licitum ei addere: ne reprehendatur de insufficientia. dicit enim in emptionibus &c. non dicit: vt emptionibus. Ad hoc potest dici, quòd non videtur magnum inconueniẽs, si in illis diceretur obligationem fieri ex consensu: sed quia illi casus rari sunt, & aliqui de nouo introducti, Iurisconsul. eos ponere non curauit, in l. consensu. ff. de act. & obl. Nec impe. hic eius vestigijs inhærens: & huic opi. videtur adhærere glo. super verbo, valet. ff. de pigno. l. contrahitur. & tamen est ibi text. pro prima opi. ibi sicuti &c. vbi supponit euidẽter, quòd non est de illis pignorũ obligationibus, quæ tamẽ nudo consensu contrahitur. Sed quid de contractibus innominatis, in quibus oritur actio ex consensu, re tamen secuta? & in hoc differunt à contractibus, qui re contrahuntur: vt consueuit dici. C. de re. permu. l. ex placito. cur non adnumerantur istis? Dicas, quòd 2 non †debent adnumerari: hic enim solum tractatur de obligationibus, quæ fiunt consensu, & sunt efficaces, nullo admiculo alio requisito: ibi requiritur rei traditio. & fortè hoc vult dicere text. hic cum dicit, nec dari quicquam, &c. quàmuis glo. dicat quòd hoc fuit positum, vt discrepet à contractibus, qui fiunt re. Ego dico, quòd etiam vt discrepet à contractibus, qui fiunt consensu, in quibus rem dari oportet, ff. de re. permu. l. ij. Cur ergo de illis, non fuit facta mentio in diuisione obligationum, & in hoc contractu? Et cur non faciunt, quintam speciem? Respon. quia non sunt digni nomine, ideò nec tractatum: nec speciem propriam habuerunt, ff. de pact. l. iurisgen. circa prin. dicta tamen diuisio non est plena: vt dixi §. de obligationibus tit. generali. in fi. imò plenior ponitur ff. de act. & obl. l. obligamur. Sed certè satis est generalis, pro cognitione horũ, de quibus est hic tractãdum. Item, quæro quare melius fiunt obligationes: & substantiam capiunt puro consensu, in his quàm in alijs contractibus? Respon. forte propter frequentiam: quia magis hi frequentantur: ideò ll. magis eis volunt subuenire. Sed oppon. hic dicitur, quòd non est opus præsentia. Contrà, quia consensus dicitur simul sensus: quia simul contrahentes, idem sentiunt. ff. de actio. & obli. l. in omnibus rebus. quomodo ergo simul sentient, si sint absentes? Timore huius opin. glo. ff. de act. & oblig. l. consen 3 su. quæ videtur † huic textui contraria: videtur dicere, quòd simul, & principaliter debent consentire. Sed hoc est contra hũc textũ: vnde dic, quòd nõ est opus præsentia partium. debet tamen aliquid interuenire quod suppleat præsentiam: vt nuntius vel epistola vel aliquis qui recipiat pro absente, ff. de neg

nego. gesto. l. si ego. & hoc vult dicere tex. cum subijcit: vnde inter absentes &c. vide quod scripsi C. de dona. l. nec ambigi. ff. de donat. l. absenti. Vnde si in præsentia testium dicerem dono vel vendo tali: nec mandarem per epistolam, nec per nuntium: nec esset qui nomine absentis reciperet: non obligor: vt notat Dyn. in d. l. absenti. per l. nuda. ff. de don. & hoc vult dicere illa glo. de l. consensu. quæ est notabilis: & habet similem, C. de sacro. sanct. eccle. l. illud, pro quibus. ff. de sol. l. si cum Cornelius. Quid ergo, si contrahere volens nuntiũ misit, vel epistolam: & antequàm ratificaret, pœnituit, & forte reuocauit: nunquid † potest? Videtur, quòd sic: quia con 4 sensu contrahitur: non autem est consensus, id est, simul sensus, quando alter dissentit. Sed contrà facit. ff. mand. l. fina. in princi. sed ibi sorores receperant literas: hic autem pœnituit, ante receptionem literarum: & hoc constat. Item facit contra, extra de præben. cap. si tibi absenti. in vj. vide quod scripsi in d. l. nec ambigi. Glo. tenet, quòd valeat ff. de contrahen. empt. l. j. Quid si quis dedit licentiam filio vel filiæ donandi. Verbi gratia, pater qui nuptui filiam dabat, dedit ei licentiam, quòd posset dare partem dotis: quam dedit in absentia patris: nunquid valet donatio? Videtur, quòd non: quia prædicta donatio substantiam capit, ex consensu patris, qui non fuit interpositus de præsenti: igitur non videtur valere per prædicta. In contrarium videtur expresse, ff. de dona. l. filiusfami. & fortè sufficit, concurrere ibi consensum filij, vel filiæ donantis, quæ habilitata est per licentiam patris: vt ibi.

Sed an possit reuocare pater huiusmodi licentiam: dicam infrà de manda. §. rectè. Item quare tex. dicit, quòd non est opus præsentia: nunquid sit opus verbis? Textus omisit hic: 5 & tamen fuit extractus de l. † consensu. vbi videtur dicere, quòd non: sed si bene respicias, ibi dicit: nec verborum proprietas: q. d. quòd propria verba, non sunt necessaria: non tamen negat, quin aliqua necessaria sint. Sed hoc non videtur posse dare: quia sic non differrent hi contractus, à stipulatione, in qua quæque verba sufficiunt s. de verb. oblig. §. vtrum. Quid ergo dices? satis potest dici, quòd sint necessaria verba, saltem inter illos, qui loqui possunt. & hoc vides: quia satis hi cõtractus perficiũtur nudo cõsensu: ita & nuptiæ & sponsalia: & tamen in illis opus est verbis, ff. de sponsa. l. sufficit. & ibi not. extra de sponsa. cap. tuæ. & ibi plenè. alioquin haberemus dicere, quòd si duo transirẽt, per vicum, & adinuicem consentirent in animo, quòd vnus locaret, & alius conduceret, eodem pretio, quòd esset locatio, quòd videtur absonum. Sed bene credo, quòd si alter esset mutus, quòd tũc non esset opus verbo ex parte sui, duntamen intelligeret & nutibus consensum exprimeret: vt ff. de iure do. l. mutus. Quinimò credo, quòd si ambo essent muti, dumtamen nutibus appare 6 ret, †quòd intelligerent, si cõsentirent, valeret contractus: vt si vnus tradat equum, alius pretium & recipiat equum: non video quin sit venditio, & emptio; quàmuis bene indigerent proxeneta. ff. de leg. iij. l. nutu. Vel posset dici, quòd etiam inter loquentes, non sit opus verbis, dumtamen per facta, mutuus probari possit consensus: sicut in exemplo præcedenti. Nec obst. ca. tuę. quia quò ad ecclesiam necesse est, quòd interueniant verba, non tamen, quò ad substantiam matrimonij: vide §. de pa. po. circa prin. Vnde fertur, quòd vltra mare illi, qui apportant piper de partibus orientalibus: non intelli guntur, nec intelligũt: sed nutibus, & signis vendũt, vel permutant, quando non habent interpretem. Et no. quòd per hunc tex. confunditur opi. aliquorum, qui voluerũt adstruere, quòd actio empti oritur demum soluto, vel oblato pretio: vt consueuerunt notare doct. C. de act. emp. l. si traditio. quod est hæreticũ per hunc tex. nec quicquàm dari necesse est &c. vnde certum est, quòd emptio solo cõsensu perficitur: vt hic. iunge ff. de mand. §. rectè.

De emptione & Venditione. *Rubrica.*

1 ¶ *Ventæ cui debitæ.*
2 *Venditum quis redimat.*
3 *Feuda uendibilia.*
4 *Redimens an uentas debeat.*
5 *Ventas non nisi contractu perfecto deberi.*

EMPTIO. a In glo. hic no. in fi. hæc faciũt ad determinationem duarum quæstionum. De †consuetudine regni Franciæ, debentur ventæ domino censuali, quando res censuatis venditur. & alicubi vocantur ventæ, alicubi laudemium. Item de consuetudine regni 2 Franciæ est, †quando quis aliquid vendit extraneo: proximior de genere potest retinere pro pretio: vel dominus, si nõ sit proximior: iuxta l. fina. C. de iure emphyt. Pone ergo rem, censualem, vel feudalem venditam: nunquid eo ipso acquiritur ius proximiori vel domino, vt quàmuis non procedant vltrà: vel fortè à contractu discedant, dominus possit ventas petere, seu laudemium, vel proximior retrahere? Videtur q sic: quia iam est cõpleta venditio: vt hic, pro quo facit ff. de fideicommiss. libe. l. quidam. in prin. de in rem vers. l. si pro patre. §. idem quærit. ff. depos. l. j. §. si rem. Sed contrà, ff. de alie. iu. mutan. causa fac. l. ex hoc edicto. §. si quis. de vsucapio. l. sequitur. §. Labeo. ff. de pac. l. ab emptione. C. quãdo li. ab emp. disce. l. j. Item facit pro hoc: quia per dictam consuetudinem 3 regni, licitum est etiam res feudales †vendere domino etiam inconsulto: sicut olim ante tempus Lotarij licebat, & sic re vẽdita recuperata, nullum ius domino acquiritur, vel proximo: vt in feud. quid iuris sit si post alie. feud. vasal. re. cap. vnico. §. profectò. vbi videtur determinatum. Potest dici, quòd in hoc essent attendenda verba consuetudinis, & effectus, nam 4 si ventæ debentur domino, †seu laudemia, propter inuestituram nouam: non videretur dubium, quòd ex sola vẽditione verbali à qua discessum est, non deberetur: cũ non sit processum, ad trãslationem dominij, nec ad inuestituram, ratione cuius debentur, & idem posset dici, de proximo de genere, qui vult retrahere: nam cum hoc casu cessat causa consuetudinis, quando discedit ur ante rei traditionẽ: quæ est, vt res transferatur extra genus: videtur quòd proximus non possit retrahere, nam non dicitur propriè alienatum, quod in domi nio remansit, ff. de verbo. signifi. l. alienatum. Et ad l. quidam. posset responderi, quòd sit speciale in libertate, quod appa ret: quia dicit: tentauerit. hic autẽ requiritur actus perfectus, & consummatus omni consummatione. Item non obstant alia iura: quia in illis actus fuit consummatus, attenta ratione materiæ: hic non attenta ratione consuetudinis. & de hoc aliquantulum in feu. de prohi. feu. ali. per Fed. cap. imperialem. & in Spe. de loca. §. nunc aliqua. ver. xcvj. & hæc quæstio minùs esset dubia, si vẽditio esset conditionalis, & pendente con 5 ditione, desisterent à contractu: †quia tunc nihil videtur fuisse factum, quia emptio nulla fuit, nisi quantum ad effectum, quòd alter pœnitere non posset: vt hic no. in glos. & hoc vbi fuit discessum à contractu, ante rei traditionem. Nam re tradita, videtur ius quæsitum, saltem proximo: sed fortè non dominio, nisi venissent ad inuestituram, suppositis dictis consuetudinibus per modũ, quem dixi & ideò videtur, quòd si quis vendat rem, & agitur in contractu, quòd possit recuperare rem venditam, intra certum tempus, reddẽdo pretium: quòd quamuis reddat pretium, quòd ius sit acquisitum proximo de genere, si rem tradiderat, & tamẽ ego scio, quòd seruatur contrarium, de consuetudine, in multis locis. Stes illi.

a ADNOT. ¶ Emptio. Diuide hunc ti. vt hic per Angel. Et secundum eum, hoc dicit istud principium vsque ad §. pretiũ. Emptio cõtrahitur eo ipso quod pretio conuentum est, licet nondum mercatum, vel aliqua arra data, si fine scriptura fiat, aliter autem, scriptura celebrata, erit emptio perfecta, & non prius.

1 ¶ *Contractus scriptus quis an non & 2. & 3.*
4 *Subscribere qui debeat.*
5 *Contractus scriptus quando perfectus. & 6.*
7 *Arrhæ quando reddendæ an non.*
8 *Arrhæ quando amittuntur.*

a IN IIS. In glo. patet hic. cum alleg. l. contrahitur a se

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum hoc ergo vbicunq; in limine ipsius cõtractus & incontinenti agitur quòd inde fiat scriptura: cẽsetur in scriptis contrahi. Quid † ergo, si in ipso contractu, nulla fit scriptura: sed pòst agitur inter partes, q; fierent literæ de consilio peritorum? Videtur, q; sit cõtractus in scriptis: vt not. in Spe. de emp. & ven. ver. quid si actum. secũdum hoc, omnes contractus, qui fiunt hodie, sunt in scriptis: quia communiter, hodie post tractatus, super contractibus habitos vocãtur statim tabelliones, vel sigillorum auditores, vt fiant literæ, vel agitur si non sint præsentes, q; vadant ad eos, & transeant literas: & sic quilibet poterit pœnitere, antequàm instrumentũ sit completum, & tamen istud videtur alienum ab eo, quo totus mũdus vtitur. Vnde videtur posse dici, q; ille dicatur contractus † in scriptis quando apparẽt de mẽte contrahentiũ, q; noluerunt obligari, quouscq; scriptura esset facta. & istud vidi, & frequẽter cõtingit, inter formidolosos, qui dubitãt decipi per notarios. nam tractatu habito, super cõtractu, & cõcordato, agũt, q; fiat nota in præsentia partiũ & legatur, & concordetur, ea lecta, & concordata, adinuicẽ tradũt sibi fidẽ hincinde. Sed si partes, essent concordes in vno negotio, & vocant notariũ, q; faciat instrumentũ, vel literas sub sigillo, de cõcordatis per eos: nec agitur aliàs, q; faciat notã, & concordetur corã ipso, sed eius fidei stant, & recedũt: esset perquàm durũ q; esset cõtractus in scriptis, & q; posset pœnitere, quinimò sequeretur inconueniẽs: videlicet, vel q; talis cõtractus esset nullus: vel q; partes haberẽt iterũ cõuenire, & tamen totus mundus de cõtrario vtitur: quia tota die videmus q; notarius recepta conuentione facit in domo sua & per se instrumentũ, & quãdoq; notam & reddit suum instrumentũ vnicuiq; partiũ, alia non vocata: & quandoq; alteri solũ: Vnde † mihi videtur, q; non possit dici contractus in scriptis: nisi quãdo apparet, q; partes nolebãt se efficaciter obligari quouscq; scriptura esset concordata per eas: quod frequẽter cõtingit: vt s. & sic intelligo illũ tex. d. l. cõtract°. C. de fid. instr. ibi cũ dicit: quos in scriptis &c. & facit ff. de pig. l. contrahitur. In ea gl. in fi. mihi non placet, vt latè scripsi s. de lit. ob. In glo. vt quia lecta. in fin. pro Deo quid eligemus? vtrũm requiremus subscriptionẽ quãdo fit à tabellione? gl. videtur quod sic: vt l. cõtractus. Quidã dicunt, hoc verũ † quãdo cõtractus fit à peritis: secus si ab imperitis. mihi videtur q; quãdo est priuata scriptura sine tabellione, q; subscribant. Sed requiritur, quòd audiant, & laudẽt, nec in hoc debuit hęsitari: quia tex. apertè aperiũt, & distinguũt hic & in l. cõtractus. sed de vno posset dubitari, si contractus fuit positus in nota: & fuit concordata, & laudata per partes: vtrũ sufficiat ad essentiã cõtractus: vel an oporteat quod instrumẽtum ponatur in mundũ, & grossetur antequàm obligatio sit efficax. Et certè videtur hic expeditum de plano, q; instrumentum debeat esse grossatũ, & in mundum redactũ, & hoc vocat hic complexiones: & magis videtur hoc declarari in l. contractus. versi. vt nulli. imò ille tex. videtur aduersari isti: ibi enim dicit q; nisi ambę partes, se subscripserint in scheda, non est contractus † perfectus, & tamen hic supponitur contrarium. Potest dici, quòd si ambæ partes, subscripserint protocollo. vel schedę, q; idem credimus significare: quòd nõ est perfectus cõtractus, qñ agit vt redigat in mundũ. quia fortè scheda erat grossata, & fuit signata, & tradita scriptori, quòd redigeret in mundum, & referret. Et ratio: quia nondũ completum est negotiũ. Sed si se partes subscripsissent, † quando non est tabellio, vel ipse tabellio fecisset notam eam partes laudauerũt: videtur durũ dicere, q; contractus non sit perfectus: & tamen videtur de mente textuũ q; non sit quousque totũ sit grossatum & completũ. & ideò periculosum esset tenere, quòd partes vellent contrahere in scriptis & hoc solum, quòd agitur quòd fiant instrumẽta: vel literę: & multi cõtractus possent annihilari, & ideo placet opi. quam s. dixi: & est amica vsui communi & consuetudini, quæ est optima interpres. ff. de legi. q; si de interpretatione. In gl. sed quomodo. in fin. solutio debet esse omni diminutione extraneũ ab alio, quàm à principe imponendum. c. de nup. l. imperialis. vel dic quod sine pœna potest pœniteré, verum est hoc casu, quando nullæ arrhæ datæ sunt, sed quando datæ sunt, non: vt subij

b citur. In glo. [b] sed qua ac. ibi cum dicitur. vnde si fuisset vẽditio completa, ageretur ex empto, & condit. ob causam. ff. de ac. emp. l. ex empto. §. is qui vina emit, iuncto versi. ego illud quæro. In ea. glo. ibi; [c] sed nũquid vltra hęc quæstio est

c multũ antiqua, & inter magnos agitata, & tamẽ non videtur procedere in casu nostro. Hic enim loquimur, quando altera pars pœnitet, non perfecto contractu, quomodo ergo agere tur ad interesse, ex quo nulla obligatio contracta est, nec est pœna, nisi in arbitris, si sint datę: aliàs tex. satis declarat, quòd impunè pœniteat. Procedit ergo in alijs terminis, videlicet quãdo erat perfecta vẽditio, & in hoc casu, glossatores intellexerũt hanc quæstionẽ, vt patet j. prope fi. glo. quando dicit: duo operari &c. & supponũt q; quando contractus est perfectus sit locus huic legi: & tamẽ, nullo iure probatur: imò contrariũ: quia lex ista imponit hãc pœnam, solummodò quando locus est pœnitentiæ, & contractus nullus remanet: vt hic & d. l. contractus. & C. de sponsa. l. finali. Quomodo ergo, extendemus hoc, ad casum, quo contractus valet, & non est locus pœnitentiæ? non videtur. Præterà, expressum videtur, quòd vbi contractus est perfectus: arrhæ debent reddi. ff. de acti. empti. l. ex empto. §. is qui vina emit. cùm igitur per so-

7 lum consensum perficiatur: † constat quòd reddi debent, & solum peti interesse: vel quòd res tradatur, vel saltem emptor debet eas imputare, in suo interesse, vel venditor in suo pagamento. Vnde videtur, quòd propter pœnitentiam quæ non habet effectum, cum pœnitere non possit, quis cadat in pœnam legis, ff. vt leg. no. cauetur. l. licet. de bonorum possessi. contra tabu. l. filium. §. si quis. ff. de inoffic. testament. l. nihil. §. penultimo. Quod autem arrha perdatur, constat esse pœnam huius §. & d. l. contractus. & hoc credo verum. Si tamen dicerem, quòd pœna huius §. obtinet, contractu perfecto: videtur posse dici, quòd totum possit simul peti, etiam vltra interesse. ff. de condit. fur. l. si pro fure. Item quòd prouisio legis specialiter facta non tollit prouisionem competentem de iure communi. ff. de public. l. j. §. inde quæritur. & de libe. homi. exhi. l. iij. de act. & oblig. l. quoties. C. de sepu. vio. l. qui sepulchra. Fortior autem videretur dubitatio, si alter pœnitentiam partis alterius admittat, licet non teneretur: vtrum lucretur arrhas? & fortè in hoc casu posset cõcedi, quòd sic: & in hoc casu melius potuisset saluari opini. Ioan. & fortè sic intellexit. In eadem glo. ibi cum alleg. C. de pact. cond. l. fina. illa est contrà: sed ibi prouisio iuris, est de iure speciali.

In ea glos. ibi cum alleg. l. in traditionibus. loquitur in casu quo contractus perficitur consensu: & quęstio non est dubia. In eadem gloss. in fine quia perdit, quod dedit & nihilominus pretium soluitur; sed secundum opi. quæ mihi vi-

8 detur melior, ista cessant. Quid, si contractus † non tenuit, iuris, vel consuetudinis prohibitione: vel quia res in alienabilis: vt feudum? Videtur idem quòd perderentur arrhæ: quia in contractu imperfecto perduntur: vt hoc §. sed hoc est in pœnam pœnitentis, qui complere posset, si vellet: sed hic non complet: quia non valet iure impediente. Potest dici, quòd si habuerit bonam fidem qui dedit arrhas, quòd recuperet eas: aliàs non. argu. C. de agr. & cens. l. quemadmodum. in feud. de prohi. feud. alie. per Fed. §. j. ff. de contrahenda emptione. l. suæ rei.

2 ADNOT. ¶ L. contrahitur. Vide hic Ange. in gl. consciuntur. nu. 2. v bi tractat quãdo contractus videatur conisci in scriptis. & in ver. ex quo dicit, quòd notarius qui est rogatus de appellatione quæ debet inscriptis interponi, vel etiam de sententia quæ debet proferri in scriptis: non potest ibi aliquid addere vel detrahere vt l. contractus. C. de Fid instru.

b ¶ In glo. Vide hic Angel. post opin. docto. ponentẽ suam conclusionem i n iij. col. post prin. versi in glo. compellitur.

c ¶ In ea glo. Vide hic Ange. in iij. col. in me. ver. sed in ea. glo. ibi. &. C. de pact. dota.

1 §☞ Vendi ut credito satisfiat, recte.
2 Arbitrio in uenditionibus quando, an non standum.
3 Arbitrium quando, an non, reuocabile, & reformabile.

Appel

4 Appellationis & reclamationis differentiæ.
5 Contractus an in tertium conferri queant.
6 Reclamare cui & quando liceat.
7 Concessio quo reducibilis.
8 Arbitrio æquo non renuntiari.
9 Arbiter quando cogendus.
10 Donatoris & uenditoris differentiæ.
11 Tradere an cogendus uenditor.
12 Emptor ad quid concludat agens. & 13. 14.

a PRETIVM. [a] In gloss. not. duo. in fin. quid si non constet de pretio certo: sed exhibetur litera, in qua venditor: confitetur se vendidisse certo pretio: non tamen declaratur: non videtur valere, nec sufficere: per hunc §. imò contractus est

1 suspectus. C. mand. l. per diuersas. Quid † si venditor dedit rem pro modico pretio, hoc acto, q; emptor satisfaceret creditoribus, quibus res erat obligata: an illud censetur de pretio? videtur q; sic. de do. causa mor. l. mortis causa capitur. §. fin. quod est indubitabile, vbi debita erant certa, & specificata, & facit ff. de fideiuss. l. cùm quis. iunge j. §. item pretium.

b In glo. quid si. in fin. [b] Et est ibi speciale, ex causa, quæ ibi no. & similiter est speciale in dote. C. de do. promiss. l. si cum ea. ff. de iu. do. l. cum post. §. gener. In glo. etiam iniquè. ibi cum dicit, ad arbitrium boni viri. Sine dubio opin. Azo. videtur vera, & est expressum. ff. de ope. li. l. si libert° ita iurauerit. ibi arbitratus fuit super principali. extrà de iureiu. c. Quintauallis. Sed videtur obstare huic opin. Azo. in eo quod dicit, quòd si non fuit arbitratus, non receditur à persona per l. hęc venditio. alleg. in glos. in ver. si agitur. Super hoc articulo, reperies glos. varias. Dicunt enim, quandoq; indistinctè, quòd si nõ arbitretur: nõ recurritur ad arbitriũ boni viri vt hic: & l. si quis arbitratu. Alibi distinguunt, an in arbitratu apponatur substantiale contractus: an accidentale: & tunc distinguunt bonę fidei contractus à cõtractibus stricti iuris: vt no. ff. de regul. iur. l. in personam. §. generaliter. & idem videtur confirmare text. ibi: quia nõ ab sque causa: vbi videtur loqui in bonę fidei contractibus. sed illam distinctionem reprobat. ff. pro socio. l. in proposita. quia est contra casum in altero de

2 membris. eod. titu. l. si coita. Dicas † quòd aut ponitur in arbitrio tertij: & tunc non receditur à persona, si non arbitretur, siue super accidentali, siue super substantiali. Item siue in contractibus bonę fidei, siue stricti iuris: vt l. si coita. ff. pro socio. & l. si quis arbitratu. ff. de verbo. oblig. Aut arbitrio partis, in casu quo potest cõferri in eius arbitratũ: quia fortè accidentale: & tunc recurritur: & est ratio; quia per partem stat quominus arbitretur, & sic actus non debet deficere, imò debet haberi pro impleto. ff. de verbo. obliga. l. in executione. §. fina. & sic perinde recurritur ad arbitrium boni viri: vt si arbitratus fuisset iniquè, & pro tanto habetur in sui præiudicium. hoc autem non tenet in legatis: vt dicta l. fina. C. con. de

c leg. ff. de legat. ij. l. j. vide ibi. † In ea. glo. [c] in fin. [d] in dubio

3 tamen, bonus vir videtur iudex non debet reuocare dic

d tum arbitri, nisi manifestè appareat iniquitas. ff. pro socio. l. vnde si Neruæ. Quid si tempore ordinationis non appareat iniquitas, imò iustè ordinauit arbitrator pro tunc: sed nunc apparet fortè per rationes alias, quas nunc pars præten dit: & tunc non prætendebat? Videtur quòd debeat reformari, sicut consueuit dici de iudice appellationis. C. de appel. l. eos. de temp. app. l. per hanc. Si tamen ex noua causa occurreret iniquitas quæ non erat tẽpore ordinationis: videtur secus. Verbi gratia, vendidi tibi vinum, pretio arbitratu Titij constituendo: constituit & iustè reclamatum fuit: nunc quando proceditur in causa reclamationis, non est iustum pretium, quia fortè vinum longè plus venditur, propter gelu, vel tempestatem superuenientẽ: nunquid retractabitur arbitratus? non videtur, ff. de excu. tuto. l. tutor petitus. ff. de vaca. mune. l. ab ijs oneribus. §. auctis. vnde non debet ad paria,

4 per omnia iudicari † reclamatio, & appellatio, vt apparet: quia reclamat iure actionis, & post decẽdiũ, secundũ aliquos nec reperitur, quod fatalia currant, sicut in appellationibus. Verius videtur posse dici, non obtinere d. l. per hanc. in reclamatione, quæ solum obtinet, vbi appellatur à diffinitiua iudiciali: non si ab interlocutoria, vel grauamine extraiudiciali: extra de app. c. appellanti. in cle. vnde, quia de reclamatione constat, quòd fit ab actu extraiudiciali: ideò non obtinet. d. l. per d. c. imò etiam non obtineret in casu nouissimè proposito quando nouum ius superuenit; quia in casu principali admitti non debent: vt l. s. alleg. hic ergo in reclamatione esset solũ iudicandum per rationes propositas corã arbitratore: & hoc si partes plenè audiunt. Sinautem non video, quin iudex reclamationes audire debeat. alias quomodo sciret, an iniquè

5 arbitratus fuisset? † Super ista materia, an valeat contractus collatus in arbitratum alicuius personæ, videntur iura & glo. variæ: idcirco distingue: quia aut contractus confertur in arbitratu alicuius contrahentium; aut tertij. Primo casu, aut quæris in contractu, vltrocitroque obligatorio, aut ex altera parte tantum. si vltrocitroque obligatorio: distingue: aut confertur, quod est de substantialibus, aut de accidentalibus: & dic, vt hic, & j. eo. §. emptio. accidentale sic: vt l. hæc vẽditio. s. allega. Secundo casu, quando ex altera parte tantum subdistingue: quia aut confertur in voluntate illius, cui erat quærendum, & valet. ff. de cõdi. & demon. l. si ita expressum. ff. de leg. j. l. si ita la ij. §. illi. & no. ff. de ver. obli. l. stipulatio nõ valet, licet contra no. & male eod. tit. l. à Titio. §. fi. Aut illius qui obligandus est: & tunc refert per quæ verba. ff. de verb. oblig. l. centesimis. §. fi. Caue tamen; quia glo. alicubi faciunt differentiam, inter si & cum, vt in l. in vẽdentis. c. eo. & d. l. in personam. §. generaliter. de re iudi. sed in l. cẽtesimis. & l. hæc venditio. faciunt differẽtiam, inter verbum volam, & voluero: siue apponatur si; siue cum. & hæ sunt veriores, secundum omnes. Quando vero confertur in arbitratu tertij: tunc aut certi, aut incerti: aut arbitratur, aut non. & si arbitratur; aut equè, aut iniquè: vt potes satis colligere ex his, quæ hic notantur & s. scripsi. Hæc autem procedunt in contractu inter viuos in vltima voluntate, sic. ff. de le. ij. l. j. s. de le. §. nostra. Illud autem videtur commune in omni contractu inter viuos, & vltimæ voluntatis: quod quando non potest poni in expressa voluntate: potest in tacita. ff. de cõdi. & de. l. nõnunquã. de re.

6 iur. l. expressa. † Et hæc procedunt, vbi quis se submittit arbitrio. Quid si nudæ voluntati? videretur quòd tunc, non posset reclamari. & ita tenet Host. extra de ma. & obe. ca. humilis. pro quo ff. de leg. ij. l. cum quidam ita. de leg. iij. l. fideicommissa §. quamquam. Et ideo attenta hac opi. Hosti. videretur, quòd vix in regno Franciæ posset reclamari: quia communiter apponitur in arbitriis, talis clausula, quorum ordinationi, ac nudæ voluntati, de alto, & basso supponunt se partes &c. sed hoc est durum. Vnde potest dici, quòd quãuis se quis subiecerit voluntati alicuius, quod possit reclamare: quia sicut in arbitratu, ea mens videtur fuisse supponẽtium: qua ratione arbitraturum superarent: vt l. si libertus ita iurauerit. ita quando se supponunt voluntati, cum sit eadem ratio: igitur si cut in arbitratu, potest reclamari: videtur quod, & vbi se supponunt partes alicuius voluntati. † Item certum est. quod

7 omnis generalis, & indeterminata concessio debet referri ad iusta & licita: & talia quæ verisimile est, concedentem specifi cè concedere voluisse. ff. de solu. l. cum quis. & I. Stichum. §. vsumfructum. de fideicom. li. l. fideicommissaria libertas. ff. de pecu. l. qui peculij administrationem. & l. quam Tuberonis. §. alia. Sed supponere se voluntati alicuius, est generale, & indeterminatum: vt patet de se: ergo referri debet ad iustam & licitam voluntatem: non autem ad iniustam. arg. ff. de cõdi. inde l. si procurator. & pro hac parte facit multum. ff. man. l. creditor. §. penulti. ibi enim commissum fuit voluntari, & tamen intelligitur de iusta & ordinata. & hanc partem videtur gl. tenere, ff. de arbi. l. pe. super verbo imperare. in fine. Ad l. cum quidam. potest responderi, quod ibi hæres repræsentat personam testantis. Vnde ex quo testator posuit, in voluntate hæredis: perinde potest indignũ, præferre digno, sicut ipse potuisset, quia nõ agitur ibi, nisi de gratia, & dispositione rei suę. Sed nos loquimur, quãdo tractat de dãno euitãdo, & de iure alterius: & in casu, quo ille qui se supponit in iure suo, &

Universidad de Deusto Biblioteca

sibi quęsito læditur. qui casus est valde diuersus ab alio. C.de
8 codic.l.fi.§.penult. Itē † iuxta hanc materiā consueuit quæri
e an posit renuntiari [e] arbitrio boni viri:& omnes tenent, ꝙ
non. vide extrâ de regu.iur.in c.scienti.lib.vj.per Dyn.col.ij.
versi.item quæritur per Inno.& Hostiē. de iureiur.c.quinta-
uallis.quinimò,non valet renuntiatio. & si expresse renun-
tians declararet casum,pro quo pronuntiaret iniquè: vt not.
Specu.in tit.de arbi.§.j.& §.fin. ver. quid si posui. Quid si
quis cōmittat iudicio alicuius? Dicas perinde esse, ac si se cō-
mitteret arbitratui.ff.de fideicommis.libe.l. Thais.§.Lucius.
l.ij. Item quid si misericordiæ? Credo idem. facit extrà de
9 renuntia.c.sanè.& capitu.veniens. † Item consueuit quæ-
ri,an arbitrator posit cogi,quòd ordinet vel arbitretur.Gl.
dicit,quòd sic in l.fi.C.eo.quod est verum,si se onerauit, aliàs
non: & sic intellige,quod not.ff.de leg.ij.l.j.ff.de arbi.l.item
si vnus.§.item si plures in glo. In glo.ita quòd fiat.in fin.&
sic videtur,quòd agens ex empto teneatur probare dominiū
pecuniæ quam soluit;alioquin succumbat.sic & qui agit cer-
ti condictione ex mutuo;debet probare,ꝙ propriam nume-
rauit.C.si cert.peta.l.quamuis.& l.non vnde:quod pauci ad-
uertunt.vide plenius ĵ.de actio.§.sic itaque.& §.sequens.
In gl.cautè.ibi cum alleg.l.ex empto.circa prin.in casu tamē
cauebit cum fideiussore,ff.de peri.& commo.rei ven.l.habi-
f tationum.§.fina. In fin.e.glo.[f] hæc gloss. videtur contra-
ria glo.l.j.ff.de act.empt.vbi videtur sequi opin. docto. anti-
quorum,videlicet Bul.Io.& Azo.sed hanc sequuntur doct.
noui hic;quamuis parum insistant.Specu.tit.de fructi.& in-
teresse.§.viso.ver.qui autem tractat.nu.5.Et Innoc.de senten.
excommu.c.sacro.in fine magnæ gloss.nu.11. pro qua vide-
10 tur;quod magis † debet teneri vēditor,qui pretium recepit,
quā donator,qui ex mera liberalitate procedit,& minus de-
bet vēditori subueniri, quàm donatori. Sed constat,ꝙ dona
tor compellitur rem pręcisè tradere,si habeat,in feu.si de feu.
defun.conten.c.vnico.§.facta.s.de don.§.perficiuntur. ergo
multò fortius venditor.quòd autem minus subueniatur ven
ditori,quàm donatori,apparet;quia venditor tenetur de eui-
ctione:donator nō regulariter.vt dixi s.tit.de don.ff.de ędil.
edic.l.ad res. Item venditor non deducit,ne egeat;donator
sic.ff.de re.iud.l.inter eos.§.j. Item per hoc certū est, quòd
vbicunqꝫ excipienti potest dolus imputari:exceptio repelli-
tur,per doli replicationem.ff.de exce.doli.l.apud Celsum.§.
quæsitum.Item certum est,quòd vbi quis venit contra pactū
conuentum.dabitur exceptio doli,contra ipsum:& per con-
sequens replicatio:quæ est genus exceptionis.ff.de excep.do
li.l.ij.§.item quæritur.de excep.l.ij.§.j. Item ꝙ vbi quis nō
restituit,quod restituere potest:dolo facit.ff.man.l.si procura
torem.§.dolo. Item quoties exceptio est iniqua, datur re-
11 plicatio,contra eam. † Nunc ex præmissis arguo. certum
est,ꝙ venditor est obligatus ad rem tradendam : vt hic, & in
l.ex empto.s.alle.si igitur non tradat,cum eam habeat : dolo
facit veniendo contra pactum.Item nō restituendo,quod re-
stituere potest;per iura s.allega.cum ergo teneatur ad tradē
dum:& ad hoc agatur si tradere possit;& non velit, dicendo
se velle pręstare interesse,& per illud liberari: potest ei repli-
cari de dolo. igitur sua prædicta exceptio, debet ei inefficax
remanere;nec ea gaudere potest. quin ad tradendum debeat
condemnari:præsertim cum ad hoc agatur. Si ergo condem
natio fiat ad rem tradendam;oportet,quod fiat executio,si fie
ri possit.iuxta l. qui restituere. ff. de rei vendi. alias sententia
esset frustratoria.& hæc etiam sententia,quæ hic not. in glo.
confirmatur sequendo gl.quæ est ff.de ac.empt.l.j. quæ dicit,
quod non feruntur duæ sententiæ. quia secundum illa opor-
tet,quod in processu causæ venditor excipiat,seu dicat se nol-
le tradere. Ista autem exceptio est iniqua , & dolum impli-
cat allegantis. Et sic non est audiendus, imo repellendus per
pręcicta. Præterea,nisi sic dicas; sequitur quod infinitis ca
sibus, possit venditor pœnitere, & quod emptor agere non
possit; quia frequentissimè, non interest eius: vt scripsi ĵ.de
man.§.recte.& hoc esset iniquissimum, & contra iura. C.de
actio.& ob.l.sicut.& scripsi in §.rectè,vide ibi. Nec obstāt,ra
tiones & ll. quæ pro parte contraria allegantur, quæ viden-
tur dicere,quod fit condemnatio ad interesse:quia intelligun
tur, si rem non habebat:vel non posit præstare. vnde quan-
do non potest præstare,bene conceditur,quod fit condemna
tio ad interesse;etiam singulare, si dolo desijt tradere posse:
sed si habet rem fit condemnatio,& executio,in ipsa re. & ad
hoc bene facit ff.de contrahen. empt.l.si cum fundum. §.fin.
quæ confirmat opin.huius glos.item,& pro hoc facit l. si tra-
ditio,C.de actio. empti.ibi cum dicit: si procacia venditoris
non tradatur.nam aliqua allegat cur tradere non poterat: li-
cet fortè calumniose:sed si nihil allegaret:tunc fieret condem
12 natio in traditionem ; vt ibi supponitur. † Sed adhuc ob-
stat l.voluntate.in fin. princip. ff.quib.mod. pign. vel hypo.
sol.vbi supponitur.quòd venditor retinuit rem, & fuit con-
demnatus ad interesse.Sed ad hoc dicas, quòd bene fuit pos-
sibile. Nam non nego, quin si emptor velit, posit agere ad
interesse,ex quo res non traditur : sed (si malit) potest pete-
re quòd res tradatur,si venditor habeat:& in hoc fiat condē-
natio:& hoc est in electione sua.& ita not.in glos.j.ff.de con
trahen.empt.l.qui fundum,de verbo,obliga.l.vbi autem nō
apparet.§.qui illud.Et ideo ad l.voluntates.& ad omnes pro
contraria parte inductas , respondeo,quòd omnes loquun-
tur,vel in casu quo venditor non poterat tradere,vel si pote-
rat:emptor prælegit agere ad interesse.Vnde (quicquid gl.
dicat in d.l.j.ff. de actio . empti.) tene constanter, quòd ex
quo venditor requisitus, etiam extraiudicialiter , non vult
rem tradere,quòd potest formari petitio in interesse : vt d.l.
qui fundum.& est expressum,C.de actio. empti.l.cum ven-
ditorem.& l.sicut.& de hęre.vendi.l.qui tibi.ff.loca.l.si in le-
ge.§. colonus. & hoc dicit d.l.j. ff.de actio.empti.dicit enim:
si res vendita non tradatur ad id quod interest:agitur. non di
cit ad tradendum agi;sed interesse.& ita etiam in alijs factis:
potest formari petitio post moram.ff.de verbo.oblig. l.stipu
13 lationes non diuiduntur.§.Celsus. † Sed quid si venditor
fuit in mora,& agatur ad interesse:nunquid si velit tradere,
euitabit condemnationem interesse? Dic,quòd sic,ante litem
g contesta.ff.de verbo.oblig.l.si insulam. [g] per quam euiden-
ter apparet,quòd agebatur ad interesse post morā:quia aliàs
semper,sine dubio euitaret condemnationem interesse faciē-
do quòd peteretur.& ideò concludo , quòd actio ex empto,
non semper concludit ad tradendum;imò quādoqꝫ ad inter-
esse:vt dixi. Item quandoqꝫ,vt patientia pręstetur.vt si ven
didisti mihi arbores,in tuo fundo existentes:vel superficiem
nemoris;vel herbas prati per me leuandas, vel ius seruitutis.
ff.de act.emp.l.Quintus.eo.titu.l.tenetur. §.j.& l.Iulianus.§.
penulti.Si tamen vendidisti vsumfru. fundi : tunc agitur ad
tradendum fundum.ff. de vsufruct.l.iij. sed ibi quia aliàs
vti non potest : & de natura seruitutis vsusfru . debet tenere
ipsum fundum,& possidere naturaliter.ff.de acqui.pos.l.na-
turaliter.de vsufru.l.fundi Trebatiani. In alijs autem seruitu
14 tibus non sic. Quid † ergo si quis in libello dicat, peto ta-
lem rem venditam mihi tradi:& si tradere non posit, vel no-
lit:peto interesse? videtur ꝙ talis libellus procedat,& debeat
admitti,per no.in d.l.j.ff.de act.emp.& vide in Spe. de libel.
con.§.hæc.versi.item no.iunge ĵ.de ac.§.actionum.

a ADNOT. ¶ Pretium.Emptio non potest esse sine certo pretio: sed si pretium in alterius arbitrium conferatur, tunc videtur emptio facta sub conditione, & si ille fuerit prætium arbitratus valet emptio: alias secus. idem in locato.hoc dicit secundum Angel.

b ¶ In fi.Not.hic Angel.contra vulgares.quia dicunt quando non possunt de pretio concordare,faciamus æstimari: & quòd æstimatum fuerit dabo tibi pretij nomine: quia non valet nisi in specie dicatur, quis esse debet talis æstimator vel arbitrator.

c ¶ In ea glo.Iniquè ponit hic Ange.dist.suam an & quando à persona arbitratoris recedatur.vide eum in ij.col.in prin.ver.in glo.diffinierit.

d ¶ In fi.Ange.commendat istam glo.tanquam valde notabilem quando quis dicatur læsus ex arbitramento vt possit recurri ad arbitrium boni viri:vide eum hic in ij.col.versi.in ea glo.in fi.

e ¶ Posit renuntiari. Vide de hoc per Sal.C.de rece.arbi.in l. cum ante. nu.5. Item vtrum posit reductio peti quando quis est læsus in magna quantitate,& si iuramentū interuenerit.vide Alex.consi.131.in causa.vol.ij. Adde hanc q.latè tractatam finaliter decisam per me in apostil.ad Lanfran. de oria.in clemen.sæpe.de ver.signi.

f ¶ In fi.e.glo. Vide hic Angel.qui dicit hanc glo.pro hac materia esse meliorem,quę sit in corpore iuris.

g ¶ L.si insulam. Vbi vide Bar.& Pau.de cast.quō potest mora purgari.

Vendi

1 ☞ *Vendi ad marchas an posit.*
2 *Pecuniæ forma.*
3 *Ventæ ex quo indebitæ.*
4 *Scriptoribus humanioribus quatenus standum.*

1 ITEM PRETIVM. † In gloss.dixit pretium,in fin.
quid si emit ad marchas vel vncias vel ad libras auri vel argē
a ti? Non videtur [a] ꝙ sit emptio;quia non est pecunia numera
ta.quòd requiritur:vt hic.& ff.depo.l.j.§.si quis.de præscrip.
verb.l.naturalis.§.at cū do.de do.inter vi.& vxo.l.si vir vxo
ri.in princi.veruntamen si fuerunt ad numeratam pecuniam
æstimatæ,valeret:& ita not.in d.l.naturalis.vt patet. C.de re-
scin.vend.l.pretij. Sed an saltem valebit vt contractus in-
nominatus,quando emit ad marcham ? videretur ꝙ sic.C.de
contrahen.emp.l.empti.ff.eo.tit.l.cum manu sata.§.si.de do.
causa.mort.l.vbi.& not.ff.eo.l.hæc venditio. Quid si emit
2 ad pecuniam per principem reprobatā? Non videtur † em-
ptio:quia pecunia debet habere authoritatem publicam,vt
d.l.j.de contrahen.empt.ibi:forma publica percussa.sed for-
b tè tenet vt contractus innominatus [b]; vt s. dixi.& facit ff.de
so.l.creditor oblatam. Quid si rem tibi concedam , acto,
3 quòd satisfacias † creditoribus:nunquid satisfactio , quàm
facis,erit de pretio:vt de illo pretio debeantur ventæ,vel lau
demia domino:non videtur : quia non est pretium certum
s.§.pretium.& facit.ff. de dona. l.hæreditatem. In gloss.
not.in arg.in fin.salua pace glo.ibi non redarguuntur vnde
credo,quòd libris antiquis,non apocryphis,quos vsus com-
munis consueuit habere pro authoribus sit credendum ; nisi
appareret error euidens, & quòd dicta antiquorum poëta-
4 rum & philosophorum,possint ad confirmationem † dicen
dorum,adduci,& est pulchrum,& elegans adducere.& facit
s.de adopt.§.fin.de do.§.j.ff.de leg.iij.l.legatis. §.pecoribus.
de cada.pu.l.j.C.de sepul.vio.l.pergit.veruntamen,est quòd
non necessariò statur eis, nisi in arte eorum : vt Prisciano in
grammatica. Aristoteli in logica & naturali philosophia.
Hypocrati,in medicina, qui tenentur vt authentici ex quo-
dam vsu.& hæc faciunt contra multos simplices legistas,qui
nil sciunt de libris poëtarum,& philosophorum:nec de mo-
ralibus:quod est peius,& damnabilius pro salute. In glos.
contractus scilicet,nominati.in fin.de hoc not. plenius in d.l.
iurisgē.§.j.vide ibi vnde ratio quæ hic redditur, aperit viam
alterius,quærendi;quia magis in innominatis contractibus
oritur actio ex consensu,quàm in alijs,fortè propter frequen
tiam:vt dixi s.de ob.ex consensu.tit.generali.

a ADNOTATIO. ¶ Non videtur. Ad probandum perfectum contractum emptionis.& venditionis,quæ & quod requirantur: vide Alex. cōsi. 173.viso.nu.xj.vol.vj. Pe.de ferra.in sua practica in for.li.de emptio.& vē. in glo. ver. vendidit . Et an & quando venditor teneatur ad interesse vide Alex.consi.69.super eo.nu.1.& 2.vol.iiij.Item si fuit cōpromissum.in Titiū vt arbitratorem quanto tempore durabit eius arbitrium. Item quando arbitrator vellet laudare,an requiratur partis pręsentia . vide Ange.hic col.ij.nu.8.

b ¶ Contractus Innominatus. Idem tenet hic Ange.licet nomen Ioan.fab. taceat. Item,quid si trado tibi librum meum pro tuo, & pro decem,in pecunia numerata:an sit emptio vel permutatio:vide Bar.in l.Aristo.in prin. nu.2.ff.de dona.

1 ☞ *Vinum uenditum cui pereat.*

CVM AVTEM. In glo.sed certè.ibi:sed nouē sunt
necessaria.Salua reuerentia glo.hæc sunt necessaria ad hoc,
quòd regula hic data,obtineat.quia de se vera est:sed fallit in
quolibet casuum subscriptorum . vnde ridiculū est dicere ꝙ
ad verificationē eius,omnes hi casus sint necessarij,ꝙ adsint:
sed bene est necessarium,ꝙ adsint, & quilibet eorū In ea.
a glo.cum allegat.l.item si verberatum. §.fi.[a] sed illa loquitur
vbi culpa præcessit.ff.deposi.l.si plures.§.fi.vide s.quib. mo.
re contrahi.ob.§.item is cui. In ea.gl. cum allegat.§.in his.
hæc non fuit opin.Azo.imò fuit Marti.vt not. plenius ff.de
pericu.& com.rei vend.l.j.vt autem hoc melius videas,dica-
1 mus per quæstiones. † Primò quæro.vendidi tibi decem
corbes vini in genere generalissimo , totum vinum regio-
nis perijt , vel deterioratum fuit : quæritur cuius sit pericu-
lum.& nō est dubitabile, quòd venditoris vt l.cum cōuenit.
C.de peri.& com.rei ven. Sed quid,si vendo tibi decē cor-
bes de vino talis cellarij,vbi sunt plura vina,vel de tali vinea?
in hoc casu dicit Bul.quòd periculum peremptionis,pertinet
ad venditorem , sed deteriorationis ad emptorem. Sed om-
nes doct.hoc repræhendūt in d. l.j. & hoc dicunt indistinctè
pertinere ad venditorem , quousque fuerit mensuratum per
d.l.cum conuenit. nisi emptor fuisset in mora recipiendi : vt
ibi. Quid ergo, [d] si vinum fuerit venditum in genere ge-
d neralissimo;reponendum tamē in cellario, & vase emptoris?
verbi gratia.vendo tibi decem modios musti, quos in vinde-
miis promitto adducere in domum tuam,& ponere in vasis:
ita feci:& post perierunt,antequam mensurares,vel degusta-
res? satis videtur,quod sit periculum emptoris : cum videatur
traditum si emptor claues cellarij teneret : vt d.l.conuenit. &
nedum peremptionis imo deteriorationis:& imputet sibi,qa
non gustauit.ff.de peric.& com.rei ven.l. si quis vina. Sed
secus dicerē,si venditor impleret dolia emptoris , in suo pro-
prio cellario;quia tunc nulla est traditio per d.l.j.& §.in his.
Sed quid,si vinum venditur in specie , verbi gratia.vendo ti-
bi vnum tonellum vini,tali pretio;ante degustationem,& tra
ditionem,perijt,vel deterioratum fuit.hic fuerunt opi.Io.Bu.
& Pla.dicunt,quòd est periculum venditoris. Azo & gloss.
ꝙ emptoris.Mar. idem quod Io. in vino, sed in cæteris vt in
zinzibere,idem,quod Azo. multi moderni sequuntur opin.
Ioā.& Cy.attribuit Pe.de Bel.perti.in d.l.cum cōuenit. Ego
scio,quod hic Pet.de Bel.perti.prosequitur opin. Azo.& gl.
quæ videtur probari in d.l.cum conuenit.& in §. in his. & in
l.si quis vina.§.ex hoc apparet.

a ADNOTAIO. ¶ §.fin. Si plenè vis videre , quomodo cognoscatur contractus emptionis, & venditionis : & quomodo periculum spectet ad emptorem:vide Alex.consi.107.nu.3:4.5.14.& 16. perspectis.iij.volu.

b ¶ Quid ergo.Hanc quęstionem format Angel. hic & tenet cum Io.fab. vide eum nu.5.in versi.quid si isto casu. Item an degustatio sit necessaria, ad hoc vt perficiatur:& sit periculum contingens,ante degustationem,pertineat ad emptorem, & tenet quod pertinet ad emptorem, etiam ante degustationem.eo.nu.5.

1 ☞ *Conferri in contrahentem quæ posint.*

a EMPTIO.[a] In gl.sed videtur.ibi cum dicit: vt dictis
legibus contrarijs.hanc solu. sequitur glo.in l. quod sæpe.§.j.
ff.eo.& tamen videtur cōtra casum huius §.quia hic,ipsa em-
1 ptio † confertur in arbitrium emptoris, & totum commer-
cium. Vnde dic,quòd in arbitrio contrahentis potest poni ac
cidentale : item & substantiale : dumtamen adijciatur tem-
pus, vt dixi s.e.§. pretium.vide ibi. In ea.gl.ibi cum dicit:
sub cōditione facta.qd apparet:qa sunt hæc verba de futuro.

a ADNOT. ¶ Emptio.Etiam sub conditione,potest emptio celebrari & accidentalia contractus possunt in altera ex contrahentibus celebrari.h.d. secundum Angel.

1 ☞ *Decimæ quibus uetitæ.*
2 *Pretium inalienabilium an repetibile.*
3 *Imposibili quando obligemur.*
4 *Regressus quando an non concessus.*
5 *Commercio uetito ad quid an non agi posit.*

LOCA. Ad intellectum huius §. vide s. de rerum di.
1 §.nullius.& §.religiosum.† Et no.contra laicos, qui tota die
emunt decimas: nam non valet emptio, nec vendens tenetur
de euic.extrà de deci.c.prohibemus. & idem de his qui emūt
2 res ecclesiasticas,inalienabiles. † Sed nunquid tales empto
res rerum inalienabilium,possunt repetere pretium? videtur
quòd sic,in authen.de non alienan. §. si quis igitur emere. &
hoc si fuit stipulatum.alias nō.C.de eui.l.si fundum.C.de agr.
& censi.l.quemadmodum.Sed contra videtur notari , in feu.
de prohi.feu.alie.per Fede.ca.vnico.in fi.in gloss.quasi dicat.
pro quo.C.de litigios.lege final.Sed videtur,quod stipulatio
nihil faciat,vbi sciens emit,certum est quod stipulatio rei im-
possibilis,non tenet.supra de inutilib. stipulation. in princip.
Sed constat,quòd si quis vendat decimam,vel forum, vel ba-
silicā;& caueat per stipulationem de euictiōe vel licere rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere promittit impossibile de iure? vt patet hic cū concor. ergo stipulatio nō adstringit. Item videtur ꝙ nec teneat, quòd ad interesse: quia vbi stipulatio adijcitur cōtractui vetito, vel reprobato à iure, sicut nō tenet in principali: ita nec in accessorio. sic est hic: ergo &c. ff. de verbo. obl. l. si homo mortuus. & l. stipulatio hoc modo. de fideiussori. l. cùm lex. & hoc fuit conclusum pro determinato ſ. de inutili. stipul. §. alteri. In
3 oppositum videtur, ꝙ quāuis quis stipuletur † impossibile, ꝙ valeat stipulatio ad interesse. Vendidisti seruum, promisisti eum sanum esse, vel furem non esse: certum est, ꝙ si sit infirmus vel fur, tu promittis impossibile: & tamen constat, ꝙ teneris. ff. d euicti. l. si ita quis stipulanti. & ita videtur, ꝙ illa impossibilitas non vitietur, nec vitiet. item videtur, quamuis res prohibeatur vendi, & contractus annulletur à iure: ꝙ nihilominus tenet, quòd ad accessoria. C. de præd. mino. l. etsi is. Et ad l. si ita quis. posset dici, ꝙ principalis contractus tenuit, & de natura sui venditor tenebatur ad interesse: ad quod extenditur stipulatio interpretatione iuris, nō ad factum impossibile. sed hic contractus non tenuit: imò reprobatus est à iure: & per consequens nec quicquid ad ipsum firmandū adijcitur. C. de legi. l. nō dubium. Ad l. & si is. potest dici, ꝙ contractus de se non erat ibi prohibitus, nec rei cōmercium: veruntamen ad hoc ꝙ dominium transferatur, debuit certa so-
4 lennitas † adhiberi. idcirco curator &c. Vel dic latius quòd quādoq; ius inhibet cōmercium, & nihilominus dat regressum pro pretio: & tunc datur regressus, etiā scienti. C. de fun. limitr. l. si. quāuis gl. alio modo intelligat in aut. de nō ali. §. si quis igitur emere. Quandoq; inhibet cōmercium, & recuperationem pretij: & tunc credo, quod emptor nō recuperat & si sit stipulatus: quia illa stipulatio esset contra ius, & censetur esse apposita ad elidendam pœnam à iure appositam: ideò non valet per l. non dubium. C. de leg. ff. de legi. l. fraus. & d. l. cum lex. ff. de fideiuss. & sic potest intelligi c. de præd. decur. non alie. l. j. lib. x. de fun. rei priua. l. si. lib. xj. Quādoq; inhibet cōmercium, & stat in finibus suis quò ad pretium: &
5 tunc aut emptor stipulatus est ab eo in † cuius fauorem prohibitio facta fuit. & credo, ꝙ nihil valeat stipulatio: quia per hoc peruenireturad vetitum, & ad faciēdū contra legis prohibitionem: vt d. l. nō dubium, aut ab alio: & tūc sic. verbi gratia. vxor vendidit fundum dotalem, & promittit de euictione literæ, &c. ac reddere pretium &c. credo ꝙ omnia sint nulla: quia per hoc contra id quod lex ordinat: vt d. l. fraus. & l. oratio. de ri. nup. sed si maritus vendidit rem dotalem, & se obligat, vel alius tertius, non video quin possit se obligare, ad interesse, & ad reddendū pretiū. & idē de curatore vendente rē minoris: & de vasallo, vendente feudum: & de quocunq; vendēte decimā. & similibus. Sed in hoc posset esse hæsitatio, si tales promittāt facere garnimentū, & habere licere &c. nō facta mētione de pretio, nec de interesse, vtrum tenеātur: quia videtur promittere impossibile: & l. si ita quis. de euict. nihil videtur facere: quia loquitur in contractu permisso. Item nec l. stipulatio ista. §. j. cum seq. ff. de verb. obl. quę dicunt contrahi obligationem ad interesse: quia loquuntur in contractu licito, de cuius natura sequeretur obligatio ad interesse. Sed nos loquimur in contractu vetito: & sic videretur rigor attēdendus. sed melius adhæret l. si ita quis simpliciter. & hoc casu admittitur obligatio ad impossibile: vt no. in simil. ff. de act. emp. l. ex emp. §. etiam. Sed quid si emptor sciebat factū, tamen ignorabat ius: nam credebat forte quòd esset licitum emere decimā de iure, vel forū, vel basilicā videretur quod possit agere ex empto: iuxta hunc §. & hoc videtur sentire glo. in d. l. quemadmodum. in glo. dedit. Itē quia error iuris excusat in suo recuperando. ff. de iur. & fact. igno. l. error. & no. quod vbi emptio est nulla, emptor agit si non fuerit sciens, vel si fuit stipulatus: sed vēditor etiam in casibus illis non potest agere: cum contractus sit nullus. Sed nunquid emptor, debet restituere rem venditori? Videtur ꝙ sic: quia alias haberet rem & pretium: quod esset iniquum: vt d. l. fi. de liti. & facit l. quemadmodum. quod satis est æquum nisi ille ad quē pertinet repetat: vt §. si quis emere. ſ. allegato. & ita intellige l. quemadmodum. ff. de actio. emp. l. ex empto. §. si quis virginem. de contrahen. emp. l. domum. de hære. vē. l. quod si nulla. Nota autem quod hoc casu non concluditur ad tradendum in actione ex empto: sed ad interesse. vide ſ. e. §. pretium. & iunge ſ. de inuti. stipu. in prin.

De locatione & conductione. *Rubrica.*

Textus rubricam continuat euidenter.

1 ☞ *Colonus partiarius an fructus suos faciat. & 3.*
2 *Coloni partiarij actiones.*
4 *Arbitraturo mortuo qui subueniendum.*

LOCATIO. In text. ibi ijsdemq; regulis. facit ꝙ in hoc contractu habeat locū. l. rem maioris pretij. C. de rescin. vendi. & not. C. eod. l. si olei. de vsufr. l. si ea. In gl. scilicet, certa & in pecunia. in fi. nūquid ergo aget ex conducto? glo. videtur velle ꝙ sic. ff. eo. l. cùm in plures. §. messem. ff. de fur. l. si apes. §. fi. & l. si quis vxori. §. si sulphura-
1 riæ. quæ videntur veræ, per leges illas, quæ loquūtur † in partiario colono, qui non facit fructus suos, quousq; sint per eū recepti: sed ille qui nūmis colit, facit antequam percipiātur: vt ibi no. Sed dic, ꝙ non sunt veræ: quia non est locatio, nec conductio, nisi mercede in pecuniam cōstituta: vt hic: & d. §. si quis seruum. & ideo partiarius non agit ex conducto. & dictæ leges loquuntur in eo, qui nūmis colit ad modicum tempus. & iunge quod scripsi ſ. de re. diui. §. si quis à non domi-
2 no. † Queritur ergo, qua actione aget partiarius colonus? videtur quòd actione pro socio: vt d. §. vis maior. in fin. & si fit ad non modicum tempus: videtur ꝙ vtili vendicatione. ff. si ager vecti. pe. l. j. super hoc interroga aduocatos: & si dicāt actione ex conducto: oppone eis de §. si quis seruum. si dicāt actione ex conducto, oppone de §. messem. cum concor. iunge ĵ. de ac. §. item seruiana. † Vidi queri, vtrum partiarius
3 colonus faciat fructus arboris suos insolidum, vel an dominus recipiet ibi partem. De consuetudine seruatur ꝙ dominus nihil recipiat, de hoc in Spe. eo. §. j. ver. fin. Sed an potest arbores scindere. Non videtur, ff. de iur. fis. l. in fraudē. §. conductor, de censi. l. forma. §. sed si vires, nisi essent renascentes. ff. de vsufr. l. ex sylua. Item intellige, ꝙ in hoc §. dicitur si sit talis res, quæ consueuit locari & conduci: aliàs non agitur ex locato. Quid enim si quis locauit homines ad bibendum vinum suum: vt hoc patet in l. naturalis. §. at cū do. quæ hic allegatur in gl. sic ff. eo. l. si merces. Sed quid si pretiū fuit permissum arbitrio Lucij, conductor vsus est re, Lucius mor-
4 tuus est antequam ordinet: vel arbitrari non † vult, quomodo prouidebitur locatoris? Videretur, ꝙ hoc amiserit: quasi nullus sit cōtractus. ſ. eo. ti. j. §. pretium. Sed hoc esset iniquū. Vnde videtur, ꝙ arbitrio boni viri debeat satisfacere. arg. c. de insti. & sub. sub cond. fac. l. si testamentum. vel dic secundū do. Ia. & Pet. quòd locator, seu dominus poterit repetere æstimā. instar illius, qui soluit opera indebita. ff. de cond. inde. l. si non sortem. §. libertus. vel fortè datur præscrip. ver, vt ĵ. proxi. §.

1 ☞ *Mercedis non dictæ actiones.*
2 *§. Salarium. sensus.*

QVA DE CAVSA. In tex. ibi, sed proprium genus. sine tamen nomine. non enim est permutatio: quia dominium non transfertur. ff. de re. permuta. l. j. & ij. de condi. obtur. cau. l. fin. nec commodatum, cùm non sit gratuitum: sed contractus innominatus. In gloſſ. j. mand. in fin. docto. di-
1 cunt, quòd in casu, in quo † nihil conuentum fuit de mercede si sit persona, quæ consueuit locare operas suas: datur præscriptis verbis, vt ex conditione personæ cum retinetur voluntas partium. ff. de vsu & habi. l. plenum. §. equitiſ. & ideò dicunt, quòd quidam iudex malè iudicauit, absoluendo scholarem, qui cuidam nūtio tradidit literas: vt eas deferret ad

ret ad partes, promisit ei ꝙ bene satisfaceret. nam quamuis salarium incertæ pollicitationis &c. vt ff. mand. l. qui mutuam.
2 † §. salarium. hoc est verum in his quibus consueuit dari gratia honoris, vel remunerationis gratuitę, non sic in illis, qui in talibus lucrantur quotidie panem suum. In glo. quæ competit. ibi cùm alle. l. generaliter. §. j. ij. & iij. pro contractu facio vt des, non cōpetit: sed actio de dolo: quę sit ratio, vide C. de re. permu. l. ex placito: & d. l. naturalis. §. ꝙ si faciā. In ea. gl. ibi cum alle. l. rebus. hoc verum, si apponatur super accidē talibus, secus si super substantialibus. vide ff. de contrahen. emp. l. pacta.

1 ☞ *Auth. perpetua, sensus.*
2 *Emphyteutæ emphyteucare licet. & qui.*
3 *Feudatarius emehyteuticat.*
4 *Emphyteuticans an & quale dominium retineat.*
5 *Emphyteutici contractus natura.*
6 *Domini plures qui compatibiles.*
7 *Pensio à quo ex pluribus emph. soluenda.*
8 *Directus dominus prior quis.*
9 *Longæ præstationis effectus.*
10 *Emphyteuticandi formæ.*
11 *§. adeò sensus.*
12 *Venditum retenta pensione non dici.*
13 *Census.*
14 *Census ab emphyteusi differre.*
15 *Censualis contractus forma, & natura.*
16 *Incrementum cuius sit.*

2 ADEO AVTEM. [2] Do. Iac. & Pe. parū dixerunt in his materijs, vltra glo. vt potes percipere, ex his quæ scripsi: quia vbi reperio eos dixisse aliqua, fideliter nomino: & etiam hunc §. transeunt sicco pede. Ego etiam parum hic dicam: quia Spe. satis in hac materia dixit, pro omnibus. in titu. de loca. §. nunc aliqua. & ego in breuibus multas conclusiones posui, C. de iu. emph. in Breuiario meo recurre, vel advnū vel ad alium: aliqua tamen hic tangam, quæ ibi non sunt tacta: & si non eodem modo. In glo. interdum. in fin. sed restat respondere ad §. emphy. Sed dic, ꝙ loquitur in ecclesia Constantinopolitana, & in subiectis eidem, quæ nō possunt dari in emphy. vltra tertiam generationem, nisi domos ruinosas: sed aliæ possunt ad perpetuum: vt scripsi C. de sac. san.
1 eccle. auth. si quas. & sic intelligitur auth. † perpetua. eo. titu. quæ est canonizata x. q. ij. c. ea enim. §. perpetua. Debet tamē seruari solennitas authenticæ: hoc ius porrectum. vt scripsi. in auē. si quas. In glo. agitur ergo. ibi cum alle. §. alienationis. ille §. facit, quia ibi speciale in ecclesia, ergo in contrariū ius commune. Item pro hoc, ꝙ vasallus facit alium vasallum in feu. per quos fi. inuesti. c. vnico. §. sed etiā res. de le. Corra. §. similiter. de prohi. feu. ali. §. illud. & tamen non est, nisi vtilis dominus, sicut nec emphyt. vt no. ff. cōmo. l. si vt certo. §. si duobus. Ergo in simili, emphyteuta. Præterea cum emphy. possit vendere, saltem requisito domino: vt hic, cur non
2 † poterit dare in emphyt. vbi non est tanta, nec ita propria alienatio; sed quædam interpretatiua: vt §. alienationis. videretur ꝙ imò arguendo sic, si id quod magis &c. facilius enim permittitur datio in emphyteusim, quàm vendere: vt appa-
7 ret in eo quod de ecclesijs dixi ſ. additione proxima. & pro hoc videtur expressum, C. de fun. pa. l. j. Et hanc partem credo veram. Bene tamen credo, quòd dominus directus debet requiri per l. iij. c. eo. non enim loquitur solum in vēditione: sed in qualibet translatione: & fortè poterit retinere, si velit pro eadem pensione, C. de loca. prædi. ci. l. fina. in fin. libr. xj. de consuetudine seruatur, quòd absque consensu, & requisitione domini, possit dare in emphyteusim. Sed quid de
b vasallo? glo. Columbi, videtur velle quòd non possit [b] dare in emphyt. in feu. de prohi. feu. alie. per Fed. circa princip. in gloſ. si autem. in fin. quo nil (credo) falsius, vt apparet per rationes supradictas. Vnde cum hoc liceat ecclesiæ cur non vasallo? & hoc est notorium per totum regnum, aliàs nobiles, qui tenent in feudum, nullos haberent reditus: & tamen videmus: ꝙ illi qui tenent in feudum, & retro feudum, habēt emphyt. & homines suos vbicunque terrarum. Præterea cum simpliciter conductor possit transferre ius suum in alium: vt ĵ. eo. §. fi. ff. de iur. fiſ. l. mochis. §. j. cur hoc nō possunt emphyteuta, & vasallus, qui maius ius habent, cū sint vtiles domini, vt est dictum? nō video. & hoc: nisi fieret fraus, iuxta c. imperialē. §. callidis. de prohi. feu. ali. per Fed. In ea. gl. ibi cū alle. l. si ager vec. ista nō est quæstio, sic simpliciter quærendo: quoniam meliorationes suas possit transferre domino in uito sed tamen requisito: vt hic, & c. eod. l. iij. & hoc quoniam
4 nihil sibi retinet, † sed quando dat emphy. & retinet pensionem: nunquid transfert vtile dominium, sic quod nihil sibi remaneat? vel an remanet sibi: hæc est quæstio. Et videtur, quod nihil sibi remaneat: quia de natura contractus emphyte. est quod dominium vtile trāseat in emphyteusim vt ſ. dixi. Duo autem non possunt esse vtiles domini insolidum: vt ff. de acqui. pos. l. iij. §. econtrario, ergo sequitur, quod transeat in vltimū. & pro hoc facit ff. ad tre. l. j. §. de illo. & l. ex asse. Et quod ibi not. posset attentari, & dici, quòd quotquot sunt: habent vtile dominiū, diuersis respectibus: & quilibet est dominus alterius, etiam si per plures manus descendit. & hoc probatur sic: tu mihi cōcedis, quod emphyteuta potest dare in emph. vt ſ. proxime dixi: ego nunc ostendo, quod ipse emphy. qui dat alij, habet ius in re. certum est quòd vbi aliquis cōtractus permittitur credendus est permitti secundum naturam eiusdem, ff. de iniur. rup. l. si quis filio exhæredato. §. sed & si quis. ff. de vsu & habi. l. plenum. §. equitij. loca. l. si vno. Sed constat
5 quòd de natura contractus † emph. est quod tradens habeat certa iura. ſ. quòd possit expellere, si cesset per biennium in ecclesia; in priuato, per triennium, & alia quæ sunt C. de iure emphy. per totū. ergo ex quo ei emph. permittit: sequitur, quod prædicta iura locum habeant. Nec ob. quod non possunt esse plures domini insolidum vtiles, nec plures dire ctī: quia verū est, vno respectu: sed diuersis respectibus sic. vnde primus em
6 phyteuta censetur dominus † secundi. secundus tertij, habendo respectum de vno ad alium, & quò ad ſe. nam bene reperitur, alibi quòd non dominus, habetur pro domino, quo ad illum qui causam habet ab eo, ff. de pos. l. bona fides. C. loca. l. si quis cōductionis. & hoc videtur probari in feu. de proh. feu. alie. per Fed. §. illud. vbi vasallus, qui fecit alium vasallum, vocatur dominus respectu secundi. & hoc necessario habet dici quando vasallus dat in emphy. vel in feudum: nam tunc sunt plures vtiles. & facit quod no. in d. l. ex asse, ad treb. ff. de preca. l. cum precario. & ibi no. in simili. & idem si sunt plures vasalli descendendo. Ad hoc potest dici, quod si de voluntate primi domini emph. dedit in emph. quod primus videatur remittere iura sua. ff. quib. mo. pig. vel hypo. fol. l. sicut. §. si voluntate. C. de remi. pig. l. fi. & per consequens secundus videatur verus dominus: & hoc, si permisit vendere, vel donare, vel facere suam voluntatem. secus si concesit tantum dare in emphy. in feu. si de feu. defun. conten. c. j. §. penul. de feu. non ha. propriam na. feu. §. j. in fi. in hoc enim casu, videtur dicendū, sicut diceretur quādo sine voluntate domini dedit, & maximè quando consensit saluo iure suo, sicut consueuerunt facere domini, quando inuestiunt. Et in hoc casu quo non consentit, potest dici, ꝙ omnia iura primi domini sunt salua: ideo credo, quòd si non soluatur sibi sua pensio: quod res committatur eidem, siue dicta pensio † deberet solui per manum primi, siue per manum secundi emphyteutæ. & si res vendatur: debet requiri, & debet habere quinquagesimam, vel laudemiam, vel illud quod competit de consuetudine in talibus. & breuiter credo, quòd omnia iura sunt ei salua, qualia habebat si non fuissent data secundo in emphy. & hoc dico per d. l. C. de fun. pa. ar. ff. de ser. expor. l. pe. de acqui. pos. l. qui vniuersas. §. fi. cum l. seq. Quod ergo ius habebit emphyte. qui alij dedit in emph. Certè suam pensionem & cōmittitur sibi res, nisi soluatur pensio. & breuiter omnia iura, quæ quis habet in re emph. dumtamen non fiat præiudicium priori domino. Et idem dicerem in vasallo, qui dedit alij in feudum per dictum §. illud. Et sic determinarē quod nota. in capitulo, similiter. de lege Corrad. vbi de hoc. Scio tamen, quòd quo ad vasallos seruatur contrarium de consuetudine. nam si tu teneas feudum à Titio; & ego à te, idem feudum: Et Sempronius

Universidad de Deusto Biblioteca

ãme. ego inuestitã, & laudemiã recipiã, siue ventas: & si ego vendã tu recipies semper proximior, & dominus. Et tamẽ in censualibus & emph. seruatur de consuetudine, ꝙ primus &
8 directus dominus inuestit & † vocatur primus, & directus dominus ille, qui primo tradidit ad cẽsum, vel emph. quãuis fortè teneat ab alio in feudũ, & sic tantũ vtilis, hoc de consuetudine. de iure tamẽ credo, ꝙ sit rationabile quod dixi ſ. In fi. e. glo. hæc est vera, si cõsensit, & renouauit in personã eius, iuxta illa quæ ſ. dixi: & iuxta l. fi C. de iure emphy. aliàs non videt, quod possit agere actione, cõtra illũ, qui cũ eo nõ contraxit, & minus cõtra tertiũ si ad tertiũ res deueniret. oportet ergo eũ recurrere ad rei vẽdicationẽ, vt ſ. ,pxi. no. & sic oportet, ꝙ probet dominium: ꝙ erit difficile. Vel dic, ꝙ sufficit, ꝙ
9 probet longas † præstationes sibi factas. ex hoc enim præsumitur cõtractus emph. præcessisse: vt no. C. de iure emph. l. ij. & hæc probatio vale bit ad probationẽ dominij, si agat rei vẽdicatione cõtra tertiũ, & de hoc in Spe. eo. §. nũc aliqua. vers. liiij. & vers. cxvij, & vers. cxlij. & ver. clxij. & versic. clxvj. & vers. clxvij. Ex confesso autẽ nõ posset agi, de iure ciuili: sed pro pẽsione. ff. de ser. rust. prædio. l. pecoris. & iunge quod no. ff. vsufr. quẽad. caue. l. si vsusfr. nomine. iũge ĵ. de act. §. equè. & §. præiudiciales. In gl. imò differt. ibi cũ alle. l. nõ solet. hæc differẽtia procedit, vbi cõduxit ad modicũ tẽpus: secus si ad nõ modicũ. ff. si ag. vect. per totum. In fi. e. glo. hãc opin. videtur semper gl. sequi, ꝙ requiratur scriptura in contractu emph. & hãc fouet tex. Sp. tamẽ tenet, ꝙ nõ requiratur scriptura in d. §. nũc aliqua. ver. Sed opp. magna pars modernorum cõsueuit sequi gl. hanc. Quid ergo, si conuentũ est, &
10 cõtractum sine scriptura? nũquid erit cõtractus nullus, † vel valebit tãquã locatio, vel cõtractus innominatus, si pẽsio nõ sit in pecunia, retẽta opinione, ꝙ scriptura sit necessaria? Credò, ꝙ si partes agebãt, ꝙ esset emphyteusis, ꝙ cõtract⁹ sit ipso iure nullus. Verbi gratia, quia exprimebãt: do tibi in emph. & ego recipio in emph. ff. de acceptila. l. an inutilis. de verbo. obl. l j. §. sed si quis. Sed, quid si dicebã: loco tibi talẽ fundũ, ad talẽ pensionẽ perpetuò. vel loquamur, per verba indefinita: trado tibi ad perpetuũ, talẽ fundũ, vel talem domũ ad talẽ pensionẽ: nunquid valet? Nõ videtur: quia talis cõtractus, nõ est locatio, vt hic: quia trãsit vtile dominiũ: vt ff. si ag. vect. l. j. & possessio naturalis, quod nõ est de natura locationis: vt hic legitur, & notatur, & videt casus istius §. Ego credo contra,
11 ꝙ sit cõtractus locationis, si pẽsio sit in pecunia: vel cõtractus innominatus, si sit in mercede, vel societas, si sit partiarius, per illa quæ dixi ſ. e. §. j. & quæ ibi no. & legũtur. Nec obstat iste §. qui videt casus contrà: quia † ego cõcedo, ꝙ nõ est locatio, nec vẽditio: sed tertiũ genus, vbi partes hoc agũt, vel vbi nõ agũt, si habeat subtãtialia sua, & scripturã & alia necessaria: sed vbi partes, hoc nõ agunt, sed volũt facere aliũ contractũ, nõ credas, ꝙ iste §. corrigat. quin fundus, & quælibet res possit locari, ad nõ modicũ tempus, & quin valeat locatio. & hoc probat, per iura magis noua: vt in auc. de ali. & emph. §. locationes verò. coll. ix. C. de col. prædiorũ curi. l. j. & l. fi. c. de vsufru. l. si domina. & in hoc valde aperitur intellectus huius §. Sed adhuc obstare videt, quod nota. in d. l. fi. vbi not. ꝙ res sic locata, videtur data in emphyteusim. Sed dicas, & verũ est, si partes hoc agãt, & etiam in dubio si cõtractus possit ad hoc trahi, vt habeat substantialia emphy. vt scripturã, aliàs remaneat in finibus, quibus valere potest, vt dixi. nec ob. quia in locatione nõ trãsfertur dominiũ, nec possessio: quia verũ est in locatione ad modicũ tẽpus, sed in locatione, ad nõ modicũ tẽpus sit vtile, vt dixi; & possessio naturalis: non; vt d. l. j. si ager.
12 vect. † Sed quid dices, si partes dicũt sic: ego vẽdo tibi talẽ fundũ, tali pretio retẽta mihi tali annua pẽsione. nũquid erit vẽditio vel emphy. Iste §. videt determinare ꝙ nõ est vẽditio. sed ego credo, ꝙ sit venditio, & maximè si retineatur modica pensio, & magnũ pretiũ recipiatur, quinimo, crederẽ hoc casu vltimo, ꝙ quãuis partes agerẽt expresse, ꝙ esset emphy. ꝙ deberet potius vẽditio nominari. in feu. de prohib. feu. ali. per Fed. §. calidis. c. Imperialem. Quid ergo si recipit centũ libras, & retinet vnũ denariũ pensionum? nõ videtur emphyteusis. ff. loca. l. si quis cõduxerit. de acq. pos. sed si ante. videntur enim fictè loqui de emphy. & ideò non videtur pura venditio. ff. de contrahẽ. emp. l. empti. & per dictum §. calidis. vbi tex. vocat emptorem, venditorem, quamuis ageretur, ꝙ esset res feudalis. si tamẽ retineret pensionẽ cõpetentem licet fortè minorem, quã res valeret, reciperet pecuniã: non minus iudicarẽ emphy. ff. de cõtrahen. empt. si quis donationis. Nec ob. iste §. in his quæ ſ. dixi: quia loquitur in casu, quo pretiũ non dabatur. Sed si res tradebatur ad perpetuã pensionẽ: tunc nõ est venditio: vt hic, sed quãdo pretiũ recipitur, habeãt locum quæ ſ. dixi. Sed pro Deo, hic loquitur de cõtractu emphy. & de pensione; ista vocabula sunt nobis ignota in regno Frãciæ: sed nos vtimur verbo census, & etiã notarij in literis eorum ponunt, talis dedit vel tradidit talem fundum pro x. solidis perpetui census, nunquid est vnum & idem, quò ad effectum, & iuris dispositionẽ? Nõ videtur: quia in emphy. parti
13 cularе periculũ pertinet ad emphyteutã, & tamẽ nõ in cẽsua- li. ff. de censi. l. forma. §. illam. Præterea † cẽsus est quid publicum, sicut tributum: vt patet in tota materia. ff. de censi. & not. C. de censi. in rubri. ff. de pub. l. j. §. j. in gl. tanquam procurator. & ita videtur ꝙ nõ possit deberi priuato. Sed in hoc obuiat. C. de agri. & cẽsi. quasi per totum, & l. colonos. in qui. cau. co. do. ac. posl. ij. Vt autem hoc plenius videas, debes scire, ꝙ census sumitur multis modis. vno modo pro tributo. & ita sumitur in d. tit. ff. de censi. & in glo. ſ. alleg. C. sine cen. vel re. l. fi. & per totum. Quandoq; sumitur pro conditione hominum, quorũ corpora cum terra sunt adstricta domino, vt C. de agri. & censi. quasi per totum, quãdoq; reperitur pro pẽsione, vel reditu, qui præstatur ad perpetuũ. extrà de cẽsi. in rub. & c. peruenit. Quandoq; pro pensione, quæ præstatur ad mo-
14 dicum tempus; extrà ne præla. vi. su. c. fi. † Nũc veniamus ad quæstionem nostram, nunquid est differẽtia inter contractum censualem (prout census sumitur, pro annua pensione: quia de aliis, patet nõ esse quæstionẽ) & emphy. Canonistę dicunt, ꝙ sic: quia res censualis: nõ cadit in cõmissum, si cessauerint soluere per triennium: sed emphy. sic intelligunt extrà de reli. do. c. constitutus. vt ibi no. per omnes, & dicũt ꝙ in re cẽsuali dominiũ trãsit in illũ, qui soluit censum. nõ sic in re emphy. in qua nõ transit, nisi vtile. Ista autẽ nõ possunt probari, de iure ciuili. quia cẽsus, nõ recipitur pro annua præstatione simplici, nec reperitur cõtractus censualis inter priuatos, nisi in cõditionatis. Scio tamen, ꝙ de consuetudine seruatur inter laicos, ꝙ res cẽsualis cadit in cõmissum, si cessatũ sit per triennium, & ꝙ ille; qui cẽsum recipit, cẽsetur dominus directus, & recipit laudemiã si possessor vẽdat, & ferè vtũtur sicut de emphy. contract. Sed retẽta opi. cano. ꝙ res cẽsualis nõ cadit in cõmissum: quæritur quid si in instrumento cõtinetur: talis dedit in emphy. seu ad perpetuũ cẽsum talẽ rem, nũquid erit emphyteutica, vel cẽsualis? Satis potest dici, ꝙ emphy. ff. prò
15 socio. l. sed si adijciatur. de aur. & argẽ. leg. l. species. † Sed quid, si in instrumẽto cõtinetur, ꝙ talis dedit in emphy. seu cẽsum talẽ rem; & trãstulit omne dominiũ, nihil omnino retento, nisi pẽsione, vel cẽsu, sicut frequẽter faciunt notarij, qui nesciũt, quid scribunt; tũc dicerẽ cõtractum cẽsualem, cùm hoc sit de natura censualis, & non de natura emphy. & in dubio debemus adhærere verbis, nisi alias de cõtrario appareret. ff. de lega. ij. l, nõ aliter. ff. de re iud. l. semper in stipulationibus. & facit ff. de vsufru. earum re, quæ vsu cõsu. l. hoc senatusconsultum. §. fi. & l. fi. In gl. id est, iurisgẽ. satis videtur per hũc text. ꝙ ex pacto oriat⁹ actio, sicut ex donatione. potes addere ad alios casus, qui notantur ĵ. de act. §. de cõstituta. In glo. id est medietatis, in fin. hanc tenent omnes docto. moderni. Quid si res augmenteturꝰ glo. distinguit. C. eod. l. j. an sit au-
16 gmentum † patens, vel latens. Sed doc. indistinctè dicunt nõ augmentari. & idem Spe. vt ibi scripsi. dicunt tamen, quòd incrementum patens nõ pertinet ad emphy. sicut ad vsumfr. ff. de vsufruc. & quẽad. l. item si fundi. §. huic. sed in feudo est aliud. in feu. qui suc. te. c. ij. §. si quis de manso. Item nõ fit ei diminutio, propter sterilitatem. sed si nõ posset colere, propter guerras; fit diminutio, vel quittatio pro illo tempore; vt §. scripsi. & facit iste tex. ꝙ si quis dedit bona sua, vt nutriret⁹ quod donatari⁹ nõ teneẽ nutrire, si bona perierunt, vel sint occupata per

ta per inimicos. Sed doc. tenent contrà, vt ibi not. Hoc autem quòd in hoc §. dicitur, non procedit in tributis. C. de allu. l. ij. & iij. nec in locatione ad modicum tempus. ff. eod. l. si merces. §. vis maior. sed in locatione ad non modicum tempus dicerem idem, quòd in emphy. cùm sit quasi emphyteusis: vt ſ. dictum est, & not. in d. l. fin. C. de locatio. fun. ciui Cætera quæ dicenda essent circa hanc materiam, vide in Specu. de loca. §. nunc aliqua. & vide quæ scripsi. C. de emphyteu. vbi multas conclusiones reperies, quas repetere non esset.

a ADNOT. ¶ Adeò autem. Contractus emphyteuticus, qui perficitur, cum alicui res conceditur mercede in pecunia: vel in specie constituta à contractu locationis, & ab emptione in aliquibus differt, & multipliciter conuenit cum eis. qui iure ciuili fuit intro ductus: & interitus totius rei petinet ad dominum: particularis ad emphyteutam.

b ¶ Non possit. An autem feudum possit legari, vel alienari, etiam pro amina: vide Alex. consi. 28. in causa. nu. 14. vol. ij. Et vtrum procedat ar. de emphyteusi, ad feudum, & econtrà. idem Alexan. consi. 5. si vera. nu. 5 vol. v. Et vtrum in generali alienatione veniat feudum, idem Alexã. consi. 41. visto. nu. j. vol. vj. De emphyteusi, vide per doct. in l. ij. C. de iure emphyteu.

1 §☞ *Anulus cui pereat.*

2 ITEM ² QVAERITVR. Concor. ff. eo. l. ij. §. adeo. In glosſ. scilicet demonstratæ, ibi, cùm alleg. l. Sabinus. &
1 fortè si materia † demonstrata pereat: perit periculo venditoris, sicut si vendidisset x. corbes ex illo dolio. ſ. tit. j. §. cùm autem. & ibi dixi, non enim materia videtur vendita, sed annuli. vnde aliud materia, aliud species inde extracta. ff. de pig. actio. l. si conuenerit. §. si quis. In ea. glo. in fin. ibi cum dicit; in dictione sua, vult dicere quod materia non fuit demonstrata; sed dictum fuit, quòd ex auro suo faceret annulos certi ponderis, & ita illud certi ponderis, construetur cum verbo annulos: & ab eo regitur: sed secundum primum intellectum, regitur à nomine auro.

a ADNOTAT. ¶ Item. Dominij rei concessæ transit pecunia pro mercede constituta, emptio non locatio dicitur. sed duo sq. ſ. clari sunt.

CONDVCTOR. In glo. vt vsuras, in fi. & ad alia multa vide ff. eo. l. sed addes. §. illud.

QVI PROVSV. In glo. id est, diligens. in fin. prima videtur verior. quam enim rationem, diuersitatis possemus reddere, nisi dicas quòd hoc sit speciale, quia talia faciliter perduntur, & frustrantur sicut Azo dicit; quòd est speciale in colono: vt in §. hic alle.

1 §☞ *Vsusfructus cuius morte pereat.*
2 *Transmissibilis contractus.*
3 *Societas tacitè coita & in quibus.*

a MORTVO. ² In gl. proprietatis. in fi. in hoc dicas ꝙ
1 semper vsufr. † perijt per mortẽ illius, in cuius persona cõstitutus est; sed si cõstitutus est, in persona vnius, & ille voluntate proprietarij transferret in aliũ, tunc videtur reuocatus. sic intelligunt doct. l. si domina. allega. in gl. & hoc obtinet, vbi
2 ius vsufr. constituit⁹ vel simpliciter, vel ad tẽpus. ff. fa. erc. l. & puto. §. j. Sed si fructus vẽdantur, vel locẽtur vsque ad tẽpus; nõ video, quin talis † cõtractus transeat ad hæredes, vt si quis recepit castrum cum pertinẽtijs & fructibus vsque ad certos annos. vnde aliud est ius vsusfructus, aliud ius, vel causa recipiendi fructus alicuius rei, ff. de vsufr. l. arboribus. §. vsusfructuarius. & ibi de hoc C. de pet. bo. sub. l. j. & ibi etiã. In gl. vt C. eo. l. viam. in fi. Spe. tenet idẽ de iud. §. generalia. vers. sed nũquid. Pe. de Bel. perti. dicit idẽ, quod glos. quãdo vnus
3 principaliter conduxit hospitiũ: & post associauit alios: & ad hoc † ꝙ nõ sit simplex cõductio, imò societas adducit l. si socrus. ff. de iur. do. de qua ego mihi nõ cauissem: & tamẽ bene facit, quia quãuis æstimatio vẽditionẽ faciat: tamẽ propter societatẽ, quæ est inter virum, & vxorẽ nõ consideratur, vt simplex venditio, imo sapit naturam dotalem, quasi eodem modo. ff. pro socio. l. adeo. & l. verum. §. in hæredem. vbi non inspicitur natura societatis tantum, per quam nõ succederet hæres ex pacto, imo ex natura conductionis. imò melius facit per contrarium, quia in cõductione vectigalium, nedum cõtrahitur conductio, imò & tacita societas, quæ impedit non succedere hæredem, nisi ex pacto. ergo idem hic, quod nedũ contrahitur cõductio, imo & societas, quæ impedit &c. dicit tamen, quod hoc casu, ille potest prohibere, & non alij si tamen prohibere non vult: alij possunt eum ad hoc compellere per actionem ex conducto. & idem dicit in casu, quo omnes simul conduxerunt: credit tamen, quod si substitutus sit idoneus, quod debeat eum recipere. ff. de const. pec. l. qui autem. §. si quis. cùm eis non noceat, & alijs prosit. ff. de euiction. l. in creditore. de rei vend. l. in fundo. secundum eum pro quo facit. ff. eo. l. idemque. hæc sunt vera, vbi in conductione actum est tacitè vel expresse quod communi bursa debeant viuere, alias non. Vel dic quòd communis habitatio facit præsumi sotietatem tacitam ff. de ijs qui deie. l. j. §. fi. iunge ĵ. tit. j. in prin. §. finali.

a ADNOT. ¶ Mortuo. Contractus locationis ad hæredẽ transit. Ange. Vide hic Ange. qui supplet ad hunc §. quod Ioan. Fabr. omisit.

De societate. *Rubrica.*

Optimè prosequitur ordinem, quem fecit nominando cõtractus, qui consensu contrahuntur ſ. de obl. quæ ex consensu. sed non prosequitur ordinem. fforum. nec C. vbi præcedit titulus, mandati. & sequitur, pro socio. post de contrahen. emptio. sed hic econtra, sequendo ordinem quem posuit in d. tit. & qui est in l. consensu. ff. de actio. & obli. Et no. quod ff. & C. nominat actionem pro socio, in rubrica; hic contractum, vt pueri melius intelligant. &c.

1 §☞ *Societas omnium bonorum qui coita.*
2 *Societas qui deprehendatur.*
3 *Societas an cohabitatione contracta.*

a 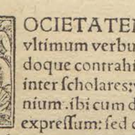 OCIETATEM. ² In gl. etiam. in fi. istud vltimum verbum multum addit: quia quandoque contrahitur societas, sine quæstu: vt
1 inter scholares; vt ſ. prox. ti. §. fi. In gl. omnium. ibi cum dicit: expressè. Quid si nil fuit expressum: sed duo inter † se societatem coierunt; nec declarauerunt aliud? Ego credo, quod videatur socictas coita omnium bonorum, quo ad hoc vt communicentur inter eos, quæ ex quæstu prouenient. l. coiri. Sed vbi ex-
2 presse, tunc omnia vndecunque ff. eo. l. iij. §. j. † Sed quid, si non appareat societatem fuisse coitam verbis expressis nunquid est societas, si per aliquot actus extrinsecos appareat de præsumpta volũtate? non videtur. ff. eo. l. vt sit. Hæc quæstio fuit quæsita ſ. de ob. ex consensu. & Spec. aliquantulum tangit hoc in Spec. de iud. §. generaliter. ver. hoc etiam. & non video, quin si posit deprehendi per euidẽtia signa tacitus cõsensus; quin sit societas, cum contrahatur consensu, & in obligationibus quæ consensu contrahuntur, non est opus verbis:
3 vt scripsi d. tit. de obli. quæ ex consensu. † Quid enim, ᵇ si si
b mul habitauerũt diu, & omnia bona sua simul habuerunt, & cõmunibus expensis sine computo vixerunt: & negotia sua promiscue egerunt: cur non præsumitur societas, quæ etiam ex communi habitatione præsumitur: ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. fi. & maxime, si ita fecerint per plures annos. C. de fideicommis. l. j. ff. de proba. l. Procula. ff. eodem. l. cum duobus. §. si fratres parentum ſalias est lex & ita interpretatur consuetudo in patria consuetudinaria quando fuerũt per annum & diem, & facit ad cohabitationẽ in feu. de benefi. feu. & qualiter frater in feu. suc. c. j. & de ista potest intelligi. ff. eo. l. societatem coire. in eo quod dicit re. In glo. hoc est verũ. vbi ad vnam rem adijcitur. sed vbi ad vniuersitatem est collectiuum plurium: verum est, quod de vniuersitate prædicatur quasi de vno. ff. de re. iu. l. in toto. & alibi. In glosſ. item alijs duobus. in fi. ſ. emendo. in specie: vt equum morellum talem. quando ego studebam in Montepessulano, erãt tres vel quatuor laniones ad emẽdũ vnũ bouẽ, vide ſ. in prox. additione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ADNOT. ¶ Societatem. Diuide hũc ti. secundũ Are. & summa, vt idẽ.
b ¶ Quid enim. Vide Ale. in cons. xxtiij. visis dubijs. nu. vij. vol. & cons. 48. sup. extractio. nu. 4. vol. j. itẽ in cõ. xxxvij. in tij. vo. cõsideratis. nu. 1. 2. 4. et 6.

1 ☞ Societatis lucrum qui partiendum. & 2.
3 Adiectus, non est socius.
4 Pecunia socialis cui per eat.

1 ET QVIDEM. In gl. sic. ff. de hær. inst. in fi. gl. Quid ergo, si capitalia sint inæqualia: glo. videtur supponere, quòd lucrum non erit æquale. Quid ergo erit? videtur quòd pro quantitate pecuniæ, seu capitalis debent diuidi. & hoc, si sint eiusdem industriæ & operæ: omnia enim bonus iudex debet attendere, sicut faceret bonus vir. ff. eo. l. societatem mecum. & concor. ad hunc §. ff. eod. l. si non fuerint. & quod ibi not.

2 In glo. computatio. Verbi gratia, ambo habent simul xxiij. in capitali: lucrati sunt xij. volunt diuidere. ille qui habet duas partes in lucro habebit octo de lucro: & ita habebit xx. tam pro capitali quàm pro lucro. alius qui habet tertiam partem habebit quartam xij. pro capitali: & ita habebit xvj. & hoc, vbi capitalia sunt æqualia, secundum Pe. de Bel. perti. In glo. hæc pacta. in fi. hæc non videtur approbanda: quia si conuentio valet, est societas. hodie videtur secundum fidem, q non valeret talis conuentio, sicut est in isto §. secundum intellectum Io. quia esset vsura. & de hoc vide in sum. Hostien. de vsu. §. an aliquis. circa medium. Sed quid † si duo socij receperunt tertium, causa habendæ suæ gratiæ qui non ponit operam, nec pecuniam, ita, q lucrum tantùm ad ipsum pertineat? glo. dicit q non est socius: vt not. ff. eod. l. iij. §. fin. Sed quid, si vnus ponit pecuniam: alius operam: nunquid erit pecunia communis? glo. dicit quòd sic. C. eod. l. j. Sed doct. Bono. contrà: vt ibi notatur per Cyn. per l. cùm duobus. §. damna. & §. si in coeunda. ff. e. quę opi. posset esse vera in societate vnius rei: sed in casu quo vellent esse socij omnium bonorum opi. gl. est vera: vel etiam si vnius & certæ rei. ff. e. l. si id quod.
4 §. j. in prin. † Item cuius periculo perit pecunia? glo. dicit q periculo illius, qui tradidit eã: vt ibi not. Sed quidam doc. dicunt q periculo vtriusq; vt d. l. cum duobus. §. quidam. qd potest esse verum, supposita opi. glo. in quæstione præceden. pro vera. In glo. not. totum. gl. alleg. fabulam Aniani, ego nescio quis fuit ille Ani. hanc tamen fabulam inuenies in li. Aesopi, vbi dicitur, q cum leo, ouis, capra, & iumẽta se sociassent ad venandum, ceperunt ceruum qui debuit diuidi in iij. partes. leo dicit, q primam partem debebat habere causa honoris, secundam, propter maiorem laborem, quem adhibuerat. tertiam, iure suo, tãquam socius. & qui quartam vellet nõ esset suus amicus. ex quo sequunt versus puerbiales optimi.

Ne fortem societ fragilis, vult fabula præsens;
Nam fragili, fidus ne sciet esse potens.

Vnde Salo. nihil cum potente communica. quid enim cacabus, ad ollam?

1 ☞ Societatis natura.
2 Versum quid dicendum.
3 Eadem quæ dicenda.

a ILLVD. [a] In glo. not. eandem esse rationem. in fin. l. commodissimè. nihil facit ad notabile: quia ibi est casus omissus, diuersus [b] non contrarius. Sed facit contra hunc §. quia prouisio facta in vnò, non debet ad alium extendi: sed hoc verum, nisi natura negotij, & rationis identitas hoc faciat: sicut
1 hic: nam † natura societatis requirit æqualitatem: quia vim fraternitatis obtinet: vt l. verum. ff. eod. ideò, quod in casu expresso lucri detrahitur per identitatem rationis, vel alium casum, qui etiam de natura negotij requirit æqualitatem, cum casu expresso. in l. commodissimè. de lib. & posth. omnia ista cessant. Et eodem modo potest responderi ad l. si quis negotia. ff. de neg. gest. ibi enim damnum pertinet ad gerentem, propter culpam suam: quæ ratio nõ potest extendi ad lucrũ: quia ex culpa sua, non debet lucrari. Et eodem modo respõde ad l. ea lege. ff. loc. ibi enim ex culpa damnum patitur: quæ quidem culpa non debet esse causa præmij, nec lucri: vt ff. de neg. gest. l. siue hæreditaria. ff. eo. l. sed & socius. Sed magis ob. ff. de in rem ver. l. si fundum. sed ibi propter naturam
2 actionis, quę desiderat † versum esse realiter. Constat autem versum solummodo de rebus creditis, quanti fundus emptus fuit, & non plus: quare in plus actio de in rem verso, competere non potest. Conclude ergo, q eadem † est dispositio, vbi natura negotij, & rationis identitas, hoc exposcunt.
3

2 ADNOTATIO. ¶ Illud. Particula adiecta in lucro tacitè, videtur adiecta in dãno. Ange.
b ¶ Diuersus. Et procedit hæc regula: siue quò ad cognitionẽ. vt l. j. ff. qui sunt sui vel alie. iu. siue quò ad iuris dispositionẽ vt eadem sit natura: vt hic & l. diem §. stari. ff. de arb. siue: vt sit eadem natura. §. per contrarium: dummodo natura negotij, & identitas rationis hoc exposcat: vt hic per doctt. vnum no. secundum Ange. hic Bar. Dyn. Raph. & Ioan. de Im. per istum tex. & per illum. in l. quia poterat. ff. ad treb. quòd si vnus ex socijs vult ire Venetias pro mercantijs inuito altero socio suo tamen periculo: quòd si lucratur: non tenetur lucrũ cõcare, si alter socius non voluerit pati dãnum.

1 ☞ §. manet. sensus. & 2.
3 Socij dolus quando arguatur.
4 L. nemo. sensus.

MANET. In glo. id est, omnium. semper glo. reprehendit tex. in hoc articulo dic, vt s. circa princ. In glo. not. hic quinq; modos. in fin. Item dic, q iste † versus obtinet in
1 tribus casibus, quando dolo: vt hic: quando absenti: quando intempestiuè. & ita intellige, quod no. ff. eo. l. sed & socius. §. si absenti. eo. tit. l. actione. §. diximus. Alias aut post renuncia tionem, vnusquisq; sibi acquirit: vt s. in prin. huius §. Sed opponitur: quia vbi agitur de dolo, vel fraude, ille censetur fraudem committere, qui alienat: non qui conditione acquirendi non vtitur. ff. quæ in frau. cre. l. quod autem. in princi. de col. bo. l. j. §. confertur. ff. eod. l. nemo. §. j. Præterea, vbi quis ad promissionem sui facit aliquid, non censetur dolus, imò lex talem dolum consuluit. ff. de leg. iij. l. cũ pater. §. Titio. de neg.
2 gest. l. atqui natura. §. cum me. Præterea, † versus iste intelligitur, vbi aliàs iustè renũtiaret societati, nisi esset dolus: aliàs istud membrum esset vnum, & idem cum alio, quando intẽpestiuè: nec oporteret fieri mentionem de dolo. Tunc arguitur. certum est, q nullus videtur dolo facere, qui suo iure vtitur. ff. de regu. iur. l. nemo videtur. cũ igitur socius iuri renũtiare posset, quomodo committit dolum, vtendo iure suo, renuntiando societati, ad sui prouisionem & non acquirendo societati. nam contra videtur per iura prędicta. Ad primũ potest dici, q vbi contractus præcedit, vel materia, quæ obligat ad acquirendum secundum bonam fidem: tunc † est do
3 lus nisi acquirat: & tenetur, ff. de hære. ven. l. ij. §. non solum. de pe. hære. l. sed & si lege. §. perinde. sed in legibus cõtrarijs, talis materia non præcedit: nam in l. qui autem. nulla præcedebat materia, quæ obligaret, non acquirentem ad acquirendum. Item nec in §. confertur. s. alleg. Item nec in l. nemo. quò
4 † ad hoc, de quo ibi tractatur, videlicet quò ad hoc, q debeat priuari illo beneficio: ne conueniatur, nisi in quantum facere potest: vnde quasi omnes leges tangentes istud propositum, in diuersis contractibus, loquuntur, & habent suas diuersas & separatas rationes. vt not. in l. qui autem. ff. de reg. iur. l. nõ fraudantur. de iur. fis. l. quod in fraudem. Item ad §. Titio. & ad alias leges concor. potes dicere, q ibi illa prouisio permittitur: quia non fit principaliter in damnum tertij. Et ad l. nemo. potes dicere, q obtinet vbi suo iure vtitur, sine læsione alterius: vt ibi not. in fi.

1 ☞ Hæredibus caueri licere.
2 §. soluitur. restringi.
3 Societatem iuratam morte non extingui.

a SOLVITVR. [a] In gl. scilicet vt duret. in fi. facit ad hunc §. sequentem. ff. eo. l. actione. §. renuntiare. cum sequen. Sed pro Deo, quæ potest esse ratio, q societas nõ transeat ad hæredem, saltem ex pacto vel conuentione: cùm omnes con-
1 tractus transferãtur ad hæredes: & † quisq; possit pacisci hæredi suo: imò & in dubio hoc præsumitur: vt l. si pactum. de proba. ff. de act. & obli. l. in contractibus. & contractus lꝯ ex con

ex conuentione partium accipiunt: vt ff. depos. l. j. §. fi cõuenerit. Item & in fundo vbi tantũ vel maius lígamen est, potest paciscí hæredibus: in feu. de eo qui sibi & hære. masc. & c. c. j. Ego nescio, nisi quòd leges, ideo hũc contractũ restrinxerũt, propter lites euitãdas, quas cõmunio parit: vt l. cũ pater. §. dulcissimis. de leg. ij. & ne libertas de supremis iudiciis constringatur. ff. e. l. cũ duobus. §. idem respõdet societatẽ. [aliàs est §. sub lege, si fratres.] Item quid dices in contrariis, nunquid morte vnius confratrũ, dissoluũtur? Videtur quòd sic:
2 quasi sit quædam societas. & sic obtineat iste §. Ego † hoc nõ credo, quòd obtineat in societatibus, quæ corpus reputãtur: quia illæ etiam remanent in vno. ff. quod cuiusq; vniuer. l. fi cut. §. fi. & de illa societate loquitur eo. ti. l. j. Sed ibi loquitur in societatibus quæ fiunt ad quæstum, & lucrum, vt apparet: quia illa societas nõ permittitur passim, vt ibi: sed hic loquitur de ea, quæ cõsensu contrahitur. Sed quid dices, decem
3 socij iurauerunt sibi fidelitatẽ † in itinere Romano, vel Hierosolymitano, vnus moritur: nunquid alij liberati sunt iuramento? Videtur q sic, per hunc §. Ego nõ credo: quia ibi nedum fuit societas, imò iuramentũ singulare, & mutuũ hinc inde, quod durat. & facit quod dixi s. ti. j. §. fi. Sed quid si aliquis contraxit societatẽ, sibi & hæredibus, iuramento hinc inde appositò: fortè de iure canonico, iuramentũ faciet tenere in persona hæredis, nec viui poterunt contrauenire, extrà de iureiur. c. cùm contingat.

2 ADNOT. ¶ Soluitur. Morte vnius sociorum. Item interitu rei: vel publicatione bono. item si vnus ex socijs bonis cesserit: soluitur societas.

ITEM SI. In glo. vt duo. hoc verum, vbi cœpissent certum vinum in specie vendendũ: aliàs autem, si cœpissent tabernam pro emendo, & reuendendo duraret vsq; ad tempus conductæ tabernæ, si eam conduxissent, vel quandiu lucrari possent sic, quòd renuntiatio esset tempestiua. vide ff. eo. l. si conuenerit. §. inter. & l. actione. §. item si societatem.

PVBLICATIONE. In glo. sic. ff. eo. in fi. hoc nõ videtur verum, cùm societas sit de iure gen. s. de iure nat. §. ex hoc iure. & deportatus non amittit ea quæ sunt de iure gen. ff. de pœnis. l. quidam. de bonis damna. l. sed si alia. & iunge infra proxi. §.

ITEM SI QVIS. In glo. q. d. idem videtur in deportato. nam sibi quærit, post deportationem. ff. mandati. l. si mandauero. §. is cuius. de leg. iij. si deportati seruo. Præterea non amittit illa, quæ sunt iuris gentium: vt s. dictum est. sed in damnato in metallum, potest esse glo. vera.

1 ☞ Actio directa quando habet contrariam. 2. 3.
4 Societatis actio duplex, & utriusque locus. & 5.
6 Famuli damnum, quando an non præstet dominus.
7 Societati ob prodigalitatem renuntiandum.

2 SOCIVS. [a] In glos. quæ est directa. ibi, §. ex quibusdam. [b] sed cur non est directa, & contraria, sicut mandati, & depositi? dixit Pet. de Bellapert. q vbi sunt alia officia trahen
1 tiũ: tunc est reperire directã, † & cõtrariã. aliud est enim officium mandantis: aliud mandatarij. Item aliud deponẽtis: & aliud depositarij: & ideò est reperire directã, & contrariam, non sic inter socios, q vterque principalis, & vterq; tendit ad lucrum: & sic vterq; habet directam. Sed contra: quia diuersa sunt officia emptoris, & venditoris, & ex vno contractu oriuntur duæ actiones, & quælibet est directa glos. facit vim in nominibus ff. de actio. & oblig. l. consensu. quòd vbi est vnum nomen vt socius, est directa. Sed vbi nomen desciẽdit à nomine, vt mandatarius, à mandãte, vna est directa, alia
2 contraria. † Sed hoc non est verum: quia in tutela est vnum nomen, videlicet tutor: & tamen sunt duæ actiones, vna directa, alia contraria: propter quod dicas, quòd in contractibus, in quibus vna pars tantùm alij obligatur ab initio de
3 sui natura est reperire directam, † & contrariã: vt in depositò, mandato, pignoratitia: & aliis in quibus ille, qui tenetur directa statim de natura contractus obligatur, vt depositarius, & creditor ad restituendũ: mandatarius ad implendum mandatum, ideò isti tenentur directa: quia cõtractus hoc habet. Sed quòd ipsi obligentur: hoc prouenit post cõtractum initum, & ex quodam accidenti: idcirco datur contraria, non prima directa, cũ non sit ab initio nata, de natura cõtractus, nec obligatio ad eam gignendam: secus in societate, vbi ab initio de natura contractus vnus alij obligatur. & æquè principaliter: ideò æquè competit actio. Sed hæc ratio potest impugnari per illa, quæ dicam ꝯ. mandati. §. rectè. vide ibi. & caue, quia in actione pro socio. credo, quòd oritur vna sola, quæ vtriq; cõpetit: vt patet in §. ex quibusdam. alleg. in glos. bene tamen reperitur q̃q; vtilis: vt ff. de iis qui dene. l. perceptione. In fi. eiusdẽ glo. dicas, q ille casus non est specialis.
4 Vnde actio † pro socio q̃q; datur pro singularibus, vt res empta ponatur in cõmuni. ff. eo. l. si quis societatẽ. non enim alter alteri quærit. ff. de fur. l. si quis vxori. §. si ex duobus. nisi sint correi. ff. de arbit. l. si duo. si quis cau. l. si duo. de lib. leg. l. iiij. §. fi. vel nisi ratũ habeat factum socij. ff. eo. l. iure. vel nisi sit magister societatis. ff. de pact. l. item magistri. & hoc singulare oritur durante societate. Verbi gratia, coiuimus societatem ad emendum aliquid, & mercandum: ego solui totum pretium: agam pro socio, vt reddas mediatatẽ durante societate. C. eo. l. ij. & idem in pluribus casibus: vt patet ff. eod. l. cũ duobus. §. idem respondit. cum §. sequenti. aliàs est sub l. si inter fratres. † Sed generalis oritur finita societate: vt dicta l. tandiu. & ibi per omnes. & iunge infrà titu. ij. §. item si inter
5 aliquos. in glos. nisi aliter. in fin. Sed si vnus lucrum fecerit in vna re, per diligentiam suam in alium damnum, per culpam
6 non fit cõpensatio. ff. eod. l. non ob eam. † Pet. quærit hic, si famulus alterius ex socijs dedit damnum, vtrum dominus eius teneatur. ipse distinguit, an famulus socij fuit talis, de quo præsumebatur, quòd faceret damnum: & tunc teneatur, aliàs non. alleg. ff. cõmod. l. eum qui. §. fi. locati & conducti. l. videamus. iunge infrà de noxa. circa princ. Et hæc faciunt ad illam quæstionem: si mittã tibi pecuniã per nuntium, & eam perdit: cuius periculo perditur? de quo no. ff. eo. l. nõ ob eam. in qua distin. vt ibi no. faciat ad hoc eo. tit. l. de illo. §. j. in glo. ante. in fi. Ego credo, quòd hoc idem in socio. nam si diligentior factus sit solito: credo q debet talem diligẽtiam, qualem nunc. sed si negligentior, vel non diligentior, qualem ante aliàs esset mala fides. In glos. sic. s. in fi. Quid si credebatur
7 diligens, & sapiens: nunc apparet prodigus? potest † dici, q si fuit ab initio iustus error, vel si mutauit ex tunc conditionem suam in peius: q posset renũtiare societati. ff. de solu. l. si cũ Cornel. de confir. tut. l. pater. & l. vtilitatem. C. de sponsa. l. fi. Pet. dicit hic, q si sint plures scholares in eadem domo: & vnus vult introducere alium, aliis inuitis, quòd non potest: vt ff. eod. l. quicquid. & si sit vnus qui sit rixosus, & turbat alios, vel non vult facere septimanã suam: alij possunt agere pro socio, vt compellatur facere quod debet per l. perceptione. ff. de his qui deiecerunt. sæpius allegatã. Ipse tamen audiuit à sapientibus, quòd haberet locum actio ex conducto contra locatorem, vt ipse ageret contra scholarem ex locato. ff. ad leg. Rhodiam de iactu. l. ij. §. j. Satis potest dici, quòd competat pro socio vtilis: vt dixi s. titu. j. §. fi. & agetur, vt expellatur. ff. eod. l. si conuenerit. §. fi.

a ADNOT. ¶ Socius. Socius tenetur de leui culpa: vel de tali diligentia: qualẽ de suis rebus, est solitus adhibere. h. d. vsque ad fin. titu.
b ¶ §. ex quibusdam. An, & quando detur actio directa, ab vtraque parte: vel vni directa, & alteri contraria, Angel. hic remittit ad glo. in l. consensu. in fin. ff. de act. & obli. & ibi Bar. subsequenter ponit conclusionem Bart. ibi, concludẽ igitur. Item in ij. & iij. co. format plures, vtiles quæstiones: quas vide, apud eundem.

De mandato. *Rubrica.*

Prosequitur ordinem tex. sui non tractatuum ff. & C. sicut dixi suprà titu. j. in Rubrica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ☞ *Mandatum tua gratia non superfluere.*

2 MANDATVM.[a] In glo. imò videtur. in fi. sic videtur, ꝙ diuisio. tex. sit insufficiēs. Sed videtur posse dici, ꝙ vbi mandatur, mea, tua, & aliena: mandatum tuum est superuacuum: igitur supereſt, quòd mea, & 1 aliena. † Sed certè ita potest dicere, quando mandatur tibi tua, & mea, vel tua, et aliena: quia quo ad te facit membrum, & non est superuacuum, & tamen deberet esse superuacuum, si responsio illa esset vera. Sed potest dicere, ꝙ in exemplo Ioā. est superuacuū mandatum quo ad te: quia quo ad te, & partem tuā, est tantū tua gratia considerata parte tua, quæ per se debet considerari. ff. de condi. & demon. l. qui hæredi. §. fi. de stipu. seruo. l. proinde. §. j. Sed vbi mādo tradi pecuniā sub vsuris, tua & mea: vel tua, & aliena: nō est cōsiderare talem partem intellectiuā per se, quæ tantū tua sit, non coniungas multa hic. In glos. f. mandantis. in fi. quia habebit duos obligatos, quod eius interest. ff. de lib. leg. l. iij. In glos. f. fideiussor. nō tamen præsumitur nouatio in dubio. C. de nouatio. l. fi.

2 ADNOT. ¶ Mandatū. Ponit hic Ange. quando quis ex consilio obligetur. ab i, in glo. obligatio.

1 ☞ *Consules, quando an non teneatur. & 2. 5.*
3 *Teneri non contradicentem.*
4 *§. plane. explicari.*
6 *Mandati, & consilij diserimen.*

TVA TANTVM. In glos. not. bonam regulam. in fi. de hoc extra de reg. iur. c. nullus ex consilio. bene potest sic distingui: aut cōsilium datur cōtrahenti, aut delinquenti.
1 Primo † casu, aut nō erat aliàs contracturus: & tenetur ff. eod. l. si remunerādi. §. si tibi. versi. plane. de hoc vide plenius j. in additione. f. illa. aut erat alias cōtracturus: & tunc de fraudulento tenetur: vt l. ꝙ si cùm scires. ff. de dolo malo. & l. ij. de proxe. & regula consilij, de alio non: vt hic, cum concord. secundum eum. & hoc nisi præberet cōsilium, vt aduocatus: quia tunc tenetur de imprudētia: vt dixi suprà ex quibus casis ma. §. eadem. & §. fi. vel intellige illū §. plane. vt dicā infrà, §. adeò. Secundo casu, qñ consilium datur delinquenti: distinguit Dy. aut non erat facturus: & tenetur: vt l. non solū. ff. de iniur. aut erat facturus: & tunc aut præbuit consilium, & non opem: & tenetur, aut opem sine consilio, & nō tenetur, aut cō-
2 silium & opem: & tenetur secundū eum. † Sed obst. quod ex solo consilio non teneatur: de quo articulo solū hic agitur. & l. sæpe. in fi. ff. de verb. signi. ff. de fur. l. si quis vxori. §. neq; verbo. glo. videtur velle in d. l. sæpe. ꝙ ex solo consilio teneatur furti, si fur nō erat aliàs facturus. & idem videtur velle in d. §. neq;. Ego credo, ꝙ in actione furti sit aliquid speciale: nā furtum non cōmittitur sine cōtrectatione: & ideo nō credo, ꝙ dando consilium solū verbale, quis cōmittat furtū: nisi opē tulerit: vt dictis legibus. Nec distinguo, an esset aliàs facturus, vel non: nec video, quid mouit glos. & Dy. ad distinguē-
3 dum [a] In aliis criminibus credo simpliciter, & indistinctè. ꝙ consulens tenetur illi, qui damnificatus est: quia tale consiliū non potest esse, quin sit fraudulentū: & de cōsilio fraudulōso, quis teneatur: in regula iuris: vt patet extra de homi. c. sicut dignum. ibi plenè per doct. sed non tenetur ei cui dedit consilium. j. eo. §. illud. ff. eo. l. si remunerandi. §. rei turpis. & hoc vbi factum, & læsio fuit subsequuta. aliàs ille cōtra quem datur consiliū, agere nō potest: cū sua nil interſit. ff. de iniur. l. itē apud. §. si curauerit quis. nisi in casu C. de fur. l. fi. quis seruo. j.
3 de oblig quæ ex deli. §. vnde. † Quid si non dedit consiliū: sed quādo tractabatur fuit præsens, & non contradixit? Videtur teneri. & vide quod notatur extra de homi. c. Petrus. et vide j. de oblig. quæ ex deli. §. interdum. & quod scripsi C. de episc. & cle. l. raptores. In glo. nō aliter. ibi, cum distinctione. f. illa: an esset aliàs facturus, vel nō. & hanc sequitur Azo,
4 in d. §. plane. & † caue: quia ibi loquitur in mandato: & ideo supple super tex. adeò hæc vera sunt, vt ex mandato facto, ex gratia mandantis, quis nō obligetur: vnde credo, ꝙ iste §. nō obtineret, si mandans nō mandaret, sed cōsuleret. Verbi gratia, cōsulo tibi, quòd mutues pecuniam sub vsuris talib. nam
5 tunc non credo, ꝙ † cōsulens teneatur, etiam si aliàs facturus non esset, nisi appareret de fraude. nam licet verbum mādo, sit verbum obligatoriū, quando aliàs facturus non esset, tamen verbum consulo, non est, nisi fraus intercederet in regula consilij. Et ideo salua reuerentia Dy. & aliorum, hæc iura nihil faciunt ad regulam consilij, nec per hunc §. debuit distinguit: imò est vera indistinctè regula, quando cōsulitur cōtrahenti. nec §. planè. nec l. ij. ff. eod. nec iste §. quicquā faciunt: nam loquuntur in mandante, non consulente, inter quos est differentia, quando nō erat aliàs facturus. & hoc directè dicit iste §. quando mandatur merè gratia mandatarij, magis est consilium, quàm mādatum, & ob id non est obligatoriū:
6 & nemo † ex consilio mandati obligatur expresse concludendo, quod consilium non obligat, sed mandatum obligat, vbi non habet merè naturam consilij: quia non erat aliàs facturus: quia si haberet merè naturam consilij, non obligaret: & hunc credo esse intellectum huius versic. & versi. planè.

a ADNOT. ¶ Distinguendum. Vel dic, secundum Ange. quòd vbi sonat in delictum, non adhibetur distinctio, an dolo præsiterit consilium, vel alias esset facturus, an non. l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. secus vbi non sonat in delictum: vt l. quòd si cum scires. ff. de dolo malo.

1 ☞ *Mandatum turpe non tenere.*
2 *Societatem arma perdita non luere.*
3 *Arma commodans, ne recuperet.*

ILLVD. In glo. etiam si iuramētum. ibi, cùm allegat, vt in auth. scænicas non solùm. §. j.[a] idem iure cano. extra de
a b reg. iur. c. non est obligatorium. lib. vj. In fi.[b] e. glo. opp. ff.
1 de in rem vers. l. iij. §. necnon. dici potest, † ꝙ mandatum rei turpis tendētis ad dānum tertij non tenet: sed vbi tertius non damnificatur, & est turpitudo tantū ex parte se obligantis: & tunc tenet, et valet obligatio, nisi in minore: vt l. si verò nō remunerandi. §. si adolescens. & in prodigo. si pro emptore. l. si
2 is, cū sciret. Vel dic, vt ibi no. † Pone ergo, quod scholaris, qui habebat dissentionē cum alio, mandauit tibi, ꝙ venires cum eo cum armis: venisti, perdidisti arma: quia fortè clientes, aut seruientes abstulerunt tibi, qui semper inimicantur scholaribus, maximè propter mulieres: nunquid mandans reddere tenetur? Videtur quòd non: quia turpiter facie batis ambo. & in l. Iulianus. de vi publi. incidebatis. & hoc indubitatum, vbi mandauit [tibi,] pro assalliendo, seu inuadendo.

Sed quid si pro se defendendo inuaderetur: quod videtur licitum, iuxta ea quæ scripsi s. de iure na. §. ius autem gentiū. videtur idem ff. eod. l. inter causas. §. non omnia. de hoc C. ad leg. Iul. de vi publi. quoniā multa. & ibi scripsi. & ibi glos. videtur tenere hanc partem. & facit quod no. ff. de nego. gest. l. quæ vtiliter. Inno. tenet contra, extra de iureiur. c. sicut. & in-
3 frà mādatario. † Sed in cōmodante, dicit bene, ꝙ nō recuperat. ff. commo. l. si vt certo. §. in locatario. vt l. si quis domū. §. fi. ff. locati. l. quis domum. & §. non omnia. intelliguntur in damnis. quæ non erat verisimile posse euenire. dic plenè, vt ibi. & vide quæ scripsi in dicta l. quoniam.

a ADNOT. ¶ §. j. Vide Angel. hic, quærentem quid sit contra bonos mores in glo. obligatorium.
b ¶ In fin. Dic hoc verum, quando lædit tertium: alias valet etiam sine iuramento. Angel. hic.

1 ☞ *Voluptariæ impensæ, quando repetibiles.*
2 *Mandati fines quando excedendi, & 3.*
4 *Causarum recepta una sola cognoscenda.*
5 *Mandatum, quando an non excebibile.*

a IS QVI.[a] In glos. sed nec certè. in fine. [b] sed ibi vide-
b tur fuisse specialis prohibitio: ideo nil videtur facere contra Marti. vnde opinio Marti. nititur magnæ æquitati. nam iniquum videtur, quòd quis locupletetur cum aliena iactura. ff. de institu. l. si quis. §. fina. In hoc tamen videretur dicendum, quòd si

quòd si expēsum fuerit in irrecuperabili, sicut in voluptariis picturis, vel monumento, quòd tunc obtineat opinio glo. &
1 doct. Sed vbi res † extat, & bene valet pretium, de æquitate debet dari exceptio, vbi non fuit prohibitio expressa, & specialis. Item opponitur cōtra hunc §. ff. de relig. l. at si quis. §. idem Labeo. Solu. dicas, ꝙ iste §. cū concord. nō obtineret in causis piis, & necessariis. Verbi gratia, tu qui dives homo
2 es † mādasti mihi, ꝙ tuos alerem liberos, & non darē eis, nisi obolū panis, & aquā, qui panis nō sufficeret ad quartam partem victus: ego alui, & dedi sufficientē victum: certè iniquissimum esset, ꝙ non repeterē: vt d. §. & breuiter, vbi transgredior fines mandati, in casu quo tu necesse haberes facere, & esset crudele non facere, nō obtinet iste §. imò si te inhibente
3 fecero, possum agere: vt d. §. † Item credo, ꝙ non debeam seruare fines mandati, vbi mādas mihi aliquid, & ego scio te errare, & te maius ius habere. Verbi gratia, feci ti me procuratorem generalē, mandās mihi, quòd exigā tantū à Titio, in quo tibi tenetur: apparet mihi, ꝙ in plus tenetur: certè totum debeo exigere, & generaliter vbi mandans damnū tuum, & ego credo te errare, nō debeo seruare fines mandati. C. de calar. ti. l. fi. sed debeo ius tuū, quale habes prosequi, si mandatū
4 se extendat ad hoc, vel tibi rescribere. & † facit, ꝙ si plures causæ contineātur in appellatione, & curia vnā recipiat, committendo causam, nec de aliis faciat mentionē, ꝙ delegatus nō posset cognoscere de aliis non cōtentis in rescripto, q̄uis cōtineatur in appellatione. de hoc no. Io. And. in nouel. de appel. c. cū causam, & facit quod no. in auth. de iudicibus. §. audient. ff. de dam. infect. l. iiij. §. duas. Item facit, ꝙ si cui mandetur, ꝙ prouideat alicui de beneficio certi valoris, ꝙ possit prouidere de beneficio minoris valoris: quia in maiori summa &c. vt hic, & vers. ꝙ si minoris. Hoc nō est verū, imò contrariū est expressum, extra de præbē. c. cui nō de sacerdotali. lib. vj. quod c. videtur obstare huic §. Solut. & aduerte: quia
5 in hoc aperitur valde intellectus huius §. Interdum † quis mandat suum negotiū quod tendit ad damnū, vel vtilitatem sui: & tunc obtinet is versic. quia mandatarius nō debet mandatum transgredi, sed intra fines potest melius & vtilius facere: interdū mandatur aliquid, ꝙ tangit præiudiciū tertij, & non mandantis, nec mandatarij: vt in casu illius capituli. ibi enim præiudicatur illi ad quē pertinet collatio beneficij: tunc debet in terminis suis teneri, tanquā odiosum, nec debet ampliari, nec restringi, quāuis fortè esset vtile illi tertio, in odiū impetrantis mandatū: vt d. c. quod declarat hunc vers. Item cōsueuit quæri, an vbi plura mandant, debeant exequi secundum ordinem scripturæ, aliàs sit processus nullus, de quo reperies satis per Archidia. extra de officio deleg. c. statuimus. libro sexto.

a ADNOT. ¶ Is qui. Mandatarius, non debet excedere fines mandati: & quatenus excedit, non habet actionem mandati. h. d. Angel.
b ¶ In fi. Vide hic dist. prolixā, quam ponit Angel. in ver. in glo. actionum.

1 ☞ *Actionis causa.*
2 *Mandati actio generalis.*
3 *Consensu statim obligamur. fallit. 4.*
5 *Causam superuenire sat est.*
6 *Cessante interesse, actionem cessare.*
7 *Res integra.*
8 *Pœnitere, quando an non liceat. & 11.*
9 *Agendum sine interesse non esse, qui accipiendum.*
10 *§. rectè, sensus.*
12 *Gratiam ex causa reuocari.*

2 RECTE. In glo. speciale. ibi, cū alleg. §. mādati. idem in cōmodato, depositō, societate & precario, vt ibi not. & idē in contractibus innominatis. ff. de condictio. causa da. l. si pecuniam. dic ibi. & hoc nisi sapiant donationem, vel transactionem. C. de transactio. l. quāuis. ff. de donatio. l. Aristo. & idem in casu specialissimo. in feu. de feu. guar. c. j. de nau. feu.
1 c. j. de feud. da. mi. valua. c. j. † Et not. ꝙ non nascitur hæc actio, nisi cùm interest: vt hic notatur & probatur in dicto §. mandati. cum §. sequenti. Sed videtur, ꝙ nec tunc, sed demū finito mandato ad instar societatis. C. pro soc. l. tandiu. Dicas,
2 ꝙ est reperire actionē mandati † generalē, vt qñ mando geri generaliter negotia mea, & de illa potest dici, ꝙ demū oritur finito mandato instar tutelæ. ff. de tut. & ra. distra. l. si tutor. §. fi. Item singularem pro singulis negotiis, vel præstationibus singulis, & ista ante mandatum finitum: vt d. l. tandiu. consueuit dici in actione pro socio: vt §. ti. j. §. fi. Sed cōtra est euidenter §. de oblig. ex consensu. vbi dicit, ꝙ sufficit contrahentes consentire, neq; aliquo alio opus est: tu autem dicis mihi, quod opus est, ꝙ interſit: & tunc demum actio nascitur, & ita supponit interesse, potius causam huius actionis, quā consensum, quod est absonum. Præterea, secundum hoc cōsensus ab initio nullam parit obligationē efficacem: & ita erit simile mandatū contractui innominato: vt sicut in illo consensus parit actionē, demum re secuta: ita & in isto, demū interesse secu
3 to: vt l. ex placito. C. de rer. permu. id † videtur cōtra mentem textuū, & iurium. Potest dici, ꝙ in obligationibus quæ consensu contrahuntur statim per cōsensum: contrahitur obligatio, & nascitur actio ad cōplendum, ꝙ conuenit, vnde sicut in emptione cōtrahitur obligatio statim efficax ex parte vendi toris, vt tradat rem venditam ex ea parte emptoris, vt soluat pretium: ita in mandato mandatarius mandatū adimpleat.
4 j. eo. §. mandatum. Sed si † mandatarius culpam committat succesiuè, ex qua debeat teneri ad interesse: tunc incipit obligari & nasci actio ad interesse illius, in quo committitur: sed bene verum est, quòd obligatio, & actio erāt natæ ab initio. ad illud de quo præexistebat materia: videlicet ad implendū mandatum: sed nō erat nata, ad illud quod nondū erat, sed ad interesse, ꝙ venit propter culpā, quæ nondū contracta erat. Vnde pro singulis talibus, & pro tēporibus quibus cōmittitur: nascitur ex cōsensu præcedente. ff. de admi. tut. l. tutorem qui tutelam gerit. & ita intelligi potest hæc glo. & §. mandati. quē alleg. † Quid ergo si mandator egit, ante q̄ interes-
5 set, sed post lit. contest. cepit interesse? dic quòd sufficit. ff. eo. l. si mandauero tibi, vt à Titio. de pig. act. l. si rem alienā. §. fi.
6 † Sed quid econtra, si intererat tempore lit. cōtest. sed post desiit interesse? Videtur ꝙ nihilominus fiat condēnatio. ff. si quis cau. l. qui aūt. §. fi. de ser. cor. l. doli. §. fi. Sed contrariū videtur verius, secundū doct. per §. mandati. ī. alleg. ad exhib. l. tigni. §. fi. Has quæstiones mouent & determinant doct. j. in fi. tit. in summa, & tamen de vltima videretur cōtra, per not. in l. tigni. §. fi. Sed opponitur: hic dicitur, quod mandatum
7 reuocari potest re integra: & dicitur res † integra, [b] si mādatarij non interſit: quia tamen nō posset reuocari, ego ostendo, b quod idem est in quocunq; alio cōtractu: et ita nil speciale in mandato, nec in depositō, nec in aliis similibus in effectu. certum est, quòd nullus potest agere ex contractu, etiam per se inito, nisi sua interſit. C. de pact. l. ex conuentione. sine cen. vel reli. l. j. ff. loca. l. qui fundū. ī. de inuti. stipu. §. alteri. semper igitur alter de contrahētibus pœnitere potest, si alterius nō interſit: cū ille cuius non interest agere non possit, nec cōpellere partem: & sic pœnitere potest. † Vnde sicut in mandato
8 pœnitere non potest, vbi partis non interest: ita & in aliis: & sicut in illo pœnitere potest, si non interſit: ita videtur & in aliis quibuscunq;. Cur ergo dicitur speciale in mandato: quō intelligitur l. illa sicut? Respondeo, ꝙ imò est magna diuersitas in mandato, & aliis similibus. nam si ego reuocaui mandatum antequā tua interesset: & postea tua interesse incipiat: ego non teneor: quia licitū est mihi per hunc §. nō sic in euictione, & venditione, seu in aliis contractibus irreuocabilibus: nam si ego vendidi tibi rem, & post mandaui, ꝙ non faceres expensas pro ea: quia ego reuocabā, & tu nihilominus fecisti: teneor ad interesse: quia reuocatio nihil facit, cùm fieri non possit, per l. si cui. est ergo differētia magna, interesse secuto post reuocationē. Item & in multis casibus aliis. nam si venditor agat ex vendito, ad pretium contra emptorem, & emptor dicat, pœnitet me emisse, & tu nullū interesse habes: quia ita potest vendere alij, sicut mihi, nō est bona exceptio: quia non est licitum pœnitere. Item de non interesse venditoris nō potest emptor excipere: quia venditor nō agit ad
9 interesse, vnde illa iura, quæ dicūt † nō posse agi, nisi interſit:

Universidad de Deusto Biblioteca

loquuntur in actionibus in quibus concluditur ad interesse: quia tunc iustè excipit: agis ad interesse, tua nõ interest: ergo malè agis. Sed vbi ego cõcludo ad pretiũ dandũ, vel rem promissam dandã: iura illa nõ tangunt, nec faciunt ad propositũ, nec opp. procedit in illa. Præterea in contractibus in quibus nõ interest illud, nõ posse agi, nisi contingat, ꝙ pœnitere possit, sed propter defectũ interesse. Vnde argumentũ nil facit cõtra, nisi cõsiderato effectu: quia vt dixi pœnitẽtia nil fa-
10 cit. † Item cũ iste §. generaliter, loquatur ipsum generaliter intelligo, quacunq; gratia mandatũ fuerit contractũ. & ita no. in simili. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniã. in glo. no. nisi mandatũ contineret donationẽ. ff. de do. l. Aristo. Sed quid si in aliquo intersit, sed tñ in modico adhuc tẽpore reuocationis: sed post mãdatarius fecit expensas alias: nũquid tenetur mandãs in expensis factis post reuocationẽ? videtur ꝙ sic secundũ hunc §. quia reuocatio nõ valuit re integra: vt hic à cõtrario. non aũt erat res integra, ex quo quãtulũcunq; intererat: vt j. proxi. §. no. Et sic videtur, ꝙ mandans ad omnes expẽsas teneatur. & pro hoc facit l. quod Seruius. ff. de cõdi. cau. da. vbi nõ est locus pœnitẽtiæ datis arrhis. ff. de procu. l. post litẽ. In contrariũ facit l. si pecuniã. §. alle. vbi apertè cõcluditur, ꝙ nõ obstante hoc, ꝙ incœptũ fuerat, est locus pœnitẽtiæ, reddẽdo quod erogatũ est: & tñ gl. videtur ibi cõtra tex. suũ: sed illa glo. potest intelligi vbi vtriusq; gratia fuit cõtra-
11 ctum: tunc enim ex quo inchoatũ fuerat, † nõ est locus pœnitentiæ: secus si gratia mãdantis tantũ, sed si bene inspicias, tex. loquitur vbi gratia vtriusq;, intellige ergo hũc tex. secundum illum, vt possit reuocare soluendo, ꝙ interest mandatarij, & hoc offerendo: sed qñ morte reuocatur, dicitur secus, si negotiũ esset ceptũ: quia mãdatarius potest finire. & facit ad hanc differentiã ff. de ma. vind. l. si pater. Quid si promisit non reuocare, & iurauit? Nõ videtur tenere promissio. ff. de preca. l. cũ precario. etenim tales cõuentiones sunt cõtra naturam cõtractus. ff. de do. cau. mor. l. vbi. sed arg. contra ff. cõmod. l. in cõmodato. sicut, & hoc credo, si gratia vtriusq; mandetur: & maximè attento rigore iuris canonici de c. contingat. extra de iureiur. et l. cũ precario. loquitur in casu suo singulari, & speciali, videlicet precario, ꝙ habet in hoc singularem naturam. Item dic, ꝙ iste §. obtinet in iudicialibus, quo ad reuocationẽ, sed in hoc repugnat: quia ibi reuocatur mãdatum, ꝗuis res non sit integra. ff. de iudic. l. iudiciũ soluitur. & ratio ibi notatur. Sed nũquid gratia alicui facta potest
12 reuocari? Verbi gratia, prælatus † fecit gratiã de nõ residendo alicui beneficiato, vsq; ad certũ tempus: nunquid potest reuocare? Videtur ꝙ sic ex causa: & nõ aliàs. extra de cler. nõ resi. c. cũ ad hoc. & ibi de hoc per doct. Et idẽ videtur de priuilegio cõcesso, ꝙ concedens possit reuocare. & de hoc C. de Iudæis. l. iussio. & ibi scripsi extra de iudi. c. nouit. per doc. in Spec. de instru. edi. §. nunc aũt. versicu. quid si imperatori.

Quid si pater dedit licentiam filiæ, ꝙ possit dare de dote sua: nunquid potest reuocare? Videtur, quòd sic, ff. de manu vind. l. si pater. qui & à quib. l. quæsitum. §. fin. iunge suprà de oblig. ex consensu.

a ADNOT. ¶ Rectè. Mandatum re integra potest reuocari: & re integra finitur morte: succurritur tamẽ ei, qui ignorauit mandatũ reuocatũ. Ange.

b ¶ Res integra. Quando res est integra vel non vide hic Di. doc. & maximè Angel. in ij. col. ante me. in ver. in glo. adhuc integro. Item in ea. glo. in fi. item in iij. col. circa fi. in ver. in glo. liberari. in fi. tractat quando reuocatio mandãtis debeat peruenire in notitiam alterius.

1 ☞ *Mandatum morte extingui.* Fallit. 2.3.4.7.
5 *Procuratorem morte reuocari.*
6 *Mandatum generale non solui morte, qui accipias.*
8 *Officiales an morte reuocentur.*
9 *Reformatores morte non reuocari.*
10 *Saluagardia, quando an non morte reuocetur.*
11 *Mors in mandatis, qui accipienda.*
12 *Reuocati gesta nulla eius pœna.* 15.
13 *Reuocationis effectus.* 14. & 16.

ITEM SI ADHVC. Vel potest esse §. vel versi. sub §. præcedenti. Et dic, quod primò ponit duas regulas: secundò duo dubia similia determinat quæ ex illis regulis po-
1 terant insurgere. † Prima regula est, quod morte mãdan-
a tis [a] soluitur mandatũ re integra. concord. C. eo. l. mandatũ. ff. eo. l. inter causas. in prin. Secunda regula est, quod etiam morte mandatarij expirat re integra. ff. eod. l. si quis alicui. §. morte. eo. ti. l. mandatũ distrahendorum. Contra primam regulam opponitur ff. de instit. actio. l. si quis mancipiis. §. si impubes. cum §. seq. gloss. ibi dicit, ꝙ est speciale in institore. Sed obst. ff. si cert. pet. l. eius qui in prouincia. glo. ad hoc soluit dupliciter qñ dicit, quòd est speciale in institore. & hoc nihil valet: quia in l. eius qui. poterat dici institor, cũ ad vnam rem possit institui. ff. de instit. act. l. quicunq;. aliquando dicit quòd vbi institor prosequitur officiũ suum, sciente hęrede: videtur re institutus: aliàs non valet. quod facit post mortẽ: vt l. eius qui. sed hoc confunditur per d. l. si quis mancipiis. §. eius contractus, vbi nõ erat adita hæreditas. Docto. cõsueuerunt
2 dicere, ꝙ vniuersale † mandatũ non reuocatur per mortem mandantis: & ita transeunt, & non respondent ad l. eius qui. quæ supponit mandatũ reuocatũ. potest dici in l. eius qui. ꝙ ex cõiecturata mente testantis apparebat de reuocatione, ex eo ꝙ statim institorẽ mutauerat dãdo ei libertatem, ipsumq; dominũ in parte fecerat: & ideo non videbatur velle eum in officio remanere: cùm nõ posset esse suiipsius institor: idcirco reuocatus videtur ex præsumpta mente testantis. & hoc apparet hic in ver. huic simile. vbi reuocatur mandatũ dispẽsatoris per manumissionẽ. ff. de sol. l. quòd seruus. & l. si quis seruo. & l. dispensatori, qui. Dic ergo, ꝙ mandatũ vniuersale non expirat morte mandantis, nisi ex coniectura voluntatis
3 mandantis moriẽtis aliud appareret: vt d. l. eius qui. † Item obst. ff. de procu. l. si defunctus. gloss. soluit ibi. ꝙ ibi non erat res integra: quia dominus obligauerat se pro eo. Doct. consueuerunt dicere, ꝙ vbi interest cõpleri mandatũ post mortem: nõ extinguitur morte: per d. l. sed hoc nõ videtur de mẽte iurium indistinctè. Præterea in l. si præcedente. ff. mand. videtur ita interesse cõpleri post mortẽ, sicut in l. si defunctus. ff. de procur. & tñ. ibi finitur morte: vnde sol. glo. plus placet.

Item oppo. ff. eod. l. si verò nõ remunerandi. §. fi. sol. vt ibi. Item ad l. fi. ff. de sol. solue vt ibi. Doct. consueuerunt dicere, quòd aut mandatur tale quid, quod non potest cõpleri in vi-
4 ta, sed post mortem: & † tunc nõ expirat. & ita notatur ff. de relig. l. at si quis. §. si cui. Sed hæc solutio non videtur habere rationẽ. quæ enim ratio potest assignari, cur nõ sit in vno casu, sicut in alio? Præterea si in d. l. fi. tempus fuit appositum, ad differendũ: & gratia debitoris, quod in dubio præsumitur. ff. de annu. leg. l. eum qui. aliàs incipit, Iabolenus, ita potuit mãdatũ in vita cõpleri, sicut post mortem. & sic lex illa obstaret.

Item opp. contrà id, quod dicit integro mandato: quia etiã si non sit integrum: nihilominus reuocatur morte: extra de proc. c. procuratorẽ. §. fi. in cle. Sed ille casus est specialis: quia
5 ibi erat procu. à non domino † constitutus: & ita crederem in procuratore cõstituto à tutore, vel alio administratore, ꝙ censeatur reuocatus per mortẽ constituentis, vel aliàs: finito officio quantũcunq; res nõ sit integra. ff. de acquir. hæred. l. si per epistolam. Quæritur iuxta hanc regulã, & eius determinationem. Aliquis fecit procuratorẽ generalem ad negotia, & causas: nunquid procurator huius morte reuocetur? videtur, quòd non: quia vniuersale seu generale mandatũ reuocatur morte: vt s̃. dictum est. Sed ego hoc nõ credo. Vnde intellige
6 quòd † mandatum vniuersale, non reuocatur morte, verum est, qñ quis ex mandato instituitur in officio, ꝙ ordinarium reputatur: vt qñ instituitur ad regendũ tabernam, vel operatorium. Vnde institor censetur habere quasi publicum officium: & ideo nõ sufficit ipsum simpliciter reuocare, nisi reuocetur palã. ff. de insti. l. sed & si pupillus. §. proscribere. Vnde potestas talium morte non reuocatur: & ideo non reuocatur iudex ordinarius morte instituentis: extra de offic. delega. c. quamuis. lib. vj. Sed alia nõ ordinaria mandata, sicut procuratio generalis: videtur quòd reuocetur in nõ cœptis. arg. ff. de neg. gest. l. nam & Seruius. §. si viuo Titio. & hoc videtur tenere Arch. videlicet, ꝙ procurator generalis reuocetur morte, quo ad nõ cœpta: extra de procur. c. qui ad agendum. lib. vj.

7 lib. vj. in fi. † Quid ergo dices in legatis ad vniuersitatem causarum? Spec. videtur dicere, ꝙ non reuocentur morte: vt in Specu. de delega. §. restat. ver. item mortuo. nu. 4. & versi. quid si delegatus ignorans. nu. 5. ꝙ credo verũ, si sit quasi ordinarius: quòd vix reperitur, aliàs cõtrà per præmissa extra de offi. deleg. c. licet. vide ibi & quæ notãt doc. extra de rescrip. c. pastoralis. & pro hoc extra de hæret. c. ne aliqui. lib. vj. vbi est speciale, ꝙ cõmissio officij inquisitionis non reuocetur: & tamen ibi erat cõmissum ad omnes causas, quæ emergerent tangentes fidem. & ita supponitur ꝙ in contrariũ sit ius com-
8 mune: & quod inquisitor nõ est ordinarius. † Quid de officiali episcopi? doct. iuris cano. dicunt ꝙ reuocatur: & tñ dicunt eum ordinarium: vt no. Arch. extra de offi. vi. c. ij. lib. vj. quod est cõtra præmissa. Sed potest dici, ꝙ officialis repræsentat personam episcopi, & idem auditorium est vtriusq;, & eadem iurisdictio: extra de cõsuet. c. nõ putamus. lib. vj. ideo simul extinguitur. Sed nos loquimur in ordinario, qui habet iurisdictionẽ formalem, aliã ab instituente, & ex se. ff. de iur. om. iudic. l. & quia. & talis est verè, & propriè ordinaria: nec reuocatur morte. & per hoc potest responderi ad aliam quęstionem, an vicarius reuocetur morte dñi sui. Et potest dici, quòd sic, & hoc tenet Host. extrà de offic. vica. c. pe. Vel potest dici, ꝙ sic. secus in officialibus prælatorũ, & aliorũ: quia sicut eorũ procuratores reuocãtur re integra, per eorũ mortem, contra ius cõmune: vt s̃. dictũ est: ita & alij officiales, ab eis constituti. & ideo posset dici, ꝙ iudices & balliui baronũ. non reuocẽtur per mortem eorũ, quãuis dicti balliui habeãt quasi omnimodã conformitatẽ cum officialibus episcoporũ: quia barones qui instituũt sunt dñi, prælati non. De senescal. regiis nõ videtur dubium, nec de balliuis: quia illi sunt verè
9 ordinarij: sicut præsides prouinciarũ. † Sed quid de reformatoribus, qui mittũtur de curia Frãciæ ad prouincias reformãdum? non video cũ nõ duret eorũ officiũ post mortẽ mittentis: cũ debeant ordinari ad instar legatorũ & proconsulũ
10 reputari: vt c. ij. extra de offi. deleg. lib. vj. † Quid de guardiatoribus, & saluis guardijs datis per regem: nũquid morte regis reuocantur? Videtur quasi expressum ꝙ sic, extra de offi. deleg. c. fi. lib. vj. Sed potest dici, ꝙ illud in cõseruatoriis, seu saluis guardiis, simplicis iustitiæ, videlicet ꝙ quis cõseruet̃ à vi, & potentia, & iniuriis manifestis: sed si salua guardia daretur per modũ gratiæ, & in ea adiicerentur verba gratiam sapientia, crederẽ non reuocari morte cõcedẽtis. eo. titu. c. si super. hoc aũt potest percipi ex multis, qñ adiiciuntur verba, quæ non sunt de simplici iustitia: vel si adiiciatur hoc verbũm concessum de gratia speciali: vel dicat imperpetuũ, vel similia. In glo. sed vsq;. ibi, cũ allegat ex cõtractibus. §. fin. in iudicio enim finitur morte mãdatarij, etiam re nõ integra. & hoc nisi esset promissum sub nomine dignitatis: extra de offi. dele. c. quoniã abbas. de quo no. ff. de pact. l. tale. §. fin. & vide ad hoc quòd dicitur de re integra, quod scripsi s̃. §. prox.
11 † Sed de qua morte loquitur hic? sine dubio de morte na-
b turali. [b] Quid de morte ciuili, nunquid per eam reuocatur mandatũ? Potest dici, ꝙ sic. ff. de acqui. hære. l. si quis mihi bona. §. fi. & hoc præcedens: sed nõ subsequens. ff. eod. l. si mandauero. la j. §. is cuius. vide s̃. titul. j. §. publicatione. & §. seq. imò credo, ꝙ ex quolibet accidenti, ex quo debeat præsumi mutatio voluntatis mandatũ reuocatur, & perfidè agit mandatarius, si compleat. ff. de sol. l. quòd seruus. & l. si cũ Cornelius. de cõfir. tut. l. vtilitatẽ. vide s̃. eod. §. is qui. dicit ergo hæc glo. ꝙ dicitur res integra, qñ non interest. Quid in iudiciis vbi non agitur de tali interesse. Verbi gratia, delegans mortuus est, delegato nullo tempore interest: qñ ergo dicitur res integra, vel nõ integra? Doct. iuris ciuilis, dicunt rem nõ integram, quando lis est contestata. ff. de iurisdi. om. iud. & l. & quia. doct. iuris cano. dicunt etiam, si citato emanauerit, dato quod non fuerit executa. de hoc extra de offi. deleg. c. gratũ. & c. relatum. & c. licet. & plenius in nouel. Io. And. de off. deleg. c. fi. plus dicunt, ꝙ si mandatũ seu cõmissio plura cõtineat perpetuatio facta contra vnã personam, nõn extendit contra aliam, nec vnius causæ vel rei ad aliã: vt notatur in d. c. licet. quod ego intelligo, nisi cõiunctio aliud inducat. ff. de appel. l. si qui separatim. in princ. & §. fina. C. si vnus ex pluribus. l. j.
12 † In glo. facit. in fi. melius est ff. de solut. l. dispensatori. & l. quod seruus. & l. si quis seruo. Et videtur ꝙ ea quæ fiunt cũ reuocato, nõ teneant, quãuis ignoret reuocationẽ. ff. de repu. l. si pœnituit. de acquir. hære. l. si quis mihi bona. §. pen. extra de renũ. c. j. in cle. extra de procu. c. fi. li. vj. In contrariũ videtur, ꝙ sit differentia vtrũ sit reuocatus per mortẽ, vel expresse. ff. de ma. vin. l. si pater. Super hoc potest dici, ꝙ aut quæritur, an reuocatio impediat dñij translationem, aut impediat alium effectũ mandati. i. quominus perficiatur id quod mandatum est, an ipsam actionẽ mandati. Primo casu dic, ꝙ aut
13 dñium † erat translatũ in mandatariũ, sic ꝙ non erat nudus minister, & tunc reuocatio non impedit dñij translationẽ. ff. de do. l. hoc iure. §. si quis. aut nõ erat in eum translatũ dominium: & tunc nõ impedit. ff. de do. l. ij. §. sed si quis. & d. l. eius qui. ff. si cer. pe. de excep. rei iudi. l. j. §. j. nisi ex parte altera esset negotiũ completũ, & ex parte emptoris solutũ pretiũ, quo casu prohibitio nõ impediret. ff. de publicia. in rem act. l. Papinianus. lib. vj. quæstio. scribit, si quis prohibuerit: nec videtur referre, quo ad hoc, vtrum mandatarius sciret reuocationem, vel non: nisi in casu l. pater. de manumiss. vindi. in hoc tamen casu quo reuocatio impedit translationẽ dominij, dominus nõ est liberatus, si cõtractus erat celebratus tẽpore reuocationis: imò potest cõueniri, vt rẽ tradat. sicut si ipsemet cõtraxisset, et ad hoc cogetur. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. si procurator. Nec mirandũ, si reuocatio impediat dominij translationẽ: quia si mandans in propria persona cõtraxisset vel vendidisset: nihilominus emptor nõ posset rem venditã occupare contra voluntatẽ venditoris: imò esset prędo, nec efficeretur dominus: vt l. si ex stipulatione. ff. de acquir. poss. C. eod. l. minus. Et ita patet, vbi dñs reuocat mandatũ, contra eius voluntatem suam scit, ꝙ post reuocationem fit. Etiam cauen-
14 dum est, ꝙ hodie dicitur quod reuocatio † impedit dominij translationẽ, nec refert vtrũ mandatarius sciat, vel non: reuocationem credo obtinere, in casu quo mandatarius non erat obligatus ad transferendum dominium ex aliquo cõtractu præcedenti per ipsum facto: quia tunc dicerem, ꝙ non impediretur dominij translatio per reuocationẽ, nisi tunc reuocatio venisset ad notitiam mandatarij. ff. de acqui. poss. l. fundi. §. j. argu. ff. de lega. ij. l. cùm pater. §. Mæuio. In secundo casu, cùm quæritur, an reuocatio impediat quo ad alium effectũ: refert, an sit tale quid, ad cuius esse requiratur consensus dominij: tunc reuocatio impedit: vt d. c. fi. de procura. & lex pro ista parte allega. s̃. Hoc tñ fallit in casu illius c. j. de renun. in cle. & est ratio, odium variantis & renũtiantis: vt ibi in prin.

Item fallit in liberatione vbi pars ignorabat reuocationẽ: vt d. l. eius. ff. de sol. l. vero procu. eo. ti. cum §. j. & hic. in aliis
15 autem quæ possunt fieri sine † cõsensu domini, videtur quòd id quod agitur valeat, vt si mandatarius rem vendidit, vel locauit: illo tñ casu ipse mandatarius tenebitur illi cum quo cõtraxit, nec recuperabit actione mandati, damna, si reuocatio peruenit in notitiam suam: & hoc si mandatum reuocari potuit: quia res integra aliàs videtur ꝙ actus valeat in præiudicium, etiam mandantis. ff. eo. l. si mandassem. & l. si præcedente. & s̃. proxi. §. & hoc in extraiudicialibus. in iudicialibus autem valet quod agitur, nisi reuocatio fuerit inducta in notitiam procura. iudicis, vel partis, vt consueuit dici C. de satisd. l. j. dic vt ibi scripsi. In tertio casu, videlicet an reuocatio impediat actionem mandati: dic ꝙ sic, si sit res integra, aliàs non: vt d. l. si mãdassem. dic s̃. proxi. §. Sed quid: ego dixi, quòd
16 † reuocatio impedit effectum actus in multis casibus, qñ est deducta in notitiam procura. pone: est deducta in notitiam mandatarij, sed non in notitiam partis. dicas quòd nõ est necesse, nisi quando mandatum erat parti, & certæ personæ directum, ff. quod iussu. l. j. §. si iussu. aliàs non, nisi esset mandatarius publicè institutus. ff. de insti. l. sed & si pupillus. §. proscribere. Et hæc iura consueuerunt adduci, an acta facta per legatum reuocatũ, ignorantem reuocationem teneãt, de quo glo. modicum tetigit, in l. eius qui. suprà alle. super quo doc. iuris cano. qui sunt magistri in materiis iudicialibus, tenẽt ꝙ non. & de hoc satis plenè per Archi. extrà de offi. deleg. c. si

Universidad de Deusto Biblioteca

à subdelegato. li. vj. Plus dicunt, ꝙ potestas delegati nō reuocatur ipso iure: sed per exceptionem: & ideo posset inferri, ꝙ valeret processus, si non excipieretur, vt ibi no. & extra de officio deleg. c. licet. per doc. vide plenè in d. c. si à subdelegato, vbi multas reperies opiniones. Opinio aūt ꝙ reuocetur ipso iure placet Spe. et videtur cōsentanea legibus sua opi. Quid si fuit reuocatus expresse, & nihilominus processit? dicūt ipsi quòd non valet, quod egit. & de hoc no. extra ne cleri. vel monachi. c. sicut.

a ADNOT. ¶ Morte mandātis. Vide di. Ange. in ȝ. col. post me. in vers. in ea. glo. in fine.

b ¶ Sine Dubio de naturali. Mortis enim si simpliciter fiat mentio, intelligitur de naturali: non ciuili: vt per Bar. & doct. in l. is qui reus. nu. 8. ff. de publi. iud. & in rep. authen. ingressi. nu. 40. C. de sacrosa. eccle. gio. & Ange. in authen. de nup. §. distrahuntur. Archid. Card. & Ioan. and. in c. ii. episcopus. de supplen. negli. præla. li. vj. & Dynus in l. cum pater. §. hæreditatis. ff. de leg. ȝ.

1 ☞ *Renuntiare, an licitum.*

1 MANDATVM. † Concor. ff. eo. l. si mandauero. la ȝ. §. fin. in princip. Sed obst. eo. titu. l. si quis alicui. §. si mandatum. Sol. illum §. intellige, secundū istum: quia verum est, quòd ibi dicitur re non integra: tunc enim nō potest sine causa renuntiare, sed vbi est res integra, potest etiam sine causa: vt d. §. fi. & hic. Item opp. ff. de procu. l. si defunctus. extra de procu. c. j. in cle. Sed dic, ꝙ ibi nō erat res integra: quia dominus cauerat iudicatum solui. vnde si procurator suscepisset simplex mandatum sine cautione aliqua: tunc ego crederem, ꝙ posset renuntiare re integra, per hunc §. In glo. puta casus. in fin. [a] hanc sententiam tenent omnes Moderni: vt not. Cy. in l. à procuratore. C. eo. & Dyn. extra de regu. iur. c. contractus. lib. vj. & potest esse ratio: quia mādatarius suscipiendo mandatum, videtur se asserere sufficientem. ff. de ædili. edict. l. si quid venditor.

a ADNOT. ¶ In fi. Tu dic quod de lata, leui vel leuissima culpa eatenus tenetur, quatenus id quòd venit in mandato, exactam vel exactissimam, requirit diligentiam secundum Ange. hic. Et vide hic per docto. qualiter mandatum susceptum, potest per alium explicari.

1 ☞ *Mandatum dissorme non corruere.*

MANDATVM. Concordat ff. eo. l. j. ver. item mādatum. † nec difformitas obligationis mandantis, & mandatarij vitiat. ff. eo. l. si mandauero. & l. rogatus.

1 ☞ *Mercedis & salarij discrimen.*
2 *Salarium etiam non conuentum deberi.*

a IN SVMMA. [a] † Ad hoc ff. eo. l. j. §. fi. Opp. C. eo. l. j. in fi. ff. eod. l. si remunerandi. glo. intendit soluere hic. In glo. s. vt mercede. in princi. videtur facere differentiam inter
1 mercedē, & salariū: vt † merces dicatur, quādo non erat aliàs facturus: salariū qñ erat aliàs facturus. et ita etiā consueuerūt dicere docto. in d. l. j. & hoc potest discerni in modo. si enim rogo te, vt portes mihi literā apud Engolismā, & tu dixisti libenter. & dixi tibi, & ego dabo tibi x. solidos, salariū est. sed si tu respondisti mihi: dñe antequ ego promittā ire: volo scire quantū dabitis mihi: tūc est locatio, vel cōtractus innominatus: & propriè nominatur merces. In ea. glos. ibi, & ad huius. hæc distinctio procedit in salario, vbi est merces: tunc distin. an in pecunia, & talibus, & persona, quæ consueuit locari, & est locatio, & agitur locati. sinaūt contractus innominatus, dices ȝ. glo. proxi. quæ supplet istam. In ea. glo. ibi, cùm alleg. l. quæ mutuam. §. j. hoc verū: nisi esset de personis, quibus ex officio ius dicitur. ff. de va, & extraor. cog. l. j. cū l. seq.
2 Item hoc verum, nisi esset persona, quæ consueuisset † locare operas suas: quia illi debetur, siue conuentū fuerit, siue non. ff. de præscrip. verb. l. si tibi. & dixi s. de loca. § j. in fi. In ea. glo. ibi, cùm dicit, prorsus incertum. ff. de verb. obl. l. vbi autē non apparet. & l. tritice. & vide ff. de iure dot. l. cū post. § gener. ff. de leg. j. l. legato generaliter. In ea. glo. ibi, certi cōdictione petitur. s. de verb. obli. in prin. In ea. glo. ibi, cùm dicit, informata. hoc nō videtur verum: cùm actio mandati nō competat vbi merces, vel pecunia interuenit: vt hic, & ff. de præscrip. verb. l. naturalis. §. at cùm do. Præterea sequendo opi. doct. actio informata nō datur, nisi cū fit relatio pacti, ad pactum: vt consueuit dici in l. petens. C. de pact. Vnde videtur dici, ꝙ agatur extra ordinē. ff. eo. l. salariū. vel præsc. verb. quæ deficere non potest: vt l. si tibi. s. alleg. & ideo nō oportet distinguere hoc membrum à sequenti. Item in honorario aduocati, sunt aliqua specialia: vide in d. l. salarium. & C. de suffrag. l. vnica. doct. nostri Iac. & Pet. qui debiliter legerunt Host. summant hunc ti. Et quasi reepilogāt effectum textuū, & glo. & formant libellos in actione mandati: & ponunt naturam eius, quæ melius cederet in lectura arboris actionum. summam autem poteris videre in summa Azonis C. eo. plenius quàm ipsi ponunt.

2 ADNOT. ¶ In summa. Mandatum debet esse gratuitum: alias transit in aliā speciē contractus. Angel. cūqueritur an & quo iure procurator possit petere salariū: vide hic distin. Angel. in j. col. in ver. cū ergo queritur.

De obligationibus, quæ ex quasi contractu nascuntur. *Rubrica.*

Postquàm egit de obligationibus ex cōtractu, prosequitur in hoc titulo de obligationibus ex quasi contractu, iuxta ordinem datum s. de ob. tit. generali. §. sequenti.

POST GENERA. Doc. nostri citra montani, quæ parum dixerunt à ti. de obli. citra scribunt hic multa, accipiēdo, & summando quasi omnes tex. glo. ti. ff. de negot. gest. & aliorū titulorum, de quibus tangitur in hoc tit. quæ omnia ego prætermitto: quia non esset, nisi onus repetere, quæ alibi scripta sunt, vtinā omnes summæ & scripta, nisi ea quæ pertinent ad intellectum textuum essent deletæ: quia per textus bene intellectos omnia habentur. & hæc materia de negot. gest. fuit ita bene glossata, vt nullis, aut paucis indiget commentis.

1 ☞ *Casum emptori imputari.*

IGITVR. Super tex. ibi, si quis absentis. vel præsentis: ignorantis tamen: vide ff. de neg. gest. l j. Item super tex. ibi, directa. quæ est interdū vtilis: vide ff. eo. l. actio. Quādo autem nascuntur, & quot modis geritur alienum negotium: vide ff. eo. l. si pupilli. §. idem ait. & l. Pomponius. In glo. s.
a insolidum. in fi. [a] ff. eo. l. si negotia. In glo. no. in fi. tūc enim
1 † casus pertinet ad emptorem: quia cùm dominus ita demū teneatur, si locupletior sit: non potest dici locupletior, si casus periit.

a ADNOT. ¶ In fin. Vide hic per doct. quando negotium dicitur vtiliter cœptum. & per Sal. in l. si seruum. C. de neg. gest. qualiter autem libellus formetur in hac actione, vide hic per Ange. & per Pe. de fer. in sua practica. Et Pet. & Iac. in tit. de act. nego. gest.

TVTORES. In glo. s. quondā. in fi. ibi, sequitur de actione, non de ob. quæ oritur ex singulis articulis gestionū. ff. de admi. tu. l. tutorē qui tutelā gerit. In glo. s. directā. ibi, cū allegatur de attil. tu vide plenius de auth. tut. §. sinautem.

1 ☞ *Impense an fratri imputandæ. & 2.*

a ITEM SI INTER. [a] In glo. tunc enim. ibi, societas. hæc glos. supponit, ꝙ inter socios non detur cōmuni diui. & tamen est falsum. ff. cōmuni di. l. ij. pro socio. l. si actum. & not. ȝ. de ac. §. quædā. Sed ideo hic dicitur sine societate: quia tunc esset contractus, & nō quasi contractus: de quo hic tex. intendit. † In fi. glos. super verbo, consensu. tacito, vel expresso: vt dixi s. de socie. in princ. iste §. facit ad id, de quo aliqui dubium faciunt, si duo fratres post mortem parentū, steterunt simul, & pro indiuiso: & vnus facit magnas expensas, nunquid

nunquid in diuisione debent sibi imputari? Et videtur quòd sic, per hunc §. ibi, cùm dicit, ꝙ solus fructus &c. & est simile ȝ. de offic. iud. §. si familiæ. & facit C. de decur. l. licet indiuisa.
2 lib. x. † Audiui aliquos dicentes contrà per l. ff. familiæ ercis. l. si filia. §. Neratius. sed ibi pater se pro eo obligauerat: vt ibi: & l. qui pater. ff. fa. ercisc. Vnde credo sine dubio, quòd expensæ veniunt in reputatione, & alia damna: vt not. ff. pro socio. l. cum duobus. §. si inter fratres. & hoc nisi tanto tēpore fuissent simul, ꝙ præsumeretur societas: iuxta illa, quæ scripsi s. de socie. in prin. Sed & tunc nō crederem societatē, nisi quæstus: et frater nō tenetur ad illa, quę alius per culpā proiecisset: vt not. in d. §. si inter fratres. Et hoc facit contra scholares, quibus fratres prouident in studio, ꝙ possint expensas ei ministratas imputare in diuisione. & vide in Spec. de iudi. §. sequitur, ver. quid si duo. nu. 7. scio ꝙ in patria consuetudinaria seruatur contrarium de consuetudine, & bene per l. de quibus. de legibus ff.

a ADNOTATIO. ¶ Item si inter. Actio fami. ercī. vel communi diui. non oritur ex contractu, sed ex quasi contractu. Quærūt hic doc. ad hoc vt competant ista iudicia, de quibus in hoc: quid est necessarium. vide eos hic. & per Angel. in j. colum. versic. quæro, ad hoc, & de deforma libelli, vide eum hic. & Petrum Iacobi in rubri. de actione fa. ercīs. & de ac. communi di. & per Angel. ȝ. de act. §. quidam in prin.

1 ☞ *Rei uendicationis causa.*
2 *Hæreditatis petitio qualis.*

IDEM IVRIS. In glo. non per omnia. ibi, singulribus. quandoq; nō pro pluribus. ff. cōmu. diui. l. hoc iudiciū.
1 §. ij. & iunge quæ dicā ȝ. de ac. §. quædam. † In gl. s. actione ex testamento. ibi, cū alle. & in d. l. s. de leg. §. j. in hoc nō videtur bona cōparatio: quia rei ven. causatur à solo dominio: nec aliquā obligationē præsupponit: vt glo. & bene dicit. sed hypotheca nascitur ex cōuentione. ff. de pact. l. si tibi. ff. de pigno. act. l. j. in prin. ȝ. de ac. §. item Seruiana. & supponit obligationē personalē, vel esse, vel fuisse. C. de luitione pig. intelligere debes. Vnde potes dicere de hac sicut de actione, quæ oritur ex quasi contractu. In ea. glo. cū dicit. ꝙ sit ex quasi cōtractu. hoc non videtur verū: quia realis est mere, & nō supponit contractum, nec obligationē. vnde licet reperiatur, ꝙ hæres adeundo videatur quasi cōtrahere cū legatariis, & creditoribus, non tñ cū res hæreditarias possidentibus: vnde de
2 hac dicerē, sicut de rei ven. In fi. e. glo. certè nō † potest idē dici, sicut in petitione hæreditatis, quæ est merè realis: & ista personalis, vel saltem mista. ff. fin. reg. l. j. vnde de ista satis potest concedi, ꝙ oriatur ex quasi contractu, quāuis glos. notet contra in d. l. j. quæ est huic cōtraria. hæc videtur verior: quia fin. reg. quo ad hoc multum assimilatur famil. ercīsc. & cōmu. diuid. qui enim de terminis dubitant, incidunt in quandā cōmunionē, sicut ibi in re, quæ cōmuniter accidit ex successione, vel aliàs de hoc plenius ȝ. de ac. §. quædam. dic vt ibi.

1 ☞ *Error an & quibus obsit.*

ITEM IS, CVI. In glo. s. indebiti. in fin. glo. malè alleg. nam ibi transfertur dñium, vt ibi patet, vel saltē obstat exceptio. Et vt plenè videas, dic ꝙ interdum est error in causa tradendi: interdū in dominio rei: interdū in ipsa re: interdū in persona: interdū in cōditione personæ: interdū in qualita-
1 te cautelæ. videamus ergo de singulis. † Quęrit ergo vtrū error in causa impediat dominij translationē. Et ad hoc potest responderi: quia aut ambæ partes conueniunt n eadē causa, quāuis falsa: & tunc certū est, ꝙ non impediat. & ita intelligitur tota materia de condi. inde. Sed tñ si recipiens sciat causam nō esse, cōmittit furtū. ff. de fur. l. si iussu. §. j. aut dissentiunt: & tunc aut vtraq; est apta: & tunc aut vtraq; præcesit verum debitū: & dic vt ff. de sol. l. j. aut ex altera: tūc imputatur in vera. ff. de acqui. re. do. l. cū in corpus. & neutro casu impeditur dominij translatio: & hoc cū tradens intendebat se liberare: secus in nouū contractū cōstituere: vt no. ff. de vsuca. l. nunq; §. fi. si ex nulla præcedebat debitū: tunc si tradēs age-
bat de vna causa, recipiens de alia. & tradens nolebat ex alia transferre; nō transfertur: tñ consumptione acquiritur receptio. ff. si cer. pe. l. si ego. Secundò, quæritur vtrū error in dominio, impediat dominij trāslationē. Et hic etiā dist. quia aut trado tibi rem meā credēs esse tuā. & non trāsfero dominiū: vt l. dedi. §. subtilius. ff. de cōdi. cā da. Aut trado rem meā, credens esse Titij: & tunc aut alius à quo causam habui: transfero: vt l. eius qui. ff. si cer. pe. aut alterius à quo nō habuit dominiū: & tunc aut interueniente mādato illius quē dominū credebā: & non transfero, sed si me obligaui de euict. teneor, & repellor exceptione: vt l. seruū Titij. hic alle. Aut nullo mandato interueniente sic, ꝙ contra aliquē non datur mihi recursus: & tunc nō transfero: vt l. si procurator. ff. de acqui. re. do. & teneor de euictione propter errorē: vt ibi, cùm dicit, nulla est alienatio. vnde cuius esset procurator, ibi tñ non habebat mandatū ad aliud. si aūt tradā rem alienā vt meam: certū est, ꝙ nō transfero. ff. de acqui. rer. do. l. traditio. Tertiò, quęritur, vtrū error in corpore rei impediat? Et dic, ꝙ sic. ff. de acqui. posl. si me in vacuam. Quartò quæritur, vtrū error in persona impediat. verbi gratia, credebā te Martinū, cū esses Petrus? Et certum est, ꝙ sic, & recipiēs tenetur furti, & rei vē. si est in dolo. ff. de fur. l. si quis vxori. §. cùm Titio. Quintò, quæritur quid sit error in cōditione personę: credebā te liberum, & eras seruus: procuratorem, & non eras. Tunc videtur quod dominium transferatur, si recipiens erat habilis. ff. de acquiren. possess. l. quod meo. de fur. l. falsus. §. j. Sextò, quęritur, quid si in qualitate cautelæ: credebā te diuitem, & eras pauper. Dic transferri dominium. ff. de furt. l. falsus. §. si quis nihil in persona.

1 ☞ *Inscius soluens, quando an non repetat.*
2 *Indebitum solutum, quando an non repetibile. & 3.*

a EX QVIBVSDAM. [a] In glo. licet ponat. in fi. [b]
b hoc intellige, si nomine debitoris soluerit: aliàs cōtra. ff. de cōdi. inde. l. si pœnæ. §. j. dic plenius ff. de pe. hær. l. si quid possessor. & vide quasi similē glo. s. quib. mo. re. cōtrah. obli. §. item
c is, cui. In glo. vt si saluam. in fi. [c] melius allegaret §. sed & legis. & potius §. in rem mista. Sed pro Deo adhuc videtur magna iniquitas: vel ꝙ nihil sit speciale: quia si soluit, quasi
1 ipse fecerit cùm nō fecisset, † ignorantiā non potest allegare in facto suo: igitur non mirandū, si non possit repetere, quod sciens soluit. Si verò pro alio, qui in veritate fecit, soluerit: ita parum potest repetere de iure cōi: vt l. de hæreditate. C. de peti. hære. ff. de cōdi. inde. l. repetitio. quāuis nō crederet se teneri. igitur nil videtur speciale, sequēdo hunc intellectū. Præterea, per hunc intellectū non declarat, an soluerit simplū, vel duplū: quia si duplū soluerit, ꝙ non debebatur. videtur magna iniquitas, si non repetat illud quod vltra simplū soluit, ex quo plus nō debebatur. Quidā dicunt, ꝙ hæc iniquitas toleratur: quia pœna legis Aquil. debuit esse in duplū ab initio de natura sui, ad instar actionis, de seruo corrupto. ff. de ser. cor. l. fi. vnde quia in hoc releuatur ille, qui tenet Aquil. gratur in alio: sed hoc nō valet: qa nō releuat soluēs indebitū. Doc. dicunt in l. ea quæ. qđ l. ea quæ. & iste §. loquunt qñ ille
2 qui dānū dedit, soluit duplū, † & ita soluit vnū simplū, quod excidit indebitè, hoc simplum nō repetit: quia crescere poterat, & deberi hoc videtur minus rationabile: sed tñ est irrationabile, & est cōtra tex. l. ea quæ. vbi dicit indebitū, ꝙ crescere poterat solutū, nō ipsum incrementū, sed id ꝙ crescere poterat, superponendo id indebitū & solutum. Item text. non loquūtur de alio simplo, ꝙ per inficiationē crescere poterat, indebitè soluto, sed de ipso legato indebito: vt hic patet.
3 ego simpliciter cōfiteor tex. † Et credo, ꝙ soluēs indebitū, siue quo ad se, siue quo ad aliū, in his casibus nō repetit. & est ratio: quia videt soluisse propter dubiū probationis: vt euitet duplū. Vnde sicut ille qui per transactionē soluit indebitū nō repetit, sic nec iste: quia sicut ille soluit, vt euitet litem, ita iste vt euitet inficiationē, & euentum probationis, & litis: & hæc potest esse ratio bonorum. §. Vnde credo, quod ipsum damnum, vel legatum non repetit, si soluat: vt dixi. Quid si soluis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur duplum? Ego non crederem, q̃ esset locus isti §. imò crederem totum repeti: quia cessat prædicta ratio. & hoc est irrationabile, & cõtra ius cõmune, & non extendendũ: maximè in ecclesia, quæ est autrix, & cultrix iustitiæ: quæ nõ debet aliena iactura locupletari. in feud. de alie. feu. §. inde potest. Quid in legatis factis ciuitatibus? Videtur idem quod hic: quia pia causa videtur: vt l. illud. C. de sac. sanct. eccle. ego hoc non credo: quia solũ videtur hic loqui de locis piis & religiosis, vt patet ex illo verbo: honorificantur. & istud non est extendendum: quia exorbitat prima facie à ratione cõmuni.

a ADNOT. ¶ Ex quibusdam. Indebitum solutum ex causa quæ crescit per infitiationem, non potest repeti: & legata soluta, venerabilibus, vel pijs locis non possunt repeti.

b ¶ In fi. Intellige, si nomine debitoris soluerit, alias secus. l. si pœnæ. §. j. ff. de condi. inde.

c ¶ In fi. Et est ratio: quia licet cesset causa indebiti, non cessat tamen confectura pietatis, quę impedit repetitionem. l. cum his. §. mulier. ff. de condi. inde. præsertim, cum non ita euidenter relictum non esse, sicut damnum datum non esse apparere non possit secundum Angel.

Per quas personas nobis obligatio acquiritur. *Rubrica.*

Suprà tractauit de natura obligationum, nunc tractat de modo, eas acquirendi.

1 ☞ *Pater quando caueat.*

EXPOSITIS. In gloss. quæ. §. obligationes. in fi. Et not. quòd de hac materia tractatũ fuit §. de inuti. stipul. §. si quis alij. cum §. seq.

In glo. proprietas. in fi. hodie verò pater omnes intentat, cũ consensu filij. & si nõ appareat de consensu: pater † debet cauere de rato. vide C. de bo. quæ lib. I. fi. §. vbi aũt. & quæ ibi scripsi, casus aũt sunt multi, in quibus patri non quæritur vsusfruct. & in illis filius agit, & conuenitur. vide eos C. de bonis quæ lib. I. cùm oportet. §. si autem. Denicq; cætera quæ hic dicenda essent: vide in d. l. & §. de stipul. ser. per totum.

1 ☞ *Pater quando caueat.*

Quibus modis tollitur obligatio. *Rubrica.*

Quia prout quisq; contrectans est ligatus, ita solui debet. ff. de solu. l. prout quisq;. de reg. iu. l. nihil. & l. ferè. postq; egit de ligandi modis: sequitur de modis dissoluendi.

1 ☞ *Solutione quæ tollantur.*
2 *Solui aliud an possit.*
3 *Moneta in solutionibus quasi æstimanda.*
4 *Monetæ sublatio non liberat.*

SOLVITVR. † In glo. si vere, ibi, cùm dicit, respondeo sic, si hanc responsionẽ referas ad tex. q̃ tollatur solutione falsa est: quia imò soluẽdo & emendando dãnum ciuiliter videtur cõfiteri crimen: vt ff. de his qui no. infa. l. athletas. §. fi. cum l. seq. nec solutio ciuilis tollit aliàs crimen. C. qñ ci. act. cri. præiu. l. j. de condi. furt. l. si pro fure. §. j. Intellige ergo, quòd li idem in criminalibus, vt satisfactione tollantur, quantũ tangit consecutionem rei. item quantũ tangit crimen, punitione recepta.

In ea. glos. ibi, cùm dicit. s. liberationẽ. sed vbi sciens soluit non repetit. & ideò tollitur obligatio. In ea. gloss. ibi, cùm allegat, si rem meam. & l. etiam. In ea. glo. ibi, quantum ad hoc habetur. vide quod scripsi §. de leg. §. si res aliena. In ea. glo. in fi. & vide plenius rationes specialitatis. ff. si cer. pe. l. ij.

2 §. appellata. Et † distingue: quia aut debetur species: & tunc creditor non tenetur, aliud pro alio recipere. nisi in casu, quo species debita solui cõmodè non potest: vt l. non dubium. §. j. ff. de le gatis iij. & l. si domus. hic alleg. aut quantitas: & tunc potest vna pro alia solui, nisi interfit creditoris. ff. de sol. l. Paulus respondit. C. de colla. æris. l. vnica. Et sic interfit diminutiuè: vt Dy. not. in dicta l. Paulus. & hoc in eodem genere, vt pro scutis florenos: sed pro aurea, non potest solui argentea: nec pro pura argentea, argento contaminata: vt gloss. tangit aliquantulũ, in dicta l. ij. ff. si cert. peta. C. de dona. l. si quis ar-

3 gentum. † Quid ergo si mecum contraxisti tempore fortis monetæ, quam fortè rex mutauit: & pro ea facit currere aliam minus fortem: nunquid soluendo hanc minus fortem

a liberaris? [a] Videtur quod non, sed debes soluere in tali valore, sicut erat tempore contractus: extrà de censib. c. olim. & c. pe. pro quo ff. de contrahend. empt. l. in lege. & no. Specu. de ob. & sol. §. nunc aliqua. versi. pone, in statuto. nu. 9. Credo, q̃ si princeps decreuit vltimã habere cursum pro prima: quãuis in valore sit debilitata, quòd debitor liberatur soluendo illam, si se obligauit ad solidos, vel libras: secus si ad certum genus monetæ, & valorem certum est enim, quòd princeps habet potestatẽ in talibus, & ad ipsum pertinet dare cursum, & valorem monetæ: vt apparet in l. ij. responso ij. in princip. materia sua. C. de falsa mone. igitur constitutio, & ordinatio sua ligat. satis autem constituit ex quo ordinat quod xij. denarij valeant solidum. & xx. solidi illius monetæ libram: & ei dat cursum pro legitima. Præterea, obligantes se videntur habere animum obligandi se ad vsualem. Illa autem est vsualis &c. extra de deci. ca. j. in cle. de male. c. ij. & facit ff. de

4 verbo. signifi. l. Labeo, & Sabinus. † Sed nunquid qui promisit certam monetam, liberatur, si princeps illam omnino sustulit? Petrus de Bellapert. videtur tenere. infrà de ac. §. sequẽs. quòd sic ante moram: quia tenetur ad genus subalternum, quòd perire potest. ff. loca. l. in naue. vt scripsi C. de reb. credi. l. incendium. Sed huic opi. obst. ff. de solut. l. Paulus respon. creditorem. Sed potest dici, quòd ibi loquitur in casu, quo non erat obligatus ad certum genus monetæ, sed ad solidum, vel ad libram, secus si ad certam monetam, & eius cursus in hibeatur. Curia tamen Franciæ, videtur tenere contra: & quod debeatur in valore temporis contractus.

a ADNOT. ¶ Liberaris. Adde de hac q. per Host. in sua summa in tit. de cessi. §. ex qui. cau. ver. quid si. moneta mutetur. nu. 8. de quo per Albe. de rosa. plenissimè in l. vxore. §. vxore. ff. de leg. iij. Old. consil. xiij. cum quæstio. dixi in apostil. ad Panor. & in c. quanto. in prin. de iureiurand.

1 ☞ *Creditori creditoris, an rectè soluatur.*
2 *Liberetiurne inuitus.*

NEC INTEREST. In glo. patet. cùm alle. l. si liber. Super hoc sunt glo. variæ. Quandoq; dicunt, q̃ liberat: vt ff. de exer. l. j. §. quid si mutuam. Quandoq; dicũt q̃ nõ, nisi in casu speciali. ff. de pig. act. l. solutũ. §. solutã. C. de sol. l. inuito. Quandoq; liberatur per exceptionẽ. ff. de except. doli. l. si

1 opera. † Potest dici, q̃ aut soluitur creditori creditoris, creditore ignorante, seu sciente & patiente: & tunc si ratum habeat, liberatur ipso iure, v nõ habeat ratũ, datur exceptio doli: vt d. l. si opera. Vel dic, q̃ hoc casu etiã liberetur ipso iure: vt no. in l. si liber. & excep. doli. sit exceptio intẽtionis. & hoc nisi creditoris interesset, non solui. & potest interesse tribus modis: vt not. ff. de neg. gest. l. cum pecu. si verò inuito & cõtradicẽte, non cõtingit liberatio: vt l. inuito. C. de sol. In ea. glo. vel procuratori, nõ repetas hoc inuito creditore: quia falsa esset §. mand. §. item adhuc. Sed quæritur hic dicitur, q̃

2 creditor † liberatur inuitũs. Hoc verum, si creditor recipiat. Quid si non vult recipere? adhuc videtur idem si ille, qui soluere vult, offerat, consignet, & deponat: vt no. ff. de solut. l. solutionem, vel iudicium. an autem habeat regressum contra debitorem, dic vt ibi, & de noua. l. si Stichum. §. fi.

1 *Cessio quando inutilis, an ualeat. & 2.*
3 *Cessio qui petenda.*

ITEM SI REVS. In glo. s. fideiussor, ibi, cùm alle. l. cũ is, illa est cõtra. ibi enim supponit, q̃ nõ extinguit actio, & q̃ semp põt cedi. ff. mã. l. Papinianus mãdatorẽ. vt tñ hoc plenius videas, dic q̃ † aut soluitur illius nomine, contra quẽ fit cessio, siue illius nomine, & alterius. & iur. cessio est inutilis, siue ante, siue in solutione, siue post fiat etiã pacto interueniẽte: quia act. sol. extinguit, & ita cedi nõ põt: vt no. in l. Papinianus. Sinaũt fiat solu. noñe soluentis tenet, siue ante, siue post, pacto interueniẽte, vel nõ: quia actio durat. ff. de solu. l. Stichum. §. si mãdato. si aũt dubitatur nomine cuius: tũc aut obligationes sunt æquè principales; vt in duobus tutoribus,

1 vel

vel in duobus correis: & tunc obtinet, quod hic not. & ff. de

2 sol. l. Modestinus. Sinautem nõ † sunt pares, videtur in dubio nomine suo soluere: ideo actio durat. & valet cessio, etiam ex interuallo: vt d. l. Papin. de in rem vers. l. si filius. de admin. tu. l. si minoris. & de tu. & ra. di. l. alterius. de leg. j. l. si res obligata. de pec. l. si Sticho. Hæc distinctio est Dy. de verbo ad verbum. in d. l. Modestinus. Sed cõtra primũ membrũ videtur casus C. de priui. fi. l. si cùm pecuniam. & l. fin. C. de his qui in pri. cre. lo. l. j. in quibus soluebatur nomine debitoris: & tamẽ valet cessio, si hoc agatur. Sed potest dici q̃ valet, quãdo hoc expressè agitur: quia nomen videtur emi. nõ enim est intẽtio soluentis & recipientis q̃ vellet liberari debitorẽ. Sed glo. & Dy. loquuntur quãdo volebãt liberari debitorem: & hoc apparebat. Item Dy. quærit ibidem, quo iure petitur ibidẽ fieri

3 cessio: † & dic q̃ si contractus. vel materia ex qua possit agi, præcessit, agitur de ea actione: sinautem officio iudicis. ff. de iu. fis. l. in fraudem. §. qui pro alio. & d. l. si res obligata. §. j.

1 ☞ *Peccatum in actibus maius.*
2 *Acceptilatione pactum contineri.*
3 *Nouationis forma.*

ITEM PER ACCEPTILATIONEM. In gl. i. fi. cta. in fi. caue tamen, quia hæc fictio proueritate accipi-

1 tur. ff. de acce. l. si ex pluribus. In † gl. quæ sunt. in fi. [a] hoc ma

a gis nota. in d. l. an inutilis. & potest esse ratio secundum doct. quare est inutilis, vbi ratione formæ, seu cõceptionis verborum: quia maius peccatum est, quod venit ex propria culpa, quàm quod ex alieno facto, vel sine sua culpa: quando autem acceptilatio peccat ratione conceptionis verborũ, peccatum prouenit ex culpa cõtrahentium: sed quãdo prouenit ex defectu materiæ, seu rei, nõ. C. de nat. lib. l. legem. Sed quæritur quare magis tollitur tota obligatio per acceptilationẽ, quàm

2 per pactũ, cùm in stipulatione sit dare naturalem obligationem? Sol. † acceptilatio cõtinet vtrumq;: & vim pacti, quod tollit naturalẽ, & vim actus ciuilis, quod tollit ciuilẽ: & ideo vtraq; tollitur. Quidam autem dicunt in defensione glos. quæ est hic q̃ acceptilatio habet vim pacti, vbi fit ab ignorãtibus modum cõcipiẽdi acceptilationẽ: & qui credebãt eam valere. sed vbi fit à scientibus, qui sciebãt nil valere, nõ valet. & pro eis facit l. an inutilis. ff. de acceptil. Vnde illi qui credebant valere, videbantur consentire in liberationem: alij non, qui sciebant, quæ agebant nõ tenere. ff. de statulib. l. cùm hæres. §. j. Sed secundum hoc videtur q̃ si creditor sciret non valere: & debitor crederet valere, q̃ deberet debitor esse liberatus iure pacti. ff. quib. ad li. procla. non lic. l. fi. C. de incest. nup. l. qui cõtra. cum ibi notatis. In gl. s. ipsum. in fi. & sic videtur

3 cessare ista materia, nisi † agatur expressè q̃ partes volebant nouare stipulãdo, quia aliàs nõ deducitur in stipulatione: nec nouatur, nec per consequẽs in acceptilationẽ deducitur. Sed potest dici q̃ satis constat de animo ex quo stipulatio fit ad finem acceptoferẽdi, vt dicã j. prox. §. In gl. s. volente. in fine. hoc tamẽ fallit in duobus casibus vbi cõpellitur recipere particularem solutionem. ff. de stat. lib. l. cùm hæres. item si decẽ. C. de col. fund. patr. l. placuit. lib. xj. Item caue, quia si sit pœna deficiens, non liberatur partem soluendo. ff. de verb. obli. l. in executione. §. pen. nisi fortè in iudicialibus. ff. si quis caus. l. si seruus. §. si plurium. ff. in ius voc. vt eant aut satisd. l. fina. In gl. his verbis. in fi. hæc gl. videtur errare. vnde omnia ista quę dicuntur in tex. deduci possunt in Aquilianã: & post modum dationis pecunię in hãc Aquilianã nõ deducitur, nisi dari: nec acceptofertur: nec tex. alio modo dicit, nec aliàs dicere intendit, si bene inspicias. Vnde omnia verba præcedentia, nõ dicit nisi ad finem, q̃ omnes tales obligationes possunt reduci, ad donationem pecuniæ, & in Aquil. stip. reduci.

a ADNOT. ¶ In fine. De hoc brocardo: si non valet vt ago: valeat vt valere potest, vide hic Ange. in ij. col. post princip. in ver. & prædicta inducuntur.

1 ☞ *Pupillum mulieri æquiparari.*
2 *Nouatio quando fiebat.*

3 *Nouari mutato solutionis loco.*

a PRAETEREA. [a] In glo. si fiat. ibi, siue per iudicium. in casu qui sequitur: nõ enim fit per iudicium intentatum, cõtra reum, quin vetus duret. vide C. de iud. l. j. ff. de noua. l. aliã.

In glos. qui naturaliter. in fi. vide §. de auth. tut. §. j. vbi scripsi. In glo. sed nunquid. ibi, cum allegat l. si Titius. istud est

1 magnum arg. contra glos. Nam † mulieri succurritur sine restitutione: & tamen actio in priorem reuertitur: ergo eadem ratio videtur in pupillo, q̃ etiam in casu quo non restituitur actio detur cõtra primum. arg. d. l. si mulier. & l. senatus. eod. tit. Sol. non datur contra primum: vt hic. nec obst. qd̃ de muliere dicitur quod ibi ius, quòd subuenit mulieri per quoddã ius priuilegiatum contra ius commune, subuenit creditori, quem noluit, ex prouisione iuris damno afficere: de iure communi obligatio pupilli non est valida: & ideo ius nulli facit iniuriam, si actionem veterem nõ restituit: nec curauit alij prouidere: quia per ipsum ius damnum non patitur. Sed adhuc videtur obstare ff. de rescinden. vend. l. si id quod. vbi per secundam emptionem inutilem nõ receditur à prima. sed ibi inter easdem personas agebatur inter quas non præsumitur, nec fit nouatio, sicut inter diuersa: vt hic, & j. proximo §. In

b glos. not. hic tria. in fin. [b] oppon. contra hunc §. & gloss. quia imò videtur quòd antiquitus nõ fiebat nouatio: nisi expressè ageretur, ff. de verborum obligatione. qui vsumfructum. & l. eum qui. §. si à te. de nouatio. l. si pupillus. §. j. Docto. consuetudo dicere quòd vbi stipulabatur rem maiorem, fiebat nouatio. sed vbi rem minorem, non. & ita consueuerunt dicere iuxta l. fin. C. de nouatio. sed hoc videtur directè contra hunc §. qui dicit, adiiciatur seu detrahatur. potes dicere quòd vbi in

2 qualitate † obligationis aliquid augebatur, seu diminuebatur, fiebat nouatio, sed non in ipsa re, quæ in obligatione vertitur: tunc habet locum solutio. doct. §. dicunt, aut augebatur aut diminuebatur per leges contrarias. Item videtur quòd iure antiquo non fieret nouatio ipso iure: sed solùm dabatur exceptio, ff. de præto. stipulatio. l. Valeriano. de exceptio. do. l. apud Celsum. §. Labeo. Sed ad vtranque potes dicere, vt in qualibet noua. vel dic quòd in l. Valerius. solus prætor agebat partibus nolentibus vel earum altera. vnde non mirum, si ibi non fiebat nouatio ipso iure. §. Labeo. intellige prout ibi not. & vide ff. pro socio. l. si quis à socio. & d. l. obligationũ ferè. §. fin. hodie autem non fit nouatio, nisi expressè agatur:

3 vt d. l. si. & hic. † Quid ergo dices: debes mihi decem soluenda Anglię, in festo Natiuitatis Domini, eadem decẽ promittis mihi soluere in Paschate Parisiis. vel sic promittis soluere pro decem libris, quas debes, decẽ modios vini Parisiis: & non agitur expressè quòd fiat nouatio: gloss. volunt dicere quòd hodie etiam fiat. vnde quando primus contractus non est bene compatibilis, cum secundo: & per effectum verborum apparet quòd est intentio partium nouare volentium: videtur quòd si fit nouatio, saltem quòd debeat obstare exceptio: & ita no. in d. l. fin. C. de nouatio. ff. eodem, l. ij. & hoc doctores sequuntur in glos. vt §. eodem §. ibi per nouationem necessariam, in casu qui sequitur. In ea gloss. ibi, ad legem Iuliam de vi. priua. l. pen. sed fortè tunc remanet naturalis: cũ illæ constitutiones sint de iure ciuili, sicut sententia. In ea gloss. in fin. Item per præscriptionem tollitur ciuilis, & remanet naturalis. vt no. ff. de actio. & oblig. l. obligationum ferè. circa principium.

a ADNOT. ¶ Prætereà. Interuentu nouæ personæ olim fiebat nouatio, etiam si à pupillo stipuler quòd alius mihi debet, non autem à seruo: hodie verò non præsumitur nouatio nisi expressè hoc agatur. h. d. Areti.

b ¶ In fi. Nota casus, in quibus olim ex verbis expressis insurgebat tacita coniectura nouationis. hodie non corriguntur, quia in illis fit nouatio saltem ope exceptionis, secundum doc. hic. & per Angel. in ij. col. in princi.

HOC AMPLIVS. Vide iuxta hunc §. quod scripsi supra, de contrahend. empt. in prin.

FINIS LIBRI TERTII
Institutionum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Incipit liber quartus Institutionum, do. Ioannis Fabri, I. V. D.

De obligationibus quæ ex delicto nascuntur, Rubrica.

Continuatio apparet hic in tex. et ex diuisione quæ fit ☞. de oblig. l. generaliter. §. fin.

VM SIT EX. In glo. caue tibi. in fin. istam gloss. nō oportuit hic ponere: quia tex. non loquitur de hoc tit. sed de libro.

1 ☞ *Colonus partiarius quando non furetur.*
2 *Aestimatio quando crescat.*

a FVRTVM.[a] In gloss. & facit extra. ibi cum alleg. §. si quis asinum. melius in §. nec; verbo. & vide quod scripsi ☞. man. §. j. In ea. gl. ibi, cōrectatio. de loco ad locū. amouisse enim videtur, qui corrūpit; vt l. qui tabulas. in fi. ff. de fur. In gl. subaudi. cum alleg. l. si socius. hoc verū si cōstet q animo furandi; nō tamen præsumitur ff. pro so. l. merito. & ideo videt
1 q si †colonus partiarius portet solidos fructus ad domū suā, q nō cōmittat furtum in dubio. ff. de iniur. l. itē apud Labeonem. §. si quis seruum. In gl. hoc ideo. cum alleg. §. placuit. Breuiter furtū non cōmittitur sine animo. ff. e. l. inter omnes. §. rectè. In ea. gl. ibi, cum alleg. ff. de cōdi. ob caus. l. pen. dic vt ibi: quia ibi habuit animū furādi & lucrādi cōplendo voluntatem suā: vt ibi no. In gl. vt habes. in fi. quidam distin-
2 guunt: aut res peruenit ad manū furis † de voluntate dñi; & tunc duplatur, vel quadruplatur æstimatio vsus: aut cōtra, & tunc æstimatio totius rei: & hæc scripsit Cy. C. de ser. fug. l. j. Sed cōtra hāc dist. facit ff. de condi. furt. l. qui furtū. l. vbi venerat res ad manū furis de voluntate domini: vt quia cōmodata fuerat: & tamē supponitur rem totā esse furtiuā: quia petitur cōditione furtiua: vt ibi. In gl. ex hoc dico. in fi. & pone exē plum, vt ibi. In glo. i. diuina. hoc nō videtur verum: quia ff. eod. l. j. §. fi. sunt similia verba Pauli qui creditur fuisse paganus, vnde dic lege naturali, id est, ratione naturali: quia ratio naturalis docet talia fieri nō debere. sic ff. de verb. sig. l. pbrū.

a ADNOT. ¶ Furtum. Si vnus furatus fuerat Bonoñ. & portauerat rem furtiuam Ferrariam: an ex mutatione territorij nascatur noua actio furti: vide per Bar. in l. si dominium. ff. de furt. & in l. si abducta. C. eod.

1 ☞ *Furti actio quando nascatur.*
2 *Furto plures teneri.*

FVRTORVM. In gl. casus. nunquid sunt duæ actiones furti; vna quæ in duplum; alia quæ in quadruplum cōpetat? Dic q non. ☞. §. fi. ar. cōtra quod consueuit dici ff. de hære.
1 pos. l. j. & satis probatur: quia furti actio † nascitur statim per primam contractationem: nec per aliam contrectationem alia oritur. ff. de furt. l. eum qui. Si igitur cum primo clam furatum, & post deprehenditur, oritur alia actio; vnde nasceretur? & facit ☞. quod cū eo. §. in rem. ver. licet. In gl. per hoc. ibi cùm allegat l. prohibere. melius ff. de iur. fisc. l. Imperatores. In gl. in tantum. in fi. hoc verum eadem die; quia si alia
2 die, secus ff. e. l. quo destinauerat. Quid si † sint plures: vnus rē furtiuam portabat, alij custodiam faciebant, vel erāt socij? Videtur idem ff. ad leg. Iul. pecu. l. sacrilegij. §. fin.

1 ☞ *Animo perdibiles.*
2 *Sequelam cum actu tolli.*

1 CONCEPTVM. In glo. imò. in fin. videlicet in seruo fug. & idem in aliis †rebus, quæ se animo perdūt: vt vxor, monachus, seruus ascripticius. & ita no. in §. hoc autē. in aliis autem secus; quia nō expedit pōpam rei familiaris detegere. C. quādo & qui. quar. pars. l. ij. de metallis, & metal. l. quosdā & hoc nisi esset persona suspecta, & aliqua indicia mouerēt: nam cùm persona tunc posset capi multofortius domus eius inquiri. In gl. hæc nō est semper bona, in fi. dicas q non est bona consequētia: sublata est solennitas: ergo ipse actus qui solennitatem requirebat. C. de insa. l. decreto. de nego. gest. l.
2 actio. sed † ista est bona, sublato actu, ex quo sequela dependebat: & ipsa sequela remouetur. ff. de pact. l. j. & ij. Et idem hic: cùm actus principalis, ex quo actio furti, tanquam sequela prodibat, sit remotus, & ipsa actio est remota. & nota hic gl. Aurelianensem, quæ destruit tex. suum.

POENA. In gl. nisi. in fin. Et est ratio fauore ciuitatis: vt ibi not. quid autem quadrupletur vel dupletur: vide ff. eo. l. in furti. & l. si vendidero.

1 ☞ *Fur quando, an non, excusandus.*
2 *Furis dolus quando, an non, præsumendus.*

a FVRTVM. In gl. quid si hoc credidit. in fi.[a] gl. hic in-
1 tendit dare differentiam, an ille † qui fur dicitur, habuit rem ab initio de voluntate dñi; & tunc stultè credens excusetur à furto: an receperit propria authoritate: & tunc nō excusatur: & potest esse ratio, ga ex quo dñs semel cōsensit, facilius præsumitur. secūdus cōsensus. ff. de sol. l. qui hominē. §. nullo. Sed certè videtur q hæc gl. nō procedat; & q etiā hoc vltimo casu, stultè opinās nō cōmittit furtum. Primò, quia aius deest sine quo nō cōmittitur furtū: vt hoc §. Secūdò, quia nō tenetur vi bo. rap. ☞. tit. j. §. & quia. Tertiò, quia stultè opinādo cōmittit culpā tantū: nō dolum; & sine dolo furtum nō cōmittitur. ☞. e. ti. §. j. Præterea si bene respicias, est casus in l. inter oēs. §. rectè. ff. de fur. ibi enim authoritate propria occupauit: nec cōmittit furtū. & ibi gl. videtur huic cōtraria; dicit enim quo ad alias actiones cōsiderādum, an stultè credidit, vel nō: non quo ad act. furti. & hęc est veritas. ff. de fur. l. qui rem. in prin.

Sed obijcies, quia secūdum hoc nunquā poterit agi furti. semper enim fur dicet q credebat dñm permissurum. Sol. di co q prędicta opi. loquitur in casu, quo certū erat q credebat
2 dñm permissurū. In casu autem quo certum nō est: tūc † peruenitur ad has cōiecturas, an habuit causam credendi: & tūc nō præsumitur dolus, nec animus furādi, an nō: & tūc præsumitur. Vnde si rem periturā receperit, veluti ouē vel animal fugitiuum lupo abstulit: nō præsumitur malus animus: vel si dñs rei sit amicus suus, & recipiens homo honestus: non iudicarē malum animū. Sed secus ecōtrà, si dñs rei sit ignotus, vel inimicus, & recipiens sit de tribu Beniamin, lupus rapax: tūc iudicarem cōtra eum. Vnde hæ gl. debent intelligi in dubio; sed in casu certi, quo crederet dñm permissurum, & cōstaret: nunquā furtum cōmittitur, vt dixi. nec hęc gl. procedit, & ita est verisimile gl. intellexisse. vnde videtur expediens q recipiens protestetur corā testibus, q ipse credit dñm permissurum. Et q in casu quo nō placerent, offerat reddere. nā in dubio nō præsumitur velle. ff. e. l. qui vas. §. vetare. & hoc si ignorat. si scit, tunc distinguitur, an est talis qui resistere, seu prohibere nō auderet: & non videtur permittere: vt ff. eo. l. penulti.

Quid ergo si pater recipiat equū filij emācipati, ipso sciēte & non contradicente? Videretur patrem teneri: per d. l. Sed hoc nō credo; quia ibi loquitur de reuerentia seruili; & quæ
b metum ingerit; secus in filiali, vel fraterna. In gl. nisi. [b] sed nec illis duobus casibus est speciale: vt ibi no. In gl. vt furti actio. in fi. & l. falsus. §. si quis potestate. In gl. vt vnius. in fi. sed cùm hęc actio detur ad duplum ad interesse, & hic nil interslt: quid duplabitur. ff. de ser. cor. l. si quis seruū. §. fi. Dicas q estimabitur quasi corruptus esset: vt no. in d. l. si quis seruū. & idē in monacho, & vxore. in filio dic ☞. proxi. §. vel verius, dic idem in hoc casu ☞. proxi. in alio casu loquitur.

a ADNOT. ¶ In fin. An autem & quando stetur assertioni suę de his quę pendent ex animo. vide Angel. in §. alte. j. de act.
b ¶ Nisi. Vide hic dist. Ange. cōqueritur an quis ex delicto puniatur in §. sed si credat in ij. colum. ante me. in versi. vlti. pro perfectione materiæ. vide do. Cy. in l. si quis non dicam. C. de epis. & cle.

Furti

1 ☞ *Furti & corrupti actiones æquiparari.*
2 *Fratrem furto non teneri.*

INTERDVM. In gl. nō ratione. ibi, cum alleg. §. ob hominem. melius ff. de his qui deiec. l. fin. §. qua. pau. fec. dica. l. iij. Sed hæc gl. non videtur procedere; quia hæc actio, &
1 serui corrupti † videntur parificari in hac materia. ☞. proxi. §. & tamen filio corrupto, datur vtilis. ff. de ser. cor. l. & tamen. §. j. & ibi etiam no. contra videlicet, quod agitur ciuiliter, & habetur ratio affectionis. Sed nec illa est vera vnde dic: quod habetur ratio operarum, & dāni, quod pater sustinuit: & illud duplicatur: & ita no. ff. de furt. l. eum qui. §. si filius. & hanc ap
2 probat ibi Dy. † Et hæc est ratio, quare mater nō agit: quia illi non debet filius operas. Vnde reperitur casus, quo agit vē dicatione. ff. de fideic. li. l. sed si non data. §. j. Sed nunquid frater, potest agere furti fratre surrepto? Nōnulli videntur inclinare quod sic ☞. d. l. si quis seruo. per l. si fratrem. C. ad leg. falc. de pla. Ego credo cōtra, per rationem prædictā: quia non debet ei operas, sicut nec mater. Item si mater non agit: multominus frater, qui minus ius habet; & est remotior. In ea. gl. ibi. vel ad proprietatem. hæc non videtur bona ratio, quia data tur rei vendicatio, quæ proprietatem concernit. ff. de rei vendica. l. j. §. per hanc. sed dic, quod non datur vera rei vendica. sed quædam, quæ est iure quæsitum; vt ibi.

1 ☞ *Opem ferens furto obstringitur.*
2 *Secretum.*
3 *Furti, & iniuriæ discrimen.*

a INTERDVM.[a] †In glo. no. hic. ibi, solo facto. vn-
1 de eoipso, quod iuuat sciens, dat consilium, licet non principaliter, sed secundario: vt l. sæpe. ff. de ver. sig. ff. e. l. si pignore. §. qui ferramenta. In ea. gl. ibi, cum allegat l. in furti. §. fi. melius in §. pe. In fi. eiusdem gl. Et tamen vulgo dicitur, quod non est consilium, quod multi sciunt. Et caue; quia glo. vult hic recipere consilium, pro secreto. & si sic dixisset; proprius locuta fuisset. lex tamen, quam allegat, nihil faceret, ad hoc propo
2 situm sed facit, quod alibi scribitur † secretum dicitur, quod quinque sciunt, de pœn. di. j. c. econtra. & facit extra de hære. c. statu. li. vj. & ibi de hoc. In gl. cum alias ibi, cum alleg. l. sępe. ibi. no. contra. & est verius, vide ☞. de mand. §. j. vbi scripsi. Concedo tamen, quod hoc casu teneatur de dolo. ff. de do. le. quod si cum scires. In fi. eiusdem glo. sed ob. e. ti. l. j. §. attilicinus. Dicas; vt ☞. quod speciale in furto † quod non commit
3 titur, sine contrectatione. sed iniuria, potest committi verbo, & literis. ff. de iniur. l. lex cor. §. fina.

a ADNOT. ¶ Interdum. Non. solum principalis furtum committit, sed etiam opē ferēs tenetur furti. Quęrit hic doc. qua pœna tenetur opē ferens: Item quot modis dicitur quis præstare opem: vide Angel. hic post alios.

1 ☞ *Furtum ex officio punibile.*
2 *Furta domestica quando punienda.*

a HI, QVI. In glo. nisi sit. in fin.[a] idem videtur, in quo
cunque domestico. ff. de furtis. l. si libertus. & l. serui, & filij.
1 Nec iudex † potest se intromittere, ex officio, nec punire, ni si esset magnum furtum, & magnæ rei. ff. de pœ. l. respiciendum. §. furta. C. de patr. pote. l. congruentius. & l. præcedenti. quidam iudices malè seruant, qui quādoq; ex hoc extorquēt pecunias: pater autē & dominus possunt punire leui pœna, et incarcerare: vt scripsi C. de priua. car. l. j. & notatur ff. si quis te
2 stamen. lib. esse iuss. fue. l. j. §. quid tamē. si tamen filij, † vel domestici essent inobedientes, & nolent reddere res furtiuas patri, vel domino, possunt adire iudicē, & eius officium implorare, qui seuerius vindicabit: vt d. l. congruentius. si autem alij tradiderunt, rem furtiuam scienter recipiēti: tenetur furti recipiens, & cōdictione furti. C. de furtis. l. eos. Eadem possunt dici de abbate, & monachis, extra de offi. ordin. c. quanto. vbi de hoc.

a ADNOT. ¶ In fi. An autem hodie procedat iste tex. ibi: quia nec ex alia vlla causa. cum filius in aduentitijs querat proprietatem, vide hic Angel.

1 ☞ *Furti agere quibus, an non, liceat.*
2 *Furti actio quando competat.*

a FVRTI.[a] Oppone, †quia semper interest domini, rem
1 saluam habere: sed dic q imò potest non interesse: veluti ☞. §. item si. Item si rem debebat in specie, & fuit surrepta sine culpa sua, nil interest domini: quia fuit liberatus. ff. de dolo. l. arbitrio. §. fin. Itē opponitur, quia actio furti, datur illi cuius nō interest: quia datur venditori. ff. de furt. l. eum qui. & tamen res non est eius periculo. ☞. de contrahen. empt. §. cùm autem. Sol. imò interest propter ius retentionis quod habet, quouscq; fuerit solutus. ff. de act. emp. l. iul. §. offerri. Vel intellige, quādo propter malam eius custodiam res fuit surrepta; sed hoc
2 non valet: vt patet ff. eod. l. si vendidero. in princi. † Vnde actio furti quandoq; competit ratione dominij, & interesse: & quid in ea dupletur, vide ibi. sed hic loquitur quando competit ratione interesse: vt ibi not. vnde act. furti bene competit, quamuis non interfit, saltem quando tenetur cedere alij actionem; & sic loquitur l. illa quæ est huic contraria. intellige ergo hic non aliter competit, nisi interfit; verum est vt dupletur interesse: sed ratione dominij bene competit: licet non interfit. In glos. res tamen. in fin. quid autem dupletur, vide plenè ff. de furtis. l. eum qui. §. idem scribit. & l. creditor. & l. creditori.

a ADNOT. ¶ Furti. Actio furti competit illi cuius interest furtum non esse factum: hoc verum intellige, ad hoc vt dupleturaliàs ratione dominij competit etiam si non interfit puta, vt res alij reddatur. ff. eo. si vendidero.

1 ☞ *§. Item si. sensus.*
2 *Periculum cuius & quando sit.*
3 *Fullo quid domino reddat.*
4 *§. Itaque. explicari.*

1 ITEM SI. †Hūc §. intellige. vbi culpa potest imputari fulloni; alioquin si fullo nō tenetur. nō video quin dñs agere possit, cùm eius interfit. & cessat ratio, quæ hic redditur. ff. eo. l. itaq;. & ☞. subiicitur. In gl. facit. ff. eo. l. itaq;. & is versus est interpositio quæ nō sedet bene. In glos. & pœnam exa
2 ctam. in fi. ista nō videtur bona ratio. † nam ad cōductorem nō pertinet periculum; & tamen non restituit. ff. loca. l. is qui. licet potest esse ratio; quia cōmodatarius, & cōductor, amittunt vsum rei, quæ ad eos pertinet; & ita respondetur ad creditorem, qui debito imputat. ff. de pig. act. l. si pignore. & ibi not. In gl. bene dico in fi. sic ergo differentia est in hoc §. inter eum qui gratis recepit, quando est in electione domini: vt hic: & eum qui nō gratis; quia tunc recipiens agit. Et est ratio quia plus debet subueniri domino, in contractu liberali quā
3 in alio. †Sed nunquid quod fullo exigit restituet domino? Videtur quòd non, sicut nec commodatarius. Sed in hoc potest dici contra, per ea quæ scripsi supra proxi. quia fullo non potest vti re. ff. de furtis. l. fullo. Item dic quòd vbi res, in qua aliquis habet vsumfructum surripitur; non obtinet iste §. vt ff. eod. l. inter omnes. §. si seruus. nec vbi res pignori data surripitur. ff. eod. l. eum qui. §. idem scribit. & l. creditori. l. itaq;.

Sed quæritur, hic dicitur q si dominus ignorabat furtum commissum, potest agere contra furem, & dimittere cōmodatarium. Quid si sciebat furtum cōmissum, & elegit commodatarium, quē credebat esse soluendo, & nō erat, nunquid potest redire ad furem? Iac. Bal. dicit q non. Doct. citramontani dicunt contra: vt not. Cyn. in l. manifestissimi. quod videtur verius. Error enim facti non debet nocere in talibus: secus dicerem, si esset lapsus errore iuris. ff. si quid in fraudem pat. l. si patronus. & facit quod not. de suc. edi. l. fi. & melius ff. quod cū eo. l. sed si ex parte. §. fi. Prętera tex. dicit q nō est locus huic §. vbi omnino non est soluendo: vt ☞. subiicitur. Et per hoc potest responderi, ad aliam quæstionem, si dominus egit, contra illum, qui in veritate furtum non fecerat, & succubuit: an posit redire ad commodatarium. in qua doctores citramontani tenent idem. Sed vltramontani contrarium, quorum opinio videtur posse sustineri; quia hoc casu, dominus posset agere contra verum furem, & nil perdet. Super textu ibi eadem definitione; vt dominus eligere

Universidad de Deusto Biblioteca

posſit,vel commodatarium,vel furem. ſi tamen commodatarius eſſet omnino non ſoluendo;tex.ſupponit quòd nõ ſit locus huic §.quin dominus poſsit redire ad furem: nec in hoc videtur corrigi quò ad hoc antiquitas. Sed obſt. ff.de ver.ſig. 4 l.ſoluẽdo.& ſ.§.fulloni.ff.e.l.itaq. † vbi dicitur quòd qui eſt non ſoluendo in parte;videtur non ſoluendo in totum:& hic dicitur,quòd videtur ſoluendo in totum. Sed hic eſt cauſa fauor electionis,quæ datur domino,qui debet ſibi imputare,ſi elegit talem,qui in parte eſſet,non ſoluẽdo. Si verò cõ eſſet nõ ſoluendo,eſſet iniquum,ſi omnino haberet carere re ſua.

1 ☞ *Depoſitarius quando furti agat. & 2.*

SED IS. In gloſ.ſ.quib.mod.in fi.Sed quid ſi per latã culpam depoſitarij res fuit ſurrepta;† Videtur ꝙ tunc agere poſsit:quia ſuo periculo eſt,& lata culpa ipſum obligat ſicut dolus.ff.depoſiti.l.quod Nerua.& ideo cùm eſſet ratio huius §.videtur ꝙ depoſitarius agere poſsit furti: vnde lata culpa non poteſt æquiparari dolo,in caſu huius §.quãdo agitur de pœna imponenda ratione doli:& vbi dolus punitur.ff.de in litem iur.l.in actionibus.ad leg.Corn.de ſicar.l.iij.§.ſed & id quod.de verb.ſig.l. magna. & ibi nota. Item videretur ꝙ 2 depoſitarius † poſſet agere furti in caſu quo poſſet retinere rem propter impenſas in ea factas ſecũdum illam opinionẽ, de qua C. depoſiti.l. penul.tunc enim videtur ꝙ agere poſsit, propter ius retentionis.ſ.eod.§.furti.& facit ff.vi bon. rapto. l.ij.§ in hac actione,non vtique.

IN SVMMA. In gl.à decimo,ibi cùm allegat §.furioſus.aliàs eſt §.pupillus.& vide ibi.item dic ꝙ mitius debet puniri.extra de delic.pue.c.j.imò nullo modo,ſi delinquit ex culpa,ſine dolo:vt eod.tit.c.ij.

FVRTI ACTIO. In gl.id eſt in perſonam.in fi.hoc verum ſi ſit dominus;ſi verò haberet detentationem tantum: videtur deſtitutus omni auxilio. Sed dic vt not.ff. de condic. furti.l.& ideo.§.fin.& per Innoc.extra de reſtit.ſpol. c. ſæpe. & in Spec.de pe.& poſ.§.j.ver.ſed nunquid depoſitarius. numero 12.& vide ꝯ.de act.§. itaque.

Vi bonorum raptorum. *Rubrica.*

Continuatio patet in gloſ.& etiam de ſe.Et not.quòd hæc materia habet tria capitula.de primo tractatur ſolum in hoc tit.Primum eſt,quando ſingularis rapit.Secundum, quando turba coacta.ff.eod.l.ij.& l.iiij.§.ſi quis aduentu.Tertium,qũ in turba datum eſt damnum:vt d.l.iiij.in princi.& hæc datur in duplum,& vide in d.l.ij.in prin.&c.

1 ☞ *Vi bo.rapt.quis an non teneatur.*
2 *Furtum manifeſtum non probandum.*

QVI RES. In gl.largè.in fi.vide ſ.tit.j. ſuper gl.ſubaudi. In glo.ſed quomodo.vult dicere 1 gl.† ꝙ manifeſtus ſemper tenetur vi bon.rapt. ſed nõ manifeſtus:demum vbi habebat animũ rapiendi,ſi non reperiſſet reſiſtentẽ;aliàs ſi clanculò facere voluit,non videtur ꝙ debeat teneri vi bon.rapto. cùm non habet animum rapiendi.ff.e.l.ij.§.damni.& hæc gl. 2 eſt optima,& bene interpretans.Sed quare † dicitur manifeſtus deprehenſus cum re? Reſpondeo,quia nõ poteſt negare, nec tergiuerſari,quin fur ſit. Vnde credo ꝙ non oportet probare ꝙ ipſe furtum fecerit:cum re domini inuentus,& deprehenſus fuerit,bene tamen credo ꝙ ſi vellet dicere ſe ab alio iuſto tit.habuiſſe,quòd deberet audiri.C.eod.l.ciuile. In glo. id eſt efficax.in fi.Sed quomodo hæc actio furti & vi bonorum rapt.dantur pro minimo: & actio de dolo non? dic vt ſ. de re.diui.§.gallinarum.& ibi ſcripſi.

1 ☞ *Fur manifeſtus cur magis puniendus.*
2 *Actio vi bonorum rapt.cur inducta.*

QVADRVPLVM. Super text. rei perſecutio. id eſt vera rei æſtimatio.ff.eod.l.ij.§.in hac actione.in act. furt. 1 dic ff.de furt.l.in furt. † In gl.nam raptor.in fi.quæ potuit eſſe cauſa,quòd manifeſtus magis puniretur; Reſpond.quia magis contemnit dominum;& ita magis offendit, & magis 1 delinquit,vt not.ſ.tit.j.§.pœna.ff.eodem,l.ij.§.in hac actione. ſed hæc ratio non ſufficit quando clam furatus fuit, & in itinere deprehenſus.Sed dicas quòd lex xij.tabul.fuit antiqua, & prima,& non diſcutiebat caſus ſingulos,ſed groſſo & vniformi modo,ſic inſtituit:ſed prætor ſuperuenit, qui ſubtilius inſpexit,& magis puniuit illum,de quo magis certum eſt, ꝙ delinquit.Sed cur prætor per act.vi bo.rap.eandem pœnam impoſuit manifeſto,& non manifeſto.& lex xij.tabu.& ipſe prætor diuerſas in actione furti.Poteſt dici quòd prætor eandem † pœnam in vi bonorum raptorum impoſuit, propter eundem animum rapiendi,qui ſemper requiritur:vt dixi ſupra proximè declarando gloſ.iunge ꝯ.de act.§.ſequens. ver. videtur autem.

QVIA TAMEN. In gl.ſcilicet ab actione.in fi.dicas vtranque veram.abſoluitur enim per iudicem,ſi ponatur in cauſa.ſed ius ipſum abſoluit:lex declarat non teneri.& iunge ſ.tit.j.§.placuit.

☞ *Dolum præſumi.*

SED NE DVM. In gloſ.pro tamen. ſi ſic exponas, nulla bona conſtructio poteſt ſequi. Vnde dic quòd ponitur propriè.& hoc videtur inferri quod illa conſtitutio legis ſi qs in tantam.non exigit dolum.& ita not.ff.eod.l.ij.§. doli. Sed contra nor.in d.l.ſi quis in tantam.pro qua C.vnde vi.l.inuaſor.Poteſt dici,quòd requirit dolũ:dolus† tamen præſumitur,niſi habuit iuſtam cauſam credendi. Vnde non ſufficeret allegare bonam cauſam,nec ignorantiam iuris;& hoc infert iſte §. In gl.vt C.vnde vi.in fin.glo.optimè facit,vtinam ſic ſemper feciſſet,quòd nullas glo.repetiſſet:& ſine dubio, fuiſſet longè breuior ſcriptura:quare dic,vt ibi:& vide ibi plures concluſiones in meo breuiario & remiſsiones. & vide quod notatur.ff.quod met.cau.l.extat.

1 ☞ *Furti uariè agi.*

SANE. Vide hunc §.quaſi de verbo ad verbum. ff. eo. l.ij.§.in hac actione non vtique.vides ergo ꝙ vbi poteſt agi 1 furt.& vi bonorum rapto.Sed quæro † cùm furti poteſt agi ciuiliter,& criminaliter;nunquid eodem modo,vi bonorum rapt.Super hoc gl.variant;nam quãdoq; dicunt poſſe agi criminaliter:vt no.ff.de priua.delic.l.ſi.quandoq; contra:vt C.vi bon.rapt.l.j.non video,cur non poſsit eſſe criminalis,vt aliæ. ff.de pub.iud.l.infamem.in fi.de accuſ.l.eum qui.

De lege Aquilia, *Rubrica.*

Cõtinua vt in gl.& no.ꝙ iſte titul.melius & propriùs ſituatus eſt,in hoc volumine,quã in ff.nec C.ponitur eũ hic inter maleficia;& ibi inter contractus;ſed vtrobiq; bene ex diuerſis conſiderationibus.nam iuriſcon.poſuit inter cõtractus:gadatur ad intereſſe:& eſt ciuilis.vide ꝯ.e.§.liberum.ſed Imperator ponit hic inter maleficia:quia ex maleficio oritur,&c.

a DAMNI. a In gl.habebat.in fi.ff.eo.l.ſi ſeruus ſeruũ. §.huius rei.& §.tertio.

a ADNOT. ¶ Damni. Diuide hunc tit. vt hic per Angel.planus eſt text. nec indiget ſummario.& vide Angel.hic poſt principiſſi.in ver.& ad intelligentiã totius ti.quòd aliquando datur directa Aquilia,quandoque vtilis: quandoque in factũ,& proſequitur materiam iſtam plenè.ideo vide eum

1 ☞ *Occidi qui poſsint impunè.*
2 *Aggreſſor quando impunè occidendus.*
3 *Fur qui necandus,an non. 4.5.6.*
7 *Fure occiſo,ſpectanda.*
8 *Furem decipere,an & quando liceat. 9.*
10 *Luſores an de damno teneantur.*

Iniur

2 INIVRIA. a In gl.ſcilicet diurnum.iſta gl.nõ eſt vera. dicit enim furem poſſe occidi,etiã ſi ſe nõ defendat:& tamen hoc nõ eſt verum;vt l.furem.ff.ad leg.Cor.de ſica.ff.e.l.itaq. Sed dic ꝙ gl.intendit hic accipere latronem pro fure diurno. ſed adhuc obſtat d.l.Vnde dic plenius ꝙ eſt differentia inter inſidiatorem,latronem,& furem:vt not.in auth.vt nul.iudic. 1 §.pen.Nam videtur ꝙ latronem,†inſidiatorem itinerũ.poſſum occidere indiſtinctè;vt l.itaq.ſed lex obſtat in verſ.itaq. qui videtur cõcedere,ita demum poſſe occidere, ſi non poſsit periculum euitare;& ſecundum hoc.nihil erit ſpeciale cõtra inſidiatorem:quia ita bene poſſet alius occidi;vt l.ſcientiam. §.qui cùm aliter.& tunc l.itaque.innuit quòd ſit aliquid ſpeciale:vt C.quando li.vni.ſine iud.ſe vind.l.j.In hoc poteſt dici ꝙ is verſus intelligitur in caſu,quo inſidiator nõ aggrediebatur. Vnde ſi ego aggrediar inſidiatorem,quem poterã tranſire ſine periculo:tunc videtur quòd tenear ſi ipſum occidam.

Dic ergo circa inſidiatorem,ꝙ aut poterã tranſire ſine pe- 2 riculo:vt quia non † aggrediebatur me;& non poſſum occidere:vt hic:aut aggrediebatur,vel volebat tollere res meas:et tunc poſſum occidere,non diſtincto,vtrum aliàs poſſem euadere:vel non:vel vtrum moderamen adhibuerim,vel non: & hoc eſt ſpeciale contra inſidiatorem:vt d.l.itaque.nec hoc caſu teneor ipſum viuum deprehendere:vt d.l.quando li.vni.ſine iud.ſe vin.Vel dic quòd hic impropriè accipit latronem, 3 pro fure diurno. † In fure videtur dicere lex quòd nocturnum poſſum occidere indiſtinctè;diurnũ non:niſi telo ſe defendat:vt d.l.itaque.§.j.ſed l.furem.ff.ad l.Cor.de ſica.obſtat primo membro,quæ dicit nocturnum ita demum poſſe occidi, ſi ſe defendat.glo.dicit ibi ꝙ nocturnum poſſum occidere pro ſaluando perſonam & res:ſed diurnũ pro ſaluatione perſonæ tantùm.Et eſt ratio;quia diurnus cognoſcetur,& accu- 4 ſabitur:nocturnus non;vt ibi notat. †Quid ergo ſi nocturnus cognoſcatur ad candelam,vel lumen:diurnus non: quia fugiebat,& erat homo extraneus? Videtur attenta hac ratione,quòd poſsim occidere diurnum,& nõ nocturnum. Et ita videtur idem in vtroq;,& non erit differẽtia vtrum occidam nocturnum,vel diurnum:ſed vtrum cognoſcatur,vel non.Et hanc tenet Pet.de Bellaper.hic.ſed hoc videtur contra l.itaq. quæ facit differentiam,ergo dicas ꝙ non poſſum occidere nocturnum,ſi turpẽ poſſim eum capere.& hoc apparet in fure ſ. alleg.ſed ſi non turpẽ,tunc poſſem eum occidere.& iſtud iudicabitur ex modo & qualitate facti. Verbi gratia, fur de noc- 5 te ſine lumine intrauit domum meam:ego ſentiens eum intra,& prope me,ſurgo,& enſe arrepto † percutio eum,& occido:nõ teneor,vt d.l.itaq.ſed ſi ipſum intrare præſenſi,excitaui familiã ſecretè,accendi lumen,& furem cepi,nullam defenſionem adhibentem:tunc ſi occidam,teneor;ex quo poſſum eum capere,vel aliàs eum cognoſcere,& res meas auferre.Et ita intelligitur l.furẽ.Et eſt ratio,quia quando ego ſurgo ex arrupto,ſine lumine;neſcio an venerit propoſito occidendi: nec quæ ferramenta portat. Et ideo in dubio poſſum occidere:quia nõ eram tutus de perſona,nec de bonis:in alio caſu ſecus.Quæ ergo erit differentia inter nocturnũ & diurnum? Reſpondeo,magna.Nam nocturno occiſo,ego nõ habeo probare,quòd ſe defenderet. Vnde niſi accuſans ponat,& probet aliud contra me,ego nõ habeo ponere,nec probare ꝙ ſe defenderet.ſed ſecus in diurno:ibi enim habeo hoc ponere,& probare:aliàs cenſeor homicida:& ad hoc bene facit extra de homici.c.ſi perſodiens. Quid ergo dices,ſi nocturnus non ſe defendit,ſed fugit cum rebus: vel fortè diur- nus fugit,& eſt omnino ignotus:nec poteſt attingi, niſi per- 6 curiatur à tergo? Credo † ꝙ attẽtis rationibus prædictis,poteſt impunè percuti; quia tũc nõ poſſum ſine periculo rerum parcere,per d.l.itaque.§.j.& ſecundum hæc oportet ex parte percutientis diurnum qualitatem facti probare per teſtes.

7 Sed † quid ſi nulli ſint de hoc teſtes,ſicut frequentius contingit:ſed tamẽ ego,qui viuus ſum dico quòd ſic inueni eum furantem,& occidi? In hoc caſu crederem recurrendum ad coniecturas, cuius vitæ erant ante, & ille qui occidit, & qui occiſus eſt.vt dixi ſ. de iure nat.gen.& ciuil.§.ius autem gentium.& in dubio abſoluerem viuum;vt ibi ſcripſi:dum tamẽ clamauerit:vt d.l.itaq.§.j.& ad hoc valet clamor,vt teſtes ſuperueniant. Sed quomodo teſtificari poterunt:quia clamãdo occiditur:& ita teſtes tardè venient? Sed potes dicere quòd teſtificabũtur de hora,& loco,vbi repertus fuerit;ex quo præſumitur cõtra mortuum. Ex his apparet eſſe periculoſum occidere furem,etiam ſe defendentem,vel fugientem: quando 8 non ſunt teſtes. Quid ergo dices?in caſu † vir erat in lecto cum vxore, & ſentiens furem ſuper domo ſua, dixit clara & alta voce vxori ſuæ ſic,ꝙ fur poterat bene audire: mulier vis tu ſcire quomodo acquiſiui tãtas pecunias, ſicut habeo in domo iſta.ſcias quòd ego fui fur: & aſcendebam ſuper tecta domorum de nocte: & quando bene radiabat luna,ſicut modo facit,ego dicebam dominus fortis,& potens,& ponebam me ſuper radio lunæ,& efficiebatur fortis.& per illum aſcendebam,& deſcendebam. quod fur audiens credens verum, poſtquam credidit obdormiuiſſe coniuges poſuit ſe ſuper radio lunæ qui intrabat domum per feneſtram & cecidit in terram,& mortuus eſt:quæritur nunquid iacens in lecto teneatur? Et videtur quòd ſic,quia dolum inducit eum ad ſe præcipitãdum.ff.de ſer.cor.l.dolo.Sed hoc nõ videtur verũ,quia ſi licitum eſt nocturnum occidere,multò fortius decipere: ſed hoc eſt licitum,vt l.itaque.ergo,&c. Verum eſt tamen quòd debuit clamare dum audiuit eum occidiſſe:vt dicta l.itaque. Item quòd fur non debuit ei credere. ff. eod.l. item Mela.in 9 princip. † Vnde in hoc eſſet aduertendum, vtrum potuit ſeruare res ſuas ſine periculo;aliàs quia fortè potuit clamare, quando audiuit eum ſuper tectum,vt veniſſent vicini.ſi autẽ eſſet in loco campeſtri ſolus cum vxore;quia potuit probabiliter dubitare,an eſſent plures & quæ arma portabant,credo quòd tunc potuit talem dolum cõmittere per prædicta. In 10 gloſ.† quia hoc non eſt.not.tex.contra Burgenſes, qui haſta ludunt ꝙ teneantur ſi aliquis lædatur,vel occidatur: etiam ſi in campo ad hoc deſtinato haſtiluſerint: vt hoc verſi.ſi alius. quod eſt notabile,quia in culpa ſunt: cùm his ludus eis non competat.Sed ſecus ſi ad ludum eis competentem luderẽt:vt ad pilam.ff.eod.l.item ſi obſtetrix.§.fin.& l.item Mela.vel in publico certamine per conſuetudinem, vel ſuperiorem permiſſo.ff.eod.l.qua actione.§.ſi quis in colluctatione. Et ideo credo quòd ſi luderent ad arcum vel baliſtam, & in loco publico:quòd non tenerentur,quia ad talia iuuenes Burgenſes, & etiam laboratores conſueuerunt ludere: nec fortè in caſu præcedenti ſi ſit conſuetum in regione ꝙ Burgenſes haſtiludant.Item caue quòd licet tales excedentes teneantur Aquil. non tamen deberent teneri actione,vel accuſatione,quæ dolum requirit:vt iniuriarum:vel lege Corn.de ſicar. vide ff.de iniur.l.ſi cum ſeruo.ad leg.Iul.maieſt.l.nõ contrahit.& quod not.ff.eod.l.ſcientiam.§.qui cùm aliter. Item ex eo quod hic loquitur de ſeruo, videtur ꝙ non ſit de homine libero ſuper quo fuerũt opiniones. vide in d.§.ſi quis in colluctatione.Itẽ caue:quia illud quod in hoc §.dicitur,intelligitur,quãdo datur damnum aliꝫ quàm ludenti.ff.eod.l.ſi ex plagis.§. fin.

a ADNOT. ¶ Iniuria. Quò ad legem Aquiliam, Iniuria dicitur occidiſſe qui dolum,vel culpam,cõmiſit occidendo,quia in actione leg.aquil. venit leuiſsima culpa,caſus vero occidentẽ excuſat.h.d. Angel.tractat hic, poſt Pet.de Anch.Quomodo debet quis probare,ſi hominẽ occidit quòd ſecit ad ſuã defenſionem, vide eum hic. Iſta eſt materia doc.iur.ciuil.in l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.& in l.j.C.vnde vi.vbi Bar.Bald.Sali.Cy.& alij.

1 ☞ *Via vicinalis.*
2 *Signo quem excuſari.*

a ITEM. a Super tex.vicinalem. † vicinalis dicitur, quæ 1 in vicis eſt,& quæ in vicos ducit.ff.ne quid in loco pub.l.ij.§. viarum.Et not.ꝙ quo ad hoc cenſetur publica,ſiue collatio à priuato facta ab initio fuerit,ſiue non, quãuis fiat ibi diſtinctio:& idem crederem in priuato,quãdo licitum eſt omnib⁹ per ipſam tranſire: vt e.l.ij.§.priuatæ.quia ratio legis ad hoc extenditur. In glo.niſi fortè.quid ſi non clamauerit, ſed ſi- 2 gnum appoſuerit:ſicut † faciunt coopertores domorũ in viis publicis? dic idem:dũtamen ſit notum ff.ſi cert.pet.l.cũ quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præterea super tex.culpæ reus.etiam si gratis ab initio fecisset:vt no.ff.e.l.idem iuris.sed si non gratis fortè potest deserere ob defectum solutionis.l.per hanc.C.de aduoc.diuer.iu. l.per hanc.& melius in l.j.C.de aduo.fisci.sed ego non credo, sed agat pro salario suo.l.j.§.in honorariis.ff.de var.& extraord.cog. In gl.facit.in fin.& per hoc videtur ꝙ nõ punitur leg.Cor.de sic.ff.ad l.Cor.de sic.l.lege.sed quò ad promotionis leges censetur homicida.extra de homic.c.tua nos.

a ADNOT. ¶ Item. Nota singulariter Ange. super hoc §. qui numerat culpas, & fraudes aduocatorũ. & in quibus titulis & legib⁹ de his tractat.

1 ☞ *§.Impetu, restringi, & explicari.*

1 IMPETV. In gl.non enim.& hoc vbi ab initio erat infirmus, quia in culpa fuit:secus si infirmitas superuenisset sibi in itinere;quia tunc esset extra culpã.ff.eod.l.si ex plagis.§.in cliuo capitolino.& facit ad hunc & seq.ver.extat.de hoc c.significasti. Super tex.propter imperitiam.idem si aliàs non potuit retinere si sciebat modum equi:vt d.c.significasti.Item intellige hunc §.quando talia animalia damnum dant secundum naturam sui generis.si autem contra naturam suam:agitur actione in factum de paupe.ff.si quadrup.pau.fe. di.l.j.§. ideoq;.& videbitis ĩ.si quadru.§.j.

1 ☞ *Actio legis Aquil.quando transmißibilis. & 2.*

a HIS AVTEM. In glos.opponitur.in fi.[a] Oppositio hæc dicit,ꝙ quia hæc actio est pœnalis:non ttansit contra hæredem,quæ tamen transiret,si non fieret æstimatio vltra dam
1 num.Contra hæc † actio est ex delicto,seu maleficio.s.tit.j.in prin.cõstat autem ꝙ actiones ex delicto nõ transeunt,nisi lite contest.ad hæredem,vel quatenus peruenit.C.ex deli.defun. l.vnica.ergo iste tex.malè dicit,quæ trãsitura,&c.Pet.de Bel. perti.præuidit istud contrariũ,licet hoc nõ sic formauerit:& dicit ꝙ hæc litera difficilior est quàm aliqua alia. Dicit etiam post dñm suum, ꝙ casus potest dari in quo hæres tenetur ad totum quando totum illud quod prædecessor cepit, venit ad
2 manum hæredis. † Sed certè tunc peius secũdum literam, quia tunc transit in totum,quando totũ venit ad manum hæredis,& nõ valuit plus retrò quàm nunc valeat:vnde nõ possum negare quin litera malè sedeat:sed tamen intelligẽda est quæ aliàs transitura æstimaretur:sub.nisi descenderet ex delicto.ff.de act.& obli.l.ex contractibus.vnde quamuis hic vna ratio impediens tãtùm ponatur in tex.nõ sequitur quin possint esse plures.Sed quia hæc ratio est principalior:ideo ponitur frequenter sola.ĩ.de perpet.& tempo.§.non autem.ff.de regul.iur.l.pœnalia.

a ADNOT. ¶ In fi. Et inspicimus propriam & primæuam naturam actionis,& secundum illa iudicamus:non autem secundum accidentalem. facit quòd no.gl.in l.si creditori.ff.de leg.j.quando actu surrogatur & capit naturam alterius : intelligitur secundum naturam ordinariam,& propriã & primæuam,quòd est notandum.

1 ☞ *Interesse omne quando præstandum.*

ILLVD. Super tex.non ex verbis,sed ex interpretatione,& mente.& vide per Dy.extra de reg.iur.c.fi.lib.vj. In gl.facit arg.contra.in fi.dicas ꝙ ibi in cõtractu.hic in delicto
1 in quo † venit omne interesse.ff.de fur.l.inficiando.§.j.de cõdi.furt.l.iiij.de vi & vi arma.l.interdicto.ff.eod.l.proinde.la j. cum l.seq.& vide quod scripsi C.de sent.quæ pro eo quod interest.l.vnica.

1 ☞ *Actio legis Aquil.an criminalis. & 2.*

LIBERVM. In gl.scilicet in fin.& hoc verum,si prima sententia fuit condemnatoria. si absolutoria fuerit, sunt opin.C.quando ci.ac.cri.præiud.l.vnica.doct.tamen consueuerunt dicere ꝙ aut fuit pronuntiatum reum crimen non cõmisisse:tunc non potest agi secundo,aut actorem nõ probas-
a se:& tũc sic vt ibi no.per doct.vide ibi. Sed quæritur,[a] hic dicitur quòd potest facere reum capitalis criminis:quid si nõ
1 esset crimen † capitale:quia forte corrumpit blada, vel depastus est,nunquid potest agi criminaliter? Nõ videtur:quia tex.notanter dicit,& capitalis criminis.Item quia act.l.Aql. cõpetit damno dato lata,seu leui culpa.ff.ad leg.Aquil.l.in lege.& ex culpa non agitur criminaliter:vt not.ff.de verb.sig. l.magna.gl.tenet contra.ff.de priua.delict.l.fin.Item quia ex culpa quis punitur in persona licet leuius.ff.de pœn.l.recipiẽdum.§.delinquunt.in glo.aut quis. Sol.credo ꝙ actio leg. Aquiliæ non possit intentari criminaliter:& ideo in ff.& C. non fuit posita inter crimina:vt dixi s.circa rub.Item hoc videtur expressum in l.inde Neratius.§.si dolo.ff.eod.vbi dicit posse l.Corn.de sica.accusari vbi actum est Aquil.& sic supponit ꝙ Aquil.sit semper ciuilis:quia aliàs distinxisset vtrum
2 esset † actum ciuiliter vel criminaliter : de quo non distinguit:& hoc indubitatè,vbi ex culpa agitur.de incen.rui.nau. l.qui ædes. Vnde Aquil.fuit data ad interesse quanti plurimi,&c.nec ad aliud videtur competere : quia Aquilius sic eã videtur induxisse.

a ADNOT. ¶ Sed quæritur. An autem probationes factæ in vno iudicio faciant fidem in alio,vide Ange.in ver.quæro an probationes.nu.2. Bart. in l.cura.§.deficientium.in ij.not.ff.de mu.& ho.Idem Bart.in l.de ætate.in vi.col.in ver.sed quæro quid si in vno iudicio.ff.de min. An autem probatio facta in causa conuentionis: probet etiam in causa reconuentionis, vide Alexan.in consil.lxxxij.in vi.col.j.vol.

CAPVT. Quod dicebatur istud secũdũ caput? Fortè faciebat mentionem de aliquibus,quæ sunt sub tertio:sed nõ de omnibus,& post fuit totum tertio attributum.

1 ☞ *Aestimari quanti debeat animal.*
2 *Regul.dicta in præced.limitatio.*
3 *Actionis in factum capita.*

EX HOC TAMEN. In gl.sed quare. in fi.quærit, si animal damnificatũ fuerit in aliquo mẽbro,æstimatio toti⁹
1 animalis † quanti plurimi,&c. vel quia est rationabile,ꝙ fiat æstimatio secũdum valorẽ quẽ animal valebat tẽpore damni illati:sed secũdum valorẽ xxx.dierum,vt quãtum posset æstimari damnũ si tunc datũ esset,secũdum quod animal tunc valebat tantũ æstimetur nunc.& ita exponit Ia.de Ra.ĩ.de act. §.seq. In gl.quæ enim.in fi.l.Seio.§.fi.& l.Sabinus.nihil faciũt cõtra Ad l.fi.dic ꝙ repetitio cõtineret ridiculum:& ideo nõ videtur fuisse de mẽte testãtis.Vnde quãuis super hoc nõ
a possit dari certa doctrina[a]:põt dicere † ꝙ regula est,ꝙ dicta
2 in præced.&c.hæc tamen regula nõ obtinet,vbi repetitio viciaret actũ:vt l.Titia.§.idem respõdit.ff.de ver.ob.& de leg. j.l.si quis à filio.& l.seruo legato.l.si ab impubere.& d.l.fi. de fideic.lib. Item nõ obtinet,vbi sunt res & personæ diuersæ, nisi esset verbũ repetitiuum:vt not.ff.de leg.iij.l.in repetẽdis. Item nec vbi sunt eædem,si incõtinenti verba sequũtur. vide ff.de cõdi.& demõ.l.nõ ad ea.Item nec vbi cõditio tacitè intelligebatur.ff.de cõdi.& demõ.l.si in diem.§.fi.de ver.obl.l. si quis ita.Item nec vbi cõditio adhæret personæ,de condi.& demõ.l.legatũ.ff.de leg.ij.l.fi.§.Seio.etiã si sunt diuersæ personæ,& eædem res.Item nec in institutionibus.ff.de hæ.inst. l.sub cõditione.nisi cõditio apposita cõtineret fauorẽ alteri⁹. C.de cad.tol.l.vnica.§.pro secũdo,& §.in nouissimo.In summa no.ꝙ dictio repetita,sicut hoc verbũ amplius:& verbum item:faciunt videri repetitã,etiam vbi aliàs nõ videretur.d.l. in repetendis.de cõdi.& demõ.l.auia.Fallit fauore libertatis, eod.tit.l.Iulianus.de stat.lib.l.si seruo.Item vbi lex repetit legata,videtur ea repetere sub eadem cõditione. ff.de lega.ij.l. cùm pater.§.ab insti.& ibi not. In §.fi.in gl.fi.in fi.doct.di
3 cunt ꝙ hæc † actio in factum,est pœnalis,& prætoria:& debet finiri anno:vt videtur:tamen quia datur loco actionis l. Aquil.& ad eam supplendam videtur ꝙ sit perpetua,quasi sumat eius naturam.ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum. & hoc tenet hic expresè Iacobus.

a ADNOT. ¶ Certa doctrina.Imo dari potest:vt per Ange.hic,in ver.in glo.j.parte.in fi.vbi de hac materia post alios doct.late scribit.

De iniur

De iniuriis. *Rubrica.*

1 ☞ *Accusare qui poßint.*

In gl.rub.in fi.fallit hoc C.de epis.& cle.l.si quis in hoc genus,Sed posset quæri nunquid iudex ex suo officio posset procedere cõtra iniuriãtem si pars nõ cõqueratur? & nõ videtur, quia priuatum crimen est:& ideo ponitur inter priuata;quia nõ est publicum.& facit quod no.ff.de priua.delic.l.fi.Sed satis potest dici,ꝙ imò vbi iniuria est atrox.ff.eo.l.si quis iniu.
1 Vnde quãuis † in priuatis delictis,nõ admittatur ad accusandum,nisi ille cuius interest:tamẽ admittitur iudex ex officio. Quod apparet,quia furtum est priuatum delictum:& tamẽ ex officio suo potest iudex purgare.ff.de offi.pręsi.l.cõgruit. de iure canonico videtur minus dubium,quo omnia crimina sunt publica.ij.q.iij.c.Euphemium.[aliàs Euthemium.]§.no tãdum.vj.q.j.c.infames.& videbis ĩ.de pub.iud.in rub. &c.

1 ☞ *Iudicem iniuriarum teneri.*

a GENERALITER.[a] In glo.iniquitatem. in fi.& omnib⁹ modis satis potest dici iniuria. ff.de euic.l.si per imprudentiam.Et no. ꝙ quãuis gl.s.proximè dicat ꝙ primum membrum ponitur in hoc ti.potest dici ꝙ etiam secũdum.
1 nam † si iudex iniuriosè,& iniustè iniuriaret partem, tenetur iniuriarum.ff.eo.l.nec magistratibus.quod met.cau.l.continet.non tamen præsumitur quòd malitiosè faciat, vbi pronũtiat.ff.eod.l.iniuriarum.§.is qui.& §.idem Labeo.& hic.sed vbi procedit de facto;sic vt ff.de peti.& com.rei ven.l.lectos. cum l.sequenti.

a ADNOT. ¶ Generaliter.Diuide hunc ti.secundum Areti. Sic summa. Iniuria potest accipi generaliter,& specialiter:& committitur non solum facto,sed verbo, vel scriptura, vel aliis multis modis,h.d.vsq; ad §.patitur.

1 ☞ *Chareuarisantes puniendi.*
2 *Citans iniustè tenetur iniuriarum.*
3 *Iniurians quando non teneatur. 4.*

1 INIVRIA. In † gl.quasi.in fi.[a] sicut faciunt illi, qui faciunt chareuari, contra quos est iste §.melius in l.item apud. §.generaliter. Nec credo ꝙ possint consuetudine excusari, cùm sit cõtra bonos mores:vt in auth.vt nulli iud.§.nulli verò.ver.malè.in sui ratione. In gl.ex effectu.in fin.hoc verũ nisi appareat quòd malitiosè hoc faceret.ff.eod.l.creditor.
2 Sed † quæritur.hic dicitur,si fecit bona eius possideri:quid si nõ fecit possideri,sed vocauit eum in ius,& dedit libellum, & succubuit:nunquid potest conueniri iniuriarum? Dicas ꝙ sic,si animo iniuriandi fecerit:& pręsumitur animus iniuriãdi,si succubuit:per d.l.si creditor,eod.tit.l.si quis de libertate. C.de lib.cau.l.si tibi seruitutis improbè.ff.de ven.inspic.l.j.§. si omnes.quod est indubitabile,quãdo vocatur super tali facto,ex quo æstimatio potest lædi:vt si dicat eum seruum, vel debitorem magnæ quãtitatis,& apparet quòd iniustam causam habuit agendi:& ꝙ gratis prosiliit ad litem animo iniuriandi.& ita intellige,quod no.ff.ad Turpil.l.si quis repetere. §.fi.& quod no. in d.l.si tibi.vbi dicit gl.ꝙ etiam criminaliter potest puniri:quod est notabile.Caue tamẽ,quia hoc casu nõ potest agi iniur.quousq; causa finita:vt d.l.si tibi.C.eo.l.si qñ.
3 In † gl.nisi nocens.in fi.Quid si aliquis vocet aliquem spurium,& dicit verum;nunquid tenetur iniuriarum? Non videtur per d.l.eum qui.doc. cõsueuerunt dicere ꝙ vbi tale quid obiicitur ꝙ prouenit ex facto damnabili, & culpa illius cui dicitur & interest sciri,& diuulgari ꝙ tunc non tenetur:aliàs si vocet eum spurium vel luscum, aliàs alia macula notatum, quæ culpa sua nõ prouenit,tunc tenetur iniuriarum. & facit quod not.in auth.quib.mod.nat.effi.sui.§.j.in gl.no.gl.ff.eo. l.item apud.§.generaliter.& hocverum,nisi hoc dicat ad defensionem sui.si enim quis agat petitione hæredita. potest ei obiici ꝙ est de adulterio natus, & mater meretrix. ff.eod.l.si quis de libertate.si tamen apparet de calumnia, tenetur iniu. vt dixi s.proxi.non tamen præsumitur.& iunge C.de famos.
4 lib.l.j. † Quid si interest publicè sciri:& tamen est tale qd qd' prouenit absq; culpa illius cui obiicitur : quia fortè vocat eum leprosum? Adhuc consueuerunt doct.dicere ꝙ nõ teneatur,si talis erat:quia publicè intererat scire per prædicta.doc. iuris canonici dicunt semper sic vocãtem teneri:nisi iudicialiter, vel aliàs ad sui iuris defensionem facit : quia appareret ꝙ habet intentionem infamãdi.extra eod.c.si culpa. vbi de hoc
5 per Host. Et † not.quòd scribens solùm tenetur,& nõ est mirabile:quia ille qui legit,& non corrumpit,tenetur:vt d.l. de famo.lib.l.vnica.& facit ff.eod.l.lex Corn.§. si quis liber.
6 In † gl.prætextatum.in fin.ex hoc §.satis apparet ꝙ fit iniuria per habitus portationẽ:ideo bigabaldelli, qui assumũt habitum religiosorum,possunt & debent puniri.vide in aut. de sanct.epis.§.j.item facit ꝙ ille qui rumpit malitiosè vestes clerici,cadat in sententiam cano.si quis suadente.xvij.q.iiij.ff. eod.l.sed est quæstio.vide per Innoc.extra de sent. excom.c. nuper.in princ. In glos.qui notatur.in fin. & in speciali.ff. eod.l.item apud.§.generaliter.

a ADNOT. ¶ In fi. Verbum iniuriosum , dicitur siue in genere, siue in specie,cum aliquod delictum improperatur commissum.per Bart.& Bald. in l.iij.in prin.ff.de lib.& posthumis.

1 ☞ *Patrem iniuriarum agere posse.*
2 *Clerico iniuriato, qui agant.*
3 *Maritus an,iniuriata uxore,agat.*
4 *Muliere iniuriata,qui agant.*

PATITVR. In glos.licet in potestate.in fi.ista gl. non videtur procedere:quia non sine causa.text.dicit hic. In potestate.& ff.eo.l.j.§.fi.item fortiori ratione retineret sibi pater actionem acquisitam,quã de nouo acquireret:sed rectè quæsitam emanci.amittit:ergo nõ videtur ei acquiri vbi est filius emancipatus.ff.e.l.sed si vnius.§.ait prætor. ver.idem est etsi emancipatus.& ibi videtur cõtraria gl.isti. Præterea si act. iniur.nõ competit patri vbi creditur filius paterfa.& nõ est.
1 multominus vbi est verè paterfa.ff.eo.l.eum qui.§.fi. † Et quod hic dicitur de filio,idẽ intelligo de religioso.vide doct. extra de sen.excõ.c.cùm desideres.& c.nõ dubium.In hoc tñ videretur,secus in religioso:quia hic pater agit actione iniuriarum cõpetente filio,& actione sibi cõpetente , pro iniuria facta filio:& ita duobus iudiciis.ff.e.l.pater.quia proprietas actionis iniuriarũ cadit in filio,ff.de act.& obli.l.filius.quod in religioso nõ potest dici,qui nullam proprietatẽ habere potest:vnde sola actio nascitur,quę cõpetit monasterio,seu ordi
2 ni suo:sicut dicitur in seruo ĩ.prox.† Sed si fiat iniuria clerico seculari:tũc oriuntur duæ:vna quæ cõpetit clerico iniuriato: alia ecclesiæ:vt c.cũ desideres.& si vnus remittat suã, alia nõ est remissa.vt ibi no.& melius per Inn.c.cõtingit.lo j.nu.1.de
3 sen.excõ.& vide in c.parochianos.e.ti.per Io.An. † Super tex.vxor iniu.agere nõ potest. hoc verũ,nisi ipsa pariter iniuriaret : tũc em agit propria iniuria. Verbi gratia. Si vocat qs virum vxoratũ coquu,gallicè:vel cogeul,in lingua occitana: vel maritũ meretricis,lenonem de vxore sua:nam tũc mulier agit pro iniuria sua:vt d.l.j.§.fi.ff.e.quãuis adveritatẽ fuerint dicta viro. Super tex.ĩ ver.sed & socer.Et ita per hũc §.videt ꝙ multi poterũt agere.aget siquidẽ pater mariti nomine suo: aget etiã pater mulieris filiæ noĩe,& suo:vt no.ff.eod.l.j.§.fi. Sed quid,si omnes cessant,& maritus qui est in potestate vult agere nomine vxoris suæ:nunquid potest? Non videtur: quia sic duo specialia cõcurrerent circa eũdem actũ videlicet ꝙ filiusfa.agat:& ꝙ nomine mulieris. Sed cõtra videtur expressum ff.de proc.l.filiusfa.§.j.& facit ff.e.l.sed si vnus.§.interdum.& no.ꝙ vbi fit iniuria vxori,quæ est in potestate pa
4 tris:pater † potest agere suo noĩe:& noĩe filiæ : & socer noĩe suo,& nomine mariti,& noĩe nurus:vt innuit iste §.sed & socer,&c.quasi dicat s.dictum fuerat ꝙ pater poterat agere nomine filiæ:similiter & socer pater mariti:vt hoc §.Quid ergo erit si concurrant,pater vxoris tuę:& pater tuus ad agendum nomine vxaoris tuæ? Videtur ꝙ pater vxoris deberet præferri:quia maius habet ius quàm socer.Et enim pater verus socer loco parentis.ff.sol.mat.l.quia parentis.

Universidad de Deusto Biblioteca

1 ☞ Religiosus an agat iniuriarum.
2 Pugni percussio an leuis.

SEVIS. In glos.his duobus.in g.idem potest dici in religioso:vt dixi ſ.proxi.super text.in ver.at ſi quis.Non credo
2 ꝙ hoc obtineat in religioso[a]:imò † credo ꝙ pro illata ei iniu
1 ria agat:quia licet ſ.proxi.comparauerim religiosum seruo, quò ad aliquid:non tamen quò ad hoc. extra de sent.excom. c.parochianos.vnde pro leui quis excommunicatus est: licet non debeat remitti ad curiam.eod.tit.c.peruenit. & pro leui agitur iniuriarum,licet actio non infamet.extra de sen. & re
2 iudic.c.cùm te. † Et not.ex hoc §.ꝙ reputatur leuis,ſi quis cum pugno percutiatur,& hoc verum niſi percutiatur in loco,vbi liuorem faciat,vel niſi ſint aliqua de illis, quæ faciunt atrocem,ꝛ̃.eod.§.atrox.ff.eod.l.prætor.§.fin.cum l.ſeq. In text.ibi,domino competit.prætor tamen non relinquet iniuriam inultam.ff.eod.l.item apud.§.ſi quis ſic fecerit.vel ibi in fin caſu huius §.vt ead.l.§.prætor.

a ADNOT. ¶ Religioso. Vide hic Ange.circa ſi.§.ver.quæro ſi monacho.

1 ☞ §.Si communi ſenſus.
2 Emendam uni ex dominis læſo deberi.
3 Confiſcationes qui applicandæ.

SI COMMVNI SERVO. In gl.imò pro parte.in fin.hæc vltima ſolutio nõ videtur valere:nam ibi dicit ex maioritate,maioritas denotat imparitatem. Item cõtra primã videtur:quia in l.contraria.dicitur proportiones æſtimandæ erũt:& ita videtur concludere ꝙ in ipſa æſtimatione debeãt
1 portiones attendi. Potes dicere † ꝙ hic loquitur in caſu, quo communi ſeruo facta eſt iniuria, in contumeliam vnius tantùm:quia tunc perſona inſpicitur,in cuius cõtumeliam ſit iniuria:& ex perſona illius agitur,non pro portione.ff. eod.l. item apud.§.pen. Et facit ꝙ ſi plures ſint domini eiuſdem
2 caſtri,& ſeruiens † alterius offendatur,vel ſeruiens cõmunis, in contumeliam vnius tantùm:ꝙ illi ſoli applicetur emenda, vt d.§.pen.& l.ſed ſi vnius.in princ.Item facit ꝙ ſi ſint plures
3 domini eiuſdem caſtri, ꝙ emendæ, † & confiſcationes, non applicentur pro portionibus dominij:& pro hoc quia iuriſdictio eſt indiuiſibilis, & indiuiduis non attenduntur partes.ff. de dam.infec.l.ſi finita.§.cùm autem.& l.ex damni.§.fina. de oper.lib.l.vt iuriſiurandi. Contra ff.de ſtip.ſer.l.ſeruus cõmunis.facit pro & contra C.de cõ.ſer.ma.l.j.ſ̃.de ſucceſſ.libe. §.ſed noſtra.& hæc vltima verior,niſi emenda tangeret alterum tantùm:quia pro facto ſuo, vel offenſa ei tantùm facta: vt dixi ſ̃.proxi.C.per quas perſ.l.fin.

1 ☞ Seruitiali iniuriato quis agat.
2 Vaſallo iniuriato quis agat.
3 Cognati an agant iniuriarum.

1 SED SI. † Sed quid ſi fiat iniuria ſeruitiali,qui mercede ſeruit,& eſt liber:nunquid dominus poteſt agere iniuriarum? Doc.conſueuerunt dicere ꝙ ſic.ſi exequẽdo officiũ domini facta ſit,& in eius contumeliam:quia potius domino ſi detur fieri quàm illi,cui fit,ff.de offic.eius cui mand.eſt iur.l. j.& l.& ſi prætor.ſi quis cau.l.pen.C.ad leg.Iul.maieſt.l.quiſquis.& ſic intelligendum eſt ff.eod.l.item apud Labeonem.
2 §.ſi quis fecerit. † Quid ſi fiat iniuria vaſallo, vel homini cuiuſquam? Specul.videtur velle ꝙ dominus poſsit agere,in Spec.eod.tit.verſic.quid ſi fiat.nu.5.quod intellige, vt ſtatim dixi:ſi fiat in contumeliam domini, ſed ſecus omnino extraneo:vt not.Inn.extra de ſentẽ.excom.c. contingit. nu.2. vide extra de app.c.dilectis.& ſcripſi C.vbi cau.fil.l.cùm aliquid. de iniur.l.j.& facit extra de priuil.c.authoritate.lib.vj.eod.ti.
3 c.quanto. †Item videtur quòd ſi fiat iniuria,vel dicatur alicui de cognatione,quæ redundet in ſuggillationem generis, ꝙ quilibet de genere agere poterit,vt quia vocet alterum de filiis ſpurium:vel aliquem de cognatione leproſorum: vel de infamato genere:nam ſingulos de genere videtur iniuriare: & tunc agens,propriam proſequitur iniuriam,vt dixi ſ̃.eod. §.patitur.Et idem dicerẽ ſi fieret iniuria alicui de cognatione in vituperium alterius cognati.ff.de libe.cauſ.l.ij.ff.eo.l.item apud Labeonem.§.comitem.

1 ☞ Actio iniuriarum,an prætoria?
2 Iniuria an poßit æſtimari.
3 Pœna legis xij. tab.reuocata.

2 POENA AVTEM.[a] Opponitur † ꝙ actio iniuria
1 rum non poſsit dici prætoria:quia lex xij.tab.fuit antequam prætores,vt patet ff.de orig.iu.l.ij.§.deinde cùm poſt.iuncto §.cúmq; conſules.& lex xij.tabu.pœnam taxauit in actione iniuriarũ: vt hic:ergo erat ante prætores inuenta. ridiculum enim eſſet dicere quòd lex pœnam ſtatueret actionum,nondum creatarum.& ſic non videtur prætoria. Sol.quãuis eſſet primò inuenta:attamen per prætorem fuit alia pœna impoſita:& actio immutata.& ſic eſt prætoria.ff.de iur.nat.gen.et ciuil.l.ius ciuile.& l.ius autem. Item opp.ꝙ iudex æſtimet, non pars.ff.eod.l.conſtitutionibus.§.fin.Sed dic quòd iudex æſtimat,& taxat,pòſtquam pars æſtimauerit,& iurauerit:vt not.ff.eod.l.iniuriarum æſtimatio.vide ibi,& ꝛ̃.proximo §.
2 † Item opp.ꝙ iudex non habeat æſtimare,nec pars: & ꝙ hodie ſit certa.in feud.de pa.te.& eius viol.c. Federichus.§.ſi quis aliquem.& §.ſi verò temerarius. Sed poteſt dici, quòd ibi loquitur in terra,ſin qua pax erat ſpecialiter indicta;in violatore pacis indictæ:& fortè deberet obtinere inter illos qui dederunt ſibi affidagium,ſicut dant in regno Franciæ;in cæteris teneant iura iſta,ne dicantur correcta:& ad iſta ſe refert in feu.de pace tenen.& iu.fir.c.vnico.§.iniuria. Item oppnitur ꝙ inter ſeruos non ſit differentia.ſ̃.de iur.perſo.§.fi.Sed ſolue vt ibi.ff.eod.l.item apud.§.prætor. Item opp. ꝙ licet prætores aliam pœnam introduxerunt,ꝙ nonvidetur prima reuocata,C.de ſepul.vio.l.qui ſepulchra.de pœn.l.hodie.Sed dic ꝙ hic nedum eſt adiectio alterius pœnæ:imò diſſuetudo
3 primę:& iunge quod ſcripſi ſ̃.de iure natur.§.ex non ſcripto. † Et not.quòd dicta pœna leg.xij.tab.eſt reuocata:etiam ſi criminaliter agatur,ſ.eo.§.in ſumma.Item not.quòd antiqui nõ fuerunt ita diuites,ſicut nunc ſunt moder.quod eſt verum in theſauro: ſed in animalibus, & in fructibus terræ fuerunt multum diuites:vt apparet in Iob, & in Abraham: vtinam adhuc ſic eſſet. Vnde Boetius,Fœlix nimium prior ætas, contenta fidelibus aruis,&c. In gloſ.propoſita.in fin. vide ibi: & ita proximo §.

a ADNOT. ¶ Pœna autem. No.ex hoc tex. quid dicatur membrum: & habetur in l.non ſunt liberi.ff.de ſta.homi. per glo. & docto. Item an dens dicatur membrum in l.cui dens.ff.de ædi.edic.vide ſuper hoc Bart. Angel. & Ioan.de Imo.in l.ij.ff.de public.iudi.

1 ☞ Iniuriam qui,& qui æſtimabit. 2.3.4.
5 Iniuriarum actionem anno finiri.

1 SED ET LEX. In † gloſ.ſ.d.l.cor.Caue,quia nõ propter hoc tollitur prætoria,in his etiam caſibus:vt not. ff.eod. l.lex Cornelia.circa princ. In ea.gl.ibi cùm allegat l.conſtitutionis.Sed nunquid pars prima æſtimabit? gloſ. diſtinguit ff.e.l.iniuriarum æſtimatio,ꝙ aut quæritur in prætoria,aut in ciuili.in prætoria pars æſtimat:in ciuili quæ competit his tribus caſibus non æſtimat.pro quo facit ſ̃.prox.§.qui loquitur de dicta æſtimatione:& loquitur ſolùm de prætoria.& iſte §. qui loquitur de ciuili,nullam facit mentionem de ea. Præterea l.conſtitutionibus.loquitur de ciuili,quæ nullam mentionem facit de æſtimatione partis,& videtur aliquid ſpeciale concludere in illa ciuili. Sed doctores moderni dicunt in vtraque parte debere æſtimare,pro quo facit: quia in omnibus talibus,in quibus recurritur ad æſtimationem:pars æſtimat,& poſt iudex:vt videbis ꝛ̃.de ac.ꝙ.curare.ff.de in lit.iu.l. in actionibus.Nec obſt.ꝙ iſte §.non facit mentionem: quia ſufficit primò dictum fuiſſe ſ̃.tit.j.§.illud. Item nec obſt.l. conſtitutionibus.quia verum eſt ꝙ iudex æſtimat poſt æſti
2 mationẽ partis. †Sed quæritur quomodo æſtimabit pars. gl.dicit in d.l.iniuriarum æſtimatio.quòd dicat ꝙ nollet pro tanto

tanto ſe talem iniuriam paſſum fuiſſe:imò mallet tãtundem de ſuo proprio amiſiſſe:vel nollet ſe tantũ eſſe lucratũ:& alle gat ff.de pœ.& illa lex allegatur minus propriè:vnde debes ſcire quòd ſunt opiniones inter antiquos. Dicebat Azo,ꝙ pars debet iurare,quòd mallet tãtum de ſuo proprio amiſiſſe.Pyl.dicebat ꝙ ſufficiebat ꝙ iuraret,ꝙ nollet ſe tãtùm fuiſſe lucratum.Pro Azo.facit l.pe.ff.de pœnis.quæ dicit, quòd pœnæ ſunt moliendæ.certum eſt, quòd actio iniuriarum eſt pœnalis,& tendit ad meram vindictam:vt l.prætor.§.j.ff.eo. ti.Item:certum eſt,quòd facilius ſuſtinetur non lucrari,quàm perdere,quod ſuum eſt,& acquiſitum. C de codic.l.fi.igitur, difficilius iurabit ſe malle tantùm amiſiſſe,quàm malle ſe nõ lucratum tantum fuiſſe.Idcirco tenẽdo opinionem hanc primam Azo.pœna ſemper diminuitur,& ideo in dubio tenenda.per l.pe.allegatã,quæ ita inducitur à baliſta.facilius enim quis permitteret labi lucrum xx.ſolidorum, quàm ſolueret. x.ſolidos de ſua burſa.Pro opinione Pylei facit,quia tenendo opinionem Azo.potuerunt dari caſus,quibus iniuria remanebit impunita.Pone.quòd fuit facta iniuria alicui inopi, qui nihil habet in bonis:quomodo poterit iurare, quòd mallet tantum de ſuo proprio amiſiſſe? Vel pone, fuiſſe iniuriatum fratrem minorem,qui non habet proprium:imò nec ordo:quomodo faciet tale iuramentum? Vel pone eſſe iniuriatum aliquem de Monteferrando in Aruenia,qui plus diligeret perdidiſſe oculum,quàm florenum:quomodo iurabit? Ad primum,& ſecundum,reſpondetur, quòd iurabit, quòd mallet tantùm de ſuo proprio amiſiſſe,ſi haberet,vel habere poſſet. Ad tertium, poteſt dici ꝙ auarus faciliter iurabit,
3 propter lucrum,quod ex hoc habere intendit. †Quam ergo iſtarum opi.tenebimus? glo.videtur tenere vtranq; in d.l. iniuriarum æſtimatio.vt ſ̃.dixi.doct.moderni ſequũtur opi. Azo.& etiam ſtylus curiarum, vt pœnæ moliantur. Sed pro deo,quid mouit doctores ad hoc dicendum: nam nullo iure reperitur iſtud:quòd agens iniuriarum, debeat aliquid de his verbis dicere;imò,nec quòd debeat iurare, ſed ſolum iniuriam æſtimare.Vnde bene poteſt æſtimare abſque illis verbis.poteſt enim dicere:talis irrogauit mihi,talem iniuriã, cuius emendam æſtimo centum libras,in quibus peto ipſum cõdemnari,ſalua veſtra legitima taxatione.Vnde videtur talis libellus,de rigore iuris procedere.ſed tamen vſus cauſarũ, & communis opinio doctorum & gloſſarum,eſt in contrarium,quòd pars debet æſtimare,& iurare:vt ſ̃.dixi,& nõ fundantur ll.ſed fortè fuerunt moti:quia regulariter,vbi in iure committitur aliquid taxationi iudicis:primò pars debet iurare:vt patet ff.de in li.iu.l.pe.& quaſi per totũ.C.de iudi.l.ſancimus.cum authentica ibi poſita.C.vnde vi.l.ſi quando.cum multis ſimilibus.vnde ſequere eos:alioqui, iudices refutarẽt
4 libellum. † Quid ſi pars non æſtimat iniuriam in libello: nunquid procedit de mente doc.Videtur quòd non,& tamẽ per tex.huius §.hic videretur contra,in verſi.ſed poſtea prætores,vbi dicitur quòd prætores permittebant:ergo ſupponitur quòd libellus erat datus:aliàs ſequeretur, quòd primò oportet prætorem adiri.pro impetranda actione: quod non eſt verum.C.de formu.l.j.& fortè hoc poſſet ſuſtineri. ſed tamen tutius eſt ſequi opi. doct. quia ſtylus cauſarum hoc habet. In e.gl.ibi cum alle.l.ſi non conuitij.Doc. tenent opi. Mar.& etiam vidi ſeruari de facto: & gloſ.adhæret ff.quod
5 me.cauſa.l.ſi cum exceptione. §.poſt annum. † Sed contrarium videtur dicere ꝛ̃.de perpe.& temp.ac.in princ.in gl. vt condi.ex l.Sed nunquid prætoria, finitur anno continuo, vel vtili? Glo.dicit quòd continuo;vt not.ſ̃.in glo. propoſita. at Ia.de Rau.dicit contra,quia prætoriæ habent annum vtilem:vt not.ꝛ̃.de perpe.& tempo.ac.§.j.& non reperitur ſpeciale in iſta.ſed tamen vbi quis incidiſſet in ſententiam excõmunicationis:fortè arreſtando clericum:vel alias,in tali caſu iniuriando,de quo ſolum competeret prætoria,credo ꝙ non tollitur anno, quin ſic excommunicatus debeat emendare quandocũq; voluerit abſolui. Et crederem, quod iniuriatus, poſsit implorare officium iudicis;etiam poſt annum: & declaretur excõmunicatus:& euitetur.Sed nõ credo,quòd poſſit agere iniuriarum,quia extincta eſt per lapſum anni.& de hoc cõſueuerunt doc.notare extrà de ſen.excõ.c.ea noſcitur.

In glo.facit.ff.e.in fi.melius ff.eo.l.lex Cornelia. §.domũ. ſed quid ſi nõ intrauit domum,ſed porticum, ſeu grangiam. ante hoſpitium exiſtentem? Spe.diſputat in Spe.eo.tit.§.pone in ſtatuto.& tenet,quòd idem ſit,ac ſi domum intraſſet. Super tex.ibi. ſiue hoſpitio receptus ſit.not. quòd viatores, qui hoſpitantur,poſſunt iniuitare in hoſpitio, quaſi ad domũ ſuam,ſua enim eſt pro ſero illo. Et caue:quia non idem,ſi intraret domum vicini ſui, animo pernoctandi: ibi non quaſi hoſpes:ſed fortè cauſa ſolatiandi. & ita intellige dictum §.domum.in fi.quamuis glo. alio modo intelligat ibi. ſed tamen hoc verum:quia ſecundum rectam grammaticam, hoſpitiũ dicitur vbi viator recipitur;ſed domus, vbi longam moram trahit.& facit ff.de his qui deie.l.j.§.pe.

1 ☞ Cap.Peruenit ſenſus.

a ATROX. Per hunc §. poteſt intelligi,[a] ꝙ ſcribitur
1 extrà de ſen.excõ.c.peruenit.† vbi dicitur, quòd epiſcopus, poteſt abſoluere de leui iniuria in perſona clerici. vnde per hunc §.declaratur quæ ſit atrox,& quæ leuis.& vide melius ff.eo.l.prætor.§.fi.cum l.ſeq.& ſeq.ipſi tamen de conſuetudine,abſoluunt indiſtinctè,vbi non fuerit ſanguis,vel liuor:nõ tamen poſſunt per hunc §.& d.c.peruenit. Vnde ſi quis ruperit veſtes clerici,cenſetur atrox.ff.eo.l.ſed & quæſtionis.& facit C.eo.l.atrocem.vide de ſen.excom.c.cum illorum. & quãdam Innocen.extrauagantem,quæ incipit: perlectis.de ſenten.excom.

a ADNOT. ¶ Intelligi. Idem hic Angel.in ꝛ̃.colum.in princ.

1 ☞ Iniuriarum pœna qualis.
2 Procurator quatenus capitalia curet an non.

INSVMMA. Super text.ibi: de omni iniuria.ſub. atroci,vel leui,vel mediocri.ſed pro leuiſſima,nõ credo quòd poſsit agi criminaliter: extrà de ſen, & re iud.c.cum te. In
2 glo.[a] ſcilicet capitis.ibi:ſedeat.penſata,& attenta,facti & perſonarum qualitate.ff.de incen.rui.nau.l.Pedius.§.j.& ff.eo.l. fin.eiuſdem gloſ.illa nil facit,nec ff.eo.l.ſi.imò magis contra.
1 Vnde videtur per illas,ꝙ nõ in pecunia. † ſed in corpore debeat fieri punitio.extrà de pœ.c.licet.Pro glo. facit in feu.de pa.te.& eius violato.§.ſi verò temerarius.& ſcias,ꝙ hæc ſola
2 teneẽ in practica.p qua facit ff.de iu.fiſci.l.imperator. † In glo.id eſt accuſationem.in fin,mirabile eſt,quomodo glo.dicit ꝙ hoc ſit ſpeciale:quia opi.eſt glo.ꝙ procurator poteſt interuenire in criminalibus,vſque ad relegationem: & tamen hæc pœna non debet excedere relegationẽ:vt videtur. Quomodo eſt ſpeciale illuſtribus? doc. conſueuerunt tenere,ꝙ in criminibus non admittitur procur. niſi in caſibus ſpecialibus quorum vnus eſt hic.vnde cum hoc ſit ſpeciale:in contrariũ,
3 eſt ius commune. † Qui vult ſuſtinere glo.poſſet reſpondere,quia quædam ſunt crimina,quę habent pœnas taxatas. & in illis loquitur glo.quia ſi excedunt relegationem.nõ admittitur procu.aliàs ſic:ſed quædã ſunt,quæ non habent pœnam taxatam,ſed eſt in arbitrio iudicis:& in illis eſt vera opinio doc.quia poteſt eſſe,ꝙ poterit excedere pœnam relegationis.& ideo propter incertum,nõ admittitur proc.quia neſcitur,an excedat pœnam relegationis,vel non. arg.ff.de iur. om.iudi.l.idem.§.fin.& ita potes concordare gloſſ.& doc.de hoc.ff.de pub.iud.l.pe.§.ad crimen.& ſcripſi C.de proc.l.ij. vide ibi. Illud verò not.ꝙ actio iniuriarum ciuilis,poteſt per procu.exerceri,& ſine ſpeciali mandato. ff.ee.l.non ſolùm. §. agere,& l.ſed ſi vnius.§.procuratorem.

a ADNOT. ¶ In glo. Vide hic Angel. qualiter arbitrium iudicis in pœna extendatur vſque ad mortem.vide eum in ver.in glo.extra ordinaria. & vide eum vſque ad finem §.

NON SOLVM. In gloſ.ſed videtur.in fine.dic vt in qualibet plenè dixi.& not.ꝙ punitur pari pœna.ff.de iur. fiſ.l.ij.§.diuus.quia par delictũ.C.de epiſ.& cle.l.ſi quenquã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in final.legis:nec vnusalium liberat.C.de autho. tuto. l.non ideo.minus.

1 ☞ Reconciliati qui non censendi.
2 Iniuriarum agit odio non habens.
3 Iniuria qui dißimulatione sublata.
4 Iniuriandi animus quando non probandus.

HAEC ACTIO. In glo.vt si risi.ibi:postea. hoc verum,si motu proprio.Quid enim,† si ambo fuerunt inuitati ad magnum festum;& forte fuerūt positi ad vnam mensam, vel simul?Non crederem reconciliationem factam;quia ex quadam honestatis necessitate, habuit hoc facere:& idem crederem,si recipit eum ad osculum pacis,in ecclesia;nam nō potuit salua honestate refutare;extra de sen.excō.c.fin.in cle.
In gl.id est aboleuerit.ibi:& ei nō reconcilietur. ff.de adi.le.l.fiiio.§.Seia. In ea.glos.ibi cum allegat vt C.ad leg.iu.
2 repe.In hac q.potest dici,q si remisit rancorem,† & indulsit propter saluationem animæ suæ non videtur remittere satisfactionem iniuriæ:& ideo sine dubio agere potest: imò, & etiam sine infirmitate,quilibet bonus Christianus,debet rancorem statim remittere:pro hoc non minus agit iniuriarum; aliàs nullus bonus Christianus,agere posset iniuriarū q esset absonum,& iniquum.& de hoc not. xc.distin. c.si quis contristatus.in glo.magna.extrà de male.c.j.in glo. pe.& de ho. c.ij.libr.vj.& in Spec.de treu.& pa. ver.item & nota.nu.2.& de hoc per doc.extra eo.c.olim. † Sed quid,si quis remisit iniuriam;nunquid potest agere ad dānа?Satis videtur quòd sic:extra.eo.ti.c.in nostra.& de hoc in Spe.de accu. ver. quid
a si vulneratus.nu.6. In ea.glo.in fi.[a] Hæc opi.est Py.& tamen opi.Azo.fuit contraria.dicebat Azo, quòd hæc actio dissimulatione tollitur,siue ab initio,siue ex interuallo;vt no.
3 in summa huiusti.Py.dicebat,quòd ab initio † dissimulatione tollitur:sed non ex interuallo.Hanc opi.videtur hic sequi gl.& Pet.de Bel.perti.multominus tolletur dissimulatione, si lis esset contesta.vel citatio facta.& de hoc not.Host.in d.c. olim.& facit.ff.eo.l.non solum. Item videtur hic obtinere, siue sit iniuria realis,siue verbalis,cùm loquatur indistinctè. Item consueuit quæri,circa hanc materiam,an actor debeat
4 ponere,& † probare q animo iniuriandi.&c.& consueuit dici q nō:si factum,vel verbum sit de se iniuriosum;aliâs si ironicum,sic vide C.e.l.si non conuitij.dic vt ibi per doct.

2 ADNOT. ¶ In fi. Vide Bar.in l.si tibi.§.quędam.nu.3.ff.de pactis.

De obligatio.quæ ex quasi delicto nascun. *Rubrica.*

1 ☞ Iudex quando puniendus.& ob quid.
2 Iudicis, & medici discrimen.

a IIVDEX. In glo.siue sit.in fi.[a] Dic melius vt ibi no.sequendo Azo. In glo.id est, controuersiam.ibi cum alleg. de pœ.iud. & in veram æstimationem condemnatur;vt d. l.si filius.in fin. In fin.eiusdem glo.vel dic, q nō tenetur in casu,quo est iuratum:vt no. in l.fi.ff.de va.& extraor.cogn.& hanc videtur sequi Spe.tit. de arbi.§.j.ver.sed si arbiter cum versi.seq. Sed quid dices de assesso.seu consiliario?Spec.videtur tenere idem;tit.de assesso.§.pœna.nu.1.& 2.Sed quid de auditore seu referendario examinatore testium?Videtur idem, cum sit eadē ratio. & idem videtur in notario,qui imperitè fecit instrumentum, cum teneatur scire iura. C.de tabu.l.generali.iunge §.qui & ex qui.cau.§.fi. Sed bene concedo,q illi nō tenentur pœna illius.c.cum eterni.de sen.& re iudi.vt ibi no.Archi. quia ibi apponitur exaggeratio pœnarum,quæ non sunt extendē dæ vt l.pe.ff.de pœ.sed hoc licet sit pœna quò ad soluentē,nō
1 tamen quò ad recipientē.quia suum recipit interesse, † In glo.vt si dubitauerit.vult dicere gl.q nō condemnatur ad veram æstimationem litis hoc casu,quādo per imprudentiam. Quid,si condēnauit hominē ad mortē iniustè per imprudentiam,& executus est?Credo, quod hæc lex debeat obtinere: videlicet,quod arbitrio iudicis,sit puniendus.si tamen per dolū:tenetur lege cor.ff.ad le.Cor.de sic.l.j.§.j.Quid,si pars appellauit,& non est prosecuta;nunc vult redire contra iudicē: nunquid potest?Non videtur:sed sibi imputet;quia non videtur damnum sentire,quod quis sua culpa sentit. ff.de procur. l.qui proprio.§.procurator.in fi.de euic.l.Herēnius.§.fi.Con
2 trarium videtur tenere Inno.extra de appel.ca.sæpe. † Sed cur iudex, male per imprudentiam iudicans, non tenetur ex maleficio,sicut medicus,qui male secat,quitenetur l.acq. quę est ex maleficio.ff.tit.ij.§.imperitia. Pet.de bel.perti. qui solū tangit hoc hic,dicit, quod Azo dicit,quod secare est maleficium,sed iudicare non.sed ipse dicit,quod secare non est maleficium,sed iudicare non.sed ipse dicit,quod secare non est maleficium,sicut nec iudicare:sed malè secare, & malè iudicare, sunt maleficia. Ipse autem respondet, quod medicus, & advocatus, suscipiendo curam officiorum suorum, videntur se affirmare peritos:sed iudex non; ideò habet quandoque adminiculare sibi assessores. Præterea,prima duo sunt officia voluntaria:sed officium iudicis est necessarium. ff. de mune. & hono.l.fi.§.iudicandum.hæc est veritas: quia iudex habet necessario iudicare; ille autem non habuit necessario,secare, nisi vellet.

2 ADNOT. ¶ In fin. Iste titulus, non habet locum quando iudex per dolum,vel corruptelam tulit sententiam:quia tunc tenetur propriè ex delicto.vt no.Bart.in l.si filius.fa.iudex.ff.de iudi.

1 ☞ Armis delatis non puniendus peregrinus.

ITEM IS. In glos.hospes in fi.per hanc glo.consue-
1 uit dici, quòd si statutum villæ dicat, quod † qui portat gladium acutum;soluat certam pœnam,quòd si reperiatur aduena ignorans portare, quòd ipse non debeat pœnam soluere; quia ingnorabat: sed hospes suus, qui non certificauit.ff.de decre.ab ordi.fa.l.fi.in tex.quia plerunque.Si tamen ipse decit:tenetur ex maleficio.j.eo.§.exercitor.

CVI SIMILIS. In glo.ideo.in fi.Sed cui applicabitur hæc pœna:glo.dicit,quod medietas parti: & medietas fisco.ff.de ijs qui defe.vel effu.l.si vero.§.hæc autem actio. verius tamen videtur quod applicetur parti.ff.de verb.signi.l.si cui.de sepul.vio.l.iij.de liti.l.fi. In glo.quia difficilium.in fi. habebitur etiam consyderatio etatis: & fiet vna æstimatio arbitraria,iuxta l.hæreditatum.ff.ad leg.fal.

1 ☞ Familiæ factum quis præstet.
2 Familia an domino soluenti teneatur.

SI FILIVSFA. Vide §.in princi. ff. de iudi.l.si fi-
1 lius. Item exercitor. † Not.quod quis tenetur de facto familiarium,quod est verum propter officium: alias non teneretur,nisi ratificasset,vel mandasset,vel fortè si non prohibuisset cum posset.ff.de noxali.l.in omnibus. ff. de publi.l.j.§.familiæ. † Sed quid si dominus fuit condemnatus, propter
2 delictum familiariorum, nunquid potest eis repetere?Satis potest dici quod sic.ff.de aqua plu.arcen.l.si colonus. ff.de his qui deiece.vel effu.l.si vero.§.cum autem.

1 ☞ Obligationum ex malef.& quasi diserimen.

IN HIS AVTEM. In glo.patientis. ibi cum allegat.l.si.§.si plures.hoc videtur contra casum.ff.de his qui deie.vel effu.l.& quidem. Vnde dic,quod quilibet tenetur in solidum:veruntamen vno soluente, alius liberatur: vt sequi-
1 tur in gl.vnde gl.vult dicere hic † quod in obligationibus ex maleficio quilibet insolidū cōuenitur;quia vno conuento,& soluente,alius potest cōueniri;& quilibet insolidum.nō sic in obligationibus,quæ ex quasi maleficio: quia vno conuento, & soluente,alij non possunt conueniri,nisi sic intellexerit esse falsa in his qui deiecerunt. Vel dic quod in illo casu sit speciale,& in alijs quasi maleficijs, gl. verum dicit, & de illis intendebat loqui. In glo.vt ff.de iudi.in fi.dic j.de perpe. §.non autem.& vide ff.nau.cau.l.item.§.pe.& l.fi.§.pe.& fi.

De actionibus. *Rubrica.*

1 ☞ Continuare rubricam superfluum.
2 Gerundia important necessitatem.
3 Imperator, quare non posuit simul,de actionibus & obligationibus.

1 † Rubricam hanc continuare esset superfluum: quia textus eam continuat,vt statim videbis. In glo.ideo ponit ibi; omnes actiones.Sed idem posset dicere, si in rubrica posuisset de actione.nam cum actio sit verbum generale;ita potuisset comprehendere omnes actiones,sub Rubrica,sicut,sub definitione.Sed dicas,q rubrica ponitur solum, ad declarandū de quo actor intendit tractare.vnde cùm intēdat tractare de singulis actionibus,in specie;meritò rubrica ponitur in plurali:sed in definitione,ponit in singulari:quia actionem,prout est genus,diffinire intendit,& illa quæ est genus,est vnica, & ideo in singulari ponitur in definitione in fin.glo. pro quo facit:quia verba important factum,magis quàm nomina.ff. de stip.seruo.l.si communis seruus.§.de stipu.§.penulti.
2 † Sed dic,[a] q gerundia important necessitatem; & nemo
a compellitur agere. C.vt nemo inuitus. l.j.& est simile. ff.de eden.l.j.secundum Pet.Vel dic,q hic actor,nō tractat de agēdo principaliter;id est, de modo agendi; imo & de natura actionum.& huic videtur concordare Bart.ff.de eden.in rubri.& Iac.But.C.de eden.in rubrica. Sed quæritur, quare hic tractat de act.cùm hic satis agatur de particularibus in diuersis materijs.vt ff.de act.empt.per totum titu.de triti.& de condi.fur.& in multis?dicit Pet. q hic aliter tractatur de acti.& aliter in particularibus.hic enim tractatur,qualiter diuiduntur:sed in alijs qualiter ad exercitiū applicentur: sicut vide.nam licet per totum corpus iuris tractetur de legibus: tamen ponitur titulus generalis:vt patet C.& ff.de legib.
3 † Item quæritur,quare non posuit simul de actio.& obligatio,sicut in C.& ff.Dicit Per.quòd iste liber est factus,pro instructione iuuenum.§.de iusti.& iur.§.pe. Et quod diuisim traditur est magis clarum, & facilioris capacitatis §.de leg. §.sed non vsque.ff.de do.except.leg.prima.ideo diuisim tractatur de actionibus.& facit ff.ad leg.Corne. de falsis,l.filius emancipatus.

2 ADNOT. ¶ Sed dic.Vide ea,quę dicit hic Ias.

a VPEREST. Titulus iste diuiditur secundum Dy.in tres partes.[a] In prima, materiam continuat.In secunda,actionem definit.In tertia diuidit,Prima,in prin.Secunda,ibi. Actio autē. Tertia in §. Omnium. & hæc diuiditur in sex, secundum quòd ponuntur sex diuisiones actionum.in hoc tit.& extra adduntur aliæ sex diuisiones:vt videbis in glos.j. §.sunt præterea.vbi omnes specificantur; quare hic inserere non oportet.quidam arguunt hic,q ordo sit seruandus:& facit mihi magnam distinctionem;sed non est de materia.hoc dixi §.de leg.§.ante.

2 ADNOT. ¶ Tres partes .Hanc diuisionem in tres partes,etiam ponit Angel. hic licet faciat plures subdiuisiones partium : vt per eum hic videre poteris.

1 ☞ Actio quandoque ponitur pro administratione.
2 Causa,& actio,an sit idem.& 3.& 4.
5 Eadem quæ dici non possunt.
6 Ius non erat olim;sed impetrabatur.
7 Ius agendi,est ius quoddam incorporale.
8 Actiones,an sint de iuregentium,uel ciuili.
9 Obligatio naturalis,sola oritur ex iuregentium.
10 Actio,& officium iudicis,an sint idem.
11 Iudex necessario habet facere,quæ incumbunt officio suo.
12 Actio,an sit personalis tantum;an etiam realis.
13 Agit aliquis,quandoque:ad id quod sibi non debetur.
14 Tutor,si agit pro pupillo:uel dominus per procur.ipsi agere uidentur.

ACTIO. In glo.doc.multum solennizauerunt hunc tit.& inter cęteros hunc §.pluſquam fortè expediret,cum illa quæ in prin.tanguntur non sunt multę vtilitatis.quamuis autem scriptores iuris ciuilis,ponant glo.seu earum effectum, in suis scriptis:Ego autem,in toto hoc volumine cōtrario sty lo vsus sum.ad quid enim longè texuntur nouæ scripturæ,de eo quod sufficienter scriptum est?ideo ipsos doct.super hoc tit.colligā,& abbreuiabo,in magna parte,per modum apostillarum ad glo.sicut hucusq; cōsueui,& vltrà addam, quòd
1 Dominus administrabit. † In glo.no.q actio. ibi,cum alle.l.nihil.Item ponitur pro administratione,in auf.de defenso.ciuitat.§.iusiurandum.& facit ff.de admi.tu.l.actus.secun
2 dum Dy.vide j.in v.gl. † In e.glo.ibi,vt sicut apud dialecticos.hæc glo.est valde obscura:ideo scire debes,q est quæ-
a stio,an causa,& actio sint idem.Pla.dicit [a] q sic.Ioā.& Azo. contra Pla.inducebat pro se;certū est,q arg.apud logicos, fit ad cōfirmandam intentionem,& declarandū super eo.quod dubium est:sic est apud legistas.actio ad consequendam intentionem,de eo quod est dubiū,& petitur.Sed constat,q argumentum,non consistit ex sola cōclusione;imò opus est maiore,minore.& conclusione:& totum hoc dicitur vnum arg. esse idem.ergo,& in actione causa,quæ accipitur pro maiore,minore, & conclusione, sunt idem, & dicitur actio. vt in exemplo glo.Peto x.quia pro tanto vendidi tibi equum. totum hoc est actio:sicut apud Dialecticos,tota propositio,dicitur esse vnum,& idem argu.inducebat etiam pro se Pla.licet glo.hic non ponat: doct.tamen ponunt;& Azo ponit in summa legem.ff.de exce.rei iudi.l.& an eadem.§.actiones. quæ hic inducit sic.certū est q obligatio, est mater actionis. ff.de procu.l.licet.§.ea.& eandē sequitur sicut matrem. Sed in d.§.dicitur,singulas obligationes,singulæ causæ sequuntur,id est singulæ actiones:quia non potest loqui de alia causa;ergo causa,& actio,sunt idem & synonyma.ibi enim ponitur causa,pro actione:quia de alia causa, videlicet de materia, ex qua obligatio resultat:non potest loqui;quia nō sequitur
3 imò præcedit. † In e.gl.sic est.aliud est causa,& aliud actio. hoc argumentum non procedit. Illa sunt diuisa:ergo & ista non sequitur. Sed fortè vult sic arguere.nō est dubium,quòd maior est diuersitas,inter contractum, qui est causa remota actionis,& actionem,quam inter actionem,& obligationē, quæ est causa proxima: sed obligatio,& actio sunt diuersa: quia vna mater,alia filia;& diuersos habent tractatus: ergo multo fortius causa remota,& actio sunt diuersa. In ea. gl. ibi cum alleg. l.consilio. hoc argumentum est forte. contractus causat obligationem: obligatio actionem: contractus est facti,quæ est causa remota actionis;actio est ius:ergo nō sunt idem;hoc argumentum,est indissolubile,si Pla.recipiat contractum pro causa, sicut Ioan.& Azo recipiunt,& eo-
4 dem modo,procedit,secundum argumentum. † In ea.gl. ibi,aliud est causa:& aliud est actio. In hac quæstione doc. sunt varij.Dyn.nil determinat:sed dicit quod quidam distinguunt.& in veritate vt dicit ipse,non videtur mala distinctio aut quæritur de causa materiali, ex qua procedit actio: & sine dubio opi.glo.est vera.aut de efficienti:vt peto à te x.quia vendidi,in quibus peto te condemnari:tunc opi.Placen.dicit quod in veritate hæc opi.non cōtinet absurditatem. hoc etiā membrum vltimum,videtur tenere Iac.de Ra.Pe.de bel.perti.tenet opi.glo. Dicas quod hoc verbum causa, diuersimode recipitur.nam causa,quandoque pro materia accipitur: sicut pro contractu ex quo oritur obligatio:& ex illa act.& sic sumitur.ff.de tribu.l.quod in hæredem.§.eligere.ff.si cer. pet. l.certi condictio.in prin.& de ista non est dubium,quod non est idem quod act.Ideo lex dicit quod actio ex contractu oritur,si oritur pro facto aliud efficitur:quia aliud mater: aliud filia:alius qui gignit;alius qui gignē.ff.de act.& obl.l.actionum.nec de hoc videtur Pla.intellexisse.A liquādo causa.ponitur pro instantia causæ,vt C.de epis.& cle. authen. causa de transa.l.causas.C.vbi causæ fis.in authen. de litig. §. omnem verò.versi.si verò intra.ff.de testi.l.j. Et propriè dicitur causa in initio iurgij,extra de ver.sig.c.forus. Quandoque causa dicitur vtilitas rei j.e.§.huic autem Iac.& Dy.vocant causam, totam materiam libelli. Peto te condemnari in x. in quibus mihi teneris ex mutuo.& pro eis facit:quia secūdum Tuliū,

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa est res in dicendo posita,cum interpositione certarum personarum:actoris & rei.& textum.dicit in d.cap.forus.est enim origo,& materia negotij,& de ista voluerunt dicere, q̃ sit idem.cum actione.Quod euidenter salua eorum reuerentia,videtur falsum:quia actio est ius:vt hic dicit vt ꝯ.videbis. Agere & litem dicere in iudicio, est factum: ergo non sunt idem. Præterea,si causa,& actio essent idem:reus non dicere retur habere causam: quia aliquando non habet actionem, & tamen text. ita dicunt reum habere causam, sicut actorem.in auc.apud quos oprtet causam dicere.in rubri. vj. col. & in d.auc.causa quæ sit cum monacho.C.de auto.præstan.l. clarum. Præterea,si causa,scilicet petitionis substãtia,esset idem cum actione:sequeretur,quòd nõ competeret actioni: nisi incepta materia iurgiorũ,quia tunc incipit esse causa,secundum definitionem Tullij:vt patet in d.c.forus. & tamen hoc est ridiculum dicere:quia statim competit actio, contractu celebrato:vt vidisti s̃.de obli.in materia ff.de act.& obli.
5 l,naturales. † Præterea, illa non possunt dici eadem quæ tanquam diuersa assignantur,& nuncupantur, & quæ ita se habent,quòd ad positionem vnius,non sequitur positio alterius.C.de codi.l.si idem.ff.vnde legi.l.inter agnatos.sed ad positionem actionis,non ponitur causa:imò distinguntur, tanquam diuersa:ergo non sunt idem quòd ponantur tanquam diuersa:imò,nec simul compatiuntur in eodem subiecto:apparet.ff.ad Trebel.l.quamuis.in princ.ibi enim facta positione de actionibus,ponit de causa tanquam de re diuersa.Item ibi ea resultat ex naturali obligatione,& tamen non actio:vt l.naturales.s̃.alleg.& sic non se compatiuntur in eodem subiecto:ergo non sunt idem.facit d.ꝯ.si verò intra.vbi ponitur tanquam diuersa. Vnde dicas constanter,quòd actio multis modis sumitur.Vno modo prout est quid incorporale,per se sonãs,sicut ius seruitutis,vel alia iura incorporalia.& prout sic sumitur,non procedit opi.doct.sed quandoq; sumitur, pro toto libello,seu materia libelli:vt C.de eden.l.edita.& ita sumitur hic.& est diuersa à causa,alio modo sumitur pro tota instantia:vt ꝯ.de pœ.te.liti.ꝯ.fi.& de illa potest loqui.Non obst.arg.Pla.videlicet de arg.dialecticorũ.Certè arg.est bene dialecticum;vnde non sequitur,illud vocatur argumentũ: ergo istud, actio. Vnde respondetur, per interpretationem:
6 quia materia petitionis non est actio:sed petitio quæ fundatur in virtute actionis naturalis:sicut argumentum,in virtute rationis naturalis:& tamen non est idem,cum ipsa ratione naturali.Item non obst.l.& an eadem.ꝯ.actiones.quia ibi nõ ponitur causa,pro actione:aliàs videretur inferre,q̃ actio & obligatio essent idem:sed vult dicere,q̃ singulas obligationes,singulæ causæ sequuntur,id est singulæ instantiæ,in iudicio ventilandæ.Negari tamen non potest, quin nomen litis, significet actionem,ff.de ver.signi.l.litis nomẽ.Sed debet exponi omnem actionem significat,id est,litem quæ ex omni actione infertur:non tamen est actio:verum est,q̃ largè litis ductio,est actio & iudiciũ.ꝯ.e.tit.ꝯ.in bonẽfidei. Iuxta hoc
b posset quæri,nũquid libellus procedat,sine conclusione.nõ videtur per prædicta:cum sit quasi argumentum. contra extra de sepul.c.in nostra.vide ibi per Innoc. vbi videtur q̃ sic,
6 pro quo facit ff.ad l.rho.de iac.l.deprecatio. † In gl. patet ergo.ibi cùm allegat.C.de formu.l.j.vult dicere glos.q̃ olim non erat ius:sed impetrabatur, iuxta ꝯ.deinde ex his, de ori. iur.l.ij.satis tamen potest dici, q̃ olim competebant, sed non poterant in iudicio deduci:nisi in impetratione facta vt ibi.

In fi.e.glo vide in d.ꝯ.vbi bene colligitur differentia,inter actiones ciuiles,& interdicta:non inter actiones prætorias, & interdicta.Sed potes dicere,q̃ interdicta,formabanť in casibus singularibus.& inter duos:vt tu illũ deiecisti: vnde illũ restituas.sed actiones proponebãtur generaliter in albo. ait prętor:cuius negotia &c.ff.de neg.gest.l.j.secũdũ Pet.de bel.
7 perti.de hoc videbis magis plenè in d.ꝯ.ꝯ.de interdi. † In
c gl.scilicet ciuile,definiri,[c] sed hoc nõ videť mẽs tex.q̃ sit ius prætoriũ,vel ciuile:sed est ius quoddam incorporale,vt obligatio.de qua.s̃.de re.cor.& incor.ꝯ.j. Hæc sufficiebãt hic.Ia. de Ra.tamen reuocauit in dubiũ,vtrũ actio sit ius.& tenet q̃ nõ primò:qa actio est vulgaris formula,quæ impetraťr:vt ff. de ori.iur.l.ij.ꝯ.deinde. & l.si seruus.hic alle.sæpius. tunc ipse arguit:certum est,quod impetratio, & talis verbi conceptio, est facti:ergo & actio est factum. Item agere est facere: ergo actio est factum,per locum à coniugatis.doct.Dy.& Pet. de bel. perti. tenent contrarium quod est ius incorporale: sicut tex.dicit hic.Sed Iac.respondet ad hunc tex.dicit enim,quod verbum ius;habet diuersa significata.Quandoque enim dicitur ius verborum expresio.& ita hic.de hoc vide ff. de pact. l.si vnus.ꝯ.pactus nepeteret vbi dicitur in stipulationibus:ius versatur.i.verborum expresio,seu solennitas. vnde alibi dicit lex si mutus adoptet.idem est, ac si iure adoptauerit.le.ex verbis expresis.ff.de adop.l.pater naturalis.& sic hic ius sumitur verè:tamen vt dicit actio est factum. Sed domine iacobe vos scitis,quòd illa quæ facti sunt,non transeunt ad hæredes,sed quæ iuris sunt,sic ff.de acqui.pos.l.cum hæredes.& tamen certum est,quod actiones transeunt.ꝯ.de perpe.& tempo.ac.patet ergo,quod non sunt facti. Ad ista argumenta patet responsio:& primo ad illud: quia actiones impetrãtur &c.Certe non est verum hodie;imò competunt ipso iure: vt hic no.& supposito quod impetrarentur:non propter hoc sequitur,q̃ impetratę sint facti.nam bo.possesio impetratur:& tamen impetrata est ius.ff.de bo.pos.l.ij.ꝯ.bonorum. Item ad illud agere est facere &c. ista non est bona consequentia, apud legistas.vti frui est factum: ergo vsufr.ire agere est facti, ergo ius eundi.non sequitur.s̃.de re.cor.in fi.ff. de rerum diui.l.j.Sed de hoc mirãdum:cum ibi ponat obligationes in
8 ter corporalia,cur non posuit actiones. † In ea.glo.ibi, ius agendi vel prosequendi.Certè non est magna vis faciẽda do.
d tamen magnam faciunt,& quærunt, vtrum[d] actiones sint de iuregentium,vel ciui.& quidam vt Iac.& Pe. de Bel. perti.tenent q̃ actiones sint de iuregentium.Dyn.tenet cum glosso q̃ sint de iure ciui.opi.Iaco.& Pe.videtur probari primo,per rationes.secundo,per leges expressas.Prima ratio est hæc.contractus,& obligationes,sunt de iuregentium:vt l.ex hoc iure ff.de iusti.& iure.si ergo,dicas obligationes illo iure inuentas ergo & actiones:aliassequeretur,q̃ obligatio esset inutilis,& inefficax:q̃ est verisimile.non enim credendum est,quod populus tãto tempore errauerit, quin vnusquisque suum vellet repetere:quod nõ posset,nisi essent actiones:quia sine his,nemo experitur:vt l.si pupilli.ꝯ.fin.ff.de neg. gest. Præterea, partus sequitur conditionem matris.C.de rei vend.l.partum mater,videlicet obligatio, est de iuregentium: ergo videtur, q̃ filia.Pro hac parte, sunt leges expresse.ff.re.amo.l.rerum. de cõd.inde.l.indebiti.Nec obst.ff.de ori.iur.l.ij.ꝯ.ex his.imo facit pro. Dicit enim deinde ex his legibus actiones compositæ sunt.componere est aliquid, ex pre existente materia in melius reponere: vnde cõponere,supponit materiam præiacentem:vt l.ij.in princ.de ori.iur.& in proœ.ff.in prin.ideo licet sit verum,quod iure ciuili compositæ sunt, & ordinatæ, & sublata antiqua solennitas:primo tamen fuerunt per iusgẽtium inuentæ. Præterea,quoties dubium est cui aliquid debet attribui: debet in dubio attribui vetustiori.ff. fi. regun. l.in finalibus.cũ ergo hic dubitetur,quo iurẽ, actiones sint introductæ:fiat attributio iurigentium, quod est vetustius. ꝯ. de re.di.ꝯ.singulorum.Pro alia vero parte,allegatur ꝯ. deinde.s̃.alleg.vbi antiqui reputabant casum.Sed Ia. inducit pro parte contraria: vt s̃.dictum est, & multum probabiliter.
9 † Item,quia de iuregentium,oriebatur sola naturalis,ex qua non oritur actio.ff.de so.l.inhis.ꝯ.imperator.& l.si is cui.ꝯ.fi. Et ex his rationibus glo.& Dy.mouentur.pro quibus etiam facit ff. commoda.l.in commodato.ꝯ.sicut. furt. aduer.nau. cau.l.j.ff.quæ in frau.cre.l. Cassius. Super hoc potest dici, quod actiones,descendentes ex cõtractibus ciuilibus,& per ius ciuile inuentæ;sicut ex stipulatione, contractus emphy.literarum obligationes:& alij,sunt de iure ciuil. quia cum contractus,& obligatio, sint adinuenti de iure ciuili:per consequens & actio,quæ inde descendit,alias sequeretur,q̃ filia esset ante matrem:q̃ esset absonum:sed in contractibus iurisgentium, credo q̃ actiones fuerunt creatæ de iuregentium: sed post fuerunt compositæ,& in formã redactæ, per ius ciuile;vt d.ꝯ.deinde. Vnde ridiculum esset dicere, quod iusgentium

tium creasset contractus,& obligatiões,& nõ dedisset actionem:nam sic,& contractus,& obligationes essent inutiles.& sicut dicit Iac.si alia opi.esset vera;erat tunc optimum cõtrahere,& mutuum recipere, quod nullus compellebatur reddere,nec conuentiones attendere,& pro hoc facit.l.iurisgentium.in prin.ff.de pact.& quod scripsi s̃.de obligatio.in prin. Aliæ autem actiones,quæ descendũt ex l.xij.tabu.& ex aliis. ll.vt ac.l.aquil.furti.& de condi.ex lege.quàm plures,sine dubio,sunt inuentæ ciuiles.& de his non debuit dubitari:sed solum de actionibus,quæ descendunt ex contractibus iurisgẽtium. In ea glo.ibi cum alleg. s̃.de re.cor.ꝯ.j.hæc est vera:
10 & hanc approbat Dy. † In ea.glo.in fin.[e] doct.omnes as-
e sumunt hanc q.alte.& videtur,q̃ actio,& officium iudicis, sint idem.lex dicit q̃ actionis verbo,etiam persecutio continetur.ff.de verb.sig.l.actionis,sed officiũ iudicis,dicitur persecutio:vt eo.titu.l.pecuniæ.ꝯ.j.ergo sequitur quòd sunt idẽ.

Præterea, certum est,q̃ cautio damni infecti, petitur per officium iudicis: q̃ apparet;quia competit nisi postulatũ sit. ff.de dam.infect.l.dies cautionis.ꝯ.hoc autem iudicium.& l. cum postulassem.& l.prætor sed constat,q̃ vocatur actio.eo. titu.l.inquilino.ergo est idem q̃ actio. Præterea,restitutio petitur per officium iudicis.vt videbis ꝯ.e.ꝯ.rursus.& lex dixit,q̃ ex hoc edicto nulla proficiscit specialis actio, vel propria,sed communis;videlicet officium iudicis:ergo supponitur:q̃ actio,& officium,sint idem.& pro hoc melius ff.de do: l.j.ꝯ.idem Pomponius refert. Super hoc dicit Iac. Ranfredum dixisse,q̃ officium iudicis,& actio,non sunt idem: imò est tanta differentia,inter eos,quanta inter misericordiam,& iudicij rigorem.illa enim,quæ per viam actionis veniunt;iudex habet facere ex necessitate,sed illa quæ per officium: fa-
11 cit,si ei placet;aliàs non. † Hanc sententiam idem Iac.impugnat,dicẽdo,q̃ iudex habet necessario facere,illa quæ eius officio incumbũt. Vnde,si minor petat in integrum restitui, & probat læsionem;quis diceret,quin sit iniuria, & quin sit iusta causa appellandi,si deneget.& idem de aduocato & de nutrice,& de alijs. Sed fortè Ranfredus volebat dicere,q̃ illud qđ veniebat ex officio iudicis, venit ex quadã gratia:quæ tamen si denegetur, est iniuria. ff.de aqua quoti.l.j.ꝯ.permittitur.in fin. Vt tamẽ bene hoc intelligas, dicas q̃ quoddam est officium iudicis, quòd deseruit exceptioni: & imploratur à reo.vt ff.de peti.hære.l.planè.& de hoc non est dubium, q̃ nõ est idem cum actione. Aliud est,q̃ deseruit actioni: & de illo etiam non est dubium q̃ nõ est actio.imo valde diuersum est.& ideo dicitur, q̃ vsuræ quædam sunt in obligatione:quædam veniunt ex officio iudicis,sine obligatione.ff.ad Trebel.l.deducta. euidenter dando intelligere, q̃ officium iudicis,non habet obligationem:sed actio, habet obligationem naturalem.vt l.licet.ꝯ.ea.ff.de procu.& sic non sunt idẽ. facit C.de iudi.l.j. Item est quoddam officium, quod datur loco actionis.sicut quando petitur in integrum restitutio: vel quando aduocatus,petit salarium,& in similibus casibus:& de isto pendet quæstio:& videtur posse dici,q̃ est idem, cum actione. Hæc tamen sententia aures demulcet, secundũ Dy. nam constat,q̃ tale officiũ datur in loco deficiẽtis actionis:ergo non est idẽ.cũ ac.ff.de annu.le.l.quintus.de ali.le.l. seruos. Vnde dicũt Ia.& Pe.q̃ actio habet naturalẽ obligationẽ:officiũ iudicis nõ ideo in actione cõcluditur cõtra partẽ:& videtur obligata.sed in officio iudicis nõ,sed verba diriguntur ad iudicẽ:vt minor sum,& læsus.peto domine iudex,per vos restitui in officio nutricis:aduocati,quia modico tali seruiui. Imploro officiũ vestrũ q̃ faciatis mihi salariũ cõpetens reddi.& pro hoc facit ff.de act.emp.l.qui per collusionẽ.Ideo cõ
i cluditur,q̃ officiũ iudicis.& actio nõ sint idẽ.bene verũ est,q̃ officiũ iudi.habet similitudinẽ cũ actione.& q̃ largè sumpto vocabulo actionis,sub appellatione actionis posset cõprehẽdi:vt l.actionis.s̃.alle.& ita sumitur in l. inquilino.& in alijs ll.quæ vocãt officiũ actionẽ;per quę patet respõsio ad cõtraria. Nec ob.ꝯ.itẽ Põponius.vbi dicit alia acti.quasi supponatur,q̃ officiũ iudicis,sit actio.quia hæc dictio alia, nõ implicat;sicut nec dictio cæteros.ff.de procu.l.nõ solũ.ꝯ.quæritur.
12 & ibi de hoc. † In glo.hoc duobus modis .ibi cũ alle. s̃.de
f leg.ꝯ.si rem.gl.ergo finaliter videtur declinare,quod personalis [f] definiatur tantùm.& idẽ no.ff.e.l.nihil.& tamẽ cõmuniter dicitur,q̃ gl.tenet hic oppositũ. Hãc etiã sententiã q̃ hic definiatur personalis tantũ,tenet Pe.de Bel.perti. Dyn.tenet q̃ vtraq; definiatur,& vterq; mouetur rationibus gl.& verisimile est,q̃ vtraq; definiatur:quia cũ hic tractetur in genere, de actione(quod apparet;quia in ꝯ.proxi.statim eã sub diuidit,& ad spẽs descendit)credendũ est,q̃ actio in genere,definitur;cũ verba in larga significatione,possint se ad hoc extendere,vt tãgitur in gl.Sed secundũ hoc, videtur q̃ etiã officiũ iudicis definiatur,cũ cõtineatur sub verbo actionis.vt s̃. ostẽsum est.Sed dic,q̃ nõ cõtinetur sub larga,sed sub largissima: & nõ cõtinetur substãtialiter.sed similitudinariè.vt s̃.dixi.Et apparet,q̃ hic nõ definiatur:quia nec ponitur in diuisione ꝯ. proxi.ꝯ.nec de eo agitur in hoc tractatu:sed ponitur tractatus ad partẽ.ꝯ.de offi.iudi.Sed nũquid definitur bo.pos.videť q̃ sic:cũ nõ sit aliud nisi ius prosequendi &c.ff.de bo.pos.l.ij. ꝯ.bonorũ.Sed dicas cõtra.quia bo.pos.nõ est instrumentum agẽdi,nec actio,nec ius,quo prosequiť:vt ibi no. Sed quæritur,vtrum hic definiatur actio efficax tantũ,an etiã actio nõ efficax, quæ potest exceptione repelli. Et videtur q̃ efficax tantũ,propter verbũ prosequendi. qđ in definitione ponitur. nihil enim prosequimur per actionẽ inefficacẽ:& ideo nõ cẽsetur creditor,qui exceptiõe repelli potest.ff. de acti.& obli. l.is cui.ꝯ.fi.ff.de verb.signi.l.creditores.nec debitor,qui exceptione tutus est.eo.tit.l. debitor.igitur inefficax nõ videtur, hic diffiniri.Prætera,nõ reputatur esse actio quæ exceptione repelli potest.ff.de do.l.elegãter.ꝯ.seruus.de reg. iur.l.nihil.Ego credo cõtra;quia cũ hic actio definiatur,prout est ius incorporale per se;& certum est,q̃ licet exceptione remoueri possit;nõ tamen trãsfertur,nec definit competere;& semper est actio,& eiusdem naturæ quæ esset si exceptio nõ cõpeteret;q̃ talis definiatur ꝯ.de excep.in prin.habet enim ius actor in iudicio prosequẽdi,q̃ sibi debetur,licet exceptione possit repelli:vt ibi patet nec ob.ll.cõtrariæ;quia consyderant effectũ,nos verò habitũ;& prout actori cõpetit,sicut in definitio
ne iustitiæ dicimus,q̃ est cõstãs habit[g]:licet nõ semper actu: vidisti s̃.de iusti.& iur.in prin. In ea.gl.cũ alle.l.fideiussor. ꝯ.fideiussor.de solu.l.in his.ꝯ.imperator.Sed hæc sol.nõ vide
g tur procedere [g] quia cũ naturalis sola,nõ pariat actionẽ,quo ad hãc materiã,& deberet;de quo hic loquitur:nihil facit naturale debitũ. † In ea.glo. ibi pacto. vult dicere gl.q̃ licet
13 quis ibi agat:nõ tamen prosequiť id,q̃ nõ debetur:sed aliud:
h & hanc approbat Dy.[h] Sed pro deo:quid sibi volunt verba hęc:nõ soluũt;cõtra.quia ibi prosequitur,qđ nõ sibi debetur: & tamẽ agit:ergo actio est de prosequẽdo eo,qđ nõ debetur: cuius cõtrariũ supponit definitio. Dicas;q̃ hoc cõtrariũ procedit suppositа opinione Io.quæ est in d.l.si pacto & l.nuda. de cõtrahẽ.& cõmitten.stipul.quę dicit,q̃ agitur ad id qđ in pacto deductũ est,antequã possit agi ad pœnã.Sed Azo dicit cõtrà.& secundũ opi.Azo.nulla est hæc oppositio. Dicas tamẽ q̃ etiã suppositа opi.Io.cõtra nõ ob.hic enim definitur actio,prout est ens incorporale competens alicui:& est vera definitio.nõ enim definitur nõ ens,q̃ de facto attẽtatur:vnde ille cui nulla actio cõpetit,agit quãdoq; de facto:& sic intelligebat Io.ibi:videlicet,q̃ agebať de facto:& tamen eius opi. nõ approbatur per moder. Sed quicquid sit,respõde,q̃ agere nõ definitur;quia facti est,& multòmi.agere de facto:sed ius incorporale cõpetens definitur:vt dictũ est: contrariũ loquitur,de agere de facto. In ea.glos.ibi.ad vindictam.imò dicas,q̃ licet detur ad vindictã:per eam prosequimur qđ no-
i bis debetur.[i] videlicet pœnam & vindictam pecuniariam. s̃.de iniur.ꝯ.pœna. In ea.gl.ibi.vel quando fuit proposita. hoc nõ valet:quia in l.quæsitum.nihil erat in peculio quando fuit incepta actio. In eadem gl.ibi cum alle.l.solemus.imò dicas,q̃ in prædictis contrariis actori competebat ius agendi:nec erat defectus ex parte ipsius. vnde bene prosequitur, q̃ sibi debetur quatenus in eo est:in l.quæsitum.sed erat defectus ex parte personæ,rei,vel materiæ,quæ non reddit actionem ipso iure nullam.ideò dicimus,q̃ vbi est defectus ex parte,vel ex persona rei,seu defensoris: tenet actio: & sufficit,q̃

Universidad de Deusto
Biblioteca

ille defectus cesset tempore rei iudicandæ, sed vbi esset defectus, ex persona actoris, cui nõ cõpeteret ius agẽdi: nõ suffice
k ret superuenire nouũ ius; [k] nisi descẽderet ex antiqua causa, sic intellige ff. de iud. l. non potest videri. ff. mand. l. si manda-
14 uero tibi. secundum Dy. & iunge ĩ. §. proxi. † In fin. eiusl dem glo. vel dic, q etiã pupillus [l], seu dominus, censetur agere, cum eorum nomine agitur. ff. de admi. tut. l. ita autem. §. gesisse. ff. si quis cau. l. si procu. secundum Dy. hæc sufficiunt pro lect. huius §. Sed dominus Ia. de Ra. altius exorditur, & cumulat hic materiam libellorum, quæ consueuit tractari in aue. offeratur. Ego verò, hic omitto: quia non est propria materia, & si de hoc videre vis: vide in spe. de libel. cõcep. ibi reperies satis. Placeret deo, q lectores non attraherent materias, & contentarentur his, quæ necessaria sunt, pro intellectu legis quàm legunt: & non solennizarent, fortè magis ad ostentationem, quàm instructionem, & secundum materias æquo processu legerẽt, per totum annum: & sic possent proficere, sibi & aliis. solennizationes, si quidem & melancholiæ, quas nouas opiniones vocant, sunt quasi, vter plenus vento, & magis supinus, bene percipit, cum est extra studium, illis enim exufflatis, insistentes talibus, remanẽt vacui textibus & conclusionibus veris glo. & doct. audeo tibi dicere, q nescit legem, qui non legit totum Codicem, de æquo processu in an. & idem de aliis volu. & sic fit Bono.

a ADNOT. ¶ Pla. dicit Si bene consyderatur ar. Pla. nihil prodest, quia arguit à parte integrali, ad suum totum: & sic committit tibi fallaciam.
b ¶ Sine conclusione. Adde quòd notauí in apostil. ad Lanfran. de Oria. in c. quoniam contra falsam. in §. petitiones. nu. xiij. in aposti. in verbo. generali. extrà de proba.
c ¶ Definiri. Clarum est, quòd actio. est ius: & licet perducere eam ad exercitium sit factum secundum omnes docto.
d ¶ Quærunt vtrum. Vide hic d. Angel. in ij. col. vers. in glo. in ver. ius, & do. Ia. ma.
e ¶ In fin. Vide hic Angel. in iij. co. in vers. in ea. glo. in fi. vide etiam hic do. Ias. an actio & officium iudicis sint idem.
f ¶ Quod personalis. Imo etiam realis, secundum doct. hic: quia cum hæc de finitio fiat in genere debet conuenire vnicuique eius speciei vt l. j. §. labeo. ff. de dolo ma. Angel. tamen tacite videtur hic innuere, quòd definiatur tantũ actio personalis, cum alleg. Bald. de sta. Bono, quo cauetur, quòd si quis fuerit negligens in petendo debito per spacium xv. an. quòd, excludi tur à petitione debiti. hoc statutum, cum ste odiosum, non intelligitur cum agitur actione reali ex quo quis non petit sibi debitum sed quòd suum est, cogita.
g ¶ Procedere. Idem tenet hic Angel. in vj. colum. post prin. in ver. in ea. glo. ibi. §. fideiussor.
h ¶ Approbat. Dyn. Et hæc est veritas, secundum docto. hic.
i ¶ Dedetur. Idem tenet hic Angel. in vij. col. in prin.
k ¶ Nouum ius. Vide super hoc Angel. quærentem, an ius superueniens, pendente iudicio, veniat in eadem instantia.
l ¶ Etiam pupillus. Tenet idem hic Angel. vide eum in vij. col. ante fin. in ver. in ea. glos.

1 ☞ Actio vbi proponenda.
2 Actionum diuisio.
3 Actiones autem mistæ, an faciant speciem.
4 Actiones in rem scriptæ, rem comitantur.
5 Actiones, quando dicantur oriri, ex varijs figuris causarum.
6 Actione rei uendicatione, qui tenetur, est obligatus. & 7.
8 Promittens non facere controuersiam Titio: an extendatur ad exceptionem.
9 Fraudatos creditores an exprimendum.
10 Rei uendicatio quid, eique necessaria. 11.
12 Actio utilis, & directa, an eadem.
13 Vasallus, vel emphy. si agat rei uendicatione directa, cum deberet agere utili: an debeat succumbere?
14 Quid autem, si ago rei uendicatione directa, lite conte. reus desinit dolo possidere: an uigore dicti libel. fiet condem. uel an sit opus, quòd edam nouum li. in utili.
15 Libelli editio, facit rem religiosam, in realibus.
16 An autem fiet condemna. utrtute directæ intentatæ, uel uirtute utilis. & nu. 17.
18 Dominum, sicut requiritur ex parte agentis: ita possessio ex parte rei.
19 Quid autem, Ago rei uendi. expressa causa remota in libello: uolo in processu, probare aliam causam: an debeo admitti?
20 Rei uendicatio, licet competat soli domino: est tamen casus, in quo competit non domino.
21 Actor agens rei uendicatione, dicit se proprietarium in libello: & non dicit se dominum: an sufficiat?
22 Possessio: an requiratur ciuilis, uel naturalis, ex parte rei, quæ conuenitur, rei uendicatione?
23 Quid autem, si reus non possidet naturaliter, uel ciuiliter: sed tantum detinet: uelu ti depositarius, uel colonus.
24 Dolus qualiter probari debet, quando quis dicitur dolo desisse possidere.
25 Rei uendicatio, ad quid competat: uel quid in ea ueniat.
26 Libellus, qualiter formatur, in rei uendicatione.
27 R eus conuentus actione reali, si dolo desijt possidere, qualiter formabit libel.
28 R eus conuentus, rei uendicatione, si petat quòd actor declaret: an dicat se dominum directum, an utilem.
29 Actor agens rei uendicatione, dicit in libello: quòd res ad eum pertinet: nec declarat an iure dominij an talis libellus procedat.
30 Quid si non probat titulum: sed probat, quòd ipse, & prædecessores sui tenuerunt tanto tempore, quòd hominum excedit memoriam.

OMNIVM ACTIONVM. Post definitionẽ, imperator ponit diuisionem actionum. Et scias, quod totus is titulus, vadit per diuisiones, vsque in finem. Ponit enim titulus totus, sex diuisiones actionum, prout patebit. & hæc est prima. Is autem §. diuiditur in duas partes. primò, diuidit. secundò, declarat membra. prima in princi. secunda ibi: nanq; &c. litera plana est, nec ponitur casus. potest tamen sic incipi. Domine imperator, vidi definitionem actiõis: diuiditur ne?
1 Imperator dicit quòd sic: quia omniũ actionum &c. † In glos. videtur innuere. in fin. quia nulla est, quin ea apud ta-
a les experiamur. ff. de iudi. l. pen. vnde verbum quilibet: [a] nõ excludit, hoc casu: sicut nec C. de sum. trinita. & fid. catho. l. j. ibi: cunctos populos quos &c. ff. de iusti. & iur. l. omnes po-
b puli. In glo. s. compromissarios. [b] in fin. melius [l] C. de arbi. l. pe. & facit extrà de proba. c. quoniam contra falsam. C. de iudi. l. rem non nouam. Sed coram arbitratore, non oportet offerri, nec dari: quia ille non procedit more iudiciali: vt not. in Spe. de lit. conte. §. nunc tangamus. versi. illud autem. nu. 2.
In gl. summa ideſt prima. imo deberet esse prima, quod quẽdam ciuiles quẽdam prætoriæ. ſ. de ob. §. j. dicunt quidam, q ibi de diuisione obligationũ: hic de diuisione actionũ. Istud non placet Pet. de bel. perti. quia sequeretur, q obligatio, & actio haberent diuersum ius in substantia: vnde exponit sum ma: id est breuis: & sequitur in glo. & facit ff. de sta. ho, l. sum ma. Sed quicquid dicas, de facto remanet, q hęc est prima: & tamen videtur, q alia debet esse quæ est ĩ. eo. §. alie. & Io. ponit illam primam in arbore. Sed dicas, q cum tractatur, de cognitione originis actionis; illa debet esse prima: sed cum tractatur de cognitione eius naturæ, ista est, nec debet esse prima. vnde per illam diuisionem, non distinguuntur species actionum; sed per hanc. nam personales, non sunt reales: nec e contra: quia differunt specie: sed personales: & reales, reperiuntur aliquæ prætoriæ: aliquæ ciuiles: vt patebit in inferio-
2 ribus: nec per illam diuisionem, species distinguũtur. † In ea. glos. in fine. scire debes, quòd actionum, quædam sunt personales: quædam reales: quædam mistæ, quædam in rem scriptæ: quare dicantur mistæ, & quare in rem scriptæ. Dyn. fecit hic vnam magnam prosam, quæ in effectu ponitur ĩ. e. §. quædam. vbi magis videbis. vnde finaliter dicit Dy. quòd imperator, ponendo simplex: videtur ponere mistum, seu cõ positum. Et est simile: quia lex dicit stipulationum: quædam sunt in dando: quædam in faciendo: & nihil plus dicit: & tamen constat, quòd quædam sunt mistæ in dando, & faciendo: sicut reddere rationem. ff. de condi. & demonst. l. cum seruus. & tamen propter hoc, non est insufficiens omnino. ff. de verbo. obliga. l. stipulationum. In hoc aduerte: quia si mistæ faciant speciem per se: non potest negari, quin diuisio sit minus sufficiens. & glo. vacillat hic, vel minus clarè loquitur. dicit enim, quòd mistæ sunt reales, quando agitur ad rem: & personales, quando agitur ad personales præstationes. quid ergo est, hoc dicit: Et iam simul agitur ad vtrunque. Verbi gratia, ago fa. erc. certum est, quòd cuiuslibet particulæ pars pertinet ad me: & alia pars ad socium meum: nunc peto diuisionem. in eo quòd peto partem meam: est realis. eo quòd peto partem socij: est personalis: & sic nõ potest dici, quòd quãdoque sit realis, quandoque personalis. imo semper mista. & sic videtur, quòd egrediatur diuisionem, & faciat tertiam speciem: sicut vides in breuiloqua, quæ continet duas vulgares, & duas pupillares, & facit tertiam speciem. ff. de vulg. l. Lucius. etenim composita ex duobus, tertiam speciem faciunt sicu:

sicut mulus. ff. de pig. act. l. si conuenerit. §. penult. de vsucap. l. eum qui. de verbo. signi. l. carbonum. & ita videtur Io. sentire in arbore, qui ponit reales, personales, & mistas, quamlibet singulariter ad partem: & quasi distinctas species, & sub
3 distinctis circulis. † In hoc dicendum, quòd mistæ non faciunt speciem: quia nulla est mista, quin sic substantialiter realis, aut personalis: vnde peti. hære. dicitur mista. C. de peti. hæredi. l. hæreditatis. & tamen constat, quòd est verè realis. ff. de peti. hæred. l. sed & si lege. §. petitio. similiter si. regun. dicitur mista. ĩ. eod. §. quædam. & tamen est verè personalis. ff. si. reg. l. j. & similiter fami. ercisc. & communi diui. sunt personales: oriuntur enim, ex quasi contractu. s. de ob. quæ ex quasi contractu. §. item si inter aliquos. & tamen contractus, non pariunt reales immediate. & ideo hæc diuisio, est sufficiens. quo ad species actionum: & illa diuisio, quæ est in §. quædam. nõ est nisi, quo ad qualitates & specificas differentias, quæ non constituunt species: vnde licet hominum: quidam sunt nigri, rufi. alij alibi: non ob hoc differunt specie. de actionibus in rẽ scriptis, est certum, quòd omnes sunt personales: vt videbis
4 in §. quædam. † In glos. ideo in rem. in fi. melius ff. de peculio. l. quis ergo. & l. si Sticho. pro socio. l. ij. §. de illo. sed cæteræ in rem scriptæ, rem comitantur: & tamen non sunt reales: vt videbis ĩ. §. quædam. Sed dicas, quòd non comitantur tali concomitantia, quia in realibus, ius agendi oritur ab ipsa re, & pro ipsa. ideo dicitur, quòd sententia, prædio datur ff. de pub. l. imperator. ff. de neg. gest. l. qui aliena. §. fina. non sic in actionibus, in rem scriptis: vt videbis in d. §. quædam.
In glos. id est ex quasi contractu. ibi cum alleg. ſ. titu. j. in princip. hæc fuit opin. Rofre. & glo. & eam ponit ff. de act. &
c oblig. l. j. nec ibi reprobatur, & sic tacitè videtur approbare [c], vnde secundum Dy. satis videtur approbanda. dicitur enim in d. l. j. de act. & ob. quòd est, aut ex contractu, vel ex maleficio, vel ex varijs figuris causarũ. & post prosequitur de quolibet duorum priorum: & vltimo de quasi contractu: & quasi maleficio, innuendo, quòd illa erant de quibus intendebat loqui. quando dicebat ex varijs figuris causarũ: etenim priora, & posteriora verba declarant intentiones. ff. de testa, l. hæredes palam. §. sed si notam. de lega. j. l. si seruus plurium. §. fi. de hæred. institit. l. qui non militabat. §. j. Vnde nullam legem reperies, quæ sub appellatione contractus, vel maleficij, contineat quasi contractus, vel quasi maleficia: nisi per subaudi-
tum, facit tamen ff. de actio. & oblig. l. ex contractibus. vnde opi. glo. quæ sequitur, est fortè magis reprobanda quàm ista secundum Dyn. verius tamen videtur quòd ex varijs figuris, causarum dicantur, quæ habent diuersam originem, & secundum diuersitatem factorum: vt dicam in ac. si. regun. ĩ. e.
5 §. quædam. † In ea. glo. ibi cum alleg. de act. & obl. l. j. Et
d quomodo dicanẽ oriri ex varijs figuris vide ibi [d] & ff. de cõdi. fur. l. si pro fure. §. fina. Sed tamen non est verum quòd nascantur ex varijs figuris: imò ex furto. ff. de compensa. l. si ambo. §. quoties. re. amo. l. si mulier. §. hæc ac. per quas ll. hęc opi. reprobatur. In ea. glos. ibi cum alleg. l. competit. §. fin. imò oritur ex delicto alterius, qui fecit opus, & extenditur contra illum qui factum habet sicut & cæteræ actiones in rem scriptæ, & idem in noxa, & in alia quæ datur contra non obligatos, ad instar realis: sicut actio de peculio. ff. de acce. l. an inutilis. §. fina. de his qui dele. l. j. §. cum seruus. In fine. glos. sed hic non constat, quid important verba illa. ex varijs figuris causarum. vnde Ia. & Pet. dicunt, quòd important actiones & obligationes datiuas, quæ non habent præexistentem materiam. sed legis, vel prætoris potestate, inducuntur: vt interdictum quorum bonorum; & quorum legatorum; & actio de pauperie: & aliæ datiuæ: quæ ex varijs figuris causarum dantur quando æquum est dari actionem: sicut actio in factum ff. de præscrip. verb. l. quoties. C. de sac. san. eccle. l. sancimus. la j. Ego credo, quòd rectè intelligenti hunc text. nõ fuit opus hic subintrare. text. enim iste non prosequitur vnde nascantur obligationes, & actiones: sed ad quid agitur per actiones personales. dicit enim per quas intẽdit aduersarium dari aut facere oportere: & aliis quibusdam modis repetere intendit, quia quandoque ad patientiã præstandam. vt si quis mihi vendidit herbas prati: vel si locauit mihi domum, & nõ permittit me pacificè habitare. vnde multis modis agit personali ac. aliàs quàm ad dandum, vel ad faciendum, secundũ formas conuentionum. Et ita ista verba quibusdam aliis modis. referuntur ad verbum intendit proximum: non ad verbum remotum obligatus, ad quod oporteret referri, si sequa
6 ris glos. & doct. quòd non videtur de intentione text. † In glos. not. hic, in fin. doct. quidam dicunt quòd hoc non procedit: imò est obligatus qui rei ven. tenetur. & hoc ostendũt: quia actio de peculio, & realis sunt consimiles: quia quęlibet sequitur possessorem. ff. de pecu. l. quęstum. sed in actione de pecu. est dare obligationem: quod apparet quia accedit fideiussor. ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ad maced. l. creditorem. & constituitur. ff. de consti. pecu. l. j. §. debitum. ergo & in rei ven. Præterea, ibi quid venit officio iudicis, & sine obligatione, non potest mora cõtrahi, per interpellationem extraiudicialem. ff. de dam. infect. l. cum postulassem. sed in rei ven. reperitur contrarium, quòd quis constituitur in mora ex interpellatione extraiudiciali. ff. de rei ven. l. item si verberatũ. §. fin. ergo videtur sequi necessariò, quòd sit ibi obligatio. Pet. de Bel. perti. dicit, quòd in rei ven. nulla
e est obligatio [e]. & hoc est, quòd hic exprẽsse legitur. qui nullo iure. &c. qui omne dicit nihil excludit. ff. de hære. institit. l. hoc articulo. Item quia si esset obligatio, non tolleretur pro eo quòd reus desineret sine dolo, & culpa possidere: cùm non sit de modis tollendi obligationem. de quibus §. quib. mo. toll. obst. & tamen constat quòd reus non tenetur si possidere desinat: vt §. dictum est. ff. de rei ven. l. sinautem. §. possidere. & sic non est obligatio. Ad contraria patet responsio secundum eum: quia actio de peculio, habet naturalem contractũ, & obligationem: scilicet quatenus concernit ipsum: sed quatenus datur contra dominum non. nec illi accedit fideiussor: nec constituitur, secundum eum. Salua eius pace: imò credo quòd constituatur, & accedat fideiussor: quia ll. allegatæ videntur hoc dicere, & hoc habito respectu ad eius originem secundum quam oritur ex cõtractu: & habet naturalem obligationem. vel habito respectu, ad quandam obligationem prætoriam in qua dominus tenetur. ff. de accep. l. an inutilis. §. filius. & de hoc plenius ĩ. eod. §. actiones de peculio. Ad aliud respondeo, videlicet quòd vbi non est obligatio, non constituitur mora extraiudicialis, dicas quòd verum est, vbi officium iudicis competit per se: quia debile, & frigidũ est: sed vbi deseruit actioni contrahitur propter vim, & virtutẽ,
7 quam recipit ab actione, siue sit realis, siue personalis. † In glo. not. in actione in rem. ibi cum dicit. & in bon. fid. empto re. hoc videtur erroneum, quia non agit vtili rei ven. sed publi. vt videbis ĩ. §. alie. aliàs sequeretur quòd præferretur vero domino: vt l. j. ff. si ager vecti. quòd non est verum vt videbis in d. §. alie. & de materia huius glos. videbis magis infe-
8 rius. † In glos. hoc non est necesse. in fi. ff. de prob. l. circa. hæc sufficiunt ad appellationem glossarum. Prosequamur alia quæ longiorem habent caudam. Dy. dicit quòd iste tex. facit ad quæstionem. Quidam promisit non facere controuersiam alicui in aliqua re. ecce, res peruenit ad manum promittentis. agit stipulator. promissor nititur cum repellere, ope exceptionis. stipulator dicit, nõ potes: quia promisisti nõ facere controuersiam. promissor dicit, illud debet intelligi, agendo: sed nõ excipiendo. quæritur an bene dicat: videt q sic: per hunc text. qui videtur dicere quòd agendo, mouetur controuersia. & ego credo, quòd mouetur agendo: sed tamẽ etiam mouetur excipiendo: vt not. de procu. l. non solum. §. si status. & probatur ff. si pars hęr. peta. l. permittendum. rem ra. hab. l. quo enim. §. penulti. ad Trebel. l. Lucius. §. tres hæredes. qui text. possunt adiungi ad glos. illam secundum Dyn. Iac. de Rau. inducit etiam, & habet hunc textum ad aliam quæstionem: nunquid in libello, necesse sit allegare præsentem obligationem: verbi gratia, an sufficit dicere mutuaui x. in quibus peto te condemnari. Et videtur quòd sit necesse, præsentem obligationem allegare: quia libellus debet concludere ex suis præmissis. non autem concluderet nisi in præsenti reus esset obligatus: vt hic in tex. cum dicit agitur con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra illum qui obligatus est:ergo videtur,quòd obligatio præsens,debet proponi.nam non sufficeret:dicere fuit obligatus, nisi in præsenti sit. C.de de proba.l.neque natales. Præterea vides in actione reali,quòd oportet allegari dominium præsens,quòd est causa proxima rei vend.ergo videtur, quòd in personali oporteat allegari causam proximam,videlicet præsentem obligationem.ff.de rei vend.l.in rem act.in princip.

Item dicit quòd docto. consueuerunt tenere contrarium. Dicũt enim quòd eoipso,quòd quis fuit obligatus:& adhuc præsumitur:sicut qui semel fuit dominus:præsumitur adhuc C.de proba.l.siue possidetis.si ergo præsumitur:ergo sufficit hoc dicere,quòd arg.legis1arum, procedit ex probabilibus: non enim ex demonstratiuis: sicut in illo syllogismo: omnis mater diligit:Medea est mater:ergo Medea diligit.Probabile est enim,quòd omnis mater diligit:sed non est necessariũ. sic inter legistas communiter arguitur. Idem Iac. tamen tenet contra.vnde dicit:sicut talis libellus,non est bonus:fui do minus:ago rei vend.ita nec in personali,fuisti obligatus.ago contra te.& hoc probatur secundum eum:quia ex diuturna solutione præsumitur causa,& tamen nõ sufficit allegare diu
9 turnam præstationem:nisi causa allegaretur.ff.de vsuris.l.cũ de in rẽ verso. † Sed huic opinioni, videtur obstare.ff.quę in frau.cre.l.omnes.§.Lucius.vbi tex.dicit,q̃ vbi quis ponit aliquẽ bona sua alienasse vniuersaliter: non oportet dicere, quòd fraudandorum creditorum causa fecit:quia hoc ipsum præsumitur:ergo videtur quòd in libello sufficit ponere factum,ex quo obligatio resultat præsumptiuè.Sed ipse respõdit,quòd duplex est præsumptio:quædam iur.& de iu.& ibi factum sufficit ponere,& de illa loquitur §.Lucius.Sed quędam est iur.tantùm:& in illa oportet allegare factum, & causam secundũ eũ.Hæc opi.nõ seruatur de facto.vnde tota die dantur libelli:mutuaui tibi x.peto te condemnari,ad reddendum.vnde arg. Iac.& exemplũ quòd ponit posset esse verũ in casu suo.Nã si actor diceret in libello:tu fuisti mihi obligatus in x.ex mutuo:peto quòd reddas.potest esse,quòd nõ procederet talis libellus:nec in rei vendi. si dicret fui dominus.ago rei ven.quia eoipso,quòd dicit fui dominus,videtur
12 actor ponere quod nunc non sit dominus:vel quòd reus,non sit nunc sibi obligatus.Et in hoc casu potest esse vera opi.Iac. quamuis Spe.teneat contrà hoc casu in Spe.de act.& pe.§.ij. ver.quid si ago.Sed vbi non exprimit hoc:sed dicit:mutuaui tibi x.quæ peto.tunc non exprimit præteritum,imò præsens. q̃ ex præterito causatur:& ideo videtur libellus procedere. & ita vsus causarum admittit.vnde argumentum de diuturna præstatione,nihil facit:quia ibi non allegatur talis causa, ex qua obligatio possit causari,& nasci:quia tempus non est modus &c.Sed nos loquimur,quando tale factum allegatur ex quo obligatio descendit & creatur,& hoc satis apparet in obligationibus,quæ ex delicto descendunt:vt in actione iniuriarum:& furti:vbi sufficit allegare malefactum. nec oportet dicere quòd reus sit obligatus:sufficit enim dicere: talem rem meam surripuisti: peto te condemnari &c. Et facit pro hac parte ff.de li.agno.l.j.& l.si neget. fini. regun.l.in finali-
10 bus.C.de proba.l.iiij. † Circa rei vendicationẽ de qua agitur hic in tex.& in gl. principaliter quæruntur quatuor, vel
f quinque.Primò,quid sit rei ven.[f] Secũdo quæ sunt eius principia,& vnde procedit,& iuxta hæc,multa quæruntur.Tertiò,ad quid competat,& quæ in ea veniant.Quartò,quomodo in ea formetur libellus.Quintò,de modo probandi dominium.Quæritur ergo primò quid sit rei vendicatio. Pet.de Bel.perti.dicit quòd est quædam actio in rem competens alicui ratione dominij, vel quasi contra possessorem,vel quasi, ad declarationem dominij. Huius definitionis verba satis declarabuntur,per illa quæ inferius dicentur.de vno caue tamen:quia non credo quòd competat ratione quasi dominij: sed publiciana:vt dixi supra.iuxta gloss.not.in actio. in rem. & in hoc posset reprehendi, hæc definitio.Sed Pet.recipit illud quasi pro vtili domino. Si tu velles, posses plenius definire.Rei vendi.est actio in rem dominio directo, vel vtili, contra possidentem,vel quasi in rem corporalem competens ad declarationem dominij rei, quo ad restitutionem fructuum, pendentium, seu extantium. hic non est insistendum: quia inferius singula magis declarabuntur. † Ve-
11 g niamus ad secundum [g]: quæ sunt eius principia, seu quæ sunt necessaria, ad hoc quod competat, & ad hoc est breuis responsio:quia quędam sunt necessaria ex parte actoris,quędam ex parte rei.ex parte actoris dominium directum vel vtile.ex parte rei:possessio,vel quasi,quasi dico,si dolo desijt possidere.ff.de reg.iur.l.parem esse.& ff.de rei vend.l.sinautem.§.sed & is qui.Vnde directus dominus,censetur qui habet plenum dominiũ, & nullum alium superiorem quantũ ad dominium.Sed vtilis,qui non habet plenum dominiũ sed habet alium superiorem;vt vasallus,& emphy.vt not.in glo. non in actione &c.ff.si ager vecti.l.j.§.fin.commo.l.si vt certo.§.duobus.similiter dicitur directus possessor, qui possidet sed quasi possessor,qui dolo desijt:vt d.l.parem.Vnde consueuerunt dari verba magistralia:quia rei vendicatio, quandoque competit directa directò:quãdoque,directa vtiliter:quãdoque,vtilis directo:quandoque,vtilis vtiliter:ita quòd verba directa,& vtilia,accipiuntur ex parte actoris:sed directò, & vtiliter,ex parte rei.vnde nomina,ex parte actoris.aduerbia,ex parte rei.Nam quando dominus agit contra vere possidentem. competit directa directò. quando agit contra illũ qui dolo desiit possidere,competit directa vtiliter.eodem modò, quando vtilis dominus, agit contra verè possidentem: competit vtilis directo,quando contra illum, qui dolo desijt possidere:competit vtilis vtiliter. Ista doctrina satis placet Pe.nisi in altero de membris,in quo dicitur,quod directa cõpetit vtiliter domino directo,cõtra illum,qui dolo desiit possidere.Istud non est verum:imò tunc competit vtilis.ff.de noxa.l.electio.§.j.de peti.hære.l.etiam si.§.quod si quis. Credo, quod Pet.verum dicit:& gl.notauit idem ff.de re iu.l.qui dolo. nam principia rei vend. sunt dominium ex parte actoris: & possessio,ex parte rei.Vnde cum alterum de dictis substãtialibus deficit: & rei ven. directa desinit cõpetere:sed datur vtilis:quia iniquum esset, quod ille qui dolo desiit possidere,
12 ex suo dolo lucraretur. † Iuxta hoc esset quærendum, pro euidentia,an vtilis,& directa actio sint eædem,an sint diuersæ:Ioan.An.dicit,quòd sunt eædem in substantia:vt no.c.de act.& obli.l.ij.pro quo facit.ff.de neg.gest.l.antep .Sed illa l. habet alium intellectum,vt ibi not.vnde credo,quod sint eædem in substãtia,prout substantia est genus generalissimum, sicut est genus ad hominẽ,asinũ, ad lapides. Nõ tamẽ credo, q̃ possint dici eædẽ, nec in specie,nec in qualitate,nec in effectu:quod apparet:quia vna cõpetit,quando alia deficit:ergo non sunt eædem: quia ad positionem vnius sequeretur positio alterius.ff.de procu.l.in causę.§.fi.c.ad exhiben.l.si res.de pact.con.l.pater.ff.solut.matri. l. Caius. Item, tali datur vtilis,cui non daretur directa.c.de hęre.vel actio.ven.l.emptor. & l.postquam. Item vna potest intentari, sine cessione: alia non. Item vna nomine cedentis,alia nomine agentis:vt not. C.de actio.& obliga.l.prima. & breuiter, vna competit ad vnam rem,ad quam alia non competeret. ff.de don. inter virum & vxorem. l.vxor marito.de dona. causa mortis. l. qui mortis.commo.l.sed si mihi.de seruo corrupt. l.vt tantùm.§. j.l.etiam si.§.quod si quis.ff.de petitio. hæred.& infinitis legibus quæ faciunt differentiam inter eas: vnde non possum videre quòd possint dici eædem: vt satis notaui in dicta l.
13 antepenulti. de negotijs gestis. † Quid ergo pone,quod ago rei vendicatio. directa, cum deberem agere vtili,quia sum emphy.vel vasallus:quia teneo rem ad cẽsum:ab eo qui est directus dominus, nunquid succumbam? Non videtur: per dictã l. antepenulti.sed illa habet alium intellectum: vt ibi nota. Vnde credo, quod cum sint diuersæ actiones: & vna competit vni, cui alia non competit:quia agens directa, succumbit per dictas ll. ff.de euict. l.si cum venditor.in princip. Quid ergo dices,de libellis,qui tota die dantur in regno Frãcię,vbi omnes terræ,vel quasi sunt feudales.vel aliàs pensionibus,seu censibus affectæ,ita quòd possessores, quasi omnes, sunt vtiles domini? Videtur quòd agentes rei vend. succum-

succumbant, dicunt docto.Iac.& Pet. qui hoc solum hic tangunt,quòd non succumbunt:quia videntur agere tali actione,quæ eis competit,scilicet vtili:secundum vulgarem modũ loquendi.ff.de fun.instr.l.cum delanionis.§.asinam. Aduerte hic,quòd hoc satis potest sustineri,vbi quis agit rei vendi. non declarato,an directa,vel vtili:sed vbi declarat:tunc procedit,quod ẽ.dixi:quia agens directa,succumbit,si competit vtilis,vel econtra. Sed nũquid actor tenetur declarare, an agat vtili;vel directa? Videtur quòd sic:cum sint diuersæ:& vna competit vni: quæ non competit alij:vt ẽ.dictum est.ff. de trib.l.quod ẽ hærede.§.eligere.de leg.ij.l.cum filius.§.varijs.Nam reus aliàs nõ posset deliberare:etenim poterit esse: quòd cedet vni;& non alij,& pro hoc bene facit ff.de solu.l.si duo rei.si tamen per recitationem facti appareat qua actione agit:debet sufficere:quia dicit se emphy.& ita no.in Spe.
14 de act.& peti.§.ij.versi.sed nunquid tenetur.nu.54. † Quid ergo:ago rei vend. directa,lite contesta.vel dato libello reus desinit dolo possidere:nunquid virtute dicti libelli:fiet condẽnatio:vel oportebit,quòd incipiam de nouo edere libellũ: in vtili? Videtur quòd debeam incipere de nouo: quia cum sint diuersæ actiones:vt ẽ.satis probatũ est:processus vnius: non contingit alterum;& ideò debent fieri interrogationes: vt sciatur qua actione agendum sit.ff.de rei vend.l. qui petitorio. Sed contra facit:quia sic erit in potestate rei:processum actoris eludere:statim enim desinit possidere:& annullabit processum directæ:& postquàm actor redierit ad vtilem;incipiet possidere:& frustrabunt processum vtilis:quod erit inconueniẽtissimum. Propterquod dicunt docto.quòd processus continuabitur:& fiet condemnatio virtute primi libelli,allegat Iac.de his qui no.infa.l.seruus.allegat Dy.pro casu.ff.de aqua plu.at.l.quamquàm.§.iul.pro quo facit,ff. de pe.hær.l.pen.de rei ven.l.is à quo.& facit ẽ.de interdi.§.retinendę.vbi cõdemnatio refertur ad tempus interdicti.Et hoc intelligit etiam Iac.si fiat alienatio;ante contest. post dationẽ libelli: ne sit in potestate rei actorem excludere à iure suo. ff.de eo quod certo loc.l.ij.Sed Specu.videtur tenere contrariũ in hoc casu:& quòd sit opus nouo libello,tit.de interro.§. ij.versi.pen. Opinio Iac.tamen plus placet:quia non debet esse melioris conditionis:qui dolo desijt possidere:quàm qui se liti obtulit:& tamen ille tenetur:nec auditur ad variãdum: vt l.sinautem.ff. de rei vendicat.ergo nec iste: qui dolo desijt.
15 † Præterea: datio libelli:facit rem litigiosam in realibus: sicut contestatio:in personalibus. C. de litigio. authentic. litigiosa.& perpetuat.et sic videtur: quòd hic habetur:quò ad hoc: pro contestatione: cùm eadem illusio posset fieri ante contesta.post datum libellum.quæ & post: vt suprà dictum est. Caue tamen:quòd oportet in processu,fieri mentionem: ante sententiam de hoc quòd dolo desierit possidere penden te processu:quia alius est modus pronuntiandi contra illum qui possidet:alius contra illum qui dolo desijt possidere:vt ff. de rei vend.l.qui restituere. & maximè vbi ante litis contest. desijt possidere:quia tunc actor in ipsa contestatione oportet,quòd hoc dicat:aliàs poneret falsum;& deieraret si poneret;& iuraret eũ possidere:qui desierat,& hoc si sciuit.ignoranti enim parci debet,ff.de rei vend.l.is qui se obtulit.vnde actor habet super his instruere iudicem: alioqui non posset
16 bono modo iudicare. † Sed quæritur: nũquid in prædicto casu fiet condemnatio:virtute directæ intentatæ: vel virtute vtilis. Videtur quòd virtute vtilis,ff.de noxa.l.in delictis.§.si detracta.de ædi.edic.l.bouem.§.aliquando.de bono.poss. secundum tabu.l.ij.§.si sub conditione.Specul.videtur tenere: quòd condemnabitur virtute directæ:vt in d.§.versi. antepe. pro quo facit d.l.quãquàm.§.ait Iulianus.& videtur expressum.C.de litig.l.ij. Quicquid sit:condemnatio fiet per modum vtilis,nam iurabit in litem: iuxta l.qui restituere. ff. de rei vendic.ex quo certum est:quòd dolo desijt possidere.Requiritur ergo:quòd sit dominus ille,qui agit rei vendi.Pone: quòd erat dominus:tempore litis conte.postea desijt esse dominus:nunquid possessor condemnabitur? Dicit Petr. quòd sic.sufficit enim,quòd habeat ius,tempore litis contesta. ff.de rei vendic.l.si post acceptum. & videtur expressum.pro Pet. licet non alleg. C.de litig.l.ij. Dyn.dicit contra per l.signi.§. fin.ff.ad exhib.ibi enim expresse cauetur,quòd in actione ad exhibẽdum,oportet,quòd duobus temporibus intersit:tempore litis contesta. & tempore sententiæ.Sic videtur rei vendi.cum paribus passibus ambulent,& actio ad exhib.sit eius præparatoria.Sed ad hanc respondet Pet.magister, aperi oculos,illa l.dicit, quòd oportet,quòd interfit,tempore litis cõtest.& tempore sententiæ,id est,quòd tempore sententiæ,interfit rem fuisse,tunc restitutam:videlicet quòd tempore litis contesta.nam licet modò non interfit,sufficit,ff.si quis caut.l.
17 qui autem.§.illud.de eden.l.vbi.§.is autem. † Fortè posset dici,quòd vbi actor desijt esse dominus sine facto suo: tũc fit condemnatio,si dolus mora, vel culpa præcesserint: quæ faciũt reum teneri,vel ad rem,seu rei pretium: vel ad fructus, ff.de rei vendica.l.item si verberatum.§.fi.cum l.se.& seq.sed vbi facto suo perdidit dominium: quia fortè alienauit, non video, quin debeat repelli. magis enim debet factum suum eum repellere,quàm factum alienum,sed vbi desinit esse dominus,ex facto alieno,desinit actio:ergo magis ex facto proprio.ff.de cõdi.fur.l.& ideò.& l.si seruus.& facit.ff.de rei vẽ. l.& ex diuerso.in prin.Nec obst.l.ij.de litig.quia ideo, ibi lis suo marte peragitur:quia vẽditio rescinditur,& res ad pristinum statum redigitur:vt l.fin.eo.tit. Sed quid econtra,pone,quòd actor non erat dominus,tempore litis contesta. sed post,acquisiuit dominiũ:nunquid sufficit? Videtur quod sic,
18 ff.de pig.act.l.si rem.§.fi.& ibi no.post Hugo. † Item, pro hoc: quia sicut requiritur ex parte actoris dominium, ita ex parte rei possessio,ad hoc,quòd rei ven.competat,vt satis dictum est ẽ.per l.j.de alie.iu.mu.cau.fac.sed ex parte rei sufficit,quòd possideat tempore sententię:ergo videtur,quod ex parte actoris sufficit dominium tunc fuisse quæsitum, ff. de rei vendi.l.sinautem.§.j.facit ff.de pact.l.quæsitum. Iac. dicit, quòd de hoc est facta quædam noua decretalis,quam ipse,vt asserit non vidit:tamen potes eam videre,extra.de senten.& re iu.capit.abbate sane.lib. vj. in qua distinguitur;aut agitur expressa causa, acquirendi dominij: aut nulla expressa: nisi dominij solum. Primo casu:nõ sufficit acquirere dominium, post litis contesta. Secundo sic:Iacobus tamen tenet contrarium. & idem tenet Petrus, qui magis hoc fundat. Primo, quia non potest videri in iudicium &c.ff.de iudic.l. non potest. Secundo,per l.signi.§.fina.vbi dicit:quod oporter:quòd interfit,tempore litis contest.Præterea,dicitur expressum,ff. de excepti.rei iudic.l.si mater.in princip.Propterea:hoc confirmat per rationem.Certum est:quòd dominium solum:est causa rei vendicationis,nihil ergo facit causa remota:quia illa non causat vendicationem: sed solum ponitur ad probandum dominium,siue ponatur, siue non ponatur: non minus procedit libellus,semper enim dominium deducitur in iudicium.& ita videtur vtrobique deduci omne dominium:vnde cunq;:et ex quacunque causa quæsitum;vt d.l.si mater.§.j. ff.de exceptio.rei iudicat. & hoc apparet: quia si appello ex vna causa:& ex alia ius competit:video appellasse, ex omni causa: ex qua ius potest mihi competere: & nedum expressam,imò aliam possum prosequi.ff.de app.l.scio.§.fina. A simili, si vnam causam remotam proposui, possum prosequi aliam:& sic expressio causæ remotæ,nihil facit. Non ob.contraria.& primò.§.possidere.d.l.sinautem.quia ibi non est bona consequentia, nec bona similitudo, de reo ad actorem: quia de persona rei,non metimur ius;ex persona actoris sic. & ideo oportet,quòd tempore litis contest.habeat ius,vt appareat in petitione hæred.quia sufficit,ex parte rei,quòd possideat tempore sententiæ:vt l.si quo tempore.ff.de peti. hær. & tamen ex parte actoris,oportet quòd sit hæres. tempore litis contesta. Item non obst.l.si rem alienam.§.fi.de pig.act. quia actio pignoratitia oritur ex pignoris datione,demũ solutione secuta,ẽ.quib.mo.re contrahi.ob.§.is quoq;.& sic ex præcedenti causa. Et ideo sufficit,ius post fuisse acquisitum. ff.man.l.si mandauero. Secus,si non ex præcedenti causa:vt d.l.nõ potest.vt dixi ẽ.proxi.§. Hæc sententia,est multum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

probabilis:sed tamen illa decre.videtur fuisse sumpta de ratione l.si mater.§.eādē.ff.de exc.rei iu. vbi admittitur distinctio, de causa remota secundùm intellectū gl. Vnde tenēdo opi.& intellect.glos.ille §.est mirabiliter,contra opi. doct.& eodem modo in l.& an eadem §.actiones.ff.de except.rei iu. Sed ipsi possunt dicere,quòd illa glo. non est vera:& quòd ille §.non intendit facere differentiam, de expressione causæ remotæ:sed an dominium fuerit de nouo quæsitum,vel non. sed durum est, contra stimulum calcitrare.omnia enim debent obedire Deo,& Papæ.iunge ẽ.eo.tit.§.sic itaq;. Quid ergo dices:ago rei vendi. causa remota,expressa in libello,in processu,volo probare aliam causam:nunquid debeo admitti:vel si admissus fuero,& probauero, nunquid debet condēnatio sequi? Non videtur, per dictam decretalem, per quam videtur probari, quòd non videtur deduci,in iudicium: nisi dominium, quòd ex illa causa competit.& per d.§. eandem secundum intellectum glo.Qui tenet opi.docto. diceret contrarium:sed tamen durum est &c.vt s. dixi.Sed quid, si actor agit,causa mediata non expressa in libello;sed postea ex primit in processu,causam certam,quam prosequitur, & fertur sententia:nunquid ex alia causa,potest agere? Expressum videtur quòd non,in §.eandem:& no.in l.& an eadem §.actiones.nec videtur immutari aliquid per dictam decretalem.& iunge,quòd dicam ẽ.eod.§.sic itaque. Sed pone:aliquis agit rei vendicatione directa & succumbit: nunc vult agere vtili: nunquid potest? Videtur quòd sic:cùm sint diuersæ actiones,& quodammodo ex diuersis causis competētes:vna, ratione directi dominij:alia,ratione vtilis, & sic sententia lata in vna,non obstat exceptio rei iu.in alia:vt l.cum quæritur, & hoc verum est,sine dubio:vbi sententia fertur, ratione ineptitudinis actionis:vt ff.si men.fal.mo.l.j.vel vbi, actum esset expressè vna.Sed vbi actum est generaliter dicendo rem ad se iure dominij pertinere ad hoc videtur idem:quia in dubio,videtur fuisse actum directa.ff.si ager vect.l.j.§.j.Et hæc videtur fuisse intētio gl.ff.de exe.rei iudi.l.si mater.§. eandē. ff.de euict.l.minor.§.j. Sed fortè,de veritate iuris, videtur probabilius, quòd illo casu videtur totum ius suum, in iudicio deduxisse:vt d.cap.Abbate.& d.l.si mater.§.j.& iunge ẽ.

20 versi.veniamus ad quartum. †Item no.quòd quàmuis rei vendi.competat soli domino:vt l^a in rem actio.ff.de rei vend. tamen est dari casus,vbi competit non domino.C.de iur.do. l.in rebus.ff.de iur.do.l.si sponsalibus.§.j.C.de præscrip.xxx. vel xl.an.l.si quis emptionis.§.sed hæc super illis.Et fortè posset idem dici,vbicunque possessor,vel detentator:habet causam ab agente.verbi gratia,commodaui,vel locaui rem tibi: si agam contra te:non potes referre causam dominij:sed illud obtinet:vbi agitur personali,secus in rei vendi. vt consueuerunt doct.no.C.loca.l.si quis conductionis titulo. Item no. quòd quàmuis reperiatur dominium directum & vtile in immobilibus:nunquam tamen reperitur, in mobilibus.& ideò credo,quòd qui ageret rei vendi.vtili pro re mobili,dicendo se dominum vtilem,quòd caderet:cum nullo iure hoc reperiatur:sed contra illum, qui dolo desijt possidere,posset agere vtili:vt l.electio.§.j.ff,de noxa.duntamen, sit directus.

Item not.quòd vbi commissa est alicui custodia rerum, custos potest agere pro illis rebus: quàmuis non sit dominus. C.de sac.san.eccl.l.sancimus.la ij.ibi sanctorū vasorum custodes &c.C.si per vim,vel alio modo.l.fin.sed illa est magis contra:quia speciale in possessorio: Itē pro hoc facit ff.de dam. infect.l.cum emptor.xvj.q.j.in canonibus. & hoc potest esse verū, si ille custos,habeat officium,vel administrationem,ad hoc institutam per modum tituli:vt quia sacrista:vel castellanus alicuius castri. secus si sit nudus custos, ad certum tēpus: vt d.l.fina à contrario sensu ff.de condi.fur.l.& ideò.§.finali.

21 †Sed quid si actor dicat,se proprietarium in libello & non dicit se dominum? Verbi gratia,dicit quòd talis res ad ipsum iure proprietatis pertinet,nūquid sufficit? videtur ꝙ sic:quia proprietas & dominium videntur esse idem.C.de prob.l.proprietatis. Videtur tamen ꝙ sit differentia quia proprietas rei dicitur cuius dominium nullius est s.de re.di.§. littore. & sic nō sunt idem, quia si essent idem,in qua re nō cadit dominiū nec caderet proprietas.& tamē d.l.dicit cōtra. Vnde videtur differētia:quia verbum proprietatis videtur inesse in ipsa re, sed verbū dominij in persona illius ad quē dominiū pertinet ff.de rei ven.fructus,de vsufr.l.sed si qd.§.fi.de ver.sig.l.quæstio.melius ff.qui.mo.vsufr.amit.l.si tibi fundi vsufructus. ibi cū dicit dominū proprietatis.Satis tamē potest dici, ꝙ sufficit dicere,ꝙ pertinet iure proprietatis. Etenim proprietas, pro domino frequenter accipitur:vt d.l. proprietatis. Huiusꝙ satisdiximus de eo,quod requiritur in rei ven.ex parte actoris:nunc voluamus mantellū,& quæramus de eo, quod requiritur ex parte rei.Et certū est,ꝙ possessio, vel quasi possessio:vt s. dictum est. †Quæramus circa primū,videlicet 22 circa possessionē,vtrū requiratur vtraq;,ciuilis, & naturalis: vel an sufficiat altera tātum. Et primò vtrum ciuiliter tātum possidens,teneatur rei vēdicatione,& in hac quæstione doct. & gl.consueuerunt dicere,quòd sic:vt no.in l.ij.C.vbi in rem actio.& no.in Spe.de actio.seu peti.§.sequitur.versū.sed nunquid,nume.26. & idem doc.hic allegant,quasi pro casu,ff.de vsufr.l.cuiuscunq;.§.si fundus. Sed contra eorū opin.videtur:ꝙ nullus tenetur rei vend.nisi qui habet facultatem restituendi.ff.de rei vend.l.officium,ad e xhi.l.iij.§.fi. sed ciuiliter possidens non habet facultatē rei restituendæ:& sic non videtur teneri. Quòd non habeat facultatē, apparet:quia ipse nō detinet rem:sed ille qui possidet naturaliter:sicut fructuarius,emphyteuta: vasallus,qui non cederet domino,si vellet rem tradere: ergo videtur, ꝙ dominus non teneatur. Sed ad hoc posset responderi,ꝙ res iudicata contra dominum,no ceret eis.ff.de re iudic.l.sæpe.& fiet executio,contra eos.ff.de vsufr.l.locum.§.proprietarius.Vel dic,ꝙ si petitur ius,ꝙ ciuiliter possidens,dicit se in re habere,tūc tenetur,quia illud ius, potest restituere,seu dimittere.Verbi gratia,aliquis habet vsumfr.in re,vel est vasallus vel emphyt.ego in hoc,nō cōtradico,sed peto proprietatē directam.verbi gratia,dico, quòd talis res ad me pertinet iure dominij directi, quam tu possides ciuiliter,tāquàm dominus proprietatis:vel tanquàm dominus directus:peto &c.sed si peteretur res ipsa, & eius restitutio:non video,quòd hoc fieri possit:cum restituere nō possit:vt dixi, sed contra naturaliter possidētem potest agi:quia ille habet facultatem rei restituendæ:vt l.officium.s. allegat.

23 †Sed quid,si non possidet naturaliter,vel ciuiliter: sed detinet tātum,vt depositarius:vel colonus? expressum videtur in d.l.officium.quòd contra detinentē rem potest agi. Doct. iuris cano.dicunt,quòd illud est verum quò ad hoc,vt procedatur secundum formam l.ij.C.vbi in rem actio. vel vbi est incertum,an possidet vel detineat;aliàs autem, non competit: imò actor sciens,debet cadere, & sic notant extrà, vt lit.non contest.c.quoniam.in §.in his.quę sententia,potest esse vera, in his quæ ad opus alterius detineret:sicut procurator balliui,administratores:et propter hoc,fuit inuenta l.illa ij. vbi in rem ac.non sic in alijs:vt si ego deposui, rem meam penes te: vel locaui tibi,vel cōmodaui, & eam vendicē:quia hoc casu, certum est teneri: quinimo in omni casu detinens, qui habet facultatem rei restituendæ tenetur;nisi nominet actorem, & dicat se nole rem defendere: tunc enim proceditur iuxta formam dictæ l.ij.datur ergo rei vendic. contra detinentem, & contra possidentē. Item,contra illum,qui dolo desijt possidere,siue ante litēinceptam,siue post ff.de rei vend.si autem. §.sed & is qui. Sed cui incumbit onus probandi dolum? videtur,ꝙ proponenti. ff.de probat.l.quoties.§.qui dolo. Sed contra ff.de excep.rei iud.l.si rē meā.sed solue vt ibi no.in gl.

24 †Sed quis erit modus probandi dolū? Fortè si denuntiauerit reo,rem velle vendicare;vel aliàs scribam, ꝙ ego eram daturus libellū:& pluribus alijs modis:vide ff.ex qui.caus.in pos.l.Fulcinius.§.quid si.In gl.nā voluntas.extrà,de re.iur.c. pro possessore.li.vj.per Dy.in Spe.de emp.& ven.§.nunc dicendū.& vers.sed nunquid. Item est dare casus,vbi tenetur ille,qui possidet,quamuis sine dolo & culpa,desierit possidere:si habuit malū & vitiosum initium:vt no.ff.de vi & vi ar. l.si vi me deiecerit.& illo casu,non oportet ꝓbare dolū.quod

25 est bene notandum. †Quid si culpa desijt possidere? Dic, quòd tenetur post litē contest.imò etiam si sine culpa tenetur propter

propter accessoriam,vide ff.de rei vendicat.l.item si verberatum.§.finali.cum l.sequente.& l.si à bon.fid.possess.ff.ad exhiben.l.de eo.§.si post.de euic.l.si seruus. §. finali.item habetur pro possessore,is qui se obtulit:cum l.sequē.& se. Nunc videamus de tertio,ad quid competit rei vēdicatio: seu quid in ea veniat. Dicunt docto.quòd rei vendicatio competit ad rem corporalem singularem commercio hominum non exemptam.Primò dicunt,quòd competit ad rem corporalem: quia ad incorporalia non competit: cum non possideantur. Sed ad illa competunt confessoria & negatoria: de quibus infrà proxi.§.& hoc dicit iste §.ibi veluti si rem corporalem. Nunquid ergo:cum pertinentem,potest vendicari? nec videtur:quia in pertinentijs sunt multa incorporalia,sicut homagium:iurisdictio,& similia. Potest dici contrà,ff. de vi & vi arma.l.j.§.illud.de contrahen.empti.l.in modicis. Sed Inno. videtur tenere contrà,extrà de restit.spo.capi.cum ad sedem. nume.2.vide ẽ.eo.§.præiudiciales.& §.curare. Item singularem dicunt quia non competit,pro vniuersitate iuris: sicut est hæreditas:& peculium,sed pro vniuersitate facti:sicut est grex.sic ff. de rei vendic.l. vendicatio non vt gregis.& l.j.§. finali. Item dicunt, commercio hominum &c. quia res sacræ,& religiosæ:quæ nullius dominij sunt, non possunt vēdicare:quod est verum,secundum Petr.nisi adiecta causa iusta l.j.§.per hanc leg.j.in fin.de rei vendic. Vel veriùs dic,nisi per administratores,vel prælatos,nomine vniuersitatis vel ecclesiæ C.de sacr.sanct.eccle.l.sancimus la j.§.j. Quid autem in hac actione veniat:dic quòd fructus pendentes.ff.de rei vendica.l.fructus, non modo. Item extantes naturales & hi veniunt eadē rei ven.quia res ipsa petitur,per l.fructus.pendentes.ff.illo titu. Item veniunt fructus extātes industriales. Sed hi veniunt per aliam vendicationem. Item fructus consumpti vendicantur à malæfideī possessore:quia dolo desijt possidere vt no.in l.& ex diverso. Alij autem petuntur per officiū iudi.& alijs actionibus,vt videbis magis infrà de offic.iudic. §.etsi.versic.illorum.suprà de re.diuisi.§.si quis à non domino. Item veniunt damna in rei vendic.ff.de rei vendic.l.non

26 solum.§.vnde quæritur.cum l.sequen.& sequen.† Veniamus ad quartum,de formatione libelli.[h] Et dominus Iacob. de Rayn.refert Rofre.sic formasse libellum.Dico me dominum,talis rei:designabitur meliori modo quo poterit:quam tu possides.vnde peto illam rem mihi restitui,cum fructibus perceptis,& percipiendis.Dicit idem Iacob.quòd contra huiusmodi libellum,docto.consueuerunt arguere.nam is libellus concludit ad restitutionem: & sic videtur eadem conclusio,quæ in personali:nam si commodauit tibi rem:cōcludam, quòd restituas.Vnde dicit ipse,quòd docto.consueuerūt dicere,quòd debet concludi,ad declarationem: & pro restitutione iudicis officium implorare. Ex hoc apparet:quia sententia debet esse cōformis libello:vt l.vt fundus.ff.cōmuni dui.Constat autem quòd in rei vendic.pronuntiatur rem petitoris esse:vt l.& ex diverso.§.j.ff.de rei vendi. ergo super hoc debet concludere libellus, videlicet quòd pronuntietur petitor dominus,& hanc sententiam tenet Petr. de Bell.perti.& quòd restitutio non venit iure actionis;sed officio iudicis:& sic tenet cursus causarum communis. Idem tamen Iacob. impugnat dictum libellum in alio articulo: quia dicit cum fructibus perceptis,& percipiendis:quia multi sunt possessores,qui non tenentur & de perceptis si sint consumpti:nec de percipiendis,quoquo modo, Item alij tenentur alijs actionibus quàm rei vendicat.& no.plenè in d.l.& ex diverso.& §. illorum.ẽ.de offi.iu.Vult ergo concludere Iacob. quòd oportet declarare,quos fructus petit: & taliter, quòd appareat, quo iure petit.Pe.verò videtur sentire,quòd ibi declarare nō potest:quia fortè nescit quot,nec qui fructus extent: nec qui consumpti sint:qa fortè,nec aduersarius vult declarare,quòd admittatur talis petitio generalis.argu.ff.quo.leg.l.j. §. quia autē.& hoc probat:quia lex dicit ꝙ condēnatio fit in fructibus,taxatione iudicis:& sic apparet,quòd non erant certi petiti:quia non fieret taxatio in incerto,C.si quis alteri, vel sibi. l.cum propria.hanc sententiam vsus causarum admittit, imò plus condemnat in fructibus,absq; alia declaratione:vt vide

bitis ẽ.e.§.curare.& ibi magis dicam. Formabis ergo sic: dico ego talis,contra talem.qui rem meam possidet,seu detinet,& habet potestatem eam restituendi,quę pertinet ad me iure dominij quam rē peto,ad me pertinere iure dominij declarari,& hoc declarato,peto eam mihi restitui, cū fructibus perceptis,& percipiēdis, nec nō & cū dānis,quæ passus sum, vsq; ad tales summas,salua in omnibus vestra legitima taxatione petens expensas in & pro lite factas,quas tantū ęstimo super faciendis,vestrum requirens officium &c. Iste libellus satis procedit,vbi reus detinet,seu possidet: sed si dolo desijt possidere:non procederet imò oporteret de hoc facere men-

27 tionem. †Et tūc dicetur sic:dico quòd talis rem meam,talē quā detinebat,seu possidebat dolo desijt possidere:quæ quidem res,ad me iure dominij pertinebat,& pertinet,quare cū de iure,idem reus pro possessore haberi debeat: peto dictam rem ad me pertinere,& meam,iure dominij declarari;& hoc declarato,dictam rem mihi restitui,quamuis enim non possideat,videtur,ꝙ debeat peti restitutio:sed pòst,cū reus dicat se non posse restituere:iurabitur in litē,ex dolo vel quāti res est in culpa:iuxta l.q restituere;vnde gl.ibi dicit ꝙ ad aliud agitur:aliud consequitur innuendo ꝙ restitutio,ibi reperitur,& soluitur æstimatio. Si autem culpa desijt possidere,in casibus quibus quis tenetur ex culpa:de quibus dixi:tunc oportet fieri de hoc mentionē,in libello;vel in processu:& non dicet, cū dolo:sed culpa desijsse possidere, valet ergo libellus, si dicat

28 se dominū. †Sed qd si pars,petat ꝙ declaret,an dicat se dominū directū,vel vtile m? Dicas ꝙ tenetur declarare,an agat vtili vel directa vt s. dixi, per consequēs & pro quo domino agit:aliàs videretur vtrūq; vel totū ius vndecunq; quæsitū in iudicio deduxisse ff.de excep.rei iudi.l.si mater.§.eandē.l.& an eadē.§.actiones.Si tamen reus huiusmodi declarationem non petat:fortè prudētius agit:quia si nil fuerit declaratū:& actor succubuerit:& pòst iterum agat vtili,obstabit ei exceptio rei iudicatæ quę non obstaret,si declarasset se;vt dixi s.latius.& per hoc videtur ꝙ dato libello, non specificato dominio,si det actor articulos,seu positiones super vtili tātū:quòd dicat se emphy.vel vasallū vel colonū,ad non modicū tēpus, ꝙ tales articuli debēt admitti:quia omne dominiū videtur in iudiciū deductū.Nec ob.ꝙ dicendo dominiū:intelligitur de directo in dubio vtili:vt l.j.§.j.ff.si ager vec.quia verū est de propria significatione,& in materia,in qua alterū tantū dominiū cadit:sed in materia,in qua vtrunq; potest comprehēdi,sicut in iudicijs,vbi omnia veniunt:de quibus non est actū specialiter,ne veniant:vt l.solennis.ff.de iudi.dicendum est ꝙ

29 omne dominiū venit arg.dicti §.actiones.ẽ.e. †Sed quid si actor dicat in libello,ꝙ res pertinet ad ipsum nec declarat, an iure dominij:nunquid valet talis libellus? Expeditum videtur quòd sic,extrà de fide instr.c.inter dilectos. de except. c.cum venerabilis. & sic tenet Spec. de lite contest.§.de proprietate.versi.aliæ sunt tales. Ego credo,quòd libellus satis procedit de se,si tamen pars petat declarari,quomodo pertineret:actor tenetur declarare:quia verbum pertinere est dubium,& latam habet significationem: & sic cum libellus debeat esse certus,declarari debet.ff.de verb.significi.l.verbum pertinere. Præterea si tenetur actor declarare:an agat vtili vel directa:multòfortius,quare res ad eum pertinet,an iure dominij,vel debiti. Emphy.verò,vasallus,vel alij debent facere mentionem de suo vtili dominio:& dicunt sic.cum tu talem rem teneas,& possideas, quæ ad me iure vtilis dominij pertineat:cum eam in feudum,vel emphyte.teneam,declara quomodo teneas, peto &c. Nunc videamus de modo probandi dominium.Et in hoc aduerte,ex qua causa voles dicere te dominum.vnde secundum naturam acquisitionis dominij oportet te articulare,& super hoc vide de acqui.re.do.per totum s.de re diui.per totum,& hoc satis est facile videre, si vis feram vendicare:dices eam te cepisse,vel alium à quo causam habuisti,& eodē modo prosequere materiā.de re.diuisi. in hoc tamē aduerte:quia si dicas te dominū:quia emisti à domino:oportet ꝙ probes quatuor.primò,ꝙ ille venditor esset dominus:qui vendidit tibi,ꝙ soluerís pretiū,& ꝙ tradidit rē s.de re.di.§.vēditæ.& idem in alijs titulis.oportet enim pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bare titulum,& traditionem, & dominium tradentis. ff. de acquirend.rer.do.l.nunquàm.& l.traditio. Item probas dominiũ,si tenuisti cum titulo,et bona fide rẽ mobilẽ tribus annis:immobilem x.vel xx.iuxta l.ſi quis emptionis.C.de præſcri.xxx.vel xl.anno. Quid,ſi non probet titulum,ſed probat,quòd ipſe:& prædeceſſores ſui, tenuerunt rem illam tãquàm ſuam,à tanto tempore quòd hominũ memoriam excedit? Non videtur valere: quia illa probatio non obtinet,niſi in ſeruitutibus:cũ alio caſu,nõ reperiatur de iure ciuili:vt l.ſi arbiter.ff.de proba.de aqua plu.arcen.l.j.§.finali. Fortè poſſet ſuſtinere contrà,nam cur non bene acquiritur dominium tanto tempore: ſicut admittitur.ff.de acquirend.rer. domin. l.nunquàm. §. theſaurus. imò fortè ſufficeret,ſi probaretur quòd actor, & prædeceſſores geſſerunt ſe, pro dominis rei xxx.annis, & vltra pro talibus habiti fuerunt:quanuis non probent titulum,& facit quod no.ff.de cond.inſti.l.quidam. Si vis latiùs videre libellos,& poſitiones in rei vend. vade ad Specu.titul.de proprie.§.j.verſi.nam ratione.nu.30.de actio.

i ſeu pen.§.ſequitur.verſic.item nota,i nu.21.

a ADNOT. ¶ Quilibet. Hoc relatiuum ſtat declaratiuè, quia adiçitur qualitati, conuenienti vnicuique contento ſub genere actionis: ſecũdũ Ia:

b ¶ Compromiſſarios. Vide Ange.ponentẽ differentiam,& conuenientiam inter iudices,& arbitros:in j.col.circa ſi.in verſi. & licet ſit aliquantulum: & per totam co.ſequentem.

c ¶ Approbare. Hanc primam expoſitionẽ licet gl.reprobet:tamen eã ſequũtur cõiter doc.hic, & inducunt ad hoc l.j.ff.e. vt hic,per do. Iaſ.qui prolixè tractat an appellatione cõtractus veniat quaſi contractus.& per Ang.hic

d ¶ Vide ibi. Vide hic Angel.in iij.co.poſt me.ver.in ea gl.ibi.de ac.& obl; vbi & ponit de formatione libellorum in actionibus perſonalibus.

e ¶ Obligatio. Vide Angel.hic in xj.col.prope ſi.in ver.in ea glo.in fine.

f ¶ Quid ſit rei vendi. Dic quòd eſt ius quòd cauſatur à dominio; quod etiam eſt ius ita not. Bart.in l. naturaliter.§.nihil commune.in ij. col.ff. de aqui.po. de quo plenè per Fel.in c.inter dilectos. nu.j.extra de fid.inſt.& Angel.de aret hic in xj.co.vſque ad finem.§.

g ¶ Secundum. Hic tractat Angel.materiam iſtam incipiens in x.col. poſt prin.in ver.r. ea.glo.in fi.licet ordine alio procedat: tamen quaſi in omnibus conuenit cum Ioan.Fabr.

h ¶ Libelli. De hoc tractat hic Angel.in xj.colum.poſt me.in ve.quẽro ergo quomodo.Item vide Pet.ferra.in ſua practica in for.libel.in act.rei ven.& Pet. Iac. in ti. de rei ven. quibus authoribus, plenè in ſtrui poteris ſuper formationibus libellorum. item vide do. Iaſ.may.hic in xx.col.in me.ver. extrà gloſſ.vſque ad fi.§.

i ¶ Item not. Et in Spe.de loc.§. nunc aliqua. verſ.ljv.& ſe.& ver.168.& Bart.in l.cum res.C.de proba.vbi etiam per Bart. Alex.conſil.ccſ. ij.parte vbi plenè.& conſ.x.& xj.iiij.parte.idem Alex.in l.j.ff.de vſuca. Item vide Pe.de ferra. in ſua pra. in forma libelli in act.realì. Item Pet, Iac, tit.de rei vendi.

1 ☞ Seruitutum realium diuiſio.
2 Seruitutes perſonales & 3.4.5.
6 Vſus ſeruitus quando,reales, & 7.
8 Confeſſoria quis, & quando quique agat.10.14.
9 Conf: ſſoriæ, & negatoriæ diſcrimen.
11 §.æquè. ſenſus.
12 Confeſſoria utilis.
13 Confeſſoria quid.
15 Deueria non niſi uſu transferri.18.
16 Seruitutis quærendæ modi.19.
17 Seruitia quanto tempore præſcriptibilia.
20 Seruitus abuſu præſcribi incipit.
21 Seruitus alt. tol.quando poſſideri cœpta.
22 Scientiam actibus probari.
23 Familiaritate non præſcribimus.
24 Vſus probati utilitas.
25 Seruitutis probandæ,26.27.
28 Confeſſoria agens quid probet.29.
30 Confeſſoria uis.33.
32 Impeditus qui concludat. & ad quid.
34 Negatoria quid, cuique, in quem,& ad quid data,35.
36 Negatoriæ probatio.37.
38 Ngatiuæ concluſio. & præſcriptio.39
40 L.4 quo,& l.is cuius conciliatæ.

a AEQVE a SI. Supra dixi de actionibus realibus, quæ competunt pro rebus corporalibus: ſequitur de reali-
1 bus,quæ cõpetunt pro rebus incorporalibus,†quę ſunt duę: vna,quæ datur vendicãti,vel defendenti ſeruitutem,quæ vocatur confeſſoria:alia quę datur ad negandũ ſeruitutem,quę vocatur negatoria. Et pro euidentia caſus,& dicendorũ de-
b bes ſcire, b quòd quædam ſeruitutes ſunt perſonales: quædam reales. Item realium quædam vrbanorum prædiorum, quædam ruſticorum. Perſonales, ſecundum Dyn.dicuntur dupliciter: quia quædam debentur à perſona perſonæ,quædam à re perſonæ, , à perſona perſonæ: vt eſt videre, in perſona ſerui, qui debet ſeruitutem domino ſuo, ſecundum eum. Sed certè ibi non eſt ſeruitus formalis, de qua hic tractatur,quia cùm ſit ſeruus domini; non poteſt dici, quòd dominus habet ſeruitutem in re ſua. ff. ſi vſusfruct. penul.l.vtifrui. quàmuis dicatur ſeruitus ſuprà de iure, perſona.§.ſeruitus.ſed ad veritatem,non eſt ſeruitus formalis,vt dixi. Sed ecce caſum,vbi poteſt eſſe ſeruitus formalis,debetur à perſona perſonæ,quando legantur operæ ſerui,vel miniſteriũ,tunc enim eſt bene formalis:quia legatarius,non eſt dominus ſerui:nec cenſetur fructuarius.ff.de vſufruct.legat. l.ſecunda. Sed illarum quæ debentur,à re perſonæ ſunt plura exempla:vt vſusfructus, vſus, & habitatio, vnde ſecun-
2 dum gloſſ.tres ſunt perſonales ſeruitutes †tantùm: videlicet vſusfructus.vſus:& habitatio:addit Dyn. quartam:operæ,ſeu miniſterium ſeruorũ:vt §.prox.dixi. Sed gl.hoc reprobat ff.de vſufruct.l.ſi quis binas.& dicuntur perſonales,quæ debentur perſonæ,& cum perſona extinguuntur,ff.quibus modis vſufruct.amitt.l. ſicut.§.finali. niſi in legato operæ ſerui, quod extinguitur per mortem ſerui, non legatarij: vt l. ij.ff. de vſufru.leg.Reales debentur à re rei: & non poſſunt conſtitui,niſi ſit res,quæ ex hoc proſperetur,id eſt,niſi pluris valeat & melior ſit,& cui poſsit deberi,ff. de ſeruitu.l. quoties. la j.ſuprà de ſerui.§.ideò.hæc eſt opinio gloſſ.& videtur eam
c ſequi Dyn.hic. Quid c ergo,ſi dices,conſtituiſti mihi expletum in nemore tuo: videlicet quòd poſsim recipere de lignis nemoris tui, quantum erit mihi neceſſarium, pro calefacendo hoſpitium meum, vel ruſtici cuiuſdam manſi, debent mihi brauium,vel operatorium, qualibet hebdomada: nunquid hæc & ſimiles erũt ſeruitutes perſonales? vel ſi conceſsiſti mihi, quòd poſsim haurire aquam de fonte, vel puteo quos habes in domo tua? gloſ.voluerunt dicere,quòd talia, non debent dici ſeruitutes, & ſic pro talibus non agetur confeſſo. & hoc dicunt poſt Ioan.in l.ſi quis binas.ſuprà allegata,ff.de ſerui.l.vt pomum.de ſerui.ruſtic.prædio.l.pecoris. de alie.& ciba.legat.l. Mela.Petr.de Bel. perti.tenet contrarium, cum Roge.cuius opinio ſcribitur in l.Mela.videlicet,
3 quòd omnes tales ſunt ſeruitutes †perſonales: & pro ipſis poteſt agi confeſſoria,& hoc patet quia de eis tractatur in materia ſeruitutum, & ſermones &c. ff. de loca. l. ſi vno anno. Item dicit,quòd hoc eſt expreſſum quaſi in l.Mela.vbi appellantur ſeruitutes. Nec obſtat l.vt pomum. quia quando ibi dicitur,non eſt ſeruitus,verum eſt realis:ſed perſonalis,& hãc ſententiam videtur fouere glo.ff.de ſer.titu.generali.l.j. cum dicit, & ſi quæ ſunt ſimiles.& hanc amplectitur vſus cauſarum,tota die formantur libelli in confeſſoria, pro vſibus paſcuorum,& expletis foreſtarum,etiam pro tallijs hominum: & breuiter pro omni iure incorporali. & hoc ſatis videntur ſentire docto.iuris canonici extrà, de reli.domi. ca.conſtitutus.& hoc ſatis ibi probatur de præſcript.cap.veniens. Vnde omnes concordant,quòd pro decima, poteſt agi confeſſoria, extrà de deci.cap.tua.per docto.& cap.prohibemus.Et ideò credo,quòd poſsit agi confeſſo. pro iure decimæ & aliſs iuribus incorporalibus. Vnde nõ video,quare melius poſsit agi confeſſo.pro illis tribus vſufruct.& habitatione, quàm pro
4 aliſs.Sed ideò † illæ tres dictæ fuerunt perſonales:quia de illis nominatim tractatur in iure: non quia eſſent vel eſſe poſſent aliæ.& hoc ſatis probatur in d.l. j. vbi non nominantur niſi duæ: & tamen omnes doct.concedunt,quòd ſunt tres. Si ergo poſt nominationẽ tex.ipſi dant aliam:cur nos non poſſumus dare alias vſibus:& conſuetudinibus introductas? & in hoc non videtur magna difficultas: ſed hoc non videtur mihi difficilẽ quomodo cognoſcam an ſit perſonalis vel rea-
5 lis. †Pone:quidã dedit mihi vſum in foreſta ſua,nunquid eſt realis vel perſonalis ſeruitus? expeditum videtur q̃ ſit perſonalis,ff.de le.j.l.apud Iulianũ.§.ſi quis alicui.ff.de ver.obl.

l.ſtipul

l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis iſta. & in hoc poteſt dici quòd vbi aliqua ſeruitus cõceditur gratis inter viuos ex liberalitate nõ ex pacto facta mentione de perſona, non de re quæ ex hoc poſſet proſperari vel vbi ſeruitus ſic legatur: quòd cenſetur perſonalis extinguitur cum perſona,niſi fiat mentio de hæredibus:vt ll.ſ.allegatis.& l.non ſolùm.§.tale.in fi.ff.de lib.leg.

6 †Quid ergo,ſi fiat mentio de re? Verbi gratia:cõcedo tibi vſagiũ,in tali foreſta mea,ad calefaciendum, & ad vtẽdum, ad neceſsitates talis caſtri tui:tunc dicerem eam realem,quia ex hoc caſtrũ emendatur,clauditur,et ſuſtinetur:ſed vbi non tangeret vtilitatem caſtri,iudicarem perſonalem. Verbi gratia,concedo tibi vſagiũ calefaciendi re,in tali caſtro. hoc non tangit vtilitatem caſtri, & dicerem hanc in dubio perſonalẽ, & hoc vult dicere l.Lucius.ff.de ſer.ruſti.prædi.dono tibi digitum aquæ in domum tuam,quæ in iſthmo eſt &c.ille vſus non tãgebat domum:quia non indiget irrigatione:ideò contemplatione perſonæ videtur conceſſum, & ad hoc facit ff. de don.l.Aquilius.ſecùs,ſi concederet digitũ ad fundum, vel ad pratum,qui indiget irrigatione: vt l.pecoris.l.& Attilicinus. & l.cum fundo.in fi.ff.de ſer.ruſti.prædi.nec facio vim, an dicat ad talem locũ, & vbicunq;:quàmuis glo.ſenſum det in his:vt l.Lucius. quia ex quo certus locus nominatur:non minùs deberet valere,quantum ad illum locũ,ex eo q̃ poſtea clauſula generalis ſubijcitur. Solùm ergo,eſt inſpiciẽdũ,vbi nominatur res,an ſtatus proprius reſpiciat ſeruitiũ, & contemplationem perſonæ,quàm rei:aut rei potius,quàm perſonæ. Primo caſu cenſetur perſonalis. Secũdo realis. & hoc vbi
7 legatur, & concediturſimpliciter. †Quid ſi per pactũ,vel ſtipulationem conſtituatur? Tunc dicerem,in dubio realem per l.ſi pactum.in fine.ff.de proba.niſi pactum vel ſtipulatio apponeretur,ſuper ſeruitute,quæ de ſui natura eſſet perſonalis:vt d.§.ſi quis ita.alle.in gl.vel niſi eſſet talis, quòd nõ eſſet veriſimile aliį concedi,quàm cui conceditur:vt ſi quis concedat filio albergam in domo ſua,quãdo veniet ad villã ſuam, vel aliũ,quod nõ eſſet,veriſimiliter cõcederet extraneo:nam tunc eſt perſonalis,etiam ſi conſtitueretur à re rei:vt ff.de ſer. leg.l.pater.& hoc intelligo in conceſsione priuati. Quid in priuilegijs principum? Credo ſatis idem inſpiciendum:videlicet an materia priuilegij, concernat locum vel dignitatem, vel perſonam:vnde vbi cõcernit locum,vel eius libertatem, vel ad proſperitatẽ,debet iudicari realis.extrà,de inſti.c.cùm veniſſent.aliàs perſonalis.C.de excu.mun.l.ſordidorum.lib. x.& idem dicerẽ in ſententia,ſi pronuntiatum eſſet,me habere vſagiũ in foreſta. Vel poteſt dici,quòd illa ſit realis in dubio.ff.de arbi.l.quàmuis. quia imponit finem omnibus controverſijs:vt ibi.ſi tamen fieret de loco mentio,per modum ſ. dictum,eſſet minùs dubitabile. Sed poſſet quæri,nunquid pro annuis præſtationibus,poſſet agi cõfeſſoria.& qua actione agitur,vide j.§.prejudiciales.& vbi de hoc. His itaque præmiſsis, veniamus ad text.Et eſt ſciendum,quòd in hoc §. imperator facit ſex. Primò, dat exemplum de confeſſoria, quæ competit pro ſeruitute perſonali. Secundò dat duo exempla,de confeſſoria,quæ competit pro ſeruitute prędiali,ſeu ſeruitute ruſtica. Tertiò,dat quatuor exẽpla de confeſſoria,quæ competit pro ſeruitute vrbana. Quartò,dat plura exempla de negatoria. Quintò, ponit differentiam,inter actiones reales,quæ competunt pro rebus corporalibus: & quæ competunt pro incorporalibus. Sextò,infert quandam exceptionem,à dicta differentia dependẽtem. litera ſatis eſt plana. Caſum potes ſic incipere:domine imperator,vos dixiſtis mihi,quòd actiones reales competunt ad rem corporalem ſ.proxi.§.quid de incorporalibus:nũquid actiones proreis competunt? Dicit imperator,quòd ſic,reales æquè ſicut pro corporalibus. Verbi gratia,pone,quòd aliquis habet vſum fruct.in ædibus,vel in fundo:impeditur quò minus vti poſsit.poteſt agere confeſſo.contra impedientem.& hoc exẽplum eſt de ſeruitute perſonali.Item ſequitur exemplum de ſeruitute reali & prædiali.pone quòd habeo ſeruitutem eundi per fundum tuum,ad fundum meum ſine iumẽto vel agẽdi cum iumento & vehiculo.poſſum etiam agere confeſſoria,& ita proſequere totum §,aliqua tamen de exemplis re-
d cipiunt contrarietatem:vt videbis iuxta gloſ. In gloſſ.d vt ſic eras,in fin.iſtud exemplũ non placet Dy.dicit enim quòd trufatorium eſt dicere quòd inter exempla confeſſo.Iuſtinianus poneret exemplum non competens & competens negatoriæ: de qua proxi.tractatus eſt:ſed huic exemplo litera repugnat:dicit enim,alius ædes ſuas, &c. ſed dicit Dyn. ædes ſuas,ſcilicet vicini ſuas agentis:ſed certè litera videtur ſentire de ædibus agentis. Vnde dicit Petr.de Bel.perti.poteſt poni exemplum faciliter in quo actor agit confeſſo.ius ſibi eſſe altiùs ædes ſuas tollendi. Verbi gratia,tu habes domum tuam
8 depreſſam,Titius †vicinus altam:conceſiſti ſeruitutem Titio domũ tuam altiùs non tollendi:vis eam nihilominus eleuare: poteſt agere Titius confeſſo.contra vicinum,ius ſibi eſſe ædes ſuas altius tollendi,id eſt,eleuatas habere ſecundũ eum: vel potes ponere ſic,ſtatutũ: vel conſuetudo villæ dicit quòd nullus poteſt facere turrim, vel domum ſuam eleuare: vltra certam mẽſuram:inuito vicino,vicinus conceſsit Titio,quòd poſsit eleuare:ſi vicinus prohibeat:poteſt agere Titius confeſſoria contra vicinum vt liceat ſibi altiùs ædes ſuas tollere.

Super tex.prohibendi.inter hæc eſt differentia:vide ff. de verbo.ſignifi.l.malum.§.j. In glo.tollendi. ibi. exemplum
e confeſſoriæ.e hoc eſt ridiculum.gl.videtur ſupponere quòd Iuſtinianus neſciebat ponere exempla propria: ſed ea interm̃ſcebat:quaſi ignorans:quòd eſt confundere tex. vnde dic, q̃ quòd eſt exemplum negatoriæ. In ea.gloſ.ibi:non ad hoc exemplum ſed ad alia ſic.quia in hac ſeruitute negatoria verbis affirmatiuis proponitur:vt j.ſequitur. In ead.gloſſ.ibi: negatoria autem quia negatur.dicit Dyn. quòd idem voluit
9 †dicere f Placen.non enim conſiderauit verba:ſed effectum:
f quia confeſſoria vadit,vt quis confiteatur ſeruitutẽ: negatoria vt negetur.Pe.dicit,q̃ Pla.cõſiderauit verba frequẽtiora: frequentius enim cõtingit,quòd cõfeſſoria cõcipitur,& proponitur tã verbis affirmatiuis, quàm negatiuis, & caue,quia de alia confeſſ.loquitur.ff.ad l.Aquil.l. proinde ſi occiſus.§.j.

In ea.glo,ibi:vt fructuario creditori.Hæc gloſ. euidenter
g malè dicit,g quia nec vſufructuarius,nec creditor, ſunt quaſi
10 domini rerum:licet bene agũt† confeſſo.non quaſi domini: ſed propter ius quod habent in re.ff.de ſerui.l.ei, qui.non tamẽ per omnia eſt ſimilitudo inter eos:nec fortè creditor agit, hac actione;ſed hypothecaria;vt ibi no.& patet.ff.ſi vſusfru. pe.l.vtifrui.§.vtrùm. Pone ergo exemplũ de vtili, in vectigali.ff.de oper.no.nun.l.in prouinciali.§.ſi ego.& in emph.vaſ. & aliįs quaſi dominis,& vtilibus dominis. In ea.gl.ibi cum dicit.in rem.non decipiaris:quia confeſſoria & negatoria dãtur poſsidentibus, & non poſsidentibus contra poſsidentes, & non poſsidentes.ff.ſi vſufruc.pe.l.vtifrui.§.ſi ſer.vendi.l.ſi fortè.§.ſciendum. Et no.hic vnam magnam glo.modici effectus. In fi.eiuſdem gloſ.vide plenius eo.tit.l.ij.§.competit.

In gl.vt in duplicibus.ibi cùm allegat fa.erciſc.l.iſta exempla. ſequitur Dyn.& tamen non placent Iacob.& Petr.nam exemplum debet eſſe de regula. Regula dicit, quòd in corporalibus non eſt prodita actio poſsidenti, per quam negetur rem actoris eſſe ſanam,in vno caſu, &c. Si iſta exempla eſſent bona,non eſſet vnus caſus:ſed tres,vel quatuor. Præterea: qui agit his actionibus diuiſorijs: non negat rem eſſe actoris, nec agit rei vendicatione: quod litera ſupponit.

In fine gl.iſtud exemplum minùs placet eis:quia iam non eſſet vnus caſus,ſed pluſquàm mille. Vnde dicit Petrus ecce vnum caſum: Poſsideo rem meam: tu petis à me eam, tanquam tuam: ego nego eam tuam eſſe, & volo probare eam meam eſſe: certè poſſum hoc facere, & vices petitoris quò ad hoc ſuſtineo.ff.de probat.l.circa.§. ſi quis autem. In ve-
11 ritate †credo,quòd is ſit intellectus,dicit enim,is,actoris partes obtinet,non dicit, quòd ſit actor, ne actio competat: nec eſt vera exceptio,ſed quædam illatio. Iacob.de Ra.dat caſum,in quo oportet quòd poſsidens,& tenens,agat, vel perdat contra ſuſtitiam. Verbi gratia,rem meam peregrinatus dimiſi vacuam,ſic quòd animo & corpore dimiſi poſsidere, quidam occupauit eam, & vẽdidit bonæ fidei poſſeſſori qui vſucapere, vel præſcribere incepit,& quaſi perfecit:tandem idem bonor.fid.poſſeſs. peregrinatus etiam retinuit ciuilem

Universidad de Deusto
Biblioteca

animo,quæ sufficit ad vsucapionem,dimisit naturalem, ego dominus reperi naturalem vacuam:eam occupaui, & detineo,bo.fid.possessor non fuit repulsus,nec suspicatus,se posse repelli:& ita ciuiliter semper possidet,& vsucapit,oportet ꝙ ego,qui rem teneo,& sum dominus,agam, vel perdam. Et idem dicit Iaco. quòd agere possum contra ipsum rei vendi. quia ciuiliter possidens tenetur rei vendicatione;vt l.cuiusc̃ que.ff.de vsufr. Certè non credo,quòd hic loquatur de isto casu:quia volue & reuolue,non reperies hunc casum scriptū in lib.ff.ad quem text.se refert.sed casus Petr.bene reperitur.

Sed oppo.rei depositæ possessionem retinemus.ff.depositi.l.licet.§.rei.& eodem modo,rei commodatæ:& tamè constat,quòd deponens,& cõmodans, agunt rei vendi.contra depositarium, vel commodatarium,ff.de rei vendi.l.officiū.

Quidam dixerunt quòd rei vendic. non datur possidenti, nec obstat arg.prædictum;quia deponens, vel commodans hoc ipso quòd agit rei vend.desinit possidere,& renūtiat possessioni,secundum eos;hoc non est verum,vt ff.de acqui.pos. l.naturaliter.§.j.ff.de vi & vi ar.l.cùm fundum.§.fi.vnde dic, quòd possidenti, & detinenti non datur rei vendic.sed non possidenti, & non detinenti sic.Ergo errauerunt glo.& docto.antiqui;qui dixerunt,quòd rei vendi.& interdictum retinendæ possessionis,non possunt simul intentari:quia intentando rei vend.dicit aduersarium possidere, intentando vti possidetis,dicit se possidere,& sic est tanquam contrarius repellendus & non est verum,quia vtrumq; datur contra detẽtorem,& non possidentem,vt s̃.dictum est. De hoc vide C. de rei vendi.l.ordinarij.extrà,de reg.iur.c.qui ad agendum. lib.vj.per Dy. Item oppo. contra hunc §.secundum Dy.hic dicitur,quòd sicut datur vendic.pro rebus corporalibus: ita confess.pro incorporalibus.Contra,ea quæ possidentur,vendicantur:incorporalia non possidentur.ff.de acquir.pos.l.ij. in princ.de vsuc.l.sequitur.§.si viam.ergo non vendicantur: ergo nec confessoria,pro eis datur,quæ habet instar vendicationis. Sed dicas,quòd incorporalia non possidentur: sed quasi possidentur:& tantū valet in illis,quasi possessio, quantum in corporalibus vera possessio.ff.de serui.l.quoties. la ij.

Item pone quòd si legatur, vel promittitur mihi seruitus, possum agere ex testamento vel ex stipulatu:& sic videtur cõfes.inutilis,cum satis sit prouisum per alias actiones. Quidam dicunt,quòd confessoria competit seruitute constituta,& tunc non competũt illæ actiones personales;quia sunt extinctæ,per cõstitutionem seruitutis.sicut per solutionem:sed hoc non est verum.C.de vsufruct.l.corruptionem. Vnde,di-
12 cendum quòd †vtilius est habere confessoriam,pro seruitute constituta,quàm personalẽ tantum:quia facilius est defendere quod iam habes,ꝙ consequi de nouo;secundũ Dy.imò cõfessoria est necessaria,quia personalis non datur,nisi cõtra cõstituentẽ,hæc datur contra quẽcunq; turbantẽ:vt satis s.dictum est.& ff.si ser.vendi.l.& si fortè.§.sciendũ. Ista sufficiãt pro lectura huius §.veruntamen.quia in hoc tit.doct.congerunt quicquid possunt,insistendum est circa materiam harũ actionum:vt earum plenior cognitio habeatur. Et scias,ꝙ Pe.de Bel.perti.quærit hic octo. Primò,quid est confessoria. Secundò, vnde procedat. Tertiò,cui datur. Quartò,contra quem. Quintò,quare sic datur.Sextò,ad quid competit. Septimò,quę veniant in ea.Octauò,qualiter formetur libellus: & per omnia idem quærit de negatoria,& quia aliqua de his modicum important effectum,idcirco parum insistam in aliquibus. Quæramus ergo,quid sit cõfessoria. Dicit Petrus,
13 quòd confessoria †est actio in rem competens,alicui ratione seruitutis sibi debitæ,vel fundo suo,vel quasi suo,cõtra impedientẽ ad declarationẽ sui iuris.Quòd sit in rem apparet hic, quare dicitur ratione seruitutis,sibi debitę,vel fundo suo &c. apparet:quia personales debẽtur personæ:reales,seu prædiales fundo.ff.si ser.ven.l.& si fortè.§.etiam.in fi.de neg.gest.l. qui aliena.§.fi. Vel quasi suo,dicit propter creditores,vel superficiarios,quibus cõpetit vtilis:vt s.no.est in gl.exemplum contra impedientem quemcunq;,siue sit dominus fundi seruientis:siue non ff.si ser.vend.l.si quis diuturno.§.fina. Secundò quæritur,vnde procedat.respondeo,sicut in vendicatione requiruntur videlicet dominiũ,ex parte agentis & possessu facultas restituendi ex parte rei:sic in confessoria requiritur ex parte actoris,ꝙ seruit⁹ sit acquisita:& cõpetat ipsi agẽ
14 ti,ex parte rei,quòd præstet impedimẽtum. †Tertio quęritur cui competat.Dicit idem Petrus,quòd illi,qui habet seruitutem debitam sibi,vel fundo suo,vel quasi suo:quare hæc verba dicantur,satis est s.expositum: quamuis idem Petrus hic repetat.Et caue tibi:quia in hoc, quòd dicit sibi debitæ s̃. in multis locis;nam debet subaudiri, & per patientiam constitutæ:quia ad hoc,quòd actio cõfessoria competat;nedum requiritur,quòd seruitus sit debita ex pacto, vel conuentione:imò oportet,quòd sit quasi tradita per patiẽtiam.ff.de ser. l.quoties.ij.de ser.rustico.prædio.l.j.in fine.& per vsum illius qui acquirit.Et(vt melius hæc materia innotescat,) tractem⁹ quomodo acquiratur seruitus,quia in his consistit medulla, & perfectio materiæ.& certum est,quòd acquiritur per omnem contractum,& conuentionem,sicut cæteræ res patientia,& vsu posteà subsecutis, vt statim s.tactum est. Quid ergo si Titius debebat tibi seruitutem, vel aliquod deuenũ;
15 tu †vendidisti illud deuerium Sẽpronio, Titius obligauit se Sempronio:& tu quittasti Titium:nunquid ex hoc est translata proprietas,& possessio seruitutis in Sempronium? Dicas, quòd non:quia sicut in adẽptione proprietatis rerum corporalium,opus est traditione:sic in seruitutibus quærẽdis opus est vsu. Vnde obligatio non est modus traditionis:ideò opus est vsu reali.& idem dicerem in adẽptione iurisdictionis: & aliorũ iurium.vnde si subiecti recognoscant se subiectos: & promittãt obedire:non ex hoc est possessio:imò nec proprietas iurisdictionis acquisita,quouscq; vti cœperit.Et hanc partẽ videtur tenere Inno.extrà,de capel.mona.c,cùm dilectus. & hoc satis clarum,& facile: quando sic acquiritur seruitus.
16 Quid si legatur;tũc non obtinerent prædicta †imò statim adita hereditate proprietas seruitutis acquiritur legatario.ff. quemadmo.serui.amit.l.si partem.in prin.& §.j. Item ac-
h quiritur seruitus,per præscriptionem.h x.anno,inter præsentes,vel xx.inter absentes,si habeat causam continuam,si non habet causam continuam:non acquiritur:nisi præscriptione tãti temporis, de cuius initio hominum memoria non existit vide ff.de serui.l.seruitutes.la quatriesme:melius in l.j.§.fi.ff. de acqu.plu.arcen.quæ declaratur per l si aliena res.§.hoc iure.ff.de vsucap.& hoc sequuntur omnes doctores iuris ciuilis,quòd procedit sine dubio,quãtum ad primum mẽbrum; vbi præscribens habet bonam fidem. Quid si sit malę fidei possessor.Hic debet dici,quòd requirũtur xxx.anni:quia mala fides possessor minori tempore,non præscribit:vt in l.sicut.
17 C.de præscrip.xxx.anno. Quid ergo † dices in seruitũjs:& præstationibus? nunquid requiritur tantum temporis, cuius non sit memoria? Videtur quòd sic, cùm causam discõtinuã habeant. Sed in illis potest dici contra:quòd sufficit longi tempo.præscript.C.de agrico.& censib.l.litibus. & l.cum satis.Et est magna ratio. quia non debet idem ius, nec eadem ratio censeri in eo,qui patitur,& nihil agit: & in eo, qui præstat, & soluit quolibet anno: quia ille magis sibi præiudicat qui propria manu soluit,quàm ille, qui patitur solummodò fortè ex impotentia, & hæc procedunt in seruitute formanda,& acquirenda de nouo. Quid in formata? Verbi gratia.Tu habebas deuerium super fundo,castro,vel manso, cecidisti à possessione: aliquis occupauit qui mihi vendidit: ego leuaui,vel percepi deuerium illud per xxx.annos cum titulo & bona fide:nunquid sum tutus cõtra te? Videtur quòd
18 non;nisi sit †tantum temporis, quod excedebat memoriam hominum &c. per dictam l.seruitutes. cum ibi notatis: potest dici, quòd si seruitus huiusmodi formata, adhæreret alicui rei corporali: tunc quæstio non esset dubia. ff. de vsucap.l.si aliena.§.hoc iure.sed vbi non adhæreret, videtur magis dubia.tamen pro parte ista facit,quòd poterit præscribi debito tempore, ex quo formata est semel, quamuis aliàs esset præscriptione legitima inacquisibilis: & pro hoc, quia seruitus hominis liberi,non potest acquiri:præscr.C.de long. tempor. præscripto. quæ pro lib.l. finali.& tamen constat, quòd si seruus potest vsucapi, & ius seruitutis in eod. C. de vsuc.

vsucap. pro empt.l.empti.l.venditioni.& de hoc,non mirandum,si aliud tempus constitutum sit,in seruitute formata acquirenda,quàm in formanda: quia hoc videmus similiter in amittenda seruitute.etenim non formanda non amittitur x. vel xx.annis:sed formata sic C.de vsuf.l.corruptionem. quẽadmo.ser.amit.l.si sic.de vsuc.l.sequitur.§.fi.igitur,si in amittenda sit disconuenientia:cur non in acquirenda? Canoni-
19 stæ †verò videntur habere aliam doctrinam in præscriptione harũ seruitutum:nam secundũ eos, omnis seruitus vniformiter xl.annis præscribitur.extrà,de causa poss.& proprie.c. cum ecclesia.nisi esset contra ius cõmune extrà,de præscri.c. j.lib.vj.Sed Inn.alio modo dicit,extra.de præscrip.c.de quar-
20 ta. †Sed quæro,à quo tempore incipit præscriptio seruitutis acquirendæ? Dic,quòd à tempore,quo incipit vti iure seruitutis,aduersario sciente.C.de serui.l.ij.ff.de itine.actuq; pri-
i ùa.l.fi.& incipit possidere, i per primum,& vnicum actũ:vt no.per doct.extrà,de causa pos.& proprie.c.cum ecclesia. verum est tamen, ꝙ quò ad interdictũ de itinere. actuq; priua. requiritur,ꝙ iuerit xxx.diebus.ff.de itine.actuq; priua.l.j.§. j.oportet ergo, ꝙ actor probet quòd vsus sit iure seruitutis, & aduersario sciẽte. Sed quis erit modus probandi? Dicas
21 in negatiuis,si prohibuit.Verbi gratia,vicinus volebat †eleuare domum suam:tu prohibuisti eum dicens,ꝙ hoc non poterat propter seruitutẽ,quã tibi debebat,si obtemperauit: ex tunc incipis possidere:quia aliàs, si per mille annos tenuisset domum suam depressam,non præscriberes.ff.de serui.vrba. prędi.l.qui luminibus.vbi de hoc:nisi aliquid aliud fieret,per quod posset depræhendi vsus seruitutis:quia fortè stillicidiũ domus tuę per tempus sufficiens reciperet:tunc enim leuare non posset:quia seruitus affirmatiua esset acquisita,videlicet stillicidij recipiendi.ff.de seru.vrb.prædio.l.foramen.in fi.de aqua pluuia arc.l.ij.§.ij.C.de ser.l.si manifestè. Et ideò credo, ꝙ si in vna villa,fuisset furnus ad quem populus loci, per centum annos venisset pro pane coquendo: quòd ille, cuius est furnus,nõ potest prohibere,quominus populus vadat alibi. vel quilibet posset sibi ædificare furnum:nisi aliàs prohibuisset:quia contra illa, quæ sunt licita de se:& debentur de iure communi,non ex conuentione:non currit præscriptio, nisi à tempore,quo quis prohibitus est iure contrario:vt per prędicta. Sed in affirmatiuis,dicũt gl.ꝙ oportet probari,per testes,qui viderũt constitui seruitutem:vt no.ff.de itine.actuq; priua.l.j §.ij. Sed hoc non videtur procedere:quia sic oporteret probari tit.contra l.si quis diuturno.ff.si serui.ven.dic ergo,quòd modus probandi est,si probet se dixisse coram multis,se vti iure seruitutis,sic quò ad notitiam aduersarij potuerit deuenisse,vel coram eo.tunc sine dubio satis constat,quòd eo sciente. Quid si non possit hoc probare;sed probat frequentem vsum,aduersario existente in patria, & scire volente? Dicas super hoc:& in hoc bene aduerte,quòd scientia ad-
22 sarij bene probatur quandoq; per actuum †frequentiã:quãdoq; per vnicum actum,quandoq; non probatur,etiã per frequentiam actuũ,secundũ diuersitates factorũ. nam quædam sunt facta:quæ quis non potest exercere:nec ad ea:quis consueuit recipi: nisi habẽs ius: vt quòd extraneus, qui non est de collegio, intersit electioni alicuius prælati: & vocem & consensum,det in electione,et in talibus probato vnico actu facto,sciẽte aduersario præsumitur ꝙ iure seruitutis hoc fiat, & iure debiti:& ex tunc incipit possidere.ff.de mor.infer.l.si propius ædes.Quædam sunt:quæ possunt & consueuerunt exerceri absq; eo quòd aliquis ius habeat:& in istis cadit distinctio. Nam quædam sunt, quæ de sui natura videntur:& præsumũtur causa curialitatis & familiaritatis,quędã nõ:sed
23 se habẽt indifferẽter. Verbi gratia:tu eras amicus meus:†venisti frequenter ad domum meam,ad iacendum,vel comedẽdum:ego te recipiebam læta facie. & ita fecisti per plures vices et annos,nũc vis trahere ad ius seruitutis:credo,quòd nõ posses:nisi probes:quòd iure seruitutis venires:& recipiebaris:quia factum de se importat præsumptionem familiaritatis,et enim tales receptiones:consueuerunt iure familiaritatis fieri.ff.de acqui.pos.l.qui iure.de itine.actuq; priua.l.fi.et no. Inno.extrà,de causa poss.c.cum ecclesia.& ideò non obstante vsu oporteret te probare quòd iure seruitutis: & aduersario sciente,vsus fuerit.Sed in factis,quæ se habent indifferenter,verbi gratia,transiuisti per fundum meum:hoc consueuit fieri:quandoq; absq; iure seruitutis,vel causa abbreuiandi itineris: vel euitandorum lutorum, quæ sunt in via publica, vel aliàs:prout placet: & tunc non præsumerem:quòd iure seruituts.In hoc aduertenda est multũ,qualitas facti.Nã si fundus meus esset iuxta viam publicam: & itinerator frequenter per fundum meũ propter euitanda luta transiret ad suũ:nunquàm præsumerẽ:quòd iure seruitutis,sed si aliquis habet fundum prope meum:& transeat frequenter,per fundum meum ad suum,tunc probata frequentia,præsumerẽ;ꝙ iure seruitutis:nam ex vsu præsumitur animus possidentis; vt d.l.j.§.ij.ff.de vsuris.l.cum de in rem verso. & ita tempera dictam gl.quæ est in d.l.j.§.ij.videlicet,quòd oporteat probari,ꝙ iure seruitutis &c.quia non est verum hoc casu:sed bene potest esse verũ in casibus superioribus,quando ex qualitate facti,non præsumitur ꝙ iure seruitutis.Vnde in his iudex ex qualitate facti,debet coniecturare,quod æquũ est, & ad hoc vide quòd no.Inno.extrà,de postu.c. bonæ. Et caue,ꝙ hoc
24 casu,probatio vsus,†valet ad duo:videlicet ad probandum, quòd ex tunc incepit possidere;& ꝙ iure seruitutis:& intelli ge,ꝙ ex tunc valet à tempore, quo vsus fuit frequenter, non à tempore,quo incepit vti primò. Et est probabile dicere, ꝙ si xxx.diebus,iuerit quòd ex tũc incipiat possidere:iuxta materiam illam de itine.actuq; priua.& præscribere: ꝙ ex tunc præsumitur, ꝙ aduersarius sciat eum possidere iure seruitutis, ex illo frequenti vsu.& hæc procedunt in seruitute formanda. Quid in formata? Verbi gratia, tu possidebas vsumfru.in fundo Titij:vel iurisditionem:vel dominiũ,in aliqua villa;aliquis occupauit:credo,ꝙ non sunt præmissa attẽdenda;imo credo, ꝙ illa possessio perdatur,sicut possessio rei corporalis,videlicet per expulsionẽ,per non admissionẽ: vel per obliuionem:cum sit eadem ratio iuxta l.clàm possidere. §.qui ad nũdinas.ff.de acqui.pos.de vsuc.l.furtum.§.j. Sed
25 quæritur,nũquid †requiratur.quòd bona fides probetur: & quòd nõ vi aut clam &c.gl.ꝙ sic:in d.§.ij.de iti.actuq; priua. Dy.tenet ibi contrà.& dicit,ꝙ probato vsu,hæc omnia præsumuntur.Opinio tamen glo.videtur fulciri per l.si quis diuturno.vbi videtur expressum. Item,quia incipiendo vti sine titulo,præsumitur malæ fidei possessor.ff.de vsuca.l.furtum. §.j.Pro Dy.facit:quia tantum facit vsus in præscriptione rerum incorporalium:quantum facit titulus,& possin præscriptione rerum corporalium: sed probato titulo,& possessione,præsumitur bona fides, in præscriptione rerum corporalium: vt l.nemo prædo est.ff.de reg.iur. C. de præscriptione xxx.anno,l.si quis. ergo probato vsu, præsumitur bona fides. Sed ad istud posset responderi, quòd tantum facit vsus in præscriptione rerum incorporaliũ &c. verum,vt præscriptio procedat, alijs assistentibus, quæ sunt necessaria in bonę fidei possessore:sed non facit tantum,quò ad bonam fidem præsumendam. Quis ergo erit modus probandi bo-
k nam fidem? k Respondeo: si probet titulum:licet fortè minus sufficientem.extrà,de præscriptione, cap.j.lib.vj.vel si reperit prædecessorem in possessione: vel si audiuit à fide digni,quòd seruitus debebatur:& multis alijs modis, secun-
26 dum factorum qualitates. †Sed quomodo,probabit,quòd non vi, non clàm, non precario? Potest dici, quòd probatis præmissis, vel aliquo eorum, probat se non vi,nec precario possedisse:vt ff.quod vi aut clàm.l.vim facit.§.j.aliàs enim si haberet probare quòd precario vsus fuerit:testes haberent deponere,de negatiua: quod nullo iure est tolerabile,quòd autem non clàm vsus fuerit,probat:si probet se vsum palàm, publicè aduersario sciente,vel scire volente:vt l.ij.C.de serui.

Et not.quòd quàmuis in præscriptione rerum corporaliũ, sufficiat habere bonam fidem ab initio:in præscriptione seruitutis,requiritur semper.vnde si vsus fuerit vno, vel pluribus annis bo.fi.& ante completam præscriptionem,superuenerit mala fides:quia prohibitus fuit,per dominũ rei seruientis:nõ præscribit:vt d.l.ij.de serui.C.& potest assignari ratio, quæ ibi redditur in glosse.in simili, videlicet in eo, ꝙ in serui-

Universidad de Deusto Biblioteca

tutibus requiritur scientia aduersarij, in corporalibus non: quia possessio seruitutis, nō est vera possessio, nec præscriptibilis de iure communi. ff. de vsucap. l. si aliena. §. hoc iure. sed in corporalibus est vera possessio. Sed huic opinioni videretur resistere, quòd s̄. dixi videlicet. quòd in negatiuis seruitutibus, non acquiritur possessio, quousque volens vti seruitute, prohibitus fuerit, vt no. in l. qui luminibus. ff. de seruitu. verba. & sic videtur, ꝙ prohibitio, non tollat pręscriptionem seruitutis: imò causat eam. Solutio concedendo, quòd prohibitio facit prohibentem possessorem, vnà cum patientia subsecuta: sed non dat ei causam præscribendi, nisi ex iusto titulo fieret, imò causat violentiam, & malam fidem: vt l. vim facit. §. j. ff. quod vi aut clam. Illud autem no. quòd vbi potens, vsus est super non potente, & maximè, quando gagiabat, vel arrestabat vel gagiari sine causę cognitione faciebat: præsumitur violentia. ff. quòd met. cau. l. finali. §. penultimo.

27 & not. Innocen. in c. bonæ. de postulando. An autem † requiratur titulus, in huiusmodi præscriptione: dicunt in l. si quis diuturno. vbi dicitur, quòd non requiritur: sed tamen fallit in vsufructu, qui censetur pars dominij. ff. de vsufructu. l. iiij. in quo videtur requiri titulus, sicut in dominio. ff. de vsucap. l. Celsus. & l. nulla. Nec obst. C. de præscriptio. long. temp. l. finali. vbi dicitur parificari alijs seruitutibus, quò ad præscriptionem: quia verum est, quò ad temporis limitationem, non quò ad alia. Competit ergo confessoria illi, cui est acquisita seruitus per legitimam præscriptionem x. vel xx. annorum in habentibus causam continuam. Quid si acquiratur xxx. annis. quia fortè tantum possedit mala fide? Non videtur, quòd posset agere confessoria, sicut non potest vendicare rem corporalem. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. l. si quis emptionis. sed recurrat ad possessoria. Sed quæritur, cum confessoria comperat domino: vt l. ij. ff. si ser. vendic.

28 nunquid ille, † qui agit confessoria, debeat se probare dominum, si possidet fundum, cui seruitus debet? Azo videtur dicere quòd non: si sit in possessione seruitutis: aliàs sic: vt no. ff. si ser. vendi. l. sicuti. §. sed si quæratur. Sed contra hoc, videlicet, quòd possidenti fundum, & non possidenti seruitutem, incumbat onus probandi dominium, videtur manifestè facere: quia commodum possessionis, releuat possessorem à probatione dominij. C. de rei vendi. l. fi. de peti. hære. l. cogi. argu. ff. de libe. causa. liberis. §. si quis ex seruitute. c. eod. l. ea quæ. C. de inge. l. penultima. & hoc videtur verius. Sed obstat: quia in negatoria, oportet, quòd agens probet se dominum, quamuis possideat. ff. si vsusfr. peta. l. vti frui. versi. quòd si fortè. & ideo videretur idem in confessoria. Sed potest responderi, quòd illud obtinet, quando agit contra vsufruc. qui habet possessionem rei naturalem: secùs, si cōtra illum, qui possessionem rei non haberet: sed seruitutem tantum. & hoc videtur verius. Et hęc procedunt, vbi agitur confessoria, pro iure seruitutis: sed si agitur publiciana pro iure seruitutis, quòd est possibile. ff. de publi. l. si ego. §. j. non oportet dominium probare. Sed quid si agatur possessorio, pro iure seruitutis: & reus probat se dominum? non videtur, quòd debeat fieri executio, ex quo cōstat de proprietate iuris. nam hæc probatio sufficeret in negatoria: & sic in possessorio non debet fieri executio. extrà de ord. cogni. cap. cum dilectus. & hoc videtur verum. Ille tamen qui agit possessorio, non debet admittere huiusmodi probationem, nec eum confiteri dominum. & in hoc est cautè aduertendum. & iunge, quæ in materia negatoriæ dicentur. In hoc ergo est multum cautè aduertendum, quòd agens hac actione articulet fundum, cui debetur seruitus ad se iure directi vel vtilis dominij pertinere, vel quasi: nam si alleget solum dominium, non sufficeret sibi probare quasi dominiū vel vtile, quòd aliàs sufficeret vt

29 no. in l. ij. ff. si ser. ven. † Sed nunquid debetur probare dominum constituentem seruitutem? Videtur quòd sic, cum aliàs non posit cōstituere ius in re: vt patet s̄. de serui. §. ideò autem. ff. de euic. l. fundum. §. j. vel saltē quasi dominum. & hoc casu possunt eadē dici, quæ dicā in hypothecaria j̄. §. itē seruiana. Expediti de tertio, veniamus ad quartum: videlicet, contra quem competat. Et certum est, quòd contra dominum rei seruientis, qui impedit vti: seu quemuis possessorem rei seruientis. ff. si vsusfru. peta. l. vti frui. §. sed vtrū. Sed an contra quemlibet alium impedientem? Quidam dicunt, quòd non: quia confessoria, se conformat rei vendicationi. constat autem, quòd in rei vēdicatione requiritur, quòd reus rem petitam detineat, vel possideat: ergo & in confessoria. Pet. de Bel. perti. hoc improbat, dicens eam competere contra quemlibet impedientem. ff. si seruitus vendice. l. si quis diuturno. §. fina. Vnde rei vendicatio ideò datur contra possidentem vel detinentem: quia habet facultatem rei restituendæ: quod non habet alius, qui non possidet, nec detinet. Sed quicunq; impediens habet facultatem pręstandi patientiam: & non impediendi: ideò secus in illa: & tamen secus est in actione aquæ pluuiæ. ff. de aqua pluuia arcenda. l. si in publico. eodem tit. l. apud. §. aquæ. In illa enim tenetur solus dominus. Et est ratio: quia solus ille opus restituere potest. Et hæc procedunt, quando confessoria datur contra impedientem, si enim daretur contra quasi possessorem: secùs, vt si dicam, me habere aliquē diuersorium: super aliquo manso, vel loco, quē tu nō possides, si agam confessoria contra te, qui modo possides: non videtur quòd possim. & idem vbicunque per confessoriam volo aliquid consequi, aliud quàm pecuniam: vt reparationem parietis, qui debet mihi seruitutem, vel reparationē aquę ductus, quam debet possessor tenere in statu: vt j̄. proximè dicam. Quintò quæritur, quare sic vocatur: & de hoc est satis actum in glo. & circa eam. Sextò quæritur ad quid competat. Et septimò, quæ in ea veniunt. Et ego facio tibi, de hoc vnum membrum: & credo, quòd Petrus facere debuisset: & ad veritatem ambo prosequitur sub vno, & dicit, quòd doct. dicunt, quòd competit ad tria. Primò, quòd impediens cesset ab impedimento. Secundò quòd restituat fructus & interesse. Tertiò, quòd caueat de non impediēdo. Primum probat, per l. si quis diuturno ff. si ser. vendi. Secundum, per l. vti frui. §. in his. ff. si vsusfruct. pe. si seruitus vendicetur. l. loci corpus. §. in confessoria. eo. ti. l. harū. Tertium in l.

30 egi. eo. tit. Petrus † dicit, quòd hoc non est verum: & quòd confessoria, non potest competere nisi ad declarationem seruitutis, sicut rei vendi. ad declarationem dominij: vt dictum est s̄. proxi. §. Prædicta autem omnia veniunt officio iudicis mercenario, sicut in rei vendic. & quòd hoc sit verum: dicit apparere: quia sentētiatur super declaratione: vt l. sicuti s̄. sed si quæratur, & sic declaratio venit iure actionis tantum: cætera offic. iudicis mercenario secundum eum. vel dic, quòd interesse, & damna quæ contigerunt ante litis cōtestationem veniunt iure actionis, quæ post officio iudicis: vt no. in l. harum. suprà allegat. Octauo quæritur, quomodo formatur libellus, & dicit Petrus post Iacobum quòd Rofre. format sic. Dico contra talem, quòd licet habeam seruitutem itineris, per fundum talem, ad fundum meum talem: nihilominus, ipse impedit me, quominꝰ possim vti seruitute mea prædicta: quare peto ipsum condemnari, vt desistat: fructus & interesse reddat: & quòd caueat in futurum me non impediturum. Dicit idem Petrus post Iacob. quòd iste libellus non valet obolum: quia debet concludere ad declarandum: vt l. sicuti. §. sed si quæratur: vt s̄. satis dictum est. Item quòd seruitus debetur secundum indigentiam rei. ff. de serui. rusti. prædi. l. certo generi. §. fina. de prædicta indigentia, debet fieri mentio in libello: & hoc in seruitute reali. idem in personali, nisi in vsufruct. qui pertinet insolidum ad vsum fructua-

31 rium. ff. de vsufru. l. vsufructu leg. † Formabis ergo sic, secundum eum. Fundo meo fundus Titij debet seruitutē eundi agendi, cum vti vellem secundum indigentiam rei: idem Titius me impediuit vti seruitute: quare peto seruitutem fundo meo competere, & deberi pronuntiari, quo pnūtiato, domine iudex, vestrū imploro officiū, vt eum cessare faciatis ab impedimētis: & compellatis eū, cauere ne impediat me in futurū: & quia damnificatus sum in centum, quòd in illis centum condemnetis eum. & iste libellus probatur in d. l. sicuti. §. sed si quæratur. & l. harum. & l. egi. & l. loci. § j. & l. si fortè. §. fina. Sic potest formari in omni seruitute excepto vsufr. Vbi nihil debet tangi de indigentia, secundum eum. Iste li-

bellus

bellus satis procedit in seruitute reali, in qua semper concluditur: et in personali, vbi ille cui debetur seruitus habebat aliqd agere. Sed quid vbi debet ei aliquid dari: puta, rusticus debet dare par caponum pro fundo: tunc non videtur cōpetere confessoria, quæ solùm cōpetit ad patientiam secūdum Iaco. Sed ego credo ꝙ pronuntiatio super declaratione seruitutis, veniat officio iudicis, quo cōpellatur dare in futurū: sicut venit, ꝙ reficiat parietem, vel tollat: sicut j̄. dicetur. & vide j̄. in §. præiudiciales. & no. ꝙ oportet ꝙ specificetur modus impediendi. fortè quia nō sinit trāsire illū, cui debetur iter: modus enim declarandus est, quia ex eo variatur conclusio. si enim

32 me impedit se apponendo † in persona: concluditur vt s̄. Si autem fecit parietem in loco vbi habeo ius agendi: concluditur vt cesset ab impedimento, & tollat impedimentum quod apposuit. C. de serui. l. si quid. Si autem seruitus exigat vt reus aliquid faciat: vt reficeret parietem pro sustinēdo tigna mea: agovt reficiat. De indigentia rei credo ꝙ non sit necesse proponere: nec proponitur communiter secundum communem vsum, quamuis Iac. & Pet. contra: vt s̄. dictum est. Itē caue, quòd agens debet specificare, quomodo fundus, cui seruitutē deberi asserit pertinere ad eum, vtrum sit dominus: & sic cōpetat ei vera & directa confessoria. vel bon. fidei possessor: & sic quasi cōfessoria: vel an sit vtilis dominus, vt superficiarius, vel creditor: vt sic ei competat vtilis. ex modo enim agēdi debet de his omnibus apparere: vt dixi supra §. proximo. Per præmissa apparet quòd prælati & ministri ecclesiarum, qui agunt suo nomine tanquam prælati, directa confessoria debent succumbere, quia non sunt domini: & debent intentare quasi cōfessoriam: sed bene verum est quòd nomine ecclesiæ possunt intentare directam confessoriam: quia ecclesia est domina. vide per Innocen. extra de offic. ordin. cap. cōquerente. nu. 2. de verb. sig. c. abbate. nu. 2. & quod scripsi s̄. de re. diuis. §. nullius. Spe. verò videtur ponere libellum Rofred. vide in Spec. de caus. pos. §. nunc dicendum. ver. sed nunquid. nu. 35.

33 Sed † quæritur quid magis consequimur in effectu per cōfessoriam, quàm per interdictum vti possidetis: quia per interdictum vti possidetis consequimur, ꝙ aduersarius prohibeatur non impedire: & tamen in confessoria oportet probare proprietatem seruitutis: in interdicto solùm possessionem. Ad hoc potest responderi, quia confessoria largius competit: videlicet possidenti, & non possidenti: sed interdictum possidenti tantùm datur: vt l. j. §. interdictum vti possi. Item sententia lata in confessoria causat rem iudicatam contra illum, cōtra quem lata est, & eius successores: & compellitur cauere pro se & successoribus: vt l. harum. ff. si serui. vendic. In interdicto nihil cauet, nec pro successoribus: quinimò posset dici ꝙ in interdicto hæres non compellitur per sententiam latā cōtra prædecessores, quia potest esse ꝙ habeat aliam causam impediendi: nec actio in factum, ex re iudicata, daretur cōtra ipsum ex turbatione, quam ipse facit: sed ex turbatione prædecessoris, si quid interest: sed certè secus in confessoria per d. l. harum. dic melius j̄. de interdict. §. retinendæ. in versi. nunc de effectu. Nunc circa negatoriā instamus: & primò quęritur, quid sit. Et dic secundum Petrum ꝙ est actio in rem cō

34 petens † alicui ratione rei suæ vel quasi liberæ respectu aduersarij, contra vtentem in re illa aliqua seruitute ad pronuntiandum aduersario ius non esse vtendi. Actio in rem, vt hoc §. ibi, rei suæ. & ff. si seru. vendice. l. ij. Vel quasi suæ. competit enim bonæ fidei possessori superficiario: vt ibi notatur respectu aduersarij. ff. si seruitus vendic. loci. §. competit. Secūdò quæritur, vnde nascatur? dic vt dixi in alijs realibus: quia non nascitur, sed competit: & habet duo principia materialia ex parte actoris, videlicet dominium seu ius in re, & libertatem, ex parte rei vsum acceptatum: & hæc sunt facilia videre.

Tertiò quæritur, cui competit? Dicas quòd domino, vel quasi: sicut s̄. dixi in confessoria. ff. si seruitus vendicetur. l. ij.

Quartò quæritur contra quem datur: & hic fuit dissentio inter doct. Placentinus dicebat quòd datur cōtra dominum, cui aliquando fuit debita seruitus, & non contra alium. gloss. tenet contrarium: dic vt in d. l. ij. ff. si seruitus vendicetur. l. & si fortè. §. hæc autem actio. Sed de hoc magis dubitandum: nunquid datur contra quemlibet impedientem, etiam si non contendat sibi deberi seruitutem? Petrus dicit ꝙ doc. consueuerunt determinare quòd sic: quia ista actio conformis est cōfessoriæ. constat autem quòd confessoria competit cōtra quēlibet: vt l. si quis diuturno. & s̄. satis tactū est: ergo & ista. Sed & ipse distinxit: quia aut tale impedimentum apponitur, ꝙ cadit in genere seruitutis. Verbi gratia, volo piscari per stagnum meum: tu dicis quòd non possum, nisi tibi dem decem, vel aliquid: & tunc non dubium, quia seruitutem ex qualitate facti, vult vendicare: & datur negatoria. Sed si me impedis tali impedimento, quòd ex qualitate facti non cadit in materia seruitutis: quia fortè dicis rem ad te pertinere: tunc agitur iniuriarum, non negatoria: vel agitur vti possidetis. ff. de iniuriis. l. iniuriarum. §. pen. & fina. Sed quomodo hoc scietur? quia fortè hoc dicebat: & hoc contingit quasi communiter: nam impedientes dicunt, quare faciunt hoc. sin autem recurretur ad interrogatoria. ff. de interrog. actione. l. j. secundum eum. Sed fortè non tenetur respondere talibus interrogatoriis, per quæ cogeretur quodammodo dicere titulum suū: vt l. cogi. C. de pet. hæred. Vnde potest dici, dari contra illum qui non vtitur iure seruitutis. ff. si seruitus vendicetur. l. sistulas. & l. si quando. de arboribus cedendis. l. fin. glos tamen videtur tenuisse opinionem Pet. ff. de aqua pluuia arcē. l. apud Trebatium. §. idem Trebatius, si seruitus vendicetur. l. si cùm meus. & facit quod not. eod. tit. l. ij. Quintò quæritur quare sic vocetur: dic vt in glos. Sextò & septimò quæritur ad

35 quid † competat, & quid in ea veniat. Doc. consueuerunt dicere quòd competit ad hoc quòd res agentis libera pronuntietur, & ad fructus & interesse. Petr. hæc omnia improbat, & dicit quòd competit ad hoc vt declaretur non esse ius aduersario vtendi de tali seruitute, vel tale impedimentum facere: cætera veniunt officio iudicis. vt s̄. circa confessoriam dictum est. & hoc probat sic. nam si ageretur, vt res pronuntiaretur libera: non posset agere ille qui debet alij talem seruitutem: & tamen constat quòd talis potest agere. ff. si seruitus vēdicetur. l. loci corpus. §. competit. ergo concludi nō potest, vt res pronuntietur libera, quia falsum concluderetur. verum dicit nisi adderetur, quo ad aduersarium. Spe. verò non facit tantam solennitatem: imò cōcludit directè quòd aduersarius prohibeatur: vt in Spe. de causa possessio. §. nunc dicendum. prope fin. §. Sed opin. Petri probabilior est de iure: sed tamen pro Spec. videtur expressum, C. in quib. caus. col. l. j. libro xj.

36 † Item quæritur quis probabit in negatoria. glos. post Io. dicit quòd actor probabit se dominum rei: & quamuis dicat liberam rem: non habet necesse hoc probare: quia præsumitur libera: & eiusmodi præsumptio releuat eū à probatione. Hanc opi. sequitur Pet. dicit enim ꝙ actor habet probare dominium rei: & quòd aduersarius eum impedit: libertatē autē probare non habet: quia præsumitur. de hoc not. ff. si seruitus vendicetur. l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si vsusfruc. peta. l. vti frui. in prin. de oper. no. l. si priusquam. Sed ista sententia non videtur vera, quia sicut res præsumitur libera: ita & persona hominis. sed constat quòd vbi quis habet possessionem serui seu seruitutis: incumbit onus probādi libertatem illi, qui eam allegat: vt l. igitur. §. potest. ff. de li. caus. ergo & in hoc casu videtur quòd debeat incumbere probatio illi, qui libertatē allegat, saltem in casu præmisso: quo aduersarius possidet seruitutem. & istud ferè dixit gl. in d. l. vti frui. sed postea retrocessit.

37 † Præterea in casu quo agitur contra illum, qui semel seruitutis ius habuit: Azo dicit quòd incumbat onus probādi, libertatem alleganti, vel vbi debetur seruitus de iure communi consuetudinario, vel alio. Verbi gratia, de iure communi consuetudinario debent subiecti subsidium domino pro filia maritanda: tu allegas libertatem: oportet quòd eam probes vel per priuilegium, vel per conuentionem, vel præscriptionem. In primo casu da exemplum. Agis contra me negatoria: ego dico quòd rectè vtor, quia seruitus est mihi quęsita: tu dicis eam extinctam præscriptione, vel conuentione, & libertatem tibi quæsitam, nemo dubitat, quin habeas probare. item habes eam probare in casu dictæ l. si priusquam. quando fuit contumax. Dic ergo quòd actor probat liberta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem in casu quo aduersarius rectè possidet seruitutem: vel in casu quo ius commune ei assistit: & in casu quo semel seruitus competit: & allegatur extincta ex aliqua causa vel in casu contumaciæ: aliàs satis potest sustineri opin. Ioan. & gloss. saluo quod probabiliter posset dici quòd agens negatoria sit releuatus à probatione dominij probata possessione rei: vt dixi §. in materia confessoriæ. Item videtur, quod sufficeret probare quasi dominium vel vtile, si sic esset propositum, & articulatum: vt ibi dixi in cõfessoria, vide ibi: & facit bene ad
38 hoc d.l.j.C. in quib. caus. col. cen. † Ex his apparet cõclusio libelli: concluditur enim declarari ius non esse ita vtendi. Cętera verò sicut quòd opus impediẽs tollatur si factum fuerit: vel cautio damni & interesse refundantur: ad quæ diuersimodè est concludendum, sicut dixit in materia confessoriæ, quę
39 veniunt officio iudicis. † Item quæritur quanto tempore tollatur negatoria? Super hoc scio q̃ gloss. tenet, q̃ xxx. anni. Et ad oppositionem quæ posset fieri q̃ ita sequeretur, q̃ seruitus quæ habet causam discontinuam, acquireretur xxx. ann. cùm tempus debeat esse vniforme acquirendi, & perdendi: & tamen hoc est falsum. Respõdent q̃ ex qualibet itione datur vna negatoria: & ideo, si negatoria quæ cõpetit pro prima itione, sit sublata: non sequitur q̃ illa quæ cõpetit pro vltimis: & de hoc C. de serui. l. ij. & hanc sequuntur hic Iac. & Pe. dicendo q̃ sicut plures vendicationes competunt: si hodie tu possides & desinis, & post iterũ possidere reincipis: ita in negatoria ex qualibet itione, vel quolibet expleto seruitutis cõpetit vna: sed secundum hoc, nunquid præscriberetur negatoriæ, saltem illi quæ ex vltima itione competit? dicit Pet. quòd imò præscribitur: nam negatoria habet principium materiale libertatem. Ex quo ergo illud principium deficit, quia fortè præscripta est seruitus: amodò competere non potest: imò illa, quæ nata erat, fortè per duos dies ante cõpletam præscriptionem, est extincta. nõ enim tempore dati libelli potest dicere liberã rem: & illud principium materiale deficit: & ideo agere non potest, sicut nec rei vẽdicatio, si desiit esse dñs ante datum libellum: vt dixi §. proxi. §. Sed nunquid saltem competit pro fructibus & interesse? Respõdeo, qui teneret quòd hæc venirent iure actionis: certum est q̃ sic. sed per officiũ iudicis non. ff. de rei vendi. l. solum. §. j. de eo quod certo loco. l. iiij. Hæc possunt sufficere circa hanc materiam: nolo tamẽ omittere vnum punctum, in quo leges videntur variæ, ago negatoria contra te: constituo te in contumacia: nõ vis comparere. quędã leges dicunt q̃ punieris, & q̃ efficieris de possessore petitor: vt l. si priusquam. de oper. noui nunt. alia lex
40 dicit q̃ præfigetur tibi tempus ad agendum: & post non audieris: vt l. à quo. † ff. de dam. infe. Alia dicit q̃ fiet missio in possessionem bonorum. ff. si serui. vendic. l. is cuius. Super hoc dicas q̃ aut non potest fieri missio, in quasi possessionem iuris, sine demolitione operis: tunc obtinet. l. à quo. aut potest fieri: & tunc si aduersarius est præsens, & nõ vult procedere: tũc compellitur cauere: vt l. si priusquam. aliàs si absens sit, fit missio: vt l. is cuius. & hoc vbi reus est contumax, si sit actor: dic vt d.l. si priusquam. vel potest procedi secundum authen. qui semel. C. quomodo & quando iud.

in versic. neget. tractat egregiè duas quæsti. Prima est, vtrum possidens possit agere, inxj.co. post me. ver. ad fi. gl. Secunda quæstio est vtrũ possidẽs si agat rei ven. dicatur possessioni suæ renunciasse in xij. col. post prin. ver. Circa secundum principale.

h ¶ Præscriptionem. De hoc vide Angel. hic in vij. col. prope finem verſ. quæro quanto tempore. vide per doc. in l. ij. C. de fer. & aqua. item post omnes, vide do. Felyn. & in c. de quarta. nu. 40. 41. extra de præscrip.

i ¶ Possidere. Vide hic Angelum, in vij. colũna, prope fine. verſ. quæro quando dicatur.

k ¶ Modus probandi bonam fidem. De hoc vide Iaso. in seq. §. in xxj. col. in me. ver. item vltra prædicta.

1 ☞ *Prætoriæ actiones.* 2.
3 *Dominij genera.*
4 *Publiciana cui & in quem data.* 5.8.12.13.14.
6 *Publiciana rei uendicationi contraria.*
7 *Publicianæ actionis forma.*
9 *Publiciana necessaria.* 10.11.
15 *Publicianæ uis.*
16 *Publicianæ an obstet rei uendicatio.*
17 *Publicianæ agens qui concludat & probet.* 18.
19 *Publicianam creditori non dari.*

a SED ISTAE QVIDEM. Quidã[a] faciunt hic §. quidam versiculum, Aliæ. qui sequitur. glo. & vltramontani faciunt hic §. & Iaco. & citramontani faciunt in verbo aliæ. credo quòd vltramontani melius faciunt: nam hic imperator subintrat aliam diuisionem: vt not. hic in gl. quam prosequitur vsq; ad §. appellamus. Casus vix ponitur per modum casus: potes tamẽ sic dicere, Domine imperator, ego audiui vnã diuisionem actionum; quia quædam in rem, quædam in personam: & locutus fuisti de tribus actionibus in rem, de quib[b] audiui. Quæro quæ sunt hæ actiones: an sunt ciuiles. vel prætoriæ? respõdet quòd quædam reperiuntur ciuiles: sicut sunt
1 istæ tres prædictæ. † Quædam prætorię, de quibus exempla subiicit. Verbi gratia, tu emis rem bona fide, & titulo, ab eo quem credebas dominum: si cadas à possessione, vendicare non potes de iure ciuili: sed ius prætorium dat tibi actionẽ, &c. Prosequere ponendo casum, iuxta exempla, & verba text.

b In gl. latẽter. circa medium[b]. ibi cùm dicit, in persona actoris. Pet. de Bellaper. doct. dicit rei vendicationem prętoriam, hoc casu, quando datur contra eum qui dolo desiit possidere, per dictam l. electio. & per l. ij. §. fi. ff. de alie. iud. mut. Item ius prętorium dat nouã formam huic reivend. faciendo eam cõpetere contra illum qui non possidet, contra formã ei datã de iure ciuili: & ideo ius prætorium debet dici ff. de iu. & iur. l. ius ciuile. sed secundum hoc videtur quòd debeat extingui anno, quia prætoria. & descendit ex delicto, ex eo quia dolo desiit possidere. Sed idem Pe. dicit quòd imò est perpetua, quamuis ex delicto descendat. ff. de noxa. actio. l. penul. §. hæ actiones. & ff. si mulier vẽtris nomine. in l. j. §. hæc actio. quia surrogata est in locum ciuilis & perpetuæ: nec propriè ex delicto, sed ex dominio causatur secundum eum. In hoc aduerte: nam glos. videntur super hoc variæ. Vnde ff. de action. & oblig. l. in honorariis. videtur tenere hanc opinionem Pet. sed ff. de bonorum possessio. hæred. peti. l. ij. tenent quòd hic Dyn. tenet quòd sit ciuilis. Sed per exceptionem dicitur prętoria: & sic intelligit dictam l. In glos. scilicet expressam. in fin. ista glos. videtur concludere quòd actiones descendentes ex contractu, vel quasi: ex delicto, vel quasi: ex variis figuris causarũ, sunt ciuiles omnes: & tamen cõstat multas esse prætorias; † vt actiones de constituta; negotiorum gestorũ: furti manifesti: vi bonorum raptorum. & infinitas, de quibus in arbore Ioan. Expone ergo, & si quæ sunt aliæ ciuiles. id est à similitudine, scilicet iure ciuili inductæ: cuius sunt multæ partes: vt supra glos. proxim. not. in fin. Et est verisimile quod hoc voluit dicere glos. quia aliàs intolerabilem implicaret errorem: quod non est verisimile. In glos. id est, tam in rem. ibi, cùm allegat §. quædam. Contra, quia petitio hæreditatis quæ datur bonorum possessori, est prætoria: vt l. j. de bono. possess. hæred. peti. & tamen est mixta. ff. de petit. hæredita. l. sed & si lege. §. consuluit. & C. de peti. hæredi. l. hæreditatis petitionẽ. Dicit Dyn. & docto. quòd petitio hæreditatis est ad veritatẽ ciuilis, etiam quæ datur bono. possess. quia per senatusconsulta inducta est: vt l. item veniunt. §. cùm prædixerimus. ff. de

peti

2 torias; † vt actiones de constituta; negotiorum gestorũ: furti manifesti: vi bonorum raptorum. & infinitas, de quibus in arbore Ioan. Expone ergo, & si quæ sunt aliæ ciuiles. id est à similitudine, scilicet iure ciuili inductæ: cuius sunt multæ partes: vt supra glos. proxim. not. in fin. Et est verisimile quod hoc voluit dicere glos. quia aliàs intolerabilem implicaret errorem: quod non est verisimile. In glos. id est, tam in rem. ibi, cùm allegat §. quædam. Contra, quia petitio hæreditatis quæ datur bonorum possessori, est prætoria: vt l. j. de bono. possess. hæred. peti. & tamen est mixta. ff. de petit. hæredita. l. sed & si lege. §. consuluit. & C. de peti. hæredi. l. hæreditatis petitionẽ. Dicit Dyn. & docto. quòd petitio hæreditatis est ad veritatẽ ciuilis, etiam quæ datur bono. possess. quia per senatusconsulta inducta est: vt l. item veniunt. §. cùm prædixerimus. ff. de

peti

a ADNOT. ¶ Aequè. Istum §. continuant Angel. & do. Iac. eodem mõ, diuide tamen secundũ Angel. & sic summa. Pro seruitute constituenda vel non constituenda: prodiæ sunt actiones in rem tam pro seruitutibus rusticis quam vrbanis: realibus: vel personalibus: & in his etiam agit que possidet. secus in rebus corporalibus regulariter.

b ¶ Debes scire. Vide Angel. hic in ij. col. ante me. in ver. Et premitte ad intelligentiam. & do. Ias. May. hic in j. col. post prin. in verſ. ad euidentiam huius §.

c ¶ Quid. Hanc quæstionem recitat do. Ias. May. hic in ij. col. in ver. dubitabat hic Io. Fabri.

d ¶ In glo. Vide hic Angel. in iij. colum. post me. ver. in ea. glo. in fin. vide do. Ias. hic in viij. colum. in princ.

e ¶ Confessoriæ. Vide Angel. in iij. col. ante fi. in ver. in glo. magna. & do. Ias. in viij. col. ante fi. verſi. glo. magna diuiditur.

f ¶ Dicere. Idem tenet hic Angel. vide hic do. Ias. in ix. col. ante med. in ver. in ea glo. ibi negatoria. Item Angel. ponit hic formam libelli: in vtraque actione in iij. col. à prin. vſque ad fin. co. vide Pet. Ia. in ti. de confessoria in rem actione. & in ti. de negatoria, in rem actione. & d. Pet. ferra. in forma libelli in actione confessoria. & in forma libelli in actione negatoria. Idẽ per do. Ias. in xij. col. & xiij.

g ¶ Malè dicit. Item tenent hic Angel. & d. Ias. Item idem Ias. hic super glo.

petit. hæred. Sed quia per prætorem extenditur, dicitur prætoria, licet veridicè non sit: vt dixi §. Vel dic quòd petitio hæreditatis, quæ etiam competit hæredi, de iure ciuili, non est mixta: imò est in rem: vt ff. de pet. hæreditatis. l. sed & si lege. §. petitio. & dixi §. in princip. tit. Item opponitur: quia oĩa interdicta sunt prætoria, & sunt in rem scripta. ff. de interdic. l. j. §. j. & sic quodammodo prætoria videntur mixta. Sol. non sunt mista: imò ad rei veritatem personalia: vt ead. l. §. penul. In glos. hoc videtur falsum, in fin. Vel dic quòd competit ad dominium, id est ad declarationem dominij secundum doct.

c In gl. c sed nunquid publiciana. in fin. hæc opinio est vera, per argumentum glo. Item quia publiciana competit illi, qui emit bona fide ante impletã præscriptionem: vt hoc §. & nisi completa præscriptione adderetur vtilis rei vendicatio: complementũ præscriptionis nihil augeret: quòd ad hoc quod non
3 est dicendum. vnde secundum Dyn. est reperire triplex † dominium, videlicet directum: et illud causat actionem directã in rem. item vtile dominium; & illud vtile. item quasi dominium: & illud publici. Vnde caue, quia glos. quandoque vocant vtile dominium, quasi dominium: vt ff. de damno infect. l. cùm postulasset. §. j. de acquiren. rerum domi. l. traditio. ff. eodem. l. si seruus. & Azo in summa huius tit. de actio. instit. §. vnde ad pleniorem. nu. 19. sed error est: & corrige. sunt emẽ diuersa vtile dominium, & quasi dominium, secundum Dy. Iaco. verò de Rauen. dicit quòd publiciana competit vero & vtili domino: vt j. videbis. In glos. scilicet publiciana. in fi. hæc glos. est notabilis secundum Dynũ. pro quo facit ff. de adulter. l. quod ex his. Sed videtur quòd actio in factum, & publiciana sint idem. ff. de iureiuran. sed si possessori. in prin. vide quod ibi not. iuxta magnam glos. nihil apostillo: quia in prosecutione materiæ declarabitur. Veniamus ergo ad materiam, iuxta quam primò quæritur quid sit publiciana. Secundò cui competat, Tertiò contra quem. Quartò quę requiruntur ad hoc quòd cõpetat. Quintò ad quid cõpetit: & quid in ea veniet. Sextò de forma libelli. Redeamus ad primũ quid est actio publiciana. Et dic secundum Petr. de Bellaper.
4 quòd † est quædam actio in rem, competens alicui ratione iuris sui, sibi bona fide quæsiti, in re, vel ad rem cõmercio hominum non exemptam, propter vitium, nõ prohibitam vsucapi ex causa habili ad translationem dominij, traditione secuta, vel quasi, contra eum qui habet facultatem rei restituẽdę ad declarationem iuris sui. Actio in rem hoc satis apparet hic: imperator enim ponit eam, exemplum, primum de prætoriis realibus. Ratione iuris, id est quasi dominij, vt hic, cùm dicit: quasi rem susceperit bona fide quæsiti. ff. eodem. l. eum qui. §. prætor. Vel ad rem. Petr. dicit quòd ideo dicit ad rem: quia qui habet seruitutem, habet ius in re; sed qui potest vendicare ratione dominij, vel publiciana agere ratione quasi dominij, habet ius ad rem. Salua pace sua: ego credo quòd ille, qui habet dominium, habet ius in re: sed de eo qui non habet dominium, sed quasi dominium, posset sustineri, quòd habet ius ad rem. vide in simili extra de concess. præben. c. fin. lib. vj. & cap. ne captandæ. Propter vitium, vide ff. de public. l. cùm sponsus. §. invectigalibus. Commercio hominum. vide ff. eo. l. cùm sponsus. §. antepenult. Ex causa habili. ff. eod. l. j. §. fina. cum l. sequenti. & l. quæcunque. Traditione. ff. eodem. l. siue. in princip. & §. j. Restituendæ. vt in rei vendicatione, cui est
5 similis. ff. eod. l. eum qui. §. in publiciana. Ad declarationem, de hoc magis videbis in formatione libelli. † Secũdò quæritur cui competit. Ad hoc dicas quòd non domino, qui bona fide acquisiuit ab illo, quem credebat dominum, & iusto titulo, tali qui parat causam vsucapiendi. vnde quinque sunt necessaria ad hoc, quòd competat, vt hic not. in glos. Supponitur ergo per docto. & glos. quòd non competit domino vero, Iacob. de Rauen. & Petr. de Bellaperti. dicunt contra, q̃ imò, etiam domino vero competit, & concurrit cum rei ven. & hoc probant per simile: nam prætor qui eam introduxit, largus est; & ne dum prouidere voluit in casu necessario; sicut vides in bonorum possess. quam dat ab intestato emancipatus: quam extendit ad suos, qui non indigebant: quia succedebant de iure ciuili. §. de bonorum possess. circa princip. Vnde

ad leges quæ dicunt dari non domino: respondent quod verũ est propriè in casu suæ intentionis: nõ tamen ex hoc negatur, nec concluditur, quin datur domino vero. Hanc opinion. non credo veram. Primò, quia nullo iure fulciur: imò videtur contra intentionem textuum. Secundò, quia duæ actiones quæ sunt contrariæ in originali materia, non cõcurrunt, quamuis competant ad eundem effectũ: vt est videre in querela inofficiosi testamenti, & in querela falsi. quamuis enim vtraq; competat ad annullationem testamenti; tamen contrariæ sunt origine. nam vna supponit testamentum tenere: alia supponit nullum, non concurrunt: nec vna habet locum in ca
6 su, quo alia. C. de inoffic. testamen. l. contra maiores. † Sic ergo in proposito: nam rei vendicatio & publicinna sunt contrariæ origine: vna supponit dominium, alia non: ideo nõ videtur posse dici q̃ concurrant, nec vna competat in casu, quo alia. Quomodo ergo, putidebitur illi, qui dubitat an esset dominus, an nõ: ille à quo acquisiuit: quia si iuret, oportet quòd anceps iuramentum recipiat, & sic constituatur in periculo periurij. Vnde quamuis gloss. dicat hic, & consulat q̃ in dubio proponat publicianam; non tamen prouidet super conscientia iuramenti: nam si nesciat an sit dominus, vel nõ: quomodo iurabit, hoc vel illud? Posset dici quòd iuramentum est de credulitate, & generale: videlicet q̃ existimat se iustam causam habere. vt l. ij. C. de iuramento calum. nec aliud habet specificare: & tale bene potest præstare. Si tamen faciat positiones, ttẽ oporteret iurare specificè: & est maior difficultas.
7 Vnde credo quòd † nõ habet ponere in libello, vel in articulis hæc verba: emi vel quęsiui à tali, quem dominũ esse credebam, qui tamen non erat dominus, nec me non dominum esse credo. & hoc potest sic probari. Certum est q̃ agenti sufficit tale factum ponere ex quo sua cõclusio possit sequi. Cõstat autem quòd ponendo, q̃ emi à tali quem dominum credebam: & tali titulo qui mihi rem tradidit, ego pono factum sufficiẽs ad materiam publicianæ: quia tãtum sufficit ad vsucapionem seu præscriptionem parandam, & sic ad publicianam dandam. Hæc enim correlatiua sunt; vt l. si eo. §. idem Iulianus. ff. eod. tit. Præterea si agens publiciana haberet dicere non dominũ, illum à quo causam habet confiteretur malam fidem in præsenti: quæ saltem de iure canonico præscriptionem impediret: & sic publiciana saltem illo iure nõ competeret: extra de præscript. c. vigilanti. & c. fi. Vnde quamuis de iure ciuili sufficiat habuisse bonam fidem ab initio, de iure canonico requiritur semper: vt d. c. fin. Et sic si haberet dicere se emisse à non domino: semper illo iure caderet, cùm nõ esset in causa vsucapiendi vel præscribendi per confessionem suam. Vnde ego credo quòd de quinq; quæ gloss. dicit necessaria: ad hoc quòd competat publiciana: sufficiat ponere tria: videlicet titulum, bonam fidem, & traditionem: & alia non sunt necessaria poni: quia eo ipso quod non ponit se dominum: apparet q̃ non intendat rei vendicationem. & ita restat q̃ intentio cadat in publiciana: si poneret præscriptionem agendo, vel defendendo sufficeret illam ponere, ergo in publiciana sufficit. Item videtur expressum q̃ agens publiciana nõ debeat dicere se non credere dñm. ff. eodem. l. si ego. §. partus. versic. interdum. Videtur ergo quòd de iure canonico publiciana nõ competat, nisi quando continuatur bona fides, & ita hæc materia restringitur illo iure. Item videtur quòd de iure ciuili restringatur multum, quòd ad rem mobilẽ quia si res mobilis alienetur à malæ fidei possessore. rem alienam sciente, committitur furtum. C. quod eum eo. l. si liberã. & sic res est vitiosa & inusucapibilis. & per consequens: nec publiciana competit: vt l. si ego. §. partus. ff. eod. Item videtur multum restringi in re immobili, si alienans habuit malã fidem, per authen. malæ fidei. C. de præscript. long. temp. quę est de corpore vt spon. larg. §. rursus. Vnde in paucis casibus, videtur hæc actio competere: quod multi cõcedunt. Ia. verò de Rauen. dicit q̃ dominus domini sui dicebat q̃ etiam in casibus prædictis datur publiciana: quamuis præscriptio, seu vsucapio non procedat: quia illa iura non loquuntur de hac materia: sed tolùm de præscript. & sic cùm expressè nõ corrigant, non sunt extendenda. C. de appel. l. præcipimus. & ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximè cùm sit diuersa ratio: quia præscriptio præiudicat dño: & est contra æquitatem: sed publiciana est secundum æquitatem: & nec præiudicat domino nec contra ipsum datur: vt l.
8 pen.ff.de public.& sic transit. † Sed restat respondere ad cõtrarium, quia publiciana nõ datur, nisi illi qui vsucapit, vel præscribit: vt l.eum qui.ff.e.ille non præscribit: ergo &c. Sol. publiciana est inuenta iure digest. quo iure possessores in dictis casibus præscribũt. ergo iure illo datur publiciana. Vnde videtur sufficere q̃ iure digest. possit præscribere: cùm noua iura, quo ad hoc nihil immutent. Præterea hæc maxima nõ est vera simpliciter, nõ præscribit: ergo nõ datur publiciana: quia ille qui cecidit à possessione nõ præscribit: imò interrumpitur præscriptio. ff.de vsucap.l.naturaliter. & tamen ille est qui agit publiciana; videlicet qui à possessione cecidit: vt hoc §.vnde solùm hoc desideratur, quòd habuerit titulum, & bonam fidem: & q̃ res fuerit tradita: & q̃ titulus sit talis, qui sit habilis ad parandam vsucapionem: licet quandoq; vsucapio non sequatur, nec præcedat: vt l.cùm sponsus.§.in vectigalibus.& notatur in d.l.eum qui. Vides ergo cui cõpetit, & quæ
9 sunt necessaria ad hoc, q̃ cõpetat. †Nunc discutiamus singula quinq; quæ glossator dicit esse necessaria per ordinem. Primò dicit glos. q̃ requiritur traditio, vel quasi. Sed contra hoc oppone de lege ff.eod.l.cùm sponsus.§.j. Item quod operatur traditio in contractibus inter viuos: hoc operatur simplex legatum in vltima voluntate. ff.quemadmo.ser.amit.l.si partem.§.j. igitur in legatis non est opus traditione. Iac.de Rauen.dicit q̃ in vltima voluntate competit publiciana sine traditione: videlicet illa quæ competebat testatori, & ex persona eius: sed ipsi legatario non competit ex persona sua nisi demum traditione facta: hoc idem notauit glos.ff.eodem.l.j. in fi.aliàs l.ij. Ego tamen credo q̃ opinio quæ ibi primò notatur, sit verior: videlicet q̃ publiciana acquiratur ex vltima vo
10 luntate, sine traditione. & hoc supple hic ad gl. †Sed circa hunc articulum quæritur, nunquid requiritur q̃ transferatur possessio. Et videtur q̃ nõ: quia hæc actio habet instar rei vẽ. ff.e.l.eum qui.§.in publiciana. in qua sufficit traditio, dato q̃ possessio non transferatur. ff.de fund.do.l.si fundum. ff.de rei ven.l.si ager. Iac.de Ra.dicit contra q̃ oportet, q̃ fiat possessor: quia aliàs præscribere, vel vsucapere non posset: & ita nec publiciana cõpeteret: vt d.l.eum qui. facit etiam pro ipso, eod.ti.l.traditionem. Ad arg. respondet, publiciana habet instar vendicationis, &c. verum est, quò ad hoc, vt fructus veniant: & quò ad aliqua alia: licet nõ quò ad omnia. aliqua em requirũtur in publiciana, quæ nõ in rei vendicatione: & ecõtra. Sed huic opin. Iac. videtur obstare, ff.eod.l.si seruitus. vbi videtur expressum. Item quia hæreditati non acquiritur possessio, ff.si quis testa.li.esse iuf.fue.l.j.§.Scæuola. & tamen acquiritur publiciana. ff.eo.l.siue.§.pen. & in hac opi. est Pet.

Item dicit gl. q̃ secundò requiritur titulus habilis ad trãsferendum dominium, si tradens esset dñs. Sed cõtra opponitur: quia si petam rem suam, vt meam: & pronũtietur cõtra te: & tu tradas rem authoritate iudicis: nõ transfers dominiũ: quia vbi tradis rem tuam, vt meam: nõ transfers dominium. ff.de condi.causa data.l.iij.§.subtilius. & tamen certum est q̃ hoc casu competit, ff.de condi.caus.data.l.iij.§.fin. & sic non videtur requiri titulus habilis: & eodem modo potest opponi contra illud quod gl. requirit. Tertiò, videlicet q̃ res tradatur à non domino. Contrà, imò si in casu præmisso tradatur à vero domino: nõ transfertur dominiũ. & ita in casu præmisso non refet, vtrum à vero domino, vel non domino tradatur.

Iac. dicit q̃ hæ opiniones procedunt ex falsis. nam res iudicata est habilis titulus ad transferendum dominiũ. ff. de reb. eorũ. l. magis puto. melius in l.iij.§. item quæri potest. Et hoc probat per rationem. ista sunt paria, transferre dñium, vbi dominus tradit: vel causam vsucapiendi parat, vbi nõ dñs. ff.de cõtrahen.empt.l.clauibus. sed causa iudicati dat & parat causam vsucapiendi, vbi nõ dominus tradit: ergo trãsfert dominium. Nec obst.§.subtilius. quia illa regula fallit propter authoritatem rei iudicatę. Item circa id quod gl. dicit requiri quartò & quintò opp. quia si egerim cõtra te ad rem, & mihi detuleris iuramentum: & iurauero, datur mihi publiciana. ff. eod.l.eum qui.§.si mihi petenti. Si ergo nunc habeam iurare, quia crederem eum dñm qui tradidit mihi quod est necesse, ex quo ita oportet poni in facto, secundum gl. sequeretur q̃ sim periurus, vel nunc, quãdo iuro de calumnia, dato libello in publiciana: vel tunc, quando iuraui rem meã esse. vnde si iurem q̃ non sim dñs: quomodo me saluabo de primo iuramento, quo iurauí me dñm esse? Ad hoc dicas q̃ istud quintũ non debet poni in libello: vt dixi §. in prin. materiæ. & in hoc
11 videtur declinare Iac. & Pet. post eum. Item dicit † Iac. q̃ requiritur sextum, q̃ inceperit vsucapere: & ad hoc adducit hũc §. istud pendet ab eo, quod dixi §. an requiratur q̃ res fuerit tradita, & possessio adepta fuerit: certum est q̃ nec vsucapio incepta. Nunc expedito articulo cui hæc actio compe
12 tit: videamus contra quem detur. Et certum est † q̃ contra possessorem, vel detentorem rei, si non sit dominus: quia exceptio dominij repelleret agentem. ff.eod.l.pen. nisi in casibus, qui hic notantur in fi.gl. quã hic insinua. Item exceptio nõ dominij, quãdoq; repellit: vide plenè ff.eo.l.siue.§. si duobus. vbi de hoc not. plenè. In hoc tamen aduerte, quia illud qd cõmuniter dicitur, q̃ publiciana non competit contra illum, qui habet causam ab alio, hoc est verũ, si iste qui rem detinet, est in tali statu, q̃ possit præscribere, vel vsucapere: aliàs sic. Verbi gratia, emi librum bona fide: liber mihi surripitur: fur vendidit tibi, ago contra te publiciana, nunquid possum? Iac. dicit determinatum fuisse Aureliæ, q̃ non, quia melior est cõditio possidentis, vbi à diuersis dominiis causam habuit. Ipse tamen determinat contra: quia illa regula obtinet, vbi præscribere, vel vsucapere quod non potest in casu quæstionis prædictæ: quia res est furtiua: & ideo non excludit alium, qui potius ius habet, & cui competit publiciana, cùm non sint in pari causa. Et hoc satis probatur: quia vbi duo habent causam ab vno, & vni fuit res tradita: alij non, ille cui fuit tradita, est potior: quia est in causa vsucapiẽdi: alius nõ. Vnde si vnus habet titulum habilem ad acquirendum dominiũ: alius non: quia vnus fortè emit: alius conduxit, vel nomine cõmodati, vel depositi recepit: potior est ille qui habet titulum habilem
13 secundũ Pet. Item † dic q̃ in casu in quo publiciana datur titulo de se non habili ad transferendum dominium, habilitato tamen per accidens, & propter authoritatem rei iudicatæ, vel iurisiurandi. quod tunc nõ datur contra quẽlibet possessorem, vel detentorem, sed cõtra illum tantùm cõtra quem iuratum est. ff.eo.l.eum qui.§.si mihi petenti. quia publiciana illo casu non competit, de vera & regulata natura sua. & nõ mirum, si restringitur. vide plenius j.eod.§.item si quis. Et ex his apparet q̃ quamuis non possint esse plures domini insolidum vnius rei: possunt tamen esse plures quasi dñi. nam pluribus datur publiciana, quando plures eandem rem emerunt bona fide: vt patet d.§. Et est ratio, quia vnius rei, vnicũ est dominium, quod apud vnum tantùm esse potest. Sed plures possunt rem habere bona fide, & tit. abs q̃ inconuenienti.
14 ff.de acquir.pos.l.iij.§.ex plurimis. Sed † nunquid publiciana datur contra illum qui dolo desiit possidere? Dicas idẽ, & per omnia, sicut in rei vendicatione dixi §.§. proxim. quia omnia quæ seruantur in vna, debent seruari in alia. ff.e.l.eum qui.§.in publiciana, nisi reperiretur contrarium expressum. Et potest dici q̃ hoc casu publiciana sit vtilis: sicut dixi de rei vend.§.§.j. Sed an publiciana quæ competit superficiario, vel vectigali, est vtilis, vel directa? Videtur q̃ vtilis, ad instar rei vend. ff.si ager. vectig.l.j. in fin. & ita reperiretur quasi dominium directum, & quasi vtile, ad instar dominij. Sed hoc videtur satis nouum, nec videtur de mẽte legum. vnde videtur ideo q̃ semper sit directa. vnde rei vend. ideo dicitur vtilis, ga competit vero domino, & extenditur ad dominum nõ verũ, contra substantialia principia sua. per quæ non competit, nisi dño vero: sed in hac non sic: quia hæc nõ requirit dominium, sed quasi dñium, nõ distinguendo quid. vnde prætor qui eam introduxit erat largus: & introduxit eam simpliciter, & liberaliter & vnam pro omni quasi dñio. ff.e.l.cùm sponsus.§. in vectigalibus. Hæc procedunt vbi publiciana cõpetit ad corporalia: sed vbi ad incorporalia, iuxta l.si ego.§.j. ff.eod. tunc datur contra impedientem, licet non possideat, vt dixi in confesso

confessoria.§.proxi.§. Quidam in dubium reuocant, an requiratur q̃ pretium sit solutũ. Et dicit Iac. q̃ Rainerius tenet q̃ sic: quia ad hoc q̃ competat publiciana requiritur bona fides: certũ est autem q̃ ille qui recipit nõ habet bonam fidem, nec titulum, nisi soluerit pretiũ: vel fides fuerit habita de pretio. ff.de contrahen.emp.l.quod vendidi. Præterea dñium nõ transferretur aliter, nisi dñs venditor esset: ergo nec causa vsucapiendi vbi nõ est dñs, cùm ad paria iudicentur. eod.ti.l. clauibus. Iac. dicit contra sequendo text. & gl. ff.eo.l. de pretio. & idem sequitur Pet. Ad arg. Rofred. respondet q̃ ille qui emit, debet habere bonã fidem, id est, se credere venditorem habere ius vendendi, & nõ esse rem alienã. ff.deverb.sig. l.bonæ fidei. non autẽ hoc casu debet credere se factum dñm: sed adhuc hoc bene indagatum nõ est, & videtur necessariò, q̃ ad hoc quod cõpetat public. pro re mobili, q̃ oporteat pretium esse solutũ, vel fidem habitã de pretio: quia emptor qui alio modo recipit cõmittit furtũ. ff.de furt.l.eum qui.ij.respõ. & est prædo. ff.de acqui.poss.l.si ex stipulatione. & ita nõ potest vsucapere, sicut nec publiciana agere: quia actor non habet in publiciana ponere, nec probare q̃ pretium sit solutum vel fides habita de pretio; & sic intelligitur lex de pretio. Si tamen reus dicat actorem esse malæ fidei possessorẽ: quia propria authoritate rem accepit, & contra voluntatem venditoris, & pretio non soluto, oportet q̃ actor replicet & ostendat q̃ habuerit de voluntate venditoris: vel saltem ipso sciente, & non contradicẽte: quo casu nõ est fur, nec prædo. C. de acquir. pos.l.animus. vel se soluisse pretium: & sic debet intelligi d.l. de pretio. Item cùm actor habeat probare traditionẽ: ipsa probata videtur habita fides de pretio; vt dixi §. de rerum di-
15 §.venditæ. Sequitur videre de quinto, † quid venit in hanc actionem. Hoc nõ reperitur bene expressum. dici tamen po-
d test [d] q̃ omnia veniunt, quæ in rei vendicatione: sicut restitutio rei, fructus, & damna: & in summa dic vt in rei vendicationed ixi, §. eod. tit. §.j. quia instar eius sequitur. ff.eod.l.eum qui.§.in publiciana. Videamus de vltimo, videlicet de forma libelli: & gl. ponit diuersos modos formandi. Primos duos reprobat: quia agens mentiretur. & credo q̃ bene dicit: & hoc etiam sequuntur doct. Item gl. reprobat tertium modum alternatiuum, & idem sequuntur doct. Videtur tamen expeditum q̃ hodie debeat admitti de iure canonic. extra de senten. & re iudic. c. abbate. & ibi tenet Archid. & notabat de hoc, extra de in integ. restit. c. constitutus. & Spe. qui nõ figit pedem, de actio. seu petitio. §. sequitur. versũ. item no. de caus. poss. & propri. §. nunc dicendum. Quicquid tamen dicant,
e patulò patet: quia talis libellus [e], de iure non procedit, nisi in casu in quo esset incertitudo probabilis per §. quia autem. ff. quorum leg.l.ij. & factum aduersarij. Sed Inn. intelligit illũ §. generaliter, quomodocũq; sit incertitudo probabilis: vt no. in d.c. cõstitututus. Ex illo intellectu posuit illa verba in d.c. abbate. cuius fuit author: & credo q̃ sit bonus intellectus. ff.si pars hæred. peta.l.j.§.fin. de rei vend.l.quę de tota.§.fi. Vnde secundum intellectum illum potest dici q̃ vbi agens publiciana, habet causam dubitãdi, an author suus esset dominus: quia fortè emit ab ignoto, vel viatore: tunc admittatur libellus. sed vbi author est certus; & notus, & potest se certificare de dominio: nõ videtur habere colorem, q̃ talis alternatiuus libellus admittatur. Sed quæritur in rei vendicatione: sufficit me dicere dominum, nec habeo ponere causam mediatã, nunquid idem in publicianaf Videtur q̃ sic, per d.ca.abbate. vbi videtur expressum. & hoc videtur sentire gl. hic in libello quem approbat, vbi ponit solùm causam, quasi dominij: sed hoc non videtur verum: quia quę sunt necessariò probabilia, sunt ponibilia ceu possibilia: sed necessariò oportet probare titulum: ergo necessariò oportet poni. Primum probat. qa testes nõ debent deponere, nisi super contentis in libello, nec interrogari: vt notatur in l.si quis libertatem.§.j. ff.de petitio.
f her. Quòd autem probari debeat titulus [f], patet per totã hãc materiam, & ff.eod.l.quæcunq;.§.qui à pupillo. Spec. in suo libello ponit solùm quasi dominium, nec quicquam ponit de causa mediata: vt d.§. nunc dicendum. Quicquid sit, si nõ debeat poni in libello, oportet q̃ ponatur in articulis, super qui
bus testes examinabuntur. Consueuerunt quæri circa hãc
16 materiam, vtrum sententia lata in rei † vendicatione, obstet exceptio rei iudicatæ in publiciana, vel ecõtra. De hoc r.õ est quæstio secundũ Dy. quia expressum est, ff.de cui.cl.l. minor. §. si seruos. quod verum est, vbi est actũ altera. Sed quid si actum sit vtraq;: quia actor facit libellum alternatiuũ, dicẽdo q̃ res pertinet ad ipsum iure dñij, vel quasi. Tunc credo cõtra, etiam si alterum tantùm sit in processu prosecutus. totũ enim ius suum in iudicio deduxit. ff.de except.rei iud.l. & an eadẽ. §. actiones. & idem dicerẽ, & crederem, si dixisset se quasi dominum, ex vna causa: quia fortè emit: quia non poterit agere ex alia; dicẽdo fortè rem sibi donatã: per hũc §. & hoc quãdo non expresit ab initio; vt e.tit.l.si mater. §. si quis autẽ. iunge
17 ǰ.e.§. sic itaq;. Sed † nũquid debet cõcludi in hac actione, ad declarationem, vel rei tantũ restitutionẽ: Gl. Spe. & quasi oẽs doc. cõcludunt ad restitutionẽ. Securius tamẽ est, q̃ cùm hæc actio sit realis, & habeat instar rei vendi. vt l. eum qui. §. in publiciana. q̃ cõcludatur ad declarationem, quasi dominij secundum Pe. Et potes sic formare: Coram vobis domino tali iudice, dicit & proponit Titius actor, contra Sempronium reum, q̃ licet talis res ad ipsum pertineat iure quasi dominij, quia eam emit à tali, quem dominũ esse credebat, eámq; per veram traditionem acceperit: eiúsq; possessionem adeptus fuit: erátq; in causa vsucapiẽdi, cùm à possessione cecidit: nihilominus Sempronius possessor, vel detentor eiusdem: eandẽ rem dimittere, & restituere dicto Titio denegat minus iustè: quare petit dictus Titius dictã rem ad se iure quasi dominij pertinere, per sententiam declarari, & hoc declarato, per officiũ vestrum cõpelli, dictam rem eidem Titio restituere cum fructibus, & damnis &c. vt dixi in rei vendi. §. eod. §. j. Et hoc qñ publiciana competit pro corporalibus. Si autem ad incorporalia iuxta l.si ego. §. j. ff.eo. tunc formabis sic. Dico ego talis, contra talem, q̃ licet talis constituerit mihi seruitutem, in tali fundo meo transeundi per fundum quem credebam esse suũ ad fundum meum: eiusdem seruitutis quasi possessionem habens, bona fide: nihilominus tamen, idem talis me impedit, (declara impedimentum) quominus vti possum dicta seruitute minus iustè: quare peto dictam seruitutem, quasi competere fundo meo per vestram sententiam declarari. Et hoc declarato, impedimentum prædictum amoueri, & in futurum cauere de non impediendo, & interesse & damna &c. Et cõforma eam, ad id quod dixi §.§. proxi. de confessoria. nisi in hoc. Et dic q̃ in hoc est ista actio vtilis: quia nõ tenetur probare dominum illum qui constituit seruitutem, nec fortè se dñm fundi, cui est seruitus cõstituta, quod aliàs esset necesse: vt l.ij. ff.si serui.ven. quia de natura publicianæ est q̃ in ea nõ
18 oporteat probari dominium. † Sed ad hoc posset dici, q̃ verum est, q̃ nõ tenetur probare dominum suum authorem, nec se ex illo cõtractu quo nititur: quia titulus, & bona fides habeantur loco dominij, in hoc casu. sed quò ad dñium fundi sui cui dicit deberi seruitutem: super quo nihil allegat, nec titulum, nec bonã fidem habet, quin probare haberet dñium, vel saltem quasi dominium in casu quo non possideret seruitutem, iuxta opi. Azo. de qua §.§. proxi. Hæc procedãt quãdo agitur de seruitute reali debita à re rei. si autẽ à personali debita à re personæ concluderetur sic: Quare petit seruitutẽ
g talem sibi deberi, &c. Sed quæritur [g] quare hæc actio fuit melius nominata per se, & facit certam speciem, quàm bonorum possessio hæreditatis petitioni, quę non est certa species: sed ciuilis extensa: vt not. de bon. pos. hæred. pet. l.j. Vnde potuisset prætor extendisse rei vendic. ciuilem ad hunc casum, vel cõfessionem ciuilem. Sed ad hoc potest responderi: quia dominus, & non dñs non habent tantã conformitatem inter se, sicut hęres, & bonorũ possessor: vnde rei vend. & confessoria quæ cõpetunt dominis, nõ debuerunt extendi ad casum non dominij sibi contrarium: sed hæres & bon. pos. non sunt
19 contrarij. Sed cur publiciana † nõ datur creditori, qui habet causam à nõ domino, sicut seruiana extenditur. ff.de pig. l.si ab eo. & confessoria & negatoria: vt §.§. proxi. notatũ est. ff.de seruitu.l.ei qui. Sol. quia esset contra naturam publicianæ. quæ requirit titulum habilem ad transferendum dñium:

Universidad de Deusto Biblioteca

vt §. dictum est. & creditor non habet titulum dominij: confessoria verò & negatoria nõ videntur ei competere: sed vtilis hypoth. vt not. d. l. ei qui.

a ADNOTAIO. ¶ Quidam. Vide hic Iaso. qui narrat altercationem fuisse inter vltramontanos, & citramontanos, an hic sit §. vel non.
b ¶ Circa medium. Vide hic Angel. in ij. col. versi. in glo. sed nite. & Ias. in vij. col. in prin.
c ¶ In glo. Vide hic Angel. singulariter loquentem. & super fine glo. vide Iaso. in ix. col. & ibi quærit: nunquid publiciana: detur feudatario, vel vasallo ad vendicandam rem sibi infeudatam. Item sequenti col. quærit nunquid publiciana, competat vero & directo domino.
d ¶ Potest. Vide Angel. in x. col. in fin. versi. quid veniat.
e ¶ Talis libellus. Vide hic Ias. super hanc glo. in xij. col. & seq. & Angel. hic in v. col. ver. in glo, dicit. vide Pet. Iac. in tit. de act. publici.
f ¶ Titulus. An autem probare debeat agens publiciana, possessionem sui authoris. item quis sit effectus istius actionis: & eius condemnationis: vide hic per Angel. in vlti. col.
g ¶ Sed quæritur. Hanc quæstionem format Iaso hic in ij. colum. post prin. in ver. Secundum dubium. & laudat Ioan. fabri, de hac responsione sua. & vide super hoc do: Iaso. in sex vlti. colum. multa pulchra: & notanda in materia conscientiæ.

☞ Restituendi.
2 Vsucapio qui rescindatur.
3 Rescindens, & rescissorium. 12.
4 Vsucapioni an & quantum tempus subducendum.
5 Restitutio quibus negata. 33.
6 Læsionis tempus spectari qui accipiendum.
7 Rescissoria actio & qualis 8.
9 Rescissoria ad quæ agendum. 10.
11 Donatum qui amittatur.
13 § Si conditionalis sensus.
14 Rescissoria quando agendum.
15 Rescissoriæ tempus.
16 Rescissoria an perpetuari queat.
17 Rescindentis tempus.
18 Rescissoria excipi, & perpetuò. 19.
20 Rescissoria cui, & in quem detur. 21.
22 Rescisio qui petenda.
23 Restitutio qui fiat. & 24. 25. 27. 28. 31.
26 Rescindens & rescissorium qui concurrunt.
29 Læsio quando, an non, probanda. 30.
32 Legatorum remedium.
34 Respub. qui accipienda.
35 Publicum.
36 Fiscum uariè accipi.
37 Ecclesiæ restitutio ad prælatum non trahi.

RVRSVS EX DIVERSO SI QVIS. Iste §. habet duas partes. Primò ponit de restitutione concedẽda præsenti, contra absentem. Secundò, econtra, de restitutione danda absenti, contra præsentem: & de multis aliis casibus, in quibus restitutio conceditur. prima in principio. secunda ibi, quod genus &c. Casus satis planus est. Sẽpronius emit librum meum à Titio, bona fide, & per traditionem accepit: iuit vltra mare, vel aliquò extra prouinciã, causa reipublicæ, ante finitã vsucapionem, & antequam agerem cõtra ipsum: vel fortè fuit captus ab hostibus, cùm esset in fortia hostium, antequam rediret compleuit vsucapionem libri mei: deinde rediit. Quæritur quomodo mihi prouidebitur, ne meum librum amittam, quem petere non potui, propter eius absentiam. Imperator respondet, quòd ego librum meum possum petere intra annum, rescissa vsucapione, quasi meum, & vendicare quasi meum: ac si possessor non vsucepisset, hoc in primo dicto. Sed pone in versũ. quòd genus. Domine imperator, quid erit, si præsens vsucepit rem absentis: vel in multis aliis casibus, in quibus quis non potest rem suã petere, propter legitimum impedimentum, nunquid subuenietur illi impedimento? Imperator respondet, quòd prætor qui hanc actionem introduxit, accommodat eis hanc actionem, simili æquitate motus: vt hoc ex latiore digest. volumine intelligere liceat: hoc dicit. Viso casu, venio ad glo. quas additionare intendo, in paucis locis: quia expeditio, & declaratio earum, cadet in prosecutione materiæ pro maiori parte. In glosſ. scilicet ciuitatis. in fin. an autem aliæ ciuitates à Romana restituãtur: videbis in prosecutione materiæ. In glos. qui sint. ibi credo quòd sit hoc verum: quia vbi agitur de restitutione cõcedẽda præsenti contra absentem, non refert de causa absentiæ. ff. eo dem. l. item ait prætor. §. fina. & vide de his j. glos. ij.
a In ea. glo. in fin. a vide §. de iure naturali, gentium, & ciuili. §. is aũt. versic. bella. In glo. id est, seruitute. sic sumitur §. de his qui sui vel alie. iur. sunt. §. j. & ij. In ea. glo. ibi, id est, iurisdictione. ff. de iurisdi. omnium iudic. l. imperium. & l. eum qui. §. j. melius. ff. de pigno. l. fideiussor. de ædilitio edicto. l. quis sit fugitiuus. §. penul. In ea. glos. ibi. sub prolatis. hoc non reperi tur bene expressum quòd clerici sint sub potestate episcopi, nisi recipias potestatem pro iurisditione: vt §. proximè. sed religiosi sunt sub obedientia; cùm non habeant velle, vel nolle. xij. quæst. j. cap. non dicatis. extra de election. ca. si religiosus. lib. vj. extra de testamen. cap. ij. In ea. glos. ibi, l. potestatis. item sumitur pro regimine. §. de tutel. §. tutela. item pro facultate restituendi. ff. de noxa. l. quoties. item pro libera detentatione. ff. de vsucapio. l. sequitur. §. tunc in potestatem. In e.
b glos. in fin. b non intelligas quòd ius postliminij habeat locũ nisi in peculiaribus. ff. ex quib. cau. maio. l. deniq;. & ibi plenè de hoc. In glos. quasi dicat. ibi, pro quo erat. ff. ex qui. caus. maior. l. si cui. §. tandiu. In ead. glos. l. ab hostibus. §. sed qd'. de hoc statim videbis in tractatu materiæ. In ea. glos. in fi. hæc glo. est aliquantulum obscura, & intrat materiam, quam nõ oportet hic intrare: videlicet, ex qua causa absens restituatur. de qua ff. de in integ. restitutio. l. fin. Vnde vult dicere gl.
1 quòd hoc edictum duo habet capita. † nam interdũ præsens vult restitui, contra absentem. interdum cõtrà, absens contra præsentem. Primo casu non curatur ex qua causa aliquis absens fuerit; sed solùm quòd præsens nõ haberet quem conueniret, sic intelligitur iste §. Sed in secundo casu est differentia ex qua causa quis absens fuerit: vt plenè notatur in dicta l. fi.

Item caue, quia hoc intelligitur, videlicet quòd præsens restituatur contra absentem, si non fuerit qui defenderat absentem. nam si habuerit defensorem procuratorem, vel amicum, non restitueretur præsens. ff. ex quib. cau. l. j. §. verba melius. l. item ait prætor. §. hæc autem restitutio. & sic oportet q; præsens fecerit diligentiam super hoc. An autem hodie hoc sit correctum, vide plenè ff. ex quibus caus. maior. l. is qui. quæ glosſ. est necessaria ad intellectum huius §. & vide eod. titul. l. item ait prætor. §. fin. In glos. per in integrum restitutionem. in fin. vide de his in prosecutione, quam prosequimur per quæstiones. Et primò, quia text. dicit hic vsucapione rescissa potest petere, &c. Quæritur quomodo rescindetur vsucapior & super hoc sunt opiniones in glos. Quidam dicunt q;
2 rescinditur per in integrum † restitutionem: & ita officio iudicis. nam restitutio in integrum per officium iudicis expeditur. ff. de mino. l. quòd si minor. §. fin. Alij dicunt quòd rescinditur ipso iure, & statim sine restitutione: vt hic notatur in glos. per in integrum restitutionem, &c. Tamen cõcors est opinio omnium doctorum, quòd per in integrum restitutionem, & ita per officiũ iudicis rescindatur. & hoc probat Dy. inter cæteros: quia restitutio maiorum, & minorum æquiparantur. C. de tempo. in integ. restit. l. fina. Sed restitutio minoris petitur per officium iudicis: vt l. quòd si minor. §. fin. ff. de minor. ergo, & restitutio maiorum. & pro hoc facit iste text. cùm dicit, rescissa. etiam dando intelligi expressè quòd oportet rescindi antequam agatur restitutoria. C. de postliminio, & redem. l. ab hostibus. la ij. & hoc videtur quasi expressum, ff. ex quibus cau. maior. l. si quis stipulatus. Vnde scire debes quòd est iudicium rescindẽs & rescissorium secundũ omnes
3 doctores. Iudicium rescindens † est officium iudicis, per quod datur in integrũ restitutio, & rescinditur obstaculum, quod impedie bat restitutum agere, & rem reponi in statu, in quo erat tempore, quo læsio contingit. Rescissorium est qd' competit rescisso obstaculo. Verbi gratia, vsucepisti meam rem, quam potuissem vendicare, nisi fuisset tua absentia. datur in integrum restitutio, & rescinditur vsucapio. ita quòd ego rem meam vendicabo, perinde ac si non fuisset vsucapta. & hoc dicit iste §. & hæc in integrum restitutio datur per officium iudicis: & vocatur iudicium rescindens. Sed rei vendicatio, quæ rescissa vsucapione competit, vocatur rescissoria.

Sed

Sed quæritur vtrum hæc sint vera perpetuò, quòd competant duo iudicia, rescindens & rescissorium, sicut hic dicitur? Dicas quòd non: vnde hoc demum obtinet vbi læso competebat actio ad rem, vel erat competitura, si non fuisset absens, vel aliàs impeditus. Verbi gratia, tu tenebas rem meã, habebam actionem ad eam quæ est extincta, propter absentiam, vel impedimentum: tunc obtinet quod dixi. Vel pone, stipulatus sum, vel sunt mihi legata decem annua, annis quibus erã in patria. Ego abfui causa reipublicæ: & ita non fuit mihi quæsita actio seu nata: restituar per officium, vt agere possim, ac si præsens essem, iuxta d. l. si quis stipulatus. & hoc casu non propriè dicitur rescissoria: imò potius restitutoria: vt ff. ad Velleianum. l. quamuis. §. si mulier. §. si cùm essem. Sed vbi non competebat actio læso, quia fortè possidebat rem vel est læsus aliàs quàm in perdenda actione, nata vel nascenda: tunc totũ expeditur per officium, nec datur rescissoria. Verbi gratia, possidebam fundum tempore quo incepi abesse: tu eum occupasti: reuersus peto in integrum restitui. certè ego non restituar ad agendum. & ita rescissoria mihi non competit. Sed ad possessionem meam, & ad statum in quo eram, tẽpore quo recessi, vel fortè constitui procuratorem, qui me in absentia defenderet, & exceptionem omisit, peto restitui, vt possim eam proponere per officium iudicis vt ad hoc admittar. nec tunc datur rescissoria. ff. de minori. l. in causæ. la premiere. §. interdum. ff. de admi. tut. l. sine hęrede. §. interposito. ex quib. caus. maior. l. ab hostibus. §. si damni. & de hoc ff. de procura. l. qui proprio. §. item quæritur. & iunge j. q. penult.

Item die, vt ibi impedimentum q; in absentia mea est: oppositum fuit appositum de factò non authoritate iudiciali: sic quòd actio mihi directa competit absque restit. in integrum: quòd illam possum intẽtare. C. de postliminio. l. ab hostibus. nec tunc habet locum restitutio. ff. de mino. l. in causæ. la j. §. interdum. & ex hoc nata fuit quæstio inter Martin. & Bul.
4 Pone † quòd c vsucapio quæ per magnum tempus curre-
c bat in absentia, fuit completa in præsentia. Verbi gratia, tempore reuersionis, restabant ad complendum sex, vel octo mẽses de termino qui fuerunt completi in præsentia vtriusq; partis, nunquid dabitur in integrum restitutio vt subducatur, & restituatur tantum tempus, quantum fuit absens? Mar. dicebatquòd non. Bul. contra dicebat: vt plenè notatur in l. quod tempore. C. de restit. militum. & l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. caus. maior. Glo. tenet vbiq; opin. Bulg. & illam etiam sequitur Dyn. hic Pet. de Bellaper. tenet opinio. Mar. pro qua est casus in l. ab hostibus. §. fin. secundum eum. Azo in summa, de restit. milit. §. quod autem. dicit quòd sententia Bul. nititur maiori æquitate: sed sententia Mar. fulcitur maiori authoritate legum: ideo tutius est eam tenere. Hæc quæstio est multum trita. Innoc. videtur tenere opin. Bul. extra de verb. sign. c. dilecto filio. Iac. Barb. quæ decretalis, facit bene pro Bulg. supponit enim quòd nisi totum tempus esset elapsum in præsentia, quòd subducitur tempus absentiæ sed ibi videtur papa ex gratia procedere. Præterea potest responderi quando ibi dicitur quòd nisi totũ tempus, &c. sub. vel tantum quòd potuerit negligentiæ imputari. Item facit pro Bul. quia pœna nõ debet extendi vltra quàm reperiatur delictum. ff. de his qui. vt indig. l. hæres. & l. rescriptũ. Sed constat q; si tẽpus absentiæ non subducatur, negligentia subsequentis temporis extenderetur ad tempus non negligẽtię: quod esset iniquum, & contra leges prædictas: ergo nõ concedendum. Item regula est infallibilis q; læsus per iustã absentiam, restituitur, ne officium sit sibi damnosum. ff. eo. l. videlicet. & l. necnon. §. fi. & l. seq. Sed constat q; absens est læsus in abbreuiatione vitæ actionis suæ: quãuis vsucapio cõpleta fuerit in præsentia: ergo debet ei subueniri. ff. de leg. j. l. creditori. Præterea sicut restituitur absens contra præsentem: & sic econtra, præsens contra absentem. ff. ex quib. caus. maio. l. j. §. j. Sed constat q; vbi miles absens inchoauit præscriptionem, & hæres compleuit, datur præsenti restitutio cõtra hæredem: ergo & in hoc casu dabitur. ff. ex quib. caus. maior. l. cùm miles. lex enim illa supponit hæredem fuisse præsentẽ, aliàs nõ haberet dubium. Prætereavbi læsus petit restitui: inspicitur tempus læsionis, non tempus subsequens, in quo restitutio non concederetur. ff. de mino. l. iij. §. scio. Constat aũt in casu nostro q; absens læsus fuit in cursu tẽporis & vita suæ actionis: vt satis §. probatum est: ergo habito respectu ad tempus illius læsionis, non ad tempus subsequens, debet concedi restitutio. Præterea hoc est expressum in l. quod tempore. C. de restit. mili. dicit enim sublata præscriptione medij tẽporis, &c. quod tempus posset dici medium, nisi esset completa in præsenti. Et si dicas, post reuersionem modico tẽpore fuit cõpleta, tu diuinas: quia text. hoc non dicit. Vnde lex aperte dicit q; nedum inspicitur tempus, quo præscriptio completur in restitutione concedenda: & subducendo tempore, imò & tempus cuiuslibet absentiæ præcedentis. ff. ex qui. cau. ma. l. necnon. §. si quis sæpius. per quam concluditur q; præscriptione completa habetur relatio ad tempus absentiæ præcedentis. Præterea leges dicunt indistinctè tempus absentię deduci & residuum computari, non distinctovtrum concurrerunt ante vel post. & sic indistinctè est tenendum. C. qui. nõ obst. longi temp. præscript. l. præscriptione. Præterea cùm tẽpus totum vsucapio. & præscriptionis in odium negligentiũ concedatur, & contra dominos præfigatur: si vltimi temporis post reuersionem elapsi negligentia excludit restitutionem: cur non & primo? cùm ita fuerit negligens in primo, sicut in vltimo: & tamen nullus vnquam præsumpsit dicere q; negligentia temporis præcedentis excludat restitutionem? Verbi gratia, pone q; duobus annis, & mẽsibus sex vsucepisti in præsentia mea: vltimis sex mẽsibus abfui causa reipublicæ: nemo diceret q; negligentia præcedentis temporis me excluderet à restitutione: cur ergo subsequens, cùm totum tempus vniformiter concessum sit, ad vsucapionem, seu præscriptionem, & ad me excludendum? non videtur ratio. Præterea illud qd' seruatur circa res, debet seruari circa tempus. ff. de mil. testa. l. miles. §. quod diximus. Sed ita est q; negligentia, seu denegatio restitutionis, circa vnam rem nõ excludit ab alia: ergo nec negligentia vnius temporis, excludit quominus detur restitutio de alio. arg. l. j. §. si duæ. ff. quorum lega. Pro opi. Mart. faciunt iura & rationes. Certum est q; hæc restitutio denegatur, vbi potest agenti negligentia imputari. Sed huic reuerso, potest negligentia imputari, qui post reuersionem, & modicum tempus habuit satis tempus ad agendum: ergo restitutio denegatur. sub ista via fortissimè faciunt leg. ff. ex qui. caus. maio. l. is qui. vbi lite inchoata super statu, si lædatur, nõ restituitur: vt eod. tit. l. item ait prætor. §. fi. vbi non restituitur præsens contra absentem. si habuit contra quem agere: vt l. sed & si per prætorem. §. fi. & l. is qui reipublicæ. Præterea vbi læsio cõtingit in præsentia restitui petentis: restitutio denegatur. ff. ex qui. caus. maio. l. ab hostibus. §. si damni. Negari non potest quin huic reuerso qui permisit cõpleri vsucapionem, læsio contigerit in præsentia: quia per consummationẽ vsucap. lęditur: ergo non debet restitui, cùm fuerit negligens euidenter. Præterea restitutio datur læso in absentia: iste autem non fuit læsus in absentia: ergo nõ datur ei restitutio. Quòd non fuit læsus in absentia apparet, quia nos loquimur in casu, quo non fuit completa vsucapio in absentia: & ita ius partis integrum erat ei, quando reuersus fuit: & sic nondum erat læsus. Præterea opin. Bul. non potest esse bona, quin sequatur inconueniens. ipse dicit quòd completa vsucapione seu præscriptione in præsentia, datur restitutio, vt subducatur tempus præcedens absentiæ: hoc non potest esse. Pone q; ille cuius rem tenebã immobilem, fuit absens duobus vel tribus annis: resi duo tempore præsens. Si tu dicas quòd nõ possit restitui, completa præscriptione: sequitur quòd restituatur post quadriennium, quod currit à tempore reuersionis: vt l. quod tempore. C. de restitu. mil. quod nullo modo est concedendum: quia hoc esset dicere contra legem illam: & contra l. superuacuam. C. de tempo. in integ. restit. Præterea nullus potest euadere sine calumnia. l. ab hostibus. §. fin. ibi enim cauetur expressè quòd non potest restitui, nisi intra modicum tempus præscriptio completa fuerit. Vnde si tu dicas q; post modicum tempus, cõpleta vsucapione, possit restitui: ad qd Vlpian. faceret mentionem de modico tempore, cùm possit

Universidad de Deusto Biblioteca

ita restitui vsucapione completa diu post reuersionem sicut post modicū tempus,si illa opinio esset vera? Ad argumentum in contrarium potest responderi, pro euidentia tamen scire te volo quòd restitutio fuit concessa à prætore mortuo, tanquam beneficium contra ius cōmune;vt l.in causę.ff.de mino.istud beneficium non extenditur,nisi quatenus ipse cō cedens voluit & iurisecōsi.eius interpretatores declarauerūt.

5 Constat autem quòd prætor noluit concedere † beneficium restitutionis negligentibus,qui tēpore impedimenti vel post habuerunt facultatem experiundi:igitur huiusmodi beneficium non debet ad illos extendi:quamuis si aliàs iure cōmuni se iuuarent,ratio suaderet extendi.Per hanc viam patet solutio,quasi ad omnes rationes ad contrarium allegatas. Primò,ad illam pœna non debet excedere delictum,&c. concedo;sed hic non est pœna;imò statur iuri communi:cùm beneficium restitutionis non conceditur. Vnde nō potest dici pœna alicui inflicta,si ei non datur gratia contra ius commune.

Ad aliam,quando dicitur:læso datur beneficium restitutionis,concedo;sed non omni læso,quia non læso negligenti per iura prædicta. Item potest dici quòd abbreuiatio vitæ actionis,non est iusta causa dandi restitutionem.ff.de castrē. pecul.l.pater qui castrense.in fin. Ad aliam rationem de §. scio.per quem concluditur ꝙ inspicitur tempus læsionis,non
6 tempus† subsequens.dic verum est,in diligente:sed in negligente maiore nō.quia nunquā fuit intentio prętoris, illi dare suum beneficium,vt est dictū. Præterea potest dici ꝙ hoc casu currit tempus à tempore reuersionis,vt l.quod tempore. C.de resti.mili. Item ad l.quod tempore.Respondeo, vt glo. respōdet sequendo Mar.& pro certo illa lex magis facit pro Mart.quàm pro Bul.& eodē modo ad §.si quis læpius.& ad l.cùm miles.in omnibus glos.respondet pro & contra exponendo secundum opinionem cuiuslibet. Item ad rationem, quòd leges indistinctè dicunt tempus subduci. Respondeo, quòd imò distinguunt, vbi negligentia subsequitur lapsum temporis;vt l.pro Mar.alleg. Item ad aliam,quòd negligētia præcedentis temporis non excludit,concedo;sed negligētia subsequentis excludit:quia prætor nō intendit dare suum beneficium,vbi post absentiam potest negligentia redargui: & ita modificauit ipsum;nec in modificando beneficio suo; curauit de tempore præcedenti. Et eodem modo respōde ad l.miles ita.§.quod diximus.alleg.in glos. Hęc opinio videtur procedere de mente iuris ciuilis. Sed hodie de iure canonico,videtur quòd vbi est læsio in tēpore,ꝙ tempus ad petendum in integ.restit.currit à tempore læsionis: & ita à fine præscriptionis:& nihilominus fit restitutio ad tantum tēpus, quantum fuit læsus;extra de in integrum restit.c.j.in cle. Sed ibi loquitur in ecclesia quæ restituit ita præsens,sicut absens. Sed nos loquimur in maiore, cui non conceditur restitutio, nisi ex causa,& quando non potest imputari. sed ecclesiæ & minori conceditur,etiam si toto tempore præscriptionis negligentiæ cucurrisset. Vel die quòd ibi loquitur quādo læsio fuit in fine lapsus temporis:quia loquitur in ecclesia quę sem per est præsens.Sed quæstio nostra loquitur in aliis terminis prout ex supradictis clarum est videre. Nunc quia de rescissoria hic tractamus;quæritur an hæc rescissoria sit distin
d cta species d actionis. Et est dicendum quòd † hæc rescis-
7 soria diceretur actio quæ competit impetrata restitutione.& est nomen generale secundum doc.& tamen reperio tex. qui vocant eam sic.ff.ex quib.caus.maio,l.necnon.§.exemplo.C. de postlimin.l.ab hostibus. Alio modo tamen sumitur ff.de donation.l.vt mihi.& alio modo ff.ad Velleianū.l.quamuis. quasi per totam legem. illa tamen non dicitur ibi rescissoria, sed restitutoria. Quæramus ergo vt prius, vtrum sit distincta species actionis. Dicit Iacob.quòd quidam quærunt, an sit nomen,vel cognomen actionis;sed secundum eum de hoc non est curandum:quia disputatio nominū, & strictè capientium est pertinacibus relinquenda. Sed an sit species actionis per seipse dicit quòd sic.Primo per hunc text.qui dicit ꝙ genus actionis,&c.vnde accipit hic genus pro specie:quia legistæ non multum curant quid sit genus,nec quid sit species. imò vocant genus, quod logici vocant speciem. Secundò probat, quòd de ea specialis est tractatus inter alias actiones in hoc titu. & diuisiones quæ fiunt in hoc tractatu sunt penes differentias specificas:quare cum ponatur sub altero membro: videtur species actionis. Item quia est nouum genus agendi,quod inducitur à prætore;quia primum sublatū est, vnde non reuiuiscit;nec secundum potest dici idem cum primo.ff. de serui.vrbanorum prædio.l.seruitutes.§.si sublatum. Petr. de Bellapertic.dicit contra quòd nō est propria species actionis sed cognomen instar actionis de peculio. ff. de pec.l.iij.§. Iulianus.et§.cui cōgruit.j.ti.j.§.pe.vnde si esset species actionis:esset realis quandoque aut personalis.ſ.eod.§.j.& tamen constat quòd est realis quandoq;vt quādo competit ad rem vendicandam. quandoque personalis; quando prima erat personalis. Verbi gratia, si tu tenebaris mihi primò ex mutuo vel commodato,& actio sit extincta:restituitur mihi per sonalis,ad mutuum meum persequendum, vel commodatū; hæc non potest dici realis;& sic concluditur non esse speciem cùm non possit reponi sub altero de membris prædictis.

Huic opinioni videntur gloss. adhærere. Dicunt enim ꝙ prima erat quæ directa competit;nūc vtilis,vt l. ab hostibus. & in multis locis. Ad istum §.potest responderi,vt exponatur quòd genus actionis,id est,quis modus agēdi. Item ad id quod dicitur,quòd habet specificum tractatum specialem. Respondeo, quia est prætoria. & licet quandoque sit realis, quandoque personalis:ponitur hic inter reales; quia principaliter competit pro rebus magis quàm pro actionibus personalibus:vt infra patebit.Item ad id quod dicitur quòd non potest dici prima resuscitari: potest dici quòd non resuscitatur propriè eadem:sed quædam alia quæ primò erat directa, & fortè ciuilis;nunc vtilis & prætoria. Vel dic quòd in illa eadem insufflatur spiritus vitæ.& hęc est intentio glossarum; & fictione legis est eadem, sicut vides in postliminio: quod fingit viuum mortuum, & econtra, & patrem & filium, & testatorem, & hæredem easdem personas.ff.de cap. quasi per totum.supra,de inutili stipulatione.§.ei quoque. Concluditur ergo quòd rescissoria non est nisi cognomen actionis.

8 Quæritur ex hoc,an si huiusmodi actio sit restituta,dicatur natiua,vel datiua.Iacobus de Rauen.& Petrus de Bellaper. dicunt datiuam; quia non habet sufficientem materiam, ex qua nasci possit ad instar interdictorum quorum bonorū. & quorum legatorum. Hæc quæstio dependet à præcedenti: quia si in prima actione insufflatur spiritus vitæ,& eadem restituatur:erit talis sicut erat prima natiua,vel datiua. vnde cū restitutio reponat omnia in primum statum; vt l.quòd si minor.§.restitutio.ff.de minoribus.dicēdum est quòd de minia, & obligationes restituuntur,ex quibus ista nascitur, suppo-
9 sito quòd prima non restituatur. † Item quæritur an hæc actio rescissoria competat pro immobilibus.Et non videtur: quia quādiu actio prima durat,non datur rescissoria: vt l.ab hostibus. C.de postlimi.In rebus autē immobilibus cōstat ꝙ non perditur dominium directum per præscriptionem,imò nec vtile, si possessor fuit malæ fidei;vt consueuit dici,iuxta authenticam,nisi. C. de bonis maternis. ergo non est locus rescissoriæ, ex quo prima durat. Et multominus videtur competere pro nominibus, seu actionibus personalibus: quia illæ præscriptiones non tolluntur,cùm tempus non sit modus tollendæ obligationis.ff.de actio.& obligatio.l.obligationum ferè.§.placet. Doctores dicunt contra quòd hæc rescissoria competit pro rebus mobilibus;quia in illis perditur directum dominium per vsucapionem.C.de pactis.l.tra-
10 ditionibus.Et de hoc non fuit dubitatum. Item † pro immobilibus, & personalibus: quia in immobilibus non durat quandoque actio directa: nec personalis aliqua. Verbi gratia,minor vendidit rem immobilem cum decreto;dominium fuit translatum.nulla re manſit actio.C.si aduer.donatio.l.fin. Si minor restituitur, oportet quòd habeat rescissoriam.vel si fortè liberauit debitorem per acceptilationem, oportet quòd detur rescissoria, impetrata restitutione. C. si aduersus transaction.l.j.& ij.secundum Petrum. & hoc probatur secundum Iacobum per legem C.de postliminio. l.ab hostibus.ibi enim loquitur de vsucapione,liberatiōe,ac præscripti

scriptione. Idem tenet Dynus. Ad contraria respondetur, quando dicitur ꝙ in præscriptione rerum immobilium, remanet directū dominiū,sic directa actio:& in præscriptione personarum,remanet prima actio.Respondeo : quia supposito, ꝙ hoc sit verum:nihilominus est obstaculum exceptionis.Et aliud:quia in rebus immobilibus, vtile dominiū præfertur directo:vt l.si quis emptionis.C.de præscrip.xxx.ann. quæ omnia remouentur per prætorem.ideo dicitur rescissoria:quia dominiū inutile,reddit vtile,secundū Ia. & Dy. Pe. vero respondet,per interemptionem. dicit enim, ꝙ in rebus immobilibus, perditur directū dominiū, per præscriptionē x.vel xx.ann.per l.eum qui ædes.ff.de vsuca. Item dicit, ꝙ quāuis olim tempus non esset modus tollendę obligationis: tamen hodie est.vnde lex dicit actio,tempore extingui.C.de præscr.xxx.ann.l.sicut. In hoc tñ bene concordat,ꝙ si possessor malæfidei tenuerit per xxx.annos, ꝙ ex hoc dominus nō perdit dominiū,nec rei vend.& sic hoc casu videtur velle, quòd non cōpeteret rescissoria.Sed dic,ꝙ imò cōpetit, propter remotionē obstaculi;vt suprà dixi post Iac.& Dy. Ipse verò Pe.quærit hic,de quadā ratione diuersitatis : quare per præscriptionem xxx. ann.in malæ fi.pos.nō perditur dominiū,neꝙ vendicatio;et tñ perditur personalis actio, debitore
11 malę fidei præscribēte. Respondet ꝙ dominiū † non perdit, nisi alio acquirente:vt l,deniq;.& l.nec vtilem.ff. ex qui.caus. maio.idcirco cū malæfidei possessor,nō acquirat dominium; semper penes primū remanet. Sed obli.personalis bene potest perdi:licet nulli quæratur,& liberatio contingere potest: ideò potest perdi,& tolli præscriptione. Per hoc potest responderi ad aliam quæstionē.vtrū hæc actio sit vtilis,vel dire
e cta. e Super qua glos.dicunt,ꝙ est vtilis;vt hic notatur,& in multis locis.Et tamen patet,ꝙ quādoq; est directa : quia vbi remanet directa penes illū,qui restituitur,& remouetur obstaculum,ꝙ eam reddebat inutilem;tunc est directa.Sed vbi prima erat penitus sublata:tunc restituta est vtilis:& hoc potest probari;quia vtiles actiones non formātur à prętore,nec à iureconsult. quando directæ remanēt.ff.ad Treb.l. si hæres instituatus.quæ tamen aliàs formarentur,& cōpeterent;eo.ti. l.ex asse,secundū Dy.Sic in proposito, ex quo directæ cōpetunt:nō est necesse dare vtilem. Quæritur vlterius,vſq; ad
12 quod tempus cōpetet? Ad hoc dicas, ꝙ duplex † est iudiciū: rescindēs,& rescissoriū:sicut in superioribus dictum est. De iudicio rescindenti,sunt opiniones,quando fuit læsio in tēpore;quia si in contractu, vel alias nulla est opinio:quoniā olim intra annū:hodie intra quadriennium;vt l.fi.C.de tēpo.in integ. resti.Sed vbi in tempore fuit læsio,sunt opiniones. Quidam dicunt,ꝙ datur quadriennium,etiam si læsio sit minoris temporis.Bul.& glo.dicunt,ꝙ vbi læsio fuit maior quadriennio:datur quadriennium,si minor non dabitur : nisi tantū tempus, quantū læsus fuit:& intra illud tempus, debet petetere restitutionem.aliàs non auditur;vt not. ff.ex quibus caus. maio. l.necnō.§.si quis sæpius.et l.sed si per prętorē.§.quoties.Hāc opi.sequitur Dy.hic reputans absurdum,ꝙ si aliquis lędatur vna die,ꝙ possit restitui vſq; ad quadriennium, per leges, quas glo.alleg.in dicto §.quoties.Petrus de Bellaper.tenet cōtra: dicens,ꝙ læsus,etiam in vna die,restituetur vſq; ad quadriēnium;sed non restituetur illi, nisi vna dies : & pro hoc facit l. debitrix.§.si pro eo.ff.ad Velleia.ibi enim dicitur ꝙ post restitutionem habebit tantū tempus, quantū habebat primò. & hæc op.est canonizata hodie,extra de in integ.resti. c.j.in
13 cle. † Non obstat §. si cōditionalis. quia ibi non agitur de restituendo tempore:cū ibi nulla fiat restitutio temporis:sed de ipsa re, pro qua cōpetit actio absq; restitutione : ideò non mirum,si tempus currat.Sed hic non cōpetit actio,cum effectu,vsque post restitutionem;& ideò ante non currit. Et facit ff.quando actio de pecu.est an.l.j.§.annus.hæc autem nō procedūt.vbi quis fuit læsus per absentiā : & habuit tempus sufficiens post reuersionem:nam tunc non restituitur:vt dixi suprà in opin.Mart. Quid si restitutio fuerit concessa post quadriennium? Videtur quòd teneat:quia sententia lata contra ius litigatoris,tenet. ff. quæ senten.sine appel.rescind.l.j.§. item cum contra sacras.de regu.iur.l.præses,& l. cū prolatis. Dynus tenet contra,per l.ff.de excu.tu.l.scire oportet,§.consequens.& facit quod not.C.de iud.l.properandum. vbi dicitur,ꝙ sententia lata,post triennium non tenet.facit extra de app.l.si app.in cle,& l.fina.C.de temp.in integ.restitu.& hoc de iudicio rescindenti. Videamus nunc de rescissoria. Et
14 † primò quæritur, ex quo tempore cōpetit. Videtur, quòd à tempore reuersionis;vt l.quòd tempore.C.de restitu.milit. & l.ab hostibus.C.de postlimi. Præterea actio quæ nō est, tolli non potest,C.de iure dot.l.in rebus.§.omnis,de vsufruc. l.corruptionē:ergo si tollitur,est;sed hic tollitur;vt dicta l.ab hostibus.ergo est ante restitutionē. Dicto,dicunt,quòd oritur in integrum restitutione impetrata;vel saltem ex tunc effectualiter competit;& videtur expressum.C.ex quibus cau. maio.l.fina.& hoc cum dicit,rescissa vsucapione &c. & ff.de actio.& oblig.l.in honorariis.§.pen.& patet in dicta l.quod tempore,vbi dicit,ꝙ amota præscriptione,intra annū potest vendicare:ergo extunc incipit, ex quo amota est. & hoc est expressum in dicta decretali,c.j.in cle.Non obstat,quòd tollitur:quia non est verum;vt infrà dicetur. Præterea, non est bonum argumentū;quia actio quæ nō est nata,dicitur tolli, cum præscribitur materiæ, ex qua causari debebat : vt vides in pignoratitia,cui præscribitur iure offerendi.C.de præscri. xxx.ann.l.cùm notissimi.Et peti.hæred. cùm non intentatur querela intra quinquennium.C.de inoffi.test.l.scimus.§.fi.Sed bene concedo,ꝙ iudicium rescindens, cōpetit à tempore reuersionis,si fuit læsio in absentia;vel à tempore læsionis;vt di
15 cto c.j. † Sed quæritur,quanto tempore durat.Scis,quòd glo.dicunt quòd durat hodie quadriennio;vt l. fi.C. de tempo.in integ. restitu. & ibi de hoc.Certè illa lex, non videtur loqui de tempore rescissoriæ;sed tempore iudicij rescindentis,quòd olim erat annus:hodie quadriennii;vt ibi.& de illo tempore loquitur hic, & in dicta l. quòd tempore. Breuiter dicas,quòd si fuerit læsio in minori tempore quadriennij;restituitur tantū tempus,quantum fuit læsus,& reciissoria tantum durat;& non plus,si fuit in maiori tēpore. Dy. non aperit quid iuris.Iacob.dicit,quòd durat tanto tempore, quanto prima durabat,antequā læsio contigisset;ita ꝙ si fuit absens, per septē,vel octo annos durabit tm. Dicas secundū eum,sententia Io.necessariò conuincitur falsa:quia certum est, quòd rescissoriū non cōpetit, nisi demum restitutione impetrata,& quòd durat anno tantūm: vt satis suprà allegatum est.cùm igitur restitutio petatur per iudicium rescindens:si dicas,ꝙ litis cōtestatio facta in rescindenti perpetuet litē in rescissoria;sequitur, ꝙ nō erit annalis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed perpetua, saltem per illud accidens. Vnde frustra statutū
17 esset eam anno finiri. Iudicium ergo † rescindens durat quadriennio continuo hodie: quod (quo ad quædam) est vtile: vt not. dicta l. fina. C. de tempo. in integrum restitu. & hoc in iudiciis, & foris ordinariis. Quid si lis vertatur, vel superetur verti in consistorio principis: Potest dici, quod tunc non sit continuum, nec currat. C. de tempo. appella. authen. si tamen. dum tamen nō sit negligentia in supplicando. eod. titu. l. fi. §. illud. & not. in Spec. de in integ. restitu. §. infra. versi, porro, nu. 6. Item quæritur, vtrū actio rescissoria, posit opponi in modū exceptionis, † ante restitutionē. Et videtur, q̄ sic: quia nō est opus restitutione, vbi res peruenit ad dominū. ff. ex quib. cau. maio. l. si is cuius. Prætereà sicut iudicium rescindens, rescindit vsucapio. nec ante competit rescissio, ita querela inoffi. test. rescindit testamentū, nec ante cōpetit petitio hæreditatis: vt l. scimus. C. de inoffic. testa. Sed cōstat, q̄ querela potest opponi in modū exceptionis. ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si filius. ergo & beneficiū restitutionis: & eodem modo potest induci. ff. de bono. poss. contratab. l. si præteritus. nam ad hoc, quòd rescindatur testamentū per bono. poss. contratab. opus est venire corā prætore: vt l. iij. §. penul. ff. de bo. poss. Et tamen si ille, cui cōpetebat contratab, possideat, potest excipere: vt d. l. si prætéritus. Glos. & docto, tenent contra: vt not. ff. ex qui. cau. ma. l. necnō. §. exemplo. quę lex multum facit: quia exceptione cōceditur rescisso. actionis, sed rescissoria actio, nō competit, nisi restitutione præhabita: vt in superioribus satis dictū est. ergo nec exceptio. hoc videtur expressum. ff. de except. l. exceptiones. ij. in fi. & hoc etiā no. in glo. super verbo, statutū. ff. de iureiu. l. nam postea. §. si minor. In hoc tamen dicas, q̄ potest opponi in modū exceptionis, implorādo officium iudicis, super beneficio restitutionis, dicendo: Domine iudex, dico q̄ si vnquā actor vsucepit rem meam, vt asserit, hoc fuit in absentia mea: & debeo restitui: quare ante omnia imploro vestrū officium, q̄ restituatur, & vsucapio rescindatur, & ipsa rescissa, dico ipsum malè petere. Et per hunc modū debet intelligi §. si filius. & alleg. nā filius dicet: si actor possideret, possem intentare querelā. & agere peti. hære. nunc cū possideā, peto testamentū iudicari inofficiosum: & ipsum rescindi, quo facto dico actorē repelli debere, secundum Dy. pro quo ff. de mino. l. iij. §. sed
19 vtrum. † Quæritur, vtrum posit excipi perpetuò. videt quòd sic: quia quæ sunt annalia &c. ff. de except. do. l. purè. §. fi. Videtur cōtra: quia exceptio nō videtur durare, nisi quantum durat officium: vt in querela non nume. pecuniæ. l. cùm vltrà. C. de non nume. pecu. & in querela inoff. testa. ff. de peti. hære. l. si quis libertatem. §. sed & diuus. Potest dici, q̄ ante impetratam restitutionem est quadriennalis: sed post impetratam restitutionē sit perpetua: & sic inrelligit Dyn. pro, & contra. Hæc opi. satis videtur rationabilis: quia illa regula quæ sunt annalia &c. nō obtinet, vbi possessor agere potest: vel officiū iudicis implorare. vt ille cui cōpetit querela nō nume. pec. inoff. test. beneficiū in inte. resti. super talibus, potest possessor querelā deponere. Et ideo currit præscriptio, etiam quo ad accipiendū, sed ex quo testamentū est rescissum: non potest agi per. hære. nec rescissoria in integrū restitutione petita: quia illæ vadūt ad vendicandā rem, nec possessor potest eas intentare §. eod. §. æquè, & ideo perpetuò potest excipi: quia nō est in potestate rei agere: vt d. l. pure. §. fin. de dol. except. Et sic potest intelligi ff. ex qui. cau. ma. l. si is cuius. Sed
20 quæritur, cui cōpetit † hęc actio? Breuiter per superiora apparet, q̄ læso, cui restitutio cōceditur propter iustā causam. Sed cùm multæ causę enumerētur in titulo ex quib. cau. ma. nunquid ex alia dabitur restitutio? Dicas q̄ sic vbicunq̄ prætori viuo iustū videbitur, potest in integrū restituere: dum tamen nō reperiatur contrariū expressum in iure. vnde vbicunq̄ propter iustā ignorantiam, quis lædatur, debet restitui. Et ideo si quis extraneus per ignorantiā consuetudinis, vel statuti pœnā, vel damnū incurrit: succurri debet ei, vel si forte aliquis aliquos testes produxit, qui omnes repellūtur, forte propter excōicationē, vel aliquos obiectus restituī. vide per Inn. extra de in inte. resti. c. auditis. nu. 3. de testi. & atte. c. cùm veniſſent. & idē credo, q̄ si fuit peregrinus, pro saluanda anima: & in peregrinatione læsus fuit: vel si propter mercaturas exercendas abfuit. vide in Spec. ti. de in integ. rest. §. superest. ver. actor ergo, nu. 20. & vide notata in l. fi. de in integ. restit.

Item dic, q̄ nedū restituī læsus: imò successor, & alij quorum interest. vide ff. de mino. l. q̄ si minor. & l. patri. ex quib. cau. l. cū miles. C. de fideiuss. mi. l. j. & ij. text. forma. l. nō solū.
21 ff. de in inte. rest. Item quæritur † contra quē datur, super hoc dicas, q̄ nedū aduersus eū, qui immediatè sentit lucrū ex læsione: imò cōtra tertiū ad quē res deuenit. vide ff. de mino. l. in causæ. la j. §. pe. & fi. cū l. seq. ex qui. cau. ma. l. Iulianus. li. iiij. scribit, non solùm. Nunc quæramus de formatione libelli. Et primò de iudicio rescindenti. Primò tñ quæritur, an debeat dari libellus in iudicio rescindēti. Et nō videtur: quia expeditur iudicis officio. & vbi imploratur officiū iudicis: non est opus libello: vt no. ff. de interro. actio. in rubrica. Super hoc vr dicēdū, q̄ vbi restitutio postulatur principaliter: opus sit libello. si aūt incidenter lit. cōtest. in causa principali: tunc nō est opus. arg. extra de offi. iud. c. ij. de hoc in Spe. de in inte. re-
22 sti. §. superest. vers. & scias. nu. 2. † Videamus ergo de forma f. Dicunt doc. Ia. & Pe. q̄ quidā formant sic: Dico, q̄ talis rem meā, in mea absentia vsucepit, peto restitui, & vsucapionē rescindi. Dicūt ipsi, q̄ is libellus nō procedit: quia sum mihi cōtrarius, ex quo enim dico rē vsucaptā, dico non meā: quia vsucapio tollit dominiū. ex hoc q̄ dico meā, dico nō vsucaptam. Prætereà non sufficit dicere rem meā quondā, imò debet dici rem meā, quæ mea erat, cū vsucapio cōpleta fuerat, secundū eos. Aduerte: quia super formatione huiusmodi libelli, nō potest dari certa doctrina. variat enim, secundū varietatem factorū, & in narratione, & in conclusione. In hoc tñ aduerte, q̄ ponas causam, quare petis restitui: fortè quia minor, vel maior, propter absentiā, vel propter aliā iustā causam: & postea ponas læsionē: deinde conclusionē, quæ diuersificatur, secundū diuersitates factorum. nam si petēs restitui rem possidebat: repetet restitui ad statum, in quo erat: & per hoc iudicū ei restituetur: & ad hoc cōcludet. Si verò petit obstaculū, velut vsucapionē remoueri: concludet ad hoc. Vñ secundū varietates factorū, oportet q̄ varietur conclusio. aduertendum potissimè, an per iudiciū rescindēs, debeat actio restitui, vel res: de quo dixi suprà satis plenè. & secundū hoc conclusio formetur. & hoc facilè est videre, cuicunq̄ prac-
23 co. Vnde quando restitutio fit per † iudicium rescindens, dicet sic, Dico ego talis, contra talem, quòd tempore minoris ætatis meæ à possessione cecidi, talis rei mobilis: & ipse talis, talem rem meam, & quæ mea erat, tempore vsucapionis completæ vsucepit, & eam detinet vsucaptā. Vnde cū minoribus læsis, debeat per restitutionē in integrum subueniri: & ego læsus sum: & sum intra tēpus petendæ restitutionis: peto per officium in inte. resti. vsucapionem q̄ prædictā rescindi: & me in possessionē pristinā restitui, & reponi. Vel sic: Tempore minoris ætatis meæ, vendidi talem rem, & tradidi quæ mea erat. Vnde cùm læsus fuerim, in venditione prædicta, peto in integrum restitui: ac venditionē prædictā rescindi, mihiq̄ rem restitui, &c. Vbi verò maior petit restitui: potest dicere sic. Cùm absentauerim me reipublicæ causa: talis, talem rem meam occupauit: & ipsam in mei absentia, se vsucepisse dicit. Vnde cùm iura dicant absentes reipublicæ causa restitui: per vestrum officium, peto in integrum restitui, ac vsucapionem rescindi, dictam q̄ rem mihi restitui: cùm restitutio me in pristinum statum debeat reducere, & reponere, &c. Si verò per iudicium rescindens, non debeat res restitui, sed actor: quia fortè læsus non possidebat,
24 dicet sic. Dico, † quòd talis talem rem meam, & quæ mea erat, tempore vsucapi. completæ: & quā ante meam absentiam possidebam tempore absentiæ meæ vsucepit. Vnde cū læsis, propter talem absentiā debeat per in integ. resti. beneficium subueniri: peto per vestrum officium, in integrum restitui: ac dictam vsucapionem rescindi: actionémque, mihi competentem tempore quo me absentaui restitui, &c. Sic poteris formare semper variando conclusiones, secundum varietates factorū. Sed quomodo formaē libellus in rescissoria act

ria actione. Super hoc aduertas: quia interdum restituitur actio realis: interdum personalis. Vnde q̄n actio realis restituitur: conclude, vt in reali ad declarandum. Si personalis, ad dandum rationem, sicut in prima faciendo mentionē de restitutione præhabita. Et potes dicere sic, Cùm talis rem meā tenerer, tempore quo reipublicę causa me absentaui: vel quo positus fui in vinculis: eamq̄ tunc poterā vendicare: & eam vsucepit me absente: propter quod in integrū restitutus fui, & tota q̄ vsucapio rescissa, peto dictam rem declarari ad me pertinere iure dominij, eáque mihi restitui &c. Vel si prima erat publiciana, formet in publicianam: vt suprà proxi, vel si erat confes. vt in illa faciendo mentionem de restitutione: & nominando actionem eodem modo in hypot. Item in quacunque actione personali: sicut in prima, & si vis videre aliquas formas, vide in Specul. de in integ. restitu. §. su-
25 per. libro iiij non tamen ita plenè. † Sed quid si restitutus agat prima actione: non facta mētione de restitutione: nunquid valet libellus: vt si reus excipiat de vsucap. actor replicet. de restitu. non videtur per hunc §. debet enim dicere possessorem nō vsucepisse &c. nec est verisimile, quòd tex. dixerit hoc sine causa: credo q̄ sit tutum dicere: si tamen non dicatur hoc in libello, videre quòd ex quo restitutio fuit præhabita, quòd posset de ea replicari. ff. de iureiu. l. nam & postea. §. si minor. ff. de mino. l. iij §. sed vtrum. Prima est verior, q̄n rescissoria est vtilis: quia qui agit vtili: debet tantū exprimere, quod appareat: an agat vtili, vel directa: vt dixi §. §. j. sed secus vbi superest directa: vt dixi §. verſ. per hoc. Sed nun-
g quid [g] iudicium rescindens, & rescis. possunt eodem libello intentari? Videtur q̄ non: quia iudicium rescindens est præparatorium, nec rescissorium cōpetit: nisi restitutione præhabita: vt suprà satis dixi. & ita non videntur posse simul intentari. ff. ad exhibendū. l. gemma. Prætereà, vbi plures actiones: ita se habent, quòd sententia lata in vna, obstat exceptio rei iudicatæ in alia: non possunt simul intentari. ff. de except. l. fundo. & l. fundum. Sed constat, quòd sententia absolutoria lata in iudicio rescindendi, non potest cōpetere rescissoria, quæ ex eo causatur, ergo &c. In contrariū videtur: quia querela inoffi. testa. & peti. hæred. possunt intentari in eodē libello, & eodem modo, actio ad exhibendum, & rei vendic. ff. de inoffi. testa. l. qui de inofficioso. cum ibi not. Solu. aut
26 quæris, † vtrum possint intentari, in eodem libello. i. simul complecti. & ita vt succesiuè procedatur: dic quòd sic. Aut vt simul procedatur. & dic, quòd nō, secundū Dy. & facit ff. de ædil. edict. l. cū eiusdem, de iniur. l. prætor. §. si mihi plures. & hanc opi. tenet etiā Iac. Et potest formari libellus, in iudicio rescindenti: vt s. dixi, & post conclusionem libelli iudicij rescindentis dices: qua restitutione præhabita peto vtili rei vendi. rescisso. dictam rem ad me pertinere iure dominij, per sententiā declarari, & sicut in rei vendi. de hoc in Spec. de in integ. resti. versi. sed nunquid in eodem libello. & vide ibi po-
27 stiones actoris, & rei. † Quia satis vidimus de libellis: videamus de processu. Restitutio in integrum datur causa cognita: & in ea lite cōtestata: vt c. ij. extra de offic. iudi. Pone, q̄ pars vocata cōtumaciter, se absentat: quid fiet? quia ad definitiuam non potest procedi, lite non contestata: vt l. properandum. C. de iudic. & in c. qui frequenter. & in rubro, extra vt lite non contestata. gloss. videtur sentire in dicto c. quòd fiet missio. Sed certè non est prouisum sufficienter: quia dictum iudicium nō perpetuatur: vt l. fin. de tempo. appellatio. ff. de mino. l. Papinianus. §. fi. & aduersarius veniens, recuperaret possessionem suam, etiā post quadriennium: vt d. l. properandum. §. finaūt. Spec. videtur velle, q̄ possit procedi ad definitiuam, lite non contest. & q̄ sit speciale, sicut in multis aliis casibus: quia lex hoc videtur velle. ff. de min. l. in causæ. §. causa autē cognita. ibi: vel contumaciā, &c. pro quo C. si minor ab hæred. se ab. auth. si omnes. & hoc satis plenè tangitur in Specu. de in integ. restitu. §. quis autem. versic. fi. nu. 40. li. ij.
h 28 Potest † dici, q̄ vbi per iudicium rescindens, debet fieri restitutio rei, q̄ tunc sufficiat missio, nec procedatur ad restitutionem, lite non contest. quia tunc sententia habet vim diffinitiuæ: vt toti negotio finem imponat. Sed vbi datur solū in integ. restit. & restituitur actio rescissoria: tunc lite non contesta. potest procedi ad definitiuam. Et est ratio: quia illa nō est propriè definitiua, cū nō imponat finem toti negotio: sed solūmodo præparat aliam actionem. ff. de re iudica. l. j. Et huius distinctionis potest apparere ratio: quia in primo casu res certa petitur: & ita potest fieri missio in ea. Sed in secundo, nulla res petitur: sed solū restitutio: & ideo non potest dici, q̄ fiat missio in possessionē rei petitæ. Et idem crederem, sicut in hoc secūdo casu. in primo, quādo nō petit restitui aduersus certam personam: sicut quando petit restitui aduersus additionem hæreditatis: vt dicta authen. si omnes. Sed adhuc restat respōdere: quia in primo casu nō prouidetur missio, cū non perpetuetur actio. Solut. licet non perpetuetur, ad minus tempora nō currunt, ex quo facit diligentiam, & stat per subterfugia aduersarij: vt ff. de minorib. l. intra vtile. Sed quæritur. certū est, q̄ is qui petit restitui, habeat se dicere læsum: nunquid tenetur probare expressum? Videtur, q̄ sic. ff. de iureiurā. l. nam postea. §. si minor. & ff. de mino. l. quòd si minor. §. non semper autem. In contrariū videtur expressum, de in integ. restit. c. auditis. & c. scisciatata. Prætereà. si dicas, quòd habeo probare in iudicio rescindenti, rem meam esse: tantū onerabor, sicut in vendicatione vtili rescissoria, q̄ non videtur consonū rationi. Super hoc articulo est distinguendum: quia aut per iudicium rescindens petitur restitutio, de iudicialibus, aut de extraiudicialibus. Primo casu, aut petitur restitutio contra processum, & ante sententiam, aut contra sententiam, si contra processum tantū: quia fortè termino
29 peremptorio assignato: vel ante renūciationē, † & cōclusionem, non allegauit exceptionē: tunc nihil probabitur de læsione: quia læsio apparet eo ipso, q̄ non opposuit intra tēpus, & ita intelligitur c. auditis. extra de in integ. resti. ff. de mino. l. minor xxv. an. §. omissam. bene tamen verū est, q̄ si peteret restitui ad proponendam declinatoriā fori, vel aliam, ex qua ius suum modicum prima facie læderetur, quòd iudex debet ex officio audire, & restitutionē, si sit modica læsio, denegare. vide plenè extra de in integ. resti. c. coram. in prin. per Innoc. nu. 1. Et ideo credo, q̄ qui petit restitui: debet specificare allegationē quā dicit omissam. vbi verò petit restitui cōtra sentētiā tunc oportet docere de læsione plenè: & hoc doc. retracta bit sententia, & processus: et restitutus reponeret in statu, quo erat ante sententiam. & ideo si rem tradiderat virtute sententiæ restituetur ei: & totus processus reuocabitur: & sic intelligitur extra de in integ. resti. c. cùm veniſſent. vbi Papa vidit, & inspexit priuilegia, antequā restitueret. Et hoc, si conquęratur de sententia, & petat aduersus eam restitui, & aduersus processum. Si autem dicat se læsum, propter aliquam exceptionem non probatam. & petat se restitui, ad eam probandam: tunc non probabit ante restitutionē, sed fiet: vt dicitur extra eodem. cap. subtituta, videlicet executio sententiæ: & restituetur ad probandum. & ita tenet Speculator, titulo, de in integrum restitutio. §. si quis autem. versiculo, illud quoque. Et est bona ratio: quia hoc ipso apparet læsio, quòd exceptionem proponit: & multas probationes produxit.

Vbi autem quis dixit se læsum in extraiudicialibus. & petit restitui, sicut contra contrac. si per hoc iudicium rescindens, debeat res restitui, & non actio rescissoria: tunc opo-
30 ret plenè probare læsionem. † vnde si dicat se dominum rei, & læsum in dominio: ipsum plenè probabit. Si autem in possessione, illam solam. Si verò actio restitui debeat rescisso. tunc non habet probare, nisi semiplenè. & fortè per iuramentum. & hoc videtur fuisse de mente Innocen. quamuis multum variet. extra de in integrum restitut. capitu. tum ex literis. col. ij. nu. 7. Et facit ad hoc: quia in prætoriis sufficit semiplena probatio, & per iuramentum: vt dicitur in actione ad exhibendum. ff. ad exhibendum. l. tertia. §. sciendum. cum nota. Hæc sunt de substantia materiæ: & tamen incognita legistis. Sed quid si petens in integrum re-
h stitui [h] ad actionem rescissoriam, in iudicio rescindenti, onerauit se plena probatione, & plenè probauit se dominum, vel rem ad se pertinere: & pars aduersa, nihil dedit ad contrarium: nunquid restitutione facta in integrum, eodem

Universidad de Deusto Biblioteca

iudicio,fiet ei restitutio? Non videtur:quia ad hoc nõ agitur: & iudex non debet super alio pronuntiare, quã quod petitur:vt l.vt fundus.ff.cõmuni diuid.C.de fideicõ.lib.l.fi. Satis
31 † potest dici contrà: quia per talia iudicia præparatoria, fit rei restitutio,quãdo nil proponitur à parte aduersa.ff.ad exhiben.l.Celsus.§.idem Celsus.& l.tigni.§.fi.cum l.seq. Et ad contrariũ potest responderi,cùm dicitur,ꝙ iudex non debet pronuntiare super eo,ꝙ non est petitũ: quia imò qñ sibi constat,& materiã tangit,extra de cõsue.c.cũ inter.de testa.c. Raynaldus.ff.de verb.obli.l.si seruum.§.fi.Insuper not.ꝙ in hac actione rescissoria veniunt fructus,& omnia quæ veniũt in actione directa.ff.ex quib.cau.ma.l.necnõ.§.fi. Multa alia possent hic tangi, quæ tangunt materiã:tñ satis sunt clara per tex.& glo.quas diligenter stude.& vide Spec.in tit.de in integ.resti.lib.ij.& iiij.& doct.iuris cano.in eod.tit. extrà.

Vnum tangit Pet.de Bellaper.in prin.huius §. vtrũ respublica ciuitatũ aliarum, quã Romæ. & municipiorũ restituatur. & arguit ꝙ sic: quia præsides in prouinciis destinantur, & cognoscunt,quod lex dicit, quod vicegerens præsidis cognoscit de restitutione reipublicæ:ergo de alia republica loquitur,quã Romanorum.C.de offic.eius qui vicẽ alte. ge.l.j.

32 Præterea,si † legati reipublicæ alterius,quã Romanæ restituitur propter fauorem,& contemplationem ipsius. ff. ex quibus causis maio.l.legatis.multofortius ipsa:quia propter quod vnumquodq; tale, & illud magis. C.de sacrosanct.eccle.authen.multo magis.Ipse tenet contra, dicens, quòd respublica Romana tantũ restituitur: quia habet bona diffusa longè lateq;:& per administratores lõginquos regitur. Ideo subueniendum fuit sibi,quæ ratio nõ potest asignari in aliis ciuitatibus,quæ se regunt per se ipsas. Et ad hoc allegat l.nihil.ad Maced.per quã videtur, quod non vtãtur iure minorum:vt ibi not.& idem dicit in fisco, ꝙ non restituatur in rebus suis priuatis:cùm hoc non reperiatur.vnde fiscus,& respublica,non sunt idem quod apparet:quia diuersi tractatus, & tituli fiunt de eis:vt apparet. C. de iure fisci. & de iure reipubl. Ad argumentũ contrarium,cũ dicitur,quòd subuenitur legatis:& quòd propter vnumquodq; tale &c. verum est,nisi alia sit ratio,quæ impediat. Vnde in legato est alia ratio,quã in republica:quia ille restituitur propter iustã absentiam:sed ciuitas est præsens.hæc quæstio, secundum eum est antiqua. & not.de ea.in dicta l.nihil. & C. ex quibus causis maio.l.respublica.vbi glo.tenet opi.quã Petr.tenet hic. Azo fuit in contraria opi.& illam sequitur glo.C. de iure reipub.
33 l.rempublicam. † Quidam dicunt, ꝙ ciuitates restituuntur:sed non oppida, vel castra. & de hoc in Spec.de in integ. resti.§.quis autem.versi.ad doctrinã.nu.20.lib.ij.Inno.tenet contrarium,ꝙ ciuitates non restituũtur.extrà de in integ.resti.c.j.pro quo facit:quia ciuitates loco priuatorũ sunt:vt l.eũ qui.in fi.ff.de verb.signi. Item, quando verbum prædicatur de duobus, de vno propriè, de alio impropriè:restringitur in materia odiosa, ad illud de quo propriè prædicatur. ff. de ventre in poss.mit.l.j.§.curatore.de libe.& posthu. l. cùm quidã.Ista est materia odiosa:videlicet restitutio: & ideo restringenda ad rempublicã Romanorum,quæ est propriè publica.ff.de verb.signi.l.bonorũ.iuncta l.fin.de act. & oblig. l.in honorariis. §. sed cum rescissa vsucapione. Salua opinione tantorũ:ego credo, ꝙ quælibet respublica restituatur. & credo expeditum in d.l.rempublicã.Constat enim ꝙ tota illa materia loquitur de republica alia, quã Romanorum:vt nota. & probatur in rubrica de iure reipublicæ: & apparet quasi per omnes leges illorũ quatuor titulorũ.& ita d.l.rempubliam.debet intelligi de alia ciuitate,quã Romana. Præterea,cùm ciuitates æquiparentur ecclesiis,& earũ bona censeantur ad pia opera deputata,sicut bona ecclesiarũ:simili priuilegio gaudere debent.C.de sacrosanct.eccle.l.illud.& l. fi.

Præterea certum est, ꝙ Romani transtulerunt in fiscũ,totum ius reipublicæ.Insti.de iure natur.§.sed & quod principi.igitur fiscus & respublica Romanorum idem sunt:vt not. ff.de iure fisci.l.in fraudem §.neque.C.de iure fisci.in rubri-
34 ca.Igitur iura post † cõdita, quæ loquũtur de republica: debent intelligi,de alia republica, quã Romanorũ:quia illa est sopita & translata in fiscum.ff.de verbo. signi.l. inter publicum. Idcirco leges quę dicunt rempublicam debere restitui, quas post translationẽ prędictam tempore imperatorũ constat conditas:debere intelligi de alia quã Romanorum:quia extunc illa potius dicitur imperialis & fiscalis, quã publica.

Præterea non potest dici,ꝙ absentia sola sit causa dandi restitutionem legatis ciuitatũ & municipiorum:quia sic sequeretur,ꝙ nuntij priuatorũ eodem priuilegio gauderent.quod nusquam auditum est:& sic restituũtur fauore ciuitatũ:ergo multofortius ipsæ ciuitates:ergo solutio supra data tollitur.

Nec obstat,quòd ciuitates loco priuatorum sunt: verum est,nisi reperiantur priuilegiatæ.sed in hoc casu reperiuntur: vt dicta l.rempublicam.& in multis aliis notatis in rubrica. C.de iure reipublic. Item non obst.l.nihil.ad Maced.quia licet non reperiantur priuilegiatæ in illo casu: non sequitur quin sint in hoc,& in multis aliis. Item non obstat,ꝙ verbũ
35 † publicũ,prædicatur propriè de republica Romanorũ,&c. quia materia restitutionũ non est odiosa, imò fauorabilis. ff. de minoribus.l.iij.§.minorem. cum ibi notatis. Sed consueuit quæri,de fisco an restituatur. Et nõ videtur quæstio,cùm fiscus & respublica Romanorum sint idem:vt suprà allegatum est. Doctores dicunt contrà,quod fiscus non restituitur: & quòd fiscus & respublica Romanorum, non sunt idem. Quod apparet:quia diuersi sunt tractatus de iure fisci, & de iure reipublicæ. Certè ego credo, quòd ille tractatus iuris reipublicæ non loquitur de republica Romanorum: vt suprà dixi. Vnde ratio doctorũ in nullo me mouet. Sed quòd non sint idem,probatur ff.de legat.j. l. sciendum. in princip. §.j.& ibi no.de ædi.edic.l.j.§.illud.de iure fisci.l.non intelligitur.§.si in locis,iuncto §.de re. di.§.thesauros.ff.ne quid in
36 loco publico.l.ij.§.hoc interdictum.le premier. † Solutio, verbum fiscus, diuersas habet significationes. Quandoque enim sumitur pro republica Romanorum, prout nominatur vniuerso orbi:& tunc sunt idem.C.de numera.& actu.l. in prouinciis.lib.xij. Et tunc potest restitui,sicut in qualibet alia republica. Quandoque pro priuata bursa imperatoris. & de illa potest dici, quòd non restituitur. & sic videtur sentire gloss.ff.de iure fisci.l.j.super verbo,pretij. Vnum prætermittere nolo,quòd quãuis ecclesia restituatur:tamen prælatus in his quæ tangunt ipsum, non restituitur. Verbi gratia,prælatus qui facit fructus suos,petit arreragia redituum, debitorum ecclesiæ. Credo quòd in hac causa, non restituitur.ff.de minoribus.l.iij.§.sed vtrum.eo.ti.l.patri.in princip.

Quid ergo,si petat proprietatem redituum, & arreragia, & dicat se læsum in processu? Non videretur restituendus, quo ad fructus per prædicta.

a ADNOT. ¶ In fi. Vide hic Ange.in ij.col.circa princ. ver.in gl.hostiũ. & ver.seq.vide do. Ias.hic,in viij.col.post prin.in ver. in glo.in ver.hostiũ.

b ¶ In fi.Doct.communiter sequuntur hic glo.Sed d.Ia.reprobat hic Ange. quem vide.Item quia text. dicit quòd captus ab hostibus potest vsucapi, exemplificat Ias.de actione personali in qua currit pręscriptio nõ ex possessione,præscibentis:sed ex solo cursu temporis negligentia non petentis: vt hic per eum.

c ¶ Pone quòd. De hac quæstione do. Iason recitat hic eleganter doct.altercantes,& concordat eos:demum opi.subiungit in x.co. ante me. ver.in ea.glo.ibi.ff.ex quibus cau.ma.vide etiam hic Angel.

d ¶ Distincta species. An autem actio rescissoria sit natiua,vel datiua,vide hic Bal.in ij.colum.prope fi.ver.quæro vtrum.vide Iaso.hic in xv.co.circa prin.ver.nunquid autem ista actio.

e ¶ Directa. Vide do. Ias.hic,in xv.colum.ipost me. in versi.in ea. glo. ibi nunc dicitur &c.

f ¶ De forma. Vide Bal.hic.in iij.col.Ang.in viij.col.post me.versic.quæro ergo quomodo.& do.Ias.in xvj.post me.ver.extra glo.restat.

g ¶ Sed nunquid. Hanc quæstionem format Angel.hic in vij.col.prope fi.in versi.quero an officiũ.& quando possunt cumulari,vide eundem in viij.co. ante fi.versic.quæro quando simul,& qualiter formatur libellus.

h ¶ Restitui.Sed intra quantum tempus.debet proponi ista actio rescissoria. vide per Angel. hic in pe. colum. post prin. in ver. quæro intra quantum tempus.Item ea.col.prope fi.ver.quæro an rescissoria.Quærit idem Angel. an rescisso.,possit proponi per modum exceptionis.duas quæstiones alias vide per eundem in vlti.col.

1 ☞ *Contractus & ultima uoluntas in alic. discrimen.*
2 *Lucratiui & onerosi discrimen.*
3 *Damnum quid.*
4 *Reuocatoriam ex delicto dari.*
5 *Reuocat futurus creditor.*

Fiscus

6 *Fis cui alienata ante crimen reuocat. & 7.11.*
8 *Donata ante crimen,an reuocabilia.*
9 *Fraus qui deprehendenda.*
12 *Reuocati an reddendum pretium.*
13 *Alienanti pœnitere non licere.*
14 *Legatarius, creditor.*
15 *Reuocanti obseruanda.*
16 *Reuocatoria in quem negata.*
17 *Annus ex quo currat.*
18 *Reuocatoriæ quot.*
19 *Actiones in factum.*
20 *Actio binomia.*
21 *Actio pro ortu in diuersos data.*
22 *Debiti oblatio quando insufficiens.*
23 *Reuocatoria in quos,& cui,ad quæ detur.24.27.*
25 *Restitui cui debeat.*
26 *§.item si quis in fraudem.sensus.*
28 *Reuocatoriam uariè dari.*

a ITEM,[a] SI QVIS IN FRAVDEM. Iste §.est satis planus. Casus talis est. Habebam debitorem, qui tenebatur mihi in centum:alienauit bona sua in fraudẽ mei, ne meum possem consequi debitum: egi contra ipsum, feci eum condemnari, & missus sum iussu iudicis in possessionẽ bonorum eiusdem,quæ fortè non valent decem, volo agere contra illos,quibus alienauit:quæritur nunquid possum? Dicit Imperator ꝙ sic, & rem petam: & reuocabo, ac si fuisset alienata, & semper in bonis debitoris remansisset. hoc dicit iste §.qui §.est bene glossatus, nec habet longam materiam. Idcirco eius materiam prosequar,apostillãdo glo.vt breuius
1 transeam:& eas non repetam,ne papyrum occupem. † In glos.not.vt vterq;.in fin.vide supra quibus ex causis ma.non li. §. in fraudem. Quæritur de rationibus diuersitatis. Et quare primò requiritur dolus ex parte alienantis, & acquirentis:vel saltẽ alienantis:& nihilominus euentus in contractu inter viuos,sed in vltima voluntate sufficit solus euentus. Dicit Petrus de Bellapert. post Iacob.Ratio est:quia vbi debitor alienat in vltima voluntate,non est spes,quòd vnquam acquirat,de quo possit satisfieri creditoribus:cùm vltra non sit spes, quòd acquirere debeat:sed vbi inter viuos:potest acquirere adhuc,de quo possit satisfieri creditoribus. Ideo hoc casu,non ita faciliter reuocatur. Primum tamen membrum fallit in libertatibus directis,fauore libertatis. Et vide quod
2 scripsi in dicto §.in fraudem. † Secundò,quare requiruntur tria, vbi alienatur titulo oneroso, sed vbi lucratiuo: duo tantùm. Dicit ipse, quòd non est par ratio, lucra capere: & damna euitare.C.de codicil.l.fina. Tertiò,quare vbi debitor alienat inter viuos,tria requiruntur:vbi libertus,sufficiũt duo. Respondet idem Pet.iura magis mihi conseruant, id quod meum est, quàm quod est mihi debitum. vnde patronus habet ius in tertia.suprà de success.libe. §.sed nostra. sed creditor non habet in rebus debitoris. Vnde licet tu debeas mihi centum: non propter hoc res tuæ, meæ sunt, vsque ad centum. Pro hac ratione facit ff. de vsuris. l. videamus. §. si actionem.vel dic secundum eum,quòd creditor qui reuocat non reddit pretium.ff.quæ in fraudem creditorum.l.si debitor.et l.ex his.sed patronus sic,ideo facilius reuocat.ff.si quid in fraudem patro.l.j.§.si quis in fraudem.Et qui in hoc grauatur,in alio releuatur. ff.de iureiuran. l. eum qui. Item quæ in hac glos.de liberto dicuntur,procedunt secundum determinationem l. ff. de iure patro. l. si libertus. In hoc autem caue:quia vbi legando committitur fraus:non habet locum ista materia:nec ista actio,sed condictio indebiti, vel condictio ex lege:vt l.fina.§.si verò.C.de iure deliberan. nec opus est reuocatoria:quia legata sunt ipso iure nulla. In glossa,
b largè accipe. [b] in fine. Et hoc siue sit creditor ex contractu, vel quasi,vel delicto,vel quasi.secundum intentionem gloss. Iaco.& Pet.dicunt, quòd Rofre.dicit, quòd reuocatoria nõ datur creditori ex delicto, vel quasi. Et probat sic. Constat,
3 quòd fraus exigit damnum. † damnum propriè dicitur diminutio patrimonij.ff.de damno infect.l.iij.si agam actione
4 reuocatoria † cõtra illum qui emit ab eo, qui tenebatur mihi ex delicto.fortè actione iniuriarum, vel furti ad pœnam,vel vindictam:non ergo pro resarciendo damno meo,vel patrimonio,igitur hæc actio non competit,ad hoc.& pro hoc videtur ff.si quid in fraudem patro.l.j.§.& aliàs. Attamen ipsi tenent contra,dicent reuocatoriam dari,& creditori ex delicto,vel quasi:quia ex quo lex loquitur indistinctè intelligenda est.ff.de public.in rem actio.l.de pretio. Nec obstat argumentum Rofred.quia vbi agitur ex delicto:non est diminutio patrimonij:quia imò ex quo actio erat acquisita.ff.quę in fraudem creditorum. l. qui autem. secundum Petrum.

Præterea argument. Rofred. non procedit, vbi agitur ex delicto,vel quasi,ad interesse,vel damnum:sicut in actione legis Aquil.suprà ad legem Aquiliam.in princip. ff.ad legem Aquiliam.l.in lege.suprà de obliga. quæ ex quasi delicto.in princip. Et facit pro opinio.docto.ff.qui & à quibus.l.si cum fideicõmissoria. §. ne quis creditorum. Sed quæritur. hic loquitur in creditore præsenti:quid de futuro? Verbi gratia. Quidam volens recipere magnam pecuniam mutuo: vel se obligare alicui,ex aliquo contractu:alienauit bona,antequã
5 † se obligaret, post se obligauit: nunquid talis creditor potest agere reuocatoria? Iacobus dicit quòd sic:dũtamen appareat de fraude.ff.quæ in fraudem creditorum.l.ait prætor. §. j.& facit ff.de bonis damna.l.cum ratio.§.ex bonis.à contrario sensu. Pet.idem, sed tamen nulla lex hoc cogit dicere, secundum eum. hoc tamen restringit ad casum, quo incontinenti post fraudem adhibitam contrahitur. ff. de priuilegiis credi.l.si ventri.§.fina.sicut Pet.l.lecta.versic.dicebam. Hæc opinio satis est æqua,& rationabilis.glos. tamen videtur tenere contra.C.de iure fisci.l.j.libro x.pro qua facit ff.quæ res pigno.obliga.poss.l.penult. Sed pro opi.docto. facit C.de donatio.ante nupt.authent.sed iam necesse.& ibi not.contra in simili.ff.quæ in fraudem credito. l. si quis cùm haberet. ad municip.l.fi.§.item rescripserunt.l.ij.Non obstat dicta l. penulti.quæ res pigno. obliga. possunt. quia ibi nil agitur de fraude:nec loquitur in casu, quo fraus esset adhibita, nec facio differentiam,an incontinenti,vel ex interuallo,fraus fuerit adhibita, si de ea constet:sed quo ad hoc. an præsumatur fraus,vel non:bene posset esse differẽtia: vt infrà plenius dicetur. Quærunt domi.Iaco.& Petr.quid de eo,qui alienauit in fraudẽ fisci,anteq; delictum cõmitteret: propter quod
6 deberent bona cõfiscari? Verbi gratia. † Quidã volens interficere hominẽ,vel delictum cõmittere,propter quod deberent bona confiscari de cõsuetudine,vel de iure:alienauit bona sua:tandem delictũ commisit:cõdemnatus fuit:fiscus vult bona reuocare:nunquid possit? Doct.dicunt ꝙ potest, nõ per hanc actionem:sed quia in fraudem fisci alienata sunt reuocanda.ff.de iure fisci.l.in fraudem. & hoc dicunt per l.ff.de do.cau.mor.l.si aliquis.de bo.dam.l.cũ ratio.§.ex bonis.hæc est quæstio antiqua,de qua ff. de dona.l. post contractũ. vbi glos.tenet, ꝙ alienatio valet,qñcunq; facta ante condẽnationem. Sed contra argu.quia certum est,ꝙ manumittere,est alienare:vt l.ab agnato.ff.de cur.fur. sed accusatus de crimine,nõ potest manumittere,etiam ante sententiã.ff.de manu. l.qui pœnæ.ergo nec alienare. Item certum est,per delictũ obligatur fisco tacitè.ff.de iure fis.l.auferẽ.§.fiscus.& l.imperatores.[melius probaẽ in l.si quis post hac.§.si quid.vers.sed in his.C.de bo.proscri.]& sic fiscus à tẽpore cõmissionis delicti factus est creditor,& potest reuocare per d. l. in fraudem. quinimo etiã per hypo.C.rem ali.geren.l.j. hæc lex nõ facit:
7 sed probatur in l.ij.C.in quib.cau.pignus tac. † Præterea, fiscus est creditor cõditionalis,vel æquiparatur à tẽpore delicti cõmissi:& sic videtur ꝙ possit reuocare,& maximè sentẽtia subsecuta.ff.qui pot.in pig.hab.l.potior.ij.responso.Præterea videtur expressum in l.fi.§.ex bonis.ff.de bo.dam.et d. l.si aliquis.de do.cau.mor.& bene facit.C.de bo.proscrip.l.si quis post hac.§.si quid.ibi ante tẽpus criminis,ac reatus &c. supponendo,ꝙ si post non valeret.Pro opi.glo.videtur quia speciale est in crimine læsæ maiestatis: & sic in contrariũ ius commune.ff.de dona.l.donationes. §. perfectæ. de accusa. l. ex iudiciorũ.cum ibi no.Item differẽtia est, inter donationes factas inter extraneos,& inter vir.& vx.quia prima nõ reuocatur per sententiã.alia sic.ff.de do.inter vi.et vx.l.cũ hic status.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si maritus. Item regulariter, cui interdicitur solutionis receptio, & alienatio, & econtrà. ff. si cer. pet. l. non omnis, §. si pupillus. sed reo criminis nõ interdicitur solutionis receptio. ff. de sol. l. reo. & l. quãuis. ergo nec alienatio. Si velis sustinere hanc opi. Responde ad l. qui pœnæ. ff. de manumiss. vt ibi no. in glo. quia ibi speciale, vel loquitur in donatione libertatis, quæ fit in vltima voluntate. A d l. aufertur. §. fiscus. respõde, q̃ fiscus nõ habet tacitas hypo. in delictis. C. de iure fis. l. j.

8 Ad l. si quis post hac. responde vt ibi not. † Pro solutione huius quæstionis, est distinguendũ: quia aut quæritur de dolo. cau. mor. aut de do. inter viuos. in primo casu certũ est, q̃ donatio reuocatur per sententiã subsecutiuã: vt l. si quis. ã. alleg. In secũdo casu, q̃n donatur inter viuos, distinguitur: quia aut donatio fit inter cõiuges, aut inter extraneos. Primo casu, dic q̃ aut fuit facta ante reatũ, & valet: aut post, & est distinguendum: quia aut est tale crimen, quo bona ipso iure confiscantur: & certũ est, quod nõ valet donatio. ff. qui & à quib. l. quæsitum. de dona. l. donationes. §. perfectæ. C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. extra de hære. c. cùm secundũ legem. aut nõ confiscantur ipso iure. tunc sunt opi. vt ã. vidistis. Nam glo. dicit, q̃ valet q̃cunq; fiat ante sententiã. Alij dicũt, q̃ non valet, si sententia sequatur, q̃cunq; fuerit facta ante sententiam. & hanc Odof. Alibi videntur dicere glos. q̃ non valet, q̃ncunq; ante sententiã, & post contestationẽ, sed ante sic: vt not. ff. de admi. tu. l. chirographis. §. fi. de accu. l. & iudiciorũ. Iac. & Pet. dicunt, q̃ reuocatur, si constet q̃ fuerit facta in fraudem fisci. per d. l. in fraudem. ff. de iure fisci. non per has actiones, sed per d. l. in fraudem. Sed quæritur, qualiter constabit de

9 fraude. † Dicunt ipsi, q̃ per cõiecturas: quia dolus ex iudiciis perspicuis probatur. C. de dolo malo. l. dolũ. vt si omnia bona sua simul dedit: vt l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraudẽ credi. Item si dedit coniuncto C. vbi pu. edu. de. l. fi. Item si iam accusatus erat. C. de euict. l. si fundũ. Idem si non esset accusatus, si crimen erat notoriũ. secus si occultum. ff. de act. emp. l. emptorem. Et idem si non esset accusatus. sed si aliquis cõminatus esset se accusaturũ, de quo verisimile est, q̃ bene attenderet: quia constans erat: etenim verba pẽsanda sunt ex persona. C. si quis imperatori malè. l. j. Item si primò donauerit, & postea reperiatur possidere. C. de na. li. l. iij. §. pe. secundum eos. & facit ff. de bonis eorũ qui mortẽ sibi consci. l. j. in prin. Hæc aũt procedunt, vbi post reatũ fit donatio. Quid si paulo post, & sine interuallo magno cõmisit crimen? præsumitur in fraudem alienasse. ff. de priuil. cred. l. si ventri. §. fin. Melius facit pro eis. ff. si quis test. li. esse iussus fue. l. j. §. proinde. & l. si. ff. qua. re, ac. non da. l. j. §. quæ onerandæ. Et idem in Spec. tit. de do. versi. item pone. nu. 7. Sed contra hoc videtur in hoc, quòd non præsumatur fraus, & ex hoc ff. qui & à quib. l. sed si maritus. §. penul. vbi nõ præsumitur fraus, ex tẽporum continentia, nisi probetur contrarium. Item certũ est, q̃ vbi quis donat tempore non prohibito, q̃ donatio tenet. quãuis casus sine magno interuallo sequatur, quo donatio posset infringi. ff. de dona. inter virum & vxo. l. inter eos. Ergo videtur idem in proposito. nam ex quo donatio fuit facta tempore nõ prohibito, non videtur, quòd debeat reuocari, ex delicto post commisso. Et pro hoc facit: quia vbi quis destinauit aliquam obligationem contrahere, & antequã perficiat contrahit aliam: illa prædestinatio nil facit, nec impedit aliam, nec facit valere prædestinatam: nisi à tempore quo cõtrahitur. Igitur in proposito, si quis destinauerit crimen committere, & antequã committat, dat bona sua; si postea crimen committat: posterior obligatio non videtur primam infringere. ff. si cer. pet. l. qui pecuniam. quæ res pigno. oblig. poss. l.

10 Titius, qui po. in pig. hab. l. potior. † Prætereà, cùm leges dicant, donationes post contractum crimen non valere, supponendo, q̃ ante factæ valeant, nec distinguant: quare nos distinguemus? Si enim dicamus factas ante reuocari, quasi in fraudem factas: leges quæ faciunt differentiam, inter donationes factas, ante contractum crimen capitale, vel post essent impositæ verbis, & nõ rebus: & frustra illam differentiam fecissent. Videtur ergo concludendum, vel eas non reuocari: vel si reuocentur, oportet fraudem lucidis probationibus probari, nec sufficiant prædictæ coniecturæ, in ca

11 su quo ante reatum donatio facta fuit. † Sed quid, si criminosus vendidit bona? Videtur idem, q̃ fiscus posset reuocare, etiam si acquirens fraudem non participauit: cùm lex dicat indistinctè, alienata in fraudem fisci reuocari. ff. de iure fisci. l. in fraudem. in princip. ff. de admini. tut. l. chirographis. §. fina. & ibi de hoc. requiritur tamẽ fraus alienantis. ff. qui,

12 & à quibus. l. in fraudẽ. ij. † Sed an fiscus tenetur restituere pretium? Videtur quòd sic, si extet. ff. quæ in frau. cred. l. si debitor. Imò etiam si non extet, si emptor fuit bonæ fidei. ff. quæ in frau. cred. l. qui à debitore. si quid in fraudem patro. l. j. §. si quis in fraudem. quia fiscus loco hæredis est: & hæres de euictione tenetur. C. de fideiuss. l. j. facit ff. de administra.

13 tut. l. Titium & Mæuium. §. Lucius. † Posset etiam quæri. Quid si quis volens committere crimen, dedit bona sua: post pœnituit, & non commisit: vult repetere bona quasi fuerit facta donatio, & ob causam quæ non est secuta: nunquid potest? Satis potest dici quòd non: nisi probaretur aliàs, q̃ donatio fuerit ficta, vel imaginaria. Vide in Specula. titu. de dona. versic. item pone. vide etiam Guilelmũ de Cugno in l. aliàs. ff. de iureiurand. vt suprà notaui. Sed quid erit si quis filio emancipato, vel alij secretè donauit bona sua: & nihilominus ea renuit, sicut ante: & cum pluribus contraxit: vel forte de eis vendidit, vel impignorauit: nunc cùm emptores, vel creditores agunt, venit donatarius prætendens literas donationis prius sibi factæ: asserens se factum dominum, per retentionem vsusfruct. vel aliàs donatorem q̃; nõ potuisse alienasse, in sui præiudicium. Econtrà creditores dicũt donationem non debere tenere, in eorum fraudem factam. Quæritur nunquid bene dicant, per prædicta? Videtur quòd sic: quia nedum fraus committitur contra præsentes creditores: imò & contra futuros: vt suprà dictum est. fraus autem, hoc casu præsumitur, ex quo donans reperitur possidere rem donatam post donationem. ff. quibus modis pig. vel hypot. sol. l. sicut. §. superuacuum. ff. de acquir. hæredit. l. pro hærede. §. Papinianus. C. de distract. pigno. l. & qui sub imagine. extrà de renunt. c. j. lib. vj. Item ex eo, quod sit clàm. C. de dona. l. donatio. ff. de administra. tuto. l. non existimo. Item præsumitur fraus, si donatarius sciuit patrem, rem donatam vendere, & obligare, & tacet. C. ad Velleia. l. si sine. de re. pigno.

14 l. j. de distract. pig. l. mulier. † Item quæritur, nunquid legatarij, & fideicõmissarij habeantur hoc casu loco creditorũ. Et non videtur C. de bonis autho. iudi. poss. l. j. Sed contrariũ est verum. C. qui manumit. non poss. l. j. ff. qui & à quibus. l. qui in fraudem creditorum manumittuntur. In glos. scilicet corporalem. Mobilia & immobilia secundum Dynum.

b In glo. id est possideri. in fi. doct. hanc approbant [b]. Dicũt

15 enim, quòd ad hoc, quod hæc actio competat, requiritur, † q̃ creditor primò egerit contra debitorem: & fecerit se mitti in possessionem bonorum, quæ debitor habet, vel ipsa facere exequi: & illis non sufficientibus aget. & de hoc debet fieri mentio in libello. Et vult dicere iste tex. & C. de reuo. his quæ in fraudem. l. penul. Dicunt tamen, q̃ si notorium esset, quòd debitor esset non soluendo, posset agi hac actione. ff. de act. empt. l. emptorem. in princip. de verborum obliga. l. decem. & l. fina. ff. si certum peta. secundum eos. Gloss. alibi distinguit, per Azonem, an creditores fraudentur dolo acquirentis, vt tunc possit incipere ab eo, aut ab euentu tantùm: tunc non. Hodie semper debet principalis primò excuti: vt nota. C. eodem. l. j. Vel dic, quòd ius nouum non immutat: vt ibi nota. hoc sequuntur ibi doct. Credo, ouòd illud quod hic

16 notant sit verius: quia textum hoc videntur sonare. † In

c gloss. scilicet intra annum, in fin. [c] Et vide quòd ibi notatur: quia vbi nil peruenit, nõ competit etiam intra annum, contra illum qui habuit tit. lucratiuum, & nõ participauit fraudem: vt ibi no. Item quod hic dicitur intellige quando alienauit corporalia. nam si actionem totum non cõpeteret, nisi intra tempus: intra quod actio duraret, si duret minori tempore

pore anno. ff. quæ in frau. cred. l. ait prætor. §. si conditionalis.

17 † Sed à quo tempore currit annus? Dicas, quod à tempore, quo bona fuerunt possessa, vel quo constat, q̃ debitor est non soluendo: vt ã. proximè dixi. Nam ante non potest creditor experiri: & sic non currit ei annus vtilis ante. ff. eod. l. j. in prin. de diuer. & tempo. præscript. l. j. secundum doct. Sed videtur expressum, q̃ ex die venditionis. ff. quæ in frau. cred. l. qui autem. §. fin. sed fortè intelligitur, vbi notorium erat, q̃ bona non sufficiebant. In glo. sed qua actione. ibi, cùm dicit, quæ ad reuocanda corporalia, & incorporalia competit.

d Hanc approbant doct. Iac. [d] & Pet. In ea. glo. ibi, quidam dicunt. Tamen contra videtur, quod Fauiana competat creditori & patrono, Caluisiana soli patrono. In ea. gloss. ibi, cùm dicit, in factum Paulianæ. Quidam dicunt, q̃ sunt sex

18 reuocatoriæ: † Pauliana in factum, Fauiana, Caluisiana, vt hic glo. narrat. Item vtilis Caluisiana, quæ datur filio arrogato, de qua ff. si quid in fraudem patro. l. fin. Item interdictum fraudatorium, de quo ff. de sol. l. pupilli debitor. ad Treb. l. si postulante. Ioan. videtur sentire in arbore, quòd sint quatuor: Pauliana, Fauiana, Caluisiana, & in factum. Dyn. videtur sentire, quòd sint tres, sequendo hanc glo. do. Iac. & Petr. dicunt, quòd sunt duæ tantũ. Dicunt enim, q̃ actio in factũ,

19 & omnes aliæ sunt idem. nam est in † factũ, Pauliana, Cal. Fauia. & interdictum fraudatorium. Certum est enim, q̃ interdictum, & actio in factum, sunt idem. C. de interdict. l. fi. j. de interdict. §. fina. igitur hic in factum, & dictum interdictum sunt idem. Item dicunt, q̃ illud interdictum est idem cum Pauliana. & hoc not. gloss. in dicta l. pupilli. & dicta l. si postulante. Idcirco in factum Pauliana, & illud interdictũ sunt vna actio, quæ est in factum cognominata: & Pauliana, à Paulo prætore, eius introductore, sicut Publiciana, à Publio. sed obst. quia ex quo habet proprium nomen, nõ debet denominari in factum. ipsi allegant ff. de eo per quem factũ est. l. fi. melius suprà §. sed iste. & ibi no. in gloss. scilicet Publiciana. Respondent, q̃ illud est verum quando ab initio habuit proprium nomen, quòd hic non habuit. Sed post per Iurisconsultos fuit sic cognominata à Paulo, qui eã introduxit: & fortè fuit causa, vt haberetur aliqua cognitio differentiæ inter illam, quæ creditori cõpetit, & illam quæ patrono: quæ sunt diuersæ, & à diuersis introductæ. Item dicunt, q̃ Fauiana, & Caluisiana, sunt vna, quæ competit patrono. Vnde est in factum, quæ cognominatur Fauiana, & Caluisiana. Et

20 est † binomia, sicut reperitur in lege: quòd quandoq; aliquis habet plura nomina: & tamen est eadem persona, & quandoq; lex vocat vno nomine tantũ: quandoque alio. potes allegare ff. de condi. ind. l. fi. §. fi. Et sciũt hoc vascones, qui cõmuniter sunt quadrinomij, Arnaud guilhem, Guido del cap del põt, de la causada de nostra dona de la Dorada de Toulouse.

Sed contra videtur, q̃ coniunctio, &, ponitur inter diuersa. C. per quas perso. l. fin. & text. ponunt coniunctiones inter Fauia. & Caluisia. quando faciunt de eis mentionem: & sic videtur, q̃ sint plures. ff. si quid in fraudem patro. l. in Fauiana. & l. fi. imò reperitur tex. qui ponit alternatiuã, denotãdo maiorem diuersitatẽ. eo. tit. l. j. §. si pluribus. Sed dic, quòd illud est causa breuitatis, ad denotandũ, quòd altero cognomine solo, vti possumus, secundum Pet. De illa quæ competit filio arrogato est certum, quod est eadem cũ illa, quæ cõpetit patrono, nisi q̃ illa arrogati est vtilis. Et ideo dicunt, q̃ de quatuor circulis, quos Ioan. ponit in arbore, non debuerunt esse; nisi duo. Super hoc teneas, quicquid volueris, nõ est magnus effectus, neutra opinio potest improbari: quare securè, sequere gl. quæ est hic. doc. tamen obliti fuerunt quãdam aliã reuocatoriã: videlicet condictionem ex lege in casu suo. C. de iure deli. l. fi. §. si verò. quæ nõ potest dici eadẽ cum istis. In ea glo. ibi, reuocatoriæ dicuntur. Hanc glo. recitãt

e & approbant [e] omnes doct. In ea. glo. ibi, contra possidentem. Dy. dicit, q̃ vbi datur contra dolosum: oritur ex malefi-

21 cio. sed vbi † contra illũ qui dolum non cõmisit ex variis figuris causarum: sicut interdictũ, q̃ vi aut clã, q̃n datur contra illum, qui nõ fecit opus. de quo dictũ est ã. in prin. tit. Iaco. & Pet. dicunt, quòd hæ actiones non sunt natiuæ; sed datiuæ: ex quo non habent sufficientẽ materiam præexistentẽ, ex qua possint oriri. Et dicit Pet. quod opi. glo. non potest procedere, quod detur ex quasi maleficio: quia imò quãdo contra eo losum daretur: daretur ex maleficio: sicut vides, quando agitur contra illum, qui fecit litem suam, qui tenetur ex maleficio, si ex dolo suo contra ipsum agatur. secus si culpa quasi ex quasi maleficio. ã. de obli. quæ ex male. in prin. ff. de var. & extraor. cog. l. fi. Salua gratia Pet. illæ leges hoc non dicunt.

f In fi. [f] eiusdem glo. aliam gloss. approbat hic Dynus: quia aut ab initio offert, & admittitur; aut postẽ est conuentus, & non admittitur: vt ibi no. & hoc potest esse verum, vbi creditor agit ratione debiti, in pecunia semel soluenda. Quid si debitum sit perpetuũ; quia fortè debitor debet reditus perpetuos, vel fortè promisit fundũ dare, quem in fraudem alie-

22 nauit? Tunc videtur, q̃ nõ debeat admitti, † offerendo debitum: quia non potest offerre saltem vltimo casu: & sic potest intelligere dictũ §. illud. & facit ff. de reg. iur. l. à diuo Pio. §. quòd ũ res. Iniquum enim esset, q̃ cõpelleretur rem vendere: vt ibi, sed quando debetur pecunia nulla occurrit iniquitas, nec interesse creditoris. habet enim quod petit, videlicet pecuniam. & ad hoc facit bene l. cuictis. à contrario sensu. Per prædicta apparet magna pars huius materiæ. Quæramus tamen vltra glo. Primò contra quem cõpetit hæc actio. & ũ per hoc doct. dicunt, q̃ competit contra alienantem, si ita latenter, vel particulariter alienauit bona, q̃ recuperari nõ possunt. ff. eod. l. fi. §. fi. Item datur contra illum, qui acquisiuit de eo, quod peruenit, vel insolidũ, si dolum participauit, etiã non restituto pretio, nisi pretium reperiretur in bonis debitoris. vide ff. quæ in fraud. credito. l. si debitor. cum l. seq. & seq.

Item contra hæredem, de eo, quod peruenit. ff. eo. l. ait prætor. §. pe. & fi. cum l. seq. Quid si acquirens habuit bonam fidem tempore cõtractus, tempore traditionis malam, videretur semper fuisse malæ fidei: saltem in contractu venditionis. ff. pro sol. l. iij. Doct. Iac. & Pet. dicũt contra, quòd sufficit, quòd tempore contractus, habuerit bonã fidem: quia per contractum debitor fuit obligatus acquirenti: ideo dato, q̃ tempore traditionis mala fides superuenerit, tũ habet locum hæc reuocatoria: quia emptor tunc suũ recepit, seu sibi debitum. ff. quæ in fraud. cred. l. quod autem. §. apud Labeonem. cum §. seq. Sed econtrà, si debitor non habuit propositum fraudandi tẽpore cõtractus: sed tempore traditionis habuit? Videtur idem eadem ratione. glo. tamẽ tenet contra in §. hoc edictum. d. l. quod autem. Item quæritur, nunquid hæc actio cõpetat creditori, qui habet act. hyp. pro bonis alienatis? Et videtur q̃ non: quia hæc actio datur quodammodo in subsidium creditoribus chirographariis: & pro ipsis fuit introducta: aliis enim prouisum est per hypot. ideo non datur, nisi excusso principali. dixi ã. super glo. i. posideri. Item ad hoc, q̃ hæc actio cõpetat, requirit cuctus fraudis: vt ã. satis dictũ est. cõstat aũt q̃ qui habet hyp. non fraudatur re: quia ius suũ semper durat. igit, non videt hęc actio cõpetere. Contrariũ videtur sentire, ff. quæ in frau. cre. l. debitorem. eo. tit. l. quod aũt. §. pe. & facit C. de iure deli. l. fi. §. si verò. Ad rationes in cõtrariũ, potest dici, q̃ hæc actio, nedũ datur in subsidium, imo cõcurrit cũ alia: vt d. l. debitorẽ. Item ad hoc qđ dicitur, q̃ nõ fraudãtur creditores hypotecarij in effectu: dic q̃ imò: quia creditor plus oneratur in probationibus, & aliis multis, quando agit hypo. cõtra tertium: quã si ageret contra ipsum principalem debitorẽ: vt videbis ĩ. proxi. §. Prætera prætor largus est, & nedũ prouidet improuisis; imò & prouisis. ã. de bono. poss. ff. §. quos autem. Nunc videamus, quid veniat in hac actione. dicit Pet. q̃ venit rei restitutio: vt reponatur in pristinũ statũ: & perinde sit, ac si non esset alienata. ff. eo. l. fi. §. non solum. & l. j. §. j. melius in l. ait prætor. §. per hãc. & facit ff. de mino. quod si minor. §. restitutio. Sed iuxta hoc quæro, vtrũ veniat solida rei restitutio, si sint plures creditores: & vnus solus agat? Videret q̃ non; nisi pro parte: quia reus ei soluere nõ tenetur; nisi portionem suam. & hanc partem tenent quidam per l. is à quo. ff. de rei vendic. Iaco. tamen de Ra. dicit contra, quòd tota res restituetur. lex enim dicit, q̃ res restituitur. Et est perinde, ac si remãsisset in bonis

Universidad de Deusto
Biblioteca

debitoris: vt hoc §. vnde non potest esse perinde, nisi restituatur. Præterea, si esset in bonis debitoris: primò agens habeat eam, vel mitteretur in possessionē eius: & sic in hoc casu ff. quæ in frau. cre. l. pupillus. & l. quod aūt. §. sciendum. secūdum eum. Et hæc possunt procedere, de iure antiquo: sed per ius auth. per quod sit missio, vsq; ad mensuram debiti declarat tantū: non videtur q̄ procedat, sed quòd possit reuocare vsque ad summam sui debiti. C. de bonis auth. iud. poss. auth. ei qui. Hoc autem potest procedere, vbi alienauit in tertiū: sed vbi soluit creditori: quæritur, vtrum alius creditor possit reuocare: quia super hoc videntur iura contraria. Potes sic distinguere: quia aut ille qui reuocare vult, contendit plus esse solutum debito: & certū est, q̄ potest reuocare condi. inde. ff. de condi. indeb. l. tutores. famil. ercis. l. Lucius. C. de iure deli. l. fi. §. si verò. Aut non contendit plus debito esse solutum: & tunc aut prætendit hypoth. aut priuilegiū, aut esse iniquum vnum plus habere, quā alium. Primo casu, q̄n prætendit hypothec. certum est, q̄ datur actio contra tenentē rem: vel quirem dolo habere desiit. ff. de pig. l. qui pot. in pi. ha. l. idemq;. §. fi. de pig. l. si fundus. §. in vēditione. & §. si verò dolo. Si verò rem nō habet: sed habet pretium: vel fortè pecunia fuit sibi soluta, quā sine dolo consumpsit: tenetur condi. ex lege, vel in factum. ff. qui po. in pig. hab. l. si prior. & d. l. scimus. §. sin verò hæredes. C. de iure deli. Et hoc idem, si secundus creditor insolutum rem receperat, per dictas leges. si tamen ille qui recepit habebat hypot. sicut actor, seruatur potioritas tēporis: vt in toto tit. qui potiores in pig. C. & ff. In secundo casu, q̄n prætendit priuilegium certū est, q̄ priuilegiatus reuocat ab alio non priuilegiato. C. de priui. fisci. l. si cum pecuniam. ff. quod cū eo. l. sed an. de pecu. l. ex facto. §. fi. In tertio casu, q̄n prætendit esse iniquū, vnum plus habere, quàm alium: tunc aut debitū fuit solum post bona possessa: & debet exæquatio fieri. ff. quæ in frau. cre. l. quod aūt. §. fi. & l. ait prætor. §. si debitorem. Aut bonis nō possessis: & tunc aut potest negligentia imputari illi, qui modo agit, & nō debet audiri: vt eo. ti. l. pupillus. §. si verò iustè. C. de positi. l. fi. ff. de separa. l. debitor. de reg. iur. l. quòd quis. C. de alluuio. l. fin. aut non potest negligentia imputari: tūc aut debita descendunt ex diuersis, & singularibus cōtractibus: aut ex vno. Primo casu, non reperitur, cùm sit melior conditio occupantis. ff. de regu. iur. l. inter eos. Fallit quādo debitor vni gratificauit. ff. de ho. auth. iud. poss. l. si nō expedierit. §. j. vel si per vim sine iudice extorsit: vt d. l. pupillus. versic. pe. Secundo casu, q̄n descendunt ex vno: tunc aut sunt socij: & diuiditur, quod solutum est, si debitor sit inops: aliàs non. ff. pro socio. l. verum. §. si cū trés. & l. si Titius. Aut nō sunt socij: sed in cōmunione inciderūt: quia fortè sunt cohæredes: tunc aut erat corpus hæreditarium: & tunc cohæres potest partē in eo vendicare. ff. famil. ercis. l. item Labeo. de rei vend. l. Pōponius, si ex equis, aut nō erat corpus hæreditariū: & dic vt in aliis creditoribus dixi: nam debitum diuisum erat inter eos. C. si cer. pet. l. j. C. si vnus ex pluribus. l. j. Ista distinctio est valde notabilis, & sæpe in facto cadit per omnia mēbra sua. & est extracta de dictis Ia. de Are. doc. Bonoñ. optimi. Vnū non prætermitto. dixi §. quod creditor qui rem hypoth. desiit sine dolo habere, & pretium cōsumpsit: tenetur in subsidiū: vt not. in glo. ff. de distr. pig. l. j. hoc intelligo, si ille consumens, habuit causam lucrativam, aliàs nō: iuxta l. mater. C. de rei ven. cum ibi not. & no. in Spec. de ob. & sol. §. j. versic. pone. obligauit. nu. 44. & fortè idē posset dici in casu l. pecunia. de iure fisci. Et maximè quando consumens, nō est factus locupletior. Sed quid si debitor alienauit in plures? agitur cōtra vnum. ille excipit, q̄ conueniri nō debet, nisi pro rata. quæritur nunquid bene excipiat? videtur q̄ sic. ff. de iure fisci. l. Moschis. et ibi Dy. tenet
24 hoc. † Sed quæritur, nunquid veniāt fructus in hac actione. Et clarum est q̄ sic, de fructibus pendentibus tempore alienationis: item veniunt fructus collecti post litē contestatam. ff. eo. l. fi. §. nō solū. sed de fructibus quæ nō pendebant, et fuerunt collecti inter alienationē, & cōtestationē dubitatur: quia leges videntur in hoc conuenire. Glo. tū declinat in hāc opi, q̄ nō veniant: & hanc etiā sequitur Pe. quia hæc actio est stricti iuris, cū nō nominetur inter illas, quæ sunt bonæ fidei. & per ipsam actor nō petit, quod suum est: & sic nō veniunt fructus. ff. de usu. l. videamus. §. si actionem. Præterea hoc non est expressum in d. §. nō solum. Nec ob. eo. ti. l. ait prætor. §. per hanc. vt no. d. §. nō solum. Item non obstat: quia saltem possessor deberet teneri, vbi participauit dolum. ff. de rei ven. l. si nauis. quia illud est verū, si natura actionis hoc haberet, q̄ per ipsam peteretur, quod suū est. & esset realis, sicut vendicatio. ista aūt est personalis stricti iuris, & per ipsam petitur, q̄ nō est, nec fuit suum: vt dixi suprà. Item nō obst. q̄ in Fal. & Cal. tales fructus veniunt. ff. si quid in frau. pa. l. j. §. fi. cum l. seq. quia ibi patronus petit, q̄ quasi suū est: vt dixi ſ. circa. glo. no. q̄ vterq;. quia patronus est hæres, in tertia portione: & hæres dicitur, quasi hæres. i. dominus. ff. de liber. & posthu. l. in suis. ſ. de suc. li. §. sed nostra. secundum Pe. Sed quærīt quare magis veniunt vsuræ in stipulatū deductæ, vel quæ veniunt officio iudicis de natura contractus: quia cōtra videretur, per l. si nauis. de rei ven. Sed potest responderi: quia per hanc actionem solum reuocatur, quod fuit in bonis debitoris. ff. quæ in fraud. cred. l. fi. §. non solū. cum §. seq. fructus aūt illi non fuerunt in bonis, nec pro eis aliqua actio cōpetit debitori: ideo non veniunt, sed pro vsuris, in casibus prædictis erat nata actio: ideo nō mirum, si reuocentur. ff. de verb. obli. l. si Stichū. §. stipulatio. de do. cau. mor. l. Senatus. §.
25 fi. Et ita dicit Dy. in d. §. præterea. † Item quæritur cū restitutio fiat per hanc actionē in pristinum statum, cui fiat restitutio rei: vtrum debitori, vel creditori agenti. Iaco. de Ra. concludit formādo libellum, q̄ actor petet sibi rem restitui. & idem Pet. & idem Spe. tit. de reb. eccle. nō alie. §. j. ver. porro. nu. 1. Sed contra hoc videtur: quia per hanc actionem fit restitutio in pristinū, & omnia reuocantur, ac si facta non essent. ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. præterea. & l. hac in factum. Et sic videtur q̄ res deueniat ad debitorem, sicut ante erat, aliàs non redigeretur ad pristinū statum, nec esset per omnia, sicut ante. Præterea, hoc cauetur expressè in hoc §.
26 dicit † enim, q̄ creditor potest rem petere. i. dicere eam rem traditam non esse: & ob id in bonis debitoris mansisse: si igitur in bonis debitoris res remaneat, apparet q̄ non fit restitutio creditori agenti, imò dominiū reddit ad ipsum debitorem, vel actio est extincta per liberationē, & fortè ipso iure, per prolationē sententiæ. argu. C. de do. quæ sub modo. l. j. sicut in pacto legis cōmissoriæ, & adiectionis in diem: de quis
27 bus C. de pac. l. traditionibus. † Præterea curator agit hac actione. ff. quæ in frau. cre. l. j. in prin. & certum est, q̄ ille agit nomine alieno, nec potest concludere ad restituendū sibi. credo ergo in hac actione, q̄ debet cōcludi, q̄ rescissa alienatione, res in bonis debitoris restituatur: & sic perinde est, ac si alienatio facta nō esset, & erit effectus: quia lata sententia in hac actione, dicta bona restituta possidebuntur, & fiet in eis executio sicut in cæteris bonis debitoris, & perinde ac si non
g fuissent alienata. Quomodo ergo formabitur libellus &? In hoc est aduertendum, an requiratur dolus ex vtraq; parte, an ex altera: an sufficit solus euentus. In primo casu, dicas sic: Corā vobis dño officiali Engolism̄, dico, & propono ego Io. de Rūcinis aliàs dictus Fabri, actor cōtra Guilelmū de camerū de Romana yo reū. q̄ dictus reus possidet, seu detinet, seu facultatem restituēdi habet, vel dolo habere desiit, quendam fundum suum in territorio de Faysim, iuxta talem &c. quem fundum Aymarus peye, debitor meus ex causa tali in x. in dictum reum alienauit in fraudem mei, dicto Guilelmo fraudē participante. Vnde cùm ego bona dicti Aymari excusserim, & iussus fuerim ea possidere: mihiq; non possim satisfacere de eisdem, nec ad hoc sufficiāt: peto dictum fundū in bonis dicti debitoris restitui: meq; in possessionē eiusdem mitti, vnà cum alijs bonis, dictumq; reum ad hoc sententialiter condēnari, cum fructibus tunc pendentibus, ac post lit. cōtest. percipiendis, & ad hoc ipsum iuris remediis cōpelli vnà
28 cum expensis &c. † Si fuit alienatio facta titulo lucrativo, non oportet fieri mentionē de fraude acquirentis. Quādoq; agitur per hanc actionem, non vt res restituatur: sed vt actio cedatur: & tunc debet ad hoc concludi. ff. quæ in frau. credi. l. hac in

hac in factum. Item quandoq; non agit creditor, sed curator datus bonis eod. tit. l. j. in princip. & tunc oportet, quòd faciat
1 mentionem de toto facto suo quomodo fuit datus curator: & concludat quòd rescissa alienatione res restituat in bonis rei, ratione curæ suæ &c. Vnde secundum varietatem factorum oportet cōclusiones variare, sicut in alijs actionibus: & ideò quando debitor debitorem suum liberauit, oportet concludi, quòd se reponat in priorem obligationem iuxta l. ait prætor. §. præterea. ff. quæ in frau. cre. Quomodo autem formentur positiones, vide in Specul. de reb. eccleſia. non alien. §. j. versicu. actor. nume. 7. sententia autem formabitur iuxta varietatem libelli, & facti. & quid sit eius effectus, satis in superioribus declaratum est. illud autem videtur, quòd ista actio est in rem scripta, & videtur abitraria, & iuratur in ea in litem. ff. si quid in frau. patro. l. tenetur. in princ. §. j. ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. & ibi de hoc.

a ADNOT. ¶ Item. Diuide secundum An. & summa sic. Alienatum in fraudem creditorum permittitur ipsis ex sententia prætoris, bonis debitorum possessis reuocare. An.
b ¶ Approbant. Idem tenet hic Angel. super hac glo. & cæteri doc. & sic debet prius excuti principalis.
c ¶ In fin. De ista natura exclusionum bonorum, vide hic latè per doc. & refert hic Ias. casum singularem in auth. contra ro gatus. C. ad treb. vbi etiam in rei vendi. est necessaria exclusio bonorum.
d ¶ Approbant do. Hanc intelligunt do. in alienatis inter viuos. sed in vltima voluntate datur vel conditio indebiti vel hypothecaria: vt l. si. §. sin verò creditores. C. de iur. del. Angel. hic in viij. col. circa fi. vers. in glo. petere.
e ¶ Approbant. Sic tenet gl. quòd hæ reuocatoriæ sint merè personales. sed do. Ias. in hoc reprobat glo. & tenet quòd sint in rem scriptæ. vt hic per eū.
f ¶ In fi. Vide hic do. Ias. in xx. col. singulariter in ver. in fi. glo. stat ergo & An. in ix. col. post me. versi. in ea gl. in fi. & vide eundem Angel. ab hoc loco vsque ad fin. §. & doct. Ias. ponentes quasdam conclusiones in hac materia reuocatoriæ.
g ¶ Libellus. Vide hic Angel. & Ias. in vl. col. vide d. Pe. Iacob. in tit. de actione in factum pauliana, vbi format libellum, super hac actione paulia na reuocatoria.

1 ℣ Seruiana ob quæ data.
2 Inuecta quæ, an non, obligata. 3. 4. 5. 6. 7. 9.
8 Inuecta an suo iure transferri queant.
10 Extendi quæ non dicenda.
11 Probare quis quid q̄, debeat in Seruiana. 13.
12 Seruia cui & in quæ, ad quem data. 14. 31.
15 Seruianæ & salui. interd. differentiæ & communia. 16. 17. 18.
19 Seruitutum genera & quæ obligabilia. 20.
21 Seruitus obligabilis qui accipienda. 22. 23.
24 Homagium obligabile.
25 Hypothecari quæ non debeant. 26.
27 Incorporalia obligabilia.
28 Hypothecaria qualis.
29 Seruiana an prætoria.
30 Hypothecaria quandudum præscribilis.
31 Reditus præscriptibiles.
32 Hypothecæ liberatio.
33 Hypothecaria quicum quandoque concurrat.
34 Hypothecandi forma.

a ITEM SERVIANA a ET QVASI. Iste §. habet tres partes, quæ patent in litera, & casus facilis est, & eius materia. Domine Imperator vidi ſ. de aliquibus actionibus prætorijs, & realibus, sunt ne aliquæ aliæ? Imperator respondet quòd sic: scilicet, Seruiana & quasi Seruiana, quæ etiam. &c. Sed domine imperator, cui competūt hæ actiones? Imperator dicit, quòd Seruiana locatori, pro rebus coloni, &c. Quasi seruiana alijs creditoribus, pro rebus sibi obligatis, &c. Sed domine, vos iam loquuti estis de pignore, & hypotheca, est ne aliqua differentia inter eas? Imperator respondet, inter pignus, &c. prosequere vt in tex. lecturam huius §. posses prosequi per notabilia, & contraria, & per alias quæstiones, sed quia istud non esset, nisi gloss. repetere, quę sunt breues, & planę, & scripturas multiplicare: ideò additiones circa eas tantum faciam more meo solito. In glos.
b vel inquilini. ibi cum allegat l. res pignoris. b imò potest esse colonus in ciuitate, & inquilinus in villa, nam si in ciuitate quis conducat rura, est colonus: si in villa domum: inquilinus est: vt d. l. res. secundum Dyn. pro quo ff. de verborum signi.
1 l. vrbana. vnde glo. debuit dicere colonus in agro: inquilinus in domo. † Item Iacob. & Petr. reprobant hanc glo. dicentes, quòd Seruiana non competit pro rebus inquilini: sed coloni tantùm: & mouentur ex hoc quia interdictum Saluianum, & Seruiana sunt correlatiua: sed interdictum Saluianum, non competit nisi pro rebus coloni. ff. de sal. inter. ergo nec seruiana. Item iste §. dicit Seruianam pro rebus coloni competere: ergo ad aliam non debet extendi: quia non est nostrum legem extendere. ff. solu. matrimo. l. si verò. Vnde satis prouisum est, per hypothe. locatori, in rebus inquilini. Et sic hoc remedium, quòd videtur contra ius commune, videlicet, q̄ res tacitè obligentur: non est extendēdum. ff. vt in poss. le. l. j. §. si debitori. Nam nō est eadē ratio coloni, & inquilini: quia inquilinus, inferendo res intra muros videtur eas tradere, & pignori obligare: ideò quasi seruiana competit. ff. de iu. do. l. si ego. §. dotis autem. non sic in colono, qui infert in loco muris non circūdato: ideò non videtur tradere, nec hypothe. competit de communi ratione: ideò prouisum fuit domino hoc casu, per prætorem de Seruiana, secundum Petr. Idcirco videtur, quòd si locator agat hypothec. pro rebus coloni, debeat cadere: si pro rebus inquilini Seruiana: similiter cadet. Caueat ergo, quam actionem nominabit, sed hoc est nimis subtile & perniciosum. Vnde cum ll. vtantur promiscuè his vocabulis, vocando quasi Seruianam. ff. de pig. l. j. §. cum prędium. & l. si superatus. in princip. & l. si ab eodem, tit. non ex hoc, vitiarem libellum. In ead. glo. ibi cum dicit, perpetuò,
c quàmdiu durat locatio; c vt not. C. loca. l. certi. Item, oportet quòd res inuecta sit inferentis: vel quòd habeat aliquod ius in ea. ff. de pignor. l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. secundum Pet. Glo. tenet contra: quòd imò, res aliena obligatur, si sciente domino fuit illata: vt not. d. l. certi iur. pro qua. ff. in qui. cau. pig. ta. contraha. l. si gratuitam. §. j. In hoc posset dici, quòd si dominus rei fecit fraudem, quia fortè commodauit rem suam inquilino, ad finem, quòd apparet ditior, & locator alliceretur ad locandum eidem: tunc potest dici vera opin. glo. C. ad Velleia. l. si siue. aliàs si tradidi vestem, vel pannum sarcinatori, vel arnesia reparanda: non credo, quòd sint
e obligata. et de his non est dubium: quia non sunt inuecta, † vt perpetuò sint ibi. Idem tamen dicerem si locarem, & permit terem inferri lectos, vsq; ad annum: vsque ad quem durat locatio: quia cum conductor alienam rem expresse obligare non potest: multòminus tacitè. C. si ali. res. pig. da. l. ij. & quasi
d per totum. Quid si d pensio, vel merces, sit modica res, inclu fæ magni valoris? Fortè nō possent retineri, nisi vsq; ad summam: cum hæc hypothec. si tacita in qua inspicitur quantitas debiti. ff. de iur. fis. l. Moschis. §. fina. C. de debito. l. ij. lib. xj. Et facit ff. in quib. caus. pig. ta. contraha. l. est differentia. C. communia de lega. ij. l. j. de bo. authen. iud. pos. auth. ei qui. Sed quid, si inferātur tales res, quas non est verisimile, quem obligare? Dicendum est, quod cum non veniant in generali obligatione: nec in hac, C. quæ res pig. oblig. poss. l. alumnos. cum hæc obligatio tacita habeat conuenientiam cum generali: vt
3 d. l. est differētia. † Sed quid, si locator prouidet sibi de certo pignore: nunquid, inuecta, & illata, nihilominus obligantur? Non videtur, C. de pact. conuen. l. si fortè. Potest dici contra. Et facit bene, ff. qui po. in pi. ha. l. potior. §. si colonus. ff. de pact. l. item quia, ibi cum dicit, etiam si nihil &c. ff. de an. leg. l. fundus. Quid si filiusfamil. intulit res aduentitij peculij? Dic eas non obligari. C. de bon. quæ lib. l. fin. §. filij autem. nisi fortè esset scholaris, qui de voluntate patris iuisset ad studium. ff. de iu. l. si longius. cum ibi not. C. ad mace. l. macedonianam. Vel nisi casu, quo pater non haberet vsumfr. de quo
4 vide C. de bon. quæ lib. auth. excipitur. Sed quid † si pater dedit licentiā filio suo, quòd mercaretur, & tradidit e i capita le: filius cōduxit operatorium, & aliqua de bonis patris intulit: nūquid illa sint obligata? Videtur quòd sic per prædicta, C. ad macedo. l. si permittente. Videtur contra ff. quòd iussu. l. dominum. vbi videtur expressum, quòd propter hoc non posit obligare, vt ibi notatur. Sed credo contra, hoc casu: quia dando licentiam mercandi, videtur dare licentiam faciē di omnia, quæ sunt ad hoc necessaria, & sine quibus res expe

Universidad de Deusto
Biblioteca

diri non potest: vt l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procu. Constat autem, quòd mercaturæ non possunt exerceri, sine operatorio, & illatione rerum: ideò credo, illas posse obligare. bene credo, quòd si inferret alias res patris, quæ non essent de mercatura sua: quòd non possent retineri, nisi ipso permittente & volente essent illatæ: vt d. l. dominum. Et quòd de filio dixi: dicerem de religioso, si iuit de voluntate prælati sui
5 ad studium: iuxta notata in d. l. si longius. †Sed quid de minore, res inferente in domo, per ipsum conductæ? Glos. dicit quòd non obligãtur: nam cum non possint expressè obligari sine decreto: multò minus tacitè. ff. loca. l. qui ad certum. quod est verum, vbi conduxit minus sapienter. Verbi gratia, minor, cui sufficiebat domus centum solidorum: conduxit domum xx. vel xxx. librarum hoc casu, non obligatur. Et pro hoc facit: quia tex, dicit, quòd res tutoris obligantur tacitè, pro mala administratione, C. de admini. tuto. l. pro officio. nunc dicit lex, quòd minor xxv. anno. non potest esse tutor: quia eius bona pro mala administratione obligari non possent, C. de legib. tuto. l. fin. & sic concluditur, quòd minor non contrahit tacitam, sicut nec expressam, sed si sapienter conduxisset, fortè domum qua indigebat tunc: quia non est læsus, non vtitur beneficio minoris ætatis. ff. de minor. l. verum. §. item non restituitur. & secundum Petr. idem tenet Iacob. de æquitate, & facit pro eis ff. de re. eorum. l. j. §. final. cum l. seq.

Opi. glo. videtur tutior: quia pupillus cum authoritate tutoris, non potest obligari etiam vtiliter negotiando sine decreto: vt l. lex quæ. C. de admi. tu. & ff. de reb. eorum. l. magis puto. §. ne passim. ergo multò minus, ipse solus pupillus vtendo iure communi, nec dicit l. verũ dicit. enim, ꝙ vbi vtitur iure communi: denegatur restitutio: quæ est contra ius commune: nec datur sine causa: nec tamen sequitur, quòd ex hoc contractus, qui nullus est ipso iure validetur: nec §. ille loquitur in illo casu. Satis tamen potest dici, quòd licet non detur quasi Seruiana locatori, si possessionem non haberet: posset tamen retinere illata: saltem vsque ad quantitatem, qua minor vtilitatem habuit. ff. de re. eo. l. si pupillorũ. §. j. Item videtur, quòd si minor esset in scholis, de voluntate patris, ꝙ posset bona patris inferendo obligare: quia tunc magis pater, quàm ipse obligari videtur: vt §. dixi per d. l. si longius.
6 cum aliis. †Quid si[e] conductor infert chirographa, seu in
f strumenta in domo conducta: nũquid debita contenta in instrumentis, erunt obligata locatori? Videtur quòd sic: quia ex quo instrumentum infertur, & obligatur: videtur nomen in eo contentum obligari. ff. de le. j. l. seruum filij. §. eum qui. i
de leg. iij. l. qui chirographum. Iacob. videtur dicere contra: quia instrumenta, vel chirographa, sub generalitate obligationis non transeunt. ff. de lega. ij. l. caius. igitur, cum ius obliget generaliter, inuecta, & illata: videtur quòd nomen non sit obligatum. Pet. dicit quòd potest dici obligatum, si sit modicum. ff. de bon. damn. l. diuus. aliàs non illa parum facit, ibi enim agitur de præiudicio perpetuò parẽdo fisco: hic autem de sola obligatione, per quam non tantum fit præiudicium: vnde non est eadem ratio, & apparet C. quæ res pig. obli. pos.
7 in fin. cum ibi nota. †Sed quid dices, de personis ecclesiasticis, quæ inferunt res ecclesiæ in domo conductæ? Respondeo, si sit talis persona, quæ habeat administrationem, & titulum in beneficio: sicut rector, vel prior: & sint res alienabiles sicut fructus: credo quòd illæ obligantur. ff. de pign. l. si is qui. in prin. sed si essent res sacræ vel deo dedicatæ: sicut sunt calices: indumenta sacra: tales non obligantur, nec possent retineri, C. de sacrosan. eccles. l. scimus. extrà, de pign. cap. j. datur ergo locatori, quasi Seruiana, pro rebus illatis, & inuectis. Itẽ potest eas includere, si adhuc sunt in domo conducta: vt l.
8 est differentia. ff. in qui. cau. pig. ta. contrahatur. †Sed nunquid locator, potest res inclusas authoritate propria transferre ad domum suam: fortè, in qua habitat? Dic, quòd sic: quando facit ex causa, vt tutius seruentur. ff. de damno infec. l. vtique. nam eo ipso, quòd includuntur: videntur tradi: & sic nullam vim committit transferendo, & sic non obst. C. de pign. ac. l. penul. Pet. dicit, quòd caupo, tenetur, de illatis in cauponam: etiam si ipso ignorante fuerunt illata: per hęc iura: quia in talibus tacitis quæ per legem inducuntur, non requiritur scientia: vt hic patet. Gloss. tenet tamen contra. ff. de nau. cau. l. j. §. fi. Sed illam reprobat ibi Iacob. sicut Petr. hic: & tamen
9 magna nititur æquitate. †Item quæritur, [g] nunquid res
g illatæ in re censuali, vel emphyt. sint obligatæ pro censu, vel pensione, videtur quòd sic per prædicta. ff. de public. l. imperator. C. in quib. caus. pig. ta. contrah. l. j. si propter pub. pensi. l. j. Item fortè locatori locatorum facit quòd scripsi suprà de loca. §. adeò. c. qui res pig. ob. pos. l. nomen. In gl. scilicet dominus, ibi. numis colat. Hanc glo. approbant Iac. & Petr. doc. dicunt tamen, quòd Ranfredus tenuit contra: & pro eo: quia lex loquitur in locatione, locatio autem non dicitur, nisi merx sit in pecunia §. de loca. & conduct. in princ. igitur non est extendenda ad aliud: vt l. si verò. §. de viro. ff. solu. ma. Sed
10 ipsi dicunt, quòd † non est extensio, ex quo ad hoc eadem ratio se extendit: vt l. à Titio. de verbo. oblig. C. ad l. Falci. l. fina. Vnde dicit Ia. ꝙ si tibi tradidi domum, vsq; ad annum: & tu debes facere librũ: vel eam reparare: vel aliquid aliud: quàmuis sit contractus innominatus: habet locum tacita hypothe. quia quasi locatio est. ff. depos. l. j. §. si quis seruum. In fin. eiusdem glo. in fi. l. ij. statim allegatæ. Et hoc si merx sit in pecunia. vt statim dixi, qua autem act. agat colonus partiarius dixi §. de loca. & condu. in prin. In glo. hæc dictio ponitur ibi. vtraque tamen Seruiana dicitur, ff. de pig. l. j. §. cum prædium. & l. si superatus. & l. si ab eo. In ead. glo. ibi. à seruando dicta. h quia melius est pignori incumbere, &c. qui. mod. re contrahi. obli. §. fin. de oblig. quæ ex delic. nascun. §. furti.

In ead. glo. in fin. Similiter glo. in d. §. interdictum. & C. de sal. interd. l. j. Et no. quòd quidam habent, quandam additionem, quæ in effectu vult ponere aliam differentiam: quia interdictum nõ redditur, nisi contra colonum, vel inquilinũ:
11 Seruiana datur, contra alium. †Hanc glossæ reprobant do. primò in eo quod dicit ꝙ creditor debet probare de bitorem dominum tẽpore obligationis quia hoc nulla l. cauetur: imò contrarium. ff. de pig. l. si ab eo. Vnde licet leges dicant, quòd creditor debeat probare rem fuisse in bonis debitoris: non ex hoc sequitur, ꝙ debeat probare fuisse dominũ: aliud est enim fuisse dominum: aliud rem in bonis. nam rem in bonis habere dicitur, quam bona fide possidemus. ff. de acquir. rer. do. l. rem in bonis. de verb. sig. l. bonorum. ideò gl. hic simpliciter malè dicit, & alibi dicit, ꝙ sufficit probare rem in bonis. ff. de pign. act. l. rem alienam. Alibi videtur concludere, ꝙ sufficit probare debitorem possedisse. c. si ali. res pig. da. sit l. cum res. Dy. dicit, [i] ꝙ aut agitur contra debitorẽ: & tũc sufficit proba
i re debitorẽ possedisse, & sic intelligit quod not. l. cũ res. Aut contra tertium: & tunc oportet, ꝙ probet debitorem rem habuisse in bonis: vt no. in l. rem alienã. hæc distinctio, videtur ibi notari in vltima solutione, & idem videtur si ageretur cõtra debitoris hæredem: cùm censeatur eadem persona. ff. de diuer. & temp. præscr. l. cum hæres. Quid si agatur contra illum qui habuit causam à debitore? Videtur ꝙ sufficiat probare ipsum debitorem, tẽpore obligationis, possedisse: sicut si contra debitorem ageretur. ff. de rei ven. l. si à Titio. & maximè si habuit titulum lucrativum: & vtatur eius actione. ff. de excep. doli. l. apud Cel. §. de authoris. de hoc in Spec. de pig. §. j. ver. sed quæritur. nu. 12. de obli. & sol. §. j. versi. quid si probo. cum seq. Vide ibi multas quęstiones vtiles, circa hanc materiam, ergo oportet probare agentem debitorem, rem in bonis habuisse tẽpore obligationis: videlicet, ꝙ possideret bona fide, & ti. vt ff. de pig. l. si ab eo. & ideò non videtur sufficere, si testes dicant, ꝙ viderunt tenere debitorem vt suam, sicut communiter deponunt, etiam si deponerent ꝙ tenuisset xxx. an. Nisi deponerent de ti. & bona fide: eum per præscriptionẽ xxx. an. non acquiratur possessori malæ fidei ius agendi: & per consequens, nec creditori, qui habet ab eo. Vnde minus oportet probari in hac actio. illa quæ oportet probari in publiciana. de quibus §. e. §. aliæ. & in casu debet probari dominium: videlicet quando possessor contra quem agitur excipit & vult probare se dominum: vt no. in l. si ab eo. Item, & in casu, quo dicit obligantem esse dominum: quia si hoc non probet, cadit, ex quo sic posuit in facto. Caueat ergo advocatus

uocatus, ne in libello, vel articulis, dicat rẽ fuisse debitoris: sed in bonis, & de bonis eiusdem. Sed quid, si dicat vtrunque & alternatiuè? Credo quòd non debet admitti, nisi propter iustã ignorantiã: vt scripsi in publiciana §. §. Sed iste. Sed pone: actor probat, ꝙ debitor tenuit rem bona fide, & titul. viij. annis: & post hæres, per duos annos: vel fortè probat ꝙ debitor eam tenuit bona fide sine tit. xxvij. an. & hæres per duos: nunquid sufficienter probat, si agat contra dominum? Non videtur: quia debitor nõ fuit dominus: & dominiũ quod fuit per hæredem acquisitum, non obligatur ex obligatione defuncti. C. communia de leg. l. j. ff. de pign. l. Paulus respon. de peti. hær. l. & non tantũ. §. ꝙ si pro emptore. sed contra ipsum obligantem, vel eius hæredem datur hypoth. hoc casu: & sufficeret talis probatio: vide ff. de pig. l. si Titio. Sed nunquid, dicitur res esse in bonis, si debitor eã nõ possideret, sed actionem habet ad rem? Dicit, ꝙ sic: vt d. l. rem in bonis. ff. de pig.
12 l. gregę. §. ij C. quæ res pig. obli. pos. l. nomen. †Sed quid, si possessor rem obligatam vendidit, & habet pretiũ: nunquid potest agi cõtra eum hypo. Videtur quòd non: quia pretium non fuit in bonis debitoris. Sed potest dici contra, saltem in subsidium, vbi causam lucrativam habuit: vide ff. de distr. pigno. l. j. & quod scrip. §. §. proxim. vbi de hoc. Sed quid, si testes nõ deponant rem in bonis fuisse, sed eam ad debitorem pertinere: nũquid sufficit expressum? Videtur quòd sic. ff. de prob. l. ante omnia quod est verum indubitabiliter, si fuit ita articulatũ, & testes dicant in ratione dicti sui, se hoc scire, pro eo quia viderunt debitorem tenere rem titulo, & bona fide: aliàs si dicerent, quòd ipsum possidere viderunt, non crederem, ꝙ sufficeret, nisi in casu, quo ageretur cõtra debitorem, vel eius hæredem: vt §. dixi in casu verò, quo testes non redderẽt causam dicti sui: nec fuissent interrogati, crederem, quòd sufficeret propter verbum pertinere, ꝙ latè patet. ff. de verb.
13 sig. l. verbum pertinere, & vide §. e. §. †Oportet ergo multa probari in hac actione, videlicet obligationem principalẽ validam. ff. de pig. l. cum vitiose. Et ideò in mutuo oportet, ꝙ probet se mutuasse et numerasse pecuniam, vel rem propriã, C. si cer. pet. l. quàmuis. quæ res pig. ob. pos. l. Titius. qui po. in pign. ha. l. portior. in princ. quòd pauci aduocati aduertunt, & ad hoc non sufficeret cõfessio debitoris: nisi ille, contra quem agitur, haberet causam ab eo. c. de bon. proscrip. l. si quis post hac. ff. ad Velle. l. Seius. sed nec illo casu, confiteretur debitor, post alienationem per dictas ll. Et ideò creditores agenteshypo. pro mutuo, possunt probare vix, per literas obligatorias, contra possessores pignoris, quæ communiter non continẽt, nisi confessionem debitoris. Itẽ debent probare obligationẽ realem, ex qua agit. Itẽ rẽ in bonis debitoris fuisse tempore obligationis: vel ab illo tempore citra, si fuit obligatio generalis: aliàs non sufficeret: iuxta l. fin. C. quæ res pign. Item reum
17 possidere vel dolo desijsse, &c. Et in hoc aduerte, quia nunquam bene probabis in hypo. nisi testes deponant de tempore obligationis, & ideò cum actor probat cõtractum, & obligationem per literas, & inducit testes ad probandum, ꝙ illa res, quę petitur, esset in bonis, & de bonis, tempore obligationis oportet quòd articulet tẽpus obligationis, & certũ: aliàs testes non possent deponere, nec posset probari, quòd essent in bonis tempore obligationis, & super hoc vix aut nunquã reperies cautum aduocatum, maximè in curia laicali: vnde si bene aduertas, non est facilis probatio. Quid si creditor agat contra emptorem hypo. dicens, sibi rem obligatam ante venditionem: emptor dixit se emisse ante obligationem: quis tenetur probare hãc prioritatem? Dic, quòd creditor: vt no. in Spe. de obl. & sol. §. j. ver. quid si ago. nu. 30. Nec ob.
h C. de iu. fis. l. j. quia continet casum specialem. & hoc sufficiat vidisse, circa primum membrum huius differẽtiæ, quam reddit glo. Redeamus ad secundum. Glo. dicit, ꝙ in Saluiano interdicto, sufficit probare debitorem possedisse tẽpore obligationis. Dicunt doct. ꝙ secundum hoc, Seruiana nullius vtilitatis esset: imò damnosa, cũ in ea actor grauetur tot probationibus, sicut §. dixi iam, & in Saluiano paucis. Iac. & Pe. dicunt, quòd quidam dixerunt quòd est vtile Seruianam fuis-
14 se introductam: quia † datur contra tertium possessorem, sed Saluianum interdictum, non datur nisi contra colonum, vel eius hæredem. Sed ipsi hoc improbant, ꝙ imò vtile datur cõtra quemlibet. ff. de sal. interdi. l. j. & ibi de hoc. Alij dicunt, ꝙ
15 est in alio vtilis: quia in Seruiana † disputatur de iure reali, vi delicet iam in bonis debitoris fuisse: & eius sententia facit præiudicium in petitorio: non sic in Saluiano interdicto, in quo agitur, de possessione solum, sed hoc non valet secũdum Pe. quia illa eadem consequeremur, per hypo. Vnde frustra fuisset introducta vera Seruiana. Præterea Seruiana nudam possessionem aduocat, sicut interdictum. ff. de euic. l. si cum venditor. Item dicũt, quidam quòd vtile fuit introducere obligationem tacitam inuectorum, & illatorum, & hanc Seruianã: quia in hoc potest creditor authoritate propria inuecta: & illata includere, & capere: ꝙ non potest in act. quasi Seruiana, vel hypo. nec in alijs hypothe. imò incideret in edictum diui Marci. ff. ꝙ me. causa. l. extat. Et est ratio, secundum eos: quia locator videtur inuecta, & illata possidere, ex quo inferũtur, non sic alijs creditoribus, & hypot. quæ non traditur, nec includuntur. Et horum occasione docto. intrant illam quæstionem, vtrum locator possideat inuecta, & illata. Et arguitur quòd sic: quia certum est, ꝙ pignus propriè dicitur à pugno: quia traditur: vt hic & ff. de verb. sig. l. plebs. §. pignus. & creditor ipsum possidet. ff. de acquirẽ. poss. l. j. §. per seruum. & l. qui pignori. sed constat, quòd inuecta, & illata, sunt pignori: vt ff. in quib. cau. pig. ta. contraha. in rubro & nigro: ergo sequitur, ꝙ creditor ea possideat. Præterea pignoratitia datur contra creditorem detinentem, seu possidẽtem pignus, & cui traditũ fuit §. qui. mo. re contra. ob. §. fi. Sed pignoratitia datur contra locatorem, pro inuectis, & illatis. ergo sequitur, ꝙ habeantur pro traditis, & quòd locator possideat. ff. de pign.
16 act. l. solutum. §. solutam. †In contrarium videtur, quasi expressum: & cõstat, ꝙ locatori, datur interdictum Saluianum, pro inuectis & illatis sed hoc interdictum, est adipiscendæ j. de interdict. §. interdictum. ergo sequitur, ꝙ locator non possidebat: aliàs essent retinendæ, vel recuperandæ. Hoc probatur vltra, debitor non potest manumittere seruum, pignori obligatum specialiter, & traditum, C. de his qui à non domino ma. l. j. & tamen constat ꝙ potest manumittere seruos illatos. ff. in quib. cau. pig. ta. contraha. l. est differẽtia. ergo non sunt propriè pro pig. nec pro traditis habẽtur, ergo creditor non possidet. Iaco. transit istum passum, sine determinatione, nisi ꝙ videtur declinare in hoc quòd locator non possidet. Pet. dicit, ꝙ in vrbanis locator possidet, ex quo illata sunt: sed non in rusticis. Et est ratio secundũ eũ: quia conductor inferẽdo, & includendo intra muros, & domum videtur tradere possessionẽ. ff. de iu. dot. l. si ego. §. dotis: de acqui. pos. l. j. §. pęque ratio nõ potest assignari in rusticis: cum non sit inclusio:
17 & sic intelligit ff. quib. cau. pig. ta. contraha. l. eo iure. †Ad rationes in contrarium respondet. Primò, quando dicitur ꝙ Saluianum interdictum est adipiscẽdæ: verum est, quia competit pro rebus coloni: vnde non competit pro rebus inquilini, sicut nec Seruiana: vt dixi §. in prin. §. Et ita facit, p suã opi. magis quàm contra. Ad l. est differentia. respondet, ꝙ per inclusionem acquiritur locatori, ficta possessio non vera. Vnde ficta possessio, non impedit manumissionem: sed vera impediret, secundũ eum: hæc sunt satis subtilia: leges tamẽ non videntur facere differentiam, inter inuecta per colonum, & inquilinum: nisi quo ad sentẽtiam locatorũ: & illam differentiam intendit facere l. eo iure. nam si intelligeres eam, vt Pet. intelligit, videlicet ꝙ res coloni, non essent pignori: esset simpliciter falsum, qũ dicit in secundo mẽbro, per l. certi iuris. C. loca. Præterea, vbi domus, esset in rure, gratia fructuũ con
h seruãdorũ, esset rustica. h ff. de ver. sig. l. vrbana. & per rationẽ Petri illatã non deberẽt esse pignori: & tamẽ hoc est verũ, in qui. cau. pig. ta. contra. l. eo iure. §. j. vbi gl. concludit, ꝙ est idẽ de inuectis & illatis in talibus, sicut de inuectis in rure. Præterea, intellectus l. est differentia. datus per Pet. non videtur bonus: quia l. non aduertit tantum ad traditionẽ pignoris, in impediẽda manumissione, quantũ ad obligationẽ specialem, & ita traditio nihil facit, vnde si obligarẽ tibi seruũ specialiter, dato ꝙ non traderem: impediretur manumissio, C. de ser.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pig.da ma.l.ab eo.in fi. Præterea l.videtur parificare locatorem fundi,& ædium,quò ad hoc.ff.de pig.l.si is qui.§.j.per quam videtur,q locator vtriusq; possidet,& sic hęc differentia non videtur procedere,propter quod nō possum credere, q locator possideat res inuectas,nisi post inclusionem, q hic innuit l.est differētia.vbi apertè concludit, q inclusio quam fecit locator,habetur pro traditione:& impedit manumissionem:& sic antea non habebatur pro traditione. Nam obstāt cōtraria. Primò l.eo iure.quia illa intelligitur loqui & facere differentiā,inter scientiā,& ignorātiam,& inquilinum,& colonum,quò ad hoc:vt ś.dixi. Item non ob.q l.dicit cōtrahi pignus tacitè:& sic cum pignus dicatur à pugno:videtur tradira possessio,quia ibi recipitur pignus pro hypothec.Vnde frequenter,lex vocat pignus id quod non traditum non fuit. ff.qui po.in pig.ha.l.potior.§.si colonus.de vsuc.l.non sol.§.si rem.Item non obst.l.solutum.§.solutā.quia datur pignoratitia post inclusionē;aliàs si res non esset inclusa.& debitor posset ad votū recipere:esse bene fatuus,si ageret pignoratitia. Item non ob.l.si is qui.§.j. quia ibi dicit retinere possessionē, quam apprehēsus fuerat per inclusionē:& sic subaudias.quæ est ergo vtilitas introduxisse Seruianam: cum interdictū sit
18 longè vtilius: Certè potest dici, † q sit talis vtilitas,sicut introduxisse possessorium & petitorii, nam cum sint diuersæ cōclusiones,& ad diuersa competant:non est absurdum,pro diuersis,diuersa introducere remedia. Præterea, est vtile habere Seruianam & ipsam intentare:quia si ipsam intentaui,& obtinui probando, q res erat debitoris: aduersarius non audietur,si agat petitorio,nisi satisfaciat quando actum est contra tertium:& tamen secus esset,si obtinuissem in petitorio. ff.de acqui.pos.l. exitus. & de hoc non oportuit fieri tantum festum, In glo.mobili vel immobili.in fi.hoc est difficile & sicco pede transeundum secundum Pe.Vnde dicit ipse:quæ
19 dam est seruitus causalis,quædā formalis. † Causalis est quæ adhæret proprietati: & est domini proprietarij:sicut si tu es proprietarius alicuius fundi,habes vsumfru. causalem in eo: sed formalis,quando alicui competit,quàm proprietario: sicut si aliquis habet vsumfr.vel aliquam seruitutem in re tua. ff.si vsusfr.petatur.l.vtifrui.tunc dicit ipse, q seruitutem causalem:potest quis pignori obligare, nisi sit vrbana seruitus: quia illam obligare non potest, ne vrbs deformetur ruinis, formalem autem obligare non potest: etiam rusticam: quia illa constituitur,secundum indigentiā fundi,vel rei pro qua, vel cui constituitur,Et ideò si alius ea vteretur,non posset attendi illa indigentia,quinimo esset alia seruitus.ff.de ser.rust. prædi.l.ergo.hæc autem ratio assignari non potest in vsufr. quia illo non vtimur secundùm indigētiam:imò solidum, est fructuarij vt patet in tota materia de vsufr.& de vsu & ha.secundum eum,hæc doctrina videtur applaudere auribus: & tamē rationes quæ hic redduntur,non videtur procedere:nā seruitus vrbana,potest cōstitui reuocabiliter, sicut rustica:vn de precario potest concedi:& ita reuocabiliter, quando concedens voluerit.ff.de preca.l.ij.§.fi.& l.iij.& l.cum precario.

Præterea l.indistinctè dicit, q seruitus potest constitui,vsq; ad tempus in effectu.ff.de seruit.l.iij.& ita illa ratio:ne vrbs deformetur ruinis,non procedit,& maximè in seruitute formali,si hypotheca simplici conuētione seruitutem formalem ego vtar medio tempore:& sic satisfaciam creditori:seruitus mihi remanebit,nec status domus meæ deformabitur, propter simplicem hypothecam:quia durante hypothe. ego possidebo,& ipsa soluta remaneat mihi,sicut ante ff.si ser.ven.l. & ideò & l.seq.in princ. Vnde super hoc videtur dicēdum, q de rigore iuris, nulla seruitus potest obligari, cum obligatio pignoris,fiat pro debito conseruando: vt hoc §.& ideò cùm per obligationem,seruitus seruari non possit,non tenet obligatio. Quòd autem seruari non possit,apparet:quia pro seruitute non potest hypo.intentari,cum seruitus non sit in bonis:& notatur in d.l.si is qui.§.fin. Item hypotheca competit, contra possessorem,et nudam possessionem aduocat. constat autem, q seruitutem causalem nemo possidet,quæ est in ipso dominio,nec est ius separatum.ff.si vsusfr.pe.l. vtifrui. de iudo.l.cum in fundo.ergo reus conueniri non potest pro seruitute,quam non possidet.Præterea,non peteretur causalis,sed formalis,quia causalis,non separatur à proprietate,nec quasi traditur,ideò creditor,eam adnocare,non potest.Item formalem,creditor non potest petere, cùm non possit separari à re cui seruit,nec alij applicari,quinimò nec illi deberi,nisi ad indigentiam.ff.de seruit.rusti.prædi.l.ergo.ad finē.& l.ex meo. & l.via.§.si fundus contra prædi.l.cum fundus. Igitur,si ille cui debeatur seruitus,ipsam obligauit,separari non potest à fundo,cui serui.nec alij applicari.ff.de aqua quoti.l.hoc iure. §.illud.& per consequens,nec creditor vēdere,nec debitum cōseruare:cū emptor possit nō alij rei applicare,& hoc sic est
20 verum:quia nulla seruitus realis possit obligari. † Hoc tamē fallit in seruitute itineris, actus,aquæ ductus & alijs rust. duobus interuenientibus:videlicet,q creditor habeat fundū vicinū cui deberi possit & q fiat pactio,q possit eā vēdere,& hoc admittit de æquitate. Quid ergo,si creditor nō habeat fundū vicinū:nūquid valet obligatio? Videtur q sic:& maximè,si actū fuit,q possit vēdere:quia ex hoc poterit seruare debitum,& seruitutem vendere vicino, hoc non credo: nam l.sed an viæ.de pig.signanter requirit duo:videlicet, q creditor habeat vicinū fundum:& nihilominùs fiet pactio de vendēdo,igitur non videtur alterum sufficere,et hoc certum est, vbi dominus fundi obligat seruitutem causalē:quia non potest obligari,quòd non est,cōstat autem, q nulla est seruitus, nec constitutio eius,nisi sit fundus cui seruiatur ś.de seruit.§. ideò autē.oportet ergo, q formetur,& obligetur,& sic oportet quòd creditor habeat prædium. Sed quid dices de formata? Verbi gratia,fundus tuus debet seruitutē fundo meo: obligasti eum Mæuio: nunquid valet obligatio, si creditor Mæuius non habet fundum cui seruiat? Videtur quòd sic:& cessat ratio prædicta, & res obligatur simplici conuentione, dato quòd creditor non vtatur:vt hoc §. Credo contrà: quia cum talis seruitus non possit dari pignori,ergo nec hypothe. sicut arguit.l.si is qui.in fi.ff.de pig.pignori autem nō potest dari, nisi creditor habeat fundum vicinum:quia aliàs non potest capere nec vti:vt dictum est:ergo nec hypothec.oportet ergo in vtraq;,videlicet causali,& formali,quòd creditor habeat prædium vicinum,& hæc procedunt, vbi seruitus ipsa obligatur.Si autem fundus cui seruitus debetur:tunc cōstat, quòd obligatur.ff.de seruit.l.ei qui.& dixi ś.eod.titu.§.æquè.

Sed nunquid in formali, sufficit pactio de vendendo, sine voluntate domini fundi seruientis? Videtur quòd sic:ex quo potest eam obligare ille cui debetur, & hoc videtur expressum in l.is qui.vbi vsusfr.obligat vsumfru.nec proprietarius
21 potest contrauenire. † Potest dici contra,quòd huiusmodi pactio.non possit fieri, sine voluntate domini fundi seruientis, nam si seruitus vni fundo debita non potest extendi ad aliū, sine eius voluntate: vt d.ll.quomodo venditor eam vendere potest,vt emptor vtatur ad rem,cui non fuit constituta? Non videtur possibile:& tamē secus est in vsuf.quia ille non debetur prædio;sed personæ:nec debetur ad indigentiam:imò totus fructus,est vsufructuarij:ideò cum non concernat rē:non mirum,si potest obligari,sed quo ad vēditionem, non credo, quòd sit secus:quia vendi non potest pignoratum,sine volun
22 tate proprietarij:imò interiret ś.de vsufr. §.finitur. † Sed tūc magis quæritur.f.cum vēdi non possit,sine volūtate proprietarij:cur potest obligari:cū seruitus instituta non potest obligari nisi in casu quo agitur vt vendi possit? Potest dici, q hoc ideo:quia vsusfr.vt in pluribus,est maioris emolumenti,quā sit alia rustica seruitus. Vnde lex cogitauit, q creditor potest sibi satisfacere de vsufr.absq; eo, q ipsum vendat percipiēdo fructus:& ipsos in sortem suam conuertendo, q non potest dici de alijs seruitutibus,quæ non sunt communiter tāti emolumenti. Vel potest dici, q ille §.loquitur quando proprietarius consensit;vt in versi.nam cum & emptorem &c. Vel potest dici,quòd loquitur in venditione fructuum:vt dixi iuxta §.finitur,sed litera illius §.non patitur hos duos vltimos intel
23 lectus. Vides † ergo,secundum hæc, q seruitutes rusticæ,possunt obligari,duobus interuenientibus:quæro,cur non seruitutes vrbanæ,saltem illis duobus interuenientibus. Per præmissa patet in parte responsio:nam vt ś.dictum est;nulla seruitus

uitus de mera veritate potest obligari,hoc fuit relaxatum, in seruitute rustica,duobus interuenientibus,& nō vrbana:et est ratio:quia vsus rusticę,est magis habilis,ad perficiendum tertiō,& ad transferendū de re ad rem,quā vsus vrbanæ: nam si tu habes seruitutem viæ, vel itineris, per fundum meum ad tuum:si transferatur ad alium fundum:non est tantæ expensæ,sicut si transferatur seruitus oneris ferēdi,ad aliam domū: nam iter,vel aquæductus,faciliter mutantur:& facilius & cū minori incommodo quàm vnus paries,vel vna domus exaltetur vel deprimatur,& hoc patet ad sensum. Item seruitutes rusticorum important maiorem vtilitatem:& sunt magis fauorabiles,propter agriculturas:& ideò in illis propter vtili-
24 tatem,fuit rigor iuris relaxatus. † Sed quid dices:tu debes mihi homagium:nūquid illud possum obligare? Videtur q sic:ad instar illius, qui habet seruitutem personalem sicut in vsufr. vt d.l.si is qui.§.vsusfr.etenim per homagium obligatur persona personæ:vt patet in tit.de noua forma fidelitatis, & sic quasi de personali seruitute iudicandum est. In contrarium facit,quia si deberet personalis seruitus reputari;non liberaretur vasallus amittendo feu. & tamen constat, q libera tur in feu.de vas.qui contra consti.bene.ali.c.j. & ita videtur reale ius:sed pro prima parte facit: quia dominus transferre non potest in alium nisi de voluntate vasalli, in feu.de.l.corra.§.ex eadem. & ideò videtur, q omnes rationes, quæ ś.sunt allegatæ, q seruitus non potest obligari:habeant hic locū:& per consequens,eadem decisio. & hoc vbi obligatur specialiter. Quid si castrum,cum suis homagijs obligetur? videtur tūc obligari.ff.de contrah.emp.l.in modicis.extrà de iure patro.c. ex literis.ff.de ser.l.ei q.& maximè qñ hoc dr̄ expresse in feu.de c.qui cu.vē.c.j.si de feu.cōtro.fue.c.in generali.si nō fieret expressa mētio:non videret obligari generaliter.extrà,
25 desen.& re iud.c.cū Bertholdus. † Quid in iure patronatus ecclesiarū? Vide ibi,& qd ibi no.vnde,non videtur posse obligari:nam per ipsum,non potest creditor debitum suum consequi:cùm ex eo nullum exeat emolumentum pecuniarium:
26 vt ibi no. † Quid in decima? Dicas, q potest obligari,cum sit res spiritualis:nec possit alienari,nec possideri per laicum: sed fructus sic,& de hoc in Spec.de pig.§.j.circa fin. Quid de ipso feudo, seu re feudali: nunquid vasallus potest ipsum obligare? Expressum est, q non,in feu.de prohi.feud.ali.per Fri.c. imperialem. sed fructus sic;sicut ś.dictum est,hoc non seruatur de consuetudine in regno Franciæ, vbi feuda venduntur inuito domino:& pignorantur:ideò credo, q si decima teneatur à laico in feudum:q possit eam pignorare: supposita dicta consuetudine,imò fortè de iure etiam,vna ecclesia potest eam pignorare alij ecclesiæ cum decreto. extrà, de
27 his quæ fi. à ma.par.ca.c.cū apostolica. † Quid de iurisdictione,et alijs iuribus incorporalib⁹,vt seruitijs,& reditibus? Non video cur non possit pignorari,sicut nomina.C.quæ res pig.ob,pos.l.nomen. In gl.abundat.ibi cum dicit: vel non hypothec.hoc est verum propriè sumendo nomen pignoris: vt d.§.pignus.ff.de pig.actio.l.solutum.§.j.sed largo modo, pignus dicitur de re immobili:dumtamē tradatur,& hoc patet.C.de pig.l.si dominium.& l.cum te.Item,quia intitulatur solum ibi de pign.& tamen ibi satis tractatur de hypothe.& facit extrà,de pign.in rubrica,& c.illo vos. Item pignus dicitur licet non tradatur.ff.de vsuca.l.non solum.§.si rem.ff.de pigno.actio.l.si necessarias. In eadem glo.ibi cum allegat. de fideicommiss.hære.pe. hæc glo.concludit quòd hæreditatis petitio est in rem;& tamen videtur q sit mixta.C.de pe.hę redi.l.hæreditatis petitio. Sed dic,quòd quàmuis habeant præstationes personales, nihilominus est in rem. dic vt dixi
28 ś.eo.ti.§.j. In glo.Quidam dixerunt,quòd hæc actio,† non est realis:quia hæc actio,ex nuda conuentione oritur: vt hic, & ff.de pig.acti.l.j.& tamen ius reale,non formatur ex nuda cōuentione,nisi sit traditio.C,de pac.l.traditionibus.Pe.dicit, quòd imò est realis.C.de pig.l.pignoris persecutio.ff.de pig. l.si fundus.§.in vēdicatione.& l.pignoris. Vnde hoc casu.ex conuentione nuda agitur,& causatur ius reale,propter adhærentiam contractus principalis: secundum eum. Quidam autem Tolosani,voluerūt dicere,quòd non constituitur hypothe.realis,nisi res tradatur per l.qui præiu.C. de distra.pig. Sed illa nihil facit,ibi enim agitur de dominio quærēdo;non de pignore constituendo:vnde,illa opi.falsa est.ff.de pact.l.si tibi x.§.de pig.act.l.j.de fur.l.si is qui. Et facit quòd præla
29 tiregni Franciæ, quibus interdictum est,vt cognoscant de actione reali,non possint cognoscere de hypothe. † Sed nū quid vera Seruiana,quæ competit pro inuectis, & illatis, est prætoria? Non videtur:quia lex & ius ciuile ea obligant,& sic videtur, quòd lex dat actionem:quia frustra introduxisset obligationem,nisi & actionem dedisset. Sed ad hoc potest respōderi,per illa quæ notantur.ff.de fideicom.hęre.pe.l. ij.Vbi concluditur non esse absonum,pro obligatione ciuili, actionem prætoriam dari. In gl.nisi in sono. ibi cum dicit, habenti pignus,abusiuè comprehēdo,etiam rem immobilē: aliàs glo.non procederet;dic vt ś.proxi.in iij.additione.In fi. eiusdē gl.dic vt d.l.cū notissimi.notaē.Potes etiā addere alia tempora,quando creditor fuit aliquo tempore præsens: ali-
30 quo absens. † C.de præscrip.long.temp.auth.quòd si quibus dam. Item,est aliud tempus,videlicet quatuor annorum.C. de qua.præscri.l.omnes.& l.bene à zenone.Item in casu sex m mensium.C.de censi.& censiti.l.fina. Sed nunquid ᵐ hodie possit præscri. hypothe.decem annis? Non videtur:quia debitor scit obligationē;& sic est malę fidei.& ideò cessat long. temp.præscrip.C.de præscrip.long.temp.authen.malæ fidei.

Sed doct.cōsueuerunt dicere cōtra.illa auth.loquitur quò ad acquisitionē dominij cuius causa separata est.ff.de pig.l.j. §.cum prædiū.de vsuc.l.iusto.§.non mutat.Item,quid si habuit possessor malam fidem,quò ad dominium:bonam quò ad obligationem;vel contrà? Dic præscribere,quò ad hoc, q habet bo.fi.sed non quò ad hoc, q habet malam fidē vt consueuerunt doc.notare:in d.auth.malæ fidei,& scripsi de vsuc. transl.l.si.& de hoc vide in Spe.de præscri.prope fi. de pig.§. fi.de obli.& sol.prope.fi.j.§.vbi hæc, & multa alia hanc materiam tangentia reperies. Item quæro.quid si debitor ven-
31 didit † reditus perpetuos,super re obligata,quos emptor percepit bona x.annis:nūquid quo ad illos perscripsit,cōtra primum creditorem? Videtur q sic per præmissa;sed d.l.cum notissimi.§.sed cum illud.videtur contra. Iuxta hāc materiam, consuevit quæri,quid est actio Seruiana, & quid quasi Seruiana,& cui competunt;quorum responsio ex prædictis patet.Item consueuit quæri contra quem competit.Et certū est, quòd contra illum,qui possidet vel facultatē habet restituendi,vel dolo desijt:vide ff.de pig.l.si fundus.§.in vēdicatione.
32 An † autem detur contra dominum? Dic q sic si dominus obligauit:aliàs non,vide eo.tit.l.si ab eo.Quando q; datur cōtra illum qui non possidet;vt quando nomen obligatur, vel fortè reditus.C.quæ res pigno.obli.pos.l.nomen.de quo plenius dicam in formatione libellorum. Item quærunt doc. quæ veniant in hac actione.Et certum est,q declaratio:& q res sit obligata,& dimissio possessionis per officiū:nā cū sit realis,debet cōcludi ad declarationē:sicut in alijs supradictū est,& sic debet intelligi.ff.de eui.l.si cum venditor. Item ve niunt fructus.ff.de pig.l.j.§.cum prædiū.super quo vide ibi: quia aut pendebant:& tunc veniunt,si extent.ff.de rei vend. l.fructus. Aut fuerunt post seminati,vel supercreuerunt:& tunc si fuerunt sati,per debitorem veniunt in hac actione.ff. de pig.l.Paulus.§.j.iuncta l.ff.de pig.act.l.si conuenerit.ij §. si fundus.si per possessorem:distinguitur,an sit bon.fi.vt tunc suos faciat,si eos perceperit,nisi à tempore lit.conte.ff.de pig. l.si fundus.§.interdum.an malæ fi.& tunc non:ś.de re.di.§.si quis à non domino.de vsu.l.qui scit.§.præterea. Quæritur
n de formatione libellorū, ⁿ in his actionibus:& primò in Seruiana. Potest dici sic. Dico, q licet talis,talem rem possideat: seu facultatem restituendi habeat:seu dolo desijt habere,quę mihi obligata est,in tali summa, per talem colonum debita ex locatione,talis fundi mei:qui colonus ipsam rem,quę tūc sua erat,seu ad ipsum pertinebat,seu in bonis habebat,in fundo meo intulit,me sciente;& eam nihilominus rem mihi denegat dimittere, minus iustè;quare peto dictam rem mihi esse obligatam pro summa, & ex causa prædicta, per sententiam delarari,& hoc declarato, dictum talem ad dimit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rendum compelli, super hoc vestrum implorãs officium &c. Si agat pro illatis per inquilinũ, non oportet quòd faciat mẽtionẽ de scientia, & no. quòd is libellus multas potest pati de rigore iuris obiectiones: nã de rigore iuris, oporteret declarari, an possidet: an dolo desierit possidere, ad hoc quòd sciat, an, agat vtili, vel directa: iuxta illa quæ scripsi ſ. eo. ti. §. j. Itẽ oportet declarari, & fortè se restringere ad alterum, an esset, res sua: vel in bonis ad hoc quòd sciretur an agat Publiciana: Seruiana: vel vera. Sed de consuetudine tales libelli admittũtur: ideò sic formarem. In quasi Seruiana formantur eodem modo: facta recitatione de obligatione principali: & accusatoria. Dico, quòd talis tenetur mihi ad tale debitũ ex tali causa: pro quo debito obligauit mihi talem rem: vel omnia bona sua: vnde cùm dicta res esset in bonis dicti talis, tempore obligationis prędictę vel ex tunc fuit: si fuit obligatio generalis: iuſtę; mihi obligata pro eo debito prædicto: & tu eam possideas vel facultatem &c. vel volo &c. Et dicta summa adhuc mihi debeatur peto declarari &c. Et hæc procedunt vbi res corporalis obligatur. Quid si nomen: hic sunt variæ opiniones. nam glo. dicit in l. nomen. C. quæ res pigno. ob. pos. quòd agitur vtili hypo. vel vtili quæ competit directa debitori. Et hanc sequuntur ibi doct. nam hypothec. non potest dari pro nomine: cum non possideatur nec detineatur nec ad ipsum dimittendũ potest concludi: sed aget actione vtili personali: quæ competit debitori secundum eos. & hoc etiam sequitur Spe. tit. de pig. versi. sed pone. ego credo: quòd aget vtili hypoth. etiam per eandem rationem, si hypoth. competebat debitori: vt scripsi in d. l. nomen. sed vbi non competebat hypothe. quia fortè debitum est chirographum: tũc vera opi. doct. & idẽ credo in reditibus: & alijs iuribus incorporalibus formatis: quæ obligari possunt: de quibus satis in superioribus dixi. Forma autem libellorum satis apparet in his casibus, & formabitur in personali sic. Dicit talis actor contra talem reum, quòd licet talis obligatus sit eidem, in tali summa ex tali causa: pro qua obligauit eidem tale debitum, in quo dictus reus eidem obliganti, tunc tẽporis tenebatur, vel ab illo tempore citrà, obligatus fuit: si fuit obligatio generalis dictaque summa, eidẽ actori adhuc debeatur: nihilominus tamẽ idem reus, dictum debitũ, eidem actori, soluere contra dicit minus iuste, quare petit dictum reum, ad reddendum, & soluẽdum, dicto actori dictam summã, per eum, dicto suo debitori, per sententiam cõdemnari, &c. Et hoc si agat vtili personali, quæ directa competit debitori. Si hypo. quæ eidem debitori competit dicet sic. Dicit talis actor contra talem reum, quòd Sempronius tenetur sibi ex tali causa, in tali quantitate: pro qua obligauit eidem actori omnia bona sua: & ita hoc debitum, in quo dictus reus eidem tenetur: vel fortè tale debitũ in specie, in qua dictus reus eidem tenebatur tunc, & pro quo debito eidem reus obligauit, & tũc obligauerat eidem sempronio, talem rem suam, vel fortè omnia sua bona: quare, cùm dictæ summæ, adhuc debeantur, & hypothe. quæ competit directa Sempronio, competat dicto actori vtilis, ex causa prædicta, dictusq; reus, teneat tales res quæ erant in, & de bonis suis, tempore obligationis, per ipsum factę, vel ab illo tempore citra: si fuit obligatio generalis, petit dictus actor, dictas res, esse obligatas, eidem reo pro summa prædicta, per sententiam declarari: eundemq; reum ad dimittendum, eidem actori, easdẽ, ex causa obligationum, & hypothecarum prædictarum compelli, ad hoc vestrum implorans officium &c.

Sed potest quæri cum hodie principalis, & fideiussor, debeant primò excuti, vtrum de hoc debeat fieri mentio in libello? videtur, quòd sic: quia in authent. hoc si debitor, hypothe. aliàs inhibetur. Supponit ergo, quòd aliàs non competit. & pro hoc facit, quod scripsi ſ. §. proxi. Potest dici, quòd hoc non sit de necessitate, & quòd sit excipientis, cum actio habeat sua essentialia, sine hoc, cautum est tamen poni in libello, hoc tamen non obtinet in casu quando nomen fuit obligatum, cum non habeat locum dicta authen. vt ibi scripsi in d. l. nomen. & facit quòd debeat fieri mentio in libello. C. de iur.
32 do. impe. l. j. Sed quæritur, †certum est, quòd possessor qui conuenitur hypotheca. liberatur soluendo debitum. ff. quib. mod. pign. vel hypothec. fol. l. Paulus respon. §. j. & l. mulier. qui pot. in pig. habe. Quæritur, vsque ad quod tempus. doct. tenent, quòd vsquequo iudicati conueniantur, vel quousque fiat executio contra ipsum: per l. miles. §. j. ff. de re iudi. de pẽ. hæred. l. item veniunt. §. idem rectè. Item occasione huius, quæritur nunquid possit concludi alternatiuè in libello: videlicet rem dimitti vel debitum soluiꝰ Videtur quòd sic: nã duo videntur in obligatione alternatiuè: concludit videlicet rem dimittere, vel debitum soluere per d. ll. ergo alternatiuè potest concludi: vt videbis ĵ. eo. §. plus. & facit quod nota. ff. de verb. oblig. l. eum qui certarum. §. j. de iureiur. l. prætor. §. j. Doc. consueuerunt tenere contra. Nam hæc dimissio venit vi actionis: sed facultas soluendi authoritate legis: & ideò non cadit in petitione: vt d. l. miles. §. j. & videbis ĵ. de offi. iudi. circa princ. Satis potest dici, quòd ex hoc non deberet vitiari libellus: nam vi actionis, venit declaratio. residuum officio iudicis, vt in alijs realibus, igitur ex quo in actione cõcluditur, videtur libellus procedere, nec propter accessoria, debet vitiari, & maximè: quia hoc casu minus petit quàm debebatur: ideò non debet repelli. ĵ. §. si minus. & pro hoc videntur iura, C. si vnus ex pluribus hær. cred. l. ij. extrà de pig. c. ex literis. Et ita amplectitur vsus curiæ laicalis. Doct. quærũt
33 nunquid †personalis, & hypothe. possint simul intentari? Videtur quòd non, quia quoties duæ actiones, ita se habent, q̃ sententia lata in vna, obstat exceptio rei iudicatæ in alia: non possunt simul intentari: vt l. fundum. & l. fundi. ff. de excepti. sic est in duabus: vt ff. qui. mo. pig. vel hypot. fol. l. si deferente. arg. &c. Præterea, hoc videtur expressum: quia actio personal. & hypoth. competunt pro legato. C. communia de leg. l. j. & tamen non possunt simul intentari. ff. de le. ij. l. cum filius. §. varijs. Ia. & Petr. tenent contra, & dicunt hoc esse expressum in authen. de fideiuss. §. sed neque. Ad contraria respondent: & primò ad l. fundi. & l. fundum. Dicit Petr. illud obtinet, vbi ad diuersos fines tẽdunt: sed vbi ad vnum finem & per eũdem actum, & modum tolli possunt: possunt simul intentari: vt d. §. sed neque. Ad §. varijs. respondet Iaco. quòd ibi non loquitur de hypothe. quæ tunc non erat inuenta, nec competebat, pro legato sed iure codicis. per d. l. j. C. communia de lega. Præterea, illa hypothe. & personalis non competunt ad idẽ: quia vna pro re legata: alia pro re alia testatoris: vt cõsueuit notari in d. l. C. communia de leg. Dy. dicit: q̃ ab initio possunt simul intentari: sed non ex post facto. vt no. extrà de re iud. c. nullus. lib. vj. & ideo tex. dicit mox. & hoc vbi agitur contra principalem: secus si contra tertium: nam tunc seruatur ordo d. §. sed neque. in auth. de fideiusso. & quæ ibi no. & C. de pig. auth. hoc ita. de act. & obli. l. fin. cum auth. ibi posita. vide quòd ibi scripsi. Vnum non omitto: quia quotidianum, & ideo attendendum, & Iac. videtur aliquãtulum
34 tangere hic. †Videtur quòd nuda cautione: contrahitur hypothe. Quæritur nunquid constituitur per talia verba: lego decem annua vel sextarium frumenti super tali fundo: vel super tali molendino, ipse dicit quòd sic: quia hypothec. dicitur ab ὑπὸ quòd est sub: & θεσις quod est positio: quasi sit suppositio, vnde supponere & obligare idem sunt, & ad hoc inducit rubricam ff. de re. eorum qui sub tu. vel cur. sunt, in fi. cum dicitur: alienandis. vel supponẽdis. de hoc autẽ sẽdm eũ non est quæstio, sed si molendinũ vel fundus, non valeat tantũ: an nihilominus tenebitur complere quia certum est, quòd si pignus non valeat debitum, durat personalis: & sic transit, allegat pro eo. C. de pigno. l. j. de act. & obli. l. aduersus. Sed huic opi. primæ, videtur obstare ff. de contrahẽ. emp. l. fi. §. fi. ff. de transac. l. cum hi. §. fi. vnà cum §. sequentibus. vbi de hoc no. & etiam. ff. de adimẽ. le. l. Lucius. de annu. leg. l. Caius. Et vt melius responsionem videas ad ista verba, distingue: nam si legatum sit super re: vel ex re: nõ videtur dubium, quin cõtrahatur hypothec. & super re illa: & super alijs rebus testatoris per l. j. C. communia de legat. & sic potest intelligi. ff. de do. præleg. l. Seia. sed vbi proponitur inter viuos, tunc si promissor dicat: & pro hoc suppono talem rem. Tunc crederem contrahi obligationem realem: quia hoc verbum suppono: satis hoc importat: vt d. rubri. & quælibet verba ad hoc apta suffic

sufficiunt. C. quæ res pignor. oblig. pos. l. fi. & idem videtur si promittat, aliquod annuum, quod assignet super tali re: quia hoc quodammodo videtur importare obligationem dumtamen rem non tradat: quia tunc assignatio transferret dominium: vt scripsi C. de dona. l. si quis argentum. ff. de vsufr. leg. l. generali. §. heredis. Et idem multò fortius, si quis promittat, vel confiteatur se debere aliquam pensionem, ratione certæ rei, & ita videntur tenere doct. iuris cano. extrà de pact. c. cũ clerici. de deci. ca. tua nos. & idem videtur sequi Spec. in casu quo debetur annuum: secus si semel soluendum. in ti. de locato. §. nunc aliqua. ver. lxxxvj. pro quo facit ff. de publi. l. imperatores. Item quia talia onera videntur sequi, & comitari rem. ff. de vsufr. l. hactenus. §. j. ff. de iud. l. fideicommissum. §. quid tamen. illud verò satis videretur, quòd hæc verba non importent obligationem: videlicet promitto decem modios ex tali fundo: vel de tali fundo: vt d. l. fin. Sed si promitterẽ aliquod annuum: & assignarem super fundo tali: tũc videtur fuisse mens contrahentium, velle ipsum fundum obligare: quia quæcunque verba sufficiunt: vt d. l. fi. C. quæ res pig. ob. pos. & facit C. ne vxor pro marito. l. cum te. Et potest esse ratio: quia hoc casu hæc verba non possent aliud operari nisi obligationem: sed quãdo promittit vinum, vel bladum percipiendum ex illo fundo: tunc satis possunt operari: quia interest magis habere ex vno fundo quàm ex alio: quia fortè meliores fructus crescunt ibi. Præterea verba hæc, ex eo fundo, vel de illo fundo: non sunt ita apta ad obligationem realem, sicut illa: assigno super illo fundo: vt patet ad sensum. Alius autẽ articulus, quem Iacob. hic tangit, videlicet, an si non sit tantum in fundo, quantũm promissum est, debeat suppleri, non est de præsenti materia. ideò non prosequor. sed dic vt dixi C. de donati. l. si quis argentum. vbi de hac materia satis scripsi in breuiario. Consueuit quæri, quare res aliena nõ potest obligari: & tamen potest vendi. ff. de pign. act. l. rem alienam: de contrahen. empt. l. rem alienam. Solutio, per contractũ pignoris constituitur ius in re: aliàs non valeret nec proficeret: sed per venditionem non: quia alias potest prodesse: cum venditor teneatur de euict. ideo valet in vno casu: in alio non, secundum Petrum si vis hanc materiam magis dilatare: vel si aliæ quæstiones occurrant: vel si vis vendere modum ponendi & pronuntiandi: vide in Spec. de pigno. & tit. de obliga. & solutio. & in materia de præscriptionibus, in §. suprà allegato.

a ADNOT. ¶ Item seruiana. Diuide secundum Areti. hic in prin. & secundum dominũ Iasonẽ hic in ij. colum. in me. versicul. his sic breuiter præmissis. & h. d. secundum Areti. Actio seruiana, vel quasi seruiana, est prætoria: & competit seruiana pro rebus coloni: quasi seruiana, pro rebus alijs rum debitorum obligatis. d. Iason, latius summat hic, in ij. col. ver. seruiana quæ competit.

b ¶ Res pignoris. Et vide hic Angel.

c ¶ Durat locatio. Quod iudicabitur inspecta qualitate bonorum, secundum Ias. hic. Et aduerte, quòd fructus naturales percepti tacitè sunt obligati, pro pensione fundi: non autem industriales sic decidit Bartolus, in l. assiduis. in ij. colum. versi. quero an habeat locum. C. qui pot. in pig. ha. Item quærit hic Angel. quid si inquilinus, quædam intulit? postea mutato consilio remouet: an sint obligata.

d ¶ Quid si. Hanc quæstionẽ recitat etiam Ias. hic. in ix. colum. ante finẽ. in ver. quærit etiam Ioan. fabri. hic, si res illatæ.

e ¶ Sed quid. Vide hic Iac. post Ioan. fabri. in ix. colum. post me. versi. quæ rit etiam Ioan. fabri.

f ¶ Quid si. Vide de hac quæstione Areti. hic in ij. col. ante me. versi. quæro inquilinus.

g ¶ Item quæritur. Hanc quæstionem ponit Angel. hic in j. colum. prope fin. versi. quid de emphyteuta.

h ¶ Seruando dicta. Hypotheca. autem dicitur ab hypos, quòd est sub: & thesis positio quasi suppositio, vel obligatio quæ idem sunt. vt probatur per rubricam de reb. ec. non alienan.

i ¶ Dy. dicit. De hac materia vide hic Ange. in iij. colum. in versi. concludit quatuor casus. vide do. Iaso. hic in xij. colum. ante med. in versi. in fine glo. habetis hic differentiam, &c. item quærit hic Angel. quid si duobus priuatis, obligo bona mea præsentia & futura diuersis temporibus, an prior creditor, erit potior in postea quæsitis: an simul concurrant.

k ¶ Esset rustica. Adde glo. & Cy. in l. si prædium. C. de prædijs minor. & Bart. in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. de loca.

l ¶ Quid in iure. De his quæstionibus vide dominũ Iaso. hic in xx. colum. ante finem. in versic. hinc sumpta occasione Ioan. fabri. quærit de pluribus quæstionibus.

m ¶ Sed nunquid. De hac quæstione vide Iaso. post Ioan. fabri. hic in xxiij. col. post prin. in versi. dubita tamen. Ioan. fabri.

n ¶ Libellorum. De hoc vide hic Angel. & Iaso. in vltima colum. & Pet. Ias. in ti. de hypothecaria actione. & Pet. de ferra. in tit. de forma libelli qua agitur actio. hypo.

1 ☞ *Vnitum suo priuilegio frui.*

a IN PERSONAM. [a] Is §. vsque ad §. pœnales. tractat de tribus actionibus personalibus prætorijs, & quàmuis sit vnus §. tãtum. vsq; ad §. pœnales. tamen ego diuidam in tres vt appareat melius tractatus, cuiuslibet materię diuisim. In hoc §. Imperator facit duo. Primo nominat tres actiones, de quibus tractaturus est. Deinde tractatum earum prose-
1 quitur, particulariter, casus planus est. †In glo. C. de consti. pec. facit quòd ecclesia alij vnita, retinet sua priuilegia: extrà ne se. vacan. c. j. de reli. do. ca. quia monasterium & ibi de hoc per docto. vide suprà de fideicommiss. hære. §. sed etiam. C. de rei vxo. act. l. j. §. j.

a ADNOTATIO. ¶ In personam. Diuide hunc §. cum sequen. secundum Angel. hic in prin. Et sic summatur, actio de constituta pecunia, est personalis: & prætoria. Et habet omnes vires quas olim habebat res: & oritur ex nudo pacto. vel diuide secundum dominũ Iaso. hic in ij. colum. ante me. versi. his ita ad euidentiam præmissorum. Et summatur sic: secundum eum, actio de constituta pecunia: est personalis & prætoria: & habet omnes vires: quas habebat olim receptitia: quæ in eam est transfusa: & competit contra omnes: qui constituerunt se soluturos pro se vel pro alijs quando nulla stipulatio intercessit.

1 ☞ *Obligatio ciuilis multiplex.*
2 *Accessoriarum actionum inefficacia.*
3 *Pactum nudum quando, an non, actionem pariat. 4.*
5 *Stipulatio ex quibus constitutionibus competat.*
6 *Prætoris remedium inextendibile.*
7 *Sponsor quis.*
8 *Actionum quæ cumulari possint. 9.*
10 *Pœnam, lapso die, committi.*
11 *Constitutum an probandum.*

DECONSTITVTA AVTEM PECVNIA.
†Id est hac actione. doc. reuocãt hic in dubium, an de constituta, sit proprium nomen actionis: [a] & tamẽ non videtur dubium, rectè volenti intelligere tex. qui vocat eam act. C. eod. l. j. & ij. In glo. ut puta. in fin. in hoc videtur mirum: cùm fideiussor possit accedere ciuili, cui non potest cõstitui, saltem ab illo, qui tenetur ciuili ſ. de fideiuſ. §. j. vers. ac ne illud. cum obligatio fideiuſ. sit magis stricta, quàm constituta: cum fideiussor non possit obligari, in plus quàm reus principalis: & tamen constitutor potest. ff. de constit. pecu. l. sed & si citeriore die. & l. hactenus. §. fi. Potes dicere, q̃ triplex est ciuilis.
1 Quædam efficax: ex †qua datur actio ciuilis: vt illa quæ datur ex sententia. Alia inefficax, ex qua nulla datur actio: vt satis vidistis ſ. in materia obligationum: & ſ. de li. ob. Nũc potest dici, q̃ ciuilis efficax, possit constitui, vt possit fideiussor accedere: sed ciuili inefficaci: non potest accedere, nec illa cõstitui, & ita videtur idem vtrobiq; gl. sentit ibi contra. Et hoc verum, q̃ debitum ciuile, non possit constitui, nisi promissor sciens debitum inefficax, constitueret: tunc enim videtur donare: vt not. gl. in d. l. q̃ si maritus. §. j. Sed Dy. dicit, q̃ sciẽs non tenetur, si vterq; hoc sciebat, & creditor & cõstituẽs: cũ in pari causa debeat esse potior conditio rei. ff. de verb. ob. l. si seruum. §. sequitur. de except. do. l apud Cel. §. Marcellus. Et facit optimè. ff. de contrahen. empt. l. domum. & ff. de excep. do. l. ij. §. circa. Credo, q̃ sciens non tenetur, etiã in casu quo
2 creditor ignorabat: quia hæ actiones † accessoriæ, non possunt stare sine principali: igitur scientia promittentis, non facit eas subsistere, ex quo materia deficit, vnde leges quæ dicũt, quòd sciens promittendo indebitum, videtur donare: loquuntur quando principaliter quid promittitur, sed si accessoriè non credo: quia deficit materia. ff. de pign. l. cum vtioſe. ff. de fideiuſ. l. si à reo. §. si furioso. & ibi de hoc. & hoc apparet: quia si ille, qui promisit sub cõditione, cõstituit purè: non tenetur si principalis obligatio conditione deficiat: eo quòd principalis obligatio nulla est, vel inefficax: & ibi non potest allegari ignorantia: quia idem vtrãque promissionem fecit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de cõst.pec.l.id quòd.eo.ti.l.hactenus.§.fi.& hoc satis probaui in simili ŝ.de fideiuſ.§.j. In gl.ergo. ibi cum allegat l.
b cum qui,[b] hæc ratio non est bona secundum doct.Non enim sequitur,non potest conueníri vſcq; post x.dies ergo ex nudo pacto actio oritur:secundum eos,credo quòd verum dicunt. Nam in multis actionibus,in est dies tacitè,in quibus non ori
3 tur ex nudo †pacto ŝ.de ver obli.§.loca. ff.de ver.obli.l.continuis.§.cum ita.ratio autem est secundum eos: quia hoc pactum,interponitur super debito iam contracto: ideò potius valet,quàm si interponeretur,super debito contrahendo. Et quia est accessoriũ alterius. & ideò hypo.nudo consensu contrahitur:quia accedit alij: vt dictum fuit ŝ.prox.§.C.per quas perso.l.ſi. In eadem glo.ibi cum allegat.l.ſi quis argẽtum.
c §.ſinautem.'hic non videtur fallentia:nam l.quę dicit,quòd ex nudo pacto non oritur actio:loquitur in contractibus innominatis.Nã in nominatis bene oritur:vt l.iurisg.ff.de pac. nunc cõtractus donationis hodie nominatus est;vt d.l.ſi quis argentum,ideò non est mirum,ſi pariat actionẽ:vt ff. de pac. l.legitima.ſecundum Pe. In ea.gl.ibi cum alle.de rei vxo. act.l.j.§.j. ſed ibi non est nudum pactũ,cùm ſemper fingatur ſtipulatio interpoſita:vt ibi patet ſecundum Pe. In ea.glo. ibi l.j. & l.pactum.ſed ibi non est pactũ:ſed pollicitatio,quæ
4 inter ſe differũt:vt ibi.Sed †tamen bene ageretur illo casu ex nudo pacto:quia fortius ex pollicitatione,& hoc fauore reipublicę.C.qui.ex cau.maio.l.reſpublica.ſecundum Pe.Vide ŝ.in ti.qui.mo.re contrahi.ob.vbi ſcripſi. In ea.glo.ibi.periculi.in fin.Et est ratio propter periculum,quod pertinet ad creditorem in quo grauatur:& ideò debet releuari in alio.ff. de iureiur.l.eum qui.ſecundum Pe. In ea.gl.ibi frumenti. propter neceſſarium vſum victualium ſecundum eundem.

In eo.gl.ibi l.etiã.fauore reipu.cuius impropriè dicatur reſpu.ſecundum Pe.vide ŝ.c.§.rurſus.Itẽ,dicit ipſe fallit inhonorario aduocati.C.de ſuffra.l.j.Item,in ſalario nũij.C.man. l.ſalarium.Item,in alio caſu.ff.de pact.do.l. inter ſocerum.§. conuenit. & ſic ſunt x.Itẽ in alio,ŝ.loca.§.adeò.& ſic ſunt xj. Idẽ crederẽ in quocũq; contractu per legẽ approbato.& nomine certi contractus efficaciter introducto:vt in contractu feudali:& aliis ſimilibus.ff. de pact.l.legitima. Et idem ſi ex conſuetudine, aliquis contractus nomine proprio acciperet in aliqua regione:ſicut libellarij contractus:& firmæ terrarũ & talia:cum cõſuetudo vim l.habeat.vt §.ex non ſcripto.hodie verò de iure canonico iſta ceſſant:vt dixi ŝ.qui.mo.re cõtra.ob.in princ. In glo.vel actione ex ſtipulatu.in ſi.in hoc multum sunt aduertẽda verba.quid enim ſi dicatur ſic:Con-
5 ſtituis † te ſoluturũ, quod nihil debes? & reſpondes conſtituo,nunquid est ſtipulatio,vel pactum de conſtituta? Ia.dicit q̃ est ſtipulatio,cum ſtipulatio cõtrahatur per quæcunq; verba ŝ.de verb.obli.§.ſed hæc ſolennia.C.de contrahen.& commit.ſtipu.l.omnes.Vnde ſi dicas.Vendis mihi pro x.equum hunc? & tu reſpondes: vendo, ſtipulatio eſt ſecundum eum, ſecũdum hoc in paucis habet locum hæc ratio:quia communiter vtuntur homines interrogatione & reſponſione. & ſic ſemper erit ſtipulatio propter quod concludit, quòd vbi eſt ſtipulatio: nihilominus est de conſtituta, & q̃ hæ actiones, poſſunt concurrere:quia prætor eſt largus,& ſubuenit egentibus & non egentibus ŝ.de bo.poſ.§.quos autem.nec obſt.is text.alioqui ſi ex ſtipulatione promiſerit iure ciuili:tenetur, verum eſt,& de conſtituta.non enim intẽdit excludere, quin ea poſsit agi.Et vides in ſimili:nam tex.dicit,quòd Publicia na datur non domino:& tamen propter hoc, non excluditur quin detur domino;vt ŝ.eo.§.aliæ.ſecundum eum.Illa opin. non placuit mihi ibi;nec iſta placet hic Pe.de Bel.perti.Dicit enim,quòd vbi per ſtipulationem conſtituitur,non habet lo
6 cum hæc actio,Nam remedium prætoris quòd inducitur cõtra æquitatem,†non concurrit,cum alio remedio, nec extenditur ad caſum,quo alio remedio per ius cõmune prouiſum eſt:vt patet in remedio cautionis quòd non obtinet, quando liberatio eſt legata.ff.vt in poſ.lega.l.j.§.ſi debitori.ff.de edẽ. l.quædam.Igitur cum prætor introduxit contra ius commune,quòd hæc actio detur ex nudo pacto, non debet extendi ad caſum,quo per ſtipulationem prouiſum eſt.Prętera,hoc videtur probari,ff.de noua.l.ſi ita ſtipulatus.§.j.cum l.ſequẽ. per quam legem apparet, quòd vbi ſtipulatio interponitur, quòd non naſcitur actio ex contractu.Vnde bene poteſt cõſtitui per pactũ.poſſum enim promittere, ſine interrogatione,vel ante interrogationem,abſenti per epiſtolã, vel ex interuallo,ſic tamẽ quòd non appareat animus ſtipulandi.Nec obſtat ff.de conſti.pecu.l.j.§.eum qui. Sed quæritur,quando interponitur ſtipulatio quis contractus erit:vtrum erit fideiuſsio,vel conſtitutio:in hoc conſiſtit magnus effectus:nã fideiuſſor non obligatur in plus nec in alio ŝ. de fideiuſſo. §. fideiuſſores conſtitu.ſic ff.de conſti.pec.l.ſed ſi anteriori die. & l.quòd ſi maritus.& l.item illa verba. §. proinde. & l.ij. §. antepe.& videtur,quòd non ſit conſtitutio per hunc §.præterea.in hoc videtur differentia,inter fideiuſſorem,& conſtitutorem:quia fideiuſſor ſemper per ſtipulationem fit.c.de fideiuſſo.l.blanditus.conſtitutor vero,quandoq; per pactum. ff.de conſti.pecu.l.j.& hæc videtur veritas:& probatur.ff.de const.pecu.l.j.§.eum qui. vbi apertè concluditur,quòd aliud est conſtituere:aliud promittere per ſtipulationem: vt C.eo. l.ij.vbi dicitur, non eſt abſimilis ſtipulanti,ergo ſi ſit ſimilis, non est eadem,nec per eam contrahitur:quia aliud est id, cui ſimile ff. depoſi.l.quòd nerua.Concluditur ergo opi.Iac. ſupra dictam,à veritate deuiam eſſe.Qualiter ergo nominatur
7 talis promittens per ſtipulationem? Satis †credo, quòd poſsit vocari ſponſor:de quo in auth.de fideiuſſ.§.j. Et vide ibi plura nomina interedentium, quæ videntur ſynonyma.& tamen non hic:vt ibi no. credo tamẽ,q̃ illud in iure conſtituitur de fideiuſſore debet habere locum,& in conſtituente per l.ſin.C.de conſtitu.pecu.& per dictum §.primum. niſi in caſibus,quibus reperitur contrarium expreſſum in iure, quod reperitur quandoq; vt in caſibus ſuperioribus. Item no.q̃ licet per ſtipulationem non poſsit debitum conſtitui: tamen id quod per ſtipulationem debetur, poteſt conſtitui per pactum:vt ff.de conſti.pec.l.promiſſor. Item quæritur, nunquid actio de conſtituta,& principalis,poſsint ſimul intentari,ſeu cumulari.Ia.dicit quòd ſi primò agitur de conſtituta, nõ poteſt actio prima cumulari ſed econtrà, ſi primò agitur principali, poteſt cumulari actio de conſtituta, & mouetur
8 duabus regulis,quæ conſueuerunt tradi. †Prima eſt,quòd vbi ſunt duæ actiones,quæ ita ſe habent,quòd ſententia lata in vna,obſtat exceptio rei iudi.in alia,non poteſt fieri cumulatio:aliàs ſic. Secunda,q̃ vbi ſunt duæ actiones, per quas idem petitur ſententia lata in vna,obſtat exceptio rei iudi. in alia prima probatur.ff.de excep.l.fundum. & l.fundi. Secunda,de excep.rei iudi.l.& an eadem.in prin.& l.ſi mater.§.eadem.Nunc dicit ipſe actio de conſtituta,& principalis, ita ſe habẽt,quòd ſententia lata in principali,non obſtat exceptio rei iudicatæ in conſtituta:& ideò intentata prima, poteſt cumulari de conſtituta.Et ex hoc apparet,quòd ſi reus abſoluatur in principali,quia fortè non eſt actio efficax:quia debitũ naturale tantum non obſtat exceptio rei iudicatę,quominùs poſsit agi de conſtituta:quia ad eſſe conſtitutæ, ſufficit obligatio naturalis in principali debito:igitur cumulatio admittitur:ſed econtrà,dato libello:in conſtituta,non poteſt cumulari prima actio,ſeu principalis:quia ſententia lata in conſtituta,obſtaret exceptio rei iudicatæ in prima:quia idem veritur in vtraque.Nam ad eſſe conſtitutæ requiritur quòd ſit debitum in principali:idem quæritur,an ſit debitum vel nõ: quia ſi non ſit debitum,non poteſt intentari.Idcirco cum eadem res,vtrobique petatur,& ſententia lata in prima,obſtaret:ergo exceptio rei iudicatæ in ſecunda, hoc caſu non admittitur cumulatio.Vnde in principali poteſt abſolutio fieri duabus de cauſis, vna quaſi non ſit debitum efficax: & tunc non obſtat exceptio rei iudicatæ in conſtituta, alio modo quaſi ſit omnino indebitum,et tũc obſtat.Verum eſt quia in dubio videtur pronũtiatum,quaſi ſit omnino indebitum: vt ff.de iureiurand.l.duobus.§.colonus.& l.ſi duo.§.idem iu. & l.ſin.ſecundum eum.Pet.non recitat opi.Ia.ſed bene facit ad quæſtionẽ,in qua tenet totũ contrarium,dicit enim,q̃ prima intẽtata,non poteſt cumula.de cõſtituta,ſed econtrà ſic:& mouetur:quia ex eo q̃ actio de cõſtituta, eſt acceſſoria:ideo non

nõ põt intẽtari prima pẽdente:ſed ecõtrà ſic p d.l.fundũ. cũ l. ſeq.& facit pro Pe.ff.de iureiu.l. ſi actor.vbi videt quaſi expreſſum.Super hoc videretur quòd opin.Iac. non procedat: quia nedũ impediẽt cumulatio, vbi ſententia lata in prima obſtaret omnino,exceptio rei iudicatæ in alia:imò vbi obſtare poſſet ex modo pronuntiandi:vt not.Dy.& probat extrà de regu.iur.c.nullus pluribus.igitur cum Ia.confiteatur q̃ ſi omnino pronuntiaretur indebitum,prima obſtaret exceptio rei iudicatæ in conſtituta:ergo ſequitur, q̃ nõ poſsit cumulari, cum prima,& principali,propter dubium euẽtum. Præterea opi.Pe.non videtur procedere in eo,quia concedit cumulationem actionis de conſtituta prima intentata: quia idem videtur verti in vtraq; actione videlicet an ſit dubiũ.& ideò ſententia lata in illa,videtur obſtare except.rei iudi.in alia.
9 †Potest dici, q̃ aut alius tertius conſtituit pro debitore: & tunc videtur poſſe cumulari actio prima,actioni de conſtituta:quia ſententia lata pro conſtituente, vel econtra eum:nõ obſtat exceptio rei iudicatę in principali. Et ita vides in ſimili.ff.man.l.creditor.cũ notatis.ff.de pac.l.fideiuſſor. Sed econtrà:actio de conſti.non poteſt cumulari primæ:qua reus primò conueniẽdus est in auẽ. de fideiuſ. §.j.& hoc niſi eſſet renuntiatum illi auẽ.& vbi ipſemet conſtituit. Et poteſt dici,ſicut de hypothe.& principali dixi ŝ. §.proxi. videlicet, quòd ab initio poſsit cumulari,ex poſt facto non principali,primò intẽtata per ſupradicta. Vel poteſt dici, quòd principali primò intentata,poſsit fieri cumulatio,ſi ſit lis cõteſt.& reus cõfiteatur debitum.ſed dicit ſe non teneri:quia inefficax,& ex pacto nudo.Nam tunc ſententia lata in illa,non obſtabit exceptio rei iudicatæ in conſtituta. & eodem modo ſi actione de conſtituta,primò intẽtata & li.conteſt.reus confitetur debitum,veruntamen negat conſtitutum:vel dicit non tenere ex alia cauſa.his enim caſibus videtur cõcedi poſſe. Quæro vltrà,an conſtituens pro alio,poſsit agere contra reum, ſi ſoluit?In hoc eſſet diſtinguendum,an conſtituit mandato:an ſine,& ſi ſine:an pro ignorante,an pro ſciente.& ſi pro ſciente:an inuito,vel tacente:& an animo donandi, vel non:vt in
10 fideiuſ.ff.mand.l.ſi remunerandi.& §.ſi paſſus.& l.ex manda to.& l.qui fide.& l.qui patitur. † Item docto.quęrunt hic, certum eſt,quòd conſtituenti dantur x.dies ad ſoluendum:vt l.promiſſor.§.j.ff.de conſti.pecu.pone ergo,quidam ſe conſtituit ſoluturum,quoddam magnũ debitum,ſub pœna,quęritur vtrum pœna committatur poſt decendium,abſque alia interpellatione. Videtur quòd ſic:quia dies interpellat pro homine,vt l.magna.C.de contrahen.& cõ.ſtip. Ia.tenet contra.& ad l.promiſſor.§.j.de conſti.reſponder quia lex non iubet tunc ſolui:ſed prohibet ante exigi.vnde ſi lex iuberet tũc ſolui:haberet locum.l.magna.Pet.dicit cõtra.nam vbi quis promittit factum:datur tempus,per legem quo facere potuerit:& tunc tempus illud interpellat ff.de verbo.oblig.l.interdum.& l.cum ſtipulatus eſſem abs te, text.ille hoc non dicit. melius videtur facere.eo.titu.l.ſi inſulam.Sed nec illa, & Pe. videtur dixiſſe contra ŝ.de verbo.oblig.§.loca.credo tamen, quòd hic verum dicit.nam negari non poteſt,quin hoc tempus detur ad ſoluendum,per legem,& ſic videtur interpellare.& videtur expreſſum.ff.de act.& oblig. l.traiectitiæ.§.de illo.ſed ſi tẽpus non adiiceretur ſolutioni:tunc videretur obtinere,quòd ſcripſi in d.§.loca. Ex præmiſsis apparet,quomodo ſit formandus libellus. Dicit talis actor contra talem reum,quòd cum idem reus, teneretur eidem in x. & conſtituerit ea ſe ſoluturum, eidem actori:eaque ſoluere recuſet: petit idem actor,dictum reum cõdemnari ad ſoluendum,& reddendum ſibi eadem x. Si pro alio conſtituit, concludens eodem mod.facta narratione facti:videlicet,quòd cum talis teneretur,in tali ſumma,quam talis reus,erga eum ſe conſtituerit ſoluturum:petit &c. Sed contra hunc libellum, poteſt opponi.quia hic non ſpecificatur cauſa debiti.& certum eſt,quòd in actione perſonali debet ſpecificari. ff.de except. rei iudi.l.& an eadem.§.actiones. Ad hoc poteſt dici,quòd cauſa ſatis ſpecificatur, ex quo dicit quòd ſe conſtituit; cum ex conſtitutione oriantur obligatio: & actio: vt hoc titu. Item an debet poni in libello, quod nudo pacto? Videtur quòd ſic,cum ſit de eſſentia,vt hoc §.& ſatis ŝ.dictũ est q̃ ſufficiat dici.ſed in his omnibus,ſatis poteſt dici,q̃ ſit debitum:& quòd ſe cõſtituit:nam hoc dicendo,videntur poni neceſſaria.
11 ŝ. de fideiuſſo.§.ſi. † Sed an oporteat probare,quòd ſit debitum? Poteſt dici, quòd conſtituendo conſtituens confitetur:ſicut debitor qui cautionem exponit. ff. de conſti. pecu.l. quidam.& l.titius.& hoc ſi conſtituatur de debitum certum.ſecus,ſi incertum:vt debitum quod debeo:vel quod talis debet ff.de conſti.pecu.l.qui autem.ſed ſecundum hoc fruſtra requiritur,quod ſit debitum,ex quo non incumbit creditori onus. & maximè,quia conſtituens vix audietur, contra confeſsionem ſuam:iuxta l.generaliter. C.de non nu.pe.cõſtat autem quod conſuetudo confitetur:vt l. ex hac ſcriptura ff.de dona. C.de dona.l.v.Igitur totus ille tractatus qui eſt ff.eo.l.j.§.an poteſt.videtur quaſi inutilis.Itẽ videtur, quòd dato quòd debitum non ſit verum.quod valeret conſtitutio:per d.l.v.de le. ij.l.lucius.§.quiſquis.C.de fal.cauſa adie.l.ij.de leg.j.l.ſi ſic; Sed ad hoc dic,quòd prætor introduxit hanc actionem:contra ius commune:in eo: quod eam oriri facit ex nudo pacto, & quaſi beneficium quòd condonauit,ſicut voluit: vnde conditionem,& naturam ei dedit,quòd debitum præcedat & q̃ debeat probari non obſtantibus verbis conſtituentis. Nam fruſtra adieciſſet hoc:ſi eo modo conſtituendi haberetur ſem per probatio, & hæc videtur fuiſſe mens prætoris & tex. Et per hoc,reſpondetur ad contraria,quòd confeſsio conſtituẽtis,debet releuare à probatione debiti.Item falſa demonſtratio,non debet nocere,ex quo depoſitio annectitur. quod verum eſt,niſi prætor alias diſpoſuiſſet ſuum beneficium moderando.& quaſi ſimilem reſponſionem dedi.ŝ.§. rurſus.

a ADNOT. ¶ Actionis. Vide hic Angel.in ij.col.in verſ.in gl.de pecunia.
b ¶ Bum qui. Imò idem eſt vbique quò ad obligationem quæ ſtatim cedit ſed illi decem dies adiiciuntur miſerationis gratia iuxta l. ſi cum militi. §.ſi intra.in ff.de cõpenſa. Item doc.reprobant hanc glo.in ratione ſpecialitatis, quam aſsignat, & laborant multum in aſsignanda ratione. vide do. Iaſo. hic in ix. col.ante me.in verſi.in glo.in ver. Nulla. & Aret.hic in iiij. col.verſic.In glo.in ver.nulla.circa ſi.col.
c ¶ §.ſinautem. Vide hic Angel.in v.col.circa me.verſi.aduertas.& do. Iaſ. hic in xj.col.poſt me.in verſi. In ea.glo.ibi vt C.vbi multa dicunt de intellectu huius l.ſi quis argentum. Et vide hic per Angel. an ex nudo pacto, de iure cano. oriatur actio.in ix.colum,ante med.in verſi.quærit S aly.

1 ☞ *Actio de peculio qui accipienda.*
2 *Pater quo de peculio conueniri poſsit.*
3 *Obligatio quarum actionum mater.*
4 *Actio de pecu.an perſonalis.6.*
5 *Actio inefficax.*
7 *Peculio tenus quis conueniendus*
8 *Actio de peculio ob quid dabilis.*

a ACTIONES AVTEM. a †Nota. quòd peculium multas recipit ſignificationes: dic ff.de pecu.in rub.
1 In gloſſ.volunt quidam.in fin.hæc eſt opin.gloſſ. vbique tamen Iaco.de Rau.dicit contra,[b] quòd eſt proprium nomen
b actionis.Et hoc apparet: quia quælibet actio diſtincta, habet diſtinctum tractatum: hic autem habet diſtinctum tractatum, & titulum, & ab actione mandati,& aliis: vt patet hic:& ff.de pecu.ff. mand. & depoſi. Item nullo iure reperitur,quod actiones hæ man. & depoſi.& aliæ ciuiles.ſint prætoriæ: & tamen de peculio eſt prætoria : vt hic. Pet.de Bel. perti.tenet opin.gloſ.quòd ſit cognomen actionis per dictũ §.cui congruit. Et eſt effectus magnus: quia quandoque eſt bo.fi. videlicet, quando cognominat act. bo.fi.quandoque ſtricti iuris,ſecundum eum.Hæc opi.videtur ſatis amica textibus.ff.de pecu.l.iij.§.ſed ſi filius.in fi.& §.ſequen. eo.titu.l. depoſui.de noua.l.fina.pro qua facit:quia ſi eſſet vna haberet vniforme tempus præſcript. Et tamen conſtat, quòd habet tale tempus quale illa, cuius cognomen recipit.ff. quando act.de pecu. eſt anna. l. cum poſt mortem. Item facit iſte text. qui dicit actiones.in plurali.quaſi non ſit vna.& potes
2 reſpondere ad omnes text. qui nominant †actionem de peculio,ſcilicet quæ pro peculio competit.ſed ſi hoc verum ſit: videtur quòd non ſit prætoria,ſed ciuilis extenſa: ſicut dicitur de ciuilibus,quę competunt bono.poſſeſ.ff.de bono.poſſeſ.hære.pe.l.j.& ibi no. Sed poteſt reſponderi,quòd illud

Universidad de Deusto
Biblioteca

obtinet,quando ciuilis extenditur,per prætorem contra illũ, qui alias obligatus fuit;sed hic quando extenditur contra illum,qui nullo modo fuit obligatus.Et ideò dicitur prætoria, quasi per prætorem de nouo creata,& videtur de mente text. ꝙ sit species actionis:& idem de exercitoria,& institoria,& aliis;vt dicam ĵ.titu.j.§.fin.Vnde an sit nomen,vel cognomẽ, non est curandum:sed an sit species actionis,vide ibi. In glos.scilicet.in fin.istam glos.non oportuit hic poni:quia satis tractabitur de ea.ĵ.titu.j.& ij.vnum tamen aduerte:quia
2 hæc glo.procedit † in peculio profectitio:nã in castrensi,vel quasi conuenitur ipse filius,in aduentitio autem pater, tanquam legitimus administrator,si agnouerit vsumfruc. C.debo.quæ lib.l.cum non solum.& l.cum oporteat.alioqui ipse filius:vt not.ff.de castrensi pecu.l.pater qui.in princip. Doctores quærunt hic:quid si filius habeat castrense,& profectitium:nunquid poteſt agi contra patrem de profectitio,si contrahat in castrensibus:quia fortè emit arma, vel equum? Dicunt quòd sic ff.de pecu.l.hinc quæritur,§.potest.quod potest esse verum in subsidium:aliàs non.ff. de milit. testa.l.si certarum.§.j.& idem si habet beneficium, & profectitium peculium,quòd pater posit conuenirí pro his,quæ gessit,vt beneficiatus. Sed contra est extrà de iudic. c.si annuum.

Quæritur nunquid pater obligetur quatenus est in peculio personaliter:hoc est quærere vtrum hæc actio habeat matrẽ naturalem obligationem.Dicit Ia.de Rau. quòd in hoc fuerunt opi.Hug.dicit quòd sic.Azo dicit quòd non est obligatio naturalis,sed ciuilis.Ia.Bal.dicit quòd nulla. Pro opin.
3 Hug.videtur,† quia certum est, quòd actiones personales, habent matrem obligationem:sed in hoc differũt à realibus: vt dixi ŝ.eo.in princi.& §.j. sed actio de pecu.est personalis: ergo habet matrem obligationẽ ciuilem & naturalem:quia aliàs non potest competere:vt dixi ŝ.de oblig.in materia.

c Quòd autem hæc actio sit personalis,[c] apparet:quia descendit ex contractu,vel quasi:& competit ad dandum:& sic videtur personalis ĵ.eo,§.sic itaq;.Præterea si esset realis:concludetur ad declarandum ŝ.eo.§.omniũ.quòd non sit in ista: vt ĵ.videbis.pro hac parte, faciunt omnes leges, quæ dicunt, ꝙ de peculio est cognomen actionis,quæ fuerunt allegatæ in additione ŝ.proxima:quia si non sit nisi cognomen actionis in substantia,est talis qualis erat ante. Præterea: lex videtur dicere,eam personalem.ff.de pecu.l.summa.§.fin. Præterea iste text.hoc intendit in §.personam &c. Item sine obligatione principali,fideiussoria non procedit:vt l.fideiussor obligari.ff.de fideiu.sed constat,quòd pater qui tenetur de peculio,potest fideiussorem dare ff.ad Maced.l.creditorem. ergo
4 sequitur,ꝙ sit obligatus. Pro opi.† Azo.ꝙ non sit dare in actione de peculio naturalẽ:videtur vna ratio pro omnibus: quia certum est:ꝙ naturalis oritur ex cõsensu:& sine consensu,nõ contrahiẽ.ff.de pac.l.j.§.adeo.Et vidisti ŝ.in materia de obli.sed pater & dominus obligãtur de peculio,etiã inuiti.ff. de pec.l.si quis seruũ.§.fi.ergo non est ibi obligatio naturalis.

Pro Iac.Bal.ꝙ de peculio nõ sit actio personalis:nec in ea sit aliqua obligatio facit:qa qui tenet personali:nõ liberatur quãuis rem desinat possidere;sed qui tenetur reali: liberatur si possidere desinat.ff.de aqua plu.arcen.l.emptor.cum l.seq. & seq.de rei ven.l.sinautẽ.§.possidere.quia actiones personales,adeò sunt insixæ ossibus,ꝙ ambulant cũ persona: vt l.si à stricho.ff.de pec.sed ita est,ꝙ pater,& dominus desinũt teneri act.ac si desinãt sine dolo peculiũ possidere:ergo nõ videtur teneri personali,nec personaliter obligari ff.de peculio.l.quẽ sitã.C.ꝙ cũ eo.l.pe.Ia.de Ra.dicit ꝙ potest esse,ꝙ sit obligatio in actione de peculio,quícquid ascribitur rei nõ personę: quæ res subiicitur actioni vt dictũ fuit in rei ven. §.omniũ.ŝ. eo.tit.& ita transit.Petrus dicit,ꝙ actio de peculio est cognomen:& causatur ex cõtractu filij,vel serui.nũc dicit ipse:in actione quæ causatur ex illo cõtractu,est dare obligationẽ,vi delicet naturalẽ,& ciuilẽ ex contractu filij,qua filius tenetur: & naturalẽ ex contractu serui,qua seruus tenetur,hæ obligationes extẽdũtur contra patrẽ,& dominũ,qui de peculio conueniuntur:sicut possessor,qui rem possidet conuenitur rei vẽ. in hoc casu tamen videtur mirabile,ꝙ actio quę non competit cõtra seruũ,possit esse efficax contra dominum. Vnde de actione quæ oritur ex contractu filij,nõ est mirabile, quia illa est efficax contra filiũ.de actione quæ oritur ex contractu
5 serui,est mirabile. † Sed ad hoc potest responderi, secundum Pe.ꝙ interdũ actio est inefficax, propter defectũ substantialiũ,seu essentialiũ:vt quia infans,qui nõ habet consensum se obligat:ibi enim deficit consensus, qui est de essentia: & talis non potest extendi.interdum est efficax, non propter defectum,seu diminutionem substantialium,seu essentialiũ: sed quia persona inhabilitata à iure:tunc non mirũ,si extenditur.hoc potest impugnari per l.Marcellus.ff.de fideiussoribus. & si bene inspicias Pe.non tãgit determinationem quęstionis,in qua videtur dicendũ,ꝙ pater & dominus,nõ obligantur naturaliter,nec ciuiliter: sed prætoriæ; & sic videtur expressum.ff.de accep.l.an inutilis.§.filius,& facit de pecu.l. depositi.Reperitur enim obligatio prætoria vt no.ŝ.de obli.
6 §.j.Et per hoc potest responderi Hug.hæc † actio personalis est,& ita habet matrem obligationem.nam potest dici,ꝙ habet matrem obligationem,quæ resultat ex contractu filij,vel serui,ex qua prætor,ex æquitate dat,& facit oriri obligationem,contra patrem & dominum: cui licet sit personalis, dat in aliquo naturam realis faciendo eam sequi possessorem peculij.nec est mirandum in hoc.Nam sæpe videmus,ꝙ actiones personales sequuntur vniuersitatem patrimonij. ff. de fideiusſ.l.si debitori.C.de fideiuſ.l.j.constat autem,ꝙ peculium est quædam vniuersitas patrimonij.l.hinc quęritur.§.potest. ideò nõ mirum,si actio personalis ipsum prosequitur. Ad
d l.creditorem.ad macedo.potest responderi,ꝙ fideiussor accedit prætoriæ obligationi resultanti ex contractu filij, vel serui de qua ŝ. satis dixi. & hæc materia not.in l.frater à fratre, de condi.inde.& iunge ŝ.de obli.§.fin. Qualiter formetur libellus [d] apparet ex præcedentibus. Dicit T.contra B.quòd talis seruus eius,habens peculium contraxit cum eo; & se ei obligauit in tali summa & ex tali causa,quæ adhuc debetur: quare cùm idem dominus dictum peculium habeat,& possideat:petit eum condemnari in summa prædicta, quatenus vires peculij patientur.& eodem modo concipe si agas contra patrem.Si agas contra illum,ad quem peruenit vniuersitas peculij:recitabis factum tuum:& post concludes verùm: cum ad dictum reum peruenerit peculium,ipsumque teneat petit &c.Et caue quia ego credo, quòd actio de peculio non possit pro vna re intentari.ff. de rei vend.l.vendicatio,non vt gregis.sed pro vniuersitate.ff.de pecu. l. quæsitum. Potest
7 tamen dici,quòd ille † qui vnam rem peculiarem tenet tantũ possit cõueniri de peculio:quinimo & si nulla duntamen asseratur vniuersitatem tenere.ff.de pet.hære.l.licet minimam, & d.l.quæsitum,per quam videtur vnum mirabile concludi, ꝙ vniuersitas peculij remanet in vna re.& idem dico, si nil sit in peculio:& tamen in aliis vniuersitatibus videtur cõtra.ff. ꝙ cuiuſ.vniuer.l.sicut.§.si.sed ibi quando personæ desierunt: hic quãdo res.& facit ff.de pecu.l.peculiũ.§.pe.de verb.sign. l.hæreditatis appellatio. & hoc facit ad id quod scripsi ŝ. de
8 pup.sub.§.liberis. † Sed quæro,nunquid possit agi de peculio,pro contractu ante constitutionem peculij inito. Verbi gratia contraxi cum seruo,vel filio, antequam cõstitueretur ei peculium:post constituitur, nunquid possum agere de peculio?nõ videtur ff.de pec.l,vbi arrogatorem.in fi. sed ibi contraxit cũ patre?a.Vnde videretur posse agi ff.de separa.l. j.§.si filij.Et licet hæc nõ videãtur sæpe cadere in facto in suis terminis:per ipsa tamen possunt terminari multa, quæ cadũt in facto.scis ꝙ religiosi,& maximè hospitalarij.habẽt multos cõdonatos,qui se & sua deuouerunt domino.habẽt etiã monachi,religiosos claustrales,& socios priorum foraneorum, qui licet administrationem non habeant,tamen tenent,& habent bona,quæ regunt,quasi propria,de conniuentia superiorum,qui conniuent frequenter, & quandoque permittũt.hos credo posse conueniri de peculio ex contractibus, cũ talibus religiosis,& cõdonatis initis ad instar dominorũ, & parũ.nã cũ isti nõ possunt habere propriũ,sicut nec serui,vel filij in perfectitiis:merito possunt cõparari eis.& verisimile est,ꝙ torem hãc actionẽ extẽdisse ad eos,si pręuidisset tales futuros.& fa-

cit ĵ.

cit ĵ.tit.j.in princi. Item nota,ꝙ conueniendo constituitur peculium.ff.de pec.l.quàm tuberonis.§.sunt quidam.& l.nõ solum. An autem hæc actio sit perpetua:Dic ꝙ sic, quandiu durat peculium:sed vbi desijt per translationem serui,vel emancipationem filij: est annalis. Item in primo casu, credo ꝙ sit illius temporis cuius est actio,quæ oritur ex contractu inito.dic vt ff.quando ac.de pecu.est anna.l.j.§.annus. & l.cũ post mortem.iunge quæ scripsi ŝ.de acqui.per arro. §. fin.vide ibi & iunge,quæ dicam ĵ.ꝙ cum eo.§.fin.& de noxa,act. §.fin.& in princ.

a ADNOTATIO. ¶ Actiones autem. Summa sic secundum Angel. ex contractu filij, vel serui, tenetur pater, & dominus peculio tenus de iure prætorio.

b ¶ Dicit contra. Tamen secundum opi.glo.cõmuniter tenetur, per docto. & hic Areti.in j.col.versi. Et pro euidentia præmitte.vsque prope fi.colum. sequen. in versi.quæro vtrum. v bi quærit an ista sit natiua. vel datiua: item in col.sequen. an debitum filij, vel serui, sit debitum sui peculij. Item quærit,an valeat statutum,quo cauetur,quòd pater teneatur ex contractu filij. Item vide hic do. Iaso. quid sit peculium,& quotuplex.in iij.colum.& in seq.col.an actio peculij oriatur ex naturali,& ciuili obligatione.Item vi de hic per Angel.prope fi.iij.col.pulchram quæstionẽ, an quòd pater soluit, pro condemnatione filij, competetur filio in legitimam. Item prope fin.vj. col.quærit idem Areti.an filius possit esse in iudicio, tam de iure antiquo, quàm de nouo.

c ¶ Personalis. De hac quæstione vide Iaso. in v.col.in me.versi. an autem actio de peculio.vbi allegat Ioan.Fabri.

d ¶ Libellus. Vide hic Angel.in v.col.in me.versi.in practica,tu dic.& do. Iaso.hic & Pe.Iac.in titu. de actione de peculio.vide in Spe.de lib.concep. §.iam nunc videndum.ver.si petas.

1 §¶Iusiurandum quibus prosit.
2 Actio an ex iuramento detur æqualis.4.11.
3 Iuramentum nocere quatenus ucrum.
5 Iurans an puniendus.
6 Actiones quæ cumulari possint.8.
7 §.si damnetur.
9 Absolutus confessus qui conueniendus.
10 Iuramento solo actionem non fundari.
12 Iuramentum qui deferre possint.
13 Iuramenti forma.
14 Conscientiæ non stari.

a ITEM SI QVIS [a] POSTVLANTE. † In
1 j.glo.id est petente.in fin.Et hoc verum [b] iuranti ad vtilitatẽ
b suam:sed prodesset parti aduersæ si iuraret contra se ff.de interrog.ac.l.de ætate.§.qui interrogatus.Item,posset prodesse,si diceret contra se,& pro se:& aduersarius inniteretur cõfessioni.quia tunc aduersarius haberet recipere contra se,sicut pro se.ff.depos.l.Publia.§.fin.vide plenè in breuiario.C. de confes.l.Item dic,postulante.etiam extraiudicialiter.ff.de
c iureiur.l.j.& ibi not. In glo.sic simpliciter.in fi.[c] Not. hãc glosſ.pleniorem in hac materia de corpore iuris:& Dyn.hic eam summat & approbat:& sic transit.Hosti.eam approbat in summa de iureiur. Sed quæri potest, circa eam,quæ est ratio,ꝙ quando iuratur in reali dat in factũ indistinctè,& cõcurrit cum actione vtili:sed quando iuratur in act. personali, distinguitur vtrum formiter, vel informiter:quando formiter, glosſ. concludit, quòd non datur actio in factum.
2 † Potest dici, quòd ex delatione & præsentatione iuramenti oritur quædam obligatio : quia quasi contractus est.nunc quando defertur in actione reali,si non daretur in factum, non oriretur obligatio:quia in realitate,non est dare obligationem:vt plenè dictum fuit ŝ.§.j.Et ideò prætor introduxit, ex prædicto iuramento,obligationem & personalem actionem in factum:quam non fuit necesse introduci, quando iuratur formiter in actione personali:quia competit personalis ex contractu. Quidam autem distinxerunt, vtrum in reali, iuretur informiter, vel formiter.Primo casu,non datur in factum:secundo sic.Sed hanc differentiam non approbat docto.dicunt enim,quòd in actione reali semper est vna causa,videlicet dominium:ideò semper est certa.& formalis.ff. de except.rei iud.l.& an eadem.§.actiones. Sed salua eorum reuerẽtia,quãuis causa immediata sit semper vna,nihilo minus mediata attẽditur:vt extrà de sen.& re iudi. c. abbate. & dixi ŝ.eo.§.omniũ.Vnde rationabiliter posset defendi, ꝙ si causa mediata exprimatur, & iuretur super ea quod detur actio personalis,vtilis ex cõtractu,qui allegatur:quia cum allegatio prædictæ causæ attendatur, quo ad exceptionem rei iudicatę,vt d.c.abbate.merito debet attendi,quo ad hoc cum æquiparentur ff.de iureiu.l.ij.Et ideo potest suppleri huic gl. quod interdum in actione reali datur vtilis ex cõtractu,quãdo iuratur formiter. Item super eo quod in hac gl. dicitur, quod publiciana datur contra quencunque, dicit Petr. quod hoc non est verum:sed tantum contra deferẽtem,vel eius hęredem.& hoc dicit ea ratione:quia illo casu datur Publiciana quo transfertur dominium si tradens erat dominus.ff.de publi.l.eum qui.Sed hoc casu non transfertur:ergo nec Publiciana competit.quod non transfertur apparet;quia, quando quis tradit rem suam vt alienam,dominium non transfertur ff.de condi.ob causam.l.ij.§.subtilius.ergo cum post iuramẽtum,quis tradat iuranti rem suam, quasi sit iurantis:non trãsfertur dominium:ergo nec causa vsucapiendi:nec ius publicianæ.ff.de contrahen.emptio.l. clauibus. Præterea, certũ est,quòd iusiurandum,& res iudi.æquiparantur: vt di.l.ij.ff. de iureiuran.nunc certum est,quòd res iudicata,nõ nocet,nec prodest alij:vt l.sæpe.ff.de re iu.ergo nec iuramentum.& hoc est expressum in §.si pœnitenti,de pub.l.eum qui. Qui vel let sustinere glo.posset respondere faciliter,ad prima duo argumenta.Et primò ad §.subtilius.Respondetur, quod fallit in re iudicata,propter eius authoritatem:vt dictum fuit ŝ.eo. §.sed istæ.& idem videtur in iureiur.cum non sit minoris authoritatis.ff.de iureiuran.l.ij. Præterea,si illa ratio procede ret:non daretur pub. etiam contra deferentem : quod est falsum. Item ad secundum : quod iuramentum † non debet
3 alij nocere &c. Respondetur ꝙ nõ nocet vt pro veritate quòd ad alium habeatur:sed tamen quòd ad hoc quòd causet titulũ, & paret causam vsucapiendi:nocet,& idem in re iudicata,& in venditione,seu translatione,de re aliena facta ex quocunque contractu : alioqui non noceret dominis : & tamen parant vsucapionem:& faciunt competere publi. Ad §.si peteti.non potest cõmodè responderi,sine calumnia propter verbum duntaxat.Vnde posset dici,ꝙ verum sit publi. competere contra deferentem,& eius successorem tantùm.& est casus illius §.qui non potest pati intellectum glos.hic positæ.si enim verbum duntaxat.ibi positum excluderet dominium tantùm:vt hæc glos.vult.Ratio quæ ibi redditur, non bona esset.ei enim soli &c.nec casus ille esset dubitabilis.vis tu scire quid mouit glos.ad restrigendum sic illum §. Ecce,glos.dicit:vbi iurauí rem meam esse, & non est mihi tradita : datur mihi vtilis in rem : sed vbi est tradita, datur publiciana cur non magis vtilis in rem cum traditio magis addat, ad causandam vtilem,in rem:Glo.nescíuit aliter euadere,nisi diceret quod contra deferentem daretur vtilis in rem:sed Publiciana contra quemcunque.Et ita supponit, vel quòd concurrant:vel quòd publiciana non competat contra deferentem: vel quòd excedat vtilem in rem.Sed pro Deo,cur nõ ita bene datur vtilis in rem,contra quemcunque etiam hoc casu,sicut Publiciana,cùm vtilis in rem detur contra quencunque etiam dominum.vt l.j.ff.si ag.vecti. non videtur bona ratio,
4 propter quòd intellige sanè & planè hic omnia iura;& † dic quòd quandoq; ex iuramento delato in reali competit vtilis in rem ff.de iureiur.l.sed si possessori.§.fin.quandoq; pub.vt d.§.si petenti.quandoq; est hic quia concurrere non possunt: vt dixi ŝ.§.alię.ecce non cõcurrunt dico quòd si aliquis proponat rei.ven.dicens se esse dominum rei:& ei deferatur iuramentum,& iuret rem suam esse:datur ei vtilis in rem contra deferentem tãtùm,vel eius successorem.& hoc casu competit publi. sed si diceret, se emisse rem ab alio,quem dominum credebat; & deferretur ei iuramentum:& iuraret rem esse quasi suam : datur Publiciana, & non vtilis vendicatio contra deferentem tantùm,vel eius successorem:vt d. §.si petenti. Sed in hoc videtur obstare litera dicti §.quia ibi iurauit rem suam esse. Et ita videtur sibi competere vtilis vendicatio, non Publiciana : & tamen ibi dicitur quòd Publiciana. Sed ego tibi respondeo : qui agit Publiciana vendicat rem suam;vt vidisti in text. suprà §.alię. & ibi oportet

Universidad de Deusto
Biblioteca

exponi,id est quasi suam'; aliàs text.concluderet falsum,sic in d.§.si petenti.oportet exponi iurauit suam,id est quasi suam. petebatur enim res sua,id est quasi sua;& iurauit suam,id est quasi suam:vt d.§.alię.legitur,& exponitur.Imò plus credo, q si agens publ.iuramento sibi delato iuraret suam rem esse, id est in veritate suam q non daretur ei vtilis in rem sed Publiciana.Et est ratio;quia iuramentum videtur fuisse delatū secundum formam petitionis.C.de transact.l.si de certa. vnde iuramentum non potest se extendere vltra formam datā per deferentem & ideò cum defertur in publici. causat tantùm publicia.vtilem.ff.de iureiu.l.iij.§.fi.cum l.seq. Et idem credo in rei vendi.vtili quæ oritur ex re iudi.C.de arbi.l.ne in arbitris.& not. C. de iudic.l.j. Nam si primò agebatur rei ven.oritur vtilis rei vend.ex sententia,si publ.vtilis publiciana,& sic debet intelligi l.iij.§.fin.ff.de pub.& istæ duæ quæ oriuntur ex sententia, non dantur nisi contra illum, contra quem pronuntiatum est vel eius succes.quia re iudi.&c.vt l. nam & postea.§.fi.Item credo,q iurans in actione publi.potest agere in rem post longi temporis præscriptionem: & ita planè deberet intelligi ille §.quem glo. destruunt. ff.de iureiur.l.si duo.§.Iulianus.per quem §.bene fundātur prædicta. Nam cùm ibi dicatur q post præscriptionem longi temporis,potest agere vtili in rem:ergo supponitur,q nō ante: sed publiciana tantum.& debet intelligi quando primò fuit intentata publicia;& de nouo fuit iuratum.& per hoc potest responderi ad regulam generalem vtilis in rem.& actio publici.datur contra quemlibet possessorem.verum est,vbi allegatur titulus,ad hoc conueniens:sed quando allegatur res iudicata,vel iurata hi de natura sui,nō nocēt aliis:ideò nec actiones ex eis prodeuntes ad alios extenduntur. Quid ergo fuit vtilitas.has actiones inuenire seu eas intentare, cùm primæ competant;certè magna,nam in primis actionibus, oportet multa probari:vt vidisti §.§.omnium.& §.alie.in his sufficit propbare sic iudicatum esse vel iuratū,q valde facilius probabitur.ff.de iureiur.l.duobus.§.fin.cum l.seq.& hic in text. crede mihi si velis;& caue ne peius dicas.& iunge ĵ.de publ; iudi.§.fi. † In glo.etiam si periurum.ibi cum alleg.l.admonendi d.Super hac materia cōsueuit distingui:quia aut blasphemat deum vel principem;& punitur:in auc. vt non luxu. bo.per totum.C.ad leg.iul.ma.l.ij.& ibi de hoc.Aut blasphemat;& tunc aut defertur ad litis decisionem: & dic vt hic in glo.Aut aliàs iurat;& tunc distinguitur:aut alius non damnificatur:& non punitur de iure ciuili.Aut damnificatur;& punitur.ff.de cri.stelli.l.de periurio.de iureiu.l.si duo patroni.§.fin.& distinctio,quæ fit in l.Lucius. ff.de his qui notan. infa.habet locum quò ad infamiam. & plenius dic vt scripsi in l.ij.C.de iureiur.in meo breuiario.& ibi vide plenius in lectura Cyn. In ea glo.ibi.est notādum.§.qui in rationibus. in hoc tamen caue:quamuis falsum iuret:semper pro veritate accipitur;nec vltra quæritur,nisi in duobus casibus prædictis. In ea glo.ibi cū allegat l.manifeste.Vel dic q nil corrigitur;sed vna per aliam determinatur:quia recusari non potest,nisi ex causa:quia fortè ignorat veritatem:vel est de alieno facto:vt d.l.generaliter.§.sinautem.referri non potest.extrà de iureiu.c.fin. In ea gloss. in fin. Hanc opi. approbant omnes docto. Super hac materia multa possunt tangi.

Primò,vnde nascatur actio ista, cōtra quem competat:ad quid competat:quorum responsio colligi potest ex præmissis:& sunt verba sine effectu. Item potest quæri, quare dicitur iusiurandum & non factum iurandi,cùm super facto iu-
e retur.Item quid sit iuramentum e.Quot debet habere comites.Quot sunt species iuramenti. Quomodo censetur illicitum.Quæ sit pœna.De quibus vide plenè in summa Hosti. de iureiur.Item potest hic cumulari materia legis admonendi:de qua dic,vt in Spec. de iuramenti delatione.& in dicta summa Hostien.& per docto.in lect.Cyn.c. de re. credi.l.in bo.si.& ibi scripsi aliqua,vltra in breuiario portatili:de quibus solennizans multa poteris capere,ad quæ recurras si cumulare vis.vnum tamen non omitto,q Ia.de Rau.tangit hic & Pe.non prosequitur. Consueuit dici,q ex confessione iudiciali oriatur actio per l.de ætate.§.cum interrogatur.ff.de interrog.act.ad l.aquil.l.proinde.& scripsi c.de non nu.pecu.l. generaliter.in prin. Quæritur nunquid possit cumulari cū
6 prima.Verbi gratia. Agebam contra te certi condi.ex mutuo.cōfessus es iudicialiter mutuum:contra te volo agere ex confessione:quia fortè video,q non possum probare in prima actione:nunquid possum eam cumulare cum prima? Dicit idem Iac.q canonistæ dicerent q sic:quia dicunt cumulationem permissam,vbi ex diuersis causis,actiones oriuntur. nunc actio ex mutuo oritur ex mutuo:& actio ex confessione oritur ex ipsa cōfessione.idcirco videtur q ambæ possint intentari.Dicit ipse q hoc non videtur verum.ex confessione enim,vel iuramento non oritur actio:sed per confessionē, vel iuramentum ex quadam præsumptione,quæ inde insurgit:vnde quamuis,quādoq; præcedat in veritate contractus. nihilominus propter dubium probationis,datur actio ex cō fessione iudiciali,vel iuramento ex contractu præsumpto.dicit ergo ipse,q quamuis hæ actiones,non oriantur ex eadem causa:nihilominus dātur propter eandem. & ita videtur, q sententia lata in prima obstat exceptio rei iud.in alia, & pro hoc videtur casus. ff.de iureiur.l. nam & postea.§. si damne-
7 tur,† quę potest sic induci:ibi dicit, q si illle,qui iurauit in actione famosa,nihilominus condemnetur: valet sententia,& tollitur effectus iuramenti:ergo supponitur,q agebatur prima post secundā.finaliter concludit,q actione prima pendēte,nō potest cumulari actio ex confessione, vel ex iuramēto: sed actio ex iuramento,vel confessione, primò intentata, & pendente potest cumulari prima:quia sententia lata in principali,obstat exceptio rei iudi.in accessoria:videlicet,quæ oritur,ex cōfessione:vel iuramento:sed non econtrà:vt d.§.si dā netur.vbi secundò fuit actum prima:nō obstāte iuramento. Ego credo,q hæc sit vera per l.sed si ante.ff.de exce. & per l. duobus.§.colonus.& §.idem omnino. & apparet euidenter cum in hac actione nō quæritur an debeatur:sed solùm an iuratum sit.ff.de iureiur.l.duobus.§.fi.Vnde possibile est,q nō est;vel non probetur iuratum:& q pars absolueretur ab instantia actionis,quæ oritur ex iureiu. vel ex cōfessione:& nō obstabit exceptio rei iudi.in actione principali:quia possibile est deberi,dato q nō probetur iuratū:& ita sententia lata in illa;nō obstat exceptio rei iud.in alia principali.Sed secusecō trà,si agat de principali,& ,pnuntiet nō deberi,obstaret exceptio rei iudi.ff.de iureiur.l.si actor.caue tamē:quia hæc quæstio nō videt bene habere locū,quādo iuramētū est præstitū, vel cōfessio est facta iudicialiter:quia tūc nō restat,nisi prece ptū tali sententia.& esset bene fatuus:qui recurreret ad nouā instantiā.Itē in cōfessione extraiudiciali,nō potest obtinere, quia ex illa nō agit:sed valet tātū ad probationē:vt l.publia;
8 §.fi.ff.depos.Solū † ergo obtinet,q cumulari possint quādo iuramentū fuit delatū extraiudicialiter:& agit ex primo iuramēto.Itē nec in cōfessione potest ,pcedere cumulatio:quia ex illa nō potest agi,nisi fiat iudicialiter:& sic pendet prima instātia,in principali:nec secūda potest cumulari,per prædicta. † Sed qd,si quis agit prima actione:& reus absolutus
9 fuit,post absolutionē:reus cōfitetur se fuisse obligatum,fortè delato iuramēto:vel nō delato:nūquid potest agi? Videtur q nō:quasi obstet exceptio rei iudi.per quā pronūciatū fuit debitū nō esse.& sic cū agatur ex eadē causa,& ad idē:videt obstare exce.rei iudi.& præsertim,vbi cōfessus fuisset extraiudicialiter nō delato iuramento,quia tūc prima actione,nō potest agi,obstāte exceptione rei iud.& confessione,cū non pariat ac.vt §.dixi.& sic nulla actio cōpetit: & sine actione nemo experitur &c.Præterea sententia contra sententiā ferretur:& sic nō teneret.C.quæsen.sine app.l.j. In hoc potest dici cōtra per l.si qui.C.de adul.& agetur prima actione:& si opponatur exceptio rei iudi.replicabitur de confessione prædicta,post sententiā factam, quæ partem aduersam à cōmodo rei iud.debet repellere per d.l.si qui.& vide q scripsi c.de accu.l.si quis homicidij.& facit c.de reb.cre.& iureiur. l.fin.
10 † Quæritur:quid si orta quæstione,inter emptorem,& venditorē,& delato iuramento emptori;emptor iurauit se emisse rem pro x.nunquid ex hoc,est fundata intentio venditoris;Ia.de Ra.dicit quòd non;nisi vltra rem tradat vel probe se trad

se tradidisse. Sed contra si venditor iurasset sibi x. deberi ex causa venditionis talis rei;tūc esset satis fundata idē si emptor confiteretur,se debere ex causa emptionis.debere enim accipitur cum effectu.ff.quod quis.iur.l.j.secundū eum. hæc non sunt multū dubitabilia.ff.de iureiuran. l.si duo.§.si quis iurauerit. De vno tamen caue:nam si quis agat reali & litem contesterūr,per negationem,actori iuramento delato, actor iuret rem suam:non propter hoc plenè probat;imò oportet probare q aduersarius rem possidet:vel habet facultatem restituendi.totum enim fuit negatum: & ipse non probat per
11 iuramentum,nisi vnum articulum:& sic alius restat.& in hoc potest errare Neophitus. † Quærit Iac.nunquid ex iuramento oritur actio. Verbi gratia.Iuras te soluturum x.ad diē nunquid post diem possum agere ex iuramento illo? Ille dicit q non de iure ciui.sed iure cano.sic.& hoc probat sic.certi sunt modi vestiendi pacta:iuramentum non est de illis:ergo non vestit.sic arguitur ff.de act.& obli.l.obligationum ferè. §.placet.Item speciale est in promissione operarum;ergo in contrarium ius commune.ff.de lit.cau.l. fina. de ope. lib.l.vt iussu.& hoc verum, vbi præsentatur iuramentum de aliqua re futura facienda vel præstanda,sed vbi de præsenti,vel præterito:tunc vestit contractum: & est obligatorium. ff.de condi.insti.l.quæ sub cōditione.Et est ratio secundum eum:quia futura sunt incerta;& de futuris non est determinata veritas. & si tale iuramentum ligaret;omnes currerent ad iuramenta;& leges viam periurijs aperirent,q est euitandum. C.de indi.vidui.l.ij.Si bene cogites,vix potest dari bonum exemplum in iuramento obligatorio,de præsenti vel de præterito: quia quasi omnes obligationes sunt de futuro, sed hoc iuramētum,qđ fit ad lit. decisionem,est de præsenti.ff.de iureiur. l.si duo.§.fin.super principali quæstione gl.tenet idem quòd Iaco.vbi q in d.l. vt iusiuran. ff.de ope.li.l.j. & ibi consueuerunt notare doct.& ideò vbi contractus est nullus non videtur,q possit agi ex iuramento descripti C.si ad ven.auc.sacramenta.& dixi §.qui.ali.li.vel non.in princip.Et idem videtur tenere Inno.etiam de iure cano.extrà de institutio.c.cum venisset.Sed Hostiē.ibi contra,quem sequuntur quasi omnes
12 canonistæ per c.cum contingat.extrà de iureiur. † Posset quæri,nunquid prælatus possit deferre iuramentum,in causa ecclesiæ?Et dici consueuit q sic,ad instar procu.qui habet vniuersalem administrationem.ff.de iureiur. l.iusiuran. §.fi. Secus tamen dicerem de bailliuis capitulorum,& confratrium.eo.tit.l.iusiur.& ad pecunias.§.defensor.& idem crederem de procuratore Regum, vel aliorum dominorum, qui habent procu.in curijs suis, ff.q vi aut clām. l.iij.§.sed si promiserit.ver.planè.& tamē tutor,vel curator potest. ff.de iureiur. l.iusiurandum quod ex conuentione. §.j. sed illis magis mittitur in re priuata,quàm his in republica;vt no.in d.§.planè. Et in summa notandum est, q iuramentum defertur per modum per quem delatum est ff.de iureiu.l.iij.§.fin. cū l.seq. & l.qui per salutem.Sed nunquid potest deferri in qualibet actione?glo.dicit q non,in causa matrimonij,nec conuersionis.ff.eod.l.iij.§.quacunque.sed Hostien.contrà extra.de iureiur. cap.mulieri. sed illud fortè intellexit necessariò. sed dic in omni iuramento,sed in aliquibus non statur iuramen-
13 to si contra probetur, & sic voluit dicere gloss. † Quid si non sit declaratus modus iuramenti?videtur q debeat iurari,super sancta euangelia:quia ita consuetum est; & nos debemus referre ad consueta. C. quæ sit Ion.consue. l.præsens. & not. Innocen.extra de iureiur. c. & si Christus. Et crederem, quòd sufficeret iurare coram imagine Dei, vel beatæ Mariæ, si ita deferretur. Vidi Turoñ. in ecclesia beati Martini, quandam imaginem beatæ Mariæ, quæ fertur respondisse cuidam iuranti,coram se,il dit voir,& adhuc voca-
14 tur beata Maria, il dit voir. † Quid si non fuit iuramen-
f tum delatum,sed pars dixit se credere conscientiæ f & fidei alterius;nunquid potest agi & excipi?Non videtur de iure ciuili:cùm non reperiatur,quòd ex tali fide actio oriatur,sed solum ex iuramento:& sic non est nostrum legem extendere; vt l.obligationum ferè.§.placet.& maximè, quia iura ciuilia multum ponderant iuramētum:plus quā simplicē cōuentionem vel confessionem.C.si aduer.ven. auth. sacramenta.si minor se ma.di.l.iij.imò.etiam iura canonica,multum ponderant faciendo valere contractum, in quo interuenit iuramentum,quod non valeret simplici conuentione;vt d.c.cum contingat.extra de pact.ca.j.libr.vj. In contrarium videtur quia deus non facit differentiam inter simplicem loquelam:& iuramentum;vt d.c.& si christus.& no.plene Archi. extrà de sepul.c.j.lib.vj. Præterea, hoc fit ad decisionem litis sicut iuramentum.& ita videtur eadem ratio.sed huic potest responderi:quia transactio fit ad litis decisionem:& tamen non agitur ex conuentione nuda: vt l.siue apud acta. C. de transac.vnde prima vera, saltem de iure ciuili. Forma libelli satis est clara: in hac materia. Si agas in factum dicere potes sic.Dicit Ti. contra M.reum,quòd licet dictus Ti.dudum peteret à dicto M.x.quæ dicebat sibi deberi; dictusque Ti. delato sibi iuramento,per dictum M. iurauit per modum delatum dicta x. sibi per dictum Mar. deberi;nihilominus di. M. dicta x.soluere,& eidem reddere indebite recusat: quare petit eundem M.condemnari ad soluendum eidem &c. In ac. vtili ex contractu dic eodem modo,nisi quod adijcies causam,ex qua dicebas tibi deberi. Item in actione vtili in rem, quasi eodem modo Dicit Ti.actor cōtra Mar.reum: quod cum idem Ti. vendicaret seu vendicare vellet, ab eodem M. talem rem vt suam;idem M.detulit ei iuramentum.& idem Ti. iurauit eā suam esse:& per modum delatum;quare cum dictus Mar.dictam rem adhuc detineat,seu dolo &c.petit idem Ti.dictam rem ad se pertinere,iure dominij,per sententiam vestram declarari.& hoc declarato &c.sicut in rei ven.vtili. Item in publiciana eodem modo Dicit Ti.contra Mar.quod cum idem Ti.peteret, seu petere vellet,ab eodem Mar. tanquam possidente,vel detinente,talem rem, quam dicebat se bona fide emisse,à tali,& sibi traditam fuisse;idemque Mar.sibi detulisset iuramentum: & per modum delatum iurasset: idemque Mar.rem sibi tradidisset: nihilominus dictus Mar. eandem rē adhuc possidet, & detinet minus iuste,quare petit dictus Ti. dictas res ad se iure quasi dominij pertinere per sententiā declarari: & hoc declarato &c. Super hoc tamen non potest dari certa forma:quia cum possit iurari,in quacunque ac. & confes.in interdictis,& quasi in omni negotio:vt ff. de iureiuran.l.iij.§.quacunque. Concludendum est, in qualibet secundum naturam actionis primæ facta narratione de iuramento. Vnde secundum varietates factorum oportet variare cōclusionem concludendo realiter in realibus & ad possessionem in possessoriis, & personalibus secūdū naturam rei,quæ debetur virtute principalis obligationis,& actionis.

a ADNOTATIO. ¶ Item si quis. Ias.hic. circa fij. col.ponit. xij.effectus iuramenti.

b ¶ Hoc verum.Idem tenet hic Angel.allegans Ioan.Fabri.

c ¶ In fi. Vide hic do. Iaso.ad longum quomodo hæc glo.in suo fine à doc. reprobatur. in vj.col.ver.glo.in verbo deberi.cir.prin.col. Item quærit hic Areti.quare in actione reali,datur actio in factum,etiam si formaliter iurauerit:secus in actione personali in iij.colum.post me.ver.quærunt ibi doct. item in prin.colum.seq.quærit idem, an iuramentum habeat executionem paratam.vide eum.

d ¶ L.admonendi. No. quòd quando proximus est in magno periculo constitutus,debet quis & tenetur pro eo fideiubere,non ob.quòd iurauerit non fideiubere pro aliquo per Ioan. An. in addi. Spe. in titu. de iureiu. in rubrica, quæ autem conditiones seu clausulæ tacitè subintelligantur in iuramento vide per Bald. in l.fi.C. de non nume. pec.

e ¶ Quid sit iuramentum. Adde de hoc plenè.& quæ sit causa institutionis eius: & quando licitum est vide glo.fin.in c.j.xxij.q.j.super versū. iuramentum.& an & in quo differant iurare super facto, & super iure.vide,Barto. in l.si duo patroni.§.idem iulianus.nu.4.ff.de iureiur.

f ¶ Conscientiæ. Hanc quæstionem commendat dominus Iason, tāquam pulchram hic in xj.colum. circa princ. versū. quæritur Ioan. Fabri.de forma autem libelli vide Ias.hic in pr.col.

1 ☞ *Actiones rei persecutoriæ.*
2 *Pœnalium actionum genera.*
3 *Album multiplex.*
4 *Albi corrupti pœna cui applicabilis.*
5 *Citare albo licere.*
6 *Album an ad libros extendibile.*

POENALES QVOQVE ACTIONES. Pro euidentia huius §.& illorum quæ super eo notantur, sciendū

Universidad de Deusto
Biblioteca

q quædam actiones sunt rei persecutoriæ: quędam pœnales,
1 Rei † persecutoriæ dicuntur, quando actori res petita, vel
pro qua agitur abest; & reo adest, sicut in superioribus actio-
nibus: de quibus tractatum est hucusq; si enim agam rei vē.
vel publici. vel alijs: ergo peto rem, quæ mihi abest. quam nō
habeo: & adest reo qui eam habet. Sed pœnales dicuntur, vbi
nihil abest, nec alij adest: vel est alterum. vnde debes scire, q
2 † pœnalium quædam sunt pœnales ex parte actoris: ex par-
te rei persecutoriæ. quędā econtrà. ex parte actoris persecuto
riæ: ex parte rei pœnales: quædā pœnales ex parte vtriusq;.

De primis pone exemplum in actio. in factum quæ descē
dit ex edicto de calum. Si aliquis dedit tibi pecuniam, vt ne-
gotium mihi facias: mihi nihil abest: & tibi adest, quantūm
ad simplum. ff. de calumnia. l. j. & quasi per totum tit. De se-
cundis, pone exemplum in act. l. aquil. si interfeceris seruum
meum: tibi nihil adest: mihi abest. quō ad re pœnalis: nō quō
ad me. ff. ad l. aquil. l. item Mela. §. si plures. de pœnalibus ex
vtraq; parte, patet exemplum hīc in tribus actionibus hoc §.
nominatis: nam de his tractat tantummodo hic secundum
Dy. vide idem in glo. §. sequens diuisio. in glo. sed nonne. hoc
viso descende ad casum, qui clarissimus est. Domine Impera
tor ego vidi ē. de aliquibus actionibus prætorijs, quæ rei per-
secutionem continent: sunt ne aliquæ prætoriæ pœnales? im-
perator respondet, q sic. pœnales quoque. &c. & prosequere
casum tuum iuxta literam. In glo. dictum est. ibi cum alle.
l. in honorarijs. Vide ibi, & caue quia glo. loquitur de prato-
rijs. nam ciuiles pœnales sunt perpetuæ: vt videbis in materia
sua ff. de perpe. & tempo. actio. In ea. glo. ibi cum alle. l. in-
terpretatione. aliquæ sunt rei persecutorię odiosæ: vt actio de
dolo. l. j. §. ait prætor. In fi. eiusd. gl. hæc glo. procedit vbi est
pœnalis ab vtraq; parte: & vbi descendit ex delicto. secus ex
quasi delicto. vel si esset pœnalis ab vna parte. & sic intellige
ff. nau. cau. l. licet. §. fi. de his qui deie. vel effu. l. percep. ne quis
eum qui in ius voc. est vi exi. l. fin. secundum Dyn. vide ff. de
act. & oblig. l. ex maleficijs. §. is quoq; de eo per quem factū
est l. j. §. si plures. de dolo. l. si plures. de materia huius glo. vi-
debitis plenius ff. de perpe. & temp. act. In glo. id est ferè. in
fin. hoc dicere est tex. reprehendere. vnde dic plenè multæ, id
est ferè: quia in rei veritate, nec multæ sunt: nec paucæ: sed po
tius possent dici multæ quàm paucæ: propter hoc dicit penè,
vt potes videre in arbore. omnes enim pœnales prętorię sunt
ex parte dextra: & habent duo puncta super litera C. & ideò
si vis eas numerare vide ibi. In glo. erat enim. in fin. docto.
3 Iac. & Pet. dicunt † q triplex est album. vnum in quo scribū
tur generalia edicta, de quibus fit mentio quasi in omnibus
tit. corporis iuris tractātibus de prætorijs actionibus. Aliud
in quo scribuntur citationes publicæ: vt quicunq; videret de-
nuntiaret citato, ipsum fuisse citatum. de quo in auf. de litig.
§. omnem. C. quomodo & quando iud. auf. qui semel. Aliud,
in quo describuntur nomina decurionum. ff. de albo scriben
do. Nūquid ergo in his omnibus, habet locum pœna de qua
hic dicit? glo. videtur sentire quòd sic. Ipsi dicunt contra, q
imò non habet locum, nisi quando corrumpitur album, in
quo scriptum est edictum perpetuum: cum nō reperiatur de
alio: & pœnæ in dubio sunt mollitę dæ. ff. de pœnis. l. interpre-
tatione. & hoc videtur expressum in l. si quis id quod in prin.
ibi: perpetuæ iurisdictionis &c. & sic in alijs erit pœna arbi-
traria: cum non sit taxata in iure secundum Petrum de Bel.
per. In gl. vel positum. in fi. & hoc verum vbi aliquid muta
uit, vel auxit vel diminuit: secus si totum amouisset. vel dele-
uisset, quia tunc non variat veritatem: vt eo. tit. l. j. §. qui in ra-
tionibus. sed in pœna. l. aureorum. non est quo ad hoc differē
4 tia: vt d. l. si quis id quod. † Iuxta hanc materiam cōsueuit
quæri, cui applicabitur ista pœna. Et videtur quòd fisco. ff. de
sepul. vio. l. iij. §. diuus. de l. agra. & termi. mo. l. fin. C. de mo
do mul. l. mulctarum genera. Et contra videtur quòd parti. ff.
ad sylla. l. lege. de sepul. vio. l. iij. §. j. Item videtur q debeat di
uidi. C. de assess. l. iij. ad leg. iul. re. l. j. Iac. & Pet. tenent quòd
applicetur parti. & idem tenuit glos. in l. si quis id quod. pro
hoc facit l. si cui. ff. de verbo. signi. vbi censetur creditor qui
agit actione populari: saltem post lit. contesta. & ita supponit
quòd ei debetur. plus dicit Pet. quòd quandoque criminalis
ter per viam accusationis: & tunc si imponatur pœna pecu-
niaria: illa applicatur fisco. sed quando agitur ciuiliter tunc
parti. verum est regulariter: sed quandoque non: vt in l. §. alle.

Quærit etiam Ia. de aureis, quantum valent. de quo vide
plenius. §. de attil. tu. §. nos autē. Item potest quæri nūquid
hæc pœna obtinet hodie. & non videtur: cum iudices non
possint hodie condere leges §. de iur. na. §. sed quod principi.
Sed potest dici contra, si faciant statutum de his quæ pertī-
nent ad iurisdictionem suam: quòd possunt. vt ibi scripsi. Itē
5 † potest quæri nunquid citatio facta in albo, arctet citatum.
videtur quòd sic: per d. §. omnem. in authen. de liti. & de hoc
not. C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. & authē.
qui semel. vbi not. quòd ordinarij, & delegati à principe, pos
sunt citare in albo, alij non: sed hoc hodie non est in vsu: vt
not. Specu. de citatione. §. sequitur. versi. & not. num. 13. Ego
credo, quòd imo valeret talis citatio hodie, in casu, quo pars
per malitiam facit, quòd nō possit citatio ad eam peruenire.
Vel si sit in loco, in quo non possit tutè citari: vt videtur ex-
trà de iudi. c. j. quæ licet loquitur in Papa: tamē videtur, quòd
debeat extendi ad omnes: quia eius actio nostra debet esse
instructio. supra de codicil. §. j. Per hoc apparet forma libel-
a li. [a] † Dico, quòd talis, per dolum corrupit album prætorium,
6 in quo edictum perpetuum scriptum erat, quare cum pœnā
quinquaginta aureorum commiserit: cuius persecutio ad
quemlibet de populo pertinet: peto ipsum condemnari ad
soluendum & reddendum quinquaginta aureos prædictos
&c. Et caue, quia ego credo, quòd debet exprimi nomen præ
toris: & substantia tenoris edicti: & fortè locus vbi erat scri-
ptum edictum: alias videretur incertus libellus ff. de iureiu.
l. prætor. in princip. ff. de iu. fis. l. ita fidei. & ideò hoc addes ad
7 libellum. † Quid, si quis deleat statuta episcopi, vel capitu
li, non posita in albo, sed in libro ecclesiæ: an tenetur hac pœ
na? vel quid de statutis consulum redactis in libris? non vide
tur: cùm pœna statuta sit, contra corrumpentes album præto
ris: nec debeat extendi. vt l. interpretatione. sed potest puniri
arbitrariè, sicut §. dictum est. sed fortè si falsaret ea radendo,
& alia verba ponendo: teneretur pœna falsi, vel in libro po-
neret aliquod edictum falsum sine voluntate capituli. ff. ad
leg. Cor. de fal. l. j. §. qui rationibus. censetur enim authentica
scriptura: ex quo capitulum habet potestatem statuendi: vt
eo. titu. l. fina.

a ADNOT. ¶ Forma libelli. De ista forma libelli, vide etiam hic Are. in iiij. colum. circa me. in versi. libellus autem. & Pet. ia. in titu. de actione in factum, ex albo corrupto.

1 ☞ Patrinus impune citabilis.
2 Venia negata, quid faciendum.
3 Pater quando sine venia citari queat.

a ET IN EVM. In gl. [a] scilicet filium. ibi cumalle. l.
de noxa. §. fi. & facit ī. de pœ. te. liti. §. fi. cum no. C. de pa. pot.
l. iiij. ff. de admi. tu. l. ob fœnus. ff. de pœ. l. j. §. fi. In glo. sub-
audi. in fin. An autem hoc hodie sit correctum in adoptiuis
b sunt opiniones. [b] vide ff. e. l. adoptiuum. in prin. & tene opin.
Azo. Sed quid de patrono ecclesię? nūquid potest vocari per
1 præsentatum ab ipso in ius sine venia? Item † quid de patri-
no, qui est pater spiritualis: an filiolus potest eū vocare in ius
sine venia? Itē nunquid vasallus, suū dominū? Nō videtur. ff.
eod. l. generaliter. Sed potest dici, quod curiale esset veniam
impetrare, sed ex quo non reperitur cautum, quòd debeat,
impetrari: non videtur quòd sit necesse: sicut dicitur de illis
qui prohibentur vocari in ius: vt no. ī. in glos. ibi, non petisse.
& hoc nota in vasal. & domino: in feu. de mili. vas. qui contu-
c est. c. j. in gl. In gl. & hic accipe. [c] ibi, sine venia. & hoc quia
casus fauorabilis est. alias verbum parentes, non extenditur
vltra tritauum. ff. de gradib. l. iureconsultus. §. parentes. In
glo. i. iuris experiendi. ibi eū alle. l. libertus. intellige q dedit
libellum supplicatorium, per quem petebat causam cōmitti,
seu

seu delegari. Vel dic, q porrexit libellū iudici super quo pe-
tebat patrem, vel patronum citari: nō tamē citatus fuit: aliàs
si citatus esset & daretur libellus: non dubium, quin pœna
commissa esset ratione citationis. Vel intellige, hanc gl. quan
do iudex scienter concessit citationem, contra patrem vel pa
tronum. eo enim ipso videtur dedisse veniam: vt d. l. libertus.
de re iudi. l. quidam consulebat. In ea. glo. in fi. hanc appro
bant doct. In gloss. id est, non petisset. ibi cum allegat ff. de
in ius vo. l. iiij. §. j. non ergo sufficit petitio veniæ nisi obtinea
tur. est simile extrà de elect. c. si religiosus. libr. vj. de testa. c. j.
2 lib. vj. † Quid si superior vel iudex nolit concedere? Re-
spondeo, appellet, vel adeat superiorem: vt d. c. j. de mili. vas.
qui contu. alia autem non sunt merè ex arbitrio: vt notatur in
simili extra de elect. c. cum ex eo. lib. vj. nec fortè prætor po-
test reuocare concessum: vt ibi notatur. In eod. glos. ibi ad
d similitudinem [d] istorum. hanc videntur tenere doct. & tamē
nullo iure probatur: q temerè vocans, puniatur, nisi in expen
sis, vel damno causæ: vt videbitis ī. de pœn. te. lit. per totum.
e In fin. [e] eiusdem glos. hæc glos. est verbosa: & fuit hic posita
sine causa. circa hanc matriam, potest quæri, nunquid pater
potest excipere, q non teneatur procedere, si sit vocatus in ius
sine venia. doct. dicunt q sic. ff. de except. l. exceptiones cum
ibi not. & nihilominus, potest petere pœnam: quia res & pœ
na legalis simul peti possunt. ff. de condi. fur. l. si pro fure. §. j.
3 † An autem filius beneficiatus possit patrem conuenire
nomine beneficij sui, sine venia: dic q sic. ff. e. l. quæsitum. Sed
si ipse pater esset beneficiatus: & filius vocaret eum nomine
beneficij: deberet veniam impetrare: vt eo. tit. l. sed si hac. §. fi.
Illud autē credo, q processus teneret, si non exciperetur: quia
teneret sine actione: vt dicam ī. de pœ. te. li. §. fina. libelli au-
tem formatio clara est. Dicit Pet. q talis dictus eius filius, vo
cauit eum in ius, sine venia. vnde quum pœnam quinquagin
ta aureorū cōmiserit: petit ipsum cōdemnari in dictis, quin-
quaginta aureis sibi dandis, vnà cum expensis &c, de vno ca
ue: glo. dicit hic, q filius in potestate, non potest patrem voca
re in ius cum venia, nec sine venia, in ciuili nec in criminali:
nunquid ergo committit pœnam his casibus? non videtur. ff.
q quisq; iur. l. j. §. hæc verba. Posses arguere, pro & contra
de ll. quæ ibi allegantur. tamen cùm vocatio sola puniatur, &
irreuerentia. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. l. j. §. j.
videtur pœna commissa, quamuis iudex cognoscere etiam
non posset. C. de iurisdi. om. iud. l. in criminali.

a ADNOT. ¶ In glos. Super hac glo. Angel. in iiij. & v. col. quærit, de ali
quibus quæstionibus. ſ. an hoc edictum competeret patri naturali. item an
scholaris possit doctorem suum in ius vocare: item quid in vasallo, & vide
hic etiam do. Ias.
b ¶ Opiniones. Do. Ia. tenet quod non.
c ¶ Accipe. Dicit glo. etiam fœminam comprehendi. dicit Angel. etiam si
esset meretrix, nisi esset natus ex incestuoso coitu, vel alias damnato, qui
posset criminaliter accusari. licet do. Ia. videatur dubitare, quē hic videas.
d ¶ Similitudinem. Istam glo. dicunt docto. menti tenendam pro declara-
tione tituli, de in ius voc.
e ¶ In fine. De isto iuramento vltra hanc glo. vide latè per glo. in l. ij. §. quòd
obseruari. in ver. existimat. C. de iura. ca. item vide hic tres quæstiones per
Ange. prima an sufficiat quòd pater consentiat à principio iudicij. Secunda
an pater possit ex post facto, iam incepto iudicio ratificare. Tertia an per
procuratorem. vel nuntium, pater possit consentire. vltimo ponit hic Ang.
modum formandi libellum.

1 ☞ Interesse qui probetur.
2 L, constitutionibus. sensus.
3 Citationem variè fieri.
4 Citationis effectus.
5 Titulum, nequis eum &c. explicari. 7. 8. 9.
6 Edicti, de eo per quem &c. locus.

ITEM ADVERSVS EVM. In gloss. scilicet
a datur act. ibi cum alle. ff. de eo per quem fact. erit l. fi. [a] Sed in
quo est magis pœnalis actio ex primo, quàm ex secūdo: Gl.
ff. de eo per quem fact. erit in rub. vbi ponitur, quasi hoc: res-
ponder quod in prima, iuratur in lit. in secunda, venit verum
interesse. Vnde secundum doct. vult dicere gloss. quod iura-
mentum in litem, continet vltra veram æstimationem: ideo
est pœnalis: & hoc non videtur verum, secundum Iaco. quia
possibile est, quod probabitur plurimi interesse, per falsos te
stes: & ita erit secunda pœnalis ab vtraque parte. Item di-
cit Pet. & glo. supponit, quod in secunda, nō probetur inter-
esse per iuramentum: & tamen hoc non est verum. C. vnde vi.
l. si quando. vnde secundum eos hæc gl. non procedit. minus
videntur procedere eorum repræhensiones, si bene cogites.
vnde si probetur interesse per falsos testes: ridiculum est dice
re, quòd propter hoc sit actio pœnalis. Verbi gratia, peto de-
cem à te ex causa mutui: probo per falsos testes: quis auderet
dicere quòd certi cōdi. propter hoc sit pœnalis? Item opi. Pe-
1 non videtur procedere: nam licet interesse † probetur quan-
doque per iuramentum, ratione doli: hoc est vnum interesse
verum & commune: sed per iuramentum in litem probatur
singulare: quod est aliud. ff. de in lit. iur. l. penul. Vnde gl. non
dicit, quòd in secunda debeat probari per testes: sed bene di-
cit, quòd in prima iuratur in litem: in secunda non. & verum
dicit. Credo tamen cum doct. quòd licet in prima iuretur in
lit. & propter hoc non dicatur pœnalis: sicut nec act. bonæfi.
nec aliæ in quibus iuratur in litem: & maxime supposita op-
quod iuramentum in litem non est affectionis sed singulari-
tatis: & videtur notari. j. §. sequens. vbi videtur glo. huic con-
traria. Quare ergo est prima pœnalis, & non secunda? Re-
spōdeo, quia tendit ad meram vindictam, sicut actio iniuria
rum, nec iurans iurat super interesse: sed pro quanto nollet
reum fuisse exemptum. Vnde licet nihil interfit: actio com-
petit. ff. nequis eum. l. sed eximendi. §. item si quis. & l. fina. §.
primo. sed secunda considerat interesse: vt dicta l. fina. in prin
cip. ff. de eo per quem fac. erit. Et quòd in prima non requiraē
interesse: apparet ex vicinitate scripturæ. huius §. nā primò
tractat hic de merè pœnalibus. sunt enim merè pœnales pri-
mæ duæ: & per consequentis hæc ff. de legat. j. l. si seruus plu-
2 rium. §. fina. † In ea. gloss. ibi: ex ordine titulorum. hanc
b non approbant docto. cum sit eadem ratio, antè quàm post [b]
ff. ad l. aquil. l. illud. In ea. gloss. ibi. ff. ne quis eū qui in
ius voc. l. j. & ij. in fin. hæc est vera. primus enim titulus lo-
quitur quando vi quis exemptus est: secundus, quando dolo.
& ideò in primo magis punitur: quia detestabilior est vio-
lentia, quæ habet in se vim, & dolum, quàm simplex dolus:
ideo prima datur ad vindictam: secunda ad interesse. & hæc
ratio est, quare per primam prouidetur solùm vocanti: quia
contra illud committebatur, & in eius suggillationem, non
autem vocāti, sed quando dolo retinetur, sit damnum vtri-
que, in casu suo. In ea. glos. ibi: tamen est pœnalis. docto.
c dicunt [c] quòd hic loquitur de edicto primi tituli, vt apparet:
quia loquitur tantùm de exempto per vim: vt ibi cum dicit
aduersus eum qui vi. & quia ibi tractatur de merè pœnali-
bus: illud autem est merè pœnale: vt supra dictum est: ideò
3 de eo tantùm loquitur: secundum eos. † In ea. glos. ibi cum
allegat l. sicut. vult dicere, quòd cum illa edicta locum ha-
beant, quando dies actionis exitura est: & facta citatione nō
exeat: per leges prædictas, ergo non habet locum ff. ne quis
eum qui in ius vo. est vi. exi. l. sed eximendi. Et no. quòd quasi
similes gloss. reperies. ff. de eo per quem fac. erit. l. fina. si
quis cau. l. si quis eum. §. qui iniuriarum. & ff. ex quib. cau.
maio. l. ait prætor. §. penulti. In eadem gloss. ibi: eum con-
uenerat. hoc non procedit, quia materia hæc loquitur, quan-
do iudiciali authoritate quis citatus fuerat: imò oportet,
quòd iussu maioris potestatis: vt ff. ne quis eum qui in ius
voc. est vi exi. l. iij. §. primo. In eadem gloss. ibi cum dicit,
quòd hoc dicitur. per l. sicut. & per l. cum notissimi. In ea.
d gloss. in fin. [d] Sed tunc obst. l. constitutionibus. Præterea. l.
sicut. si bene inspicias: loquitur in personalibus sicut realibus,
vt ibi patet. Propter quod primò pro euidentia videri opor-
tet aliquantulum, de intellectu dictarum legum, & pòst in
quo derogetur illis titulis. De primo sciendum quod l. illa
2 constitutionibus, † nihil facit, quia ibi non dicit perpetuari
actionē, sed transitoriam fieri ad hęredes: quòd est diuersum.
Prætereà, ibi non loquitur de simplici citatione: imò de quasi
citatione, quæ sit per contumaciā rei, iuxta illa, quæ notantur
in auf. vt omnes obe. iudi. prouin. §. finautem ille. sed l. sicut.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& l.cum notissimi.sine dubio,loquuntur de citatione.Super
3 quo aduertendum est,secundum Iac.ꝙ quandoꝙ † citatio fit
per executionem:& hæc interrumpit,& perpetuat. Quan
doꝙ sit per edicta,vel voce præconis,& de illis nō reperitur
ꝙ perpetuent.& in his duabus citationibus,seu modis citan
di, possunt habere locum tituli prædicti. Vel potest dici,
ꝙ l.illa sicut obtinet quādo fuit datus libellus principi ; & ad
supplicationem datus iudex & per executorem de iussu iudi
cis citatio facta. His enim concurrentibus interruptionem
operatur,& perpetuationem,aliās simplex citatio, hæc non
operatur.& ideò facta simplici citatione obtinent tituli,secū
4 dum eum. † Hæc opi.deuiat à communibus op.commu
niter enim dicitur,ꝙ facta citatio per executorem perpetuat:
maximè dato libello,& misso dicunt per executorem. Vnde
dic,ꝙ hoc edictum primum,de quo solo hic loquitur, videli
cet quando quis per vim exemptus est hodie obtinet, sicut
olim,quia hoc edictum est merè pœnale & non respicit in
teresse, vt satis ſ.dictum est. Et habet locum, siue exeat dies
actionis:siue non.sed tu dices:quare in l. sed si eximendi. fa
cit mentionem de hoc: videlicet de exitu actionis:Dicas,ꝙ
factum recitat:quia sic fuit in facto.Vel dic, ꝙ ibi Paulus po
nit significationem verbi eximendi,quæ est lata:& compræ
5 hendit violentiam,& dolum sine violentia. † Not.ꝙ vult
ꝙ ille ti.obtineat,vbi committitur dolus,sine violentia:nō ꝙ
illud quod ibi dicitur de exitura actione,sit necesse ad hoc ꝙ
ille titulus locum habeat, quia sic sequeretur ꝙ esset neces
se quod interesset:ꝙ statim denegaretur:in ſ.item si quis.in d.l.
sed eximendi,Sed solùm positum fuit pro declaranda, & in
terpretanda significatione huius vocabuli,eximere.Et sic hęc
opp.quæ est in glo.non tangit hunc ſ.qui solùm loquitur de
6 illo † primo edicto;vt ſ.dictum est:sed tāgit edictum:de eo
per quem factum erit.quod requirit interesse.& de illo po
test dici,ꝙ habet locum,sicut antiquitus:sed non ita latè:quia
facta citatione per executorem,nō est locus hodie tali inter
esse:videlicet,ꝙ dies exitura sit:& hoc nisi in vsucapio.in qua
etiam hodie obtinet.ff.de rei vend.l.si post acceptū.Item ob
tinet in aliis duobus modis citandi;vt ſ.dictum est.Item ob
tinet,etiam quando dies,vel actio exitura nō est:etiam quā
do sit citatiò per executorem. Nā potest nihilominus inter
7 esse:† pone enim,ꝙ feci te vocari ad iudicium super actio
ne perpetua,quæ fortè duratura erat longo tempore. Titius
exemit te, & tua:& mea interesse potest,te nō fuisse exēptū,
quāuis actio duret propter operas quas amisimus,de quib⁹
debet haberi ratio.ff.ad exhi.l.sed & si hæreditas. Item pro
pter expen.& damna,quæ sustinent vocans & vocatus:Vn
de,& olim & hodie cōpetit pro tali interesse.Sed potest quę
ri.hic dicitur,ꝙ vi eximens,tenetur vocanti:nunquid tenetur
in aliquo iudici,quem videtur offendere? Potest dici, ꝙ sic,
non vi illius titu.seu edicti;sed ex edicto generali.ff.si quis
ius di.nō obtem.C.de sport.l.ij.Item potest quęri.hæc actio,
non habet locum,vbi quis vocatus est,coram pedaneo iudi
ce:quid si coram delegato?Non videtur obtinere ; vel si corā
arbitro:vt ff.si quis eum,qui in ius vo.est vi exi.l.iij.ſ.j.& ibi
no.de arbitro. Sed potest dici contra,saltē in delegato prin
cipis,qui maior est ordinario,in causa sibi cōmissa ; extrà de
offi.deleg.c.sanè.& æquiparatur ordinario. C. de iud.l.à iudi
ce.vbi & apud quos.l.fi. Sed in alio delegato,non videtur
obtinere:cùm non possit mulctare. C. de modo mul.l.fin.in
8 prin.cum no.ff.de iudi.l.ij.ſ.ijs datur. † Sed nunquid iu
dex,potest punire,vi eximentem?Potest dici,ꝙ sic, quamuis
etiam non sit aliās de iurisdictione sua;& maximè si in terri
torio eximat:vt not.Inno.extrà de offi.deleg.c.j.vide ibi etiā
si non animo iniuriandi iudicem,hoc faciat:vt ibi not. Quo
modo ergo prouidebitur illi,qui vocauit coram iudice pedā
neo,vel delegato ab alio,quàm à principe contra eximentē?
dic ꝙ per edictum de eo per quem factum erit.vt not.in d.l.
iij.ſ.j.& videtur,ꝙ iudex ordinarius,debeat de hoc agnosce
re,& punire.arg.d.l.fi.C.vbi & apud quos.vel potest dici, ꝙ
licet hæc actio,non habeat locum ex edicto,ne quis eum qui
&c.nihilominus pedanei,& tales delegati possunt suam iu
risdictionem defendere;vt d.l.vnica.si quis ius dicen.non ob.

9 † Sed quæro,si quis vi eximat captum,& arrestatum, qua
pœna punitur?in hoc aduerte:quia si fuerat captus pro debi
to ciuili:potest dici,ꝙ eximens tenetur,ad principale debitū:
vt C.de exac.trib.l.quoties. Et credo , ꝙ hoc casu concurrat
pœna huius ſ.cū illa,& ꝙ sit in electione actoris,quem ma
d gis eliget.Vnde licet d l.quoties. loquatur in fisco,satis po
test concedi,ꝙ habeat locum in priuato.& tex.satis declarat:
licet glo.videatur cōtrà.Sed quid,si esset captus pro casu cri
minali;tunc certum est,ꝙ eximens tenetur crimine lęsę ma
iestatis;si esset confessus:& cōiectus in vincula:vt ff.ad l.Iul.
maie.l.iiij.ſ.pen. Sed si non esset confessus, nec coniectus
in vincula:vel si esset coniectus,sed non confessus ; non vide
tur obtinere illa pœna.Item non obtinet in captis ab alijs iu
dicibus,quàm imperatoris:iuxta illa,quæ dixi ſ.in procemio
super verbo,maiestatem.Vnde videtur,ꝙ sit pœna arbitra
ria,ex quo non reperitur taxata:vt l.ait prætor.de iur. delib.
vel potest dici,ꝙ sit pœna capitalis:vt C.de fal.mo.l.j.& facit
C.de epi.aud.l.addictos. In glo.imo numerari.in fin. vide
ſ.super verbo pœnæ.vnde sunt ferè xxx. vide eas in arbore
Ioan.à parte dextra.Libellus autem formatur.Dicit T. con
tra D.ꝙ cùm idem T.fecisset coram tali iudice,in ius vocare
ad talem diem, & locum, Sempronium super tali petitione,
quam contra ipsum facere intendebat:idem D.dictum Sem
pronium, vi exemit, vel dolo procurauit vi eximi:propter
quod idem Sempronius,ad dictos diem,& locum,in iudicio
non comparuit:quare cum idem D.eidem T.teneatur quan
tum idem T.in lit.iurauerit;& ipse T.paratus sit iurare, vsq;
ad summam centum:petit idem T.se ad iuramentum admit
ti:& dicto iuramento facto,& præstito:ipsum D.in centum
condemnari,ad ea sibi præstanda:& condemnatum compel
li &c.Et caue quia Iac.& Pet.faciunt mentionem in libello,
& de interesse;dicendo quare cū actoris tantùm interfit &c.
Sed ego non audeo hoc dicere : quia (sicut ſ.dixi) hæc actio
cōpetit,dato ꝙ nil interſit , adde,quod actor æstimat.sicut in
actione iniuriarum:igitur non oportet facere mentionem de
interesse.Bene tamen concedo,ꝙ si interſit;& de hoc vult fa
cere mentionem:quòd non minus procedit libellus : & tunc
non est merè pœnalis:imò venit pœna, & interesse : vt ff.ne
quis eum qui in ius voca.est.l.fi.ſ.j.

2 ADNOTATIO. ¶ L.fi. Vide do. Iaſchic.
b ¶ Quæ post. Vide Barto.in l.j.ff.de eo,per quem fac.er.tex.in l.fin.in prin.
quemeod,titulo.
c ¶ Dicunt. Vide hic Angel.& Iaso.& quomodo puniatur qui eximit ali
de manu curialium vel de carceribus.vide hic per doctores.
d ¶ In fi. Hanc glos. hic impugnant docto. quia d.l.ſicut.& l. cum notissi
mi.loquūtur,tā in personalibus, quàm in realibus,vnde Iaſ.pro solutione
huius contrar.præmittit,quòd multiplex est prescriptio,vt hic videre pote
ris per eum.& vide hic Angel.super formatione libelli,contra eximentem.
item & contra eum, qui dolo fecit quominus citatus in ius veniret. vide
eum hic in vl.col.vide Pet. Ia.in tit.de act.in factum ex edicto,nequis eum
qui in ius vocatus est , vi eximat. Item per eundem de actione in factum
ex edicto.de eo per quem factum erit.quominus quis in iudicio sistat.

1 ☞ Actiones à quibus exerceantur.
2 Officio iudicis quando,an non,locus sit.
3 Prætudiciales variè dici & cur.
4 Prætudicialis actio qualis,cui & in quem data.
5 Filiationis possessio an controuertenda.
6 Filiatione controuersa quis citandus.
7 Patris adserti an necessaria authoritas.
8 Filiationem adoptanti non dari.
9 Prætudicialium uis.
10 Personæ uendicandæ remedia,11,12.
13 Prætudiciali in futurum fratri caueri.
14 Meum mihi non seruire qui accipiendum.
15 Personæ cum rebus qui uendicandæ.
16 Prætudicialis sententia an ius faciat,17.18.19.

a PRAEIVDICIALES a ACTIONES. Quā
uis iste ſ.fuit bene glossatus tamē quia materia est quotidia
na,multas etiam nouas quæstiones congeram, circa eam. Et
videas,quòd Imperator duo facit. Primò prætudiciales enu
merat.Secundò,quæ sunt prætoriæ:& quæ ciuiles, declarat.
Casum nō oportet poni;quia clarissimus est,sed potes sic in
cipere. Domine imperator , vidi ſ.de aliquibus actionibus
realib

realibus,ac personalibus.Itē de aliquibus prętoriis;et aliqui
bus ciuilibus:suntne aliquæ aliæ reales prætoriæ, vel ciuiles?
Imperator respōdet, & dicit,ꝙ sic:nā prætudiciales &c. pro
sequere literam. In glo.pro constanti.ibi,res petitur.i.per
sona,quæ est loco rei:vt bos,vel asinus:secundū doct.qñq; ta
men vendicatur ius in persona:vt ſ.videbis. In ea.glos.ibi,
b reseruauit,[b] hæc ratio nō procedit:quia hic non tractat de ci
uilibus realibus:imò per hanc rationem debuit poni ſ. post
ſ.alię.vbi fuit tractatū de ciuilibus realibus. Dicit Iac.ꝙ hic
ponitur quædam diuisio actionum.nam quædam sunt præ
iudiciales,quædam non:ideo ad singularē diuisionem opor
tuit dare singularem tractatum. Item quia hæ actiones,ha
i bent singularem † naturā,ab aliis actionibus realibus;quia
in aliis reperiuntur quatuor,actor,reus,iudex,& res quæ pe
titur.in his autem res quæ petitur,& reus,idem sunt.Et ideò
quia probabilius poterat dubitari,an essent in rem:an in per
sonam,seperatim fuerunt appositæ:quia separatorum &c.C.
de dona.inter virū & vxo.l.si maritus. In ea.glo.ibi, cū di
cit:& sunt tres.verū est in hoc ſ.sed bene sunt plures:vt ſ. di
cetur. In ea. glosſ.ibi,sed dic vt ibi.melius in d.l.si iudex.
In ea.glo.ibi,cùm dicit:excepta vna.& ita pluralis locutio
supponit duas.ff.de verb.signi.l.inter illam.de testi.l.vbi nu
merus.de manu.testa,l.libertas.ſ.fi. secundū Dyn. & hoc se
quuntur Iac.& Pet.nec est dubitabile. In ea.glo,cū alleg.si
lib.inge.esse.di.l.j.& ij.illæ leges parum aut nihil faciunt.sed
facit ff.de rei ven.l.j.ſ.per hanc.ff.de lib.agno.l.iij. ſ. hoc in
2 terdictum.Dy.opponit cōtra hoc:† quia officiū iudicis,non
habet locum,ex quo actio cōpetit.ff.de minor.l.in causæ.de
edend.l.quædam.de dam.infect.l. damni.ſ.de illo. Sed illud
obtinet qñ officium datur contra ius cōmune.secus si secun
dum ius cōmune : vt in præsenti proposito secundū eum. idē
dicit glo.d. ſ.per hanc. Item quod hic dicitur de officio:in
tellige quando libertus à nemine detinetur , vel si detinetur
non inuitus:vt no.in d.ſ.per hanc.in fi. Quidam dicunt,ꝙ
officium non cōpetit,nisi in casu,quo se libertum constituit.
ff.de offic.præf.vrb.l.j.ſ.cùm patronus. Et per hoc videtur,
quòd in d.ſ.per hanc.loquitur tantū de filio,quod satis vide
tur probabile. Item intellige, ꝙ officium datur.nam de filio
non reperitur, ꝙ possit officium intentare:& multominus li
bertus contra patronum.Et in hoc videtur glo. ista corrigen
da:& hoc nisi concluderet ad alimenta.nam tunc daretur of
ficium contra patrem,vel patronum.ff.de lib.ag.l.si quis à li
beris.in prin.si vis sustinere glosſ.nihil obstat validum. & de
c hoc etiā j.in materia. In ea.glo.ibi,cùm dicit.& similes. [c]
hanc approbant Dy.& facit quod no.ff.de act. & oblig.l.ex
consensu.Glo.tamen videtur dicere cōtrà,j.in quæstione.itē
quo iure,sed ibi expones. In ea.glo.cùm alle. ſ.ius autem.
vide ibi,& ſ.per hanc. & quæ ibi scribuntur hic recita. In
ea.glo.ibi,cùm alle.l.sed si hac.ſ.pe.& fi.Dyn.approbat opi.
Io.Iac.& Pe,dicunt,ꝙ ideo istæ tres dicuntur prætudiciales:
quia agitur de maiori prætudicio,quòd possit esse;videlicet,
de statu hominis.arg.ff.de capi.dimi. l.fi,& secundum hanc
3 opi.cessant duæ quæstiones sequentes. † In ea.glosſ.cū al
leg.C.de peti.hære.l.fi.ſ.j.& ij.Scire debes, ꝙ prætudiciales
dicuntur pluribus modis.vno modo : quia prætudicant aliis
quæstionibus;quia fortè principales aliæ accessoriæ:hæ sunt
plures;vt ff.de excep.l.fundū.& l.fundi,alio modo:quia sen
tentia in eis lata,prætudicat aliis;& hæ etiam sunt plures:vt
querela inoff.test.vt notatur.Item sententia lata super ætate,
ff.de mino.l.de ætate.vel super alio statu personæ.C.de dēcu
rio.l.quoties.& plures aliæ. C. res inter alios acta. notantur.
Alio modo:quia agitur de statu hominis. & ita sumitur hic,
& de his tractatur hic.& istæ non sunt, nisi tres:vt hoc ſ. qui
aliās esset insufficiens,nisi omnes enumeraret. In ea.glosſ.
in contraria prætudiciali.hæc glosſ.est contraria sibi ipsi.nam
suprà negauit prætudicialem esse contrariam,quod hic con
cedit.Item videtur continere maximam absurditatem.Nam
vocat vtilem & directam;& tamen constat,quod vtilis,& di
recta distinguūtur, tanquam species oppositæ ; vt satis dī
ctum fuit suprà eodem ſ. omnium. & apparet in arbore.
Sed ad hoc dicas,quòd glo.intelligit ponere hic directam
respectu contrariæ:de qua statim subiicit. Item intendit po
nere contrariam,id est,quæ econtra competit,non ꝙ contra
ria, & directa sint duæ, & diuersæ actiones prætudiciales:
aliās glos.non procederet. sic potest palliare:tamen non pos
sum negare:quin malè fuerit compositata,ex defectu scripto
ris:vel aliās. In ea.glo.ibi,quod nihil est.glo. videtur con
traria.C.in quibus cau.colo.cen.l.j.vbi dicit posse agi negā
toria.Item videtur contraria. vbi dicit agi officio iudicis. C.
de agri.& censi.l.cùm satis.ſ.caueant. Alibi dicit,ꝙ datur rei
vendica.adiecta causa:vt dicta l.j.ſ.per hanc.ff. de rei vend.
hic glos.resident, quòd datur vtilis,non directa'prætudicialis.
Quid ergo dicemus? Videtur quòd non detur prętudicialis:
quia prætudiciales non sunt, nisi tres. si tu des plures, redar
gues tex.de insufficientia:quod est absurdū.Item videtur, ꝙ
non dentur cōfessoria,vel negatoria,cū non dentur,nisi quā
do seruitus debetur à re rei.ff.de seruit.ti. generali.l.vt pomū.
officium iudicis non potest dari, cū non extendatur ad præ
stationes futuras:vt ff.de vsuris.l.j.in fin.& hoc not.Et sic vi
detur ꝙ neutra glo.procedit.Super hoc distinguenda sunt fa
cta:interdum enim agitur pro statu personarum,seu iuribus
quæ dicuntur cōpetentis , vel non competere in personis in
terdum pro personis iuribus & rebus simū. Circa primum
vbi agitur de statu personæ. Sciendum quòd interdum agi
tur de statu filiationis:interdum de statu seruitutis & liberta
tis:interdum de statu libertinitatis & ingenuitatis,interdum
de alio statu personæ per legem vel consuetudines introdu
ctæ. Redeamus ad primum,vbi agitur de statu filiationis.
Quæritur,quæ actiones cōpetant.Et certum est, quòd patri
competunt quatuor: prætudicialis,officium iudicis , interdi
ctum rei vendi.adiecta causa,de iure Quiritum : vt l. j.ſ.per
hanc.ff.de rei ven. Quæritur circa primam,videlicet præ
4 iudicialem,quæ sit.Et certum est,quòd † realis, & prætoria:
vt hoc ſ. Nam hæc prætudicialis , & de partu agnoscendo,
vnum & idem sunt:vnde in dicto ſ.per hanc.vocatur præiu
dicium:hic de partu agnoscendo. Sed videtur quòd sit ciui
lis,cū detur ex se,con.ff.de ag.li.l.iij.ſ.j.Constat autem quòd
se.con.est de iure ciuili.ff.de iusti.& iure.l.ius aūt ciuile.ergo
sequitur quòd hæc actio sit ciuilis. Ad hoc potest respon
ri,quòd hæc actio fuit introducta,per prætores originaliter.
Verum est,quòd pòst fuit cōfirmata,& propagata per se. cō.
Vnde non propter hoc mutauit originalē naturam:idò sem
per prætoria:vt notatur in simili.ff.de bono.posse ſſ.hære.pe.
l.j. Quæritur,cui competat:dic ꝙ patri , vt dicit : & filio si
pater neget eum filium,vt hic no. & facit ff.de ag.li.l.si quis à
liberis.in prin.& ſ.si vel parens. Quæritur contra quem?
Et certum est quòd illa quæ competit patri , datur contra fi
lium inobedientem,seu se gerentem pro emancipato,vel ne
gantem se filium eius nō detentum ab alio, quid si detinetur
ab alio?Glos.dicit,quòd si volens datur prætudicialis contra
filium.Si inuitus non datur,sed recurritur ad rei vend.vt no
ta.in ſ.per hanc.& dicto ſ.ius autem.ſ.de pat.pot. Pone ergo,quòd filius ab alio detinetur , qui dicit eum suum filium:
& filius dicit se esse filium illius , qui detinet. & ita detinetur
volens.nunquid potest agi contra solū filium,vel an oportet
agi contra illum,qui detinet? Videtur,quòd oporteat agi cō
tra detinentem,cū eius interſit. ff.de adop. l.nam ita.de vent.
inspic.l.j.ſ.denuntiare. Nam detinens, quasi possidet ipsum
vt filium,cū filiario quasi possideatur. Et ideo datur interdi
ctum quasi possessorium,quòd nō posset competere, nisi es
set quasi possesso. cū omnia interdicta sint possessoria. j. de
interdict.in prin.& sic ille,qui possidet:seu quasi conuenien
dus est.imò videtur , ꝙ filius hoc casu conueniri non possit
prætudiciali:quia prætudicialis in rem est:& datur contra fi
lium quasi contra possessorem filiationis, ad instar prætudi
cialis,quæ datur contra seruum quasi possidentē libertatem.
ff.de libe.causa.l.liberis.ſ.fi. Et quod hæc prætudicialis da
tur ratione quasi talis possessionis;notatur in ſ.per hāc. pro
pe fin.magnæ glo.Et sic cùm filius hoc casu non quasi possi
deat filiationem:sed ille qui eum detinet, non videtur , quòd
possit conueniri.& pro hac opinio.ff.de lib.exhib.l. fi. in fin.
videtur ergo,quòd dictum gl. positarum in dicto ſ. habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

locum,vbi ille qui detinet,nullum ius se contendit habere.et hoc potest addi ad glo. In residuo glo.videntur satis bonæ ad quas recurras.In hoc tamen aduerte.nam Iac.videtur hic velle, quòd officium iudicis,ita demũ detur, si non sit quæstio de potestate, nec de filiatione:sed de alimentis,et aliis iuribus debitis à patre filio,vel econtrà: sed vbi est quæstio de filiatione,vel potestate non, pro quo ff.de agn.libe.l.si quis à liberis.§.solent. Sed prædictæ glossæ dicunt contrà:pro quibus ff.de lib.exhiben.l.iij.§.hoc autem. in fine. vide suprà in additione illius legis. Sed potest quæri: hic præiudicialis datur patri, vel filio, quando filius se gerit pro soluto, vel emancipato:estne hoc verum indistinctè, siue pater † sit in quasi possessione filiationis,siue non? Verbi gratia, pater habet filium in domo, & filius obedit ei tanq̃ patri: nihilominus pater dubitans,q̃ filius tractu temporis,posset sibi mouere quæstionem filiationis:vult agere cõtra eum præiudicialiter,vt pronũtietur filius,vel econtra:filius existẽs in quasi possessione filiationis vult agere contra patrem, vt pronũtietur filius, vel existẽs in quasi possessione nõ filiationis, vt pronũtietur non filius, quæritur nunquid potest? Et non videtur: quia possidenti non datur actio.ff.vti poss.l.j.§.interdictũ. Dy. tangit hoc, & tenet contrà:primò per rationem:secundò,per casum legis.Ratio est hæc:differentia assignatur inter actiones quæ cõpetunt ad corporalia, & quæ ad incorporalia: quia quæ ad corporalia nõ dantur possidenti: quæ ad incorporalia dantur possidenti:vt §.eo.§.æquè.nunc constat quòd hæc actio præiudicialis,datur pro incorporali, videlicet pro iure filiationis:ergo datur possidenti. Præterea dicit hic quasi expressum. Nam qui natus est ex iustis nuptiis: est in quasi possessione filiationis. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris.l.filium. & tamen agit hac actione.ff.de ag.lib.l.fi.§.j.ergo determinatio quæstionis est clara.Dy.videtur supponere quæstionem sibi nouam,& tamen Iac. tangit eã hic; & eodem modo determinat, parum tamen aut nihil alleg.

† Sed pone:pater petit filium ab alio,qui detinet.detentator excipit:& dicit filium vocandũ cùm de eius statu agatur: aliàs dicit se non teneri procedere,queritur an bene dicat:vel quare.econtrà pater agit contra filium præiudiciali:filius dicit se esse filiũ alterius,quem dicit vocã,aliàs se nõ teneri procedere,quæritur an bene dicat? Et non videtur:quia certum est,q̃ in actionibus realibus,sufficit vocari illum qui detinet, quãuis non sit dñs:vel causa alium tãgat:vt l. officiũ. in prin. ff.de rei ven.igitur quãuis causa possit tangere filium, sufficit vocari ipsum patrem:sed agitur rei vend.de iure Quiritũ contra illum,qui dicit se patrem, vel ipsum filium, si agatur præiudiciali contra filiũ:& hoc potest probare per naturam confessõ.quæ datur contra illum qui impedit me vti iure seruitutis, quãuis non habeat possessionẽ, vel dominiũ rei seruiẽtis:vt ff si seruꝰ.ven.l.si quis diuturno.§.agi aũt.ibi ducere impediunt,& dixi §.eo.§.æquè.Igitur videtur q̃ quilibet teneatur respondere,videlicet pater & filius singulariter super prædictis actionibus,si vocentur singulariter. & pro hoc ff. de lib.cau.l.si pariter.quando app.sit.l. ij.§.si is qui. & hoc satis supponũt leges,quæ dicũt,q̃ sentẽtia lata cõtra:obstat exceptio rei iud.cõtra illũ:ergo supponũt, q̃ cõtra alterũ separatũ agi potest. ff.de re iudi.l.æpe.C.de lib.cau.l.principaliter.ij. In contrarium videtur expressum, extrà de maio. & obe.c.inter.iiij. & c.fi.sed illud c.nihil facit:quia ibi cõcludebat contra patrem absentem,petendo declarari ecclesias sibi subiectas:sed nos loquimur, quando cõcludit contra præsentem.vnde in hoc aduerte:quia verũ est indubitatè,q̃ non potest excipi per modũ præmissum. Sed bene verum est, quòd pater qui conuenitur tanquã detinens rei vendi.potest dicere:ego non concedo eum meum filium: agas contra ipsum: & talis exceptio debet recipi.ff.de lib.exhi.l.fi.& l.iij. §.hoc autem.similiter filius potest dicere:ego non nego me esse tuũ filium:sed talis me detinet in filium:age contra ipsum.ista tamen exceptio non repellit agentem:imò pronũtiatur contra illum qui non contendit:vt dicta l.fina.de libe. exhib. Sed nunquid potest agi contra vtrumque simul? Non videbitur: quia si sentẽtia ferretur in præiudiciali;obstaret exceptio rei iudi.in alia,& sic cumulari non possunt, etiam contra diuersos.ff.de pecul.l.quoties.§.si creditor. & videtur expressum ff.de lib.homi.exhib.l.iij.§.is qui.& §.planè. ff.de peti.hæred. l.si quis libertatẽ.& hoc vbi filius se cõtendit non filium:imò contra filium videtur primò agendum per iura prædicta.

7 Item quæritur,an in casu,quo † filius conuenitur,& se cõtendit filium alterius:& dictum alterum habere possessionẽ filiationis illius,requiritur illis patris authoritas,& processus sit nullus,si non adhibeatur:iuxta l.fi.§.necessitatẽ.C.de bonis quæ lib.q̃ videtur verum:cùm patris interfit:& sic nõ potest fieri quin pater possessor vocetur: & quin sciat causam agi: & sic magna ex parte cessat quæstio prædicta:quia tunc non oportet agi contra patrem:sed sufficit victoria contra filium;vt dicta l.sæpe.ff.de re iudi.de stat. ho.l.& seruorum.§. ingenui sunt. Potest quæri vlterius qualiter filiatio probetur. Et de hoc satis potes videre §.de adopt.§.fin. vbi multas allegationes reperies;recurre ad eas,in vtroq; iure.& in summa Hosti.qui filij sint leg. Item quæritur, nunquid † hæc
8 præiudicialis cõpetat patri adoptiuo, & econtrà. Et non videtur:cùm non habeat hodie in potestate. hæc actio cõpetit pro filio,qui est in potestate,sicut interdictũ de lib.exhib. ff. de lib.exhiben.per totum. Item quia nihil ad patrem adoptiuum transit;vt §.de adopt.§.j.& C.de adopt.l.cùm in adoptiuis.& hoc nisi daretur in adoptionẽ alicui de maioribus: tunc crederem agi præiudiciali.& idem in quocunq; arrogatore, vel arrogato:cùm transeat in potestatem per iura prædicta. Item quæritur,nunquid cõpetat contra filium emancipatum:vel econtrà. Non videtur: quia pater non habet ius in persona;sicut dictũ est de adoptiuo. Sed potest dici contrà:quia multa iura remanent,sicut quòd tenetur alere. ff. de ag.lib.l.si quis à liberis.in prin.nec potest in ius vocare.C.de in ius voc.l.si. Sed nunquid datur inter matrem,& filium. Potest dici,quòd sic:per dictã rationem:& inter superiores, qui non habent in potestate,& inter naturales tantũ,vt vtilis vendicatio,saltem vbi pater non extat. ff. de fideic̃o.lib.l.sed & si non data.§.j.de iniuriis.l.sed si vnius.§.interdum. argu. tamen contra.ff.de fur.l.mater. vide §.de obli.quæ ex delict. nascun.§.interdum. Hoc tamen certum est, quòd officium iudicis datur matri,vbi filius ab alio detinetur.ff.de lib. cau. l.iij.§.penul. Nunc loquamur de alia præiudiciali, quæ cõpetit domino contra seruum,vel econtra:seruo contra dominum:& super hoc non multũ insistẽdum: quia certum est cui competit:quia domino vel seruo. Item certum est cõtra quẽ: quia contra dominũ, vel seruũ. quis autẽ habeat probare:vide ff.de libe.causa.l.liberis.§.fi.ff.de except.l.generaliter.q̃n autem seruus possideat libertatem:vide de acquirẽ. possess.l. iij.§.si seruus.& plenius per Innoc.extra de ser.non ordi.c.ij. vide ibi eadem q̃q; per omnia,videntur dicẽda in præiudiciali quæ cõpetit pro libertate & ingenuitate:vt patet satis per illa quæ hic leguntur & notantur. Et no. quòd hæ præiudiciales
9 † præiudicant aliis quæstionibus, si principaliter intententur.si autem excipiendo,cognoscitur de eis cum causa principali simul.C.de ordi.cog.l.ij.vide ibi.& hoc si proponãtur in vim perempto. Si autem ad elidendũ intentionem. Verbi gratia,non potes agere,vel accusare:quia seruus es,vel monachus:tunc retardant principalẽ cognitionẽ. credo tamen, q̃ cognoscetur per modum exceptionis:nõ per viam libelli:vt dicta l.ij.Et not.q̃ quãuis hæ præiudiciales,de quibus in hoc §.agitur,sint reales:non tamen dantur,nisi contra illos,& illis de quorum statu agitur: nam non cõpetunt contra tertium: quãuis alię reales cõpetant contra quoscunq; possessores,vel detinentes,vel turbantes:vt vidistis satis suprà §.omnium.& §.æquè.Et potest esse ratio:quia legislator eas adinuenit,contra has personas,& pro eis tantũ:quia contra tertiũ erat satis prouisum, saltem quando detinetur filius per rei vend. adiecta causa de iure Quiritum,vel si detinetur seruus rei vendi, directa. Quid ergo,si libertus meus,à tertio detinetur,nũquid possum vendicare adiecta causa? Et non videtur: quia illi solum vendicantur,qui sunt in potestate:vt l.j.§. per hãc. suprà allega. libertus autem non est in potestate: quare &c. quomodo ergo mihi prouidebitur,si detinetur volens: quia non

non potest agi interdicto de libero homi.exhib.ff.de lib. ho. exhib.l.iij.§.si quis volentem.Hæc quæstio nõ tangitur alicubi.& est adeò dubia:sicut illa de ascript. quæ tangitur in glos. Videamus ergo de ascriptitiis,& aliis:quia quod dicetur de eis:poterit dici de liberto. Quid ergo dicemus: Glo. sunt diuersæ:vt dixi §.in prin.huius additionis.doc.iuris canо.maximè Spe.videntur velle,quòd omnes actiones, quæ hic nominantur in gl.cõpetant pro ascriptitiis,& aliis:& ponit libellos in tit.qui filij sint legiti.§.j.ver.patronus.& versi. sed nunquid.lib.iiij.Breuiter istud non potest procedere per rationes prędictas §.in prin.huius additionis.nam si sic esset: essent plures præiudiciales, quod est concludere cõtra hunc tex,vt §.dixi.Potest tamen dici, q̃ vbicunq; quis vẽdicat sibi ius in persona,& est talis,quòd de iure,vel consuetudine potest competere vendicanti, q̃ competat præiudicialis vtilis:
11 & ei qui dicit tale ius sibi competere,& contra eum. nam hæ actiones vtiles extenduntur ad casus nõ cogitatos per legislatores,quando æquum est actionẽ dari:vt l.actio. ff.de neg. gest.vnde quando directa denegatur,& vtilis cõceditur: vt dixi §.§.omnium.C.ad exhib.l.si res.in fi.ff.de procu.l.in causæ.§.fi.in fi.C.de hære.ven.l.emptor.Igitur.in hoc proposito, licet directa deficiat;dicam cõpetere vtilẽ. & hoc probatur; quia patri cõpetit interdictum pro liberis exhib.& illud cõpetit vtile marito,pro exhibenda vxore.ff.de lib.exhi. l.imò. C.eo.l.ij.Si ergo illud extenditur ad vxorem;saltem propter ius quod maritus in ea habet,nõ est mirũ,si actio prejudicialis vtilis cõpetit,vbi agit de statu,seu iure, quod cadit in persona de cõsuetudine,vel de iure:igitur pro ascriptitiis agrico lis conditionatis vniuersaliter pro illis omnibus, de quibus satis plenè C.de agri.& censi.in rub.& plenius in sum.Host. de na.ex lib.ven.§.hic fecimus.aliàs est rub.de agric. & cen. Idem crederẽ dicendum,de aliis quibuscunq;.in quibus agitur de statu personæ,vel iure,quod habetur in ea:(sicut obedientiam ratione religionis, vel subiectionis iurisdictionis) credo quòd possit præiudicialis vtilis intentari.ff.de lib.cau. l.igitur.§.si opera.Et hoc q̃n est contentio inter personas, de quarum statu agitur. si autem agere quis velit contra tertiũ: non competit,sicut nec vera præiudicialis;vt §. dixi. Qua ergo actione agetur,si alius talem personã detineat?glo.dicit in l.j.§.per hanc.quòd rei vend.adiecta causa:quam dicit competere pro quacunque persona in qua habeo ius. Sed contra hoc facit:quia hæc rei vẽ.non cõpetit, nisi quãdo persona quæ petitur est in potestate:tunc enim nõ mirum,si cõpetat,sed quãdo habeo aliquãdo ius,sed nõ habeo in potestate:non videtur cõpetere,sicut nec interdictũ de libe.ho.exhi. ff.de lib.ho.exhi.l.fi.præterea interdictũ de libe.exhi.& hæc rei ven.concurrunt:vt patet per totam hanc materiam. ff.de lib,ho.exhi.l.iij.§.hoc autem. & tamen constat q̃ illud interdictum non cõpetit,nisi pro liberis in potestate cõstitutis:vt patet per totum titulũ,& maximè in l.j.in princi.& §.j.ergo nec rei ven. Solutio.satis potest dici,q̃ cõpetat rei ven.vti-
13 lis adiecta causa pro omnibus prædictis, ad instar illius quæ cõpetit pro filio in potestate cõstituto,nõ illa eadẽ, sicut dixi §.in præiudiciali.& fortè sic voluit intelligere glo. Et posset dici, q̃ etiã cõpetunt vtiles cõfessoria & negatoria: iuxta illa quæ not.in l.ij.C. in quibus cau. colo. cen. & videtur expressum,extrà de maio.& obe. c.inter quatuor.ibi enim agebatur cõfess.ad obedientiã:prout Inn.ibi no.Nec obstat oppositio quã feci §.in princ.huius additionis:videlicet,q̃ confesso.non datur,nisi vbi seruitus debetur à re rei:quia verum est in vera confess.sed quasi confessoria sic:vt dixi §. eodẽ. §. æquè.vide ibi.& ideò potest reprobari gl.quæ est hic. Recolligę ergo,& dic,q̃ præiudicialis rei vendi. adiecta causa:
10 quis ius † vendicat in persona. Differunt tamen:quia præiudiciales cõpetunt illis,qui dicunt se habere ius in personis,& contra illas:non cõtra tertium:& eodem modo illis. qui hoc negant, contra illos, qui dicunt, & asserunt se habere ius. & his præiudicialibus agiẽ,q̃n est quæstio de illo iure, quod dicitur competere personæ;vel quod negatur. sinaũt non sit quæstio de hoc:quia fortè persona cõfitetur conditionẽ suã: sed non vult soluere,vel reddere aliqua deueria,quæ ratione subiectionis cõpetunt. Verbi gratia, tu es meus ascriptitius: debes venire semel in septimana operari in opere meo;nõ fit quæstio quin sis ascriptitius:quia nec tu negas,sed dicis te nõ teneri ad illas operas,quæ petuntur:tunc habet locũ offi. iudi. & econtra:si tu agas,dicens te ad hoc nõ teneri,& te indebitè grauari.& sic potest intelligi C. de agri.& cen.l.cũ satis. §.caueant.ff.de offi.præf. vrb.l.j.§.cũ patronus. sed propriè non habet locum,vbi est quæstio de statu personæ. Potest tamen dici,q̃ hoc est verũ propriè,sed extensiuè potest dari:vt dixi in simili §.per l.iij.§.hoc aũt.de lib.exhi. Sed & hoc casu possunt cõpetere cõfess.& negatoria vtilis:vt §.dixi.cõtra tertium verò cõpetit rei ven.vtilis adiecta cã. Item potest cõpetere quasi cõfessoria,quæ cõpetit cõtra quẽlibet turbantẽ:vt
11 l.si diuturno. † Sed an cõpetit aliquod interdictũ? Videtur posse dici q̃ sic:quia sicut interdictũ de lib.exhi.vtile cõpetit pro vxore propter ius quod maritus habet in eam:ita videtur, quòd debeat extẽdi ad quẽliber casum, quo vẽdicatur ius in persona:vt l.ij.de lib.exhi.C.& ff.vel officiũ iudicis pro possessione.C.de agri.& cen.l.si coloni.interdictũ autem de lib. ho.exhi.non cõpeteret propter ius,quod quis cõtendit se habere in persona:vt l.fi.§.fi.ff.de lib.ho.exhi.ff.de acquir.poss. l.cũ hæredes.§.fi.& ibi no.cõpetit tñ:quia homo liber detinetur.Nam tales liberti sunt:vt no.in l.diutius.C.de agri.& cẽ. & hæc procedũt,vbi quis se dicit habere ius in persona:quia persona sit adstricta. Quid ergo dices de hominibus nostris,qui non sunt adstricti in personis:possuntne se transferre liberè,& recedere terra dimissa?Certè non videtur,q̃ aliqua de prædictis remediis cõpetant pro illis: nisi interdictũ de libero homine exhi. q̃n detinetur volens & dolo. & ideo si aliquis iustitiarius teneat talem hominẽ tuum captũ,& petat ipse expeditionẽ suam:tu non potes agere pro ipso, cũ sit liber:vt notant canonistæ,extrà de appella.c.dilecti.imò nec potest agere interdicto de lib.ho.exhi.cũ requirat dolũ:vt l. iij.§.j.ff.de lib.ho.exhi. & iuris executio nõ habet iniuriam, neq; dolũ.ff.de iniu.l.iniuriarũ.§.is qui. Credo tñ,q̃ posset sibi afsistere.vide quod scripsi C.vbi cau.fis.ag.l.fi.in breuiario.sed si haberes ius in persona: quia esset tibi subiectus ratione iurisdictionis,vel aliàs, secus dicerẽ:vt §. dixi. Quid dices de vasallo,qui tenet in fundũ:nunquid hæ actiones cõtra eum cõpetãt,si non recognoscat se vasallũ,seu se aduocet? Non credo:quia non vendicatur ius in persona. & ita tenent hic Iac.& Pet.qui pauca tangunt circa hanc materiã. & pro hoc facit:quia persona non est obligata obligatione, quæ in ea ius constituat:in feu.de vasal.qui contra cõstitu. lotha. c.j.
12 in fi.Quomodo † ergo prouidebit? dominor.Respõdeo, capiat feudũ suum,vel petat tanq̃ cõmissum:in feu.si de feu. cõtro.fue.c.vasallus.quæ sit prima causa benefi. amit. per totũ.

Item quæritur, nunquid hæ præiudiciales cõpetant, si sit quæstio de fraternitate,vel cognatione? Verbi gratia, habeo
13 fratrẽ † vel cognatũ,qui nõ habet liberos:& cui succedurus sum:dubito q̃ tractu tẽporis,copia probationis valeat deperire:volo agere præiudiciali,vt pronuntietur talis: nunquid possum? Videtur q̃ sic, saltẽ vtili:ad instar præiudicialis, de partu agnoscendo, ex eo maximè;quia sicut in filiatione cadit quasi possessio:ita & in fraternitate;vt not.C.de probat.l. non nudis.Sed doc.nõ consueuerũt approbare illã glo. quia cũ frater,vel cognatus nõ habeat ius in personis alterutrius: non possunt hæ actiones cõpetere. & facit ff.de vent.in poss. mit.l.vbicunq;.§.interdictũ. & hanc tenent Iaco.& Pet. qũo ergo prouidebit? Faciat examinari testes ad æternã memoriam,extrà de testi.c.significauit.vel petat alimẽta officio iudicis in casu,quo frater tenetur alere fratrẽ.de quo C. de nat.li. auth.licet. Sed potest quæri qũo præiudicialis,in qua quæritur an quis liber sit, vel seruus detur pro iure formali:cùm
14 scriptum sit,q̃ res mea,mihi † seruire nõ potest.Item nõ possum habere ius formale seruitutis in re mea:vt l.vti frui.§.fi. ff.si vsusfru.pe.si ergo dicam seruũ meũ:qũo agam præiudiciali, pro iure seruitutis, quod dico me habere in eo qui est meus? Potest dici,q̃ illæ duæ regulæ obtinẽt in rebus corporalibus irrationalibus,quæ se possidere non possunt:sic in

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationalibus, quæ quasi possident libertatem. vnde à seruo corpus suum peti non potest: quia nec possidet, sed libertatem quasi possidet: quia quo ad illam est quasi persona extranea, & quasi tertius conuenitur: ideo ius formale cadit in eo, sicut si alius rem teneret: & ideo illud ius ab eo petitur. Satis vidimus de actionibus, quæ cõpetunt pro personis & iuribus, quæ in personis habemus. † Quæritur, quæ actiones competãt pro personis & rebus simul. Verbi gratia, habebã villam, in qua habebã omnem iurisdictionem: et nihilominus habitãtes sunt omnes mei ascriptitij: vel aliàs cõditionati, denegant mihi iura mea, vel alius eam occupauit, & detinet: quæritur qua actione agam. In hoc aduertendum circa factum: quia aut agitur contra illũ, qui detinet, aut contra ipsos, quos dixi tales esse subiectos: in primo casu, qñ vult agere contra detinentẽ: tunc si actor dicat, solũ & fundũ totius villę esse suos: quia fortè mouet tota ab eo ad censum: potest illam petere cũ hominibus iurisdictionis, & aliis suis iuribus, ac pertinẽtiis vniuersis: & credo, ꝙ per rei ven. vnde licet rei vendi. non datur ad incorporalia: vt l. j. §. per hanc. ff. de rei ven. tñ incorporalia veniunt cum ipsa re, tanq; accessoria. ff. de vi & vi ar. l. j. §. planè. j. argu. C. de bo. vac. l. ij. de fun. limi. l. iij. in prin. potest enim res peti cũ pertinentiis extrà de resti. spo. c. cũ ad sedem. Sed quid si tota villa nõ est actoris: quia fortè sunt aliqui, qui non tenẽt ab eo, sed habent res allodiales, vel tenent ab aliis dominis, sicut cõiter accidit: adhuc potest dici, ꝙ possit villa vẽdicari cũ pertineñ. quia cũ maior pars villæ sit sua, & quasi tota: videtur ꝙ possit eam suã dicere: cũ de talibus modicis nõ curetur. ff. de contrahẽ. emp. l. in modicis. Præterea, illud ꝙ non teneretur ab eo. non est de pertinen. cũ actor ius nõ habeat in eo, qđ nõ mouet ab eo. petẽdo ergo pertinẽtias solũ petit illud, qđ pertinet ad se: & sic petitio sua indubitatè procedit: & in executione venit illud, quod pertinet ad ipsum tantũ: & si in pluri petat, executione repelletur, sicut in petitione hæreditatis: iuxta illa quæ notantur extrà de offi. ordi. c. conquerente. per Inn. Securius tamen crederẽ, ꝙ si posset detrahere illa, quæ pertinẽt ad alios: quòd hęc faceret. Iste autem libellus melius procedit qñ tota iurisdictio pertinet ad actorẽ: sed nõ dominia rerũ: quia tũc attenta vulgari locutione: dominus iustitiarius potest dicere totam villã suam. Etenim iuridici vocantur cõiter dñi: & talis consuetudo est attẽdenda. ff. de verb. sig. l. anniculus. la j. in prin. de leg. j. l. si seruus pluriũ. §. fin. Sed quid si sit quæstio de subiectione, vel iurisdictione, vel de alio iure incorporali tantũ? Tunc videtur cõpetere, quasi cõfessoria: vt ſ. dixi: quia vt in superioribus dixi: nedũ ille, qui debet seruitutẽ, sed etiã ille qui impedit tenetur: vt l. si quis diuturno. ff. si serui. vend. ideo tertius hac actione tenetur. Quod dixi in villa: intellige de castro, & castellania: comitatu: & ducatu, seu marchionatu. Sed quid de ecclesiasticis dignitatibus? Respondeo: illæ non possunt vendicari: quia ille non sunt in bonis, nec in dominio: & hoc nisi nomine ecclesiæ, ad quã pertinent. vide extrà de reli. do. c. cũ venerabilis. de excess. præla. c. inter dilectos. per Inn. in Spe. de reli. do. in prin. & vers. illud. cum seq. de hoc etiã tractat Ber. in d. c. cũ ad sedem, quæ dixi de cõsuetudine obseruantur: & maximè in Parlamento Frãciæ, vbi tota die cõcluditur, tam in possessoriis, quã in petitoriis, ad comitatus, castra, cũ pertinentiis. & iunge quod scripsi ſ. eod. §. omnium. In secundo casu, qñ agitur contra ipsos homines, qui subtrahũt obedientiã, & denegant seruitia: tunc credo, ꝙ possit agi, quasi prejudiciali, quæ cõpetit vbi agitur de statu: vt ſ. dixi. & in hac veniũt præstationes, & alia seruitia, ac obedientiæ, sicut in vera præiudiciali, accessoriè veniunt illa, quæ filius erga patrẽ: vel libertus erga patronũ: vel econtrà, pater, vel patronus illis teneretur facere. vt hic not. & satis suprà tactum est. & hoc in prædicto casu, qñ contendit de iure, quod habetur in persona. de rebus & iuribus simul potest agi quasi confessoria, & contra, quasi negatoria: sicut suprà dictum est, quando agitur de iure, quod habetur in persona tantùm, per c. inter quatuor. extrà de maio. & obedien.

d Nunc quæramus, [d] quæ actiones cõpetant, quando agitur solùm pro iuribus debitis, seu præstationibus, absq; hoc, quòd vendicetur in persona. & ista est vltima quæstio, quæ tangitur hic in glo. Et vides ꝙ determinat, quod officio iudicis agitur, quocunq; modo præstatio debeatur. Sed mirandũ de hoc, quomodo dabitur officiũ iudicis, cũ alia actio competat: videlicet ex promissione, vel ex testameto, vel descendẽs ex alia causa, ex qua præstatio debetur. ff. de mino. l. in causę. Præsertim cũ non reperiatur, ꝙ hæc sit de causis quibus subuenitur officio iudicis, de quibus dicitur ff. de var. et extraor. cog. l. fin. Præterea, videtur glo. sibi contraria. nam suprà proximè dixi, ꝙ offi. iudi. nõ datur ad futura: & hic cõcludit contrarium. Aduerte: vix possum glo. excusare: tñ credo, quòd glo. vult dicere, quòd quis via actionis, nõ potest ad futura condẽnari, sed offic. iudi. vnde bene pro præteritis annis agam via actionis: & pro futuris implorabo officium iudic. Verbi gratia, debes mihi x. annua ex promissione, vel quia vendidisti: agam certi condi. vel ex empto pro arreragiis præteriti temporis: & implorãdo offic. iudic. pro futuro, vt condẽneris soluere decætero, hoc vides in simili: quia futura quæ sunt accessoria veniunt offi. iudi. ff. de ædili. edict. l. ædiles. §. item sciendum. & sic non cõtrariatur glo. proximæ, quæ loquitur vbi agitur offic. iud. principaliter: hic quando imploratur accessoriè. Sed tamen videtur contra. ff. de iudic. l. non quemadmodũ. Sed potest dici, quòd potest fieri condemnatio, vt in futurũ præstetur, per officium mercenarium, seu accessorium, & potest dici, ꝙ ista suppleat illam. Quid dicemus? Credo indubitatè, quòd vbi allegatur causa, ex qua præstatio debetur: quòd agi debet actione, quæ descendit ex illa causa: vt si vendidisti mihi decem libras rendales, & annuas. agam actione ex empto, si promisisti per stipulationẽ: agam certi cõdict. ex stipulatione. si fuerit legatum annuum, agam ex testamento, & sic de singulis. & hoc indubitatè pro præteritis præstationibus. An autè pro futuris? Scis quòd sunt opi. in gl. in d. l. quemadmodũ. Quidam distinxerũt inter annua legata, & stipulationes. In annuis legatis dixerunt non agi pro futuris: cũ tot fiat legata, quot anni. in stipulatione secus: cũ sit vnica, & ex illa cõpetat ius pro futuris temporibus. ff. de verb. obli. l. si Stichum. §. stipulatio. de do. cau. mor. l. senatus. §. fi. sed legata videntur conditionalia, pro annis futuris. ff. de an. leg. l. si in singulos. & sic nõ possunt peti ante conditionem. de verb. sig. l. cedere diem. Sed si hanc opi. teneas: quid dices de annuo legato ad perpetuũ? Cessat ratio prędicta: ideo videtur dicendum, ꝙ vbi quis agit pro præstationibus præteritis, possit petere, ꝙ reus condẽnetur ad præstandum in futurũ indistinctè. & hoc tenet hic Dy. pro hoc: quia tu vides agi posse nedũ vbi ius cõpetit in præsenti: sed etiam vbi spes est cõpetere. ff. vt le. no. ca. l. j. §. belli. si mè. de iudic. l. in omnibus. Item, quia agitur pro dãno futuro. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. hæc aũt. Præterea, tales præstationes æquiparantur iuribus incorporalibus: cũ sit quoddã genus seruitutis: sed in iuribus incorporalibus, agitur pro futuris: vt ff. si seruit. vendic. l. harum. & l. egi. ergo & hic. Præterea, hoc videtur expressum C. de fideicommissis. l. j. extrà de sepultu. c. in nostra. & ibi nota. per gloss. & Innocen. de procurato. c. auditis. per Inno. & hanc approbat cõsuetudo. Sed quid si nihil debetur de eo tempore præterito? Videtur non posse agi pro futuro: sicut non posset agi confessoria pro seruitute reali, nisi opponeretur impedimentum: vt satis dictum est, suprà eod. §. æquè. tamen posset agi, & concludi, quòd detur litera de cõtractu. C. de libe. causa. l. sicut datam. C. de fide instru. l. contractus. vel si dubitet actor, ne pereat fides pro bonis faciat examinare testes, ad æternam memoriam: extrà de testib. c. significauit. Sed pone, agitur pro præterito tempore: petitur reus condemnari in futurũ: quæritur vtrum ista petitio, quòd condemnetur ad præstandum futurum: veniat iure actionis, vel offi. iudic. Dixi tibi suprà, quòd videtur, quod offic. iudic. concordando gloss. quæ videntur contrariæ. & facit bene §. item sciendum. suprà alleg. Præterea, hoc videmus in confesso. & negato. in quibus venit declaratio iure actionis, & cautio de futuro officio iudicis: vt dixi suprà. eod. §. æquè. quicquid sit: de iure, vsus approbat, & benignitas iuris canonici admittit, quòd actor nõ habet nominare

nare actionem, nec officium. Sufficit ergo, quòd dicat, quare peto reum condemnari in præstationibus talium annorum præteritorum: & ad soluẽdum anno quolibet decętero in futurum: implorãdo iudicis officiũ, in his, quibus fuerit implo
e randum &c. Sed pone, talis libellus [e] admissus est: & condemnatio facta: pendente processu post libellum datum, & ante sententiam fluxerunt duo anni, vel plures: nunquid virtute huius processus, & sententiæ fiet executio, de annis, qui fluxerunt pendente processu? Non videtur: quia vim, sententia non habet: iudex enim nõ potest condemnare, nisi iuxta formã libelli, quæ est, ꝙ condẽnet in præteritis: & ad soluendum in futurũ, si sic condemnet: clarum est, quòd condẽnatio compræhendit futurũ tempus: non præteritum: sed illi anni sunt iam præteriti: ergo non condẽnat in illis. Item cũ hi non essent præteriti tẽpore dati libelli, clarũ est, ꝙ non veniunt in condẽnatione præteritorum: & propter hoc credo, ꝙ ille qui agit: cautè faciet, si dicat in libello: peto rem condẽnari in præteritis, & in his qui cedẽt lite pẽdente, & ad præstandũ decætero implorans offi. iud. &c. Et fortè iudex posset condẽnare, in his quæ cedunt pendente lite ex officio, quãuis non peteretur: per d. §. item sciendum. sed obst. ff. de dam. infe. l. si quis missum. & ibi no. in simili. Dixit ergo, quòd debet agi ad annum actione descendente ex causa, quã proponit deberi. Sed pone: nullam causam scio, nisi quia ego, & prędecessores cõsueuimus recipere ab antiquo: quæritur qua actione agã?

In hac quæstione glossatores iuris ciuilis, dixerunt me nõ posse agere. & ideò consulũt, quòd aliqua causa vera, vel falsa supponatur. & probabitur per præstationes frequentes cũ temporis lapsu: vt not. in l. cũ de in rem verso. ff. de vsuris. C. de pact. l. si certis annis. ff. de serui. l. seruitutes. secundum hoc hæc quæstio est expedita: quia semper agetur illa actione, quæ descendit ex causa quæ supponetur, sed tamen hæc cautela videtur periculosa animæ. Quomodo enim actor salua conscientia, poterit iurare causam quã non credit, vel non scit? idcireo super hac quæstione crederem sic dicendũ: quia aut quis agit ad annuũ certum, vel seruitium, quòd dicit deberi ratione certæ rei immobilis: quia ad hoc effecta est. sicut ad canonẽ, vel censum, vel alia. Primo casu, aut agit simul de conditione personæ, & de seruitio, seu de annuo: & hoc satis expeditũ est. in superioribus, aut de annuo tantũ: & tunc credo, quòd possit agi ex cõsuetudine, & sufficit proponere, quòd ita præsentare consueuit ratione talis rei: maximè si po natur tempus, de quo extat memoria. imò etiam sufficeret longum tempus de iure canonico. & sic intelligo C. de agri. & cen. l. litibus. & l. domini. C. loca. l. excepto. & hoc not. glo. extrà de consue. c. fi. & Inno. extra de causa poss. c. cũ ecclesia. nec obst. de censi. c. peruenit. quia satis est causa consuetudo. item res pro qua præsentatur. & de hoc vide quod scripsi in dicta l. si certis annis. In secundo casu: quãdo non dicit rem effectam: crederem etiam agi posse, ex consuetudine prædicta: nec obst. c. peruenit. quia vt dixi, sufficiens causa est consuetudo. Prætereà loquitur quãdo fuit iusta ignorantia. et probatur: nam propter tanti fluxum tẽporis, probatio ignorantiæ alleganti incũbit: vt d. l. cũ de in rem verso. secus si nõ essent tot præstationes: vt l. cũ de indebito. ff. de probat. vel si
17 ius, & conscientia non te remordet, supponas causam quam probabis per frequẽtes presentationes cũ cursu temporis: & ages actione ex illa causa descendente. Caue tamen: quia si dicas, quòd ratione certæ rei tibi soluerit, olim datæ ad censum, vel in emphyt. oportet te probare præsentationes: & ꝙ ratione illius rei soluerit. & ideo, si hoc non posses probare: allega solum frequentiã præstationum: nec facias mentionẽ de aliqua re, ratione cuius præsterur. Consueuit quæri, nunquid possit agi possessorio, pro annua præstatione. Et scis, quòd docti, iuris ciuilis consueuerunt tenere, quòd non: quia competit petitorium: sed actio personalis pro illis: ergo nec possessorium. Docto. iuris canonici tenent contra: quia expresse hoc habent, extra de elec. c. querelam. de eau. posses. c. cùm ecclesia. Posset dici, quòd vbi pensio, seu præstatio annua debetur ratione certæ rei: quòd detur possessoriũ: quia etiam quasi confessio cõpetit illo casu: vt dixi ſ. quando debetur simpliciter: tunc nõ, sed de vsu curiarum seruatur opinio canonistarũ indistinctè. de hoc no. per docto. in l. si certis annis. & in c. peruenit. per Ioan. And. & Inno. de regu. iur. c.
f quod latẽter. Redeamus [f] nunc ad alia, quæ tangunt materiam huius §. Hic dicitur, quòd hæ actiones dicuntur ideò præiudiciales: quia sententia in eis lata præiudicat omnibus: nũquid hoc est verũ indistinctè? dic ꝙ non: sed vbi fuit cognitũ principaliter. Si verò incidẽter: tũc distinguitur, an plenè, an minus plenè. vide ff. de statu ho. l. penul. in glo. ibi, hoc verum. vbi cognitum est inter illos, quorũ principaliter interest. Quid si inter alios? Verbi gratia, erant duo fratres, inter quos agebatur de successione fratris præmortui: vel fortè agebatur de alimentis altero & patre egente, diues contra quem agebatur, negabat egentẽ fratrem suum: sententia fertur: nũquid facit ius? Vel pone, quidam qui venerat de vltra mare, dixit se ibidem fuisse genitũ: & patrem defunctũ, petit ab altero de fratribus suis portionẽ suam. pronũtiatur filius: nunquid faciet ius contra alium fratrem tertium? Iac. & Pet. dicunt quòd non. Vnde hæc regula: quòd sententia lata in prejudiciali, faciat ius: obtinet vbi agebat ille cuius principaliter interest: veluti pater. secus si alius: vt frater, vel cognatus. hoc vides in simili sententia lata in querela inoffi. test. facit ius. ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. si ex causa. hoc verum principali hærede defendente. secus si legatario. ff. de excepr.
16 rei iudi. l. j. Item dicit † Pe. quòd sententia lata in hac act. aliis præiudicat, non simile ius prætendentibus, sed accessorium: vt sententia lata contra patrem, præiudicat agnatis, & cognatis sed non præiudicat simile ius prætendentibus: vt si quis vendicauerit aliquem in filiũ, & pronuntietur eius filium: non præiudicat alij in filium vendicanti, vel si sit quæstio de libertinitate: & pronũtietur, te non esse libertum: non ob. exceptio rei iudi. alij agenti. ff. de iureiu. l. si duo. si lib. inge. esse di. l. j. de col. dete. l. cùm non iusto. Hæc procedunt in duobus præiudicialibus: videlicet per quas quæritur, an quis liber sit, vel seruus. item de partu agnoscendo. Quid in tertia, vbi agitur de ingenuitate, & libertinitate? Gloss. videtur sentire, quòd sententia non faciat ius, quòd ad alios: quia non est ita fauorabilis: vt no. d. l. j. si lib. inge. esse di. Idem tenet Innocen. extrà qui filij sint legit. c. causam, ij. nu. 2. & seq. & hoc per d. l. j. & l. patronũ. Sed potest dici cõtra. nam l. ingenuũ, loquitur in sententia lata super ingenuitate: & nõ est restringenda. Prætereà, est eadem ratio, nã ingenuitas est valde fauorabilis, vt apparet per totã materiam. & prædicta l. j. & l. patronũ, loquuntur in casu quo alius agit, qui prætendit se habere simile ius: vt ſ. dixi. Sed quid in aliis quasi præiudicialibus, in quibus dixi agi pro aliis statibus, vt si agatur de statu religiosi, vel agricolæ, vel ascriptitij: nunquid sententia in eis data, facit ius? Non videtur: quia nõ reperit: sed satis potest dici idem, cũ dentur ad similitudinem prejudicialium: vt suprà dixi, & ideo quod statim dixi in illis, intellige in his. & facit bene C. de decu. lib. x. Item hoc obtinet, vbi agitur prejudiciali. Quid si agatur rei vend. vel offic. iudic. vel interdicto? Potest dici, idem qũcunq; agatur, dumtamen pronuntietur talis. ff. si lib. inge. esse di. l. fin. ff. de mino. l. de ætate.

17 Sed quid in causa legitimationis, vel cognationis: † nunquid sententia facit ius? Verbi gratia, inter patrem & filium, non erat quæstio, quin esset filius, sed negabatur legitimus: pronuntiatũ fuit esse legitimũ: vel fortè cũ ageretur de dignitate, vel sacris ordinibus fuit pronũtiatũ esse legitimũ: vel si agatur de hæreditate inter cognatos. Innoc. videtur tenere ꝙ non facit ius in d. c. causam. & idem Hostien. ibidem: quia nõ reperitur hoc expressum. In cõtrarium facit: quia ex quo agitur de statu: videtur quod præiudicet, sicut in aliis quæstionibus status, cùm sit eadem ratio. Item in connexis obstat exceptio rei iudic. sicut lata sentẽtia in querela ob. excep. rei iud. in legatis: & sententia facit ius: vt l. papinianus. §. si ex causa. & ff. de inoff. test. Sed cognatio est quoddã ius cõnexum: idcirco sententia lata videtur obstare. Posset dici, ꝙ si patre agente, vel defendente pronuntietur, ꝙ sententia facit ius: quia hæc causa, par est quæstionis filiationis: vt ff. de ag. li. l. si neget. Sed si inter alios sit quæstio, & pronũtietur: non

Universidad de Deusto
Biblioteca

facit ius: vt dixi in superioribus. Sed quæritur, si quis pronũtietur filius nullo agente. Verbi gratia, mortuo patre meo, cũ dominus tẽporalis occupasset bona eius: ego informaui, q̃ eram filius, & pronuntiaui me filium, et tradidit mihi bona: nunquid hæc sententia facit ius? Non videtur, cũ non fuerũt vocati alij, ad quos poterat hæreditas pertinere. ff. de col. deteg. l. cùm non iusto. Præterea non fuit sententia lata, patre agente, vel defendente: & ita non videtur facere ius quò ad alios, secundum doctrinã suprà datam. & hoc videtur notare satis Innoc. in dicto c. causam quæ. qui dicit, quòd hæc sententia, ita demũ facit ius, si fuit lata iusto contradictore agente, vel defendente. Mihi videtur, quod dominus temporalis, seu eius procurator sit satis legitimus contradictor: & ideo credo, quòd aliquo sic admisso ad hæreditatẽ per sententiam quòd debitores, & alij teneantur ei respondere ex quadam consequentia. C. de peti. hæred. l. fi. sed si aliquis probasset se legitimum coram episcopo, vel in superiori suo, ad finem, q̃ admitteretur ad ordines, vel ad dignitates: tunc non videtur: quia nullus fuit cõtradictor legitimus: vt l. cũ non iusto. suprà alleg. & ff. de inoffi. testa. l. qui repudiantis. §. fin. [vbi est
18 casus, quo sententia non facit ius.] † Sed quid in causa nobilitatis. Verbi gratia, de consuetudine Franciæ, succedunt alio modo nobiles, quã ignobiles. alter duorum fratrũ dicebat, se nobilem, & petebat annagiũ, tanquã nobilis, alter negabat se, & ipsum forè nobiles. Iata fuit sententia, quòd erant nobiles: nunquid faciet ius? cũ non videtur: cũ non reperiatur. Tamen credo quòd imò: quia agitur de statu: vt suprà dixi.
19 † Sed vlterius quæritur. sententia lata pro statu facit ius, quid si contra statum? non videtur idem: cũ cesset causa favoris libertatis, vel ingenuitatis. Præterea, vides quòd sententia lata in causa matrimonij: pro matrimonio transit in rem iudicatam: & tamen non contra matrimonium. extra de sententia. & re iudic. c. lator. Videtur expressum contrà. ff. de agn. lib. l. iij. in prin. de li. cau. l. duobus. Item quæ dixi intelligas, si iudicetur super statu: videlicet eum esse liberũ, secus si pronũtietur non esse seruum. ff. de lib. causa. l. si seruus quem. Quid ergo si in quæstione suprà tacta iudicetur deberi annagium: & nihil fuit pronuntiatũ expressè super nobilitate. Credo q̃ sufficit C. de ordi. cog. l. ij. quia per dictam consuetudinẽ, annagium non debetur, nisi nobili. Nouissimè quæritur de formis libellorum, & glo. satis format conclusiones. vnum tamen aduerte: quia ego credo, quòd cũ hæ actiones præiudiciales sint reales, debet concludi ad declarãdum, & quod declaratio veniat iure actionis, cætera effi. iud. vt in aliis realibus: & hoc quando agitur de statu principaliter. interdum tamen agitur incidenter: vt in materia de ordin. cog. apparet. Et tunc non est quæstio, quomodo formetur libellus: quia proponitur per modum exceptionis: aliàs quæstionum, non esset finis. De omissis confiteor culpam, de malè dictis peto veniam, doct. hic pauca dixerunt, & vbi dixerunt, nõ silui eos nominare. Iaco. de R. a. materiam feudo. hic cumulat, quã non prosequor: quia melius est lib. feu. & in Specu. de feud. quam ipse tractet.

f ¶ Redeamus. De hac quæstione vide Ialo. hic in v. colum. ante finẽ. vers. iuxta prædicta Ioan. fabri.

1 ☞ *Agere uarie an liceat. 4.*
2 *L. cum res, sensus.*
3 *Victus una aliane causa agat. 5.*
6 *C. abbate. explicari.*
7 *Publicianas cumulari posse.*
8 *Conditiones furtiuæ speciale.*
9 *§. sic itaq; cenucleari.*
10 *Condicere furtiuum, qui & à quo, an non possint.*
11 *Condictio furtiua, ad quæ data.*

a SIC ITAQVE[a] DISCRETIS. In hoc §. sunt multa dicenda. & potest sic poni casus. Domine Imperator: ego vidi suprà aliquas diuisiones actionum, & inter cæteras quòd quædam sunt reales: quædam personales, & quòd per actiones reales possum rem meã petere. Sed ponamus: ego volo per actionem personalẽ petere, q̃ res mea mihi detur: nunquid possum? dicit Imperator, q̃ non, nec enim q̃ actoris est &c. & prosequere iuxta verba text. vsq; ad §. appellamus. & fac ibi §. vel versi. & ibi reassume per modũ, alius casus. Domine Imperator, ego vidi §. q̃ quædam actiones sunt in rem, quædam in personam: quæro à vobis, quo vocantur actiones in rem: & quo act. in personã. Dicit Imperator, appellamus &c. & prosequere tex. & no. hunc §. malè dictatũ, & longis verbis. sed §. præiudiciales. §. proxi. fuit melior, & magis succinctis verbis dictatus, quàm aliquis, qui sit in toto hoc tit. nec fortè in corpore iuris: & vix videntur processisse ab eodem. In glo. formatur. in fine. Hoc nihil est dictu: sed vult dicere, si apparet. &c. i. si agat dare oportere. Supponit ergo hæc glo. q̃ hęc verba: sic itaq; ponantur illatiuè: & tamẽ non est verũ: quia nihil est dictum §. à quo possit inferri. Dic ergo, q̃ ponuntur recapitulatiuè: vt possit poni regula super actionibus de quibus dixerat: & exceptionẽ quam hic ponit secundum doct. In glo. sed opponitur. in fi. Et est hæc glo. regula vera, q̃ ex pluribus causis nõ potest quæri dominiũ, quod intellige verum [b] ex pluribus causis successiuis: sed ex pluribus concurrentibus potest: vt nota. in §. ex pluribus.
1 † Quid ergo si quis agat, & dicat se dominũ ex pluribus causis concurrẽtibus, nũquid admittitur talis libellus? Verbi gratia. Dico, q̃ talis dominus vẽdidit mihi talem rem. Item & eam mihi donauit: & ex dictis causis mihi tradidit: quare peto &c. Et videtur q̃ sic: cùm possint concurrere: vt d. §. nor.

Præterea, si duæ actiones ex diuersis causis procedẽtes, se compatiuntur, et possunt ad idem simul intentari, quòd possunt: vt in materia cumulationis videbitis ℣. eo. §. si minus. ergo duæ causæ dominium acquirunt. Præterea, qui agit vendicatione, nulla causa expressa intelligitur omnes causas in iudicium deducere: vt ff. de excep. rei iudi. l. & an eandem. §. actiones. extra de senten. & re iud. c. abbate. lib. vj. si ergo plures exprimantur, nullum est vitium: imò nec aliud importãt, quàm si non exprimerẽtur. ff. de condi. & demõ. l. conditiones quæ extrinsecus. de leg. j. l. iij. cùm omnes, & plures intelligerẽtur proponi tacitè: vt l. si mater. §. j. ff. de excep. rei iudi.

In contrarium videtur, certũ est, quòd actiones personales, & reales, in hoc æquiparãtur: quia quod iuris in vna obseruatur, quando expressa causa ab initio agitur: idem in alia. nam sicut non obst. exceptio rei iudi. vbi in personali ex vna agitur, si ex alia agatur, sic nec in reali vna causa ab initio adiecta. ff. de excep. rei iudic. l. si mater. §. si quis autem. & l. & an eadem. §. actiones à cõtrario sensu. Sed constat, q̃ ex pluribus causis non potest simul agi in actione personali: vt dicto §. actiones. de regu. iu. l. nemo. la ij. §. quoties. ergo nec in reali ex pluribus causis. & hoc videtur expressum. C. de cõtrahen. emp. l. cùm res. & videtur hoc notari, extrà de fide instru. c. inter dilectos. §. cæterùm. Ad hoc potest dici quòd libellus debet admitti per primas rationes: dũtamen tales sint causæ, quòd per traditionem acquiratur dominium: & hoc patet: quia vna fuit traditio, & vna acquisitio dominij: & sic totum vnum reputatur, & vna actio ex hoc resultans. Sed quid si plures causæ proponantur, ex quarum aliquibus dominium

a ADNOTATIO. ¶ Præiudiciales. Iste §. secundum Angel. diuidit ur sicut hic, secundum Ioan. fabri. Et sic summatur secundum eum. Actiones præiudiciales, quæ hic enumerantur sunt in rem: quarum aliquæ sunt ciuiles: & aliquæ prætoriæ.

b ¶ Reseruauit. Vide hic Angel. post prin. & Ialo. in iiij. col. post me. in vers. in ea glo. ibi. & doc. qui dicunt hanc glo. in hoc reprobari: vt per eos videre poteris. Item do. Ial. dicit hanc glo. esse prolixorem, quæ fit in toto titulo actionum, vel in toto isto volumine.

c ¶ Et similes. Ista glo. videtur sibi contraria, ibi item quo iure ascriptitij. tamen comuniter approbatur per doc. & vide hic Angel. in prin. ij. col. plenè tractantem, quando istæ actiones dicantur præiudiciales in vers. in hac ergo quæstione. & in hoc vtile est videre do. Ial. qui multis passibus alleg. Ioan. fab. quæ longum esset scribere, imò tædiosum: ideò recurre ad eũ hic.

d ¶ Nunc queramus. Vide hic plene per Angel. in v. col. post me. vers. in ea. glo. ibi ad futuras. vide hic Bald. in ij. colum. in me. vers. in ea. glo. magna. vbi ponit quæstionem. pro hac materia, cum duobus quęst. sequen. vide do. in l. si certis annis. C. de pactis.

e ¶ Libellus. Formas etiam libellorum, in hac materia vide per Pet. Ialo. in tit. de præiudiciali actione in rem per quã quæritur, an aliquis sit seruus. item in tit. de præiudiciali. in actione, per quam quæritur, an aliquis sit libertus. & titulis duobus seq.

minium quæritur sine traditione: sicut ex causa legati. Verbi gratia. Dico, quòd talis legauit mihi fundũ suum: & nihilominus donauit inter viuos, vel pone in aliis casibus, in quibus dominiũ acquiritur sine traditione: tunc nõ credo, q̃ deberet admitti: quia ex illa causa, qua trãsfertur, dicit se dominum: ergo aliã proponendo est sibi cõtrarius, & ita repellendus. C. de furtis. l. j. C. de codi. l. fi. Non obst. contraria: quia in personalibus nõ est idem, sicut in realibus. nam in personalibus singulas causas singulę actiones sequũtur, nõ sic in reali, quãdo fuit vna sola traditio: quia omnes reputãtur pro vna.
2 † Item non ob. l. cũ res. quia loquitur vbi fuisse proponuntur plures traditiones: quo casu non admittitur talis libellus: quia videtur cõtraria proponere: sed in casu proposito, videtur admitti debere: quia nulla contrarietas est. & hoc vbi prætendit se habere diuersas causas ab eodem. Quid si à diuersis? Tunc non videtur, quod procedat: quia esset cõtrarius sibiipsi, dicendo vtrunq; dominũ simul, q̃ esse non potest: vt ff. commo. l. si vt certo. §. si duobus. Quid si dicatur eos fuisse dominos successiuè, & vtrũq; simul tradidisse? Videtur admittendus per rationes prædictas dũtamen causæ sint cõpatibiles: vt dixi, & maximè qñ vnus habuit causam ab alio, vt dixi. Et hæc vera agendo: sed an defendẽdo admittetur? Videtur q̃ sic, indistinctè, cũ contraria proponens audiatur defendẽdo: vt l. nemo prohibetur. ff. de except. Sed videtur obstare d. l. cũ res. quę videtur loqui in defensore: vt in ver. sanè. Sed dicas, quòd principiũ loquitur in actore. sed versic. sanè. loquitur in reo: & diuersificatur quando actor recuperauit
3 rem, & alius vult agere querela. † Sed quid, egisti rei vend. vna causa adiecta succubuisti. agis iterum ex alia causa. ego tibi dico: amice, tu dixisti aliàs te dominũ ex tali prima causa qua egisti tu: nũc vis dicere contra cõfessionem tuam, debes repelli, quæritur an bene, dicã? Videtur expeditũ q̃ non: quia expressum est, quòd qui egit ex vna causa actione reali: & succubuiit, potest agere ex alia: vt d. §. si quis autem. & d. l. cũ res, sed ad illas potest responderi, quòd verũ est, quod nõ ob. exceptio rei iudi. sed alias exceptiones nõ intendit ibi excludere, sicut de rei vendi, vel alia. Vnde videretur repellẽdus: quia quando agit prima causa, dicit se dominũ ex illa. igitur ex alia non potest se dicere dominũ: quia semel factus dominus nõ põt amplius fieri dñs per hunc §. & cõfessio sua, quã fecit se dicẽdo dñm ex prima cã. sibi præiudicat, quãuis fortè non dicat verũ: quia recipitur pro vera in eius præiudicium. C. de reuo. do. l. cùm cõfitearis. C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. & melius extra de adul. c. significasti. Confessio enim præiudicat inter easdem personas, etiam in alia causa, vt consueuit dici. ff. de interroga. actio. l. fi. à contrario sensu. in fine.
4 † Præterea constat, q̃ vbi quis vult intentare actiones cõtrarias etiã successiuè repellitur. C. de furtis. l. j. de codi. l. fin. si seruus exte. l. vnica. §. si itaq;. Iste autem, qui primò adstruxit se dominũ ex vna causa, & succubuit: & nunc vult se dicere dominum ex alia, constat quòd dixit cõtraria: quia si fuit dominus ex illa quã primo adstruxit: nõ potest se dicere dominum ex ista quã nunc proponit, per hunc §. & l. cũ res. ũ. alle. ergo tanquã contraria proponẽs est repellendus. Præterea venit contra iuramentum proprium: nam in primo casu iurauit se dominũ, ex causa quã proposuit: nunc vult iurare se dominũ ex alia quæ contraria & impossibilia sunt: quia si verum iurauit primò, nõ iurat verum nunc, & sic relinquitur q̃ possit repelli. et pro hoc facit optimè extrà de elect. c. vt quis. lib. vj. vbi videtur quasi expressum. & facit extrà de fide instru. c. inter dilectos. §. cæterũ, & hæc videntur prurire auribus: & tamen nõ videntur de mente iuriũ prædictorũ: videlicet §. si quis autem. & l. cùm res. quæ essent sine effectu.
5 † Præterea, similes oppositiones possent fieri, quando ille, qui primò egit & succubuit, vult agere ex noua causa. nam si ex prima succubuit: non propter hoc amisit dominiũ. & si ex noua causa non posset se dicere dominum, quin deieraret, & quin esset contrarius sibiipsi: & tamen claro clarius est, quòd superueniente noua causa potest agi: vt l. si mater. §. eadem. Sed ad illum §. posset responderi, q̃ agi potest, sic q̃ non ob. excep. rei iud. sed non negatur, quin repelli possit alia exceptione. hoc nihil est. Nam text. dicit, q̃ ex noua causa potest agi & obtineri, extra de sen. & re iudi. c. abbate. ver. non prodesset. lib. vj. non autẽ posset obtineri, si sic esset q̃ posset repelli. Potest tamen alio modo responderi: quia per sententiã perditur dominiũ: saltem vtile, dicam ℣. de offi. iudi. §. fi. Vel posset ille §. intelligi, quãdo dominium superuenit ex præcedenti causa, quo casu acquisitũ perditur, & nouũ acquiritur, & accedit ff. ad leg. Fal. l. fundo. Et ideo ex illo nouo agi potest: & sic non obstaret vltima opinio illorũ qui tenent, quòd posset repelli. Et per eundẽ modũ posset responderi ad l. fi. ff. de excep. rei iudi. vbi est cõtrarietas eadem, super quo cogitabis. Sed quid dices in quasi domino, nunquid quasi dominus potest fieri magis quasi dominus? Verbi gratia, dico me quasi dominũ: quia per traditionẽ accepi à tali, quẽ dominum esse credebã, & tali titulo: item & à tali: nunquid talis libellus procedit, vt & ea quæ dicta sunt §. in dominio, obtineant in quasi dominio? Non videtur: quia dominium est plenum. Quid si nõ potest cõpati sibi plenum, sed minus plenum, cõpatitur minus pleno, vt vides: quia tutorẽ habẽti, non potest dari tutor: & tamẽ potest dari curator, & curatorem habenti curator. C. in quibus casi. tu. ha. l. licet. & ibi not. Et ideo videtur, q̃ quasi dominiũ possit acquiri diuersis titulis: & quod nõ obtineat iste §. item per præmissa videtur, q̃ actor omnes titulos possit in iudiciũ deducere, per rationes prædictas suprà in dominio. & ad hoc bene facit dictum ca.
6 † abbate. q̃ nedum loquitur in dominio vero, imò in quasi dñio: & hoc vbi actor habet illos diuersos titu. ab vno, & fuit vna traditio. Quid si à diuersis? Videtur idẽ: quia cessat causa contrarietatis, quã s. allegaui in pleno dominio: & pro hoc quia tacitè deduceretur totũ in iudiciũ. Si ergo expressè ponat, cur vitiat: vt §. satis allegatum est: sed cõtra facit l. nemo ex his. §. quoties. de re iudic. Item quia ex quolibet titulo, sine aliqua traditione oritur vna actio: & ita sequitur q̃ agit pluribus, & diuersis actionibus, quod non est licitum: vt d. §. quoties. Item rei ven. nõ potest dici idem: quia non cõpetit, nisi vna, nec est nisi vnũ dominium. Sed ad hoc potest re-
7 sponderi, q̃ plures † publicianæ possunt cumulari: cũ competãt ad idem, & ex diuersis causis. Nec (sententia lata in vna) obstat exceptio rei iudic. in alia, pro eo quia ab initio omnes causæ exprimuntur: vt §. si quis autem. §. sæpius allegato, & ideo videtur posse agi ex pluribus causis: vt prædicitur etiã causatis diuersis titulis: & traditionibus. Sed an vtilis dñs possit fieri magis dominus vtilis: quia quin possit fieri directus dominus, nõ videtur dubitabile: Et dicitur q̃ sic, per dictam rationem: quia minus plenè &c. Sed potest dici q̃ non, attenta ratione huius §. ideo quæ dixi in directo: intellige in vtili. bene tamen verũ est, q̃ vtilis potest reputari directus di uersis respectibus. vide §. de loca. §, adeo. & §. eo. §. omniũ. & §. alio. vide in quolibet. Sed quid dices in obligatione reali? Expeditum est, q̃ ex pluribus causis potest obligari: nec est idem, sicut in dominio: ideo videtur, quòd possit ex pluribus causis similibus agi. ff. de excep. rei iudic. l. ex sextante. §. Latinus. ℣. eo. §. si minus. Item quid in interdictis? Videtur q̃ cùm sint personalia: q̃ habeant, quo ad hoc naturam personalium: vt dicam ℣. de interdict. §. recuperandæ. & no. Innoc. extra de do. c. inter dilectos. In glo. sed in quo. in fine. hæc glo. bona est, & vera, secundũ omnes. In glo. i, quia apparet. ibi. & tamen hic dicit q̃ sic. hæc glo. fortissimè arguit: nemo ad impossibile obligatur: nec aliqua actio potest dari ad impossibile: sed impossibile est rem meã mihi dari: ergo impossibile est agi condi. furtiua ad dandum, quod meum est.

In eadem glo. cùm dicit. intenditur. hæc glosſ. nesciens in lucem euadere: conuertit se ad obscura: ne videatur. & concedit, quòd hæc actio: non datur ad dandum, sed ad restituendũ rem. nec ob. text. si appareat eos dare oportere. &c. qui videtur supponere, quòd agitur ad dandum: quia non refertur ad condict. furt. de qua statim locutus est: sed ad condictionem prout est genus, et prout ponitur pro omni actione personali, quasi dicat, fur tenetur condict. furt. ad restituendum: sicut teneretur, quicunq; alius alia condi. ad dandum, si apparet, eum dare oportere. Hanc arbitror fuisse intentionem glosſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de longè adductam:& credo,q̃ ille qui cõposuit text. nunc̃ hoc cogitauit. In ea.glo.ibi,sed hoc est speciale,vt hic dicitur.glo.vult respondere ad vnam oppositionem, quæ posset fieri. Vos concluditis q̃ hac condi. agitur ad restituendum: in quo ergo est speciale in ista: quia & aliæ videntur ad hoc competere,& sic nil'in ea est speciale:& tamen textus suppo nit, q̃ sit speciale,ad hoc intendit glo.respondere:quia nulla alia condi.cõpetit domino pro restitutione rei suæ, nisi hæc: vnde si aliquæ cõpetant ad restituendũ:dic quod verum est, non domino:sed domino non. Hæc responsio non videtur vera:quia reperiuntur aliæ condict. competere domino pro restitutione rei suæ:sicut condictio sine causa.ff.rerum amo. l.rerum quidem.§.j.Item condi.indeb.ff.de condi. indeb.l.si vrbana.& l.indebiti.§.j.ff.de condic.causa data.l. si procuratori.§.fi.ltẽ certi condi.generalis.ff.si cer.pet.l.certi cõdictio. § cõpetit.de tritic.l.ij.Nec credo,q̃ iste tex.nec aliquis dicat, quòd sola condictio furtiua,cõpetat domino, contra furem: imò & omnes aliæ degenerant in odium furis. Vnde quando hic dicit hac actione.s.condi.fur.vel alia,& ita etiam intelligitur ff. vsusfr.quẽadmo.ca.l.fi.§.fi.vbi loquitur generaliter rem suam neminem, nisi à fure condicere posse. quasi dicat,q̃ contra furem potest agi,quacunq; condi. In ea.glos, c in fi.[c] sed secundũ hoc nihil speciale esset in fure:quia contra quemlibet agitur triticaria, pro possessione.ff. de tritica. l.ij. quod tamen iste tex.innuit. Quid ergo dicemus ad contrarium,quod ad hoc obstat? Potest dici,quod hæc cõdictio furtiua, † habet speciale in hoc:quia ille qui agit aliis cõdictionibus:nõ habet dicere se dñm, nec cõcludere,per mediũ dominij:in ista sic.ff.de condi.fur.l.j.vnde qui agit commodati, vel depositi:non agit quia dominus,sed quia cõmodauit. secus in condi.fur.& in hoc speciale in.ea:& coneluditur ad dimittendam,vel dandam rem,secundũ Iaco. Vel potest dici quod condictio furtiua cõpetit ad dandum,si res intereat. ff. de condi.furt.l.si pro fure.& l.& ideò,& sic iste text. † debet intelligi,q̃ hac condi.furtiua agitur ad dandum,quando res non extat:& hoc casu loquitur iste tex. In veritate iste textus loquitur quando res extat,& apparet: quia loquitur in casu, quo res vendicari potest:vt ibi,quãuis aduersus & c.quę vendicari non potest,nisi extet.ſ.de re iudi.§.si tamen. Præterea iste tex.ponit regulam,& exceptionem. Regula est, q̃ nemo agit ad dandum rem suam, nisi contra furem.exceptio debet esse de regula.ff.de regu.iur.l.j.hic autem non esset de regula,nisi posit res sua peti dari:ergo sequitur, q̃ possit peti dari oportere, & hoc non potest negare, qui non voluerit ca- d lumniari tex. Quid ergo ad regulam?dicas,[d] q̃ quãuis sit impossibile rem meã mihi dari:nihilominus hæc petitio admittitur contra omnem rigorẽ iuris,& contra propriã significationem verbi dandi,odio furis,vnde q̃n res extat:hoc verbum dare,accipitur pro reddere; & ideo textus dicit hic recipiendæ rei gratia. & sumitur hic dare, impropriè: sicut & quandoq; reddere:pro dare. ff.de verbo. significa.l. verbum reddendi.sed quãdo non extat impropriè:quia in hac actione venit æstimatio,ff.de condi.furt. l.in re. in qua certum est, propriè dari. Sed quare inductum est, q̃ agatur ad dandum? Respondeo,propria natura conditionum est,quòd per eas agitur ad dandum:vt j.§.proxi.& frequẽtissimè contingit,quòd æstimatio venit in hac actione:vt ff. de condi. furt. l.iij. ideò iura indistinctè cõcesserunt agi ad dandum aduertentes,quod erat possibile,quod frequenter contingebat:videlicet fieri condemnationẽ in interesse, seu æstimationẽ. & hoc etiam aduertit legislator, cũ dicit quod licet rem nostrã, non possumus stipulari:possumus tamen,quod ex causa furtiua debetur.ff.de verbo.signific,l.scire debemus.§.fina. quæ e multum facit ad intellectum huius §. In glos.i.rei vendi.[e] ibi,cùm allegat de tritic.l.j.& ij.hæc glo,procedit in malæ fidei possess. rei mobilis scienter eam contrectante, qui committit furtum.C.quod cum eo.l.si liberam.& C.de furt.l.alie- f num. In si.eiusdem glos.prima verior. [f] nam per eam non agit dominus ad dandum,nisi contra furem:sed ad restituendum,vel fortè ad possessionem.ff.de tritic.l.ij.Doctores tractant hic materias, quasi omnium conditionum: & satis faciliter transeunt,ponendo,& sumendo aliqua de materiis earum,quæ melius patet per speciales titulos cuiuslibet in textibus, & in gloss. quod hic recitare non esset, nisi denigrare papyrum. Quæramus tamen aliqua circa materiam huius condictionis furtiuæ, de qua specialiter hic agitur. primò † cui competat. Et certũ est q̃ domino:vt ff.de condi.fur.l.j. vel quasi dño,vt tutori:vt ibi no. Sed certè ille nõ est quasi dominus, sed est loco domini. Sed quid dices de prælatis, & rectoribus ecclesiarum:nunquid possunt agere condict.fur. Videt̃ q̃ sic,ad instar tutoris,& curatoris:per dictũ §.Quod verum est, si agant nomine ecclesiæ quæ est domina:vt dixi ſ.§.omniũ:sed suo non viderentur posse agere: quia nõ sunt domini, sed fortè fructibus separatis possunt: quia faciunt suos:vt scripsi C.de sac.san.eccl.auth.hoc ius.Sed quid de bo. fi.pos.qui posset agere publicianã? Videtur q̃ cõpetat saltẽ ei vtilis cõd.fur.ff.de pig.l.si ab eo. Glo. videt sentire contra.ff. de condi.fur.l.& ideo.agat ergo triticã. vt ibi notatur. Sed quid de depositariis,& aliis,qui non habent ius in re? Glo.dicit,q̃ subuenitur eis offi.iud.vel per actionẽ in factum.C.de agric.& censi.l.si coloni. Illa lex loquitur in casu suo speciali: tamen eadem æquitate videtur succurrendũ aliis,licet ibi nõ loquatur de talibus,qui non possident:sed de veris possessoribus.Sed C.de præto.pig.l.j. & ij. videtur loqui de misso in possessionẽ,qui nõ possidet. Canonistæ verò prouident per condict.ex canone reintegrãdæ.& per c.sæpe.extra de resti. spo.dic vt ibi.& in Spe.de peti.& poss.§.j.vers.quid si depositarius. Quid de vtili domino;nunquid potest agere condi.furtiua?nõ videtur;quia colonus nõ potest agere:vt ff.loca.l.cum in plures.§.messem.à cõtrario sensu.sed ibi in colono ad modicũ tempus: secus si ad non modicũ.dic vt ſ.de re. diui.§.is verò.& §.si tamen. & dic: q̃ hæc condictio cõperit domino,etiam si desierit esse dñs, dũtamen sine facto suo: vt ibi.vide ff.de condi.furt.l.siue. §.tandiu. Quæritur contra quem cõpetit.vide ff.de condi.furt.l.si pro fure.§.fin. & l.lex 11 furtiua. Quæritur vltra,† ad quid cõpetat,& certũ est,q̃ si res extat,ipsa condicitur:vt d.§.si tẽ. & hoc ff.de tritic. l. ij.cũ omni interesse:vt l.iij. ff.eo. & nedũ res ipsa: imò quòd factũ est ex ipsa.ff.eo.l.ex argento,vel quod supersteo.titu.l.si seruus.§.boue. Sed quæri potest quid si res interierit:nũquid petetur ipsa res,vel æstimatio?gl.dicit, quod petetur res ipsa, & fiet cõdemnatio in æstimatione.ff.eo.l.in re furtiua,et pro illa glo.videtur expressum eo.ti.l.iij.in fi.facit etiã ff.de fur.l. si quis vxori.§.pe.de verbo. obli.l.si seruum. §.fi. Contrarium videtur expressum in d.l.in re furtiua.ff.de dona. causa mortis.l.si filiofamil.la j.de condi.indeb.l.in summa. §.in fructo. Posset dici,q̃ si certũ est, rem non extare debet peti æstimatio:& si rem peteret,malè peteret.& ita tenet Inn.extra de senten.excõ.c.sacro.nu.11. & ita tenet contra glo.ordinarias iuris ciuilis.Specula. videtur tenere q̃ potest peti res, siue æstimatio,fortè vult dicere, potest peti res, si extat, vel æstimatio,si res non extat.de hoc in Specu.de li.concep.§.ad huius.versic.item nota. & de ob.& solu. §. sequitur,in versicul.quid si petij. Quicquid teneas,credo, quòd vbi res non extat, & est certum, est facienda mentio de hoc, sicut dixi, quando quis dolo rem desiit possidere. suprà eodem, §. omnium. vide per textum suprà allegatum, qui videtur concludere, quòd etiam res mortua condicitur, crederem libellum procedere,etiam si condicat mortuam, dumtamen eam non exprimat mortuam in libello.si enim hoc exprimeret ad impossibile concluderet.& credo, quòd si aduersarius excipiat, quòd res est mortua, quòd debet concludere ad pretium quòd malè excipit.Item credo, quòd si dicat rem mortuam, & concludat ad æstimationem: quod bene concludit per leges allegatas pro hac parte. Item, quòd si probabiliter dubitet, an res extet, vel non, quod potest concludere alternatiuè: quare peto rem, si extet mihi dari: si non extet talem æstimationem.ff.quorum legato.l.prima. §. quòd. & ita nullam de opinionibus prædictis, ad literam teneo. Ex prædictis patet forma, & conclusio libelli: quare super eo nihil elaborandum est. In summa notatur, quod securius est agere triticaria ad possessionem, quàm hac actione, propter difficilem probationẽ dominij: vt dixi ſ.eo. §. omnium.

pter

a ADNOTATIO. ¶ Sic itaque. Diuide secundum Angel. & summa secundum eundem. Dominus rei non potest agere ad dandum rem suam nisi contra furem odio furis. & actiones in rem competunt ad vendicandum:personales autem ad dandum vel faciendum.h.d.
b ¶ Intellige.Idem tenet hic Angelus.
c ¶ In ſi. Idem tenet hic Angel.cum Ioan.fabri.vide eum hic in ij.col.vsque ad versi.videamus itaque.qui est in seq.col. ante finẽ.vbi tractat illam quæstionem: nunquid qui olim possidebat præsumatur hodie possidere,& durat hæc quæstio per totam colum. sequentem.s.tertiam, vsque ad colum. quartam poit prin.in versi.Quæro secundo.vbi tractatur illa quæstio,an qui possidet rem hodie præsumatur dominus. Item prope finem quartæ colum.quærit an olim dominus,præsumatur hodie dominus.
d ¶ Dicas. Vide dominum Iaso.hic in v.colum.in versi.in si.glo.pro clara intelligentia.
e ¶ Rei vendi. Quærit hic Angel. super ista glo. an rei vendi. tollatur, per condictionem furtiuam:vel contra.
f ¶ Prima verior. Idem tenet hic Angel. Item Angel. hic in pen. col. post prin.in versi.in glo.denuntiare.quærit, an sit de necessitate quod creditor interpellet debitorem extra iudicium, si vult eum conuenire. vide etiam hic do. Iasonẽ in vij.col. prope si in ver.glo.in verbo denunciare.item vide per Areti.in d.pe. col. in si. formam libelli in condictione furti. de hoc per dominum Iasonẽ.in pe.colum.in fine.versi.extra glo. vide Pe. Iac.in titu. de condict.furti.

1 ☞ Actio quid contineat.
2 Hypothecaria cui competat.
3 §. Appellamus. sensus.
4 Mulctandus non est statim confidens.

APPELLAMVS AVTEM IN REM AC. Quidam faciunt hic §.quidam non. Do.Iacob.& Pe.legunt sub §.præcedenti.casus patet. Domine,ego vidi tractatus de actionibus realibus,& personalibus. Quæro à vobis an hæ actiones habeant aliquod nomen generale. Imperator respõdet,quòd imò,appellamus,&c.prosequere tex.cùm is §. nullius est vtilitatis,vel modicæ: loquitur enim de vna doctrina nominum. quæ [grammaticis] pertinacibus relinquatur. 1 C.de const.pe.l. ij.in gl.quare hic nihil dico.† Illud tamẽ no. quòd verbum actionis vtrãque actionem comprehendit. C. de hæredita.vendi.l.finali.& ideo si quis legaret, vel cederet actiones:videtur quòd legatarius possit intentare reales, & personales:per illum text.in fui ratione. Sed quid si vni daret,vel legaret omnes suas vendicationes, alij condict. & est ibi aliquod debitum,pro quo competunt hypothec. & personalis:quis intentabit hypothe.& quis personalem;videtur 2 quòd cum † hypotheca.sit accessoria : quòd competat illi, cui personalis competit.Iste §.facit ad cõtrarium:vide supra de fideiussorib.§.ac ne. In glos.ideo dicit.in fine. hoc nihil est:quia illæ competunt ad reddendum,seu restituendum.ff. commodati.l.iij.§.hæres.& l.si vt certo.in principio.& l.rem 3 mihi. Vnde hic loquitur † solùm de illis personalibus,quæ competũt ad dandum;vnde nõ omnes cõpetunt ad dandum, imò vt quis liberetur.ff.de cõdi.sine causa.l.qui siue.& ad repetendum quod datum est:vt condict.ob turpem causam.& indebiti:vt patet per titu.de condi.ob turpem causam.& indebiti. In glos.dicunt quidam. in fine. docto. hanc approbant:quia si oporteret denuntiare in reali, sicut in personali, nulla tamen potest probari authoritate, nisi quia iste text. sic dicit.Et not.quòd per hanc gl. videtur determinari quæstio, 4 vbi quis vocatur † ad iudiciũ debetur de consuetudine emẽda ab illo qui succumbit. Pone, quòd vocaui te ad iudicium, & peto x.quæ mihi debes:tu statim confiteris,& dicis non debere te emendam:quia si requisiuissem,soluissես: quare dicis me debere, non te: nunquid bene dicis? Non videtur. Per hanc glos.tamen posset dici quòd hoc casu sit necessaria denuntiatio, cùm ego non debeã puniri, quia nõ sum in mora. quinimò videtur quòd non debeam expensas hoc casu. In glos.verè.in fin.C.de defenso.ciuita.l.defensores.& ff.de origine iur.l.ij.§.exactis.

1 ☞ Pœnales actiones quæ.
2 Punibiliora crimina. 3.
4 Executores testamentarij quando coercendi.
5 Pœnam quando debeat confessus.
6 Mutuans se dominum probet.
7 Contractus qui uestitatur.
8 Actionum quæ potius eligenda.
9 Promissio quando,an non,valeat.
10 Traditio sine causa nulla.
11 Promittti quæ,an non,queant.
12 Scientia an inualidum validet.
13 Precarij & commod.deprehendendi forma.
14 Depositum uarie repeti.
15 L.pro socio.ff.pro socio sensus.

a SEQVENS a ILLA DIVISIO EST. Casus istius §.planus est. Domine imperator, ego vidi ſ. quasdam diuisiones actionum.estne alia diuisio? Imperator dicit quòd sic.Nam quædam sunt rei persequẽdæ:quædam pœnæ, &c. text.est planus. In glos.f.tertia diuisio.in fine. Prima fuit q̃ quædam reales:quædam personales.ſ.§.omniũ. Secunda, q̃ quædam ciuiles:quædam prætoriæ.ſ.§.sed istæ.multæ enim sunt diuisiones,vt videbis in glos.j.j.eodem.§.sunt præterea. b vide ibi. In glos.sed nonne.in fine b. Item interest cuiuslibet,ne quid in loco publico fiat.ff.ne quid in loco public.l.ij. §.j.de oper.noui nũtiatione.l.nam reipublicæ.secundum doctores melius ff.de popul.actio.l.j.in glos.quæ sunt x.in fine.

Hæc glos.videtur aduersari magnæ gl.s.eodem. §. pœnales.versic. item aduersus eum.vbi videtur concludere, quòd ibi illa actio dicitur pœnalis:quia in ea iuratur in litem;& tamen constat quòd illud iuramentum venit ibi officio iudicis, sicut in qualibet.& idem not.C.re.amo.l.ij. Sed dic, quòd hæc glos. est vera. Nam nulla actio est pœnalis propter hoc, quia iuratur in litem: vnde illa actio sic dicitur,ibi pœnalis ex alia causa non:quia iuratur in litem,vt ibi scripsi. In glos. ad vtramque.in fine.sed in primo casu datur certi condictio. ex mutuo;in secundo,certi condictio ex stipulatione.vide ff. si certum petatur.l.certi condictio.§.quoniam.& quod scripsi supra de verborum oblig.in princip. In glo.sed nonne. ibi cum allega.s.eodem.§.pœnales. Hoc exemplum non est bonum: pluſquam enim ridiculum est dicere quòd actio ex empto & cæteræ bonæ fidei,in quibus iuratur in litem, sint pœnales,vt dixi supra super glos.quæ sunt x. Præterea,est contra casum huius §.quoniam ponit eas rei persecutorias.

Item si dicerentur hæ pœnales,quia iuratur in litem in eo, quòd excedunt veram æstimationem:potius diceretur mixtæ quàm merè pœnales:in versicul.planè.Pone ergo exemplum in actione legis Aquiliæ,quando interfecisti seruum meum,vel animal;vt s.eodẽ.§.pœnales. Sed videtur quòd 1 rei vendica.& aliæ reales sunt † pœnales,quando dantur cõtra illum,qui dolo desiit possidere,vel culpa,& nihil adest:vt si possessor occidit rem, quæ vendicatur: vel fortè culpa eius interiit:vel fortè donauit, vel eam perdidit ad iocũ, vel aliàs; nam tunc reo nihil adest.ff.ad legem Aquiliam.l.item Mela. §.sed si seruum plures.So.qui dolo,vel culpa desiit possidere, habetur pro possessore fictione iuris, & quasi tenens, & possidens conuenitur, non quasi delinquens: idcirco non reputatur ei pœna,cùm fingatur possidere:vt l.parem. de regulis iuris.& l.qui dolo.eodem titulo. & hoc quia semel possedit. Sed vbi lex dicit aliquem teneri, qui nunquam possedit ex delicto suo:sicut in actione legis Aquiliæ. tunc censetur pœnalis: vt dicto §.sed si seruum plures. Vel potest dici, quòd vbi res non extat,non agitur reali:vt supra de rerum diuisione.§.si tamen. In glos.scilicet hæredis.in fine. Quid in aliis casibus,in quibus est eadem ratio? Verbi gratia. subitò currentibus hostibus, necesse mihi fuit rem deponere; vel fortè superuenerũt mihi noua,quòd latrones erant in via,qui mihi insidiabantur,vel fortè peregrinus infirmitate subita,grauatus: non potuit eligere sibi hospitem, vel aliquem de circunstantibus,cui sua commendaret; nunquid erit idem?non videtur: quia hoc est pœnale, & non extendendum;vt l.interpretatione.ff.de pœn. & contra rationem iuris statutum, & ipsius actionis naturam: & ideo non videtur extendendum;vt l.quod verò cõtra rationẽ.ff. de legi.super hoc adeas prætorẽ,vel Augustum pro lege cõdenda. Item quid si non causa tumultus populorũ,sed fortè vidit inimicũ suum invia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

& fortè aliqua depoſuit,vt ei leuius occurreret, non videtur locus huic pœnæ:& maximè quando ipſe inuaſit.ff. de min. l.Papinianus.de ſuſpect.tutor.l.decreto. Quid ſi depoſitarius contumaciter non compareat,vel fortè reſpondere præſens nolit:nunquid condemnabitur in duplum? Nõ videtur: quia non negat,imò videtur confiteri.C.de iur.cal.l.ij.§. ſin autem reus.extra de confeſ.c.ij.li.vj.Et ita tenetur in ſimplũ. In contrarium videtur ꝙ debeat haberi pro negãte.ff.de interroga.act.l.de ætate.§.qui tacuit.& ita tenetur in duplum. Quid ad hoc? doc.conſueuerũt dicere,hæc iura cõcordando, ꝙ vbi eſt damnum contumaci haberi pro confitente;habetur pro confeſſo;ſi ſit ei damnum haberi pro negante:tunc habetur pro negante. Exiſta diſſolutione poteſt reſponderi ad quæſtionem:nam ſi deponens poſsit bene probare ſuum depoſitum:vtilius eſt ei,ꝙ depoſitarius habeatur pro negante, quàm pro confitente;quia habebit duplum,vt hic.ſed in caſu quo probare non poſsit:eſt ei vtilius ꝙ habeatur pro confitẽte:vide quod ſcripſi in breuiario C.de iur.ca.l.ij. In glo.ſed quare.in fi.gl.non reſpondet,propter hoc,contrario,quia ibi
2 punitur magis † qui clam:hic minus. & ita ſemper obſtaret lex illa.Dyn.dicit quòd in illicitis omnino, id eſt, quæ nunq̃ poſſunt eſſe licita,vt furtum,magis punitur,qui palam quàm qui clam, vt hic. Sed in his quæ poſſunt eſſe licita,& illicita, magis punitur,qui clã quàm qui palam:vt l.contraria. Et per hoc,quia vſurarius manifeſtus magis punitur quã occultus, & diſputãs de fide catholica publicè,magis quàm priuatim: extra de vſur.c.quia in omnibus.de hom.c.ex literis.de hære. c.cùm ex iniuncto.C.de ſum.trin.l.nemo.& ibi conſueuit tãgi de hoc per doct. Quis autem ſit fur manifeſtus, vel non, dic ſ.de obl.quæ ex delic.naſc.§.j.vide ibi,& vi bo.rap.§.fin. vide etiam ibi. In gl.ſcilicet, vſq; ſ.ad.in fi. Vide ſ.vi bon. rap.in prin.& in d.l.ſi quis ex domo.& in d.§.fi.ſ.vi bo.rapt. & eſt expreſſum ff.de fur.l.ſi vendidero.§.cùm raptor. vnde teneas ꝙ omnis fur tenetur vi bo.rap.ſi haberet animum reſi
3 ſtẽdi,aliàs nõ,vt no.& ſcripſi ſ.vi.bo.ra.in prin. † Sed poteſt quæri,quare punitur plus fur manifeſtus, q̃ raptor, cùm in actione furti manifeſti totum ſit pœna : in vi bon.rapt.triplum. Poteſt dici ꝙ prætor plus fures punire voluit : quia magis frequentabãtur furta quàm rapinæ.ff.de pœ.l.aut facta.§.fi.Item poteſt quæri quare eſt vniformis pœna in rapina,& nõ in furto. Item cur magis punitur manifeſt⁹, quàm nõ manifeſtus? Potes reſpondere per ea quæ dixi ibi ſ.vi bo. rapt.in prin.& §.j. In glo.ſ.de l.Aquil.in fi.idem in multis aliis,vt in conſtitutione l.ſi quis in tantã.& l.nõ ab re.C.vnde vi.C.fin. reg.l.ſi conſtiterit.& in omnibus,in quibus aliquid nomine pœnæ imponitur vltra intereſſe:cùm ſit eadem ratio ff.de iur.pat.l.adigere.§.quamuis.de fur.l.j.ſecundum Dy.et not.q̃.gl.ſi. In gl.ſ.hæredes.in fi.Quid ſi executores,per quo
4 rum manus legata ſolui debent ex † diſpoſitione teſtantis
c differant? Poteſt dici ᶜ eos teneri iſta pœna propter generalitatem huius literæ:& maximè:quia poſſunt conueniri ex teſtamento hoc caſu:vt fatis plenè ſcripſi C.de epiſc. & cleric.l. nulli.& ibi nota.ſed poſſeſſorem: rei legatæ non crederem teneri hac pœna,cùm non teneatur actione ex teſtamento,ſed rei vendic. In glo,ſcilicet fraudulenter.ibi cùm alle.g.l.ſciẽ
d dum ᵈ:hoc autem caſu præſumitur fraus, niſi hæres probet iuſtam cauſam. modicum tamen tempus debet ei dari.ff.de colla.bon.l.ſi quis filium.§.j. In ea.gl.ibi,cùm allegat l.prẽ
e tor.§.ſi ſeruus ᵉ. illa facit in hoc quod dicit, non edi. in fine. §.ibi,in auth.de hęred.& fal.§.ſi quis autem non implens.ibi protraxerit. In ea.gl.ibi,C.de vſu,& fruct.leg.ſeu fideic.l.j. dic ibi ff.de vſur.l.Herennius. In ea.glo.ſ.ibi,vt l.quis ſit fugitiuus.§.j. Solu. ibi fuit delictum conſummatum:ideo ſera pœnitentia:hic non.ff.de furt.l.qui ea mente.dic ibi.ff.nautæ caup.ſtab.l. idemq̃.§.fin. In hoc tamen aduerte:quia ſi actor innitatur confeſſioni:& per eam velit probare: videtur ſatis æquum quod glo. dicit.ſi autem confeſſioni non innitatur: tunc aut debitor ſtetit in negatione,quouſque cõuentus fuit: & tũc certum eſt quòd incidit in pœnam:quia nedum debetur propter negationem:imò propter procraſtinationem,& dilationẽ:vt videbis q̃.§.ſed furti.verſ.ſed illa.ergo ſiue debitor negauerit,ſiue confeſſus fuerit : dumtamen protraxerit, quod iuſſu magiſtratus conuentus fuerit: pœna eſt commiſ
5 ſa:& in hoc †ſcaſu non procederet quæſtio gloſ. Sed poteſt procedere,quando primò negauit,& poſt confeſſus eſt ante quàm conueniretur,& hoc caſu credo quòd pœna ſit cõmiſſa per negationem.& hoc eſt expreſſum q̃.§.j.ſed illas.vbi videtur concludi quòd negans ſtatim committit: ſed confitens ſibi deferat quouſq; conueniatur.igitur pœnitere nõ poteſt, ex quo ſemel negauit, & eſt pœna commiſſa. & de hoc non videtur multum dubitandum : & idem crederem in actione l.Aquil.nam ſpeciale eſt in minore , quòd poſsit euitare pœnam,quam commiſit negando,ſi poſt confiteatur : & ſic videtur contrarium ius cõmune.ff.de mino.l.ſi ex cauſa.§.nũc videndum.verſ.ſed ſi.C.ſi ad deli.l.j.& ij.& de hoc tangit Spec. aliquantulum:nihil tamen eligit, ſed remittit ad hanc gloſ.in tit.de confeſsio.§.nunc videndum.ver.quid ſi egi.nu.21.li.ij.

In ea.gl.ibi,cùm alle.l.illud.hæc quæſtio procedit vbi nõ diſtulit tantùm ꝙ fuerit in iudicio vocatus:quia tunc etiã deberetur ex procraſtinatione.q̃.eo.§.ſed furti.verſi.ſed ſi diſtulerit:& non eſſet quæſtio , ſed quãdo extraiudicialiter cõfeſſus eſt,& poſt negauit.& intellige has determinationes procedere,vbi nõ fuiſſet iuſtus error:quia fortè ille excuſaret.ff. de interrog.actio.l.confeſsionibus.& l.qui ſeruum. In ead. gl.cùm alleg.q̃.§.at ille.Ille §.parum facit:tamen melius ff.de his quib.vt indig.l.poſt legatum.§.j.l.penul.Credo tamen ꝙ prima ſit vera:quia ex ſola cõuentione debetur:vt d.§.at ille. & ex ſola procraſtinatione,vt hic.Sed gloſ.poteſt ſaluari vbi negotium poteſt eſſe dubium.ff.de pet.hær.l.illud. Quid ſi reſpõdeat:dubito.dic nõ incurrere pœnam , ſi habeat iuſtam cauſam dubitandi.aliàs ſic,ff.de peti.hær.l.ſi debitor.in feud. ſi de feu.conten.fue.c.vnico,§.vaſallus. [Aduerte,quia §.vaſallus.nihil facit , nec loquitur de dubitante,ſed de negante, quem feudo priuandum ait. Quo fit vt hic locus ſuſpicione non careat in omnibus exemplaribus & ſcriptis, & excuſis: deeſſeq; hæc verba mihi optima ratione viſa ſunt:ſecus ſi negauerit:quo caſu incurret pœnam d.§.vaſallus.& hanc fuiſſe mentem Fabri autumat Prateius.] In ead.gloſ.cùm alleg. C.de fideicom.l.fin.hæc eſt vera,& non habet dubium: ſecundum Dyn. In ead.gloſ.in fin.hoc poteſt procedere ſi doloſè egerit,vteſſet in non ſoluendo.ff.quæ in fraudem credito. l.fi.§.fi.ſecus ſi eſſet ſimplex mora.ff.man.l.ſi procuratorẽ.§. ſi ignorantes. Nec obſtat ff.de mino.l.ꝙ ſi minor.§.ſi ſeruus. quia loquitur in dolo adhibito in contractu,hic extra contractum. In glo.quid ſi in iudicium.ibi,cùm allegat l.interpre
f tatione ᶠ. Hæc quæſtio non eſt dubia;quia eſt caſus q̃.§.ſed furti. Nam ſi neget, ſtatim committit pœnam;ſi cõfiteatur, non: niſi ſe permiſerit conueniri : vt ibi patet textualiter.

In ead. gloſſ.ibi,cùm allegat l.in minorum. Eccleſia enim æquiparatur minori:imò & pupillo.C.de rei vendicatione.l. ſi vt proponis.no.Sed nunquid duplatur totũ,videlicet legatum,fructus,& vſuræ? Videtur quòd ſic ff.de furtis.l.in furti actione.in princip.ff.eodem tit.l.inficiando.§.infans.Sed iſte text.ſupponit contrarium:ibi,tunc enim ſecundum,&c. Sed retenta hac opinione ꝙ intereſſe non dupletur : quæritur an poſsit pœna peti,& intereſſe.Non videtur dubium ꝙ ſic : cũ hæc pœna ſit legalis.ff.de condi.furt.l.in re furtiua.& l.ſi pro fure. Sed quid ſi teſtator pœnam apposuit? Videtur quòd nihilominus ſit locus huic pœnæ:ſed tamen non poteſt exigi vtraque.C.de iure emphyteu.l.ſecunda.no.in ſimili. In eadem gloſſ.in fin.Dynus approbat has omnes determinationes. Iſta ſufficiant circa lecturam huius §.qui vellet tamen ſolennizare,poſſet attrahere materias actionum hic nominatarum,quod nõ expedit;quia in ſuis locis tactę ſunt in parte. vtinam nullus lector aliquid attraheret : ſed ſuis locis materias reſeruaret, & tranſiret tangendo ſolùm neceſſaria pro intellectu caſus quem legit. Quia tamen hoc titulo proprium eſt tractare de libellis : videamus quomodo in his actionibus formantur libelli. & primò in certi condictione ex mutuo , de qua primò tractatur in principio huius §. in qua ſic potes incipere. Dico ego Ioan. Fabr.contra Martì.ꝙ licet dudum eidem Martì.mutuauerim talem pecuniæ meæ quant

quantitatem;nihilominus idem Mar.dictam pecuniæ quãtitatem,mihi reddere contradicit indebitè;quare peto dictum Mart. in dicta tali quãtitate mihi reddenda,& ſoluenda per ſententiam condemnari.& ad hoc prꝙpono certi condict.ex
g mutuo.Eodem modo potes formare in aliis rebus mutuatis, quæ conſiſtunt,pondere,numero vel menſura.vide ſ.quibus mod.re contrahi.ob.§.mutui. Quid ſi nõ dicat pecuniam ſuam;nunquid procedit libellus? Non videtur.quia non eſt mutuũ, niſi ſit res mutuantis.not.ff.de fideiuſ.l.ſi quis pro eo. & melius ff.ſi cer.pet.l.certi cõdictio.§.ſi nũmos.C.ſi cer. pe.
6 l.quamuis.ff.ſi cer.pet.l.ij.§.appellata.Nunquid † ergo creditor habet probare dominium rei mutuatæ? Nõ videtur dubium,quin ſic per prædicta iura;aliàs hac actione agere non poteſt,niſi recipiens conſumpſiſſet.ff.ſi cert.peta. l. nam & ſi fur.§.j.vel cum ſuo miſcuiſſet.ff.de ſolutio.l.ſi alieni.quod eſt difficile probare.& ſecundum hoc vix aut nunquam agens ex mutuo obtineret.Vnde omnes moderni dicũt,quòd agẽs ex mutuo habet ponere ſe dominum,ſed nõ oportet probare:quia recipiens non poteſt ei referre quæſtionem, ſeu cauſam dominij,cùm habeat cauſam ab illo.C.loca.l.ſi quis conductionis.C.de pign.actio.l.nec creditores.Et hanc tenet hic Pet.de Bellaper.& alle.ff.depoſi.l.j.§.ſi prædo. & facit quod not. C.de nõ nu.pec.l.j.ff.commo.ita vt ſi vel fur. & hoc ſatis approbat æquitas,& communis vſus.Sed pone ꝙ formatur ſic libellus.Dico ꝙ mutuaui Titio x. quæ per ſtipulationem promiſit mihi reddere : quare peto , &c. quæritur nunquid procedat? Reſpõdeo non:quia dubius eſt,nec per eum ſcitur qua actione agitur. Certum eſt enim ꝙ vbi ex eodem facto plures poſſunt competere actiones:vna eſt eligẽda, & nominanda:vt plenè not.ff.de eden.l.j.in fi.magnæ gloſ. Ex facto autem propoſito,poſſunt competere duæ actiones:videlicet
9 certi condi.ex mutuo,& certi condi.ex ſtipulatione , ſi ſtipulatio fuerit ex interuallo appoſita;& ſic vna debet nominari.

Præterea debet declarari , an ſtipulatio fuit interpoſita incontinenti,vel ex interuallo:quia ſi incontinenti,vna naſcitur actio,videlicet ex ſtipulatione:ſi ex interuallo , duæ.ff.de noua.l.ſi ita.§.j.cum l.ſeq.igitur non videtur procedere,niſi declaret an incõtinenti,vel ex interuallo fuit ſtipulatus. Sed ſi dicat & declaret ꝙ incontinenti : tunc bene procedit : quia conſtat ꝙ ex ſola ſtipulatione agit. Si verò dicat ꝙ ex interuallo,non procedit,niſi declaret qua actione agat:vt d.gloſſ. not.ff.de reg.iuris.l.nemo.§.quoties.cùm ſint duæ actiones: vt hic in tex. Quid ſi dicat,mutuaui tibi x.quæ promiſiſti reddere in ſcriptis,& per literas tali ſigillo ſigillatas : nũquid
7 procedit? Dicas ꝙ non eadem ratione:quia obligatio † literarum eſt hodie modus veſtiendi cõtractus, ſicut ſtipulatio: & ex ea agitur,vt dixi ff.de litera.oblig.igitur ꝙ in ſtipulatione interpoſita,poſt mutuũ dixi: & hic debet intelligi. & ideo dic vt ſ.proximè dixi.quod parũ aduocati aduertunt. Pone ego agebã certi condi.ex mutuo;produxi inſtrumentũ ſeu literam ad probãdam intentionẽ meam,per quã apparet ꝙ in
10 datione & receptione pecuniæ ſui ſtipulatus,& cõceſſa litera,nunquid cado? Nõ dubium ꝙ ſic;quia per illa quæ produxi luculenter apparet ꝙ malè ago certi cõdi.quia ibi eſt ſtipulatio,& ſcriptura,& ita non cõpetit certi cõdi.ex mutuo per d.l.ſi ita.§.j. Quid ergo,ſi per inſtrumentũ productum vel literã apparet ꝙ fuit mutuũ , ſtipulatio & literarũ obligatio; quia ibi continetur ꝙ reus recepit x. mutuo , quæ per ſtipulationem promiſit reddere,tenore huius publici inſtrumẽti;
8 quæritur nũquid debet eligere:& quid. † Et videtur ꝙ debeat eligere ex ſtipulatione,cũ ſit firmior. & magis firmum præfertur minus firmo.ff.de rei vend.l.ſi id quod.& vidiſti ſ. quib.mo.tol.oblig.§.præterea.de ver.ob.in prin.Hæc autem procedunt,& libelli ſupradicti,vbi ſolùm petitur res mutuata.Si autem petatur valor quantiplurimi:iuxta l.vinum.ff.ſi cer.pe.eſt de eo facienda mentio in libello:ſed ſi facta nõ fuerit:nihilominus poteſt proceſſu pẽdente implorari officium, vbi per officiũ venit:vt plenè no.in Spe.de obli.& ſolu.§.ſequitur videre.de certi condi.ver.ad huius.nu.6.& ſeq.Pet.de Bellaper.quærit hic,an ſi quis ſit obligatus ad certã monetã, poſsit de alia ſoluere.et an ſi moneta illa tollatur ſit liberatus. hoc non eſt hic proprium:ideo non proſequor.de hoc tamen ſatis ſcripſi ſ.quib.mod.tol.oblig.in prin.& C.de ſol.authen. hoc itaq;.vide in breuiario.& de hoc ff.ſi cer.pet.l.ij.§. appel
g lata.Quomodo autem formatur libellus ᵍ,vbi agitur ex mutuo in contractu in ſcriptis;vide ſ.de lit.oblig.vbi ſatis plenè ſcripſi.Nunc videamus de cer.condi.ex ſtipulatione , in qua patet libellus:dico contra Mar.ꝙ licet talem ſummã,vel quãtitatem pecuniæ eidem mutuauerim,ipſamq; per ſtipulationem mihi reddere promiſit,nihilominus eam reddere contradicit.quare peto dictum Mar.cõdemnari,&c.Et eſt ſciẽdum ꝙ ex ſtipulatione oritur certi cond.ex ſtipulatione, vbi certũ vertitur in obligatione.ſed vbi incertum,tunc condict. certi. Sed doct.moderni conſueuerunt dicere ꝙ condi.incerti,non eſt proprium nomen actionis.Sed ſatis poteſt dici contrà , vt ſcripſi ſ.de verb.oblig.in prin.vbi multas leges ad hoc alleg.

Occaſione præmiſſorum Petr.quærit;quid ſi quis agat ex ſtipulatione,nulla cauſa adiecta? Verbi gratia, peto x.quæ mihi promiſiſti:nunquid talis libellus procedit? ipſe dicit ꝙ ſic:quia ſtipulatio eſt legitimus contractus, de iure ciuili inductus:igitur actionem parit.ff.de pact.l.legitima.& l.conuentionum.Verum eſt ꝙ actor excep.repellitur.l.ij. §. circa.verſi.ſi quis.ff.de dol.ma.& me.ex.Vbi autem fuit cauſa:tũc aut præterita reſpõſio,ꝙ omnia loquuntur,vbi aliqua cauſa inter partes ſupponebatur.Nos loqmur in caſu quo nulla eſt cauſa:vnde non eſt idem,nullam cauſam ineſſe,nec ſupponi : vel aliquã ſupponi licet nõ veram:vt not.d.§.per traditionẽ. in ſimili glo.cauſa præcedente,&c.Quid ſi talis promiſſor ſoluit rem,quã ſine cauſa promiſerat ſciẽs:nũquid poteſt repetere? Poteſt dici ꝙ nõ:quaſi ſit melior cõditio poſſidentis. ar.prædictæ l.domum.in fi.& illorũ quæ gl.no.in d.§.circa. & Dy. in d.c.quod ſemel. Sed nunquid quæſtio transfert dñium rei ſolutæ? Credo ꝙ non,per d.l.nunquã nuda.cũ nulla cauſa ſit.vnde quãdo eſt cauſa,licet non vera : tunc transfertur. ſed vbi nulla,non:vt d.§.per traditionem.not.Et ſic ille recipiens nõ poſſet rem vendicare,ſi caderet à poſſeſ.eiuſdem, cùm nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset factus dominus. Sed quid si promittatur ob causam præteritam & falsam: quia si ob futuram, quæstio non habet dubium: nam illa determinatur in l. si repetendi. C. de condit. ob causam. & in dicto §. circa. vers. proinde. Sed vbi ob præteritam, vel præsentem, quæ creditur inesse, gloss. distinguit in d. §. circa. quia aut ambo credunt causam inesse, quæ non inest. Aut ambo sciunt non inesse, aut alter: & tunc aut stipulator, aut promissor. Redeamus per ordinem ad singula. Quæritur circa primum, vbi ambo credebant causam inesse, & non inest. gloss. dicit quòd non valet stipulatio. Contra hoc videtur expressum: quia promissio & solutio æquiparantur: vt §. satis allegatum est. Sed constat quòd datum ob falsam causam, quæ credebatur inesse, non repetitur: vt l. damus. & l. in summa. §. id quod. ff. de condit. indebiti. ergo nec promissum impeditur, quominus peti possit. Sed ad hoc respondet Dy. in dicto capit. quod semel. quia facilius denegatur repetitio, quàm concedatur petitio. Sed contra: quia certum est, quòd hodie tantùm operatur sola promissio in natura donationis, quantùm olim promissio, & traditio: vt l. si quis argentum. C. de donationibus. Sed sola traditio causat donationẽ præsumptam, quando ex causa quæ creditur inesse fit traditio: vt dicta l. damus. & dicto §. id quod. ergo & promissio. Sed ad hoc potest responderi quòd l. si quis argentum. loquitur in aliis terminis: videlicet, vbi constabat, & agebatur quòd esset donatio: sed nos loquimur, quando verque credebat causam inesse: & ita non erat animus donandi, cùm donatio abhorreat causam. ff. de donationibus. l. donari. Et hoc videtur expressum ff. de contrahen. emptione. l. domum. in j. responso. Sed illa obstat multum Dyn. in eo quod Dyn. videtur velle, quòd non possit repeti. Sed fortè Dy. intendit loqui, vbi sciẽs tradidit, & non erat causa finalis: vt infra tangetur. Videamus quid iuris, vbi ambo sciebant causam non inesse: tamen ambo supponebant eam inesse: & hoc constat, vel per confessionem, vel alias legitimè. & scis quòd glos. quæ videtur loqui propriè hoc casu, tenet quòd non valet: quia in pari causa, &c. vt not. dicto §. circa. si tamen soluatur, non potest repeti, prout innuit ibi glo. cùm dicit, meliorem conditionẽ occupantis. & ita etiam tenet Dyn. in cap. quod semel. qui etiam videtur loqui hoc casu. & hoc videtur expressum in dicta l. domum. in vltimo dicto supra allegato. Sed huic obstat ff. de verborum obligatio. l. si diuortio. Sed potest dici, ꝙ pro-
11 missio rei, † quæ præstari potest, valet: sed cõtractus rei quæ non est, nõ valet: vt dicta l. domum. & sic videtur quòd valet promissio hoc casu. Sed in hoc videtur mirabile: quia certũ est quòd ille qui recipit indebitum scienter, committit furtũ. ff. de furtis. l. falsus. §. j. & ff. de solut. l. cùm quis. Si ergo promittat quis, & tradat sine causa, cùm supponeret causam inesse, recipiens tenetur furti. & sic repeti potest, saltẽ per illam actionem. Sed potest responderi quòd illud est verũ, vbi sciẽs recipit ab ignorante: secus à sciente: vt l. j. ff. de condi. indebi. Sed quid in tertio casu, quando stipulator scit causam nõ inesse, promissor credebat? Glos. ibi non exprimit hũc casum: videtur tamen quòd non valeat stipulatio, saltem in effectu: per dictum §. circa. & per allega. 3. Sed quid in quarto, quando promissor sciebat causam non inesse: stipulator credebat, quòd inesset? Glos. dicit ibi quòd videtur donasse: pro quavi detur expressum. ff. de condi. indebiti. l. fideicommissum. de noua. l. si quis delegauerit. & faciũt rationes ꝫ. allegatæ in prima ratione: quãdo sine omni causa promissum fuit, videlicet, quia dominium transfertur, quando est aliqua causa, licet falsa: ergo obligatio contrahitur. In cõtrarium videtur, quia donatio est contractus qui perficitur consensu duorum. ff. de pact. l. j. §. j. ff. de donatio. l. absenti. C. de donation. l. si quis argentum. Sed constat ꝙ cõsensus duorum non concurrit in donatione, vbi alter credit causam inesse: alter non. ergo sequitur quòd non sit donatio. ff. si certum petatur. l. si ego. Præterea quòd non sit donatio apparet: omnis enim donatio abhorret causam. ff. de donatio. l. donari. de regu. iuris. l. donari. cùm igitur promissor supponat causam inesse: non videtur habere animum donandi. Præterea hoc videtur expressum in l. si cùm aurum tibi. ff. de solutio. vbi non videtur donare sciens, cùm ibi dicat, quòd excipere potest: & sic nõ deberet. In hoc aduerte, quia si quis ex causa donatiõis promitteret propter falsam causam: tunc distinguitur an esset causa impulsiua, an finalis. & in dubio præsumitur impulsiua. de quo ff. de condition. & demonstrat. l. cùm tale. §. falsam. ff. de donationib. l. ij. §. finali. & hoc non tangit nostram quæstionem: quia nostra quæstio quærit vbi est simplex promissio: nec adiicitur causa donationis, quia illa est vera causa, s. donatio, quamuis fortè donatio fieret ad aliam falsam causam: sed quæstio procedit, vbi ob falsam causam directè promittit: veluti, quia scripsisti mihi librum: vel quia pro me iuisti Romã, in qua videretur posse dici probabiliter quòd stipulatio non teneat, saltem in effectu, per leges & rationes supra allegatas. & de hoc videtur expressum ff. de contrahen. emptione. l. domum. versicul. finautem venditor. Præterea certũ est quòd
12 lex indistinctè improbat promissionem sine causa: vt dicto §. circa. quomodo ergo † scientia partis faciet valere quod de se nonvalet? & iuris ordinem immutare, cùm nec pactum expressum hoc posset. C. de pact. l. pacta quæ contra. l. ff. de fideiuss. l. cùm lex. Nec obstant in cõtrarium allegata. Et primò l. ff. de fideiuss. et l. vbi lex. quia ibi loqtur in casu, quo fideiuss. factum fuerit de facto, licet non solenne: & ita non erat omnino sine causa, nec erat omnino falsa. secus vbi esset omnino falsa, & nulla, & ideo crederem quòd si quis promitteret ex causa, ex qua non teneretur, cùm tamen esset vera, quòd deberet teneri, si scienter promitteret per legem illam. Item nõ obstat l. si quis delegauerit. per eundem modum. Itẽ ibi erat vera causa ex parte stipulatoris. Item non obstat, quòd dominium transfertur ex causa falsa omnino: quia non est per omnia simile, vt satis ex superioribus potest percipi. Bene tamen credo quòd talis promissor non posset repetere, si solueret: vt l. si cùm tibi aurum. & propter dolum sutum: vt dicta l. domum. in fine. Nunc videamus de libello in actione commodati. & iste planus est. Dico ego Ioannes Faber contra Martinum, quòd licet equum meum eidem Martino realiter commodauerim ad eundum & redeundũ de Angolisma vsq; Burdeg. idémq; Mar. prædictũ vsum expleuerit, vel expresse potuerit: nihilominus dictum equum mihi restituere indebitè contradicit: quare peto ipsum Martinum condemnari ad restituendum mihi equum, vnà cum damnis. & declara ea, & signa equum, & pullum, & valorẽ. eodem modo potes formare in aliis rebus, quæ nõ consumuntur vsu: quia in illis non consistit commodatum, nisi commodarentur vt species. vide ff. eodem. l. iij. §. finali. & hoc non tangit nostram quæstionem: quia nostra quæstio quærit vbi est simplex promissio: nec adiicitur causa donationis, quia illa est vera causa, s. donatio, quamuis fortè donatio fieret ad aliam falsam causam: sed quæstio procedit, vbi ob falsam causam directè promittit: veluti, quia scripsisti mihi librum: vel quia pro me iuisti Romã, in qua videretur posse dici probabiliter quòd stipulatio non teneat, saltem in effectu, per leges & rationes supra allegatas. & de hoc videtur expressum ff. de contrahen. emptione. l. domum. versicul. finautem venditor. Præterea certũ est quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 Famil.erciſ.qui an non,agant,& in quem. 18.
21 Finium reg.actio effectus.
22 Finibus concurrãt proprietas.
23 Finium reg.actionis tempus. 24.25.26.
27 Finium reg.actio ad quæ data.
28 Finium reg.remedia.

a QVAEDAM a ACTIONES MIXTAM.

Iſte §.planus eſt:nec oportet poni caſum.ſic tamẽ poteſt incipi.Domine imperator,ego audiui ſtatim loqui de quibuſdã actionib' mixtis.ſ.§.proxi.Quæro à vobis,an ſint aliquæ aliæ actiones mixtæ?Imperator reſpondet,q̃ quædam actiones,&c.& proſequere vſque adver.In quibus.& ibi potes ſic reincipere.Ego audiui vos nominare tres actiones per quas agitur ad dandum.Ponamus quòd res diuidi nõ poteſt:quid faciet iudex?Dicit Imperator,quòd in his tribus iudiciis per mittitur iudici,&c.litera plana eſt.Accedamus ad gloſ. In
b gloſ.hic adiicitur.in fin.vide ibi b:quia hic nulla fit diuiſio;vt plenè ibi dixi.vnde bene aduerte q̃ hic non dicit mixtas:ſed mixtam cauſam habere.Sed pro Deo, quare fuit hic poſitus iſte §.Scis tu quare:quia iam tractauerat de mixtis;vt oſtenderet alias mixtas ſubiiſcit de iſtis.alia tamen eſt mixtura: vt patebit inferius. In ead.gloſ.ibi cum alleg.ſ.eo.§.ſic itaq̃. recordare quòd per actiones reales,vẽdicamus quòd noſtrũ eſt:per perſonales,id quòd nobis debetur. Vnde ex eo quod portionem meam petitio mea continet,eſt actio realis,ex eo quod includit portionẽ coheredis,eſt perſonalis: quia in hoc peto quòd meum non eſt:vt §.ſic itaque. Iuxta quod ſcien
1 dum q̃ actiones † reperiuntur mixtæ tribus modis in iure. Vno modo,quia ſunt rei & pœnæ perſecutoriæ.& de his nõ agitur hic,ſed ſ.proxi.§. Alio modo,quia quilibet eſt actor, & reus,& iſto modo poſſunt hæ dici mixtæ.ff.fin.reg.l.iudicium.la ij.& ff.famil.erciſcun.l.ij.§.in familiæ.de iudi.l.in tribus:& iſto modo poſſunt intelligi aliqua interdicta, mixta
c ſeu duplicia.j.de interdict.§.pen.& fin. Item alio modo c: quia habẽt & proſequuntur præſtationes perſonales, & reales:vt hic not.ſecundum Dyn.ſed petitio hæreditatis dicitur mixta,alia ratione,vt videbis in inferioribus. In gloſſ.ibi, cùm allegat C.de anna.exceptio.l.j.ſic vides in petitione hæreditatis,quæ licet ſit realis:tamen quò ad præſcriptionem ſequitur naturam perſonalitatis.C.de petit.hæredit.l. hæreditatis petitionem:& hanc opinionem tenent omnes doct. Contra quam videtur:quia pactio hæc non poſſet cõtra:ergo nec præſcriptio,ſed gloſ.reſpondet ff.famil.erciſc.l.j.vbi plenius de hoc.Item videtur contra,quia conſors impedit ne præſcribatur per alium contra conſortem.ff.quemadmodum ſerui. amitta.l.v.& vj.ergo ipſe præſcribere non poteſt.ff. ſi ſeruit. vendic.l.altius.Sed poteſt dici quòd hic non præſcribit illud ius,quod per eũ retineretur,quò ad alios;& q̃ alij per ipſum impediantur præſcribere:ſed quoddam aliud ius,videlicet q̃
2 nõ compellatur diuidere. Item † opponitur:quia res quæ non eſt,præſcribi non poteſt. Item ſine poſſeſsione nõ currit præſcriptio;vt l.ſine poſſeſsione,ff.de vſucapio,& ca. ſine poſſeſsione.de regul.iuris,lib.vj. conſtat autem quòd cõſors nõ poſsidet ius formale incorporale in portione ſua.ff.ſivſuſ. petatur.l.vtifrui.ergo tale ius præſcribi non poteſt, videlicet non diuidendi. Sed ad hoc poteſt dici quòd tale ius nõ præſcribitur:ſed actio tollitur: & ſine actione nemo experitur: quia omnis actio extinguitur tanto tempore:vt l.ſicut. C. de
3 præſcript.xxx.vel xl.anno. Item opponitur,† quia ius negatiuum non præſcribitur in his, quæ de iure communi cõpetunt,niſi à tempore conditionis.C.de ſeruitu.l.altius. ff. de ſerui.vrbanorum prædio.l.quí luminibus.& ibi not.Et ſic videtur quòd cùm de ratione & iure communi, res communis diuidi debeat:quòd non præſcribatur,niſi à tempore contradictionis:cùm ante ius contradicendi nõ poſsideatur, ſed ad hoc poteſt dici quòd illud vbi non eſt nata ante actionẽ, quæ præſcribi poſsit:hic autem nata erat ſtatim à tempore cõmunionis.& dicitur ſimile in iure offerendi.C.de præſcrip.xxx. ann.l.cùm notiſsimi. Quid ergo,remanebunt ne perpetuò in communitate? Ego credo quòd non, ſi lites & contentiones ex hoc inſurgerent:imò iudex ex officio debet eos compellere ad diuidendum.ff.de vſufru.l.æquiſsimum. In ea. gloſ.in ſi.effectus iſtius quæſtionis eſt declaratio primę;quia ſi hæc actio oriretur à tempore quo alter prouocat ad diuiſionem,non curreret ante præſcriptionem.ſi verò à tẽpore quo inciderunt in communionem: currit ante: quod ſequuntur omnes doctores.& iunge quæ dicam infra de materia communi diuidun.in vij.quæſt. In gloſ.ſine ſocietate.in ſi.hæc gloſ.eſt vera:& tamen videtur notari contra.dicta l.quibus. ſ.de oblig.quę ex quaſi contractu.§.item ſi inter aliquos.ſed dic,vt ibi ſatis dixi. In gloſſ.ſcilicet eſt.in fin.imò eſt perſonalis:vt ſupra dixi §.omnium. In glo.quid ſi domos.ibi cũ allegat finium regũ.l.ij.in principio. Quid ſi habeamus iura incorporalia communia,vt iuriſditiones ſpirituales vel temporales:nunquid hæc actio competit? Non videtur, cùm nõ competat,niſi pro fundo.ſed ſatis poteſt dici quòd competat ſaltem vtilis:& hoc ad inſtar familiæ erciſcundæ,& communi diuidundo,quæ competunt pro iuribus ſaltem vtiles;vt ff. communi diuidun.l.arbor.de aqua quoti.& æſtiua.l.Lucio. & facit extra de procurato.cap.ſuper eo. In ead. glo.ibi cũ allegat leg.ſi bonæ fidei.ſed hæc eſt merè realis.vt ff.de petit. hæreditatis.l.ſed & ſi lege.§.petitio.vide ſupra eo.§. omniũ. & tamen mixta dicitur, non tamen illa mixtura,qua familię erciſcund.valet:quia competit ad id quod non eſt meum:ſed quia in aliquo ſapit naturam perſonaliũ,origine, & effectu. Origine:quia incipit competere ex quaſi contractu.ſ. de ob. quæ ex quaſi contractu.§.hæres.ff.de actio.& oblig.l.ex maleficijs.§.hęres.Item effectu; quia datur ad debita perſonalia ff.de peti.hæred.l.nec illam. alias.l. etiam. §. item à debitore. & leg.ſed vtrum.& l.non tantum.& l.item videndum.ſecun
d dum Dyn. In ea.gloſſ. in fin.ſunt tamen in rem ſcriptæ: d vt no.d.§.eſt autem.ſecundum Dyn. In gloſſ. & quod adiudicatur.in fin.vide ibi. Expediti ſumus de glo.ſed redeamus ad aliqua videnda circa naturam harum actionum. Et
e primo circa act.fa.erc.Quæruntdoc.e qualiseſt iſta actio:&
4 in hoc nõ inſiſto:quia † certum eſt,q̃ perſonalis: vt ſtatim dixi.Secundò quęrũt,vnde oritur.Et certum eſt q̃ ex quaſi cõtractu,ſ.de ob.quæ ex quaſi con.§.item ſi inter aliquos.Tertiò, quando oritur hæc actio. Ad iſtam eſt reſponſum in gloſ.& vide eam.Sed de vno poſſet dubitari,vltra doctores, videlicet quando oritur hæc actio: vtrum à morte teſtantis, vel ab adita hęreditate.Et videtur quòd à morte teſtãtis,quia hæc actio datur ad inſtar communi diuidũ. & certum eſt q̃ illa datur pro re ſingulari,à tempore quo res data fuit vel legata.ſupra de obligatio.quæ ex quaſi contractu.§.item ſi inter aliquos.ſed verius eſt quòd à tempore aditæ hæreditatis: quia tunc incipit res eſſe communis. & vnus alteri inuicem obligari:vt dicto §.verſicul.idem iuris. & quia tunc incipit competere,ex quo cohæres eſt: vt ff.familiæ erciſcundæ.l.j. ante autem non poteſt dici propriè cohæres.vt d.§.ver.idem iuris. Quid ergo, ſi vnus cohæredum adiuit ſtatim poſt mortem teſtatoris;alius poſt decem, vel viginti annos?videtur quòd præſcriptio incipiat currere à tempore vltimæ adi
5 tionis per præmiſſa. Quartò † quærunt,cui competit hæc actio?Dicit Petr. quòd directa competit hæredi contra hæredem.vtilis bonæ fidei poſſeſſori,vel fideiuſſori.vide ff. eo. l.j.& ij.& leg.ſed eius.§.j.& ſic tranſit hic.Et ita ſupponit q̃d non datur niſi inter cohæredes,quòd videtur expreſſum in
6 dicta l.j. Quid ergo † ſi quis alterum de filiis hęredem inſtituit in dodrante;alteri donauit quadrantem, per modum donationis inter viuos qua actione diuident:quia non videtur,quòd hæc actio poſsit competere per prædicta.Sed contrarium videtur expreſſum C.de inoffic.don. l.ij.ſed gloſ. ibi alio modo intelligit:& text.calumniat.Docto. dicunt quòd competit famil.erciſ.vt ibi expreſsè dicitur: vt ibi ſcripſi. ſed vbi res remanſit in dño teſtatoris. quamuis fuerit data. maximè per modum quotæ,videtur q̃ cõpetat fa.erc. Quid ſi quis inſtituit vnum in certa re:aliũ vniuerſaliter? Videtur q̃ poſſent intentare adinuicem actione fam.erciſ.per præmiſſa. Sed contra facit;quia inſtitutus,in certa re,habetur loco legatarij:vt l.quoties.C. de hær.inſtituen.ſed illud verum quò ad actiones ſuſcipiendas,vel intentandas:vt ibi notãt doctores.

Hæc

Hæc quæſtio nõn eſt dubia, vbi inſtitueretur in certa re ſolida:quia tunc nihil eſſet quod diuidi deberet.ff. famil.erc. l.hæredes.§.j. Sed vbi inſtituit vnũ immediatè vnius caſtri, pro indiuiſo cum pertinẽ.alium vniuerſaliter:tunc videretur melius procedere:& fortè poſſet tolerari, q̃ detur famil.erci.

Sed quid ſi hæres vendidit,vel alio titulo tranſtulit portionem ſuam in extraneum? Videtur competere famil.erc.l.hæredes.§.ſi teſtator.ad inſtar pet.hær.C.de pet.hær.l.emptori. cõpetit ergo hæc actio cohæredi contra cohæredem. & hoc ſi agẽs poſsideat,vel cohæres confiteatur eum cohæredem,
9 vt d.l.j.ff.eod. Quid ſi poſsidens dedit libellum in iudicio famil.erciſc.in quo dicebat ſe cohæredem:qui quidem libellus negatus fuit ex parte rea ad finem perempto. & lit. cõteſ. & ſic actor fuit admiſſus ad probandum,& in proceſſu probat ſe cohæredem.Quid ſi negetur cohæres eſſe,nunquid debet fieri condemnatio? Non videtur,quia cõſtat ipſum malè egiſſe,& ineptè.& ſic debet cadere.ff.ſi menſor fal.mo. di.l.j. Sed hoc eſſet durum:quia certum eſt q̃ hæc actio ei competebat ipſo iure,& veritate inſpecta, ex quo in veritate cohæredes erant:ergo videtur q̃ potuerit intentari.ſic econtra nõ poſſet intentari,niſi eſſent cohæredes.ff.eod.l.cùm putarem.

7 Item hæc exceptio, † non es cohæres,ponitur ſolùm ad finem,q̃ pars nõ debet admitti ad agendum,actione qua agit: nõ ad finem peremptoriæ,nec abſolutionis perpetuæ.ff.e.l.j. Igitur ab initio proponi debuit:& ſi admittatur pars:nõ debet admitti ad proponẽdum ad finẽ illum.ff.de adult.l.ſi maritus.§.præſcriptiones.Nec ob.q̃ intentat act.ineptam, &c. quia illud obtinet,vbi proponitur in libello tale factũ, quod nõ poteſt ſe compati cum actiõn.quã intentat;vt ſi poſſeſſor aſſerens ſe poſsidere,agat rei vend.Sed hic ſupponitur quòd agens fami.erc.proponebat eſſentialia huius actionis. & inter cætera ſe eſſe cohæredẽ. & his libellus fuit admiſſus: licet potuiſſet repelli ante conteſtationẽ.vnde non video cur proceſſus non teneat,cùm tacitè ſit renuntiatum illi exceptioni. facit C.de anna.except.l.fin.& quod not.Inno. extra de iudi.
8 c.examinata. † Item quæritur ad quid cõperit hæc actio, ſeu quid in ea veniat? Pet.dicit quòd venit diuiſio & fructus. de hoc videbis j.de offic.iudi.§.familiæ.vide plenius ff.fam. erciſc.l.ij.§.ſi.cum l.ſeq.ferè per tria folia,& nihil aliud dicit.

Ergo vltra procedo:certum eſt quòd nomina nõ veniunt in actio.famil.erciſ.C.fa.erciſci.l.ea quæ. Quæritur nunquid reditus veniãt? Et non videtur:quia aut dices q̃ ſint nomina, aut q̃ ſint iura.ſi ſunt nomina,certum eſt q̃ non veniunt, etiã ſi tota hæreditas conſtat in nominibus.ff.famil.erciſc.l.hæredes.§.j.ſi ſint iura ad ipſum.ff.famil.erciſc.l.fundus cõmunis. & ſic nõ poteſt competere pro reditibus:& multominus pro iuriſditione,ſeu iure patronatus,ſeu homagij,vel aliis iuribꝰ, cùm ſint indiuidua:& patet ff.de iure pat.l.carmelia. Quid ergo erit,nunquid perpetuò erũt communiæ? Videtur q̃ ſic: niſi cohæredes conſentirent,q̃ fieret aſsignatio ſolidi:vni, & quilibet peret ſuam portionem redituum.& ſic intellige ff famil.erciſc.l.planè.vnde ibi intelligo nonnunquam, id eſt,qñ cohæredes hic conſentiãt,nulla etiam interpoſita ſtipulatione.& hæc optimè procedũt in reditibus,quæ diuiſa ſunt per ſe,vt nomina:& ideo non agitur hac actione.ff.eo. l.heredes. §.j.ſecus ſi vſusfructus qui eſt diuiduus.ff.famil.erciſ.l.ſed & ſi.§.j.cum l.ſeq.Sed in iuribus indiuiduis non poteſt ita dici. Quid ergo fiet in illis? Certè quilibet vtetur illo iure,vt iuriſditione,vel iure illo indiuiduo:vt d.l.fundus.et de l.carmelia. ff.eod.l.quædam.& hoc ſatis eſt tolerabile,vbi nullus grauatur ex hoc.nam ſi grauaretur ex hoc,non videretur quòd quilibet cohæredum poſſet vti ſaltem vltra modum,quo defunctus vti poterat.Verbi gratia,Titius qui habebat expletum in foreſta mea,mortuus eſt relictis pluribus liberis:ſi omnes velint vti,& quilibet tantum conſumere quãrum defunctus: credo quòd non poſsint.ſed ſi omnes ſimul velint vti abſque maiori grauamine quàm defunctus vti poterat: credo quòd poſsint,per iura ſ.allegata.iuncto ff.de aqua quot. & æſtiua. l.j.§.illud.C.de ſeruitu.l.non modus.vide ibi extra de cenſi.c. quanto.Et propter hoc videtur quòd ſi dominus decedat relictis pluribus filiis,quòd vaſallus non teneatur facere homagium omnibus:licet quòd homagium debeat vni ſoli adiudicari.ff.famil.erciſcũ.l.item. & fortè hoc caſu & in ſimilibus
s poteſt intelligi l.planè,eodem titul. Sed an veniant feuda, & cenſualia in hanc actionem? Poteſt dici quòd ſic:non vt diuidantur:ſed vt adiudicentur.ff.communi diuidun.l.communi diuidundo.in feud.ſi de feud.defunc.con.lit.c.omnes filij. bene tamen ſunt aliqua feuda, quæ non diuiduntur; & pro his non daretur hæc actio:in feud.de prohibita feud.alie. per Fride.c.j.§.præterea.de hoc in Spec.de feud.ver.§.quoniam.
9 verſ.xxxiij.& xxxiiij. † Item quæritur,nunquid acquiſita ex vſuraria prauitate,vel malè ablata,veniant in hanc actionem,expeditum videtur quòd non.ff.famil. erciſc. l. cæteræ. §.j.quod eſt verum,ſi ſit notorium: & alter cohæredum vult quòd reſtituatur.ſed ſi vellet retinere ſibi,non admitteretur, ff.de petition.hæredit.l.ancillarum.§.ſi.cum l.ſeq. Quinimò credo quòd iudex ex officio debet facere reſtitui.nã ſi poteſt corrumpere mala medicamenta,multofortius reſtituere alienum:etenim debet fungi partib' boni iudicis:vt ibi, & facit in authen.de mand.princip.§.quod ſi delinquentes. Quæritur de forma libelli.Roffred.format duobus modis.Primo ago contra Martin. qui cùm ſit meus cohæres in hæreditate Titij,cui ex teſtamento ſucceſsimus.vel fortè ab inteſtato: ſi ſic in facto,eandem hæreditatem diuidi non vult:vel in diuiſione non poſſumus conuenire:vnde illam hæreditatem peto diuidendam.& ad hoc propono actionem famil.erciſcun. vel potes concludere ſecundum eum: quare peto quòd hæreditatem diuidamus.iſti libelli non videntur procedere: quia aut dices hanc actionem realem, aut perſonalem, aut mixtã. ſi realem,certum eſt quòd debet concludi ad declarationem dominij,& reſtitutionem,vt ſatisvidiſti ſ.e.§.j.ſi perſonalem: oportet concludi ad dãdum,vel faciendum,vt ſ.e.§. ſic itaq̃. ſi mixtam, oportet concludi ad vtrumque per prædicta.

Præterea in his libellis nihil concluditur contra partem: imò nec à iudice aliquid petitur,quod tamẽ neceſſe eſt. Nã in reali petitur à iudice quòd declarari,& reſtitui faciat rem, in perſonali,quòd condemnet ad faciendum,vel dandum. idcir co non videtur procedere. Petr.de Bellaperti.dicit quòd vbi res eſt communis pro indiuiſo inter me & te: & ego habeo vnam partem in qualibet particula;& tu aliam pro particula quæ eſt in mea,non poſſum concludere,quòd mihi detur:ſed debeo petere quòd reſtituatur. particulam quæ tua eſt, non poſſum petere,tanquam meam:illam ergo peram mihi dari.

Dicam ergo ſic ſecundum eum. Dico quòd habemus hæreditatem communem pro equalibus,& pro indiuiſo,quam diuidi volo:quare peto quòd hæreditatem illam mihi reſtituas: hoc eſt, res diuidatis; & æqualiter facta diuiſione aſsignetis partes:mihi vnam,& alij aliam partem:videlicet quæ mea eſt,mihi reſtitui: & quæ non eſt mea,mihi dari. iſta ſunt ferè verba, quæ ſunt inepta. & eſt veriſimile, quòd fuerunt malè reportata.nec opus eſt hic impugnare:quia de ſe apparet inepta concluſio;videlicet,quare peto quòd hæreditatem reſtituas,hæc concluſio eſt magis apta petitioni hære. quàm familiæ erciſcũdæ. & quando ſubiungitur.hoc eſt diuidatis: apparet quòd non eſt bona, nec apta expoſitio, reſtituas: id eſt,diuidas:talis expoſitio non reperitur in Priſciano. Vnde potes ſic concipere. Dicit B.Engoliſmenſ.contra Gulielmũ fratrem ſuum, quòd licet idem Ben. & Gulielmus hæredes extiterint Titio pro æqualibus: dictíque Titij hæreditas cõmunis ſit inter eos,& pro indiuiſo:idem B.dictam hęreditatem diuidi deſideret,nihilominus dictus Gulielmus dictam diuiſionem fieri contradicit:rerúmque hæreditariarum fructus,& emolumenta pro maiori portione quàm ipſum contingat percipi:quare petit dictus actor dictam hæreditatem per vos domine iudex diuidi:portionéſque viriles faciendas vtrilibet adiudicari: & adiudicatas tradi, & in pace dimitti factis ceſsionibus hincinde, de his quibus fuerint facienda: petens fructus & emolumenta per ipſum Gulielmum receptos, vltra debitam ſibi portionem: vſque ad talem quantitatem: in qua ſibi reddenda, & ſoluenda petit ipſum Gulielmum condemnari vna cum expenſis, & præſtationibus,quas ſuſtinuit pro hæreditate prædicta,quas ſpecificare

Universidad de Deusto
Biblioteca

offert in processu.petit insuper q̃ si sint aliqua quæ diuidi nõ possint commodè:q̃ adiudicentur vni pro pretio, implorans officium in his super quibus fuerit implorandum,petens expensas,&c. Sed videtur q̃ is libellus non procedat in eo qđ petit hæreditatem diuidi : quia hæreditas est nomen iuris : vt ff.de verb.sig.l.hæreditas.de peti.hæred.l.hęreditas,& sic indiuidua cùm sint incorporales,& sic ad eam diuidendam agi nõ potest:quia iura incorporalia sunt indiuidua : vt §.de reb. corp.& incorp.§.fin. Ad hoc potest dici q̃ hoc verbum hæreditatem:sumitur in verbis libelli,prout refertur ad res corporales:& prout ipsas continet.ipsa tamen hæreditas petitur diuidenda.vnde tex.qui dicit quòd per hoc iudicium diuiditur hæreditas:vult dicere l.res hæreditariæ.in effectu. famil. ercisc.l.ij.per quem tex.optimè excusantur verba libelli prædicta. Quid ergo si actor petat diuidi res hæreditarias,& nõ hæreditatem:Credo q̃ non procedit libellus de rigore.ff.cõmuni diuid.l.iiij.in prin. Item opponitur q̃ hæc conclusio non est realis:quia non agitur ad declarandum. nec personalis:quia non agitur contra aduersarium vt det,vel aliquid faciat:imò conclusio dirigitur ad iudicem , q̃ ipse faciat. Ad
10 hoc respond.q̃ non habet conclusionem †propriè actio realis,vel personalis;& propter hoc vno respectu dicitur mixta. Nam nullo iure reperitur q̃ debeat pars compelli diuidere alij;imò iudex diuidit:nisi partes communi consensu hoc faciant:vt ff.eod.l.fin. Vnde nulla est propriè conclusio realis, vel personalis,nisi in prestationibus.ibi enim cõcluditur personaliter ad dandum.Per hoc enim cessat quæstio,de qua vidi quando q̃ quæri,vbi sunt duo cohæredes;& alter alterum ad diuisionem prouocat.Quæritur quis tunc diuidet;& quis eliget;consuetudinarij dicunt q̃ prouocãs diuidet;& prouocatus eliget. & ita scio seruari in pluribus terris de facto.

Quid si sint plures prouocati?tunc videtur q̃ minor eligat. C.de meta.l.ij.de his qui se ded.l.j,sed contra facit.C. quando. & à quib.quarta pars.l.ij.de don.l.sancimus.§.finautem. De veritate autem iuris videretur q̃ iudex debeat facere partes, & singulas singulis adiudicare,iuxta l.ad officium, C. cõmu. diuid.ꝯ.de offic.iud.§.præterea.ff.famil.ercis.l.in hoc iudicio.

Sed quæritur nunquid sit facienda mentio specifica in libello,de præstationibus quæ sint faciẽdæ. Verbi gratia, alter cohæredum expediuit negotium quod non potest pro parte
12 expediri:& soluit pecuniam de suo,pro eo expediendo : nunquid debet hoc specificari in libello?Credo q̃ non:imò sufficit generaliter implorare officiũ iudicis super his ; aliàs opus esset vno corio bouis si essent multæ expensæ per alium cohęredem factæ:vt vides in simili in actionibus vniuersalibus vbi nulla sit specificatio:vt in pet.hæred.imò nec in generalibus.sed post specificatur in processu : vt scripsi in breuiario.
11 C.de iudic.l.licet. †Quis ergo erit modus procedendi in actione:& quis iudicandi? Videretur q̃ esset facienda contestatio:& post completo processu,si appareat eos cohæredes, q̃ sit iudicanda,diuisio facienda:quo iudic.facto iudex dabit arbitrum,qui præcipiat res hæreditarias exhiberi,& omnia iura sibi declarari,quo facto ea diuidet commodius,quo poterit.& si sint aliqua quæ nõ possint commodè diuidi: ea vni adiudicabit:vt hic.& C.communi diuidũ.l.ad officium. & ea adiudicabit cuilibet portionem suam;& faciet fieri cessiones alterutrum:iuxta l.in hoc iudicio.& l.planè.ff.eod.q̃ autẽ sic debeat fieri,patet C.quando & à quib.quarta pars.l.ij. Hoc etiam patet:quia in omnibus actionibus,in quibus nõ potest aliàs procedi,sit exhibitio:vt patet ff.ad exhib.quasi per totũ. de pub.l.cùm & si. Quid ergo fiet si sint aliquæ res, quas actor petit diuidi?reus dicit non esse hæreditarias ; & se possidere titulo? Dic ab illarum diuisione supersedendum esse.ff. eod.l.hæredes.§.idem scribit.eod.tit.l.si quod.Et est recurrẽdum ad rei vend.vel peti.hæred.vt ibi. Quid si in processu huiusmodi actionis volo probare talem rem esse hæreditariam? Non videtur quòd debeam admitti , nisi probem , vel cõmunicem illũ titulum debere haberi pro non titulo. Nam tũc videretur q̃ deberet admitti ad instar peti.hær.de pet.hæ. l.qui interrogatur.cum notatis ibi.& hoc indubitatè vbi co-
12 hæres meus solus possidebat. †Quid si ambo possidea-
mus? Videtur cõtra,quia quæstio proprietatis non excludit hanc actionem,vbi ambo possident:vt d.l.j.ff.famil.ercis.ar. contra.ff.de excep.l.fundi.de hoc dicam magis in materia cõmuni diuid.& ita per præmissa videtur q̃ ferantur duæ sentẽtiæ in hac actione,sed fortè prima non est sententia:sed quædam declaratio præambula diffinitiuæ sententiæ. Vel potes dicere,quando iudex per proposita & exhibita videt diuisionem faciendam:quòd nihil pronũtiabit adhuc:sed faciet sibi bona exhiberi:iuxta l.ij.C.quando & à quib. quarta pars. & ea diuidet;& tunc vna solavice pronũtiabit,& adiucabit partes.& hoc expedientius & securius. Quid si remanent ali-
13 quæ res ad diuidendum?dic † amplius g non agi famil.ercis, g sed communi diuid.ff.eod.l.si filia.§.familiæ.Sed quæ est ratio?ibi notatur vna:nõ tamen est bona,nisi iuuetur. Vnde potest esse ratio:quia petitio hæreditatis datur contra quencũq; possessorem:& pro qualibet re etiam minima.ff.de peti.hær. l.licet minimam.sed famil.ercis.non datur,nisi cõtra cohæredem:& contra illum datur vniuersaliter , etiam pro rebus ab alio possessis.ff.famil.ercis.l.item labeo. aliàs incipit:si vnus. §.fin.idcirco imputandum est hæredi hac actione agenti , si aliquæ res remanserint diuidendæ. Quid ergo si per ígnorantiam iustam,aliquæ res remanserint ad diuidẽdum. Fortè
14 cohæres qui habet rerũ notitiam,iurauit nullas alias res esse: post apparet alias esse;Credo q̃ competat famil.ercisc. Nam fami.ercis.iudicium †pluries potest intentari,causa cognita: vt d.§.familiæ.in causæ autem cognitione potest interuenire iustus error.ff.fami.erc.l.cùm putarem.de pact.l.tres fratres. & est vtile magis agere famil.ercisc.hoc casu , quàm cõmuni di.quia non fiet nouus processus pro re illa:sed quædam executio;& agẽs accipiet alia media,quàm in principali processu.poterit enim dicere, cùm talis hæreditas esset communis inter me & talem : & dicta hæreditas fuerit diuisa inter nos, & partes singulis adiudicatæ:& per ignorantiam talis res remanserit ad diuidendum:quare peto q̃ diuidatur,&c.& non oportebit hoc casu se probare cohæredem , seu se possidere, nec multa quæ venerunt in primo processu:nec litis contest. cùm hoc sit quasi quędam executio primæ sententiæ:vt dicitur in petitione hæred.ff.de petit.hæred.l.si quo tempore. de pecul.l.quæsitum.& facit bene quod not.Inno.extra de offic.
15 ordi.c.conquerente. †Quid si communi consensu , sine iudice fuit tota hæreditas diuisa,excepta vnica re:nunquid pro illa sola potest agi famil.ercis.Videtur expressum q̃ sic.C.fa. erc.l.j. Item quia actio fa.erc.non fuit aliàs intentata:& potest saltem semel intentari.Potest dici contra:nam actio fam. erc.est vniuersalis actu,& aptitudine:nec competit pro re singulari.ff.famil.ercis.l.fundus mihi.& not.in d.l.si filia.§.familiæ.& in hoc differt à pe.hæred.vt ibi no.& sic non competit hoc casu.pro hoc facit eod.tit.l.inter cohæredes.in princ.vbi dicit,quòd si actum fuerit communi di.potest agi fam.ercisc. pro cæteris supponendo,q̃ plures res remanserant ad diuidẽdum,nec obst.d.l.j.C.famil.erc.quia debet intelligi q̃ pro nõ diuisis potest agi famil.erc.quando plures res remanserũt ad diuidendum:secus si vna. Sed contra hunc intellectum facit:quia in vna re potest remanere vniuersitas.ff.quod cuiusvni.l.sicut.§.fi.sed illud quando aliæ perierunt:secus si extãt: tunc enim oportet plures esse,etiam duas partes.eo.ti.l. nulli.

Quid ergo,si tota hæreditas,fuit diuisa , mutuo consensu, paucis exceptis:pluribus tamen videtur idem:cùm vniuersitas videatur cõsistere in duabus partibus:vt d.l.nulli.Sed fortè,non sic in aliis vniuersitatibus , sicut in vniuersitatibus hominum.ff.de pact.l.quæsitum.& dixi §.eo.§.actiones.de pecul.Sed quid si sit vna res sola,in hæreditate: nunquid illa petatur diuidi per hanc actionem? Non videtur,cùm sit res singularis:& hæc actio competit pro vniuersitate actu, & aptitudine:vt §.dixi.Fortè hoc casu posset dici contra : quoniam vniuersitas consistere potest tota in vna re,quãdo nihil aliud est:imò fortè,etiã si nihil esset in vniuersitate:posset dici vniuersitas:vt scripsi §.de pup.substi.§.liberis.& §.e.§.actiones. & idem posset idem dici in præcedẽtibus quæstionibus. Sed contra est C.communia vtriusq̃ iudicij.l.familiæ.ff.ad Treb. l.nam quod.§.pen.& fina.cum l.seq. Sed cùm hæc actio sit

vniuer

uersalis,& debeat pro diuisione omnium intentari : nunquid actor potest excipere in libello,aliquas res,quas vult remanere ad diuidendum? Potest dici,quòd sic, vt not. ff.communi diui.l.in iudicium. Sed pone:quidam format libellum suum:in cõmuni diui.& petit diuidi bona hæreditaria, quæ ei,& consocio euenerunt,ex successione talis,per actionem commu.diui.quæritur nũquid bene agat:vel an debeat cadere ab inepta actiõe? Et videtur q̃ debeat cadere:quia pro hæreditate diuidenda,fuit introducta actio fa.erc. & sic non videtur posse competere actionem communi diui.alias esset fam.erc.frustratoriè inuenta,ex quo cõmuni diui.sufficiebat. quòd nõ est dicendũ. Præterea,singulas obligationes,singulæ causæ sequuntur,id est singulę actiones suas singulares materias,ex quibus causantur ff.de excep. rei iud.l.& an eadem.§.actiones.non ergo permisceri debent. In contrariũ videtur expressum.ff.fa.erc.l.inter cohæredes.in princip.
Super hoc potest dici,q̃ si libellus concludat ad hęreditatem diuidendam vniuersaliter:q̃ non procedit. Si autem res certas,quamuis eas dicat communes ex hæreditaria causa:dùm tamen dicat se dominum,ex illa causa:etiã potest dici,q̃ con-
15 cludat.& sic intellige ff.com.diui.l.iiij. †Nũc videamus [b]
b aliqua circa act.com.diui.circa quam primò quęritur, qualis esset ista actio,& quãdo oritur.Et super hoc certum est, q̃ est personalis.& oritur à tempore cõmunionis:vt §.dictũ est in actione fa.erc. Item quæritur,cui competat.Dicunt doct. q̃ competit illi qui habet rem cõmunem,pro indiuiso,cũ alio vel ei qui putat habere communem. ff. com.diui.l.si quis putans.& hoc vltimo casu ad sumptus,& damna : non autem ad diuisionem:vt ibi,& sic transeunt. Sed iuxta,hoc posset quæri:quia habere rem cõmunem,potest dici pluribus modis:nunquid hæc actio detur cuilibet habenti rem cõmunẽ; sicut detẽtatori,vel bonæfidei possessori?gloss.videtur sentire q̃ detur tantũ domino.ff.commu.diui.l.per hoc iudiciũ. Sed expressum est,q̃ datur bo.fi.posse.quinimo vtili iustè detinẽti.eo.tit.l.communi.diui.§.qui in rem.cũ §.seq. Sed quæriti.eo.tit.l.communi.diui.§.qui in rem.cũ §.seq. Sed quæritur.dictum est §.in actione fa.erc.q̃ datur possidenti,vel nõ possidenti,si aduersarius confiteatur cohęredem.aliàs non:vt l.j.ff.fa.erc.Quid in com.di. Certè si aduersarius totam rem, quæ dicitur communis possideat;& negat rem cõmunẽ:expressum est,q̃ agẽs com.di. repellitur:si excipiatur.ff.de excep.l.fundi.Sed si possidet vterq̃:alter tamẽ dicit rẽ non esse diuidendam,& ad se solidã pertinere videretur q̃ non possit excipi:imò in hac actione quæstio proprietatis veniet hoc casu,vt in actione fami.erc.per d.l.j.ff.fa.erc.& in hoc casu non obtinet.l.fundi.sed solũ quãdo alter totum possidebat,& ad veritatẽ in casu illo,solùm loquitur:& in illo loquitur etiã gl.
17 ff.fa.erc.l.j.quę videtur ita subaudiẽda. †Sed quæritur nũ quid hæc actio,detur tutori,vel curatori. Videtur q̃ sic:quia habentur loco dominorum.ff.de furt. l.interdũ.§.tutor. Expressum videtur contra C.de prædijs mino,l.inter omnes.& credo q̃ possint agere,si sit vtilitas pupilli.opus est tamẽ decreto,si sit res immobilis:vt scripsi in breuiario meo.iuxta d. l.inter omnes.& no.ff.de auto.tuto.l. inter pupillum. Sed quid de personis ecclesiasticis:nunquid possunt agere hac actione, pro rebus quas ecclesia habet communes cum alio? Expressum videtur quòd sic.c. de sacrosanctis ecclesijs.l.iubemus.la ij.opus tamen esset solennitate , auth. hoc ius porrectum.vt scripsi in d.l.inter omnes. An autem feudatarij, seu vasalli,vel alij vtiles domini,possint agere inter se. Videretur q̃ non,vbi dominorũ conditio fieret deterior. vide ff.e. l.commu.di.in prin.in feu.si de feu.cõtrouer.fue.c.omnes fi-
18 lij. †Item quæritur,contra quem detur hæc actio. Et certum est,q̃ contra socium,seu consortem : si rem possideant;si alius possideat:videtur q̃ contra possessorem.ff.eo.l.com.diui.§.si debitor.& §.inter eos.& c.eo.l.ad officium arbi ff.de act.emp.l.iulianus.§.Idem celsus.Quid ergo,si vnus sit proprietarius:alter possidet rem? Fortè creditor,vel dominus tẽporalis,qui rem cepit in manu;vel fortè consors tradidit partem suã ad firmã,ad x.annos,& tradidit possessionem.quæritur contrà quem debet agere. Lex videtur velle q̃ cũ proprietario,ff.eo.l.si quis putans.§.si fundus communis.Sed cõ-

trariũ videtur in d.§.si debitor.fortè potest agi,cõtra vtrũq̃: vnde hæc actio potest intentari, contra non possidentem.ff. commu.di.l.pe.fami.erc.l.item labeo.§.fi.& contra possiden-
19 tẽ:quia mixta est:vt d.§.si debitor.& vide C.eo.l.j. †Quæ-
i ritur i vltra,ad quid competit ista actio:seu quæ in ea veniũt: Et certum est,ad diuidendum,& ad prestationes personales: vide ff.eo.l.iiij.§.sicut.& potest agi pro his prestationibus:dato,q̃ non petatur fieri diuisio.vt not.ff.communi di.l.& si nõ
k omnes.§.venit. †Item quæritur,[k] quanto tempore duret
20 hæc actio. Et certum est, q̃ xxx.annis.sicut dictum est §.in actione fami.erc.in gloss.& iuxta eam. per l.j.§.ad hoc.C.de anna.except.& hoc,nisi consors solidum possideret cum tit. & bo.fi.quia tunc excluderetur x. vel xx.ann.vt C.de cõmuni.re.ali.l.j.sic dicitur in pe.hær.C.in qui.cau.cessat long.tẽp. præscrip.l.hæreditatem.& istud idem posset dici,in actione fa.erc.si quis acquisiuisset solidam vniuersitatem : iuxta d.l.j. C.de communi.re.ali. Quomodo formatur libellus? [l] Su-
l per hoc,sunt variæ formæ,& conclusiones:quia interdũ,agit ad diuisionẽ,interdũ ad diuisionẽ,& præstationes:interdum ad præstationes:vt dixi in superioribus. In primis duobus casibus,potest cõcludi,facta narratione,sicut dixi iuxta libellum fa.erc.& quasi eędem oppositiones, & quæstiones fieri possunt in primis duobus casibus in hac actione:quę fuerũt ibi tactæ. In tertio casu,concluditur ad præstationes,dicendo,Si cum talis,seu tales res sint communes inter nos:& ego decem expenderim;& ex tali causa,pro vtilitate prędictæ rei communis,peto te condemnari in x.Sed nunquid debet addi,q̃ non poterat pro parte experiri,sicut in act.fa.erc. expedit.um est? videtur,q̃ sic.ff.communi diui.l.si quis putans.§.j. c.de neg.gest.l.siue pro fratre. Sed potest quæri, nunquid debeat declarari in libello causa,quare est communis.& non videtur:sufficiens enim causa est vt si quis vult à communione recedere,& q̃ dicat rem communem:& hoc,si vterq̃ possidet.si reus solidum possideat : videretur necessarium : quia quasi vendicatio est:nec reus potest bene deliberare , an res communis sit,nisi causa inferatur;videlicet , quia communiter legata , vel alia causa sit : facit tamen contra.ff. communi diui.l.ij. Sed quæritur nunquid sint singulæ res specificandæ quas quis diuidi petit.Potest dici quòd sic,vbi res singularis petitur diuidi:quia in omni actione , qua agitur pro re singulari:res ipsa est designãda.ff.de rei ven.l.si in rem.de fur.l.in furti.Si autẽ generaliter agatur , pro pluribus rebus diuidendis:quod est possibile;cum concurrat,cum act.pro socio,quæ est generalis.ff. pro socio.l.pro socio,aliter non oportet specificari in libello:sed pòst in processu : & veniunt omnia quæ communia sunt nisi aliqua nominatim excipiantur.ff.communi diui.l.in iudicium.vide quod no.ff.de eden. l.j.C.de iudi.l.licet.Et no.quod quò ad alienationes,est differentia,inter fami.erc.& communi diui.vt not.ff.fa. erc.l.alie-
m nationes. Sequitur de ac. finium regundorũ.[m] circa quã, potest quęri qualis est.Et certũ est,q̃ personalis vt dixi §.e.§. omnium.& patet ff.eo.l.j.quicquid ibi notetur. Item quęritur,vnde oritur.Glos.dicit,q̃ est dativa.vt d.l.j. Alibi dicitur quòd oritur ex quasi contractu:vt not. §.de obli. quæ ex quasi contractu.§.item si inter aliquos , & hanc sequitur hic Pet.de Bel.perti.& alij moderniores. Sed hoc nõ videtur verum.Nam hæc actio oritur ex finium turbatione,secundũ omnes doc.vt patebit magis in inferioribus.Turbare est delictum.ff.de interdic.l.fi.ergo videt,q̃ oriatur ex delicto.Et pro hoc facit C.de accu.l.j.§.e.l.iiij.§.si dicant.& hoc etiã videtur apparere,q̃ imperator in d.§.item si inter. dicit q̃ fa.erc. & communi diui.oriuntur ex quasi cõtractu:& tacet de hac actione,innuendo quòd cum ipsis,in hoc non cõueniat. Vnde vides,quòd quando hæ actiones cõueniunt, legislator ponit omnes tres simul:vt hoc §.& c. de an.except.l.j.§.ad hoc. ff.de iudi.l.in tribus.quia non conueniebant in origine : imperator scienter eam subtricuit in §.prædicto:item si inter.
Potest dici,q̃ oritur ex variis figuris causarum;hoc est secundum diuersa facta, diuersas habet origines. Nam interdum
21 hæc actio † datur pro eo : quia fines aliàs positi auulsi sunt, seu turbati,vel occupat vi;& tunc non est dubium , q̃ oritur

t

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex delicto,sicut interdictum vnde vi.& vti pos.vt not.ſ.eo.§. j.in glo.ex quasi. Interdum agitur,vt res cõsinentur, absq; alia turbatione.verbi gratia. Habemus prædia vicina, quorum fines non bene sciuntur:vel aliquis, qui habebat largũ, & amplum fundum vendidit:vel alio titulo in me transtulit x.iugera,de eo fundo,pro quibus assignauit mihi vnam partem,volo agere cõtra ipsum,vt pars illa metiatur,& fines apponantur.non dubium,q̃ hic videtur oriri actio ex contractu. Interdum nascitur ex quasi contractu. verbi gratia, testator legauit mihi certam partem fundi sui,fortè vsq; ad x.iugera: volo agere contra hæredem, vt metiatur, & fines apponantur.non dubium q̃ hic oritur ex quasi contractu,sicut in communi diui. & fa.erc.quia nullum contractum gessi cum hærede,sicut nec ille,qui incidit in communionem. & hoc casu potest verificari,quod not. in d.§.item si inter aliquos. Item quæritur cui competit.dicit Pet.illi,qui habet fundum vici-
22 num. † Sed ego quæro vltra:† nunquid ille, qui agit, ha-
n bet se dicere dominum,& probare;[n] sicut dixi in materia cõmuni diui.& an illa quæ dixi circa hoc,obtinent in hac actione.verbi gratia.ago contra te finiũ regun.dicendo,q̃ fundus meus extenditur,vsq; ad lapidem talem.tu negas,dicendo, q̃ imò tuus extenditur versus meum,vsq; ad talem arborem. Quæritur,nunquid in hac actione,cognoscetur de quæstione proprietatis.& non videtur:quia hæc actio : habet multa similia,cum actione communi di.& in illa constat,quòd non venit quæstio proprietatis:vt l.fundi. ff.de exce. & satis,ſ.dixi. In contrariũ videtur expressum.C.eo.l.si quis.vbi apertè dicitur,q̃ huic actioni,quæstio proprietatis cohæret.& hoc ibi not.per omnes.& sic in hoc discouenient,ab actione cõmuni diui. Sed mirum videtur:quia tex.in d.l.si quis. videtur velle,q̃ quæstio possessionis differt,à quæstione finium regundorum.Et est primò terminãda:vt ibi patet:ergo multofortius quæstio proprietatis,quæ est magis præiudicialis, & maior:vt d.l.fundi.Præterea,ratio quæ habet locum in cõmuni diui.habet locum in hac:ne per minorem fiat præiudiciũ maiori.sine dubio,maior est quæstio proprietatis,quã finiũ & sic videtur, differẽtia.Qui vellet hoc dicere posset hũc intellectum dare dictæ l.si quis.nam ibi dicitur:prius possessionis quæstio finiatur:& tunc agrimensor &c.vult dicere,q̃ prius agatur de proprietate, per actionem competentẽ,itaq; exponesverbum possessionis,id est,proprietatis : & hoc non est multum extraneum:quia sicut exponitur ff.de iud.l si de. ff.de verb.signi.l.ij.ita erit,sicut in actione communi di. quòd ad hoc.Nec ob.quod dicitur in d.l.si quis.ibi:quæ proprietatis controuersiæ cohæret &c.quia verum est,q̃ cohæret:quia quæstio proprietatis ei obijcitur,nõ quod in ipsa actione veniat:imò ibi in tex.subijcit,q̃ illa quæstio debet primò finiri: & ita seperatur ab alia,& sic rectè text.concordat cum l.fundi. Qui vult substinere opi.docto.q̃ in hac actione,veniat quæstio proprietatis:intellige,sicut iacet,q̃ in hac actione cognoscitur de proprietate;& causa finietur : & post mittetur agrimensor, pro mensurando. Et is intellectus, videlicet, q̃ causa proprietatis,& finium,decidatur vna instantia,& vna actione,deprehenditur ex illa lege.ibi enim subijcitur,q̃ altera parte absente, procedetur ad fines dirimendos, vi primæ contestationis,quasi sit vna instantia;ad quod non procedere tur,si esset diuersa instantia.nisi esset lis contesta.in ipsa vltima sicut in prima:per l. properandum. C.de iudi.Et (si bene cogites) illa lex videtur fuisse facta,pro hoc tantum.& vltimum dictum,infertur ex primo,& per hunc intellectum videtur expressum extrà de proba. c. ex literis. Diuidamus ergo hanc massam , per minutas quæstiunculas. Pone, q̃ ago contra te finium regundorum, petens declarari fines,inter talem fundũ meum,& tuum:tu dicis, q̃ fundus meus est tuus:& vis me repellere:nũquid potes:Non videtur per præmissa:quia in hac actione,venit quæstio proprietatis. Sed hoc nõ videtur verũ:vnde in hac actione,venit quæstio proprietatis ipsorũ finiũ:sed nõ quæstio proprietatis totius,quid ergo dicemus:Videtur dicendũ hic sicut dixi ſ.in fa.ercif.& cõmuni di.q̃ si ego possideo fundum meum:q̃ nõ excludar: & in hac actione , veniat quęstio proprietatis totius.Si verò non possideam :quod excludar: per l.fundi. & hoc satis probabile.Sed pone, quod non obiicitur quæstio de proprietate totius:sed ipsorum finiũ,quos prouocatus dicit se solum possidere,& ad se pertinere;actor contrariũ dicit . nunquid huiusmodi cognitio , venit in hac actione? Per premissa apparet responsio,quod sic, per d.l.si quis. secundum vltimum intellectum,qui videtur potior:quia etiam hoc casu , veniret in actione communi di.quæstio proprietatis,si actor assereret se possidere.Quid si reus in primo casu,non confitetur, nec negat actorem dominium rei quam petit confinari : licet dicit se possessorem ipsius : nunquid potest repellere agentem finium regundorum? Videtur,quòd nõ: quia sicut vides in fa. er.reus ita demum repellit actorem,si neget cohęredem.videtur ergo hoc casu,quod oportet ipsum negare dominum nec sufficit se dicere possessorem.& hoc videtur indubitatè verũ. nam actor ponit in libello se dominũ, vel rem ad se pertinere:& sic oportet reum respondere ad hoc,si velit eum repellere. Vnde si agam petitorio.nõ esset bona exceptio:malè agis: quia possideo:& per consequens , nec in ista actione , in qua causa proprietatis versatur. Sed huic opi. videtur obstare. d.l.si quis.vbi videtur, quod causa possessionis , debet primò terminari & tunc agrimensor &c. Sed intellige causam possessionis.& proprietatis,sicut ſ.dixi.Nã in hac actiõe,iudex cognoscet de proprietate finiũ.i. quantũ debent fines cuiusli bet extẽdi.& hoc cognito,ponet fines,vel metas,vel mittet agrimensorẽ,si materia exigat.& hęc sentẽtia videtur satis probabilis.Glo,tamen videtur contra tenere.ff.e.l.si irruptione.

Item quæritur,an hæc actio,detur bo.fi.pos.tutori , prælato ecclesiæ.Dic vt dixi in materia communi di.ſ.& vide ff.eo. l.iiij.§.finium regundorum. Sed an in canonico , nomine prębendæ? Dic quòd contra canonicum , sed non contra extraneum.vide extrà de proba.c.ex literis.nu.3.per Inn. Sed quid de vasallo,& emphy.videtur idem , quòd possint agere contra vasallum,vel emph.sed non contra alium,absente domino directo.Sed in vasallo videtur contra.in feu.de contro.
23 inter vasal.& alium.c.j. † Quæritur quanto tempore [o] dura
o rat hæc actio.Pet.dicit quòd xxx.annis,à tempore turbationis:postea non:nisi vt termini primo positi reformentur: per l.j.§.ad hæc.C.de anna.except.de consti.pecu.l.ij.& ita se expedit.Istud idem dicit gl.C.fi.reg.l.fi. Sed hoc non videtur verum.nam si alter vicinorum,maiores fines possidet,titulo, & bona fi.prescribit x.annis inter præsentes.xx. inter absentes:vt ff.pro empt.l.ij.§.sed si fundus.& l.qui fundum.§.j.Vnde super hoc potes plenius dicere,quod interdum agitur hac actione, pro eo quia fines turbantur : & tunc obtinet pluries quòd glo.& Pe.dicunt videlicet q̃ durat xxx.annis,à tempore turbationis. Quid ergo, si turbauit : nunquid ex qualibet turbatione, oriatur vna actio ? Si dicas sic:sequeretur : q̃ hæc actio est immortalis:quia semper pro vltima turbatione aget:& habebit xxx.annos.quod videtur contra mentem legislatorũ.Si dicas,q̃ solùm agatur ex prima:videtur falsum: quia sic sequeretur , q̃ sequens faceret impunè : sicut dictum fuit in negatoria ſ.e.tit.§.æquè. Sed ad hoc potest responderi per ea quæ ibi scripsi,Sed (si bene cogites) illa non bene aptantur in præsenti proposito.Vnde si aduersarius non possidet,potest dici,q̃ à tempore turbationis quæ in libello exprimitur currat præscriptio. c. caueat ergo actor , q̃ proponat,& probet turbationem pro qua agit,factam à xxx.annis citra:aliàs caderet, si excipiatur de præscriptione. Interdũ agitur,sine turbatione,quando duo incidunt in vicinitatem: & nolunt,vel eorum alter confinare:vt satis exemplificatum
24 est,in secũda quæstione ſ.extunc videtur,quòd currat † præ-
scriptio xxx.annorum,à tempore quo in vicinitatem incidunt.& hoc si vtebantur communitervel alter sine titulo,vel malesi. vel tenebatur ex contractu, facere vel supplere supra certum numerum iugerũ:vt potest exemplificari,in superioribus notatis in ij q.Si autem alter possedisset titulo,& bona fide:tunc videretur tolli x. vel xx.ann. spatio.vt d.l.ij. §.sed si.ff.pro empto.ad instar pe.hære. quæ est perpetua.C. de pe.hære.l.hæreditatis petitionẽ. & tamen, quando datur cõtra sic titulo possidentem,tollitur x. annis;vt l.hæreditatẽ.

c.in

C.in quib.cau.cess.long.tem.præscri.nam cum in hoc iudicio veniat causa proprietatis, & proprietas est præscripta : quomodo per hoc iudicium restitueretur:& vide d.c.ex literis,
Sed quid si actor petat,quòd metæ ponãtur,inter illud quod ipse possidet,& possedit:& illud quod alter se asserit præscripsisse:nũquid repelletur? Credo quod nõ:nisi triginta anni essent elapsi,à tempore vicinitatis:quia cessat illa ratio. & sic debet intelligi,quod no,in d.§.sed si fundũ.ff.eo.l.j.& d.§.ad
q hoc.& d.c.ex literis.& fortè isti xxx.anni currunt,à tempore quo alter incepit possidere:quia extunc agere potuit ad diuidendum:& sic extunc currit,vt d.§.ad hoc.Vel fortè præscribitur huic diuisorio à tempore completæ præscriptionis proprietatis:quia extunc incepit esse vicinus verus. Quid si tu possedisti fundum tuum,per xxx. an. vicinum fundo Sempronij.Sempronius cecidit à possessione : & possessio ad me peruenit:ego volo agere contra te fi.regun.tu vis me repellere exceptione præscriptionis,sicut poteras repellere Sempronium:nunquid potes? Videtur quòd sic:quia exceptio præscriptionis,est in rem:& sic obstat successori.ff.communi diui.l.in hoc iudicium.§.penulti.quod est verum,si habes causam à Sempronio.& hæc procedunt,vbi agitur ad diuidendum.Si verò ad damnum,quod potest.ff.finiũ regun.l.iiij.§. post litem.tunc currit à tempore damni dati:quia extunc incipit actio competere.& sic no.doct.C.eo.l.fi.licet non faciãt quæstiones quas hic incidenter cõgessi.In hoc tamen aduer
24 te,quòd † nunquam hæc actio competit pro turbatione,nisi quando termini fuerunt appositi,& turbati.& sic nõ semper oritur hæc actio,quando termini non fuerunt appositi à tempore quo fuerũt vicini:& ex illo tempore currit præscriptio, vbi fuerunt appositi à tempore turbationis.Et hæc procedũt de iure ciuili:quia de iure canonico,limites non præscribuntur xvj.qõ.iij.c. quicunque & c.inter memoratos , extrà de paro.c.super eo. quod intellige de limitibus prouinciarum diœcesis vel parochiarum.secus de finibus prædiorũ,de quibus leges loquuntur.& ita iura canonica.& ciuilia cõcordãt. & sic intellige extrà de præscri.c.quia indicante. Et ideò credo,q̃ fines ecclesiarum,non possunt præscribi,si semel fuerint limitati nec ducatuum,nec baroniarum:per eandem ra-
25 tionem. † Item dic:q̃ hæc actio durat xl.an.in rebus eccle
siasticis.C.de sacrosanc. eccle.auc. quas actiones. & d.c. quia
26 indicãte. Quæritur vltrà,quæ veniãt [p] in hac actione.† Et
p certum est,quòd venit diuisio fundorũ:& quòd termini ponantur,vel si fuerunt positi,& auulsi:quòd reponantur ff.eo. l.in finalibus.eo.tit.l.si irruptione. Item veniunt damna, & sumptus.vide eo.tit.l.iiij.§.post litem. Sed nunquid potest agi,pro his sumptibus principaliter,dato quòd non concludatur ad terminos ponẽdos,vel reponẽdos? Videretur q̃ sic:quia ita est in fa.erc.& cõmuni diui.ff. communi diui.l. &
27 si nõ omnes.§.venit.& dixi in superioribus. Item dic, † q̃
hæc actio competit,ad prædia rustica diuidenda , non vrbana.vide ff.eo.l.ij.& l.iiij.§.hoc iudicium.cum l.seq.& seq.
Item non competit contra socium, cum quo habeo fundum communem,quamuis habeam fundum proprium vicinum. ff.eo.l.iiij.§.si communem.secus in negatoria : vt ff. de serui. vrba.prędio.l.sed si inter me,& potest quæri de ratione diuersitatis.& potest respõderi,quòd vbi agitur de seruitute, quilibet dominorum est pars sufficiens,ad defendendum:vel ad agendum ff.si seruitus vendi. l.loci corpus.§.si fundus. cum §.sequen.non sic in hac actione,in qua vnus solus non potest defendere rem communem.Ideirco, non potest hac actione contra socium solum ratio hæc : & innuitus in §.si communem. Sed quæritur, nunquid competit pro iuribus , sicut pro diuisione territoriorum,in quibus habemus iurisdictionem.De hoc dixi ſ.in glos. Sed potest quæri . pone , quòd habemus iurisdictiones vicinas,seu imperium.Verbi gratia. habemus villas propinquas,cum suis territorijs,in quibus habemus omne imperium. volumus confinare territoria,quò ad limites iustitiæ seu imperij:& ponere metas in prædijs,in quibus territoria cõsinentur;quæritur,vtrum possumus inuitis dominis,quorum sunt fundi.Et non videtur cum in prędio alieno,nihil possumus facere inuito domino fundali:imò nec in communi.ff.communi diui.l. Sabinus. Sed contra: nam constat,quòd ille qui habet imperium in territorio, habet ibi ius,saltem tale.ff.de verbo.signi. l.pupillus. §. territorium.in fin. cum dicit : ius terrendi &c. igitur ratione iuris, quod habet,videtur,quòd possit in qualibet parte facere illa, quę ad ius illius pertinẽt.ff.de serui.vrb.præd.l.quidã Hiberus.§.fina.maximè,si possit fieri damno partis. eo.titu.l.fistu
q lam.§.fin. Quæritur de formatione libelli.[q] Et ad hoc potest dici,quòd sint diuersæ formæ & diuersæ narrationes,secundum diuersitatem materiarũ,ex quibus oritur hæc actio. Si enim agam,ad hoc,quòd termini,& metæ imponantur,& sine turbatione:dicam sic.Dicit,Ioan.contra Mar.quòd cum ipsi habeant fundos vicinos,in tali loco;idemque Ioan.optet fines prædictos distingui,per terminos:ne confundi valeant in futurũ:petit dictus actor,dictos fines imponi , in locis debitis:declarari loca:& adiudicationes fieri vbi fuerint faciendæ.& si fuerit facta turbatio:faciat mentionem,de ea.si sustinuerit damna & expensas:faciat etiam mentionem de eis:& imploret officiũ, vbi fuerit implorandũ:si agat pro terminis aulsis reponendis:petat quòd reponantur, & restituantur in loco,quo erant,& specificetur locus,& petat damna,si quę sustinuerit. Si verò termini fuerint positi, & indirectè,sic q̃ non potest vnus arare,quin alium impediat, vel intret partẽ alterius:potest agi,vt melius reponantur ff.eo.l.ij.§.fin.& hęc sunt satis clara. † Et not.quod pro finibus competũt quatuor actiones,siue remedia. Primum finium regun.de qua satis dictum est.ſ.Item cõditio.ex l.si constiterit.C.finium regun.quæ loquitur in casu suo,quãdo fit inuasio,lite contesta.in hac actione finium regun. Item est accusatio criminalis,& pœna in personam,contra illos,qui propellunt terminos,iam positos.ff.de termi.mo.l.j.& ij. Item est pœna.l.agrariæ,quę est in quinquaginta aureorũ si ad hoc agatur de termi. mot. l.agraria. & hoc magis placet , quàm illud , quod not.in d.l. agraria.vbi videtur notari,quòd hodie non puniatur in persona extraordinariè. Sed melius est dicere,quòd vna pœna non tollat aliam.ff.de pœnis, l.sanctio legum,c.de sepul. vi o.l.iiij.

a ADNOTATIO. ¶ Quædam. Diuide,vt hic secundum Are.summa sic. Actio fal. pro diuidenda hæreditate & actio communi diuidundo pro re particulari,& actio fi.re.pro diuidendis fundis.dicuntur actiones mistę, scilicet tam reales,quàm personales.

b ¶ Vide ibi. Vide hic Angel.& do. Iaso.& Bald.vide hic Ias.in iij.col.ante med.in ver.glo.j.in ver.tenentem contra opi.Dy.

c ¶ Alio modo. De hac etiam diuisione facit mentionem hic Angel.in ij.co. ante me.in ver.propter quod est sciendum.

d ¶ Rescriptæ. Dicunt doct. quòd omnes actiones , de quibus in glo. sunt personales in rem scriptæ,vt d.l. iij.§. est autem personalis.ff. ad exhibend. vbi glo.magistralis.

e ¶ Quærunt doct. Vide hic diligenter do.Ias.incipiendo à vij.col.vsque ad fi.§.per.vj.col.ponentẽ materiã harũ actionũ scilicet familiæ ercisc.finium regundo. & communi diuidun. formationes libellorum super eisdem.

f ¶ Forma libelli. Vide Angel.hic in iiij.col.in me.ver.libellus autem. vide Bald.hic in ij.colũ. in actione fa.hercisc. vide Pet. Iac. in titulo de actione, fami.ercis.

g ¶ Dic amplius. Hanc quæstionem ponit Angel. hic in iij. colum. versi. quæro semel actum est.Item vide Iasonẽ hic in ix.colum.in fine versiculi, an autem.

h ¶ Nunc videamus. De actione communi diuidundo vide hic etiam per Iaso.in x.colum.in medio.versi. Veniamus modo ad actionem communi diuidundo.

i ¶ Quæritur. Vide per Angel.hic in iiij.colum.versi.quod veniat. vide do. Ias.hic in ix.col.in fi.ver.ista actio.

k ¶ Item quæritur. Vide Angelũ hic in pe.colum.in fine.versiculo,quæro quanto tempore.

l ¶ Libellus. Vide Angel. hic in v.col.post me.in versi.quæro qualiter sit formandus libellus.vide Baldum hic in ij.colum. & Pet.Iac.in ti.de actio. communi diuidundo.

m ¶ De actione finium regund. Vide per Iaso.in pen.col.versi.Accedamus. in vltimo ad actio.finium regundo.

n ¶ Dominum & probare. Vide Angel.hic,in pen.colum.versiculo.quæro, an qui agit.

o ¶ Quanto tempore. Vide Angel. hic in pen. colum. circa finẽ, versiculo, quæro quanto tempore.& hic per Iaso.

p ¶ Quæ veniant. Vide do. Iaso. hic in vltima colum.post prin.versi.quæ, autem veniant.

q ¶ Libelli. Vide Angel. hic in vlt.colum.in princ. versi.in practica. Pet. Ia.in tit.de actio.finium regun.

r ☞ *Interesse maius quadruplo.*

s *Pœna quando an non quadruplum excedat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corrupti actio cur inducta, cuiue data & in quem.
Accessiones actione peti.

OMNES AVTEM. [a] Hæc est quarta diuisio actionum, secundum Azo. & glos. sed Ioan. posuit hanc pro quinta. & mouebatur: quia dicere poterat, quòd in §. præiudiciales: erat vna diuisio. de hoc agitur in sum. Azo. hoc titu. §. sequitur & quarta. Prima communiter tenetur, & videtur fuisse hęc diuisio, hic posita, occasione tertię. dixerat enim quòd quædam sunt actiones rei persecutoriæ: quædam pœnæ: quædam mixtæ quarta. Nunc imperator vult docere, vsque ad quam summam pœna potest extendi. & licet in hoc §. non posit poni propriè casus: tamen tu potes formare sic. Domine imperator, ego vidi ſ. quòd quædam actiones sunt rei persecutoriæ, quædam pœnæ. quædam mixtæ. pro deo, dicatis mihi ad quid, & ad quantum competant. Dicit imperator, quòd omnes actiones, competunt in simplum, aut duplum &c. & prosequere literā. vnde imperator, in hoc §. ponit primo dictum: & post ipsum prosequitur, per exempla, vsque ad §. actionum, sed antequam subintrem glo. nec procedam ad alia: ostendam, quòd hæc diuisio sit superflua. Nam in effectu, videtur continere illud, quod dictum fuit ſ. in d. §. sequens. Nam ibi dicit, quòd quædam sunt rei persecutoriæ. quędam pœnæ &c. quid aliud est dicere, nisi, quòd quędam competunt ad simplum, vt rei persecutoriæ, quædam ad duplum: vt pœnales. & exempla quæ hic ponuntur, & ibi. & ad hoc potest responderi, quòd hæc diuisio, est largior, & magis declaratiua. nam hic declarat, quasdam esse in duplum: quasdam in triplum: quasdam in quadruplum. & potius debet dici, quædam subdiuisio, quàm diuisio. & est facta ad clariorem intellectum iuuenum. In glo. ſ. vltra quadruplum. ibi, ex vtraque parte. vel dic secundum docto. quòd nulla actio competit, vltra quadruplum. prædictæ autem actiones,
1 † competunt ad interesse, quantuncũq; ideò potius competunt ad simplum, quàm ad duplum, vel quadruplum. In
b ead. glo. ibi: sed duabus. [b] hæc verior, quò ad primum, & secundum casum: quia diuersæ sunt actiones, & plures numero in quolibet casuum prædictorum. In ea. glo. vltra quadruplum. Præterea sunt diuersæ actiones numero, & neutra vltra quadruplum datur. In ea. glos. ibi cum dicit. accusatio non actio. [c] hęc non est vera: quia non per accusationem,
c imò extra ordinem, per officium iudicis, reuocatur in seruitutem. C. de lib. & eorum li. l. j. quare tene sequentem: quia in illa pœna, non habetur respectus ad aliquam rem, seu rei valorem. quo casu, non loquitur iste §. imò quando habetur respectus ad rem. In ea. glos. ibi. vnde respectus ad rem. vult
2 dicere glo. quòd † vbi pœna se refert ad rem, seu rei æstimationē, quia fortè imponitur, per verba multiplicatiua: vt duplum, triplum, quadruplum: tunc quadruplum, non excedit. aliàs sic. si certa summa pro pœna apponatur: vt scripsi in §. alteri. qui statim allegabitur. Vel dic aliud, quòd ibi non habe-
d tur respectus ad rem, sed ad punitionē [d] delicti, & ita not. xij. quæstione iij. c. cum deuotissimam. In ea. glo. ibi: quid in legali. vide plenè quod scripsi in d. §. alteri. quæ potes hic repetere, si appetas solennizare. Circa istum §. non sunt plura dicenda: quia de ac. de quibus hic tangitur satis dictum est ſ. propriis titulis. & ſ. eod. §. sequens. excepto de actione serui corrupti. circa quam videamus hic aliqua generalia. Primò, cui competit hæc actio. & est certum, q̃ domino & bo. fi. poſſ. ſſori. vide ff. eo. l. j. §. j. sed & fructuario competit vtilis. vide ff. eod. l. si quis seruum. §. si in seruo. Sed potest quæri: actio furti competit omnibus quorum interest. C. eo. l. manifestissimi. ff. de furtis. l. is cuius, quare non ista quæ videtur sibi comparari: & sub eadem intitulatur rubrica, quasi compar. C. de fur. & ser. cor. Ad hoc potest dici: q̃ talis fuit volũ-
3 tas introducentis, † qui fortè moueri potuit: quia hæc actio fuit principaliter inuēta, propter personam corruptā. id. ò cũ nullius interſit, ita sicut illius cuius persona est: illi datur. text. videtur reddere aliā rationem, quæ valde videtur mollis. ff. de seruo cor. l. j. §. j. Item datur patri pro filio: vel filia corrupta. vide ff. eo. l. & tantum [alias incipit vt &c.] §. j. Sed an fratri? Potest dici quod non: sicut dixi in actione furti. ſ. de ob. quæ ex deli. nas. §. interdum. vide ibi. Quid de vxore corrupta? satis potest dici, quod detur vtilis. & facit quod scripsi ſ. eo. §. præiudiciales. Sed quæritur, nunquid competit sibi corrupto. Verbi gratia, scholaris legēs intrauit quādā societatem sociardorum: corruperunt eum, & fecerunt expendere in malos vsus pecuniam: nunc cogēte penuria, redíens ad seipsum, vult agere hac actione vtili, contra eos: nūquid potest? Pe. de Bella. perti. mouet hoc post Iac. & dicit quod sic: quia charitas bene ordinata incipit à seipso: l. præses. C. de seruit. in glo. si ergo pater potest agere pro filio. multo fortius, quilibet pro seipso. & hoc mihi placet, propter authoritatem Petr. & est bona & æqua: quamuis non sit vera: vtinam bene luerent, qui iuuenes ad illecebras alliciūt. Item dic, q̃ hæc actio cõ petit hæredi: & est perpetua. non autem competit contra hæredem, ff. eodem. l. hæc actio. Quæritur, contra quem competat. Et certum est, quòd contra corrumpentem dolo. ff. eo. l. dolo. cum l. sequen. & seq. Quæritur quid veniat in hanc actionem. Et ad hoc respondetur hic, in tex. & in glo. quia ad duplum totius damni. ff. eo. l. in hoc iudicium. quod intellige damni, tunc æstimati. ff. eo. l. doli. §. fin. non quod post sequitur. ff. eo. l. Neratius. Et ideò qui defloravit virginem: non videtur teneri de fornicationibus, quas cũ aliis post perpetrat. de furtis. l. verum. versi ij. Et ideò & theologi non concordarent in hoc. & vbi seruus corrumpitur. Sed quæritur, si filius, vel filia, vel libera persona, corrumpuntur: quod erit interesse? Glo. variant. vide plenè quod scripsi ſ. de ob. quæ ex delicto nas. §. interdum. Caue tamen, ne gl. te decipiat
4 hic: quia quodcũque interesse, quis petat, oportet ipsum ęstimare: vt videbis j. §. curare. Item caue: quia hæc glo. non bene dicit, secundum Pet. in eo quod dicit quòd alterum simplum, † venit officio iudicis: quia imò totum iure actionis. non enim est locus purgationi sicut in act. quod met. causa. imò ipsa actio ab initio, & de natura sua, ad duplum competit, secundum eum. & hoc satis apparet hic, & j. eo. §. sed furti. Dicit enim, eam omnino esse dupli. & tamē si alterum simplum veniret offic. iudi. nō esset nisi simpli. Quomodo for-
e matur libellus [e] apparet ex præmissis. Dicit G. Engolismen. contra Titium Pictauiensem, quòd idem Ti. talem seruum dicti G. induxit ad furandum: ob quam inductionem, idem seruus deterioratus est in decem: & surripuit talem rem, dicti G. quæ valebat centum solidos: quare petit dictus G. dictum T. condemnari in xxx. cùm hæc actio, ad duplum competat &c. Et caue: quia ego credo, q̃ vitiũ quod incurrit per persuasiones, est exprimendum. si verò filius, vel filia fuerint corrupti: concludere potes secundum diuersas opiniones: vt scripsi in §. interdum. ſ. de oblig. quæ ex delic. nas. & repete, quæ not. & dixi eo. titu. §. ope. faciunt enim ad intellectum. huius §.

a ADNOT. ¶ Omnes autem. Diuide secundum Areti. & summa sic Nulla actio extenditur vltra quadruplum. & in simplum agitur regulariter, ex omni contractu.
b ¶ Sed duabus. Doc. hic videntur vtranque solutionem tenere, tanquàm veram, licet Angel. dicat secundam veriorem, ad vtranquæ contrarium: quia in vtroque diuersæ sunt actiones: sed plures numero.
c ¶ Non actio. Doct. communiter reprobant hanc solutionem: quia ibi non per accusationem: sed extra ordi. per officium iudicis fit reuocatio: vt l. j. de li. & eo. li. & per glos. in l. liberti. versi. ingratis. eo. titulo. vide hic per dictos doctor.
d ¶ Punitionem. Vt dicit glo. in c. deuotissimam. xij. q. ij. vel. iiij. Item vide hic plures quæstiones formatas per Angel.
e ¶ Libellus. Vide Angel. hic in ij. col: post me. ver. quæro, qualiter formabitur libellus. vide Bal. hic in ij. col. ver. libellus.

1 *Triplum quando petendum.*
2 *Executoris salarium quantum.*
3 *Sportulæ quibus debitæ.*
4 *Sportulæ quid.*

TRIPLI VERO CVM QVAEDAM. Hic est versus, & tamen tota die allegatur pro §. circa quem, pauca intendo dicere: cum paucæ, aut nullius vtilitatis sit, vt videbis in inferioribus. † In glo. hic notatur. ibi cum allegat: de man.
1

de man. prin. §. sit tibi. melius in authen. de exhi. re. §. sancimus. & (si vis plenissimè videre) vide in Spe. de lib. concep. §. nunc dicendum. vbi recitat xxx. casus, in quibus proceditur sine libello, & ibi etiam reperias multa, de hac materia, & ferè quicquid dici potest. In glos. ea. ibi cum allegat l. quo-
a ties. [a] hoc verum in ciuilibus, sed criminalibus, dabitur. ff. de accu. l. libellorum. vide plene in §. sancimus. in authen. de ex hi. & introdu. re. In ea. glos. ibi secundum consuetudinem. quod est etiam de iure C. de epi. & cle. authen. sed hodie. Vel dic quod vtrunque debet attendi, & longinquitas itineris: & qualitas causę. quod videtur verius. In ea. glo. ibi cum alle. §. ne autem. hoc intellige, dum tamen non sit ita parua, quæ non excedat centum aureos: aliàs hæc glo. esset falsa, & contra illum text. In ea. glo. ibi, cõsecutiuè dictum est. hæc gl. est aliquantulum obscura: quia non videtur bene descendere ex præcedentibus, quādo dicit: vel dicas. sed hic causa fuit sic loquendi. Suprà dictũ est q̃ † agitur tripli, quando quis plus petit, quàm sibi debeatur. & ita supponitur, quòd quomodocunque plus petat: datur hæc actio. nunc dicit glosſ. vel dicas, quòd non: nisi quando petit plus, vt crescant sportulæ ex illa causa. & ita ex causa ponitur hic causatiuè non consecutiuè: quia si ex maiori petitione, sequeretur maior datio sportularum, non propter hoc ageretur hac actione nisi ex insidijs facta esset maior petitio, propter hoc. & de hoc glosſ. loquitur magis clarè. j. in glo. condi. ex hac l. In ea. glo. ibi cum allegat l. eum quem temerè. Hæc glosſ. videtur tenere opinio. Pla. quam reprobat in cor. de exhib. re. §. sancimus. sed fortè illa loquitur in sportulis, quæ dātur iudicibus. hæc in illis quæ dantur nuncijs. Sed & in illis, videtur supponere. l. fin. c. de fruc. & lit. expen. quòd vterq; teneatur. loquitur enim ibi de sportulis quę dabantur ratione conuentionis.
In ea. glo. ibi cum alle. §. oportet. imo in §. sit tibi. In ead. glo. ibi. quod verius est. & pro hoc: quia expensæ seu damna, voluntariè factæ, non repetuntur: vt scripsi in breuiario. C. de iudi. l. sancimus. no. doct. extra de do. & contu. c. sententię. Ia. tenet contra: quia imò ad aliquos potest renuntiare priuilegio: quo ad alios retinere. c. ad velleia. l. iubemus. melius de excu. tuto. l. voluntaria. In fin. eiusdem glo. satis potest sustineri, quòd ista prouisio, non tollatur per illam ff. de pœ. l. sancio. c. de sepul. vio. l. qui sepulchra. Item prouisio illius cautionis, habet locum in fine lit. vel saltem si actor nō prosequitur. ista autem contra illum, qui maiorem petitionem fecit & statim cum ipsam facit, vnde sunt diuersę: & super diuersis factis: ideò vna non videtur tollere aliam. In gl. conditione, ibi, consecutiuè dicitur. sed verius videtur, quòd cum iste §. sit pœnalis, & loquatur solũ in casu, quo quis maiorem quantitatem expresit ad hoc: q̃ reus vexaretur maioribus sportulis: q̃ in illo casu, solum locum habeat. & hoc videtur glo. innuere ſ. in glo. not. duo. Iac. tenet q̃ dictio vt ponitur consecutiuè. In glo. lex quædam. in fin. hæc constitutio, non est in co dicen nostro: sed in antiquo. Vnde iste liber fuit factus ante co dicem nouum: & post antiquum. ideò plerunq; se refert ad constitutiones, quæ erant in illo codice: & quandoque etiam liber authenticorum se ad illud refert. in authē. de man. prin. §. sit tibi. & ibi de hoc. Circa hunc §. posset quæri. Certum
b est hodie, quòd de cõsuetudine, salaria nuntiorũ, [b] nõ † cre-
e scunt propter maiorem quantitatem petitam: sed secundum longitudinem itineris, vel laborum. Plus enim habebit executor, pro eundo extra villam, quàm si faceret officium in villa. & ita iste §. non obtinet de consuetudine, in illis, nec in suis terminis. Sed tota die vides q̃ notarij, & aduocati, maiora salaria recipiunt pro magna causa, quàm parua. Nunquid locus est huic pœnæ, si quis maiorem quantitatem complexus est in libello. vt maioribus expensis, & salarijs aduocatorum, afficiat aduersarium? Videtur, quòd sic: cum ratio huius §. duret: & habet locum. Sed durum est legem pœnalem extendere. ff. de legi. l. quod non ratione. Sed satis potest dici q̃ teneatur actione de dolo: vel fortè melius recuperabit expen-
3 sas, ratione temerę euocationis. † Item quæritur, nūquid hodie iudices delegati, & pedanei qui non habent salarium de publico, possint recipere sportulas. Ego non video cur nõ ex quo non est correctum. Ordinarij nihil recipiunt: vt in auc. vt iu. sine quo, suffra. sed de iure canonico, personæ ecclesiasticæ non possunt recipere nisi expẽsas, & illas ita demum si exeãt locum & villam, vbi habitãt. vide plenè extra de rescri. c. statutum. §. pen. lib. vj. de vit. & honesta. cleri. c. cum ab omni. & ideò in illis, non potest habere locum pœna huius §. sed fit punitio in expensis extrà de plus pe. c. j. & ibi not. doct. Item supposito, quòd de consuetudine, præstarentur tales sportulę nuncijs: quæro nunquid haberet locum iste §. si fieret maior petitio coram arbitro. Et posset dici quod sic si fieret conuentio per nuntium communem qui reciperet tales sportulas. & facit quòd not. C. de epi. & cler. in authen. generaliter.
4 † Quare dicantur sportulæ declarat hic quędam glo. q̃ sportulæ dicuntur à sporta: quia sporta est vas, quòd fit virgis minutis, q̃ in vulgari dicitur, corbeillon, vnde Paulus. j. Corin. ij. Per murum in sporta à fratribus dimissus sum &c. id est in magno corbellione facto de virgis, & vide plenius in authē. de iudi. §. nulloque.

a ADNOTATIO. ¶ L. quoties. Hic do. Anto. post prin. tractat materiam libellorum. Primò quid sit libellus. item in qui. caus. debeat offerri libellus. & deducit has quæstiones vsque ad iij. colum. In iij. colum. cum citatorio debeat offerri libellus. Item in fin. eiusdem colum. quærit an libellus de consensu partium possit omitti. vide hic etiam de his dom. Iaso. Item in v. colum. in med. versi. An autem arbitro debeantur vide hic per Ange. vide de quæstione do. Ia. hic in vij. col. ante me. ver. an autē arbitro.
b ¶ Nunciorum. Vide hic dom. Iaso. quando nuncio publico, credi debeat in x. col. ver. an autem, & quando.

1 *§. quadrupli quò porrigibilis.*
2 *Actionis quod me. cau. capita.*
3 *Metum passus uariè concludit. 7.*
4 *Metum passus quatenus agat.*
5 *Actionis, ne quid fiat, capita.*
6 *Negotij non faciendi actio multiplex.*
8 *Pœna quæ & cui applicabilis.*
9 *Adparitores sibi soluunt.*

a QVADRVPLI [a] AGITVR VELVTI. Et hic est versus: & est planus. & de eius materia in magna parte dictum est. ſ. §. sequens cum versic. seq. vsq; ad §. quædam. Super tex. in versi. sed furti. ibi omnimodo. id est immediatè: dum competunt ad duplum. ff. de fur. l. qui ea mente. Item super tex. ibi iussu magistratuum. Not. q̃ de iussu magistratuum, debet quis conueniri. c. de exhi. re. fi. sed de cõsuetudine, non † seruatur hoc in aliquibus locis, imò seruientes adiornant ad simplicem requæstam priuatorum. Quid ergo
1 si in illis partibus in quibus est talis consuetudo, seruiens citauit sine iussu: nunquid est locus huic pœnæ? Videretur quòd sic: cum sit eadem ratio: sed durum est pœnalia extendere: vt ſ. dixi. Item caue quia iste §. videtur loqui, quando fuit in citatiõe causa specificata. Quid si fuit simpliciter citatus, hac causa nõ expressa? Durum esset dicere quòd esset locus huic pœnæ: cum non videatur esse in vera contumacia: quia non esset certum, quid ab eo deberet peti. Sed an sufficeret ius citandi? Dic q̃ non: nisi esset facta citatio vt hic: cum dicit: cõueniatur. C. de præscrip. xxx. ann. l. sicut in rem. Item super text. prope fin. ibi: quod est & in furti manifesti actione. vide licet vt omnino sit quadrupli: non referas q̃ sit idem, sicut in actio. quod me. cau. Nunc redeamus ad singulas actiones
2 de quibus fit hic mentio, & primò ad actionem † furti manifesti: de qua nihil hic scribo: quia satis dictũ fuit ſ. in propria materia. videlicet in ti. de obli. quæ ex deli. nas. loquatur ergo lectio, aliquantulũ de actione q̃ me. cau. De qua primò quęritur, qualis est. Et est dicendum, q̃ personalis in rem scripta. ff. quod met. cau. l. metum. §. cum autem hæc actio. j. eod. §. præterea. stricti iuris. j. eod. §. actionum. Item, quid in ea veniat: dic ff. eo. l. sed & partus: & l. videamus. & l. si ipsa. Contra quem datur? Dic q̃ contra metum inferentem: etiam contra quemcunq; ad quem res ablata peruenit. ff. e. l. si cum exceptione. §. in hac. Quomodo formatur libellus? Ad hoc dicendum est, secundum Pet. Dico q̃ tu me compulisti, q̃ librũ talem tibi darem: quare peto, q̃ librũ prædictum, mihi reddas. quòd si distuleris vsq; ad sentẽtiam, cum dictus liber

Universidad de Deusto
Biblioteca

valeat.c.peto te in ccc. vltra condemnari. In isto libello supponit Pet quòd exprimatur persona quæ metum intulit: tamen hoc non est necesse ff.eod.l.si cum exceptione. §.in hac. vnde in hac actione, sufficit dicere, quòd actor fuerit metum passus. Nec sapiens habet se adstringere ad probandum per quem. Quid si actor qui dicit se metũ passum à Sempronio non probat se metũ passum à Sempronio: sed probat se metum passum simpliciter: nũquid debet cadere? Videtur q̃ sic: nam non probat factum, quod proposuit. duo enim proposuit. ſ.se metum passum, & à Sempronio. Istud vltimum non probat: quare cadit. & facit c.de cõdi.ob tur.cau.l.j.cum not. de dona.ante nupt.l.si præsidi.extra de proba.ca.licet. Sed potest dici contra, maximè, si non adstrinxit se ad omnia probanda: sed quæ sufficerent vt d.c.licet.no.ff.quòd met.cau.l.si cum exceptione.§.in hac.& hoc si dicat Sempronium possẽ forem rei ablatæ: vel rem ablatam ad eum peruenisse. si autẽ agat cõtra eum, fortè pro eo solũ, quòd vim intulit actor aliꝫ daret: vel vt aliũ liberaret: tunc caderet, nisi probaret ipsum violentiam commisisse. ff.eo.l.metum.§.cum autem. Item credo, quòd oportet declarari in libello modum metus: quia non quilibet metus sufficit ff.eo.l.metum cum l.seq̃ẽ.C.eo.
3 l.metum.cum l.sequen. † Sed potest quæri, an minæ potentis, vel excommunicatio, sint iustus metus. Vide quod in l.accusationis.dixi in breuiario.C.eod. Item not.q̃ diuersæ conclusiones, sunt faciendæ in hac actione secundum diuersitates factorum: nam si te compuli per metum ad obligandũ te mihi debes concludere, vt te liberem. Si ad me quittandũ: debes concludere, vt me reponam in priorem obligationem, vel si vt adires metu hereditatem, concludes vt abstinere possis. ff.eod.l.si mulier. §.si metu.cum §.seq. Exprimatur tamen summa, vel res, pro qua agitur. Et ego credo, quòd de centius petitur quadruplum, quàm triplum, ad partem. Vnde aptior est conclusio: quare peto &c. declarando, ad quid simplum. Concludit, q̃ si facere noluerit, peto ipsum in quadruplũ condemnari. Vnde conclusio potest fieri per tale si: vt dixi ſ.eod.§.sequens.c.loca.l.conductores. Sed iuxta formationem huius libelli, quæritur vtrum sint duæ sententiæ ferendæ in hac actione? Vides quòd glo.tenet hic q̃ sic. Ia. & Pet.de bel.
4 perti.dicunt contra. Vnde dicunt, quòd hæc actio † ab initio competit in quadruplum, & ad quadruplum debet agi. verũtamen, si reus vult: potest euitare pœnam tripli, vsque ad sententiam restituendo rem. Sed si nõ restituat, sententia fertur in quadruplum. & ideò lex dicit, q̃ restituendo rem, potest pœnã euitare. ff.eo.l.si cum exceptione.§.si quis non. ver. satis. Sic dicitur, vbi agitur ad factum. nam faciendo ante sententiam, euitat condemnationem interesse. ff.de verb. oblig. l.si insulam. de re iudi.l.si quis ab alio.§.fi. Sed contra hãc opinio. facit: quia videtur, quòd oporteat, quòd sit in obediẽs. super restitutione, antequam feratur sentẽtia, de quadruplo. & hoc est hic expressum, cũ dicitur, vt quis iudicis iussu &c. Pro opin. tamen Pet. facit ff.de ædi.edic.l.redhibitoria. de lega.j.l.si quando.§.fi. cum ibi not. Vnde securius est, quòd fiat iussus. quicquid sit, prima sententia non est, nisi iussus: vt hic.

Or videamus modicum de actione, quæ datur, ne negotiũ
5 fiat. † Et primò quæritur, quæ est hæc actio. Et est certum, q̃ est in factum personalis: vt ff. de calum. l.si quis ab alio. §.fina. Not. tamen, q̃ in hac materia plura reperiuntur remedia de quibus dic ff.de calumnia.l.j.§.j.in gl. criminale. Sed quæritur cui competit? Et in hoc dicendum, q̃ si dedi pecuniam, ne me calumniosè accuses: q̃ mihi competit actio in quadruplum. ff.eo.l. & generaliter. §.illud. Sed si alius dedit, tunc, aut vt fiat mihi: & ille nil repetit sed ego, in cuius datum est læsionem, repetam quadruplũ. aut ne fiat, & tunc si me mandante, vel ratificãte, ego repetã quadruplũ. si autẽ dãs repetet simplum: ego quadruplum. ff.eodem.l si quis ab alio. §.j. primo responso. Quid si dedi tibi pecuniam, ne me accuses, & recepisti; nunquid possum repetere? Videretur, quòd sic: per
9 hanc materiam, quæ videtur hoc casu loqui. Sed ego credo, contra per l.accusationis.C.quod met. cau. de contrahen. & commit.stip.l.si quidem. Vnde hæc materia debet intelligi, quando datur pecunia, vt fiat, vel ne fiat negotium calumnioſe. vt patet in text. huius §. & quasi per totam hanc materiam. Quid si non fuit dictum expresse; do tibi pecuniam, ne me accuses calumnioſe; sed solum ne me accuses: nunc volo repetere, dicẽs, quòd accusatio, quam minabaris facere, vel quam faciebas; erat calumnioſa. quæritur, vtrum possim agere hac actione: & cui incumbat onus probandi, quod esset calumnioſa, & non videtur posse agi; quia tex. quasi semper exprimunt, quando datur ne fiat calumnia; vel vt fieret. & sic videntur intelligi debere in casu quo loquuntur: vt hic. & d.l.in eum. Præterea videtur lex prouidere in casu illo, per condi.inde.ff.de cond.inde.l.in summa.cir. prin. Sed contra facit: quia lex frequẽter dicit, dari hanc actionem nec addit verba calumniæ. vt ff.eo.l.si quis ab alio. & l. & generaliter. §.j. et §.ij. & pro hac parte facit eo.tit.l.pe. per quam videtur, quòd nisi aduersarius probauerit, eum esse nocentem, detur hæc actio: & hoc nisi esset datum, ob causam transactionis: & esset tale crimen, super quo transigi posset. vide quòd scripsi in d. l.si quidem. in breuiario. & quod not. ff.eo.l.j.§.j.in glos.i. re-
6 cessum. † Et caue; quia materia videtur obtinere quando datur ob negotium calumnioſum iudiciale. vel quòd in iudicio verti posset. nam si dedi tibi pecuniam, ne me spolias: res: vel ne me verberares; vel ne mihi flagitium faceres: tunc recurretur ad actionem, quod met. causa. & ad condi. ob turpem causam. Formæ autem libellorum, & conclusiones sunt diuersæ secũdum diuersitates factorum. si enim agat ille, cui dedi pecuniam, planum est, quòd potest sic dicere, Cum me calumnioſe accusares de tali crimine, de quo sum & eram innocens: vel accusare velles, si sit in facto; dedi vel promisi: si sit in facto; vel tale lucrum feci. ti ne mihi calũniam faceres, nec me calumnioſe accusares: quare peto te condemnari in quadruplum &c. An autem totum quadruplum, sit pœna: vide plenè ff.eod.l.in hæredem.§.fina. Si autem alius dedit, vt negotium mihi fieret, si quidem mãdato meo, vel nomine meo,
7 me ratum habente, facta narratione facti † concludam ad quadruplum. si me non mandante, nec ratum habente: ego concludam ad quadruplum, quod est totum pœna, in casu illo, ille qui dedit ad simplum. vt l.si quis ab alio. an hodie hoc sit correctum, vide plenè ibi; in glo. Si vis plura, ad hanc materiam iungere: vide quod not. ff.eod.l.j.§.j. & l.hæc actio. cũ l.sequen. & quod scripsi C.de pœn.iudi.qui mal.iudica.l.j. & authen.sed nouo iure. quando prouo. nõ est necess. l.venales. In alia actione, quæ datur contra executores, de qua hic subiungitur patet libellus de se. Potest tamen quæri, cùm illa constitutio non habeatur. sed hodie secundum curiarum morem, salaria sunt taxata, per statutum, vel secundum consuetudinem: quæritur nunquid possit repeti quadruplum si excedant. Satis videtur rationabile quòd sic; cum sit eadem ratio. sed durum est pœnas extendere. ff.de pœnis. l.interpretatione. Credo tamen, quòd excedentes, siue sint executores, siue alij; quòd debeant puniri extraordinariè, officio iudicis, qui illicitas exactiones, coercere debet. ff.de offic. præsi. l.illicitas. Vel potest dici quòd puniantur illa pœna, quæ ponitur in authen. vt litig. iud. §. & hoc quoque. Sed nunquid
8 illa pœna, est eadem cum ista. † hoc est quærere, cui applicatur hæc pœna quadrupli. Et videtur ibi expressum, quòd triplum fisco: simplum parti. Sed hoc non placet Iaco. de Rau. Dicit enim, quòd hæc actio competit ad quadruplum: & supponitur, quòd datur reo: & sic ipsi debet applicari: aliàs non daretur ipsi reo, nisi ad simplum, & fisco ad Triplum. & hoc etiam apparet ex contextu materiæ: quia hic tractatur de act. quæ competunt parti, ad quadruplum. & non est veri simile, quòd ista miscerentur inter eas, si esset alterius naturæ. Vnde secundũ eum §. hic loquitur in accusatione: nõ in hac actione. nam diuersa remedia, & diuersæ pœnæ possunt compete pro eodẽ facto: vt satis dixi in superioribus. Et not. quod per hoc, quòd dicitur in §.tripli. & in hoc §. videtur posse sustineri abusus, qui est in aliquibus † locis, quòd seruientes possint sibi satisfacere à parte rea, ex adiornamentis, & de pignorationibus quas faciunt; quod possint recipere pignora, authoritate propria, penes reum pro suis salarijs. Nam reus debet soluere; vt sonant iura ista. Item in dicto §. ex

hoc

hoc videtur concludi, quòd possint pignorare, vsque ad debitam quantitatem. nam prohibendo quod non possint vltra: videtur concedere, quòd possint infrà à contrario. ff. de testi. l. ex eo. quod est contra omnem rationem. seruatur tamen in aliquibus locis de facto. & in aliquibus contrarium, Et not. quòd executores, de quibus fit hic mentio: & ſ. §. tripli. multa habent nomina: vt not. in authen. de iudi. §. hi qui causas. in glos. exceptor. & glo. causam præparans.

2 ADNOTATIO. Quadrupli. Summatus est ſ. in §. omnes super hoc §. Angel. valde prolixus est, ponens quæstiones multas, quarum mentionem vix pagina præsens caperet ideo vide eũ cũ do. Iaso. similiter latissimè tractantem super hoc §.

1 ☞ *Actiones cur diuisæ.*
2 *Actionem ex testamento bonæ fidei esse.*
3 *Contractus an ex dolo nullus, an rescindendus.*
4 *Lancillæ sensus.*
5 *Interesse quando succedat.*
6 *Permutatio quando bonæ fidei sit.*
7 *Actionum quæ quandoque concurrant.*
8 *Contractus innominatus multiplex.*
9 *Ventas ex do, ut des non deberi.*
10 *Præscr. uerb. & in fact. actio eadem.*
11 *Præscrip. uerb. actio cur sic dicta.*
12 *Realium quæ an non bo. fid.*
13 *Emptor ad quæ concludat.*
14 *Conducti actio ad quæ data.*
18 *Aestimatoriæ actioni quando locus sit.16.*
17 *Aestimatum cui pereat.*
18 *Præscr. uerb. ex permu. actio ad quæ data.*
19 *Permutationem ab emptione differre.*

2 ACTIONVM AVTEM QVAEDAM BO. Hæc est quinta generalis diuisio actionum omnium. litera est plana, casus autem non potest poni, per modum casus: sic tamẽ potest incipi. Domine imperator, ego iam vidi multa de naturis actionum: & per diuisiones, est ne alia diuisio actionum? Imperator dicit quòd sic. Actionum quædã &c. & prosequere iuxta verba text. Antequam subintrem gloss. oppono iuxta literam. omnis diuisio debet fieri per species oppositas, & contrarias: vt aliud album; aliud nigrum. Si diceretur aliud albũ, aliud siccũ: vel aliud humidũ: aliud nigrũ oporteret diuisionẽ esse ineptã. nunc in proposito, imperator dicit, quòd actionum aliæ sunt bonæ fidei, aliæ stricti iuris: quid est hoc dictu? deberet dicere; aliæ bonæ fidei. aliæ malæ fidei. non enim diuisio fit per opposita. deberet enim dicere, si vellet rectè distinguere, quòd quædã sunt largi iuris, quædam sunt stricti iuris. Sed ad hoc potest dici, quòd impe-
1 rator, qui has † diuisiones. ad instructionem iuuenum adinuenit, non recipit hanc distinctionem, penes vocabula: sed penes effectum. voluit enim dicere, quòd actionum, quædã magis exuberant in bonafid. quàm aliæ. & illæ quæ magis exuberant, sunt largioris iuris, quàm aliæ: & ideò bene ponit quædam stricti iuris: vt in inuolucro verborum ponit duas diuisiones. quædam sunt bo. fi. subaudi exuberantis, & largioris iuris. quædam bo. fi. minùs exuberantis, & stricti iuris. In primo membro, vltimum membrum primæ diuisionis substituit. In secundo, primum & secundum expressit, nec potuit nec voluit subdistinguere per oppositas, quòd aliæ bon. fi. aliæ malæfi. cùm nulla sit malæfi. C.de actio. & oblig. l.bonam fidem. In gloss. scilicet xvij. ibi cum allegat §. videamus. hoc verum, si computes tantùm illas quę sunt in tex, sed si computes contrarias, de quibus infra. in glos. secus, cùm istæ sint. xxiij. & fortè sunt plures, si computes actionem in factum, in casibus duobus, de qua infrà plenius agetur.

Quæritur vtrum actio ex testamento sit bon. fid. & debeat
2 cum ijs annumerari. Videtur, quòd sic: quia in bonę † fid. veniunt vsuræ ex mora: vt hic satis not. & similiter in actione ex testamento. ff. de legat. secundo. l. Titia Seio. §. vsuras. c. de vsu. & fruct. lega. per totum. Item in bon. fid. agitur prima actione, si res deterior reddatur. ff. cõmo. l. tertia. §. si reddita. sic in actione ex testamento. ff. de legat. primo. l. huiusmodi. §. ædes. de legat. secundo. l. Mæuius. §. in fundo. Contrarium est verum, secundum Dyn. quia in actione bon. fid. iuratur in litem. ff. de in lit. iud. l. in actionibus. & certum est, quòd in actione ex testamento non iuratur. eodem tit. l. aliàs. & hoc satis patet. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necess. in l. in minorum. vbi enumerat, tanquam diuersa legata, & actiones bon. fid. Dic ergo, quòd est stricti iuris: multa tamen habet similia, cum act. bo. fid. vt in contrarijs.

3 † In eadem glosſ. ibi cum allegat l. si quis cum aliter [b]. Do. b Iaco. & Petr. reprehendunt vbique hanc glosſ. dicunt enim, quòd siue dolus det causam contractui: quia fortè nolentem aliàs vendere induxit per dolum, siue incidit in contractu: semper tenet contractus. & hoc probant per l. si dolo. c. de rescin. vend. vbi dicit, quòd rescinditur venditio. & sic supponitur, quod tenebat. & hoc etiam probant quia dolus & metus æquiparantur: vt l. dolo. C. de inutil. stipu. Constat autem, quòd contractus initus per metum, tenet siue metus det causam, siue incidat. C. de his quæ vi metúsue. cau. l. si vi. ff. quod metus causa. l. si mulier. §. si metu. l. ij. hoc etiam probant: quia contractus habet sua essentialia: videlicet consensum, & sic videtur valere. & hoc apparet satis expressè in l. Iul. §. per cõtrarium. ff. de actio. empt. Ibi enim dedit dolus causam contractui. & tamen supponitur, quòd contractus tenet, quia agitur ex vendito. & in ea. l. §. ex vendito. In hac tamen dicunt differentiam, inter contractum bon. fid. & stricti iuris: quia quando dolus dedit causam contractui bon. fid. agitur ad rescindendum actionem ex eo contractu: sed vbi incidit in cõtractum: non agitur ad rescindendum: sed ad excipiendum: vt d. §. per cõtrarium. In actione stricti iuris excipitur, vel agitur acti. de dolo ad rescindendum, vt l. dolo. c. de inutil. stipu. ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solùm. Sed contra hãc opi. videtur l. & eleganter. ff. de dolo. vbi dicit vẽditionem nullam. Sed dic, quòd nulla est in effectu. Item ob. quia actio de dote est bon. fid. & in illa nulla est promissio ipso iure. ff. quod metus cau. l. si mulier. §. si dos. Sed ibi est speciale, propter magnam exuberantiam dilectionis, & bon. fid. & eodem modo est speciale in societate. ff. pro soc. l. tertia. §. fina. quia vim fraternitatis obtinet. eodem titul. l. verum. & facit, quòd si religiosi dolum committant, quòd contractus sit nullus cum in ipsis exuberare debeat bona fides, secundum Iac.

In ea. glosſ. ibi cum alleg. in bon. fi. & idem in act. ex testamento quæ habet similia cum bo. fid. c. in quib. cau. in integ. restitu. non est necess. l. in minorum. de vsu. & fru. leg. per totum. In ea. glosſ. ibi cum alleg. l. videamus [c]. §. si actionem. Pet. supponit quòd hæc glosſ. dicit, quòd fruct. veniunt iure actionis, & ipse dicit quòd veniunt ex offic. iud. & de hoc facit hic vnum magnum festum. & tamen nostra glosſ. hoc non dicit: sed bene dicit, quòd in actio. veniunt: sed non aperit an iure actionis, vel offi. iudi. Nec est propria materia hæc, hic prosequi, melius est infra de offi. iudi. §. illorum. Iaco. dicit quòd dominus suus dicebat quòd fructus veniunt in actione stricti iuris, à tempore moræ, non vt fructus: sed vt pars rei. & hoc dicebat: quia in actione stricti iuris, res æstimatur quanti plurimi fuit à tempore moræ. ff. de trit. l. in hac. cum ibi no. Nunc constat, quòd res plus valebat quando erat plena fructibus, quàm vacua. Igitur constat, quòd fructus tanquam pars veniunt, & quanti plurimi. Sed secundum hoc differentia quam facit §. si actio. est imposita verbis: & non rebus. sed sed non est: quia multum refert an fructus veniant, vt pars rei: an fructus per se. Primo casu, non æstimantur, nisi quantùm valebant res pluris. quando pendebant. sed si æstimarentur vt fructus: æstimarentur quantum plus valuerunt, per se etiã separati. Vnde est longè aliud, & adducit simile de l. an-
4 cillæ. † C. de fur. nam ibi dicitur, quòd partus cõceptus apud furem, in ancilla furtiua, & non editus: furtiuus est: & non potest pro eo agi furti. & hoc est verum, quasi pro re separata: sed quandiu est in ventre: eius æstimatio venit in actione furti, id est quanti plurimi mater æstimauerit propter partum, sed non venit æstimatio separata: quia forte editus creuit: &

Universidad de Deusto
Biblioteca

factus est bonus medicus,& opifex. Et ista faciunt secundum eum ad quæstionem,de consuetudine, proximus de genere, potest retrahere res hæreditarias venditas, per proximum suum. Quæritur, an possit retrahens, repetere fructus, ab emptore? Ipse dicit quòd non videtur, nisi à tempore litis contestatæ: cum fructus non veniant in actione stricti iuris, nisi à tempore litis contesta.& condictio ex consuetudine, est stricti iuris.& hoc verum,vt fructus: sed vt interesse seu partem rei:sic per prædicta, saltem à tempore moræ, secundum eum videretur, quòd omnes fructus deberent restitui. ff. de ædilitio edicto.l.cum autem. §.cum redhibetur.& maximè qui pendebant tempore venditionis. quia pars rei sunt: vt ff. de rei vend.l.fructus pendentes. Satis potest dici,quòd emptor faciat fructus suos,propter bonam fidem,& titulum: vt l.si fundum.& l. certum.c.de rei vend. & facit bene.ff.quæ in fraud.cre.l.fi.§.non solum.Sed an à tempore moræ, veniunt per modum interesse: vt §. dictum est: quasi res plurimi fuerint,si pendeant in rei Sine dubio veniunt vt pars rei. & iunge ff.de condi.indeb.l.si non sortem.§. libertus. In ead.gl.
d ibi.ff.de ac.empt.l.j.in princ. d Ista gloss.fuit nimis curiosè hic posita.Nã plus quàm certũ est,quòd in obligationibus dandi
5 non † succedit interesse, siue agatur actione bonæfidei, siue stricti iuris,nisi in contractibus innominatis:vt notatur vbique & maximè.c.de senten. quæ pro eo quod interest.l.vnica.& nunquam hæc gloss.alibi dixit:nec aliquis do. Vnde in l.prima,de actio.empt.non erat rem dari in obligatione: sed rem tradi. eodem titul. l.si fundum præstari. vt plenè not.in dicta l.prima.de senten.& de fideicommiss.lib.l. fina. In ea. glos.ibi cum alleg.C.de actio.empt.l.fundi.illa lex,non est in rerum natura:sed facit eod.titu.l. vltra. [Hinc manifestò liquet Io.Fabrum habuisse corruptam glossam in suis exemplaribus. Nam in emẽdatioribus Accursius citat.ff.de actio. empti.l.fundi.quæ in §. i.propositum eius optimè probat.]
Et caue,quia salua gratia glos.in contractibus stricti iuris,venient illa de quibus verissimile est quòd partes cogitauerunt. Vnde si debeas mihi domum per stipulationem: vel ex alio contractu stricti iuris:crederem,quòd affixa venirent. ff. de verborum obligationib.l.quicquid adstringendæ. Et hoc vides in mutuo,in quo veniunt ea, de quibus non fuit actum: & tamen est stricti iuris.ff.si certum petatur, l.cùm quid. Et ideò si promisisti mihi equum qui consueuit portare frenum: tu debes mihi frænum,sicut in vẽditione.ff.de ædil.edic.l.edi
les.§.primo.cum ibi not. In eadem gloss.in fi.& hoc etiam apparet.nam iudex facit cauere,in actione bonæfidei, etiam ante diei euentum:sed non in actione stricti iuris:secundum vnam opinio.vide ff.de iudi.l.in omnibus. Item in actione bonæfidei,iuratur in litem:non in actione stricti iuris. ff.de
e in litem iur.l. in actionibus. In gl. hanc dicunt. in fine, e hæc videtur verior, quia per hoc, fauor semper extenditur infra gloss.proxim. In gloss.sed cùm.in fin.hanc tenet Dynus per rationem gloss.quæ est valde debilis,vt ipse confitetur.Hanc etiam Petr.allegat ff.de rescindẽda venditio. l.si id quod.facit in eo,quòd requirit bonam fidem ab vtraque parte. ff. de arbit.lege,si cum dies. melius faceret eodem titulo, l.idem ait. vbi dicitur quòd de vna parte debet, & de alia dici. & est mirabile, quòd imperator de eis non fecerat mentionem, f cum fecerit mentionem de locato, & conducto,
f ex empto & vendito: sed fortè propter breuitatem omisit.
1 g Dynus quærit, quid de actione pro tutelæ. Et videtur g quòd sit bon.fid.cùm in ea veniant vsuræ.ff.de eo qui pro tu. l.prima.§.in pro tutelæ. Ipse dicit, quòd est stricti iuris: cùm hic non numeretur. verum est, quòd quò ad aliqua, habet similitudinem,cum actione tutelæ, quæ est bon.fid. & in vsuris,secundũ eum. Itẽ & in priui.de tu.& ra.distrahẽ.l.fi.& idẽ
h tenet Io.in arbore. In gl.h quæ datur inter eos.in fi.hãc approbant Dyn.& Pet. Sed tamen hæc ratio non videtur multum bona,quia in actione fin. regun.vt plurimum, non peto adiudicari alienum,vt satis vidisti ꝛ.in §.quẽdam. est ergo ratio,quod fami.ercisc.& communi di. nascuntur ex quasi contractu communionis,quæ naturæ societatis accedit: sed fi,re-
gun.nascitur ex varijs figuris causarum.quandoque ex delicto:vt ibi dixi.idcirco obtinet,quòd non sit bo.fi. ex quo imperator eam subticet.vt dixi satis in materia fi.regun.in simi-
i li. In glo.vt si tibi.in fi.vide plenius i in d.l.j.de æstima.act. ibi enim sunt opi.inter Io.& Azo. Doct.tamẽ sequuntur hãc glo. In gloss.quæ nascitur.ibi:nisi in duobus casibus. Quid si per pactum,incontinenti appositum,fiat permutatio?verbi gratia.Contraximus societatem,super certis mercationibus,
6 pacto incontinenti † apposito, quòd ego darem tibi equum meum,pro tuo:quia fortè tu debebas præstare operam,& ire ad mercata,& meus equus erat melior, quàm tuus: nunquid
k præferi.verbis hoc casu,erit bo.fi.? k Iac,dicit quod sic.& hoc cõstat,per hũc §.vel fortè cõtracta societate, statim cõueniisti equum meum ducere ad forum,pro vendendo,quem tradidi tibi æstimatum pro x. non video, cur in hoc casu hæc præscrip.verb.non sit bo.fid.etiam si apponeretur iuxta contractum stricti iuris iuxta.l.lecta.ff.si cert.petatur. Est ergo intelligenda hæc glos.in pactis incontinenti appositis, quæ nõ sunt permutatio,vel æstimatio. Sed nunquid actio bon.fi.
informata per pactũ nudum, aliud à permutatione, & æsti-
7 matione, est bonę fid.scis enim, quòd ex talibus † pactis resultant duæ actiones,videlicet prima informata, & præscriptis verbis:vt l.prima & secunda.c.de pact.inter empto.glo. mouet hanc quæstionem in §. quinimo.l. iurisgentium. ff.de pact.& determinat quòd nõ:quia datur loco præscriptis verbis,quæ non est bonę fid.sed salua reuerentia glos.non datur loco eius;sed concurrit cum ea. Vnde, concursus non alterat eius naturam.& hoc vides in certi cõdictio.quæ est stricti iuris,quamuis concurrat cum actio.bo . fid.vt infrà notabitur: & pro hac parte facit ff.de contrahen.emptio.l.fundi.vbi videtur supponere, quòd actio ex vendito, competit pro pacto incontinenti apposito, eadem cum principali.& facit ff.
8 de actio.empti. l.datio.§.primo. In eadem gloss.ibi quod non est permutatio. Pro euidentia horum recordare, quòd quatuor sunt species contractuum † innominatorum:do vt facias, facio vt facias,do vt des,facio vt des.Exempla horum vulgo patent,& potes videre ff.de præscript. verb.l. naturalis. pro tribus primis competit præscriptis verbis. & est intentio gloss, quòd hæc præscriptis verbis, sit stricti iuris. in tertio,quando do vt des: est permutatio: quia tunc est bon. fid.vt l.hoc. §. & ita supponit quòd do vt des;non semper est permutatio. Sed quomodo potest esse, do vt des: quin sit permutatio. si enim do tibi rem meam, vt des tuam, est permutatio;vt dicta l. naturalis.§.primo. Ad hoc dicas, quòd si tibi do rem meam,vt des tuam certam,est permutatio: sed si do tibi rem certam pro incerta:non est permutatio: sed do vt des. Verbi gratia, dedi digestum meum vetus, vt tu des mihi vnum competens infortiatum,vt aliquid in genere:non est permutatio,quę fit de re certa ad certam.C.de rerum permuta.l.prima secundum Iaco.& Pet.melius,in l.fina.& idem dicit Ranf.in tit.de præscriptis verbis,qui ex permu.oritur. Et not.bene hoc;quia sine hoc,non potes intelligere glos. & ita supponitur, quòd contractus permutationis. est sub hac specie contractus,do vt des.Iac.dicit,quòd dominus suus dicit,quòd non est sub illa specie:imò est species contractus per se:& hoc apparet:quia ad hoc quòd agi possit,ex contractu do vt des;oportet quòd res fiat accipientis:vt ff.de condi.causa data.l.fina. In contractu permutationis, l non sic: sufficit enim rem tradi. ff.de rerum permutatione. l.prima.vnde permutatio videretur melius debere reponi sub contractu, facio vt facias; quia vterque debet tradere, & tradere est factum:vt suprà proximè dictum est,quàm sub do vt des.Istud est subtile,sed tamen non videtur bene de mente legum:quia textus ponit permutationem,sub contractu do vt des:in l.naturalis.ff.de præscriptis verbis.& si tu respicias bene, in materia de rerum permutatione, semper leges faciunt mentionem, de datione.dicunt enim,semper dedit ex causa permutationis:vt l.j.& l. quoniam. & l.rebus. C.de rerum permut. Per ista potest determinari quæstio, de qua vidi sæpe quæri. De consuetudine debentur ventæ, seu laudemia,ex con-
tractu

tractu venditionis,permutationis, in aliquibus locis,in alijs non.quidam dedit domum suam Sempronio pro x.sextarijs frumenti,quę promisit sibi in bonis locis competentibus assignare:vel pro decem quarterijs prati,quæ promisit acquire
9 re, † & tradere in tali riparia,quæritur vtrum debentur ventæ per præmissa? videtur expeditum quòd non;quia non est permutatio; sed contractus do vt des: cum non sit ibi certa species,quæ ex altera parte datur. Sed quare fuit hæc præscriptis verbis posita per se:cùm permutatio sit cõtractus innominatus, sicut do vt des, & oriatur præscriptis verbis, in vno sicut in alio. Potest dici, quòd propter priuilegia quæ huic adhærent, magis quàm alijs.quod apparet: quia in hoc casu est bo.fi in alijs non,& potest esse ratio,frequentia contractus. In ead.glo.ibi cum allega.l.naturalis.§.at cum facio.ista glo.non est vera indistinctè:nam in facio vt des,datur quandoque præscriptis verbis:de præscrip.versi.l.solent. §.j. vnde secundum Dy.debet distingui:quia aut ex facto, quòd fecit ibi nihil adest: & tunc datur actio de dolo.C.de dolo.l. cum proponas. Aut adest:& tunc præscriptis verbis. Verbi gratia quittaui te de debito, in quo mihi tenebaris, vt mihi dares equum.tibi adest ex facto meo: ideò ago præscriptis verbis, vt des sed si manumisi seruum meum, vt dares mihi equũ:tunc ex manumissione illa,tibi nihil adest.& ideò agitur de dolo.& idem tenent Iaco.& Pe.& est ratio secundum Iaco.quia vbi facio factum, ex quo nihil adest tibi,ius ciuile non reputauit æquum, quòd debetur mihi actio contra te, qui nullam vtilitatem habes ex hoc.Sed prætor considerans, quòd ex dolo tuo,& ex eo,quod promissionem tuam infringis:nihil debes lucrari. dedit actionem de dolo. sed vbi adest aduersario meo, ex facto meo aliquid ius ciuile de æquitate, voluit dare actionem. Sed cur non idem, in facio, vt facias? Verbi gratia:manumisi seruum meum, vt mihi facias domum,tibi nihil adest ex facto meo,cur ius ciuile dat actionem. Dicit enim Iac.quòd attenta hac ratione,si facta sint inæqualia;non datur actio præscriptis verbis:sed de dolo,si sint æqualia datur præscriptis verbis. Verbi gratia,manumisi seruum meum, & tu cõueniisti manumittere tuum:possum agere præscriptis verbis, q̃ tu seruum tuum manumittas; quia neutri aliquid adest:& est scriptum. Tu quoque fac simile,sic ars deluditur arte. Sed vbi sunt inæqualia. Verbi gratia. Manumitto seruum meum,vt domũ mihi facias;tunc agitur solum de dolo,ista sunt satis subtilia,non tamẽ videntur de mẽte legum. Vnde,eadem ratio,posset assignari,in do vt des.& in do vt facias. Pone,q̃ ego dedi x.Sempronio,vt facias mihi domum:& eam pro hoc facere promisisti,vel dedi librum Sẽpronio,vt des mihi equũ,ex mea datione, nihil tibi adest, & sic per dictam rationem,debet agi de dolo, q̃ est valde extraneum,& nouum,vnde consulo,quòd non recedas ab opinione Dyn.ista valent,pro formatione libellorum: quia alia conclusio, & alia narratio est in actione præscriptis verbis: quàm in actione de dolo.Item altera perpetua:altera biẽnalis:nisi de eo quod peruenit.C.de dolo.l.fi.& multi sunt effectus,qui actionibus competant. In ea.glo.ibi cum dicit:& tamen nemo dicit aliquam condictionem esse bo.fi.Doct.di
10 cunt,q̃ actio † præscriptis verbis;& actio in factum sunt eædem, prout actio in factum,datur vbi præscriptis verbis: & hoc probatur ff.de prescrip.ver.l.si tibi areæ.§.sed si forte.ibi in factum putat Iulianus actionem dãdam,id est,præscriptis verbis:& ideò constat,q̃ est bo.fid.in casibus in quibus præscriptis verbis est bo.fid.in alijs non,secundũ Iac.vnde actio in factum,datur vbi præscriptis verbis, vbicunq̃ est certum, aliquem contractum factum,non per legem introductũ: sed ex conuentionibus hominum,de cuius nomine dubitatur,vt si trado tibi molendinum meum ad annum,acto, q̃ tu facies nouas calciatas,nouas molas,et rotas:hoc casu actio in factũ, & præscriptis verbis,sunt eędem,secundum doct.vel concurrunt,secundum glo. Sed vbi non est certum,contractum aliquem factum esse:sed occurrit casu,quo est dictum actionẽ dari:datur in factum secundũ Dy. & hæc non concurrit,nec est eadem,cum præscriptis verbis,& potes ponere exempla.
ff.de præscrip.verb.l.qui seruandarum.§.sed & si.& §.seq.Et de hac propriè loquitur eo.tit.l.quoties.& ista,quæ nascitur ex varijs figuris causarum,id est secundum varietatem factorum:competit interdum ad damna, interdum ad ipsa pretia rerum:vt C.de sac.san.eccl.l.sancimus.posses dicere,q̃ quauis glos.dicat,quòd hic sunt quatuor species actionis in factum: quòd non sint nisi duæ:videlicet ista generalis.Item illa, quæ datur ex edictis,& interdictis.illa autem quæ dicitur concurrere cum præscriptis verbis, non est actio per se:sed est actio præscriptis verbis,quæ interdum nominatur in factum? Ec-
11 ce,quare præscriptis † verbis nominatur:quia præscriptis vel narratis verbis,conuentionum,in ea cõcluditur;& eadem ratione in factum:videlicet,quia facto recitato,in ea concluditur,& sunt idem,vbi descendunt ex contractu,& conuentionibus.sed in factũ generalis est alia:vt satis dixi.Sed quare non cõpetit alia actio ciuilis,ex edictis,& interdictis? Respondeo;quia sicut prætor,non potest facere hæredem de iure ciuili:ita nec dare actionem ciuilem,sed quia edicta,& interdicta,fundantur super æquitate,& æquum est, actionem dari,& nullã nominatã prætoriã introduci:fuit introductũ, q̃ daretur actio in factum,iunge infrà de interdi.§.fi. In fi, eiusd.glo.hanc approbant doc. Azo tamen tenuit contra in d.§.hoc interdictum. In glo.id est vsque in finẽ.Sed quare dubitatum fuit de ista? Respondeo quia est realis,& de reali-
12 bus † non reperitur,quòd aliqua sit bo.fid.nisi de hac in qua fuit ita statutum: quia habet mixtam naturam,& priuilegium personalitatis,secundum Petr. hoc verum, vbi agitur vniuersaliter. Quid si vna res petitur,pro qua competebat actio stricti iuris testatori,& petitori: & petitur per hæreditatis petitionem:quod est possibile.ff.de peti.hæredit. l.item videndum §.final.cum l.sequente.nunquid est bon.fid.videtur quòd non: quia debet sapere naturam actionis loco cuius datur,ff.quæ in frau.cre.l. ait prætor. §. præterea. & §.si conditionalis.quando act.de pecul.est an.l.cum post.& facit optimè ff.vt le.no.ca.l.j.§.bellissimè. cum §.sequenti. Sed obstat.ff.de peti.hære.l.item veniunt.§. cum prædixerimus. Sed ad hoc dicas, quòd ibi non venit actio, cum natura sua accidentali, quàm non habet nisi ex euentu;sed cum natura, quam habet originaliter venit.& ita ibi not.post Azo. Vnde si actio erat stricti iuris,ex natura sua:videtur quòd petitio hæredi.quantum loco eius datur,sit stricti iuris.& facit j. proxi.§.vbi actio transfusa retinet propriam naturam:& datur alij,in quam transfunditur eadem. Sed quid de fideicommisso,ceu de possessoria hæreditatis petitione? videtur idem: quia in fideicommissaria, veniunt fructus à tempore moræ, quasi sit bo.fid.ff.ad Trebel.l.in fideicommissariã Item,quia videtur retinere naturam pet.heredi.vt no.ff.de fideic.hæredit.pet.l.j. Sed Ioan.ponit eas stricti iuris,in arbore,habẽt enim vnum punctum sub figura.e, ista satis sufficerent, pro lectura huius §. Sed quia hic nedum de theorica: imò & de practica agimus, videamus aliqua generalia, circa alias actiones, hic nominatas, ex quibus quisque, luculen-
13 ter comprehendere poterit conclusiones libellorum. † Et primò quæritur, ad quid debet concludi in actione ex empto.quæ hic nominatur. Et certum est,quòd(sequendo conclusionem glossarum)debet concludi ad tradẽdum: & si res non tradatur,ad interesse,vt l.j.de actio. empti.ff. Tu potes dicere,quòd in actione ex empto,veniunt diuersa: & secundum diuersitates rerum, diuersæ sunt conclusiones, & si res tota vendatur, potestagi ad tradendum, & si res non tradatur:ad interesse. & super hoc dicunt docto.quòd debet concludi ad tradendum;& si res non tradatur:ad interesse. Et dices sic, vendidisti mihi librũ tali pretio,quod tibi solui,vel solvere paratus sum: & offero:quare peto te condemnari, ad tradẽdum,& si tradere nolis,vel non possis:peto te condemnari ad meum interesse. hunc libellum videntur approbare glo.& Spe.vt dixi ꝛ.de emp.& ven.§.pretium. Iac. de Ra. dicit,q̃ talis libellus,non procedit:quia sic sequeretur,q̃ esset sententia alternatiua,& quodãmodo incerta:& vix fieri posset executio:& eodem modo non procedit,si petat rem tradi,vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

intereſſe.vnde l. conductores. C. loca. per quam tales libelli conſueuerunt ſuſtineri: nil facit ad propoſitum: nec illa quæ dixi ſ. ſ. ſequens. quia illa procedunt, quando non eſt in voluntate actoris quid agat, ſed in voluntate rei quid dare velit. Sed hic certùm eſt, quòd actor poteſt eligere, quid agere velit, an ad tradendum, vel ad intereſſe, poſt interpellationem: ideò videtur, quòd debeat petere certum. ff. de verbor. obli. l. ſi quis ſtipulatus. & l. fina. in princ. melius eod. tit. l. vbi autem. ſ. pe. & ideò oportet concludi, vel ad rem tradendam ſolum: vel ad intereſſe ſolum. ſi ad rem tradẽdam: libellus de ſe patet. ſi ad intereſſe: poterit ſic dicere. Dicit Titius, contra Sempronium quòd licet idem Sempronius talem equum, talì pretio, eidem vẽdiderit: idemq; Titius dictũ pretium ſoluerit, vel ſoluere paratus ſit: & ſe ſoluturum obtulerit: & adhuc offerat: nihilominus idem Sempronius, dictũ equũ per eundum Titium, cõgruo loco, & tempore, tradere requiſitus, cõtradicit minus iuſtè: quare cum dicti Titij intereſſit in centum: petit idem Titius, eundem Sempronium condemnari ſibi ratione ſui intereſſe, in dicta ſumma ſoluenda. Et caue, quòd declares cauſas quare interſit: quia fortè res tanti valet, vel fuiſti damnificatus in tantũ: quia non habuiſti, oportet enim cauſam probabilem allegare, pro intereſſe, non vanam. ff. ad exhib. l. penul. Credo, quòd hi libelli, ſint magis tuti: nihilo minus tamen, conſuetudo non reijcit libellum glo. & Specu. & iunge quod ſcripſi in ſ. pretium. ſ̃. de contrah. emp. & hoc quando actio ex empto, datur pro re vendita tradenda: vel pro intereſſe: quia non tradit, ſed interdum agitur ad intereſſe ſolum. nec poteſt ad aliud agi: quia venditor rem vitioſè tradit. ff. de act. empt. l. Iulianus. in princ. etiam, ſi contractus non tenet. ff. de act. emp. l. ſi ſterilis. ſ. quàmuis. Interdum ad repetendum, quod datum eſt, & reſcindendum contractum. ff. de act. emp. l. ex empto. ſ. is qui. & ſ. ſi quis virginem. Interdum, vt caueatur, de ædil. edict. l. quod ſi nolit. ſ. quia aſsidua. Interdum, ad exhibendum. ff. de actì. empt. l. Titius. Interdũ damno dato, vt venditor agat, vel cedat. ff. de act. emp. l. Iul. ſ. pe. & l. ſi ea. & l. vẽditor hominis. Interdum, ad reſcindẽdum, vide ff. de act. empt. l. Iulianus. ſ. ſi venditor. & ſ. per contrarium. Interdũ, pro euictione. C. de euict. l. non dubitatur. Interdum, ad factum. ff. de actio. empti. l. tenetur. ſ. j. C. de pact. inter emp. l. j. & ij. Et ſecundum hos modos oportet diuerſificare concluſiones libellorum, & concludere ad illud, quòd venit in actione, cum narratione facti. Eodem modo actio ex vendito competit ad diuerſa. interdum, ad pretium: & hæc eſt ſua principalis concluſio. ff. de act. emp. l. Iulianus. ſ. ex vendito. Interdum, ad reddendum. ff. de act. emp. l. fundi. ſ. ſi ruta. Interdum, ad factum. ff. de act. emp. l. ſi is qui. Interdum, ad reſtituendum. ff. de leg. commiſ. l. ſi fundus. & ſic concluſiones variare oportet. Item ſciendum quòd actio ex locato, competit ad diuerſa, quandoque ad mercedem, quandoq; ad damna. ff. quib. mo. pig. t aci. contrah. l. ij. Item, vt colonus debito tempore colat. ff. locati. l. ſi merces. ſ. conductor. quandoq;, vt rem dimittat. C. loca. l. ædem. & l. conductores. † Itẽ, actio ex conducto, competit ad diuerſa, quãdoq;, vt frui liceat. ff. locati. l. ſi fundus. Item, vt penſione exoneretur. ff. loca. l. & hæc diſtinctio. & l. ſi vno. Item, domus vt reſiciatur. ff. loca. l. ex conducto. in princi. Item, ad damna: vt eo. tit. l. ſed addes. ſ. ſi quis dolia. Item ad exhibendum. C. loc. l. ex diui. Itẽ, ad intereſſe. ff. loc. l. nos videamus. & l. ſed addes. ſ. j. Item, ad expenſas, & reſtitutionem mercium. ff. loca. l. dominus. Item, vt liceat inuecta exportare. ff. locati. l. ſed addes. ſ. ſi inquilinus. Item, vt locator agat, vel cedat actioni. ff. loca. l. cum in plures. ſ. meſſem. ſecundum. Iac. de Ra. Et ſic ſecundum quòd diuerſa veniunt in his actionibus, debent diuerſæ concluſiones fieri in libellis, quę ſatis patẽt factiſtis. Sed quæritur de actione oneris aduerſi, an ſit bon. fid. & eſt ſciendum, quòd hæc actio competit, quando conductor recipit rẽ ſuo periculo. ff. loc. l. in naue Saupheli. eo. tit. l. opus quod aduerſione. Et nonnulli dicunt, q̃ hęc actio, ceſſat hodie & illorum opinio. videtur glo. ibi ſequi. Alij quòd non ceſſat, quorum opinio. ſequitur Ioannes, in arbore, dando ei proprium circulum, & ponit eam ſtricti iuris, ponendo duplicem punctum, ſuper figura, e, quod ſignat eam eſſe ſtricti iuris, Doctor. conſueuerunt ſequi opinio. gloſſ. & maximè Rofre. in libellis ſuis, quicquid ſit nullus negat, quin actio ex locato, ad hoc extendatur: quia illa non tollit eam in d. l. in naue. vnde cum hodie non nominetur actio in libellis, vel de iure, vel de conſuetudine: ſed facta recitantur, & concluditur: non eſt vis, ſuper hoc, niſi in eo, an eſſet bon. fid. vel ſtricti iuris: quia in hoc eſſet magnus effectus: iuxta not. in dicto ſ. vnde ſecurius eſt dicere, competere act. ex locato, quæ eſt bo. fid. De aliſs actionibus de quibus ſit hic mentio tactum eſt ſuprà in ſuis materiſs. & ſuprà eodem, ſ. ſequens. & ſ. quædam. & remiſſum ad Spec. tit. de. iu. ſ. generalia. qui vellet ſingulas materias adducere: nõ ſufficeret tempus: calamus, nec papyrus.

15 Videamus † tamen aliqua circa actionem præſcriptis verbis, quæ pro æſtimato ponitur, & dic, quòd habet locum hæc actio, quando res æſtimata traditur vendenda: vt l. j. de æſtimat. act. Sed oppo. & videtur quòd nunquam ſit locus huic actioni: quia aut æſtimatio facit emptionem: aut non, ſi facit emptionem: petitur pretium per actionem ex vẽdito: ſi non: res ipſa. ff. loca. l. cum fundus. C. de iur. do. l. quoties. & l. in rebus dotalibus. ff. commo. l. ſi vt certo. ſ. commodatum. de iu. dot. l. plerunque. ſ. penultimo. Ad hoc poteſt dici, quòd vbi res traditur æſtimata ad vtilitatem, ſeu vſum recipientis: tũc obtinent cõtraria. Sed vbi traditur æſtimata ſic, quòd recipiẽs nihil debet habere in re: nec quò ad dominiũ: nec quò ad vſum: dictæ leges non obtinent: ſicut in eo propoſito: tradidiſti mihi rem ęſtimatam vendendam, hic non debebat mihi aliquid remanere de ea: nec in ea: ſed miniſterium debeo præſtare ad vendendum. non poteſt dici, quòd ſit mihi vendita, quę eam mihi acquirere non agebam. Item oppo. quia aut recepiſti gratis vendẽdam: & datur mandati. ff. mãda. l. j. aut cum certa mercede, & datur locati. vt l. prima, & ſecunda, ff. locat. aut ſub incerta, & datur præſcriptis verbis: quia iſte actus in quo operæ conſueuerunt optimè locari. ff. depoſiti. l. prima. & ſic non videtur hæc actio obtinere.

Textus videtur hoc mouere in dicta l. prima. de æſtimat.

16 act. & tamen non bene declarat, † vnde dic quòd hæc actio obtinet ſolùm, quando res vendenda, traditur ſub incerta mercede: & traditur æſtimata. ſi non eſſet æſtimata: competeret præſcriptis verbis: vt in contrario. Sed hoc caſu (quia dubitari poterat, an eſſet venditio, propter dubium: reperta fuit hæc actio,) requirũtur ergo tria, ad hoc quòd hæc actio competat. Primò, quòd res vendenda tradatur. Secundò, quòd æſtimata certo pretio. Tertiò, quòd mercede incerta: vt patet per præmiſſa. ff. eodem, l. ſecunda. Quid ergo, ſi librum meum tradidiſti ſtationario, pro vendendo pro decem: & nihil fuit conuentum de mercede certa, vel incerta: ſed de conſuetudine certum ſalarium ei debetur: videlicet duodecim denarij pro libra: quæritur, qua actione agetur? Et non videtur, quòd poſſit agi hac actione: cùm non ſit promiſſum ſalarium: nec recipiens obligauit ſe ad reddendum librum, vel decem. quæ omnia videntur neceſſaria, per ſupradicta. Ad hoc dicas, quòd iſtud eſſet nimis hanc materiam reſtringere. Nam hæc actio, datur quoties de nomine contractus ambigitur: vt l. prima. ff. eodem, in propoſito autem ſatis dubitatur, cùm non ſit contractus emptionis, nec locationis, & ſic iſta actio competit. Nec obſtat, quòd in quæſtione huiuſmodi non promiſit reddere librum aut decem: quia credo quòd non ſit neceſſarium hoc promittere, in hac actione. Hæc enim actio competit, quando conueniens eſt actionem dari: nunquid conueniens eſt, quòd ex quo tradidi librum meum vendendum: quòd ipſum mihi reddas, vel æſtimationem, quàmuis nil aliud conuenerit? certũ eſt quòd ſic: igitur videtur hæc actio competere. Sed quid, ſi non tradidi librum vendendum, ſed locandum: fortè ad faciendum exemplaria, vel pecias, &c. appretiaui librum: nunquid competit hæc actio? ego non video, cur non: cum eadem ſit

17 ratio. Sed quæritur, cuius eſt periculum, quando † res eſtimata datur vendenda? Lex videtur dicere, quòd recipientis. ff. eod. l. j. in fine. Scis, quòd Ioann. illud intellexit quando res traditur æſtimata certo pretio. ſecus ſi diceretur; reddes rem, vel

vel æſtimationem in genere. hæc diſtinctio non placet Ranfre. quia non videt cauſam, quare magis teneatur in vno caſu quàm in alio, certè imò poteſt cauſa aſsignari: quia quando dicitur reddes rem, aut decem: videtur redditio: quia eſt pretium certum: ſed quando dicitur: reddes rem, vel æſtimationem, tunc non poteſt eſſe vẽditio: quia pretium eſt incertum ſ̃. de contrahen. empt. ſ. item pretium. Sed hæc non videtur bona: quia lex ſupponit, quòd in caſu huiuſmodi, non ſit venditio, ſicut nec eſt, & ſic nec cauſa, nec differentia, videntur procedere, vnde poteſt dici, quòd aut res non erat venalis: & tunc pertinet periculum ad recipientem: vt l. rogaſti. ff. ſi certum pet. aut aliàs erat venalis: & tunc diſtinguitur, & legitur textualiter. ff. de præſcrip. verſicu. ſi gratuitam. ſ. j. & ſatis poteſt dici, quòd vbi res erat venalis, quòd non tenetur de caſu fortuito: niſi ſaltem eius culpa præcederet: ſequẽdo opin. Azo.

m Quæritur de forma libelli.[m] Ranfran. format ſic. Ago cõtra Mar. cui dedi codicem meum vendendum, pro decem: vnde peto, quòd reddat decem, vel codicem incorruptum. Iſte libellus poteſt eſſe dubius: quia ſupponit, quòd vtrumq; ſit in obligatione: & tamẽ hoc non videtur verum: maximè, vbi nulla fuit conuentio de decem reddendis, ſeu rem: ſed ſolum liber fuit traditus vendendus, pro decem: vnde videretur potius, quòd liber ſit in obligatione, ſaltem in caſu, in quo extat: vnde expediens videretur, quòd præmitteretur interrogatio, an liber eſſet venditus, vel non, ſi reſpondeatur, venditus, petatur pretium, ſi verò reſpondeatur, non eſt venditus: petatur liber, ſi non vult reſpondere propter incertũ: petatur liber, vel pretium. ff. quorum legat. l. j. ſ. quia autem. & hoc ſecurius. & Ranfre. ſatis admittit. Quid ſi dedi tibi librum vendẽdum decem: tu vendidiſti quindecim, nunquid debes reſtituere integra quindecim? non videtur: nam cum periculum ad rem pertineat: videtur, quòd & emolumẽtum. ff. de regul. iur. l. ſecundum naturam. Sed ſecus fortè, in mandato gratuito videtur: vide quod dixi ſuprà de manda. ſ. is, qui. Item ſecus vbi non pertineret ad te periculum: iuxta diſtinctionem quã feci ſ. prox. & facit de procu. l. qui proprio. ſ. procurator. Nunc videamus de actione præſcriptis verbis, quæ ex permutatione competit, & hanc non proſequor, niſi ſolum pro libellorum formatione, Super quo ſcire te vo-

18 lo, quòd actiones quæ ex † permutatione oriuntur, tendunt ad diuerſa. nam interdum, agitur vt res detur, interdum ad intereſſe: interdũ vt res data reſtituatur: vt l. cũ precibus. & l. rebus. C. de rerũ permu. Super quo potes dicere, quia aut interuenit ſtipulatio? & tunc agitur ex ſtipulatu: vt d. l. cũ precibus: nec credo, quòd alia tunc oriatur: vt dixi in ſimili quando pecunia cõſtituitur vel mutatur ſ̃. eodem, ſ. in perſonam. verſic. de conſtituta. Si autem non interuenit: tunc completo contractu ab vna parte, poteſt agere præſcriptis verbis, vt impleatur: quod conuenit: & compelletur reus ad hoc ſi rem habeat, vel compellere poſsit: ſinautẽ ad intereſſe, vel ſi actor magis velit poteſt agere poſt moram ad intereſſe, & eſt ſpeciale, quòd in obligationibus dandi, ſuccedat intereſſe: vt ſ̃. dixi in gloſſ. ſcilicet xvij. Si verò actor velit magis repetere, quod dedit: poteſt agere conditione ob cauſam. ff. de condit. cauſ. da. l. final. & eodem modo, ſi ſua non intereſſet, rem permutatam habere. ff. de præſcript. verb. l. ſi tibi. & hoc impleto contractu, ex parte agentis: aliàs non poteſt agere, etiam ſi offerret implere, cum ſit locus pœnitentię. ff. de cond. cau. da. l. ſi pecuniam. in princ. Et ex his apparet luculenter, quomodo debet concludi, ſecundum diuerſos modos agendi. Et caue: quia quando agitur ad implendum contractum: concludetur ad dandum, non ad tradendum rem: per l. fin. ff. de condit. cauſ. da. & in hoc differt à venditione. ff. de rerum permu. l. ij. Sed ſi ageretur ad tradendum non videtur, quòd debeat reprobari libellus: quia ad minus agit. & certum eſt: quòd ille cui plus debetur: poteſt minus petere, & facit. ff. eo. l. ij. prope fin. Item debet agi ad tradendum, quando conuenit tradere tantum, ſicut ad aliud factum. Quando autem agitur ad intereſſe: concluſio eſt clara. Item caue, quia actor habet ponere in libello, q̃ rem dedit, id eſt, accipientis fecit: ſicut emptor de pretio: vt dixi ſ̃. de contrah. emp. ſ. prætiũ. Sed an habeat probare dominiũ ſuum fuiſſe: & ita feciſſe rem accipientis? Videtur quòd ſic: quia aliàs non procederet libellus: niſi hoc poneretur: & fruſtrà poneretur niſi probaretur, ſed poteſt dici, quòd non oportet probari: nam commodum poſſeſſionis eſt quòd releuat ab onere probandi. ff. de rei vendic. l. ſi qui probato. ergo, quòd actor poſsidebat, quando tradidit rem, & ita fecit alium poſſeſſorem, per conſequens, præſumitur, quòd & dominium, nec ille qui cauſam habet ab eo, debet referre quęſtionem de dominio: vt dixi in mutuo ſuprà

19 ſ. ſequens. † Sed ſecũdum hoc non differret permutatio à venditione: & tamen text. ſupponit, quòd imò differt quò ad hoc: vt d. l. ij. Sed ad hoc poteſt dici, quòd imò differt: quia ſi tradidi tibi rem, quam vendidi: tu non potes excipere, quo minus ſoluas pretium: quàmuis ſit res aliena. Si tradidero tibi rem, ex cauſa permutationis: & tu excipias, quòd aliena eſt: & hoc probes: potes excipere contra me, probatio tamen tibi incumbit: aliàs non prodeſſet poſſeſsio mea, quam tibi tradidi, & eſſet contra regulam, quod incumberet onus probandi poſsidenti, vel illi à quo poſsidetur; contra l. is qui. ſuprà allegatam, iuncta l. ſi quis conductionis titulo. C. loc. iſta videntur rationabilia: & tamen vix obtineret iudicialiter, propter rudes factiſtas, qui vias planas ſequuntur. Si vis videre formas libellorum: vade ad Specul. tit. de re. permu. lib. iiij. & ad Ranfr. titu. de præſcrip. verſi. quæ ex permu. oritur. Item permutatione beneficiorum, non crederem concludendum ad dandum, ſed quòd reſignare teneatur beneficium, ex cauſa permutationis conferendum, &c. Sed quæritur hic actio, præſcriptis verbis datur in caſibus loco actionum bonæ fid. & eſt eis ſimilis: nunquid in illis caſibus, erit bo. fidei? Azo tenet quòd non, vide ff. de præſcrip. verb. l. naturalis. ſ. fina. Sed quare actiones, hic nominatæ ſunt magis bonæ fidei, quàm aliæ? Reſpondeo, quia contractus ex quibus deſcendunt, magis frequentantur, ideò requiritur magis exuberans bona fides, ſimile ff. pro empt. l. ij. in principi. de vſucapio. l. iuſto.

a ADNOTATIO. ¶ Actionum. Omnes actiones exceptis his, quæ hic in tex. & glo. enumerantur ſunt ſtricti iuris, hoc dicit ſecundum Angel. Et diuide ſecundum eum.

b ¶ Cum aliter. Si autem contractus ſit duplex: puta quia in contractu bonę fidei intercesit ſtipulatio: tunc dolus dans cauſam contractui, annulat ipſo iure, vt per Bal. in l. dolo. C. de inuti. ſtipu.

c ¶ Videamus. Hanc glo. quod in actione bo. fi. fructus veniant iure actionis, non vſuræ not. d. Matheſ. Singul. 91. incipi. nota ſingularem. & Ia. hic. doct. tamen communiter tenent contrarium vt hic per eos videre poteris.

d ¶ In prin. Ratio autem diuerſitatis eſt, vt per Bart. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in prin. ff. de ver. ob.

e ¶ In ſi. Doct. hic communiter approbant opi. Io. vt videre potes per eos.

f ¶ Mentionem. Vide Ia. in x. colum. verſi. dubitat.

g ¶ Et videatur. Vide hic Angel. in j. col. verſi. quærit hic ſecundum Io. fab.

h ¶ In glo. Diuide, & declara hanc glo. vt per do. Ia. hic. licet doc. communiter cum ea tranſeant.

i ¶ Vide plenius. Vide hic An. in colum. verſi. in glo. de æſtimato. & d. Ia. in xj. colum. verſi. glo. in verſi. pro æſtimato nu. 79. & Bartolũ in l. j. ff. de æſtimato. actione.

k ¶ Bo. fin. Vide hic Iaſo. poſt Ioan. fabri. in xvj. colum. poſt me. in verſi. in ea. glo. tenentem cum Ioan. fabri.

l ¶ Permutationis. Do. Aret. & dom. Iaſo. hic, latiſsimè tractat, de omnibus actionibus, quæ numerantur in hoc ſ. & ſatis tamen impertinenter cum habeant titulos ſuos proprios, in corpore legum, in quibus omnes doc. latiſsimè de his actionibus tractant. Tamen eſt valde vtile, in vno loco, eas cumulatas inuenire: ſicut hic potes videre per eoſdem Angel. & Iaſ. qui dilatant materiam huius ſ. per xvij. colum. ſcilicet Angelum, Iaſ. verò per xxxvj. colum.

m ¶ Libelli. Vide hic Angelum in xxxij. colum. poſt me. in verſi. & in hac actione æſtimatoria.

1 ¶ Matrimonium à muliere dictum.
2 Vxor an ſuo iure an ut procuratrix agat.
3 Homagium an à muliere præſtandum.
4 Contractum matrimo. bo. fidei eſſe.
5 Vxor quando, an non creditoribus præferatur.
6 Heredis res non obligari.
7 Tranſmitti quæ nequeant.
8 Dotis cauſa quando agendum.
9 Actiones expreſſas ſolas nasci.
10 Vxor, an actio ſit priuilegiata.
11 Minoris res ob dotem hypothecari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

12 *Stipulatio quibus, an non corruat.*
13 *Stipulatio bo. fidei esse.*
14 *Actio ex stipulatu cui competat.*
15 *Dos quando reddenda.*
16 *Victo an agere liceat.*
17 *Subrogati natura.*

a FVERAT ANTEA ET REI VXORIAE ACT. Quidam faciunt hic §. alij vers. Dy. facit vers. Doctores citramontani, allegant pro §. non est vis. casus patet, potest tamen incip. Domine imperator, ego vidi ſ. quasdam actiones quæ sunt bo. fi. quæro à vobis an sint aliæ bo. fi. Respondet imperator, sic, Fuerat anteà, &c. prosequere literam, &c. In gloss. nomen actionis. in fine. Prima est vera. vnde debes scire, quòd antiquitus duæ competebant actiones, pro dote repetenda, videlicet rei vxo. actio. quando stipulatio non fuerat interposita. & actio ex stipulatu, quando fuerat stipulatio interposita, hodie verò actio ex stipulatu, in vtroq; casu: vt hic patet. Sed quare dicitur melius rei vxo. act. quàm rei maritalis. cùm dos sit mariti: vt l. doce. C. de rei vend. Respondeo, quia vadit ad repetendā dotem, quæ proprie est patrimonium mulieris. ff. de minor. l. iij. §. sed vtrum.

1 Vnde in his, †quæ tangũt iura nuptiarum, sit denominatio à muliere: ideò dicitur matrimonium: non patrimonium: vt dixi ſ. de nup. in prin. & hæc faciunt ad quæstionem, de consuetudine curiæ Franciæ, maritus & vxor agunt, & conueniuntur simul pro re dotali. Pone, quòd maritus habet se absentare, fortè vltra mare: & vult, quò ad causas dotales, cõstituere procuratricem vxorem nũquid potest? Videtur quòd sic: vt dixi ſ. de nup. in prin. quia hæc causa, censetur propria mulieris, cum ad ipsam pertineat damnum, & lucrum. C. de iur. do. l. in rebus. iuncta l. penul. §. in propria. ff. quando appellã. fit, & ita mulier potest interuenire. ff. de procu. l. minor. §. penul. & l. fœminas. & hoc satis patet: qa sicut maritus, & vxor simul agunt, de consuetudine, constante matrimonio: sic pater & filia, eo soluto. ff. sol. mat. l. ij. & tamen certum est, q; pater potest filiæ committere vt sola agat. C. de colla. auth. quod locum. secundum Ia. & Pet. imò videtur quòd marito absente, vel aliàs impedito, sola mulier possit agere ne remaneat indotata. ff. solu. matri. l. ij. §. voluntatem. de iudi. l. si longius. de iniur. l. sed si vnius. §. ait prætor. Sed quid dices, maritus facit homagia pro rebus dotalibus dominis, à quibus tenentur: & si non faciat: domini possunt res tenere ad manum, & fructus suos facere, de consuetudine. Ponamus, quòd maritus est absens, vel præsens, & non vult vel non potest (quia
3 fortè furiosus) facere homagium: † nunquid vxor: quamuis sit fœmina, potest tenere fundũ, de consuetudine regni? Potest dici q; sic: & debet admitti, per prædictã l. sed si vnius. §. filio. Alioquin, priuaretur fructibus rei dotalis, de quibus debet ali, & maximè viro existente inope. C. de iure dot. l. in rebus. quod esset iniquum. Sed quæritur, vtrum ipse contractus matrimonij, sit bonę fidei? & non videtur: cùm dolus dans causam cõtractui ipsum non vitiet: extrà de conuer. coniuga. c. veniens. qui tamen vitiat contractum bo. fi. l. & elegãter. ff. de dolo. sed durum est dicere, quòd actio sit bonæ fid. & non ipse contractus. In gl. quę similiter. in fi. & hoc siue dos fuerit certa siue incerta cuius aliàs actio ex stipulatu, deẽ tãtùm ad incertã: vt no. C. de rei vxo. act. l. vnica. Sed Ia. & Pe. dicunt, quòd quando est certa dos: datur certi condi. vt ſ. de verb. obl. circa princ. Sed opi. glossatoris, videtur melior.

In glo. scilicet ex vtraque. in fi. vir tamen non habet priui-
5 legium, vt præferatur †creditoribus anterioribus, cùm hoc non reperiatur: vt no. C. de rei vxo. act. l. vnica. in prin. secundum doct. sed extraneus dans dotem non habet hypotheca, quamuis stipulatus sit sibi dotem reddi: nisi prouiderit sibi expresse secundum Dyn. sed quæritur an actio ex stipulatu, quæ competit marito, sit bo. fi. Ia. quòd non. per hanc literam cum dicit: cuius prouidentia, &c. Sed Petr. dicit contrarium: quia lex tractat simul de vtraque: & dicit eam esse bo. fid. vn de intelligi debet, quòd de vtraq; loquatur, vt seruetur æqua
8 litas. ff. de leg j. l. si seruus plurium. §. fina. in authen. de æqua dot. quasi per totum. Sed in ea, quæ datur extraneo, danti dotem & stipulanti dotem sibi reddi, potest esse vera opi. Iacob. In glo. sed nunquid, in fin. hanc sequuntur hic Iacob. Pe. & Dy. Nec obstat, in auth. de æqua. do. §. his consequẽs. C. qui po. in pign. ha. authen. quo iure, quia loquitur de creditoribus, qui non sunt anteriores: quia si ante mutuassent: mulier non præferretur eis, & ita no. in d. §. his consequens. & d. l. assiduis. & ita respondet Pet. hic. & hæc opi. practicatur vbique. Opinio tamen Mar. erat magis fauorabilis, & videtur fuisse, de mente imperatoris: illi ergo, qui habent expressas anteriores, præferũtur mulieri: hoc verũ, in bonis tũc extantibus. Quid in bonis quæsitis, post constitutionem dotis? Gl. dicit quòd semper prior præfertur: vt no. in l. assiduis. Do. consueuerunt dicere, quòd imò mulier: ad instar fisci. ff. de iur. fisci. l. si is qui. & hoc in bonis viri. Quid in bonis
7 soceri? glos. dicit idem, si ipse recipit dotem: vel filius eius voluntate: vt not. in d. l. assiduis. in auth. de æqua. do. §. illud. Sed quid de bonis hæredis, qui successit viro: nunquid obligantur? Gloss. dicit quòd non: vt not. in d. l. assiduis. quod est verum, nisi essent nata, ex bonis testantis. ff. de pigno. l. Paulus. §. j. Quid si testator ea obligasset expresè? Verbi gratia, obligauit bona sua ac hæredis sui: nunquid bona hæredis, erunt obligata, ex quo testator, expresè ea obligat? Videtur quòd sic. ff. de ma. te. l. si quis ita. la j. §. j. de lega. ij. l. vnum. ex fa. §. si
6 rem. argumen. †contrà. C. de testamen. mat. l. seruo. Hoc videtur verius: quia alienam rem non potuit obligare: licet potuerit eam legare suprà de lega. §. si res aliena. & sic non obstat d. l. vnum ex fa. Ad l. si quis ita. potest dici, quòd testator potest ligare manum hæredis, sic quòd manumittere non possit: vt ibi: & seruum eius afficere: quia factum eius, videtur factum hæredis: cùm reputentur eadem persona: directam autem libertatem, dare non potest: quia illa solum nititur ex persona testatoris: hæc ratio non est multum sufficiens. Et est fortè, quare testator, non potest dare directam libertatem seruo hæredis, & tamen potest prohibere & eam impedire, tamen videretur econtrà, propter fauorem libertatis: sed hoc non est de præsenti materia. In gloss. vis facienda est ibi:
c qui. po. in pig. ha. l. fi. ᶜ gl. videtur velle, quòd si mulier habeat filios, ex alio matrimonio, seu nepotes, quòd cõpetat eis hoc priuilegium. & idem, & clarius sentit ff. sol. matri. l. etiam. in princ. de re iudic. l. & si fideiussor. in glo. fin. In ead. glo. ibi
d cum allega. l. minor. hanc approbant omnes: ᵈ quia persona procuratoris, reputatur persona domini: nec est durior conditio procuratoris quàm domini, nisi in satisdando. ff. de procura. l. sed & hær. §. defendere. secundum Dyn. & patet. ff. de re iu. l. si cùm procuratore. de dam. infect. lege, qui bona fide. §. penul. & hoc non habet dubium de simplici procuratore, sed de procuratore in rem suam, posset dubitari. Verbi gratia, mulier cessit actionem de dote alicui: nunquid ille gaudebit priuilegio? Et videtur quòd non: per hanc literam: cùm ipsa mulier, &c. vbi videtur expeditum. Præterea, priuilegium quod non est transmissibile ad extraneos hæredes: non est cessibile. ff. de minor. lege, quod si minor. & ibi nota.
7 †istud autem non trãsmittitur ad hæredes: vt statim dictum est: ergo nec ad cessionarium, pro hoc facit, quòd priuilegium actionum tutelæ, non transit ad cessionarium. ff. de administra. tutel. lege, ex pluribus. & lege, si minore. Sed contra. C. de priuileg. fisci. lege fina. Sed ibi in alio priuilegio, quod est verius: istud autem modificatum est, vt ipsa mulier habeat tantum. In eadem gl. ibi cum allegat legẽ finalem.
e hoc verum, ᵉ vt præferatur anterioribus, habentibus tacitam hypothecam. C. de iur. dotium. l. vbi adhuc. Sed an vir habet tacitam hypothecam, in bonis mulieris, pro reddẽda donatione, propter nuptias, quæ vt scis reddi debet, soluto matrimonio: vt not. in authen. dos data. C. de dona. ante nuptias. Iacobus dicit quòd sic: vt seruetur æqualitas, in authentic. de æqualita. dot. per totum: sed hoc non reperitur lege expressum: ideò non est tutum, hoc asserere. In eadem gl. cum allegat l. si constante. gloss. hic non quærit, quando nascitur
8 actio de dote sed quando mulier potest experiri. † Vnde non est idem: vt videbis. Quæritur ergo, quando nascitur

scitur actio de dote. Hæc quæstio est antiqua, quidam dicunt, quòd oritur à tempore cõtracti matrimonij. Alijquòd demum soluto matrimonio: nisi in casibus in quibus potest agi matrimonio constante, quos dic plenè. ff. solu. matr. l. ij. in prin. & hanc opi. tenet glo. super verbo actione in prin. ff. de bo. dam. l. sed si alia. in fi. Iac. de Ra. tenet hic q; oritur à tẽpore cõtracti matrimonij: & aliàs quasi pro expresso. ff. de pact. l. iur. gen. §. quinimò. ibi enim dicit, q; pactum appositum tẽpore constitutionis dotis, informat veterem actionem: ergo erat nata: aliàs nõ informaret, hoc probat etiam per d. l. sed si alia. §. fi. dicit tamen, q; est inefficax, constãte matrimonio nisi in casibus, quibus durãte matrimonio agi potest. Dy. & Pet. tenent opi. gl. quę fuit Azonis non per rationem gl. quę non valet vnam muscam, secundũ Dy. Intendit enim probare gl. q; hæc actio oritur, sol. matrimo. quia ex tunc incipit præscriptio per l. in rebus. §. omnis. C. de iur. do. quæ ratio, non valet: quia dato, q; esset ante nata, non curreret præscriptio, quouscq; posset efficaciter intentari: vt l. j. §. fi. C. de an. excep. quod nõ potest, nisi sol. matri. Sed ipse ostendit vt dicit incommutabiliter. Certum est, q; vbi obligatio cõtrahitur sub conditione expressa, vel tacita, quę se habebit ad esse, vel non esse: non nascitur actio, nisi in euentum conditionis. ff. de verb. sig. l. cedere diem. sed in actione intelligitur tacita cõditio, si matrimonium non fuerit dissolutum, culpa mulieris. C. de repu. l. consensu. ff. sol. ma. l. Lucius. ergo, actio non oritur ante, secundũ eum: tacita enim cõditio facit actum conditionalẽ. ff. de pac. l. item quia. & ibi de hoc Pe. de Bel. perti. facit eandem rationem. & vltimò allegat pro expresso. ff. de pac. l. iur. gen. §. sed cum nulla. Illæ leges reuoluũtur ad vtrunq; propositũ, prout ibi no. glo. sed multũ bene facit pro hac opinione C. de repu. l. j. ibi: ideoq; ipso iure dotis actio non competit &c. etiam facit pro & contra. ff. de tute. & ra. distra. l. si tutor. reipu. §. fi. & l. nisi finita. Ad ll. contrarias potest responderi, prout in qualibet no. de hoc no. etiam. ff. de do. præle. l. pater. In ea. glo. ibi: & hoc. subaudi quod dicitur in hoc §. non referas ad hoc quod dictum est statim in gl. In ea. gl. ibi cum allegat. §. accedit. dic ibi, & intellige pactus: id est, stipulatus. si sit extraneus. ff. sol. mat. l. quoties. C. de iu. do. l. auia. de pac. conuẽ. l. j. In ea. glo. in fi. hæc glos. est multum probabilis, si filia viuat. sed si sit mortua: & maximè sine liberis: potest dubitari. & non videtur, q; habeat priuilegium: cum non reperiatur lege cautum; imò iste §. facit ad contrarium. Hæc sufficiũt iuxta gl. tamen aliqua tangam vltrà quæstiones, quæ faciunt ad intellectum huius §. & materię, & solum ponam. Primò quæro. hic dicitur, q; mulier habet tacitam hypothecã, & priuilegium, pro dote sua. Quid si sibi prouidit, de speciali conuentione, de expressa hypotheca: quæritur, nunquid oriatur ista tacita: istud consueuit tangi iuxta l. assiduis. C. qui pot. in pig. ha. Et doc. consueuerũt dicere, q; sic, & respondẽt, ad l. fi. C. de pact. con. q; in alio casu, loquitur prout etiã ibi satis not. Videtur elegantius posse dici, q; olim vbi stipulatio intercedebat: non erat locus rei vxo. act. & sic nec hodie tacitę stipu
9 lationi, vel hypo. quæ eius loco succedit. †Dic ergo, q; vbi stipulatio & hyp. exprimuntur: illæ solę nascuntur: & agitur ex eis: aliàs ex tacita. & hoc dicit d. l. j. de rei vxo. act. Sed de alio, potest quęri, nunquid illa expressa, est priuilegiata sicut ista? Et in illa præferat mulier, habẽtibus tacitas, sicut in hac. Ad hoc q; quæstio procedat: memorare, q; expressa, nõ præfertur anteriori tacitæ per l. C. rem alie. ge. l. j. quàmuis glo. vi deretur dicere contrà. ff. qui po. in pig. l. si pignus, Reprobata ergo illa gl. & supposita opi. doc. pro vera, quæritur: & primò an agens ex stipulatione, vel hyp. expressa, præferatur habentibus tacitam. & videtur q; non: quia priuilegiũ, quod datur actioni de dote, non datur si alia actione agatur ff. de neg. gest. l. diuortio, cum ibi no. & facit. ff. de re iud. l. sed hoc ita. Sed potest dici contrà, per hunc §. nam hoc priuilegiũ datur in fauorem mulieris. igitur quacunq; actione agat: videtur priuilegium debere habere: cum videatur potius concernere personam, quàm actionem, pro hoc benefacit ff. de priuileg. cre. l. ij. circa prin. de fideiuss. l. tutor. de consti. pecu. l. iij. de dona. l. qui id quod. & in l. diuortio. priuatur priuilegio propter suum delictum: vt ibi no. Idem diceretur, si altera esset expressa, vel stipulatio, vel hypotheca solùm. Occasione huius quæramus de quadã quæstione quã mouet hic Dy. videlicet, an actio de dote, sit priuilegiata: vel ipsa mulier. Dy. dicit, quòd quidam magnæ authoritatis dicit, quòd mu
10 lier est priuilegiata, † non actio: quia si actio, vel causa esset priuilegiata: priuilegium non extingueretur cum persona. ff. de regu. iu. l. in omnibus. de priuileg. cre. l. priuilegia. & tamen, de isto est certum, quòd extinguitur cum persona. C. de priui. do. l. vna. Ipse dicit, quòd imò actio est priuilegiata, fauore mulieris, per dictam l. vnicam. vbi videtur dicere text. q; priuilegiũ adhæret actioni. Sed quid si mulier nõ petat dotẽ, sed petat alimẽta: nũquid hoc vtitur priuilegio? Spe. dicit q; sic: in Spec. de do. inter virum & vxo. §. formatis. versic.
11 sed nunquid bona. Item, quid si maritus, † sit minor annis: nunquid bona eius obligantur? Dic quòd sic. C. de legit. tuto. l. fin. Posset etiam hic adduci, tota materia, de l. vnica. C. de rei vxo. actio. & de l. vbi. C. de iur. do. vade ibi ad glo. & doc. & ad ea quæ ibi scripsi in breuiario. Posset etiam hic tangi an lex j. C. de iur. do. & l. j. C. de dotis promiſ. sint correctæ. de quo agitur satis, in earum singulis; & maximè in l. j. C. de iur. dot. Sed quæro, quid si materia non conueniat stipulationi. Verbi gratia: cum tractaretur de dote, vir petebat nemus: aliàs offerebat fundum, vel pretium: & in hoc consenserunt, vel fortè promittens erat absens: nunquid potest agi ex stipulatu? Non videtur, ff. de verbor. oblig. l. j. Ego credo, quòd
12 difformitas, † seu absentia, non vitiant in hoc casu: quia hæc stipulatio prodit potestate legis ex nudo consensu, & sine verbis: igitur nulla forma, est attendenda: sed solus consensus. Vbi tamen esset materiæ defectus in re, quæ debet dari: quia promitteretur dotem, res quæ non est in rerum natura vel impossibilis: tunc nec stipulatio ficta oriretur, nisi in casu, quando incertã promitteretur: nam tunc competeret hæc actio. ff. de iur. do. l. cum post. §. gener. Sed stipulatio expressa in alio casu non valeret. ff. de verbo. obliga. l. triticum.

f Quid si contrahentes, essent muti ᶠ vel alter eorum? Credo stipulationem fingi: nam inter absentes fingitur: vt l. his verbis. ff. de adop. quàmuis non possit etiam expressa. Quid si non fuerit consensus? Verbi gratia, cùm pater differret filiã nuptui collocare: filia contraxit patre ignorãte: maritus agit contra patrem, vt constituat filiæ dotem: iuxta illa quæ notãtur, ff. de actio. & obli. l. obligamur. de iure dot. l. cum post §. nuptijs. Quæritur, nunquid competat hæc actio ex stipulatu, & an hypotheca? Non audeo dicere, quòd sic: cùm nullius consensus fuerit, & lex illa de rei vxo. act. videtur loqui, vbi consensus, vel promissio interuenit. Sed quid prodest adinuenisse hanc fictam stipulationem: cùm pactum etiam nudum sufficiat C. de dotis promissi. l. ad exactionem? Respondeo, propter maiorem firmitatem, stipulatio enim, firmior contractus est: & ideò dicitur à stipite: vt dixi suprà de
13 verborum obliga. in princip. †Sed quæro, nunquid actio ex stipulatu, quæ oritur ex expressa stipulatione, sit bonæ fidei? Credo quòd sic, nam lex vnica C. de rei vxo. act. loquitur, siue scripta fuerit stipulatio: siue non scripta. Si fuerit scripta supponitur interposita suprà de inutil. stip. §. si scriptum. Vnde in d. l. j. satis exprimitur, quòd si fuerit stipulatio interposita, expressa agitur ex ea: & semper est bonæ fidei. Sed an actio hypothec. est bo. fid. hoc casu? Credo quòd non, nec hoc dicit hic text. imò contrarium verum est: quia competit pro communibus, pro quibus actio ex stipulatu, quia est eius accessoria, ideò dicitur ei data, hic in text. Tene ergo, quòd vbi stipulatio & hypothe. expresè interponuntur, nullæ nascuntur tacitæ, sicut nec olim rei vxor. actio nascebatur: sed vbi non fuerunt interpositæ vel inutiliter, supplentur à lege: & in omni casu actio ex stipulatu, est bonę fidei: hypothe. est stricti iuris, & hoc satis declarant text. in d. l. j. de rei vxo. act. in principio. & §. illo. & hic. Sed quid, si mulier agit, ex hypothecaria tacita: creditores offerunt sibi dotem: nunquid tenetur recipere? Confueuit dici, quòd sic, si agat ad dotem pro pecunia, secus si pro alimentis. vide c. qui pot. in pig. ha. l. cum tibi. Sed nunquid, hęc hypo. tacita competat pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

portione,quam quilibet bonorum obligatorũ,possidet? Satis videretur ꝙ sic.ff.de iur.fis,moschis.C.de defen.civi.l.fi.cõmunia de legat.l.j.& ideò, expedit magis expressam habere obligationem,& ex ea agere,quàm hanc tacitam. Quæritur,cui competit †hæc actio? Hic distinguendũ est,inter dotem profectitiam,& aduentitiam,pro profectitia repetenda, cõpetit hæc actio patri,& filiæ.vt l.ij.sol.matr.nisi pater esset stipulatus incontinenti.ff.solu.matri.l.quoties.C.de iur.do.l. auia.vel nisi esset dos magna, & speraretur esse locum collationi.C.de colla.auth.quod locum.tunc enim sola filia posset agere,vt sibi:pro aduẽtitia agit filia,cum consensu patris, vel sine cõsensu:si sit emãcipata,de hoc no.satis ple.ff.sol.ma.l.ij. in glo.no.C.de colla.auth.quod locum.de bo.quæ lib.l.fin.§. necessitatem.in magna glo. Sed iuxta hoc potest dubitari, pater stipulatus est sibi dotem reddi,agit hac actione,& mortuus est,pluribus relictis hęredibus,quæritur,ad quem pertinebit hæc actio:vtrum transibit ad filiam, vel ad omnes hæredes? expressum videretur,ꝙ ad solam filiam.C.de rei vxo.ac. §.videamus.& §.accedit.Iac.intelligit illud esse verum in stipulatione legali:& in actione,quæ est communis patri,& filiæ,secus in stipulatione expressa, per ipsum facta: iuxa d.l. quoties.sol.mat.Gl.videtur contrariũ notare in §.videamus. quæ dicitur,& videtur verior per §.illo procul.in l. vnica.de rei vxo.ac.& per auth.sed quàmuis. Vnde,cũ sit paternũ officium filiam dotare:in dubio,præsumam eum semper stipulari,ad opus filiæ,saltem post mortem.Sed fortè opi. Ia. posset procedere.vbi stipularetur sibi,vt extraneo. Quæritur quãdo possit hæc actio intẽtari? certum est,ꝙ pro immobilibus: saltem sol.mat.pro mobilibus,& incorporalibus,post annũ, C.de rei vxo.act.l.vna.§.exactio.Doct.dicunt ibi,ꝙ si mobilia extent:statim sunt reddenda:per l.debitoribus.ff.de re iudi.melius.ff.sol.ma.l.diuortio.§.non solùm.Sed supposito,ꝙ post annum:quid erit de fructibus,& fœtibus,medio tempore perceptis? Videtur ꝙ sint viri,vel eius hæredis:vt not.ff.reamo.l.ob res.eo.tit.l.mulier.§.rerum.Sed mulier interim aletur:vt no.in d.§.exactio.& in domo viri,si fieri possit,sine suspicione:vt no.in Spe. qui fi.sint le.vers.nũc dicamus.cũ seq. & fortè maritus debet satisdare.ff.sol.ma.l.si constãte.§.quoties.cum no. †Quid si dos sit in nominibus? Expeditum videtur,quòd debet fieri restitutio post annũ: vt C. de rei vxo. act.l.vnica.§.exactio.cum dicit:incorporalibus. Super hoc potest dici,quòd si nomina competebant pro mobilibus,debent iudicati pro mobilibus: & pro immobilibus,tanquàm immobilia:sic potest determinari per ea,quæ notantur in authen.de non alie.§.vult enim.ff.de verb.signi.l.mouentium. Ego crederem in hoc multum aduertendum,an nomina sint exacta:an non sint exacta.Si sunt exacta,et per ea deuentum sit ad corporales res, ego crederem ea statim restituenda.

Quid enim,si fundus fuit insolidum datus pro debito mulieris pecuniario? Credo eum statim restituendum.Et contrà si actio competebat,pro immobili:& possessor fuit condẽnatus ad interesse:crederẽ interesse restituendum,post annum, quasi mobile.ff.de iu.do.l.cum in fundo.§.si fundus.de pig. ac.l.si cõuenerit.ij.Quid si nihil fuit exactum:& mulier agit, ꝙ vir ei cedat actionem:iuxta l.Mæuia.ff.solu.mat.l.si socer. §.j. Ego non video, cur sit annus expectandus,maximè,vbi vir nullas vsuras recipere potest,hoc pendente. Quid si reditus,fuerunt dati in dotem? Expeditum videtur,ꝙ debeant restitui post annũ:quia sunt incorporales:vt d.§.exactio.sed contra.ff.sol.mat.l.diuortio.§.non solum.& §.in seruo. Itẽ quia reputantur loco immobilium;extrà,de re.eccl.non alie. c.j.in cle.quòd videtur æquum,intellige ergo,ibi incorporalibus,id est,nominibus.Quid de vsufructu,vel alia seruitute incorporali? Crederem idem.ff.sol.matr.l.vsufr.non possum negare,quin fiat vis litere:sed propter æquitatem,videtur ita dicẽdum. Forma libellorum satis apparet. Si vir agit:potes sic dicere,Dico,quòd cõtraxi matrimonium cum Berta,pro qua T. promisit mihi centum in dotem,quæ recusat soluere minùs iustè:quare peto ipsum cõdemnari &c. Vel si mulier, vel eius hæredes,agant contra virum vel eius hæredes dicẽt sic, Dico,ꝙ dudum contraxi matrimoniũ,cum tali,cui dedi, vel alius pro me centũ in dotẽ. Vnde cùm matrimoniũ sit dissolutum & dos sit in causa restitutionis:peto &c. Libelli sunt ita plani in actione ex stipulatu,et in hyp.quod est plusquàm ridiculum scribere. De vno tamen posset dubitari:nunquid actor,habet eligere vtrùm agat ex expressa stipulatione,vel hypoth.vel ex tacita, vel an possit vtrasq; cumulare,non adstringendo se ad probandũ,nisi quod sufficiat.Et ego credo, ꝙ debet declarare,& se restringere,vel ad expressas tantùm: vel ad tacitas tantũ:quia vt §.scripsi:quãdo sunt expressæ nõ oriuntur tacitæ:nec concurrere possunt. †Itẽ expressa hyp. datur pro solido:tacita pro portione:vt §.dixi: & sic cùm sint diuersę & diuersas condemnationes habeant,& effectus:debet eligere actor.ff.de tribu.l.quod in hæredẽ.§.eligere.Sed quid si agens ex expressis succubuit:nũquid potest redire ad tacitas? Videtur ꝙ sic:si appareat,idcò succubuisse:quia non probauit expressas.Sed si absoluatur à toto negotio:non videtur.ff.de excep.rei iud.l.si mater.§.si quis.& l.ex sextãte.in princ.de iureiur.l.duobus.§.exceptio. Sed si agens ex tacita, succumberet,non crederem,ꝙ posset redire ad expressas,nisi ideò succubuisset:quia malè egisset intentãdo tacitas. nõ sunt plura. Licet calores intensi,impediãt intellectũ, & calamũ, viam tamen brocardicam,ad quã is §.cõsueuit allegari, non penitus prætereo:videlicet an actio surrogata,†sapiat naturam actionis,loco cuius surrogatur. Super quo Pe.dicit hic, ꝙ interdũ surrogatur, per viam suppletionis:& fortitur eius naturam.Exemplũ,de actione vtili,quæ competit,quãdo bipes dat damnũ:quæ suppletur ad illam, quando quadrupes damnũ dat.ff.si qua.pau.fe.di.l.pe.Interdũ,per viam surrogationis:tunc aut fit per legẽ,& fortitur naturam illius,pro qua surrogatur vt hic: nisi causa pro qua surrogatur aliud induat:sicut in actione in factũ, quæ surrogatur loco act.de domine infamet.quæ quò ad hoc nõ fortitur eius naturã:sed quò ad aliã.ff.de do.l.nõ debet.de exce.do.l.apud Celsum.§.Celsus.Interdũ,ex conuentione partiũ:& tunc fortitur eius naturam quantùm ad principale debitũ, sed non quò ad accessoria:vt si stipulor rem,in qua mihi condemnatus es ex actione ex stipulatu,non fortitur eãdem naturam,vt ex ea fiat executio.ff.de re iud.l.iiij.§.si ex conuentione. Interdũ,per viam cumulationis: & tunc,aut cumulatur per legẽ,aut non fortitur naturam.ff.de pec.l.iij.§.idem de noxa.l.quoties.aut per conuentionem tunc aut per modum principalis, & non fortitur naturam vt si stipulor mihi decem, quæ debes ex contractu bo.fi.actio ex stipulatu non est bo.fi.ff.pro socio.l.si quis.de consti.pec.l.item illa.§.j.fallit.ff.de do.l.qui id quod.aut per modum accessorij:& fortitur naturam eius,cuius loco subrogatur.ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum:& vt leg.no.ca. l.j.§.sub conditione.secundùm Petr.de Bel.pert.Hæc est via brocardica,in qua non reperitur finis,sicut nec in alijs. Item facit is §.quòd ecclesia vnita alteri, transfertur priuilegia. dixi s.de fideicom.hære.peti.§.sed quia.& iunge j.eod.§.fin. ver.item de dote.

a ADNOTATIO. ¶ Fuerat antea. Actio rei vxoriꝫ,quę olim pro dote competebat, est hodie transfusa in actionem ex stipulatu, cum omni suo iure: quæ actio est priuilegiata respectu hypothecæ, & prioritatis seu prælationis.h.d.

b ¶ In fine. Hanc vltimam opi.glo.do.communiter sequũtur hic. Multum tamen inter se altercantur,an dos confessata, de cuius actuali numeratione non constat, habeat priuilegia:de quibus hic & in l.assiduis.C.qui pot.in pig.ha.& vide hic d. Iaso. dicentem, quòd cessio semper præsumitur simulata, quando pretium pro quo facta fuit, non apparet in veritate solutum. item quòd per quæcunque verba à debitore prolata, non impenditur exceptio,non numeratæ pecuniæ. Itẽ ꝙ exceptio non numeratæ dotis non competit nisi quando maritus cõfessus fuit,se recepisse ab vxore,vel eius patre, secus si à tertio.quòd est notandum. Et do. Iaso. super hac glo.hic in xix, col.ante fi.ver.glo.in ver.creditoribus.

c ¶ L.ff. Vide hic doct. quando pater aut mater teneantur dotare filiam.

d ¶ Approbant omnes. Vide hic do.Iaso,in xxiij.colum.versũ.in si hanc glo. post prin.col.

e ¶ Hoc verum.Idem do.Iaso,hic in ij.no.

f ¶ Muti. Vide Angel. hic in iij.colum.circa prin.tenentem.quòd,habeat locum hæc stipulatio ficta, in muto quia potuit stipulari per signa. Et vide hic do. Angel.in hoc §.qui quærit de multis quæstionibus,valde vtilibus, in hac materia,de quibus hic per eum & per d.Iaso.hic.

1 ☞ Libera potestas quatenus accipienda.
2 Repetere quis,an non,possit.

Compen

3 Compensationi quando,an non,locus sit.§.6.7.8.9.10.12.13.14.15.16.20.
4 Genus quando ut species iudicandum.
11 Compensationis effectus.
17 Compensandi cui,an non, ius sit.18.19.

a IN BONAE FIDEI a AVTEM IVDICIIS. Semper prosequitur naturam actionis bonæ fidei & bene continuatur.Casus huiusmodi §. potest sic incipi. Domine,ego vidi s.quòd quædam actiones sunt bonæ fidei:quædam stricti iuris.Ponamus,quòd tu debebas mihi decem,ex venditione libri mei: & ego debebam tibi quinque ex alio contractu,ego agebam contra te: & petebam x. tu dicebas excipiendo:vos debetis mihi v.ex tali contractu:volo, quòd illa v.compensentur nunquid bene dicis? Respondet imperator,præmittendo vnum dictum generale,quòd in bonę fidei iudicijs libera potestas,&c.& ideò si quid inuicem,&c.& prosequere iuxta tenorem literæ, vsque ad finem. Super
1 tex.litera potestas,no,quòd libera potestas,† restringitur ad ea,quæ sunt de bono & æquo: & ideò si procurator cui data est libera potestas,fraudem committeret:non noceret domino.ff.manda.l.creditor.§.penultimo.& facit, quòd si iudex delegatus, iniustè procedat, quòd processus sit nullus: quia non videtur sibi mãdatum, quòd procedat iniquè,& hoc tenent docto.iuris cano.vide C.de erro.cal.l.j. vbi scripsi. In
b glo.quæ except.ibi cum alleg.l.dolo.do.approbant b hanc rationem; & super ista dicunt fundatã æquitatem compensationis:alia tamen redditur.ff.de compen.l.ij.in text.& illa videtur melior:tum propter authoritatem text.tum quia illa regula habet locum,quando idem debet restitui. hic in materia compensationis,non idem,sed tantundem. In ea glo,
c in fin. c quidam dicunt,quòd imò est differentia, quia exceptio compensationis, potest opponi, post sententiam. ff. de compensa.l.si cùm militi.§.j.C.eodem,l.si constat. Sed exceptio doli non:quia,est peremptoria;& peremptoria non potest opponi,post sententiam.C.sent.rescin.non possl.l.peremptorias. Hãc differentiam non approbant doc,dicunt enim, quòd cùm exceptio doli nitatur eadem æquitate, qua exceptio compensationis:quòd potest opponi post sententiam,sicut exceptio compensationis.C.de nupti.l.si liberam. Alij
2 dicunt quòd erat differentia:quia † tutus exceptione compensationis,poterat repetere, sed non tutus exceptione doli: quia odiosa.ff.de conditio.indebi.l.qui exceptionem. Sed & hanc etiam impugnãt,quia tutus exceptione odiosa, quæ est contra ius commune,non potest repetere,sed tutus exceptione odiosa,cui ius commune assistit,potest repetere:vt consuuit notari iuxta d.l.& probatur ff.de condi.causa da.l.qui se debere.Quæ ergo erat differentia? docti.Iaco.& Petr.videntur concludere,quòd nulla in effectu;sed solum in modo concludendi,& proponendi,quòd scis sicut in actionibus proponendis,est quædam formula:ita in exceptionibus.ff.de fur.l. si seruus nauem.de flu.l.j.§. Labeo. hæc autem formula, erat diuersa in actione bon.fi. & stricti iuris:quia in actione bonæ fidei opponebatur directè exceptio compensationis, sed in actione stricti iuris,nõ opponebatur:sed dicebatur:tu debes mihi tantum,ex tali causa, si soluerem tibi, ex causa qua petis;oportet te mihi respondere,dolo facis quia petis, quòd restituturus es,& sic hęc differẽtia erat quò ad verba,& modum proponendi,& concludendi, sed non quò ad effectum: & ideò imperator hoc subticiuit in hoc §. Hoc non videtur verum,quia tex.supponit,aliquam fuisse differentiam in effectu,aliàs inutiliter fuisset facta hic differentia:imò nil interesset,ff.de reg.iur.l.nihil interest. Ideò dic,quòd erat differentia;quia in actione bon.fi. compensatio pertinebat ipso iure; in act.stricti iuris non, & hoc dicit iste tex.in ver.sed nostra. & in hoc est magnus effectus:vt patet.ff.de pact.l.si vnus.§. pactus. Item,in repetitione:quia solutum,poterat repeti in bonæ fid.sed stricti iuris non,& hoc videtur expressum.ff.de condi.indebit.l.qui inuicem.& ibi not.Nec obstat, quòd tutus exceptione odiosa,cuius commune assistit, potest repetere : quia verum est, vbi competit exceptio:qua non proposita,ius suum læderetur omnino, sed hic in nullo lædit:quia potest agere,sicut in primo; & in potestate sua erat excipere, vel agere: ideò non repetit:sed hoc non videtur bene procedere, quicquid sit,tamen hodie, etiam in contractibus stricti iuris,potest repetere,tanquàm indebitũ:cum ipso iure in vtroq; minuar, & ita potest repetere.ff.de impen.in re.do. fac.l.quod dicitur.§.penul.iuncta.l.qui inuicem s.alleg.Item erat effectus:quia in contractibus bon.fid.non competebat pro parte actionis, quæ poterat compensari, cum minueretur ipso iure,& æquiparetur solutioni.ff.de liber.causa.l.vel permutauit.secus in contractibus stricti iuris:quia exceptio doli non tollit actionem:licet elidit.C.de iud.l.licet.Item potest dici,non improbabiliter;quia exceptio doli, non poterat opponi,post sententiam:cum nullo iure hoc caueatur expresse: & hæc differentia de qua is §. loquitur, videtur fuis-
3 se de iure antiquissimo;non de iure ff. †In glo.d id est,vbi
d quantitas hinc inde debetur.hoc verum, vbi sunt tales quantitates,quæ in se recipiũt functionem;aliàs non videtur:cum non posset, aliud pro alio solui. Quid enim si debes mihi centũ florenos,legitimi põderis,& auri: & ego debeo tibi cẽtum florenos, legitimi ponderis, & auri; & ego debeo tibi centum libras,monetæ ære contaminatæ?non videtur,quòd admittatur compensatio:vel si debes mihi triticum: ego debeo tibi auenam, siliginem,vel ordeum. Et idem dicerem,si deberes mihi certam quãtitatem tritici,de certo loco,de quo valet plusquàm de alio, & ego tibi certam quamtitatem tritici,de alio territorio,in quo valet minus.ff.de verb. oblig.l. triticum.& est ratio:quia compensatio vicem solutionis obtinet:vt l.vel permutauit.suprà allegat. sed in dictis casibus, vnum,non potest solui, pro alio:ergo nec compensari. Ideò tene,quòd quantitatis, ad quantitatem fit compensatio, vbi sunt tales,quæ inter se recipiũt functionem,id est, quòd pro vna potest alia solui,aliàs non,de quo vide ff.si cert.pet.l.ij.& scripsi C.de solu.authent.hoc ita suprà quib.mod.tol.ob.circa princip.suprà eod.§.sequens. In ead.glo.ibi;si est quantitas,vt species.quod quandoque contingit.ff.de lega.j.l.plane.§.j.& l.sed si certos. eod.titu. In ead. glosſ.ibi;quia non patet iure apertò.imò,quia in se non recipiunt functionem: vt suprà dictum est,quamuis enim pateret iure aperto : quia si esset hincinde liquidum : non fieret compensatio : vt suprà proxi. In eadem glosſ.ibi cum allegat.l.si conuenerit.j.responso.l.ij.& ibi cum alleg.l.si creditor.§.j.hoc intellige nisi species esset in æstimationem deducta: quòd quandoque fit, ff.de lega.iij.l.non dubium.de lega.j.l.si domus.§.qui confitetur. tunc enim iudicandum est, sicut de quantitate per illa quæ notãtur infrà proxi. in versic.sed nonne.argumen.d.l.si conuenerit.de pig.act. In ead.glo.ibi cum allega.l.qui restituere.argu.ff. de iur.do.l.cum in fundum.§.si fundus.& d. l.si conuenerit.de pign.act. In ead.glosſ.ibi.§.sed si vno.hæ leges potius videntur loqui de retentione,quàm de vera compensatione:quæ sunt diuersa:vt ff.de impensis.in re.do.fac.l. quòd dicitur,& tamen omnes docto.hoc dicunt esse verum, quando debetur idem genus,sicut si debemus adinuicem hominem, aut asinum, in genere, secus si vnus deberet hominem : alius asinum,vel equum:secundum omnes. Sed contra hoc,potest instari,certum est,quòd vbi agitur de compensatione concedenda,vel deneganda : potius inspicimus, quod debet venire in præstatione, quàm quod est in obligatione,
4 seu petitione. Sed constat †quòd in obligatione generis,certa species debet cadere in præstationem:ergo iudicãdum est, sicut de specie,sed de specie ad speciem,non fit compensatio: ergo nec de obligatione generis,ad genus,prima est manifesta,per ea quæ hic legũtur & no.quia si quis teneatur ad fundum dãdum,vel ad aliquam speciem;& perueniatur ad æstimationem;nõ inspicitur,quod petitur.vel quod debetur:sed quod debet præstari,& sit compensatio quasi ab initio pecunia deberetur,quę non fieret inspecta obligatione,& petitione:vt hic no.& §.dixi:ergo est verum inspici solũ,quod præstandum est. Secundò patet,quòd certa species sit præstanda.ff.de leg.j.l.cum incertus. Præterea constat,quòd obligatione generis, species quæ soluitur, videtur in obligatione fuisse: ff. qui & à qui.l.iij. de excepti.l.j. & l.per iusiuran. §.si quis hominem.Sed constat,quòd in obligatione speciei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non admittitur compensatio: ergo nec in obligatione generis, sed cum speciem continere videatur, inspecto effectu. & hoc videtur velle Papin. dicit enim, quòd si deberetur in genere, non potest mihi solui meus nec ille, qui post promissionem meus fuit. Ratio est: quia ille qui soluitur, videtur fuisse in obligatione, vt dixi: & obligatio, de re mea mihi danda, non tenuit. ff. de verbo. oblig. l. si rem meam. concluditur ergo quòd obligatio generis, refert se ad naturam obligationis speciei: quia sicut in re mea, nō potuit sustinere obligatio, in specie: sic nec in genere. ff. de legatis secundo. l. Mæuius. §. duobus. Præterea, compẽsatio vicem solutionis obtinet; vt l. vel permutauit. sæpius allegata: & tollit ipso iure act. ad instar solutionis: vt hic satis colligitur. Sed cõstat, quòd si mihi deberes hominem in genere: & mihi soluisses certum: ego illum eũdem non possem tibi soluere: vt l. Mæuius. §. duobus. ergo nec compensare: quia quando ius compensatur: est perinde, ac si tu solueres mihi & ego tibi eundem: vt d. §. si quis hominem. quòd non est possibile per l. illam. & hoc videtur satis verum de rigore, de æquitate tamẽ videtur contrà. ff. de sol. l. si quis duos. & l. qui. x. §. Sthicum. Vnde de dicta æquitate, potest dici, quòd in obligatione generis saltem possit obsici exceptio doli ne recedamus omnino ab opinionibus antiquis: licet ad veritatem, regula: dolo facis, habet locum quando idem debet restitui & suprà dixi: quòd non est hic verum. Sed quid si debeatur certus, de incertis. verbi gratia, tu teneris mihi ex legato: vel alias ad vnum de seruis tuis, quem elegero: & ego tibi ad vnum de meis, quem elegeris, quia fortè præcessor meus, & tuus, ita disposuerunt: vel ita adinuicem nobis promisimus nunquid fiet compensatio? Videretur quòd sic, eadẽ ratione, qua fit in obligatione generis. Sed in hoc potest dici contra: quia hæc obligatio concernit singulos seruos: vt d. l. iij. ff. qui & à qui. & sic cum singuli ad singulum non admittatur compensatio: nec in hoc casu admittemus: præsertim, cùm hoc casu, ad præstationem speciei omnino peruenienda sit, nec huiusmodi debitã recipiant functionẽ, inter se. possibile est enim, & de contingẽti, quòd ego potero eligere meliorẽ de tuis, quàm tu poteris de meis: quia fortè non habeo tales, nec tot, & hæc satis patent ad sen-
5 sum. †Sed quid de obligationibus alternatiuis. Promisi tibi Stichum, aut Pamphilum: & tu promisisti Mæuium, aut Seium? in hoc nullum dubium videtur, quòd non admittatur compensatio: quia species, sunt hincinde. Sed quid dices quando eadem species videtur hincinde: verbi gratia, tu promisisti mihi Stichum: testator cuius sum hæres legauit tibi: vel ego promisi tibi eundem: & suppone, quòd Stichus non erat meus nec tuus: nunquid si agas, possum tibi compẽsare? Non videtur: quia in speciebus doct. nostri, non admittunt compensationem: vt hic nota. Credo, quòd negari non posit, quin per rationem debeat admitti, ista tamen in se recipiũt functionem, id est, solutionem alterutrius. & quicquid sit: non est dubium, quòd obstat exceptio doli. ff. de excepti.
6 do. l. dolo. Sed quæro quid in †obligationibus facti. verbi gratia, promisisti mihi facere insulã, certorum brachiorum altitudinis, & latitudinis, in certo loco: & ego promisi tibi facere talem eiusdem altitudinis in alio loco: nunquid admittetur compensatio? Credo, quòd non, si agatur ad factum: quia non recipiunt functionem solutionis. si enim debeo tibi facere domum, in vno loco: non liberor, si faciam in alio. ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. item Iulianus. & sic non admittitur cõpensatio, sed si ageretur ad interesse, & reus, factum quod sibi fieri debet, conuerteret in interesse, & illud compensare vellet: credo quòd deberet audiri: cum sit debitum pecuniarium hincinde, in quo cadit compensatio: vt l. quod dicitur.
7 ff. de impens. in re. dot. fac. †Quid in reditibus. verbi gratia, debes mihi decem libras rẽdales: & ego tibi alias decem: tu agis contra me: volo compensare, nunquid possum? videtur quòd sic, vel saltem opponere doli exceptionem de æquitate, sicut dictum est in obligatione generis: & hoc nisi loco essent designata, in quibus deberet fieri assignatio, tũc enim non crederem compensationem admitti: quia loca, non recipiunt functionem: vt d. l. quod dicitur, & per illa quæ suprà dixi. sæpe enim confines fundos, interest nostra acquirere. ff. de legat. ij. l. si cui fundus. de lega. j. l. & si equo. sed si quis permanum deberet soluere reditus, absque eo quòd teneretur assignare; videretur compensatio admittenda, si reditus fuit in pecunia hincinde, aliàs si esset diuersitas, quia fortè vnus deberet reditus in blado, alius in pecunia, vel vterq; in diuersis bladis, non crederem admitti, vt dixi ſ. in additione, verũ &c. Sed quæro, glo. dicit hic, quòd speciei ad quantitatem non fit cõpensatio. quid econtrà nunquid quantitatis ad speciem multominus, ne compelleretur creditor speciei inuitus
9 vendere. ff. re. amo. l. non enim. C. de contrahen. emp. l. nec mere. Sed quid, si creditor speciei, velit speciẽ æstimari facere, ad finem quòd compẽset cum debito pecuniario, quod ab eo petitur. Videtur cum audiendum, † quia ad hoc, quòd species non compensetur, est introductum fauore illius, cui debetur, ne vendat eam inuitus, cui renuntiare potest. Sed hæc ratio, potest ei retorqueri ad contrarium, quia sic sequeretur, quòd debitor inuitus emeret, qui habet fortè speciem, & vult eam dare, & pecuniam suam recuperare. Et hoc videtur magis rationabile, per rationem generalẽ, quia hæc inter se non recipiunt functionem. Sed quid econtrà. Tu debes mihi decem, & ego tibi debeo Stichum, agis contra me, & petis Stichum, ego dico, nō debeo Stichum, nec possum ipsum dare in veritate, volo quòd æstimetur, & quòd æstimatio cõpensetur in x. quibus actor mihi tenetur, residuum soluam ei, nunquid debeo audiri? certũ est quòd sic: quia ex quo peruenitur ad æstimationem, & debitum est pecuniarium, compensatio admittitur per notata hic, & per l. quòd dicitur. ff. de impen. in re. do. fac. Et per ista potest dari cautela, quòd omnis debitor speciei, poterit compensare: nam si speciem non habet; nec habere possit commodè, fit condemnatio ad interesse, seu in æstimationem, ff. de lega. iij. l. non dubium. §. fina. & fiet compensatio. Si autem eam habeat, & eam dolo, vel culpa desinat habere; fiet condemnatio ad interesse. ff. de rei vendic. l. qui restituere, & sic fiet semper compensatio per prædicta: vt hic no. In ea. gl. in fin. Et hoc est verum. nisi negetur, q̃ cito possit fieri liquidum: vt d. l. finali. in principio.
11 †Sed quid ſ vocas tu, cito? Respondeo, quòd non requirit
e magnam indaginem: & potest decidi intra duos mẽses. ff. de iur. fisc. l. aufertur. §. qui compensatio. Et sic tenet hic Dyn. Alij vt Ia. & Pet. hoc remittunt arbitrio iudicis: vt no. in simili. ff. vt in pos. leg. l. si is cui. in princ. Et hanc consueuerunt tenere doct. citramontani in d. l. finali. Sed quid arbitrabitur iu
9 dex? Dicas, ex natura causæ. †nam si opponens compẽsationem dicat se testes habere paratos, intra paucos dies, vel deceat per instrumẽta: & aduersarius neget tantum, nec proponat aliquid, quod longã requirit indaginẽ: admittet compẽsationem: & faciet partẽ respõdere cõpensationi oppositæ, si verò opponens compẽsationem, diceret se habere testes Romæ: vel fortè ex altera partium, proponeretur factum, quod altiorem requiret indaginem: non crederem admitti. Vnde videtur, quòd indago, hic non debeat tẽpus excedere, quod condemnatis datur. & h. d. §. qui compensationem. qui dicit de duobus mensibus quod tempus olim dabatur condemnatis: vt l. debitoribus. ff. de re iudi. Nunquid ergo dicis hodie istud tempus augeri, vsque ad quadrimestre: vt l. finali. C. de vsu. rei iudicat. Credo, quòd sic. & est optima ratio, lex enim abhorret, quòd res liquida & notoria differatur, propter oppositionem compensationis, & ideò, quia aliàs iudex posset differre ad dictum tempus: arbitrandum est, quòd exceptio compensationis, possit discuti intra dictum tẽpus: quia actoris executio, non differtur: cum aliàs esset reus habiturus beneficio iuris, dictam dilationem. Quid ergo, si tẽpore contestationis, in causa principali, fuit oppositæ compẽsatio? Respondeo, tunc non dicerem ita aptum tempus dari: præsertim, si reus non confiteretur debitum, quod ab eo petebatur: imò pendente processu, & probatione causæ principalis, quã tuncunque diu admitterem liquidationem causæ compensa
10 tionis: quia cessat ratio legis prædictæ finalis, non enim differtur executio liquidi, cum non sit liquidum adhuc. †Sed quid si compensatio opponatur post sententiam? Iudex credens

dens cito posse fieri liquidum, admisit compensare volentem ad docẽdum de iure suo: & emerserunt, vel inciderũt aliqua, quæ requirunt altam indaginẽ, quæ primò non apparebant, nec possunt decidi intra tempus quadrimestre. sine dubio: si ab initio apparuissent; potuisset repulisse; nunquid nunc poterit? Credo quòd sic. non enim debet executio retardari, propter longas oppositiones; extra de senten. & re iudi. cap. cùm super. C. de fal. l. ij. ff. de re iudic. l. à. diuo Pio. §. si super. versic. nec sententiam. Sed quid erit de illo processu facto in casu illo super obiectu compensationis? Dic q̃ est nullus; & opponens redibit ad agendum via actionis, & ordinaria si velit. & credo quòd si iam testes produxisset, quòd iterũ potuisset eosdem producere: quamuis in causa cõpensationis fuissent publicati; extra de testib. c. veniens. ij. sic intellige ff. de comp. l. etiam. §. si rationem. & iunge quod dicam ĩ. in fin. huius §.

In glos. adeo. ibi, dum allegat quando dies vsufru. leg. ce. l. j. Dy. tenet hanc opin. per rationes glo. & vltra alleg. ff. quę senten. sine appel. rescin. l. j. §. fi. illa non multum facit, quia ibi agitur de mutuis petitionibus: nō de exceptione compensationis. Item etiam, dato quòd loqueretur de compensatione: parum obstat intentioni Mart. dicit Mart. q̃ cõpensatio ipso iure tollit, credis tu, q̃ Marti. intelligat, quòd non sit necessarium, eam proponere: nunquam præsumo hoc ipsum intelle
11 xisse: sed vult dicere Mart. quòd compensatio † tollit ipso iure; nec est opus opponere, quò ad hoc q̃ tollat; sed bene est opus opponere quò ad hoc q̃ condemnatio, quæ est facti, euitetur. Vnde Mart. non negaret, quin teneret sententia, si non opponatur compensatio. Nam teneret etiam si nihil deberetur: quia esset contra ius partis: vt l. Iulianus. ff. de condi. inde. Ioan. verò, & alij, cum glos. dicunt quòd non tollit ipso iure donec fuerit appositа; sed tunc tollit ipso iure. hic dicunt verũ nisi in delictis. ff. eod. l. si ambo. & in pignore. C. de distra. pig. l. j. quò ad debitum vsurarium. ff. eod. l. cùm alter. & notatur, ff. eod. l. si quid. Idem potest dici in commissione pœnæ, cùm vsura dicatur pœna. ff. de nego. gestis. l. qui sine. & hoc dicũt hic do. Iacob. & Petr. & pro hoc posset dici quòd res emphyteuticaria, nõ cadit in commissum per cessationem solutionis census, si dominus debet tãtundem emphyteu. & facit quod not. in Specu. de oblig. & solu. §. nunc aliqua. ver. quid si sub. Pro opinio. doctorum faciunt hi text. faciunt enim mentionem de oppositione compensationis; vt hic; versicu. excepta.
12 C. eodem. l. fin. secundo responso. vbi dicit obiici. † Quid ergo dices: promisi tibi soluere centum libras, intra calendas Maias: & hoc iurauí ad sancta euãgelia. tu debuisti mihi soluere intra easdem calend. alia centum, non soluí; nunquid deiero? Videtur expeditum quòd sic: quia compensatio non fit nisi demum opposita: hic non fuerat opposita ante diem: & sic ipso iure erat debitũ: ergo periurus. Et eadem quæstio potest fieri in eo qui promisit pecuniam intra diem; & si non solueret, esset excommunicatus. Credo tamen quòd in his, & aliis similibus, non sit periurus, nec excommunicatus. Vnde credo quòd in omni casu, in quo defunctus solutionis posset portare præiudicium, seu damnum debitori: vel quãtum ad pœnam, vel vsuram: vel interesse; vel aliàs in quocũq; effectu moræ: quòd quò ad hoc fiat ipso iure compensatio. Et hoc vult dicere iste text. Nec credo quòd sit speciale in dictis tribus. & hoc est necesse dicere: quia nulla mora est, vbi nulla est petitio; vel est talis quæ per exceptionẽ remoueri potest. ff. de re iudi. l. nulla intelligitur. si certum pet. l. lecta. in fi. cùm igitur effectus compensationis repellat effectum petitionis, vel ipso iure, vel per exceptionem, sequitur quòd & omnem effectum morę quocunq; modo mora contrahi posset. Ex hoc concluditur quòd disputatio glos. & Martini est sine effectu: quia siue tollatur ipso iure actio, siue non: adminus effectus tollitur, quatenus posset esse dãnosus opponenti, & ipso iure ante oppositionem: vt satis iam dixi. Et si vis sustinere opinionem Martini quæ est amica literæ, potes respondere primò ad l. verum. vbi dicitur quòd malè agit: ergo agit. verum est de facto. nam qui de facto agit, agit, sed malè. Item ad alias leges quæ dicunt quòd potest eligere in quam summam, &c. concedo: sed electione facta, etiam antequam compẽsationem iudicialiter opponat, cõtingit liberatio ipso iure; & videtur cõpetisse in summa: quam opponit sic. Seruo generaliter legato: vno lecto, videtur ille fuisse legatus. ff. de leg. j. l. cùm incertus. vnde illud nō probat, quin ipso iure fiat compensatio ante oppositionem. melius probaret q̃ nō ante electionem: imò per l. illam probatur violenter q̃ ipso iure fit compensatio: quia concludit fideiuſ. nō teneri in summa, quę potest compensari. Vnde opin. Mar. satis defendi potest. non tamen nego quin opus sit destinatione, vbi sunt plures summæ. ff. eod. l. quod Labeo. & facit bene ff. de stat. lib. l. si pecu-
13 lium. §. de illo. Item † videtur q̃ vbi cõstaret iudici de vtroq; debito, q̃ posit compensationem petere, &c. absq; requesta partis. ff. famil. erciſc. l. Mæuius. §. arbitris. & l. si quis putans. §. idem Iulianus. In ea. glos. ibi, cùm alleg. ĩ. eod. §. pen. per præmissa apparet quòd magnus est effectus: imò maximus: euitantur siquidem pœnæ, vsuræ, periurium, omnes effectus moræ. In fi. eiusdem gl. hoc fortè non est verum: quia si tu debes mihi, & ego tibi; habeo iustam causam ignorantiæ, an tu voles compensare, vel non: vnde non potes obiicere q̃ dolo agam: vt d. §. & generaliter, nisi ante inceptum iudicium, voluntatem meam tibi declarassem: quia tunc videtur satis
f gl. procedere. In gl. f quòd tu. in fi. vide plenius ibi. Sed iuxta illos casus, quæro nunquid admittatur contra ecclesiam? videtur q̃ sic: quia contra fiscum admittitur: nisi in casibus: vt d. §. qui compensationem. qui est ita priuilegiatus, sicut ecclesia. imò plus, in casibus, vt potest videri iuxta materiam de sa-
14 crosanc. eccle. maximè in l. placet. Potest dici quòd † non posit opponi compensatio in decimis: quia sunt vel esse debent tributa animarum egentium. et sic potest intelligi. xvij. quæst. vij. cap. omnes decimæ. & quod not. extra de reb. eccl. alienand. vel non. cap. vt super. & de rerum permuta. cap. fin. de decimis. cap. tua nobis. vbi aliquantulum de hoc in nouella Ioan. And. Sed in aliis, vt si fortè prælatus vel rector vendidisset fructus & pecuniam peteret; non video, cur non posit
15 opponi, sicut contra fiscum. † Sed quæro nunquid prælato petenti pecuniam debitam ecclesiæ, possit opponi compensatio, de eo quod debet vt priuata persona. Verbi gratia, debebam x. annua ecclesiæ, ratione certi fundi, quem ab ea teneo in emphyteu. rector ratione patrimonij sui, vel aliàs; vt priuata persona debebat mihi alia x. annua, vel xl. semel soluendo, cessauit per biennium soluere: nunquid res quam teneo ab ecclesia, cadit in commissum? Hæc quęstio potest cadere frequenter in facto. Et videtur quòd non: quia patrimonia sunt diuersa diuisa: & de vno potest prælatus testari, vendere, vel facere quicquid vult, de alio non: & sic non videtur admittenda compensatio de vno ad alium. ff. eodem. l. si cùm multi. & l. penul. extra de restitutione spoliatorum. cap. frequens. in fi. libro vj. Satis potest dici contra in casu prędicto suppositо pro vero: quòd prælatus vel rector faciat fructus suos: quod videtur expeditum extra de cleric. non resid. cap. j. lib. vj. de quo satis dixi C. de sacrosanct. eccles. auth. hoc ius. Nam si fructus sui sunt; facti sunt suum patrimoniũ priuatum: & sic possunt compensati. argumen. ff. de pecu. l. huic scripturæ. §. j. sed si non essent sui: quia fortè magister est domus eleemosynariæ, & sunt destinatæ ad vsum pauperũ, vel alium certum vsum pium: tunc non admitterem, in reli. prælat. non videtur quæstio procedere: quia illi nihil habent pro prium. Sed quid si sim obligatus alicui monacho, vel alij religioso? agitur contra me ex illa obligatione: volo compensare illud quod abbas vel aliquis de monasterio debet mihi, nunquid possum? Videtur quòd sic: cùm nõ habeat propriũ: & vtraque causa est monasterij. facit ff. eodem. l. si cum filio. & l. debitor. ff. de tribu. l. procurator. § sinautem. §. j. Solutio, satis potest dici quòd sic in terminis positis ſ. videlicet quãdo abbas vel simplices monachi debẽt & eis debetur. secus dicerem si monachi quibus debetur, haberẽt officia diuisa & administrationes. ff. de tribu. l. procuratorum. §. si plures. C. eod. l. j. vbi non admittitur compensatio de statione ad stationem, quamuis sint eiusdem domini. Sed quid si ego debeo abbati, & conuentus mihi; nunquid possum compensare? dic q̃
16 sic, si non sint bona discreta; aliàs non, per dictam l. j. †Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquid potest opponi compensatio in debitis aliorum piorum operum, sicut imminet refectio murorum vel pontium, vel si petantur alimentæ? Credo q̃ nõ, cùm sit eadẽ ratio quæ in stipendiis & tributis, & facit text. de §. debitorum. in fi. d. l. aufertur. ff. de iur. fis. ibi ex causa annonaria. In cõtrarium facit generalitas istius text. & l. fin. C. eodem. qui solam causam depositi excipiunt: sed oportet exponi sola, id est, quibusdam aliis specialibus. aliàs tex. non procederet. Quæritur vltra, tu debebas mihi x. egi contra te: fuisti absolutus, recipio mutuum à te, agis contra me, & petis q̃ reddam tibi mutuum.
17 oppono compensationem de primis x. nunquid debeo admittiꝰ? † Expressum videtur quòd sic: quia non obstante absolutione, remãsisti obligatus naturaliter: vt l. Iulianus. ff. de condi. indebiti. & sic potest tibi compensatio opponi. ff. de cõpensatio. l. etiam. Expressum videtur cõtra: quia qui potest exceptione repelli, non potest compensare: vt l. quæcunq̃. ff. de compens. sed si agerem ad x. possem exceptione rei iudic. repelli: ergo nõ possum cõpensare. gl. mouet hoc in d. l. quæcũq̃. & tenet q̃ nõ. Sed cõtrariũ videtur tenere ff. rem rat. ha. l. procurator ad exhibẽdum. §. j. per quem quidam tenẽt opi. contrariam. Iac. tamen, & omnes tenent cum glos. quæ est in d. l. quæcunq̃. & dicunt q̃ in d. l. procurator. §. j. non opponitur exceptio compensationis: sed exceptio doli. Et est ratio secundum eum: quia soluenti falso procuratori, datur condict. indebit. loco cuius subrogatur stipulatio rem ratam hab. sed agenti condi. indeb. obstat exceptio: vt l. Iulianus. §. alle. ergo agenti ex stipulatione quæ est surrogata. §. eod. §. fuerat. non autem ex æquitate, nec vi compensationis secundum Iacob. Vnde aduerte bene, quia naturale debitum, cui nihil obstat, nisi q̃ ab initio non fuit ciuilis; & ideo remansit debile, & inhabile ad agẽdum, potest compensari; sed naturale debitum, quod ex alia causa potest exceptione repelli, nõ cõpensatur:
18 vt l. quæcunque. † Sed quærit Iac. vtrum excommunicatus possit compensare. Et dicit q̃ Ber. tenet quòd non: quia si excommunicatus ageret, posset exceptione repelli: ergo non potest compensare: vt d. l. quæcunq̃. Ipse dicit contrà. & intelligit. l. illam obtinere, quando exceptio concernit actionem, sed hic concernit personam, verum dicit Iac. licet nõ alleget: videlicet q̃ Ber. mouet hanc quæstionem. & tenet q̃ non: extra de excep. c. cùm inter. quod capitulum, videtur facere pro opin. Iac. quia excõmunicato non denegatur defensio, vt ibi. Sed hic est genus defensionis: ergo non debet denegari. Sed facit in contrarium: quia si ei denegatur reconuentio, cõpensatio habet vim reconuentionis, ergo non cõpetit. Super hoc nonnulli canonistarũ dixerunt q̃ si obiectus compensationis requirat indaginem, q̃ non debet admitti: alioqui si pars confiteatur debitum admittatur: quia nihil ad iudicem, quòd satisfiat. ff. de pig. act. l. solutum. Istud videtur satis rationabile, quando gratis pars recipit compensationem, sed nos loquimur, quãdo nõ vult recipere: tunc nõ videtur admittenda: qa cui denegatur actio, & cõpensatio. ff. rem rat. hab. l. amplius. sed excõmunicato denegatur act. vt c. cùm inter. ergo & cõ-
19 pensatio. † Sed nũquid fideiussor excommunicati, potest cõpensare id quod debetur reo? Nõ videtur: quia sic prouideretur excõmunicato: & per vnã viam cõcederetur q̃ per aliã denegatur. Sed potest dici cõtra: quia delictum rei nõ debet nocere fideiussori, & maximè superueniens. ff. de pact. l. fi. & fideiussor potest soluere de bonis debitoris, etiã ipso inuito. ff. mand. l. si procuratorem. §. si ignorantes. Et de hoc no. Ioã. And. in nouella in d. c. cùm inter. Item potest quæri, an exceptio cõpensationis, quæ obstabat cedenti; obstet cessionario? Doct. consueuerunt tenere q̃ sic: vt not. Dyn. satis plenè, extra de regul. iur. c. cùm quis in ius. lib. vj. vide ibi. Potest etiam vlterius instari, & quæri iuxta hanc materiam. Dixi §.
20 q̃ debitum † naturale potest compensari. ego ostendo, q̃ si pars velit malitia vti, q̃ nunquam compensabitur: imò perdetur: nam cõpensatio nõ fit nisi de liquido ad liquidum. Quid ergo faciet ille cui opponitur compensatio debiti naturalis? Recipiet vnum falsum factum & longum qd̃ magnam requiret indaginem: & dicet q̃ habet aliquot testes Romæ, & sic non admittetur compensatio. Ad hoc consueuerunt dicere doct. in l. fin. quòd tunc iudex non debet refutare cõpensationem: imò expectare tantùm, quòd fiat liquidum. nec habet locum dicta l. fina. illo casu, ne res pereat. ff. de feriis. l. j.

Item non habet locum, vbi reus confessus fuit debitũ: quia nunc debet reus expectari, quantũcunque longam requirat indaginem. sed obtinet, vbi negauit: vt not. in d. l. fi. quod est satis notabile.

a ADNOTATIO. ¶ In bonæ fidei. Hodie compensatio opposita abhomine, permit omnes actiones, vsque ad cõcurrentes quãtitates ipso iure, siue sit actio bonæ fidei, siue sit stricti iuris: excepta actione depositi, quæ per compositionem non tollitur. h. d. secundum Aret.
b ¶ Approbant. Vide hic dominũ Iasonem, in viij. colum. verficulo, in glo. ibi, vt. ff. de dolo.
c ¶ In fi. Vide Iaso. in ea. col. versi. seq.
d ¶ In glo. Vide hic domi. Iaso. in ix. colum. ante medium, versi. in ea. glos. magna, qui allegat Ioan. Fabri.
e ¶ Sed quid. Vide hic do. Ias. & Ange. hic in iij. col. in me. ver. Quæro cum tex. & vide hic latè de materia compensationis, per Angel. & Iaso. & per Bal. in l. si constat. & l. fi. C. de compen. item do. Ias. format hic talem quæstionem, quam dicit à nemine factã fuisse: pone quòd mutuauit famulo meo decem, qui mihi postea seruiuit certo tẽpore: an fiet compensatio. & respondet, quòd de hac quæstione est tex. quod sic. in l. fina. versi. vel opere quinquinquennij vicem referre beneficij. C. de capti. & postli. re.
f ¶ In glo. Super hac glo. do. Angel. hic in viij. col. in prin. tractat de diuersis clausulis, quæ solent inseri in rescriptis, ad lites: v eluti verbum: libet. s. procedas vt libet vel iudicio tuo: & similibus: de quibus vide etiam hic Iasonẽ in iij. colum. post medium. versicu. quærit ergo hic Angel. vide per do. Fel. in c. nonnulli. extra de præscript.

1 §. *Arbitrariæ quales, & quæ.* 3.4.6.12.13.14. & 23.
2 *Arbitrariæ cur sic dictæ.* 9.
5 §. *Præterea. sensus.* 18.19.21.24.
7 *Arbitrariam quæ, an non, faciant.* 10.16.
8 *Rei uendicationis officium duplex.*
10 *Restituenda cui sit res.*
15 *Interesse quando facit arbitrariam.*
17 *Arbitrariæ quot.*
20 *Arbitrariarum duo processus.*
22 *Arbitrariæ effectus.*

a PRAETEREA[a] QVASDAM ACTION. Hic non est diuisio actionum principalis de sex quæ ponuntur in hoc titulo. Sed occasione illorum quæ supra dixerat, videlicet, quod in bonæ fidei iudic. libera potestas, est iudici ex bono & æquo, &c. ponit de his arbitrariis quæ ex arbitrio iudicis pendent. Et not. quòd iste §. durat vsque ad §. si quis agens. & totus debet legi simul. Sed ego faciam §. in §. curare, vt minus onerem. In hoc ergo §. imperator facit tria. Primò ponit quare actiones huiusmodi dicantur arbitrariæ. Secundò declarat, an sint in rem, vel in personam. Tertiò quod sit sit in eis iudicis officium, prima in princip. secunda in vers. sed istæ. tertia in versicul. in his. §. verò curare. est communis ad omnes actiones: vt ibi videbis. Casus potest sic poni, Domine imperator, vos dixistis supra quòd in actione bonę fidei libera potestas est iudici ex bono & æquo, æstimare quãtum restitui debeat. Quæro à vobis, nunquid sint aliæ actiones, in quibus iudex debeat etiã æstimare? Imperator respondet quòd sic. nam sunt quædam actiones arbitrariæ, id est, ex arbitrio iudicis pendentes, quas arbitrarias appellamus. Domine quare dicuntur istæ arbitrariæ? dicit imperator: quia in his arbitrio, &c. Et prosequere iuxta verba literæ, vsque ad versicul. sed iste. & ibi pone sic: Domine, quæro à vobis, vtrũ istæ arbitrariæ actiones sint in rem vel in personam? Respõdet imperator quòd, istæ actiones, tam in rem, &c. Sed pone in versic. in his. Domine vos dixistis mihi, quòd iudex in act. debet condemnare arbitrio suo. Quæro à vobis quomodo fiet ista condemnatio? Dicit imperator quòd, in his actionibus & cæteris similibus, &c. prosequere iuxta verba literæ: notabilia potes per te formare. venio ad glosſ. In glosſ. sed nunquid sunt. ibi, iure actionis. id est, officio iudicis inhærẽti actioni: aliàs esset falsum quòd glos. dicit ff. de actio. empt. l. qui per collusionem. §. j. In fin. eiusdem glos. idem no. ff. de in litem iurand. l. in actionibus. Petr. recitat quòd docto. consueuerunt tenere † q̃ nõ sunt stricti iuris: nec bonæ fid. imò faciunt tertiam speciem per l. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. vbi ponit arbitrarias ad partem, scilicet in rem & ad exhibend

hibendum. Vnde ibi ponitur inter illas act. & act. bonæ fidei coniunctio. & quæ habet iungere diuersa. Ipse tamen tenet
b opinionem glos. quòd sunt stricti iuris[b]: aliàs non esset sufficiens diuisio actionum. & hæc est vera sine dubio: quia nulla actio bonæ fidei est arbitraria. imò distinguuntur per oppositum. ff. de eo quod certo loc. l. in bonæ fidei. Vnde hæc quæ- 5
stio procedit ex nouo intellectu, vt videbis infra in materia.

In glos. bene dicit. cùm dicit, in actione in rem. ibi enim non est obligatio. §. eodem. §. omnium. satis est dictum. In fine eiusdem glos. not. bene hanc glo. quia magis sentit de intellectu huius §. quam alia: vt infra videbis. In glo. separatim. in fin. sed nec in illis casibus: vt dixi in dicto §. quædam.

In glos. ibidem. etiam in fin. nam si in loco quo solui debet peteretur, nõ esset arbitraria. ff. de eo quod certo loc. l. quod si Ephesi. & adde act. de cõstituta pec. ff. de cõst. pec. l. si duo. §. j.

In glos. scilicet in rem. in fin. de his videbis magis statim post glos. In glos. sed nonne. Pro euidentia huius glosſ. ac materiæ, & intellectu huiusmodi §. oppone sicut glos. intendit opponere. Hic dicitur actio, quòd ideo hæ dicuntur arbi-
2 trariæ, † quia ex arbitrio iudicis dependent. & quia in his permittitur iudici, æstimare ex bono & æquo: quemadmodũ satisfieri oporteat. Ego ostendo tibi secundum hoc, q̃ omnes actiones bonæ fidei sunt arbitrarię. Nam illæ arbitrarię sunt in quibus iudici ex bono & æquo permittitur æstimare: & quomodo satisfieri oporteat: vt hic. Sed in actione bonæ fid. libera potestas est iudici ex bono & æquo æstimare quãtum actori restituat: vt §. §. proximo. in princip. ergo sunt arbitrariæ. sed hoc est falsum: vt ff. de eo quod certo loc. l. in bonæ fidei. ergo & istud quod hic dicitur. ita voluit glos. arguere.

Præterea attenta hac ratione, omnes actiones debent dici arbitrariæ, quia nõ est actio, quin habeat iudicis officium annexum: vt in interrog. ff. de interrog. l. j. & in his, quæ ante litem contestatam accidunt. ff. de ædil. edicto. l. ædiles. §. item sciendum. & in restitutione fructuum: vt videbis j. de offi. iu. §. illorum. & in multis aliis. & sic frustra hic loquitur de illis
9 arbitrariis in speciali. † Præterea si arbitrariæ dicunt: quia vel arbitrio iudicis dependent: ergo quanto verius abundat officium, tanto magis debent arbitrariæ nominari, per argu. de magis ad magis; & de maximè ad maximè. Sed constat quòd officium iudicis magis abundat in actione bonæ fidei, cùm sit de natura actionis, & ei inhæreat: vt §. §. prox. & §. de oblig. quæ ex contract. §. fin. ergo actione bonæ fidei magis debent dici arbitrariæ: & tamen hoc est falsum: quia illæ non dicuntur arbitrariæ, ergo nec istæ. In malo ergo calamo, videtur falsasse pœnam qui has arbitrarias potius scripsit q̃ illas,
4 Præterea † arbitrariæ dicuntur, in quibus iudex condem-
c nare habet[c], nisi eius arbitrio satisfiat: vt hic patet. ostendo ergo tibi q̃ omnes actiones sunt arbitrariæ secũdum hoc: qa omnes tendunt, vel ad satisfaciendum, vel restituendum: vel noxæ vetandum, vel exhibendum. Verbum enim satisfactionis generale est: & quasi omnia importat. ff. de pig. act. l. solutum. §. solutam, de verb. signif. l. solutionis. Si ergo iudex iubeat satisfacere, & nõ pareat: iudex condemnare debebit in interesse. Et hoc est promptum videre in contractibus innominatis, in quibus venit interesse: nisi detur vel fiat quod con uenit. C. de re. permut. l. rebus. & dixi §. eod. ti. §. actionum. & in his in quibus fieri est in obligatione, vbi fit condemnatio in interesse: nisi fiat quod cõuenit. ff. de re iud. l. si quis ab alio. §. fin. & etiam in obligationibus dandi, quando id quod debetur, non potest dari propter moram, vel culpam promissoris. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. §. fi. de verb. obliga. l. si seruum. §. fin. igitur videtur quòd omnis actio possit dici arbitraria secundum hoc, & tamen hoc est falsum: quia text. dicit hic, præterea quasdam, &c. supponendo q̃ non omnes.

Quid ad hoc dicemus? Quomodo intelligimus? vides q̃ glos. distinguit hic triplex officium: quam prosequere diligẽter. Et vt vides, finaliter concludit quòd in actionibus bo. fid. adstringitur iudex ad faciendum, quod officio incumbit: sed non in arbitrariis: imò in eis ei liberũ est facere, vel nõ facere. Vult dicere glos. quòd in his arbitrium magis abundat: quia iudex faciet si vult quod in bon. fid. in quibus cogitur facere.

Et ideo istæ dicuntur arbitrariæ, non illæ: quia in illis non est liberum arbitrium: in istis sic. Hoc non videtur verum: quia iudex in arbitrariis non habet condemnare, nisi velit: quia sic sequeretur quòd actiones arbitrariæ nihil valerent: nec esset effectus in casu, quo pars esset cõtumax, nisi iudex vellet: quo nihil absurdius. † Præterea tex. iste dicit quòd cõdemnari debeat. in versic. in quibus. in fine. Quod verbum importat necessitatem. Nam in his quę ingerunt damnum pecuniariũ parti: iudex habet de necessitate facere quod officio incũbit: sicut in cautione damni infecti, in expensis & fructibus, quæ veniunt offic. iudicis. C. de iudi. l. properandum. §. siue. in anthen. de iudic. §. oportet. Et in cautione exigenda. ff. de magi. conue. l. j. §. magistratibus. & ita debet intelligi. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. quæ videtur facere pro glo. Vnde l. nõ quicquid. ff. de iudic. loquitur in his quæ tendunt ad ordinationem iudicij: vt dilationes, & talia. C. quomodo & quando iudex. l. j. Et si bene inspicias text. non ponunt in arbitrio iudicis, an condemnatio fieri debeat: sed qualiter, vt hic. & ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. nunc de officio. Et magis laxa potestas datur iudici in actione bonæ fid. quàm in his arbitrariis: quia in illis datur libera potestas: in istis non: vt §. §. proximo. Et ita dicta ratio non videtur valere. Alia verò quàm glosſ. reddit minus valet: videlicet, quòd in his arbitrariis plerunq̃ duplex fertur sententia. Certè ita potest dici in actione bonæ fid. quando agitur ad tradendum, sicut in actione ex empto, vel reddendum, sicut in actione commod. vel depositi. Vnde hoc non videtur saporem habere, nec se extẽdit ad omnes arbitrarias. Quid dicemus? docti. nostri citramontani dicunt, quòd in actionibus bonæ fid. valde exuberat bona fides. Et ideo nedum in illis venit quod actum est, imò & alia quæ præstari æquum est: sicut vsuræ, & rupta. cesa. ff. de vsuris. l. mora. §. in bonæ fidei. de actio. emp. l. fundi. in prin. & §. j. de ædilit. edict. l. ædiles. in princi. Sed in actionibus stricti iuris, solùm venit illud de quo actum est: & quod in formam conuentionis deuenit. Et ideo in nullo alio de natura actionis poterat fieri condemnatio. Verbi gratia, rei vendicatio prosequitur rem de natura actionis: ideo in nullo alio poterat fieri condemnatio. Sed quia contingit q̃ quandoq̃ reus nõ potest, vel non vult restituere rem: oportuit necessariò, q̃ iura prouiderent & extenderent offic. iudicis ad cõdemnandum in alio
6 quàm natura actionis prosequeretur. Et † ideo rei vendicatio. & aliæ in quibus fit talis extentio, dicuntur arbitrariæ. Et de hoc potes ponere exempla in omnibus realibus. Item in personalibus promisisti mihi loco certo: natura act. dictat quòd condemneris ad dandum in illo loco. Ponamus q̃ tu fuisti in mora dandi ibi, conuenio te alibi. Certè iudex, ex quo noluisti dare ibi, nec adhuc das: cõdemnabit te in toto interesse prę stando, in locovbi conueneris. Et ita fiet condemnatio in alia forma, quàm sui conuentum. Et ideo tales actiones vocantur arbitrariæ: quia in alio fit condemnatio, quàm forma conuẽtionum habeat, seu natura actionis vel obligationis. & facit §. de lega. §. cui fundus. Sed contra hoc potest instari. & videtur falsum: quia si promisisti mihi Stichum: & si mortuus post mortem ego agam ad Stichum: & fiet condemnatio in æstimatione: & ita in alio quàm obligatio vel actio cõtineat. & sic videtur q̃ actio ex stipulatu, hoc casu sit arbitraria, qd̃ videtur apertè falsum. Præterea in actione stricti iuris veniunt aliqua præter formam obligationis, sicut fructus post litem contest. ff. de vsur. l. videamus. §. si actionem. Et sic videtur q̃ sunt omnes arbitrariæ. Ad hoc respondet Pe. & Iac. dicit ipse: interdum mutatur condemnatio in actione stricti iuris. interdum non mutatur, sed augetur. Quando mutatur, tunc aut ex voluntate partis reæ, quæ non paret sententiæ: &
7 illa mutatio facit actionem arbitrariam: vt hic. † Sed quãdo mutatur propter necessitatem: quia res restitui non potest: quia fortè petiit post moram, tunc nõ facit arbitrariam. Vbi verò condemnatio non mutatur, sed augetur: tunc si intrinsecus sicut in fructibus, nõ facit eam arbitrariam. Sed si extrinsecus facit eam arbitrariam vt interesse, quod magis præstatur, quando alibi petitur vel minus. & illud facit arbitrariam: & in hoc residet tractatus de arbitrariis. Sed Pe. de Bellaper.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plus dicit q̃ ipse nõ credit q̃ aliquæ actiones sint arbitrariæ: nisi quæ hic in tex. nominantur, nisi sola Fauiana, de qua ff. si quid in frau. pa. l. tenetur. §. j. & in hoc finit istum §. Et tamen per hoc nõ videtur bene respõsum ad omnia cõtraria; quæ §. feci: quia ipse ea nõ signat. potest tamen colligi respõsio, quò ad aliqua. Primò quò ad illud qd̃ dicitur: quia actiones bon. fi. deberẽt melius dici arbitrariæ quàm hær. quia in eis magis abũdat arbitrium: & possibile est in act. bo. fid. duas ferri sententias, sicut in iis arbitrariis. Item est possibile, q̃ in actio. bo. fid. debetur certo loco. ff. cõmo. l. si vt certo. & tamen non propter hoc sunt arbitrariæ; vt l. in bonæfidei. ff. de eo qd̃ cer. Io. Ratio est: quia quicquid venit in bon. fid. act. venit de earũ virtute: & ex officio eis inhærenti: & ex eis vires accipienti. Et ideo cùm eorum vis, & virtus, & officium ex eis emanans ad omnia extendatur; quæ bonũ & æquum est præstari. meritò totum eis attribuitur: nec eis nomen aliud imponitur. Secus autem in act. stricti iuris; quia illæ nõ possunt extendi nisi ad id quod in cõuentione deuenit: et ad accessoria intrinseca: ad quæ officium inhærens extenditur, sicut fructus & expensas. & illud expirauit per sententiam. Et ideo oportuit prouideri largiori prouisione in casibus & actionibus, de quibus hic agitur; super quibus nihil statui potuit certi: sed oportuit dimitti arbitrio iudicis: ideo arbitrarię fuerũt meritò noïatę.

8 Vnde rei ven. † habet duplex officium; vnũ cohærens, & seruiens ei quod ex ipsa purè emanat. Verbi gratia, rei vendicatio de propria sua natura & virtute, tendit ad declarationem dominij. Per officium verò adhærens & deseruiens, sit ei restitutio: vt dixi §. eo. §. j. & istud non facit eam arbitrariam. Sed est aliud officium, quãdo res restituitur: & per arbitrium iudicis æstimatur: & istud facit eam arbitrariam. Et ita potes exẽplificare de aliis: & istud satis est coloratũ. Et per hoc tria prima argumenta recedunt. Nec ob. iste §. in ver. in his. ibi: secundum cuiuscq; rei de qua actum est naturã. Vbi videt velle q̃ secundum naturam actionis sit cõdemnatio. & ita vi & virtute eius: & debes exponere rei, id est negotij, nõ attento modo agẽdi. Sed restat angusta porta, s. quarta oppositio, quam §. feci. Tu dicis mihi, q̃ istæ actiones ideo dicũtur arbitrariæ:

9 † quia sunt stricti iuris: & arbitrio iudicis condemnatio variatur; cur ergo actio præscrip. verb. quæ descendit ex cõtractibus innominatis, non est arbitraria. cùm ibi varietur condemnatio, à forma obligationis, & conuentionis. Forma conuentionis est, vt fiat vel detur quod conuentum est. Hæc forma variatur; quia nisi reus faciat vel det, fit condemnatio ad interesse, vt dixi §. eo. §. actionum. Et sic est arbitraria. Similiter vbi fieri est in obligattone, nisi reus faciat: fit cõdemnatio in interesse. Cur ergo non sunt arbitrariæ actiones, quę ad factum competunt, non videtur bona ratio. Præterea tu dicis q̃ vbi condemnatio variatur necessitate, talis variatio non facit actionem arbitrariam. Hoc videtur euidẽter falsum.

10 Nam † si conuentus rei vend. non possit restituere rem, propter dolum suum: iuratur contra eum in litem, & si in infinitum iuratum fuerit, fit condemnatio; & tamen ibi fit variatio propter necessitatem; quia rem præstare nõ potest: & nemo negare potest, quin rei vend. sit arbitraria. ff. de rei vend. l. qui restituere. ver. si verò non potest. Præterea Pe. dicit q̃ si cõdemnatio augeatur extrinsecus, est actio arbitraria. Et sic sequitur q̃ actio ex stipulatu sit semper arbitraria: cùm ibi veniat interesse extrinsecum. ff. de verb. obli. l. liber homo. §. fi. & condictio furtiua. ff. de condic. fur. l. iij. de fur. l. inficiando. §. j. & actio legis Aquil. ff. ad l. Aquil. l. proinde. De quibus nunquam hoc auditum est. Licet autem in his mallem discere quàm docere: tamen ex quo docẽtis officium recepi, quod

11 sentio aperiam. Pro † euidentia debès scire q̃ vbi quis tenetur ad aliquam rem certã, & extat: planum est q̃ illa petitur: & fit executio in illa, si reus præstare potest, & pars hoc velit. Si verò pars actoris magis velit: potest petere quòd æstimetur, & fiet condemnatio in æstimatione: seu interesse propter contumaciam rei. Si res non extat: tunc si actor eam credat extare, vel non: certum est an extat vel non: tunc res ipsa petitur: & fit condemnatio in æstimatione. Et intellige quando reus non fuit liberatus interitu speciei: propter morã, dolum,

12 vel culpã. Et hoc si constat rem in processu non posse dari, vel restitui: quia fortè reus de hoc excepit. Si verò de hoc nõ constiterit in processu, fit condemnatio in ipsa re. Et si post apparuerit eam non extare, nec in ea posse executionem fieri: peruenitur ad æstimationem. Si verò constet ab initio rem non extare, quamuis glos. & Dyn. dicant quòd res debet peti & condemnatio fieri in æstimatione. Ego post Innoc. credo verius quòd possit agi: & debeat ad æstimationem; vt de his satis scripsi in breuiario meo C. de senten. quæ pro eo quod interest proferuntur. Similiter vbi factum est in obligatione, credo q̃ possit agi ad factum. Et si pars in processu dicat, non posse vel nolle facere: fit condemnatio in interesse. Si verò in processu non fiat mentio de hoc: sed cùm fit executio, dicit se nolle vel non posse facere, peruenitur ad interesse. Et hoc vbi pars agit ad factũ, si velit agere ad interesse potest ab initio: vt scripsi in dicta l. vnica. de senten. quæ pro eo. vbi opi. doct.

12 diuersas recollegi. † Nunc ergo quæramus, quæ actiones sunt arbitrariæ, quasi iste text. factus non esset. Et respondeo cum imperatore, quòd istæ. in quibus arbitrio iudicis, &c. videamus ergo de singulis. dicit text. satisfaciat, vel rem restid tuat. Quæro nunquid d omnes actiones in quibus agitur ad restituendum, sunt arbitrariæ: Et ad hoc respondeo per prædicta, & dico quòd omnes actiones stricti iuris, in quibus fit cõdemnatio ad restituendum rem, sunt arbitrariæ. Et ad hoc respondeo per prædicta, si reus non restituat rem, sicut condemnatus est: vel quia nolit, vel quia non possit propter dolũ vel culpam: & hic nullam actionem excipio, nec interdictũ. & in hoc patronum habeo Vlpianum, qui hoc plenius dicit, quàm possum scribere. ff. de rei vendicatione. l. qui restituere. versicu. fina. qui incipit, hæc sententia generalis. Quinimò etiã officio iudicis, quod est loco actionis, est arbitrarium, qñ per istud debet fieri restitutio rei: quia fortè ille qui petit in integrum restitui, ante rem possidebat: vt dixi §. eodẽ §. rursus. Nam si reus ad iussum iudicis restituentis in integrum, non restituat rem, condemnabitur arbitrio iudicis. Et hoc intendit text. hic. In his enim & similibus, volens omnes actiones

13 amplecti, in quibus talis sit cõdemnatio. Nunquid † ergo omnes actiones stricti iuris, quæ ad restitutionem competũt sunt arbitrariæ: dico quòd non actu sed aptitudine. nam ita demum sunt arbitrarię si condemnatio fieret ad restituendũ, & restitutio non fiat: vt hic dicitur. Vnde si reus rem habeat: & actor eligat rem ei manu militari auferri, non est arbitraria actio: vt l. qui restituere. ff. de rei vẽdicatione. vel si in processu constet quòd res nõ extat: & fiat condemnatio in interesse, tantùm cessat arbitrium. & hoc dicit Paul. expresse. ff. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. qui rectè glossat hunc text. Nec moueat te quod gl. ibi not. q̃ adhuc remanet arbitraria illo etiam casu. Quia verum est vt interesse petitum æstimetur arbitratu iudicis. Sed nõ est arbitraria illo arbitratu, de quo hic agitur, qui solùm obtinet quãdo condemnatus non restituit: vt hic & ibi patet. Alioqui illa glos. esset Aurelianen. contra textum suum: sed credas quòd gl. sic intellexit. Videtur ergo iste articulus satis expeditus, quando sit condemnatio ad restituẽdum. Sed sequitur in tex. vel non exhibeat. Hũc tex. intellige, sicut statim dixi si fiat condemnatio, quòd exhibeat & nõ exhibeatur res. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. & si agatur actione ad exhibendum. Quid si agatur interdicto de tab. exiben. vel ex edicto quemadmo. testa. aper. quibus potest agi in suis casibus: vt not. ff. ad exhib. l. iij. §. fin. vel officio iud. C. de eden. l. j. ff. de tut. & rat. distr. l. j. §. officio. vel act. ex testamen. quæ quando q̃ competit ad exhibendam rem. C. de fide instrumen. l. contractus. & ibi not. ad leg. Fal. l. si prędio-

14 rum? Respondeo quòd hæ omnes sunt actiones arbitrariæ. Cùm ratio se extendat ad hoc, quia reus iussus non exhibet.

Quid ergo si non sit iussus: quia fortè ab initio agitur ad interesse post moram: vel in processu constat q̃ dolo vel culpa non potest exhibere: quo casu fit condemnatio ad interesse. ff. ad exhib. l. Celsus. §. idem Celsus. de tab. exhiben. l. locũ. §. condemnatio? Non credo quòd hoc casu sint arbitrariæ: vt dixi §. in realibus & in personalibus quæ competunt per restitutionem rei; & per rationes ibi tactas. Sequitur in tex. vel

soluat.

soluat. Dicit glo. cum certo loco est soluẽdum. Quid ergo si aliàs soluere teneret simpliciter: & non solueret? Videtur q̃ nõ sit arbitraria per hãc gl. quę hoc supponit expresse. & pro hoc facit: quia tex. exemplificauit de eo quod certo loco promissum est ℣. versic. in persona. & sic supponit quòd aliæ non sunt arbitrariæ. Quid ergo si promisisti mihi dare Stichũ ex contractu innominato, & es dare condemnatus: & non

15 das: conuertitur condemnatio † ad interesse: nunquid est arbitraria? Non videretur posse reddi bona ratio cur nõ sit. Et idem in contractibus innominatis, quando cõdemnatus dare rem, quam debet in specie, non dat. vel si nõ possit dare: & hoc quando agitur, & fit cõdemnatio ad ipsam rem. Secus si ab initio ageretur ad interesse, seu ad æstimationẽ: vel si fieret cõdemnatio in prima sententia ad interesse. & idem videtur dicendum vbi fieri est obli. iuxta illa quæ dixi §. in euidentia. aliàs videtur q̃ vix possint euitari oppositiones §. factæ. Sed quid si quis promisit dare pecuniam? Respõdeo, ibi non videtur q̃ varietur cõdemnatio: & ideo nõ videtur q̃ possit esse actio arbitraria pro pecunia. & hoc nisi esset certo loco promissa. Nam tunc est arbitraria pro pecunia. ff. de in litem iur. l. nummis. de eo quod cer. loc. l. ideo. Vel nisi peteretur vt species: quia iudicatur retro, idem quòd in specie vt dixi §. §. pro xmo. Quid si promisit dare quãtitatem: vtpote vinũ, bladum: & condemnatus non soluat? Dic idem sicut de pecunia quòd cõdemnatio nõ variatur. semper enim remanet principalis forma: & agitur ad vinũm, vel bladum: licet petatur vltra quantiplurimi fuerunt. ff. si cert. peta. l. vinum. de triti. l. in

16 hac. † Nam tale augmentum non facit actionem arbitrariã: vt dicam ℣. proximè. Sed nũquid quãdo certo loco soluendo promittitur, quod vel ex mutuo, vel ex testamento debetur: sunt semper arbitrariæ? Dicas quòd nõ, quia arbitriũ cessat, vbi petitur in loco in quo est promissum: quia ibi nulla fit variatio à forma obligationis. Vnde quamuis cõdemnatio augeatur propter fructus & interesse, semper remanet principalis forma: vt patet ff. de eo quod cert. loco. l. quod si Ephesi. §. j. quia tunc cõdemnatur ad soluendum ibi: & ibi si nõ soluat iussu iudicis: fit cõdemnatio, &c. & in hoc cõcordat optimè ista litera. Sed quid si vna fiat cõdemnatio in loco, in quo nõ fuit promissum: quia fortè nõ fuit per reum oppositũ, q̃ vellet in loco, in quo promisit soluere: quo casu supponit dictus §. interdum. quòd fit cõdemnatio in petitis: tunc nõ viderentur dictæ actiones arbitrariæ per ea quæ §. dicta sunt: ergo cessat ratio, quæ hic redditur: nisi arbitrio iudicis satisfaciat, &c. Et hoc videturve rum per §. §. sæpius alleg. ff. de dolo. l. arbitrio. §. non tamen. Sed hoc nõ videtur de mente illius tituli. ff. de eo quod certo lo. Nam lex vocat illam actionem arbitrariam, post simplicẽ moram. eod. tit. l. fin. Item ille §. interdum supponit q̃ causaliter fit condemnatio ad soluendum in loco promisso: quia dicit interdum. Et hoc sentit hic glos. quæ incipit, id est, bonitatem. & tunc actio dicitur semper arbitraria. & sic hæc videtur contraria illis, quæ dixi §. §. non tamen. Sed hoc debes intelligere, vt §. dixi: quia quando fit vna cõdemnatio in alio, & forma primæua obligationis habet: hæc actio potest dici arbitraria, sumendo largè arbitrariam: sed propriè sumendo, prout sumitur hic solùm arbit. dicitur quando arbitrio iudicis non satisfit. Et ideo peruenitur ad aliam condemnationẽ, quam forma obligationis & petitionis habeat. Vnde de illis videtur hic solùm loqui; aliàs nõ congruerent hæc exempla, de eo quod certo loco promittitur, dicto principali quod po-

17 nitur in §. in quibus. † Sed potest quæri. Glos. hic & vbiq̃ dicit q̃ tres actiones resultant arbitrariæ, quãdo debetur certo loco: & additur quarta, videlicet de constituta: vt iuxta gl. scripsi. Quæro, nunquid possit addi quinta: videlicet obligatio literarum, seu actio ex ea resultans? Verbi gratia, per literas obligasti te certo loco reddere centum, quæ mutuo recepisti. Potest dici q̃ sic: cùm sit eadem ratio: sed pro tanto non fuit nominata in Digestis, vbi plus agitur de hac materia, & alibi: quia contractus literarum erat incognitus illo iure, vt dixi satis §. de obl. lite. vide ibi. Sequitur post in tex. vel ex noxali causa seruum dedat. ista est antiqua grãmatica, dedo, dedis. Sed quæritur quare & quomodo actio noxalis sit arbitraria? glos. reddit vnam causam: & tex. aliam. Gl. dicit quòd ideo dicitur arbitraria: quia iudex arbitratur, an reus liberet

18 dando pro noxa, vel non. † Tex. dicit q̃ ideo. quia nisi arbitrio iudicis dedat, cõdemnari debet. Hæ tamen causæ non videntur se compati: quia causa quæ per glossa. redditur: non conuenit cum illo text. Aliud est enim condemnare pro eo: quia rem pro noxa non dat, quod text. dicit: & aliud pro eo: quia ipso sciente, & non prohibente, commissum est delictũ. Vnde hoc quod glos. dicit, non est nisi reprehendere text. de insufficienti causa. Præterea gl. nõ defendit text. Nam iste tex. nõ videtur procedere. dicit enim, si is cum quo agitur, ar-

19 bitrio iudicis, non det, pro noxa debet condemnari. † ergo supponit q̃ prima condemnatio est, quòd reus det pro noxa, & tamen istud falsum est: quia noxæ deditio non est in condemnatione, sed in solutione. ff. de re iudi. l. miles. §. decem. & §. at is qui. aliàs incipit, is autem qui. Vbi rectè concluditur q̃ nunquam iubetur dare pro noxa, sed solùm est in eius facultate, cõtra hũc tex. & hoc apparet ℣. de noxa. in princ. Ad hoc potest dici q̃ iste §. procedit in casu singulari, in quo agitur & concluditur ad noxam, sicut quando dñs cõuenitur pro delicto vicarij. ff. de noxali. l. si ex re. §. fi. de fur. l. si seruus nauem. tunc enim, si iussus fuerit dare pro noxa, & nõ dat: cõdemnatur. Sed istud restringeret nimis hunc §. Vnde videtur quòd debeat casus quæri, & reperiri, quo dominus iussus non vult dare pro noxa, iudicis arbitrio: quia in hoc casu loquitur iste §. Propter quod videretur posse dici quòd qui agit noxali debet agere vt appareat quòd pro noxa agitur. ff. de noxal. l. in delictis. §. detracta. Et ex hoc possunt diuersi processus fieri. Nã si iudex vult, potest ante sententiã partẽ reã interrogare an vult dare pro noxa. Si dixerit q̃ sic. & iudex præceperit q̃ det, & non dat: fit cõdemnatio in pecunia. Et hoc vult dicere iste text. & hoc casu hæc actio est arbitraria. Si autẽ iudex procedat ad condemnationem pecuniarum, statim absq; alio iussu, non est arbitraria illo arbitrio: de quo hic tractatur, videlicet, quia arbitrio iudicis non noxæ dat. Sed bene verũ est quòd cadit arbitrium iudicis in his quæ glos. dicit: & in multis aliis quæ possunt cadere in processu. Sed illa non faciunt arbitrariam illo arbitratu, de quo loquitur hic. & ita videtur

20 posse intelligi iste §. † Sed pro Deo, dic mihi tota ista materia clamat quòd in his arbitrariis fit condemnatio secundũ quod iudici videtur ex bono & æquo, secundum rei naturã, nisi arbitrio iudicis satisfiat. Quæro, nunquid sint duæ instantiæ? & nunquid sit necesse offerre libellũ in secunda, sicut in prima, & an ferrentur duæ sentẽtiæ? glos. vult dicere quòd ferantur duæ sententiæ: & per consequens fiant duo processus ad instar act. principalis: & act. iudicati. ff. de re iudi. l. miles. §. fin. ista quæstio non est noua. Spec. mouet eam de iure iurand. versic. sed nunquid. & determinat quòd non sit opus nouo libello, nec nouo processu? Quid ergo, actor veniet ad iudicem & dicet: Domine vos condemnastis vel præcepistis tali, q̃ restituat, soluat, & exhibeat: vel noxæ dedat talem rem: hoc facere recusat, Peto & vestrum officium imploro q̃ ex quo nõ potest, vel nõ vult parere vobis, vos vocetis eũ, & faciatis mihi satisfieri de dãno & omni interesse. & hoc iudex debet facere, & rem æstimare: & in eo quod æstimauerit condemnare. Et videtur duplex sententia. & quicquid sit, vltima

21 videretur principalior: & de vltima fit executio. † Vnde tex. vocat hic primam arbitrium: in secunda dicit condemnari: vt hic in versũ. in quibus. supponendo quòd secunda sit vera condemnatio, & alibi vocet primam, iussum. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. Sed hoc intellige vbi reus statim cõfessus fuit: & fuit sibi factum præceptum de restituendo, soluendo, vel exhibendo: iuxta l. si debitor. de iudic. tunc enim prima est iussus. Sed si esset cognitũ plenè de negotio, & prima sententia esset lata super petitione partibus auditis plenè, & per processum: tunc prima esset verè definitiua, quæ finem con-

Universidad de Deusto Biblioteca

trouersiæ imponeret: vt apparet in l.qui restituere. vbi fuit
declaratū pro actore:& reus fuit condemnatus ad restituen-
dum. Vnde illa est vera definitiua, quæ finem controuersiæ
imponit.ff.de re iud.l.j.Illud tamen caue;quia quandoq; fer-
tur vna sententia tantùm:& valet,quādo ante sententiam ap-
paret per processum ꝙ reus rem præstare non vult:vel nō po
test:vt satis in superioribus dixi.Et ita potest intelligi, quod
scripsi de actione,quod metus causa.s̄.eod.§.omnes.ver.qua-
22 drupli. † Quæro vltimò quis sit effectus, an actiones sint
arbitrariæ, vel non: & cur super hoc tantùm laborauimus?
Certè effectus est magnus,si glos.verum dicant.dicunt enim
ꝙ in arbitrariis iuratur in litem. Iste est maximus effectus:&
not.ff.de in litem iur.l.in actionibus.& hic. Sed hoc nō pro-
batur aliqua lege, sed tota die allegatur ad hoc iste §.& tamē
nihil facit:imò videretur potius ad cōtrarium. Dicit enim ꝙ
permittitur iudici,secundum cuiuscunq; rei naturā æstima-
re,&c.Et ita supponitur ꝙ non iuratur in litem:quia tunc nil
æstimaret:sed iuramentum sequeretur.vel si æstimaret, non
sequeretur rei naturam:necverum pretium:sed singulare in-
teresse:iuxta illa quę leguntur.ff.de in lit.iurā.l.videamus.§.
fi.cùm l.seq.& seq. Præterea hoc nō est verum indistinctè:
ꝙ iuretur in litem in arbitrariis:quia quando certo loco pro-
23 mittitur:† est actio arbitraria:vt hic patet. Constat autem,
ꝙ quando certo loco promittitur, non iuratur in litem, quia
si in litem iuraretur:veniret singulare interesse:& tamen cō-
stat ꝙ non venit,nisi commune:vt ff.de eo quod certo lo.l.iij.
§.nunc de officio.Et no.in §.fi.eiusdem l.non est ergo verum
ꝙ in omnibus arbitrariis iuretur in litem. Ad hoc potest dici
ꝙ in omnibus realibus iuretur in litem, & omnes sunt arbi-
trariæ.Et hoc quādo per contumaciā vel dolum rē non resti-
tuit. Et hoc est expressum ff.de in lit.iur.l.in actionibus.&
ff.de rei vendic.l.qui restituere.ff.si ser.ven.l.harum.& l.egi.
ff.de pig.l.si fundum.& idem in actionibus ad exhibendum:
vt d.l.in actionibus.& ff.ad exhibē.l.iij.§.ij.& idem credo in
veris arbitrariis,de quibus hic loquitur,quando per cōtuma
ciam iudicis arbitrio non satisfit:vt l.arbitrio.ff.de dolo.&ff.
finium reg.l.iij.§.si dicātur.& idem fortè si per dolum: vt no.
ff.de in lit.iuran.l.nummis. Sed obst.ff.ne vis fiat ei qui in
poss.missus est.l.j.§.hæc verba.de aqua plu.arc.l. si tertius.§.
fi.vide s̄.de verb.oblig.§.fi.vbi satis scripsi. Item nec obst.
24 iste §.in quo † dicit secundum naturam rei æstimatæ. & ita
supponitur ꝙ nō iuretur in litem:vt magis declaraui:quia lo
quitur de illa æstimatione:de qua sic loquitur ff.de in lit.iur.l.
videamus.§.iurare.quæ est secundum rei naturam, licet non
secundum verū pretium,vt dixi.Hic posset tractari materia
de offi.iud.de qua vide plenissimè,& ornatissimè,plusquam
ego scribere possem,in Spec.de offic.iudi.vbi reperies ad sa-
tietatem.& vide j̄.de offi.iud.

a ADNOTATIO. ¶ Præterea. Actiones arbitrariæ ideo dictæ sunt, quia merè in arbitrio iudicis sunt: & sunt tam reales quàm personales. Angel.& diuide hunc §.secundum eum.

b ¶ Stricti iuris. Hanc opi. sequuntur communiter doc. vt ibi per Angel. in ij.col.circa fin.versi.in ea.glos in fin.item Angel.hic in j.col.versi.ad euidentiam. ponit hic quæ dicatur actio arbitraria: & deducit vsque prope finem.ij.colum.

c ¶ Condemnare habet. An autem & quando iudex teneatur interponere officium suum,etiam non petitum: vide distinctionem Angel.hic in xxiij. col.post me.in versi.in glo.satisfieri.

d ¶ Quæro nunquid. De hoc d.Ias.hic in vj. col.post Io.Fabri.in additione quæ incipit:tu vltra scribentes.

1 ☞ *Incertò quando agere liceat.* 13.14.
2 *Actio certorum certa sit.*
3 *Accessiones non specificandæ.*
4 *§.item sciendum.sensus.*
5 *Interesse æstimandum.*
6 *Talleandi ius specificandum.*
7 *Vniuersum an specificandum.* 9.10.
8 *Certum iurandum.*
11 *Incerto processum non uitiari qui accipiendum.*
12 *Sententia qui certificanda.*
15 *§.Curare.explicari.*
16 *Sententia quando non ferenda.*
17 *Totum parte quæri.*
18 *Expensæ qui adiudicandæ.*

a CVRARE [a] AVTEM DEBET IVDEX.
Iste §.tangit practicam,& loquitur generaliter de omnibus
actionibus,dando instructionem iudici,quomodo debeat iu
dicare.In quo potest sic poni casus. Domine imperator,ego
paulò ante audiui ꝙ iudex ex bono & æquo debet æstimare
quēadmodum actori satisfieri debeat. Dicatis mihi, nūquid
debet æstimationem certam exprimere,& declarare? Respō-
det imperator,ꝙ iudex curare debet, vt omnino, &c. prose-
quere text.Glos.huiusmodi §.sunt satis planæ: quarum effe-
ctus patebit per infrascripta. Oppo.tex.dicit ꝙ (quantum
est possibile)iudex debet certam ferre sentētiam. supponitur
ergo ꝙ si non sit possibile: feret incertam, & ꝙ valebit:& ta-
men constat ꝙ sententia incerta non tenet.ff.de re iu.l. in sen
tentiis.C.de sen.quæ sine cer.quā.l.iij. Item opponitur hic:
dicitur ꝙ iudex debet curare,quòd certam ferat sententiam,
etiam si de incerta quantitate apud eum actum sit:& ita sup-
ponit quòd petitio incerta admittitur. Cuius contrarium pa
tet ff.de rei vend.l.si in rem deposi.l.j.§.si quis argentum.de
iniuriis.l.prętor edixit. Ad hoc quòd ista videas:& per cō-
sequens intellectum huius §.qui ex his pendet, præpostere-
mus ordinem textus examinando. Primò an petitio incerta
b admittatur [b];& quando? Et videtur ꝙ petitio incerta debeat
admitti.ff.de rei vendic.l.quæ de tota.§.fin.C.an excep.l. fi.j̄.
proxi.§.Super hoc est aduertendum: quia interdum contra-
hitur obligatio ad incertum:interdum ad certum:vt patet ff.
de verb.oblig.l.stipulationum quædam.cum l.seq. In pri-
1 mo casu, † si sit talis incertitudo,quæ non vitiet obligationē:
admittitur petitio incerta iuxta naturam obligationis: vt si
promisisti hominem in genere:vel duo alternatiuè:vel si con
stituisti mihi aliquam seruitutem incertam,vt vsum in tuo ne
more,ad omnes meas necessitates. Et in multis aliis exēplis,
de quibus ff.de verb.oblig.l.vbi autem.per totam l.quia nisi
ageretur secundum naturam obligationis: actor succumbe-
2 ret,vt j̄.proxi.§.vers.hic autem. † Sed si obligatio cōtinet
certum,vel res pro qua agitur est certa: tunc obtinet ꝙ peti-
tio debet esse certa:vt d.l.si in rem.Vnde tamen verum est, ꝙ
etiam illo casu incerta petitio admittitur ex causa, quādo cer
tificari non potest:vt l.quæ de tota.§.fi.de fur.l.in actione.&
hoc in singularibus action. in vniuersalibus & generalibus,
res non specificatur.& hoc intendit glos.& plenius ff.de edē.
3 l.j. Quid † ergo [c],si quis petat castrum vel villam cum suis
c iuribus & pertinen. nunquid debet iura illa, & pertinentias
specificare? Videtur ꝙ sic:quia rei vendi.est actio singularis:
vt d.l.si in rem.Potest dici ꝙ non;quia ista petuntur tanquam
accessoria.Vnde accessoria non habent in libello specificari,
extra de excep.c.cùm venerabilis.de resti.spolia.c.ad sedem.
Quid si quis petat fructus,vel expensas:nūquid debet de-
clarare quantitatem eorum? Doct.iur.cano.dicunt ꝙ non;si
petantur accessoriè:vt not.Inn.de lib.obla.c.significantibus.
Sed contra hoc videtur expresse ff.de ædil.edict. l.ædiles.
4 §.item sciendum.in fi.ibi cùm dicit, † nisi fuerint nominatim
iniuncta:& loquitur de accessoriis.sed dic nominatim iniun-
cta,id est expressa petita:non autem specificata. Nec de hoc
intendit secundum materiam:tamen iudex bene faceret,si fa
ceret specificari,parte rea hæc petēte,si possint specificari per
actorem.& hoc de fructibus perceptis ante lit.contest. Futu
ros enim non posset æstimare: cùm non sciat qui erunt: nec
d quātum lis durabit.Sed [d] si agitur ad interesse:nunquid quā
titas debet certificari,& declarari? Glos.hic sentit ꝙ nō: in gl.
quando alia res.Idem gl.finalis alibi dicit ꝙ interesse petitur
pro certi condictione.ff.si cert.pet.l.certi condictio. Et ita
supponit ꝙ certa quantitas debet peti.Pro prima opin.vide-
tur quasi expressum ff.si quis in ius voc.non ie.l.fi.de arbit.l.
diem proferre.§.fin.ff.de verborum obligat.l.si pœnam.in fi.
eod.titulo.l.liber homo.§.fin.in quibus videtur concludi,in-
teresse incertum peti.& glos. vbique sic intelligit: videlicet
quòd petitur incertum, tamen post certificatur in processu.
Petr.de Bellapertic.qui parum,aut nihil aliud dicit hic:vide-
tur tenere,quòd vbi interesse petitur principaliter; & præte-
ritum:

ritum:quòd debet æstimari,& certa quātitas peti.sed vbi pe-
titur accessoriè,vel futurum,non. Verbi gratia, si promisisti
factū,& non fecisti:potest agi ad interesse:vt l.si quis ab alio.
5 §.fina.ff.de re iudica. Tale † interesse petitur principaliter.
& debet ęstimari in libello:vt si dedisti damnū:& ago actio-
ne legis Aquiliæ,& multis aliis actionibus,quæ ad interesse
dantur.Sed accessoriè petitur quādo agitur principaliter ad
rem:& nihilominus petitur interesse,propter moram: vt in
actione ex empt.in certi condict. ex mutuo.tunc sufficit cer-
tificari in processu:& maximè quādo debetur ex mora:cùm
tunc non possit certificari cùm crescat vsque ad sententiam:
quinimò vsque ad executionem quandoque.vide ff. de triti.
l.in hac.ff.si certum petatur.l.vinum. Et quòd debeat inter-
esse æstimari,quando principaliter petitur:idem Pet.probat
quia illud interesse est præteritum, & præterita sunt certa.s̄.
de verbo.obliga.§.conditiones.& sic quasi certū petendum.
Pro hac opinione facit ff.de verb.obliga.l.stipulationesnon
diuiduntur.in fine tertij responsi:ibi,iuxta æstimationem fa-
cti dandam esse petitionem.Negandum tamen non est,quin
ex ista causa admittatur sine certificatione, cum iuramento,
etiam vbi principaliter petitur:vt dictum est s̄.& hanc opin.
6 amplectitur consuetudo. † Quid si quis [e] petat subiectio-
e nem,vel ius talliandi,vel aliquod ius generaliter, sub aliqua
villa: nūnquid oportet specificare singula? videtur quod sic.
Quia confessoria est actio singularis:& sic non datur pro tali
vniuersitate,vel generalitate.Sed oportet singula specificari.
verius videretur contra:vnde credo ꝙ vbicūq; agitur de vni-
co actu faciendo,vel declarādo:quòd illud ius possit peti per
actionem singularem vniuersaliter,vel generaliter,secūdum
formam obligationis, vel rei naturam. Sed vbi concluditur
per modum principalis ad dādum, vel restituēdum rem,vel
summā singularem:tunc illa est certificanda,& specificanda.
Verbi gratia,peto declarari quòd fullones, vel carnifices ta-
lis villę in suo nouo ingressu,debent mihi talliam,secundum
facultates suas;vel quòd sint iustitiabiles mei:talis petitio ad-
mittitur:quia certum petitur:videlicet declaratio talis iuris.
& hoc est clarum & certum.Idcirco nihil aliud habeo decla-
rare illi contra quem ago,qui fortè me turbat,seu impedit vti
iure illo.Sed si peterem mihi aliquid dari, vel restitui ab illo,
contra quem ago:tunc debeo declarare,& certū dicere. Ver
bi gratia,dico contra vnum de carnificibus alicuius villæ, ꝙ
carnifices noui,debent mihi in nouo ingressu, talliam secun-
dum facultates suas:& ꝙ ipse est carnifex nouus: quare peto
talliam ab eo mihi dari. Sine dubio ego credo, quòd debeo
dicere quantum peto pro tallia,vt possit deliberare, an tallia
sit secundum facultates suas: quia hoc casu tallia petitur prin
cipaliter.&hoc argumento prædictorum.Quid si non peti-
tur principaliter,sed in consequentiam.Verbi gratia, ago cō
tra Titium,dicens me habere tale ius seruitutis super ipso: ꝙ
peto declarari:& hoc declarato,peto per officium ipsum co-
gi ad præstandum talliam,secundum facultatem suam:nun-
quid procedit talis petitio? Videretur quòd sic,per prædicta;
quia ipsa tallia per modum accessorij petitur.declaratio nāq;
est principalis,conclusio in reali:vt satis dictum est s̄.eodē §.
omnium.& §.æquè.& sic residuum venit accessoriè per offi-
cium iudicis:vt ibi.& facit bene C.in quibus cau.col.l.j.libro
xj.Sed huic obstat:quia in rei vendicatione declaratio est cō
clusio principalis:& rei restitutio venit per officium iudicis:
vt l.qui restituere.ff.de rei vendicatione.& tamen in reivēdi.
res quæ venit per modum accessorij,debet designari:vt l.si in
rem.eod.titulo. Sed ad hoc potest responderi,quòd res de-
signatur in rei vendicatione,quia aliàs non posset designari
dominium,pro quo agitur, quod in re insidet:nec ipsa causa
principalis agendi,sed hęc causa agendi bene patet absq; de-
signatione summæ. Vnde in hoc aduerte: quia res super qua
principalis intentio & conclusio fundatur,est designanda:si-
cut in titulo quæstionis nostræ,designatur villa,seu castrum.
Et hoc designato,non oportet designari id quod venit acces-
soriè: sed si principale & accessorium sint idem,vel vnū, non
potest designari,sine alio:tunc illud designandum est. Sicut
si agam pro seruitute itineris,debita à tali fundo,oportet desi
gnari fundum:nec est diuersum in rei vendicatione, & con-
7 fessoria,quo ad hoc. † Sed quid,si ago contra Titium,dicēs
quòd vendidit,vel donauit,vel legauit mihi, quicquid habet
in tali villa:vel bona quæ obuenerunt sibi à tali:nūquid pro-
cedit libellus? vel an oportet quòd declarē, & specificem bo-
na illa singulariter? Videtur quòd nō debeam specificare in
libello,quia forma obligationis est talis.& sic sufficit ita pete
re,per ea quæ hic notantur:& quæ supra dicta sunt.Et hoc vi
detur tenere Specul.tit.de lib. conceptione.§.iam nunc.item
de pluribus.& §.iuxta.versic.item nota.de action.seu peti.§.
ij.versic.quid si peto.Pro quo facit ff.de lega.iij.l. vxorem.§.
legauerat.Quia quodammodo videtur certa demonstratio:
& ita habetur pro designatione.ff.de oper.noui nuntiatione.
l.de pupillo.§.qui nūntiat.Et pro hoc facit ff.de rei vendica.l.
si in rem.§.fin.vbi admittitur petitio serui,quæ fuit ex tali hæ
reditate.In cōtrarium videtur:quia libellus certus esse debet,
vt per eum reus possit instrui, an contendere, vel cedere de-
beat.Vnde cùm ex isto non possit instrui, non est admitten-
dus.Solutio,satis videtur admittendus contra illum,qui con-
traxit:& est ratio:quia libellus datur,vt reus possit certifica-
ri,&c. Nunc reus debet esse certus magis quàm ego de his
quæ sibi obuenerunt,vel quæ habet in tali loco, quare, &c.
8 † Sed contra tertium,contra quem agitur reali, non vide-
tur admittendus.quia cessat prædicta ratio. Vnde si admit-
terem,cum difficultate admitterem.Et in casu tamen quo nō
posset melius declarare.& quicquid sit in iuramēto, oportet
quòd sit certus:quia aliàs non posset iurare quòd reus possi-
deret,nec quòd ipse sit dominus: quæ oportet ipsum iurare:
f quia illa sunt de fundamento petitionis. Sed quid [f], si quis
petat obedientiam,& subiectionem sibi adiudicari super ho
minibus certæ villæ: & illa quæ subiecti facere debent, suo
domino iustitiario:nunquid illa debet declarare? Videtur ꝙ
sic:quia illa non sunt certa.Sed satis potest dici quòd sufficit
declarare in articulis.extra de præscript.ca.auditis. quia talis
obedientia censetur vnum corpus.plures species sub se conti
nens.Vnde sufficit totum corpus petere, sicut sufficit petere
gregem.ff.de rei vendicatione.l.j.§.fin.l.vendicatio, non vt
gregis.& hoc si certum sit de consuetudine,vel de iure,quòd
verbū importat.aliàs si esset dubium,nō videtur cur nō esset
9 opus declaratione. † Sed quæritur vltra: certum est quòd
vniuersitas iuris non potest peti per actionem realem:sed an
per personalem? Nō videtur,sed singulares res sunt petēdæ.
ff.de hæred.vend.l.qui filij.§.j.C.de hęre.vend.l.qui tibi.Cō-
trarium est expressum:quia hæreditas petitur per actionem
ex testamento.C.ad Trebellian.l.& sine scriptura.ff.de fidei-
com.hæred.pet.l.fin.§.j.cum notatis.& per actionem ex sti-
pulatu.ff.ad Trebellian.l.facta.§.j.Vnde videtur verū, quòd
aut hæreditas tota possit peti:& tunc res non designatur: aut
etiam singulares res:& tūc eas designari oportet: vt not.ff.ad
10 Trebell.l.restituta.in prin. Quæritur vltra,quid † si obliga
sti omnia bona tua mihi: ago hypothecaria,vt ea mihi dimit
tas:nunquid possum,sine alia expressione, vel an habeo ex-
primere singula? videtur ꝙ habeam exprimere:qua hypoth.
est actio singularis,in qua necesse est res exprimi:vt s̄.dixi.
Præterea,ista omnia bona important vniuersitatem iuris.
ff.ad Trebellian.l.nam quod.§.fina.cum l.seq.& vniuersitas
iuris non potest peti per actionem realem:vt l. vēditio. supra
alleg. In contrarium videtur ꝙ quamuis hypotheca sit rea-
lis:tamen fundatur,& causatur ex nuda conuentione,& obli
gatione:vt satis dixi s̄.eodē.§.item Seruiana. Ex quo ergo
talis obligatio admittitur:cur non talis petitio? videtur quòd
imò talis petitio admittitur incerta,vbi obligatio est incerta:
vt dixi in superioribus. Præterea hypothec.competit pro
fideicommisso vniuersali.C.communia de legatis.l.j. & ij.
Præterea cessio bonorum vniuersalis admittitur:cur non
dimissio bonorum pos.quæ per hypotech.auocatur? si talem
libellum reciperem,ego reciperem eum contra obligantem,
non contra tertium possessorem, per ea quæ dixi s̄.in quæst.
sed ad quid ago? de hoc scripsi s̄.de acquiren.per arrog. §.j.
11 † No.ꝙ licet petitio incerta non debeat admitti:si tamen
admissa fuerit,non vitiatur processus.verum est ꝙ debet de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

clarari in quacũq; parte processus, si hoc requiratur. C. de an. except. l. fina. vbi erat incertissima. & tamen processus tenet: alias non operaretur interruptionem: vt ibi scripsi. & debet fieri pronuntiatio: extra de senten. & re iudi. c. cùm Berthol-dus. de rescript. c. cùm dilecta. de ordi. cog. c. cùm dilectus. de cap. mo. c. dilectus, per doct. & per Inno. extra de scpul. c. certificari, in glos. diuersitatibus. Ex his apparet quomodo agitur de incerta quantitate, vel re. Restat videre quomodo sententiandum sit. & in hoc stat intellectus huius §. & glo. super quo sciendum, q; aut quæritur quomodo sententiandum sit super principali: aut quomodo super accessorio. si super principali, tunc aut petitio continet certam, & designatam quan-
12 titatem, vel rem, aut incertam. † Primo casu, certum est q; sententia debet esse certa, vel per designationem rei, vel quãtitatis: vel per certam relationem, vel demonstrationem: vt condemno te in petitum. & sic intellige C. de sent. quæ sine certa quant. l. j. & ij. de re iud. l. in sententiis. & hoc dicit iste §. cura re debet, &c. & adeò curare: quia nõ valebit sententia, nisi sic curauerit & fecerit. C. de sent. quæ sine cer. quan. l. pen. & fin.

g Quid si condemnet reum, in his quæ ex actis [8] apparebit eum debere: nunquid valet sententia? Videtur q; sic: quia hoc apparebit per processum: vt d. l. in sententiis. ff. de ma. te. l. nominatim. & pro hoc videtur extra de except. c. cùm venerabilis. & hoc videtur tenere ibi Inn. sed glos. videtur notare contra. C. de sent. quæ sine cer. quan. l. pen. pro qua facit, quia acta & attestationes vt plurimum sunt dubiæ: ideo oportet sententiam declarare. Potest dici q; non valet in prædictis terminis. Sed si diceret: condẽno te in quantitate contenta in instrumẽto producto, per actorem, vel per testes in ea concordantes, credo quòd valeret: quia refert se ad quid certum, & clarum per d. l. in sententiis. caueat tamen iudex, quòd super toto iudicet: vt j. dicetur. Secundo casu, quãdo petitio continet incertum. Tunc aut de natura obligationis seu rei, ad quam cõcluditur, nulla est certificatio facienda, & tunc valet sententia, ita incerta sicut est petitio. Verbi gratia, quando petit homo ꝓmissus in genere, vel alternatiue, natura obligationis & rei quæ petitur, habet: vt petatur incertum, nec certificandum in processu: imò caderet, si certum peteret. j. proximo § versicu. huic autem. ideo iudex, non habet curare, quòd certam ferat sententiam: vt hic not. Exemplum autem tertium, quod glo. ponit: videlicet quando agitur noxali: non placet: quia ibi potest ferri certa sententia: vt videbis infra de offic. iudic. §. j. ff. de re iudic. l. miles. §. j. Sed potes ponere alia exempla, si promissisti me seruare indemnem, aduersus rempubl. vel aduersus aliquem, cui teneri possem. fortè ex administratione, vel aliàs: isto enim casu, si ago vt condemneris ad me seruandum indemnem: valet sententia. C. de sententiis quæ sine cer quã. l. ij. quia nihil aliud petebatur. Sed si peterem damna, vel aliquid aliud: quia non seruabar indemnis: secus esset. Nã illud deberet declarari in libello, & in sentẽtia: vt supra dixi in materia petitionis. Item potes ponere plura exempla, si petam processus factos tali tempore cõtra me, nullos declarari: pro eo, quia iudex excõmunicatus erat: vel quia absens. extra de postul. præla. c. tanta. de dol. & contu. c. veritatis. vel si petam ius episcopale: vel iustitiarius iura, quæ iustitiario debentur, vel aliquem esse talliabilem de voluntate. extra de sent. excõ. c. cùm venissent. de procur. c. auditis, de appella. c. bonæ. & in nullo talium casuum habet locum iste §. Item nec vniuersali actione, quando vniuersaliter agitur. ff. si pars hæred. pet. l. non possumus. si autem pro certa re: tunc esset illa declaranda, vt ad restitutionem illius concludatur. Nam res singularis potest peti per actionem vniuersalem, & tam singularis: vt supra dixi. si tamen concluderetur vniuersaliter contra illũ qui vnam rem tenet, & diceretur eum tenere hæreditatẽ, nihil haberet specificare actor, nisi in executione: & sic nec iudex. & vide extra de offic. ordin. cap. conquerente. nec habet lo-
13 cum noster §. † Quid in actionibus generalibus, sicut tutelæ, pro socio? Credo quòd sicut petitio generalis, & incerta admittitur, quòd sententia generalis valeret. si enim petitio continet quòd compellatur reddere rationem, de administratione; sufficere debet quòd ad hoc reus condemnetur; sed postea debet dari arbiter, qui singula discutiat, & iudici referat: & coram illo specificabitur per articulos. ff. de condit. & demonst. l. si cui. de iudic. l. vix. §. item arctioris. in argumen. & tunc iudex certam proferet sententiam; & in certa summa condemnabit. Et hoc casu obtinet iste §. quia quamuis de incerta quantitate actum ab initio fuerit, nihilominus curare debet, quòd certã ferat sententiam negotio (vt præmittitur) examinato. & facit ff. famil. erciscun. l. item Labeo. §. item fa-
14 miliæ. versic. sed si. In tertio casu, † quando fuit petitio incerta: de natura tamen rei, vel obligationis, esset certificanda, verũtamen fuit incerta admissa, vel devoluntate partium, vel aliàs: quia certificari non poterat: quo casu admittitur: vt supra dictum est: tunc propriè habet locum iste §. quòd iudex habet curare, vt certam ferat sententiam: quamuis de incerta quantitate, vel re actum fuerit: vt l. quæ de tota. §. incerta. ff. de rei vendicatione. & l. in furti. ff. de furt. Sed quid, si non posset iudex certificare: quia fortè testes non declarant rem, vel quãtitatem, sicut nec actor; quid faciet? Videtur q; nihilominus pronuntiare debet: quia textus dicit, quantum est possibile, certam sententiam proferat. Et sic supponit, imò expressè dicit quòd eam proferat, saltem qualem poterit. Istud non videtur de mente iurium, quæ volunt sentẽtiam certam ferri: vnde istud possibile, non sonat quòd det eam incertam: sed q; eam reddat certam quantum plus poterit. Verbi gratia, petebas centum libras, nõ declarabas monetam: iudex in sua sentẽtia debet eam declarare. vel petebas legatum, saluo eo quod est per l. fal. de trah. iudex debet declarare hoc quan-
15 tum † est sibi possibile. si autem non sit possibile: tũc debet absoluere reum, quia actor nõ probat. Verbi gratia, tu petis vnum scyphum, quẽ mihi cõmodasti, vel penes me deposuisti: nõ dixisti pondus: quia nesciebas, nec testes declarãt, quid fiet? Videtur q; debes succumbere: quia quãuis admittatur libellus cum iuramento: nihilominus oportet probare pondus ante sententiam: vt notatur in d. l. in furti. ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. cùm igitur nõ probes succumbis. & hoc nisi in actionibus, & casibus, quibus ex dolo iuratur, de quibus dixi §. §. præterea. quia tunc cum iuramento fit condemnatio incerta. Sed quid si vterq; probat æqualiter, nec constat qs
16 est actor, nec quis est reus? Responsio: iudex in dubio † non ferat sententiã: vt consueuit notari C. vti possi. l. j. extra de pb. c. licet, iste tamen casus vix occurrit: quia vix est quin sciatur, quis actor, quis reus, & quid probatur, vel non, vt ibi scripsi, & in omnibus potest procedi ad quæstiones: extra de depos. c. j. & de hoc j. de interdi. §. retinendæ. Sed quid, si quis petat, omne imperium in aliqua villa, vel territorio, facit articulos super expletis diuersis: probat aliquos, alios non. Verbi gratia, probatur quòd cognouit de aliquibus causis mixti imperij, vel iurisditionis: non autem probat quòd animaduerterit in aliquem, vel mulctauerit: nunquid iudex adiudicabit sibi totum imperium? & anvalebit sententia generalis, ex quo fuerint articuli specificati? Innocẽ. videtur velle quòd iudex pronuntiabit super articulis probatis: super aliis supersedebit. & ita no. extra de except. cap. cùm venerabilis. & idem sequitur Spec. de senten. §. qualiter. versic. item debet esse. nu. 7. lib. ij. sed hoc nõ videtur verum: quia ex quo petitio fuit vna, non potest pronuntiari pro parte: & pro parte dimitti. ff. famiIiæ erciscun. l. in hoc iudicio. C. si aduers. rem iud. l. j. resp. ij.
17 Præterea sicut sufficit vti parte fundi † ad acquirendam possessionẽ totius: sic & aliquo articulo imperij. ff. de acquir. pos. l. possideri. respons. ij. Igitur probatio illa sufficit sibi: & debet sentẽtia ferri in totum pro actore, & hoc nisi reus possideret, vel explicasset articulos nõ probatos: vt l. quod meo: §. fin. eodem titul. vide de his extra de præscription. c. autem. & scripsi in breuiario C. de emancip. lib. l. j. Satis ergo locuti sumus de sententiis ferendis super principali: quid si super accessorio. Omnes docto. iuris Canonici tenent q; valet sententia incerta, reseruata taxatione: & hoc sequuntur omnes curiæ. vnde condemnant in fructibus & expens. reseruata taxatione. & idem videretur dicendum in damnis, & interesse, & quibuscunque casibus, vbi accessoriè aliqua petuntur, & ita notant in d. c. tanta. & est expressum de donationi. c. inter dilectos.

dilectos. de procura. ex insinuatione. cum multis. Hoc etiam videtur fundari per l. C. si quis alteri, vel sibi. l. cũ propria. in fin. ibi, cùm dicit possessionem habita etiam taxatione fructuum, &c. Sed illa magis videtur facere contrà. Supponit enim, quòd taxẽtur in condẽnatione, sed facit in hoc: quia loquitur de taxatione, supponendo quòd cõdemnatio præcesserat. Quicquid sit: securius esset condẽnare in certa summa, vel quantitate, negotio prius examinato: sicut etiam leges
18 † ciuiles videntur velle in expẽsis, quæ primò debent taxari, & post iurari, & nouissimè adiudicari: in auth. de iudicibus. §. oportet. & facit ff. famil. erciscun. l. item Labeo. §. sed & regionibus. in hoc non insisto: quia tantũ vsitatum est de contrario, quòd non crederetur mihi. In hoc tamen aduerte, quòd quãuis condẽnatio valet in summa incerta: in accessoriis tamen condemnationis modus debet esse certus. Nam si diceret, condemno te in expensis, si quæ debentur, non valet. ff. de re iudic. l. in sententiis. §. qui sortis. Ideò non valet cõdemnatio in expensis de iure, si frequenter fit. sed de qua sentẽtia loquitur hic, an de interlocutoria, vel definitiua? non est dubiũ, quòd de definitiua. Quid de interlocutoria? Videtur quòd valeat incerta: nam condẽnatio fit in expensis, nulla expressa quantitate, interloquendo fortè ratione retardati processus: vel alia de causa: extra de procura. c. auditis. Item reuocatur quicquid post appellationem factum est: extra de appel. c. significauit. & c. cùm causam, super hoc debet aduerti materia, in qua fertur interlocutoria, sicut suprà dixi in definitiua. Nam si materia exigat certitudinem, debet ferri certa: aliàs potest valere incerta. Verbi gratia, fiunt positiones, vel articuli: ego dico aliquos esse impertinentes vel captiosos, & non esse his respondendũ: & super hoc peto ius fine dubio, iudex debet declarare specificè, quibus positionibus est respõdendum. & quibus non: aliàs sentẽtia sua esset derisoria.

Sed interdum valet incerta. Verbi gratia, petebam diem ad proponendas exceptiones. ego dicebam te non debere admitti ad aliquas proponendas, vel te nõ debere admitti ad aliquos testes producẽdos: vel dicebam laicos nõ debere admitti ad deferendũ testimonium, si super hoc detur generalis interlocutoria, nõ dubium, quòd hæc valet, & tenet: quia hoc petebatur, sicut dixi suprà. Vnde sufficit sentẽtiare, sicut petitur, quãdo materia hoc requirit, sicut est in prædictis exẽplis. & in multis aliis quæ possunt reperiri. Dicit ergo iste §. quia curare debet iudex, &c. Sed quæ erit forma, & materia huius curiæ? Respondeo, debet perfectè videre processum, & cuncta rimari: & si ex processu non appareat, quòd possit certam ferre sententiam, debet vocare partes, & interrogationes facere: & etiam testes, si videatur quòd minus clarè depositerint: vt magis declarent: extrà de proba. c. in præsentia. de testib. c. cũ clamor. ff. de interrog. actio. l. vbicunq;.

Item dic, quòd nedum debet iudex sententiã incertã dare in re, & quãtitate petita: imò in aliis, ex quibus posset per sententiam dubium oriri in futurum. concedo tamen, q; si hoc non faciat: non annihilatur ex hoc sententia. ff. de fideicõ. lib. l. si legatario. §. fi. ff. de suspe. tu. l. iij. §. nec; enim. an aũt incertitudo personarum vitiet: dic extra de offi. ordi. c. ij. In glo. & in scriptis. in fi. dic multos alios casus, vt scripsi in dicta l. fi. vide ibi: quia hoc non est proprium hic.

a ADNOTATIO. ¶ Curare. Diuide hic secundum Angel. & summa sic. Iudex debet ferre sententiam certam, etiam super libello incerto, si incertitudo est in potestate iudicis hoc dicit.

b ¶ Incerta admittatur. De hoc vide Ias hic in prin ij. coluu. versi. iij. no.

c ¶ Quid ergo. Sed quid si iudex pronunciauit sic, pronuncio vt pronunciauit talis iudex in tali causa. an valeat sententia: vide hic Angel. circa fi. ij. colum. versi. quid si iudex. vide Iaso. hic in viij. colum. circa fi. versi. quærit ergo in primis.

d ¶ Sed quid. Quid autem si iudex in sententia expresse se retulit ad quoddam instrumentum quod non fuerat in causa productum: an valeat sententia: vide hic per Angel. in fin. ij. colum. versi. quærit Bald. & per Iaso. hic in viij. colum. in versic. quid autem si iudex.

e ¶ Quid si quis. Quid autem si iudex dicat condemno si est probatum alias absoluo, vide hoc per Angel. in iij. colum. circa me. versi. quid si iudex dixit, condemno si est probatum. & per Iaso. hic in x. colum. ante me. in versi. quæritetiam Angel.

f ¶ Sed quid. Quid verò si iudex dicat in sententia titium ab soluo, & in expensis victum victori nobis, & successoribus nostris, taxatione reseruata an videatur facta condemnatio? Vide Angel. hic in iiij. colum. post princi. versi. quid si iudex dicat Titium absouo. & per do. Iaso. in x. coiu. post prin. in versi. vlti. vt nihil.

g ¶ Ex actis. De hoc vide An. hic post prin. ij. colum. versiculo ex quo not. quod indubio.

1 §. Casus positio.

2 Iure antiquo, an erat introductum, quòd plus petens, quàm sibi deberetur, amittebat causam?

3 Paragraphus iste, Si quis agens. Insti. de act. nihil habet commune, cum l. unica. C. de plus peti. & rationem reddit.

4 Plus petens, quàm sibi debeatur, punitur, si principaliter plus petit, an autem, si accessorie.

5 Quid si non exegit, sed petiit, vel fecit fieri executionem.

6 Quid autem duplicabitur in hoc casu, vel §.

SI QVIS AGENS INTENTIONE SVA.

1 † Iste §. planissimus est, & glo. magis plana est; & est vnus §. & vnus casus, cũ suis exemplis, & declarationibus, vsq; ad §. fi minus. Casus pro iuuenibus, potest sic incipi. Domine Imperator, ego multas naturas actionũ vidi, ex quibus occurrit mihi talis casus dubius: ego debebam alicui x. ipse petit à me xx. quæritur, nunquid debeat puniri? Respondet Imperator, quòd sic: quia antiquitus, si quis agens, &c. casus planus est. prosequere literam. Circa istum §. primò potest quæri, vtrum intelligatur generaliter, quacunq; actione agatur. Et videtur, quòd loquatur tantũ de reali, propter verbum pertineat, quòd videtur sonare realitatem: vt dixi §. eod. §. omniũ. Sed contrariũ est verum. Nam generaliter loquitur, si quis agens intẽtione. hoc enim verbum, omnẽ intentionem comprehendit: quia largũ est, & hoc apparet per exempla j. ver.
2 plus. & ver. seq. vbi loquitur de reali, & personali. † Item quæritur, hic dicit, quòd olim rem amittebat: nũquid hoc antiquitus erat de iure ff. vel de iure antiquissimo? Videtur q; de iure ff. per l. non solũ. §. tale. allegatam hic in glo. Contrarium videtur de ædil. edic. l. bouem. §. si sub cõditione. de pigno. l. grege. §. si sub cõditione, si cer. pe. l. pecuniã. & ad leg. Aquil. l. in l. Aquilia. si deletũ. Et fortè §. tale, referebat se, ad ius antiquũ: vel fortè de iure ff. erat aliud in debito cõditionali; aliud in debito in diem: hodie idem j. eo. versũ. tempore. Sed nunquid iste §. corrigit l. iustas. de iure fis. lib. x. C. Glos. videtur hic sentire, q; sic. in gl. facit. dicit enim, idem erat. q. d. quòd hodie nõ esset, et expressè hoc dicit in d. l. iustas. sed ego non video, quare fuisset posita in C. si esset correcta. Vnde non puto eum delinquere, qui in dubiis quæstionibus, cõtra fiscum respõdet. ff. de iure fis. l. non puto. Idcirco audacter dicas, q; d. l. stat hodie. & iste §. habet locum in priuato, non in fisco: quia adhuc vult procedere ad bonũ exemplũ. † Vnde non mirum, si fiscus sit peioris cõditionis, in his quæ tendunt
3 ad correctionẽ morum, quã priuatus: quia & alibi legitur ff. ad Treb. l. si legatus. §. fi. cum cõcor. & not. q; iste §. nil habet cõmune cũ lege odiosa. C. de plus peti. Nam ibi loquitur, vbi plus per dolũ sibi procurauit caueri, & ex cautione agit, hic vbi solũ plus petit, etiã sine malitia: sed crassa, vel minus iusta ignorantia. Vnde alia pœna hic: alia ibi. Quod ergo, si procurator fuerat in parte satisfactũ, domino ignorãte: dñs totum petit, vel prædecessoris hæres, qui cautionẽ inuenit, totũ petit: nunquid punitur hac pœna? Credo q; sic, si potuit se certiorare. ff. de reg. iur. qui in alterius. vnde ponderà hic verbũ
4 constantissimus &c. † Super tex. re veluti. Iste ver. proce-
a dit sine dubio, vbi plus petit, [a] vna petitione, & principaliter quid si accessoriè? Verbi gratia, petit rem cũ fructibus, vel cũ interesse: & constat per processum reũ non teneri ad fructus vel interesse: sed ad principale: satis videt æquũ, cũ hoc sit pœnale, q; nõ debeat extẽdi. l. interpretatione. ff. de pœ. Et q; nõ debeat puniri, saltem pœna tripli apparet: cũ ex hoc maiores sportulas, nõ soluerit. Super tex. tempore, veluti si quis antedic, appositã de cõsensu partiũ, vel ex natura rei. j. de except. §. tpalis, idẽ, si p legẽ, vt in exac. dotis rei mobilis. C. de rei vx. ac. l. vnic. §, accedit. vel in cõstituta pecun. ff. de cõst. pe. l. pro-
5 missor. † Sed quid si nõ exegit, sed petiit, vel fecit executionẽ fieri: q; a fortè iudicatũ habebat, vel literas sigillatas, de qbus fit executio in curia laicali, et ĩ curia ecclesiastica monitio: nũ-
6 q; d est locꝰ huic §? credo q; sic: multo magis, et qa maior rõ ff. q;

Universidad de Deusto
Biblioteca

me.cau.l.fi.§.fi. Quid si soluit ante diem vocatus,& per iudicem iussus:nunquid potest agere ad pœnã? credo q̃ non,per d.l.ff.de eo quod certo loco.l.centũ Capuæ. Sed quid si nõ fuit dies certa appositatunc idem:cũ iste §.obtineat in debito conditionali:vt statim subiicitur:& dies incertus habetur
6 pro cõditione.ff.de condi.& demõ.l. dies inceptus. † Sed quid duplicabitur, & in hoc casu videretur, q̃ conditio, vel dies incertus,deberent iterum expectari,per hunc §. sed potest dici,q̃ duplicabitur tantũ tempus,quantũ fuit à tempore contractus,vsq; ad euentũ cõditionis,vel diei incerti,& fortè hoc voluerunt dicere glo.ff.si cer.pet.l.pecuniã.de pig.l.grege.§.si sub conditione. vide j. de except.§.tẽporalis.& §.eod. §.tripli. Super tex.qua enim ratione.iste versi.facit, quòd actio quæ cõpetit ad dandũ,sit arbitraria:quod non est verũ vsquã,vide §.§.præterea. In glo.loco.in fi. hęc est verior:et bene facit ff.de admi.tuto.l.Titium,& Mæuium.§.j.& vide plenius de materia huius §. §.eod. §. præterea. Super text. ibi.diuersa sunt pretia.facit ff.ad leg.Fal.l.pretia.§.fin. de eo quod cer.lo.Ideo.super tex,ibi:sed & pecunię numeratę.sub diuersa est vtilitas:quia non in omnibus &c.sed quid est ho
3 die in terris Christianorũ,qui non fœnerant? respondeo idẽ: quia debitores bene recipiunt sub vsuris. Sed quid si sit notorium quod vtilius est debitori soluere in loco vbi petitur, quàm in loco vbi agit:nunquid opus est huiusmodi commemoratione? Credo quòd sic:quia petitor debet narrare formam obligationis.infrà versi.huic autem.in fine. Item super hoc,reus nõ habet fabere processum,nec probationes attendere.infrà versi.præterea.in fine.

a ADNOT. ¶ Plus petit. Quæritur hic Areti.an & quando admittatur pœnitentia, ad hoc, vt ipse actor.cuitet pœnas prædictas.& tenet quòd vsque ad litem contesta. nisi ipse reus fecisset aliquas expensas, ante li. contest, quia ad illas resciendas actor debet condemnari.

1 ☞ *Alternatiua multiplex.*
2 *Alternatorum utrum q; in obligatione esse.*
3 *Alternatorum cuius sit electio. 4.6.*
5 *§. Huic autem.locus,& sensus.7.*
8 *Alternatorum quod petendum.*

HVIC AVTEM QVI LOCO. In glossa, hanc causam.in fi.vel fortè vtilitatẽ:quia ex electione descendit:vt ff.de vsuris.in rub.sed secundum hoc posset dici,quòd plus petitur causa, suprà versi.loco,sicut hic:sed non ita propriè. In glo.nisi cùm iam.in fin. Quidam habent hic additionem,quæ incip.quare &c.& finit l. Stichum.circa princi.
a Si non habeas, scribe eam:quia bona est. Pro euidentia [a] tamen huius gloss.& materiæ, scire te volo, quòd reperitur
1 † alternatiua personarũ,seu alternatiua inter personas: vt l. cùm quidã.C.de verbo.signi.ff.de leg.ij.l.fi Titio. de consit. pecu.l.sed & si filio.§.j.§.de inuti.stipu.§.planè. Item reperitur alternatiua rerum: vt in exemplo hic posito. ff. de iure do.l.plerunq;.in prin,de leg.j.l.cùm res.§.sed si Stichus. [iste §.ad membrũ §.proxi.pertinet:loquitur enim de alternatiua personarũ:melius in l.si stipulatus fuerim illud, aut illud. ff. de verb.oblig.] Item alternatiua temporis.ff.de verb.obl. l.si stipulatus fuero x.aut xv.§.item si ita.de leg.ij.l.si ita relictum.§.fina. Item reperitur alternatiua locorum. ff.de eo, quod certo loco.l.iij.§.qui Stichum.[aliàs incipit, & ideo.]

Item locorum & rerũ:vt eo.§.in fi. His visis, quærendũ est, an iste versic.obtineat in omnibus his alternatiuis. Et ad solutionem huiusmodi est primò quærendũ,quid sit in obli
2 gatione † in alternatiuis rerum? & videtur quòd vna res solum,videlicet,quæ soluitur.ff.quando dies leg.ced.l.cũ illud, aut illud.de leg.ij.l.si illud,aut illud.arg.ff.de leg.j.l. cùm incertus. Ad hoc respondeo,q̃ vtrunq; ff.de verb. oblig.l.si duo.in fi,& apparet:quia vtrunq; potest constitui.ff. de constit.pecu.l.illud,aut illud.& sic vtrunq; debitum.eod.titu.l.j. §.debitum. & hoc vbi in vtroq; potest consistere obligatio: alioqui alterum tantùm, in quo obligatio potest consistere & hoc verum in aliis,quã in alternatiuis quãtitatis, vel temporis. Quid in illis? expressum videtur, quòd in illis est minor quantitas in obligatione,vel longius tempus. ff.de verb. obliga.l.si ita stipulatus fuero x.aut xv. Glosia sentit contra, quòd nihilominus totum est in obligatione.ff.de lega.ij.si ita relictum.§.fina.vbi videtur concludere,quod vtrunque sit in debito;sed propter præsumptionẽ censetur longius tempus, & minor quantitas. Hoc non credo:imò tex. (sicut simpliciter loquuntur)intelligo.& hoc est quasi expressum ff. de verborum obliga.l.inter stipulantem.§.si stipulante. in fine. Si enim vtraq; summa esset in obligatione,& responderetur de vna,profectò stipulatio nulla esset per primũ respõsum illius §.& tũ constat quòd ibi valet. & hoc vbi est electio debitoris,Sed quid in casu quo est electio creditoris? Videtur econtra,videlicet, quòd illud, quod maius est, sit in obligatione: quia qua ratione minus est ipso iure in obligatione, quando est electio debitoris:quia præsumitur, quòd debitor minus eligeret,eadem ratione videtur,quòd sit maius, vbi est electio creditoris:quia præsumi debet,q̃ plus eligat arguẽdo de pari ratione per contrariũ, sicut arguitur suprà proxi. versicul. Item quæritur pro solutione primæ, & illius secundæ quæ
3 stionis, cuius sit electio, † in istis alternatiuis rerum, an debitoris,vel illius cui debetur. De hoc satis dixi suprà, de leg. §. si generaliter. vide ibi quandiu res debitæ extant, sed vbi non extant,nihil dixi.& sicut vides,additio. quæ est hic,incipit de hoc loqui:tamen minus perfectè. Vnde dic,quòd si altera extat, alia non:dic quòd aut res perempta est sine mora, & sine facto alterius contrahentiũ;& tunc illa,quæ supereſt, est in obligatione;vt l.Stichum,in prin.ff.de sol. vel pretium peremptæ,si ipsum malit debitor præstare.ff.de lega.j.l.cùm res.§.sed si Stichus. In casu quo est electio sua. ff. de contrahenda emptio.l.si in emptione.§.penulti. aut periit post moram,vel facto debitoris;& tunc distinguitur, cuius erat electio. Nam si erat creditoris:potest petere mortui pretium, si vult.& sic intelligitur dicta l.Stichum.in secundo dicto, ibi, cùm dicit,Ille solus qui decessit.&c.sub.si creditor elegerit.si verò esset debitoris electio:tunc remanet viuus in obligatione;nec debitor potest offerre pretium mortui, si sit viuus: vt dicta l.Stichum.versi.enim verò.secus dicerem,si alienasset. ff.de lega.j.l.si quando.§.fina.Si verò alter mortuus sit,facto creditoris,vel post eius moram de bitor liberatus est: nec alter in obligatione remanet.ff.de verborum obliga.l. si stipulatus fuero Damam,aut Herotem.Ex his apparere potest in magna parte solutio quæstionis principalis, & intellectus huius text.nunquid iste versic.obtineat in omnibus alternatiuis rerum? Quia aut ambæ res supersunt,aut non.Si supersunt; aut quæris de alternatiuis quantitatũ, seu temporis; & sic de aliis;aut erat electio debitoris,aut creditoris. Recipiamus ergo, per modum quæstionis, hæc membra. ponamus, quòd promisisti mihi x. aut xv. vel promisisti intra Calend. Martias,vel Augusti,ad electionem tui:nunquid debeo cõcludere alternatiuè,in libello? Ego credo,quòd non,per d.ll. quia minor summa, & largius tempus, sunt in obligatione; & ideo hoc casu non obtinet iste §.Nec potest dici,quòd petatur plus cã;quia nec plus est in obligatione.Sed pone,q̃ est electio creditoris: nunquid debet concludere alternatiuè? Non videtur,quòd recisius tempus, & amplior summa, videtur esse in obligatione;vt suprà dictum est, quinimò, non videretur,quòd possit petere minorem summam: quia non est in obligatione per supradicta. Hæc autẽ vera,quando est eadem quantitas, in qua non cadit interesse, nisi in eo:quia summa maior est.Sed vbi caderet interesse,vel affectio: tunc crederem vtrũq; in obligatione;& esse locum huic §. quamuis summa altera esset maior,vel fortè eadem. Verbi gratia, promisisti mihi centũ in pecunia numerata, seu moneta, vel xc.vel fortè centum in bonis florenis. hoc casu, credo vtrũq; esse in obligatione:quia vtilius est, & leuius potest dare, vel recipere vnam summam, quàm aliam. Et idem dicerem in alternatiua temporis. Pone,quòd promissa fuerunt centum soluenda.in Calend.Martij,aut Maij,de moneta quæ curreret in termino. Hic potest cadere magna affectio, ppter monetas,quæ sæpe mutãtur in regno Franciæ,& frequenter expedientius est citò soluere,q̃ tardè,& econtrà expedientius,

tardius

tardius recipere.& hoc dico:quia cessat ratio dictarum legũ. & per illa quæ dixi in simili materia cõpensationis,suprà eo. §.in bonæ fidei.& in talibus casibus, & in similibus, crederẽ
4 esse locum huic §. † Veniamus ergo ad aliud membrum: quid in aliis, quã in alternatiuis quãtitatis, seu temporis, in casu quo est electio debitoris? Respondeo indistincte esse locum huic §. Sed quid si est electio creditoris:nunquid debet concludere alternatiuè,secundũ determinationem huius §.Credo q̃ non:imò debet concludere ad vnum: & illud eligere:vt d.l.Stichum.circa prin.de verbo.obli.l.vbi aũt.§.qui illud.Sed quid si vnum petit præcisè,absq; eo q̃ se eligere vel elegisse dicat? Satis potest dici,q̃ agendo,& petendo illud.vi detur eligere.ff.de leg.ij.l.si is cui.Sed an teneatur saltem facere cõmemorationẽ de forma obligationis alternatiuæ? Videtur debere dici,q̃ sic:vt hic,& versi.qua de causa.sed parũ facit:quia(vt dixi)totus iste §.loquitur qñ est electio debitoris:sed,quãdo est creditoris, non videtur necesse per d.l.si is, cui.& per d.l.Stichum.Quid ergo si egisset quasi ex obligatione pura, & fuit intentio eius negata, in processu probat actor obligationẽ alternatiuam,& electionẽ sibi datam:nunquid debet cadere? videtur q̃ non,per prędicta. Item,quia rei nihil interest.Quicquid sit,securius est,quòd faciat cõmemorationem in libello de forma obligationis:iuxta formam huius literæ:quia alia est obligatio pura,alia alternatiua:vt l. inter stipulantem.§.si stipulante.ff.de verbo.obliga.Negari tamen non potest,q̃ ratio huiusmodi §.non habeat locum in his casibus.Nunc autem recipiamus vltimũ membrũ,quãdo res non supersunt:sed tantũ altera: nunquid sit locus huic §?
5 Respõdeo † secundũ prædicta,q̃ sic,in casu quo debitor potest præstare vnũ vel pretiũ,in casu quo teneretur ad solũ illum qui supereſt;ille solus petendus est: nec est locus huic §. Sed bene credo,esse securius,q̃ fiat cõmemoratio totius facti in narratione libelli:vt dixi §. proxi. quando autem debet præstari pretium,vel ipsa res:vidisti in superioribus,vix potest intelligi iste §. Sed nunquid obtinet in alternatiua personarum? Verbi gratia,stipulatus sum mihi,aut Titio: peto purè mihi dari:nunquid possum? Non videtur,cũ me inuito, debitor possit illi soluere.§.de inuti. stipul.§.si quis alij.& ita videtur q̃ actor non possit detrahere illam electionẽ debitori,& q̃ iste §.obtineat in alternatiua personarũ, sicut rerum. Sed hoc non est verum,saltem vbi alter est adiectus. Nã iure cauetur,q̃ si stipulator egerit,& lis contest. fuerit:non potest amplius solui adiecto:vt ff. de solu. l. si quis stipulatus fuerit x.in melle.§.fi.vbi est expressum.nã certum est,quòd ibi agebat purè,ad dandũ sibi:quia si egerit ad dandum sibi,vel Titio,semper reus liberatur dando Titio, & faciendo quòd petitum est j. de perpe.& temp. act.§.fi. Et sic non tenetur cõcludere alternatiuè,secundũ istius §.formam.& hoc sine dubio, vbi alter est adiectus. Quid si ambo sunt principales: lego Titio aut Seio:vel fratribus minoribus, vel prædicatoribus,cui hæres volet,vel fortè ambo stipulati sunt, quilibet alternatiuè: videlicet Seius,promittis mihi, aut Titio? & Titius promittis mihi,aut Seio? Dicas idem, q̃ quilibet potest agere purè,nulla facta mẽtione de alternatiua. Nec est locus huic §.& est expressum ff.de leg.ij.l.si Titio,aut Seio. Quid si sit alternatiua rerum,& locorum:promittis dare equũ Parisiis,vel bouem Romæ? Determina per præcedentia,cuius sit electio.& vide ff.de eo quod certo loco.l.iij. Et idem si sit alternatiua rerum, locorum, & personarum. Verbi gratia, promittis mihi equum dare Parisiis, vel Titio bouem dare Romæ? has & similes, potes determinare per prædicta;visa bene dicta l.iij. ff. de eo quod certo loco. Prædicta quæ dixi
6 suprà, vbi res non extat, satis procedunt de se. † Sed potest quæri,quid si vtraq; extat;verũtamen,altera exempta est de obligatione,& fortè per pactum. Verbi gratia, promisisti mihi Stichum,aut Pamphilum:feci pactum,quòd nõ peterem Stichum: nunquid remanet obligatio in Pamphilo? Hæc quæstio mouetur ff.de pactis,l.si vnus.§. sed si generaliter.Et ibi tenet Azo,quòd non;pro quo facit ff.de libe.leg. l.non solùm.la j.§.si is qui.in princi. Sed illa magis dicit contra;quia ibi dicit liberandum acceptilatione,supponendo,q̃ si pacto aliud esset,& hoc videtur verum, quamuis quidam distinxerunt,cuius esset electio.Et idem videretur, si legaretur Stichus, aut Pamphilus: & post testator iterum adimeret,vel venderet.ff.de leg.j.l.si quando.§.fina. Prætereà in glo.facit ad hoc melius ff.de vsu & habita, l. fi.& facit,quòd non possit aliud solui pro alio,quamuis sit melius.de quo notatur ff.si certum peta.l. cùm quid. Iuxta hunc versicul. potest quæri, ad quem pertineat electio in obligatione generis [b]. Et potest dici,quòd ad promissionem indistincte, nisi
b verba dent actori: vt dixi in dicto §. sed si generaliter. & sic tenet hic Dynus,non admissa distinctione,quæ fit in legatis,
7 & contractibus inter viuos. † Sed quæritur, nunquid iste §.obtineat,quãdo est electio actoris? & ego credo quòd nõ, per illa quæ dixi de alternatiua,suprà versicu.huic. quæ possunt hic congruè aptari. Item credo,quòd iste §.debet obtinere,etiam si incertus, de certis est legatus, vel promissus, in casu quo spectat electio ad debitorem. de quo vide in dicto §.fed si generaliter. Sed quid si debeatur mediocris, quod est quandoque,vt ibi scripli: nunquid si actor petat sibi dari mediocrem in genere,videtur plus petere? Videtur quòd sic: quia forma obligationis, non est talis. vnde licet mediocris sit in solutione:non tamen in obligatione.Et ideo videtur, q̃
8 debeat agere † simpliciter. Videtur contra, quòd necesse sit, & expediens,quòd petat mediocrem sibi dari debere. Quia aliàs non posset ad mediocrem iudex condemnare. & facit, quod dicam infrà de offic.iudi.§.j.quicquid sit,non credo, q̃ ex hoc plus petat,vt puniatur huiusmodi pœna. Cætera quæ hic dicenda essent, vide infrà de exceptio. §. temporales. vbi ponam practicam huius §. Vnum nolo omittere:quia frequenter cadit in facto. Pone,quod aliquis promisit mihi soluere x.in vino,vel in blado,pro pretio quo valet, non soluit: ago contra eum,& peto x.solùm. Quæritur vtrum peto plus? Videtur,quòd sic:quia adimo ei facultatem soluendi res pro pecunia.arg.huius §.& suprà proxi.Contrarium est expressum ff.de solu.l.si quis stipulatus fuerit x.in melle. vbi fuerũt petita x.solùm. Si enim ibi peteretur,secundũ formam obligationis,vel posset præstari vsque ad sententiam: vt dixi suprà versic.proxi.quod tamen lex illa negat. Vnde bene credo, quòd in narratione libelli, debet de hoc facere mentionem:sed non debet cõcludere,nisi ad x. & fortè malè ageret, nisi faceret de hoc mentionem.Item credo,quòd si expediret sibi plus habere species,quàm pecuniam,quòd posset concludere,secundum formam obligationis, quamuis non sint species in obligatione:vt l.si duo.in fi.de verb.oblig.

a ADNOTATIO. ¶ Pro euidentia. De hac materia alternatiuæ,diffusè hic tractat Angel.incipiens in j.colum.vsquæ ad finem §.
b ¶ Obligatione generis. De ista obligatione generis.s. quando homo debetur in genere: vide hic Angel. in §.præterea.in j.colum. versi.quæro, quid quando debetur homo in genere.

1 ☞ *Donatio quando præsumenda.*
2 *Emendare & mutare differre.*
3 *Emendare quatenus,quousq;,& qui liceat.& 4.6.10.*
5 *§ Si minus.enucleari.8.9.*
7 *Petitum maiore probato deberi.*
11 *Confessio aliud à petito quid præcipiendum.*
12 *Libellum ineptum emendat iudex.*
13 *Agere uarie an liceat.*
14 *Debiti reliquum post sententiam petibile.*

a SI MINVS[a] INTENTIONE. Materia bene continuatur §. proxi.§.locutus est, quando plus petitur, quã debeat:hic qñ minus. Casus patet de se, nec oportet poni, nec incipi.& lege ambos §§.sub isto,vsq; ad §.sunt præterea. In
b glo.i.in libello.in fi. [b] hæc glo.verũ dicit, minus tñ sufficiẽter
1 loquitur in eo,quod dicit,non præsumitur † donatio,nisi res tradatur. Hoc non est verũ:imò præsumitur per simplicem promissionẽ scienter factam.C.ad l.Falc.l.fi.ff.de consti.pec. hactenus.§.j.cũ no.de ope.lib.l.campanus. Sed hæc nihil faciunt ad propositum: quia hic nihil agitur de traditione, vel promissione scienter facta:sed de quadam abstinẽtia,de qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

nusquam auditũ, nusquã relatum est, q operetur donationẽ, vel remissionem, & sic sentiunthic Dy. & Pet. de Bellaperti.

c In glo. id est, quandocunq; in fi. debes scire, ' q tex. & glo. faciunt membra distincta, de emendatione, & mutatione. C. de eden. l. edita, & hæc glo. promiscuè his verbis vtitur: & tamen videtur dicendum, q sit differentia, inter emendare, & mutare, & hoc supponit textus in l. edita. qui ponit inter hæc verba alternatiua: quasi sit diuersitas. Emendari propriè dicitur, † quando aliquid corrigitur, absq; mutatione substantiæ materialis. Sed mutari dicitur, quando materia ipsa mutatur alterando eam, & hoc satis apparet. ff. de re iudi. l. actorum verba. & l. iudex. Redeamus ergo ad primũ: & quæramus vsq; ad quod tempus liceat emendare. & scis, q glos. dicit quod vsq; ad litis contest. post non, nisi in vniuersalibus & generalibus: vt no. in dicta l. edita. & hic. vt tamen melius videas, intellige quòd tex. vocat in d. l. edita. actionem totũ libellum: prout etiã dixi ĩ. eod. in prin. Nam de act. prout est ius: non potest intelligi. nam illa statim, cũ nascitur est talis, qualis esse potest, nec potest emendari: mutari tamen posset. Et sic frustra lex locuta fuisset de emendatione. suffecisset enim, quòd locuta fuisset de mutatione. Veniamus ergo ad quæsita: ad quorũ solutionem distinguendũ esset, quid actor vult emendare; quia aut vult emendare in latinitate falsa, vel incongruitate verborũ, remanente eadem substantia facti, & tunc videtur q possit quandocunq; ante sententiã. Et hoc
3 dico: quia libellus † est de actis iudicialibus: extrà de proba. c. quoniam. & constat, q verba actorũ possunt emendari, tenore sententiæ perseuerante: vt d. l. actorũ verba. ff. de re iudi. ergo & libellus. Aut vult emendare in alio; & tunc si sit talis emendatio, ex qua nõ mutatur materia: quia eadem causa agendi, eadem res, & eadem actio: credo q possit emendare, Verbi gratia, agebat quis rei ven. dicens rem ad se iure dominij pertinere. dato libello, vult declarare, & ponere in libello causam remotam, ex qua est dñs: quia fortè emit, & per traditionem accepit à tali qui erat dominus. Ego credo, quòd debet admitti per prædictam l. editã. vel fortè dicebat se dominum: quia emerat à tali domino; & non dicebat, q per traditionem accepisset. credo q posset hoc emendare, vel petebat fundum sibi restitui, & non concludebat ad declarationem. Post vult addere, quod declaretur &c. & sic intellige l. edita. quæ in hoc articulo videlicet de emendatione non est correcta: imò stat in terminis suis; & largè debet intelligi, sicut loquitur, vt patet in exemplis prædictis: & in aliis quæ multa possunt occurrere, vbi non mutatur causa agendi, nec res petita, nec actio: quia hic non dicitur propriè mutatio, sed emendatio, seu declaratio, quæ potest fieri in articulis: vt not. Specu. de test. §. nunc videndum. versic. hoc etiam nota. sed quando mutatur actio, seu causa agendi, vel res quæ petitur: tunc est vera mutatio, de vno in aliud. † Quæramus
4 d ergo, an sit licitum mutare [d]: & vsq; ad quod tempus. & hoc non videtur dubiũ: quia in hoc §. res mutatur augendo, in sequenti §. omnino in alteram in primo responso, in secundo responso, mutatur actio omnino, & in omni casu dicit esse licitum: & hoc vsq; ad cõtestationem, secundum omnes gloss. & doct. nouos. & exponunt hunc tex. qui videtur eis obstare, cùm dicit, in eodem iudicio. i. coram eodem iudice &c.

Sed certè hæc expositio nõ videtur bona. Nam fit violentia literæ. nõ enim potest dici idem iudicium, si instantia mutetur: sed solũmodo quandiu in vna agitatur. & hoc reperies planè & textualiter. ff. de noxalib. l. in delictis. §. si detracta. versic. donec autem. cum versi. sequen. Præterea non potest dici idem iudicium, ex quo instantia mutatur. ff. iudi. sol. l. cùm apud. Præterea, iudicium dicitur non esse idem, vbi res, vel actio mutatur. eo. tit. l. cùm quærebatur. cùm ergo hic et infrà proxi. §. dicatur eodem iudicio. &c. oportet quòd ista identitas intelligatur de identitate instantiæ: quia si instãtia mutaretur, non posset dici idem iudicium act. vel re mutata, vel aucta, quãuis personæ iudicis, & partium essent eædem, per dictas leges. Ad euidentiam istorum, cogitanda sunt tria iura. Primum ff. Secundũ C. Tertium authenticorũ. De iure ff. licebat actori quandocunq; interrũpere processum, & instantiam resumere quãdo volebat, inuito reo: vt ff. de iudic. l. post edictũ. & §. circũducto. post, Imperatores videtes, q hoc erat derisoriũ: & iniustũ: ordinauerũt, quòd post litem cõtesta. reus posset petere se absolui à rota causa definitiua, si actor nolit prosequi causam suam, ante contestationem ab instantia. C. de iudic. l. properandum. Post Imperator Iustinianus, qui plus cogitauit in regimine ciuiliũ, q; alij, videns, quòd hoc erat iniquũ, ordinauit, q etiam ante litem contesta tam, reus possit petere se absolui definitiuè, actore non prosequente, secundũ formam, & modum denotatũ plenè in au thentico de litigiosis. §. omnem. quæ est C. quomodo & qñ, in auth. qui semel. per quã dicũt doct. omnes, & glos. hos §§. correctos. Dicunt enim, q per illam auth. actor post editum libellum nõ potest aliquid mutare, q est valde durum. Quid ergo dicendũ? timere mutare, quod semper certam interpretationem habuit. ff. de leg. l. minimè. Si fas esset exaltare calamũ: delectaret legum correctiones euitare. C. de inoff. do. l. j. quapropter videretur dicendũ, quãuis sit valde nouũ, q illæ leges nõ tangũt hos §§. nec hi §§. illas ll. Illæ enim leges loquũtur, quando actor non prosequitur causam suam. Hi autem §§. & l. edita actio. cuius hi §§. sunt glos. & declaratio. qui loquũtur, quando actor instat & prosequitur: verumtamen vult aliquid mutare, vel emendare in propositis. illæ occurrunt calumniis & malignitatibus negligentiũ: & non prosequentiũ: isti §§. subueniunt instantiæ & diligentiq, prosequentiũ luculenter. Ergo apparet, quòd vnum non tangit materiam alterius, nec quicquã ergo cõmune habent adinuicem. & q hi §§. nõ sunt correcti, nec d. l. edita. quæ loquũtur prorsus in extranea materia, quãdo actor diligenter pro
5 sequitur. vnde §. istũ si minus † intelligo, sicut iacet literaliter. Nam si minus pretij, possum eodem iudicio, & instantia petere: plus si debeatur ex eadem causa, & eadem actione, siue nouo libello: siue nouo processu, est bona ratio: quia hoc casu, & nec causa agendi, nec actio mutantur, nec prima petitio deseritur. & hoc intendit expresè iste §. si minus. & hoc dicit etiam §. si detracta. In quo durante instantia, augetur, & diminuitur; quia nec causa radicalis agendi, nec actio variãtur: quãuis condemnatio possit esse maior, vel minor. & hoc probatur expresè, ff. de doli metusve excep. no. l. apud Celsum. §. item quæritur. C. de appel. l. ampliorẽ. quæ non est restringenda ad vniuersalem actionem. ff. de leg. iij. l. Offidius. in fi. Quis ergo erit modus procedendi? Ecce planus est: dicit enim actor in processu quandocunq;. Cùm ergo peterem à tali x. ex venditione talis equi; & ad veritatem, idem equus fuerit ei xx. venditus: peto ipsum eadem actione, & causa in
6 aliis x. & sic in xx. condemnari. nec est opus libello. † Sed
e an noua contestatione [e]? Credo q non: quia iam lis contest. est super causa agendi, videlicet venditione. & illa causa non mutatur: nec actio. igitur propter tale augmentũ, nõ videtur necessario contestatio super causa: vt l. Offidius. sed bene est verum, quòd debeat responderi ad augmentũ: sed super causa, an venditio facta fuerit, vel non, in qua consistit factum principale, non oportet fieri nouam contest. per hunc §. & facit ff. de iudic. l. tam ex contractibus. ĩ. ti. j. §. in rem. & hæc vi
7 dentur satis plana vbi pars petiit plus, in processu. † Quid si non petiit, sed testes, vel instrumenta maiorem summam astruunt: nunquid iudex debet condemnare in summa petita, vel an in probata? quod in petita patet ff. de verborum significatio. l. verbum oportebit. iunge infrà versi. quid si nõ correxit; secundum hoc, iste §. procedit, & fundatur in eo, quod non variatur causa agendi, nec actio, nec res quæ petebatur, diminuitur, sed augetur. Quid ergo, si variaretur causa agendi, vel ipsa actio, vel res petita ex toto? non videtur obtinere. Sed contrarium est expressum infrà proxi. §. In hoc aduerte, vt bene intelligas, dico quòd iste §. procedit, etiam si nullus proponatur, vel probetur error; vt hic nota. in prima gloss. sed §. sequens. ita demum si fuerit error. Et hoc textus satis aperit. nam in hoc §. nulla fit mentio de errore; ibi sic, & est magna ratio; quia in hoc §. non fit tanta mutatio: imò quasi nulla, quanta sit in illo §. vbi enim mutatur ex toto res petita, vel ipsa actio; hic non, & certum est, quòd

error

error potest corrigi, vsque ad sententiam. ff. de interro. act. l. de ætate. C. de iur. & fact. igno. l. error. Vnde nõ mirũ, si probato errore possit fieri, q in d. §. dicitur. Stat ergo iste §. hoc
8 die † in terminis, in quibus loquitur qñ auget actor. Quid si diminuit? dicas q nõ potest diminuere. Sed in definitiua sententia fiet absolutio de eo, q diminuit: aliàs sententia nõ valeret, vt dixi ĩ. §. proxi. & per ea, quæ cõsueuerunt dici, & nota ri. C. si aduersus rem iud. l. j. Sed quid in casu proxi. §. quem sub isto legimus: nunquid fiet absolutio de prima petitione: quia ibi fit mutatio subradicalis petitionis? Videt q sic: saltè iure nouo, per d. §. omnẽ. in authen. de liti. Potest dici contra: quia ille §. omnem. factus fuit cõtra malignantes, qui deferebant ex malitia, causas inceptas. iste §. est factus ad subueniẽ
9 dum errantibus, qui fortè iusto errore † fuerũt decepti: quibus permittitur errorẽ suum corrigere, ex quadã æquitate et dispensatione: & propter hoc dicit permittimus supponẽs. q aliud de rigore: sed ex æquitate permittitur: & in eodem iudicio fit condẽnatio, eisdẽ actis, correcto errore, & intelligo iusto: quia fortè ex facto alterius: vide in d. l. de ætate. §. fi. pro hoc facit ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. qui seruũ. ibi enim nõ potest dici, q fiat absolutio ab actione ex testamento: quia per illam non petitur pretiũ. Credo tñ q in definitiua fiat mẽtio, & absolutio: vt ĵ. dicã. & maximè si fiat mutatio, post litis cõ
10 testationem. † Sed quæro vltra, iste §. loquitur quãdo mutatur res vel actio: quid si vtrũq; mutetur? Hoc casu nõ auderem dicere, quin opus sit noua contestatione, & nouo libello, saltem tali per quæ appareat, q prima petitio erronea dimittitur: & petitur condẽnatio: ex aliis, causa, & re. Quid ergo si actor publicatis testibus videns causam, ex qua petit, nõ esse
f probatam, & se posse aliam probare, in eadẽ instantia: causa tamen mutata, vult testes super alia causa producere: nũquid potest? Non videtur hodie. C. de proba. auth. at qui semel. & in corpore auth. de testib. §. quia verò. col. vij. In contrariũ videtur; quia iste est nouus articulus, & super nouis articulis possunt produci testes: extra de testib. c. testibus. in clc. Sed si hoc cõcederetur, daretur materia falsum fabricãdi: vnde iste §. videt debere intelligi, quando fit huiusmodi mutatio, ante publicationẽ testiũ, vel post, iusto errore probato. Verbi gratia, actor petit x. ex causa venditionis factæ ab alio, à quo causam habet: post reperto instrumento venditionis, quod fortè erat surreptũ, vel in manibus inimicorum, vult mutare causam petitionis, fortè quia nõ ille vendidit: sed alius prædecessor, vel rem petitam secundũ formã instrumẽti, vel testamẽti de nouo reperti: potest hoc facere, propter iustum errorẽ, nec fiet noua citatio, nec proponentur declinatoriæ iudicij, nec nouę dilatoriæ, nisi ex mutatione causaretur, sicut per primas deliberatorias, nõ potuit esse plenè instructus, vt hic no. Sed nunquid iste actor, qui auget, vel mutat condẽnabitur in expensis? Videtur q sic: quia reus per ipsum vexatus fuit indebitè, & temerè. ff. de iudi. l. eũ quẽ temerè, & ex hoc retardatus fuit processus, ex quo debentur expensæ. C. de fruct. & li. expen. l. terminatio. Sed hoc non videtur verum in casu, quo actor iustè errauit: quia expresè non debentur, nisi propter calumniã: vt §. oportet. in auth. de iudi. & non calũniatur, qui iustam causam habuit erroris: vt ibi. & ff. de bo. lib. l. in seruitutem. §. j. iũge ĵ. ver. videtur etiã. & ĵ. de pœ. te. li. §. hoc aũt.

Quid si nõ correxit errorẽ? Verbi gratia. Agebat ex causa cõmodati; non probat cõmodatũ, sed probat depositum: nec hoc correxit, sed petiit ius; durũ videtur, q debeat fieri condemnatio; cũ non posset ferri sententia, secundũ petitionem: nec petitio fuit in processu correcta, & ideo iste tex. notabiliter dicit, in eodem iudicio: suum errorem corrigere ei permittimus. innuendo q si nõ correxerit, periclitatur. & hoc satis patet ff. si mẽs. fal. mo. l. j. extrà de iudi. c. examinata. & hęc
11 pcedũt, vbi fuit petitio negata: & actor probauit per testes. † Quid si reus confessus fuit veritatẽ? Verbi gratia, cùm agerem depositi, reus negauit depositũ, & cõfessus est cõmodatum: tunc posset dici, quòd debeat fieri præceptũ; quia ratio cessat præcedens. & in sententia multæ sunt partes iudicis; in confessum nullæ, nisi vnum præceptũ. & ita potest verificari, quod not. Specu. titu. de act. seu peti. §. sequitur. vers. hoc quoq;. Sed quid si causa, ex qua agitur, sit iusta, & legitima; & bene probata: actio tamen ineptat? Verbi gratia, dico me tibi cõmodasse talem rem: & hoc probo, & pero eam mihi restitui per actionẽ depositi, vel dico rem talem, quã tu possides, ad me pertinere iure dominij; quam peto declarari, ad me pertinere, & mihi restitui. & ad hoc propono confessoriam, vel actionẽ cõmodati, vel aliã ineptã. Inn. dicit, quòd debet fieri condẽnatio: vt not. in dicto c. examinata. in glos. accipit. Host. videtur dicere contra, & hanc videtur sentire gloss. suprà eod. in princ. in gloss. istud. vbi etiam dixi. In hoc potest dici, quòd si actor velit corrigere ante sententiam: potest per hunc §. sed si non correxerit: & ita concluserit in causa; adhuc credo, quòd iudex possit, & debeat supplere: cùm
9 constet hoc procedere ex errore iuris, quẽ iudex supplere debet. C. vt quæ desunt aduoc. l. j. ff. de assess. l. j. & cautè facit: si faciat corrigi ante sententiã. sed hæc quęstio vix potest cadere in facto hodie, cũ nomen actionis non exprimatur de iure canonico: vt extrà de iudi. c. dilecto. nec de cõsuetudine curiæ laicalis. Illud ergo, quod vulgo dicitur, q actor cadit ab instantia, si dat ineptum libellum: debet intelligi, si perseueret, & non corrigat, & error non sit in iure, qui possit per iudicem corrigi. Videtur etiam dicendũ, quòd si libellus deficiat in forma ex errore iuris; quòd possit corrigi ante li. contesta. sine expensis; cùm error iuris, quãuis iniustus, non noceat ante lit. contesta. vt not. ff. de dona. l. quidã in iure. extrà de regul. iur. c. ignorantia. lib. vj. per Dyn. & secundum hoc, actor potest crescere summam; vel mutare rem petitam, vel actionem, si cognouerit se errasse. Sed pone, quòd nõ vult
f mutare: sed aliam actionẽ addere. Verbi gratia, cùm ageret actione depositi ad librum: dubitans, quòd nõ posset probare, petiit etiam eundem librum, per actionẽ commodati, & vtranq; vult simul prosequi: nunquid potest? ista quæstio est antiqua, videlicet, vtrũ plures actiones, ad idem ex diuersis causis competentes, possint cumulari? & scis quòd glos. & Dyn. tenent quòd sic, nisi essent tales, quæ electione se tollerent: vel sententia lata in vna obstet exceptio rei iudic. in alia: vt hic not. Alij doct. tenent contra, vt plenè scribit Dynus extrà de regu. iu. c. nullus pluribus. lib. vj. & per Cy. in l. edita. C. de eden. ego melius non possem scribere, quã ipsi: vide ibi. Si tamen tenere velis opi. Dyn. & glossarum, vt bene verifices regulam, & exceptionem: dic quòd cumulatio diuersarum actionum, ex diuersis causis, ad eandem rem competentium, admittitur, si tales sint, quòd non sint contrariæ, ab initio, & originaliter: nec electione se tollant: nec sint præiudiciales adinuicem: vel sententia lata in vna, non obstaret, nec obstare posset, ex modo pronuntiandi, exceptio rei iudicatæ, in alia. Si sic sumas: habes conclusionem Dyni, & solutionem contrariorum, quæ alleg. Solet etiam quæri, si in altera actionum, veniat plusquàm in alia, an possint cumulari ad hoc quod excedit. Idem Dynus prosequitur ibi plenè: sed vnum nolo prætermittere, quod ibi non tangitur. nam hodie (sicut suprà dixi,) non specificatur actio in libello: nunquid ergo plures causæ agendi, possint cumulari ad vnam petitionem, seu cõclusionem? Verbi gratia, dico quòd commodaui tibi librum, quem etiam promisisti restituere: quare peto ipsum restitui; scio quòd de consuetudine curiarum, tales libelli admittuntur. pro quo facit extrà de consuetudine. c. dilecto. de fide instrument. c. inter dilectos. de præscript. c. cùm olim. De hoc not. Hostien. extrà de electio. c. quærelam. & Ioan. Andr. de libel. obla. c. ij. in nouella. & hoc est indubitabile, vbi vna de causis nouat aliam. ff. de nouationib. l. cùm enim. nam tunc ex vltima resultat actio. & vide supra eodem, §. sic itaque. Quid si actor petiit minorem summam, & ad illam fuit reus condemnatus, vel soluit fortè, sine condemnatione: numquid potest agere iterum ad residuum? Expeditum est, & videtur quòd sic, in l. apud Celsum. §. item quæritur, suprà alle. C. de exceptionib. l. si ex maiore. de solutionibus. l. si inter. & l. interest. de furtis. lege, post decisionem. Quid in transactione? vide C. de transactionibus. lege, si de certa. Illud etiam notatur, quòd in vniuersalibus, & generalibus actionibus, non fit mutatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis,quã in aliis.nam causa agendi nõ potest mutari, sicut nec in aliis,res petita nõ mutatur.nam illæ sui natura omnia comprehendunt,quæ sunt de hæreditate,vel quę sunt administrata, vel gesta. & ideo si aliqua superueniant:non censetur augmentũ in vniuersalibus, & generalibus: sed est quædam declaratio,seu specificatio: & hoc nisi intentaretur, pro re singulari specifieata;vide ſ.eo. §.curare.

a ADNOTATIO. ¶ *Si minus.* Petens minus quam ei debeatur, potest coram eodem iudice residuum petere.idem si aliud, pro alio petierit per errorem. nam potest libellum mutare.h.d. secundum Angel. & dicitur in duas partes.primo, quando minus petijt.secundo, quan do aliud, pro alio per errorem.

b ¶ In fin. Ista glo.in se relata,& ad tex.nostrum est vera.& secundum Iasonem vnica,& singularis.non tamen est simpliciter vera,in quantum dicit, nunquam præsumi donationem, nisi interueniat traditio: vide hic per eum in ij.colum.ante fi.in ver.in fi.glo.notate &c.

c ¶ Debes scire. De hac materia,vide hic Angel.in j.col.ante fi.versi.in glo. iudicio.& per d. Iaso. hic in iiij.colum.post me. in versi.in glo.magna.vide per doct.in Ledita.C.de eden. Item Angel. hic tractat etiam materiam an iudex possit iudicare secundum conscientiam , vel secundum allegata & probata.vide eum hic in iiij.colum.in me.in versi.in ista tamen materia. & per Iaſ.hic in v.col. ante me.versi.in ea.glo.ibi. nisi habeat &c.ista est materia l.illicitas.§.veritas.ff.de offic.præsi.vbi Bart.&doct.late tractant.

d ¶ Mutare. Vide Angel.hic in ij,colum.ante me.ver.secundo principaliter.

e ¶ Contestatione. Quid autem de dilatione, an danda sit noua dilatio? vide hic per Angel. in viij. colum.ante finẽ versi. hinc sumpta occasione, vbi tractat materiam dilationum per v. colum.cum multis quæstionibus pulchris,& vtilibus.

f ¶ Actionem addere. De hac cumulatione actionum, vide hic An. in x. colum.in fine.versic.in ea glo.in fine.vbi latè tractat.de cumulatione actionum,cum multis quæstionibus.

1 ☞ *Actiones uariè diuidi.*
2 *Actio ad minus data,qui accipienda.*

a SVNT PRAETEREA[a] QVAEDAM. Iste §.planus est,nec eget alia instructione:vnde hic ponit aliam & vltimam diuisionem,quã exemplificat vsq; ad finẽ.

In glo.minuit hic.in fin.Petrus dicit,quòd nescit,quid ista glo.vult dicere,quæ ponit xij.diuisiones actionum:quia sunt
1 xvj. & plus.nã sunt hæ xij.quæ hic numerantur.Item † quatuor,videlicet aliæ natiuæ,aliæ datiuæ, aliæ persecutoriæ solidi;aliæ non,aliæ ex contractu,aliæ ex facto,aliæ in factum, aliæ arbitrariæ,aliæ non.ff.de actio.& obliga. l.quoties.& l. obligamur.ſ.eo.§.præterea.& hic.Vnde glo.videtur errare ponendo solum xij.secundum eum. Præterea, magis errat: quia dicit hanc diuisionem vagantem:& tamen textus ponit eam principalem,vt hic.vnde iste tex.videtur contra glo.vel glos.cõtra eum.Dicas,quòd tex.in hoc titulo ponit sex diuisiones actionum,quæ sunt principales.Prima est, quòd aliæ sunt reales;aliæ personales.ſ.eo.§.j.Secunda, quòd aliæ sunt ciuiles:aliæ prætoriæ.ſ.eo.§.sed istæ. Tertia, quòd quædam sunt rei persecutoriæ,quædam pœnales,quædam mixtæ.supra eo.§.sequens.Quarta, q̃ quædam in simplum, quædam in duplum,quædam in triplum, quædam in quadruplum. ſ. eod. §. omnes autem. Quinta, q̃ quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris.supra eodem,§.actionum. Sexta,quòd quædam solidi persecutoriæ:quædam non: vt hoc §. Quid ergo volunt dicere glo.& Pet.quòd plures ponant:nunquid præsumunt tex.reprehendere? Ad hoc dicas, quòd glosſ.intendit hic loqui de xij.diuisionibus,quæ sunt in arbore Ioan. & ad illas se refert,non ad diuisiones huius tituli:vt dicam tibi,in fine huius tituli,vbi dabo tibi notitiã arboris. Item Pet. non se refert ad diuisiones huius titu. nec ad diuisiones, quæ ponuntur in arbore:sed ad omnes,quæ largo modo possunt dici diuisiones.i.differentiæ;quia pro vero non sunt diuisiones:vt dixi de mixtis in rem,& in personam,supra eo. §.j. & §.quædam. Sed dic mihi, cùm ista diuisio sit textualis, & principalis, cur non ponitur in arbore , cum aliæ ponantur, quæ non sunt ita principales? Respondet Dy.quòd Ioan.intendit in arbore docere,& instruere de actionũ natura.Istud
2 autem quòd actio detur † ad minus,quàm competat,non est de natura actionis , sed euenit ex quodam accidenti:ideo Io. non curauit hanc diuisionem ponere cum ista. Ratio satis videtur apparens, sed potest impugnari; quia Ioan. nedum tractat de diuisionibus,& his,quæ actionibus ex natura cõpetunt:imò de his quæ ex accidenti.supra eo.§.sequens. versicu.sed & legis,& versic.item mixta.& versi.tripli.& versic. sed furti. Sed potest dici, quòd illud ibi euenit ex natura actionis,concurrente accidente:hic contra naturam, ex mero priuilegio. In glo.vt j.titu.j.in fi.vide de actione de peculio.supra eod.§.in personam.versi.actiones.& caue : quia hoc non obtinet,vbi pater,vel dominus sunt in dolo.ff. de pecu. l.in bonæ fidei.

2 ADNOT. ¶ Sunt præterea. Iste §.secundum Angel.vsque ad finem tit. h.d. Actiones omnes, aut sunt persecutoriæ solidi, aut inquantum quis facere potest, vel inquantum habet: vt probatur in exemplis hic positis. Et diuide secundum eundem in hoc §.& sequen. doct.pauca scripserunt,exceptis quibusdam notabilibus,quæ non sunt magni effectus,& quibusdam quæstiunculis,ne omnino nudi remaneant §§.sequentes.

1 ☞ *Modum uariè spectari.*
2 *§.item si.locus & sensus.*
3 *Priuilegio quat.ſa.po.quando an non fruatur maritus.4.5.*
6 *Socerne beneficio ne egeat utatur.*

ITEM SI DE DOTE. In text. hic, est secundũ exemplum.Item super text. concurrant facultates. deducto ne egeat;alias implicaret contrarietatem. Sed quæritur quis
a est modus deducendi? [a] Dic † modum attendi in duobus,in
1 quantitate rei,& temporis.In quantitate rei,inspicitur facultas,& conditio personæ:nam si sit miles:plus expendit,quàm rusticus.item si habeat[beneficium]aliàs artificium, vel officium debet sibi computari.ff.de alimen.lega. l.cùm alimenta.de ope.libe.l.interdum.de agnoſ.libe.l.si quis à liberis. §.si quis ex his.& §.idem rescripsit.[vbi de hoc clarius]in quantitate temporis debet attendi cuius ætatis.ff.ad leg. Falcid.l. hæredtatum.& secundũ illam iudicari;secundum Dy. Item
2 dic,q̃ isto §.obtinet, vbi res data in dotem non extat. † Sed quid si extaret, crederem , quòd deberet solidam restituere: nam hoc ipso dolo facit, quòd rem habet : & restituere non vult.ff.de pecu.l.in bonę fidei.Item quid si res data in dotem non extat : sed extat fortè res acquisita ex dicta re ; nunquid maritus potest deducere? Videtur quòd sic, per hunc §. Sed probabilius est dicere contrà,per l. vxor marito. ff. de dona. inter virum & vxorem.& soluto matrimo.l. si cùm dotem.§. fina.Item iste §. loquitur vbi maritus conuenitur actione de dote. Quid si hypothec.vel ex promissione expressa, vel alia actione? Videtur idem.ff.de constitu.pecu.l.quòd si maritus.de re iudicata.l.non tantum. de fideiusſorib. l. tutor. & per illa, quæ dixi & allegaui in simili,supra eodem.§.fuerat. ff.de negotiis gestis. l. diuortio. Super hoc potest dari solu
b tio generalis, [b] secundum Dynum:quia aut conuenitur ma
3 ritus ex delicto,& tunc non gaudet huiusmodi † priuilegio, quia delictum non debet sibi esse causa præmij, & sic intelligatur ff.soluto matrimonio.l.etiam.§.licet. de re iudicata. l. si reum. Aut ex contractu, & aut ex contractu dotis, aut ex alio, si ex contractu dotis;tunc aut actio. de dote, aut alia. si actio, de dote clarum est, quòd gaudet;vt hic. si alia : aut illa succedit in locum actio.de dote,& gaudet:vt dicta l.si maritus.quod autem non succedit, sed propter culpam mariti, in alium deuoluitur : & non gaudet;vt dicta l.diuortio. si verò ex alio contractu conuenitur : tunc aut conuenitur constante matrimonio,aut dissoluto.Primo casu gaudet huiusmodi priuilegio:secundo non , etiam si durante matrimonio contraxerit,per dictam l.diuortio.& ita nota.in dicta l.non tantùm:sed certè salua reuerentia glosſ. & Dyni, illa lex nil facit: quia ibi conuenitur ex quasi contractu inito, soluto matrimonio ; vt ibi patet. Vnde probabilius videtur indistinctè dicendum , quòd quæcunque actione conueniatur pro dote,siue actio.de dote siue alia quocunque modo in eius locum succedẽte,quòd gaudeat huiusmodi beneficio. Et idem si alia actio. ex contractu quocunque descendente inito, durante matrimonio ,siue post. Sed si conueniatur ex contractu inito post, vel ex quasi contractu : tunc non gaudet:pre-

sertim , vbi culpa eius redarguitur : vt dicta l. diuortio. sed quid si maritus nil possit soluere , quin egerit? Videtur ibi vt in nihilo teneatur.cũ lex indistinctè loquatur;& qui nihi potest,minus potest.ff.de tribu.l.illud.§.j.de fideiuſ.l.amissi. & hæc satis videntur rationabilia , vbi mulier habet de quo viuat. Quid si mulier nihil habet,nisi illam dotem, & illa est tota necessaria ad alimenta mulieris;durum esset illam egere,& alium de suo nutriri.ff.de agnoſ.lib.l.si quis à liberis.§. pen.& contra charitatẽ,quæ incipit à seipso.C. de serui.l. prę-
4 ses.in glo. † Sed quid [c] dices:maritus habet liberos,& fa-
c miliam, quã de necessitate nutrire habet : nunquid in deductione ne egeat,debet haberi consideratio familiæ? Videtur quòd sic:vt d.l.si quis à liberis.§.non tantũ.ff.de vſu & habi. l.in. Sed contrarium videtur verũ : quia non habetur ratio
5 æris alieni , nisi in donatione.ff.de re iudi.l.inter eos. † Sed nunquid maritus gaudet hoc priuilegio,cõtra tertium : quia hic dicit.muliere egente? Dic de hoc ff.de re iudic. l. Neſennius.ff.de iure dot.l.si extraneus.& hoc priuilegio,vtetur so-
6 cer durãte matrimonio.ff.de re iud.sed hoc ita.† Sed nũquid socer,pater mulieris,aduersus generũ,vel an ipsa mulier gaudeat eodem priuilegio? dic q̃ sic, nisi fuerit in dolo. ff.de iure dotium.l.penul.Et caue;quia dolus præsumitur, si quis promiserit,quod nõ habet:vt ibi patet.Item dic,quòd hoc priuilegium denegatur marito,si sit in dolo, vel lata culpa;vt not. in dicta l.etiam.§.licet. vel si neget dotem debitam : vt infrà dicetur in socio.

a ADNOT. ¶ Deducendi. Dom.Iaſ.hic in ij,col.in prin.sequitur Io.fab. laudando eum propter hanc opi.quam hic ponit de modo deducendi.

b ¶ Solutio generalis. Vide hic Angel.in j.col.ver.in ea.glo.in fi.

c ¶ Sed quid. Vide hic Angel. in ij.col.post me. ver.quid si maritus. vbi in terpretatur opin . Ioan.fabri.Item quærit hic idem Angel.an non tantum muliere agente , vel eius filio pro dote maritus habeat hoc priuilegium, sed etiam si alius agat,vide eum hic.

1 ☞ *Impensæ,quando an non repetibiles. & 2. 4.*
3 *Expensarum quantitas arbitraria.*

PROPTER RETENTIONEM. Super tex. hic est tertiũ exemplum. In glos.dic q̃ impensæ.ibi,cũ dicit.& hoc in necessariis impensis , quæ fiunt ad vtilitatem rei propriæ;secus si ad tempus. ff.de impen.l.iij. In ea.glo.ibi, cùm dicit,repetuntur.sed quãdo,aut quomodo? glo.non declarat. Vnde dic,q̃ aut de mandato mulieris,aut sine manda-
1 to. Primo † casu omnes repetit.ff.de impen.in reb.do.l. vtilium. Secũdo casu subdistinguiẽ : quia aut mulier erat vtroq; tẽpore,non soluendo,videlicet tẽpore expen.& tẽpore repetitionis;aut vtroq; soluendo;aut altero soluendo, altero non. Primo casu,omnes repetit.C.de rei vxo.ac.l.vnica. §. sed nec ob impensas,secũdo casu nullas:vt d.l.vtiliũ. sed datur facultas tollendi,si prodesse possit,q̃ tollatur.ff.de rei vendic. l. in fundo.Tertio casu repetũtur:vt no.in d.l.vtilium. In ea.gl.
2 cũ dicit,mãdato. [a] imò etiã sine mãdato:vt d.§.sed nec ob impẽsas.& dic vt ff.de impẽ.l.in voluptariis.& hoc nisi esset res
2 promercalis.eo.ti.l.q̃ si.sed tunc dicũtur magis vtiles. † In fi.eiusdem glo.item dic,q̃ præmissa distinctio procedit, vbi constat,q̃ non animo donandi fecit expensas. nam si constaret,q̃ animo donandi : tunc expensæ factæ in faciendo repetuntur,si mulier sit soluendo , & sunt vtiles in reficiendo : vt not.ff.de dona.inter virum & vxo.l.sed si mors. §.fi.& l. seq. quæ incipit,q̃ si vir.In casu dubio, videtur donare modicas, non magnas.ff.de impen.l.penult.& de dona.inter virum & vxorem.l.vtrum.& in magnis distingue hoc casu : vt suprà.
3 Et quæ sunt magnæ, † & quæ modicæ,relinquitur arbitrio iudicis,inspectis facultatibus,& conditionibus personarum: vt satis scripsi in dicto §.sed nec ob impensas. & hæc procedunt,quando fecit expensas in rebus dotalibus. Quid si in corpore mulieris? Vide C.de nego.gestis,l.quod in vxorem.

Sed quid si fecit expensas, litigando pro re dotali defendenda,vel recuperanda? Specula. videtur tenere, quòd non repetit. in Specul.de dona.inter virum & vxorem.§.formatis. versicul.illud quæritur. Sed hoc videtur perquàm durus,saltem vbi noluit donare.nam maritus nõ tenebatur ministrare dictas expensas:vt not.Innocen.extra de dona.inter virum & vxo.c.per vestras.in glos.fi. Cur ergo non repetet? Non video, cur non debeat iudicari , sicut de aliis expensis. Alia quæ possunt tangere hanc materiam,vide C.de rei vxo. act.per totam legem vnicam.& ſ.eod. §.fuerat.

a ADNOT. ¶ Mandato.Not.speciale esse in muliere quod expensas voluntarias non repetit maritus etiam si mandato mulieris fuit factæ. Nam ab alio cuius voluntate essent factæ repeterentur,vt l. quòd si seruus.§. sed & si mutua.ff.de in rem verso.

1 ☞ *Beneficio quat.ſa.poſſ.qui utantur.*

SED SI QVIS. Hic ponit duo exẽpla. Cum parente vtriusq; sexus in infinitum;vt not.ff.de re iudic, l.cũ patronus. Sed quid si parens agat cum filio, vel alius descendentibus emancipatis? Videtur idem,cùm priuilegium debeat esse reciprocum.ff.quod quisq; iur. l. j. sicut dicimus de marito,& muliere.supra versicul.item si de dote. & quia pater tenetur filium alere. & sic nihil interest , si filius deducat; cùm esset per aliam viam habiturus.ff.de vulga.substitu. l.si
a filius. Quid in fratre? [a] Glo.tenet,quòd insolidum conue
nitur.ff.pro socio.l.verum.in fine principij.in glo.super ver-
1 bo,fraternitatis. Sed † potest dici contrà : supposito quòd frater teneatur ipsum alere , quod videtur indubitabile : vt scripsi C.de alend. lib.l.j. vnde per dictam rationem,videtur debere concludi , quòd gaudeat hoc beneficio. Sed quid de domino & vasallo? Videtur idem:cũ teneantur se adinuicẽ alere:vt scripsi C.de alend.lib.l.j.& videtur quasi expressum in feud.de notis feu.in princ. Quid in patrino, vel in filioloꝰ Videtur idem , per ea quæ not.in dicta l. j. & in patrono eccleſiæ cùm debeat ali:vt ibi scripsi. Sed quid de prælato, si subditus eum conueniat? Dic idem fortiori ratione : quia ille gaudet priuilegio armatæ militiæ:vt not.ff.de re iudic.l.miles. Et idem videtur de rectore , & curatore , si parochianus suus eum conueniat , per prædicta. Et idem in aduocato , vt ibi , quòd posset procedere , si recipiat salarium de publico. Vel dic idem,& si non recipiat, per illa quæ scripsi suprà per quas personas nobis acquir. §. j. Et idem de scholare , & doctore,seu magistro.ar.prædictorum.Et hoc si miles, doctor, aduocatus , vel prælatus conueniantur ex contractibus tangentibus aduocationem,vel militiam, vel scholasticam rem: vt no.in d.l.miles.Item hoc intelligo , si tales personæ conueniãtur ex suo cõtractu,vel facto:secus si ex cõtractu alterius: vt d.l.verũ.§.videndũ.versi.patri. Super tex.patrono.vel cũ eorũ parẽtibus,vel liberis.ff.de re iud.l.patronus. & idẽ si patronus cũ liberto.ff.de ag.lib.l.alimẽta.& hæc omnia intelligo,nisi ille qui vult vti isto beneficio fuerit ingratus:vt d.l.alimenta. Super tex.itẽ si socius.sextũ exemplum. Super tex. iudicio societatis.Quid si alia actio.satis videtur idem:dũtamen occasione societatis,& ex contractu inito , societate durante.agatur:vt dixi in simili ſ.eo.itẽ si de dote. Quid si ageretur actione realis? Verbi gratia,socius vendicat à socio partem,quã socius reus possidet,nõ credo, q̃ sit locus his iuribus,vt ibi dixi.sed an obtineat in sociis omnium bonorum tantũ:dic in d.l.verum.in prin.& ff.de re iudi.l.sunt qui in id quod. Et argumento istorum,posset idem dici,de pluribus canonicis,eiusdẽ eccleſiæ,vel de pluribus prioribus, vel monachis eiusdem monasterij,vel pluribus scholaribus,habitantibus in eadem domo:pro quibus facit generalitas istius tex. de notis feu.in prin.Ista enim conueniunt moribus:ideo extendenda:vt ff.sol.mat.l.eleganter.§.fi. In glo. & se confitente.in fi ff de re iudi l.sed hoc ita.§.fin.Et idem credo in omnibus casibus supradictis.ff.quod cum eo.l.sed & si ex parte.§.j.& dixi ſ.versi.item si de dote. in fi.

a ADNOT. ¶ Fratre. Vide Angel.hic ante med.col. versi.quid in fratre. Item quærit hic Areti. quando potest opponi ista exceptio. vide eum hic in ij.col.post prin.versi.quæro quando potest.quia dicit, quòd potest opponi pendente iudicio,etiam post sententiam.

1 ☞ *§.Idem est.quando an non locus sit.*
2 *Deduci,quæ an non queant.*
3 *Alimenta,an deductioni obsint.*
4 *Deductum,an transmissibile.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IDEM EST SI QVIS. Exemplum septimum. ex donatione sua, secus si alterius. ff. de re iudic. l. & si fideiussor. §. fi. & l. seq. nisi essent de suis: vt not. in dicta l. & fideiussor. §. fin. solu. mat. l. etiam, in princ. Item hæc vera, in pura, & vera donatione. Quid si fiat ob causam? Videtur secus: quia illa non est propriè donatio: vt dixi §. de dona. in princi. nec liberalitas: & ideo cessat ratio, quæ redditur. ff. de re iud. & l. exhæredatum. §. fi. cum l. seq. ff. de regul. iur. l. diuus. Pro hoc facit, quod consueuit dici, quòd donatio ob causam, non reuocatur propter ingratitudinẽ. C. de reuo. dona. l. fi. in contrarium facit: quia promittens dotem, promittit ob causam: & tamen vtitur hoc priuilegio. ff. de iure dot. l. penul. & non dicas speciale in socero: quia idem videtur in quocunq; ff. de iure dot. l. si extraneus. Sol. potest dici, quòd vbi datur ob causam concernentẽ fauorem illius, cui donatur, vel contemplatione cuius datur: tunc sit † locus huic §. Sed vbi concernit fauorem, vel vtilitatem dantis, sicut fortè recipientis: tunc dicerem contrà. Verbi gratia, si do tibi in dotem: in nullo ego habeo vtilitatẽ: vel si do tibi vt emas caligas, vel ædifices tibi domum: totum est mihi liberalitas. Sed si dem tibi fundum, vt ædifices mihi domũ: tunc videtur contrarium: quia tunc magis est negotiũ, quàm liberalitas. ff. de do. l. Aristo. et in hoc casu esset aduertendũ, quid est maius, vel id quod donatur, vel id quod faciendũ est: quia si maius sit notabiliter, id quod donatur: potest dici, quòd sit donatio in eo, quod excedit, & quantũ ad illud, sit locus priuilegio. ff. de dona. inter virum & vxorem. l. si sponsus. §. circa. nisi principaliter intenderem contrahere aliud negotiũ. ff. de contrahen. emptio. l. si quis donationis. In glo. f. quando non potest. in fine. vide quod ibi nota. quia fuerunt nonnulli, qui multum voluerunt restringere hanc materiam: quorum opi. reprobatur ibi per Ioan. & glo. In glo. f. condic. ex lege. ibi. §. finautem. idem in actio. ex stipulatu: vt dixi ſ. eod. versicu. item si de dote.

2 † Sed quid si donator tradidit rem realiter, quam nunc reperitur possidere: donatarius eam vendicat? Videtur per ea, quæ suprà dixi, quòd donator nõ possit deducere: quod perquàm durum videtur. Vnde in superioribus, videlicet quando res doralis, vel pars socij vendicat: nõ mirũ, si nil deducatur: quia ibi nihil vendicatur de bonis illorum, contra quos agitur: nec quæ realiter sua fuerunt, sed hic secus. Sed hic quæritur, cuius est electio, de eo quod debet deduci. Verbi gratia, dedisti mihi plures res, quas peto mihi tradi: tu vis deducere, ne egeas: et vis eligere de illis rebus, illas quę tibi plus placent: ego volo tradere alias: quæritur quis eligere? Videtur quòd debeat deduci de omnibus. C. ad leg. Falc. l. ij. quod potest esse verum vbi pluribus donauit: et plures simul agũt. secus si vnus. ff. ad leg. Falc. l. Plautius. & l. planè. §. fin. cum l. seq. ad Treb. l. Marcellus. §. res quæ. & debet donans eligere mediocre. C. de dona. l. si quis argentũ. facit C. quando & à quib. quar. pars. l. ij. de salga. hospi. non præstan. lib. xij. C. l. j.

3 † Quid si donatarius vult alere donatorem in domo sua ad finem ne fiat ista deductio? Videtur, quòd deberet audiri: quia prædicta deductio fit propter alimenta, & ex quo prouidere vult ei, satis videtur offerre, sicut hæredes viri satis videntur offerre, si offerãt se alere mulierem in domo propria: iuxta illa quæ notantur C. de rei vxo. act. l. vnica. §. simili modo. ff. vt in possess. leg. l. quæ legatorum. in Specu. qui filij sint legit. versicu. nunc dicamus. Sed durum est beneficium legis restringere, quæ concedit donatori deductionem: & deductio fit de ipsis rebus. ff. ad legem Falcid. l. lineam. Institu. supra de fideicom. hæred. §. si quis. Bene tamen credo, quòd si res esset indiuisibilis, quòd iudex deberet compellere alterum recipere ius suum in æstimatione. ff. de lega. j. l. non amplius. §. fin.

4 † Sed potest vltra quæri, nunquid illud, quod deducitur, erit perpetuum, vt transmittatur ad extraneos hæredes? causa dubitationis occurrit: quia hæredes extranei nõ gaudent huiusmodi priuilegio: vt satis suprà dictum est. Sed videtur de mente legum, quòd illud quod deductum est, remaneat donanti pleno iure. ideò credo, quòd nihil vnquam restituitur, etiam si donans peruenerit ad pinguiorem fortunam, de qua posset etiam dubitari. & facit quod notatur ff. de offic. præsi. l. illicitas. §. fina. sed huic obstat infrà §. fina. sed in alio casu loquitur.

COMPENSATIONES. Hic est octauum exemplum. & vide materiam huius §. suprà eod. §. in bonæ fidei. dic vt ibi.

1 ☞ *Cessio cur inuenta.*
2 *Debitor, an carcerandus.*
3 *Clericus qui arrestandus.*
4 *Cedens quando non liberetur. 5. 6. 7.*
8 *Cessioni an renuntiari possit.*
9 *Cedere, qui an non, possint.*

CVM EO QVOQVE. Nonum exemplũ. glo. sunt hic breues, & claræ: ideò eas non apostillo. Sed quia iste §. est cauda istius tituli: propono citra eũ aliquantulũ insistere, & aliquas quæstiones tangere, quæ faciunt ad intellectum huius §. & suæ materiæ. † Et primò quæro, quare fuit inuentum huiusmodi beneficium cessionis. & ad hoc respondet text. ne iudicati detrudantur in carcerem. C. qui bo. ced. l. j.

2 Occasione huius consueuit quæri, [a] nunquid debitor possit pro debito ciuili detrudi in carcerem. Et hoc videtur expeditum ibi, pro hoc C. de exact. trib. l. nemo. lib. x.

† In contrarium facit: quia nemo dubitat, quin carcer sit magna seruitus. C. de pœ. l. incredibile. argu. ab instantia. ff. de lib. ho. exhib. l. ij. Et iure cautũ est, quòd propter debitum ciuile quis non debet seruire. C. de actio. & oblig. l. ob æs. Super hoc potest dici, quod debitor fiscalis, possit poni in carcerem: vt dicta l. nemo. vbi est expressum. De debitore priuati, potest distingui: quia aut dolose facit, vel fecit, quòd esset nõ soluendo: & tunc potest detrudi, & extraordinariè puniri. ff. quæ in frau. cred. l. fi. §. fin. in fi. de admi. tut. l. obscœnus. si autem aliàs cõmisit dolum in contractu: tunc non potest detrudi. ff. de mino. l. quòd si minor. §. si seruus. Aut non dolosè: & tunc pro notoria, & euidenti contumacia, potest detrudi: si fortè propter contumaciam non vult bona sua indicare, quæ fortè abscondit, quæ indicare tenetur: vt not. C. eod. l. j. nam talis contumacia dolo æquiparatur. ff. de admini. tut. l. si plures. & iudex realiter citat contumacẽ. C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum. Igitur cùm dolosus non euadat, cedendo, nec verus contumax: imò cessio facta, & admissa, non iuuaret eum, in casu quo nollet indicare: quia cùm teneatur omnia dimittere, dolo facit, si quid celat, vel retinet. ff. mand. l. dolus. alias non video, quòd debeat detrudi, pro debito ciuili: & si detrudatur, non debet detineri: præsertim, si velit cedere: vt dicta l. j. Et hoc nisi esset obligatus expressè ad arrestum: nam tunc videtur posse detineri. Et facit quod dicitur de obsidibus. ff. de testa. l. obsides ff. de iure fisci. leg. diuus. & ita vtitur curia regis Franciæ. † Quid si sit clericus, qui se obligauit ad arrestum, pro debito ciuili? Dic quòd valet: & debet tenere arrestum in curia ecclesiæ: sed in curia seculari non. Item nec debet teneri in curia ecclesiæ in vinculis, nec in clauso carcere: vt notant doct. extrà de iureiurand. ca. ex rescripto. vide ibi in nouella. Hæc procedunt vbi quis est obligatus ad dandum. † Quid si ad faciendum? Videtur quòd non liberetur cedendo: quia causa quare quis liberatur cedendo est impotentia soluẽdi. vbi ergo tenetur ad factum, talis impotentia, non potest allegari: quia possibile est sibi facere: igitur non liberatur cedendo. Præterea ex quo facere potest, & non facit, constat quòd est in dolo: vt dicta l. dolus. ff. mand. et dolosus non gaudet huiusmodi beneficio: vt satis suprà dictum est. vnde illud quod consueuit dici, quòd ille qui est obligatus ad factum, liberatur soluẽdo interesse, obtinet vbi vult & potest præstare interesse: sed vbi non potest, non obtinet: vt ff. de verbo. oblig. l. in stipulationibus. §. fin. Ridiculum enim est dicere, quòd promissor facti, eligendo interesse, quod non potest præstare, liberetur. ff. de sol. l. Stichum. in prin. ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. fin. & ideo videtur indubitatè, quòd possit compelli ad faciendum, si sciat, & possit facere: nec liberatur cedendo: & hoc apparet: quia libertus alienus compellitur edere operas.

ff. de

ff. de ope. lib. l. suo victu. Bene tamen credo, quòd stipulator debet facere expensas, vel dare tantum tempus, intra quod potuerit acquirere, vnde faciat: vt d. l. suo victu. cum l. seq. & sic quo ad hoc, adhæreo additioni, quę asserit scriptorem præcisè compelli scribere quòd conuenit. ff. de ope. no. nun. l. stipulatio. §. siue autem. Et credo, quòd possit intrudi, si non faciat per contumaciam: per ea quæ ſ. dixi: & quæ ibi notãtur. & hæc procedunt, vbi permissor scit, & potest facere, ꝙ promisit, aliàs cum deberet solum condemnari ad interesse: liberaretur cedendo bonis: cùm sit eadem ratio, quæ in pecuniario debito. ff. de verb. obl. l. stipulationes non diuiduntur. §. j. nec hoc casu distinguo, an fuit electa industria personæ vel non: sed an sciat, & possit facere, vel non: vt dixi. Hæc procedũt, vbi quis tenetur ex contractu. † Quid si ex delicto, vel quasi? Dic non idem: sed pœna pecuniaria cõuertitur in corporalem. ff. de pœ. l. j. §. generaliter. de in ius voc. l. pen. etiam si ex culpa teneatur. ff. de incẽ. l. qui ædes. & ideò credo, quòd si quis agat iniuriarum, & concludatur ad pecuniã: & si reus cõdẽnatus cedat bonis: ꝙ nõ se liberet: sed pœna pecuniaria debet conuerti in corporalẽ, per prædicta, & vide hoc extrà, de sol. c. Odoardus. Et facit ff. quod cum eo. l. sed & §. quàquàm. Dixi ergo, quòd potest detrudi pro debito fiscali, vel quando se ad hoc obligauit. † Sed quæritur nũquid illis casibus potest se liberare, [b] cedendo? Non videtur, quia sic nihil esset speciale in illis casibus: quòd tamen iura videtur supponere. In contrarium videtur expressum §. de socie. §. item si quis. C. qui bo. ce. posſ. l. iij. recipiendo rempublicam, pro re fiscali, de qua per prius prædicatur. ff. de ver. sig. l. eum qui vectigal. & l. inter publica. & probatur manifestius in vltimo casu: quia obligando se ad arrestum, non videtur renunciare huic beneficio, cui etiam renuntiare nõ potest expressè: vt ſ. videbis. In quo ergo est speciale, in illis duobus casibus? Respondeo: quia illis casibus, statim debitor detruditur, antequ fiat discussio de bonis: vt d. l. nemo. in aliis solũ, si doloſe, aut contumaciter conuersetur, quominus soluere possit, & ita illi duo casus, magnam habent prærogatiuam. Item circa hoc quæritur: pone, quòd aliquis fecit aliquem detrudi propter debitum: ille non habet vnde alat: quis alet eum? Dicas, quòd ille qui fecit eum detineri: & si nolit alere: iudex bene faciet, si permittat ipsum abire. & videtur notari. C. de ero. mil. an. l. fi. lib. xij. & facit ff. ad exhib. l. sed & si hæreditas. §. planè pascere. nisi possit alimentari de eleemosynis. C. de epis. aud. l. iudices. aliàs si iudex expelleret eum de carcere, sine iusta causa

7 tenetur ad debitum. C. de exac. tri. l. quoties. † Potest vl[illegible]rius quæri, nunquid per cessionem bonorum quis liberetur ab obligatione? Glo. videtur dicere, quòd sic à ciuili. ff. de fideiuss. l. vbicunq;. Sed hoc videtur contra mentem huius §. & aliorum iurium, quæ dicunt, quòd nihilominus agitur cõtra ipsum cedẽtem, etiam efficaciter, si idoneum emolumentum habeat: & sic prior remanet obligatio: quia si sola naturalis remaneret, ex ea sola non potest agi: vt dixi ſ. de obl. in princ.

8 † Consueuit quæri, vtrum possit renũtiari [c] huic beneficio.

c Et scis, quòd doct. consueuerunt tenere quòd non: post Dyn. qui de hoc no. ff. sol. ma. l. alia. Et ideò credo, quòd cõstitutiones prouinciales, & synodales, quàs prælati faciunt, excommunicati, etiamsi cedant, non tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, non tenẽtur: tum quia contra bonos mores, per prædictam l. alia. tum quia hoc est beneficium iuris, à canone cõcessum: vt d. c. Odoardus. quod inferior tollere non debet nec potest, extrà, de re. iu. c. indultũ. li. vj. & vide quæ Dy. ibi no. quæ ad hoc possunt adduci, vnde prælati in hoc abutuntur, in multis locis, propter emolumẽta. Et hac ratione videtur, ꝙ non possit consuetudine introduci, ꝙ quis non liberetur cedẽdo: cum cõsuetudo non valeat, contra bonos mores, & hoc beneficiũ legis moribus introducatur, vt l. de quibus. ff. de legi. sed modus cedendi bene potest consuetudine introduci, vt ꝙ cedat nudus, sicut fit in multis locis. Dic ergo: ꝙ ille qui cessit bonis, non potest condemnari, nisi idoneum emolumentum habeat. Sed quæritur, quid dicitur idoneum? tex. hoc declarat. ff. de cessio. bon. l. qui bonis. & l. is qui bonis. vbi expressè dicitur, ꝙ non potest conueniri, nisi inquãtum facere potest.

Quid si haberet altam turrim: & pretiosam: quæ nullum portat emolumentũ: nec est in loco: quo possit commodè vẽdi? dic non: nisi quantum emolumẽtum afferret: vt d. l. qui bonis ibi cum dicit: non ex qualitate. Sed nunquid iste §. obtinet in creditoribus, qui erant ante cessionem, & quos post cedens sortitus est? Videtur ꝙ sic: cum loquatur indistinctè: tamen verius videtur ꝙ non obtineat in creditoribus, cum quibus post contraxit: imò illi conuenient illum insolidũ, & hoc videtur innuere à contrario sensu. l. iij. C. de bo. autho. iu. pos. & facit, quòd filiusfamiliàs cõueniat, de his quæ contraxit cũ in potestate esset, in quantũ facere potest: sed de ijs q̃ cõtraxit post insolidum. ff. quod cum eo. l. iij. in fi. Quid ergo faciet? cedet iterum illis. Quid si quis se obligauerat, sub conditione, & ante conditionis euẽtum cessit: deinde venit conditio: nunquid gaudet beneficio huiusmodi. ſ. Ad hoc potest dici, ꝙ si erat obligatus ex cõtractu inter viuos, gaudet: si ex legato non. ff. de verb. obli. l. si filius. de regu. iuris. l. quæ legata. & hoc vbi erat obligatio ad vnam summã, vel ad vnam quantitatẽ. Quid si ad reditus, vel aliquod annuũ? dic idẽ. ff. de do. causa mor. l. senatus. §. fi. de verb. obl. l. Stichũ. §. fi. & vide ff. quando di. vsusfr. leg. ce. l. vnica. §. vnde quæri potest. vbi potest notari aliquid in vsufru. speciale. Secundum hoc ergo, est dare casum, in quo posteriores creditores, sunt potiores prioribus, contra regulam communẽ C. qui po. in pig ha. l. licet. & hoc, si ille qui cessit, excipiat de hoc, contra primos: sed si non excipiat, & creditores contendant inter se: videretur ꝙ concurrant in posita quæstis: iuxta illa quæ scripsi ſ. eo. §. itẽ seruiana. non enim videtur, ꝙ creditor possit vti exceptione, ex persona rei, quia reus non vtitur longè minus quàm fideiussor. ſ. de replic. §. fi. Item quæritur, dixi ſ. ꝙ cessio admittitur in ciuili debito, ne debitor detrudatur &c. Pone, ꝙ est consuetudo, ꝙ nunq̃ quis pro debito ciuili incarceretur, sicut est in regno Fraciæ, vbi non incarceratur quis, nisi sit ad hoc

9 expressè obligatus: † nunquid admittitur cessio? Et videtur ꝙ non: quia causa cedendi cessat. Et pro hoc facit C. eo. l. propter. vbi non admittitur cessio, cum per aliud remedium prouideatur. Igitur cum per consuetudinẽ prouideatur, ne in carcerẽ detrudatur: non est locus cessioni. & facit C. eo. l. fi. Quid ergo dices de illis qui non conueniuntur, nisi inquantum facere possunt; de quibus ſ. vidisti: nũquid cedere possunt? Credo, ꝙ non, per dictam rationẽ, imò generalius credo, ꝙ nunquàm cessio debeat admitti: nisi creditores instarent, & peterent eum detrudi, vel fortè in foro ecclesiastico ex communi cari. Et hoc potest probari, per dictam rationem: quia hoc beneficium est miserabile, & subsidiarium; nec conceditur, nisi propter necessitatem: igitur gratis cedẽs, non debet admitti: & hoc satis indicat tex. C. eo. l. j. & l. fi. vbi datur electio creditoribus, vel statim admittere, vel differre: vt ibi legitur quicquid doct. ibi notent. Consueuit quæri, nunquid vestis sit auferenda cedenti? Glo. videtur velle ꝙ nihil debeat ei dimitti etiam vnus denarius. ff. e. l. pe. in gl. magna. in fi. pro hoc facit is tex. inhumanum, & c. Item facit quia vestimenta tollũtur seruis mulieris facto diuortio. ff. sol. mat. l. in his. §. j. Itẽ quia in actione de peculio, vestimentum ęstimatur. ff. de pec. l. id vestimentum. Itẽ facit ff. de ca. dic. l. tutelas. §. fin. in fi. cùm dicit nudus exulat. ff. de bo. dã. l. ij. In hoc consueue runt doc. dicere, ꝙ vestis nobilis, ei aufertur; sed pannicularia nõ, ff. de bon. dã. l. diuus. & ita etiã tenet Dy. Et ex generalitate huius

d literę posset dici, [d] ꝙ si quis spoliatus sit bonis propter guer-

10 rã: vel aliud † infortunium, ꝙ non debeat conueniri insolidũ: quod est valde pium, & æquum. Item facit, ꝙ monachus, vel religiosus, qui non habet proprium, non possit compelli ad cedendum. Contra C. e. l. cùm & filij. sed ibi in illo, qui aliquo casu potest habere proprium, monachus nõ, huiusmodi telæ vix esset finis, qui semper vellet eam texere. Ego verò hic telam præscindo, quantum ad lecturam huius tituli: quia tamẽ quidam habent hic arborem Ioan. licet pauci citramontani ipsam arborem habeant, nec fortè eius notitiam: placet dare facilem, & claram doctrinam, per quam ipsa arbor poterit intelligi à quocunque.

a ADNOTATIO. ¶ Consueuit quæri. Hanc quæstionem ponit Aneg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic in princ.ver.hinc sumpta occasione quæritur.

b ¶ Se liberare. Quærit Angel.in ij.colum,post me.versi.quæro an post cessionem. Item an post datam dilationem quinquennalem debitori à creditoribus debitor possit cedere bonis: lapsa dilatione. Item an debitor possit pœnitere: & non cedere bonis. Item an cessio bonorũ principalis,profit fide iussori.has quæstiones vide hic per Angel.& Ias. Item vide doct.in i.fi.C. qui.bo.cedere poss.

c ¶ Renunciari. Vide Angel.hic & do.Iasonem circa finem huius §.j.

d ¶ Posset dici. Hoc dictum sequitur & laudat hic dominus Iason in ij. colum.versi.vltimo.l.notate.

AD euidentiam arboris actionum,quę adscribitur Io.sciendum est,quòd multæ sunt diuisiones actionum: vt no.ff.eo.§.sunt præterea.& ibi scripsi: & j. & ibi declarabo articulatim de omnibus diuisionibus.Ioan.elegit xij.literas:per illas potest cognosci natura, quasi omnium actionum: & ad docendum,quæ sit natura cuiuslibet actionis,posuit in singulis circulis,singulas actiones,& super singuli actionib⁹,literas xij.videlicet,a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.quarum singulę,designãt singulas diuisiones. Prima diuisio est,q̃ quędam sunt prætoriæ,quædam ciuiles.hanc designat prima litera a, secunda diuisio est,q̃ quædam sunt in rem:quædam in personam:quædam mixtæ:& hanc designat litera b. Et sic per cõsequẽs quę libet litera,quamlibet diuisionem,prout articulatim, statim tibi subijciam,& literas,super qualibet diuisione.Item debes scire,q̃ super qualibet litera,sunt certi puncti, per quos designatur,sub qua diuisione est actio.Vnde prima diuisio est,q̃ actionum quædã prætoriæ ciuiles. Si siquta mædt prętoria, ponitur vnus punctus,super litera a,ad designandum, quòd actio est de primo membro, videlicet prætoria : si sit ciuilis: erunt duo puncti,designando,q̃ est de secundo membro. Si verò diuisio sit trimembris:si actio sit de natura primi membri:ponitur vnus punctus super a,si de natura secundi membri,fiunt duo puncti.si de natura tertij,fiunt tres puncti, si de natura quarti,quatuor:vltra non excedit,per ista facile est intelligere arborem, & per glosſ.quæ super ea factæ fuerunt, quas non improbo.Sed vide,& lege eas per te:quia ego prosequi non intendo,cum per ea quæ s̃.dicta,& notata fuerunt posset satis innotescere natura,& materia actionum.Et scias, quòd hæc arbor,fuit impropriè dicta arbor,cum non habeat radices:truncum:neque frõdes,quæ sunt de esse,& specie arborum:potius debuisset dici tabula.

Sequuntur dictę xij.diuisiones cum literis,& cum punctis articulatim omnium actionum.

a Aliæ sunt prætoriæ,aliæ ciuiles.
b Aliæ in rem,aliæ in personam,aliæ mixtæ.
c Aliæ rei persecutoriæ,aliæ pœnæ,aliæ mixtæ.
d Aliæ in simplum,aliæ in dup.aliæ in trip.aliæ in quadru.
e Aliæ bonæ fidei,aliæ stricti iuris.
f Aliæ perpetuæ,aliæ temporales.
g Aliæ transitoriæ ad hæredes,aliæ non.
h Aliæ quæ infamant,aliæ non.
i Aliæ directæ,aliæ vtiles.
k Aliæ directæ,aliæ contrariæ.
l Aliæ vniuersales,aliæ singulares.
m Aliæ simplices,aliæ duplices.

Per has diuisiones patet intellectus arboris:quia istas diuisiones literæ & puncti prædicti designãt:& per ipsam dumtamen sit fideliter punctuata xij.naturæ actionum clarè patent : nec mireris si reperies quandoque aliquas figuras non punctuatas:quia quando actio est incerta & vaga, sic quòd non potest certa regula dari super membro,quod litera designat:tunc nil punctuatur,prout gl.dictæ arboris satis declarant:ad quas te remitto.

Quòd cum eo,qui in aliena est potestate,negotia gesta esse dicetur. *Rubrica.*

1 *Prælati ob quæ conueniendi.*

a QVIA TAMEN.[a] Hæc continuatio text. est melior,quàm continuatio glo. quæ est s̃.in rubric. Ne verbosa fiat disputatio,nota sanctissimum verbum, contra aliquos lectores, qui dilatant verba,vt posint horam constitutam lectionis transire: & legunt vnũ,vel duos libros in anno, cum deberent legere totum volumen: & se,& scholares destruũt, & facit C.de appel.l.ampliorẽ.§.in refutatorijs. †In glo.nam similium.in fi.per hunc tex.posset dici,quòd posset agi ex contractibus religiosorum,cõtra abbates,& prælatos superiores eorum:cum sint in eorum potestate:vt dixi s̃.tit.j. §.actiones de peculio.in fi.

a ADNOTATIO.¶ Quia tamen: Diuide hunc titulum secundum Areti. & summa sic hoc prin. Cognito contractu seruorũ ad obligandum dominum erit cognitum quid de contractu filij, ad obligandum patrem.

1 ¶ *Actio quod iussu,quando sola,an cum alijs danda.*
2 *Actio quod iussu in quos an non datur.*
3 *Institoriæ locus.*
4 *Executoria quando detur.*
5 *L.fi.de exerc.sensus.*
7 *Administrator an obliget.*
8 *Institor multiplex quisque obliget.13.*
9 *Procuratorem latè patere.10.*
11 *Procurator generalis an obliget.*
12 *Vicarius an obliget.*

a SI IGITVR.[a] In glosſ.scilicet volentis.contra hanc glo.videtur expressè.ff.eo.l.fi.vbi videtur expressum, quòd non agitur,quòd iussu,sed dominus mandat creditori tradere seruo. Prætereà videtur,quòd vbi mandatum dirigitur creditori,q̃ debeat agi mandati.C.mã.l.si tibi.Sol.scis, quòd super hoc sunt opin.inter Pla.& Io.vt no.ff.quod iussit.l.j.&
1 C.eo.l.etiam.dic tamen plenius,q̃ aut †ipse dominus contraxit in propria persona:& contractu facto,iussit pecuniã tradi seruo:tũc non datur quod iussu:vt d.l.fi. Aut mãdauit credi ipsi seruo tantum:tũc aut mandatum dirigitur ad contrahentem:& datur mandati,& quod iussu. & concurrunt, aut ad seruum:& datur quod iussu tantum vt no.d.l.j.§.sed ego. in gl.super verb.quẽadmodum. Sed mirum videtur, quomodo datur quod iussu, vbi mandatum dirigitur ad contrahentem,cum nullus iussus intercedat.Sed potest dici, q̃ imò tacitus,ex eo quod mandatur ei tradi, & per hoc potest dici, q̃ si aliquis mandet rem aliquam tradi,vel solui alicui, q̃ ex hoc videatur illum,cui tradi mandat,constituere procuratorem:quamuis ad veritatem,nullum aliud mandatum ei fecisset,quod est notabile,& facit ff.quod iussu.l.j.§.sed & si mandauerit.de noua.l.fi.in prin.versi.nam si.& caue tamen,quia hæc actio non habet locum,nisi cùm iubetur seruo proprio: vel qui debet haberi pro proprio. vide ff. quod iussu.l.j.§. si pupillus.cum §.seq.& l.seq.vnde si nõ esset proprius, quãuis potest fieri proprius,non haberet locũ ff.quod iussu.l.ij. §.fi.

2 †Quid ergo si Abbas iussit religioso suo,pecuniã mutuò
b recipere:nũquid potest agi hac actione? Videtur,q̃ sic:[b] quia habet illum in potestate:vt dixi s̃.in prin.& facit ff.quod iussu.l.pen.Sed quid,si solus cõuentus,qui habet bona discreta, iuberet,non crederem posse agi hac actione:& sic intelligo, extrà,de fideiuſ.c.pe.Et idem crederẽ eadem ratione,si prior foraneus,vel ruralis iuberet socio suo,qui non sit in obedientia,& potestate illius.Et idem de priore claustrali:nisi fungeretur vice abbatis.ff.quod iussu.l.j.§.fi. Sed contra præmissa videtur d.c.pen.q̃ videtur requirere nedum iussum abbatis:imò & capituli.sed dic,q̃ loquitur, quòd ad hoc,vt capitulum teneatur:ipse tamẽ abbas teneretur,si solus præcepisset.
3 Loquitur ergo hæc materia,quando iubetur seruo. † Sed quid si libero? Verbi gratia,præcepi famulo meo,vt reciperet mutuò pecuniam:vel vinum,vel aliquid aliud : ipse fecit: nunquid possũ cõuenire? Dic,quòd sic : vtili institoria:nõ tamen hac actione.C.de exer.l.si mutuã. Nec ob.C.eo.l.fi.quia loquitur in seruis vt ibi notat:& de his videbis magis in inferioribus.Sed quid,si vir iubeat vxori,in partibus Franciæ, &

& alijs locis, qui reguntur consuetudine, in quibus vxor est in potestate viri?De cõsuetudine videretur q̃ competat hæc actio:cum eadem æquitatis ratio interueniat j. ver.ideo autẽ. Quid si pater iussit filio adoptiuo? Distingue;aut trãsiuit in potestatẽ vel non.C.de ado.l.cum in adoptiuis.s̃.de adop. in prin.in filio arrogato non dubium:quia ille transiret in potestatem:& ideò videtur habere locum,hæc actio in eo indi-
c stinctè. Circa exercitoriam, ᶜsciendum est q̃ solum †datur
4 pro negotiatione nauali maritima,vel fluuiali.ff.de exer.act. l.j.§.nauem.& secundum legem & potestatem magistro dat.ff.eo.l.j.§.igitur præpositio.Istã tamen propositionis legem, debet exercitor notam facere:nam aliàs, ex quo vtitur opera magistri,obligat dominum ad omnia, ad quæ officiũ se potest extendere.ff.de insti.l.sed & si pupillus.§.j.& sic intellige.ff.de exerci.l.j.§.magistrum.in versi.quid tamen. sicut armẽta:& victualia,& necessaria.nam & ad conditiones nauigij,de quibus satis apparet in text.d.l.j. & plenius in summa Azo.eo.ti.§.datur.& §.& nota. De vno tamen potest quæri.exercitor obligatur ex facto sed magistri:& tamẽ magister ei non acquirit:vt ff.e.l.j.§.sed ex contrario.sed secus in institore.ff.de institio.l.j.§.fi.cũ l.seq. Sed cur diuersum? Respondeo,vt text. respondet in dicto §.sed ex contrario.quia dominus nauis non indigebat remedio prætoris, cum sit ei aliàs prouisum,& si non sit prouisum:imputet sibi,qui proposuit,ea.l.j.§.cuius autem.ff.de exercito. Sed certè,eadem ratio videtur locum habere in institutẽte,vnde probabiliter potest dici idẽ, vt neutri acquiratur regulariter,sed vtrique in subsidium:iuxta d.l.ij.de institio. Sed pro euidẽtia horum, quæro,hic dicit tex.in exercitoria,& institoria,quæ dantur si quis contraxerit eius rei gratia,cui fuit præpositus. quæritur ad quem pertineat hæc probatio. Hoc est expressum ff. de exer.l.fi.vide ibi. eo.titu.l.j.§.non autem. Et hoc est verum, vbi virtute officij magister, vel institor, recipit & ex voluntate domini tacita. Quid si expressa : quia fortè sibi mandatum fuit expressè, quòd posset recipere pecunias mutuo? tunc non crederem,quòd oporteret aliquid creditorem probare,nisi dictum mandatum,& quod mutuasset: quia eo ipso quod dominus permittit recipere, expressè se obligat : & sic intelligitur C.de exerc.l.si mutuam.ff.de insti.l.in eum.& l.si
5 quis mancipijs.de neg.gest.l.liberto.in prin.vnde l.illa fin. † intelligitur, quãdo exercitor, vel institor ex causa sui officij, aliquid contraxerũt,non permittente domino expressè:quia tunc dominus non tenetur, nisi illa concurrant, quæ illa lex continet. Sed si dominus expressè permisit recipere mutuas pecunias,vel aliquem contractum,certum exercere, non crederẽ quòd obtineat. & hoc satis patet in d.§.penult.de fideiuſ.& ibi not.Innocen.& hoc videtur innuere l.habebat.ff.de
6 instito.Habet ergo †locum hæc institoria, vbi quis seruum,
7 vel liberum, alicui negotiationi præposuit. †Quid ergo dices,quidam instituit quendam,ad regendum villam suam, vel aliquam domum suam,vbi habebat familiam: & dedit ei potestatem agendi : defendendi, regendi, debita, & reditus exigendi: & omnia alia faciendi,quæ ad regimen villæ, vel domus cui præponitur, erunt necessaria,vel opportuna:sicut consueuit poni in talibus instrumentis.iste recepit mutuò pecunias vel blada,pro regimine domus:quæritur nunquid dominum obliget. Et videtur expeditum.quòd non.C.quod cũ eo.l.fi.ff.de institio.l.si cũ villico.Contrarium videtur verius: quia si ædificio fuit præpositus, obligat dominum.e.ti.l.cuicunque:in prin. Item, quia iste est quasi generalis procurator omnium rerum,quę tangunt dominum,ratione villæ,vel domus sibi commissæ:& sic eius factũ nocet domino.ff.de pac. l.rescriptũ.§.fi.cum l.seq.& seq.maximè in talibus,quæ non sapiunt alienationẽ dominij.ff.de proc.l. procurator totorũ. Prætereà procurator generalis potest præponere institorẽ: cuius factũ dominũ obligabit:ergo multo fortius,ipse ipsum dominum obligat.ff.de insti.l.cuicunq̃.§.fi.cum l.seq. vnde, ex quo commissa est ei gubernatio.& omnia quæ sequuntur
8 ex ea.ff.de institio.l.cuicunq̃.§.item si institor. cum §.seq. in fin. †Pro euidentia horum,scire te volo,q̃ institor[d] propriè
d dicitur,qui præponitur alicui negotiationi quęstuariæ:vt ille, qui præponitur alicui mensæ nummulariæ,vel alicui operatorio, in quo currũt mercaturæ:vt d.l.si cum villico.quẽ vulgariter mercatores vocant factorẽ,in lingua occitana:& hoc vult dicere hic tex.cum dicit:cũ quis tabernæ.ff.eod.l.iij.Impropriè autem dicitur institor, quando instituitur aliquis ad vnum negotiũ,in quo non est mercantia:sicut quãdo præponitur ad recipiendũ mutuò pecuniã,vel aliquem actum vnicum, in quo cadit obligatio,sicut ad emendũ vnum equum, vel aliquid singulare.C.de exerci.l.si mutuam. Impropriissimè dicitur,quando præponitur alicui negotio,pro adhibenda diligentia,non vt aliquid agat,q̃ obligationem sapiat: vt si quis præponatur operarijs,ad hoc tantum,vt videat,q̃ dili genter,& bene operentur:& talis non potest dici institor sed procurator:nisi impropriissimè,& abusiuè. De primo nõ est dubium, quòd obligat dominum contrahendo eius rei gratia, ad quam præpositus est.ff.e.l.cuicunque.§.non tamen. & hic ff.de instito.l.j. De secundo, est certum,quòd obligat etiam dominum,non directa institoria,cum nõ sit propriè institor: sed vtili:vt d.l.in eum.ff.de inst.de act.emp.l.Iul.§.si procurator.extrà de fide inst.c.pe.ff.de neg.gest.l.liberto. De tertio, est dicendum,q̃ dominum non obligat,vt d.l.fi.C.quod cum eo.& d.c.pen.& sic debet intelligi.ff.de insti.l.cuicunq̃.§.sed cum fullo.ibi enim præposuit eum,vt discipulis imperaret,et eos dirigeret in agendis:non vt venderet,vel emeret;vel operatorium gubernaret recipiendo,& excipiendo opera : tunc enim esset institor:e.ti.l.institor. & de tali q̃ habet potestatẽ recipiendi,soluẽdi,ac prouidẽdi debet intelligi prin.d.l. cuicũq̃.ibi enim,præpositus fuit ædificio.s.ad ministrandũ,solueẽdũ & recipiẽdũ necessaria pro ædificio.Et ideo in quęstione proposita, videtur q̃ talis qui habet administrationẽ villæ,seu domus obliget dominum,si domus sit talis, q̃ consuetum fuerit,& oporteat emere,& vendere,& negotiari,pro sustentatione domus,& familiæ.ff.quod cum eo.l.fi. Si autem esset in puris reditibus,nõ crederem per prædicta;vel si esset institutus ad faciẽdum coli tantũ,vel vt operarijs præsit,& ita modifico d.l.fi.C.quod cũ eo. Sed quid si ille qui nõ potuit dominũ obligare,conuertit in eius dominij vtilitatẽ? Dic dominum teneri.ff.de insti.l.si quis mancipij.§.fin.& d.c.pe.de fideiuſ.c.quod cum eo.l.ei,qui in fi. Sed quæritur,nunquid sit differentia,inter institorẽ et procuratorem. Et videtur expressum,q̃ sic.nam tex.dicit,q̃ institor obligat dominũ:procurator non:vt d.l.cuicunq̃.§.sed cum fullo. Contrà videtur expressè eod.tit.l.in eum.de act. empt.l. Iulianus.§.si procurator. Prætereà tex.promiscuè vtitur verbo procuratoris,
9 cum alijs verbis quę †institutionem sapiunt. C.quod cum eo. l.fi.Super hoc videtur dicendũ,q̃ vbi procurator instituitur, ad negotiationem quæstuariam,nõ refert vtrum dicat, facio eum institorem vel procuratorem, cùm eadem sit intentio extrà,de procu.ca.petitio.& idem si ad vnam de se obligatoriam,quàmuis non quæstuariam:vt d.§.si procurator. & d.l. in eum. Quid ergo vult dicere §.sed & cum fullo? Dicas, q̃ ille text.vult facere differentiam,quam s̃.feci:videlicet, an præficiatur negotio;an vt imperet,& videat, quòd diligẽter agant.In primo casu obligat dominũ:in secũdo non : quia in secundo non est institor sed quasi procurator. Vnde scias,q̃
10 verbum procuratoris:plus† comprehendit,& est magis largum,quàm verbum,institoris.Nam institor non potest dici, nisi quando præponitur quis negotio obligatorio:nisi sumatur verbũ impropriissimè:sed procurator põt dici ad quodcunq̃ negotium:& hoc vult dicere iste tex.quia talis non est relictus,vt institor, sed quasi procurator. Item procurator dicitur ad negotia,& ad iudicia:sed institor ad negotia tantum,maximè quæstuaria:vt patet per totam hanc materiam

Sed pone:aliquis peregre proficiscens dimisit procuratorem suum generalem omnium bonorum suorum:& dedit ei potestatẽ defendendi,negotiandi,& omnia faciendi,&c. nũquid ille procurator potest eum obligare?non videtur per d. l.procurator totorũ.nisi haberet liberam.eod.titu.l.procurator cui libera. Sed multum obstat, quia talis procurator potest facere institorem,qui obligat;vt s̃.dixi per l.cuicunq̃. §.fi.Super hoc potest dici,quòd si dominus erat talis,qui con

Universidad de Deusto
Biblioteca

sueuit mercari: quòd iste procurator obligabit eum, in talibus, in quibus consueuit dominus se obligare, & mercari. ff. quod cum eo. l. fi. de pig. act. l. vel vniuersorum. & de tali præsumendũ est loqui. l. cuicunq; §. fi. & ad talẽ restringenda est: sinautem non videtur, q; obliget. Sed mirum, quare institor generalis, vel specialis, ad vnam negotiationem, dominum obligat: & non procu. generalis, nisi in casu prædicto: sed ad hoc potest responderi, q; procuratori in dubio videtur tantũ commissa administratio vtilis, & necessaria domino: & ideò nihil potest alienare, nisi illa quæ seruando seruari non possunt. ff. de proc. l. procurator totorũ. C. de procu. l. procuratorem. & per consequens, nec obligare: sed vbi instituitur ad mercandum: tũc permittitur alienatio illius rei gratia cuius institutus est, & per consequens obligatio. Quid si instituit eum procuratorem, & institorẽ? Videtur idem, ac si eum constitueret procuratorẽ tantũ. ff. pro socio. l. fed & si adjciatur. †Quid si instituit aliquẽ vicariũ, vel locum tenentẽ? Videtur q; talis eũ obliget. ff. q̃d cũ e. l. fi. in fi. ibi, sed qa &c. Vel dic, vt in, pcuratore. Sed cum institor & ,pcurator possint dominũ obligare in suis casib⁹, vt §. vidistis, quæriẽ vtrũ possint res eius obligare pignori in casibus illis? Videtur, q; nõ. C. q̃d cũ eo &c. l. dominũ. nisi dominus consueuisset pignorare. ff. de pig. act. l. vel vniuersorum. quod cum eo. l. fi. Et fortè hoc casu debet intelligi. ff. de instit. l. cuicunq; §. item fideiussori.

Item quæritur quid si non appareat, q; dominus institorẽ præposuerat, probatur tamen, q; domino sciente, & permittente, mercatur tãquàm institor? videtur q; sufficiat. ff. de exerci. l. j. §. magistrum. versi. cæterum. de instito. l. cuicunq;. §. item Labeo ait, si quis pistor. arg. ff. de pec. l. quam Tuberonis. §. sunt quidam. & l. non statim. de trib. l. j. & ideò videtur q; illi qui permittunt vxores suas publicè mercari, q; teneantur de eorum cõtractibus per prædicta. Sed nunquid ipse institor tenetur? videtur q; sic: ad instar magistri nauis. ff. de exerci. l. j. §. est autẽ nobis. Sed & procurator ipse obligatur ff. de proc. l. procurator, qui pro euictione. Contrà. ff. de insti. l. fin. Sed ibi non contraxit: sed solùm confessus fuit: vnde per illam legem, videtur q; institor confitendo, non obligat dominum, quàmuis †contrahendo obliget: & ideò summè cauendũ est, quod literæ quæ fiũt cum talibus contineãt ipsum contractum, non autem confessionem contractus tãtum: sicut faciunt communiter in regno Franciæ. Vnde videretur, q; confessio talis non deberet nocere domino, sicut nec tutoris. ff. de confess. l. certum. §. sed an & ipsos. imò nec ipsi institori: vt d. l. fi. & hoc nisi in literis confessionis contineretur vltra promissio. sicut fit communiter: quia tunc virtute obligationis, & promissionis potest cõueniri: vt l. quidem. ff. de cõsti. pec. Super hoc autem, an institor teneatur? & est distinguẽdum cuius contemplatione contractũ est, & in dubio præsumitur, q; contemplatione vtriusq; vt no. per glo. & docto. C. quod cum eo. l. ei qui. & C. mandati. l. fi. literas. Ista placuit hic tangere: quia quotidiana sunt. & iunge quæ dicam j̃. §. fina.

a ADNOTATIO. ¶ *Si igitur.* Dominus tenetur ex contractu serui insolidum, si contrahi iusserit, vel si ipsum vel liberum hominẽ in naui vel alicui alij negotiationi præposuerit actionibus cognominatis quod iussu, & exercitoria, & institoria.
b ¶ Quod sic. Idem tenet hic d. Angel. in j. col. versi. quid si abbas. Et mirum est quod tacet de nomine Ioan. Fabri.
c ¶ Circa exercitoriam. De hac actione vide hic per Angel. in j. colũ. circa fin. versi. & aduer. vbi etiam inter actionem exercitoriam: & tributoriam assignat differentiam.
d ¶ Quòd institor. De hac actione, vide hic per Ange. in ij. col. ante fin. versi. in gloss. seruum.

1 ☞ *Tributoria cur inducta.*
2 *Actionem ex conclusione nominari.*
3 *Merx quid.*
4 *Tributoria quibus data.*
5 *Tributoriæ natura.*

a INTRODVXIT.[a] Pro euidentia istius §. & fuæ materiæ, debes scire q; vbi pater, vel dominus conueniuntur de peculio, habent tale priuilegium, q; ante omnes creditores deducũt, quod eis debetur, & quod supereſt soluitur creditoribus. ff. de peculio. l. sed si damnũ. §. peculiũ. [aliàs est lex & incipit peculiũ.] & j̃. §. cum autem. quod prætor moderatus est, detrahẽdo casum quo seruus sciente & patiente domino mercabatur, tunc enim erat iniquum, q; ille, qui contraxit cũ eo in illa merce præposteraretur domino, & fortè debitũ suũ perderet. †Vnde introduxit hãc actio. per quã dominus cõtribuit: quatenus merx se extendit cum cæteris creditoribus, qui in illa merce contraxerunt cũ seruo, pro quantitate debiti cuiuscunq;, & vocatur tributoria: quia per ipsam fit contributio debitoris. In hoc tamen est differẽtia, inter dominũ & creditores: quia cõtributio fit omniũ debitorũ domini, vnde cunq;, & ex quacũq; causa ei debeatur. Sed non sic de alijs debitis aliorũ creditorũ: quia de nullis fit contributio, nisi de illis, quæ contracta fuerunt in merce illa, vel eius gratia, pro qua agitur: nec potest agi nisi pro illa in qua est contractũ, si sint diuersæ merces, & in diuersis locis exercẽtur. Et caueat actor: quia si egit ista actione, nõ põt redire ad actio. de peculio q̃uis plus sit in peculio, quàm in merce: & ideò interdũ plus expedit agere de peculio, quàm hac actione, prout hæc omnia reperies, si vis legere tex. & glo. ff. de tribu. per totum. & j̃. eo. ti. §. is quoq;. hoc supposito, pone casum qui facilis est & planus. In glo. hanc actionẽ. Azo in summa C. quod cũ eo. §. datur hæc actio. videtur tenere cõtrà: pro quo facit multum iste tex. doct. tamen consueuerunt approbare hanc glo. vbiq;, & hic approbãt, & vr̃ vera: nam non reperitur edictũ, nec materia vnde illud officiũ deberet descẽdere, vel causari: & ad hoc facit. Nam hæc actio non est propriũ nomẽ actionis: secundũ opi. glo. sicut dixi §. eo. §. j. Sed †cognomẽ actionis, quæ oritur ex contractu, ex quo agitur, quæ quandoq; cognominatur institoria, quandoq; de peculio, quandoq; de in rem verso: prout diuerso modo cõcluditur. & certũ est, quòd in actio. descendentibus ex contractibus, non reperitur officiũ tale. Sed pro euidentia huius actionis potest quæri, quid †propriè vocatur merx, applicãdo ad nostrũ idioma, et ad factũ: quia nec l. mercis. de verb. sig. quàmuis sint ibi duę leges quę sic vocantur. nec l. j. §. licet. ff. de trib. non bene declarant. Vnde ego credo, q; hoc casu, merx dicatur mercatura: videlicet, quælibet res, quę est empta, pro reuẽdendo & lucrãdo & obtinet propriè quando seruus tenet operatoriũ pluriũ mercaturarũ: sed & vtilis datur etiam vnius rei: vt no. ff. e. l. j. Itẽ potest quæri, cur actio de pec. & hæc, se tollũt adinuicem: & cur non dantur in eo, quod plus potest esse in vna, quàm in alia? de hoc videbis j̃. §. is quoq;. †Item quæritur, in quibus creditoribus hæc tributoria obtineat. & est dicẽdũ, q; in chirographarijs tantũ: secus si omnes vel alter prætenderent pignora, vel realem obligationem, nam tunc obtineret regula fallentiæ, qui prior est. ff. de trib. l. procuratoris. §. si plures. in fin. Quid si alter prætendebat priuilegiũ? Videtur idem, acsi prætenderet hypothecam: & sic non fieret distributio: iuxta illa quæ scripsi §. tit. proxi. §. item si quis in fraudem. & facit ff. quod cum eo. l. iij. de in rem verso. l. j. §. item si plures. In cõtriũ videtur ff. de pec. l. ex facto. Item quæritur, quare hæc actio, quæ datur ex contractu, vel quasi, non datur in hæredem ex dolo defuncti insolidũ. ff. eod. l. illud. §. fin. sicut cęteræ, quę ex contractibus oriũtur. ff. de act. & obliga. l. ex contractibus. & cur speciale in ista? dicit Iacob. de Rauen. quod actio tributoria † participat in aliquo naturam personalitatis, & in aliquo naturã realitatis: nam naturã personalitatis, habet in eo quod datur, & causatur ex cõtractu serui, sed habet naturam realitatis, in eo quod datur cõtra dominum, qui nusquàm fuit obligatus. nec contraxit, sed pro eo solo conuenitur: quia habet peculiũ vel habere desijt, sicut in reali: nunc natura realis est, q; quando possessor dolo desijt possidere: hęredes non tenentur, nisi de eo quod peruenit, & ideò cùm tributoria habeat naturam realitatis, in eo quod concernit dominũ: non mirũ, si non detur in hæredem, nisi inquãtum peruenit, sicut nec realis, secundũ eum. Ista ratio videtur bona: & fundatur per l. cùm autem. ff. de rei vend. & non est de hoc multum mirandũ: quia bene reperiuntur aliæ actiones, quæ causantur ex cõtractibus, vel quasi: & non dantur nisi inquãtum peruenit. ff. pro socio. l. hæres. de hære. tu. l. j. & fi.

ADNO

a ADNOT. ¶ Introduxit. Si seruus sciente domino in merce peculiari negotiatur, & inde dominus aliquid recipere debet, vocatur in tributũ, vna cum aliis creditoribus. h. d. Ange.

1 ☞ *Diuersa quæ.*
2 *Actiones quæ eadem, an non.*
4 *§. Præterea. sensus.*
5 *Versum an exprimendum.*
6 *Actiones compatibiles.*
7 *Actionum quæ, an non. se tollant. o.*
8 *Probatio diuersæ à libello admißibilis.*
10 *Actionis eligendæ tempus.*
11 *Actor quando eligere cogendus.*
12 *Transacta omnia uideri.*

a PRAETEREA [a] INTRODVCTA EST. In gl. caue, in fi. Hæc gl. videtur contra tex. qui dicit actio in singulari: sed de hoc videbis magis j̃. In gl. hoc punctũ. ibi, quæ oppositio. hic debet esse. quæ opinio. vel fortè voluit dicere. quæ oppositio contra opi. Io. nam de hoc posset opponi: & apparet: quia Io. ad hoc respondet, vt patet in inferioribus. In fi. eiusdem gl. Ia. de Ra. recitat hanc opi. & non probat, nec improbat: & tamen videtur multùm dubia, & quasi contra mentem istius tex. Pro hac tamẽ opi. potest sic argui: videlicet, q; sint duæ actiones: vna de peculio, alia de in rem verso, certum est, q; illa †censentur diuersa quę diuersis nomi nibus nuncupantur: & diuersos habent tractatus. C. de codi. l. si idem ff. de ver. sig. l. carbonum. de pig. act. l. si conuenerit. §. pe. Sed cõstat, q; actiones de peculio, & de in rem verso: diuersa habẽt nomina, & diuersos titulos, et tractatus: ergo nõ habent nec possunt dici vna, maior est probata: minor patet in tit. de peculio, & de in rẽ verso. ff. qui sunt diuersi nomine, & re. Præterea, illa non possunt dici vnũ, quæ diuersas habent causas, & naturas: sed ita est in actione de peculio de in rem verso: ergo sunt diuersæ. maior patet de se, & per d. l. carbonum. minor patet: quia vna datur, quãdo est versum: alia, si nihil. Item vna datur insolidum: alia quatenus est in peculio: vt patet hoc §. & in tota materia. † Præterea, si essent vna actio, vno cursu finirentur: & vna causa compleretur: & vniforme tempus haberent: & non possent nisi semel competere. Sed cõstat, quòd actio de in rem verso, competit vbi non cõpetit actio de peculio, & per oppositũ distinguũtur, & diuersa habẽt tẽpora: quia vna perpetua, alia temporalis: ergo sunt duæ & diuersæ. ff. de in rem verso. l. j. §. j. C. de exerci. l. ij. & sic videtur pro opi. Io. quòd sunt duæ, & diuersæ. In contrarium sunt tres rationes, quæ hic ponuntur in gl. & maximè iste tex. qui dicit vna est actio. in versic. licet. & in prin. huius §. vbi dicit, Præterea introducta est actio. loquẽdo in singulari, nec valent solutiones, quæ hic dantur, q; sint vna, quòd ad effectum: quia salua gratia, nõ est idem effectus: quia si ageretur simpliciter de peculio, domin' deduceret q̃d sibi debetur, dato q; esset aliquid versum. j̃. §. cùm autem. & hoc etiam tenet glo. expresè de in rem verso. l. filius. in glos. pen. & sic non est idem effectus. Præterea, quàmuis veniret in actio. de pec. id quod seruus vertit in vtilitatem domini, tanquàm seruo debitum, hoc veniret tanquàm peculium serui, & ex condẽnatione facta simpliciter in actione de peculio, & sub æstimatione peculij: & sic frustrà diceret iste tex. quòd duæ fierent condemnationes, & quòd fieri debet æstimatio peculij ad partem, & de eo quod in rem est versum ad aliam: vnde non credo, quòd possit dici, quin hæc opi. & solutiones sint contra mentem huius literæ. Præterea expressum est, nisi tex. calumnietur, quòd instantia de peculio cadit in instantia de in rẽ verso. ff. quando. actio de peculio est annalis. l. j. §. quæsitum. aliàs est. l. vnde. ibi non potest dici quòd ageretur de peculio, & de in rem verso, ex diuersis causis, sicut glo. videtur velle intelligere in positione finali: quia tex. hoc non patitur, qui dicit fuisse actum actione annali: & ita de peculio tantùm. Præterea, secundum illam positionem, illa nihil valeret; nec haberet dubium, quod non est dicendum. Quid ergo dicemus? negari non potest: nec vnquàm is text. negare voluit, quin actio de peculio, & de in rem verso, sint duæ: & quin habeãt diuersas naturas, & vias: vt §. satis ostensum est. Et hoc bene, & clarè dicit tex. etiam hic j̃. §. is quoque. versi. certè. vbi dicit: certè qui potest probare in rem domini versum: de in rem verso agere debet, sub. non de peculio. ita enim intendit inferre ex præcedentibus: aliàs nil diceret. Item ne gari nõ potest, quin habeat diuersos effectus, & maximè vbi domino aliquid debetur. Quid enim si dominus noluit esse debitor serui, de eo quod in rem domini verteret? Cõstat, quòd non esset debitor peculij: vt l. quã Tuberonis. §. sed id quod. & ita esset diuersus effectus, & cessarent omnes solutiones, quas glos. reddit hic. Quid ergo voluit dicere iste tex. licet cũ vna est actio &c. †Pro euidentia scias, quòd interdum dicitur vna actio, seu vnum iudicium: quia vna est instantia, quàmuis diuersæ sint actiones: & hoc vides in simili. lex hoc dicit, quòd de pluribus hæreditatib. ex diuersis, causis communibus, vnum iudiciũ sumi potest: id est vna instantia: & tamen sunt plures actiones. ff. fa. ercis. l. hæredes. §. de pluribus. & vna actio pro socio intẽtatur, pro diuersis societatibus. ff. pro socio. l. cùm duobus. §. si plures. Potest igitur hic dici quòd vna est actio, quæ ex peculio, & in rem verso intentatur, id est, vna instantia, esse ctus vtriusq; veniet, hoc intendit iste text. dicere: & d. l. quæsitum. quando actio de peculio est annalis. & d. l. filius familias. ex quarum mente scias istum tex. fuisse extractum. Quid ergo si dices, ago de peculio; [b] non facta mentione, quòd fuerit aliquid in rem domini versum: demũ probo aliquid versum in processu: nunquid fiet in eo condemnatio insolidum, & in residuo peculiotenus? vel quid ecotra: ago de in rem verso, non facta mẽtione de peculio: nihil probo versum: nũquid fiet condemnatio in peculio? videtur expeditum, quòd sic per hũc §. & per d. l. quæsitum. Potest dici contra: quia sententia debet esse conformis libello: vt l. fi. C. de fideicom. lib. quomodo ergo iudex posset condẽnare, in eo, quòd non fuit petitum? †Non videtur: vnde iste §. videtur intelligi debere, quando de conuersione fit mentio in libello. Et debet dicere sic actor: mutuaui seruo tuo peculiato x. de quibus conuenit quinque in rem tuam, peto, q; condemneris mihi in quinque versis in vtilitatem tuã: & in alijs quinque peculiotenus, talis libellus sufficeret hodie: quia de vsu curiarum, non exprimitur nomen actionis. Quid si oportet exprimere? Videtur per l. nõ est nouum. ff. de acti. emp. q; sufficeret alteram exprimere, facta narratione de toto facto. et fortiori ratione, potest dici hoc casu, quòd in l. non est nouum. cum hic sit vna actio, videlicet certi condi. ex mutuo, vel alia quæ descendit ex contractu, & ista nomina de peculio, vel de in rem verso, non sunt nisi adiectiones, seu agnomina: sicut dictum fuit §. in prin. Sed huic opi. videtur obstare ver. certe. j̃. in §. is quoque. vbi est verbum. debet. per quod datur intelligi, q; vbi potest probari in rem versum, non debet agi de pec. sed ibi ponitur, debet: pro potest: vt ibi dicam. & continet potiùs consilium, quàm præceptum. Sed nunquid actor debet in libello †declarare, quãtum dicit Versum, & quãtum non? Videretur quòd sic: cùm petitio debeat fieri certa: vt scripsi §. ti. j. §. curare. Sed potest cõtrà dici. nam hoc permittitur ex quadam æquitate, propter difficultatem probationis, quid sit versum, & quid non: & ideò non credo, q; compellatur declarare: & maximè vbi iurat: quòd declarare non potest: vt dixi d. §. curare. Et ideo, securius est simpliciter concludere, in libello, q; reus condemnetur in x. & in processu veniet, & declarabitur modus condemnandi: vt hoc §. debet. †Quæritur, vtrum actio tributoria, & de in rem verso, possint vna instantia intẽtari, sicut de in rem verso, & de peculio? Et videretur, quòd sic: cum videatur eadem ratio æquitatis. §. eo. §. j. versi. istas. & hoc videtur glos. velle in d. §. eligere. propè finem gl. primæ. Ego credo contra, & hoc videtur plenè probari. j̃. §. certum. & §. is quoque. & ff. de trib. l. quod in hęredem. §. eligere: iuncto hoc §. Nam hic concluditur, q; actio de pecu. & de in rem verso. sunt vna, illa vnitate, quam ſ. dixi. & q; actio de peculio intentata, videtur de in rẽ verso intentari: vt in d. l. quæsitum. Sed constat quòd actio de peculio, & tributoria, se non compatiuntur: ergo nec actio de in rẽ verso. Præterea si actio tributoria, se cõpateretur, cũ alijs: frustrà diceretur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd actor compelleretur eligere ȳ.eodem versic.is quoque.

Sed quæritur.nunquid actio de peculio & de in rem verso,se tollant electione? Videtur quòd non;cum se compatiãtur:vt hic. Prætereà actiones,quæ se tollũt electione,non possunt simultentari:etiam vna pro vna parte rei:quæ petitur: alia pro alia.ff.de leg.ij.l.cum filius.§.varij,sed constat,quòd de pecul.& de in rem verso se compatiuntur:& pro parte fit condemnatio in qualibet,ergo non videntur se adinuicẽ tollere.glos.mouet hoc in d.§.eligere.& videtur tenere,quòd se tollant per hos §.isti §.parum dicunt de his duabus actionibus.imò videtur contrarium in §.cæterùm.verum est,q̃ versic,certè s̃.sæpius allegatus,facit,quòd actio de in rem verso debeat sæpius eligi:sed(vt dixi) potiùs importat consilium, quàm præceptum. Sed quæritur vtrùm institoria,& actio de peculio,seu de in rem verso,se tollant electione? Videtur quòd sic per §.is quoq;. & quia videtur eadem ratio, alioqui qui alteram eligeret,non esset ipse stultissimus:sicut tex.dicit in §.cæterum.cùm posset ad aliam redire. In contrariũ videtur,quòd non se tollant electione.primò,quia non reperitur expressum nisi de tributoria,& de peculio:vt d.§.eligere. & si Iurisconsultus voluisset de institoria,& de peculio:vtiq; hoc scripsisset.Item actio de peculio:& institoria,videtur oriri ex diuersis causis.vna ex contractu serui;videlicet de pecu. s̃.tit.j.§.actiones.institoria ex contractu domini. ȳ.eo.§.fi.ff.

7 si cer.pe.l.si institorem.& ita non videntur se tollere. †Sed ista ratio,cessat in actione de in rem verso, quæ videtur oriri ex contractu domini.ff.de in rem verso.l.j.in prin. nihilominus tamen,videtur,quòd institoria,& de in rem verso,non se tollant electione.& hoc videtur expressum extrà de fideiuss. cap. penul.vbi dicitur,quòd mutuans actor recuperat,quod mandatum est:& quod in vtilitatem est versum:& sic sequitur,q̃ se non tollant electione: quia aliàs impossibile esset,q̃ illud obtineret. Oportet enim,quòd vnum recuperetur per institoriam:aliud per actionem de in rem verso:vt ibi not.

Sed quæ est ratio,quare meliùs tollitur tributoria electione,quàm institoria,vel de in rem verso? Respondeo,tributoria, & de in rem verso, oriuntur ex eadem radicali materia: videlicet ex contractu serui, & ad idem vadunt: videlicet ad id,quod est in peculio. Vnde non mirum,si electio vnius aliã consumit. Aliæ autem videtur magis concernere factum domini: & ita ex alia causa competere;vt satis dixi in superioribus. Prætereà,tributoria datur ex quadã benignitate,contra ius commune. Nam de iure communi & æquitate:dominus potest deducere,q̃ sibi debeẽ,quod ius tributoria ei tollit:vnde non mirum, si ipsa facilius tollitur, vel tollit aliam. Item,qui agit tributoria,videtur contẽtari de merce peculiari: & renuntiare residuo peculij,mercem eligendo. Quamuis autem ista videantur probabilia:videtur tamen de mente horum §. & mẽte glo.quòd omnes hæ prætoriæ, se tollant electione. Item quæritur, nunquid istud,quod hic dicitur de actio.de pecu.& de in rem verso,obtineat in actione de instito,& de in rem verso. Verbi gratia,quidam fuit institutus ad recipiẽdum mutuũ,vsque ad certam summam:recepit vltrà: actor petit mutuum,actione institoria,vidẽs in processu cau-

8 sæ,quòd non potest probare,quòd mandatum habuerit †institor,de tota summa recipiẽda,in eadem instantia, vult probare,quòd illud,quod institor recepit,vltra summam mãdatam,conuertit in vtilitatem domini;nunquid debet admitti? Videtur quòd non:quia non fuit ad hoc actum, nec conclusum: nec lis fuit super hoc contestata. Satis videtur posse dici, quòd imò: & hoc videtur expressum in dicto capitu. penulti.de fideiusso.extrà,vbi videtur supponi,quòd per eãdem instantiam repetitur,& quod mandatum est, & quod in vtilitatem versum est. Non enim potest dici,quòd per diuer-

9 sas instãtias,quia ex † quo actum est,vna istarum actionum: non potest agi alia,nisi probaretur iustus error. ff. de instito. l.habebat.in prin.ff.quod cũ e.l.sed si ex parte.§.fi.& facit ad hoc,quod dixi s̃.de actio §.si minus.cum §.seq.ff.de noxa.l. in delictis.§.si detracta.& idem videtur dicendum de actio. quod iussit, & de alijs,excepta tributoria,quæ tollitur sola electione,& in qua oportet eligere:vt s̃.dictum est. Illud autem cõstare videtur, quòd postquàm actum est vna istarum actionum:non potest agi alia,nisi esset iustus error, vt d.l.sed si ex parte.§.fi.& in l.habebat.& in l.quæsitum.s̃.sæpius allegatis.Hoc tamen potest intelligi, vbi fuit actum simpliciter: vel vbi in priore processu, fuit facta mentio de effectu alterius: vt satis s̃.dictum est.imò videtur , quòd vna consumat aliam,etiam in eo,quòd se extendunt.ff.nau.cau.sta.l.licet.§. pen.& fin.Nec obst.ff.de act.& obli.l.qui seruum.pro socio. l.rei communis.quia loquuntur,vbi altera oritur ex delicto; vt notatur in d.l.qui seruũ. Vel dic,quòd illę leges,non obtinent in his prætorijs,vt dicam ȳ.si quadru.pau.fe.di.§.fin. secundum hoc,non videtur magnus effectus quærere, an hæ actiones,tollãt se electione,vel non:quia ex quo semel actor vnam elegerit,in ea eum oportet persistere:per authenti.qui semel.C.quomodo & quãdo iud. & sic oportet,q̃ perseueret in ea,& consumetur in alia:quia nullus discordat,quin si sententia fuerit lata in vna nõ possit postea agi alia:vt statim dixi. Item cessat effectus,quia quàmuis altera sit electa;veniet esse

10 actione tributoria. †Sed potest vltra quæri. hic dicitur, q̃ actor compellitur eligere,saltẽ in actione tributoria. Quæro vsque ad quod tempus potest ei obijci,quòd eligat? Videtur,quòd vsque ad litis contestationem: quia hæc exceptio, videtur dilatoria;& sic non potest opponi post litis contesta. C.de proba.l.exceptiones. Item,quia post litem contesta.nihil est variãdum in libello. C.de eden.l.edita. In contrarium videtur:quia videtur ineptè agere. & sic posset vsque ad sententiã repelli:extrà de iu.di.c.examinata.Sed certè,bene potest non eligere,& aptè concludere. Verbi gratia,dico, quòd ego mutuaui seruo tuo peculiato x. quæ conuertit in mercetali peculiari:peto te condemnari in x Iste modus agendi,videtur satis aptus,& potest applicari ad tributoriam, & actionem de peculio. Vnde credo quòd cùm ad iudicis officium

11 pertineat inspicere, super quo, & qualem sententiam ferat: quod quandocunque ante sententiam potest cogere † actorem ad eligẽdum,super quo sibi satisfieri petit,vtrùm in merce illa peculiari,vel de vniuerso peculio,vt in hoc §.ver.itaq;. quia aliàs non posset bene sententiare,cùm condemnationes debeant fieri diuersæ,nec adinuicem se compatiantur:sed secus dicerem in illis,quæ se compatiuntur in condemnatione, sicut de in rem verso,& de peculio:nam in illis fit condemnatio secundum formam probationis:vt d.ver.itaque. Vnde si mutuaui seruo tuo xv. & ago contra te, quòd condemneris ad xv.et libellus fuit admissus:& in processu,probo quòd seruus habebat mandatum ad recipiendum v.Item quod quinque conuertit in vtilitatem tuam, iudex te condemnabit insolidum in x.& in v.peculiotenus per dictum versi.& per ea quæ s̃.dixi.Credo tamen,quòd ab initio iudex potuisset me coegisse ad eligendum vnam.per l.nemo.§. quoties. ff.de re iudi.In illa tamen veniret,& effectus omnium,si hoc dicã in libello,vel in processu.& hoc dico per hunc §.& per l.quæsitum.quando actio de pec.est anna.per l.sed si ex parte.§.fi.ff. quod cum eo.de insti.l.habebat.& hoc concessum fuit ex benignitate prætoris,hanc actionem introducentis:quia de iure communi quando actio.se extendunt, effectus vnius non venit in alia,imò oportet agi alia,pro eo, quod excedit: vt l. qui seruum.de act.& oblig. cum concor.quæ aliàs obstaret. Nec obst.§.cæterum.ȳ.eod.qui videtur concludere contrà.in versicu.sed ille erit stultissimus:quia debet intelligi,vbi agit de peculio,vel de in rem verso,non facta mentione de iussu, vel mãdato;nam tunc hoc non obtineret;& sequitur illa stultitia,quæ ibi scribitur,sed secus si fieret mentio vt satis s̃.dixi.

Quid si non egit iudicialiter? sed cum faceret querimoniam extraiudicialem,fuit compositum, quòd reus solueret

12 partem petitorum de peculio,† nunquid potest agi, de in rẽ verso,vel institoria? Videtur attendendum,an in querimonia faceret mentionem de eo quod versum erat, vel mandatum,vel solum de eo, quod erat in peculio,vt compositio,seu quittatio vltra se non extendat,quàm de quo agebatur.C.de transact.l.si de certa. Sed in dubio,crederem de toto transactum,attento,quòd vna actione agebatur mandati,vel certi condictione, cum hæsint solum adiectiones: imò etiam si diuersis ageretur, ex quo idem factum erat, quàmuis etiam diuersas haberent condemnationes.ff. de iureiu.l. duobus.§. exceptio.de excep.rei iud.l.eadem.Circa tex.in rem domini

15 versum.intelligo quicquid necessariò &c. †Quid si vtiliter?dicas idem,quãdo realiter versum est. Sed si res perierit, ante quàm cõuertatur,distinguitur,inter necessaria,& vtilia: vt patet ff.de in rem vers.l.si res.& l.seruus.vide in qualibet eo.ti.l.iij.§.necnon.cum §.seq. Item dic vtiliter,siue pro vtilitate perpetua,siue pro temporali,dum tamen domino expediat:vt no.Inno.extrà de fideiuss.c.pen.Item requiritur,quòd sit tale,quòd dominus esset facturus.ff.de impẽ.l.vtiliũ. Nec credo,quòd hoc casu obtineat l.quod dicitur.eod.tit.cum loquatur in alio casu.

2 ADNOT. ¶ Præterea. Ex contractu inito cum seruo domino ignorante,tenetur dominus de peculio, vel in id quod in rem suam versum est, & dicitur in rem domini versum,si aliquid in rem domini impenderit necessario:iudex tamen debet prius inspicere vtrum in rem domini sit versum, q̃ de peculio condemnet.h.d.secundum Ang.& vide ipsum argu. hic de actione, in rem verso.in j.col.& ibi & pro euidentia.

b ¶ De peculio.An autem actio sit natiua,vel datiua:vide hic per Angel.in fi.§.ver.an autem.item an debitum filij vel serui.sit debitum peculij:hic per Ang.remissiue & de formatione libelli,super ista actione de peculio,vide per Ang.hic remissiue.

1 §ª Verso quid obsit.
2 Actio de verso quando locus sit,an non.4.
3 §. Cum autem.sensus.
5 Actio uersi quando cesset.

2 CVM AVTEM.ª Dicitur hic, quòd in actione de peculio,dominus deducit,quod sibi debetur.Supponitur ergo,quòd non in actione de in rem verso.quod est verum,per

1 modũ deductionis.†Sed tamẽ si quid seruus domino debet: impedit versionẽ in rem,& hanc actionem nasci. ff.de in rem verso.l.si pro patre.§.si domini. In hoc tamen est differentia: quia in actione de peculio,dominus deducit quod sibi & suis debetur:hic istud,q̃ sibi debetur tantum;vt ibi not. licet lege non probetur. Item potest vltra quæri,ista actio de in rem

2 verso datur pro facto serui,vel filij. Quæritur, †nunquid detur pro facto liberi,si in rem meam vertit. Verbi gratia,mutuasti famulo meo pecuniam,qui in rem mem vertit:nũquid potes me conuenire,actione de in rem verso? Non videtur: quia specialiter videtur statutum,de duabus prætorijs,de quibus tractatur in hoc tit.quòd dentur ex contractu liberi hominis,supponendo quod aliæ non:vt patet s̃.in versi. istas tamen.& pro hoc facit:quia actio quod iussu,de qua magis videtur,non competit,nisi cùm iubetur proprio seruo. ff.quod

3 iussu.l.si tutoris.§.fin. †Item si diligenter respicias text.in princi.huius ti.videtur supponere,& dicere,quòd omnes hæ actiones dantur ex contractibus seruorum, & filiorum tantũ:nec excipit,nisi duas;vt s̃ dictum est.& hanc partem videtur tenere glos.ff.de in rem verso.l.iij.Sed Spec.tenet contrà, quòd datur vtilis de in rem verso.ti.de sol.& oblig.§.præno-tandum:versi.quid si aliquis.Et idem tenet Rofr.in suis libellis.& Azo in sum.tit.si cert.peta.§.datur.pro quibus facit C. quod cum eo.l.ei qui.in fi.&c.de proc.l.si pretium. De actio. mandati,& neg.gesto.non est dubium, habita distinctione,

4 quæ no.in d.l.ei qui.ff.de neg.gest.l.sipupilli. †De religiosis non videtur dubium, quin ex contractibus ipsorum, possit agi de in rẽ verso.vt d.c.pen.extrà de fideiuss.& idem videtur de alijs personis ecclesiasticis;vt C.de ss.sanct.eccle.auth. hoc ius porrectum. Sed quid,si seruus vel filius non sint peculiati? Isti §§.& quasi tota materia,videtur innuere, quòd non

5 habet locum actio de in rem.Supponunt enim,†quòd a actio de in rem verso.& de pecul.adinuicẽ sibi famulentur: vt vbi vna competit, & alia: & tamen hoc adstruere videtur multùm extraneum: vnde saltẽ videtur danda vtilis sicut si cùm libero esset contractum;& hoc patet. ff. de nego. gest.l.si filius. In glosſ.nota.quem esse stultum.in fine.Vnde versus.

Qui videt vtilius,& sumit deteriora. Absit ei radius luminis,absque mora. vnde Gallici consueuerunt dicere. *Qui peut elire &*

prent le pire,il peut bien dire,qu'il ny voit guere.

2 ADNOTATIO. ¶ Cum autem.In peculio dicitur esse quod super est,deducto eo,quod debetur domino,dummodo non debeatur vicario serui.item cui competit actio institoria,vel exercitoria,vel quod iussu, competit etiã de peculio. & in actione de peculio, totius eius quod est in peculio ratio est habenda.in tributoria solũ,circa id quod negotiatur.qua propter quandoque expedit agi vna,quandoque alia. & ex contractu mutui filius non potest conueniri,nec etiam eius pater de peculio.h.d. vsque ad §. in summa.qui est finalis §.huius ti.

1 §ª Monachi ne fidelubeant.
2 Patrem potius quàm dominus fideiussione obligari.
3 Macedonianum adsertione tolli.
4 Macedoniano non renuntiari.
5 Macedoniano an iuuentur religiosi.

QVAE DIXIMVS. In glosſ.quantum ad actiones.ibi cum allegat C.de iudici.l.seruus. Qualiter fiet executio filio condemnato, dic ȳ.eod.ti.l.j.§.fina. In ea.glo.in

1 fi.Iac.de Ra.dicit,† quòd monachus non potest fideiubere: quia seruus est.& hoc dicit per hæc iura: & sic transit sine dubio.inhibitũ est religiosis, quòd non fideiubeant. Sed an si contrarium faciant,teneantur? Videtur quòd sic:ad instar filij,cui comparantur,magis quàm seruo. quod apparet: quia possunt esse in iudicio,sicut filiusf.& tamen seruus non:C.de episc.& cle.auth.causa.in authen.de san.episco.§. monachis. Et hæc vides in clericis,qui prohibẽtur fideiubere. Si tamen contra faciant,tenentur:extrà,de fideiuss.c.j.& ij.& hanc partem,videtur tenere glo.in auth.de sanct.epis.§.alium. & fiet executio in pec.si quod habeant;extrà,de depos.c.j.Host.tamen,& Io.And.post eum,videntur tenere, quòd non teneantur;extrà,de fideiusso.c.pe. Sed debet intelligi,quòd non tenẽtur efficaciter,cum non habeant proprium,nisi habeant peculium: & ideo fortè,si peculium non habeant;non possunt

2 excommunicare. †Sed potest queri,quare potiùs filius patrem obligat de peculio fideiubendo,quàm seruus, cùm fideiubere,sit quodammodo perdere,sicut donare: & sicut dominus non videtur concedere seruo;ita nec pater filio. ff.de donat.l.filiusfa.de pac.l.contra iuris ciuilis.§.si filius. Vix potest reddi bona ratio.nisi quia peculium filij,est magis filij,quàm peculium serui sit serui. & hoc apparet:quia condemnato patre,non fit executio in peculio filij: & tamen fit in peculio serui. ff.de minori.l.iij.§.sed vtrum.et ideò non mirum,si lex magis laxauit filium fideiubendo, quàm seruum. Sed quare magis laxauerit hoc casu,quàm in casu donationis,in quo est idem vtrobiq;.vt s̃.dictum est? Potest dici,quia casus fideiussionis non est ita paratus,ad perdendũ, sicut donationis.ff.ad Velleia.l.si ego.in fin. Item quia fideiussor habet regressum contra principalem,per actionem mandati:sed donator non contra donatarium. Item potest quæri,quare fuit magis restricta potestas serui:vt fideiubendo dominum non obligaret de peculio,quàm de alijs contractibus. Respondeo:quia contractus fideiussionis est magis habilis, & ordinatus ad perdẽdum:quàm alij contractus:vt patet.ff.de sol.l.si is, cui. §.Flauius.vnde legitur Prouerbio.vj. Fili mi:si spoponderis pro amico tuo,si dedisti apud extraneũ manũ tuam:illaqueatus es verbis oris tui &c. In glo.scilicet senatusconsultum.ibi cum allegat.C.ad macedo.l.fi.& hoc intellige;vsque ad quantitatem peculij.ff.eod.l.ij. Idem dic in quasi castrensi peculio: vt ibi notaui. In ead.glo.ibi,C.ad macedonia.l.j.Sed numquid debet credi eius simplici assertioni? Glosſ.videtur ibi dicere,quòd sic: ª non tamẽ videtur vera:quia Macedonianum

a 3 cessaret.†nam semper filius assereret se patremfamil.vt pecunias habere posset. Vnde creditor debet inquirere:si non cognoscat eum,si tamen inquirendo non possit certificari:quia fortè erat de longinquo: vel si fortè iustam causam habuerit credendi:quia fortè erat antiquus:tunc sufficiat assertio.et ita potes concordare glosſ.quæ videntur contrariæ,in d.l.j.& ff. ad Macedo.l.pe.& vide ff.eod.l.iij.in tex. & glo.& quod no. ff.eod.l.sed & Iulianus.§.non solum. In ea.glo.ibi.§.quod

b dicitur. ᵇ hoc verum si fuerit de volũtate patris in scholis, vel distinguitur vt no.in d.§.quod dicitur.C.eo.l. Macedoniani.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& idem videtur in monacho, si fuerit de voluntate Abbatis in scholis, vide extrà, ne clc. vel mona. ca. ij. lib. vj. per Archi.

In fi. eiusdem glos. quærit hic Iac. vtrum possit renuntiare filiꝰ huiusmodi exceptioni. Videtur quòd sic: quia exceptioni vellei. renuntiat mulier. C. quando muli. tu. offi. fun. po. l. fi.
4 C. ad vellei. l. fi. Et ipse dicit, quòd si †renuntiari possit: videtur ꝙ frustra sunt ista Sena. Cōsulta introducta: quia semper renuntiabunt. & ita cito inducetur mulier ad renuntiādum, sicut ad intercedēdum, & sic nil ei proderit Vellei. beneficiū nec filio beneficium Macedo. Ipse tamen dicit, quòd Macedo. non potest renuntiari, etiam cum iuramento, quia renuntiatio, quæ de se non tenet, non potest iuramtēo firmari. C. de legi. l. non dubium, licet enim reperiatur, quòd iuramentum tollat ius priuilegiatum, non tamen ius commune: vt consuetuit dici. C. si aduer. vend. auth. sacramenta. vnde istud ius Macedonianum non est priuilegium: sed quodammodo ius cōmune: licet odiosum. Satis potest dici, quòd licet l. nō dubiū. non obtineat, vsquequaque de iure canonico, per c. cum contingat. extrà, de iureiur. c. licet. eo. tit. lib. vj. tamen hoc casu dicī potest, quòd non teneat renuntiatio, etiam cum iuramento: quia recideret in alterius præiudicium: tum, quia moribus hoc introductum est, & ad extirpādum pestem, quæ ex hoc sequebatur, & malum exemplum. ff. eodem. l. j. & hic in fine. & constat, quòd iuramentum ex quo turpe, vel aliquid cōtra bonos mores sequi posset: non est obligatorium, nec tenendum etiam de iure canonico: extrà, de reg. iur. c. nō est obligatorium. lib. vj. Vel posset dici, quòd talis renuntiatio teneat in præiudicium filij, videlicet quando factus fuerit sui iuris: quia tunc potest seruari sine præiudicio tertij, & sine detrimento salutis. Sed quæ est ratio, quæ melius potest mulier renuntiare Velleiano? Responsio: quia ibi ex renuntiatione non præiudicatur tertio, sicut in Macedonia. & quàmtum est de ratione Iac. videlicet, quia ita mulier induceretur ad renuntiandum, sicut ad intercedēdum, est prouisum: quia oportet quòd renuntiatio fiat in iudicio, vel ex interuallo. C.
5 si mater in dem. promi. l. fi. †Sed an exceptio Macedoniani, habeat locum, si religiosus mutuū recipiat? Videtur quòd
c sic: cum videatur eadem ratio. & religiosi æquiparātur filijs, cùm sint in potestate, sicut filij: vt §. satis dixi. Sed durū esset, hanc exceptionem, quæ odiosa est, extendere. Præterea, ratio quæ est in filio cessat: quia religiosus propter hoc, non succederet abbati, vel superiori suo. In tex. ibi: quia sæpe. per hoc apparet, ꝙ hęc fuit causa impulsiua: quia quàmtuncunq; sit bonæ vitæ filius, nihilominus est locus huic exceptioni. ff. eod. l. j. §. fi.

a ADNOTATIO. ¶ Quod sic. Vide Barto. in l. j. C. eo. titul.
b ¶ §. quod dicitur. Tu dic, quod à filio, indistincte potest repeti pecunia mutuata. Item à patre vsque ad eam quantitatē, quam sibi indomo fuisset impensurus: in residuo verò non repetitur à patre, si ignorauit filium esse in studio, vel contra eius voluntatem, quòd in dubio præsumitur: vt l. veriꝰ. ff. de proba. Item si sciuit, sed specialiter prohibuit pater hāc pecuniam mutuari: aliàs repeti potest, si filius eam consumpsit, in bonos vsus: vt hic dicitur per doctor.
c ¶ Si religiosus. De hac quæstione vide hic per Ang. prope fin. §. quæro an exceptio.

1 ☞ Actionum qualitas qui deprehensa.
2 Actor quid probet.
3 Procurator an obliget.
4 Actioni quod iussu, locus.
5 §. Illud. sensus.

a ILLVD IN SVMMA. In gl. id est certi cōdictione directa. in fi. De hoc dixi, quātùm tāgit actionēde peculio §. tit. j. §. actiones. Iac. dicit hic, vt ibi, quòd quælibet est species actionis, & effectus istius quęstionis, secundū ipsum:
1 quia † si sint species actionum, erunt stricti iuris, si verò sint cognomina, seu adiectiones, erunt bonæ fidei, si illæ, quibus adijciuntur, sunt bo. fid. Ioan. verò in arbore, ponit in rubrica eas esse adiectiones: & ꝙ semper sint bon. fid. facit enim duo puncta, super figura ead. quòd salua eius gratia, non videtur verū: imò credo, quòd si adijciatur actioni stricti iuris, quòd sint stricti iuris, & regulētur secundum naturam actionis, cui adijciuntur. ff. de pecu. l. ij. §. idem scribit. & hoc supponit l. in bon. fid. eod. tit. cuius dubitatio fuit, an hæc actio, esset pinguior, quando adijcitur contractibus bo. fid. quàm † contractibus stricti iuris, supponendò, quòd habeat naturam bonæ fidei, quando illis adijcitur, sicut præscrip. verbis. quando pro æstimato proponitur §. de actio. §. actionum. & hoc vides: quia quantum ad lapsum temporis, assumit naturam actionis cui adijcitur: vt patet ff. quando act, de pec. est annal. per totū & facit ff. ad vellei. l. hæ actiones. de capi. di. l. ij. & ideò, non videtur effectus in hac quæstione quo ad hoc. Item, non videtur effectus, in modo agendi quia siue sit species actionis: siue adiectio: semper est idem modus agendi. nam oportet narrare factum, & specificare contractum. & potest concludere, quare petit patrem: vel dominum, vsque ad dictam summam peculiotenus condemnari. & maximè non est effectus hodie: quia non oportet de iure cano. vel consuetudine nominare actio. & si nominare oporteat: potes securè dicere actionem man. de pecu. nego. gesto. de pecu. quia supposito, quòd sit species per se: totum hoc est species, videlicet nomen & cognomen: ideò iura dicunt agi mandati, vel depositi, de pecu. vt allegaui in d. §. actio. Et pro certo hæc actio cognominata est alia à non cognominata: quia vna vocatur directa: alia non: vt hic ff. commo. l. si mihi. §. si filio. & vbi vna cō ceditur: alia quandoque denegatur. ff. de institu. l. cuicunque. §. sed & cum fullo. & tanquàm diuersæ ponuntur: eod. tit. l. si quis mancipijs. in princip. si cert. pet. l. si institorem. vnde conclude, quòd sunt adiectiones, & cognomen alienarum actionum differentes speciè à directa, sicut dixi de vtili & directa suprà de actio. §. omnium. & sic vtranque opinionem veram pronuntio. & si quis grauetur appellet, & parum lucrabitur: quia vt suprà dixi: non est magna quæstionis vtilitas. In glossa scilicet certi condictione, in fine Iacob. dicit, quòd glos. vult dicere, quòd hic loquitur de certi condict. generali, quæ concurrit cum omnibus aliꝭ. ff. si cer. pet. l. certi condic. supponendo, quòd non daretur actio mandati: vel ex vendito: vel ex alio contractu. & hoc multùm approbat. Sed huic sententię videtur obstare. ff. de insti. l. si quis mancipijs. in principi. ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. si venditor. pro socio. l. fina. & ad hoc facit: quia quod iussu, & mandati, concurrunt: vt not. ff. quod iussu. l. j. & dixi §. circa princip. huius tit. Sed si hæc vltima opin. sit vera: ad quid fuit vtile introducere has actiones: cum directo agi posset, ex eo contractu? Respondeo prætor fuit largus, & voluit actiones abundare §. de bon. poss. §. quos autem. Item minor probatio sufficit
2 in istis: quia in directis † oportet probare mandatum vel iussum expressum: in his sufficit probare, quòd domino, vel patre scientibus, ita mercabatur vel exercebat: vt dixi §. eo. §. j. ff. de exerci. l. j. §. magistrum. de instito. l. cuicūque. §. Labeo quoque scribit. †Quid ergo, pone, quòd ego ago directè, contra te ex mutuo: demum in processu, probo quòd mutuaui seruo tuo de tuo iussu, vel institori tuo: nunquid sufficienter probo? Videtur quòd sic: per hunc §. & per l. si institorem. ff. si cert. pet. pro socio. l. final. & scripsi in simili, suprà de iure nat. §. lex est quod. tutius est tamen, quòd in libello, narretur veritas facti: videlicet, quòd mutuaui seruo, vel institori tuo, & de mandato &c. nam iste libellus, non potest defice-
b re. Iuxta præmissa quæro. † Quidam constituit procu-
4 ad se obligandum: coram auditore: tamen procurator se obligauit: creditor agit directo, contra instituentem: dicendo eum sibi obligatum in tali summa ratione mutui: sibi facti: nulla facta mentione de procuratore, seu obligatione per ipsum contracta, lite per negationem cōtestata: producitur instrumentum in quo continetur, ꝙ procurator se obligauit: & producitur procuratorium, continens mandatum obligandi. Quæritur, vtrum creditor sufficiēter probet. Videtur, quòd sic: per hunc §. cum concordan. & hoc maximè videtur in contractibus, qui consensu contrahuntur, qui possunt contrahi per nuntium, vel per epistolam §. de obli. quæ ex cō sensu. ff. de actio. & obligat. l. consensu. †Præterea in ma-
5 trimonio obligatur persona & constat, quòd matrimonium contrah

contrahitur per procuratorem: extrà de procu. c. fi. libr. vj. & sponsalia. ff. de sponsa. l. sufficit. Prætereà iuramētum procuratoris obligat animam domini: ergo multofortius obligat personam: extrà de iureiu. c. fin. lib. vj. In contrarium videtur, ꝙ procurator non obliget dominum, & per consequens non possit agi, ex eius obligatione, cōtra dominum directo: sed vtiliter. ff. de act. empt. l. Iulianus. §. si venditor. de insti. l. in eum. & l. habebat. C. de exerci. l. si mutuam. ff. de neg. gest. l. liberto, in princip. Si igitur agat directò succumbit: nam alia est vtilis, alia directa: vt §. de actio. §. omniū. dixi, & hoc videtur dicendum necessario: quia procu. verba concipit in persona sua. & ideò non acquirit domino directè. & per consequens, nec ipsum obligat directè. Quid ergo respondebis ad hunc §. & concor. quæ videtur cōcludere, ꝙ possit agi
4 directò ex † facto institoris, vel exercitoris? Satis faciliter posset responderi ad primum responsum: quia loquitur in actione quod iussu. quæ habet locum, vbi iubetur filio, vel seruo, qui possunt directè acquirere, & directò obligare. vbi iussus præcesit. ff. quod iussu. l. j. Sed ad secūdum responsum quòd loquatur de. exercitoria, & institoria, quæ obtinent etiam inter liberos. s. eo. §. ideò. versi. istas. non est ita facilis responsio. potest tamen dici, ꝙ illud, quod hic dicitur, directo
5 potest cōdici. & c. id est directo † potest agi, quasi principaliter cum ipso negotiatum esset, non facta mētione de his adiectionibus, institoria, vel exercitoria: non tamen est directa actio, sed vtilis: nec agitur ita directò, quin oporteat narrare veritatem facti. Sed potest concludi directò sine adiectionibus harum actionum. Et hoc solum vult dicere iste §. aliàs obstarent iura, pro contraria parte allegata huic §. quę dicūt, dari vtilem, non directā. & est simile ff. tit. j. §. ex diuerso. idcir co, in quęstione proposita, posset dici, de rigore, non esse probatum, ex quo nō fuit facta mentio in narratione, de contractu facto cum procuratore: iuxta illa quæ scripsi §. tit. j. §. omnium. & ita intelligo omnia iura prædicta, quæ dicunt competere vtilem, quæ aliàs multùm obstarent huic §.

a ADNOT. ¶ Illud. Ex contractu, quod iussu, vel de in rem verso, vel institoria, vel exercitoria, potest agi directo contra patrem, vel dominū. Ang.
b ¶ Iuxta. Vide de hac quęstio. Ange. hic ante fi. §. huius.

De noxalibus actionibus. *Rubrica.*

Glo. bene continuat rubricam. tamen alio modo ordinantur rubricæ in ff. & alio modo, in C. iste tamē modus, est plenior: & facit ad continuationem &c.

1 ☞ Seruus, non dominus, coercendus.
2 Noxalis actio quando cesset. 4.
3 Noxalis locus.
5 Dominum familie delicto obstringi.
6 Noxali qui agendum.

a EX MALEFICIIS. a In gloss. idem est ex quasi. in fin. ibi satis notatur. ff. eod. l. prima.

Sed tamē nō videtur procedere quod hic dicit, quòd ex quasi maleficio serui, agatur noxaliter: imò de peculio: vt ff. de furt. l. si seruus. vbi loquitur de quasi maleficio serui. Vnde lex quam gloss. allegat, nil facit, quia loquitur de quasi ma-
1 leficio domini. Item videtur, quòd dominus † non teneatur noxali, ex quasi maleficio serui, nec de peculio sed quòd seruus aliàs castigetur. ff. de his qui deie. l. prima. §. cum seruus. imò etiam ex maleficio debet castigari. ff. de iurisd. om. iudi. l. si quis id quod. §. in seruos. de mino. l. quòd si minor. §. primo. de iniu. l. sed si vnius. §. cū seruus. Item reperitur, quòd dominus tenetur ex maleficio. ff. de dona. l. si oleum. §. penu. quomodo ergo intelligemus hanc materiam? Super hoc vix
2 potest dari certa regula: tamen † potest dici, quòd regulariter, ex contractibus, vel quasi contractibus non agitur noxaliter: vt patet ff. de actionibus. & obligationibus. leg. ex contractibus. de negotijs gestis. l. si filius. & dicta leg. si oleum. §. penul. ff. de minoribus. l. quòd si minor. §. primo. & hoc verum pro dolo commisso in contractu, vel extra contractum.
3 Sed interdum agitur † noxali actione, ex contractu, pro delicto commisso, extra contractum: quando virtus actionis, potest se ad hoc extendere: vt patet ff. de pigno. acti. l. si seruus. mand. l. inter causas. §. sed cum seruus. de furt. l. si seruus communis. §. primo. cum sequenti. Pro delicto verò, per seruum commisso agitur noxaliter: sed seruus alio modo castigatur: vt dictis legibus. l. si quis id quod. §. in seruos. & l. sed si vnius. §. cum seruus. & hoc potest dici regulare, quando agitur ad vindictam: & delictum est modicum: quòd potest experiri verberibus: nam tunc est in arbitrio domini: vt dicto §. cum seruus. In quasi delictis potest dici idem, quòd habeat locum noxalis, vel castigatio. Nec obstat l. idem ait. §. si seruus. quia ibi agebatur actione in factum ex recepto: vt not. in dicto §. cum seruus. de his qui deie. l. prima. vbi satis plenè de hoc notatur. Si qua iura reperies cōtrariare præmissis, dicas ea, casus speciales continere: vel intellige secundum præ-
4 missa. Et hæc procedunt in delictis priuatis. † in publicis nō videtur agi noxaliter: imò seruus accusatur, quasi liber. ff. de accusa. l. hos accusare. §. omnibus. & hoc verum: secundum Iaco. vbi agitur ad pœnam criminalē: sed si agitur ciuiliter, quod potest: vt ff. de fal. l. qui nomine. videtur posse agi noxaliter. C. de accusa. l. secunda. Fortè posset dici, quòd vbicunque concluditur ad pecuniam, sit actio noxalis: vbi ad pœnam non: nulla habita differentia, inter publica, & priuata crimina. Sed ideò textus videntur facere differentiam, inter priuata, & publica: quia vt plurimum in publicis tenditur ad pœnam corporalem. & ita debent intelligi C. ad l. Iuliam. de vi. l. si criminis. ff. de ædil. edict. l. si quis sit fugitiuus. §. quod autem. de verborum significatione. l. hæc stipulatio noxis. & vide diligenter §. in omnibus. in textu & gloss. Sed potest quæri, nunquid dominus teneatur ex delicto famuli sui liberi? videtur, quòd sic. ff. de his qui deiecerunt, vel effud. l. si verò. §. primo. de publicia. l. familiæ. Specu. hoc tangit in tit. de iniur. & dam. da. §. sequitur. propè finem. versicu. in summa. & versicul. quòd autem. & tenet quòd non. vnde in dicta l. si verò tenetur ex quasi maleficio, propter impossibilē prohationē. & in dicto §. familiæ. non tenetur, nisi noxaliter: vt ea. l. si verò. cum l. sequenti, & sequen. & hoc verum indubitatè si nesciat: vel si sciat, & non possit prohibere, quid si sciat & potest prohibere? videtur quòd teneatur: quia tunc delictum alterius, non obligat ipsum, imò suum proprium: & ideo tunc non agitur noxaliter. ff. eodem. l. ij. & iij. Et pro hoc facit C. de commer. & merca. l. ij. ff. de his qui notan. infamia. l. quid ergo. §. primo. versicu. certe. ad l. A quil. l. scientiam. &
5 hoc videtur verum, de delictis illorum. † quibus iubere possumus. ratione potestatis, quam in ipsis habemus, vel ratione iurisdictionis: vel ratione patriæ potestatis: vel etiam dominij: quia fortè sunt familiares: imò plus, supposito quòd non essent de familia, si tamen ad mei vindictam delinquant, & ego sciam, & non prohibeam: credo, quòd debeam teneri. & ita potest deprehendi ex his quæ leguntur, & notātur per gloss. & docto. extrà de senten. excommunicationis, c. quantę. de homi. c. sicut dignum. de sentētia excommunicationis, c. dilecto. libro sexto. & hoc est sanctissimum. & facit contra plures maleficiosos, qui fouent versipelles, & gaudent, quando vindicantur per illos. & per ista apparet quòd abbates, & priores teneantur de maleficijs monachorum clausträlium, nisi scientes prohibuerint, verbo, & re. In alijs verò casibus, & personis, sola scientia non obligaret. extrà de homici. c. petrus. ff. ad l. corn. de parri. l. vtrum. & ibi not. in casibus. vide C. de episco. & cleri. l. raptores. in breuiario meo. exterminentur ergo tales, maximè potentes, praui iustitiarij, qui sustinēt gartiones, inuasores gentium, quos desauoare post satagunt, & abbates, qui sustinent stultos, & iniuriatores monachos vt de seculo eijciantur, tanquam turbulenti pestiferi proditores, si quidem longe sceleratiores sunt, quàm gartiones, qui propriis manibus scelera committunt. iunge suprà pro socio. §. final. In gloss. supple extraneo. in fi. j. e. §. si seruus domino. In gloss. puta x. in fin. quidam dixerunt, vsque ad quadrimestre tempus. & hanc Azo, & docto. consueuerunt approbare, vel vsqad executionem, si procedatur per viam executionis. Iacob. de Rauen. dicit hic duo. Primò quod actio

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 noxa.habet matrem obligationem.vt hic notatur. † Secundò quòd in libello,non debet agi ad noxæ deditionem sed ad æstimationem damni:cum noxæ deditio non sit in obligatione.ff.de regu.iur.d.l.miles. §.is qui. Sed in hoc potest dici, quòd si adiiciatur in libello:non valet minus.imò plus. & facit ff. de his qui deie.vel effu.l.j.§.j.de leg.j.l.si hæredis seruus. de fur.l.si seruus nauem.& l.si seruus communis.§.j. & facit quòd condemnatio potest esse talis ſ. de offi.iud.§.j.& vide ibi.iunge suprà de actio.§.curare.& §.huic autem.& quæ ibi scripsi.

a ADNOT. ¶ Ex maleficijs. Diuide hunc ti.secundum Angel.& summa sic:ex delicto commisso:per seruum domino ignorante: vel prohibere non valente:dominus tenetur noxaliter quòd equitatis ratio introduxit: ne ex delicto rei proprie quis non plus grauetur quàm sit valor ipsius rei.

1 ☞ *Mancipium redimi posse.*

a DOMINVS[a] NOXALI. In glos.sed nónne. in
1 ſſ. Hæc iura faciunt, quòd si fidelis emit † mancipium Christianum,ab infideli, quòd si mancipium possit se redimere, quòd compellatur recipere pretium,& seruum manumittere.de hoc per docto.extrà de iudic.c.j. iunge C.de episco.& cle.l.fin.& ibi scripsi.Et quod hic dicitur,videtur posse obtinere,vbicunque agitur de libertate. Vnde si quis haberet homines conditionales,vel vasallos: & cederet bonis: videtur, quòd si tales velint redimere libertates suas,quòd debeãt audiri.Et idem videtur si creditores facerent vendi bona,in quibus sunt talia iura. tamen contra hoc est extrà de Iudæ. c.ij. iuncto c.j.eo.titu.

a ADNOT. ¶ Dominus. Pro delicto serui,dominus liberatur dando seruum pro noxa.& in damnum passum transfertur dominium:quod aduocari potest,si dominus emendet damnum,& velit eum manumittere.& noxalium actionum,quædam sunt ciuiles & quædam prætoriæ.h.d. secundũ Ange.vsque ad §.omnis autem.

1 ☞ *Noxalis qualis adiectio.*
2 *Noxalis conclusio.*

1 SVNT AVTEM CONSTITVTAE. † Iste §.clarè.determinat,quòd noxalis actio, non est actio per se; sed quædam adiectio:non tamẽ est talis adiectio,quales sunt de peculio:& aliæ.de quibus ſ.titu.j.quia illæ alterant naturas actionum,quibus adiiciuntur,& faciunt eas prætorias:vt dixi ſ.tit.j.Sed istæ non mutant,imò relinquunt,in sui natu-
2 ra:vt hic. Nec mirum:† quia in his potest concludi directò, in libello,sine adiectione:vt dixi ſ.in princip. in illis oportet cum adiectione;vt potes colligere in his, quæ dicta sunt in dicto tit.proxi.

1 ☞ *§.omnis.quando,an non,locus sit.*
2 *Manumissum delicto teneri.*

1 OMNIS AVTEM NOXALIS. † In glo.hic distingue.ibi tenetur directo vt hic.imò plenius distinguitur
2 hoc casu: quia aut fecit iussu domini, aut non.Primò † casu aut delictum est atrox,aut leue.si atrox:obtinet quòd hic dicitur in tex.& in glos.Si leue non videtur obtinere:quia iussus domini excusat.ff.de regu. iur.l.ad ea,ad l. Aquil.l. liber homo,si verò delinquit iussu domini,obtinet etiam quod hic dicitur. Quid si domino sciente,& non prohibente:Tunc licet dominus obligetur,seruus non excusatur:& ideò tenetur manumissus.ff.eo.l.ij.& l.in delictis. §.ij. In fin. eiusdẽ glos.vide multos casus notatos C.an seruus ex facto,l.iij.& per totum.hic tamẽ nota,quod hypothecaria semper durat: vt ibi not.

1 ☞ *Filius contumax qui coercendus.*
2 *Castrensia capi posse.*
3 *Filio damnato qui exequendum.*
4 *Exequi an patris bonis liceat.& 5.7.*
6 *Adscriptitij delicto an dominus conueniendus.*

SI SERVVS DOMINO. In glos.noxalis acti. in fine.vide ibi plenius de hoc. Sed & veteres, vetustissimi ante iura digestorum. In glossa,scilicet directo.in fine,
1 quid ergo fiet si filius sit contumax:† Respondeo,si habeat castrense peculium, vel quasi, non dubium, quòd in illo fit missio: aliàs potest excommunicari in curia ecclesiastica:sed in curia seculari, non videtur remedium.Specu.videtur velle,quòd pater tenetur filium ex delicto defendere, & compellitur: vt nota.Specul.de actio.versic.sed quæritur vtrum pater: & hoc dicit per §.necessitate. C.de bonis quæ liberis. lege finali.C.de administratione tutorum. lege finali. & ita fieret missio in bonis eius.ff.ex quibus causis in possessionẽ eatur.lege,Fulcinius.§.si quis.at illæ parum faciunt: quia loquuntur in alijs casibus:nec §.necessitate.concludit quòd pater compellatur defendere; sed solùm dare consensum.
Præterea,contra textum,qui dicit expresè patrem,non posse ex delicto filij conueniri. ff.de his qui deiecerũt vel effud.l.
2 j.§.sed si filius. Quomodo ergo procedetur:dic,quòd † citetur filius realiter,iuxta legẽ,consentaneum.C.quomodo & quando iudex. vel dic, quòd fiet missio in bonis peculiaribus,vocato tamen patre: vt not.in Speculato.de actore.versicul.sed ecce.& etiam non vocato patre, si pater non habet vsumfructum.vt versicul.sequenti.ibidem.In profectitio est certum,quòd debet contra agi:vt patet per totam materiam
3 de pecul. † Sed quid,si filius fuit citatus,& condemnatus, quæritur in quo fiet executio.dic, quòd aut habet peculium, aut non. Primò casu,aut castrense, vel quasi:& non dubium. quòd fit in illis executio: quia in illis habetur pro patrefamilias.Et idem videtur in aduentitijs, in quibus pater non habet vsumfructum.& hæc possunt colligi C.de bonis quæ liberis.leg. final. § siue econtrario. & §. necessitatem. cum §. sequenti.& cum ibi notatis. Si verò habet aduentitium tantùm,& tale,in quo pater habet vsumfructum,tunc videretur patrem debere teneri: quia ex quo vsusfructus & legitima administratio illius aduentitij data est patri per legem: non videtur, quòd ius ei quæsitum debeat tolli ei, ex delicto filij, nec præiudicari. ff. de regulis iuris. leg. alteri. & in propria materia C.ne filius pro patre. Gloss.tamen sentit contrà ff. de noxalibus. lege, & si condemnatus. Ego credo hoc casu, quo actum est contra filium,& de consensu patris,quòd propter hoc non fiat executio contra patrem, qui habet vsumfructum.Sed agetur contra patrem actione iudicati de peculio aduentitio:& illo condemnato,fiet executio in aduentitio,sicut fit in profectitio:vt patet ff.de pecul.lege tertia.§.
4 idem scribit.& iste est vnus casus,in quo actio iudicati est necessaria. Vnde si filiusfamilias potest nocere † patri per hũc modum in profectitio: multòfortiùs in aduentitio, in quo pater minus ius habet.& ista obligatio quæ nocet patri contrahitur in iudicio agitato contra filium: & in sententia lata contra ipsum:vt dicto §. idem scribit. & ita patet responsio, quare plus filius præiudicat patri cum agitur ciuiliter ex delicto,quàm quando criminaliter, quo casu peculium etiam castrense, vel aduentitium, non confiscatur. C.de bon. proscripto.lege tertia.quia nullo modo ex delicto tenetur pater, nisi interuenerit quasi contractus iudicialis:quia in criminibus criminaliter intentatis, proponi non potest. & hæc videntur indubitata de iure ff.& huius voluminis. De iure tamen C.videtur,quòd in casu, quo loquimur, quando pater habet vsumfructum,quòd potest agi contra patrem,& debet suscipere omnes actiones. C.de bonis quæ liberis.l.final. §.vbi autem. Nec potest dici, quòd ibi loquatur tantùm de actionibus,quibus potest filius esse implicatus,ratione hereditatis:quia etiam de alijs,vt apparet per illud quòd ibi subijcitur.Sinautem æs alienum ex defuncti persona. &c. quasi dicat,ſ.dixerat generaliter patrem debere omnes actio.suscipere,post declarãdo,& restringendo,subijcit:pro quibus potest vendere bona illa aduentitia. Sinautem. &c.secundum hoc videtur,quòd erraret,& deberet succumbere,qui ageret hoc casu ex contractu filij vel ex delicto ciuiliter contra filium. Et ita videtur,quòd iste §.& l.tam ex cõtractibus. sint

corre

correcti in casu prædicto,quo pater habet vsumfr. Vel potest dici,(vt legum correctio euitetur)quòd dictus §. vbi autem.loquatur de actionibus hereditarijs tantùm:& illud,sinautem,quòd subijcitur non ponitur diuersatiuè quasi mutet materiam:sed inceptiuè, & declaratiuè, & ita ex contractu, vel delicto filij ciuili. etiam illo casu, agetur contra filium,& ipso condemnato,agetur iudicati contra patrem, sicut dictũ est suprà de profectitio:nec aliena iura corriguntur. Sed nũquid ex contractu filij potest agi contra patrem de pec.etiam antequam filius sit condemnatus? Ego non video cur in aduentitio non:sicut in profectitio? Vnde cum ius statuerit hoc peculium,idem dicam de eo,sicut de profectitio; nisi quatenus reperiam,per ius expresè immutatũ:sed in delicto non, quousque filius fuerit condemnatus: vt satis dictum est. nisi contra filium esset lis contesta.& esset mortuus.ff.de iudic.l. tam ex contractibus. vel nisi pater esset factus locupletior. ff. de pecu.l.iij.§.ex causa.& per hoc puto, quòd pater non tenetur de aduentitio ex contractu,vel delicto filij,nisi peculio tenus.Et quodãmodo videtur iniquum,quod filius noceat patri in vsufruc.tamen probabile est per illa quæ suprà dixi.
5 † Sed quid in vltimo casu, quando nullum habet peculium? Quidam dixerunt,quòd fiet executio in legitima, vel in alimentis:sed horum sententia non est vera:vt plenè notatur in Specu.de execu.senten.§.sequitur.versicu.quid si filius. vide ibi plenè.Quid ergo fiet? dic,quòd excommunicetur in curia ecclesiastica.In seculari castigetur,secundum exigentiam delicti:sicut dixi in seruo ſ.in princip.tit.Et ista quæ dixi de filijs,possunt applicari conuenienter ad religiosos: vt dixi ſ.
6 titu.j.& de acti.§.actiones. † Sed potest quæri,istæ noxales competunt ex delictis seruorum:quæritur,an competãt, ex delictis hominum ascriptitiorum,& aliorum conditionatorum? Videtur quòd sic:cùm non videatur differentia inter ipsos seruos.C.de agrico.& censi.l.ne diutius,sed tamen contrariũm videtur verius,cum verè sint liberi: vt dixi suprà de iur.perso.in princip. Sed bene verum est,quòd agitur contra dominum,de peculio, ex contractibus: & fortè ex delicto ciuili,vbi fuerunt condemnati;cum maius ius habeant in bonis suis,quàm filius in profectitio:cum pater possit tollere filio profectitium:& tamen dominus non tollit illi bona. C.in quib.cau.colo.cen.do.act.poss.l.ij.vnde,de eorum peculio,agitur contra dominum:vt ibi not. & distin. l.ne diutius. Videmus tamen in multis locis quòd de consuetudine ipsi agunt,& conueniuntur sine licentia dominorum, & fit exe-
7 cutio in bonis eorum. † Sed quid,si filius habet diuersa peculia castrense, vel quasi: & aduentitium, vel profectitium: quæritur in quo primò fit executio.videtur quòd debeat inspici causa,vnde defecẽdit obligatio. & in dubio fiat in vtroque ff.de pecu.l.hinc quæritur.§.potest & ff.de milita.testament.l.si certarum.sed illa distractio posset obtinere, vbi agitur de contractu:sed vbi ex delicto videtur,quòd esset facienda executio.Primò in castrensi vel quasi:quia illud est suum proprium:& de iure fit executio super condemnato,antequã recurratur ad tertium.ff.de re iudica.l.à diuo Pio.§.sic quoq;.

a ADNOT. ¶ Non.Hoc limitandum æquitas suadet nisi dominus ædium esset in culpa,quo casu agendi⁹ius in eum esset per d.l. quẽadmodum & §.si nauis.in primo respons.alias.

1 ☞ *Fera nocente quando,an non,teneatur dominus.*
2 *Canis dominus carnium esu an teneatur.*
3 *Pastus actio an in dominum danda.& 4.*
6 *Pascentia recte includi.*

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Rubrica.

1 ☞ *Aedium casus actionem non parit.*

In fin. glossi.rubricæ.Et not quòd hic titulus situatus est in hoc libro quàm in ff.nam in ff.primò tractat de delictis animalium:post de delictis hominum:vt apparet ex processu noni libri.hic econtra & melius. Prius enim agendum fuit de personis;& post de animalibus:cùm personæ sint nobiliores. ſ.de iure natu.§.fina.ff.de ædil.ædic.l.iustissimè. Sed iuxta
1 hanc rubricam,quæritur.hic dicitur in glo.† quòd agitur ex delicto rei animatæ;sed nunquid ex delicto inanimatę? Verbi gratia,domus tua cecidit, & diruit meam: nunquid pos-
a sum agere cõtra te? dicit Ia.quòd nõ[a].ff.ad l.Aquil.l.quemadmodum.§.si nauis.versi.sed si.ff.de dam.infect.l.Prætor.§. j.malè alle.non est ibi.sed in §. fin, & l.hoc amplius.§. Neratius.de incen.l.ratis,&c,& l.euenit.ff.de damno.infect.

ANIMALIVM NOMINE QVAE. No.differẽtiam arboris Porphyrij.Animalium,aliud rationabile:aliud irrationabile.
In glos.scilicet quadrupedum.in fin.vt si gallus percutiat hominem cum rostro in facie,vel in oculo: si verò comederet vuas, vel semina. sunt opin.vt infrà videbis. In glos.id est luxuria.in fin.imò die lasciuia:quia animalia lasciuiunt,& saltant, propter otiũ, & cibũ.vnde legitur:Incrassatus,impinguatus, dilatatus recalcitrauit.& Sene.Ad rabiem nos producunt deliciæ. Dico tibi quòd nihil tam contrarium saluti, quàm cupido, otium, & deliciæ.vtinam non regnarent in magnis curijs. In glos. id est amore.in fin. Sed quomodo hæc natura eius administrat bestijs,coniunctionem appetere.ſ.de iure natu.in prin. & sic hoc casu,equus non delinquit contra naturam sui generis:& sic non datur hæc actio.infrà proxi.§.& ita hoc exemplum non videtur procedere. Ad hoc potest dici, quòd appetitus, & feruor ille qui commouentur ex præsentia fœmellę,potest dici naturalis:sed quòd rumpat ostia & domos: videtur contra naturam.& sic intelligitur hic. Et not.& memoriæ manda,quòd si istud iudicatur in animali, contra naturam; multofortius in homine. Plusquam ergo bestiales sunt homines, qui frangunt ostia mulierum: & quasi verri spumantes,tauri petulãtes,fœtore hircino, aerem inficientes villam circũeunt.& ad hoc est notabilis hæc glos.per quam hæc bene probantur.imò dico tibi plus, quòd illud quod esset naturale in bestijs,est innaturale in homine. Et hoc tibi probo,nõ dubium,quòd homo est rationalis à natura. Quicquid igitur ratio dissuader,est sibi contra naturam. Cùm igitur naturalis ratio suadeat fœdus coniugij: cæteros amplexus dissuadeat: non dubium quòd homo facit contra naturam,cæteros sectando, quos ratio naturalis abhorret. Hanc conclusionem voluit elicere Vlpia. (si diligenter ipsum intuearis,)ff.de verborum significatio.l.probrum. Sis ergo homo,non bestia,non te voluptas vnius horæ seruum faciat cor poris tui,vel rei vilissimę. sicut cupiditas (crede mihi) est radix omnium malorum: sic luxuria,venenum de singulis pec
1 catis sibi cumulat,& trahit. † In glo.id est consuetudinem. in fine. imò secundum Iaco. omnis actio denegatur: & per consequens vtilis. Vnde dicit ipse, quòd hæc actio cessat vtilis,& directa,vbi fera recepta erat in naturalem libertatem. Sed vbi nõ omnino recepta erat (quia adhuc habebat consuetudinem reuertendi)tunc potest dici,quòd detur vtilis.ff. de posth.l.prima.§.bestias.& facit suprà de rerum diuisio. §. ceruos.cum §.sequen. Quid ergo. si fera damnum dedit, cum esset in naturali libertate,deinde peruenit iterum ad manum domini:nunquid dominus tenebitur? Ipse dicit ꝙ non; imò si antè tenebatur,& sine culpa sua euasit, non videretur teneri,si ad potestatem suam redeat.ff.de sol.l.qui res.§.arcã. de adi.legat.l.si seruus legatus.§.fina.Contra.suprà titu. primo.§.ex diuerso.sed ibi nata fuit actio.& erat materia,super qua poterat fundari, hic non. Sic ergo vides, quòd hæc actio non habet locum, nisi vbi animal mansuetum delinquit
2 contra naturam sui generis. † Quid si canis tuus,comedit carnes meas,nunquid mihi teneris? Iaco.dicit quòd Rofre.dicit quod sic:saltem vtili. Sed hoc videtur contra mentem huius literæ,quæ dicit non posse agi, vbi animal non delinquit contra naturam sui generis:& satis est de natura canis comedere carnes. Vnde ipse dicit, quòd sicut in actione leg. aquil.consideratur culpa hominis: ita in hac actione considerandum est,an fuerit animal in culpa,accipiendo culpam, qualis possit cadere in eo:quia non est vera culpa, vt eo casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur actio. Potest ergo cõcludi ex verbis suis q si canis reperit carnes indiscretè positas, & sine custode, in loco patenti; quòd tunc non tenetur dominus. Si verò canis fregit vas vel cistam, vbi erant carnes: vel fortè euertit ollam bullientem: vbi erant carnes, & eas comedit: sicut quandoque vidimus fieri: tunc tenetur. & facit quòd dixi suprà. in princip. huius titu. in gloss. id
3 est amore. † Quid ergo si animalia tua sine immissione de pasta fuerunt glandem meam, vel prata, vel blada mea: quæritur, an agere possim, & qua actione? gloss. dicit, quòd potest agi actione de pauperie. vt not. ff. de præscript. verſi. l. qui seruandarum. §. fina. super verbo. de pastu. in fi. & idem Spe. tit. de iniur. & dam. da. §. sequitur. versi. quid si sine. nu. 20. & fuit opin. Azo. Sed hoc non videtur verum secundum Iaco. quia hæc actio, non datur, nisi quando animal delinquit, contra naturam sui generis. in proposito autem nihil agit contra suam naturam imò secundum: & sic non est locus huic actioni. Credo, quòd verum dicat, & credo, quòd illa gloss. sit contra mentem illius text. l. qui seruandarum. §. fina. vbi datur actioni factum. Quomodo ergo prouidebitur mihi? Dicas, quòd datur mihi actio in factum, saltem quando dominus factus est locupletior. si enim porci sui fuerũt impinguati glande mea; vel oues, & armenta herbis meis: æquum est mihi actionem dari, inquantum est factus locupletior: ideò datur in factum: vt d. §. fina. eod. titul. l. quoties. Possent tamen dari casus, quo daretur actio de pauperie. Quid enim si habebam pratum clausum, cuius clausuram bos tuus, vel taurus, rupit lasciuia, vel ferocitate, & herbam, vel bladum depastus est. hoc casu non esset deneganda hæc actio de pauperie: vt suprà in princip. huius tit. & ibi satis dixi. vel si dominus præsens esset, & permitteret animalia intrare pratum meum & depascere? videtur quòd debeat teneri etiam insolidum, quamuis non immiserit. & hoc propter dolum suum. præsentia enim operatur consensum. ff. de fur. l. falsus. §. falsus, versi.
4 si is. & facit ff. de noxali. l. ij. † Quid si bubulcus, vel pastor, immisit animalia tua, in re mea: vel fortè passus est malitiosè, vel negligentia, (quia fortè obdormiuit, vel erat alibi) blada vel prata mea depasci: nunquid tu teneris? Videtur quòd sic etiam lege aquilia propter malam electionem. ff. ad l. aquil. l. si seruus seruũ. §. si fornicarius. ſ. de ob. quæ ex quasi male. §. item exercitor. ff. loca. l. qui insulam. §. qui mulas. Et hoc videtur verum, quando potest imputari culpa malæ electionis, quæ semper imputatur nisi probet feciſſe diligentiã de inquirendo, cum eum recipit: extrà de elect. c. innotuit.
5 † Sed nunquid illo casu liberatur, dando animalia pro noxa? Non videtur, ff. loca. l. videamus. in princip. Sed potest dici contra, cùm dominus non obligetur, ex delicto animalis, nisi ad noxam: vt hoc tit. & ff. eod. l. prima. in princip. Præterea, quia hæc actio ex maleficio oritur; & ita habet locum noxalis: vt ff. nau. cau. l. fina. §. hac autem actione. cum §. sequẽ.

Quærit Iaco. hic: quid si inueniam animalia fortè pascentia in re mea: nunquid possum ea propria authoritate capere? Dic [a] quòd sic: si nesciam cuius sunt: aliàs non. sic intelligitur ff. ad leg. Aquil. l. Quintus. idem Spe. tit. de actio. versi. sed pone, inuenio,

a ADNO. ¶ Dic. Licet opinio Io. sit contra tex. formalem l. quãuis. ff. ad l. Aqui. vbi incluſto pascentium negatur, nec eius probetur per legẽ, Quintus. nisi argumento à contrario sensu, quod non procedit vbi contrarium inuenitur de iure glo. cle. j. §. j. super verb. excommunicationis. de sententia excom. nod. scrib. in l. j. ff. de offi. eius. Fabri tamen opinio sustineri potest per quasdam consuetudines Galliæ in titulo, du domage des bestes, pro quibus facit lex, capite quinto, de adult. ff. P.

PAVPERIES. In glo. mirabilis. ibi legalis. gl. supponit quod legistæ nõ habent rectas expositiones nec grammaticales: quod verum est in multis articulis. In glo. quandoque. in fi. ibi dicitur, quòd committit culpam: sed ibi culpa accipitur pro vitio. vt ibi not.

1 ☞ Pœnæ diuisio.

2 *Actionibus pluribus quando, an non, utendum. & 3. 4. 5. 6.*
7 *Actionum quæ & quando aliis cessent. 8. 9.*
10 *Remediorum quod aliud tollat.*

CAETERVM. Scilicet mansueta animalia, quæ contra naturam sui generis delinquunt: sed feræ, nõ. Quid ergo, de illis. Cæterum, &c. In gloss. in corpore. in fin. & hæc pœna cc. solidorum diuiditur, inter fiscum, & partem, secundum gloss. not. in leg. qua vulgò. de ædil. edi. remitto ad notata in leg. si verò. §. penult. de his qui deie. vel effu. Docto res consueuerunt dicere, quòd applicatur totum parti. pro quibus facit ff. de verborum significat. l. si cui ex empto. Sed pro gloss. C. de assesso. leg. consiliarios. Opi. docto. videtur fauorabilior: In gloss. hoc est. in fin. not. hanc gloss. & sunt ferè similes. ff. nau. cau. sta. leg. idem ait [aliàs incipit, & ita.] §. fina. de regulis iuris, leg. nunquam actiones. & ibi aliquantulum plenior; & tamen nulla est completa: vt poterit apparere, ex his quæ subiungentur. & quasi similem ponit Innocen. extrà de collu. c. fina. Iaco, verò de Ra. facit hic aliquas subdistinctiones post dominum suum; & tamen dicit, non esse cõpletas. Dominus Dynus facit vnam magnam distinctionẽ, quæ est magis completa. ff. de operis noui nuntiatione. lege, in prouincialis. de qua, plusquàm de alijs, recipere propono: non tamen sequi ad literam. Et tamen scio, quòd non erit cõpletum quin supersint cicatrices, & fortè vulnera [aliàs in litera.] † Est igitur [a] sic distinguendũ, cùm quæritur qualiter
1 a plures actiones, seu accusationes, concurrentes, se tollant ad inuicem. distingue: aut omnes sunt ciuiles. aut quædam criminales, & quædam ciuiles. aut omnes ciuiles. Si sunt omnes criminales: dic quòd aut sunt plures, quò ad punitionem, seu executionem: aut quò ad persecutionem. si quò ad punitionem. Verbi † gratia, qui sepulturam violat, punitur diuersis pœnis: qui violat priuilegia, & libertates ecclesiæ, punitur diuersis pœnis. hoc casu potest dici, quòd iudex potest eligere, & altera electa, alia consumitur. C. de sepulc. vio. leg. iiij. ff. de accu. l. senatus. de effracto. leg. prima. in fi. nisi lex ordinaret vtranque infligi: tunc enim videtur, quòd vtraq; infligatur, etiam per diuersos iudices. C. de sacrosan. eccle. l. placet. in fin. extrà de pœnis. c. fœlicis. libro sexto. Si sunt plures quò ad prosecutionem: tunc aut omnes descẽdunt ex eodem facto: aut ex diuersis. si ex eodem: tunc aut omnes idem crimen, & delictum puniunt, quod solum ex eodem facto resultat: & tunc vna vtendum est. ff. de accu. leg. senatus. aut tendunt ad punienda diuersa, quæ ex eodem actu resultant: & subdistinguitur: quia aut vnum se habet ad aliud, tanquam genus ad speciem: vt homicidium, & parricidium. & non possunt simul intentari: vt not. in dicta l. senatus. aut se habent, tanquam diuersa, & specificè differentia: vt si quis cognouerit cognatam suam, coniugatam: oriuntur crimina duo incæstus, & adulterium: tunc possunt cõcurrere: & potest de quolibet accusari, eodem tempore: ab eodem, à diuersis. C. de accusa. l. qui de crimine resp. ij. secundo dicto. Si verò descendunt, ex diuersis factis, possunt multòmagis concurrere. ff. de accusa. leg. libellorum. §. sed si aliud. † In secundo casu,
3 quando sunt quædam criminales, & quædam ciuiles, tunc potest eligere, quam vult ante litem contesta. & tenetur prosequi, quam elegit, post sententiam sunt opin. quando vna est de re familiari, alia ad vindictam, an possit ad aliam redire: vt not. C. quan. ciui. actio. cri. præiudi. l. vnica. de quo tibi dixi suprà ad legem Aquil. §. liberum. vide in dicta lege prima. Hodie verò videtur, quod etiam ante litis contesta. tenetur prosequi electam, per authen. qui semel. C. quomodo, & quãdo iudex. verum est tamen, quòd ante litis contestationem fit absolutio ab instantia, post à causa: vt ibi consueuit notari.

In tertio casu principali, quando omnes sunt ciuiles, quẽ casum solũ hic gl. videtur prosequi, distinguẽ: quia aut omnes sunt pœnales. aut omnes rei persecutorię, aut quædã pœnales quędã rei persecutoriæ, quædã mixtę. aut quędam pœnales. quædam mixtæ. aut omnes mixtæ, Primò casu, quando omnes sunt pœnales. glo. distinguit, q aut omnes, ex vno delicto, aut ex diuersis. Si ex vno, vna tollit aliã; nisi in eo quod exced

excedit. Sed tu subdistingue in hoc casu: quia aut competunt contra vnum, & est verum, quòd gloss. dicit. & hoc casu propriè intelligitur ff. de actio. & obligatio. leg. plura. aut contra diuersos: & tunc subdistinguitur: quia aut descendunt ex
4 maleficijs: aut ex quasi maleficijs. † Primò casu, vnus aliũ non liberat: & ita omnibus vti potest: vt l. cùm ex vno. ff. de actio. & obligatio. ad legem aquiliam. l. item Mela. §. si plures. Si ex quasi maleficio, vnus liberat alium, saltem perceptione. ff. de his qui deie. vel effu. l. perceptione. & notatur ff. nau. cau. sta. l. fina. §. penulti. ſ. de oblig. quæ ex quasi deli. §. fina. & in hoc est supplendum primum membrum huius gl. & idem videtur, vbi ab vna parte tantùm est pœnalis. ff. de eo per quem factum est. l. prima. §. si plures. Si ex diuersis delictis competunt, gloss. dicit quòd vna tollit aliam: vt l. nunquam plura. ff. de priua. delic. & hoc verum, nisi essent delicta coniuncta, & eiusdem effectu: vt ff. ad l. Aquil. l. illud, in fin. vel talia, quæ nõ vertuntur in alterius iniuriam. C. de modo mul. l. eos. Item quando intentantur ab vno, non debẽt
5 distingui ff. de iniurijs. l. prætor. † Secundò casu, quando omnes sunt rei persecutoriæ distingue. aut competunt contra vnum, aut contra diuersos. si contra vnum: tunc aut sunt eiusdem generis, quia omnes ex contractu quasi sint diuersarum formarum, tunc vna non tollit aliam. verum est, quòd effectus vnius venit in alia. ff. de actione empti. leg. non est nouum. pro socio. leg. cum duobus. §. si plures. & hoc, nisi prouenirent ex causis lucrativis. ff. de actioni. & obligatio. leg. omnes. aut sunt diuersorum generum: quia vna ex contractu, alia ex delicto: tunc vna tollit aliam ff. de fur. l. si is cui. de rebus iudi. l. si quis. cum similib. secundum Dyn. primum tamen membrum fallit ff. de tribu. l. quod in hæredem. §. eligere. sed fortè est speciale, vt dixi ſ. quòd cum eo. §. introduxit.
6 cum §. sequen. † Item fallit, vbi actiones non sunt compatibiles, propter contrarietatem, vel alias. C. de codi. l. fina. in princip. & c. si seruus extero. l. vnica. Et potest dici, quòd cum in casu, quo rei persecutoriæ se non tollunt: quòd possit agi ex secunda, in eo quod excedit. & ad hoc quidam allegant ff. commo. l. vnde quæritur. Sed in illa non sunt ambæ rei persecutoriæ. Sed facit ff. pro socio. l. si actum. de actio. & oblig. l. quoties. §. j. Si competat contra diuersos: hoc membrum nõ prosequitur Dyn. nec tetigit: tamen potes dicere, quòd aut ambæ prosequuntur corpus rei in proprietate, seu possessione: aut interesse. Primò casu aut vnus habet causam ab alio: & tunc vna tollitur per aliam, facta solutione. aut primò egit contra possessorem: & fuit rem assecutus. & vna tollit aliam: secus e contrà. ff. de solu. l. Stichum aut Panphilum. §. dolo. de peti. hęr. l. nec vllam. §. is autẽ. Secundò casu, quãdo interesse: tunc aut agitur ratione vnius facti, & vnius personę: vel quia pro vna reputatur: & tunc vna tollit aliam. ff. de vi & vi arma. l. j. §. desiecisse. versic. quoties. aut ratione diuersorum, vel quæ pro diuersis habentur: tunc non. ff. de sepul. vio. l. prętor. ait. §. si ad plures. & hæc procedũt in realibus, & in rem scriptis possessorijs. nam in merè personalibus, solutione pervnã facta, alij liberantur. ff. depositi. l. j. §. si apud. de constit. pecu. l.
7 item illa. §. fina. † Tertiò casu, quando quædã pœnales, quędam rei persecutoriæ, est dare regulam, q vna nõ tollit aliã. ff. de fur. l. si pignore. §. cum furti. Et fallentias, quando altera competit de iure communi: altera de iure speciali. ff. nau. cau. l. idem ait. aliàs incip. & ita. §. fina. & fortè sub hoc intellectu potest colligi C. de furt. l. manifestissimi. ſ. de obliga. quæ ex delicto. §. quæ de fullone. & hoc de pœnali authoritate iuris si facto hominis: quia fortè aliquis stipulatus est pœnam distinguitur inter contractus bon. fid. & stricti iuris. Item & in stricti iuris aliud olim, & aliud hodie. vide ff. pro socio. l. si quis à socio. de actio. empt. l. prædia. de actio. & oblig. l. obligationum ferè. §. fina. ad l. falci. l. j. §. item si ita. C. de transact. l. si quis maior. & l. cum proponas. ff. de transac. l. qui fidem. de pact. l. rescriptum. §. si pacto. Quartò casu, quando altera mixta, altera rei persecutoria, dicit Dy. considerandum esse, an sit diuersorum generum: an eiusdem. Primò casu, vna tollit alteram, & in totum. ff. de actio. & obliga. l. qui seruum. in fi. ff. commo. l. vnde quæritur. quæ sic est intelligenda. Nam quod ibi dicitur, videtur habere rationem: & ad superius refertur, non ad proximum. & quòd ibi dicitur. nisi fortè quis dixerit sub. & malè. sic intelligitur ff. de tute. & ratio. distra. l. actione. versi. sed & condi. arbo. fur. cæsa. l. si colonus. sic debet intelligi ff. loca. l. si merces. §. culpæ. quamuis gloss. alio modo intelligat. Secundò casu, quando sunt eiusdem generis, ita quòd ambæ ex contractu, vel ambæ ex delicto, tunc aut descendunt ex eadem matre, id est ex eadem obligatione: tunc se tollunt. etiam in eo quòd excedunt. ff. de tute. & ra.
8 distra. l. j. §. in tutela. iunge ſ. de attili. tuto. §. fina. † Aut habent diuersas matres: tunc actio vna potest agi, alia inquantum excedunt: vt in condi. furtiua. quæ ex furto oritur. & vi bono. rapto. quę ex rapina. quæ se non tollunt in eo quod excedunt. ff. de actio. & obligatio. l. plura. vi bonorum rapt. l. j. Quintò casu, quando quædam pœnales, quædam mixtæ, aut ex diuersis obligationibus: tunc vna non tollit aliam. ff. de tut. & ra. distra. l. prima. §. nunc tractemus. tamen si ex eadem tollit nisi in eo. quod excedit. ff. vi bonorum rapt. l. j. Sextò casu, quãdo omnes sunt mixtæ distinguitur, quasi eodem modo, quia aut omnes ex diuersis factis: & vna non tollit aliam: vt l. nunquam. de priua. delict. aut ex eodem: tunc sic: nisi in eo quod excedit. ff. argumẽ. arbor. furt. cæsa. l. prima. Ista sufficiant circa hunc titu. Et not. quòd similes textus, sunt huic. ff. de actio. & obligatio. l. nunquam. de regul. iuris.
9 l. nunquã. sed hic additur plus scilicet pœnales. † Et quare dicantur præsertim pœnales, potes colligere ex suprà dictis. Et hæc procedunt in actionibus, & remedijs ordinarijs. In extraordinarijs potest distingui: quia aut omnia sunt extraordinaria: aut quædam ordinaria: aut quædam extraordinaria. Primò casu, aut competunt ad idem, aut ad diuersa. si ad idem, vnum excluditur per aliud. Potest tamen actor eligere: vt in actione. l. aquil. vtili, & in factum. ff. ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. magistratus. C. eod. de pecoribus. Si ad diuersa non se impediunt, nec quò ad natiuitatem. nec quò ad concursum, nec quò ad aliud. ff. de damno infecto. l. qui bonafide. §. si quis nouum opus. vbi de hoc. In secundò casu principali, vbi vnum ordinarium aliud extraodinarium subdistingue: aut competunt cõtra diuersos, aut contra eundem: si contra diuersos: vnum non excluditur per aliud. C. si tut. vel cur. l. etiam. & hoc vbi habet originem à necessario actu: vt dicta l. etiam. ff. de mino. l. etiam si à patre. in princip. & §. imperator. de admini. tuto. l. si minoris. Fallit, si modica sit læsio. C. de iudi. l. properandum. §. fina. de in integrum restitutio. l. scio. de contrahen. emptio. l. res bonafide. & hoc quando est contra ius commune: quia remedium iuris communis, datur pro modico. ff. quod cum eo. l. j. §. illud. Si diceres in iudicijs speciale esse; vt quædam gloss. dicunt, est contrà. C. quando prouo. non est necesse. l. si pater. si aduer. rem iudic. l. fina. Vbi autem habent originem à voluntario actu, videtur quòd non concurrant ad eundem effectum. ff. de damno infecto. l. damni. §. emptor. de minori. l. cum mandato. si
10 contra eundem aut extraordinarium, † est de iure communi, aut contra ius commune: si contra ius commune non videtur quòd concurrant. ff. de mino. l. in causæ. Si vtrunque de iure communi, aut extraordinarium est adinuentum in subsidium, & causa supplendi ius ciuile: & excluditur per ordinarium. ff. de ope. no. nun. l. in prouinciali. §. i. de dam. infect. l. qui bonafide. §. de illo. & l. si ædibus. & l. inter quos. aliàs concurrunt. hæc sufficiant super hoc. Ex his resultant multa super quibus non insisto: quia rationes eorum quæ constituuntur, requirere non oportet: alioquin multa ex his, quæ certa sunt subuertuntur, quamuis Aurelianen. multum in hoc insistant; contra l. & ideò. ff. de legi.

a ADNOT. ¶ Est igitur. Hanc distinctionem ponit hic dom. Angel. ad plenum recitando Ioan. Fab. in. ij. co. post me. ver. verum quia Io. fab. &c.

De his per quos agere possumus. *Rubrica.*

1 ☞ *Tituli, de his per quos & c. explicatio.*

In fin. glo. rubricæ in C. & ff. videtur melius continuari: quia

primò tractari debuit de personis, quàm de negotijs. ff. de iu-
re codi. l. quidam referunt. §. j. s. de iure natu. §. fi. Constat au-
tem, quòd procu. est de personis, quæ fundant iudicium, igi-
tur de eo primò fuit agendum, quàm de actionibus: vt d. §. fi.
1 Sed ad hoc potest dici: quòd hic parū tractatur de † per-
sona procuratoris; sed solùm de cōstitutione. & is titulus fuit
solùm hic positus gratia sequentis. & potius in hoc & in illo:
de negotio agitur, quàm de personis seu earū habilitate. Su-
per hoc non est insistendum.

1 Agentes alieno nomine uarij.
2 Rectores ob quæ agant.
3 Agi sine mandato an liceat.
4 Procurator inuita consuetudine, an admißibilis.

a NVNC[a] ADMONENDI. Primò po-
nit dictum generale. Secundò, prosequitur alte
rum membrum, & exemplificat, recitando an-
tiquitatem. Tertiò, circa antiquitatem correctā
duo adijcit. Prima in princ. Secunda. Alieno ve
luti. Tertia in §. procurator neque. In gl. scilicet idoneum
in fine. idem videtur in adulto minore xxv. ann. vt plenius vi
debis j. versi. cuicunque. in glo. scilicet vbi plenius agitur de
his quæ hic notantur. Super text. ibi. Alieno veluti. Prose
quitur secundum membrum, quia de primò nil hic commen
taturus est. Super text. procuratorio. potest intelligi etiam
de procuratore in rem suā; iuxta illa quæ notantur ff. de pro-
1 cura. l. j. † Super text. procuratorio, hos ponit gratia exem
pli: quia multi sunt alij, qui agūt nomine alieno: vt syndicus,
actor, œconomus; vicedominus; vicecomes; orphanotrophus
castaldus: & hypocripharius. [Tametsi in omnibus exempla
ribus, siue scriptis, siue excusis hypocripharius legatur, Apo-
crisarius tamen legendum rectius, putamus cuius comme-
minit lex §. reuerendissimi quoque. de sanctis. episco. col. ix.
Est autem apocrisarius qui res ecclesiæ agit, vt definit Accur
sius in glos. in d. §. reuerēdissimi, vt animaduertit Prateius.]
Syndicus, datur ab vniuersitate, & ad causas præsentes, & fu
turas. Actor, ad certas & præsentes. Oeconomus, ad causas &
negotia ecclesiæ. Orphanotrophus, ad hospitalium regimen.
Vicedominus, qui præest rebus episcopalibus. Vicecomes,
cui cōmittitur administratio, seu regimen iurisdictionis. Hy
pochripharius, quandoque vocatur syndicus. quandoque
œconomus. Castaldus, qui habet curam exteriorū, de his o-
mnibus vide ad saturitatem in Specu. de his qui alie. no. in iu
di. inter. cum sequē. rubrica. & iunge j. C. procurator neque.
Vnum tamen videtur supponere, quòd omnes isti agere pos
sunt: ex quo omnes in iudicio dicit, alieno nomine intueni-
re: & hos omnes ponit sub illa rubrica. quod satis videtur ad-
2 mittendum. Et ideò videtur, quòd † senescali, & bailliui, &
quicunque habent regimen alicuius loci, vel rei possunt a-
gere & defendere negotia concernentia rem, cuius habent re
gimen, sine alio mandato. Et facit extrà de procura. c. qui ge-
neraliter. libr. vj. de iudi. c. cum deputati. c. de sacro. sanc. eccl.
l. sancimus. ibi nec nō sacrorum vasorum. &c. & scripsi C. de
procur. l. j. in fin. & in d. l. sancimus. vide ibi, & iunge id quod
ibi notaui. Si vis materiam dilatare: iunge j. titu. j. §. eo. obser-
uando. Super text. ibi. nisi pro populo, id est actione popu
lari. ff. de popula. actio. quasi per totum. In text. pro tutela.
Hoc planum; quia tutor agit, & conuenitur nomine pupilli.
ff. de admini. tuto. l. j. §. sufficit. In text. pro libertate. hic li-
cet necessarijs. ff. de libe. cau. l. j. In text. tutela essent. iste ca-
sus est valde pius: nec reperitur correctus; non tamen hic ex-
primitur, an liceat agere sine mandato vel cum mandato. ve-
risimile tamen est quòd sine mandato, ex contextu priorum
casuum, quibus agitur sine mandato. & ita potest notari hic
casus specialis, quo extraneus agit, pro priuata persona, sine
mādato. qui vix aliàs reperitur; nisi sit coniuncta persona. de
3 hoc scripsi c. de procu. l. j. † In glos. sed quid. in fin. hæc est
enim causa impulsiua. Vnum tamen videtur quòd vbi pars
non posset aliàs comparere per procuratorem: fortè quia ta-
4 lis † sit consuetudo; sicut in omnibus curijs secularibus re-
gni, quæ reguntur consuetudine: in quibus ex parte actoris,
huius seruatur antiquitas, quòd propter legitima impedimē-
ta, iudex possit contra consuetudinem admittere procurato-
rem, ex illa clausula generali. ff. de insti. l. j. s. de act. §. rursus.
Scio tamen, quòd multis curijs seruatur contrarium, & opor-
tet recurri ad curiam Regis, pro gratia. An autem impedi
tus teneatur constituere procuratorem: vide plenè in breuia-
rio, c. de in integ. restit. mi. l. j. vbi scripsi. & per docto. & glos.
extrà de procurato. c. ij. & iunge j. §. proxi. Et not. ex his §§.
quòd consuetudo tollitur consuetudine. vide s. de iure natu-
ra. §. ex non scripto.

a ADNOT. ¶ Nunc. Diuide secundum Areti. & summa, Actiones inten
tantur per nos, & per procu. nostros, qui constituuntur verbis habilibus,
interpositis, etiam aduersario absente, & ignorante: quorū procuratorum
vsus est necessarius, quando principalis impeditus est agere vel defendere.
olim verò vsus procurato. prohibit⁹ erat nisi in certis casib⁹. h. d. totus titu.

1 Mandatum speciale qui casus exigant. & 2.
3 Procuratorem generalem speciali parem qui accipiundum. 4.
5 Clausulæ rat. hab. uis.
6 Speciale mandatum quando dubium.

PROCVRATOR. Super tex. ibi aduersario. sub.
de necessitate. ff. eod. l. j. §. fina. & not. quòd per hunc §. vide-
tur, quòd non sit differentia, inter procuratorem: syndicum,
actorem: & alios: de quibus dixi s. eod. §. j. & idem videtur
per c. petitio. extrà de procurato. de hoc vide satis plenè s. de
cura. §. fina. quæ hic repete: quia faciunt ad intellectum huius
1 §. † In gloss. imò. in fin.[a] Et hoc nisi procur. esset litem cō-
a testatus. Item, secus in syndico patriæ, prælato: & alijs admi-
nistratoribus. vide quod scripsi C. etiam per procu. cau. in in-
tegr. restitu. l. j. Item est aliud in transact. C. de transactio. l.
transactionis. ff. de procura. l. mandato. Item, in arbitro. ex-
trà de arbit. c. per tuas. Idē in iuramenti delatione. ff. de iure-
iur. l. iusiurandum. quod ex conuentione. §. fin. & in accepti-
latione. ff. de acceptilatio. l. iij. & in rescriptorum impetratio-
ne: extrà de rescript. c. nonnulli. Idem in matrimonio: extrà
de procura. c. fina. in princip. libr. sexto. Et idem fortè in cau-
sa matrimoniali: extrà qui ma. accu. poss. c. ex literis. de procu
ra. c. accedens. vide ibi. & idem in sponsalibus. extrà qui cleri.
vel vo. c. veniens. Item alius: extrà de voto. cap. ex multa. ver.
illis. Item, alius. extrà de fide instrumen. cap. fina. Item alius:
extrà de offic. leg. cap. quod translationem. Alius in obti-
nenda absolutione à sententia excommunicationis. vide ex-
trà de senten. excommunicatio. c. cum desideres. per Innocē.
Item alius: de consecra. distinctio. iiij. c. quæris. Alius xxiiij.
quæstio. iij. c. si habes. Item, in iuramento de calumnia: extrà
de iura. calum. c. fina. libr. sexto. Item, alius casus est; de elect.
c. procurator. eo. lib. Item alius. c. vt omnes tam ciuiles, quàm
criminales. Idem puto in omni arduo, & ponderoso negotio.
vt mouere guerram; inire treugas; obligare dominū, ad per-
ditionem hæreditariæ rei; vel amissionem beneficij vel ma-
gnam pœnam maximè corporalem. & hoc per rationem
præmissorum casuum; quia si in illis requiritur mandatum
speciale: quia sunt magna, & ponderosa: cur non in alijs, qui
occurrent, in quibus repetitur tanta, vel maior ratio? & fa-
cit extrà de procura. c. quamuis. libr. sexto. Et hoc videlicet,
qui sint ardui, vel non, relinquo arbitrio iudicis. Et idem cre-
derem, quòd sit mandatum speciale necessarium, vbicunque
2 aliquid petitur contra ius cōmune: vt dispensatio. † Si enim
quando petitur restitutio in integrum, quæ est Fauorabilis,
& rationabilis, opus est speciali mandato: multofortius, vel
saltem pari ratione in alijs, quæ petuntur contra ius com-
mune: vel sunt odiosa: vt si pater accusat filium de ingrati-
tudine: vel dominus vasallum de felonia: vel si mulier, vel
vir petit diuortium, propter adulterium. & ideò videtur,
quòd si procurator proponat crimen falsi, etiam ciuiliter,
vel ad finem repellendi: quòd debeat habere speciale man
datum: argumento prædictorum: & maximè per dictā l.
procurator totorum. ff. de procu. l. non solùm. §. fi. de iniurijs.
l. sed si vnius. §. procuratorem. Sed fortè hoc nō procedit, vbi
propo

proponeret ad finem repellendi, nisi per illam repulsionem
prouocaret ad iudicium: vt quia vellet repellere electum à di
gnitate: vt not. Archi. extrà de elect. c. j. lib. vj. vide ibi de act.
super his. per Inno. nu. 6. Iac. de Ra. qui parum aliud tangit in
hoc tit. dicit, ꝙ nullus potest facere procuratorem, in casibus
qui mandatum exigunt speciale: nisi sit impeditus legitimo
impedimento: per l. Pomponius. in princ. ff. de procu. Sed
ob. d. l. non solum. §. fi. & quod no. in d. l. Pomponius. & facit
quia in iuramenti delatione, requiritur speciale mandatum;
vt l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. fin. ff. de iureiur. &
tamen defensor præsentis iurat; & ita non impedit. ff. de iure-
iur. l. fi. Illa parum facit, quia iurat volūtate actoris, qui ei de-
tulit, & ita imputare sibi debet, qui talem elegit. eo. titu. l. qui
iurasse. Scio quòd opi. Iac. non seruatur de facto, hæc autē
quæ dixi procedunt in procuratore particulari. Quid in
procuratore generali omnium bonorum? Videtur, quòd ille
debeat admitti, etiam in casibus qui mandatum exigunt spe
ciale: cum lex tales æquiparat. ff. de iniurijs. l. sed si vnius. §.
procuratorem. ff. de iureiur. l. iusiuran. §. fin. Satis potest dici,
3 quòd si † sit procurator generalis omnium bonorum cum li
bera, ꝙ talis debeat admitti. ff. de procu. l. procurator cui. Sed
si non sit cum libera: quamuis generalis omnium bonorum
non admittitur in arduis, in modicis sic: ff. de procu. l. procu-
rator. ff. ad Treb. l. qui ita. §. j. & sic intellige extrà de procur.
c. qui generaliter. lib. vj. Et idem crederem, si esset procu. in o-
mnibus causis, & negotijs generaliter, sicut tota die fit cū sit
eadem ratio. Item in hoc aduerte, quamuis enim dixerim,
ꝙ ille qui habet liberam administrationem, admittitur in cau
4 sis requirentibus speciale mandatum: hoc † intelligo, si casus
ille respiciat administrationem rerum. nam si tangeret perso
nam, non crederem, vt factum matrimonij, obligaret perso-
nam ad hostagia vel ad carcerationem vel consimilia: quia ta
lia non videntur de administratione. ff. de pact. l. contra iuris
ciuilis. §. si filius. imò crederem in administratione rerum, ꝙ
non est verisimile dominū concessurū, ꝙ non ligaret dominū
ff. de pec. l. qui peculij. qui. mo. pi. vel hy. sol. l. sicut. §. an pacis-
ci. Itē, quòd dixi ꝙ procurator potest opponere crimina: sine
speciali mandato ad repellendum intelligo, considerato statu
personæ opponentis, & illius cui opponitur. Quid enim
si procurator vilis, opponeret crimen episcopo, cardinali: co-
miti: vel baroni? non crederem. ff. de dona. l. filiusfa. versicu.
nonnunquam. de iniur. l. sed si vnus. §. procuratorem. versi. si
tamen. etiam si haberet liberam: quia non est verisimile do-
5 minum hoc velle. argu. dictæ l. qui peculij. † Item dicunt
quidam, quòd si in procu. sit illa clausula ratum, & gratum
habiturus &c. quæ communiter ponitur in procuratorijs, ꝙ
importat speciale mandatum. hoc tamen docto. non appro-
bant: vt dixi C. de procu. l. j. de transac. l. transactionis. An au
tem sit necessarium mandatum speciale ad audiendum sen-
tentiam? Spec. tenet ꝙ sic. vide in Specu. de procu. §. j. versi. in
præmissis. cum sequen. illud autem videtur, quòd si dubite-
tur de speciali mandato, quòd admittitur cum cautione de
rato. ff. de mino. l. quòd si de speciali. in princ. & Spec. hoc idē
not. ibidem quòd potest esse verum, nisi negotium esset ar-
duū, vel procu. vilis: sicut dixi statim: & benefacit ff. ad Treb.
6 l. ita. §. j. Et † potest esse dubium, de speciali mandato, si pro-
curator faceret fidem de eo fortè per vnū testem, vel per in-
strumentum, vel literam, signo vel sigillo ignoti, signatam
vel sigillatam. vide quod scripsi C. de procu. l. j. & plenius in-
fra titu. j. §. si autem. In glos. scilicet habili. cum alleg. l. mi-
nor. vide s. qui & ex qui. cau. §. fina. In ea gloss. in fi. quam-
uis enim edictum de procu. sit prohibitorium nihilominus
tamen multi repelluntur: quandoque ratione personæ cōsti-
stituentis, quandoque ratione personæ constitutæ: quandoꝗ
ratione formæ. vide plenè in Spec. de procu. §. j. & ij. & quasi
per totum titulum, seu materiam.

a ADNOT. ¶ In fi. Vide hic xxv. casus in quibus requiritur speciale
mandatum, per Angel. in j. colum. versi. sunt & multi alij casus. Adde spe.
tit. de procu. §. j. versi. item opponitur.

De satisdationibus. *Rubrica.*

Glos. bene continuat hanc rubricam.

1 Satisdationem an exigat personalis actio.
2 Peculij actionis natura.

SATISDATIONVM. Super text.
ibi per vsum amplexa est. No. quòd vsus pro
consuetudine recipitur, vide s. de iur. na. §. ex
1 non scripto. † In glos. in hoc solo. in fine.
hæc glos. rectè loquitur quæ supponit, quòd
olim conuentus actio. personali, non satisda-
bat, & idem dicit ff. de procu. l. si procurator. sed contrarium
dixit ff. iud. solui. in rubrica. pro qua. ff. de solu. l. cum quis. §.
de peculio. & ibi etiam notatur. Sed hic verior per hunc tex.
qui apertè hoc dicit. & ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. hæc autem.
§. fina. & §. de peculio. intelligitur. vt ibi not. Vel fortè actio
2 de peculio † habet naturam realis quò ad aliqua s. de actio.
§. actiones de pecul. & sic quò ad hoc habere poterat. & per
hoc videtur quòd hæc antiquitas erat de iure fforum. de quo
no. ff. de noxa. l. si plurium. §. qui alienum. non tamen obtine-
bat, quòd hic dicitur de tutoribus. ff. de administra. tuto. l.
vulgo.

1 Lex qui abrogetur.
2 Cauendum quando sit. 9.
3 §. & post litem. Ius.
4 Interesse quid.
5 Fideiussor quando interesse præstet.
7 Fideiussor quando, an non, requirendus.
8 Fideiussor quando dandus.
10 §. sed hodie. sensus.

a SED HODIE HAEC. [a] Hic non debet esse §.
semper enim continuat dictum suum. In gloss. id est nul-
lam. in fine. quidam habent hic quandam additionem ta-
lem, quæ tamen de consuetudine non seruatur. & idem di-
1 cit Specu. de satisda. §. j. ver. hodie. Et caue, † quia licet non
præstantur de cōsuetudine: nihilominus, si in patria iuris scri
pti, pars rea instaret: fortè deberent præstari. nō enim lex tol-
litur, per non vsum, nisi contradictum fuerit: vel nisi per con-
trarium vsum: iuxta illa quæ scripsi s. de iure natu. §. ex non
scripto. c. de iudi. l. rem non nouam. Item caue, quia illam
2 cautionem, de qua agitur in aut. generaliter. actor † debet
præstare antequam concedatur ei citatio: & antequam libel-
lus offeratur: vt ibi patet. aliam post datum libellum. vnde nō
te decipiat hic ordo gloss. Specu. tamen videtur dicere, quòd
vtraꝗ possit simul præstari, facta cautione, antequam detur
libellus: vt notatur in d. §. j. vers. si vero restiterit in fi. Item,
hæc cautio obtinet in arbitris: vt not. in d. authē. generaliter.
Scio, ꝙ nunquam vidi seruari alicubi de consuetudine, ꝙ hæ
cautiones præstarentur. Et not. ꝙ iste §. intelligitur de acto-
re: & signanter: quia in illo nil immutatur, per hunc §. In
glos. hæc satisdatio. in fin. vide ibi: quia hodie corrigitur per
aut. offeratur. c. de lit. contest. Item hæc procedunt in ciui-
libus, & criminalibus. dic C. qui accu. pos. l. qui crimen. In
gloss. hoc est tempus definitiuæ ibi cum allegat in authen. de
exhi. re. §. j. Iac. impugnat hanc glo. dicit enim, quòd in omni
causa, tenetur, vsque ad definitiuam inclusiuè: vt l. græcè. §.
3 † & post litem. ff. de fideius. & dicit glo. non intellexisse le-
gem illam. Nam illa l. loquitur, in casu, quo actor qui recepit
cautionem iudicio sisti, fuit negligens in agendo: tunc enim
distinguitur, vt gloss. hic distinguit. sed vbi est diligens, dicit
indistinctè fideiussorem teneri, vsque ad definitiuam. & hoc
satis videtur verum: & omnes docto. sequuntur in d. l. pen.
& videtur notari. ff. de custo. reo. l. si quis reum. in gloss. j. qui
satisda. cogan. l. j. & quicquid sit, saltem vsque ad finem instan
tiæ, & dico, finem facti, vel iuris, iuxta l. properandum. C. de
iudic. & in hoc videtur satis concordare gl. ff. de diuer. & tem
po. præscriptio. l. si seruus. & hic subijcitur statim secundum

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum intelle ctum glo. Ratio autem quam hic glo. reddit nõ videtur procedere: videlicet, q vsq; ad duos menses &c. quia hoc iure, non erat illud tempus inductum, & alia ratio reprobatur in d.l.pen. Prætereà, tantùm interest rei, q actor sistat se post contestationem, sicut ante: & ita stipulatio debet se extendere ad post, sicut ante. In eadem glo. ibi cum alle. l. properandum. ista glo. potest se referre ad fideiussionem facta in causa publica vel in scriptis: vel ad fideiussionem simplicem: & in vtroque casu est vera: vt statim s. notaui. In ea. gl. ibi cum allegat ff. qui satisda. cogan. l. ij. §. fi. Sed quid
4 est interesse? † Quidam dicunt, q valor totius rei, quæ petitur. ita videtur notari in d.l.ij. §. fi. Sed hoc potest esse verum, quando nunquam stetit. si autem stetisset, & vna die defecisset: non videtur teneri, nisi ad interesse illius rei: quia nec principalis, in plus tenetur: iuxta l. sancimus. C. de iud. & esset absurdũ dicere, q fideiussor in plus teneretur, quã principalis. s. de fideiuss. §. fideiussoris. ff. de fideiuss. l. græcè. §. illud. Vnde in
5 hoc bene aduerte, q fideiussor, qui †, postquã semel iudicio sisti, tũc demum tenetur ad totale interesse, quando propter moram sistendi, actor damnificatur in toto: quia fortè reus fugit, vel non vult comparere, propter quod dies actionis exiuit. nec tunc conuenitur pro interesse particulari. ff. iud. solui. l. fi. sed vbi comparet, nec ab eo possunt peti, nisi interesse expensarum: non credo, q fideiussor pro tunc teneatur in plus: cum nec plus possit à reo principali peti. & hoc not. in simili. ff. si quis ius dí. non ob. l. vnica. §. fin. & ideò videtur, q non possit agi contra fideiussorem huiusmodi, quandiu principalis est præsens, & soluendo: quia primò deberet fieri missio in possessionem, iuxta aut. de fideiuss. §. sed nec §. fed in casu in quo pars esset absens, vel non haberet bona: tunc fideiussor tenetur in principali. & sic potes intelligere. d.l. fideiussor. §. fina. ff. qui satisda. cog. cum l. sequen. & ideò optimum est pœnã subiscere. s. de verb. obli. §. pe. & hoc idem, quòd. gl. dicit hic: videlicet, q iudex non possit cogere ad pœnam promittendam, disputat. ff. de præto. stipu. l. fi. & hæc procedunt in ciuilibus. in criminalibus potest constituere pœnam, vel quantitatem designare: vt not. in d. §. fin. ff. de custo. reo. l. si quis reũ. Et est ratio: quia ibi non cadit tale interesse. ff. rem ra. ha. l. pro curatore. §. fi. In ea. glo. cum allegat C. de fideiuss. l. antep. Sed potest quæri, nunquid contumacia rei noceat fideiuss. si fideiussor non fuerit requisitus, quod ipsum repræsentaret. in hoc dist. Spe. an fideiuss. promisit ipsum exhibere: an ipsa pars promisit se sistere. Primo casu, opus est fideiusso. requiri. Secundo, nõ: si sciat reum principalem fuisse requisitum: vel forte ei assignatum: alias sic: vt not. in Specu. de do. & contu. §. j. restat. ver. sed pone, promisi. nu. 23. videtur etiam, quod in illo vltimo casu, contumacia rei noceat fideiussori. ff. de ver. obli. l. mora. In ea. glo. in fi. hanc glo. videtur approbare hic Iac. dicit tamen, quòd illa immobilia debent plus valere, quàm res quæ petitur. sicut pignus plus, quam debitum, quamuis contrarium reperiatur, quando fit missio in possessionem iuxta mensuram debiti declarati. nam tunc fit in eadem quanti
6 tate † denario pro denario in authen. de exhi. re. §. si vero semel. versi. igitur. hoc tamen dicit, arbitrio iudicis remittendũ: quod etiam ego credo: quia si reus condemnetur, & oporteret illa immobilia excuti: oporteret fieri subhastationes, & alia quæ habent sumptus, qui debent solui de bonis debitoris: & ideo fideiussor datur locuples, pro rei qualitate. ff. qui satisd. cogan. l. si verò pro condemnato. §. j. in ius voca. vt eant. l. j. & hæc immobilia loco fideiussoris sunt: vt d. tit. l. j. pro glo. facit ff. pro empt. l. iij. [illa lex parum facit, sed est textus in l. sciendum. ff. qui satisda. co.] Quærit idem Iaco. nunquid possessiones. alibi sitæ, prosint? Dicit ipse, videtur expressum, quòd sic. C. de prin. agen. in re. l. multis. ver. ita videlicet. ibi, cum dicit: vel in prouinciis, ipse tenet contrarium. ff. qui satisda. cog. l. de die. §. tutor. Quod intelligo verum, si bona illa essent in alia iurisditione: quia si in eadem: videtur quòd sufficiant: vt e.
7 ti. l. si fideiussor. §. si necessaria. & l. sciendum. in prin. † Sed potest quæri nũquid debet dari fideiussor, qui possideat immobilia? videtur q sic: aliàs nulla esset prouisio huius iuris. videtur cõtra: quia nulla lege tenetur. lex enim nihil exigit, nisi fideiussorem locupletẽ: ff. qui satisd. cog. l. fideiussor. in princ. Spe. videtur dicere, quòd talis fideiussor, qui non possidet immobilia, non admittatur, nisi in casu necessitatis, quo reus nõ potest præstare alium: vt in Spe. de satisd. §. dicto versi. quid si scholaris bon. nu. 5. In glo. s. vbi possidet. hæc glo. concludit, quòd possidens immobilia, teneatur iurare se sistere. & idẽ tenet in l. sciendum. in prin. & tamen non seruatur de consue-
8 tudine. In ea. gl. in fi. item & quando † nullam cautionem præstare potest, c. de epi. & cle. authen. generaliter. & l. si quis ad declinandam. §. pe. ff. si cui plus quàm per l. fal. cum non facilè. In glo. vt si sit parens ibi secundum dist. possideat immobilia, vel ne. Concludo ergo hic, quòd reus nõ præstat cau
9 tionẽ, nisi iudicio sisti. † Sed nũquid iudicatum solui in casu quo est peregrinus? Pone quòd Alemanus, vel Anglicus conuenitur Aureliæ, vel in Romana curia, vbi manet. Spe. tenet quòd non. & ita dicitur fuisse obtentum: vt no. eo. ti. §. dicto versi. sed pone, Titius. Item quod in hoc §. dicitur, fallit vbi res mobilis petitur. nam tunc, si sit suspicio: debet res se questrari: vel cautio exponi à reo, de ea exhibenda, & non baratanda. ff. de offi. præsi. l. senatusconsulto. in fi. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. fi. & sic reus, qui suo nomine conuenitur: compellitur fideiubere. Item & in alio casu. ff. de iud. l. ij. §. si dubitetur. vide ibi: & quę ibi notantur recita hic. Item reus suo nomine conuentus, cauet etiam in casu. c. de præscri. xxx. an. l. si quis emptionis. §. fi. ff. de bo. author. iud. pos. authen. ei qui iurat. in authẽ. de exhib. & intro. re. §. sancimus. & in tali casu, etiam actor cauet extra de dolo & contu. c. actor. §. fi. li.
10 vj. Sed hí casus sunt speciales, de quibus posses oppositiones facere. † Itẽ quæ in hoc §. dicuntur, quòd reus nõ tenetur dare cautionem, nisi iudicio sisti: intelligitur de cautione, quę vadit ad litis ordinationem: sed quandoque dat alias: quando ad hoc principaliter agitur: vt cautio de damno infect. vt per totũ tit. de dã. infect. & de legatis præstandis adueniente die, vel conditione: vt toto ti. vt le. no. ca. Item ff. de iud. l. in omnibus. quandoque etiam, quando non principaliter agitur, ad hoc cauet accessoriè: vt in materia de ope. no. nun. & de remissionibus. de quibus iste §. non loquitur.

2 ADNOT. ¶ Sed hodie hæc. Conuentus suo nomine, quacunque actione, non satisdat iudicatum soluí: sed de iudicio sisti, si non possidet immobilia; quæ aliquando est cum fideiussore, aliquando verò non.

1 ☞ *Dubitans quando admittendus.*
2 *Dubium qui fiat, an non. 3.8.9.12.*
3 *Procurator quando caueat, & 4.*
6 *Certum. 9.*
7 *Asserens quid probet.*
10 *Transactio quando dubia.*
11 *Incertum quid.*
13 *Mandatum dubium an admittendum. 14.*
15 *Procurator, negato mandato, an admittendus.*
16 *Procuratorem quæ non submoueant.*
17 *§. sinautem. sensus.*
18 *Sigillo quando, an non fiat fides.*
19 *Mandatum quæ probent.*
20 *Cautio cur inuenta.*
21 *Procurator quando, an non, admißibilis.*
22 *Procurator admissus an repelli possit.*
23 *Procurator in rem mandatum solum probet.*
24 *Procurator præsentis an admittendus.*

SINAVTEM. Super text. vel infertur ex parte actoris: vel suscipitur ex parte rei. In actoris quidem persona, id est si ex parte actoris procurator interueniat. In glos. id est quod dominus. ibi. ff. de solu. l. iiij. vide plenius de hoc ff. de iureiur. l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. procurator. in quadã additione, in qua pulcherrima reperies, de hac materia communiter tamen non habetur: si non habeas, scrí
1 be eam. † In ea. glo. ibi: sed Io. opi. videtur verior. Iaco. de Ra. dicit, q opi. Bul. videtur magis probabilis: quia quando dicit; dubito, reus confitetur rem dubiam. Idcirco, non mirũ si admittitur cum cautione. Sed quando dicit: non habes mãdatum, tunc sine dubio respondendum est; nec res est dubia.

Idcirco.

Idcirco, non mirum, si non admittatur cum cautione de rato.
2 † Pro euidentia tamen horũ, quęritur, quando sit dubium de mandato? & scis, q glo. tenent, q per negationem rei: per l. iij. C. qui. ad li. procla. non lic. Sed hoc reprobat Iac. nam illud verum est, quòd per negationẽ efficitur res dubia in præiudicium affirmantis, & ad eius incõmodum, sed non ad eius cõmodum. Hic autem esset eius cõmodum, q admitteretur. Vnde si ego peto à te c. causa mutui: & tu negas, & ego nihil probo, propter negationẽ, non est res dubia: imò certa, q tu non teneris: aliàs iudex non iudicaret, qui iudicat de certis: et tamen certum est, q hoc casu iudicat: vt l. qui accusare. C. de eden. & ad hoc adducit ff. de carb. edi. l. iij. §. cauſæ. vbi videtur cõcludere rem esse dubiã, quãdo datur aliquid, pro altera partium, quòd possit facere rem dubiam. Sed vbi pro altera parte nil datur: non videtur dubia. & ad hoc vltimũ facit §. duæ. in fi. eiusdẽ leg. & ibi solũ dicit, procuratorẽ admitti cũ cautione, quando ostendit aliquid: quia fortè docet de mandato, per vnum testem: vel per instrumenta, sigillis, vel signis notariorum ignotis, sigillata, vel signata: aliàs dic nõ admitti.
3 Et ex hoc † concludit, q hæc opi. quæ hic recitantur in glo. nõ procedunt, videlicet, quòd eius sit electio cõparere volentis, vel rei: quia neutrius est. nam si procurator non docet plenè de mandato: tunc necessariò habet præstare cautionẽ, si velit admitti: quã reus refutare non potest. Ideò fruſtrà agitur inter doctores de electione huiusmodi. Hanc opinionẽ Iac. sequuntur omnes doct. nouí, contra illa quæ notantur in l. j. C. de procu. & l. non solũ. §. qui alienũ. ff. de procur. vbi plenius no, quã alibi. hanc etiam opi. Iac. tenet Spec. tit. de satisda. §. viso. versi. quòd si dubitetur. & versi. sed qualiter potest dubitari. nu. 3. opi. verò glo. sequi videtur canonistæ: vt no. in glos. extra de procu. c. j. Host. in sum. eo. ti. de proc. Quid ergo sequemur in tam quotidiano operę? Scio, q iudices quãdoq; sequũtur opi. glo. contra quã faciunt rationes suprà inductæ pro Iaco. Item quia si illa opi. vera esset: non esset differentia in effectu, inter coniunctas personas, & alias non cõiunctas: quia coniunctæ personæ debent cauere de rato: vt l. Pomponius. §. fi. ff. de procu. quod tamen videtur cõtra mentem iurium, quæ videntur speciales cõiunctas personas admittere, cum cautione de rato. Nam sicut coniuncta persona admittitur cũ cautione de rato: sic etiam quæcunq;, saluo quod extraneus simplici verbo affirmabit se habere mandatũ. quod
4 est valde facile præsertim in terra mandatorũ: & vbi non vocati se causis ingerunt. † Prætereà cautio hæc admittitur, vbi incertũ est de mandato: vt l. j. C. de proc. nunc ego probo, quòd propter affirmationẽ, & negationem non efficiatur incertum: & arguo sic, illud quod de se, & ex natura rei, vel iuris, est certum, non desinit esse certum, nec dubium efficitur, per simplicem affirmationẽ, & negationem. Sed constat, q
5 de iuris præsumptione, seu natura rei, nullus præsumitur habere mandatũ ab alio, nisi ostendat: ergo sequitur q affirmatio illius, qui dicit se † habere mandatũ: & negatio illius, qui dicit ipsum non habere mandatum, non faciunt rem incertam, nec dubiam. Maior probatur per infinita iura. nam ille, qui habetur notoriè pro laico: nõ habetur pro clerico, per affirmationem, & negationẽ, vel econtrà, nec simpliciter affirmatio, nec negatio, super hoc facit rem dubiam: imò, nisi detur aliquid: habetur pro tali, qualem ius præsumit: extra de senten. excõmunic. si iudex. lib. vj. si colonus, qui ex longa, & diuturna præstatione colonus est, negauerit se colonum, non facit rem dubiam, nisi aliud præstet. C. de agric. & censi. l. litibus. ingenui status non efficitur dubius, per affirmationem alterius, nisi de contrario doceatur. ff. de liber. causa. l. liberis. §. fi. de acquir. possi. l. iij. §. seruus. Cùm igitur, ex dispositione iuris certissima & notoria, nullus agat pro alio, nisi habeat
6 mandatum: vel nisi sit certum, an habeat: & illud q est † notorium, & certum, an habeat: & illud quod est notorium, & certum, non possit dici dubium, nec incertum, per negationem simplicem, nisi aliquid detur ad contrariũ per iura prædicta: sequitur quòd procurator affirmando se habere mandatum, non facit rem incertam, nisi aliquid ostendat. plusquã enim ridiculum esset dicere, q si apud acta factus esset procurator, quòd compelleretur satisdare, per negationẽ: nisi de reuocatione, vel aliàs aliquid doceretur: imò censetur de iure certissimum, quòd non C. de satisda. l. j. ergo sic econtrario, vbi nihil constat de mandato, plusquã ridiculum esset dicere, quòd admittitur cũ cautione, nisi aliquid detur: cùm hoc sit ita de iure certum. Et hoc etiam probatur. nam vbi aliquis
7 se talem affirmat: † & tanquã talem petit se admitti: alius negat eum talem, nusquam asserens, vt talis admittatur: nisi de hoc doceat, vel semiplenè. vnde si aliquis dicat se filium, & petit se ali: & pater neget: non prouidetur filio, nisi sit res dubia, & non dicitur res dubia, nisi filius aliquis probet pro se. ff. de agnos. libe. l. si quis à liberis. §. si vel parens. & §. solent. & l. si neget. C. de proba. l. cùm te. Igitur &c. Idem video in proposito: & pro hoc facit bene ff. de ven. in possess. mitten. l. j. §. si
8 ea. † Prætereà, certum est, quòd affirmatio singularis personæ non facit rem dubiam, in præiudiciũ tertij; sed in præiudicium affirmantis, sic: sicut Iacob. suprà allegauit, sed non probauit, potest tamen sic probari. Nam hæres, qui se asserit dubitare de viribus testamenti, vel de conditione testatoris: non potest adiri: quia dubius est. Hoc verum, quo ad se, & vtilitatem suam: sed nõ quo ad tertium, impeditur enim aditio: nec fit res dubia: vt ff. de acquiren. hæred. l. hęres. cum sua materia. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. si de testamento. pro opi. glo. facit d. l. iij. C. qui. ad li. procla. non lic. cum suis concord.

Item interdictum de tabulis exhibẽdis datur, quando est incertum, an reus possideat tabulas: & est incertũ per simplicem negationem. ff. de tabu, exhiben. l. j. §. si quis fortè. Item cùm lex dicat admitti procur. cum cautione, quando est incertum, & nõ exigit aliam probationẽ. credendum est, quòd si vòluisset adhiberi aliam probationem hic, vtiq; expressisset, sicut exprimitur C. de mand. princ. l. vnica. & ad hoc facit optimè iste tex. qui dicit, confirmauerit &c. quasi nihil aliud requiratur. Item incertum est, quòd de se non apparet: vt
9 l. stipulationum. cum l. seq. §. j. ij iij. & iiij. ff. de verb. oblig. Si igitur non apparet de mandato, sine dubio constat incertum esse. vnde non mirãdum de hoc, quòd per † assertionẽ vnius efficitur res dubia. Hoc enim frequenter reperitur. nã si mulier, quæ paritura esset suum, dicat se prægnantem, facit rem dubiam, intantũ, quòd hæres adire non potest. ff. de acquirẽ. hæred. l. cùm quidam. §. quod dicitur, nunquid denuntiatio, quæ fit cum causa, quæ nõ est, nisi simplex assertio, debet reddere dubium denuntiatum? dic quòd sic. C. de rei vendic. l. si fundum. ff. quæ in frau. cred. l. ait prætor. §. si quis particeps.

Prætereà, pro hoc facit: quia transactio fit de re dubia, &
10 incerta. constat autem, quòd † nedum dicitur dubia, si probetur aliquid ab actore: imò & ante omnẽ etiam probationem, quinimò, & ante omnẽ etiam propositionem iudicialẽ, etiam per controuersiam extraiudicialem: vt ff. de transact. l.
11 j. iuncta l. ij. C. de trasact. Concluditur † ergo, quòd nedum, quid dicitur incertum, si aliquid probetur ex parte asserẽtis: quinimò, & si nil detur: dũtamen controuersia sit. Nam per litis contest. efficitur res dubia. C. de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. quinimò, & litigiosa. & in aliquibus actionibus per solam controuersiæ motionem: vt patet C. de liti. per totum. & maximè l. ij. cum authentic. ibi posita: & tamen constat, quòd ante litis contesta. nil probatur in causa principali: vt l. exceptionem. C. de probationib. & sic sine aliqua probatione efficitur res dubia. Quare concludendum videtur pro glosſ. & pro eius opinione: & pro parte glosſ. faciunt tex. Lex enim dicit, quòd procuratori, qui cauet de rato, non potest opponi exceptio procuratoria. i. quòd non habet mandatum. ff. man. l. si fideiussor. §. quædam. hoc vult dicere text. nisi fiat ei calumnia. ff. de dam. infect. l. inter quos. §. alieno. et pro hoc facit extra de officio deleg. c. coram. vbi procurator fuit admissus cum cautione, nulla alia facta probatione. & ibi videtur quasi expressum. Et ad rationes inductas ad contrarium potest responderi. Primò ad illam, quòd si sequamur illam opinionem non erit differentia inter coniunctas personas, & aliàs: quia imò magna. nã persona coniũcta, nõ habet dicere, habeo mandatum; aliàs sic. & quando opponitur quòd quo ad effectum huius videtur idem: hoc non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

verum,& maximè exacto iuramento:vt infrà dicetur. Item
12 non obstat illud,quòd de se certũ est,iuris dispositione, † nõ efficitur dubium per simplicem negationem, quod verũ est, quo ad hoc,vt quis assequatur aliquod emolumentum super negante. Sed hoc asserens nihil assequetur:solũ enim admittitur,absq; damno negantis, cui habebit omne interesse reddere. Item nõ efficitur dubium, nisi aliquid probet:vel det vltrà.hic autem dat vltrà,videlicet cautionem,quã legislatores rati sunt sufficere,quo ad hoc,q; quis ad agendum admittatur: quia ex hoc non periclitatur causa. & in talibus, quæ causæ non parant perpetuum præiudicium,sed eam præpa-
13 rant,facilior est transitus.ff.ad exhi.l.iij.§. sciendũ. † Vnum tamen credo considerandũ, quòd iudex debet summatim videre,an sit talis persona, quæ faciliter in talibus mentiretur, vel non:& quicquid sit, super hoc exigere iuramentum, videlicet, an mandatum sit, vel non, si pars hoc requirat. & si non iuret se habere mandatum: debet eum repellere, si iuret se habere mandatũ, admittetur cum cautione: etenim in talibus præparatoriis sufficit iuramentum.ff.ad exhib.l.iij.§. sciendum.vbi no.in simili.vide ibi multas concor.super hoc. vnde in Decret. coram,sufficiebat pro comparente,q; haberet processum causæ,ex quo præsumi poterat mandatũ, tali
14 quali præsumptione. † Quid enim si aliquis homo fidedignus,& frugi,qui absens frequenter alium constituit procuratorẽ, comparuit pro ipso, nunquid facilius debet admitti cum cautione, quã ignotus vagabundus, vel baratator, qui dat fideiuss.baratatorẽ? Hæc omnia debet iudex bonus aduertere,& calumnias repellere.ff.vt in poss.leg.l.si is à quo.§. j.de peti.hære.l.postq̃.§. & ad hoc bene facit ff. vt leg.no.ca.l. postq̃.§.si dies. Concluditur ergo,q; vbi negatur mandatum:admittitur procu.cũ cautione adhibito saltẽ iuramento.
15 † Quid si reus non negat cõparentem habere mandatum, sed dicit,doce de mandato,sicut tota die fit in curiis? Quidam dicũt,q; iudex debet eum interrogare, & tenetur super hoc respondere.verius credo,quòd procurator debet offerre cautionem:& potest dicere,amice,ego non possum, vel nolo docere de mãdato;sed ecce cautionẽ de rato.in talibus enim quæ vadunt ad ordinationem litis, non fit cõtestatio:vt consueuit dici C.de litis contest.l.j. Credo tamen, q; si procur. peteret reum interrogari super hoc de facto suo, vel scientia sua, quòd deberet respondere, sicut si diceret, tibi constat de mandato:quia te præsente mihi mandauit.Et credo,q; per iuramentum:quia in quolibet articulo,etiam ante lit.contesta. iudex potest interrogare, & facere iurare de malitia. c. penulti.§.fina.de iura.calum.lib.vj.& posset cõmitti malitia inorerando eum cautione.C.de episco.& cler.l.omnes.§.præterea. Quid si procurator docet plenè de mandato,reus semiplenè de reuocatione mandati? Ia.de Ra.dicit, q; non debet cauere.Pet.dicit contrà,per l.vulgò.ff.de admi. tuto.pro
16 quo facit extrà de procura.c.ex insinuatione. † Quid si sit certum de mandato,opponitur tamen alia exceptio,fortè cõtra personã:quia sit religiosus,& professus: vel facerdos constitutus à laico,vel miles,vel aliquid quod longam posset requirere indaginem:ipse offert cautionẽ,ne causa sui dominj retardetur:nunquid debet admitti? videtur q; sic.ff.de stat.li. l.statuliber rationẽ.C.de testi.auth. si testis. Quid si ostendat mandatũ per literas:verũtamen pars aduersa dicit literas falsas.super quo magna requiritur indagatio? Videtur idẽ. & tamen Spe.hoc casu,dicit contrà:vt no.in Spe.de procu.§. ratione autem formæ. versi.item q; non sunt.Sed ego non video,cur nõ admittatur:cũ hoc casu mandatum efficiatur dubium:vt ff.de acquir.hæred.l.cũ falsum. Qui vellet sustinere aliam opinionẽ, posset dicere, q; sit speciale, in crimine falsi: vbi iudex nulla interlocutoria debet iudicare,quæ sentiat postrema sententia,quòd sibi licet proiturus.C.de fal.l.vbi.& sic supponitur q; ante sententiam super facto,nihil faciendũ, sic nec innouãdum. Sed potest dici,q; sine literis debet admitti cum cautione de rato:vbi suprà dixi, q; & hoc casu admittatur,nec subibit propter vsum examinationẽ illius falsitatis,nisi velit:vt l.si falsos.C.de fal. Sed quæritur,quæ literæ sufficiant ad probandũ mandatum. Ad hoc respondet sic
tex.si mandatum in actis insinuatũ sit: vel præsens dominus
17 personam procuratoris sui confirmauerit.&c. Sed † vt melius intelligas, videtur q; iste text.idem repetat ponendo hos duos casus: & q; sint idem:nam acta sunt, quæ fiunt in iudicio,& in hoc differunt ab instrumento,quod sit extrà;vt not. C.de eden.l.is apud. Igitur idem est mandatũ actis insinuare,vel dominũ præsentem in iudicio personã procur. confirmare:quia semper in actis ponitur.Et responde ad glo.C.de satisd.l.vnica.vbi est quasi similis tex.q; ista verba:si mãdatũ actis insinuatum est,&c.hæc verba volunt dicere,quãdo dominus cõram iudice,in initio causæ constituit suũ procuratorem,absente parte,vel præsente. Sed sequentia intelliguntur,quando præsens,& in præsentia partis in iudicio confirmat.& sic primus casus,loquitur quãdo absente parte.secundus,quando presente.Ista expositio videtur bona,quantũ ad textũ illum de satisda.C.l.vnica.hic tamen nõ sunt illa verba ad literam.Vnde potes dicere, q; iste primus casus, loquitur quando probauit mandatum, & fuit actis insinuatum. i.copia,seu probatio in actis inserta,domino præsente,nec in iudicio cõparente. hoc enim casu non cõpellitur satisdare:imò nec amplius exhibere mãdatum.extrà de testi.c. Albericus. per Inno.in Specu.de procu.§.ratione.versic.fi. nam mandatum potest probari per instrumenta,vel per literas sigillo authentico sigillatas:vel sigillo constituẽtis:vt not.glo. in dicta l.vnica.C.de satisdã.ff.de procura.l.si procuratorem. & vide quod scripsi ŝ.de testa.§.possunt.sed secundus casus, quando in actis constituit,vel confirmat. Sed quid si cõstituens habet diuersa sigilla:vnum pro negotiis propriis:aliud ad contractus,vel causas;quia est fortè iuridicus? Inn.dicit,q; sigillũ
18 † ad causas non faceret fidem:vt no.extrà de appel.c.significauit.quod intelligo,nisi cancellarius,vel sigillifer,ab eodem constitutus attestaretur in literis suis, q; idem dominus constituisset procuratorẽ coram se, & supposuisset se illi sigillo. vide in §.possunt.vbi scripsi,quòd hoc nõ sufficeret,vbi scriptum esset in litera alieno sigillo sigillata.& per hoc non aduersor illis,quæ ibi scripsi. Quid si procurator nõ ostendit literas,sed sigillum dominj? Dicit Archid. q; non sufficit:extrà de procu.c.quãuis.lib.vj.vide in Spec.de procu.§. restat.
19 versi.quid si habet. Sed quæritur, nũquid mandatũ † possit per testes probari. Azo in summa[de procura.C.§.vbi autem dubitatur]dicit,q; sic. Iaco.dicit hic contrarium.& idem sequitur Petr.& noui doct.in d.l.j.C.de procu.Ber.sequitur opi.Azo.extrà de procu.c.j. Specu. vacillat de procuratore. §.ratione autem formæ.ver.porro.Pro opi.Iac.facit iste text. cùm dicit;si non mandatum actis, &c. supponẽdo quòd per acta,& scripturam debeat probari mãdatum:vt dicta l. vnica.C.de satisdã.ff.rem ra.ha.l.ne satisdatio. in contrariũ facit C.de fide instru.l.in exercendis.& maximè quia si legislator hoc voluisset:hoc dixisset, sicut facit in mãdato principis. C. de mand.princ.l.vnica.Credo q; cùm procurator debeat venire instructus,& per eum non debeat causa protelari, nec conditio partis deterior fieri.ff.iud.solui.l.iam tamen.§. si tamen plures.ff.de procur. l.non tamen. q; non debeat admitti ad probandũ per testes, per hanc literam;& per dictã l. vnicam.C.de satisdan.de iura.calum.l. ij.§.sinautem. le segond. Et ad hoc faciunt iura canonica, quæ quasi semper loquũtur de procu.literis.extrà de procura.c.j.in cle. de elect.c.procurator.li.vj. Idem tñ Ia.dicit,q; si testes essent parati, & posset fieri prompta fides:q; deberet admitti. Pro quo facit [bonus tex.in l.iij.§.duæ.ff.de Carbo.edict.] Nam hæc satisdatio est quasi subsidiaria:ideo si incõtinenti probari possit:ad eam nõ recurrit.ff.vt in pos.leg.l.si is à quo.in prin.de Carb. edict.l.iij.§.causæ.& §.duæ.Crederem citius non debere testes admitti,etiam hoc casu.nam iura hic dant certam formã constituendi procur. ad euitandũ onus cautionis: igitur alia non est admittenda.Nam aliàs tex.esset diminutus,& insuffi
20 ciens. Prætereà, remedium cautionis † est inuentũ propter indẽnitatem & securitatem partis. Si testes admitterentur,pars remaneret sine securitate,si dñs non ratificaret. nam illa probatio,quæ facta esset absente domino,nõ præiudicaret ei;quia res inter alios acta &c.& no.in simili in Specu. de
rescript

rescript.præsen.§.primò igitur.versi.quid si excipitur.& per doct.C.de procu.l.licet.& ibi scripsi.igitur iniquum esset, q; testes super hoc admitterentur: sed quando exhibentur literæ:illæ retinentur, & faciunt semper fidem contra dñm: vel publicantur,& si opponantur: quomodo publicatio literarum magis quã testium facit fidem,nõ vocato domino? Responde per ea quæ Inn.not.extrà de testi.c.Albericus.Et hãc opi. teneo indubitatè;præsertim vbi ille qui comparere vult, est homo vilis vitæ,vagabundus,brigosus,& calũniosus,per l.postq̃.§.si dies.vt le.no.ca.ŝ. alleg. per quã satis cõcluditur,
21 q; talis docere debeat per scripturam. † Quid si procurator mandatũ exhibet,quod impugnatur, vel in dubiũ reuocatur,& offert cautionẽ in casu,quo mandatum nõ esset sufficiens;vel nullum fortè exhibet,sed offert cautionem sub cõditione,si nõ possit docere de mandato? Doct.consueuerunt dicere,quòd debet admitti.ff.de dam.infec.l.prætor. Quid si contineatur in mandato, q; dominus facit eum procuratorem,saluis exceptionibus suis? doct.iuris cano.determinant, q; debet admitti:extrà de dila.c.fi.& nõ poterit omittere exceptiones,quas aliàs posset:extrà de off.deleg.c cũ olim.cum ibi not.per Innoc. Quid si in procuratorio contineatur, q; dominus ratificat,quæ per constitutũ legitimè fient? Doct.dicunt,q; non est admittendus;vt not. Host.in dicto c.& Spec. ti.de procu.§.ratione.ver. item excipitur. Quid si in principio procuratorij continetur,quòd dominus dat potestatem agendi,& post in clau.ratum,& gratum habiturum, quæ cõmuniter consueuit apponi in procuratoriis ponũtur hæc verba, quæ cum eo seu per eum legitimè acta fuerint; videtur, quòd procedat,ex quo à principio fuerat data lata:& debita potestas,nec quòd illa clausula restringat.ff.de lega.iij. l. pater.§.fundum.extrà de dona.c.dilectus. Verius videtur contra:quia illa clausula totum reepilogat.ff.de leg.iij.l.nomen. §.fi.de vi.tri.& oleo leg.l.fi.§.fin.de acquiren.poss.l.si is qui.
22 Quid si procurator fuit admissus † cum cautione de rato: vel fortè cũ literis:sed non habet speciale mãdatum iurandi, quando venit ad iuramentũ calumniæ? Repellitur:quia non habet speciale mandatũ per authenti.principales. C.de iura. calum.extrà eo.tit.c.fi.lib.vj. Procurator dicit se habere speciale mandatum ad hoc, & vult cauere:nunquid admitteretur? Videtur quòd sic,per ea quæ scripsi ŝ.titu.j.§.fi. Quid si peruenit,vsq; ad sententiã,in qua audienda requiritur speciale mandatum,secundũ quosdã.C.de transa.l.trãsactionis? Videtur idem per eandem rationẽ. vide quæ scripsi in dicta l.transactionis.& j.eo versi.alia. Quid si vult cauere de rato,pro illa die solùm,qua cõparet? Dic quòd auditur, si dicat se solũ constitutum ad illam diem iuxta l.iij. ff.de procu. Secus si diceret se constitutum ad aliam causam. idem in defensore,vide in Spe.de defen.ver.quid si defensor.& j.eo.§.si vero. Sed quid in arbitris: an procurator debet cum cautione admitti? Specu.dicit q; sic in titu.de satisda.§. viso.versi. item quæritur.nu.8.arbiter tamẽ bene potest iubere partes adesse. ff.de arbi.l.non distinguemus.§.si domini. Quid in extraiudicialibus? Verbi gratia, aliquis nomine alterius, appellat iudicialiter, vel extraiudicialiter à grauamine, & petit apostolos;non docet de mandato:sed offert cautionem:nunquid debent apostoli ei dari: vel si pro alio offeratur pecunia, vel aliquid aliud,ne tempus ei currat? Et videtur quòd sic: quia ex quo admittitur iudicialiter ad agendum;requiritur persona magis habilis,& maior solennitas, quã in extraiudicialibus;vt dixi ŝ.qui,& ex quibus causis ma.non poss.§. eadem. extrà de procura.c.qui ad agendum.lib. vj. videtur quòd in extraiudicialibus.de hoc videtur expressum ff.de oper.noui nuntia.l.de pupillo.§.qui procuratorio.Sed contra.ff.rem ratam ha.l.non solũ.in eo quod ibi dixi,si vicem præsentat &c. quasi dicat, quòd nisi præsentarent, non admitterentur pro hoc:quia quãuis procurator admittatur ad agendũ cum cautione,non tamen fit ei solutio.ff.de solut.l. vero procuratori. & facit ff.vt le.no.ca.l.ij. Quid in procurato.in rem suam?
23 † Respondeo,non habet cauere, sed probat mandatum, seu cessionem in processu, aliàs cadit;vt not.in Specu.de instru. edi.§.nunc dicamus.versi. sed quid ecce. secũdum hoc ergo
admittitur procurator cum cautione de rato. & hoc verum,
24 si dominus sit absens. † Quid si sit præsens? Videtur quòd non admittatur, nisi dominus personam eius confirmet, per hunc tex.& hoc dicit Iaco.de Ra.& censetur præsens,si sit in ciuitate,vel prope. & hoc vult dicere l. præsens.ff. de procuratorib.& ibi not.Et est bona ratio: quia hæc cautio præstatur in dubio: & idcirco si illico possit fieri certum, non debet admitti, sed facit certum, si vult.ff.vt lega.nom.ca.l. si is à quo. & hoc satis plenè probatur ff. de procuratorib. l. mutus.§.is qui.& idem in defensore ex parte rei;vt not.in dicta l.præsens. Sed in hoc obstat ff.de solut.l.solutionem. quia si inuitum defendit,multo fortius præsentem. Sed dic,quòd inuitum defendit,si aduersarius hoc velit:non aliàs, secundum Iaco.de Ra.& Specu.titu.de defen.ver. sed nunquid. contra tamen videtur notari j.§.si verò.sed hoc probabilius.& facit infrà eo.§.si verò reus.à contrario sensu. Et idem dicerem, si diceret se constitutum coram notario:sed diceret instrumentum non erat glossatum,& in omni casu,quo breuiter potest fieri certum per dictum §.is qui. Posset etiã quæri per quæ verba interponatur hæc cautio, de quo satis scripsi suprà de inuti.stipula.§.si quis alium.item cùm dicit hic, compellitur. in text.intellige causatiuè, si velit admitti. Item dic, quòd procurator actoris compellitur dare cautionem,de suscipiendа lite, si aduersarius velit ipsum reconuenire. vide plenè C. de satisda.l.j.& ibi scripsi.

1 ☞ *Pater quando caueat. 3.*
2 *Cautionis tutoriæ effectus.*
4 *Procurator dat duplicem cautionem.*

EODEM OBSERVANDO. In glos.ſ.vt sunt patres.vide ŝ.titu.j.circa princ.& not.bene quod hic nota.q; iudex agit nomine villæ,quam regit. In glo.ſ.per procuratorem.ibi,cùm alleg.ff.de procura.l.j.Caue tamen;quia prælati ecclesiarum.qui agunt nomine aliorum, cõstituunt procurato.ante litis contest.vt plenè scripsi in d.l. necq. & vide ŝ. de cura.§.fi.& facit iste §.quod executores vltimarũ voluntatum,possint facere procura.in eo, quod generaliter loquitur de omni persona,quæ alienarum rerũ. &c. de quo scripsi in dicta l.necq. In ea.glo.ibi,cùm alleg.§.defensionem.ista glo,miscet patrem;tutorem, & alias personas: & tamen non est eadẽ determinatio,nam tutor, & aliæ personæ non cauẽt, si constet de eorum fundamẽto:vt l.hinc alleg. sed pater † qui est fundatus authoritate iuris;cauet,si nõ doceat de expresso cõsensu liberorũ.vide C.de bo.quæ li.l.fi.§.vbi autem. & ita debet intelligi,quod not.ff.qui satisda.cog.l.filiusfamil.vel si agat,vel conueniatur,aliàs quã pro aduẽtitio,vel profectitio peculio:vt ibi no. In ea.glo.ibi,cùm dicit:non sic.Sed quis
2 est effectus? Potest † dici,q; magnus: quia si caueret de rato: stipulatio cõmitteretur,siue esset verus tutor,vel non:pupillo non ratificante.ff.rem ratam hab.l.si sine.§.cùm autem.& §.marcellus.sed secus vbi cauet,q; reus damnum nõ subibit. ff.de dam.infect.l.prætor.§.j.& hoc sequitur Dy.in l.vulgò. ff.de admini.tuto. Sed cur non idem in aliis administrationibus,sicut in tutoribus? Quantũ est de patre, apparet q; est separata ratio;quia patris potestas, non reuocatur in dubiũ: sed solum an habeat consensum liberorum,sed in aliis administratoribus videtur idem,quod in tutoribus,cùm sit eadem
3 ratio: videlicet quod caueant per modum tutoris. † Sed quid si potestas patris reuocatur in dubium: quia fortè prætenditur aliqua dubia emancipatio;vel dicitur filiũ non esse legitimum? Ego non video, cũr tunc non debeat esse idem modus cauendi in patre,sicut in tutore,satis tamen potest dici quòd l.vulgò.suprà allega, loquatur de cautione de rato: & satis apparet:quia ex quo loquitur de ea, in principio, nec expresse diuertit ad aliam,quòd de ea intendat, sicut in fine, ex contextu verborum.ff.de testamẽ.l.hæredes palam.§.sed & si notam.de leg.j.l.si seruus plurium.§.fina. Et ex his not. quòd omnes agentes nomine alieno, debent ostendere fundamentum legitimum, vel cauere de rato: si sit dubium. & ita videtur de prælatis,& personis ecclesiasticis;vt scripsi C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de procur.l.j.& ad hoc bene facit C. de eo qui pro tut.nego. gessit.l.ij.vbi videtur q̃ posit fundamentum impugnari.& ita supponitur,quòd fuit exhibitum. In fine eiusdem glo. ista glo.non videtur procedere:quia omnes satisdant, si fundamentum sit dubium:sicut procur.& non sit dubium illius: sicut nec procu.vnde videtur idem vtrobiq;.sed fortè glo.voluit loqui de diuersitate modi cauendi, de qua suprà locuta est.Et caue:quia si potestas,seu fundamentum talium gubernatorum,in dubium reuocetur,& etiam fundamentũ procu
4 rato.oportet † quod procurator præstet duas cautiones:vnã qualem constituens præstaret: & aliam de rato. pro primo fundamento,vide plenius ff.rem ratam habe.l.actor.in prin. idem posset astrui, quòd quamuis procurator admittatur cũ cautione:etiam si nihil exhibeat:nihilominus tales gubernatores debent aliquid exhibere. & potest esse ratio: quia cum maiori solennitate fiunt:& ideò verisimilius est, quòd possit institutiones suas exhibere,potius quàm procu.cui frequenter verbo mandatur.

1 ☞ Notarium stipulari.
2 Dominum pro procuratore cauere,qui accipiendum.& 3.
4 Dominus qui cauet,& cur. 7.
5 Cautionem domini non superfluere,sed utilem esse.
6 §.Si verò limitari.
8 Administrator quibus bonis caueat.
9 L.neque.sensus.
10 Cautumne satis una re.
11 Caueátne dominus pro substitutis.
12 Caueaturne rectè pacto.

SI VERO ALIQVIS. In glos.i,debet.in fi. dic melius,vt dixi §.finautem,& no.d.l.præsens.& patet ff. iudi.
1 solui.l.si ad defendendum. † In glo.actori.in fi. Dic notarium debere stipulari parte absente, & de iussu iudicis. ff. rẽ pup.sal.fo.l.ij.in prin.vide plenius ſ. de inuti. stipul. §. si quis alij. Vsus tamen causarum.recipit stipulationem notarij simpliciter,hoc casu quicquid ibi scribatur. Quia iste §. videtur minus sufficienter glossatus;pro aperiẽdo magis eius intellectum,quæremus,& opponemus. Primò opponamus
2 tex.dicit,quòd † dominus debet promittere,& sui procuratoris fideiussor existere:& de hypotheca. &c. videtur quòd hoc non procedit:quia obligatio fideiuss.seu hypothec.sunt accessoriæ:& non possunt esse sine principali.ff.de regu.iur. l.cùm principalis.de fideiuss.l.fideiussor obligari.§. fideiuss. & l.si Stichum.§.fina. sed hic nulla est principalis obligatio: ergo &c.Doctores consueuerũt dicere, quòd ista obligatio, accedit futuræ obligationi,qua procurator obligabit, quasi contrahendo iudicium. Sed hoc non est verum:quia procurator,qui habet mandatum,non obligatur.ff.de re iudic. l. si se non obtulit.in prin.Dy.dicit,& Cy.post eum,quòd accedet futuræ obligationi.ff.de fideiusso.l.si stipulatus. §. fin.& quòd procurator cõpelletur nuda cautione promittere,iudi- 6
catum solui.Pro quo facit ff.de vsufru.ea.re.quæ vsu consumun.l.tribus hæredibus. Sed ibi non promittit principalis, sed fideiussor:vt ibi not.Ir.vnde non video,quo iure procur. qui in nullo teneri debet,ex quo constat de mandato,debeat compelli promittere. Præterea, hoc esset contra mentem huius tex.qui docet modum releuandi procur. qui non releuaretur,si haberet promittere,& obligare.Propter quod di-
3 cas,quòd hic dominus † dicitur fideiussor,impropriè:id est, quasi fideiussor,vel loco fideiusionis, quem procur.reorum consueuerunt dare:ipse tamen verus est expromissor,& principalis obligatus:cui principali accedit hypothecaria. & talis expromissor obligatur sine alio principali : vt notatur in
4 authenti.de fideiusso. circa princi. † Item opponitur:quia dominus sic promittendo, videtur factum alienum promittere.videlicet quo ad duas clausulas,quòd procuratorem defendet: & dolum non committet: & sic non videtur valere ff.de verbo.obligatio.l.stipulatio ista. §.j. Specula. dicit post Odof.quòd dominus debet promittere, iudicatum soluere: & vlterius se curaturum, & facturum, quòd dolus absit, & quòd procurator defendet,hoc non videtur de mente iuris, quæ simpliciter dicunt dominum promittere iudicatum solui:vt hic.ff.iudica.solui.l.si ad defendendum. Vnde potes respondere,quòd in his prætoris tales promissiones admittuntur,licet videantur includere factum alienum : vt dixi suprà de inut.stipu.§.si quis alium.vide ibi. Vnde non credo,quòd teneatur specificare dictas tres clausulas, sed solùm promittat iudicatum solui.cùm hoc verbum omnia importet. ff. iudica.solui.l.iudicatum solui.& ideò expone hic textum, pro omnibus,&c.promittendum iudicatum soluere in genere,si verò specificentur:non valet minus procuratorium. Item opponitur.certum est, quòd cautio superflua, non debet interponi:nec interposita committi.ff.vt leg.no.ca.l.hæc stipulatio.§.fi.in fin,de procura.l,non cogendum.§.fina.Sed hæc est superflua,vt probabo:ergo &c.Quòd sit superflua,apparet:quia pro eo quod verbum sonat, nihil operatur : quia ita dominus obligatur,ex quo constat de mandato:fit contra eũ executio,vel agitur iudicati,ac si cauisset;vt d.l.iij.in princi. ff.de re iudica,igitur quo ad illam est superflua. Item quo ad clausulã de defendẽdo:quia prouisum est satis,si nõ defendat per missionem in possessionem.ff.de bo.autho.iudi.possi. per totum.& in authen.de exhib.re.per totum, & per sententias excommunicationis, in foro spirituali : extra vt lite non contesta.c.accedens. Item quo ad clausulã de dolo,est prosuisum:quia potest agi contra procuratorem. ff. de dolo. l. &
5 eleganter.§.si procura. Quid dicemus? † Potest dici, q̃ non sit superflua:imò vtilis in omnibus clausulis. Primò, quia ei accedit hypoth.quo ad omnes clausulas,cuius vtilitas est patens:vt l.j.C.de rei vxo.act.communia de lega.l.j. Item est vtilis de se : quia quamuis esset prouisum aliàs de se : non tamen sunt ita tuta, & prompta remedia. Vnde cùm iudicia debeant esse certa:non mirum, si lex introduxit ad maiorem cautionem,has cautelas & prouisiones.Nam aliàs hic vides, quòd fit ex conuentione partium, nam procurator, de cuius mandato constat, cauet de rato, ad maiorem securitatem.ff. rem ratam hab.l.interdum.cum l.seq.& se.vnde licet,sit aliàs prouisum:nihilominus cautio est vtilis;& committitur ff.de damno infect.l.damni.la iij. §. cùm parietem. & hoc patulo apparet, quòd vtilius est tenere dominum ex clausula doli, quàm solum procuratorem. Sed quæro,quare procuratoris actoris, sufficit simplex màndatum:& procurator rei, habet nihilominus cauere, vel dominus pro eo? Item quare magis cauet de dolo procuratoris rei,quàm de dolo procuratoris actoris : cùm æquè possint dolum committere? Respondeo:iura habent semper suspectum de fuga;& ideò ipsum olim onerauerunt satisdatione iudicatum solui, quando in rem conueniebatur:vt suprà in princip.titu. vnde non mirum,si maiores cautelas curauerunt adhibere contra fraudes procuratoris rei.quàm contra procuratorẽ actoris, quem verisimile est, velle semper insequi, sicut & olim adhibebant, quando reus suo nomine in rem conueniebatur:vt dicto §.j.
6 † Item quæritur vtrum iste §. obtineat vbi procurator datur ad vnum articulum:puta ad lit. contest. vel iuramentum de calumnia,quod potest fieri:vt not.doct.extrà de procura. c.petitio.Et potest dici satis probabiliter, quòd non:cùm cesset ratio huius §.sed arguitur contra. infrà §. alia. vbi dominus cauet pro certo articulo. Item quæro,quid si constituẽs procuratorem,nihil habet in bonis:fortè est filius, qui potest constituere procuratorem in casibus in quibus potest esse in iudicio.ff.de iniuriis.l.sed si vnus. §. idem Iulianus. versicul. omnibus.vel monachus,qui procuratorem constituit, in casibus in quibus potest esse in iudicio;vt scripsi C. de episcop. & cleri.authent.causa quæ fit.vel seruus,vel alius pauper? videtur quòd hæc promissio sit fructuatoria, cùm non habeat bona,quę hypothecentur:nec sua promissio prosit.vnde hoc casu dicerem procuratorem debere cauere:vt notatur ff. qui satisdare cogan. l. quoties. Quid si constituens non possidet immobilia, sed habet mobilia? Crederem satis cautum, dumtamen sint ad valorem rei petitæ. infrà §. si verò. ff. qui satisdare cogantur. l. si verò pro condemnato. §. qui pro rei qualitate.& vide eodem titu.l.sciendum.& quod ibi notatur

in prima

7 in prima glo. Caue tamen quia ego dico,quòd † hoc casu dominus tenetur cauere iudicio sisti,vltra promissionẽ, quã fecit hic,pro releuatione procuratoris sui:quia si ipse præsens esset, cogeretur, vt dictum est satis suprà in princip. ergo & nunc. nam persona procuratoris, non facit deteriorem, nec meliorem conditionem domini. ff. quibus ex causis in poss. ea.l.hæc autem.§.fina.ff.de procurato.l. non solùm.§.quæritur. Sed quid in actore ciuitatis, vel aliis, qui gubernationem rerum habent:nunquid debent ita releuari? Non videtur,quòd teneantur satisdare iud.sol,quia quasi domini sunt. §.proxi.C.de adminis.tuto.l.fina.§.defensionem. vt nota. in Specu.eo.§.expedito.versic.actor autem.nu.4. Vnde hunc §.intelligẽ in procuratore rei, sicut loquitur, sed bene credo, quòd ipsi debent releuare procuratores ab eis constitutos,vt
8 suprà §. proxi. † Sed nunquid tales debent obligare res proprias, an sufficit obligare bona administratoris? Verbi gratia, tutor prælatus, vel quiuis administrator, constituit procuratorem:cauet iudicatum solui, sub hypotheca rerum administratoris:nunquid sufficit? Scio, quòd quotidie talia procuratoria recipiuntur.de rigore tamen videtur quòd nõ sufficeret,cùm nõ possint bona ecclesiæ,nec pupilli, nec suos successores obligare, absque decre.extrà de rebus eccle. per totum.ff.de rebus eorum.per totum. C. de prædi. mino. per totum. Præterea textus dicit signanter. & de hypotheca suarum rerum,& per hoc videtur,quòd l. neque. C. de pro-
9 cura. † quæ dicit pupillos & minores,posse cum authoritate tutorum,vel curatorum,procuratorem ad defendendũ constituere,debet intelligi,quando tutor, vel curator bona propria obligant,vel bona pupilli,& minoris cum decreto;quia aliàs non possunt:vt C.de prædi.mino.in rubro & nigro.vel fortè possunt mobilia,quod sufficit,vel dic quod valeat obligatio hoc casu:quia rem suam &c.ff.qui satisd.cog.l.de die,§.
10 j.in fi. † Item quid si non obligat omnia bona sua sed vnã rem,quæ bene valet valorem petitorum:vel fortè habet plura castra,vel maneria, & obligat bona vnius manerij tantũ? Videret sufficere, ex quo est pro qualitate rei petitę:vt dicto § qui pro rei.infrà eodem,§.si verò. & tamẽ non satisfit huic textui, qui videtur requirere obligationem generalem omnium rerum. Quid si dominus releuauit procuratorẽ, per modum hic contentum:procurator releuatus,lite contestata, dedit alium:nunquid datus ab illo debet cauere? Non videtur ex quo semel cautum est.ff.vt in possess.lega.l.si is à quo. §.fina.non enim debet dominus tantum onerari:vt l.qui absentem.ff.de procurato.In contrarium facit ff.iudica.solui.l. cùm apud. Item quia iste datus posset dolum committere, & defensionem frustrare:& ideò videtur tutum,quòd dominus caueat pro procuratore,& pro instituendis ab eo. Et eodem modo,si dedit potestatẽ substituendi,& caueat pro substituendis : & ita habet vsus causarum. Quid si dominus non cauit pro instituendis,vel substituendis : sed procurator qui instituit,vel substituit, cauet? Videtur dicendum, quòd si cauet vt extraneus faceret pro defensore simplici, quòd sit
11 admittendus. † Sed si instituendo vel substituendo, cauet, vt in literis institutionis,vel substitutionis, videtur differentia inter institutionem,& substitutionem. nam quando instituit,vt pote dominus factus, & per litem contestatam,videtur locus huic §.videlicet,quod sufficiat quod promittat iudicatum solui.sub hypotheca.rerum suarum.nam iste habetur loco domini, & est dominus litis. & ideò quòd dicitur hic in principali habet locum in eo, sed quando substituit ante litem contestatam.tunc nec dominus est, sed loco domini. & ideò non videtur quòd sit locus huic §.& vide extrà de procur. c. j.libro vj.Sed quid:ecce comparet aliquis pro parte rea,cum simplici mandato,sine releuatione petit quòd fundetur iudicium ex parte iudicis & actoris, & quòd discernatur copia, & dies ad dicendum,vel petit libellum,actor vel eius procurator dicit ipsum non debere admitti, nisi caueat de iudicato soluendo,ipse protestatur de cauendo, sed dicit se debere ad hoc admitti,quæritur an bene dicat. Doct.dicunt q̃ sic.nam cautio de iud.sol.debet esse pro qualitate rei,j.§.si verò.qualitas rei non potest apparere, nisi per libellum.igitur non est cauendum,quousq; libellus sit editus, & iudicium sit firmatum.& sic tenet Iaco.hic:& Spe.de satisda.§.expedito.versic. sed pone procu.Quid si nullum exhibet mandatum,offert tamen cautionem,de rato in præsenti,& vult ostendere procuratorem cum releuatione. vel cauere de iudicato soluendo, cùm libellus erit editus,& iurisdictio fundata : nunquid debet admitti ad præmissa? Videtur quòd sic:quia si procurator actoris,admittatur cũ cautione de rato:multofortius procurator rei, qui est fauorabilior, in casu quo sufficeret ei simplex mãdatum:sicut in proposito.ista videntur satis noua facti:quibus obst.C.de satisda.l.vnica.§.fin.vbi dicit in ipso litis limine.ff.rem ratam habe. l. amplius. Sed facit pro C. de lit.contesta.authen.offeratur. Dic quòd oblato libello,sta tim tenetur satisdare,antequã alia allegatio audiatur:& ideò actor cautè faciet,si ante omnem allegationem offerat libellum:vt ff.quando appel sit.l.fi. Sed quæritur, an releuatus per dominum in causa principali,videatur releuatus in causa appel. Dic quòd non,nisi esset datus generaliter ad omnes causas.vide C.de procura.l.ij.& ibi scripsi,iunge quòd dicam infrà versi. alia. Item quæritur,vtrum iste §.obtinet in causis beneficialibus,spiritualibus,& matrimonialibus, statum personæ concernentibus? Specu.tenet quòd non,in eod.titu. §.expedito.versic.in summa.in his enim casibus sufficit cautio de rato,vel simplex mandatum:vt ibi no.iunge infrà eod. tit.versi.si verò. Quid si conuentus nominat actorem suũ, vel garitorem? Verbi gratia, emptor nominat venditorem; vel venditor fortè gratis recipit defensionem : nunquid emptor debet eum releuare? Spec.videtur dicere quòd sic,in dicto §.expedito.versi.sed nunquid venditor.& idem glosse. ff. de dot.præleg. l. pater.iunge infrà versi.si verò. Sed quæritur hic dicitur quòd requiritur stipulatio : nunquid sufficit
12 † pactum,saltem de iure canonico, quo agitur ex nudo pacto,iuxta ca.Antigonus.extrà de pactis? Videtur quòd sic, cùm sit idem effectus : iuxta l. si quis argentum. C. de dona. Præterea in casu isto,non videtur pactum nudum esse de iure ciuili:quia hæ literæ continent mandatum, ex quo pacto agitur,& sic videtur,quòd debeat sufficere.ff. de procura.l.si defunctus. Ad hoc dicas,quòd pactum non sufficit,nec de iure canonico, nec de iure ciuili:quia hic certa solennitas stipulationis introducitur,sicut in obligatione fideiussoria,vbi requiritur stipulatio;vt l.blanditus.C.de fideiuss.& ideò sine illa nil procederet.

1 ☞ Satisdare quis & quando non cogendus.
2 Citandus ad sententiam dominus.
3 Fideiussor an post appella.teneatur.
4 Fideiussor cui dandus.

ALIA. † In glo,no.in fin,in hoc tamen caue,quòd vbi
1 procurator est admissus vsque ad litis contes. non potest opponi de his satisdationibus : nec eas procurator præstare tenetur. si verò datus fuerit post litem contesta. & fuerunt alii qui processus habiti cum eo : ita quòd non posset dici res integra:extunc præstare non tenetur. de hoc scripsi C. de procurato.l. licet. & vide C. de satisdan.l.j.in fine. & nota. quòd gloss.intelligit hunc §.quando procurator constituitur post lit.contesta.supponendo, quòd procurator constitutus antè, potest audire sententiam, sed non cõstitutus pòst:& tamen litera non videtur hoc pati:quia continuatur cum præcedenti §.qui loquitur ante & post.& facit C.de procura. l. nihil. vide C.de transactio.l.transactionis placitum.& nota.in Spec. titu.de procura.§.j.versicu.item excipitur.sed ibi videtur tenere,quòd constitutus ad totam causam.possit audire sententiam.pro quo C.de procura.l.nulla.& ideò videtur,quòd do
2 minus in † casibus prædictis esset citandus,ad sententiam audiendam:aliàs esset nulla,non obstat, q̃ procurator sit præsens, & habebat mandatum, quod est valde notabile, & in paucis locis seruatur.Sed videtur quod hæc cautio sit superflua : quia ex quolibet de causa potest pronuntiari, non obstante absentia domini;iuxta l.properandum.§.finautem.C. de iudic.Sed ad hoc potest respõderi,quod nihilominus non

Universidad de Deusto
Biblioteca

est superflua: imò est vtilis. Primò: quia vtilius est, q ipse sit præsens, quàm eo absente proferretur: quia illo casu posset allegare iustam absentiam; vel iustum impedimentū, ex quibus posset impugnare sententiam, quæ omnia cessabunt, quando fertur in eius præsentia. item oportebit solennitates citationum fieri, quæ fiunt cōtra absentes. de quibus C. quomodo & quando iudex. l. tres denuntiationes. Sed quid si
3 in procuratorio contineatur, quòd possit audire sententiam? Non videtur sufficere: quia vltra mandatum oportet quòd dominus caueat, q erit præsens tempore sententiæ. & videtur requirere personam ipsius. contrarium tamē seruatur de facto, quicquid sit, cautum est, quod iudex citet dominum ad audiendum sententiam, nō obstante quod procurator cōpareat per hunc §. Et no. q hæc satisdatio est præcisa de iudicato soluendo, & plenior. quā de iudicio sisti. Sed quæritur text. dicit hic, q fideiussor tenetur, nisi fuerit prouocatū. quid
3 si fuerit prouocatum, & appellans succubuit? † Dic non teneri à contrario sensu: vt patet ff. iudi. sol. l. cùm apud. & l. iij. in prin. sed secundum hoc videtur quòd hæc cautio sit inutilis: quia semper fideiussor appellabit, quod potest. ff. de appel. l. à sententia. §. j. & sic nullo tempore tenebitur. quia si obtineat, liberatus erit: si succumbat eodem modo. ad hoc non videtur facilis responsio, nisi exponas fuerit prouocatum, per principalem, secus si per fideiussorem: quia tunc ipse videtur prorogare suam obligationem: ad sententiam iudicis appellationis, quem ibi elegit: & ita fortè est subaudienda l. cùm apud. & ideo videtur dominus teneri ex sua stipulatione in casu præcedentis §. licet appellauerit. & fortè per alium procuratorem causam appellationis duxerit, aliàs prouisio dicti §. esset modici effectus. Credo firmiter, q si iste tex. non fuisset glo. non transiuisset sine reprehensione. Item quæ-
4 ritur. hic dicitur, q dominus debet præstare † fideiussorē &c. quæro, cui præstabit: & si non præstet: an procurator qui fuerit releuatus: sicut s. proxi. debeat repelli. Et videtur ex continuatione literæ q debeat præstari parti, vel notario: & quòd aliàs procurator non admittatur: vt s. proxi. §. cum quo iste versi. vel §. continuatur. ista tamen non sunt in vsu,

1 ☞ §. Si verò. explicari. 4.
2 Cautionis iudi. sol. effectus.
3 Consuetudo an lege præualeat.
5 Potentiorem repelli.
6 Clericus an laici procurator. & 7.
8 Defensor quando non admittendus.
9 Defensore damnato in quem exequendum. 10.

1 SI VERO REVS PRAESTO. † Intex. facit pro opi. Iac. & glo. quam notaui s. §. finautem. in fi. videlicet: quòd non interueniat defensor, pro præsente: à contrario sensu: nam supponit ex ordine literæ, q si dominus præsens fuerit, debet dare procuratorem, & ipsum releuare: vt s. §. proxi. In glo. no. q siue. in fi. mirabile videt hac glo. quia ex nulla parte tex. potest elici: q hic loquatur post lit. contesta. Super tex. ibi, nulla differentia. quæritur an in causa legitimitatis admittatur defensor. Inno. tenet quòd sic, sicut in causa status, ff. rem ratam habe. l. procurator. §. si quis à procuratore. de procu. l. non solum. §. si status. Item quæritur, an in causa matrimoniali. Dicit quòd sic, quādo potest procedi contra absentem, aliàs non. Item in causa inquisitionis: vt no. extrà qui filij sint legitimi. c. causam quæ. & illud idem sequuntur omnes doct. iuris canonici. & Spe. in tit. de defensore. versi. quid de causa. An autem in his casibus caue bit iudicatum soluiꝰ videtur quòd non per ea quæ dixi suprà. §. sin
2 verò. Glo. tamen videtur † sentire q imò: vt dicto §. qui status. quāuis enim cautio iudica. sol. non operetur in eo, quod verbum sonat: operatur tamen quo ad alias duas clausulas, & quomodo feratur sententia, an in dominum, vel defensorem not. in dicto c. causam quæ. Ex quo docto, tantæ authoritatis concordant, non audeo mutare, nec ab eis discedere. scio tamen quod de bono velle meo nunquam admitteretur defensor in talibus, quæ æstimationem pecuniariā non recipiunt, nisi in casibus in quibus potest procedi contra absentē. de quibus vide extrà vt lite non conte. c. quantum. & per totum. Super litis æstimatione expresse determinat, quòd non est legitimus defensor, nisi defendat totam causam. vnde si velit defendere pro vna die, pro alia cauere non sufficit. de quo no. in Specu. de defen. versic. quid si defensor, & tamen
3 secus in procuratore. ff. de procura. l. iij. † In glo. imò non videtur. circa fin. dic melius, quòd vbi lex iubet sequendum est: & maximè vbi tollit consuetudinem expressè. si verò sim pliciter iubet, & non tollit expressè consuetudinem: tunc nō sequitur iussum: sed consuetudinem particularem, vbi nil iubet: vide plenè suprà de iure naturali. §. ex non scripto. in fine
4 materiæ. in Decret. de consecra. distinct. iij. c. nosse. † Redeamus adhuc ad materiam huius §. Hic dicitur, q defensor admittitur in omni actione personali, & reali. hoc verum in ciuili. quid in criminali? Dic vt ff. de procuratorib. l. seruum. §. publicè. & non, nisi procederetur per viam inquisitionis: nam tunc admittitur procurator, & defensor in criminalibus: vt suprà dixi post Innoc. quod verum est nisi in casu quo sequeretur eadem pœna, quo ad viam accusationis. vt notat Hostiensis de accusationibus. cap. inquisitionis. & ideo cùm iudices hodie imponant tantas pœnas, in via inquisitionis, sicut per accusationem, non videtur quod debeat admitti defensor, nec procurator in inquisitione, sicut in accusatione,
5 cùm sit eadem ratio. † Sed pone, agebam contra Titium, satis mihi æqualem: aliquis potens vult ipsum defendere: nūquid admitteretur? Videtur quòd sic, ex generalitate istius literæ. Ego credo contra: quia si non possit in potentiorem expresse in hoc substituere rem, vel actionem in eum transferendo, quomodo talis admitteretur sine mandato? Non videtur per rationem in qua fundatur in tota illa materia. de alie. iudic. mutan. causa fact. C. & ff. & C. ne lic. pot. per totum, non ego crederem admitti hominem, qui vexare vel grauare posset actorem. ff. de alie. iudic. mutan. cau. fact. l. j. §. fina. cum l. sequen. Quid si non sit talis, sed est quidam litigiosus, de istis procuratoribus dilanatoribus pauperum, qui stant in curiis ecclesiasticis, qui tota die se ingerunt in causis: nunquid illi admitterentur? Credo, q non. Nam non debet fieri conditio deterior actoris, per interuentum defensoris. ff. de procuratorib. l. non tamen nunc certum est, quod fieret deterior: quia fortè pro fideli comparebit baratator: vnde nō crederem admittendum. & hoc not. gloss. ff. ex quibus causis in possess. ea. l. ij. in glo. ergo debet per l. si actor. ff. de procur.
6 C. de procura. l. fin. † Quid si clericus se offerat defensioni laicali: nūquid debet admitti in foro seculari? Videtur quod sic: quia non propter hoc declinabit forum laicale. ff. de iudi. l. venditor. Contrarium videtur verius: quia defensor obligatur. & est certum, quòd clericus non potest renuntiare priuilegio clericali, nec se obligare, vel submittere foro seculari: vt extrà de iudic. c. at si clerici. & hoc tenet Specul. titu. de primo decret. §. restat. versi. quid si dominus. Quid si clericus dat fideiussorem laicum? Idem crederem: quia ex quo principalis non obligatur, nec fideiussor. ff. de fideiuss. l. vbicunq; & l. fideiussor. §. fideiussor. de regu. iuris. l. cùm principalis.

† Quid in foro ecclesiastico? Adhuc non admitterē ipsum nisi pro ecclesia, vel miserabilibus, vel coniunctis personis. in authenti. de sanctiss. episco. §. alium. extrà de postu. c. j. & hoc non intelligo de cleri. coniug. quia de illis iudicandū est, sicut de laicis in causis pecuniariis. Dic vt extrà de cleri. coniug. c. j. lib. vj. Item præmissa intelligo in defensore volūtario, qui se gratis offert. Quid in necessario, vel causatiuo? Verbi gratia, clericus vendidit rem, & de euictione tenetur. res petitur ab emptore: clericus vult defensionem suscipere: fortè denuntiatus, vel laudatus, actor se offert emptore absente: nunquid admitteretur? Videtur quòd sic, per l. venditor. ff. de iudic. Specul. tenet contra in dicto §. restat. versic. quid si dominus. suprà allega. vbi loquitur in his terminis, quamuis suprà adduxerim ad quæstionem de defensore cuius non interest: quod videtur satis verum in personalibus. Quid in realibus? Speculator etiam loquitur in illis: quia loquitur, quando clericus vult accipere defensionem vasalli, vel emphyt.

phyt. sui. Solutio huius quæstionis, dependet ex solutione illius, an clericus teneatur respondere in actione reali, coram iudice seculari, in qua fuerunt diuersæ opiniones: vt notatur plenè per Archidiaco. extrà de cleric. coniug. c. j. & scripsi C. de episcop. & cleric. authent. statuimus. quicquid sit de iure: scio, quòd cardinales, & episcopi respondent in regno Franciæ in foro seculari, in realibus, & in talibus casibus defensiones recipiunt: quare cùm ego sim de regno, leges regni nō
8 impugno. † Quid si alienigena, qui non est de foro iudicis, nec actoris, vult suscipere defensionem alicuius, vel fortè indigena vult dare fideiussorem extraneum: nunquid debet admitti? Credo, quòd in omnibus casibus, quos excogitare posses: per quos posset fieri deterior conditio actoris, ex persona defensoris, vel fideiussoris, vel ex facilitate conueniendi, vel aliàs quòd nō admittatur defensor ipso actore inuito. ff. iudicatum solui. l. iam tamen. §. si tamen. de in ius vocan. l. j. qui satisdare cogan. l. ij. Sed nunquid defensor laudatus, ad quem res pertinet, tenetur satisdare? Non videtur: quia causam propriam defendit. Videtur contra, per illa quæ dixi suprà §. sin verò. versicul. quid si conuentus. quia verum est, cum alieno nomine esset in iudicio, quamuis rem suam agat. & facit bene ff. quando appellandū sit. l. ij. §. in propria. versicu. defensori. Super hoc videtur dicendum, quòd si conuentus ipsum substituat, defensor debeat cauere pro eo: vt dixi suprà §. sin verò. Si verò ipso absente, talis defensionem suscipiat, ipse caueat, per dictum versic. defensori. iuncta generalitate regulæ, quæ hic traditur. nemo enim. &c. de hoc
9 dixi suprà versicu. sin verò aliquis. † Sed quæritur contra quem fiet executio, hoc casu, quando laudatus garitor, seu nominatus actor, succumbit. videtur expressum, quod contra hūc nominatum: quia is est procurator in rem suam, cùm ad ipsum pertineat periculum: & ita in ipsum fiet executio. ff. de procura. l. Plautius. eod. titu. l. si procurator meus. de re iudic. l. si se non obtulit. circa princip. & ita videtur gloss. ibi sentire. sed contrarium videtur sentire ff. de iudi. l. venditor. pro qua videtur expressum. ff. de dot. prælega. l. pater. Potest dici, quòd debeat fieri executio in actore, qui defensionē suscepit. Sed ipso existente non soluendo, in ipsum principalem reum: vt dicta l. pater. Vel potest dici, quòd sit in electione actoris: nam certum est, quòd ipse actor est procurator in rem suam, & habet mandatum, ex quo reus principalis loco sui ipsum substituit. & ita quasi mandare videtur. ff. iudicatū solui. l. iam tamen. §. in hac. & ideo fit executio in eum, iuxta leges suprà allegatas. Item potest fieri in ipsum defensorē, qui factus fuit in rem suam. & quasi talis recepit defensionē, per dictas leges. Item videretur æquum, quòd si ageretur reali, quòd fieret executio in ipsa re: & ita contra reum principalem, qui tenet rem, iuxta l. qui restituere. nam iniquum esset, si actor compelleretur rem suam vendere. ff. rerū amotarum. l. non enim. & scripsi suprà de actio. §. omnium. & nisi ita dicas: sequerentur multæ fraudes, nam multi laudarent inopes: & illi qui occupassent res alienas, laudarent alios, ad finem, quod rem possent habere pro pecunia, quod esset iniquissimum. vbi verò est simplex defensor sine mandato, nec laudatur garitor: constat, quòd fit executio in eum: vt dictis legibus. Sed videtur quòd tunc occurrat prædicta iniquitas in actione reali: quia sic cōpelleretur vendere. Sed ad hoc potest dici, quòd æstimatio præstita per talem defensorem, non liberat possessorem. ff. de tabul. exhib. l. locum. §. condemnatio. vide ff. de petitio. hæred. l. nec vllam. §. fina. de so-
10 lutio. l. Stichum. §. dolo. † Item quæritur nunquid condemnato defensore posset fieri executio contra fideiussorem, qui promisit iudicatum solui: vel an oportet venire contra eū per viam actionis. Super hoc doctores tenent, quòd imò per viam executionis potest contra ipsum procedi: vt consuet notari. C. de vsu. rei iudica. l. fina. Sed contra fideiusso-
5 rem, qui tenetur ex contractu per viam actionis, de hoc not. Dynus, ff. de fideiusso. l. si testamento. vide in Specul. de senten. excommu. §. sequitur. versi. quid si sententia. & ideo non videtur talibus fideiuss. competere exceptio authent. præsente. cùm sit dilatoria, & contra istos proceditur per viam executionis, vt ibi scripsi. iunge infrà de repli. §. fi. Quia hæc materia est quotidiana, & parum glossata, ideo diutius morari placuit.

De perpetuis, & temporalibus actionibus. Rubrica.

Gloss. bene continuat hanc rubricam, quæ non malè sedisset post titulum de actionibus, immediatè.

1 ☞ Actionum vita.
2 Actio furti an perpetua.
3 Tempus non extendi vltra naturam actus.
4 Prætoriarum quæ perpetua. 6.
5 Vtilis rei vendi. perpetuæ
7 Actio subrogata qualis.

2 HOC LOCO.[a] In glos. vt condictio ex lege. ibi, cùm alleg. §. ad le. Aquil. §. cæterū. imò est in §. ex hoc tamen. In ea. glos. ibi, cū dicit, q in personalibus. Iaco. dicit, q vita
1 † omnium actionum est hodie xxx. ann. sicut hominis centum, sed qñq; est breuior, & hoc per accidens. & propter hoc non vitiatur terminus naturalis. quo autē iure erat hæc antiquitas, hoc videtur s. de vsucap. in princ. vbi scripsi. & facit ff. de furt. l. si quis in hostium. §. quādiu. In eadem glos. ibi, cùm allegat l. si non conuitij. Opi. Mar. fuit contraria: quam glo. quandoq; sequitur: vt ff. quod met. cau. l. si cū exceptione. §. j. de iniur. l. lex Corne. & approbatur cōmuniter per doct. vide s. de iniur. §. sed & lex.

In ea. glo. in fi. dicit Iac. q hoc nō facit, quo ad actionē criminalem: quia de illa nulla fit mētio: sed quo ad actionē ciuilem, est bene fallentia. In glo. hoc dicit. ibi, cū alleg. l. in ho
b norariis[b]. vide s. de act. §. rursus. In ea. glo. ibi. de eo per quē
c factū est. l. j. §. pe.[c] illa est pœnalis ab vna parte: & ideo nō videtur bene excipi. vide melius s. de actio. §. item aduersus.

In glo. vtilem, ibi cū alleg. l. sciendū. §. pe. & ad modum loquendi, nos debemus referre. ff. de leg. j. l. si seruus plurium. §. fi. & facit pro opi. illorum, qui dicūt: q actio iniuriarū durat anno vtili. de qua no. in l. si non conuitij. secundū Iac. vide in
2 d. §. sed lex. † In gl. f. prætor. in fi. vel ibi loquitur de actione in factum: vt C. de dolo. l. fi. cū ibi not. Et potest esse ratio, quare actio furti manifesti est perpetua, propter frequentiā delicti. Vix enim reperitur quisquā, quin aliquando furtum fecerit, secundū Ia. ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. idem dicit glo. ff. de act. & obliga. l. in honorariis. Sed certè dolus frequentius committitur. vide s. de rer. diui. §. gallinarum. & solue per illa quæ ibi scripsi. Idē Iac. inducit hunc §. in ver. nā & ipsius, q statuta legati † nō extendātur vltra tempus legationis suæ, seu indulgentiæ per legatū concessæ. ff. de iurisd. om. iud. l. eū
3 qui. Item q arbiter non possit diem statuere ad soluendū vltra tēpus arbitrij sui. ff. de arbi. l. si cū dies. §. si intra. hoc videtur expressum eo. ti. l. quid tñ. §. solutioni. Item ipse distinguit, an iudex, vel superior facit cū causæ cognitione: & tunc durat perpetuò. An sine cognitione: & tunc nō. ff. de pœ. l. si, C. de postulan. l. j. & est expressum de statutis legati, extrà de offi. leg. c. fi. vide ibi. Redeamus aliquantulū ad intellectū
4 huius tex. † per quē cōcluditur, q prætoriæ durāt anno vtili, quod est verū de pœnalibus: sed rei persecutoriæ sunt perpetuæ. Iteē & pœnales sunt perpetuæ, de eo quod peruenit secūdum gl. quæ sunt hic, quæ hoc dicūt in effectu. obtinet ergo solū iste text. in pœnalibus prætoriis; sed videtur q obtineat etiā in persecutoriis per infinitas leges, quæ allegātur pro falentiis in l. in honorariis, hic alleg. vbi plenior gl. cū hic. vbi videt gl. cōcludere, q regula quæ hic in tex. tradit, obtineat in prętoriis rei persecutoriis, in qbus versat delictū, & ita est in duabus, videlicet in pœnalibus, & in rei persecutoriis, in quibus vertitur delictū. † Occasione huius quærit hic Iac. quid
5 de vtili rei vend. quæ datur cōtra illū, qui dolo desiit possidere. Et videtur, q sit annalis: quia est prætoria. ff. de noxa. l. electio. §. si is, quē. & in dolo cōcipitur: & ita ex delicto. & sic videtur annalis, per hāc doctrinā. ff. qđ cū falsi. tut. l. huius. §. has actiones. Ipse dicit cōtrà, & ponit regulā, q vbi prætor ciuilē

Universidad de Deusto
Biblioteca

extendit,est perpetua:cuius in dolũ concipiatur. Verbi gratia.petitio hære.est ciuilis:prætor eã extendit, vt cõpetat bo. poss.& fideicõ.quibus nõ cõpetebat directa de iure ciuili,hę prætoriæ sic extensæ,sunt perpetuæ:vt hic no.idẽ in rei vẽdi. quæ est ciuilis.& directè cõpeuit cõtra rei possessorẽ, prætor extendit eã, vt cõpetat contra illũ, qui dolo desiit possidere. Hæc ciuilis extẽsa est perpetua,secundũ eũ. & sic regula quã glo.tradit,nõ procedit in talibus. Pro hoc facit:quia noxales actiones ciuiles,prætor extẽdit cõtra illũ,qui dolo desiit possidere:sic ꝙ debet obsequi iuris ciuilis actionẽ.ff.de noxa.l.si pluriũ.in tantũ ꝙ sunt perpetuæ.e.o.ti.l.si ad libertatẽ.§.fi. & facit:quia actiones quæ loco alterius dãtur,assumũt idẽ tempus ff.ad Vell.l.hæ actiones.de ca.di.l.ij.in fi. Ista sentẽtia videtur necessaria in omnibus actionibus, quæ dantur contra illũ,qui dolo desiit possidere.Nã omnes actiones sunt perpetuę,in eo,ꝙ peruenit:vt hic no.vbi quis dolo desiit possidere, cõstat,ꝙ videtur peruenisse,cuius nũc nihil sibi adest.ff.quod met.cau.l.videamus.de reg.iur.l.cũ prætor. & sic perpetuæ. & hoc bene probatur ff.si ven.no.mulier .l.j.§.fi. nã ibi mulier dolo deserat tenere:& tenetur perpetuo, vt ibi patet. & in ti.seq.l.j.§.in parentẽ.est annalis:quia illa datur cuius nihil peruenerit,& vltra quã peruenerit:vt ea.l.§.sub prætextu.et hæc videt vera solutio dictarũ legũ:& de hoc dixi ſ.de ac. §.
6 sequẽs diuiſio. † Item caue:quia prætoriæ,quæ concipiũtur in dolũ:& in quibus versatur dolus,qui videt delictũ, nõ sunt annales,vbi proficiscũtur ex cõtractu,cuius nõ cõperant sine dolo:imò sunt perpetuæ.& hoc patet ff.de tribut.l.illud. §.fi.cũ l.seq.nã tales actiones sunt trãsitoriæ,contra hæredes. ff.de act.& obli.l.ex contractibus. & sic nõ sunt annales. hæ enim duæ regulę se cõformant:vt no.in d.l.in honorariis.Potes ergo recolligere,ꝙ prætoriæ pœnales,itẽ & rei persecutoriæ,quæ descẽdunt ex delicto,sunt annales.rei verò persecutoriæ,quæ etiã concipiũtur in dolũ,quę proficiscunt ex contractu.Itẽ & omnes ciuiles extensæ,si nõ proficiscanẽ ex delicto[aliàs ex cõtractu] & maximè illæ quæ cõperunt contra illũ,qui dolo desiit possidere. Itẽ & omnes, quæ proueniunt de eo,quod peruenit,sunt perpetuæ.hæc autem regula de rei persecutoriis fallit in actionibus,quæ cõpetunt ad rescindendum.quod de iure cõmuni tenet. Itẽ & pœna in actione furti.& sic potes intelligere quod no.in d.l.in honorariis. Item dic,ꝙ casualiter perpetuæ efficiunt annales.ff.de pecu.l.quæsitum.ff.qñ actio de pecu.est anna.l.j.Item dic,ꝙ extensę,vel
7 quæ † in locũ alterius succedunt, sunt perpetuæ, tali perpetuitate,quales erant principales,ff.de exer.l.si tamen.§.fin.& ibi no.de instito.l.nouissimè.

a ADNOT.¶ Hoc loco. Diuide secundum Areti.& summa sic. Actiones ciuiles tam reales,quàm personales,sunt perpetuæ. prętoriæ verò pœnales regulariter durant anno.quòd fallit,in actione furti manifesti: quæ perpetua est.prætoriæ verò,rei persecutoriæ,perpetuæ sunt.
b ¶ In honorarijs.Quod est verum,si læsio durat tanto tempore,alias si quadriennio,ista durabit tanto tempore:vt no.Bartol.in l.si ab hostibus. §.fed quod simpliciter.ff.ex quibus cau.ma.
c ¶ §.penul.Tamen secundum An.illa est pœnalis,ex vna parte tantum:& ideo non videtur bene excipi,secundum Bart.in d.l.in honorarijs. concludit,quòd actiones omnes rei persecutoriæ ex vtraque parte sunt perpetuæ: vt hic & in textu d.l.in honorarijs.ex parte autem actoris persecutoriæ,& ex parte rei,pœnales finiuntur anno.

1 ☞ Delicta transmißibilia, & quando, an non.3.
2 Confiscatio quando transmißibilis.
4 Publica iudicia uarię persequi.
5 Pœnam pecu.quando an non,morte extincta.
6 Dolus,quando an non,transmißibilis.

a NON AVTEM[a] OMNES. In glo.hic ponit. in fi.hæ sunt de diuisionibus,quę ponũtur in arbore:vt vidisti ſ.in fi.ti.actionũ. In gl.ſ.priuatis.ibi,cũ alle.ſ.de obl.quæ ex quasi deli.§.fi.Sed cõtra hoc videt ff.de dã.infec.l.iiij.§.fi. vbi glo.fi,super verb.dabit. opponit de hoc §.sed nõ soluit. Quidã ibi dicunt,& attribuitur Iaco.de Ra.ꝙ est speciale in actione quæ datur cõtra officiales,& magistratus, vt trãseat cõtra hæredes. Sed hoc non vr verũ,per l.Iulianus.la j.ff.de iudi. Aliį dicũt,ꝙ vbi est quasi delictũ in cõmittẽdo, obtinet hæc l.vbi in omittẽdo illa.& hanc innuit ibi Dy.Pro quo facit ff.de mag.conuẽ.l.nõ similiter.& l.quod ad magistratus. quæ similiter obstãt huic gl.Sed quæritur de ratione diuersitatis.Et potest dici,ꝙ illud quod cõmittitur,est peius, & plus causat delictũ,quã illud,quod omittitur.ff.de actio.empt.l.si sterilis.§.cùm per venditorẽ. & ibi not.ff.de posi.l.si apud.in prin.Nunc cõstat † ꝙ illa quæ plus cõcernunt delictũ defuncti,minus sunt transmissibilia contra hæredẽ, ꝙ alia:vt patet per hanc materiã.& idcirco nõ mirũ,si quasi maleficia in cõmittendo non transeunt in hæredẽ:quia plus sonant ad delictum,ꝙ quasi maleficia,quæ in omittendo fiunt. Sed hæc
2 ratio videtur irrationabilis, & etiam tota hæc materia videtur irrationabilis:quia de ratione,quãtò delicta sunt grauiora,tantò grauius debent puniri.ff.de pœ.l.respiciendũ. Constat autẽ,ꝙ est pœna,ꝙ bona auferãtur hæredibus.& ideò in crimine maiestatis † pœna confiscationis transit contra hæredes,& in crimine hæresis,& in pluribus aliis,de quibus hic subiicitur, & propter inhumanitatẽ, & detestationẽ eorum. &sic sequitur, quòd quando magis sonat ad delictũ, magis debet transire contra hæredes, vt maior sit pœna. cuius contrarium cõcludit hæc materia,& solutio quã ſ.posui. Et hoc videtur etiã probari: quia hæredes magistratus tenentur ex quasi maleficio magistratus,dolo,vel lata culpa, cõmisso;& tamen non ex commisso leui: quia minus delictum: vt dictis legibus, non similiter, & l. quod ad magistratus. igitur quòd plus trahatur ad delictum, magis videtur transmissibile.Ad hoc potest responderi, ꝙ iura in delictis semper tendunt ad punitionem personæ delinquentis principaliter. Et ideò,quia si tales actiones transirent contra hæredẽ, ipse delinquens nõ puniretur ex hoc:sed hęres, vel res quæ nõ deliquerunt,fuit statutũ,ꝙ tales actiones nõ transirẽt,in auth. de man.prin.§.oportet aũt.Verũ est ĩn,ꝙ ex quodam odio speciali fuit statutũ in casibus hic sequẽtibus, nõ attenta hac ratione:de quibus nõ est arguendum, contra rationẽ communem,cùm sint speciales casus,& non vitiant.ff.de reg.iur.l.j.
3 & ideo † quantò magis trahit ad delictũ,minus est transmissibile:quia magis concernit punitionẽ personæ:sed vbi quasi delinquitur in omittendo:tunc est modicũ delictum,& videtur potius accedere ad contractum,quã ad delictum:& ideò transit,sicut quando descendit ex contractu. Et facit: quia in tali casu videtur agi de peculio.ff.de ma.conue.l.j.§. fin. nau. cau.l.idem ait.[aliàs incipit,& ita.]§.si filius. Item videtur obstare huic glo.eadem l.§.hæc actio.sed ibi in actione,quæ cõpetit ex recepto:vt ibi notatur:& in l.fi.§.pe.& fi.eod.titu.

In ea.glo.in fi.vide plures casus in l.ex iudiciorũ. ff.de accusa. In glo.hoc in duobus casibus.Et vt bene hanc glo.vi-
4 deas,debes scire,ꝙ in publicis † iudiciis,interdũ agitur criminaliter ad pœnam corporalem:interdum ad pœnã pecuniariam:vbi agitur criminaliter;certum est, quòd crimẽ extinguitur,si reus moriatur ante sententiam, etiam lite contesta. & hoc casu indubitanter verum est,quod glosſ. hic not. Sed vbi agitur pecuniariter,sunt opi.Hug.dicit quòd post litem contesta. transit causa contra hæredes, ad instar priuatorum. Cynus dicit contrà:vt hic legitur & notatur.ff.de publi. iud. l.defuncto. Si intelligas hanc glosſ.loqui, quando agitur ad pecuniam,& videtur adhærere opi. Hugo. & hanc sequuntur communiter doctores. Pro opinio.tamen Cyn. videtur l.ex iudiciorum.suprà alleg.quæ videtur loqui, quando agitur de pecunia:& facit differentiam inter publica,& priuata crimina.Si opinio Hugo.esset vera, nulla videretur differentia. Item facit: quia vbi non sunt expresse adempta bona in publicis criminibus, extinguitur causa etiam quo ad bona:& sic videtur pro opin.Cy.& tamen Hug.inducit pro se.

Super hoc est aduertendum, quòd interdum agitur de ademptione,seu confiscatione bonorum,interdũ non agitur de hoc,sed pars agit pro interesse suo:vt in l.Corne.de fal. & in l.Iul.de vi pub.vel priua.iuxta illa,quæ leguntur,& notantur in l.j. C. quando ci.ac. crim.præiudic.hi casus sunt valde diuersi. Videamus ergo de quolibet per quæstiones.Pone quòd accusabam Titium criminaliter l.Iul. de vi public. vel Cornel.de fal.vel leg.Iul.repetundarum.quarum pœnę sunt partim

partim in persona, partim in pecunia. accusatus moritur,lite
5 † contestata[b].quæritur nunquid accusatio extinguatur per
q mortem,quo ad pœnam pectuniariam? Et non videtur per l. defuncto.ff.de pub.iudic.Ego credo contra,hoc casu in pub. iudic.& is est casus.l.ex iudiciorum.in princip. & probatur ff.de iur.fis.l.Lucius.ibi enim fuerat apellatũ:& ita est perinde,ac si non fuisset pronuntiatum.ff.de Turpil.l.j.in fi.& fuit extincta accusatio per mortem,etiam quo ad bona. Verum est tamen quòd si bona fuerunt scelere quæsita,auferũtur,sed non vi accusationis.licet quia turpia lucra,&c.ff.ad leg.Cor. de fal.l.cum fal.& dicta l.Lucius.& hoc casu est vera opinio Cyn.hoc est verum in public.crimin. Quid in priuatis:scitur scis,ex delicto,potest agi criminaliter & ciuiliter:vt patet ff.de priua.delic.l.fin. Pone quòd accusabam te criminaliter de furto,nulla facta conclusione ad pœnam ciuilem:lit. contest.morieris:nunquid possum agere ciuiliter,contra hæredẽ tuum? Credo ꝙ sic,quamuis nõ fuerit lis contest.in ciuili,nec ad hoc actum esset.Et sic intelligo d.l.ex iudiciorũ.§. ex cæteris.& hæc est differẽtia inter publica iudicia,& priuata.Et po
2 test esse ratio,quia publica plus sapiunt substantiam delicti: vt ſ.dixi. Sed quid,agebam fortè lege Iul.devi,vel actione in factum;ex leg.Cor.de fal.ad pecuniam;nil cõcludendo ad punitionem corporis, sed pro interesse: nunquid hæc actio transit contra hæredes? Credo ꝙ sic;siue publicum esset delictum,siue priuatum;& hoc casu intelligo C.si ex delic.defun. l.j.quæ hoc casu propriè loquitur;& loquitur etiam in publicis.& in hoc casu debet intelligi d.l.defuncto,in secundo dicto.& iunge ꝛ.§.proxi. Item dic ꝙ de crimine potest excipi contra hęredes,etiam lite non contest.vide C.de adult.l.fi.

In gl.nisi lis.in fi.& est ratio in primo casu,quæ ibi redditur;quia prætor,ita moderatus fuit auxilium suum:vt ſ.dixi de actio.§.rursus. Ad secundum potest dici ꝙ nihil sit speciale:& ꝙ actio in factum,& interdictum sumantur pro eodem:vt videbitur ꝛ.de interdict.§.fi. In gl.nam hæc.in fin. Item potest poni exemplum l.fi.§.fi.C.de reuo.do.Aliquãdo tamen super tex.ex præmissis,datur intelligi ꝙ actiones ex contractu transeunt,ex quo aliud dictum est in maleficiis,aliquando tamen,&c.vnde excipitur à regula subaudita. In gl.scilicet de dolo.Ista gl.non procedit secundum opi. doct. de qua scripsi ſ.de act.§.actionum. In fi.eiusdem glo. vnde
6 dic ꝙ vbi dolus committitur extra † contractum,non agitur contra hæredem,nisi inquantum peruenit.& not.in d.l.in hæredem.ff.de dolo.Sed vbi in contractu,agitur actione ex cõtractu,& datur in hæredem,etiam si nihil peruenit regulariter.& de hoc vide plenius ff.depositi.l.si apud.ff.de regu.iur. l.hoc iure.§.fi.eo.ti.l.ad ea.§.fi.Illud autem videtur vbi actio est datiua:vel competit occasione contractus:non directè ex contractu ꝙ non transeat si cõcludatur directè per medium doli;& principaliter ad punitionem.ff.quod cum fal.tut.l.hius.§.j.de edendo.in fi.Sed si principaliter fuerit actio reperta pro emendatione damni,videtur ꝙ transeat.arg.ff. de bo. auth.iud.pos.l.prætor.§.hæ actiones.ff.de do.l.Sabinus. Et sic possunt intelligi multa,de fallentiis.vnde debes hoc exponere,ex contractu actio,id est,quæ occasione contractus datur.& de his vide plenius in dicta l.hoc iure.§.j.Vbi etiam tãgitur,de quasi contractibus.

a ADNOTATIO.¶ Non autem.Pœnales actiones prætoriæ,vel ciuiles contra hæredes non dantur,nisi lis contra defunctum furrit conte. hæredi verò,competunt excepta actione iniuriarum. Ex contractu verò,competunt contra hæredes,præter actionem de dolo: nisi aliquid ad eos peruenerit.h.d.secundum Ang.vsque ad § supereſt.
b ¶ Accusatus moritur,lite contestata. Adde de hac q.per Bald. in sua iudiciali practica nouiter sculpta,quam addidi ad Lanfran.de oria.in cle.sæpe in iij.parte.in titu.quæ crimina morte finiantur.ibi posui in apostilla ad ipsum.

1 ☞ Pœnalia an citatione perpetuentur.
2 L.constitutionibus.explicari.
3 Actiones ciuiles ex malefic.transmitti.
4 Pœnalis actio.
5 §.Pœnales.sensus.
7 Hæredes uetiti an satisfacere teneantur. 8.
9 Successor an prædecessoris delictio coercendus.

PŒNALES. In glo.imò vt detur.in fi.C.de inofficiteſta.l.scimus.§.fi.ibi,licet se non præparuerit.Et caue,quia hæc glosſ.videtur falsum concludere quòd actiones fiant trãsitoriæ per præparationem.vnde in querela est speciale, vt ibi
1 patet. Sed an fiant transitoriæ per simplicem † citationem? posset magis dubitari.& glosſ.videtur quandoque innuere, quòd sic;vt not.in glo.in l.si eum§.qui iniuriarum. ff. si quis cau.&in multis aliis locis,vt scripsi ſ.de act.§.item aduersus. pro quibus videtur.ff.de actio.& obliga.l. constitutionibus. Sed glosſ.videtur ibi sentire contra, quæ videtur illis,& isti contraria;vnde videtur quòd exigatur litis contestatio: quia textus semper faciunt mentionem de contestatione;vt hic,& C.si ex delict.defunct.l.vnica.ff.de actio.& oblig.l.sciẽdum. & l.omnes.de regul.iur.l.pœnalia.nam licet caurum reperiatur quòd citatio perpetuet,quòd ad præscriptionem, nõ tamẽ quòd efficiatur transitoria actio ab hęrede,quod aliud est:vt scripsi in §.item aduersus. & ideo simpliciter dicit glosſ. non esseveras & minus istam.Nec obstat l.constitutionibus,quia
2 non † intendit loqui de simplici citatione, ex qua nihil aliud secutum est:sed loquitur quando citatio fuit facta:& reus cõtumax,& positus in defectu:tunc enim satis potest fieri trãsitoria:quia talis contumacia habetur pro quasi lite contesta. in authen.vt omnes obedien.iudic. prouin.§.si igitur. versic. finautem ille.Et ideo text.notanter ibi dicit, tanquam firmè agentem eum,qui conuentus est.& intelligo quando fuit verus contumax:si enim causam haberet non veniendi,esset fecus.ff.ex quibus caus.maiores.l.ait prætor.§.fina.& haberur pro contumace.C.quando lib.princ.dat.l.j. In glosſ. nisi in duobus casibus.in fine. Hi casus nil faciunt ad regulam.quæ hic traditur,quæ loquitur in actionibus pœnalibus,quæ descendunt ex maleficio:& patet quòd actiones quæ competũt in illis casibus,non sunt huiusmodi:& ideo frustra fuerũt hic fallentiæ positæ. Redeamus ad materiam huius §.quærẽdo vltra glosſ.aliqua quæ faciunt ad intellectum §.text. dicit hic,pœnales,&c.Quid si non sint pœnales,descendunt tamẽ ex maleficio? Videtur supponere quòd illæ transeant à cõtrario sensu:& pro hoc,quia condictio furtiua descendit ex delicto.ff.de compen.l.si ambo.§.queties.quæ datur contra hæredes:quia rei persecutionem continet.ff.de condict.furtiua. l.si pro fure.§.condictio.ſ.de oblig.quæ ex delic.nascun.§.fi. & hoc videtur expressum ſ.ad legem Aquiliã. §. his verbis. Hoc etiam probatur:quia actio rerum amotarum,descendit ex delicto:& tamen quia rei persecutionem continet, datur in hęredem.ff.rerum amot.l.contra.§.si post diuortium.ver. item hæres.iuncta l.si mulier.§.hæc actio.eod.tit.pro hoc facit:quia tex.quasi vbique;quando loquuntur de hac materia loquuntur de pœnalibus,sicut hic.& ſ.§.nõ autem.ff.de act. & oblig.l.omnes.de reg.iuris.l.pœnalia.supponendo, quòd aliud esset,si non essent pœnales. In contrarium facit l.vna. C.ex delicto defuncto.vbi indistinctè loquitur de actionib' descendentibus ex maleficio: nec fit mẽtio de pœna. Item
3 quia † actio in factum.quæ descendit ex interdicto vnde vi, aut clam,est rei persecutoria:& tamen non transit contra hæredes,nisi inquantum ad eos peruenit. ff. de vi & vi arma.l.j. §.fin.cum l.seq.& seq.in principio.& §.j.quod vi aut clam.l. semper.§.hoc interdictum. Ad hoc potest dici quòd omnis
4 actio descendens † ex maleficio,dicitur pœnalis largo sumpto vocabulo.& hoc apparet:quia actio rerum amotarum, dicitur persecutoria:vt dicta l.si mulier.§.hæc actio. & alibi dicitur pœnalis,quia descendit ex maleficio.C.eod.l.ij. Hoc etiam patet ſ.de act.§.sequens.versi.ex maleficio.vbi dicitur quòd ex maleficio descendunt pœnales puræ, & mixtæ, rei, & pœnæ persecutoriæ:nec fit mentio de puris rei persecutoriis, quasi non sint, secundum veram, & antiquam literam. In quibusdam tamen libris fit mentio de eis. Sed scias, quòd non in antiquis: imò notabiliter textus illa duo membra posuit:& de rei prosecutoriis tantùm sciẽter constituit, & bene apparet: quia non ponit exemplum, nisi de illis duobus membris: nec plus debet esse in
5 tex.Igitur istud † verbum,pœnales,quod est hic positum,nõ est ponderandum,imò planè intelligendum, videlicet quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

descendentes ex delicto non transeunt contra hæredem, nisi inquantum peruenit. Nec obst. quod dicitur de cõd. furtiua, quia potest negari ꝙ descendat ex delicto: vt not. in dicta l. si pro fure. §. condictio. Nec facit ad contrarium l. si ambo. §. quoties. ff. de compensatio. imò videtur concludere, quòd nõ descendat ex delicto, cùm ibi sit posita regula, de his quæ descendunt ex delicto, postea inferatur: idem est, & si cõdicatur ex causa, &c. quasi diceret quòd cõdictio furti non erat comprehensa sub illa regula: vel si dicas quòd condictio furti descendat ex delicto, dicas quòd degenerat ab aliis descendentibus ex delicto, sicut & in aliis multis habet sua specialia.

Ad §. his verbis. respondet, vt ibi scripsi. Ad aliud no. quòd opponitur de actione rerum amotarum nõ obstat, imò facit
6 prout ibi not. & C. eodem. l. finali. † Sequitur in text. Si ab ipsis principalibus. Quid si per procuratorem? Non videtur idem, cùm hic dicat de principalibus, & procurator non est principalis. C. de iuramento calum. authen. principales. Sed dicas idem, & hic vocat principales illos qui causarent in propriis personis obligationes, ad differentiam hæredum, nõ ad differentiam procuratorum. vt satis patet de se. Item sequitur in text. contestante. Quid si delinquens iussit forefacta emendari, sicut tota die faciunt testantes: nunquid tenerentur hæredes? Non videtur per hos text. qui requirunt contestationem. Dicas contra extra de sepul. cap. fina. de rapt. cap. in literis. & idem si nil dixit. Si tamen confessus fuerit facerdoti: præsumitur enim quòd voluerit sua forefacta emendari ex quo apparent signa pœnitentiæ: vt ibi not. Inno. & hoc casu cautum est de hoc facere mentionem in libello seu petitione. Nam si ageretur simpliciter actione descẽdente ex delicto: & exciperetur quòd non transit contra hæredem fortè nõ audietur, si per viam replicationis proponeret ordinationem, seu pœnitentiam testantis; quia dispositio testatoris, nõ potest facere actionem quæ de iure non transit, transitoriam. l. nemo potest. ff. de leg. j. per quam videtur quòd debeat agi ex dispositione: quæ est valida: de æquitate canonica. Quid si nihil disposuit, vel non appareant signa pœnitentiæ? Videtur quòd actio sit extincta: per hanc legem, nec iura canonica in hoc immutẽt. Ratio enim est iurium illorum vt à peccato defuncti valeat liberari: vt patet in cap. in literis. in fin. ℣. alleg. si nõ appareat pœnitentia nõ liberatur: igitur cùm ratio esset illius videtur quòd ipsum ius: extra de senten. excommunic. cap. à nobis. vbi concluditur quòd etiam pro tali non est orãdum. Quid dicendum? Ista est dura, æquitas canonica dulcis, & rationabilis. Vnde credo quòd hæredes teneantur de iure cano. etiam si signa pœnitentiæ non appareant. Nam licet ecclesia non præsumit pro peccatore: nisi signa pœnitentiæ appareant: nihilominus nescit pro certo, an sit absolutus apud Deum, qui de intrinsecis iudicat: vt dicto cap. à nobis. ideo in tanto dubio iudicarem in tutiorem partem, quòd eius forefacta emendarentur: vt à peccato valeat liberari: iuxta dictas decretales. Sed quid si in fine talis delinquens inhibuit hæredibus quòd non facerent emẽdam? Vel quid si Iudæus vel saracenus dedit damnum, & moritur ante contestationem litis? Videtur contra, cũ cessent omnes rationes prædictæ. Ego
7 nõ video, cur † hæredes illorum sint melioris cõditionis aliorum. Vnde crederem quòd de iure canonico hæredes teneãtur emẽdare damna, & excessus prædecessorum indistinctè de bonis eorum quantum se extendunt: & hoc quod volunt dictæ decretales. Nec credo quòd teneantur vltra etiã si non fecerint inuentarium. sic intelligo dictum ca. in literis. quicquid gloss. ibi notet. Et hæc est summa æquitas. Nec obstat ꝙ hæres qui non fecit inuentarium, tenetur insolidum: iuxta ſ. authen. de hæred. & fal. quia illud verum in actionibus de natura sua transitoriis; sed in aliis quæ non transeunt de iure, sufficit quòd ius canonicum tãtum illis iuribus detrahat ex æquitate: videlicet quòd teneantur hæredes quantum suppetunt facultates defuncti: & in hoc ius canonicum modificet rigorem iuris ciuilis. Dic ergo quòd actiones ex delicto descẽdentes non transeunt in hæredes, nisi lis fuerit contestata: vt hic, vel pro contestata habita, vt scripsi supra in princip. §. vel nisi quãtum peruenerit, subaudi ex delicto, vel occasione ipsius. C. si ex delict. defun. l. vnica. secundum rigorem iuris ciuilis, vel ex bonis defuncti secundum æquitatem iuris canonici, quæ est seruãda, etiam in curia laicali; & hoc vidi in parlamento Parisiis obseruare: & præsertim dico seruandum in curia laicali: quia tangit animam, & liberationem eiusdem, in cuius foro lex succumbit canoni, vt in authen. vt cler. apud proprios episcopos. §. penultimo. & de eccles. titu. §. j. & dato quòd non esset factus canon, oporteret ita dici per rationem, supposita fide catholica: nam hæres priuatur hæreditate si neglexerit redimere testantem captiuum: vt in authen. si captiui. in principio. C. de episcopis & cleric. & multo fortius si nõ redimat animam captiuam, quæ est pretiosior: vt l. sancimus. la j. in fine. C. de sacrosanct. ecclesiis. & hoc maximè asserendũ videtur de liberis & propinquis, qui tenerentur alere parentes, si viuerẽt, & multò fortius animas redimere defunctorũ.

Sed retenta opinione Legistarum, quæritur quid si nõ fuerit lis contestata, sed defunctus in vita sua promisit emendare confitendo excessum: nunquid potest agi contra hæredem? non videtur, quia si principalis actio non sit transitoria, nec actio ex stipulatu. ff. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. vt leg. nomi. cau. l. j. §. si quis sub conditione. Imò contrarium videtur quòd confessio, & secunda promissio, perpetuant. C. de præscrip. xxx. annorum. l. cùm notissimi. §. sed & si quis. Et videtur quòd faciat transitoriam actionem: quia hæc sunt consecutiua. ff. de action. & obligationi. l. in honorariis. pro hoc facit ff. de constitu. pecunia. l. item illa. §. proinde. & tota pars illius brocardi, actio surrogata non sortitur naturam alterius. ff. pro socio. l. si quis. Super hoc videtur dicendũ quòd transeat. & hoc videtur tenere Specula. in titul. de interroga. in iudic. fact. §. nunc interrog. versic. quid si is, & de accus. §. j. versic. quid si latro. Nec obstat §. qui iniuriarum. & §. si quis sub conditione. quia loquũtur, quando stipulatio fuit adhibita per modum accessorij. hic autem per modum principalis, quæ sunt valde diuersa, vt scripsi supra de actionibus. §. fuerat. sed hoc videtur expressum extra de hæretic. c. accusatus. §. eum verò. libro vj. Super hoc potest dici quòd ex delicto concluditur, quandoque ad interesse, seu emendam parti applicandam. interdum concluditur ad pœnam fisco, vel iustitiæ applicandam, seu pœnitentiam iniungendam, ex qua parti læsæ nihil acquiritur. † Primo casu obtinent, quæ superius dixi, videlicet quòd hæredes tenentur, si confessus fuerit, vel si ordinauit emendari, vel si promisit, secundum opinionem Innocen. vel si nihil promiserit, quantum suppetunt facultates, vt supra dixi. Sed in secundo casu dico non obtinere: imò indistinctè hæredes nõ tenẽtur, nisi iam pœna esset declarata: vt dicto cap. accusatus. & de hoc vide supra §. non autem. vnde bene caue: quia iste §. loquitur quãdo pars agit pro emenda, interesse, seu damnis suis, & sibi applicandis: nã in aliis pœnis quæ applicantur fisco, non sufficeret etiã contestatio, vt ibi scripsi: & patet in dicto cap. accusatus. Quid ergo si aliquis fuit accusatus de aliquo delicto ex mero officio, ad finem punitionis? Non videtur, quòd sufficiat contestatio per prædicta: imò nec si gagiasset emendam, nisi esset declarata per dictum cap. accusatus. & facit ff. de damno infecto. l. si finita. §. si iam ruerint. Sed quid si reus mortuus fuit antequam potuerit citari, nec poni in contumaciam? Verbi gratia, aliquis abstulit mihi equum, mortuus fuit casu, vel fortè occisus, ante ꝙ̃ possem vocare eũ in ius: an tenetur hæres de iure ciuili? non videtur, per hunc text. sed satis videtur quòd imò arg. ff. de confirmatio. tut. l. in confirmando. & l. vtilitatem. & facit C. de inoffic. testa. l. si mater. & quicquid sit, debet actor in integrũ restitui, ex clausula generali. ff. ex quib⁹ caus. maiores. l. ait prætor. §. fina. ff. de seruitu. rustico. præd.
9 l. & Attilicinus. † Sed quid de successore in dignitate, vel officio: nunquid tenetur ex delicto prædecessoris? Videtur quòd sic: extra de æta. & qualita. cap. accepimus. de ord. cog. cap. ij. de immu. eccles. c. aduersus. & hic videtur dicẽdum, ꝙ successor tenetur, inquantum dignitas, vel illud quod administrat, sicut respublica, vel beneficium sunt facti locupletiores, ad instar pupilli. ff. de actione empti. l. Iulianus. §. sed cùm in facto. ff. de dolo. l. sed & dolo. §. j. de administratione tutor.

tutor. l. fina. si verò non fuit facta locupletior; tunc successor tenetur, si perseueret, & participet in crimine, vel non purgaret, cùm possit: & est excommunicatus, eadem sententia canonis: si autem sit hominis non; vt not. docto. in c. aduersus alias non tenetur, nisi delictum afficeret dignitatem, vel rem: vt in cap. accepimus. de hoc vide Barto. in l. j. ff. de priua. deli.

Item credo quòd si bona prædecessoris propria venerunt ad successorem, in officio, vel dignitate, quòd quantum se extendunt illa bona, debet emendare parti conquerenti, iuxta æquitatem. cap. parochiano. & cap. in literis ℣. alleg. & hoc dico maximè in viris ecclesiasticis, qui debent reputare æquum in personis suis, quod in personis aliorum reputauerunt. Curia Franciæ adhæret huic legi. nam si fuerit lis contestata, contra prælatum delinquẽtem: cogit successorem procedere: vel capit temporale ecclesiæ; nec prosequitur delinquentem; si se transferant, quod plus quàm iniquum est.

1 ☞ *Absoluendi forma.*
2 *§. Superest. sensus.*

a SVPEREST [a]. In gl. hæc de vita. in fin. vel dic quòd supra tractaui de naturis actionum. à ti. de actionibus, vsque hic: nunc ex quo naturas actionum declarauit, superest vt de effectu actionis deductæ in iudicio aliquid tangat. In glo. scilicet ab obseruatione. in fin. imò dic quòd definitiuè. & est vtile: quia fortè reus non posset probare solutionem: & probabit absolutionem. Item si ab obseruatione iudicij absolueretur, solùm acta causę annullarentur; iuxta l. properandũ. C. de iudic. quod parum prodesset, secundum Iacob. de Rauẽ. pro quo facit ff. de iureiurand. l. iusiurandum & ad pecunias. § fina. Sed quis erit modus pronuntiandi. satis potest deprehendi ex hac litera. † Etenim iudex dicet, quamuis reus esset
1 in causa condemnationis, tempore accipiendi iudicij; quia tamen lite pendente soluit: ipsum absoluo; vel si non constat, an esset in causa condemnationis tempore accepti iudicij, potest dicere quòd reus summam petitam lite pendente soluit: absoluo eum à petitis per actorem. In hoc tamen caue: quia
2 hoc quod in hoc §. dicitur, ꝙ debeat absolui, † intelligo quo ad principale. nam in expensis, credo eum debere condemnari, si malè defendebat. Item si res, vel species debebatur: & erant accessiones, nihilominus fit condemnatio, vel si interfit fieri propter euictionem, vel aliàs ff. de rei vendicatio. l. item si verberatum. §. fi. cum l. seq. & debes intelligere, quòd fit cõdemnatio in accessoriis: sed in principali absoluitur per hunc §. iunge quæ supra dixi de suspectis tutoribus. §. suspecti. quę non obstant his quæ statim dixi, de expensis: quia hic sunt expensæ clarę, eo quòd soluendo cognoscit debitum: ibi non.

a ADNOT. ¶ Supereſt. Condemnatus, debet absolui, ab obſeruantia iudicij, ſi ante ſententiam ſoluerit. hoc d. Ang.

De exceptionibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Exceptionum promiſcua nomina.*
2 *Defenſiones quæ.*

Glo. sufficienter continuat hanc rubricam; postquã enim tractatum est satis de armis actorum; sequitur de armis reorum. Et si præposuisset titulum de interdictis, ante istum: nõ fuisset vis. Et not. quòd hæc materia intitulatur diuersis modis: nam hic intitulatur solummodò de exceptionibus, siue præscriptionis: in fin. ff. de exception. & præscriptionibus. &
1 præiudiciis. & si ego fuissem, ego addidissem, & de defensionibus. Nunquid ergo est differentia inter hæc verba? † Non videtur per rubricam Cod. quæ dicit de exceptionibus. siue præscriptionibus. ponendo vnum, pro alio: sed per rubricam Digest. videtur differentia: quia ibi non ponitur, siue imò ponitur coniunctio &, quæ ponitur inter diuersa. Ad hoc po
2 test responderi, quòd † defensiones propriè possunt dici, qñ agitur de facto, actione omnino sublata: sed exceptio, quãdo actio competit, scilicet elidere per exceptionem: & sic potest intelligi C. de exceptio. l. defensiones. illa facit magis contra. ibi enim ponitur, seu & vtitur loqui, quando actio competebat: quia aliàs illa lex non haberet dubiũ. Vnde satis potest dici quò ad vnũ significent: vt eod. ti. l. præscriptionem. ff. de adult. l. si maritus. §. præscriptio. illud tamen verum est quòd præiudicium non est ita largum verbum, sicut sunt alia. nam non importat: nisi exceptionem, quæ opponitur per actionẽ, quæ intentatur si fiat præiudiciũ maiori causæ. ff. de except. l. generaliter. transeamus ad nigrum, &c.

1 ☞ *Exceptio in factum cur data.*
2 *Pacti de non pet. uis. & 3.*
4 *Sententia quid, an non, tollat.*

a b SEQVITVR [a] VT DE EXCEPT. In gloss. hoc est in stricti. in fine. [b] Dic supra de actionibus. §. in bonæ fidei. In glos. scilicet in sui substantia. in fin. Iacob. de Rauen. dicit quòd naturalis causatur ex æquitate: non est autem æquum doloso, metum inferẽti, dari actionem: vt hic dicitur: igitur naturalis non oritur, sed agitur tantùm ex ciuili secundum eum. ipse redit ad opinionem suam, de qua dixi supra, de oblig. titul. generali. vnde ex quo naturalis oritur ex consensu: & ibi est consensus, satis potest dici quòd sit ibi naturalis. recurre ad materiam obligationum: supra titul. generali.

1 In gl. redde. in fi. hoc nõ videtur verum: quia exceptio † in factũ, datur propter honorẽ patroni, vel parẽtum, vbi eorum delictum arguitur, hic aũt nullũ delictũ arguit, qñ per errorẽ promisit, secundum la. vnde hoc tertio casu, in factum. & exceptio doli concurrunt vt hic, & ibi. In gloss. id est. in factum. in fin. vide de hoc plenius supra de hæra. obligatione.
2 in princip. & versicul. sed ponamus. † In gloss. nota quòd
c pactum in fine [c]. Iacob. dicit pactum de non petendo, non tangit, nec elidit ciuilem, ipso iure: sed actionem propositam in iudicio perimit, sicut milites armati sibi non nocent, quousque veniant ad conflictum, & sint in campo, secundum eũ.

Quid ergo, si actione mota, fiat pactum de non petendo? potest dici quòd tollit, & perimit vtranq, sequendo opinionem eius, C. de pactis. l. postquam liti. Sed quid de renuntiatione, seu quittatione? Videtur quòd tollant ipso iure ff. de condictione indebiti. l. eleganter. §. si quis post. de ædilitio edicto. l. quæritur. §. si venditor. extra de renuntia. cap. super his. & videtur notari in Specul. de exceptionibus. §. j. versic. defensiones. nume. 4. In glo. quia non ciuilis. in fin. is casus non bene excipitur: quia ibi nulla est obligatio ciuilis, nec naturalis, cùm sit realis: & in realibus non est dare obligationẽ: vt dictum fuit supra de actionibus. §. omnium. & idem videtur quòd pactum de non petendo, † tollat actionem realem
3 ipso iure, quia ibi non est obligatio secundum Iacob. Hoc nõ videtur verũ, quia per iusiurandum non tollitur realis. ℣. proximo §. & constat quòd iusiurandum habet vim pacti: vt no. ℣. §. proximo. ff. de iureiurand. l. fin. §. j. In gloss. scilicet primo. in fine. Iacob. dicit quòd sententia non tollit, nec inducit obligationem, sed quandam præsumptionem, quæ est iuris, & de iure, ex qua agitur, & excipitur. Narrat quòd nonnulli
4 dixerũt † quòd sententia non tollit ciuilem, sed elidit: quia si tolleret ciuilem, nõ posset agi ex sola naturali. & iste tex. dicit ꝙ agetur. & ita supponit quòd sit vtraq. Sed ipse Iac. respondet, ex sola naturali, non agitur, nisi quando habuit concomitantiam ciuilem, quo casu ex illa sola agitur, secundum eum vide ſ. de oblig. tit. generali.

a ADNOT. ¶ Sequitur. Diuide hunc ti. secundum Aret. & h. d. hoc principium. Exceptiones sunt arma reorum. & æquitate nituntur ad excludendum actiones quę competunt actori ipso iure: quales sunt metus, dolus: & in factum exceptiones.

b ¶ In fi. Hoc verum in odium dolosi, in sui præiudicium tenet contractus, & ex eo potest conuenire: vt no. gl. ibi in versi. nullam. nisi lex resistat actu. quia tunc ex neutra parte datur actio. vt est gl. in l. à diuo pio. ff. de ritu nup. & Bal. in l. j. C. plus valere quod agitur.

c ¶ In fi. Vide hic per Ange. late matteriam exceptionis doli. quod met. causa & in factum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 ☞ Peremptorias unde dici.
2 Exceptionem actione metiri. 3.
4 Iudex incompetens quatenus accipiendus.
5 §. Appellantur explicari.
6 Declinatoriæ initiò opponendæ.
7 Recusare quando, an non liceat.
8 Procurator an recuset.
9 Declinatoriæ loci & potestatis quando obiiciendæ. 10.
11 Dilatoriarum tempus.
12 Compensationis tempus.
13 Exceptio traditionis quando obiici possit.
14 Exceptiones omnes ante sententiam obiiciendæ.
15 Exceptio conditionis dilatoria.
16 Dilatoria repusi: non obiicienda.

APPELLANTVR. Hic est diuisio exceptionum, quæ potius respicit effectum, quàm vitam: sunt enim exceptiones quæ perpetuò perimunt: nec tamen perpetuò opponuntur: vt videbis in processu. In †glos. id est, sine. ibi, cùm allegat purè. §. fi. scire debes quòd peremptoriæ dicuntùr tribus modis. Primò, ex vita. Secundò, ex effectu. Tertiò, ex tẽpore proponendi. Et hoc vltimum est improprium, quòd gl. hic adiungit vltra text. Laboremus circa primum, videlicet an peremptoriæ durant perpetuò. Tu vides hic quòd sic in textu. & in glos. & hoc traditur pro regula hic, & in l. purè. §. fin. ff. de do. me. except. C. eodem. l. licet. Sed contra hoc consueuit opponi: quia filio qui potest querelare testamentũ datur exceptio si possideat: & tamen est quinquennalis sicut querela. ff. de inoffic. testamento. l. Papinianus. §. si filius. iuncta l. si quis libertatem. §. diuus. aliàs est versi. sub §. ita demũ. ff. de petitione hæreditatis. Item de exceptione beneficij in integrum restitutionis, quæ non durat nisi anno. ff. de iureiu. l. nam postea. §. si minor. ex quib. caus. maior. l. necnon. §. exẽplo. Super hoc consueuit dari doctrina quòd vbi pro eodem
2 competunt actio, & exceptio: † quòd exceptio est eiusdem vitæ, qua actio, vt in dictis contrariis: & hoc vides in non numerata pecunia, in qua competit actio, & exceptio: & sunt eiusdem vitæ & temporis. C. de non numerata pecunia. l. cùm vltra. & l. in contractibus. Sed contra hoc videtur: quia exceptio doli est perpetua. l. purè. §. fin. & tamen datur illi qui habet actionem temporalem. ff. de pact. l. si cum emptore. §. fin.

Præterea si testator mihi quod debebat legauerit, datur mihi actio, & exceptio. ff. de lib. leg. l. quod mihi. §. de lega. §. sed si debitori. & tamẽ nemo diceret, quin exceptio ista ppetuò duret, cùm ista sit liberatio perpetua. Præterea si cautio fuit penes creditorem inutilis, vt quia dissolutæ quantitatis, vel sine causa: constat quòd competit actio. C. de condi. ex lege & sine cau. l. dissolutæ. & exceptio doli. ff. de doli except. l. ij. §. circa. vel solutionis, si solutum fuerit: & tamen nemo diceret hanc exceptionem temporalem, cùm per solutionem tota obligatio fuerit dissoluta, & in vtroque casu actio tollatur xxx. annis per l. omnes. C. de præscriptio. xxx. annorum.

Quid dicemus? Innoc. dicit quòd vbi ille qui habet actionem, & exceptionem est in mora: tunc exceptio est temporalis: aliàs perpetua: vt not. extra de appellatio. c. sæpe. Sed pro Deo, quomodo potest esse in mora ille qui habet exceptionẽ, & à quo peti non potest. ff. si certum petatur. l. lecta. §. fina. de regul. iuris. l. nulla in relligitur. non video quid voluit dicere Innocen. sed fortè voluit hoc dicere, quòd exceptio est perpetua, vbi actor nihil petiit, sed vbi petiit, & reus cùm posset nõ excepit, & fortè actor non est causam prosecutus vsque ad finem, vel fortè periit instantia: quia est quòd possit reo ad negligentiam imputari: tunc non videtur perpetua. Sed hoc non placet: quid enim potest reo imputari, qui habet tempus liberum ad excipiendum vsque ad sententiam: vt l. perẽptorius. C. senten. rescind. non posse. Vnde cùm in illis terminis
sententia nõ fuerit lata, reus non fuit in mora excipiendi, qui erat adhuc intra tempus, nisi à iure concessum ad excipiendum. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. quòd si homo. Item † Innocen. dicit quòd vbi actio, & exceptio simul, & ex eadem causa oriuntur, & ad idem tendunt, simul & eodem tempore finiuntur: aliàs non. Sed adhuc obstant, quæ dixi de liberatione legata: & quædam de opinionibus supradictis. Potest dici quòd vbi actio & exceptio competũt ex gratia, vel beneficio iuris, ad tollendum, vel rescindendum, id qd̃ de iure communi tenetur, obtinent contraria: aliàs obtinet regula: vnde beneficium in integrum restitutionis, querela inofficiosi, exceptio non numeratæ pecuniæ fuerunt repertę ex quadam gratia cõtra ius commune: vt satis patet in materiis singulorum casuum prædictorum: idcirco non mirum si restringuantur, quòd per hoc credo quòd si quis appellauerit à sententia nulla, possit nihilominus perpetuò excipere de nullitate, quamuis haberet actionem, vel aliud quod pro actione haberetur instantia appellationis. De hoc notabat Innocen. in dicto capitulo, sæpe. vide hodie extra de sententia excommunicatio. cap. licet. lib. vj. & hoc sufficit de vera exceptionis perempt. Quid de replicatione? Clarum est, ꝙ durat quantum durat actio: vt not. in l. purè. §. fina. & probatur ff. de peculio. l. quæsitum. §. in dolo. C. de transactio. l. sub prætextu. Circa secundum, videlicet circa effectum, nõ est
4 standum, quia peremptoria propriè dicitur, quæ perpetuò perimit, vt hic legitur: aliàs non est peremptoria. Tertium glos. hic prosequitur, & tamen de hoc non agitur in tex. prosequamur eam apostillando. In eadem glos. ibi, cùm allegat l. minor xx. annis. is casus non debet esse inter exceptos:
2 quia hoc fit beneficio in integrum restitutionis[a], quo casu rescinditur sententia: & si non rescindatur perinde auditur, ac si sententia lata non esset: vt dicta l. minor xxv. an. In ead. glos. cùm allegat l. Nesennius. idem in marito, & in aliis, qui deducunt. de quibus supra de action. §. sed & si quis. ff. solut. matrimonio. l. ex diuerso. §. fin. & no. C. de iure & facti igno. l. j. In eadem glos. ibi, cùm allegat de iuris & facti ignorã. l. j. idem videtur in milite cœlestis militiæ & instito. vt ibi no. per glos. & doctores. In eadem gl. cùm allegat l. licet. non sic in alia exceptione falsi, quæ non potest opponi, nisi habita restitutione. ff. de re iudicata. l. diuus. de exception. l. qui agnis. nisi pars argueretur falsum commisisse. ff. de iudic. l. cùm prætor. vide quæ scripsi C. de aduocatis diuersor. iudic. l. j. vel nisi diceretur nulla propter falsitatem literarum delegationis vel potentis iudicis: tunc enim videretur idem, vt in falso procuratore: cùm sit eadem ratio: sed secundum hoc poterit via aperiri malitiis. semper enim condemnatus dicet sententiam nullam, & semper vltimam: & veniet de nullitate ad nullitatem: sed ad hoc iudex debebit occurrere: vnde non crederem ipsum admittendum tertiò, sicut nec admittitur tertiò appellans. C. ne liceat tertio prouocare. l. vnica. Item nec sæpius in integrum restitui postulans. C. si sæpius in integrũ restitui postul. l. j. & fin. Item nec sæpius testes reprobare volẽs: extra de testib. cap. licet. talibus enim per iudicem occurri debet extra de exception. cap. pastoralis. Item, quod hic dici
4 tur † de iudice incompetenti, intellige quando post sententiam tale quid opponitur, per quod apparet ipsum non habuisse iurisditionem: aliquid si opponeretur incompetentia propter personã distinguitur, an esset non capax propter vitium naturæ: sicut fœmina vel incompos mẽtis, an propter vitium suum. in primo casu potest opponi post sententiam: secundo non, imò nec post cõtestationem: vt si dicatur infamis. & hoc notant doctores iuris canonici extra de rescriptis. ca. sciscitatus. de offic. deleg. cap. cùm super. & in Specu. de exceptio. §. nunc videndum. versicu. sed quæro. & hoc nisi esset
b vitium notorium: & publicum. extra de sententia & re iudi. cap. ad probandum. In eadem glo. ibi. ff. de feriis. l. j. [b]idem esset vbicunque iudex compelleret aliquem ad respondendum coram se, qui aliàs non teneretur. ff. de iudiciis. l. ij. circa principium. & est speciale, quòd compulsio reddat iudicium
5 nullum. vt ibi not. Item †intellige quod hic dicitur quòd exceptio peremptoria non opponitur post sententiam, quando agitur actione iudicati, vel in factum: secus si ageretur prima actione. C. de iudiciis. l. j. cum ibi notatis. Item intelige hoc de exceptione nata ante sententiam: secus si post. ff. de transactionib. l. & post rem iudicatam. Item hic dicit de perempt. per quam venitur contra sententiam. aliàs secus. ff. de exception. rei iudica. l. duobus. cum notatis. In eadem glos. cum

glos. cùm allegat l. siquidem. in hoc distinguo plenius: quia quædam sunt declinatoriæ fori: quædam dilatoriæ petitionis. De declinatoriis † fori: die quòd debent opponi ab
6 initio: vt C. eod. l. fin. Sed ego quæro, quid est hoc initium? Hic fuerunt diuersæ sententiæ: præsertim inter Canonistas. Quidam dicunt quòd in initio debet opponi antequam aliquid aliud proponatur: vel contra citationem, vel contra cõmissionem, seu rescriptum, vel fundamentum partis, per decretalem inter monasterium. extra de sententia & re iudica. Alij dicunt quòd vsque ad viginti dies, per authentic. offeratur. C. de lit. contest. alij quòd vsque ad lit. contest. per l. nemo. à contrario sensu, C. de iurisdictione omnium iudic. & hanc tenet Specul. in titulo, de dilation. §. nunc videamus. versicu. nunquid ergo. Ioan. Andr. dicit in cap. inter monasterium. ꝙ omnis exceptio per quã negatur quis esse iudex debet primò opponi, & post recusari. ad quid ẽm recusare ẽ, si nõ sit iudex? Quid dicẽdum super his? Potest dici quòd declinatoriæ sunt diuersæ. quædam enim sunt contra personam iudicis: quædã contra fundamentum eius: sicut contra rescriptum vel commissionẽ: vel quòd cognitio pertinet ad alium, qui fortè præuenit: vel coram quo, causa pendet. quædam declinant de loco, vbi causa est ventilanda: & super his videtur diuersimodè respondendum. Loquamur de primis, quæ concernunt personam iudicis: & in illis videtur similiter distinguenda declinatoria recusationis ab aliis. Quæramus ergo de recusatio-
7 ne, † super qua sunt opiniones, vt s̃. scripsi. Credo tamẽ quòd quandocunque ante propositionem aliarum dilatoriarum, possit iudex recusari, nisi pars eius subierit iudicium. & hoc satis probatur, quia nec petitio libelli, nec iudiciarium: nec satisdatio de iudicio sisti: nec datio sportularum impediũt, quo minus possint recusari: vt in authen. offeratur. & l. non videtur. ff. de iudic. talia enim sunt præparatoria, & ingressus causæ ante omnia facienda nec aliàs pars audiretur. Quid ergo si pars subiicit iudicium: fortè per aliquam interlocutoriam? Videretur contra: quia hoc petendo videtur consentire. ff. qñ appel. sit. l. finali. & ibi de hoc, & videtur expressum in capit. inter monasterium. s̃. allegato. Super hoc quidam distinxerunt, an ille qui petiit ius velit recusare: & non potest: an ille contra quem petitur & ille potest. Sed hæc distinctio non videtur bona: quia ita consentit tacitè, qui recipit, cùm posset dissentire, sicut qui petit. & hoc vides in querela, nã recipiens legatum perdit querelam, sicut qui petit. ff. de inofficiteſtamẽ. l. penultima. §. fin. & facit dicta l. fin. ff. quando appella. sit de separa. l. j. §. illud. C. de re iudicata. l. ad solutionem. Et super hoc videtur dicendum quòd si pars recipit iudicium seu interlocutoriam, super præparatoriis prædictis quæ parant initium causæ, quòd ex hoc nõ excludatur à recusatione. Verbi gratia, reus petiit libellum: actor dicit se non teneri dari: quia causa vilis, vel fortè de consuetudine non dabat. vel petiit caueri iudicio sisti: actor dixit hoc non debere fieri quia possidet immobilia, vel proponit cõuentionem: vel aliquid aliud ad finem illum, vel dicit se priuilegiatum super sportulis nõ dandis. Credo quòd si feratur sententia super istis, quòd nihilominus sit locus recusationi: quia aliàs leges s̃. alleg. imponerentur verbis, & non rebus: quæ dicunt post præmissa, iudicẽ recusari: nam facilè esset cuiuslibet præmissa fingere, & obiicere, & facere super hoc interloqui: & sic repellere partem à
8 recusando. † Quid ergo si pars compareat per procuratorem: & obiicit contra procuratorem, & pronuntiatur? Crederem procuratorem non debere propter hoc excludi à recusando: quia aliàs procurator recusare non posset, nisi sit fundatus: vel aliàs pars non tenetur recusare, nisi habeat partem fundatam, cum qua eligat arbitros. & idem crederem, si impugnetur potestas iudicis: vt supra in opinione Ioã. nam frustra recusaretur, si non sit iudex: & frustra iretur ad arbitros: vt ipse Ioan. dicit. & idem videretur in citatione quæ est præparatoria, & initium iudicij: quia sine citatione quis non tenetur procedere. ff. titul. ij. §. fin. & hoc satis innuitur in Decret. quoniam contra falsam. extra de probatio. vbi ponitur ordo: & ponitur citatio ante recusationem: vt ibi patet. sed si procederetur ad alias dilatorias proponendas; dicerem aliud.

9 Quid si † declinet de loco: quia fortè dicit locum non insignem, vel se non posse conueniri extra diœcesim vltra dictã? vel vltra locum reforti fuit? adhuc crederem idem: quia si primò haberet recusare, quàm de hoc excipere: haberet ibi eligere arbitros: & ibi super causa suspicionis litigare: & sic cõpelleretur contra ius litigare: nisi in loco vetito. Super his tamen est facienda, & præmittenda protestatio, quòd non intendit in iudicem consentire, &c. & sic tota die faciunt aduocati: & hæc credo vera & rationabilia; in dubio tamen, tutius est ante omne iudicium, seu interlocutoriam iudicem recusare, vt omnino opinioni satisfiat. Quid de aliis declinatoriis,
10 cõcernentibus potestatem iudicis? In † illis potest dici quòd debeant proponi, etiam in initio post prædicta præparatoria: idem de quibuscunque aliis declinatoriis fori: vt patet in d. l. fin. C. eod. ibi enim vult ostendere differentiam inter ipsas & alias dilatorias dicendo præscriptiones fori in initio opponi debere, quasi dicat, ante alias dilatorias: & hęc procedunt nisi contendatur iurisditionem non cõpetere ipso iure: quia tunc potest opponi quandocunq; : vt dixi s̃. in secunda additione: vel nisi de nouo venerit ad notitiam: vt not. in dicta l. finali. & idem Innocen. & Hostiens. extra eodem. capit. pastoralis.

Sed Ber. tenet ibi contra. & Specula. eodem tit. §. nunc videndum, versic. cæterum. pro quo ff. de excus. tut. l. ij. §. finali. in authẽ. vt cùm de appellatio. cog. §. aliud. Et ad decretalem, pastoralis. potest responderi, quòd loquitur in termino præfixo ab homine, secus si à lege. & hoc idem not. Archidiaco. in exceptione spoliationis, extra de restitutione spoliato. cap. frequens. in exceptione excommunicationis sunt mista specialia. vide extra de exception. cap. pia. lib. vj. Item quæ dixi, intellige nisi causa concedendi semper duret, vt fortè de loco non tuto, vel de iudice inimico: vt no. in Specu. de citatione. §. j. versicul. quid si reus. & per Archid. de offi. deleg. cap. statuimus. lib. vj. & ideo videtur quòd possit excipi de feriis, lite etiam contestata. contra tamen notatur in Specul. in eod. titul. §. dicto. versic. quid de exceptione feriarum. Item di
11 cit quòd exceptio † dilatoria proponitur ante litis contestationẽ: vt hic notatur, & post antequã diuertat ad alios actus: vt not. Innocen. in d. cap. pastoralis. Item dicit quòd exceptio dilatoria potest opponi quandocunq;, si resultet ex processu. extra de offic. delega. cap. cùm olim. cum ibi notatis.

In ea. glos. ibi, cùm allegat §. super cæteris. Hæc glos. non procedit. quia peremptoriæ dicuntur ab effectu, quando negotium de quo agitur, perimit, non tempore vitæ; vt s. dixi, vnde cùm hæc exceptio omnino perimat, patet quòd est peremptoria, quamuis perpetuò non possit opponi secundum Iaco. et idem dicit de exceptione non numeratæ dotis, de qua sequitur. Sed Specul. videtur tenere cum hac glos. in Specu. eodem titul. §. dicto. versi. quid de exceptione non nu. nu. 18.

In ead. glos. in fin. de hoc dictum est supra circa princip. glos. & idem potest dici de beneficio cedendarum actionũ. ff. manda. l. Papinianus. de fideiusso. l. cùm is. & l. si fideiussor. §. idem respõdit. & idem de beneficio diuidendarum actionum: vt patet per epistolam diui Adriani. vide C. de fideiuss. l. fideiussor. & scripsi supra de fideiusso. §. fi plures. De exce-
12 ptione compensationis † non videtur dubium quin possit opponi post sententiam. ff. de compensationib. l. si cùm militi. §. j. C. de compensatio. l. ex causa. De exceptione quæ datur pignoris possessori, vel fideiussori, quòd reus primò conueniatur sunt opiniones, quando debeat proponi. nam quidam dicunt quòd ante lit. contesta. alij post: vt dixi in §. si plures. et notatur plenè in Spec. eod. tit. §. dicto. ver. quid de exceptione quam proponunt. in his tamen omnibus, de quibus dubitatur, an sit dilatoria, vel peremp. tutius est ꝙ opponãtur ante lit. contest. prout doctores ibi notant. illa autem exceptio, dolo petis quod restituturus es. videtur perẽpt. cùm perimat negotium. Credo aurẽ posse tradi pro regula quòd omnise exceptio quæ commodè non potuit opponi ante sententiam fortè propter dubium facti, cui sententia dat certitudinem: & per quam directò non contradicitur iudicato: & per quam non negatur causa, ex qua agebatur, vera possit opponi
13 post sententiam. Verbi gratia, agebas † contra me quòd tra-

Universidad de Deusto Biblioteca

derem tibi equum, quem dicebas me tibi vendidisse, vel quid aliud: ego lit. contest. negaui. produxisti testes: iudex pronuntiauit pro te. volo excipere ꝙ non teneat rem tradere, nisi offeras pretium: credo quòd possum: quia ante non potui commodè excipere, quousq; certum esset venditionem fuisse factam. Vel pone, petis à me rem, quam dicis tuam: ego negaui, lata sententia pro te, volo excipere de expensis, quas bona fide feci in re. credo quòd possum: quia ante non potui commodè excipere, & idem in consimilibus exemplis. & ad hoc faciunt ff. de rescinden. venditio. l. fundus. de iureiurando. l. si duo. §. si quis iurauerit. cum §. seque. & ideo condemnatus in actione hypoth. offert debitum: & in actione noxali dat pro noxa. & condemnatus compensat. Item condemnatus petit cessionem. Item hæres condemnatus ad soluendum legatum, excipit de beneficio inuentarij. vide s. de hæred. quali. & differen. §. extraneus. & hoc indubitatè, vbi cõdemnatus habuit iustam causam litigandi: quia fortè ex facto prędecessoris conueniebatur: vel aliàs habuit iustã causam: quod tamen videtur, etiam si nõ haberet per rationem quam dixi: in casu tamen, quo mala fides ipsum non excluderet ab excipiendo, quæ excludit quandoq;: vt quando fecit expensas mala fide
14 in alieno. Crederem † tamen quòd vbi ante sententiam, tales exceptiones possent opponi: quia fortè non negabatur contractus, vel causa ex qua agebatur, ꝙ debuerit opponi ante. Et in omni casu est tutius opponere ante sententiam, saltem conditionaliter sic, dico quòd non habes ius: & si ius haberes compenso, vel habeo retentionem. facit s. de actio. §. in bonæ fidei. vbi compensatio fuit apposita ante sententiam. Sed cõtra hoc videtur facere ff. famil. erciscund. l. ex parte. in princi. vbi supponitur quòd non excipitur post sententiam: sed agitur pro expensis: sed intellige quòd agi potest vbi rem reus tradidit: quia si nõ tradidisset: daretur exceptio multò fortius quàm actio: quia cui damus, &c. vt regula iuris inuitus. §. j. ff. de reg. iur. Illud autem constat, quia exceptiones prędiciales quandocunq; proponuntur, si reddant iudicium nullum: vt si opponatur quòd est seruus, vel monachus, vel ante litem contestatam. C. de ordin. iudi. l. iij. & exceptiones ordinis ante litis contestationem. ff. de adulter. l. si maritus. §. præscriptiones. an autem præmissa obtineãt in causis criminalibus: vide ibi. Sed quid si excipiatur ꝙ debitũ quod purè petitur, est
15 conditionale? Videtur quòd sit † dilatoria: quia non perimit: sed differt in euentum conditionis. Specul. tenet contra: quia cùm sit dubium, an perimere posit: debet in dubio perempt. iudicari: nam potest esse perempt. si conditio non impleatur. arg. ff. de condi. indebit. l. sufficit. sicut notatur in Specul. eod. titul. §. j. versic. est quoque & alia exceptio. nu. 8. Et potest distingui an esset potestatiua, vel casualis, in dubio tamen consulerem eam proponi ante litem contestatam. Item not. ꝙ
c Innoc. dicit quòd peremptoria [c] potest opponi ante lit. contestatam, & probari si reus velit: vt notatur in dicto c. pastoralis. pro quo facit C. senten. rescin. non pos. l. peremptorias. ibi, cùm dicit initio. Sed obstat c. exceptionis. extra de lit. cõtesta. libro vj. Item quòd vbi est exceptio peremptoria, & declinatoria, opponitur post litem contest. extra de foro competẽ. c. ex parte. & not. Innoc. in dicto c. pastoralis. si tamen opposita semel fuit ad vnum finem, & repulsa: non potest opponi secundò ad alium: vide per Innocen. extra de purga. cano. ca. cùm dilectis. versi. item si opposuit. & hoc si fuit repulsa: quia non probata, aliàs secus. ff. de compen. l. quòd in diem. §. j.

a ADNOTATIO. ¶ Restitutionis No. tamen quod non est restituendus nisi summatim doceat, quòd potuisset probare, & non probauit etiam si constet quòd sit læsus. Et talis summaria probatio non prodest, nec fidem facit in causa principali: vt hic pulchrè per Angel.

b ¶ L. j. Do. Angel. ponit hic materiam feriarum, cum multis quæstionibus vtilibus in xj. colum. circa med. versi. & pro ista materia.

c ¶ Quòd perempt. De exce. peremptorijs vide hic per Angel. in xvj. col. in me. versi. debemus itaque hic declarare materiam &c. Item non omittas quin hic videas Angel. in materia rescriptorum, quot exceptiones possunt opponi, contra rescriptum: qui ponit ibi. xxxvj. colum. cir. prin. versi. vnum cum iste te. Item, in fi. xxviij. colum. incipit tractare de aliquibus quæ sunt regularia circa rescripta in ver. post quàm videmus. Item in xxx. colum. cir. med. versi ex his no. tractat quæ exce. possunt opponi, contra iudicem delegatum. Item in xxxiiij. col. tractat de arbitris: & quot opponi possunt contra arbitrum: quia ponit ibi: xviij. exceptiones contra arbitrum. Item in xxxj. colum. in fi. versi. videamus. nunc incipit tractare de personis agentiũ suo nomine, quot possunt eis opponi exceptio. & ponit ibi xxxvj. exceptiones quæ possunt opponi agentibus. Itẽ. in xl. col. ante me. ver. nũc deueniamus. tractat de persona procu. & quot eis possunt obijci. item in xxxvj. prope fi. ve. postquam. tractat de procurato. in rem suam. & quot ei possunt obijci. Item in xlviij. colum. prope fi. trac. de syndicis: & quot eis possunt opponi. Item in l. colum. ante fi. tractat de tutore, & quot ei possunt obijci. Item in liiij. colum. tractat de curatore, & actore: & quot eis possunt obijci. post med. colum. versi. Or vidimus de tutore. Item in lvij. colum. tractat de orphanotrophis & hospitalarijs. prope fin. col. versi. dicendum est. Item in fin. lviij. col. tractat de coniunctis personis, quæ agere possunt pro persona coniuncta. in versi. verum quia aliquando. Item lx. colum. post me. in vers. sed cum aliquando. tractat de defensore, qui in iudicio comparet: ad plenam causæ defensionem sine mandato.

1 ☞ *Plus petitum si sit, quatenus condemnandum.*
2 *Duplicabile tempus.*
3 *Tempus tacitè duplicari.*

TEMPORALES. Iste §. fuit lectus pro maiori parte s. de acti. si quis agens. Sed quia ibi remisit, hic quæramus
1 aliqua. Pone, egi contra te, repellis me exceptione † temporali: quæritur vtrum fiet nihilominus exnunc condemnatio, vt soluas post diem: & post duplicatas inducias? Innocen. & doctores iuris canonici tenent quòd sic: extra de plus peti. ca. j. per l. in lege Aquilia si deletum. ff. ad legem Aquiliam. de iudic. l. de qua re. famil. erciscun. l. & post. Sed huic opinioni refragatur litera manifestè in duobus locis ibi, nec eo iudicio, &c. & ibi, & post eas finitas, &c. vbi supponitur manifestè, ꝙ post finitas inducias agitur prima actiõe. Nec obstat l. in lege. nec l. de qua re. quia agitur actione iam competente: & pro damno iam dato: vnde non mirum, si exnunc fit condemnatio: quia ibi erat obligatio de præsenti, hic nõ: & tamẽ vbi peteretur plus loco, vel re, dicerem contrarium: quia tũc fieret condẽnatio in eo, de quo constaret: & maximè, in quantitatibus. ff. de eo quod certo loc. l. quòd si Ephesi. §. j. ad Velleianum. l. vir vxori. §. fin. vide de condi. furtiua. l. si seruus. §. bonæ. sed in eo qui petit plus causa, non videtur idem: imò videtur reum absoluendum ab instantia: quia aliud petit. supra de action. §. huic autem. ff. de verborum obligatio. l. inter stipulantem. §. si stipulante. & hoc satis innuitur, extra de plus peti. cap. j. Item quæritur, quid si exceptio non fuit opposita, testes tamen producti super debito, deponunt de eo: vel fortè in litera contractus continetur dies: nunquid fiet condemnatio de præsenti? Innocen. & Hostien. tangunt hoc, extra eodem. cap. pastoralis. & tenent quòd sic: quod satis videtur procedere, quando probatur per instrumentum: sed quãdo per testes, posset hæsitari: quia testes deponunt super eo, super quo non fuerunt producti. & ita eorum depositio nulla, quò ad hoc: sed ipsi respondent quòd hoc contingit princi-
2 pale negotium: & valet eorum depositio. † Item quæritur quòd tempus duplicabitur: vtrum illud quod restabat de dilatione: vel tota dilatio, quę fuit ab initio data? Videtur quòd illud quod supererat tantùm. ff. de pœnis. l. aut damnum. §. quisquis. Sed iste text. facit in contrarium, nisi ipsum intelligas quòd ab initio dilationis petierit: qđ est diuinare. Vnde potest dici quòd tota dilatio duplicetur: & ita cõtinget quòd hæc duplicatio valebit triplicationem, si in fine dilationis actor petat. Sed quid in dilatione data à lege: quia hic loquitur de dilatione data ab homine, vel natura rei? Doctores iuris canonici dicunt idem in dicto capit. j. de plus peti. Item quæritur, nunquid iudex debeat triplicare tempus, probata dilatione, & condemnare in expensis? Iidem doctores dicunt quòd sic. Sed quid si non condemnauerit, nec duplicauerit?
3 Credo † ꝙ cùm hoc sit beneficiũ iuris, quod competit: & potest excipi, dato quòd iudex non fecerit mentionem de hoc. C. de iudic. l. sancimus. extra de dolo & contuma. cap. actor. libro vj. etenim tale tempus datur à lege. ff. de re iudica. l. iiij. §. si quis condematus. versicul. sed si quidem. si ne his, & sine illis, quæ scripsi s. de actionib. §. si quis agens. non intelliges hunc §.

1 ☞ *Exceptio procuratoria.*

Clericus

2 *Clericus quorum procurator sit.*
3 *Procuratorem infamem repelli.*
4 *Procurator infamis quatenus accipiendus.*

PRAETEREA. Super text. quales sunt procuratoriæ. exceptiones tales sunt: tu non potes esse procurator ex tali causa: vel quia non doces de mandato. ff. de dam. infec. l. inter quos. §. pe. versi. quòd si. ff. man. l. si fideiussor. §. quædam.
1 sed † si dicatur: tu non es, nec fuisti procur. illa nõ est propriè procuratoria, de qua hic loquitur: imò illa quandocunq; opponitur: vt s. dictum est. vide extra de procura. c. in nostra. in fin. per Inn. In glos. quæ pro alio. in fi. vel pro liberis si sint maiores, & agere non possunt: sed si sint minores, non: sed petat eis tutorem, vel curatorem. Et hoc nisi ipsa esset tutrix: vel nisi prosequeretur causam appellationis: vel libertatis parentum, vel propinquorum. vide C. de procura. l. alienam. & d. l. fœminis. ff. de libera. caus. l. j. in fin. cum l. seq. In glos. j. hoc fit. in fi. an autem hæc obtinent in militibus nostri temporis? Spec. dicit quòd nõ, in tit. de procur. §. ratione autem sui. ver. item quòd est miles. Sed potest dici contra, saltem si sint in ꝓcinctu. vide s. de testamẽ. mil. in rub. & idem in militibus cœlestis militiæ: vt not. C. de procura. l. militem. & patet in auth. de sanctis. episc. §. alium. sed de iure canonico videtur ꝙ clericus simplex non posit esse procurator generalis laicorum:
2 sed ad vnã causam sit promotus non, nisi in † causis spiritualibus, vel nisi pro miserabilibus, vel cõiunctis, vel pro ecclesia: & sic intellige quod Inn. not. de oblig. ad ratioci. c. j. de postu. in Spe. de procu. §. ratione autem sui. versi. item quod est episcopus. Host. in summa de procur. §. quis dari. vers. item monachi. Religiosi non possunt esse procuratores de iure ciuili: sed de iure canonico sic, pro suis monasterijs cũ licentia abbatis, si sit vtilitas monasterij. vide extra de senten. & re iudi. c. cũ I. & A. de procur. c. pen. in clemen. In gl. sed contra. in fin. Hæc videtur veritas: & est ratio: quia infamia non debet releuare ab onere. C. de infa. l. j. procurationis autem officium est vile, & onerosum. C. de accu. l. si quis procuratorem. sed aduocati officium est laudabile. C. de aduo. di. iudic. l. laudabile. & hanc opin. videtur tenere Io. gl. decretorum. iij. q. vij. c. j. in prima solutione, quod directè obstat huic §. Bernard. dicit indi-
3 stinctè ꝙ procurator infamis non debet admitti: † extra de iudic. c. cùm deputati. Specu. distinguit de infamia, vtrum sit magna, vel parua, vt in titul. de procur. ca. ratione autem sui. versi. item quod est infamis. Tu potes facere de toto vnũ brodium: quia aut constituitur à persona ecclesiastica: & tunc nõ admittitur persona infamis: quia episcopi & sacerdotes debent habere homines bonæ famæ, & bonæ opinionis. v. q. iij. c. quia episcopus. Aut à laicis secularibus: & tunc aut est notoriè vilis & infamis, & maiori infamia: & tũc crederem etiã non admitti, quia cessat ratio huius §. nedum de his, &c. cùm in notorijs non sit opus cognitione, si non sit notorium, tene
4 hũc §. Quidam consueuerunt dicere † omnis procurator est infamis, & vilis per d. l. si quis procuratorem. & sic dicit ibi And. Alij dicunt illud esse verum in procur. vilium personarum, sed magnarum non: & sic apparet in curia Franciæ, in qua procurator regius, est vnus magnus magister: & ita restringunt d. l. si quis procurator. Et ego dico tibi quòd se non intelligunt, vel eam destruunt: quia in d. l. procurator fuit cõstitutus ab existente in dignitate, quod apparet: quia constituens priuatur dignitate: ergo eam habebat. quare dic ꝙ recipere procurationis officium, infamia est, & vile homini existenti in dignitate, sicut curiali, Sed alij pauperi non: & ideo doctores & licentiati videntur infames, qui onus procurationis recipiunt.

De replicationibus. *Rubrica.*

In alijs voluminibus non reperitur hæc rubrica per se: sed hic fit propter iuuenes, vt frequenter dixi in hoc volumine s. de leg. §. sed non vsque, &c.

1 ☞ *Replicationis natura.*

2 *Inualidum non fortificari.*
3 *Replicationis locus.*

INTERDVM. Tex. supponit ꝙ posit duplicari, triplicari, & quadruplicari in infinitũ: & sic malitiosi aduocati poterunt facere causam immortalem: sed ad hoc est remediãdum per iudicem: vt dixi in simili s. ti. j. quando opponitur nullitas sententiæ in curia Franciæ nõ excedunt duplicationem, & bene. In summa no. quòd replicatio debet
1 esse † talis naturæ ꝙ excludat exceptionem, & directè cõcludat ad eam repellendam: alias non est admittenda. Si enim agam contra te, & tu repellas me exceptione facti, vel solutionis: & ego dicam ꝙ tu es periurus: talis replicatio non admittitur: extra eo. c. dilecti. Item caue, ꝙ vbi intentio acto-
2 ris est de se insufficiens: † non potest fortificari per replicationem. Verbi gratia, peto à te x. ex causa mutui tibi facti à Sempronio: tu dicis ꝙ non possum agere, cùm ad me nõ pertineat. volo replicare ꝙ imò pertinet: quia sum hæres Sẽpronij: credo quòd non possum: quia intentio mea deficiebat. & super ea est mihi ius faciendum. verũ est ꝙ in mea petitione possum emendare: sed non in via replicationis. vide supra de act. §. si minus. quia in replicatione nihil potest cadere, nisi repulsio exceptionis ex iure sibi cõpetenti, & quæsito ante propositionem exceptionis, vt hic patet: vnde actio quę non cõpetit, nõ viuificatur per replicationem. vide C. de pact. l. cùm proponas. de transact. l. actione. ff. de pact. l. si vnus. §. pactus
3 ne peteret. † Itẽ dic ꝙ replicatio datur, vbi æquius est dare replicationem, quàm sustinere exceptionem. aliàs si non esset æquum, non datur: vnde aduersus exceptionem doli, non datur doli replicatio: vt d. c. dilecti. vide ibi in glos. ff. de except. dol. l. apud Celsum. §. Marcellus. in prin. Nec præterea quòd sicut actio debet apertè proponi: ita exceptio, & replicatio. Sed fortè non est necessaria conclusio: sed (ad minus) debet dici ꝙ agitur malè: sed nõ oportet necessariò concludi ad absolutionem: quia illud pertinet ad officium iudicis. ff. ne quid in flu. pub. l. j. §. sunt qui putant. de flu. l. j. §. Labeo. iuncto §. fin. s. de perp. & temp.

1 ☞ *Defendi ex fideiussore posse.* 2.
3 *Personalia extendi, & ad quæ.*

a EXCEPTIONES [a]. In glos. appellatione. ibi, qui pro alio fidem adstrinxit. vide in authen. de fideius. §. j. s. de fideiusso. in rubrica. In eadem gloss. ibi, cùm allegat l. exce-
b ptiones [b]. in fine. illa est directè contra. Sed dic vt C. de fideiussor. minoris. l. secunda. an actori detur regressus contra alium, vel non, vide ff. de procurato. l. minor. In ead. gloss. ibi, ff. soluto matrimo. l. alia. nota hanc gloss. quæ est verissima, & notabilis: non tamen obtinet, nisi quando reus conuenitur: aliàs non potest fideiussor eius defensionem recipere.
1 Quid ergo econtra, † si principalis debitor qui habet exceptionem personalem, recipiat defensionem fideiussoris conuenti: nunquid ex persona sua poterit eum defendere: virtute sui personalis priuilegij? Dicas quòd sic, si sua intersit, vide supra de iure naturali. versicul. quodcunque. vnde maritus, & donator possunt fideiussorem defendere: quia si fideiussor solueret, haberet regressum cõtra eos. & idem de socio: nam fideiussor agit actione mandati, contra quem non sunt prædicti priuilegiati, nec contra ipsum fideiussorem. secus in reo principali, qui cessit bonis: quia potest excipere cõtra fideiussorem suũ, sicut contra alios, cùm sit creditor: & ideo nil videtur sua interesse. Vnde quãuis gl. cumulet omnes, qui posũt deducere, quãtum facere possunt: nõ tamen est idem iudiciũ de omnibus, quò ad hoc: & est vnum mirabile ꝙ reus princi-
2 palis defendendo fideius. posit vti ex persona sui exceptione quæ † nõ competit fideiussori. Et videtur cõtra l. venditor. ff. de iudi. & contra regulam cõmunem: quia ex persona defensoris, non debet fieri deterior conditio actoris: sed tamen certum est hoc casu sic esse. ff. mandati. l. idemque. §. generaliter. personalem tamen exceptionem competentem fideiuss. non

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest reus principalis opponere. vide eod. titu. l. si fideiussor. §. quędam. Vnde posset dici q d. l. venditor. loquitur quò ad declinatorias fori. & fortè secus in aliis exceptionibus dilatoriis, vel peremptoriis competentibus sibi ex persona sua, per prædicta. In ead. glos. in fin. de hac materia vide C. de non nume. pecun. l. tam mandatori. † Item dic q exceptio personalis extenditur ad fideiussorem in obligationibus facien dis indirectè; vt scripsi in d. ver. quodcunq;. & hoc dicit Iaco. de Rauen. qui etiam dicit quòd quæ dicta sunt procedunt in exceptionibus, quę cōpetierunt post fideiussionem, quia quę ante non competunt fideiussori; nisi erroneè promisisset. ff. de fideiuss. l. si quis postea.

a ADNOTATIO. ¶ Exceptiones. Exceptio competens, si est in rem proderit eius fideiussori, propter actionem mandati, qua reus sibi tenetur. exceptio verò personalis, vt celsionis bonorum, vel similes ad fideiussorem nullatenus se extendunt. hoc dicit.

b ¶ L. exceptiones. No. hic An. post gl. quod restitutio minoris, non prodest eius fideiussori, quamuis etiam facta restitutione, minor liberaretur pacto de non petendo. Vide eum hic.

De interdictis *Rubrica.*

In fi. glos. rubricæ, per hoc videtur q melius fuisset is titu. situatus ante tit. de exceptionibus. & sic situatur in Digest. & Cod. sed non sit tibi vis in ordine.

1 ☞ *Interdici imi quando posit.*
2 *Interdicta an actiones.*
3 *Possessorium quibus negatum.*

1 SEQVITVR. Et bene sequitur. In gl. id est, dicere. ibi, cùm allegat §. de his. hæc nō est vera secundum Iaco. de Rauen. quia reperiuntur interdicta, † quæ formantur in persona vnius: vt vtrobi. & ne quid fiat in loco publico. ff. vtrobi. l. j. secundum eum. Credo quòd dicat satis verum. nam interdictum quandoq; formatur, & datur generaliter, sicut actio. ff. ne vis fiat ei qui in pos. mis. l. j. In ea. glos. ibi, per totum li brū. vult dicere gl. q omnia interdicta sunt vniformiter prętoria: sed non omnes actiones: aliàs malè concluderet, quia multæ sunt actiones quæ formantur à prætoribus: vt vidisti in tit. de actio. Sed hæc non potest dici rectè differentia, præsertim realis. vnde secundum Iac. nulla fuit differentia realis: sed modus loquendi fuit alius in interdictis; & alius in actionibus. Melius videtur quòd prætores nullam actionē dederunt,
2 quando † introduxerunt interdicta: & voluerūt dicta interdicta obtinere locum actionis: dumtamē solenniter impetrarentur, & certo ordine. Sed post Iurisconsulti introduxerunt dari actio. & agi sine solennitate; vt j. §. fin. Ex quo patet longa differentia. In ea. glos. in fin. imò est valde aliud: & proposito vno, non proponitur aliud: & hodie potest agi interdicto, vel actione in factum ad electionem actoris. ff. ne vis fiat ei qui in possessionem missus est. l. si quis missus. §. cū prætor. versic. sed si mulier. vti possi. l. j. §. restituendæ. & not. de vi & vi arma. l. j. §. fin. glos. tamen notauit idem quod hic. ff. eod. in rub. in secunda glos. Dyn. tamen eam reprehendit ibidem. In glos. hæc ideo dicit ibi, cū allegat §. quædam. et in quo cōtineat causam proprietatis dicit ibi, quia quò ad pbationem, & effectum victorię; vt ibi notatur. An autem sentētia lata super proprietate, obstet in possessione: vide ibi per Dyn. & dixi plenius C. eo. l. incerti. in Breuiario. extra de causa pos. c. cùm dilectus. per doctores. In glo. vt cùm contendit. in fin. Item dantur etiam alia; vt ff. de vi & vi arma. l. iij. §. vnde vi. & not. ff. vti possi. l. j. de hoc videbis magis in infe-
3 rioribus. Iac. dicit hic q nullum † possessoriū datur pro præstationib⁹, seu reditibus: quia sunt iura personalia, quæ impro priissimè dicuntur possideri: vt not. ff. de pet. hæred. l. regulariter. hoc potest esse verum de iure ciuili: sed de iure canonico est contrarium. vide extra de elec. c. querelam. quando q; dixi quòd pro reditibus, qui præstantur ratione certæ rei immobilis, possit agi possessorio: pro aliis non: vt scripsi §. de actio. §. præiudiciales. consuetudo omnium curiarum spiritualium & temporalium tenet d. c. querelam. indistinctè.

1 ☞ *§. Summa. explicari.*
2 *Possessio fictè translata.*

SVMMA. In gl. vt si quis missus. in fi. Istud exēplum non est de possidente: sed de misso in possessionem, qui non possidet. ff. de acquir. poss. l. si quis ante. §. idem Pomponius. verum est tamen in se; quia nedum possidentem prætor tuetur; imò etiam missum: vt d. tit. ne vis fiat ei. secundum Iac. de
1 Ra. Et caue, ne tex. te decipiat, † cùm dicit, sine vitio. supponit enim, q si vitiosè possideret, q non daretur interdictum: & tamen est contrarium. ff. vti possid. l. iusta. de vi & vi arma. l. iij. §. eum igitur. sed pro tanto loquitur: quia possidenti sine vitio, vim fieri prohibet indistinctè: si vitiosè sunt plures distinctiones: an incontinenti, vel ex interuallo, in interdicto vnde vi, & is vti possidetis: an possideat vi, clam, vel precario: & an ab aduersario, vel ab alio: vt j. videbis. In gl. non re-
2 rum. in fi. hæc est vera. † nam licet vera possessio non trāsferatur ad hęredem: fingitur tamē transferri: pręsertim decreta bo. pos. & hoc attento dicitur restitutorium. attenta tamen veritate est adipiscendæ: & per hoc potest excusari stylus curiæ Franciæ, vbi hæredes se dicunt saisitos, & turbari in possessione: & concludunt in casu nouitatis: quamuis nō fuerint adepti realiter possessionem. In gl. per interdictum. in fine. Iaco. dicit q imò directum. ff. de vi & & vi arma. l. j. §. deiicitur. quod potest esse verū, si intentetur pro re, in qua est vsusfructus: sed si pro iure vsusfruct. videtur glos. vera. ff. de seruit. l. quoties. la segonde, & j. videbis.

1 ☞ *Expulsis quando succurrendum, & qui.*
2 *Proprietas quo interdicto contenta.*

SEQVENS DIVISIO. Hæc est subdiuisio. hic em̄ solùm distinguit interdicta; quæ ad rē familiarē pertinēt.
a ff. eo. l. ij. §. hæc autem interdicta. In gl. innuitur hic. in fi. a & patet ff. de furt. l. hoc amplius. Oportet tamen, q sit hæres, & in dicta quota, vel tali modo, q non habeatur pro legato. C. de hæred. instit. l. quoties. In gl. hæc oratio. ibi, per totum imò pro vero ibi: quandoq; pro falso, quandoq; est iustus error. ff. de vsucap. l. Celsus. & l. non solùm. §. quod vulgo. sed tunc habetur pro vero. Nunquid ergo interdictum, vel petitio hæreditatis, daretur contra talem? gl. videtur sentire q sic. C. in quibus caus. ces. long. temp. præscrip. l. hæreditatem. sed minori tempore tollitur. & idem sentit hic Iaco. qui imponit illi gl. q dicebat contrariū. In gl. vnde. in fi. quales debeant fieri interrogationes, antequā agatur hoc interdicto, vel petitione hæred. dic ibi C. de peti. hære. l. cogi. In gl. sed aget,
1 in fi. vel interdicto vnde vi. vel aliis remediis, quæ dantur expulsis. † j. e. §. recūperandæ. & hoc, si possessionem pacificā, fuit nactus: aliàs si cōmēdatam [ita in exemplaribus scriptis legitur, & bene nō vt in excusis damnatam.] vel aliàs minus legitimè: ita q potuit expelli. videtur secus ff. de acquir. pos. l. non videtur. Sed potest quæri, nunquid electus in dignitate possit intentare hoc interdictum, saltem vtile. Spe. videtur tenere q sic, in tit. de caus. pos. & proprie. in prin. Vnde potes dicere, cùm tale beneficium fuerit collatū mihi canonicè: vel cùm ego fuerim in tali dignitate electus & confirmatus: & tu absq; titulo legitimo ipsum, vel eam detineas occupatā: peto me admitti ad possessionē eiusdem; & admittendum te mihi
2 condemnari. Et not. q hoc interdictum videtur cōtinere causam † proprietatis: quia oportet q ille qui agit hoc interdicto probet se hæredem, sicut si ageret petit. hæred. & fortè de hoc vult loqui §. quædā. l. ij. ff. eo. cùm dicit; vt nō sit mirū, &c. ex hoc infertur q sententia lata in hoc interdicto obstat exceptio rei iud. in peti. hæred. & quòd non possint simul cumulari. Nec obst. C. eod. l. fi. imò facit pro.

a ADNOT. ¶ In fi. Notat hic An. similitudinem esse, inter interdictum, quorum bonorū, & petitionem hæreditatis: quia ambo dicuntur remedia vniuersalia, & apta nata sunt ad vniuersitatem competere: licet aliquando competant ad vnam tantum. Sed tamen in aliquibus differunt, vt per glo. in rubri. C. quo, bono.

INTERDICTVM. Is §. fuit lectus §. de actio. §. itē seruiana. vide ibi: sed de vno miror quomodo imperator transtuit hic quòd non facere mentionem de interdicto, quorum legatorum, quod est adipiscendæ. fortè ne iuuenes oneraret.

1 ☞ *Interdictum, retin. cui datum & in quem. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11.*
2 *Sequestrata quibus negātur.*
3 *Misso in possess. qui succurratur.*
9 *C. cum dilectus. sensus.*
12 *Interdicto retin. quæ consequamur.*
13 *Soluere uetans an turbet.*
14 *Turbatne cessans. 15.*
16 *Possit lens probet & qui quidque. 18. 19. 20. 21. 22.*
17 *§. retinendæ. sensus.*
23 *Possessionem singulis testes probent.*
24 *Turbāti inhibendum.*
25 *Probationis æqualis, inæqualisque effectus. & 26.*
27 *Noua causa inhibitionem non cessare.*
28 *Turbantis hæredi uetari posse.*
29 *Interdictum de ui, sententiæ non obesse.*
30 *Proprietatem uariæ deduci: huius rei effectus. 31.*
32 *Interdictorum quæ, an non, cumulentur.*

a RETINENDAE. [2]In glos. ob hoc. in fi. ff. vti pos.
1 l. iij. §. fin. de vi & vi arma. l. interdicto. hæc materia est tota practicabilis maximè in curia Frācię; vbi quasi omnes causæ sunt in casu nouitatis, qđ est ferè vti possidetis: propter quod omisso ordine gl. placet aliqua, pro euidentia materiæ in hoc §. tangere. Et primò, cui competit hoc interdictum. Secūdò, contra quē. Tertiò, ad quid. Quartò, de modo agendi. Quintò, de modo probandi. Sextò, de modo pronunciandi. Septimò, de effectu. Et breuiter transeo ponendo conclusiones de singulis, ne onerem iuuenes lectores, & auditores. Ad primum videlicet, cui detur: promptum est respōdere, quòd possidenti. ff. vti possid. l. j. §. hoc interdictum. & hoc siue possideat ciuiliter tantùm, siue naturaliter tantùm, vt patet c. eod. l. j. & in exemplis quæ ibi ponuntur. ff. eo. l. si duo. in princip. sicut in interdicto vnde vi. in quo sufficit altera possessio. ff. de vi & vi armata. l. j. §. deiicitur. Quid si non possidet: sed detinet? Videtur q non detur. vt d. §. deiicitur. in fi. ibi: non tamē si colonus sit, & ff. vti possi. in l. si duo. §. creditores. sed gl. videtur tenere contra, in interdicto vnde vi. ff. de vi & vi ar- 5
mata. l. Fulcinius. super verbo possideret. quòd non detur nisi illi, qui possidebat tempore quo fuit deiectus. vt eadem l. j. §. hoc interdictum. sicut etiam nec istud, nisi possidenti de præsenti. j. versicul. hodie igitur. sicut illud datur detinenti, videtur quòd & hoc, cùm vtrunq; possessionem requirat suo tempore. & ad hoc facit ff. de vi & vi armata. l. j. quod autem ait. Item facit extrà de dolo, & contuma. c. contingit. vbi Innocē tius videtur hoc tenere. Pro quo facit: quia iura plus debent subuenire detinenti legitimè, quàm violento. ff. quod vi aut clàm l. Seruus. in fi. in sui ratione. sed violēto datur hoc interdictum, contra illos à quibus non possidet vi: vt ff. vti possid. l. j. §. fina. ergo & detinenti. Et pro hoc, quia interdictū de itinere actuque priuato, habet similitudinem cum isto retinendæ, vt hic notatur: & patet in materia sua; sed constat, quòd illud datur detinenti, vel possidenti nomine alterius: ergo & istud. ff. de itinere actuque priuato. l. j. §. si tibi. cum §. sequenti. Item pro hoc. c. de præto. pigno. l. fina. Super hoc videtur dicendum, quòd non detur detinenti. & hæc not. glossin dicta l. j. §. quoties. ff. de itinere actuque priuato. in glos. quòd ita verum est, & probatur per dictos §. deiicitur. & §. credito res. & de tali detinente, potest intelligi, quod notat Innocen. extrà de præscriptioni. c. veniens, in fine magnæ glo. nume. 3. vbi dicit, quòd qui corporalem possessionem habet non potest agere contra iustè possidentem: nec contra alium. Sed
2 quid si fuerit possessio sequestrata? † Videtur quòd neuter agere possit, cùm neuter possideat: sed dic contra; vt scripsi c. de probi. se. l. j. & iunge quod dicam j. in vltimo membro; videlicet de effectu sententiæ: quia per sequestrum videtur possidere. Vel dic, quòd nō possit agere hoc interdicto: sicut nec ille qui precario vtranque transtulit: vt hic notatur. Nec ob- b
stat §. quod autem ait, quia loquitur de mobilibus quę accessoriè peruenium̄t: in quibus non refert quomodocunque habeantur: duntamen res pro qua agitur principaliter sit immobilis & possideatur. Item nec ob. c. cùm contingat. cum ibi notatis: quia tex. nil facit contra. Opinio. verò Innocētij, non audeo reprehendere: sed dico procedere eam, de æquitate cano. vt ibi notat Hostien. Item non obstat, quòd interdictum datur violento; ergo multofortius detinēti legitimè; quia ita esse debet per rationem prima facie. Alia tamen ratio, videlicet, defectus principalis materiæ, possessionis, repugnat; quam prætor non potest tueri per hoc interdictū: quia
b non est: & per hoc credo quòd executores [b] testamentorum non possunt hoc interdictum intentare: quia non possident pro suo quamuis testator tradidisset eis possessionem.
3 Quo ergo † remedio prouidebitur talibus detinentibus, quando turbantur? Respōsio, illi qui missus est in possessionem causa custodiæ, prouidetur per edictum ne vis fiat &c. vt notatur in §. creditores. §. allega. In aliis videtur, quòd debeant se tueri contra illum à quo habent causam actione ciuili. cōtra alios actio cessat vt ff. de superfi. l. j. §. j. vel per actionem iniuriarum. ff. de action. empt. l. qui pendentem. vel per offic. iudi. iuxta notata ff. de cōdi. furt. l. & ideò. in fin. Et ideò non videtur, quòd detur laico, possidere se dicenti decimam, vel aliud ius spirituale, vel alicui dicenti, se possidere rem sacram, vel religiosam, quæ possideri non possunt, nisi prætendant & probent titulum sufficientem: vt scripsi C. vnde vi. l. j. & not. extrà de restitu. spolia. c. ex parte M. in glo. super ver-
4 bo possideri. in c. j. xiiij. qō. j. in fine. † Sed quæritur, nunquid hoc interdictum detur illi, qui vi, clàm, vel precario desijt omnino possidere? videtur quòd sic: quia semper in hoc interdicto vincitur, qui vi, clàm, vel precario ab aduersario possidet: vt patet in hoc §. & per totam hanc materiam. ff. vti possid. l. j. §. perpetuò. Verius est contrarium: quia qui nullā possessionem habet: nō potest agere hoc interdicto, vt §. hoc interdictum. & hoc notatur hic in gloss. cum multa sunt &c. obtinet ergo is §. quando ambo possident; vnus naturaliter, alius ciuiliter. pone exemplum, C. vti possid. l. vnica. vbi hæc opinio magis confirmatur, vel quando quilibet, vel actor dicit se possidere insolidum. si enim actor nullo modo possidet: non obtinet, quāuis reus possideat ab eo vi: clàm vel pre-
5 cario. Quid si ego possideo † ciuiliter, reus naturaliter, reuera: vi vel clàm à me; non tamen credebat, quòd à me: nunquid mihi hoc interdictum contra eum competit? Verbi gratia, cum iuissem ad nundinas, & domus meæ possessionem ciuiliter animo retinerem, tu intrasti, & occupasti eam: gerēs in animo; & credens, quòd possessio esset alterius, & nō mea. Ego non fui repulsus, nec suspicor me posse repelli: sed ago contra te vti possideris: quia turbas me in possessione mea. tu dicis, te naturaliter possidere, non vi; non clàm: non precario à me: quare dicis te debere tueri. Ego dico, quod imò vi à me possides, qui habebam naturalem, quādo exiui: & adhuc habeo ciuilem. quæritur vtrum debeam obtinere. Gloss. super verbo, vltro, ad medium l. j. §. perpetuo. ff. vti possid. mouet hanc quæstionem. Et dicit, quod non debeo obtinere, inspecta magis opinione, quàm veritate. Dyn. dicit ibi contra per l. aut qui aliter. §. si quis dum putat. ff. quod vi aut clàm. & facit ff. de iniu. l. eum, qui. §. si iniuria. Sed quid, si tibi castrum meum tradidi, sub conditione, & forma: videlicet, quod possim ipsum recipere, quoties voluero ibi morari, vel quando mihi placuerit. vel fortè dedi villam sub conditione, quod facias turrim, vel capellam: vel sub alia conditione. quæritur nunquid ante conditionem completam, tu possis agere vti possidetis, si turberis in possessiōe rei tibi sic traditæ? videtur quod non; quia vbi possessio alicuius rei traditur sub conditione, recipiens non est possessor, quousque fuerit conditio impleta. ff. de acquiren. posses. l. qui absenti. §. si quis possessionem. versic. hoc amplius. imo videtur, quod ego tradens possim experiri hoc interdicto, nō tu. & videtur expressum. extrà de restitu. spolia. capi. olim. In contrarium facit, quia ex talibus conuentionibus, non impeditur dominij translatio. ergo multominus possessionis. ff. de verborum obligatio:

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.si ita quis.§.ea lege.ff.de lega.secundo.l.cum pater.§.Titio. C.de reuo.dona.l.prima.Solutio,inspiciendum est,an sit vera conditio,in cuius euentum effectus contractus conferatur:an modus, vel causa. Primo casu, non transfertur possessio, nisi hoc expresse ageretur.Secundo sic:nisi contrarium ageretur expresse,& sic intellige c.olim.ẽ.allegatum.quod videtur loqui in modo,vbi fuit actum expresse,quòd concedens retinebat sibi dominium:vt patet in litera. Quid si materia eõ tineat causam,vel modum concedens tamen exprimit,quòd dat sub tali conditione,nunquid erit conditio,vel modus,vel causa? Dic quòd materia plus inspicitur quàm verba. ff.de manu.testa.l. Mæuia.Sed quid, si homines tui turbentur in possessionibus,quas tenent à te:& de quibus soluunt tibi reditum,vel pensionem,nunquid potes agere interdicto vnde
6 vi,quasi tu turberis?Rof. † dicit quòd sic: & ponit libellum. & idem Specu.post eum tit. de causa possess.& propri.§.ij.circa princip.super hoc esset multùm aduertendum, an illi homines sint adscriptitij,seu conditionati. quales sunt in bailliuia Bituricen.& in multis locis regni Franciæ:& de illis non videtur dubium,quin ipsis turbatis,dominus turbetur: cùm ipsi non possideant:sed potius possideantur à domino. ff.de di.& tempo.præscript.l. longe. & in modico differant à seruitis.C.de agric.& censit.l.ne diutius.& idem videtur de colonis,ad modicum tempus qui nullo modo possident,id est videntur possidere.Sed si homines liberi,qui debent certum reditum domino, vel colono,ad non modicum tempus turbẽtur videretur aduertendus modus turbandi: quia si turbans intendit sibi mansum,vel rem acquirere sibi liberam,& absque reditu:tunc non videtur dubium,quin turbet dominum, qui reditus recipit:& per consequens agere possit pro ciuili turbatione.& idem videtur si emphyteuta turbetur in re emphyteuticaria vel vasallus in re feudali.Sed si ille qui turbatur in nullo,vult impedire dominum:si tali iure sicut colonus emphyteut.tenebat,vult tenere, & soluere domino,quod illi soluit,tunc non videretur, quòd dominus posset agere: quia in nullo turbatur in sua ciuili possessione. & nisi turbetur in ea:non posset agere. Sed in his omnibus potest dici contrà. nam eoipso,quòd ille rem nititur occupare:turbat dominũ: nisi enim hi qui ab eo tenent rem,possint ea gaudere:non prestarent ei seruitia debita. Prætereà quando turbans haberet possessionem rei si nollet soluere deueria:oporteret,quòd dominus vẽdicaret,vel ageret de proprietate:quòd esset sibi durum,& damnosum. Prætereà supposita consuetudine regni Franciæ,& etiam iuribus,quæ videntur velle, quòd emphyteu.& vasalli debeant intrare per manum domini, & de eius voluntate:non dubium,quòd ei præiudicat,qui sine voluntate sua occupare vult:idcirco consyderatis omnibus crederem dominum hoc interdicto agere posse contra talem turbantem:& in hac ratione credo fundatũ.c. Pisanis. extrà de restitu.spolia.& dictum c.olim.quæ licet loquantur in interdicto vnde vi:possunt congruè adaptari ad interdictum, vti possidetis:cùm vis fiat domino in vtroque,& facit ff.de vi & vi armata.l.si de fundo.Et hæc quæ dixi minus essent dubia, si dominus posuisset rem,quæ ab eo tenebatur,in manum suã
9 realiter. † Quid si iustitiarius posuisset ad manum suam, aliquam rem sibi subiectam,ratione iustitiæ:sicut tota die faciunt iustitiarij regni Franciæ:& ipse sic tenens, turbatur per aliquem,nunquid possit agere hoc interdicto? Non videtur quia non possidet pro suo,sed tanquam iustitiarius causa custodię,per dictũ §.creditores.dictę l.si duo.ff.vti possess.vnde secus videtur in domino feudali,qui possidet ciuiliter. Itẽ quid si coloni turbant dominum,non permittentes ipsum vti iuribus suis:Rofred. & Specul.dant ei hoc interdictum vtile,in dictis titu.& §.vide,quæ scripsi suprà de actio.§.præiudiciales.suprà de iniur.§.iniuria. Sed quęritur nũquid successor in dignitate possit agere hoc interdicto,quamuis non fuerit adeptus possessionem rei pro qua agitur? Ad hoc potest dici, quòd sic:si nomine dignitatis agat: si sit talis dignitas,quæ possideat.de quo dic suprà de rer.diui.§.nullius.secus si nomine suo agat: per ea quæ ibi notantur. & per præmissa apparet,quòd aliquis non potest agere,hoc interdicto: nisi possessionem realem habuerit:quamuis prædecessor,vel author suus habuisset. hoc tamen non seruat curia Franciæ in succedentibus vniuersaliter ratione sanguinis, quos possessores,sine appræhensione reputat:vt dixi suprà.§.in summa.Verum est tamẽ quòd si prędecessor,vel author esset turbatus,& cederet actionem, quòd successor posset agere hoc interdicto iure cesso. Item non videtur, quòd inuestitus per dominũ possit agere hoc interdicto,nec aliquis, nisi possessionem hanc realem habeat,quam inuestitura non dat:extrà de consuetu.capit.secundo,per Innocen. Qualiter possessio præbendæ [c] vel dignitatis acquiratur: vide de restitu. spolia.c.in literis.qualiter iurisdictionis.de capel. monacho. cap.dilectus.in Specul.de iurisdictio.omnium iudicum,versicul.illud etiam.nume.35.quæ omnia sunt necessaria,pro intellectu huius articuli. & hoc circa primum. † Veniamus [d] ergo ad secundum,videlicet contra quem datur hoc interdictum.& est certum,quòd contra turbantem : vel inquietantem,etiam si possideat:duntamen vi, vel clàm, vel precario, ab actore:& actor aliquam possessionem habeat. Verbi gratia,iui extrà domum,vel fundum, quem plenè possidebam: & animo ciuilem possessionem retinui.tu intrasti me absente,eundem fundum, vel domum animo possidendi:& ita acquiris naturalem.Si ego agam,vti possidetis contra te: possum eo quòd me turbas in mea ciuili. Et quia tu à me clàm possides,illa naturaliter,illa non tibi prodest quominus succumbas omnino,Et idem si à me vi possides naturalem.Verbi gratia:intrasti possessionem meam, me prohibente, ego non fui repulsus de facto:nec suspicor me posse repelli: & sic retineo ciuilem,si agam hoc interdicto, succumbis. & idem in precario, si tibi tradidi naturalẽ.Et ista patent per illa quæ notantur infrà in gloss.cùm multa.ff.de acquirenda possessio.l.clàm §.fina. Item datur contra non possidentem,si asserat se possidere.ff.eodem.l.si duo. in princip. Sed an hoc interdictum datur contra non possidentem,turbantem,qui nõ asserit nec habet animum possidendi? Non videtur quia tota hæc materia sonat quando vterque se asserit possidere,vt patet in hoc §.& in omnibus exceptionibus huius materiæ. Super hoc reperies gloss. contrarias. nam hic dicit, quòd sic, in magna gloss.& idem not.ff.eodem.l.si duo. Sed contra videtur notare eodem titu.l. prima. §.sed si inter duos. Sed veritas est,quòd detur:vt dicta l.si duo.§.item videamus. in fin. & §.hoc interdictum:& talis propriè potest dici inquietans: secundum Iaco.de hoc notatur extrà de probatio. c. licet.in gloss.datur ergo hoc interdictum contra illum,qui ab actore possidet,vi,vel clàm,vel precario:nec prodest ei sententia, quin condemnetur. Quid si non possidet precario sed fortè dedi ad tempus, vel tradidi ex causa pensionis temporalis? Videtur idem,vt in feu.de feu.gar.& cas.cap.primo.& vide infrà in vltimo membro. Hæc procedũt,vbi ille qui vi,clàm, vel precario possidet est reus. Quid si sit actor? Verbi gratia:deiecisti me de possessione mea vi.ego te turbo,agis contra me vti possidetis.ego excipio,quòd à me vi possides: & sic interdictum non tibi prodest: nunquid bene dico? Non videtur:quia talis exceptio non admittitur in interdicto vnde vi.nam ex interuallo,non possum licitè violentum expellere.ff.de vi & vi armata.l.iij.§.cum igitur. C.eod.l.j.glos.determinat contrà.ff.eodem.l.prima.in fine. quam Dyn.ibi sequitur,pro quo. ff.eodem. l.prima. §.perpetuò. Innocen. & Hostien.videntur tenere contra. extra de præscriptio.c.veniẽs.& fundãtur in magna ratione:quia eũ prædo sit restituẽdus:multofortius tuendus. Sed ad hoc potest responderi pro gloss.& Dyn.quia magis iura prosequuntur violentum prædonem,quam turbantem:ideò prædo à prædone restituitur.sed turbanti non inhibetur,nec de iure datur prædoni remedium contrà turbantem.Et ad hoc bene faciunt quæ consueuerunt notari iuxta l.si quis in tantam.vbi consueuit dici, quòd lex illa non obtinet contra turbantem; vt ibi.& per hoc videtur quòd exceptio spoliationis debeat admitti contra agentem hoc interdicto:cuius contrarium dicit Speu.tit.de peti.& pos.§.primo.versicu.sed nunquid intentari.nume.31. Sed illud verũ,si de alia re opponatur. Sed exceptio ad spoliatio

liationis non potest opponi:vt notatur extrà de institit.c. cum venissent.in gloss.Et si bene videas Innocẽ.satis admittit exceptionem spoliationis,in vim dilatoriæ. Sed quæritur nũ quid in terminis prædictis reus possit excipere, & nihil omi-
nus concludere,quòd actor faciat sibi restitutionem? Dyn.dicit quòd sic.idem per l.ff.de contra tabu.l.si præteritus.de inofficio.testamen.l.Papinia.§.si filius. Sed doctores iuris canonici,videtur dicere cõtra in c.veniẽs.quod videtur verius,
9 extrà de ordi.cog.cap.cum dilectus.† maximè vbi turbans nullam possessionem retinuerat:quia aliàs sequeretur,quòd nõ possessor teneretur:quòd suprà negauimus.sed si retinuisset ciuilem:posset satis sustineri opinio Dyn.Multum tamen obstat c.cum dilectus.sed ibi nullo modo excipiens possidebat:hic sic:vt in legibus,quas Dyn.allegat.Item quæritur:pone quòd tu non possides à me, vi,vel clàm, vel precario. sed author tuus,à quo causam habes,vi,vel clàm, vel precario, à me possidebat:quia fortè me absente,vel prohibente, vel precario intrauerat possessionem meam, quam tibi tradidi bo-
10 na fide recipienti.† ago contra te:nunquid debes obtinere, saltem in illa naturali? Videtur,quòd sic:quia non possides à me,vi,nec clàm,nec precario.& ita quo ad naturalem succũbo.& videtur expressum ff.eodem.l.si duo.§.nonvideor.Gl. & docto.tenent contra, in dicta l.si duo.in princip.in gloss. in eo.Dictus autem §.non videor.loquitur in interdicto vnde vi:secundum docto.sed hoc non est verisimile, cùm sit in materia de vti possidetis.Vnde potest dici,quòd in terminis prædictis gloss.sit vera:& maximè,si sit successor vniuersalis,vel singularis ex causa lucrativa,& idem contrà si successisset actor violento:quia vtitur accessione authoris.ff.de acquiren.possess.l.Pomponius.§.cùm quis.de diuer.& tempo. præscriptio.l.cum hæres.C.de acquiren.possessio.l.vltia.Sed si esset successor singularis ex causa lucrativa,& in nullo vteretur accessione authoris.[.l.an vitium.in princi.ff.de diuer. & temporal.præscr.] Sed diceret: ego intraui fundum,vbi neminẽ reperi.sine vi possideo, saltẽ naturaliter in possessione debeo seruari:tũc videretur,quòd actor debeat seruari in sua ciuili:& reus in naturali,quomodo ergo succurretur acto-
ri:inferius videbis. Sed quid,si reus nõ possidet,vi,vel precario:fuit tamen vis,vel precarium? Verbi gratia:tu rogasti me,quòd ego permitterem,habitare Sempronium in domo
11 me:metu perterritus fugi,† Sempronius intrauit: quæritur nunquid teneatur hoc interdicto? Et est dicendum,quòd nõ nisi de mandato Sempronij,vel eius nomine rogasti.ff.de vsu capi.l.sequitur.§.si tu vi me.& l.non solùm.§.si dominus. de vi & vi armata.l.iij.§.si quis autem. quod vi, aut clàm.l.j.§. fina.vel nisi quis Sempronij iuri subiectus rogasset.ff.de precario.l.in rebus. §.primo. Expediti de secundo veniamus ad
a tertium,[a] videlicet,ad quid detur:seu quæ veniant in hoc in-
12 terdicto.† Et est certum,quòd in hoc interdicto,venit quòd cesserur à turbatione,seu impedimento:seu quòd non erit vis turbatiua, seu inquietatiua.ff.eodem.l.prima. & si cessare nolit:vel compelletur manu militari.ff.ne vis fiat.leg.si quis iussus.vel condemnabitur ad interesse.ff.eodem.l.si duo.§.fina.

Item veniunt damna,seu interesse:vt eadem l.si duo:secundum vnam positionem. Item & fructus.Sed à quo tempore? Videtur quòd lit.contesta.ff.de interdict.l.in interdictis: ff.de vi & vi armata.l.prima.§.ex die.Sed iniquum erit,si turbator eos lucretur quos ante percepit mala fide:& tamen videtur ita tenendum,etiam vbi peto quod meum est.ff.de precar.l.quæsitum.§.ex hoc.& contrarium est in actione ciuili.ff. de vsu.l.videamus.la grande.§.fi actionem. Item, quãdoque venit ipsa possessio,quam reus habet. Verbi gratia,si vterque possidebat,vnus naturaliter,alius ciuiliter:si reus habet illam naturalem ab aduersario,vi,vel clàm, vel precario, compescetur à turbatione ciuili.& per consequens inhibebi
tur illi,ne vtatur illa naturali. vide ff.de acquiren. possessio.l. clàm possidere.§.qui ad nundinas.vti possid.l.si duo.in princip. Item,quando quilibet se contendit possidere insolidũ, adiudicatur solida possessio illi,qui potiora iura habet: vt in hoc §.& dicta l.si duo.in princip. cum notatis in l. prima. §. hoc interdictum.ff.vti possidetis.& hoc vbi agitur de possessione rerum immobilium. nam pro possessione mobiliũ non datur:vt hic patet. Sed quæritur nunquid detur pro quasi possessione iurium? Scis, quòd gloss. tenet quòd sic.ff. eodem.l.prima.§.primo.in princip.& Specul.in titu.de causa possessio.versicu.& scias.& tenent omnes docto. communiter quòd hoc indubitabiliter est verum,quãdo iura illa adhærent rei immobili:vt dixi suprà circa princip.titu. Curia tamen Franciæ dat pro omni iure.[Licet in scriptis exemplaribus legatur patronum iure rectior & verior lectio est pro omni iure quò mens Fabri nostri me impellit cuique rei argumento est Galliarum mos in eiusmodi iudicijs, de faisine, & nouelletè.Omnes enim causæ ferè sunt ex illis.Quòd si patronum legas,non sibi constabit Faber.] & quasi omnes causæ sunt de talibus:vt suprà dixi. Super quarto,videlicet de modo agendi,& forma libelli, dicendum est, quòd oportet variare narrationem,secundum diuersitates factorum,& turbationum,quæ inferuntur. nam modus turbandi est declarandus,nec sufficeret dicere generaliter,quòd turbat:vt not. Innocen.extrà de proba.cap.licet. versicu.vti possidetis.nume.8. Qualiter sit turbatio in possessione rerum corporaliũ: declaratur satis ff.de vi & vi armata.l.vim facit.& est pro regula,quocunque modo aliquis possessorem impedit,quominus liberè vtatur possessione sua.vt ibi patet.Sed de incorporalibus non est ita clarum. Possunt tamen dari multa exempla:vt si habeo pedagium:& turbat leuatores meos, quominus leuent:vel cogit muliones trãsire per aliam viam:vel per vim facit eos transire per pedagiaria,sine vectigali:vel si impedit,quominus rustici portent mihi deueria debita,vel soluant:vel si nitatur iura mea percipere:vel velit vti iurisditione mea in villa mea,in qua iurisditionem habeo.& de hoc agitur in Specu.de restitu. spoliato. §.ij. versicu.sed quomodo. nume.6. Quid,si quis verbo inhibet debitoribus reditum,
13 ne soluant,vel ne subiecti obediant: nunquid † est talis turbatio,ex qua detur interdictum? Innocẽ.dicit quòd non.extrà de electio.c.querelam.de offic.delegat. c.sane.ij. pro quo facit:quia hoc interdictum,videtur vim exigere. & per consequens facti atrocitatem:quæ verbis non committitur.ff.de vi & vi armat.l.prima.§.interdictum.& quia per talem prohibitionem non impedior vti iure meo:ego in hoc attendere differẽtiam personarum;si enim potens,& terribilis hominibus meis inhibeat ne soluant: iudicarem vim. ff.quod metus cau.l.non est verisimile.§.si iusto metu.de donat.cau. mor.l.iij.& idem dicerem,si prohibet pro eo,quòd diceret ad se pertinere. & sic videtur not.Specul.dicto §.sed quomodo. & facit ff.si ser.vẽd.l.& si fortè.§.j.& §.sed Aristo.in fi.quod vi aut clam.l.vim facit.ff.eod.l.si duo. §.item videamus.in fi. sed si alia persona simplex hoc faceret starem cum Innocen.

Quid,si quis facit inhibere,per iudicem,sine causæ cognitione ne deuerium eõsuetum mihi soluatur. vel facit poni ad manum iustitię iura mea,de quibus possessionem habebam: sicut tota die malitiosi faciunt fatuis iudicibus, & seruientibus,in multis partibus regni Franciæ? Respondeo,non videtur vis.imò possessio quæ traditur per iudicem videtur iusta ff.de acquiren.possessio.l.iustè.ff.de regul.iuris.l.qui authore.Verius videtur cõtra:& quòd talis tenetur vi,etiam si per iudicem fecit compelli:vel vti possidetis,si turbat:vt not. Innocen.in dicto c.querelam.& iunge quod not.de offic.dele. c.pastoralis.imò ipse iudex tenetur. vt not.in c. querelam. & facit ff.quod met.causa.l.final.§.penult.Narra ergo in libello factum tuum sapiẽter,& super omnia caue,quòd non narres tale factum,per quod videaris compulsus, vel expulsus desiisse possedisse;quia teipsum excluderes.ff.de vi & vi ar.l. si metu rerum. A doucati curię Franciæ non multum hoc attendunt,qui semper concludunt in turbatiua quæcunque sit
14 vis. Item potest quæri,an † cessatio soluendi reditus, vel deueria annua,causet vim turbatiuam,vel expulsiuam. Scis, quòd stylus canonistarum habet,quòd cessatio causat turbatiuam:contradictio expulsiuam,& hoc dicunt,per illa quæ not.Innocen.in dicto c.querelam.& ibi Hostien. idem post eum. Sed videtur quòd simplex cessatio,non causet interdi-

Universidad de Deusto Biblioteca

ctum, non competat per simplicem cessationem, in qua non interuenit contradictio, seu factum importans vim l. Maior patet per dictã l. primã. Minor probatur: quia interdictum quod vi aut clàm, requirit vim sicut istud. ff. quod vi aut clã. l. prima. in princip. sed constat quòd illud non competit, nisi fuerit contradictio seu factum, importans vim: vt ea. l. §. fina. Ergo nec istud. & quòd hoc interdictum vti possidetis, requirat prohibitionem, seu cõtradictionem: facit bene ff. si serui. vend. l. sicuti. §. Aristo. in fi. eodem titu. l. si fortè. §. primo. Prætereà istud interdictum, descendit ex delicto: & ideo est noxale. ff. de interdict. l. fina. Sed constat, quòd actiones quæ ex delicto descendunt, & factum requirunt, non competunt, ex eo quòd non fit, quod fieri debuit: vt ff. de vsufru. l. si cuius. §. denique. ergo istud non competit: ex eo quòd non soluitur, seu cessatur: nisi fuerit contradictio, vel aliquid factum. Prætereà hoc interdictum: non potest dari efficaciter, nisi cõtra turbantem. Vnde si contra non turbantem agatur: absoluitur. quamuis possideat: duntamen patientiam præstet. ff. de interdict. l. fina. quòd vi aut clàm. l. competit. §. final. Sed constat, quòd ille, qui cessat soluere, & aliàs non contradicit, præstat satis patientiam. Relinquitur ergo, quòd non teneatur hoc interdicto. Prætereà cùm cessatio simplex non causat moram, nisi sit interpellatio, vel aliquid, quod pro interpellatione habeatur, ergo multominus vim, quæ magis factum requirit. ff. de vsuris. l. mora. & maximè quia possibile est, quòd ille, qui cessat, habeat iustam causam cessandi, vel fortè cessat propter inopiam: & sic non committit vim. ff. de itine. actuque priua. l. veteres. cum l. sequenti. & pro hoc C. de lib. causa. l. solo obsequij. in feu. si de feu. defun. content. fuerit. c. si de feudo. §. licet vasallus. & §. si vasallus. Itẽ vim facere dicitur, qui non sinit, &c. ff. de vi & vi armata. l. vim facit. nunquid satis sinit, qui nil dicit, nec facit contrarium? Quid ergo dicendum: si veritatem dicam non mihi credetur? tamen
15 dico, quòd non video, quòd simplex † cessatio, possit causare hoc interdictum: nec etiam video, quomodo procedat opinio Innocen. qui dicit, quòd cessatio cum intentione decætero non soluendo, operatur vim. nam non video, quomodo constare possit, de illa intentione, nisi hoc dicat, & si dicat: erit cõtradictio iurium: & semper ageretur vnde vi: quia eoipso quòd contradicit: repellitur: nec animo retinetur cum non possit talem vim vi repellere: licet sit secus in corporalibus: vt ibi notatur. & meliùs de censi. c. significauit. Videtur ergo concludendum, quòd non possit agi contra debitorem redituum, vel deueriorum, vti pos. propter cõditionem: nec propter cessationem: sed vnde vi tantum. Sed si tertius contradiceret, dicens ad se pertinere, & niteretur percipere iura mea: non video, quin contra illum possim agere vti posside. cum me turbet: & pro iuribus datur vti posside. vt suprà dictum est. Item & occasione iurium, seu redituum, potest agi vti possid. etiam contra ipsum debitorem. Si enim consueui gagiare, quando debitor cessat: vel rem pro qua præstat ad manum meam ponere: & in hoc me impediat: nõ dubium, quòd agere possim, ex eo quòd turbor in tali quasi possessione gagiandi: vel etiam ad manum meam tenendi. Et de hoc scripsi in simili C. vnde vi. l. prima. ergo multùm cauendum est in narratione libelli. Conclusio autem est manifesta in hoc libello: videlicet, vt reus condemnetur, ne turbet: vel quòd cesset, vel compescatur ab impedimento: & fortè quòd imponatur silentium quãtum ad possessorium. vide tamen de hoc in vltimo membro infrà. Fructus autem, & damna, de quibus in superioribus dixi, veniunt officio iudicis: vt dixi in libellis, quos formaui in titulo de actionibus. & videbis ĩ. eodem titulo ij. Circa quintam videlicet probationem, quæritur,
16 quid actor habet probare. † Et certũ est, quòd habet probare possessionem: videlicet, quòd possidet tempore edicti interdicti, seu lit. contest. vt patet hoc §. Nam hoc interdictum, non competit, nisi possidenti. vt satis suprà est allegatum. Quid ergo, si quis probet se possedisse, ante edictum interdictum: nullus tamen testium deponit, de tempore præsenti? Non videretur sufficienter probasse, vt notatur extrà de restitu. spolia. ca. cum ad sedem. Sed Hostien. ibi contrà. cuius opinio videtur probabilior. vt suprà dixi. de fideicom. hæred. §. restituta. Sed contra opinio. Hostien. videtur: quia si verum sit, quòd possideat antè: non erit differentia inter interdictum de itinere actuque priuato: & hoc interdictum, quo ad formam probationis: quia sicut in interdicto de itine. sufficit probare vsus temporis præcedentis: ita etiam in isto secũdum illam opinionem: & tamen text. videtur facere differentiam. ff. de itine. actuque priuato. l. prima. §. hoc interdi-
17 cto. & hoc ibi not. † Prætereà tex. huius §. hic cõuincit euidenter. dicit enim, quòd antiquitus fuit differentia inter interdicta vti possidetis: & vtrobi: quia in interdicto vti possidetis, requirebatur præsens possessio. in vtrobi: non oportebat hoc probare: sed quòd maiore parte eius anni: &c. Si igitur in interdicto vti possidetis, sufficeret probare possessionem præcedentem, & ex ea præsumeretĩ posses. præsens: vt dicit Hostien. differentia illa fuisset nulla in effectu: & pro nihilo redigentur hic, ad vnum vti possidetis, & vtrobi: vnde illa differentia. necessariò fuit assignata, penes modum probãdi non penes modum agendi. nam cũ vtrunque tueatur possessorem, oportebat quòd in vtroque actor se diceret possessorem. Sed in vno oportebat probare præsentem possessionem: in alio nõ. & eodem modo inducitur ff. vtrobi. l. prima. §. primo. Pro opinione Hostien. videtur ratio vna, pro omnibus. Nam ciuilis tetinetur animo, vel clamant omnia iura: igitur si probem me ante possedisse & dicam me adhuc possidere animo: probatio illa suffcit. Nam præsumitur animus, nisi probetur depositio animi: iuxta illa, quæ scripsi suprà. de vsucap. §. quod autem. & sic semper sum possessor. Si enim dicas me perdidisse possessionem altero de modis perdendi: tibi incumbit onus probãdi. Nam ei qui &c. ff. de pro-
18 batio. l. ei, qui dicit. † Quid dicemus? videtur necesse stare opinioni Hostien. quando agitur pro re corporali immobili, per rationem iam dictam. Sed si pro re mobili: & ita vtrobi agatur: constat, quòd oportet probare actorem se habere possessionem corporalem tempore turbationis: quia rei mobilis, non retinetur possessio animo. ff. de acquirend. posses. l. iij. §. Nerua. l. si rem mobilem. Item in re corporali videretur aduertendum, vtrum diceret se possessorem ciuiliter tantum, vel ciuiliter & naturaliter simul, vel naturaliter tantum. Primò casu sufficit probare ciuilem: & se turbatum clàm, vel vi, ac alio, per ingressum naturalis: vt dixi suprà per §. qui ad nundinas. s. alleg. Si verò dicat se possessorem ciuiliter & naturaliter, vel simpliciter possessorem: quia tunc omnem possessionem videtur complecti. ff. pro hære. l. ij. §. quod vulgò. videtur, quòd habeat hoc probare: ex quo hoc ponit. Item si dicat se tantùm naturalem possessionem habere, seu corporalem: & his casibus, potest intelligi iste §. ꝙ oporteat probare actorem: præsentem possessionem facti tempore interdicti redditi. Sed si diceret, se retinuisse naturalem animo quòd potest, quando solam naturalem habebat: vt notatur ff. de acquiren. posses. l. prima. in princip. tunc crederem, quòd dixi in mera ciuili animo retenta. Et ideò cautè aduocatus ambulet, in modo proponendi, & articulandi bene declarãdo possessionem, quam habet actor, & quam contendit retinere. Crederem ego tamen, quòd si ab initio actor diceret se possessorem simpliciter: & in processu, declararet qualitatem, & modum: quòd sufficeret: & quòd deberet sentẽtia ferri in eo
19 quòd declararet. & † probaret, quia iudex habet tueri possessorem, modo quo eum reperit possidere: & tollere impedimentum, quod in illa reperit possessione appositum: & hoc sonat verbum: vti possidetis, &c. Et quando in processu declaratur, est perinde acsi ab initio fuisset ita petitum. ff. de except. rei iudicatæ. l. & an eadem. §. actiones. cum ibi notatis. Fateor tamen, quòd nisi propositũ fuerit, quòd animo retinuerat possessionẽ: actor nõ probat plenè, nisi probet possessionem corporalem, tẽpore redditi interdicti. & hoc voluit dicere iste tex. Et ideò consulerem, omni agenti hoc interdicto, quòd diceret se possessorem ciuilem tãtùm nisi habeat possessionem corporalem, quando incipiet causam, aliàs nõ

vide

videretur sufficere actorẽ probare se habere corporalẽ pos-
20 sessionem, ante inceptam causam per prędicta. † Quid in possessione iurium? videtur, quòd non retineatur animo per iura prædicta, de itinere actuque priuato: quia si retineretur animo frustrà oneraretur actor, de probando, quòd illo anno vsus sit triginta diebus: quia semper possessionem animo retineret, quamuis pluribus annis vsus non esset, quousque deposuisset animum: sicut dictum est, de possessione rei corporalis. suprà de vsucap. §. quod autem. igitur quamuis non probaretĩ vsus illius anni, semper posset agere: & tamen hoc non est verum: vt dicta l. prima. §. ij. de itinere actuque priuato. & eadem l. §. pretereà. & idem de aqua quotidiana & æstiua. vbi oportet probare, se fuisse vsum, illo anno. Prætereà potest sic probari. seruitutes nõ præscribũtur quæ non habẽt causam continuã: vt dixi satis suprà de actionibus. §. ęquè. & patet ff. de ser. l. seruitutes. & ibi subijcitur ratio: quia nõ continuè possidentur. Concluditur ergo, quòd eorum possessio, non retinetur animo, quia si retineretur, possideretur continuè. & ratio, quæ ibi redditur esset falsa. & per eundem modum faciũt ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viam. & l. si aliena. §. hoc iure. Vnde si ius seruitutis possideretur animo: non præscriberetur libertas longo tempore saltem quousque possidens deposuisset animum: vt dixi in dicto §. quod autẽ. s. de vsucap. & hoc dicit planè dictus. §. si viam ibi. quia nec possideri intelligitĩ ius incorporale, sub. ciuiliter animo solo, quãdo non habet causam continuam: quod posset, si animo retineretur. In contrarium videtur: quia præstationes annuæ vel menstruæ, non habent causam continuam: & tamen possidẽtur: & longo tempore præscribuntur. C. de agrico. & censi. l. litibus. illa nihil facit. Nam ibi possidebat dominus colonos: cùm terra, & pręstationes inducuntur ad hoc probandũ. vnde non mirum si præscribuntur cum terra: vt dicta l. si aliena. §. hoc iure. de diuer. & tempora. præscrip. l. longæ. Quid ergo dicendum? Iura canonica, & commentatores ipsorum, non faciunt dubium de hoc, quin retineatur possessio animo in iuribus, etenim dant actionem pro possessione pensionũ, seu redituum subtracta: vt in c. querelam. & vnde vi. vt in c. Pisanis. de restitu. spoliato. de causa possessionis & proprietatis. c. cum ecclesia sutrina. & multòminus facit dubium curia secularis regni Franciæ: & tamen de veritate iuris videretur contrarium in his, quæ habent causam discontinuam per prædicta: nisi possiderentur tanquam accessoria rei immobilis: vt dicto §. hoc iure. Et secundum hoc videtur, quòd sit periculosum agere vti possidetis pro annuis præstationibus, & alijs iuribus, quæ non habent cõtinuam causam: quia vix poterit probari præsens possessio. Oporteret enim probare, ꝙ tempore redditi interdicti, actor vteretur: & aduersarius ipsum impediret (quod esset difficile) & ideò fuit prouisum, quòd in illis interdictis, de itinere, & de aqua quotidiana, turbatio antecedentis limitati, & certi temporis sufficeret, & ꝙ valeret tantùm, acsi actor probaret se possidere tempore litis contestatæ: quæ prouisio non reperitur, nisi pro iuribus illis, in dictis titulis specificatis: & pro interdictis. quæ pro eis cõpetunt. nec videtur extendi ad interdictum vti possidetis. in quo requiritur possessio de præsenti. Posset tamẽ dici, quòd de æquitate similis prouisio debeat extendi, ad vti possidetis vtile, quod pro alijs iuribus competit. Item potest dici, quòd si sint talia iura, quæ longissimum habeant interuallum, ad hoc quòd quis eis vti possit, & recipere certum deuerium, quando Rex, baro, vel alius dominus moritur, vel de nouo creatur: quòd fiat repetitio vsus, qui vltima vice fieri potuit: & quòd sufficiat probare se vsum, illa vltima vice, ex quadam dispensatione æquitatis, quam non credo procedere de iuris ciuilis rigore. facit tamen pro ea. C. de seruituti. l. fin. ff. quemadmodum seruitus amittatur. l. si sic. & quod notatur in dicto titulo de itinere actuque priuato. l. j. §. hoc interdictum. in gloss. fin. de iure canonico videtur sufficere. tamen Inno. videtur velle, quòd ius eligendi, & alia iura, quæ cedere possunt casu mortis: & quæ de sui natura non habent certum interuallum, reputantur habere causam continuam, ad instar stillicidij. & sic nil faceret contrà. extrà de causa possessionis. c. cum ecclesia. vide extrà de præscri. c. de quarta. de iurisdictione non videtur dubium, quin habeat causam continuam. & maximè, quando sunt signa patibularia eleuata: per l. foramen. ff. de seruitu. vrba. prædio. Item quæritur. hic dicitur, quòd in hoc interdicto debet proponi, & probari possessio præsens: nunquid dedeat proponi, & probari turbatio præsens: videlicet quòd reus turbat in præsenti? Non videtur. ff. quod vi aut clàm. l. iij. §. illud. Tutum est tamen proponere: sed non oportet probari: imò secundum Spe. eoipso, quòd reus se opponit turbat: vt in Spec. de act.
21 seu peti. §. super. versi. sed nunquid. nu. vj. † Sed quæritur, nunquid agens hoc interdicto, habeat probare, quòd non vi, non clàm, seu precario possidet? Videretur quòd sic: & hoc videtur tota hæc materia clamare. ff. vti posside. l. j. §. perpetuo. Hoc etiam videntur sentire doctores: & maximè iuris canonici, extrà de postulã. c. bonæ. ij. & quasi in omnibus locis, in quibus agitur de hac materia. Hoc etiam dicitur in confessoria, in qua talia requiruntur: & fuit datus modus probandi s. de actionibus. §. æquè. hoc etiam tenet glossator in interdicto de itinere actuque priuato: quòd conuicinantur isti. ff. de itinere actuque priuato. l. j. §. hoc interdicto. in glos. iure seruitutis. &c. per l. si quis diuturno. ff. si seruitus vindicetur. Dy. & Iaco. videntur velle in d. §. hoc interdicto. quòd non teneatur probare hoc: & quòd probata possessione, videantur hæc probata. quia possessio debet releuare ab onere probandi: vt hoc §. item quia. hęc verba sunt negatiua, & negantis, &c. C. de probationibus. l. actor. Dy. dicit, quòd probato vsu, præsumitur bona fides: & per consequens, quòd nõ vi. &c. C. de probationibus. l. actor. vt scripsi s. de actionibus. §. æquè. in materia confessoriæ. & videretur iustum & rationabile, ꝙ hoc deberet pars rei proponere, & probare. & hoc bene probatur. ff. e. l. si duo. in prin. vbi actor dicebat se possidere: non expresso iustè, vel iniustè: reus dicebat se iustè possidere, & actorẽ. vi vel clã. & ita supponit, ꝙ ex parte rei opponitur, & vincit, qui melius probat, alias nullus. Expedit tamẽ actori, ꝙ concurrãt in probatione super hoc: quia qui meliùs probat, obtinet. Et si actor probet titulum, vel iustã causam possidendi: satis releuatur à probatione istorum: vt scripsi in
22 in dicto §. æquè. Item † videtur, quòd possidens ciuiliter tantùm, debeat hoc de necessitate probare, aliàs obtineret solùm in ciuili, quæ parum sibi prodesset. Vnde caue, quòd si actor vult gaudere pacifica possessione oportet, quòd hoc probet, si alter corporaliter possideat: aliàs teneretur reus in illa: vt l. si duo. s. alleg. Quid ergo? pone, quòd iui extrà patriam. in mei absentia, tu occupasti fundum, quem tunc pleno iure possidebam. reuersus ago cõtra te vti possidetis. ego probo, quòd ego possidebam tempore quo recessi. & pono quòd animo retinui ciuilem. tu probas, quòd à biennio citrà, tu possedisti palàm, & publicè. quæritur quis potior? Per præmissa apparet, quòd ego sum potior: nam semper retinebam ciuilem, quando tu intrasti clàm me, & me absente. Igitur videtur, quòd obtineam, de hoc in Specu. de petitio. & posses. versicu. quid si peto fundum. Curia Franciæ tenet, ꝙ ille est potior, qui possidet de facto vltimo anno, quòd etiam potest procedere de iure, in casu quo possessio anno perdi-
23 tur. vide quæ scripsi suprà de vsucap. §. quod autem. † De illo quæri non oportet, an si vnus testis deponat de vno actu possessionis: alius de alio, vel de alia die, qua vidit actorem vti, an faciat fidem: quia secundum omnes doctores, dicendum est quòd sic: vt not. ff. de testibus. l. ob carmen. §. fina. extrà de testibus. c. licet. de accusationibus. c. qualiter. ij. per Innocen. versi. & idem. nume. 2. & in Specu. de test. §. nunc videndum. versicu. intendit. & eod. titu. §. iam de interrogatorijs. versicu. item de tempore. Secundum hoc ergo videtur difficilis probatio in hoc interdicto. Et ideò, si actor non incumbat possessioni corporali: est expedientius venire ad locum, cum testibus: & si non admittatur, vel repellatur, vel suspicetur se posse repelli, agat interdicto vnde vi. in quo lõgè facilior est probatio, si fiat, sicut dixi. Et maximè in quasi

Universidad de Deusto Biblioteca

possessione iurium, vbi non oportet probari spoliationem: extrà de sententia & re iudica.c.suborta.per Inn. Scio, quòd aduocati curiæ Franciæ semper formant in turbatiua: pro eo, quia res contentiosa, ponitur ad manum de consuetudine illius curiæ. Expediti de his veniamus ad sententiã quomodo debet ferri, & scis q̃ Azo tractauit de hoc in summa glo.c.eo.l.j.gl.iuris canonici extrà de probationi.c.licet. Super quo aduertendum est, quomodo agitur. nam si actor dicat se possidere naturaliter tantũ, & turbetur in illa, & † probet: inhibetur reo, quòd non turbet eum in illa, nisi reus probasset quòd clàm, vi, vel precario possideret ab eo. Si verò dicat se tantùm possidere ciuiliter: tunc obtinebit, ne in illa turbetur, & per illam cõsequetur naturalem, si reus illam habebat vi, clàm, vel precario ab eo, aliàs non: imò reus teneretur in naturali, si eam haberet. Si verò dicat se possidere ciuiliter, & naturaliter, vel simpliciter: possessor tunc obtinebit ne turbetur & per illam consequetur naturalem. si reus illam vi, clàm, vel precario habebat ab eo; aliàs non: imò reus teneretur in vtili, si eam haberet. Si verò dicat se possidere ciuiliter. & naturaliter, vel simpliciter possessionem, tunc obtinebit, ne turbetur, quominus plenè & pacificè possideat: nisi aduersarius proponeret se possessorẽ, & probaret. Quo casu, quando vterque probat, & se dicit insolidum possessorem: est aduertendum, quia si alter probet vi, aut clàm, à se possidere: ille obtinebit, qui non vi, non clàm, nõ precario dicat se possidere. Si verò neuter probet aliquid super illo articulo: vel
25 † vterque æqualiter probet: tunc iudex debet aduertere numerum, & personas testium: & quis frequentius, & magis publicè vsus est, & rationes, quibus testes mouẽtur: et qui verisimiliora dixerunt; & alia de quibus ff.de test.l.ob carmen. §.fi.vt semper pro potiori iudicet. Quid si alter probet titulum vel proprietatem propositam ad confirmationem sui possessorij: alter non? Videtur, quòd non probent æqualiter: quia ille qui possedit, cum titulo eoipso quòd probat titulũ, probat bonam fidem: & sic non vi, non clàm, non precario: & in hoc excedit alium: vt patet extrà de probatio.c.licet.

Item habet præsumptionem pro se, quod semper possederit: quia animo retinuit, si priùs possedit: & sic videtur potior. & hoc videtur æquum. Sed fortè hoc non est verum per l.si duo.in princi.ff.vti possid. vnde ille qui habet titulum, potuit occupare vi, vel dolo ab alio, qui rem tunc possidebat. Nam si ego emi fundum à Titio quem Sempronius possidebat: non dubium: quòd Sempronius est potior me in possessione. vt dicta leg.si duo. Vel dic, quòd ibi loquitur quando probationes erant pares: aliàs multùm obstaret.c.licet. Si verò omnia ista cessent: quid faciet iudex? Credo vltra aduertendum, an sit tale ius, quod potest à quolibet insolidum possideri. & tunc est pro vtroque iudicandum. Verbi gratia, episcopus, & archidiaconus habent in multis locis iurisdictionem: & quilibet insolidum; & est melior conditio occupantis. vel duo barones in eadem villa: vterque probat; cur non pronuntiabitur pro vtroque, non video. Vnde hoc casu duo non possident propriè insolidum idem ius: sed quilibet suum: & erit fortè melior conditio occupantis. ff. de offic. consu. l. vnica. §. consules. [melius probatur in l. inter eos. ff. de re iudic. & in c. si duo. §. secùs si sint. de procura. lib. vj.] & hoc nisi esset articulatum, quòd vnus solus, & insolidũ possideat. vt c.licet. extrà de probatio. Si verò non sit tale ius, vel fortè erat, ex vtraque parte articulatum, quòd quilibet solus, & insolidũ possidebat; quo casu cessant præmissa, & probationes sunt omnino pares; fortè perueniretur ad opinionẽ illorum, qui dixerunt, quòd sorte res dirimatur: quam Ber. videtur secutus fuisse in c.licet. Sed hoc reprobatur cõmuniter per omnes: & consuetum dici, quòd iudex potest rem contentiosam ad manũ suam ponere, & tã diu detinere, quousq; fuerit discussum. vel potest alterum cogere ad agendum, de proprietate, & alij sine processu tradere possessionem. Hæc omnia potes colligere ex his quæ notantur in Spec. de seque. ver. sed nunquid. de peti. & possess. §. j. ver. in summa. de libel. con. §. nunc dicendum. ver. xxij. & per Host. extrà de religio. do. c. j. facit extrà de deci. c. quoniam. Et super hoc vide dictũ c. licet. in text. & in gl. & si bene cogites, vix poterit contingere is casus, quin appareat per circunstantias, quis sit potior. Et omnibus cessantibus videretur posse dici, quòd cùm quilibet duorum proponat, videlicet se insolidum & solum possidere: quòd, cessante probatione soliditatis, remaneat probatio, quòd vterque insolidum, & ita neuter vincit: & fertur sententia, quod vnus nõ impediat alium: sed quilibet vtatur. & hoc vult dicere. l. si duo. in fi. ff. vti possi. Verum est tamen, quòd si esset periculum de scandalo: iudex potest ponere manum: & in hoc casu videtur obtinere opi. doc. alias videretur durum, quòd iudex vtrunque spoliaret iniustè, & contra iura, quæ prohibent sequestrationes. c. de prohi. seq. pec. l. vnica. Vnde multa exempla possunt occurrere, in quibus iudex, debet iudicare pro qualibet partium. Ponamus, q̃ ego habeo vsum & expletum in vno nemore: tu me turbas, & ego te: agimus hoc interdicto adinuicem: quilibet probat possessionem æ-
26 qualiter: non dubium, † quin possit pronuntiari pro vtroque, & inhiberi, ne alter alterum impediat. & si cõcurramus: iudex ex officio debet interuenire, & ordinare quomodo vtamur. ff. de lega. j. l. huiusmodi. §. fi. in fi. ibi, vel iudice imminente. quib. modis vsusf. amita. l. ij. §. fi. de vsufru. l. quoties. [duæ postremæ proximæ leges de iudice non loquuntur, sed de alterutrius vsumfructum prætendentium impedimento: melius & cõgruentius citasset l. si vsus fructus. §. fi. iuncta l. sequenti in princ. quæ propositum Fabri probant.] Vel pone, quòd agitur de quasi possess. iustitiæ: vnus probat expleta altæ, alius bassæ, videtur, quod quilibet obtineat in casu suo: extrà de præscri. c. auditis. & idẽ in omni casu, quo plures habent seruitutem in eodem loco. ff. de seruitu. rusti. præd. l. iij. §. aqueductus. de aqua plu. arcend. l. in concedendo. Nec obstat his prædictum c. licet. quia loquitur in casu, quo probationes non erant pares: & alter dicebat se solum & insolidum possidere, vt ibi patet. Nunc quærendum de effectu sententiæ. & certum est, quòd eius effectus est quòd aduersarius qui succubuit, compellatur cessare ab impedimẽtis. Sed
27 quid, si proponat nouam causam? videtur † quòd debeat admitti ff. de except. rei iudic. l. si mater. §. j. & §. eandem. ibi, mox alia causa noua. & §. sequen. res enim iudicata, non extenditur ad causam nouam: vt ibi. Sed noua turbatio, videtur noua causa: ergo videtur, quòd sententia in hoc interdicto lata non prosit: nam possibile est quòd victor tempore sententiæ possidebat; & nunc quando turbatur non possidet: & sic prætor ipsum in possessione tueri non potest, quam non habet. nam possibile est, quòd turbans nunc habet causam iustam: licet nõ tunc. nam si ille qui obtinuit, cecidit post sententiam à possessione, quam ego, qui victus fui, sine vi occupaui, debeo in ea teneri: & ipsum possum impunè prohibere: igitur videtur, quòd sententia non efficit, nisi turbationem iam factam tempore suo. & facit bene quod not. Innoc. in c. cùm dilectus. de causa poss. & proprie. Sed ad hoc potest dici, quòd sententia refert se ad futuram turbationem: nã prohibet fieri vim & tuetur possessorem: malè autem tueretur, si permitteretur fieri vim. & hoc patet in d. c. licet. in fine, ibi, perpetuum silentium. Vnde dicendum est, quòd ille, qui succubuit, in hoc interdicto, quandiu viuet compescetur, nec audietur excipiendo se etiam ex noua causa possidere. ff. de except. rei iudi. l. si quis rem. & l. si à te. §. si quis fundum. secũdum verum intellectum. Vnde vix reperies: quòd reus proponendo nouum ius, possit impedire executionem rei iudicatæ: sed agat (si vult) pro iure nouo: aliàs rei possem illudere omnia iudicia, semper allegando nouum ius sibi quæsitũ.
28 † Sed an hæres victus virtute talis sententiæ compescetur à turbando? videtur, quòd non. ff. de verb. obli. l. ex ea parte, [voluit (vt puto) citare l. ex parte. ff. de sol. quæ optimè inducta hoc probabit: nam ita citat l. ex parte. nec adijcit verbum ea.] de serui. rusti. prædi. l. & Attilicinus. §. cùm fundo. [Citat §. cum sit lex in omnibus exemplaribus: & incipit, cum fundo.] Sed potest dici, q̃ sic: & successor singularis, si vtatur accessione authoris sui quia res iudicata rei cohæret: vt ff. de except.

except. l. exceptiones. la iij. §. rei. & dicta l. si à te. §. fina. Bene tamen credo, quòd contra hæredem non procedetur per viã executionis: sed actio iudicati, quæ est necessaria hoc casu: vt scripsi C. de exceptio. rei iu. l. fi. & hoc plus placet, quam illud quod scripsi §. de actio. §. æquè. Sed quid ecõtrà: numquid hæres illius qui vincit reportabit commodum: vt per hanc sententiam tueatur in possessione? Non videtur: quia non habet illam possessionẽ, quam habebat prædecessor, sed nouam: vt leg. cùm hæredes. ff. de acquiren. possessio. igitur possessio prædecessoris tueri non potest, quia nõ est de nouo iudicatum. & facit ff. de operis nouí nuntia. l. non solùm. §. mor te. Videretur contrariũ per allegata in præcedenti quæstione. vt ff. de aqua plu. arcen. l. si Titius. §. Celsus. q̃ vi aut clàm. l. aut qui aliter. §. hæc verba. Et hoc verũ maximè, si talis vis concernat res. Verbi gratia: si actor dicat se habere possessionem alicuius rei ratione talis castri: reus idem, ratione alterius castri. tunc enim videtur extendi, ad quemlibet succes-
29 sorem. ff. de ope. no. nunti. l. fi. Item † quæritur circa huiusmodi effectum, vtrùm sententię latæ in hoc interdicto, obstet exceptio rei iudicatæ: in interdicto vnde vi. Verbi gratia, egi interdicto vti possidetis contra te: opposuisti, quòd ego te vi expulsi: nihilomin9 obtinui. vis agere cõtra me interdicto vnde vi quæritur, vtrũ possis. Nõ videt ex quo fuit de violentia in priori iudicio quæsitum. ff. de compensa. l. quod in diem. §. j. Inn. tenet contrà, extrà de cau. pos. ca. cum ecclesia. imò videtur dicere, quòd si alter agat vti possi. alter potest agere vnde vi. & concurrent. & si de vtroque simul liqueat non sententiabitur in vti possidetis. vel si sententietur: non ponetur sententia executioni: vt not. extrà de præscrip. c. veniens. Item no. quòd agens vti possidetis, debet succumbere, si agat contra illum, qui est fundatus de iure communi, nisi probet titulum. Et ideò videtur quòd si abbas dicat se habere possessionem iurium episcopalium: & agat hoc interdicto, succũbit, nisi probet titulum, quia si spoliatus hoc casu succũbit: multo fortiùs ille, qui dicit se turbatum. extrà de restitutione spoliato. c. ad decimas. libro sexto. Idem iuris est si aliquis dicit se habere iurisdictionem intra fines territorij alicuius comitis, baronis, vel episcopi & est magna ratio. Quia quando aliquis est fundatus de iure communi: cõstat de proprietate: idcirco non debet fieri executio in possessione, extrà de causis possessio. c. cum dilectus. & idem si non esset fundatus de iure communi; sed aliàs constaret de iure proprietatis notoriæ, vel manifestæ: vt patet extra de senten. excommunicationis. c. si iudex laicus. libro sexto. C. de agric. & censi. leg. litibus. de fil. presb. c. constitutus. de diuor. c. porrò. cum ibi nota. Et idem si constaret. quòd actor habuisset rem titulo alio, quam pro suo. Nam si sic se haberet, tunc procurator diceret suam ex alia causa, in feu. de feu. guar. c. vnico. §. j. In his enim casibus, & similibus, non crederem talem tuendum in possessione, nisi probaret titulum, rei iustum initium possessionis. Et per hoc videtur, quòd si reus velit incontinenti probare se dominum: quòd debeat audiri. & ita not. Dyn. extrà de regulis iuris. in c. qui ad agendum. libro sexto. Gloss. tamen videtur notare contra. ff. de acquirenda possessione. leg. si de eo. §. fina. Pro gloss. facit extrà de institu. c. cùm venissent. Sed ibi non offerebatur prompta fides. Vnde multùm facit pro Dyno, lex litibus. C. de agrico. & censi. ff. de iniur. leg. iniuriarum. in fine. Sed contra ista videtur: quia si actũ esset petitorio, & possessorio videlicet, ab vna parte petitorio; ab alia possessorio: & cognitum super vtroque: nihilo minus ferretur sententia in possessorio pro probante: quamuis non fieret executio: vt c. cum ecclesia. & c. sequen. & c. cum dilectus. extrà de causa possess. ergo multo fortiùs, ferenda est sententia, vbi actum est possessorio solo, & reus probat se dominum. Si ergo sententia condemnatoria ferretur: & nulla restat sententia ferenda super petitorio: quia nec illo actum est: constat, quòd de probatione dominij facta in primo processu, nihil potest opponi, post sententiam super possessorio, cùm obstet res iudicata: vt satis dictum est suprà titul. ij. §. appellant. Ergo exceptio dominij nõ potest retardare iudicati executionem; nec impedire, ex quo de viribus eius fuit in primo iudicio quæsitum; & ea non obstante condemnatum: & sic videtur, quòd omnes conclusiones prædictæ sint falsæ. Super hoc aduerte: quia prima facie illa c. & maximè c. cum ecclesia videntur directè obstare c. ad decimas. quia in c. cum ecclesia. erat c. ecclesia sutrina. fundatum de iure cõmuni nihilominus clerici ibi restituuntur ad possessionem, qui non probant titulum; nec allegabant cõtra c. ad decimas. Ad hoc
30 potest dici, quòd interdum † proprietas in iudicium deducitur ad repellendum possessorium, & per modum exceptionis, interdum per modum actionis. vbi per modum exceptionis proponitur; tunc non est admittenda aliquo modo: sed secundum glos. admittitur, si offeratur prompta fides: secundum Dyn. Vel si proponens habeat ius commune pro se, vel si ius suum sit notorium, vel manifestum. vel constet reum non habuisse titulum pro suo ab initio: vt suprà dixi. sed si admissa fuerit, & probata per confessionem, vel aliàs: tunc fertur sententia in possessorio: & reus absoluitur: nec habent locum illa c. cùm ecclesia. & c. cum dilectus. quæ loquũtur, quando sententia fertur in possessorio pro actore: sed hic absoluitur reus, & hoc dico per rationem c. ad decimas. & c. si iudex, quia ex quo constat de proprietate: possessorium est sine effectu, per rationem dictorum capitulorum. Hic autẽ constat quare, &c. Fatuus tamen est aduocatus, qui talem exceptionem admittit: nisi in casibus prædictis, in quibus est admittenda: propter hoc fuit factum dictum c. ad decimas. & per hoc declaratur quòd talis exceptio admittetur, & admissa repellit: nec restringas illud c. ad casum excogitatum, in quo videtur intellexisse Archid. videlicet quando agens possessorio, hoc confitetur in suo libello, quia hoc esset nimis restringere dictum cap. imò ferè destruere. Sed vult dicere, quòd si talis exceptio proponatur à parte rea: & de ea constat per confessionem: vel aliàs manifestè, admittitur & agens possessorio repellitur. & in hoc fundatur capitu. si iudex laicus. in principio. & lege litibus. suprà allegat. Quid ergo si præmissa non sint manifesta, vel probatio non sit prompta? Credo, quòd non differetur sententia possessorij: sed agat reus, quando voluerit petitorio. Et hoc sonant iura illa, quæ loquuntur quando est manifestum, seu notorium, innuendo quòd aliàs esset secus. & facit ff. ad exhibẽ. l. iij. §. ibidem. Sed vbi proprietas deducitur in iudicium per modum actionis,
31 & cõcurrit cũ † possessorio, & de vtroq; liquet: tũc habẽt locũ prædicta capitula, eũ ecclesia. & c. cũ dilectus. videlicet, q̃ pnũtiatur super possessorio: sed nõ fit executio, si liqueat de vtroq; aliàs sic. & facit ad hæc quę no. Inn. in c. bonæ. in magna glo. in ver. & tũc. cũ seq. In omni dubio, credo q̃ in talibus iuribus incorporalibus expedit reo, qui cõuenit vti possi. q̃ recõueniat actorẽ super proprietate, si habet prõptas probationes super ea, vel ius cõmune pro se. Ad euitãdas opiniones. Inn. potest dici, q̃ si ab vna parte ageretur possessorio: & ab alia petitorio: si nihilominus esset cõtra possessoriũ de proprietate, & liqueret manifestè per alterum de dictis modis: q̃ nõ fieret condẽnatio, etiã verbalis in possessorio: nec haberẽt locũ capitula prædicta, per rationẽ capituli, decimas. Curia tamẽ Franciæ nõ seruat has subtilitates, in casu nouitatis: sed tuetur in possessione, illũ quẽ reperit possessorẽ indistinctè, quãtuncunq; per processum appareat de proprietate. Et not. q̃ iudex potest in sententia imponere silentiũ victo, quantũ ad possessoriũ: vt patet in d. c. licet. de probatio. imò secũdũ Iac. de Ra. potest ipsum cõpellere ad cauẽdum, ne impediat in futurũ. C. eo. l. j. quã ita intelligit ibi. Sed ibi nõ loquit de cautione talis: imò de satisdatione vera, quæ præstatur pro cõtumacia. vt ibi patet: ideò intellige, vt gl. ibi intelligit extrà de sequestra. c. j. Nam si cõpelleretur reus cauere in modico: differret hoc interdictũ à cõfessoria: vt dixi in §. æquè. §. de actio. Hæc procedũt, vbi partes ambæ prosequũtur. Quid si reus est cõtumax, & nõ vult cõparere: Quidã dicunt, q̃ præfigitur sibi terminus intra quẽ cõpareat: alioqui imponitur sibi silentiũ. Alij dicũt, vt Azo in summa. [C. vti possid. §. penulti. incip. quid si vocatus. &c.] & pronũciatur pro actore: & sic seruat curia Franciæ. sed hoc est periculosum de iure: quia antelit. cõtest. nõ fertur diffinitiua: vt l. properãdũ. C. de iudi. Cre-

Universidad de Deusto Biblioteca

derem, ꝙ actor debeat tueri in posses. quousq; reus veniat, & caueat. ff. de oper. no. nun. l. si priusquã. vide de hoc in Spe. de primo decreto. §. restat. ver. sed pone ago contra te coram. Nunc veniamus ad quædam literalia: & ad gl. additionãdas. Hic dicitur, naturalis, & ciuilis ratio. &c. supponẽdo, ꝙ quis nõ potest agere simul petitorio, & possessorio, cuius cõtrariũ patet ff. de vi & vi arma. l. cũ fundus §. fi. & in c. cũ ecclesia: sępius allegato. scis ꝙ gl. & doct. super hoc diuersa locuti fuerunt. C. de rei vendi. l. ordinarij. C. de interdi. l. incerti. ff. de iu-
32 di. l. si de vi. Omissis tamen † opinionibus, dicas, ꝙ interdicta adipiscendæ, & recuperãdæ possunt simul intentari cum petitorio: vt dictis contrarijs. Sed interdictum retinendæ non, vt hic. & hoc verum cõtra illum, qui asserit possidere: sed contra illũ: qui diceretur detentor: sic. vel si actor possideret ciuiliter: reus naturaliter: vt scripsi in d. l. ordinarij. & de hoc dic extrà de reg. iur. c. qui ad agendum. li. vj. Et hoc intelligas de corporalibus: quia in corporalibus agit etiã possessor & quęstio proprietatis concurrit, cum omni possessorio. s. de actio. §. æquè. In gl. ob hoc. in fi. ff. vti possidetis. l. ij. in fi. de vi & vi arma. l. interdicto. In gl. id est magna. ibi. in his enim. idẽ in alijs pro quibus potest agi interdicto vti possidetis: vt notatur ff. eo. l. j. in prin. & satis fuit s. dictum. In gl. hoc dicitur. in fi. quasi simile ꝙ in vna oratione, vnum verbum recipitur propriè & impropriè. ff. de acqui. poss. l. j. in fi. j. glo. In gl. id est tempore. in fi. id est, quo lis contestatur. j. in fin. §. In gl. cũ multa. ibi cum dicit: genera violentiarum. de quibus dixi plenè C. quod met. cau. l. j. In ead. gl. ibi cum dicit: inquietatiua, vel turbatiua. Est tamen differẽtia vt dixi s. in materia. In ead. gl. ibi cum allegat. ff. si serui. vendi. l. ij. §. j. Caue: quia in negatoria nõ attẽditur quis possideat: cùm detur possidenti, & nõ possidenti. suprà de actio. §. æquè. sed in vti posside. bene attenditur: vt dixi in materia. In ea. gl. ibi cũ alleg. l. si duo. §. si vicinus. Caue: quia hæc glo. non bene sentit: quia per hanc gl. concluderetur, ꝙ emphy. vasallus, & similes qui habent solam naturalem, non possiderent, si exirent. Vnde dicendum est, ꝙ possidentes naturaliter tantũ qui habent ius in re, retinent illam etiam extrà, vt plenè notatur ff. de acqui. poss. l. j. in prin. & hoc bene probatur in vsufruct. ff. de vi & vi arma. l. iij. §. vnde vi. In eadẽ glo. in fi. istam glo. habes ferè in d. l. & habet §. eũ qui. & quid in dubio: vide ibi: quia solùm videtur naturalis translata: vt ibi nota. & iunge quòd scripsi s. in prin. materiæ.

a ADNOT. ¶ Retinẽdę. Sũmarium huius §. planũ est, per ipsum text. qui nullius est difficultatis. itẽ in hoc §. d. Io. fa. latius scribit, ꝙ ceteri. docto. & ideo, nihil noui, potest hic addi, ꝙ ipse nõ dixerit, vsq; ad §. recuperãdæ. materiã aũt huius interdicti tractat Ang. s. de actio. §. quadrupli. item per Bar. in l. si duo. ff. vti pos. item per Sal. in l. vnica. C. vti pos.
b ¶ Executores. Idẽ dicit hic An. prope fin. ij. col. ver. ex quibus infert Io. fa.
c ¶ Possessio præbendæ. Adde Panor. in c. bonę. lo. ij. nu. xx. de postu. prælat. eundem. in c. ad hæc & melius in c. vt nostrum. & ibi posui in apostil. ad ipsum. in fi. de offic. Archi.
d ¶ Veniamus. Vide Ang. hic. in fi. ij. col. ver. quæro contra quem competit.

1 ☞ *Possessio qui quæratur.*
2 *Possessio qui admittatur.*

POSSIDERE. In gl. cautè. in fi. hęc est veritas quã omnes approbant. & vide C. cõmunia de vsuca. l. j. ff. de vi & vi arma. l. j. §. quod seruus. & hoc de colono ad modicum tempus: si ad nõ modicum: secus. ff. de superfi. l. j. §. quod ait. quia similis est emphyteutæ. vt notatur C. de locat. præd. ciui. l. fin. in glo. super verbo retrahendam. In glo. scilicet in villa. in fi. dic s. de actio. §. item Seruiana, & quasi Seruiana. In gl. licet. in fine. qui vellet hoc solennizare, posset retractare totã materiam possessionum. Et primò quomodo definiatur: & quomodo diuidatur. de quo plenè dic ff. de acquir. poss. l. j. & sequere Ioan. quem sequuntur communiter docto. Item, quomodo acquiratur: dic plenè ff. de acquir. poss. l. iij. & dicit
1 † quòd quæritur animo & corpore, id est aliquo actu corporali. Vnde in omnibus fallentijs, quæ sunt ibi in gl. est aliquis actus corporalis, vel vsus, vel receptionis clauium: vt ibi not. Dy. & probatur animus per extrinseca in seruitutibus: vt dixi s. de actio. §. æquè. in corporalibus præsumitur eo ipso ꝙ tenet pro suo: vt no. Inn. extra de priui. c. cũ olim. Quomodo autẽ acquirat possessio dignitatis vel præbẽdæ: vide extrà de rest. spo. c. in literis. Quomodo iurisditionis, de ca. mona. c. dilectus. in Spec. de iurisdi. om. iudic. ver. illud, & scripsi
2 in breuiario C. de eman. lib. l. j. † Quomodo autem perdatur: dic, ꝙ solo animo: vt hic, qui præsumitur, si suspicatur se posse repelli vel se nõ admitti. Secus propter metũ personæ non audet venire: & depositio animi percipitur per coniecturas, si fortè sit potens ille, qui tenet: vel ex transcursu temporis. de quibus vide in d. l. j. de acqui. pos. s. de vsucap. §. quod autem. & d. l. licet. An autem, quia possessio iuriũ habentium causam discontinuam retineatur animo vel rerum nobilium: dic s. proxi. §. & iũge qđ scripsi in breuiario, in d. l. licet. C. de acqui. poss. Illud autẽ nota, ꝙ possessio, quæ per alium retinetur, amittitur quandoq; sine animo: vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. quod seruus. & l. peregre. §. quibus explicitis. vide plenius C. de acquren. poss. l. fin. §. sin autem. Item ille qui tenet rem causa custodiæ, præsumitur facilius deponere animum. ff. de dam. infect. l. si finita. §. si quis metu. Ex his poteris facere magnam telam, si solennizare vis, & sine his non bene hunc tex. intelliges.

1 ☞ *Violentus quot remedijs coercetur.*
2 *Recuperans quæ specificet.*
3 *Recup. interdictum cui, in quem, datum & ad quid. 5. 6.*
4 *Possessor nouus qui conueniendus.*

RECVPERANDAE. In gl. aliud. in fin. Quidã habent hic, §. qui autem, & debent allegare §. quod autem. & melius in §. illud. alleg. in gl. In glo. scilicet deiectus. in fin. vnde non sunt actus extranei, si vocet amicos: vel si vadat ad
a iudicem pro negotiando securius.[a] ff. de adult. l. quod ait. §. fi. vide quod scripsi C. vnde vi. l. j. s. de iu. natu. §. ius autẽ gen-
1 tium iuxta hanc materiam, essent multa videnda: & † primò quot remedia competunt cõtra violentũ. Et dic, ꝙ octo quæ vide in titu. de restitu. spo. §. j. ver. prædicti autem. Caue tamen quia aliqua competunt de iure cano. quæ non competunt de iure ciuili. Item ꝙ omnia non concurrunt: vt patet ex natura cuiuslibet. Item an si sentẽtia lata sit in vno, obstet exceptio rei iudicatæ in alio, vide eo. §. ver. quid si is. sed quia ibi nil determinat: dic ꝙ in hoc aduertendum esset super quo pronuntiatur. Nam si pronuntiatum sit vim non esse factam obstabit: nam eadem causa videtur in iudicium deducta, si autẽ reus nõ obtinuit: quia creditori non competebat interdictũ vnde vi: sed constitutio diui Marci, vel quia interdictũ vnde vi, nõ competebat contra tertium, qui nõ spoliauerat: potest recurri ad constitutionem c. sæpe de resti. spo. nec obstat exceptio rei iud. & hoc potes dicere per l. duob⁹. §. exceptio. ff. de iureiu. Itẽ de iure cano. est illud remediũ appellationis, & post iter arreptum: & in quo plus prosit, vide extrà de appel. c. bonæ memoriæ. Et not. ꝙ agens hoc inter-
2 dicto debet declarare modũ suum possidendi, † an naturaliter tantũ: an ciuiliter: an vtroq; modo possideret: & modum spoliationis: & si sic declarauerit, & succubuerit in illo declarato: potest recurrere ad alium modum. nec obstat exceptio
3 rei iudi. vt no. Inn. extrà de don. c. inter dilectos. in prin. † Itẽ esset videndũ, cui cõpetat hoc interdictũ. & dicendum, ꝙ illi qui possidebat tempore deiectionis: de quo dic, vt satis dixi s. proxi. §. nã inducta, & allegata, ibi potius loquuntur in hoc interdicto, quàm in alio: & ibi fuerunt introducta per simile. Itẽ esset videndũ cõtra quẽ? & est certũ, ꝙ cõtra deijcientẽ: vel eius hæredẽ inquantũ peruenit. ff. de l. j. §. fi. & l. se.

Item contra illum, cuius nomine quis deiectus est ipso mãdante, seu ratum habente. Item contra dominum, cuius familia deiecit. vide plenè ff. eo. l. j. §. ait prætor. cum §. sequen. contra tertium possessorem non competit: quamuis haberet causam à deijciẽte. ff. eo. l. cũ à te. sed de iure canonico cõpetit beneficiũ. c. sępe. si sciẽter recipit, sed si ignorãter beneficiũ. c. redintegrãda, vide in d. c. sępe. & in Spec. de rest. spo. §. j. ver. tertiũ. cum seq. s. alleg. Et videtur mirabile: quia cũ interdicta sint

sint in rem scripta: cur non dantur cõtra quemlibet possessorem, sicut quod metus causa? Sed ad hoc patet respõsio: quia hoc non est in rem scriptum: & ideò gl. dicit non omnino. ff. eo. l. j. §. pe. & quare non istud, sicut interdictum quod vi aut clam, potes quærere, Azo in summa dicit: [C. de interdict. §. extrà versic. quartum.] omnia in rem scripta: cui obstat dicta l. cum à te. quæ videtur irrationabilis: ideò ius cano. ipsam suppleuit in c. sæpe. & fortè est ratio illius legis: quia interdictum vnde vi magis concipitur in delictum: quàm quod vi aut clàm: & quam alia interdicta, quæ dantur contra tertium possessorem: ideò minus extenduntur contra alium, quàm contra delinquentem: vt s. de perpe. & tempor. acti. §. non autem. Nam inter violẽtos prædo est peior. Sed an interdictum vti possidetis daretur cõtra tertium possessorem? expeditum videtur, quòd nõ: sicut nec interdictum vnde vi. Nam ex turbatione quam vnus facit: non debet alius conueniri. l. si duo. §. non videor. s. alle. Quid ergo si dicerẽ me esse possessorem iurisdictionis alicuius villę, vel territorij, in qua me turbãdo ædificasti furcas: vel aliquod signum iustitiæ, ratione castri, quod habes propinquum: & statim castrũ cum pertinentijs alienasti: nunquid possunt agere cõtra possessorẽ vti posside. Non videtur per prędicta. Sed satis potest dici, quòd imò ex turbatione ipsius successoris. Eo enim ipso te turbat, quòd se opponit quominus furcæ diruantur. Et super hoc vide quæ scripsi s. proximo §. Item nota quòd hoc interdictũ videtur requirere dolum. ff. eo. l. j. hoc interdictũ. versi. ad solam, & ideò non videtur dari, nisi contra dolosum. dolus tamen præsumitur si violenter eiecit: vel etiam si sine violentia intrauit sine titulo. C. vnde vi. l. cum quærebatur.

Quid si quis tradat mihi possessionem rei, quam tu animo possidebas: vel iussit eam me nãcisci? ego eam bona fide & titulo adeptus fui: tu venis: te non admitto: agis interdicto, vnde vi contra me. ego nego te possessorem credens me habere bonum ius, & te non habere. & sic sum bonæ fidei semper. tu probas possessionem tuam: nunquid debeo condemnari? Non videtur: cùm non sim in dolo. & hoc interdictum dolum desyderat, vt est dictum ff. de petitio. hęredita. l. illud. si certum peta. l. quod te. si mul. ven. no. l. j. §. interesse. Idẽ potest dici, si petas ab aliquo nouo possessore restitui ad possessionem redituũ, quos possidebas ratione rei, per ipsum possessæ, quibus te spoliauit cessando. & contradicendo soluere.
4 † Nam si nouus possessor, habeat iustam causam ignorantiæ: non videtur teneri hoc interdicto: cùm non sit in dolo. & videtur expressè ff. eodem, l. colonus. §. fina. Quo ergo remedio consuletur hoc casu? Potest dici, quòd hoc casu recurratur ad condictionem sine causa: vel ad triticariam. ff. de triti-
a ca. l. ij. vel ad benefic. c. redintegrãdæ.[a] vel potest dari beneficium. l. cum quærebatur. Si talis vtatur accessione authoris, & vis est, quominus vtatur: vt dixi suprà §. proximo. sub. §.
5 contra quem. † Item esset prosequendum ad quid datur, seu quid in eo veniat? Et est certum, quòd restitutio possessionis: & si non restituat omne interesse. ff. eod. interdicto. & fructus. ff. eod. l. j. §. ex die. & per consequens, veniunt damna: quia interesse nihil aliud est, quam damnum, quæ probantur per iuramentum: vt nota. in d. l. interdicto. quam extende ad casum, quo possessio restituitur: licet gloss. intelligat, quando per contumaciam non restituit. & vide eod. tit. l. j. §. qui vi deiectus est. & §. quod autem. sed interdum, non fit restitutio possessionis: nec condemnatio ad restituendum, cum fit condemnatio ad damna: vt si ego excessi in recuperanda statim possessione ea, qua me spoliaueras: non restituo rem: sed damna: vt scripsi C. vnde vi. l. j. Item interdum venit ipsa proprietas, seu eius æstimatio, vt videbis statim per glos. seq. super modo probandi possessionem, & deiectionẽ vide quæ scripsi suprà proximo §. Ex his patet forma libelli, & sententiæ, & (si vis videre libellos) vade ad Spec. dicto titu. de resti-
6 tut. spol. §. primo. † In gloss. scilicet proprietatis. in fin. hæc glo. supponit, quòd interdicto vnde vi venit æstimatio proprietatis: & idem tenet ff. eodem, l. in interdicto. & tamen non videtur verum: quia alia est æstimatio possessionis: alia proprietatis. vt dicta l. si duo. §. primo. quæ hic allegatur secundum Dyn. qui hoc notat in dicta l. in hoc. interdicto. Sed
b tu potes latiùs dicere,[b] quòd interdum agitur interdicto vnde vi: concludendo solùm ad restitutionem possessionis, & damnorum: & tunc verum est, quod Dynus dicit. Interdum concluditur ad restitutionem possessionis: & nihilominus, quòd ratione violentiæ proprietas adiudicetur, vel æstimatio: iuxta l. si quis in tantam. & tunc fit æstimatio proprietatis: & hoc casu intendit loqui hic glos. & fortè oportet probare proprietatem, quando ad eam concluditur. Ideò sapientiùs agit, qui ad eam non concludit. Nam restituta sibi possessione, poterit excipere, quòd per violẽtiam commissam est ei dominium applicatum, si quòd habebat prædo: & non one-
c rabitur aliqua probatione. Hic posset tractari[c] materia d. l. si quis in tantam. sed scripturarum non esset finis, qui vellet omnia tangere.

a ADNOT. ¶ Securius. Imo plus dicit hic Angel. non dicitur diuerti ad extraneos actus, si spoliatus vadit ad ciuitatem & conuocat amicos, & parat arma & alia necessaria pro recuperatione suæ possessionis: licet steterit p plures dies. vide eum hic.
b ¶ Latius dicere. Idem videtur hic tenere An. cum Io. fa. hanc eius opi. recitando in ij. col. in me. ver. in glo æstimationem.
c ¶ Tractari. Vide remissiones hic per An. in hac materia interdicti recuperãdæ possessionis. in iij. col. in me. ver. materiam autem huius interdicti.

1 ☞ *Arma ob quæ teneri possint.*

QVI AVTEM. In gloss. facit. ibi cùm allegat ff. de vi & vi arma. l. iij. in princip. imò in §. ij. qui incipit: armis
a deiectum.[a] In eadem glo. in fine. vide s. de iure natu. gentium & ciuili. §. ius autem gentium. C. vnde vi. l. j. Per hunc §. videtur expeditum, quòd scholares, vel religiosi, qui tenẽt
1 in cameris † fustes, vel lapides, sint excommunicati, virtute statuti, quod excommunicat arma tenentes. Sed potes dicere contrà, si teneant ad defendendum, non ad offendendum. Nam cùm defensio sit de iure naturali: non potest ligari statuto s. de iure natu. §. sed & naturalia. & statutum recipit interpretationem rationis naturalis. ff. de mu. & ho. l. vt gradatim. §. & si lege. Ratio naturalis dictat defensionem, & per consequens necessaria, vel habilia ad eam: & hoc verum, maximè, si tales haberent causam sibi retinendi. & facit ff. ad l. Iul. de vi. l. ij.

a ADNOT. ¶ Armis deiectum. Dicit hic. An. quod licet appellatione armorum, lapides contineantur, & fustes, hoc est impropriè. vide eum hic.

1 ☞ *Partium acta quando, an non, concurrant.*
2 *Vacans res.*

TERTIA DIVISIO. Hęc est tertia diuisio quò ad tractatum huius titu. prima fuit suprà in principio titul. secunda suprà eodem, §. sequens. tertia hic. & est quinta in ff. vide eodem, l. prima, & secunda. Super textum prohibitorium. semper prosequitur distinctionẽ suam nec facit nouam: sed reddit ad alterum membrum diuisionis primæ: de quo suprà eodem, §. primo. Super textum sed vnusquisq;. in fin. text. Sed tamen actoris partes sustinet, qui primus ad
a iudicium prouocauit:[a] vt l. in tribus. ff. de iudi. & si non constet: dirimitur sorte: vt ibi. ff. eodem, l. j. in princip. & ibi not. Sed vix est, quin possit constare: nisi in casu quo iudex ex officio se ingereret, ne partes venirẽt ad arma: vt scripsi s. eo. §. retinẽdę. & illo casu crederem, quòd iudex posset eos facere simul iurare, & proponere facta sua: & concurrere in probatione: imò (quod plus est) idem credo, vbi cõstaret qui primò in iudicium prouocauit. in illo tamen casu prouocãs iuraret primus: & alius incontinenti pòst concurreret in positione & probatione factorum, & vnus faciet tale iuramentũ, quale alius ff. fami. ersc. inter quos hæredes. §. qui familiæ. & hoc satis est clarum quò ad ordinem iudicij. Sed quid quò ad substãtialia? Verbi gratia, lex dicit, quòd actore non pro-

bante reus absoluitur: vt suprà §. commodum. quid in his iudicijs? videretur idem, si neuter probat: & sic tenet curia Frãciæ. Vel fortè hoc casu censebitur †res vacans: & tenebitur in manu iudicis quousque alter agat, sicut dixi in casu conuerso, quando vterque plenè probat suprà §. retinendæ. in forma sententiæ.

a ADNO. ¶ Prouocauit. Hoc tenet idem Ang. in colum. ij. post princi versi. Ex quo sequitur quod licet.

1 ☞ Actio in factum quid eiusque locus. & 2.

DE ORDINE. Iste §. videtur facere differentiam, inter interdicta, & actionem in factum. & quòd hodie non possit agi interdicto: de quo vide suprà eodem, in princip. & quæ ibi dixi, essent hic repetenda. In glos. id est, actio. in fine de hac actio. in factum multi multa dicunt: vt nota. Cyn.
1 C. de rer. permu. l. ex placito. Probabiliter tamen posset †dici, quòd non sit nisi vna actio in factum, quæ vocatur in factum: quia facto recitato æquum est actionem dari: & datur sine nomine proprio: & dicitur in factum: quia ex narrato concluditur: & descendit: & dicitur descendere ex varijs figuris causarum: quia ex varijs figuris, & varijs modis causatur, non ex eodem. vnde actiones nominatæ descendunt ex vno medio: vt pote actio ex vendito: quia fuit venditum, actio ex locato: quia fuit locatum. Sed hæc nunc, ex vno facto, nunc ex alio: & ideò nominari non potuit certo nomine.
2 Sed †dicitur in factum: quia ex facto recitato descendit: vel ex edicto, vel interdicto, ex quibus non competit alia actio nominata: sicut & præscriptis verbis seu narratis, quæ etiam videntur eædẽ. ff. de præscript. verbis. l. si tibi areæ: & ad hoc bene facit ff. de dolo. l. non debet, ibi verbis temperatis. & ca. quia in narratione non sit mentio de dolo: sed solum factum narratur: absque expressione, seu conclusione doli. vnde dicitur actio in factum, & exceptio. ff. de exceptio. doli. l. apud Celsum. §. aduersus. iunge suprà de actio. §. actionum. in additio. docto. dicunt.

De pœna temere litigantium. Rubrica.

In fine gloss. rubricæ, vel dic quod suprà dixi de iudicialibus, tam ex parte actoris, quàm ex parte rei, sequitur ex pœna &c. Continuatio gloss. posset repræhendi, cum nedum §. tractatũ fuerit de actio. imò de except. & nedum hic puniũtur actores, imò & rei.

1 ☞ Calumniantium pœna arbitraria.
2 Periurij pœna.
3 Calumniæ causa qui iurandum.
4 Onussorum quæ non uitient.

1 NVNC ADMONENDI. In glos. scilicet magistratus. in fine. Potest †quæri nunquid iudex possit aliam pœnam imponere calumniãti: quàm hic imponatur per ius: vel hãc minorare. Et videtur quòd sic: cum ad magistratus pertineat officium: vt hic patet: & magistratus possunt statuere: vt dixi suprà de iur. natu. gent. & ciuil. §. prætorium. & facit C. ex quib. caus. infam. irro. l. & si seuerior. ff. de leg. iij. l. si quis in principio. §. miles. Contrà ff. ad municipa. l. ordine. de furt. l. non potest. de iniurijs. l. diuus. Potest dici quòd possit ff. de termin. mot. l. ij. & ff. de minori. l. auxilium. §. in delictis. de pœnis. l. iij. & l. absente. §. fin. Et hoc, in his, quæ non tangunt partem. Nam si tangerent (vt expensæ & damna,) crederẽ contrà, vt scripsi in d. l. & si seuerior: vide ibi. Sed quid, si de consuetudine ponatur alia pœna, nunquid potest imponi pœna legis? Videa tur quòd sic, [a] si sit maior C. de sepulch. vio. l. qui sepulchra. & not. in Spec. eod. titu. in fine secundi libri. ver. breuiter. nu. 4. & versi. sed quæritur. Sed curiæ seculares regni Francię habent certas emendas, contra calumniantes, nec paterentur alias imponi. In gloss. scilicet calumniæ. in fin. meliùs eod. titul. l. j. Sed est mirandum, cum calumnians deieraverit in præiudicium partis, cur non punitur de periurio. ff. de crimi. stel. l. periurio? Dicas, quòd †imò punitur diuersis pœnis: vt j. sequitur per totum hunc titu. vsque ad §. final. & leges, quæ hic allegantur, loquuntur in alio iuramento, quod parti pro
b litis decisione defertur: vt dicta l. j. In glo. non dicit. in fi. [b] Sed mirum est, quomodo hic agitur primò de iuramẽto rei, quàm actoris? Potest dici, quòd imperator magis recordabatur de calumnia rei, quàm actoris: nam rei consueuerũt plus calumniari, & fugere: ideò imperator prius voluit occurrere, & de hoc no. magis in l. ij. C. eodem, vel dic, quòd reus quã doque primò iurat: quandoque opponit exceptiones declinatorias & dilatorias: vt no. d. l. ij. Sed hoc improbat Spec. dicẽs, q. nunquàm hoc iuramentum præstatur ante lit. contest. sed iuramentum de malitia sic: si hoc videatur iudici: vt not. in Spec. de iuramen. calum. §. j. versic. sed pone. & hoc videtur approbatum extrà, de iuramentum calum. cap. ij. §. fina. lib. vj. In glo. no. diligenter. in fin. quartum additur. C. eodem, l. ij. videlicet quòd dilationem non petat causa lit. differendæ, & ibi hoc not. Sed Specul. non consuluit, quòd hoc adijciatur: quia raro esset aliquis, qui non deieraret: vt notat Specu. de iuramen. calum. §. nunc dicamus satis. circa princi. sed nec ob hoc, solennitas iuris est omittenda. Sed quæritur, nũquid sufficit iurare † de calumnia generaliter, an verò
3 sint isti articuli specificandi? Et videtur, quòd sufficiat, cum hoc iuramentum videatur omnia hæc capitula continere, sicut fidelitatis: in feu. de noua for. fide, c. j. & iudicatũ sol. ff. iu. sol. l. iudicatum. Sed contra hoc videtur: quia diuersa sunt iura ista iuramenta inducentia, & diuersis temporibus, & legibus introducta. Vnde si iuramentum calumnię, quod præstatur de iure Cod. omnia compræhendisset: frustra fuissent addita illa, quæ adijciunntur per iura authenticorum. & ideò videtur dicendum, quòd omnes hi articuli sint specificandi: & hoc bene probatur in §. fin. in authen. de his, qui ingre. ad appellan. vbi expresè dicitur, quòd quamuis iuratum sit de calumnia: nihilominus iuratur, quòd nõ dilationis causa &c. quod iuramentum non præstaretur, si contineretur sub iuramento de calumnia: quia iuramentum non est super eodem repetendum: vt ibi in fin. subijcitur. Prætereà, verba iura-
4 menti de calumnia non importãt omnia capitula: qui enim iurat se iustè mouere litẽ, vel defendere: non iurat omnia alia quæ [hic] exprimũtur: vt apparet ex sensu verborum & ideò hæc sunt iuranda, & exprimenda specificè. Quid si fuerũt omissa? Respondeo, si tacitè: non † est dubiũ hodie, quòd non vitiant: quia nec iuramentum calumniæ omissum vitiaret: extrà eod. cap. j. lib. vj. Si tamen esset petitum, & non iuratũ: annullaretur processus per dictum cap. vt ibi not. per docto.

Quid, si in processu contineatur, quòd fuit iuratum de ea, sicut tota die fit: nec plus exprimitur? Potest dici, quòd non vitietur processus per d. c. nisi cõtrario proponeretur, & probaretur per dictum iuramẽtum: & super dictis articulis fuit petitum, & non factum. Vel dic, quòd nec tunc vitietur, cùm non sit de substantia: sed imputet sibi, qui non appellabit per dictum cap. j. quòd videtur sigillare omnes opiniones, quæ dicebant vitiari processum, non præstito iuramento: vt infrà §. item actoris.

a ADNO. ¶ Quòd sic. Idem tenet hic Ang. prope fi. j. colũ. versic. Secundo quærit.
b ¶ In fi. Dicit hic Ang. quod iuramentum calumniæ, habet locum, quando agitur iudicio contentioso, non autem in iurisdictione voluntaria. Item quærit, an iuramentum cal. præstetur in causa spirituali, quo iure fuit introductum: an sufficiat vnum iuramentum in tota causa. Quid in causa appellationis. Item quando debet præstari hoc iuramentum: vide per eum hic in ij. columna.

AT ADVERSVS. In gloss. vt suprà in fi. de materia huius §. dic vt ibi. In gloss. item alibi. ibi cum dicit: item & alibi. videlicet punitur, non tamen pœna huius §. vt sequitur in gloss.

Aduo

1 ☞ Aduocati Galli quid iurent.

ITEM ACTORIS. Super text. ibi, litem mouisse. similia verba sunt C. eod. l. ij. sed ff. famil. ercis. l. inter hæredes. §. qui fami. sic loquitur in præsenti. & in authẽ. de his qui ingre. ad appella. §. fin. videtur se referre ad futurum: saltem in persona: vnde cautum est, quòd ponantur omnia verba præteriti temporis & præsentis: videlicet non mouisse, litem, nec eam intendere, seu inferre &c. Et eodẽ modo ex parte rei iustè peruenisse, & intendere suæ defensioni &c. & sic hoc iuramentũ retrotrahetur: & iũge ẽ. §. j. & tit. proxi. §. prohibito rum. In glo. scilicet quod iustum. in fi. Spe. tenet quòd non potest consuetudine tolli tit. de aduo. §. j. ver. Item excipitur,
1 quicquid sit, ex facto tollitur. Verũ est, quòd in curia † Franciæ iurant quolibet anno fideliter patrocinari, & certa capitula satis rationabilia: & eodem modo in curijs inferioribus secularibus.

1 ☞ Victum in expensis damnari quatenus uerum. & 2.
3 Expensæ quæ præstandæ.

a HAEC AVTEM. [a] In gloss. actio. ibi, cùm allegat
b §. ad excludendas, [b] de his sportulis vide ẽ. de actio. §. triplic.
c In fi. [c] ea. glo. Sed nunquid præsumitur calumnia ex quo succubuit? Glos. tenet, quòd non, imò præsumitur contra, ex eo quia iurauit: nam non præsumitur immemor suæ salutis: vt no. in d. §. oportet. & idem videntur sentire Innoc. & Hostien. extrà, de do. & contu. c. finem. & idem tenet Ioan. glossator decre. iij. q. j. in primis. pro quibus facit ff. iudic. solui. l. iam tamen. §. in hac. Sed Host. & omnes, qui post eum venerunt, tenent contrà in d. c. & Spec. tit. de expen. §. nunc de expen. circa princ. ver. in hoc. quòd videtur verum: quia omnes tex. dicunt, quòd victus condemnatur in expensis & de hoc faciunt regulam: & si verum esset, quod primi dicunt esse regulam ad contrarium, & ius commune, quòd non fieret condemnatio ratione victoriæ, nisi euidẽs calumnia probaretur: facit tamẽ pro eis, quia simplex victoria non facit victum calumniosum; nisi hoc per sentẽtiam declaretur. C. de calũ. l. iij. Sed illud verum quòd ad hoc, vt puniatur vt calũniosus. Sed non est verum, quòd ad expen. quæ debentur etiam occasione temeræ litigationis, quàmuis non fuerit calumnia. ff. de iudi.
1 l. eum quem temere. † Est igitur tenẽdum, & sic seruatur de facto, quòd victus condemnatur in expensis: nisi per coniecturas verisimiles appareat, quòd iustam causam habuit litigandi: quia fortè succesit in locum alterius, quem credebat habere ius: & hoc ex parte rei. non fortè sic, ex parte actoris, qui ante debet rem diligenter explorare: vt l. qui in alterius, ff. de reg. iur. quæ hic debet allegari in glo. quàmuis quidam aliam allegationem habeant. Si tamen fecit diligentiam, & nihilominus habuit iustam ignorantiam: releuatur: vt si fortè reperitur instrumẽtum obligationis in arca patris: & cùm interpellaret debitorem extraiudicialiter, debitor malitiosè noluit ostendere literam satisfactionis: igitur iudex se debet informare: & si reperit, quòd victus habuit iustam causam litigandi: releuabit eum ab expensis: & hoc debet exprimere in sententia: sinautem, condemnabit. ff. de peti. hæred. l. postquàm. vt leg. no. ca. l. is à quo. §. j. Et ideò cautum esset, quòd pars in processu articulare t super hoc ad finem, quòd non cõdemnaretur in expensis in casu, quo succumberet: & hoc nũquàm vidi fieri: & tamen est tutum facere: verum est, quòd hoc quandoque per processum appareret. Sed quid si contradit de puncto iuris? Communiter omnes tenent, quòd non debentur expensæ & ita seruatur de facto, quòd per iudicem stat, qui debet nosse iura: pro quibus facit, quia nec in talibus iuratur de calumnia. C. de iura. calumni. l. prima. Ego credo contra: quia talis temere litigat, qui friuola allegat: vnde culpa iudicis non releuat partem à culpa. ff. ad Terty. l. ij. §. quid ergo. Prætereà, vt plurimum non est culpa iudicis, sed partis: nam (vt plurimum) tales rationes traduntur, & eis respondetur: duplicatur: & quadruplicatur in scriptis: nec iudex scit, quid proponitur, quousque traditur sibi ad iudican-

dum: & sic cessat dicta ratio. Crederem tamen, quòd si esset pũctus iuris dubius, & nouus, q. tũc neuter teneretur, cũ esset iusta causa litigandi. Item credo, quòd interdum victus
2 non tenetur ad omnes expensas: sed in † parte: videlicet, ex quo inceperit non habere iustam causam litigandi. Verbi gratia, si agebatur de facto, quod verisimiliter poterat ignorare, & visis literis, seu probationibus partis, nihilominus litigat, & friuola obijcit: credo, quòd ex tunc debet condemnari. argu. C. de præscripti. long. temporis. authentic. quòd si quis quibuscumque. Item not. casus speciales, in quibus victor soluit expensas in authent. de defen. ci. §. & iudicare. & in c. finem litibus. suprà allegat. & in l. properandum. §. & quidam. C. de iudic. Nonnulli consueuerunt quærere, vtrum victus retineatur ad damna? Et nõ videtur: quia aliud est damnum & aliud expensæ: extrà, de iniur. capit. in nostra. & hoc videtur sentire gloss. & docto. in capi. finem litibus. de do. & contuma. sed hic videtur expressum contra, & extrà, de rescript. cap. primo. in clemen. Vnde potest dici, quòd teneatur ad damna certa: non autem ad damna, quæ facto contingũt: prout dicunt doctor. iur. canonici. debet tamen deduci illud, quod expenderet in domo sua, vt no. ff. de iudic. l. eum, quem temere. Et † in his veniunt expen. necessariæ, & vtiles secun-
3 dum qualitatem causæ, & personarum, & consuetudinem fori. Vnde si pars oneraret se multis aduocatis: & hos adduceret cum magnis expensis, non fieret condemnatio in talibus: vide plenè per gloss. & doctor. in dicto capi. finem litibus: vide plenius in Specu. titu. de expen. vbi plenè reperies: non tamen omnia, quæ ẽ. tetigi. & de his scripsi in Breuiario. C. de iudic. l. sancimus. & iunge hic cap. fin. & de pœ. cap. calumnia. quod concor. huic §.

a ADNOT. Hæc autem. Olim actor calumnioſe litigans, in decima parte litis puniebatur, hodie verò pœna periurij. & victori condemnabitur in expensis.
b ¶ Excludendas. Dic vt ibi, per glo. & Ang. & vide tex. & Bart. Cyn. Bal. & Sal. in authen. generaliter. C. de epi. & cle.
c ¶ In fi. Vide hic Ange. qui no. ex hac gloss. quod licet vna lex loquatur generaliter tamen per alias leges patitur limitationes & restrictiones. & sic lex patitur interpretationem, passiuam: vt l. j. §. lex falci. & ibi Bart. ff. ad l. fal. & l. j. cum glo. C. de noxa.

1 ☞ Arbitria cur infament.
2 Confessus an infamis.
3 Actiones famosæ.
4 Crimina quæ, an non, infament.

a EX QVIBVSDAM. [a] Prosequitur qualiter calumnioſi puniuntur de infamia. de quo suprà in princip. titu. dictum est. In gloss. scilicet suo nomine. in fine. sed cum hodie sententia arbitri sit sententia. C. de arbit. l. cum antea. quod not. ff. de re iudic. l. ait prætor. in principi. nunquid infamat? Videtur quòd sic: quia cessat ratio. Sed contrarium
1 † videtur verius, ne pœnę exagerentur: & bene facit: quia licet sit sententia quò ad hoc, vt detur actio in factum ex re iudicata: non tamen quò ad alia: quia non appellatur ab ea: sicut nec olim. C. de arbi. l. j. in princip. & ibi not. sed ordinationes arbitrorum videntur infamare: quia sunt quædam transactiones, seu amicabiles compositiones: & ita videtur operari pactum: & sic infamiam: vt hoc §. Sed nec adhuc extenderem, ad hũc casum infamiam: præsertim si arbitrator cũ pœ-
2 na fuit electus. quod no. Damnati. in text. † quia non sufficeret si confessi: vt not. in versic. ex compromisso. allega. in gl. sed contrariũ est verius C. de interdi. ma. l. pen. [ibi veluti cõfessum.] & patet: quia pactus, inter infames habetur: quia habetur pro confesso tacitè. de ijs, qui not. infami. l. quoniam. & sic expressa confessio debet plus nocere. hoc notatur extrà de pœn. cap. felicis. libr. vj. Sed fortè hoc verum, si confiteatur iudicialiter: secus si extraiudicialiter, vel coram arbitro. & ita loquitur in dicto versiculo ex compromisso. de iure canonico sufficit, quòd possit conuinci. extrà, de testibus. capitulo super. Item dicit: damnati per viam actio. vel accusationis: secùs si ex officio. vide C. de suspect. tutor. l. suspe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctos. In glos. & ob id. ibi cum alleg. §. mandati. sed cur magis illa, quàm alia? Quidam dicunt, quòd omnis actio contraria infamat, vbi perfidia per eam conuincitur. Secus vbi agitur de calculo: vt d. §. mandati. in fine. & hanc opin. videtur approbare glo. super verbo, tenetur. in fin. ff. de pign. act. l. si pignore. §. penultimo. Sed hæc opnio non est vera: quia sic non esset differentia, inter directam & contrariam: quam tamen text. euidenter adstruunt. Vnde non omnis actio, quę perfidiam, seu dolum arguit, infamat: vt vnde vi. ff. de vi, et vi arma. l. neque. quod tamen dolum requirit: eod. titu. l. j. §. hoc interdictum. versic. ad solam. Item nec condictio furtiua. ff. de actioni. & obligatio. l. cessat. verum est tamen, quòd infamat de facto C. ex quib. caus. infa. irro. l. fin. & de tali debet intelligi dicta glosse. de l. si pignore. §. penultimo. & ideò, frustrà quæritur de actione, quod metus causa: vt no. ff. quod metus causa. l. extat. §. penultimo. In eadem glosse. in fine. vult dicere glo. quòd multa sunt alia maleficia, quæ infamant: sed de his ponit gratia exempli. Vnde scire debes, quòd publica
4 infamant: † sed priuata non: nisi actio ciuilis descendens ex eodem facto infamaret. vide ff. de public. iudi. l. infamem. sed de iure canonico omnia crimina sunt publica, & infamāt infamia iuris siue sententiæ. vide ij. q. iij. §. hinc colligitur. iij. q. iiij. c. consanguineorum. & per Archid. extrà, de consue. cap. non est. lib. vj. In glo. vt ff. de infa. in fi. in quo interfit, vide eod. tit. l. in actionibus.

a ADNOT. ¶ Ex quibusdam. Condemnatus, vel pactus ex criminibus quę hic numerantur. vel condemnatus actionibus directis, vel contrarijs descendentibus, ex cōtractibus hic enumeratis, erit infamis. h. d. secundum Angel.

ij §. In eum. sensus.
2 Vocandi in ius nomina uaria.
3 Adsignari quibus uerbis posit dies.
4 Citari sine præcepto an liceat.
5 Procedere an positi non citatis.
6 §. omnium. sensus.
7 Acta non, nisi uocatis, obesse quatenus, que, an non, uerum.
8 Pupilli ne citentur.
9 Procuratorum quis, an non, citabilis. & 10.
11 Citatio domini an arcte tur.

OMNIVM AVTEM ACTIONVM. Id est causarum. nam hic nomen actionis, ponitur pro instantia: siue pro causa. & sic facit pro Pla. in eo quod not. §. de actio. in princi. sed hic largè sumitur nomen actionis: vt ibi scripsi.
1 In glo. alias quasi. ibi, cum alleg. §. in eum. vide ibi. † Potest etiam loqui in filio, in potestate constituto, in casibus in quibus agere potest, cum patre: de quibus ff. de iudi. l. his nulla. Item in omni filio, quando vocat parentes ex linea materna, vel naturales tantum: vide ff. de in ius voc. l. iij. §. j. cum sequen. C. eod. l. qui in potestate, & iunge suprà de actio. §. in eum. In fin. eiusdem glo. vide ŝ. de attil. tu. §. nos autem. hic
2 essent multa tractanda de citatione:[2] verùm quia hæc materia tangitur per multos: & maximè per Specul. in tit. de cita. & per Columbum glossatorem Feudorum, qui in hac materia gloriatur se habere iuris prudentiam: vt in feud. de mili. vas. qui contu. est. c. vnico. in fi. magnę glo. omnia non prosequor, nec cumulo, quę dici possent. Aliqua tamē, quę faciūt ad intellectum huius §. præter mittere non possum: non tanguntur fortè alibi: vel si non ita: in primis scire volo, quòd reperitur citatio, monitio, nuntiatio, edictum, conuentio, in ius
2 vocatio, requisitio. † De citatione reperies C. de iudi. l. sancimus. in princi. ibi, citata. & in quibusdam alijs locis iuris ciuilis. Iura tamen canonica, magis vtuntur illo vocabulo: vt potes videre in multis locis. extrà, de offi. deleg. c. gratum. de proba. c. quoniam. & in cle. vt lit. pen. c. ij. de sen. & re iudic. c. pastoralis. de verb. signifi. c. sæpe. eod. lib. De monitione satis habes in legibus C. de epis. & cler. authent. cum clericus. §. ij. [volvit allegare l. omnes qui. C. e. in prin.] quomodo & quando iud. l. consentaneum. ibi, commone facto. qui accu. posl. iij. in auth. de hære. & fal. §. si quis autem non implens. de testib. §. penu. de quæstio. §. si verò aliqui. de hoc verò ius cano. est totum plenum. de hoc, extrà, de senten. excom. c. romana. §. porrò. in fi. & c. constitutionem. lib. vj. de accusa. cap. quali ter. ij. de iud. c. dispendiosam. in cle. De denuntiatione habes C. quomodo & quādo iud. l. tres denuntiationes. de rei vend. l. si fundū. [voluit (certè) allegare l. si fundo. §. fi. ff. de euictionib.] de dam. infect. l. iij. §. prætor. in auth. vt nulli iud. §. necessarium. De edicto habes in infinitis locis. ff. de iudic. l. ad peremptorium. cum l. seq. quæ sent. si. appel. rescin. l. j. §. item cum ex edicto. De conuentione, sunt omnes libri pleni C. de præscrip. xxx. anno. l. sicut. ff. de iudic. l. si quis postea quam. [hęc lex, non de conuentione loquitur, sed vocatione in ius.] De vocatione in ius adhuc plus: vt hic, & in totis titulis, de in ius vocā. C. & ff. De requisitione habes C. de iudi. l. properandum. & l. sancimus. in fine. Circa hoc, primò potest quæri: an hæc omnia nomina idem significent. Ad hoc potest responderi, q̄ sic: larga significatione: quia apparet in materia,
3 quòd debeāt idem significare. † Nam si aliquem mandat aliquem vocari coram se: non refert, vtrum mandet citari, moneri, conueniri, vel requiri vel denuntiare, vel edictum proponi, quòd reus compareat: totum enim operatur: assignationem diei in effectu: per iura allegata. In curia tamen fæcu lari de consuetudine non sufficeret, imò oporteret adiornari expresse, sed de propria significatione, est magna differentia, inter dicta vocabula: nam citatio propriè figurat assignationem diei: monitio non: nisi exprimatur, & hoc bene deprehenditur in d. c. dispendiosam. vbi dicitur, quòd in causa criminali potest procedi, per viam monitionis, supponēdo aliquid speciale in ea: & inferendo, quòd in alijs non procedi tur: per viam monitionis, certè nullus. vnde si iudex moneat te, quòd soluas decem, quæ debes Titio: vel des, vel facias aliquid, in quo asseritur teneri: monitio in nullo te arctat. et hoc nisi ius constitueret aliquid quod post monitionē, vel requestam: quia tunc monitio haberet effectū, quo ad illud: & horum patent exempla, & probatio extrà, de cle. non resi. ca. ex parte. ĩ. de vita & honestate cle. ca. j. in cle. eod. titu. c. j. lib. vj. in authen. de hered. & fal. §. si quis verò non implens. & ideò iudices non possunt, nec debēt procedere, per viam monitionis: nisi in notorijs, vel quæ tangunt forum animæ: extrà, de foro compe. cap. fina. lib. vi. Sed debent solum partem citare. & hoc vult dicere Vlpia. ff. de offic. proconsl. l. nec quicquàm. vbi decretum. illa enim quæ causæ cognitionem desiderant: non possunt per libellum expediri, id est, per monitionem in libello complexam, seu per mandatum in scriptis missum. ff. de regul. iur. l. omnia. & per hoc videtur, quòd mandata quæ emanant à curia Francię, vel à iudicibus per quæ mandatur soluere: nisi se opponant sunt iniusta. debet enim procedi per viam citationis, & petitio tradi inscriptis, vel sine scriptis, secundum morem curiæ. hoc supponit dictum c. dispēdiosam: vt ŝ. dictum est. Iustificātur tamen: quia in casu oppositionis habent vim simplicis citationis: nihilominus tamen credo, q̄ non procedant de iure: & quòd sint iniusta. Nam tolluntur parti deliberatoriæ: & habet respōdere coram executore, & multa alia à iure concessa, quæ tolli non possunt: vt regula, indultum. extrà, de reg. iur. lib. vj. & hoc vult dicere iste §. qui non obtineret, nisi talia mandata possint fieri: quia non inci-
4 peretur ab in ius vocando. † Sed quæritur vltrà, circa intellectum huius §, nunquid citatio debeat fieri de mandato iudicis? Videtur expressum, q̄ sic: vt d. §. si quis verò nō implēs. de hæred. & falc. & in d. auth. de quæsto. §. si verò aliqui. C. de exhib. re. l. fin. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi. l. j. §. j. Sed in hoc esset attendenda valde consuetudo. Item potestas executorum, quia vt plurimum datur eis potestas generaliter citandi, de iuris tamen rigore videretur quòd non valeret citatio: nisi de præcepto iudicis: & maximè quando fit coram iudice delegato, qui debet mittere copiam rescripti, seu commissionis suæ cum citatione: vnde in Specula. de citatio. §. sequitur. versicul. vtrùm autem. extrà, de offici. delegat. ca. cùm in iure. vel si fiat coram ordinario formalis, & super tali processu. & hoc maximè procedit, secundum opinionē illorum, qui dicunt quòd libellus est inserendus in citatione:

de

de quo consueuit dici in authenti. offeratur. C. de lit. contesta.
Quid ergo, si non appareat de præcepto iudicis? Videtur
b processus nullus: quia citatio est de substantialibus: [b] vt extrà, de probatio. capitulo quoniam. de accusa. l. iiij. & principium: & fundamentum: vt hoc §. & sic ipso vitiato, totum ruit. & ideò cautum est, q̄ præceptum & relatio seruiētis, seu executoris redigantur in actis, in princ. processus, & hoc notant doct. in d. c. quoniā. Vel potest dici, q̄ quamuis hoc non
5 fit factum, si tamē reperiatur processus ritè, & legitimè, aliàs factus, & in præsentia partium non vitiabitur: quinimo credo, quòd non vitietur, & si nihil appareat de citatione, dumtamen partes, vel eorum legitimi procuratores fuerint præsentes, in omnibus articulis processus. et hoc dico: q̄ huiusmodi citationes, & vocationes, non fuerunt inuentæ, nisi ad finem, q̄ partis haberetur præsentia, vt negotiorū merita pandātur, si præsens sit: & vult procedere. ad quid vocabitur? non video: & pro hoc facit: quia testes vocari debent in testamētis: & rogari: & tamen si præsentes sunt: sufficit eos certiorare. ff. de testa. l. hæredes palam. §. penult. Item legatarij sunt vocandi in inuentario: & tamen si præsentes sint: non oportet eos euocare: sed sufficit hæredi, eis suā intentionē exponere. in auth. de hæredi. & falci. §. hinc nobis. ver. nisi fortè. & hoc innuit lex, quę videtur æquiparare creditores esse præsentes, vel vocatos innuendo, q̄ præsentes non sunt vocandi. ff. de minori. l. etiam. §. fin. facit etiam ff. de damno infecto. l. iiij. §. abesse. vbi supponitur, q̄ non est denuntiandum illi, qui in iure præsens est: sed absenti. Et ad hoc potest induci ratio iurū dicentium, q̄ certus certiorari non debet. ff. de act. emp. l. j. in fin. Videtur ergo concludendum, quòd processus non possit vitiari, dato q̄ nō appareat de citatione, dūtamen fuerit prosessum in præsentia partis. Nam sicut declinatoriæ, & dilatoriæ possunt omitti procedendo ad litis contest. sic videtur de
6 citatione procedendo ei renuntiare: vt dixi ŝ. de excep. §. apparentur. extrà, de regularib. c. inter monasterium. Nec obstant iura quæ videntur velle, q̄ citatio sit de substantia processus: vt c. quoniam. quia hoc, verum, vbi proceditur contra absentem. ff. quæ sentent. sine appella. l. j. §. item cum ex edicto. & dicta l. si accusatoribus. sed vbi contra præsentem, & non excipiētem, de diei assignatione: credo quòd valet pro-
5 cessus. Sed quid si pars sit præsens: † opponat, q̄ nō tenetur procedere, quia nō est citata per præmissa, videtur quòd non possit excipere. Et ita tenet Spec. de lib. concep. §. sequitur. ver. item quidam dicunt. Sed huic opinioni, obstat iste §. & scio, q̄ vbiq; seruatur contrarium de facto, nisi in officialibus, qui respondent sine dubio de tangentibus officium suū, de consuetudine, si reperiantur in iudicio. Item quæritur, vtrū is textus obtineat generaliter vt in omni causa sit opus
6 citatione. & videtur q̄ sic. omnium autē actionum &c. quòd est signum vniuersale. sed dic † omnium, in quibus cognitio actionum directe concluditur contra partes, in quibus est necessaria: sicut aliquādo in notorijs: vel si res dilationem non receperit: nec tempus patitur euocationem, propter periculum, vel imminēs scandalum: iudex prouidere potest: vt dixi ŝ. in procemio huius libelli in materia notorij. Et eodem modo, si talis sit casus, in quo contradictio partis non admitteretur: vt si aliquis sit excommunicatus, pro contumacia: potest absolui, etiā parte non vocata: vt no. Archi. extrà, de app. c. romana. super verbo, reuocant. Et ideo videtur, quòd si iudex saisiuit, vel manum apposuit in aliqua re, sine causæ cognitione, quòd possit eam remouere, etiam non vocata parte, ad cuius instantiam posita est: imò etiam si possessionem alij tradidit sine cognitione: iudex potest eam recipere, & retradere illi cui amouit, ipso non vocato. et hoc notatur extrà, de electio. cap. querelam. per Innocen. in glo. dicitur autem circa medium versi. alij contrà, nu. 6. in Spec. de primo decre. §. iam de effectu. versi. sed quid si iudex. nu. 15. extrà de accu. cap. qualiter. & probatur ff. si muli. vent. no. in l. j. §. necessario. Consuetudinarij tamen non approbāt hoc: imò vocant partem, siue iustè siue iniustè manus fuerit apposita, ad requestam partis. Sed quæritur, hic dicitur, omnium actionum. Quid si non concluditur contra partem; quia in actione vocatur solùm pars, contra quam concluditur, & nullus alius: quamuis principaliter intersit alterius: vt vēditoris: vel patroni: iuxta l. sepe. ff. de regu. iuris. Sed in talibus vocantur omnes, quorum interest. C. si vt se ab hæred. abstin. authent. si omnes. ff. de minori. l. etiam. §. fina. vide plenè extrà de maio-
7 ritate & obedi. cap. fin. per Innocen. † Quid ergo, si aliqui fuerunt vocati: alij non: vel omnes non exaudirent vocem pręconis? Innocē. dicit quòd actus valet, quo ad illos qui fuerūt vocati, & in eorum præiudicium: quo ad alios non: vt ibi nota. quod intellige, si ignoretur. secus si scienter: quia fortè cōdemnetur: extrà de elect. capi. venerabilem. §. obiectioni. & iunge suprà de adoptio. §. licet. vbi scripsi de hac materia.
Quid ergo fiet, si res tangat multos. verbi gratia. Dux, comes, vel episcopus, vendicāt sibi aliquod ius, fortè subiectionem, vel aliud ius super aliqua terra, vel aliquo ordine: fortè Cistercienſi. nunquid singuli debent vocari? Videtur quòd sic: quia quod omnes tangit, &c. Satis videretur contrarium, quòd sufficeret vocari prælatos, & administratores: extrà, de maior. & obedien. capi. fina. Potest dici, quòd si habent corpus, vel vniuersitatem, sufficiat vocari consules, seu administratores vniuersitatis. si non habeant: sufficiat vocari prælatos in personis ecclesiasticis: vel barones: seu habentes iurisdictionem terrarum, & villarum: quia illi habent administrationem reipublicæ, per dictū capit. fina. Et hoc facit ff. de actio. & obligationib. l. in honorarijs. §. fina. C. de re milita l. tam collatores. §. vt autem. versic. in his. lib. xij. & facit quod nota. suprà de satisdatio. §. eodem. Et potest dici, quòd si sint plures consules, sufficiat vocare vnum, vel duos: vt dicto §. & idem in tutoribus. C. si vnus ex plurib. tuto. lege j. sed non
8 sufficeret vocari syndicum: vt dicto §. facit ff. de administratione tutorum l. prima. §. primo. extrà, de rescrip. cap. edocerī. & quod not. Innocen. extrà, de operis nouī nunciatio. cap. cum ex iniuncto. Scio, quòd curia Franciæ seruat contrarium. vocat enim habitantes, & dat eis licentiam faciendi procuratorem, in causa illa. Sed quando vult facere collectas: seruat bene, quæ dixi. Nā non vocat nisi prælatos: baro
8 nes: & villas notabiles. † De pupillis, an possint citari: habes. ff. de in ius vocand. l. neque. ff. de administratio. tut. l. j. §. sufficit. ex quibus caus. in posses. eat. l. apud Iulianum. §. fina. cum l. sequen. & seq. per quas videtur quòd non possit citari. Sed si nemo sit, qui ipsum defendat: veniet actor ad iudicem: & dicet: ego habeo talem petitionem contra pupillum talem, vocaui amicos: non habet tutorem, nemo ipsum defendit. ponatis me in possessionem &c. Sed nunquid sufficit
9 citare † procuratorem? dic q̄ sic: si sit constitutus ad causas generaliter, vel specialiter ad illam causam: aliàs non. nam non sufficeret citari procuratorem, ad negotia, nisi in casu, quo dominus esset absens: vide c. vnde vi. l. meminerint. vbi scripsi in breuiario. In curia Frāciæ non sufficeret, nisi in causa quam duxit: & in assignatione quam litigauit. nam elapsa assignatione: illa non sufficeret, & sic nota. quòd principalis
10 persona debet citari, si reperiatur. † Quid si non reperiatur? Dic, quòd procurator debet citari, & si nō sit procurator: potest fieri citatio domi: ita quòd fiat, ita publicè, quòd familia sciat, si sit: sinautem vicini, & cognati: & talis citatio valet, vt fiat missio: nō autem vt possit procedi, ad definitiuam vel excommunicationem: vel vēditionem bonorum, nisi ante absentiam esset præuentus personaliter: vel nisi esset talis, lis causa, quod posset procedi lite contesta. vel nisi esset talis, qui teneretur facere residētiam: vt beneficiatus in beneficio: vel vir cum vxore: & hoc plenè not. Innocen. extrà, de eo qui mit. in possess. ca. si aduersarius. & doctores post eum. & hoc sequuntur doct. ibidem, & de hoc Specu. non tamen ita plenè in Specul. de primo decre. §. sequitur. in prin. Sed quid in causa criminali. Videtur idem, quo ad annotationem bonorum. Plus tamen requiritur, quòd si scitur vbi est, denuntietur ei. vide in Speculato. de accusa. §. primo. versiculo sed nunquid. de hoc notatur in glo. ff. quando appellan. sit. l. j. §. finali. Dyn. verò alio modo distinguit. dicit enim, quòd absens ante litem contest. non potest citari domi: sed pòst sic. & ita not. ff. de dāno infecto. l. iiij. §. toties. Sed potest dici, quòd

Universidad de Deusto Biblioteca

Dyn. intellexit, quòd absens, non potest citari domi, ante litem contesta. vt procedatur ad diffinitiuam: sed bene potest citari, vt procedatur quasi contra cōtumacem admisionem, & venditionem, vel excommunicationem, si ante fuerat præuentus personaliter: & sic potes concordare cum doctor. iuris canonici. Item hæc procedunt in casu, quo non latitat:
13 quia si de hoc constat: citatus † domi, patitur venditionem. ff. ex quibus causis in posses. eat. l. Fulcinus. §. primo. & præsumitur latitare, si tenetur facere residentiam: & sit absens sine iusta causa: suprà in opinio. Innocen. vel restringe opinio. illam ad casum, quo mulier vel ecclesia conqueruntur de absentia. Secus si alij: vt dicta leg. Fulcinus. §. quòd si aduersus. Et not. quòd talis citatio potius dicitur denuntiatio, quam citatio: vt dicto §. quoties. ff. quod vi. aut clàm lega. aut qui aliter. §. primo. de liberis agnoscendis. l. j. & dictis capitu. causam. & capitu. si aduersarius. In casu tamen videtur, quòd non sufficiat citatio facta domi. in authenti. de testibus. §. penultimo. vide quod scripsi C. de testibus. authen. si quis. Curia laicalis regni Franciæ indistinctè admittit citationem factam domi dum tamen intimetur alicui de familiaribus, in denuntiatione extraiudiciali, dic idem sicut in ista. Nam debet primò fieri domino &c. sicut per dictas leges. Iuxta hanc materiam, possunt multa queri. Primò quot: & qui sunt modi citandi. Secundò, qui citare possunt: & quomodo. Tertiò, qui debent citari: & in quibus causis. Quartò per quos & an citantibus sit credendum. de omnibus his reperies ad satietatem in Specu. de citatio. quibus iunge quæ suprà scripsi & de hoc agitur in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & ibi scripsi aliqua. hodie verò est vnus modus citandi nouus, extrà, de iudic. ca. primo. in clementi. cui iunge capit. pastoralis. in clementi. de senten. & re iudica. per quam apparet, quòd non potest fieri citatio, etiam verbalis in alieno territorio, cuius contrarium consueuit determinari per l. præsenti. C. de ijs, qui ad eccles. confugiūt. Has decretales nō vidit Spec. ideò hic eas allego.

a ADNO. ¶ De citatione. do. Ang. ponit in hoc. §. materiam citationis, per multas questiones. vide eum hic.
b ¶ Citatio est de substantialibus' Ad de, uod intantum est de substantialibus, quod etiam per principen, remitti non potest: vt plene dixi in apostil. ad Lanfran. in c. quoniam contra farsam. §. citationes. in principio. extrà de probatione.

De officio iudicis. *Rubrica.*

1 ☞ *Officiorum iudi. genera.*

Gloss. non continuat rubricam hic: sed statim super text. Tu potes alio modo continuare. Nam suprà dictum est de actionibus. verum quia officium iudicis loco actionis habetur. ff. de actionib. & obligatio. l. actionis. & dictum fuit suprà de actionib. in principio, sequitur videre de officio
1 iudicis. Et nota, quòd † duplex est officium iudicis: quoddam principale: quòd locum actionis obtinet. quoddā quod adhæret actioni: quod doc. mercenarium appellāt. & est magistrale, ex eo dictū, quòd sicut famulus, vel ancilla, qui mercede seruiunt, deseruiunt dominis, vel dominabus: sic & hoc officium actioni. & de isto agitur hoc titulo. & si de officio iudicis vis videre, etiam vsque ad tædium: vide in Specula. eodem titu. in j. parte Spec. vbi fuerunt etiam non cumulanda, cumulata &c.

1 ☞ *Sententia contra ius quando, an non, teneat.*
2 *Sententia contra consuetudinem quando an non teneat.*
3 *Dispensare quando liceat.*

a SVPEREST.[a] In gl. id est, consuetudine. in fi. vide de hoc s. de iure natur. §. ex nō scripto. prope finem. † Circa hoc princi-
1 pium queritur,
b [b] quid si iudex iudicet cōtra legem vel contra constitutionē. Scio, ꝙ gl. dicunt, quòd valet sentētia, nisi error exprimatur in sententia. C. quan. pro. non est necess. l. j. & ibi de doct. dicunt, ꝙ non valet, etiam si error non sit expressus: dumtamen appareat per processum: vel aliàs liquidè. Pro quibus, dicitur expressum extrà de senten. & re iudi. cap. pastoralis. in cle. secùs si opus sit probationibus: extrà, de sent. excommuni. c. venerabilibus. §. antepen. incip. sanè. lib. vj. C. de adul. l. si qui. & hoc in ordinario: quia sententia delegati erronea, vel iniqua est nulla ipso iure: vt scripsi de his om
2 nibus. C. de erro. cal. l. j. † Sed quid, si iudicet cōtra cōsuetudinē. Per hunc text. videtur ꝙ sicut sententia lata contra ius, non tenet, sic nec contra consuetudinem: cum hæc ad paria iudicentur: & facit: quia sicut preuaricatores legis: ita præuaricatores consuetudinum corercendi sunt xj. dist. ca. in his. In contrarium videtur C. quæ sit long. consue. l. j. in eo quod dicit: reuocabit, sed ibi non loquitur de reuocatione sentētiæ: melius est ff. de appellat. l. imperator. §. fi. Potest dici, quòd si sit consuetudo notoria, & iudicata, & iudicetur cōtra eam: quòd non tenet: sicut nec contra ius scriptum: per iura præcedentia. C. de testamen. l. testamenta. in fi. Sinautem non sit notoria: videtur, quòd valeat sententia: quia fertur contra ius litigatoris. Consuetudo enim est probanda, nisi sit notoria: & ita si pronuntietur: non videtur facere contra ius partis: ideò tenet. ff. de re iudi. l. cum prolatis. si tamen hoc casu exprimeret errorem, quia diceret: non obstante tali consuetudine &c. non valeret, nisi causam exprimeret, quare non admitteret consuetudinem: quia fortè diceret irrationabilem: tunc enim tangeret ius partis, nisi notoriè erraret per prædicta. Habes ergo hic ꝙ iudex debet iudicare, secundum leges & constitutiones: hoc est hodie correctum, per authenti. iusiuran. quòd præsta. ab his. quæ est C. de iudi. & incipit hodie. glos. tamen tenet contra, & no. in d. authen. & patet in authen. de iudi. §.
c omnis autem. Sed nunquid potest dispensare, [c] de æquitate in casu speciali. gl. & Innocen. videntur sentire quòd non:
3 extrà, de consti. c. j. Sed potest dici contra, in his quæ tangunt partē. Item & in his quæ tangunt partem, potest dispensare particulariter, si euidens æquitas suadeat. ff. de peti. hær. l. fi. de senten. & re iudic. c. abbate. lib. vj. & scripsi C. de iudic. l. placuit. multùm tamen oportet, quòd æquitas sit vrgens, & euidens. & ita notant doct. in d. c. fi. de consti. Sed nunquid quòd hic dicitur obtinet in arbitrio. Doct. tenent quòd non: in d. c. fi. de consti. per l. qualem. ff. de arbi. Sed potius videtur contra: & videtur notari extrà, de elec. cap. causam quæ. & in Specu. tit. de arbi. §. excipitur. versi. item, quòd tale. & no. Ioan. Andre. extrà, de verbo. signifi. in clemen. sæpe super verbo defensiones. istud tamen non videtur obtinere in sententia excommunicationis, vel in absolutione ab ea quæ videntur valere, siue iustè siue iniustè, sint latæ: extrà de rescript. ca. ab excommunicato.

a ADNO. ¶ Superest. Diuide hunc tit. secundū Areti. & summa hoc principium sic. Iudex debet iudicare, secundum ius scriptum vel consuetudinarium: & sententiam suam secundum naturam actionis propositæ ferre. hoc d. secundum Aret. vsque ad §. & si in rem.
b ¶ Quæritur. Vide hic An. in. ij. col. post principiū ver. Et no. bene. Item in eadem col. quærit Angel. quid si sententia est lata expresse contra vnam legem de cuius intellectu variatur. Item quid si est lata expresse contra acta. Item, quid si est lata per probationes improbatas.
c ¶ Dispensare. Vide Angel. hic in iij. columna circa med. versiculo, Querit hic Ioannes fabri.

1 ☞ *§. Ideoque. sensus.*

IDEOQVE SI NOXALI. In gl. scilicet permitto. in fi. Hæc ratio non videtur bona, quia plerunque fertur talis alternatiua sententia: nec propter hoc vitiatur: vt ibi scripsi. Vnde dic, quòd is tex. vult dicere, ꝙ iudex condēnat
1 in pecunia: vel † ad dādū pro noxa, nō eadē sentētia: sed quādoꝗ in pecunia: quando reus non offert dare pro noxa: quandoque in noxa, quando reus ante sententiam offert hoc. dic vt dixi s. de actio. §. prætereà. verum est, quòd reperitur casus, quo condemnat in noxa: vt ibi scripsi & suprà de noxa, circa principium.

1 ☞ *Executionum tempora, & 2.*
3 *Fructuum genera.*
4 *Fructuum qui uendicandi.*

Fructus

5 *Fructus uariè peti: eiusque vel effectus.*
6 *§. Et si. sensus & limitatio.*

a ET SI IN REM.[a] In glo. idem & fi. in fi. siue danda. ff. de verborum obligatione. l. vbi autem. §. fina. sed quando est res certa: etiam fit condemnatio ad dandum: & ad hoc agitur: vt eod. tit. l. iij. in prin. In fi. eiusdem glo. Et hoc nisi peteretur res per actionem personalem: quia tūc videtur idē, quod in reali: cum sit eadem ratio. & facit quod scripsi s. de
1 actio. §. fuerat. Sed † contra hoc facit ff. quod metus causa l. si cum exceptione. §. quòd si homo. sed ibi homo non erat in præsenti. & facit quod no. ff. de vsu. l. in fidei. in princ. magnæ glo. vbi quidam habent quandam rationem, quare in reali fit executio statim: in personali non. Per quam posset dici, quòd si petam, quod meum est per actionem personalem, fiat statim post decendium: aliàs post quatuor menses. Item, per hāc rationem, videtur, quòd licet hæc lex dicat, quòd ipsam rem cum fructibus debet restituere: quod pro restitutione fructuum dantur quatuor menses, si non extent, quando condēnatur in consumptis. argumen. d. §. quòd si homo. & quia fit condemnatio in pecunia seu in quantitate: idcirco videtur ꝙ detur dicta dilatio. Et hæc procedunt in corporalibus. Quid in incorporalibus? videtur idem per Innoc. extrà, de conces-
2 sio. præbend. cap. cum nostris. † In glo. no. ibi. incontinen-
b ti.[b] post decēdium cum res transit in rem iudicatam. & sic intelligit Specu. in tit. de senten. exequutio. §. videndum restat. in princip. quòd potest esse vbi fit condemnatio in re restituēda: sed in interesse: quia dolo vel culpa habere desijt, videtur quòd post quatuor menses, vt inspicimus potius naturam rei, in qua fit condemnatio, & executio: quàm naturam petitionis. ff. de verbo. obligatio. l. stipulationes non di. §. Celsus. ff. de pigno. actio. l. si conuenerit. & no. in simili. s. de actio. §. in bonæ fidei. In gloss. sed de quibus. ibi cum dicit: licet in petitio. hære. sit secùs, quando extant. Nam si essent consumpti: dicit idem. vt in fructibus singularium rerum j. eo. §. & si hæreditas. & vide ff. de peti. hæredit. l. item veniunt. §. fructibus. In ea glo. ibi cum allegat l. certum. melius. ff. de condict. ex lege, l. malæ fidei. In eadem gloss. in fine dic vt ibi
c not.[c] & ibi scripsi. In glo. hoc est verum. in fin. hæc glo. potest esse vera, vbi ab initio fuit bonæ fidei, & post superuenit mala fides. ff. de vsuris. l. qui scit. §. finali. & vide in §. si quis à non domino. vbi plenè de hac materia. ff. de rei vendi. l. ex diuerso. Vt tamen liquidè videas hunc articulum, quo iure fructus petantur: de quo fuit actum ibi parum. vide sub breui
3 doctrina. Præmitte † tamen diuisionem solitam: videlicet quòd fructuum, alij percepti, alij percipiēdi: percepti, alij extātes, alij consumpti, Item alij industriales, alij naturales. Extantes naturales, vendicatur à quocunque possessore. industriales à malæ fidei: alia tamen vendicatione, quàm principali. licet secus in petitio. hæred. à bonæ fid. petuntur officio iudicis. Consumpti petuntur condi. sine causa à quocunꝗ possessore: & vltra condi. fur. & rei vendi. à malæ fid. Percipiendi officio iudicis, secundum omnes. hæc est intentio glossatorum, & doctorum, & de hoc in Specu. tit. de fructibus. §. j. Et si vis formare libellos: vide in Specul. de causa posses. & pro-
4 prie. §. sequitur. versic. porro. † Rationes autem diuersitatum apparent: quia naturales, ideò vendicantur, quia sunt petitoris, nec aliquis possessor facit eos suos. ff. de vsu. l. fructibus. Industriales verò non vendicantur à bonæ fidei posses, quia non sunt petitoris sed bonæ fid. possessoris: vt l. qui scit. §. fina. ff. de vsuris. Sed à malæfidei vendicantur: quia sunt petitoris, sicut res. Sed quare non veniunt in eadem vendi. sicut in eadem petitio. hæred. vide ff. de peti. hæredi. l. item veniūt. § fructus. vbi not. ratio. Sed illa ratio non declarat quare veniant in eadem vēdicatione. Sed potest dici, quòd sunt aliud à re ipsa: & ideò alia actio est quæ pro eis competit: sed certè naturales sunt aliæ res: & tamen veniunt eadem ratione: vt suprà dictum est. Hæc est via certa, & cōmunis, quæ pulsat aures: sed non videtur tāgere cor, præsertim in practica: imò si actor incedat per dictas vias: vix aut nunquàm poterit formare libellum certum, nec probare intentionem suam. Nam si tu rem possideas, & fructus recepisti ex ea, & in domo tua recōdidisti, & fortè miscuisti cum alijs: quomodo sciam ego, quantum recepisti, quantumque consumpsisti? Item, an extent vel non? Item, an habeas bonam fidem, vel malam, cùm ego ignorem tuum titulum? & tibi incumbat proponere, & probare titulum, probato quòd res mea est, iuxta illa quæ no. C. de peti. hær. l. cogi. Super hoc aduerte quòd fru-
5 ctus duobus † modis possunt peti. vno modo, tanquam accessorij. alio modo, principaliter iur. actionis, vel officio iudicis, non mercenario. Vbi petūtur accessoriè credo quòd omnia prædicta cessent: & omnes fructus qui præcedunt litis contest. possint peti cum re principali: alij qui cadunt post litem contesta. per officum iudicis. & hoc dico per l. ædiles. la j. §. item sciendum. ff. de ædili. edict. & hoc clamant omnia iura, quæ dicunt rem cum fructibus restituendam. ff. de rei vend. l. non solum. & l. Iulianus. & l. præterea. & l. fructus. Hoc patet: quia fructus veniunt in actio. quæ pro re principali intētatur. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. §. fina. C. si quis alteri vel sibi. l. cum propria. in fin. vnde vi. l. si de vi. de fruct. & lit. expen. l. ij. ff. de vsur. l. videamus. per totam ff. de vi & vi arma. l.
6 ex die. & pro certo hoc vult dicere hic §. † qui loquitur quando res petebatur cum fructibus, restituatur: aliàs si ageret diuersis actionibus, & diuersis instantijs, non esset vna sententia, sed diuersæ: in quo casu non loquitur iste §. sed vbi petuntur fructus per viam actionis: tunc obtinet diuisio, & doctrina doctor. supradicta. Vnde illud negari non potest quin principaliter fructus possint peti: vt patet C. de condic. ex lege l. mala fid. ff. de rei vendic. l. non solum. cum l. sequente. & hoc est in electione actoris: vt ibi patet. & hoc maximè, vbi est actum primò pro re principali, fructibus nō petitis. ff. de exceptio. l. fundi. Caue tamen: quia periculosum est fructus, per viam actionis, seu principaliter, etiam per officium iudicis, petere: vt dixi. vnde consulerem, quòd illo casu fierent interrogatoria: aliàs vix posset fundari certa petitio: seu probari: vt dixi. Super text. ibi: & sine frustratione, de quo iudex debet se informare, extraiudicialiter. & facit ff. de rei vendicatio. l. qui restituere. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. quòd si homo. Item, ibi super textum, post inchoatam. per litem contestationem in singularibus: per administrationem seu controuersiæ motionem in vniuersalibus. C. de petitio. hæredita. l. j. & iunge quæ scripsi suprà de actio. §. curare.

a ADNOT. ¶ *Et si in rem. Iudex in actione reali.* reum ad restitutionem rei cum fructibus condemnat, in quo statim fiet executio, nisi reus non habeat facultatē rei restituēdæ. nā tūc datis fideiussoribus, executio differtur.
b ¶ *Incontinenti.* Dicit hic Aret. quòd id quod dicitur hic, quod incontinēti fit executio in reali, potest etiam habere locum, quando agitur personali ad rem. vide eum hic.
c ¶ Ibi not. Vide hic breuem distinctionem Ang. post me. ij. colum. versic. Ex quo no. Item an & quando fiat executio vide hic do. Are. in iij. col. post me. versi. in hoc articulo an & quando fiat executio.

1 ☞ *Interesse qui probandum.*
2 *Actio ad exhib. cui similis.*
3 *Possessor malæ fidei quis.*

a SI AD EXHIBENDVM.[a] De hac actione parum fuit dictum in superioribus. & est sciendum, quòd est personalis. ff. eodem, l. iij. §. est autem. quamuis sequatur possessorem, & illum qui dolo desijt possidere. C. ad exhibend. l. ad exibend. propter quod aliqui docto. voluerunt eam dicere realem: sed magis standum est Vlpi. & in ea dandus est libellus, quamuis quidam de hoc dubitent. Et no. in Specu. de offic. iudi. §. postremo. versiculo tertiò dicendum. & versicu-
1 lo sextò quærendum. & sufficit † probare, quòd intersit per iuramentum: vt not. in l. iij. §. sciendum. ff. eod. Et idem dicit Azo in summa, quòd est verum, nisi euidens calumnia pateat. ff. de car. edi. l. iij. §. causæ. vt in posses. lega. l. si is à quo. & hoc, si reus confiteretur se possidere: aliàs oporteret probare ipsum possidere, vel dolo desijsse possidere: sinautem, reus absolueretur. ff. eodem, l. ad exhibendum. & per hanc actionem, fit restitutio actori: nisi reus contendat eam ad se pertinere. ff. eodem, l. Celsus. §. idem Celsus. veniunt etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ea fructus & causa:vt hic & ff.eo.l.si quis hominē.§.quan
b tum.aliàs incipit l.Iulianus. In glo.sed quomodo.in fin.b
sed cur non fit ita interruptio, sicut quando agitur persona-
2 li:quo casu interrumpitur hypothec.†Potest dici,quòd hæc
actio non habet tantā conformitatē cum reali,vel alia actio-
ne principali,quantam personalis,cum hypo.quæ se confor-
mant,sicut principa.& accessoria ſ. de lega.§.si quis ancillas.
ff.de pecu.leg.l.j.§.tunc inutile. Vel posset dici probabiliter,
quòd vbi actor dicit se agere actio. ad exhiben.quia statim
intendit vendicare rem,hæc actio operatur interruptionem,
quia est hæc plus quàm nuda conuentio, quæ interrumpit:vt
l.sicut.nec est negligens,qui se properat.ff. ex quib.caus. ma.
l.ait prætor.§.fin. sed vbi ageretur ad exhibendum simpliciter,
pro eo, quòd actor diceret se velle rem petere, alia actione:
posset glossa hæc esse vera. Super tex.nihilominus con
demnabitur.nisi velit recipere actio. quasi repetita die: vt d.
l.Iul.§.fin. Super tex.habere debet iudex.hoc si sit malefid.
si enim sit bon.fid.excusatur:vt not.d.§. fin.sed illa gloss.non
3 est vera:quia omnis possessor †est malæ fid.post lit.contesta.
quo ad fructus:vt ſ.proximo §.vnde dic quòd eadem distin
ctio est facienda, quo ad fructus, quæ in rei vendicatio. de
qua ſ.de rerū diuisio.§.si quis à nō domino.Vel fortè distin-
guitur, an petant exhiberi, quod non est suum, an quod est
suum distinguitur in personalibus alijs: iuxta l.videamus.§.
si actio.ff. de vsura. Itē, quod hic dicitur intellige, vbi reus
rem non exhibet,cum sua causa;vel quādo res restituitur per
actio.ad exhiben.de quo ſ.proxi.§.aliàs exhibendo rem ab-
solueretur à tota causa:vt d.l.Iuli.§.fin. Super tex.sine frus-
tratione.Hoc apparebit per informationem summariam:vt
ſ.dixi proxi.§.& quo loco debeant res exhiberi;& cuius ex-
pensis:vide ff.eod.l.sed si hæreditas.§.j. In glo.delegato.in
c fi.c & caue,quia non æstimatur quanti res: sed quantum in-
teresset,exhibere ff.eo.l.Iul.§.fin.si tamen restitutio esset facien
da per hanc rationem.iuxta dictam l.Celsus.§.item Celsus.
fieret æstimatio;vt ibi satis colligitur.

2 ADNOT. ¶ Si ad exhi. Iste §.satis planus est in tex.
b ¶ In fi.Not.hic Areti.vltra Ioan.fab.quod vsucapio,in rebus mobilibus
quia est merè fauorabilis non interrumpitur iudicio moto. & sic per lit.
contesta.nisi in effectu. Quædam verò est vsucapio merè odiosa: & illa in-
terrumpitur sola citatione.l.cum notissimi.C.de præsc.xxx.an. Quędam est
præscriptio mista : vt præscrip. xx. vel x.an.& ista interrumpitur per li
tis contest.vt l.moræ.C.de rei.ven.per Bart.in l.ij.§.fi.ff.pro empto.
c ¶ In fi. Dic secundum Aret. quòd condemnabitur quantum interest rem
non fuisse exhibitam:non autem in tota re.vide eum hic.

SI FAMILIAE. Hic §.cum duobus sequentibus fuerunt lecti satis solenniter ſ.de actionibus. §. quædam,& ideò hic nihil scribitur.

1 ☞ Iurare in litem quando,an non liceat.

CONTVMACIAE. In gl.scilicet ad interesse.in fi.hæc opi.Azo.vt no.ff.fin.regum.l.iiij.§.sed & si quis.nam quamuis,hæc actio sit personalis: participat in aliquo na-
1 turam realitatis:vt dixi in d.l.quędam.Et ideò †iuratur in ea in litem,sicut in realibus.ff.de lib.iud.l.in actionibus.vel po-tes dicere quòd hoc casu,quando non obeditur iudici: iuretur semper in litem;vt scripsi ſ.de verbo.oblig.§.fi.de actio. §.præterea.

1 ☞ §.Eadem. sensus,
2 L.fi.de exce.rei iud.sensus.
3 Sententia quid,eiusque effectus.
4 Dominium an transferat sententia.

QVOD AVTEM. In gloss.not. ex sententia.ibi: sed quid ex gloss. videtur reuocare in dubium quod statim determinatè dixerat:sed fortè glos. intellexerat in principio loqui in actio.fin.regun.hic in rei vendicatio. In fine eiusdem glos. de hoc reperies diuersas glo.nam ff.de iusti.& iur. l.ex hoc iure.tenet, quod hic dicitur. & idem tenet.ff.de publica.l.iij.§.finali.contrarium videtur tenere.ff. de exceptio. rei iudicat.l. exceptio.pro prima parte facit ratio glossæ quæ hic allegatur. Item vltra gloss.videtur expressum ff.de ex-
1 ceptio.rei iudic.l.si mater.§.eandem. † versicul.& si fortè.ibi enim erat actor dominus: & succubuit:& post superuenien-te domino, ex alia causa agit.& sic supponitur,quòd ex prima causa,desierat esse dominus per sententiā:quia aliàs non potuisset accessisse aliud dominium:cùm duo dominia non possint simul concurrere,in eisdem re & persona:vt dixi ſ.de actio.§.sic itaque.item hoc videtur etiam expressum.ff.de re bus eorum l.iij.§. item quæritur.de statuliber.l.statuliberis, à cæteris.§.primo.pro hoc facit.ff.de exceptio.rei iudicatæ.l.
2 fi.†vbi actor condicit rem,quam primò petierat per rei ven-dicati.& ita supponitur,quòd desierat esse dominus,per sen-tentiam:aliàs esset tanquàm contrarius repellendus:vt dixi ſ. de acti.§.sic itaque.in contrariū videtur expressè in d.l.exce
3 ptio.item faciunt rationes,quæ ibi allegantur in gl. †Item quia sententia est actus iuris ciuilis, qui non videtur tollere dominium,quod de iur.gent.competit:vt l.ex hoc iure.ff.de iust.& iur.ff.de vulga.l.ex facto.§.Iulianus.item quia res iu-di.& iussu.æquiparantur.ff.de iureiu.l.j.sed iureiurando de-lato non transfertur dominium suprà de excep.§.æquè,ergo
a nec res iudic.Super hoc dicunt quidam,a quòd si pronuntie-tur pro reo,nil transferatur,si pro actore,& reus tradat,sic.& hoc satis videtur glos.fouere.licet non procedat:quia titulus habilis ad transferendum dominium,cum traditione,transfert sine traditione,re apud alium constituta ſ.de rer.diui.§. interdum.Si ergo sententia est habilis ad transferēdum cum
4 traditione,ergo & re,apud alium constituta. †Potest dici, quòd si pronuntietur actorem non probasse:quòd nil transferatur:vt l.si inter.de excep.rei iudi.hic allegata.Sed si pronuntietur rem ad alterum pertinere,potest concedi, quòd licet dominium verum non transferatur, tamen transfertur vtile. & est perinde, ac si verum esset translatum. & propter hoc dicitur C.de iudi.l.j.& probatur C.de arbit.l.iij.§.finali. quòd victori competit rei vendi. vtilis,quæ non competeret si esset translatum dominium, imò directa. & sic dicitur in præscript.x.vel xx.anno.in authent. nisi de bon.mat.C.& sic possunt intelligi omnia iura hincinde allegata.& est specia-le,quòd etiam errans trāsferat dominium.contra l.iij.§.subtilius.ff.de condi.causa data. propter authentic. rei iudica.vt frequenter aliàs dixi.Et nota d.l.ff.de publica.l.iij.§.fi. & in multis locis.Sed super hoc posset hæsitari,vtrum transfertur absque traditione? & credo,quòd glo.dicit hic, quòd non:& illud idem dicit d.l.iij.de arbi.& quasi vbique:pro quibus d. l.iij.fin.§.de publi.ff.de iud.fi.l.eius qui.de rescin.vendi.l. fun dus.Sed contrarium videtur tenere ſ.de act.§.actiones,vers. item si quis.de publi.l.eum qui.§.si petenti. Pro quo videtur expressum hoc. Sed hæc l.magis facit ad contrariū:quia hic dicitur speciale:& sic contra ius cōmune:& est ratio specialitatis:quia agitur de quadā vniuersitate,in qua nō potest fieri commodè traditio,ff.pro socio.l.ij. Et scripsi suprà de rer. diuisione. §. per traditionem. secus fortè in sententia singulari.& facit ff.de pignor. actio, l. non est mirum.de hoc notant cano.sed non eligunt extrà de concessio.prædendę,capitulo,proposuit.

2 ADNO. ¶ Dicunt quidam. Quæstio est multum apud doc.tractata an sententia transferatur dominium.de qua vide hic per Ang.in.iij.col.in me. ver.sed pro plenioriin telligentia.vide per Sali.C. communia vtriusque iu. l.j.vbi etiam per Pau.de cast.

De publicis iudicijs. *Rubrica.*

1 ☞ Crimina qui explanda,

Venenum ponitur in cauda, per quod homines moriuntur. Et bene vltimo ponitur:quia impositio pœnarum capitalium, debet esse vltimum remedium iudicis, debet enim
1 †deuios ad viam reuocare: nunc terrendo minaciter: nunc verberand

verberando,nunc incarcerando,& aliis leuioribus remediis. nec ad mortem properare debet, nisi cùm alia remedia sint consumpta:vt scripsi C.de summa trini. l. j. super verbo: clementiæ.debet enim subiectis paternam exhibere prouidentiam.in auth.de mand.prin.§.festinabis.versi.talem.& dolere,& quasi inuitus trahi ad pœnas,xxiij.quæstio.v.quasi per totum.& maximè in cap.miles.& c.cùm minister.nam si glorietur in morte hominis:sicut nonnulli faciunt:homicida est, vt ibi patet.aliàs minister Dei.ea.q.c.qui malos.

1 ☞ Criminum genera,& quæ sint.
2 Crimina uarię persequi. 5.6.
3 Denuntiare quis an non possit.
4 In famis probatio,& uis.
7 Accusans,quando an non, peccet.

a VBLICA.a † No. quòd criminum,
1 quædam sunt priuata:quædam publica,de priuatis agitur ff. de priua. delict. per totum librum.de publicis.ff. de publi. iudic. per totum. & dicuntur ideo priuata : quia priuati ea persequuntur. nam nulli admittuntur ad ea exercenda ; nisi illi quorum interest:vt notatur ff.de priua.delict.l.fina, & hoc per viam actionis:quia ex officio potest iudex ea punire. ff. de officio præsi.l.congruit.Publica verò dicuntur:quia quilibet de populo admittitur.infrà,§.j.sed iure cano. omnia sunt publica: vt scripsi suprà de pœ.te.lit.§.ex quibusdam. In gloss. hoc verbum.ibi,cùm allegat C.de fal,l. vbi.sed & reus quandoq;
2 probat in ciuilibus.ff.de probatio.l.circa. † In glo.sed quaeliter.in fin.hanc approbant docto.vnde vt plenius videas, de hac materia:scire debes,quòd secundum iura canonica, tribus modis agitur de crimine:per accusationem, per denuntiationem,per inquisitionē.Et hæc tria ponuntur in rubrica, extrà de accus.addunt doct.alios duos modos, per viam exceptionis,& extraordinariè.quorum primus probatur extrà de accusationib.c. super his. de ordine cogna. c. ij. secundus probatur in l.ea quidem. C. de accusatio. de quolibet dicam tibi aliquas principales conclusiones. De primo certum est, quòd debet procedi prout glossa dicit hic. nam reus vocabitur, & offeretur ei libellus : quo oblato, dabuntur inducię: post quas cùm reus redierit, accusator inscribet se, & satisdabit:deinde procedetur ad litem contesta. & iuramentum de calumnia:vt plenè notatur in Specula. de accusatio. & in summa Hostien. eodem titu. Et dic, quòd inscriptio non est necessaria,nisi petatur.vide in dicto cap.super his.in Nouella.& scripsi C.qui accusari possunt, vel non. l. qui crimen. & ibi posui fallentias, & C.de accusationibus.l.final. in breuiario. de secundo:vbi prosequitur per viam denuntiationis,dic quòd de iure canonico quilibet admittitur ad denuntiandū, qui admittitur ad accusandum:non tamen opus est se inscribere. sed tamen succumbens punitur extraordinaria. extrà de calumnia.cap.fina. opus est tamen trina monitione, si ad pœnam agatur.vide extrà eodem cap.qualiter. & cap. super
3 his.& cap.cùm dilectus.& cap. licet. † De iure ciuili non videtur,quòd aliquis admittatur ad denuntiandum, nisi soli officiales in criminibus notoriis, seu manifestis:iuxta legem ea quidem.C.de accusationib.de defen.ciui.l.defensores ciui tatum oblatos.de custo, reo. l. quacunq;. Pars verò non admittitur:sed accuset, si vult. & hoc nisi esset miserabilis persona,quæ suum factum prosequatur:vt ff. de alimen. lega. l. seruos.de offic.præsi.l. illicitas. & l.congruit.in authentic.de manda.princip.§.sit tibi. Vel dic,quod iudex potest admittere,quemcunq; aliàs habilem, si infamia præcedat notoria. & sic potest intelligi ff.ad Turpillianum.l.ab accusatione.§. nuntiatores. & sic concordabunt iura canonica, & ciuilia. nam doctores iuris canonici dicunt, quòd denuntiationem debet præcedere infamia:sicut inquisitionē, vt scripsi in l. ea quidem. Super tertio:videlicet de inquisitione;videtur quòd in iure ciuili non possit procedi,per viam inquisitionis ; quia nemo sine accusatore punitur, nisi in casibus, qui hic notantur. & ff. de adulteriis. lege secunda. §. si publico. & sic vbique videntur glossæ sentire, de iure verò canonico potest:dumtamen infamia præcedat.imò secundum Hostiensem & Specul.sine infamia.vide plenè extra de consuet. cap.non est.libro vj.per Archid.Satis potest dici quòd de iure canonico,& ciuili,possit iudex ex officio procedere infamia præcedente.in authen.de collationibus.§. iubemus. de mandatis princip.§.si quis autem.versi.quia si delinquentes. & §.sit tibi.ff.de quæstion.l.fin.de offic.præsid.l.congruit.Et ad §.si quis accusatorem. qui dicit quòd nemo punitur, &c. Responde verum est pœna ordinaria:sed extraordinaria sic: vt dictis legib. Vel potest dici quòd nemo sine accusatore,&c.verum est,vel sine infamia,quæ loco accusatoris est: vt cap.qualiter.extra eod.titul. & ita videtur idem vtroq; iure:
4 & sic seruatur de facto. & hæc infamia † debet probari, per homines honestos,non odiosos;& debet esse tanta, quòd faciat negotium quasi manifestum,vide extra eodem cap.cùm oporteat.& de hac est facienda informatio secreta:quā iudex non tenetur ostendere parti,nisi velit.in Specul. eodem titul. §.nunc tractemus.versicu.hoc autem scias.sed si non fiat;nec pars excipiat;nihilominus valet processus:extra eo.cap.j.lib. vj.Et si non sit promotor,vel denuntiator iudex potest procedere summariè;sinautem seruabit ordinem iuris : extra de dolo,& contumacia.cap.veritas.si tamen promotor , vel denuntiator velint desistere, vel sint contumaces : iudex potest per se procedere:imò processus factus,ipsis non legitimè vocatis,valeret:extra eod.cap.olim.per Innocē.secus in accusatore:in Spec.de aboli. §.j.versic.quid si accusatus.securius est tamen ꝙ vocentur:in casu tamen quo non est promotor, vel denuntiator,iudex potest potius voluntatem suam de pœna facere,quàm si sint:quia tunc non potest pœnā remittere, nec quietare:vide in summa Host.de inquisi.§ fi.vers.fin.& ideo iudex tenetur declarare an habeat denūtiatorem vel promotorem,& debet nomen scribi in articulis,qui debent dari reo ab initio.vide in Spe.eod.ti.§.nunc circa.ver.quid si inquisitor.Item videtur ꝙ si iudex inceperit per viam inquisitionis procedere:ꝙ debeat cessare,si superueniat accusator,vide per Dy.extra de re iud.c.factum legitimè.lib.vj.& maximè, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur.sed promotor nō potest redire ad viam accusationis.vide in Spec.de inquis.§.nūc videndum.versic.vltimo. Item videtur ꝙ si accusator ante sententiam desistat, vel moriatur: ꝙ possit fieri transitus ad viam inquisitionis,extra de simon.cap.licet.per doc.& si sententia esset lata,etiam in via inquisitionis:non admittitur accusator,nisi ignoretur,& suam vel suorū prosequeretur iniuriam;vel nisi doceret de prœuaricatione:vel nisi patulo appareret iniustitia sententiæ:vt scripsi C.eod.l.si quis homicidij.
5 † De quarto,vbi crimen opponitur in via exceptionis, est certum,quòd præmissa non seruātur:nec est opus inscriptione,nisi in casibus,in quibus punitur ille contra quem excipitur:de quibus in dicta l.ij.§.si publico.vide C.qui accus. non
6 posl qui crimē.vbi scrip.† De quinto nō oporter loqui: quia hæc via est vna & eadem,cùm via denuntiationis,vel inquisitionis.nec video quare canonistæ fecerunt membrum per se.hæc omnia recitare curaui pro pauperibus iustitiariis. Si tamē vis videre plenius, vide quæ scripsi in vno breuiario C. qui accusa.posl.qui crimen.de accusation.l.ea quidem.& l.si quis ho.& l.fin.Et si super his velis plenius instrui:vide text. glo.& doct.extra eod.c.super his.& c.cùm oporteat. & c.inquisitionem.& c.qualiter.de simo.cap.licet hely. de offi.ord. c.j.& in Spec.de accusatore,& accusato:in prima parte Spe. & de accu.in tertia parte Spe.cum ti.seq.& summa Hostien. de accusat. cum rubricis sequentibus.extra eodem.cap.j.lib. vj.de consue.c.non est.eod.lib.& in decret.iij.q.v.& xiij.q.j. c.iij.iiij.& vj. Item vj.quæst.j.& ij.Item viij.qō. v. & xvij.
7 quæstione j.capit. Deus. De vno dubitaui † nunquid sit peccatum aliquem accusare de crimine, & se inscribere ad pœnam talionis:maximè,quādo accusator non prosequitur suam,vel suorum iniuriam.Et videtur quòd nō:cùm hoc fiat iuris permissione:& ita licitè vt patet per omnia iura supradicta.In contrariumvidetur:quia iura reputant inimicos rales: vt ſ. de excusatio.tutorum.§, propter litem. si sit inimicitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequitur rãcor,si rancor:ergo peccatum. Præterea omnis accusatio tendit ad vindictam: & dominus sibi vindictam reseruauit:vt ibi,mihi vindictam & ego retribuam. Solu. non peccat,si accuset zelo iustitiæ & propter bonum publicum. Sed si irato animo,seu volens se vlcisci accusaret,peccaret.iij. q.v.c.accusatores.& sic potes intelligere leges,quę dicũt hoc esse laudabile.C.de episc.& cler.l.nulli.in fi.& l.si quis in hoc loca.l.fin.de malefic.l.ff.ad leg.Iul.repet.l.iubemus.in aut.de non alie.§.etiam.in vlt.col.Item credo ꝙ etiam causa vlciscẽdi possit accusare,si suam vel suorum iniuriam prosequatur: per illa quæ dixi ſ. de iniur.§.fina.ff.de iure fisc.l.ij. de bonis lib.l.qui cùm maior.§.si libertus.C.de adul.l.ita nobispudor. l.Gracchus.

a ADNO.¶ Publica.Diuide istum titulum,vt hic per Are. & summa, vt idem super hoc princi.in ij.col.circa fin.no. Ang.quod crimen, dicitur esse publicum,tribus modis & quibus.vide eundem hic.

PVBLICA AVTEM. Super tex.executio,id est, prosecutio:scias ꝙ nulla dicuntur publica,nisi de quibus lege cautum est.ff.de pub.iudic.l.j. In gl.hæc est ratio.in fin.dic vt in Spe.tit.de accusatore in prima parte.Spe.in tit.de accus. §.iij.in iij.parte.& sum.Host.de accus.§.quis possit.

1 ☞ *Membri mutilatio an capitalis.*
2 *Procuratori quando locus non sit.*
3 *§.Publica.limitari.*

a PVBLICORVM. In gl.quæ est mors.in fi.[a] Quid
1 de membri mutilatione.† Non videtur capitalis:quia persona non moritur naturaliter,nec ciuiliter:nec computatur inter capitalia.ff.de pœnis.l.capitalium.sed tamen lex videtur æquiparare exilio.C.de ser.fugi.l.si fugitiui.in authẽ.vt nulli iudi.§.pe.de mand.prin.§.coge.sed dic ꝙ non æquiparat.sed narrat.Vnde capitalis non potest dici,nisi adimat vitam,ciuitatem,vel libertatem.ff.de pœn.l.ij.& l.si quis fortè.§.fi. Et pro hoc videtur ꝙ possit cõstitui procurator in causa quę requirit membri mutilationem:cùm non sit capitalis. Sed hoc
2 non credo,cùm non habeat locum ratio legis quæ † requirit præsentiam personæ in capitalibus:videlicet,quia faciẽda est executio in corpore.& facit in feud.de no.for.fi.c.j.& qualiter de iur.va.c.j.extra ne cle.vel mo.c.clericis.in quibus æquiparat vitam & membrum.& ad hoc possunt adduci illa,quę doct.consueuerunt notare.ff.de iurisd.om.iudi.l.imperium.C. de transact.l.transigere.& quod not.C.de eo qui vi.al. ge.in glos.ordinaria. Quæ autem pœnæ sint capitales,vel nõ,& quæ succedant in locum capitalium de iure canonico. Vide per Inno.extra de accus.c.qualiter.in Specu.de accus.§.illud autem.Nota ꝙ in toto iure ff.non reperitur pœna abscisionis membri,quod ego recordor. Item not.ꝙ iste § † non obtinet in casu quo lex exprimit de sanguine: quia tunc solùm
3 comprehenditur vltimum supplicium ad literam:vt d.l.trãsigere.& ibi not.& ff.de bo.eorum qui mor.sibi consci.l.j. Sed fortè in illis contineretur membri abscisio,propter rationem quæ ibi redditur de sanguine,& de hoc consueuit ibi notari per doct. In glos.& ista,in fine:quid si de statuto ciuitatis, vel de consuetudine irrogauit damnum pecuniarium,& pœnam capitalem alternatiuè. Verbi gratia, statutũ dicit quòd qui facit tale quid:soluat mille libras:vel luat in capite. nunquid reputatur capitale? Videretur ꝙ sic.ff.de penu lega.l.j. §.item si ita.

a ADNO.¶ In fi.Super hanc glo.in ij.col.circa finem.

1 ☞ *Læsæ maiestatis pœna an transmissibilis.*

a PVBLICA[a] AVTEM. In gl.id est, animati.in fi. & hoc legitur in Psalm. Nec damnabit eum, cùm iudicabitur illi. Aliqui fatui credunt quòd condemnati ad mortem, sint damnati in anima: quod plus quàm fatuum est dicere.
1 extra de pœ.c.j.quod in te.& eod.titu.cap.j.in cle. †In gl.
b id est,dicere.in fi.[b] & hæc frequenter dicitur,& non bene intelligitur:vnde deveritate iuris,videtur quòd hoc crimen,nõ transeat contra hæredem,nisi in casu quo quis se cõstituit hostem populi Romani, vel principis. Nam si aliàs moliretur, vel quidem faceret contra eos:non extenderetur.& hoc satis apparet:nam si quasi in omnibus casibus committens hoc crimen,committit contra imperatorem,vel eius statutũ:vel honorem,directè,vel indirectè:& tamen in nullo alio extenditur:vt dicta l.seq.& l.fin.ff.ad leg.Iul.maiest:hodie verò hoc magis extenditur in l.pen.& fin.C.ad leg.Iul.maiest.& iũge quæ scripsi ſ. in prin.procemij huius libri.

a ADNO.¶ Publica. Sic summatur, secundum Angel. & Bal. Crimen læsæ maiestatis est publicum & in duobus casibus, morte nõ extinguitur sed memoria defuncti damnatur.
b ¶ In fi.Super finẽ huius gl.vide hic Ang.vsque ad fi.p onentem quædam vtilia ad hanc materiam.

1 ☞ *Adulterij pœna.*
2 *Pœna an mutabilis.*
3 *Carceratæ stupratæ pœna.*

a ITEM LEX[a] IVLIA. Pro euidentia huius legis scire debes quòd reperitur adulterium, stuprum, incœstus. adulterium in nuptam:stuprum in virginem,vel viduam:incœstus in cognatam,vnde versus:

Fornicor in viduam,in virginem perpetro stuprum.
Alterius thorum violando, dicor aduiter.

Incœstum facit consanguineas violando. In hoc tamẽ caue:quia quamuis per versus prædictos,videatur concludi, ꝙ in vidua nõ committatur nisi simplex fornicatio:tamẽ per hunc text.apparet quòd etiam stuprum perpetratur, si sit honesta. In glos.sacrilegos.in fin.hoc etiam verum de iure C. sed de iure ff.non videtur quòd esset capitale: nec reperitur: vt hic glos.not.ff.de re militari.l.qui cum vno.§.adulterij.de
1 his qui notã.infamia.l.ij.§.miles.ff.de quæstioni.l.si quis viduam.de testibus.l.scio. Nota ergo quatuor iura. † Primò, ius diuinum,quo adulter,& adultera occiduntur:vt Deuter. xxij.Leuit.xx.& Ioan.viij.& xxxiij.quæstione v. satis hinc. Item ius Digestorum,quo non erat certa pœna statuta:vt statim dixi. Item ius Cod.quo fuit statuta pœna capitis: vt hic: & dicta l.quamuis.in fin.tam in viro,quàm in muliere:vt ibi not.licet tex.non aperiat de muliere.in authen. vt nulli iudi. §.si quando.quæ est C.de adulter.& incest.authen.sed hodie. in viro committente adulterium,non mutatur:vt ibi not.per
2 omnes.sed in marito accusante est quæstio:vt ibi scripsi. Sed de † vno est mirandum quomodo pœna lege diuina statuta potuit mutari,vel tolli per constitutionem hominum. Potest dici quòd non tollitur,nec mutatur, sed alia additur,quæ non tollit aliam.ff.de pœnis.l.sanctio legum. C. de sepulchr. violato.l.qui sepulchra.& ideo videtur quòd iudex etiam hodie posset adulteros punire ad mortem:quamuis de iure vel consuetudine, alia pœna sit, & multofortius si non allegetur alia pœna statuto:consuetudine,vel lege statuta,sed dissuetudine:vt scripsi ſ. de iure natur,gentium & ciuil.§.ex non scripto.prope finem materię. De iureverò canonico clericus deponitur,laicus excommunicatur lxxxj.distinctio.cap.si quis clericus.& reputatur de minoribus criminibus.extra de iudiciis.c. at si clerici. hodie verò de facto reputatur industria. Prouerb. Non est sanitas à vertice vsque ad plantam. cedri lilium conformatur ysopo. quid enim nobiles scribunt, in hospitiorum parietibus, iuxta armorum insignia quin hoc sapiat. In glos.quid si vi.in fine. vide ibi in glos. adiiciat. ibi, nisi sint meretrices. Sed quomodo virgo vel vidua honesta possunt dici meretrices? Sine dubio,hæc exceptio non bene sedet: sed si ageretur de adulterio vel de raptu meius sederet. C. de adulteriis. l. qui adulterium.de raptu virginum.l. vnica. & videbis infra,§. finaurem. Quid ergo si ad virginem, quam defloravit:vel cùm vidua ante honesta frequenter redit: nunquid committit stuprum pro qualiber vice? Non videtur, per hanc glossam: quia non est honesta. potest dici contra. ff.de acquirenda possessione.l.clam possidere. Item obstat ff.de ritu nuptiarum.l. stuprum. sed illam

illam intellige,vt ibi not. In eadem gl.in fin.sed cùm concubinatus non sit secundum fidem Christianam licitus:extra de hæretic.cap.ad nostram.in clem.videtur quòd hodie non excusaret. In glos.hæc distinctio.ibi,cùm allegat:de mul. quæ fer. propriis se immisc.idem videtur in quocunque qui
3 debet seruari per eãdem rationem:& ideo videtur † quòd si custos carceris cognoscat mulierem captam, & sibi commẽdatam:acriter de consuetudine regni suspendetur: vt dicunt consuetudinarij. Item alia pœna etiam imponitur vasallo, in casu,in feud.quę sit prima causa benefic.amitten.§.rursus.

Item etiã maior pœna imponitur,quãdo stupratur puella nondum viripotens.ff.de pœnis.l.si quis aliquid.§. qui nondum.consuetudinarij talem suspendunt. In eadem glos.in
b fine [b].hic nihil agitur de pœna incœstus:nec de pœna lenocinij:sed dicas quòd eædem pœnæ pro illis imponuntur ff. de adulter.l.si adulterium cum incœstu.de mino.l.auxilium. & vide C.de incest.nuptiis.l.qui incœstas.& hæc procedunt, quando fit sine vi: vt hic patet, si per vim, videbis infra §. finautem.

a ADNO.¶ Item lex.Lex sulla,de adulteriis, in omnibus capitulis, est crimen publicũ,cuius pœna alter honestiores,alter humiliores punitur.
b ¶ In fi.De materia adulterij:stupri:& lenocinij,& de eorum pœnis: & qs possit accusare:& quis præferatur: & de modo articulandi, item de modo probandi in adulterio, & generaliter illam materiam vide in tractatu maleficiorum domini Ang.in glo.che mhai adulterata la mia dona.per totam illam glossam.

1 ☞ *Affectus an punibilis.*
2 *Culpam in homicidam non puniri,sed dolum.*
3 *Veneni rum genera,quæq; uendibilia,an non.*

a ITEM LEX CORNELIA DE SICAR.[a] In glos.i. persequitur.in fi.hæc est veritas. nam lex Corn.de sicariis.multa habet capita:vt dicta l.j.ff.eodem.& in aliis est deportatio omnium bonorum publicatio:in homicidio pœna capitis:vt ibi patet. In glos.licet eos non occidant. hoc verum in casu,quo loquitur quãdo constat quòd animo occidendi:quia fortè hic dicit coram aliquibus confitetur.& si sit dubium, recurritur ad coniecturas, si fortè erat inimicus. & insidiabatur,& erat vitæ damnatus aliàs:vt satis scripsi C. eodem.l.j.& vide quod Dyn. notat in cap. in obscuris. extra de regulis iuris. Quidam autem dicunt quòd hæc lex fuit nimis rigorosa.& ꝙ non obtinet de consuetudine: vt not. in Specul.titul.de accusation.versicul.quid si primò actum fue-
1 rit. in fin.si bene aduertatur,in † quo casu loquitur est sancta & iusta. Nam loquitur quando quis portabat telum causa hominem occidendi,& ei insidiando. & hoc constat,quia de omni iure,& ratione debet puniri. Nam insidiæ delictũ sunt de se.C.de accusatio. l.propter insidias.in feud.quæ sit prima causa benefic.amitten. cap.j.§.porrò. de capit.qui cur.vend. cap.iij ff.ad legem Pomp.l.j.in fin.C.quando liceat vni sine iud.se vind.l.fin.& talis propter atrocitatem facinorum non gaudet libertate ecclesiæ.extra de immun.eccles.c.inter alia. sed si quis cum telo insequeretur hominem in rixa, vel extra potest concedi,quòd non debeat obtinere.& sic potest intelligi §.diuus.l.j.ff.eodem. In glos.facit supra,in fin. Quid de ense,vel gladio,qui non proficiuntur manu: Non videtur obtinere.& hoc multum faceret pro opinione quam ſ. scripsi. Nam si intelligatur solùm de his quæ à longè proiiciuntur:apparet quãdo intendit loqui de insidiis: quia talia prius percutiunt,quàm videantur:& magis sunt insidiosa. Sed ob.
b quod hic dicit lignum & ferrum. Sed intellige apta ad proiciẽdum,vt plumbatæ de ferro:lancæ,& fudes. In gl. quòd etiam sine dolo.in fin. Hanc glos.intellige rectè [b], ibi cùm
c dicit: secus in Cornelia.sub. quæ punit homicidas requiritur dolus:sed † in Cornelia, quæ punit alia crimina,non:sed sufficeret lata culpa.sed nec adhuc videtur hæc glo. procedere: quia in nulla punitione corporis lata culpa æquiparatur dolo:vt ff.de in litem iuran.l.in actionibus.vnde cùm in omnibus capitulis legis Corneliæ agatur de pœna corporali,videtur quòd requiratur dolus.sed si ageretur ad damnum: vt lex Aquil.propter seruum occisum: tunc est verum quod in hac glos.dicitur.ff.si quis testa.li.esse iussus fuerit.l.j. §. non autem.& sic debet suppleri,& intelligi,quod not ff.de verb. significatio,l.magna. Item non decipiet te hæc glo.in prin. quæ dicit,id est sine dolo.innuendo quòd non tenetur hac l. si dolo.quia imò magis.vnde siue dolo, siue sine dolo, homo occisus fuerit:teneretur talis lege Cornelia. vt hic.ff.eodem.l. iij.§.sed & senatus. Vnde vbi glos.ponit, debuit etiam dicere, sine dubio. hæc glos. est malè posita vitio scriptoris, vel aliàs. Et not.hic vnum mirabile, quòd homo possit mori, perverba seu incantationes:sed fortè intelligitur quãdo proceditur ad aliquod factum, sicut ad fractionem imaginum. C.de malefic.l.multi.& de hac materia reperies xxvj. quæst.
3 iij.cap.fin.quasi per totum. † Super text.medicamenta publicè.scire debes quòd quędam sunt venena quæ nil valẽt nisi ad nocendum,quędam sunt bona cum aliis,& per se mala.ff. de contrahend.empt.l.quòd fæpe.§.veneni.de verborum sig. l.qui venenum. Primum non potest vendi.secundum sic: vt ibi patet.& sic debet intelligi hic text.Ego credo quòd nullũ potest vendi publicè.& hoc dicit hæc litera. Et intellige publicè.id est,cuicunq; volenti emere. Nam personis notis, & fidelibus: de quibus verisimile est,quòd indigent pro bono: vt forte medicis,& marescallis:potest vendi sine pœna.& sic debet intelligi hic tex.& ff.eod.l.iij §.j.& §.alio.quicquid ibi gl.dicat.Et not.ꝙ non punitur,qui tenet sed qui vendit publicè;vt hic patet.Ioan.de Runcinis.

a A'DNO.¶ Item lex cor.Hominem telo.id quocunque,quod manu emittit occidens:vel cum telo causa occidendi prosequens lege cornelia de sicariis punitur.qua l.castigabitur veneficus,vel arte magica hoiem occidens.
b ¶ Intellige rectè.Idem tenet hic Ar.cum Io. Fa.allegans eum super hac gl. item vide Cy.& doct.in l.is qui cum telo.C.de fica.

1 ☞ *Matrimonium quousque uetitum.*
2 *Deliquit præparans.*
3 *Extraneus quando,an non,puniendus.*

a ALIA DEINDE[a]. In glos.sed qui.ibi: & proxi-
1 miores eis.fortè † vsque ad quartum gradum:cùm hodie ecclesia non prohibeat matrimoniũ,vltra illũ gradum.extra de consang.& affinit.cap.non debet.& facit C.de aduoc.diuers. iudic.l.petitionem. Sed nunquid hæc lex obtinet:inter naturales & legitimos:vel extenditur ad naturales tantùm. Et videtur quòd sit extendenda ad naturales tantùm:vt ff.de ritu nuptiarum.l.lege Iulia.C.de adulter.l.iij.Sed illæ leges loquuntur in suis casibus:vnde videtur expressum contra.ff.de accu. l.hos accusare.§.finali.& idem videtur in legitimo tantùm: & patrino,& filiolo,& vasallo:& domino:vt scripsi in simili supra de actionib.§.in eum.Et idem in episcopo,& subiecto capitulo:& parochiano,cùm extendatur ad parronum. ff.eo. l.j. In glos.fortè.in fin.imò dic quòd opinio Placen.est ve-
b ra [b],& hoc est expressum hic:nam †ipsa præparatio est deli-
2 ctum,damnatũ propter atrocitatem facinoris:vt dixi in insidiatoribus,& de vendente venenum,supra proximo §. & facit C.ad legem Cornel.de sicar.l.fin. In glo.no.extraneũ. per hunc tex.cum glos.possunt multa determinari. Certum est quòd non subditus, moliens contra principem alicuius terræ non committit crimen læsæ maiestatis. Quid si iuuauit subditum? In hoc videtur quòd committit. Item seruitor,& familiaris suspenditur pro primo furto, & extraneus non. Quid si extraneus iuuet familiarem? Videtur quòd ambo debeant suspendi,per hunc §.& per l.vtrum.ad legem Põpe.
3 de parricid. † In glos.sed nonne.in fine.& vna non tollit aliam:vt l.qui sepulchra.C.de sepul.viol.& sic debet intelligi C.ad leg.cornel.de sicar.l.fin.Nam occidere vxorem,est maius crimen,quàm parricidium.xxxiij.q.ij.c.admonere.& tenetur hac l.ff.eod.l.j.& tamen ibi dicitur,quòd tenetur l.cor. de sica.Ioan.de Runcinis.

a ADNOT.¶ Alia deinde.Lex Pompeia de parricidiis, qua cauetur quod occidens parentes, vel alios de quibus hic singulari pœna plectetur & committens delictum in fe,plus punitur,quam committens in alium.
b ¶ Bit vera.Ang.sequitur hic opi.Ioan,fa. ipsum allegando pro opinione Placen.

Universidad de Deusto Biblioteca

1 Falsat & scribens.
2 Tabellio an falsi plectendus.
3 Falsi pœna.
4 Mensuras falsantis pœna.

a ITEM LEX CORNELIA[a]. In glo.& ita.in fi.
Not.hic quasi expressum contra multos qui scribunt falsas li
1 teras,& nõ signant. & cùm arguũtur de falso, dicunt † se nõ
teneri;sed ille qui signauit. Nã per hanc literam, scribẽs videt̃
teneri pęna falsi,si scribẽs falsum sciebat.et hoc nisi esset talis,
q teneret̃ obedire subscribẽti. ff.ad l.Cor.de fals.l.j.§.ad testa
mẽta.ver.j.§.inter filiũ.Super tex.signauerit.signo suo,pprio
tãquã verũ,& hoc siue sit publica persona,siue priuata, cùm
loquatur indistinctè:si tamen talis sit scriptura,quæ debeat fa
cere fidem:quia fortè trino teste notata:aliàs nõ videretur.ff.
2 eod.l.si quis legatum.& l.impuberem.Sed de tabellione † est
magna quæstio,si signauit instrumentum falsum,quod de se
nõ facit fidem propter defectũ solennitatis,aut aliàs an teneã
tur pœna falsi.Dy.tenet quòd sic.ff.eod.l.qui testamentum.
pro quo C.de sepul.viol.l.j.ff.ad Sillan.l.si quis in graui.§.si
quis.eo.de adulter.l.si vxore.de his qui not.infa.l.quid ergo.
§.cùm autem. In cõtrarium faciunt iura supra allegata.ff.
de pœ.l.si quis alicui.§.testamenta. hæc quæstio fuit disputa
ta Bononiæ,& reperies disputationem extra de regul.iuris.
cap.non est sine.lib.vj.in nouel.Ioan.And.Quicquid sit,non
potest agi de falso ciuiliter,nisi detur ad interesse. & hoc casu
nihil interest.ff.de fide instrumen.l.repetita. Super tex.re-
citauerit.etiam verũm,si esset apud eum depositum pro custo
dia.Et no.contra multos,qui furtiuè dant copias aduersariis.
ff.eod.l.j.§.is qui.de pœ.l.aliquid.§.testium. In glos.id est,
sigillum.in fin.imò propriè loquitur de signo tabellionis, seu
notarij.C.de asses.l.nemo.& vide multos alios modos com-
mittendi falsum.ff.eod.l.j.& quasi per totum titu.in gloss.&
omnium.ibi,publicatio.ff.eod.l.j.§.fi. In glos.in fin.dic ibi
in authen.vt iudic.sine quoquo suffrag.§.sicut. Sed contra
hunc §.potest opponi de l.maiorem.C.de fals.& ff.eod.l.qui
duobus.& l.diuus.& l.pen.quia iura ciuilia, & canonica vi-
dentur varia in hoc articulo.Si quæras quæ sit pœna cõmittẽ
tis falsum:distingue,quia aut committitur falsum circa rescri
b pta,seu literas principum [b];aut aliorum;aut circa cõtractus.
3 Primo † casu,aut est rescriptũ ad gratias: aut ad causas. si ad
gratias:aut fabricauit, vel procurauit fabricari falsum, aut
surreptitium & prohibitum. Primo casu,punitur vltimo sup
plicio,si sit laicus:vt dicta l.maiorem. si sit clericus degrada-
tur,& curiæ seculari redditur:extra de crimine fal.cap.ad fal
sariorum.Secundo casu,quando obreptitiũ,& fortè per frau
dem leuius punitur.vt in authen.de non alien.§. iisdem. cum
ibi not. In tertio casu, quando ad causas videtur imponenda
hæc pœna,cùm non sit tantùm præiudicium.extra eod. c.ac-
cedens.In quarto casu,quando alia litera falsatur,vel alterius
quàm principis,potest dici quòd obtineat hæc pœna. extra
eod.c.ad audientiam.& hoc in laicis.clerici accusati deponũ-
tur,& in monasterium detrudũtur:sed si per modum inquisi
tionis procedatur,suspẽduntur ab officio.extra de resti.cap.
4 tam ex literis.& j.dist.c.si episcopus.In † quinto casu,quãdo
vtitur falsis mensuris,quãdoq; mitior pœna imponitur: vt d.
l.pen.ff.eod.quandoq; illa quæ dicuntur ff.de extraord.crim.
l.annonam.in fi.Vnde potest dici generaliter q hęc pœna sit
arbitraria,& imponatur maior,quando maius delictum, &
non quãdo minus.ff.e.l.diuus.& l.qui falsam.§.fi.C.e.l.vbi.
in fi. Item videtur quòd vtens tantùm, non debeat tantum
puniri,sicut fabricans,vel fabricari procurãs:& ita posset in-
telligi quod not.d.§.iisdem pœnis.C.eod.l.si falsos. Nec ob.
d.l.maiorem.quia intelligi debet,quãdo vtens fabricauit:vel
procurauit fabricari.Et nota quòd si quis dicat instrumentũ,
quo vteris falsum:quia nihilominus potes eo securè vti, & si-
ne pœna:si non credas falsum,quousq; apparuerit de contra-
rio cautum.Debet tamẽ protestari quòd si appareret falsum:
non intendi.vt in Spec.de instrumento edi.§.videndum.ver.
quòd si nolis.

a ADNO.¶ Item lex cor.Publici iudicij,lex cor.de falsis censetur,qua te
netur quicunque aliquid his quæ exprimuntur in text.commiserit.& pœ-
na eius in seruo est vltimum supplicium:in libero deportatio duo.§. sequẽ.
plani sunt.
b ¶ Literas principum Adde Guido.papæ in decisi. Delphina.& quod ibi
notaui in apost.ad ipsum.deci.cccclv.quæ incip.committitur falsum. etiã
de falsificante literas apostolicas.

ITEM LEX IVLIA DE VI. In gl.[a] ex maiori-
tate.in fi.quia licet vocetur vis priuata: tamen est publicum
crimen.Et certum est q omnia publica infamant.ff.de publ.
iudic.l.infamem. Super tex.deportatio.& per consequens
bonorum publicatio.C.de bo.proscrip.l.j.& ij.& no. C.e.l.ij.
Item super tex.publicatio imponitur,& relegatio.& vide
multas alias pœnas.ff.ad leg.Iul.de vi priua.l.ij.in glos.

a ADNO.¶ Not.Idem tenet hic Ang.super hac gloss.

SI NAVTEM PER VIM. Vel per blandimen
ta,& seductorie,& sic debet intelligi & restringi C. de rapt.
vir.l.vnica.& no.Dy.extra de re iudi.c.scienti. Super text.
vel alterius sub.honeste viuentis:vt d.l.j.de rap.vir.s.e.§.sed
eadem & ideo si per vim nunc cognoscit illam quã alias vo-
lentem frequenter cognouerat:non videtur locus illi l.arg.ff.
de acqui.pos.l.clam.in prin.sed hoc non esset rationabile, in
casu,quo honeste vellet de cætero viuere.C.de nup.l.imperia
lis.cætera vide in d.l.j.de rap.vir.vbi satis scripsi.

1 Peculatus quid.
2 Sacrilegium quid.
3 Pecuniæ pub.interceptæ pœna.
3 Receptores an peculatus puniendi.

ITEM LEX IVLI.[a] PECVLATVS. In gl.
scilicet ciuitatis.in fi.glo.debet allegare.l.iiij.§. fi. qui videtur
contra.sed debet intelligi secũdum quòd hic,& ibi no. Et no.
iuxta hunc §.quòd reperitur lex Iulia peculatus. Item de re-
siduis.Item & de sacrilegijs.& de his tribus simul ff.eo.in ru.
1 & nigro. † Vnde peculatus,est pecuniæ fisci, vel reipubli-
cæ Romanorum,vel eis debitæ contrectatio,seu interruptio
ff.eo.l.j.& l.sacrilegi.§.eo.capite.& idem si in rem.in honorẽ
Dei in publico positam intercipiat.ff.eo.l.lege Iulia. la.iij.in
prin.& est pœna quæ hic continetur.ff.eod.l.peculatus.C.eo.
2 l.j.† Sacrilegium proprie est vbi res sacra,& de sacro loco au
fertur.ff.eo.l.diuus.& est pœna capitalis.quandoque minor.
ff.eo.l.j. & l.sacrilegij pœnam.vide ibi.& ideo dicitur extra-
b ordinaria:eo.ti.l.lege.Sed de iure can.magis late[b], quia sacri
legium dicitur,siue sacrum de sacro:vel non sacrum de sacro
vel sacrum de non sacro tollatur:vel si violentia fiat in perso-
na,vel re ecclesiastica.vide xvij.q.iiij.c. sacrilegiũ. & c. quis-
quis.& quæ sit pœna sacrilegij de iure can.vide in d.c.sacrile
gium. Lex vero Iulia de residuis, punit illum qui pecuniam
publicam ad certos vsus destinatam retinet sibi in toto,vel in
parte:& est pœna.ff.eo.l.lege.§.lege Iulia.& videbis j. §.pẽ.
Super hoc tamen dic plenius,quòd aut iudex.vel admini-
3 strator,intercipit † pecuniam fisci,vel reipublicæ animo sibi
appropriandi:& tunc punitur capitaliter,& consentiẽtes: vt
d.l.j.C.eo.videlicet deportatione:vt ibi no.aut non animo ap
propriandi:sed exinde negotiandi: & tunc si ad vtilitatem fi-
sci,vel reipublicę:punitur in quadruplũ.si ad sui:maiori pœ-
na.C.de his qui ex pub.ra.l.j.& ij. & de his qui ex pu.colla.l.
fi.In pœnis aliarum ciuitatum, vel dominorum ,non reperi-
tur pœna,nisi quòd reddit lucrum.ff.de vsuris.l. Caius.& l.si
bene.C.de deb.ci.l.ij.nisi essent destinatæ ad certum vsum.in
authen.de colla.§.iubemus.de ca.fru. vrbis Constant.l.j. Et
hæc procedunt,nisi pecunia esset periculo intercipientis. ff.e.
4 l.sacrilegi.§.j.& §.is autem. † Quid ergo dices de recepto
ribus regis? nunquid committunt peculatum, si vtantur pe-
cunia eius? Non videtur: cum sit eorum periculo. Sed ego
intelligo, quòd sit eorum periculo tradita expresse: & ipsi
in se receperint periculum expresse aliàs non haberent
vnquam locum iura superius allegata, quæ puniunt ad-
ministratores quod non est dicendum. Credo tamen quòd
si talis receptor reddito computo, remanet debitor: quòd
ex hoc

ex hoc nõ debeat puniri, duntamen confiteatur debitum, &
soluat intra annum.ff.eod.l.cum eo autem.Non enim ex hoc
est conuictus intercepisse;quia fortè adhuc sibi debetur.si ta-
men apparet hanc pecuniam receptorem habuisse,& in vsus
suos conuertisse:credo quòd haberent locum pœnæ s.tactæ.
quia leges propriè loquuntur in illo casu.& idem crederem
si haberet pecuniam,& nollet reddere:quia dolus est.ff.man.
l.dolo.hoc enim casu teneretur saltem lege Iul.de residuis.j.
§.fi. Vnde lex prędicta cum eo loquitur in casu quo quis ab-
futurus erat.& hoc prædixit,sic quòd non potest ei dolus im-
putari:vt ibi patet. Item not.quòd quædam sunt quæ hoc
§.leguntur,quę procedunt quando agitur criminaliter:nam
si ciuiliter,est pœna quadrupli in fisco.ff.eod.l.pen.& l.sacri-
legij pœnam.§.fin.de iu.fis.l.aufertur.§.j.C.de iure fisci.l. de-
fensionis facultas.

a ADNO.¶ Item lex Iulia.Publicam,sacram,vel religiosam rem, furto
subtrahens,& talibus opem præstans.l.Iul.peculatus, quæ publica est ca-
pite punitur:aliter autem ex ea delictum committens deportabitur.h.d.
b ¶ Magis latè.Adde Panor.in c.cum sit generale.circa prin.extra de fo.cõ-
pe.Io.de Ana. in rub.de fur.& in c.ex literis.C.e.tit.latius per Pan.in c.cæ
terum.& ibi posui in apostil.ad eum.col.v.de iudi.& Lapum alleg. clxvj.

1 Extractio liberi capitalis.

EST ET INTER. In glos.ideo sic.ibi,talem plagã.
id est,vulnus seu damnum.ff.ad leg.Aquil.l.si ex plagis. alio
modo recipitur ff.de leg.iij.l.vxorem.§.agri plagam. In fi.
eiusdem glos.& vide plures casus ff.eod.& C.in text.& glos.
In glos.maiorem.in fin.vide eod.tit.l.in fuga.& vide ple-
1 nius in d.l.fi.ff.e. Illud † verò not.q qui abstrahit per vim
hominem liberum ab vrbe,debet puniri pœna capitis.C. eo.
l.quoniam.ver.ac propterea.& ita fuit de facto in illis qui cõ
senserant in capiendo quendam Lombardum, & extrahẽdo
de Romana curia tempore Papæ Benedicti sexti.

1 Honores pecunia habendine.
2 L.si quis explicari.
3 Simoniæ, & ambitus discrimen.
4 Annonæ emptio quando,an non,punibilis.

SVNT PRAETEREA. In gl.quę habet ibi,cùm
alleg.ff.ad leg.Iul.repet.l.j.& hoc verum quo ad principem,
qui est solutus legibus:non tamen quo ad alios,qui pecunias
dant vel recipiunt:vt d.auth.vt iud.sine quoquo suffra.§.scri-
1 ptum.vers.quapropter. In † ead.gl.ibi,cùm alleg.l.Barba
rius.imò non videtur licitum dare pecuniam pro honore ha-
bendo,& maximè pro iudicatura,vt in auth.vt iud.sine quo.
suffrag.§.fi.de mun.& hon.l.æstimationem.C.ad l.Iul. repe.
l.fi.de excu.mun.l.illud.lib.x.C.de re mil.l.contra publicam.
de præfectissima dig.l.j.libr.x.imò nec pro alio officio.ff. de
tut.l.in eos.& l.nil faciunt.quia in l.Barbarius.ff.de off.pręt.
non dicitur q fuerit pecunia data.Item l.si quis.alleg.in glo.
2 loquitur † quando dabatur pecunia pro faciendo opere, in
honorem personæ,non vt haberet administrationem,vel offi
cium,vt hic patet,& eodem modo intellige ff.de donat.l.hoc
iure. In ea.gl.ibi,cùm dicit:causa criminali.sub.iudice, vel
ianitore inuito.ff.de iniur.l.qui domum. In fi. eiusdem gl.
vel ibi in casu quo alij reperiuntur idonei.ff.de mune.& hon.
l.honores.§.fi.C.de asses.l.liceat.de mun.& hon.l.inter patrẽ
3 & filium.in auth.de defen.ciui.§.fin. Et † no.q hæc lex Iu
lia ambitus.differt à crimine simoniæ:quia vbi spirituale vel
spirituali annexũ venditur:hic vbi dicitur temporalis admi-
nistratio.& extra de simon.c.consulere. In gl. quæ habet.
ibi,cùm alleg.ff.e.l.j.ij.& iij.& vj.& in multis aliis casibus:vt
ibi patet. Item in ea.gl.cùm alleg.authen.scriptum est exẽ
plar.iunge quod s.scripsi.de act.§.tripli. In ead.glos.ibi,in
quadruplum. cuius medietas fisco:medietas parti. dic C.eo.
a l.j. In gl.hæc lex.in fi.intellige [a] q hæc lex nõ cogit locuple-
tes locum vendere:nec eos punit: sed eos,qui emerunt,vt ca-
rius vendant:vt not.ff.de extraordi.cri.l.annonam.in glos.vt
b plus.& hoc nisi necessitas vel fames cogeret[b].de mun.& ho.
4 l.fi.§.item episcopi.C.de epis.aud.l.ij.Et intellige sanè,† quia
hæc lex obtinet in his, qui emerunt, vt carius vendant. tales
enim peccant,etiam in foro conscientiæ,non sic,si prouisionẽ
faciãt pro sua necessitate,vel etiam pro reuendendo tempore
caristiæ,propter bonum commune,non intentione cupidita-
tis lucri:vt notant omnes doct.extra ne cleri.vel monach.c.j.
Item quod hic dicitur de annona, intellige de aliis frugi-
bus.ff.de verb.sig.l.frugem. In gl.& hæc.in fin.de hac fuit
dictum s.in §.item lex Iul. In gl.scilicet leges.in fi.ista vide-
tur vera.de prima non intendit hic loqui:sed de publicis.

a ADNO.¶ Intellige.Idem tenet hic Ang.cum Io.Fab:
b ¶ Cogeret.Dicit hic Ang.quod tamen non cogentur vendere precio iniu
sto,sed iusto.Et dicit hic quod hi qui vendunt incantando frumẽtum quia
vadunt in plateam,& offerunt de frumento plus debito,vt alij carius emãt
vel in damnum alterius offerunt plus de vno fundo, quam valeat. contra
tales est tex.iste l.Iuliæ de anno.

SED DE PVBLICIS. In gl.id est,per alium di-
gitum.in fin.vide rudia exẽpla.vnde vult dicere,hic breuiter
exposuit de publicis iudiciis nõ dicendo completè; sed quo-
dammodo demonstrando,quid intendit.vnde sicut per indi-
cem demonstramus quid intendimus: sic per hũc tractatum
demõstratur,de quo intenditur,circa publica crimina in Co-
dice, & Digestis.

Eruditissimos Io.Fabri Galliarum Quæstoris meritissi-
mi Commentarios eosdémque pragmaticis pernecessarios
exemplaribus scriptis contulit, ac legum, pontificiorúmque
decretorum capita perperam citata restituit,ac reposuit Par-
dulphus Prateius,& si quæ rei aptiùs congruere
deprehenderit,his notulis.[ ] inter-
clusit. boni æquique
consule.

In IOANNIS FABRI, I. V. D. *encomium* Pardulphi
Prateij Iuriscons. Augustobuconiatis
Epigramma.

Legibus ornatum sacris Aquitania Fabrum,
Gallorum sydus,protulit artificem:
Fabrum qui lumen præclaris legibus addens
Diuino permagnum incude cudit opus.
Vir bonus,& sapiens:meritos qui gessit honores,
Qui patrios cunctis explicat arte νόμους.
Non cyclopum quæras fornaces,arma,nec ardens
Ferrum:nam iuris malleus artis adest.
Huc ruat & subitò doctorum turba virorum:
Hucq; suos mittat Gallia causidicos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Titulorum, siue Rubricarum Institutionum.

A

De acquisitis per arrogationem. fol. 78
Actionibus. 114
Ademptione legatorum, & transla. eorum. 68
Adoptionib. 16
Adsignat. liber. 77
Attiliano tut. & c. 21
Autorit. tut. 22

B

Bonorum possessionib. 77
C
Capitis diminutione.
Codicillis.
Cur. æorib.
D
Diuisione stipul. 86
Donationib. 39
Duob. reis stipul. 84
E
Emptio. & venditio. 100
Eo, cui liber. caus. 80
Exceptionib. 174
Excusatio. tut. 26
Exhæred liberorum. 48
F
Fideicommiss. hæred. & ad Senatusconsult. Trebellianum. 69
Fideiussoribus. 94
Fiduciaria tutela. 20
G
Gradib. cognationum. 75
H
Hæredib. instituend.
Hæredita. quæ ab intesta. deferuntur.
Hæredum qualit. & differen.
I
Ingenuis.
Iniurius.
Inoffic. testamento.
Interdictis.
Inutilibus stipulationibus. 167
Iis, per quos agere possumus. 13
Iis, qui sunt sui vel alieni iuris. 6
Iure natur. gen. & c. 10
Iure personarum. 5
Iustitia, & iure. Quib. non est permis. facere testamentum. 48
L
Legatis. 60
Lege Aquilia. 110
Lege Falcidia. 69
Lege Fusia Caninia tollenda. 13
Legitima agnat. successione. 73
Legitima agnat. tutel. 6
Legitima parentum tutel. 10
Legitima patron. tutel. 5
Libertinis. 69
Literarum obligation. 13
Locatio. & conductio. 73
M
Mandato. 96
Militari testamento. 102
N
Noxalib. actionib. 102
Nuptiis. 105
O
Obligationibus. 47
Oblig. ex consensu. 99
Oblig. quæ ex quasi contract. nascun. 109
Oblig. quæ ex delicto nascun. 109
Oblig. quæ ex quasi delicto nascun. 113
Officio iudicis. 183
P
Patria potesta. 14
Perpe. & tempor. actio. 172
Per quas person. nob. acquir. 42
Per quas person. nob. oblig. acquir. 108
Pœna teme. litig. 181
Public. iudicis. 185
Pupilla. substit. 52
Q
Quib. licet alienare. 41
Quib. ex caus. ma. non lic. 12

Quib. mod. ius pat. por. sol. 17
Quib. mod. re contrah. oblig. 81
Quib. mod. testa. infir. 55
Quib. mod. tol. oblig. 108
Quib. mod. tutel. fi. 23
Qui testa. tut. da. pos. 19
Quod cum eo qui in alien. por. 161
R
Rebus corpor. & incorp. 35
Replicationib. 176
Rerum diuisione. 28
S
Satisdat. tut. & curator. 25
Satisdationibus. 168
Senatusconsulto Orficiano. 74
Senatusconsul. Tertylliano. 74
Seruili cognatione. 75
Seruitutib. rust. & vrb. 35
Singul. reb. per fideicom. relict. 71
Si quadrup. paup. fec. dic. 166
Societate. 104
Stipul. seruorum. 84
Successe cognatorum. 74
Successione libertorum. 76
Successi. sublatis, quæ fiebant per bonorum venditiones. 80
Suspectis tutoribus. 27
T
Testamentis ordinandis. 43
Tutelis. 18
V
Verborum obligationibus. 83
Vi bonorum raptorum. 110
Vsucaptionibus. 36
Vsu & habitatio. 36
Vsufructu. 35
Vulgari substitutione. 51

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS IN ERVDITISSIMOS Ioannis Fabri Commentarios ad Institutiones Iustinianeas, Pardulpho Prateio Iurisconsulto Lectore.

COMMONEFACTVM te interea velim (Candidate iuris) prioribus numeris verum summas, posterioribus foliorum seriem, a, faciem primam, b, secundam designari. Indici autem huic erratorum inter excudendum admissorum emendationem interieci. Porrò in communiora singula nomina, omnes verum summas eodem pertinentes coniecimus, ne toties eadem vox κεφαλαιῶδως non sine studiosorum tædio repeteretur. Verbi gratia, sub communissimo actionis verbo, quæ de ea tradiderit Io. Faber noster, congessimus, idq; numeris locum indicantibus. Interseruimus quoque, selectiores sententias ex Ludouici Gausridy Aptæi Margarita in eundem Fabrum ante 1370. annum conscripta, quas his stellulis ⁂ deprehendes. Vale.

A

ABBAS potest remouere priorem. 3. 65. b. eius & monachorū valida pactio. 3. 43. a.
⁂ Abbas an possit incarcerare monachos ob furtum. 1. 14. a. et an debeatur legatum, monacho instituto. 9. 60. b
Abneptis cui nubere vetita. 4. 15. b.
Absens damnatus an audiendus. 13. 4. b.
⁂ Absenti an donari, vēdive possit. 4. 100. a
Absentiam ex iurisditione accipi. 10. 11. 12. 37. b. eius tempus duplari. 17. 37. b. legas in summa, Absentium tempus.
Absoluendi forma. 1. 173. b.
Absolutionem petens an fateatur se excommunicatum. 4. 11. b.
⁂ Abstinentia an inducat donationem. 1. 158. a. b.
Accessiones actione peti. 4. 14. 9. b. non specificandæ. 3. 155. b
Accusare qui possint. 1. 112. a.
Accusans an peccet. 7. 185. b.
Acquisitio multiplex. 1. 80. a.
Actio quid contineat. 1. 141. a. Pœnales quæ. 1. ibid. elegibilior. 8. 142. a. cui diuisa. 1. 148. a. ex testamēto bonæ fidei esse. 2. 148. b. qñ cōcurrat. 7. 148. b. exīsā solā nasci. 9. 150. b. ex stipulatu cui cōpetat. 14. 151. b. certorū, certa sit. 2. 157. b. variè diuiditur. 1. 159. b. ad minus data, qui accipienda. 2. ibidem. b. corrupti cur inducta, cui data, & in quem. 3. 149. b. nō faciendi multiplex. 6. 151. a. eius causa. 1. 106. a. legis Aquil. an transmissibilis. 1. 111. hæc an criminalis. 2. ibid. in factum capita. 3. 111. p. an ex natura. oblig. nascatur. 9. 12. 14. 80. b. 81. in tutorem quando data. 1. 23. a. eius genera. 16. 81. a. famosæ. 1. 27. b. de ratio. distrahend. qualis. 3. a. differt. 5. 6. 22. a. quam tollat. 7. ibi. actione singulari petenda. 5. 79. a. actionis furti mors. 6. 63. b. ex testamento locus. 7. 8. vis. 10. 60. b. directa quando habet contrariam. 1. 2. 3. 105. a. furti an perpetua. 2. 172. a. subrogata qualis. 7. 172. b. cum cessante causa cessare. 2. 28. a. ex conclusione nominari. 3. 162. b. Ea an personalis, an realis. 12. eius origo. an eadē cū causa. 2. 3. 114. a. b. vbi proponenda. 1. 115. b. diuiditur. 2. ibid. b. mistę an faciant fidem. 3. 116. a. in rem scripta rei comes. 4. ibid. 4. orta ex variis causarum figuris. 5. 116. a. vtilis, & directa. 12. 116. b. in factum. 19. 128. binomia. 20. 127. a. pro ortu in diuersos data. 21. ibi. cumulari quæ earum possint. 8. 132. b. de peculio qui accipienda, & an personalis, ob quid dabilis. 1. 4. 6. 8. 133. a. b. inefficax. 5. ibid. rei persecutoria. 1. 135. pœnalis multiplex. 2. 135. à quibus exercenda. 1. 137. a. mixta multiplex. 1. 142. famil. erciscundæ capita. 4. 5. 8. 9. 143. b. a. famosæ. 1. 27. b. furti mors. 6. 63. b. accessoriæ inefficacia. 2. 132. a.
Actio quod iussu quando sola an cū aliis dāda. 1. 161. b. eius locus. 4. 164. a.
Actiones eædem. 2. 163. a. compensabiles. 2. 3. quæ se tollāt. 7. 9. 163. b. electionis earum tempus. 10. 163. b. actioni de verso locus. 2. 4. 164. a. quando cesset. 5. ibi. earum qualitas qui deprehensa. 1. 163. b. plurium vsus. 2. 167. a. vita. 1. 172. b. prætoriariarū quæ perpetua. 4. 172. b. vtiles quādo perpetuæ. 5. ibid. famosæ. 3. 182. b.
⁂ Actionem variè sumi. 2. 11. 4. a. an citatione perpetuetur. ibid. in factum de calumniatoribus vt quid fiat, vel non. 5. 150. b.
Actor quibus dandus. 1. à quo differt. 2. variè dictus. 9. 24. b. quando eligere cogendus. 11. 163. b. quid probet. 2. ibidē. eius partes in interdicto quis sustinet. 1. 181. b.
Actus scriptor an testis. 3. 46. a. an illi legetur. 6. 46. b. vnius actus an duo fiant insta. 1. 46. b. vno qualitatē non argui. 4. 5. b. q annullent. 8. 64. a.
Adcrescendi ius an substitutione potior. 3. 52. a. legas in summa substitutione, illud quando cesset. 6. 62. a.
Adcrescere quid non debeat. 2. 41. b. an in contractibus. 2. 88. b.
Ademptum quando videatur. 5. 69. a.
Adiecto an rectè soluatur. 16. 88. a.
Adimi testamento quæ possint. 2. 69.
Aditionis ius. 1. effectus 2. genera. 3. 43. a.
Administrator cui quærat. 2. 87. b. an obliget. 5. 162. a.
Adoptans an alere cogendus. 1. 73. a.
Adoptati quando nullis succedant. 5. 17. b.
Adoptionem proximi non obesse. 2. 72. b.
Adscriptitij delicto an conueniendus dominus. 6. 166. a. quæ non liceant. 2. qui fiant. 4. 11. a.
Adparitores ibi soluunt. 9. 151. a.
Aduocati Galli quid furent. 1. 182. a.
Adulter an turpis. 8. 57. b.
Adsignari verbis posse. 6. 77. a.
Aduocatus quando querela destitutus. 1. 2. 58. a. quando de imperitia teneatur. 2. 13. a.
Aedium casus arctiorem non parit. 1. 166. b.
Aestimari quanti debeat animal. 1. 111. b.
Aestimatio legata grauabilis. 3. 71. b. quando an non debita. 8. quando petenda. 12. ea habita res non vendicanda. 5. 61. ibid.
Aestimatum cui pereat. 17. 149. b.
Aestimatoriæ actioni quando an non locus sit. 15, 16. 149. a.
Affectus an punibilis. 1. 186. a.
Affinitas qui contrahatur. 4. 15. b.
Agentes alieno nomine varij. 1. 167. b.
Agere directò quibus liceat. 1. 77. a. ex secundo testamento an liceat. 2. 55. b. an variè. 1. 139. b. 4. 14. 0. 13. 159. a. an incerto. 1. 13. 155. 156. b. a.
Aggressum iuuantes non puniendi. 10. 7. a.
Aggressor an impunè occidendus. 2. 111. a. is quis sit. 12. 7. a.
Agi ad indebitum posse. 13. 114. b. an sine mandato liceat. 3. 167. b. in semel lapsam posse. 4. 57. b.
Agnatos, & cognatos hodie differre. 16. 76. illi in quotum gradum vetiti. 1. 15. a. vbi cognatis potiores. 5. 20. a.
Agri modo falsò renuntiato, quatenus agendum. 1. 73. a.
Agnatio qui amittatur. 7. 79. a.
Agnitio vbi facienda. 12. 78. b.
Albū multiplex. 3. eius corrupti pœna cui adplicabilis. 4. eo citari posse. 5. ad quæ extendi possit. 6. 135. b.
Alienabilia. 2. 41. a.
Alienanti pœnitere non licere. 13. 127. b.
Allegationum quæ recitanda. 1. 70. b.
Alternatiua multiplex. 1. 157. a. vtraq; est in obligatione. 2. ibid. cuius sit electio. 4. 6. ibid.
Annuagio quis potior. 6. 73. b.
Animalium quę rationabilia. 2. 6. b.
Animus qui deponatur. 1. 2. 3. 38. a. b. eius rei probatio. 5. ibid. b.
Annonæ emptio quando, an non, punibilis. 4. 187. b.
Annus ex quo currat. 17. 127. a.
⁂ Annus cœptus an habeatur pro completo. 1. 12. b.
Annua à singulis annis differre. 7. 83. b. quando debita. 1. 3. 94.
Antecedenti concesso, conceditur & consequens. 4. 12. a.
Antiqua cur discenda. 1. 43. b.
Appellare in notoriis non licere. 18. 5. a.
Appellatione finita quis exequatur. 3. 56. a. à reclamatione differt. 4. 101. a. an in excusatione tutorum necessaria. 1. 27. b.
Arbiter quando cogendus. 9. 10 4. a. b. alij non stipulatur. 11. 88. a.
Arbitrariæ quæ qualesve. 1. 3. 4. 6. 12. 153. b. 154. a. b. cur sic dictæ. 2. 29. 154. a. b. quæ eas faciant. 7. 10. 16. 154. a. b. 115. a. quot sunt. 17. 115. a. earum processus. 20. 115. a. effectus. 22. 115. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

Arbitraturo mortuo qui subueniendum.4.103.a.
Arbitrio quando standum.2.quando reuocabile.3. æquo non renunciari.8.101.a. an infamet.1.182.b.
Arboris dominium ex radicibus deprehendi.1.32.b.
Arguere de contractibus ad vltimas voluntates an liceat.1. 13. a.
Arrhæ quando reddendæ.7.quando amittantur.8.100.b.
Arma non luit sociatus.2.ea commodans ne recuperet.3.105.b.earum delatione peregrinum non puniri.1.113.b.
Arrogatio cur adoptione solennior.3.16.b.
Arrogator an venditum retrahat. 11.79. b. nominibusue obnoxius.1.2. 79.a.ei quæ liceant.1.19.a.
Arrogatus qui succedit.8.adit.9.quæ eum deserant.10.79.a.b.qui ei succedant.1.2.3.79.b.qui ei succurratur.1.58.a.
Ascendentes quando succedant.9.8.9.76.
Asse impleto detrahendum.2.7.computandum.3.31.a.
Authen.perpetua sensus.1.103.a.
Authen.licet.sensus.4.79.b.
Asonis lapsus.1.73.b.

B

Banniendi causæ.6.18.a.
Bastardi an succedant.2.74.b.
Bellare quibus liceat.2.6.a.b.
Bello capta an reddenda.231.a.
Beneficiato contrahente nuptias, quid fiet de eius beneficio.3.14.a.
Beneficij impetrati tempora.12.59.a.acceptatio.5.60.a.
Bona quid.2.70.a.an sequantur personam.3.64.b.
Bona fides probanda.2.37.a.
Bonorum possessio contra tab.cur,& quando detur. 377.b. quibus non detur.1.ibid. eius,& emancipationis differentiæ.3.76.b.
Bonorũ possess.petituro obseruã.4.eius genera,& virtutes.6.9.10.11.78.b.
Bono.pos.septima quæ.7.77.b.
Bonorum possessor non est hæres.3.77.b.
Breuiloqua quinque continet 27.28.29.30.31.ea cõtentæ quales.32.54.a.b.
Brocardi,si non valet,vt ago &c.3.63.b.

C

Capitul.cùm filius.enucleari.7.61.a.
Cap.cum à nobis.sensus.13.44.
Cap.si pater.de testa.sensus.34.54.b.
Ca.si anno.sensus.4.12.b.
Ca.abbate.explicari.6.140.a.
C.si.de præscrip.sensus.4.39.
Ca.si quis suadente.sensus.2.a.
C.cum Ioannes.enucleari.7.91.b.
Ca.Rainutius.de testa.explicari.2.58.a.
Cæsaris origo.6.3.a.
Canis dominus an teneatur.2.166.a.
Capellania quæ non est obtineri non potest.3.67.a.
Capionem moribus vetari.3.30.b.
Captiui tutelam finiri qui accipiendum.3.23.b.
Captiuitatis hora qui accipienda.1.48.b.
Capto ab hostibus succedi.1.78.a.cur seruus.2.18.a.
Captrensia an capi possint.2.166.a.
Casus an excuset.6.82.b.quis eum probet. 83. b. incendij in quo spectandus.2.82.b.an emptori imputetur.1.107.a.fortuito qui teneantur.5.82.b.
Catoni.reg.vis.7.40.a.limitatio.7.59.a.
Cauendum quando sit.2.9.168.a.
Cauere ob quæ oporteat.1.70.b.
Causarum plurium in appella.contentarum vn a sola cognoscẽda.4.106.a.superuenire sat esse.5.106.a.à quibus exprimenda.3.70.b.
Cautio quid.2.plena,quæ.1.94.b.ob quæ præstanda.1.86.a. non est substãtiæ.2.35.b.cur inuenta,2.170.a.iudic.solui effectus.2. dominium nõ superfluit.5.171.b.
Cautum ne satis re vna.10.171.a.an pacto,12.ibid.b.
Cedat liberatus.3.64.a.
Cedenda actio.1.64.a.
Cedere qui an non possint.9.161.b.
Cedi quæ non debeant.2.64.a.
Census quid.13.quid ab emphyteusi differt.14.103.b.
Censualis contractus forma,& natura.15.103.b.
Certum iurandum.8.156.a.
Certi condictio ad quæ data.2.82.a.
Cessio cur inuenta.1.160.b.an renuntiari queat.8.161.a.an liberet.4.160.b. 56.161.a.
Chartæ inuolutio.1.46.b.aliena cui exhibenda.2.55.a.
CHRISTI nomine omisso,instrumentum vitiari.1.3.a.
Citans iniustè tenetur iniuriarum.2.112.a.
Citatus domi an arcessetur.11.182.
Citari sine præcepto an liceat.4.183.a.
Citationem variè fieri.3.effectus.4.135.a.eius locus.4.17.a.ea an egeant notoria.12.4.b.
Clericus quorum procurator sit.2.176.a.eo iniuriato qui agant.2.112.a.an arrestandus.3.160.a.
Ciuitatum propria.1.29.a.
Clausulæ rem ra.hab.vis.5.168.a.
Clericus an recte tutor creetur.3.26.b.eius intestati bona aduentitia cuius sint.2.72.a.an laici procurator.6.7.171.b. quo nõ ligẽtur. 17.ibi.quorũ sit procurator.2.176.eo iniuriato qui agant.2.112.an arrestãdus.3.160.a.
Codicillare quis censendus.1.52.a.
Codicillis legari & qui.2.70.b.ij. post testamentum non, nisi expressim, confirmantur.1.2.ad fideicommissum trahuntur.1.confirmatorum vis 2.71.b.lege ibi,confirmatorum,non confirmatoris.illorum solennitas 2.72.b.variè.fiunt.1.71.b.
Cœmeterium nullius esse.4.30.a.quando non sacrum.2.ibi.
Cœnobita an testis.5.44.b.an pro monasterio.3.46.b. renuntiata non capit.13.14.59.a.
Collecta vna quando pluribus imponenda.1.262.
Collectionem vno subsistere.2.65.a.
Collegium quot constet.1.65.a.eius & gregis discrimen.5.ibi.
Cognatio cur arbore ostendatur.47.75.a.
Cognatorum exæquatio .3.74.b. distantia qui dignoscenda 6.7.75.a. potiores.10.cõcursus.11.76.a. qui agant iniuriarum.3.112.b ij.qui.1.19.b.
Colonus partiarius an fructus suos faciat.1.3.eius actiones.2.102.b.à quo differt.4.33.b.
Columbæ cuius sint.2.31.a.
Commercio vetito,ad quid an non,agi queat.5.102.b. vetitum quando licitum.4.86.b.
Commissum transmissibile.1.86.a.
Commodatarius quo teneatur.4.82.b.
Communia quæ durauerint.1.28.b
Communi diuidundo capita.16.1.44.a.b.
Compensationis locus.3.5.& deinceps.152.a.b.effectus.11.153.a.
Concessio quo reducibilis.7.101.a.
Condictionis furtiuæ species.8.140.b.à quo data.11.ibi.cui & in quem.10. ibid.3.32.a.
Conditio an retrò trahatur.347.b.eius notæ.167.b. ex mente colligitur.2. ibi.an suspendant.5.an rescienda.6.in quem cõferatur,refert.2.68.a.tacita pura.4.quando suspensiua.5.65.omnes implendæ.1.51.b. an transmissibiles.5.83.b.
Conducti actio ad quæ data.14.149.a.
Conferri in contrahente quæ possint.1.102.a.
Confessoria quid 13.vtilis.12.probatio.28.29.vis.33.119.120.121.a.b.
Confessus quando impugnet.6.71.b.de non nu.pecu.excipit.1.97.a. non mulctatur.4.141.a.non confidens sed confitens,legas. confitenti aliud à petito quid præcipiendum.11.159.a.
Confiscationes qui applicandæ.3.112.an transmissibiles.2.172.a.
Coufusaneorum quod alteri cedat.2.31.b.
Coniuncti re,& verbis.7.9.62.a.b.eorum potior .11.ibidem.
Coniunctio quoto gradu vetita.2.15.b.
Consecratio impropria.1.29.a.b.
Consentiendi forma.15.97.b.
Consensu in quibus obligemur.1.ille qui accipiendus.3.99.b. eo statim obligamur.3.106.a.
Consilium quando expetendum.1. 55.a.
Consolidatorum acquisitio.1.2.62.b.
Constitutum an probandum.11.133.a.
Consuetudinis acceptio,differentiæ.1.2.3.4.definitio,inductio.5.6.9.a.ei requisita.9.10.11.12.12.149.a.b.effectus. 16.17.18. 24. 25. probatio.20.10.a. an legi prævaleat.3.171.b.
Consules quando,an non,teneantur.1.2.3.105.b.
Contractus nominati non nudi.4.81.b.eorum genera & quæ. 14.7.b. bo. fid.& stricti iuris discrimen.9.66.a.ab vlti.vol.differt.5.51.b.qui vestiãtur.7.141.b.innominatus multiplex.8.148.a.matrimonialis bonæ fid. esse 4.150.a.eo vetito,ne stipuleris.5. 86.b. nominatorum vis.4. 94.b. scriptus quis.1.2.100.b.quando perfectus.5. 6.ibid. quorum gratia fiãt 2.82.transmissibiles.2.104.a.
Contraria simul proponenda.4.27.a.
Contratabulant præteriti.1.57.a.
Creditorũ maior pars quãdo insufficiẽs.2.80.a. lege in summa creditorũ.
Criminosi quousque rerum domini.12.41.b.
Criminum genera,variè persequuntur.2.15.185.b.
Culparum genera,viresque.3.82.b.eæ an casus fortuiti.1. ibid.eæ an infament.3.28.a.culpæ leuis pœna.3.20.a.culpam non puniri.2.186.b.
Curator qualis.1.20.b.qñ & ad quæ cogẽdus.1.23.a.in quo dabilis1.quis. 2.quibus detur inuitis.3.qui.4.eius dandi,excusandiq; tẽpora.5.23.b.
Curiæ qui addicatur quis.2.16.a.

Data

Index.

D

Data an respondenda.5.91.a.
Datiuo succedit legitimus.3.27.a
Debiti oblatio quando insufficiens.22.128. a. reliquum post sententiam petibile.14.159.a.
Debitor an carcerandus.2.160. b.
Deceptus an ignorantiam probet.2.12.b.
Decima transmissibilis.3.28.b.an eas leget laicus.5.61.a.legas ibi,leget,non liget quibus vetitæ.1.102.a.porrorum cuius sit.2.32.b.
Declinatoriæ initio obiciendæ.b.173.a.b.174.b.
Deduci,quæ an non,queant.2.160.b.
Deductum an transmissibile.6.160.
Defectu quid corruat.89.86.b.
Defensionis modus quibus constet.7.à quibus licita.8.quo iure inducta.13. 7.a.illa quæ.1.174.a.
Defensor quando non admittendus.8.eo damnato, in quem exequendũ. 9.172.b.
Delegatorum datio & potestas.127.b.
Deducta an transmissibilia.1.172.b.1.72.b
Deportant vicegerentes.1.18.a.
Depositum variè repeti.14.143.a.
Derelinqui non,nisi animo dicitur.1.35.a.
Detrahens vnum,reliquum firmat.2.48.a.
Deueria non nisi vsu transferri.15.18.119.b.
Dies an tacitè insit.2.an differendus.4.83.a.editio eiusdem.6.91.
Dieta legitima.6.27.b.
Differens non aufert.171.a.
Difficultas vitians quæ.8.68.b.
Dilatoriarum tempus.11.173.a.repulsæ non obiciendæ. 16.ibid.b.
Directus dominus prior quis.8.103.b.
Dirutum,sacrum durare.1.29.b.
Diui unctiuæ natura.2.11.a.
Diuersa quæ.3.31.a.
Dispensationem falsitate corruere.12.13.a.
Diuisione proprietatem non amitti.12. petitæ conclusio.10. 141. b.ea quibus negata. 5.quibus obiicienda.6.95.b
Diu,qui accipiendum.1. 96.
Doctorandi tempus.3.13.a.
Dolus qui probandus.24.117.b.& quando.422.a.qui à furto differat.1.31. a.an transmissibilis.6.173.b.
Dominus variè dicendus.1.62.b.eo comparente,non reuocatur procurator.2.63.a.vtilis quis.3.34.b.plures an cõpatibiles.6.103.b. manus mortuæ.quando succedit.1.17.a.ei non quærit maleficus.3.13.b. familiæ teneri delicto.5.165.a.pro ,curatore cauet.2.3.qui.4.cur.7.16.170.b.171.a.
Domicilia quando spectanda.13.15.37.b.
Dominium quando,an non,continuatur.1.72.b.eius genera.3.122.a. amissio.11.124.acquisitio.1.34.b.translatio.1.35.a.effectus.1. 41.probatio.5.11. b.ex causa tollitur.3.10.b.a.
Domum altius tolli an recte vetetur. 3.28.b.eius amissio.1.31.b.
Donantis,& donatarij diuersa tempora.6.40.a.illum non tenet euictio.7 ibid.a.
Donare futuris verbis non posse.4.40.
Donari nondum ædificatis non posse.1.35.b.
Donata ante crimen an reuocabilia.8.127.b.ab ingratis reuocari.1.23.a.
Donatio quid.2.ei necessaria.1.39.b.eius futuræ actio.5.40. a. quando irreuocabilis.4.ibid.b.reuocandæ eius causæ.8.41.a.ob nup. vtilitas.2. 41. a.illa quibus verbis arguatur.2.47.b.reuocatur.1.60.a.ibi. legas donatio quando valeat.2.ibid.cau.mor.natura.2.48.b. quando præsumenda.1.158.a.
Donatoris & venditoris differentiæ.10.101.b.
Dos qua causa habita.12.88.a.quando fisco adplicanda.1.2. 15. b. 16. a. eius causa quando agendum.8.150.b.
Dotali vendito quis euictionis reus.7.ad qui repetant.9.10.11.41.b. id alienabile.3.41.a.
Dubium qui fiat.80.a.
Duellum quando permissum.3.72.b.
Duos quæ respuant.1.24.b.
Dupondio completo trientem deberi.1.51.a.illius vtilitas.5.6.ibid.

E

Eadem quæ non sunt. 5.114.b.
Ecclesiarum res cuius.1.29.b.earum præmia.3.30.a.earum res an alienabiles. 4.29.b. eis data profana.1.ibi. eius nominatio qui accipienda.1.26.b. eius restitutio ad prælationẽ non trahitur. 37. 126. a. lege in summa restitutionem. eius res alienabiles.6.61.a.
Ecclesiastica an inalienabilia. 4. 41.b.
Effectus ne,an nomen spectari oporteat.1.41.a.
Electio cuius sit.4.5.6.7.8.eius verba,& tempus.10.12.66.a.ea, neglecto volente,subsistit.1.73.a.
Eligendus vnus ex pluribus.120.a.
Electum quid eiusque vis.1. 32. a.
Emancipandi modus.3.43.b.
Emancipans quid plus retineat.44.42.b.
Emancipatione adsignato sublata.5.eius & exhæredationis discrimen. 4. 77.a.ob eam,amittenda.2.23.b.
Emancipatus quando legitimus.3.74.ei non substitui. 3.52. b. 1.55. ei quis prouideat.1.73.b.ei non adsignari.2.72.a.an incognitus.8.78. is non succedit.1.55.b
Emendam vni ex dominis læso deberi.2.112.b.
Emendare quousque & qui liceat.3.4.6.10.158.159.b. a. libellum ineptum emendet quis.12.159.a.
Emendatus an conueniri queat.6.57.b.
Emere an cogamur.4.60.a.
Emphyteuta si rem vendicet, an succumbat.13. 116. an emphyteuticare queat.2.7.106.
Emphiteuticandi formæ.10.103.b.
Emphiteutici contractus natura.5.103.a.
Emphiteuta an præscribat.5.43.a.
Emphiteusis an posit sine scriptura fieri.11.103.b.
Emptionis incõmoda.4.37.a.requisita.3.59.a.
Emptor ad quid concludat.12.101. 13.149.b.
Episcopus dominum excludit.2.17.b.
Equum fræno non tradi.3.35.a.
Errans non contrahit.4.non legat.1.4.62.b.non vsucapit.3.5.39.a
Errore quę corruãt.5.24.a.iustus et iustissimus.1.139.a.quis vitiet.1. 2.67.a.
Error an noceat vsucapioni.4.38.a.an in nomine beneficij impetrati viciet.3.110.a.
Euentus an spectandus.3.4.30.b.
Euictionem in redemptis cessat.2.6.a.
Euictionis nomine an teneatur mulier vẽdens rem dotalẽ.4.41. b.contractu vetito,eam cessare 4.102.b
Exactionis tempus.3.83.b.
Exceptionum genera.20.81.a.cohæres non es,vis.7.143.b.actione mediuntur.2.3.173.a. ante sententiam obiicienda. 14. ibid. Procuratoriæ,1.176. non nume.natura.21.13.locus 10.20.97.a.b.
Exceptio quælibet legitima impedit effectum moræ.12.153.a.
Excessum reuocabile.5.40.b.
Excessus vetitus.15.93.b.
Excommunicati quibus pares.1.20.a.
Excommunicatio ex falsa causa an valeat.11.13.a.
Excusationis tempora. 11, horum cursus. 2.26.b.illius, & appel. differentiæ.1.3.27.a.ea scribenda.4.ibi.
Executor testamenti quando dupli teneatur.4.141.b.an possint facere procuratores.14.162.a.
Exemplariè impuberi substitui posse.9.& in diem.18.idque adoptati licere.17.53.b.
Exemplaris an reconualescat.25.an extendi queat.26.54.
Exemptionis à potestate causæ.7. 14.a. vbi exemptionis, non exceptiones,in summa legas.
Exercitoria quando detur.4.162.a.
Exhæredandi forma.1.49.a.in modo est differentia.2.49.b.
Exhęredato recte substituì.2.55.a.
Expensæ qui adiudicandæ.18.156.earum quantitas arbitraria.3.160. a.an repetibiles.1.24.ibid.quæ non spectandæ.2.31.a.
Expensas soluit minor doli capax aduersus contumaciam restituitur. 6.22.b.an eas debeat confitens.4.141.a.
Expressum nocere.1.19.a.
Extendi quæ nequeant.10.129.b.
Extincta vendicari non posse.5.32.a.
Extrahat quis ab ecclesia.5.14.a.
Extraneus an recte tutor.1.26.a.quis.1.58.b.quis sit.2.55.b.

F

Fabri qui.1.32.b.
Facere in alieno an liceat.2.13.b quis id ius probabit.3.13.
Facilitas.1.30.b.
Facti stipulati effectus.187.b.alieni promissio.4.5.6.ibid. a. b. an transmissibile. 5.83.b.
Falcidia qui vetanda.1.eiusdem & trebel.communia.2.quando detrahenda.3.qui retinenda.4.quatenus ei imputetur.5.in cuius seruo venit.1.2. in quibus cesset.3.69.b.
Falsa causa an vitiet acta iudiciaria.2.12.b.
Falsi pœna.1.286.b.
Familiam an posit conseruare iudex.27.b.
Familiam qui diuidant. 6.143.b.eius rei progressus & finis.7. ibi. ea semel diuidenda.13.144.a.qui agatur.144.a. an domino soluenti teneatur. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis eius factum præstabit.1.113.b.
Famuli damnum,quando an non præstet dominus.6.105.a.
Fera nocente an teneatur dominus.1.166.
Feudatarius an emphyteuticet.3.103.a.
Feudum qui alienabile.3.28.b. quando reuocabile.7.40.b. totum ob partem amicti.5.63.a. vendibile.3.100.a.
Fisco quando cesset.2.50.a. eius effectus.4.58.b.
Fidei quibus verbis committatur.2.71.b. certæ committi, an liceat. numero 1.76.b.
Fideicommissum officio iudicis non peti.1.69.b.quando totum soluendum.4.70.b.spectanda eius tempora.10.59.a.genera.1.60.b.
Fideicommissarium hæredi comparari.2.55.b.
Fideiussio excessiua reducibilis.2.92.
Fideiussor quatenus damnandus.1.94.b.cui accedat,an non.2.4.5.6.7.8. an ei detur exceptio.5. eius hæres an teneatur.12. obligatio an exprimenda.1. an plus reis teneatur.1.2.quādo diuisionem petat.3.94.a.b. eius,& rei discrimen.10.96.a. an teneatur de emenda non taxata.2.95.a. an ei danda actio.2.96.b. quando interesse.5. quando requirendus.7. quando dandus.8.168.b.cui dandus.4.172.b. an post appellationem teneatur.3.ibid. b.
Filius quando ex vxore illegitima fiat legitimus.1.14.a. eius, & agnati discrimen.1.17.a.capti ab hostibus,an testetur.1.13.b. ex bonis patris quæsiisse præsumitur.5.42.b. an donet.2. an eius bona pro patre capi possint.5.48.a.illi quæri quæ possint.10.11.12.13.89.a. an viuo patre, tutor.1.23.a.quibus profint.2.25.b.huic quæ,an non,liceant.2.90.b. an patri testis.1.2.46.b. an seruo æquiparandus.5.68.a. filiorum genera.1. successio æqualis.2.75.b.quousq;.3.ibid. ad nepotes nō extenditur.2. 19.b.cōtumax qui coercēdus.1.166.a.eo dānato,q exequendū.3.166.a.
Filia in feudo à quo exclusa.5.73.b.feudo excluditur.6.76.a.
Filiationis possessio,an controuertenda.5.tunc quis citandus.6. adoptanti non dari.8.137. a.b.
Finium regundorum actionis effectus.21.144.a. tempus.24. ad quæ data.27.145.a.
Finibus an concurrat proprietas.22. eod.
Fisco quis potior.1.15.ad quę teneatur.2.80.a.variè accipitur.36.126.a.alienata an reuocet.6.127.a.an à cognatis excludatur.3.15.a eius communia,& specialia.2.3.39.a.
Flumen publicum,qui accipiendum.128. b.
Fœminæ quo iure excusæ.1. 73. b.
Forma omissa actum vitiari.3.80.a.
Franciæ regi quis bellum indicere possit.4.6.b.
✳Francia an subdita Imperatori.6.3.b.an in Francia iudicandū secundū leges Romanorum.Franciæ curia dat interdictum vti possidetis hæredibus,qui non sunt adepti possessionem.5.retinendæ. de interdictis.
Frater exhæredabilis.15.58.a.inturiarum teneri.1.112.a.adoptati nepus,an duci queat.2.15.a.an tutor.3.4.5.20.b.
Fratrum filij quibuscum vocati.4.73.b.quibus potiores.14.76.a.
Fraudatos creditores,an exprimendum.9.114.b.
✳Fraude factæ alienationes quæ sint.1.& deinceps.127.a.b.
Fructuarius non possidet.4.43.a.
Fructus à bonæ fidei possess.quando restituendi.1.33.a. cui.5.qui.7.8. variè percipi.6.33.b.percepti cuius sint.1.33.b.5.34.a.dotales cui cedant. 16.a.genera.3.variè peti.5.184.a.
Fugitiuo necessaria bona fides.4.38.a.an restituendus.6.14.a.
Fullo quid domino reddat.3.110.
Fundi domusque communia.2.66.a.
Fur manifestus,cur magis puniēdus.1.110.b.qui necandus. 3. 45.46. 111. a eo occiso,spectanda.7.111.eum decipere an liceat.8.9.111.
Furto non tenetur frater.2.eo opem ferēs obligatur. 11.ab iniuria differt. 41.ab iniurta differt.2.eius actio, quādo & cui cōpetat. 12. domesticū, an puniendum.2.110.a.& an agat depositarius.1.ibi. b. manifestum nō probandum.2.ibi.eo variè agi.1.ibid. eius vitio quando inuratur res. 12. 38. a.

G

Alli consilium.2.9.b.
✳Gallicum idioma supremum eloquij tenet.3.26.a.
Gerundiorum natura. 2.114.a.
Genus quando,vt species iudicandu m.4.152. a
✳Generalis petitio an procedat.num.1.& deinceps.fol. 157.158.b.a.
Gestor an sibi quærat.1.stipuletur.2.4.93.a.
Gradus.1.3.qui cōputandi.2.5.8.10.11.12.75.a.b.
Gratiam ex causa reuocari.12.106.b.
Grege legato, vnum non deberi. 4.65. a.

H

Abilitatis tempus.1.59.a.
Hæreditarium ius quando non suspenditur.1.70.a.
Hæreditas quando cedat.1.50.a.quem repræsentet.1.ibi. b.ea hæres.2.ibi.b.eius quantitas.1.ibid.b.cui deferenda,si hæres sit incapax.5.ibi.præscriptio.4.37.a.
Hæres desinens liberatur.4.72.b.huic cauendū.1.104.b.eius res non obligatur.6.150.b.quando iurare, soluereq; cogendus. 1.2. 3. 70. b. duplici iure.3.77. a. qui instituendus.1.50.b.nō desinit semel hæres.1.51.a. quibus,quatenus que tenetur.1.59.b.an ignorātia excusandus.10.64.b.ei successoris factum adscribi.2.ibi. b.
Homagium an à muliere præstandum.3.150. b. an obligabile. 24. 130. a transmittitur.12.79.b.
Hominum eadem natura.1. 11.a.
Hospitale quando profanum.2.29.b.
Hostium bona capta cuius sint.1.31.a.illi qui sint.1.18. a.
Humanitatis scriptoribus,an standum.4.102.b.
Hypothecæ liberatio.32.131. a.
Hypothecandi forma.34.131.b.
Hypothecaria qualis.28.an præscriptibilis.30.cui concurrat.33.131.a b.cui detur.2.41.a.
Hypothecari,quæ an non debeant.25.26.131.a.

I

Gnorantia quando obsit.1.61.a.
✳Ignorantia à quo probanda.2.12.b.
Ignoto dari posse.1.51.b.
Illiteratus an tutor an iudex?.1.& 2.26.a.
Immunitate ecclesiæ qui gaudeant. 2. ea quo porrigenda. 3.14.a.
Impensæ an fratri imputandæ.1.2.107.b. 108.a. voluptariæ quando repetibiles.1.106.b.
Imperator quis.2.eiusdem electores.5.3.a.
Imperium delegabile.quo iure competat.1.2.16.b.eius genera.4.3.a.
Impossibili quando obligemur.3.102.b.an actionem pariat.1.90.b.
Impossibilitatem non obligare.nu.2.48.b.lege in summa. ibi. impossibilitatem non ius possibilitatem:eam vitiare.3.51.b.7.68.a.
Impræscriptibilia.6.38.a.3.143.a.
Impugnans actum eo non fruatur.1.69.b.
Imputari quæ possint.7.96.a.
Incertitudo an vitiet.3.68.a.
Incerto processum non vitiari.11.156.a.quando agere liceat.13.ibid.b. certificatum an valet.1.35.a.
Incorporalium subsistentia.1. possessio. 2. petitio.3. 35. a. ea an obligabilia.27.131.a.
Inconstantia an admissibilis.2.6.a.
Incrementum cuius sit.16. 103.a.
Indebitum qui condicendum.12. 82. a.
Indefinita non extendi.1.49. a.
Infames testesne sint?.44.b.
Infamiam sententia non tollit.2.27.b.an iudicis officio irrogata.2.28.a.
Infantem non obligari. 1.22.a.
Ingratitudinis causæ.4.5.6. 40. b.
Inhabilis gesta an valeant.22.23.45.b.frustra testatur.2. 3.5c.b.
Inimicitiæ quando remissæ.1.26.a.capitales quæ.1.2. ibi.b.
Iniuria an æstimabilis.2. & quis.1.112.b.an dissimulatione sublata.3. 113. b.
Iniuriarum actio an prætoria. 1.annalis.1.112.pœna.113.a.quis agat.nu. 1. ibidem b.
Iniuriandi animus quando non probandus.4.113. b.
Inquisitionem non fieri,qui accipiendum. 5.19. a.
Insinuationis forma.1.quando facta censenda.2.40.b.
Institor multiplex,& quis obliget.8.13.162.a.
Institoriæ locus.3. 161. b.
Institutionis particularis vis.8.conditionalis.& in diem valida.2.5.sub cōditione,cùm morietur,an valeat.4.51.a.nominatim fiat.4. 51. b. conditionalis an concurrat.2.52.a.eius spectanda tempora.6.48.a.eius conditiones,tempora.6.59.a.
Instrumenti fides.1.ei inserenda.3.editio.4.impugnabilitas.10.11. reprobatio.12.18. vacillatio.13.quando non standum.16.probatio. 19. æquiparatio.22.91.a.b.92.a.b.eius legendi forma.1.3.65.a.
Interdici vni posse.1.176.a.
Interesse quadruplo maius.1.146.a.quando succedat.5.148. b.quando faciat arbitrarium.15.115.a.æstimandū.5.156.a.eius probatio.1.136.a. præstatio.1.111.eo cessante, cessat actio.6.106.
Interdicta an actiones.2.176.retinendæ.cui in quem.1.4.5.177. a. his quid consequamur.12.177. b.
Interdictionis vis.6.24.a.
Interpres necessarius.2.83.a.
Interpretandum in quem sit.2.93.a.
Intestati qui.3.4.72.a.pro parte qui.5.50.b.
Interuenientium pro aliis nomina varia.1.94. b. paritas. 1. 95. b. differentiæ.5. 96.a.
Inuecta quæ obliganda.2.3.4.129.a.an transferri queant.8.ibi.b.
Inuentarij tempus.5. quando obiiciendum.6. qui eum faciant.7.59.
Inuestitura an necessaria.1.88.a.
Ioannes Faber cur sic dictus.1.32.b.

Iudex

Iudex quatenus nobis quærat.6.10.87. b. 88.a. quæ necessario faciat. 11. 14.b.qui ius dicat.1.23.a.competens quis.4.173.a. imperitus non recusandus.5. 5. b.
Iudicis acta ex falsa causa,quādo an nō,valeant.2.12.b.an reuocabilia. 4. 9.10.12.& 13.b.a.
Iudicem iniuriarum teneri.1.112.a.
Iudicum quis tutorem det.4.5.21.b.iis authoribus quæ licent.1.22. b.
Iudicatum solui quid.2.77.a.
Iudicij acta,an in notoriis necessaria 14.4.b.
Iurisconsulto futuro obseruanda.3.2.b.eius nomen multiplex.3.5.b.
Iurisperti à quibus,an non,excusandi.1.26.b.
Ius agendi quid.7.11 4.b. olim impetratum.6. 114. b. vnum ad aliud non trahi.5.77.a.naturale non,nisi ex causa tolli.1.2.10.b.
Iuris subiectum.6.7.2.b.
Iura quando discenda.8.3. b.
Iurare in litem,an liceat. 1.184.b.
Iuramentum an liget.6.8.ne liget cautela.5. 41.b. contractu regulatur. 6. 96.a. hæreditarij forma.9. 71.a.
Iustiniani fides & tempora.2.3.a.consulatus.1.5.a.
Iustitia perpetua quæ.1.6.a.ea iure prior.ibidem.

L

Egis,hominem, sensus. 4.59.a.
L.si ignorans.conciliari.2.14.b.
L.cùm quærebatur.sensus.8.38.b.
L.pro socio.ff.pro socio.sensus.15..143.
L.non facile.an correcta.2.15.b.
L.proinde.6.j.explicari.1.86.a.
L.j.ff.de testa.mili.& §.planè.Insti.eo.conciliari.1. 47. b.
L.non figura.sensus.8.97.a.
L.cùm res.sensus.2.139.a.
L.si quis sub.sensus.4.19.a.
L.filio.locus.4. 49.a.
L.cùm hæres.sensus.1.51.b.
L.iiij.C.de leg.tut.sensus.2.15.
L.constitutionibus.sensus.2.136. a.
L.fratres.sensus.2.57.b.
L.distantibus.explicari.4. 46.
L.j.C.de mag.conue.sensus.2.25.a.
L.Scæuola.sensus.36.54.b.
L.omnium.explicari.11.45.a.
L.ex persona obligari.4.95. a.
L.hostes.sensus.3.6.b.
L.in fraudem.& l.sed & si quis conciliari.1.48.a.
L.qui vxoris.sensus.3. 62. b.
L.nemo.sensus.4.104. b.
L.si fundum.sensus.8.33.b.
L.non figura.sensus.8.97.
L.consensu.explicari.5.100. a.
L.procurator.sensus.2.27.b.
L.j.C.commu.de leg.enucleari.2.60.a.
L.si intra.sensus.22.97. b.
L.si creditor.enucleari.1.63.b.
L.si in metallum.sensus.2.ibid.
L.hæres.sensus.4.64.b.
L.cedere.& l.in omnibus.conciliari.6.65.b.
Lædentis se pœna.1.6.a.
Læsio,quando an non,probanda.29.30.126.a.
Laqueo capiens quis potior. 1.30. b.
Laudemia recipit tutor.4.42.a. ea cuius sint.1.50.a.
Legendi triplex modus.1.66. a.
Legari variè.2.60.b.futuris.1.62.a.incerto.1.2.corpori.3.66.b.67. a. extra testamentum posse.5.71.a.à quo liceat.1.71.a.
✳Legari,rei quæ non est,posse.1.62.a.
Legatarius an dominus. 9. 60. b. plures qui admittuntur. 4. 66. quando onera ferat.1.70.a.quatenus grauandus.1.2.71. a. creditor.14. 127.a.an testis.1.2.5.46.b.
Legata immensa nulla.1.8.b.eorum tempora.8.9.59.a. incertus si sit, nullum.3.60.eius actio multiplex.1. 4.5.6. ibi.a. b. communis rei an validum.1.hostilis rei.3.ibi.b.alieni probatio.3.4.5.& 6.61. b. reditus à quo dum.1.ibid.b.deficiens cui debitum.2.62.a.confirmabile.4 62.cōfoluendi.1.ibid.b.deficiens cui debitum.2.62.a.confirmabile.4 62.cōditionale reuocari.1.63.a.à dona.inter virum & vxo.distat.2.ibi.quando an non valet.2.3.inc persona nullum.5.63.b. legatum dotis,generisq; an valeat.2.3.64.patris & matris duplex.11.64.b.vaccæ partū non deberi.2.ibid.dominij eius probatio.1.3.quando cedat.2.65.a.b. genus & qualitas legata an debeantur.3.66.a.eius & contractus discrimen.11. ibi. quādo transmissibile.1. 2. 3. eius capaces.6 6.b.legatū.seruo quādo ceda.1.3.67.b.eius validitas vnde pendeat.3.eod.tempus spectandum. 2.eo reuocato libertatem adimi.3.50.annuum.5. 94.b. differt à donatione cau,mor.1.2.3.4.5.39.b.40.a. differt à contractu.6. 83.b. ecclesiæ cui debitum.1.6.b.seruo an valet.1.43.
Legatorum remedium.32.126.a.
Lex qui abrogetur.1.168.a.
Legis Vellæ capita.3.eorum prouisio.4.49.b.
✳Leges debent disci in adolescentia.2.60.b.
Legis commissoriæ vis.1.34.b.
Legem ferre,qui quatenus que possit.3.4.& 5.7.b.a.
Leges quos,an non,ligent.1.2.3.4.5.a.
Legitimandi modus multiplex.1.6.7.16.a.
Legitimari matrimonio.4.5.ibi.& à quibus.8.ibi.16.b.
Legitimatos patri succedere.4.75.b.quando succedat.3.16.a.
Legitimus qui accipiendus.6.77.a.5.75. a.
Libellans probationi contrarium an obtineat.1.7.b.
Libello edito,an res fiat litig.15.qui in rei vendicatione formādus.26.17.a. 18.a.alternati locus.3.61.b.an valeat.2.7.b.
Libera potestas,quatenus accipienda.1.132. a.
Liberatio variè legatur.2.3.cui prosit.5.63.b.
Liberi qui.2.49.a.à quibus alendi.4.5.6.a.
Libertas quando non data.1.50.a.in diem non dari.6.51.b.à quo accipienda.1.2.58.a.ea amissa,ciuitatem retineri.3.20.a.à quo datur. 2. 12. a. eius genera.1. eod.
Libertus centenario maior.1.76.a.
Libra auri,argentiq; quanti sit.1.2.3.21.b.
Limitis iura. 1. 31. b.
Literarum obligatio quæ. 14. quæ actio. 17. illi consensus non ineat contrahēdi forma.13. locus. 12. qui à cæteris distet. 3. earum cautionis vis. nume.4.97.a.b.
✳Lite non contestata proceditur ad sententiam ex officio iudicis. 1. 28. a.
Littora maris & fluminum an distent.1.29.a.ea communia.1.5.ibid.
Lucratiui,& onerosi discrimen.2.127.a.
Lusores an teneantur de damno.10.111.a.

M

Acedoniano adsertione tolli.3, ei renūtiari. 4.an ei renuntietur.5. 163.a.
Magistratuum expliciti gradus.2.5. b.
Maiestas imperatoris solius est.14.a.
Maius ad minus trahi.4.75.a.
Ma. fid. possess.ne alienet.2.38.a.eam transmitti.3.ibi . an errore causetur. 4.ibidem.
Mancipium redimi posse.1.165.a.
Mandatarius quando non substituat.2.5.b.
Mandatum à quo distet.6.turpe non tenet. 1. fines eius an excedendi.2. 3. 105.b.quando excessibile.3.106.a.actio eius generalis.2.ibid. morte an extinguatur.1.ibi.b.differme non corruere.1.107.b.id approbandum. 1.5.b.speciale exigentia.1.167.b.quando dubium.1.108.a.dubium an admissibile.13.169.b.
Mandati actio quibus potior.1.38.a.
Mando,quid notet.1.71.a.b.
*Main morte, & droit d'icelle.*1.17.a.b.
Manifestum quid.9. 4. b.
Manumissio quando vetita.1.50.a.eius modi & differentiæ.2.3.65.a.
Manumissum delicto teneri.2.165. a.
Manumittere vetanti,an parendum.7.64.a.
Maris occidentis natura.2.28.b.eius littori non ædificandum. 1. quo iure cōmune.2.28.b.2.29.a.eius littora an & à quibus distēt, extendāturve. 1.2.ibid.maris vsu concesso,littora concedi. ibidem.
Marito,an vxore iniuriata,an agat.3.112. a. eo vendicato oblata remanere.2.42. a.
Mathematicorum lapsus.1. 20.
Mater negligens quando non punienda.1.qui ei succedant.1.2.74.b.ei an quæratur.13.88.a.præteritæ remedium.2.18.b.quando tutrix.2.21.a.
Materiarum genera.4.42.b.
Matrimonium à muliere dictum.1.150.b.eius inuentio.3.6.b.commoda. 1.14.b.
Membri mutilatio,an capitalis.1. 185.a.
Mente capto filiumfa,substituere.15. 16.13.b. illius filiis quid relinqui. 22. ibid.mente captorum differentia.2.4.8.b.
Mensuras falsantis pœna.4.180.a.
Meretrix intestabilis.5.exhæredanda.7.57.a.
Mercedis non dictæ actiones.102.b.eius & falarij discrimen.1.107.b.
Mers quid.3.102.b.
Metum passus variè concludit.3.7.150.b.quatenus agat.5. ibi.
Meum mihi ne seruiat.14.137.b.
Militare vetiti.1.47.a.
Militaris expeditio.1.49. b.
Miles tutor ne sit.1.illius iura,cui competant.2.26. b. à quo creandus mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

les.2.quæ eum faciant.5.eiusdem priuilegia.4.47.a. an a studente differat.2.4.a.
Militia,an dignitas.3.47.a.
Minor qui obligetur.3.82.b.quibus actibus inhabilis.2.3. 12. b. quæ vendat.2. 42.a.cur citius procurator,quã aduocatus.1.13.a. eius res ob dotem hypothecari. 11.151.a.an puniendus.7.22.b.
Minus quando debitum.4.61.b.
Missio in possessionem, qui succurratur.3.177.
Modum variè spectari.1.159.b.eius & causæ communia.4.67.b.
Monachi ne fideiubeant.1. 174.
Morbus quatenus excusat.1.26.a.
Mors in mandatis qui accipienda.11.107.a.
Mulier an testis.2.4. 44. b.an à minori distet.3.44.b.ea iniuriata,qui agãt. 4.112.a.iudicat per alium.4.20.b.
Muri qui fulciendi.1.fulcientis pœna.2.30.a.
Mutui & commodati differentiæ.1.82.b.
✳ Mutato ponte,an perdatur denarium.2.21.b.
Mutus an contrahat.1.90.a.

N

NAtalibus dispensatis,cætera non dispensari.1.12.b.
Natura naturata quæ.1.6.b.
Naturales quando matri non succedant. 5.76. a. eorum genera.2.16. b.
Naturale ius cum quo ortum. 2.30.b.
Negationum vsus.1.5.b.
Negatoria quid.34.cui,in quem,& ad quid data.35. conclusio. 38. præscriptio.39.120. a.
Nepotes ex filio cœnobita testamentum rumpere.5.49. b.lege ibi, testamentum,non testamenti,in summa.propriè filios nõ dici.12. 19. b. qui fiant filij.1.16.b.quibus,& in quibus succedãt,& à quo excluſi.2.3.4.5. 72.b.exhæredari possunt.1.55.b.quando sint sui.2.3,58.
Nominari qui debeant.2.27.a.
Nominatum præferri.4.49.a.
Nominum differentiæ quatenus sublatæ.11.25.a.
Notario negato actum corruere.21. 45. b.ei credi. 11. 97. b. eum stipulari. 1.170. b.
Notorium qui cesset.2.80.b. quid.5.eius genera. 3. deprehensio. 8. 4. a.b. an citatione egeat. 12. 4.b. probatione non eget. 5. 4. b. eius sententiæ executor.19.5.a.
Noxalis locus.3.quando cesset.24.165.a.qualis adiectio.1. conclusio. eod.
✳ Nullum an sit testamentum in quo suus est præteritus.1.77.b.
Nulla an valeant.2.eod.
Numerasse credens,quando non probet.6.97. a.
Numeri resolubiles.13.11.a.
Nuntius an obliget. 4.100.
Nuptiæ vnde dictæ.2.14.b.qui soluantur.3.14.b. 4.15.errantium nullæ. 2. ibid. sine curatore non contrahi.3.15.a.quæ eas impediant. 1. 2.14. 15. b. veterum pœnæ.4.16. a.
Nutu an obligetur quis.6.100.a.

O

OBligandi animus qui præsumendus.2.31.a. modi. 7. 97. a. 1. 81. b.
Obligatio quarum actionum mater.3.133.b. ciuilis multiplex.1.132.a. vis.1.95.a.qui accipienda.2.99.b.abusiua. 2.81. b. eius genera. 1. naturalis genera. 4. effectus. 5.7. ortus.15.80.& 81.1.22.a. ius.19. 81.a. 15.7.a.naturalis origo.9. 114. tempus variè consyderatur. 1.83.a.ad diem qui accipienda. 8.83.b.quando non oriatur.2.86.a.
Obligationis literarum & aliarum discrimen . 3 . illa qui contrahatur. 13. 97.a.b.illa quæ.14.quando locum habeat.12.cuius actio.17.98.a.
Obsides rectène testentur.2.48.b.an constituant.7.11.b.
✳ Occupat prius,qui malefactores capit.2.30.b.
Occidi potentior quandocunq; poterit.9.7. a.
Occupatiuus post inuentionem potior.1.31. b. in summa. Occupantium lege.
Officiales an morte reuocentur.8.107.
Officio iudicis,quando locus sit.1.137.a.
Omissorum quæ non vitiet. 4.182.a.
✳ Omissus casus an habeatur pro expresso.1.104.b.
Omnium vocis vis.1.6.b.
Onus transmittitur.4.76.b.
Opem ferens furti tenetur.1.110.a.
Operarum genera.6.79.a.eæ,à quo,& cui debitæ. 1.65. a. quatenus locabiles.6.11.b.vbi in summa,vt hic legas.
Oratoria quando publicanda.3.29.b.
Ordo an spectandus.1.68.

P

RActa an iuramento firmanda.3.69.nudorum ortus.6.80.b. variè vestiuntur.3.81.b.an actionem pariant. 3. 4. 132. b. de non petendo vis.1.3.174.a.
Parentes qui succedant.2.77.b.qui fraudandi.5.79. b. eorũ notæ.quando an non filiis obsint.3.11.b.
Paria quæ.3.96.a.
Partes qui dignoscendæ.1.77.b.
Pascentia rectè includi.5.167.a.
Patris,& filij discrimen.1.74.is an filio quærat.1.an pro eo paciscatur.6.stipuletur.8.89.a.pater an matri concurrat.1.18.b.an filio testis.1.46.a. eo facto religioso,filius sui iuris est.8.18.a.quando caueat t.1.170. a. an fine venia citandus.3.136.a.adserti an necessaria autoritas. 7. 137. a. impunè præteritur.1.49.a.quo iure legitimus.2.74.a.quando cum filio concurrat.2.ibid.an ei succedat ex concubina natus. 15.76.a. ei cur quæratur. 4.90.b.licita.1.13. b.
Patria potestas vbi non spectanda.3. 18.a.
Patrinus impunè citabilis.1.11.b.
Patronatus transmissibilis.1.3.77.a.
Patronus fratri præfertur. 2. 75.b. non tamen filio. 2. 76. b. eius cognati, qui succedant.1.ibi.an suspecti accusari possit.1.27.b.
Pauper an tutor esse queat.1.2.26.a.
Pauperes rectè instituti.2.50. b.
Paupertatem obesse & prodesse.2.eius cõmoda.3.12.a.
Peculatus quid.1.187.a.
Peculium cum vicariis an debitũ.5.64.b.quasi castrẽse quorum sit.1.42.b.
Peculio tenus quis conueniendus.7.133.b.
Pendere quæ an non,queant.6.7.87.b.
Pensio à quibus soluenda.7.103.a. ea retenta venditam non dici.12.103.b. dies quando non spectandus.3.33.b.an.1.35.b.an diuidua.2.36.b.
Percussio pugni an leuis.2.112.
Peremptorias varie dici.173.a.
✳ Periculum allegans illud exprimat.17.150.a.
Periculum cuius sit.2.110.
Permissum an sine verito subsitet.2.50.a.
Permutatio an bonæ fidei.6.148.ab emptione differt.19.149.a.
Perplexitas. 4.51.b.
Perplexum.7.91.a.
Persequentis rem esse.1.ei non vetandus ingressus.2.30.b.
Persona,& res vnum.3.29.b.an simul vendicari possint.15.137.b.illius vẽdicandæ remedia.10.137.b.
Personalia extendibilia.3.176.
✳ Petitorium,& possessorium an possint intentari pro annua præstatione.15.138.b.
Petitum maiore probato deberi.7.158.b.ad contestata refertur.1.93.a.
Pignoris capione non quæri.2.63.a.
Piscari an vetent barones.4.29.a.
Piscator quousque cæteros vetet.2.28.b.
Plures loco vnius.2.76.b.
Plus petens qui condemnandus.1.175.
Pœnalia an transmissibilia.5.70.a.
Pœna quando,an non,quadruplum excedat.2.46. a. quæ & cui adplicabilis.8.150.b.an mutabilis.2.186.a. pecuniaria an morte extinguibilis.5. 172.b.eius diuisio.1.167. b.lapso die committitur.10. 133.a. in hæredes. 5.58.b. prætoria.5.an ad interesse reducibilis.6.quando inutilis.9. quatenus exigenda.12.93.94.a.b.
Populus qui consuetudine inducat.27.b.
Possidendi animus qui cesset.1.31.a. declarandus.2.181.a.
Possidens probet quid,& qui.16.18.19.20.178.a.
Possidere bo.fi.quis non dicendus.2.33.a.
Possedisse probare sat non est.4.70.a.
Possessio transmissibilis.3.eam adipisci tutius.4.79.a.armis tuenda.11.7.a. eius acquisitio.1.amissio.2.181.quæ ex parte rei requiratur.22.117.a.
Posthumi,& nati differentia.2.48. b. illius agnatione testamentum rumpi.1.49.a.alienis rectè instituitur.1.67.a.
Postliminium circa quæ non fingat.3.48.b.effectus.3.78.a.
Prębendæ tempus quibus currat.3.78.b.cur dentur.1.47.a.irrita dignitate deberi.3.64.b.
Precarij,& commodati discrimen.13. 142.a.
Præferendi.1.30.b.2.ibi.3.33.a.4.49.a.
Præiudiciales variè dici.3.quales,cui,in quem datæ. 4. in futurum caueri. 13.an sententia eius faciat ius.16.17.137.a.b.earum vis.9.137.a.
Prælati ob quæ conueniendi.1.162.b.
Præscriptioni an obsit mala fides.5.37.a.earum commune.6. 37. b. à consuetudine differt.5.9.ecclesiastica.16.37.b.quando cesset.2.143.b.
Præscriptis verbis actio cur sic dicta.11. 149.a.ad quæ data.18.149.b. an ea, & in factum eadem.11.148.b.
Præsens tempus ex præterito arguatur.1.2.3.70.a.
Præsentes qui.9.37.a.

Præsentes

Præsentes res quæ.6.35.a.
Præstationum differentiæ.2.94.a.longarum effectus.9.103.b.
Præterire sine causa non licere.1. 49.b.
Præterius qui transmittat.3.73.b.eius remedium.2.14.b.
Prætoriæ actiones.1.2.12.1.a.
Prætoris remedium inextendibile.6.132.b.
Pretioso vile cedit.2.31.b.
Pretium inalienabilium an repetibile.2.102.2.
Princeps qui actu instruat.1.71.b.inualida validat.2.69.b. quibus soluatur. 4.5.57.a.legislator solus.1.7.b.ei quando non parendum.6.10.b.
Principalem etiam obligari.2. 94.b. eius deprehendẽdi forma. 4. ibidem.
Priuatio quid.1.72.a.
Priuilegio quate.fac.poss.an fruatur maritus.3.an socer. 4.6. 159. b. 160.2. & qui eo vtantur.160.a.irreuocabile.5.10.b.
Probandáne plura posita. 5. 27.a.
Probare non nu.pec.quis debet.26.98.a.
Procurator an domino quærat.1. 43.b. infamis repellitur. 3. 176. a. quatenus accipiendus.4.ibid. qui an non dent.10.25.a. quãdo ad omnia datus.1.27.b.ei quæ liceant.1.94. a. ei fideiuberi. 4. 95. morte reuocatur.5. 106.b.cui quærat.3.86.b.an ei solui possit.15.88.a.quando caueat.1.cum quæ non submoueant.16.169.b.quando admissibilis.21.an repelli possit.22.in rem suam,an mandatum probare debeat.23. præsentis an admittendus.24.170.dat duplicem cautionem.4.ibid.b.ei,quando locus non sit.2.185.a.late patet.9.162.a. generalis an obliget.11.ibidem.3.164. an inuita consuetudine admissibilis.4.167.b.
Procuatorij formula.2.94.a.
Prodigus.3.4.24.a
Prohibitio quatenus protensa.1.iudicialis vis.2.30. b.
Promissio non faciendæ controuersiæ ad exceptionem extensa.8. 116. a. quando an non valeat.9.141.b.
Promitti quę an non queat.11. 142.b.
Protestationis inefficacia.6.38.b.
Prouincia quid.7.& 8.37.a.
Prouinciales an domini.2. 34.
✳ Proximus an possit rem venditam à cõsanguineo redimere *par droit de retrait lignagier*.8.64.a.
Proximos hæreditate priuare,noxale.1.72.a.vendita redimunt. 1. ibid. b.
Pubertati proximus.1.90.b. obligari potest. 2. 22.a.illius deprehensio. 2. 23.a.ea qui accipienda.1.17. a.
Publica,quæ an non præscribantur.5.19.ea nullius esse.6.34.b.
Publiciana cui & in quem data.4.5.6.rei vendicationi contraria.6. actionis forma.7.ei necessaria.9.10.11.vis.15.conclusio & probatio.17.18. creditori non danda.19.a.b.122.123.a.b.a.plures cumulari posse.7.140.b.
Pupillari substit. necessaria. 12.52. b. pubertate expirat. 29. 54. b. matrem excludit.33.54.a. tacita an in expressa contineatur.3.55.a.
Pupillariter quis substituat.10.53.b.
Pupillum solum non adire.3.22.b.quando sine tutore litiget.b. ibi.an sententia ligetur.5.ibidem. eiusdem etiam res qui & vbi recipiẽtur.9. 21.a.
Pupillus iussu patris adit.2.23.a.feudo priuabilis.2.23.eius monachatu tutelãm finiri.4.23.b. à quibus alendus.2. 28. a. ei variè subsitui. 4. 52.b. 40. 54. b.

Q

QVandocunq; verbi vis.39.54.b.
Quartæ imputãda.3.58.a.augmentum.1.actio.3.4.quantitas.5.17.a.an non facto inuenta retinenda.2.59.b.eius hæredi licita. 4. ibid. quibus debita. 1. eadem multiplex.2.70.a.
Querelæ quid subiaceat,eiusdem vis.2.3.47.a. an à contratabulatione differat.41.54.b.an à bono.possess.1. 57. a. eius tempus. 2.ibid. eiusdem & petitione hæreditatis cõcursus.3.57.a. quibus competat.4. 58.a.
Querelari fratri licere.13.57.b.quibus liceat.5.77.b.
Querimonia qui accipiatur.3.40.b.
Quæsita alienabilia.7.5.b.

R

RAtionum reddendarum beneficium.1.65.b.1.163.b.
Rationum vnam subsitare sat esse.1.20.a.
Ratum mente non obligare.1.60. a.
Realium quæ an non bonæ fidei.12.149.a.
Receptatores an peculatus puniendi.4. 187.a.
Reclamare cui liceat.6.101.a.
Recusare,quando an non liceat.7.173.b.
Redimendi animus,quando cesset.3.31.a.
Redimere ex pluribus qui queant.2.73.b.
Reditus præscriptibiles.31.131. a.
Reformatores morte non reuocari. 9. 10.a.
Regressus,quando an non concedendus.1. 102.
Regu.nemo dat.sensus.1.12.a.
Reg.quod non potest vt ipse,&c.limitatio.3.58.a.
Regulæ si vinco vincentem &c.limitatio.1.74.a.
Reg.vbi eadem ratio.locus.2.18.a.
Reg.vbi repugnantia.sensus. 4.69.a.
Rei vẽdicatio quid,eiq; necessaria.10.11.b.quibus cõpetat.2. 117.a. an vna causa allegata,alia possit probari.19.ibi.an in ea proprietarium sat dixisse sat sit.21.ibi.b.ad quid datur.25.eius libellus & forma,reliquæq; eius capita.26.27.28.29.30.117.118.a.b.officium.8.138.b.
Relegatio non est meri imperij.7.18. a.
Religioni qui obligemur.1.37.b.arctior.2.51.b.
Religiositas quando cesset.3.30.a.
Religioso quæ an non,liceant.4. 48.an agat iniuriarum.1. 112.
Religiosum qui fiat.2.4.6.30.eius,& sacri discrimen.1.ibid.
Reliquo,verbi vis,& significatio.6.47.b.
Remediorum quod aliud tollat.10.167.a.
Renuntiare an licitum.1.107.b.
Renuntiari ignotis posse.2.49. b.
Renuntiatio an extendibilis.28.98.a.
Repertori obseruanda.2.35.a.
Repetere quis,an non,possit.2.152.a.
Reperi an possit solutum non numeratum.25.98.a.
Repetitioni præcedentium locus.10.90.
Replicationis natura.1.locus.3.176. b.
Repræsentantes.2.73. b.
Repræsentationi locus.7.72.b.
Repudiationis vis.4.77.b.inefficacia.1.ad totum trahi.2.78.b.
Repugnantia,quando an non vitiet.3.69.a.
Rescindens, & rescissorium.3.a.123.b.eius tempus.17. 125. a. eorũ concursus.26.126. a.
Rescisio qui petenda.22.125.b.
Rescissoria quid.7.qualis.8.124. b. ad quæ agendum. 9.10. 125. b. quando agendum.14.b.125.a.tempus.15. 125. b. an perpetuari queat. 16. 125. b. excipitur perpetuò.18.19.eo.cui,& in quem datur.20.21. eod.
Rescriptum nulli obsit.3.49.a.interpretatio.1.17.b.
Respub.qui accipienda.34.124.a.
Restitui qui possint.123.a.b.& cui.25. 128.
Restituta re,iura restitui.2.31. b.
Restitutio quibus negata.5.33.124.125.b.qui fiat.23.24.25.26.27.28.31.25.26. a.b.a.transmissibilis.3.42.a.quando excludat ius commune.1.15.a.
Restituto quæ reddenda.3.4.18.a.legas ibi reddi,non rediri.
Reuocanti obseruanda.15.127. b.
Reuocari quæ & à quibus possint.3.11.a.
Reuocat futurus creditor.5.127.a.
Reuocationis effectus.13.14.16.107.a.
Reuotari gesta nulla.12.eod.à quo impetratore potior.5.18. a. an reddendum pretium.12.127.a.
Reuocatoria ex delicto datur.4. 127. a. in quem negata. 16. 127. b. quotuplex.118.128.a.in quos,cui,& ad quæ data.23. 24. 128. a. b. variè detur. 28.128. b.
Rubricas continuare superfluum.1.114.a.

S

SAcra.2.37.
Sacri stipulatio an teneat.1,86.b.
Sacrilegium.quid pœna.2.187.a.
Salarium etiam non conuentum deberi.2.107. a.
Saluagratia,quando an non morte reuoceur.10.107.a.
Satisdare qui debet.1.25.a.quis non cogendus.1.172.b.
Scientia actibus probari.22.120.a. an iauxilidandum valideat. 12. 142. b. vitiat.1.86.b.
Scriptum an chartæ cedat,an contra.1.32.b.8.33.a.
Scriptura qui accipienda.9.97.b. quando non probat.1, 11. b. priuatæ an standum.2.92.a.1.96.
Secretum.2.110. a.
Sedis causa agi posse.1.77.b.
Sententia an pariat obligationem.17.18.81.a.quando ferenda.5.83.eam reuocaturo quot probanda.6.tertio non nocet falsa.9.13.a. quid sit.3.185. a.an dominium transferat.4.ibid.contra ius an teneat. 1. quid si contra consuetudinem.2.184.a. erronea tenet.1.27.a.eius formula.3.70.b. qui certificanda.12.156.a.quando non ferenda.16.ibi.b.
Sepulturæ electio cur vetita.5.55.a.
Sequestrata quibus negentur.2.177.a.
Seruiana ob quæ data.1.129.a. cui,in quem,ad quæ. 12. 14. 13. 129. b. 130. b.an prætoria.29.131.a.
Seruire per alium quibus liceat.3.20.b.
Seruitia quanto tempore præscriptibilia.1719.1.a.
Seruitorum,quis an non testis.4.46.a.
Seruitus diuiditur.1.personalis quid.2.3. 4.5. qui queratur.16. 19. 118. a. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

120.a. à quo tempore præscribatur. 20. 119. a. altius tollendi quando possideri cœpta. 21. 120. eius probatio. 25. 26. 27. 120. a. b. ea multiplex. 19. 130. a. obligabiles. 20. ibid. a. an transmissibilis. 3. 83. b.
Seruitutes sibi, an non, constantes. 1. 28. b. iniustæ non extinguuntur. 7. 63. b. prædiorum cur reales. 1. 36. b. genera & differentiæ. 2. 35. b. rusticæ quales. 3. 35. b.
Seruum natura obligari. 8. 80. b. an cogat. 1. 18. b. an tutor teneatur. 1. 19. a. cui quærat. 1. 43. quando probet. 18. 45. coërcêdus. 1. 165. a. domino quæritur. 2. 15. b. 1. 76. qui fiat hæres. 2. 1. 0. a. quãdo liber habẽdus. 1. 20. a. an sine libertate instituatur. 3. 50. a. qui institutẽdus. 2. ibid. dotalis rectè instituitur. 3. ibidem.
Sextans quid. 4. 50. b.
Sigillantes spectandi. 13. 44. a.
Signo quem excusari. 2. 111. a.
Simoniæ. & ambitus differentia. 3. 187.
Simplicitatum quæ amplectenda. 1. 70. b.
Sistendi stipulatio qui accipienda. 2. 87. a.
Sobrini qui. 1. quatenus iuncti. 2. 75. a.
Societas tacita. 3. 104. a. omnium bonorum. 1. qui deprehendatur. 2. an cohabitationẽ. 3. ibid. eius lucri partitio. 1. ibid. b. natura. 1. ibid. b. actio. 2. 5. 105. a. ei ob prodigalitatem renuntiari. 7. 105. a. iurata morte non extinguitur. 5. ibid. a.
Socius non dicitur adiectus. 3. 104. b. illius dolus qui arguatur. 2. ibid.
Solennia moribus non tolli. 12. 45. b.
Solennitas multiplex. 2. 3. quæ præsumenda. 4. interuenisse dicendi, an standũ. 5. 96. b. defectus quando obiiciendus. 4. 71. a. negatâ quis probabit. 7. ibid. 3. 40. b. omissa an vitiat. 4. 81. a.
Solutionis dies, qui computentur. 1. 48.
Sorores quibus concurrant. 2. 73. b.
Speciem iunctis non fieri. 2. 80. b. ex genere concludi. §. 2. b. qui accipienda. 16. a.
Specificatione dominium quæri. 1. 31. a.
Sponsaliorum & matrimonij diuersimen. 1. 15. a.
Sponsor quis. 7. 132. b.
Spurios cognatis non succedere. 14. 76. a.
Sportulæ. 1. 42. a. 4. 150. a. quibus debitæ. 3. 150. a
Statum dignitate non mutari. 1. 20. a.
Stipitis situs. 9. 75. a.
Stipulari alij qui possint. 5. 7. 8. 87. b. 88. a.
Stipulationis ius. 1. 39. b. prætoria. 2. iudicialis. 4. cõmunis. 8. 86. a. ea cur inuenta. 4. 87. a. an differentiate corruat. 3. 89. b. concipiendæ vsus. 1. 87. b. hab. li. quid contineat. 3. ibid. a. errore vitiatur. 1. 83. b.
Studiosis inimica qui expugnanda. 1. 6. a.
Stylus. 3. 9. a.
Subscribere quis debeat. 4. 100. b.
Substituere in legitima licere. 3. 55. a.
Substituit variè paganus. 3. 54. b.
Substitutionis ius transmissibile. 2. 52. a.
Substitutio multiplex. 1. 2. effectus. 3. quando euanescat. 5. 53. vulgaris effectus. 6. variè ex verbis accipitur. 37. 38. 54. b.
Substituto quando locus sit. 3. eius exclusio. 4. 52. a. quando instituto concurrat. 2. 3. ibid. b. quando vocandus. 4. plurium concursus. 13. à patre substitutus præfertur. 11. 35.
Succedant qui lege Cornelia. 5. 78. a.
Succedi variè secundum bona. 12. 76. a.
Successionis ordo. 1. 77. b. capita. 1. 74. vniuersalis comites. 2. 79. b.
Successores in stirpes. 2. 73. b.
Successorũ edicti locus. 2. 3. 4. 8 4. b.
Sui remedia. 2. 73. a. eo præterito testamentum corruere. 1. 77. b.
Superediticio qui petatur. 8. 91. b.
Syluæ emolumentum alienabile. 2. 36. b.
Syndicum qui creent. 3. 5. 6. 8. 24. b. eo creando, qui quóve vocãdi. 4. ibi.

T

Abellione negante instrumento non standum. 16. quibus testibus præferendus. 21. 92. b. de quo deponant. 1. 92. b. an de falso puniendi. 2. 180. b.
Tabellionatum, adepta dignitate, geri. 2. 20. a.
Tabulam oblato pretio, vendicari. 2. 33. a.
Talleandi ius specificandum. 6. 156.
Talliabiles an testes. 2. 46. a.
Tempus non extendi vltra naturam actus. 3. 172. tacitè duplicari. 3. 175. a. ignoranti non currit. 3. 27. a. longius remotioribus dandum. 5. ibid.
Tempora tria quando spectanda. 2. 45. 59. a.
Testamentum inofficiosum. 4. 57. a. quando an non querelæ subiaceat. 3. ibid. cur figilletur. 2. 43. b. qui celetur. 1. 44. 44. a. eius testes. 1. 6. 44. b. genera. 1. 2. 3. probatio. 3. 45. 9. 10. 13. 14. 15. 45. a. b. an ferui testimonio corruat. 6. ibi d. idem publici iuris esse. 1. 48. a. eius basis. 11. 59. a. iuratum an reuocetur. 1. 69. a.
Testamenta duorum, an vna charta scribi possint. 2. 47. a.
Testamentorum cui contra dici liceat. 10. 93. b
Testandi modus. 4. 55. a. antiquus. 2. 43.
Testari cui prius liceat. 1. 55. a. alienanti omnia an liceat. 2. ibidem donanti omnia non licere. 7. 56. a. in fraudem nemo censetur. 1. in potentiorem non licet. 2. 57. a.
Testaturo quid obsit an non. 1. 47. b.
Testatoris factum reputatur hæredis. 7. 64. b. a.
Testibus quibus standum. 9. 91. b. negantes instrumentum reprobant. 12. vno testamentum vacillare. 14. 15. 92. a. eorum potiores. 20. 92. b. an tabellioni præferendi. 17. 92. a. a quibus rogandi. 1. 47. a. an notis esse debeant 2. 26. inimici repellendi. 3. ibidem.
Testamentarij officium. 7. 45. domesticus an adhibendus. 1. 46. a.
Thesauri & lapilli inuenti discrimen. 2. 31. b. illum quis probet. 1. quorum sit. 3. 4. 34. a. an vendicandus. 5. ibi.
Tigni intuncti quatenus agendum. 2. 32. b.
Tituli ne quis eum, explica. 10. 5. 7. 8. 9. 136. b. de eo per quẽ fact. locus. 6. ibi.
Titulum de publicis iudicijs epitomen esse. 1. 187. b.
Totum parte quæri. 17. a. b.
Traditione fidei pretium non haberi. 2. 34. b. sine causa nulla. 10. 141. b. effectus. 6. 40. b.
Transactio quando dubia. 3. 4. 169. a.
Transiati cui quærant, 1. 42. a.
Transmissibilia in hæredem. 1. 50. a. cum omnibus transferri. 2. 28. b.
Transmissibiles conuentiones. 2. 83. b.
Transmitti quæ nequeant. 7. 150. b.
Transuersalium successio quatenus extensa. 3. 75. a.
Treugis quid insit. 2. cur fiant. 3. 11. b.
Tributoria cur introducta. 1. 62. b. quibus data. 4. 163. b. eius natura. 5. ibid.
Triplum quando petendum. 1. 149. a.
Turpis causa legibus exosa. 1. 94. a.
Turpes. 3. 9. 11. 57. a. 12. ibid. b.
Turpilianum quando cesset. 3. 27. b.
Tutela quid. 3. 19. a. testamento subsistit. b. irrito. 4. 19. a. à quibus distet. 2. 19. a. 21. 9. an recipiat conditionem. 2. 19. a. an cesset episcopatu. 3. ea finita, cuius periculum erit. 5. 23. b. ea immunes. 1. 1. 26. a.
Tutelarum quæ sint potiores. 1. 21. a.
Tutorum qui vocandi. 1. 19. b. an illis substituendum. 2. ibid. à quibus dãdi, an non. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 21. a. b. agant de dolo. 2. 22. a. soli non quærunt. 2. 22. b. qui non dabiles. 2. 23. a. habenti an dandi. 1. 24. b. eis obseruanda 1. satisdationes. 2. 25. a. an & cui proconueniendi. 13. 5. 7. 25. a. b. sub conditione cur non det iudex. 1. 19. b. rei vni dari. 2. ibi. lege in summa vnius, non vnicus quando manumittat. 1. 20. b. quãdo fiat dominus feudi. 2. ibid. incerto dari. 6. 67. a. incertus datur. 1. 67. a. eis agentibus, pupillus agere videtur. 4. 114. fugientis compulsiones. 1. 28. a. quis magis delinquat. 1. 28. a.
Tutor alendus. 2. 18. b. plures esse posse. 2. eorum genera. 3. 19. a. legitimi periculum. 2. 20. a.

V

Vacans res. 2. 181. b.
Vasallus si agat rei vendicatione, an succumbat. 13. 116. iniurato qui agant. 2. 112. b. adoptare vetatur. 1. 72. a. an feudo priuandus. 4. 36. a. baronus an à comite vocari queat. 3. 17. a. præscribit. 6. 43.
Vendi ad marcas an possit. 10. 102. a. an & est credito satisfiat. 1. 101. a.
Vendicare quæ non liceat. 1. 55. a.
Venditio qualis. 3. 80. b. difformis subsistit. 9. 90. in summa lege, subsistere
Venditorem creditoribus non præferri. 3. 5. fallit. 4. 34. b. an tradere cogendus. 1. 101. b.
Venditum quis redimat. 2. 100. a. cum qualitate transmittitur. 4. 94. a.
Venenorum genera quæ vendibilia. 3. 186. b.
Venia negata, quid faciendum. 2. 136. a.
Ventę cui debitæ. 1. 100. a. à quo. 4. idque post contractum. 5. ibi. ex quo in debitæ. 3. 102. a.
Verbis solum nõ testari. 3. 5. rectè tamen obligari. 4. 47. b. ea non sufficere 40. 64. a. inuersorum vis. 1. 77. a.
Veritatis, opinionisque concursus. 1. vtra quandoque potior. 2. 3. 62. b.
Vestimenta locabilia. 1. 36. b.
Via à quibus concedenda. 4. 29. a. vicinalis. 1. 111. a.
Vi bo. rap. quis teneatur. 1. 110. b.
Vicarius an obliget. 12. 162. b.
Victoria an extendibilis. 2. 74. a.
Victum in expensis damnari. 1. 1. 182. a.
Vna causa an alia agat. 3. 140. a.
Vineæ & syluæ discrimen. 4. 38. b.
Vinum venditum cui pereat.
Violenti coercendi modus. 1. 181. a.
Vitia verè realia. 1. 39.

Index.

Vlpiani tempora. 2. 7. b.
Vltima voluntas sine hærede valida quæ. 1. 70. a.
Vncia quid. 2. 3. 50. b.
Vnionis vis. 3. 70. b. effectus. 3. 63. a.
Vnita non seiungenda. 1. 31. b.
Vniuersitatis singuli an nominandi. 7. 24. b. eius iura, an extendantur. 2. 29. a. eius testes, an admissibiles. 4. 29. b.
Vniuersum an specificandum. 7. 9. 156. a.
Vno vocato, quando admittantur plures. 1. 73. b.
Voluntates compatibiles. 1. 72. a.
Votorum genera, effectus, obligatio. 1. 23. 90. a.
Vsucapionum tempora. 1. 36. b. ea dominium quæri. 18. 37. b. eius sublatio. 7. 38. b. quibus paretur. 7. 43. b. quæ rescindenda. 2. 123. b. 124. a.
Vsus variĳ, eorúmque iura. 3. 29. a. eius destinatione publica discerni. 4. 5. 29. b. syluæ vendibilior. 1. 36. a. seruitus quando realis. 6. 119. probati vtilitas. 24. 124. a.
Vsusfructus genera. 1. 35. natura. 2. 35. b. finis. 1. translatio. 2. 36. a. eius actionis tẽpora. 6. 36. a. à seruitute qui distet. 1. an diuiduus. 2. 36. b. cuius morte perit. 1. 104. a.
Vsusfructuarius an lucretur fructus. 3. 35. b. quibus teneatur actionibus, 5. 36. b. quæ præscribat. 8. 43. a.
Vtifrui qui oporteat. 1. 35. b.
Vtitur fruitur pauper non cauens. 4. 35.
Vtile an inutili vitietur. 4. 8. 96. a. 17. 88. b.
Vulgaris effectus. 6. 53. a. an pupillari potior..
Vxor an suo iure agat. 2. 150. b. quando creditoribus potior. 5. ibid. an priuilegiata. 10. 151. a. qualis ducenda. 2. 14. b. cui subsit. 2. 74. a.

§. §.

Quod autem. limitari. 1. 19. b.
§. admonendi, sensus. 2. eod.
§. ex his. enucleari. 4. 20. a.
§. conditione. declaratus. 16. 45. b.
§. salarium. enucleari. 2. 103. a.
§. legatariis. sensus. 2. 46. b.
§. hoc autem. explicari. 1. 40. b.
§. mutui. sensus. 1. 82. a.
§. sed hactenus. sensus. 1. 47. b.
§. quinimò. explicari. 2. 47. b.
§. appellamus. sensus. 4. 141. a.
§. vel singulis. de pupil. sensus. 1. 55. b.
§. si eadem. & §. liberi. de lega. conciliari. 5. 62. a.
§. ex diuerso, limitari. 3. 32. b.
§. suspectus. sensus. 1. 28. a.
§. tutor. sensus. 4. 22. a.
§. sed ſ. de vulg. sensus, & limitatio. 1. 5. 52. a.
§. si seruum. sensus. 1. 52. b.
§. si fundum. sensus. 1. 94. b.
§. sed & si, de leg. limitari. 2. 61. b.
§. alteri. enucleari. 1. 93. a.
§. fina. l. si post. sensus. 5. 49. a.
§. semel. explicari. 1. 12. b.
§. item. sensus. 1. 48. b.
§. sed cùm aliquis. sensus. 8. 45. a.
§. si impossibilis. explicari. 2. 3. 90. b.
§. filius. enucleari. 3. eodem.
§. soror. de inoffic. testamen. 10. 57.
§. si vxor, sensus. 1. 2. 15. b.
§. quadrupli. quo porrigendus. 1. 150. a.
§. soluitur. restringi. 5. 105.
§. si tamen. sensus. 4. 32. a.
§. idem rescripserunt. ratio, & sensus. 1. 27. b.
§. item si quis in fraudem. sensus. 26. 128. b.
§. si minus, sensus. 5. 158. b.
§. idem. de lega. sensus. 3. 63. a.
§. si verò. eod. titu. sensus. ibidem.
§. sed si vxori. eod. titu. enucleari. 4. 64. a.
§. si res legata. explicari. 5. ibidem. b.
§. si seruum. explanari. 9. ibidem. b.
§. sed & si. explicatio. 1. 64. b.
§. idem est. sensus. 6. 65. a.
§. j. l. iĳ. de bono. possess. contratab. sensus. 1. 72. b.
§. cùm filius, de hæred. quæ ab intesta. sensus. 6. eodem.
§. cùm autem. sensus. 1. 73. a.
§. cùm igitur. de bono. possess. enucleatio. 7. 78. b.
§. morte. elucidatio. 1. 79. a.
§. in his. sensus. 1 31. a.
§. sed aliquando. explicari. 5. 38. a.
§. aliud. vt cùm de appell. cog. 2. 49. b.
§. Labeo. sensus. 4. 38.
§. item si. de excusatio. sensus. 2. 26. a.
§. neque. sensus. 1. 25. b.
§. gentium. sensus. 1. 26. a.
§. j. in authentic. de hæred. ab intesta. sensus. 1. 58. a.
§. voto. sensus. 4. 90. a.
§. intestato. explicari. 2. 51. b.
§. adeò. sensus. 11. 103. b.
§. quod si. sensus. 1. 32. a.
§. hæreditas. & §. adeò. conciliari. 7. 51. a.
§. item finitur. sensus. 2. 36. b.
§. si. l. quicquid. sensus. 3. 32. b.

FINIS.

LVGDVNI,

Excudebat Petrus Fradin.

1557.

A. § Assint — fol. 30
[?] seruio — 67
antifreedis — 68
altero — 93
actiones autem — 1 33
appellamus autem — 1 41
actionum autem — 1 48
C. § aut res aliena — fol. 31
cum in suo — 32
cum quis — 94
curare autem — 1 35
compensationes — 1 60
cum eo quoque — 1 60
D § de constituta — 1 32
E ex non scripto — 9
et quidem — 28
est autem — 29
examen — 30
ex diuerso — 32
ea quoque — 62
ex contrario — 63
exceptis — 68
ei vero qui — 88
eque si agat — 1 18
et lineum — 1 35
F § flumina — 28
fere — 30
furiosus — 90
fuerat — 1 50
G § gallinarum — 31
H § hoc amplius — 35
hinc proxima — 67
huic autem — 1 57
I. Ius naturale — 6
Ius autem gentium — 6
in alienum — 30
illud — 30
in his — 31
item ea — 31
item lapilli — 31
item ea que — 31
insula — 31
is vero — 33
interdum — 34
item si quis — 35
iidem — 63
idem est — 65
iidem — 65
in certis autem — 66
idem iuris — 86
item in vilis — 90
item arbores — 91
item nemo — 94
item si quis in fraudem — 1 27
item seruiana — 1 29
in personam — 1 32
item si quis postulante — 1 34
item aduersus eum — 1 36
in bone fidei — 1 52
item si de dote — 1 59
idem est si quis — 1 60

§ et tres alterum diuiso legatis in obligationibus
L. § lex est — fol. 7
libertorum — 29
libere — 32
legatum — 60 / 88
legari — 95
M. § Mutuum — 28
N § nemo igitur — 29
nullius — 29
locus autem — 60
non solum — 66
O § optionis — 86
omnis
omnium — 1 16
omnes autem — 1 49
P § populus — 8
preterea — 31
per traditionem — 34
post hec — 60
peculium — 65
peculium — 65
preterea — 89
posthumus — 67
post mortem — 68
pene quoque — 68
pupillus — 90
penales — 1 35
preiudiciales — 1 36
preterea quasdam — 1 53
propter retentionem — 1 60
Q § quodam — 8
quod si partim — 31
quod si frumentum — 32
qua ratione — 32
qua ratione — 35
quod autem — 61
quoties — 93
quod furti — 94
qui hoc anno — 94
quedam actiones — 1 48
quadrupli — 1 47
R. § responsa — 8
rigare — 29
religiosorum — 30
reuertendi — 31
S. § sed et plebiscita — 23
sed et quod principi — 7
sed naturalia — 7
superiori — 10
si quis autem — 28
sancte quoque res — 29
singulorum — 30
si tamen — 30
si duorum — 31
si filius — 32
si quis — 32
si quis a non domino — 33
sed si seruis — 34
sed olim — 60
sed non usque — 60

Sed et si rem — 61
si res aliena — 61
si eadem — 62
sicut — 62
sed si rem — 62
si quis rem suam — 62
sed et si legatarij — 62
si rem suam — 63
si quis debitori — 63
si vero — 63
sed si vxori — 64
si res legata — 64
sed et si alij — 64
si quis ancillam — 64
si grex — 65
si peculium — 65
si generaliter — 66
si quis in nomine — 67
si quis alium — 87
si quis alij — 87
si impossibilis — 90
si scriptum — 92
sed et si quis — 94
si de alia — 94
si fundum — 94
si quis est — 1 14
sed iste quidem — 1 21
sic itaque discessit — 1 39
sequens illa dimissio — 1 41
si quis agens — 1 57
si minus — 1 58
sunt preterea — 1 59
sed si quis — 1 60
T § thesauros — 34
tam autem — 65
tutor autem — 67
tripli vero — 1 49
V § uniuersitatis — 29
vendite — 34
versa vice — 94

Laus & honor soli deo

l.cum aduocatio.ibi quolibet casu ꝛ quolibet acquiritur titulo ꝛ ꝙ quicquid acquirit miles occasione militie etiã si nõ de publico censetur castrẽse.vt.ff.de castren.peculio.l.castrense.l.si mulier.ꝛ.l. miles.ꝛ aduocati dicũtur militare.vt.j.e.aduocati.ꝛ ad hoc facit de castrensi peculio omnium palatinorum.l.vnica.li.xij.ꝛ ibi in glo.ꝛ de castren.pecul.mili.l.j.Sed dato quod non esset quasi castrense tamẽ communicare nõ debet fratribus ꝙ saltem est aduẽtitium,vt.j.de bonis que liberis.l.cum oportet.

Quicquid. Ibi reuerẽtia studiorum. Not. priuilegia cõcessa aduocatis reuerẽtia studiorum qd incitare dz scholares ad studiũ. pro hoc.s.de assess.l.j.§.ne filius pro patre.auth.habita.

1 ☞ Aduocati an excusentur a muneribus personalibus.
2 Iudex cogitur iudicare.

1 **Sancimus.** Dec.l.ꝛ.s.e.l.iij.†videtur excusare aduocatos ab ambasiatis exercitibus ꝛ aliis munerib' personalibus. In cõtrariũ videtur.ff.de mu.ꝛ hono.l.si quis magistratus. vbi de hoc tetigi quod quidam dicũt cessare in aduocatis nostri temporis cum nõ recipiant salarium de publico nec faciunt eorum officium sicut olim.ꝛ ita tenet Uber.de cõsuetudine seruari ꝛ ve-
2 rum est.†Iudex cogitur iudicare vt hic.ꝛ in gl.ff.de mu.ꝛ hon.l. vlt.§.iudicãdi.ꝛ ibi plene not.ꝛ extra de officio delegati.c.pastoralis.circa prin.in gl.Ber.

Hisdem. Ibi togam dicit gl.i.togatos et sic cõtinẽs ponitur pro contento sic et alis custodia.i.custodis persona.vt.ff.de ferijs.l.diu'. quãdoque econtra cõtentum pro cõtinente vt aia pro animato corpore.vt.s.de sacrosan.ec.l.sancimus.

1 ☞ Priuilegium patris aduocati extenditur ad filios quãdocunque genitos.

1 **Cum aduocatio.** Ibi quãdocunque genitis† priuilegiũ patris extẽditur ad liberos qñcunque genitos.j.e. l.petitionẽ.ꝛ.l.nemini.ꝛ.j.ti.j.l.iubemus.ꝛ.l.aduocatos.ꝛ de hoc dictum fuit.s.de epi.ꝛ cleri.l.ij.in glo.¶ In glo.vl. ibi.l.fori.ꝛ dic plene vt ibi.

1 ☞ Aduocatus an potius teneatur aduocare pro patre quam pro patria.
2 Aduocati licet dicantur milites non tamen gaudent priuilegiis militum.

Aduocati. Moralis lex ꝛ venuste dictata ibi facta causarũ inde forte dicũtur tẽpora fatalia.vt.j.de tẽp.ap.l.ij.Uber.ibi lapsa p sniam vel tpis cursum exigũt per appellationẽ vel restitutionẽ.¶ Ibi toracibus species est armorum.Ibi patriã arg.ex ordine litere magis obediẽdũ patrie quã parẽtibus.de quo plene dixi.ff.de iustit.ꝛ iur.l.veluti.ver.deinde quero.per illam tamẽ
1 legem tenet speculator de aduocato.ver.quid si pater.†qd aduocatus tenetur potius aduocare pro patre quã pro patria de ordine litere hic vel ibi parũ puto curãdũ.vt.ff.de sol.l.nec enim.Cy. tenet qd vbi pater cõmitteret contra rem publicã magis est obediẽdum patrie quã patri.vt.ff.de reli.l.minime.ꝛ quia disciplina castrorum ꝛc.vt.ff.de capti.ꝛ postli.reuer.l.postliminiũ.§.filius.alis magis patri ꝙ patrie vt.ff.de postulã.l.pe.ꝛ.fi.de re.mili.l.qui cũ
2 vno.§.fi.Cy.¶ Ibi militant nãque.sic ergo†aduocati possunt dici milites vnde dr militia literata vt.j.de proxi.sa.sacri.l.primos. li.xij.ꝛ quilibet militare dr in officio suo.vt.ff.de bono.pos.ex testamento mili.l.j.Non credo tamẽ ꝙ aduocati gaudeant priuilegiis militum in testamentis vel aliis.ꝛ ita tenet hic Uber.ꝛ pro hoc.j.de inoffi.testamẽto.l.si.ij.responso.ver.in tali igitur.

Si quis de togatis. Aduocati q fuerũt rectores ciuitatũ pñt sine opprobrio redire ad aduocatiõis officiũ.h.d.ꝛ ad hoc.s.ti.pxi.l.siquis.§.apud vrbem.

1 ☞ Duobus loco vnius electis sufficere debet vnius salarium.

1 **Binos.** Si loco vni'†officialis salariati eligãtur duo cõtenti debẽt esse eodẽ salario ꝛ ecõtra.h.d.ꝛ p hoc in auth.vt iudi.sine quoquo suffr. §.illud tñ decernimus.ꝛ de hoc dixi.s.de offi.prefe.p. to.orien.l.si quos.ver.vnum est nota dignum.Ibi singulis quinque annis hodie biennio.vt.j.e.l.sancimus.Old.

1 ☞ Doctor testatur de peritia discipuli.

Nemini. Ista lex vtilis est sed male seruatur et bergomi in aduocatis recipiendis in collegio est simile statutũ sz male seruatũ.ꝛ cõcor.in proemio.ff.§.quib'.j.tit.proxi.iubemus.§.nec decetero.Et facit hec lex in principio ad questionẽ quã notaui.s.de of.
1 magi.mili.l.eos.¶ Itẽ no.ꝙ† doctor testatur de peritia discipuli.ff.ꝛ de vita.xij.q.j.c.oĩs.ꝛ ibi no.¶ Ibi centũ quinquaginta vt ꝛ.s.e.l.cũ aduocatio.in gl.not.in fi.ꝛ.s.e.l.cũ aduocatio.j.de loca. predi.ciui.l.cõgruit.li.xj.ꝛ tactũ fuit.s.de epis.ꝛ cle.l.ij circa finẽ.

8 **Sancimus.** Ibi quot ãnis.sic enim eligebantur ãn hanc.l.vt.s.eo.l.binos ꝛc.Ol.

1 ☞ Promittens alicui turris subsidiũ contra omnes nõ tenetur id concedere contra se vel coniunctas personas.
2 Posthumi non semper habentur pro iam natis.

Petitionem. Ibi perorare.i.aduocare.et repete decernimusque quod est s.ibi licẽtia.Expresse facit hec litera ad decisionẽ que-
1 stionis quã notaui.s.de edẽ.l.qui accusare.ꝙ†qui promisit turrim concedere alicui cõtra omnes nõ teneatur cõcedere cõtra se vel cõiunctas personas ꝛ idẽ potest dici in vasallo ꝛ aduocato qui promisit cõtra oẽs pstare patrociniũ ꝛ pro hoc.ff.de postu.l.pe.ꝛ ita tenet hic Uber.ar.tamen contra.ff.de condi.inde.l. frater a fratre.ibi de hoc dicam.¶ Ibi gradu eum sequentem.ar. quod mortuo episcopo sequens in gradu scilicet archi.subrogetur.pro hoc.s.de offi.prefe.vr.l.fi.de agen.in rebus.l.j.lib.xij.arg. contra in auth.de mona.§.fin.ꝛ hec vera de iure canonico vt patet extra de ele.quasi per totum.Ibi matricula.not.verbũ matricula vt ꝛ.j.de coartali.l.quicunque.lib.xij.ꝛ de castrensiariis ꝛ ministra.l.ij.vide qd dixi.s.de offi.magi.off.l.j.Ibi sine vlla dilatione. facit pro subrogatiõe decurionũ qd si statuto vel cõsuetudine caueatur qd in locum mortuorũ subrogẽtur filij ꝛ vxor sit pregnãs qd non expectetur qd pariat cũ hic dicat sine vlla dilatione.ꝛ pro hoc.j.de agẽ.in rebus.l.j.lib.xij.Item posset nasci filia.Item cũ
2 statutũ dicat filij videtur de iã natis intelligi.nec†obstat qd habeatur pro natis.vt.ff.de statu.ho.l.qui in vtero.q illud intelligo in obuenientibus eis ex linea sanguinis hic autẽ iure speciali scz statuti vel cõsuetudinis ꝛ extra sanguinẽ.Old.ad hoc facit qd disputata per dñm Ric.que incipit dicit statutũ qd loco mortuorum.quam habes post librũ.d.Ol.¶ In gl.vt.s.e.nemini.in fi.ꝛ s.eo.l.cum aduocatio.ꝛ ibi de hoc.ꝛ.j.titu.proxi.l.aduocatos.de profe[ss].ꝛ medicis.l.medicos.ꝛ.l.vlt.lib.x.Od.¶ In glo.no.qd excõsul.in fine.de hoc notatur.s.in prima constitu.C.§.ideoque. ¶ Expresbyter videtur extra presbyteratum positus per depositionẽ de quo dic vt habetur.l.distin.c.accedẽs.et ibi in gl.et per Archidi.in glos.preter salarium in fine.de quo dic vt ibi in gloss. not.ꝛ ibi dicam.

1 ☞ Heredes rectorum ꝛ aduocatorum morientiũ dñt hre totũ salariũ.

1 **Post duos.** †Allegat pro heredib' rectorum morientium ante finitum officium quod debeant habere totum salariũ.ꝛ idem dicitur de assessore aduocato ꝛ doctore.pro hoc.ff.de var.ꝛ extra.cogni.l.j.§.diuus.ꝛ ibi in gl.j.ti.proxi.l.iubemus.ver. vt antem.In contrarium facit.s.l.proxi.sed solue vt ibi ꝛ.j.de re. mili.l.j.lib.xij.Primam approbat.d.Guid.qui de hoc late notat in suis questionibus stat.quasi circa finem.ver.sed pone questionem de facto.Statutum est qd loquitur de certa forma eligendi potestatem ꝛ Az.in summa huius tituli in fine.de hoc dixi.j.de suffra.l.vnica.ꝛ.s.de officio prefecti orientis.l.si quos.ver.eo aũt casu.ꝛ latius.ff.de assesso.l.diem functo.ꝛ ibi in gloss.¶ In gloss. istud puto priuilegium.hanc gl.approbat dñs Ric.cum qua cõcord.glo.infra de condi.ob causam.l.penul.ꝛ plenius.ff.eodẽ tit. l.si pecuniam.secundo responso.In glo.que incipit imo videtur licet notetur cõtrariũ.ff.loca.l.si vno.§.item cum quidã.in fine magne gl.ꝛ p Azo.in summa locati penulti.columna.ꝛ ita patet ex his casum fortuitũ.In ea.gl.ibi in singulos.scdo.ꝛ.l.seq.Oldra.

¶ De aduocatis diuersorum iudicum. Rubrica.

Iubemus. In summa hui' ti.Idem not.vt.s. hic sup rubric.Ibi adijciẽdo quousque deuenerint ad predictũ numerũ.ꝛ p hoc.j.de pxi.sacr.scri.l.cõperimus.li.xij.ꝛ ꝛ sic factũ fuit de quibusdã ordinib' paupertatis reprobatis extra de regula.c.religionum diuersitatẽ.li.vj.Ibi ediculas.i.paruas domos.ibi:nec decetero.cõcor. s.tit.pxi.l.nemini.ꝛ qd ibi dixi.¶ In glo.not.arg.in fi.ꝛ pro hoc qd dixi.s.de vet.iu.enucle.l.ij.§.que omnia ꝛc.

1 ☞ Notarij an sint clarissimi.
2 Officialium vnus potest officum exequi ceteris absentibus vel negligentib':secus in iudicibus delegatis.

Laudabile. No.pulchrum principiũ.Itẽ officiũ aduocatiõis nobilitat vt.s.de postu.l.puidendũ.¶ Ibi ideoque iubem'.Ex hoc textu forte traxit originem laudabilis cõsuetudo bergomi quod in festo natiuitatis ꝛ pasche dantur certa munera omnib' aduocatis Bergomeñ.de pecunia cõmunis:quod non puto debere dari absentibus vt statim sequitur ibi illius tãtum.

1 modo anni.ibi clarissimoꝝ notariorū.iste text.innuit q͡d ꝑ notarij
sunt clarissimi.z ita habeāt dignitatē.p hoc.ff.de decur.l.nec̄ doctorē.li.z. ❡In cōtrariam.c.ti.l.vniuersos.z ibi de hoc.❡In gl.ibi
2 si alter adesse nō possit.Hoc.huc tex.qō facit ꝑ si sunt plures officiales ad idē officium vel executores vltime volūtatis q͡vnus solus alijs absentibus vl negligētibus possit officiū exequi.z est expressum extra de testamētis.c.vl.li.vi.z no.per Dy.ff.de solu.l.q͡
si forte.ff.i.z tactum fuit.ff.de episcopis z cler.l.nulli.ver.item
cōsuerit queri si per testatorem.❡dem dixerūt quidam in pluribus iudicibus delegatis quod falsum est vt infra de pedan.iud.l.
penul.cum ff.ibi allegatis in gl.z quod no.extra de off.dele.cum
plures.lib.vi.❡In glo.no.de strenis.quidam habent glo.corruptam de strennis.Sed strena est quoddā donum quod dabatur
in principio kalēdarum z est vulgare prouincialiū z etiā Lombardorum bona strena z mala strena.Paduani autem vocāt bonam mannum.habēt etiam quidam z male.xxvij.dist.c.legat.imo
debet dici.xxvij.dist.vbi.de hoc plene not.in gl.❡In glos.nor.
testes ibi altera parte personaliter tamen citata vt colligitur ex
§.statim allegato.z.ff.de testi.l.si quando.z extra eo.c.Albericus.
z.c.significauit.

Petitiones. Jn glo.ab isto verbo in ff.expone z dic vt ibi not.Dy.

1 ❡Pater an possit cōficere instrumentū de re filio acquirēda.
2 Aldiles ab imperatore factus preponitur factis ab inferiore.

Restituende. Jbi vniuersis redditur.ꝛz go.aliter sentiat credo hūc esse intellectū huius.l.q͡ honoꝛ si exhibetur primatibus subditi habēt gratum ac si ipsis exhiberetur sicut
ecōuerso iniuria eis facta videtur facta reipub.vt.ff.de epis z cle.
l.si quis in hoc genus.nec credo licet gl.dicat q͡ privilegium concessum rectori transeat ad subditos nisi hoc exprimatur nec hoc
etiam dicit lex municipibus.in glo.allegata vbi de hoc dixi.Sed
melius facit.ff.ex qui.can.ma.l.inter eos.ff.vbi de hoc dixi.Jbi
siue suos.Quidam legūt hāc literam.cum superiore vt sit sensus
quod aduocati fisci possint facere literas de propꝛijs filijs z alijs
3 per principē illustratis.Et sic videtur quod ꝑ pater possit cōficere instrumētum de re filio acquirēda quod est verū si pater nihil
acquirit vt.ff.de fal.l.si pater filio.Alij legūt cum inferioribus vt
sit totus vnus versus vsq; ad ver.licētiam,z tūc est sensus q͡d aduocati fisci petere possunt vnum hominē illustrari siue ex ꝛpijs
altero consentiente siue alium extraneū ex amicis vel nō amicis
dum tamē ex hominib⁹ in eadem prouincia degentib⁹ siue etiā
ex filijs.z incipiunt construētū ibi, ad hoc si altioꝛe beneficio ꝛc.
z redeant supra sine suos filios siue quoslā ꝛc. Sed prima expositio melioꝛ est.Ol.❡In interposito.q.o.hi duo ꝓcurari succedunt
in locum morientium qui dum viuūt cum nullo pacisc̄untur de vēdenda militia.❡Interfant. hoc est dicere istorum presentatorū
subrogationē impediunt z sic erat militia venalis vt.ff. de colla l.
2 illud.❡In gl.no.hic maiorem in fine z sic ꝑ factus miles ab imperatore preponendus est factis ab inferiore z idem no.q͡d.dixi.c.
dominus noster.

1 ❡Minimum etiam non debet violari.

Per hanc. Jbi ex industria petentis autori tate concedēte cōmeatū vltra p̄ tacatū tempus vt.ff.e.l.vlt. Ol.ꝓtrahātur vltra predictum tēporis spacium vltra vbem moꝛetur. Ol.ibi
aut multiplicētur per iteratam concessionem temporis supꝛascripti.Ol.Jbi vel minimū.no.q͡ ꝑ etiam minimum non debet vio-
1 lari.p:o hoc.ff.ad fil.l.si quis in grani.§.si quis tabulas.Jac.Jbi
denis.i.z.z.ff.de leg.j.l.si quis testamēto.Jbi [illegible] incipiebant
in ff.dic vt ibi.vel dic q͡ ibi loquat de iniecto ingressus hic de teme
pore medio patroni fisci z addit qō no.ff.loca.l.edē. Jaco.de bel.z
vide q͡ anus diuersimode incipiebat vt no.ff. de feriis.l. oēs dies.

Ex constitutione. Supꝛa.eo.l.per hāc nec ullam locū habere in aduocatis nisi temporis quia nō recipiūt salarium de publico nec arctant aduocare in certo foꝛo.

❡De aduocatis fisci. Rubrica.

1 ❡Aduocatus fisci quando contra eum possit aduocare.

Cum te. Secundū Odo.loquit in aduocato generali fisci qui ꝑ cōtra fiscū in aliqua causa esse nō debet nisi in casib⁹.ff.
de postu.l. pen. z vide quod ibi no. z in summa huius tit. ❡Sequēs lex loquit in speciali aduocato fisci qui in eadem causa aduocatus esse nō
debet cōtra fiscū:in alijs potest.z facit qō dixi.§.de aduo.diuer.in
di.l.ij. ❡In glo.in ea.cā in ff.sed nec ibi dicit q͡ esse possint in eadem causa cōtra priuatum sed q͡ nō teneretur perseuerare nisi
bi salarium soluatur.z in hoc est secus in aduocato fisci.sed di
in ea causa in qua fuit etiā pro priuato posset esse cōtra eum etia
si sibi salarium nō soluatur non puto imo preuaricator existeret
sed agat ad salarium vt.ff.de suffra.l.vnica.Jac.hoc puto verum
si in tota causa.p̄misit patrocinū secus si pro vna die vel vno articulo scōm Cy.vt sicut aduocatus in vna causa pōt esse cōtra eū
in alia sic z promittēs in parte in alia parte vt.ff.que de tota.ff.
1 ❡Aduocatus non potest quis esse contra alium in causa
qua et vederat consilium.

Potes. Canonizata est.iij.q.vij.c.q͡nis.z est
causa q͡ nō possit esse aduocatus cōtra eum quo
nestum puto licet de stricto iure possit vt no.ff.de
stu.l.ff.in glo.z dixi.§.de postu.l.quisquis.circa prin.Aber.

Rationales. Jbi eramē.i.cause cog
nē.Ol.❡Et intelligit
in sum.huius ti.hanc.l.loqui solum quādo fiscus
uet questionē status.glos.autem idē in omnibus
sis vt no.ff.de iure ff.l.nō intelligitur.§.diu⁹.vbi de hoc no
que gl.tenet idē esse in procuratore fisci q͡ presens esse debet
cet alibi gl.dicat appellatione aduocatoꝝ procuratores ne
neri vt no.ff.de va.z extraoꝛ.cog.l.j.§.aduocatos.qō credo

❡De errore aduocatorum. Rubrica.

1 ❡Aduocati dicta presente cliente ei preiudicant.

Eque. ꝑ Dicta per aduocatus presente
1 clientulo sibi preiudicāt.h.o.z.j.l.
ff.z vide.Azo.in sum.Jbi presentibus.dicit gl.z
intelligētibus.z pro hoc.ff.de ver.sig.l.coram.de
arbi.l.diē proferre.§.pe.z ratio est q͡ presentia z
intelligēa inducit consensum tacitum.ar.ff.de
re iudi.l.sepe.§.scientibus.z ad.l.falci.l.diuus.❡Et per hoc to
tur questio de clientulo pupillo vel furioso.Aber.❡filium est
go clientuli q͡ protestetur coram iudice q͡ si quid diceretur vel
garetur per aduocatum contra se quod nō consentit.pro hac
testatiōe facit.ff.de adul.l.qꝛgoni.qōvi aut cla.l.ant q͡ alr.§.fi
plene no.ff.Spe.de adu.§.hā nūc.x. ex ꝑmissis.z hāc ꝛz hic.
1 ❡Negatiua aliquando potest probari.

Errores. In glo.quo.q͡ ꝑ in ff.Cy.b
1 z bene q͡ ꝑ negatiua ista pōt
bari directe q͡ hz determinationē loci z tpis.dice
testes fui presens tali snie late die tali z loco tali
z audiui talē iudicē cōdēnare titiū in.g.nō i domo.z hāc dici
se oī.scīi Dy.z de hoc plenissime dicet.ff.de ꝓbatio.l.actor.
1 ❡Jncontinēti sit qō mtra triduū sit:siue anteō ad extra
actus diuertatur.
2 Illico q͡ quid fieri dicatur:similiter mox statim repente.
3 Aduocati quos errores z quo possit cliens corrigere.

Stentys. ꝑ Jncōtinēti dz fieri qō sit in
1 stra triduū vt hic z.ff.ad.l.fal.l.j.§.trē si ita.z tōungrē
sus religionē post professionē tacitā.ff.triduū pōt exire quasi dicatur facere incontinēti vt extra de regula.c.ad nostrā.
ꝛeo.ti.c.cōsti.in ff.li.vi.al's dicitur aliquid fieri incōtinenti.ſez antequ diuertatur ad extraneos actus.ff.ff cer.per.l.lecta.de duob⁹
reis.l.duos reos.z vide in alphabeto litera a,dictiōe actus extra
nei.z Arcpi.de elec.indemnitatibus.lib.vi.in.iij.col.in glo.que
est super verbo extraneos quo ad cōtractus tenet Cy.scōm Jo
de ra.§.de pac.l.in bone fidei.incontinēti etiaz si diuerteretur
actum qui se nō teneret cum contractu z non esset de cōtingen
bus ipsum cōtractū vt.ff.de testamētis.l.cū antiquitas. Sed s
te posset dici ibi spāle fauore testamētoꝝ dicit etiā q͡ si pactū
teruenīat post contractū factū incōtinēti tñ dz fieri ex interu
si fiat cōpleto cōtractu vnde ipse solum considerat ingressum
egressum cōtractus.vt.ff.de pactis.l.iuregentiū.§.quiamo.
dicetur fieri incōtinēti q͡n fit ante contractū perfectū z habē
pro absoluto z perfecto a cōtrahētibus eo aūt perfecto z p
fecto habito a partib⁹ dato qō statim fieret dicetur ex interu
fieri ar.§.de fide instr.l.cōtractus.perfectus.em contractus
ex pacto facto etiam statim appositus mutationē non cap
de do.que sub modo.l.perfecto.Cy.z hec est satis noua op
credo qō vera vbi constet contractū perfectū z hunc etiam
fuisse intellectū gl.dum dicit anteō diuertat ad extraneos actus.
z ad hoc facit qō dixi.§.de solu.l.j.circa finem.aliquando quod fit
eodē momēto et impetu.vt.ff.de adulte.l.qō ait lex.§.fi cōmunia.
pre.l.si communes.aliq͡n sicut in teste anteq͡ loquatur partib⁹.extra de testi.co.c.preterea.z ibi in gl.Quandoq͡ exponitur incontinēti.i.simul.vt.ff.de fideicommi.liber.l.antoninus,z de significato huius

Appellatōes enī de
ces in minoꝝ⁹ o
z maioꝝ⁹ cōtinen
de prima.[illegible]
clericos, nisi [illegible]

Scripto. J. de pdictis ecclesiis

et.tri.q.ij.faciat homo.et sic ꝑpter scandalū
dimitta iure.ar.§. de ele comuni.cum olim.
Equum iuniat.ar.§. de ele comuni.cum olim.

esse abiens.nec mi
currit priuilegiū.§. de
ꝑpter iuramenta ac
stia.vel fuge.ꝑsequi
sepa.ff. de cōsan
cula.ar.de [illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca